

7969

౨

సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటువు

ఆ అ వ స ం పు ట ము.

మ - లో

పండితసాహిత్యమున

కా కి నా డ

ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు

వారణాశి : బ్రహ్మచారి వారి వద్ద.

శంకర్ ప్రెస్, ముద్రాక్షరశాలలో ముద్రితము

మ ద్రా మ.

1958

—:—

All Rights Reserved.

మ న వి.

(శ్రీ) మూర్యరాయాంధ్రనిఘంటు చతుర్థసంపుటము 1944 లోఁ బ్రకటితమయినది. ముఱి పెద్దనాల్గు సంవత్సరములకుఁ గాని మిగిలిన మూఁడు సంపుటములను బ్రకటితములు కాలేదు. ఈ యాల్గుమునకుఁ గారణము లనేకములు. 1947 సరికి అయిదవ సంపుటమును 1949 సరికి ఆఱవ సంపుటమును ముద్రణమునకు సిద్ధములయినను గడవటి సంపుటము కూడ సిద్ధమయినఁ గాని యచ్చుపని ప్రారంభించుటకు నమ్మకపడవని (శ్రీ) పితాపురము మహారాజావారు తెలియఁజేసిరి. తరువారి కొన్ని రాజకీయములచే 1949 గడవగానే నిఘంటు కార్యాలయము నెత్తివేసిరి పిమ్మట నా మూఁడు సంపుటముల గ్రంథమున మృదామనగరమునకుఁ దరలించి ముద్రణముపని బాగి గడుగు వేంకటపీఠాపతిగారి కప్పగించిరి. (శ్రీ) పీఠాపతిగారు ముద్రణముపని 1952 లోఁ ప్రారంభించి 'ప' యను నక్షరము మొదలుకొని 'మ' యను నక్షరమునఱకును గల గ్రంథ మయిదవ సంపుటముగాను 'మ' యను నక్షరము మొదలుకొని 'వ' యను నక్షరమునఱకును గల గ్రంథ మూఱవ సంపుటముగాను, విభజించి ముద్రణము వేగముగాఁ గావలయునను సంకల్పముతో వేర్వేరు ముద్రణాలయములలో ముద్రణముసాగించిరి. అయిదవ సంపుటమును ముద్రించుచుండెను గార్డన్ ముద్రణాలయము కొంత గ్రంథము ముద్రితమైనది తర్వాత నెత్తివేయఁబడినది, మిగిలిన గ్రంథము మఱియొక ముద్రణాలయములో ముద్రింపవలసివచ్చినది. ఆఱవ సంపుటము సక్రమముగా ముద్రితమగుచుండుటవలన 1954 లోఁ గడపటి సంపుటముకూడ ముఱియొక ముద్రణాలయములో ముద్రింపించుట కీయఁబడినది. కాని, తానొకటి దాచినదైన మింకొకటి దాచునన్నట్లయినది. ప్రభుత్వమువారు జమీందారీ విధానమును రద్దుపఱచి యెట్టేలులను దీసికొనుటవలన (శ్రీ) మహారాజావారి కార్థికలోపము కలిగి 1954 పూర్తియగు రీతి ముద్రణముపని నిలిచిపోయినది. అయిదవ సంపుటములో 186 ఘరములును ఆఱవ సంపుటములో 112 ఘరములును ఏడవ సంపుటములో 42 ఘరములును ముద్రితమయినవి మిగిలిన ముద్రణముపని యిరువల సాహాయ్యమర్థింపక తామే పూర్తికేయుటకు (శ్రీ) మహారాజావారు రుద్దేశించిరి కాని, యాపని సాగలేదు. అప్పుడు (శ్రీ) పీఠాపతిగారు (శ్రీ)మహారాజావారి యనుజ్ఞాప్రకారము బడలి ప్రభుత్వమువారి ధనసాహాయ్యమునకయి 1957 జూన్ మాసములోఁ బ్రచుత్సము ప్రారంభించి యధికారుల తో బాటుతోఁ గృతాన్వయమునను. ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వమువారు రూ 5000 లును, ఇండియా

ప్రభుత్వమువారు రూ 8000 లును నొసంగిరి. ఈ యార్థికసహాయముతోను, ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తు తోడ్పాటుతోను శ్రీ సీతాపతిగారు ముద్రణముపని సాగించిరి.

భగవంతుని కృపవలన ఈ నాటి కయిదవ సంపుటయును ఆఠవ సంపుటయును బ్రకటించి యాంధ్రుల కందఁ జేయఁగలిగిరి. 1946 జూన్ 12వ తేదీని ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు ద్వారా కమలానాథ సమావేశసమయమున మన యువరాష్ట్రపతి డాక్టర్ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణ పండితవర్యులు పరిషత్తువారి యాహ్వానమును మన్నించి యా రెండు సంపుటముల యా విష్కరణము గావించినందులకుఁ బరిషత్తు ధన్యతనందినది దైవబలముచే ఏడవ సంపుటముకూడఁ గొలఁది శాలములోఁ బ్రకటిరమగును.

6వ సంపుట విర్రాజము కావించిన పండితవర్యులు

- 1 సాహిత్యవిశారద శాశీధర్జు ముఖ్యయ్యశాస్త్రిగారు (సంపాదకులు)
- 2 బ్రహ్మశ్రీ దర్శా సర్వేశ్వరశాస్త్రి
- 3 ప్రయాగ వేంకటరామశాస్త్రి
- 4 ఆకుండి వేంకటశాస్త్రి
- 5 బులుసు వెంకటేశ్వరులు
- 6 చిలుకూరి సామయ్యశాస్త్రి
- 7 దచ్చారె సూర్యనారాయణశాస్త్రి
- 8 చిలుకూరి వీరభద్రశాస్త్రి
- 9 చెఱుకుపల్లి అప్పారాయశాస్త్రి
- 10 సామవేనం శ్రీరామమూర్తిశాస్త్రి
- 11 పన్నాల వెంకటాద్రిభట్టకర్
- 12 ఇంద్రకంటి సూర్యనారాయణశాస్త్రి

సీతాపురాధీశుల కోరిక ననుసరించి 1944-48 లో నిఘంటు సర్వణ పర్యవేక్షణము సాగించి గ్రంథముద్రణాదికము కావించినవారు డాక్టరు గిడుగు వేంకటసీతాపతిగారు.

దంతు భాస్కరరావు.

ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తుదర్శి.

మహా రాజా రావు పేరికట కుమార మహిపతి
సూర్యారావు : హార్డరు C B E గారు

4వ ఏ ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్వార్షికోత్సవసమితి
 (శ్రీ) సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటువు 5-6 సంపుటముల అవిష్కృతి.

శ్రీ దంట్ల భాస్కరరావు - శ్రీ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణపండితులు.

సంకీర్తనములు.	వివరణము.
అ	అకారాంతము-ఇట్లే -అ,ఇ,ఈ,ఎ, ఓ. తెలుదలగునవి తత్తదంతములుగా గ్రహించునది
అ అ, ఈ అ	ప్రలింగవిశేషమునపుడు అకారాంతము. ప్రీలింగవిశేషమునపుడు అకారాంతము లేక ఈకారాంతము. వత్తందకలింగవిశేషము నయినపుడు అకారాంతము ప్రీలింగములలో విశేషము లున్నపుడు అవి నూరింపబడినవి. చివరయచ్చులనుబట్టి యవి తత్తదంతములుగా గ్రహించునది ఉదా - (1) అంకమడు విణ (అ, కి.కా. అ.) ఇట ప్రీలింగరూపము అకారాంతమగు 'అంకికా'. (2) అంకర్తాత విణ (ఋ. త్రి. ఋ) ఇట ప్రీలింగరూపము ఈకారాంతమగు 'అంకర్తాత్రి' (3) అంకి విణ. (క. నీ క) ఇట ప్రీలింగరూపము ఈకారాంతమగు 'అంకినీ' (4) అపటంత. విణ. (ఉ. ఉ.స్త్రి.ఉ) ఇట ఉకారాంతమగు 'అపటంత'ను, ఈకారాంతమగు 'అపట్రి'యును ప్రీలింగరూపములు (5) అనామము విణ (న క. మీ. అ క) ఇట నకారాంతమగు 'అనామ'యును, ఈకారాంతమగు 'అనామీ'యును, అకారాంతమగు 'అనామా'యును ప్రీలింగరూపములుగా తెలుంగునది.
అ త్రి	అకర్తృక (కీయ.
అనా	అనాపవిధ క్రికము.
అప	అపదము (అకమును తెలుదలగునది)
అలం	అలంకారకామ్రము.
అవ్య	అవ్యయము
అప్రే	అప్రేదితము
ఉదా	ఉదాహరణము
ఉప.	ఉపపదము (చూ అనీ- తెలుగు)
ఉర్ధ.	ఉర్ధయము. (పంస్కృతమును, తెలుగును)
ఏ	ఏకవచనాంతము
ఓ.	ఓపవిధ క్రికము
క	కన్నడము
కరాలపా.	కరాలపాటి రంగయ్యగారి భారతపాఠము.
కు.	కుయిళామ.
క్రి.	క్రియ
క్రి విణ.	క్రియావిశేషము
క్షేత్రక.	క్షేత్రకనీతము
గనీత	గనీతకామ్రము.
మా	మాతుడు
ధంద.	ధందకామ్రము.
జ.	జన్మము.

సంకేతములు.	వివరణము.
జ్యోతి.	జ్యోతికాస్త్రము.
క.	కమిళము
కంత్రి.	కంత్రికాస్త్రము.
కర్క.	కర్కకాస్త్రము
కు.	కుంభాష.
క్రు.	క్రుతాంతము
ద్వి.	ద్వివచనసాంకము (తెనుగున బహువచనాంతములో అంతర్భాగము.)
ధర్మ.	ధర్మకాస్త్రము.
న.	నపుంసకలింగము.
నాటక.	నాటకపరిభాష.
నాట్య.	నాట్యకాస్త్రము.
పా.	పాలిభాష.
పీఠి.	పీఠిక
పుం.	పుంలింగము.
పుం. న	పుంసపుంసకలింగము.
పుం. స్త్రీ.	పుంస్త్రీలింగము.
ప్ర.	ప్రత్యయము
ప్రా.	ప్రాకృతము.
బ.	బహువచనసాంకము.
రీజగ	రీజగతము
భా.ల వ్యా.	భారతములక్షిపతికాస్త్రీగారి అంధ్రభారత వ్యాఖ్య.
మంత్రి.	మంత్రికాస్త్రము
మ.	మళయాళము
మహా.	మహారాష్ట్రము
మి.	మిశ్రము-సంస్కృతపదము సంస్కృతేతర పదముతోఁగాని, తెలుగు కృత్ప్రత్యయముతోఁగాని, తెలుగు కద్దితప్రత్యయముతోఁగాని కలిసిన పదము.
మొ.	మొదలై నది
యోగ.	యోగకాస్త్రము.
రూ.	రూపాంతరము.
భా.	భాషాంక.
వి.	విశేష్యము.
విని.	విశేషణము.
విశేష. పా.	కంఠమూరివిశేషలింగముగారి పాఠము
కేదము. పా.	కేదము కేంకటరాయకాస్త్రీగారి పాఠము.
కేదాంత.	కేదాంతకాస్త్రము.

సంకేతములు	వివరణము
అద్య	అద్యకామ్రము
వ్యతి	వ్యతికాగత పదము.
వ్యవ	వ్యవహారము
వ్యాక	వ్యాకరణకామ్రము.
శ్రీ	శ్రీకంఠము (దీని తెనుగున వ్యవహారము లేదు)
శ సం	శశ సంభర్తనములు
శ్లో.	శ్లోకము
స	సర్వము
సం	సంస్కృతము
సంశ్	సంశ్లేషము
సత్రి.	సత్రియ
సా.	సామెత
స్త్రి	స్త్రిలింగము
హిం	హిందూస్థానీభాష
✓	(మూలచిహ్నము) ఇత జనకపదములకు ముం ద్రుపయోగింపబడును.
=	(సామ్యచిహ్నము) ఇది రూపమందుఁ గాని, యర్థమందుఁ గాని సామ్యము
గల	గల పదములనడుమ నుపయోగింపబడును.
ః	ః, అత యెదలగువానిగుర్త
,	ఇది చిహ్నమునను దెలుపును.
,	సమానార్థమునను దెలుపును
	(తక్కినవి స్పష్టము)

సంఖ్య.	గ్రంథసంకేతములు.	గ్రంథనామములు.	గ్రంథముల యందలి అశ్వాసాదుల సంఖ్య	గ్రంథకర్తలనామములు.
1	అచలా	అచలాశ్మశాపరిణయము	అ 3	శేంకటాచార్యులది.
2	అచ్చ భా	అచ్చ తెలుగు భాగవి	అ ౫	శ్రీరామలింగి
3	అచ్చ రా.	అచ్చ తెలుగు రామాయణము బాల బాలకాండము అయో అయోధ్యా కాండము ఆర అరిణ్య కాండము కిష్కిం కిష్కింధా కాండము సుం సుందర కాండము యం, యుద్ధ కాండము	కాం ౬.	మాదిమందిరిమ్మలది
4	అధ్యా	అధ్యాత్మ రామాయణము (బాలకాండదులు అయిన ఉత్తర కాండమును కలసి ఏడు కాండములు)	కాం 2	శ్రీటమరాజు నాగయ్య మాత్యుండు
5	అని	అనిర్వచనీయము.	అ ౫	కనుపరిబ్రువయ్యమాత్యుండు
6	అప్ప.	అప్పకవియము (లక్షణగ్రంథము)	అ ౫	కామమూరిఅప్పలది. [దు]
7	అ మ క	అష్టమహాపీఠికల్యాణము. (ద్విపద)		తిరువేంగళ నాథుండు.
8	అహ	అహల్యాసంగ్రంథనము	అ 3	సముఖము శేంకటకృష్ణప్ప నాయకుండు.
9	అం. చం	ఆంధ్రచంద్రాలోకము		అడిదమునూరలింగి
10	అం భా.	ఆంధ్రబ్రాహ్మణ్యము (విభుంటువు)	కాం 3	నమగుపాటి శేంకనార్యుండు
11	అం. శీ	ఆంధ్రనామశీషము (విభుంటువు)		అడిదము నూరలింగి
12	అం సం.	ఆంధ్రనామసంగ్రహము (విభుంటువు)		పైడిపాటి లక్ష్మణులది
		దేశ దేశవర్ణ మాన మానక వర్ణ. సా. సావవర్ణ శ్రీ తిర్వంగుర్లు. శా. శావవర్ణ	వర్ణలు. ౫	
13	అం. పద.	ఆంధ్రపదాళికము.		
14	అమ	అమ క్రమాల్పద	అ ౬	శ్రీకృష్ణదేవరాయలు.
15	ఇందు.	ఇందుమతీపరిణయము.	అ. ౬	కుమారభూషణి
16	ఇందు. రా.	ఇందుమతీపరిణయము.	అ. ౪.	తెనాలిరామభద్రులది.

సంఖ్య	గ్రంథసంకేతములు	గ్రంథనామములు	గ్రంథముల యందలి అక్షరసంఖ్యలు	గ్రంథకర్తల నామములు.
17	ఉ రా	ఉత్తరామాయణము	అ ౮	కంకటిపాదరాజు.
18	ఉ. హరి	ఉత్తరహరివంశము	అ. ౫.	వాచన సోమశాఖుండు.
19	ఉ హరిశ్చ	ఉత్తరహరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము.	అ ౪	శక్యశిలాపతి లింగన.
20	కకు	కకుత్స్థునిజయము.	అ ౫.	మహ్నానంతధూపాలుండు.
21	కలు శ	కలువాయిశతకము		దర్శియ నరకు.
22	కవిక	కవికర్తరసాయనము	అ. ౬.	సంకుపాల వృషింహకవి.
23	కవిచా శ	కవిచాదప్పశతకము.		కవిచాదప్ప
24	కవిజ	కవిజనరంజనము	అ 3	అడిదము మారకవి.
25	కవిజనా	కవిజనాశ్రయము (అక్షరగ్రంథము.)	అక్షరములు ౪.	వేములవాడ భీమకవి.
		సంజ్ఞా, సంజ్ఞాధికారము వృత్తా వృత్తాధికారము జాతి, జాత్యధికారము దోషా దోషాధికారము		
26	కవిరా.	కవిరాజమనోరంజనము.	అ. ౫.	కనుపర్తిఅబ్బయ్యమాత్యుఁ
27	కవిస	కవిసర్వ గారడము (అక్షరగ్రంథము.)	అ. ౨.	కాచన బసవప్ప. [దు. పింగళి మారప్ప.
28	కళా.	కళాపూర్ణోదయము.	అ. ౮.	
29	కార్తిక	కార్తికమాహాత్మ్యము		మందుర్తి శేంకటాచలమతి.
30	కావ్యా.	కావ్యాలుంకారమాదామణి (అక్షరగ్రంథము)	అక్షరములు. ౮	విన్నకోట పెద్దప్ప.
31	కాశీ.	కాశీఖండము.	అ 2	శ్రీనాథుండు.
32	కాళ	కాళమాహాత్మ్యము	అ ౮	భూర్తి
33	కాళ శ	కాళమాహాత్మ్యశతకము		భూర్తి
34	కిరా.	కిరాతాద్వీపము.	అ. ౫	గోపాలని సింగయ.
35	కుచేల.	కుచేలోపాఖ్యానము.	అ 3	గట్టుప్రభువు [వి
36	కువల.	కువలయాశ్చర్యము	అ ౫	సువలము చివవారాయణ
37	కు సం	కుమారసంధిము	అ. ౧౨	వశ్యు లోడుండు
38	కృ శ	కృష్ణకరామ్యుతము	అ. 3.	తెలంగపూడి తెంగన
39	కృ శకుం	శకుంతలాపరిణయము	అ. 3.	కృష్ణకవి
40	కృష్ణ	కృష్ణరాయనిజయము.	అ ౪.	కుమార భూర్తి.
41	కృష్ణ శ	కృష్ణశతకము		వృషింహకవి.
42	కృష్ణా	కృష్ణాభ్యుదయము.	అ. ౫	గొంతేటి మారప్ప.
43	కేయూర.	కేయూరరామచంద్రము	అ. ౪.	మంచన
44	క్రీడా	క్రీడాధికారము	అ. ౧.	వల్లభరాజుకవి

సంఖ్య.	గ్రంథసంశ్లేషణములు.	గ్రంథనామములు.	గ్రంథముల యందులి ఆశ్వాసాదుల సంఖ్య	గ్రంథకర్తలనామములు.
45	గంధ.	గంధవనము	ఆ. ౧	మంచర్ల చామరేశ్వరవి.
46	గాథ.	గాథయోపాఖ్యానము		చక్రకవిలవంతామాత్యుఁ
47	గోపీ కా.	గోపీనాథరామాయణము		గోపీనాథ తెంగటకవి (డు
48	ఘటికా.	ఘటికాచలమాహాత్మ్యము	ఆ 3.	తెనాలి రామకృష్ణుఁడు
49	చంద్ర	చంద్రభావచరిత్రము	ఆ ౫.	తరిగొప్పల మల్లన్న
50	చంద్ర వి	చంద్రశేఖరిలాసము	ఆ 3	మాదిమంచి బంగళవి
51	చంద్రా	చంద్రాంగదచరిత్రము	ఆ ౬.	పైడిమట్టి శేంగటపతి
52	చంద్రి.	చంద్రికాపరిణయము	ఆ ౬.	శ్రీసురభిమాధవరాణి ప్రభువు పతి.
53	చం. కా.	చంపూరామాయణము.	ఆ. ౮.	ఋగ్వేదికవి శేంగటాచల
54	చమ	చమత్కారమంజరి	ఆ 3.	సింహాద్రి శేంగటాచార్యుఁ
55	చిత్రభా	చిత్రభారతము	ఆ ౮	చరితాండ ధర్మన్న (డు
56	చి ని	చిన్న యనూరినిఘంటువు (వ్రాచరి)		పరమన్న చిన్న యనూరి.
57	చెన్న	చెన్న బసవపురాణము.	ఆ. ౫	అత్తనూరి పాపకవి
58	కావ్యురీ	కావ్యురీమాహాత్మ్యము	ఆ. ౪.	ఏనుగు అత్తన్నలకవి
59	కై. భా.	కై మినిభారతము (అశ్వమేధపర్వము.)	ఆ. ౮	సిల్లలమట్టి సీమరథేంద్రుఁడు.
60	కపతి	కపతిసంహారోపాఖ్యానము	ఆ. ౫	అద్దంకి గంగాధరకవి.
61	దళకు.	దళకుమారచరిత్రము	ఆ ౧౨	శేతన
62	ద కా	దక్షిణసాంధ్యానామకావ్యము	సంపుటములు ౬	
63	ద క	దశావతారచరిత్రము.	ఆ. ౧౦	ధర్మశిష్యుల రామయా మా త్యుఁడు
64	దా క	దాశరథీకవితము		కంచెర్ల గోపన్న (వి
65	దిలీప	దిలీపచరిత్రము	ఆ ౪.	కొటికలపూడి శేంగటకృష్ణ
66	ద్వా	(శిరహాస)ద్వాత్రింశిక	ఆ ౧౨	కొలది గోపరాజు
67	ద్వి శో భాగ	ద్విపదభాగవతము	స్కం ౧౨	శోనేలునాథుఁడు
68	ద్వి తి పా.	ద్విపదపారంగధరచరిత్రము	ఆ ౨	మాదిమంచి తిమ్మకవి
69	ద్వి నల.	ద్విపదనలచరిత్రము.	భా ౫	చక్రపురిరాఘవాచార్యులు.
70	ద్వి పరమ	ద్విపదపరమయోగినిలాసము	ఆ. ౮	తాళ్లపాళ తిరువేంగళ నాథుఁడు
71	ద్వి భార	ద్విపదభారతము. (నిరాటపర్వము-వ్రాతప్రతి.)	ఆ ౫.	తిమ్మన
72	ద్వి క పా	ద్విపదపారంగధరచరిత్రము	ఆ 3	బాణాశంకరదాసుఁడు.
73	ద్వి. భాగ	ద్విపదభాగవతము (దళమస్కంధము)	స్కం. ౧.	మండిశింగన్న.

సంఖ్య	గ్రంథసంశ్లేషణములు.	గ్రంథనామములు.	గ్రంథముల యందులి ఆశ్వాసముల సంఖ్య	గ్రంథకర్తలనామములు.
74	ద్వి హరిశ్చంద్ర	ద్విపదహరిశ్చంద్రచరిత్రము.	భా. ౨	గౌరవ
75	ధనా	ధనాభిరామము. (ప్రాంతప్రతి)	అ. 3	మూరవ. (డు.
76	ధర్మ	ధర్మఖండము	అ. ౯	ఈశ్వరలపల్లి భవానీశంకరం
77	అం థా	అంధ్రధాతుమాళి		పరవస్తు చిన్నయనూరి.
78	నరస	నరసాధిపాత్రము.	అ. ౫	మూర్తికవి
		(అశ్వినిగ్రంథము)		
79	నవ. (నాధ)	నవనాధచరిత్రము (ద్విపద-ప్రాంతప్రతి)	భా. ౫.	గౌరవ.
80	నా పంచ	పంచతంత్రము	అ. ౫.	నారాయణకవి.
81	నార	నారసింహపురాణము (శ్రీ శ్రీ భాగము)	అ. ౫	చారిధి
82	నిరం.	నిరంజనోపాఖ్యానము.	అ. ౪	కందుకూరి దుద్దయ.
83	నిర్వ	నిర్వచనోత్తరరామాయణము.	అ. ౧౦	తిక్కన సోమయాజి
84	నీతి	నీతీసంపద్యశతకము		కాళహస్తి తిమ్మయ్య.
85	నీలా.	నీలానుందరీపరిణయము.	అ. 3	మచిమంధి తిమ్మకవి.
86	నృసిం.	నృసింహపురాణము	అ. ౫.	ఎఱ్ఱాపెగ్గడ.
87	నైష	నైషంగరైషధము	అ. ౮.	శ్రీనాథుడు.
88	పండితా.	పండితారాధ్యాయచరిత్రము (ద్విపద) దీక్షా దీక్షాప్రకరణము పురా, పురాతనప్రకరణము నాద నాదప్రకరణము మహిమ. మహిమప్రకరణము పర్వ పర్వతప్రకరణము పద్మపురాణము (శ్రీ శ్రీ భాగము)	ప్రకరణము లు ౫.	మడికి సింగన్న.
89	పద్మ	పద్మపురాణము	అ. ౧౦.	తిమ్మ నృపాచార్యుడు.
90	పరమ	పరమయోగినిలాసము	అ. ౫	కాళమాని మూర్తికవి.
91	పాంచా.	పాంచాలీపరిణయము	అ. ౫	తెనాలి రామకృష్ణుడు.
92	పాండు	పాండురంగమాహాత్మ్యము.	అ. ౫.	నంది తిమ్మన.
93	పారి	పారిజాతాపహరణము	అ. ౫.	కోటి శ్రీరామరఘునాథ
94	పార్వ	పార్వతీపరిణయము.	అ. ౬.	కొండమానామహిపాచార్యుడు.
95	పి. శకుం.	శకుంతలాపరిణయము	అ. ౪.	సిల్లలమట్టి వినవీరధ్రుడు
96	పి శకుం.	శకుంతలాపరిణయము	అ. 3	పెద్దాడ నాగరాజు
97	ప్రబంధ.	ప్రబంధరాజశేఖరీశ్వర నిజయ విలాసము.	అ. ౧.	గణపదపు శేంకటకవి.

సంఖ్య.	గ్రంథసంకేతములు	గ్రంథనామములు	గ్రంథముల యందలి అక్షరసాదుల సంఖ్య	గ్రంథకర్తలనామములు.
98	ప్రబోధ	ప్రబంధచంద్రికాయము	అ ౫	నందిమల్లుయ్యుంటిసింగయ్య
99	ప్రభా	ప్రభావతీచంద్రికాయము	అ ౫	సింగిరి సూర్య
100	ప్రభు (లిం)	ప్రభులింగలిల (ద్విపద)	అ ౫ (బిశాక్- అక్షరము నకులయిన దుగతులు గలవు)	పిడుపర్తి సోమయ్య
101	ప్ర మణి	ప్రబంధమణిభూషణము		
102	బస త్త	బసవత్తరాణము (ద్విపద)	అ ౩	పాలకురికిసోమన. (కుండం.
103	బహు	బహుళాక్షరచిత్రము	అ ౫	రామరతి శేంగనాయ
104	లిల్లా	లిల్లాసీతము	అ 3	పండితెద్ది శృష్ణస్వామి
105	బ్రహ్మో	బ్రహ్మోత్తరఖండము	అ ౫	క్రిధర మల్లె శేంగటరామ
106	ప్రా	ప్రాణ్యవిభుంటువు		ప్రానుదార [వి
107	భర్తృ	భర్తృపారిసుభాషితము నీతి, నీతిశతకము. శృంగ, శృంగారశతకము మైత్ర రాగ్యశతకము. భల్లాణచరిత్రము	శతకములు 3	ఏనుగు అమ్మలగవి
108	భల్లా	భల్లాణచరిత్రము	అ ౫	చాలేశ్వరయ్య
109	భాగ	భాగవతము	స్కం ౧౨	బమ్మెర సోతరాజు
110	భాను	భానుమతిపరిణయము	అ ౪	లెంటూరి రంగరాజు
111	భార	భారతము అది అదిపర్వము అ ౨ సభా సభాపర్వము అ ౨ అర అరణ్యపర్వము అ ౩ విరా విరాటపర్వము అ 3 ఉద్యో ఉద్యోగపర్వము అ ౪ భీష్మ భీష్మపర్వము అ ౫ ద్రోణ ద్రోణపర్వము అ ౫ కర్ణ కర్ణపర్వము అ 3 శల్య శల్యపర్వము అ ౨ సా సాక్షిపర్వము అ ౨ శ్రీ శ్రీపర్వము అ ౨ కాం కాంతిపర్వము అ. ౬	పర్వములు ౧౨	కవిరాయుడు, (నన్నయ, తి క్కన, ఎఱ్ఱాప్రెగడ)

సంఖ్య	గ్రంథసంకేతములు	గ్రంథనామములు	గ్రంథముల యందలి అక్షరసంఖ్య	గ్రంథకర్తనామములు.
111	భా. రా.	అను అనుకాసనికపర్వము, అ ౫ అక్షర అక్షరమేధికపర్వము అ ౪ అక్షర అక్షరమహాపర్వము అ, ౨ మా. మాసలపర్వము. అ ౧ మహా మహాప్రసాదకపర్వము. అ ౧		
112	భా. శ	స్వ. స్వర్ణాశోహణపర్వము. అ ౧		
113	భా. శ	భార్యరరామాయణము (అచ్చ తెనుగు రామాయణముకడనున్న ట్టు దీనికీ కాండము లెఱుంగునది)	కాం. ౬.	భాస్కరుడులోనగువారు.
114	భా. శ	భాస్కరశతకము,		మారదశశంకయ్య
115	భా. శ	భాస్కరపురాణము	అ ౬	శ్రీనాథుడు
116	భా. శ	భాస్కరశతకము	అ ౪.	బహుపాద శేంకనార్యుడు
117	భా. శ	భాస్కరాశీయము	అ ౩	అనంతామాత్యుడు.
118	భా. శ	భాస్కరాశీయము	అ ౫	భాస్కరశతకము
119	భా. శ	భాస్కరాశీయము	అ ౬.	అల్లసాని పెద్దన
120	భా. శ	భాస్కరాశీయము	అ ౭.	అల్లసాని పెద్దన
121	భా. శ	భాస్కరాశీయము	అ ౮.	అల్లసాని పెద్దన
122	భా. శ	భాస్కరాశీయము	అ ౯.	అల్లసాని పెద్దన
123	భా. శ	భాస్కరాశీయము	అ ౧౦.	అల్లసాని పెద్దన
124	భా. శ	భాస్కరాశీయము	అ ౧౧.	అల్లసాని పెద్దన
125	భా. శ	భాస్కరాశీయము	అ ౧౨.	అల్లసాని పెద్దన
126	భా. శ	భాస్కరాశీయము	అ ౧౩.	అల్లసాని పెద్దన
127	భా. శ	భాస్కరాశీయము	అ ౧౪.	అల్లసాని పెద్దన
128	భా. శ	భాస్కరాశీయము	అ ౧౫.	అల్లసాని పెద్దన

సంఖ్య.	గ్రంథసంశ్లేషణము.	గ్రంథనామములు.	గ్రంథముల యందలి అక్షరసంఖ్య.	గ్రంథకర్తలనామములు.
129	రంగ. రా. ఉ.	రంగ నాథరామాయణము ఉత్తర కాండము (ద్విపద)	కాం. ౧.	రాచధూపతి, విట్టలరాజు
130	రఘు.	రఘువంశము	అ. ౧౦.	అశ్వమేధి కిచ్చయ్య
131	రఘునా.	రఘునాథాశ్రయ్యదయము. (ప్రాంత)		విజయరాఘవకవి
132	రత్న.	రత్నపరీక్ష. (ప్రతి)		దైరఘ్ని
133	రస.	రసమంజరి (అక్షరగ్రంథము)	గుచ్చములు 3.	సురతాది శోదందపతి
134	రసా.	రసాధరణము (అక్షరగ్రంథము)	అ. ౪	అనంతాచార్యుడు
135	రసిక.	రసికజనమనోహరము.	అ. ౩.	మాచిమంచి తిమ్మకవి
136	రాఘవ.	రాఘవసాంజయము	అ. ౪	సింగళి నూరన్న.
137	రాజగో.	రాజగోపాలవిలాసము	అ. ౫	కాళయ
138	రాజ. చ.	రాజశేఖరచరిత్రము	అ. 3	మాదయగారి మల్లన్న
139	రాజ. వి.	రాజశేఖరవిలాసము	అ. 3.	మాచిమంచి తిమ్మకవి
140	రాధా.	రాధాసూర్యము.		చింతలపూడి ఎల్లనార్యుడు
141	రాధికా.	రాధికాసాంత్వనము	అ. ౪.	యద్వైతము
142	రామ.	రామరాజయము	అ. ౧.	తెంక తిమ్మ
143	రామలిం.	రామలింగేశ్వరశతకము.		అడిదము నూరన్న.
144	రామా.	రామాశ్రయ్యదయము	అ. ౮.	అయ్యలరాజారామధర్మద్రుడు
145	రామో.	రామేశ్వరమాహాత్మ్యము.	అ. ౫	ఏనుగు అత్తులకవి
146	రా. వి.	రాజమానావిజయము.	అ. ౫	కాళమాచి మూర్తికవి
147	రసా.	రసాంగదచరిత్రము	అ. ౫	ప్రసాదకవి మల్లన్న
148	రత్న.	రత్నచరిత్రము	అ. ౫.	మాచిమంచి తిమ్మకవి
149	అక్షర.	అక్షరసారసంగ్రహము		చిత్రకవి పెద్దన్న
150	అ. వి.	అక్షరవిలాసము	అ. ౫	రాయసము తెంకటపతి
151	వన. వి.	వనమాచివిలాసము		నారస నూరన సింగన్న
152	వరాహ.	వరాహపురాణము	అ. ౧౫.	నందిమల్లయ్య ఘంట
153	వసు.	వసుచరిత్రము	అ. ౩.	రామరాజధూషణుడు
154	వా. రా.	వాసిష్ఠరామాయణము.	అ. ౫.	మాడి సింగన.
155	వాల్మీ.	వాల్మీకిచరిత్రము.	అ. 3.	రఘునాథధూషణుడు
156	విక్ర.	విక్రమావర్ణచరిత్రము.	అ. ౮.	జక్కన.
157	విజ. వి.	విజయవిలాసము.	అ. 3.	దేవభూర తెంకటకవి.
158	విజ్ఞా.	విజ్ఞానేశ్వరయము	కాం. 3.	శేతన.
159	వి. న.	విజయనందనవిలాసము.	అ. 3.	మంగళగిరి ఆనందకవి.
160	వి. పుం.	విష్ణుపురాణము	అ. ౮.	తెన్నెలకంటి నూరన.
161	విష్ణుమా.	విష్ణుమాయానాటకము		చింతలపూడి ఎల్లనార్యుడు.
162	విప్ర.	విప్రచారాయణచరిత్రము.	అ. ౫.	అడవివాడ వల్లయ్య.

సంఖ్య.	గ్రంథసంకేతములు.	గ్రంథవాచకములు.	గ్రంథముల యందలి అక్షరసంఖ్య	గ్రంథకర్తలనామములు.
163	విధి	విధివాచకము		శ్రీనాథుడు?
164	విర	విరభద్రవిజయము	అ ౪	బహురహితము
165	వేంక	వేంకటేశాంధ్రము (విభుంటువు)	మధులు ౫.	గణపవరపు వేంకటకవి
166	వేం పంచ	పంచతంత్రము	అ ౫	వేంకటాద్వానము
167	వేం మా	వేంకటాచలమహాత్మ్యము	అ. ౬	తరిగొండ వేంకటప్ప
168	వేణు	వేణుగోపాలశతకము		
169	వేమన	వేమనశతకము	భాగ. 3	వేమనయోగి
170	వైజ	వైజయంతివిలాసము	అ ౪	సారంగు తమ్మయ్య
171	శ ర	శబ్దరత్నాకరము (విభుంటువు)		బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యులు
172	శకాం	శకాంకవిజయము	అ ౫	శేషము వేంకటపతి
173	శా ప మ	శాపనపద్యమంజరి		
174	శివర	శివరత్నోత్తరము	అ ౮.	మల్లా రెడ్డికవి
175	శివర.	శివరత్నాభిషేకము	అ ౧౦.	కోడూరి వేంకటాచలపతి
176	శివరా	శివరాత్రిమాహాత్మ్యము	అ ౪	శ్రీనాథుడు భ్రష్టుడు.
177	శివ సా	శివరత్నసారము		మల్లిఖార్జునపండితారా
178	శుక	శుక పుస్తకము	అ ౪.	కదిరిపతి నాయకుడు
179	శుక చ	శుకచరిత్రము	అ ౫	పరశురామపంతులు రామమూర్తికవి
180	శృంగా	శృంగారరసమంజసి.		సురతాని కోడండపతి.
181	శేష	శేషధర్మము	అ ౫	తామరపల్లి తిమ్మయ్య.
182	శ్రీరం	శ్రీరంగమహాత్మ్యము	అ ౫	ధారవకవి
183	శ్రీరం మా	శ్రీరంగమాహాత్మ్యము.	అ ౧౦	కట్లా వరదరాజేంద్రుడు
184	ష చ	షట్పత్రిక వర్ణచరిత్రము	అ ౮	మల్లా రెడ్డికవి
185	షడ	షడశకుమారచరిత్రము	అ ౮	వెన్నెలకంటి అన్నయ్య
186	సకల స	సకలనీతిసమృత్తము		మడికి సింగన్న
187	సత్య సాం	సత్యభామాసాంత్వనము.		లింగవసుఖ, కామేశ్వరకవి.
188	సమీర	సమీరభమారవిజయము	అ. 3	పుష్పగిరి తిమ్మయ్య
189	సర్వ. సా.	సర్వలక్షణసారసంగ్రహము		మాచిమంచి తిమ్మకవి
190	సస్యా.	సస్యాపందము		
191	సాం వి.	సాంబవిభుంటువు	మధులు ౫.	కత్తూరి రంగకవి.
192	సాంబా	సాంబాపాఖ్యానము	అ ౫	రంగప్పరాజు.
193	సానంద	సానందపాఖ్యానము	అ ౫	శివరామకవి
194	సారంగ	సారంగధరచరిత్రము	అ 3.	చేమకూర వేంకటకవి, డి.
195	సిం	సింహాద్రినారసింహశతకము.		గోనలపాటిపూర్ణనాథుడు

సంఖ్య.	గ్రంథసంశ్లేషణము.	గ్రంథనామములు	గ్రంథముల యందలి అక్షరసంఖ్య	గ్రంథకర్తలనామములు.
196	నీతారా	నీతారామాంబాదేయసంవాదము	అ 3	పరశురామపంతుల గురు
197	నీతాచి	నీతాచిజయము. (శతకంఠరామా యణము)	అ ౪	లింగమూర్తి వర్ధనకవి
198	నీమం	నీమంఠినికల్యాణము	అ ౫	పెనుమళ్ల సోమమంత్రి.
199	నుద	నుదక్షిణాపరిణయము	అ ౫	తెనాలి అన్నయ్య
200	నుదంతా	నుదంతాపరిణయము (హారప్రతి)	అ ౪	అశ్వమేధవి
201	నురా	నురాభాంజేశ్వరము.	అ ౧	గట్టు ప్రభువు
202	ను శ.	నుమతిశతకము.		బద్దెనకవి
203	నీతు	నీతుఖండము	అ ౬	వక్క-లంక వీరభద్రకవి.
204	హంస.	హంసవింశతి	అ ౫	అయ్యలరాజు వారాయణా
205	హ. న.	హరిశ్చంద్రసలోపాఖ్యానము	అ ౫	మాత్యుండు
206	హర.	హరవిలాసము	అ 2	రామరాజభూషణుండు
207	హర వి.	హరభక్తవిలాసము		శ్రీనాథుండు
208	హరి	హరవంశము. హా = పూర్వభాగము. ఉ = ఉత్తరభాగము	అ ౯ అ ౧౦.	ఎఱ్ఱాప్రగ్గడ.
209	హరిశ్చ.	హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము	అ ౫	శంకరకవి
210	హ వరాహ	వరాహపురాణము.	అ ౫	హరిభట్టు

(కడమది స్పష్టము)

సంఖ్య	గ్రంథసంకేతములు.	గ్రంథనామములు	గ్రంథముల యందలి సర్గాదుల సంఖ్య	గ్రంథకర్తలనామములు
1	ఆమర	ఆమరకుధ.		భామజీ దీక్షితులు.
2	ఆ ని	ఆత్మనిసంస్కృతాంగ నిఘంటువు.		నామన శివరామాశ్రయ.
3	ఉ. చ.	ఉత్తరరామచరితము	అంకములు 2	భవభూతి
4	కల్ప	కల్పకల్పద్రుమము. (నిఘంటువు.)		పర్ రాజా రాధాకాంత
5	కాదం	కాదంబరీ కావ్యము	భాగములు ౨	దేవ లహదయ
6	కావ్యాద.	కావ్యాదర్శము	పరిచ్ఛేదములు 3	రాజగోవిందు, తత్సమంతు
7	కే ని	నానార్థాన్వయసంక్షేపనిఘంటువు	కాండములు ౩	దండికవి
8	గీత.	భగవద్గీత	కాండములు ౩	శేషమిశ్రుండు.
9	గీతగో	గీతగోవిందము	అధ్యాయములు ౧౨	వ్యాసమహర్షి.
10	త్రిని	త్రికాండశేషము (నిఘంటువు)	సర్గములు ౧౨	జయదేవుడు.
11	పరా	పరాశర స్మృతి	కాండములు 3	పురమోక్షముడు.
12	భట్టి	భట్టికావ్యము	కాండములు ౨	పరాశరమహర్షి.
13	భామినీ.	భామినీనిలాసము.	సర్గములు ౨౩	భట్టి.
14	మను.	మను స్మృతి.	అధ్యాయములు ౧౦	జగన్నాథపండితరాయలు.
15	మహా	మహావీరచరిత్రము	అంకములు ౩.	మమవు
16	మాలతి.	మాలతిమాధవము	అంకములు ౧౦	భవభూతి.
17	మాళవి.	మాళవి కాగ్నిమిత్రము.	అంకములు ౫	భవభూతి.
18	మంద్రా.	మంద్రారాక్షసము	అంకములు ౩.	కాళిదాసుడు.
19	మరా.	అమర రాక్షసము.	అంకములు ౩	విశాఖదత్తుడు.
20	మృచ్ఛ.	మృచ్ఛికటికము.	అంకములు ౧౦	మరాఠి.
21	మే ని.	మేదినినిఘంటువు		మూద్రకుడు.
22	మేఘ.	మేఘనాథము	భాగములు ౨	మేదినికరుడు.
23	యాజ్ఞ	యాజ్ఞ కల్పస్మృతి. అచారాచారకాండము ప్రాప్తాయశ్చిత్తకాండము వృక్ష, వృక్షహారకాండము.	కాండములు ౩	కాళిదాసుడు
24	రత్నా	రత్నావళి.	అంకములు ౪.	యాజ్ఞ కల్పస్మృతమహర్షి.
25	రస	రసంగంగాధరము.		శ్రీహర్ష దేవుడు.
				జగన్నాథపండితరాయలు.

సంఖ్య.	గ్రంథసంకేతములు.	గ్రంథనామములు.	గ్రంథముల యందలి పదాదుల సంఖ్య.	గ్రంథకర్తల నామములు.
26	రా వి	రాజనిఘంటువు	మొదలు ౨౧	వరహరిపండితుడు
27	వాచ	వాచస్పత్యనిఘంటువు		తారానాథ తర్క-వాచ
28	విక్రమో	విక్రమార్కశీయము	అంకిములు ౫	కాలిదాసుడు [స్మరి
29	వి వి.	విశ్వనిఘంటువు		మహేశ్వరనూరి
30	విల్వము	విల్వము సంస్కృతాంగ నిఘంటువు		విక్రమోనియర్ విల్వము
31	వేదీ	వేదీసంహారము.	అంకిములు ౬	భట్టనారాయణుడు.
32	వై వి	వైజయంతినీఘంటువు	కాండములు ౧౦	యాదవప్రకాశుడు
33	కాకుం	అభిజ్ఞానకాకుంఠలము	అంకిములు ౩	కాలిదాసుడు
34	కా వి	కాశ్యపనిఘంటువు		కాశ్యపాచార్యుడు
35	కశు	కశుపాచార్యము	కర్ణములు ౨౦	మాణుక్ వి
36	సం కిరా	కిరాతార్జునీయము	పద్యములు ౧౦౦	భారవి
37	సం.మ.సం	మహారసంభవము	పద్యములు ౧౩.	కాలిదాసుడు
38	సం.చం.రా.	చంపూరామాయణము.	కాండములు ౬౫	భోజరాజు, లక్ష్మణమూరి.
39	సం. దళకు.	దళకుమారచరితము	పద్యములు ౨౩౦	దండికవి
40	సం. పైష.	పైషదీయచరితము.	పద్యములు ౬౦	శ్రీనాథ కవి
41	సం పంచ	పంచతంత్రము	తంత్రములు ౬	విష్ణుశర్మ
42	సం ప్రబోధ	ప్రబోధచంద్రోదయము.	అంకిములు ౬	కృష్ణమిత్రకవి
43	సం భర్తృ	భర్తృహరిసుభాషితము	శతకములు ౩	భర్తృహరి
44	సం భాగ.	భాగవతము	స్కంధములు ౧౨	వ్యాసమహర్షి.
45	సం. భార.	భారతము	పర్వములు ౧౦౦	వ్యాసమహర్షి.
46	సం. రఘు.	రఘువంశము	పద్యములు ౧౦౦	కాలిదాసుడు.
47	సం రామా	రామాయణము.	కాండములు ౬	వాల్మీకిమహర్షి.
48	సా ద.	సాహిత్యదర్పణము	పద్యములు ౧౦	దిశ్యనాథకవిరాజు.
49	హలా వి.	అభిధానరత్న హాలానిఘంటువు.	కాండములు ౫	హాలాయుధుడు.
50	హిలో	హిలోపదేశము	భాగములు ౪	నారాయణపండితుడు.
51	హిమ వి.	అశ్వీకాధ్యసంగ్రహము. (నిఘంటువు.)	కాండములు ౩	హిమచంద్రుడు.

(కడమది స్పష్టము.)

సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటువు

మ

మ. ఉభ. ఒకానొక చక్షురము.

మ. ప్ర. ఆకిళ్ళాపార్థకము లగు ఎడ, తవర్ణకము లకు ఆచ్య పరంబగునపు డాదేశముగాను చిట్టి, బుస్సు, మినుకు మున్నగు అనుకరణ శబ్దములకు 'అను' పరమగునపుడు అగమము గాను వచ్చు కర్ణము.

ఉచా రక్షిం చెడు మెపుడు, (రక్షిం చెడు + ఎపుడు) పేష్ట్ర మనెను. (చిచ్చురన్ + అనెను.) చిట్టునంటివి, బుస్సుమన్నది, మినుకు మినుకు మనుచున్నది మే.

మ. సం. వి. అ. పం. గి. శివుఁడు.

అ. చంద్రఁడు, కి. బ్రహ్మ క. యముఁడు, గి. విష్ణువు, జి. నమయము, కి. విచరు

మంకిలము, సం. వి. ఆ పుం. దావానలము,

కార్పిచ్చు.

మంకు, విణ. (క. మంకు. త. వంగన్.)

గి. అవివేక, యార్జుఁడ, యార్జుము.

అ. ఇంటిలోనిధనము విడి వాది యనుచున, మంటిలోన వాఁడు మంకుకీవి, కొంచుఁ బోడు వెంట గుల్లకొనును రాడు, విశ్వ వేమ, వేమ, గి. గుఱి.

ఉ. ఒప్పని నూముతో నను దురుక్తులఁ బల్కుచు మంకుబుద్ధి యే, తప్పను లేమి నిల్వెడలి తల్లిగ్గుహంబున కేగ

కేం. పం. ౪ ౪౭౯

మంకుబుద్ధి = మంకుబుద్ధిగలది, మూర్ఖురాలు.

అ. మేండ్లి, కూడనిపట్టుదల కలది, చెప్పిన మాట వివనిది.

క. మంకులు నూయోపాయలు, బొంకులపుట్టి లలిపాపపుంజగజంకల్, జంకనలు కేయు యువకులు, కంకరంకం దగఁడు వారిచగ్గలు చెలియన్, వంక గి కి

ద్వి. మంకు ద్రిమృరి మమయాలబండే, ద్వి. పరను. క. ఆకా. పా. గి. పం.

కీ. . పయలబుద్ధులకుఁ జొప్పడని మంకు కుక. కి. గి.

కి. చెడ్డది, దవ్వము.

ఉ. మంకుగుంబు మానక నమంజకీర్తి వహింప లేక మీ, నాంకధనుర్విముక్తుమహానుగ పత్తికై చాళ లేక, సానందో అ అ.

కీ. కలపుట వేప్పట కలతలు పోకిళ్లు కలదలు బుద్ధులు కలటి మంకు.

అప్ప అ. గి. కి.

జ. మంకులబోధు, మంకులతనము.

మంకులబోధు. వి. (మంకు + బోధు) మిక్కిలి

నూర్గుడు; మిక్కిలి నూర్గురాలు.

ద్వి. కొంతక తమవోరి కొలఁగలఁ బలుకు,

మంకులబోధుకు గ్రామ్యులు సామ్యులు.

అ. ను. క. ౧. ౯. పా. 3. పం

మంకులతనము. వి. (మంకు క. మంకుతన)

మొడితనము, నూర్తునము.

చ. మిగిల రాజ్యమున నిడివి మంకుతనం

లునఁ జెందు రావి మేల్, పడవులు

గోరఁగలుకె ఊ నర్పి క ౧౫3

(విశ్వామిత్రుఁడు త్రిశంకునిగో నవన్

మిటలు)

ఓ. మాయామృగమునెంట పగఁడు పోవఁగి

దంట మఱచి వంస నాటి ఎంకు

తనము

గీ హవనీ దీర్వగఁ గ్రవ్యుని నవకంఠి,

పైడికులగ్రమిథాత్రి పూర్వము

జెలఁగుం మకుచాపాలఁ జెట్టపట్టె ధీర

ధోరణి బానకీరేది తీది

కృ శకుం. పీ. ౧. ౫౦.

మంకురము. సం. వి. అ. అం. అద్దము.

మంకువు. సం. వి. ఉ. తుం. మచ్చ, తెమట

కాయ. (తై. వి.)

మంకుతుడు. సం. వి. అ. తుం. సంగీతమును

నాట్యమును ఎఱుగునట్టి మహిష్యజాతి

నాడ. (తై. వి.)

మంకున. వి. వృత్తినిశేషము. బంధుకము. శి.

(దీవిపుత్రులైతగా నుండును)

ఉ. ... అరుణాధరపల్లక నిర్గతంబులై,

ఫంకరుహాయతాక్షినును పల్కులు ...

మంకునూపుఁ జాపమున నున్నధుఁ

తేసిననూపులొ యనన్. తై. ప. ౪. ౧3.

ఉ. ... మంకునూపులేడె మన మండల

మొప్పె మరీచియోలికిన్.

పి. శకుం. 3. ౨౦౪.

క. పగడము మంకునవియును, జగురాకును

కొండపండుఁ జెందిరమును సొం, పగు

తచ్చి కెంపునుపును, మునుదనిగారంపుఁ

దొగఁగఁజూచికి దొరయే.

పీ. అ. ౨. ౨౦. అం. భా. ౨. ౫౦.

వి. ౪. ధాన్యవిశేషము, ఒకజాతిపద్మ.

గీ. మణిసరు ల్మనసులు మంకున ల్మగ

దంపుతఁగెలు మడిపూలు దేవనరులు ..

హంక ౪. ౧౨౦.

మంకునశి. వి. ఎద్దులు మున్నగుచానినిఁజఁ

గనిపోవు జలతైలాది పాత్రములు కుడుకుగా

నుంతుటలై క్రింద నమర్చబడు చైత్రపుట్ట.

గీ. నేనె లడ్డిగ మొత్త నూని యెల్లలకు

నెత్తిన పగదంపు మంకునలగుములు

గీ. ఆనృపాలు, నముఖమునఁ బెట్టి తెంచులు

పాఁగి మొక్కి. చంద్రా. ౨. ౪౧.

క. పరికరముల మంకునలును, బరిచారకు

లరిదిపముల పట్టుగుఁడారలో, సరిశేరులెన

గారలు, దొరయం జన విప్రుఁ డతనితో

నిట్లునియెన్. కంక. ౧. ౧౦౦.

జ. మంకునగిత్త.

మంకునగిత్త. వి. (మంకున + గిత్త) మంకున

మొనెడి యెద్దు.

ఉ. నెన్నడఁ జూపె నెండి రహి నిండిన

నందిటి బొంది ధూతితో, నెన్నాన లానఁ

నా లెరుఁగు నెయ్యని నాడెనుగోడ

కొండపై, వెన్నెలపోగ లినుజెలి నెల్లము

మంతునిము

8

మంగళము

గర్వదఁ గన్నపాయువుం, గన్నదకన్న
తెక్కిన నాకారపు మంతుని క్తల త్తరిక.

రా వి. ౨. ౬౦.

ఉ. మైము లైరి పాం. వరపాలతనూజాలు
యజ్ఞశేనధూ, జానియమజ్ఞ వశ్యములు
పాగ రభప్రకంబు పల్లె మస్తేమంగు
తందముల్ గదలె నేగ గభుచ్చటబోవ
పుట్టికడ, మైవపుఁ జీర పెట్టియలు
మంతుని క్తలు గాంచెనన్నదడ.

పాంచా. ౫. ౪౭.

మంతునిము. సం. వి. అ. వ. కాలిదిక్కులకుఁ
దొడగుకొను కవచము, జంభాత్రాణము

మంతు. సం. అథ్య. ౧. పెంటనే, పెంటడి,
శేగముగా. (మంతుదపాతి = పెంటడిని
బడెడు.) ౨. అత్తధిగముగా, ౩. యథార్థ
ముగా, నిజముగా. (విలియమ్స్)

మంతు. సం. వి. ఆ. శ్రీ. మాంగల్యము,
కుభము. (శ్రీ. వి.)

మంతుఁడు. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. బట్టు,
ప్రాక్రపాకవఁడు.

మంతునిము. సం. ౯. ఆ. పుం. ంభా
త్రాణము, విక్రలకుఁ దొడగు కవచము.

మంగ = మ్రంగ. వి. ౧. వృక్షవిశేషము,
సింహితము శ్రీ.

ద్వి. పెంగాని మొలదిట్టి వెలంగులవాఁడు,
మంగ వృక్షములారి మానుకుగనరె.

పారంగ. ౩. ౧౧౧. సా. ౬. పం.

౨. మదనము శ్రీ.

గీ. మంగ యనగమ మదన వామంబు వెలంగు,
అం. భా. ౨. ౪౮.

మంగము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. పడవయొక్క
కిరీటాకము. (వై. వి.)

మంగల. వి. (శ. మంగల, త. మంగలి,
తైరముచేసి శివించెడివారి.

(ఉదా. మంగలవాఁడు, మంగలది మొ.)

జ. మంగలకత్తి, మంగలకత్తిరూపు, మంగల
వాఁడు, మంగలి, మంగలికోలు, మంగలి
పది, మంగలగతిప్ప, మంగల పిట్ట.

మంగల. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. పతివ్రత,
౨. సిరిదూర్వాత్మము శ్రీ. ౩. దుర్గాదేవీ,
౪. పసుపు

మంగలకత్తి. వి. (√మంగల) మంగలవాని
కత్తి, తూరము

శ్రీ. మంగలకత్తిపై నంగ ముంచినయట్లు
కోడెత్రాచును ముద్దవూడినట్లు.

వేణు. ౪. ౫౦.

గీ. మంగలకత్తి యనంగ తూరము తనఁ ..
అం. భా. ౨. ౩౦౧.

మంగలకత్తిరూపు. (√మంగలకత్తి)కత్తిరూ
చక్షత్రము. (శ. ర.)

మంగలగ్రహము. సం. వి. ఆ. పుం.
కుజాఁడు. (వై. వి.)

మంగలచ్చాయము. సం. వి. ఆ. పుం. ప్లక్ష
వృక్షము, అద్వి శ్రీ. (రావని.)

మంగలదేవత. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. కుభ
దేవత, కులదేవత, ఇలువేల్పు. ౨. లక్ష్మి.

మంగలధ్వని. సం. వి. ఇ. పుం. వివాహ
కాలమునందు వాయించు కుభధ్వని.

మంగలమృత్యు. వి. మృత్యునిశేషము (శ. ర.)
ఒకవారిశేష.

మంగళపత్రికము

4

మంగళపత్రికము. సం. వి. ఆ. న. తామెరు.
(రత్నలేఖ)గా నుపయోగింపబడియున్నది.

(విలియమ్స్)

మంగళపాత్రము. సం. వి. ఆ. పుం. ప. గ.
పాత్రము, మంగళము.

మంగళపత్రిక. వి. (మంగళ + పత్రిక) పత్రిక,
భరణ్యము. (క. ర.)

మంగళప్రసము. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ.
కుభము నిచ్చునది

సం. వి. ఆ. పుం. ప. గ. ప. గ. (కల్ప)

మంగళప్రసము. సం. వి. ఆ. పుం. ప. గ.
సౌక పర్యము. (కల్పము)

మంగళమాలిక. సం. వి. ఆ. పుం. ప. గ.
మండలి కుభ సంకీర్తన. (కల్పము)

మంగళము. వి. తే. పుం. ప. గ. ప. గ.
అంబరము.

గీ. ఉదయదాసు వాతావరణ గ్రంథములు,
ప్రస్థితోపలి ముద్రముల్ వరుస విరిసి,
మంగళములని ప్రేమిలధంగిల దూరి

కు. సం. ప. ౨౯౫.

పీ. మంగళ మన ప్రాప్తినిధానము
పరచుచును.

అం. ప. ౨. ౨౪౩.

ఉ. ఎండె గొలంబు లెల్ల ను మహిధరముల్
దవనప్పి కీలక, మండె భరాళలం
వినుప మంగళములని నుండె ...

కా. సం. ౧. ౧౨౩.

క. మండె జకరాన్ని దవయులు, ఉండె
మంగళములని నుండె మంగళము నిం, కొండు

మంగళి

గతి లేదు దివదీప, గండం నేరీతి వద
పంగా దను నననా.

రా. సం. ౩. ౧౯

మంగళము. సం. వి. ఆ. పుం. ప. గ.
కుభము. ౨. తే. ము. లభ్యము. ౩.
కుభము, ముం. ప. గ. ౪. ము. పు. పు.
కా. సం. ౫. కుభము. ౬. (వివాహము)
కుభము. ౭. కరణము, కా. సం. ౮.
వి. ఆ. ఆ. కుభము, తే. మంగళము.

మంగళవాడు. వి. (మంగళ + వాడు) తే.
కుడు అంబరము. (వా)

మంగళవారము. సం. వి. ఆ. పుం. ప. గ.
వారము అంగారక వారము.

మంగళయాత్రము. సం. వి. ఆ. న. గ. కుభ
ప్రదమను తోరము, బొట్టువారము. ౨. రత్న
లేఖ (తామెరు) వరుస గల్గెడిదామను
(వివాహము) పుం. ప. గ. ప. గ. ప. గ.
కాలము మెడములు కట్టుకొనెడి (ధరించెడి)
మంగళ్య తంతువు)

మంగళస్నానము. సం. వి. ఆ. న. కుభ
స్నానము, వివాహము కాలమున స్నానము.

మంగళాష్టకము. సం. వి. ఆ. న. వివాహ
కాలమున వధూమల యభివృద్ధి పురో
హితము చదివెడి యాశీర్వచన స్తోత్రములు.
ఎనిమిది మంగళ స్తోత్రములు. (విలియమ్స్)

మంగళాష్టకము. సం. వి. ఆ. న. గ. కుభ
మునై ప్రతిదినము వాచించెడి పురో
హితము. ౨. పురోహితము, కుభమునై
పిటితో నింపి ఉంచిన ఘటము.

మంగళి. వి. (మంగళ + ఇ. త. మంగళి. వి.
మంగళము, మంగళము, మంగళము) మంగళ

వారికి సంబంధించినవాడు. క్షేరిమందు, మంగి.

ఉ. విష్ణుప మాదరింపు పృథివివర మంగలి
మాను లేమియుం, బన్నడు
కాళ. గ. ౫౫.

16 పుట్టి గ ణ్ణికిది 3 శ్రీమంగలి
శేరు గ ణ్ణికిది ౬ పోగు గ ణ్ణికిది
౬, పెను మిన్య అన్యలోపైన పెన్య
వరు

19. పుట్టి గ ణ్ణికిది ౧౦ కొండ
మంగలిపేరు గ ణ్ణికిప్రయిది ౬ ఏరు
గ ణ్ణికిది ౧౦ చాకిపేరు గ ణ్ణికిది
౮ గోదాతరివద్దటి
చా. కా. ౧3౮౪ అం భా ౨ ౨౮3

మంగలి. సం. వి. ఈ. శ్రీ = మంగల.

మంగలికోలు. వి. (మంగలి + కోలు. వృత్తిది
వర్ణలోపము) బ మంగలికోళ్లు, మంగలి
ఊగుగొట్టుము, గన్నాయి.

క. మంగళనూత్రముఁ గట్టెఁ గ, రంగాక్షికి
నంత సంగరాశేంద్రుఁడు పుణ్యాంగనతి
పెండ్లిపొట్టులు, మంగలికోళ్ల మృదుగీతి
మధురమ నెవయన్.

కళా. 2. 2౫. (కా. ప్ర. పా.)

మంగలిపని. వి. (మంగలి.) క్షేరిము.

గీ. వలయుఁ బ్రాప్యభోజపృథ్విత్వముల
సోకటి, తారకంబులుఁ దిథులును వార
ములును, జోన్య తెలింగించినది మేలు
కుప్రతైక, లోం! మంగలిపనికిని దైత
మునకు. భర. ఆమ. ౪, ౧౨౧.

మంగలియము. సం. వి. ఈ. అ. అ.) శుభ
ప్రదము.

మంగలుడు. సం. వి. అ. పుం. గ. అంగార
కుడు. ౨. అగ్ని.

మంగల్య. సం. వి. అ. శ్రీ. గ. శమి,
బచ్చి. శ్రి. ౨. సతాప. శ్రి. 3. మిసి,
జటామాంసి శ్రి ౪. వచ, వగ. (మి. ని.)
౫ మర్రిగంధము గల కాళాగురువు (శ్రి. ని.)

మంగల్యకము. సం. వి. అ. పుం. మసారము,
చిలుపెవగలు

మంగల్యము. సం విణ (అ. అ. అ.) గ.
శవళరము, శుభముచేయునది. ౨. పాదువు
3. పవిత్రమైనది. ౪. సుందరము

వి. అ. న. దధి, పెరుఁగు. ౨ చందనభేదము.
3. సర్వము, బంగారువు. ౪. సిందూ
రము. ౫. సర్వాపధిపానము (శ్రి. ని.)

అ. పుం గ. వ్రాయమాణు, కలుగా
నును. శ్రి. ౨. అశ్వత్థము, రావి. శ్రి.
3. లిల్లము. శ్రి ౪. మసారకము, చిలు
పెనగలు. శ్రి. ౫ శేలకట్ట. ౬. వారి
శేళము శ్రి. 2. కపిత్థము, పెలంగ. శ్రి.

మంగళకాశీ. సం. వి ఈ. శ్రీ. వి. ఇరు
వదివాలును శ్రీరాగములలో సోకటి, రాగిణి
విశేషము.

గీ. పారంగ మంగళకాశీకులమ, కిన్న
దయుఁ జాయయును గాళ కడునపుర్యు
మైన భిక్షావశీయును వారాయశీయును,
గ్రమర విరువదివాల్లు శ్రీరాగములను.
ప్రబంధ ౯౫.

గీ. కన్నడ యనంగ మంగళకాశి యన,
పెలయు వారాయశీయుఁ జతుర్వింశతి
విధ, ములను దినరాని. శ్రీరాగములను
మఱియు ... పాంగ. ౫. ౧౨3.

మంగళము

శ్రీ

మరచము

వ. .. వాడ నామృతము, వరం, మంగళ
కాశి, గుండ్రము, ఘోర్త ...
మత్స్యపురాణము. ౫. ౧౪.

సీ. దూళ్లమక్కెక్కి మంగళ్లలిప్పులు లేని
వడవున గాలి నాడెడునిజము.
అమ ౬ ౧౭.

మంగళము. ౧౦. వి అ వ. కుభకరము.

మంగి. వి మంగలవాడ, మేరికు.

మంగళనూత్రము. ౧౦ వి అ. వ. వివాహ
కమువండు వధువుమెడకుఁ గట్టెడు అస్త్ర
లతో నుండు పక్షపువాడ, తాలి.

గీ. మంగి యనఁగను మంగ లేఁగనిమింగి
అం. భ. ౨ ౨౦౩.

చి. పనికడి వాధువంపునఁ బ్రభావతీ
భారిన లక్ష్మిఁ గొల్వఁ గుం, దవపు
మొలుంగుఁ బల్లెరమునన్ ఘనపారబడిన్
కావనిల్, గొని మును ఫీరుఁ గాంచి
యనిలోఁ చినమంగఁ మాత్ర మూడఁగా,
వసువున నిల్చె మే. దముఁ దాతఁడన్
? యమంగళం బు

మంగిని. ౧౦ వి ఈ. శ్రీ. పడవ, కడ,
(తై ని)

మంగు = మంగుడు. వి. ముఖసిద్ధము,
ముఖమునందలివాడ, (మొదిమిచే మంగమునం
జేర్చుడు ముడులి అని త్రా. 'మూఁగు'
యొక్క రూపాంతరము, ముఖమునందలి
నల్లవాడ అని శ. ర.)

మంగళహారతి. = మంగి హారతి. వి. (౧౦
మంగళాచారికము) మంగళకరమైన హారతి,
నీరాజము. (శ. ర)

సీ. మంగుఁ దడంగను మంగ గనంగ,
ముఖసిద్ధవామ మొప్పును
అం. భా. ౨. ౧౨౯.

మంగళాగృహపు. ౧౦ వి ఉ న చందన
విశేషము, అనిరుధేదము (రా ని.)

మంగుడు = మంగు, వి ముఖసిద్ధము.

మంగళారతి. = మంగళ హారతి (౧౦
మంగళాచారికము) వి వి కుభకరమైన
హారతి, నీరాజము

మంచకము. ౧౦. వి అ. న గ. పర్యంకము,
నంచము ౨. ఎత్తెవయానము ౩. ఎత్తెవ
కుంపటి. (విలియమ్స్)

గీ. రహి వహింపంగ జానకీరాఘవులకు,
మంగళారకు లిచ్చిరి ముతక నంత.
శే. కా. ౩. ౨౭౪

మంచకాశ్రయము. ౧౦. వి. అ. పుం.
మంకుణము, నల్లి

ద్వి. మంగళారకు లిచ్చి మహి మ్రొక్క
చనఁగ, నంగళ్లనీధుల నంతరి నిలిచి
పండితా. వాద. ౧౭౫

మంచము. ౭ (౧౦. మంచు, కి. మంచు.)
పర్యంకము, ఖట్ట.

మంగళ్లలిప్పు. వి. (మంగళి) మేరికులు
గొవగి పడతైచిన కెండ్రుకల లిప్పు.

ఉ చీమల చూపు మెండెముఁ దలిల్చినమంచము
లోడితైచుపుం, బూనినప్రాతఁ జేల్పుఁ
గది పోతులఁ బోయినకెన్నుఁ డిట్లనన్.
ఉ. హరి. ౨. ౧౭౨.

శ. ఒకతోటఁ బువ్వుఁబండి, యొకతోఁ
బప్పరము దూగుటయ్యెల్ల యొకతో, ౪౩

మంచముపట్టు

7

గెరిగిరిమంచం, చాకతోఁ గవ్వరత్తఁ
బలుగు టోవరి యొకచోఁ.

పై. ౩. ౧౪౮.

మ. మేఁ కరువునంబటిమంచ మెక్కిరి
ఁగ్రువైకొన్తి కన్గడిక.

అను. ౪. ౧౩౪.

గీ. కంకటియు మంచమును కల్లు ఖట్టమునకు.

పాం ని. పా. ౬౪.

మంచముపట్టు = వ్యాధిగ్రస్తుడగు.

(వ్యవ.) మగఁడు మంచము పట్టినప్పటి
నుండియు ఆ యిల్లాలికి నివాహారములు
లేవు

మంచము. సం. వి. అ. పుం. ౧. పర్యంకము,

మంచము. ౨. ఉన్నతాననము, సింహాననము.

౩. అరవ, పాలములోఁ గాచువాఁడు మార్పొ

డుటకై యెక్కుగాఁ గట్టిన చప్పరమువంటిది.

౪ అననము, పీఠము. ౫ (సంగీ) ఒకసొక

కొలత. ౬. మేడమీఁది గది. (పై. ని.)

మంచి. వి. ౧ మేలు, లగ్న, శుభము.

ఉ మంచిగ మేరము పైలు సమాదరణంబడ

రంగఁ దెట్టిపుత్రించిన మంచిధమ్మములు.

మార. ౨. ౧౦౨.

౨. పాపము, కలుపుఁగోలుతనము (చతురు

పాయకులలో నొకటి.)

గీ. చతురుపాయంబుల సంగమై వం నీగి

వేలుకొట్టిన వాల్లొ వేలువేలు తనరు

చుండు అం. భా. ౨. ౧౯౦.

౩. సజ్జనుఁడు.

గీ. మంచివాఁడు సగువు మంచి పాద,

వన సజ్జకుం డొప్ప.

అం. భా. ౨. ౧౭౦.

౯౯. ౧. యోగ్యము.

(౪.) మేలైనది, లెప్పు.

మంచి

గీ. గండయను కల్లజాగిగాఁడు కియను,
చాయెను పోవుటకు మంచి దను
యంగంబు. అను. ౫. ౪౧.

(౪) మోక్షము, ఇందైనది

గీ. కందొగ ల్పిత్యునికొగ మొందింపఁగా
మంచి పున్నమచందమామ రావ.

దళా. ౩. ౩౫.

(ట) అనుమానము, ఘోరం.

గీ. చాల తిని కందోహములకు బలాకొనిన
రంబలకు మంచికడలు దొరక

అను. ౪. ౧౨౩.

౪. దేవాధిప మందియున్ కలిపితి విచటా.

దళా ౨ ౧౪౩.

(త) ఇష్టము, ప్రీయమైనది.

గీ. అత్య నూహింపఁగా నుపాయములతోక,
సెప్పటికి పాప ముచింతలు వృషకరేణ్య,
దూని చిత్రంబు రంజిల్ల మంచినాట, లాడి
వనిఁ దెచ్చ నను బంపు మనధరింపు.

వరాహ. ౫. ౮.

౪ అన విని నీవా యెవరో, యని యుంటిని
విందికార్య మామెను

దళా. ౧. ౨౯౫.

(మ.) ప్రకృతము, శ్రేష్ఠమైనది.

౪. న కంబనయందును భూ, లోకింబున
యందు ధనములు మణులు నై కృత్రిమింబు
జేర మంచిని, కృత్రిమి యాచంద్రముభిఁ
గానుక యిచ్చెన్ ఉ. చూ. ౧. ౮౩.

గీ. .. మంచి పవనపండుఁ మెగంగు, బాణ
లకు మూనిపండులు చనియ కౌత.

నీలా ౨ ౩౧.

(గ) ఇతర పద్యానులు కలియనిది, క్షుచ్చ
మైనది.

ఉదా. మంచిపాలు, మంచిగొడ్డి మె.

(బ) కునము, గొప్పది, అధికము, అత్యంతము, మిక్కిలి.

ఆ. మనలబలునందు మంచిముగల్ సాలఁగలిగి యీ లంబు గలువ లేమి నైవకృతము గాన తలవఁ జోద్యము ముప్ప, యెఱుంగఁ జెప్పే యరుఁ డిప్పు లగుట.

భార. భిష్ట. ఆ. 3౫౨.

(డ) సుందర్యానుసారముగ నిది పె క్కిల రాళ్ళముల నిచ్చును.

(యా. మంచిగంజము, మంచిరిళ్లు, మంచి ముత్రైము మొ.)

ఆ. ఇది 'పిసి', 'కాసి' పదములతోఁ గూడి నిగ. యై లెక్కగా, కాసిగా, యథా విధిగా, సుక్ష్మముగా, జప్తమియముగా, సున్నని పర్యాయ విచ్చున.

ఉదా. వాడు బ్రతికియన్నతొల మంతయు మంచిగా జెల్లఁ బుచ్చుకొన్నాడు.

ఉ. మంచిగ భూరిభూషణరసమాజము నెల్లమ భక్తితోడఁ బూ, జించి యభిష్టదానములు చేసి భార. ౪భా. ౧. ౧౬.

చ. నీ, మమన ధర్మముకా హితము మంచిగఁ జూచి విధించినట్లు చే, నీ నెగడువారు గాక నినుఁ జేరిన నాపద లొండ నేర్చునే. భార. ఉద్యో. 2. ౨౦2.

ఉ. మానకృత్యములే సురసమాజ మెఱుంగఁగఁ జూడఁ గావునన్, మావస మెక్కి జేరిఁ జన మంచిగఁ జేరిన యెట్ల మున్ భార. ఆమ. ౫. ౨౦౦.

ఉ. మంచిగ చేసమత్తలు సమాదరణం బడ రంగఁ జెప్పి త్త, త్రొందిన మందిభక్త్య ములు ..ర. ఆ. ౧౮౫.

ఓ. తగువాస్తవ మాయాదుముగ సొవరించె మంచిగ నేల నాల్గునె చెఱుగులమను. భార. విరా. ౫. 3౨౦.

మంచిమక్క = పెట్టియె త్తది మక్క.

(వ్యవ.) పెట్టిమక్కలను జంతువునగాని మంచి మక్కలను జంపరు, ఇట్లే మంచిమక్క మొ. (ప్రా.)

మంచివిద్ర = గాఢముమైత్తి. (ప్రా.)

మంచినీళ్లు = పానయోగ్య మగు తియ్యదీజలము. (క. రి.)

మంచిమాన = సువ్రుణమైలము. (ప్రా.) తలం టుకొనుమైలము అని (క. ర.)

మంచిపాము = నానఁబాము, (కా.య. (క. ర. ప్రా.)

మంచిబంగారము = (చేతబంగారము, పూత బంగారము, కాకిబంగారముకాని) బంగారము, కల్లము. (ప్రా.)

మంచిలెల్లము = చెఱువరసముతోఁ జేసిన లెల్లము.

మంచిముట్టు = (మంచి + ముట్టు) కుభ్రప్రద మైన పెద్దలప్పుర్యము; కుభ్రప్రదమైన మాలిపోగు

ఓ. గతలభావంబు సంఘటించువారును మంచిముట్టెడఁద యొజించువార. కిరణ. ఆ. 2౦.

మంచిముత్రైము = శుక్తి మున్నగువాఁలొ సహ జముగాఁ బుట్టు ముత్యము. (అకృత్రిమ మైన మాత్రికము.)

(స. ర.) (ఇట్లే మంచివగడము మొ.)

మంచివాస = అధికవర్షము. (ప్రా.)

జ మంచిగంజము, మంచితనము, మంచీది, మంచిదె, మంచినీళ్లు, మంచిమాట, మంచి ముత్రైము, మంచివాడ, మంచిగరుట.

మందిక. సం. రి ఆ. ప్రతి ౧. ఉన్నతాన నము, మర్రి. ఆ. ప్రోసి.

మందిరందేన. వి. (మంది + తనము) వృత్త

విశేషము. బహుళి చిహ్నము.

సీ. కలక విడుదల బిడ్డమందేన మంది
మందేన కలకంబు నువ్వనీతి.

మం. ౪. ౧౦.

మందిగండము. వి. (మంది + గండము)

శ్రీచందనము. శ్రీ. సామింక తీసిన చంద
నము.

సీ. మందితామల గ్రమ్మ మందిగండమున
నటకలి యిడమెం దొయ్యలి యొక్కన్.
య. ౪. ౨౮.

మందిగండమోడి = శ్రీచందనమార్గము, మంది
గంధపునంద.

క. తట్టుతుండు నగుచున్న మందిగండ
మోడి చా నుడుచుకొన్నందు లోనుగా
గల పరిమళద్రవ్య సంభారపరంపరలు...
మారుతు నరణులుగానిచ్చి.

మం. ౪. ౧౦.

మందిరందేనము. వి. (మంది + తనము) ౧.

యోగ్యత, సౌజన్యము.

ఉదా. అతని మందిరందేన యతనిని గాచు
చున్నది.

౨. కలుపుగోలుతనము, సామము.

సీ. మందిరందేన నీతి బోధించువాడ, పోలె
దన యుగ్రతనమున కూలిపోడి, నెలియి
యను గల్గి బలిమియుఁ జెలుపఁ బంది
వాడె మీదొర నానంద నానందే.

ఉ. ౪. ౨. ౩౨౦.

౩. గొప్పతనము.

ఉ. ... నేడు నా, మందిరందేనము లెలుకు
మాలిన నాకుని ముగ్ధత్రులకొ, మంచు
నుండువారె బరిమాన్య మహాబలులబాచి.

భార. అశ్వ. ౪. ౩౩.

(ఇట. పర్యవసాదికముని భా.)

మందిది = మందిర, వి. (మంది + ది) .

మేలు, మేనును, మగలును, కుభును.

సీ. కాకతా ముఖమి విశ్వామిత్ర లెస్సలా
కల్ప మందిదియ భార్య కుభునె .

చా. ౧. ౪౩.

వి. యోగ్యము, ప్రకృత్యము ము.

ఉదా. అమె మిక్కిలి మందిది, తులనకు
మందిది. నీవు వేరొనన సంకల్పము
మందిది

అవ్య. వల్లె, కరియె. (౪.) అంగీకారమును
జెల్పును.

౪. మందిది యటువలె నేనెద, వం చానలి
యచ్చె నని యిది వినిపించు.

ఉ. ౩. ౩౨.

(యా. ౩. ౩౧.)

౪. అని ప్రార్థించిన మందిది, యని రాజ
మహారాజునకు సాంగంబుగ న, ముని
శేఖరుఁ డుపదేశం, పానంబె కమస్త
నివృత్తి బుద్ధిప్రసాద. క. ౪. ౨. ౨౨.

(చి.) క్రిందికను (భయమెట్టుటను) జెల్పును.

సీ. ఎంచాకఁ గొంచుఁ బోయెదవు మందిది
పొమ్మ నిను ప్రాపనిస్తుమె యిదిదాచు.

ఉ. ౨. ౨౨౨.

మందిరందే(దే) = మందిది. అవ్య. (మంది +

ఎ) వల్లె, కరియె, అంగీకారార్థము.

౨. మందిరందేన యవ వల్లె యంచనంగను నిద,
రెండు కనులు లగుచునుండు ...

అం. భా. ౩. ౩౨.

సీ. మంత్రుల కలెగింప మందిరందే యనుటగా
కవ్యుల చెప్పెదమె కాని.

ఉ. ౨. ౨౩.

మందిసిగ్గు. వి. వి. (మంచి + సిగ్గు) పాదయోగ్య
మగుటయు. (శ. ర.)

మందిమాట. వి. (మంచి + మాట) ౧. ముఖ
పితము, ప్రీతిభావము.

ఉ. కా. పెద్దలతో సంభాషించునప్పుడు నోటి
నుండి మంచుమాటలను రావిత్యువలెను.
గాని పెద్దమాటలు రానినకు గూడదు.

అతనితో నాలుగుమందిమాట లాడి వాడు
తనకొరకు నెఱవేర్చుకొన్నాడు.

అ. శ్రీహను, పాత్తు, సంభ

ఆ. నామ చందమామతో మంచిమాటకుఁ
దమ్ములనుప నేకతమన కున్నరాయభారి
తామర లవంగం తెలియెంత, నల్లం శేరి
కన్ను లమరెఁ తెలికి. కకు, ౩. ౩౨.

వ్యస. ఏలాగునో నీవు వానితో మంచిమాట
చేసికొనుము.

మంచిమాటచేసికొను = బోజనముచేయు,
వ్యస. మంచిమాటచేసికొని మఱియుఁగిరి పెద్ద.

మంచిముత్రము. వి. (మంచి) అక్షుర్రము
క్షాత్రము. (శ. ర.)

మంది(చె)య. వి. (సం, మంచు. క. మంచి)

జొప్పఁజేయ మున్నగునవి కాచుటకొఱకు
గూర్చుండుటకై యొక్కగా నేయుచేప్పరము.
అరప.

నీ. రథముపై గమనించురతిచేరి యన జొన్న
చేను గాచుటకు మంచియ వనించు
మక. అ. ౪౧౦.

నీ. అతను పాదభగ్గ కృతవిశేష మునెఱ
నదిలించుకొండ జల్మపదువు పర్వ
అము. ర. ౧౬౩.

మందివాడు. వి. (మంచి) కష్టవాడు.

నీ. ... మందివాడు నువ్వు మంచివాడు,
వన, కష్టమందొప్పు ..

అం. భా. అ. ౧౩౦.

మందివిరులు. వి. వి. (మంచి) ధాన్యవిశే
షము, ఒకలాగినప్పుడు.

వ. ముఖ్యోగము కన్నునూరులు గొరవంకరాజ
నాలు కొడుక లేవల ముంగురుమెరికలు
పసుపుచుద్దలు మందివిరులు రంభకెక్కిరి.
ప్రబంధ. ౧౧౨.

మంచే. వి. (క మంజ. త. మంజా) ౧.
హిమము, కుహిమము. (చీని శేదములు. గడ్డ
మంచు, నీటివంచు, పొగమంచు)

నీ. నోయజడకములకుడి మంచే దొరగడు
గరిగ గన్నగన వక్రకణము బురుల ..
భార విరా. అ. ౧౩౮.

నీ. మంచులపుల మించు మంచెంగమడుపులు
పారలి తెచ్చువ గట్టుమరువు లయ్యి ..
వైము. ఓ. ౧౭౪.

అ. ఉప్పుము, అరిరి; అలాట్రవడకర్మతో
యము.

దండకము దంష్ట్రాస్థులింగంబులం జాన్య
చుయ్యించు మంచులొగ ల్పట్టెగా ...
దకా. ర. ౨౩౨.

౩. శిశుకాము, శిశిరముతువు.

చ. చెట్టు వట్టి మనుప్రాంతకడకమ్ములతోడ
దోలె నా, మనిదొర మంచురాజా మడి
మంచ గఁ గొయిలగంట ప్రాయగగన్.
మనుచ, ఓ. ౨౬౨.

నీ. కృతకరిగ గాఁగఁ జరితాలం దన్ని
మంచు, పాండూరాసుండు విడిచి పో
బ్రదికి మరుడు అము. ౫. ౧౪౧.

వ. మంచుగొండ, మంచక, మంచుకారు,
మంచుగుప్పలి, మంచుగను, మంచుతోడు,
మంచుతోలి, మంచుచేల్లు, మంచుచేలి.

మంఛో = మనుచు. మన్యు, క్ర. (√మను)
మనఃశయము. ౧. అన్నవస్త్రాదు లిచ్చి
పోషించు.

ఉ. మంచి తనేకయాగముల మానుగ దక్షిణ
లిచ్చి విప్రతనన్

భార. అది. ౨. ౨౦౨.

అ. రక్షించు, కాపాడు.

గీ. అంచ నను మంచు నేకక నాన లిచ్చి .
దళా. ౧. ౧౭౫.

౩. ప్రోదిచేయు, పెంచ .

చ. అలఘమరంధవర్ష మహిమాతిశయమ్మున
సప్తలాద్యమం, దలతల మంచుపొన్నగమి
చాక్కాను పందిరికింద చేదికం, దలతల
మంచు మించు నువ నవ్వరజులబలం చాల్చి
తారలం, దలతలమంచు మొప్పడుకన
కృతికాకతి ప్రుగ్ధుకట్టుచున్.

చంద్రి. ౪. ౮౦.

౪. మన్నించు, గౌరవించు.

చ. ఇతనికిఁ గూర్తు నేని ధన మిక్కు రిభీష్టు
లైనకౌర్యమతో, మతి నొనరింతు నిప్పుఁ
డని మఱుడు గాక మహాత్ము లైన భూ,
పతులయొ విప్రముఖులసభన్

భార. ౪భా. ౨. ౧౦.

మంఛోగొండ, వి. (మంచు + కొండ) పాను
గిరి, పానువర్షరవము.

౪. మంచుగొండ చునునికిఁ బెండ్లికొడుకు
నృధాన్యకాంక్షలము నే, మించున్

భార. ౩. ౩౩.

౪. ... మంచు, కొండలకుం బూజనము
గొర్తులు నిడుకన్ . భీమ. ౬. ౩౩.

మ. ... ఇమ్మంచుగొం, దక్షు రాఁ జెల్లున
బుద్ధివాద్యులనితోవ్యాదు ల్లదా శ్రోత్ర
యతో. మమచ. ౨. ౧౬.

ఇచ్చే మంచుగట్టు, మంచుగుప్పరి, మంచు
మల ము.

గీ. కనకకళిండు ధీరుడు గనకఁ గడఁగి,
తపము నేయంగఁ దొడఁగ నాతపము
నేతు, మంచు పెంచక గడలని మంచుగట్టు,
చారి చారికమధర మచారినిర.

దళా. ౪. ౨౪.

గీ. మంచు గుప్పరిరాజుమోరఁ గూడి, వెలు
పులపెద్ద జనురాగు పెండికొండఁ, దన్నుఁ
దెలిసినవారికి నన్నిదలలఁ, దాన యగురిలి
బహువేదధారి యగుచు.

కాళ. ౧. ౧౦౧.

మంచుగొండచారి = పార్వతీదేవి.

ఆ. గోమగు వర్షవటువు ముట్టఁ జై చనియెను,
మాలి మంచుకొండ చారికదను .

వీర. ౨. ౨౪౯.

మంచుమలపట్టి = పార్వతి.

గీ. చెలికఁజై యగుమంచు మలపట్టి పోరాది
గీలుకొల్పిన రాయగోష్ఠురాలు ...

ప్రబంధ. ౨.

మంఛోక, వి. (మంచు + ఉక - పార్వతము)

ఉ. మాలి శరణు లొక్కఁమొగి మంచుక
గప్పినమాడ్కిఁ గప్పడుకన్, గూలఁగనేను
చానిరభఘోటములన్ పారి ..

నిరర్థ. ౩. ౨౬.

మంఛోకారు, వి. (మంచు + కారు) పానుక
లుకువు.

గీ. మంచుకారు రసఁగ పానుకత్త వగు ...
ఆం. భా. ౧. ౮౬.

మంఛోగొను, ఆ. క్రి. (మంచు + కొను) మంచు
కప్పినది యగు.

చ. వనము లెల్ల మంచుగొని వాడినతో నొక
పువ్వు నిల్చినం ... కు. ౪౦. ౬. ౩౮౫.

మంచు (చు) జోడు. వి. (మంచు + జోడు)
చంద్రుడు.

మ. శుకమా బల్లు కళంకు గన్పడనిమంచు
జోడునుడంలె నె, మొగమా ...

ఉ. హరిశ్చ. ౨. ౪౪.

మంచులేటి. వి. (మంచు + లేటి) హినుంక
బుకువు. (క. ర.)

మంచువేల్పు. వి. (మంచు + వేల్పు) హిను
కడుడు, చంద్రుడు.

గీ. మంచె మంచుల మించుల మంచువేల్పు,
కలిసె వికృతాకృతులను రాక్షసచయలు.

శ్రీరం. మా. ౪. ౯౭.

మంచై (వేయి) పోవు. అ. ౬. (మంచు +
ఐ + పోవు) మంచువర నిలిపిపోవు, తొలగి
పోవు.

కా. గాయత్రీజప మాచరింప శుభపాకల్యంబు
నీర్ధించు వా, క్కాయాది ప్రభవోగ్రహప
మడంగుం నైవల్యమున్ కచ్చు దీ, ధ్వాయు
వ్యంబు లభించు లోగములు మంచైపోవు
సేవింకముల్, గాయత్రీపరవాయుతాంశ
కమముల్ గా లేవు ధీశోక్తమా.

కావ్యమి. ౩. ౫౯.

ద్వి. పండితారాధ్యులఁ బ్రస్తుతించి వసు,
మందెడిబావాగ్ని మందయిపోవు.

పండితా. దీప్తి. ౨. పా. ౨. పం.

మంజరము. సం. వి. అ. ప. ౧ పుష్పగుచ్చును,
ఫలగుత్తి. ౨. మాత్తకము, ముత్తెము. ౩. తిలక
కృత్తును.

మంజరి. సం. వి. ఇ. ఈ. శ్రీ. ౧. పల్లవాంకు
రము, లేతచిగురు, పేవరెమ్మ. ౨. ఫల
గుత్తి. ౩. మాత్తకము, ముత్తెము. ౪. లత,
తీగ. ౫. తులసి శ్రీ. ౬. తిలకలత. ౭.

(చంద) ఒకానొక వృత్తము. ౮. తెల్ల
గడ్గర. శ్రీ. (పై. వి.)

మంజరిక. సం. వి. అ. ప. శ్రీ. ఒకజాతి పరిమ
ళించు తులసి. శ్రీ.

మంజరీప్రమము. సం. వి. అ. పుం. లేతగము,
నీటిప్రబులి. శ్రీ.

మంజేలి. వి. (క. మంజళ. త. మంజల్.)
౧. పసుపు, హరిత్ర.

వ. ఆపరంజనమ్మలవర రంజిల్లు మంజేలికాపు
రూపుచెమ్మల. . . ప్రధం. ౭౮.

౨. ఎల్లవిమమ్ము, తిరుమాన్గము.

ద్వి. అరచదురునికి వింజై నెన్నొనల, నన్నపు
రేఖ మంజలికాపునోడఁ, దిన్నని తెలిగిరు
తిరునామ మువరఁ

ద్వి. పరమ. ౩. ౧౯౨. పా. ౧౩. పం.

మంజేన = మందన. (సం. మంజాన, ప్రా.
మంజానా.) మందనము, పెట్టె.

ఆ. మాకుం డగునెంచి చూచి రత్న, పుంజ
భరిత మైన మంజులో మమ్మ, కొడుకు
చానినోన కొనుచు వచ్చి.

భార. ఆది. ౫. ౩౧, ౩౦.

మంజోడి. (లి.) వి. (క. మంజాడి. త.
మంజాళి.) ౨౦ గారము రత్నములు మమ్మన
బానిని దూచుట కుపయోగించు నెల్ల
గింపలు గల గురునెండచెట్టు కల్మప్రయోనికే
వము, కల్మములయెత్తు. (ప్రా.) కల్మముల
తూనిక. (క. ర.)

నీ. పొలుచును కల్మముల మూలరా లవ ...
మంజాడి నాఁ దక్కిమోలు మొప్పు ...

అం. భా. ౨. ౨౭౮.

మంజ. సం. వి. ఇ. ఈ. శ్రీ. ౧. ఫలగుత్తి.
(ప్రి. వి.) ౨. ఆడువేళ. (పై. వి.)

మంజీర్. సు. వి. ఆ. శ్రీ. శేష, అంబ.

మంజుటి, వి. మంజుడు, కి. (శ. ర.)

మంజిడి, వి. (సం. మంజిన్, బ. మంజి
డులు, మంజిళులు, మంజిళ్లు.)

౧. మాంజిష్ఠవర్ణము, ఎఱుపుమించిన పసుపు
వర్ణము.

గీ. మదకపనీమిడిగింఁటెముల్ మంజుడిజిగి,
దోమతెరమంచేములు మాగుంతులుజానాడి,
యగులనీరులు చిన్నెలు గాంగ నరచు
గడపె, వేలిసెలలు కడవ్వుమౌదశరణఁ
డనుచు. కళా. ౭. ౧౮౦.

గి. అంబరంబు, తనకు దిక్పర్యవయన
 లైత్రినమెఱుంగు, అడరు మంజిదివస్నై
 యొల్లవ యనరిగఁ, దనర సొయ్యవఁ
 గుడినమునకుఁ జనియె. చరిత. ౫. అం.

సీ, నడిముక్కు-వీర-ద సన్న పునాథి-నా-మంబు
నడుగు మంజడి-కాలి నిడుద-రేళ,

గీ. పూని నిక్కంపువాడరిసానిబోరె, నిద్ర
వారాయకారానుదీధిఁ జొచ్చె.

पृष्ठ. १५४.

అ. చిత్రకర్ణకమ్రము, వివిధకర్ణములు గల
బట్ట. (ఈశ్వరుని కర్ణవము.)

సీ, బలమం మంగళాబాది బలిసి రాఁ జాట్టిన
క్రొత్తమంజడిబాగుఁ గొఱఁత నేని . .

గీ. తోడలఁ జూడలతోలు

ఉ. హరి. ౨. ౧౭౧.

సీ. మక్కళించినరావు మంజిళ్లపేటెర లంగ
రంబులు బట్టి యొక్కవారు.

సెవ, టి, ౧౦౮.

(మంజుష్టు = చిత్రవస్త్రముల - అని వ్యాఖ్య.)

గీ. జిలగనక స్మృతి మంజుళ్య చిలకచాలు,
 ఊదలు గాగను బడిమించి రథను వేచి,
 యనునది లగిసేలైండ్లు యయాచిక పుడు.
 తుయా, ౪. ౧౦౦.

3. ఎఱుపు మింగివేసముపువన్నె గలవస్త్రము,
మాంజీషము.

సీ. . మాంజీవము మెసగిను మంజిడి
యవ . ఆం. భా. ౨, ౧౫౪.

౪. నీతివర్తనశ్రుతి.

సీ. వృష్టిగా శుద్ధాంబు వేణి మజ్జన మార్చి శిఖరి
మేఘముగ మంజిడి ఘటించి ...

పాండు, ఎ. గెం.ఎ.

విలా. ౧. చిత్రవర్ణము గలది.

క. అచ్చట నచ్చట విడుపుగ, విచ్చినఁ గును
మాత్రకాత్ర వేరుల మనము లో,
మెచ్చించుఁ నెలమంబిడి, పచ్చదముల
చతురగిది బంధంబులొన.

తే. 2. ౧౫.

అ. ఎఱుపు మించినపసుపువన్నె గలది,

సీ. మంజుడి మొకమాళా మాచావళంబులు
మంజుళ వూవస్సెలు ముత్యపులు.

ਫ਼ਾ, 3, 35.

మంజీ (జీ) ఫల. గం. వి. ఆ. శ్రీ. కడప
అరటిచెట్టు, (లి. ని.)

మంజుమ, సం. వి. న్. పుం. మనోజ్ఞత, ఆంధము.

[illegible]

మంజుషామేహము. సం. వి. అ. పుం. మూత్ర
కోగ భేదము.

మంజుషా రాగము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. మంజు
 షాలతనుండి తీయు మణ్డనిరంగు. (ఇది మిక్కిలి
 కౌంఠిమంజుగ నుండును. ఈ రంగు వేసిన
 బట్టలు వలెవిసావు.)

అ. మంత్రిపైతృవు మువలె నిరముగాను ఘృటమను
గాను సుండు ఘోరార్ధనరాగభేదము.
శ్రవణదర్శనమువలన నానుకొనాయమల
హృదయమలలో జనించి కలుసుకును.
బూర్గమందు వారి కనుభూత మగుదకా

సీ. వంటమారికవంతు మానికె దగ మోనె
యొద్దిలో నివంటియోగ కలదె.
ప్రభు. 3. 40. పా. 22. పం.

మంటిగూండు. వి. 2. (మన్ను 1 + గున్న) బాల
క్రిడావిశేషము.

సీ. గచ్చికాయలు కిట్టుగానుగ్గత్రిప్పళ్లు గుట్ట
పెక్కుడు మంటిగూండు ..
హంస. 3. 1032.

మంటిలిండి. వి. (మన్ను 1 + లిండి) రేలు, వృత్తి
కము.

గీ. .. ములుపువృత్తి మంటిలిండి, తేలనగ్గ
వృత్తికము కట్టి ..
పాం. వి. వా. 5. 13.

మంటిమూనె. వి. (మన్ను 1 + మూనె) మృత్తిక
నుండి తీసెడు ఒక విధమైనవేమున. (శ. ర.
మట్టిమూనె అని వాడుక.)

మంగరము. 40. వి. ఆ. పుం. వండిన తీయని
భక్ష్యవిశేషము, పక్ష్యముచేసిన భక్ష్యవిశేషము.
(రా. వి)

మండ . వి. 1. విరివిగానుండు కన్ను, విరళ
కాళి.

గీ. ... మండ యనంగను విరళకాళి, పర
గును .. ఆం. భా. 2. 32.

... తనకు పదము పెరుగ పెట్టిపట్టలో పఖ
ద్దతకద్యుత్తిప మమర నిచ్చె విమలకమల
నేత్రి. దా. కా. 1002.
(వెండిపండ్ల = వెండితోఁ చేసిన పెద్దకొమ్మ.)
కాళి అని (శ. ర)

2. కాళినుండి బయలుదేలుకాళి, ఉపకాళి.

3. .. తమతమకట్టిన మోటుకమ్మల నొండొండ
ఖండితంబు లగు మండగల కంపవండ్లలు
ప్రోది . మనున. 3. 32.

మండక. వి. (√మండు) 1. త ప్రలోహము.

సీ. మండక ప్రలోహపువండనంగ ...
ఆం. భా. 2. 22.

2. వేంతుడుచ్చెట్టి. (ప్రా.) 3. వేంతుడునుచ్చు.
(శ. ర.)

మండక. వి. 1. చీలమండ, గుల్ఫము. (శ. ర)

2. మణిపంధము, వనికట్టు.
(వృత్త.) 1. వాడడు మండ మునుగ మట్టిగ
పోసికొనును. 2. వా వస్త్రపులు తాంకిన
మండలు విలుగంగొట్టెదను.

3. మండవాయి, మండూటము, మండూడు.

మండ. 40. వి. ఆ. శ్రీ. 1. పారాయి, కుర.

2. ఆమలక, ఉసిరికచెట్టు (మే. వి.)

మండకంచేము. వి. (మండక + కంచము.)

అంచుకట్టిన కంచము. (శ. ర. ప్రా.)
అంచులేనికంచము, అమకంచము. (వా.)

మండకము. 40. వి. ఆ. పుం. 1. పిష్టభేదము,

ఒకరకపు వేచినపిండి, మండిక.

2. పలుచనికొట్టె లేక భక్ష్యము. 3. (40గీ)
గీతాంగవిశేషము. 4. మౌఢవిరళ. (కల్ప.)

మండనము. 40. వి. ఆ. ఆ. ఆ) ఆలంక

రించునది.

వి. ఆ. న. 1. అలంకరించుట. 2. అలంకౌ
రము.

మండపకము. 40. వి. ఆ. పుం. 1. చిన్న

మండపము; చిన్నకాల. 2. చిన్నగుడారము,
చిన్నతేరా.

మండపవృత్తి. వి. (మండక + పవృత్తి) వేంతుడు

పవృత్తి.

సీ. లద్దువంటలు చక్కిలాలు మోరుండలు
ఖండంబు చలినిడి వండపవృత్తి. గీ. లు ..

హర. 2. 22.

మండపము. సం. వి. ఆ. పుం. న. ౧. వివాహాధికారములుబడుదు. వాత్సావికాపయోగమునకై చేయబడిన గోడలులేని చూడడి, చవికె. (వివాహమండపము మొ.)

ఆ. నుదారము, తేగ. ౩. చూడరిల్లు. (లతామండపము.) ౪. దేవతా విగ్రహములందు ట్టక చుట్టును బెటటిగ నుండునట్లు స్తంభములమీడఁ గట్టినకట్టడము.

మండపి, సం. వి. ఈ. శ్రీ. చిన్నమండపము.

గీ. గర్భమండలే గడిగిన కలంకము

అము. ఓ. రా.

మండపీరిక, సం. వి. ఆ. శ్రీ. దిగ్విగ్రహము,

రెండుదిక్కుల సముదాయము. (మై. ని.)

మండ (డా) ము. వి. (త. మండా.) చేపలకు బాడును చిల్లకోల. (క. రి.)

మండము. సం. వి. ఆ. పుం. న. ౧. ద్రవపదార్థములపై చేరినదగును. నేయు మొదలగు దానిపై చేరిన తెల్లై. ఆ. గంజి. ౩. పెరుగువారి మీద. ౪. పంకదాను పరిమితోర్థమనము.

పుం. ౧. అలంకారము. భూమి. ఆ. కవ్వు. (కల్ప.) ౩. ఆముదపుకట్టు. ౪. ఆమలకీ. ఉలిరిక క్రి. (మే. ని.) ౫. రక్తి. కిరణము. (తే. ని.)

మండయంలేము. సం. వి. ఆ. పుం. అలంకారము, నగ.

ఆ. అనారము, భోజనము. (కల్ప.) ౩. (శ్రీ.) సమాజము (కల్ప.)

మండయంతి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. అడవి. శ్రీ.

మండయంత్రము. సం. వి. ఆ. (ఆ. పి. ఆ.)

౧. నాటక మాహావాద్య పటండు. ఆ. చిత్ర సాముడు భవమును రక్షించువాడు.

ఆ. పుం. ౧. అడవు. ఆ. అన్నము.

మండలకము. సం. వి. ఆ. న. ౧. కలకము.

ఆ. లింగాము. ౩. జిల్లా. దేశభాగము. ౪. సమాహము, సంపు. ౫. కలయాకార నగుప్రభుహము, సంప్రదముగా నైదివల సేర్వ జుచుట. ఓ. గుండ్రనివన్నెలుగల సెల్లెట్రము. ౭. అడవు. పుం. కుక్క.

మండలపత్రిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. రక్తపు నన్ను, ఎఱుగలికలు క్రి. (రా. ని.)

మండల పుచ్చకము. సం. వి. ఆ. పుం. కీల విశేషము.

మండలము. సం. వి. ఆ. న. ౧. పరిశేషము.

ఆ. దేశము. ౩. మండము. ౪. విలుకాండ రెండుకాళ్లతో మండలాకారముగా నిల్చుట. ౫. పద్మిద్దలరాకాలు. పుం. ౧. సమాహము. ఆ. కలయాకారముగా దీర్చిన యొకపుష్పము. ౩. మక్క.

పుం. శ్రీ. న. కూర్మచంద్రాదుల లింగము. (క. రి.)

మండలాగ్రము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) గుండ్రని మడగలది.

వి. ఆ. పుం. ఖడ్గము, కత్తి.

మండలి, సం. వి. (క. సి. క.) ౧. కలయాకారముగా సేర్పడినది; చుట్టగాఁ జాట్టబడినది. ఆ. ఒకదేశమును సేలునది.

వి. క. పుం. ౧. సర్పవిశేషము, గోవసము. ఆ. సర్పము. ౩. పిల్లి. ౪. మంచము. ౫. మక్క. ఓ. మూర్ధుడు. ౭. మట్టిపెట్టు, కటపుట్టము. రా. జిల్లాయొక్క రేక దేశభాగముయొక్క పాలకుడు. ఏలిక.

ఈ. శ్రీ. గ. మార్క, గతిక శ్రీ. ఆ. కమా
చాను. 3. లింబము. 4. పర్వతము.
౫. ఆచార్య, పరక. (శ్రీ. సి.)

మండలికూడు, గం. వి. ఆ. పుం. మండలికూడు
(దేశములోని కొంతభాగము)గతు ఆధిపతి.
(చూ. కామదీ. ౫. ఆ. ౧౧౫. మాత్రము
మత్స్యయునులో.)
శ్రీ. ద్రవిడపండలికూడు లండలు దక్కానిది .
ద. కు. ౧. ౧౬.

(దక్కానేరే. ఆరి. వాళ్ళపల్లె. ఆ. సి. విలి
యమ్సులు “మండలికూడు” అనునాపమే
గ్రహించినారు. ఇటు “మండలికూడు
లండలు” అన్నను భంధిభంగము కాదు.
వివస పెండెముత్రితప్రతులందును పదము
ప్రాప్తదిగానే యున్నది.)

మండలికూడు, గం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. పలనా
కారముగాఁ జేయఁబడినది. గండ్రముగాఁ
జేయఁబడినది.

మండలికూడు, గం. ౩. ఆ. పుం. అధిశ్వర
పార్వతీమలకంటె వితరకైన రాజు.
(శ. ర.)

మండపాయి, వి. (మండి + పాయి.) గుల్ఫ
చాయ వన గోగవిశేషము, శీలమండల అందు
గలుగు వాతలోగము.
గీ. మండపాయి యన గుల్ఫమారుత వగు ..
ఆం. భా. ౨. ౧౨౫.

మండపాళకూడు, గం. వి. ఆ. పుం. కల్ల
అమృతాండ, కొండికూడు.

మండటము. వి. (మండ + టము. త. మిత్తా
టం.) బలిమూలుకు, పైవ్యయతో యాచిం
చుట.
వ. ఆమృతంబుపై వాళ నురలం ద్రవ్యము
రెట్టులలరితి రొప్పుచు నొండొరలం

ద్రవ్యము నింక మండటంబులు బండటం
బులు వృథాకొండటంబులు మానికార్యం
బులు వూని ల. వి. ఆ. ౩౬.

మండూడు, గం. శ్రీ. (మండి + ఆడు. త.
మండూడు.) అర్థించు, కోరు.
(క) పైవ్యయతో యాచించు, బలిమూలు.
క మగనియెడ రోసి తమి వ, మృగునయె
నను కలని యిచ్చి వండూడినచో, దిగులు
వడితి. శకం. 4. ౧౨౩. (బ్రా. పా.)
(౨.) అతి ప్రాచీనలచే ఓడించు.
క. దండక మనుకొనకుఁ జేసి, యండంగ
రావలనిచెలియ లొగిం గలయి కన్త,
దండకు రా లక్ష్మణుఁడని, మండూడంగ
ముక్తురేఖల విమలమ మార్పె.
యయ. 3. ౧౬.

మండి(డి)వి. (క. మండి. త. మండి) గ.
యధ్యక్షముచునులయందు యోధులు నిలు
చుండువిధములలో నొకటి.
("ఒకకాలు నేల మోకరించుట" (శ. ర.
'ఆవిధపాదము'. బ్రా.)

౨. మల్లబంధవిశేషము.
వ. మండి బాంఝియు ఉ. హరి. 3. ౩౦.
3. వల్లకర్పణవిశేషము, ఒకవిధమైనసాము.
శ్రీ. కన్నాకలు పుటము ల్లిస్తాలు మండిలు
వాళాలు డిలి దంకెములును, లాంగు
లనంగను గాకలఁ దన్నేద, నామధే
యెలు రెన్నంగఁ గొన్ని ..
ఆం. భా. ౨. ౨౦౩.
జ మండిగాలు, మండికెట్టు.

మండి, గం. వి. ఈ. శ్రీ. = మండిక.
మండించు, గం. శ్రీ. (మండం.) గ. మండు
కట్టు చేయు, ప్రజ్వలించఁజేయు.

(వ్యవ.) విగ్రహకట్టలో విసరి నిష్కృతంగా
మండింతును.

అ. కాల్వ.

సీ. కడుపు మండించునాఁకటిచ్చునెగ వాఁకి
గవర నైయున్న కన్యకలపాప

నైమ. 2. ౫3.

3. మాఁడుచు, తపింపఁజేయు, మిక్కిలి
కాఠింపు.

వ. .. అలికరోర జరకుధాగ్ని తాపంబు
వకుఁ దోకుగఁ దపఁ ప్రచండ కిరణకాండ
ప్రకౌండంబులు నెత్తి మండింప

భీమ. అ. ౧౦౧.

మండిక, పం. వి. ఆ. శ్రీ, అన్నయమండి తీసిన
కణ్ణు (తై. ని.)

మండిగండ్రలు, వి. ప. ధాన్యవిశేషము, ఒక
విధ మగు కన్య. (క. ర.)

మండిగము, వి. (త. మండాంగి.) వాకిట్రండ
వడ్డుగా వున్నవకొయ్యి, గ డప క్రింది
ప్రొక్కడుకమ్మ, అట్టిత. (క. ర.)

మండిగాలు, వి. ($\sqrt{\text{మండి}}$) మండి యేర్పడు
నట్లుగా నుంచినకాలు.

వ. . గెలుపుగాయంబులఁ బడియుండియు
మండిగా లిడుకొని పులులు జేడిపించు
కొనుచు రాత్రాకారంఁగ నున్నవాఁడు.
కువల. అ. ౧౪౮.

సీ. మండిగా లిడి దంకంఁడాగ్రహతిఁ జించి
బంధరాంధముఁ గరక పేల్లలాడ .
మచన. ౫. ౪౪.

మండితము, కం. వి. (అ. ఆ. అ.) అలంక
రింపఁబడినది.

మండిపడు, అ. క్రి. (మండి + పడు, పావర్ణ
మప) ౧. కాసిపాపు, ప్రబ్రులించు.

క. శీ తెలియ నొడలు దడివివఁ, గోలంబక
మూర్పులేఖల మండిపడున్, చాకువ్య
విధునిఁ జూచి, వారికపరితాప మెన్నఁ
బని లే దింకన్. కాత్య. ౧. ౧౧3.
(‘కోలంబము లూర్పులేఖల మండిపడున్’
అని ముద్రి. పా.)

అ. కవలు, మిక్కిలి కోకించు.

మ. మహిమం దప్పుడు జన్మభూమిఁ దనవేం
ప్రా పైవబ్బియు య, జ్ఞహరుం జేరివనఁ
జూచి మండిపడి దోస్తంభంబునం దిప్పి
దు, స్వహాభంగిన్ గడ లైవ .

వరాహ. ౧౧. ౧౦2.

క. కొనరువగమాట లలంకలుఁ, నుసెగుంపులు
తిట్లు మారకొట్టులు కారం, దనమనుఖం
బుగఁ గైకొను, బవనె ద్దనుమగఁడు విండి
పడుఁ నుమహంగీ. క్షు. ౧. ౪౪౧.

వ. . మండిపడి చండి సళవివ్యాధిచక్షులు
లైన భూమరాధ్యక్షుల నిశాముయంబు
వందతుడియించి ... తై. భా. ౪. ౯3.

మండియి, వి. = మండి.

మండియి, వి. (క. మండి) నుకొనమునకై
వేసినపాక.

సీ. గడ్లు మండియలును నూ చారములును
బండిగ్లును గలయ నెత్తించువారు
కు. కం. ౧౧. ౬౦౦.

(మండియ = చౌదడి. అని వ్యాఖ్య.)

మండిలూటి, వి. పైకి పొటమరింపక లోపల
నణిగి యుండువ్రణము.

సీ. మండిలూటి యనంగ మర్మవ్రణం బొప్ప ...
అం. భా. అ. ౧3౦.

మండిపెట్టు, అ. క్రి. ($\sqrt{\text{మండి}}$) ౧. ఒక
కొం మోకరించుచుండు, అరిగిపాదమున
నుండు.

(వ్యాకరణశాస్త్రమునందు ఒక పద మొక
సూక్తమునందు మధ్యమాత్రిములలోని కను
వర్తింపక ముందుగా మధ్యమాత్రిము
లోని కను వర్తింపనిపుడు మందూకము వర్తి
యించును.)

మందూకము. ౧౦ వి. ఆ. పుం. ౧. కప్ప.

అ. పికధేదము ౨. గావరతులచే పురబహి
ర్యాగమున సంపదించిన శాంతధేదము.

౩. ఆ. న. (రతియందలి) సంధవి కేవలము.

౪. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) గాధి కేవలము. (వాచి.)

మందూకానువృత్తి. ౧౦ వి. ఇ. శ్రీ.

(వ్యాక.) కప్ప దాటవంటి అనువృత్తి, ఒక
పదము ఒకసూక్తమునందు మధ్యమాత్రిముల
విడిచి మూడముగా మధ్యమాత్రిములలోని కను
వర్తింతుట.

మందూకీ. ౧౦ వి. ఈ. శ్రీ. ౧. అడుకప్ప.

అ. ఏనగు నెనకకాలిలాది భాగము.
(శ్రీ. సి.) ౩. మందూకపక్షి శ్రీ. ౪. లాంగలా
వయవధేదము. (శ్రీ. సి.)

మందూరము. ౧౦ వి. ఆ. ప. లోహపలనం,

ఇనుముయొక్క కట్టము.

మండ = మందీయ. ౩. ఆదిమ పోరుపాగా

పేర్చి పేట్టిన మండ్రకంతులు, పొగాకు
మున్నగు వానియొక్క ప్రాగము.

గీ. . . మండ్ర కడగను రాకెడ, ఎటు
చిందే ఆం. భా. ఆ. ౧౦౧.

మండ్రెగ, ౩. (౧౦ వి. ౧౦౩, ౩. వి. ౧౦౩ /

మండ్ర. త. మండ్ర.) మొదటి గోధుమ
పిండి, నేల మున్నగువానితో తేవినయొక
భవనమునందును, భవ్యుభ కేవలము.

(పీని కేవలములు : కండమండ్ర, కట్టుమండ్రెగ,
పప్పుమండ్రెగ, తెల్లమండ్రెగ, పంపెనార
వేయిగోధుమహారీ, అని. శ. ౪.)

గీ. వరుస మండ్రెగలు వర్ణింప పటిల్లిమడ
తలో యని విప్పక గడగనవారు

చతు. ౩. ౮౩.

గీ. చిందివల్లము లేమి చేసిదేవన గావు నెల
వైనకండ మండ్రెగలు గాని .

పై. భా. ౮. ౨౦౪.

చ. పొగగిన పప్పుమండ్రెగలు బుట్టిటి
బంటిగ పెట్టి . వ్యా. ఆ. ౧౩౨.

ద్వి. దవ్వలవైవక్రాంతి బని విన్న, వత్తడి
మున్న శే నవకడ్రెగ మొయి, పప్పుమండ్రె
గలును బొంబాపావలు, లప్పాపావ గొరరి
తృప్తాగార దింద.

నవ. ౩. ౧౦౪౮. ౨౩వం.

చ. ఇడి రహ్మాని మహాయవంబులు మహోద్ధతి
యగా ... తెల్లమండ్రెగలు ..

రా. మా. ఆ. ౧౧౦.

మండ్రము = మండ్రెము. ౩. (౧౦. వి. ౧౦౩

లవి.) ౧. మన్నెపువ్వుకము, దుర్గమపువ్వు,
గీ. మన్నె విక మండ్ర వనగను మండ్రె
వనగ, దుర్గమపువ్వు మై తోయ
చుండ. ఆం. భా. ఆ. ౩.

అ. మండ్రాధిపతుల భూమండలము (శ. ౪.)

మండ్రోద్రకము. ౧౦ వి. ఆ. న. ౧. పారాయి

పొడిపొంగు, సురావండము. అ. ఉత్పవ
నమనములయందు నేల గోడలు అలంక
రించుట. ౩. చిత్రవర్ణము.

మండ్ర. వి. ఒకానొక మండ్రెట్టు.

గీ. మాన్యుచిటికొక్క పీకాయ మండ్రెట్టు,
వెలగ వాడుడు . . మొదలుగా జగదీ
గల్లు, కంప లగ్నియు . . హం. ౪. ౯.

మండ్రగబ్బ. వి. పల్లవి పెద్దతేలు.

సీ. .. మండ్రగబ్బనాఁ బృథువృత్తికాశ్రి
యొప్పు ... అం. భా. అ. రా.

మండ్రాటకాఁడు. వి. (మండ్రాటకు +
కాఁడు.) పెనఁగులాడువాఁడు, ప్రతిష్ఠి.

గీ. అమృతామృతం నకలలోకక వినుతుఁ,
ద్రాక్షణీయనితోడి మండ్రాటకాఁడు,
నిష్ఠతోడుత నాశ్వర్యనియవచ్చుత్తి, దప
మనకు నుండె నంతకాధవనినూర్చి.

ఓ. శతం. అ. ౧౧౦.

మండ్రాటము. వి. (√మండ్రాడు.) ౧. పెనఁ
గులాట, వల్లాట.

ద్వి. మండ్రాటముగ నిజీహంగంబు మెగచి,
గాండ్రపెట్టెడు పెద్దగండుమెకాలు.

ద్వి. శ. పా. అ. క్షిప్. పం.

అ. శ్రమము, బాధ.

కా. పండ్రెండేడులు నీగతిం జేసెగ జంభ
జ్ఞేపి ముఖ్యమనర్థ, మండ్రాటం విడి
యేల వెప్పురము కానుధ్వనికే స్నేమయర్.

ఉ. హరి. అ. ౧౬౭.

(గంతాయు అని శ. ర.)

మండ్రాడు. అ. శ్రీ. ౧. పెనఁగులాడు,
మల్లాడ.

(మా. మండ్రాటము, మండ్రాటకాఁడు.)

అ. శ్రమము, బాధనందు, (గంతాఁడు)
అని శ. ర.)

జ. మండ్రాటకాఁడు, వండ్రాటము.

మంత. సం. వి. యు. పుం. ౧. ప్రాపతి.

వి. (యు. శ్రీ. యు.) ౧. ఏవ్వు, కోరు
వాఁడు. అ. భూ. ౩. విద్వాంసుఁడ.

(శీ. సి.)

మంతనము. వి. (సం. మంత్రణమ్. క. మంతనం)

౧. అలోచన; రహస్యాలోచన. (రాక్షసులు)

ఓ. మంతనంబుండి యమగ్ధులతోడి పొత్తిం
లియ నాలు నింజీల యనుచు ..

భార. అది. అ. ౨౧.

(మంతనమాండ = మంతనమందుండు.)

సీ. తగవు గా దనియె మంతనముండి వృత్తా
య నుదితం బనియె హతాశమందు ...

కాశీ. ర. ౨౧౫.

గీ. పేని మమలతోడఁ గూడి మంతన మొనర్చి,
నానఁ దమరును జేని హిమవత్స గోధుఁ,
గాంచి . బాహు. ౧. ౨౩.

గీ. ఒకనితో వంతనముఁ గలె నొకనిఁ జరు,
మోసి నీకొంత యగురఁజెప్పానమగ.
దకా. అ. ౩౦౩.

అ. ఏకాంతము.

(క) రహస్యప్రదేశము.

గీ. ఏమి చెప్పుదు మెలిమిఁడ యిప్పు డొక్క,
కోరి యెందుండియో రాచేగోరిఁ జేరి,
వంతనంబున నేమేమె మాటలాడి.

అప్పే. రా. గుం. ౯౬.

క. ఆంకట నది యప్పుడె పేని, మంతనమున
నోడఁ జేరి మంతాదరితో, వంతయును
జాగి పి క్రమ్యుల, కాంతునికడ నుండె
గుట్టు కలయదివోరె. కక. ౩. ౨౭౬.

చ. కంఠగత్తపాణులు అనుజుతపులకుం గాల
కంఠండు గరుణాశకంఠంబునై కన్గోప
కంఠంబు జేరి యుపదేశించు తారకబ్రహ్మ
మంత్రరాజులు మంతనంబున విని యెఱుంగ
గుటంజేసి మధుమదోల్లసంబున నది పెల్లి
విరి నేయుచున్నదియో యన నిందిరిం
బులు మండ్రవ్యవహారంబు నేయు

కాశీ. అ. ౪౪.

(చ) రహస్యవిషయము.

క. దంతిపుకాగ్గ కను మెక, మంతన మెలె
నింతు కన దినుంబులు మంతనో, పంతు
శభవంతు జేయ, నింతునిరుభక్త
మందె గలిగించుగతిన్. భాగ. ౬౫౫౪.

గీ. కీలక శ్రేష్ఠ ౭౭ శ్రీ గాన గులికి, యిద్ద
జులె రెట్టి చుట్టి యా కచ్చి యిచ్చి,
మగనిగిట్టు మొగంబు గా నింతునంబు,
మాటగా నిట్లు లనిన నమ్మయ్యతోటి

గీ. ౪౯౯౮.

(ట) రహస్యగంభావము.

ఉ. కొందఱ మంతనంబును గొందఱ జిందెన
వాడిచూపులన్, గొందఱ జేతిగన్నల
దగుల్పడఁ జేయుదు పాలి. ౧౧, ౧౨.

చ. మఘంతు నోగతి యాయికపాటు
రెస్సయిం, మ పయితోడ గపాలంబు
సోగఁగ వింతన మాడ వశ్యమన్.

కళా. ౭. ౧౦౫. కాశీ. ౭. ౧౦౫.

మంతరము = మంత్రము. ౯. (గం. మంత్ర)

౧. ప్రవక్షోపాను.

(చూ. మంతరపాని.)

అ. ఇంద్రబాలము, కనికట్టెదవ్య. (శం. ర.)

జ. మంతరపాని.

మంతరపాని = మంత్రపాని. (క. మంతరపాని.

మంతరము + పాని. వృత్తిని వర్ణనము.)
ముఖముగా ప్రవక్షింప నపానము చేసెడు
చికిత్సకురాలు, పానిక.

గీ. ఉజుయ మంతరపానియనునోరె గను
కింకె దోరంపున నెల విమారభూమి.

పాండ ౪. ౨౧.

ఉ. మైలంబిలో, గంతులు పాగ మంత
యను గావఁగ నెల్లొక రెస్సెగ నోడెగా,
మంతరపాని పొడ్చి మేలమాత్రములో
మిను ౭ల్లకుండినన్. భాగం. ౭౭౬.

గీ. ప్రవక్షింప బాద బరగి మంతర
పాని నా. ౬౦. భా. ౨. ౧౧౦.

మంతర్యము. ౧౦. ౧౦. (అ. అ. అ.) ౧. రలవఁ
దగినది, అలాచింపఁదగినది. ౨. ఉ. ఉ. ఉ.
౩. పొవించఁదగినది, పొవ్యును. ౪. అంగీక
రించఁదగినది, నమ్మించఁదగినది.

మంతి. వి. ప్ర.ంగము, ప్రస్తావము.

ఉ. మంతి లేనిదుఃఖమున పామరరాజ్య
ఘటంతిలై భవం, రెంతయొక గల్గెయన్
దరసికేతుల చిన్నగఁ బోయియుండ నే,
మింతిని బోటికలెలకు మూనకవృత్తి
యెఱుంగఁ జెప్ప శ్రీ, కాంతమ శ్రీశయ్య
పయిం గాంత గుడియ మగోరధాగ్రమలో.
కళా. ౨. ౧౦౯.

(వ్యవ.) బారికి కిరికి నాలుగులలమండి
మాట మంతి లేదు.

మాట మంతిలేకుండ ఆలాగున మాట్లాడి
చేమి?

మంతిరి. వి. (గం. వింట్రి) ప్రధానఁడు, కలి
ప్రఁడు.

గీ. తరుణి మహాప్రపాదంబు నీమాట వింతు
యలో కిరపా వింతు రెప్పుడు ..
పాండ. ౨. ౨.

(రావణుడ.)

మ. .. మహా, శ్వరభూటాని నమంబు మా
నక కరధ్యావలననక కెంతంబు, రుద్ర
లన్ కల్పి ప్రవాహకారణము దోస్తో
నారయన్ బంచినన్.

ఉ. రా. ౩. ౨౨౦.

క. . పా, బుద్ధిమంతి ద్భవనామండ,
మంతికగడ చే నవర్చి మునీశ్వరత్వ.
భాగ. ౧౧, ఉ. ౮౭౧.

కీర్తి, దంతపువని పేరికలోన దయ దని
చారణ. రాధికా. ౧ 3౬.

మంత్రపు, సం. వి. ఉ. పుం. ౧ అపరాధము,
తప్పు. ఆ. శోకము. 3 ప్రూపరి. వి. (ఉ)
౧. విజ్ఞాడు. ఆ. పియవంతుడు. (శే. ని.)

మంత్రకాదు. వి. (√మంత్రము) ఇంద్రజాల
విద్య సేవించినవాడు.

క. తెగుతలలు మెలమతలలం, దిగువం బడు
తలు మెగులు తెరువనకు వడి, న్నగయు
తల లప్పు డబ్బుర, వనిగని నెగమంత్ర
గాని యాచుపోలెన్.

అచ్చి. రా. యు. ౫౪౯.

మంత్రకృత్తు. సం. వి. (క) = మంత్రదర్శి.

మంత్రజహ్వాడు. సం. వి. ఆ. పుం. అగ్ని
హోత్రుడు.

మంత్రజ్ఞాడు. సం. వి. ఆ. పుం. గూఢచా
రుడు, వేసలవాడు. (నై. ని.)

మంత్రణ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. నలహాసెప్పట,
అలోచనచెప్పట.

మంత్రణము. సం. వి. ఆ. న. అలోచన.

మంత్రదర్శి. సం. వి. (క. ని. క.) మంత్ర
మూల గనిపెట్టినవాడు లేక చూచినవాడు.

మంత్రదాత. సం. వి. ఋ. పుం. మంత్ర
మిచ్చిన గురువు, మంత్రోపదేశము చేసిన
గురువు.

మంత్రదృష్టు. సం. వి. (క.) ఇట్లే మంత్ర
దృశుడు, = మంత్రదర్శి.

మంత్రము = మంతరము. వి. (సం. మంత్ర =
'మంతరము'లోని తదాంతరక ర్థమైన అతా

రము లోపింపగా 'ఉంగరము' 'ఉంగ్రము'
వలె 'మంత్రము' అనుమాపము సిద్ధించును.)

౧. ప్రసవోపాయము.

(చూ. మంత్రసాని.)

ఆ. ఇంద్రజాలము, కనుగట్టు విద్య.

(చూ. మంత్రకాదు.)

జ. మంత్రకాదు, మంత్రసాని.

మంత్రము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. వేదము,
(ఇది ఋగ్వేద, యజుస్సు, సామము, అథ
ర్వము, అను నాలుగువిధములు గలవి.) ఆ. వేద
భాగము, (బ్రాహ్మణేతర వేదభాగము.)

3. (తంత్ర) శౌందర్యదేశకల అనుగ్రహమును
సంపాదించుటకై జరిపించగిన మంత్రము.

౪. గూఢభాషణము. (శే. ని.)

౫. అలోచన.

మంత్రవిదుడు. సం. వి. (దే.) = మంత్ర
దర్శి.

మంత్రసాని = మంతరసాని. వి. (√మంత్రము)
సానిక.

గీ. అతని నపుడు నవోదితుం దైవయట్టి, మరు
నకుం గునుమర్తు వస్త్రమంత్రసాని, బొడ్డు
గోసిన కొడకలివోలె విరిచి, చారకం
బయ్యెఁ గింసుక శోరకంబు.

ఆ. ము. ౫. ౧౧౭.

గీ. అమరు నర్హుట నన్నభూర్భాగధాన, మదన
మాయామహాస్థాని మంత్రసాని, దానితో
మాటలాడి చూతము విచార, మేల యని
వేళ గని చానియుంటికడకు.

శుక. ౧. ౪౨౮.

మంత్రాంగము. సం. వి. ఆ. న. మంత్రితృము,
తంత్రము. (క. ర.)

మంత్రి. సం. వి. (క. టి. క.) ౧. బుద్ధియు
కుడు, తెలివిగలవాడు. ౨. వేదములు
చానుగాఁ జెలివేదవాడు.

వి. క. పుం. ౧. సలిపుడు, మ్రోగడ,
౨. మాంత్రికుడు, గారడవాడు.

మంత్రించు. సం. అ. క్రి. వం. ౧. మంత్రి
చూరమునకు.

సీ. మూలమంత్రాక్షరముల ఛాతి మంత్రించి
పుండ్రకములు పాలమున ధరింపె ..

కాశీ. ౧. ౩౯౫

క. మంత్రపరిక్షాగ్రం బలి, మంత్రించితఁ గాని
దేవ మదనక్రీడా, తంత్రంబుఁ గోరి చీరన
మంత్రించిన తప్పు పైచి మరలు దినేకా.

భాగ. ౯. ౭౧౨.

మంత్రితము. సం. వి. (అ. అ. అ.) ౧. ఆలో
చింపఁ గడినది. ౨. శలకాచెప్పఁబడినది. ౩.
చెప్పఁబడినది. పంకజుడినది. ౪. మంత్రింపఁ
బడినది. మంత్రములచే బద్రితము చేయఁబడి
నది. ౫. విశ్వయంపఁబడినది.

వి. అ. న. శలకా.

మంథగిరి. సం. వి. ఇ. పుం. మండరపర్వతము,
కవ్వపుఁగొండ.

మంథగుణము. సం. వి. అ. పుం. మంథర
జ్ఞాపు, కవ్వపుఁద్రాడు.

మంథజము. సం. వి. అ. న. నవనీతము, పెన్న.

మంథవంద(క)ము. సం. వి. అ. పుం.
కవ్వము.

మంథనఘట్టి. సం. వి. ఈ. క్రి. మట్టిగ చిలి
కడి కుండ.

మంథనపర్వతము. సం. వి. అ. పుం. కవ్వ
ముగా నుత్పలించుపడిన మండరపర్వతము.

మంథనము. సం. వి. అ. పుం. కవ్వము. న. ౧.
మళింపుట, తరువుట, చిలుకుట, ౨. రానిడి.
చేత నన్నిది రాణువేయుట.

మంథని. సం. వి. ఈ. క్రి. మట్టిగ చిలికడి
కుండ.

మంథము. సం. వి. అ. పుం. ౧. మళింపుట,
తరువుట, జీర్ణపఱుపుట. ౨. చంపుట,
నశింపఁజేయుట. ౩. పానకృదవ్య విశేషము.
౪. కవ్వము, మంథదండము. ౫. అతపము,
ఎండ. ౬. కిరణము. ౭. నేత్రములము, కంటి
పుసి. ౮. రాపిడివలన నన్ని బుట్టింపెడు
సాధనము. ౯. ఒకదివసు లంక.

మంథర. సం. వి. అ. క్రి. పైశేయియొక్క
దాసి.

మంథరము. సం. వి. (అ. అ. అ.) ౧. మంథ
పై నది. ౨. బుద్ధిచేసిది, జ్ఞానకూశ్యము,
జడము. ౩. పెద్దది, విశాల మైనది. ౪. వంగి
నది, వక్ర మైనది.

వి. అ. పుం. ౧. ధననిధి, ధనాగారము,
౨. బలము. ౩. శ్రాధము, శోపము.
౪. అప్పుడు చిలికిన పెన్న. ౫. కవ్వము.
౬. కాధము. ౭. ఫలము. న. మృసుం
ధము, మంథమపువు.

మంథరుడు. సం. వి. (అ. అ. అ.) నూచ
కుండు.

మంథరువు. సం. వి. ఈ. పుం. చామరము
చినుటవలనఁ గలిగినవారి.

మంథవిమృంధము. సం. వి. అ. పుం. తరి
కంబము, చల్ల రాడు. (వై. ని.)

మంత్రానకము. సం. వి. అ. పుం. తృణ
విశేషము.

మంథానము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. కవ్యము.

అ. ఆరగ్యవ్రము, కల క్రి. 3. మందర పర్వ
తము. (కల్ప.)

మంథి. సం. వి. క్. పుం. ౧. మార్కండు.

అ. చంద్రుడు. 3. రాహువు. ౪. ఒకానొక
సోమపాత్రము. (శ్రీ సి.)

మంథిని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. మల్లెగ చిత్రితది
మండ.

మంథోదధి. సం. వి. ఇ. పుం. శ్రీరఘుద్రము,
పాలకెల్లి.

మండ. వి. (క. వ. వి. త. మం.) ౧. ఆవులు
మన్నగు పశువుల సమాహమము, కిలొనుము.

ద్వి. నీవు నీవేముప్పీ నిజము మెఱసి, మం
దాక వేసితి విలాసిపముల, మంద నీక
యటన్న మది సంతసిల్లి.

రం. రా. ఆయో. ౧౦౮. పా. అ. పం.

గీ. మందగతి గుక్కె వృషభముల్ మంద
పిఱుండ. ఆము. ౪. ౧౬౯.

చ. గొలియలమంద గూఁదగులగుంపు కృషి
క్రియ దుక్కిలెడ్లదొ, ధ్వి

తేం. సం. ౧. ౫౮౬.

ఉ. గొల్లలవాణ్ణులై పరగు నంద్రమమంద న
దేమినింకయో ... నీలా. అ. ౫౪.

అ. ఆవులు మన్నగు పశువులసమాహ ముండు
గొప్పము.

ఆ. తనియ మేసి నీరు ద్రావి వందకు వచ్చి
సొత్త మెక్కడ బసులు శ్రయప మెంది,
యంద ... భార. ఆము. 3. ౫. 3. ౮.

ఆ. అలమండనుండి యది పఱువాడు ప్ర,
త్యూతవేళే దాఁ గరిప పూర్ణ, వేలుపాత్ర
మీఁద వెలసఁ గు దీక్షకొని, యాకృ
గేహమునకు వరిగుజ్రపుడు .

విక్ర. 3. ౧౮.

3. గొల్ల పల్లె, వ్రేపల్లె, ఘోషము.

గీ. కంఠపంపున బాలసూరిని భూతన పల్లె
మందలఁ బట్టెనుట ...

భాగ. ౧౦. పూ. ౨౦౩; ౧౪౫.

ఆ మందకట్టు, మందకాడు, మందగుడి,
మందగొను, మందపట్టు, మందపీచ్చుక,
మందప్రాయాలు, మందవాడు.

మందకట్టు. ఆ. ప్ర. (మం. కట్టు) 'మేడ
మన్నగువానిచే కట్టక కలిగించుటకై ఆవులు,
వేళ్లు మొదలగు వాని మందలను రాత్రు
లందు పొలుచులలో నిలుపు.

(వర్ణన.) మందకట్టివండున ఆ పాల మీయేడు
బాగుగా పండినది.

వి. (తి. మం. కట్టు.) గొల్లపల్లెలవాని చేసి
కొను కట్టడ, నిమనుము, ఏర్పాటు (క. ర.)

మందకాడు. వి. (√/మంద) పశువుల
మందను గాచువాడు.

ద్వి. . సిద్ధ, రామునిఁబో వేరముమంద
కాఁడో. పండిత. పురా. ౧౫౬. పా.

మందగరడ. వి. వనస్యమృగవిశేషము. (ఇది
పిల్లివోలి పిల్లికంటె కొంత యొ మృయి
యందు. కుమారతంబులకొప్పుల మిసిమింకము
గాక మలగి మలగి వానిం గఱచుచు బాఱు
గాని సేలం బడదు. వేటకొండ్రు కడు
ప్రయాసమున బడియల పడిచి కొల్లారు.) వి. ని.

మందగొమి. సం. వి. (క. సి. క.) మెల్లగా
వడచువాడు, వడకలో మందత్వము గల
వాడు.

మందగించు=మందగిల్లు. ఆ. ప్ర. (సం. మంద. 1.
ఇది 'కొపగించు' పండితి.) మంద మగు,
తగ్గు.

ఉ. . . యావతుల్, నేమలు మండగించె
గడుపున్ది ధరించెను గాన

హంస. ఆ. ౯౩.

(వ్యవ.) ఆచరి మండగించినది. ఈ పదవ్య
రము ధాన్యపురం పు దగించినది.

మండగిల్లు(లు) = మండగించు. ఆ. క్రి. (మం.
మండ.) మండ మనీ, తగ్గు.

(వ్యవ.) ఆయాగముచే ఎన్నడడక మండగిల్లి
నది. కరికులపర లన్నియు నిప్పుడు మండ
గిల్లుచున్నది.

మండగుడు. పం. వి. ఆ. పుం శని

మండగుది. వి. (√మండ) పక్షులు కా
రిచ్చుకొనుచు నడచు నొకవిధ మైన తుంటి
నడక.

(ఇది పక్షుల దుర్లక్షణములలో నొకటి.)

గీ. మండగుది రెప్పకొనలు మక్కిగొండ్లు,
బరతుమరుకొమ్మలను పొటుబట్లు తడక,
నాటు తెరదొక్క మిడితోడ నేటు
గాళ్లు, నేరుపానీనయొక కీడయొడ నేరి.

హంస. ౫, 3౧. ముద్రి. పా.

(పుచ్చికొనలు. శ. ర. పా.)

మండ(లు) గొను. ఆ. క్రి. (√మండ)

మండగాంగూడు, గుంపునూడు.

క. ఇచ్చోక బచ్చిక మేనీన, విచ్చోక బ్రాచి
నవి లోయ నేగిన విచ్చోక, నిచ్చోట
మండగొన్నది, యిచ్చోక బానీనవి బాడ
యిదె యిదె యనుచుకా.

భాగ. ౧౦. పూ. ౫౦౪.

క. అందలములు గుట్టలులు, వృందనములు
భటులు భద్రసామజములు బల్, మండ
గొని కొలంగెడ చోయును, నం బెందును
నెక గొడ్డపడదీ యున్నెకా.

కుచేల. 3, 2.

చ. నడిగ గమలానరల్ మృదుని నాదములన్
బెడదొక్కె బల్లులన్, పాలతక చిల్క
లన్ బెడలెం శోభితులంగులు దమ్ము
దాయ రా, బిలుచుట గాంగ నాదిలన్
సిం దనికంబును నేలలోన మం, దలుగొని
సాయకుండు నుడి దద్దవన క్రవణాధి
లామై

కు. పం. 2. ౯౨౮. కుక. ఆ. 3౪౨.

మండట. వి. ౧. వ్యవహారము.

సీ. మండట యనంగను మండిలి పనంగను,
వ్యవహారంబు మై పరంగియందు.

ఆం. భా. ౧. ౧౧౩.

(క.) తగవు, వివాదము.

ఉ. . . మా, మండట మాన్చి యిట్లనిరి
మానుగె చా రమబోలకత్తు లై.

దశరథ. ౫, ౪౫.

చ. మనముల నమ్మించిరి తమమండట నానధ
చారు తీర్చి తె, వీవనగరిక నేసిరి ..

నా. పంచ. ౧, ౫౫౧.

(సమీపము అని శ. ర. మలుమాటన కానధ
చారు. ముద్రి. పా.)

భార. ఆను. ఆ. ౪౨౩.

(చ.) కలహము, వేగడము.

సీ. మనకు నేల్లులకును మండట లేకుండ
ఎంచిపెట్టెద నని పడఁతి పూత ..

భాగ. ౮, 3౨౦.

ఆ. ఉదుకున, ఉంటు, నిర్వాణపాతకము.
(అడఁకున అని శ. ర.)

మ. విను తుంభాండ యశోకాళము మహా
పీరాహవ్యపౌధి పెం, పునఁ గ్రీడింపంగ
లేక నాడగు భుగంబల్ మండటం బొంది
నడ.

పారి. ఉ. 2, 3౨౨.

(శ. ర. పా. భుజంబులో ముచ్చటం బొంది
నకా. ప్రాంత ముద్రి. పా. భుజంబులో
మూడటం బొందినకా నూతన ముద్రి. పా.)

జ. మందటిల్లు.

మందటము. గం. ౯ అ. పుం. పాలిభద్రము శి.
(చారి, కల్ప.)

మందటిల్లు(లు) అ. ౩. (A/మందట) ౧.
ఉడుగు, నిలిచిపోవు, కీడించు, తగ్గు.

(కల్లకాగిక శ్రీలక్ష్మణుడు)

సీ. అనిగోర్తలములపై కలవాంస పడు
పులు గాళ్లందు దొడరెనా మట్టంపు
నడపులు మందటిల్లు. తు. గం. ౯. ౩౩౨.

చ. చెలియలొలులు మందటలఁ జేసినదోషము
సద్గమోక్త్యంతం, బలు గిలుబాడ నైన
యభిమాన బహుచక్ర విమర్దనంబునం,
గలిగిన దున్నుతంబులఁ బాలఁగన్ భృగు
పాత మొనగెన్నో యనక గలువలజ్జెగు
వ్రాలె దుదిగట్టువని డి కలాకపీఠకం.
చంద్ర. ర. ౧౮౮.

క. గందపువ్రాసేట తుర బాల, గండులపం
బాల పేలువచిన్నరములుగాఁ, బొందింపఁ
గ్రహ్యంకేకటి, మందటిలకా నే లుక్కు
మానికములచేకా. యయా. ర. ౮౧.

అ. మిన్నకుంక, తొరకుండు.

క. చేమలో వాటిపెద్దలు, గని దిగ్గన లేచి
రాజాగా రిట పేకే, యని కొడుకుచు నన
లేకుం, డిన నే మాయె నని మందటిలఁ
బల్లి తగవ. పారంగ. అ. ౩౪.

౩. పెండుకొను, అరికియించు.

సీ. ఈ లుప్తులు నే పెద్దమందఁ ద మంద
టిలుపొందరే దూలుతోఁ గల లువకంటి . .

చంద్ర. ౩. ౧౮౮.

మందడి. వి. (గం. మందూర. బ. మందడులు,
మందకులు, మందళ్లు, చూ. మందడిడు.)

౧. అశ్వశాల, లాయను.

ద్వి. ఈ శేయి మందడి యెల్ల మై ముఱచి,
తారు నిద్రించు నత్తలఁ జెచ్చు పెట్టు, నూ
వాజకాలల నిటు చేసిలేని, భావముబోవ
నాపలుకులు మెచ్చి, తగ నృపుం డిచ్చు
నర్థంబుతో నీకు, నగ మిత్తు.

నక. ౩. ౧౮౮. ౧౨౨.

(ఇట 'మందడి' లక్షణావృత్తిచే అశ్వశాల
యం దున్నవారు. అనునర్థ మిచ్చును.)

అ. అశ్వము, గుడ్డుము

ద్వి. అందలా అందలా అందందఁ బెనంగ,
మందళ్లు, మందళ్లు, మలయుచు నడువ,
మండితా, పర్వ, ౩౪౮. పా.

జ. మందడిడు.

మందడి. కి. వి. బల్లలు మున్నునుబాని నొండొం
టితోఁ గూర్చుభాగము, గంధిస్తానము; గెండు
పొలములకు గాని గెండుని జీవనలములకు
గాని వడుపు నొండు గరిహన్.

(వర్ణన.) ౧. పెట్టెకు మందళ్లు వడ్డంగి సరిగా
అడుకలేదు. అ వారిపొలములకు మాపొల
మునకు మందడిగట్టు ఏర్పాటుగాలేదు.
౩. అధికవక్త ములచే అగెండుపెరగ్లమందడి
గడ మాలిపోయినది.

మందడిడు. ౯. (మందడి1 + ఈడు బ. మంద
టిలు, మందటిండు.) గుడ్డుపున యె, మందర
కుడు.

సీ. ... లాయమున నున్న, యపుడు దొడ
కుండుగయు లేని యిటు గాఁగ, మాటి
మాటికి బరికించి మందడిల, కల్ల
మాటు యగుచు వట్ల సేర్పి.

భార. విరా. ౧. ౯౫.

నీ, అపాలియియ దాచి యాపండు తననోడ,
నూని నూడెనుండదీని కెచ్చె ...

ద్యా, ౧, ౮౮.

మండనము, సం. వి. అ. న. ౧, ముతి.

౨, మోదము. ౩, గతి. ౪, మదము. ౫,
వ్యష్టము. (శే. ని.)

మండపట్టు, వి. (మండ + పట్టు) గోష్ఠము,
పక్షపు లుండెడుతోలు.

ద్వి, మడి తోట కల్లంబు ముదపట్టినది, యడి
యాగఁ బోకార్చి యంతటఁ బోక.

ద్వి, హరికృష్ణ, పూ. ౫౧౯.

మండపట్టుచే మి. న. క్రి. మండపదేశయే,
క్షిణింపఁజేయు.

గీ. మానుషకారయశోజి మండపతీచి, య
నభు యే మన నేర్తర గృహభిధాన,
లోకరాంధ్రభ్రంశ దుర్జయ స్థానకమాన్తి,
మించుతేజసులతో నన్తమించె నయ్య.

భాగ, ౩, ౮౩.

మండపిచ్చోక, వి. (మండ + పిచ్చుక) మండతోఁ
గరిసి యుండుపిచ్చుక, చటకవిశేషము.

(ఖంజం) యు. శ. ౪. నల్లని తలయును నెల్లని
రొమ్మును గల యొకవిధ మైన చిన్న
పక్షి. (ప్రా.)

మండప్రోయాలు, వి. (మండ + ప్రోయాలు)
గొల్లపల్లెలో నుండుస్త్రీ, గోశిక.

గీ. మండప్రోయాండ్ర హరిమి ప్రానిపండు...
పాండు, ౨, ౧౪.

మండభాగి, సం. విని (క. ని. క.) మండ
మైనయద్వైతము గలవాడు, అద్వైతహీనుడు,
దురదృష్టవంతుడు.

మండభాగ్యుడు, సం. విని. (అ. ఆ. అ.)
అద్వైతహీనుడు, దురదృష్టవంతుడు.

మండము, వి. పరిశ్రుద్ధి, ౭ లుపు.

చ. .. గొరినెలయందనుం గుణుచేకొమ్ముల
చెందము నెమ్ముమందనుకా, ... హయ
వగుకొనుధేనువు .. దళా. ౨. ౨౨౪.

విని, ౧, మూలము, లా మైనది.

ద్వి, నడుము మందం బాయె నాళి గన్పడియె.

ద్వి, నల. ౩, ౨౨.

౨. దళనరి నైనది.

(వ్యుత్) ఆలగ్న మండ మైనది, తూల్య పరిచయ
మైనది.

మండము, సం. వి. అ. పుం. ౧, ఒకానొక
హస్తాని. (మే. ని.) ౨. ప్రలయము:
౩. తోడుపెట్టగాఁ గలుగు నొకవిధమగు
వికారము గలదధివిశేషము. (మై. ని.)

మండరమణి, సం. వి. ఇ. పుం. తూర్వయందు,
(మై. ని.)

మండరము, సం. విని. (ఆ. ఆ. అ.) ౧, మండ
మైనది, పెల్లగాఁ బోవునది. ౨. పెద్దది,
గూల మైనది

వి. అ. పుం. ౧, మండరపర్వతము, కవ్యభ్రంశ
గొండ, అమృతమున నై తీరసముద్రము
మధింప దేవదాసపులచే గవ్యముగాఁ నుభ
యొగింపబడిన కొండ.

౨. ఎనిమిదిపేటలు గల ముక్కాల్గవారధేదము.
(మై. ని.)

౩. క్షుద్రము. ౪. అద్దము. ౫. ఇంద్రుని
యదాన్యన మండలి మంచార వృక్షము.

మండల¹, వి. (మమి + తలఁ. దీని చూల
యాపము 'మండలం' ముగడ, తీవనము;
తీవనము, స్రావము.

(ఇది విడుచు భాకువుతోఁ గూడియే ప్రయో
గమాలలోఁ గానవచ్చుచున్నది. చూ.
మండలము.)

మండలి. 2. (మండల + తలలి.) ౧. తేరు, చూడ.

క. అందలమండల శే కిపు, దండల మండలయి యున్న వయ్య పెకంబుల్, చెంచా మర కొలినవలె, నెండేప ల చేరు చెప్ప దేవుఁ డెఱుంగుఁ పారంగ. ౧. ౬౭.

అ. కమిషను

చ. చలిమిరి గాడ్సుచే నెగసి గున్నపు నుల్ల ను చాకగంపుమం, దల వికసిల్లెఁ బుచ్చుచుఁ బట్టుచుగా యయా శ. ౧౦.

౩. తేరుపు, మార్గము; నెఱుంగు, విధము.

క. పెద్దప్రాస్త దండయుం దలపోసి కర్ణంబు మండల యెఱుంగక కొండలం పడుచు ..

భాగ. ౧౦. పూ. ౫౩౨.

క. వసుదేవుడును బ్రదుతు మండలఁ గంటి ననుచు గుండరియుం దానును మందిరంబు నకుం బోయి డెండంబున నానందంబు నొంది యుండె. భాగ. ౧౦. పూ. ౪౩.

మండలమిడుచు. ౧. ౩. (మండల + మిడుచు)

శీతముతో నదలు, (పొరుగులతో విడిచి పెట్టు.)

సీ. ... నాగాయత్రప్రాణు ననిలనందనుని బాడు, దలఁ బట్టి కమాదేవుఁ జాలుకన మగ్నింది మండలమిడుచుతే మాయలాని ..

భాగ. కర్ణ. ౧. ౪౨.

చ. పలుకులనేయు నేటికిఁ గృపాపరతామ్రుతి దక్కఁ కిని నం, దలమిడు నాకుఁ గా న్యపరిధర్మ నివృత్తి పుణ్యరీతిగా ..

నిగ. ౭. ౬౮.

గీ. .. ఆమరగ్రామి, కరుణ మండలమిడిచి విక్రమము మెఱసి. వృషిం ౨. ౧౧౬.

క. ఆది శ్రీపతి యానతి లా, చ్చిన మండల విడిచె నకని సిద్ధవిధుడు వాడ, డును

నిలగులై లా వగ, లిగమై విడిచిం చు కొనుచు శేవఁ గిడుటయ్యా.

పాండు. ౪. ౨౭౭.

మండలియే. ౧. ౩. (మండలి) ౧. చెప్ప, విధానము చేసి చెప్ప.

గీ. ఇంతి యలుకకుఁ గారణం దిది యటంబు, మండలింపును నాయాన మందయాన ...

రాధికా. ౪. ౪౮.

(౪. ౪. పా. 'మదిఁ దలంపుము' ముద్రి. పా.)

క. ఏ మండ నేరు నేయద, నేమం దని మండలింక మే మండమె లాం, శేమంద యాన నడునద, మే మండల ముచుఁ దరకవృద్ధయాంబులై. వసు. ౩. ౧౮౧.

అ. అబ్బరించు.

గీ. మండ గొండల మండ నమందివృష్టిఁ, గ్రంథకొనుఁ దంచు నిండ్రుండు మండ లింపఁ ... బలధరములు. భాగ. ౨. ౧౮౪.

ద్వి. మనకులాఁ తరయుంగ మండలించినను, చేను నెట్లు పట్టెమంచెమూడ నుండ, పండితా పురా. ౧౦౦౪.

౩. నీవాట్లుపెట్టు, తగ్గించి బోధించు.

(వ్యవ.) నీ కొడుకును నీవు మండలించిన గాని జాతు వెంతచేష్టులు మానఁడు.

౪. పెచ్చరించు.

ద్వి. నీవును దేవమునిశ్రేణిఁ గలసి, నే నచ్చి ననుఁ నేని వేడుచుచున్నపుడు, మండలింపఁదఁ గాక ... విష్ణు. పూ. ౩. (౪. ౪.)

౫. మనవిచేయు, విన్నవించు.

గీ. ఎన్ని యుపచారములు చేసి రిందునదన, అన్ని యును జూడ మనుపటికన్న మిగుల, బాధకము అయ్యె దయలేని ప్రభువుతోడ, మండలించిన మనవుల చెందమునన.

ఆని. ౩. ౨౫.

ఓ. పృచ్ఛించు, అడుగు.

వ. నేడు పండువతో విాయక్కల బావలఁ
బోడితెచ్చితో యని మందలింత మని
యందఱు గుమిగూడి వారి యింటి కరుగు
దెంచి. వెన్ను బ. 3. ౧౮3.

3. తలచు, పొటించు.

నీ. ముక్తకంఠమప్రమత్తా ఫలంబుల మంద
లింతురు నురిపెంద లిట్లు. కాక. 3. ౪.

మందలింపు. వి. ($\sqrt{\text{మందలింపు}}$) మందలిం
చుట. (వా.)

అ. వ్యవహారము.

నీ. మందట యవగమ మందలిం పవగమ
వ్యవహారగంజుమై పరగుచుండు ..

అం. భా. ౧. ౧౧3.

మందవాడు. వి. ($\sqrt{\text{మంద}}$) గొల్లవాడు,
గోపాలవోడు.

నీ. వడిఁ గూడి పాలకాళ్లు దేరగ మంద
వాండ్రను బొరిగొని వ్రచ్చె నేడు ...

హరి. పూ. ౬. ౯.

మందవిగర్చి. ౧౦. వి. వ. పుం మెల్లఁగా

ప్రాంతనది - యూక, నేను, (శీ. ని.)

మందగ(ము) = మందగ, వి. (౧౦. మంజూషా.

ప్రా. మంజూషా.) పెద్దపెట్టె పెట్టె

ను, ... మదీయపుత్రిఁ బ్రమదం వేపార శీ
నిచ్చెద, స్వృగుబావాసన మున్నమందగ
దగ నేవ్వలెందు మీ రేగి యి, క్కడతు...

భా. రా. బాల. ౬౩౫.

ద్వి. తటవన నరిగి మందపఁ బట్టుఁ దమచు.
నవ. 3. ౧౪3. పా. ౯. పం.

ద్వి. క్రతుకాల దున్న వాగటి యొలలోన,
నకులితంబుగఁ హేలనం దొప్పు మిగిలి,

మందసంబును రాగ మది మిచ్చి చూచి,
మందసంబును నేను ముతఁ జీయంగ .
రం. రా. బాల. ౬౩ పా. 3. పం. ౬౫.

పా. ౧౯. పం.

గీ. పదిలముగ మందసమునందు బరణిలోన,
మనిచి వాఁచినదాన మీ యుంగరంబు ...

కాశీ. ౪. ౧౦౫.

క. వ్రాసుంచి మందగముల, రాయల్ ధరి
యించు వాల్మీకి వస్తుతకుల్ గీయు
మంచి పంకె క, భాష్యక్రత భటులఁ
గూర్చి యప్పాక్షులవన్ ...

కృష్ణ. 3. ౧౦౫.

చ. ... కవ్యకామనీవ్, వసధిపతిఁ మై
పొదలు వాహినిలో నొక మందగంబునం,
దునిచి రయంబునన్ వెడలనొత్తుట నీతి
యటంచుఁ దెలివన్ ...

భుక. ౧. 3౩౧.

నీ. ... మంజూష తవరాయ మందగ మన ...

అం. భా. ౨. ౨౯౩. నీలా. 3. ౮౬.

మందగతి. వి. వి. మందప్రాయాలు, గోపిక,

గీ. మంబుగొలిపితె గోవింద మందగతుల ...
అము. ౫. ౬౩.

మందసానము. ౧౦. వి. అ. పుం. ౧. అగ్ని.

అ. ప్రాణము. 3. నిద్ర. ౪. మూర్ఛుడు.
౫. చంద్రుడు. ౬. హంస. 3. శీవము.
(శీ. ని.)

మందసానువు. ౧౦. వి. ఉ. పుం. ౧. స్వప్నము.

అ. శీవుడు.

మందవశనము. ౧౦. వి. అ. పుం. చిహ్నవ్యు.
(శ. ర)

మందాకము. ౧౦. వి. అ. పుం. ౧. ప్రవా
హము. అ. స్తోత్రము.

మందాకిని, సం. వి. ౪౭, శ్రీ. ౧. గంగానది.

౨. ఒకానొక నది, ౩. (ఫద) ఒకానొక

వృత్తము.

శ్లో. ననరరఘటితా తు మందాకినీ, (కల్ప.)

౪. అటువలెండ యాడుది.

(శ. ర. మాత్రము.)

మందాకు, వి. (మందు + ఆకు) వందునకై
యొపయోగించు ఆకు; ఓషధి.

గీ. బ్రహ్మ కీడిచిన మందాకు పస రసంగ ...

అము, ౨, ౮.

మందాక్రాంత, సం. వి. ౮, శ్రీ. (ఫద)

వృత్తశ్లేషము.

మందాక్రాంత, మందాక్రాంత స్థితిగిరితుల

మధ్య కాగాగణముల.

అప్ప, ౪. ౨౨౭ పా.

మందాక్షము, సం. వి. ౮, న. లక్ష్మి, సిగ్గు.

మందాగ, సం. వి. ౮, శ్రీ. క్రవిష్ట, ధనిష్ఠ

ర్షము, ధనిష్ఠా నక్షత్రము. (వై. ని.)

మందాగ్ని, సం. వి. ౪, శ్రీ. జతరాగ్ని మండ

మగుట, అశ్రీ.

వి. (ఇ.) అశ్రీ గలవాడు.

మందారము, వి. మోడము, మేఘావరణము.

గీ. ... మోడ, మనగ మందార మనగ

మేఘావృత్తి దన ... ౮౦. భా. ౧. ౭౧.

మందారము, సం. వి. ౮, శ్రీ. ౧. ఇంద్రుని

నందనోద్యానమండలి యొందు వృక్షములలో

నొకటి; భూలోకమండలి యొకానొక

వృక్షము. ౨. అర్క-వృక్షము, జలేష్ట.

౩. చక్షూర వృక్షము, ఉమ్మెత్త.

న. అరవిందము. (శే. ని.)

మందారువు, సం. వి. ౮, శ్రీ. కల్పవృక్షుని

మము. (నిత్యము.)

ఉ. మేరువు గాంచె ... నిత్యశ్రవనరసవ్యగ

ప్రమదబుబధుము, వాచవు దివ్యధా

యంతచారువు పారభవ్యమేరువున,

హరి. భా. ౫. ౧౧.

మంది, వి. (క. మంది.) ౧. జనము; జనసము

హము.

ఉదా నేయిమంది, కొంతమంది, అంత

మంది మొ.

ఉ. అంతటా బొంతఁ చెంచెరువునం దరు

చెంచు పిఠిందిమంది ... అము, ౭, ౮౪.

నీ. తెలగంటిచెలిమంది తెలచిత్తరులఁ జెంది

రహిఁజెందు మణిమందిరములయందు ...

ఉ. రా. ౭, ౧౩౩.

ద్వి. సందడింపుచున్న జనుల పిఠింది, మండ

స్థిత ముఖారవిందుఁ దై యంత, నందంద

తా మామనయనగంజులను, మందియు

ల్యుణించి కమాధానపఱచి.

పండితా, మహిమ, ౨౧౭, పా.

గీ. ఇరులు గవియును నేరాళ్ మెట్టయొడుగు,

నల్లనల్లన నేరెంచె నల్లమంది, గరిమ

నానాకపకుల కాకాళిధి, గదలి యొందు

రుగ వచ్చెనొకాక యనగ.

వై. ౩. ౩౯.

నీ. ... మంది యం చన నగు మనుజులితి ...

అం. భా. ౨. ౧౦౩.

పా. మంది యెత్తునైన నల్లగ పలకెన.

౨. పరివారము, బలగము.

ఉ. తప్పు గణించి తా దొరలు దండవనీయురు

రొద్దివారి వా, తప్పున కల్గి మంది గల

దాన నటించును మారుతూపులం, గుప్పిలి

పిల్ల నీచెలలఁ గూడి. ఉ. రా. ౭, ౧౦౫.

సీ. అంత కంతకు మంది నధికంబు గాఁ గూర్చు
కొని తెరువులుగొట్టుచును ...

పరమ. ౪. ౧౯౬.

ఉ. ... నీరిఁ గన్వితండ్రి దా, మన్మథఁ జేసి
పండి తనమందిఁ గనుంగొని రాముఁ డి
ట్టనుట.

య. ౩. ౩౨.

౩. కాలుబలము, పదాలిసేన, సేన.
(క. ర. బ్ర.)

ఉ. మంది గుణాలు సేవఁగల మహతులుకా
కార తెప్పఁ బెక్కి రై, క్రందుగఁ
గూర్చితో నెదురుగాఁ జేసి పాపాలు దీర్చు

య. ౪. ౧౦౫.

గీ. ఏచేటఁ జూచిన బలెంబు లీఁజెగఁజులు,
గలుగు రాయలదళ మెల్లఁ గలయ నెంచి,
యడయగిరిచెంత నడయింపె నొక్క
చింత, యనుచు దుర్గములో మంది యగుటఁ
తెంది.

కృష్ణ. ౩. ౫౫.

మందిగండ్రలు. బి. వి. ధాన్యవిశేషము.

సీ. మందిగండ్రలు కాగనులైలు లీఁగెమలైలు
కృష్ణనీలలు వలవఁబాలు,

గీ. అది యగుసేన్ గలుగు వ ద్లతని యింట,
నందు శతశోటివారపు లొక్కడినును ...

య. ౪. ౧౨౮.

మంద్రము. సం. వి. ౯. పుం. ౧. మాంధ్యము.
మెల్లఁదనము. ౨. అదితము, తెలివితప్పిం.

మందిరపశువు. సం. వి. ఉ. పుం. మాన్యము,
దీప్తి. (కల్ప, దిగ్విజయ.)

మందిరము. సం. వి. అ. ప. ౧. గృహము,
ఇల్లు. ౨. దేవము, శరీరము. ౩. పట్టణము.

పుం. ౧. గునుడము. ౨. తోడ. ౩. జాను
పశ్చాద్ధాగము.

మందిభవించె. సం. అ. ౧౩. మందగించు,
తగ్గు.

ప. అని యదృశ్యమానం బైన భూతము రచి
చేసి మరణవ్యవసాయుని మందిభవించు
జేసి ...

ప. ౩. ౯౩.

మందు. వి. (క. మద్దు. త. మరలదు.) ౧. మోష
ధము, వ్యాధినివారణసాధనము. మారోగ్యవయ
వర్ధనము.

సీ. చక్రవాకములకుఁ బల్లఁగా మందుఁ బ్రాగిం
చిన చేంద్రంపు గిన్నె యనఁగ ...

ఉ. హరి. ౩. ౮౬.

గీ. వేల్పులకుఁ మ్రొక్కి మ్రొలవెంటఁ దిరిగి,
మంత్రవాదుల రప్పించి మందు లరసి,
కొడుకువేడు తేమిటఁ దీర్చు గూడ
కున్న, బుడుకువేడులు గొన్నాడు
పుడమివేడు.

మి. ౩. ౧౦౩. ౧. ౧౩౮.

౨. వశ్యపథము, వలపు మందు, వశకరణ
సాధనము.

చ. మన కమరక్తి హెచ్చె నిది మం దని
కంఠముఁ గాఁగించి ని, క్షిప్రఫణిరాజ
వల్లి యెఱింగింపఁగనో యన ...

అ. ౧. ౩౦.

మ. ... నేఁడు చిత్రాంగిముం దులు నీవం
దల కాక్క నాఁ బరవశాత్ములొ గారె
కామాకులొ ..

సారంగ. ౩. ౬౩. కుక. ౪. ౪౦.

౩. విషము; విషపదార్థము,
(వ్యవ.) మందులవాండ్రు మందు పెట్టి కావ
లను జంపుదురు.

(వ్యవ.) అటు నందు పెట్టి నవనీలిద్దను జంపి
నది.

౪. దీనివశ్యకరచన మైన 'మందునకుకా'
అనునది కొన్ని పట్ల 'రేక మైనను' 'ఎంత

మాత్రమును' అను పద్య మిచ్చును. ఈ యర్థమున నీనికి వ్యతిరేకార్థక క్రియ లోడనే ప్రయోగములు కొనవచ్చు చున్నవి.

చే. ... ఉ, మృత్యువు నబ్బు నాడునుది మందున కై నను లేదు వానవా.

భార. కాం. ౪. 3౯౫.

గీ. అతడు దిగగని యూరులు నతనిచేత, సదగలబడిని మానవుడును నతడు చొరని, పోటుయును బాడ లేదు పెండునకు నై న, నగవు గా దిది నిక్క మానట్లు నందు. భోజరా. ౨. ౫.

మ. ... పంకేరుచో, నని గీర్తింపని లేదు మందునకు నై ను గాన మూహింపఁగళా.

కాళ. ౧. 3౨, కేయూ. 3. ౧౬౧.

౫. ఉపాయము. పెరవు.

చ. ... అనియెను దేవదానశ్రీలైనను ౭ల్ల సకల మిచ్చుచో, త్తుని నొకమందు పెప్పెద కుతున్ హతుఁ డయ్యె ననంగ నిన్నయం, తన యితఁ డాయుధంబు దిగఁ ద్రాచి యచ్చేష్టతఁ బొందు నష్ట డీ, తనిఁ బరిమాగ్యవచ్చు. భార. ద్రో. ౫. 3౦౫.

బండకము . సిహామీఁదన్ గంధాలిందు వుల్ ఁంబునానందకందంబు నీక్షించి పామిత్వస్థిగముం గా విచారింపలేమిం బావొ కొండ అప్రాజ్ఞతం బుదురుం డెందు రామంగులం బెల్ల సేమందలన్ లేవు . కరానా ౬. ౯౧. భార. కర్ణ. 3. ౧౪౦.

౬. ప్రతిక్రియ. ప్రతికారము.

ఉ. మాయలు గల్గుదువులకు మాయపుధంగులె వందు గాక నీ, ర్థానుక వల్లనీలెడు పరా క్రమశీలలు గొల్పు నెట్లు ...

భార. కల్య. ౨. ౫౨.

క. దినుము పురాతనజన్మం, బునఁ జేసినయట్టి కర్మములఫలములు ప్రా, జ్ఞాని నైనఁ బొందు వానికి, మనుజేశ్వర మందు నైర్వహింపఁబడు చున్నా . . భార. కాం. ౪. ౧౪.

౭. నిదర్శనము, తార్కాణము.

క. ఇది నిక్కం బగు నేనియుఁ, దుది నీవుం బొండవులును దునితరహితై, ముద మందఁ బాడఁ గనియెడ, నది నీనికి మందు కువ్వ యంబునానా . .

భార. ఉద్యో. 3. ౧౯౪.

శ్లో. లేన సత్యేన కృష్ణ త్యాం, హతామిత్రం క్రియా వృతం, అపాద్విమక్తం గం గ్రామా, త్వశ్యేయం పొండవై గుహ.

గం. భార. ఉద్యో. ౯౦. ౬౧.

౮. సురేశ్వరము గంధకము మున్నగువానిలోఁ జేసి తుపాకులు బాణసం దు మొదలగువాని కుపయోగించు నొకవిధమైన చూర్ణము, ఆగ్నేయచూర్ణము.

వ్యవ. ముందు గరిగాఁ జేయక పోవుటచేత మరాలు బాగుగా కాలలేదు.

విణ. దుర్లభము, అరిచి.

నీ. .. మాడు వానఁ గలిగి, నేని మానకు మందు అము. ౪. ౧౨౭.

నల్లమందు = నల్లగానుండు ఒక విధ మైన మాదక ద్రవ్యము, అసోఫేనము.

వ్యవ. చీనా దేశము నల్లమం బెక్కువ వాడుదు రట.

నీలిమందు నీలిమెంకలనుండి తీయు నీలి రంగు గల యొకొకొక ద్రవ్యము.

వ్యవ. చేకలి పెట్టలకు నీలిమందు వాడును, మందుగోఁగూడిన కొన్ని లోకోక్తులు :
పా. పెరటిపెట్టు మందునకు రాదు, (అతి పరితమముగ వస్త్రపులయెడ అదర ముండ దనుట.)

సా. మం దన్న మామ మగును (ఎట్టి కులభి
పదార్థ మైనను గావలసినప్పుడు దొరక
దనుట.)

సా. మనోబ్యాధికి మందు లేదు.

సా. మానినది మందు. బ్రతికినది యూదు.

సా. వం దన్న ప్రా క్షలఁ దచ్చుట.
(వందకైతే తో, ఆకొ, పువ్వ
కొంచెము లేక చెట్టంతయఁ దెలికి
తెచ్చుట; కొంచెము గావలసియుండఁగా
సంతయఁ గొనివచ్చుట.)

సు. ... ఎది నీర్వాణిక్రొధముతో నందడిం, ప
విరిం బోకి ద్రుమంబు నొని పతి వృం
దన్న మోక్ష క్షే నరధిం తెట్టిన నత్తి
ప నవానా! కావా? భామినీ నావునున,
అము, ౫, ౭౪.

సా. మంచివానిఁ మాటాడమియే మందు
(యోగ్యునకు మాటలాడకుండుటయే పెద్ద
కిత్.)

మందులగట్టు = మందుచెట్టుండు పర్యవశ్యము,
ద్రోణపర్యవశ్యము.

గీ. అప్పు డెఱంగులరాయని యాసతి గొని,
గాడ్చుకొనురఁడు మందులగట్టు చెచ్చి,
కోరిమాఁకల మనిపె
అచ్చే. రా. యు. ౨౩౨.

ఇట్లే మందులకొండ, మందులమఱ మొ.

గీ. లంకఁ గాల్చినవానిలక మెంతు రజేయె
పొచ్చుమందుల కొండఁ దెచ్చుటయనె.
క. ౩. ౨౩.

ఆ. అకిగనున వచ్చునప్పు డమృందల, మల
వెలంగు ప్రాద్దవలఁ గటయ, ఎడరి
చుచి రామఁ దోఁజుల మింగిదే,
దూపు నూర్చి యెఱుఁ దొడరులయన.

అప్పు. రా. యు. ౪౩౦.

జ. మంచాకు, మందుపట్టడ, మందుమల,
మందులమారి, మందులవాండ్రు, మందు
లాడి.

మందుండు, సం. విం. (అ. ఆ. అ.) ౧.
మాధుండు. ౨. అల్పండు. ౩. అపటువు,
అశమగ్గండు. ౪. విర్యాన్వయ. ౫. స్వే
రుండు. ౬. సోగి. ౭. మృగువు, అశక్తుండు.
౮. అలసుండు. (వి. ని.) ౯. కనిష్ఠండు.
౧౦. అ. పుం. ౧. కని. ౨. యనుండు.
(ప్రి. ని.)

మందుపట్టడ, వి. (మందు) బాణకాల, బాణ
గంతు చేడకపాల.

గీ. మందుపట్టడేరు చెన్నుండు బాణ, కాల
యనఁగను, అం. భా. ౨. ౨౫.

మందుపిచ్చిక, వి. మిగుని యనపక్షి. (వి. ని.)

మందుమల, వి. (మందు + మల) మందు
చెట్టుండు పర్యవశ్యము, ద్రోణపర్యవశ్యము,
గీ. ద్రోణపర్యవశ్య మొప్పు మందుమల యనఁగ,
అం. భా. ౨. ౨౮.

మందుర, సం. వి. ఆ. త్రి. ౧. నుజ్జుపుపాల.
౨. పలుపుమంచము మొదలగు పండుకొనఁ
దగినవస్తువు. (తే. ని.)

మందురకుండు, సం. వి. ఆ. పుం. నుజ్జుపు
పాడు, మందడిండు. (శ. ర.)

మందులమారి, విం. (మందులు + మారి.)

౧. మరులుమందు పెట్టువాఁడు, పెట్టునది,
వశ్యక్రియాచేది; వశ్యక్రియాచేదిని,
ద్వి. పాపజాతులు విగపరులు పెద్దరులు, మాట
లమంచులు మందులమార్లు.
పండితా. పురా. ౧౧౬.

సీ. వశ్యక్రియావది కలలు పెందులమారి యన.
అం. భా. 3. ౧౪.

మందులవాంఛ. వి. వి. (మందులు + వాంఛ) మందులమృత్యుకొని శేవించు నొక యాటవిక జాలివాడు.

వ్యవ. ఉరికెలుపల మంగలవాంఛ గుడికలు పకికొన్నారు.

మందులవాడి. వి. (మందులు + వాడి) మందులు పెట్టునది.

ఆ. మందులవాడి చెడుగుహానికి బూతంబు, వీసిడి విచ్చేగాండ్ల కెన్నునదియ. చెన్న. ౨. ౨౪.

మందెమేలము. వి. (మంది (వె) వాళ్ళ.)

౧. పినపు, అతిపరిచితులు, జంతుకొంతులు లేమందుట.

౪. తనయింటికిప మనుమను, విను ముద్దిడు కొనగఁ దలఁచునీడి గలఁజే, నను మార్కొనగఁ దలంచెడు, మను పెంచిన మందెమేలమున నాలమునన్.

విక్ర. ౬. ౧౫.

ద్వి. చిన్నప్రాయమునుండి వెలివిలో గూడి, మన్నించటం చేసి మందెమేలమున, పెద్ది చెప్పెద నందు భూమిలో లేని ముద్దులు చెప్పదు కోదర్శులుగాను

ద్వి. శ. పా. ౧. ౧౨, పా. ౬. పం.

౪. అని చెనకుడు పది తను దా, నిత ముని గోపించి దొంగిలెదగ నెటపు మా, ని నను గదియంగ వచ్చెద, మునుకొని యీ మందెమేలమున కోర్వఁ జాలి.

భోజ. ౪. ౧౫, ౬.

గీ. ఇందు ర మృత్యు వేగ తొ మృత్యు మందె, మేలమున లోకమాతృత మేలంచు, బొగడులోకుల కచ్చు మెప్పుగ

భనంబు, వెల్లెఁ జపలత విహరించు నింట నిలదు. ఉ. హరిశ్చ. ౨. ౬౯.

ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౮౯. పం.

౨. శ్వేతము, తెలిమి.

గీ. పావమందును గవటంపు భూవరుడు, దమ్ముగ గడుఁ జేరి మందెమేలమృత్యుతోడ, మన్నబారికె గీడు చేయుదురు బారి, కంచిత శ్వేతమున మంట లభిక మగును.

విప్రు. ౩. ౧౦౫.

మ. తనకుం గూర్చుభూమిలో పీనపుచేత నృంజనేమేలంబువం, కను, వేపారియు వత్సలాటలకఁ బెట్టం బిల్లువాక్యంబు లె, నను నిక్కంబులుగాఁ దలంచి తగ జల్ల నిచ్చిమిక్తంబు ము, క్కుననే యుండుఁ గదా మనిక్కంబులకుం గోపంబు పొటోపమై. విక్ర. ౪. ౩౧.

౩. ఉపేక్ష, ఒప్పురికము.

గీ. మేనత్త యని మందెమేలంబు గేయక చేవలి మాటలోఁ దిరుగవచ్చు ముకుంద. ౩. ౩౦౯.

మ. శిశువుత్ర చామంశంబు కిరీటచిత్ర శయ్యా సాధ సీంహాసనం బలు కైకొనుట మనమందె మేలంబువం గాఁబ ..

భాగ. ౧౦. ఉ. ౫౩౮.

శ్లో. వృష్ణమృత్యుతాం సీతా ఆర్యదైత్యవృష్ణా గదాః, చామరవృష్ణనే శంఖమాతృపత్రం చ పాండరం, కిరీటమాసనం శయ్యాం భుంజం త్వస్యదుపేక్షయా.

పం. భాగ. ౧౦. ౬౮. అధ్యాయ. ౨౬. శ్లో.

౪. గర్భము, అహంతారము.

ద్వి. మణుమాట లిద్దితో మందెమేలమున, వెటపునడికొ మాట వివనా మార్పడిగో పండితా. పురా. ౧౫. పా.

ద్వి. మనమార విను సిద్ధి మగఁడు నెయ్యి
మున, వనయంబుఁ జేరరమ్మని నేన
వోఁగి, మేల మిచ్చిన మంజుమేలంబు
చూసి, తాలిమిగోడ వాతనిచిత్త మెఱిగి,
గవతుగా నీరోడినవతులు చూచి, యపు
నానె యని కొనియాడ నెల్లపుడు, గవ
లక భూదేవిగతి నుండు మమ్ము .

ద్వి. పరమ, ౫. ర౩౯, పా. పండితా,
వాడ, ౨౩౩ పా.

౫. శేలి, పరిహసము

గీ. శ్రీశ్రీ యనఁ దచ్చన యనంగఁ శరద
మన, శేలి యన మేల మన మంజుమేల
మనంగ, నాట యనఁ దక్షరి యనంగ
చోలి యనంగ, నాలుచుఁ బరిహాసములు
మాతృ భూతలింగ, అం. భా. ౧. ౧౩౯.

మండోదరి, ౯౦. వి. ఈ. శ్రీ. రాజకామరుని
పత్ని. (అనాల్పాది పంచకవ్యలలోఁ జేరినది.
అనాల్ప, ద్రౌపది, తార, తార, మండోదరి.
పైచునులు పంచకవ్యలు.)

మండోష్ఠము, ౯౦. విం. (అ. ఆ. అ.) నలి
తచ్చునది, కొంచెమువేడి యైనది.
వి. అ. ప. కొంచెమువేడి, నలితచ్చన.

మండ్రధద్రము, ౯౦. వి. ఆ. పుం. మండ్ర
జాతి యేమగుయొక్కయు భద్రజాతియేమగు
యొక్కయు లక్షణములు గలయేమగు.
(పై. వి.)

మండ్రము, ౯౦. విం. (అ. ఆ. అ.) గంభీర
మైనది (భృని.)
వి. ఆ. పుం. ౧. వాద్యభేదము. ౨. గజ
భేదము. (పై. వి.)

మంపిల్ల(లు), అ. శ్రీ. (√మంపు.) ౧. మంపిల్ల,
మదిమ, శ్రౌవు.

పీ. శ్రోబ్బులలో మంపిల్లి గొటగొట మని లొప్పి
ఁబునింగముల నైన బట్టఁజూచు.

పారంగ, ౧. ౬౮.

౨. చొక్క, పరవశత్వము నొందు.

ఈ. ముక్కున ముక్కుఁ గూర్చి రవమలో
నిగుడింపుచుఁ దోన పాయుచున్, ముక్కు
వదాయుచున్ గలనీ పంటిలు నార వశార
దంపతుల్. ప్రబంధ. ౧౧౪.

౩. నిద్రమమ్మలో నుండు, తూగిదడుచుండు.
(తొ.)

మంపు, వి. (త. మమ్మ.) ౧. మగ్గు.

(క) నిద్రచేగలగు పై ముఖపు, పారవశ్యము.

గీ. కమ్మ కస్తురినీకలు తమ్మిలేమ, నిదుర
వంపునఁ బుక్కిట నింది మేలు, కొంది
లేమన నుమి నానఁ గమలయంతక, కొట
రంబుల నెలఁచోకొదమ లెగె.

పారి. ౨. ౬౩.

పీ. తెలిగన్ను దమ్ములఁ జేఱునిద్దరమంపు వదన
తమ్మది భయం బావరింప
ఘటికా, ౨. ౨౧౪.

పీ. వాడినదిగఁగదది నున్న నేనికోఁ గంపు
కన్నులనిద్రమంపులోడ
మృ. వి. ౩. ౯౧. యయా. ౫. ౨౬.

(చ) కల్లు మున్నగుమాదకద్రవ్యములు నేమిం
చుటచేతన, నొందర్యనిలో నాదులచేతన
గల్గు, మైకము.

గీ. బాలుఁగన్నులకెంపు పైచాలుమంపు ...
దవా. ౯. ౩౩.

ఈ. పేళలబంధకైకయు ఫితిమద్రునిపాత
ముఖ్యతే, ప్లాఁబుత్వ సక్తతన శంపయ
నై కనుమంపు చాల్చుచున్
పొండు. ౫. ౧౫౪.

ఉ. మం పెంగ నటాక్ష లవమాత్రముచేతన
మంజుగంబు మో, హింపంగఁ జేయుటార
మిలక నిపు వసి వదిలి గావన .

విజ. వి. ౧, ౨౧.

(ట) రూఁదూవన విత్తాదులచే గల్గు పదము,
మత్తు.

గీ. ఎలజవ్వనపు మంపు గలేని పెంపున విందు
చిలుకలఁ బొమ్మపైఁ తేర్చుచేర్చి .

యయా. క. ౨౫.

౨. ఉద్దతి, విడిసిపోవు

గీ. జలధు లంతఃకరుమ మంపు బాట నింక,
ధరణి చక్రంబునడిచి నిరుగఁ జొచ్చెఁ,
గొరవేంద్ర ప్రయాణ భరింపయన ...

చిత్ర. భా. ౨, ౩.

౩. ప్రతాపము.

గీ. మంపు దులకించు ముత్రిగ మానికముల,
మెలకనిద్దాక దానిసామ్యుల మెలుంగు,
బుమ్మడిగఁ గ్రమ్మి నెమ్మన నొలుపు
యాప, రాజవరుఁ గాంచె లేచి యా రాజ
వదన.

రసిక. ౩, ౪౩.

విణ. మత్తు గలేనించునది.

గీ. మంపు పొంగరాణి ధూపంబుపెంపు
పెంపు, వంపు మరువంపు జిండివరంపు
అంపు, గుప్ప మృగవదవావనలో నుప్ప
రవంగ, పాటి లేకొప్పు నీయింతి బాటు
కొప్పు.

శకం. ౩, ౪౯.

జ మంపిల్ల, మంపుగొను, మంపుగొలుపు.

మంపుగొను. ౪. క్రి. (మంపు+కొను) మత్తిల్లు,
మడించు, త్రొప్పు.

గీ. నల్లనేవగుండులు నడచివట్టు, మంపుగొని
మే యెలుంగక మలసి మలసి నెనరువారికి
మలుకంగ నెగసి మమ్మఁ, బోతు లేడ
చొచ్చె దాఁలెడు పాదలు వోలే.

ఉ. చారి. ౪, ౨౬.

మంపుగొలుపు. ౪. క్రి. (మంపుగొను)

మొకము కలిగించు, మత్తిల్లఁజేయు. (౪, ౮.)

మంబరము. వి. దహనము, కౌల్పట. (యా.
మంబరముచేయు.)

జ. మంబరముచేయు.

మంబరముచే(సే)యు. ౪. క్రి. (మంబరము+
చేయు) దహించు, కౌల్ప.

ఉ. ఆపురుషోత్తరాయుధము వంతకు ను
స్వగొన్న భీతిఁ గా, కిపటి తేరి యుప్ప
లిలఁ జేసిననీర్దుండ వంతుఁ గాఁగిటం,
జేపడఁ బట్టి మంబరముచేసె దింబరచేడు
కృత్తి ఉ. చారి. ౩, ౧౫౩.

(౪, ౮, చిత్ర, చిని, పా. మంబరముచేయు.
వాణి పా.)

మకమక, వి. (క. మంకు) ౧. తేజోహీనత,
కాంతిహీనత.

క. అనఁ జేలువప్పు మొగంబునఁ, దనరఁ
జుకచ్చిరకర్ణకాటంకరుచిలో, దనుకన్
మకమక చిమకన్, గనకాంగి భూయ
తైలంగఁగా నిట్లనియెన్. శకం. ౩, ౧౯.

౨. తేజోహీనతను వెలుపు అనుకరణము.

(వర్ణవ.) దీపము మకమకలాడుచున్నది, కొంగ
మొగసన త్రోయుము.

మకరందము. ౪౦. వి. ఆ. పుం. ౧. పూచేసె,
పువ్వరసము. ౨. తుండము, మెల్ల. ౧.

వి. ఆ. న. శింజల్కము, శేవరము.

మకరందవతి. ౪౦. వి. ఈ. క్రి. పాటలలక.

మకరకంఠి. ౪౦. వి. ఈ. క్రి. నడకు మొగలి
ముఖ మేర్పఱచిన కంఠ భూమి విశేషము,
(౨, ౮.)

మకరమండలము. ౧౦. ౬. అ. వ. మకరము
వల నుండు చెవులపోగులు, మకరమువల
నుండు కర్ణధూమణము.

మకరశీతనడదు, ౧౦. వి. అ. పుం. మన్య
భండ, ముదడదు.

మకరశేతువు, ౧౦. వి. ఉ. పుం. మొగలి
లెక్కామహాడు, మన్యభండ.

మకరతము, ౧౦. వి. అ. వ. గారత్వతము.
(ఈ రూపమునకు ప్రమాణము లేదు. కాని
ఈ క్రింది పద్యమున ప్రాసస్థాపనం
దున్నది.)

చ. సక యకలంక తోయక సంగత పద్యప
లాళ మధ్యహ, ల్లగరుమ లాస్పాడిన్
గొలఁతులచ్చి నినున్ గది తెల్పి హెచ్చెగా,
మకరతపాత్రలో నిమలహా క్రికమల్ జఠ
గూర్చి రక్తిపీ, పకలన నిచ్చునారాకుల
భావమునన్ గనుఁగొంటె యిచ్చుటన్.
ఉ. రా. ౬. ౩౬.

మకరతోరణము, ౧౦. వి. అ. పు. వ. మొగలి
రూప మేర్పడఁ జేసిన తోరణము. (ళ. ర.)

మకరధ్వజాడు, ౧౦. వి. అ. పుం. (మొగలి
లెక్కామహాడు.) మన్యభండ.

మకరబిల్బీ = మకరబిల్బీ, వి. వి. మకరతోర
ణము, దేవతలను గురువులను రాజులను తీరే
గించునప్పుడును జయోత్సవములందును ముందు
గానిపోవు గౌరవచిహ్నము.

మ. జఠనన్ దత్తురి బంధభిన్నగరమున్ పొంది
పంగాఁ గొరి యీ బ్రితముల్ చేతుల సెక్తు
ఒక మకరబిల్బీలో యనన్ మించునం,
చిత క్రోధల సౌభజాలములు ...
చంద్రా. ౨. ౧౬.

మకరబిల్బీ = మకరబిల్బీ, వి. వి. మకరతోర
ణము.

మ. ... గొజ్జంగియన్, మకరబిల్బీ గురుబాప
రుంజా తెలుయన్ మారుండు భే యం
చనన్, కుకభూటిం గుణఁ జట్టి మీఁలె
వడిగా ముత్రాము మోసాలిట్టన్.
పార్వ. ౨. ౧౧౪.

మకరము, ౧౦. వి. అ. పుం. గ. మొగలి.
౨. (తొడ్డిరి) మకరలగ్నము, ౩. మకరాకార
ముగా నేలనను పన్నుట, మకర పూర్ణికము.
౪. మొగలివల నుండు చెవులపోగు, కర్ణ
ధూమణ విశేషము. ౫. మకరముజ
(మొగలివల నుడిచిన చేతులు.) ౬. మక
రవి నవనిధులలో నొకటి.

మకరవాహనుడు, ౧౦. వి. అ. పుం. వరు
ణుడు.

మకర్రాంతుడు, ౧౦. వి. అ. పుం. గ. మన్య
భండ. ౨. సముద్రుడు.

మకర్రాకరము, ౧౦ = మకరాలయము.

మకర్రాలయము, ౧౦. వి. అ. పుం. గ. సము
ద్రము. ౨. నాలుగు సరిఖ్య.

మకరిక, ౧౦. వి. అ. త్రి. మకరాపత్రము.
(ళ. ర.)

మకరికాపత్రము, ౧౦. వి. అ. వ. త్రిలింగ
తెక్కిళ్లు లోనగుకాపులయందు లక్ష్మకతో
వ్రాగుడు మకరరూప మగు లేఖ. (ళ. ర.)

మకరివల, వి. మృగములను బట్టెడు ఒకవిధ
మైన వల.

వ. ... తెరచీరకట్టులు ప్రోచుచుట్టులు దొడ్డి
వల లేటివల మండేటివల పందివల సక

దండనల మకరకల యెరికల మెవలగా
వలయు వలలును ... కాళ. 3. 4.

గీ. ... దొడ్డి, వలలు బండ్రికలను బలపు
మకరి, వలలు మెవలగల గలిగవలలు
మలయు. య. 1. 3.

మణిల. వి. (గం. మలినము) 1. మణికి, మలి
వ్యయ.

(వ్యయ.) అద్దము మణిలవట్టినది.

అ. నలుపు. (క. ర.)

వి. మలినము, మణికి మెనగి. (ప్ర.)

ఇ. మణిల్రోవి.

మణిల్రోవి. (మణిల + ల్రోవి.) నల్లనిల్రోవి.
ఒకవిధ మైన మణిరవాద్యము, దీనినడు నొకా
నొక వాద్యము.

గీ. ... బూరగొమ్ములు కంచుగిరగులు,
మణిల్రోవులు వీరమద్దలలో .

మ. రా. య. 3. 1.

మమందు. గం. వి. అ. పుం. మామూలయందు
మెక్కనివలన పుట్టిన గంకరిజాతివాడు.
(మ. వి.)

మమటము. గం. వి. అ. న. కిరీటము.

మమలి. గం. వి. ఇ. శ్రీ. మాద్రకావనము.
(ప్ర. వి.)

మమర(ల)ము. గం. వి. అ. పుం. 1. అద్దము
అ. వలలవృత్తము, దొగడనొట్టు. 2. మొగ్గ,
కళిక. 3. కులాలదండము, కిమ్మరిసారి
ప్రెప్పెడి కణ్ణి.

మమరు. వి. (క. మక్కలి.) మార్గండు,
మొండివాడు. (యా. మమరతనము.)
ఇ. మమరతనము.

మమరుతనము. వి. (√మమరు.) మార్గ
వృత్తము, మొండితనము. (క. ర.)

మమవృ(క)ము. గం. వి. అ. పుం. వనమద్దము,
అడవిపెనలు. శ్రీ.

మమవృము. గం. వి. (అ. అ. అ.) మంధ
రము, మంధ పెనది. వి. అ. పుం. అడవి
పెనలు. శ్రీ. (ప్ర. వి.)

మమరాలకము. గం. వి. అ. పుం. 1. మమ
కము, మొగ్గ. 2. దంఠివృత్తము, నాగదంఠి
నెట్టు.

మక్క = మక్కనగాయ. (గం. మక్కల.
క. మక్క.) విద్వలను గన్నశ్రీకి చొత్తి
కడుపునఁ బుట్టెడి యపాయకర మైన నెత్తురు
గడ్డ. (క. ర.)

ఇ. మక్కనగాయ.

మక్కనగాయ = మక్క. వి. (మక్క +
గాయ. వృత్తినివర్ణాగమము). (క. ర.)

మక్కరాయి. వి. (గం. మకరకము.) మకరక
కల.

వ. ... ఎక్కవల పెక్కవ గల మక్క
రాల మిక్కటంపుఁ దిన్నియల వన్నియల.
ఇందు. 1. 1.

మక్కలము. గం. వి. అ. పుం. మక్కన
గాయ, ప్రసవించితిశ్రీకి ప్రసవరక్తావరోధ
మున గర్భమునఁ బుట్టెడి యపాయకర మన
నెత్తురుగడ్డ; ప్రసవ రక్తావరోధమున కిలుగి
కూల.

మక్కలించు. గ. శ్రీ. 1. సరిచేయు, సమా
నముచేయు.

గీ. తొడలు వనఁటికంబులు మెడలఁ బోక,
వోదలు వెలుంగులును బరపుమరులు,

మక్కరించు

48

మక్కి

మాటలను గీరభాషలు మక్కరించి,
చిగురుబోడులు వంశీలీ చేతులతో . .

ఉ. హరి. ౫. ౫౦.

౨. ఉలికించు, ఉబ్బునట్లు చెయ్యె.

సీ. బగ్గెలు మైన యొడ్డాణులులతోచే నక్క-
రించినపొట్ట మక్కరించి ...

మనుచు. ౧. ౫౯.

౩. మార్పు, అమర్పు.

సీ. సేనాధిపతి కాట్టు శిఖి సింధరింభోళి
మక్కరించి జల్లు నిడుగుపొగ

కాశి. ౩. ౧౧౮.

సీ. మారేడుబుట్టలో మక్కరించుక నంది
గట్టిన చంద్రశీఖరుడు తెలయ ...

హంస. ౧. ౧౮౨.

(నరిపతు అని శ. ర.)

౪. పెంపొందించు, వృద్ధిపొందించు.

సీ. కరికరళికరణములు విక్రంతమటమకై
యచి మక్కరింప . .

సీ. కరణుల దేరుకంచె విక్రమార్థక మెలయ.
ఉ. హరి. ౬. ౨౫౨.

(ఇట అ. శ్రీ. నరిపాటు. అని. శ. ర.)

అ. శ్రీ. ౧. జ్వరాదిరోగము తినుగఁ దెట్టు,
మాని మరల వచ్చు.

(హని శివరము మక్కరించుకొన్నది. శ. ర.)

౨. మిగత మన, కలియ.

సీ. శరభనివాక విప్రస్రంబులై గమనించు
కంఠీరక నిగ్గుణులు, గంఠీరవారన ప్థలి
తంబులై చను భీక వన్యకరీంద్ర బృంహి-
తంబు, సీ. మక్కరింప ...

(మక్కరింప, ముద్రి. పా.)

ఓ. శకుం. ౨. ౫.

౩. వ్యాపించు, ప్రపాఠిత మన.

సీ. మక్కరించిన వాపుకుంజల్ల పెంకరి లుంగ
రంబులఁ బట్టి యొత్తువారు ...

తై. ౬. ౧౦౮.

(నరిపతు అని శ. ర.)

మక్కా. వి. (సం. మఘః స్థైర్య, వేదభేద
అని వాచ. ౩. మక్కా.)

ఆరేయిదేశములోని యొక పెద్దపట్టణము,
యవనకాశి, మహమ్మదు జగ్గసానము,
చూ. మక్కా-చెంబు.

జ. మక్కా-చెంబు.

మక్కా-చెంబు. వి. (మక్కా + చెంబు.)
మక్కాపట్టణమున చేయు నొకవిధ మైన
సాత్రము; మోహ.

౪. మక్కా-చెంబులఁ జల్లఁ జేయ వడగండ్లం
బోలు పారభ్యగ, మక్కా-వీధివనశిఖరులు
జన మాహా యంచుఁ బ్రాసెడమిన్ ..
పాంచా. ౪. ౫౧.

మక్కి¹. వి. ($\sqrt{\text{మక్కా}}$) నిర్యాంసము,
సప్తించినది.

ద్వి. మిట్టమరు మక్కి-పెడయును బ్రాతః,
పట్టిన యరమిడివండ్లు . ఆమర ...
శివుడు ... అంత్యజభావంబు చాల్చి,
పండితా. పీఠ. ౪౦. పా.

సీ. మందగది రెప్పగొనింబు మక్కి-పొండ్లు,
బరకుమరుకొప్పులును మోటుబద్ధు.. యొక
రీత యొద్దఁజేరి. హంస. ౫. ౩౧.

మక్కి². వి. (సం. మక్కి. హిం. మళ్ళి. శ.
మక్కి = ప్రతి.) తుంగ.

(ఇది (మక్కి మక్కిగాన్' అను కర్మవహరము
నంతే కవఁచుచున్నది.) పి. శ్రీ.
మక్కిగా = యధాస్వయావహన, ఉన్నది
యొప్పుట్టుగా, నడిగా.

(కర్త.) కాదు కానిని ఎక్కి¹ మక్కిగా
ప్రాసి తెచ్చినాడు. (ఇది లేఖనని బుద్ధి
మాండ్యమును సూచించును.)

మక్కింద్ర = మ్రక్కింద్ర. ప. ౧.
($\sqrt{\text{మక్కి}}$) ౧. చంద్రు, పథించు.

క. అక్కంతే బుచ్చకముపై, పెక్కించు
కొని చేసి చూడి యిది రాఘవులకా,
మక్కించె కేళుకాదుం, దొక్కడ యని
యతని యాన యుడుతుండటంచుకా.

రా. మా. ౮. ౨౮.

క. నిక్క మనుపామలనే, జక్కిలిని
నికాతకూల శిఖరాగ్రమునకా, మక్కించి
నీడుమాంకము, సక్కలుఁ నిక్కలును జేరి
నూల సొనర్తకా, (క. ర. పా. మ్రక్కించి
ముద్రి. పా.) భాగ ౬. ౩౯ర.

౨. పరిపక జేయు, వెలుగు.

ద్వి. షిక్కిక్కజనుఁ దుద్వి సొదపుపాపముల
మక్కించు కేలుగుల్లును నన్నితోరె.

ద్వి. భాగ. ౬. ౪౦. (క. ర.)

౩. నిర్దించు, జయించు, ౭లుచు.

క. నిక్కల రాకల నెల్లను, మక్కించి
భనలు గొనుట మయకృతసభ ము, నెల్ల
వ్వుట బన్నము కేయుట, నిక్కము హరి
మనతో వంద నిలిచిన గాన. (క. ర. పా.
మ్రక్కించి. ముద్రి. పా.) భాగ. ౧. ౩౬౧.

మక్కిలు(ల్లు) = మక్కి¹, అ. (క. $\sqrt{\text{మక్కి}}$)
సకించు.

క. అక్క కషాయమును బా, లృక్కర
యను నక్కగంధి సతతము నియ్యకా,
పెక్కల తుటపికతములు, ఎక్కిలి పెను
ప్రావఁ జనును మండలమునవనన్. (చి. కి.,
చి. ని.)

మక్కి¹ = మ్రక్కి. అ. (క. (క. మక్కి...)

౧. కాంతి విహీన మగు.

నీ. వెలెల నై నభోలితిఁ జారలు మక్కి...
కన్యకా. ౮. ౩౧౫. (క. ర. రా.)

౨. పరయు, కృశించు, చిత్తు.

౩. .. విధాత నిర్దయుం, దక్కట నీరసం
దృణము నాని మహాగ్రవసాంతరలు
అన్, మక్కడునీట నిట్టి యశమానము
మానము దప్ప జేపెనే. (క. ర. పా.
మ్రక్కడుముద్రి.) నా. పంచ. ౨. ౧౩౯.

౩. (కోగములే) విరూప మగు, రూపులేదగు.

క. మ్రక్కిన యంగిళములు దల, పెక్కిన
దేహమును గాంతి యెడలిన పెంగమున్,
మక్కిన నెల్లలును ముడిఁగిన, ముక్కిను నై
వచ్చి మహాఁడు ముద్రియఁ గనియెన్.
భోజరా. ౧. ౧౦౧.

ర. మగ్గు, ఉక్కనే నుడువన్.

వ. ... మలియు సొక్కయెడ నెడ మీని
మానినియుక్కలఁ జక్కి యుబ్బపాతర
అను మక్కినక్రియ నూర్చుగాడ్చుల కవతా
శంబు లేటనిక తమలోఁ బా కొకరి కొకరు
పడిగొని ప్రబంధ. కెర.

౫. నేచ్చు, మృతిసొండు.

వ. అక్కెలుంగవప్రక్కం జక్కి మక్కిన
మర్కటులు రక్కసులు పెక్కెల్ల
గలరు. రామా. ౮. ౧౫ర.

వ. ఇట్లు పెక్కిచరులం రక్కసుల యెక్కి
చలువ మక్కినం బ్రతికింప నుండి
వెండియు సొక్కనాడు ..

యయా. ౩. ౧౫౧.

వి. (క. మక్కి = మాండ్యము.) ౧. మాలి
నయము, ముడికి.

సీ. దూళ్ల ను కల్గి మంగళ్యతిప్పలు రేగెను
వడుపున గారి నాడెడు గజకలు ...

ఆము. ౭. ౧౩.

విని, మానినది, మలిన మైనది.

సీ. మక్క మోసినది నా మలినము విలసిల్లు.

ఆం. భా. ౩. ౧౫.

జ. మక్కి, మక్కించు, మక్కిలు మక్కడు.

మక్క², వి. నితంలైకజేతు, తుంటి.

సీ. మల్లు, మక్క నా జేను నితంలైక
జేతు .. ఆం. భా. ౨. ౧౩౭.

గీ. కదిసి తిరువీరు లభిమన్యుఁ గక్కసింప,
నిక్కజగి నొక్కమొగిఁ బెక్కమక్క
లెక్క, పిక్క ప్రక్కయుఁ దొక్క
చీరక్క పెక్క, మక్క చిక్కించు
కొన స్రుక్క పక్కిటియును.

రా. వి. ౩. ౭౩.

మక్క³, వి. (క. మక్క) బిల్లులు పెండలగి
కాని యకుతులును సందులును కనబడకుండ
రాచుట తుపయోగించు నొకవిధ మైనజగురు
పదార్థము, అప్పుడు.

(వ్యక్త.) వడ్డంగి పెట్టెలకు మక్క పెట్టి
నాడు.

మక్కడు¹, వి. (మక్క¹) ముఠికి, మాలి
నగ్గు.

గీ. తెంచి గురిపెండపేరు క్రొమ్మించు వడిన,
మేఘ మనఁ దోచునొక కట్టిమేని
యెఱుకు, ప్రాచీనక్రుతు మక్కడువట్టి
యున్న, యంపగమి ముందటం తెట్టి
యద్దపడియె, కకు, ౪. ౪౯.

మక్కడు², విని, గుడ్డము, చాచుచుండినది.

(మా. మక్కడువేయు.)

జ మక్కడువేయు.

మక్కడువేయు. స. శ్రీ. (మక్కడువు)

(సామ్య) ఇతరలకుఁ బలియకుండ వాచు.

(వ్యక్త.) వాడు తన యన్నదమ్ములకుఁ బలియ
కుండఁ జాలసామ్య మక్కడు వేసి
నాడు.

మక్కలుము. గం. వి. ఆ. పుం. శిలాజకువు.

మక్కవ, వి. గ. ప్రేమ, కూరివి.

సీ. నెయ్యము నెయ్యవి నెమ్మి నేర్చును నెన
తలమి మే లూర్చిమి తెలిమి యరిరి.

గీ. చాలి ప్రేమచి మచ్చిక మక్కవ యనఁ,
ప్రేమ దోచును.

ఆం. భా. ౧. ౧౩౭.

(క) వాత్సల్యము, పుత్రాదులయం దుండు
ప్రేమ.

క. అనివ నతఁ జేను మాయకడ, మనమున
నీయందు గలుగు మక్కవఁ గడ్డం, బాస
రంగ నుపదేశింపం, జనునెంచితి ...

భార. ఆర. ౩. ౨౮౩.

ఉ. మక్కవ రేగి నెయ్యపుఁగుమారునిఁ
జుంపుట కంతరాదు మై, యక్కటికంటు
పుట్టుటకు నల్లన వచ్చి భవని ...

పార. ౨. ౯౪.

చ. . వన, మమతను జేరఁగాఁ నిలిచి
మక్కవచే నను నొక్కతల మే, నిను
రుచు నీకు నొక్కమగినిఁ ఘటియించితి
నంచుఁ బల్కుచుకా. ప్రభా. ౧. ౧౫౫.

(చ) శ్రీ పురమౌల పరస్పరానురాగము,
వలపు.

ఉ. ఒక్కొక్కవక బద్ధములు లొల్లమి నేయుదు
కొక్కవకఁ బె, న్మక్కవ నాదరింతురు.
మనుచ. ౩. ౭౯.

గీ. ఆ పితంబిని మహమ్మద ననఁగి పెనఁగి, యింపు
పొంపిరిపోవ న శ్మేలికావఁగఁ, బలఁచి
పొందిన నది జన్మపులము గాఁ.

భార. విరా. ౨. ౧౭౭.

ఉ. ... ఉర్రులఁబుఁ జ, స్తుల నెదుఱొత్తి
మహమ్మద ననుం దిగికాఁగిట తేర్చు కేటికే.
పాఠి. ౧. ౧౧౩.

(బ) శ్మేహము, మైత్రి.

ఉ. రక్కసులార మీరలు మర ల్పమయత్ను
బలప్రయాసులై, యిక్కడలికా మధిప
జనియిరిదిన యాసుధ మీరు వారుఁ దె,
నృహమ్మదతో భుజింప నయమాన్దము ...

దళా. ౨. ౩౪౩.

ఉ. ఓ నృపపుత్ర మిద్దురునియొగమనం జని
యేను నిత్యముకా, గావనభూములకా
కలయకాయలు పండ్లను దర్ప లిద్ద
ములో, మానగఁ గోని లెక్తుము క్రమం
బున నీవును మమ్ముఁగూడి ర, న్మా నిభి
లంబు చూసెదము మహమ్మదతోడత వాఁ
యిమ్మదలో. హర్ష. ౫. ౩౦.

౨. మహానామము, శేషంక.

క. రాచకిరి యుండియును మిది, యాచవికిం
జొరదు వాట హరికి నిచటివా, ల్లాన
రణముపై మహమ్మద, యేదందంబులన
మఱవ నెన్నఁడు రామికా.

హరి. ఉ. ౨. ౩౯.

ఉ. అక్కట తండ్రి యేల మిదనయ్యుటఁ
దెండ్లి యొనర్చు నందుఁ దె, నృహమ్మద
నుండుచోఁ దఱఁగి మాలినటక్కరి యల
పోతు లి, క్లెక్కడనుండి కల్గె ..

నీలా. ౨. ౩౭.

౩. మహమ్మదాంధ్రము.

మహమ్మదాంధ్రము. విలా. (మహమ్మద + కాంధ్ర)

శేషముకాఁడు, ప్రియుఁడు.

క. పెమ్మలిభంబులం బొక్కించి చిక్క
చక్కం బోవు మహమ్మదానికై పొక్కి
తమిం జిక్కి. ప్రదుర్వన్నచరిత్ర. ౩. ౩౫.

మహమ్మ. వి. ఆస్తి, ఏముక.

(తృత.) ఇంకొకమాట నిట్టివతో మహ్మ
నిలుగిన బాగ్రత్త. (నిత్యబహువచన మని
క. ర. బ్రా.)

మహమ్మలము. సం. వి. ఆ. పుం. ఖటిక, మద్ద.
మహమ్మలము. సం. వి. ఆ. పుం. యాత్తకాలము
నందు దంతములు రాని పొట్టియేనుఁగు.

(తె. వి.)

మహమ్మ. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. శేషము
౨. సమానము, గింపు.

మహమ్మలము. సం. వి. ఆ. పుం. ప్రియా
లము, మారటి, శ్రీ.

మహమ్మ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. తఁగ.

మహమ్మలము. సం. వి. ఆ. న. పుం. మయు
నము.

మహమ్మ. సం. వి. = మహమ్మ.

మహమ్మలము. సం. వి. = మహమ్మలము.

మహమ్మలము. సం. వి. ఆ. పుం. ఏడుమానముల
కొలది. (తె. వి.)

మహమ్మలము. సం. వి. త్. పుం. రాక్షసుఁడు;
నికాచము.

మహమ్మ. సం. వి. ఆ. పుం. యాత్తము.

మగ. ప్రాతిపదికము. కీనిక మహమ్మదముందు
మగఁడు మగలు అనియు నమహమ్మదముందు
మగది మగని అనియు రూపము అగును.

విలా. (క. మగ, త. మగలో.) పురుషునిది.

నీ, మగమీల వగ జాలుకెగఁ గిలఁగొనువారి
కనుగవ కొవింతకొంటి యెదవె ...

పారి. ౧. ౫౬.

క. తొలుత్రాయత్ర మగకొదమల, తలఁపుల
తనకముల మిగులఁ దను నెదురుకొనఁ,
జలజాక్షిజవ్వనము గడు, కలకఁ బ్రతిక్ష
ణము వింతవింతగ నంతకఁ.

కళా. ౧. ౨౮.

చ. కలవలయన్యులుం బ్రసవకౌర్యకమున్.
విక్ర. ౧. ౮౪.

క. ఏనుగు గుఱ్ఱముఁ బచ్చేసి, మ్రోనును మేడ
యను మెట్టు మగపగులబా, బూని
కలలోన నెక్కిన, మానవునకు గుఱును
రాజ్యమహిమయుఁ గలుగుకఁ.

ర్యా. ౯. ౭౯.

(మగపరమ = వృషభము.)

౨. కూరుడు.

క. నీ పొకత వల యిలఁ బది, వేపుర నే
వలచి పట్ట నెడలిన నడ్డం నై వచ్చి వలదు
నా నిం, దేవాఁడు మగండు నీని నెఱుంగవ
కంటే. భారా. విరా. ౨. ౨౫౬.

గీ. మెఱిసి మూడుటాళంబుల మేటిమగలు,
తయ నేర్తుర యాదరాయతోడ ..

ఉ. పారి. ౧. ౮.

నీ. అతిదుగ్ధయుం దైవప్రతిఫల విట్లు రూప
ణచి యబ్బులుముగం దన్నకడకుఁజని .

గాఢవ. ౪. ౨౨౮.

వి. ౧. పురుషాఁడు.

క. మగ లడఁకువ నండక తను, తగులను
పొడింకు గెట్టితగులం నైవఁ, మగువల
యెడలన యడఁగిం, దగవు విడిచి యడిచి
పడన దైర్యముకేర్పికఁ.

భార. విరా. ౨. ౨౩౧, ఆం. భా. ౨. ౧౦౩.

నీ. మగ తాఁడువారికి మరిగి మ్రొచ్చిరి బంది
వట్టి కన్నంబులు పెట్టి తెరువు, క్రొక్కరి
చని ... కష్టముల వడి రాక గలదు
గాక, ఆ, మగలఁ గరి తొల్లి మగువలు
తపములు నేసి నవని రవివచ్చెట్ట లేందుఁ
గలవె ... కు. గం. ౩. ౮౬౩.

క. మున్ను వివాహము నేయని, కన్నయ
యెరుఁ గలిపి నేని క్షత యగు మగపొం,
దన్నుఁడు లేక విధవ యగు, కన్నయ
యొక్కతనమాఖ్య గలిగి చరియకఁ.

విజ్ఞా. ౧. ౧౧౮.

గీ. పంజావానిమనోవ్యభ మగకలభునఁ ౭డిన
గతి నండఁ దత్తుర ప్రాంతసిం ..
కక. ౩. ౫౪౩. చంద్రా. ౬. ౧౨౩.

౨. భర్త, పెనిమిటి.

ఆ. మగఁడు లేనిదగుచున్నా గాకున్న నా,
నేన భిష్యలేమిఁజేసి నేఁడు.

భార. భిష్య. ౧. ౬౨.

క. ఈ వచ్చురభంబులవా, రేపురు నీమగలె
యంబుజేక్షణ భార. ఆర. ౬. ౨౦౩.

గీ. ... పద్మవాళుఁ గానంగఁ జనుజంచి
కడుఁ క్రితి నిట్లను ననఘ యే మీకు
మేనత్తమగఁడ.

గీ. వినుము దవఘోషుఁ డను వాఁడ ...

పారి. ఉ. ౧. ౧౩౯. ఆం. భా. ౨. ౧౧౫.

౩. రాజా, ప్రభువు.

ద్వి. మన్నెరాజాల కెల్ల మగఁడ నై యుండు,
న నైవఁ దలఁపక వాముద్దంగూన, తిప్ప
కొయ్య వలె నిరిగి యిలర్ధనఁ దప్పంగ
నడువఁ.

ప్రభులిం. ౮. ౫౬. పా. ౪. ౪౦.

౪. ఇది కర్మభారయ సమాసమునం, దుత్తర
పదముగ నుండునపుడు శ్రేష్ఠాచరము.

మ. ఆపు దాపక్కిమగండు రక్కసులతోయ్యల
చాణి యర్పంశి ను, గ్రవులయ్యల నొక
రించి మార్చిల బలాత్కారంబునకా
చాడు లో, కపట్రైక జనకశ్రీశతన
యకా గాన్వృష్ట వీరాంబున, దృఢులు
ధ్యానపరాధనక రథముమీద చ్చిల్చి
కొంచుం జనక. రామా. ౫. అంశ.

మగపంథ = సిరికిమానిసి.

మ. అని నానిద్దల బట్టి దొంగలు మహా
హంతారులై కొంచు ను, నృదులై
పోయెద రక్ష పొలునకు పామగ్యంబు
నకా పీఠం, కదలం జేమగపంథ
మానకునికా గ మృది

భాగ. ౯. ౪౦౫.

మగలంకె (లేయ) = విడుదల

౧౨. మలయును మురియును వగలంజనోలె,
మానాతి కలసింపియే నేడని నీవు, గానక
తలక్రిందుగా నడచెదవ.

పండిత. పురా. ౧౫౭.

౧౩. అలనల దేర్చు జూచు మగలంజయలం
గని వారిపాంతః బోధలవదు రొక్క మీఁ
గలుగువాడె వనోదంబు గూలియాలికినే,
మ. ౧౦. ౮. ౧౪౩.

మగపీఠము = మగపురుగు, పురుషపీఠము.

౧౪. విషము ధృతరాష్ట్రవంశం, బున మగపీ
ఠంబు నెల్ల బొలియించిరి గృ, స్థని
కాగణ్యము జన్మని, పెనుప్రాపున గలగ
నేను విగతధర్మం దే

భార. పా. ౨. ౯౧.

మగత్రాడు = మగతాటిపేట.

౧౫. మగత్రాడునందు మద్యక, మగుమో పొక
టొకటి గాల్చి యజగములకా, దగ

దివిసంబలు ద్రావగ, మగునకు మును
పుదయమగును మాన్యులు మెచ్చి.

(చి. కి., చి. ని.)

మగపాలు. పురుషునిభాగము. భర్తృభాగము.
సి. భవిరజాతాక్షి మేదిలో భగపాలు గలు
లింప మగపాలు గాగ నున్నది ..
చార. ౩. ౨౫.

వగలమగడం = కూరాగ్రేయం.

౧౬. మగున మగవారిముందట, మగతనములు
మాప రణము మానుట నీకు నే, మగతనము
గాదు దనుకాలు, మగునలెదనక జనర
మగలముగ అనిన హరి.

భాగ. ౧౦. ౭. ౧౯౦.

౧౭. గగనము మ్రోపె పివె పడిగారి నము
ద్రము లింక మేరువున దిగ బడి భూమి
చక్రముగలిం దిగి ౭౮ రవి త్రోవక దప్పె
న, మృగల మగండు విక దళమం బని
మర్దుక ముత్తరించి నే, ల్వక గడగి హోమ
వహ్ని చటలంబుగ బ్రజ్వలించగ జేసి
నన్. ౭. ౨. ౧౭౩.

అయిదిభాటి. ... నయక, యుగళ పెరిచాదిరల
మగలమగలై చా, లెగను .. గగన
చరుక దేయిన్. మనుచ. ౪. ౧౦౭.

(ఇట కొపమృత వ్యోతకము.)

ఇట్లే మగలరాజు.

౧౮. పరశురామునికాపంబు బాణక కి, గ్రావ
ప్రాహ్మణ్యపంబు రథము నీక్కు, వజుప
గాంధీవధరుచేరి మెలుగుటయు, మన్ని
గొనియెనె యొకర్ల మగలరాజు.

భార. శ్రీ. ౨. ౯౦.

౧౯. మాట లేదికి నేయు నోవగలరాజు, విశ్వ
మున నీవు లేకున్న పెరిగెదడియి ...

చార. ౩. ౮౯.

పా. మగఁ డొల్లని పతిని మోరి యొల్లడు.
క. ఇల్లిల నుండ నిలంఁ, బల్లియు నను నొక
శేయఁబలుకులు వివరే యొల్లడ లొక
నులొ మగఁ డొల్లని యొ పతిని మోరి
యొల్ల డనంగఁగా, కుక. ఆ. ౧౧౭.

జ. మగఁటిమి, మగఁడెయ్య, మగతనము, మగ
నాలు, మగనిలయ, మగవంతయ, మగ
పాడి, మగపొడిమి, మగపొక్కిడుటమి,
మగమాట, మగమానికము, మగరా, మగ
లాగు, మగవాడు.

మగఁటిమి. ౧. (త. మగవై $\sqrt{\text{మగ}}$)

౧. భార్యము, పొరువము, పరాక్రమము.

ఉ. చూచి ర, వ్యాడిమగంటిమిన్ నెల
యనాని వృకోడరు నెల్లవారలన్.
భార. ఆది ౭. ౩౦౭.

ఉ. పొండవలైవ్వనూల్ గలగి పొడెమిన్ నిగ్గఱి
విలొన నొ, క్కండును భిమ్మ మార్గొని
మగంటిమి నూపఁగలేడ ...
భార. భీష్మ. ఆ. ౧౪౩.

అ. మగతనము, పుంస్తనము.

చ. ... ఆరాతిభయంకరు పామవర్మ నా,
గడమున గానిదేసితి మగంటిమి నీ దును
నైన బావునూ.
భార. ఉద్యో. క. ౩౩౭.

గీ. ... పొరువంబు మగతనము, మగఁటిమి
యనంగఁ దిర్వవృత్తమరమందు, నాపచారిక
మైన గండనెడిపల్కా, భావకర్మంబులను
నూడఁ బరఁగె నభవ.
ఆం. భా. ఆ. ౧౦౩.

౩. పురుషాయితము, ఉపరతి.

గీ. పాచ్చి మగఁటిమిఁ బావుతో నొచ్చె
నేయు, యొప్పుదలె యంచు సంప్రెఁ
గెలంచునెనరు ... ఉ. రా. ౭. ౧౭౮.

మగఁడెయ్య, వి. ($\sqrt{\text{మగ}}$) సంభోగము, రతి.

గీ. మగలతో నిడురించు మగువల ముఱిసింది
మగఁడెయ్య లొనరింప మదిఁడలంచు ...
నీలా. ౧. ౩౭.

(నిత్యబహువచన మని క. ర.)

మగతనము, వి. ($\sqrt{\text{మగ}}$) ౧. పరాక్రమము,
మగఁటిమి, పొరువము.

క. శ్రీలక్ష్మణ శీలగు తెరిగిన, నూలెవఁ
గంబంబు గాదు మాటలు మిగులఁగా,
నాలగు గఱచినయంతనె, నాలొక మగ
తనము బాప సొత్తకెయిదురన్.
ఉ. హరి. ౩. ౫౦.

గీ. ... పొరువంబు మగతనము, మగఁటిమి
యనంగఁ ... భావకర్మంబులను నూడఁ బరఁగె
నభవ. ఆం. భా. ఆ. ౧౦౩.

గీ. అరయఁ దీవఁదకార్యంపుటగ్నిపల్ల, నడును
నడఁగించునాడెంపుఁ బాడమిఁజేయు, తెల్లఁ
గడలింపలేనియిన్నిల్లు దునియె, విష్ణు తీర్థిని
మగతనం దెన్నఁ దరె.
అచ్చ. రా. బాల. ౧౮౪.

అ. పురుషత్వము, పుంస్తనము.

చ. ... ఒడవుఁ గాక భవత్కృతమస్తవ్యేత్వం,
బలవత్ ఫలంబునైఁ దొకటి పూర్ణముగా
నువభోగ్యమై కడుఁగా, బలమున నెంచు
నీమగతనంబు కడఁకల రూపుమలంబల్.
(భారతార్థమున.) రాఘవ. ౩. ౩౫.

౩. రతి, సంభోగము.

గీ. తువల, మధులహరి నల్లిపైఁ తెంది మగతన
నుల నొక్కడలఁ గూడుచు గ్రవంత
బుల్బు పెనఁచె. ఆము. క. ౧౮౩.

(ఉపరతి అని వ్యాఖ్య.)

మగధ, సం. వి. ఆ. శ్రీ. విష్ణులి.

మగధపురి. ౯౦. వి. ౪. శ్రీ. మగధేశ్వరుల పట్టణము.

మగధము. ౯౦. వి. ౪. శ్రీ. మగధేశ్వరుల పట్టణము. (శ్రీహరినకు దక్షిణభాగమున నుండు దేశము.) ౨. మద్దుక పను వాద్యభేదము. ౩. భుజము ము. వారి పిడి. (శ్రీ. వి.)

మగధుడు. ౯౦. వి. ౪. శ్రీ. మగధేశ్వరుల పట్టణము. (శ్రీహరినకు దక్షిణభాగమున నుండు దేశము.) ౨. మద్దుక పను వాద్యభేదము. ౩. భుజము ము. వారి పిడి. (శ్రీ. వి.)

మగధోద్భవ, ౯౦. వి. ౪. శ్రీ. పిప్పలి శ్రీ.

మగనా(నియా)లు. వి. ౪. (మగని + అలు) మగడుగులు యాడుచు. భర్తృమని, ముఖ్యు. శ్రీ. పిప్పలి మద్దుక పను వాద్యభేదము. మగనాని పిడి. (శ్రీ. వి.)

కాశీ. ౨. ౮౩.

శ్రీ. తగవుల శివంగ నిర్మల ప్రార్థన యొనర్చి, యొక్క రిచటికి వచ్చి, చివరలాడి, నిపు శివంగ యొనర్చిన కే మెండుగమ, పుడమి వర్తించు మగనాని వదల రెల్ల.

కాశీ. ౪. ౧౪౩.

శ్రీ. పరివర్తి యొనర్చుచు మగనాని వానియందు అన నైదుక అన నైదుక అన ..

అం. భా. ౨. ౧౦౩.

శ్రీ. మగధేశ్వరుల అందు శివవాద్యములయందు, శ్రీశివపుట మగనాని పిడి గాదు ..

శ్రీ. శకుం. ౪. ౩౫.

క. కాశీని మాటలాడెడు, రా. గూడ దుగ్గె దవర్చురగమ నుండం, గా. గోమలి యిటు నిర్మల, యెగుమ మగనాని పిడి యా దుర్గమమల్. భా. ౪. ౧౪౮.

క. అభిమానవతులు మగధులు, పరివర్తులు మగధునియందు కాశీ, పరివర్తులు

మగ తగవులు, మగధునియందు గరిని మగధుని పరివర్తు. మగ. భా. ౪. ౩౫.

మగనిల్లు. వి. (మగ) మేమునై కత్తి నిలుచున్న పురుషుని యొక్క.

ద్వి. ఇక నూలుమగనిల్లు లీయున్నదిలను. పండితా. పర్య. ౩౮౭. పా.

మగపంతుము. వి. (మగ) ౧. మగపిమ్మ, పొరుగుము, కార్తము.

మ. మగపంతుమున మానసాదు దనిలో మా కల్లి నై నైతివన్ .. కళక. ౨. ౩౧.

శ్రీ. నిండకు నోర్చి యాదెయిన నిర్మలగ నోపక విడి పాటు నీ, పండువెంటెల బద్ధ మగ పంతుము ..

భా. ౩. ౭౭౩. భా. రా. యు. ౨౦౮.

౨. మాటమి, మరతము.

మ. మగనాని పిక్కల పిక్కల పిక్కల పిక్కల మగ్నించి తగ్గలకు, మగపంతుము దలంపర తగలముల్ మాపాటై పుట్టెనే.

భా. ౧౦. భా. ౪౪౩.

మగపాడి = మగలాగు. వి. (మగ) ౧.

పురుషధర్మము, మగనాని మార్గము.

ద్వి. .. రఘునికు దంతయును, ఇంతియిన జాడ గెడిగిన పిడవ, సంతరంగమున నడలుచునునీ, మగపాడి గా దని మది నిర్మయించి ..

రం. రా. ౩౫౦. ౨౦౩. పా. ౧౦. పం.

చ. పురుషులు లేర లోకమున బుట్టెడు గాక భవత్సమాను లో, చిరతరపుణ్య నిక దగ్గరె జితము మిన్ను పోవక దింకం, బరవిపుల తేమి నీకు మగపాడి దలంపపు భామ లేద ని, పురుషులను లేద దయల కాడగదె యెడ నీకు మ్రొక్కదన్.

భా. ౪. ౧౫౮.

- అ. కూరధర్మము, మగంటిపి, కార్మము.
 క. అయ్యోడ మానము పదలక, దేవుడక,
 మగపాడితో దృఢంబుగ బోరక
 భాగ. ౧౦. ఉ. ౮౩౦.
 డి. మానవుల జీవులు పెగపాడి గాను భిక్ష
 శనం వైవ నవ్యంత గుళును ...
 భార. భిష్మ. ౧. ౧౯౩. మురా. ౧. ౧౫౩.
 3. ఉపరతి, పురుషాయితము.
 గి. కలపుల జెలపును నరయరేగ బలికి పలికి,
 యలపుపాలపున నిలకక నిలిచి నిలిచి,
 మొనకి ప్రియం గూడ మగపాడి ముద్ద
 లాడి. శకం. 3. ౧౧౧.

మగపోడిమి. వి. ($\sqrt{\text{మగ}}$) పురుషుని విధము,
 పురుషమూపము.

- చ. కటకట కటకట కటకట కటకట కటకట
 గన్తుమాడ్చి య, పుటల గను విచ్చునట్లు
 బుడిబాగముల గన్గిని బోద్య మందర దా,
 పటిపాన జూచి యచ్చెరువుపాటు వహించు
 మనస్సోజనం, పుటమున నాడులాగు
 మగపోడిమియుం గల నంటునంతకులో.
 కా. 3. ౯౯.

మ. భవతకా నీ మగపోడుములో పలంబులుం
 గన్నారక గన్నారము . మావ మెన్న
 డను నియాడుతుండెంబ. ...

భాగ. ౮. 3౮౮.

గ్లో. అవతారా మయా వృక్ష రమయార్యతే
 గురై, పోవ వం తద్రుప్త మిచ్చామి
 య త్రే యోగిదృష్ట స్థితము.

కం. భాగ. ౮. ౧౨. ౧౨.

- అ. మగకనము, పురుషము.
 డి. పోలిరెడ్డికి మగపోడిమి లేదుగా గాది
 లేలాగునక గడుపునిక్క. పుక. అ. ౪౨౨.
 3. మురితము, సంభోగము. (న. అని శ. ర.)

దివ్య. భవధాన్యవస్తువులే దగ విస్తృతమును,
 మునుకొని మగపోడుములం శ్రేయలును.
 అ. మ. క. ౧. 3౪. పా. ౨౧. పం.

మగపోల్చి-కూటమి. వి. ($\sqrt{\text{మగ}}$) ఉపరతి,
 పురుషాయితము.

డి. ఉపరిసురతనంబు యొప్పును మగపోల్చి-
 కూటమి మనగ .. అం. భా. అ. ౧౮౦.

మగమ (మూ). వి. (క. మిళమై) వణిజుల
 గాని సేద్యగాండ్రు గాని దేవాలయాదుల
 కిచ్చుచిరాళము, రునును.

చ. అంగరంగ భోగాల కిచ్చువనుగముగ్రమం
 యెన్నును . మగమమింద మరన్నిరాగ
 భోగాలకు దళ. ౪ ౯౩౫.

చ. రుద్రయ ప్రియంగాను .. సిద్ధేశ్వరమహా
 దేవరదీపంబునకు ఆతేజాలం గలమగమాను
 ముంకమాను కలారికమును మరిని ఒంటెమి
 ఆయ ... కేరన అనుగలేదు. పరియ
 న్యము భారాత్మర్యము నీ నీ ఆచంద్ర
 ర్మముగా నిచ్చె. దళ. ౪. ౧౨౧౩.

చ. వెయిపురిలోని మగమాను వెల్లిం
 బోయి మగమాను కంశేశ్వర దేవర కా
 చంద్రాకాష్ఠాయగా మారమిరాజు
 ఇచ్చె ఈశ్వరము మగమ ఎవ్వని గుర్తి
 గొన్నాం తెల్లించి ఈపుణ్యవం బొందు
 జారు. దళ. ౪. ౧౧౮౦. గి. జి.

మగమాట, వి. ($\sqrt{\text{మగ}}$) పాదుపవాక్యము,
 కూరవచనము.

మ. మగమాటలో మన కేల నాడె హను
 ముంతుండు లంకాపురం, దెనకం గాలిరగ
 నెందు బోయితిమి ...

భా. రా. యు. ౧౨౩.

మగమూనికము. వి. ($\sqrt{\text{మగ}}$) కలము,

సీ. తనకల్పం దొరరాజీ మగమానిక ప్రసాద్యు
నగతేనిచాన గొప్పగలవంతి .

యయా. ౧. ౫౨.

సీ. మగమానికముల క్రొన్నిగదిగల్ దులంప.
నీలా. ౨. ౪౮.

విం. పురుషరత్నము, పురుషశ్రేష్ఠుడు, పురు
షోత్తమండు.

ఉ. ఆమృతమానికంబు దిట మారగ సొక్కల
కొరిం జెడలే, ద్విమృతికొమ్మ నుక్కడచి
లేటగ జమ్మ మగాచి చట్టుచం, భవ్యున
నున్న పెంజపవిత్రామరకంటిని ప్రోచి ...

అచ్చ. రా. బాల. ౧౮౩.

మగమానికపువాల = వజ్రాయుధము
నీలా. ౩. ౮.

మగమానికపువాల వాల్చు = వజ్రాయుధము
ధరించినవాడు, ఇంద్రుడు.

సీ. తనర మగమానికపువాల వాల్చుతోడు,
తడుకలుమీఁల నాడు తేల్చేడమీఁడ,
గొనలు మీఁతెడు కపరంజిమండె యనంగ,
దుర్బుణ్ణులికై దోఁడె చొగలతేడు.

నీలా. ౩. ౮.

మగరా (తా) (య) = మగమానికము.

వి. తొ. (√మగ) వజ్రము, నవరత్నములలో
సొగటి.

ఉ. నాయక మైనకంఠగమి నాఁటివతోటులు
సాంధ్యరాగముగా, తేయగ నిల్చినలముల
కెక్కిడపుంబునికక్కి యంధకా, రాయిత
మై కలంగ మగరా లుమరించుపట్టు తెన్నె
లలో, గాయంగ ముక్కెలుంగులకుఁ గందు
వయో యనమించె నందలన్.

పారంగ. ౨. ౩౨.

చ. తెలమగజాతికలంబుల కీలన గంగరు
కీలువాన్యునం, పులకు ..

ఉ. రా. ౧. ౩౧౩.

సీ. మగరాలనిగల నిగనిగఁ దగినట్టి వాలు
కీడ్డ కలువలఁ జొనిది,

పార్వ. ౫. ౧౮౮.

చ. గలజా చొక్కపు మేడలోన మగజా
నిద్దింపుఁ గీల్చుఁగిటు, యెల్లలో ... నల
యంబోడులు జోలఁ బాడుదు రమంబా
నందంధావనై . చంద్రా. ౨. ౩.

సీ. పాలుచును వజ్రంబు మాలరా అన మగరా
అనంగను నరుణా అనంగ ...

ఆం. భా. ౨. ౨౩౮.

మగజా (రా) తివాల = వజ్రాయుధము.

సీ. ... మగజాతివాల సుల్లి నదియ బల్లము
త్రాడు తెక్కము కత్తి కండిల్లి ...

అచ్చ. రా. యు. ౫౮౧.

మగలాగు = మగపాడి. వి. (√మగ) ఉప
రతి. (క. ర.)

మగవాడు. వి. (√మగ.) ౧. పురుషుడు,
పుంవృత్తి.

క. తనకే కులకవ్యలనను, మగవారలతోడ
రూపుచునీయులతో, మిగులంగఁ దడపు
లోపలి, నగళులలో మాల లాడ

సై. ౪. ౩౧౧.

క. అనవుడు వారికి కీరముఁ గనుఁగొని మగ
వారు పాపకర్మలు నమ్మం, జన దనినఁ
బాపవాలులు, వనితలు గా కనుచుఁ బంక
వాడము చేగున్.

విక్ర. ౩. ౮౩౬. మనుషే. ౩. ౮౨.

౨. మగడు, భర్త; ప్రియుడు.

చ. పరగజా మా మగవార లందఱును మున్
బాణప్రయోగోపనం, పారజాప్యాయుధ
విద్య లన్నియును ద్రోణాచార్యుడే వర్ణ
పించెది ...

భాగ. ౧. ౧౩౦.

ఉ. శ్రీమ గంపంబం బలకరించినవాడవు
పోయినా యెయ్యో, నామగవాడ లేవ్వు
నిన నమ్మితి ర మ్మని నిల్చి ...

కుక. 3. ౫౬౦.

వి. పొరువవంతుడు.

(వి. కూరుడు అని ౪. ౮.)

ఉ. ... లీలమై, వచ్చిన దురువేదమున
బ్రాంతు పీ కనిలోన నోర్వగా, వచ్చునె
నిన్ను నెట్టిమగవాడికి నిల్వన నాశ్రయం
పగా, వచ్చితిమి. భార. భిష్య. 3. 300.

మ. అలరుదువుల మన్ననాని మగవాఁ
డనించు దత్తాంక ..

కుక. ౪. ౧౫. భార. ఉద్యో. ౧. ౨౪౩.

మగిడి. వి. (త. మగిడి) పాములవాఁ డూఁకడి
వాడ్యనిశేషము, నాగపరము. (౪. ౮.)

మగి(గు)డించే. ప. (శ్రీ. (√ మగుడు.)

౧. మరలించు, త్రిష్య.

గీ. అడుగఁ బూనినమోటయే యెడనె నెక్కా,
నంతసుండియ మగిడింపు మమరరాజ ..

నైష. 3. ౨౧.

ఉ. వామనద్వీపంబు మదవాననకుం జన శోచా
టించుచు, ద్రామగతిన్ వళోమజీరణంబు
పొందులు అమోఘం దుద్ధతుం, నై మను
డింపగా మగిడ కడను వాఁక ననంగ
నత్తరా, కామభిరీధి నేగ విభగంబులు
నీర్వత పల్ల వింపగన్.

పి. శత్రుం. ౨. ౧౩౨.

నీ. యెగము పొర్వములకు మగిడింపకుండ
వాకట్టుమాలికవాగఁ బట్టి బట్టి .

కళా. 3. 3౯.

౨. వివారించు, ఆత్మ.

క. వగవగ నేటికిఁ బొరుడు, దగువనఁ
బొరవనన్ భిష్యుఁడగఁ బొది దనం, బగ

యడఁగింపెద నమ్మన్, మగిడింపఁ చూచు
చుండు మనువాధీశ.

భార. భిష్య. 3. ౨౮3.

వ. ... కుంకి, కప్రతోధుం డగునాకుంకునిం
గరలి పలికియు నలకనుగడించి యుడం
చిత ప్రయోజన భుటనాపారవశ్యంబున
పామరస్యంబు మీఱ నిట్లయి ...

పాండు. 3. 3౩.

మగుడ = మగుడుడే. ప. (శ్రీ. (√ మగుడు.

క. మనిచు) మరలించు, త్రిష్య.

వి. కోడనఁ గొని పించె సాగనుగాఁ బాట్టి,
తేడెంబు వడి నడ్డతేడెంబుఁ ద్రోలి, నిగ
డంగఁ గులుచల నిడువల నూకి, మగిచి
తైచుచుఁ గల మస్తరించుచు ..

అ. మ. క. ౫. ౨౪౩. పా. ౧౪. ౪౦.

మగుడలబడు. అ. (శ్రీ. (మగడన్ + పడు, స్వాకృ
మనః) ౧. మరలు, నివృత్త మగు.

క. అనురథాన నీశేషము, ప్రసారితముఁ తేసి
మగిడలబడు టొప్పనె యిం, క నమాన
కార్యక్రమ్యుఁ, మనఁగుము రక్షింపు మమర
మండలిఁ గరుణన్.

హరి. ఉ. ౧౦. ౧౬౧.

౨. తిరుగఁబడు.

వ. .. పగవాఁడు బలవంతుం డింతన తెగిపో
యెడివాఁడు గాఁ జీలోనన మగిడంబడి
యెద్దియేయియు గిల్చి మోపించు నిది
నామఁ దోచిన తెలుగు ..

హరి. ఉ. ౧. ౧౪౦.

3. తిరిగి, తారుమా రగి.

క. అనిన నలర్చుం డిట్లను, జనభర మును
నామనంబుచందము నీకె, ప్పినయట్ల
యిపుడు కాంతిం, డనరెడు మగిడలబడి
వినుము తత్కారణమన్.

మార్క. 3. 3౬౯.

మనగడు, అ. క్రి. (క. మనచు, మనచు.)

౧. మరలు.

(క.) తెనుకట మరలు.

గీ. అనఘ యింద్రియముల విషయములమీఁద,
నిగుడసితి మనఁబునో మనిడఁ దిసిచి,
యాత్మఁ గూర్చుట సాంఖ్యుల యనువు .

భార. కాం. ౫. ౯౭.

ద్వి. మగిడి భూవిభుఁ డొక్కమరము పొంత
కును, తగఁ జేరి యున్నయత్తతో నిప్పు
లురల. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౧౪౮. పం.
తకా. ౧. ౧౭౮.

(చ.) తిరిగివచ్చు.

క. కనుకనిఁ బఱచిన నాకని, వెనుకొనుటయు
వాఁడు శరణు వేడినయాత్రం, గినుక
యుడిగి తొయ్యలి మదిఁ గనికరము జనింప
మగిడఁ గాంతుని కడఁకున్. విక్ర. ౬. ౯౩.

ద్వి. మవల నయోధ్యుల మనిడఁ బ్రాశ్నింపఁ,
జనుజంతువులైనాఁడు యంతమా ముడుగు.
రం. రా. ఆయా. ౧౩౬. పా. ౨౮. పం.
ఆము. ౧. ౭౬.

(ట.) అభిముఖ మగు.

క. నీ నే మంటివి ర మృం, చావలివానిని
మగిడి యట్లనె వానిం, గానించి
ఆము. ౩. ౭.

వ. ... తక్షరంబున మగిడి పోవఁడు
తె మృని భీమ. ౩. ౩౮.

౨. (త. మగ్గుడు) క్రమ్యణు, తిరుగు.

(మరలు ధాతువునకువలె కీనికని క్షార్వక మగు
'మగిడి' అను రూపమును, కుమున్నంత
మగు 'మగుడన్' అను రూపమును పునరర్థ
కౌత్యయము లై వెండి, మరలన్, అను
నర్థము నిచ్చును. కొన్నిపట్ల ప్రత్యుక్తర
ముగా, మాటుగా, అను వర్ణమును
నిచ్చును.)

గీ. తెలుక యింక నొక్కొంచుగనై నీ క,
నాదరంబున నెప్పటియట్లు యొప్పు, మన్య
ధుఁడు యెందులచి మగిడ వన్ను, బడయ
వచ్చునె యెన్నియొసాయములను.

భార. విరా. ౨. ౪౭.

గీ. అప్పు డాత్మర్య మంది వైకృతప్రభండు,
మగిడి లోనికె జనుజంచి మంద్రఘటితి,
హర. ౨. ౩౯.

క. ధరియించినమొద లొకవ, త్వరమాత్రము
నావకీన భవ్యుల్లములొ, నిరపుకొని మనిడ
నివ్వలి, తరుడి యలపాలితాక తరువున
కరుగున్. హరి. ౧. ౬౭.

గీ. మనిడఁ గ్రమ్ముట గ్రమ్ముట మరల పొర,
వెండి మాటికె దిరుగ నా తెలయను బన,
రిధముగ ఆం. భా. ౩. ౬౯.

౩. పోవు, తొలగన్.

ద్వి. బడలినమేనును బగిలినమోము, మగిడిన
చనుగప్ప మునీవలీర.
ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౨౮౫. పం.

క. తగుమాట లాడి కోడలి, తగ పుడుపుము
నీవు ధైర్యకతి విట్లడరం, తగునె నిన
బావి కాడి, మనిడుం జిత్తముల తగలు
మ. కిందఱున్. భార. ద్రి. ౨. ౩౨౮.

౪. బాగువడు, చక్కవగు.

క. తగచిన బోయినకార్యము, మనిడునె తగ
తంగ నొకమామ్యం దగునె ...

భార. ద్రి. ౧. ౨౦.

వి. తిరుగుట, విప్పతి.

క. గతికై ఫణి తనుధాయని, మతిఁ దలంచిన
సగణ మయ్యె మారత మధిపై, తత
మంద్రు యగుముఖమగు, కృతి తగఱున్
మనిడు లేని కి డొనరించుకా.

కావ్యా. ౭. ౧౪.

జ. మగిడించు, మగుచు, మగుడఁచుట, మగుడుచు.

మగుడుచే(చ్చు) = మగుచే. ౯. క్రి.
($\sqrt{\text{మగుడు. త. మక్కడెచియ్}}$) మాలించు, త్రిపు.

చ. పట్టగర్భకదళం జన నమృతీకుంకు
మట్టధుకా, కొడుకుగఁ గంది వే తన
మగుడ్వగ వచ్చె. భార. ఆను. ౪. ౪౦౮.

ఆ. కడుఁ బ్రయాణవిఘ్నకర లగుభరతము,
ఖ్యులఁ బ్రాణతన్నమున మగుడ్వి వెనక.

రాఘవ. 3. ౨2.

మ. నునియకా కొప్పు సయితో పటింపఁ నున్న
మలో నుద్వింప మగ్నాంబువులో, వెనున
పకా గొన చిలిప రత్నకలయంబులో
నందడించు న్మగు, ద్విన్ననెమ్మో ముంగంటఁ
జొక్కఁ గన ... కీర్తి కలయంబెన్.
చింత్రా. ౬. ౫. కళా. 3. ౧౯.

మగులు = మదురు. వి. ౧. కుడ్డపాలిక,
గోడవొంగికప్పు.

గీ. మదురు గుల లనఁ గుడ్డ, పాలిక ము
యొప్పు ఆం. భా. ౨. ౧3.

౨. చుట్టగోడ, ప్రాకారము

గీ. ఆలగుంపులు గొనిమలదొడ్ల . ఉలగ
రంబులు వాణుచొలము వాకటఁ గది కట్ట
బండ్లింటికీ కాట్టుమగులు .. గీ. గలిగి,
కొఁపులము కేయ నవ్విటఁ గాఁపుకొడుకు.
వేం. పంచ. ౪. ౪౧౬.

గీ. బలకంచు గున్నపుల్లంపులు తీనలపాళి
నడవ చాచడియు, మగులు.

జోలకు. ౨. ౧32.

జ. మగులుగోడ.

మగులుగోడ. వి. (మగులు + గోడ) చుట్టు
గోడ, ప్రాకారము.

ఆ. మగులుగోడవొడఁద్రాఁతులు చిగురుజొం,
పనులు వానివొడఁద్రాఁతురదోహ, దమల
ధూపములును దనకు మోటుగ గూడ,
గలిసి గాంతఁ గొనుచు నతఁడు ననియె.

కళా. 3. ౬౬.

(ముద్రి. పా. మదురు గోడ. ౪. ౪. పా.)

గీ. కొడియ శీగము లాపుగొలుగు లోపలియడ్డ
మోను జోగ్రలుపులు మగులుగోడ ..

హంస. ౨. ౨౨౬.

మగువ. వి. (క. మగువు. త. మగవు = కిడ్డ.

మగువు + ఆ. కి) ౧. క్రి. ఆఁడుది.

గీ. నవలూ ఎగువ నాలి నాకుక యాఁడుది
నేమి గోల యుచిత చాచు చాచ.

గీ. మద్దుగర్భయ న శ్రీశ, మాఖ్య లం ననఁ
గాను కై న్మలలచుండు ..

ఆం. భా. ౨. ౧౦౪.

క. మగ లడఁకువ నందక తమ, తగులమ
పాటింతు రెట్టి తగులం బైనన్, మగువల
యెడలన యడఁగుం. దగవు విడిచి యడిచి
పడగు నైర్యమకేర్చిన్.

భార. విరా. ౨. ౨౬౧.

గీ. మదనసఖకు కరియైన మగున గలన ..

విక్ర. ౧. ౧౧౯.

౨. ప్రియరాలు, భార్య.

గీ. మగవి మగువను వ్రాయింది మదిఁ దలంచు,
విషధరాజును దమ్మఁ గా నీరజాక్షి.

నైష. ౧. 2౪.

‘ప్రియంక్రియాంచి.’ సం. నైష. ౧. 3౮.

గీ. మగలతో విదురించు మగువల ముజిందించు...

నీలా. ౧. 2౬. పారి. ౧. ౫౦.

జ. మగువతనము.

మగువతనము. వి. ($\sqrt{\text{మగువ}}$) క్రిత్యము,
ఆడుతనము.

క. జగదాత్మకుఁ డగు శంభుఁడు, ముగిడెను
చరి నెఱిగి తనరు మోహత్యైవమనన్, విగ
తశ్రుతుఁ డై నిలిచెను, ముగివతనం బుడిగి
బారియె మగవాఁ డెమ్మొక్క.

భాగ. ౮. ౪౦౪.

మగ్గ = మొగ్గ. ౧. (క. మగ్గ) ముకుళము.

ఉ. మగ్గల మైవనానలంబు విశ్వజగంబును
గమ్మ పల్నఁ గా, గున్లులు ఘోషధూమము
లగోచరగీల నవాండగోళముల, తగ్గఱఁ
బాతి వారి మిశ్రవంబునఁ గాన నభంబు
గల్పింప, మగ్గయ్యఁ బోలె నిష్కడు నమం
చిత నీలమ మయ్యఁ బాడ్చికిన్.

కాశి. 2. ౨౨౧.

మగ్గపుగుంత. ౧. ($\sqrt{\text{మగ్గము}}$) పాలెవాఁడు
నేయుటకుఁ నూర్పుచుండుపుడు కాలు పోయె
కొనెట్టి పల్లము.

నీ. మంచె మగ్గపుగుంత గూటంబు పగ్గంబు
పరచె డ్రొక్కడుపట్టె పలక దోన ...

గీ. వజ్రల నాకుభ్రమద్రునివానధూమి, యిప్పు
గంబున వంతకం బొప్పించుడు ...

నాంధ్ర. ౨. ౧౧౧.

మగ్గము. ౧. (క. మగ్గ, మగ్గం) ౧. వయన
యంత్రము, పాలెవాఁడు గట్టలు నేయు
యంత్రము.

నీ. ... నేత్ర యంత్రము మగ్గ మనఁగను దనరు
చుండు ... అం. భా. ౨. ౨౯౬.

౨. పాలెపురు గల్లు వల.

నీ. కలయ వంగమున మగ్గుట కీటకృత మైన
మగ్గంబు నేత్రగంపద వహించు ...

అమ. ౧. ౯౩.

నీ. మై విండుపాలిది మగ్గంపులుకచకల్ బూది
భూతమె రెట్టి పుట్టకయ ...

చంద్రా. 2. ౮౯.

జ. మగ్గపుగుంత, మగ్గురి.

మగ్గురి. ౧. (మగ్గము + ఆరి) తంతుబాయుఁడు,
పాలెవాఁడు.

నీ. తంతుబాయాభిధ దనరు మగ్గురి యన
నేతకాఁ డనఁగను నేతరి యన ...

అం. భా. ౨. ౨౮౩.

మగ్గించు = మగ్గించు. ౧. (క. ($\sqrt{\text{మగ్గ}}$)
చంపు.

నీ. తెన్నుకడుపుల తెగ్గెల మగ్గించి కొంగల
పొంగల్లఁ గ్రొంగఁ డ్రొక్కి ...

బా. ౧. ౨౧౯.

మగ్గు = మూగు, అ. (క. ౧. మిగులమగ్గు,
కమియంబుడు.

(వ్యుత్.) పనవండ్లు మగ్గుతల బొందినదో
రుచ్చులుగా మండవు.

౨. ఉక్కునే తెప్పగిల్లి వెడు. (క. ర.)

౩. అవిరియడ చక్కఁగ నుడువ.

(వ్యుత్.) తొర బాగుగ మగ్గనియు.

క. మ్రగ్గు. (క. మగ్గు) చచ్చు. (మా.
మగ్గించు.)

జ. మగ్గించు, మగ్గిడు, మగ్గిడుపాటు.

మగ్గుడు. ౧. ($\sqrt{\text{మగ్గు}}$) మిగుల మగ్గిడు, కమి
యంబుండు. (మగ్గిడు. క. ర.)

మగ్గుడుపాటు. అ. (క. ($\sqrt{\text{మగ్గుడు}}$) మాఁగి
పోవు. (మగ్గు. క. ర.)

(వ్యుత్.) అరణివండ్లు మగ్గుడుపాటినది.

మగ్గుము. ౧. విణ. (అ. అ. అ.) మునిగినది.

మగ్గు. ౧. ౦. అ. (క. అక్కి) అక్కినానలయందు
పదియక పక్షత్రము. (నిత్యబహువచనాంత
మది ౨. ౧.)

శ్లో. ఆహాధాక్యత్రితాశ్లేష మహా భూమ్ని
స్త్రియశ్చ తాః. (౨. వి.)

మఘము. ౯౦. వి. ఆ. పుం. ౧. ఒకానొక
స్త్రీపతు. ౨. ఒకానొకదేశము. ౩. యజ్ఞము.

స. ౧. పుష్పధేయ. ఒకవారిపుష్ప. ౨.
భవము. (శ. వి.)

మఘవంతుడు. ౯౦. వి. శ్. పుం. ఇంద్రుడు.

మఘవానుడు. ౯౦. వి. న్. పుం. (యా.
మఘవ) ౧. ఇంద్రుడు. ౨. వ్యాసుడు.
విం. (న. సి. న్.) వాత.

మఘపురుడు. ౯౦. వి. న్. పుం. ఇంద్రుడు.
(శ. రి.)

మఘాత్రయోదశి. ౯౦. వి. తా. స్త్రీ. మహా
సక్షత్రముతోఁ గూడిన త్రయోదశి, భృద్రపద
కృష్ణత్రయోదశి.

మహాభవుడు. ౯౦. వి. ఆ. పుం. కుమ్రుడు.

మహాభవు. ౯౦. వి. తా. పుం. కుమ్రుడు.

మఘి. ౯౦. వి. తా. స్త్రీ. భావ్యవిశేషము.
(మే. వి. కల్ప. వాచ. భేదజవివి. వి. వి.)

మఘోని. ౯౦. వి. తా. స్త్రీ. ఇంద్రుని భార్య.
శశిదేవి.

మచర్విక. ౯౦. విం. ఆ. స్త్రీ. ప్రకృతము,
శ్రేష్ఠము. (ఇది ఉద్భవమువంటిది.)

మచ్చే = మచ్చేము. వి. (శ. మచ్చ. త.
మచ్చ.) ౧. పుట్టుమచ్చ, పుట్టినప్పుడే దేహ
ముపండువంటిది నల్లనిగుడ్డు.

స. అని కొనియాడి దేవి రుచిరాశ్చరియం
కొక మచ్చ పెండ్లాడం, గమనాన సొప్ప
నీలమణికొలిచెడం గయి. విశ్ర. ౩. ౫౬.

సి. ... వీరి పొల్లుమచ్చి పేరురమువాని ...
అను. ౩. ౮౫. ఆం. భా. ౨. ౧౨౪.

౨. చిహ్నము, నీలుతు, కళంకము, చూరి
వర్ణము, ముఱక.

సి. ... గుణి మచ్చ మచ్చము నీలుతు చిహ్న,
లక్ష్మణం బాని కళం కొనవా లడియాలము
బచ్చన యనగఁ జేహ్ను. (గీ.) మురు.
ఆం. భా. ౧. ౮౦.

గీ. ఉడుగజాధిశ వింబునడిమిమచ్చ ...
భీమ. ౨. ౪౫.

ద్వి. మచ్చలమచ్చల వట్టికొనెయను, బలు
తై నశేలి వంబటివండ తనకు, నలవడ నడ
కొండ నాక నొప్పుమచ్చ.

ద్వి. పరమ. ౩. ౫౩౧. పా.

౩. కుటుపు గాయము మొ. మూనినడివ
దేహమున నిలిచి యుండెడి యానవాలు.

(వర్ణం.) అతని మొగమునిండ పోటకపుమచ్చ
లింకను గన్పించుచున్నవి.

మచ్చ = లంకవాడు = రహస్యము వాఁపలేని
వాడు.

గీ. ప్రాణస్థుండవు నీకుఁ జెప్పక మడియ,
వృత్తగోపన మెట్లు గానింప నేర్తు, మచ్చ
నాలుకవాడవు మంతనంబుఁ, బొడమరి
కని రచనకు బుద్ధిచెచ్చు.

సి. శబం. ౨. ౧౩౨.

జ. మచ్చమాపు, మచ్చమాయ.

మచ్చేమాయ. ౯. శ్రీ. (√మచ్చేమాయ)
నశంపఁజేయు, కంపించు.

(కన్యక.) వాఁడు త న్నెనిందినవానిని మచ్చ
మాపక మానడు.

మచ్చేమాయ. ఆ. శ్రీ. (మచ్చ + మాయ)
జాడ లేకుండపోవు, నశించు.

(వ్యథ.) పాప మాతముంబు మంతయు మచ్చ
మాసి పోయినది.

నీమచ్చమాయ = ఇది యొకరిట్టుగా వాడఁ
బడఁను.

మచ్చేము = మచ్చే. వి. (క. మచ్చుమ్.) ౧.
చిహ్నము, గుఱుకు, కాడ, ఆయాశి.

నీ. గుఱి చచ్చమచ్చము గుఱుకు చిహ్నము,
లక్కనం బాదికళం కానవా లదియాలము
బలైన యనఁగఁ జూపా. నీ. వలన ..
అం. భా. ౧. ౮౦.

నీ. అంగీకృతాంగ వైతాధికరణ లాభ్యమును
చోరుముచ్చంబు చూపుకరణి
వశ. లు. ౩౩.

అ. నిదర్శనము, దృష్టాంతము.

ద్వి. మొదలితలారినయ్యుభయకఁ బెట్టి, తోడ
మచ్చంబుగాఁ దొడపులముట, మాడిద
పెట్టి తా ముగ నాదోర, దు ...
ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౨౩౨౯. పం.

ద్వి. ... నాకల్ల నీమీఁద, విపరీతముగఁ జెప్పి
విరస మెక్కించి, తోడ మచ్చంబు నా
దుప్పటిఁ జాపి, వీడెల్లఁ గనుగొన విఱిచి
కట్టింది. వశ. ౧. ౩౦. పా. ౧౬. పం.
హరిశ్చ. ౫. ౧౩౮.

౩. నిదర్శన మైన దొంగిలించిన పాత్ర.

వ. .. అయ్యారెవలె చని పురంబు కర్ణం
బును శోధించి వివశిశింప దక్షిణాధర
ణమ్య లమ్య నమ్యహిమంబు మచ్చేము
తోడం బట్టి తెచ్చి . చిక్ర. ౫. ౧౮౫.

మచ్చేరము, వి. (కం. మత్సర, ప్రా. మచ్చర,
క. మచ్చర.) ౧. తుర్క, ఓర్కలేమి.

నీ. బోధ మల్లుంబు గర్వ మధ్యక్షణము,
కాంతి నిష్పచ్చరంబు మచ్చరము భుజము.
భీమ. ౧. ౧౩.

ఉ. ఆకుసుఖంబుఁ జూల్చిన మహామహిమంబునఁ
దోడికామిని, లోకము మచ్చరంబు మది
లోనఁ దొరంగి భజించుచుండ ...

పారి. ౧. ౩౯, ౧. ౫౦. కళా. నీతి. ౫౦.

అ. స్పర్శ, పోడి.

నీ. పచ్చరానిగ్ధతో మచ్చరానకు వచ్చుమచ్చ
యయ్యెదవక్కిఁ పెచ్చుమీఱ ...
కుద. ౫. ౬౦.

౩. ద్వేషము, వైరము, వశ.

క. హరిదిట్టమైన మునగలము, చ్చర మించుక
యాత్య వదలి కంఠీతిపుర, స్పర్శముగ నీ
నొడఁ బడియెను, హరిహారము కాత్య
పూర్తి నన్నరసరియొక.
హరి. ఉ. ౩. ౨౨౩.

క. పిచ్చుకవయ బ్రహ్మశ్రేయము, విచ్చలవిడి
నిగుడఁ జేయవిధ మింతెకదా మచ్చరము
మనుజుకరివయఁ, చెచ్చుక పోలియింప నీవు
దిరుగుట తెల్లక. ఉ. రా. ౩. ౩౦౨.

౪. పట్టుదల, చలము.

నీ. మచ్చరంబు న నిర్దలు మానవతులు, పెద
మరలి చల్లులాడంగ
వరాహ. ౩. ౧౦౧.

జ. మచ్చరి, మచ్చరించు, మచ్చరికము; మచ్చరి
కించు, మచ్చరిండు.

మచ్చేరి. వి. (మచ్చరము + ఇరి.) ౧. పట్టిన
పట్టు విడువనివాఁడు, చలపారి.

చ. మదమున దేవదానవులు మచ్చరు లై
గడుఁ లిచ్చరించి పం, పదలను గోరి పోరు
నెడ ... భాగ. లు. ౨౩౩.

(శ. క. పా. 'మచ్చరము' గడుఁ లిచ్చ
రింప' ముద్రి. పా.)

అ. ద్వేషి, విరోధి.

పీ. చణులూర లేటి మచ్చులూర కానర
మా తుమారునిఁ బోలు మా తుమారు ...
పారంగ. ౩. ౨౩౩.

(లేటి మచ్చులు = మృగశ్చేమలు, వీరం
నలుం.)

మచ్చేరించు. అ. క్రి. (√మచ్చేరము.) ౧.
పోటిచేయు, స్వర్ణము.

చ. ... మజియు నూతపుత్రుం డైన రాధే
యుండును భవిష్యద్వా కాకలంబున నరుని
తోడ మచ్చరించును దుశ్శోధన పక్షపాతి
యై యుండె .. భార. ఆది. ౫. ౨౫౫.

౨. ద్వేషించు, పగగూను.

క. అంతం గుంపివందన, కాంతా చింతా
మహంభకారముతో న, కర్మంతలు మచ్చ
రించెనో, సంతమనం బనఁ బ్రభాత సమ
యం బయ్యెన్. భార. విరా. ౩. ౩౪.

గీ. సహజ మాత్స్యర్యమున దేవ సమితితోడ,
మనము దొడరినహరి యేల మచ్చరించు ..
ఉ. రా. ౨. ౨౧.

పీ. లంతాపురంబున కాంగరీదేవతా మతులేందు
శేఖతో మచ్చరించి ... కాశీ. ౧. ౧౩౦.
(ఇట టె'పమ్య ద్యోతకము.)

౩. చలపట్టు, పట్టినపట్టు విడువకుండు.
చ. ఇటువలె మచ్చరించు మృదయోజయుఁ
డైన లతాంతభంగి శా, క్కంటఁ గడు
తక్కువం బడర ... చంద్రా. ౫. ౧౨.

మచ్చేరికము, వి. (√మచ్చేరము, ఇక, సావర్ణ
మున.) ౧. చలము, పట్టుదల.

ఉ. రెచ్చెద మెల్లి నేడు మును నం దని
పందినయ్యెప్పు దానినల్, మచ్చరికంబునం
జపు లమయ్యటకై దిగికుండు నీవునం,
జొచ్చినచోటు సొచ్చి రణసూరుడు శౌరి

కరావీధారచే, బచ్చడిచేయఁగా జముని
బాసముం బురుడించు తోటికి.

ఉ. హరి. ౪. ౧౯౭.

ఉ. ఏటికి నోవనిష్ఠ తగ క్షీయి పారెట్
వట్టివాదముల్, మాటికిమాటికిం దెనఁచి
మచ్చరికంబున నాడె నీకు ...

హరిశ్చ. ౧. ౧౫౧. పి. శకం. ౨. ౧౫౫.

౨. స్వర్ణ, పోటి.

క. నీహంబర మజిథూమణ, నానాగంధాను
లేప నవమాల్యములన్, మానిమును నైద
ర్శియు, మానుగఁ బ్రాశ్నికొనిరి మచ్చరిక
ములన్. విక్ర. ౫. ౭౨.

౩. ద్వేషము. (శ. ర.)

మచ్చేరికించు. అ. క్రి. (√మచ్చేరికము.) ౧.
చలపట్టు, పట్టినపట్టు.

ఉ. ... వసుధామర ముఖులం పీఠిజ్ఞాత్రు
నా, మంత్రణనీయలే రయిరి మచ్చరి
కించియుఁ గాకాత్మరిక్ ..
కాశీ. ౫. ౩౦౪.

౨. స్వర్ణవహించు, పోటిచేయు.

చ. .. ఇద్దఱు ముద్రియ లాత్రి రవిగ్రు,
నృదగజరాజ కుంభముల మచ్చరికించు
కుచద్వయంబులన్. నైచ. ౩. ౮౭.

(ఇట టె'పమ్య ద్యోతకము.)

పీ. అంతాభవతితోడ నైన మచ్చరికించి శాన
నమ్మఁ గల మేటికోములులును ...
భోజరా. ౨. ౪౩.

ఉ. ఇచ్చిన మ్రొక్కి పుచ్చుకొని యింత్రును
సొంత్రును బల్లరింపఁగా, నచ్చపలాయి
తేక్షణ శివార్పణమును కుధారసంబుతో,
మచ్చరికింపఁ జాలురుచిమత్ఫల మాదట
వారగించి ...

రాజ. చ. ౧. ౮౩. భీమ. ౧. ౯౧.

3. ద్వేషించు, కలహించు, పోరాడు.

చ. పదములఁ జూట్రూట్రూ బొడవఁ బ్రాణఁబలి
జనభావణంబులన్, మనఁ దమకంబు లజ్జ
యను మచ్చరికింప వణంబువేసితో, పద
వతి మందమందగతి మార్గవ మొప్పుగ
వచ్చె ... విక్ర. ౪. ౨౧౬

మచ్చేరీడు. వి. (మచ్చరము + తుడు.

మచ్చరి + తుడు. పాచ్చరమున అని ౪. ౪)

౧. మచ్చరము కలవాడు, తును తునవాడు.

అ. చిచ్చు లేక చినుకు మచ్చేరీ డీసుద్ది,
వజ్రవాణుఁ డోర్పువాడె యెడట.

(వ.భా. ౧. ౧౩౪

౨. వైరి, పగతుడు.

చ. .. పచ్చనిల్పాని మచ్చేరీ దానతిచ్చినఁ
దడియ నన్నిదాన విశేష మున్నోదయం
బున .. సావండ్. ౫. ౧౩౩.

మచ్చిక = మచ్చిగ, వి. (౪. మచ్చిక.) ౧.

కలత్ర, హాహును.

చ. విడువని కాలిలింత పురిచ్చని మచ్చిక
తన్ను లేనినం, దడి నొకవింత చూత్ర ..
మనల. ౫. ౩౧.

గీ. మైత్రియును వానకూల్యంబు మచ్చికి
యును, గలిగి యక్కొంత నిన్నెద్ది గలది
యుండ .. మార్క. ౫. ౨౦౦.

ద్వి. ఆచ్చర తనదప్పు లామిత్త్రు మీఁద,
మచ్చిక నాటింది మనసుపాం జెరిగి,
రం. రా. ఉ. ౧౨౮. పా. ౧౮. పం.

౩. ప్రేమ.

క. అని వారికి వారందఱును, మనమునఁ దోచి
నటు లాడు మచ్చికమటల్, విని వీగ్గన
నమొలల జు, వర్ణి ... కజ ౬. ౩. ౩౩.

ఉ. క్రచ్చులఁ బారిజాతలతిత్తవదేవత జంభ
వైరివై, మచ్చికఁ గూర్చుగా నవసును

ప్రకరంబుల జేల్పజేడిలో, విచ్చిన మైది
తామరల వెంబడి వచ్చిన కమ్మగాడ్పు
లున్, మెచ్చులరిఁ గోకిల సమీరణ దీవన
లిచ్చె నొప్పుగన్. హర. ౬. ౧౦.

దండకము. మేలుతుం బెద్దనై తద్దయు నే
య్యతో నిజ్జగంబెల్ల బుట్టింది తెన్నుండ
నై నిచ్చిలు నృచ్చికం బ్రోచి ...

నీలా. ౨. ౪౧.

నీ. . . నయ్యును . నేర్చును ...

గీ. చాళి ప్రేమడి మచ్చిక మమ్మక యనఁ,
ప్రేమ దోచును ... అం. భా. ౧. ౧౩౬.

౩. ఆసక్తి.

ఉ. మైత్రియుఁ ప్రేమయు నృతము మచ్చి
కియు నృతయు నృతాటరా, ట్టుత్రిక
కల్పనన్ మైచ. ౪. ౮౪.

చ. ... మచ్చికతో గెడుట వచ్చి నిలయన్న
పుడమికన్న చిన్నాది ననుముగ మొగంపు
టద్దంబుం గనంగొనుచు ...

ఉ. రా. ౧. ౧౩౮.

౪. క్రమ, క్రాంతి.

చ. . మెచ్చుమెరుగు నచ్చపుల బచ్చల
చాయలు మెచ్చులునయఁ బచ్చికల మచ్చి
కల విచ్చలవిడిఁ గ్రచ్చుకొని మెగన నుం
కించు నంకంపురాజింక జరికింది ...

వసు. ౨. ౧౧.

౫. చెనవు.

క. ఎచ్చట ప్రోత్రియఁడును భన, మిచ్చు
నతఁడు నియగలుగునొలును పెళ్లవచ్చి
యును లేవొడును, పచ్చట వనియింప
వలన దళివతపరితా. మార్క. ౩. ౨౪౮.

జ. మచ్చికపడు.

మచ్చికపడు. అ. క్రి (√మచ్చిక) మయల
కొన.

మ. క్రి. మరగు, (౪. ౪)

మచ్చిగ = మచ్చిగ. వి. ప్రితి, అనర్థి.

మ. తగునే మాధవ యిట్టివాడేపలుమీద
ధర్మములే మాయుడన్, మగలుం లిద్దలు
పోదరుల్ బవకులన్ మమ్మ స్మివారిం
మ. చ్చిగ నీయంఘ్రులు సేరివారము .
భాగ. ౧౦. పూ. ౮౬౭.

వి. తగివనరేంద్రమానుఁ డని తన్నుఁ ట్రియం
బువఁ టిల్చి తెచ్చి మ, చ్చిగ నుత్ నిచ్చి
మత్స్యధిమఁ జేసిన సింహాశ్రమానుఁ
డా, తగవు మదిం దలంపక ...
విక్ర. ౬. ౩౬.

(దము.)

క. మచ్చిరి యున్నది లోకము, నిచ్చిలు
గంపాడిఖలులు నిర్మయం లేచన్, మచ్చిగఁ
గావఁగ వలయును, విచ్చేయము తల్లికడుగు
జడలి ముకుందా. భాగ. ౧౦. పూ. ౧౦౧.

మచ్చి¹. వి. (క. త. మచ్చి.) ౧. మీదికిట్ట
డము, మిడ్డ.

క. మచ్చికింపురు వానిని, నిచ్చెన
యిడి తొలగఁబుచ్చి నమ్మదితో నే,
మచ్చిరి నేయూర. ౨. ౬౮.

క. అపు డిచ్చారతి యల్ప, నుపపల్లభ
నిలువఁ బనిచి యోడక యిలు సా, చ్చి
బొడవు గలమచ్చుపంబు, గపటవ్యాపారి
మమరఁగాఁ గూర్చుండెన్.
తే. పంచ. ౪. ౫౦౫.

౨. మీదికిట్టడము లేని మిడ్డల్లు, డావా.

ఉ. .. అగంధకన్య రాఁ జూడఁ దలంచి
నిల్చిరి వసుక్షితిపాలత్రే పురంధ్రకల్,
మాదుపులన్ హావరముల మచ్చుల క్షణ
గోపురంబులక, మేడల నాట్యకాలికల
మేరుపులన్ భువనేశ్వరంబులన్.
కను. ౬. ౬౪.

౩. అల్పకార్యము.

సీ. ... అట్టిక యన మచ్చు నా నల్పకా
ర్యమింబు వెలయు. అం. భా. ౨. ౧౩.
ఉ. మేరులరీతులా వరుణామీందులఁ జెక్కిన
పెక్కియంబులా, గానదరత్నోరణ భగ
ద్ధగలా తెలిగచ్చుమచ్చులా ...
పాంచా. ౪. ౫.

గీ. మేలిగొడ్డంగిపూసట మెత్తుటాము గలిసి
ఽలురావ తెరువులఁ గంతలందుఁ, జలి
మచ్చుల మేడల గెంపు రెల్లఁ, గ్రాత
సింగరములఁ దళుకొత్తఁ జేసి ..
అచ్చ. రా. ఆయా. ౧౦.

మచ్చి². అ. ప్రి. అర్థింపు.

ద్వి. నచ్చివహాడవో వావారిలోన, మచ్చిన
వాడవో మనసుకి రెలిగి.

పండితా. పురా. ౧౧౫. పా.

వి. ౧. చొక్కమందు, మీదఁ జల్లినతోఁ
బరవశముచేయు భస్మవిశేషము.

సీ. కనుచూపు లనమన్యధుని మామానాశ్రుంబు
లందు గాటుకమచ్చు గందడిప ...
వి. పు. ౨. ౧౯౬.

ద్వి. వచ్చేలో యే నేల వనలాక్షి చూపు,
మచ్చు తేసిన నిట్లు మరు రేలకొంటి.
ద్వి. వరమ. ౨. ౬౩. పా.

ప. ... గచ్చుకేడెంబులను మచ్చునిడెంబు
లను నిలుపుమందుల కరాటంబులును ...
ప్రబంధ. ౩౮.

౨. మృగాదులు తలలోఁ దగులకొనుటకై
వలకుఁ ప్రమాదమున మంచెడు నాహారము,
ప్రలోభము.

మ. గగఙ్గారణ్యవరాంధకార గజముం గాలా
హ్వయవ్యాధుఁ డ, మృగఁ బట్టన్ గను
కించి మచ్చిదుటకై చూశాంబుగ్రేణిచే,

సోగి కల్పించినవంతుకం బనంగ మూర్ఖం
దంత బిక్షింపఁగా.

భాగ. ౧౦. పూ. ౧౨౨౩.

౪. మచ్చ లిడి యెరులు బోనులు, పచ్చట
వెనగ్గి చనిన వని యెఱుంగక యా,
మచ్చపురులను బడి వగ, నిచ్చను దుర
పిల్లఁచుయొడ వచ్చటివన్.

విక్ర. ౫. ౨౧౨.

మచ్చ. ౧. ౧. నికమాపలము, ఒరగల్లు,
ఁగారవన్నె పరిక్షించుట తుపయోగించు
గీటుకాయు.

సీ. గందితాద్యము గమితమిలికి గార్చిచ్చు
వారివైభవగర్వ మెరియ మచ్చు .
భుటికా. ౧. ౧౪౮.

౨. మచ్చముక్క, బంగారు లోనగువానివన్నె
పరిక్షించుట అగపాలి మున్నగువారి
యొద్ద నుంచుకొన్నకమ్మ.

ఉ. మైకపుటంటు పల్లంగమచ్చులచా లొర
గల్లు కల్లులున్ .. మక. ౧. ౪౨౦.

౩. వన్నె పరిగా మన్న దని చూచుకొనుట
యగపాలిచాఁ డిచ్చెడు వెండిబంగారముల
కమ్మ.

ద్వి. ముగడ నిన్ గాంచంగ మదిఁ జలఁపి,
వచ్చితి నే వనిన వసుధాధిపతికి, వచ్చుగా
వలి నియోగాగ్ని శీలత, మచ్చది యన
సోమమాణిక్య మిచ్చె.

రం. రా. మం. ౨౩౭. పా. ౧౪. మం.

౪. బంగారము. (చూ. మచ్చగుబ్బలి.)

౫. విభము, రీతి.

౬. ఇచ్చెలుపునక దనయిచ్చుట వచ్చిన
మచ్చన వచ్చుటలకు ఇచ్చుపలండు నిచ్చ
లు మెలంగుచు పొక్కనాఁడు ...

ఉ. రా. ౩. ౧౦౨.

౭. మచ్చగుబ్బలి.

మచ్చ. ౪. ౧. (౪. ౪. మచ్చు.) పొదలు ము.

వానిని నలుకెడు ఒకవిధ మగు మూకుల్లి.

సీ. సాధుఁడూగమూఁదవిద్యుత్ నచ్చ వివిధ
జ్వాలామల్ వెరఁజుచ్చు .

భుటికా. ౧. ౧౪౦.

మచ్చ. ౫. ౧. చాలివచ్చు, ముఠిరి.

సీ. నీగళతమున సరియలచ్చెర్చు వాసి, చనురు
బరికించు తొడవులయనికిమట్టు, మచ్చ
మర లేక యుండ నేమటక యోము,
మిగుల మేగరకరిక నామెఱుంగుచోడి.

కళా. ౩. ౧౦౦.

మచ్చగుబ్బలి. ౧. (మచ్చు + గుబ్బలి)
బంగారుకొండ, మేనుపర్వతము.

సీ. నీరిగట్టు నాకును మీరిగట్టు నెల వస్తు
మచ్చగుబ్బలి నాకు మచ్చ జేయ్య
చంద్రా. ౨. ౪౫.

మచ్చకంటి. ౧. (మచ్చము + కన్ను.) మీన
నేత్ర, చేపలవంటి కన్నులు గలస్త్రీ.

సీ. మెచ్చ గావించి మామది మచ్చకంటి .
పాణి. పూ. ౨. ౫.

సీ. అత్తెఱుంగనఁ గొనిపోవువత్తుడు గన్ను, విచ్చి
కడలేల్లఁ జాది యచ్చుచ్చెకంటి, యురక
పలవంప దొడఁగ.

అచ్చ. రా. ఆర. ౭౩.

ఉ. ... అ, య్యచ్చురమచ్చకంటులయెయార
మయార నుతింప శక్యమే.

కళా. ౨. ౨౪౦. ఉ. రా. ౪. ౨౧౪.

మచ్చము. ౧. (మం. మత్స్య, ౪. మచ్చు.)

౧. మత్స్యము, చేప.

౪. మచ్చ మయ సోమకుఁడు మును, మ్రచ్చిరి
వేదముల గొనుచు. భా. రా. యు. ౭౧౫.

సీ. ... మీను మచ్చము చేసె యనగ
మచ్చము తనవచ్చు. అం. భా. ౧. ౧౫౯.

౨. మత్స్యాకార మగు బరడి.

ద్వి. కాటుకమచ్చెం బగరుకరాటంబు ...

ద్వి. తి. పా. ౧. ౧౧. పా. ౧౪. పం.

సీ. కాటుకమచ్చెము ల్మహానీసెలు గవు
రంభ్రుగ్రోవులు గండవోళ్లు ..

కవిజ. ౩. ౫౧.

జ : మచ్చెంటి.

మచ్చము. సం. వి. అ. పుం. చేప.

మజ్జ = మజ్జా, మాజా, మజ్జే, మజ్జా.

అవ్య. ప్రశంసార్థకము. (దీనికే 'బాపు' 'బాపురే' 'బి' మొదలగునవి తటచుగా ననుప్రయుక్తము లయియే కన్పడుచున్నవి.)

ద్వి. అడిగడువారు లే కయ్య నీ వింత, బడగ
నైతివి మజ్జ బాపురే యనుచు.

బ. ౫. పు. ౪. ౨౩౫. పం.

ద్వి. నల్లవో పండిత నతపండితాఘ, నల్లవో
పండిత పండితే ద్రి, మజ్జ బాపు పండిత
మక్కులాచార్య, మజ్జ బాపు పండిత మల్లి
కాఘనంద. పండితా. దీక్ష. ౭౦. పా.

క. ... మజ్జ బాపురే వీనిఁ బోల వగలుం
గలరే. ఉ. హరి. ౫. ౨౭౦.

క. ఆపకపాల స్పృహలగు, హపాటవమును
గదాకజమును మజ్జ బిరి, బా పని తివర్ణ
పురుషం, డాసోపక పొగడె నభవయాలా
పములన్. కరాహ. ౯. ౧౫.

మజ్జ = మజ్జ, అవ్య. ప్రశంసార్థకము.

మ. అరరే బాపురే బాగురే బిరే మే లాహ
మూ యును వం. బరమాగ్గమనఁ జేయ
వన్ నిలిచి సప్రదత్ ..

కరాహ. ౧౦. ౭౩.

చ. వెలగి కటారిదిత్తనము చిమ్ము వికారపు
నవ్వ నవ్వ మీ, యల వడివెట్టు నూరక
మూయను ... విక్ర. ౮. ౧౯.

మజ్జోనీసు. వి. (హిం. మజ్జోనీ) సభ, దర్బారు.

ద్వి. వీర, తరులచే గవులచే దనరి పూరించి,
కారమబాలినుతో కార యెనతోట ...
మృ. వి. ౨. ౫.

మజ్జ = మజ్జా, (శ. ర.)

మజ్జ. సం. వి. అ. ప్రి. ౧. ఎముకలయొక్కయు
మాంసముయొక్కయు పారము. ౨. వృక్ష
పారము, చెట్టుచేత.

మజ్జనము. వి. (సం. మజ్జనమ్) స్నానము.

సీ. స్నానము తనయగు దానంబు మునుక
బుడత మజ్జన మన

అం. భా. ౨. ౧౭౦.

మజ్జనము. సం. వి. అ. ప. ౧. మునుగునట, అత
గాహనము. ౨. మజ్జ, అనీపారము.

మజ్జకృత్తు. సం. వి. తో. పుం. అనీ, ఎముక.

మజ్జము. సం. వి. తో. పుం. = మజ్జ.

మజ్జేరి. వి. నైచిక, ఉత్తమ మైన యాపు.

గీ. వెలగు మజ్జి యనగ నైచికసమాఖ్య ...
అం. భా. ౨. ౨౭౩.

మజ్జనముచ్చవము. సం. వి. అ. ప. పురుషుల
వీర్యము, శక్తిము.

మజ్జా = మజ్జారే, అవ్య. ప్రశంసార్థకము.

సీ. మజ్జా కృపిటగంధవ మహాదిత్వాం హేలా
విహర వాస్థులిహవా. క్రిడా. ౨౩౨.

క. అతటి వస్త్వం దగ మ, మజ్జా తా బారిల్లి
వెట్ట బగమున కల్లన్, రాతిరి పోరెగ

చీకటిబాతును విడువంగఁ జెల్లుబాతియఁ
బోతెన్. యయా. ఆ. ౮౦.

మజ్జాకరము. సం. వి. ఆ. ౪. ఎఱుక, అశ్రి.

మజ్జాజము. సం. వి. ఆ. ౪. ౧. శేతస్సు
కుక్రము. ఆ. భూమిజగుగులువు, గుగులు
శేదము. ౧.

మజ్జారసము. సం. వి. ఆ. పుం. పురుషుల
నీర్మము, కుక్రము.

మజ్జారే = మజ్జా, అవ్య.

(ఆప్రార్థకము.)

మ. చనువేరంగని మింటిమానికము నిచ్చు
పోవు వజ్రాగ్ర యా, విమలదోహన్ నడ
యాడఁ బోయిటమిన్ విచ్చేసెన్ యబ్బరం
బన ... యయా. ౪. ౬౫.

(ప్రశంసార్థకము.)

ఉ. ... అగ్రజానితాపునఁ దమ్ముని చెచ్చి
పూన్పచాఁ, యైరహి చాలి ముమ్మ జొని
యంతటఁ బోఁ కిటు వచ్చెనేమొ మ,
జ్జార కఠిన్తనంకవద్యకం బొకొ యీ
ద్యుతధర్మ మకట్టూ.

చం. రా. ౮. ౧౪౧.

మ. బళేత మెనిరిదిది నిల్పడలు నేరూపయ్యలే
శేరసి, కలనం వార పరాకాభినయ
యైఖరంబు మజ్జార శో, పులయైచిత్రి
యచూ వినిర్మలకరాం భోజాతవిన్యాస
మం, చరితఃలో వినుతింప వచ్చె నటనం
రాశోమృత తన్మన్నిధిక్. చంద్రి. ఆ. ౯౩.

మజ్జాసారము. సం. వి. ఆ. పుం. బాటి
ఫలము, బాటికాయ.

మజ్జగ. వి. (సం. మార్జితా, ప్రా. మజ్జగ. క.
మజ్జగ. క. మజ్జగ.) దండాహతము, చల్ల.

గీ. మిలి యెఱుంగక తంపవల్ మిఁదఁ
బడఁగ, బొన్న మడుగు మజ్జగ బాట్టి
లేచి ... కుక. ఆ. ౪౧౧.

గీ. ఆత్మయాపతి మజ్జగ లభ్యువేళ, దాని
దానన విషింత నేని యొక ..
కుక. ఆ. ౫౫౬.

గీ. వెలయ వేగురుచుక్కను వెన్నముద్ద, వెంకఁ
జాపట్టుకొనుమజ్జగ యనంగ, గూర్పునఁ
నెలుపు దోచె. శకాం. ౪. ౧౫౫.

గీ. అడరు దండాహతము చల్ల యనంగ మజ్జ
గ, యన ఆం. భా. ఆ. ౨౫౯.

మజ్జు = మజ్జారే, అవ్య. ప్రశంసార్థకము.

కా. గాదాగ్రప్రతి పాదనక్రమ కళాకాల్యము
జ్జగ వా, రాధక్యైర్భటితోడఁ దాను
తము మజ్జు యంచుఁ గైచారములే, ప్రాధిం
నేయను ... రాజ. చ. ౧. ౯.

గీ. గంధ్రహృత్తన్మపజాటచటల పుర్వ,
పాదు లో రార బళిర మజ్జు యనంగ ...
కుడ. ౩. ౧౬౪.

గీ. .. అగ్నిర యయాగ్ని యార మేల్ గ్రీ
బాగు వజ్రా బలార నేబాగు నాగఁ
నలరుచుండుఁ ప్రశంసాములగ ...
ఆం. భా. ౩. ౬౬.

మజ్జారే = మజ్జా, అవ్య. ప్రశంసార్థకము.

మ. అవురా వారెలలేట ఖాటు ఓలు,
దొయ్యారంబు మజ్జార చ, న్ననకస్కలే
ధరి దంకకాంతు లగలే కన్యస్క
లప్పప్ప శో, పు లిలంబు ..

(ప్రబంధ. ౪౮౪.)

మట్టచి. సం. వి. ఇ. ఈ. శ్రీ. రాక్షసాన.

మట్టపల్లి. వి. (క. మట్టపల్లి.) దేవాలయము
నందలి వంటిల్లు.

సీ. మట్టపల్లెచక్కెర దా నటు పరామరిశించి
యందు లండుల పండుగొందు లరసి ...

విప్ర. ౫. ౬.

మట్టమట్ట = మట్టమట్ట. పి. మాడుట, మణుఁ
గుటలయం దగఁగల్గని, ఆధ్వని కన కరణము.

క. ఆంకిట మట్టమట్ట మూడుచు

భాగ. ౯. ౨౪౧.

(క. ర. పా. మట్టమట్ట మూడుచు. ముద్రి. పా.)

మట్టమట్టలాడు.

మట్టమట్టలాడు, అ. క్రి. (మట్టమట్టలు + ఆడ.)

మండు, జ్వలింపు. (క. గ.)

మట్టగట్టి. పం. వి. ఇ. శ్రీ. గర్వాంశము,

మట్టిక = మట్టిక శి. (క. ర.)

మట్టమూయ(ము.) విణ. (మూయము +

మూయము.) ౧. మూయి, మిక్కిలిచక్కరి.

ద్వి. ఇటువలెఁ శైలికేరి యొవ్వరి నిట్లు, మట్ట
మూయ విధి పట్టి మలకలఁ జెట్టు.

ద్వి. హరిశ్చ పూ. ౧౩౦౯. పం.

చ. మణుడి యటంచు రావ యని మూసు
యటంచును నల్లఁ డెంచు నం, దణకును
నన్నిచావు లిడి తప్పునల న్మట్టమూయ
గుడ్డలన్, మురిపెముల నిర్వూపముల
మోహము లెంచి నిశాటచిక్రము, ల్లిరఁచె
లకొంగి యంగనలు గాగి మకోధనపశ్యతో
హురల్. దశా. ౨. ౩౬౬

ఉ. పెన్నెడు శేర్పినాడెవుర యానుట
మూయపుమాట లీవు నా, నీన్ని దలంప
శేమిటికి నిప్పుడు దొసము పెన్న చేసి యా,
దున్నవయాలికొని గడుదొడ్డగఁ జెప్పి
ధయంబు నూపి చ, క్కన్నును దద్దఁ జెట్టి
యణుకంగఁ దలంచెను మూసు మీవగల్.

పారంగ. ౨. ౧౧౮.

౨. నికృష్టము, అధము.

క. మట్టమూయయాడుతన మొ, క్కట్టియ
నడచుపని య దెంత గల దదని కతిం,
డెటువలె వలసిన నటువలె, ఘటియింపక
గలఁ డటంచు గర్భమూ డెనినన్.

ఉ. రా. ౨. ౪౯౩.

౩. అదృశ్యము, కానరానిది.

సీ. హరినిచే మట్టమూయ మై చే నెఱుంగని
చిత్తహారునకు పంజీకరణి ...

చిత్రశా. ౨ ౯౫.

౪. మిక్కిలిమూయ, మూసము.

ఉ. మక్కువఁ దెల్పి యొక్క మట్టమూయల
రాకొనకుండు వచ్చి నా, నెక్కువమట్ట
మంపు వచియించి గళిమణిఁ జెండ్లియాడి
నన్. ఉ. హరిశ్చ. ౨. ౯౩.

క. గుటలు డట్టతలు నటనలు, మట్టమూయలు
జాటునగలమాటలు వింతల్, గుటిలకయూ
దెలిసి పాణుండు విటవిద్యకు దిరుదు నేని
కకవిక నగుచున్. ప్రబంధ. ౬౧౮.

క. వినమే వొల్లిటితపసుల, వనికలకున్ లోసు
గానివారలు గలరే, మన మనఁగ నెంత
గరఁగక, మన మనఁగా నెంత కలికి మట్ట
మూయకున్.

పారంగ. ౨. ౧౩. చంద్ర. వి. ౧. ౫౨.

మట్టమూయరనము. వి. (మట్టమూయ +
తనము) మిక్కిలిమూయ.

ద్వి. కుటిలకుత్సితములు మోచిమారములు, మట్ట
మూయతనములు మందు మ్రోచుటలను, నట
మట్టంబులను ము మైవనచెల్లెగములు.

ప్రభా. ౨. ౫౦. పా. ౯. పం.

మట్టమూయలబండి. విణ. = మట్టమూయ
లాడి.

ద్వి. మంతు దివ్యుని మటుమాయల అడి.

ద్వి. పరమ. ర. ౨౯౮. పా.

మటుమాయలాడి. విణ. (మటుమాయలు + అడి) విక్రీణి మాయలగిలది.

క. జటిలగుండు నమ్మటుమాయలాడి పలు
మలు విక్రమంబులు గా వగచి

విప్ర. ౩. ౨౦.

ద్వి. నాథ! యాధమ నమ గావు మమయ,
హాటిమాటికల బుద్ధులకు మాయలాడి,
మాటలు నజరవి ము విచారిం

ద్వి. పరమ. ర. ౨౯౯. పా.

చ. అది మటుమాయలాడి ముం గుంటి
విగా ...

పాఠం ౩ ౭౦ దృ. ౨ ౩౭౫

మటుమాయలాడు. విణ. ($\sqrt{\text{మటుమాయ}}$)
మాయావి, టక్కురి.

నీ. మటుమాయలాడ నమ మాయలాడి న నంక
మాయలాడ ననంకను మతకరి యన

నీ. మాయావిపాంక మగును

అం. భా. ౨ ౨౮౭

(మటుమాయలాడు క్రొత్తప్రాతప్రతులను)

ద్వి. గటలు మావకుడు తప్పినమాట లేల, మటు
మాయలాడ ముమ్మాటి కీవు.

ద్వి. పరమ. ర. ౩౦౦. పా.

ద్వి. . మటుమాయలాడు, హరి మీర
లాతని యాడుమాపంబు, చివ్వకీ మకకన్న
జగములలోన, న వ్వగు.

విష్ణు. ఉ. ర. (౩. ౯.)

మట్ట. వి. (క. మట్ట.) ౧. ఆఫలు మున్నగువాని
తోడ.

క. ఒండొండ మట్ట లెత్తుకొని నేలమ
ట్ట వియుచు నడవం బనులు నెడం
దిగి . భార. విరా. ర. ౨౬౫.

నీ. డివ్యత్రుచ్చాద్విమన్వానా ధావమానా
స్వమంతకం. సం. భార. విరా. ౫౫. ౩౬.

చ. . మంక తిక్కనవం గాక మట్ట లెత్తుకొని
యొస్తు గలపాదమ టడవులు చొరంబాటు
డిడికిడిపడుచు మరుచు. ర. ౩౩.

౨. పత్తకృంతము, అకువోడిమ.

నీ. పత్తకృంతంబు మట్ట నా వలు .

అం. భా. ౨. ౩౩.

౩. (౩. మడర్) కొచ్చెచ్చెట్టు తాటిచ్చెట్టు
మె. వానికమ్మ.

చ. పూగయర్ గినిం, బనక ౭డుమట్టచే.
అము. ౧. ౩౦.

నీ. వారికేంట్ల మట్టనన్నడిమిచాచు, దళము
లందమనాలె సంతిలేను గాఱు, నేనేకా
పాకలయందు విశ్వరూముగ, జగతి
నెక్కడి వేలేటిపాటి నదులు.

భీమ. ౨. ౫౩.

౪. తాడి మెలలగు చెట్టు, చిన్న చెట్టు.

నీ. పట్ట గీడుక పై బట్టులెన్నరిచేత కిడుక
జేపెరి దీవినినవున్న, అం. మరా. ౫౯.

(కృతం) ఈతాటిమట్టులు ఇంక పదివంకత్తర
మలకు గాని పట్టు కావు.

జ మట్టగింజు, మట్టగింజు.

మట్టకము. సం. క. అ. న. నడివప్ప.

మట్టగింజు. క. (క. ($\sqrt{\text{మట్ట}}$)) ౧. పెకలింబు.

ద్వి. గంధితం బనువ్వనరిలియుం జల్లి, పెం
చాడిగా మట్టగింజి గెప్పించి
౭౫. తు. ౩. ౪౯౯. పం. ౭౪. పా.)

౨. తొలిగించు

నీ. సంజె దల యంటుకొనుట వత్తుంబు లేక,
మజ్జము చేత విరి యాకు మట్టగింజి,

మట్టగింపు

67

కాల్చుటయు విడి గలను దల పులుకుట,
భక్త గలభావి నల కక్షభ్రమములు

డి. శకుం. ౪. 2౯

నీ, చెలి యేల తనకేం జిహ్వా దీవియ నంచె
వానిపోయగ మేల గావడించె, నది యేల
వృత్తిల మది వారి వృత్తిచె మించి తేల
తాలిమి మట్టగింప నుండ్రా. ౪. ౧౪౮.

మట్టగింపు. వి. (√వట్టగింమే.) మట్టగించుట,
పెకలించుట.

ఉ. . జలజులలకుం దలనంపు శోకనం,
పారము మట్టగింపు నెలబానిక కతు
మోనునొంపుం, గాగరినంబు మంపు
కనఁగాఁదగఁ జీకటినంపు పెంపుగాన.

ల వి. ౪. ౪౧

(ఇందు రెండవపాదమున య భంగము.)

మట్టగిడును, వి. మత్స్యగిలేశము, ఒకజాతి
చేప. (శ. ర. వట్టగుడిగు బ్రా. మట్టగిడన
అని వా.)

మట్టపలక. వి. (మట్టము + పలక) మట్టము
చూచెడిపలక. (శ. ర.)

మట్టమధ్యాహ్నము. వి. వి. (మధ్యా
హ్నము + మధ్యాహ్నము) కొంచె మైనను
పాచ్యుకన్యలు లేని పగటి నడిమిభాగము

గీ. మట్టమధ్యాహ్న మిది శుభామధురవాణి.
యర్హ మిహ్నిం బభ్రామిం 2వయింప.
పాదం. ౧. ౧3౬.

మట్టము. వి. నం. మరమ్, క. మట్ట, త. మ.
మట్టమ్.) ౧. నమానము.

గీ. మిల్లం బల్లంబు గట్టప మెట్టు నొక్కఁ
మట్ట మై యిది ననుసార
భార. ఆహ. ౧. ౨౨౦.

మట్టమునీయు

నీ. కలహంపడువులు గాల్గొందు దొడగ నా
వట్టంపునడవులు మందటిల్లె .

కు. సం. ౯. 33౨.

౨. వామనము, చాటిడి.

నీ. తులుచ కొట్ట తురుణ కొటిక తుమని
పట్టు మట్టిపి పట్టము మట్టపము గా, నను
గొనప గొనిన నుని గిఱికి రంగణా
యనఁగను వామనాఖ్య దక్ష.

ఆం. భా. ౨. ౧౨3.

ద్వి. మట్టంపుఁ జిగురగమ్ములు నొంగలింపి,
దట్టంపున బొత్తి తళతళ మిందు.

నవ. ౧. ౯. పా. 2. పం.

ఉ. చూ, పట్టునిల్వకంకణిభల్ నయ
శత్రువ మాచరింపఁగా, మట్టపుటూర్పుల
శ్రేణులు మంజుశోకురంగపుగనుల్,
పట్టపురాణిరీతిఁ గనుపట్టుకొరమఁ జూచి
యున్నచు. పేం. పంచ. ౪. ౧3౪.

(రాణిపక్షమున సమానము.)

3. అల్పము, తక్కువైనది.

క. ఇదిగదమున రుక్మిణీమదిఁ, బువ్వులం బరి
మళములలోలఁ బొలుపుగ నెత్తెం, బుచ్చా
యి గలఁ శారీరి, మవ్వము దిగఁ దొడఁగ
7లపు మట్టం బయ్యెన్.

ఉ. హరి. 3. ౧౨౧.

ద్వి. వట్టంపుఁ బొడవున నొకైవస్య, చెట్టు
క్రిందటిపుట్ట చేసినయిందె.

ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౧2౭౧. పం.

వి. ౧. శిల్పసాధనము.

(నీటివట్టము, నూలవట్టము మొ.)

౨. కొలఁది, మితి.

ఈరా నముద్రపుమట్టము, భూమిమట్టము మొ.

జ మట్టపలక, మట్టమునీయు.

మట్టమునీయు. ౨. ౨. (మట్టము + నీయు)
నకింపఁజేయు.

క. ... న, దర్శకుడైనవాడను నిర్మల,
మరిచే నశురాశివల్ల మట్టము కలుగన్ ..
భాగ. ౬. ౪౯.

మట్టనము. విణ. ౧. వామనము, పొట్టిది.

పీ. కులుకు కొట్ట కురుణా కొటిక కురుకు
మట్టు మట్టి మట్టము మట్టము గొ, నను
గొనవ గొనిన గునిన గిజక తింగణా యనఁ
గను వామనాఖ్య దవరు

అం. భా. ౨. ౧౨౩.

అ. పరిమితము.

చ. పెనిమిటి దంపరాడి నని పెంపునఁ
గ్రవ్యులురాఁక కీడియం, బును నీరిగండ
మున విరుణు మట్టిక యుండఁ దగున్
బొలంతి తే, జాఁగ గడు నిప్పు మట్టపు
సామ్యులతోఁ గలుమాపున్ రసో, దగ
కలి కొప్పుతో మిగులఁ దార్కొను
మత్తెపునే పొట్టుతోన్.

యయా. ౪. ౧౩౪.

మట్టనీ, విణ. వామనము, పొట్టిది; వామనాడు,
పొట్టివాడ.

పీ. పొట్టి ముట్టి గిటక పొడి పొడదు గున్న
కులుకు కొట్ట కురుణా కొటిక
కురుకు మట్టు మట్టి పట్టము పట్టము
తింగణా య నగను వామనాఖ్య దవరు.
అం. భా. ౨. ౧౨౩.

మట్టాడు = మట్టు. క. క్రి. (మట్టు + అడు,
పొట్టమున) ౧. ప్రోత్స.

ద్వి. ముగిఁ బులర్ ఖిల్లాకములు గజంబు
లును, గట్టెండతాఁకుడఁ గడపు నై
సొచ్చి, మట్టాడి కలఁచున మడుపలు గిరిగి.
రం. రా. ఉ. ౪. ౨. పొ. ౧౩. ౪౦.

ద్వి. మలయానిలమువంట నలి వచ్చి వచ్చి
యనిసిండు మనలి మట్టాడుతో యమము.

పండితా. పురా. ౨౯. పొ.

పీ. ౭లిమి పెంతుటియని బరసైవ్యకరుల మట్టా
డులు తుంగలో నాడునట్లు ...

కవిక. ౧. ౧౩.

పీ. భురముల కృష్ణాగరముల రొంకిగా నుం
కించి మట్టాడు నొక్కమాటు ...

భాగ. ౩. ౪౧౫.

అ. మళియ, పీడించు.

మ. మలయాద్రిక్ కల నై వెలంగడు మరు
స్యస్తేధ ముక్తుంకరన్, కలరామాపుకు
డెచ్చరింపఁ బథిక్రూతంబు శేషేటిశృం,
ఖల మట్టాడ ము నైత్యమాంధ్య భరసాగం
ధ్యంబుల ద్రావ ధా, రలతో తరడు
మ్యుక్ జలజప్రద్రవన్ లక్ష్మణా.

చం. రా. ౬. ౧౧.

స్లో. . ముక్త పథిక్రవర్త.

కం. చం. రా. కీర్తిం. ౫.

అ. క్రి. వ్యాకించు.

ద్వి. వహనీయతర మైన మణిపండలముల,
మహిమ దిక్కులవల్ల మట్టాడునుండ .
రం. రా. యు. ౩౨౩. పొ. ౫. ౪౦.

మట్టి. పి. (గం. మృత్, ప్రా. మట్టి, క. పట్టి)
మన్న, మృత్తిక

పీ. అర్ధచంద్రునితేట నవకుంచు లలాటపట్టిఁ
చీర్చిన గంగమట్టితోడ ...

మనుచ. ౩. ౩౧.

పీ. మృత్తికావ్యాయము లో మిత్తిక యంచన
మట్టి యం చినగను మ స్మనంగ ...

అం. భా. ౨. ౫.

చ. .. మట్టికొలెన్, కీడియము లంట
దోపి పృథ్వీమణి వామల సానులము
లన్, దడవి కరబ్బుచున్ బురి నాధుని
త్రూల స్వపాలనందవర్.

మనుచ. ౪. ౩౦.

(మట్టికాని = మట్టిరంగు గలదట్టి.)

సీ. చిప్పకొండటి పోడిశిరసునం దిడినట్టి జగి
మట్టివర్ష్యాను సాగకు పొలు

చం. రా. ౨. ౬౧.

సీ. గడిదంబు మట్టిచల్లడముపై ఓంగారు పాటి
యెంగు లొకింత బాలుగట్టి ..

ఉ. హరిగ్న. ౨. ౫౨.

సీ. కనుమేరు గిరివూడి తరుణాతపంబునాఁ
బలుచని మట్టిగుప్పటి యెంగ

శు. ౨. ౨౫౨.

జ మట్టియైలము.

మట్టిండు. క. క్రి. (మట్టి) క్రి క్రించు

సీ. .. పుష్పలహర, కలములఁ బోసెయ్య
దంతావళించులఁ గోలె. మట్టించుయ్య
ఘోటపిముల, మేను ద్రొక్కించుయ్య

భా. రా. యు. ౨౯౧.

సీ. మట్టిండుఁ గలవ సామ్రాజి తేజీలచే
మత్తారి రాజన్య ముక్తముల ...

చిత్రభా. ౧. ౩౪.

క. ఇట్టివమలలఁ గని చే, పట్టె జమేందర
స్వనింశ పాద్యులఁ దాడి, మట్టిండు యెరి
శిరములు, ఘోటాగా కలార ఘోరభుర
పుటపటలిక. రామా. ౧. ౧౦౫.

౨. నడమిచు.

వ. . ఘోటారంధ్ర నిశ్శ్యావ గంధవాహ
ప్రవాహం . నడలు వాహంబు దగ మట్టి
నడ నిట్టి మట్టించుచు ...

మమవ. ౪. ౧౦౫.

మట్టిక¹ = మట్టిక. వి. గోరుచిక్కడు శి.

(శ. ర.)

మట్టిక², వి. (మట్టి) పాడపిము.

ఉ. కట్టికవారు వారె సుఖభా మన కాను
పదంబు తెంపురా, మట్టిక నిర్వి గ్ధవయి
మార్పడ కేవలకావ మూడి

చరిత్ర. ౨. ౩౯.

మట్టియైలము. వి. వి. (మట్టి + యైలము) మట్టి
నండి తీగుడు భృగి.

(భృగవ.) మట్టియైలము వింక గా నుపయో
గించును.

మట్టిమల్లాడు. క. క్రి. (మట్టి + మల్లాడు)
పాడచేయ, భృగవముచేయ.

శ్రి. విద్యుత్తులైలంధరి మట్టిమల్లాడి, నడలు
గోరాడుచు కలి లేని మోయ.

కం. ౧. ఉ. ౨౯. పా. ౨౯. పం.

వ. మహానక్రియ సమద్ర క్రోడంబునం
బోలె విక్రమాగ్నిక్రవంబున నుత్కురిగిరి
యాశక్తారి నేనాన క్రోధరంబుఁ జొచ్చి
కోధించి కలంచి కలగుండునేనీ మట్టి
మల్లాడి వెరఁజి వెంపరలు పెట్టి వచ్చి
పోయిన వెరు వెలుంగుక .

సీ. శకుం. ౩. ౧౨౬.

సీ. పెట్టిమల్లాడిరి మదసానజంబులఁ బుంజన
పదములు కురకాలము. సీ. వార. ౫.

మట్టియ¹ = మట్టి. వి. ౧. క్రి. కారి
రెండవత్రేలికి ధరించు అధిగా విశేషము.

సీ. లలితంబు లగు పెట్టియలవస్త్రు దింపార
నందకైతడి నడ నల్లరచ్చి ...

భార. ౬౦౨. ౨. ౬౪.

సీ. నమకలత్రేళ్ల మట్టియలుఁ కిల్లం క్లిడి
పొరువట్టుముఁ దెట్టెఁ నై నొకర్త
అను. ౬. ౧౨౨.

౨. మగవాడు కారిరెండవత్రేలికి ధరించు
ధూమణిశేషము.

కీ. మట్టిను లొంగిపోయి కట్ట దాడగ నేల
నందంద మునిగాళ్ల నవ్వించు .

భార. విరా. ౨ ౨౫౦.

మట్టియో. వి. (౧౦. మట్టికి. ప్రా. మట్టి
అ.) మట్టి, మట్టి.

కీ. కల్పింప నేర్చి గిరిమట్టిమూడక నత్త
కాపుండ్రకములు పోల

కాశీ. ౧. ౩౩. భీమ. ౧. ౪౦.

మట్టి. ౧. క్రి. ౧౨ క్రి. మట్టి.

న. కొడుకులపాటు మంచి కడగింప పెరి
ర్పక దణ్ణ లొక్క యు, మృడి వన
బాదరేఖని మట్టి దలంచి వనం
గ్రహంబుకుల, వడిగిన గొమ్మ లొద్ద
కొని వాకులు విచ్చి ఖురాగ్రహితనం,
బడమిల నెల్లప్పుడు

హరి. పూ. ౬౦. ౨౩.

న. ... తనకంటె దానిపాలరన్, నెల
నెడ మట్టికొంచు బోర నిర్బర గర్వము
నుబ్బి కింకనున్, పెరియగవచ్చి యా
యసుర మించె మద్రగ మహాననీతిన్.

ప్రభా. ౧. ౨౧.

కీ. పెట్టినమల మదగుల మట్టి కలప, బడ
బడవ్వని పెడలు బుడవములంద, జలంప
చిలువనికలు జిద్దరేలు .

మనుచి ౪ ౧౩

౨. అదగిండ్రిమ్మ.

మ నను నాకళ్ళప తామినములలోనన్
భవ్యగా నేయ ము, క్రవయద్యామము చాల్చి
వామనునిచందాన న్నలి స్వత్యే ..

హరి. ౩ ౩౩

౩ అభివర్ణించు.

క. నెల మట్టిపెట్టుగము నె, పెల్లమట్టి
నడలునగవు నెత్తములకున్, దలకట్ట

లెనయద గున, దలమట్టి గనుగవయు
నితంబిని కొప్పున్. రా వి ౩ ౨౩

౪ బాధించు

న కనుగిని ఏ లి దానిగవ గన్నల
బాదినదాని నేయు నా, మనసిజా
డంచు గోయలలు మట్టున
కు. ౧౦ ౨ ౧౫౩

౫. చుట్టుముట్టు, అవించు

౬. చిదకవల్లగివి ముగ్రహంతు నా,
మనసున ఘోరదర్శకలు మట్టిన నంద
మిన్నముట్టినన్ ఈ హరి ౨. ౬౦.

౭. పడవేయు.

ఈ మట్టియ నింపనలకు మాలమిగ్రుత్త
వం. లెనక, మట్టిలు గ్రుచ్చియె
యను భూరుహచందము నావకట్టగా,
మట్టియ హరి ౩. ౪౪

౮. ప్రవేశించు.

౯. ఇచ్చింబున వకులవందమందు నేమును
.. మచల్లంబు మట్టి, క్రిచ్చంబు మట్టి.
ఈ హరి. ౨. ౩౩.

౧౦. ప్రసరించు

ఈ. ఇచ్చుకు వచ్చింబు చిచ్చించుల పైవ్యము
లేనిలిండియన్, నిచ్చలు పాధునంగమును
నిర్మలకాంతియు కాత్రిబోధనుల, మచ్చిక
లోన బాని పెలి మట్టినిలిక్రము నాగ
నితయ, న్యచ్చుల యేవహాన్మత తమ
బు ఫలంబా యెలుంగ నేర్తుమే.

భక్త్య. ౩. ౨౨

౧౧. ప్రవేశము, హరి.

ఈ .. పెరియం బనించి యొకవట్టుని నిల్వక
యాగ్రమించె గా, కం బరితాప మూన
నగ గా? మొగిర్గింపంద లక్ష్మణన్.
అమ. ౪ ౧౬౦.

చ. ఒకవరక గవ్వ గూడ జను నూరక
గవ్వలువాలు నాడు పల్కలుం బొరుగిండ్ల
శ్రేణు నొకమట్ట నులర్చు చుంటిరొడ
ముం, కెండ్ గడలించు జార ధారుణిన్
శ్రీ. భా. 3. ౨౮

గీ. దిగ్గకతమున సుకీసులచేర్చు వాని, చనును
బరికించు దొడవుల యునికెమట్టు, మచ్చు
మర లేక యుండ నేమటక యోము, మిగుల
మొగగరిక నామెలుంగులతోడి.

కళా. 2. ౧౦౦.

(ఉనికెమట్టు = నిరాకృతము)

౨. అందము

గీ. .. వాల్మీకి కీర్తింబు వైచి వచ్చిన చెల్లు
జడ యొకొనునాటి గవురు నాడు,
నొయ్యార పెలుంగునా మూని వచ్చిన
నీటు, మనోభూషణ దండనాటిమట్టు దిట్ట.
విజ. వి. 3. ౧౩.

3. విధము.

చ. కొండ్రుచుచ్చలబాగుగ నాడువే బోవు
సూక్ష్మమలరేక బట్టి నలు కడలుపుల
గులమట్టన చట్టంబుల కగయునాక
బాగుంబులగురుకున . ప్రబంధ. 3౮౮.

౪. అమరిక, కుదిరిక.

గీ. మనన నీత్రలికి మట్టయినా యని కడ
ప్రేలు ? ట్టి యుంగముం చెట్టు
దళా. ౯. ౨౨౩.

౫. కుదురు, మూలము.

చ. అనికము గోగవగ్రహింప వంతులొవటు
లిచ్చు శ్రేమవులో, నొని చను భూమిలోత్ర
ముల గోవులవాడవచ్చి నృహీతలం, బడ
యము గ్రుంగి మట్టవిసి
కు. సం. 2. ౯౫౫.

౬. (క. త. మట్టు) మిలి, మేర.

ఉ. పట్టంగరానినానామన వైశాని తోడిన
తెల్ల బల్లె తే, మట్టున గట్టి మట్టు మిది
మానవమంత ధరిత్రోపలం, బట్టని యట్టి
విద్యలకుం బూగలు గట్టుదురు .

అహ. 3. ౫౫.

క. తనయుం డయ్యెను గనుంగొన, మనమున
శంకించి కొంతమట్టుకు దైర్ఘ్యం, బును
తచ్చుక, కను విచ్చుక చూచి ప్రేమ
కలిపం దనుచుక. ముగ్ధులు. ౨. 3౮.

క. మట్టుటి కలక నీతం, దొడ్డినమడుమున
దనోధనుం బరాశయినిక, నట్టెటం బట్టి
మంపన, కట్టా కందర్ప కుసుమకాండ
ములవడిక. కకు. 3. ౧౧౪.

2. పరిమాణము, కొలండు.

క. చట్టపుదేవి వ్రుమగిరి, పట్టి న్నాయమ్మ
జూచి పడవకతనక, నట్టెవికనా నే
ముండల, మట్టెలుంగనా కంటికిం బ్రమాదం
బాదవక. కాళ. 3. ౧౧౭.

గీ. మట్టెలుంగక యాకు మడుపు లొంగుట
యొద్దం బడలించ బక్కకు దివివకుంబు.

దళా. 2. 2౦.

౮. మిక్కిలి, కట్టుబాటు.

గీ. నట్టుతో సంపాదిమట్టున జాబ్బాల దని
గుంతు వని మారదత్తుతోడ .

కుళ. ౧. 3౯.

9. ఆస్త్ర యావరాజ్యాధిపతినిగ, జేత
నని తండ్రి తెలగి యయోధ్య, బట్టంబు
గట్ట భూపతి కమకట్ట, మట్టు విడిచి యట్టి
మంధరయ్యుడు.

రం. రా. కాల. ౫. పా. ౨౬. పం.

౯. అధారము.

గీ. చరమాంగతా పాకతేభుండు కిత
కచ్చుపరి జాగ్రదిమట్టు. హర. ౬. ౪౦,
౧౦. పాణి.

క. నల మట్టునెయ్యగము పె, సైలపట్టు
కడల్పనగవు నె క్కమ్మలమం వలకట్టు లైవ
యకుగుణల, కలయట్టుగనుంగవయ నితం
నిది కొప్పున్. రా. వి. 3, ౮2.

౧౧. త్రొక్కన్.

గీ. బలనికామము కాలివట్టుల నడంపుక, గట
కమాను నింక వనుచు నుక్కలమహిళ
దనుదివమ్మును నెలచు. పారి. పీరి. ౨3.

నీ. తనకాలిమట్టుచే ననులకుఁ జొరరానికాం
తారములు చాడకట్టు వడంగ .

రా. వి. 3, ౪౯

౧౨. ౧ కామనము, పొట్టిది, తక్కువది
అమ్ము.

గీ. పొట్టి మెట్టి గిటక . తగుని మట్టు
మట్టిసి మట్టును మట్టకము . . రింగకా
యనగను కామనాభ్యు దనరు

అం. భా. ౨. ౧౨2.

ద్వి. కట్టుపాదంబులు మనలెప్పు మేను ...

పండితా. పీఠ. ౪౦. పా.

నీ కళకెంపు వట్టు గాఁగల నింక వనియె
ముఖాంబులు నెల వెల్లెనై యెఁంగ

కవిరా. ౨. ౧23.

౨. నుండకము.

కం. మట్టుఁజెట్టిదవని, పట్టుననున దక్షి
ణంబు పార్శ్వపుగవనిక. భీమ. ౧. ౧౦౧.

నీ. .. జట్టి రూపివపట్టుఁ బుట్టుము ల్పట్టుగాఁ
గట్ట నేమి. నీలా. ౨. ౮౮.

3. నీరము.

కం. కట్టువడి విధయోనులఁ బుట్టుచు, గిట్టు
చును నెలలఁ జొందితి ఏ కావో, పుట్టుపు
చావును మానవును, పట్టుగ రామేశలింగ
మధితానగా. రామే. ౪. ౧౧౨.

మట్టుకాకర. వి. (మట్టు + కాకర) ఒక
దినసుకాకర, కల్కలము. శి. (క. ర.)

మట్టుకొను. ఆ. క్రి. (√మట్టు) వరురుకొను నెల
కొను.

గీ. చిత్తజాతుండు కనుమాను చేసివాడొ.
మన వి సంబుల విక్రొంది మట్టుకొను ...
విక్. ౧. ౧3౯.

వ. ప్రదక్షిణ గ్రహణంబులఁ బరిధినించి
మగుడ నెట్టలేక మట్టుకొను ననియును.
మనుచ. ౪. ౨2.

మట్టుకొలుపు(ల్పు). కం. క్రి. (√మట్టు కొను)
మట్టుకొనఁజేయు.

నీ. కలలితపత్ని ద్విచంద్రికఁ బగరు మనయుల
తాపంబు మట్టుకొల్పి. విక్. ౨. 23.

మట్టుచేయు. కం. క్రి (మట్టు + చేయు) చిక్కఁ
జేయు, సమాప్తముచేయు.

ద్వి. అందితంబుగి వట్టి యపుడు చేరికొని,
మంచిది నీపని మట్టుచేయింతు, నని కడ
లేనికానాంధకారమున, మునిగి, సామ్యులు
దీసి ముల్లగాఁ గట్టి.

ద్వి. క. పా. ౧. 2౧౮. పం.

(పని = లేనితము.)

మట్టుపడు. ఆ. క్రి. (√మట్టు త. మట్టుప్పడు.)
౧. అడఁగు, నశించు.

వ. . అమ్మపురుషులు మాఁడన్నల నెఱం
గున మహాశివంబు నూని మహాశివశివంబు
మట్టుపడం చేర్చినం గోపించి కుమారుండు.
పారి. ఉ. రా. ౧౨2.

ఆ. చదువు చట్టుపడియె కాన్తంబు మన్నయ్యె,
బుద్ధి పురుషునెఱ బుణ్య మడఁగ, నీతి
మట్టుపడియె నిర్మలజ్ఞానంబు, మట్టుమడిగ
బోధ మూరిచోయె. భాగ. ౬. ౧2౫.

౨. చచ్చు.

గీ. మఱియు దనుజుడు కాబడి మంత్ర
మహిమ, బుద్ధిశక్తిని జేమాత పటల
భయము, మృగపరిస్థితి నిర్మలపన
యెడు, మట్టుపట్టుచే నేనె నాయుని మృగ
నిశ్చలం.

జై. భా. ౫. ౧౪౫.

గీ. వాతవిప్లవం నగవాక్య వజ్రం నాచు,
ధంబు నాగేంద్ర మనుమంబులెంతయు జేసి,
వలయు నీమేల మ్రొక్కగింప మలయవన,
మందు ముంత్రంబుల గాని మట్టుపట్టుచే.

కవిరా. ౩. ౧౪౯.

౩. కువరుపడు, నిరవధుడు

గీ. తల్లి వేదాంతాత్మ్యం నరకస్థితిని మనసు
నా కేమిట వట్టుపట్టుచే, ప్రభోధ. ౫. ౩౩౦.

వ. ఘోషారంభం నిశ్చయం గంధవాచా
ప్రవాచంబు వెడలు వాచాంబు దగ మట్టు
పట్టుచే మట్టుపట్టుచే ...

మనచ. ౪. ౧౧౫.

మట్టుపట్టుచే. గు. శ్రీ. (మట్టుపట్టు) కువరు
పట్టుచే, కాగితము.

గీ. గుండె నిలుగ నలిసి కాకుత్స్థయ్యుడు,
దెట్టకేలకు వైద్యుని మట్టుపట్టుచే

జై. భా. ౬. ౩౦.

గీ. తమతండ్రి చేసిన తరుతూకాది భగ్యము
దృఢంబుగ జేసి మట్టుపట్టుచే ...

కావ్యాది. ౧. ౧౧౬.

గీ. చిట్టాడునిగ్ధులొక శేషుల వెనకనడెందు
మట్టుపట్టుచే నాననము వంది ...

శారంగ. ౩. ౧౪౯.

౨. తగ్గించు; చాలించు, విరమించు.

ద్వి. అవిరళగతి నాకు లల్లాడకుండ, బతుక
సంపాద మేర్పడ మట్టుపట్టుచే ..

ద్వి. చాణక్య భా. ౧౬౫. పం.

గీ. వెలయక గమలోద్భవనివారజేడి నీల,
కంఠ సతిచేడియు ననూనగానల్యం,

మాధురీంద్రమందు మట్టుపట్టుచే, నాగరి
రతివరితాత్మకమృత్యుచ్యయము.

మా. న. ౨. ౬౨.

(నలవత్సరమున.)

క. .. బోలులు కేటర్, మట్టుపట్టుచే యా
తెంతల, పొట్టును లగుపొడల జేరి పొడ
లెడు జేడ్డున. చంద్ర ౨. ౪౯.

౩. అలంకరించు, ధరింపజేయు.

గీ. ... వలసినసాములు మేన మట్టుపట్టుచే.

వనచ. ౬. ౫.

గీ. అంగుళీయకముల వలసినసాములు మట్టుపట్టుచే
మా క్రితమారముల మట్టుపట్టుచే ..

దశా. ౨. ౧౦౩.

మట్టుపట్టుచే. గు. శ్రీ. (మట్టు + పట్టు)
౧. అలాచు.

వ. .. నిన్ను వంటివలె భావించి గాననా వారి
కావ్యనాథులయలు చాలి చూసి తమ
దొడ్డివట్టున మట్టుపట్టుచే.

కువల. ౩. ౪౩.

ఉ. గట్టుల మట్టుపట్టుచే మట్టుపట్టుచే బట్టిక
యట్టికట్టుచే, దిట్టతనంబు వాని పొల
దిండికి లోడి గాని వెంటగా, మట్టు
సహించుచు ... ఉ. రా. ౫. ౧౧.

౨. చింత, కఠించు.

వ. ... మాతండ్రికలనిభూర్వజైరంబు దలంచి,
మట్టుపట్టుచే గాని వ మట్టు పట్టుచు
గట్టుచు ... భా. రా. కిష్కిం. ౬౩౩.

వ. ... తోలుపట్టువుల మట్టు మొదట మట్టు
పట్టుచే మట్టు మొదట మార్కళించు గొట్టి,
దశా. ౬. ౫౫.

గీ. ప్రళయార్థ మారకాలింటిగా నరియించు
మధురైలగుల బట్టి వట్టుపట్టుచే ...

ఉ. రా. ౨. ౧౩.

౩. తెగకొట్టు.

వ. ... కడంబు పెట్టకడఁ దోచ నెట్టుకొని
గట్టుచట్టువల మట్టుపెట్టుదిట్టువెను మొగంబు
గాఁ జూచి ... చం. రా. 3. 21.

ర. సమాధానపఱుచు.

గి. జగతి నాదిప్రకరం దయాచకుఁడు గాన,
నింటిలోపల ధాన్యంబు లెత్తుకులేళ్ళ, తోను
లిక బూటఁజూచుకు గడువఁ గూటి,
దిడ్డలను నేగితిని మట్టుపెట్టకచ్చు
కుచేల. ౧. 32.

గ. తుదురుపఱుచు.

ఆ. ఇదియ పర మటంచు నితరచింతలు వీడి,
మనసుఁ జెడరకట్ల మట్టుచెట్టి, తోనువ లేక
నిలువఁ గోర్కెలు ధరియించు, మనసులోన
నుంచునుపాను తేను. చెన. 3. 22.

మట్టుబచ్చేరి. వి. ($\sqrt{\text{మట్టు}}$) దుంపబచ్చేరి,
అపోతక శ్రి. (శ. ర.)

మట్టుబీలు. వి. ($\sqrt{\text{మట్టు}}$) ఒకదినుముడిఁ శ్రి.
(శ. ర.)

మట్టుమిగులు. ఆ. శ్రి. (మట్టు + మిగులు)
అతిక్రమించు. (శ. ర.)

మట్టుమీఱు. ఆ. శ్రి. (మట్టు + మీఱు) మీఱి
మీఱు, అతిశయించు.

నీ. చెలువంబు నెగడఁ దీర్చికొత్తకడూరి
పట్టెలమేల్చిది మట్టుమీఱు ..

చంద్రి. ౧. ౧౦2.

గి. మారకమృతవాఁడికి మలుచునూట, మార
కమృతవాఁడికి మట్టుమీఱు, చంద్రికీరణ
మృతంబు కుకళారితో, చంద్రికీరణమృ
తంబు జూత జలదరించు. విజ. వి. 3. ౮.

వ. నెట్టక నాగట్టుదొరపట్టి యెట్టతేలవ మట్టు
మీఱి గట్టువం బట్టరానితమకంబునం దట్టు
కడి ... కమ. ౨. ౧౮౦.

మట్టై' = మట్టియనీ. వి. శ్రిలు వారి పెండక
తేలికి ధరించు అధరణవిశేషము.

కా. మట్టై లోయగ గర్వివస్తుగవ కంఠం
బంద . మనుచ. ౪. ౬౮.

నీ. మట్టైలు పిల్లంగు మఱి వీరమర్దియ నెల
మిని దొడిగఁ దొయ్యలి యొక్కర్త ...
యయ్య. ౪. ౮౯. ఆం. భా. ౨. ౧౫౧.

మట్టై' = మట్టియనీ. వి. (సం. మృత్తికా.
ప్రా. మట్టి. ఆ.) మట్టి. మా. (మట్టైకన్నె.)
జ మట్టైకన్నె.

ఉ. .. ఆనగకంటివేల్పురా, పట్టపుదేవి తద
రణిపాలకు ముంగలఁ గోడవ వేడవ ల్మట్టై
గయ నృసింహస్వరులు మండతలంబుల నిర్వి
భక్తిఁ జే, పట్టి లలాటచిధిఁ గరవంగరు
హంబులు బుంచి పెండలున.

చంద్రి. ౫. 33.

మట్టుదొరంగు = అతిశయించు.

ఉ. చిట్టుము లంబురించె జగిచెక్కలఁ చెల్లు
నటించె గోరికల్, మట్టుదొరంగ నెన్న
డల మాంద్యవిధము చెలంగ ..

ఇందు. ౨. ౧3౫.

జ. మట్టాడు, మట్టియ, మట్టిక, మట్టిమల్లాడు,
మట్టుకొరక, మట్టుకొను, మట్టుకొలుపు,
మట్టుచేడు, మట్టువడు, మట్టువలుచు,
మట్టుపెట్టు, మట్టుబచ్చేరి, మట్టువీర, మట్టు
మిగులు, మట్టుమీఱు.

మట్టైవన్నె. వి. ($\sqrt{\text{మట్టై}}$) మట్టిరంగు.

చ. తెలువకు వల్లభుండు పరదేశము పోయక
వన్నె మోని లో, వటిలికి నల్లబూసలను
వచ్చితబొట్టును మట్టైవన్నెగాఁ, గుఱుమలుఁ
గవల్లటమును .. పి. శకుం. ౪. ౮౧.

మతము. సం. వి. ఆ. పుం. వ. ౧. పెడ్డమిడి.

౨. విజ్ఞానార్థులు మొ. వారి నివాసము.

మరకము, సం. వి. ఆ. పుం. ౧. కార్కశ్యము,
కలిసత్వము. (తై. సి.) ౨. ప్రతిభూతదధి.
3. ఒకానొక పురుగుబాది. (శీ. సి.)

మరకుడు, సం. వి. ఆ. (అ. ఆ. అ.) ౧.
మత్తుడు, మత్తెక్కినవాడు. ౨. కర్కనుడు.
(తై. సి.) 3. కంఠగతప్రాణుడు. (శీ. సి.)

మరకము, సం. వి. ఆ. పుం. తాళభేదము,
పదియక్షరములకాలము (క. ర.)

మడ, వి. (క. త. మడ.) ప్రవాహమార్గము.

ద్వి. మునుముగా మేపుచు ముందట మెకము,
చనినవా డెట్టిగి క్రచ్చర నడ్డపెట్టి, మరలఁ
గొల్పుచు వాఁగుమడలఁ బల్లముల.

నవ. ౧. కొ. పొ. ౧౪. పం.

ద్వి. కొలఁదలకొలఁదలఁ గొనురార నాను,
తలముల (చువల) చలువలఁ దలకొల్పు
మడల, మొదలను మెలుగాగు విందు
కొంకంపు, టురుగిలకెఱుగిల నలరారు
గుహల, తెరువుల నొఱపుగాఁ దిరిగి
శ్రీడించి. నవ. ౧. ౧౨. పొ. ౪. పం.

క. నడకట్ట లిమకలిప్పలు, మడలు దరులు
వాఁకలును గ్రమంబున నొకఁడున్, గడవఁ
బడవందఁ గృష్ణుఁడు. పడతులకును
యమున యాటపట్టుగఁ జేసెన్.

హరి పూ. ౮. 33.

జ. మడవ, మడవచేక.

మడక, వి. ఒకబాదిపెట్టు.

(వ్యవ.) మడకజ్జలు వంటచెఱుగుగా నుపయో
గింతురు.

మడక¹, వి. (√మడగ. క. మడక.) మడుపు,
దలచుబట్టు.

గీ. ముష్టకంకలు వీరిచి కొక్కె లాగుగి, యట్లు
నాథుండు కంఠమియలరములు, మడక

కలుగఁ జేసి కొనివచ్చుచెడుగురుబు, నడిగ
మా కిచ్చు చేలంబు లనుచుఁ న్రిది ..

భర్తృ. ౬. ౧౫౦.

ద్వి. రమణకట్టుంబు గిట్టుము మాడ మడక,
గమియంగ నిచ్చివో కకహంకెదవు ...

పండితా. పురా. ౧౧౫. పొ.

మడక², వి. (క. మడక.) దున్నుట్టై యెడ్లను
గట్టి సిద్ధము చేసిననాగలి, అరక. (క. ర.)

మడఁగు = మణఁగు. అ. శ్రీ. (క. త. మడంగు.)

౧. వీడించు, తగ్గ.

వ. .. కండలు వ్రాలియు నుండెలు గూలియు,
యాపు లదంగియు శేపులు మదంగియు ..

మార్క. ౬. ౨౦౬.

౨. అడగ, లొంగు. (మరలు అని. క. ర.)

నీ. మ్రాను పేరేటిచే మడగునో మడగదో
మడగుపేరేటి నీమ్రాను మడచె ...

ఉ. హరి. ౨. ౧౪౬.

3. చెడు, నశించు.

గీ. చూడు మటు నరకరణయమూర్తి వాడై,
తైరిసేవ భూరిశ్రవోదారుణరణ, మహిమ
దనుజబలశ్రీలు మడఁగ నింత, టను రిపుఁగ
రంబు చెగవ్రేయమనిగి నీడు.

రాధువ. ౪. ౧౬౮.

నీ. భూరిదోషాగమమూర్తి వాటిల్లంగ నుతి
భర్తృక్రియ లుడిగి మడగ. భాగ. 3. ౮3.

౪. వంగు.

(వ్యవ.) కంఠరి ఇనుపరేఖ మడఁగఁగొట్టెను.

జ. మడఁచు, మడక, మడపు, మడకలెట్టు,
మడవ్రొక్క.

మడకచే = మడకపు. స. శ్రీ. (√మడగ. క.
మడుగు.) ౧. మడగఁకయు, మడకలెట్టు.

నీ. మడచి వ్రేలవేయవచ్చుకను ...
తెలుగు వ్రేలవేయవచ్చుకను ...
పాద. ౨. ౯3.

చ. పాలుపుగ నీరుకొలిపటమం గటిఁ లింకె
మడంచికట్టి . విప్ర. ఆ. ఆహ.
సీ. ఆడపంబు తోయ్యలి మడచి యిచ్చిన
తెలవాడఁ కలిక చేరియంద యుండ .

కళా. ౧. ౧౭.

అ. అడచు, నకింపఁజేయు.
సీ. అజపంజరమున కనుచారి నై పర్వవంతః
కరణశరీరులపు మడచి

భ. ౪౦. ౧౨. ౯౯౯.

౩. మడచగుట్టుచేయు, వంచు.
గీ. ... తేలు, మడచి యెఱిగింపుఁ జెఱి
గిన మానివర్క. దళా. ౧. ౨౫౩.

౪. అడచు, ఇనుకప్పుకొను.

ఆ మనసు మనసునెన మడచి యాత్మని
నాత్మ, యెనె తొంచునట్టి యతఁడు సర్వ,
వినుడు ... భార. అశ్వ. ఆ. ౧౫౩.

సీ. మ్రాసు పేకటిచే మడచునో మడచునో
మడచు పేకటిచే మ్రాసు మడచె ...

ఉ. హరి. ఆ. ౧౭౬.

మడలి = మడచి. వి (క. మడచి. త.
మడం. మ. మడంద.) ౧. శ్రీ, ఆడుచి.

ద్వి. మడలి యాతందె గుమ్మనజేకచేత,
గడచన్నమన్నన బడసిన యతఁడు
బడపు. ఆ. ౯౧. పం. ఆం భా. ఆ. ౧౦౪.

రగడ, పడలి పెనకొమ్మ చింగె గట్టి పట్టి
నన్నచే, మడలి పొగడ పొన్నచో నమా
నమా నగంగ నేల కురాహ. ౩. ౯౨.

క. బాలా వేలాగుల పిరి, మాలిన విన కిగ్గ
యాలి మడఁగుల పెంటక, తేల నయి
చుడు .. రసిక. ౩. ౯౧.

బ. మడలితనము, మడఁతక.

మడలితనము. వి. (మడలి + తనము) శ్రీ
త్తిమ, ఆడఁడనము.

క. కడు నరుడుగ నీయెడ నీ, యడుగుగొన
యంత పోకెనంతన నెడుగుం, గొడి
పెలు విడి చని క్రమ్యుఁ, మడలితనం
బాదల నాకు మానినీమిచ్చా.

అచ్చ. రా. తాల. ౧౪౯.

మడఁతుక. వి. (మడలి + తుక. పొద్దుమున)
శ్రీ, ఆడుచి.

క. మానుగ జగములయావడి, మానుపఁగాఁ
గోరి పుడదు మడఁతుకై వి, న్మానికపు
తంగడంబున, రానెల నై పొడవి నట్టి
రానుని పెంటక.

అచ్చ. రా. మం. ౧౩౮.

ద్వి. అడలి యా రత్నాంగి హపుత్ర యనును,
వడఁతుక నూర్చిల్లి మహిమింద బ్రారె.
ద్వి. క. పా. ఆ. ౨౪౬. పం.

మడచి = మడలి. వి. ౧. శ్రీ, ఆడుచి.

(ఈ రూపము శైవబ్రాహ్మణ్యమునందే అవిధాతక
ర్థమంటే గవ్యమయ్యది.)

క. కొడు కని చేకొని నిన్నుక, మడచి
యతిప్రీతి పెజ్జమనాచరి మహిన్, గడుఁ
గొనియాడిన భక్తికి, నొడఁబడి యాయ
విధ మున్య యొగఁగె బుర్రా.

శివ. పా. ౪౩౬.

తరువోజ. కడఁ దోర మై ... తేగ, నడ
లంగ నేరక నయమున నంచడలకు నంద
మై నడఁతెంచుచున్న, వడఁది తొలివ
నిటమండలి భ. ౪౦. ౮. ౬౭.

ద్వి. మడచియు నాను కన్నువలెల నుండ ...
బడ. పు. ౬. ౧౪౦. పం.

అ. భాగ్య.

క. మడచి గొడు కర్థ విడి యని, యెడఁగు
యగు భక్తి నిస్తు కేలిన పరికిన్, బడయు
దుగు వగడ వానిన, మృదుభక్తులు కలచి
రేని పచ్చింది కివున్. శివ. పా. ౧౮౫.

మడకము. సం. వి. ఆ. పుం. కవ్యవిశేషము.

(కల్పి.)

మడత. వి. (√మడఁగు. క. మడతె.) ౧

(కత్తము మొ.) మడుపు.

గీ. మడత పసిమిడిగిలెయిలో మంటడికిగి,
దోమరెరమంచములు హాసంతులు జపాది,
యగలనిదలు చిన్నెలు గాఁగ నతఁడు
గడపెఁ, జలిగెలు తద్వహావచశరణుఁ
డగుచు. కళా. 2. ౧౨౮.

ద్వి. మడత విప్పక నడమను గట్టుచాచు, జడి
సిగ్గోడ పువ్వుడ మితకలాలు

ద్వి. పరమ. 3 ౨౨౫.

అ. కడుపుగాది పిడిపు. (క. ర)

వ్యరి. వారి కె కడ పు మడతలు పడినది

క. భాతవస్త్రము.

గీ. .. భాతవస్త్రము బరిగు నుడుఁగు, మడత
మడి చలువ ఆం. భా. ౨ ౧౫3
ర. భవ్యవిశేషము.

క. .. నిరుక్తిగలు మడతలు పప్పునూ
రలు పూరిలు గూర్చినిడ లాదిగాఁ
గలభవ్యులు గూడల నింది జాతిసాతా
నలు గాతల్లం బూని కంట నంటిరా
నవ్వడు. హంస. ౧ ౧౦౫

మడత్రొక్క. సం. క్రి. (మడఁగక + త్రొక్క.

వృత్తిని వల్లలోపము) తాటాకులు మొ. విడ
డిసి దొంటిగా అడఁగఁజ్రొక్క. (క ర)
(వ్యవ.) ఇలు నియంచుట తాటాకులు
కొట్టింది మడత్రొక్కతిని.

మడపు = మడఁచు. సం. క్రి (√మడఁగు)

పోఁగట్టు

గీ. : లొంగునో సంధిలననంతా చింతిమి
ధూరికాంతి మడపుకరిసి

చంద్ర. ౧. ౨.

(రెట్టించు, ద్విగుణింపు.)

గీ. ఛంపముక నొక్కటను వృత్తసంఖ్య
మడసి, రెండు దివియ నుత్తాది జవృత్త
సంఖ్య, యటలు నుత్కృతి వృత్తసంఖ్య
యును కేను, సర్వసమ వృత్తసంఖ్య
భుజంగశయన. ఆప్ట. ర. ౧3౯.

విరా. మడత పెట్టఁబడినది.

ద్వి. ఘనఁడు శోమేశుఁ డాదినము లొల్పడు,
మడపులేఖయు నందిపడగయుఁ గొనుచు.
2 సం. పు. ౭౫, ౭౬, ౭౭, ౭౮.

మడపెట్టు. సం. క్రి. (మడత + పెట్టు వృత్తిని
వల్లలోపము) మడతపెట్టు, చుట్టపెట్టు.

ద్వి. ఎడ గూట లన్నియుఁ బెనుపొపు
గాఁగ, మడపెట్టి యాచంద్రమతి నెత్తి
కెత్తి ద్వి. ౨౭౫, ౨౮, ౯౦3, పం.

మడమ(ద్వ). వి. (క. మడ. మ. మడమ.)

౧. పార్శ్వ, చీలమండ క్రిందిభాగము.

గీ. మడమ అంటఁగ విడుపాటి వేడలు గట్టె.
హర ర. ౧౦.

క. సింహునిపిండములా నరు, కలదుఁములా
కత్తివాళకఫలంబులా నా, నందము లై
రాగలతా, కందము అన మడమ అచల
కన్యక కొప్పాసి. తు. కం. 3. ౨౮౯.

గీ. మడమ యిం చనగనను మనఁ బార్శ్వ ...
ఆం. భా. ౨. ౧3౭

గీ. కడలిరి కొండలు ఘనరక్కంధ భార
ముల .

గీ. చల్లంబులు సొడవొడ్లఁ జరిదికట్టు,
చిట్టిములు మద్యక్షిల పెప్పొగ్గొట్టు, కల
సువిండ్లను మొదలుగాఁ గలది చాల్చి,
నల్లచాచలమెలకల్లకరిలు.

హరహ. ర. 2౨.

౨. పెరుగుపోల మొ, వారి యడుగుభాగము.

(త్యవ.) ౧. పోలమదమతో వారు కూలిని పంచుకొనుచున్నాడు. ౨. వాడే గున పమమదమతో పాటు పెట్టెని కొట్టి నాడు.

౩. మదమలుద్రాక్కు.

మదమలుద్రాక్కు. ప. శ్రీ. (మదమలు + ద్రాక్కు) అడుగులో నడుగు పెట్టి తలుచు. చ. ... కడి దసరార నంగజనవాధుగుణ క్వణనంబు వారి వా, మదమలు ద్రాక్కుచు ద్విశిఖిమందలి తెన్నెనియెన్. కళా. ౮. ౧౧౯.

మదవ. వి. (మద + వా) మళ్లకు పాదులకు సిగ్గు పాడెడు కాలవకులు.

సీ. బడలినవార లింకమక బాదులు ద్రవ్యయుఁ గార పెత్తెయిన్, మదవలు దీర్చియున్ లింకప మార్చియుఁ గాలుక లేర్పఱం చియున్ .. విప్ర. ౩. ౮౪.

ద్వి. తడయక వచ్చి గుడ్డలిఁ గొని తొంటి, మదవ మార్చుచు మాటుమదవఁ దీర్చు చును.

ద్వి. పరమ. ౪. ౨౦౧, కళా. ౪. ౯౭.

మదవచేప. వి. (√మదవక) మత్స్యలికే మము. (క. ౪, శ్రా.)

మదవు = మదంగు. అ. శ్రీ. ౧. నిష్కలముగ.

క. పెడగఱపువార వెలులం, గడుకొని నీయట్టివారికర్పంబు పె, పెద్దవారఁ గాక నీటన్, మదవక మాయట్టివారి మాటలు కొఱచె.

భార. సభా. ౨. ౧౦౦.

౨. విముఖముగ.

క. కడవకమలుఁ గోతలఁ గ, క్షుద్రములు నీరలధనంబు పరిలంపఁగ పె, క్షుద్రీలేకట

లని కగవక, మదవక తమమధ్య నిండు మనమున నుండెన్.

భార. ఆది. ౩. ౨౨౫.

౩. పురలు; పెనుదీయు, జంబు, కొంతు.

చ. మదవక భీమసేనడును మాగధముఖ్యుఁ గడంగి వెల్పులుల్, విడివడలిల .

భాగ. ౧౦. ఉ. ౩౩౭.

క. కడగాలు వట్టి వానిని, మదవక పనన జాడు నూలుమాలులు వీచెన్ ...

భార. ఆది. ౭. ౨౪.

చ. ... ఏమి పంచినన్, మదవక చేయు మీ తనిసమర్పణసేనె బ్రభుత్వ మేర్పడన్, భార. ఆది. ౨. ౪౨.

మదీ. వి. (క. మదీ.) పరి మొ. సగ్గములకు నీరు నిలచుటకు నలుదిక్కుల గట్లు వేసి ఏర్పఱచిన పొలము, వేచారము, నదీప్రాంతము. (ప. మదులు, మళ్లు.)

సీ. మదీ యనఁ గయ్య నా నడవఁ గేచా రంబు ఆం. భా. ౨. ౨౩౦.

సీ. అడుగుదుక్కిలై యామదీ కరుగుచుండె, పోలికుఁ దొకండు దన్నగరాశ్రయండు, చేత నుగ్గంపుఁగిండతోఁ జేగ్గల, తోడ నాగంటికోటేరు వోలుకొనుచు.

పరమ. ౫. ౨౮.

ఉ. యా మృన మ్రోయును మృదలి బొంపము మళ్లకు సిగ్గుగట్టుతోఁ, బిమ్మకడెక్కఁ బాడువనపాలక బాలకడంబఁగలు చం, దమ్మున నొప్పు నప్పురము నాలుగువంకలఁ బుత్తనోటలన్. భరాహ. ౯. ౧౪౮.

సీ. ... మదీ యనఁగా నదీప్రాంత భుధన్ ... ఆం. భా. ౨. ౭.

౩. మదీగట్టు, మదీపెగులు.

మదీ. వి. (క. మదీ.) మదుఁగరి, భారత ప్రము, పరిశ్రమ ప్రము.

గీ. ... భారత ప్రభులు బరగు మడుగుని,
మండక మడి చలన యవంగ ...

అం. భా. ఆ. ౧౫౩.

(వ్యవ.) నేను మడి గట్టుకొంటిని. నన్ను
ముట్టమము.

దిం. పరిశుద్ధము.

క. పొచ్చెంబు లేని కులమున, నచ్చువుమడిచీర
మొలయంటినీచిక్, బొచ్చె నవడి త్రి ..

ఉ. పాకిచ్చ. ఆ. ౯౦.

నీ. మద్యపానము చేయ మడివచ్చి మేఁటికి
మొదలం బోవంగ నడి ముట్టు పెట్టు ...

రామలిం. ౬౦.

మడిమోడు = ప్రసాదము, భగవద్వివేచితా
న్నము.

ద్వి. .. మాత్రాణులు లేన, విడుతుముగాక
మామడిగూటివృత్తి, విడుతుమే యిది యేమి
వివరీకవృత్తి. బస. పు. ౩. ౫౬౯.

పెద్దమడి = దిగంబరత్వము.

(వ్యవ.) నిపు పెద్దమడి గట్టమము.

జ మడివాల, మడిగంచి, మడిగంది.

మండి, వి. (౩. త. మడి. వృత్తియం దుత్తరపద
మైనమడుగు శబ్దమున కాదేకముగా వచ్చిన
రూపము.) నుగము, రెట్టి.

ఉదా. ఇనుమడి, మున్నుడి, నలుమడి మొ.

మడికట్టు, వి. ($\sqrt{\text{మడి1}}$) మాగిలిపాతము ?
పల్లవుచేత (చి. ని.)

మడికాను, వి. ($\sqrt{\text{మడి2}}$) పెండి, రజకము.

(హాశ్యరచుడు.) నీ. ఓంటిగా మడికాను
గుంటిపై గూర్చుండి సులకంబాయపెన్
బడలు వాల్చి. సరస. ఆ. ౧౫౦.

ఉ. పట్టపునన్నగడ్డ కావటిపారన్ నవరించి
పట్టపై గట్టి కటారిబల్లి మడికానుల

కట్టుల యెక్కువొందు పె, పెట్టెత్తుగట్ట
పెట్టుకోను నిద్రపునిండునాల్ నటింప
మెత్తుటన వల్లెత్తులారె పో యన
బోయి బోయబల్లియల్.

రా. వి. ఆ. ౫౫.

నీ. ... రజకాశ్రి యొక్క పెండి, మడికా
సవంగను ... అం. భా. ఆ. ౨౩౯.

జ: మడికానుగట్టు, మడికానుమము.

మడికానుగట్టు = మడికానుమల, వి.
($\sqrt{\text{మడికాను}}$) పెండికొండ.

గీ. తనరు మడికానుగట్టునంగను కివాడి ...
అం. భా. ఆ. ౨౮.

మడికానుమల = మడికానుగట్టు, వి. (మడి
కాను + మల.) పెండికొండ, కైలాసము.

నీ. మడికానుల కొంటియడుగునిట్టున నిల్చి
లేడిన మాకంబాయబడలు వాల్చి ...
(ప్రబంధ. ౩౮౮.

మడికానులతేడు = కైలాసాధీశుడు, శివుడు.

గీ. . మడికానుమలతేనిపారె మిదిగొ, మన
చటికి వచ్చి దిగ నని మందలింప . .
పార్వ. ఆ. ౩౦.

నీ. పాంధ్యనర్తనశీల సవరించు మడికాను
మలతేని కిక్కురకకుట అనంగ ...

వి. సం. ఆ. ౧౧౧.

మండిచేరు(అం), వి. (త. మడిచాణం. మడిచిన +
చేరు. క. ర.) మడికచ్చ, ముండుమండి పెను
కకు దోలెత్తుకొనుకొంగు.

క. కొడు పెక్కుకొనుగ నడికిక్, నడుమకా
నలపడుమ వాల్చినామమునం గొ, మృడి
పారున్ మడిచేయన్, పడి బాణండ్లైట
వింకభగ గనుమింపన్, కుక. ౩. ౧౩,

సీ. కావలలు బంధించుకొని రోప విడిచే
 రుగో కట్టచేలలు కేవల మెజయ.
 భాగవ. పు. ౫. ౫౫
 ద్వి. మడిచేను తెలివి యమి శక్తితోడ,
 విగించనగవనిండఁ దెనఁగు బయ్య
 డయ్య, దిగిచి నెన్నడుమున దిండుగాఁ
 బట్టి. ద్వి. పరవ. ౪. ౨౦౪.
 మదీపెనలు. వి. బ. (√మడి) వడియందు
 పెడఁగు నల్లపెనలు. (శ. ౪.)
 మడిప్రాలు. వి. బ. ధాన్యవిశేషము.
 సీ. మడిపడలో ముగడలు ముగకనలో పగడంపు
 పీఠాలు మడిప్రాలు దేవనరులు
 హంప. ౪. ౧౨౮.
 మడిమండ(ము). వి. బ. బలి-౧౬౩, పొర
 పీనుడు.
 చ. ... చెట్టి మున్నుప్రాంతకళమ్మలతోడఁ
 దోన నా, మనిదొర మంచరాజా మడి
 మంచగఁ గోలులగంట ప్రాయగఁవ.
 మనున. ౬. ౨౬౬.
 ద్వి. బలదేవుఁ దుద్ధతిఁ బరిఘంబుఁ బూని,
 మలయదుర్గిని వడిమంచంబుఁ జేసి.
 ద్వి. భాగ. ౧౦. (శ. ౪.)
 మడియ(డు). వి. బ. మోటువాడు,
 మోటుది.
 ఉ. .. రెడ్డిమడియలో ములుగోలఁ బూని
 యెడ్లతో, పేరులు తెలి దుమ్ముటకు
 నేగి; కొండకుఁ జాలు వచ్చినన్.
 వేం. పంచ. ౧. ౬౮౩.
 క. కడియం దీనో పుత్రడి, కడియం బడిగి
 వను దేనా కంఠెయ్యఁ గొననో, మడియన
 గతోత్త కాకిట, కడియ విగించెన్
 భరించెఁ గడయనుకేళన్.
 బహు. ౫. ౨౧౩.

౨. మాధుండు; బహుండు.
 సీ. బడియ దుర్బిజము న్రప్తు మడియ చేసి,
 పెనన్ కల్యయ్య చెకును సాపెనలనారి.
 హంప. ౫. ౧౧౩.
 సీ. పుక్కిటివిడ మీయఁ బోయి లిలోత్తమా
 వనబలాచన ముచ్చెవాట్లు పడియె,
 బాలయల్లుఁ జాటువఁ జూపులఁ జూచి
 యూర్నగినిచ్చకవతి నాకుఁజేటు వడియె.
 సీ. నిమ్మవరపాలుదిలిలికాదుమ్మిదారి, గలిమిఁ
 గెగటారి మరపురప్రాంగమున, వరలెకు
 కటారిరావం ప్రయలచేతఁ, నీడు సేయడ
 మడియలగోడి చెలివి. మనల. ౧. ౩౯.
 సీ. త్రిమృతి గదా సదాగతి తెలిసియాడ,
 మెలియఁదూ గదా యనంగిఁజేతలియె
 విడి, యందు గదా అల్లైవాత్మకుడు
 దలంప, నిట్టిచెడుగులచే బాధ కట్ట లోయ.
 పారంగ. ౨. ౧౨౩.
 మడియఁబెట్టు. గ. త్రి. (మడియన్ + పెట్టు)
 బాధించు.
 ఉ. ... కిరికి తన్నుచు నెన్ను చిట్టులు
 ముచు నీ, పెట్టగఁ బ్రయ్యచున్ మడియఁ
 పెట్టుచు పెట్టుచు మూటట్టుగాఁ గట్టుచుఁ
 చేము లెత్తుకొని గట్టిగ మోదుడు నొక్క
 తట్టువన్. పాపంప. ౨. ౧౬.

మడియించు. గ. త్రి. (√మడియం) చంపు,
 కడచేర్చు; తునుగఁజేయు.
 క. పామజము వడిన నక్క, తామ వడియె
 వనడె ధర్మతనయుడు నుగనిం, కామడి
 యిలయట్లై. భార. క్ల. ౧. ౪౦.
 సీ. మడియించె వక్రౌఖ్యు మాహిమృతీవాధు
 నరకాసునని జంపె. ఉ. హరి. ౨. ౬౪.
 ఆ. తోడలి వీది నిపుడు తునుచునునో కాక,
 మున్నుకొన్నుఁ జూచి మాటలాడి, మరలి

పోవునపుడు మడియలకునో యందు,
దత్తరమున మడిన తలచుచుండె.

అచ్చు, రా. ౫౦. ౬౪.

౪. ... తోమరము శక్తియు దె, స్త్రీతముగ
నకఁ దడదించిన, మదమున నయ్యోధ
నకుఁడు మడియలచే నెడన్.

భార. ద్రో. ౪. ౧౧౮.

మడియలు. అ. శ్రీ. (మడియ) మడియ,
నశించు.

౪. మడియలతత్త్వములనెను, బడక నిజాన్
ప్రశస్తి భావింపఁగఁ జొప్పుడుపాత్రిక
గుణసంగతి, మృదక దమనామము నీవ
మేలిల్లు శివా శివ, పా. ౮౨.

మడియు. అ. శ్రీ. (౪. ౪. మడి) చచ్చు;
నశించు, నెడన్.

౫. ఇట్లన్మిమస్యండు మడిగనకాఁ దలంచి
దుర్మోదనండు సంతోషింప ..

భార. ద్రో. ౨. ౮౪.

౬. .. తోలాహలమయలు అగుచోట్లను లెడి
తూలి యడఁగి మడఁగి ప్రస్థి మడినీ
యులివు లడఁగి పాడువాలుప్రశంబు
లును .. పారి. ఉ. ౧౦. ౯౦.

౭. తడయక కుంభకర్ణుడు మొదలైనా దెవు
తోడు లందఱున్, మడియలఁ జేసి రావ
ణుఁడు మాన్మోసి యింక దురం పోవ
ర్పఁగా నెడఁడు .

అచ్చు, రా. య. ౨౩౪.

౮. విదనుచేతన విషమును విడిగినట్లు, శత్రు
చేతన శత్రుండు కమయుపోల్కి, మనసు
చేతన మనసును మడియనుచుడు

వా. రా. ౩. ౬౧.

౯. సహజభుండు దుదయింపుచు, మహిఁ గుల
మును నెఱచి తాను మడియఁ జాచి ...

ప్రబోధ. ౧. ౬౨.

౨. తునుగు, భండితమగు.

౭. వర్మబంధముల్, మురియఁగఁ జాప
ముల్ దునియ నుద్గర తోమరశక్తు లాదిగా,
వరుస నశేకముల్ మడియ వారిఁ బోరి
చలంబు పెంపునన్.

పారి. ఉ. ౨. ౫౩.

౮. మడియల లాటగుతనపులు, పొడి యగు
తోడవులును వధునిపునఁగఁ గలిగన్ ...

భాగ. ౧౦. పూ. ౧౫౫౬.

౯. శలిగొట్టు చిన్నకమ్మలఁ . దెల్పె
మడిన యోమ్యల - దలంకడెన్ ...

విప్ర. ౩. ౬౩.

౧౦. మడియఁదెట్లు, మడియలను, మడియలు.

మడివాలు. వి. (౧/మడ్డి) ౪. మడివాళ, ౪.

మల్లాన్, చాకలి.

ద్వి. మడివాలు మడివాలు మాచిడతయ్యి, కడ
మలనలి చొప్పడ దిచ్చిడిడు ...

బస. పు. ౨. ౪౯౬. పం.

౧౧. మడివా లొడయనివస్త్రము, కడఁబఱచిన
నమ్మిగొనినఁ దా లొడిపిన్, మడియ
దెట్టికఁ గట్టిన, నడరఁ బాత్రయము
దండు వరునఁగఁ జలయన్.

విజ్ఞా. ౨. ౬౧.

ద్వి. వరజంగమము మడివాలుమాచయ్యి, నార
గణంబుల నెల్ల నడిచఁడ వన్న ...

ప్రభులి. ౧౧౮. పా.

౧౨. ఏమి మడివాల యే మీ, భూమిశ్వరు
నలి గానఁబోయెదము సుఖా, భూమి శిఁ
బనియెడువారికి, శ్రీ మేటిల్లంగ మం
చీరలు వలయన్. పారి. పూ. ౯. ౧౩.

(మేడవాలు అపయ్యది.)

మడిన. వి. మత్స్యవిశేషము.

పి. కాలువ ముట్టొక్క కల్ల గండెయ్య నల్ల
గుట్ట చేడివ జాతికొట్ట మడిస ..

తం. పంచ. ౧. ౨౯౪.

మదీనంది. వి. ($\sqrt{\text{మడికి}}$) మధుంగున ద్వును
మంచుకొను గంచి.

పి. మదీనంది దోవతి మదత ప్రేలండెంబు
ధమని కుండెంబు బృందావనంబు.

గి. కుళసమిత్త క్తములు పెట్టుకొప్పయ్య
టాక, యమర గాత్రుర ముండు నయ్య
(గణాంకు శంక. ౨ ౧౩౮.

మదీనంది. వి. ($\sqrt{\text{మడికి}}$) శంక, కక్షము.

పి. ... మదీనంది నునిచినతలుగులుఁ బ్రాశ్నయ
దొలగ వైచి .. హరి. పూ. ౭. ౧౩.

వ. . ఆపురాణవంశకులకుఁ బ్రాణామంబు
లావరించి మదీనందులం శేతులిడి

భీమ. ౨. ౧౫౧.

ఉ. రావణ యిష్టమైన రఘురామునిముందఱు
నన్నుఁ దెట్టి వా, చాచినయందె చాలు
మదీనందులం గేలిడి నిల్వఁ గాచు ని,
వ్వావనులేకతూలికి దయారస తీతలమూర్
కటాక్షమూర్, రామా. ౭. ౧౭౪.

(చి. ని. శ. ర. పా. మదీనంధంబు. ముద్రి. పా.)

మధుంగు¹ = ములుంగు¹, మధువు¹. అ. క్రి.
౧. అడఁగు.

ప. కని కమలాక్షుఁ గాఁ జలంచి కైకావ
శేత్రవఁ గాలఁ దన్ని చా, పునకుఁ దొలంగ
నిట్టివరపుం దలపోసి మడింగి యున్నఁ
చో, పుని తన లెమ్మ యాదవ యవున్
భవతీయంబులుఁ గంటి నే, నని ప్రక
టాట్రహ్మ కలికాకృతితోడ నదర్శి నిల్చి
నన్. హరి. ఉ. ౨. ౧౩౭.

(అడఁగు. ముద్రి. పా.)

పి. . శేకోమయం వైసదూపంబు మత్స్య
కృతి యందుఁ జరాచరంబు దోచు,
మధుంగు ... ఉ. హరి. ౨. ౫౮.

చ. ఉడిగి మడింగి మై మంచి యున్నతలన్,
ఉ. హరి. ౫. ౧౦౩.

౨. వక్రవశాందం.

పి. అడగు లొన్నయ నిన్న మధుంగును నీచక
ననుకరించు భర్తృమన ..

భార. ఆను. ౩. ౨౯౧.

౩. వంగు.

క. మిడికడిఁ దెదవులు శ్రేకులు, మడిఁగదుఁ
గనుదోయి మొగిడె మాయెదురఁ గడున్,
తదవీరయొడలు చేచెదు, కడవల జపము
నకు నేడు కలదో లేదో.

ఉ. హరి. ౪. ౪౪.

వి. ఆటమడుపు.

చ. నురటి యొక్కర్తు వివ శోకనుంజరి యాట
మధుంగు లియ్యి బం, భరనిభవేటి యొర్తు
మనులయొక్కఁ జక్కఁగ నిద్ది ...

రక్తి. ౫. ౫౭.

(శ. ర. పా. ముద్రి. ములుంగు.)

జ : మధుంచు, మధువు.

మధుంగు² = ములుంగు². విలా. (శ. మధు)

పరిశుద్ధము, ధాతము; తెల్లనిది.

గి. పలుకఱంగుల మధుంగుఁజేరలు పొలుపుగ,
మడిచి మాటగఁ గట్టి ...

హరి. పూ. ౯. ౧౨.

పి. గడితంపునీర్కాచి మధుంగుదోవతి కటిర
శ్చురర్చితాంబరంబు గాఁగ ...

వరాహ. ౯. ౪౭.

పి. నిదమైనుదుంగు నీర్కాచిదోవతి కవక
వేంఖలదోడఁ గడి ఘటించి ...

కాశి. ౧. ౩౯.

సి. కద్రుమునాటిదిగారావునంతటి మధుంగుడు భారాతి మధుంగులవాడు ...

క్రీడా. ౧. ౨౭౧.

ఉ. ఒత్తగ మోగమున్ మధుంగులొగిరమున్
ఘృతకర్మరాదులన్, కిత్తుక బంటిగా
మెసగి కొద్ది కర్పూరతంత్రలిలలన్,
మత్తిలి దేహాసుల్ ముఖచి మాటికి తొంప
నృపాలకొటికిన్, గత్తు దలంప నెక్కడిది
గంయమి నీ కిటుం బల్కుం బాడియే.

పాడిక్క. ౧. ౧౪౦.

వి. ౧. పరికర్షణ ప్రయత్నము.

గీ. మజ్జనం బాల్చి చెంగామిమధుంగు లిచ్చి.

కైజ. ౪. ౬౦.

ద్వి. మహాతిభక్తానికి మధుంగుల సేత, మహా
నిర్భయ మహిమాలమౌనయ్య యనగ

బక. పు. ౪. ౭౪. పం.

క. ... మధుంగులం గట్టుయ గడంగి మగు
వలు ప్రితిన్. దశకు. ౧౦. ౭.

౨. తెల్లనివ ప్రయత్నము; క ప్రయత్నము.

సి. నెన్నలనిగ్గుల నెడచల్లెడుమధుంగులంబిచ్చె
నొక్కపూర్ణంబువదన పారె. ౨. ౧౨.

గీ. .. భౌతవ ప్రయత్నము పరగు మధుంగు,
మదత మడి చలవ యనగ

అం. భా. ౨. ౧౫౩.

సి. మధుంగు మోసివస్తేన మగువపిలుంబుహ
యగము బాపబిత్తి మాట గొలుపు.

ఉ. హరి. ౧. ౫౭.

సి. యామినిప్రాణబాంధవ రాక విని బాని
యగుగుల కిడిపట్టి మధుంగ గనంగ

ఉ. రా. ౪. ౧౬౦.

౩. పరికర్షణ.

చ. ... కదళీవ్రజంబు మధుంగుల్ మధుంగ
గుల్ హిమపాణిపై వ, ప్రిత ...

అచటా. ౨. ౧౦.

మధుంగుడి = మధుప్రతి. వి. (క. త. మను.)

౧. కొలప, సరస్సు.

గీ. నెట్టదినముల మధుంగుల మట్టి గలంప, బుడ
బుడధ్వని నెడలు బుచ్చుదములందు,
జలంప చిలుపని నేగులు జడ్డుజేలు, నేని
చెప్పదుం గ్రొన్నిత యేకలములు.

మనుచ. ౪. ౧౭.

౨. వడిమధ్యము నందలి యగ్రాధతలము,
ప్రాదము.

చ. .. రఘు ప్రవీర యెల్లారంగ నింతయుం
చెల్పు నాడునె, మన్నది చెంత గంగ
మధుంగు నున్నది నైవళిం లయ్యెనున్ దుదిన్.

ఉ. రా. ౬. ౨౦౨.

గీ. అడరన ప్రాదమంజు మధుంగ గనంగ ...

అం. భా. ౧. ౧౬౨.

౩. మధుంగులవాలు.

మధుంగుడి = మోటుంగుడి. వి. ౧. గుణము,
రెట్టి.

క. నలిచేగి కలగి తప్పల, ములు విక్వాదిక్తు
నైవళింబు నేనుముం, నులు నెరిగి .

భార. అది. ౩. ౧౦౩.

చ. కొడుకులకంటె వయ్యమంగుల గోడలి
కెక్కుడు గూర్చు గోడలం, గొడుగులు
నేయుర్ధ్వ కట కొటిమధుంగులు భక్తి
నాకు నె, పృథుల దగ నేయుచుండు...

భార. ఉద్యో. ౩. ౧౮౩.

క. . ఆ, దరణ మెవర్చిన జనులకు, సర
యగ నది కొటిమధుంగులై పుల మెంగ
గున్. వ్రతశ్లో. ౪. ౫.

౨. ములుంగు, ఎనిమిదిసెలకొలది.

క. పెరుమాళ్లకు నాగిన్నియ, యిరమధుంగుల
పడిడి గాన్మయిది తన కిదియే, తిరు
వారాధవగా గొది, విరివరు రంగేళ్ళయని
భుజించుచు మందెన్. కైజ. ౪. ౧౩౭.

మధుగులువాణు. అ. శ్రీ. (మధుగులని +

పాణు.) మధుగుగట్టు, మధుగులంగా నేర్చుడు.

చ. అడరు న కాలుధారలు ముత్తరంగ

అన్. మధుగులువాణి నాభిగడ మావక

చొచ్చె ననుక్రమణవన్ ..

శ్లో. ౪౦. ౬. 3౬౭.

మధుమై(ద్దు.) ౪. శ్రీ. (మధుగు!) ౧.

(తమలపాకులుమొ.) మడతెరచెట్టు; చుట్ట

చుట్టు.

గీ. తరుణి యెఱుంగక పిటికాతావచక, గురు

జర ప్రాంతమునయంగు గూఢపుల్లి, వాగ

వల్లివళంబు నెన్నడువూఁ జీలి, మడచి

యందిచ్చినపుడు గో రితుడుఁ గేలి.

శ్లో. ౪. ౮౪.

క. సోగ లగునెడితేరుల, లాగునఁ జెలవాద

మడిచి లలన యొంగంగ, బాగాలుచేసి

జూని .. సారంగ. ౨. ౧౪౪.

గీ. పలుజెఱంగుల మధుగులకేరలు పాలుపుగ,

మడచి మూటగఁ గట్టి యిం పడరఁ

గానుచు, వరిగి .. వారి. పూ. F. ౧౨.

ద్వి. జడలు పిడగఁ గల్గొనములు విడిల్చి,

మడిచి చంకల నిడి మరలి చూచుచును.

- ద్వి. చాళిప్ప. పూ. ౪౨౦. ౪౦.

నీ. ఒకట తేనలి మచ్చి యొక్కతల పుకాచి

గాజులొక్కలకల్లు గడియ పుచ్చె

చార. 2. ౧3౩.

గీ. వస్త్రములు మచ్చి మార్గమహాహయమి,

యనుచుఁ గలకంబు భూపగంధాక్షతోప,

హారముల గొల్చి ...

శ్రీరం. మా. ౪. ౧౧౨.

౨. అణచు, సొమ్మ.

క. అణచి, సోద మడిచి తవ్వి జనవి

నంది యొంగంగ. వశన్. ౫. ౬౯.

3. మణచు, వంచు.

చ. మడవక మచ్చియొగ్గ మగుమధ్యమతో

తెలవక మైనయ, పన్నదకుఁ భూలతా

ధనువు పట్టి మనోభవుడు ...

శ్లో. ౫. ౧౨.

మధు(గు)వు. ౪. శ్రీ. (మధుగు!) ౧.

మడగఁజేయు, చంపు.

గీ. . మ్రాశ్మకపుడినడు, లొక్కమొగి

బాండ్రఁ బోనిక చిక్కెబట్టి, పొడిచి

యడిచియు .. మడిసి రపుడు ...

అచ్చ. రా. యు. ౧౮౦.

నీ. మడిపెఁ దునిమి ..

గీ. అడఁపెఁ జెండె నవంగఁ బొం దన

వధించె, నూటకు నమాఖ్యలై .

ఆం. భా. 3. ౧౨3.

వి. ౧. చలువచేసి మడతఁ తెట్టినది.

నీ. మిలి లేనినాచి చాకిత కిచ్చి కైకొను గడియ

కొక్కటి గాగఁ మడుపుఁ ...

జీర. కుక. ౨. ౪3౪.

౨. చుట్టు, చుట్టినది.

నీ. కొఱకిన మడపుటాకులు మొది కందిచ్చి

యధరాధరము పంట వంటనొక్కి ..

కుక. ౧. ౨౧౪.

వి. మడచిన తమలపాకు చుట్టు.

నీ. కడుతగ మడుపులు కైకొని యడిగంపు

రాజీవముఖ హాసారమున నిల్చి ...

కువల. 3. 3౦.

నీ. మొనవంట మడుపు చేడివ నీక యొంగఁ

నందుచుఁ జాలు క్కన మొది నొమ్మ

బాని. ఉ. రా. ౧. 3౧౯.

చ. . కెమ్మెపుల పచ్చిగంటు మూటకు

సవడించిన రవికడరది మణులయమడు

పులు నగము మనివంట గొజికి నొమ్మ

తెమ్మలను .. ప్రబంధ. 3౮

౧. మడత.

సీ. మంచులప్పుల మించు మండెంగ మడుపులు
పొరలి కట్టుక గట్టుపకపు అయ్యె .
నైమ. ౬. ౧౨౪.

౩. భారతప్రభు, మడత.

క. .. కలికపు, మడుగులు గట్టంగ నిచ్చె
మణియొక్కతె . అని. ౫. ౩౧.

ఆ. రాకవాడు కోక చీకాకు పడజేసి,
మయిల బుచ్చి మంచుడుపు జేయె,
బుద్ధి చెప్పవాడు గుడ్డిన నే మయా,
విగ్న . మనిసి. ౨. ౩౨.

మడువ, వి. తుట్ట.

సీ. . మడువ నా బుట్టవ కట్టిక మెప్పు
యండు . ఆం. భా. ౨. ౮.

మడుపు = మడుగు. ఆ. క్రి. అడగు.

ద్వి. పడియన్న పుసుకలు పాపపాత్రములు,
మడువని రుధిరంబు మధురాకంబు, శర
వన్న ముఖుల మోగంబు మరలున .
ద్వి. భార. విరా. ౪. ౩౩ పా.

వి. ఉపకాంతి.

ఆ. ఆపులించు, కలయె నడరెడు నట్టయెం,
కాచి క్రితం దగను మరవిరో, యచటి
డింధతతికి నాకలి మడుపుగా, నిచ్చి
యాగ్రహమున నిట్టు అనియె.
నిర్వ. ౪. ౪౦.

మడుపు = మడుగు. (చాడము, ఏటిమడువ
లోగు గలతోలు; కొనుమ.

క. ఆపవనా సరిఘనలతి, కాపాకలంబు
నంబుగట్టింది మహా, కోపమున గంగ
మడుపునక, ప్రాసించె మయోధనండు
దురితకరం . భార. ఆది. ౫. ౧౩౧.

వ. నేమ గంగకుం జని యొక్కమడుపున
నీరాచ మన్నంత

మార్క. ౮. ౧౩౯.

చ. కొడుకులం దమ్ములం గలవ ఘోరపుం
జాపులు పావం కాచి యె, ప్లాడబడి
నీరుబుద్ధి యెడ లోమటై నిమ రాజ
రాజ యె, మృదువున కీడ్చి గెచ్చె విధి...
భార శంక. ౨. ౫౩.

క. అని చెప్పి యొక్కనాయకు, మనుపటియా
పూని యెండె మురియుచు దొరయన్,
దనమరికి దృశ్యగుల్మం, బనుమడుపుపయి
న్నిగడ్చి యట నింకించెన్.

ఆచ్చి. రా. యు. ౮౦.

సీ. . మండుకేసని నిండుమడుపుచోరె ...
కాశి. ౫. ౪౯.

జ. మడుపుకొను, మడుపులుగట్టు.

మడుపుకొను. ఆ. క్రి. (మడుపు + కొను)
మడుగుగా నేర్పడు, మడుగున.

సీ. ఆపారవర్తంబు లై నేర్పడులు గ్రమ్మ
మణిమట్టిమధుల మడుపుకొనియె ..
కవిక. ౨. ౧౨౬.

మడుపులుగట్టు. ఆ. క్రి. (మడుపు) మడు
పులుగా నేర్పడు, కొలకులుగా నేర్పడు.

వ. కొట్టి కొట్టి యెడనెడ మడుపులు
గట్టిన కట్టకపు గొజ్జంగ నీరునండు బ్రతి
నింబించు నప్పర; కాంతల వడనారనింబం
బలలోపలం బడి . భీమ. ౫. ౧౨౦.

చ. నెక్కులలో, మడుపులుగట్టె జేసి బలు
మచ్చరి మెచ్చంగ మచ్చరింపంగన్.
ఉ. గా. ౪. ౩౪౯.

మడ్డి. వి. (క. మడ్డి, క. మట్టి) ౧. ఏటిని
పదారము మణిగింపంగా నిలచు చిక్కని
పారము;

క. .. మోలుగు మద్దిం దోచి గూర
కొక్కందును తేన కొక్కందునుగా
గుట్టిన దొడ్లుబుట్టారు లల్లనీల్లం బల్లించిన
పల్లంబులపైఁ జల్లలైలంబును వాగనకొడు
పులం బూసిన ములుగునఁ జల్లలైచేలలై
రహంగలం గా నెదురుగా నేడుకం జూడ
వచ్చిన . అను. ర. 3౫.

అ. నూసి మెదలగువానిలోఁ దేరఁగా నడు
గున నిలుచు పదాగ్రము.

ఉ. నూనెన ద్దీ, అనుదపుమద్ది మొ
ని. ౧. నూధుఁడు. (క. ౬.)

ఉ. నూ వాఁడు కట్టి మద్ది మనుష్యుఁడు.

అ. మొద్దు. (త్రా.)

బ. మద్దితనము.

మద్దితనము, వి. (√మద్ది) వికృత, మొఱు
తనము. (త్రా.)

మద్దు, వి. ౧. ఒకవిధ మగు ఇనుపగుండు.

క. ఇనుమున నేలబడి పలముల, నెనిమిదిలే
క్లాంతముగ నేగ్గుడ గుండై, ననుపై
యొండలఁ జేరిన, ఎనున నిది మద్దు
నకుఁ బ్రమాణం బయ్యెన్.

విజ్ఞ. 3. ౧౧౮.

అ. ఇనుపగుండు; ఎఱ్ఱగా కౌగిన యినుప
గుండు.

ఉ. ఏఁ గలలోన నొం డెఱుంగ నీవ కళం
డపు నందియంబు నా, పైఁ గలదేని
మాడు మని ప్రొద్దిక గాతమచార జారు
నిన్, చాఁ గడునమ్మఁ జేయుటకుఁ
దక్కక యెనైదునట్టి యెఱ్ఱగాఁ, గాగిన
మద్దుచంద మెఁగం గనుపట్టె నినుండు
నున్నతన్. (ప్రభా. ౫. ౬౦.

(క. ర. పా. 'త్రాగఁగ నెత్తెడు'
మొద్ది. పా.)

వ. అన్ని స్రుంభినంబు వట్టుని మద్దు దివిచిన
ట్లయ్యె భోజరా. ౬. ౧౮౧.

ద్ది తమ్ము లే యెడసిన తమకంబుతోడ,
నమ్మనిపకులకు నమ్మకల్ పుట్ట, వనదేవ
తిలు మెచ్చ ననములఁ గ్రుంకి, కనని
మద్దులు నాలికల నెత్తె ననగఁ, దుందాం
తరములఁ జెందొకల లిట్ట గల ఖండించు
వరసక్ర కాంతులదాని.

అ. మ. క. అ. 83. పా.

క. తనయొదయమె మదిఁ గోరెడు, నని
విడిచె నినుండు కల్ల నాయెడ లేకుం, డ
నెఱుంగఁ దని పూర్వాకాం, గన జగమున
వడ్డువట్టుగతి ౪౩ మెఱుగెన్.

త్యా. ర. ౧౦3.

3. కాఁక, అత్యుష్ణము. (వి. వి. త్రా.)

జ. మద్దకత్తి.

మద్దుకత్తి, వి. (√మద్దు) మోటుకత్తి, మచ్చు
కత్తి. (క. ర. త్రా.)

మద్దుపు. సం. వి. ఉ. పుం. కావ్యభేదము.

మదంగు = మదంగు. అ. క్ర. వంగి, సమ్ర
మగు.

నీ. ఆడుగున కొకగుణం బన మోచుకల్గ
లై నని నొప్పు పృథ్వి యేనాఁటి పొప్పి.

నీ. యనుచు ననిచిన మోచుచు నగఁగిమఱి,
కలిమి లేమిని భ్రష్టతోఁ గలసిమెలసి,
మోచుకల్గల నొకరికి నెకమొకఁగ,
మెలసి వినితీర్తిలల నెంగమాంబు.

కృ. శబ్దం. ౧. 8౮.

(వ్యవ.) నాచేయి మఱిగినది. లేకు మఱగ
గొట్టినాఁడు.

జ. మణత.

మణత, వి. (√మణగ) భక్తునిశేషము.

వ. ... చంద్రకాంఠంబులు మణితల పారె
సతులు చలువమట్టిగ వెళ్ళినరు కొంకిమ
యంబు మొదలుగాఁ గల విభిలభక్త్య
భోజ్యలేహ్యమావ్య పానీయాదులు .

ప్రబంధ, ౧౧౨.

మణి. సం. వి. ఇ. పుం. ఇ. ఈ. శ్రీ.

౧. రత్నము. ౨. సామాన్యభూమము, నగ.
౩. రత్నము, తత్త్వజ్ఞానియందు శ్రేష్ఠమగు
దస్తువు. ౪. ప్రకోపము, ముంజేయు. ౫. నీటి
కుండ, జలకుండము. ౬. మృత్యుయపాత్రము.
౭. లింగాగ్రము. ౮. యోన్యగ్రము. ౯. అజా
గళస్థనము, మేలకలకంఠమున ప్రలాఢిడి
చన్ను. ౧౦. హస్తకము మొదలగునది.
౧౧. కావ్యలోహాది నిష్పద్యగులిక. ౧౨.
ఘంట (శీ. వి.)

మణికంఠము. సం. వి. అ. పుం. చిత్రవాణము,
పాలపిట్ట. (వై. వి.)

మణికట్టు = మణికట్టు, వి. వి. (మణి + కట్టు
క. త. మణికట్టు) మణిఃకంఠము
ద్వి. పట్టుఁ జూచిన మణికట్టు ఖండించి
బహు. పు. ౪. ౫రర. పం.

మణికము. సం. వి. అ. పుం. అలింజగము,
మృత్యుయపాత్ర. కుండ మొ. (అమర
నిఁచుండు.)

మణికర్ణి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. కాశిలో నున్న
తీర్థవిశేషము.

మణికాననము. సం. వి. అ. ప. కేంకము.

మణికారుడు. సం. విణ. (అ. ఈ. అ.) మణుల
పని చేయువాఁడు.

వి. అ. పుం. ౧. తత్త్వచింతామణికర్త యగు
గంగోపాధ్యాయుండు. (బాచ. కల్ప.)

౨. తత్త్వమందుడు, ధర్మ జీవించియుండఁగ
తత్త్వశ్రీయందు బాగునివలన బుట్టిన
సంకరజాతివాఁడు. (వై. వి.)

మణిగము = మణివము. (శి. ర.)

మణిగాననము. వి. (క. మణియాననమ.)

సన్నునన్న పుత్రుఁడ.

నీ. మణిగాననములు శ్రేష్ఠమ నొనర్చి
గోడలఁ జెలువారఁ గన్పట్టిలలు లిఖించి,
గీ. పురము రాజ్యములు శృంగారముగ నొనర్చి,
యఁగినాఁడు నదిఁ దీగ్ధమాడి వచ్చి.
దక్కాని. ౧. ౧౧౨.

మణితము. సం. వి. అ. న. రథికాలమందు శ్రీ
చేయునవ్యక్త ధ్వనిభేదము, రథిహాతకము.

మణితారకము. పం. వి. అ. పుం. పారస
రక్షి, తెగ్గరపక్షి.

మణిదర్పణము. సం. వి. అ. పుం. మణులలోఁ
గట్టుఁ దీవ యద్దము, మణులు తాపదము
చేసినయద్దము.

మణిదీపము. సం. వి. అ. పుం. దీపముగ నుప
యోగపడు మణి.

మణిద్వీపము. సం. వి. అ. పుం. అమృత సము
ద్రమువందలి ద్వీపవిశేషము.

మణిపతి. సం. వి. ఇ. పుం. బుధ్రువాసనుండు.

మణిపుష్పకము. సం. వి. అ. పుం. సహ
జేవుని శంఖము.

మణిపూరము. సం. వి. అ. పుం. (యోగ.)
నాభిసానమందు నొకానొక చక్రము.

మణిప్రవాళము. సం. వి. అ. పుం. న. గెండు
భావలు కలిపిన కవిత్వము. (శి. ర.)

మణిబంధము

88

మణివము

మణిబంధము. ౧౦. వి. ఆ. పుం. ౧. ప్రశో
ష్టము, ముంజేయి, ఆ. మణులు మార్పుట,
తాపటము చేయుట. 3. సైంధవ లవణము
పుట్టు సాక్షాత్ పర్యంతము (చాచ.)

మణిబీజము. ౧౦. వి. ఆ. పుం. చాడిమిపెట్టు.

మణిభూమి. ౧౦. వి. ఇ. ఈ. శ్రీ. ౧. రత్న
ములగని ఆ. రత్నములతోఁ గట్టిన నీల.

మణిమంధము. ౧౦. వీ. ఆ. పుం. సైంధవలవ
ణము పుట్టు ఒకానొక పర్యంతము, మణిబం
ధము.

(ఈ రూపము కొండల మతమునఁ గలదు.)

మణిమాల. ౧౦. ౯. ఆ. శ్రీ. ౧. రత్నహా
రము, నిలులసరము. ఆ. ప్రకాశము, వెలుగు,
3. (రతియందలి) దంతక్షతభేదము. ౪. లక్ష్మీ
దేవి. ౫. జగతి ఛందస్సునందలి వృత్తవిశే
షము.

మణిమాల .. పాదమీ తయకారద్వలద్వయ్య
సాంగునన్, నీమాలు మహిధ్వన్త్రాం
కులతోడన్, భూమండలిఁ గూర్చున్
బొల్పు న్మణిమాలన్.

అప్ప, ౪. ౨౧౯. పా.

౬. ప్రకృతి ఛందస్సు నందలి వృత్తవిశేషము.

మణిమాల. అజన్మాక యోదధిభుతంబు
లమృదు మురారి చాడి గెలమిన్.

౪. .. మణిమాలయందు బొంగెన్, న్మేజము
త్రిపారము న్ముం కిసాక్షిరసంబు పొంతు
దనరన్. అప్ప, ౪. ౨౩౨. పా.

మణియకాండ. (మణియము + కాండ, ౪.
మణియగార, త. మణియకారన్.) గ్రామాధి
కారి.

1. మణి నిరుగునకాడికి మణియకాండ, ౪వని
చాడితాళు వా నింత వలరుగంత

చాంగ. ఆ. ౪౮.

మణియము = మణివము. వి. (త. మణియం.

౪. మణియ.) గ్రామాధికారము; అధికారము.

వీ. త్యాగ వింతుక యువ్వఁ దను బాఁ
బొగడఁ జూచు మణియ ముద్దిన నూరు
మాపఁ జూచు. రామలిం. ౨౫.

వీ. కొలుచువారలనోరు గొట్టి లెక్కలు వ్రాసి
చారువు మీఱంగి మణియములు చేసి
౪. ౩. ౩౭౨.

౪. సాపాత్యు లైవపురుషుల, శేపున వణి
యంబు లిచ్చునీక మ్మందు ను, ర్వాస్యపారం
బున మది ౧౦, తాపింపఁ దొడంగు ౧౦తి
తము ౬ఁ దేవఘా ...

సావందో, ౪. ౪౩౨.

జ. మణియకాండ.

మణియారవెల్లులు. వి. బ. వ. ప్రధినిశేషములు.

౪. జప్పడింపట్లు పచ్చపట్లు ఆ
చంద్రాలు ఆ పట్టుగొడుగులు ఆ మణి
యారవెల్లులు ౬ వెన్నెలలు ౧౨
లింగాక. ద. కా. ౪. ౯౭౫.

మణిరంజనము. ౧౦. వి. ఆ. న. కర్తృభవేత్.
(౪. ౪.)

మణిరాగము. ౧౦. వి. ఆ. పుం. రత్నముల
కొంతి; న. ఇంగిలీకము. (రా. వి.)

మణిరాజము. ౧౦. వి. ఆ. పుం. వజ్రము.

మణివకాండ. వి. (A/మణివము.) అధికారి.
(౪. ౪.)

మణివము = మణియము. వి. ఉచ్ఛోగము,
అధికారము; భూనిక, ఉద్వేగము.

సీ. మణి ధరాధ్యులకును మణివంలు రీడగు
హితులకాది గాన నిడంగె జగును ...

వి. ౫౫.

సీ. మానని రాజ్యంలు మణివంలుగంగా
చిట్టలు చిక్రముల్ చిలకు శరము ...

అం. శీ. ౫౬.

క. ఏడగ మణివంలు మాని మ, హాగహానలు
నకు ధర్మ దనమానముతో, జగమ
ధర్మధర్మలరి, కాగతి యనువచన మిద్విధం
బయ్య ననక, పరాహ. ౩. ౨౯.

(మణిహము, ముద్రి)

జ. మణివకాడు.

మణిశిల. గం. వి. అ. శ్రీ. రత్న ఫలకము.
రత్న శిల.

మణిగరలు, వి. బ. ధాన్యవిశేషము.

సీ. మణిగరల్ ముదలు మంకన అగడంతుఁ
డిగలు మడి ప్రాలు దేవగరులు ...

హంక. ర. ౧౨౮.

మణిసానువు. గం. వి. అ. శ్రం. శ్లేషపర్వ
తేను. (వై. వి.)

మణిసిల. వి. వి. (మణి + సిల) పర్వతధాతు
విశేషము. (క. ర.)

మణిసోపానము. గం. వి. అ. వ. బంగారు
పూలు గుచ్చినహారము, రాజుకారము.

(వై. వి.)

మణిహము. వి. వాణిజ్యసానము, అపణము,
బలాలు.

చ. ... వెళుచిది గోరుదుండగవు శేడుక
కరైల సోమనోర గూ, బల మణిహము
జారుకుఁ ౭ండువు చికటి పర్వ మర్వ
రక.

కవిక. ర. ౮౬.

మణిచక్రము. గం. వి. అ. శ్రం. కజ్రము.

మణిచక్రము. గం. వి. అ. శ్రం. మత్స్యరంగ
పక్షి. వ. చంద్రకాంతమణి. (శ్రీ. వి.)

మణిచక్రము. గం. వి. అ. వ. గి. ముంజేయి,
౨. శూవు. ౩. మాక్షికము. (శ్రీ. వి.)

మణివకము. గం. వి. అ. వ. తుమ్మము, పూవు.

మణుంగు! = మడుంగు! అ. శ్రీ. అడంగు.

జ. మణుంగులుపులు.

మణుంగుశి = మడుంగుశి. వి. గి. ౭౪౪
వస్త్రము.

క. తను వగుతడి యొత్తుమణుంగు, నన సొయ్యక
మేనితడి యిగుర్వంగ సొత్తుక్ . .

వై. వి. ౬. ౪౨.

సీ. పిరిసి యొత్తినమణుంగు, గొండక మేక
నిగ్గలు జేజు బమపాడి జలక మూడ ...

అము. గి. ౬౦.

ద్వి. మరమున కేరెంచి మణుంగు అనియెను,
గళినము ల్లాకుండ గట్టింది వడువ ..

బక. శ్రు. ర. ౧౮. పం.

సీ. మణుంగ నవగగాను బ్రహ్మభేదంబును
ధాతవస్త్రంబును దవరచుండు . .

అం. భా. ౩. ౫౮.

౨. పరిశుద్ధి.

క. మమకారమూరనకు మి, త్రిమూలం గళ
క్రమలు వన్నదమ్మలు నమబం, భమల
పరివర్తంగము భ, రృమై మణుంగు
గగము మైలయు గగమే

పొందు. ౫. ౨౨౦.

విం. పరిశుద్ధము.

చం. ... మమైతమ్మిగా, నిరుమణుంగై
పుట్టమును నూడంగ దువ్వని పైల

కొప్పునై, మణులగిడి యిదిలోఁ బతి
సమగ్రమున మతియింపు బొప్పగున్.

పి. శతం. ౪. ౮౧.

వ. .. పల్లవంబులపై జల్లెలెంబును వాన
కొడుపులం బూసిన మణులగుఁ జుద్రికచే
లలి రవణంబుగా ... ఆము. ౪. ౩౫.

సీ. చెలువ మెచ్చుగ నిండుచలువమణుంగు
మోతలువ యాచెలి కొక్కచెలువ
యొసఁగె. ఇందు. ౬. ౨౩

మణులగూ = మడులగూ. వి. గట్టి.

ఉ. . రాజులం, గొంపక దీని కేమణులఁ
గుల గొని వచ్చితి మంచు నిచ్చునన్ .

పై. భా. ౮. ౬౪

గీ. నీవు జగజీవదాన దీక్షాధిపాన, గరుడ
వటు గాక వేదోక్తసరణి కంఠె, బది
మణుంగులు దక్షిణ లావణ నిచ్చి, మేదిని
రాధ చాళాక్యమేధి వనము.

విక్ర. ౫. ౧౨౦.

సీ. పాతకంబులఁ బంచ బంగాళముగఁ జేయుఁ
గనుగొన్నయాత్ర మోక్షంబు సొగడుము
మృణ్మయ ప్రవృత్తంబునన్ నల్మణ్మయ పంపకు
నిది యనఁ దగు బ్రకట మహిమ ..

పాండు. ౩. ౧౩౩. (మధ్య. ౪. ర. పా.)

౨. (క. మణుంగు) ఎనిమిది నీలల కొలది.

సీ. మణుఁ గనఁగాను బ్రమాణ భేదంబును
ధాతవస్త్రంబును దనరుదుడు .

ఆం. భా. ౩. ౫౮.

మణులగులుప్త్య(బూ)లు. వి. (√మణులగు

త. మణునిచ్చు.) భక్త్యునికేమము.

వ. ... మోరందలమనోహరంబులు గారెలు
బూరెలు మండెంగ లంగకొల్లెలు మణుఁ
గులుపుట్టు ఢేటి లాబ్యులు కడియపు
టట్లు .. ప్రణంభ. ౧౧౨.

గీ. గారె లలితలు బొబ్బలు గరికాయ,
లట్లు బూరెలు జంతికమట్లు మణులగుఁ,
బూలు వెన్నప్పములు ...

చెన్న. ౪. ౩౫౮.

సీ. మణులగుఁ, బూవు నాఁ నువేర
మాలము తవరును ...

ఆం. భా. ౨. ౨౫౬.

మృణ్మయ. వి. (మణ్మ + ఆక. త. మణ్మయై)

భూదూపమైన ఆస్తిపై ఆక.

౪. ఉజ్జామల జగదంకిక, నన్దామల గిక్వ
గాదు నారాధించెన్, మణ్మయయఁ
బావ్నా వయఁ, మణ్మయయఁ లేనివారి
వెన్నిధు లగుటన్ .. కాక. ౩. ౧౮౫.

మృణ్మ. వి. (క మహా. త. మ. మహా, మణ్మ)

మన్న, భూమి. (మా. మణ్మయః)

౫ మణ్మయ.

మరంగజము. సం. వి. ఆ. పుం. ఏనుగు.

మరంగము. సం. వి. ఆ. పుం. మేఘము.

(కల్ప.)

మరంగుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. బకానాక

మని. ౨. బకానాక రాక్షసుడు.

మరకము¹, వి. ౧. కపటము, మర్కటము.

సీ. సంతతాస్వానుప్రచారి మాలారంబు
మతకంపు మాయంబునపు తమపు ...

పై. ఆ. ౪౫.

౨. మాయకలది.

వ. మరుకలు కొయు దొంగలన్ ఘోరరీతాక
తురుమ్మచాటికా, మతకపులంజ కొత్తు
లన్ ... ఇత్తురు చత్తు గంగె పా, ముత
కుదొంగ . (చాటు. ప్రా.

౧. వి. కపటము.

ద్వి. మునిశ్రుమ్యుచిత నోరు మామకయువ్యం
దనచారలకుఁ బ్రమాదము వచ్చు నును,
మనసులోపల నొక్కమతకంబుఁ దలంచి,
మనకలతోడ నవ్వనిత యిట్లనియె.

ప్రభు లిం. ౨. లి. ౩. పం.

౪. ఆరణభోగాని మతకము, లాభకృతినటన
లానురాంతకుఁ యెయ్యెనో, చేరి కనుం
గొనుచో నె, వ్యూహిక గోపంబు రాదు
చారిజనేత్రా, పారి. ౧. ౨౦.

౫. మాయ.

౬. మంభర గత చేది వితకంబు లూహించి
క్షేత్రంఁ జెడుబుద్ధి గలపె నకట ...

భా. రా. ఆర్యో, ౧౧౪.

౭. మతకము లేల చాలా నిఁక మాటికొనంగ
నబండ నే మహా, న్నలి నిను చేఁడె
డక.

హ. వ. ౨. ౧౦౦. భార. ఆము. ౨. ౧౩౦.

(మతకము = కమకము, అని. భా. ల. చ్యా.

౩. మర్మము, గుట్టు.

ద్వి. అరవి విూళే వాడు నావనొం దనిన, మన
మున నామాయమతక మంతయును, కమఁ
గొన్న ధమ్యండు గాన నిట్లనియె.

ప్రభు లిం. ౨. ౨౪. లి. పం.

౮. మతకరి.

మతకము, వి. కద్యుద్ధి. (మా. మతకరి.)

౯. మతకరి.

మతకరి, విణ. (మతకము + అరి.) మాయకల
కాఁడు; మాయకలది, మాయలాఁడి.

౧౦. .. ఆ, మతకరి నేలుపుండపని ముయ్యం
జలంపంగ నేల యచ్చట

పారి. ౧. ౪౦.

ద్వి. మతకరి చిత్రాంకి మధ్యగంజనను నుత్త
నినై గవతుంపుమద్ది గల్పింప.

ద్వి. ౪. పా. ౨. లి. ౩. పం.

౧౧. కతకము బ్రహ్మకర్మ మురంయను
ముఖ్యుల నాత్మమాయ మో, హితులు
గఁ జేయుపామి తెలయిందిని మోహిక
తేయ లేని ప్రా, కృతజనునట్లు తాను
దనగిన్నె నొంగెను బంటుకోసమై మత
కరి నేత్యమాత నెడమాయ లబయ్యలు
విష్టుమాయుట.

తైజ. ౪. ౫. ఆం. భా. ౨. ౨౦౬.

మతకరి, విణ. (మతకము + అరి.) మంచుబుద్ధి
కలవాఁడు.

౧౨. మదిమున నామాట నమ్మి మతకరి వగు
చున్.

౧౩. జనకవ్య న్యేగ యొప్పించి లోకైక
త్రాణుని రామునిం గమము . .

భా. రా. మం. ౪౪౩, ౪౪౪.

మతము, సం. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.)

౧౪. కలఁపలా డినది, విశ్వలంపంబుడినది. ౨. అభి
ప్రేతము వి. ఆ. న. ౧. ఆహతము, ఆక
యను. ౨. ఇచ్చ, ౩. జ్ఞానము. (శీ. ని)
౪. (తెనింగన నీక్రింది యర్థములఁ బ్రయో
గములు గానవచ్చునున్నవి, వృత్తాంతము,
సమాచారము.

౧౫. కృతకర్మా క్రూరులయను, మతమునఁ దను
తండ్రిఁ జంపి మణిరత్నం బా, శతధన్యఁ
డవహరించినమత మంతయు కత్యధాను
మది నెఱింగి వెగక. వి. పు. లి. ౨౦౦.

౧౬. విద్యము, లాగు.

౧౭. .. పురూర, పునిలిల సగరలాగునఁ గార్త
వీర్య మర్థాదన గయ్యకియ నంబిషు,
మతమున శశిండుమహిమ నంగునిరేత

మతర్లిక

93

మర్త

బృహద్రామ్యాద్వి ముద్రాత్పత్తి ధాత్రి
కాలించు కవిభుండు తద్విభుండు .

హంగ. ౧. ౪౨.

౭. ఉపాయము.

ద్వి. అమల పారథిః కాచి యాదేడి
మృగము, మనకు లోబడునట్టి మతము
జరించి, ద్వి. హరిశ్చ. పూ. ౭౪౪.

౮. లోభి వాని జంప లోకంబులోపల మందు
వలదు నేతె మతము గలదు, నైక మదుగ
కాల భగ్గవం గాడి చిచ్చు

నమ. ౧. ౩౮.

మతర్లిక. గం. వి. అ. శ్రీ. ప్రకృతము,
శ్రీమము జాతికానిక పదమలోఁ గూడి
కమానోత్తర పదముగానే ప్రయుక్తము.

ఉదా. అకామతర్లిక.

మతాబు = మత్రాబు. చి. వి. (శ. వి.)

మతి. గం. వి. ఇ. శ్రీ. ౧. బుద్ధి, జ్ఞానము.

౨. ఇచ్చు, కోరిక. ౩. కృత్రి. (చి. వి.
షే. వి.) ౪. కాకభవము. ౫. విధము, రీతి.
తెనుగననే యర్థము కానవచ్చునున్నది.

ద్వి. కొవ్వెరిసరణి నదింధరికరిణి, పూహం
గనా గతి సావిత్రిమతిని, రతిచందమున
నిత్యత్రవన్దం బొదలి, పతి యైన రఘుగాము
భజించువాడు.

రం. రా. నుం. ౨౦౩. పా. ౧౭. పం.

మతింజే. గం. స. శ్రీ. తలచు, జూహించు.

చ. దిరిగువులువుక్కుంజు మతింపంగ మెత్తన
బాలజిత్తియిల్. ౩. ౭౭౦. ౨. ౩౮.

కీ. వెప్పంగఁజూచు గూదియుజూచునను
దగదప్పకఁజూచును కెప్పనోడుం, బోక

నిల్లు మనాయములు మతింపు మతింది
నేర్వడకేక నిట్టూర్పువుచ్చు ...

పి. శకుం. ౩. ౨౩౭.

మతిద్రమము. గం. వి. అ. పుం. ౧. మాన
నికభ్రాంతి, మనస్సు తడచుట. ౨. పార
పాటు.

మతిమంతుడు. గం. వి. (శ. తి. శ.)

కలివిగఁజూచు, బుద్ధిమంతుడు.

మతియించే. గం. స. శ్రీ. తలచు, జూహించు.

క. శ్రవములు నవనానంబులు, మతియింప
నిరగ్గకములు మానవకులకు ...

పి. శకుం. ౪. ౮౦.

చి. తెలుగుకు కల్పభుండు పరశక్తము బోయిన
... ఇంటిలోఁ బరిసమాగమముగా మతి
యంపు టా పునకా. పి. శకుం. ౪. ౮౧.

మర్తము. గం. వి. (అ. అ. అ.) మతయము.

నానంబంధమైనది చి. అ. పుం. నల్లి.

మర్త్యుణి. గం. వి. అ. శ్రీ. అజాతకోమ
యోని. (కల్ప.) (అజాతకోమధగము గలశ్రీ.
(వాచ.)

మర్త్యుణము. గం. వి. అ. పుం. ౧. నల్లి.

౨. దంతములు లేనియెను. ౩. మహిమము,
దున్నపోతు. ౪. నానికేకవృత్తము, కొబ్బరి
చెట్టు. ౫. జంపకభవము. విక్రమములు.
(నే. వి.)

మర్త్యుణారి. గం. వి. ఇ. పుం. భంగ.

గంబాయి. కీ.

మర్త్యుణుడు. గం. వి. అ. పుం. గడ్డము

నింపమలేని పురుషుడు.

మర్త. గం. వి. అ. శ్రీ. సుర. కల్లు.

మత్రాళిని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. ఉత్తమశ్రీ;
ఆడుది. శ్రీ.

మత్రాసిని. సం = మత్రాళిని.

మత్రక్షేపము. సం. వి. ఆ. పుం. గణము,
ఏనుగు.

మత్రగిల్లు. ఆ. శ్రీ. ($\sqrt{\text{మత్త}}$) మదిండు.

ఆ. మత్రగిల్లు సమగ్రి తత్తత్తది నెక్కి, మిత్రి
మొత్తి సత్తి నత్తి బత్తి, బత్తి రిడిన
మత్రిబుత్తులు పెండును, నొత్తి గుత్తగట్టు
చుండుతేడ. నీలా. ౧. ౧౧౮.

మత్రమయూరము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧.
మదించిన నెమలి. ఆ. కేళుము. ఆ. న.
(ఛంద.) వృత్తశేషము, పితౄశాకవృత్తము.
మత్రమయూరము. .. మత్రమయూరంబున
కొప్పవ్. వాగత్రాంకుల్ మత్ర్యగం
బుల్ సగమొండకా.

అప్ప. ౪. ౨౧౯. పా.

మత్రము. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. ౧. మత్రై
కృపది, మదించినది.

ఉవా. బిశ్వర్యమత్రము, ధనమత్రము, బల
మత్రము ఇత్యాది. ఆ. పిచ్చిపట్టినది,
నెట్టిది. ౩. బుడమెక్కినది. (ఏనుగు.)
౪. గర్వింపినది. ౫. సంతోషపూరితము,
అధిక సంతోషముగలది.

వి. ఆ. పుం. ౧. పికము, శోకిల. ఆ. మహి-
మము, దున్నపోతు. ౩. దుత్తూరము,
ఉత్పూర్తచెట్టు.

మత్రవారణము. సం. వి. ఆ. న. ౧. మంజము,
ఖిల్వ. (నై. ని.) ఆ. నిర్మాళము, గోడమండి
నలికి ఏనుగుదంతముకల నుండుచూనినీల.
౩. మేడమీడి కటకటాలవపారా పుం.
మదించిన యేనుగు. (శ్రీ. ని.) ౪. ఇంటి

చుంగిటి యావరణము, ప్రాంగణావరణము.
౫. వక్కపాడి.

మత్రా = మత్త. వి. సం. (మత్రా.) మదము,
తైత్తి.

గీ. నవమహాక ప్రమాద సంభవత్తి మధువు,
వలము తప్పంగఁ ద్రాచి మత్రా వహించి.
శివరా. ౩. ౧౫.

ద్వి. శ్రీ గివశోణమత్రా గొని యిద్ది, బాగుల
వల్లవల్లన వృత్తు గడిసి ...

ద్వి. హరికృ. ఉ. ౧౩౯౯. పం.

౩. మదము రాజులు మత్తు మత్త మత్రా యన.
ఆం. భా. ఆ. ౧౯౫.

జ మత్రామన.

మత్రాగొన్న. ఆ. శ్రీ. (మత్రా + కొను.)
మదిండు.

మ. కష్టసహనమున, త్వలధారాకమ
రందపానమున మత్రా గొన్నకొలంపం,
త్వలసాభాగ్యముతో ..

కరాహ. ౪. ౧౧౫.

మ. అయిమధ్యాకలిమీఁడ నంత విరసం బొ
చాపముగా నీధుపా, రణ మత్రాగొని
పోలునా రి శిథిమిత్రం బైవరేణ వనం,
గణబ్రాహ్మణీటి బూని పెడలంగా నిట్టి
దేవర్య మే, గణ మేముక్తు డిదే బలంబు
దురునిఁకొందద నీ కంఠయంతా.

వసు. ౪. ౪౧.

మత్రాబు. వి. (హిం. మహాతా. మిత్ర. ప్రా.)
ఒకకథనగు చాణగము. (శ. ర. మత్రాబు,
వ్యక్త.)

మత్రాలంబము. సం. వి. ఆ. పుం. ప్రాంగణ
వరణము. (కల్ప. ప్రాపాదావరణము అని
వాచ.)

మత్రి, పి. గి. కామయ, ముంబయి.

సీ. మత్రికాటకపాత్తు మరగివనుడు పంతుల
జాతుల గరిమియలు నడింప

మత్రి, 2, ౧౪.

అ. అవిశేషము. (చూ. మత్రికాడు.)

జ: మత్రికాడు

మత్రికా(గా)డు. వి. (మత్రి + కాడు.)

అన్నాని, అవిశేష.

ద్వి. చిక్కల నో నేడు నాచే మత్రికాడు,
చిక్కల పట్టి కాశిని పెట్టింతు.

ద్వి. హరిశ్చ, ఉ. ౫౩౫. పం.

గీ. కత్తలో నివు నీలిన కత్త మొత్తుడు,
బాటు నుండదు భంగిర ప్రభలులే,
నిరహస్యంబు మదిలోన వెలుగ లేక
మొత్తులాడుదు రూరకి మత్రిగాండ్రు.

వరాహ, ౧౧, ౧౬.

అ. కామకుడు.

గీ. మనకు ముచ్చిలి చచ్చిన మత్రికాడు,
నీడు గొ మృని చే పాడె వెలది
యవుడు ఉ. ౫, ౧౪౯

ద్వి. మలహరకృప నేని మత్రిగాండ్రకు,
కలుగునే లంకలోకం పట్టు నేను.

గృ. పు. 3 ౨౦౯. పం.

ద్వి. ధరణికి వింటి గదా మత్రికాడు, శం
కింప కంఠయుఁ జప్పడు గాంగఁ, గొంకి
యింటలో నుడుచుచున్నాడు.

పండితా, దీక్ష, ౪౨. పా.

మత్రిల్లు(లు.) అ. ప్రి. (మత్తు.) ౧.
మదింతు.

ఉ. ... కలవా తరువాత వసుంధరాధిపతి,
త్తంక విజృంభమాణ భుజదర్శ నిరంకుశ

పాహుక్రియా, మాంసల చిత్రవృత్తులయి
మత్రిలి యుండు నరాతి భూపతుల్.

మై. ౧, ౧౦౩.

గీ. గ్రీష్మకాలంబు మత్రిలి శీత లాటె,
నిండగోపంబు లిలమీడ కల్లఁ జాడమె
జాగెఁ బ్రాథమాంబువులకున్ చాతకంబు,
లనఁగఁ గాల విరుద్ధ సమాఖ్య మయ్యె.

కావ్యా, ౬, ౧౩౧.

మ. మధు వైతాంతమహింది మత్స్యరమునన్
మత్రిలి జన్మత్ర, యా, వధి యేప్రాద్దుఁ
దడియరాపగుణ వివృద్ధాన పాపిణి, నిధి
యాటక శివసాల భూవిభుడు కా
నిర్మాత సర్వాముఁ దై, విధియప్రాదుల
కందరాని పదవికా నీరాంబ మన్విత్యూ.

భాగ, ౧౦, ఉ. ౩౯౯.

సీ. వర మైన లేబోకఁ దడవితానెలఁ గ్రోలి
దివిజులములు మత్రిలి యాడ ...

వార. 2, 3౦.

అ. పరవకుండగు.

చ. తన కొకటిడు వచ్చునలెఁ దడయు
పూఖ్యము నొందునేకలకా, ముజులడు
భేదమోదముల మత్రిలులే య విశేషము,
ఉ. హరిశ్చ, ౧, ౬౨.

మత్తు = మత్తా. పి. (పం. మదః) ౧.
మదము.

సీ. పదము రాజులు మత్తు మత్తు మత్తా
యన . అం. భా. ౨, ౧౯౫.

అ. మంపు, మైకము.

ఉ. నా నిదురమత్తు.

జ మత్తగిల్లు, మత్రిల్లు, మత్తన.

మత్తుడు. పం. వి. (అ. అ. అ.) మదిందిన
వాడు. (శ. ర.)

మత్రై = మత్రిగాఁడు. విణ. (√మత్రి.)
కామబంధు.

ద్వి. ఓశోరి బలధగ్ర యోమైలార, మత్రై
లోబద మన విప్రహిత, మత్రిబాదలఁ
బిల్వఁ దనువంతలోక.

పండితా. ఓక్ష. ౪౧.

మత్స్యము. సం. వి. అ. న. ౧. పాపటము;
దున్వి విక్రలు చల్లిన భూమిని చదునుచేడి
పాధనము. ౨. దాక్రముద్వి, కొడవలి సిడి.
(శి. వి.)

మత్స్యర. సం. వి. ఆ. శ్రీ. మక్షికి, తుంగ.

మత్స్యరము. సం. వి. అ. పుం. ౧. ఆనూయ,
ఓర్వరేమి. ౨. విరోధము, ద్వేషము. ౩.
గర్వము. ౪. లోభము, వినీనారి తనము. ౫.
క్రోధము, లోషము. ౬. ఆత్మ ధిక్కారము.

శ్లో. నిండంతి మాంసదా లోకాధిగస్తుమ
మతీవం, ఇత్యాత్మ నిభవేద్వస్తు ధిక్కా
రస్య న మత్స్యరః. ౩. నిష్క్రమ్యము.
(శి. వి.)

మత్స్యరుఁడు. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) ౧.
ఆనూయ గలవాఁడు, పదిల సంపత్తియూచి
యోర్వనివాడు. ౨. వినీనారి యైనవాఁడు,
లోభి.

మత్స్యంధి(డి). సం. వి. ఈ. శ్రీ. పార
భూతమై ఘటికయగు నట్లుకాంచిన చక్కర,
కండచక్కర.

మత్స్యకరండిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. చేపల
బుట్ట.

మత్స్యగంధ. సం. వి. అ. శ్రీ. ౧. కత్తివతి;
వ్యాసునికల్లి. ౨. నిటిసిప్పలి. ౩. మత్స్యాక్షి,
పాన్వగంటికుర. ౪. (వాచ. కల్ప.) ౪
శోడతరము. ౫. (కల్ప.)

మత్స్యగుఁడు. సం. వి. ఈ. పుం. చక్రవ
మహర్షి. (నై. వి.)

మత్స్యఘంటము. సం. వి. అ. పుం. ఒక
దినము చేపలకుర.

మత్స్యఘారి. సం. వి. క్. పుం. జాలరి,
చేపలకు చంపువాఁడు.

మత్స్యఘాతుఁడు. సం. వి. అ. పుం. చేపలకు
బంపువాఁడు, జాలరి.

మత్స్యజీవి. సం. వి. క్. పుం. జాలరి. చేప
లను బట్టి బ్రతుకువాఁడు.

మత్స్యజేశము. సం. వి. అ. పుం. మత్స్య
నామక జేశము. ఒకానొకజేశము.

మత్స్యధాని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. చేపల బుట్ట.

మత్స్యనాళకము. సం. వి. అ. పుం. తీర
రము. ఒక విధముగ పక్షి.

మత్స్యపిత్త. సం. వి. ఆ. శ్రీ. కటుకలో
పిశి. ౪.

మత్స్యపురాణము. సం. వి. అ. న. పదు
నెనిమిది పురాణములలో నొకటి. మత్స్యాక
తారకధను ముఖ్యముగాఁ బ్రతిపాదించు పురా
ణము.

మత్స్యబంధనము. సం. వి. అ. న. చేప
లను బట్టుకొనిడి గాలము.

మత్స్యబంధని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. చేపల
బుట్ట.

మత్స్యబంధి. సం. వి. క్. పుం. చేపలను
బట్టువాఁడు, జాలరి.

మత్స్యబంధిని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. చేపల
బుట్ట.

మత్స్యబంధుడు

98

మదకరము

మత్స్యబంధుడు. సం. వి. అ. పుం. చేప
లను బట్టవాడు, బాలి.

మత్స్యము. సం. వి. అ. పుం. గ. చేప.
అ. మినరాళి. 3. ఒకానొక పురాణము.

మత్స్యరంగ(గ)ము. సం. వి. అ. పుం. జల
సంస్థలు ఒకటొకటి నీటిపట్ట, మినవల్లంకి పట్ట.

మత్స్యరాజము. సం. వి. అ. పుం. గ. లోహి-
తమత్స్యము, ఎజ్జచేడు.

మత్స్యవేధనము. సం. వి. అ. న. బడిశము,
చేపలగాలము.

మత్స్యవేధని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. బడిశము,
చేపలగాలము. అ. జలమధ్యపు.

మత్స్యశ్రీ. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. గ. గండ
దూర్వ. 1. అ. పొన్నగంటిహార. 1.
3. పోమెడహార. 1. (క. ర.)

మత్స్యస్థాని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. చేపలను
బట్టవాడు చేపలను తేయుట నుపయోగించు
కొండపట్ట, చేపలబట్ట.

మత్స్యవతారము. సం. వి. అ. పుం. శ్రీ
విష్ణుని వతారములలోను మొదటివతార
ము.

మత్స్యశనము. సం. వి. అ. పుం. చేప
లను దినునది, మినవల్లంకి పట్ట.

మత్స్యనది. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. గ. కత్తి
నది. అ. కాకియందుగల నీర్లనిశము.

మత్స్యదీప్తియుడు. సం. వి. అ. పుం.
వ్యాసుడు. సత్వవర్ణపుత్రియుడు.

మధనము. సం. వి. (అ. ఈ. అ.) గ.
శ్రవ్యునిది. అ. నశింపజేయునది. (పాద

నము) వి. అ. న. గ. త్రిచ్చుట, చిలవట్ట.
అ. ధ్వంసముచేయుట. చంపుట. పుం. గగి
కారికా వృక్షము, పెద్దచెట్టు.

మధి. సం. వి. న. పుం. కవ్యము.

మధింఝే. సం. క. శ్రీ. మధనముచేయు, శ్రవ్యు.
(విష్ణువు) కా. . గృహీతాహింద్రపుచ్చా
ననుం, జై చేత నశింపజేయు దొడగ
గుంభానిధిగ భూవరా

వరాహ. 2. జల

మధిరము. సం. వి. (అ. అ. అ.) గ. మధింపఁ
బడినది. అ. నీడింబడినది, వాధింపఁ బడి
నది. 3. చంపబడినది, నశింపజేయఁబడినది.
వి. అ. న. నిర్జలతక్రము. నీగు కలయ
మృగం.

మధియింఝే. సం. క. శ్రీ. మధింపు, శ్రవ్యు.
వ. ... సౌమ్యంబు సూక్ష్మంబునైన జేజంబు
గానం గడియెననియు మధియింపఁ దత్
నంతరంబు వరాహ. 1. అ.

మధుర. సం. వి. అ. స్త్రీ. మమనానవీరము
నందు శ్రీకృష్ణుని జన్మస్థానమని పట్టనము.
(ఇది మోక్షదాయకములని నేడు పట్టనములలో
నొకటి. ఇది శ్రీకృష్ణునిచే గట్టింపఁ
బడినది.

మధురానాథుడు. సం. వి. అ. పుం. శ్రీ
కృష్ణుడు.

మధురేనుడు. సం. వి. అ. పుం. శ్రీకృష్ణుడు.

మదకరము. సం. వి. అ. పుం. మందక,
నపుంసకుడు.

మదకరము. సం. వి. (అ. అ. అ.) వత్తు
(వై పు.) కలిగించునది.

మదనగమము, సం. వి. (అ. అ. అ.) మదనము

చేత అవ్యక్తమధురమైనది. (వాక్యం) వి. అ. పుం. మదనప్రేమగను.

మదనోహలము, సం. వి. అ. పుం. మదనము

పట్టినయెడ, (నై. వి.)

మదనగంధ, సం. వి. అ. స్త్రీ. గ. మదిర, కల్లు,

అ. అరసి, అగిరి. శి.

మదనగంధము, సం. వి. అ. పుం. సప్తచ్ఛవము,

ఏదానలయరంటి. శి.

మదనలము, సం. వి. అ. న. మదనప్రేమగను

యొక్క గంధస్థలక లు కుం, నుండి గ్రువించెడి క్రొవ్వు, మదనోహకము.

గ్లో, కరావృత్తాభ్యాం పేద్రాచ్చ నేత్రా భ్యాంచమహామ్రుతి.

మదట, వి. (సం. మదనః) (క. మదరః)

గ. మం.లిసది; మత్తుడు.

నీ మదటగాలివయోహాస మాయనికుహరి కలు పుష్పాదు లావరించుకొనిరి .

తేం. పంచ. ౪. ౧౨౯.

అ. మూగ్ధుడు మూర్ఖుడు.

గీ. ధర్మమున కొంచుకడ నేనుదము దురాత్మ మనుడు మగటయ్యెం గనలి యమృతట కళము. తేం. పంచ. ౩. ౧౨౨.

౩ సోమరి, అలగుడు.

నీ, మదటకొండరు కొండు మదల మాయగుః బోటు నుండి సోమరి నలిపిందికాదు, దుంబులి యనంగదోయః ప్రాల్మనివ వానిచే రై . అం. భా. ౩. ౬.

వి. మత్త. (యా. మదటగొను.)

జ మదటగొను, మదటతనము.

మదటగొను, అ. క్రి. (మదట + కొను.)

మత్తగొను.

నీ. ... మదరుచన్ద్రబుల మదటగొనును.

సాంబో. గ. ౧౬౪.

మదటతనము, వి. (మదట) మూర్ఖత్వము.

నీ. అత్తుకారుని రాజా వాత్సీయక లిచ్చి మది గృహింపగఁజేయు మదటతనము.

మ. చ. అ. ౩౨.

క. ఇది వాయది వాత్సీ, సదనము నీ కిందు నిర్వల జనున దురాత్మా, మదటతన ముడిగి యెంతే గదలుము లె మృనిన దీర్ఘ కర్ణం దనియెన్. తేం. పంచ. ౩. ౧౧౦.

మదన, సం. వి. అ. స్త్రీ. గ. మర, కల్లు.

మదనకంటకము, సం. వి. అ. పుం. గ. మన్యథ

వికారముచే జుట్టిన గగుర్పాలు.

మననకము, సం. వి. అ. పుం. గ. దమనక

వృక్షము. అ. మదనము న. నీకకము, మైనము.

మదనకాపురనము, సం. వి. అ. పుం. కపో

తము, పాపురము.

మదనకామధేనువు, వి. మన్యథమఖములనిగఁ

గ నీ కామధేనువు.

క. . అ. వ్యసితవిగియారు కాగిలి దివదిన హను మదనకామధేనువు గాదే.

ఉ. హరి. అ. ౮౦.

మదనగంధులు, సం. వి. ఇ. న. బ. ధాన్య

విశేషము, ఒకవారివద్ద.

నీ. ఇచ్చపూరాజవా లేనుంగొమ్ములు మల్లె శ్రీగంధులు మదనగంధు, లు ...

హంస. ౪. ౧౨౮.

మదనగమము, సం. వి. అ. న. గ. యోన,

ఉపక్. అ. (తొలిది) లగ్నమునుండి యేదవ పాకము.

మదనచతుర్థి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. వైశ్రవణ
చక్రగతి.

(ఈ దినమున మన్మథోత్సవము చేయుదురు.)

మదనచేయి. వి. వి. గి. మిశ్రశబ్ద.

సీ. పగడంపుముక్కులఁ బచ్చనెక్కుల నిక్కు
చిలుకల మదనచేతుల ఘటిల్లు

రా. ప. ర. రా.

సీ. తమ ప్లెఱఁ జల్లఁ గాఁ దనయు? నిక్కువఁ
జాగుననిచేతులు మదనచేతులు

చంద్రా. గి. ౧౩

అ. కురితలనిండ సంకెదపడె.

చి. రవియనుదివ్వఁ గేతువుచెఱంగిన మాసి
ధున్మోయంబ్రవా, రవిరళభుక్తి
కలరవాల్పరవోత్సల చాంతధూపరా, జీవ
రనికన్దన నృదనచేతులఁ జాతురి నెయ్యల్లం
గురుం, జావితలు చార్చవిష్ణుపద మెత్తు
బురిగృహలక్ష్మీ సూక్ష్మ వాన్.

అను. అ. ౧౭.

మదనత్రయోదశి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. వైశ్ర
శక్రమోదశి.

మదనపక్షి. సం. వి. క. పుం. ఖంజనపక్షి,
కా. కక్షి.

మదనపాకము. సం. వి. ఆ. పుం. శిశిలము,
శిశిల. (రా. సి.)

మదనము. సం. వి. ఆ. పుం. గి. కన్దరీమృగ
కృషణము. (శే. సి.) అ. అవని, వసంత
కాలము, ౩. తేనెటీగ, ౪. మయినము, ౫
అల్లవనిశేషము, కాసిరింతలలో నొక భేదము.
౬. మంగళెట్టు, ౭. దత్తూరకృత్తుము, ఉపై
త్రుత్తు ౮. ఖదిరకృత్తుము, చంద్రచెట్టు, ౯.
కవలకృత్తుము, పొగడచెట్టు. ౧౦. పక్షి.

(తె. సి.) న. మత్తు కలగఁజేయుట, సం
తోష పఱుచుట.

వి. (ఆ. ఆ. అ.) గి. మృక్కించుకవి.
అ. శంతోషపఱుచునది, ఉల్లాసపఱుచునది.

మదనరిపుపు. సం. వి. ఈ. పుం. శివుడు.

మదనలేఖ(ము). సం. వి. ఆ. పుం. శృంగార
నాయికానాతులకు పరస్పరము ప్రాసితోను
జా.

మదనశ్రీలాక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. గి. కారిక,
గోరువంగ. అ. కామోద్దీపకావధము.

(తె. సి.)

మదనసులు. వి. ప. బ. భాస్వరభేదము.

వి. .. గంధసులు ముగ్ధుండ్రలు లేఖానులు
కాంధోదులు మదనసులు జలములు
తలు. ప్రబంధ. ౧౧౭.

మదనాంతకము. సం. వి. ఆ. పుం. గి.
లింగము, శిశ్నము. మగగుడి (శ్రీ. సి.) అ.
శ్రేణిగోరు.

మదనాంతకుడు. సం. వి. ఆ. పుం. శివుడు.

మదనాగ్రకము. సం. వి. ఆ. పుం. బ్రహ్మ
భేదము, శోద్రవము. ఆర్జు.

మదనాయుధము. సం. వి. ఆ. న. గి. యోని,
ఉపశ. అ. మన్మథుని యాయుధము. (అంద
కన్దైను వర్ణించువపుడు పల్లవి చెప్పబడును.)

మదని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. గి. శుర, మద్దము.
(శే. సి.) అ. కన్దూరి. ౩. అతిమక్రత,
బండిగురవెండ. శి. (రా. సి.) ౪. జవాది
పిల్లి. (శ. రి.)

మదనము. వి. గర్వము, పొగగు.

క. మదనా నీదాడికి మే, మదనా మదనాగ
యాన నలయింతురె మ, ర్మదనాశీకాంబ
కముల మదనారతభక్తికి మద నాట
దనా. రా. వి. ర. ౫౮.
మదనుడు. సం. వి. అ. పుం. మన్మథుడూ,
మరణడు.

మదనేచ్ఛాఫలము. సం. వి. అ. న. చూత
విశేషము, ఒకకాలి చామిడి. శ్రీ.

మదనోత్సవ. సం. వి. అ. శ్రీ. అప్పనిన.

మదబృందము. సం. వి. అ. పుం. వినయ,
కరి. (తై. ని.)

మదమడలించు = మదమడలచే. మి. సం.
శ్రీ. (✓ మదమడలం.) చంపు.

క. . పాండుతుమాకో, త్కరమున్ దత్తే
నలన్ మదం బడలించుకన్.

భార. భీష్మ. ౩. ౧౭౩.

మదమడలం. మి. అ. శ్రీ. (మదము +
అడలం.) బలహీనుడగు.

౩. మదమడలం యొక్కరుండున, గడ చేకొని
రాజరాజ కాల్పడ నెటవో, మది
దలంచి నొలకొనకొ.

భార. శిల్య. ౨. ౩.

మదమడలచే = మదమడలించు. వి. సం.

శ్రీ. (✓. మదమడలం.) చంపు.

క. మిమ తపైవ్యముల నీరితిక, మదమడలచి
కృష్ణపాదల, నెదురం బొడగాంచి ముగ్ధ
డిట్లని పలికెక. తై. భా. ౫. ౫౮.

మదమత్తకము. సం. వి. అ. పుం. పుం.
ఉమ్మెత్త. శ్రీ. (తై. ని.)

మదము. సం. వి. అ. పుం. ౧. ఉమ్మెత్తము
యొక్క ప్రభుమావళ్ళ, మత్తు, మత్త. ౨.

వినయ గండవ్యమునుండి ప్రవించెడిశ్రోత్వ.
౩. గర్వము, దురహంకారము ౪. పరమా
నందము, అమితసంతోషము. ౫. మద్యము,
గుర. ౬. కన్యావి. ౭. శుక్రము, పురుష
వీర్యము. ౮. అందమగువస్త్రపు, సుందరపదా
ర్థము ౯. గంధము.

మదముమీలు. మి. అ. శ్రీ. మదింను,
శ్రోత్వ.

క పెకలిలి యిచ్చినక జాలం, బ్రకటిత
దోశ్యక్తి తెండువలె దెచ్చెద నే, మెక
రాకర మె యని నైత్య, ప్రకరమృణ
మదము మీతీ పలకంగ వింతున్ ..

దశా. ౨. ౧౩౮.

మదమెత్తు. మి. అ. శ్రీ (✓. మదము)
విడించు, గర్వించు.

క. . తన్ను నెదిరిని, మది నెఱుంగక నిగ్గ
హించి మదమెత్తుట యొ, పృథహంకారం
జానరిం, పద పాదువనని దొల్లి పక్షి
ద్రువమకన్. భార. ఉద్యో. ౩. ౨౮౯.

మదయంతి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. ఒకకాని
మల్లె. శ్రీ.

మదయిర్నవు. సం. వి. (ఉ.) ౧. మత్తు
గలిగించునది. ౨. సంతోషపఱుచునది, ఉమ్మె
కరము. ౩. కొండిటెడ, పారాయి మొద
లగునవి కాంచువాడు. ౪. ప్రాగుబోతు,
మద్యపుడు. వి. ఉ. పుం. ౧. కామదేవుడు,
మన్మథుడు. ౨. మేఘము. న. మద్యము.

మదరాగము. సం. వి. అ. పుం. కోడి.
(విల్వము.)

మదరాగుడు. సం. వి. అ. పుం. ౧. మన్మ
థుడు. (విల్వము)

మదల = మదట. వి. సోమరి.

సీ. మదట తొండొడు తొండ మదల మాలు
గుణోతు ... ఆం. భా. 3. 2.
మదలేఖ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. గి. ఏనుగు గండ
శలమలనుండి మదము కారుటలన నేర్పడిన
చాటు. ఆ. (చంద) ఒకానొక వృత్తము.
స్లో. ... వక్కా గ పాస్తి వృత్తలేఖా.
మదలే. వి. (త. వదలై.) క. మదలిగ.)
బాలుడు, బాలిక.
స్వి. మనివలలు మనివలలు మ్రాన్పడి తగుల,
మదలిలు మదలిలు మత్సరింపఁగ.
పండితా. పర్య. 3౫. పా.
మదవారి. సం. వి. ఇ. న. మదలము. మదపు
శేనుగు గండలములనుండి ప్రవించెడి
ప్రాప్త్య.
మదకాకము. సం. వి. ఆ. పుం. ఉపాదకి,
పెద్దలచ్చలి. శ్రీ.
మదకొండికము. సం. వి. అన. బాకాయ.
మదసారము. సం. వి. ఆ. పుం. తూల
వృక్షము. ప్రత్తికెట్టు.
మదస్థానము. సం. వి. ఆ. న. కల్లుపాక.
మదహస్త్రీ. మి. వి. (మ. మదహస్త్రీ.) (ప్రా.
మదహస్త్రీ.) మదపుశేనుగు.
గీ. ఆటటియొక పాడినార మదహస్త్రీలకును,
నెత్తుగున్నలు దిక్కులనుత్తరకరలు .
పాంచా. గి. 3౯.
(శ. ర. పా. మదహస్త్రీలకును. ముద్రి పా.)
విణ. శ్రేష్ఠుడు; శ్రేష్ఠము. (ఈ యర్థమున
తఱచు సమాసోత్తర పదముగా వండును.)
గీ. ... మదహస్త్రీ యనఁగఁ, యెడదను నిల్చి
శ్రేష్ఠ మై పరగుచుండు.
ఆం. భా. 3. ౧౫.

మదహస్త్రీ. సం. వి. ఈ. శ్రీ. మహాశరం
జము, పెద్దకామగు. శ్రీ.
మదహేతువు. సం. వి. ఉ. పుం. ధాకకి,
ఆర. శ్రీ.
మదాంబరము. సం. వి. ఆ. పుం. విరావరము,
ఇంద్రునియేనుగు. (త్రి. సి.)
మదాధ్య. సం. వి. ఆ. శ్రీ. రక్తసింహి, ఎల్లు
గోరట. శ్రీ.
మదాధ్యము. సం. వి. ఆ. పుం. కాటికెట్టు.
మదాధ్యయము. సం. వి. ఆ. పుం. ఎక్కు
డుగాఁ ద్రాఁగుతులనఁ గలుగుకోగము
మదామూరము. సం. వి. ఆ. పుం. ఏనుగు
నిఁపునెనుం డెడి దిండిమును వాద్యవిశేషము.
మదారము. సం. వి. ఆ. పుం. గి. మదపు
శేనుగు. ఆ. వరాహము, ఆడవిపంది 3.
కుంగుప్రదవ్యవిశేషము.
మదారుడు. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) గి.
కామవేడు, జారుడు. ఆ. మోసగాడు,
వంచకుడు. 3. ఆలమఁడు, సోమరి. (కే. సి.)
మదాలాపి. సం. వి. న. పుం. కోయిల,
కోకిలము.
మదాలించు. ఆ. శ్రీ. (త. మదాలి.) పుష్పించు.
సీ. సంపెదలో విడిసింపె జారుకో మదాలించె
గోరంట తిలకంబు గుర్తులై.
వాక్య. 3. ౧౧౦.
మదావళము. సం. వి. ఆ. పుం. ఏనుగు,
గజము. (శ. ర.)
మదాహ్వము. సం. వి. ఆ. పుం. కత్తూరి.
(త్రి. సి.)

మది. వి. (నం. మతిః = త. మది.) ౧. బుద్ధి.

క. .. ఆరుద మది వానిం, గొనఁగా మది
నమకట్టి ... భార. ఆది. ౩. ౨౯.

చ. మది మది దప్పి తోయి మునిముఖ్య ..
ఆము. ౭. ౧౧౩.

౨. మనస్సు.

క. కేతే యంచ భజంతు నిష్కళంకసిద్ధుల్
మదింగోరి నైమ. ౧. ౪.

క. గారభమున నకలకళా, పారిణుడైనైతి
గడిచిపల్లెర మెనక, పేరుపగఁ జోటు
వలె నని, మేలి నిమ నాదుకొర్కి
చింతింపు మదిన్.

విక్ర. ౧. ౧౧౧. మనచ. ౧. ౫.

ఆ. ఒప్పు చూడయనంబు యల్లంబు మది
దెండ, మెడదెండ ... మన నన .

ఆం. భా. ౧. ౧౦౦.

౩. ఇచ్చ, కోరిక.

గీ. అప్పు విను మింక నొకయింపు కంఠకడవు,
నీచెలుపుఁ బాడ నీచేరు నీమొంగు, వడిగి
పరికింప మది నన్నైన వాఁడు రాకమును
నీవు తొలంగుట నాకుఁ ద్రియము

కళా. ౩. ౮౩.

క. హామితనూజనభృతా, ప్రామాధికా నామ
కరణ మమరించుమదికా. ఇందు. ౨. ౧౨.

జ. మదికొలంతువులుగు, నమది.

మది. నం. వి. ఇ. ఈ. శ్రీ. ౧. చమకము.

(త్రాడిగిన్నె, పాడపాత్రము.) ౨. కృషిపాద
నము. కృషివసయోగింపు పనిముట్టు. (వాగలి
మం.) మత్తానగ్గ. (శ్రీ. ని.)

మదింమే. ఆ. ౬. తలంచు.

౪. తేటాడ నొరలపన్నిధి, మాటాడ మదింపు
చెంచు మన్నిలకరం, మాటాడఁ జేయు

వన్నిట్ట, మాటాడనె యెంచు నకఁడు
మానెదరె కదా. రా. వి. ౩. ౫౩.

౫. శ్రీ. మదింపుచేయు (ఈ యగ్రమునందు
కొన్నిచోట్ల మదించు అని చాడెదరు.
క. రం.)

మదింమే. నం. న. శ్రీ. క్రొవ్వు; గర్వించు.

ఉ. ఈ చొకపోటుబంటుకలె నెన్ని దుడు
కులు వ్రేలె దోరి గు, చ్చాన మదించి
మువ్వటిచ్చుపాటర యట్లనె న వ్వలంఁద్రో.
ఉ. రా. ౩. ౧౨౭.

మానిని. అంత మదింపకుచే యని పల్కిన
నంత మదింపకుచే యనుచుకా

కళా. ౩. ౧౯౫.

మదింపు. వి. (√. వదింపు క. మదిపు. త,
వి. మదిప్పు.) ఇంత యని తెల మొదలగువాని
మానించుట. (క. రం.)

మదికొలంతువులుగు, వి. (√. మది.) మానన
ననోవరనడి, చాం. పాం. ని. తిర్య. ౩౩.

మదిమది. వి. (మది + మది.) ౧. నెమ్మది,
కాలి, నిశ్చింత.

చి. ఎడ మడగింది భూపతిసమాజము నెల్లను
నిన్నుఁ గొల్పఁ జే, యుడు నని పూని
దిగ్విజయ మున్నటిఁ జేసి మహావిభూతితో,
విడుది మండ నిడుకుఁడు మంత్రులు
పూజలుకాదమ్మా నం, పడ గొని యంతఁ
బోవక నభఁ ద్రుపచాత్మక భంగపెట్టరే.

భార. ఉచ్ఛ్వా. ౩. ౨౮౦.

చ. త్రిదశలు నెట్టినేయ నిటు దివ్యపదంబు
గ లంక నేలంచుకా, మదిమది ను.డ లేక
యొక మానుమనత్వము గాఁ దలంచి దు,
ర్యదమున రాముపై నలిగి మాయల వమ్మ
హితాత్మ్యదేవ, పైద నని చూచెదే ...
భా. రా. ఆర. ౨. ౧౩.

చ. త్రిదశుపరిం జయించి జగదీశుల మంతయు
సేలుబాణులై, మదిమది నుండి రావన
కమాజను చేటువలై త్రిలోచనక గద
నను వేడె . ఈ. హరి. ౫. ౪౩.

౨. అలాలోనినము, దూరదృష్టి లేకుండుట.
౩. ఎదిరితీ వచ్చినరాజ్యము, మదిమది నటు
గోలుపోయి మానము దూలం, ఇదు లేది
కొనననునకు, నుడమునఁ జనుచునుకంటె
మోగను గలదే.

భా. రా. యు. ౧౨౯౨.

మదియించే, సం. అ. శ్రీ. మదింను, శ్రోత్వ.
కీ అద్దిరామసింహిరాదంగు లందఱఁ జదియఁ
గొట్టెదనంలుగద ధరించి .

కరాహ. ౧౧. ౧౦౩

మదిర, సం. వి. అ. శ్రీ. ౧. మద్యము, మత్తు
గలిగించుకుర. ౨. ఒకదినాడు కొటుకపీట్ట.
౩. దుర్గ.

మదిరనయన, సం. వి. అ. శ్రీ. మోహింపఁ
జేయు కన్నులుగల శ్రీ, శ్రీ.

మదిరము, సం. వి. (అ. అ. అ.) ౧. ఎత్తు
గలిగించునది. ౨. నుతో పులుసుచునది, ఉల్లాస
పలుకుచునది. ౩. అ. పుం. రక్తఖదిరవృత్త
లేదము, ఎఱ్ఱపువ్వులుగలచంద్ర. ౪.

మదిరాక్షి, సం. వి. ఈ. శ్రీ. ఎదముకన్నవ
కన్నులు గలయాదుది, అడుది. (క. ర.)

మదిరాగ్రఖము, సం. వి. అ. పుం. మాతము,
మొడిచిచెట్టు.

మదిరిణి, వి. మణివిశేషము, పుష్కరాగము.

సీ. నిగదించు భగదంపు జగి దొట్టుమొగముట్టు
ఁ గారయన దిదికి సింగిణిలు . .

ఈ. రా. ౩. ౩౯౩.

మదివ్వు, సం. వి. అ. శ్రీ. మద్యము.

మదియము, సం. వి. (అ. అ. అ.) నానం
బంధమైనది.

మదుగు(పు), వి. (క. త మదగు.) చెఱువు
ము. వానినుండి నీరుపోవుమార్గము, జలద్రుతి.
(వ్యవ.) చెఱువులోని నీరుమదుగునుండి పోలు
చున్నది.

వ. .. శీకరపరంపరిల చొడుగులు వదుగులు
గొనినఁ చిదపనగుచుఁ చిరుమరుచిరుమ
టునుకొంపులును

భాగ. ౧౦. పూ. ౩. ౫౬.

మదువు, వి. ఆకుపచ్చరంగు.

రగద. కంటిఁగుజ్జరిముపులు మొదలుగఁగలి
గిన పలుకన్నెల పుట్టజుములు . .

కలిక. ౩. ౧౯౫.

మదువుశి, వి. చెట్టుబడి.

(వ్యవ.) వ్యాపారము మదుపులేకున్న సాగదు.

మదుము = మదుగు, వి. చెఱువు ము. వాని
..ండి నీరుపోలేడి మార్గము.

(వ్యవ.) మదుము లేకున్న వగుటచే మాయారి
చెఱువులో నిలువ నీరులేకున్నది.

మదుడు, అ. శ్రీ. కమియు, మోగ, మిగులఁ
బండు.

సీ. మదురంగఁ బండిన మాయారఫలములు
చెంచుకన్యలకుఁజ్జీలఁ జెనయు . .

కాశి. ౧. ౯౧.

క. ఇది చిత్రమచటివనఁల, మదినిమద్రఁఫ
లాలి వధురగనేకా, మదిమియుఁ దెవులు
ను నెఱుంగక పడివేల నంజత్సరములు
బ్రతుకుదురు ప్రజల్.

కరాహ. ౧౦. ౧౫౨.

గీ. మదురఁ బండిన దానిమ్మ మోనిపండ్లు,
కుత్తివడి పరివీక్షణఁ జూచి విభవండు ...

తవతి. ౧. ౮౬.

మదురు = మదురు. వి. గోదమోదికప్పు.

గీ. పటికంపుఁ గంబముల్ పవడంపు బట్టెలు
వరకతరచితముల్ మరుల లమర .

భాగ. ౧౦. ఉ. ౬౦౨.

ద్వి. మండపంబులచేత మరులలపొంత

పండితా. దీక్ష. ౪౪. పా.

గీ. విదురు మిగిల లనఁ గుడ్యపాలిక నై
యొప్పు ఆం. భా. ౨. ౧౩.

మదురుగోడ = వైకప్పుగలగోడ.

గీ మదురుగోడల మెఱపు నాల్గుగలయొఱపుఁ,
దనర వెలంగొంగు నాల్గులు భరణి
యందు రవీక. ౧. ౩౬.

ద్వి. జాలి నాతోడ నొజ్జలు పెప్పియన్ను,
మాట నీ వెఱంగించి మదురుగో డైన,
దాటి పోయెద నింక దాపుర మేల

ద్వి హరిశ్చ. ౧౦౪౦. సం.

మదురువు. వి. (కం. మదిరా) ౧. మద్యము.

౩. మదురువు గొని యొడ లెఱంగక, మదా
మల మనమ్ము లైన, మానవులకు, నిం
పాదవియొఁ దిడికల్గం గొని, కదియఁ
బాడుమనేని యదియొ పొత్తుం బగునీ
సృసిం. ౪. ౬౮.

౨. మత్త, మదము.

గీ. మదురువు గొని మూలులయొ తారమఁ
బోతు నొడిసి కొమ్ముల. పట్టి మడంగఁ
ద్రోచి

హరి. పూ. ౪. ౧౦౫. పృసిం. ౨. ౧౧౯.

మదులు = మదురు. వి. (క. త. మదిర్.)

గోదమోదికప్పు.

ఆ. పాలె మున్నవారై నొల్కిబూడిద,
మందు చల్లి పెద్దమరులు కొంత, మాలఁ
ద్రవ్యి రావహాతు రుండెడిమీద, కత్తి
రించెట్లు గంటు పెట్టి

భా. ౧౦. ౧౬౨. ఆం. భా. ౨. ౧౩.

మదోత్కట, కం. వి. ఆ. శ్రీ. పార్వతి.

మదోత్కటము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. మత్త
గజము, గువళుపేనుగం. ౨. పారావతము,
పామరసు. ౩. మధుమద్యము. (నై. సి.)

విం. (ఆ. ఆ. ఆ.) ౧. మత్తకొనది, ఆవకన్
మైనది.

మద్గురము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. మత్త
విశేషము, బోమ్మదాను ౨. ఖగము, పిట్ట.
(నై. సి.) ౩. వైకారిక శ్రీ లండు బ్రాహ్మ
యనమఁ బుట్టిన సంకీర్ణకారి.

మద్గువు. సం. వి. ఉ. పుం. ౧. మద్గురము,
బోమ్మదాను. ౨. జలమక్షివిశేషము, నీటి
కాకి. ౩. పృథ్వీలందు కరియ జంతుగో
షము.

మద్దత్తు. వి. (క. మద్దత్తు. హిం. మదద్.)
పాహాయ్యుఁ, గోదాము.

క. అని లుకఁడు వల్కుఁగా నిండుని మొగ
మున జూచి నారదుఁడు మే లిక్కన్,
మొనగాండ్రకు మద్దత్తుగ నని చేయఁగ
వేల్పుకొజ్జ నంపఁగ వలయున్.

మల్లుపు. ౨. ౧౦.

గీ. . మద్దత్తు వెన్నాన తోడు.

గీ. పాము . అన రాజుల గ్రహమునకు.

పాం. సి. మాన. ౩౧.

మద్ది. వి. (క. మద్ది. త. మగుదు.) కృత్రిమిశే
షము, పాలము, అర్జునము, శీ. (శినిశేషము
తెలమద్ది, ఇనుమద్ది, పిఱుమద్ది. ము.)

సీ. ... నితోదరంబున నామయంతనిబద్ధ. మగు
మలఖలము గయం బెరుగంగ నాకర్పించి
చని మందగవనికెనిల, జమిలి మన్దలతోడ
గరంధమునఁ దగిలించి నాఁ దనలక లీల
రెంటినడుము గడచి నిల్పియును బడమ
వనలఁ జెల్లగిలి కూలెఁ ది. వ. లు . .

చారి. పూ. ౫. ౨౪౩.

క ముగల తక్కురి లిడ్డఁడు, ముగల
గూర్పుంగఁ దలఁచి మనలక కా నా, మద్ది
కవ యాన్మచోటికి, గ్రద్దన చో నీడు
కొనఁచు గడఁకం జనియెన్.

భాగ. ౧౦. పూ. ౪౦౦. పి. శకుం. ౨. ౧౪.

(పా.) మద్దెలు మునిగి పాఱవెంపల్ల తమ
కెంత బాటినుట. (గొప్పవారి కపాద్య
పై నవని కొద్దివారికట్లు సాధ్యమగు
ననుట.)

గీ. వీరకగ సారపాకార విహరణంబు, విష్ణు
నకు నొప్పు నతనితో విగ్రహింప, దొర
కొనిన వచ్చు వనకు ముగిలు మునిగి,
పాఱ వెంపల్ల తమ కెంతబంటి యనుట.

ఉ. చారి. ౪. ౧౨౪.

జ ఎద్దికాయలు, మద్దిగండ్రలు.

మద్దికాయలు, వి. ౨. మద్ది + కాయలు.

(వృత్తియందు బహువచన లోపము కూడనగు.)

బాలుని చెవితవ్వియందు భరించు నొకనగ.

(ఇది మద్దికట్టు కొనుమతోలి యుండు.)

సీ. నెలివానలరఁ బోలునెడఁద క్రొన్నిలు
మద్దికాళులతోడ మద్దికడఁచు

కా. ౩. ౨౪౦.

చ. లొకలొక మాటలు మొదల దుంపెగ
లాడెడు సంగఁగంపు కెండ్రకిలును మద్ది
కాయలు కడం గదులాడఁగ ఇం
పాదపుఁ గా మకుబాల్యము తండ్రి కెంత
యూక కవిరా. ౨. ౪౩.

చ. విడి గలమద్దికాయకడ వీనుల సొంపు
ఘటించఁ దప్పక, పృథుగులు వెట్టురా
కొమరుఁ దాదట దాదులు కేలవట్టెగన్.

చంద్రా. ౨. ౮.

మద్దిగండ్రలు. వి. ౫. (√మద్ది) ధావ్య నిశ్చ
మము.

చ. .. కటకగురులు రత్నగురులు జీగగురులు
రామగురులు పచ్చదినగురులు గంధగురులు
మద్దిగండ్రలు ప్రగంధ ౧౧౨.

మద్దిలియ = మద్దెలవాడు.

చ. పారాణికులు ఆధ్యక్ష తుండనఖ
(౩) ఆకడంబు దాడపోలా బామెలు ల
వీరి మద్దిలియ వంశఖ ౪ వీరి మద్దిలియ
శేనఖ .. డ. కా. ౪. ౬౭౩.

మద్దిలియకాయఁడు, వి. మద్దెల వాయించు
వాడు.

చ. ఈ దేవర పూజారిఖ ౩. పారాణి
కులుఖ ౪. నట్టవోలాఖ ల మద్దిలియకాయ
౨ కుఖ ల వంశకాయ ..

డ. కా. ౪. ౬౬౩.

మద్దెల, వి. (గం. మర్దలః ప్రా. వార్దలో. చ.
వర్దలె.) వాద్యవిశేషము, వృధంగము.

ద్వి. దివిదివి యనుచు మద్దెల మ్రోయుపాట,

లమర నానీములు లాడుచండమున

రం గా. కిష్కిం. ౨౧౯. పా. ౧౩. పం.

చ. ఆలపర్వస్యండు శేషాత్రములగుం పాడిం
చ. చో మేఘమండలపున్ న వైల గ్రుంగ
లేవను పరుస్వాంగికుం డద్ధి నొ, క్ర
లలిక నేలకు వ్రాలుచు స్నేగయుచుం
దారాడు వస్త్రాజ, జ్ఞానఁ గంగుచ్చులు
నయ్యె ధారలుజ దల్లారేంద్ర గోపం
బులుకా. ఆము. ౪. ౯౨.

శ్రీ. ... మల్లాల యోవనం తగిలి మృగశయలు ...

ಅಂ. ಕ. ರ. ರೂ.

జ: మద్దలకొడు, మద్దలకొక్క, మద్దలయాపు
రిక్క, మదలీడు.

మద్దెలకాడు, పి. (✓మక్తబ) మద్దితకాయించు
కాడు, మాగంగితుడు.

వ. ... మృతకానికీ అ. (వృత్తి) చే .

५. ००३५.

ద్వి. మరుడడు గాఁడోలు నీమృతకాఁడు .
ప్రశ్న. అ. అర. పా. గల. పం.

మద్దెలకొక్కు. విని. (✓మద్దెల) మద్దెల
కావ్యము వసుగరించి చించులు వ్రాక్కు
సామాన్య పక్షాదు.

ఉ. మారణిక ప్రయత్నమున మద్దిలకొక్కులు
ద్రొక్క నాట్యముల్ ... గంధ. ౯.

మద్దెలరూపురిక్క, వి. (✓మద్దెల) ధనిష్ట
సక్షతము, (శ. ర.)

మద్దెల. వి. (మద్దెల) మృదంగము వాయింతు
వాడు, మారంగితుడు, మాలవాడు

7. 7. 3. 0000.

మ దైత్యసంహారము. వి. మల్లయ్యగారి విశేషము, పది
గ్రంథము దండలలో నొకటి.

వ. పాదలికవండ కుమ్మటపువండ
మౌళిగుండు పెందలగు దండలును .

మూలం పు. 3. ౬౮

గీ. దండ యవగతు ముప్పి యుద్ధాదిమగతి
మించు నందున ముద్రకంచు మెడలు
కొన్ని భేదములు చెలంగు నన్నీ తెలప
గ్రంథవిస్తర భయముచే గాలకంఠ
అం. భా. ౨. ౨౦౯ ప్ర. ౧౪. ౩౨

మద్యకీటము. సం. వి. అ. పుం. క్షణానంద
పుట్టు ఒక బాలి పురుగు.

మద్యద్రుమము. సం. ౧. ఆ. పుం. వృక్షవిశే
షము, జీవిక. ౧.

మద్యపుష్ప, సం. వి. ఆ. శ్రీ. ధారణి, ఆంధ్ర
రాజ్యం.

మద్యమండము, గం. వి. అ. పుం. సారాయి
మీది పొంగు.

మద్యము. గం. వి. ఆ. ప. సుర, కల్లు.

మద్యలాలగుము, సం. వి. ఆ. పుం. వేదము,
సంగడ, క.

మద్యవాసిని. కం. వి. ఈ. శ్రీ. ధాతకీ, ఆగ
శ్రీ. శ్రీ.

మద్యామోదము, గం. వి. ఆ. పుం. వఖల
వృత్తము, పొగడకొట్టు.

మద్రాసు, పం. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.)
 పం. వి. ను గురించినాడు; కుభమును కలిగి
 గింపుచున్నాడు.

మద్రాసు, సం. వి. (ఆ. ఈ. అ.)
సంతోషము గలిగించువాడు; కుభమును కలిగించువాడు.

మద్రాసు, సం. వి. (అ. ఆ. ఆ.) మద్రాసు
శాఖాధికారి.

మద్రాసు, ౧౦. బి. ఆ. పుం. ౧. ౧౯౫౦
 దేశము. ౨. ముఖము, అనందము. ౩. ముఖ
 శము, శుభము.

విని. (అ. అ. అ.) గ. సుఖమంగలది
అ. కృ. భమంగలది. (శీ. వి.)

మద్రసులో, కం. వి. ఆ. శ్రీ. మూర్తి, పాండ
రాజు గొడవ భాగ్య.

మద్రాసు రణము, సరి. వి. అ. వ. గొలుపు
భద్రాశరణము,

మద్రుడు. సం. వి. ఆ. పుం. మద్రదేశాధి
పతి. బ. మద్రదేశపుట్రులు.

మధుశ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. తిప్పనీగ. (శ. ర.)

మధుశరము. సం. వి. ఆ. పుం. శోకిలము,
శోయిల.

మధుశము. సం. వి. ఆ. పుం. గ. ఇప్ప. శి.
అ. పశునిశపము, గెమిలి. 3. యద్విమధు
కము. శి. న. గ. తగరము. అ. అతిమధు
రము, యద్విమధుకము. శి.

మధుశరము. సం. వి. ఆ. పుం. గ. తుప్పెడ.
అ. తియ్యనిచ్చు. శి. 3. గంటగిలితేయి. శి.

మధుశరుడు. సం. వి. ఆ. పుం. కామరుడు,
జాగడు.

మధుశరటి. సం. వి. త. శ్రీ. గ. తియ్య
నిచ్చు. శి. అ. బిజాతి ఖడ్గారవృక్షము.

మధుశరుడు. సం. వి. ఆ. పుం. పంకావలి
చదువు నొకబాధివాడు. (తై. ని.)

మధుశర్మ. సం. వి. త. శ్రీ. తుప్పెర్ర. శి.

మధుశ్మత్తు. సం. వి. త. పు. తుప్పెడ.

మధుశేకటము. సం. వి. ఆ. పుం. మధు
కరము, తుప్పెడ. (త్రి. ని.)

మధుశోకము. సం. వి. ఆ. పుం. శేనపట్టు.

మధుక్రమము. సం. వి. ఆ. పుం. పలు
మాణులు కల్లుత్రాగుట.

మధుశీర(క)ము. సం. వి. ఆ. పుం. ఖడ్గార
వృక్షము.

మధుగాయనము. సం. వి. ఆ. పుం. వీకము,
శోకిలము.

మధుగ్రహము. సం. వి. ఆ. పుం. దేశక
యెదుట బలియచ్చిన బానిసాడగాని శ్రీంక
గాని శేనపాటులు.

మధుభోషము. సం. వి. ఆ. పుం. వీకము,
శోకిలము.

మధుచ్చండము. సం. వి. ఆ. పుం. బాధ్యు
సామ్రా, పుల్లవెలగ. శి. (తై. ని.)

మధుజ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. గ. కలకండము,
శర్మరాశేదము. అ. భూమి.

మధుజంబీరము. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకదినుకు
నిచ్చుపెట్టు, తియ్య నిచ్చు. శి. బత్తాయి
వారింజ. శి.

మధుజము. సం. వి. ఆ. న. మయినము.

మధుజిత్తు. సం. వి. త. పుం. మధు వన
రాక్షసుని జయించినవాడు, విష్ణువు.

మధువృణము. సం. వి. ఆ. పుం. న. వెలమ,
ఇతువు. శి. (త్రి. ని. తై. ని.)

మధువ్రయము. సం. వి. ఆ. న. శేయి,
శేన, పంచదార అను మాడు పదార్థములు.

మధుదూతము. సం. వి. ఆ. పుం. మామిడి
పెట్టు.

మధుద్రుమము. సం. వి. ఆ. పుం. గ.
మామిడిపెట్టు. అ. ఇప్ప. శి.

మధుద్విట్టు. సం. వి. త. పుం. విష్ణువు.

మధుద్విఘ్నడు. సం. = మధుద్విట్టు.

మధునిషూచనుడు. సం. వి. ఆ. పుం. మధు
వన రాక్షసుని జయించినవాడు, విష్ణువు.

మధుపటలము. సం. వి. ఆ. న. శేనపట్టు.

మధుసూను. సం. వి. అ. పుం. ౧. భ్రమరము,
కుమ్మర. ౨. తేనెటీగ.

మధుపర్కము. సం. వి. అ. పుం. పెరుగు,
సేయి, దీను, తేనె, పంచదార యనునైదు
వస్తువుల సమదాయము. (కన్యాదాత
యింటికి చెండ్లివహించుడు వచ్చినపుడు ఆ
వరుసకున్న గృహస్థుల అతిథికి నిచ్చెడి
గౌరవ పూర్వకముగ సుపహారము.)

మధుపర్ణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ౧. నీలిచెట్టు.
౨. తిప్పటింగ.

౩. గంధారి, నువ్వుడు. శ్రీ.

మధువులుడు. సం. విం. (అ. ఆ. అ.) త్రాగు
బోతు, మద్యవులుడు

మధువువ్వము. సం. వి. అ. పుం. ౧. అశో
కము. ౨. వజ్రవృక్షము, పొగడచెట్టు. ౩.
దంతివృక్షము. ౪. శివవృక్షము, దీనివ
చెట్టు. శ్రీ.

మధుప్రియుడు. సం. వి. అ. పుం. బల
రాముడు. (ప్రి. వి.)

మధుఫలము. సం. వి. అ. పుం. ఒక విధముగ
కొబ్బరిచెట్టు. శ్రీ.

మధుఫలిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. ఒక దినము ఖడ్గా
రపుచెట్టు. శ్రీ.

మధుబహుల. సం. వి. అ. స్త్రీ. మాధవీలత,
పూవుగరికెండ. శ్రీ.

మధుబోలము. సం. వి. అ. పుం. మాధుర్యము,
పులుపు, ఉప్పు అను రసక్రయము కలియఁగా
నేర్పడిన రసము. (మై. వి.)

మధుమర్మిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. తేనెటీగ.
(ఇది కంఠరాదులలోనిది.) పాండు. ౪. ౨౫. ౩.

మధుమజ్జనము. సం. వి. అ. పుం. అభో
టము, కొండగోల.

మధుమల్లి. సం. వి. ఇ. ఈ. స్త్రీ. మాంబి
లత, బాబ. శ్రీ.

మధుమస్తకము. సం. వి. అ. న. తేనె,
గోధుమబిండి, నూనె, నెయ్యి యనువదార్థ
ములు కలిపి చేయఁబడిన మిఠాయివస్తువు.

మధుమాలకము. సం. = మధుబోలము.
(మై. వి.)

మధుమేహము. సం. వి. అ. పుం. మాత్ర
రోగవిశేషము. (క. ర.)

మధుయష్టి. సం. వి. ఇ. ఈ. స్త్రీ. ౧. ఇశువు,
చెఱుకు. శ్రీ. ౨. యష్టిమధుకము. శ్రీ.

మధుయష్టిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. అరిమధు
రము, యష్టిమధుకము.

మధుర. సం. వి. అ. స్త్రీ. ౧. అరిమధురము,
యష్టిమధుకము. ౨. పులికడుగు. ౩. పాండ్య
దేశపు రాజధాని మధురా నగరము. ౪.
సదాప. శ్రీ. ౫. అడవి సదాప. శ్రీ. ౬.
ఒకజాతి మాదీఫలము ౭. మేడ. శ్రీ. (శ్రీ. వి.)

మధురకంటకము. సం. వి. అ. పుం. మత్స్య
భేదము, ఒకజాతిచేప.

మధురజంబీరము. సం. వి. అ. పుం. ఒక
దినము నిమ్మచెట్టు. శ్రీ.

మధురత్రయము. సం. వి. అ. న. మధు
త్రయము తేనె, పంచదార, సేయి, యను
మూడు మధురపదార్థములు.

మధురఫలము. సం. వి. అ. పుం. ఒకదినము
రేలగు, రాజువడరము. శ్రీ.

విభురమూ. ౧౦. విణ. (అ. ఆ. ఆ.) ౧. తియ్య
నిది. ౨. ఇంపైవది, మనోహరమైవది ౩.
శోభనమూ.

వి. ఆ. పుం. ౧. ఎట్టయెట్ట. శ్రీ. ఆ. వారి.
వరి శ్రీ. ౩. శర్మలలో నొకవిధము. ర.
జీలకఱ్ఱ, జీరకము. న. ౧. విడుము. ఆ.
తగరము. ౩ కాంజికము, పులికమును.
(శ్రీ. ని.) ర. యెన్నముడుకము. (త. ని.)

మధురములు, సరి, వి అ, పురి, బి, ధాన్య
విశేషము.

క. . పసుపు ముద్దలు, మంచివిగల రంధ్ర
 టెక్కిళ్లు చిరికిముక్కుల మధురములు
 చామరాలు . పబంధ. ౧౧౩.

మధురను. సె. వి. ఆ. శ్రీ. గ. చామలక.
 ౨. చాంగ. శ్రీ. ౩. పిన్నపాల. శ్రీ. (క ర)
 ౪. మృగత్వ, ఎడమపులు (శ్రీ. వి.)

మధురగుమ్మ, సం. విగ. అ. ఆ. ఆ తీయ్య
విడి. వి. అ. పుం. గ. ద్రాక్షలక. శి. ఇత్తువు.
తెలుగు, క్రి. ౩ మాధుర్యము.

మధురప్రసవ. శం. వి. ఆ. శ్రీ. పండ్లభిర్యూరి,
మొదలభిర్యూరము. శి.

మధురస్వనము, సు. వి. ఆ. పుం. శబ్దము,

మధురాస్థానము, ౧౦ వి. అ. పుం. ౧. ఆర్య
తనము, అంబాళము. శ్రీ. ఒక జాతి లేక.
(క. వి.)

మధురించే. సం. ఆ క్రి. మధురమగు.

సీ. మద సారభంజనము మధురింప నెడఁజేయు
గంధకాసునలకు గర్లమొగ్గెగ .

ਭਾ. ਰਾ. ਯੋ. ੧੩੩.

(ఇటు పూజాతర్కమునకు అని భావము.)

మధురీక, సు. వి. ఆ. శ్రీ. ౧, మంజులీ, శ్రీ.
అడవిసదాప, శ్రీ. (శ. ర.)

మధురికము, సం. వి. అ. పుం. ౧. నీలసాగరం,
వేంగి, శి.

మధురిపువ్వు(డు). సుం. వి. ఉ. పుం. మధువను
రాక్షసునకు శత్రువు, విష్ణువు.

మధురిమ(ము). సం. వి. క్. పుం. మాధు
ర్యము.

మధులగ్నము, సం. వి. అ. పుం. మధు
శిగువు, ఎల్ల మునగ. శి.

మధులీక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పల్లవములు
 ఛెట్టు. १

మధులిహామ, గుం. వి. క్షా. పుం. మధుపహు,
ఈ మొద. (రూ. మధులిహు.)

మృదువనము, గం. వి ఆ న ౧ మధువనము
రాక్షసుడు నివసించినవనము. (ఇచ్చటనే
శ్రీకృష్ణుడు మధురానగరము పూరిం
చిన వాడు) అ తేనెపట్టు పాద్యుగా
సంజెను, ముగ్ధుని వనము. పుం. శోభిము.
మృదుల.

మధువల్లి, సరి. వి. ఈ. శ్రీ. ఆరిమధురము,
యశ్వీ మధుకము. కి.

మధువాక్య. గం. వి. చ. పుం. శ్రీ. మధుర
వాక్యలుగలది. కోయిల, పికను. (శీ. ని.
తె. ని.)

మధువారము, సం వి. ఆ. పుం. కలచు
త్రాగుట, అతిపానము.

మధువీ(బీ)జము. సం. వి. అ. పుం. శాశిమ
వృక్షము, దానిమ్మచెట్టు.

మధువు. సం. వి. ఆ. ౧. మధురము, మధు
హరము, ఇంచినది. వి. ఆ. న. ౧. తే. ౩. ఆ.
పుష్కరము, మకరందము, పూదే. ౩. ౭. ౪
విధమగు మధువు. ౪. ౭. ౫. పంచదార.
౬. మధురము, తీ. ౩. పాణి. పుం. ౧.
వసంతకాలము, వసంతముకుపు. ఆ. తైత్తిరమా
సము. ౩. విష్ణునిచే జంపబడిన యొకానొక
రాక్షసుడను. ౪. ఇప్పు. ౧. (తై. ని.) ౫
జీవంతి. ౧.

మధువ్రత. సం. వి. ఆ. తై. శ్వేతగుంజ, శెల్ల
గుంజంద. ౧.

మధువ్రతము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. మధు
పము, కుమ్మర. ఆ. ఫలాధ్యక్ష. పాణి
తెట్టు.

మధుశిగ్రువు. సం. వి. ఆ. పుం. పెట్ట
మంగ. ౧.

మధుశిష్టము. సం. వి. ఆ. న. మయినము.

మధుశీవము. సం. వి. ఆ. న. మయినము.

మధుశ్రవ. సం. వి. ఆ. తై. శ్వేతగుంజ. ౧.
(శ. ర.)

మధుశ్రేణి. సం. వి. ఆ. తై. మంగు.
చాంగ. ౧.

మధుష్టిలము. సం. వి. ఆ. పుం. ఇప్పు. ౧.

మధుగఘండు. సం. వి. ఆ. పుం. మధుధండు.
(తై. ని.)

మధుసారథి. సం. వి. ఇ. పుం. మధుధండు.
(తై. ని.)

మధుసూదనము. సం. వి. ఆ. పుం. మధు
పము, కుమ్మర.

మధుసూదనుడు. సం. వి. ఆ. పుం. విష్ణువు.

మధువ్రత. సం. వి. ఆ. తై. ౧. యష్టిమధు
కము, అతిమధురము. ౧. ఆ. జీవంతి. ౧.
పాణి. ౩. చాంగ. ౧.

మధువ్రతము. సం. వి. ఆ. పుం. శ్వేతము,
శ్వేతము.

మధుహనుడు. సం. వి. చా. పుం. విష్ణువు.

మధుహకము. సం. వి. ఆ. పుం. ఇప్పు. ౧. న.
అతిమధురము, యష్టిమధుకము. ౧.

మధుహచ్చిష్టము. సం. వి. ఆ. న. మైనము.

మధుహత్థము. సం. వి. ఆ. న. మైనము.

మధుహత్తిరము. సం. వి. ఆ. న. మయినము.

మధుహపన్నము. సం. వి. ఆ. న. మధుపము
రాక్షసుని నివాసము, మధురానగరము.

మధుహలము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. పీఠ
యిచ్చ. ౧. ఆ. మధురము. తియ్యదనము
౩. మధువు, కల్లు. (తై. ని.)

మధుహలము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. మధు
హము ఇప్పు. ౧. తే. ౩. మధురము.
మధురగము, వి. ఆ. ఆ. మధురము.
తియ్యది (తై. ని.)

మధుహలి. సం. వి. ఆ. తై. ముమిడితెట్టు,
అమృతము. ౧. ఆ. యష్టిమధుకము, ౩. ౭. ౪
దివలు దబ్బతెట్టు. ౧.

మధుహలిక. సం. వి. ఆ. తై. ౧. మూర్య,
చాంగ. ఆ. యష్టిమధుకము. ౧. (తై. ని.)

మధుహలికము. సం. వి. ఆ. పుం. తీ. ౩.
కారము కలసిన రుచి (తై. ని.)

మధుహలి. సం. వి. ఆ. తై. ౧. కల్లు. ఆ.
పూదే. (శ. ర.)

మధ్య. ౪౦. వి. ఆ. శ్రీ. ౧ నడిమిశ్రేణు.
 ౨. లక్ష్మణమధ్య మధ్యమధ్యము, ఉదయోప
 నయనగు స్వీయనాయక. ౩ ఒకానొక
 ఛందస్సు.

మధ్యందినము. ౪౦. వి. ఆ. న. ౧. మధ్య
 న్నము, పట్టపగలు.

౧౦. విమ మా మధ్యమనందఁ బ్రాప్తన శిలో
 విస్తృత పితాంక మై కనకశంఖము పుట్టు
 బుట్టి యిందుఁ దాకాకంచుఁ బ్రాకంఠం
 దానును నాచొప్పునఁ జక్కఁగాఁ బెరిగి
 భానుం జేరి మధ్యందినంబునఁ దద్దింబము
 ముట్టి క్రమమున నటుం బ్రాప్తన్ దిగన్
 బాహుగన్ ద్వా. ౩. ౧౧౮.

౪. మీకు మధ్యం దినకృత్యములు లావంప
 వలయు విజయంజేయుం డనిన.

భార. ఆశ్ర. ౨. ఆ. ౬౮.

పుం. బంధుకము, మంకన, శి.

మధ్యందినీయము. ౪౦. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.)

మధ్యాన్న ౪౦౨౦ధి, పట్టపగటిది

మధ్యగంధము. ౪౦. వి. ఆ. పుం. ముమిడి
 చెట్టు.

మధ్యచేకము. ౪౦. వి. ఆ. పుం. నడిమి
 ప్రదేశము, నడిమిచేటు. ౨. నడిమిచేకము.
 హిమవత్పర్వతమునకును కంధ్యపర్వతమునకును
 నడిమి నన్ను చేకము.

మధ్యమ. ౪౦. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. నడిమిశ్రేణు,
 మధ్యాంగుళి. ౨. ఎదుర్ర యాడితపల్లి. ౩.
 తామరదండ. కర్ణిక. ౪. మధ్యమనాయక.
 (కావ్యములయందు వర్ణింపఁబడు నాయకలలో
 నొకనాయక, నడిప్రాయమున నున్న శ్రీ. ౫.
 ఒకచాలి శేత్రం శి. ౬. వాగ్మధము. (పర

పశ్యంతి, మధ్యమ, కైశరి అనునవి వాగ్మధ
 ములు.)

మధ్యమపదము. ౪౦. వి. ఆ. న. సమోపమున
 రెండు పదములకు పదముమడు పదము.

మధ్యమపదలోపి. ౪౦. వి. న. పుం. తత్పు
 రుష సమాకథేదము. (ఇందు మధ్యమ పదము
 లోపించున కాకైయపార్థివుఁ డనుచోట
 మధ్యమపదవిగు ప్రియ పదములోపించి కాః
 పార్థివుఁడు అమ రూపమునను. ఛాయాప్రధాన
 తరువు ఛాయా తరువగును.

మధ్యమపాండవుఁడు. ౪౦. వి. ఆ. పుం.
 పాండవులలో నడిమివాఁడు, అర్జునుఁడు.

మధ్యమపురుషము. ౪౦. వి. ఆ. పుం.
 (వ్యాక) ప్రథమ మధ్యమోక్తమ పురుష
 ములలో నడిమిది. (నీవు, మీరు కర్తలుగాఁ
 గలది.)

మధ్యమభృతకుఁడు. ౪౦. వి. ఆ. పుం. భగవ
 నాసుము చేయువాఁడు, కృషీకరుఁడు.

శ్లో. ఉత్తమ క్షాయధీయో క్ర మధ్యమస్తు
 కృషీవలః, అథహ భారవాహీ స్యాది
 త్యేష త్రివిధో భృతః.

మధ్యమము. ౪౦. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) ౧.
 నడుమ మన్నది.

ఉదా మధ్యమ లోకపాలుఁడు, మధ్యమరేఖ
 మె. ౨. పక్షపాతము లేనిది. వి. ఆ.
 పుం. ౧. (నంగీ) సప్రస్వరములలో నైదవ
 స్వరము. ౨. (నంగీ) ఒకొక్క రాగము.
 ౩. మృగవిశేషము. ౪. మధ్యచేకము. ౫.
 (వ్యాక) మధ్యమ పురుషము. ౬. నడుమ,
 గాను.

మధ్యమరాత్రము. ౪౦. వి. ఆ. పుం. నిశి
 ధము, అర్ధరాత్రము, నడిరేయి.

మధ్యమలోకపాలుడు. సం. వి. ఆ. పుం.
భూపాలుడు, రాజా.

మధ్యమలోకము. సం. వి. ఆ. పుం. భూలో
కము.

మధ్యమసంగ్రహము. సం. వి. ఆ. పుం.
పరశ్రామిణి బుద్ధులు మొదలగు గ్రామములు
పంపుటయిన శ్రీ సంగ్రహరూపని వాద
భేదము, తే. మొదలు.

శ్రీ. ప్రభువం గంధ మాల్యానాం భూప
భూమణ వాసపాం, ప్రలోభనం చాన్న
పాపై ర్యధ్యమ సంగ్రహ స్మృతిః.

మధ్యమాంగులి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. ౧౦ నడిమి
ప్రేలు.

మధ్యమాహారణము. సం. వి. ఆ. ప. (గణిత)
గమికరణ భేదము.

మధ్యమిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. గమరాడిన పిల్ల.

మధ్యము. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. ౧౦ మధ్యస్థ
మైనది. పదమునన్నది. పడిమిది. ఆ. ఏపక్ష
మును తెలిపనిది, పక్షపాతము లేనిది. వి. ఆ.
పుం. న. ౧౦ నడుమ, మధ్యభాగము. ఆ.
(సంగీ.) లయ విశేషము. ౩. ఒకవస్తువు
యొక్క లోపలి భాగము. ౪. విరామము,
వ్యవధానము, అవకాశము. న. ౧౦. భిన్నము.
పడితేల లక్షల కోట్లు. ఆ. మంచునీరియు
మూర్ఖుని మూడుకుండల కిరణములయందు
వ్లాదిని యను కిరణశతము. (శే. ని.)
౩. మానవున అరర్ని ప్రమాణము తగ్గిన
యేనుగు.

మధ్యముడు. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. ౧౦.
సామాన్యము, ఉత్తముడును అధముడును
గానివాడు. (ఉత్తమాధము మధ్యములు.)
ఆ. నడుమఁ బుట్టినవాడును, పెద్దవాడును

చిన్నవాడును గానివాడు. ౩. పక్షపాతము
లేనివాడు, నిష్పక్షపాతి. ౪. పుం. నాయక
కోపించునపుడు కోపానురాగముల కెల్లడింపని
నాయకుడు.

మధ్యయవము. సం. వి. ఆ. పుం. ఉష్ణాన
విశేషము, అలు చెల్లయావాల మొత్త.
(కల్ప.)

మధ్యరాత్రము. సం. వి. ఆ. పుం. నిశితము,
అర్ధరాత్రము, నడిలేయ.

మధ్యవర్తి. సం. వి. ఆ. (క. ని. క.) ౧.
మధ్యస్థము, నడుమ నున్నది. ఆ. చెందు పక్ష
ములవారు చెప్పెడి వాదము విని తీవ్రుడెట్టి
కార్యము నెఱతేర్చువాడు

మధ్యాహ్నము. సం. వి. ఆ. పుం. మధ్యం
దివము, దివా భాగముయొక్క మధ్యకాలము,
పట్టపగలు.

మధ్య. సం. వి. క. పుం. ౧౦. ఒకానొక ఋషి,
ఆ శ్రీధ. ౩. కాంతి. ౪. శిరస్సు. ౫. తృప్తి.
(శే. ని.)

మధ్యాధారము. సం. వి. ఆ. పుం. మైనము.

మధ్యామ్రము. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకదివము
మామిడి, తియ్యమామిడి శి.

మధ్యాలపు. సం. వి. ఆ. ప. ఒకకాలి దుంప.
(మా. అలంకము.)

మధ్యాసవము. సం. వి. ఆ. పుం. శేనెతోఁ
తేయఁబడిన తియ్యని పద్యము.

మధ్యజ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. మధ్యము, మత్తుగిరి
గించు త్రాగుడు పదార్థము.

మధ్యుడు. సం. వి. ఆ. పుం. మధ్యా
చార్యుడు. బ్రహ్మ మాత్రములకు నైవేద్యపర

మంగళాక్షయము చేసినవాడు. సైత్ర మత పాపమేదు.

మన. ౯. బి (శినికీ ప్రభుమో విభక్తిలో మనము, ద్వితీయా కర్తృత్వో మనలకా, తృతీయాది విభక్తిలో మనచేతకా, మనలచేతకా, మొదలగు రూపములు నగును.) యమ్యవస్థ దుర్భయార్థకము. నీవును, నేనను, మీరును, మేమును సర్వవిచ్చును.

ఉ. ఎన్నడు లావు గూడు పన కెన్నఁ దగున దని ఆము. ౩. ౫౩.

గీ. అచట హీతుఁ జూచి హరిమతుం దెలియ మనల కిచట మ్రొక్కంగఁ జన దేవుఁ డెదురుకన్న మునివననభంగి నెందొకపని య గాఁగఁ జరిగెఁ గుండినయనకుఁ బోవ లయ మనము.

ద్వి. తననదిలోన నెంతయుఁ గంతనించి, తన నిన్దఁ దప్పక తరవాత మనల, భవము కల్గించె నెంతటిభువం దనుచు ..

ద్వి. పరమ. ౬. ౪౮౧. పా.

ఒకప్పుడు 'నేను' నకు మూఱుగా వాడఁబడి యహంభావమును జూచించును.

త్యక్త. మనకంటె భవవంతుఁ డెవ్వడు.

మనప్రభువుఁడు. సం. వి. ఆ. పుం. తలఁపు చూచి, మక్కువఁడు.

మనఆపము. ౯౦. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) మన మ్మన కింపైనది.

మననము. ౯౦. వి. ఆ. త. ౧. ఆలోచన, తల పోయుట. ౨. ధ్యానము. యోచన. ౩. తెలివి, జ్ఞానము. ౪. యత్నలచేఁ బొందఁ బడిన సిద్ధాంతము.

మనమూరు. ఆ. ౧౩. (౧/మనము) ఒప్పారు.

వీ. కావ్యధారక యోగికం కీర్తితము లై మన మారు నవశంఖములు నంగ ...

శివవిలాసము. ౧.

మనము. వి. (౯౦. మనఁ) హృదయము.

రగడ. అనుచు నెప్పుని దాల్చి యలంకరించు కొని చేరి, వనవిల్లి దూఱు నందఱు మనం బునఁ గోరి యయా. ౫. ౩౩.

ద్వి. ఒడ లెల్ల మన నె కా నోగిఁ జేయ వయ్య, మృదుఁడ గలంచు దలంచు వడి మనంబాగు. పండితా. శీతా. ౬౩. పా.

క. మనమున నున్నది మెగమన, గనపట్టం గాన గట్టిగా మదిలో న, ననభావ మునికి నపు డ, ననభావము, మొగుమునలను నుడతికి నిచ్చెన్. విజ. వి. ౩. ౨౩.

జ మనమూరి.

మనము. ౯౦. వి. ఆ. పుం. జటామూసి. కి.

మనము. యా. మన.

మనవి. వి. విన్నపము, విజ్ఞప్తి.

ద్వి. అనుచు భయంబున వాతనితోడ, మనవి గాఁ జెప్పిన మఱి వివర్తన్న రం. రా. చాల. ౨౧. పా. ౧౩. పం.

వీ. నీరికి బుట్టింది నెచ్చెలు కాట మనవికి డాని నా మకరకుండలము .

లమడ. ఆము. ౪. ౧౧.

గీ. మనవి యుక్తిఁబఱుగు మీ కనిన జడవి నవయ నేటికి. రాఘవ. ౧. ౩౮.

(రామాయణార్థమున.)

మనశ్చిల. ౯౦. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. మనఃశిల. ౨. పసుపు. (వై. వి.)

మనశ్చిలము. సం. వి. ఆ. పుం. మణిశిల.

మనన. ౯౦. వి. ఆ. శ్రీ. మనపాదేవి. కళ్ళపుని పుత్రికయు సర్వరా నైవవాసుకి యొక్కతోఁ

బుట్టావును జన్మతాదు వసు మహర్షి యొక్క భార్యయు నగు మహాపావని.

మనసునగు. ఆ. శ్రీ. (✓మనసు) కోరిక గలుగు, అపేక్ష జనించు.

సీ. విను మీయ ప్రాణుమానిన దీపమడి గాక కినివిన రెండు గుడ్డిని గాక, తక్కిన నిత గంధ ప్రపాదము గాక మనసైన నొకవడ తునుకగాక విప్ర. ౫. ౧౯.

చ. తలమణియైన యన్నెలతమకా ... మించె నూర్లు నువ్వయ్యె తెల్పిడికి బుట్టెను జాల వకోవకంబు. రామా. 3. ౯౪.

మనసునరి. వి. (మనసు + అరి) నువ్వయ్యె అభి మానవంతుడను.

క. ఆనయము నిజప్రచారం, నయము గాకుం డ నచట సరికొర్యమునకా, మనసు యే శేసురి యని, మనసుని రాశిమరుమాంక మను మనరీతికా. రామా. ౧. ౧౭౮.

మనసునియే. ఆ. శ్రీ. (✓మనసు) మనసు రించు, ఇష్టమగు.

ద్వి. మనసింప నాస్థానవందపంబునవే, జను తెంది యన్నకు సదృశ్య క్రిమికి, యెరిమి గాకాడు మాప నన్న పీఠమన, తెలిమితో నూర్పుండి యేకాంత మెఱిగి .

రం. రా. యు. ౨౯౦. పా. ౧౪. ప.

క. వంచితల యొద్దుట మన, సింతుక కర్పూర తిలకయింటికి బోయెక ...

కవిత. ౧. ౨౦౭.

మనసిచ్చు. ఆ. శ్రీ. (✓మనసు) గుట్టె చెప్ప, రహస్యమెఱిగించు.

క. మనసిచ్చిన దన కోడల, చన విచ్చిన బ్రజలు వెక్కనముచేయుడు రా, టవృపతి మనసియక కడుజన దియక మెలవవలయు సమృద్ధిచరణకా. కవిత. ౨. ౧౮.

మనసిజాడు. కం. వి. ఆ. పుం. ౧. మనో భవుడు, మన్మథుడు.

మనసిచ్చు. ఆ. శ్రీ. (✓మనసు) వలపుగాను, ప్రేమించు.

క. .. దుచిగాని సతి దన, బైదదరితోట మనసిచ్చు, పాపపురిటుకంబై లంఘ బందయుం గలఁజే. కవిత. ౪. ౧౧౫.

మనసికయొందు. కం. వి. ఆ. పుం. ౧. మన్మ థుడు.

మనసు. వి. (సం. మనః) ౧. చిత్తము, ఉల్లము

క. పాయకడి విభుని విడిచి ప, లాయవరం తెరి మనసులందు వలఁకుచుకా .

పారి. ఉ. క. 3౧.

సీ. ఇంత సేరము నేయ నేటికి మన నొక్క మేటివస్తువుల నేమిట గలఁజే ...

వి. ప్ర. ౫. ౪౭.

ఆ. కన్ను హృదయసంజ్ఞ యుల్లంబు మది డెండ, పెడఁడ యెడ్డ యాడ యెడ మన నన ఆం. భా. ౧. ౧౦౦.

౨. అనురాగము, వలపు.

సీ. అమృతచెల్ల తోడ్యము గాక నావాడ మనసు పుట్టినె చాని కనముగాక.

మనసు. ౫. ౧౦.

క. నెట్టుకొని వరుసం గనుతో, బట్టవమువం గలవమై భావల కహా, యెట్టి విది క్రమ మనసు, బుట్టినవాం డవుడు మనసు బుట్టించెఱామి ..

విజ. వి. ౧. ౧౫౭.

క. క్రింది పామావలివయ్య, నాశ్చర్య వనసు నిలిపి యలివిరవ్వలం, తోకాతధనరక్క, కాతకర ప్రాతపాక చకితాత్మకుం డ.

హం. ౧. 3౦.

ద్వి. దివ్యుని దనపువ్వునికొనినాడ, మన
సెట్టి పదపాళి ముఖక మున్న ...

పండితా. పురా. ౮౮. పా.

౩. శోభి, అభిలాషను.

౪. వాకుల గదన్నంబులపై, నేకాలము మనసు
పుట్ట దిట్టడు పదార్థా, నీకము లెట్టెడివి
పది, పాకము నేయించి తనిన జాల
స్తుండున్ . వి. పు. ౩. ౩౪౩.

౪. తలంపు, అభిప్రాయము, ఉద్దేశము.

౪. మన సెట్టిని చూపి కేళుడు దన మనమున
నిర్దురాత్మకలఁ పాపు దిసి, యనుచుం
బవనజా నద్దెఁ, జనకుండఁగఁ బట్టి నీక
స్వప్రమ లీలక

భార. శ్రీ. ౧. ౧౨౮.

విని. ఇప్తము.

౪. జనవర నందను ల్లనఁగ గంకస మందిన
వారుఁ జాడ నీ, భవపును పిరిముచ్చట
వికారికనెయితు మన్న చూచి మీ, ము
ఁగుచు నిర్విచార నృపహరి యనేకులఁ
బంప వారలన్ ...

దశా. ౩. ౧౯౯. ౧.

గీ. చదువుకొంటిని నితికాన్త్రులు లెల్ల, నీ
నెఱుంగని మేరలు లేవు జగతి, నైకఁ
నెలిపితి నీమనఃసంధ్య యింక, ధాత వ్రాసిన
వ్రాతెఱకఁ దప్పఁ గలనె.

సారంగ. ౨. ౨౯.

మనసుపట్టు = మిన్నకుండు, ఊహక యుండు.

గీ. మనసు పట్టు లేక యని మిమళాదితో, నదిని
యతనిఁ బాఠి యని యొనర్చి .

పాది. ఉ. ౪. ౨౦౪.

మనసువచ్చు = నచ్చు, గమ్యతమగు.

ఆ. ... మీకు, మనసువచ్చి నన్ని దినములు
నలుపుఁ డి, శోభి నదియె మాకు శోభ
నలు ... భార. విరా. ౧. ౨౦౬.

ఆ. ఎల్లభవనములను సేలుటవై నను, నిట్టిత్రుర
కర్మ మెట్లు సేయ, వచ్చు గడఁగి యెదిరి
వా రేమి సేసిన, మాఱునయ వాకు
మనసువాడు ...

భార. భిష్మ. ౧. ౧౮౫.

గీ. తనదు చిన్నలకై యాఁక వడపుసేయ,
నడగ వచ్చిన మనసు రానట్టివారి, రట్టు
గావించి .. కుక. ౨. ౧౦౫.

మనసులుగు = విమలత నొందు, విరక్తిఁ
లెందు.

౪. అని, నివారించిన నతండు మనసువిడిగి యా
కాపజలంబులు భూనభంబులఁ జల్లిన
లోకంబుల కివ్వద్రవం బగు నని ...

వి. పు. ౫. ౨౮౯.

మనసుపాచ్చు = ప్రేమావ్వనుండగు.

ఉ. చుట్టజలంబున మనసుపాచ్చి నమం గరఁ
గించి వేడినకా, దిట్టతనంబు వో విడిచి
నీత్రరణంబు కడంక వక్కి నేఁ, బట్టిన
యాయాథంబు పెడఁదానినఁ గాని వధింపఁ
జాలదు భార. భిష్మ. ౧. ౧౫౯.

౫. మనసగు, మనసరి, మనకింతు, మనసిచ్చు,
మనసిడు, మనసుపెట్టు, మనసుకేత.

మనసుచె(బె)ట్టు. ఆ. (శ్రీ. (√మనసు.)

వాంఛించు, శోరు, ఇప్తపడు.

౪. కనుగొని చిత్ర క్రింతు దనఁ బరస్మ కపోత
భర్త యాధాన్యములం, దిన మనసుపెట్టి
తనలఁ, మను వామను వ్రాని కాలమునఁ
దగులుటయన్ . వా. పంచ. ౨. ౩.

గీ. ఊరుగుంబాసనమునకు నుత్సహించు, భువ
నితంబుమై నుండ మనసుపెట్టు, నిన్ను
వాల్చి డిగ్గంగ నెమ్మి నేయుం బత్తిలోచన
మరగి భూపాలకరణ. వై. వ. ౩. ౧౩౩.

ద్వి. మఱయొనిలములకు మనసుపెట్టుచును ...

బస. పు. ౪. ౫౦౦.

ఆ. సిడికెడకుటలవుడు స్రీయమున భవించి,
యాకుచేలనకును మహామహనకు, సరిల
లోకవిభవ సామ్రాజ్యము లొంగ, మనసు
వెట్టినది రమాధవుడు.

మచేల, ఆ. ౯౮.

మనసుపేద, విం. (√మనసు) వైర్యము
లేనిది; వైర్యములేవివాడు, విశిష్ట.

క. పల పెక్కడ లేదా యీ, సరికింతల
తలసె తేగవా రొంచ కిళం, జరికాలం
క్రొది విడుపును, తెలి మిక్కిలి మనసు
కేద కితలపాదా, విజ, వి. 3, ౫౦.

మనస్సురించే, సం. స. క్రి. మనస్సువందంచు.

గీ. విస్తరింతు వైవిధ్యవిధులు మజియూ,
నాడునాకర్మము తెల్ల మనస్సురింపు.

మార్కం. 3, ౧౩౦.

క. ... దివిజలపల్లము మనస్సురించి మధు
మదనుండు ... స్వనిం. 3, ౫౧.

క. ... అర్విరించి పల్లములు మనస్సురించి
మహాదేవుండు నిజప్రభావంబుఁ దండంబుఁ
గాఁ గల్పించి దండసిహిత్రముం దై
వరసియండె. భార. కాం. 3, ౧౧౮.

ఆ. క్రి. ౧. ఇవ్వమగు.

(కృత.) పెద్దవారిమాటలు చిన్నవారికి మన
క్కురించవు.

ఆ. సమృద్ధించు, ఇవ్వవడు.

(కృత.) వాడు మనస్సురించి ఆ పది చేసి
వాడు, (శ. ర.)

మనస్సారము, సం. వి. ఆ. పుం. చిత్తా

భోగము. చిత్తపరిపూర్ణత, ముఖదుఃఖాదులందు
మనస్సువకుండు నిబ్బరము.

మనస్తాపము, సం. వి. ఆ. పుం. ౧. మానసిక

బాధ, ఆ. అనరాపము, పచ్చాత్తాపము.

మనస్తాపము, సం. వి. ఆ. పుం. దుర్గాదేవి

వాహనమగు సింహము. (ప్ర. వి.)

మనస్తాక, సం. వి. ఆ. క్రి. దుర్గాదేవి.

మనస్వి, సం. విం. (న. సి. న.) ౧. ప్రకృ

మైవ మనస్సుగలవాడు.

ఆ. విద్వాంసుండు, వి. న. పుం. శరభ
మృగము.

మనస్వినీ, సం. వి. ఈ. క్రి. ౧. దుర్గాదేవి.

ఆ. పోముడను పగువు తల్లి.

మనస్సంగము, సం. వి. ఆ. పుం. మనస్సంగ

త్యము, వివస్వయొక్క యువబంధము. (ఇది
మన్మథాశ్శలలో నొకటి.)

మనస్సు, సం. వి. న. స. ౧. హృదయము,

ఉల్లము. ఆ. (వేదాంత) లింగశరీరావయవ
విశేషము. 3. శివాత్మకంబై భిన్నమగు జ్ఞాన
జనకద్రవ్యము.

(ఇది పరమాణువు.)

ర. మణిశిల. (రూ. మనసు, మనము.)

మనాక, సం. వి. ఆ. క్రి. ౧. కరిణి, ఆ. కే.

మండు. ఆ. కామకురాలు, కామిని. (తె. సి.)

3. అర్హోకము, (శే. సి.)

మనాత్మరము, సం. వి. ఆ. ప. మర్రికా

గంధముగల అగరవు.

మనాయి, సం. వి. ఈ. క్రి. మనవుయొక్క

భార్య.

మనాయియే, సం. క్రి. (గా) హిం. (మహా)

లక్ష్మ్యపెట్టు, ఆ. విను. 3. లోబడు. (శ. ర.)

మనావి. సం. వి. ఈ. క్రి. మనవుయొక్క

భార్య.

మనకట్టు = మనశికట్టు, వి. మనోబంధము.

ద్వి. మనపూర మూలించి మనీ ప్రయోగ దడవ,
మనీకట్టులకుఁ దగి మనీ మిట్టిపడియె.

పండితా. పురా ౯౬.

చ. మనీకట్లు విడిచియుఁ బడిచియు

ఉ. వారి. ౬. ౧౦౮.

మనీషి(న్యూ). వి. (త. మన్నుపా.) బ్రతుకు,
చీవనము; సుఖచీవనము.

నీ. ఏ పరిచీనక నేకాగ్రై మము, మనీషియుఁ
వా నొక మనీ యగునె ...

మూర్ఖు. ౩. ౧౬౯.

చ. అవ విని వారి క్లిష్ట లవ వమృహితా
త్యకుఁ దెంత తెన్నునీ, మనీషి దలంప

భార. ఆన. ౪. ౩౩౧.

౪. విను గర్భిణి ప్రభుబ్రతున, కనురూపము
తై నయితి యాహారంబున, గొనుగతిఁ బలి
భరణీప్రభ, మనీషిఁ దగ నడచునది తమకి
గాఁ తల్లిదండ్రు. భార. ౪౦. ౨. ౧౩౯.

గీ తోఁచు చీవనమృగము వన్ని మనీషి
బ్రతుకు బ్రదిమి యన మౌత్యధూత ..

అం. భా. ౨. ౨౨౬.

నీ. పెద్దకాలము మన్ని ప్రేతాత్మక భృంజి
గలగఁగా జనుఁడు తెగమున తొనఁగె ..

ఉ. రా. ౩. ౧౫౨.

చ. ... ఓనీ తవయూఖ నిశం దెలియంగఁ
గోరి యూ, రక యటు మేనంతఁ దల
ప్రాణము తోఁకకుతన్న తెక్కనీ, యక
దిగమింగననీ యకటా యలరాచువు
మన్ని గాంచునే. పారంగ. ౨. ౧౩౪.

౨. ఉనిక, వర్జించుట.

౪. క్షీరోదకగతిఁ బాండవ, కారవు లాడఁ
నూడి మనీక కార్యం బది నీ, వారని నడ
పుము .. భార. ఉత్కృ. ౩. ౨౫౮.

(వనించుట అని ౪. ౪.)

౩. శ్రుము, చోటు.

చ. ... ఆ, మృనిశి మనీషమున చదలు
మ్రాంత లటంచు భ్రమించి పల్కెను ...
వను. ౨. ౪.

నీ. ఒప్పుర గౌతమి యుక్తరకటమున మనా
నీయ మగు పెద్ద మనీషియందు.

గీ. నిరతరా రామతతులు సుత్రేత్రములును,
తెక్కు లాడించి నితకీర్తిఁ దెంపుమిగిలి
యభిలషగ దన్నబాత నా నవనిఁ బరగె.
వా. రా. ౧. ౩౩౩.

౪. (౪. మన.) వాసనానము, నెలవు.

చ. ఎవయంగ నీ నివాసమున నే నరుజెందెద
నందు వాపయిం, గనుగొన నిక్కపుం
బ్రియము గల్గిన వాఁడును వోలెఁ బల్కి
యీ, మనీషి రాకతక్లిష్టమున మూనెఁదూఁ
గాక .. కరగ. ౨. ౪౫.

౫ మనీషిపట్టు.

మనీషితపడు. ఆ. శ్రీ. (మనీషిము + పడు.)
దుఃఖపడు.

ద్వి. మనీషితపడక నిర్మలాడై యింక, నని
మిమ రాజ్యసౌఖ్యము బొందు మీవు ...
రం. రా. కిష్కిం. ౨౧౪. పా. ౧. పం.

౪. తనపలిఁ గావక యెంతయు మనీషితపడి
వచ్చి కామమంజరి చొరఁగాఁ గనికరమున
నక్కాంతుం, దనలకిలలోనఁ జూచె
నన్యధుమనకున్. విక్ర. ౬. ౧౪౨.

మనీషితపాటు. వి. (మనీషితపడు.) దుఃఖ
పడుట చింతింపట.

ద్వి. మనీక పాటుగో మనీ మండితుని ...
విష్ణు. పూ. ౨. ఆ. (౪. ౪.)

మనీషి(న్యూ)తము. వి. ౧. దుఃఖము, మనో
కృష్ణ.

క. ... మీగో, ధనమును మిమ్మును గానెడ,
మనిషికితమును మోనుఁ దనము మదిఁ గృప
మెఱయన్. వి. శ్రు. ఆ. ౨౦౦.

చ. భవజులభి ధర్మోపరివాస మభోన్మతి
నన్ని మూని వామనిక మార్ప వచ్చిరిని
చూక్షికహారము .. భము. ౪. ౧౦౨.

చీ. నెఱుఁగి యనఁగ మనికెఱవనఁగ దుండదు
కనం దగు వనోత్పదధర్మ సమాఖ్య.

ఆం. భా. ౧. ౧౩౩.

చ. అతఁడును బుత్రోపాత్రి నిలయులునఁ
బుట్టిన శోకవచ్చిచే, వెతవడి ప్రాణుర
విడువ వడుచు నుండె నటన్మ వానికెన్
మరి నొమఱుక్కేని మనమన్నిత మంతయు
దీలు శాశ్వతన్, నుతిలము మాను వా
ఖలునకున్ స్మృతి గల్గెను గాన నేమిటన్,
ప్రబోధ. ౫. ౫.

ఆ. సంజీవాము.

చ. చదువులకున్ నొజ్జ యెలు కడఁ, బాదలిన
నాయుయ్య పాత్రపుం గూర్చుచే, విది తగ
వదిలించెద నె, మృదిలోపల నీకు నింక
మనికె మున్నన్. మయా. ౪. ౬౧.

చ. ... ఆదు పెల్ల మ, త్సనికెత వాచునిక్ర
మము చూచుతలంపునఁ గానె త్రిన్మ నీ,
మనికెత మిప్పు దందుకొనుమా నిజకౌర్యక
నంచుఁ బల్కినకా, శై. భా. ౫. ౧౩౯.

చీ. బాలి, కరుణ.

గీ. వింటికొప్పునఁ జే యూఁది విన్నబోయి,
యెఱుఁగును రటంచుఁ గలఁగనుచు నున్న
వాని, చంద మీఁది యిప్పు డాకాంత
నుతులు, మునుల వలికి చే పాఁచి ఎని
కెఱుమన. వాల్మీకి. ఆ. ౯౬.

జ : మనికెతపడు, మనికెతపాటు.

మనిషి(స్కె)పట్టు. వి. (√మనిషి) వివాస
పూనను, నెఱుఁగి ఉండుతోటు.

గీ. (గోవు.)... అత్యంతదుఃఖ, బుద్ధికి నోద
నిర్దర పద్యమునకు, ననుభు నిచ్చిన కురలకు
మనికెపట్టు. భార. ఆం. ౩. ౨౮.

గీ. మఱియు మేరువు పడమట నున్న నిడు
ధాన్ది మధ్యతాటను హరిమనికె పట్టు ...
కరాహ. ౧౦. ౧౪౬.

చీ. దో, స్వత్వ విబృంభితుండు రణ
కార్యదురీణుఁ డెకల్పముండు ధీ, రత్నము
మన్నిపట్టు. కళా. ౧. ౩౬౫.

గీ. అట్టి తెలిగట్టు మన్నిపట్ట కత్తి
దీలా. ౧. ౧౨.

మనికెఁడు, విలా. పరభవఁడు. (ఇది యొక్క
పండితారాధ్య చరిత్రమునందే గానవచ్చు
చున్నది.)

ద్వి. మనికులఁ నిల్చుచు మతులఁ గల్పించును,
వినులు నేయుచు విరిచి పోయుచును ..

పండితా. పర్వ. ౩౨౩. పా.

ద్వి. ఆనుచు నెండియు మునికొప్పునగురుఁడు
మనికుఁ డై పరవ్రతమహిమ నుతింప .

పండితా. పర్వ. ౩౨౩.

ద్వి. పానగు నిజాంతర భూతాచర క్తి మనికుఁ
డై తనఁ దాన మఱచియున్నాడో ..

పండితా. దీక్ష. ౨౬౬. పా.

ద్వి. మనికులు మనికులఁ బ్రాప్తదీ తగుల మద
లీలు మదగీలు మత్సరింపంగ ..

పండితా. పర్వ. ౩౫౮. పా.

మనికెము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) బుద్ధము,
నెఱియఁబడినది

మనిసి = మూనిసి. వి. (సం. మానుచు) మను
మ్యుఁడు, మనుష్యశ్రీ.

చీ. వలపు యా పెఱుఁగదు భనుధ ముత్త్యలకు
నూకరమైన మనిసిగాఁ గానునీచు ...
నేలు. ౬౦.

నీ, మానసి మనిసి నా మనుజా పామాన్యము.

అం. భా. ఆ. ౧౦౩.

మనిసిల, వి. ఔషధములలో మపయోగించునట్టి

శిలాశేదము. మనీశిల.

చ. మనిసిలయుం గట్టుత్రయము మా నునీ
నింగనయుక విశంగముల్, పవనడి నూనీ
పొట్టునుగఁ బట్టును గట్టిగఁ గట్టి సంకతం
బును నది మాత్రఁ జూడఁగను బోవు నిరం
తర మైన పీననల్ ... (చి. కి. చి. వి.)

మనీకము, సం. వి. ఆ. న. అంజనము.

తామర.

మనిమ, సం. వి. ఆ. శ్రీ. తెలివి, బుద్ధి.

మనిమి, సం. వి. (నీ. జీ. న.) ౧. తెలివిగల

వాడు, ౨. విద్యావంతుడు, పండితుడు.

మనిమిరము, సం. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) ౧.

ఇష్టమైనది. ౨. మనోహరమైనది, ఇంపైనది.

౩. ఇచ్చ, శోక.

మను¹, ఆ. క్రి. (దీనికి మనితివి, మంటివి, మను

దురు, మందురు, ముందు, మండ్రు, మనిన;
మన్న మొదలగు విశేష రూపములను చాల్చి
పరంబగునపుడు వికల్పముగ నత్యలోచనము
జూపఁజేడి.)

౧. (క) జీవించు, బ్రతుకు.

ఉ. ఆహవ భూవిలోకం బరమాగ్రము పొగ్గఁ
దు నైరివాసినీ, పూర్ణహము ప్రచ్ఛతోట
మఘపుండును వానికి మార్కొనంగ ను,
తానహము నేయఁ డన్న లఘుసారు లధీరు
లకాహనుల్ నిరు, తానహులు ద్రోహు
లై యెదిచత్తురొ మందురొ మాన
వేశ్వరా . భార. ౮. ౪౬. ఆది.

ఉ. తండ్రీకి నూడుపట్టక వృధాస్థితి నుండితి
నింట నిండతో, మంద్రై ...

భా. రా. యు. ౧౨౩౮.

గీ. ఇట్లుగా తాత్పర్యము పెడఁబడింది,
వర్ణములు నాలుగింట నెవ్వరైన నెనఁ,
జొలంగఁ ద్రొక్కినఁ బాటిల్లు దుష్టగులు
నున్నకొలము పడపడి చన్నయపుడు ..

భార. ఆను. ౩. ౨౩౪.

(చ) జీవనముచేయు; నుఖ జీవనముచేయు,
హాయిగా బ్రతుకు.

చ. వరమరసిదళింపురువకాగభక్తర ముఖ్యు
లెల్ల నీ, కలగఁగఁ జేచి మండ్రు.

భార. ఆది. ౨. ౪౬.

గీ. నిలిచి యాతని మనసిక యలచువారెడ.

నైష. ౩. ౧౧౮.

చ. తగినపుక్కులం బడనీ భగ్యపు దప్పక
తమ్య సుత్రముల్, పొగడఁగ మన్యచా
మెతులు పొందుగతుల్ గడపారవిష్టవోఁ,
దగిలి తపయు నేనీయును దక్షిణ లిమ్యుగ
నిచ్చి యజ్ఞముల్ పెగడఁగఁ జేసీయుం
బడయ నేర రత్నత్రయ లై న దుర్యతుల్.

భార. ఆది. ౨. ౧౪౯.

గీ. ... అనురలిండు ననిశమును నుపజీవించు
నట్లు బంధుజనులు నిన్నుప జీవించ మనుము
వేర్చి, భార. సభా. ౨. ౩౯.

కా. మోక్షార్థం చాని సంక్రయంబున న మున్
మన్నాదు . చారి. ఉ. ౫. ౪౬.

కా. .. నీ, రాజత్వంబునఁ జుగముల్ మని
యెనో రంజల్లి కర్మంతకుల్, లేజం
బంజనో డింజనో యహిబయోరైకంబు
తాఁ జెల్లరె వసు. ౪. ౨౩.

ఉ. తొలుదిదున్న పంది నయి గంటలు
దున్నక మంటి నా మహా, తొలునినంది
దున్న నయి కర్దమను మగ్గుర లేక మంటి
నా, హాళితు లెన్నఁడుం దెగని యారల
చేలమ జొరకునట్లు నం, గా లలి నేరు

సాగి రిలఁ గల్గెపని గొని పేద మనన్
గన్ ... ఆము. ౪. ౧౨౪.

౨. వృద్ధిసొందు, పెరుగు.

౩. ... హలం, కపటాధిపతి. ౨ మమమడి
వోని గర్వకలమంబులు గావె లతాంగి
జంఘికల్ వసు. ౨. ౩౪.

౪. పీఠ బహుశ్రుత భర్తరత కూరతాస్వప్న
ర్వకల మద్విజాల దుర్గముల నిలిపి
ఆము. ౪. ౨౬౧.

౫. వర్తిల్లు, నడుచుకొను.

౬. విను తొల్లి కృతయగమన, మనుజులయెడ
దండనిలిమంతుం డై రా, జన నొకడు
గలిగి యరయుట, మనుజేశ్వర లేదు భర్త
మతి మంత్రులగన్

భార. ౪౦. ౨. ౧౯౯.

౭. మని మనుజు నురాచీసుర ముఖులు
మున్నగ సర్వశత్రుల, దనభక్త మర్ధి
లేని మనుదర్శకు సోర్పిన పితరాగి
కు. ౪౦. ౧. ౧౦.

౮. జనమెడు తాతయు భ్రాత యుల, దన
కులజాతు తల్లియును యధాక్రమమున
నిజనవరు లగుదురు కవ్యకు, మనమున
దోషంబు లేక మనుచు లైవన్
వి. ౧. ౧౦౨.

౯. వర్తింపు, ఉండు.

౧౦. తనభన మిది యని యూహిడి మనఁ బరి
ణయ మాచియెన మహితోత్సవముల్ గొని
యాడ నెవ్వరికి వ, చ్చునె జనసాముండు
లేనితో నిర్భయతగ్గ ...

భార. ౪౦. ౨. ౨౬౩.

౧౧. కలిమియొక్క రిద్దరినిసామి పొక్కిట
మనతమ్మి యెవ్వఁ గనిన తల్లి
చంద్రి. ౨. ౩౪.

౧౨. వన్నగతల్ప విభవలతోఁ జాత్రమనికొని
దుఃఖంబు ముఱ రాదు. వరాహ. ౩. ౬౨.
(చాత్రమని = చాత్రమునండి అని భావము.)

౧౩. పుట్టు, జనించు.

౧౪. మనుమలను మనుమరాండ్రును మనఁగ
చారి, సాబగు కొన్నెండ్లు కొన్నెండ్లు
నంతులనుతుల, తరతరంబును వామరతంప
లైవన్, జాని సంసారముఖముల జోక్క
నకఁడు వి. పు. ౫. ౧౦౩.

౧౫. విప్రు, శోభిల్లు.

౧౬. భీమరాజాననశ్శమ వార్తాప్రవర్తన మను
భవ్యసుధన్వి రాఘవ. ౨. ౨౯.
(భారతానమన.)

౧౭. కొండొకనవలెయు నురుకర భర్తరతగా
శిలత వృనుగునిధేయ. రాఘవ. ౧. ౩౪.
(రామాయణానమన)

౧౮. కృతకృత్యుడనె, భవ్యుడనె.

౧౯. మీరు వినుచుండఁ జెప్పెడుమేటిపదము,
గంటి మంటి మీ దయపెంపుకతన ...

భార. స్వర్ణ. ౮౩.

౨౦. అలరువిల్కానికల్లిఁ బ్రాధిత్వార్థ, కల్ప
వల్లిఁ బ్రుక్కుంగఁ గంటి మంటి ...

తా. ౩. ౪౧.

౨౧. కంటిని శ్రీపాదకమలంబు లేను, మంటి
నింజేటికి మగుడును ననిన ...

ద్వి. భాగ. ౧౦. ౩. ౨౬౦.

౨౨. మందల, మందలిడును, మనుకుక, మను
గడ, మనుగడుపు, మనుపు, మనువును,
మన్ని, మన్నిగొనిపించు, మన్నిగొను

మనన్ = మన్నన్¹. వి. (త. మణి.) ౧.
మృత్తిక, మట్టి.

(సాల్లు పరమగునపుడు ౨ కల్పకముగా నుత్ప
తాపము.)

క. తనమనములోన గెంతట, ననుమానము
 తీసి కుద్ది యగు సంధాతక, మనుకొనము
 చేయుట దగు, సైనికయుఁ గొలది యును
 వెదక రెన్నడుఁ దెదర్.

వి. ౧. ౪౦.

కా. ఆకర్షింపుము మత్స్యమాగమనతార్థం బప్త
 దిక్పంక్తి, లోకంబుల్ విదలించి వచ్చితిని
 గళం బాగు చిక్కుంగ నా, లోకంబుల్
 మనలొర నుండనది నాలాకించి ..

వరాహ. 3. ౬౩.

మ. అసిద్ధారాజధికార్యః సంధుభుజమధ్యస్వైర
 నిర్వర్త్యక, మగ పై పుట్టికయమృహ
 దురితముక హ స్పటియక వాహిమే,
 ధ్వని భానుభూతిచే నునీమి యుక దస్మిం
 పత స్తేతి హండు. ౫. ౪౦.

(మన్నెటి భూదానముచేసి యని యర్థము.)

ఆ. భూమి, సేల.

నీ. అడనులోఁ జేరి చి న్నుచిది యోషధుల
 మగ్నోదత కొండల కల్లం బిడక నెఱంగె.

మనుచి. ౨. ౧౦.

(గమద్రవర్ణనము.)

నీ. మనుముద్దరానికి మగతాలమెలగలు కల
 వారి చెలికొని కలరుఁగోటు

వం. రా. 3. ౨.

జ. మండల, మండలింపు, మండలింపు, మండ
 లెల్ల మనుచిది.

మనూ = మన్ను. వి. (కృత్రియండు హల్లు
 పరంబగునపుడు ఉత్పలాపము లైకల్పికము.)
 ఋష్యమృగము, ఒక జాతి జంక.

ఉదా : మనుబోతు, మనుచెంటి, మను
 చిడి ము.

జ : మనుచిడి, మనుచెంటి, మనుబోతు,
 మనుగొట్టె.

మనుచుగ = మనువు. అ. క్రి. చచ్చు,
 మడియు.

చ. .. సేడు పై, కొదియె రఘూత్తమం
 దక్షని ఘోరశరాలి వనేక రాక్షసుల్,
 మనిగిరి వాని మార్గొడు నమరులు లేరు
 జగత్ప్రభుండునక.

అధ్యాయ. ౧౦౧ పా. (౩. ౪. పా.)

మనుచి(న్చి)డి, వి. (మత్స్య + చిడి) శ్రీ.

ఋష్యమృగము, ఒక జాతి ఆడు జంక (మ.
 మనుచిడులం, మనుచిన్లు.)

ద్వి. ఒకగు జంకలకు చి స్త్రీలు మన్నిన్లు.

ద్వి. హరిశ్చ, భూ. ౬౭౫.

మ నింగముల్, కడగొట్టె మనుచిన్లు
 గంతుగొన జంకల్ చిడ్డ ..

సారంగ. ౧. ౧౦౩.

డి. కనుమఱుం గొననూర్చి మనుచిన్లె దిద్దు
 నెడ బండిపులిహాన యిది వృషాళ ...

చంద్రా. ౨. ౪౨.

నీ. . మనుచికు మనుచిన్లు మన్ననంగ
 ఋష్యము దగు ఆం. భా. ౨. ౮౫.

(మనుచిన్లు అనునది నిత్యబహువచనాంతమని
 ఆం. భా. వితము. శ్రీ పురుషవాచకము
 లగు. మనుచిన్లు, మనుబోతు అనువానిని
 ఋష్యశ్రీ సామాన్య మనుగతముగా నుం
 దుటంబుట్టియు, పిడిపోతు శబ్దము శ్రీపుం
 వాచకములగుట ప్రసిద్ధం గగుంబుట్టియు,
 ఆం. భా. కారుడు అట్టి ధేవమును
 శతశీంపక పర్యాయములుగఁ జెప్పెనని
 సోచుచున్నది.)

మనుచెంటి. వి. (మన్ + చెంటి) శ్రీ.

ఋష్యమృగము, ఒక జాతి ఆడు జంక,
 (౩. ౪. గొ.)

మనఃశైలి, వి. (మనః + శైలి) మంటితైతిక
కదలి గర్భవస్థనము.

సీ. పల పాని ప్రాసన యెలదేటి వాచని
కందిన మనఃశైలియంద యెంద ...

కవం. 3. 22.

మనఃబో(నో)య, వి. (మనః + బోయ)

పురమ యుక్తమృగము, జిగజాలి మగ జింక.

సీ. ... మనఃబోయ మనఃబిగ్గ వన్ననంగ
యుక్తమనగు ... లం. భా. 2. ౮౫.

మ. పులులకా సింగములుకా ... కళం, బాల
మన్నోతులు భల్లకంబులును దుప్పులో ...

ఇందు. 2. ౫౩.

సీ. కొరపులో దివి యాము గదిసి మన్నోతులు,
కొరపోతులైనవ గదుముక జాయ ...

పారంగ. ౧. 2౮.

మనుకంద, వి. (√మను, క, మన్నునాం)

౧. జీమ, ప్రాగామ.

చ. సింగరా, యనికడ శీగ మాటలనె
యాయనఁ చేసిచి తెచ్చి మల్కటక,
మనుకవనంటు చేసి యెరిమల గదు
మెచ్చులు గొన్న మేటి శీ, మని పొగడంగ
కచ్చు .. యయా. ౧. ౫౧.

మనుకవనంటు = పాణశ్చేపీకుండ.

(వాగస్థానము అని. క. ౪.)

2. ఉనికి, కత్తి, ఉండుట.

క. దండక మనుకానకం జని, యెందంగ
రావణునికెలియ లాగిఁ గలయిక్త,
దండక రా తమ్ముల దని మందాడంగ
ముక్కునెపుల మనుకవ మొక్కెన్ ...

యయా. 3. ౧౭.

మనుగ(ప్ర)ద. వి. (√మను) ౧. బ్రదుకు,
శీవనము.

చ. మనుగడ దప్పు శాశ్వత మనిమాటల
క్షౌణ్ధ తైతి ... భార. కాం. 3. 3౯౮.

క. అరుగులకు పొడుపులకు పట్టుడు, పారి
గొనుఁ దాదుర్నిగుఁ బోనీకుడు మ, త్వరి
భవతొరికి నజరా, ముచేమలకైనఁ గలక
మనుగడ యెట్లున్ ...

నారి. ఉ. 2. ౧౮౩.

గీ. ... పాఠశాల బడిన ద గ్నెగయమండఁ,
గప్పి రని మానవుడు గలఁ గనియెగేని,
యని య తుడుద పాని మనుగడ నిగు
నరేంద్ర. మార్క. 3. ౫౮౮.

2. ముఖజీవనము.

క. వినుము విశేషించి జనన, జనిపోన్నతి
విప్రుఁ దత్తని జనపతి విజయం, బ.న. 2. ౬౪
పలయు దానమ మనుగడ యిరువురమఁ
బ్రజన్త మహానీయ మగున్ ...

భార. కాం. 2. 3౧౩.

చ. ... ఇచ్చెనట్టి వక్కఁ దటాలునఁ
దక్కఁదెట్టియే, మఱక ననశ్వరం బయివ
మనదఁ గాంచెద నిరు పొచ్చెదన్ ...

2. పంచ. ౪. ౫౪౨.

క. ఆడవులకై యద్రులకై యడుగడుగున
నలక వొడమ నడలుచు జని రీ, పడఁ
కుకలు పతులు మనుగడ, వడరంగఁ గర
పాలకైరవార్చులు నేయన్ ...

కావ్య. ౧. 2౪.

3. శీవనోపాయము, శీవిక, శీవము తెలు.

క. పమయెండవేలు గాంచ, మనుగడ యగ్గ
లయ నేసి మన్నింపుము రా, జనయజ్ఞ
భృత్యశోభితా. భార. అశ్ర. ౧. 2౪.

క. మనుగడ దొరకుమ గ్రమక్రమంబున మన
కుక ... దశమ. ౯౧. 2.

మనుగుడువు. వి. (మనువు + కుడుపు) (వృత్తిని వర్ణనాదు) పెండ్లియెవరినొకటి అట్లువకు తొలిపారి అత్తవారింట కేడిడి విందు.

అట్లెను. (క. ర.)

కర్ణ. చారు మనుగుడువువకు అట్లుని తీసికొని రాలేదు.

పా. లంఘనాలలో మనుగుడువు - అ గమయ ములో కార్యమునకై కడంగుటను చెల్పును.

పా. మనుగుడువులలో లంఘనాలు - కానొకటి తలఁచిన నైవేదిక తలఁచె ననుటను చెల్పును.

మనుగొ(న్చొ)ట్టె. వి. (మనుకొ + గొట్టె) ఒక జాతిగొట్టె, కొండగొట్టె, రాపిచము.

మ. పెదయంగాయకు పెత్తగన్పులకు నై పేటాడుమగొట్టెలకా, నునకు జూచుచు ...

రా. వి. ౨. ౬౫.

మనుచు(న్చు) = మంచుకే. స. క్రి. (√ మను.)

౧. బ్రతికించు, జీవించుకేయు.

అ. పేలియాశ్రమ లిట్లు, నునుకు రధిపుఁ గునకు మహారవర్ణ. భార. అను. ౧. ౧౫౮.

నీ. మనుప లేదాయెనే మనుజుకొనునీ జీర్ణ యవధు నివేయకుత్త నాత్మభక్తు వను. ౪. ౪౩.

గీ. అత్తగారు మన్ని యగుము నెల్లము గల గనుము . అచ్చ. రా. యు. ౪౦౩.

౨. అన్నవస్త్రాదు దిచ్చి కాపాడు, పోషించు.

క. మను పదివేపుర జంపుదు, నని యిచ్చిన బాగు వచ్చె నవనిశ్వర నీ, మనిచినయిలుగులు తీర్చితి, విను లా విటమీడఁ దఱుగువిధ మై తోఁచెకా. భార. భీష్మ. ౩. ౩౩౦.

నీ. అనిఁ బ్రాణ మిచ్చిన యట్టివారలవారి కల్లతేజులు నిచ్చి మనులె. విక్ర. ౪. ౨.

౩. రక్షించు, ప్రాచు.

గీ. అనుచుఁ బరికిన జనపతి మనుచుకేడ్చు.

దకా. ౧. ౧౩౬.

చ. . ఆచ్యుతుం, దేవఘోషదేశికతోషుఁ దేవపాక్షగుణం దతి వాక్యసప్రవర్త నుఁడు నికాంతభక్తికలితనీతిఁ దక్షభజి యు చువున్యులకా మనుచు గమస్తగంపద సమోనులఁ గాఁ బరికించు సత్కృపన్.

హరి. ఉ. ౪. ౨౪౯.

గీ. శరణువొందిన రక్షింపఁ జాలి యుండి, మనుష కుండినకంఠెఁ గల్గుచును గలన.

విక్ర. ౩. ౯౩.

౪. పెంచు, అభివృద్ధిపొందించు.

మ. ... అపేనక డించి పోయె నదవికా గణ్యుడు ను న్నింత గా, మనిచెకా సర్వము నానుసీంద్రుఁ డెఱుగుకా మద్యాగ్రహం బనకా నినుఁ గంటికా. భాగ. ౯. ౬౧౩.

గీ. బ్రహ్మ పుట్టించు మనుచు నారాయణుండు, హరుండు హరియించు భువనంబు లవగర మున కాళి. ౩. ౪౪.

మ. వంశంబు మ, మృనుపాయం బాక పే గడింతు విను మంచుకా నూర్చితో ని ట్లనున్ ... ఉ. రా. ౨. ౧౧౩.

౫. కర్షించుకేయు, ఉంచు, నిలుపు.

మ. చెలఁతం జాట్లఁ బ్రోచి యధిజనులకా శ్రీమంతులకా తేనీ వి, ప్రభ భక్తునీతి మన్ని యాగములు పేయం బెత్తు తోళిల్ల ని, ట్లలపుంబ్యాగము దానముకా నదనీ నిన్దం బెత్తు పెల్లించి ...

భార. శంఖ. ౨. ౩౯౦.

మ. ప్ర ... ఈ దృ, గృహకన్యాల్లాగరా గాభరణవరన పాభాగ్యలక్ష్మీక లై కాం,

తలగత్పం చేయించుం దలంపు మనుచు
నత్కంక, గ్రాసించి రండుక్ ...

రాఘవ. ౨. ౬౩.

మనుజు, సం. వి. ఆ. శ్రీ. మనుష్య శ్రీ.

మనుజాతుడు, సం. వి. ఆ. పుం. మనుష్యుడు.

మనుజాశనుడు. సం. వి. ఆ. పుం. రాక్ష
సుడు, మానిసింది.

మనుజుడు, సం. వి. ఆ. పుం. మనుష్యుడు.
మానిసి.

మనుశ్రేష్ఠము, సం. వి. ఆ. పుం. శుద్ధము.
పట్టక శ్రీ. (నై. ని.)

మనుది(న్ది)ండి. వి. (మనుజు + తిండి) ఒకజాతి
సాము, మూలధానము. (ఉమ్మడి క్షలోనందు
మణ్ణురాము.) (శ. ర.) దుండుధము, ఇరుదల
సాము; అని అం. భా.

నీ. .. మను, దిండి యం చనగను దుండుధం
బగు .. అం. భా. ౧. ౧౪౩.

నీ. ఎజ్జకోగటిబండ కెట్టి మన్నిండి మున్నగు
సరిస్పృహములం దంతికంటె ...

అము. 3. ౮౦.

మనుపరి, (విం.) (మనువు + అరిక) (త. మన్ని
పార్వత.) కాదరి, రక్షకుడు. (శ. ర.)

మనుపాల, వి. (త. మన్వానై) శీతంతిక, పాల
హార. శి.

నీ. ... పరగు మనుపాల యనఁ విన్నపాల
యం చ, టన్న శీతంతిక .

అం. భా. ౨. ౬౮.

మనుపీనుగు, వి. (మను) శీతవృక్షము,
బ్రతికియుండియు బ్రయోజనములేని మను
జుడు,

క. తవయోదలం గలకెత్తురు, భవసీనుని
విడిచి పోవు దారాదినున్ను, జ్ఞానములు
విడుచుట యరుదే, మనుపీనుగు నిగ్గనందు
మది బరికింపక, విక్ర. ౨. ౧౩౨.

మనువు(స్వ)=మనుమో, స. శ్రీ. (మను1)
(త. మన్నివృం) ౧. బ్రతికించు, శీతంపఁ
కేయు.

గీ. అపృ డెలంగులరామునియావతిఁ గొని,
గాడ్చుకొమురుడు మందులగట్టు దెచ్చి,
కోరిమాఁగల మనిపె రాశిదమనింగ,
ములును లేజాము గా సామ్యు తెలిసి రంత.
అచ్చ. రా. యం. ౨౩౨.

ద్వి. నీవు న విన్నవడు డీవియమాత్ర, మా
వంత యము నాయు వది యెట్లు వగనె,
మననివారల నీవు మనిపెదవకన్యు ...

పండితా. పురా. ౧౪౩. పా.

౨. పోషించు, అన్నకప్రాసము లిచ్చి కాపాడు.

గీ. ప్రకృతిభిన్నగుణంబులఁ బ్రభులఁ బోలి,
మమ్ము దావారివలఁ జేసి మనువులౌట.
దశా. 3. ౧౩౩.

3. జరుపు, పొంగించు; ప్రకర్తలకేయు.

గీ. దిండుకేతుకఁ గాంచు నీనీలకేసీ, శోమ్యు
తేనుంగుముగ మెనకొడువొలగిల్లి, నత్త
యును మామయును లేనిశ్రేయింబ, మనువు
మనిపెడు నియంతి మగనితోడ ...

హార. 3. ౨౫.

మ. అనినం గృష్ణనివాసుఁ డాచి దరహా
పాంచన్యభాంభోదాఁడై, మనివాధాగ్రణి
పల్కె సర్వమునకు న్యూలుల నై పాశి.
నై, పెనుపకా మన్వయగ గర్తనై పరుఁడ
నై పెంపొందియుకా. అని. ౪. ౧౩.

వి. రక్షణము; పోషణము. (శ. ర.)

మనుభువు. సం. వి. ఊ. పుం. మనుమ్యండు,
మనుమ్యలాది.

మనుమ(న్య) = మనుమడు.

ద్వి. ... పరమారాధ్యదేవు, మనుమకన్యండు
శ్రీమద్మహర్షింగ, భువనకామార్జున
సంభవుడ; పండితా. డి.ఎ. ౧౪. పా.
(శ్రీకృష్ణుని పా.)

సీ. దంతిచానపుమన్యమకాన మన్మనవం
బున మెలంగు దంతావకయలు ...

ఉ. వయసోదయము. ౩. ౫౬౦.

జ. మనుమరాలు.

మనుమ(న్య)డు = మనుమ, వి. ౧.
పాత్తుడు, కొడుకొడుకు.

చ. మనుమల గెల్లె జూసి మతిమంతుడు
కాంతవపుడు. భార. ఆది. ౫. ౨౨౨.

ఆ. ముఖద్ర గా, రాయుట్టి మగలరాజ మాన,
భవండు దివిజరాజ మనుమడు నాచెలి,
కాండు ముగ్ధులందు లేడు నేడు.

భార. ద్రో. ౨. ౨౩౯.

సీ. ... మనుమ డనంగ నస్త్ర చెలంగును ...
ఆం. భా. ౨. ౧౧౧.

మ. మతి లోకోత్తరం దైవ యంగిరసు మన్మం
దాశ్రీతుండు ... భార. ఆది. ౩. ౧౧౨.

ద. విరభక్తులు కొందియు నిరుమన్మండు,
స్వగతి కక్తి నైక ..

భార. భీష్మ. ౨. ౩౨౧.

మ. ... సీ. తనయలో మన్మలు లోను గా
వరుస సంతానం బుచ్చిన్న మై, భవం
తం బును ... మా. పూ. ౯. ౨౪.

౨. దెహిత్రుడు, మాంతుకొడుకు.

సీ. ఆ మహేంద్రవేదాంగ మాతామహండు,
మనున డలయటం గని తనమాంతుకం,

గె. ద్వికొనిపోయె బలరాజ కవ్య రతనబోక
తెలియక యర్చుకాంబుధి ముసంగ ...

ఉ. రా. ౪. ౩౧౨.

౩. పుత్రసంతతిలోనివాడు, ముని మను
మడు, ఇను మనుమడు మొదలగువాడు.

క. అని తమ బొగడిన మనుమని, వివయము
నకు మెచ్చి నలక నేడును వత్సా, నిను
మెచ్చితి వరమెచ్చివ, నని వచ్చితి నన
బులస్త్యకాత్మకా డనియె ...

ఉ. రా. ౧. ౨౨౪.

సీ. ముకవిసంక్రతుక్య కంభుకాసుని మతిప,
నేర్తుక నైను నేను వర్ణించు నతని, చిన్ని
మనుమడ గావున జలంకవాండ్ర,
కొడలు పలుకులు ముద్దుగీయుడును గాన,
విప్ర. ౧. ౧౨, బస. పూ. ౪. ౩౮౨. పం.

మనుమ(న్య)రాలు. వి. (మనుమ + ఆం.)

(బ. మనుమరాలు) ౧. దెహిత్ర, మాంతు
మాంతు.

క. అని చని యాయమ జననీ, జననలవం
లెలుప సంతసంబున వారలో, విని మనుమ
రాలు గావున, వసువారము బాని వార
యని కిలుచుటయు ...

కుక. ౨. ౧౫౧.

౨. పుత్రుని పుత్రిక, పాత్రి.

ద్వి. బలిమన్మరా లైన వత్సయకాశీ, యలకు
వచ్చి వ్యాధి యనుబాని దెచ్చి, వర్ణించ
డగిన వివాహంబు మంభ, కర్ణున కొనసెంచె
గడు సమృద్ధిమం ...

రం. రా. ఉ. ౨౬౨. పా. ౩. పం.

సీ. మనుమరాలు, వాగం డనరాకు నస్త్రీ ...

ఆం. భా. ౨. ౧౧౧.

మనువు¹. వి. (మను¹) ౧. బ్రతుకు, జీవ
నము, మనుగడ.

గీ. ఇం పొంగని నీయ్యిలి యెల్ల వమ్ము,
గాఁగఁ బుడివోయి ని న్నిట్లు గావపాలు,
నేని యాఱడి బుచ్చిరిఁ జెప్పఁ జేట్ల,
అయ్యె నామన నే మన నంబువాఁడీ ..

నిర్వ. F. ౮౮.

వ. ... అప్పుర నో క్రమండు పప్పుయ మన
మనువులు పాలు నని పలికి సర్వాభరణం
బులు మోడ్చి ... భా. మహా. ౧౮.

గీ. అలు వోరన మన పచ్చనయ్య మఃఖమనకొ
నుఖమనకొ నరలమనవు చెవును ...

మార్క. ౫. ౧౫౯.

౨. శీతనోపాయము, వృత్తి.

ద్వి. తిరిపంటె మనువు గాఁ నిరియు వోడ
అను . పండితా. దీక్ష. ౪౦. పా.

౩. ప్రవర్తన, నడత.

కా. ... నం, పూరానుక్రమ మూర్ధవాభి పగి
దిగి పూఁగించె దొక్కపక్షం, భారం
చెప్పఁడు లేదు నీమనవు దుష్ప్రసంబు
వాణిశ్వరా ... భాగ. ౨. ౩౪.

నీ. .. సంకతావ్యాధి ప్రచారి మాచారంబు
మితకంపు మాయలమనవు తనవు .

గీ. చేళ్ళబన్మంబు జన్మమే విప్రవర్గ్య
తైజ. ౨. ౩౫.

౪. తావురము.

నీ. . ఆసుర క్షిప్తి నిమఁ గూడి మనఁ గంటి
మంటి నీ నిమరతిమనవు మాయంబు
గాఁగ .. భ. సం. ౫. ౫౫౩.

గీ. ఆ క్షయము మాయయందు లేని రిక్షయింట,
మనవు మనిపెడు నీయంటి మగనితోడ.

హర. ౩. ౨౫.

౪. ఓ మధురవాణి నీమన, నేమిటమం గడమ
గాక యెంతయు నొప్పెం, చామకుం దెగు
చాగ్వనితా, తామం దొక కొంతకొడవ
గర్వింపెఁ గదా ... సుతి. ౧. ౪౧.

పా. మంటలోఁ బడియైన మనువు దక్కించు
కొనవలెను.

౫. వివాహ సంబంధము; పెండ్లి.

చ. .. ఈ, మన విది యేల లక్ష్యం నమూన
వినితమూరుఁ బొందు నే చను నుఖ మందు.
భా. రా. అర. ౧. ౧౪౩.

ఉ. వచ్చెదఁ జాడ పారెనను వంత వహిం
పకు మమ్ముఁ జెంది తా, నొచ్చెను లేని
నేల్యనవు నుర్వి నిజే ..

ఉ. హరిశ్చ. ౩. ౧౫౬.

(మగని వరించుటమని. ౪. ౮.)

(వ్యవ.) అతని కూతునకుఁ దగినమనవు
దొరకనది.

౬. పెండ్లియొనగిమ్ముటఁ దొలిపారి అబ్బిని
అత్తవారింటఁ జేసిడివిందు.

గీ. మండుగుబ్బియింట సమ్మదమహిమ,
ఎనువుఁ గుడువంగ నన్నప్పు మదనకైరి ...
హర. ౫. ౫.

౭. మగఁడు. (౪. ౮.)

మనువు² = మనుఁగు. ఆ. ౧. మడియు,

చచ్చు. (౪. ౮.)

మనువు. సం. వి. ఉ. పుం. ౧. ఒకానొక

ప్రజాపతి. ౨. స్వాయంభువాదు లగువడు
నలుపురలో నొకఁడు.

స్లో. స్వాయంభుశో మను ప్రాత మను వ్యావ్రో
చిష. ప్రథా, ఉ క్రమ స్థామన వైవ
రైతర క్వాకుష. ప్రథా, వైతరస్యక
కారవ్య పాంప్రతో మను రుచ్యక, పా
దర్శిశ్చ మను ప్రాత భోగ్యో రాత్య ప్రతైత
చ, తవైత మేరుపావర్ణా శ్చవ్యాకో మనవ
స్మృతాః, హరివంశము. ౧. ౩. ౪.

(మేరుపా వర్ణాశ్చవ్యాకో మనవః = బ్రహ్మ
పావర్ణిః, బ్రహ్మపావణీకా, మేరుపావర్ణిః)

కడుపావ్యక్తి, ఏకేమేకాకమః కృత్యా
నిర్దిష్టాస్త్రాః ఇతి సర్వవీ కేయసావర్ణ
ఇన్ద్రియతః అనిటిక.)

3. మంత్రము. ౪. మనుష్యుడు. ౫. ఒకా
జోక జనుడు. ౬. (గణిత) పదునాలుగు
గనుసంఖ్య. శ్రీ.

౧. పృక్క. శ్రీ. ౨. మనుభార్య.

మనువుమను, అ. (శ్రీ. (√/మనువు.) కాపు
రముచేయు.

అ. పరమశాస్త్రుఁడైనబ్రాహ్మణుఁడని తేరి,
మిగులఁ బడలయెడల మెచ్చఁ దిసిగి యతని
పర్యవాల గానుకనకక యను, మగున
గొన్నియెందలు మనువుమనియి ...

భాగ. ౯. ౫౬.

మనుష్యధర్మ. సం. వి. ౯. శ్రీ. మనోబుడు.
(యా. మనుష్యధర్మము.)

మనుష్యయజ్ఞము. సం. వి. అ. శ్రీ. అతి
భక్తియు, అతిశివశాస్త్రము. (గృహ్యసూత్ర
నిత్యకృత్యములగు పంచయజ్ఞములలో నొకటి.)

మనుష్యుడు. సం. వి. అ. శ్రీ. ౧. మానిసి,
మనుజుడు.

మనుసంహిత. సం. వి. అ. శ్రీ. మొదటి
మనువు రచించినకృతి, మనుధర్మశాస్త్రము.

మనేదారు, వి. (హిం. మనేదార్) సామంత
రాజు.

నీ. సామ్యమాటల కేమి యొక నొక్కటి
మనేదారుల దారివల దారవీరినఁ, బంపు
చేతనే కూడ బట్టించినపుడుగా సామి
కారిచిత్తము వచ్చు ...

రా. వి. ౫. ౪౨.

మనోగుప్త. సం. వి. అ. శ్రీ. మనస్కిల,
మనశీల.

మనోజన్మ. సం. వి. ౯. శ్రీ. మన్మథుడు.

మనోజవ, సం. వి. అ. శ్రీ. ౧. అగ్నిదేవుని సప్త
బహ్వలలో నొకటి (మై. వి.) ౨. దుగ్ధాశ్రి
తేదము.

నో. మనోబాకంటలనీ ప్రభుసామంతవా
తగా. సం. భార, భిష్మ, ౪౬. ౧౬. కల్ప.

మనోజవనుడు, సం. వి. (అ. అ. అ.)
తండ్రినిబోలినవాడు.

మనోజవుడు, సం. వి. (అ. అ. అ.) ౧.
మనమృతలె మిక్కిలివేగముగలవాడు, ౨.
తండ్రినిబోలినవాడు.

మనోజుడు, సం. వి. అ. శ్రీ. మనమునఁ
బుట్టినవాడు, మన్మథుడు, మనోభవుడు.

మనోజ్ఞ. సం. వి. అ. శ్రీ. ౧. మనశీల. మన
స్కిల. ౨. మద్యము, మత్తుగలిగించు శ్రాగుడు
పదార్థము. 3. రాచకొమ్మనై, రాజశ్రుతిక.
౪. పంధ్యాకర్కటక, గొడ్డు అఁగాకర శ్రీ.
౫. జ్యోతిష్మతి, మెఱుంగుడు శ్రీ. ౬. పెద్ద
జీలకఱ్ఱ. 7. బారి, బాళి శ్రీ.

మనోజ్ఞము, సం. వి. (అ. అ. అ.) మనో
హరమైనది. ఇంచినది, అందమైనది.

మనోజ్వల, సం. వి. అ. శ్రీ. మల్లె శ్రీ.
(మై. వి.)

మనోభవము, సం. వి. (అ. అ. అ.) మన
మునఁ బుట్టినది. తలంపులచే కృతంపఁబడినది,
వి. అ. శ్రీ. కామము, కలపు.

మనోభవుడు, సం. వి. అ. శ్రీ. ౧. మనో
బాడు, మన్మథుడు, తలంపుయాలి.

మనోభిర, సం. వి. అ. శ్రీ. మనశీల. (మై. వి.)

మనోభవు, సం. వి. ఊ. పుం. ౧. మనోబాడు,
మన్మథుడు. ఆ. కామము. కలవు.

మనోమయశోకము, సం. వి. ఆ. పు. ఆన్న
మయాది పంచశోకములలో మూడవది. (౧.
ఆన్నమయము, ౨. ప్రాణమయము, ౩. మనో
మయము, ౪. విజ్ఞానమయము, ౫. అనంద
మయము అని శోకములైనవి. ఇవి శివాత్మకు
వస్తుప్రాయములుగా మహింపబడినవి.)

మనోయోని, సం. వి. ఇ. పుం. మన్మథుడు,
తలఁపుమూలి.

మనోరథదాయకము, సం. విం. (ఆ. ఆ. ఆ.)
శోరికల విచ్చునది. వి. ఆ. పుం. కల్ప
వృక్షము.

మనోరథము, సం. వి. ఆ. పుం. ౧. శోరిక,
ఇచ్చు.

మనోరమ, సం. వి. ఆ. శ్రీ. గోశోచనము.

మనోరమము, సం. విం. (ఆ. ఆ. ఆ.) మహా
హర మైనది. ఇం పైనది. అంద మైనది.

మనోరాజ్యము, సం. వి. ఆ. న. మనస్సుం
కల్పములను తెలుసుకొనుట, కర్మఫలంకల్పము
లను గర్హించుట.

మనోలయము, సం. వి. ఆ. పుం. మనో
వాళము. చైతన్యము కలవుట.

మనో(న్రు)వర్తి, వి. వి. ౧. ఇంటివారి భోజ
నామలకై యగుచెప్పము.

గీ. ఊడిగంటలకు వినియోగములకు కర్త
నలకు సగరిమనోకర్తలకును, జిల్లాల
ముద్రకర్తలశీతములకు, వివిధ మైనట్టి
వ్యయములు నివి యటంచు. ...

ఉ. హరిశ్చ. ౧. ౬౮.

౨. భర్త చనిపోయినత్రీలకు శివవాగ్ధమిచ్చు
భవాదికము, భరణము. శివమనునకై
యిచ్చుసామ్య అని శ. రం.)
(కృప.) ఆమె మనోవర్తికై వలచితి
వ్యాజ్యము చేసినది.

మనోహారము, సం. విం. (ఆ. ఆ. ఆ.) ఆకా
భంగము నొందినది.

మనోహారుడు, సం. విం. (ఆ. ఆ. ఆ.)
మనస్సు చెడినవాడు. (శ. రం.)

మనోహర, సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. జాతి,
జాతి శీ. ౨. స్వర్ణయూధిక, నంద్యా
కర్తము శీ.

మనోహరము, సం. విం. (ఆ. ఆ. ఆ.) ఇంపై
నది. అందమైనది. వి. ఆ. పుం. ఒక జాతి
మదై శీ. వ. బంగారము.

మనోహరములు, సం. వి. ఆ. న. వి. భక్తు
విశేషము ఒకవిధ మగునీడివంట.

గీ. గారె లరిచెలు బొబ్బట్లు గరితెకొయ,
లట్లుబూరెలు జరితెకొయలు వణుగు,
బూలు పెన్నప్పములు చిటిబూరె లిడ్డ,
నలు మహోహరములు కంటచరిమిడియును.

చెన్నుట. ౪. 3౪౮.

వ. ...తిమ్మనంబులు పాలకొయలు చిక్కి-
లంబులు మోచందలు మనోహరంబులు
గారెలు బూరెలు మండెంగలు ...

ప్రబంధ. ౧౧౨.

మనోహతి, సం. వి. ఊ. శ్రీ. విప్పలి శీ.

(తై. ని.)

మనోహరి, సం. విం. (శ. టి. కం.) వనస్సు
వాకర్షించునది. ఇంచైనది.

మనోహ్య, సం. వి. ఆ. శ్రీ. మణినిల.

మన్న(న్నా). వి. (క. మన్నా. హం. మహా.)
అడ్డగింపు, నిరోధము. (క. రం.)
(వ్యవ.) పాపము! అతనికి దేవిదీమన్నా అయి
నది.

మన్నంగొఱచు. వి. (మన్నన + కొఱచు)
గౌరవము లేనిచాచు.

క. తఱుసంటి తన్ను నెదిరిని, నెఱుంగఁడు
తనకొఱచిపుడుక లేరఁడు మొం దీఁ, దఱు
బారి మ్రుక్కు మన్నం, గొఱు దెక్కడ
నిట్టి కేఱగొండులు గలరే.

త. సం. ౨. ౮౮౦.

మన్నన. వి. (సం. మాననము. క. మన్ననీ.)

౧. గౌరవము, సమ్యాసము.

కం. మన్నన కుబ్జక యవమతి, ద న్నొందిన
మ్రుక్కఁబడక ధరణీకడకా, మున్నున్న
యట్ల మెలఁగిన, యన్నదనకు కుభము
లొదవు నాపద లడఁగెనా ...

భార. విరా. ౧. ౧౩౩.

కొ. మానం ప్రాప్తినన్నువ్వేత నవ్యలేచ్చ
విమానతః సం. భార. ౫. ౩౭.

చ. నను భవతీయదాసుని మనంబున నెఱుంగు
పుఁగిన్నఁ బూని తాఁ, చివఁయది నాకు
మన్ననయ సారి. ౧. ౧౨౩.

గీ. తా నవంబుగ దొరఁ జేయువాని మంత్ర,
మునకు నేగఁతు లోఁజేయఁ జనదు వాఁడు,
క్రొత్తమన్ననరహి ననఁగనిలకుఁ జెప్ప,
నయిననని చెడు మఱి వాఁడు నడఁగి
గాన ఆయం. ౪. ౨౭౦.

క. ననుమొగమున ననున గడఁగొని, జగతి
కురవంశమణివి నత్తువి వగుటన్, దగు
దువు మోమున్ననకుఁ లొ, కంకం నందఁ
గులకూరసచివునికెంగా. .. రామ. ౧౯.

౨. అభరము,

క. భూకాంతుమన్ననల గడఁ, జేరఁబా
ముదిత బుధరచితమతి, భరతుం ధ్రువమహా
విగత్యా, ప్రాప్తని నద్దనసమాఖ్య కుతుఁ
గని యలరెక ... రాఘవ. ౧. ౩౩.

ఉ. చెన్నగునన్నుచీపురినవీల గాఁగిని నూఁతి
లాడుచుకా, నెన్నలరేలఁ గన్నరపు విష్ణు
టనంటులనిద నీఁగురా, కన్నల శోయు
నన్నలకుఁ గన్నలుమాయొం దడియ
వారవల్, మన్ననఁ గాంచి క్షప్రభుమూ
రము శోచునగొరడింభవల్ .

వసు. ౧. ౧౧౧.

క. రమణుని మన్ననవలనకా రిమణిమణి రమణ
మొందు .

దళా. ౩. ౫౦.

౩. దయ, అనుగ్రహము.

మ. కంకోమయం జేయు భూర్వచరితం
బల్ శుష్టిలో హిరు చూ, చిన వైసకా
మఱి విన్న వైస జలరాజ్ పోతగా చెప్పు
మ, న్నన నన్నకా మునిరాజ్ శేఖరుఁడు
నానావైఖరి మాఖరి ...

వరాహ. ౯. ౯౪.

చ. కొల్లన శ్రేణువెంది మ, న్ననఁ బ్రజ
విన్నపలబు వివంగదవయ్య నృపాల
జేడెడకా ... విక్ర. ౩. ౪౪.

మ. ఇనవంశోక్తమ వింటె పంక్తివదనం దీ
లాగు వైలాగవా, మునిచే మన్ననఁ గాంచి
పొంగుము .. ఉ. రా. ౩. ౯౮.

మన్ననమానినీ = గౌరవముగల మమయ్యుఁడు,
గౌరవింపఁదగిన జనుఁడు.

క. ముత్తు గలగోపవర్ణము, నిన్నుం గని
కొలిచి ఖిత్తి నివని శ్రేయకా, మన్నన
మానినీ వై నీ, వున్నుం గడుమేల కాక
యొప్పమి గలదే ...

భార. విరా. ౧. ౧౨౮.

చ: మన్నంగొఱచు మన్ననచేయు.

మన్నవచే(నీ)య, స. శ్రీ. (A/ మన్నవ)
అవరించు.

మత్తకోకిలము. మా, యన్న యాతడు నేడు
చేసి మహాపరాధము నీయొడక, నన్ను
మన్నవచేసి కాపు మహాభవాభ దయానిధి,
భాగ, ౧౦. పూ. ౧౩౭౭.

క. విన లే నిట్టివి మానుడు, నను మన్నవచేసి
యనుచు నాకుఁగ (మొక్కెన్ ...

కళా. ౧. ౭౧.

ఉ. .. నిలె గన్నతండ్రె దా, మన్నవచేసి
పంట తనముడి గమంగొని రాముఁ డి
ట్లునుకొ యయా. ౩. ౩౭.

ఉ. .. వాగుండు నిర్జలు నింగిక్కడై
మన్నవ నీయేనే .. దళా. ౭. ౩౭.

మన్ననాడు. వి. పాండ్యమండలమున విల్లుపుత్తూ
రిలో శేరిచేయుండు శేపుడు మన్నాడు.

గీ. విల్లుపుత్తూరులా నల్లవిష్ణుచిత్తై దళులకుల
నీసుగంధమాళ్యమును మూల, మంత్రము
వక్క సేర్పుతో మన్ననాడు, దార
మధులోకి నీ ప్లవి యానతిచ్చె .
అను. ౨. ౮౩.

మన్నాడు. వి. (మన్ను + అను) భూమిపైవా.
భూమిపై మండవలయననెడి యాళ.

గీ. ... దివిజాలచెఱలు తేగ, విడుపు మొంతేని
మన్నాను విడుపు మొండై ..

మ. ౧౦. ౧౦. ౫౦౩.

(శీలితాళయని తాత్పర్యము)

మన్ని¹. వి. (మను¹, త. మన్నవత¹) శీవము,
ప్రాణము.

గీ. కడిదిమృత్యువు పుష్పగంధియై చనుచుంది
నీమన్నిగొనియెనే నృపతనూజ ...

భావరా. ౭. ౧౦౯.

ద్వి. రాముని నని గల్గె రా దని యంటి,
నామాట వినకైతి నామన్ని గొంటి ...

రం. రా. కిష్కిం. ౨౧౫. పా. ౧౧. పం.

గీ. మనఁగ నాబుద్ధి వినక నామన్ని గొంటి,
వింక నీశోకవారాళ కెట్లు గడతు ...

భా. రా. కిష్కిం. ౩౩౯.

మన్నికి. (౧౦. మన్యా. ప్రా. మన్నా.) పెడ
తలయందుండువరము. గ్రీవాపశ్చాద్భాగమండలి
నిర.

గీ. మన్ని యనఁగను విలసిల్లు మద్య ...

అం. భా. ౨. ౧౩౨.

మన్నించు. స. శ్రీ. (A/మన్నవ.) (సం.
మాన్. క. మన్నిస్తు.) సన్యాసిండు, బహు
కరించు.

మ. ... తన మన్నించిన నీడునీ, నీన
పార్శ్వంబు నమర్చుమాక వృద్ధయమం శేం
దింప కవిధ్యుండై ...

భార. ౯౦. ౫. ౧౭౧.

గీ. ద్రోణుల సదాచరైకధురీణుఁ దనయఁ
ప్రాధి మన్నించె నేదినిపతి ...

రాధువ. ౨. ౨౯.

ఉ. కొంచినఁ బొంగి వాగొనఁగొనుక లక్ష్మిఁ
బర్హిగనొంది ము, న్నించి పురప్రయాణరతి
విక్ర నశోద్రుండు. మరుత. ౫. ౪౨.

౨. గొందించు.

క. అన్న ! యిది భయ్య వని మీ, యన్నను
నన్నును పత్రియింబున నెడలో, వన్నించి
యేమి వనిచినఁ, గ్రన్నత మాపమపు నీయఁ
గడఁగియు బుద్ధి ...

భార. ౭౭. ౭. ౨౭౭.

గీ. మించుమండవ్యతమున మన్నించె శక్ర,
హరుండు ... ధీమ. ౫. ౩౮.

ద్వి. కన్యకంబునఁ గరిజలబయిఁ తెలుగిలి,
యెన్న నారాజేంద్రు నుదితపత్మకుల,
మన్నించి మనిశిఖామణి యిట్లు లనియె.

ద్వి. హరిశ్చ. పూ. ల. ౫౦.

౩. ఆవరించు.

గీ. ప్రణయశోప ప్రకాంతిక్రై పాదపతికు,
నిన్న నేత్రవఁగోడి మన్నింప దయ్యె.

హర. ౩. ౪౬.

నీ. పరమేశుఁ డీలంబులపాటలూధగ నను
మీఱ మన్నించినాఁడు మేరె

కాశి. ౪. ౧౪౮. శివరా. ౪. ౭౦.

౪. (నేరము) క్షమించు, పీర్చు, సహించు.

క. వినుము బృహస్పతి యింకొనై, నను భక్తిని
నన్నుఁ గొలిచినను మన్నింతున, దన
నేరము ... దళా. ౨. ౧౧౦.

౫. ఇచ్చు, ఒకఁగి. —

కు. నినుఁ బోల్చిం చగు కక్కుమారకుల
మన్నింపంగదే నాపుడుక

ఉ. రా. ౨. ౧౩౩.

క. ఆనలివాక్షికి నేవలి, చే నలియచి నలువఁ
బాలు వెలువట వలువల్, చే నిచ్చి వెనుక
నచ్చిన, మానిని కుడుగఁబలు శొన్ని
మన్నించి తగక . రా. వి. ౨. ౧౫.

౬. రక్షించు, కాపాడు.

నీ. బ్రహ్మదులార నాపల్కులు మఱిశొన్ని
యాలకింపుడు వేంకటాద్రిఁందు, భరణి
దురుల కన్న దానంబు చేసిన నేఁ దృప్తి
బొంది మన్నింతువారి

వేం. మా. ౨. ౧౨౮.

౭. కరుణించు, అనుగ్రహించు.

గీ. ఆనలియ్య మహాదేవ యభవ నీరు, కంగ
మూలంబు నలు పైవకారణంబు, నన్ను
మన్నించి యీకారణంబు నాన్వీ నావరి
దగు నీరు లోకాభివంధ్య. హర. ల. ల.

౮. మన్నింపు, మన్నిక.

మన్నింపు. వి. ౧. (√మన్నించు) మన్నిం
చుట.

నీ. మన్నన మన్నిక మన్నిం పనంగన బహు
మానపంజ్ఞ నై పరగుచుండు ...

ఆం. భా. ౧. ౧౩౪.

౨. అపరాధము. (క. ర.)

మన్నిక¹. వి. (√మన్నించు) మన్నన, సన్మా
నము.

నీ. మన్నక మన్నిక మన్నిం పనంగన బహు
మానపంజ్ఞ నై పరగుచుండు ..

ఆం. భా. ౧. ౧౩౪.

మన్నిక². క. (√మన్ని¹) ఎక్కువకాం
చుండుట.

(త్యక్తం) బాహ్యనేతరబట్టి మన్నిక తక్కువ.

మన్నిగొనిపించు. గ. ౧. (√మన్నిగొను)
చరించు.

(విశ్వామిత్రుఁ)డు.)

నీ. అలుక శక్త్యాదిపుత్రుల మన్నిగొనిపించె
బకు వనదివలపుత్రుఁ బ్రకరక శేన ...

దళా. ౩. ౨౫.

మన్నిగొను. గ. ౧. (మన్ని + గొను)
౧. చంపు, వధించు.

గీ. ... గాండీవధనుడేమి ముఖంబునయ్యు, మన్ని
గొనియెను యోగర్థ మగలరాజు ...

భార. శ్రీ. ౨. ౯౦.

(ఇటు నిన్నుకా అనుకర్యపద మధ్యాహార్యము.)

క. క న్నుండఁ గంటిపావం, గొన్నట్లు
మొఱంగి బాలుఁ గొనిపోవుటకై, యన్నిచ
బంధుయోధులు గమన్ని గొనకయున్న నేఁడ
మాటలు మనకుక, ఉ. హరి. ౫. ౨౮౮

చ. మఱి యొకయుక్తి గక్కనుల మన్నెయనం
గను వారిలోన నొండొరలకుఁ గచ్చె పుట్టు
టకు నొక్కనిచేడియ నొక్కడ దొండ న,
క్కఱ జనియింపఁజేయవలె . .

పార్వ. ౨. ౧౨౮.

౨. (ప్రాణమలంకర) మిక్కిలి బాధపెట్టు.

ఉ. ... నా, యావులఁ గ్రేపులం గలపి
యాన్చి వెల్చాన్చిఁ బోయి ఘోరదు, గ్రావలి
సొచ్చె నింట మఁగఁ దాత్యలా లెవ్వరు లేరు
ప్రల్లదం, దీవిధి మత్తు మన్నెయనియెడ
ధవడియగుతుండు గొప్పికా

చారి. పూ. ౫. ౨౨౫.

మ. పుణ్యార్థ ము విన్నయెడఁ, వరణో
పానుభయంబు మన్నెయనియెడ మాతప్య
వైరింపవలె .. మార్క. ౧. ౮౪.

క. ... కృభాతముని దుష్టులఁ జై, యెనయఁ
బ్రజాపాలనమున, తనను బాల్చిడి ప్రజల
మన్నెయనఁ బొచ్చెగదే ...

భాగ. ౪. ౪౧౮౮.

మన్నెయ(డు) = మన్నె. వి. (సం. మాన
నీయ, ౩. మన్నెయ) ప్రభువు.

ఉ సొన్నపు కన్నచేలఁ గడిఁ జాట్టి కీటము
మాఁగఁ బాల్చి లే, మన్నెయతోడఁబట్టు
పెనుమానిక వక్కనఁ జేర్చి వచ్చి

వి. వి. ౨. ౮౪.

కీ. రక్కసుల గంటింపరాకుండ మన్నెయ
పాణ కాపరికొల్పబలిమి యలె ..

అచ్చ. భా. ౧. ౪. పా.

ఉ. తన్నిన నాకఁ దల్లి తెడివమ్ము గముయ్యె
నవాల వానిచేఁ గ్రన్నత నేయ నప్ప
లుఁగురాయఁడు ముక్కనఁ జక్కనేని
యా, మన్నెయకేరి యక్కఱఁపు మావులఁ
గుల్చి కడంగుమన్నెతోఁ గ న్నెయఁజేసి

చాలపు మొగంబులరక్కనుఁ దుక్కి
విఱంగు ... అచ్చ. రా. ఆర. ౩౩.

వి. శ్రేష్ఠఁడు.

కీ. బరతున కీపు ర మన్నె, తనివిన మీవంటి
పుడిమిదయ్యంబులతోఁ, నివిరి యెదు
క్కెడఁగా దగ, వపునే నెలరావమన్నె
యల కెన్నెనన్ .

అచ్చ. రా. బాల. ౨౦౪.

మన్నెయ(ముచ్చె. వి. (మన్నెయము +
ముచ్చె) కొండలయంగుండు దొంగ, పర్వత
ప్రాంతమున వసించుచోడఁడు.

చ. ... పసులకొమ్మలకాఁతుల నడవిక్రంప
యెట్లు మన్నెయఁబ్రుచ్చులపొట్ల తెగవిన
గంట్లం గల కెక్కినయవయవంబులును.

చారి. పూ. ౫. ౧౪౨.

మన్నెల్లు. వి. పొ. (మన్నె + ఇల్లు) భూమి
లోపల నిర్మింపఁబడినయిల్లు, నేలమాలె,
భూగృహము.

క. పన్నగకాంతల కన యగు, నిన్నారలు
గొలువ నున్నయిది యెవ్వనె యీ,
మన్నెంట నేమివతమున, మన్నెది యెఱఁ
గింపు మింతయను చెలియంగ ...

దశమ. ౮. ౮౩. (పూ. ౮. ౩౯.)

మన్నె(డు. వి. (మన్నె + ఊడు) భూస్వామి;
పామంతగాఱ, మండలాధిపతి; ప్రభువు, కార.

మ. కృప్రల, పుమనాగ్నిశ్రే మచానిలా ద్రి
పామ లక్కండెంచు మన్నెలఁ గొ, ల్వ
మదం చేమి జనాశిక్త ...

మల్లభూ. ౩. ౨౫.

కీ. .. నర దిక్కుల వన్నెలుఁ దక్కుఁ
గలగు, నర నాయకులును ఆచిరి ...

భారి. కల్య. ౧. ౯.

క. మన్నిలనిమి గల దని, యున్న మహి-
సాణకడిమి యుండదు రాజ్యా, భృగ్వ-
లికి మాంబల మా, సన్నం బై యుండ
వలయు సమధిక మగుచున్ ...

రుక్మా. 3. ౪౬.

గీ. నగర వెలవడి కేటగన్నాహమనకు,
హితులు మన్నిలు దుర్గాధిపతులు దొరలు,
చేతనాదులు రాకులు వీరభటులు, లలి-
యరవంకలను తేలి కొలిచి రాగ .

పారంగ. ౧. ౮౦.

కా. లోలత్వంబున మత్తకాళినుల కిల్లం
బొల్లంబం కెల్లగా, నేలా పెచ్చునునేయ
నెవ్వలన వన్ని లాభ్యులం బాలరే ..

పాండు. 3. ౪౨.

గీ. నిగి నొరయురాకాసివన్నినివేని, నీడ-
జీకటి గొన నవనీతలంబు

మనుచ. ౪. ౯౩.

క. నేటాడ దొరలసన్నిధి, మాటాడ మదిం
చుచెంచుమన్నిల గరం బూటాడ
తేయు నన్నిట, బూటాడన యుండు
నతడు చూచెడరకవా ..

రా. వి. 3. ౫౨.

విగా. శ్రేష్ఠము, శ్రేష్ఠుండు.

ద్వి. చాటంపుమీసేయ వానిచే కొకటి,
నేటి మన్నిలార తేరి మానుతుని .

ద్వి. ౪. పా. 3. ౧౧౧. పా. ౨౦. పం.

మన్ను¹ = మను³. వి. కె. అనా. (౫౦.

మృతాన్ని, క. వణుం త. మణ్.)

౧. మృత్తిక, మట్టి.

గీ. వివయమున ద్రోచుదువు మన్నన నమర్చి.
భార. అది. ౫. ౨౩౨.

గీ. ధూరి యడచిన మఱి మింటు దోచె
ళంప, బుధగ్రహదోడి మన్న పద్మవర్ణ
దెత్తి, భవం దస్పృహిధూపేచ్ఛ గడుగ

వెలయు ముదుమహిగతవగురొకేళ
యనగ ... అను. ౪. ౧౧౦.

౨. భూమ, నేల.

గీ. అరసి మింటికి మంటి నైకవంశేహంబు
గరిచరింపంగఁ బాల్పడ్డమవధి ..

గీ. ... అరుణుఁ దుదయింపఁ బ్రాగ్వికాభ్యం
తరమున . తా. ౧. ౧౨౧.

చ. మంటికై, పారల రథీకుఁ జీకమలబద్ధి
భుకూరికఁ జక్క. అను. ౨. 3౪.

గీ. పంకము గొరిజ దిగఁబడఁ బటన రేపు,
మన్ను లిశ్వక రేగటిమన్నులందు ..

మనుచ. ౪. ౨౦.

మంటిపాలునేయు = నేలఁగలుపు, నాళము
చేయు.

గీ. బహుకౌసాధ్యతవస్పృశి నేటికి మంటి
పాలునే నీడ వని పలిక నత్రి ...

చంద్ర. 3. ౧౪.

మన్నుమిన్న గానకుండుట = క్రిందమీఁదు
లెఱుంగకుండుట, మిక్కిలి గర్వితుఁడై
యుండుట.

కా. చేతోబిధి భవవ్యసాహసామమలో చింతిం
పఁగా లేక యీ, రీతి వ్యమన మిన్నుఁ
గావక మహాద్రేకంబునం ద్రుల్లితిక.

చంద్ర. 3. ౮౩.

జ మంటిగూండ్లు, మంటిలిండి, మంటిమాన,
మన్నాన, మన్నిక, మన్నిల్లు, మన్నిడు,
మన్నుచారి, మన్నుకాల్పు, మన్నుతేడు,

మన్ను² = మను³. జీకబాలికంక, ఋణ్య
మృగము.

గీ. జొల్పరాములఁ తేసి మాల్చి దుష్టులఁ
గొన్ని చెండె నన్నులఁ గొన్ని గుండె
లవియ ... పి. ౪వం. ౨. ౧౫.

ద్వి. కన్నుల ముగ్ధులు గట్టి యాదోతు,
అన్నచండలుక మన్నమన్నులును ...

నవనాథ. ౧. ౩౪. పా. ౩౧. పం.

నీ. ... మ న్నకంగ ఋశ్యము తగు .

అం. భా. ౨. ౮౫.

జ నాన్నులిడి, మన్నులెంటి, మన్నుబోతు

మన్ను. వి. యాదృశాధనవిశేషము.

చ. కొంకి మన్ను ఏగరు మొదలుగా
గలసాధనంబులచే తానొకపలిచియు.

ఉ. హరి. ౩. ౩౬.

(శ. ర. పా. కొంకిమన్నుడు దగరు వారిళ్ళ.
ఏలేశ. పా.)

మన్ను = మన్ను¹. అ. క్రి. ఉండు, ఎక్కువ
కాలముండు.

కృష్ణకలి రగడ. ముదిర ముది రకే బూది
కనకము మన్న మన్నన మధుపాటికి.

కము. ౩. ౧౪౬.

(వ్యక్త.) చేనేతబట్ట మున్నవట్లు బొమ్మనేత
బట్ట మన్నరు.

మన్నులిడి = మన్నులిడి. వి. (మన్ను+లిడి)

అడుముశ్యమృగము, ఒకజాతియాడజింక.

చ. పులిహాసలో గవరాలు కడురిమొకంబులో
శేష్ట కంఠేష్ట పం, దులు కాశ్యోకు
లెలంగు లేదులును మన్నుంట్ల నీవ్వంగి
వి, ల్లలమొత్తంబు. యాయా. ౧. ౧౦౪.

మన్నులెంటి. వి. (మన్ను + ఎంటి) అడు
ముశ్యమృగము.

నీ. ఒకచేత బో తొంట నొకమన్నులెంటి
గా నొక్కడ చాల్చినయంట లొప్పి పెట్టె.
కకు. ౪. ౯౩.

మన్నుబోతు. వి. (మన్ను + బోతు) పురు
షముశ్యమృగము, ఒకజాతి మగజింక.

గీ. నల్లగేనపుగుండులు నడచినట్లు, మంత్ర గొని
మే యెఱుంగక మలసిమలసి, నెనడు బాలికి
నలుకంగ నెగసి మన్నుబోతు నడ
చొచ్చి చాచెడు పొడలుబోలి ...

ఉ. హరి. ౪. ౨౬.

ద్వి. ముఱచి మల్లడిగొనుమన్నుబోతులును.

నవనాథ. ౨. ౧౦౨. పా. ౮. పం.

మన్నుచోలి. వి. ($\sqrt{\text{మన్ను}^2}$) ధూత్రి, ఓకాడవి.

అ. ఏగులెంచి సొగసు శ్రద్ధ నమన్ను,
చూలిహొల నిలిచి సారిడి బలికి ...

అచ్చ. రా. నుం. ౩౬.

(ఇట్లే మన్నుకొనుత్ర ము.)

గీ. అని తలంచుచున్నచో నంతలోన, మన్ను
కొనుత్రసొగ నెల్ల ముది నిలికి

అచ్చ. రా. నుం. ౩౩.

మన్నుకాలు(బు)వు. వి. ($\sqrt{\text{మన్ను}^2}$) ధూ
త్తరము, పర్వతము.

గీ. తెరువుబడలిక లన్నియుఁ దీర్చి వాఁడ,
దనిపె నడ నన్ను నమృత్తుకాలు
మన్న . అచ్చ. రా. అయో. ౧౦౪.

మన్ను తేడు. వి. ($\sqrt{\text{మన్ను}^2}$) ధూపతి,
రాశా.

ఉ. పైటధనిత్రైయై యధికం బనశేర్వున
మన్నుతేది కు, చ్చాటక మాచరించి తన
ఁటంబు ఖగేంద్రునిఁ బంపె గ్రమ్ములగా.
కాశి. ౬. ౧౪౧.

గీ. మన్నగకతోడఁ గొండలు మన్నుతేండ్లు,
గోరి సింగాణి గొనయంబుఁ గూర్చు
బూని, పొదివి చేతులఁ బోలింది త్రుడవి
పైది, నెగయ నెత్తంగ నింతయు నేరలైరి.
అచ్చ. రా. చాల. ౧౩౫.

మన్నె(డు) = మన్నియ, వి. రాజా, పానుక రాజా.

గీ. గకలా ప్రభువంశవంశంధు లొకవంక నుడులు మన్నెకొమారు లొక్కవంక ..
వి. శ్రీ. పీ. ౧౩.

గీ. జన్న పన్ను ము గాంగ మన్నుమన్నెలవాడ నెన్నింటి గాఁ జన్న విభుతపంబు ..
అవలా. ౩. ౪౧.

గీ. నేరుమందరముల మించఁ గల్గిన మన్నె యుద్దండవాగు లొక్కొక్క వంక ..
తపతి. ౧. ౧౪.

జ. మన్నెకీమ.

మన్నెకాడు, వి. (మన్నెము + కాడు) ప్రభువు.

గీ. కిరమన్నె బాల్లియెడు దండలరీతి మణి బాలముల నించుమన్నెకాడు ..
తపతి. ౧. ౪.

మన్నెదొర, వి. (మన్నెము + దొర) అధిపతి, ప్రభువు.

చ. ముదిపొలదిండి చేటు తమమూఁగల కొండల పాటు జేల్పును, న్నెదొరల 7 బల్లినిటుఁ గని ..
ఉ. రా. ౪. ౩౦౬.

ఉ. మావుల నేలమన్నెదొర వంశవమీరుని సంగడంబు నె, త్రావులతావు తామరల తం పర బాజిలొలంగురావ లేఁ, దీవమీటారి జవ్వనపుడీమ మిక్కల మెట్టవంట ప్రాం, బూనిలకొని పాపీణపుఁ త్రోపరి యామని వచ్చె న శ్రవణ ..
కృ. శరణ. ౧. ౩౦. కుక. ౧. ౨౩౧.

మన్నె(న్నియ)ము, వి. (నం. మావ్యమ్ - కొన్నియెడల వృత్తిని మువల్లలోపము. ఉదా. మన్నెదొర, మన్నెముల్లు మొ.)

౧. గన్యానింది యల్లిన భూభాగము.

ద్వి. అనయంబు రజతాద్రి యట్టిదుగ్గంబు, వనమఁ గల్గెగ వేణె మన్నెయల్ చేసి, కొనియెండ నేల యీ వనదుర్లమందు ...
బగ. శ్రీ. ౩. ౫౪౮, పం.

౨. పర్వత ప్రాంత ప్రదేశము.

చ. ఈమఁ నెరుమన్నెవులంగనానచారిజంబెడ దోవదృష్టి కు, దర్శము గడుగంగఁ బూర్తి ..
అము. ౪. ౨౫౩.

(చూ. మన్నియమ్రచ్చు.)

౩. దుర్లభ ప్రదేశము.

గీ. మన్నె మన మండె మనగను మూడె వనంగ నర్థమగ్ధులవాను మై తోయ చుండు ..
అ. భా. ౨. ౩.

౪. నివాస స్థానము.

క. మున్నింటికటికినీకటి, మన్నెముగకు నీడు కొలువం దిది యవంగా, నున్నని తెక్కుల భవళిను, నెన్నెందం గవ్వరంబు లిలికిన బాడక ..
పద. ౨. ౯౨.

మన్నెయదన్ను = నివాస మేర్పఱచుకొన.

ఉ. ఈసునఁ బుష్పరాయకుని యేటువకుం గడు మారమైవదు, రావమనిసెవ్వవంబునఁ దిరంబుగ మన్నెయదన్ని రావ్వనింహగన మెక్కకుండఁ దను నాఁగిన శ్రాధయఁ తాది ధీరిమై, వావపుఁ దొయ్యనొయ్య నటవాలిలె తెప్పలు వేయఁ గన్నలకా ..
నైచ. ౩. ౪౮.

జ. మన్నియ మ్రచ్చు, మన్నెకాడు, మన్నె దొర, మన్నెముల్లు, మన్నెరాజా, మన్నె వాడు.

మన్నెముల్లు, వి. (√మన్నెము.) మేఁగల కాల్గిట్టలలోనిముల్లు కిరడు పెద్దకూడి.

గీ. బాబుడిగల సాడిగల ప్రాంతమెట్లు,
మలపమందుల పాడి బుట్ట మన్నెముల్లు,
కోలువర్ణాయి నొడువును దొడ్డికంప,
చుట్టు చదిరెయ్యం గొనుకొప్ప సొలయ
వరడు . హంక. ౨. ౭౫.

మన్నెరాజ్, వి. (మన్నెము.) మండలాధి

పతి, సామంతరాజు.

వ. 'కమీషంబునం గూర్చున్నమన్నె
రాజుల భూదగరత్వ కిరణరాజులచే విరా
జితం బుగొలుపుచుంటున్న చొచ్చి
ప్రసాద. ౧. ౨౫.

మన్నెరి, వి. ఒకొక్క జాతిమనుష్యుడ.

వ. మైలారి మన్నెరి తలారి కురుక నింజారి
విప్రవిసోదులును హంక. 3 ౨౯.

మన్నెటికము, వి. (మన్నె + టికము) ప్రభు
త్వము, అధికారము.

ఉ. కన్నులవింటివాడ తిక్కన్నులచేవరతోడఁ
బోరి ము, న్నిన్నము నొంది మే
దొడలనుపట్టున నెక్కడ దానిపోయె నీ,
మన్నెటికంబు ... నిలా. 3. ౧౯.

క. క్రొన్నవవిట్టెడు వాకను, సన్నుల వర్తిల్లు
సురతశామ్రాజ్యగరిక, గన్నెటికంబుల
వలపుల, మన్నెటికం దెజిగి విటుల మహీ
నే గొందుక .. వైజ. ౨. ౭౦,
కువల. ౫ ౯౪. ఆం. భా. ౨. ౧౦౩.

మన్నెవాడు, వి. (మన్నెము + వాడు.)

రాజు, సామంతరాజు.

గీ. తెలగాణధూమంబు గలమన్నెవారిచే బల
వంతమనను గప్పములు గొనియె
వి. పు. ౧. ౪౧.

అ. పదవి కృష్ణ వాడి పదపద మని వచ్చి,
యొక్కమన్నెవాని కోర్కె లేక, తిరిగి

నట్టు లయ్యెఁ దలయంగ రాయల, యెదుటఁ
? డివరిపులు బ్రదుకఁ గలె .

కృష్ణ. 3. ౪౪.

గీ. మనవివసపుల వేరెంచి మన్నెవారు, వేళ
యెపు డొకొక్క యని వేడడుచుండ .

సారంగ. ౧. ౭౨.

మన్మథ. ౪౦. వి. ఆ. పుం. అటువదిగవత్స
రములలో నొకటి.

మన్మథబాణాలు, ౪౦. వి. ఆ. పుం. బ.
ధాన్యవిశేషము, ఒకదినును వడ్ల.

గీ. మన్మథబాణాలు మరువంపుమొలకలు సన్న
మణింబు నాన్నుల్రాలు ...

హంక. ౪. ౧౨౦.

మన్మథము, ౪౦. వి. ఆ. పుం. ౧. కామచింత.
(శ్రీ. వి.) ౨. కవిశక్తి, తెలంగ. ౧.

మన్మథయుద్ధము, ౪౦. వి. ఆ. వ. రతి,
సురతము.

మన్మథలేఖము, ౪౦. వి. ఆ. పుం. వలపు
కమ్మ, వాయితో వాయువులు పరస్పరము ప్రాని
కొనడి యు వరము.

మన్మథానందము, ౪౦. వి. ఆ. పుం. ౧. ఒక
దినును చూపిడి. ౧. ౨. సురతసౌఖ్యము.

మన్మథాలయము, ౪౦. వి. ఆ. పుం. ౧.
చూపిడిపట్టు, ౨. యోని. భగము.

మన్మథుడడు, ౪౦. వి. ఆ. పుం. కామదేవుడు,
చూడుడు.

మన్మథము, ౧. రమాకృష్ణుల సుగమము, రిసా
స్థముగా సుగమము లాడుట. ౨. గడ్గడధ్వని.
(శ్రీ. వి.)

మనస్య. సం. వి. ఆ. శ్రీ. గ. పెదయ్యయ్య, కంఠయనకు పెనుకయ్యయ్య. ఆ. తెలివి, జ్ఞానము.

మనస్యము. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. ఆ. (ఇది సమాసాంతమునందే యుండును.) గ. తన్ను గురించి యనుకొనవచ్చును. పండితం మనస్యము తన్ను పండితునిగా దలచి కొనవచ్చును. ఇట్లే భగ్యం మనస్యము. మొ. ఆ. అట్లు కనిపించుచున్నాడు.

మనస్యమందు. సం. వి. ఆ. త. మ. త. త. గ. కొడి, కొపము గలవాడు. ఆ. విచార వంతుడు; గుణి. కి. ప్రచండమైనవాడు, ఉగ్రుడు.

మనస్యపు. సం. వి. ఆ. పుం. గ. కృప, దయ. ఆ. కొపము, శ్రోధము. కి. వైద్యము. క. దుఃఖము. య. యజ్ఞము. వి. ఆ. (ఆ) మేధావి. (శి. వి.)

మనస్యంతరము. సం. వి. ఆ. న. పెప్పిదియొక్క దిక్కుయొగములకొలము.

మనస్యకము. సం. = మనస్యకము, నవముగ్ధ, అడవిపెరుగు శి.

మనస్యము. వి. ఆ. (మనస్య) మితము, పరిమితము. (శ. ర.)

(వ్యవ.) అతఁ డెల్లప్పుడును మనస్వీకముగా సామ్యు తెచ్చించును.

మనస్య = మనఃపు. సం. శ్రీ. శేషు, అభ్యసించుచేయు. (శ. ర.)

(వ్యవ.) కంఠి కొడుకునకు సంబంధములు మన్నినాడు.

జ. మనస్వీకము.

మబ్బు. వి. (క. మబ్బు. త. మబ్బు.)

గ. వే. పుము, మొలయుం.

చ. పెళ్ పెళ్ మబ్బు విట్టులును భీతి విమర లొంతురచ్చటో, త్తులకిది మొ ...

అము, క. గంగ.

కీ. మలతాల్పుమొలు చానుమబ్బులు గ్రమ్ముక యెడకొక పెన్నెండ వతిలక గలది ...

నీలా. గ. గం. కి.

ఆ. శి. కటి, అంధకారము.

క. అల్లది కంటి పాపపాప, పెల్లవిగట్టులక మబ్బు కెల్లదుపాలము, పెల్లెడక జూచిన భరణివల్లభ శ్రీరామునకు వారిమెకంబుల్.

మనుచ. క. గె.

క. కట్టి తనమాటుగా న, దిట్ట గృహకంధమునఁ బ్రతిష్ఠించి నరుల్, మిట్టాదనియా తెడివట్ట నట్టకనుకయు మబ్బునం తెలిచనియెడ. శేం. పంచ. గ. ఆగ.

చ. దివమునిజాతు తెగ జగతిక నిక నాగ ఘనాగమలలు దాగొను సాంధ్య రాగపు మెలుంగు మెలుంగు గ మబ్బు మబ్బుగా, దవర దవయ దాంతరగత మ్మటమా క్తికముల్ గ్రహించి య, య్యని మిమరాశి రాశి నిదిరా దివివా దవరాని దారకల్ ... ముఖంబ. కి. కి.

కి. మత్తు, మాండ్లము, మగత.

ది. అత్కంధకర్ణుండు మన్యంబిరుమున, తెత్తువేలెండ్లను తెనుమబ్బు గదిసి, విరుర వోవగ లంక నిచ్చలు పంక్తి, వదనండు వెలువడి వగుధం గ్రహ్యురను ...

రం. రా. ఆ. శా. పా. ఆక. పంక్తి.

నీ. మదిరారముగబ్బు మాటలకల్పిబ్బు కొడ మగిబ్బులయ్యాన్ని నిడుగముబ్బు ...

దా. ప. కి.

గీ. ... మదగంజు యొల్ల కిల్లు, మబ్బు లాపిరి
యనంగన మార్తృభూత ...

అం. భా. ౨. ౩౦౩.

౪. అజ్ఞానము.

మ. అని ప్రార్థించి మనములోఁ దెలిసి యాహా
తెలిసి లేదయ్యె మృచ్చనకున్ లోనయి
నాడె ... చంద్రా. ౪. ౨౬.

మబ్బుత్రోపరి = వాయువు.

నీ. మబ్బుత్రోపరిహాస గొయ్యన కానిసింగాని
మక్తునియల గా నడంప ...

అచ్చ. రా. గుం. ౧౧౯.

(మబ్బుచేపరి. ౪. ౪. పా)

మబ్బురపు (రా)కు = మేఘవాహనండు,
ఇంద్రుడు.

౪. .. తూచువుదొర ము, బుబ్బరపుతు నేగంటి
యనన్, మరవాగునిశీఘ్ర చైలు ...

అం. భా. ౧. ౪౬.

మబ్బు తత్తడిరాకు = మేఘవాహనండు,
ఇంద్రుడు.

నీ. తతిశీరిమబ్బు తత్తడిరాకు తామపాతలి
సొంప నెత్తివక్ష మనంగ ..

చంద్రా. ౫. ౫౪.

మబ్బునీరానునీట్ట = వానశోయిల.

గీ. వానశోయిల మబ్బునీరానునీట్ట, యనంగ.
సాం. వి. తిర్య. ౮౨.

మబ్బులపగదాయ = గాలి. సాం. వి. దేవ. ౧౩.

౭. మబ్బుకొను, మబ్బుచేయు, మబ్బుత్రోవ,
మిబ్బుతూ, మబ్బుతూనినువు, మబ్బుతూపు
ట్టువు, మబ్బుతూనిడువు, మబ్బురాయుంట,
మబ్బుతూ, మబ్బువొడును.

మబ్బుకొను. అ. క్రి. (మబ్బు) మత్తిల్లు.

ఉ. గర్విపిసానివాలుఁదెలికమ్మల తేటమిలారి
చూపులన్, మబ్బుకొనంగఁ జేసి నిటమాన
గుతుల్ దమిచెల్లి మంపురున్ ...

రాజ. చ. ౧. ౪౮.

వ. ... మబ్బుకొనవయసుగుబ్బల విబ్బరంబు
గవివుడులివుటలన్ .. పారి. ౨. ౫౨.

మబ్బుచేయు. గ. క్రి. (మబ్బు) తగ్గియ,
అలు (శివము మెం)

(వ్యవ. చాళి రాగదా మబ్బుచేసి నాడు.

మబ్బుత్రోవ. వి. (మబ్బు) అకాశము.

అ. చదలు నింగి యాకాశము మబ్బుత్రోవ,
యూ, ప్పరము ... అన నధం లై తళు.

అం. భా. ౧. ౬౯.

మబ్బుపూ(వు). వి. (మబ్బు) నీరు, జలము.

(చూ. మబ్బుపూపుట్టువు.)

మబ్బుపూపులచెల్లి = సముద్రము.

సాం. వి. దేవ. ౧౩.

మబ్బుపూనినువు. (మబ్బుపూపు + నినువు)
అగ్ని.

౪. ... మబ్బుపూనిను వక్షగాఢ దన నగ్ని
దేవతాభ్యులు . అం. భా. ౧. ౪౩.

మబ్బుపూపుట్టువు. వి. (మబ్బుపూ) తామర
పూవు.

నీ. మబ్బుపూపుట్టువుమాలిగలో నుండుగుల్మేత
నెడఁ జేర్చి యబ్బుజేత. ప్రబంధ. ౧౫౩.

మబ్బుపూవిడువు. (మబ్బు) జలముచూ,
మేఘము.

వ. ... మబ్బుపూవిడువు నిర్దాకపృ కల్ప
నెమ్యేనివాడె .. ప్రబంధ. ౨౧౬.

మబ్బురాయుంట. వి. (మబ్బు + రాయ +
ఉంట) మత్తుకమ్మపులుకలిసి చేసినమర్దు.

వ. ... మచ్చుకగలచేయు మట్టురాయలట
శేషులును ... ప్రబంధ. 3౮.

సీ. లాహిరీవస్తువు ల్మృతయఁ శేషిసమండు
మట్టురాయం టన మనుచునందు ...
అం. భా. ఆ. 3౦౪.

మట్టుతా. వి. (√మట్టు) వడగల్లు, వన్నీ
పలము.

సీ. గుడుగువారో మట్టుతాపిడుగు వానమగల్గు
గొడుగు కాటను చాల్చువడుగుకాంచు.
ప్రబంధ. ౨౧౩, (3).

మట్టువొడుచు, వ. శ్రీ. (√మట్టు) మిగత
గొలుపు, చేష్టారహితముగఁజేయు, చంపు.

సీ. మడమట్టుబలగట్టు మయిలెట్టులిని మట్టు
వడి గొట్టువను మట్టువొడిచె నొకడు,
రా. వి. 3, ౬౪.

మట్ట్యపెట్టు. మ. శ్రీ. మోచుచుచేయు, ఉపా
యముగా కాటులేయు. (౪. ర)

మమతారము, వం. వి. అ. పుం. నాది యను
నభిమానము.

మమత, వం. వి. అ. స్త్రీ. ౧. తపదియను
కొనుట; నాది యనుకొనుట. ౨. గర్వము,
స్వార్థిమానము. 3. అనారాధన.

మమత్వము, వం. వి. అ. వ. = మమత.

మమావతాలము, వం. వి. అ. పుం. వివ
యము, ఇంద్రియార్థము.

మమ్మ. (మ్మ) అశ్వ. ప్రశంసార్థకము.

మ. . రా. పుర యాలాపము స్థాయి యార
గనుకంబుల మమ్మ గీతంబుల, ద్విర ...
సమీర, ౬, ౨౦౧,

ద్వి. మమ్మ నీ కవయితమునక లే నందు, మ
మ్మరనేయక మమ్మక జాడు ...

ద్వి. పి. పా. ౨౩. పా. ౬. పం.

వా. ... ఓవళాచమ, తార్కరం బద్ధిర జాతి
వాగ్దలు పురే భారాపమాదూధి మ, మ్మా
రారావడలంక్రియల్ కవులలో మాన్యండ్
లి వన్నిటన్ .. ప్రబంధ. 3౯.

సీ. భళిర నితంబలింబంబు సాంకర్ష్యంబు
మమ్మా కృతకలగ్నము వెలుపు ...
శ్రీరంగ క. ౯౨౩.

మమ్మటుడు. వం. వి. అ. పుం. కావ్యప్రకా
శిక యను గ్రంథమును రచించిన యొకయాలం
కారిటడు.

మమ్మరే = మమ్మారే. అశ్వ. ప్రశంసార్థ
కము.

సీ. అలయశోచాశోరకం బా నుభద్ర, కలిశి
సై నోడు నాచారం గలిగె నేడు, మమ్మరే
యని పులకించి మందయాన, తుందిలానంద
కందలికంద మమ్మె. రా. వి. ౧. ౮౨.

మమ్మాయి, వి. ౬కవిధమున లేనాము. (౪. ర.)

మమ్మారే (రే) = మమ్మరే, అశ్వ. ప్రశం
సార్థకము.

వా. మాయాసింహము నై వడిం గడువడి నృ
మ్మర చించెకా నిజ, చ్చాయాగ్రాహి
సింహునసింగికఁ జక్కొనమ్మై వత్తుగ్రుం
డై చం. రా. 2, ౧౪.

ద్వి. ఉల్లాసుము గఁ బట్టి యూరట నొక్క,
మల్లండు మెచ్చి మమ్మరే యటంచు,
అ. మ. క. 3. ౧౮౧, పా. ౧౮. పం.

మమ్ము. వి. కనుద్రమునిఁడ ఓడలట్ల విఘ
తముగా పిచ్చుకు నుడిగాలి విశేషము. (౪. ర.)

మయికోలు. సం. వి. అ. పుం. తృణాదీతము, మయి¹ = మయి¹.

గడ్డియిల్లు. (విల్లయ్య)

మయిము. ప్ర. వికారప్రాచుర్యాద్యర్థముల
యందు సంస్కృతపదములపై వచ్చు నర్థత
ప్రత్యయము.

౧. వికారార్థకము.

(ఉదా కనకమయము.)

౨. రూపము, తదాత్మకము అను సర్గమును
బలుపును.

(ఉదా : కృష్ణమయము.)

౩. బాహుకర్మార్థకము.

(ఉదా లేటోమయము, బలవయము మొ.)

(కొండలు మహాకవులు తెలుగుకవులములపై
సముత్తము ప్రాచుర్యాద్యర్థమున ఈ ప్రత్యయ
మును వాడిరి.)

అ. ... లేటినితెలుగులకు, నుండు పదలు
దనుమయముగాగ. నిర్వ. ౬౫ కర.

గీ. పడినదినితెలుగులకు ప్రభవధూమి, మె
దడుప్రాచుర్యములకు మయ్యె మిక్కిలముగ.
చూరి. ఉ. ౧౦. ౫౫.

ఉ. ... పై నెట్టి నిశ్చలంబునను దనమయంబుగ
సంతమగలు వచ్చినన్ ...

భావ. ౫. కి. చూరి. ఉ. ౬. ౧౬౫.

వి. అ. పుం. ౧. ఉద్భవుడు, బింబు. ౨. తన
దము, కంబరగాడిక ౩. హింసనను.

౪. ప్రతేపనము. (శి. ని.)

మయిము. వి. మిథ్యము, నడిమిభాగము.

(కృత.) ఆ వెలుపుమయమున సుంభము కలదు.

మయిముము. సం. వి. అ. పుం. వనముగ్ధము,
అడవిపెడర. శి. (త. ని.)

మయిముము. సం. వి. = మయిముము. (రా. ని.)

౧. శరీరము.

గీ. మేను నెట్టును మై మయ మే మయ
యొడ, అన శరీరము వగు ..

అం. భా. ౨. ౧౩౪.

క. ఏపుణ్యంబులు చేసితి, మాపదముల తరగి
నంత మయికో నేగగన్, బ్రాహ్మిను
నొక్క స్వర్గము, పోపామ్య నృపాల
వెల్లిపోక వి వేలా ..

ఉ. హరిశ్చ. ౪. ౧౫౨.

మ. వడగాలి వృత్తి గండ స్మృత్యులకు
నవన్ సాలమాలములన్, మడుగంటాటి
ననీడలన్ ధరణి సంధుతోవృత్తకబడిగ,
ః డిగ గవ్యజ్ఞుల యగ్ని బాహులగరిక భాసిల్లి
.. పొడయెండ లొలుపార

చంద్రా. ౨. ౩౦.

౨. మార్గము.

క. నీతిమయి దనన్ భూమి, నాతకపరి
నారధరనిరాతంత్ర్యం, దై తిరుగ నిడువ
కాటిక, గాతూహలి యగు వివేకగర్విము
నినియెన్ రాఘవ. ౪. ౮౨.

జ. మయికోలు, మయికోలు, మయిచాయ,
మయిబాణు, మయిబాణునీర, మయి
లుపు, మయి తెంచు, మయిపులక, మయి
మలయ, మయిమలయ, మయిమలయ, మయి
వడి.

మయి² = మై².

మయికోము = మైకోము. వి. మదము, మత్తు.
(చి. వి.)

మయికోను = మైకోను. శ. క్రి. సమృద్ధింబు.
(చూ. మయికోలు)

మయికోలు = మైకోలు. వి. సమృద్ధి. (శ. గ.)

మయిచోయ = మైచోయ, వి. (మయి + చాయ) దేహకాంతి.

మయిచోలు = మైచోలు, వి. ($\sqrt{\text{మయి}}$) కొంతయెడ మెడనుగా నడ్డకమ్ములు చాలించిన శ్రీల నీరకొంగు. (శ. ర.)

మయిచోలుచీర = మైచోలుచీర, వి. (మయి చాలు + చీర) మయిచాలుగలచీర.

మయిలాలవు = మైలాలవు, వి. ($\sqrt{\text{మయి}}$) ప్రాణి, శరీర, జంతువు. (శ. ర.)

మయిలెంచు = మైలెంచు, గు. క్రి. శుక్ల తిలచు.

మయిడ¹ = మైడ¹, వి. (గుం. మాంకర్ణమ్) మత్తక, మెకము. (శ. ర.)

మయిడ² = మైడ², వి. గోరంట శి. (శ. ర.)

మయిదు = మైదు,

వి. మాయ.

శి. మయిదులమీప మేమనులు నిల్వంగ నీడ యిరువార్లు మేమల పెరువయెడలు ...

కవలీలా. ౧.

జ: వయిదువడు.

మయిదుపడు = మైదుపడు, అ. క్రి. (క్రమ పడు.)

మయినము = మైనము, వి. నిగ్గళము, లేన పట్టులానిలేన తిసివేయంగా చిగులు మెత్తని పచార్తము.

ఉ. శ్రీపరిపూర్ణగీతముల ప్రేమ విపంచిక నంటు చాణింగ, తాపము పోడి మెట్ట మయినము గరంగిన, ఆము. ౫ ౧౫౩.

మయిపూలె = మైపూలె, వి. (మయి + పూలె) అంగరాగము, మేనికొల బూసికొను రుందపాదీద్రవ్యము, కలవము.

చ. కర మనకు క్రి గూనిధుడు కంజకళాయత చాచుశీత్రపై, బొరిచారి జల్లనిట మయి పూలె గరంగిన . వి. ౫. ౫౫.

మయిమయి = మైమై.

మయిమలచే = మైమలచే, అ. క్రి. (మయి + మలచు) పారవశ్యము నందు; ఒడ లెలుంగువడు.

మయిమలపు = మైమలపు, వి. (మయి + మలపు) ఒడ లెలుంగువి, పారవశ్యము.

మయిమలుపు = మైమలుపు, వి. (మయి + మలుపు) కవచము.

మయిల = మైల, వి. (గుం. మలినమ్)

ధూళి.

ద్వి. మయిల వడ్డచియె దుర్బాంగదోషంబా, అయిరయె తెండియె నక్షిదోషంబా ...

బస. పు. ౩: ౩౯౦. పం.

జ: మయిలవడు.

మయిలక్రోలు = మైలక్రోలు, వి. మురళి: (బ. మయిల క్రోళ్లు.)

గీ. మధురగానని నాడముల్ మయిలక్రోళ్లు, తెలమల బూరించు నాడముల్ గలయల బడంగ, పండిమాగధజనమూత్ బృంద వివిధ, ఘోషణయిలు నిరుగలంబల తెలంగ భా. రా. చాల. ౬౮౩.

మయిలవడు = మైలవడు, అ. క్రి. మలినముని, ధూళి కలచియగు.

మయిలారి = మైలారి, వి. ఒకానొకప్పుడ దేవతను పూజించువాడు.

మయిలారు = మైలారు, వి. ఒకానొకప్పుడ దేవత.

మయిలుతు త్రము = మైలుతు త్రము.

మయివడి = మైవడి.

మయిగరి = మైగరి, వి. కాట్యకేతము.

మయిండు, సం. వి. ఆ. పుం. అనురులకిల్లి.
(ఇతఁడు ధర్మరాజునకు సభ నిర్మించి యిచ్చెను.)

మయిపు, సం. వి. ఉ. పుం. గ. కిన్నరుండు,
దేవతాగాయకుండు. ఆ. చుప్పి, జంక.
3, ప్రక్షేపము. (శీ. ని.)

మయిమాళ్ళము, సం. వి. ఆ. పుం. గెమిలి.
మయిమరము, (మై. ని.)

మయిమాఖము, సం. వి. ఆ. పుం. గ. కిరణము.
ఆ. అండము. 3. మంట, బాన్సులు, ౪. కీల,
చీల, ౫, తొలి, కలలుగు.

మయిమాకము, సం. వి. ఆ. పుం. గ. గెమిలి.
ఆ. గెమిలికాట్టు శీ. 3. ఉత్తరేను శీ. న.
మయిలుతు త్రము.

మయిమారకేతుపు, సం. వి. ఉ. పుం. తొలి
శేయండు, కుమారప్పామి.

మయిమారగ్రీవకము, సం. వి. ఆ. పుం.
మయిలుతు త్రము, (రా. ని.)

మయిమారచూడ, సం. వి. ఆ. శ్రీ. మయిమార
శిఖి, తుపకేతము శీ.

మయిమారతుత్రము, సం. వి. ఆ. న. మయిలు
తు త్రము, (రా. ని.)

మయిమారము, సం. వి. ఆ. పుం. గ. గెమిలి.
ఆ. గెమిలి కాట్టు శీ. 3. కాలపరిమితిని తెలిసి
కొనుట నివయోగించుపాధవ విశేషము.
(విలక్షణ్యం.) ౪. ఉత్తరేను శీ. ౫. ఓనుము.

మైలుతు త్రము. 2. కోడి, (మై. ని.) రా.
జాతాచర్యము. ౯. కులపితృదేవము శీ.
మయిమారవిద్య, సం. వి. ఆ. శ్రీ. నల్ల
తెగడ శీ. (శ. ర.)

మయిమారవ్యంగకము, సం. వి. ఆ. పుం.
ధూర్త మయిమారము, పెంకి గెమిలి, (కామిది)

మయిమారారి, సం. వి. ఇ. పుం. తొలికెల్లి.
మయిమారి, సం. వి. ఈ. శ్రీ. అడుగెమిలి

మయిమొర, వి. (సం. కృష్ణం) ముఖశివము,
మిసపుకెండుకు; శోమము, కెండుకు.

ఉ. లియ్యవివింజితోడు రతిదేవసంగవ
నొత్తిగిలి యొ, యొయ్యవ వంక చక్కె
బడ నొత్తెడు కాచితే పుష్పరామిల్,
మయిమొర త్రాగు జత్తవపు మాగిలి
మాగిలి చిత్రకాయ చా, కయ్యము గాక
నిలపనచానము బిట్టిలి విని కీ చగున్ ...
(శీ. రా. ౧౯. ౨)

(చిత్తపు కడుగున్నితముగా నున్న చగుటం)
మత, వి. గ. తిరుగుడుగిల.

ఆ. కీలు,
(మా. మరగాలు మై.)

3. తిరుగుడు నొక్క, (శ. ర.)
ఇ మరకొండు, మరకొలు, మరగొమ్మ, మర

చుట్టు, మరకేట, మరపాన.

మరకంజము, సం. వి. ఆ. పుం. మరండము.
మరకంజము, సం. వి. ఆ. పుం. పుష్పరము,
పూచేగె.

మరకటము, వి. (సం. మర్కటం) మర్కటము,
కోరి.

గీ. కలికి నివవలటికెలిగంటి గదలు లేక,
మరకటపు, గూట మేలల కొరయ జేగు,

దశమమూలకం దశ మైమూలం, సూర్య,
కాండం దశమైమూలం సదేరం తేనె.
సూర్య. ౨. ౬.

మరకతప్రతి, సం. వి. ౪. ౫. మూలం,
ఒకానొక సూర్య కి.

మరకతము. సం. వి. ౨. ౩. పచ్చ, నవరత్న
మూలం నొకటి.

మరకతము. సం. వి. ౨. ౪. మూలం, అంబు
నొకము.

మరకతము. సం. (మర) కర్ణధారము, పీడ
చుక్కాని పట్టుచుండు.

సీ. మైరావలం దశ మరకతము చనుచుంచి
యొక మైరావలయొక నెక్కి ..
మై. ౨. ౫౦.

౨. పండరము.

సీ. మరకతమునకే కాండకరి శేషమర
కాండ .. మనుచు. ౫. ౪౨.

మరక(గా)లు. సం. (మర) కృత్రిమ
పాదము.

సీ. కారినామనకం జనగం జాబితాం
కాం గా దశి మరకాం గాని ..
శుభితా. ౧. ౧౪౪.

ద్వి. మరకాల నడచుచు మట్టగా అగుచు,
నారకాల నడచుచు భర గంతుగొనుచు.

పండితా. పర్య. ౩౩౩. పా.

ఆ. అల మగనిమాట కడంబు నచ్చెనా,
యాలు గా దశి మరకాలు గాని, యట్టి
యాలు విడిచి మడవి నుండుట మేలు ..

శేషన. ౨. ౧౫.

మర(రి)గించు. సం. కి. (మరను.) ౧. మర
గించెయ్య, ముక్కు, అంబులను, పరిచితము
గానించు.

౪. మరలు గొనిరి గొంచునది, ముగ్ధవజ్రాత్
మన బలరత్నం నత్తుకుగా, మరగించి
సమత్ దోగ్గ, నర దగ్గ రేణువు దుగ్గ మై
పీడించు .. మూ. పూ. ౧. ౧౩౪.

గీ. పీట గలకొండకొండ వెల్ల వింతరమల,
జవుల మరగించి భయము అజ్ఞయను నీర్వ.
శుభ. ౨. ౧౦౧.

రగడ, మనమునకును మిదివ్యయమాపము, మర
గించక యితిమాదులు దాయపు ...

తా. ౨. ౧౦౨.

గీ. యొగి యొయ్యెయ్య మరగించియుంప
వలయుం గుప్పిగొంబు. లో గాలి కింభక
మును, బలమి నిలిపిన లో. మా. మా. ముల
నడలి, యది ప్రకల్పించు నున్నందు లయన
రజల . తా. ౫. ౨౩౫.

౨. అంగులము, అభిలషించుచేయు.

ద్వి. మరకంధముల వెల్ల మరగించుకరలు,
నవలక చరియించునదియు లొప్పు ..
రం. రా. ౬. ౪౩. పా. ౪. పం.

వి. అంత మాతల్లి జాలు అని విప్రపుత్రుల
మైశ్యమాయలం దోడ్కొని వెచ్చి నన్ను
మరగించి వలపుల బారయ కుండ నల్లన
బడయం బురికొలిపె. జాన్నానీ. ౪. ౩౫

గీ. పలమను జాబి తేగను బట్టిరీతి, నవృత్త
సమనాదలించుకొనుభూతి, సుఖము
సొందించి మరగించి చొక్కానేసి. యంధి
యనునంబు అని నిగ్రహించు వచ్చు ...

నీతారా. ౧. ౧౧౬.

౩. అనువర్తించుచేయు.

ద్వి. యెవటి మై నిన్నింత చేసినగాని, తన
యెని మనో. పరాభాగ్నిశిఖల, మరమర
నెయించి ప్రకల్పించి నిన్ను, మరగించి
నిపంపుచునికెనేసి ...

ద్వి. పారికృ. పూ. ౧౦౪౪. పం.

మర(బ్ర)గు. అ. శ్రీ. ౧. పరిచితమున, మచ్చిక పడు.

క. మరగిననుచు మృగముల, జూరిగొను చున నరులఁ గాదుబోలెక వంతఁ, పరిచిత పనులకు నభుముల, జూరిగొనుచును వరులజేనాములు రక్షించున్ ...

మార్కు. 3. 3౧౯.

చ. మరగిన కామధేనువులమంతలు నిర్ధరఁ ప్రవాసామర, దొరకిన కల్పవృక్షముల తోటలు . ప్రబోధ. ౧. ౧౫.

అ. ఆగంగొను, అగు క్రమము.

గీ. మరగి నిమిత్తానికై గన్న మనముఁ దగిలి. భార. విరా. ౨. ౨౦౨.

గీ. నగ లాఁడువారికి మరగి యుద్ధిలి గంది కట్టి కన్నులులు తెట్టి తెరువు, ప్రశ్న. ౧. ౧౫. ౧౫. ౧౫. ౧౫.

గీ. ఏను భక్తితో మనమున నెంతయోని, మరగి తెడకంగఁ దోచినమాడ్కి యాపు, నెల పలను దోచె నీతనితెనుక నింకఁ, దగిలి నిడువక బంటు నై నెగడువాడ ..

హ. ఆ. ౫. ౨౨౦.

చ. అంతకు నెక్కు దైవతో, మరగి వనించుఁ గాని మఱి మానుడుభావముఁ జొందఁ దెన్నెడున్ ... వి. శ్రు. 3. ౧32.

3. అలవాటుపడు.

క. నెవ్వలలతోడ నెంతయు, మచ్చిగఁ దన యుచ్చ వాడ మరగినయది మై, విచ్చలవిడి నింతకు ము, న్నిచ్చేదియ నెలఁగి కడు యెఱుంగదు నుయ్య ..

భార. విరా. ౧. ౨౫౦.

క. మానిని కరణాశయలు, చే నీగతిఁ గట్టి తెలి జిగిదొలగెడు భూ, బామవునఁ బెట్ట నలవా, మానవనం బవహరింప మర గినదొంగన్ ... విశ్ర. ౮. ౧౦౮.

గీ. ప్రజాబాగుల నెల్లను వరుకతోడ, ఏను కొని తన్ను నందఱు నేడ్చు ననుచు, మధుర తేనెచె ప్రజములో మరగి కాల్చి, యున్న వేడుల యెంతయు నొప్పు నొగంగ. హరి. ఆ. ౨. ౯3.

ర. కళపడు, స్వాధీనమును.

క. దేశర గారవమహిమన, మావలనవకలిత మరగి మాట వధికా

కళా. ౬. ౧2౧.

ద్వి. మరగినగతిఁ జేరి మలయు వంతంత ..

ద్వి. హరిశ్చ. భూ. 3౦౪. పం.

క. శ్రీ. ౧. నానారించు, వలచు.

చ. ... అమృనిన్, మరగినవారెంత కాంతులకు మానగఁ బల్కును గణ్యముకా ..

భా. రా. యు. ౨౬3౫.

క. గురుపత్నిఁ జంద్రుఁ డెప్పుని, వరపత్నిఁ ద్రివిధులైకవల్లభుడను పరా, కరుణ దోడ లేవుపడఁచిని, మరగిలఁ గనుజేను జీతర మర్త్యుల కళమే .

భోజరా. ౪. ౨3౦.

అ. అలవాటుచేసికొను, నేర్చుకొను, అభ్యసించు.

క. అవధూ నీవాక్యంబులు, మనంబు నెరి వొంత కాంతి మరగద నిగిన్

భార. కాం. ౫. ౨౫౪.

గీ. కొరి రాజవల్లలోకంబు గొల్పురాజు, మా మఱి నేడు మునిగేన మరగివాడు

భా. రా. అయో. ౨౫౬.

గీ. .. కార్యంబునఁ బడమిలముల, దీడింది ధర్మంబుఁ బెడవాఁగఁగా ద్రోది నేడ విరుద్ధమర్పితి మరగి ...

హరి. భా. ౧. ౯౮.

గీ. కష్టలావణ్యరసమధానావనమున, విధుని వయనము లాద్యప్పత్తిఁగి తెండ, మనసు

తదంతోజశామాన్య మనితి మరగి, మహిత
మరతామధూత్తిక మలయమండం

No. 3, FE.

3. గ్రహించు.

(క.) చరిగొను, రి-చియ్యను,

నీ. వారణాసీ పురావాస సౌఖ్యంబుల మరగి
వాక్యతి ముప్పు మరచెకొక్కొ ..

700. E. XX.

గీ. తిరుగు హరిశ్చంద్ర మంత్రముల వరచి ...
యవన పుత్రుల ... అయ్య, ౧, ౪౧.

(చ.) అనుభవించు.

సీ. అతనికి నతఁ డిట్లు లను మోంగఁములచవి
కురగినవానికి మోన కళమె .

భా. ఆం. య. 308.

ద్వి. పరమసౌఖ్యం లై నభామలిపాండు, మరు
గనిచానిజన్మంబు జన్మంలె ...

దిగ్గ, పరమ: ౨, ౩, ౪, ౫,

క. మధురగ్రామం నుండి సముద్రం వరకు, మధురపక్షి
ములపక్షుల మరగి రసన త, స్వధురిమ
పాఠశాల బాగదం, నధిపతి కుఖిల
నలర నగనమునేగన్. ఉ. రా. ల. ౧౭౩

౪. ఆశించు, ఆశీక్షించు.

క. శేవలతాయకరంబును, భావలతావాటి
మలయపరవాగము నూ, శేవలతాలీలావతి,
శేవలతాకామరగు కృతమతి మనసా.

శ్రీమ. చ. త.

రగడ: మెరమెరనికొలదిదరి మీ అంచు అట
మొదలు, మరగ నీకనుదోయి మోయింపు
చకచకలు ..

మనుచు. 3, ౪౪. సెమ్. 2, ౧2౨.

౧. ఆశ్చర్యం.

గీ. చ్వారకాపురి వ గగి మొంతయును గాల,
విట్టు లండంగ నొకతలి పెగలు పేర్చి,

నయ్యతుఁడు దీక్షితుఁ డయ్యె నధ్వరార్థ,
మనుషునిదిగఁబుట్టిసాహాయ్య ముమర.

పూరి, ఉ. ౫, ౫౦.

గి. తీవ్రతతి రచియించునీచిత్ర మిప్పుడు, మత్స్య
చాంబుజయోగశలయి మరగి యున్న, కఠిన
ర జాగరూపమనఁ గలుగ దధుము .

₹X. 3. 300.

జ : మరగించు, మరపు.

మరగొమ్మ, బి. (✓) పర) నట్టుమనిదిచేసు
నకు ముందు వెనుకలయందు ఆనుకొనుటకై
యెక్కుగా శ్రేయఃజీవితభాగము.

గి. పంటలు సేసికొనింది వాస్తవము. దొలుత, గాంగు కా నెక్కి పన్ను వాడకయ్య దీని, కడలిభాగంబు నెక్కి రాంగలవ యలల, పెనుకమరగొమ్ము నూతగాం గొనుచు పనియె. కళా. 3. 2. 3. 4.

మర చెట్టు, వి. (✓మర) తిరుగుడు-చీల, మర
చీల.

చ. తురికిపేడికిదివున్నటులం గొంచు నవం
బలమొచ్చె నీకిం, గరుచులం గొన్ని పె
ల్లెగనె గాడువునుకీ పతి మాధవుడు
రా, నెరవులం బావునో మృతి ననీదిర
భూమికి నెండి పెట్టరా, మరనవంబు
తాం గొన వ్రువద్దకు తామరచుట్టులో
నువ్వ .. ఆము. ౫, ౧౭౪.

(శ. ర. పా. 'మలయట్టు' ముద్రి. వాఠ
ప్రతిపా.)

మరణము. ౪౦. వి. అ. న. ౧. చావు, ప్రాణో
త్క్రమణము. ౨. వత్సవాధము, ఒకకాలి
విషము.

మరణాలసము, శం. వి. అ. స. (యోగ)
 ఒకనాళ అసము.

జ్ఞో. పక్షిత్వకర్త క్షుద్రయజ్ఞు బంధూయుగ్మ
ప్రసాదగాత్, ఏవపాదప్రసాదో వి
పాక్షి దక్షో మరణానామ్. (2. 1.)

మరణించే, సం. అ. 1. చచ్చు, మృతినొందు.
(4. ర.)

మరణము, సం. = మరణము. (4. ర.)

మరణము, సం. వి. అ. తుల. 1. చావు,
మృత్యువు. (వాచ.) 2. అన్ని. 3. జంతువు.
(1. 1.)

మరణము, సం. 1. (√మరణ.) 1. మరణం
జేయు, నువ్వు; అలవలించు.

క. విమలాత్మ యహింకయు వా, నను
కత్తముఁ గ్రోధవృత్తనంబును విను ము,
త్తమధర్మరాశి యిది ధ, కృమనవరమనీమ
దీని మురువును నుదీక్షి ...

భార. ఆన. 2. 1. 1. 1.

క. ... మోక్షంబు బడవు మరణంబు నలయున్.
దశమ. 2. 1. 1.

1. దండి లోభాదిగూఢముల దరహిజాఁడు,
మంచిగణములు తనయందు మరహిజాఁడు.

భాగ. 2. 1. 1.

ద్వి. తెరలఁ దియ్యదీపంబునీవులు మరణి, భరణ
నీకులు నీవీ చవవులు మెఱసి ...

ద్వి. హరిశ్చ. 2. 1. 1. 1.

2. అనఁగొలుపు, అభిలషింపఁజేయు.

క. నీరె జానీ నన్ను లోఁబడె, మరణెద నని
చూచె చీల మనుజేనుపై, దిర మగు
నామది బాయదు. భా. రా. సం. 1. 1. 1.

ద్వి. పూర్వయంబు గరుంగ గనితనన్నుఁగ
వల, గదియించి వినియారఁ గొనిక
మరణి ...

రం. రా. బాల. 1. 1. 1. 1.

3. భజపలుకు.

1. కాళి యెక్కువ కరాళింగంబు నైన, మర
పురోఁ గల మొకయింత మందు పెట్టి,
మాట విధ నేయు నేటికి మయ్యుఁ
జాడు, మనుచు బంతంబు లాడి కార
దని జూచ్చి ... వరాహ. 4. 1. 1.

1. తన కసాధ్య మైనవదనీ సాధించుట,
కారకానీ దన్ను మరణింపదు ...

కకాశాశ్రయ. 1. 1. 1.

మరణింప, వి. (√మర) తిరుగుచును.
(4. ర. 1. 1.)

మరణ. అర్థ. ద్రు. (√మరణ) తులనకము.

క. నరపతుల పెల్ల భిక్షున, కరగా నొప్పింపఁ
జాల నే నడవులెవ్వ, మరలం బోయెద
నచటం, దిశిగదఁ గూరాల నొనీ తిని
యెద ననఘా. భార. భిక్ష. 2. 1. 1.

అ. మరణ నొక్కసాంబు ముగిలఁ దెలిసియు,
దీనఁ దెలిసి వంతుఁ దినినైత, నలిగి
యెదుర్చులములఁ ద్రుంచి నేనెగ, మంగ
కముల నేయు నంట నేను ...

భా. రా. ఆర. 1. 1. 1.

1. మరణ బుద్ధిమంతుడనుమయొ యిది
గాదు మెఱవనవులయొద్దను గాని.

దకా. 2. 1. 1.

మ. ... కేళకతుల గప్పారె వృక్షానికా,
మరలం బ్రాయము వచ్చెద దత్తయత
వృండానిలా గంగిత ... పాలి. 2. 1. 1.

1. ముగిడ ప్రవృత్తి ప్రవృత్తి మరల పారె,...
తిరుగ నా తెలయను బువ్వ భర్తమగ ...

అం. భా. 3. 1. 1.

మరణించు, అ. 1. (మరణ + కడు పూర్వ
మాన.) 1. వికర్తలు, తెనుగటఁ దిరుగు;
వినుకుండగు.

క. వనది పురంబు మంబరగ, మనుజేశ్వర
యెల్లఁజనుట మరలఁబడి కనుక, గొనిరి ..

భార. మా. ౧౩౮.

అ. జనాదు మరలఁ బడఁగఁ జలకల వన్ని క,
వింతె ... భార. ఆను. ౩. ౧౪౩.

సీ. తనయ నొక్కని కిచ్చి మనసు మరలఁబడి
యన్యన కిచ్చిన యట్టివాఁడు, కృషి
యనె ... భార. ఆను. ౪. ౨౬౩.

సీ. వందపాయ్యంబు కొండెయన వత్తు
మరిగంధి కడ యాక మరలఁబడుట ..

అను. ౪. ౨౬౨

౨. మోటుపడు.

సీ. రాయంజనదత్తులరాఁజుడి జాల్మితామర
తూఁడు ముమరుగా మరలఁబడునొ

కాళ. ౨. ౧౦.

మరలఁబాటు. వి. (√మరలఁబాటు) మరలఁ
బడుట, తిరుగఁబాటు (యా. మరలఁబాటు
తనము.)

మరలఁబాటులనము. వి. (√మరలఁబాటు)
ప్రతిఘటన.

సీ. సరకొరుపట్టున దురహంకృతి వహించి
మరలఁబాటులవాడ ముగనినాఁడె ...

రంగా. ౨. ౧౩౧.

మరలింఁచె. స. క్రి. (√మరల) మరలఁపట్టు
చేయు, తెనుకకు కావించు.

సీ. భనువుఁ డెగ నేని యొక్కపాతకుఁడు
ముకుని, బట్టుకొని పోయెఁడు చేటు
పాటు తెలియ, రాక పోగితడ నీవు
కాత్రపు జయించి, యనుకా మరలించి నా
దుఃఖ మార్పు మనిన ...

తై. భా. ౬. ౧౩౨.

మరలు. అ. క్రి. ౧. నివ ర్తిం.

(క.) తెనుకకుఁబోవు పోవు.

చ. పను లటు వోవఁగా మరలఁ బాడియె
నీకు నరేంద్రవందనా ...

భార. విరా. ౪. ౫౩.

చ. విని మియ నాటిలో, దొడరి విక్రమ
కొండక నూపు టొక్కఁడుకా, బలియగ
నేను వచ్చితిని బద్ధసముద్యమంబు లై కడంగు
డిం, క నిపతకక్షుం డై మరలుఁ గాక
జరాసుకుఁ దూర నేఁగునే ..

హరి. ఉ. ౧. ౨౯.

(చ.) తిరిగివచ్చు తిరుగు.

క. మరపురి మధురమ నెక్కిడి, మరకొం
తలు మోవ దొరయె మరపుఁజన నీ, వద
గుట యొప్పనిపని నే, మరలుకా మోమాట
వినుమా మముఁ గాకఁడనుకా ...

హరి. భా. ౯. ౧౫౯.

సీ. ప్రాణబాంధవుఁ డైనయిప్పక్షిరాజు,
నభ్రమార్గమునఁ దొయ్యి వనుచరింప,
నప్రభృరాప్రవాహంబు యవధి గాఁగ,
నైవ్య మందుచు మరలె నైవర్తయిదీక్షి,
నైవ. ౨. ౧౦౦.

సీ. డెండ మంతయూఁ గలితెల్లవందుఁ దగిలి,
మరలఁగా నేర నిక ... నీలా. ౨. ౯౬౦.

క. తేల్పులు పటాయనపరాయణు లై తెనుక
మరలియంబు కొండక పోవం దొడంగిన ...

హర. ఉ. ౩౫.

(ట.) తెనుకకుఁ దిరుగు.

సీ. నిలవకుంజెలు ఘం ల్లనఁ గీరవాణి, మరలి
మరపంక్తి కరుణిలోఁ దిరుచు చక్కఁ,
దనము నెఱిగి నీ తెలుపుఁ గల్గిన బలిం
ద్రుఁ, దాదికన్నున మిళిల తెహంబుఁ
గాంచె ... భా. ౨. ౩౫౫.

సీ. బాబాదిహీతిపదాంతకాతము అగునుట
అర్థాంత మరలఁ ద్రోవ ...

భార. ద్రో. ౧. ౧౩౯. ఆం. భా. ౩. ౧౧౪.

(త.) చల్లారు, కాంతించు.

చ. తెరవులు దక్క మియబల నేగమ
పెండిలిసేయు మంత్రో, మరలు మడియ
కోవళి మానదు నేమోకేయుఁ జేసినకా.

భార. ఉద్యో. ౪. ౩౦౯.

(మ.) విముఖమగు.

ద. ... “శ్రోతిష్టామేన స్వర్గకామాయతే”
యనుమాటలఁ బలుపంబడు సుక్తమధ్యం
బునకు మాలి తమతమజన్మాంతరకృత
కర్మలంబు లాధారంబులగాఁ బుట్టిటంబులం
బోలెఁ దనవు లెత్తుదురు ...

మేఘం. ౧. ౫౮.

౨. తిరుగి, గుడినడు.

సీ. అరసి పెదవులు దడుపుచు నరిగి యరిగి,
దొరఁగి నక్రలుల కన్నుల దామరల మరలఁ,
గుఱుమరలుని నగఁ జాలుకొమరు కొవడు,
విధుడు మదిలోనఁ బాయనితత్వ తత్వ.

పారంగ. ౩. ౨౩౨.

జ: మరల, మరలఁబడు, మరలఁబాటు, మరలఁ
బాటుకనము, మరలించు, మరలుచు.

మరలుచే(ల్పు). స. క్రి. (A/మరలు.) ౧.
మరలఁజేయు, నికరింపఁజేయు.

క. గురుఁ డెన్నిశరము లేసిన, తెరవున
నన్నింటి నన్ని విశిఖంబులఁ చా, మరలిది
బ్రహ్మశ్రుతి, మృత్యులము ముసినఁ దన
శ్రుత నన యడంచెకా ...

భార. ద్రో. ౪. ౧౧౩.

౨. విముఖము గావించు.

క. అనవుడు నయ్యంగన యంతఁ, దనంగళర
దళివన్నుదయఁ దేయొక్క నగట యా,

తనిది త్రవ్వుతి మరలున, ననుమానం బగు
నుపాయ మది యొయ్యదియో ...

భార. విరా. ౨. ౪౧.

క. కాపథయంబున నెఱయఁగ, నీపైకొరిగి
మరల్చి నిధిపరిమళు నే, పాపపుణ్యకను
జాలిది, నో వరుసాబ నేను మఱి కనుం
గొన నుజిగాకా ... కళా. ౪. ౨౧.

చ. అలంకఁ బ్రలంబదానపుని ప్రాణముఁ గొంటి
కలిందనందనా, నలిల భరప్రవాహ రథ
నంబు మరల్చితి.

పారి. ౩. ౩౬. నీలా. ౧. ౪౩.

మరవ, వి. ఒకకాతి మనుష్యుఁడు.

సీ. అంద్రులు నానిట్ లాభిరక్షణఁ గిరాతులఁ
బుల్లములఁ బులిందులు నరవలు, మర
వలు నెఱద లెనమనబాలు కర్మశ్రమలు
జనించి దుష్కర్మములను. శేష. ౩. ౮౩.

మరవలి. వి. మనుగడుపు. (క. ర.)

మరసాన. వి. తాళ్లపనిచాని పాథనవిశేషము.
(క. ర.)

మరాకాలి. గం. వి. ఈ. శ్రీ. తేలుమణిపెట్టు.

మరాటము. వి. కృష్ణవిశేషము, లాంగలి,
ఒకానొకపెట్టు. (క. ర.)

మరాటి. వి. (గం. మహారాష్ట్ర) మహారాష్ట్ర
దేశముఁడు. (క. ర. ద్రా.)

మరాటియొక్క. వి. ఒకానొక యంగడినము.
(క. ర.) విర్యవృద్ధిగర మనిసాకయొచ్చి.
(ద్రా.)

మరాయము. గం. వి. అ. పుం. ౧. ఏకానా
క్రతుభేదము. ౨. మాత్రము. ౩. మృతము.
(శే. ని.)

మరారము. సం. వి. ఆ. పుం. ధాన్యపుకొట్టు.
(నిల్లయ్యు.)

మరాలకము. సం. వి. ఆ. పుం. హంసవిశే
షము, మగపెద్దబాతు.

మరాలము. సం. వి. ఆ. (అ. ఆ. అ.) గి.
నున్న గానున్నది. ఆ. అల్పవీరకము. (కే. ని.)
వి. ఆ. పుం. గి. హం. ఆ. ఎట్టగన్నేరు కి.
3. గుట్టుము. 4. మేఘము. 5. కాటుక,
అంజనము. 6. దాడింబరము, దానిమలోపు.
8. కొంచెము పసుపు ఎఱుపును గలిపిన
రంగు. (కే. ని.)

మరి. వి. గి. తడవ, పర్యాయము. (ఇది యీ
యర్థమున ఒక, ఒక్కొక్క. ఈ క్రియలు
భూర్వమందు కలిగియున్నయోగములఁ గనఁ
బడుచున్నది.

(ఉపా. ఒకమరి, ఒక్కొక్కమరి, ఈమరి, మొ.)

క. ... జగద్గితవా, కృదులై రొక్కడ వా
రొక, మరి గోష్ఠీపరితినుండి నునుబాధికా.
భార. ఆను. ఆ. 3౮.

చ. ఒకమరి బుడగింప విలయోదకములో పయి
తుల్పి చిప్పగ్ర, చుక్కొని మహాప్రసిధిఁ
జన ... ఆము. ౪. ౨౦.

వీ. ఒక్కొక్కమరి నొప్పి నొండటన్న ...
వై. 3. ౧౮౨.

(ఒక్కొక్క పరి వేదం. పా.)

వీ. ఒకమరి గ లొందు మరులీలఁ దనరుయఁ
గొమలతో నోమనగుంట లాడు ...
ఇందు. ఆ. ౧౪3.

క. అతనితో నొక్కొక్కమరి, కాకూహల
కృత్రికిం దగంబొడగి న్నుదు, దుష్కృతం
బునఁ గ్రీడింతుం, తతోమడ మొదవ నక్ష
శిప్పిప్రాధికా ... భార. విరా. ౧. 8౧.

ద్వి. మరిఁ జేర్చి యొక్కొక్కమరి బంధనీ,
నతభక్తిరసము కమ్మల కెక్కొ నొక్కొ.
పండితా. పి. ౨. ౮.

క. ఇమ్మయి నలంగి యొకవృ, త్తమ్మున
క్రీడిడిలిది చనుదెంచుట నా, కిమ్మరి
దడయ వలెనె నని ...

భార. ఆను. 3. ౨౫౮.
ఉ. ఈమరి యొక నొక్కమరి యొకొక
మా లీలక నొక్కమాలు నా, నోముల
పంటగా యనచు ... క్రీడా. ౮౯.

ఆ. వాక్యాలంకారము.

క. కప్పట నొర గా లైనను, సప్తమునకు
రోగ మైన సరి కలువైనక, ముప్పున
దర్శియఁ జైనను, దప్పము మరి దుఃఖ
మగుట తప్పము నుమరి ... ము. ౪. ౨౬.

అవ్య. యొగపదార్థము, ఏకకాలమున.

క. తమబంధులఁ దారును నొ, క్కమరియె
తెగటాటువాడు కరుణారసిత, త్వమునఁ
దొలుమైన ... భార. ఆను. ౫. ౧౦౯.

చ. ఒకటి పరోపఘాతకర మొక్కటి పంజ
కాంతికస్మరం, జాకమరి యొ కట్టుకడ
మందు మహిపతియాజ్ఞ గల్గినక ...

వై. 6. ౮౯.

మరించే. సం. మరణించు. (క. ర.)

మరిగొమ్ము. వి. చెయ్యి లోనగువానిలోని
నీరు లైటికఁ బోవుటకై తాళిలో గట్టిన
మార్గము. (క. ర. క్రా.)

మరిచప క్రిము. సం. వి. ఆ. పుం. సరస
కృత్ము. (రా. ని.)

మరిచము. సం. వి. ఆ. పుం. మిరియెత్తు
పొడ కి. న మిరియము.

మరిదీ. వి. ఒకనొక దేశత.

మరిడిమహాలక్ష్మి. వి. ఒకడేవత. (క. ర.)

మరిడివ్యాధి. వి. కలరావాద్యము, వాంతిభేది
లోగము. (క. ర.)

మరిమ. సం. వి. క. పుం. చావు, మృత్యువు.
(విలగ్మయ్య.)

మరియూడ. వి (సం. మర్యాదా.) తేర,
హస్త; మర్యాద; కట్టుబాటు; శాస్త్రయబుద్ధి.

క. నరవాళుఁ గొలిచి యలవడఁ, దిరిగి నా
శేమి యనుచుఁ దేలవడ లేమిక్, మరియూడ
దప్ప మెలగినఁ, యుపహరంబునకు హని
పుట్టక యున్నే .

భార, విరా. గ. గృహ.

ద్వి. రాజులందైన గర్వము దక్కి వచ్చి
కరణము గాకు నేచందంబునైన, మరి
యూడ తిట్టిచి మాటలంబునకు ..

రం. రా. యు. 300, పా. గృ. పం.
క. జుడఁ దైన లోగి యైనను, విడుచుట మరి
యూడ గాదు విధు నంగనకు ..

భాగ. గం. పూ. ౯౩౯.

క ఒత్తరుడి నేను నెత్తము, నీతో నాడుకడ
రుక్మిణి గమంగన ని, న్నాతిమరియూడ
నీవుఁ బాకు ... ఉ. హరి. 3. ౧౧౦.

మరిమకము. సం. వి. ఆ. పుం. రాజు
గ్రము. కీ. (మై. సి.)

మరిమృవు. సం. వి. (ఉ.) చచ్చెదన్వభావము
కలవాడు, మర్త్యుఁడైనవాడు.

మరిచము. సం. వి. ఆ. పుం. గ. మిరియపు
పొడ. కీ. ఆ. కల్పలకము, చలువమిరి
యము. (రా. సి.) న. మిరియము.

నీచి. సం. వి. ఇ. పుం. శ్రీ. గ. కిరణము.
ఆ. నలుగు, కాంతి. 3. మృగత్పక్షిక, ఎండ

మావులు. (శీ. సి.) ఇ. పుం. గ. ప్రజాపతి
(ఇకడను మొదటిమమవుచేత పృథివీపడిన
పదిమంది మాతవులలో నొకడు.) ఆ.
పిగధర్మకాన్త కర్తవీరు. 3. లోభి, కృప
లుడు. క. పద్మలలో నొకడు, బ్రహ్మ
మానస పుత్రులలో నొకడు. క. పుం.
నూర్పుడు.

మరిచిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. గ. మృగత్పక్ష,
ఎండమావులు. ఆ. ఎనిమిది క్రపరేలువులు.

(మై. సి.)

మరిచిమూలి. సం. వి. (క. సి. క.) కిరణ
ముల మాలగలవాడు

వి. క. పుం. నూర్పుడు.

మరుండ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ఎత్తెనలలాటను
గల శ్రీ (విలగ్మయ్య.)

మరుంధనము. సం. వి. ఆ. పుం. తెల్లచండ. కీ.

మరుడు. వి. (సం. కృత.) మృగముడు.

మ. మరువాలారకరంబులం దొరఁగు కమ్మం
దేవతో నూడి .. నైమ. ఆ. ౯౯.

గీ. కవల లంకించి శ్రేయఁ గొ ప్పవయ
వనలి, కరమున నమర్చు లైటలో
మరునిబటువు, విజ్ఞప్తిఁ బట్టు, గంభీర
నిగువుఁ జెన్ను, నిక్కఁ దిన్నలఁ బాత్రాళి
నెత్త మాడు ... ఆము. గ. ౪౯.

చి. తొగదలి తున్నలో మరుచిమాత్రులు ...
నీలా. గ. ౪౦.

మరుమేత్రుకర్తొరి = మనస్సు నానారముగా
గొన్నకమ్మ గలప్రభువు.

మత్తకోకిల. నీటిపుట్టునకుట్టి యెన్నడు
నెమ్మిఁ గానఁగలేనియ, ద్వేటివేలువు
రాయఁ జూచుచుమేత్రుకర్తొరమాను గా,
నేటినిటుకపంబు చేసినా యావడంబును

లం నుఁ దా, మాటికిఁ గొనియోడునుం
జని మన్నుఁజే డట నుండటన్

యయా. ౨. ౪౧.

జ మరుగొంగ, మరుతల్లి, మరుతేజి, వరు
దేవేరి, మరువయ్య, వరునిల్లు, మరుపని,
విరుపిచ్చి, మరుపోరు, మరుమామ, మరు
మాపు.

మరుకము, ౧౦. వి. అ. పుం. ౧. నెమిలి.

౨. లేడి, జంక. (నిల్లయ్యు.)

మరుగొంగ, వి. (✓మరుడు) శివుడు.

నీ. ... పెనునీట చేలాడు పిన్నపాప, మరు
గొంగతలపుఁ దామరమోది యెలఁచేటి
కలిమి యెయ్యారి నోములఁజలంబు ..

ఉ. రా. ౧. ౮౦.

మరుజ, ౧౦. వి. అ. శ్రీ ౧. మృగకర్కాటి,
పెట్టిపుచ్చ శి. (వాం.) ౨. ఒకానొక
మృగము.

శ్లో. యశోత్తిం మరుజా తూర్వపురుషాండ
రశామికా, శామరాజననీ మధ్యే చ్చా
దశాంగులసమ్యుతా. (శ. వి.)

మరుజము, ౧౦. వి. అ. పుం. పరిమళద్రవ్య
విశేషము.

మరుతల్లి, వి. (మరుడు + తల్లి) మన్మథునితల్లి,
లక్ష్మి.

నీ. పెనిమిటి యెడనుండు వనబాడి మరుతల్లి
నెలచెలియలు

నీ. యనగ లక్ష్మిసమాఖ్య తా ..

సాం. వి. దేవ. ౬.

మరుతేజి, వి. (✓మరుడు) చిలక, మన్మథ
బాహుసము. (శ. ౮.)

మరుత్కరము, ౧౦. వి. అ. పుం. రాజ
మామము, అలంకారము.

మరుత్కర్మ, ౧౦. వి. క. న. బాయ్లరోగము,
కడుపుబ్బు. (నిల్లయ్యు.)

మరుత్కలము, ౧౦. వి. అ. పుం. బాహునగ్ని
దిక్కు, పల్లిబొత్తర దిక్కులమధ్య దిక్కు.

మరుత్తకము, ౧౦. వి. అ. పుం. మరువక
వృక్షము

మరుత్తనయ్యుండు, ౧౦. వి. అ. పుం. ౧. హను
వంతుడు, ౨. భీముడు

ఇక్ష్లే మృత్యుతుండు, మరుత్సానుడు, మె.

మరుత్తు, ౧౦. వి. శ్. పుం. ౧. బాయ్లపు,
గాలి. ౨. పర్యత శిఖరము. ౩. రూపము.
(శ. వి.) ౪. దేవత, వేలుపు, దేవనిశేషము.
౫. మరువకము, మరువము, వృక్షవిశేషము.
౬. ౧. గంధిపక్ష మనువృక్షవిశేషము.
౨. పృక్క, కాకభేదము శి. ౩. బంగారు.

మరుత్పటము, ౧౦. వి. అ. పుం. తెరచాచు.
(నిల్లయ్యు.)

మరుత్పత్రి, ౧౦. వి. ఇ. పుం. ఇంద్రుడు,
వేల్పుజేడు.

మరుత్పథము, ౧౦. వి. అ. పుం. బాయ్ల
మార్గము, ఆకాశము.

మరుత్పాలుడు, ౧౦. వి. అ. పుం. = మరు
త్పతి.

మరుత్స్నానము, ౧౦. వి. అ. పుం. నీలసాము
(శ్రీ. వి.)

మరుత్ఫలము, ౧౦. వి. అ. న. శిలావృష్టి, వడి
గండ్లవాన. (నిల్లయ్యు.)

మరుత్వంతుడు, ౧౦. వి. శ్. పుం. ౧. ఇ
ంద్రుడు. ౨. హనుమంతుడు, ౩. కేముడు

మధురదాండ్లము. సం. వి. ఆ. పుం. వ్యవస
విశేషము, ఒకమాదిరి వివరణ.

మధురదాండ్లము. సం. వి. ఆ. న. గుర్తింపు, గుర్తి
అను. (వాచ.)

మధురదాండ్లము. వి. (మధురదాండ్లము) రచన.

క. తొలుతులుం గన మరుదే, తేరియఁ దా
వనగఁ దైదివిదం డవ బం, గారపు
బొ మ్మనఁగా నిం, గారంబున దేవయాన
కడుఁ జేయవొందెన్ ...

యయా. ర. ౯౨.

మధురదాండ్లము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. తామ్రమాలి
మొదలు శ్రీ.

మధురదాండ్లము. సం. వి. ఆ. పుం. గుర్తింపు.
(శ్రీ. వి.)

మధురదాండ్లము. సం. వి. ఆ. పుం. విటమి
రము, ఒకానొక చంద్ర శ్రీ.

మధురదాండ్లము. సం. వి. ఆ. పుం. గ. ధా
మము, పొగ. (శ్రీ. వి.) ఆ. అగ్ని. ౩. చిత్ర
కము, చిత్రమాలము శ్రీ.

మధురదాండ్లము. సం. వి. ఆ. పుం. ఉప్పము,
ఒకే. (శ్రీ. వి.)

మధురదాండ్లము. వి. (మధురదాండ్లము + అయ్య) విస్తృత.

ఉ. అక్కట కండ్రి యెల మధురదాండ్లముఁ
తెండ్లి యొనర్చు నంచుఁ బె, న్నమ్మన
నందుదో నిలా. ఆ. ౩౨.

చ. అరుదగ నేల్పుజేడు మధురదాండ్లము
నల్పుయఁ గొల్పుఁ జల్పుదాల్, దొరరక
సంపుటుప్పగిలో వలిగిప్పలి రాచ
కుఁతుఁ దా, నిరువుగ గూడి ముజ్జగము
లేరెదులేనలదాల్పుఁ గొల్పుదన్ ...

అచ్చ. రా. చాల. గ.

మధురదాండ్లము. వి. తొ. (మధురదాండ్లము) అడుగున,
మధురదాండ్లము.

ఉ. మంజులమొదల గెక్కి కటిమండలిఁ
జాట్టినపొలుటాకు లించించుక చంచలించి
మధురదాండ్లము బయల్పడఁ జేయఁ బట్టలన్,
తెంచెది లార్చి ప్రయోధుడు చిత్రముగా
నొడిగెన్ ... కా. ౩. గం.

గీ. మాటి కియ్యని విటమివిటా మెండు,
మాచకమ్మకు మురునింట నాచు మెండు.
వేలు, గరి, రసిక, గ. ౯౦.

మధురదాండ్లము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పుక్క, కా
భేదము. శ్రీ.

మధురదాండ్లము. వి. (మధురదాండ్లము + పని) మరకము.

గీ. మంటిమిదలవారికి మధురదాండ్లము, నెలఁతఁ
కాసినవారికి నిదుర చెడియె ...

అను. ర. గం.

రగడ, పనలపైఁ బూచినవల్ గమగొను,
పనుపడ్డవి మధురదాండ్లము నవి నును ...

యయా. ర. ౨౩.

మధురదాండ్లము. వి. (మధురదాండ్లము) మధురదాండ్లము,
తామ్రదాండ్లము.

ఉ. నిక్కము గెడ్డిలిడ్డ వని నిన్ మది నమ్మి
గృహంబుఁ జేరి యా, దిక్కన నున్న
కూడ్రమదలిన్ మధురదాండ్లము రమించినాడ
వి, నైక్కలింప నాకుఁ గలదే యని
మండలఁ బట్టి యొచ్చి యా, రక్కసి
దొన్నె .. తెం. పంచ. ర. ౫౦౦.

మధురదాండ్లము. సం. వి. ఆ. న. ఎడారి, నిర్జల
ప్రదేశము.

మధురదాండ్లము. వి. తొ. (మధురదాండ్లము + పోరు) మర
కము.

గీ. చెలక మద్రాసుకు సామ్యం కలది,
చెలక మద్రాసుకు సామ్యం కలది,
టమరు: దలపోయాయందు: కా వాత్త
చంద్రి, కాళిదాసు గుండ్లపాంతు:
దగ్గరు ... చంద్రి, ర. 3.

మద్రాసు, రం. వి. అ. పుం. ఉద్వేగము,
ఓం. (విల్వము.)

మద్రాసు, రం. వి. అ. పుం. కర
నీరము.

మద్రాసు, వి. (మద్రాసు + మాను) చం
ద్రుడు.

గీ. ... బావిల్లి మద్రాసు చందమామ.

గీ. ... ఆమరయందు, గమనమును వి వాను
దేయములు పొందు. పాం. వి. దేవ. ౧౦.

మద్రాసు, వి. (మద్రాసు) చింత.

రగడ. మాపులు దగ్గ మద్రాసు కిరపులు.

యయా. ర. ౨౫

మద్రాసు, రం. వి. అ. పుం. ౧. హంసవి

క్షమ. ౨. ఉదకము, (విల్వము.) 3. బాగ్
ప్రూడిపూకుకంతువు. (రై. వి.)

మద్రాసు = మద్రాసు, వి. ౧. హంసము, కలపు;

ప్రేమ; ఆత్మవికప్రేమ.

క. పరమపతితరై నుర, పురములు పొదిం
ప నున్న పుణ్యక్షేత్రై, రై, వ్యయ గలరు
యాత్ర యాతాం, మరళరహిత: దిరులు
మరులు గొలిపెద వారిక్ ...

మ. రం. ర. 3౯౮.

చి. ... భువనత్రయ భీకరరాక్షసత్రయిక్,
మరులున మంప సంపెనో యనన్ దగ్గ
నజ్జరరాండ్ర మువ్వరన్, బరిణయ మై
యమద్వైతమున బాగు ముఖించి
రంకెయన్ ... ఉ. రా. ౧. ౨౮౫.

మ. మద్రాసు గడు సామ్యం కలది,
సామ్యం కలది, చంద్రి. ౫. ౧౧౧.
(చంద్రుని లోపి-కామ్యం-సామ్యం విల
పించుట.)

ద్వి. మది నీవ్ సామ్యం కలది, రం. రం. రం.
ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౨౦౦౩. పం.

గీ. తీరని ప్రేమ యొన, మద్రాసు కలది,
అం. ఖా. ౧. ౧౩౩.

౨. ఆహారము.

గీ. మద్రాసు నీకంటే మద్రాసు కలది,
నల్లించి దేవేంద్రం దై వారిగ ..

మ. రం. ౨. ౧౬౪.

క. మద్రాసు రెవ్వరినీ, మద్రాసు లింతియె
కాక మద్రాసు మది యింతి-కులే, పెరి
మెను బుట్టివచ్చుటలు, పెరిగెగ కలది
అనుభవములు పెరిగెగ వికలే ...

మద్రాసు. ౧. ౫౯.

3. (క. మద్రాసు) వికారము, దయ్యము.

గీ. నీవు నీవొక్కడై బామ్యం నీవ్ మామ,
మాట లేకటి ననుచు వచ్చుదులనేడు,
నదట లేవులు దర్శనం నానందు, చేసి
తనమానసునకే తేల్చె గృహం ...

ఉ. హరి. ౨. ౧౪౧.

గీ. ఆదియె గా కిరగుంజు నాదమరులు,
గొరగె గలుపు గా కాతని గోరి తపము
నీవ్ దల గోరి నీ కంఠ చెట్టువులూ.

మ. రం. 3. ౮౬౯.

ర. విల్వి, ఉద్వేగము.

ఉ. మద్రాసు తనమామకు సామ్యం కలది,
దేవుడు నాని: బట్టానా: దన్న కృపా
పరులార మ్రొక్కదన్ ...

దశవ. ౬. ౧౫౯.

ఉ. ఎక్కడినుండి వచ్చెనో యీ మది
జంగమ వానిమామలో, తక్కి తరల

నుండి యొక చివరకు వోడగనీక యాను
నా, చక్కనిపిండి న న్నదిమి సర్వము
తెట్టగఁ బంటె నింక నే, నక్కరణిక
వనింతు మతలెత్తి వ్యయం బొనరించు
చినితోడ ... యెన్ను. ౨. ౫౧.

జ : మధురలు డీగ, మధురలుకొను, మధురలు
కొలుపు, మధురలుజేడ, మధురలుమాతంగి,
మధురలుపెట్టె, మధురలుజేడు, మధురలున్ను,
మధురలులుపు.

మధురలుడిగ, వి. (మధురలు + డీగ) ప్రోక్తి
తోడనె అభావము పుట్టించు నొకొక
యోషధి, భూతేశము.

జ. మధురలుడిగ పెట్టి యిరు లన్న వో యని,
యెడువమిద్రు గాదుపడి పాలంబు, తెల్లఁ
దిరిగి కూర్చు తెల్ల నాతలి నొక్క, కూర్చు
గహనబాటిఁ జొచ్చి చనుచు ...

అము. ౬. ౧౨.

మధురలుకొ(గొ)ను = మధురలుకొను. ఆ.

ప్ర. (✓మధురలు.) ౧. వలపుచేయు, మోహము
కొందు.

గీ. సొలుపు వలపును విలంబించుచున్న
జాను, నాటుఁజాపున మధురలుకొనంగఁ
జాను, చార తారామతోహరు దళ
విధాన, లోకనంబుల మోహనలలోల
యగుచు ... కవిరా. ౨. ౧౩.

క. అది యెఱిగి లాలికల ని, ల్పద మని పట
తెంచి నెట్టులుల రత్నవతి, కడలికలు
విన్నవించిరి, మృదులాస్త్రం మధురలుగొన్న
పెరితలతోడన్ .. కరాచ. ౩. ౧౨౮.

గీ. ఆనందోహి లీలావిలాసములకు, మధురలు
కొని వానవేంద్రుండు మనసికాత, మన
వేణుదేవోదాయమోహమాన, పొడైనై.
కరా. ౨. ౩౧౮.

౨. ఆనందము, ఆనంద్రుడగు.

గీ. బహుమూర్త్యాకంక ప్రావీణ్య కిటిమరక
తద్యుక్తులై మధురలుకొన్న. కాశి. ౩. ౧౨.
రగడ. మధురలుకొని చేనుఁ దగ్గిమానమును
మానమును, ముచియును మానఁ దగ్గి
మానమును జ్ఞానమును ...

నీతారా. ౩. ౧౧౧.

౩. ఉవ్వర్తుడగు, విచ్చివాడగు.

గీ. అద్భుతం బార శీలనాంతరమున, మదన
తాపాన్ని చేదన మధురలుకొనుచు, జనకవ
మారతూలి యాతనివిరాళి, యే మరి వనింప
రలిపగిలే. యెఱుంగు ...

ఇందు. ౨. ౨౧౯.

మధురలుకొ(గొ)లుపు(ల్పు). క. ప్ర. (✓
మధురలుకొను) మోహింపఁజేయు, మోహ పెట్టు,
వలపింపఁజేయు.

గీ. మధురలుకొలిపితె గోవింద మండపకుల ...

అము. ౫. ౬౩.

గీ. ఇరులుగలిచిన యంతఃపురేందు ముఖుల,
మధురలు వరుఁ దనకేటకాఁ దురులు నేసి,
మధురలుగొలుకుంగ లేఁ దయ్యె మనుజు
విభవని, సురులు లేనిద్యక్షంబనకాబక
ములు ... సై. ౩. ౯౦.

క. తారు గనుఁగొన్నరాచకు, మారుది
నొండరక్కరేఖ మధురలుగొలుపఁగా, మార
శరసికాత్యక్త, లై రాయిడిఁ బడుచు
నాలతాంగులు మదిలోన్ ...

కరాచ. ౪. ౧౫.

గీ. విరులి నాన్యుకరణిఁ జల్లు, సరసపులంబె
జాణల మధురలుకొల్పు ... అము. ౨. ౨౧.

క. గోలపయి న్యాయం, గోలం బరగింది
మధురలుగొల్పుచు మిగులన్. నిలా. ౩. ౪౧.

మధురలు(ర్లు)జేడ. వి. (మధురలు = జేడ) ౧.

మధురలుడిగ, భూతేశము ప్ర. (క. ర.)

౨. ఉచ్యతమన పుట్టింతు (కోనలు మున్ను నువారి) జడ.

3. కాదిగోణంబు లాకాశసవ్యాసి కంబరక పాదివేసవ ముద్రుడలం.

4. అనెడు సంజేహచింతనం బావపీల్చు ..
అకసమునఁ బ్రాంతః దూర్వన సరలు
రుచులు ... వి. శబ్దం. 3. ౨౦౧.

మదరులు(ర్లు)మాతంగి. వి. (√మదరులు)మద్రుఁ
డిగ, మదనము 3.

5. బాకాతాయణం నురాపానియోమను వన
తెంగళ్య మర్లు మాతంగి పచ్చ, యెన్నులు.
ప్రబంధ. ౭౪౦. ఆం. భా. ౨. ౫3.

మదరులుయ్యెత్త. వి. మదనము 3.

6. మద్రుమాతంగి వాగన మద్రు, లుయ్యెత్త
యనంగ మదకవాళ్ళు యెనరు ...
ఆం. భా. ౨. ౫3.

మదరులుజేడు. వి. (√మదరులు) నిశాచవర్ణ
భుడు.

7. పిత్తు పిరోపుకావ బొమ్మ పిత్త మాట,
మాట లేటికి ననుచు నమృతలుజేడు.
ఉ. హరి. ౨. ౧౪౧.

మదర్లొను = మదరులొను. అ. 3.
(√మదరులు) మోహపడు, తలపుకెడు.

8. ... ఆద్యిజరాశా నురువధూటికి మదర్లొను
నియె నవఁగ ... విప్ర. ౨. 3౨౨.

౯. కలకల సత్పుత్రుని పలుగంటులు కీలంఁ
గుచంబు లోరగా, తెలువడఁ జేట
నేయె నెలవెంతగఁ నేరు మదర్లొనుకంగ
లె, క్కులంగనఁ జూచు లేదగలం
గొని మాటికి గుల్కు గోటిచి, మృదు
నొనరించు నవ్వెలచి మోహపుఁబ్రాంతము
చానిఁ జూచివే, హంప. ౧. ౨౧౩.

మదర్లొ (గొ) లుపు (ల్లు) = మదరులు
లొలుపు.

(తలపించు, ఆశక్తి నొందించు.)

౧౦. కరువలి వారి మేనులను గొనులం గిల్ల
డలం దొడర, నడర, తలలంఁ గురుర
మదర్లొలంఁ చా నిపు డెక్కడ సంత
రించెనో, శరకత మైదుకైదువలంఁత యె
టంచు విరాళి శాస్తి. చం. రా. ౨. ౯౯.

11. పొగడను దనవిధంబులను దెట్టెలు గల్ల
నలరించి నిను మదర్లొలువఁ గలను.

విప్ర. 3. ౧౯.

12. ఇంద్రసింహులలు నేలవర్ణమువారి నిరి
మదర్లొలుపుమైచెలుపువారి ...

కళ. ౨. ౧౪౨.

మ. ... ఆ, యమదర్ పి కెడురే జయంఁ
గదనయ్యో యన్న లేనత్తు చా, య మద
ర్లొలుపుచు వారి పిడ్డొలిపి ...

ఉ. రా. ౧. ౩౮.

మదరువలపుయెలకలు. వి. వి. భావ్యనిశీ
షము.

13. మన్యుభవాశాలు మదరువలపుయెలకలు సన్న
మణింగలు జాన్మరాల.

హంప. ౪. ౧౨౮.

మదరువకము. సం. వి. అ. అ. అ. భయం
కరమైనది.

వి. అ. పుం. ౧. మదనము, వృత్తినిశేషము.
౨. మదనము 3. (అమరకోశము.) 3. పెద్ద
పులి. ౪. మదనిశేషము, ఓచికొంగ.

మదరువజేడు. సం. వి. అ. పుం. రాహుపు.

మదరువము. వి. (సం. మదరువక) మోహన గల
యొకవాటియొక్క.

క. మరువము మొలకగఁ దోడనె, పరిమళ
మడయించినట్లు. ... విక్ర. ౧. ౧౪౧.
రగడ, మరువము తెలి నా మరువము లో
యన ... యయ్య. క. ౨౫.

ద్వి. కలయంగ మనవంబుల పేర్పరించి,
యలవి మిఱచెనట్లయల కంటు లొత్తి.

ద్వి. పరమ. ౩. ౧౩౦. పా.

మరువము, సం. వి. అ. పుం. వృత్తవిశేషము,
కానన గలదిన్నట్లు.

మరువలు, వి. పసుగొగవిశేషము.

ద్వి. మరువల దిగవొండ మందుల కాడి,
నెరయంచరణములు నిందినత్తి ...

పట. ౧. ౨౩. పా. ౧౭. పం.

మరువు, సం. వి. ఉ. పుం. ౧. ఎడారి, నిర్మల
ప్రదేశము, నిరులేనిచోటు. ౨. పర్వతము,
౩. తీరవకము, ఎత్తగోరంట శి. క. ఒక
గొక దేశము. (తై. వి.)

మరుగుంధవ, సం. వి. అ. పు. ౧. మహేంద్ర
కావణి, పెద్దచేదువుచు శి. (విశ్వాత్ము.)
౨. ఒకవిధ మగురీచకసింధ శి. (కాచ.)

మరుగుంధవము, సం. వి. అ. పుం. ఒకవిధ
మగుమునగపెట్టు. (విశ్వాత్ము.)

మరుగము, సం. వి. అ. పుం. ౧. నెమలి.
౨. లేడి. ౩. కప్పు. (తై. వి.)

మరుగ్గడ, సం. వి. అ. పు. ౧. ప్రత్తి
పెట్టు. ౨. ఒకవిధమగుచంద్ర శి. ౩. తీలు
కసింధ శి. క. దోస శి. (అ. వి.)

మరుగ్గడము, సం. వి. అ. పుం. చంద్ర శి.
(తై. వి.)

మరుగిలి, సం. వి. ఇ. పుం. మకరము, మొగలి.
(తై. వి.)

మర్కటకము, సం. వి. అ. పుం. ౧. కావ
రము, కోతి. ౨. సాలెపురుగు. ౩. మత్స్య
భేదము, ఒకవిధమగుచేద, క. ధావ్య
భేదము. (విశ్వాత్ము.)

మర్కటలించుకము, సం. వి. అ. పుం.
కావించువు, కావించు శి.

మర్కటపిప్పలి, సం. వి. ఈ. పు. అసా
చూర్ణము, ఉత్తరము శి.

మర్కటము, సం. వి. అ. పుం. ౧. కోతి,
కానరము. (కూర్మమున గొన్ని పట్ల మహా
ద్వివక్షయును గలదు.)

నీ. ఫలమూలములు దిని బ్రతుకొన మర్కటములకు
మేలొగిరంబులు మెక్కఁ గలిగె ...

ఉ. రా. ౫. ౨౩౩.

౨. సాలెపురుగు. ౩. ఒకకొంగ, ఒకవిశే
షము. క. రతియందలి బంధవిశేషము.
౪. విరుచిశేషము. ౫. ముద్గభేదము శి.
౬. తురుష్క మునుగంధద్రవ్యము. ౭.
కపాలబంధవార్ధ మూచివిద్యుంధ యంత్ర
కము. (తై. వి.)

మర్కటవాసస్సు, సం. వి. క. న. బాతా
నూత్రము, సాలెపురుగుపట్టు. (కాచ.)

మర్కటశీర్షము, సం. వి. అ. న. హింశుము,
ఇంగిలీకము.

మర్కటాస్యము, సం. వి. అ. అ. అ. అ.)
కోతిముఖమువంటి ముఖముగలది. వి. అ.
న. తామ్రము, రాగి.

మర్కటే, సం. వి. ఈ. పు. ౧. అసాచూర్ణము,
ఉత్తరము శి. ౨. అమృతాద, పీచము శి.
౩. కరణము, కామర శి.

మర్కటీజాలము, సం. వి. అ. న. (ఛంబ)

అను నువపుతానమను గెలిసికొనుట కుప
యోగించు చక్రము. (వాచ.)

మర్కటేందువు, సం. వి. ఉ. పుం. పెద్ద
కుమిలి క్రి. (విల్వము.)

మర్కము, సం. వి. అ. పుం. గ. గాలి.
అ. మువ్వ. కి. నువము. (తై. వి.) క. దేశ
కారువు క్రి. గ. అగ్రము. కి. కర్మము, సామ.

మర్కర, సం. వి. అ. శ్రీ. గ. భాండము,
కుంజ. అ. నురంగ, పారంగము, నునా.
కి. వంధ్యునిశ్రీ, గొడాలు. క. భృంగ
రాజము, నుంటకలగరి క్రి.

మర్కనము, సం. వి. అ. పుం. జగలమునుండి
నువ్వము తీయగా మిగిలిన నిస్సారపు ముద్ద.
(తై. వి.)

మర్కడు, సం. వి. అ. పుం. గ. బ్రహ్మ.
అ. కంబుడు. కి. నూర్మడు.
విగ. (అ. అ. అ.) విఘ్నకర్త (శ్రీ. వి.)

మర్కటపిపిలిక, సం. వి. అ. శ్రీ. వల్లవి
చిన్న చీమ. (తై. వి.)

మర్గదము, వి. మలవిసర్జనము.
ద్వి, మనసికహరుడు లేదా దేవి పల్కు వధము,
మహాలక్ష్మి మా మర్గదంబులకు ...
బహు. పు. కి. కెల. పం.

(కాపులు అధ్యక్షులము.)

మర్గించు = మర్గించు. సం. క్రి. కళించ
జేయు.

(ఇట వర్ణకర్తయము.)

కా. భిక్షం దంతుకాపి-కుర్ శరణాతిన్
భంజించు న ప్రియ్యయన్, దర్శంగా రభ
పత్రిమోర్ విజుగ తేదంబాంబరాసిక

మర్, మర్కడక్ భటకారకంబు అదరక్
నూర్కాకృత్యునుమర్, మర్గింకుర్ బర
మెన్త పత్యవనముక్ మర్కాణవర్ణంబునక్.
మ. సం. గి. కి. కి.

మర్గ = మర్గు, అ. క్రి. అనర్తము, అన
గౌను.

ఉ. మర్కటతో నుమారలకు మర్గము
దల్లులు ప్రేమదీపంగా, జక్కంగా
తేనె ప్రేమలకు తేనెయ్యలు తట్టు
మర్కడక్ ... కర్మ. క. గి. కి.

మర్దు = మురిచు, సం. క్రి. విస్మయించు, మురి
పోవు.

ఉ. వాషయి ప్రేమ యుంచు నురకాయక
మర్దుట న నొకవృక్షం ...
కళా. కి. గి. కి.

మర్దువు, సం. వి. ఉ. పుం. గ. చాళిరాడు,
రజకుడు. అ. పిశవర్దుడు.

ఉ. శ్రీ. గ. కుడుముట, కుద్దిచేయుట.
అ. పవిత్రముచేయుట. కి. చీపురు, సం
మార్గవి. క. నడిరేరు. గ. కి. కి. జాయి.
(శ్రీ. వి.)

మర్తము, సం. వి. అ. పుం. మర్తలోకము,
భూమి. (శ్రీ. వి.)

మర్తుడు, సం. వి. అ. పుం. మర్త్యుడు,
నరుడు.

మర్తము, సం. వి. (అ. అ. అ.) మర
జించు స్వభావముగలది, మరణితము.
వి. అ. పుం. మువ్వలతోక, భూలోకము.
న. శరీరము, కి. కి. (విల్వము.)

మర్తముఖుడు, సం. వి. అ. పుం. కిన్న
మడు.

మర్త్యలోకము, సం. వి. ఆ. పుం. భూలోకము, మనుష్యలోకము. (తై. ని.)

మర్త్యుడు, సం. వి. ఆ. పుం. మనుష్యుడు.

మర్దనము, సం. వి. (ఆ. ఈ. అ.) గ. నలగఁగొట్టునది. ఆ. పీడించునది, రాచునది.

వి. ఆ. న. గ. నలగఁగొట్టుట, పీడిగాఁజేయుట. ఆ. రాచుట, పీడలుపట్టుట, అంగమర్దనము చేయుట.

మర్దని, సం. వి. ఈ. స్త్రీ. సావములను రక్షించు కవచము. (తై. ని.)

మర్దము, సం. వి. (ఆ. అ. అ.) నలగఁగొట్టునది, నుండచేయునది; వి. ఆ. పుం. గ. పీడిగాఁజేయుట, నుండచేయుట. ఆ. కవచమైవలెబ్బ, గట్టివలెబ్బ.
3. తైరాగ్యము. (తై. ని.)

మర్దలము, సం. వి. ఆ. పుం. వాత్యవిశేషము, మర్దాల.

మర్దింప, సం. ప. క్రి. మర్దనముచేయు, నూలు.

మ. మఱికొలువక మదఁది యింద్రియములకే పడ్డింది కామరిక, క్రుతతిం ద్రుంది ...
మార్క. 3. ౧౪౩.

(ఇట జయించు అని భావము.)

మర్దితిము, సం. వి. (ఆ. అ. అ.) గ. నలగఁగొట్టులబడినది, నుండగాఁ జేయఁబడినది. ఆ. రాచఁబడినది, దువ్డఁబడినది. 3. మృగకృష్ణులది నది, స్రుచ్చఁబడినది.

మర్నాడు = ముఱునాడు, వి. (√మఱు) పరదినము, ముఱునడిచినము.

ద్వి. అమృని భూతంప వారాశ్రి యిడు నెమ్మి వీరిపఁగ నిల్చి మర్నాడు, భున నిష్ఠ సంధ్యాది కర్మముల నీర్చి ...
రం. రా. అయో. ౧౩౦, పా. ౨౦. పం

మర్త్యీలుడు, సం. వి. ఆ. పుం. భర్త.
(విభక్త్యు.)

మర్త్యక్రము, సం. వి. ఆ. న. కవచము.

మర్త్యశేషము, సం. వి. ఆ. పుం. వాణము, అమృ. (తై. ని.)

మర్త్యభేది, సం. వి. క్. పుం. వాణము, అమృ.

మర్త్యము, సం. వి. క్. క. గ. శేషభావము అయ్యునుపట్టు, మెత్తనిబోటు. ఆ. అవయవములసంధి. 3. సూత్రము, తాత్పర్యము. 4. రహస్యము.

మర్త్యర, సం. వి. ఆ. స్త్రీ. భక్త్యభేదము.
(తై. ని.)

మర్త్యరము, సం. వి. (ఆ. అ. అ.) భవించేయునది.

వి. ఆ. పుం. ఆరీలు బట్టలు ము. వానిభవని.
మర్త్యరి, సం. వి. ఈ. స్త్రీ. గ. ఒకవారి కేవల వాచు వృత్తము. ఆ. పశువు.

మర్త్యరీకము, సం. వి. ఆ. పుం. గ. అగ్ని. ఆ. తేగ. (తై. ని.)

మర్త్యరీకుడు, సం. వి. ఆ. పుం. గ. నిన్ముడు, తరిద్రుడు. ఆ. దుర్మార్గుడు, దుష్టజనుడు.
(విభక్త్యు.) 3. కూరుడు. (తై. ని.)

మర్త్యస్థుత్వము, సం. = మర్త్యస్థులము.

మర్త్యస్థులము, సం. వి. (క) మర్త్యము తాఁబడినది, హింసింపునది. (మూట ము.)

మర్నావరణము. ౧౦. వి. ఆ. ౧. శరీరమును
రక్షించునది. కళవచన. (విశ్వము).

మర్నావిధము. ౧౦. వి. ఆ. (౧) మృతయ
మర్నములఁ జూచునది (చాణియ ము.)

మర్న. ౧౦. వి. ఆ. శ్రీ. మర్నక, మర్న.
(కల్ప.)

మర్నాక. ౧౦. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. పాలిశేర,
సీమ, ౨. సముద్రశీరము; ఒడ్డు, ౩. మర్న
గురుజాయ, శరీరమర్నజాయ, ౪. సీలియెక్క
కట్టుపాటు, సీలిపదతి. ౫. పదతి, మర్నాయ
మర్నము దుండుట, ౬. ఒప్పుదల, ఒడం
బడిక, ౭. ఆత్మయందు మనస్సును స్థిరముగా
నుంచుట, ౮. సన్యాసము, గౌరవము.

౯. అదిగి శ్రీసతిశివమైన దనువునై సంహా
త్రీయంబునై, చాచాంబులనై గళాల
తటిపై చాలిండ్లనై నూత్నము, మర్నక
తెరుకరంబు గ్రిం దగిట మీఁద నై వాకరం
బుంటు మేల్, గాదే రాజ్యము గణ్యమున
సతతమే కాంబు నాపాయమే.

భాగ. ౮. ౫౯.౨.

౯. విధము, పోలిక.

మ. ఘన లాఠీయకమోవిశ్చక్రికాగై గౌరీశు
మర్నాద సే, వ్యసాపాదంబులతోయముందు
మునుగగన్ వాంఛింతురు ...

భాగ. ౧౦. పూ. ౧౩౦౮.

సీ. పచ్చకప్పురపురగుప్పలు నిగియంగడి నింపు
మర్నాద రాణులదై లెల్ల, గుంపు గూడిన
గతి గొప్పగండంపులవలె లిప్తగా నుంచు
పగిది ... ఘటికా. ౨. ౧౪౫.

సీ. తెలుసు హరిశ్చంద్రవిధమున నలునినీకను
బురుగుమ్మ చూపునఁ బురుగు, పుని లీల

గగదులాగునఁ గార్తవీర్యమర్నాదన గయ
క్రియ నంబిష, మతమున ...

హాస. ౧. ౪౨.

మర్నాచారి. ౧౦. వి. ఆ. పుం. సరిహద్దు
కొండ, కలపవర్తములలో నొకటి.

మర్నాచాలము. ౧౦. వి. ఆ. పుం. =
మర్నాచారి.

మర్న = మర్నలు, ఆ. శ్రీ. మర్న, తెనుక
దిరుగు.

సీ. అవల మాటాడువా రదిలిపాటున మర్న
యొలుపు నీక్షించి నిశ్చలపదంగ ..

మతల. ౧. ౨౯.

మ. కొలు వా డిగ్గిన గడ్డ డిగ్గ వని శీల
స్వర్ణ గేహంబులో, దలియంబాన్వన
మర్నకం బారలు ... తళా. ౩. ౩౧.

మ: మర్నలము.

మర్న = మర్నలు, వి. వలపు, మోహము.

మ. .. గేహంబులో, దలియం బాన్వన
మర్నకం బారలు ... తళా. ౩. ౩౧.

మ: మర్నలము.

మర్న, వి. వైపు, ప్రక్క.

చ. చిలుకలు గోయిలలో చెఱుట చింతర
వండకనేయ కూరలనె, మలయమూరమున
తెనుకమర్నన నుల్కిపడం బయింబడెన,
గళవక మంది చుట్టుకొనె గంతునిమంలి
యలంచు నాత్మలోన .

పారంగ. ౨. ౧౫౫.

మర్నలము, వి. (మర్న + పాము) మనదిండి,
ఒక విధమగు పాము. (శ. ౮.)

మర్నలము = మర్నలము, గు. శ్రీ.
(మర్న) వలపు, మోహించు.

నీ, కోడెకొండను మర్చిపోని విభవ గిరి
రించి తిరిగిచూడొంట్ల సేమరక కూడు ...

ఉ. హరిశ్చ. ౪. ౧౮.

మద్య = మణువు. వి. చాటు, ఓలము.

ఉ. కీలలు నీతిహంది తమకించుచు రాక్షువు
మద్య సాచ్చివన్ ...

భా. రా. యు. ౧౪౪౦.

చ. వినురతనంపు తంగదపు పెన్నెలరాముని
మద్య సేరినన్ ...

అచ్చ. రా. యు. ౨౩౩.

మ. ... దివిజాల్ భంగించినన్ నైక్య లా,
తుదలై మున్ భృగువర్మిమద్య సోర
గెంతో కూర్చి వక్కాంతయెన్.

ఉ. రా. య. ౩౩౪.

మద్యనము, సం. వి. అ. న. ౧. రామట,
దస్తట. ౨. పరిశీలించుట, పరిశీలించుట,
౩. ఆలోచన, ౪. సలహా, ఉపదేశము, ౫.
తొలగించుట, తుడిచివేయుట, ౬. వివరిం
చుట, విప్పిచెప్పుట.

మద్యము, సం. వి. అ. పుం. ౧. ఆలోచన,
యోచన, ౨. సలహా, ఉపదేశము, ఆలోచన
చెప్పుట, ౩. తుమ్ములు గలిగించు మందు.

(విల్లిమన్నం)

మద్యనము, సం. వి. అ. న. సహనము, ఓర్పు.

మద్యము, సం. వి. అ. పుం. సహనము, ఓర్పు.

మద్య, సం. వి. (క. టి. కె.) సహనము గల
వాడు, ఓర్పు గలవాడు, సహించువాడు.

మద్యి లేము, సం. వి. (అ. ఆ. అ.) ౧. ఓర్పు
కోసంబడినది, సహించుబడినది, ౨. తమింపం
బడినది, మన్నింపబడినది.

వి. అ. న. సహనము, ఓర్పు.

మణు, వి. ౧. మద్యము, గట్టు.

౪. ఏమగున పట్టుకొననో, యేమిటికిం బెచ్చనో
యి బెక్కడిపాటో, యేమో యెఱుంగఁడు
మది వణ తామసి యనునదిదగ్గ తొలఁతఁ
దమఁ బొందుటయెన్ ...

ఉ. హరి. ౫. ౧౪౫.

(బ్రాత ప్రతిపా. వాదిగ్గ పా. 'మఱిమఱి'
వీరే పా.)

౨. అణము, భేదము.

మ. మఱి తే శయల వాసులన్ నుజులన్
మన్నింపుచే ప్రేదరీ ... భాగ. ౮. ౪౬౩.

౩. నైవేద్యము, దూఖము. (మా. మఱిగొను.)

జ: మఱిగొను.

మూలదలలు, వి. కౌ. (మూలది + లలు. బ. మఱ
దండ్రు.) ౧. తమ్ముని భార్య.

గీ. మూలదలి నానపది లోలమలీఁ జరించి ...

దశమ. ౧౧. ౧౩౪.

చ. మలీయు నవ్వంతకోకార్దనంబున మునిం
గిన తల్లిని మూదండ్రు నావ్యాసించి ...
భార. ఆది. ౪. ౨౧౩.

ఉ. తెమ్ము మరేండ్ర వీవలన లే దొకతప్పను
నీమూలద వీ, కోమ్మ నదాన్యధూరుమాను
గోరినఁ బెచ్చిలెఁ గాని ...

పారి. ౫. ౩౯.

౨. భార్యచెలియలు.

౩. మగనిచెలియలు.

నీ ... వారూపకులకు ... మూలద అం
చనఁగను మండ్రుత దనుకాలు ...

అం. భా. ౨. ౧౧౪.

(రెండు, మూడవభూత విదిరియ యెచానార
ణము.)

౪. తనకంటె చిన్న వగు మేనత్త మాతరు;
తనకంటె చిన్నవగు మేనమామ మాతరు.

(శ. ర.)

మూలది, వి. చెల్లెలి మగడు.

క. తెలియలు ముందియును ని, మృత నిర్మల
శ్రద్ధాగరమున నభివృద్ధి, ధులయొద్ద
సున్నా రాది ... భార. అది. ౮. ౨౧౪.

గీ. తనదు పాపప్రాప్త్యుపహితుడైన దగినయట్లు,
మతి మతి కళలకను సంపదలు తెలుసు,
మూలది విశేషగతిని కన్యానగరము, బాల
సోనరించె నన్ను చా జనవరండు ..

ఇంచు. ౬. ౩౬౨

౨. భార్య తమ్ముడు, పార్థలకుడు.

క. అని పలికి చాటుటమ్ములు, తనతన నినురు
టయ్యె గలగి ధైర్యము మానం, బును
నీటింబోడ బాటెను, బనసాయన నీమణుని
నదిచారు నగజ్, భార. ద్రో. ౧. ౩౬౩.

క. చాలిక పెంజుంగులయ్యెలు, వారితోడ
దని మూలది నది బ్రతుకలమై, గిరించె ...
భార. ౩. ౧౬౦, అను. ౧. ౧౮.

౩. మగని తమ్ముడు.

గీ. మధురైట భారాతి మూలది ర మృని నిర్మి
పనిగొంట నీరే బ్రాభవము గాన ...
అను. ౩. ౧౨౬.

ఉ. అంబుజగంధి యయ్యెడ మహాక్షల పత్తుల
కలచు కొన్ని పా, మాంబర రత్న ధూమగ
చయంబులు గూడని యమృతంబియున్,
తెంబడి నెక్కడగా రథము వేడుక నెక్కి
చిరత్న రత్న పీ, కంబుల నుండె ...

ఉ. రా. ౬. ౨౩౨.

౪. మేనత్త కొడుకు.

చ. కరతాదన పీడితు లైరి నీమణుం, దులు
నమరాపగా తనయతోడి రణంబునతోన్
దిశాధిపా, ధుల నలుమంగ జాలరు ...

భార. భిక్ష. ౨. ౬. భార. ద్రో. ౪. ౧౪౧.

౫. మేనమామ కొడుకు.

గీ. శ్రీమద్రామ గోస్తానాధిరామః ౭ తేజ
రిలైడు భర్తరాజనకుడు, రమ ముంది
గిరిప్రభయడు దండలు గావించి చేయం
గల విన్నపములు ... భాను. ౪. ౧౦.

౬. పరియాచకశ్రువాది, పరహస్త లాటటై
కల్పిత మైన వరుగు,

చ. మరది యటంచు బాక యని మాను
యటలరును నల్లఁ దెంచు నం, దలమను
నన్నిపాత్ర విడి ... దశా. ౨. ౩౬౬.

౭. మూలదలు.

మూలక, వి. పాలు విడిచిన యాడు మేకపిల్ల.

చ. కల వరచందనన్ ఫలము గర్భయనం
గలపత్త వంశయన్, దలుగక యమి
మేళగ గొన చానికె లిల్లలు తెండు గల్లు
న, మృతములు తెంజిం గలంబు మానుగ
దూడలు బాల్లు వాని కి, ప్రియమితి నెన్న
నెక్కిది బహుండు మున్నదిరెండం బుట్టఁ
గన్ ... కా. పంచ. ౫. ౧౧.

మూలక, వి. దాగు, కట్ట.

గీ. దొడ్లపట్టంబుల దొడ్లకు గట్టలెట్టెన నది
వేడ మూలక కర్ణపణులు ...
రామలి. ౩౪.

మూలము, వి. (√/మూలము) అనానము, తెలివి
తలు.

క. ఎఱు కని యెఱుగక నిన్నున్, మూలము
తెలిసిన దీని మూలము నన్నుం, గల
కలరా మునియింపును ...

భార. అర. ౧. ౩౨౭.

చ. మూలము గల్గించి మదమానములం
బాటలన్ని మెచ్చు బా, గలగొని ...

ఉ. హరి. ౪. ౮౩.

౨. విష్ణులి, పరామ.

డి. ... మరల, మూలపంచ యంగ విప్రుల
పరసయందు ... అం. భా. ౧. ౧౩౩.

మూగోను, అ. ౩. (మూ + గోను) వైష్ణవ
నందు.

చ. ఇది భగ వంతు నద్వైతము నింతకు నేరక
నభ్యుంజయింప, మది మూగోను యెట్టి
యెడ మానినట్టి భావ కాన కాది
లాభవన ... భార. ఉద్యో. ౧. ౩౪౮.

భా. కార్యకాండన సహితా ప్రకృత భూతా
నాశమై వస్త్వీకృతమై నభాయాను ..
నం. భార. ఉద్యో. ౨. ౪౦.

మూలపంచ, న. ౩. ౧. విష్ణునియ, తలంప
నందు.

క. ఎఱుంగుమి చీకటి నీకె, ద్వితీయంబు దలంప
నేమిత్తప్పు గలిగినక, మూలపంచ దయ
లాడు మి ట్లం, తలంప నీయంబు నీయం
దనదుర నీరల ...

భార. విరా. ౫. ౩౫౩.

క. రావనీరి యుండియును మది, యాచనీం
జొరడు నాకు పారికి నివటికా, లాభచర
ణమై ముక్తున, యే చింతంబులను
మూలపంచ నీయంబు రామిన్ ...

నా. ఉ. ౨. ౩౮.

గి. తపనీయాత్మల ప్రోక్షణం దనిరి రాగ
మాటల లాగగదా పొమ్మ, మూలపంచ
రమ్మ ... అచ్చ. రా. క్షిప్రం. ౫౪.

(మూలపంచ = మూలపంచ.)

ఉ. ... నీ, కాంధన మెల్లప్రాంతం దలంప
దగ నాత్మ మూలపంచ మింక గి, క్షిప్రం
భవం బొమ్మ భానుమత ...

భా. రా. యం. ౧౩౩౦.

(మూలపంచ = మూలపంచ.)

౨. మాను, విజయ.

గి. మూలపంచ స్వతంత్ర లై యల్ల మూల
నభయం, మూలపంచ బాంబు బయలై
పోయెట్టి, చేడియల ముక్తులందు కెట్టి
చెలవించిం, నేనె ముక్తులయితే
నేనలగి ... కవి. ౪. ౧౩౩.

గి. మూలపంచ స్వతంత్ర లై యల్ల మూల
నభయం, మూలపంచ బాంబు బయలై
పోయెట్టి, చేడియల ముక్తులందు కెట్టి
చెలవించిం, నేనె ముక్తులయితే
నేనలగి ... కవి. ౪. ౧౩౩.

అ. ౩. ప్రమాదము నొందు, పారపంచ.

క. నూలపంచ కాంతాంతము, లెఱుంగ
దుక్కురితుం దై యెవరు దననీనక,
మూలపంచ నీయంబు నైవంబు నైవంబు
కానించునది ముక్తులందు బాధిన్ ...

భార. ఉద్యో. ౨. ౪౦.

క. మానుమక క్షి జయింపంగ, రామిమహానిరు
లైవరణమాయలై, నీని ప్రయోగింపును
బల, హిమలయై మూలపంచ నీయంబు
మధిప ... విక్ర. ౨. ౩౮.

జ: మూలపంచ, మూలపంచ, మూలపంచ.

మూలపంచ, న. ౩. (మూలపంచ) ౧. మూల
పంచయేయు, విష్ణునియంబు.

ఉ. అంతకు నద్వైతంబు గదానాగనంబు
నిరాకృతాహిత, తద్వైతమూర్తిగోర్తిక
జయభ్యుదయం బయి భిష్మపాతనం,
క్రాంతమవ్యభిచారి నైవంబుగా మూ
లపంచ బుభుక్షునీని, క్రాంతి ముక్తు
మిందు విభవం గాంచి విభవం నూరదు
బంబుయన్ ... రాధు. ౪. ౧౩౩.

గి. పట్టి చెప్పుదు రతిప్రాణేశమంత్రమో
మూలపంచ మతి యవ్యంత్రకలన ..

చంద్రా. ౩. ౨౨.

గి. కందత్తు మూలపంచ యిందుని నిందించి
నలకాబు నానించి నలని మించి ...

కళా. ౧. ౩౩.

(ఇది అతిశయించి అని భావము.)

౨. భ్రాంతి నొందించు, భ్రమింపజేయు.

సీ. మగలతో నిద్రించు మనవల మఱివించి
మగలెయ్య లొనరింప మఱి దలంచు ...
నీలా. ౧. ౩౬.

మూపు, పి. (√/మఱియే) ౧. నిష్కృతి.

క. పదిఁ జూచి రతి నిజాంత, ద్వితీయం తెలివి
పఱుగా నిడి కాలో, చితవతకాంతర
ముల గుర, పతి గడువన నిష్కృతేమిపని
రాఁ బనిచెన్ .. తు. ౪౦. ౪. ౪౧౩.

గీ. తమకమును సిగ్గుఁ దమలోనఁ దడఁబడంగ,
మూపుఁ తెయ్యఱుఁ దమలోన మాఱు
మలయ ... విక్ర. ౧ ౧౨౩.

సీ. పిఱికికవలును గుఱి దప్పి చనుటయు
తెఱువును మఱియును గొఱియాయును ...

గీ. ... ఎయ్యెడఁ గఱుంగఁ దలఁచు ...
అచ్చ. రా. కాళ. ౪౫. ఆం. భా. ౧. ౧౩౩.

౨. పారవశ్యము, ఒడఁ తెలుంగుమి; మ క్తత.
సీ. మూపు మున్నటిలో మానఁబు లూటాడ
నిగియునుకొనిట తెరయుకారు ...
ఉ. హరి. ౫. ౩౩.

సీ. తనవదంబునఁ జేర దనుచు తెల్వలఁ
బోవుఁ తెలుగు ముట్ట దనుచుఁ తెందు
మూపు .. చంద్రి. ౧. ౨౫.

౩. భిక్షం దై తమతండ్రి మానవనిగ్
భిక్షించినన్ దమ్ము పం, రక్షింపం, దుడి
నింతయై మూపుతో రాజప్రమాదాకృతి,
ప్రక్షోరాజకమాజతో గుగిఁగో నాతో
పమం కాదెడిన్ భాగ. ౯. ౫౨౧.

౩. మూపు.
ద్వి. మనుజేంద్రతనయుఁ బామల పటు బలిసి,
మనివరుల్ దీనింప తెలిగి దప్పుల లలర,
తనరంగ విలుగులధ్వని చేసి నిలిచి ...
రం. రా. ఉ. ౧౪౬. పా. ౧౪. పం.

ద్వి. అశ్మశ్మశామండు సతనిమర్మముల,
పశ్చుఁ గిరించి యతనిమానుండు, మాత
లిసాగలపై మూపుతో నారంగ, నారేయ
విలుంగంక పలుకతో నేనె ...
రం. రా. ఉ. ౩౯. పా. ౫. పం.

౪. ప్రమాదము, పారపాటు.

సీ. ... లేరు విజిగనో మానుండు పడియెనో
యెమఱి యలకత గిరికి కరకు, నేయని
ముఱ పాత్యం తెండనో నీనాత్యం దైన
భృష్టద్యున్నుఁ దలఁచిఁ జంపె ...

భార. ద్రో. ౧. ౪౦.
ద్రో. రథః పర్యవత వ్యాస్య భను ర్వా కిర్య
తాన్యతం, ప్రమత్తో నా భవద్దోహో
యథా మృత్యుముఁ పయివాన్ ..
పం. భార. ద్రో. ౯. ౨.

౫. అజ్ఞానము.

ఉ. .. సీ. ప్రేమకు పప్పుచానుండుఁ గ్రించు
తనంబున గెల్గు నేనితన్, నామూపున్
నదొంపు మట నారకుఁ దైన మనంబులో
భవ, న్నామము చింతనేసిన ననంతముఖ
స్థితి నొందవండునీ. భాగ. ౯. ౧౧౬.

గీ. పగము గొలికినయాకును పలులు పిలువ,
పగ తెలుసగు నుత్తరముఁ బెట్టి పగము
మూపు, పగము నయి చింతచేగ ముగించు
నరిగ ... మనుచ. ౩. ౬౬.

౬. శ్రీ. ప్రమాదములు, పారపాటు.
క. నను మఱియెందుఁ బోయితి, గనుఁ
గొందిని బట్టువడితి దైతవ మిటు నీ, నినఁ
బోనిక్రమె యునుచును, దనవడిఁ బలుకు
గతిఁ గొంతదద నిశించెన్ ...
చారి. ఉ. ౩. ౧౨౯.

మూపులు. అ. శ్రీ. ౧. తెనుకటఁ దిరుగు; తెనుక
తెనుకగున.

ద్వి. ముఖం వెంటదలను మడివేందలమంబు,
జీవంగజై మెలగుట నింకికాదంబు ...

ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౧౨౯. పం.

గీ. ముఖం పెట్టుచు కరనిధి ముఖం,
కొంచుతో ... కళా. ౧. ౧౨౦.

౨. నికర్తిలు, నెమకతుకప్పు.

కా. ... చిక్రమకళాగలభక్తశ్రేయసి, సందా
నిద్రి గృతార్థం దై ముఖం నిచ్చన్
నెట్ల బంపింగగగన్ పాలి. ౫. ౪౮.

మణి¹, అవ్య. ౧. నిప్పుట, అనంతరము.

గీ. ఇప్పురంబున బ్రాహ్మణుల దింధనార్థ,
మేలి మున్న యాభ్యుదయం నెక్కి కాని,
తోన కన్దం దై మణి కానితోన లభి,
జీవుల దై వచ్చి జనులకుం దెప్పి నీని ..

భార. అది. ౨. ౧౯౩.

నీ. ఎవ్వరో యెఱుంగ నిట్టలీగించి మణి
కర మి మ్మణి కానికే నెలమి నగుచు.

భార. అను. ౧. ౩౫౧.

నీ. మణి కొండలి దెక్కి మాల్కొని నది
యెవయలకకాపాత్రు నంటి రాకె ...

మనుచు. ౧. ౩౩.

౨. పునరర్థము, నెడియు; ఇంకను.

(కొన్నియెడల సముచ్చయార్థముతో గూడి
యందును. నీనిద్విరుక్తరూపములు మణి
మణి, మణిమణి.)

క. ... నీదిబళంధరి యింకిట బట్టి నీకు
మీ, యనిమిషకాపాత్రములయనమి
మణి యెమివల్కినన్. నైచు. ౩. ౧౪౪.

క. విడువక మీగానము సాగ, నిడుటయు
మణి పాదుల దెనుట యొగ్గ ...

అను. ౫. ౫౮.

కా. కేనుగ్రాసము మావ్వు దోస మని గంట
కొందినక నర్థం మెం, కే నర్థం బతి నైన

నీమి మణియొక విధంగ యామంబులో,
నా నమ్మక మును లెల్ల విక్కిలియు నే
చాకొందురు ... కళా. ౧౦. ౩౯.

మ. భన మార్జితపురు వార్జితం బయకతద్రు
వ్యంబు చేరంబుచే, గొనపొగింపును వడ్డి
కానివలనక గూర్తుక మణిం గొంత ...

ప్రబోధ. ౪. ౩౩.

క. ఈ కేవలమ మణియు పొక్క దీపంబున
కెచ్చిన గొణియు ౫౫ వీనిం కేగొని ...

క. కా. ౪. ౬౩౩.

(ఈ శ్రిందివయోగమున లభ్యుచేయుక్త మై
కవ్యమవును.)

అ. మణియు పొక్కపాల మిరుగలం దెలి
కీయు, నీన దెలితి కంఠం దిగిది నైక,
నలిగి యెదుర్కలములం ద్రుంచి ..

భారా. అర. ౧. ౨౪౦.

(క. ర. పా. మరల ముద్రిపా.)

౩. నిశ్చయముగా.

క. నాకు మణి నీవు పలికి గు, కాకర యిట్టి
స్వయంక మహాస్థి హమనక ...

భార. అది. ౬. ౧౯౩.

నీ. అతివయోనము గాంచి యిద్రియస్థి నున్న
యది గాత్ర మణి రాజవాంసమలము ...

కవిరా. ౩. ౯౩.

౪. ఇదిగాక,

చ. జననక సర్వధర్మపుణ సర్వజగత్పరీతర్రక
క్రమం, బును మణి సర్వరంకములం
బుట్టినయార్థము నిక నిష్క్రమం, బనవు
యెఱుంగు దున్నతగుణార్థమందపున్ భర
తాన్వయోవలంబుండపు నిక ...

భార. అది. ౪. ౨౧౯.

గీ. తాకు గర్భభరానవ్యంబుకతనం, కేయం
కాతకు మణి కేల చెప్ప నేల ...

కా. ౪. ౨౧౯. కళా. ౩. ౫౩.

౫. తదవ, పర్యాయము.

(ఈ యర్థమున నేకాంశకవృత్తార్థకముగానే ప్రయోగముల గవలయుచున్నది.)

౪. అంగన యొక్కొకమఱి యు, వ్రుంగమఱి వ్రుంగమఱిగో నొత్తగిలన్ ...

కా. ర. ఆంధ్ర.

ఉ. కర్ణ మెవర్లు బ్రహ్మ యన కత్కొప్పఁ
లెంతు జనార్దనుడు కా, భర్తఁ దనంగఁ
గ్రమ్మఁజగఁ బారణ నేయుడు విజృంభు
నై, సర్వకరల సొక్కమఱి సొక్కును
సొందుడు శేవలంబు తో, భర్తకథూచనీ
కృతరథాంగ నిమం గొనియాడ నేర్తునే.
పారి. ౩. ఆది. ఆ. మ. ౪. ౫. ఆది. ఆ.
పా. ర. పం.

౬. అట్లుకొనిచో, పక్షాంతరమున.

ఉ. చావపు లైన నేలు మఱి వైత్యకము
హమ లైన నేలు ...

భా. గ. ౧౦. ఉ. ౧౫.

౭. పూర్వోత్తరకావ్యార్థములకుఁ గల భేద
మను చెల్లును.

౪. మూచికఁ దలఁపఁగ నగు, కలుగనిచాఁ
చెల్లపాటు నెలఁగింప నగున్, మఱి
యెఱిగి యెఱుంగ నొల్లని, కఱిం చెలు
వంగఁ గవలగర్భని భవతు ...

భా. ర. ఆది. ౪. ౩౦.

౪. వర్గత్రయపరత మహా, స్వర్గత్రయమధ్య
మాధ్యమభూతా, మధ్యధియు నొల్ల
మఱి యవ, వర్గమఱి నేనె ల్పెఱిగి చాచి
భవతున్ ...

అను. ఆ. ౮. ఆ.

౮. మగలమరల, పలుమాటలు.

౪. నేనెప్పుడును మై యతి, పానాన
కృత్యములు మాన్ప సమర్థుడై,

యూహాపూరితవిభారస, మామితగతిఁ దల్లి
నుతుని మఱి బోధించున్ ...

కా. ర. ఆంధ్ర.

౪. అన్యము, నేలు.

ఉ. మామితమంత్రిఁ బోల మఱి మంత్రిలు
లేరు వసుంధరార్థులిన్ ...

అను. ౧. ఆర.

౪. ... ప్రాణుల జొక్కరాణుల బలి
మంత్రించి వృద్ధిచున్నానృపకలు లొప్ప
నక్కందుకంటి కాఁట నేనీ చానియింటింటి
మఱియొకరాణులను నేనీ ...

భా. ర. ఆది. ౫. ఆంధ్ర.

౪. మిఠిటి భాగవతులుం, భావనలంగఁ
తేయ లేని మఱి గతి యేనీ, మావంఠిచారి
లేక .

అను. ౬. ౫౫.

౧౦. అట్లు, ఆనిధమున.

౪. అతమత్రుల తేరు గదా, నాకులు మఱి
కాక కలిగినన్ భగఁ దిగ్ధ, గ్రాతికి నీచా
తికిఁ గల, యాత్రిత్ర గలదె యెఱుంగ
కీల్ల లంటిన్ ...

అను. ౫. ౪. ఆ.

౧౧. కొన్నియెడల నర్థవిశేషము లేకయే
కావ్యాలంకారముగాఁ బ్రయోగింపఁబడును.

౪. నుతలవృత్తింబు లగుమాకులు నూటిటి
కంటె సొక్కన్, త్రుక్కు పది నేలు ...

భా. ర. ఆది. ౪. ౩౩.

౬. మఱి జరామతినికై మధుర డిందుటఁజేసి
పరవర్తనర్థమో బలిమిఁ గొనఁగ ...

పారి. ౧. ౧౩. భా. ర. ఆది. ౩. ౧౫.

మూలము = ముట్టి, వి. కలవృత్తును, ముట్టికట్టు.

౪. తాతయఁ దండ్రియు నగ్గ, ప్రాతయను
చాను భవనభామరకృతిని, ర్మాతలు
స్థిలమౌచి, భాగ్యతునిఁ దివరద బోల
గలరే నుకల్పరే ...

అను. భా. ౧. ఆంధ్ర.

మణిగ, వి. (క. మరగ.) జాదిప్ప, పులుసు
మన్ననవి కండుట కివయోగించుతాతితోఁ
జేసినపాత్రము.

(కోడ్లపెలకలె బలపుతాతితోఁ జేసిన
పాత్రము. క. ర.)

మణిన్మణి = మణిమణి, అత్య. అత్యంతము,
విక్రియి.

ఉ. రాజకుమారశీఖరుడు ... ప్రత్యహము
స్థరింపుచుండెను, లేడకాక్షి గెంతయు
మణిన్మణి నెమ్మదిలోన నెన్నచున్ ...
ఇందు. అ. అగరి.

క. సరియొ కడ బిలుగుబరపునఁ, దరణిడడక
మంద మగుట తరువాత్ మహిన్, మణి విష్ణు
బింగుకుచకచ, భరమునఁ జెలి చాళి
యంటు ప్రాధిమ్యె కదా ...
మకుండ. అ. 24.

మణిమణి = మణిన్మణి, అత్య. రి, మణియు
మణియు, పానపున్యముగ. (క. ర.)

అ. అత్యంతము.

క. ... ప్రాణముకన్నను, మానం బధికం
బటంచు మణిమణి సభ్యు ల్కానాథ పల్క-
విననే ... భట్టా. ౫. అ. (క. ర.)

మణు¹, విణ. (వృత్తి గంధుల బూర్వపద మగు
మాణుశబ్దమునకు వికల్పముగా ఆదేశమై వచ్చు
రూపము.) రి. అన్యము, నేమొకటి.

గీ. . గంధపక్షువులు గొప్పట్టివాఁడు, వినుచు
మణుపుట్టువునఁ జొందుతనము నొందు ...
భార. ఆను. ౪. అ. 22.

గీ. అతని మణుమీన మైన నీప్రతిద దప్పు,
మంద వరయింపవచ్చు నీ కిందకనిధి ...
కళా. 2. ౫2.

అ. ప్రతి, బదులు.

క. అవి పలుకుచున్న వృషసం, దననకు మణు
మాట యాక. భార. అది. 2. 22.

గీ. ... ర మృనుచును గడకలె లింగ, మణు
మాట లాడెదో మణి మాడకుండునో
చనుగవఁ గప్పుకొ నాలు వనుచు ...

భాగ. ౮. 220.

వి. (వృత్తియందు దుత్తరపద మగుమాణుశబ్ద
మునకు వికల్పముగా ఆదేశమై వచ్చు
రూపము.) తడవ, పర్యాయము.

(చూ. పలుపణు, నేమణు.)

జ. మణుగుడ్డు, మణుమాట, మణుప్రాంత,

మణు², విణ. (వృత్తియందు భూర్వపద మైన
మరుశబ్దమునకు వికల్పముగా ఆదేశమై వచ్చు
రూపము.)

అనంతరము, సిన్యటిది. (చూ. మణు లాడు.)

జ. మణునాడు, మణుమేను.

మణు³, వి. వత్రియందు భూర్వపద మైనమణుగి
శబ్దమునకు వికల్పముగా ఆదేశ మగురూపము.
(చూ. మణుపడు.)

మణుంగిడు, గం. క్రి. (మణుంగి + ఇడు)
చాచు, గోపనముచేయు.

క. కొంత మణుంగిడక కలిగిన, యంతయు
నిక్కముగఁ జెప్పుఁ డనుటయు వారలో.
కళా. 2. ౧20.

మణులగు = మణువు. అ. క్రి. (క. మత్తై)
చాటగు, తిలోకీతమగు, చాచు. (క. ర.)

ద్వి. బిలుగుబరపున విట్టిబలుమన్నున్,
మణులగుగవయములు మణియొ నేడులను,

ద్వి. హరిశ్చ. పూ. 200. పం.
మధురగ కిరగడ. మధువునకొ పరు వని
దిరుగుమెఁ గురిమెంఱబొడ గురు వని
మణులగుచు .. ప్రబంధ. అ. 23.

అ. (క. ఎ.లుగు) సిస్ట్రీ, మొ. పలసలకాని.
(వ్యక్త.) నూనె మురిగినది.

3. పంకావించు, మిక్కిలి దుఃఖించు.

సీ. ఇట్టేని కక్కట యిట్టిది నీనెనే మాయ
వైవం బని మణుంగువారు.

భార. విరా. అ. ౧౪౬.

ద్వి. అట్నుండి గోపించి యాధర్వశిల, మణుంగు
గురు శవించుచే ముచిత్రే తొల్లి ...

రం. రా. య. ౩౭౩. పా. ౨౩. పం.

క. అణువదిచే లబ్ధింబులు, నెలయగ మని
నుకులం గననినెవ్వగతేన, మణుంగుచు
జర నేనం గ్రీ, క్రి.అయగం దచిత్రే దప్పి
నుకుల విప్లవ గంటిక ...

భా. రా. బాల. ౧౨౫. క. పం. ౫. ౫౮౦.

వి. ౧. బాటు, వ్యవధానము.

చ. అనికయుం ట్టుపుట్టుచుమెండుగు మణుంగు
గయ యెన్నికేసి, నైవ. ల. ౧౩౧.

క. అదనిధి యనుకెరమణుంగ గటు, నెడలి
నిలిచినట్టియాట నెలదయపోలెన ...

ప్రభా. ౧. ౫౩.

ద్వి. ఇరిక్లిగ్గ నుమ్మయెడలను దలుపు, మణుంగు
నన బన్నాక్షమాటున ...

పండితా. సీమ. ౪౪. పా. అం. భా. ౧. ౩౬.

అ. దాచుటకము.

ఉ. వట్టిమణుంగు వెట్టి నుదకుం బని లేదు ...

ప్రభా. ౩. ౩౩.

ఉ. ... ఓ, పామలకాంగి యింక మణుంగ
గంటిక న మొక్కమాట పల్కెదన్,
గాముడు పాపి గాంగం గలకాలము
నూడి నుభిత్ర వింతుగన్ ..

కవిరా. ౫. ౧౫౦.

3. చాటుకపులు తిలచుగాఁ బ్రయోగింపని
మాణుమాటమాట, అప్రతికము.

(కవిత్వోదములలో నొకటి.)

సీ. .. తనవ, యన ప్రాణమాలికలను నంది
యను నేమణువులు మణుంగులు వర్ణపద
మలును . ప్రబంధ. ౧౩.

ర. మిమ; నెమను, పావ.

మ. తమలోన నృధురాత్రురాగవలు తోవర్ణం
బంది క్రికాకమా, స్తిమహాదేవుడు జంగ
మోక్కరివిధూతిక భక్త్యులం గూడి
న, చ్చి మడియవర్ణం దీర్చి యాత్మనగరీసి
మోవకంబు, తే, ద్వి మణుంగ గొక్కటి
పెట్టి పోయె విక నేరీతిం గనుం
గొందుమో .. కాళ. ౪. ౧౦౯.

జ. మణుంగిడు, మణుంగులతోచ్చు, మణుంగుడు,
మణుంగునొడ్డి, మణుంగునకుడు, మణుంగు
పెట్టు, మణుంగుపెరడు, మణుంగునెట్టు,
మణుంగువ, నలుపడు, మణుంగెట్టు, మణుంగు.

మణుంగుడు. వి. (√మణుంగు) కావము,

గీ. కాళ మణుంగు, దుడుకు నెగ నెగ్గ
కాగం నెగ్గిందుం దావ, మునకు
నామ. లై అం. భా. ౧. ౪౬.

మణుంగులతోచ్చు, స. క్రి. (మణుంగు+నొచ్చు)
కరిణముపొందు.

సీ. నెగ కుల్కి మణుంగులతోచ్చినవచ్చుర
విజలగురణి మల్లెలతోడిబడలు మెలయ.

అమ. అ. ౫౮.

ద్వి. మణుంగులతోచ్చినవాని మడిలోన గరూణ,
నెలయం ప్రోచుట నాన నియమప్రకంబు.

ద్వి. మిక్కి, ఉ. ౨౪౬౧.

మణుంగునొడ్డి. వి. (మణుంగు+నొడ్డి) మలవి
పక్షనస్థానము. (క. ర.)

మణుంగునకుడు. అ. క్రి. (√మణుంగు) దాని,
చాటుని, తిలపి-తమగు.

చ. ... అయటవిండు పెట్టె నెలది యిట్టి
కళంబులు మాచితనవృధావక్తవే జన్నం

కోయి యని యర్పించిన పూరంబులి తన
వల్లెగుం కోయి మణుంగువడి యుండె ...

కా. ౩. ౫. ౩౦.

నీ. ఒరుడలగా వచ్చి యొగి మణుంగువడంగె
తెని నిల్లు గట్టుక పెప్పిరని ...

వి. ౩. ౫. ౪౦.

వ. ... ఒండొంటికిన్ చేరెంబలు వాటి
వచ్చించి తప్పించుకొనదుప్పులు ఖరజ
రజళ్ళటల సెనక మెడంగు మనమనకల
మణుంగువడియొందు గండోపంబులను.
మనచి ౪. ౩౬.

మణుంగు (వె) పెట్టు = మణుంగు పెట్టు. న. శ్రీ.
(√మణుంగు) వాచు, గొవనము చేయు,
కప్పిపుచ్చు.

ఉ. ... ఏరికి పెట్టు దోచిన గుహించుట
గాని నిజంబు చెప్పక, సేర మణుంగు
పెట్టి ధరదీపర .. క. ౪. ౩. ౧౯౬.

ద్వి. మణుంగు పెట్టుక చెప్పూ నీతి నిట్టి
సెగు లింతయును నేమి గొవన వచ్చె.
ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౨౦౩ పం.

నీ. మణుంగు పెట్టుక దెంత మెటిగించుక వడి
గొబ్బువలె బయ్యెడకొంగు పడల .
వి. ౩. ౧. ౧౩౬.

మణుంగు పెట్టుడు. వి. (√మణుంగు) మణుంగు
వొడ్డి. (౪. ౪.)

మణుంగువ, వి. (√మణుంగు) గుంకొవము.
తరువోజ. మానితలంబు దభిమన్యండు పోర,
మడివినప్పుడు నిట్టి మణుంగువ వాళ్ళు,
యూనడు ... భార. శ్రీ. ౨. ౧౦౨.
గీ. అనిత ధర్మజాఁ డిట్లను నర్దురాత్ముఁ,
బాలియఁ జేయుట వగదు మధులఁ
డలంచి, వాని నొకతప్పునకు నైచకలకె

యొని, శేయమనీషికి మణుంగువ గేజుఁ
జనునె ... భార. ఆర. ౬. ౨౪౨.

౪. మండల మండల వాల్చిన, ఖండితలితం
మలంబు ద్రుటిక కావనములన్, వండమల
కుండమలను గ, మండలకలమలం
కాచి మణుంగు దోచున్ ...

ఉ. హరి. ౪. ౩౫.

మణుంగు పెట్టు. వి. (మణు = ప్రతి + గుణ)
గుణివాఁడు గునిది.

నీ. వాచ్చుచిన్నవలెను లీలలుపరకుసా
వనుం దొకమణుంగు పెట్టుకొచ్చులందు ...
క. ౪. ౪. ౪౩.

వ. ... మణుంగు పెట్టుక, ధ్వని గాడి
యంగుననుకుఁ బ్రేవ్యక నొందియు దిద్ది
యెలఁచి ... ఆము. ౫. ౫౩.

నీ. మణుంగు వాఁగ వసుంఁ గుబ్బవాసుంబు.
ఆం. భా. ౨. ౧౨౩.

మణుంగు (వె) పెట్టు. వి. భూపరిమాణిశేషము,
ఒకవిధ మగుభూమిశీలత.

వ. .. రుద్రేశ్వర శ్రీమహాదేవరం బ్రతిష్ఠ నేసి
నిచెక్కావకు పెట్టినది నీరుగేల మణుంగురు
౧ పెలిగేను ... క. ౪. ౪. ౯౩౩.

వ. (కా (ంబ) కల్పాణశీలవదేవర ఆర్పు (వల)
మదుపదలకు ౫౩ ఎట్టుంబెలుపుచెనక నీరు
గేల మణుంగురుల ౪ ...

క. ౪. ౪. ౩౦౪.

వ. ... శ్రీమహాదేవరంబు మండలేశ్వరమండరాజు
శ్రీశీలవదేవరకు (పై) వచ్చానమగా
వా (౦) దిండవాయవ్యమనం దన కట్టిం
చిన మల్లకముద్రముదనక నిచ్చిననీరు గేల
మరురు ఒక్కటి ...

క. ౪. ౪. ౬౦౫.

వ. .. అంకితార్థ శ్రీ అనంతగోపినాథ
దేవరకు అమావాస్యోదయపులకు అంకి

తెల్ల అంగగడతెలుపు వెనకను నీళ్లు
మట్టురు. గి. స. జి. లోపి తెల్ల కాగనము.
౧౨౪౨.

మణునాడు. వి. టి. (మణున + నాడు)

మణునాడినయ, పరదినయ.

మ. మణునాడు దంధకవృష్టితో జయదుపామం
తాగజీన గం, తెలుగా పాత్య
రామం దుద్ధవుడు పోర్తిట్టుండు లో నైన
కొం, ద అమాత్యుల్ దను బాటరా ..

ఉ. హరి. ఆ. ౮౪.

గీ. అనిన విని యొల్లవారును నధికహస్త,
మెడగ నవ్వుంత మణునాడ యేగు
తెంపె, భాగవుం డమ్మనిద్రులు పరమ
భక్తి, వర్మ లిచ్చిరి హోత్రవాహనుడు
గనియె ... భార. ఉద్యో. ౪. ౨౩.

రం. రా. అర. ౧౯౨, పా. ౧౨. పం.

మణుప(వ)డు. ఆ. క్రి. (మణుంగు + పడు)

చాటత్, లిపోహితమగు. కాంగు.

క. తలమి హరి హుము విగయ, తెలి
గనినన తెగడి వినుతనికరము తెడ నై,
తెలుగుపడు నొరుగు వడంగును, మణు
పడు తెడు మజియే బొరలు మరలం
జెరలున్.

భాగ. ౧౦. పూ. ౧౫౬౪.

క. విడిగడుపునైకమున నొక, యడుగే
నిడ లేకయన్నయభాధిపతిం, బుడమి
బడత్రోచి నై మణు, పడ శవములపట్ట
శేర్చి పరిజన పరిగణ. కవిక. ఆ. ౧౨౧.

క. సోమాన్యప్రదీపతం, ధీమయం చేతో
విశేష మెడగం చెడగం, గా మెయలుట
గనుగొని నీ, గ మణువడుమాడ్కి
గుంక వర్మం దంతక.

భార. భీష్మ. ౧. ౨౯౯.

ద్వి. ఇల వణువడ నిగ్గులకభక్తి, తల
యెత్తువడువున కా దల యెత్తు.

బగ. పు. ౧. ౪౧౬ పం. భార. ఉద్యో.
౪. ౩౩౨.

మణుపే(పె)ట్టు. గ. క్రి. (మణుంగు + పెట్టు)

౧. కాచు, మణుంగుపణుచు.

వ. .. మరుం దొనర్చ గలతోలలకం
నివుతకమకపు మంగలిపాఞలు నిడించు
క్రొవ్యాడితూపుల యావున నొండొరువుల
మణుపెట్టి చూచునెలగోలుచూపుల ...

పారి. ఆ. ౫౧.

గీ. వానిం నొల్లరు వశమైనపనినైన మణు
పెట్టి నొల్లరు మర్మమన.

కవిక. టి. ౧౦౩.

వ. .. గోపాలాద్విత్వద్రవంబులక వృణు
పెట్టం దలంచి వారల కభిముఖు నై
పొందునందను లి ట్లనిరి.

భార. విరా. ౧. ౧౩౩.

చ. అనయము రాగ మెప్పు సహజానన
చంద్రకటాక్షపంక్తి ప, ర్వివనఘోక
గగ్గ మనక్రీ మణుపెట్టు. ఆము. ౫. ౧౫.

ఆ. వంచించు, మెగుపుచ్చు, మిడుపెట్టు.

గీ. అరగంటిచూపున నలగరిసిని జాచు మణు
పెట్టు చూపున మరలి చూచు.

కవిరా. ఆ. ౧౩.

గీ. మణుపెట్టి చుడదొయి మదపాంగములు
మామం దన నవ్వెభుం జాపులనయ
దల్పు. నైమ. ౩. ౧౯౧.

చ. తలలపున వాగునింగి నెది తా నది నిక్క
ముగా దలంచి మిం, యల రులకించు
మెలిపయి పోడిన కెంపులు గట్టిపుచ్చె
నె, చెప్పి మణుపెట్టగా దలంచి ...

రాక. చ. ౩. ౧౦౦.

క. తుమ్మదవలె నున్నది యిటు, రమ్మని
నెఱిగింప నుంది బ్రతునిలె దెరువీ, కమ్మ
నిలె వలగలు వది, క్రమ్మలు ములులెట్టు
గుట్టు కన రావందక. విజ. ౨. ౧౪౩.

మహామూట, వి. (మూట + మూట) ప్రతి
వచనము.

సీ. మూటమూట వనగను ములుమూట నన
గను బదులు మూటన బ్రతివాళ్ళ మొప్పు.
అం. భా. ౧. ౧౧౪.

మూటమేను, వి. (మూట + మేను) పర
జన్మము, ఉత్తర జన్మము.

చ. పనివడి నేవ నేని పరిపాకము వొందక
యెవ్వఁడైన జ, చ్చిన మూటమేన నైన
వది నీధి వహించు. భాగ. ౧. ౧౦౦.

మూటమోత, వి. (మూట + మోత) ప్రతి
ధ్వని.

గీ. ... ప్రతిధ్వని మూటమోత యనఁ దగు
భవ. అం. భా. ౧. ౧౨౨

మూటవ, వి. (మూట + వ) వంద, (మా
ములువకందు.)

విజ. మూగ.

గీ. కరలి కలిలెనె చుట్టులు ములువమాపు,
పరిమళము చూచె గరి తుమ్మ-పల్లలంబు.
పొందు, క. ౨౧.

జ : ములువకందు.

మూటవకందు, వి. (మూట + కందు)
అగస్త్యుడు.

అ. ములువకందుకొగి లెఱవాయమెకమున్ను,
యెంత కరిగి యెంతనిచ్చే విండ్ల, గ క్రమములు
చూపుగములును దద్దయు, గొంచు వంతఁ
బనిరి పంచవటికి. అచ్చ రా. అర. ౩.

మూటపు = మూటపు. అ. ౧. చాటుని, తిర
చితమును.

చ. మూట తంతికంపమును వీడనిద్రదయ
మూట నేయఁగా, మూటగమి యేపులేమి
పరియెడైదు చొక్కలతోలు ముందుగా,
ములుపుమొగంబు నోరయను మూటగ
తెప్పల గప్పుచున్నాయె, మూట
నవాగ్రంగరి బ్రతికెనులె యలరించె
ధూనిధుక. కవిక. ౩. ౨౨౧.

వి. ౧. చాటు, ఓలము; అర్థ.

గీ. అంధకారంబునంచును నాఁగిపోదు, వీచ
లేజంబునందును దిగిరాదు, ఎట్టిరము
నైన గన్పించు నెదురు లేక, చాటుతర
మైనయట్టి విచారదృష్టి. ...
చాన్కి. ౧. ౧౩౦.

క. మూట మూట యడిగడ ను, మూట
గింపఁగ వలయు నొకటి యీ వెక్కడ
వీ, కొఱమాలినగొల్లతనము, మూటను
విహరించె దిట్లు మహి వాల్మీచ్చి. ...
చరి. భా. ౩. ౨౩౪.

క. విజిగి నికాటులు చావలు, మూటను
కేసరఁ జూచి వనమునఁ గోపం, మూట
కడ నుపార్వ్యుడు వడి, మూట వాన
రలయిడఁడ ముదిరితింబు. ...
భా. రా. య. ౧౫౦.

చ. ... మొదలం గదనంబునకుం తెచ్చుకొన్న
మహాచలకృంగారులు బలఁడిం ఒడురగా
జాలంబులకు మునుపుగా నొడ్ల వాయను ...
భా. రా. య. ౧౫౪.

అ. కవనము.

గీ. మూటములతో నెవ్వార లేను లేని, తలె
వనానెఱుకాలి వాతనయెఱ గాచి, కొనఁ

గడంగర సింగారమునకు గాక, మణువు
లను నైదువులు మిగిల మానమునకె.

భార. క్రో. ఆ. ౨౬౨.

ఆ. అతనివారలకె గొంద యుదంబుల గొందఁబుల
మణువులగొంద తేచి నులి రవులు ...

మార్క. ౮. ౧౦౩.

చ. మణువులు సింఠుచుం లెలువ మర్మము
బాడ్పురు నోరె నైదువు, ల్విలుచురు
గేలువోయి విదలించుచు ...

భా. రా. ఆర. ౨. ౧౯౩.

జ : మణువుగొను, మణువుసొచ్చు, మణువెట్టు.

మణువుగొను. (అ. క్రి. (మణువుగొను సొచ్చు
మున) వాఁగుగొను, మణుంగునకు.

క. ప్రసయన పుత్రులకుఁ దట వెను, కొన
గురపతి వలనె మణువుగొన నవాని హరిం,
గని ధౌండు శరణు గానక, చనియె
మహాదేవ నీవ శరణమభావితన్ ..

మ. సం. ౧౦. ౪౩౮.

మణువుసొచ్చు = మణుంగువొచ్చు. స. క్రి.
శరణుబొందు.

ఆ. అనుజఁ జాలి కప్పమునుజాలఁ గూడి నా,
పనుపు నేయటండఁ జనున నీకు, ననుచు
నుదరి పలుక విని హిడింబయల గడు,
వెలచి భీమనీమణువు సొచ్చె ...

భార. ఆది. ౬. ౨౦౧.

క. ఆరభవనవంబులు న, బాధరణములు
దెరలి మరలి వడిఁ బులుచుయ్యం, గౌరవ
బలి మెల్లను రూ, కూరుడు గాంగేయు
మణువు సొచ్చె వికలమై ...

భార. భీష్మ. ౨. ౨౯౪.

మణువెట్టు = మణుంగువెట్టు.

గీ. ... మణువెట్టె ననఁ వగన, మణుంగువెట్టె
ననుట ... అం. భా. ౩. ౧౩౫.

మణుగు, విణ. పో. అనా. అనంతరము,
తరువాతిది.

క. నిను ప్రద్యుమ్నుని దక్కన్, మనయన
నే నొరు నరియమాట విడువు మా,
ఘనుఁ డొల్లభస్సుఁ డెందుడు, మనవిజళిఁ
దనువు వేల్చి మణుఁ డిమెనన్ ...

ప్రభా. ౩. ౧౦౨.

క. అటెంకె గరటవిధుఁ డొక, శోటర గర్భ
మన నణగిశొని యుండుట నా, తే
టొడవ దయ్యె వానికి, వాఁటికి నది పోయె
మణుంగునాఁ దందయనన్ ...

తేం. పంచ. ౩. ౯.

క. ఈరితిఁ ౭దకయింటికె, తేరంజని మణు
సవాండు చీకటి తేజే, రాచాకళ రాచాఁ
గల, యారజనీవేళ విరహ మగ్గల
మయ్యెన్ ... హంప. ౫. ౧౯౮.

జ : మణువాఁడు, మణుసంజ.

మణుగుండె. వి. (మణుంగుసంజ) పొందుంగుండె.

గీ. ఒకటివిఁ దొలుంజ యున్నేమమునఁ
బొందు నుదయించు మణుంగుంజ యొందునీవి.

కాశి. ౧. ౧౨౯.

(మణుంగుంజ. క. రం. పా)

మట్టి = ముట్టి. వి. వటవృక్షము.

గీ. ఆద్రంకమహాగ మునుమట్టిశొమ్మను గట్టిన
వ్రేలడిమట్టి యెక్కి ... విక్ర. ౨. ౪౪.
క. మట్టిపండులదవు గలమదమల తెడంగు
పడి ..

అను. ౬. ౯౮. అం. భా. ౨. ౪౪.

మత్తెర. వి. (క. మత్తె = చిచ్చి, బుద్ధిహీనత)
మూర్ఖతాంబు, అనివశని.

ఉ. మత్తెరవోలె మాపడుచు మార్కసలన్ జలి
కింపఁ బూని నీ, కెల్లతనాలు మాన నని
వేడ్క ని టొడంగ నిండునుండి తాఁ,

జిల్లం న గోపగించుకొని చెప్పడం చేయడం లేదనిపించు మీ, వెళ్లయగారు మంచిగురువే దొరికెన బడు తెట్లు చెప్పినో ... వెజ. ర. ౧౨.

మల. ది. (క. మలె. త. మలె.) పర్వతము, కొండ.

నీ, కూరగాడుపయ్యవ దోహదమున మై మలమల యన్తికొనుచును బడయ ..

మ. ౩. ౨౩. ౧౨౨.

ప్రాతప్రతిపా. దోహదమున మన్యభక్త బయంతికా. అని (ప్రాతప్రతిపా.)

క. పులి మల డిగి యూర్జిత్ న, తులయరా జనము మాన్యుకొన బనిచి గవిన్, నెల కొన నురియలు గొని వని, పాలియునొ యూరఁ గుయిరేగి పాడుచునొ చెల్లమా. అము. ౩. ౪౩౩. నీలా. ౧. ౧౧౯.

జ: మలగొంగ, మలబావి, మలచాయ, మల ద్రిమ్మరి, మలమక్కి, మలయమ్మ, మల తమ్మ, మలహజారత్తుతోడు.

మలక¹, దిం: (√/మలఁగి.) వంకరమైవది.

క. అనీకటి వెవడగిలిన, ప్రానీదికనుండి గంతుఁ బరువున రవి భ, ర్మావలము మలకత్రోవను, తేవనియెం గాక నిలిచి విలుగక యున్నే ...

భాగ. ౧౦. పూ. ౧౨౩.

చ. మలకలు మాప్రచారములు మామఖమల్ వివవచ్చి పూరమల్, ఖలులము దోవ జాతులము గర్వల మే మొకమంచివారమే, నళినడకాడు ..

భాగ. ౧౦. పూ. ౨౯౧.

ది. ౧. చుట్టు, వలయము.

నీ, తనమేమ మలక లై తనరారి నిగిడిన య మన యంతయుఁ దన్మయత్వ మొంద ...

మ. ౩. ౨౩. ౧౨౧.

నీ. వయమానికత్త వివలతోడఁ బడగలు ప్రూల్పు తేజేత్తి మలకపామ్మ ...

ఉ. చారి. ౨. ౧౪౪.

చ. ... పూవతతే త్రాటిమలకల నిర్దురా బుల్లెల్, గిరిగొని మొదడనుండి దిగఁగిన్నర కలి పయోధిఁ ద్రచ్చున, త్రవీ భవరాజు చుట్టినిధంబున నున్నది చూడు మిగిరిన్. కాశీ. ౫. ౨౦౪. వరాహ. ౧౧. ౧౧.

౨. మెలిక.

క. పామవడఁ జొచ్చు గుంపులు, నీయును మలకలఁ జూచి చించును గోన, వ్యాయామగతుల వలయము, లై యుండన్ దిరిగి కలఁచు వరిసైన్యంబున్.

భాగ. ౧౧. ౨౨౯.

గీ. ప్రకటభవేత్తి పుష్టిమార్గములు డిగ్గి, మలక లై పాటు నిర్ధారమలలంబు, పావత్రత్రాడు పెనఁగొన్న భావ మొంద, మగవ నీ కింపు బుట్టించు మందరాద్రి. వై. ౫. ౨౩.

క. తామరసశేత్ర వీమల, తో మొనసి జయంప లేక త్రొక్కటమున గెం, తో మలకలఁ బడి ప్రుక్కుచు తేముల కప్పులులు గ్రాగి తేనెనునుండెన్ ... రసక. ౨. ౧౦౯.

౩. చిత్తు.

ద్వి. ఇటువలెఁ తెలరేగి యెవ్వరి నిట్టు, మటు మాయవిధి పట్టి మలకలఁ దెట్టు ...

ద్వి. హరిశ్చ. పూ. ౧౩౦౯. పం.

ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౩౩౨. పం.

ర. ఏలులు మొదలగునవి ప్రక్కకుఁ దిరిగిన మలత్తు.

నీ. బలహాహితుల మించుమలకల భువనామ కంబులు మాత నూలంబు లెత్తు ...

వసు. ౧. ౨౨౨.

౫. కపటపునదక, కుటిలప్రపర్తనము.
ద్వి. మగలకపోయె నమృతకలకపనీ ...
ద్వి. హరిశ్చ. య. ర౦౦. పం.
ద్వి. ఉపతాపజ్వలంబు బునిదలదృష్టు, మలీయం
నైకకనులు మలకలమొట్టు ...
పండిత. పురా ౧౧౬. పం.

జ: మలక పెలుపు, మలగొను.

మలకరి, వి. పరిమాణిశేషము.
(యా. మలకపుట్టి. వలకకూము.)

జ మలకకూము, మలకపుట్టి.

మలకకూము, వి. (మలకరి + కూము) పది
కుంచముల పరిమాణము గలమానవిశేషము.
(శ. ర.)

మలకపుట్టి. వి. (మలకరి + పుట్టి) ఇమ్మలు
కుంచములొలది గలమానవిశేషము.
(వ్యవ.) అతని శీటల ముప్పదిమలకపుట్ట
భాగ్యము పండును.

మలక మెలుపు. వి. (మలకరి + మెలుపు)
భవరాజు మన మెలుపు. (శ. ర.)

మలగ, వి. (మలగ) ఎల్లమె గంతతోడి
రకకగోన. (శ. ర.) సరకు నింపనిగోనల
తోడి దుర్బల గాడిదలగుంపు (బ్రా.)

మలగింపే. శ. శ్రీ. (మలగ.) ౧. వెను
కబొదిక్కు.

ద్వి. పొద్దుతేవ్వర కిరిపై గోప మింక, కల
దని చెప్పి మావంతుల నేనుగనున, మలక
గింతుగతి మంత్రి మరలించె కథని ..
ద్వి. హరిశ్చ. య. ౧౧౬. పం.

౨. ప్రసరింపజేయు, బ్యాపింపజేయు.

ఉ. ... సాం, బ్రాహ్మణి గౌరవమునామని
శల్లనిదిత్తవృత్తి నీ, మె మలగించె గాన
లయు బాధకృతము పొందుమున్నతిన్.
భార. అశ్వి. 3. ౧౦౨.

మలగ, ల. శ్రీ. (క. మలగి. త. మలగ.)

౧. నికర్తిల్లు, దెనుకకు మరల; దెనుక మొగ
మగు.

క. ఇట్లు భావములు సంతతుకరించి వినిచి.

గీ. మలగి గజకంధరము ద్రుంచి తొలగ
నబికి, కంపుదళు కొద్దుబాబులొక శ్రేణు
వాలు, నావృత్తిదరులై గవియంగ
తేయి, నీచ ... భార. భీష్మ. ౨. ౩౦.

౪. తలగవు కొండల కైవసు, మలగవు సింగ
ముల కైవ మార్గమునకడిమి, గలగవు
పెడుగుల పై నను, నిల బలసంపన్నవృత్తి
నేనుగనున్నతి .. భాగ. ౮. ౨౮.

౪. మలగనన్ దలగనన్ భయమునక, గల
గున్ మలగనన్ లతాంగి కపటరథటిన్,
కలగనన్ ... కృ. శకుం. ౨. ౧౩౬.

౪. అలక దుమరకైలమత యువ్వలికా
ములు నాలుగేన్నదం, బలు సుని ద్రూకు
టికటిల ముగ్ధలాలములెంచునింబ యై,
మలగి కమంగునె న్ముగమండను నక్క
పటద్విత్తత్రయన్ .. భార. ౪. 3౪.

౪. ... ఘటఘటధ్వని సార మలగి యూచ
యన్ ... అను. 3. ౨౨.

౨. ప్రక్కకు దిరుగు.

గీ. మలగినదాక బడమరముగల బై కొంతక
వ్వేగి పున్నాకరగరు గాంచి ...

దశమ. 2. ౧౦3.

౪. ... నందికంబానమండి కొంతమేర వచ్చి
మలగి పక్కిరముగ మై కొంతమేర వచ్చి,
కొంతుదురకానవము, (1852) Ep. Ind V.

క. నేకకాటుకడము నొయ్యన నడచి యట
మలంగి ... వై.ప. 8. ౧౪౧.

3. వంకరగి; వంకర గాతరుగు.

క. వలవలిదిన్నైన కించుక, మలంగంగా
దులు మిడి మోలుమాపుమలుట్టరి, బల
వడఁ గట్టి ... భార. విరా. ౧. ౨౯౧.

చ. తలఁ బ్రతిలింబుకానుమణిఁ చాల్చి వివేర
వకాంతరంబన, వృలంగి మలంగి పెంజ
లము వాగుపుధంగి. వై.ప. ౮. ౧౫౪.

౪. తొలంగు, అపసరిల్లు.

మ. మలంగ స్త్రైల్లనిగాలికి వృటురటవృత్తద్వి
రేఫాకిం, వలంగుక ...

భాగ. ౧౦. పూ. ౧౩౩౨.

ఆ. తరుల తెలుపు చూచి కొఱగాఁడు పిఁ దని,
ముగలివారి విడిచి మదిత పెల్లి దూర
ముగఁ దొలగుదురు పాశ్చికల మా, మాత
నూతి విడిచి మలంగుధంగి. భ.ర. 3. 8౪.

౫. చుట్టవొనియుండు, పరివేష్టించియుండు.

నీ. మొలకచ్చకట్టుపై మలంగిన పచ్చనిను
గొంగు దిండుగా నులిచి చుట్టి ...

చారి. పూ. 8. ౧3.

6. సంచరించు, తిరుగు.

ఆ. తెలంగి తెలంగి మలంగి మలంగి యల్లరిన,
త్రాతి త్రాతి బుట్టుకూలి కూలి ...

నిర్య. 2. ౪౮.

ద్వి. హరమణి కోళికాభరణములఁ గళవకం
బంజక వైకొని పోయి, మలంగుచు వా
చలద్రమతి సుమదయ, తెరువున కడ్డంబు
దిగిన వచ్చి ...

ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౨౨౯3.

8. వర్తిల్లు, ఉండు.

చ. మలంగఁగడఁ ద్రోకొనుమణి మండపదీపికవై
నుకొక్కరా ... ఉ. చారి. ౫. ౧౦.

గీ. మృగవిధుం దిట్లు విన్నది మొగముతోడ,
మలంగుచుండంగ మజియ నమృంత్ర
గుతుడు ... వేం. పంచ. ౧. 3౩౦.

౮. వీడించు, తగ్గ; నశించు, చెడు.

ద్వి. మలంగనిదగల గుమంత్రుండు చాల, నల
యంచు జని యయోధ్యోవురి జొచ్చి.

రం. రా. అయో. ౧౨౧. పా. ౨౪. పం.

నీ. పాండరీకమృద్ధి కాపంగా శశీర్
మలంగ వా తెన్నెల ల్మలఁకఁ కాతె.
ఉ. రా. ౪. ౨౪౨.

క. విను మజ్జానమృతఁ గ, రృచియాధక గలుగు
చాన మలంగపు జననం, బును మరణము...

భార. ౪౦. 2. ౧౭౭.

౮. కలంగ, వోడవడు.

ద్వి. పీ. గరులార యే ను క్రమలోక, భోగ
భాగ్యుండ వైతి, పుణ్యుండకర మర్థి మిను
వైతి, గొల్లుక కతమున వాడు, మరణం
బునకు మారు మలంగకుఁ డింక.

రం. రా. అయో. ౧౨౯ పా. 3౧. పం.

నీ. అతిశోకనోహకులత్వంబు దూయమాన
మై హృదయలలు మలంగుచుండ ...

భాగ. ౪. 8౭.

౧౦. ప్రజ్వలించు, మండు.

ఆ. మాన కన్నీలాన మలంగ నే వోడిన,
మాడ్కిఁ గోపవర్షిమండి యొగను.

మ. ౪౦. ౨. ౧౩౩.

మ. ... అవసానంబున మలంగనీపం బధికం
బుగ తెలంగుఁ జూపిన చందంబున ...

వేం. మా. ౪. ౨౮.

౧౧. తెమటియు, సంతోషించు.

ద్వి. మలంగక వాపమృత్యూయ లన్నియును,
గొలువపు వీనివై ...

ద్వి. హరిశ్చ. పూ. ౨౧౮౮. పం.

చ. ... తాలిమి దింపక మాలిమిఁ దెంపక
తలఁగక మలఁగక విలుగక మరుగక ...

విక్ర. ౪. ౯౮.

మలఁగుటాఁగు = గుండ్రదిదిండు.

ద్వి. నెరయఁ గుంతువుపువ్వు నిందినమలఁగు,
టొరగుపై నొయ్యార మొలయంగ నొరగి.
ద్వి. పరమ. ౩. ౧౯౩. పా.

జ: మలఁక, మలఁగ, మలఁగించు. మలఁచు,
మలవించు మలఁపు.

మలచే. గు. క్రి. (√మలఁగ.) ౧, మలఁగఁ
జేయు, వెనుకకు ల్రిప్పు.

గీ. నరుండు గుఱుఁడుఁజుమల వెంటఁ బొరఁచు
నిక, మలఁచి యాత్మనిఁ జేర్చినమానగంబు,
లీన మగు నంద జలమలలోన నిడివ, లవణక
ణము చందమున నవనినాథ ..

భార. కాం. ౪. ౩౫౩.

(రాజవాంఛలు)

చ. లలితగతి న్నకంబులు మలఁచి తనూనహ
జాలమథ్యమం, బల నిడి...

భా. రా. య. ౨౬౪౧.

చ. ... చిల్కఁజుఁ బార్వతితాచలంబులన్,
ఫలము దెబ్బలిరి నలిపంక్షి మెము
మలఁచు కైవడిన్. వసు. ౩. ౩౮.

౨. ప్రక్కకు ల్రిప్పు.

గీ. ప్రాణేశునొరలెలామెంకంబు వొడగాంచి
మనిమునీ నవ్వుతో మెము మలఁచు ...
కై. ౩. ౧౯౧.

గీ. వదనములు నాలంగింటికి వరుగు గలియ,
మెలపుతోఁ, దనకంకంబు మలఁచి
మలఁచి, యొగుగఁ దదభరపానమహోత్స
వంబు. కళా. ౫. ౨౬.

మ. పలుకుందొయ్యలితోడి హుటులు మెంపం
వచ్చిహుటులులో, నలుమెము ల్లిపుకొల

సొఖ్యములఁ దెంపక రామి నొయ్యారపుం,
బొలయెల్ల న్మృదుమండలి న్మలఁచునంభో
బాసమం దిచ్చు ... దీర్ఘాయత్తున్.

కై. భా. ౧. ౩.

౩. (విక్రహామయ) వెక్కు.

చ. ఎలుఁగులు చేయి పూనిననీ లేతరలోహ
రథంబు మీఁద గ్రో, న్మలు పగుమేను
వలమణి నవ్వనిమామల నొప్పుబొత్తుగా,
మలఁచిన కొండభంగి నగుమం బగుచీకటి
ప్రాపుకైవడిన్. హరి. ఉ. ౧౦. ౨౧.

చ. మలఁచిఁ జాలఁ గాక మగమూనినీ
యాత్రలు జాలకైనఁ జె, క్కులు పుల
లింపజేసి యదిగో వలఁచింక మనన్ ...
రామా. ౨. ౮౮.

చ. మలఁచి పయోజనోకములమొడ్చి నొన
ర్చిన పద్మరాగపుం, గలగల్గి పెట్టుచాల్సి
మిడికంబులతో ... అను. ౧. ౫౨.

౪. మంటల మలఁచినరూ పై, మింట నదలి
చూపు చూపు మ్రొంగద ...

ఉ. హరి. ౩. ౧౩౨.

(ఇట నిర్మించిన యది భావము.

౪. తొలుచు. (చూ. మలవించు)

౫. వంచు, విలఁగఁజేయు.

గీ. ఉగ్రకవమున నెంతయ నొడలు దెచ్చి,
యడరు నాఁకట మలయంచు మెడ
మలఁచి, చాలఁ గన్నులఁ గ్రుచ్చి లేజు
బడఁగి, యున్న మునిగని నల్విన నన్నుఁ
జాచి. మార్క. ౫. ౨౩.

చ. జడలు మలఁచి జొక్కుమగ నన్నులరాగ
లడంగఁ జాట్రి ... మనుచ. ౪. ౩౦.

౬. కడల్పు చలింపజేయు.

చ. అనుచు నొకింత పై మలఁచి యత్సవి
గ్రహరాఘవృద్ధిచే, మనుఁగఁగఁజేయ ...

కళా. ౬. ౨౩.

1. అడచు, కలంపఁజేయు.

2. చుచున్నట్లుని లేజను మలంపఁ బాడంబు
అంటిన తెలంబున పఠఁడె నేర్చు ...

కను, ౧. ౧౧౮.

౩. బరిశీల్చింపు.

4. ... మలంపఁ జాల్చి, నిరికొనుట బ్రమ్మ
బరికొనె గ్రొక్కెనె కన, తెలయు శీర్షింపె
కనుటకునేదకేద్య.

అం. కృ. 3. ౧౩౧.

5. శ్రీ. త్రుప్తింపు.

6. మలంపఁగ నున్నకల్పలత మన్మథునారి
నమర్చ నున్నకొ, మలతరళున్నబామనీ-
మన్మథులఁ బాడఁగ నున్నపద్మకు, ట్టుల
మలరంగ నున్నమధుమంబరి నా మద
జ్యులితాంగదో, చాలబది నొప్పె గారి
నకయోకననంగమలల దాయఁగాన్ ...

కు. కం. 3. ౨౮3.

మలచింపే. స. శ్రీ. (√మలచే) త్రవ్వించు,

తొలుకఁజేయు.

7. క్రితలేరానవయశీభరం దనఁబుండు వాన
యగుట్టికి కపటప్ర, నేత్రి దండ్యమకు
నుత్తుక్రుండు గొనవనుగుట్టి గొట్టియదొనం
తెలుపు గుడియుఁ, గట్టించి పరివారగణ
నహితముగ పోనేవ్వరదేవర పాశ్వతముగ,
నిలిపి తటాకంబు మలచించి ద్రిక్తులు
మామలకును గుడిపామలకును ...

కా. ప. మ. 33. ౧. ౪౧. పా.

మలచపు. స. శ్రీ. (√మలచు) ౧. పోఁజేయు,
తొలఁగఁజేయు.

8. ... విడుమాలు శీర్లతలును గలబల్లనుని
యాను మలచిపాడ ...

అచ్చ. కా. బాల. ౨౦౧.

9. మదిమలచపునఁ బాపము దన, కొడువుట
యును విదప కగచి యొకనగమును నే,

నిది నేయ నిక ననియెడు; మదిఁ తెల
నగముగ కలండు మలచపు నభుంబున్ ...

కృ. అర. ౫. ౪౧.

(క. ర. పా. మలగునభుంబుల్ ముద్రి పా.)

౨. అర్చిజేయు.

10. పొలుతుగ నక్షతన్ నిదుర త్రుప్తిఁగఁ
జేయును గూండ్ల చీపములో, మలచపును
బారువంబులకు ముక్కుత ముగ్ధులఁ బాపు
రీతులన్ బలుకుచు పండ్ల నేయు ...

గంధ. ౧౩౦.

11. అంతఁ బనిచీర్చి చీపంబు, మలచి
యద్దగోడ మఱుంగు గాఁగ, తెదిక్కి
నుధాంకువదనయు శనునించె ...

కుక. ౪. ౧౧౬.

12. తొలుచు, రంధ్రము చేయు.

13. కలఁగునా పుప్రసాగరములు పొచ్చి,
మలచపునా నేయమందరంబులను ...

రం. రా. య. ౨౯౪. పా. ౧౮. పం.

౪. తెక్కు.

14. మలదాయణా నున్న మలచపు కీల్లుబిండి
తెలుపలిమకొలిపెండె మమర ...

చందా. ౨. 3౬.

15. నక్షనము, నాట్యము (చూ. మలచపుగొను)

16. మలచపుకొను.

మలచపుకొ(గొ)ను. స. శ్రీ. (మలచ + కొను)

౧. తొలఁగించుకొను, పోఁగొట్టుకొను.

2. తమ్మికంపులకు నెత్తని నూర్చునికప్పు చిరు
పులు కొక్కెనఁ జేయుటవ్వ.

3. మలచపుకొనఁబోలునలుక యద్దనిరుపోడి,
మోదియును నేలు, ... బిన్నె ...

అచ్చ. రా. అర. ౨౧.

4. కలుక విడువఁగ నొకతల మలచపుకొంటి.
గంధ. ౧3౫.

ఆ. న ద్రింతు, వాట్యముచేయు.

చ. ... ఎడగుడఁ బడఁకుకలు మలఁపుగొన.

ఆము. ౪. 3౫.

మలక, వి. నూఁగడు.

క. మలివాక్యలితోఁ గాటుక, మలకఁజేయ
న్నభము తిమిరముయ మై పాలియె...
వ్యా. ౫. ౨౬౩.

మలక(ల్ల), వి. తురక, తురుష్కుఁడు.

చ. కని తను రాజు తెన్నుకొనఁ గాఁజెను
పాఁజాలతో నిరంగరా, యనికడ శ్రేణి
మాటలనె యాయనఁ బేజిచి తెచ్చి మల్క
భక్త, మనుభక్త సంఘుచేసి యొలిమం గడు
మెచ్చులు గన్నవేటి శే మని పొగడంగ
వచ్చు. యయా. ౧. ౫౧.

సీ. ఘనభేరికౌఠ్యను లివిని గుండియలు వ్రేల
ప్రాణుమల్కులకు నోవలు చేని ...
వసు. ౪. ౪౬.

మలకడము, వి. పాడరత్న.

సీ. తెలివాడఁ బనిక్రొత్తమలకడా ల్లాని నూని
యిడి తంగడాకు గట్టెడు తపాతపా ...
ఆము. ౩. ౩.

సీ. పాడరత్నభ పరసన తె ప్పన మలకడ
మృగఁగ నమృతి యనఁగ. ..
ఆం. భా. ౨. ౨౮.

మలకా = మలక. వి. శ్రీ పాదము.

మ. కొలకుండామరతాని తెప్పరల పోకు
తెచ్చ మత్సరలక, ల్పల బలాగర
గండ్లరాయఁ గపురంతునింతు సాం
భూమే, ల్పలకొంగదపు తేటబోడి
జలుగుం బన్నిటి ధూమ్రువు, ది, క్తులతే
బ్రాదులు పుక్తు రత్తబిని గాంతుల్
గాంతుల స్వేదన. తువల. ౧. ౯౯.

మలగొంగ, వి. (మల + గొంగ) గోత్రభేది,
ఇంద్రుఁడు.

క. మలగొంగ తెండలుగలవే, ల్పల నందఱ
రాజుఁడబిది లోఁగనికడిమిన్, వలయ
కొడు కింద్రజిత్తుఁడు, నొలినివతో రాచ
తీరిపాలు శేమిటిన్ ...

అచ్చ. రా. య. ౪. ౩౨. అచ్చ. రా. సు. ౪౧.

మలగొను, ఆ. శ్రీ. (మలక + కొను.) ౧.
పెనిగొను, పెలిగొను.

ద్వి. మలగొన్నయును మాన ముకొరగాది,
జలచరింబులు చిక్క జలమెల్ల నింక

రం. రా. య. 3౫౬. పో. ౨౪ పం.

చ. లలితపు భూతిపూఁతయును లకతః
గోలయుఁ గత్తపాలయున్, మలగొనుచిన్ని
తెండలు మండుల పోత్తము నాగ తెత్త
మున్. కళా. ౨. ౪౮.

౨. వ్యాపించు.

క. మలయనమూరము వలనిను, మలగొనియె
బడిరత్నమూరత మనుచున్, బలిక
యర్థము క్రమ్యుఁడలుకుట యెత్తార్థ
మండ్రు ప్రతిభావంతుల్ ...

కావ్యా. ౯. ౧౧౯.

మలమ్మము. పం. వి. (ఆ. ఈ. ఆ) వలమును
పోఁగొట్టు నది, కుద్దిచేయునది. వి. ఆ. పుం.
కాల్పరీ కండము, బూరుగు చుండు.

మలమ్మి. పం. వి. ఈ శ్రీ. ఈకవిరి. నాగడ
మని యను వృత్తము.

మలచేము, వి. ౧ గొప్పది, పృథువు.

చ. కలఁక దొలంగ నేడవతి గ్రమ్మన తెత్తరి
యెత్తి వ్రేయుడు, నల్లచవుతేనీ నట్టనడు
మకా దిగి చేరికె దుప్ప చిక్క...

ఈ. రా. ౩. ౧౨౩.

ఆ. అధికము. (క. ర.)

మలకావ్య. వి. (√మల) పక్షవిశేషము, వి
బాధి బాధ్యి కి.

ద్వి. మలకావ్యయును పెమ్మి మామిడి వీడి,
బలరక్తస్థియు లేదు పాలగోరంట. ...
ద్వి. క. పా. ౨. ౩౯. పో. ౧౯. పం.

మలక, వి. గర్వింపినది.

నీ. ... మల తన మురిగొనుకది.
నీ, యగును ... ఆం. భా. ౩. ౨౬.

మలకము, సం. వి. ఆ. పుం. మాషము,
మినుము. కి.

మలదాయ. వి. వి. (√మల) పర్వతవిశోధి,
ఇంద్రుడు. (మా. మలకాయణా)
ఆ : మలకాయణా.

మలదాయతా, వి. (√మలకాయ) ఇంద్ర
దేవుడు.

నీ. మలకాయణానున్న మలకల కిల్లులు దిండి
తెలుపబడుకాని పెండ్ల మురు ...
చంద్రా. ౨. ౩౬.

మలద్రవము, సం. వి. ఆ. పుం. అతివిశేషము,
అతిపారము.

మలద్రావి, సం. వి. (క. నీ. క.) అతిపారము
గలవాడు.

వి. ఆ. క. పుం. జయపాలవృక్షము. (నీవిధం
ములు విశేషములు కలుగుచును.)

మలద్రిమ్మరి, వి. (√మల) వానరిము, శోధి.

క. మలద్రిమ్మరికాయడ చిట మలరగ నీప
నకువీడవ మడచి పుడమి కి, మృల
నొడయని తనద నినుడ దలపున మా
మాట నమ్మ వలకల మింక ...

అచ్చ. రా. కెమ్మి. ౨౪.

మలన, సం. వి. ఆ. క్రి. పెద్దదోక. కి.

మలనము. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. కలగ
గొట్టినది, నుండ చేయునది. వి. ఆ. పుం.
దోసకాయ.

మలప, వి. దూడ చచ్చిన ఆవు, గేదె తెుడ
లైనది.

నీ. పాలబుడిగలు నొడిసల ప్రాతమెట్ల, మల
పముందుల పొడిబుట్ట మన్నములు ...
మాం. ౨. ౩౫.

మలపము, వి. (కెలికెట్ల) మాం.

నీ. మలపములు కేరికెట్లల నలము గలిగి.
ప్రబంధ. ౧౩౦. ప్రబంధ. ౧౩౩.

మలపు. సం. క్రి. (√మలయు. క. మలైపు.)

౧. వెళుకల త్రిపు, మలెలియ.

క. కల దని యొద్ది తెలుగుల, మలిన విన
శ్లోకతో మమ్మనతో గా, నలవ
స్వాతో కల్పితి, తెలుగుగో నిమ్మ
కాని యొక తెలు లోర్తుక.

అచ్చ. రా. ఆర. ౧౦౦.

నీ. కలవరము వాడికొమ్మల గ్రచ్చి యొత్త,
కడియ కడిధార మావంతు బుడమి
గుల, క్రేసి రావంతు దామదవ్యపము
నెక్కి, మలవి దీకొల్పి కాత్రవలము
బలె ... కలిక. ౨. ౧౩౩.

౨. కలలియ.

నీ. ఇద్విధమున నాన నీ నవకలలు, కలు
మలిన ప్రతిమములో మరలి రావద్రవ
నిన్నపం కావరించె తెనచి మైదర
బంగి వల్లివ తెలుగు. రంగా. ౨. ౧౧.

వి. ౧. మలయకేయుట, వార్తపము.

నీ. కమలభాండము నడలించి కలియ
మమూడ ముంచినమలపు లేదు ...

ఉ. మారి. ౬. ౨౯.

(అధికము అని క. ర.)

౧. మార్గము మొదలగునది ప్రక్కకు తిరిగిండు
చోటు, తిరుగుడు.

ద్వి. అలది చెందనివట్ల నంది తేచొక్క, మల
పున నేకాంతమడిగ్గుచుండునని ...

మృ. వి. ౩. ౩౫.

మలప్రపు. సం. వి. ౧౦. పుం. కాశీచుంబరిక,
బమ్మమేడి. ౩.

మలభుక్తు. సం. వి. ౧౧. పుం. కాశీ.

(విశ్రాంతి)

మలభుజము. సం. వి. = మలభుక్తు.

మలమస్తి. వి. (మల + మస్తి) శ్లో. ౧.

గీ. అమృతగున మలమస్తిమృతములు గ,
దంక చైవారకెల్లెల గొండలను చెచ్చి,
వైవ నాలుగువాళ్ళ కవ్వలతియైత, నలుం
డు గడలికి నిండార నడవక గట్టె ...

అచ్చ. రా. యు. ౮౮.

మలమల. వి. మలుంగుట, మాడుట, నేలగుట
మున్నగువనియం దగు ననుకరణము.

ఆ. మగడు లేక యింట మలమల మలుం
గుచు, నీలకాంగి యుండెనేని ...

మార్గ. ౩. ౨౯.

వ. ... హోమధేనువు లింటికి వచ్చిన వాని
తోడన కనుండు రావన్న చేతయని దన
మనంబున మలమల మలుంగుచుం బోయి
తండ్రి కిట్లనియె. భార. అది. ౩. ౧౧౧.
క. అకట మలమల మాచుండు, లేతవక చెడి
చేకు లొగ్గి దీనత్యమకన్ ...

బ్రహ్మ. ౨. ౬౪.

గీ. విశ్రు లాకట మలమల ప్రేగుచున్న,
వార ప్రాక్షణ్ణ బోయి నీవంటివార, బున్న
యింటను లేదల వండక దరమె ...

శేష. ౧. ౧౩౬.

చ. జులలమందు నీ రొలుక జల్లనిగాళ్ళులు
నీవక బారకల్, మలమల ప్రుగ్గక జీకటి
క్రమంబుగ దిగ్గ .. చా. ౫. ౩౩.

మలమల్లకము. సం. వి. అ. పుం. కాశీనము,
గోచిపాత. (విశ్రాంతి)

మలమూగము. సం. వి. అ. పుం. అధిక
మాసము.

మలము. సం. వి. (అ. ఆ. అ.) ౧. ముటి
యైనది, మానీనది. ౨. దుష్టమైనది, చెడదీ.
వి. అ. పుం. న. ౧. ముటి, దుష్ట. ౨.
మట్టు, మడ్డి, పనికిరానిపదార్థము. ౩. పురీ
తము, చేడ, రెట్ట మె. ౪. శరీరము
నుండి చెడలేది యపరిశుద్ధమైనవశు
క్రమంబు ఇవండుండు.

శ్లో. వసాశ్రమస్సబ్రహ్మ మాశ్రమిత్ కర్ణ
విదేనశా, శేషాశ్రమిదామి. కాశీదోచ్యత
తై శేషాశ్రమలా.

(వార. ప్రాణకర్ణదిత్. ఆ. నిసా.)

౫. వాకాది (శే. వి.) (వారము, వీరము,
కళము.) ౬. కిట్టము, లోహములు. ౭.
దోషము. ౮. సాపము. ౯. కాంధము.
౧౦. కేలుకొండము. (తై. వి.) ౧౧.
కర్పూరము.

మలయ. సం. వి. అ. శ్రీ. త్రిపుర, తెగడ. ౩.

మలయజము. సం. వి. అ. పుం. ౧. చందన
కృతము. ౨. మలయజనము. పుం. న.
గంధపురకెక్క.

మలయద్విపము. సం. వి. అ. పుం. న. ఒకా
నొక ద్విపము. (తై. వి.)

మలయమాధురము. సం. వి. అ. పుం. ౧.
మలయపర్వతమునుండి బయలుదేరు చల్లగాలి.
౨. (సంగీ) ఒకానొక రాగము.

మలయము. గం. వి. అ. పుం. ౧. భరత
ఖండము (హిందూదేశము) యొక్క దక్షిణ
భాగమున నున్న యొకపర్వతము. ౨. మల
కాదుదేశము, మలయపర్వతమునకుఁ దూర్పుగా
నుండు దేశవిశేషము. ౩. ఉద్యానవనము, ఉప
వనము. ౪. సంవనవనము, ఇంద్రునియొక్క
వనము. ౫. పర్వతభాగము, పర్వతపార్శ్వము.

మలయమృ = మలలమృ. వి. ఒక కొండ
దేశము.

నీ. మలయమృ కేటాద మాపాలఁ గల్గెమీ
సింగంపుఁగొవఁజెచ్చెదము నీకు ...
యయా. ౨. ౩.

మలయవాసిని. గం. వి. ఈ. శ్రీ. దుర్గ.
(వై. వి.)

మలయాదు. అ. శ్రీ. (మలయా + అదు, స్వార్థ
మన్) సంపదించు.

నీ. ఘనత కైక్కిన వసుకునితోడిరెలికాదు
మనకుల వలయాదు మానదీయ ...
ధనా. ౧. ౩౪.

మలయానిలము. గం. వి. అ. పుం. మలయ
పర్వతమునుండి నీచుగాలి, దక్షిణపుగాలి.

మలయించు. గం. శ్రీ. (మలయా) మలయాఁ
జేయు, తొలగించు.

క. మలయాతనిమిఁది పేనుము, మలయించెనె
నైక మిట్లు మి మొదలెనె, బలం కొటి
బ్రాచి చిలకల, కొలికి నాచందమామ
మానా నీకున ... ద్యా. ౫. ౨౩౮.

మలయక. వి. (మలయా) విహారము.

(గండర్వమునుబట్టి కర్మమునకు మలయమనెడి
పద. క. ర. క్రా.)

మలయము. అ. శ్రీ. (త. మలై) ౧. సంపదించు,
తిరుగు.

నీ. నల్లదీపపునందులు నడచినట్లు, మంత్రిగొని
మీ యెలుంగుక మునీ మునీ ...
మన్నె, బోతు రెడవొచ్చె చాచెడు
పొదలు వోలె ... ఉ. వారి. ౪. ౨౬.

నీ. మలయాఁ గాకీపురంబులో మాలు లేక,
యిహితముభావరదు సింధురామరుండు,
కాకీ. ౬. ౧౩౮. భాగ. ౧౦. పూ. ౧౩౨౧.

౨. వ్యాసించు.

నీ. ... మణిభూమిద్యుతుల్ మలనీ తెలుగ.
వ. గం. ౧౨. ౯౮౨.

నీ. మ్రాంతలొందిపోమరు లెంత యని కాక
మలనీ నీడలయాత్ర మానలేక ...

వకు. ౪. ౨౨.

నీ. మలనీ మాపట్టె బలి నొక్కమట్టికెట్లు,
వారస. ౨. ౧౧౬.

౩. నీచు, విగరు.

నీ. మలయావనమందు పలుమాలు మలయమంద
నలరుటింటిగబాక్షింబు లరనీ యరనీ ...

విక్ర. ౪. ౧౬౨.

నీ. అంగజానిగంధసింధురం బవగఁ, బరనీ,
మలయజనుగంధి మలయాద్ర మారుతంబు,
మలయి చెంచాక నంచాక మానకుల,
మానగంబుల నెలకొని మాన మమరు ...

భర్తృ. ౨. ౮౫. ప్రబంధ. ౨౫౩.

౪. వర్తించు, ఉంచు.

క. గలపుము బాబుని బానికఁ గలబానిని
విజయలక్ష్మిఁ గయిశొను టిరుదే, కలవఁ
బదాబు నెలుగంబుల మలయాదు నీ వనయఁ
తెలుగ మాగధరవయల్ ..

ఉ. వారి. ౬. ౧౬.

నీ. మలయాదుమంబున మలయాధునిగి బర్హ
రతయపుపై వలపు గలవ ...

భా. రా. యు. ౨౪౦౫. దళవ. ౮. ౬౬.

౫. ఒప్పు.

మ. గటదంశోధరమాలికా మలన ఘర్మ
ప్రద్యోకేంద్రములై ... రామా. ౬. ౫.
గీ. మరకతనిబద్ధభూమల మలయురేకె, లుంగు
జాతిన్నియలచె న్నెగంగు ...

ఉ. రా. 3. ౬౬౬ దశా. ౨. ౩౩.

౬. యర్పించు, ఉత్సహించు.
గీ. కన్యలావణ్యరసమధాగాననమున, విభుని
నయనము లగ్వప్పువృత్తిఁ జెంద, మునిగు
తదుశోకహేమాద్రి మునికి మఱి, మహిత
మరతానధూర్తి మలయుచుండు .

వసు. 3. ౯౬౬

గీ. పర్వములయందు రాచువు భానుచంద్ర,
మండలగ్రహమనకు మలయుచుండు

వి. పు. 3. ౨౩౨. ఉ. రా. ౬. ౩౩.

౩. విజృంభించు, చెలరేగు.

గీ. మలనీ అంతలు వైచుచు మాటునిన,
వృషభములభంగి నక్కురువృషభు లిట్లు.
భార. విరా. ౫. ౧౬౫.

గీ. మలనీ దర్పణున మార్కానవృక్షముల
నార్చుచు రేచి పోరాటం బెవచు ...

హరి. పూ. ౮. 3. ౭౫. పు. ౪. ౧౩౩.

౮. పోరాడు; పెనఁగు; మార్కాను, ప్రతి
ఘటించు.

౪. ఎల్లినగద లంకించియు, హస్తించియు
బ్రహ్మదీపిగా నడచియుఁ బులువై,
సోత్తియుఁ దెట్టియుఁ బట్టియు, మత్తగజ
ద్యోతముఁబోలె మలనీ దిరువురున్ ...

ఉ. హరి. 3. ౬౨.

చ. తెలకొని కన్యరాయధరదీపభుండుకుల
భూమిపాలతో, గలవ నెట్టి హస్తీకర
కాండతకు ల్మగళంపుఁ బాములై మలనీన
తోటఁ గూడిన కుమగ్రహశోభనంబుఁ
గట్టి ... హరి. 3. ౨౨.

ద్వి. మదవశోరములతో మలయుశ్రేణులు,
కొదమలేళ్లకు నీర్లుగారిపెడిచూపు.

ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. 3౪౧.

(ఇట నాపమ్యవాచకము.)

౯. కదలు, చలించు.

గీ. మలయుచు బొలుపారు మకరశతనముతో
నెలరారుకెందలిరల్లి గ్రాం ...

కు. సం. ౯. ౨౪౫.

చ. తొలకటిదిక్కుదివు లటఁ దోడనె
భూధవునాఁడేదోన, వ్యుయక నిల్చి
తదవళిమంబున తేల్లనికానిచేరువన్, తెలి
గడు పద్మరాగయుతవిభుత కాంచన
మంధమీ యనన్, జలరుహబాంధవుం
డుడయ్యలెలయుపై గనుపట్టి నయ్యెడన్.
ఉ. హరిశ్చ. ౧. ౫3.

౧౦. తడయు, ఆలసించు.

చ. మలయక వేగ వేఁగి హనుమంతుఁడు
మండులగట్టు జెచ్చి ...

దశా. ౩. ౨. ౧౩౩.

౧౧. తొలచు, ఆపగల్గు.

ద్వి. ... అక్కపట మృగంబు, వెడలి ప
ట్టిక కుప్పించి వి పైగడి, ... మఱిగ
గతిఁ జేరి మలయు నంతంత ...

ద్వి. హరిశ్చ. పూ. ౩౦౪.

౧౨. తలించు, బాధపడు.

గీ. ఉగ్రతమమున నెంతయు సొడలు దెప్పి,
యదరునాఁటిల మలయుచు మెడ మలంచి.
మార్క. ౫. ౨౩.

గీ. తెరలుచున్నది తొంటిమలైములు దిగిది,
క్రాంతలంగఁ జెచ్చి పాలిండ్ల గూర్చరమ్మ,
మరుని కేడిమి కంతయు మలన నమ్మ,
తెలది పడు పోల నేమి గానింత నమ్మ.
యయా. ౧. ౧౧౫. పుటికా. ౧. ౪౯.

మలాళ = మల¹క, వి. (తమలా²క) (క్రి³ఖం
దము, ందవము.

సీ. ముంకంబు బుడిగె మెచ్చులు రా నుపాసించు
చేడ యొక్క మలాళ చక్కలవనము ...

మకల, ౧, ౯౮.

సీ. .. మూక వాంగమ వనస్సు చుండు
క్రిఖందము ... అం. భా. ౨, ౧౬౨.

మలాళ, ౯౦, వి. ఆ. శ్రీ. ౧, కామకురాలు,
కామము గలశ్రీ.

౨. చూచి, ౩, కరిణి, అంతేమంగు.

మలాళర్పి, ౯౦, వి. వ. పుం. హడ్డికళాతి
వాడు, (యా, హడ్డిమందు)

మలాళీ, వి. క్రిఖందము.

సీ. భాగుగా మెంబు మలాళిగంధ మలతిక
యింపు పుట్టదు కదా యెప్పటికిని ...

సిం. వార. ౧౮.

మలాళము = మెలలాము, వి. ౭౦ గారు లోనగ
వానిపూత.

వ. ... బ్రహ్మండకరందంబు వెండిమలాళము
చేసిన చందంబున దివ్యజంబులు ౯౦వ
దోమిన పోలిక సానందో, ౫, ౧౩౬.

మలాళరము = మలాళరము, వి. (క. మలాళ,
త, మలాళర) ౧, గాతాలగది.

౨. నిడుపుకొయ్యకొనకు రెండు బట్టి వీధి
మన్నగువాని సూక్ష్మపాదవనము.

(క. ౯, ప్రా.)

మలారి, ౯౦, వి. ఇ. పుం. కర్వమెరము. మల
ధావనద్రవ్యము. మల్లు.

మలి, ౯౦ ౯, ఇ. శ్రీ. అనుభవము, భుక్తిము
(ఆ. సి.)

మలితము, వి. (త. మలిత) ౯౦వయము.

౨. చదువులకు కొద్ది యయి కడుఁ బాడలిన
వాయయ్యి పాత్రపుంగూర్చుచే నిధి తగ
౩. కనిపించెడ నె, మృదిలోపల వీరు నింక
మలిత మున్నక. యయా, ౪, ౬౩.
వ: మలితవడు.

మలికితవడు, ఆ. శ్రీ. (మలికితము + వడు)
౯౦వేమించు.

ద్వి. కర్వకర్వలు మనకరణులు నగరె,
యనుచుఁ గొగ్గయ్యి, నవ్యాపదేమలు,
మనకుఁ గగ్గయ్య వాడ మలికితవడుము, ...
ప్రభులిం. ౩, ౨౨.

మలికేడు, ౯౦, వి. ఆ. పుం. రాజా. (వియ్యము)

మలిగ, వి. (త. మలిగై) అంగడి.

సీ. అంగడి మలిగ వానావలంబురా ...
అం. భా. ౨, ౧౨.

మలిగండ్లు, వి. వ. (మలి + కండ్లు) (వియ్యము
మెం. వాగుచేయుకపుడు మలిచి తీయడగిన
జాబు.

ద్వి. విమయవద్వంబు విక్రవవిరియు, మలి
గండ్లు దివిసిన మంచి వియ్యంబు, నిలుచు
విధంబున విస్మయరదుప్త, వాగన అన్నియు
వడిఁ జెడునంత ...

ప్రభులిం. ౫, ౧౫౬, ౧౮, ౨౦.

ఆ. అలయతేనీ మలచి యడిగండ్లు మడిగండ్లు,
తిరిగె మిడెడు కటికి దేవరిల్ల, నెలమి
మన్న దిడెడుకెల్లయై పుట్టును.
మేము, ౩, ౩౪.

మలిన, ౯౦, వి. ఆ. శ్రీ. యాతుమతి యగశ్రీ,
మలైవయాచంది. (వియ్యము.)

మలినము, వి. రత్నదోషవిశేషము.

క. తనవాడ మెంబులకెంబులగును, వనరక మలి
వలు ... రత్న, ౬౩.

మలికము, సం. వి. (అ. ఆ. అ.) ౧ ముఖి

యొనది, అపవర్ణము, ౨. నల్లనిది, కృష్ణ
వర్ణము గలది. ౩. పాపముగలది, దుష్టమైనది.
వి. అన గి. పాపము. ౨. తక్రము, చల్ల.
౩. తెలిగారము. ౪. దోషము, తప్పు. ౫.
జలము, నీరు. (తై. ని.)

మలికముఖము, సం. వి. అ. త్తం. ౧. అగ్ని.

౨. పిశాచము, కయ్యము. ౩. గోలంగూ
లము, కొండయ్య. ౪. చిత్రము, చిత్ర
మూలము ౫. ౫. చిత్ర.

మలికముఖుడు, సం. వి. (అ. ఆ. అ.) ౧.

మలికమైవముఖము గలవాడు. ౨. నీరుడు,
తొలినవాడు. ౩. త్రోవరుడు, కలిమిడు.

ఇట్లే మలికాస్యుడు ము.

మలికాంబువు, సం. వి. అ. న. సిరా. ముడి

జలము. (తై. ని.)

మలిని, సం. వి. ఈ. శ్రీ. ముట్టుది, ముతుమతి.

(క. ర.)

మలినిమ, సం. వి. క్. త్తం. = మలికము.

మలిసిండు, క. శ్రీ. (√మలండు) మలంపఁజేయు.
కెక్కించు.

సి. మలిసింపె బంగారముల చేతగృహములు
మార్పించె వట్టిండ్లు కలదనమున ...

భీమ. ౫. ౮౩

(ఇది నిర్మించు అని భా.)

నలిమిడి, వి. పశుపార్శ్వ త్రకోగము. పశువుల మద
మలకు వచ్చుకోగము.

క. పలిమిడికైత్రములము, తెలుప న్నాము
కము గల్పి పెట్టారు పిట్టల, మలికవృ

ప్రతిటకముతో, పొలుపుగఁ జెట్టంగఁ
త్రాత్రుండును మానక...

పశునై ద్యకాశ్రమము. ౨౩.

సి. ... అలరును మలిమిడి యన గను బకు,
పార్శ్వ త్రకోగము. అం. భా. ౧. ౧౨౫.

మలిముచము, సం. వి. అ. త్తం. ౧. మళ

కము, దోమ. ౨. అధికమాగును, మల
మాగును ౩. వాయువు. ౪. అగ్ని. ౫.
చిత్రకృష్ణము, చిత్రమూలము ౫. ౬.
పిశుము, మంచు. ౩. చాతము. (తై. ని.)

మలిముచుడు, సం. వి. అ. త్తం. ౧.

చోరుడు, దొంగ ౨. రాక్షసుడు; పిశాచము.
౩. నిత్యము లగుపంచులములను విడిచిన
త్రాహ్యులుడు, శ్రష్టత్రాహ్యులుడు. ౪.
పిల్లవాడు ౫. రుణిండు, చాకలివాడు.
(తై. ని.)

మలికము, సం. వి. అ. న. అంజనము, రాక్ష

(తై. ని.)

మలికరుడు, సం. వి. అ. త్తం. క్రతువు, పగ

తుండు. (తై. ని.)

మలిమరము, సం. వి. (అ. ఆ. అ.) ౧. ముఖి

యొనది, మలిమమైనది, పరిపర్ణము రానిది. ౨.
నల్లనిది, నల్లనిరంగు గలది. ౩. దుష్టము,
పాపముగలది. వి. అ. త్తం.

౧. ఇనుము. ౨. రాక్షసభేదము.

మరి, వి. ౧. కెండవది.

క. తెలియనిదిమగు పొలును, తెలవాలక
పొలునోలి విడువంగ వలయున, తొలు
లేవున మలారేవున, తెలుచేదగఁ జాకి
చీర తెలిచిన దోటక. వి. ౨. ౬౨.

ఉత్పాద. మలంకమున సంబంధించి మాల
దాక వగుట వే, గలయ నీళ్ల వాడి కడక

గ్రంథ యాటుకొనుటకై, కొలనఁ గ్రంథి
పోవుచుండి తునుకానిభుని ని,
వృత్తు...లోచనము లలరఁ జూచి వల
చిదిన్ ... కవచ. 3 ర౮.

వీ. గమ్యువును మాయాకటకములో శి
బాద్వ మలుచుట్టు విగిరించు మందగమన.
కవ. ౪. ౪౫.

౨. ఆల్పము, కొంతమైనది.

(మా. మలుపచ్చి)

మలుగు(లు), వి. పాఠపరీక్ష. శృంగి, ౭౪
జాతి యాచుచేసె.

గీ. . మలుగు మీ శ్వాసాయః దూతై
అను. ౨. ౫౩. ద్వి. పరమ. ౧. ౪౭.

వీ. గొంగ, కొరదయఁ గడిసె పాఠపర మల్లు
ముచ్చుగి తుంటముక్తును లాంపి,
గ్రుచ్చుకొనియె.

గీ. కరలి వర్తిలవమృదోగ్రీష్మమునను ...
తేం. పంచ. ౧. ౨౯౪. ప్రబంధ ౧౯౫.

వీ. ... ఉలువనాఁ దిటికి నా మల్య గవంగ,
జాన్మజాతం యంగఁ జాలుపారుచుం
డును మత్స్యకేదంబులు ...
అం. భా. ౧. ౧౭౦.

మలుకము, పం వి. అ. పుం. ౧. కడుపు ౨.
పగువు (తె. ని.)

మలుకారు, వి. (మలుకారు) ౧. ముక్కారు
పంటలలో రెండవతాను (శ. ర.) రెండవ
వారి పండించినపంట (ప్రా)

౨. తిత్కాను. (శ. ర. ప్రా)

మలుకు(లు), వి. సజీవీకృతి. (వి.
చారము మొదలగునాని పెద్దనెడనుగా తగి
లించి మరల పెడమర్ల క్రిష్టినది.
అని. శ. ర. ప్రా.)

ఉ. మోమున లేతన ద్వంద్వ ముత్త్యుభయ
ట్లసియొడ ముద్దుతో, డా పెరిగెట్టి కట్ట
కడానిబాగానిపాగ మీడఁద ...

శకం. ౫. ౩.

ద్వి. మలుకుంగరములు మజిలంకణములు.
ద్వి. పరమ. ౩. ౧౭౦.

మలుకున, వి. (శ. మలంకలో.) ముజికి,
మాలివ్యము, (శ. ర.)

మలుగు, అ. క్రి. (త. మగుగు) ౧. సతించు.

గీ. ధర్మసుతుమాటనా పెద్దవిధంబా యెలుఁ
గ, తునికఁ జేసి చింతిల్లితి సోపు దీపు,
చెలియఁజెప్పి నాయలకుట మలుగఁజేయ.
భార. ఉపోద్. ౨. ౨౩.

క. వల నగునంతమే ఒగతుం దల నిడుకొని
తిరుగు నీతికత్తెల్లాఁడు మున్, జలవ
యొకం డట్టడయ్యె మలుగం దినజే యగ్నేశ
మండూకములన్. వేం. పంచ. ౩. ౩౪౪.
భార. అను. ౧. ౧౩౯.

౨. (దీపారులు) ఆటిపోవు.

క. ఆకృష్టఁడు నిజసామ్రాట్, లోకనమున నాశి
భిని మలుగఁజేసిం బూ, రాకృతత నవ్వ
నము నిరామలతం జూచెన్ ...
భార. అను. ౪. ౩౯౯.

౩. ఉపకమిల్లు, తగ్గు, కీడించు.

ద్వి. మలుగక తనలోన ముండెదవాఁడు, తల
గోత్రమైనఁ జేకొని మ్రింగువాడు ...
రం. ౫. యు. ౩౦౩. పా ౧౪. పం.

ద్వి. మజి యెచ్చి యుఁకలి మలుగంగ నితని,
యొగ్గమొగడ నటంచు నింటి శేంకెచి.
రం. చా. ఉ. ౧౪౭. పా. ౧౨. పం.

జ. మలుపు, మల్లు.

మలుగు, వి. తుంటి.

- క. ఎలగులమలుగుల నలుగుల, నలుగులలంగఁ
తేనీ పట్టుకొని విట్టుటకం, బలుగుల గలు
గుల మలుగులఁ, గలఁగంగాఁ, తేనీ రట్టి
గట్టిరాకుల్ ... రా. వి. 3. ౭౦.
- మలుచు(బ్బు). కం. క్రి. ౧. చేయు, కల్పించు.
గీ. మంటి నై నను లింగంబు మలిచి కొలుచు
ఇసుక నై నను లింగంబు పేర్చి కొలుచు.
భీమ. 3. ౧౦౨.
- ఆ. తెక్కు, తరిమివలయు.
క. బలవంతులబల ముఁగా, మలునక మ్రా
స్యానిపాట మాయాధన వి, మృతఁ
తేనీన. భార. ఆది. 2. ౧౭౭.
- గీ. మలిచి యెఱుంగునకు సొక్కమనికమున
తెచ్చి నెఱుంగు నిర్మిత విశ్వకర్మ .
నైమ. ౭. ౯౮.
- ఉ. తిరుగ మల్లి తేనీవగలిగ్ దొడ బున్నవి
తొమ్మిదినివిస్తారము తెప్పరాదు ...
పారంగ. ఆ. ౪౩.
- ద్వి. గోమేదకంబులకొడిగలు బదిలి, గా మల్లి
నై వజ్రగార యొంగలి ...
రం. రా. కాల. 23. పా. ౮. పం.
3. నియ్యము మొదలగునవి జాలు పోవునట్లు
చేటో చక్కచేయు. (క. ర.)
- జ. మలిపించు.
మలుచుక్కము. వి. (మలు + చక్కము)
మోములెండవపక్షము, కృష్ణపక్షము (చి. ని.
క. ర. (జా.) కుష్ణపక్షము - తొలుచుక్కము.
- మలుపచ్చి. విణ. (మలు + పచ్చి) కొంచెము
కడియాజినది.
గీ. నూత్రకరణిని సొనుగుపాలిండ్లపై మలు
పచ్చిగండంపు నలవుతోడ ...
పాండవ. ౧. ౯.

- గీ. .. కాఁడవ మలుచుచ్చిక్కమనకల కాడ
మలగోడ ... విక్ర. ౮. ౮౨.
- మలుపు(బ్బు). కం. క్రి. (మలుచున). త.
మకుష్ఠ ౧. మలుఁగఁజేయు.
మ. పరసారీపరణం బొనర్చు వివిధోపాయం
బులక్ మేదినీ, మరనర్థంబుల సొంచు
దేవగృహంకోభాభిసూతంబు నే, యు
రలిండుద్యుతిజాలముల్ మలుపు మాయో
పాయశ్రీకృత, దవఁ జై నిర్జరకొడి
గచ్చులను నగ్గయు నమ్మెలుగాన్ ...
నిర్వ. ఆ. ౮౭.
- ఆ. ఆర్పు, ఆర్పిచేయు.
గీ. తనజనుధ్యుల మారతములు తెలికేటకలిద
వచ్చిడిపిశల మలువ ...
నరక. ౧. ౪౨.
3. నశింపజేయు.
చ. పొగయిక రాఁజ కొక్కమెలి భోరక
మంటలు విన్నులింగముల్, తెగని ...
పురారిశ్రేతకలి మల్లె మహానిపాతకలి
మై ... త. కం. ౫. ౫౨౮.
- వి. మలుచుట, తెక్కుట.
గీ. నిలంపుటిరుములందిక నవర్చు దలిర్చు
కంపురామలుపుఁ జెక్కింబుతోడ ...
కృ. కవం. ౧. ౫౫.
- మలుగండ. వి. (మలు + గండ) పొయ్యివంపు.
(క. ర.)
- మలుశము. కం. వి. ఆ. పుం. ౧. పక్షి, పిట్ట.
ఆ. ఒకకానిపిట్ట. (శ. ని.)
- మల్ల = మల్లె. వి. మంటికంచము.
గీ. పిల్చి మూఁతు దనంగఁ తెలంగ కరావంబు,
పరగు దడ్డను పాత బల్లె మల్లె యనఁ
గను దద్విశేషాభిధ ...
ఆం. భా. ఆ. ౨౪౮.

జ: మల్లపాల.

మల్ల, సం. వి. ఆ. శ్రీ. గ. శ్రీ, ఆడుది.
ఆ. (అరేలియాచేక సంబంధము) మల్లి. శ్రీ.
మల్లి శ్రీ. 3. అంగరాగము 3. పురుషుని
నలంకరించుట. (విల్లియం.)

మల్లకము, సం. వి. ఆ. పుం. గ. దీపదుం
భము, కమ్య, పెయ్య, ఆ. ప్రదీపము, 3.
కొప్పరిచిప్పతో, శేషిసపాత్ర, 3. దంకము,
ఓల్ల. ౫. రాపులంజి, కంకము. (పై. ని.)

మల్లకుడు, వి. కతిమడు, గడుగుది.

క. తల్లికి దండ్రీకి మునుపటి పెల్లవిధంబులను
వలయునీతములు పెప్పన్, పెల్లకుడు
గాక కగ్గము, గల్లభక్తులుగాగిల జూచి
పొజునగిధి .. భార. ఆను. ౪. ౧౩3.

మల్లగల్లము, వి. ఇల్లలాడుట. (వి. ని.)

మల్లగుల్లము, వి. కాదులాడుట. (క. ర.
ప్ర.)

మల్లగుట్టి, సం. వి. తా. శ్రీ. పృథ్వీధను,
పృథ్వీధను. (విల్లియం.)

మల్లచే(రు)జును, ఆ. శ్రీ. (మల్లట + జును)
భూపాస్థలముచేయు, దండపై అలచేతితో
గొట్టుకొను.

నీ. ... గొల్ల అచటకరట.

గీ. వల్లగరచుచు వార్చుచు మలసి బ్రతులి,
పొలుచును తెక్కలినరులు పలికిపలికి,
చూచి. పూ. ౬. ౧33.

క. ప్రోధుడు హిందను గది దు, పూర్ణ
లోపమున మల్లచుచును వినుమా, యో
ధర్యపర్తి నీ వను, పాధనమున పెట్టి
వారి జంపుదు గొంచక ..

ప్రబోధ. ఆ. ౬౬.

క. అంతకు ముందట భీమసేనుం దంతకుడు
నం నుడిచి యనంతబలంబును పై
యంతకారణంబున మల్లచుచుకొనియో
ర్చుచు ...

భార. ఆది. ౬. ౨౩. ఆం. భా. 3. ౧౦౮.
జ: మల్లచుట.

మల్లచేలపు, వి. (√మల్లచేలపు) భూపాస్థల
నము.

నీ. మల్లచలు పనంగ మల్లచుచు టన భుజ
నమాస్థలను బొప్పుచుండు ...

ఆం. భా. ౨. ౨౦౮.

మల్లజము, సం. వి. ఆ. న. (మల్లజమునక
బుట్టినది) వరిచము, మిరియను.

మల్లట, వి. గ. నిర్వంధను.

గీ. బలపనును గర్తయును బూని ప్రజల
యింద్రుల, గప్పకట్టని దొక్కటే కాని
కొనుక, కడను దుర్వృత్తు లన్నియుల
గజచే నతడు, లంజకలుల చేరిమల్లటకు
గాగ .. నిరం. ఆ. ౨౬.

ఆ. మల్లట. పెనగనిలాడుట. (క. ర.)

మల్లడి, వి. మిట్టటము, అలికయను.

క. పెళ్ళిపళ్ళ వార్చి మల్లడిగ చేర్చి జవం
బునఁ జెట్టుచెట్టునక, కిలకిలఁ బ్రాణి
పూచుదలు చించి చూచుచుగొన భూ
వకుల్, జలజల వార్చి వక్రమణిజాలము
బాడ్చుచు వానరుల్ దిగం, చలములు
మ్రోయి రాయదలు గల్పంగ మౌరతి
పల్కు రానునిక ... రామా. 3. ౧౫౩.

ఆ. పెకవక. (చూ. మల్లడిగొను.)

3. పరికాపము.

గీ. నడుము కాజుకాడు మక్కగుండు వచ్చి,
రాత్రి మల్లడిగాఁ జేయరాని దొకటి,
యంత నొప్పించెన్ కదా యింది

నమచ, గరయగలయన దిగియార
గొంగిలింది ... ది. శబ్దం. 3. 202.

బ : మల్లడించు, మల్లడిగొట్టు, మల్లడిగొను,
మల్లడింబువు, మల్లడినేయ, మల్లడుల్లూను.

మల్లడించు. అ. శ్రీ. ($\sqrt{\text{మల్లడి}}$) అతిశయించు.
గీ. మనమలోపల రోషంబు మల్లడింప ...
భాగ. ౪. ౫౧౫.

ఆ. పెనగొను.
గీ. మనమలో చుట్టూపయి మల్లడింప ...
భాగ. ౪. 3౮౪.

గు. శ్రీ. పరిశసించేయం.
మత్తకోకిల. తల్లిదండ్రుల నన్నదమ్ముల దల్లి
డిందినవారలన, మల్లడిందియు మీర
లిప్పుడు మాటిమాటికి నెప్పుడున, తల్లి
పంక్తుల పాలునేయుడు పాలుమాంక
చోరులన, రాళ్ల అత్తులను అత్తువేత్తులన
నాడునాటికి కాదగన ..

పానందో. ఆ. ౧౧౯.

మల్లడిగొట్టు = మల్లడిగొను. అ. శ్రీ.
($\sqrt{\text{మల్లడి}}$) పెనగొను.
చ. .. నె, మృనమున గార్చచిత్రములు
మల్లడిగొట్టును నుండ నొక్కచో, నని
తరవాన పై నమిమలనయందు ననించె
న క్రతన .. చంద్ర. ౫. ౨౦౬.

మల్లడిగొను = మల్లడిగొట్టు. అ. శ్రీ.
(మల్లడి + కొను) ౧. పెనగొను; ఒకటితో
నొకటి చుట్టుకొను.
క. తనపూజ ప్రోవుతవంటివ, మనమన గోప
మును సిగ్గు మల్లడిగొనగా, ననిమిష
పతి... హరి. పూ. 3. ౧౫౬.

క. పెల్లగ భయమును ప్రేమయు, మల్లడిగొన
మాని తాచి మనశ్శుభ దేవత ...
భా. రా. భా. ౧౦౧. ౨. భా. ఆ. ౪౨.

ఆ. ఒండొంటితో గలియు.
వ. ... పామబంబు అదరి రథ్యపారధిరథి
నహితంబుగా మల్లడిగొనం ద్రోక్షి న నెలం
గలనన రథంబులు ...

భార. ద్రో. ౧. 3౭౩.

గీ. అమడదోటలు నుగ్గాడి యరడితోట,
లెల్ల మల్లడిగొనఁ ద్రొక్కి యుల్లికండ,
పసుపుదోటలు బంగిరి కసపునీళ్లు,
తెలతడోటలు పండినచేలు దీర్చు ...
నీలా. ఆ. ౫౩.

3. వ్యాసించు.
క. తనలోచనదీప్తుల న, మృనముపతి తెలుగంబు
నందు మల్లడిగొనఁ జే, నీవ .

భార. భాం. ౬౬. ౧3౩.

వ. ... అనఘహిమగలిగియులు నెలచలుప
దొనల దొట్టి జలజలన జాలుకొని నెల్లు
వలై మల్లడిగొని ... వసు. ఆ. ౧౧౧.

౪. నుంపునాను.
చ. అడుగున బండి నీలి యగులై మధు
వుట్టగఁ బ్రావఁ దెట్లు మ, ల్లడిగొని
చుట్టిరా ... ఆము. ౧. ౬౮.

గీ. నుంపు గూడె ననం నల్మ నొప్పుమందు,
మల్లడిగొనె ననంగను మాతృభూత ...
ఆం. భా. 3. ౧౦3.

౫. తెలరేగు, విజృంభించు.
వ. ఇట్లు బలియందెలు మల్లడిగొని మొంగు
మగలు లేక మందంబునం బొంగి గాంగే
యుండు పొందజేయులు తెలరేగువడ ...
భార. భీష్మ. 3. ౨౪౮.

క. ప్రేక్షుటికి ములై లేగలు మల్లడిగొని
బంక లిడియె మదవృషభంబు ...
భాగ. ౧౦. పూ. ౧3౮. రచిక. ౫. ౧౬౧.

౬. అతిశయించు, అధికముగ.

ఆ. భూనభోంతరప్రభావితం తై చక, దిశల
నడుమ నెఱయఁ దీటుకట్టి, జగహ లెల్ల
నియ్య పాలక మల్లడి, గొనియె నిను
బలంబు కొలచి మిగిలి ...

కు. సం. ౧౧, ౫౮౨.

ద్వి. ముద్దులేంగలు వచ్చి తెువవులఁ గలపె,
వనమున తొహంబు వల్లడిగొనంగ ...

ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౧౮౮౫. పం.

శీతా. ౨. ౧౨౨.

౩. పరితపించు.

క. అనవుడు నియ్యటలంబు చన, మనమునకు
నహింపరామి వల్లడిగొనుచున్, మనవిజ
పరతంత్రక ని, ప్తని పల్కె సుధేష్ఠతోడ
నకుఁ దుద్రుకుఁడై, భార. విరా. ౨. ౭౪.

క. కూలెన్, మకరాతుండు వహుకన మల్లడి
గొనఁగా ...

దకా. ౮. ౧౩౩. మనచ. ౩. ౯.

మల్లడిగొలుపు(బు). సం. ౧. (√మల్లడి
గొను) పరితపింపఁజేయు.

ఉ. మాననిశోప మిటు మది వల్లడిగొల్పుంగ
వింటిశి న్యచా, శ్లోనముపోలె వి ట్టెగడి.
పాండు. ౪. ౨౯౩.

మల్లడిసేయు. సం. ౧. (మల్లడి + చేయు) పరి
తాపము గలిగించు, పరితపింపఁ జేయు.

ఉ. శ్రేయ్యహంబు భూనభవగఁ గీరమహిహర
బాణి మాది ను, శ్రీబండు మువ్వకుండు
తవదిత్తము మల్లడిసేను పోంట్లతో, మారి
మిజప్పి యోమదనమారణజక్ష లలాటి
కాక్ష యో, కూలకపాలధార యని శోక
మతో నుతిసేయు నిశ్చయన్ ...

గంధ. ౧౧౭.

మల్లడుల్లొను. అ. ౧. (√మల్లడి) మల్లడి
గొను, అతిగంబును.

మ. గొనఁబుఁద్రాయము యాపనంబదయుఁ
తేక్కొండ గల్లుటన్ మాటికిన్, దను దీక్షిం
చుట గర్భభూమిరునిమీఁదం గోరుకల్
మల్లడు, భూవఁగా ... కుక. ౪. ౧౧౩.

మల్లనాగము. సం. వి. ఆ. పుం. ఇంద్రుని
యేకుండు. (విల్వము.)

మల్లనాగుడు. సం. వి. ఆ. పుం. వారా
హుండు, వేగంబువాడు. (విల్వము.)

మల్లభువి. సం. వి. ఉ. శ్రీ. ౧. కవరత్తు
చేయుచోటు, గరడిపాల. ౨. దేశవిశేషము,
ఒకానొకదేశము.

మల్లభూమి. సం. వి. ఇ. శ్రీ = మల్లభువి.

మల్లము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. పాత్రవిశే
షము, ప్రమిద, గిన్నె. ౨. గంధస్థలము.
౩. కళశ. ౪. ఒక సంకరజాతి, శ్రష్ట (నడి
పోయిన) క్షత్రియునకు క్షత్రియశ్రీ
యందుఁ బుట్టినజాతి. ౫. ఒకానొకదేశము.
౬. మత్స్యభేదము. ౭. వేటునివలన శ్రీధర
కన్యయందు పుట్టిన సంకరజాతి. ౮. పాలి
జాతి సంకరజాతి. ౯. దంతము, పల్లు.
(వై. ని.)

మల్లయ్యుద్ధము. సం. వి. ఆ. న. మల్లులుచేయు
య్యుద్ధము. వ్యంధ్యయ్యుద్ధము, బాహుయ్యుద్ధము.

మల్లరము. వి. ౧. గర్భము.

నీ. ... గర్భము పొగరు తొవరము గబ్బు.
నీ. క్రుక్కు క్రొవ్వు తినుడు క్రుక్కు మల్ల
రము, పోతరం చేపు నా గర్భ తెువవు
చుండు. ఆం. భా. ౧. ౧౩౩.

౨. బలిసేయ్యుడు.

ద్వి. చటులమ్మగారిపై కాదూల ముఱుకు,
కుటన వాఁబోతులఁ గడిమి వేడించి,

మల్లడిగొన నొక్కమఱ మల్లరమల, ...

త్రేళ్లగలైక ...

అ. మ. క. ౫. ఆది. పా. ౪. పం.

విల. మదిచినది.

ద్వి. లీమి శంకరసిద్ధి బడ గప్పి జాలు,
అలిమిలు నేడుమల్లరత్నగోడియల ...

అ. మ. క. ౫. ఆది. పా. ౧. పం.

వ. ... అత్తపాద్యకృత సంభావనాగర్వయ
పెంపం ద్రుకుమల్లరత్న కల్లరేటితండం
యల కండ్రోత్తర సైరింపక ...

కళా. ౬. ఆది.

ఉ. కిట్టన నొండొక్క కమలే కమలే పిలు
పంపుల పైపయిన్, గొట్టెలు పాడి పైర
మలు కోకలు దూకలు మందుమందుగా,
వట్టంగ నిచ్చి వచ్చి కలవాకిలి గాతురు
రేతిరిం పెగల్, గుట్టనమమ్మమల్లరత్న
గోడెలు పైరికరాటుచూరకున్ ...

పైప. ౨. ౩. ౨.

మల్లరి. వి. (న/మల్ల) కెట్టి, మల్లండు.

రగడ. గలీయె గుణముఖ్య అగు మల్లగులు
సొంపరలు, నెల విరుదుకుండులను నెన
దెనయగంటరులు ...

వి. కమం. ౩. ఆది.

మల్లవిద్య. గం. వి. ఆ. శ్రీ. కామయన్ది
గంబంధ మైనవిద్య, మల్లం విద్య.

మల్లకాల. గం. వి. ఆ. శ్రీ. = మల్లగుని.

మల్లసాల = మలసాల. వి. (మల్ల + సాల)
కావడి, మాకును. (వి. ని.) భోజనకాల
(౪. ర.)

క. ఎల్లడ బరదేమలమను, గుళ్లం లంచలను
రచ్చకొట్టెయిలు కల, గడ్డను గాక కలం
పంగ, ఇట్టవినున్నంత మల్లసాలలు గలవ.
హరికృ. ౪. ౧౯౩.

నీ. విడిమిడిపట్టులు క్రలిమి గావించి మల్ల
సాలలు విట్టు మండలేనీ ...

అచ్చ. రా. నం. ౧౩౨.

(మల్లసాల. ముద్రి.)

నీ. అచ్చి మై వాకిట రచ్చకాయలు పెంజుంగి
పంచలిన్నలు గొప్పపారిగోడ, కంపతెట్టు
యను రాకట్టు ముంగిలి మల్లసాల దేవర
యలరవిక యొకటి (మల్లసాల. ముద్రి.)
కళ. ౨. ౪౦౮.

మల్లాట = మల్లట. వి. (మల్ల + అట) మల్లా
డుట. (౪. ర.)

మల్లాడు. అ. క్రి. (మల్ల + అడు) పెంగరి,
మలు పోరాడు.

కండకము. ... అంత దురాంతదృశ్య
మల్లాడి .. కళా. ౪. ఆది.

౨. పెనగలూడు.

ద్వి. అల్లాడ గా ననియాడంగ గదలు,
మల్లాడ నలకలు మలసి పెల్లాడ, దధి
మళియించు న క్షణే దరికాడు ...

అ. మ. క. ౧. ౩౮. పా. ఆది. పం.

నీ. బుధుల కీ వేడివక బ్రాహ్మణో దను నీక,
నలిధిభూజలత్త మల్లాడే నిట్టు ...

విద్ర. ౩. ౧౫.

వ. ... మరతర గొట్టలాడును గంభంబులన్
మల్లాడును బొగడలన్ జరుగెను ...

కళా. ౬. ఆది.

౩. అలిగయించు, అధిమగి.

కా. ... ముసింద్ర మాట నెల్లడం తో
భవుల గన్నయె, యోగిన్ కరి కరించు
తేడుకలు మల్లాడున్ మనోవిభలన్ ...

కరా. ౮. ఆది.

౪. క్రిడించు, విహరించు.

ఓ. కల్లవీరికి గూడి మల్లాడుమాయగొల్లని
కిది చూడకలవ మయ్యె ...

కవ. ౪. ౧౨.

మల్లామడి. ౧౦. వి. ౨. పుం. ౧. పం. ౧.

క. తెల్ల యగుగలతొక్కన, నిలిగిలు
గానవచ్చు కృదయతులోనక, మల్లా
మడి యగుమడనెడు, పెల్లవ గూర్పుండె
చాల్చి మిమిసు కవగన్ ...

ఉ. హరి. ౫. ౧౭౭.

మల్లారము = మలారము. వి. గాళుగుడి.

గ. గాళుగుడు గూర్పుచేరులుగాఁ జెలంగు,
చుండు మల్లార వవగను సోమధూమ ...

అం. భా. ౩. ౩౭.

మల్లారము. ౧౦. వి. ౨. పుం. (౧౦.) ౭క
రాగము.

మల్లారి. పం. వి. ౨. పుం. ౧. కృష్ణుడు. ఆ.
శివుడు. ఈ. శ్రీ. వశంతరాగమునందలి
రాగిణీశేవము. (కావ.)

మల్లి. ౧౦. వి. ౨. పు. శ్రీ. ౧. కంఠము.
జెల్లబారిలో నొకటి. ఆ. మత్స్యశేవము. ౩.
కపాలము. ౪. కొప్పెరికాయ ము. బాని
చిప్ప.

మల్లిక. ౧౦. వి. ౨. పు. శ్రీ. ౧. దీపాధారపాత్ర.
ఆ. మల్లె. ౧. (శ్రీ. వి.)

మల్లికము. ౧౦. వి. ౨. పుం. ౧. గోధుమ
వశంతగల పావములంబు ముక్తయెను గల
కాళగ. ఆ. మాధుమానయ. ౩. నాడె, పాలె
బాడు పడుగలో నిటునటు తేలుపాధనము.
(విల్వము). ౪. పానపాత్ర. దీపాధార
పాత్రము. (శ్రీ. వి.)

మల్లికాక్షము. ౧౦. వి. ౨. పుం. ౧. హం.
ఆ. తెల్లని శత్రులు గల అశ్వము. (హరా.
వి. శ్రీ. వి.)

మల్లికాపుష్పము. ౧౦. వి. ౨. పుం. ౧. కుట
జము. గోదమల్లె ౧. ఆ. కరుణాపుష్పము,
జలవీరము ౧. ౩. మల్లికానుము.

మల్లిగంధి. ౧౦. వి. ౧. వ. అశుభ్ర, చందన
విశేషము. (కల్ప.)

మల్లిగాడు. వి. కుండలనెడు, అల్పం దగు
మానవుడు.

ద్వి. మన్దికముభారీ మనలి మిన్నేలు, మల్లి
గాండ్రు నెందు మాళిమై గలవ ...

పండితా. పురా. ౧౫. పా.

మల్లిగాధుడు. ౧౦. వి. ౨. పుం. కిరక్పడి
పండితుడు, చిగుంకాది బహుమహాకావ్య
శాస్త్రాధ్యక్షకర్త, ఆంధ్రుడు, ఇంటిపేరు “శాల
చల”

మల్లిపత్రిము. ౧౦. వి. ౨. ప. పుష్పము,
మక్కాగుడు.

మల్లియ = మల్లె. వి. (పం. మల్లి.) ౧. మల్లె
నీలగ.

క. మరుడు దెరువరుల నెల్లె, నెల్లెరవువ
దీర్చంగఁ గోరి వివిగఁ గట్టి, పరముడు
గున దీడుమల్లియ విరులనగా రిక్కలెఁగ
వేలుపుడ్రోవక నీలా. ౩. ౭.

ఆ. మల్లెపూవు.

ఓ. పాటలముపారము మారగని మల్లియల
కుగంధశ్రీల నవహరించి ..

ఉ. రా. ౪. ౧౭౭.

వ. ... ఇతర పారధలోంబద్విరేంద్రులవ
కవియ లోమిమల్లియలును ...

వి. ౨. ౨౫.

మల్లియకరీశేల, వి. అప్పారావుగారు.

1. మల్లియకరీశేల మల్లియకరీశేల యొక్క
గొయ్యి వెలుగుడు వెలుగుగొట్టి ...
చూడ. ౫, ౪౫.

మల్లికరీశేల, పం. వి. అ. పుం. తోడుడు,
చూడ. (కల్ప.)

మల్లిక, వి. తోడు.

గీ. కడలి మట్టి కల్లమల తెల్ల గదియింక తేల్చి,
కట్టకట్టగ గొయ్యిపట్టి మల్లి, వెలుగుడు
మల్లి పడినది కడలి గది, తయ్య
దును చాను మల్లిరు చాటి యంత ...
చూడ. 3, 3౫.

మల్లిక, వి. గ. మల్లియ, తెల్ల, (కా.)
(చూ. మల్లియకరీశేల)

అ. మల్లియకరీశేల, తెల్లపెనెలక, (క. ర.)
ఆ మల్లిక, మల్లిక, మల్లిక, మల్లికట్టు,
మల్లియకరీశేల, మల్లియకరీశేల, మల్లియకరీశేల.

మల్లియ, పం. వి. అ. పుం. గ. బ. మ. గ. అ.
మ. వి. అ. తెల్ల, మల్లియకరీశేలచూడడు,
మల్లియకరీశేలచూడడు, పుం. తే. పూర్త
కేదము. (కే. వి.)

మల్లికట్టు, వి. (మల్లిక) అడ్డగించు, నిశా
ధించు. (క. ర.)

మల్లియకరీశేల, వి. (మల్లిక) తెల్లకరీశేల, మల్లి
కరీశేల.

గీ. తెల్లకరీశేలచూడే కేదట్టి చూడ, కా
విచించుచు అగ్గి విలుగు, లాగి
మెండు మెండు బలము తెలుపి, మల్లియక
రీశేల మెప్పించు మమమమమ ...

కార. వి. గ. ౪౫.

ఉ. మల్లియకరీశేల భువనందరి వీరవరా
మీర తే, వెలుగు వెలుగుతోడ నను
కేరీశేలను కే నానన్న మే తెల్లను
మీ వెలుగుడు. చూ. పూ. ౯, ౫౩.

మల్లియకరీశేల, అ. (మల్లిక) మల్లి
యకరీశేల.

ఉ. బల్లిరు తెల్లమల్లియకరీశేల లుంగ
పరాక్రమములకు, మల్లియకరీశేలకు
మల్లియకరీశేలకాళిలాంగింక తె, కల్లడ
పాటు చిత్తమున చాగ్గిన వీరము గట్టి
తెల్ల యా, భల్లిరుభువన కృష్ణమమ భక్తి
మెండు బలముగింక పుట్టె.

వి. పు. ౫, ౫౩.

మల్లియకరీశేల, వి. (కా. అ. మ. మల్లిక) మల్లి
యకరీశేల, తెల్లపెనెలక.

చ. అడుగునమండియు న్నదిల మై చదలంకె
దుకోట నొప్పు ప్రా, తెల్లకరీశేలకు
నల్లకరీశేల గం గమకానె చూడగా,
నడుమన యున్నకేరీశేల యలనాకపురిన్
చరిత్ర తెలుపి లా, తెల్లకరీశేల
టకు తెల్ల నన న్నను మల్లియకరీశేల.
అను. అ. ౯.

మల్లియ, పం. వి. అ. పుం. మెండుగొంగు,
మెండుగొంగు.

మల్లియకరీశేల, పం. వి. అ. పుం. ఇరుముయొక్క
కట్టు, ఇరుముయొక్క (అ. వి.)

మల్లిక = మల్లియ, వి. (పం. మల్లి) గ. మల్లి
కరీశేల.

గీ. కల్లలోయది గావు రేచామమమమమమ
కేరీశేలమల్లికరీశేలమమమమమ ...
కే. ౫, ౫, ౫౩.

ఓ. ... మల్లే కాక వరద మల్లి ...

అం. ధా. ౨. ౫౦.

౨. ౭. మల్లిపుట్టలు, మల్లికార్జునములు.

ఓ. మొలలు మలలు మొదలై నవ్వకుండు
బహుతను వడుగు పుష్పములఁ బెండ్లు.

అం. ధా. ౨. ౪౦.

ఓ. సన్నకాణాలు మరహన్నలు గలిగియు
మల్లెలు సంగెల్ మొలలిరులు ...

అం. రా. ౩. ౨౦౦.

ఓ. నాగ వర్తి. ముంజులఁ జూచునవ్వకుండు
విలువరజీ మల్లెలతోడివిడలు మొలలు.

అం. ౨. ౫౦. యయా. ౪. ౨౫.

౪. మల్లే శ్రీగంధలు.

మల్లే. ౧. ఒకవిధ మొక పుష్పకోగము, సగ్గ
ములకుఁ గలుగు రెల్లకల నొకటి.

ఓ. తీతఁ గలిపయెదినముల జేక మొల, మల్లే
పట్టినచేక్రములు గాఁగ ...

మనుచ. ౫. ౨౫.

౪. అలవడు గంటి తవించిన, అలవదిన
ములకుఁ బండు సవి బ్రహ్మకావక్, దలు
యగ నేతా రెత్తగఁ బట్టినచేక్రములు
మల్లే పడి నెడినొయిన్ ...

కాళ. ౩. ౧౫౫.

౪. ఈ నెటికేసరి జుర్రా, నీవత దివ మొకటి
రెక్కఁ దినఁగా మృగసం, తానలు
మల్లే పట్టినచేక్రముల మృగ సేమి కివ
సా దెయ్యున్. నేం. వంశ. ౧. ౩౪౩.

మల్లే. ౧. నిష్కళ, అంగారము.

ఓ. జవలక మందుమొట్టనిరండ మల్లేలతోవ్వం
పునింజాలు చూచునవ్వ. క్రీడా. ౧౪౨.

ఓ. ని నిష్కళము మల్లే నిష్కళ మ్రాణం
మల్లేల తనల్ సంగార మొప్పు ...

అం. ధా. ౨. ౨౪౨.

మల్లే. ౧. రెమ్మ, ఉపకాళ.

ఓ. రెమ్మ రెమ్మ రివట రివ్వ రెలగ చివ్వ
చివక మల్లే జవర చివర మరిగ, రెలగ
నోల బరగి రెల యన మవకాళ రెలగ.

అం. ధా. ౨. ౩౩.

మల్లే. ౧. మల్లే. ౧. మండికలము. (౪. ౪.)

మల్లే. ౧. మల్లే. ౧. మండికలము. (౪. ౪.)

మల్లే. ౧. ౧. సోపకపు బొమ్మలకందు
గలగుపురువులు. (౪. ౪.)

మల్లే. ౧. ౧. సోపకపు బొమ్మలకందు
గలగుపురువులు. (౪. ౪.)

మల్లే. ౧. ౧. సోపకపు బొమ్మలకందు
గలగుపురువులు. (౪. ౪.)

మం. ౪. ౧౫౨.

మ. ... మదనగరులు జలముమంతలు రెల
జాలు మల్లేశ్రీగంధలు మనుమహారాజ
నాలు ...

ప్రసంధ. ౧౫౨.

మల్లే. ౧. (౪. మల్లే) అవగామ, అంగడి.

మ. రెలయుఁ గిరాటతోటి గృహనిధుల నేటి
కిటి పచ్చరా, ముగిలకలబుర్రో కుధ
రమారమణియనమాగములునం, నాలు
పుగ నిడ్డరంధ్ర అవ ... రంధ్ర. ౧. ౩౨.

౪. తదనగ వగమా యందుల, నెడమనిది
రెలైన మొలగగ వచ్చున్ నొడువ
తోటి! నెత్తిన పడగలచే నొకటిండ్ల
బంగారు మల్లే ...

అం. ౧. ౧౫౨. మం. ౧. ౧౦.

మల్లిండు. స. క్రి. (√మల్లి) మరలించు, నివ
రించు చేతు.

కా. లేత మృంగన కక్షకాళ్ళ కుమి మల్లింపంగ
రాదు ... ఉ. మోళ్ళ. ర. ౧౪౩.

మల్లిక. వి. (√మల్లి) త్రిపుణామల.

మ. కుమర డి ప్లేటివ మాల్యవంతుల దతి సం
కుద్ధండు మాతామహం, దక్షలంకస్థితి
తెంది రావణ భవద్వార్తపారముల్ కూర
ముల్, పృథులం తెల్ల వశంతుకాల మిత్త
జానన్మించె నింకై వ శు, ల్లిక గావింపు
మానసం బొరులయానిం చేర సక్తి రియే.

అధ్యాయం. ౧౩౦.

మల్లు = మరలు.

ఉ. ఎన్నుం దిలిగి చూడక శ్రీవ విశేష
పద్ధతి, దప్పక చోయి రయ్య నుదాహులు
నేడుమ మల్లి యే ... భాగ. ౩. ౨౪౩.

కా. మిలె న్నామూ దుగ్రం దై యెగవీ పేర్చి
వైకృత్యూధాధిరా, త్రికటిరంబు దటూన
దోడన కుమార్కై శేన తెల్లవం, బాహో
పంబున బోరి మాయి యగు లంకాధీశుతో
మల్లె దత్, కొటిల్లంబు నెఱింగి రాము
కుగుణ గ్రామాధిరామం గనన్.

చం. రా. ౮. ౫౩.

అ. మల్లె మరలె దిలిగ మగిదె నంగమ గ్రమ్మ
టిలె నటంచు గాన బడుమ .

అం. భా. ౩. ౧౧౪.

బ. మల్లించు, మల్లిక.

మవ్వమారు. అ. క్రి. (మవ్వము + అరు)
కోమలమగు.

సీ. మధునమాళిర మై మవ్వమారినహార నవలర
నా మేను వవక మెక్కె ...

కు. సం. ౩. ౩౧౩.

మవ్వము. వి. ౧. కోమలము, మృదువైనది.

క. నెవ్వలి చుప్పలైగనన, జీవంతులు వంగ
గొను నీహము లే, మవ్వంపు బొరల
మామిడి క్రొవ్విలు లం దొక్కె కునుకు
కోమలి కోనన్. కు. సం. ౯. ౩౧౩.

సీ. తవ్వంగి మవ్వంపు దనులర నెనగడం నును
గాంతి తెలువ మునుగరాజు ..

భార. విరా. ౨. ౩౩.

క. ఎవ్వనివంక గనుంగొను, వవ్వనితామణి
విలోచనాంచలమున వా, దవ్వకన గీరించు,
స్వప్నం బగు కేలదోయి మహాగ్రమునన్.

మారు. ౩. ౧౦౯. అం. భా. ౩. ౨౪౪.

అ. మజ్జేము, మందలమైనది.

సీ. క్రొవ్వాడికోజల మవ్వంపు మెఱుంగుల విల
యాంధకారంబు తెలుకలూ

మో. పూ. ర. ౧౩.

సీ. మవ్వంపు జీవవత్తు జత్తు నివ్వటిలంగ
బొవలు వాలూపు దువ్వెదలు మెదల ...

దళా. ౩. ౩౦౯.

దండకము. మేటితా మేటిమె యెత్తి
మవ్వంపు గవ్వంపుగ ప్లేథున స్వీథున
దాల్చువా . నీలా. ౨. ౪౧.

౩. చక్కదనము గూర్చునది, కోభాకరము.

ఉ. కామక హృద్దం గలంచుకవ్వము బువ్వము
చేవకోటికన్, జ్యోమ పద్మంబు తేనెచెర
కొప్పెదురున్న మవ్వ మువ్వల, శ్రీసుతి
కిన్ . ., యామనతికలింబు ముదయాచల
మెక్కె బ్రభాగి పెమ్మవన్.

కాళ. ర. ౯౨.

ర. సూక్ష్మము, సన్ననిది.

సీ. ముణుండు వైచ మవ్వంపు లిల్లగోల నా
దనగ కూర్పు గట్టుదాఁక విగడ .

కు. ౩. ౩౨౩.

మధ్యము

1934

మ తునము

1. పిడుకకుండు లాకు కడిగిల ప్రాంతాద్రా
వ్యాధిగోర్ధండు మధ్యపు టురులు .

కు. సం. ౧. ౧౫౫.

వి. ౧. ౧౦౮౮౮౮, మృద్యము.

పి. పోలంబు తెలు మార సాగయు మంజుల
మెదలి మేడిగ మధ్యంబు మిగుల ...

కు. సం. ౫. ౫౨౦.

పి. పులకాంతురములకు దలతాగు డై యి
మేనను మధ్యంబు మిగిలి పాచల .

భార. విరా. ౫ ౪౦౫.

పండితా. పి. ౫. ౫౦. పా. 1.

౨. సాంబర్ధ్యము, చక్కెదనము

గి. మధ్య మెనగువనంబులు మాపు తెంత యెన
తెలువార సాగని యున్నట్లు పోతె

భార. ద్రో. ౧. ౧౩౫.

పి. మధ్యంబు దగ్గోత్త నవ్వ నేర్చినవాడై
నయమార్దహినుల నవ్వనేర్చి

విక్ర. ౧. ౪౯.

౪. మధ్యములప్రాంత యెకమని, క్రొవ్వాడిల
కోరి పూతగొట్టెడి వలపుం, బుల్బులవెం
దహనా యీ, జవ్వని యెవ్వని యెనుంగు
జానయె కదరా ! రసిక ౩. ౫౪.

౩. విధము, రీతి.

ఉ. ఎవ్వరిదాన నీవు జలశేఖరా నీదగువారి
యాత్రలుగ్, నవ్వ దొలంపెమెము నీ,
మధ్యముఁ జూడ వారసతియార్దము దోచుచు
మన్న తెంతయొగ్. వి. పు. ౫. ౩౧.

మ. మున్నీరు గలంచుకవ్యంపుఁ గొండమధ్యం
బునఁ జతురంగబలంబులఁ జక్కడఁచి.

ధర్మ. ౧. ౧౯౫.

౪. ఉత్సాహము.

౪. ఇద్విధమున దుష్టిజీవుడి, బుల్బం బరిమళముఁ
బోలె బొలుపుగ్ తెత్తెం, బువ్వయి గలెగ

కాలి, మధ్యము దిగదొడగ్ గెలపు కట్టు
బయ్యెగ్. ఉ. హ. ౩. ౧౫౫.

ఉ. ఇవ్వముదం గదిప్రమద తెచ్చటనుడియఁ
తెందకుండిన నవ్వ మెలర్ప విశ్వవృన్
మన్నకుఁ దిచ్చు నభిప్రయంబదర్ . .

కావ్యా. ౫. ౯౫.

జ. మధ్యమాన్య, మధ్యమెక్కె.

మవ్వమెక్కె. అ. క్రి. (మధ్యము + ఎక్కె)
కోమలమగు.

పి. శేషవివదగాలి శోనిన తేడిగ క్రొక్కాదు
గని మధ్య మెక్కెవట్లు కు. సం. ౩. ౧౯౩.

మళకము. సం. వి. ఆ పుం. ౧. దోచు ౫.
చుక్కోగ్భేదము ౩ తోలుతోఁ తేనిన నీటి
సంది, నీటితిల్లి. ౪ శకద్వీపమున క్షత్రియులు
నివసించు పొక రోభాగము.

మళకమారి. సం. వి ఈ క్రి. చరుప్పి, దోచు
తెర. ఇట్టి మళమారి. (పై. ని)

మళక్తి. సం. వి. క. పుం ఉచంబరవృక్షము,
మేడిచెట్టు.

మళకుండ్రు. సం. వి. ఆ పుం ౧. ఒకానొక
బుడి. ౫. దొంగ. (కే. ని.)

మళనము. సం. వి. ఆ. న ద్వని. (పై. ని.)

మళము. సం. వి ఆ పుం ౧ దోచు. ౫.
రథంకారము, శేషజిగల ద్వని. ౩. కోషము.
(బిల్గిముప్ప.)

మళాకము. సం. వి. ఆ. పుం. పక్షి. (పై. ని.)

మళి. సం. వి ఈ క్రి. ౧. మని, నిరా. ౫.
నీలకేళిలిక, నల్లవారిలి. ౩.

మతునము. సం. వి. ఆ. పుం. కుక్క.
(బిల్గిముప్ప.)

మనీ. సం. వి. ఇ. ఈ. శ్రీ = మనీ.

మనీ(సి)నుటి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. నిరాబుద్ధి.

మన. వి. నిలాసము, శృంగారచేష్ట.

శ్రీ. చులుపచ్చికనమనవలరాచమనలతోడ.

విక్ర. ర. ర. శి.

క. శుక్లమన యటమోచటం గమ్మలమన ముద్ద
గులకంకల ముఖమన శే. లాగ్నైలమన
జగినికన, చిన్నైలమన చూచి వలచు
జిల్లా దయనక. మం. శి. శి. శి.

జ. మనలాడి.

మనంగు. అ. శ్రీ. విప్లవించు, తెలలేగు

క. తేలులు మరలక, తెలుచు గాళ్ళు
ముల జిల్లా, ముఖ్యమం రోద్రముగ మార
మనగన భంగ

భార. గ్రా. ౧. ౧౮౧.

చి కనుమ శరాసమం దధికశోమల శ్రవ్యము
తేలువాంగ ము శ్చైవగన చల్ల-పాటు
మది శ్చైవయో శోగ్నైలక యిచ్చెయిన్,
మనగ నవంగ శ్చైవగి కుమారుడు

మరి శి. ర. శి. శి.

గీ. మొనీ మొలమలి మువ్వలమొరన మమర,
మనగ వివేక రచయిను మలయనము,
తేమన పోలి యాడు లేటిగ యనగ,
నమరి కాడిగ దెన నకియోడుచుండ

జ. సం. ర. ౧౮౯౯. దశమ. ౬. ౫౩౩.

మనక. వి. (సం. మేచక, క. మనక.) ౧. ఇం
తుక నలుపు, (దీని యాశ్రయితిరూపము మనమ
నక, మనకమనక.)

శీ. మనకతిక్కులు కుంగకపు చాచలు పనీ
గొయ్యలు జువకుమలలును వలలు

మెన్. శి. ౨౦౪.

మ. ... పారక శ్చైవగపటి పాంచుది శ్రుంక
రీకంబుల మనక మనమనక లెనొచ్చి మనీ
మిగుల భోగిభోగ భాగంబున

అను. శి. ౩౪.

క. వీసిన మొలమలి పాటిపాటి, చివరలు
మనమనక లెనంగ నీకట్లు దో, చివ
శాశి శాశి గానక

తే. చుక. ౧. ౪౮౧.

చ. సంధ్యాకాలంబున మనకమనక నీకట్టిం
గుణమూర్తమం బుట్టులు ముఖంగ శ్చైవ
శాశి మెన్. శి. ౧౮౧.

శి. మననీకట్టి.

చ. ఒండొంటికిన్ తేరులులు వా
కప్పించి తిప్పించుకొను దువ్వల శ్చైవగ
అక్కటల శ్చైవ మెనంగ మనమనక
ముఖంగపటి యెందు గండొంటిలంబులును

మనుచ. ర. ౩౩.

శీ. .. చివ్వలకట్టి మననీకట్టి మునీ,

గీ. నీకట్టి మనక ముఖమంతి నీకట్టి యన, నవ
కమన గానధేయ మె యలరుచుండు ..

అం. భా. ౧. ౧౮౬.

గీ. మనమనక సంజలంబాయ ముఖంగ శ్చైవ,
మనీమి కెంతలకాంతి దా మొలమలి శ్చైవ,
మొదల శ్చైవ గంగతలి నున్నయెదియో లేదో,
మాయమో కాక యిది యెందు మరలె
యడ.

విజ. వి. ౧. ౩౫.

(మనమనక సంజలంబాయ = మననీకట్టితో
గూడిన సంధ్యావేళియ.)

విజ. ఇంచుక నల్లవిది. (యా. మనమనక.)

జ. మనకంటడు, మనకన, మనకతిక్కి, మనమన,
మనమనక, మనమనకన, మనమనకలుచాటు.

మనకంటడు. అ. శ్రీ. (మనక, + పడు) కాంతి
నీమమన.

చ. ... కాదు గులకాంతయుఁ గూడి మరయూర
శేకుఁ డే, గతి తెకుఁ జొందుఁ (ప్రాప్త) మన
కంటె .. లై. భా. ౩. ౧౯౩.

మనక. వి. ($\sqrt{\text{మనక. క. మనకొను}}$) ౧.
ఇంచుక నలుపు.

౨. మునిచీకటి. (క. ర.)

మనక(గ)తి లై. వి. ౧. ముదివట్టు తోలుతిత్తి.

క. గాంధర్వజేత సంగతి, గంధర్వవరుండు వీలు
గైకొని దివిను, భంగభంగమినుగి, సంధి
చిన మనకతిత్తిజత రాజింపన్ .

శ్రీరం మా. ర. ౧౫౪.

౨. పన్నీరు మున్నగునది నింపెడు తోలుతిత్తి

గీ. మనగతిత్తుల నింపివల్లు అయి జన్ము, పార
పన్నీర నిరాతిత్త్య మెనంగ .

వార. ౨ ౯౦.

మనకము. వి ౧. అపారతి, సర్వసురకము.

గీ. ప్రాణనాయకతోడఁ బర్యంకసేతుల మన
కానఁ దెనంగుసంక్రమము విడిచి

కా. ౨. ౧౧౦.

గీ. పాతాళభవనాధిపతి శేషుసీఁ (ప్రియలతో
మనకానఁ దెనంగఁ గలిగె ధీమ. ౧ ౩౪.

చ. నెలకొని కన్నరామధరశీరిభుఁ డుత్పల
భూమిపాలతోఁ గలన నెదిర్చి మా పితర
కాండతకు బ్రవకంఠులాయు లై మలసిన
చోటఁ గూడిననమగ్రయోజనసంఘం గప్పి
తా మలనగఁ జేసి భూనతిని పశ్యనిధిజ్ఞాఁడు
గాన నేర్పువన్. పాది. గీ. ౨౨

(మనకంఠులాయు = రతిలోనున్న పాము అని
భావము.) అం. భా. ౨. ౧౩౦.

౨. సర్వసంభోగేచ్ఛ

చ. .. త్రువితలంబుల పెనక పెనంగ మన
కంబులఁ జెలంగును . శ్రీధింను చిలువ
తందంబులు . . విడు. ౨. ౧౪.

౩. (క. ముదివట్టు) రతి, సురకము.

రగడ. కాళింబాణ మనకంఠులఁబలుల శేక,
కట్టులు శేకాండపుఁ దెరచీరలు . .

కవి. ౩. ౧౯౫.

౪. మక్కువ, అన. (మా. మనకొను.)

జ : మనకొను, మనకొలుపు.

మన(గొ)కొను. అ. శ్రీ (మనకము + కొను)

౧. అన. కొను, మక్కువపడు.

౨. మనకొని రేంగుండవలెనూ మా కిక్కులు తెల్ల
పోపినట్లు దు, ర్విగ్ధనమఁ జెంది కాన్ము
దురాత్ముల కిచ్చితి మెన మర్చి

దా. క. ౩.

౩. సంభోగేచ్ఛగొను. (క ర)

మనకొలుపు(బు). స. శ్రీ ($\sqrt{\text{మనకొను}}$)

౧. అన. కొలుపు, అన. క్రిందఁజేయు

౨. చల్లనిచెల్లమంటలన న్నునకొల్పుచు నెల్ల
వారలన్, తెల్లనఁ జేరదీసి

అచ్చ రా. అయో ౩౪.

౩. సంభోగేచ్ఛ కలుగఁజేయు.

చ. అపిధారావధితాత్మ బంధుభవమధ్యస్థైర
నిర్వద్యనక, మన తెల్లద్రోవ యెచ్చుచోడుని
తమక మ న్నెట్టియన్ వాచేసి, భవమి
ధ్వానభూతిచే మనీషియన్ దస్థింప లేనెత్తి.

పాండు. ౫. ౪౧.

ద్వి. పలుద లై చువకట్టు పడలఁ బాలిండ్లు,
తోలఁజేడుపాలతోఁ దుంపిల్లునదియ, మిసి
మిమై తనగల్పు మొలయించుచునట్లు, వన
తామితులు నంది వల నొప్పు గట్టి.

అ. మ. క. ౧. ౨౨. పా. ౧౨. పం.

నీ మలవాచకం బుడ మనలు నిండిరి మక్కు . .

అం. భా. ౨. ౧౩౪.

మనడు = కునటు. ౧ మాల్కము, ముణికి.

(క. ర., క్రొ. ప్రాతిపది. అం. భా.)

మననము. సం. ది. ఆన. ౧. పరిజామము, మాయు.

౨. సోమరాజి యను శోషధి.

మననము. ది. (సం. శ్రీకామమ్, ప్రా మాసామము,

క. మనలు. క. మయానం) పితృవనము, వల్ల

కాదు.

నీ . మననములొక బుడమహితపుమ్మ, మాలిక

యును పోలి మదిరాశి దుష్టమకతమున

నూపిత గాకమన్న, చనరయ్య కేగింది .

భా. అర. ౩. ౨౦౧

నీ. పుట్టిలో శేరిపై పోక్కిలో బూదిపై మన

నంబులో నాలమందలోని

నీ మలము విడుచుట కిష్టమగుండు గాదు

విష్ణు ౧ ౩౫

ద్వి. మననంబు గా నీది మఖకాల గాని, రెనంగ

కల్మములుగా విద్యముల్ గాని

ద్వి. మాలిక్కి. ఉ. ౨౨౩౫. ౨౦.

అం. భా. ౨. ౨౨౫.

మనమన. ది. (మనక + మనక. వృత్తిబద్ధ

లోపము) ఇంచుకమనక.

ద్వి. చెడకమ్మను మూలకబద్ధికిమ్మ, మంబుల

కమ్మను మనమన గొనుకమ్మ

పండితా. మహి. ౨౨౩. పా.

మనమనక. ది. (మనక + మనక) ఇంచించుక

నలుపు.

ది. ఇంచించుక వల్లనిది. (నీదికి వృత్తిని విగాగ

మంబు నైకమిచ్చు.)

క. పనిపాప రెండవకొనలందు, మనమనకని యిరు

లుం గలనీ మన మలించెన్, దెనలనలుగడల

గంబా, విసరంబులనరలు ప్రతి నిడిచిన

భంగిన్. నై. ౨. ౧౨౩.

మనమనకన. ది. (మనక + మనకన) కొం

చెము నల్లచెనది.

న . . శివలయమునకేరనముకలాటు ఫలభరి

తంతై లినయమానాంధపునిగిల విసరంబుల

సాగయనీయక మనమనకనై యిరు లనలు

కొనుచు. కాశీ. ౧. ౯౩౩.

క. మనమనకనయ్యె నిట్టులు, పని గ్రేపు

వలంచి తిరుగఁబడె గూర్చి కలం, కనమా

జను కలకలము లె, గను పెడపెడ కమ్మ

మొగిచె గమలవనంబుల్

నై. భా. ౨. ౧౦౧.

మనమనకలువాఱు. ఆ శ్రీ వి ఇంచుకనలుపు.

(క. ర) (మనమనకలు + పాఱు) ఇంచుక

చీకటిగొను, కొంచెము చూపుచెడు.

నీ. మనమనకలువాఱుమనలికమ్మలు విచ్చి శేల

శేషరయంగ నిలువఁబడుచు

కళ. ౧. ౧౯౮.

మనర. ది. భూనరవర్ణము.

క. క్రొచ్చి కడు మనర కవిని, పన్నినీనలులు

మృగము లమనీనాథా. పట్ట. ౧. ౯౧౧.

ది. భూనరవర్ణము గలది. (క. ర., క్రొ)

మనర. సం. ది. ఆ. శ్రీ. చిలుచునగ. కి.

మనర. ఆ. శ్రీ. పొగరెక్క, చురించు.

న . . ఒడళ్లు జాచించుచు మనరము గొన

రుచు చిట్టుచు గొట్టుచు బాచుచు

జాచుచు . . ప్రబంధ. కి. ౮౮.

చ. ... కాన గులకాంతయే గూడి మయూర
 కేను దే, గతి కేక బొడఁ బ్రాప్త మన
 కంటె ... కై. భా. ౩. ౧౯౩.

మనకన. వి. (√మనక, క. మనకన) ౧.
 ఇంచుక నలుపు.

౨. మునిచీకటి. (క. ర.)

మనక(గ)తి త్రి. వి. ౧. మునిచీకటి తోలుతిత్తి.

క. గాంధర్వజే సంగతి, గంధర్వమయము వీలు
 గైకొని దివి, దండేభగామిమగ్ని, సుధిం
 చిన మనకతిత్తివర రాణింక .

శ్రీనం మా. క. ౧౫౪.

౩. పున్నర మున్నగునది నింపెను తోలుతిత్తి.

గీ. మనగతిత్తిల నిందిపల్లుటయ బమ్మ, సార
 పున్నర నీరాతిత్తి కృ మేనగ

వార ౨. ౯౮.

మనకము. వి ౧. అపారతి, సర్వమరకము.

నీ ప్రాణవాంఛతోడఁ బర్యంకమేల మన
 కానఁ దెవలసంప్రమము విడిచి

కాళ. ౨. ౧౦౮.

నీ పాతాళభవవాసినీ శేషావీరిఁ ద్రియలతో
 మనకానఁ దెవగఁ గలిగె భీమ. ౧. ౩౪.

చ. నెలకొని కృష్ణరామధరచీరధుఁడు కుక్కల
 భూమిపాలుతోఁ గలన నెదిర్చి మాన్తికర
 కాండతకు ల్బునకంఠరూపులై మలసిన
 చోటఁ గూడిననుగ్రహతోటననంబుఁ గప్పి
 తా వలవగఁ జేసి భూసతిని పక్కదిద్దికాడు
 గాన మేప్పున. పారి. నీతి ౨౩౩.

(మనకంఠరూపు = రతిరామన్న పాము అని
 భావము.) అం. భా. ౨. ౧౭౮.

౨. సర్వసంశోగచ్ఛ

చ. . పులిసకలంబుల నెనక మేనగ మన
 కంబులఁ జెలంగున .. ప్రేమించు చిలువ
 కంబంబులు . విను. ౨. ౧౪.

౩. (క. ముయక్కమ్) రతి, శురకము.

రగడ. కాళాంబుల మనకంఠరూపులను మేక,
 కట్టులు నేకాండపుఁ దెరచీరలు ..

కవి. ౩. ౧౯౫.

౪. ముక్కల, అన. త్రి. (మా. మనకాను)

౫ : మనకాను, మనకొలుపు.

మన(గొ)కొను. అ. త్రి. (మనకము + కొను)

౧ అన త్రిగొను, ముక్కలమడు.

ఉ. మనకొని కేరంబందకును మాన్తికము త్వల
 పోసినట్లు దు, ర్వ్యసనముఁ జెంది కాన్యము
 దురాత్మల కిచ్చితి మౌన మయ్యె

దా క. ౩.

౨. సంశోగచ్ఛగొను. (క ర)

మనకొలుపు(బు). స త్రి (√మనకొను.)

౧. అనకొలుపు, అన త్రిమడఁజేయు.

ఉ చల్లనితెల్లమంటలవన వృసకొలుపుచు నెల్ల
 వారలన్, మెల్లనఁ జేరదీసి

అచ్చ రా. అయీ ౩౪.

౨. సంశోగచ్ఛ కలుగఁజేయు.
 చ. అశిధారానధికాత్మ బంధభవమధ్యనైవర
 నిర్వద్యనన్, మన మైపుట్టిన యెప్పుచునది
 రమున్ న మ స్పృటియన్ వాణమే, ధనమి
 ధ్వానభూతిచే నుపిమియన్ దమ్మెన లెకతి.

పాండు. ౫. ౪౧.

ద్వి. చుండ లై చమకట్టు వడలఁ బాండియన్,
 తొలకెడపాలతోఁ దుంటిల్లుపియ, విసి
 మిమై తనగల్పు మెలయించుమనము, వన
 తామెతులు నంది వల నొప్పు గట్టి.

అ. మ. క. ౧. ౨౫. పా. ౧౫. మ.

వీ. మలబాదకం బుగ మసలు నింటి మట్టు . .

అం. భా. ౨. ౧౩౪.

మనడు = కుసటు. వి. మానినము, ముఱి.

(క. ర., త్రా. ప్రా.తె.తె. అం. భా.)

మనము. సం. వి. అన. ౧. పరిశామము, మార్పు.

౨. సోమరాజి యను శోపధి.

మననము. వి. (సం. శృ.కానకు, ప్రా. మసానము, క మసా, ర. మయానం) విక్రమము, పల్ల కాడు.

వీ. మననములో బద్ధమహితము, మాలిక యను పోలి మదిరావీ. దుర్దమకయన దూడిత గాకమన్న, చనరయ్య నేగంబ భారి. అగ. ౬. ౨౦౧.

వీ. పుట్టిలో నేదిపై పొక్కిలో బూదిపై మన నంబులో పాలయందలాన

గీ. మలము విడుచుట కిష్టదగ్గయు గాదు విజ్ఞా ౧. ౨౬

ద్వి. మననంబు గా దిది మఖకాల గావి, యెనలగు శల్మయలుగా విష్ణుమూర్త గావి ద్వి. హరిశ్చ. తి. ౨౨౩౬. ౬౦. అం. భా. ౨. ౨౨౪.

మనమన. వి. (మనక + మనక. వృత్తివివర్ణ లోపము) ఇంచుకమనక.

ద్వి. దెడ్డకమ్మను మూకలబద్ధకమ్మ, మయిల కమ్మను మనమన గొమకమ్మ పండితా. మహి. ౨. ౨౩౩. పా.

మనమనక. వి. (మనక + మనక) ఇంచించుక నలుపు.

వి. ఇంచించుక నల్లమిడి. (వీరికి వృత్తి విగాగ మంబు కైకట్టెకంబు.)

క. పరిపూర్ణ రేఖించుకొనంబు, మనమనకని యెరు యం గలకీ మన మలంబెనెన్, దెనలనలగడల గంబా, వివరంబులనంబు ప్రేమ విడిచిన భంగిన్. శ్రీమ. ౮. ౧౨౨.

మనమనకన. వి. (మనకన + మనకన) కొంచెము నల్లనైనది.

మ. . కిలయమునకొనమునకలంబు ఫలభరి తంబై వివరంబాంధ్రభరికరణ వివరంబుల సాగయినయక మనమనకనై యెరు లనలు కొనుచు. కాశీ. ౧. ౯౩౦.

క. మనమనకనయ్యె దిక్కులు, పసి శ్రీశ్రుల చలంచి తిరుగఁబడె గూండ్ల కంబు, కనమా జము కలకలము తె, గను తెడతెడ కమ్మ మెంగిలె గమలవనంబుల్ శ్రీ. భా. ౨. ౧౦౧.

మనమనకలువాటు. అ. శ్రీ. వి. ఇంచుకనలుపు. (క. ర.) (మనమనకలు + పాలు) ఇంచుక చీకటిగొను, కొంచెము చూపునెడు

వీ. బానమనకలుపాలుమనలికమ్మలు విచ్చి నేల నేర్పరయంగ నిలువఁబడుచు కథ. ౧. ౧౯౮.

మనర. వి. భూనరవర్ణము.

క. శ్రీద్వి కడు మనర కదిసిన, పద్మిసినంబులను మృగము లవనివాకా. పద్మ. ౧. ౯౧౦. వి. భూనరవర్ణము గలది. (క. ర., త్రా.)

మనర. సం. వి. అ. శ్రీ. చిలుకెనగ. శి.

మనరు. అ. శ్రీ. పొగరెక్క, నుదించు.

మ. . ఒడకళ్ళ కాచించుచు మనమన గొన రుచు దిట్టుచు గొట్టుచు బాయుచు చూయుచు . ప్రబంధ. ౨౮౮.

వి. మదమ, పొగడు. (అదేమ అని క. ర., తులనగా విది కవియ భావపులోఁ గూడియే ప్రయోగములఁ గనబడుచున్నది)

ఆ. ఇట్లు భజనగానవేంపుల నిర్మించి, యమర మనకు కనిసి యంతః పోక, కంధినిభుని పురమకంఠున యారసి యుద్ధవిడివి బురము నొర్చి తేలి. నిర్వి. ౫. ౮౦.

క. అసికపటిమణి బుగ, పసి చేయి యాయత మనవంతున మమ, ద్వి సముద్ధతి సరదము డిగి, మనకు కనిసి కడిగి మారి మనఁగిన భంగి. మారి. ఆ. ౧౦. ౯౩.

గీ బలబాహుఁడైన, మహిమఁ దెచ్చుడు మదమున మనకు కనిసి కలఁచుచున్నాఁడు త్రిపునకమలవనము. మార్చి. ౩. ౩౩

భాగ ౧౦. పూ. ౩౩౫

జ. మనదిడు; మనయోమ.

మనరిడు. ఆ. త్రి. (√మనరు) పొగరెక్కు, క్రొత్తు.

చ. అనమనుగంధబంధరయలై వెలువొందెడు మద్రపాన్యమో, బానవియింట విత్తము సపారమగా భుజియింపుచుండు నీ, కుటుమ శరారిభక్తులను గూరిది పెట్టందలంచి నాఁ డెనో, మనదిది మర్చిహార మమమానము లేక భవద్దహంబునక. చెన్ను. ౪. ౩౪౩.

మనరుకొను. ఆ. త్రి. (మనరు + కొమస్వాగ్ధ మున) మదిండు, పొగరెక్కు.

మ. చులువాల భూకణులు మధూకం బులై మనరుకొని విసవిస విసమగాచ్చులఁ దూలి. (మనరుకొని = క్షీప్రమయ అని భావము.) శ్రీనం. ౧ ౧౩౩

మనరులు. వి. బ. భావ్యమీవము, ఒక చాతి నుడు.

నీ. మనీసురలో మనముల మంజువో పగడంపు తిగలు మడిచ్రాలు దేవదరులు.

మం. ౪. ౧౩౮.

మసలు. ఆ. త్రి. (క. మసలు) ౧. ఆలస్యము చేయు, జాగుచేయు.

నీ. ఉత్సవ పండుగతోత్సవలై పోయి కడుఁ తెల్లెట్రా ద్వయ్యో, గొడుగు తల, మనలికొ కారపులో విమలక వెరలు గారిండు పాప స్వభావు లెడిగి భార అడి. ౩. ౨౦౩.

ఆ ఎలమిఁ చేయిండు నిలుచుండి పడమర, తైత్తి మాచుచున్న యిద్దరాత్మ, మ స కంబు దుమము మసలక యని యుద్ధ, మనకుఁ జాపె సైంధవుని మురారి

భార శ్రో ౪ ౩౧౮.

క. పతి పరచేకాంతరవి, గతుఁడై క్రమ్యజక యచటఁ గడు మనబంటయొక, మతి దండు దుకుం తెందెడు సతి శ్రోషిత భక్తుక యనఁ బడు నంద్రు బుధుల్.

కావ్యా. ౩. ౩౩. ఆం. భా. ౩. ౯౩.

౩. కష్ట (చూ. తెలుమసలు.)

౩. వ ర్తిచు, తొండు.

క. విసవిస సెచ్చుడు మడుగక, విసరెడి చలిచేత వడఁకు విడువక మనముం, బున రెడి మాన్యము గానక, మనలితి మంకిటను సంకుమంతుండు వొడిచెక. భాగ. ౧౦. ఆ. ౧౦౦౧.

ఆ. మదమఁ గన్నకల్లి మోపు విల్లాలు, బ్రదుకు తెల్లఁ దాన పట్టిమాచ, ముఖ్యమైన లక్ష్మి మువ్వయ్య కాంతార్పు, మందిరంబునండు మనబంగార.

కివరా. ౧. ౫.

౪. కలంగ.

ద్వి. మనవయోరాలి మనక గర్భంబు మడితా. మడిచు. ౨౮౩. పా.

౫. విసరించు.

౪. క్రీస్తుని మనలో తేలవలు ముట్టడిగిని అంత
లిడియే మద వ్యవధులు...
భాగం. ౧౦. తూ. ౧౩౦౦

౫. కనుక కను మనలు భవన సంతాపముల గాన
ముల . రాధుక. ౨. ౬౦

౬. కనుక కను మనలు మనము నితర
ధివల బడక మనలుతుల దిరుగు...
నీతారా ౩. ౫౬౦

౭. మరలు, తెనుదిరుగు.

౮. మనలారా సుందరి మనలారా బాహ్యమి
తేనెన్న శంకను కీర్తిపనులీ...
మనం. ౨. ౧౩౩

౯. మనలారా బహుశయి గీర్వాన్న పృథివి మూలం,
కొని మనలి పోక యొకభంగిల జనియె
గదలం గా. వి. ౨. ౫౦.

౧౦. తిమ్మ యెవ్వరి తెన్నియొడదనే యెన్న
మునీమునీ సగవుతో మనలుటయెను
దళా. ౧. ౧౨

౧౧. పరాజితమగు, పీడు

౧౨. అదితి యింట బయోవ్రత మాచరించి, భగ్న
సంగతి సౌఖ్యసంపదల బావల, సెలమసలె
తెలులగి గల్లముల సెవరప్ప, సెల మనలె
సెల తొమ్మిది విండె నంత.
దళా. ౫. ౫౦.

౧౩. కదలగు, యెన్నియెను.

౧౪. అందును ముద్దిదోనీక మర్త్యం సందోహ
మట్టుల సహజభావలను మనలి యొండొరు
లతో మాటలాడుచును, పనరించి నిలిగి
బ్రాహ్మి వేయెచును
మదితా. మర్త్య. ౩. ౬౬౦. పా.

౧౫. మలమల క్రూరు, మలలగు.

౧౬. నీళ్లు మనలుచున్నవి.

౧౭. నీళ్లు తెను క్రూరునవును కలిగకమును.

౧౮. కనుమలు గుట్టులు స్పృహల క్రూరున తెలిక
ముట్టు గుట్టులు, గవగవలాడు నింప
టులు . సానందో. ౨. ౬౦

౧౯. మనలిక, మనలుకొను.

మనలొడి. వి. (మనలు + అడి) విలాసవతి,
శృంగారచేష్టలుల యొడది.

ద్వి. మనలొడి యిది తెప్పమాటలు విన్న, మను
భేష్యం దెంకవా దమవారు

ద్వి. క. సా. ౩. ౧౦౩. సు.

మనలిక. వి. (మనలు) మాంబర్తము, తెలుగు
చ. లిసలిస బోక యొయ్య నడపింపు దరుగు

యెఱుంగు తెట్టికలో, మనలిక సెట్టిక
తెచ్చరిక మచ్చిక నిలుగును భక్తిపీఠిక

పాంచా. ౪. ౨౦.

మనలుకొను. ఆ క్రీ. (మనలు + కొను) తెను
దీయె.

నీ కిగినిది విరచిది చేర్చుకొనక గాంచి
మణి వసంతుడు కొంత మనలుకొనక .

పాంచా. ౪. ౧౫.

మనారము. సు. వి. ఆ తుం ఇంద్రసింహితీ

మనాలా. వి (పాం మనాలా) మిరియము, వీల
కట్టు, మెంతులు మున్నగు తాలింపు సామాను,
సంకారము.

వ్యయ. మనాలా గారెలు చాల రుచిగా
నుండును.

మనీ. వి. (సం. మనీ. ప్రా. మనీ.) ౧. నల్లని
మాంబర్తము, నల్లనిగుండె.

నీ రమణి దెంబయింకెడిమి మాడి నునీయెన
పుప్పాడి తెయినిండ బూసీకొనును

వి. శకుం. ౩. ౨౦౪.

మీ కలఁ బడ్డనదియ దానియఁ బాతమనీ యిది
యింబలి గది బండ్ల వదనమున ..

అము. ౩. ౧౫.

మీ భస్మవిశేషము పరమమ గలుగ వన మనీ
యన .. అం. భా. ౩. ౨౪౩.

౨. భస్మము, బూడిద.

మీ మామగలు వేల్చి బొడ్డాది మనీ యెవరైనా ..
అము. ౧. ౩౩.

వ మెవమంట మండి మమలై పడిన
యట్టలక చిక్రయంత్ర ప్రాకరములను .
భా. రా మం ౪౦౦. మమలై. ౧ ౩౩.

౩. నలుపు, మాలివ్యము.

ఆ. మమలై జీరయందు మనీ తాకినట్లు మీ,
సత్కృతమున గల్గియుండు కార, మేంద్ర
కరనఁ బొందె

భార. ఉద్యో. ౧. ౨౯౫

౪. నీరా, ప్రాయట వదయొగించు నల్లని
ప్రవము. (ప్రా)

విలా. నల్ల నైవది ముత్యమిది.

మీ మనీబూడి దయ్యె నిర్మలతీర్థి కాకమలి
నీకర్మకరవములు .

భీ. మ. ౪. ౧౪౩.

మీ మనీమంగలముదాయ మెయ్యెగంటు బెడంగ
నిమక బొడములు

ఉ. మాల్య. ౪. ౧౫౩.

౫. క క్రమసాం, గర్భము మనీపాత మాని
కంతె యెవరైనా అము. ౩. ౫.

విద్వ. పలుకుది మొలలులొపల దోచుచుండ,
కళింగి మూలగు గదికి మనీకళ్య,
బావ్యమ మనీపాతఁ బొడిగిన మాడ్చి,
నెట్టిని క్రొమ్మించు నిగదక మానీ.

విద్వ. మాల్య. ఉ. ౨౦౮౯.

సాఁ మనీత్రానీ మారేమకాయ చేతులు = మం
చించుట, మొనరించుట.

వ్యవ. వాడు నన్న మనీత్రానీ మారేమకాయ
చేసిబాడు.

జ. మనీకట్టు, మనీకోతి, మనీబుడ్డి, మనిముట్టు,
మనీమోతు.

మనీ. సం. వి. య. పుం. శ్రీ. ౧. నీరా. ౩. దీపపు
మనీ, కాటుక. ౩. నీలకేళిలిక. ౪. ౪ శక్తి.

౫. కృమల్యున్ (శీ. ని.)

మనీక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. నీలకేళిలిక. ౪.

మనీకట్టు. వి (మనీ + కట్టు; బ. మనీకట్టు)
కమసాలి దుకాణముందలి కంపటి బూడిదకమ్మ,
(బంగారు లోవనబాది చిలుము అని శ. ర., ప్రా.)

మీ కావ భవతీయదిరమయొగమున వాకు, గల
మాలియు మనీకట్టుగాఁ దనర్చు, గాంచి
నమ్రుడ నైవనర్చిమిది వన్ను, రాగ మిట
మాని ప్రోవనే రాజపుత్రి .

విల్ల. ౨. ౧౪౮.

మనీకమ్మ. సం. వి. ఆ. పుం. పామకమ్మ,
నర్మలిము. (విల్లము.)

మనీకోతి. వి. (మనీ + కోతి) నల్లని
మొగిము గలకోతి, కొండముచ్చ. (శ. ర.)

మనీ(నీ)బలము. సం. వి. ఆ. న. నీరా. (శ్రీ. ని.)

మనీదానము. సం. వి. ఆ. న. మనీబుడ్డి, నీరా
బుడ్డి.

మనీధాని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. = మనీధానము.

మనీమామ్యేడు. సం. వి. ఆ. పుం. శేఖరుడు,
ప్రాంతకాడు. (శ్రీ. ని.)

మనీప్రమవు. సం. వి. ఉ. శ్రీ. ౧. శేఖరి,
కలము. ౨. మనీబుడ్డి, నీరాబుడ్డి.

మనీషుద్ధి వి (మనీ + బుద్ధి) విరా పోనీకామ
బుద్ధి (క. ర.)

మనీమూర్తి. సం వి ఇ. తుం మనీధావము (త్రి వి)

మనీముట్టు. ఆ త్రి (మనీ + ముట్టు) వ్యక్తమగు.

క. ఇంతిర పౌరుషము లా, క్షింతువు మనీ
ముట్టువంద నిటు నేయగఁ దై, త్యాంకక
త్రిపురాంకకఁ దోక, దంతియ నీయంక
చార లవ్యుల గలరే

హరి పూ ౮ ౧౧౩

మనీమోమే. ఆ. త్రి (మనీ + మోమే) మాయ,

ధూతి లోనగునది పడి వివర్ణత కలుగు.

చ మగురువు నామఁ జూడఁగఁ ద్రిమూర్తులు
తప్పదు లేక వాచామక్, నొగరున నొక్కఁ
దైత్యుక వళిగితి నేరగు యెట్లు తెక్కవక్,
మిగిలినన నొక్క దహమించి వధించుట
యెట్లు వారిలో, మొగఁ దగవారి కింత మనీ
మోమక క్రుంగుట యెట్లు మనీమూర్.

తై భా ౨ ౪౩

మనీవర్ణనము. సం వి ఆ. న. రసగింధము, గంధ
కము.

మనీదు. వి. (మీం. మనీదు) కురుష్కలజేవా
లయము.

నీ. ఆర పాండవులగుడి యట నక్షిణంబునఁ
గూర్చు దండకులగుట మనీదు

క్రిడా ౧౮౯

మనీన, సం వి ఆ త్రి. తెల్లయది. కి

మనుర. సం. వి. ఆ త్రి. ౧ కామధాన్యము,

కలాయము (బటాని)

౨ శేక్య (క ర, ఆ. వి)

మనురము. సం. వి ఆ తుం. ౧. ఒకకాళికాయ
ధాన్యము. ౨. చర్మముతోఁ జేసినయోగసము.

మనురి. సం. వి. ఈ త్రి. శేక్య, లంత (శి. వి)

మనుర. సం. వి. ఆ. త్రి. ౧. శేక్య. (క. ర.)

తుం త్రి. చిటామగలు (క ర)

మనురము. సం వి ఆ తుం. ౧. ఒకకాళి

కాయధాన్యము ౨. కలగడ, దిండు (శి. వి)

మనురకము. సం. వి ఆ తుం. ౧. కలగడ,

దిండు ౨. కామధాన్యము, చిటామగ

మనురవిదర్. సం. వి ఆ త్రి ౧ వల్ల

తెగడ కి ౨ క్యావలత

మనుర. సం వి ఈ త్రి ౧ సోమకము,

అమృతానామ ౨ ఎట్లతెగడ కి ౩ శేక్య,
దోగముది (శి. వి)

మనురక. సం వి ఆ త్రి ౧ వసంతకాగము,

సోమకము ౨. దోమతెర ౩. కుంభకృత్త,
బట్టివి ర. కామధాన్యము, చిటామగలు.

మన్మథము. సం వి. ఆ. ఆ. ఆ. ౧. క్షిప్త

మ, చిక్కనిది. ౨ మృదువైనది, మెత్తనిది.
౩ మనోహరమైనది, ఇంపైనది, గ్రాన్థమైనది.

వి ఆ. తుం. మన్మథత్వము. (తై. వి.)

మన్మథి. సం. వి ఈ త్రి అకవి, వల్లగి. కి.

(తై. వి)

మన్మణితము. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. మృదు

పుగాఁ చేయఁబడినది, మెత్తనిదిగాఁ చేయఁబడి
నది.

మనెల. వి అటక. (క ర)

మన్మరము. సం. వి. ఆ. తుం ౧ దెవయ. కి.

౨ గతి, గవవము, వడచుట ౩. జ్ఞానము.

మన్మరి. సం వి. త్రి. తుం ౧ వర్ణనామకము,

వన్యావి. ౨. చంద్రుడు. (వాచ.)

మస్త్ర = మస్త్రము. ది. (క. మస్త్రము, త. మస్త్ర)
మాలివ్యము, ముఖ్య. (మస్త్ర. క. ర.)

శ్రీ. మలనాచకం బున మస్త్రము నింటి మస్త్రము .
అం. భా. ౨. ౧౩౪.

ఉ. కాలమూఖ్యుడే నలరవంతువాఁ డౌక
తామ్రపాత్రము, క్షేలమధారించి దనరు
వెన్నెలనీనము శేరు నంచుఁ గ్రా, ల్మూలక
లోమఁగా పెడలును స్తన సర్వదిశాంతరంబు
లన్, మూలతమస్త్రమూహములు ముంచుకొని
స్థితీయు వృతగ్రతన్. పానందో ౫. ౧౩౩.

ద్వి. కలకఁ దొలంగినవలెనినోక, బలుమస్త్రము
గడిగిన బంగారుబోక
రం. రా. కాల ౫౧. పా ౫. ౪౦.

మస్త్రకము. సం. ది. ఆ. పుం. మ. శిరస్సు.

మస్త్రకన్నీహము. సం. ది. ఆ. పుం. మెదడు,
శేదము.

మస్త్రదారుపు. సం. ది. ఆ. పుం. దేవదారు
వృక్షము.

మస్త్రము. సం. ది. ఆ. న. శిరస్సు, తల. దిల.
(అ. ఆ. ఆ) ఎత్తెను.

మస్త్ర(క)ములకము. సం. ది. ఆ. న. కంఠ
రము, పెద.

మస్త్రరించు. స. క్రి. (√మస్త్రు) ౧. పక
ముచుకొను.

ఉ. ఎంతయు భోగమైన విదేశీయము మెల్లన
మస్త్రించి మా, వంతుఁడు గంతకీతి గుణ
వైచి కుంబంబున వెక్కిళ్లవట్టులు .
కాశీ. ౫. ౨౩౬.

శ్రీ. మనకు గరగించి గ్రామముంచి మస్త్రించి,
మిగులఁ జొక్కించి రొంతయొక దగలు

పలిచి, పానీ రొంతబానీ కుటుంబు చేసి
కొనరా, వామలోచన రెంతటివారి నైన.

ప్రబోధ. ౧. ౪౫. రా. ది. ఆ. ౫౦.

౨. అస్పృశముచేయు, కట్టుచేతు లష్ట
లింను.

మ. కనదగు తెల్లమావికపుఁ గప్పుల జొప్పెడు
చప్పురాలలో, దనపొడవైన నీడఁ గని
తాళిక రేమిఁ గంటుఁ గొమ్మలన్, తెన
కెగ నచ్చి కొటమయిఁ జేసిన ముత్తెత్తు సింగ
పుంగమిన్, గమగొని పాటుకొల్పుదొర గా
రకఁ దొదల మస్త్రంపంగన్.

యయా. ౧. ౫.

శ్రీ మాస్త్రమున మాస్త్ర మస్త్రము మస్త్రించి,
వెలయు శ్రీమారి కుభము గానించు మాకు

కాశ్మీకి. ౧. ౧౦౬.

అ. మ. క. ౫. ౨౪౨. పా. ౧౪౫.

శ్రీ. మస్త్రించె నెవగను మనుమ శేతు, లష్టలించె
నటంచు అం. భా. ౩. ౧౦౬.

౩. ప్రవేశించుచేయు.

శ్రీ. మనుమిమ్ము గనియైన తన ప్రజ్ఞయంతయు
మతిచిశేషమునందు మస్త్రించి

పాండు. ౧. ౯.

౪. పొచ్చరించు, ప్రోత్సాహముచు.

శ్రీ. ఘోషార తులంగముకుందు పాపానిలు
పార, ధీరా యని మస్త్రంపలఁ చేసి
వెక్కి చంద్ర. ౨. ౧౩.

మస్త్రరు. ది. లోబాదంట, అధీనమగుట. (యా
మస్త్రించు.)

మస్త్రరించు.

మస్త్రకము. సం. ది. ఆ. పుం. తల, శిరస్సు.
(న. ది.)

మ స్త్రీ-ము. సం. వి. ఆ. న. కలలో మండు
మట్ట, మేదస్సు, మేదడు.

మ స్త్రీ. వి మందిన యేమంగ

మ తెలియగల్గిన గాఢపు గొడవ మ స్త్రీ
నెక్కి, లేకేటి గం, టల సంధిలుగొ
దాము ల్గురవ మింట పెంట్లం జంప్రాచు
ల, గ్గలిగ్ ముంగల బావదీని పనునం
గాలూర్పుచు ముక్తి శం, దేరియెదెద్ద మాట
గళు మ్మడిమిచెంకన్ దిగి కా నచ్చటన్.

చంద్రా 3 ౫౧

మ స్త్రీ. వి (క మత్తు. క మత్తు) ౧. మదము,
మ గు

గీ మత్తు మోతిన మరమాన్తి మ ప్రకంబు, మ ప్ర
రించు మామక మ ప్రమలమ, మోయగా
నీరితంబులు లంట నీవ, కంట నామోడ
గేల వాల్లంటి నీవ ఆమాల్కా 3. ౯౪.

నీ మదము రాబలు మత్తు మత్తు మత్తయన
అం భా ౨ ౧౯౫.

నీ కొమ్మ కులమెఱుంగులవెల్లపావటన్ గొను
నది మ స్త్రీమంగలచయంబు
మనల ౨. ౧౯౫.

౨ సమృద్ధి. (౪ ర)

విని సమృద్ధము, అధికము (కౌ)

జ మమనాడు.

మ స్త్రీవాడు. విని (౧/మత్తు) మత్తుడు, మనిం
చినవాడు)

నీ మమనా చన మత్తుడు పరిగుచుండు
అం భా. 3 ౨.

మ స్త్రీలుగ(క)ము. సం వి. ఆ. పు న ౧.
మేదస్సు, మేదడు. (వై. వి) న మత్తువు రధి
మందము (గీ. వి)

మ స్త్రీపు. సం. వి. ఆ. న. తోడు పెట్టెలుదీన
పాలలో పెరుగు కాగా నిలిచిన నీరు. పుం.

స్త్రీ. ముద్ది, విడితి. (గీ. వి)

మహా. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. గోవు, అవు.

మహాకృ-ము. సం. వి. ఆ. పుం. అంకటన
వ్యాపించు తమళము, మంగధము. (కల్ప)

మహాత్రి. సం. వి. త. స్త్రీ. ౧. వికాశదము,
ఒక రకము నీల. ౨. వారమనీల. 3. వాదాశ్రి,
మంగళెట్టు, ర. బృహతి, వాచడు. ౪. ౫.
కామ, పల్లెతెగడ. ౬. మ. (అంద్రవ్యాక.)
తిర్నగడేతర స్త్రీవాచకంబు

మహా త్రగుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ౧ ప్రధాన
పునమండు, మఖ్యమమయ్యండు ౨ రాజపుర
మండు, అశ్వాశ్వాశ్వాశ్వా, రాజసేవకుడు 3
తిరువెద్ద, పల్లెతెద్ద ర ముద్రుడు నీల.
(ఆ. ఆ. ఆ) గొప్పవాడు మె
(నీలి వృత్తిని సమాపాదకరణము పరిమితంగా
ఆకాశమంతాదేకమగావచ్చును.)

మహాత్మ. సం. విని (క. కి. క.) ౧ గొప్పది,
పెద్దది ౨ సమృద్ధమైది, అధికమైది. 3.
పాదపైది, వ్యాపించిది. ౪. ముక్తమైది,
భూభూమిది.

వి త. పుం ౧ ఒంటె, తొట్టియ. ౨ మహా
త్రత్వము (సాంఖ్య వేదాంతమున సాంఖ్య
లచే సంగీకరించబడిన మంచరికతి త్రత్వము
లలో ఒందవది యగు త్రత్వము) 3. మహా
త్వము ౪ బుద్ధి. (గీ. వి)

క. న. ౧ రాజ్యము. ౨. సమాచూము.
(గీ. ౦.) 3. తిరుకము (వై. వి) ౪. (అంద్ర
వ్యాక) స్త్రీ తిర్నగడేత్రస్యంబును, వారి విశే
షణంబును.

తీరా. రాముడు గుణావంతుండు, రాముడు మె

మహాత్మ్యము. సం. వి. ఆ. ప. ౧ గొప్పతనము, పెద్దతనము (తీర్పు). ౨. పెద్దయోధుడు. ౩. సామర్థ్యము, బలము. ౪. ఉన్నతస్థితి, కొన్నత్యము. ౫. తీవ్రత, మిక్కిలమగుట.

(విలక్షణము)

మహానియుడు. సం. వి. ఆ. అ. అ. అ. భుజుడు, గొప్పవాడు.

మహాము. సం. వి. ఆ. పు. ఉత్సవము (అమర కోశము)

మహాముదులు. వి. వి. వత్సవిశేషములు
రగడ బుడతకానీలు మహాముదులు విరానీలు
మాంస. ౫. ౩౫౬

మహాత్. సం. అప్య. తే. భూలోకాదు లగునేడు లోకములలోను పాల్గొని యగులాకము (నువ ల్లోక జనలోకముల మధ్యమున నుండు లోకము దీనికి తేమగన వర్త ప్రయోగము లేదు ఉదా. మహాలోకము)

మహాలు. వి (హిం మహాత్) కేద, హర్షణము
గీ. మహాలు కేద యంగ హర్షణ మగు
సాం. వి. ప్లా. ౩౩

మహాల్లకము. సం. వి. ఆ. పు. మహాభవము, రాజునందిరము. (ఆ. వి.)

మహాన్తి(ల్ల)కుడు. సం. వి. ఆ. అ. అ. అ. ౧. బలము లేనివాడు, దుర్బలాంధు; మూలంబు వాడు. వి. ఆ. పు. కంచుక, రాజీవాసపుర గావలవాడు.

మహాల్లుడు. సం. వి. ఆ. పు. కంచుక, రాజీ వాసపుర గావలవాడు (ఆ. వి.)

మహాస్వంతము. సం. వి. ఆ. (కో. స్మృతి తే) ప్రకాశమైనది, తోడ్పాటు గలది.

మహాస్వ. సం. వి. ఆ. (కో. తే. తే.) ప్రకాశమైనది, తోడ్పాటు గలది.

మహాస్సు. సం. వి. వ. ప. ౧. ఉత్సవము, ఉత్సవకార్యము. ౨. యజ్ఞము. ౩. తోడ్పాటు, కాంతి. ౪. మహిమము. ౫. సంతోషము అనం దము ౬. శక్తి, మహాత్మ్యము. ౭. సమృద్ధి, విస్తారము. ౮. జలము, నీరు. (గీ. వి)

మహాంగము. సం. వి. ఆ. అ. తే. అ. ప్థాలమైనది, లావైనది

వి. ఆ. పు. ౧ ఉత్పత్తి, ఒంట. ౨. మూడి కా విశేషము, ఒక జాతి యొక, పంది కొమ్మ. ౩. అవుగొనిత. ౪. రక్తచిత్రము, ఎత్తి చిత్రములము శి.

మహాంబుజము. సం. వి. ఆ. ప. ఒకానొక పెద్ద సంఖ్య, లక్షపద్మములు (నై. వి.)

మహాకంటకీని. సం. వి. తే. శ్రీ. వికృతాం కము, విదర వృక్షము

మహాకందము. సం. వి. ఆ. పు. ౧. పెల్లెలి శి. ౨. మూలకము, ముల్లంగి శి ౩. వికృతము, సొంటి. (నై. వి.)

మహాకచ్ఛము. సం. వి. ఆ. పు. ౧. సము ద్రము, (తే. వి) ౨. పర్వతము. (కల్ప)

మహాకచ్ఛుడు. సం. వి. ఆ. పు. చదులుడు. (తే. వి.)

మహాకపర్దము. సం. వి. ఆ. పు. కంభము. (విలక్షణము)

మహాకపిత్థము. సం. వి. ఆ. పు. ౧. చిల్వ వృక్షము, మాగేడు చెట్టు. ౨. నీర్లు, రక్తంబు కునము శి. ౩. చాతాఖ్య మూలకము, చిన్న ముల్లంగి శి

మహాకరంజము. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకాశోక
పుత్రము, కరంజభేదము. ౧.

మహాకర్ణికారము. సం. వి. ఆ. పుం. ఆరగ్వ
భము, తేల ౧.

మహాకాయము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. విమల.
(2. వి.)

మహాకాయుడు. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) పెద్ద
శరము గలవాడు, స్థూలకాయుడు. వి. ఆ.
పుం. శివసేనాధికారి డగు నంది

మహాకాలము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. కాశీ
నంద, కింహి-కము ౧ (హలాది) ౨ తీర్ణ
యినపురము దున్న మహాకాలేశ్వరమి యాల
యము

మహాకాలి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. దుర్గాదేవి

మహాకాలుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. కాశీ
సురుడు (2. వి.) ప్రహులలో నొకడు
తీర్ణయినపురమునది దేవుడు. (మి. వి.) విలా
(ఆ. ఆ. ఆ.) మాధుడు

మహాకావ్యము. సం. వి. ఆ. న. గొప్పకావ్యము,
(అష్టాదశపదము కలిగినది.)

మహాకీర్తనము. సం. వి. ఆ. న. గృహము.
(2. వి.)

మహాకేంధ్ర. సం. వి. ఈ. శ్రీ. కట్టలము,
తేల ౧

మహాకోశఫల. సం. వి. ఆ. శ్రీ. దేవదాళి,
దానదంగి ౧

మహాకోశాత్రకి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. హస్తినాపురము,
విమలనీర ౧

మహాక్షీరము. సం. వి. ఆ. న. మొదటి ౧.

(విలయము)

మహాక్షిప్తము. సం. వి. ఆ. పుం. న. గొప్ప
సంఖ్య, పదిలక్షలతోట్లు.

మహాగంధ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. చామండ,
దుర్గ. ౨. వాగబల, వీర ౧. 3. కవిక
మొగలి ౧

మహాగంధము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) మిగల
సూరసనగలది. వి. ఆ. న. ౧ హరిచందనము.
౨ పోలము, బాదెంకలము
పుం. ౧ జలశేకసము, నీటిప్రస్థలి ౧ ౨. కట
జము, కొండమల్లె ౧

మహాగణము. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకాశోక పెద్ద
సంఖ్య (100,00,00,00,00,00,00)

మహాగజులు. సం. వి. ఆ. పుం. బ. జంగాల
గురువుల విరుదు.

మహాగవము. సం. వి. ఆ. పుం. గవయ్యము
(కల్ప)

మహాగురువు. సం. వి. ఆ. పుం. ౧ చాలగౌరి
వింపదగిన పురుషుడు (తీర్ణాది).
శో మాతా పితా తథాచార్యా మహాగురురి
స్మృతః ౨. భర్త. (వాచ)

మహాగుల్ఫ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. సోమపల్లి ౧
(రా. వి.)

మహాగుహ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పుష్పిపల్లి. శోల
పాషు ౧.

మహాగ్రీవము. సం. వి. ఆ. పుం. తిప్పము,
మి. ౧

మహాగ్రీవి. సం. వి. ఈ. పుం. = మహాగ్రీవము.

మహాగ్రీవుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ప్రహులము
లలో నొకడు. (విలయము)

మహాదేవుడు. సం. వి. ఆ. పుం. శివుడు.

మహాద్రుమము. సం. వి. ఆ. పుం. అశ్వశ్శే
కృత్యము, రావి.

మహాధనము. సం. విం. (ఆ. ఆ. ఆ.) ౧. చాల
ధనముగలది ధనవంతుడు. ౨. ఎక్కువ తెలగలది,
పెద్ద ఖరీదుగలది.

వి. ఆ. స. ౧. బంగారు. ౨. ఘోషద్రవ్యము.
౩. విలువగల వస్త్రాదికము. (వై. సి.)
౪. కృషి వ్యవసాయము. ౫. గొప్ప
మాత్రము. ౬. గురుత్వము. (కే. సి)

మహాధన్యుడు. సం. విం. (న. పుం.) గొప్ప
విలువకాదు.

మహాధాతువు. సం. వి. ఆ. పుం. ౧ బంగా
రము. ౨. శివుడు. ౩ మేదస్సు వన.
(విల్వయ్య.)

మహానంద. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧ మర,
మద్యము. ౨. ఒకానొక నది. ౩. మాధు వుక్తి
వనము.

మహానందము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. మహా
సంతోషము, గొప్ప సంతోషము. ౨. మోక్షము.
(మాలా. సి.)

మహానటుడు. సం. వి. ఆ. పుం. శివుడు.

మహానదము. సం. వి. ఆ. పుం. గొప్పనదము.

మహానది. సం. వి. త. శ్రీ. ౧. గొప్పనది.
(గంగ, గోదావరి తెలు) ౨. నదీ విశేషము,
ఒకానొకనది (ఇది యోద్రాక్షమునక గలదు.)
(వార)

మహానర్మము. సం. వి. క. పుం. పెద్దము
తెలిగిన అంబుష్టుడు. (వై. సి.)

మహానలము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. దేవనలము,

ఒకచాలి క్కొన శ్రీ. ౨ పెద్ద యన్ని. (కల్ప.)

మహానవమి. సం. వి. త. శ్రీ. అశ్వన శుక్ల
నవమి

మహానసము. సం. వి. ఆ. స. వంటయిల్లు.

మహానాటకము. సం. వి. ఆ. స. ౧. దృశ్య
కావ్యభేదము

శ్రీ. పిర దేవయదా సర్వై పరాకాష్ఠావై
ద్యుతిమై అంత్యై దశభిక్తిరా మహానాటక
మూలికే (సా. వ)

౨ మామమన్నాటకము.

మహానాదిము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. పెద్ద స్వని,
కోలాహలస్వని. ౨. పెద్ద వాద్యము (గొప్ప
స్వని గలది.) ౩. ఉబుయచున్న మేఘము.
౪. శంఖము. (విల్వయ్య.) ౫. ఏమరం.
౬. సింహము. (కే. సి.) ౭. శ్రవణము, తెలి.

మహానింబము. సం. వి. ఆ. పుం. పెదద్రుమ,
పెదకేసు శ్రీ. (వార)

మహానిద్ర. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పెద్దనిద్ర, మర
ణము, చావు.

మహానిరయము. సం. వి. ఆ. పుం. ఇరువది
యొక సరికిములలో నొక సరిగము. (విల్వయ్య.)

మహానికే. సం. వి. ఆ. శ్రీ. అశ్వరాత్రము.

మహానీచుడు. సం. వి. ఆ. పుం. చాచి
చాడు. (కల్ప.)

మహానీలము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. ఒక దినుగు
ఇంద్రనీలము. ౨. శృంగరాజు, గంటకల
గర శ్రీ. ౩. ఒకానొక నగ్నము. ౪. మహా
అంబుష్టు, పెద్ద తేలిడు శ్రీ. ౫. నీలపరాజిత,
నల్లదింటెన శ్రీ.

మహానుభావుడు. సం. విజ. ఆ. అ. ఆ)

౧. గొప్పబుద్ధి గలవాడు, జ్ఞానార్థము గల వాడు ౨. గొప్పపాపగర్భము కలవాడు

మహాసేను. సం. వి. ఇ. పుం. వాయుసము, కాశీ (పై. వి)

మహాపంచములము. సం. వి. ఆ. ప. ఆయుడు గొప్పమూలకలు కలది

(౧ విల్వము. ౨ అగ్ని మంథము ౩ శ్వేనా కము ౪ కాశ్యపి గ్ర పాటల)

శ్లో. విశ్వోద్భవ మందశ్యోగవాక్: కాశ్యప్యః పాటలా రథా, సర్వస్త్వ మితి శ్లోకైః స్యాన్మహా పంచములకమ్ (వాచ)

మహాపంచవివము. సం. వి. ఆ. ప. ఆయుడు గొప్పవివములు కలది

శ్లో. శృంగేచకాలమూలకృ ముస్తతో వర్షనా భక, శంఖకర్ణే తుయోగోఽయం మహాపంచ వివాళిభః (వాచ)

మహాపక్షము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. కారంద

మము కన్నరేడిపట్ట (శీ. వి.) ౨ గరుడపక్షి ౩. ఉటాకము, గుడ్డగూఠ. (విల్వము)

మహాపక్షి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. ఉటాకము, గుడ్డ గూఠ (పై. వి)

మహాపక్షి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. మహాజంబువు, పెద్దవేరకు శి.

మహాపక్షిము. సం. వి. ఆ. పుం. వాడిచెట్టు.

మహాపద్మము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. రాజ మార్గము, పెద్దబాట. ౨ మరణము, చావు ౩ సర్పిరమార్గము ౪ కుమార్తెవాడి. (కల్ప)

మహాపద్మము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. ఒకాశాక పెద్దసంఖ్య. ౨. కుండలం సవరింపలలో జొరబడి

౩. ప్రపంచభారమును బహింపెడి మహాసర్పము లలో జొరబడి. ౪. నాగకంద (పై. వి.) ఆ. ప. ఎట్టాచారవర్ణు. (శీ. వి.)

మహాపాతకము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. గొప్ప పాపము (ఇది అయిదు భేదములు కలది బ్రహ్మహత్య, స్వర్గ హీనము, కురాపాపము, గురుపక్షి గమనము, ఇది చేయువారిలోడి సహ చాపము)

శీ. కల్ప వ్రావుట గురుక్షత్రిక గవయటయును, విశ్రుః జంభట (బ్రహ్మ హీనము మైన, మ్రుచ్చిలుటయును వివి గల క్రూరజనుల, శ్రీరీః బొందుటయును మహాపాతకములు భార ౪౦ ౧ ౧౬౦.

(చుతాంతరము. వి తొమ్మిది విధములు శ్రీగోపృ చలపై శక్యత్రయిహారము, సోమవిక్రయము, కూరప్రసాదోదసహజోజనము, కన్యాహను ణము గృహదాసాత్వము, కృషివీరశిర్షము, అగ్ని ద్రుతానిత్వము)

౨. మహాపరాధము, పెద్దతప్పు

మహాపిండితకము. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకాశాక బాతిమంగ శి.

మహాపీలుపు. సం. వి. ఆ. పుం. మృహాత్మలపు, పెద్దగొలుగు శి

మహాపురాణము. సం. వి. ఆ. ప. పురాణ భేదము

శ్లో. సృష్టికృషి విసృష్టికృ ఖితి హేమం చ పాల సం, కర్మణాం వాసనా వార్తా మానూనాం చ క్రమేణ చ, వర్తనం ప్రలయానాం చ రాక్షస్య చ నిరూపణం, ఉత్థిర్యం హరేరేవ దేవానాం చ పునశ్చ పునః, మహాపురాణం విశ్లేయమేతాదృ లక్షణమ్. (వాచ.)

మహాపురుషాండు. సం. వి. అ. త్తం. ౧. గొప్ప
పురుషాండు, ప్రసిద్ధం దైవ మహాండు. ౨.
విష్ణుడు.

మహాపుష్ప. సం. వి. అ. త్తీ. అపరాంతరే శ్రీ.

మహాపుష్పము. సం. వి. అ. త్తం. క్రిమివిశే
షము (విలగ్నము.)

మహాపుష్పము. సం. వి. అ. త్తం. ఉష్ణము,
ఓంకారము (రా. వి.)

మహాప్రళయము. సం. వి. అ. త్తం. బ్రహ్మ
ప్రళయము, కల్పాంతము. (బ్రహ్మకు దన మాన
మనక మాణుసంవత్సరములు గడచినకర్మాంత
బ్రహ్మయు సమ ప్రళయములు ముగియు లోకములు
నశించును అట్టి సర్వనాశకాలము)

మహాప్రసాదము. సం. వి. అ. త్తం. ౧ మహా
ప్రసన్నుత, గొప్పదయ. ౨ దేవ మైత్ర్యాది
కము, దేవతలకు విశేషించబడిన యన్నము మొద
లగునది

శ్రీ పాదోదకం చ రిక్త్యాల్పం మైత్ర్యం చ
విశేషతః, మహాప్రసాద ఇత్యుక్త్యా గ్రాహ్యం
విష్ణోః ప్రయత్నైః (చాచ)

మహాప్రస్థానము. సం. వి. అ. న. మరణము,
చాత్ర, లోకాంతర యాత్ర (విలగ్నము)

మహాప్రాణము. సం. వి. అ. త్తం. ౧. పెద్ద
శ్వాసము ౨ వజ్రోన్మాదినియందు మహాప్రాణ
ప్రయత్నము గలవర్తము. (అ, ఘ, ఘ, ఘ, ఘ,
క, ఘ, ఘ, ఘ, ఘ, ఘ, క, ఘ, ఘ, ఘ)
౩ శ్రోణికాశము, మాలకాశి. (రా. వి.)

మహాఫల. సం. వి. అ. త్తీ. ౧ ఇంద్ర
దాహణి, పెద్దపాదరి శ్రీ. ౨. రాజనామయ్య,
పెద్దనోరడు శ్రీ. ౩. మహాశాకశి, సుమం

వీర శ్రీ. (కల్ప) ౪. పెద్దరంగ శ్రీ. (నై. వి.)
౫. మోక్షాంతము శ్రీ. (శ్రీ. వి.)

మహాఫలము. సం. వి. అ. త్తం. ౧ గొప్పఫలము.

౨ విలగ్నము, మారకం శ్రీ.

విణ. (అ. అ. అ) అధికఫలము గలది.

మహాబల. సం. వి. అ. త్తీ. ముక్తత ఫల
గము శ్రీ.

మహాబలము. సం. వి. అ. త్తం. ఓంకారము,
తెలిగరము (నై. వి.)

మహాబలుండు. సం. వి. అ. త్తం. ౧ బుద్ధుండు.
౨ చాయేపు విణ (అ. అ. అ) చాలబలము
గలవాడు

మహాబలిము. సం. వి. అ. న. ౧ ఆకాశము.
౨ గుహ.

మహాబుధము. సం. వి. అ. త్తం. ౧. పెక్కుసంఖ
త్యరమునకు బండు భావము ౨. యములు.
(నై. వి.)

మహాభౌధి. సం. వి. ఇ. త్తం. బుద్ధుండు.
(శ్రీ. వి.)

మహాబ్రహ్మము. సం. వి. క్. న. పర
బ్రహ్మము.

మహాభాగవతము. సం. వి. అ. న. పెకాశాక
పురాణ గ్రంథము

మహాభాగి. సం. విణ. (క. న. క.) మిక్కిలి
యద్భుతము గలవాడు, మిగుల శుభాశీతము
గలవాడు

మహాభాగిండు. సం. విణ. (అ. అ. అ) ౧.
మిక్కిలి యద్భుతము గలవాడు, చాలభాగ్యము
గలవాడు. ౨. మిక్కిలి ప్రసిద్ధుండు, శ్రీ

మంతుడు. 3. ఆశ్వంక పరిక్రమడు, మిక్కిలి పరిక్రమ మైనవాడు.

మహాభాగ్యము. సం. వి. ఆ. న. ౧. గొప్ప యదృష్టము, గొప్ప భాగ్యము. ౨. మిక్కిలి ప్రాశస్త్యము, ఆశ్వంక శ్రేష్ఠత.

మహాభారతము. సం. వి. ఆ. న. ప్రసిద్ధమగు శౌకాశాక యితహాసము, భారతము.

(వ్యాసప్రాక మైనట్టియు పదునెనిమిది పర్వములు కలిగి కారవపాండవుల యుద్ధాదికము వర్ణించబడినట్టి సంస్కృత భాషయందలి గొప్ప గ్రంథము)

మహాభాష్యము. సం. వి. ఆ. న. పఠంతరి మహర్షి రచించిన వ్యాకరణభాష్యము.

(ఈ భాష్యము మూలము లగు మంత్రవారిక ములకంటె ప్రమాణతమము గావున మహాభాష్య మని చెప్పబడును. శంకరభాష్యాదులు మూలాధీన ప్రామాణ్యములు గాన భాష్యమనే గాని మహాభాష్యములు కావు.)

మహాభీర. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పాండవములగు చెట్టు, ఆశ్రయతెచ్చెడు శి.

మహాభీముడు. సం. వి. ఆ. పుం. శంకమపు.

మహాభీరువు. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకజాతి పురుగు.

మహామణి. సం. వి. ఇ. పుం. ౧ విలువ గల (అమూల్యమైన) రత్నము. ౨. శివుడు. (విల్వము.)

మహామతి. సం. వి. ఇ. పుం. ౧ తీవ్రమనస్కు శిలువాడు. ౨. బుద్ధిమంతుడు, వి. ఇ. పుం. బుద్ధహృతి. (విల్వము.)

మహామర్మస్యము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. పెద్ద చేప. ౨. మొసలి. (ఆ. వి.)

మహామదము. సం. వి. ఆ. ఆ. మిక్కిలి మత్తెక్కినది. వి. ఆ. పుం. మదపుమీసరు.

(విల్వము.)

మహామనస్కము. సం. వి. ఆ. పుం. శరధ మృగము. (విల్వము.)

మహామనస్సు. సం. వి. ఆ. పుం. శరధమృగము.

మహామాత్రుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ౧ ప్రధాన

మంత్రి, ముఖ్యమంత్రి. ౨ మామటివారిలో ప్రధానము. 3 సంపన్నుడు (పై ని.)

మహామూర్తి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧ విశాలి, కనువదిలేయమలను గలిగించు అంటుకొంగము. ౨ దుర్గ.

మహాముఖము. సం. వి. ఆ. పుం. మకరిము, మొసలి (పై ని.)

మహాముని. సం. వి. ఇ. పుం. ౧ మహర్షి, గొప్పముని. ౨. కనుకలరి, కొల్లిమిరి శి

మహామూలము. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకజాతి పెద్దనీరలి. శి.

మహామృగము. సం. వి. ఆ. పుం. (పెద్ద జంతువు) ౧. గజము, ఏనుగు. ౨ శిగధ మృగము

మహామల్లము. సం. వి. ఆ. న. చింతవంశ

మహాయవము. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకజాతి పెద్ద యవము శి (పై ని.)

మహాయుగము. సం. వి. ఆ. న. మహామహాన మన కృతిశ్రేణాద్వారకలు లను నాలుగు యుగములు గలకాలము. వీని ప్రమాణము ౪,౩౨౦,౦౦౦ సంవత్సరములు.

మహాయోగి. సం. వి. క. పుం. కోడిపుంజ. (విల్వము.)

మహారంగ. సం. వి. ఆ. శ్రీ పద్మనాభాచారి శి.
(క ర)

మహాలయము. సం. వి. అ. పుం. ౧. గొప్ప
వివాహము, పెద్దయిల్లు. ౨. తీర్థము పుణ్య
క్షేత్రము. ౩. పరిణామము, పరమాత్మ.

మహాలోక్రము. సం. వి. అ. పుం. శిల్ప
లాక్ష్యము. శ్రీ. (పై. ని.)

మహాలోలము. సం. వి. అ. పుం. వాయుము,
రా

మహాలోహము. సం. వి. అ. స. ఆయుష్కాం
తము, కూడుంటాయి

మహావర. సం. వి. అ. శ్రీ. దూర్వము శ్రీ

మహావరోహము. సం. వి. అ. పుం. పక్షము,
రాష్ట్ర శ్రీ (రా. ని)

మహావల్లి. సం. వి. త. శ్రీ. మాధవీలత

మహావసము. సం. వి. అ. పుం. శిశువు,
తీరానీ యనుచేడు.

మహావాక్యము. సం. వి. అ. స. ౧ పెద్ద
వాక్యము. ౨. కృత్రి గ్రంథము. ౩. తత్త్వమునీ
మొదలగు సమవిషయావ్యక్తము.

మహావిజేహ. సం. వి. అ. శ్రీ. (యోగ.)
వికాశాక మానసికవృత్తి, మహావ్యాపారము

మహావిషము. సం. వి. అ. పుం. రెండుముఖ
ముఖ గలపాము, రెండుకలలు గలపాము.

మహావిషువ సంక్రాంతి. సం. వి. ఇ. శ్రీ.
సూర్యుడు కేమరాజియందు ప్రవేశించుట,
కేమసంక్రమణము.

మహావీచి. సం. వి. ఇ. పుం. సరిక విశేషము

మహావీరచరితము. సం. వి. అ. స. భవభూతి
రచించిన ప్రసిద్ధ నాటకము.

మహావీరము. సం. వి. అ. పుం. ౧ సింహము.

౨. ఇంద్రుని వజ్రాయుధము ౩ గరుత్మం
కుండు ౪. పీఠము, శోకిల. ౫. తెల్లగుట్టము,
శ్వేతాశ్వము. ౬. అగ్ని. ౭. యజ్ఞపాత్ర.
౮. విశాఖి జేగ ౯. తీరకాళిరి శ్రీ.
౧౦. వికవీరము, గన్నేరు శ్రీ.

మహావీరుడు. సం. వి. అ. పుం. ౧ గొప్ప
కూరుడు ౨. కొడుకు, తనయుడు ౩. విష్ణువు.
(పై. ని) ౪. మహాదేవుడు, శివుడు. (శ్రీ. ని)
మహావీర్య. సం. వి. అ. శ్రీ. ౧. అడవి ప్రుత్తి
పెట్టు శ్రీ ౨. సూర్యునిభార్య, సంక్ల ౩. మహా
శత్రుని శ్రీ

మహావేగము. సం. వి. అ. పుం. క్రోధి, వాన
రము (పై. ని)

మహావ్యూషము. సం. వి. అ. పుం. పెద్దయెడ్డు,
ఆలోతు.

మహావాగ్ధి. సం. వి. అ. పుం. ౧. పెద్దలోగిము,
మహాలోగము. ౨. మిక్కిలి పాడుబాతికర్తము
(నల్లకర్తము)

మహావాగ్ధిహృది. సం. వి. ఇ. శ్రీ. ౪ భూ
ర్భువస్సువః ఆము నైతి మంత్రము.

మహావ్రతము. సం. వి. అ. అ. అ. పెద్ద
నియమముగలది, కఠినమైన నియమములతో వాచ
రింపవలసినది

వి. అ. న. ౧. దీక్ష, నియమము. ౨. గొప్ప పని,
ప్రధానమైన కృత్యము

మహావ్రతము. సం. వి. అ. పుం. తాత్పర్యము.
(పై. ని.)

మహాశివునిము. సం. వి. అ. స. ౧ సంఖ్యా
విశేషము. ౨. శివము. ౩. మహామూని యెముక.
(శ. ర.)

మహాశతము. సం. వి. ఆ. పుం. రాజవర్మారము,
ఒకచాతి యుష్మత్త చైట్ట
విం. (ఆ. ఆ. ఆ) అవధూర్తము.
మహాశతము. సం. విం. (ఆ. ఆ. ఆ) తిండి
పోతు, తిండికాడు.
మహాశతము. సం. వి. ఆ. పుం. సముద్రుడు
విం. (ఆ. ఆ. ఆ) గొప్ప అభిప్రాయము కల
వాడు. (క ర)
మహాశతము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. దేవిక, ఒకచాతి
మాచీఫలము (వే ని)
మహాశతము. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకచాతి
రొంగుచేయ.
మహాశాలి. సం. వి. ఇ. పుం. పెద్ద వరివియ్యము,
స్థూలశాలి
మహాశిరస్సు. సం. వి. వ. పుం. సర్పచీకము
మహాశిల. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ఇనుపపంటకములతో
గూడిన శతపేర్లు (వే. ని)
మహాశుక్తి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. ముత్యపుచిప్ప
మహాశుక్ల. సం. వి. ఆ. శ్రీ. సరస్వతి.
మహాశుభ్రము. సం. వి. ఆ. న. పెండి, గజ
తము.
మహాశూద్ర. సం. వి. ఆ. శ్రీ. గొప్పనీటిలో
మన్నుకూడ శ్రీ.
మహాశూద్ర. సం. వి. ఈ. శ్రీ. గ. అగ్ర
చాతి శ్రీ. ఆ. అగ్రయ భాగ్య.
మహాశూద్రుడు. సం. వి. ఆ. పుం. అగ్రుడు.
మహాశృము. సం. వి. ఆ. పుం. మాణిక్యము,
శంభు.

మహాశృవానము. సం. వి. ఆ. న. చారణానీ
పురము, శా.
మహాశ్రమము. సం. వి. ఆ. పుం. బుద్ధుడు.
మహాశ్రావణిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. వృద్ధియును
గంధద్రవ్యము. శ్రీ
మహాశృవానము. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకచాతి
యెట్లునపు రోగము.
మహాశ్వేత. సం. వి. ఆ. శ్రీ. గ. సరస్వతి
(త్రి. ని) ఆ. దుగ్ధాదవి 3 శ్వేతశిల్పి,
తెల్లపంచదార ౪ కృష్ణసూతుకాస్త్రాంతము,
నల్లశేలసుమ్మడు శ్రీ.
మహాసంధ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. వానరుడు
మహాసన్ను. సం. వి. ఆ. పుం. కుమారుడు
మహాసర్పము. సం. వి. ఆ. పుం. గ. వసు
చైట్ట. ఆ. అసము, వేగిన శ్రీ.
మహాసమా. సం. వి. ఆ. శ్రీ. గ. కాలు
మినుము. ఆ. పెద్దగోరంట శ్రీ
మహాసాంతరపునము. సం. వి. ఆ. పుం. కథనమైన
ద్రవ్యశీలము.
మహాసాంతరపునము. సం. వి. ఆ. పుం. అరుణుడు.
మహాసారము. సం. వి. ఆ. పుం. ఖదిరవృక్షము,
చంద్రచైట్ట.
మహాసాహసికుడు. సం. వి. ఆ. పుం. బండి
పోతు దొంగ, దోచుకు దొంగ, సాహసముగల
దొంగ.

మహాసింహము. సం. వి. ఆ. పుం. కరభ
మృగము.

మహాసిద్ధి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. మంత్రకాత్ర సం
బంధ మైన సిద్ధివిశేషము

మహాసుఖము. సం. వి. ఆ. న. ౧ పెద్ద సంతో
షము, మహానందము. ఆ. మారము, రతి
(శ్రీ వి)

మహాసుఖుడు. సం. వి. ఆ. పుం. గుడ్డడు

మహాసుగంధి. సం. వి. ఇ. పుం. విషము
పోగొట్టెడి పీచుని విశేషము

మహాసుప్తి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. బ్రహ్మదేవుని
నిద్ర

మహాసూక్ష్మ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పిరిక, ఇనుక

మహాసేనుడు. సం. వి. ఆ. పుం. కా. రి
శేయుడు, మహారహ్మదు

మహాస్మగంధ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. జంబూవృక్షము,
శేరడు శ్రీ

మహాస్థలి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. భూమి

మహాస్నాయువు. సం. క. ఆ. శ్రీ. కంధర,
కంఠము (నై. వి)

మహాస్వనము. సం. వి. ఆ. పుం. వాద్యభేదము
(శ్రీ వి.)

మహాహవిస్సు. సం. వి. వ. న. గోఘ్రము,
ఆవు నెయ్యి

మహి. సం. వి. ఇ. (ఇ.) గొప్పది వి. ఇ. ఈ
శ్రీ భూమి ఈ శ్రీ

౧. మాలవదేశమందలి యౌతానాక నది. ఆ
వాక్కు. 3 గోవు. (శ్రీ వి) ద్వి ద్వావా
పృథవులు, భూమ్యాకాశములు (శ్రీ. వి)

మహిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. హిమము, మంచు.

మహితము. సం. వి. ఇ. (ఆ. ఆ. ఆ.) గౌరవింపఁ
బడినది, భూజంపబడినది

వి. ఆ. పుం. కైలాస పర్వతము.

మహిసము. సం. వి. ఆ. న. ౧ రాబ్బము.
ఆ. కయ్య, పెజ్జ.

మహిపతి = మహిపతి.

మహిమ(ము). సం. వి. న. పుం. ౧. గొప్ప
తనము. ఆ. అష్టవిదలలో నొకటి 3 విధము.
ఆశ్రమాచారము

వ. మానవులందఱు మార్గక్లింబు మహిమ
యొగంబులందఱు గృతయోగంబు శోజ
భాగ ౧. ఆ. రలా.

మహిమత్తు. సం. వి. త. పుం. వివాహశ్రీ.
(నై. వి)

మహిల. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. శ్రీ. ఆ. మత్తు
రా లగు శ్రీ. 3. క్రియంగు వృక్షము, క్రిం
కణము శ్రీ ర. శేనుక యగు మంగంధ
ద్రవ్యము శ్రీ

మహిలాహ్వయ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. శ్రీ పర్యా
యములు గిలది క్రింకణపు నెక్కు, క్రియం
గువు శ్రీ

మహిషఖి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. మహిష
మరణిం బడినది, దుగ్గాడవి

మహిషధ్వజుడు. సం. వి. ఆ. పుం. యముడు.

మహిషము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧ ఎవలలోతు,
దన్న.

మహిషవాహనుడు. సం. వి. ఆ. పుం.
యముడు, పోతుకాకు.

మహిషాసురము. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకచాతి
గుగ్గిలము, మైసాజీ యను మందులను తీసి
చెట్టు కి.

మహిషాసురము. సం. = మహిషాసురము.

మహిషాసురమర్దని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. మహి
షాసురుని జంపివది, దుర్గాదేవి

మహిషి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. ౧. పట్టపుదేవి.
౨ ఎనుము, బుట్ట. ౩. ఆడుపడి. ౪.
నైరంధ్ర. ౫. నీతిబాహ్యుగాలు, నీతిశిరి
యాడుది. ౬. పాపతూర్ణిమ

మహిషుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. దుర్గదే
జంపబడిన ఒకాశాక రాక్షసుడు. ౨. తీవరి
యందు క్షుత్రియునివలన బుట్టిన సంకరిచాతి
వాడు

మహిషము. సం. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ) మిక్కిలి
గొప్పది, చాలఁ దెగ్గరి

మహిషాసా. వి. భూషణవర్ణవిశేషము, భూషు
శేము కొకవిధ మగుమహాసనద్రవ్యము.

ద్వి. మహి ప్రాశ్న యుక్త మహిషాజీ గూడ,
నవనానవివేక సంతయు భూషుచ్చి
పండితా. పురా. ౧.౫౩. పా

మహిషితుడు. సం. వి. తో. పుం. రాజా
చక్రవర్తి

మహిజ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. భూపుత్రి, నీతి.

మహిజము. సం. క. ఆ. పుం. వృక్షము, చెట్టు
ఆ. న అల్లము.

మహిజాడు. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. అంగార
కుడు. ౨. సరకాకురుడు.

మహిశలము. సం. వి. ఆ. న. భూప్రదేశము

మహిధరము. సం. వి. ఆ. పుం. పర్వతము,
కొండ.

మహిధ్రము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. పుడమి
తాలుపు, కొండ. ౨. ఏడవసంఖ్యకు సంకేత
పదము.

మహిధ్రుడు. సం. వి. ఆ. పుం. రాజా.

మహిపతి. సం. వి. ఇ. పుం. ౧. సేలకేండు,
రాజా ౨. ఒకచాతి నిమ్మ కి

మహిప్రాచీరము. సం. వి. ఆ. న. సముద్రము.
(శ్రీ. వి.)

మహిభృతము. సం. వి. తో. పుం. పర్వతము,
కొండ

మహిభృతుడు. సం. వి. తో. పుం. రాజా
భూపాలుడు.

మహిమహేంద్రుడు. సం. వి. ఆ. పుం. భూ
దేవేంద్రుడు, రాజా.

మహియసము. సం. విణ. (వి. యసీ. న.)
ఒకచాకంటె గొప్పది, అధికతరము.

మహిరుట్టు. సం. వి. నౌ. పుం. వృక్షము, చెట్టు,

మహిరుహము. సం. వి. ఆ. పుం. చెట్టు.

మహిలత. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ఎప్పు, వానపాము.

మహిశ్వరుడు. సం. వి. ఆ. పుం. రాజా.

మహిసుత. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పుడమిహేనుడు.
నీక.

మహిస్సురుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. అంగార
కుడు, కుజుడు. ౨. సరకాకురుడు.

మహిసురుడు. సం. వి. ఆ. పుం. పుడమిహేనుడు,
బ్రాహ్మణుడు.

మహాభారతము. సం. వి. అ. పుం. ౧. గొప్ప
పాము, పెద్ద పాము. ౨. తగరువృక్షముయొక్క
ము.

మహాభారతము. సం. వి. వి. పుం. సుబ్రహ్మణ్య
పాము.

మహాభారతము. సం. వి. అ. స. ౧. గొప్ప
మందు. ౨. అల్లము. ౩. తెలులి. ౪. వర్ష
నాథ మను విడుము. ౫. వారాహీకందము. ౬.
కుంకి, సొంటి. ౭ అతివస శ్రీ

పుం ౧. పిప్పలి శ్రీ. ౨ యూధిక, తెలులి శ్రీ

మహాభారతము. సం. వి. ఇ. ఈ. శ్రీ. మంది
(గుణముచేసి) పీపలి, శ్రీశ్రీ మైవమందుచెట్టు
౨. దూర్వార్యము, గజిక శ్రీ ౩. అల్ల
పత్తి శ్రీ ౪ సానియద్రవ్యధేదము, సంతివిని
లర. ౫ శ్రీకళంకార శ్రీ. ౬. కటుకనా
హిణి శ్రీ ౭. అతివస శ్రీ. ౮. హిలమెలిక శ్రీ

మహాభారతము. సం. వి. అ. పుం గొప్ప
మందుచెట్టు సమాహము.

శ్రీ. పృథ్విశ్రీ క్యామలతా భృంగిరాజ కృతా
వరీ, గుహాచీ సమాదీ చ మహాభారతము
శ్రుతికల (వాచ.)

మూ

మూ¹ = అమృత. అవ్య (త క. మా) ప్రకంశా
దృక్పములను తెలుపును.

గీ. వీరమాహాభారతాచారపరగనవంశ, దనక
శకలాని యిచ్చిన కనకరథము, కామగమ
సంబు సైదధిశ్రీ మయనక, మామ యిచ్చెను
మా యని మహి సుతింప. నైవ. ౬. ౯౫.

చ. మమకులరా జని గాధపె మామడి తెప్పని
రూపుతూపునక . కకు. ౫. ౧౬౩

మూ². అవ్య. (సం. మహా) విక్కిది.

మామగారె. శ్రీశ్రయ. (౪. ౪.)

మూ. సం. వి. అ. శ్రీ. లక్ష్మీ, శ్రీశ్రీ.

క. కుకమా ముఖునిది జితశం, కుకమా మకు
మారదేమా శోభిత దూర్వాం, కుక మారక
మేల రతి, కు(క?)కు మా యిచ్చిన మాయమ
వమాయ గనకుమా. ల. వి. ౪. ౭౭.

(పీ. దూర్వాంకుక = దూర్వల కాంతివంటి
కాంతిగలదానా, మారకము = మారకత్వము
భావప్రధాన నిర్దేశము. యద్యా మారక
దిజంతాద్యామేషా. తతస్సాస్మిన్ కే రతి
కుకు + అ = రతికుక. సగాగ మాభావము
చింత్యము అకారము పాదపూరికము.
నూ. ని మా = లక్ష్మీ మాయమపు = గుణ
మపు ఈ పద్యము లక్ష్మీవిరచనప్రణమము
లోనిది)

౨. జను, తల్లి. ౩. పరిమాలము, కొలర

అవ్య నిశ్చేదార్థము, వలదు అను సర్థము
విచ్చును.

(దీని యాశ్రయేడితరూపము మామా.)

క. మామా వలవల ముట్టుకు, మామా కొని
పోకు పోకు మన్నింపు తగగ, మామావ
మేల కొనియెడు, మామావసమరల మేల
మామము కృష్ణ. భాగ. ౧౦. పూ. ౮౭౦.

క. మామా వామ గోమము, మామా నీపు త్రి
యందు మామపు నాకుం, గామాపభోగ
వాంఛలు, ప్రేమ (నమియించి ముదిమి
పిదపం చాలెన్. భాగ. ౯. ౫౪౭.

మూంగలికము. సం. విల. (అ. అ. అ.) కుభ
ప్రదము, కుభమామము.

మూంగలము. సం. విల. (అ. అ. అ.) కుభ
ప్రదము, కుభమామము.

వి. ఆ. న. గ. కుళము, అభివృద్ధి. ఆ. వేద
కర మగువ ముత్య కాదుత్తు. 3. కాళిబొట్టు
(4. ర.)

మాంజన్యము. సం. విలా. (అ. ఈ. ఆ.) గ.
మంజన్యము. (చిరుమొవంటి చాయమొ)తో
రంగు నేయబడినది.

వి. ఆ. న. ఎలుపురంగు.

మాండలికుడు. సం. వి. ఆ. పుం. మండలము
నేయబాడు, మండలాధికారి.

విలా. మండలసంబంధమైనవాడు.

మాంత్రికుడు. సం. వి. ఆ. పుం గ. మంత్ర
ములు తెలిసినవాడు. ఆ. గారడీవాడు.

మాందాళి. వి. గ. పచ్చ పట్టుచీర.

సీ. జీలుగు బావమూడడ జీరుధిక్కుత మిలిం
దాళి యొక్కతిన మాందాళి గట్టి .

తేం మంచ. ర. 3ర.2

ఆ. కృత్రిమ మరకభేదము, కృత్రిమ మగుచేతో
జను.

సీ. పచ్చ యనంగను బరగు మరకతంబు గారు
త్వృతం బొప్పు గరుడపచ్చ యనఁ దద్విశే
సాఖ్య యగును చేతోవనం బున నది కృత్రి
మం బయిన నెలయే, మాందాళి యం
చన అం. భా. ఆ. 2ర.2.

మాంద్యము. సం. వి. ఆ. న. గ. మెల్లన,
సోమరతము. ఆ. తెలివి తక్కున, బుద్ధిహీనత.
3. దొబ్బలము. ర. కే. దానీయము, ఉదా
సీనుడంగా నుండుట. 4. అనాలోగ్యము,
తెరలు, బుచ్చు.

మాంధార (త్వండు). సం. వి. ఋ. పుం.
మూర్ఖతంకపురా. (ఇతడు యౌవనాత్మ్యుని
కొడుకు, పోదకమహారాజులలో నొకడు.)

గీ. విస్మయిరతుండు యౌవనాత్మ్య విభవతుండు,
భునుడు మాంధార స్వప్న దైవకాలము
నకు ... కవిక. ఆ. 4ర.

గీ. తరమె ననుఁ గల్గు నీ కవి దళముఖాను,
రాగగణ్యుని మాంధార యత్తుడు బాదిని

ఆ. రా. ర. 22ర. ర. 2ర.

క. అవి పనుహోముడు పెప్పిన, విని మాంధా
త్వండు దండ విభవజ్ఞుడై
భార. కాం. 3. 1.2గ.

ఆ. కయన మెరుది, యెండ నచట నియతి
నుండి మాంధాత్వండు, పరమభక్తి నమర
గురునిఁ దలచి . భార. అను. 3. 4.

క. ఇది యమున యను మహానది త్రిదళసమీభము
దీని తీరమున జగ, ద్వివితుండు మాంధా
త్వండు సం, పదఁ గ్రతువులఁ జేసె దొల్లి
బహువత్సరముల్. భార. అర. 3. 1.2గ.

విలా. (మాంధార వంటివాడు) గొప్పవాడు.

కా. మాహాత్మ్యంబులు తేజముల్ విభవవసం
పక్తుల్ విమర్శింపగా, శోహో భేదము
లేదు నిండుసభలో నొక్కొంతమాత్రంబు
హే, మాహేమాలు ఘటాఘటి లతీరస్థుల్
మాంధార తీసాము తేలా హీనాధిక
భావముం దడవ రా దంచున్ విశాకుండ
నై. మరాఠా. 10 ర.

మాంద్యము. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకకాళి గద్ది
లము. (నై. వి.)

మాంధీలవము. సం. వి. ఆ. పుం పెద్దకాళి గద్ది
లము. (నై. వి.)

మాంసకరము. సం. వి. ఆ. వి. ర క్తము.
(నై. వి.)

మాంసకారి. సం. వి. క. పుం. ర క్తము.
(మాంసముచేయునది.)

మాంసకీల. సం. వి. ఆ. పుం. అర్జునము, లోగ
శేదము. (నై. వి.)

మాంసగంధి. సం. వి. ఇ. పుం. కేంపులలో
జాగేదము.

పీ. మండితశశమాంసఖండంబుగతి మన్న మండ
శేజం బగు మాంసగంధి రత్న. ౧౧.

మాంసజము. సం. వి. ఆ. మ. క్రొత్త, నుదము.

మాంసతానము. సం. వి. ఆ. పుం. కొండ
నాణక. (దిరియమ్మ)

మాంసద్రావి. సం. వి. క. పుం. పుల్లప్రబ్బలి శ్రీ.
(రా. వి.)

మాంసనిమ్మావ్యధము. సం. వి. ఆ. పుం.
మాంసము చేసి కాచిన చేరు. (నై. వి.)

మాంసపీత్రము. సం. వి. ఆ. న. ఎముక.
(విరియమ్మ)

మాంసపేళి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. గర్భము కలిగిన
తరువాత ఎనిమిదవదినముకొండలు పడువల్ల
దినమువలన గర్భమునందలి పిండమునకు చేరు.
(కల్ప.)

మాంసపుల. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ఒకబాతివారా
కము, ఒకబాతివంగ శ్రీ.

మాంసమాస. సం. వి. ఆ. శ్రీ. మాంసపట్టి,
కాయముము శ్రీ.

మాంసము. సం. వి. ఆ. న. నంబాడు, పలము.
పుం. ౧. పుయగు, క్రిమి. ౨. మాంస మన్నెడి
బాతి. ౩. కాలము. (కల్ప.)

మాంసరోహిణి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. చర్మకమ,
సంబరేను శ్రీ.

మాంసలము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) ౧. బలము
గలది. ౨. లాపై పది.

మాంససేవేమము. సం. వి. ఆ. పుం. నుదము,
క్రొత్త, ఒకలిచుము.

మాంసవశన. సం. వి. ఆ. శ్రీ. చర్మము.

మాంసాది. సం. వి. ఆ. (క. నీ. క.) మాంసము
శివనది.

మాంసావృత, సం. వి. ఆ. శ్రీ. మామబహు
కాష్టమూలిధి (ఈ దినమున అష్టకాక్రాధ్యము చేయు
దురు.)

మాంసీ. సం. వి. ఈ. శ్రీ. ౧ జటామాంసి.
౨ కక్కాలము, ౩ మాంసవృద్ధ, సంబరేను శ్రీ.
ఇ. పుం. కుక్రగంధము, ఒకవిధముగ దుర్వాసన.
వి. ఆ. (ఇ) కుక్రగంధము కలది (నై. వి.)

మాంసీకుండు. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) కలి
వాడు, కసాయివాడు; మాంస మమ్మలవాడు.

మాంసీని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. జటామాంసి శ్రీ.
(రా. వి.)

మాంసేష్ట. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పక్షివిశేషము,
పల్లలి యగుచుపక్షి. (రా. వి.)

మాంసమ్రాత, మాంస, మాంస, వి. ౧. కృత్తుము,
చెట్టు.

రగద. తలచ బలుమాంసగదగలి రాగిల్లము.
ఈ. రా. ౨. ౩. ౧.

రగద మాంస లేద సమాకులక ర మృతకులం
వినిమాంస డాయగ ..

చంద్రా. ౪. ౨౩౩. చేరు. క. ౩౦.

౨. దిమ్మన.

ద్వి. ఇముము బలియ దివి యెముయ గడ్డింది,
వశిఖారి మాంసకు పడి గుర్రకొనుదు, బాష్టకు
గాలింది ద్వి పరమ. ౩. ౫౧౨. లో

మూలగ్రంథాలు. ఆ. క్రి. (A/మూల) మూల
టన్ ప్రారంభము. (యా. పాటు)

చ. .. గొంతుకొన్న కురుకె క్రోలి విడిచి య
మార్చెదలకుడి మళిమనంశమ్ములు మూల
మూలగ్రంథాలైన కొండగొలియ ములుగుడు
బొంబులకు . మనుచు ౪, 38.

మూలగ్రంథము. వి. (మావి + కాదు) ఇది మామిడి
కాయలతో నొకవిధముగా కాయచేసిన దీరు
గాదు.

(వ్యవ.) మాగ్రాయ అవకాయంక అవధ్యము
కాదు.

ఆ. మామిడికాయ. (క. ర.)

మూలగ్రంథము. వి. పాటము (నిరమస్వార మనియు
మాగాణి అర్థ మనియును. క. ర.)

క. మాగిరిమాగిరివృక్షము, పూలగొమ్మనమండి
పటలము ప్రకాశించు, లేగొదమ నెమిలి
పల్కెడు క్రీడా. ౫౧.

, మూలగ్రంథము. ఆ. క్రి. ఆచు.

ఆ. తియ్యనివింటికోద రతిచేయవలసిన గొత్తి
గిల్లి యె, యెయ్యన వంక చుక్కలుగడ్డ
గొల్లెడు బాచితే పుష్పబాణముల్, మ
య్యెర వ్రాసె బి రేయపు మాగిరి మాగిరి
చిత్రకారుడ, దయ్యము గాక నీవిధ
దానము జిట్టిగ నీవీ కే వగల్
క్రీడా. ౧౯.౩.

(మాగిరిమాగిరి = సావధానముగా.)

మూలగ్రంథము. ఆ. క్రి. (క. మాగిడు, కే. మంగ)
మిగులబండు, కమియ.

(వ్యవ.) ఈ మామిడిపండ్లు మాగిరివి.

చ. ఈవలక్ష్యే నేడియూ, ద్వులు నెడలింపె
బండెల్లబువ్వల మాగిరిగాద్యురాలునన్.
చంద్రి. ౩. ౧౫.

(ఇటు కుడల్లండు అని భావము)

ద్వి. వారంకుంకల నోర్చి వలబిరంబు, కేగు
నేడలఁ బట్టి నెడనెడ నెడకె, మూగు
దుప్పులఁ బట్టి మాగొన్న లేక, కూగు
కాకుల నెడక దుమము నొండొండ, మూగు
నలూకనమామభారమున.

మను. ౩. 3౪. పా. ౧.౩. పం.

(ప్రపంచెందు అని భావము.)

వి. ౧. మాలిద్యము, నలుపు.

ఆ. తొడవుల విలసిల్లు. మణులభృగుల
దానల మూగు విజయ ..

భా. రా. యు. ౩౫౦.

ఆ. కరీరమంటి నల్లపాడ.

మ. కలయ్యె వ్యాధిమ లేక పుట్టిన కుభాంగం
బద్ధుకాపాది యె, నెలయన్

మాలి. పూ. ౫. ౧౧౯.

జ. మూలగ్రంథాలు, మూగుడు, మూగుడువడు,
మూగుడుపాటు మూగుపాటు, మూగువడు.

మూలగ్రంథము. వి. (A/మూల) మాలిద్యము.

క. మెండుకొన భయము ధరణి, నుండల మది
తల్లడిల్లె మూగుడు దిశలన్, నిండుకొనె నిర్ణ
రేండుడు, గుండియ జల్లవగఁ నేతి కులి
శము నైచెన్. నీకావి. ౧. ౯౪.

ద్వి. పలుచని మెలిలలోపలఁ బోంచువంద్ర,
కళిభంగి మూగుడు గవిడి

ద్వి. మాలిక్య. ఆ. ౨౦౮. పం.

ఆ. కమియట, మిగుల నలగుట.

మ. క్రోశిలు. రథవతి వాలభటావళిన్,
బుండు మూగుడు గాగ నేకిరి భూతి నీర
ధనుర్ధుల్ ... మ. పం. ౧౧. 3౧౩.

మూలగ్రంథమువడు = మూలగ్రంథము. ఆ. క్రి.
(మూగుడు + పడు) మూగురాలు, మలిమగు.

మీ తన కొర్రునీ పిల్లే నివసించి మనముండు బగ
తెల్ల మూలగుడు పడబడే తేనె . .

మొ. రా. బా. ౧౯.

మీ చిలుకమూలకీ మన్న చిగురు తెండ్రులతో
మొలకీ మూలగుడుపడి నిట్ట ప్రేల, ముచ్చుట్టు
ముడిచిన ముంజితో గట్టిన చెలువంపు
గోచి ముంతెలగురు మాగ

మొ. తి. ౧౦. ౨౩౩.

ద్వి మగ్గుత సడలక మూలగుడుపడక, భగ్గుండు
గాక తెప్పలు మాలుపడక

మంతితా నీడ, ౬౦. పా.

(క్రమం తెందు అని భావము)

మూలగుడువాలు, ఆ. త్రి. (మూలగుడు + పాలు)
మాయు, మలినమగు.

మ. విక్రమవిహారంబు ముగించి గవు
మొ బాదిన మమమశోచండు తెండిల
పొరక దళుకుటవిగ తెలంగన మొండు గడంగి
యెడురాజమండలంబు మూలగుడువాణి కాని
పించె. ప్రభా. ౫ ౫౪

మూలగుపా(వా)లు, ఆ. త్రి. (మూలగు + పాలు)
మూలగుడు, మాయు, మలినమగు.

మీ మూలగుపాతిన చంద్రమండలంబునబోత పడ
కారమండంబు పన్నె దణుల

తి. మొ. ౧౦. ౧౩౯

మీ దమజలము గని నైవర్తి మొందినమాడ్కి
మూలగుడు దొరుకు మూలగువాణి

మృతి. ౨. ౧౦౯.

మూలగువడం = మూలగుడువడం. ఆ. త్రి.
(మూలగు + వడం త. మంగుడు), మూలగుడు
వాలు, మలినమగు.

మీ మురుగు కిరణ నిమ్మరంబు దింది యొంకయె
మూలగుదిన మూలగుడు పగిది . . .

మూల. ౧౦. ౧౩౮.

మూడినంగ. వి. (మూడిన + నంగ. త. మూడు
నంగ.) ౧. కామి.

మీ భోగవాస ప్రకంబులు వూది యొత్తుడు,
మకరతేనె నప్పించు మూడినంగ .

కా. ౩. ౧౩౧.

ఆ. మంగ, అనిదగ్గ.

మీ మూటాడ నేరని మూడినంగవు నీవు సకల
కాలంబు శో సరసివామి .

కా. ౩. ౨౨౨.

మూటు, ఆ. త్రి. (త. మూడు) తగులముగొన

తి. మూతుర నీవు పట్టి చెడుగూరలు గీతలు
నేర్చి కప్పలక, మూతులు వాక గారి ధన
మూల విటాళిని తేరనైతి మీ, లోకకప
నిమ్మ తెల్లయన లోయగ నీసరివారు నవ్వ
మీ శోతి విటండు సబ్బుచేతోడిగముర
గని మూటి పత్తులే. తల్లా. ౫. (క. ర)

మి. ౧. తగులము. (క. ర.)

ఆ. మూతు, చదరంగవు అటయండు బంటతో
గాక తక్కినవానితో రాజు గట్టుట.
(క. ర.)

మాడించే = మాడ్చు. స. త్రి. (√ మూడు)
మూడకేయి, వడ్డమనేయి.

క. మూడినంబులు తడము, వాడి యగు
రణంబు నీసి పరగాకాగ్ని, మూడించితి
సయ్యగముని, బోడిమి చెడి తప్పకాపు
ములు నెన విచ్చెగ.

మొ. తి. ౨. ౧౦౦.

ద్వి. అరవియే పీడించి, బాంబుడు గావున
బుంబెంకె గాని, పోల నీరడు దప్పియి
రా. దమచు, వార విరాచించి యంతుకాల
ముల మూలకముకు మొడింప దయ్యె.
రం. రా. తి. ౯౩. పా. ౨. మం.

ద్వి ఎఱిగెను గాఁకెని యెందుఁ బోయెదవు,
మూడులోకంబులు ముట్టిగర్వమున, మాఁ
డించు నిన్ను నవ్వునుబలభండం, తుని
మెడిక

రం. రా. యం. 3 కర. పా. ౨. పం.

మూడు¹. ఆ. 1. (క. మాట్టు) ౧. దగ్ధమును.

ఆ. కానంబు తెల్లఁ గాలిన నదిమిసిం, బ్రాత్రు
నప్పి నెఱుఁగ లంకవట్టు, మాఁడి మ్రోడు
నడినమాడ్చి రూపతమ గో, మంక పర్వ
తంబు నుపజానాధ. మారి. ఆ. ౧౯౧.

ఆ. నేడు బలంబు తెల్లఁ గొని నీవు మహావ్యులఁ
జేర్పు చిచ్చుచే, మాఁడిన కానంబుగతి
మర్కట పైవ్యము పొంపు మాఱ
భా. రా. యం. 3 కర. భా. రా. మం. ౫౦౯.

౨. (ఆలోరి మొదలగువానిచే) బాధపడు
నీ. మలమల మాఁడును మానసం తెరియంగఁ
బట్టి దోరము మాకుఁ బెట్టు మనుచు
భాగ. ౧౦ ఆ. ౯౩౬.

3. కుప్పించు, ఎంచు.

నీ. పాలనులే కాఁచి ప్రేరణ మాఁడి యున్న
ప్రేతప్రాకముల వీడతనము వాని
ఆ. రా. రా. ౧౩౮.

నీ. సన్దయలో మాఁడెక్కిన మలఁ గాకము లాడెఁ
గండలు గురిగెఁ తీకటులు తెరకె
చెన్న ౫. ౨౩.

౪. పొదగు, చెడు.

ఆ. నేడు ప్రమాతికాలమున నీవు గదాధర
మద్దెవంబునకే, వాఁడిమితోడ నుండి జను
వాఁలి గట్టి మదీయనంకతం, బోఁడిమితోడ
గాది ననుఁ బుణ్యునిఁ జేసినఁ గాక
యింకలో, మాఁడిన నేమి చేసెదవు మంత్ర
పునీకులు నల్లపచ్చునీ, ఆ. మారి. ౨౧౯.

౪. జననిధిచందంబున ని, మృతు పొప్పుగ నివ్వ
జేమి మాఁడెనె. భా. రా. ౪౦. 3. ౧౮౯.

5. అడుగంటిన యన్నము, దగ్ధి.

నీ. నేఁడి యగువాఁడ తోరన మాఁడు గలిగెఁ
బులిసినది గల్గె నన్నంబు పోతయంక,
యొసగి తొత్తయ్య నెనఁ జల్లి మెసన నైన,
పాప ముడిమించుకొందఁ దమంబులెమి.

పాండు. ౪ ౧౫3.

నీ. అలరు మాఁ దనఁగ దగ్ధి, కావ్యయము.
అం భా. ౨. ౨౫౩.

జ. మాఁడించు, మాఁడుచు

మూడు². వి. ఇంటియొకభాగపుకప్పు (క. ర)

మూడుచే(ద్దు). ప 1 (√మాఁడు¹)
మాడించు, దగ్ధమచేయు.

క. నీడఁ వెఱుక యొండెడు, వాఁ డిక్కడ
రాముఁ దవ్వవాఁ దని వినియొక, నేఁ డీ
గక్కనుపోడిమి, మాఁడుతు నని యాడు
గఱచి మచ్చర మెచ్చక
రామా. ౩ ౨౪౬ (ర ర. పా.)

నీ. లోనగ తెల్ల తెల్లగ నగ్గి తెర చేసి నెఱి
మించునరక లన్నియును మాఁడి
అచ్చ. రా. మం. ౧౩౨.

నీ. వారెవెవెంట కొర్రుదుర్బాయఁ దగును,
నల్లదు వ్యవహారికతి బ్రత్యస్త నమాకుల,
గూర్చి మాఁడుచు వచ్చెఁబో గూర్చుకొనెడు,
నలికి లోనికి నెదఁ బాపకలయఁ దాను.
కప. ౨౧౧౪.

మూడు³. వి. చదరంగపు అటయందు బంటుతోఁ
గాక తక్కినవానితో రాజును గట్టుట. (క. ర.)
మూకొండము. పం. వి. ఆ. పుం. అక్షరవృక్షము,
మామిడిచెట్టు.

మాకంది. సం. వి. ఈ. శ్రీ. ౧. ఉపిత, ఆప
 ౨. ౧. ౨. పితగంధము, పచ్చగంధము. ౩.
 గంగాతీరము చుండెడి పట్టణభేదము.

మాచేశవర్షము. సం. వి. ఆ. న. మయము.
 (రా. వి.)

మాచేశఫలము. సం. వి. ఆ. పుం. నారకేళి
 మము, ఒకబాతికొప్పురవెట్టు. (రా. వి.)

మాచేశము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఈ. అ.) తేనెటిగ
 నుండి వచ్చినది, లేక పుట్టినది.
 వి. ఆ. న. ౧. తేనె. ౨. భాతునిశము, తేనె
 వలె నుండెడి యొకానొక బాతిగనిలోఁ
 బుట్టెడిభాతువు.

(ఇది స్వర్ణమాచేశము అని ద్వివిధము రా. వి.)

మాచేశకర్పర. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పాశము
 పట్టినపంచదార (రా. వి.)

మాచేశాక్రయము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧
 మయము. (రా. వి.)

మాగధ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. వీష్ణులి. ౧.

మాగధము. సం. వి. (ఆ. ఈ. అ.) మగధదేశ
 సంబంధ మైనది; మగధదేశమున నివసించునది;
 మగధదేశపుఁ గ్రామసంబంధ మైనది.

వి. ఆ. పుం. ౧. సంకీర్ణబాతిభేదము, వెళ్ళుతు
 పునకు త్పొలియ శ్రీయందు జన్మించినవారి
 బాతి.

(ఈ బాతిబాతి స్త్రీప్రపాకము చేయుట వృత్తిగా
 చేరుచున్నది.) ౨. తలకట్టు. (వై. ని.)

మాగధి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. ౧. మగధదేశపు
 రాజావంతులు. ౨. మగధదేశపువారిభాష. (ఇది
 ప్రధానప్రాకృతభాషలు నాణుగింటిలో నొకటి.)
 ౩. వీష్ణులి. ౪. ర. తెల్లతలకట్టు. ౫. శర్పర.

పంచదార. ౧. మట్టినిశము ౧. ౨. విలా
 భేదము, ఒకబాతియొకటలపెట్టు.

మాగధిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. వీష్ణులి. ౧.

మాగధుండు. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. మగధదేశపు
 రాజు. ౨. స్త్రీప్రపాకకుండు. వి. మగధదేశపుఁ
 గ్రామం.

మాగవి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. వీటికంగుత్తు, పచ్చ
 కొట్టు ౧. (వై. ని.)

మాగాడి. వి. చరమంబు పెట్టెడుభూమి, పల్లపు
 భూమి (శ. ర.)

మాగాని. వి. దేశము, విలాతి. (శ. ర.)

మాఘము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. (చాంద్రమాన
 మున) ఒక నెల. ౨. మాఘశుక్ల రవించిన శివు
 పాలవధకావ్యము.

మాఘవనము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఈ. అ.) ఇంద్ర
 సంబంధ మైనది.

మాఘి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. మాఘశుక్ల పౌర్ణమాసి

మాఘుండు. సం. వి. ఆ. పుం. శివుపాలవధ
 కావ్యము రచించిన మహాకవి.

మాఘ్యము. సం. వి. ఆ. న. కుండము, మొట్ట ౧.

మాచేశవర్ష. వి. (సం. అమానకర్మ. మాచ +
 ఆక + అచ్చు. శ. ర., క్రా.) శ్రీపాశాత్మము
 గల నపుంసశ్రీకృతి, పాట. (మగధావ్యయి
 మిసమయి గలిగిన అడవి. శ. ర.)

వీ యతి మాచవర్ష గ్రామంబు దీక్షాపత్ని
 మగధిఁ బాపివయింతి నురుసిపాలు, తీర్థవాసు
 లును మాంత్రికులు దాహదామలఁ దర్క
 వాచులును గ్రోధంబుపాలు

వై. మ. ౮. ౧౩౦.

సీ. మాచమ్మకు నీల మాచమ్మరంబు (మార
చిత్తునకు పట్టోక్తియేల. రామలిం. 33.

సీ. మాచమ్మ యనుగ కుమర బోట . .

అం. భా. ౨. ౧౦౯.

మూచమ్మ. సం. వి. ఆ. పుం. మార్గము, రాజ
మార్గము, బాట.

మూచలమ్మ. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. మకరము,
తెనలి. ౨. తోగము. (మే. వి.)

మూచలుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. తొంగ,
చోరుడు, తోపుడుచేయువాడు. ౨. వంది.

మూచి = మూచిపత్రి.

సీ. దళములందును మారేడు తోలి నీ జమ్మి, మూచి
నారేడు వారిలి మందెలంగ, దవనమును
తీలపత్రి చూరంబు వారె, శ సములు
కుమ్మ పుట్టి జనవర్యులు. భట్టా. 3. (శ. రి)

మూచిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. మక్షిక (ప్రి. వి.)

మూచిపత్రి(త్రి)త్రి. వి. (సం. మాచీపత్రి)న.

క. మూచిపత్రి. క. మాచీపత్రి. క. కాశాకచెట్టు,
చానియాక.

సీ. మూచిపత్రియే గురువీరు మరణకంబు, దవ
నమును దగ్గరయే లిల్లవశము లాది, యైన
పూర్వార్థమవు లప్పుడు చెచ్చి, మంతులకు
గొండపొడవుగా వైచుటయును

అ. అ. రా. 3. ౨౦౧.

మూచీపత్రిము. సం. వి. ఆ. పం. మూచిపత్రి శ్రీ.

(సాహిబునిఘంటులోను విష్ణుకర్మగ్రంథకల్పము
లోను ఈ పదము కలదు. పూర్వ విఘంటువు
లందు ఈ పదము కన్పడదు. ఇంకను వినా
ర్యము. శ. ర. లో మూచిపత్రి = స్థానే
యను శ్రీ అని కలదు. స్థానేయశబ్దమున

శ్రీ యర్థము కన్పడదు. కాని తెంకటాద్రియను
నందు కలదు.)

మూచెనపల్కి. వి. మర్కసినిశేషము. (శ. ర.,
క్రా.)

మూజలమ్మ. సం. వి. ఆ. పుం. వి. కష్టనిశేషము.

మూజేము. వి. (హిం. మూజాక) తెల్లము ముద
తగువానితో. కేవల మర్కసపూర్ణము.

క. మును నల్లమందు మాజము, తిరి యొప్పుది
గాన మేను తిమ్మిరి గొని

చంద్ర. వి. 3. ౧౩౬.

మూటంగమ్మ. సం. వి. ఆ. పుం. అవతాపతాము,

తీర్పుదకారము (వై. వి.)

మూట. వి. (క. మాట్టు. క. మారు. కు. మా. క్తం.)

౧. వాక్యము.

క. పదమటియది సాగర మదియొడుకెట్లలమాట

దక్క నేతర్పురి న, లుడలందు బుట్టి
తెచ్చియొ, జడనిధి యెయ్యదియొ తెలియ
కక్కమై ప్రజులకే. (ప్రభా. ౧. ౬౫.)

క. ధరః దమర సత్కవుల మరి, పరులు కుకవు
అమరం గృకులఁ బరచాస తెనుగుర
గర్వమకు లయొగ్గఁ పునమో వాన్తి యను
మాట బుద్ధిఁ బలిసియెన్. ఆషు ౧. ౧౫౪.

సీ. మాటన వాక్యమై యొసగు

అం. భా. ౧. ౧౧౧.

౨. పలుకు, పదము ; గోశ్వేతి.

చ. పలుకులపొందు లేక రసభంగము నేయమఁ
క్రూరకదదహా, టలఁ దమనెప్పు చూచి
యొకటన్ మృదయం బలింప లేక యే,
పాలమును గానియట్టికరుణం దమతెచ్చుగ
లోక తెల్ల న, పుల్లఁ బొరయం బరించు
కుకవు ల్గర దుష్టులుల్లు చూచగాక .

సమర్ప ౧.

గీ. చులుకగా గ్రామ్యులములు కలువనట్టి,
తెనుగుమాటలు గ్రామ్యులు లవంగులదీయి,
వర్ణలోమలు నొంది కావ్యములఁ జొరవు
చులుకఁ దెగఁదడుచో జోవ్వల బాలిదొంగ.
అప్పు ౧. ౨౨౫.

గీ. మధురాక్షగము లైన మామాటలు వివంగ
నన్యుకాంధములు యోగ్యులమదుమాంగి.
వైమ. ౨. ౪౯.

గీ. విజితకామల మమమాట విడువుఁ డమయఁ,
బుల్బుగతిఁ బుల్కెఁ దోఁటులఁ జెల్కొంగములు.
విక్ర. ౫. ౧౧.

౩. సందేశము, వార్త.

గీ. కృష్ణుల జూచి న న్నుమరవిభుడు, పనిచె
నీ జొక్కమాట చెప్పంగ పనియె
ప్రభా. ౨. ౧౩.

౪. విషయము, సంగతి.

వ. ఏ నాత్మఁడఁ గావున జొక్కమాట యెడి
గిన గ్రామ్యులజాతి స్వభావములభేదం లైన
చాపలముఁ జూచి మెచ్చు గుండఁదం
బులెడు రహస్యము కా పండఁజేసిం
చెప్పము మాట. ౪. ౨౨.

గీ. కింది చాటిచా రెడ్డగిండుకరన, నేను విచ్చిన
మాట దేవేంద్రతోడఁ, దెలుపు మని యెంత
నేడినఁ దెలుపరె
కునల. ౪. ౬౧ కళా. ౩. ౩౮.

౫. సొంతో

ఉ. ఓట యెంతింతయీయె మయోధమది లేము
సండు లేడు నీ, మాటలఁ జోవునే మరళి
మానమ యెట్లుడు పూనుఁ గాక
భార. ఉద్యోగ ౩. ౧౦౪.

౪. ఈమొంపు చెప్పుమ నేనీన, నామేరుమహాద్రి
యంత యెక్కుం దైనన్, నే మొదలి మోసం

బుగ, మామాటలు విని తడవర్థమం బుదను
ననన్ . . విక్ర. ౨. ౧౩౨.

౫. అని యజ్ఞే ప్రకారముల చోధించిన క్షత్రి
మాటలు చెవులు సోకన
కా. ౪. ౯౮.

౬. చిత్ర, కథ.

౪. శీమారచామామం దోక, పామునకై విమాగ
పతిఁ గ్రూణము లీడే, యామాట సూర్య
చంద్రులు, భూమియుఁ గలకాల మెల్ల
బుధులు నొగడంగన్. చిత్రకా. ౫. ౨౦౪.

గీ. చాటక పోరామి చాటక శ్రోతక యున్న
నాటి ప్రేమలెలోఁ బోటిమాట
సిం. ౫. ౪౩.

గీ. అనరి మార్గద బప్పు యెరనిపట్టి, యనక
మఱి మోమా మోసంగం నిర్దగం, తెడల
నీక మహాజటా విడినమునను, మాటలేదొ
ధరిత్ర నీమాట లేదా. కళాం. ౫. ౧౦౦.

౭. నింద; నిందావాక్యము.

ఉ. ఆ వృషతిపాలిఁ బోయెదనేమి పాము
నీ, యిచ్చుకు పచ్చినట్లు రమియింపు మోకొ
జొకమాట పుట్టినన్, నెచ్చెలి లేడు బంతి
యను నేయున దిద్దజొసంగఁ జాలినన్.
కుక. ౨. ౯౭.

ఉ. ఇంత ప్రయోజనము కను నేనిన యేలిక
జోలిదారుణీ, కాంతునకున్ సని స్తరమాగా
వినిపించు నే సహంక్రియా, పంతుడే నై
గణించి కనుచెత్తునఁ దీర్పు వకతుడు విన్న
నా, కెంతయు మాట వచ్చు పని యెన్నిక
నయ్యెదికాక గ్రహ్యమన్. విక్ర. ౫. ౪౩.

గీ. చిన్ననాడను ప్రయత్న జొక చిన్నమంతమాట
యాడిన విని తామునగు మనసు .
కళా. ౪. ౧౨౮.

౮. వాగ్దానము, తిట్టు.

మాట

విశేష

మాటమాత్ర

ఉ. ... ఇతఁ డప్పుడు దీని నుభద్రుడని పో,
నిచ్చిన మాట వచ్చు బల కృష్ణులచేత
సుంతుల దార తా, రచ్చరిచ్చి పుష్ప
క్రమము దేలి గాఁ గల ప్రాంతావయో.

విజ. వి. 3. ౧౪౦.

అ. మాట బడంగ నలదు మావక్రతంబున, నుని
బక్క నీతియొందులేదు .

దశమ. ౧౧. ౧౦౫.

ఉ. అలభరణీమరకవ్యయందు నచ్చుట కంటకచేత
లెక్కు భంగుల నిటు మాటలం బడి దిగు
బ్బడి దోయగ విప్రు య. 3. ౨.

౯. వివాదము.

రగద. మనము మనమున గోరి చెలులకు మాట
మాటలు వచ్చు గోగద .

నమ. 3. ౧౪౯.

డి. కలికియల గళిగ్రహము నేయకమున్న రా
చిల్ల మాటకు రాకమున్న

నమ. ౪. ౨౫.

రగద. మాటకు నూరక మాటకు వక్రర
యయా. ౪. ౨౫.

౧౦. లోకోక్తి.

గీ. యెనది హిత మానరించిన ముందముక్కు,
కోత పడె నమమాటయె గోనరించె

కాశీ. ౬. ౨౫.

క. మాననది మగవాడో, మానో యమ మాట
నేటి మాటయె చెల్లమా. పూర. ౨. ౧౦౦.

౧౧. నూత్తి, అశోక్తి.

ఉ. అయ్యచ్యుత యెదితమేకజా విషది
చైర్య మనం బమమాట యంతకున్

ఆము. ౫. ౯౯.

౧౨. కాన్తము.

అ. మనకు చల్ల యెదో మాట వెన్నాడిన ముక్తి
గాదు వాడక గాని, మనకు తారణంబు

నవీ బంధమునకు తెచ్చి, మనము కనుచు
చెలుపుచున్నపు వినుము. కవిరా. ౧. ౧౫౬.

౧౩. అక్ష.

గీ. చెలవ చిలుకలు నీమాట నేయంగాక .

కవిక. 3. ౧౬౪.

౧౪. ప్రతిజ్ఞ; ప్రతిజ్ఞావచనము.

క. మఱువర యాదేవమాటలు, విలసని పో
వగునె మాకు లేదగ్గ రెండు రై, లఱు
మందు భివ్యుని గివ్యుని నెఱుంగర ము
న్నేను గలగ నేలా వెలవన్.

భార. భివ్య. ౨. ౧౫౦.

గీ. అనుచు చా నవ్వమాట కేగిని తడయక,
భువభూటండు ముక్తిరసదనుండు జన్మ,
దరి గరము గంటువడ నేయన్

రాధు. ౪. ౧౬౯.

౧౫. ప్రార్థన.

గీ. జన్మంతులకొటి దొరల, మాటకయి
మేను పూనినమేటి తెల్పు

నీలా. 3. ౫౧.

మాటమాత్ర. ౧. విమేషము, రవ్వపాటు
కాలము.

ఉ. నువల జయించి దేవపురి చూడలు పట్టి
నమ స్థలకమున్, పొందబారి నేప్పు నయ్యి
నుర పుంగవకోటుల మాటమాత్రలో, కర
ముల పొలుచేటి దివివద్దయ రెల్ల నతింతు
బొల్లువా, పొలిసి మాకు మాత్రి మకతాం
తర మారసి చూడ నెప్పయిన్.

చిత్రభా. ౬. ౨౬.

౨. అపాయనము.

గీ. తోయకానందు బాహో చతుర్థయమన,
మాటమాత్రుని మాయుడే భందరాద్రి

పూర. ౬. ౪౦.

మాటయిచ్చు = వాదానుచేయు.

మ. కమంగున్నంతె యాచరించి తమ లుకా
రాజ్యపట్టాభిషి, క్షుధి గావించుగ మాట
యిచ్చి కృప గానభక్తుండునున్వింపగా, .
రామా. ౩. ౨౦౦.

మాటలమృచి = మాటలయందు మాత్రమే నుంచి
తనము గలది, పనులందు చెప్పది.

ద్వి. పాపజాతులు విసమధులు పెద్దధులు, మాటల
యందులు మందులమార్లు వన్నెకత్తెలు
వారవరితలు .

పండితా. భురా. ౧౧౩. పా.

మాటలో = చెప్పపాటు కాలములో, నిమిష
ములో

గీ. తోవలంకూడు, కత్తెలు కని మాటలో
చచ్చిగడలు, బులది క్రవ్వులు నచటి కాకా
కుటుములు నిలా. ౧. 3౪.

మాటలోనివాడు = చెప్పిపట్టు చేయువాడు.

గీ. ఇంక వేతాంకవదన, మంలావాణీయు
నేను నీమాటలోని, వార మైతిమి మాన
నేచారి నకువలయుతో యట్లు నడిపింపు
పంక లేల .. కవల. ౪. ౪౩.

(వ్యవహారములోని ప్రయోగ విశేషములు.)

౧. వాడు మాటలో వచ్చెను.

౨. బ్రహ్మనిద్ర తిరిగిపోనట మాటలా!

౩. ఎంతమాట!!

౪. చాలకాలమునండి వారిద్దఱును మాటలు
లేవు.

౫. మన యిద్దఱునకు నొకరిండి మాటాడుము.

౬. వాడు నన్నుద్ర మైమాట లాడెను.

౭. ఈ యోగిలో వానిమాట కందు లేదు.

లా. ఈ పద్యమున కర్థము చెప్పితివా నీవు కుడితం
- చనన్నమాటే.

లా. అదే నన్నమాట?

౧౦. నీకు పెండ్లిమాటకును మాటాడెదను.

౧౧. నేను మాటవదన కట్లంటిని.

౧౨. అనవదనముగ మాటలు మిగులకుము.

౧౩. అబ్బాయీ! మాట.

౧౪. ఇంక వాలన్యము చేసితివా మాట
చక్కదు.

౧౫. మాట కారణకరవాక ఏ నునుకొనిన ఏమి
లాభము!

౧౬. నిన్నటినభిలో వారిద్దఱునకు మాట మాట
వచ్చినది.

౧౭. నీ నిష్కడే వానికీ మాట యిచ్చితిని.

౧౮. మాటలు ముదరనీయకుము

ఇ: మాటకాడు, మాటకారి, మాటపట్టు,
మాటపడు, మాటాడు, మాటాడు, మాటాడు,
మాటలతోటి, మాటలమారి, మాటలమిడి,
మాటలాడు, మాటవాడి, మాటపట్టు,
మాటాడు.

మాటకాడు. విలు (మాట + కాడు. క.
మాటకార్తన్, క. మాతకార్త) పథయందు
భయము లేక మాటలాడువాడు, వ. క.
(క. ర.)

మాటకారి. విలు (మాట + కారి) క. మాతకారి.
వాక్కి, చక్కగా మాటలాడువాడు.

మ. . పుటపుటనై నమాలంకరములపుట మాట
కారికవలు మెలగి. మనుచు ౫. ౧౦౦.

చ. తగవరి మాటకారి వయధవ్య పదార్థమునట్లు
నిక్కిరి, స్వైరవి కంతులే గడిచేవేళానా.
నిరం. ౨. 3౪.

మాటపట్టు. వి. (మాట + పట్టు) గా మాటల యందు పట్టువల, వాక్యము దగ్గిని లేకము.

క. బలహానిఁ జేయునను, గలగంబడి మాట పట్టు గలరా అయ్యుండు, వల వంచి యుండఁ గనరి ఖలుల కపాద్యములు లేవుగద లోక మునన్. మే. పంచ. ౧. ౫౭౩.

అ. వాగవలంబము, మాట అనరా.

మ. అచనినాయక నీవి దుష్టమృగచోరాద్యాపద లొప్పుదనీక విమర్శింపుడు శ్లోఽప్రాద్దు దయతోఁ గాపాడుచుండన్ వివ, స్త్రోతార స్థితి లేక వాగద పనించన్ మాటపట్టెచ్చు దేని విశోదబలుల తోడు వాయ కపుడు స్నితోడఁ గ్రిడించెదన్. కవిరా. ౫. ౧౫౪.

౩. బిట్ట, కవచము.

ఆ. దిగియఁ బట్టి యెందు తెలుకనీ కడిగ నే, యధ మిందఁ గలదో యనుకలఁపున, బడియ కడియఁ జక్ర సరిపోడు మాటపట్టిక చెప్పు ననుచు నీర మండ్ర

ప్రభా. ర. ౯. ప్రభా. ర. ౩౧.

మాటపడు. ఆ. శ్రీ. (మాట + పడు) వింద పొందు.

క. నీమాట నమ్మి పోయిన, వామోనముఁ జెప్ప నేల నక్కిదనిచే, నే మాటపడదుభయము, ఔనువర్తన కొలదిగాదు పద్మ కనిధి కాళి. ౩. ౧౭౩.

మాటమోషమే. ఆ. శ్రీ. (మాట + మోచు) విందపా లగు.

వీ. వాణియే మిలనాత్తి కదలదు కలవాళిరి నిశేకుమాట మోచె ననఁ జేసి

మమ. ౧. ౩౭.

వీ. అప్పుపా లెనకుఁబ్రాంతియగుచి యెంత మాట మోచినహంసలేట యెంత. సరస. ౧. ౭౭.

మాటమోచరి. విజ. (√మాట) ౧. ఆల వాడములు శ్రుక్రించువాఁడు. అ. వారాహుఁడు.

వీ. మాటమోచుల లోట మది నెన్నఁగా నైతి నిల వివాకుల లోట నెఱుంగ నైతి, మంద వర్తకు లోట మది గమఁగవ నైతి మాన పోన్నకు లోటఁ గాన నైతి .

చంద్రా. ర. ౫౩.

(చంద్రముల కిదియే యుదాహరణము.)

మాటలబోటి. వి. (√మాట) సరస్వతి.

ఉ. మాటలబోటికి నమ్మిరిందిక, బొంది కలం చెడాటములు బుట్టిన మామ్రు వారు మెచ్చుగన్ .. అమా. ౩. ౭.

మాటలమారి. విజ. (√మాట) వాచాటఁడు, వదరులతోడు.

గీ. వెలయు మాటలమారి వాఁడ ప్రేలువాఁడు, వాఁగ వాచాటఁడై యొప్పు వాగభూష. అం. భా. ౩ ౧౧.

మాటలమిటారి. వి. (√మాట) సరస్వతి.

గీ. మాటలమిటారి గారాపునుమరాణు, చిన్ని పాయానఁ జెప్పొందు చున్నచే నమార. ౧. ౧౯౦.

మాటలూట. వి. (√మాటలూడు) ముచ్చటింపు, ప్రసంగము.

ఆ. నేలఁ గూలి ప్రానుతోలె విట్లున్నయి, ప్పానుర్యుగంతి పాడితెఱంగ, లేటపడగ మాటలూట చా నేల మీ, తెక్కఁడరద ముల మహేశులార.

భార. కల్ప. ఆ. ౩౭౩.

మాటవాసి. వి. (√మాట) కీర్తనానికము ?

వీ. నెఱివేదము లేక వింగిపై ప్రసయించు మర్నయిలు నమములే మాటవాసి .

సరస. ౫. ౧౭౭.

ను. రతికి వ్యతిరేకంగా నిర్వహించబడుతున్నది. మాటపెట్టుకుంటే, తప్పకుండా గూఢచరీ మాటపెట్టుకుంటే గమనించబడుతుంది...

విజ్ఞ. వి. 2. 10. 1.

మాటపెట్టుకుంటే (మాట + పెట్టు) సుఖపించు, మాటపెట్టు.

గీ. ఉత్పత్తిగోపానములయందులో శాస్త్రమును చదివించి.

గీ. యెడలెడి యెన్నడును నధియించుటను చింతించు, వాని నది పల్కి నటు నేయు వాడ గాను, మాటపెట్టుచు గన్పించు మానసియు, వాక్య యని నీతుకొనియె నవ్యాస పుండు. భార. 10. 1. 3.

మాటలాటాడు. గీ. 1 (మాట + అడు రి. ముఖము, క. మాతాదు పలుకు, నచించు)

(వర్ణ) మాట! వాడెన్నిమాటలు మాటలాడెను?

గీ. కర్ణికారము బోడగన్న మాటాడమ నించు వారముమొదల కేర్ప మాపు.

విజ్ఞ. 10. 1. 3.

గీ. కొనరి వానిని గొండగోలము నవివించె మాటొని మాటాడి మదికి రొంగు .. యయా. 1. 1.

గీ. నవనరీమణి రాలో మాటలాడుచు, గడవ నేవట్రువ మెఱుంగు గిచ్చికులుకు, బిలుకు నీవెత్తు నుచ్చుపొలిండ్లు తెలియ, నీవు మాటాడ నుండెడి నేను చెల్లు.

శారంగ. 2. 10. 1.

(పుట రాలో మాటలాడు అయినది కొనుక్కు వ్యాసము.)

గీ. అయిన నీవును నన్నుభూభాగిభాగ, నువన మాటాడు నువనకు నువనకు, వానితో మాటలాడి మాతము విచార, మీల యని.

విజ్ఞ. 10. 1. 3.

2. ప్రసంగించు.

గీ. విశి, పుష్పకంఠమును నీటగాఁ జెలుప మాటాడెన్ (ప్రమాదములన్)

అయి. 3. 1.

3. నిర్వహించు.

గీ. తెలుక నిటువలె నటువలె నువను నెమ్మ, మాటలాడిన నీను ముమ్మటి నీటిగొ, రెండుగఁ జెప్పితి దళా 2. 3.

4. (వాక్యములను) అలోచనము చేయు

గీ. జిహ్వతో మాటలాడె నీటును ననుకు, కాక తిప్పుచుల బాహుని నివారు, లైన యల పొందుటాన నేవాధిపతులు, నిండి నుండుట బాగుచెలక దండువిడిచి నవల 10. 3.

5. వ్యతిరేకముగా చెప్ప

(ఈ యర్థమునకు రోజుకు వ్యతిరేకమామలే కన్పట్టుచున్నవి.)

న తగవు దప్పుక చెప్పెనెని గొన్నిమాట లడిగడము. మాటలాడక విచారించి యెత్త రం విమృశ్య. నైమ. 10. 1.

(వర్ణ) పెద్దలు చెప్పినదాని నీవు మాటాడకు. దీనిని వారు కా దన్న నేను మాటలాడెను.

మాటికి. అత్యుక్తము (దీని యాప్రేక్షితరూపము మాటిమాటికి, మాటిమాటికి) ముహూర్తము, అడుగడుగులు.

క. దీటి పలుకుటొకవిధా, పూటవ్వర బోడి వూరొనరు మాటాడెన్, మాటికిని దళా రోమాకు దొల బయమాను దొడ బయ్యర మగునే .. కవి. 10. 1.

చ. బడలిక మాడు వచ్చిబావ ప్రగముల ప్రది
యాల్ల, మాటికి నుడియింజ బిచ్చుకుంటు
రథము నిలువజే . . ఆము. ౨. ౪౯.
గీ. రెండి మాటికి దిగుగ నా వెయ్యెను బువ,
రథముగ ఆం భా. ౩. ౬౯.

ఉ. పాడు బంధములమేటికి బట్టి మాటి
మాటికి . . . నీలా. ౧. ౩.

గీ. మాటిమాటికి గూర్చి మాటునీ నెడ నన్ను
వైశాన్న వలవంత బయలువలు . .
విక్ర. ౧. ౧౯౯.

ఉ. భూరుహంపదము బాజకట్టుగా, మట్టుచు
భుర్భరధ్వమ మాటిమాటికి దిక్కుటంబులన్,
భుట్టున చేయుచున్ నెడదగన్నుల నిప్పులు
వెళ్లక గ్రాయుచున్
పూర. ౩. ౪౪. నీలా. ౧. ౨౮.

మాటలు. వి. తా. కూరి, తడవ.

ఉదా. ఒకమాటికి, ముమ్మటికి, మాటికి. (దీనికి
తొన్ని విధ కలయిక ప్రయోగము కన్నుచు
చున్నది.)

క. భువనరస్మితమం బొకా, యవని భువా
భువనమెవ్ర మదిరకే మై కన్నిన జనులకు
వస్తువిభా, వన మెక్కొకమాటు కలిగె
వైద్యులరుచులన్. భార. ఆర. ౪. ౧౩౬.

ఉ. మాటలు వెక్కిరి లాడి యనుమానము లేక
సభం గడంగి పల్కాయు బరాధమిందిరి
జలంబున బాదవజోటి కెప్పుడుం జేటు
దలంది భార. భీష్మ. ౩. ౪౪౯.

గీ. మందరార్ద్రులు రెండొకమాటు పడిన, తొలగి
కగ్గలముగ పట్టు గలరె బలధి, పొచ్చి
రామకృష్ణాచార్యురమే, సమభృత మయ్యె
బాధి వైద్య మెల్ల. మారి. ఉ. ౧. ౯౩౬.
(ఒకమాటు = ఒకసమయమున అని భావము.)

క. . . ప, లాటము నెడవరి చూచుచు . .
వకట. ౩. ౧౨౦.

దండకము. . సర్వంబు సర్వంబు సర్వంబు
ముమ్మటికిన్ . . కాశీ. ౩. ౨౦౬.

మ. . . నీళ్లి న్నుంచిన బాల ముం, చిన నీళ్లి
మణి యొం వెలుంగ నిదియే సిద్ధంబు
ముమ్మటికిన్ . . దశా. ౨. ౩౪౦.

మాటలు. స. శ్రీ. (క. మాట్టు) మలుగుపలుగు.

కా. ఆ లీలావతిమానసం వైచిరి యాచారిద్ర
వర్ణంబు సువాల్మీకింబున మాటు శంక
నడచు కావ్యార్థమినిం శ్రోతురన్
భుటికా ౧. ౩.

గీ. రూపకాళికయో శ్రీ వేర్వేరుపమాన, మాత్ర
ము వదిలి వర్ణంబు మాటి తేని, పల్లవోద
కవల గ్రావ్యాది వారసములు, వెలువడు
ననంగ లక్ష్మణ మానలిశక్త
చంద్రాలోకము. ౩౩.

గీ. పతి యుదిక్కు కన్నుక చూచి యజుచు
గాంతుని మాటి తేని దూఱుకరణి.
మా మ. ౪. ౩ నీలా. ౧. ౬౦.

౨. అలంగర్రొక్క.
చ. బలధిలోన మాటి . రక్కసునియంగము
గీటి బలింద్రునిన్ రసా, కలమున మాటి
పొచ్చి పడంబును గూర్చినమేటి రామ నా,
కలకలువ నాటి రాంబడమ. దా. క. ౩౩.

౩. అంటించు
చ. బలధిలోన మాటి కలకలము మాటి
ధర్మక గొమ్మనుం, దలవడ మాటి
రా క. ౩౩.

౪. (కన్నములు) తేకుడ బాగుచేయు.
(వర్ణ) తా ముహూడు వెంబులు గిన్నెలు
యొక్క మాటును.

౫. పాశురేయము.

సీ. మళగడముల శేల మాటెడలే నదాళి నిరా
కరణవృత్తి తెనుపరాదు ..

విల్వ. ఆ. ౧౩.

౬. కలిగించు.

ఉ. వచ్చె వసంతకాలము దువారపుర వేసె
పసిండి నీరువన, బచ్చన మాటి తేటి విను
పొలాల నీరుగ గ్రానీ యున్నయా, వచ్చని
నిల్ల వంది నునుకూలుండు .

నుద. ఆ. ౪౪.

అ || మణుంగనడు.

(మా మాటలొను. అ. ||.)

వి ౧ మణుంగు, చాటు.

సీ గుప్తవివాస మొండె, మాడుపురొక
దొండె మాటు లేని యరణ్యశల మొండె
మంత్ర విభావమునకు, స్వముక్త .

భారత ఆశ్ర. ౧ ౫౮.

ఉ మానువభూవ మిట్టకెడు మా టిడి లోక
హితం జొన్నులగా, బూనిన నీరుహామహిమ
బుద్ధి దలంపక మాసి పూ. ౩. ౪౪.

(మాటిను = మణుంగుపణుచు)

సీ. మాటుగా వైచిన మాంజెప్పరెర యెత్తి పంజా
మంచము దీగ్గె మంజుళోడు

మార. ౩. ౧౩౩ నిక్ర. ఆ. ౧౩౪.

ఆ. మేలుకాదు దాగుకొనుటకు నీర్వులచిన
పల్లము, తెర మొ.

ద్వి. తిరుక శ్రీ మాటున మండి వేయదురు, పరి
శింప దీనక బాపము లేదు నాకు .

రం. రా. శిష్యుం. ౨౧౩. పొ. ౨౨. మం.

మ. ఎదనుమాటులు గాకుండ మండి తెదని
పొరకెదవులం బులవకుండ .

నుమరు. ౪. ౩౩.

౩. భక్తిము.

గీ. నవకములు చేత తొలివ్యవహు మాటు,
కమలాశంకు తోగర గండలిండు తెలుసు
సెవ్వాడు నిలసిల్లు నిశ్చయింతు కొర్రు
దగునట్టి మదమని నమ్మతింతు.

గంధ. ౧. ౬.

౪. అకుట.

(వ్యక్త.) ప్రాంతమెఱుఁగు మాటు వేసి క్రొత్త
మని యమ్ముచున్నాను.

గీ. కదలి తోడందభరు డేయె గదవహుమి,
గరిమాయానీక భటకొటి దరకరంబు, నెరియ
సాయకమణు దాటి గణుం దోడె, మద్ది
కాయలు మా టిద్దమాడ్చి తోరె.

మ. పం. ౧౧. ౩౨౮.

౫. రిక్షణస్థానము.

సీ. దాతలను తోటు భర్యకులకు బాటు
దశుకొత్తు దారకాంతులకు మాటు

గీ విక్రమవోలు పట్టువరంబు

శిష్య ౧. ౧౬.

వి. ౧ రక్షకము; రక్షకుడు.

ఉ ఎప్పుడు నెమ్మిదం బొదివి యిందలకుం
దగ నీవు కంటికిన్, తెప్పుయ్యెఁబోలె మా
టుయి నెఱిం బను లారని యొజ్జె చాచ్చునం,
శిష్యుడు . భార. ఉద్యో. ౪. ౧౧౪.

ఆ అడ్డగించుచు, నిశోధకము.

ద్వి పన మించు నప్పుఁడ బట్టెనామములు,
మలయు నూరుపులకు మాటుగా ననుల,
తెలువారక జాట్టిక కలెగు బాగయెను
ద్వి. పరమ. ౪. ౩౧౩.

ఇ మాటలొను, మాటుచేయు, మాటువరు
మాటుపణుచు మాటునడలరు, మాటుకట్టు.

మాటలొను. స. శ్రీ. (√ మాటు) మణుంగు
కట్టుకొను, తిలచొను గానిండు.

చ. .. కొందఱు కరమ్యుల వాతెలుల మాటు
కొని తగ్గి .. ప్రబంధ. ౨౦౫.

చు. . శ్రేష్ఠమ్యులకే, శువవక్షో రహపాశి
మాటుకొనుచు గావారముకొచ్చి
నకే .. రా. ౩౨. ౧౦.

సీ. అలరారుమీరి దనయదగువఁ గూర్చి గట్టిగ
నీగిచేయి మాటి కొనఁజేసి
వసు. ౧. 3౪.

(ఇట ముదంఘకొను అని భావము)
ఉ. రాచరా, చెల్లెళ్ళునైన నిత్యకుచి
మృత్యులు మాటికొనంగ నేర్తురే
వసు. ౩౨. ౧౨.

అ. శ్రీ అలరారుచుండు
సీ తెల్ల వక్షోజముల్ ధ్వజపర్వమునఁ దోఁగి
మబ్బువన్నియై పైట మాటుకొనంగ
దశా. 3. ౨౦౪.

మాటు(సీ)చేయు. ప శ్రీ (మాటు + చేయు)
మణులగువలచు
గీ. మఱి కలహచారపర్ర మాటుచేసి, పగగ
పితృగమలు దాని పాణచేసి, సాధులక్షణ
గుణవృత్తి కాలు చేసి, లోల లోడువనఁ
జెంది లోలుఁ దెయ్యి భాగ. ౩౨. ౧౦౫.
సీ మాటిమాటికే గూర్చి మాటునీపెద నన్నఁ
తెలిస్తే వలచుక వియలువలచు
విశ్ర. ౧. ౧౨౯.

మాటుప(వ)డు. అ. శ్రీ. (మాటు + పడు.
క. మాట్లాడుడు.) మణులగువలచు.
గీ గాదమున మాటుపడి యెన్న కాలుతోతె
విశ్ర. ౪. ౩౦

మాటుపలుచు. ప. శ్రీ. (√మాటుపడు) మణుల
గువలచు.

చ. ... గంధకాయలు ... పిష్టకాయలు యో
మందలికిం బుడారకం దై చంద్రికలులు
మాటుపలుచు . ఆను. ౪. 3౫.

మాటుమడ(రా)గు. అ. శ్రీ. (√మాటు. క.
మాట్టుమడంగు) మాటుమడఁడయి, గృహీదలలో
నలదియేండు.

క. చిటు కనక మాటుమడఁగిన పుటశ్చేదమగి
యని పాలయక కలవా, కిటికడ శోచిట
కంటి, చిటకంటి తలపు తీయకే యరి
పలుకకే విప్ర క ౫8

(జనసంచారము లేకుండు అని భావము)
గీ అంతటను గేశవుం దూరియలయలు, బట్టు
పడఁ జూచుకొని మాటుమడిగె ననుచుఁ
గట్టికీటి తెజశ్చే న్నకాఁడు దాని, దృఢి
యొసంగఁగ దాని మందిరముఁ జేర.
కుక. ౨. ౧౦౯

మాటువెట్టు. ప శ్రీ (మాటు + వెట్టు) దాచు,
మణులగువలచు.

గీ కొంతయును మాటువెట్టక కోమలాంగి ముని
విన్నప తెలుపించె ముని ముని
సీ కథం. ౪. ౧౫.

మాకరుడు. పం. వి. ఆ. త్తం ౧. వ్యాసుఁడు
౨ బ్రాహ్మణుడు. 3. కొండిడుడు, కల్లమృ
వాడు ౪ సూర్యునిపరివారగణములో నొ
కడు.

మాతి. పం వి త. శ్రీ. కనచము (మాటా ని
నై. ని)

మాడ. వి. (త మాడె) ౧. అరవరా, అర్ధవీ
చారము.

క. జనపతి గిరాలలన విం, దని పరిచెనే నేయు
మాడ లాక్ష్మపదిపులకే
భార. ఆను. ౨. ౨౨౦.

1. అట్టదీనారాజ్యం యడవ మాడ యడ స్వరా
యడ దీనార పై యెసంసం ...

అం. భా. 1. 103.

1. పడిచిమాడలు పడితలు పడమ గాగ నొడ్డ
నొడ్డన నాడి యతుల్యమందు, గలిచె
నైదర్శు చరని నయ్యలముచిరు డోడ
సంతపిందియ యొడ్డ నుతీయ

పా. 1. 2. 101.

1. కొడలా యంక బంగరుగోడ తేల, మేడ
తేటి రకసంపులాడ తేల, మాడ తేటి
బయరాచకాడ తేల, వాడలో నీవు ద్రిమృర
నోడి యన అచ్చరా. అయో 10

(ఈ శ్రింది ప్రయోగములందు దీని బహువచన
రూపము = మాళ్ళ గాగ గానవచ్చుచున్నది)

క విలసితహవానై భవముల, నలవను వాగవలె
తేటి యఖిలార్థమములకు వరహాలు మా
ల్పిచ్చలవిడిచి అచ్చదము లిచ్చ జనమర
డంతకన్ కృష్ణ. 1. 102.

క. కనుగొంటి నిక విధానము, గనుగొన నొక
మాళ్ళిలింక గలిగె గదా యే, మవవచ్చు
నై వయ్యం, బరి తలచుచు మోహవశత
నవ్యగ్రమతిక్ కుతి. 1. 103.

1. పడవకము, పదిరూకలు.

1. పడమ రూక, యనగెం తెప్పించు
బలదకరాజ్య తెప్ప, మాడ యనినట్టి
నేయడ అం. భా. 1. 104.

క. డెట్టిమాట యెవ్వరి, వాడడు మానకృంబు
బిడవాడడు సారంగ. 1. 105.

(మాడెత్తు = కొండము.)

మాడపట్టు. 1. బ్రహ్మరంధ్రము, సోడ.

(క. 1)

(వర్ణ) వానికి మాడపట్టు తెట్టెట్టు తగిలివను.

మాడము. సం. 1. అ. పుం. 1. కళాశాస్త్రము.

మాడి. 1. కావ్యశాస్త్ర, కలిగొట్టు 1.

(వి. మాడులు, మాకులు, మాళ్ళు.)

చ. .. కాళ్ళి మాళ్ళి బండ్లల మండ్రల తెల
గల మాలగల 1. కను. 1. 106.

మాడి. 2. 1. వనమృతము, అడవిశిలన 1

1. తప్పెట కావ్యశాస్త్ర, మాడి యనగె

వనమృత మగు . . అం. భా. 1. 107.

1. రలుపుమాలుము కొట్టుములు సోగరాగాడి
మచ్చు ముంగిట రెండు రచ్చుకూడకు, లీమ
గొడిగ వేరు విడిచిదెలు మాళ్ళికావ్యలు
మాలపాఠశాల గొలుచు

మే మంద 1. 108.

మాడి. 3. 1. (క మాడి, వి మాడులు, మాకులు,
మాళ్ళు) వామానము

1. అంగిరమర్ దుమాలములు జొల్లెలు
తీరలు మాళ్ళ బాలవా, పొంగుం తెచ్చు
చాకటులపోగులు పండలముత్ నుయంగు
లున్, బంగరువారతపట్టికల బాటిలుగా
తెలుకట్టుదాయెత్తు, సంగడిప్రత్యోటులకు
సమ్యవివాటుల కొచ్చి వచ్చుటన్

శ్రీరం. మా. 1. 109.

మాడి. 4 = మాడ్కి

(ఇది తేలిపోనైనకేరి ప్రయోగించుటచేయగాని
తేలుగా (బ్రయోగించుటచేయ 1. 110.)

మాడుపు(ద్రు) 1. వృషభిశేషము.

(సంగతజ్ఞువంటి దీనియాకులతో విస్త్రుత కట్టు
చును)

1. మాడుపు చితికొక్కి నీకాదు మండ్ర తొట్టు,
తెలగ వాడకుడు పట్టెరు ముఖ నేము
మంధ. 1. 111.

మాడువిల్లు. వి. (మాడుపు + ఇల్లు) మేడ
దాచా.

క. ఆచూడుమిండ్లగుడి గల, కానులమణు లభ్ర
మార్గ మదరి కు సం. 8. ౯౯౪

మాడు(గు)పు. వి (క. మాడ్కి)

౧ మాడ్కిము.

గీ. కడురయంబునఁ జనువొకకాంతఁ గాంచి,
తన్ని యెట్ల బోయె దెవ్వరిదాన వనిన,
మగువ యూరక చని యొక్కమాడు
తెచ్చుటయును మార్గము. ౨. ౨౯౩

చ. వియచ్చరాంగనక, మగుతుట చూచి
నవ్వుచును మాడుపులందు రమించు దంప
కురే కు సం. 8 ౯౯౮

౨. పొదభేదము, ఒకవిధ మగుమేడ, దాచా.

గీ. గుడ్డనివాస మొండె, మాడుపుమీఁ
దొండె మాటు లేనియరణ్యురల మొండె
చంద్రవిధానమునకు, వడ్డ ముర
భార ఆశ్ర. ౧. ౫౮

గీ. మాడుగు మాడుపు మాలె యం చువగను
గ్రాసాదభేద మై పరగుచుండె
అం. భా. ౨ ౧౯.

చ త్రకోశిల. మేడుకొక దగఁ గన్పక్కరే దను
మీకలం బొక నైనయా, మేడమాడుపు
తెక్కి చూచుచు పాడుచుకొ దనులోన
నిట్లది పల్కి రప్పడు శ్రీతితోక.

కీర. 3. ౧౫౬

ద్వి. మాడుపులో పలికించి మణియయం లైన,
మేడలవాడల మిగులఁ జె నైవ్వన, మంత్రలల
యిండ్లు పానుంతులయిండ్లు .

రం. రా. మం. ౨౮౨. పా. ౧8. మం.

3. పొదము, మేడ.

గీ. జణుపొల్లుల పొకపట్టు మణుఁ గాని, కదిలి
కృతి పెప్పు గలఁడె కాకది కృతాంకు,
రమణు నైకొని యుకలయము పుటిండు,
గాని గిడగాఁడు మాడుపు నిట్లఁ గలఁడె.

వి. మ. ౧. ౧౩.

చ త్రిదశోద్యానము దాయు మాడుపులపైఁ
గ్రీడించుభూఁబోందట్లనె

ఆ. రా. ౧ ౬౨.

చ అలనె జయంరమం బలంబున గెల్వంగ
చంకిరంబు లై, నిలిచియుట్లు మాడుపు లనే
కము ఇల్లనిలం బురంబునకె

అము. ౧. ౫౨.

మాడెము వి ౧ ఇప్పుడు మాడుగు లని
వ్యవహరింపఁబడు) సంస్థానవిశేషము

గీ. అపల నాపొట్నూరు రవులుకొనియు.

గీ. మాడెములు వేల్చె నొడ్డాది మని యొనర్చె,
గటకుపుడె గాల్చె

అము. ౧ 3౬ మనుచ ౧ 38.

౨ దుగ్గదుర్గలము, మన్నెము

గీ. మన్నె మన మండె మనఁ గను మాడె
మనఁగ, దుర్గదుర్గలనాను మై తోఁచు
చుండె అం. భా. ౨ 8.

(చుండలంధిపతుల భూమండలము అని క. ర)

మాడ్కి = మాడ్కి. వి ౧ రీతి, విధము, తీసు
మావాచకము

(ఇది సమాసో క్తరపదముగానే యుండును)

గీ. మాతరి పువ్వుములు గోయెంబాడ్కిఁ జేరి,
పువ్వుఁడేనియఁ గొనియెడుపొల్కి నెదరు,
గండకుండఁగఁ గొనునది కార్యఫలము .

భార. తీర్థో. ౧. ౫8.

చ. నిర్మలపరమాణు యొక్క కమువాడ్కిని
తైవ మశోమకాలికె .. నైవ. ౨. ౬౪.

ఈ కులంబి పరిమాణోపమములమూర్తిని సోపానమున
అమం. ౧. ౫.౨.

సీ. మూర్తిని పోలిక మూర్తిని పురుషుడు
పోలిక యనగఁగ జూ లొందు మమమేను.
అం భా. ౨. ౩౦.౨.

౨. కారణము.

ఆ. వాల్మీకిగమలభూరవన మని వగవక, మఱచి
యండి రేమిమాడ్చియొక్కె.
భార. ఆది. ౬. ౧౩౮.

మూర్తి. సం. వి. ఈ శ్రీ ౧ విదవియాన,
మొవ్వు, ముడుత వీదవి రేకరయాన, మొలక
౨ విదానము, భిన్నత ౩ జంటపల్లు

మూర్తికము. సం వి ఆ పుం ౧ ఒకానొక
దుంపచెట్టు ౨ పల్లవపుష్పము.

మూర్తికము. సం వి ఆ పుం. ఇరువదికేటల
మణిపరము

మూర్తివర్తుడు. సం. వి ఆ పుం ౧. కాల
కుడు ౨ కుపురవుడు (మే వి)

మూర్తికము. సం వి. ఆ పుం పదియాలు
(రేక ఇరువది) కేటల ముత్త్యములహారము.

మూర్తివిక. సం. వి. ఆ శ్రీ. పడుచు, బారి.

మూర్తివీనము. సం. వి. ఆ (ఆ ఆ ఆ) బాల్య
సంబంధ మైనది, పవిత్రముచేత వచ్చినది.

మూర్తిపుండు సం. వి ఆ పుం ౧. కాలకుడు,
మీసినాడు

మూర్తివ్యము. సం. వి ఆ స విద్వలసంధుము,
వీల్లలసమూహము

మూర్తిక. సం. వి ఆ. శ్రీ ఎనిమిదివలములకు
సరి యగు కూనిక (కల్ప)

మూర్తిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ఇంటిబల్లి. (మే. వి.)

మూర్తికము. సం. వి. ఆ. న. కెంపు.

మూర్తిబంధము. సం. వి ఆ న. సైంధవలక
లము.

మూర్తిమంధము. సం. వి ఆ న. సైంధవలక
లము (మే వి)

మూర్తి. సం. వి ఋ శ్రీ. ౧. జనవి, కల్లి.
౨. గోపు, ఆపు ౩. భూమి ౪. విభూతి.
౫ లక్ష్మీ ౬. సన్నికల్లు (మే. వి.) ౭. రేవతి.
౮ ఆఖకర్ణి, ఎలకచెవిచెట్టు ౯ ఇంద్రవా
దనీ, చెద్దపాదర ౧౦. జటాహూనీ ౧౧.

బ శివపరీవారికలు

పుం ౧ ఆకాశము ౨ శీవుడు.

విని (ఋ శ్ర ఋ) ౧ పరిమార్చుర్త ౨.
ప్రహార, రేత్రస్థానము.

మూర్తిగము. సం వి ఆ పుం వీనకు

మూర్తిగి. సం వి ఈ శ్రీ ౧ పార్వతి.
(మే. వి) ౨ వసీష్ఠనిభార్య (క ర)

మూర్తిగండు. సం వి ఆ పుం చందాణుడు,
వీనకారివాడు (మే. వి)

మూర్తిగొరక. వి. మత్స్యవిశేషము (క ర,
కౌ.)

మూర్తిరీతిలము. సం వి ఋ. పుం. బి. కలి
దండ్రులు.

మూర్తిరీపురుషుడు. సం. వి ఆ. పుం కల్లి
యొద్దనే వీరుషము చూపువాడు వీరుష
వీరుషుడు, వీణికివాడు.

మూర్తిరీసేవ. సం. వి. క. పుం వాయువు,
గాలి. (మే. వి.)

మూర్తిలి. సం. వి. ఆ. పుం. ఇంద్రహారక. (మే. వి.)

మూలాపీఠాలు. సం. వి. యు. పుం. వి. కలి
దండ్రులు.

గీ. మూల్యపీఠాన యువం భాగ్యవీర, భావ
యెందిన భార. ఆము. ౨. ౨౩౭.
(మూల్యపీఠాన = కలిదండ్రులు లేనిది ఇది
మూలాపీఠాన అని యుండవలయు.)

మూలాపుత్రిలు. సం. వి. ఆ. పుం. వి. కల్లి
యును పిల్లయును.

మూలావి. వి. (హిం. మూలాపీఠాన మూలావి
వి. క్రొ. జలకారు. (క. ర.)

మూలామహి. సం. వి. ఈ. పు. కల్లికల్లి,
అమృత్యు.

మూలామహుండు. సం. వి. ఆ. పుం. కల్లిరిండి,
కాక.

మూలామహులు. సం. వి. ఆ. పుం. వి.
కాకయు, అమృత్యుయును

మూతులకము. సం. వి. ఆ. పుం. ఉమ్మెర
కాయ, ఉమ్మెరపండు.

మూతులపుత్రీకము. సం. వి. ఆ. పుం
ఉమ్మెరపండు.

మూతులపుత్రీకుండు. సం. వి. ఆ. పుం. మేన
మామకోడుకు.

మూతులము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧ దుత్తూర
వృక్షము, ఉమ్మెరకట్టు. ౨ ఒకదినము
వియ్యము. ౩. ఒకకాళిసాము, మాణిధానము.
(పై. వి.)

మూతులాని. సం. వి. ఈ. పు. ౧ మేనమామ
భార్య. ౨ జనము శ్రీ.

మూతులాహి. సం. వి. ఆ. పుం. సర్వవిశేషము.
(పై. వి.)

మూతులి. సం. వి. ఈ. పు. మేనమామభార్య.

మూతులింగము. సం. వి. ఆ. పుం. మాదిఫలపు
కట్టు.

మూతులుంగము. సం. వి. ఆ. పుం. మాదిఫలపు
కట్టు.

మూతులుంగి. సం. వి. ఈ. పు. అర్కవృక్ష, ఒక
కాళిదప్ప శ్రీ. (పై. వి.)

మూతులుండు. సం. వి. ఆ. పుం. మేనమామ.

మూతుస్సప్తస. సం. వి. యు. పు. కల్లికోః
బుట్టినది. ౧ పినకల్లి. ౨ పెద్దకల్లి

మూత్యక. సం. వి. ఆ. పు. ౧ జను, కల్లి.
౨ అమృత్యు ౩ దాది ౪ మూలము,
పెండలు; విదానము, అధికారము ౫. కేవ
మాత. ౬. మంత్రకల్లి గల దని యుండబడిన
వీరకనములతో వ్రాయబడిన చిత్త విశేషము,
౭ వర్ణమాల ౮. పురంధ్ర, పతి పుత్రులుగల
పు. (పై. వి.)

మూత్యకేళటుండు. సం. వి. ఆ. పుం. మేన
మామ. (పై. వి.)

మూత్యగంధిని. సం. వి. ఈ. పు. పెంపుకు
కల్లి, పెంచినకల్లి

మూత్యగణము. సం. వి. ఆ. పుం. వేవతా
మాకల సమాహమము.

మూత్యనందనుండు. సం. వి. ఆ. పుం. కార్తి
వేయించు, మహారస్వామి.

మూత్యభోగిణము. సం. వి. ఆ. (అ. ఆ. అ.)
కల్లివేత సమభివృద్ధి దగినది, కల్లి భుక్త్యుడ,
దగినది.

మూత్యమూత. సం. వి. యు. పు. ఈ. ఈ.

మార్క్సముఖండు. సం. వి. ౧౬. (ఆ. ౧౩. ఆ.)

అనితే, తెలియలేవాడు; చేల, పెట్టివాడు.

మార్క్సవర్ణాలుండు. సం. వి. ఆ. పుం. కా. ౨

గేయండు, కుమార్తెస్వామి. (శ్రీ వి.)

మార్క్సశిష్టండు. సం. వి. ౧౬. (ఆ. ఆ. ఆ.) అని

తే, ఆక్షాండు.

మార్క్సవ్యస. సం. వి. యు. స్త్రీ. తల్లితోడ

బుట్టినది. ౧ పినతల్లి, ౨ పెదతల్లి.

మార్క్సవ్యసేయి. సం. వి. ౧౩. స్త్రీ. తల్లితోడ

బుట్టినదాని కూతురు.

మార్క్సవ్యసేయుండు. సం. వి. ఆ. పుం. తల్లి

తోడ బుట్టినదాని కొడుకు

మార్క్సవ్యసీయి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. తల్లితోడ

బుట్టినదాని కూతురు

మార్క్సవ్యసీయుండు. సం. వి. ఆ. పుం. తల్లి

తోడ బుట్టినదాని కొడుకు.

మూత్ర = మూత్రసంచి. వి. అనిమి గోనె

వలె గోలగా గుట్టినపంది, బాటసారుల సామానంపంది.

గీ బ్రహ్మచారి భుజంబుమూత్రకు సడింపు,

బ్రాలు వాలి తేలుచీరలు గొనిరిందు,

సంధ్రియంబును ఆము ౩౬. ౩౧.

మూత్ర. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ౧ పరిమాణాన్నిండు.

(క.) కాలపరిమాణము.

చ. కేటిమా, త్ర నిలంపు దెల్లి పైకొని

యరారులు గెల్లము లావు వచ్చినన్

భార. కల్ప. ౩. 33.

(కేటి మూత్ర = ఏ తద్దీవన పరిమాణ

కాలము.)

ఉ. మందటియట్లు యింక బదులూడు దివం

బులమూత్రమన్ భవన, స్వందిరవాన మియ్య

కొనినం గడతేలు చుడియవాంధ ..

భార. విరా. 3. ౩౬.

(చ.) నేక పరిమాణము.

చ. మును పూత్ర నయమృదిత ముద్దగ వల్లగు

మత మూత్రయై, తనర

దశా. ౮. ౯౯.

౩. ఆల్పాగ్రమును బోధించును.

(ఉదా. — కాకమూత్ర)

గో. మూత్రాకి నైవ రోగభాగ

గీ. ఏమ గంధర్వశిష్యురదానవాది, దివ్య భూరిం

బులకును భీతిల్ల నమన, బాండుపుత్రుల

మూత్రకు భయము నాకు, నెక్కుడిది ప్రబ్బ

దీన వారి యుక్తముడతకు

భార. ఉత్క. ఆ. ౨౧౩.

(పాండుపుత్రులమూత్రకు = అల్పముల పాండు

పుత్రులకు)

మ. త్రలోలిల మేక్కుతోడ బని సోమకున్,

మేడిన భన మూడ దేవియు దీవిమూత్రకు

వారుగేన్, పాడి కుట్టుల నీడెనని

భార. ఆ. ది. ౫. ౨౧౮.

(దీవిమూత్రకు = దీవిమట్టుకు.)

3. ఆవధారణమును బోధించును, ఏవకా

గాగ్రము.

చ. చముంధరా, తలమునఁ బ్రెక్కి

సారథియుఁ దర్క నిమూత్రన ముకతీవుఁడై.

భార. ఆది ౫. ౧౩౩.

గీ. ఎత్తగా భిక్ష యెవ్వారి తల్లిని లేచి,

యిడినఁ గ్రొని వాలుగే నెడలమూత్రఁ,

గన్నదాన దృష్టంబై యున్న మేలు ...

భార. కాం. ౧. ౫౮.

గీ. ఇతఁడు రా జున రా జువనితమాత్ర, గాదు
మాగాధిపతి వర్ణముఁ దనము, చూడ
యొగ్గింబు నొలిపింపఁ జాలు

భార. విరా. ౧. ౧౦౭

౪. తనము.

చ. తుదిర తుదేవపాలి శోకమాత్రం పుచ్చెద
నొడవేర భార విరా. ౨ ౧౨౧.

కా. సంపద లోగిం బుట్టుం జెడు న్మాత్ర
లోక . దశక. ౨. ౫౪.

౫ పరివారము (హస్తకావ్యది)

౬ కర్ణధూప ౩ విక్రము, ధనము ౮ అశ్వి
రావయనము ౯ ప్రాసోక్త్యాపరణకాలము,
౧౦ ఇంద్రియవృత్తి ౧౧ తత్త్వత్కాలమున
వేదింపఁదగిన యామధపు గులిక.

శ్లో అల్ప చ మాత్రా బాహులో గుణశ్చ

మాత్రము. సం వి అ స = మాత్ర

౧. కార్తవ్యము ౨. అపధారణము.

చ శోమ్యమాత్రమా, యలరెడు ముద్దు
గుమ్మ వడయాడెడు బంగరు బొమ్మగాక
దశా. ౨ ౩౦౫

(శోమ్యమాత్రమా = సామాన్య స్త్రీయే?)

౩. అపకర్షణము, పని.

చ. ఇతర భోగ్యవస్తువులు మాత్ర సహిం
పదు మాటమాత్ర మాదన మది పుట్టదు ...
దశా. ౨ ౧౩౫

ప్ర ప్రమాణ సామాన్యమును తెలుపు ప్రత్య
యము

ఉదా :—ఉలిర మాత్రము

కా. మాది విష్ణుశోకు శేరన్మాత్రుఁడే
చూడఁగన్ భార. విరా. ౨ ౨౦౯

(శేరన్మాత్రుఁడే? = సామాన్యఁడా?)

మాత్రసంది = మాత్ర. వి. అశిమి.

గీ. మాత్రసంది తలాడగా మార్గదే, . .
పరున్న నీ అమ. ౨. ౪౪.

సీ. సరకు బాంబిన మాత్రసందిలో నంటఁ గట్టిన
యట్టి నేతి లట్టిగ వనర్పు . .

శుక. ౩ ౪౫౩.

మాత్రాచ్చందస్సు(ము). సం. వి. ౧౦. ౧.
ఆర్యాది వృత్తము, మాత్రల సంఖ్యచే నేర్పు
బాంబఁబడిన వృత్తము.

మాత్రాచ్చయితకము. సం వి అ స చిత్త
కవిత్వ విశేషము

(శ్లోకమున సోపమాత్ర తీసివేయుటచేత భిన్న
గ్గము కలుగును)

మాత్రసేవర్యము. సం. వి. అ స. ౧. అనాయ,
ఓర్వితేనికనము ౨ అర్పణము, శోపము

మాల్పిన్యకుఁడు. సం. విలా (అ. శ్లో. అ) చేరల
వాఁడు

మాధము. సం వి. అ. పుం ౧. మంభనము,
తలచుట, చిలుకుట '౨. చంపుట; హింపించుట;
సరింపఁజేయుట. ౩ మాధము, బాటు. (త్రి. ని.)
౪. శోగము. (త్రి. ని.)

మాధితము. సం వి. అ. పుం. నింబము, నము శీ.

మాద. వి (త. మాండం, క. మాద.) ఒకజాతి
శోగము, ప్రణయము కలిగించు శోగ విశేషము.

ద్వి. సోప్య యాపర గప్యో మాదతేపులో
బస పు. ౩. ౩౮౯. మం.

అ. మాద గుంటువుండు మానో యుండెడి,
పుండు తెన్ని యెనఁ బొలిసిపోవు, సంది
యంబు లేదు చల్ల నై యుండు గా, నింత
యైన కరక దానయ దాపుడు. (చిశ్రి. చిది)

ద్వి. ప్రుంబితమ్మను దెక్కు మాదలకన్న
పండితా. చుహియ. ౨౪౩. బా.

మూదకము. సం. విలు. (అ. ది.కా. అ.) మక్కు
గలిగించునది; దీన్ని యొత్తించునది.

వి. అ. పుం. నీరుకోడి.

మూదనము. సం. విలు. (అ. ఈ. అ.) మక్కు
గలిగించునది.

వి. అ. పుం. దుక్కురొవ్వకుము, ఉమ్మెత్తెట్టు.
స. ౧. మక్కు, మక్కు. ౩ లవంగము

మూదము. సం. వి. అ. పుం. ౧. మక్కు, మక్కు
మక్కు. ౨. సంతోషము, అనందము. ౩. గిర్యము

మూదళము = మూదావళము. (క మాద
ళిపు.) ౧. కపిలవర్ణము

నీ ఎలమాదళిపుమేలి జిలుగుపావడ మాది వల
దరి చులువపావడ ధరించి

ఈ కాళ ౧౩౬

౨. కపిలవర్ణము గలవస్త్రము, వస్త్రవిశేషము.

వ తుండురకాపులు గంధకాపులు మాద
ళింబులు తో, పులు మేపువర్ణంబులు పచ్చ
పట్టులు చీనలు ప్రబంధ ౫౮౫.

గీ మూదళింబులు దట్ట బొమ్మించు లుడుకి,
చాలు కేవలగిడుగు లవ.మూలు రిట్లు, చిత్రి
వస్త్రవిశేషము ర్విర్విరూప
అం భా. ౨ ౧౫౪

మూదవళము = మూదావళము. (వి. ౧౫)

౪. ర, క్రా)

మూదవళి. వి = మూదావళిను

ద్వి. మిన్న జేరిశుద్ధమేదమాలు మిగుల, వర్షి
ణుగలమూదవళిపచ్చదంబు

ద్వి. పరమ. ౬. కరకా. పా.

మూదావళము = మూదళిను, మూదవళిను,
మూదవళి, మూదావళి.

వి. ౧. కపిలవర్ణము.

లయవిధాని. జలక మధురదాడి యొకరెండు సునుఁ
గావి జగివలలు వేసఁ గట్టుకొని జిలుగురవ
మాదా, వళిపుడదడియొక్క కనుమలఁ దెనఁది
చుట్టుకొని . కళా. ౮. ౧౪౧.

౨. కపిలవర్ణము గలచీర.

నీ మంజీడి ముతమాలు మాదావళింబులు,
ములుకత్తువన్నెలు ముత్తెనరులు
భా. ౩. ౩౮.

నీ. మూదావళిమూడఁ గ్రమ్మిపడింజ మాదావళిను
నేయు నఖలాత్మ వమిఁ గదర్చి
రా వి. ౨ ౧౦౪.

మూదావళి = మూదావళము. వి ౧ కపిల
వర్ణము.

ఈ. పూవులవిల్లు నమ్మలును బొల్లుగు లంగర
వ్రాఁత నిండుమాదావళిదట్టి గట్టి యొక
దాఁకినకొంజగురావళిమత తో, భావ్యతగా
నిమర్చి వలిపంబులఁ దైవలెచాటు దైవి
బుక్కివరితాకుమారకుడు మేరిమెలుంగు
జగంబు నిండగన్. చిత్రభా. ౨. ౬౧.

౨. కపిలవర్ణముగల చీర

చగదఁ దెలిపట్టులు మంజీడుంబు దోఁపులు
జెల్లుంబుఁ జొంగపులు సకలారులు, వలి
సంబులు దుష్పట్టును మాదావళింబును జీబులు
లిలిలిజారులు. కవిక ౩ ౧౯౩.

మూడిగ = మూడిగి వి (సం మారకం, ౪
క మూడిగ) చుడాంబుకు

అ. మూడిగచెయ్యపుల మనుమలోఁ దెట్టుకి,
మూడిగలను దెగడు మూడి గెత్తుకు, మంచి
గుణము లేక మఱి ద్వితీయఁ దెట్టుగు
ము. ౩ ౧౬౪.

నీ. గోసంగి మూడిగి గూబరి యున్,
మాతంగుఁ డగు

అం. భా. ౨. ౨౮౪.

మాదిరి = మాదిరిగ. వి. చండాలడు,

అంకణాడు.

ద్వి. లింగసన్నిహితలయంగణంబును, లింగత
గాక మాదిరిం బున్నా రె

మండితా. ఏ.కె.రక. పా.

మాదిపలము. వి. మాకులంగము క్రి.

తోటకము మాపులు లేన్నులు మాదిపలంబుల్,
క్రొపులు బొమ్మలు గోంగలు నిమ్మల్,
పాపులు రోపులు పామగు లొడ్డల్,
రాపులు నిమ్మలు రాం దల్లెల్

యయా. ౨. ర.౨.

రగడ. మాది మును చేరిమి మగువ మాది
పలంబు, కావలపెనేని గొను కాన్పు మాది
పలంబు తి. రా. ౨. ౩.౧

నీ మాదిపలం బున మాకులంగ, మొమ్మను
అం. థా. ౨. ౫.౩.

(క. ర మాదిపలము అనుపాకమును గ్రహించి,
వి వి అరి చెప్పి తి. రా. ౨. ౩.౧).
తీదామారించెను కాని అం థా. యయా.
అయం దిట్టి మిశ్రపదములు ప్రయుక్తములు
కాకుండుటచే మాదిపలము అనురూపమే
గ్రహించుట యుచున్నది)

మాదిరి = మాదిరి. విని (క క మాదిరి)
సదృశము, పోలి.

క. మడిపడి కలంగుచు క్రుక్కెడు, మడుంగుల
చెలిసాళి పోల్చి మాదిరి యగునే
రసేక. ౨. ౯౩.

క. పేదతోకముచువునలూ, గాదిలిపెట్టోడుతోడ
గనుంగన పెత్తుతున్, మాదిరి యగునీ
తెమ్మగ్గ, మోసెన పొం పెడలి యెంట
తెలు లోకర్వ వలన్.

అచ్చ. రా. యు. ౩౯౫.

గీ. పరిమళము లేక యెంటు బంగారుసలూక, ౪౭
తెమ్మెదితో నుద్ది గాకపోయె, అంపకంబు
శివప్రసవమ్మదనర్వ, గౌరవము లేమి
మాదిరి గాకపోయె. కవిజ. ౧. ౩౯.

వి. ౧. పద్ధతి.

నీ. పగటిగానంబు తప్పుక యెంద దినతోటా
మాదిరి నొంటరితోడుమూక.

గీ. మొదలు గాంగలబూరలు మొదలు నిర్మి .
రా. వి ౫. ౧౩.

౨. డొప్పము, పాద్యకృమ, పోలిక
నీ కలుదడి ప్పెరి క్కడడి కాడుపు మాదిరి
పోలిక మాడ్చి పురుడు పోలిక
యనగల బొత్తాండు మనసు పేరు
అం థా. ౨. ౩౦౨.

మాదిరినేయు = పోల్చు, తీసుకును.

తి. అవరహాసనంద్రికల యందము వాత్తుల
మోదఁ జేల్లున్, త్యాదర శీతశీతలు నుధా
రసధారయుఁ జూడఁజూడ నా, వ్వాదముఁ
గొల్పుఁ గాఁ గలకలాద మహిమంబుఁ
దలంచి యాచిన్, మాదిరినేయ నచ్చు బు
నాను మొంగంబును అంద్రలింబును.
విజ. వి. ౧. ౩౦౨.

మాదృక్కు(కుండు) సం. విని. (క)
నాపంటివాడు, నమ్మ బోలికవాడు.

మాదృక్కుండు. సం. విని. (అ. అ. అ.)
మాదృక్కుండు,

మాదిరి = మాదిరి. విని. (క. మాదిరి) సమా
నము.

నీ. ద్విజరాజ ఫణిరాజ దిగ్భరాజాలతోడ వికడ
శీర్షమాది కేంకటాద్రి .
కృ. కమం. నీతి. ౧. ౧౩.

క. భుజివాది కరుణ దత్తుడు, భుజివాహిత
మున మిగుల గాంధీర్ మెల్లగ, భుజియిల్లు
నెంచదగునా, భుజివాది ముద్రియిల్లి
గలదే జగతిక. భుజివా. ౨. ౧౭౮.

వి. పాద్యకృమ, పాద్య

ఉ. మూర్తి మూలం నంద తలిమాపునయిన్
మున వై వశోమనే, భద్రమయాత్మియే భవన
పాలనలీలమనే సరస్వతి, ముద్రిత వక్త్రచేత
నలుమెములలోలుపుచే విరూపిణీ, దాడి
చమూవిభుండు గను నాయువు శ్రియ విరంత
రాయమన్. పాండు. ౧ 3

మూర్తి. సం. వి. ౪౪. శ్రీ. పాండురాజు చెందన
బాధ్య.

మూర్తినందనడు. సం. ౪౪. ఆ. పుం. ౧.
నకుండు. ౨. సహచేవుడు

మూర్తీప్రతి. సం. వి. ౪౪. పుం. పాండురాజు,
మూర్తిమండం.

మూర్తీయేందు. సం. వి. ఆ. పుం. ౧ నకు
లుండు. ౨. సహచేవుడు

మాధవకము. సం. వి. ఆ. పుం. ఇష్టమౌళికలు,
మహాశమధపు (క. ర.)

మాధవము. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. ౧.
వసంతములు సంబంధమైనది. ౨. మధు సంతతి
వాణి సంబంధించినది. వి. ఆ. పుం. ౧. వైకాళి
మామము. ౨ నల్లపెసర శ్రీ. పుం. న. మధ్య
సము, ౩వ తిమము మధ్యము (వై. వి.)

మాధవ. సం. స. ౪౪. శ్రీ. ౧. పాశమునట్టివ
కర్తవ. ౨. తేనెతోడ తేనెన యొకబాతి
మధ్యము, తేనెతోడ తేనెన యొకబాతిత్రాగుడు
పద్యము. 3. మండిసరపెంద శ్రీ. ర. తులసి శ్రీ
౫. తుండవైత. ౬. లక్ష్మి. ౭. యదుశ్యేష

పుత్రం దన మధువుయొక్క గోత్రావర్త-
శ్రీ తుంధి.

వి. దేవతామూర్తి యిట్లని మాధవి చోల కా
నెలంకయవ్వరము వలంబు...

కార. అది. ౩. ౨౪౪.

మాధవుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. కృష్ణుడు.
౨ వసంతుడు, మధువుమిత్తుడు. 3. ప్రభావతి
గల యొకానొక గ్రంథకర్త (మాధానాచార్యుఁ
డనియఁ జేస గలడు ఇతడు మామమని
పుత్రుండు, పామనలోగనాగులకు పోవనడు.)

మాధవోదితము. సం. వి. ఆ. పుం. గంధనవ్య
విశేషము, కళోలము.

మాధుకరము. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. మధు
కరసంబంధ మైనది; తేనెకరమునానీయది.

మాధురము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. మాధుర్య
లనల తిక్తరసముల విశ్రమమునలన గలిగిన
రసవిశేషము. ౨. పడుతేడులరక్తులు ప్రమా
దము గలయొక సంభ్రమయొక్క మొదటిమండి
పడునామన యరత్నిభాగము. (వై. వి.)

వి. ఆ. ఆ. ఆ. మాధుర్యరసము గలది.

మాధురి. సం. వి. ౪౪. శ్రీ. ౧. తీత్ర, మాధు
ర్యము. ౨. మధ్యము, కల్లు.

మాధుర్యము. సం. వి. ఆ. న. ౧. తీత్ర,
మాధుర్యము. ౨. ఆకర్షక మైన యందము,
త్రీప్త మైనసౌందర్యము. 3. (అలం) కావ్య
గుణములలో నొకటి, మాధుర్యగుణము. ౪. దయ
౫. నుకీలము, మంచితనము.

మాధ్వ్యంధినము. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. ౧.
మధ్యాహ్న సంబంధమైనది, దినమధ్యభాగమున
నున్నది. ౨. నడిమిది, నడుమ నున్నది.

వి. ఆ. పుం. ౧. చాణక్యేయలలో పోకకాళి,
 ౨. కుక్యేయల్యేయలలో పోకకాళి.
 మాధ్యస్థ్యము. సం. వి. ఆ. న. ౧. విష్ణు
 పాతము, పక్షపాతములేదు. ౨. తాత్పర్యము,
 సంబంధము లేకపోవుట. ౩. మధ్యస్థ రీతియు,
 నడుమ నడుమనడుమ
 మాధ్యాహ్నికము. సం. వి. ఆ. (అ. త. ఆ.)
 మధ్యాహ్నమునైనది.
 మాధ్య. సం. వి. త. శ్రీ. మధ్యవిశేషము
 (తేజోః తేజయదినది)
 వి. తేజో కలిగించు నూలు మాధ్యోర్జలములు.
 (వై. ని.)
 మాధ్యోకఫలము. సం. వి. ఆ. న. ౧. ఒకకాళి
 కొప్పుర, వారికివిశేషము. శ్రీ. ౨. ఇష్టతావు
 కల్లు. (క. ర.)
 మాధ్యుడు. సం. వి. ఆ. పుం. మధ్యాహ్నముని
 మతము ననుసరించువాడు, మధ్యమతస్థుడు,
 వై. తి.
 మాన = మానిక. వి. (సం. మానము) రెండు
 తప్యలపరమాణువు; ఆ పరమాణువు ౧౭౭ పాత్రము
 వ. శిశీయమనమును తెట్టియున్న ౫౦ నిత్య
 పడి క్షీయంగల త్రిభువనాంశముననే
 మాన ౧. ద. కా. ౪. ౧౦౦౯
 వ. మానయు శిశీయమని నిత్యపడిగాన చంద్ర
 క్షిప్రాము నడపంగలవల్లు శిశీమాన
 ౧. ద. కా. ౪. ౧౦౫౦
 చ. కరమునఁ బట్టి భిక్షుగౌరవకొప్పైన గొప్పది
 గాదు మానె డో, టునదని
 చెప్పి. ౫. ౨౦౯.
 వీ. కుడపాళిధాన మై యదరు నవని, మాన నా
 ముంక నా మానిక యనఁ గను .
 అం. భా. ౨. ౨౩౦.

మానగ్రంథి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. ఆపరాధము.
 మానద. సం. వి. ఆ. శ్రీ. చంద్రుని రెండవకళి.
 మానధానిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. కర్కశి,
 దోష. శ్రీ.
 మానన. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. మన్నన, గౌర
 వము.
 క. మానార్హ బగుట వారికి, మానన లేకున్న
 నలుంగ నుమలాధికా.
 భార. ఆను. ౨. ౧౪౦.
 ౨ చుట్టు
 మాననీయము. సం. వి. ఆ. (అ. ఆ. ఆ.)
 మన్నించదగినది, గౌరవించదగినది
 మాననీయుడు. సం. వి. ఆ. (అ. ఆ. ఆ.) గౌర
 వమున కర్హుడు, మన్నించదగినవాడు
 మానమంద(ది)రుడు. సం. వి. ఆ. పుం.
 రావతామంద(ది)రుడు (వై. ని.)
 మానము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. సమ్యక్ము,
 గౌరవము ౨. అశ్వాభిమానము ౩. పౌరు
 షము, దోషము ౪. (అలం) స్త్రీలకు నమా
 యంచే బురుషునియెడ గలిగినదోషము
 న. ౧ కొలుచుట ౨. ప్రాణు, మాట, మాను
 కుండలయినది ౩. లెక్కించుట, గణించుట.
 ౪. కొలకట్ట, కొలబాత్ర యె. ౫. ప్రమా
 ణము
 (శ్రీ. క్రింది యగ్రములకు తెలుగుననే చాడుక
 గన్నడుచున్నది.)
 ౧. పద్ధతి, ప్రకారము.
 ౨. భావించు కాదు చూడు నరసాలక
 మందులకొందనీత్రు లి, మానము దోషయె
 గాని యనుమానము లేదు వినుండు ...
 తెలు. రా. యు. ౨. ౯౦.

౧. నమయము.

౪. అరి యిట్లు పెక్కుదిగ్గముల, మమమున దల
పోసి కేరమానలయెక్క, జనకజానరి
రాక్షస, పరితల మేల్కొన్న కరణ మమధా
కురతోక.

గీ తెలసి భాషించ విష్ణుడు తో గాదు
భా. రా. మం. ౧౬౩.

రా నమానము
ద్వి. కుక్రకామమున క్రుక్కి యయాతి, పక్రైదై
మా రల్ల పాక్రైవ్య దయ్యం, గాని పైరల
యందు గలరె యయాతి, మానమై రాబలు
మనుకేంద్రరణము.

రం. గా. ఉ. ౧౩౩ పా. ౯ పం

విలా. శక్యము

ఉ. ఒక్కశరాసములు దగ నున్నది యెక్కుడు
లావు మాష్టిక, పెక్కుస మైనమాన
మును క్రైతేదనములు గల్గి చేవమై, సెక్కిద
దివ్వ సెవ్వరికి కేగతి మానము గాక లీల నీ,
వక్రశిశోగ్రకార్యకము వక్రదళ జూదంగ
రయ్య రాసవా. భా. రా. బాల ౩౦౦.

మ నమమంకెవివస్థను దలమునత్సాకల్యం దీ
క్యధుడ ద, భగ్గదయోదగ్రం దోనర్పివట్టిము
లీధురగ్రహంచలులో, మది సెవ్వారే
తేయ జూదం దలమక మానములే

పా. ఉ. రా. ౨౮౭.

మానముగొను. వి. ప శ్రీ. (మానము +
కొను) అకమానంబును

౪. విను మానముగొనునీనుని, నమమానము
మాని మానుడ దనుమామాను. నేరమ మానక
తెనుమానుడు సారంగం. ౨. ౨౩౬.

మానయితే. సం. విలా. (ము. శ్రీ. ము.) గౌర
మించువాడు.

మానరంధ్ర. సం. వి. ఆ. శ్రీ ఒకరొము నీటి
సంతగడియారము.

(ఒక మందకు నమనము తన్నుబొక్క పొడిచి
నీటిలో నుంచిన నది క్రమక్రమముగా విండు
చుండును. దానినిబట్టి కాలపరిమాణము
తెలిసికొనలుడును. (శ్రీ. వి.)

మానవంతేము. సం. విలా. (క. తి. త.) మానము
గలయవక్ర్యము, పౌరుషము గలసంతానము.

మానవంతుడు. సం. విలా. (క. తి. త.)
మానముగలవాడు, ఎక్కువ గన్పించినవాడు.

మానవతి. సం. వి. ఈ శ్రీ మానిని, అమా
యచే గలిగినశోషము గలయాడుది

మానవదేవుడు. సం. వి. ఆ తుం ౧. మను
మృధిపతి, చక్రవర్తి.

మానవము. సం. విలా. (ఆ. ఈ. ఆ.) ౧. నుమవు
సంబంధ మైనది ౨. మనుష్యసంబంధ మైనది.

మానవి. సం. వి. ఈ శ్రీ. ౧ ఆడుది, శ్రీ.
౨ పచ్చపువ్వులనుదలి వెల్లె శ్రీ (వై. వి.)

మానవుడు. సం. వి. ఆ తుం ౧. మనుష్యుడు,
మానినీ. ౨. శిశువు, పిల్లవాడు.

మానసస్థిమము. సం. వి. క. తుం మానము,
అంచ

మానసజన్మము. సం. వి. క. తుం మన్మ
ధుడు, మనోభవుడు.

మానసము. సం. విలా. (ఆ. ఈ. ఆ.) ౧. మన
శుభుకు సంబంధించినది, మానసికము. ౨
లోపల మన్నది, గోళముగా మన్నది, భార
గన్పికైవది. ౩. మానసనమ్మలో వివేచించు
నది.

వి. ఆ. తుం. విష్ణుని యాకారము.

స. ౧. చదివే మున్ను. ఆ. లోనశిఖరమున
మన్నునరన్ను, మానసనరన్ను.

(ఇందు మానసము వివరించును)

3. ఒకటిమను లవనము, తీర్పు.

మానసాలయము. సం. వి. ఆ. పుం. మానసము,
అంచు.

మానసింఁచు. సం. సు. శ్రీ. ౧. కలంచు,
ధ్యానించు.

ఆ. తపము పండె ననుచు దర్శనాంభోజమల్,
మానసింఁచుకొనుచు మందగదళ

భాగ. ౧౦ పూ. ౧౪౦

ఆ. కొడు, ఇద్దవడు

(హేతుకవర్ణనము.)

సీ. ముద్దగుమ్మల మొగలులఁ జూడనే కాని
మానసింపరు చందమామఁ జూడ

తి. రా. ౫ ౨౮౧

మానసికము. సం. వివా. (ఆ. ఈ. అ) మన
స్సంబంధమైనది.

మానసూక్రము. సం. వి. ఆ. న. ౧. కొలక
క్రూడు, కొలక్రూడు. ఆ. బంగారపు మెల
గొలును, బంగర మెలక్రూడు.

మానసికము. సం. వి. వ. పుం. మానసము
అంచు.

మాని. సం. వి. క. పుం. సింహము. (ఆ. ని)

మానించు. సు. శ్రీ. (√మామ) ౧. ఆల్రు,
అర్జునము.

మ. విరళుం డై యిదమృతేదముఖిన్ మౌల
పాంచాలభృ, పరమాను దురుగం దదీయ
లల తొక్కం బాల కొక్కమ్మడిక, మరలం

బాతి నరెండు బాయునుకుండున్ మానింప
మానింప న, త్త రథానికములోద ధీమఁ
బాదికన్ భూమిశ్చయం దుద్గతిన్.

భా. ౧. భీష్మ. ఆ. 3౦౪.

క. దీన ననుఁ జిక్కుచడియెడు, బాని గాఁ
దలఁచె నిపుడు బాసపున ప్త, జ్ఞాని యెయఁ
డెవ్వఁ డింతయు మానింఁగ నేరనేని మఱి
నగిదిమ్మ మాని. పూ. 3. ౧83.

మ. మమబాం డెంకటివాఁడు డెవక్కరమల్
మానింపఁగాలేఁడు దళమ ౨. ౧౦౨.

ఆ. పోఁడేయ, నశింపఁడేయ.

క. బను నుప్పటివఱుము, మానింపఁగ మనకు
జొందుమం డెవ్వని

భా. ౪. కన్. 3. ౧౪౦.

క. ధ్యానం నిందియ పృథ్విల, మానించు
టహింస గురుసమర్పమిథి ని, త్యాగస్థానము
దపమును, వీరఁ బరమనీచ్య మెద్ది వివరగా
వలతున్. భా. ౪. అమ ౪. ౨88

మానించు. సం. సు. శ్రీ రక్షించు, కాపాడు

మ. తుది నే నిన్ను వివాహ మయ్యెద మదాం
ధం ప్రారకత్యామృతం, బ్రహ్మలం బోవఁగ
నీక చంపుటయ తా వీరంబు ధర్మంబు ని,
ప్రీత కాన్యస్థితి ని తొలుగునన నీడెందయును
గన్న సమృద్ధిపాత్రం బగు నంబులాడి యని
యే మానయు మానించితిన్. దళమ 3. 3౫.

మానిక = మాన. వి. (సం. మానకన్ క.
మానిత మానిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. అని
క. ర.) నాలుగు పాలల కొలది; ఆ కొలది
కలపాత్ర.

సీ. మదపాళిధాన మై యదరు నవని,
మాన నా ముంక నా మానిక యెవఁగను .
అం. భా. ఆ. ౨8౦.

చ. .. కలువకాల మెఱుంగక వ్రాసబోటు
లం, బలి కలిసింట్లఁ బంపవపు మానిక
గొల్పిన మాళ్లు గల్గి .. కు. క. ౨. ౪౦౬

మానిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ౧. ఒకవిధ మైన
సారాయి సంబంధ మైన క్రవము, మద్య విశే
షము.

౨. తూనికలాది భేదము. ౩. పరిమాణ విశే
షము, నీడు.

మానికదారి. వి. (మానికము + దారి. సం.
మాణిక్యదారి) వోగముది.

గీ భవము లాన్వించు మానిక దాయనిండ్లఁ, జేయ
నరులకు నిడుచులు చెప్పఁ దరమె. (క. ర.)

మానికము. వి. (సం మాణిక్యమ్ క. మాణిక)

౧ తెంపు, పచ్చరాగము

గీ బహువిధ్య ఫలవిపాక సౌఖ్యాన్నియు నెరవు
తెచ్చుచి మానికముతోడ. మను ౧. ౨

౨ రిక్తుము, మణి.

గీ మానికము రతన మనంగ మణి వెలంగ
అం. భా. ౨. ౨౭౦

గీ కొందరి జేబుకలుపుఁ గూడి పాల, కదలి
నడుచున్ బల మానికములవీరి, బుడుకు
క్రూరులు మాణిక్య వొదలి పొదలు, విడిచి
వూడోడలలో నాడుగరికఁ దలఁకు
అచ్చ రా. కా. అ. ౨.

చ. మకర ముఖాంతరస్థ మనమానికమున్ బ్రే
లింప వచ్చు భర్త. ౧. ౪.

వి. శ్రీకృష్ణము.

గీ. మానికంబపు గద మాచిమంచికలము,
నందు . నీలా. ౧. ౧౫.

జేలుపు మానికము = చింతామణి.

క. దాననవగ్రత జేలుపు, మానికముం బోలు
మచు మహానీలమణిం, గానుక యిచ్చి ...
విక. ౨. ౨౫౭.

చ. మానికదారి.

మానికము. సం. వి. ఆ. అ. అ.) గౌరవించు
బడివడి, చున్నింపఁబడివడి.

మానిసి. సం. ఈ. స్త్రీ. ౧ అశ్వాభిమానము
గల స్త్రీ; స్వగౌరవము గల స్త్రీ; దృఢ
సంకల్పము గల స్త్రీ. ౨ ఈశ్వర జుర్రకళాపము
గల స్త్రీ; భర్తను గోపించిన స్త్రీ; ౩ పరిమళము
గలవెట్టు

మానిపుక్కిటిగొడు. వి. పక్షి విశేషము.

గీ. మానిపుక్కిటిగొడు జేనువ యెల్లలికి డాబ
తీకుపు మెప్పుడాయి పార్వ. ౬. ౭౭

మానిసి. వి. (సం మానుమక, క మానిసి.)

౧ మనుష్యుఁడు

క నానాదేశంబులబలు, మానునలం గూర్చి
నీవు మగ భేక్షుర యే, పూనిక నిట వచ్చితి
చెప్పు, మా నిక్కము నిర్విహంతు మప్పని
యేమున్ మరీ ఈ. ౧. ౨౦.

క నీనుంగులాగు పండితీ, మానిసిచందంబు నీరు
మానిసికి నిరం, గాని నుణంబులు గలుగవు.
ఈ. మరీ. ౩. ౧౬. అం. భా. ౨. ౧౦౩.

(ఈక్రింది ప్రయోగమునకు “మాని” అను
రూపము కావవచ్చు చున్నది.)

గీ. ఇహమంత మాన్వితం గనము కాలం శిష్యురిల
త్రాణతలకు మాను చలుకుం గవులు
ప్రబంధ. ౧౫౫.

౨. (సం. మామడి) మనవచ్చు స్త్రీ; స్త్రీ.

క. మనయంట నిచ్చు టిచ్చో, టవ తెచ్చుటైన
నీబ్బుదన్నుల మెలగం, బిరుదు మానిసి,
భార. విరా. ౧. ౨౫౪.

క. చగచా చటు చేతుడ్రుండు, మగువా నీ
చరనికొంపు మానిసి చటు నిన్, చగపు
చెడి పిలువఁ బడుచుట, మగతనమే యుట్టి
లంజుమాటలు గలవే. ఉ. హరి. ౧. ౪౦.

ఉ. ఈతడు నాకుఁ బ్రాణిధుఁ డీతనిం
బ్రెయ్యరాల నమ్మ ము, స్మీతడు మాచె
నీతనికీ నిల్లదమానిసి నేను నాకుఁ గా,
నీతడు చచ్చె చంద్రి నను నీతని కిచ్చె
నటుంచు నొక్కపై, నాకరుణీమణుల జగద
మాడిని మాతనికారత్తె. వి. పు. ౫, ౧౫౧

౩. నీవటడు

క. ము న్నామి మామమలం, గ్రన్తన పతి
సంఘటింపఁగా బరిచిన సం, పన్నెంబుగ
వొడఁగొచ్చిన భారీ శ్రో. ౫ ౧౪౩

ఉ. రసాద్విధుండు బరకాణం బల్లం చా
మానిసిక, బంచె పరమ ౫ ౬౨

౪ యోధుడను

క. నీయందు బారీయందం, నేయం గలమామ
చుల విశేషముల, జీ, తాయ కేంబుగఁ
జెప్పము భార. ఉద్యో. ౪. ౨౦౮

గీ. మామమలవోలె మన్నారి లేను లేని, కటి
మహానాథాలి నాకననయం గాచికింఁ గదం
గర నింగారమునకు గాక, మణువులును
గైదువులు మాకు మామయనె. భార. శ్రో. ౨. ౨౬౪.

ది. శూరుండు, పౌరుషవంతుడు.

౪. నిను నమ్మి యొందువలవిడి, జనక జయద్ర
ధుండు నిలిచె సైన్యములో న్యాయని
బుచ్చెను లేనియత్తూ, నీనక తిరి గాక
మానిసిక యూహింపవే. భార. శ్రో. ౩. ౧౦౮.

బ. మానిసికోఁతి, మానిసిరనము, మానిసిదిండి,
మానిసిదిండి కాడు, మానిసిబూరము,
మానిసిరాను, మానిసికేడు, మానిసి
నింగము

మానిసికోఁ(క్రో)తి. వి. (మానిసి+కోఁతి)
మగ్గుట విశేషము, మమయ్యకారము గల
కోఁతి.

గీ. గనగనలు వీరవిండు పోగచిలుకలును, నింగ
ములు పులిపిల్లులు జంక లేదు, గములు
మానిసికోఁతులు కాలుపోఁచు, లేడికడపులు
పులికమ్మ పాడివంతులు ప్రబంధ ౧౩౫.

గీ. కొచ్చివేల్పులు మానిసికోఁతు లాదియైన
చన్నియు కుక ౧. ౧౦౮.

మానిసిరనము. వి (న/మానిసి) ౧ పౌరుషము.

చ గాంధారిరాజా లగువృషభుండును నచలుం
డును సమరధరులు మారిసిరనంబును మామ
ములు గలవారే

భార ఉద్యో. ౪. ౨౩౩

౨. మమవృత్తము.

గీ. అకట బాతిక బాసిన యమంగలెలికి,
నెసఁగె నుతి మోచే మానిసిరనంబు
వేంపంద ౪ ౧౬౧.

(ఇది రెండవములకు మదాపారము)

మానిసిదిండి. వి (మానిసి+దిండి) రాక్షసుడు.
సరభోజి

చ మద నుతి పాతీ రాన్యపులు మానిసిదిండికి
గాక ఫీటోవే. ఉ. హరి ౪. ౨౬౩.

గీ. పెండ్లికోడుకపు మాను నీనినరుహాక్షి, గూర్మి
నందన యొకమానిభూరికావ, వికృతి మానిసి
దిండినె యకట దీని, ప్రాణులు కల్ల
చలఁచితి కామబుద్ధి. మమ. ౫. ౪.

క. కొండలందుకన్ జేరక, పండులు గాయ
లును నచలి బ్రతికెడు మోహన్, పండులు
గుడుక మోసి, దిండుపై నడవ నెట్టికెం
పొడవ నొక. అచ్చ. రా. నుం. ౧౫౩.

మానిసిందికాడు. వి. (√మానిసింది.)

రాక్షసుడు, సరళోజ

గీ తివిరి జేతలు మానిసి దిండికాండ్ర, పండు
లును గూడి ప్రాయోలు ప్రవృత్తివీ, మేటి
తామేటిమే యిత్తి మెట్టకొండ, నిలిచి
యండివి ప్రోడవు నీక కాక

అచ్చ. రా. కాల. ౧౫౨

మానిసిబూరము. వి. (√మానిసి) మనవ్య

గూఢము గల వికాశము

గీ మందలూడి తెడగు మానిసి బూరంబు,
వీడిది విచ్చగాండ్ల వెప్పుగునియ

మెన్న. క. ౨౪

మానిసికొత్తు. వి. (√మానిసి) కుజేరుడు, పని
నామానుడు (క. ర.)

మానిసిజేడు. వి. (మానిసి + జేడు) రాజా,
సరహంబు.

గీ మెరుకపనిజేడ నీ చడిగివ తెలుగునక, దనరు
మానిసిజేడుచందంబు నీకుఁ దెలియ నెఱి
గింతు నికక తెలుకలచ్చ మాని, వినుము.

అచ్చ. రా. కాల. ౨౯

మానిసినింగము. వి. (మానిసి + నింగము) సర
సింహుడై.

గీ మానిసినింగమై పూని బత్తునివెకర తలంగ
క్రొందినవాఁ డిరండకాడ

అచ్చ. రా. యు. ౪౫౬.

మాను. స. శ్రీ. (క. మాన్. క. మాను) ౧.
వరులు, విడుతు.

గీ అనువుడు పతనితో సకడు మున్నిగంబు లైన
యాపారమున్ మానువాడు

భార. కాం. ౫. ౫౩౧.

చ. చలమున సింగిడితరకసంబుల గట్టక మాను.

అను. ౨. ౨౩.

ను. నీమానంబు చిత్తంబు న, చ్చినచో
మానుడు గాని ని స్మిత్రుడు క్రిం తెట్ట నా

కీ. ౩. ౩౨.

౨. విరమించు, చాలించు.

క. నాకొడుకుపోటుమాటలు, నీ శీఘ్రకే వానగ
నాడేసేవు మానోన్, ప్రేకమునఁ బలుకు

చందంబు, మాను సహింసగరాదు మానుము

విప్రా భార. విరా. ౫. ౨౫౫.

గీ చూచి వల దన్న మానక నురటి విను

దళా. ౨. ౧౨౯

అ. శ్రీ. ౧ శీఘ్రించు, తగ్గు.

అ. ఆ క్షుమాను లలిగి రావల మానవి, గాడ
గృధ్రిని చూచి కథలు వినుచు

రాధువ. ౨. ౧౫.

శి. అయిబమిత్తర దంత వనరాంబులి జేరంగ
బోయె నాత్మ వింబం బిపు దంతకంఠకుఁ
గ్రహప్రభవన్నికమిత్యతారకమృంబున సె
క్రమించు తమదంచిత విక్రమరాగ వీధిన్,
ద్వింబులఁబోలె రత్నము తన్దయుఁ
బానగ జేడిమానంగన్. కళా. ౮. ౩

౨. పోవు, సరించి.

క. మిత్రోజయి వివిక్త, శీతి పావిత్రీనంబు
నేయు నది యచ, స్థితియ నొకావర్తము
మతి నేమల కట్టు లైన మాను
సంబుల భార. కాం. ౧. ౩౧౪.

శి. ఇప్పుడు దీని శ్రుత్యపాఠముం,
బాలగ్గనెంచి చేయఁ దగునశయ మంతయు
మానునట్లుగన్ కళా. ౨. ౧౫౯.

గీ. ప్రాణుల భవంచూకాటం గ్రూర్ణంబు మామి,
ప్రియము గదిరెడు నీరూత్తరభ మాచ ...
జామ్నాదీ. ర. ౨౪.

3. ఆగు, నిలిచిపోవు.
క. నీను వల దన్న జూదము, మాచద .
భార అర ౪ 3౩౯.

మ. పశుకల్ దాచియె తెండ్లి మామనొకా
దవ్యాగ్రముగ్ గంటిక
కాశీ. ౫, 3౧౧.

క. మేం దీక్షిం బావగర్భములు గావించంగ
నాశీకునక కానర్ గల్గక మానె నారలము
తెండం జొచ్చె
వి శ్రు ౨. ౧౦౩ ఆమ ౫ ౧౦౧.

ర. కలుగివండు, త్రుట్టవండు.
క ఆత్మద తో, గార్హస్థ్య సర్వమాయక,
మారేదర్పిశ్చయము మామ నరేంద్రా.
భాగ. ౧౦. ఉ ౫.౨.

౫. సమాప్త మగు, మగియె
ఉ. తనభార మంతయుగ్, మారి నుఖించు
నివ్వడుగ్ మామఁ దృశియ యుగంబు
సంతటన్ మామ. పూ. ౫. ౪౦.
మానిపోవు=అలాగిపోవు, దాగిపోవు.

ఆ పాకకాసమండు నాకంబు విడిచి యెం, నేని
మానిపోయె మానవేంద్రు, తనయె లమరిత్ర
రమఁ దామ త్రొవిత్యు, భాగములు
నిలిపవల తేక వి శ్రు ౬. ౧౬౩.

బ. మానించు, మానుచు, మానుత్రు, మాన్పించు.
మూర్తు. విలా ౧. మహాహరము.

క. . జుల కర్ణాంకుప్రకాశంబుతో,
మానె సార్వజనేయ వీరవధి జన్మశ్రీ మహా
భారతా, భాగ్యవాభాగ్యమృతమాతె యొప్పు
నిఖి లామృత్యంత విద్యుంబి యె .
భార అది. 3. ౨౧.

ద్వి. మాయావి కడిమి మె మదవిన మెచ్చి భూనిన
మేచ్చితో బురవలూతుం దీచ్చె, మా నైన
యూకాశోమమాలిక దొర్లియది నీవు భరి
యంత్ర మొకవిరాజ్య, వదమున కిది నీకుఁ
బరంగ చిహ్నంబు.

రం. రా. కిష్కిం. ౨౧౧. పా. ౨౧. పం.
మ. మము రక్షింపుము నేని నీకరమునన్ మా
నై తెలుంగుదు చ, క్రమనన్ .
మార్క. ౬. ౧౨౩.

నీ నానైమైన దన విన్నానైమైనది యన
మానైన దనంగ తెన్నైన దనంగ

గీ. మంజాలలైన దనుటకు మదనమన
అం సు మాన. ౫౪.

౨. యుక్తము.
ఉ. మంచి తోకయాగముల మామగ దక్షిణ
లిచ్చి విశ్రులన్ భార. అది. ౨ ౨౦౨.
ద్వి మమతేక దమలామర్మక్షాః దీరెడు, మన
దెన సుండుట మా నైననీతి
రం. రా యు. 3౧౧. పా. ౨. పం.

(కొన్నియెడల విశేషము లేకయే వాక్యా
లంకారముగా ప్రయోగించబడును.)

క. ఆనవుడు దృఢరాష్ట్రుఁడు దన, మనమున
సంతోష మంది మామగ వీరతో, గనినఫల
మునకు నివ్వడు, వినఁ గంటిని బాండు
కుతుల విద్యాకర్త. భార. అది. ౬౨౩.

క. మామగఁ గిందిచ్చేమము, లెనమహిరహము
లందు సంతరికళంబా, మామచిత్తోడ
నావీక, భామఁడు శనుబంది వృక్షమ దా
నగుటన్. వి. శ్రు ౨. ౧౯౪.

క మామగ బుకుపర్వఁడు ధీ, మామజ్ఞాకుఁ
దయ తొచ్చె నాప్రణా .
భార. అర. ౨. ౧౮౧.

వి. ఓష్యవము, మశోర్ణక.

క. ఏమన నమమందు దీక్షితు, లై నారము యజ్ఞ
మిప్పు దభిమంత్రిక మై, మా శౌంధిడు శే
విచలుడు బూచిక నెఱవంగవలయుఁ
బుక్రలు మారక.

భా. రా. బాల. ౪౦౦.

సీ మా సతీ పగ లెల్ల మాయు దీపవి పండు
తెన్నెల ననవట్లు తెలది నవ్వు
కు. సం ౮ ౬

మాను3 = ప్రమాను. వి. ఓ వృక్షము, చెట్టు
మ హరి శార్దూల దగ్గర రామభూమిధునితీవ్రాటో
పవద్వాసినీ, శరవేగమున నాశ్వుమూల
బలముతో నాఱుం దళాదంబరం, బరుగన్
గొచ్చులు వోవ లా వణి నిజామామర్
వతీరుర్ భజిం,కురు ప్రమత్తము, గానలో
ముపవిమామర్ గాని తద్విరుపలగన్
నకు ౧. ౪౪.

సా. మగవాఁడో, మాశో (కలిసాత్మకమట)
విని నిశ్చలము, కదలనిది.

ద్వి. లగ్న మై భక్తికళాయుక్త మై ని,మగ్న
మై లీన మై మా నొటఁజేసి
పండితా. దీక్ష. ౬3 పా.

మానుమే(న్యు) = మానించే, మానువు.
స. ౩ (√మాను1) ౧ మానువట్లు చేయు,
పోగొట్టు

క. కన, నూన్నవినుతి యతిలోభము,
మానిచి పొందవుల యెన్ను మనుజాధీశా
భార. ఉద్యో 3 ౨౮3.

చ. వినుము రజస్తమంబు లన విక్రతమైనగుణ
వృషంబు మా, కనుపులు గాన విశ్వవిధితం
బుగచ్చేవుఁ దనర మేము ధ, ర్మవిరతులం
దమానరుని మానుకు మర్థముఁ గాచుమన్

కుఖంబును నిరర్థంబు భూతకలిఁ బొందఁడు
లెల్లమ మానికారమున్ .

హరి. ఉ. ౯. ౧3౨.

ఉ. అన్నలు నేయబాంబి భయఁకురులై పరు
తెత్తుమామలన్, గన్నల తాచె నేది దను
కంపము మానిచి నానిదిత్త మా, పన్నుల
వీరిఁ శ్రోవుడని ప్రార్థన నేయవకండు
చారలన్, విన్నకనానమండియు విధిమూఁ
దెంక పోవకారయో.

ఉ. రా. ౨. ౧౫౦.

మ ఈవచ్చును, నృపవరాసేరిన్, భజా
విభవవిద్యాంబు గానించి మా, న్నిద
గర్వంబు భా. విరా ౪ ౨౬3.

ద్వి. ఇనటలాధిపురోక మేత్రోప మాంకు.
రం రా అర ౧౮౬ పా. ౮ ౬
కా. ౪. ౮౯.

౨ విరమింపఁ జేయు.

క. ఆ, ఘనం తాచి యెదురుకులుఁ దను,
మనమున కిచ్చకతిచవపు మానికె నంకిన్.
పరమ. ౨. ౧౧౦.

సీ. అచటివాలనకాతి హలముఖా త్తవిధూతి నాది
భిక్షువులైత మైను మాన్యు
మనుకు. ౧ ౫౦.

ఉ. నా విని సర్వభామ వదనంబున లేవగ వంతు
రింప నే మే వచియింపఁ బూను మానుదే
శ్వయం గరసంజ్ఞ మాన్వి ..
పారి ౪ ౫8. కళా. ౪. ౪3.

3. క్షీణింపఁ జేయు, తగ్గించు.

చ వినుము నరేంద్ర విశ్రుఁ దలిజన్ జనుదగ్గి
నుకుండు కాప మిచ్చె నమరభర్త కంచ
నము నేగు వరం బని శోరి కుంతి మా,న్వి
నలుఁ గీడ్చుఁ దగ్ధరధుఁ జేసి యదంఁచె

మానువు(న్ము)

360

మనోజ్ఞకము

గలవె చద్రరా, అనుచిత మాచి కొరి విధి
యెయ్యె వరుం దనిఁ జూచె గర్లనిక.

భార. కాం. ౧. 3౫.

గీ. అభ్యుదయబాలబున యాదరేంద్రు, శేరి
తోడన బలుమాపు లేడు పుణి, యెరివి
వేగంబు మాన్పె . తి. హరి. 3. ౫౯.

(అకుటమాపు = చువు.

ఆ. అభ్యుదయ చల్ల మియ్యె యద్దాయరక్కని అకుట
మాన్పె దివ్యరూప మేసి కళం . తి. ౧౧౭.

మానువు(న్ము) = మానుచు, మానించు.

స. త్రి (√మాను) ౧ పోగొట్టు, సళింపఁ
జేయు.

క. తనదు లన్నియు నా గం, గానదినె వూర్వ
జన్మకలమలైల్లక, మానువు నటు సంతృ
రణపాననతటస్థానదర్శనస్ఫురములక
పరాహ ౧౦. ౧౫౫

ఆ వివారించు, అడఁచు.

మ జగతిగాధవరస మావర శిరస్సమృళివన్
నెయ్యెపుక, జగదంబుల్ ప్రియ మొప్పు
మాన్పెకుకటిక మనుచ ౫ ౯౩.

మ. అన్వేషతావృత్తి మాన్పె నవన్వేష
సమృద్ధి బోధకలి మాన్పెన్ మోహవిక్రాంతి
తోడన గీర్వాణవభూతిక
మనుచ . తి. 33

మానుషము. సం. విజ. (ఆ. శా. ఆ) ౧. మనుష్య
సంబంధ మైనది.

వి. ఆ. పుం. (రాశిచక్రమున) ౧. మిథువరాశి
ఆ. కులారాశి. 3. కన్యారాశి.

(శా. క్రింది యర్థములుయందుఁ బెరింగినంత వ్యవ
హారము కలఁబడఁచున్నది.)

౪. అభిమానము.

క. . పార్థస్యమున నిగ్గున మానువలె
మమీవిగోనలగ్గ .. నిరం. ఆ. ౯౩.

౫. గౌరవము.

రగద మావగంధి పెదప కాచి తొక్కఁ
తొక్క మైనదిక్క, మానవతి గయాశిపాన్త
మామమలె చక్క. పరాహ 3. ౯౩.

నీ జనులు గాంచిన మానుషము మాఱుఁ దన
కమలయిలోటమున మోము పుల్లగిలగ

భార. విరా. ఆ. 8౦.

౬. పరాక్రమము

నీ ప్రాభవంబులు మాలి బాహుళ్యము మాఱి
పాఠవాచన విధి మాఱువారు, మానుష
బులు గ్రాగి మత్స్యరంబులు వేగి పెచ్చు
వారును మాఱక విచ్చూవారు

పరాహ 3 ౪8

క ఇలువరసయే మానుషముం, గిలగాజలయిండ్లఁ
గన్నెకలు పుట్టునెడక, తెలివిన వనిచి

కుక 3 ౫౭౫.

మానుషాదు(న్ము) సం. వి. తో. పుం. రాక్ష
సుఁడు.

నీ పరమేశ్వ, బాలంబు గాక్షునఁ
మాంసగఁ గాలోపమానం దై చుమఁచి
మానుషాదు. భార ఆది ౬ ౨౦౧.

మానుషి. సం. వి. శా. స్త్రీ. మనుష్య స్త్రీ,
మానినీ

మానుషుఁడు. సం. వి. ఆ. పుం. మనుష్యుఁడు

మానుష్యకము. సం. వి. ఆ. న. మనుష్యుల
సమాచారము.

మానే(న్)ను. వి తొక్కిరియ్యె, ఎక్కడుఁగి.
(౪. ౪.)

మానోజ్ఞకము. సం. వి. ఆ. న. మనోహరక,
ఇంపు, అందము.

మాస్ట్రో. స. 1. (✓) మాపు. ఇంచు పాపు
మున) పాపు

కా. కే రేల పు. వ్యవస్థను జోగంబ
విద్వినవవ్యవస్థలు మాస్ట్రో

భార. పి. 1. 1.

మాస్ట్రో. స. 1. 1. (అ. 1. 1.) మపు
సంబంధించి

మాస్ట్రో. స. 1. 1. 1. శ్రీమంతులు మపు
లేక గారవాపు ముఖ్యము విద్విన భూమి

నీ మాస్ట్రో. రీయ సమర్థం జోగంబు లేడు
మాస్ట్రో. చెబుతూ పామంతు లంద, అం

రామలిం 1

కా పాలగ్రామము మున్నగు గొండు మాస్ట్రో
తే. గ్రామం పెక్కున, చాలం పండుక

పపుకుం దండు దిండు బాటియన్ బండు
యన్ మనుచ 1 1

గీ అగ్రహారాగి పళిమాస్ట్రో. లానిలి
రీయ 1. 1.

మాస్ట్రో. స. 1. 1. (అ. 1. 1.) గార
వింబువలపివవాడు 1. గారవాపు, భూ

గారవింబువలపివవాడు

మాపటించు ?

అ అగ్నిహోత్రసమయమందు శోభనశీలి, మపు
దివసమందు మాపటింది, సదసమయం పరి

చువడర దద్దాంధి, తాగ్ మోయవలయు
సతిముదమున భాగ. 1. 1.

మాపటి. స. 1. 1. శ్రీమతి, విష్ణువు

మాపనము. స. 1. 1. 1. కొలుచుట.

1. 1. 1. శ్రీమతి, కళ్యాణ

మాపు. స. 1. 1. (✓) మాపు. 1. మాపు)

1. పరిపంజరము, లేకుండుచేయు.

క. పీ. యతవిరళభారము, వాపెడ గారపు
నీన బడలువది పాపువరక గర్భం

, దుని బెడ, మాపెడ గురురాజురగిమాపు
బలమున. భార. కర్ణ. 1. 1.

మ. ఇట్లు మధుమాదమం దేయపాముకం
బులు. చువత్తాగంబులు మాపియు ..

అ. పా. 1. 1. 1.

1. గాథించు, పీడించు

నీ మల్లాలిలు బ్రాహ్మ మాపెం వచ్చుమి
వర్ణంబు సరిపించ వళము గాదు

రామ లిం. 1.

3 మాపు. మలిసము గావించు

అ. విజలేజముపెంపున సవ్యలేజమున,
మాపును గొన్నభాంశమున మాపువర్ణంబు
తారన పదమ 3 1.

వి. 1. 1. పాపుకాలము

అ. మాపటిశీలి నీవు వనమధ్యము బెల్లచి వచ్చి
గోవుడ, ప్రాచీనభూమిసంభావనలకుల

మె సహాయహో, నీవీత మెన నీ మెంగము
సీరబ్బోత్రమ మాప పేర్చుకో, కాపి

మనంబులన్ మరుని తాపుమ గాదె

భాగ 1. 1. 1.

మ తరుణీ శేపుమ మాపు మాపుమలనేతం
వృత్తుం దొవచ్చి మనుచ. 1 1.

గీ. పాపుసమాఖ్య యొ చువకుండు మాపువా.
అం. భా. 1. 1.

క పిను బటాయపు గెంతుయె, మాపసమున
మదము తావడ మత్సరిమలతో, భామని

మనలో గెవ్వరెడు, మాపగ మును గదియ
శోపు మాపటిలోనక.

భా. రా. 1. 1. 1.

క. మది దవరహ విడిచి యింకెన్, ముదమున
సకులార కొంగ ముడిచికోమం, దిబ

నేటిమానటికి శిశువుల వాలాడుముగ నేను ప్రయత్నము చేయుచున్నాను.

ప్రభా. ౫౦ ౧౫౦

౧. రేయి, రాత్రి.

ఉ. ధూమిశృంగారము గల మోద్యమము మానవజాతియందు ...

వై. ౧౦ ౧౫౦

క. ఈమా నేయిందిని నా, కామేశ్వరముల దీని చంద్రుని ౧౦ ౧౫౦

గీ ఎవరుకట్టించితియ నాని దెగయల బంగళి, దెబ్బదయిదు కామేశ్వరములందును, పొలిపి మామల బంధువుల చోర, పొలిపిరతికి బాంధవుల బోనినట్లు.

అను. ౧౦ ౧౫౦

౩. మానవము, ముఖము.

(కృష్ణ) రంగులట్లు మాత్రమే కాదును.

(ఈ యర్థమున అనగా) వ్యవహారమునకు గన్పట్టుచున్నది.)

౪. తేజుడ, తేజు. (మా, మాతృచేయు)

విని, మనినము, ముఖమునది

నీ. కరుణామయములగుచోరల కోరికలను కంఠమాననిరంతరముగానినట్లు ..

క. ౪ ౧౦౫

నీ కట్టిపెట్టెమాతృగణితంపు పుట్టుము నెన్ను మోహనవారచీర గాన

అచ్చ రా. నం. ౨౦౫

మాతృచేయు. స. ౩ (౧/మాతృ) పోలగొట్టు, పోలగొట్టు.

అ. తెలుగు మాతృచేసి దిట్టనందున, తెలుగు భాషనుగల దేవుడును, విధిమహిమను బలమున చేయియి రేచురా ..

మే. ౩. ౧౪౦౫

మాతృచేయు. విని (౧/మాతృ) మానవము, మనిన

మే. ౩.

గీ ... బలము, గట్టి విడిచినవ్యక్తులు గట్టి గాను, మదక మాతృ టామును కడుమాతృ దైవ ..

భా. ౪. అను. ౪. ౧౦౫.

మాతృచేయు. స. ౩. అ. పు. ౩. ఏకముఖముద్రా మము. (వై. ౩)

మామ. ౩ (సం. మామక, త. మామక, క. మామ. ౧౦. తల్లికి చోడబుట్టినవాడు, మేన మామ, మామలుడు)

గీ అనను మా మామ శిశుని నాకె ౩దంగి, జూద మాడెడి నాతోడ గాను నాక, యాతల దొడ్డినధనరాను తెచ్చియిడు, బోడిగా నీకు నీ గలవాడ నేను

భా. ౪. సభా ౨ ౧౦౪.

ఉ. శ్రీమద్విద్యుత భూమిమణిశ్రీమద్విద్యుత శక్తి కాంతులన్, ధీరక సాగభోగముల ధీనిధి యాశ్వరసారసీంహం గా, వారిజనాథశంకరుల వారిజమామల వారితమ్ములన్, వారి యమంగమామలను వారివిభోధుల బోలు నిమ్మపాక.

మనుచ ౧. ౨౦౫.

౧. శృంగురుడు.

(క.) భక్తకంఠి.

క. ఆమెలక నేయునవియు, సామకఫల మృదుగగ్గిరసంభావనలన్, మామయ నేయు నంతో, సామకమున జేరి రంకరంగముల బగన్.

భా. ౪. అ. ౩. ౧౦౫.

ఉ. . నీదుపట్టి నేయింకయుఁ ద్రేయఁ బట్టి రమియించినయప్పుడె మామ నైతి నీ, కింతటిమందె శోడలఁ జూచి నను ముట్టుకు రాజాభిరా.

సారంగ. ౨. ౨౩౫.

(ఈ) భార్యకంఠి.

ఉ. పారణ యే రాజా మహావక్త్రః ప్రదేయ
మామ భీమధాన్తిరమణుడు మంత్రసము
దీరణభూర్వము గాగ నీయన్ ..

మొ. ౬. ౮౮.

సీ. విను సామి నీకంద్రమపున నీమాను యగు
కుంభుని యింటి కరుగుచుంది ..

నీలా. ౨. ౧౨.

చ. .. మామగా, రమటయై కాని మయ్యు
గనినయ్యకు మిగులు భేద మున్నదే

ఉ. రా ౫ ౨౫.౨.

చ శ్రీమన్మహామండలేశ్వర వరలోకుంగ
చోడగొంక్కరాజులమామ వద్దనా (య)
కపల్లినాయకుని గొడుగు చోడనాయకు
డ కా ర ౧౦౩౬.

3. మామక సంజ్ఞకుడు, మామవాచివాడు

చ. మఱచి యటంచు రావ యరి మామ యటం
చును వల్లం దంచు నం,వఱచును నర్చివావు
విడి దకా ౨ 3౬౬.

జ మామకనము, మామమామ

మామకము. సం విణ. (ఆ మికా ఆ)
నాసంబంధ మైనది.

మామకీనము. సం. విణ. (ఆ. ఆ ఆ) నాసం
బంధ మైనది, మదీయము.

మామకరెడు. సం విణ. (ఆ. మికా ఆ)
౧. నాసంబంధ మైనవాడు

౨. పొద్దెరుడు, లోభి, అశ్మాక గలవాడు.

వి. ఆ. పుం. మామకుడు, మేనమామ.
(మే. వి.)

మామకనము. వి. (మామ + కనము) శ్వకర
త్వము, మామయగుట

ఉ. భూమికలేంద్ర నీ శీపుడు పుత్రిక యై కన
రారు కన్య నీకామపిశాచహర యభిల

స్వహాణియ గుంకరణులగ్, మామక
పాణివీరసమాచరణులకు కన్య గాన
నీమామకనము మిక్కిలిగ మామది కింపగు
చున్న ది క్తతీక. పరదు. 3. ౯3.

మామమామ. వి. (మామ + మామ. క. మామ
మామ) విస్తృత. (సరస్వతి)

సీ. పోతొగిరపునిరాబారి మామిడిపట్టి మామమామ
యనుంగు మామగార్యు అచ్చ. రా చాల. ౬

సీ. మామమా మన హరి యొప్పు శ్రీమహేశ.
అం సం. దేవ. 8

మామము. సం విణ. (ఆ తా ఆ) నాసంబంధ
మైనది, మామకము

మామిడి = మామిడి. వి (ర మామరం)
మాతము, మామి క్

చ అల్లయది కెంపులమీదలతోడి విమ్మరి,
స్వకరకట్టివస్థలియొ మన్మపు లేచిగురాకు
కెంపుము, మృగమునఁ దేబల్లునెఱమామిడి
ప్రూకులతోడి తోటయొ

ప్రభా ౧ ౬౨.

సీ చాన మామిడి నంటి సంపెంగకును మోము
చక్కఁ జూచుకొని కమ్మ వయ్యి

ఉ రా ౬. 3౮.

సీ మామిడి మామి యనుంగ నామ్రును.
అం. భా. ౧౮౪.

మామిడిక్రింది సోమరి. మామిడిచెట్టికింద
అడుగు చాలి కనకొట పడు నని ఆచుంది లేచు
కొని యుండునట్టి సోమరి.

ద్వి ఒక విచారము మామ నొదవె నీరాజు, నుక
చాని, పనిపంద మామ్రునల్లులు, మామిడి
క్రింద సోమరి మేదకంఠం

ద్వి హరిశ్చ. ఉ. ౧౮౪౩. పం.

ఆ. ఆరీరణ్యకీర్తనకు నీమామిడి, క్రిందిసోప
రెట్లు పొంది యొక్క బురికి మేళముల
పుట్టినయి ట్టయ్యె . వార ౨. ౫౯.

క్రొక్కడు మామిడికాయ = మామిడికాయలు
క్రొక్క చేసినదొకవిధ మగుచున్నది.

క. క్రొక్కడు మామిడికాయయు నూయ
విండ్లు మెచ్చి రలంతుల్

పంచా. ౪. ౫౫

జ. మామిడిగుత్తులు

మామిడిగుత్తులు. వి వి (√మామిడి) ధాన్య
విశేషము

మ సోకింది వేర్పరిగమలియలు ఖర్జూరం
బులుం బుచ్చుమంబులు న్నామిడిగుత్తు
బుక్ గుముమల్ సంపెంగబుక్ బుచ్చ
గ, న్నైరథూచాళిలు గల్గి రాజనపురాంతం
దారు ము లూపి చే, లరుదార న్నగు
బూవుడోటల బలాకానీకదంభంబున

ఆము ౧. ౩౩.

మూమెన. వి. ౧ తీర్పులకారిణి, నల్లమగంధి
పాల శ్రీ

సీ. మామెనయును నీలమామెన యటకమామిడి
దులగోవెల మాంస ౪ ౧౦

గీ. మామెన యన నుత్పల కారిభావ్యయ
మగు భవ ఆం భా. ౫౭.

౨. మామెనకాయలతో పెట్టిన యూరుగాయు.

క. వదనెందయు మామెన మా, రెడుగాయయు
నల్లమన్ మిరియపూర్ణాయల్, విడ
నుండగఁ క్రొక్కడు మామిడికాయయు
నూయలిండ్లు మెచ్చి రలంతుల్

పంచా ౪ ౫౫

ఉ. అకమాడు పుచ్చునరు గావులమెన్నయు
దోసగింజనం, బారపుటాంబురంబు కనిమల్లగ

మామెనగుత్తుడఁ పం, దారఁగఁ బట్టి
రెడ్డిమడియ బ్బులుగోలలఁ బూని యెట్లగో,
నీరలు పైచి దుమ్ముటల నేరిని కొండ్రకు
సాలా వచ్చివన.

మే. మంచ. ౧. ౩౦౭.

(ప్రాంత ప్రతిపా. మామెనకంపు ముద్రి పా)

మూయ. సం. వి ఆ. శ్రీ. ౧. వంధము.

౨ వంచన, మోసము

౩ గారడివిద్య, మంత్రవిద్య, ఇంద్రజాలము
మె వలనఁ గలిగిన వ్రాంతి.

౪ యథార్థము కానిరూపము, అసత్యము
(సమాసముయొక్క మొదటిపదముగా నుండు
నపుడు అసత్యము; కల్పితరూపము గలది.
యథార్థము గానిది అమనస్కముల సవయో
గింపబడును

(తీదా — మాయావచనము = అసత్యవచనము.
మాయామృగము మె)

౫. కపటోపాయము, రాజీయకంత్రిము.

౬ (వేదాంత) అవిద్య.

(అవిద్యవలనఁ గలిగిన వ్రాంతిచేత నసత్య మగు
జగత్తును సత్యముగాను బ్రవృత్తముకంటె
భిన్న మైనదిగాను జూచు (గ్రహింతుడు).)

౭ (సాంఖ్య) ప్రధానము, ప్రకృతి.

౮. బుద్ధునితల్లి యగు మాయాదేవి

౯. (శ్రీ వసుదేవుడు) జీవుని బంధించెడి నాలుగు
పాశములలో కొకటి.

౧౦ ఒకాశాక పట్టణము, గయ.

౧౧. లక్ష్మి.

౧౨ కృప

౧౩ ఒకాశాక విష్ణుక శ్రీ

౧౪. తెగడ శ్రీ. (తె. వి.)

మాయరవి = దయలేని సూర్యుడు.

క. మాయరవి యేల క్రంకడోశో యను ని
శ్చేల రడనోశో ..

భార. విరా. ఆ. 3౧.౩.

మాయరజేయు, న (శి. (మాయ) నశించజేయు.

నీ. చంద్రసూర్యుల ప్రకాశము మాయరజేయని
కటికి నీకటిమీఁద మెటిక విఱుచు .

శుక ఆ. ౫౦౪.

ఉ. తా నొకమాయఁ జేసి యమృతంబు నురా
ళికఁ బంచితైస్థంగా, నే నీక మాయఁ జేసి
ప్రదివేకుల నందఱు మాయఁ జేసెనన్

దశా. ఆ. 3౦-3

మాయరబొలు, ఆ శ్రీ (√మాయ) కాంతి
హీనమగుట కన్పట్టుచును, మాయుట కిన్పట్టు
చును.

క తెలఁగెల నయ్యెను దిక్కులు, పలవల నడు
గలుము మాయరబొలును బిఱుగ, కలకలనఁ
గూయఁజొచ్చెను, చులచులఁ చుచ్చెదల
దమ్మిరుటుముల నెడలెన్.

మంస ౧ ౧3౦

మాయకాఁడు, మి. విలా (మాయ + కాఁడు)

మాయావి

నీ నీవు

గీ మానుచుంబల నడఁగుగి మాయకానిఁ,
గాఁగఁ జెలఱు గాంచుట వగ కలిమివృత్తి,
దాని తెలిపుచ్చుకోము మీ నొకటఁ, గార్వన్తి
పొంచరత్నంబులు గలుగు నుపకు.

భార ఆను. క. 3౦౫.

మాయదారి. మి. విలా. (మాయ + దారి) సం.
మాయాధానీ. మాయావి, మాయకాఁడు;
మాయానిని, మాయలాఁడి.

ఉ. వచ్చుటయొక ఫలదమఁడు వారిజాభుఁడె
మాయదారి యై, యిచ్చటి నేగఁదెంచె నని
యిచ్చఁ దలంచి నమస్కరింప ...

మరాఘా. క. ౪౪.

గీ. నిలిచె జలిలిలిజదారి వెలులఁ జేరి, నుచ్చు
కన్నెడుదారి నమృతయదారి

కువల. ఆ. ౨౯.

చ మాయమాయ కంటకాన్యాయల యాచనాన్తెభి
కల్ల యైనక, ల్లరి నుదిరితి మేను కుటిల
మృగఁ ద్రిమృత మాయదారి మం,దర యను
జురె చం రా క ౧౮.

ఆం భా. ఆ. ౨౮౬.

మాయసోత్తు. మి. విలా. (మాయ + సోతు -
మాయము + సోతు. క ౬) మాయలమాని.
(క ౬)

మాయము. విలా (సం మాయా, క. మాయవు)

౧. ఆద్యకన్యము, కానరానిది

ఆ నుడుగు సొచ్చి మునిగి మాయ మె పోయిన,
నచ్చుతాళ్ళు దగుచు నవనిభుఁడు

భార ఆగ. క. 33౦.

కా. ఇరక డెవ్వాడోక్కా నేత్రోత్సవం,
లై డాయం జనుచెంచె సంతోషు మాయం
బయ్యె మె. కి. ౮౨౩.

క తొలిన నడువనె కల చెగి, నజలినఁ బలి
మాయమైన నభమున నుర ల, లెటి మెచ్చి
పుచ్చువగ్గము, కలుగుగఁ గురియించి రథయ
దాయకు మీఁదన్. ద్వా. ౧౦ ౫8.

ఆ. మౌనపుచ్చునది, పంచము.

క. మాయపుఁజీకటి విరియఁడుఁ, నోయజ
మిక్తుండు మగుడఁ దోచెఁ బ్రాజ్ఞుఁ గో,
పొయ్యెన్ లై బలంబులఁ, జేయం గలవాఁడు
గడఁగి కిరణానులన్.

భార. శ్రో. క. 3౭౪.

క. మాయఁ బ్రకటించుచు నెడ, మాయపు
మంత్రములు రిక్త మంత్రించుచు భూ,
నాయకసంబంధ గమనాన, మాయామది
రాక్షి నీపదాలన యగున్.

మార్కం. 3. ౯౧.

3. కృత్రిమము, తేచ్చి పెట్టుకొన్నది.

చ. మదపతి చె.బుత్, మదకముఁ గొంచు
భూర్మమణి యెంతెడిచోటికి నేగి మాయపు,
న్నిదుర వహించి యున్నయతనిం గరసంజ్ఞల
తేసి యిట్లునున్. కుక ౨ ౫౨౩.

౪ చెడిపోవునది; సంచునది

క. కానియట్లు బండి నెడిఁబడు, నైది తెఱఁగు
దోచి మాయ మగు నిల్పుంగిన్, మానస
మన నుల్లు వగయుఁ, దే శోభం బులు
బుధుఁడు దేలఁడు రెంటున్

భార ౩౦ 3 ౨౮

సీ. అమర కి నిమఁ గూడి మనఁ గంటి మంటి నే
సమరతిమనువు మాయంబుగాఁగ .

కు సుం ౫ ౫౫3

గీ. ఆత్మగీతయు నేధంగి నజిగిపోయె, మాయ
లన్నియు నెక్కోట మాయ మరెల్ల

కా. గా. యు ౧3౯౦

చ. అడరెడుచిచ్చుఁ జొచ్చుతటి నాదట నాచక
చూచునాటిని,ల్పదయును గానఁ ద్రోచి
చిరకాలము దానినెట్టిదంటు నామోదఁ
గని సంకలన్ విసిని యాతని కెక్కడి
తామా మంచు నిప్పుదమి నడంగి మాయ
మయి పోయితి నేమి పరివ్రతామణి

ఉ రా ౮. ౯౯.

వి. పంచనాసాధనము, మాయోపాయము.

క. శూద్రమాయము లేటికి, దేవి యెవరించె
దిట్టు దీనికి నెడగా, నీ నొకటి యెట్టి

చూచినఁ, చోచగని త్రున్ విశోధిఁ బొగిన
కెల్లన్. మా. ౨. ౮. ౨౦౧.

గీ. మాయములు పన్ని యాలిల మహిమోమ్రాల,
తాల నిడి హేల నెరిగి ప్రాణాభయలు .

కృ శబం 3. 33.

మాయపుఁబుర్వ = భూమికిది, సరింపఁ
తేయుక్తివి.

క. నాయుష్టమరిత మింగిన, మాయపుఁబుర్వ
లివి వీని మడియింతు ముసోద్రా యదుగుము
నీ వనుచును, నాయన యత్యంతదాటి
తాత్పుం దెగుచున్ భార అర ౪ 33౪.

సా మంచెన్న మాడఁబెట్టిన మంచెన్న మాయంబు
చేయును (పెద్దల కప్పైకల మగునొప్పును నమ్ము
చేయునప్పటి లోకోత్తిది వాడునయ)

క ఇంచుకయు నే వ్యయింపక, సంచికముగ
ధనము విధుఁడు సామల కొనఁగన్, “గుం
చెన్న మాడఁ బెట్టఁగ, మంచెన మాయంబు
చేసె మర్యా దలరన్ దుశ్మాం. ౪. ౧౦౪.

జ : మటుమాయ, మటుమాయతనము, మటు
మాయలబండి, మటుమాయలూడి, మటు
మాయలూడు

మాయల చెంచుమాయుడు. వి వి.

(✓మాయ) శోభ్యుండు, శిల్పడు.

క. ఒకతలమానిసి లేఁ దిం, టికి మాయలచెంచు
రాయలి నని నెవకయ్యుట నాతనినెవ
కయ్యుట, దుకతుకఁ బుట్టింది నవ్యుడయ
మనచెంచుచు చంద్రా. ౨ ౫౬.

మాయలలైలి. వి వి. (✓మాయ) మాయలు
గలది.

సీ. తచ్చనగూడి పోతలక్తై కల్లని కల్లంక
మాయలలైలి కటికి . చెన్న. ౨. ౨౪.

మాయలమారి. మి. విలా. (✓మాయ. క. మాయలమారి) మాయల గలవాడని మాయావి ; మాయావిని, మాయలాడి.

ఉ. సుఖి, పాయత మప్పువాడని ప్రతిపాతము చేయుచు దోటలోననే, మాయయగా రటంచు పరిమాణల మారి తమెం దటాలున్.

తెలు. క. ౧౩

మాయలమెకము. మి. వి. (మాయలు + మెకము) మాయామృగము.

క. మాయలమెకంబు నేనిన, మాయన న స్పృహగ వలయు నటకాద నయం, దేయక మును గిటిం బొసగొను నాయకఁ డాపన్న మిది న స్పృహగటకున్. రా. వి. ౩. ౪౩.

మాయలాడి. మి. విలా (మాయలు + అడి, త మాయలాడి క మాయలాడి) మాయలు గల అడమి.

దండకము. గుణం చేటికి మాయలాడి విధుండైన బోడి నిమగ్నుండు గాఁడే భోగిదండకము. ౯. పా.

మాయలాడు. మి. విలా. (✓మాయ. త మాయలాడి) మాయావంతుడు, మాయలమారి.

నీ. .. సహజేవుఁ బాణకన మర్చించి మందల విడువడి మాయలావి .

గీ. మేటిమగనిసటోత్కరుం గీటదండె భార. కర్ణ. ౧. ౪౩.

నీ మాయలాఁ డిరి తిట్టె మంజుళాను. మను. ౧. ౪౩.

క. అనుడు వరహాసరసమున. దనవదనబరద్వి ధుండు తారణ్యమున్, కొన మంబాంబోళిన మోసమున తిర మతుర మాయలాఁ డిట్లని యొన్ పాంచు. ౫. ౨౦౯. భా. రా. యు. ౧౩౧౩. అం భా. ౨. ౨౦౯.

మాయసాగు. మి. న. త్రి. (మాయ + సాగు) మాయచేయు.

గీ. నీనిజాగులు నీమలో తనిమిద్యలం గదిసి మాయసాగి రసంగ వలదు, మాటాకటి నేఁ తొకటి గా ద చేటి కింత, నాటివాటికిఁ దెలియఁగా నదతలోన రా. వి. ౫. ౪౧.

మాయాకారుడు. సం. వి. అ. పుం. గారడి వాడు.

మాయాచలుడు. సం. విలా (అ. అ. అ.) ౧. గారడి చేయుటకుఁ బ్రసిద్ధుఁడు ౨. మోస పుచ్చువాఁడు, దగాచేయువాఁడు

మాయాదేవి. సం. వి. క. పుం. గారడివాడు.

మాయాదము. సం. వి. అ. పుం. మోసలి, మకరము. (త్రి. ని.)

మాయాదేవి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. బుద్ధునితల్లి.

మాయాధరుడు. సం. విలా (అ. అ. అ.) మోసగాఁడు, మోసము చేయువాఁడు.

మాయాఫలము. సం. వి. అ. న. మాదికాయ.

మాయాయంత్రము. సం. వి. అ. న. మంత్ర కాస్త్రప్రకారము చేసిన యంత్రము.

మాయావంతుడు. సం. విలా (క. వరి. క.)

౧. మోసము చేయువాఁడు, మంచకుఁడు. ౨. ఇంద్రబాలవిద్యయందు నేర్పడి, ఇంద్రబాలవిద్య మపయోగించువాఁడు.

వి. క. పుం. కంకుడు.

మాయావతి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ప్రవృత్తుని భార్య.

మాయావి. సం. విలా (క. నీ. క.) మోసము చేయువాఁడు, మోసపుచ్చువాఁడు, యుక్తి పుచ్చు వాఁడు.

వి. క. పుం. ౧. ఇంద్రబాహిరం, గారడి
వాడు. ౨. వీర్లు. (రా. సి.) న. మాది
కాదు.

మాయావిద్యుడు. సం. వి. (౬) - మాయ
నెఱిగిపాడడు.

౧. దూనము చేయుటయందు శేర్పడి. ౨. ఇంద్ర
బాహిరద్యయందు శేర్పడి.

మాయి. సం. వి. క. పుం. ౧. గారడివాడు.
౨. బ్రహ్మ. ౩. కాముడు, మత్సర్యుడు. ౪.
అగ్ని. ౫. శివుడు.
వి. (౬. సి. క.) మాయావి.

మాయించే. స. కి. (√/మాయ) ౧ చంద్రు,
సంహరించు

క. ఆయుధము విడిచి యేంజిగ, పాయకగురు
మారు నాడఁ జరిపినట్లే, పాయని ద్విమ
ద్యున్నుని మాయించియ కాని తొడిమ
నులు నే మాత్రమే. భార కన్గ. ౨. ౧౩౦.

సి. ఈతేరఁ గాన మాయించె మత్రానుడు
పాకనైతేయ విద్వరసవళయ
మార. ౬. ౧౫౪.

క. మాయాది నీడు మర్పడి, మాయడు సంగ
రముల దమ ద్విల గణమున, మాయకర
లమున వీనిక, మాయంపుము మోహనాది
మాయలచేతన. భాగ ౧౦ తు. ౧౪

౨. నశింపజేయు, అడచు.

త. మాన్య మ్రా, యించుట గర్జనదమగ నేది
విరోధవశాలలు మాయించు శిశాస్త్రమర్ప
మున నిట్టిది భిష్మమహాభరము .

భార భిష్మ. ౧. ౫౨.

క. ఆరాజ్యుఁ డుద్రుఁడై పొదివి కింహ
వ్యాకృత్యులక భూ, బాహుదీక్షదప్తసర్వ
సతతోభానలు చామర్పరన్నారాచ ప్రము

భాంజనంబులజిక్కి మాయించుచునొక గ్రన్థ-
నక, భూరారణ్య పదాశ్రమంబులఁ బరి
క్షోభంబు మాన్యక గృహన.

కృ. కను. ౧. ౨౨.

క. వంచయను మాయయే మ, యిది పరా
క్రాంతి సయ్యమేగాస్త్రమునం, గ్రంథం
నంతకుపురి శే, సిందిరి జాలోమకాల
శేయాసంబులన్ భార ఆర ౪ ౨౨.

క. చేయించు తెల్లపండువు, మాయించు
సమూహి నిట్టిమరి మఱి గలదే

భాగ ౧ ౧౩౪.

౩. మాపు, కాంతిహీనము చేయు.

క. అది, మృత్యుభారశ్చిర క్రితారకములన్
మాయించు చేతకృతా, పానికృండు
తెలుగు నైవ ౫ ౧౩౩.

సి. చిలువపువ్వు తెలయింది తెలు వయినెన్నెలల్
మాయంపు మిప్పుడు మచ్చకంటి

లిల్ల. ౨ ౧౩౬.

సి. నీలధారాధర నిర్మలకాంతుల గడియలో
మాయించు నిలికేతే మౌన ౫ ౨౧౦.

మాయించుడు సం. వి. ఆ. పుం. ఇంద్రబాహి
రండు. (నై. సి.)

మాయు. ఆ. కి. (క. మాయ) ౧ కాంతి హీ,
మగు; తిలహీత మగు

క. మానె సఖోమణి సక్పలు, గూనెం గల
యంగ దెనలకుం బలుచాచునో, నేనిం బం
యెయ్యల లడరి

భార. వి. రా. ౪. ౨౨.

గి. కరము భాసించుట మాయఁ గెప్పె సభము,
నంబకములరాగమునఁ జెరి, పాపయాశ్చియ
బ్రతిభిటుండు మాది నరఁ డొక ప్రగ్గ

తెట్టుక, బూర్ని దిడ దివి సుందరమును
వహించు రామము. ౪. ౧౩౬.

౨. మరల మగు, మారుడువాణు.

౪. మానవచందము దనుఁ గని తోవినదెందంబుఁ
గలతరణి నెఱుంగఁడ వి, ప్రివినమనమనిచే
ధృతి వాసినదెగఁ జొందు సింహబాణం దట్టి
యొడక. భార. విరా. ౨. 3.౨.

౬. మానవదగ్ధ కణి కుటుమావినచలకెఱుం గలం
క్రియా, వాసమగానిమను పవిత్రాడిసముద్ధం
మొగంబు గాంచి భుక. ౧. ౧౨౫.

౪. రల మావిన నొలు మావిన, నలువలు మావీ
నను బ్రాణవల్లభునెవన్, నలకాంతలెన
నోయర, తిలకింపఁగ భూమిలోన దిరముగ
నుమరీ. నుమరీ. ౬.

౬. మా నటి పగి లెల్ల మాయు ది పరి పండు
వెన్నెల నవనల్లు వెలది నప్పు
కు. సుం. ౮. ౬.

౬. భ్రమరగీతిక మాయ విమంచి మోటు, దాన
క్రంతిఁ గూడి మిగులఁ దన్రక్షి మోచ్చు,
తే నివారించి లేచి తెలివము నెదరుట,
యొక్కల ఫలించ వనుచు విట్టూర్చి నప్పు
అము. ౫. ౧౪౩.

౪. చీకటులు గొల్చున మాకు మరుండు
కుంబులెడ, బలువడి నెక్కుఁ దీని
నీలా. 3. ౪౪.

3. చమ్రు.

౪. మాయాని వీడు దుర్బుధి, మాయెడు సంగ
రములం దను దుర్బుధి గెలుచున్
భాగ. ౧౦ త. ౧౪

౪. మాయారణమున దివిలాల, మాయంగఁ జేయు
టకు నైకవక్త్రము మెరుయన్
శకం. ౫. ౪౧.

౪. దీక్షించు, తగ్గ

౬. జనులు ' గాయత్రిసమీకంబుగా మాకు
నేదంబునీరును విదగలేద .

మారి. తూ. ౧. ౧౦౦.

౬. మమకు గాయత్రిధనువలోధమలు కిచ్చి
సదలింతు రవ్యయాచారసరణి, వ్యయాచా
రంబు లట్లు మానీ యంగ వ లింతు రవ్యాయ
వ రవమున. భీమ. ౫. ౧౩3.

(మానీయు = చెడిపోవు)

౬. అశ్వమే, భీయమానులు మారు
తగతన్ బహుదేశములం దరించుచున్,
మాయని నేడుకన్ యువతివందలమున్ గడి
నెన్ సమన్వృతిన్ తె భా. ౫. ౧౦౫

౫. మఱువలదు, విస్తృతమగు

౬. రాజాలయమునకు రాకపోకలు నేయు,
మానవచమ్రులు మఱువ జనువు
పాండు. 3. ౪౬.

౬. నశించు.

౬. మాకు సమన్వృతి మరభూములందును
నెలమూడువాసలు నిండఁ గరితు
మనుచు. ౧. 3౪.

౬. కను మాయఁ బని నీరఁ జెనకుకాకానయకను
మాయంగఁ బాటు కొనినచోటు
పారంగ. ౧. ౧౦౪.

౩. దక్షిణదగ్గర, ధవసీమదగ్గర.

(వర్ణ) పాపము అతడడు వ్యాపారము చేసి మానీ
పోయెను

౫. మాత్రు, మాత్రుచేయు, మాత్రుడు, మాయఁ
జేయు, మాయఁబాటు, మాయించు, మానీ,
మానీక.

మాయుక్ మము. సుం. వి. త. త్తం గణిశేషము.

(నల్లనిశరీరము నల్లనివాణకయ మునుదేవ
మును అల్లుము లేన గర్భచాలమనములును

దీర్ఘ మగునొందమును కృష్ణ మగునీవయము
దుర్లభమును గలది ఇది నీవాపతిని రాష్ట్రము
నకును నాశము గలుగఁ జేయును. (క. ర.)

మాయురే = మాయురే. అవ్య. ౧. ప్రళం
సార్థకము.

క. మాయురే మరీచివరద యి, మేయనా
యమచ నాశ్రమేచ్ఛి
భాగ. ౧౦. ఉ. ౬౩౦.

౨. సంతాపార్థకము

ఉ. మాయలు మాయ మైనఁ గని మాయురే
యంచును శోషకాభ్యుతా, వాయువు
నంపఁగా దకా ర ౨౧౪

మాయురే = మాయురే మాయురే, అవ్య.

౧ అకృతార్థగోమము

చ. పురుషమహీన మయ్యగురుబోడి పయంట
చెలంగ వట్టి తృప్త్యునుచును బయల్
దడగఁ జ్రొవె నచేతన మయ్యు మాయురే
కవిరా ౪ ౭౬

గీ మాయురే భూమిమహా నీయమణినికాయ,
హోటకవిశంకకపాటపాటనము, లని మనం
బున వెలఁ గండి మార్చ మంది, రఘువర్ష
కుమారమహానామనఁ జేరి.

ఇందు ౨. ౧౧౮

౨. ప్రళంసార్థకము.

ద్వి మేయభంగుల రసావేశంబు వాల్చి,
మాయురే యని పలుమాటలు మెచ్చి

ద్వి. మరీశ్చ. భూ. ౯౭౬. పం.

గీ మాయురే స్వామి రాగు భిక్షా యటంచు,
మాగధంబు చేరి సముఖంబు నేగ విష్ణు
నలుపు మీఱంగ నిజమాహానంబు దీర్ఘి
ప్రబంధ ౭౯.

౩. సంతాపార్థకము.

ద్వి. మాయురే కాశిమాయఁ గాఁబోలు, ..
మగిని బహుమహాశ్వాకంబు లాదవె .

ద్వి. మరీశ్చ. భూ. ౧౧౭౬. పం.

ద్వి. హా యరి యెలఁ గెల్లి యెంచి హానాద,
మాయతాదం లింతమట్టుకుఁ చెచ్చి, మాయ
త్రోవలఁ జూపె మాయురే నాద

ద్వి. నల. ౪. ౧౫౩. పం.

మాయువు. పం. వి ఉ. పుం. పిత్తము.

మాయూరము. పం. విణ (ఆ. ఈ ఆ)
మాయూరసంబంధ మైనది, నెదిసంబంధ
మైనది.

వి. ఆ న. మాయూరముల సమామాద.

మాయూరి. పం. వి. ఈ. ప్రి. ౧ అజమోద,
ఒకజాతి యోమము క్రి. ౨ మృదంగాది వాద
నమునందు ప్రేక్షయొక్క ఒకవిధ మగు వ్యాపా
రము. (పై. పి)

మాయెరే = మాయురే. అవ్య. ప్రళంసార్థ
కము

మ ఆరేరే దానికి బలౌరే కాంతి గల మయ్యారే
ప్రసాదంబు మాయెరే దాక్షిణ్యము వాల్చరే
తెలిగి మే లెంతేతపం నార యా, దర మాహా
మహిమం బహో కలితమేపాశక్తి మహార
సృష్ట్యునాలోకన మంచు నాశ్రమి ముని
రాట్కంఠీరపుక మెచ్చుచున్.

చంద్రా. ౩. ౧౨౭.

మాయుర్మము. పం. వి. ఆ. న. క్రామ, మార,
కూమ లోనగు మామము. (క. ర.)

మారకము. పం. వి. ఆ. పుం. ౧. అంటకొనెడి
చెడ్డవాల్చి. ౨. డేగ, శ్లేషము.

మారకమ్మ. వి. ఒకానొక దేవత.

ఆ. వారకాంత తెల్ల వలది యేలెంకురా,
పాండు శరీ ధనుసు పుచ్చుకొంబు, మార
కచ్చు తొచ్చి మతి యిల్లు వెల్లరా . .

మేను ౨ ౧౩౬

గీ. మారకచ్చు పులి యచట మలయుచున్న, పెద్ద
పెంకములు పెంచినట్లు యొక్క, యనగ
చాలు మృగముల కదియ యెప్పుడు, నాటవ
ట్టగులాడలు తేటబడగ. ద్వా. ౮. ౧౫.

మూరగుడు. సం. విజ. (ఆ రికా. ఆ) చుండెడి
వాడు, నశింపజేయువాడు

వి. ఆ. పుం. మన్యుడు, మరుడు

మూరజిత్తు. సం. వి. తో. పుం. (మన్యుని జయం
చినవాడు)

౧ శివుడు ౨ బుధుడు

మూరణము. సం. వి. ఆ న ౧ చుంపుట,
నశింపజేయుట ౨ శత్రువును నశింపజేయుటకై
చేయబడిన మంత్రకాస్త్రకస్త్ర, అభినాథ కర్మ
౩ ఒకదినను విమను.

మూరము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. చుంపుట,
నశింపజేయుట. ౨ విఘాతము, విఘ్నము

౩. కాను వికారము, మన్మథ వికారము.

౪ తొమ్మిత్త చెట్టు, ౫ మృత్యువు, చావు.

మూరరిపువు. సం. వి. తో. పుం. శివుడు

మూరవము. సం. విజ. (ఆ. తా. ఆ) మరుడేక

సంబంధ మైనది; ఎచటి సంబంధ మైనది.

మూరాటము = మూతాటము. (శ ర.)

మూరాము. వి. పెంకెట్టు.

(వ్యుత్త) ఆ పిల్లవాడు చాల మారాము చేయు
చున్నాడు.

మూరాముగ్గు. వి. బి. మన్యులు; కంటాలు,
చిక్కలు.

౪. ఓ రామదీంక మోగి, మూరాము తెల్లు
తెలియు మగవారమే నీ, బాండ్లు బంధించు
గడి, దేవక . కు. ౪. ౩౦.

(మర్రి. పా. "మూరాములు తెలియుటకును"
శ. ర. పా.) మూరాముడు (త్రా. పా.)

మూరి. వి. (సం. మూ.) మృత్యుదేవత.

౪ మూరి మనంగిన తెలుగునం బారినమరి
యొక్కడం దాన యొక్కొక్క పెంజు
గుటమృతం దెక్కుండ్ర ము క్కడించి .

అచ్చు రా. యు. ౩౬౪.

నీ మనశీవల తెల్ల మూరి యొ పుట్టివనునది
వోయెడు సని చూచువారు

భార. విరా. ౩. ౩౬

గీ ఊరు పాడైన గొల్లల యొక్క గిరిశి,
మెనవ దొరకొంటే బ్రాహ్మ మనగనట్లు,
శీతల గరివయ దినముల దేశమెల్ల, మల్లె
వట్టివచే విక్రమంబు గాగ
మనుచు ౫ ౨౬ భారీ ద్రో ౧ ౧౪౧.

జ మూరి మనగు

మూరి. ఆం శాస్త్రీలగ్గమున వచ్చు నొకానొక
ప్రక్కయము.

తొ గొడుగు మూడక మునుప వేల
వాడు శో, తొత్తులమూరి యొ గృహము
ద్రోక్క యొక్కొకవారి పూరికన్, గు క్కన
సంచు సంచుకొని శోకలు రూకలు శోక
నీయగగన్. నిరం. ౨. ౪౮.

గీ. అతడు దాని నెగాదిగ నరచి మాది, దుడ్డె
గట్టిది పది లేక తొల దాన, పిలిచె నిది
పొట్లమూరి గావలె నటంచు, శరీ తనమే
పురేయ చెప్పి నిలిచె మాంస. ౫ ౬౪

మూరి. సం. వి. తో. త్రీ. ౧. అంటుకొనెడి
ఒకానొక దెడ్డవ్యాధి, మమరీకా శోగము.
౨. చుంపుట. ౩. దుర్గాశక్తి భేదము.

మూరిచము. సం. విలు. (అ. ఈ. ఆ.) మిరియ
ములలో శేయబడినది.

మూరితము. సం. విలు. (అ. ఆ. అ.) సరిప
శేయబడినది.

మూరిమనంగు. అ. (కీ. (మూ + మనంగు)
మిక్కిలి విబుంధించు, మిగుల శైలరంగు

గీ. కాలవక్తలు లైన లోకముల జముడు,
బారి సమరకు చాడున మూరిమనంగి,
యొగ్రరూపుఁ డై కాగ్య సమగ్రబాహు
సంపదద్వాయ దగుక్రిడి సంపె రిపుల

భాగ విరా. ౫ ౫౯.

౩ ఈరీతి నెదుట లేక ప్రమాది బుగ్రాహవ
మున మూరిమనంగి, లీలు విడిచి
పాటె ను, చారాలిలులంబు లెల్ల హాస
యనుచున్ వరాహ ౧౧ ౧౦౩

గీ మర్కట నికాన్త్రులంబున ద్రుంచె నిట్లు,
మూరిమనంగి డైతేయుల బారిసమర

మార్క. ౩ ౧౦౩

స. కీ. సంహరించు, చంపు

క వల్లియులు ద్రెంచుకొని బల, మెల్లను లెల్ల
గిలఁ జొచ్చి రెంకయు నలుకన్, గెల్లువడి
నుగల్గి పొంకృతి, మల్లడిగొనఁ బ్రజల మూరి
మనంగం దొడఁగన్. పద్య. ౩. ౨౩౮.

గీ. తుల్యమాలా యుధామవ్య మర్వి గూర్చి
మఱియుఁ దక్కినవారల మూరిమనంగి

చిత్రభా. ౮ ౮౧.

మూరిమము. సం. వి. ఆ. పుం. తోటమార కి.

మూరిమందు. సం. వి. ఆ. పుం. గారవము గల
మమవ్యుడు.

(నాట్యోక్తియందు మూర్తధారుడు ప్రధాన
నటుల నిలుచునపుడు గారవపద్ధతిని సంభో
ధింప నుపయుక్త మగుపదము)

మూర్తిచము. సం. విలు. (అ. ఈ. ఆ.) మిరియ
ముల సంబంధమైనది.

వి. ఆ. పుం. గ. పెద్ద యేమంగ, గజరాజము.
౩. కళ్యాణము కి. (మే. ౩)

మూర్తిచి. సం. వి. ఈ. క్రి. కాగ్యమునియొక్క
తల్లి. (కీ. ౩)

మూర్తిచుడు. సం. వి. ఆ. పుం. గ. బంగర
లేడిరూపమున రాముని మోసపుచ్చిన రావణ
భృత్యుడైన రాక్షసుడు, తాటకాసుండుల తన
యొడుకు

౩. కళ్యాణంబు. ౩ బుద్ధివక్త, యజ్ఞ
పురాహితుడు

మూర్తి. స. కీ. (హిం. మార్.) కొట్టు, ప్రహ
రించు.

చ. విరవాల మారుమారు ఘవీరబలం బని
పొంభోంబర, ల్లిజును రమాక మాయనడిచా
లని రాగవియోగకాతకా, తలగులుచాల్పు
మస్తభపతా కరి తేట్ల నదర్పి కవ్వచా,
మరలఁ గదర్పి వారిచరచందలిసొంపు వదర్పి
రంగనత్. నేం. పం. ఈ. ర. ౧౫౦.

గీ మార్ నిను శంకరుడు పలుమారు మార్,
వలది, క్రమ్యర బ్రతికించు చలంచె పట,
యట్టి యవిశేషమున బాహి గట్టు, బట్టి
చెట్టులు గట్టి కైతులు బట్టఁ గడఁగె.

కృష్ణ. ౪ ౯౦.

మీ. కొని మారఁ జదిచె నాగను గొట్టె నని
తోచు ..

అం. భా. ౩. ౧౩౩. పె. ర. ౩౫.

మూర్తి. వి. (క. త. మార్) మల్లెగ, తిక్క.
(కొ.)

సా మఱిచిపోయి మల్లెగలో మూర్తిబొట్టు
నేడివారు.

మారుంగము. సం. వి. ఆ. పుం. మన్మథశ్చము.

(రై. ని.)

మారుండము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. పాద
గ్రంథము. ౨. ఆపుకేద, గోమయము. ౩. బాట,
మార్గము. ౪. గోమయముతో నిండివరోటు.

మారుడు. సం. వి. ఆ. పుం. కామదేవుడు,
మన్మథుడు.

మారు(ఱు)గాడ్లు. వి. కృత్రిమపాదములు
పెన్న. ౨. ౨౦

మారులేము. సం. విజ (ఆ తా ఆ)

౧ మరుక్కల సంబంధ మైనది. ౨ గాలిసంబంధ
మైనది, వాయుసంబంధ మైనది.

వి ఆ పుం ౧ గాలి, వాయువు. ౨. శరీరము
యొక్క ప్రధానాంశము లగు వాతపైత్తి
శ్లేష్మములలో కొకటి యగువారే ౩ స్వాతి
నక్షత్రము.

మారులేవ్రతము. సం. వి. ఆ. వి. వాయువు
వలే సంకటము తోచుట, వాయు చంకితును
బ్రహ్మచరముల రాజా చారులమాలమున నంక
టను తోచుట యనెడి రాజధర్మము.

మారులేసుతుడు. సం. వి ఆ పుం. ౧. మాను
మంతుడు. ౨. భీముడు

మారుతాశనము. సం. వి. ఆ. పుం. గాలిమే
కరి, పాను.

మారుతి. సం. వి. ఇ. పుం. ౧. మానుమంతుడు
౨. భీముడు

మారుపు. వి. మత్స్యవిశేషము, ఒకబాతి శేష.

నీ. కొఱ్ఱమీలము వండ్రికొలుపులొకల కొచ్చె
వారుగలను సంగడిల కొచ్చె, కావరలను
విన్నపదవాల్లిటను నిచ్చె మాయపులను జమ్మ
వారి కొచ్చె. ద్వ్య. ౧. ౨౪౦.

మారువము. వి. మత్స్యవిశేషము, ఒకబాతి శేష.

ఉ. బల్లికకట్ట మారువము బాలుగ దేవన కొఱ్ఱ
మామమే, తెల్లయు పచ్చె. పారయును
నీచును ముచ్చెగి బొచ్చుదాయముక,
గొయ్య పరకాగిగ కేవలం బట్టి పెట్టుగన్.
ప్రబంధ ౧౯౧

మారువా. వి. రాగనిశేషము, ఒకానొకరాగము

ఉ. శైలిని పాట తోడి నీరిపాలి దివాది దేలి
మాయవా గారి దివాచాలి లలితకన్నద
గారి ముఖారి దేవగాం, ధారి వరారి కన్నద
దవాసరి ఘుగ్గరి తూరి వేగిరా, యారలి
రామఖల్లి మెదలై తగురాగము లింపు
విరింగన్. పెన్న. ౨. ౨౩౬.

మారువాడి. వి. ఒకానొకబాతి, మార్వాడ్,
దేశీయుడు

నీ ఆడుది ద్విమకారి యుండు మింబారి ముం
దలు కోడలు మాయవాడి కేలు. ఒక

మారువెల్లి. వి. తృణవిశేషము, ఒకబాతిగడ్డి
మొక్క

గీ మేరు తొల్లంగి తొండము మారువెల్లి,
తొప్పు రింట్రింక యెద్దకొ ముప్పువెగడ్డి
హంస గ. ౪౪

చ పొది కొడ వేరి తొల్లంగియొక పొత్తర మల్లన
మారుకలియొక ప్రబంధ ౨౦౦.

మారె(రే)డు. వి. కొ. అనా. నిల్వవృక్షము

క. మారెడు మోచగు విస్త్రుడు, పూరుముండు
చుటుము ఖదిరమును పైత్తిగ్రంథుల మెం, పారల
రావియు మేడియు గొరవమున చందము
లుగఁ గైకొనవలయున్. విజ్ఞా. ౧. ౨౧

నీ. ఇమ్మాయి యోజనులనిడుపు యోజన
శరంబు, పెడంపు గంబుమారెచతోడ
విలసిల్లు శ్రవణం బునలఁ బ్రసిద్ధ మగుచు
వరాహ. ౧౦. ౧౨౫.

రగడ. మూరేటికి బలంబూ కేటెటికి బలంబూ, గోరంటలకొన గోరంటలకొన . .

యదయా. ర. ౩౩౩

రగడ. మూరేడుపంటికి మనవ కడుగో రేల, చేర రాగడ యిప్పుచెంత నదిగో రేల .

ఉ. రా. ౩. ౬౧.

సీ. దిల్వసంజ్ఞ. సీ. పరగు మోరే దసంగమ. ఆం భా. ౨. ౪౪.

మూరేడుగూయ. దిల్వకలాటువు, వీరితోడి కేయలకు ఒలిదిధ మైన తీరుగూయ.

క. వడమీంబయ మూమన మూరేడుగూయయు నల్లమున్ మిరియపుగూయలో, కడ నందగఁగ చొక్కుడు మామిడికాయయు నూరుందిండ్లు మెచ్చి రలంకురే పాంచా. ర. ౫౫

మూర్కండేయపురాణము. సం. వి. ఆ. ౩. ఒకానొక పురాణము.

(ఇది పదునెనిమిది పురాణములలో నొకటి)

మూర్కండేయుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకా నొకలుడి

(శివునివరమున మృత్యువు లేచినాడు)

మూర్కవము. సం. వి. ఆ. పుం. భృంగరాజము, నంటగలగర శి.

మూ(ఘోకొ)ర్కోను. స. త్రి. ఆ. త్రి. (మాఘం + కొను) ప్రతిపదిండు, ఎదుర్కొను

ఉ. వికర్ణకుం యుధా, మన్మథుడు నేచి యెండోయల మూర్కవి రాద్రసం బలా కపా, మన్మథు మగాగ నష్టలికమత్సర ములో మెలయంగ బోలి

భార. భీష్మ. ౧. ౨౬౧.

క. కడిమి దరిపు సకవి మూర్కవి తిమక, నిడుదమెనవాడికొమ్మల, బుడమిం బడ మెచి పొడిచి పొడిపారి మట్టె . .

నీలా. ౩. ౩౫.

క. . కొం, చుక యేమి మనము సుమరసముచా రక్తి, దమ నొండోయ మూర్కనుట దొ, రమ నవి వచ్చితి రాఘ. ౨. ౮౧.

క. సకలక్షుద్రభయంకమ, నమ భార్వద్రధి నది మెయన్ మూర్కను శోభక వరియంబాఱడె యి, మునందండు భార. సభా. ౨. ౪౩.

క. వీరికి మూర్కను బారెడు, వానికి దనువారి భర్త తనయవిపురిలో, వానానియుద్ధలంకటు, నే నొక్కని గంటి. భార. విరా. ౨. ౯.

చ. ఇల తెలవోటులందఁ జరియింపగ సౌధము లెక్కె చక్రపం, కుల మృగరాజే తాద సమకొల్పుడు రా దనుకొన్న మెయ్యపుం, తెలలకు సాశ్వమాకస్యవశిషుని తిమృచ్చపాల చంద్రతోడి, గలనమ మూర్కను గడలగ గచ్చివిశోధు ల కేమి చక్రమె.

విష్ణు. ౧. ౫౧. కు. సం. ౧౧. ౩౬౦.

మూ(ఘోకొ)ర్కోలు. (√మూర్కొను) మూర్కనుట, ఎదిరించుట.

మ. ముమక్షే యాతండు కృష్ణుడే ద్బుడిమిన్ మోసంబుమం కెంద కే, మనదుం దదివృథతో రణాంగణమున వ్యాకృంబం గల్పించె నే, మమదున్ దెనమ ముట నెల్లదమపున్ గ్రాణంబులున్ రక్షకుం, డును నెయ్యం డును దేలికుండు పలకృష్ణుండే కచా చూచి నన్ . చక్రభా. ౫. ౧౯౮.

మూర్గ సం. వి. ఆ. త్రి. సంస్కృతభామ.

క. మూర్గ మూర్గము దేలియ, మూర్గము వదలంగఁ దనుకు నుది వదలక దు, ర్మూర్గపదకర్తవన

మార్గకవిత్

కవి

మార్గశీర్షము

దగ్గ, మార్గపుట చలన సలలి మహి మత్
పుటవత్ కు. సం. ౧. ౨౦.

మార్గకవిత్. సం. వి. ఆ. శ్రీ. సంస్కృతకవి
త్వము.

క. మును మార్గకవిత్ లోకం, బున తెలయగ
చేసెదక బుట్టింది తెలుంగన నిలిసిరి
కు. సం. ౧. ౨౩.

మార్గణ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧ యాచన
యాచించుట, ప్రార్థించుట. ౨ తెదకుట, కను
పట్టుట

మార్గణము. సం. వి. ఆ. న. ౧ యాచించుట,
ప్రార్థించుట. ౨ తెదకుట. ౩ కాణము, అమ్మ.
ర. అయిదుసంఖ్యకు సంకేతము. ౫ ఒకకవి
చుగధనము. (పై ని)

మార్గణుడు. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఈ. ఆ.) ౧ తెదకు
వాడు. ౨. అడుగువాడు, యాచించువాడు.

వి. ఆ. పుం. యాచనడు, వేడిచేవాడు

మార్గతి. మి. వి. (మాటు + గతి) వేలుమార్గము.

వీ. కతి వేది యనలోయ తడబడి మార్గతి వడి
చూపు లాచకు బయలుపడున

కౌర. విరా. ౫. ౪౦.౨.

మార్గతోరణము. సం. వి. ఆ. స. రాజమార్గ
మున గట్టిన విజయమూచక్ మగుతోరణము.

మార్గద్రంగము. సం. కి. ఆ. పుం. రాజమార్గ
ములో నున్న పట్టణము

మార్గధేనుకము. సం. వి. ఆ. న. వాలుగు
కోనులమారము. (శ్రీ. ని.)

మార్గధేనువు. సం. వి. ఈ. పుం. వాలుగుకోనుల
మారము.

మార్గబంధనము. సం. వి. ఆ. స. కాటంగద,
కణ్డోట.

మార్గము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. త్రోవ, పడవ.
౨. పరిశోధనము, పరిశీలు. ౩. సాధనము, తీసా
యము. ౪. కార్యము నడుపుట. ౫. పడవ,
విధము. ౬. (కవిత్వ) శైలి. ౭. తెదకుట. ౮. వృత్తి
గీత వాక్యములయొక్క యున్న శైలి. ౯.
(వాక్య) కటక్తింపఁబోవుదానిని నూచించుట.
౧౦. గుడస్థానము. (శ్రీ. ని) ౧౧ కమూరి.
౧౨ మృగశీర్ష నక్షత్రము. ౧౩. మార్గశీర్ష
మాసము ౧౪ సంకీర్తనమునడు పితాశాశీర్ష
భేదముఁ బ్రకృతివలచే మహిశ్వరమునది తేలికి
భరతాదులచేఁ బ్రయోగింపఁబడు సంకీర్తనశీ
మము వ్యతి (చేతి)

ద్వి లాభితకుద్ధపాళిగములఁ దెరయఁ, గ్రామము
దేశమార్గంబుల తెలయ

బున పు. కి. ౧. పా. ౬. పం.

౧౫ మృగసంబంధ మైనది.

ద్వి. మంగళివ్యసన లావు మార్గరావముల, సంగత
క్రందిగూడి సరిహి లావు, వీనుల కింపుగా
వినువీంప నల్పము

రం. రా. ఈ. ౧౪౪ పా. ౬. పం.

మార్గధుడు. సం. వి. ఆ. పుం. వాచించుడు,
పడవ నడిచి వీచించువాడు.

మార్గవల్లి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. మార్గస్థుల రక్షిం
పెడి చేప. (విల్వము)

మార్గశీరము. సం. వి. ఆ. పుం. మార్గశీర్ష మాసము.

మార్గశీరి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. మార్గశీర్ష కుక్క
పూర్తియ.

మార్గశీర్షము. సం. వి. ఆ. పుం. మార్గశీర్ష
మాసము.

మార్గశ్రీ. సం. వి. ఈ. శ్రీ. మార్గశ్రీ కు
తాత్పర్యము.

మార్గశ్రమము. సం. వి. (అ. అ. అ.) దా
ప్రయోగము చేయువాడు, బాలసారి.

మార్గాయగి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. మార్గశ్రీ
మానము. (సె. వి.)

మార్గి కుండు. సం. వి. (అ. ఈ. అ. అ.) కేట
గాడు. అ. బాలసారి

మార్గి క్రము. సం. వి. (అ. అ. అ.) ౧ పెదక
బడినది, పరిశోధించబడినది. అ. ప్రాధికంపబడి
నది, కేడికొనబడినది.

మార్గశ్రము. సం. వి. (అ. అ. అ.) ౧ పెదక
దగినది. అ. కుడువదగినది (క. ర.)

మార్గశ్రీ. స. శ్రీ. ($\sqrt{\text{మాన}} \cdot 1$) సరింపజేయు
ఈ. ఈ రుద్రణము గావోడగె దుష్టవికాచర
వేళ యయ్యెడున్, మార్గము కాలయాపన
మమర్చక య స్థితికాక బట్టి పా, లార్పగ
గేల భార. అది. అ. ౨౦౩.

మార్గశ్రీ = మాణుమె. స. శ్రీ ($\sqrt{\text{మాణు}}$)
౧, వినియము చేయు, ఒకవస్తువు విచ్చి పతి
యొకవస్తువును పుచ్చుకొను.

ఈ. ఇతివలదానమేని దమయాయయేమిని నమ్మ
మార్గ శ్రీ, మతి సరకాధివాసగతి మాన్య
దలంచుట గల్గినన్ నమం, చితముగ శ్రీ
నిచ్చుట కేకలక మార్గము నాకు మార్గ భా,
పితయుఁ బాఠ్యవస్తువునయే కేకనుండి యిది
చాటి చెప్పెదన్. భార. అను. అ. 3౫౯.

మ. ... కేలకర్ పదార్థమున పుష్క
మార్గక్ అను. అ. ౧౨.
అ. పరివర్తనము జొందించు.

శ్రీ. .. కగచిన దాంబు మోండుట దక్క-
జొందు, గలగునీ కుశుమమనఃఖంబును జోడిన
యిది మార్గి కచ్చును నయగుచుండు .

భార. అను. ౫. ౨౩౦.

గీ. సాలములతోంటిదళములు జర మోంప,
మధుడు క్రొత్తవలెంబుల మార్చునెయ్యె,
పైక మలరెడికనవల్లి ప్రబల నాఁటి,
కొప్పులఁ బ్రావృతరెంబు గీల్కొల్పె నల్లడు.
ఇందు. అ. 3౩.

గీ. నేలువుపై క్రేళ్లు మార్చి మార్చి, మరలగొలి
పిత గోవింద మందనకుల
అను ౫. ౩౩.

3. మాణుమెచు, రూపాంతరము నొందించు.

శ్రీ. కమలమందము మన్నగాఁ జేసి యిరునుగాఁ
గావించి కేంద్రమృ కంద్ర మార్చి
మి ౨. ౯౪.

మ. ఇను దస్తాదికే వోడ గొల్లగొని నే
జేతేరఁ కన్నీ పి నంబునంబంధబాంధవం
బున రత్నకాంతాని నానీత్రకో, నివికాయం
బుల దాచి కర్ణవళిమన్ దాఁ బూసెకో
శాస్త్రమార్పిననన్ తెల్లలఁబాఁత దీపకా
వ్రాతంబు కాతోదన్. మనుచు 3. ౫౬

౪. వర్జించు.

ద్వి. అర్జివేయక యిట్లు లమరలబంతి, వర్జించు
చును వచ్చి వచ్చి యెచ్చెలబను, కనమహాశ్రీ ర్తి
ప్రతాపనంపరల, యనువున తెంలరచు
నక్కడ బంతి, నూర్చున్న కళసరావ్యుల
వస్తులెంబు, మార్చి

విష్ణు. అ. ౪. (క. ర.)

మార్గ. సం. వి. అ. శ్రీ. శ్రీశ్రీ మామ, మాడు
చునును కలయె.

మార్గశ్రము. సం. వి. (అ. శ్రీగా. అ.
కప్రము చేయునది; మద్రము చేయునది.

మార్గము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. కుక్రమ
చేయుట, పరిక్రమ చేయుట. ౨. వాక్యవిశే
షములొక్కప్పుడు, మునుపప్పుడు.

మార్గము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౨. పరి
క్రమ చేయునది, భాగ చేయునది, పరిక్రమ
చేయునది (సాధనము.)

వి. ఆ. సం. ౧. కుక్రమ చేయుట, పరిక్రమ
చేయుట. ౨. చేతతోఁ గాని కుశతోఁ గాని
మనుష్యునిపై నీరు చల్లుట.

శ్రు. ౧. లోక్రమ, లాన్యన శ్రీ. ౨.
స్నేహము, చమర (వై. వి.)

మార్గము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. సమ్యక్సద్ధి, చీఁత్రున
కట్ట.

మార్గారంభము. సం. వి. ఆ. శ్రు. మయా
రము, నెమలి.

మార్గారము. సం. వి. ఆ. శ్రు. ౧. పిల్లి.
౨. మయారము, నెమలి (వాచ.)

మార్గారకర్త, సం. వి. ఆ. శ్రీ. పార్వతీపతి
చారక.

మార్గార(ల)ము. సం. వి. ఆ. శ్రు. ౧. పిల్లి.
౨. ఇంకదవ్యక్తముగారకెట్టు. ౩. అగస్త్య
కృత్తు, అగస్త్యెట్టు.

మార్గారి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. అడవిపిల్లి.
౨. శ్రుమరపిల్లి, ఖట్టానము. ౩. కమ్మరి. ౪.
చమరమృగమును బోలిన ఒకాశాకమ్మగము.
(వై. వి.)

మార్గారిక, సం. వి. ఆ. శ్రీ. శ్రుమరపిల్లి.
(వై. వి.)

మార్గారీయము. సం. వి. ఆ. శ్రు. పిల్లి. వాచ
(దిలబ్ధియ్య)

మార్గారీయము. సం. వి. ఆ. శ్రు. ౧.
కాండ్రుడు. ౨. కాంతకోధన చేయువాడు,
కరీరకుద్ధి చేయువాడు.

మార్గారకరంభము. సం. వి. ఆ. శ్రు. మయా
రము, నెమలి.

మార్గారకరణము. సం. వి. ఆ. స. రతియందలి
బంధవిశేషము.

శ్రీ. ప్రసారితే పాణిపాదే కయ్యస్సు ముఖో
రసి, తిన్నతాయః శ్రీయః కట్యం
మార్గారకరణం విదమః.

మార్గారకర్త. సం. వి. ఆ. శ్రీ. చామండ,
చేవతలలో నొకతె.

మార్గారీయము. సం. వి. ఆ. శ్రు. ౧. పిల్లి.
౨. యజ్ఞపాత్రలను పరికల్పి చేసెడికేసమీప
స్థలము ౩. అంగకోధనము, అవతలములను
కుద్ధిపఱచుట. (వై. వి.)

మార్గిత. సం. వి. ఆ. శ్రీ. మంచదారయ్యఁ గొన్ని
సంఖ్యాపుష్పములను కేసిననెయిలం, రసాల.

మార్గితము. సం. వి. ఆ. శ్రు. ౧. పిల్లి.
కుక్రమ చేయబడినది, తుడువబడినది. ౨.
రాత్రుడుచేయబడినది.

మార్గిడు. సం. వి. ఆ. శ్రు. చాకలివాడు,
రజజుడు.

మార్గదము. సం. వి. ఆ. శ్రు. ౧. జిల్లేడు
చెట్టు. ౨. మాకరము, పంది (వై. వి.) ౩.
పండ్లెండు సంఖ్యన సంకీర్తనము.

మార్గదుడు. సం. వి. ఆ. శ్రు. మార్గదుడు.

మార్గము. సం. వి. ఆ. శ్రు. ౨. మృగ్య
యము, మట్టితోఁ జేయబడినది. వి. ఆ. శ్రు.
మండమాత, మాకుడు, కరానము.

మా(బుల్)ద్దడు. వి. (√ మాణు. బి. మా రుద్రు) వైది, శిక్షపు, పగరుడు.

గీ. మొనీ బ్రహ్మాండ మెల్లను ప్రాంగ నట్టి, హాస మొనరించి న క్రిగమృతమూ దెబ్బచే, దెబ్బ నులువడి వర్షించు తెరువు దప్పి, మార్ద దన బోక మేఘునిటువూర్చి కొచ్చు

సీతావి. ౧. ౨౦

ఈ పటచి దబాగ్నిం బదళలభంబులకైవడిఁ బ్రాణం దాఁకి రూపణీ నుకులున్ సవళోద రులు నాలుమను దెట్టారఁ జూచి నీ, ముఱచి భయంబునన్ గలగి మా ర్దవత్సవ్ శరణులు చొచ్చు నే, తెఱంగుననైన నానె గులు తీర్చుల నెవ్వరు నీవు దక్కఁగన్

శై. భా. ౪. ౬౪

మ. కర్ణాది ద్యుర్దవసంఘంబుల మార్దరం దనుముదన్ సంగ్రామరంగంబునన్

భార. సభా. ౨. ౨౯౬

క. తమ దాన దొలుత గెలువన్, మమజపతిఁ పలయుఁ బిదప మార్దర గెలువన్, మన మునఁ దలంచునది మును దను గెలువనిఁచితి గెలువఁ దలచేఁ దగిలన్.

భార. కాం. ౨. ౨౭౬

క కీర్తిమఁ జైనయీతని, మార్దర కని కరగ నది మగవ నై మ. ౫. ౧౨౫.

గీ అత్రుడు సరమమగిం జెడ నలుక నిగడ, గట్ల మాటుతుపగతుని గాంచి పలికె

అచ్చు రా. యు ౪౦.

మార్దంగము. సం. వి. ఆ. న. పట్టణము.

మార్దంగికుండు. సం. విలా. (ఆ. ౪౩. ఆ) మర్దల వాయించువాడ.

మార్దవము. సం. వి. ఆ. న. మృతత్వము, మెత్తతనము, బలములేమి ౨. సాధుత్వము, మెప్పుది.

మార్ద్రీకము. సం. విలా. (ఆ. ౪౩. ఆ) బ్రాహ్మ సంహితోఁ జేయఁబడినది. వి. ఆ. న. బ్రాహ్మ సారాయి.

మార్పుడు. ఆ. ౩ (మాణు + పదు) ౧ ప్రతి ఘటించు.

కా నమ్మం గార్పుము లేక మేలుకనుపన్ న కంచరేంద్రుండు ము, న్నెప్పుడుం బను పండు మార్పుడలఁ నయ్యింజ్రాదు బుద్ధ్యు తిమి, నున్నాఁ

భా రా యు. ౨౫౫.

నీ బలహీనుమాడ్చి మార్పుడ లేడ యసమర్థుడని కలంచెద మే భాగ. ౩. ౭౧

ద్వి ప్రతిమలరత్నద్వరణ తోరణముల, రమిన్ శ్రు లతుమ మార్పుడ నమరించి

ద్వి హరిశ్చ. ఆ. ౨౦:౧౨. పం.

౨ భేదపడు, వ్యతిరేకముగా వ రించు.

క చచ్చిన సాందీప్రనిశురుఁ, దెచ్చి జరుగి నొడిచి యంచు నితిబద్ధంబున్, మెచ్చుట యా టది యీతని, యిచ్చకు మార్పుడఁగ నళమె యే మెప్పులకున్ హరి ఆ. ౨౪౪

ద్వి మణుమాట లిచ్చిలో మందె మేలమున, మెచ్చు పెడితో మాట వివచా మార్పుడితో

పండితా. పూర్వా ౧౫౪

పా కాళి ౩. ౨౭.

౩ వ్యక్త్యు స్త మగు, తాఱుమాఱగు

నీ. త్రిజగంబు మార్పుడ, ద్రిప్పి ముందటియట్లు యలవడఁ జేయంగ నరఁడె చూలు

. భా రా. ఆర ౯. ౨౪౪.

గీ వానిఁ గలతొనఁ గానని చనుజునీయి, వాని మార్పుడఁ చేత్తోని మాననతియ.

నై. ౧. ౬౨.

మార్పులుకు

200

మార్పుగఁడు

సో. న కా విశిష్టమగునది వదల్చు తం, జాగ్రత్తగా వ్రాసినది కాన తిరుగు . .

సం. ౧౨౬ ౧. ౩౦.

క మదనవదనమున పదమహిమ లగునం గలుగు లగునదట్లుంబులు మార్పుదల వైచిత్ర్యము నను. ౪. ౨౩

౪. పర్యాయము నొందు, పంతువీరు, మాటులు నొందు.

సం. మదనమడు రెండుచేతులను మార్పుదల నేయగఁ దూపు లైదును, ఒది యయి. సై. ౨. ౯౦.

మార్పులుకు. ఆ. ౧౩ (మాటు+పలుకు)

౧. ప్రతిభుటింది మాటాడు, ఎదిరింది పలుకు వ పరిసర నేను యన్నియును బల్కు పగున్ మనరాజాధిపతి మాన్యులెదువాడు లేరు రాజు ఉత్తర. ౪ ౪౧౦

౨. మాటాడు, బదులుకెప్పు.

౩. అది దగ్గల మాటాడిన, విరి మాన్యులకంగ లేక విభజితకార్యం, దును వినితో పాయుండు నై చరియి వరకుం పగులఁ గలుగు శక్తియై యిందున్.

భోజన. ౫. ౩౫౩

వి ప్రతిపదనము, బావాలు

సం. తెలివిన్ విశ్రవముం దలంచుకొని యాతి భయంబు గాంచి మాన్యులుకున్ పల్కిన నింతయున్ గలిగి శోర్యున్ గూడునే యిం బిటన్ ఆ. రా. ౩. ౧౨౪

మార్పు. వి. (మాటు) ఆ. వికృతి, రూపాంత

రమును గాని అవస్థాంతరమును గాని పొందుట

చ. వాతరమాన్యులూ ప్రక్కమాన్యులూ రవికర లేనిగేస్తురతి రామకు నేమి సుఖంబు కెల్పుమా ఆహ. ౩. ౧౪.

౨. వినివదనము, ఒకవస్తువు విచ్చి పుటియొకటి పుచ్చుకొనుట. (౪. ౪)

మార్పుట=మాటుపెట్టు. సం. ౧౩ (మాటు+ పెట్టు) ఎదుర్కొను, తిరుగులాటు నేయు.

౩. ఆ ట్టువ వేల మహాబలు, పట్టి ముఖపరదను జవ్వగులును మా, ట్టు రవివ గర్వాదుల, ట్టు నిలువ వచ్చి వాని యిడురం దిర్ఘము. భార. ౧౪. ౪. ౨౦౫.

సం. మదనానిలులు చేతు లెత్తి పలుకున్ మా ట్టు కావచ్చులై, యిడురం గాల్కొని నిల్చు క్కడలి

కు సం. ౧౧. ౨౦౫. కు సం. ౧౦ ౫౨౨.

మార్పులము. వి. వి. (మాటు+పలుకు) ఎదిరి నైపుము, శక్తిబలము.

సీ. మార్పులంబులు పొచ్చి మాతంగములఁ గూర్చి నధరాజు, గలఁచి కురంగములులఁ, క్రుంది. భార. ౧౪. ౨. ౧౩౨.

౪. రిచ్చంబును మార్పునము, మచ్చుట్టిఁ గాక తగున మార్పునన నీమాన్యులమె పొందే నేములు, దొర్పులము వాయు శుభము దలకొను సంధన్. భార. ఉత్తర. ౩ ౩౨౩.

(భా. ల. వ్యా. పా.)

మార్పులయు. ఆ. ౧౩ (మాటు+పలుకు) ప్రతి పుటింపు, ఎదుర్కొను.

౫. వాతేశ్వరునిచొప్పునకుం బెట్టుకొను కొల్లి మాన్యులకి తెచ్చి కొల్లి పో టొగ్గి సంక్రామింపొగ్గము నేసిరి

కు సం. ౧౦. ౫౦౩.

మార్పుగఁడు. వి. (మాటు+కుఁడు) ఉపదతి, బంతుమగఁడు.

ఆ. పడుగు నేముతోఁ బలుము లల్లెకుతోఁ గూడు దిగెడుతోఁ గూర్పుతో, మగదె

గన్మొలిగి మార్క్సలంగు గూడు, నింటి పొయ్యి సభలయిందలలోన. మం. ౨. ౨౪.

చ. .. అసమాన్యతలలో, బలమైన లాని మార్క్సలంగు తగ్గలు చేసి ప్రాంతం, గలసి చరిత్రకు రివ్యూనువోలెలు మారుచి కత్తులో యనన్ ప్రబంధ. ౧౩.

మార్క్సలంగు. ఆ. ౩. (మాణు + మలంగు) మొదట ములు.

సీ. ముగడ ర మృతి దాను మగడు చీరవయ్యపు కదియక మార్క్సలంగదపు ముమ్మ ని. ౩ ౯౪

మార్క్సలంగు. ఆ. ౩. (మార్క్సిగము + మాణు + మలంగు) ప్రతిభుటింను.

క. వారు పొలిరిలి వృషభం, బులక్రియ సొండ్చోరులకు మార్క్సలంగును దాడును సుదా తరభసోజ్జ్వలై

భార. క్రో. ౪. ౧౯౧.

సీ. పులికేతల కెలగి మార్క్సలంగు జారెడింతుటి యాచోకు గిట్టి యు క్కడలె నేడు.

మ. పు. ౨. ౯. ౪౪. ౧. ౨౧౩.

మార్క్సలంగు. ఆ. ౩. (మాణు + మలంగు) అసమాన్య మున వ రించు, తప్పక దిరుగు.

ఉ. మత్తెకనోల మువకును మార్క్సలంగ్ జగింప బూని నీకెత్తికనాలు మున మని కేర్చు విటాడంగ నింటనుండి దా, జిల్లవల గోపించుకొని చెప్పడు చేయడు శేచి పొయ్ మి, వెల్లయగారు మంచియితే దొరగొ జడు తెలు చెప్పకో. పై ౪. ౧౨.

మా(బుమా)ర్కాట. వి. (మాణు + మాట) ప్రతివదనము. జవాబు.

క. తమనిగములు గ్రహస్వర్గ దనుకం దయ నేయటకును దగ నేదొకొనం, గమలాత్.

పదధానమ, కమన వ్యర్థాలు లాడ నైతక యునిక. పరమ. ౨. ౧౧౨.

మా(బుమె)ర్కెడ. వి. (మాణు + మెడ) పెడ బడినమెడ, ప్రక్కకు తిరిగినమెడ.

ఉ. తెల్లని గొంతుక్రో ల్లబది పెట్టిన మార్క్సలంగ్ క్రొక్క చాటుచున్ అము. ౩. ౨౦.

మ. అది గొంతు క్రొన్నుక్కురు క్రొలి విడిచి చు మార్క్సలంగు వడి మళకవన దంకమ్మలు ముగ మును. ౪. ౩౩.

మార్క్సిగము. ఆ. ౩. (మార్క్సిగము + ఇడు) విముఖత్వము సొండు

చ. గిరివర భూగోళందరలల గేవల నవ్యగ కైక వృత్తికే, దరలక యున్న సక్కుతము తప్పన యవ్వల గేనరుత్ వృత్తి, పరు లయి పూర్ణ పొరుమకాలత మించె మహా వృత్తి నని, బయనకు మార్క్సిగంబిదమి భక్తిని క్రోవ సటల్ ఫటింపమిన్.

మ. ౫. ౪౫.

మార్క్సిగము. వి. (మాణు + మెగము) పరా మ్మిఖము పెడమెగము.

గీ. ఆప్రభావతి గొంతునీ పవ్యధమున, మాన ముఖనిశ్చిత్త రెయిమెవక, ముమ్మ రనుచు నేడి నిట్టూర్పు నిగుడ, చగలల బొగలుచు జొరలె మార్క్సిగము గాంగ.

ప్రభా. ౫. ౧౧౨.

చ. అసటయె రామరామ యని యాయన కర్ణ యుగంబు మానికొం, పకట రెయితపాత కత్తు నుద్దలు వింటి మటంచు జాలు జాలు మిమ వాత్రి లంచు మదిలో గడు వమ్మట నింత వాటిలెం, బు మని మార్క్సిగం విడిచి సాధ్యన మంతుచు వార లందఱున్. పరమ. ౩. ౨౨.

సీ. అదీ మార్క్సిగము గానట్టి భూమినింహం
లయంబు మూల మందని మహాకలులు .
రిల్స్. ౧. 30.

మార్క్సిగముపైట్టు. ఆ. శ్రీ. (మార్క్సిగము +
పైట్టు) పెడమొగము పైట్టు.

చ. భుజమి పీఠాభ్యుతావృతకః పొందఁగఁ
జేయక విక్రమంబుఁ జూపెను సమయాన
మార్క్సిగముపైట్టక పట్టక దేవతార్థ మే,
యొకద దయ మాలి భుజ్యజుహింసకుఁ
బోవక సంఘించినం, గడిమి వృషింహ
మూర్తి సలిగాఁ దగు నీకర్మ సారసంహ
తోడ వరాహ. ౧ ర. 2.

మార్క్సిగము. వి (మాట + మొన) ప్రాతి
మాట్యము, వ్యతిరేక భావము.

చ. అలంగఁగ నేల మొన ముదాధిపు లెన్న
స్వతంత్రులై మనుష్, వల దనవచ్చు మా
మనము పచ్చిన చోటికి నేలంగఁ డేగియక,
నెలకొని నీ క్రియాంగినవ నీమము మార్క్సిగము
లేక యుండ న, స్మిలి మనంబు గాఁగ నొన
రించెద. వరస 2 ౧౩౦.

మాట(మొన)గొర్తయ్య. ఆ. శ్రీ. (మాట +
మొనయు) మాట ప్రాయ, ప్రతి ద్వంద్వము.

క. చువచించి రహితమీరణం, నమ నాగుమా
లాక్రమించి నదరితి మొలయో, యని యని
విమలకు మొలచే, నీనగతి మార్క్సిగము
నది నేనాధ్యక్షిం. కవిక. 2. ౯౦.

ద్వి. ఘట మృతి భవగిరిగమాలు మార్క్సిగము,
హా మృతి మ్రోయము మర్మికుఁ జూచి ..
ద్వి. మార్క్సి. భూ. 2౦౯౩. మం.
ఉ. రా. 3. 8౦.

మాట(మొన)గొర్తయ్య. ఆ. శ్రీ. (మాట +
మ్రోయ) ప్రతి ద్వంద్వము, మాటమ్రోయ.

చ. అమీభాగము కంప మొందఁగ వశా
వైహినుల్ గొల్పఁగా, జనవాక్య ద్విర
చారి భూమియు దిక్పరంబు మార్క్సిగము
భూమిభుజ్యలక్ జని రాజ్యభూమిలకు .
ఉ. రా. 2. 2౫.

మాట(మొన)గొర్తయ్య. సీ. శ్రీ. (మాట + పైట్టు)
ప్రతిభుటింపు, ఎదుర్కొను.

చ. అకు లోకాననమతోడ దానవబలం
బావ్యంగ దోర్మిర్యదృష్టికడై భోరన వచ్చి
తాఁక నమరుల్ భేదిల్ల ధీతిక మాతా, మాతి
మాట్యట్టక పాఠ చారకుండు గోపాన శ్రీ
వీరానురా, వ్యికుండై యొక్కడి దండు
తోయను మహావీరుం గుమారు వ్యడిక.
కు సం ౧2. ౯౦౦.

మార్క్సి. 2. ౧. 2. శ్రీ కుట్రము చేయుట
ప్రతి ద్వంద్వము (మాట + శ్రీ. ౨)

మాటకము. 2 (మాట + ౧. వినిమయము,
ఒకవస్తువు నిచ్చి వేరొక వస్తువును భుచ్చు
కొనుట.

సీ. మాటక మనంగమ మాటంగద యనంగ విని
మయవాధిద కెలయెంచుండు
అం. భా. 2. 2౫.

2. వినిమయము చేయఁ గోరనాడు వినిమయము
సంగికరింపు శిచ్చులాభము.

(వ్యవ) ఇప్పుడు రూపాయకు అలా మాట
మిచ్చినను చిల్లర దొరకులు లేదు.

మాట(మొన)గొర్తయ్య. 2. (మాట + ప్రతిరూపము, ప్రతి

సీ. దృష్ట దేవతమోక్షులకు మూల యాయాధిష్ఠి
రమజ్జ్యులకాదు మింత, యెంతి కాద

యవ్యహితయోగిశ్చరండు సమీప్యయోగ
బలంబున వితని, గలక.

భాగ. ఆశ్ర. ౨ ౭౭.

ఈ నవ్యక నవ్యనమ్మగమున నిగుడారెను
వింతకారియన, మవ్యభ్రగ్రోమ్యణుగు
ఋగులకు మాటులైనకటాన్. సోమంబు,
కవ్యులు చేసిచేసి ఈ హరి ౫. ౧౩౯,

ఆ అర్చకు కోరిమిన్న యనదుమాపున జని,
ప్రాణినాగి కానిమూలగి వను, మాణి
యచట గాంచె మాటులమి తియో, యనగ
బరగులంకిణి జెలంగి

అచ్చ రా నుం ర

మాటలనోరిది. విధి (మాటుల+నోరు+అది)
అడివమాటలనే ఆడునది, చెప్పినదానినే మరల
చెప్పునది

ఈ అజడిఁ బోకయున్ ఫలము నందటయుం
గని పల్క-గేరెమిన్, మాటులనోరిదాన నయి
మాటులు చిత్తమునంద నుల్పశేఁ, గాటులు
ప్రేరేదన భార ఈశ్వర్ ౩ ౧౦౭

మాటమ్ము(ము). వి (మాటు+అమ్ము) వేట
కుపయోగించునాధివ విశేషము

నీ. వంతులు గుదియలు వలత్రాళ్లు మ్రోకులు
విసలు మాటమ్ములు పెద్దదిండ్లు

కుక. ౧. ౧౬౫

నీ తెరలు నుగంబులు వీమముల్ మాటులు
తృకచాకత్తులు మెకముబోను, అటుపైన
గొడండ్లు మెటుంగులెల్లెయలు

రుక్మాం ౩ ౭౦.

మాటాకెత్తు. ఆ క్రి (మాటాకు+ఎత్తు)
మాటాకు వేయ

క అని నగుచు మగున లండఱు, పనినెవమున
సొక్క రొకరు వలచిన లక్షావవతాన్య

యగుచు నంగు, మనమున నుమిసిగ్గు లేటి
మాటాకె త్తు. కే. మంచ ర. ౩౯౯.

(ఇట అతిశయించు అని భావము)

మాటాకు. వి. (మాటు + అకు) రెండవయాటి-
(ఈష్యుము అని క. ర.)

కా పాదద్వందము నేల మోపి పనమన్
బంధించి పంచేంద్రియో, న్నాదంబుం బరి
మాన్చి బుద్ధిలకట న్నాటాకు మాత్తింది
ని, శ్రీద్రవ్యవృద్ధావలంబనగతి గ్రీడించు
యోగీంద్రును, రాక్షసన్ నక్రము విక్రమించె
గరిపాదాక్రొంతిర్యక్తమై

భాగ ౮ ౬౫

(బుద్ధిలకటన్ మాటాకుమాత్తింది = బుద్ధిలకట
పల్లవింపఁ జేసి అరిభావము)

నీ రకులఁ బోలయించె కాశ(రా)జవదన, నతి
శయశ్రీతిలకిన్ మాటాకు విదంగ

(మాటాకులిడు = చిగురొక్తు, పల్లవింపు)

కా వి త్తక్షానము. పాదు చిత్తము భవావేగంబు
రిషేంబుపురో, మత్తక్కంబు తదంభరం
బుప్పకముల్ మాటాకు లక్కంకడ ర్వుక్తుల్
పండ్లు కా. క. ౮౫.

మాటాట. వి (√మాటు) ఎదురాడుట, ప్రతి
కులముగా మాటలాడుట

నీ. కన్దవకుఁ జేయవలసిన గారవమున, గొంతి
యింకను క్రాధ మత్కంకవిభవ, ముల్ల
నిల్లంగఁ జేయఁగా నుచితనిరతి, యావిధము
నకు మాటాటనూపె యెగ్గు.

భాగ ఆశ్ర ౧. ౧౧౬

మాటా(రా)టము. వి (√మాటు) కలహము.

నీ మనకు మేలులకను మాటాటములు రాక
పంచిపెట్టెద నని పడఁతి పూన

భాగ ౮. ౩౭౦.

(క. ర. పా. 'మందటలేకుండ' ముద్రిపా.)

మాతాడు. ఆ. (3. మాటు + అడు) ౧.

బడులు చెప్పి, మాటులుకు.

క. వేట యెడనరచి నాచుది, మోతినకాపంబు
చెడచు మోసేకూల నక, లేక కృప గను
గొను మితి, మాతాడకు మునక గువిత
మానస యగుచుక. చెప్పు. ౫. ౧౩౧.

ఆ. ఎదురు చెప్పి, ప్రతిహాలముగ మాటలాడు.

క. వేటొక లెఱంగున నొరులకు, మాతాడక
యెనిగి లెప్ప మునకేంద్రకడక. .

భార. విరా. ౧. ౧౨౮.

క. సాగర కుబుద్ధితోడన, మా గురువుక్రమం
చెప్పు మాతాడిన నీ, వాగడ మపుడుపు

భాగ ౧౦. పూ. ౧౪౧౬.

క. మునుపటివలె, జరిచిన మాతాడ నీకు
జుమే మాతో, నిది చేసిమి యనిన

దళా. ౪. ౧౪౯.

మాటు. స. (క. మాటు. ౪. మాటు) ౧.

ఎదుర్కొను, ప్రతిఘటించు.

సీ. . బలరాధి నెందు, మా టుద్ది లే కొప్పు
మాటుమోహద్ధతి ప్రబలంగఁ దా రాసరణి
మెలంగ . రాఘవ. ౨. ౧౯.

(భారతార్థమున.)

ఆ. ఓర! నీదిమామాకారభరే, మారు
మాటు మోహమాను మాటు, తెల్లదమ్మ
తోగల నీదిమాయణి, రేపుమాపు రాత్రి
రేపు మాపు. సారంగ. ౨. ౪౧.

ఆ. చుపు.

సీ. . బలరాధి నెందు, మాటుద్ది లే కొప్పు
మాటుమోహద్ధతి ప్రబలంగఁ దా రాసరణి
మెలంగ రాఘవ. ౨. ౧౯

(రామాయణార్థమున)

ఆ. (3. మోహమానుమోహించు.

సీ. ప్రబలబలగర్వదుర్వారబహుమద్య, భూర్వ
గీర్వాణభవదండభూరిసార, వితరమందర
మందాన వివరముల, సలిలరిధి మాట
సంరంభసంక్రమమున మార. ౨. ౨౦.

(3. విలా. ప్రతిహాలముగా, ఎదురుగా.

క. విద్వలు తెలుగు నీ కలు, గొడ్డంబులు నేయ
తెల్లతోడంద్రుడు మా, తొడ్డారింప నడ
తుల, యుద్ధము గా కున్న లే మృగేకూ
యింటక. భాగ. ౮. ౪౨౩.

వి. (నీది మాటు పర మగుపు దుర్వల్యోషము
వైకల్పికముగా నగును) ౧. ఎదురుమాట,
ప్రతిహాలవాక్యము.

ఆ. ఆవిన మాటుపలుక నలి యెయ్యారేవా,
వియ్యకొనియె బోన వింకలాన, బిచ్చన
యమఁ దలవిషయంబు దూర్చింపు, మమచు
సలితోడ నానతిచ్చె. ఆము. ౨. ౯౪.

ఆ. ప్రతిఠియ

చ. అక్కడవిధించుడు మాటు దలంప
లేనికొం, దలమునఁ బొందుదెంచునఁ
దామను రూపతి యుండె తెల్ల . .

భార. భీష్మ. ౨. ౧౫౩.

చ. ఆనివార్యస్థితిఁ జుండునీదిరహితం లెన
కాలంబు వచ్చె నహంకారమున మాటు నీది
మది జరింపు ధాత్రికృత . . .

భాగ. ౧. 3౧౦.

సీ. . చేవనదీమాను, తిండ్లు న్నిమునకు మా
తెలుదనుగాన . .

భార. విరా. ౫. ౨౦౦.

3. ఎదిగి, ప్రతిఘటించు.

క. తనమాటె యని గంగా, తనయె కిఖండియ
పథింపె . . భార. ద్రో. ౫. 3౨౨.

ఆ. ఒక్కతెట్టివాఁ, దుక్కనఁ దీర్చిము కలి
శోగలేరయతోడ మాటు నీ, విత్తము

మూలం లేక బలదేవుడే దనం బలమేద
చాల్చుచున్. కుక. ౩. 3౫8.

గీ. అమయించును యేదమిదోరమనకు, మూలం
లేకయ విహరించె మమబిరుదం ..

రాఘవ. ౧. ౮.

(హిరణ్యాక్షుడు) మ. సుమరాకాంతుఁ గృతాను
ముఖ్యపదము ల్పొంది మా న్దేవికన్ .

దశా. 3. ౧౯౦.

౪. పర్యాయము, లేదవ.

క. కడగాలు వట్టి వానిని, మడవక పవనబాడు
మూలంమూలం వీరచేన్

భార. ఆది. ౩. ౨౧౪.

చ. జగ మేలుంగగంఠ గ్రోణు ననిఁ జంపుటకై
సృజియించె భార న, పృగఁటిమి గాఁగ
దీనిఁ బలుమూలం ననం బని లేదం .

భార. భీష్మ. ౩. ౧8.

చ. ఇదవదియొక్కమూలం ధరదీక్ష్యులం బని
మార్చి తీ మారి ౪. ౧౩౩.

మ. . కంఠాతాత్మచేఁ బెట్టుమా, ర్లనిలో
సొచ్చి రసాతలస్థం బయి రియ్యా దానవులే
రాఘవా తీ. రా. ౩. ౧౦౩.

౫. రెండవవారి పెట్టె దగివశోజ్ఞపదార్థము,
రెండవవారి వట్టిండువాహారము.

తీ. మాలేయమున్నై లయలమీఁద సనుగ్రహ్యత
ప్రవాహమయి, పాఠంగ యానపాత్రముల
భంగి వశ్రాపము లామై నెవ్వరున్ మా వీడ
నీక క స్తనియమౌక్రంగఁ బాత్రలయందం
నిండి లై, వాఁడె బదార్థవంఢములు
భోజరా. ౪. ౧౦౩.

తీ. వంచన వేల్పులెంకీ కిటు వచ్చి యేపాం
తమునంద ముండటం, గంచముఁ బెట్టు
కొన్నయది కర్పరయోగ్యమ మూలం పెట్టు

నీ, తెంచుచున్నవాఁడు మ న దే వ ర
విష్ణుడు. మార. ౩. ౧౩౫.

గీ. అడుగకమున్న మా వీడఁ బెచ్చి యాఁక
దేమాత్రంబు వల దవ మనకు నీగ్ధ .

దశా. ౩. 33.

తీ. నిలవిలోచన బంతి వట్టి మా, ర్నెట్టంగ
దానివ క్రి శరణింబయఁ తాదగ శోధి ..

నైమ. ౩. ౧3౩.

విలా ౧ ప్రతి, బదలం.

నీ మదిఁ దల్లితండ్రులమూలంగాఁ గొని జను,
లనికంబు భక్తి వేయంగ నెగడి

. భారా. విరా. ౩. ౨౧౩.

ఆ పుట్టినింటి కేసు వోయి యొక్కించుక,
యూఁజిల్లి వత్తు మనిద నీవు, నింకననము
లేక విధునకుఁ బ్రియము నా, మూలంగా
సొన్నచ్చి మనుము నెమ్మి

మారి. పూ. ౧. ౧8౦.

ద్వి. మేలుచేవతలఁ గావించ నింద్రునకు,
మూలంద్రుఁ గల్గింప మదిఁ దలంచులయు.
రం రా. బాల. ౫౮. పా. ౧౯ వం

క తనకుం గార్యము గలిగినఁ, దనమూలంగ
ధర్మశాస్త్రత త్సర్వవిధి, జ్ఞానిఁ బ్రాప్తి
వాట మ క్తము, జనవాగుఁడు మనుషులయు
సర్వలకదత్తన్ విజ్ఞా. 3. ౪.

౩. మాలేయకటి, అస్థము.

గీ. మూలంమూనినీ లేకుండ మడిచి రెల్ల, వార
భార. కల్ప. ౩. ౧౧.

క. శోకవిలంఘన గొని విమరుఁడు, దూలంగ
మారేమన వాఁడె దొమ్మిది యయ్యులే,
మూలంబు బదిలెం, గాలియగా
మాలేయం బులె గమిగనఁ దూపులే.

మారి. తీ. ౧. ౧౫8.

చ. కలిసిపోవపుడు తనదగ న్నట్లుభూర్ములు
గొండ తొందోరుం, దలతోన నెచ్చరించి
తమదండపుగోలల నన్న మాణుగోళులు
వార బుచ్చినది. ప్రభా. ౧. ౧౦.౨.

గీ. మాడ యిచ్చిన నన్నచో గూడు పెట్టి,
రింకపవనధీలైన నీరు రిట్టి, మాళగోషకు
చచ్చిమాణు లేక, గంట జోయుదురే
యిందుఁ గలుగువారు.

కుక. 3 ౧౦.౨ భార. కల్ప. ౨. ౨౦౯.

3 సమానము, పాటి.

ఉ. పాతినఁ జూచి కారవపుపాలుండు మాత
తమాళాలోడ నీ, కాళియ ముప్పలంబునకుఁ
గాఁ దగునే వివిధాస్త్ర సంపదకు, పాతిన
నీనె నూడలగ నమెయిపర్యాక్రమ నీకుఁ బొంద
పుర, మాతె కలంప నీదగులంబును
జేవయుఁ జాపు మి క్రతేక.

భార. కల్ప. 3 ౧౦.

మ భూరిసమృద్ధిల నిల్చినిల్లి సర్వోత్తి
జగన్మాస్థ ప్రభావంబునకు, మదనాగంబును
బోలెఁ గ్రాలవలదా మా తొందు లే మన్న
తిక న. సం. ౧. ౪౦.

గీ. ఒప్పులే యెఱి మాణు లేకుండ బ్రహ్మ యంగ
కంబులు చేసె ... విక్ర. ౨. ౪౮.

బ. మార్పటము, మార్ప(లు)గాళ్లు, మార్పొమ,
మార్పొలు, మార్పొడి మార్పడు, మార్పడు,
మార్పలుకు, మార్పు, మార్పెట్టు, మార్పు
లము, మార్పులయు, మార్పుగఁడు, మార్పు
లరగు, మార్పులయు, మార్పునలు, మార్పొట,
మార్పెడ, మార్పొగమిడు, మార్పొగము,
మార్పొగముపెట్టు, మార్పొన, మార్పొ
రయు, మార్పొరియు, మార్పెట్టు, మాణకము,
మాట, మాటపోడి, మాటయ్య, మాటాకు,
మాటాకత్తు, మాటాట, మాటాటము,

మాటాడు, మాణుంగాలు, మాణుండర్లి,
మాణుగోమ, మాణుగడ, మాణురు, మాణు
దల, మాణునీళ్లు, మాణుండు, మాణు
పలుచు, మాణుపలుకు, మాణుపాట,
మాణుపు, మాణుపెట్టు, మాణులేరగాడు,
మాణులేరము, మాణుయగఁడు, మాణు
ననుపు, మాణుననుపునీ, మాణునలయు,
మాణుననలు, మాణుమాట, మాణుమాట,
మాణుమెంగమిడు, మాణుమెంగముపెట్టు,
మాణుమెంగి నువడు, మాణుమెంగము నీయు,
మాణుమెంగ, మాణుమెయు, మాణు
రూపు, మాణురూపుదడు, మాణునీడు,
మాణునేర, మాణునీయు, మాణుడ్డనము,
మాణుడ్డాడు, మాణుడ్డు

మాణుంగాలు. వి (మాణు+తా) కృత్రిమ
పాదము, తాలి ప్రతియగు మువ్వలది నిష్కృత
పాదము.

గీ. కాంక యొక్క'ద మూలకుఁ గండ లెప్పు
మాణుగా లెప్పు శోకమధామధురవాణి,
లలన యొక్కర్లు శోరతాళంబు లెప్పు
క కలాతర సచ్చక్షితు తనఁగ.

పాండు. 3, 88.

మాణుండర్లి. వి (మాణు+కర్లి) సవతికర్లి.

వీ. చుట్టలుదొరపట్టి పట్టుపురాణి యె మాని
నీడులకు మాణుకర్లి .

చంద్రా. 3. ౧౦౧.

గీ. మువ్వగరమ శోడము నీయ నద్విధంబు, నైదు
లేక యొకప్పుడు కడునుఁ దరిగి, చరణ
మహ్మణుండర్లిచే వాచె దన్న ...

పరి. పూ. ౧. ౧౭8.

గీ. మాళిగె దాని నైరంద్ర మాణుండర్లి, దుగఁడు
విడిచిన సతి మాతి మంద్రసాని, జోగురా

లాను లమృతితోటి విభవ, గలసి వర్తింపు
నదిబారగా నెఱుంగు.

శ్లో. భా. 3. 30. మా. భా. 1. ౧౩౦.

మాణుకొను = మార్కొను. ఆ. శ్లో. స. శ్లో.
ఎదర్కొను.

ఆ నాడు రామలిలమునకు మాణుకొను బాలు,
భవబలంబు గలిగి పోక చిక్క, వెనగి

భార. విరా. 1. ౨౦-3.

ఉ. తొలుతయెవ్వలం దివుట బారగ వర్షము
లొండొకటికే, మాణుకొనుగ ము ద్దన
మంజులసౌఖ్యరసంబు నిక్కలం, దాఱుచు
మా. ఉ. 8. ౧౦-౨.

క మరయున నీ కా రామాణురతోడ స్వాఱు
కొని నెఱుకరాదు మమో ...

అచ్చ. రా. యు. ౪౩3.

క. అరవంబురవము నెలగగ, కరములు వాయు
బానిమోడ సాంద్రముగ నెనం, గురియుచు
నడరకు ధీమృని, పరభవముగ మాణుకొనియె
సాత్కరి గడిమిన్. భార. ధీమృ. 1. ౨౨౪.

గీ పొందవుల నైవ్యమును సమస్తందలిల, మాణు
కొను . భార. శబ్ద. ౧. 3౦౫.

గీ. మలసి యెఱుఁగె నైచుచు మాణుకొనిన,
వృషభమలభంగి నవృషభవృషభ లిట్లు,
నవవగతిఁ జేరజేరఁ జూచి రమయలు .

భార. విరా. ౫ ౧౫౫.

గీ. మాణుకొన్న విదర్భకుఁ బాఁడొలి .
విశ్న. ౪. ౧౧౨. నైమ. ౮. ౧3.

మాణుగడ. వి. (√మాణు) మాణుకము, విని
మయము.

గీ. మాణుక మనగను మాణుగడ యనంగ, విని
మయనాధిధ నెలయునుడు ...

అం. భా. 1. ౨౩౩.

మాణుక = మార్కు. స. శ్లో. (√మాణు)
వినిమయము చేయు.

మాణుదల, వి. (√మాణు) మాణుట, మాణు
పాటు (క. ర.)

మాణునీళ్లు, వి. వి. (మాణు + నీళ్లు) శ్రీలు
బురుసాన్నవ మైవమణునాడు చేయున్నావము.
(క. ర. వా.)

మాణుపడు. ఆ. శ్లో. (మాణు + పడు) సాన్వర్ణ
మున. ౧. ఎదిరించు, మాణుకొను.

ఉ. మాణుపడంగలేనియనమర్థల ముత్తల న్నన్త
విద్యలం, నేఱువీన్నపావల నధింపె విశి
ధమునందుఁ గ్రహించె

భాగ. ౧. ౧౫౪.

ద్వి. మగఁడు నాలుమ పరీమానంబు విడిచి,
మొగములు మగులంగ మొర్రెలునువరె, పతి
తోడ నతి మాణుపడనెని పుణ్య, గతి కేగ
కది నరకంబునఁ గూలు.

ద్వి. మరెక్క ఉ. ౧౧౪౦ మం.

1. తాణుమాణు, వ్యక్తిత్వ సమగు

గీ. అడువిద్ర సభోదరుఁ దళిలగుణాన, మగ్రుఁ
డుగఁ గోరు గావున మదిఁ దలంచి, మనము
చరవులు రెండును మాణుపడఁగ, నార
గింకము మంచిది యట్టులైన ..

వి. భు. 1. ౧౨౯.

3. భేదపడు, వ్యతిరేకభావము కలిగియుండు.

క. పీఠిక నీను మది నే మాణును గుండంగ
నేల మానలివకన్, నేటి కమంగుమరొ
మఱి, మాణుపడం గలరెయిట్టివన్ని లైనన్.
అచ్చ. రా. అర. ౧౦౩.

౪. ప్రమాదపడు, పొరపడు.

గీ. ఆకడపు నీవ కాక మరొకటి నేడు, మాణువు
మీ యొద్ద నీటికి మఱవ కలయు ...

భాగ. ౧౦. ఆ. ౩౦.

మాణువులయొక్క. స. ౩. (√ మాణువు)

తాణుమాణువు.

ద్వి. పడిడికిందల మాణువులయొద్ద ,

ఆ. మ. క. ౫. ౨౪౩. పా. ౩. పం.

(ఇట్ల తిరస్కరించు అని భావము.)

మాణువు(ప)లున్న. ఆ. ౩. (మాణు + పలు)

ఎదురుపెట్టు, ప్రతిభాలముగా మాటలాడు.

నీ పతి నెప్పుడు మాణువులకే వీరు.

భాగ. ౩. ౩౩.

మాణుపాటు, వి. (మాణు + పాటు) మాణు

పడుట, వ్యత్యాసము. (క. ౫.)

మాణువు = మార్పు, వి. (√ మాణు) ౧

వ ర్తనము, మాణువు.

చ. విలాసమున, మనమునకు నుభావు
దము మాణువు లందినమే లందు క్షమలకు
గాఢభాగముల జన్మ ఫలమునఁ బొందు రంగ
నర్

కు. పం. ౩. ౯౫౯.

౩. వినిమయము, ఒకవస్తువు నిచ్చి మరొకటి
పుచ్చుకొనుట. (క. ౪)

మాణుపెట్టు = మార్పు, ఆ. ౩. (మాణు +

పెట్టు) ప్రతిపదించు, ఎరించు. (క. ౫.)

మాణువేరగాడు, వి. (మాణువేరము + గాడు)

మాణువేరము వేరువాడు.

(వ్యక్తి) కే నీయాపుడు మాణువేరగానియొద్ద
నాణునరూపాయలు లాభ మిచ్చి కొంటి.

మాణువేరము, వి. (మాణు + వేరము) ఒకవస్తు

వును గాని దానిని దివి లాభమునకు విక్ర
యించుట.

గీ. గుక్కెఱుంగు ది చేల గురులతో గుటుగుట, నీ
వినియక చువగనే వినుటకాదు, పడిసింపు
లిక నీయ కొన్నయంగడిలాన, మాణువేరము
లేర మఱవాని. చంద్రా. ౩. ౧౩౫.

మాణువుగడు, వి. (మాణు + వగడు) తన

పతి, అంతుచుగడు.

గీ. వదలుకొమ్మచే యలరులవాడ గరియ, వార
మడిచి ది యుయ్యల లాడుచుండ, మనవయ్య
బ్రాహ్మణుల మాణువుగని, గంతునామాణు
లమీక్షి: గర్వ శేష. విక్ర. ౮. ౩౯.

గీ. ఆపన్న దాకాపువలెగుణ్యులండు పద్మ,
లునురు మనమునకొన్నయమ్మ మరులొన,
రాడు పతి యంచు నిర్గురరతులఁ చేల,
మందిరమునకుఁ తెచ్చిరి మాణువుగల.

కుక. ౨. ౩౪౩

మాణువునుపు. వి. (మాణు + మనుపు) ఆడవి

లెండవసారి చేసికొనువివాహము (క. ౪)

మాణువునుపుపోవు = భర్తను విడిచి పరుగు
వరించిపోవు.

చ. ఆమరగడండు వేవతయోగము సాంగ
మూగా వొనర్చి నం, క్రమమున నెల్లవారు
బాహుమానము నేయంగ వేర్వోనీ నివా,
క్రమమున కేగుచెంచి వ్యధిచారిత్రసంబునఁ
బండుచెంట మా, అయినపు తార వోవు
టయు లోని నిరంతరముభావార్థులై.

వి. పు. ౩. ౩౪.

మాణువునుపుది. వి. (మాణువునుపు + తిది)

లెండవసారి వివాహము చేసికొనినట్టి.

గీ. మనసు దిద్దిపుత్రగా మాణువునుపుది యన.

అం. భా. ౩. ౧౧౦.

మాణువులయొక్క. ఆ. ౩. (మాణు + వలయు)

ఎదిరించు, దీక్ష, ప్రతిపదించు.

సి. నుదురుపు గొని మాణుమలయకాడుచోతు,
నొడిది కొమ్మల బట్టి నడగఁగఁ ద్రోచి .

హరి. భూ. ర. ౧౧౧౬.

సి. నిండుపున్న మాణుమగంధరించినచంద్రమండల
శ్రీలతో మాణుమలయ, భద్రనివోగ్ధాక
షక్రంబు గ్రాణుచు భాగ. ౬. ౨౬౦.

సి. ధురజాతకలోచన జ్ఞానయోగము, ముని
రథచక్రములతోడ మాణుమలయ

వి. పు. ౨. ౨౯౬.

(ఇది సామ్యకృతాచకము)

౨. ఎదురాడు, ప్రతిహాలముగా మాటాడు,
సాహకముగా మాటాడు.

౩. పరులఁ గన్న చంకపాపని ముద్దాడు, గోడ
నిక్కి చూచుఁ గొప్ప దీర్ఘ, మాణుమలయ
నక్రమామలతో లేచి, కిటుకు పెట్టి బంధన
భూటి

తై. భా. ౩. ౨౯.

౪. తెలయదుగవిటులతో విట్టికలి మాణు
మలయ

ల. వి. ర. ౫౬.

మాణుమనలు. అ. త్రి. (మాణు + మనలు)

౧. కప్పుచిరుగు, అపహర్షయన వర్తించు.

సి. మాణు యమమట్టుకమున మాణుమనలు,
వలడు మరార్థ లెన నెవ్వారి నెన

దళా. ౩. ౫౩.

౨. ఎదిరించు.

సి. సరిగ నెదిరింపె నమమాట చును మాణు,
మనలె నడగఁగ . అం. భా. ౩. ౧౧౨.

౩. ప్రతిహాలించు.

సి. వారి కే లాభమము వచ్చె యిది యెంత,
మాణుమనలెన నట్టి నేనుమలు చాలు

మను. ౨. ౧౩౬.

మాణుమూట, వి. (మాణు + మూట) ప్రతివద
నము, ఇవాదు.

సి. అదరించి యే మించరాచిన నెంత లే, వసు
గాని మాణుమాటాడె యెను . .

విప్రు. ర. ౬౩.

సి. మార్చ పెనలగుచు మాణుమాటాడె యెది.
దళా. ౧. ౫౪.

సి. మాణు మాటవంగను మణుమాటవంగను, బడు
లుమాటవఁగఁ బ్రతిహాకృతి యెప్పు

అం. భా. ౧. ౧౧౪.

మాణుమూట, వి. (మాణు + మూట) ౧.

విదిక్కుల నెండుదిక్కులనడిచి భాగము.

(వి. వి. ఎదురుమూల ౪. ౪)

౨. ఎక్కువవాడుక లేరెలావు, అప్రతివఁక యెన
ప్రతేకము

(వ్యవ) ౧. అతనియిల్లు నందులో ఒకమాణు
మూల నవచ్చి. ౨. అతని మాణుమూల
పదములు ప్రయోగించును.

మాణు మొగమిడు. అ. త్రి. (మాణుమొగము +
ఇడు) పరావృత్తులగున; పెడమొగము పెట్టు.

౪. అనుగుణగణనీకధలగు, భవకామల కీడు
దలచి దారాదరణ, వ్యవహారితీ మాణు
మొగమిడి, యెవ్వగా చని కొన్నిమాటలాచిన
నకరిక. పాండు. ౫. ౨౦౩.

మాణు మొగముపెట్టు. అ. త్రి. (మాణు
మొగము + పెట్టు) పరావృత్తులగున; పెడ
మొగముపెట్టు అనాదరముయేను.

(వ్యవ) అతడు నాయెడ మాణుమొగముపెట్టి
నాడు

మాణు మొగమువడు. అ. త్రి. (మాణు
మొగము + వడు) పరావృత్తులగున; పెడమొగము
పెట్టు.

గీ. టీలుకోయి రెక్కలులు మాణుమొగము,
వడిన దా జొచ్చియుండియుఁ దదని కొరి,
మాణుకొనఁజేసి కలిమిన

భార. భీష్మ. 3. 208.

అ. ఒక్కతలకు మొగములు రెం డైన,
పడిన దలలు మాణుమొగమువడగ, గీటి
మీను మీను మాణు గాఢాలింగ, నలును చేసి
రంగనయుఁ ద్రియించు. కు సం. ౯. 3౪౦.

మాణుమొగముసేయు. అ. ౩. (మాణు
మొగము + సేయు) మొకమొగమున, పరా
వృత్తులును

అ. రాకనుభావం నుదలమురాకిన మాణు
మొగంబుసేయుకో. పై. ౨. ౧౩8.

మాణుమ్రోత. వి (మాణు + మ్రోత)
ప్రతిష్ఠించేడు. (క. ర. క్రొ.)

మాణుమ్రోయు. అ. ౩. (మాణు + మ్రోయు)
ప్రతిష్ఠించేడు.

నీ నుముఁ జొచ్చివా రెలుంగును నుమ్మ నెత్తు
లని, మెలయించుగిరి మాణుమ్రోసి గిరలు
కవి. ౨. ౮౩

మాణురూపు. వి (మాణు + రూపు) రూపాం
తరము, కేటోక రూపము.

(చూ. మాణురూపునకు)

మాణురూపునకు. అ. ౩. (మాణురూపు +
నకు) రూపాంతరము జొంద, కేటోక రూపము
దాల్చు.)

చ. అది యట బండ నీరకు నుంకలలాట్టెను
ఒక్కరిక్కియును న్నది యిది మాణురూపు
వడి యెదిర యిద్దరపక్క యేట్రయం, గది
నూ . కవి. 3. ౪౦౦.

మాణువీడు. వి. క. (మాణు + వీడు) శక్తు
నైపుణము.

నీ .. మాణువీడు మిగిలి వచ్చు నుగలనెల్ల
కేసు నుగిడింతు ... కు. సం. ౧౧. ౬౧౦.

మాణుసేత. వి. (మాణుసేయు) ప్రతిఠియ.

క. మనరాజా విరూపక్షుఁ గొని, మనమేఖల
మోసపుచ్చె మన మిత్ర దాహా, పని మాణు
సేత యిది మొక, పనియే నెచ్చెట్లు కలదె
పార్శ్వకలకంక. కేయూర. క. ౧౬౫.

మాణుసేయు. అ. ౩. (మాణు + సేయు)
ప్రతిఠియ, ఒకరు చేసినవని బదులుగా దానిని
తగినపని చేయు.

గీ. మన్మథావేశ విలసనమహిమ నెలపు, తడవె గని
సాదులేగిన దలపాలన, నిలువ దనుమాట
నిజమయ్యె కేదటంచు, మనద నెత్తురు
కేరకన మాణుసే కళా. 3. 38.

మాటొడ్డనము. వి (మాణు + ఒడ్డనము) ప్రతి
వృత్తనము, శక్తులు పన్నిన మొగగమునకు
ప్రతిగా పన్నినమొగగము.

క. అనురూపము లగుమాటొడ్డనముతో ప్రస్ఫురిత
ముఖ వృద్ధంబులుగాఁ దీర్చిన గాక తెలు
గగుకో, యని మెలవ లేరవేదె గౌరవాన్వయ
ముఖ్య . భార. భీష్మ. ౨. ౨౬.

మాటొడ్డాడు. అ. ౩. (మాటొడ్డు + అడు
పొట్టెను) ప్రతిఘటించు, ఎదిరించు.

క. కపపు దినుఁ గూడు దె వృద్ధి, కిసరద బరు
విడివ మాయొఁ గర్మనమునకున్, వినువకు
మాటొడ్డాడద, పసరమునకు సరియె నుమ
పకు నెచ్చెటిక. కం. కుం. ౧. ౧౩౯.

మాటొడ్డు. అ. ౩. (మాణు + ఒడ్డు) ప్రతి
ఘటించు, ఎదురుచెప్పు.

క. విద్వంశ మగలుగు బ్రాహ్మణ, నర్మము చని వల
దనంగ నటువలఁ దని మా, తొద్దొడు జగ
దీశ్వరనకు, జడ్డన నమ్మింబు గొనుచుఁ జని
రానుదకుత్. భాగ. ౧౦. పూ. ౧౫౯.

గీ. తొద్దందరికి మాతొద్ది నిలిచె
మార, 3 రళ.

క. విద్వంశపరివరమున, కడ్డంబై పెంచుకొనుచు
నధిపునకును మా, తొద్దక నద్వంశ గావున,
సొద్దారము నేయి తెలువి మండె నప్పపాలా
కుచేల ౧. 39.

వి. ప్రతిఘటనము, అడ్డుపాటు.

మ. పరిహాసమునఁ జేరి భృత్యులయొడం బ్రహ్మ
దముం బొందుభూ, నరు నాజ్ఞం జను దీగి
పెచ్చురు పది న్నందింతు ర్గాదఁజొ, కురు
కాకూహలమేద, భావనామలుల మల్గుల్యముం
బొంది యే, కురు వా రెల్లపదంబు మేడు
దురు పింతుర్ భూమి మాతొద్దలకు.

భార. కాం. ౨ ౧౦౦.

మూల. వి. (సం. మాల. క. క. మాల) ౧.
చందాబడు; చందాలి.

క. మాలలఁ గులబాలఁ జేయుమ, బోలెగ కివ
భక్త లెన భువి నెఱుంగరా .
కెన. సా. రళ౧.

చ. క్రతువు లానర్యతో యిపు భావించి మెట్లు
విమాన మెక్క నమ్మకముగ నర్హతయ్యె
కనుమాలపుమాలకు నుద్వేగిలకున్ .
బ్రహ్మో. ౨. ౧౦.

గీ. పరగుఁ జందాబాండు కురియక వడంగమ,
మాలఁ భవంగమ మాల యెవఁగ
అం. భా. ౨. ౨౦౯. మేను. ౨. ౨౫.

౨. (సహసత్వార్థపరమగా ప్రయుక్తమై,
నిందాచోక్తికము.)

ఉ. మారణిన్ జయం బొసంగ మాలవిధా
త్వండు వానిగల్గునో, లేరి నమ్మకం బగునె
యిట్టిది దీనమ బెరుపు గల్గునీ
భార. సా. ౧. ౨౧౦.

ద్వి. వదనాంబుజము వంచి వసుధఁ బెక్కిండ్లు,
బ్రదికెడియామాలపుకు నేటిపుకున్ .

ద్వి మాలిక్య. ఉ. ౨౨౪ పం.

గీ. మాద యిచ్చెద నన్నెచోఁ గూడు పెట్టి
రింకవచనస్థలం బైన నీయ రిట్టి, మాలకొంపకు
వచ్చితి మాటు లేక

కుం 3 ౧౦౨. దశమ ౮ ౧౦

సా. మాలలకు మంచములు బాఁపలకు పీటలు =
అనర్హుల కాజరము, అర్హుల కనాచారము
చేయుట

క. లలిఁ గొ పెక్కిందిలి మధు, పుల కుకల
నడుగుపలలిలి వున్నానా, మా, లలికును
మంచంబులు బా, పలకును పీట లనుమాటు
లలి నిజ మయ్యెన్. చంద్రా ౫. ౯౧.

జ : మాలఁడు, మాలకాళి, మాలకనము, మాల
ర్యము, మాలాశీకము.

మూల. సం వి అ. శ్రీ. ౧. దండ, మాలిక్.
౨. పంక్తి, శ్రీశీ; వరుస, పరంపర. 3. కంకా
భరణము, (రత్నమాల.)

మూలఁడు. వి. (మాల + వాడు) చందాబడు.

క. అని యమ్మలఁడు బొలుకా, మన నే నొక
నిశ్చలొడుక మునులు మఱింపన్ .

భార. అమ. ర. రళ.

ఉ. మాలఁడు సోమయాజియన్ మాలకు రాజులై
యాజులందు చం, చాలముఖంబునం గుదవ
నల్యాయ బాంబులు వక్రబుట్టె

భా. రా. బాల. ౨౦౧.

ఉ. మూలకు జొని యమ్మదికి మామగఁ బడ్డవ
మిచ్చి పట్టి ధూ, పాణిని నంటు, గట్టి ..

మార్క. ౧. ౨౩౦. వాకిత్త. ౪. ౧౦౪.
అం. భా. ౨. ౨౮౪.

మూలకము. సం. వి. అ. పుం. ౧. నింబవృక్షము,
జేపవృక్షము. ౨. కొబ్బరికాయతో చేసినపాత్ర.
న. మూల, పూలదండ.

మూలకరి, వి (సం. మూలాకారః) ౧ దండలు
గ్రుచ్చువాడు, పుచ్చుదండ లమ్మవాడు.

గీ. మూలకరి పుచ్చుములు గోయమార్చిఁ జేటి,
పుచ్చుఁ జేనియ గొనియిడిపొమ్మి నెవరు,
నిందకుండగఁ గొనునది కార్యఫలము
భార తీవ్ర్య. ౨. ౫౭.

గీ. ముత్యము నొక్కఁజేసి బ్రాహ్మణునిటుండు
మరిపొన్న లమరఁ గట్టి, మూడెత్తులుగఁ
'చేసి మను మూలకరితోలి, నేరెంచి వానెలి
తీచ్చినంత . ద్వా ౧౧. ౪౭.

౨. వనపాలకుడు, తోటమాలి.

ఉ. పోవఁగఁ జూచి మూలకరి ధూపకసూభవుఁ
జేరి పుత్ర నీ, కావలి నెప్పుడవ్ తెలిసి గావు
ప్రమాదములు . భోజరా. ౫. ౧౯౨.

మూలకాక్షి, వి. (మూల + కాక్షి) శ్రోణికాకము,
బొంతకాక్షి.

అ. గగనమండలమునఁ గాలాయనపుండరీక, మూల
కాక్షిపదగ మాలియాద. నైమ. ౭. ౯౨.

మ. క్రశోల మూలకాక్షలమూలక ల,
య్యందఁ జేరి యదర్ప . మమక ౪. ౬౧.

గీ. మూలకాక్షి వాఁగను శ్రోణికాకములు
విలసిల్లు . అం. భా. ౨. ౯౩.

మూలకనము, వి (మూల + కనము) చుడా
లకము.

గీ. మణి త్రిశంకురా పద్మమూలకనము ..

మే. పంచ. ౩. ౩౮౩.

మూలతి. సం. వి. ఇ. త. త్రి. ౧. బాణ,
బాణపుష్ప. ౨. ముఖము, ముంగ. ౩. కస్తూర,
కన్న. ౪. రాత్రి. ౫. తెన్నెల, చంద్రిక.

మూలజీమాధవము, సం. వి. అ. న. భవభూతి
రచించిన యొకనాటకము.

మూలజీరజము, సం. వి. న. న. తెలిగారము.

మూలము. సం. వి. అ. పుం. ౧. వంగదేశ
మునకుఁ బెచ్చిమరికిన నున్న ఒకదేశభాగము.
౨. పార్వతులబారి, అరణ్యపులబారి.
అ. న. ౧. పూలము. ౨. ఎత్తైననీల, తీవ్రక
స్థలము ౩. అడవి. ౪. వంచన, మోసము.

మూలయము, సం. వి. అ. త. అ. పలయ
పర్వతసంబంధమైనది.

వి. అ. పుం. చంద్రవృక్షము, మందిగంధపు
వృక్షము.

మూలర్కము=మూలజీకము. వి. (√మూల)
చుడాలకము, మూలకనము.

కా. అ లంచున్ మేడఁ గట్టి దానికి నువ్వ
క్రీడఁ గల్పించి క, ద్వాలప్రాకము నిచ్చి
పుచ్చుకొనుసంబంధము గానించి యా, మూల
ర్కంబున బాంధవం బుండెడిమేమం గొందల
క్రిష్ణ. కాళ. ౪. ౩౬.

మూలజీకము = మూలర్కము. వి. (మూల +
జీకము) చుడాలకము.

ఉ. మూలజీకంబు మోదక సమ స్థులుతో కనుఁ
గూర్చి వచ్చున, స్వేద పద్మనూన లాద
మొగద రాజు యాజులకు చుడాలపు
సోమయాళి కని నవ్వున.
చు. రా. ౩. ౩౭.

౪. మండపి చూచి యోగి, చందానంద మన
మటుకు కలియించెను మృద్ధుడత మూలీ
కంబును, పండిగ నమః తెంచె నిట్లు కష్టము
మృతక. ఈ మూర్తి, ౪. ౧౬౦.

మూలవర్ణము. సం. వి. అ. పుం. మూలదేశ
నివాసి.

మూలవము. సం. వి. అ. పుం. ౧. ఒకాశాక
దేశము. ౨. (సంగి) రాగనిశేషము.

మూలని. సం. వి. ఈ శ్రీ. ౧. లతానిశేషము.
౨. (సంగి) ఒకాశాక శ్రీ రాగము.

మూలాకంటము. సం. వి. అ. పుం. అపా
మాదము, ఉత్తరము. (రా. ని.)

మూలాకారుడు. సం. వి. అ. (ఈ ఈ అ) పూల
దండలు గూర్చువాడు; పూలవర్ణుడు.

మూలాక్షిణము. సం. వి. అ. స. మహాసన గల
గడ్డి, చిప్పకసపు.

మూలి. సం. వి. అ. (క. పి. క.) ౧ తోట
కాచువాడు. ౨. పూలదండలు మూర్తి
వాడు; పూలవర్ణుడు. ౩. పూలదండలు
చుట్టుకొనినవాడు.

మూలిక. సం. వి. అ. శ్రీ. ౧. పూలదండ.
౨. పంక్తి పరస, పరంపర. ౩. హారము. పది
౪. పల్లయవి, అతని. ౫. పుత్రిక, మూలంబు.
౬. పక్షినిశేషము. ౭. మద్యము. ౮. విరజాణి,
సప్తల. ౯. గ్రీవాంశుకము. ౧౦. ఒకా
శాకని. ౧౧. మురళి.

మూలికము. సం. వి. అ. పుం. ౧. పక్షినిశేషము.

మూలికుడు. సం. వి. అ. (అ. అ. అ.) ౧. పూల
తోటను చేయవాడు. ౨. రంగులు చేయు

వాడు, ముచ్చి, చిత్తకారుడు. ౩. పూల
దండలు చేయవాడు.

మూలిని. సం. వి. ఈ శ్రీ. ౧. పూలవర్ణ
రాలు; పూలవర్ణునిభార్య; మూలాకారుని
భార్య. ౨. చంపారపురము. ౩. దుర్గాదేవి
మహోత్సవములయందు దుర్గాప్రతినిధిగా నుండెడి
యేదేంద్ర కన్యక. ౪. దుర్గ. ౫. మందాకిని,
స్వర్ణంగ ౬. (పుడ) వృత్తధేవము. ౭. వివిధ
జానితల్లి. ౮. విరాటునిసభలో మన్నపముడు
క్రొడది పెట్టుకొనినవేరు.

మూలిన్యము. సం. వి. అ. న. ౧. మునిత,
ముణి. ౨. మేల ౩. పాపము. ౪. నలుపు.
౫. బాధ, నొప్పి.

మూలిని. వి. ౧. చువ్వు, ఎక్కువచేయుము.

ఈ మూలిని లేదని గాన నమమామము నామదీ
వోరెన నవ్వడే, బాలిక నేన నీయె బయవ
స్వల పండిని గాన దాని కే, మూలపు గల్లు
మేనమూల దింతియ యాకడు మైని దైన దే,
లోలత నింక నాగవలిలోపల నిపుర మేల
ఓల్కలగ్గ. విజ. వి. ౩. ౧౭౦.

౭. నెనైనదాని కిటువలె, గనైనదను మీద
బాచె గడుమూలినిచే, పరంగ స్మృతులు
నెయ్యెదల, బయవలె యెరిపియదవచ్చ
యనగగ్గ విజల ౪. ౧౯౬.

గీ. తనకు నమమూల యగు నొక్కదానితోడ,
మూలిని యొప్పుకొని యిందియించి నెట్టి,
దానితో నొక్కవాడు మురిసిముందు,
నింటివారలకేనితోతెల్ల నుడివి.

కుం. ౩. ౨౯౭. విజల ౧. ౯౬.

౨. బాక్సెల్లము, (పుత్తా)మలయం దుండు
ప్రేమ.

గీ. బ్రాహ్మి తెప్పిలి నరపాలనాళి దా ననకర్త
ధనుని గావున బాలిగలపు, దానినిత

నాక కొనకఁ జాలి, సోలి మునుమూర్తి
నాగయారి జూచి. ఈ. రా. ౪. ౨౩.
౪. తాలివి మూలగఁగెప్పటి, మూర్తితో దేవ
గురుడు మంత్రముచెప్పెన్. దళ. ౫. ౩౫.
జ. మూర్తికాదు.

మూర్తిదు. వి. (త. మూర్తి) పీదనకల్ల కాత్తము,
పీదనకల్ల కాత్తము నెరింగినవాడు.

సీ. కిలలు నడిమిచుమూర్తిని సంతరిం, ముదూనసం
బది బిచ్చ గాఁగఁ

గీ. జేసిన మురారి చరణరాశీవధ్వి, గౌరవం బను
పేతాక్ష గలిగెనని వరాహ. ౫. ౩౬.

జ. మూర్తికాదు.

మూర్తిదు. వి. (మూర్తి + కాదు)

వాత్సల్యపాత్రుడు, ప్రేమపాత్రుడు

౪. ఫలమనుమరిసాదులు గం, ఫలకొలదులదెచ్చు
కతన మూర్తికాదు, నిలుకడగ మూత
పోవని, మెలగుచు వాఁ డుండి యుండి
మెల్లనఁ బడవన్. కవల. ౨. ౨౧.

గీ. పీద కిటువల నీ వింతవాడ మేని, మించి
తగిబట్టిబుద్ధి చెప్పించ వచ్చు, గ్రామమున కెల్ల
మూర్తికాడ మగుట, (బ్రతిపొత్తిని పోర
వాఁడగురాన. కుక. ౨. ౪౩౪.

మూర్తిదు. వి. (మూర్తి + కాదు) పీద

నకల్లవాడు, వానినాడు.

సీ. మూర్తికా దుఁది లిలికా దన శోభనాఁ
దన నావికాహృయము చెలగు . .

అం భా. ౧. ౧౫౮.

మూర్తి. అ. శ్రీ. ౧. నశించు.

సీ. ఇనకజేవయ్యల దురగఁచుచున్ను మిడుట
మూలగ నెరిమిన్ను ముట్టి . .

ఈ. మూ. ౩. ౫౩.

సీ. ప్రాశ్ననములు మూర్తి బాహుగ్రము మూర్తి
పాణువారము విధి మూలవాడు . .

వరాహ. ౩. ౪౩.

ఈ. విలక్షణకామ కిలమలకడిమిఁ జోడిమి
మూర్తి పెట్టితిన్, గలిపినభూతపూర్తి . .

మమచ. ౨. ౧౦.

౨. లేకుండు, కూన్యుడు.

ఈ. మనక మంబుజాకర మహారణఁ జొచ్చి
కలంచి యూదఁగా, మనమునఁ గొంతు లేక
కృప మూలనతోయలు ముట్టి చుట్టరా,
డుప్ప. భార. శ్రీ. ౨. ౧౨౪.

గీ. చాలి మూలనకమూర్త్యర్థ ములు, మూను
టదియె యిది యేల యుగడింప

మూ. ఈ ౩. ౧౦౮.

సీ. కటకటా యేలు మోక్షిటి వహస్రములై
ఫలియించుకీవులఁ బ్రతిదినము, సంఖ్య
మూలనవానిఁ బాసి పొట్టులు నిండ నాలు
విద్వలు నీవు నానిగింతు.

వరాహ. ౨. ౧౪౬ ఈ. రా. ౧. ౩౦౯.

౩. తప్పు, తొలగు.

గీ. మగుడ నడవికి నడిచినఁ దగిలి యెరివి, తోడఁ
దయ్యలుఁ బో నంతతోన యెల్ల, పోనల
మాలు నీవతిహత శోభిభూతిఁ, తెదకాల
మే నేలుదుఁ బుచ్చిది యెల్ల.

భార. శ్రీ. ౧. ౧౧౧.

౪. అంతకుఁ దెలరాణునహను, మంతుం దనుకేరఁ
బరలమట్టిని మద్యాక్రాంతుని గెలిచెద నని
నిజ, కాంతుండు యన దొడుగు మూలగద
యిచ్చ దంతున్. కుక. ౩. ౧౬౪.

స. శ్రీ విడుచు, కృణించు.

సీ. ధర్మపథమున ధరణి నేటివఁ బూరింప
న త్తన్నులమెత్తు మూర్తి, విడుచుట యెప్పున.
భార. కాం. ౧. ౪౮.

క. బాణఁడుకోరిం బాలిని, మాలిని విడి యేమి
యవల మఱిగఁగ వింకన్ ...

భా. రా. కిష్కిం. 3౫౬.

ద్వి. మదనాలిని దృతి మాలంగఁదగున్ .
బస. పు. ర. ౬౫౦౧. పరామా. ౯. ౮౧.
సా. తమ్మమాలిన ధర్మయఃతనకు లేకుండఁ జేసి
కొని యిరువల కిచ్చుట.

ద్వి. అచ్చెదఁ గదమన్ యాలి గొం దనెదఁ,
దమ్మమాలినయట్టి ధర్మంబు గలదె
ద్వి. మాలిన్. ఉ. ౧౧౮. పం.

జ మూలకొను, మూలు

మూలు(లి)కొను. ప. క్రి. (మూలు + కొనుపాద్యం
మున) విడుచు, తగ్గించు.

గీ. చెలల కాళ్ళియరుహంబు తెలియనిక, మాటి
మాటి నిలిచినచోట నిలవ, కాలకాతన్వి
మది బాలి మాలికొనుచు, నతనికద లేగరమి
నున్నయవనరమును. పువల. ౫. 3౯.

మూలుగు(ల్లు) అ. క్రి. సోమరితమును పొందు.

క. . తమహిమ మచో మార్చి చుడించెనా,
ప్రావృట్కూల పయోదకాంతికమై భాసిల్లు
నీకును ... తేమ. ర. ఆ. (క. ర.)

వి. ౧. సోమరితము. (క. ర.)

ఉ. పల్కీ జూయలె న్నలభుము మోదికడి
మదకటా డి

గీ. బె న్నల భుజుంబలంఘము తెట్టుకొనిడి,
యాన్వితములు మూలుగు లనగ
తెలయె. అం. భా. 3. ౪౦.

జ : మూలుగుఁదోరు.

మూలుగుఁదోరు. విలా. (మూలుగు + దోరు)
దోమరి, అలగుడు.

ఉ. మాలి వచ్చి యార పరి గోయెఁడు
గురుకు చెంద వచ్చెనే, మూలుగుఁదోరు

విడి కమనమును లే నిక చేరితెట్టెదే,
దోలుండి యూచివంబు మనతో సరిగాఁ బడి
మట్టుఁ బోదు. చెన్న. 3. ౪౧౪.
గీ. . మదల మూలుగుఁదోరు చుండి సోమరి
నలి .. అనంగఁ దోఁడుఁ బ్రాల్పాలినవాని
చేను అం. భా. 3. ౬౫

మూలుచే(ల్లు) ప. క్రి (√మూలు) మూలఁ
జేయు, పోఁనొట్టు, నశింపజేయు.

గీ తగినియది యెద్దియైన ప్రకంబు పూని, మన
జోవిన నాయెత్తు మూలుకుండు
భార. అమ. ర. ౯౬.

ద్వి. దీమల మనియు మార్చి మాలిచెదవు
పండితా. మహిమ. ౨౯.౨ పా.

చ. అతితచ్చకధార నరకమున ప్రక్కలు చేసి
దాసి రై, పరమతి కింతరక్కమలనాఁడిమి
పోఁడిమి మాలి ఉ. మది. ౧ ౧౪౪.
బస. పు. ర. 3౧౩ పం.

మూలుధానము. పం. వి. అ. పుం. 2.కూరి
పాము, ఉచ్చెల్లెల్ల నందెడిపాము.

మూలువు. పం. వి. ఉ. క్రి. ౧ లకావిశే
షము. ఉ. అడవికి, క్రి.

మూలూరము. పం. వి. అ. పుం. ౧. మాలికు
చెట్టు. ఉ. తెలగచెట్టు.

మూలె(లియ). వి. (ప్రా. మాలి. ఆ)
౧. మార్చుట, మారుగు

క. ప్రేలకు తీలగు తెరిగిన, మాలెనఁ గంటంబు
గాను మూలు మిగులన్, నాలుక గుఱచిన
యంకన్, చాలావొ మగకనముఁ జూప
సాత్కరియింపఁక. ఉ. మది. 3 ౫౦.
ప. చెంగటఁ తెలంగు చెంగలుచుమాలెనై
నంబించి పాడులెక్కలతేటియెక్కలవారి

యాలాపంబులకు ... ఈ తాన్ మాంబుల
నొందుచు ... కుమర. 3. ౧౩౧.

సీ. మాడుగు మాడుపు మాలె యం చుంగను
బ్రాహ్మదళమే పుగుచుండు . .

ఆం. భా. ౨. ౧౩.

౨. (క. మాలె) పుష్పమాలిక, పూలదండ.
(క. ర.)

3. వరుస, పంక్తి.

(చూ. మాలెగట్టు)

జ : మాలెగట్టు, మాలెగొలుపు

మాలెగట్టు ఆ క్రి (మాలె + గట్టు) వరుసగా
నిలుచు, పంక్తిగా నేర్చుడు.

చ క్రిటిగల మేలగుదర గది క్రివల బట్టిన
కేటకక్క లా, క్కట గొలుసుర చుట్ట
విడువలగాఁ బలచెట్ట బడమానవేగులై

చ. పలుచును గొంతులకు దొడలు బట్టి విడు
ర్చుచు మాలెగట్టినక, మెలుగుచు గ్రమ్మ
రన్ దొడగి మారలు ద్రిప్పినఁ బోటు
దప్పు క్రేగ్గులును పింగిముల్ గదల
కొక్కటఁ బట్టెనుభంగి దాటుకోఁ, గల
చును బాగనక యరికట్టుచు లెట్టుగ
నేరెదె బండులన్. ద్వా. ౮. ౨౩.

మాలెగొలుపు(ల్లు) ఆ క్రి (మాలె +
గొలుపు) మాలెగట్టు, పంక్తిగా నేర్చుడు.

ఈ కక్కలు గొన్ని చుట్టుకొని క్రోడములన్
ధరఁ గూర్చి కొన్నిటిం, క్రొక్క టలాయ
పొతముల దుండగిలంబడ నీచ్చి కొన్ని
పే, రుక్కన మాలెగొల్చి యొడు రుండి
యెలుంగలఁ గొన్ని మచ్చులం, బొక్కలు
కీరుగాఁ గలచి చిందలువంబుచేసి మార
కుం. ఈదయకొదయము.

మాలెక. వి. (మాల + క. ప్పటి విట్టవికా
రము) చుండాలక్రి, మాలది.

క. క్రోయక విత్తుడు మాలెక, గాయములు
కేల గది కట్టెత్తు దిగున్, బ్రాయ్య
రము కేయక, పోయన బుండాలకాఁ
బొందు నిజముగన్. విక్లా. ౨. ౧౨౪.

క. ఆనుటయే కామాలెకలం, గ నఁ గొ వి
యెత్తానూ ముడిగి పునకొపముతో, మనుజా
ధీశ్వరు డిట్లయ, గనులగ్రేవలయందు
గంపు గడలుకొనంగన్

మరికల్ ౨. ౧౧౨.

సీ. చంగలికాభిధ చమ మాలెక యనంగ
ఆం. భా. ౨. ౧౦౮

మాలేయము. పం. వి. ఆ. క్రి. పెద్దయేల
కుల క్రి

మాల్యపుష్పము. పం. వి. ఆ. పుం. వేసము క్రి

మాల్యము. పం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. ఆ. మాలకు
దగియి, మాలాసంబంధమెనది

వి. ఆ. న. ౧. పూలదండ. ౨. పుష్ప 3 శిర
మపై ధరించుమాల.

మాల్యవంతము. పం. వి. తో. పుం. ఒకానొక
పద్ధతము, సప్తవలగిరులలో కొకటి.

మాల్యవంతుడు. పం. వి. తో. పతి తో)
పుష్పమాల ధరించువాడు.

వి. తో. పుం. ముకేవిపుత్రుఁ దగు ఒకానొక
రాక్షసుడు.

మూల్లము. పం. వి. ఆ. పుం. ఒకానొక సంగర
కాది.

మూల్లవి. పం. వి. త. క్రి. మల్లయోధము,
మల్లయోధము.

మూలవశ్రీ. పం. వి. ఈ. శ్రీ. లకానాక
రాగము.

గీ. మాళివక్త్రయు . మిత్రంబు అన్ని మదిలి,
సరిదిఁ గన్నట్లు వినికోసేయంగఁ జాలితి

ప్రబంధ కళా.

మాళవి. ౩ ఒకానొక రాగము.

నీ కైరవ శ్రీరాగ బంగాళిపిండోళి మాలిపు
 అను రాగమంజరియును ప్రబంధ కాగ.

నీ భైరవి మాళివి బంగాళి హిందోళి రాగమం
జరియే శ్రీరాగ గాళి, భూపాల తన్మిది
పురుషరాగంబులు మాంస ౫ ౧౭౩.

ప్రపంచం మూల విజ్ఞానం నాకు దేవ
త్రయ మేళనం మత్స్యపు ౫: ౫౩.

మూలిగ. వి. (సం. మూలికా ౪ మూలిగ త
మూలిగ.) ౧ మాడుగు, పేద.

ద్వి. ఈడు కోడును లేని యింద్రనీలముల,
కోడు బట్టలచేత నొప్పుకూళిగల

అ. మ. క. 3. గర్భ. పా. ౧౩. పం.

సీ. మల్లు పూపుట్టువుమాళిగలో మందుగుబ్బెత
గెదర తేర్చి యుల్లుతేని . .

ప్రశంస. ౧౫౩.

ద్వీ. చణాపాక్షావృణ సా రెకు మలయ, మలయ
మారుతముల మలయుమాళిగల

ద్వి. పరమ. ౧. ౩౪. పా.

உ. அல்ல; மிகுபீரம்

ద్వీ. సరనిమై కైవ్దవ సామాన్యమునకుఁ గర
మొంపు మెమమాళిగలు ఘటింపించి

ద్వీ. పరమ. ౬. రోమ. ౧౦

ఉ. సుధామణి, సుధలు

(ప్రశ్న. ౧. (శ. ర.))

మావత్తుడు. వి. (క మావంక, క. మావు
రక, మహ. మాహుక.) మావటివాడు.

మావ(ట్రి)టీ

సీ. గుడిసీమతి యతివృద్ధు డైన మానవండు
దేవుండు నెట్లట్ల యెక్కి యాడఁ, తాచుడు
దేవుడు గుడి సేవపుఁ బ్రాణ . .

ප්‍රා. ආ. උ. 185.

ఉ. ఎంతయు భూరి మైన వివీరభయ మెల్లన
మస్తరించి హృదయముండు గంతవీరి గుడె
పెంచి ముఖంబున వెక్కిరివట్టు

ਭ. ਖ. ੭੩੮.

సీ. గౌరవించుచుండ విల్పికిమలలోనున లెల్ల మా
వంతు బలగంబు మాడ్పించ దవర

కడప జ. గం.

సీ. మావట్టిఁ దనఁగను మావంతుఁ దనఁగను
నాథోరణుని సుంజి యలరుచుండను

ಆಂ. ಕೃ. ೩. ೨೦೩.

మావటము. వి (తములపాకుల) కట్టి, మోద

నీ బంగారు నక్షత్రలవన మించు కమలపాకుల
మావటాలు కోండలుగ వెలి

W. S. H.O.

మావ(టి)టీ = మావటీడు, వి. (క. త.
మావటిగ) అధిరణుడు, మా వణుడు.

ఎగసి ప్రాతడు జలజంతు లక్క- నెక్క-
 గూల వివరిం బడుచూచుటలు గాఁగ, నూర్చి
 రేఖ-కరణు విట్టూచిన్-మను, గంధగబిల
 గ్రామసాగరము గాంచి

రామా. ౩. ౩౮.

ఉ. మావల్లు లోలి దీకొలుప మర్తజంబులు
పోవుత్రోవలన్, బ్రోవులు గట్టుమన్
గవులు భా. రాయ. ౩౪౦.

(క. ర. పా. మావగులొలిదీక్షలు, ముద్రిపా.)

ఈ కమిషన్ పంథాకారప్రయత్నం బలమిస్తున్నట్లు
భద్రదండంకిన్, మొదటిసారి జరిగిన కమిషన్
దశమమాసటికి గ్రంథమొకటి, యిది మరొకటి

వైదివ్ జాగి యప్పుట తెతుకు గ్రాళ్ళతో
యన, గనుగన జోరిగింప జూడకట్టి
సముజ్జ్వల సాంధ్యరాగముతో.

పాఠి. ఆ. 3౧.

(క. ర. పా. మావటకు గ్రంథమెట్టులో
ముద్రిపా)

మావటీడు = మావటీ. వి (మావటి +
టీడు. స్వార్థమున) మావటివాడు, ఆధోర-
ణుడు.

గీ. మావటీ చల్లనల్లన మదగబంబు, నిచ్చతోఁ
గూడ జోజుకు దెచ్చు ట్లు

మాపు. 3 3౧౦

క పన్నగ నందలియేనుగు, గున్నలపై మావ
టిండు జోరిక లడరన్

పీఠా. ౧. 33

గీ పీఠంబు తేదితో జోగి మావటినిచే గజరాజ
ములు నరికట్టు వడుగు

పీఠా. ౧. ౧౧౪

గీ. మావటీ చనగను మావంతు చనగను
నాధోరణునిసంజ్ఞ యలరుచుండు

ఆం. భా. ఆ. ౨౦3

మావలి. వి. కుగంధిమాలు. శ్రీ. (క. ర.)

మావి. వి (క. మాపు. క. మా2) మావిడి,
చూరవృక్షము.

కా. తావుతో గ్రేవల జల్లుచెంగలువ శీతారంబు
తీరంబున, మాపుతో క్రోవులు నల్లిదిల్లి
గొను కాంతారంబునందు

మనసు. ఆ. ౨౨.

చ. అలరు బురలునన్. మావితో, ప్రిల
దిరులన్ బయిన్ నడువఁజోలు ప్రికారక
తీగ్గనందముతో ఆము. ౧. 8౧.

గీ. మరుమాపులరవం బయరుమాపు లరు చైన
తావిత్తొన్నవట్టు గ్రాన వనర

పాఠి. ౧. ౧౧౧. బాహు. ఆ. ౧3.

గీ. మావిడి మావి యనంగ నాడు మగు.
ఆం. భా. ౨౪౫.

మావిడి. (వి. మావి. క. మా) మనుష్యాదుల
గర్భమండము నావరించి యుండుమూలపు
పొర, జరాయపు.

గీ. జరాయు వలరు మావి, నాగ
ఆం. భా. ఆ. ౧౦౯.

మావిడి = మామిడి. వి ఆక్రము, చూరి
వృక్షము.

ఉ. మావిడి హెంకతేదలిరుమంటకు గోర్కలు
గోపి తింటునన్, భాగినీమర కరం బలని
బల్మిలన్ మరదెల్లు చుండితిన్

చాటు. ఆ. 33.

క. మావిడిచె ట్టాక్కటి పెన్,లా వడరగఁ
దెలిగి యాచెఁటి యరదమ్మన్, మాపులు
విల్లును చుముచై, పోవఁగ వైచిననరండు
బాలివోవినిగన్.

ఆచ్చ. రా. య. ౧౯3

ఉ. మావిడిహెంకగ్రీంద విగమత్రికయాగ్ధ సమ్మద్ది
పార్వతి, చేవికచంబులం బదను దీర్చుని
క మునిమద్ర గా జగజ్జీవనకారణం బయిన
క్రింది కంచిత్రీకల్పయండు మా,చేయబెట్టి
సందమని దివ్య గృత్యానిఁ జేయూపుతన్.

మార. ౧. ఆ

మాపు¹. వి. (క. మా.) ౧. పురుషాశ్వము, మగ
గుఱ్ఱము; ఆశ్వము, గుఱ్ఱము.

గీ. గోడికాతిలోఁ గొదను పెంటలు పేర్చి
మాపుల మా తిండు మాద్దవంబు
భార. విరా. ౧. ౯౫.

క . అర్జునుడు భామర మనస్సమృద్ధి వల్ల
సరముగ యజ్ఞాభాసమృతము వచ్చి పందిరి
లిలన్ భార. ఆశ్వ ర. ౧౫౫
దండకము మాన కై కావకై తే జగం బుద్ధ
తేమీచ్చులు బంపి వరాహ ౯. ౧౧౦.

చ . భూమరు లన్నదిలోన వార్షి క్రూర,
నలకువ లెక్కి చచ్చుటలు గొట్టి యదల్పగ
సాదించియమాపులఁ బంపంగి కైచి నెలపు
లైస నానమఁ బోయి

అను ౩. ౨౨

దీ పరగ వశ్యులు భావా వాపురము వాయువము
జ్జీ క త్తడి మాపు గుట్టి మన
అం భా ౨ ౧౯౬

౩ ఆశ్వసంగమము, క్రీస్తుపరమముల కల
యక. (౪. ర)

౪ మాపు మోమువాడు.

మాపు². వి. మత్స్యగ్రహణసాధనవిశేషము, క్రింది
భాగము పుష్పా మిండిభాగము బాటపు
విడివిగా అడుగు మిండివిధరలు పేర్కొంటు లోన
చొప్పించి దీక్షారపరే రుద్రులతో నేర్పింపఁబడిన
నేపథ్యపట్టుసాధనము (౪. ర.)

మాపుతేరుడు. వి. (క. మాపుక, క. మాపు త్తె.
బుహ, మాహర) మావట్టిడు, గజసాది.

లయగ్రాహి. రావుతులకుండములు మాపుతల
స్థగ దురగావలికములు గజావయవరాశి,
భావ భయకస్థులు

భార క్రీ. ౨ ౫. (మావకులు క ర. పా.)

ఉ. నుది గుణాలు నేమగులు మాపుతులన్
దొరి లెప్పఁ లెప్ప. కై, క్రందగఁ
గూర్చితో నెదరుగఁ జని పొడలు దీర్చు
కారుచుక, గొందలు మందరన్ బయిడి
కోలల పొగలు లెచ్చరించగా, విందవి

యాముదే బాదలు నేమగు లెక్కి. మదిం
కెలంగేమన్. యయా. ర. ౧౫౪.

ద్వి. మాతెడుమాపురక ప్రం గ రా పు కులు,
మోతెడుగొడుగులు క్రంగుపడగలు

రం. రా. మం. ౨౫౫. పా. ౩. పం

మాపుమోమువాడు. వి (√మాపు²)
కింపురుపుడు, మరంగవదమడు. (౪. ర.)

మాపురము. వి మత్స్యవిశేషము

దీ జాతి, కొలుకు మాపురమును గుంట్
ముక్క

దీ పరగ రా య్యదియగుమూలఁ బట్టు
నరడు మంస. ర ౧౮౩

(క్రొ క్రొత్తప్రతిపా. మాపురము. ప్రాచ
ప్రతిపా.)

మావెలగ, వి. తిలిమికి, వరుణము. క్రి. (౪ ర)

మామము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. చిత్తుడు క్రి.

౨. ఒకాకాక బంగారుకూచిక (మను.లో నిరు
వదనమయి, ఎదిమిది గురకెండగింజలయొక్క.) ౩.
కాయభాస్యవిశేషము, మినుములు. ర. చిత్తుడు
గింజలవలె బొట్టులు గలచర్మలోగము.

మామవర్ధకుడు. సం. వి. ఆ. పుం. స్వస్థ
కారుడు. బంగారుపనివాడు.

మామోదము. సం. వి. ఆ. పుం. మార్మము,
కాలేలు.

మహాశము. సం. వి. ఆ. పుం. గుట్టుము.

మామికము. సం. విణ. (ఆ. తా. ఆ.) మామము
విలవ గలది

మామీనము. సం. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) మామ
ములు పండుచేప.

మూఘోడు

శీర్షిక

మూసరము

మూఘోడు. సం. వి. ఆ. పుం. మూఘోడు, అవి
౪౩.

మూఘోసము. సం విణ. (అ. ఆ. అ.) మాఘ
ప్రమాణము కష్టమైవది.

మూసజామోడు. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) నెల
వయసు గలవాడు, నెలత్రింక బుట్టినవాడు.

మూసజ్జము. సం. వి ఆ. పుం. మామయగండం
పిట్ట.

మాసటి = మాసటీడు. (వి. ౧ క. ర.)
జ : మాసటీడు.

మాసటీడు = మాసటి, మాస్టీడు వి.
(మాసటి + తాడుస్వాగ్ధమున) కూరుడు

నీ. మాసటిని మైములరా దెప్పడు నల
యంగ నూతడు యాచువన

నీతి ౩౮.

గీ. కలయఁ బున్నరు చిలికి శ్రీగంధ మలది,
విరుణ పైఁ దార్ప వత్తు డొప్పిఁ దరుణి
మేటి, మగది నరు గెల్వ వలరాచమాస
టీడు, తూజచేసేవయగజరాజ మనంగ.

విజ. వి. ౩. ౪౦.

ఆ. మల్లండు.

ద్వి. కేసరిశత లంఘించి పట్టుచును, మాసటీఁ
దనుబోత పండితాట్టుచును

పండితా. పున్వి. ౩౭౨ పా

నీ. మైనాన నొరవెన మాసటీడు
మనుచు ౫. ౪౩

విణ. ౧ ప్రతిమల్లండు, ప్రతిభటుండు

ఆ. ఆ రెండుకాంగనే మెయింఁగారు ౬టారికి
మాసటీఁ దగున్, బో యవచ్చు నప్పై
యంగ బోడిమియందు నను ప్తహమిన్,

రాయ లవంగవచ్చు నలరాజుభాగ్య
యెలంగ గట్టెనా, బోయలకంచున్ తికల
బన్ బయకా దనవచ్చు నెచ్చెరి...

విజ. వి. ౧. ౧౧౯.

౨. శ్రీమఘోడు (క. ర.)

౩. శ్రీమఘోడు.

నీ. మాసటీఁ దనంగ మస్టీఁ దనంగ సాదకాఁ
దనంగ శ్రీమఘోడు, దలరు

అం భా. ౨ ౨౦౫.

మాసమాలనము. సం వి ఆ పుం. సంచక్ర
రము, దిడు (త్రి. వి.)

మాసము. వి (సం మామ (ప్రా మాను)
రెండున్నది చిన్న మెత్తు (క ర)

మాసము. సం వి ఆ పుం ౧. నెల. ౨.
చంద్రగ్రహము (వైదికమయోగము. తెలఁగున
నెలశబ్దమునకుఁ జంద్రుఁ దగ్గ మున్నటుల మాస
శబ్దమునకుఁదగుఁ జంద్రుఁ దమస్థము గలడు.)

౩. పండ్రెండు సంఖ్యకు సంకేతవచము.

మాసరము. విణ. ౧. వ్యాపించునది.

నీ. . ఆరణ్యమంచరమునఁ, దరువుల రాణ
కేసరముల నత్తంగమాసరం తె కడుమాసర
ముగ, గోఖూర్ధత రేణువంతిర మగు
మైము పారి. పూ. ౫. ౧౩౮.

గీ. ప్రేమ సంప్రీతియమిక్రితరిలోక, నంబు
కృష్ణమిమఱు కమలంబునందు, మాసరం బురు
వికసమధువునకు మ, ధనువ్రతం బంబు నిగద
నామవ్రతుండు. భార. కాం. ౧. ౩౭౯.

ఆ. మశోల్లము, అందమైనది.

క. తరణప్రదేశముల మా, సరముగ చారుల
యయూతశక్తియుల జూ, వీరి తండ్రియొ
దలియు నని . భార. అది. ౩. ౧౨౪.

1. అలితాంబరములు క్షిభలలు లేకుండు చాలి
జుగునులు లింక మానరము అగునె

మ. సం. ౩. ౩౦౯.

2. వీర ము, పాపమైనది.

3. మానరంపుటరంటిపాముల జాకకొన్ని గొను
రాన కర్ణికారములు వింది

మ. సం. ౫. ౫౦౩.

4. అద్వైతమలగుండియ అనియ చాడి, చూపె
మల్లిలతావల్లరీపరాగ, భూనరములు దప్ప
ముక్తానరములు, మానరములు నైదాపు
చానరములు.

వరాహ. ౨. ౬౪.

నైమ. ౧. ౭౩

౪. విస్తరము, అతిశయము.

౫. తానూచితవృత్తాంతము, మానరముగఁ జెప్పఁ
బడియె ననుకేశ్వర నీ, క

చాన్తి. ౨. ౧౪౭.

వి. విస్తరము, విస్తరము.

౬. భావముఁడై పతి పగిలి మానరమున వచ్చు
కెఱిగి మణిమందలవి, న్యాపాలకృత యగు
నతి, చానకపక్షికయనంగ వలనె యొప్పుక.

కావ్యా. ౩. ౭౩.

మానరము. సం. వి. అ. పుం. ౧. చాన్తిగంటి

౨. నేయించిన యవలలియ్యములలో పుల్లనిపెయగు
కలి చేసెయదాచాలము.

మానరము. సం. వి. అ. పుం. సంకర్తరము.

మానీ = మానిసి. వి. (సం. మానుమ.) ౧.
మనుష్యుడు. (౪. ర. క్రా.)

౨. శపథాయుధవిశేషి, మొకటఁ దిరుగ నని
యెట్లు పెట్టెనోని యుద్ధము చేయవచ్చు.
సంకర్తరము.

3. శపథాయుధవిశేషి యనుమ గైతర మం చునఁ
గను మానీ యం చునఁ ...

అం. భా. ౨. ౧౦౫.

మానిసి. వి. (√ మాను. ౪ ర. మాను) మాని,
స్వయ. (౪. ర.)

4. మానీ కమవృత్తులకు నాన్తి తానీతానీ

కం. ౫. ౧౯.

(ఇది మాయధాతుకాన్తిరూపముగా గ్రహించి
వచ సరిపోవును.)

మానీక. వి. (√ మాను) అతుకు.

౬. మానీక నైచి కట్టినయమాలును జాలనిదట్టి
బట్టయొక, మానీనయొడ్డె నుప్పటి

కుక. ౨. ౩౬౩.

7. చిన్ని మానీకలు వేసివకోక బంగారు
చెఱుగుల చెరగాచివీర యయ్యె

దశా. ౮. ౪౭౭.

మానీకము. సం. విలు. (అ. ఈ. అ) ౧. మాన
సంబంధ మైనది ౨ ప్రతిమానమునను దట్టిం

చునది, నెలనెలకుఁ దట్టించునది

౩ నెలకు సంపదనది, నెలకు వచ్చునది ౪,
నెలలో నీయఁదగినది. ౫ ౬౯౯డు చు
పోయిన సంపత్తిమన నెలనెలకు పెట్టు
బడు (జరుపబడు) వ్రాద్దము.

మానురి. సం. వి. ఈ ప్రి. శృక్రవు.

మాస్టీరు = మాసటీరు. వి. మాస్టీరు,
మాస్టీలు. ౧ మానుడు.

౬. నైడిరఘుమోఁ (బ్రాంతపాపకవృత్తుమగ్నేడు
కట్టలొక్కాడొ యితం దనం గనలునం గను
గ్రుడ్లు గదల్చి కాయుక్రొ, వ్యేదమిచే దిగంత
ములు వెచ్చపడక బలశ్రేణిమీఁది మాస్టీఁ
దతఁ డొక్కడకుం గనుపడిక గదియం
గనెరా జాతిగ్రుండై. రామా. ౮. ౯౧౧.

౭. విరియం డొక్కపూనిరాతుకవరానా నాకు
చుకఁ రెండువీ, భులమాస్టీలకలర్ కరానెల

జీం దుండించుడు బట్టి రా, నలరం
ద క్రమపుక భరం బడుట భూతాక్ష పీచే
పెట్టిమో, ప్రబు శేలం బడవెచి తూలబడు
కాపులొరె నప్పట్టనక.

కువల. ౨ ౧౪౧.

౨. చుట్టెడు, బెట్టి

ఈ ఈడన సన్నసన్నకు క్రమింప భరన్
కకటాలిం దొలి పో, రాడంగనీ శీలం దుమకలై
పడఁద్రోయుచు మారుసాయనం, దోడక
రూఢి గాంచి వియ దొందినపాన్మల నూలి
ఘంటమాన్తీర దన మేటియై పటుకటికటి
నీ టగు నవ్వధూటికిన్

ఈ హరిశ్చ ౩ ౬౦

పీ తగినట్టిమాన్తీరి దండపోల్కి మెఱుంగు
మెఱుంగుకై బడి లిసమోటిసగతి

గీ ఆడగలజత్రవ క్రమనకు

ప్రబంధ ౧౮౧

౩. శస్త్రదక్షిణం

నీ మానటీర దనంగమ మాన్తీర దనంగమ
సాదకా దనంగమ శస్త్రదక్షిణ దలరు
అం. భా ౨ ౨౦౫.

మూహశకులీనుడు. సం. వి. (అ. ఆ. అ.)

గొప్పవంకమనః బుట్టినవాడు.

మూహశకులీనుడు. సం. వి. (అ. ఈ. అ.)

గొప్పవంకమనః బుట్టినవాడు, ప్రఖ్యాతవంక
జాతుడు

మూహశక్యస్త్రిము. సం. వి. అ. వ. గొప్పకనము,
ఘనక.

మూహశనసము. సం. వి. (అ. ఈ. అ.) వంట
యింటిసంబంధమైనది.

మూహినసము. సం. వి. అ. వ. రాజ్యమ

మూహినము. సం. వి. (అ. ఈ. అ.) మహిష
సంబంధమైనది, దున్నపోతు సంబంధమైనది.

మూహిషీకుడు. సం. వి. అ. పుం. ౧.

దున్నలను గాచువాడు, పశువులఁ గాచువాడు.

౨. వృధిచాలిని గామించు నిటకాడు.

మూహిష్వర్తి. సం. వి. ఈ శ్రీ. హైహయరాజు
లకు వంశపరంపరగా నుండెడిరాజుధాని, పుర
విశేషము.

మూహిష్వము. సం. వి. అ. పుం. క్షత్రియనకు
వైశ్యశ్రీయందు జన్మించిన సంకరజాతి

మూహేయి. సం. వి. ఈ శ్రీ గోవు. ఆవు

మూహేయుడు. సం. వి. అ. పుం. ౧ అంగా
రకుడు ౨ సరకామరుడు

మూహేశ్వరి. సం. వి. ఈ శ్రీ పార్వతి

మూహేశ్వరుడు. సం. వి. (అ. ఈ. అ.)

౧ గొప్పరాజానకు సంబంధించినవాడు.

౨. శివుని సంబంధమైనవాడు. ౩. శివుని

భూటంచువాడు

మి

మి. ప్ర. వ్యతిరేకభావాన్విత భావునకు వచ్చు
ప్రత్యయము

తివా. అనప్రి, కనమి, చూడమి, రామి మొ.

కా తి, పాప శ్చేఁ జన నీమియున్ మగిడి

నీవా రామియున్ దైలము

అను ౨ ౪౧

మింగడ. వి. = మింగడ. (శ ర.)

మించేడుగు. వి. (మించే!) బోయిలు పల్లకీ

మాయనపుడు పలుకు పొచ్చుదోపదము.

వ. లైస్తలు పదిలము మించుకున దువాళి.

అన విని

ప్రబంధ. ౬౦౫.

మించేనాడు. సు. ౩. (మించె 1 + అడు)

మాచించు, మాటనాడు.

ఉ. ఆవృద్ధు వారము గజకు లాదగ గేఁజి
రాదు లెవము, మైవృద్ధి మించనాడ నగు
హేయవిద్యకు వారకశ్యువుక, బ్రువృద్ధ
మాచరగాఁ దగదు ...

కృ. శబం. ౨. ౨౨౨

సీ. అదలిచి యే మించనాడిన గుంజ లే దను
గాని మాటు మాటాడ రాదు

విక్ర. ౪. ౬౪.

మించారు. అ. ౩ (మించే) మెలయు,
ప్రకాశించు.

సీ. బాలవల్లభములలిలలు పాలిపోవ మించారు
కెంగేలిమీలియెము

గీ. మనము సోక్కింపఁ జాల నించెయ్యె పోటి.
పూర్తి. ఉ. ౩ ౪౩.

మించిలి. వి. వికాంబక, ఒకబాతిలిలి ౩. (౪. ౪)

మించేమి. అ. ౩ (౪ మించే) ౧. ప్రకాశించు,
కళితమెలయు.

సీ. అంబుజాంబుజ భూస్మి నతినిర్మలస్థానవున
మించువామాద్యతను నవంగ

మమ. ౬. ౨౪౦.

గీ. నరనదిభక్తకృష్ణరాయ భూవాభవంద్రు, చేత
ననిలోన మించు కాక్షేయశీలు

పూర్తి. ౧. ౨౪.

౨. ఒప్పు, కోర్కెలు

సీ. మించు పెన్వనిమా ర్తి మానవిహ్వాజయంత
నలనలమాబరాదుల జయించి

కాశీ. ౧. ౫౧౦.

౪. శ్రీ మించునరసింహముల, భూమానుజి
యొద్దు పయిడిపావలు దొడిగెన్ ...

పూర్తి. ౨. ౩.

ఉ. ... అది యొలిది గ్రోలివేటుకొల్లలల్.

చివ్విలివట్లు మించునతిలేమగ్రుక్ దలివిగ్గఁ
జాత్రులన్ (ప్రభా. ౨. ౩౩.

౩. అతికయించు.

(౪.) అధికమగు, పెచ్చగు.

గీ. విఘ్నరాజమకోల్లాన క్షిప్రమములు, మించి
విఘ్నోపశాంతిఁ గావించుగాఁత

పూర్తి. సీ. ౫

చ. తనమ్మునగీతికా పరిణతస్సనిర్భూరి బల్యు-
మంచుమిం, చివరిపాఁ జేరినీయెనుఁ జెక్కలు
గీటుచు మోలు చున్నదో, యన నఖరాంతు
రంబుల నయమ్మునఁ దలఁతులు మోటి గాన
మిం, పొనరగఁ జేయవూణి. పూర్తి ౧ ౫.

గీ. మృగమదము మించుకములంపుటిరలు మోవి,
దరిమూగా సాగదమానతి తెలుగ

అము. ౪ ౧౩౫.

(చ) పృథ్వీలమగు, పెద్దదగు.

ఉ. (వ్రాసె నొక్కొల, జ్ఞాపతి మించుగుట్టు
చలిచమ్ములపై నుకరీలామమున్

వై. మ. ౩ ౧౦౨

చ. మిన్నేటిపెన్నీటిపట్టును మురుంగి కంద
నవరించినమించునంభవం బన

మును. ౩. ౯ పూర్తి ౫. ౪౪.

(ట) సర్వోత్కృష్టమైనదగు

కా. ఆ. శ్రీరంగేంద్రుఁ దశీమరాజ్యపదవీ సింహ
సవాక్షిణుల, శ్రీరాజాన్నిజ సంతతి ప్రథకుఁడై

మించెన్ భరామండలిన్ మమ. ౧. ౩౨.

సీ. కలమలలోఁ దరికిత్తు గలిగి మించినమేటి
మరుచు. ౫. ౪౩.

౪. పెద్దదగు, వృద్ధిపొందు.

గీ. సారమున మించుమాయామిసారమూర్తి
దళా. ౧. ౨౦౪.

మ. వలరాటెత్తుమొనఁజూ నురలఁ బ్రోవ
స్థించుమనంబతో . . దళ. ౧. ౧౫౬
గీ. మోతె పొన్నరెనె మించె రోగి
పొన్న, నెన్నె పొన్న నవగ వృద్ధిఁజెందె,
నవట కాన్య లగును వలరాటెనందు

అం. భా. 3. ౮౯.

౫. విజృంభించు, చెలఁగెను.
ద్వి. వందనీర్తియలో వాడవచ్చుములు, మెం దోడి
వెడిపోవు మింహం రిచ్చలు, జారలు చోరలు
సందడింపుదురు

రం. ౮ అమో. ౧౨౯ పా. ౨౩. పం.

చ. కనుగవఁ జేటూర్ గదియొ గన్వల్లటంబుల
దిమ్మ గ్రమ్మ మించును జరరాగ్ని దున్నలక
చొప్పుడు నంగములన్ శిరంబు శొన్న
వికరభోగ్యులకుపులు మొద నహింపదు
మాటమాట్ర మానదు మది పుట్టి వాఁకిట
బడ న్వకమే కుట మెన నేరెన్.

దళ. ౨ ౧౩౫ దళ. 3 ౯౪.

౬. వాగ్ధరించు.

ద్వి. నీకేటి తప్పులు నిఖిలలోకముల, నీకరం
బున మించ నేడు వాక్తీర్తి

ద్వి. హరిశ్చ. ఆ. ౨౪౩౩. పం.

మ. కళి లేవతీరమణుఁ డువ్వాదంబు
మొలం దమో, యమునన్ భంగిను నొంది
పొలం గరనీరాలోడితం జేయ వచ్చె మరు
వ్యాపారి వారిఁ దేన్వ నన మించెం జుండ్రికా
పూరముల్. పాపి. ౨. ౪౬

మ. ఉపన్యస్తృ క్షాన్త్రీయన్, నుమకాన్యా
యనదక్షగోతములసానుగ్ధంబునన్ మించె.
విక్ర. ౧. 3౧.

౭. సాంకమగు, ముగియు, సమాప్తమగు.
గీ. మంచి దని వాగిద ల్లట మించినపుడె,
యూరిఁ దోడ్పొంది రెనయగ్రహారమునకుఁ,
బోయి . కం. ౨. ౧౬౯.

స. క్రి. = ముంహే. (క. త. మింహా) ౧. అతి
క్రిమించు, వాటిపోవు.

గీ. నలవ తేయేది యొప్పుడు లేనియింక
కోవల్లంబు లేది యేమి పడఁతి యనుచుఁ,
దనభార్యఁ బలిక నవ్వనికయుఁ గోమంబు
మించి కోరిలు మృదుస్మృతమోద

కళా. ౫. ౫౨.

క. ౧౦౮-౧౧౦ మించుకర్మ మొక నాకర్మము.
అము. ౬. ౫౮.

గీ. గోమూర్త పచ్చాకు కన్యూరములు చాల
మించిన కొట్టిదో మించి యేది

గీ. మానె నొక దివ్యరత్ననిస్తుల గృహము
మాన. ౧ ౮౧.

గీ. మోతె ననఁ గడవె నవగ మించె నమట,
పొలిచియుండును

అం. ౫. 3. ౧౨౮.

౮. ఒయించు

క. వారలు గనుగొని రతని, స్థారాదుర్త
మచ్చిన్వరాఁగ్రానిని లవతాం, భోరాకి గాళి
మగులో, దారకతే మించు వనచయము గల
చానిన్ రాఘవ. 3. ౧౩౬

(భారతామృతం)

క. భీమాక్షుఁడ వాచాబలలో, ద్వామర నీ తెలిగి
నదియ రెన్నయ కాళిక్, దా మిక్కిలి
కాన్యాన్యత్వి, తే మించినమేటి యరని తెలి
త్రుతికడ. రాఘవ. ౪ ౮౮.

(రాజాయత్యామృతం)

గీ. కందర్పు ముఱింది యిందుని మించింది నల
మామర మానింది నలని మించి

కళా. ౧. ౭౬.

౯. తీర్చుకొను, నశలము చేయు.

నీ వాని కాలికి జిక్కి వలపు మించిన గాని
కొంత నెమ్మది గాదు కొమ్మలార

ఇందు. 3. ౧౫.

చేమించు = చేయరాటు, కడచిపోవు

క. యునే యిటువలె జిక్కి, ల్ల నృపాలక
నింద రావలసి నా వలునల్, వివేకిని
చేమించు, వసులన నీ వింక గ నీ పడవచ్చు
జోకో. పారంగి 3. ౨౫

వి. ౧ తళితకాంతి కాంతి, ప్రకాశము

నీ మేటిజమ్మిటి యగుట గ్రమ్మించుమించు,
బానిని వుదవప్రకాశాగ్నిఁ బుటముఁజెట్టి,
తమ్మిగిదియదాకట గ్రమ్మి యట్టి, తొమ్మి
గానింపవలె నెత్తమ్మిచూలి

వసు. ౨. 3.౨

ద్వి. మెఱుగు లేవడి యైన మించు సహరిగ,
నెఱిఁ జందవనునకు గొఱుత దొఁచిను

బ స త్త క ౨౫౦ పం

నీ మెఱుంగునకోటల మించులు గదరంగ నతి
భీషణులుగా నపుడు గఱచి

భా. రా యు ౧3.౫

నీ అచ్చవెన్నెలమించు నవహసించు విభూతి
యంగరాగంబు గా నలవరించి

విక్ర. ౨. ౯౨.

౨ మెఱుపు, విద్యుత్తు

నీ. అలాక వహించి కార్తవీర్యార్జునుడు,
కాశాగడఁ బూర్వి గల్గించు పం కిముఖుని,
యుర మెఱువ నేయ వది యొప్పె నుఱు
ముకాల, మేఘమున మించఁ గనుమించు
మించుబోలె ఊ. రా. 3. ౨౪౩

మ. తనతోయం వివరకృతైత నిల వాత్సా
రముమాన్త్రి వృత్తేం, ద్రవవం తెప్పర
మ్రుచ్చుఁ బల్కు దివమందన్ విల్లుటియం
భయం, బునఁ దద్రక్తివనప్రము న్నెవ

దీగం బో దాగి నే గ్రుమ్మరింప నన
భారలు దొఁచె మించు తెలింప న్మమ్మ
లన్నెల్లిమె

అము. ౪. ౮౩. కుక ౨. ౧౯౯.

3. కిరణము.

నీ. మిమన తళున నిగ్గ మించు కళం కనంగఁ
గిరణామంబులై కిరణమందు

అం భా ౧. ౮౨.

౪ ఆధిక్యము

౩ అశోభయ రంజనగుణా శేకలయై మించు
గలిగి తెరవేస విద్యా, కాళలులు కాంతి
యంద్రు కావ్యా ౨. ౨౦.

నీ దానగుణులనఁ ద గ్గవర్పులై కాదు భన
స్పర్ధి నిరసించు భవదమించు

చెన్ను మీ ౯౫

చ అమలినలేజ మెప్పుఁ వరుణారణ్యోటికి
మించుఁ జాపెడున్ వరు ౧. ౧౯౦.

౫ మట్టియ, స్త్రీలు కాలిరెండవ్రేలికి పెట్టు
కొను అభరణవిశేషము; పురుషులు వడికాలి
రెండవ్రేలికి పెట్టుకొను అభరణవిశేషము.

రగడ. సరవలులు మించులును పాటిలేరురాలు,
రంగుగల ముంగామురాలు నాభరణములు

హంస. ౫. 3౫౬.

వ. అమ్మరించి జువనకు నరణులుగా మించులు
గండపెండ్రులులు రాకట్టుమెలకట్టు బంగ
రంబులు ముంగై మురారు లంగదంబులు.

ప్రబంధ ౯౦౫.

విణ. ౧ తళితకాంతిగలది.

ఉ. వాలిగమించుగగ్గోనరాకట వల్లన సంచ
రించుం, జాలక .. నైష. ౨. ౧౧౨.

నీ. తనకూముసొగసుఁ గగ్గోను నెప్ప దంధండు
మించుటద్దలు చే నంచుకొన్న

నీకా. 3. ౪3.

అ. అధికము, గొప్పది.

ఉ. కాంచి కట్టకట్టకట్టకాంచుచేలములన్
దృఢస్థితిగ, గాంచినట్లన్ విగించి మట్టికల్పిత
భూమణమున్ చక్కగా, మంచి కరార
విండుముల నొప్పునదిమ్మచ్చగ్గిరి మించు లో,
మించులనంచు నొంచ నెలమిన్ అలిమిన్
తెలిమిం తెలంగుచున్. ఇంచు. 3 వర.

(మించు లో = అధికము లగు, మించులనంచు =
కాంచుల విధము)

సీ. సైమిం దిదప్పటి బరువనువారితే మించైన
ముటు మోయించివావు

సీం. వార. ౪౩

ద్వి. ముల్లొకిముల సునుమును మించు లేనిముల్లా
పురం బనుమనీయపురిని

ద్వి. పరమ. ౧. ౪౦

జ. మించేమగు, మించేనాగు, మించారు,
మించుగంటి, మించుగెప్పు, మించే
గాలు, మించుగోడి, మించువల

మింఝే2. వి. ఒకకాంతిదేగ.

సీ. వారణాయుజు జలకట్టై తెరి గిద్ద, చందనము
సాగువము శనిశరము మించు, వేష్ట్రమును
తగు కాదిగ మర మర, నొప్పుడేగల జర
గూర్పు కంటకుయము. ప్రబంధ. ౧౯౧.

మింఝేగంటి. వి. (√మించే) చంచలాఁడి,
మొపువల నలిచుకన్నులు గలఅడుది; త్రి.

ద్వి. తొంటిచందమున వాతొలిమించుగంటి,
చంటిదావలఁ జేర్చ జలజనేత్రండు

అ. మ. క. ౧. 3౩. పొ. ౧౩. పం.

మింఝేగన్ను. వి. (√మించే) పిల్లి.

సీ. పొసగు రాజావర్తపుం బాయవలలకుఁ
పొంచుచే దూర్భంబు మించుగన్ను

రా. వి. ౫. ౮౫.

మింఝేగాలు. వి. (మించే + గాలు) చక్షు
పాదము.

ఉ. క్రొన్నలకాల్పు నింగిగఁగం గనుగందని
పూలబండయొక్క, పెమ్మవిమించుగాలితోట
త్రేలిక గూతురు రామా ౫. ౧౯.

మింఝేబోడి(నీ). వి. (√మించే) మొపు
వల నున్న మెల అడుది; త్రి

సీ. అశునలు తెంగలులు, బొనులు సింగిలు
లమ్మించుబోడికరయ సిలా ౧ వర.

వ గండ్లపలంబులపై వసియించు తెంచు
మించుబోడుల జవా. ౫ ౧౧౫

సీ. మేటివితులకు మరకాటి మించుబోడి, చాని
కనయనదాన బాగాన గాన

శకం. ౪. ౫౦.

మింఝేదల. వి. (√మించే) ౧. అధికము

౧. అతిక్రిమణము (క. ౪)

మింటిముక్కిడివల. వి. (√మిన్న) కాల విశే
మము, ఒక విధమైన వల.

క. మెడవల సన్నపువల త్రోవపువల దొంగ
వల మింటి ముక్కిడివల దాఁబుడువల ..
అను లెనగడి చలలున్

మాంస. ౪. ౧౮౫.

మింటికాపురంబు. వి. వి. (√మిన్న) వివి
దము

(సమస్త వర్ణము.) సీ. మింటి కాపురంబు
మృష్టాన్నపత్రంబు పకల దివ్యపదాన్య జన్మ
భూమి చం. రా. ౩. 3.

మింటికాపురంబులవారు. వి. వి. (√మిన్న)
వివిదములు, దేవతలు.

ద్వి. బంగారు బోడుల పొలిండ్లబోలు, బంగారు
కండలవన మించి మింటి కాపు

రంబుల వారు కని సన్నుతించు, గోవురం
బులు. ద్వి. పరమ. ౧. 33. పా.

మింటి తెరువరి. వి. (√మిన్న) ౧. శేయ్యడు,
సూర్యుడు, (శ. ర.)

౨. బ. దేవతలు.

క. అడివి వేలుపుచూసలు, పొడివి గంధర్వసమలు
ప్రమదం బెనలన్, శ్రోద లగుమింటి తెరు
వరి, చేడియ లటు వల్లి రలరువేసలు వేర్వేర్.
జాహ్నువి ౧. ౧3౮.

గీ. మదము దై వాఱ ముప్పది మూడుకోట్లు,
మింటి తెరువరిమూడలు నంటి కొలువ

చంద్రా. ౧ (శ. 6)

మింటిమానికము. వి. (√మిన్న) అంబర
మణి, సూర్యుడు

మ. వేటొండు దివ్యులును జనకరెయి పట్టు
పగలింటి మింటిమానికంపురగాంక కరుకు
పోకలకు నలుగురు రామా ౫ 33.

మింటిప్రమాను. వి. (√మిన్న) కల్పవృక్షము

గీ. మింటిప్రమానులనంటి యింటిప్రమానులు వ్రాచి
జాంటి వేసెను వ్రాలుసొంపు మాని

వాల్మీ. ౨ ౧౨౯.

మింటిసికవేల్పు. వి. (మిన్న + సిక + వేల్పు)

వోర్మనువేకుడు, శవుడు

౩ మింటిసికవేల్పు మిల్లరి, కంటిసెకన్ సొచ్చి
పుట్టు గానక పోయెను, పెంటబుడి మరుడు
వాయిగంటి రాచగునె యెంతగండము గడ
చెక్ , యయా ౫ ౧3౮.

మింతుడు. సం. వి. ఆ పుం విటుడు.

క. మింతెననద్రమేనీ, కంకసముద్యుతరవము
కడుమెప్పుది ముక్కెంక పలిపె పాశ్చాతల,
కంకుల కి రేటి గృహానకములంపన్

వైజ 3. ౮3.

మిండ. వి. రక్తపుచ్చిక్, నలికండ్లసాము.

గీ. ... నల్లి కం య నలికిరి యను, మిండ యం
యనగను మాలు రక్త, పుచ్చి

అం. భా. ౨ ౮౩.

మిండడు. వి. (సం. మింక, క. మిడ్.)

విటుడు.

క. తిండికతంబున గండలు, మెండుగఁ బాఁ
రెంచి మగిడు మెడలఁ దనుచు ను, న్నందర
నది మిండనిశీక, కండినకుడు మనఁగ వుడ్డు
వైఖరి నుండున్ కుక. ౨. ౧౦౨.

క పుడమి విడిలంజెత్తిక, గడుమాతీన యట్టి
క్షీడు గలదే యది యె, యొద్దఁ జూచినఁ
గూఁతునుకున్, మెడకోలము శ్రో పురుదియ
మిండల తెల్లన్ ద్వా. ర ౨౨౮.

గీ. కోలసిగ వేయవోటవే కోవయ్య పుట్టి, మె
చినది గాని యెంతైనఁ వేయవచ్చు, కిదమ
భ్రమంగి వేమంబు వడవినవచ్చు, డుండఁబో
గిండుమాతీ యిమ్మిండకపడి.

రామా. ౨. ౧౧౦.

గీ. అంగజారాళి యెట్ మిండబంగి మగుచు ..

కాళి. ౧. 3౦.

గీ. జాదవేరు మేలు, వాఁ దనఁగ మిండఁ దన
మిండగే దనఁ దగు. అం. భా. ౨. ౧౧౫.

౨. పురుషుడు.

గీ. భరణోన గలుగు నొప్పర మిండలకు తెల్ల
మెడలు వాఁ జాలినము రివాని

దశ. కు. ౫. ౪౦.

గీ. పుండవీటుని మానసాంజ్ఞోబుతి, మిండకు మెప్పు
యె యందు నిండుకోలుపు

పొండు ౨. ౧౧. నైమ. 3. ౧3.

విట. (క మిడ్. క. మిడ్లగ.) ౧. అధికుడు,
ప్రేక్షకుడు, అధికము, పెద్ద.

ఆ. శ్రీమద్వసుదనంబై విక్రమచంద్రుల శేఖ, యొంద
వచ్చుచేద యోబాబు దక్కి, రహుల గోచరి
పాఠశాలయందు బొంగల, మిండర దగ్గరి
మాటమీలు దెలవీ, కవల 3. ర. 3.

గీ. సరళిబాదామనీ ధల్లాముల మేను గణపాణు
మింద మేఘంబుతోరె

గీ. సంకళంకకు బట్టులు లంటి యుట్టి, వెలువ
లకు యోషనము విందు చేయ నున్న, మాన
గుణబద్ధ మున్నభవులక్రింద్ధ, దుచిరసభద్ధ
నాయనిరద్ధంబు కాచి.

ఉ. హరి ౫ గా. ౨. (బీరక పా)

క. శ్రీమృగాంకజలబహు, ధమ్మిల నవప్రమాన
ధరునకు దబళి, సమ్మృహమంచకరునకు,
దమ్మయబహునీ నుభయదళిమిందవిశ్
నా. పం. ౧ ర. ౬.

ఆ. తరుణము, శేతరి

(మా. మిందప్రాయము)

జ. మిందగము, మింద గాడు, మిందగోడు,
మిందకే, మిందప్రాయము, మిందలేకము,
మిందలకోర్కె మిండూటము.

మిందగము. వి. (మిందడు) జారత్వము.

(మా. మిందగోడు)

మిందగాడు = మిందగోడు. వి. (మిందడు +
గాడు స్పృశ్యమున) నిలుడు.

ఉ. పీఠునిసార్వభౌమ సరస్వత్తుల బాదని
మిందగానితో, మేను మిందగో

నిర. ర. 3. ౬.

మిందగోడు = మిందగాడు. వి. (మిందగము +
కుడు. బి. మిందగోడు) నిలుడు

గీ. కామిని యీశుడే భుజుటావళిలోన
మిన్నేలు దాచినమిందగోడు . .

నిర. 3. ౧౫౬.

ఆ. వడిమిగత్తు లమ్మి విడువాలంగన్నులు, గంధ
మాల నడచుమిందగోడు .

శ్రీదా. ౨౪౩. ఆం. భా. ౨ ౧౧౪.

మిందత. వి. (మిందడు + త.) బాదిత, అంకు
టాలు.

ద్వి. విదల శాసంగ పెండ్లాన శివక, వడ్డి
శిష్యుడు శీమవలె గూడలెట్టి, ధనమంత
యను మిందకల శిష్యు

ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౧౦౬౩. పం.

వ. ఆ ట్లద త్తప్రతివచనం దైయంద నమ్మిందక
పెండేయం దెరువరి నీశుంది

పం. పం. ౪ ర. ౨౪.

మిందప్రాయము. వి. వి. (మిందడు +
ప్రాయము) యోషనము

ద్వి. వడిగుండము మంతు దత్త బాహుశ్ర, మింద
ప్రాయంబున మూడిలి నెగయ

ద్వి. భాగ. ౪. ౨౦౦౯. (శ్రా.)

మిందలేకము. వి. (మిందడు + లేకము) అంకు,
జారత్వము.

ఉ. పిను మె, దేవత లున్నదిటి కదనం
కున మిందలేకంబుచేత్త, లాభన రాక
మేకతలంపున వచ్చిన గీడు త్తట్టచే .

ఉ. హరి. ౧. ౬౩.

గీ. మనువల బుట్టింప ద్రుంప సమర్థుడే చీవి,
భండు పదియూలు నేలూడమిందమిందడు,
మిందలేకమున గడమట్టకుండు మనమ,
వాడు నీ దమ్మ యనువంశవల్లభుండు.

పాంచా. ౨. ౧౬.

మిందలకోరి. వి. (మిందడు) మిందక,
బాదిత. (క. ర. ౨. శ్రా.)

మిండూటము. వి. (మిందడు) జారత్వము,
అంకుతము.

క. వింబాట మాడి పాలిసిన, విండలకును వైస
వృత్తి చేరి
దశకు. ౫. ౫౮. ౬. ౯౫.

విక్రమము = విక్రమము. వి. (క.
విక్రమము, క. మిక్రమి.) విక్రమి, అధికము.
(క. ర., క్ర.)

విక్రమి. వి. (విక్రమి, క. విక్రమి) ౧
అధికము, విక్రమ

క. అక్రమము నల్లవాగుం, దక్రమముగ నెత్తి
కొనుడు సంజఞఁ జాదగ, గ్రక్రమ
నొక్రమ సడఁగను, విక్రమిచేతులును వాని
విక్రమి కన్ను. భార. సభా. ౨. ౫౩.

చ. నునుకొవిధునలుండ వైసనిన్ను వి,
క్రమియగు భక్తి గొల్చి కృత్యకృతఁ
జొందుడు మట్ల చేయునే
భార విరా ౧. ౨౦౩.

ఉ. విక్రమ బంటు వై యత్రుడు నీరజవాగుని
ముందటన్ గడున్, విక్రమిమాట లాడి
యలు మేకొని పచ్చితి కార్యభార మీ,
విక్రమ నీరకంబె ధువనైకధునిండు దాన
వాంఠకుం, విక్రమి చేయునేక.
మరి. ఉ. ౫. ౬౯.

పీ ఎరువు నెల్లదనము పొచ్చు విగత, విక్రమి
యెక్కువ మెం దగలము పె చెప్పెను
నార సధికలు తోచుచుండు
అం. భా. ౩. ౨౪. పురుష. ౩. ౨౩౨. పా.

ఆ. వ్రేవము, సోక్రమము.

క. కావున సత్యము విక్రమి, గా విమల
ప్రతికఁ దలచి . భార. అది. ౪. ౯౬.

పీ. సత్యము కలుగుట సర్వధర్మములకు విక్రమి
యన్యతలు మేటిపాత, కము ...
భార. కాం. ౩. ౪౫.

క్రి. వి. అధికముగా, ఎక్కువగా.
ఉ. విదర్భవా నవనశీలర విక్రమి గౌర
విందుడున్ నైమ. ౬. ౩౧.

క. రక్తములు వేదబంబుల, విక్రమి నాము
కొని కొట్టుమిట్టచంగా, సక్రమ యొక
మేకమునకై, యొక్కావల నొంటి నెరుగు
టిది తగ వగునే యయా. ౨. ౫౩.

పీ. మోమాట మంత్రముచో విక్రమి లిడు
కొంట మంత్రశ్రేత్రమ నాక్షి మఱచి
యంట అము ౪. ౨౫౨.

విక్రమిలికంటివేల్పు, వి. (విక్రమి + కిన్ను +
వేల్పు) శ్రేవుడు, ముక్కుంటి.

గీ. కన్ను దలమాంకము బండికల్లు జగిలె,
కాడు నై యొప్పి విక్రమిలికంటివేల్పు,
సలరఁజేయువలంతి యగ్గలపుణ్య, దనము
నెఱువును సంతకంకకు తెలింగ.

అచ్చ రా అయా. ౧౯.

విక్రమిలికంటిసామి, వి (విక్రమి + కన్ను +
సామి) విక్రమి కంటివేల్పు, శ్రేవుడు.

ద్వి మ్రొక్కి యట్లనెక శ్రమయఁ దలపోసి,
విక్రమి కంటిసామికిని నామొడ, నెన్నడు
దయ నచ్చు నెత్తుడు పెండ్లాడు
మృ. వి. ౨. ౪౩.

విక్రమ-లిక(న్ను)ను. వి. (విక్రమి + కన్ను)
మాడవకన్ను, పాలశ్రేవు.

క. విను మలక నొడవి విక్రమి, కను నెఱచిన
త్రిత్రునెరికె వడి యాయుధునందను నొడచు
చున్నది భార. భీష్మ. ౩. ౯౩.

క. .. తాతటినిం, గనుగొనువునెల్లడు విక్రమి,
కను గొను నెన్నడుట నెన్నఁగాఁ దర
మగునే . దశా. ౧. ౧౨౩.

సీ. గుడ్డాకొలుపు ముద్దలంబు మిక్కిలికన్న పుష్క
కంచులును భూతిభూత రావలించి.

ద్వి. కర భక్తి మిక్కిలి కన్నులుటయను
ద్వి. భాగ. ౮. ౬౦౮. (కా.)

మిక్కిలిచూపు. మి. (మిక్కిలి + చూపు)
మూడవకన్న, పాలశీతము.

సీ. పుష్కర కన్యలంబుల బొలుచునీనులవారు
సొసల మిక్కిలిచూపు లెసలవారు
పొందు ౧ ౯౫.

మిక్కిలివాడు. మి. (మిక్కిలి) అధికము.

ఉ. పొందిపుల్, మిక్కిలివారు నీకలఁపుమే
గలువన్ వశమే మహేశ్వరా
భాగ. ద్రా. ౫ ౧౨౮.

మిక్కిలు. ఆ. ౧ (క మిగు. క మిగు.) ౧.
అధికమును

క. కల నలతోడ చాటించిన, నల మూఱుం
గాలు గాఱు చాటించిన మిక్కిలుం గాఱు
గేలు నేకుల, గురితనఁ దవచేయి మో
దనన్ గ్రతువనన్. ఉ. మాది. ౬ ౧౦౬

ఆ. విశ్వంధింతు, చెలరేగు.

సీ. అదివర్ణం దుదయం నభిముఖం పై సక్ర
వాపోయి మంటలు వారతఁ గలుగ, మిక్కిలు
చున్నది మెఱసి గృహదంబు గర్భభాదలు
దీర్చి క్రందుకొనియె భాగ. ౧. 33౩.

మి. మిగులు, విశేషము. (మి. మిక్కిలులు, మిక్కి-
లులు, మిక్కిళ్లు)

ద్వి. బలుడెక్క చిలుడెక్క పాళ్లమిక్కిళ్లు,
పరదేళ విద్యాధిపాలు లంచు
బస. భు. ౩. 3౯. పం. (మి. మి. పా.)

జ : మిక్కిలి, మిక్కిలి కంటివెప్పు, మిక్కిలి
కంటిపామి, మిక్కిలికను, మిక్కిలిచూపు,
మిక్కిలివాడు.

మిక్కిలుము = మిక్కిలుము. మి. అధికము.

మ. అం, కటిలో నీమి సక్రవయ్యెడు
నవేత్తిప్రాణుగామింకు మిక్కిలుపుం గ్రా
వ్యదంగం గండు పెద మిగోపుండుమం
చాలివా మాది. ఉ. ౬ ౧౮3.

ద్వి. కోపించి యపుడు మిక్కిలు మెనకడిమి,
దీపించి దూమంద్రానింబ మెందలు
రం. రా. ఆర. ౧౬౦ పా. ౨౮ పం.

క. కోపవహుం దళ్య, దృఢమూర్తి
చాల్చె నవ మిక్కిలు మై కదకంటింపు
గొమరారంగన్ భాగ. ఆకృ. ౮. ౧౬

మ. పొల్పొందుకొలంబు మిక్కిలుపుం
దెంపునఁ బూచి శేకపుని వక్షోతకమున్
గ్రుమ్మి
ఉ. రా. ౨. ౨౦౨ నీలా ౧. ౧౮.

మిగత. మి. ౧ మిగిలినది, శేషించినది.

(వర్ణన) కైకవిష్ణునే మిగతనొమ్ము యిచ్చి
వాడు. (మి. అని క. ౮.)

ఆ. అధికము.

సీ. ఎచ్చు పెల్లదనము పొచ్చు మిగత,
మిక్కిలి రెంట్లకు మెం దగ్గలము పె
చ్చెదను వాంగ నధికంబు దోచుచుండు
అం. భా. 3. ౨౮.

మి. లాభము.

గీ. మిగత మిగు లన లాభంబు మూఱుచుండు
అం. భా. ౨. ౨౨౩.

(ప్రాంతప్రతి పా మిగిలి క్రొత్తప్రతి పా. మిగిలి
తాత్ప్రతిపా.)

మిగులు = మివులు ఆ. ౧ (క. మిగు. క.
మిగు.) ౧. సంఖ్యయందు అధికమగు, ఎక్కు-
దగు ; అధికముగా కలుగు, ఎక్కుచగా పుట్టు.

అ. మీ జొరలు సుమగా జోప రెవ్వరు, రెవ్వరు మీ నె త్తిశామకు, మిగిలి యున్న బాహు యుగళంబుఁ గన్నును, నడలని మీ కరణ యంతకుండు . . భార. సభా. ౨. ౪౩.

క. మాయంబు లేనిగుణములు, మాయమరాగమునఁ జేసి మిగిలి తెలింగు భార. అర. ౧. ౮.

ఆ. అతిశయించు, ఎక్కువగు.

డి. తెగ దంత కంతకు మిగిలిన నింతిఁ బడముల నటు దొట్టుపాటు తెరుస

భార విరా ౨. ౧౦౬.

చ. నురాంగవారికి, మిగిలినప్పటి మై దనరుమనక దల్లి కు. సం. ౩. ౮౫.౨.

క. నారాయణులు భుక్తభృతిక, గౌరవవద్యులు వికతికంటె మిగిలి పెంపూరుగరివృత్త గలవర, పూరువు శరణులు చేడి పొగడెద నిమ్మక. ఆము ౬. ౧౦౧.

౩. మిఱు, తలకడకు; నడచిపోవు, చాటు.

క. కరుణింపఁ జూచి యప్పుడు, నరనారాయణులు దమమొనకు మిగిలి నయ్య ద్వరలీల నూన్య చంద్ర, స్ఫురణము లొక్కదిన మెఱయు పోలిక నమరక. భార. భీష్మ. ౨. ౧౪౦.

క. విజయటకు మిగిలి యుక్తరు, గజ మమృత్రేకు రథము గడిసి నురంగ, ప్రజనుపయి కడలి

భార. భీష్మ. ౧. ౧౮.౨.

గీ. ధరణి మొదలైన పంచభూతములకంటె, మనుజుకంటెను బుద్ధికంటెను మహాత్మ్యరంబు గాలులు గాలతక్యంబు మిగిలియుండు విధుఁ దిజ్జగంబుల కొడతఁ దరచెడు.

భార కాం. ౪. ౧౪౩.

౪. మట్టుమిఱు.

గీ. పరుమహాత్ములఁ గ్రహారంధ్ర జలితములను, మిగిలి వర్తించువాడు నామెచ్చు గారు .

భార. కాం. ౫. ౧౧.

తరలము. .. అన్యులసంపదక, మిగిలి చేసిన నిట్లు చేసిన మెత్తుక మది ను క్తము

భార. సభా. ౨. ౩౧౪.

౫. విజృంభించు, చెలరేగు.

ఉ. ఏపున దానవుర మిగిలి యెండును వేంపు మూఁకఁ గ్రహారమా, యాపరిశ్రేష్ట పాశనిచయం బులఁ గట్టిన మాది తూ. ౪. ౧౦౦.

౬. అతిశయించు, ఉక్కుప్తముగు.

ద్వి. మిగిలినవాసకు మెచ్చి ప్రాయంబు, మగుడఁగ నీడె కుప్పురకుండయకును .

బస ప్త ౬. ౯౫౪. పం.

౭. అతిక్రమగు, చేతుగు.

గీ. అర్జునుడు ప్రాణకుంబుండు మాది నట్లు, గాన జలతూర్ణమంగళకలమునకు, బాధ్యము నకును నుళల సంక్రమ్యమునకు, మిగుల జొందం జనార్దనుమెచ్చు గాదు

భార ఉత్తర్య. ౩. ౧౬౦.

భార. కాం. ౬. ౬౦౦.

౮. శేషించు.

(ద్యమ.) పెండ్లికి తెచ్చిన సంభారములలో చాల భాగము మిగిలినది.

౯. విగుడు, మిఱచి కలుగు.

చ. కవనటు డించి యే నునుకఁగా నురఁ గొంతులఁ దాల్చి మాలుడు, నివిడినబొజ్జపై మిగులునిద్రపుడోపతిదట్టి దొల్లి రాఁ, దివిది పెంపగ వల్లు పముఁ క్రొంది. ఆము. ౬. ౮౧.

స. త్రి. అతిశయించునీయు, పెంపందించు.

డి. నిడువాలంకమోయినపాపకాంతిఁ గలిగి క్రొగమ్మలనెలుపు మిగుల ... నిర్వ. ౧. ౫౧౬.

అ. త్రి. స. త్రి. ౧. అతిక్రమించు, మిఱు.

క. నునకు బుహుచ్చుల యిట్టకు, జగదీశ్వర శ్రుతి నాకు సారధ్యమొక్కప్పు గలక

నీమటకు నీ, మిగులగా తెలుగు బాదము
మీ దట్టుండె. భార, విరా. ౪. 30.

౪. రానించి కగవుమై సుభావింపవ కాక
నాడ పాడవు లంకం, నో విడువర
మిగులుదురే, నీవచంబులకు నిలిచి నిలు
వును వారిక. భార, ఉత్కృ. ౨. ౨౦౬.

౫. భజనలాటోపంబుమై నొండోరు, మిగులం
బాలక కొంకనీవు చడి మేమే బోరి దుగ్గా
కృతిక భార విరా. ౨. 3౪3.

౬. ఇవళితేజంబుల జగ, మరళము విధి నడవు
తెంత యది వారి మహిమ, జవనీకతారక
ప్రభ, జవ నడవెడి మిన్ను మిగిలి పాడునన్
మునన్ . కు. సుం. ౪. 3౦౦.

౭ నమ మిగిలి జగతి కల్పించినవా డెవ్వడు
నితాంతచిత్తాపాదిక, నమ మిగిలి యజ్ఞ
ఫలముం, గొనియెటావా డెవ్వడు దమయ
గోపించుటయొక. భరామా ౫. ౧౦౬.

౮. పురసంహారం డైన బురగృతంబులన్,
వా మిగులగ నేర్పునె వృథాయదితంబులు
కన్కు మిక్కడన్ దళకు ౫. ౧౦౦.

(దీని కుమున్నాద్యర్థకరముము క్రి. విజ. గా
ప్రయోగింపఁబడి మిక్కిలి, యొక్కనగా,
అధికముగా, అత్యంతము, అనునర్థముల
నిచ్చుచున్నది.)

౯ జగదేవులొకటి న క్షయపు పారకుం గోరుచు
నీరి వారినిన్, దగిలెతుకందనాంబుజదారి
పారిపోయి గుంట పీఠుచున్, మిగులగ
నీడె మోటుచు. కళా. 3. ౧౯౩.

10. పవనెల్ల దీర్ఘకాయువులెల్లపోగట నలవి
మృత్యులొకాడము లెన్నబాచవు ల్లయద
మార్పరముల శివరంగా చులచి బావుల
గరళము లునిచి, ప్రాల్మలి మిగుల
వాన్మహిమృత్రొమ్మడి దని తెలుగవరవాడి

దండ విరియ, భాగంధామి కీరల న్నన
ములు నొండ గొగ్గతో బోరగిల్లి.

11. ప్రియల వేయవ దొడ తెచ్చుచివలనీ,
లలమి భవ్యలు దంబివెన్నెలవల్లి
అము. ౨. ౬౧.

12. భోజనపాలనకం, దయచేయిపాత్రా
జతి, నిరవుర మన్నించి మిగుల విచ్చుం
బువుల్ పొడి. ౧. ౪౧.

13. ఇది మొనం బగు నైన నేమి నిక
నూతుంతుంబునం గ్రుచ్చి యొక్కదనో
నూడినీ నిప్పు దంచు మిగులం మర్యాద
గర్వాంధుడై, కదియం తాచి.
దళా. ౧. ౨౯3.

14. ౧. శేషము.

15. పీట సకులపాలిండ్లపై గంబూర నవనగము
లచ్చివవుచు మాన్పు మలయాణం నేరీట
కొలుకొక్క దులిచి మేదల కిద్దమిగులు
ధాములకు డిగ్గ.

16. కనక దక్షిణసుధుర పాండ్రమసుధుర
అము. ౨. 3.

17. లాభము.

18. మిగతమిగులన లాభంబుమోటుచుండు.
అం. భా. ౨. ౨౬౩. (ప్రాతిప్రతిపా.)

19. మిగులు

మిగులులు (లుచు) న క్రి. (మిగులు) మిగుల
తేయ, శేషించ తేయ.

20. . తెయ్యి చాటుం, ప్రావును నొక్క
నాడు శివరక్షము గొన్ని మిగిల్చి యచ్చి
నన్ పరచు. ౧. ౧౪౯.

మిటమిట, వి. ౧. ఎండ తెన్నెల కాయటంతుం
దనవనగరణము

21. శాసాధ్యి యొట్టు నడవొ, మొనగడి
గటికెయింద మిటమిట గాయెన్ .
కుడ. ౨. ౨౯౯.

క. తెన్నెల, మిటమిటం గాయంగ మేమ
మిగుల నెఱియజే కళా. ౬. ౨౩౩.

చ. పండువెన్నెల తెట్టెతోని పట్టపగటి
పగిడి గవవట్టి మిటమిటం గాయునప్పుడు
భావ 3 ౨౦.

౨. పండుటయం దగవమకరణము.

చ మిటమిట పండువేసవిని మించుచిఠాకరం
బోలి యుగ్రతన్

భాగ ౧౦ ఆ ౯౧౫

3 చూచుటయం దగవమకరణము

క పులి వట్టివచ్చుదభమగలి, మెలగెల మిడు
కంగ మెలచి మిటమిటం తాదన్, బలం
దైత్యుఁ దిగిచి యూర్పులమన నిడి
మోము తాచి దగ నిట్లనియెన్.

పద్య. 8 ౧౧8

(కర్మధారయంబున నిగాగము వచ్చి మిటమిట
కలది యను, విలా యగ్గ మిచ్చుచున్నది)

క మిటమిటని కటియొండన్, బటపటపటం
బగిలి పాయవడిన పెదవలన్

చంద్ర ౧ ౧౫౩

క. మిటమిటనియొండ గాయలగఁ, దటకటమని
గుండె లదరక వల్లదపడి

పద్య. ౪. ౫3.

జ. మిటమిటన

మిటమిటన, ని ($\sqrt{\text{మిటమిట}}$) మిటమిట
యనుట (క. ౪)

మిటా(తా)యి, మి. (క. మిటాయి, త. మిట్టాయి,
సీం. మిఠాయ్) మధుర మైన భిక్ష్యునిశేషము.
(వ్యుత్.) తగలవు దివములలో మిఠాయిలో
సహూధనము చేయుట చాల కష్టము.

మిటారకతై(త్రియం.) విలా. ($\sqrt{\text{మిటారము}}$)
యోవనగర్వము గల స్త్రీ; అదృశి

చ. విలా మిటారకతై యను గాయతొకారపు
మేలుబంతి దళా. ౮. 3౩౩.

మిటారము, ని ౧. విలాసము; కోడ.

సీ నిక్కు మిటారపు నీటు మిటారము తెక్కు
తెక్కుర చళాయ లనగ విలాస
మెప్పుచుండు ఆం భా. ౧ ౧3౯.

చ. ఆలజడ యందమున్ మెఱుంగుటారు మిటా
రము నాకు ముందుగా, జీలువకొలం
బటంచుఁ తెలి చెప్పక తొల్లన్ చెప్ప

విజ వి ౧ ౧౩౧.

క కా కుండిఁ నీగోమును, నీకకుటన్ మెమి
తార మీతేటకెల్, లోకమున గలవె
చెలవల, కాకమలలాసేచ్చ బొగడఁగాఁ దర
మగునే త. హరికృ 3. ౪౬

౨. యోవనగర్వము

సీ సోగము మిటారంబు సొంత జొయాగరంబు
నీటు జగ్రతనంబు నెఱుకనంబు

హంస ౫. ౮౬

చ కెందలిరుటాకుల మిటారంబులు గల
చువీరహంబు లన్నియు

ఇందు. ౪. 3౩.

విలా. ౧ విలాసము ౧౭౬.

త. ఎక్కుడనుండి వచ్చుకో, వట్కున వచ్చు
నమ్మ పలపాడి మిటారపువప్పు లొక్క
టన్ కువల. ౫. 33.

చ మిటారపుఁ గల్గియూపులం, వొరసిన
సిగ్గుతో నళువతో సకలంబును గ్రొత్తమెట్టి
కూకనరు పరిచయ నేయ

దళా. ౬. 3౨.

౨. నిక్కు కలది, తిన్నతము.

త. మేలి పసిండిసిండ్లు నిం, తెట్టగ నీ
దను బొసగు నింతి మిటారపు గుబ్బాలోయ
కెన్ నీలా. ౨. ౨3.

3. ఒప్పిద మొదటి, మరొకటి మొదటి.

4. ఈ మిటారి త్రుణ్ణుల ముందుగాలి నెప్పై గొమ్మ
యింతయే గలగల జాలిన
రవీ ౪. ౪3.

౪. అధికమైనది, అధికయింతునది

ఉ. పెరగొమ్మల కిమ్మిటారి, బా నొక
యింతయే గలగల జాలిన
అమ్మ. రా బాల ౧౪౪.

జ. మిటారి కై, మిటారి, మిటారి, మిటారి
రిపు, మిటారి కై, మిటారి కై.

మిటారి. మి (మిటారి + ఇ) యోవనగర్వము
గలయెడలది

ఉ. జన్మని యెన్నని చలించి చయ్యన, బోయె
దనే మిటారి నీ, జన్మమున విలాసమును
జన్మదలయును నీలు జూచిన, బుచ్చిలు
కాచిన క్రమ పుట్టు ౧౧ కే భువనైక
మొదటి ఆ రా ౪ ౧౯౬

అం. భా. ౨ ౧౦౫

౨. విలాసవతి, అడుది.

౪. పగడంబుల జగదంబుల, జగదంబు లిడు
మిటారి చదివెది రుచుల్
ప్రబంధ. ౪౦3.

గీ. పెక్కుచగ జక్కిచీకప్పు క్రొక్క నొక్క,
చక్కనిమిటారి పరమకు పోక్కి చూడ
దళ. ౩. ౨౦౪.

నీ. సమంతిదంబు గిమ్మమిటారి మాంగారు
తిరులా యీ నాచుకె చాలె
దళ. ౧. ౧౬౪.

౪. ముప్పొక్క పట్టులును, సొన్నామిటారి
నేన్ను కూరకప్పుము కై, కొన్నది యె సదచిన
కథ, చెప్పగ నిది పొమ్మ కదలిచిక్రమ
కొమ్మ. మాంస. ౨. ౧౩౩.

విలా. మరొకటి, ఒప్పిదమొదటి.

ఉ. కమ్మనిమిటి తోడుకొనెదవు లైన మిటారి
కమ్మ నీ, కమ్మల కెట్లు బోయె
మం. ౫. ౧౦౧.

౨. విలాసము గలది.

ఉ. బాకెడు పెట్టెతో గుణకు జక్కన
గుచ్చలతో మిటారి, వాచెడు మొమ్మతో
గిలుకు పెట్టెలతో దళ. ౨. 3౫౦.

ఉ. గొల్లమిటారి గుచ్చెల బోయ్యలనుల కదయ
మానమర్, గొల్లలు పెట్టుకుంటు నరుకూరి
గాంచిన మేటి

మనంద. ౧. 3౧. పా 3. పం.

చ అనంగుది మామకెలుగుసానె దీక్షిన
కలవాడికూతుల గిట్టించినయెడలమిటారి
మాత్రుల సారంగ. ౨. ౧౧3.

3. క్రొత్తగాలు, క్రొత్తము

ద్వి వెలులలోన మిటారి చికిలికటారి
ద్వి నల. ౧. ౫83

గీ. పెర్రులకు నెల్ల నొక్క యెండ్ల నపుడు,
భుజగజామిని మిటారి పొలుపు మోటి
విలా. మి. ౧. 8౬.

౪. వాడి గలది

గీ. వారిలో వారిలోకపాకపలు, వనరిట
దప్పంగంగె కేకొదిరి నురిలు, మారని
మిటారిచిటారి గారి యెడల, చాంతకారి
వనిచె నయ్యంతకారి. చం. రా. 3. ౪.

ఉ. మరుడు గడిచేసేవారి మిటారి
కల్వయ్య, నేను కై నెద్రమజనకలది క్రమ
లెచ్చి పారంగ. . . దళ. ౨. 3౦౦.

౫. తిమ్మి గలది, నిమ్మ గలది.

చ. పిలుకుమిటారి గుచ్చలును గ్రొమ్మలును
వినిగమలుం విలుంగులు గడలంగ
విలా. ౧. 3౪.

ఉ. కొంజెమిటారికగన గుచ్చెక గ్రుమ్మివ
ముచ్చు చుట్టప్రొరాదీవికాంతి దీంజ బుల
కాంతురముక చెలవార గంజనీ, ప్రీతల
నబుచ్చు వీరతనీక బ్రతిమై బలకేరి దేలి
యొక ఉ. రా. ౬. ౧౦౬

మిటారింఝే. ఆ త్రి (√మిటారింఝే) ౧
నిక్క, మెటారింఝే

ఉ. మించునోయారమున్ గులుకు నెన్నద
యొక విదానాంబోచ్చు నొక్కించుక జాణు
పయ్యెదయొ నిట్టటు దూలెడుహరియార్
మిటారింఝే కుచంబులన్ బలదరించువ
లగ్నముఁ బొల్పు మోఁగన్ కళా. 3 ౧8

మ. జీలుపయ్యెటలోక, గులుకున్నిచ్చెపుగిచ్చి
నిచ్చెరపుఁ బన్నుల్ బో మిటారింఝేగా
దకా ౨ 3౫౧.

౩. వ్యాసించు, ప్రసరించు.

మ. పొడుపుందిచ్చు తటాణనం దీనయంభో
బావలింబులు సంగ గద మై రక్కసురీచి
వీరికల దిగ్వాజిక మిటారింఝేగా
మద. ౫. ౨8.

3. అరిశయించు.

మ. కనుగొన్నంతకె కన్నకానుజీకే లేంగొ నింత
గావ్విందె జ, శ్రితలక నీలియ యావరిందె
ముఖపొందుత్రీ మిటారింఝే
ఉ. రా. ౧. ౧౦౧.

మ. చెక్కటద్దముల వర్తనలగతాటంకదీ, వీ
మిటారింఝే వత్తులెన్నెలలు గల్పింపక
మరి న్నాట్యున, వృత్తులం జేరు
పానందో. 3. ౬౦

క. కొంజెమిటారిక, లాలాపంబుల దండ
లావ్యముల నావ్యంబుల్ మిటారింఝే.

త్రై. ౧౦. మా. ౬. ౧౦౮.

౪. విచ్చంఛించు, చెలరేగు.

క. బలు దైవవేదంబులు, బలకల్పెలు శోరణ
ములు పొక్కింబులు గి, ద్దులు మెదలుగఁ
గలవిదీజే, టలపులుగలు పదనతో మిట
రింపంగన్ యయా. ౧. ౧౧౨.

౫. ప్రకాశించు, బిచ్చు.

మ. సునకృంకారరసంబు చూచుక సముద్య న్నిరి
మన్ గానిపిం, చి నవేం బుగత్తొలకెనుమిరు
చిన్ తెల్పొంది పై నింది బా, తీనకల్పా
నియె వాఁ గఁ దాల్చొని మిటారింఝేక
భవద్రోమగా, జీ

ఉ. రా. ౬. ౧౦౨

స త్రి అరిశయించు, మించు

క. సోగ మెఱుంగు కంఠగద, రాగలనంబులకుఁ
దెంపు రాగలసాంపుక, బాగుగల మోవి
బంగరు, తీగ మిటారింఝేను తొటవకుఁ
బొల్పున్ ముకంద. ౨. ౯౦.

మిటారింఝే. వి (√మిటారింఝే) మిటారింఝే,
విలాసము

నీ. నిక్కమిటారింఝే నీటు మిటారింఝే
వళాయ లనగ విలాస మెప్పుచుండు
అం. భా. ౧. ౧3౯.

మిటారిక త్రియ(తె). వి. (మిటారి + త్రియ -
పాస్యమున) యావనగర్వము గలయాఁడుది;
విలాసము గలయాఁడుది.

గీ. మించు క్రొవ్వుంచుగమిలి వర్తిండుపునము,
కులుకు విచ్చెంపు గచ్చిగుచ్చుల మిటారి,
త్రియల చూపుతేటకుఁ గమలవనము,
జన్మము పెందె వసుమతీబాని నుతుని,
చంద్రా ౨. ౧౦.

ఉ. మేరులలియలా కురుదామిరుదలఁ జెక్కున
తెక్కియెలులూ, గాకదే రిచ్చితోరణ భగ

ధగలా తెలిగచ్చుచున్నలా, చేయిటాఁగితి
యలు పెట్టిన ముత్యపుముగ్గునిగలా, యారతి
వాతి ప్రాంతము లంగడిమంగిగు లాత్రురం
బునక. సాంచా. ర. ౫.

ఉ పెట్టెడుసొచ్చుచే సొగసు పెట్టెడు రిట్టి
మిటారికాఁగెత్తో, కట్టడమిం బరించెదరు వాయ
వదానము లాలజింపటో

యం. రా. ౫. ౫

చ. పిలిచిన నేమి పల్కడట పెచ్చి తటాన
మిటారికాఁగెత్తో, నది చివర గొల్కొ
లెల్కడు ముకుంద. ఆ. ౧౨౮

మిటారికాడు. ౧ (మిటారి + కాడు = సొచ్చు
మున) విలాసవంతుడు
చ మినుకులు పుట్టినిల్లు మిడిమేలపురదాఁసుఁ
గన్నరండిచక్కనివనియింతోడు మడికారపు
జోటిమిటారికాడు తపతి. ౧ 3.

మిటిమిటివడు = మిట్టిమిట్టివడు. అ. క్రి.
(√మిట్టివడు) ఎగిరివడు
ద్వి. పలుమలు మురిసేళ్లఁ బసస తెన్నుమును,
మెలిగొన్నుకీభ లింత మిటిమిటివడఁగ విడు
సాచిలరగ మెదతో నిశ్చించి లిగువు,
నడలి . నల సొప్పు సారకు వర్ణించు
కొనుచు. ద్వి. పరమ. ఆ. ౧౨౨ పా.

మిటుకు. వి. యౌవనగర్వముచేఁ గలుగుత్రుల్లు.
(యా. మిటుకులాడి)

మిటుకులాడి. వి (మిటుకులు + అడి)
యౌవనగర్వముచే నై నత్రుల్లు గలయాఁడుని.
వ. జోడలతోలాటయలు నేమెట్లాటపు
మిటుకులాండ్ర జాణబడల నల్లనములైవున
రల నలుంగునగనువలపుల మిటుకుఁ దల
నిమ్మ పుట్టించునట్టి పెట్టెనబులయ్యెను.
(ప్రబంధ. ౫. ౩)

మిట్ట. వి ౧. ఉన్నతధామ.

గీ. గట్టిపుటొడి మిట్టులు మెట్టిమెట్టి, యలసి
చెమటలు వాయ జోలాడఁదలఁచి, యుద
బును గూడి కొంతక వ్యరిగి యటటు
యయా. 3. ౫3.

ఉ. మోటిన విచ్చునపుచుమిట్టల న్నీకులు
చిందువందగన్ మనుచ. ఆ. 8౦.

క కట్టుము రతిసొప్పునులకుఁ బట్టుము గానపు
నదినిశేయము నమ్మక, మిట్టకు పెట్టుకుఁ
గాదను, నట్టివిధము నేయవలన దవనిసాధా.
తక్కాం ౫. ౧౦౮. వ్యా ౧౦ ౪౫.

ఆ రచ్చసావడి

ఉ. వాఁడు చేరి మఱి పెట్టుదుఁ డెట్టు
నంగ మిట్టఁ గూ, పెట్టుచు విట్టు పోరఁ
గనిపెట్టుచు నొక్కరుఁ డుడి పెడియొక.
అము. ౩. 8౦.

3. తీక్ష్ణముగుణము.

ద్వి. పెడపెడ తూలుబుడెదలినయట్టి, పెడవిల్లు
మిట్టలమింక లై యొప్పు
ద్వి. పరమ. ర. ౨౨౨. పా.

విణ. ౧. ఎత్తైనది, ఉన్నత మైనది.

గీ. మిట్టయొడమున నిడుమొగవట్టి మెంబులు
మనుచ. ౧. ౫౯.

వ. నిడుమొముం గుఱుగేలుఁ గుండగడుపు
నీలతర్లము న్నిట్టులు, న్నడవిర్లుంబులు మైన
దంతములు . మార్క. ౧. ౨౨౪.

ద్వి. మట్టుసొంబులు మనినపుమేను, మిట్ట
మదురు మక్కిమెదయును
పండితా. పీఠ. ౪౦. పా.
చిత్రా. 3. ౧౨౮.

ఆ తీక్ష్ణమైనది, వాడియైనది

ద్వి. సరకుఁ దై గుఱుసొంబాఁగిమ్మలకుఁ,
బంగ నూర్కొనరాఱులు లేపి యెడమిట్ట

కోల నమ్మంగ శేకమని, మహితరత్నాం
కుపు మహి బొల్ల శేక

ద్వి భార విరా. ర. ౮౦.

ఆ. సందియ మింత లేదు మెలవ న్నుమమెగల
మిట్టకోలలన్, గంధనకాయ శేక మను
కాపుకుఁ జే మని చెప్పవార

రాజ. చ. ౩. ౧౪౩.

జ మిట్టపండ్లవాడు, మిట్టపండ్లు.

మిట్టపండ్ల వాడు = మిడిపండ్ల వాడు. విని.
(మిట్ట + పండ్లు + వాడు) ఎత్తై పండ్లు గల
వాడు, మంత్రుడు

గీ. దంతురాళ్ళు మిట్ట, పండ్లవాఁ దనఁ
వగు ఆం. భా. ఆ. ౧౨౧.

మిట్టపండ్లు = మిడిపండ్లు. వి. ౧ (మిట్ట +
పండ్లు) ఎత్తై నపండ్లు, పై పలికినపండ్లు
(మా. మిట్టపండ్లవాడు.)

మిట్టమిట్టు. వి (మిట్ట + మిట్టు) మిక్కిలి
మెలకెత్తావు, అత్యున్నత ప్రదేశము

ద్వి. మేటికాల్వల మిట్టమిట్టుగాఁ ద్రవ్వి
ద్వి. మోకిచ్చి. పూ. ౪౯౩ పం.
విని. అత్యున్నతము, మిక్కిలి యెత్తైనది.
(శ. ర.)

మిట్టాడు. ఆ. ౩ (మిట్ట) సంచరించు,
తిరుగు.

నీ అంగగ్లయందు మిట్టచ మునిసి శేక
గుడియఁ బాదము జక్కఁ జెడియె

కాశి. ౫. ౨౨౨.

కా. మిట్టచంగ నరుడు లేనియదెన్ మావాశి
దీవాళ్ళులిక్ . మనుచ. ర. ౨౮.

క. కట్టి తినుమాటుగా న, దిట్ట గృహస్తుల
మహఁ బ్రతిష్ఠించి నరల్, మిట్టచనియా

చెడిదవు, నట్టకమరయు మబ్బునం తెలి
చుయెన్. కేం. మంచ. ౧. ౨౫౯.

మిట్టించే. ఆ. ౩. (మిట్ట + ఇంచు, స్వార్థ
మున) మూడి కగయు, పై కగును.

గీ. ఎడనెడ మిట్టించి పడుమాలదెకుటల పలి
శిషా టూదమంగ శోనరించు
కళా. ౨. ౨౨౮.

వ ఒక్కచక్కై కు శీకవిశోదరంబులు నయిశో
పలహంబులు బొట్ట తెంచుచు నిట్టలంబుగ
మిట్టించు శీలానిలసమూర్ధుర క నూతనశీకర
నికరంబువలన నలినభవాండంబునకుఁ గర్మాన
కరండభావంబు నుత్పాదించుచు
పాండు. ౩. ౧౫౦

ఆ. తీలుకు, నిగుడు.

క. దట్టపుఁదఱుంబును మూడికి, మిట్టించిన
చమ్మంగనయ మిఱుమిఱుచూచ్చుల్
భాగ. ౯. ౨౦౮

౩ అతిశయించు, అధికమగు.

ద్వి. మిట్టించి నేడిమి మిటమిటఁ గాయఁ,
గట్టెండ కాఁయఁ గనుతి జేమాంబు
ద్వి. మోకిచ్చి. పూ. ౯౯౩. పం.

మిట్టపడు. ఆ. ౩ (మిట్ట + పడు ఇది కొన్ని
యెడల పదాంతరవ్యవధానముతోఁ గానవచ్చు
చున్నది)

౧ ఎగిరిపడు

క. కడగొంకంబులఁ గొని వడిఁ, బొడిచిరి
కుంకభరు లంగ్రభూరింబులఁ చేర్చున మాఁక
జభటకలి సాల్పడి వడి మ్రొంగఁ బడి మిట్టి
పడ రభసమున్. క. పం. ౧౧. ౩౧౮.

చ. నిజాంతలోదకములఁజేడిమిం తెలి
రత్నయ మిట్టపడంగ మొనయుల్ .
చంద్రా. ఆ. ౨౪.

1. చురేనిచు మిట్టిపదముతోబాటు ప్రల్ల
దంబున దమ్మ తెల్ల బోవ

కురామా. ౪. ౨౧.

2. అట్టమందను నేత యని తెట్టిమంతనే మిట్టి
మీ తె పడ మెలకమాపు

విజ వి 3 ౧౨

౩. అదరదడు, తిలకిపడు, — భయాదులచే
చరించు.

4. ఉట్టిపదమట్టివర మొకటిండి న స్పెట్టువేడె
గటగట యనుచున్, మిట్టిపడి యెక్కడు
మదిలో, బుట్టివరల్లదమోడె బొట్టుచు
నుండెన్ భాగ ౬ ౫౧౬

5. ఆనుచు నెక్కునకేర్చు బట్టలకే మూర్చు,
గన్నగవ పద్మశాసని కంద గావీశాంబు,
గలవెరుచును దల వంచు బలవనిచు, మిట్టి
పడు ను క్రమియించు ముట్టి పలుకు

రామా. ౫ ౨౦౧

౬. పెట్టగి మందమానమును వీచగక దోడగ
రాత్రులై వియర్, మిట్టిపదంగి వీడె
దవిలెం బధికుం దదకొత్తులోనిపోతట్టుల
నంచు పార్థంగి. ౨. ౧౬౯.

3. గర్వముచే క్రుక్కు, ఎగవీపడు.

౭. ఇయము లదబయములు సంపద లాపద,
లనిలచులిత వీవీకాంచలములు, చంద్రశిఖిలు
మేపుచయములు పరగలు, మొలయె
లదురవర్మ మిట్టిపదము. భాగ. ౮. ౧౬౮.

8. తన కులుపా చాల ఏరి మిట్టిపదంగ నవాము
భయపునెక్కువని నదంగి

ప్రభా. ౧. ౩౯.

9. మిట్టిపడి లేచి వన మొలి, బట్టబయలుగాంగ
మొకువరనూరాన్, గట్టులుకక బాది
రక్కచు, లిట్టట్టుగ బాటి వీర కిట్టనిరి

భా. రా. మం. 33౬

1. అనుచు నామె వట్టివయస్సు దధిప, యేమి
చెప్పడు నామె లిక్వయంద, యెఱుంగ
నావీర్గం గాచువా రెవరు లేక, మిట్టి మీ
పై పడుచెనంటి నిట్టులంటి.

పారంగ ౨. 1౨౩.

2. మెల్ల నెక్కావతీనతి మెలుకాంచి, క్రుక్కు
నెత్తుకుమగడున్న బాగుం తెలసి, యెక్కు
యిది యేమిచోద్యమో యనుచు మిట్టి, పడి
కాలోక యె మొదలకకే

భా. ౧ ౨౩.

3. మిట్టి పడుటె కాని మామము ల్పనుమలా
కువలయించుమఱుంగం గోరియన్న

బహు ౫ ౫3.

(ఇది మొదటి యధ్యక్షమనక గూడ నుదా
హరణము)

మిట్టిపాటు, వి (√మిట్టిపదము) మిట్టిపదము.

స్వి. నీమిట్టిపాటును నీరాజనము, నీవదంబును
నుట్టు నేలతో గలయు

స్వి. హరిశ్చ. భూ. ౧౨3౦. పం.

4. మత్స్యకల్పకం బట్టి మార్పించె మిట్టిపా
టుంగేతుం దమబలాద్యక్షంకే తేనీ

రా. వి. ౨౭౫.

5. తద్విలాసవిద్యమౌగరియందు కవీశ్వరించి
యెక్కుద్రస్యవంబున నెగిసి తద్విభవంబునకు
మొది మరలం దాఱుతీయన మద్వర్తనా
మన రవంబులం బరగంకేడినమొలమిట్టిపాటు
లతికాకుంబు వుట్టింప చంద్రి. ౪. ౩౮.

మిట్టిమిట్టిపదము = మిట్టిమిట్టిపదము. ఆ 1.

(√మిట్టిపదము) ఎగిరిఎగిరిపడు.

6. తెగిపడియె నంకుశంబులు విడువక
మిట్టిమిట్టిపదమూచుపులు

భా. రా. ద్రో. ౧. 38౩.

చ. జాలరచేతల బాసి డాక్రిస్మి నటు
నిటు మిట్టమిట్టపడు సంబుచరణులుబోలి
న క్షణిక. మనుచు ౫. ౨౧.

మిట్ట. అ. శ్రీ ఎగుడు, ఉత్పతకమగు.

చ. యువకునినిగజనిభేక్షణ లించినమేర్మతోఁ
బర, స్మర మెదిరించి కాంచనపుబంకులఁ
దచ్చునవాటు లాదంగా, భరణిపుఁ దద్ద మె
చునుడు దమ్ముజదంబముఁ దాటి మిట్టి
విట్టరవడిఁ జేతు క్రమ్ముటని నువ్వుర
పోయితి కామినిజనుక. పై ౩ ౯౫

క శ్చేత్కొక్కడు మిటికటానున,
సొక్కనికనుదోయి మాయ సొక్కడు
నగఁగన్ బాగ ౧౦ ర౫౭

వి (వి. మిట్టలు, మిట్ట) ౧ ఉత్పతకము,
ఎరికపడుట (చూ. మిడిమిట్ట)

౨. చలనము. (చూ. మిణుమిట్ట)

జ మిడిమిట్టపడు, మిట్టాడు, మిట్టించు, మిట్టి
పడు, మిట్టిపాటు, మిట్టిలుట్టడు, మిడి
మిట్ట, మిణుమిట్ట, మిణుమిట్టగొను,
మిణుమిట్టగొలుపు, మిణుమిట్టపూపు

మికాయి. వి. (సంగీత) ఒకస్వరస్థాయి.

ద్వి. భజవణి కవళియు భరణి మికాయి
అదిగాసొగయు కాంచములు, దళికోర్తి
బస. పు ౩. ౯౩౮-౪౦

మిడమిడ. వి కోపముతో చూచుటయందలి
యనుకరణము.

ద్వి. మిడమిడ మిడికెడు మేలుబో కడవఁ గుడిచి
నారమె పండుకులఁబ్రహ్మములను
చుడితా. పురా. ౧౧౫ పా.

ద్వి. మిడమిడ మిడుకుచు మిణుమిండు
దనియె బస. పు. ర. ౭౨౯. చం.

మిడి. వి. (గ. మిడి) ౧. గర్వము, మిడిసిపాటు.

సీ. పరివారకూన్యత వాటిల్లుటను బంధమిత్ర
సహాయులు మిడి యడంగఁ జచ్చుట
భార. కల్ప. ౨. ౬౪.

గీ మఱియుఁ గొందఱు నీచేత ముడిసి రండు,
మిడి యడంగఁ జొచ్చి కనునూడు దడవ
తేరు ఉ. హరి ౫ ౨౯౫.

౨. కాంతి, జగి.

చ మిడిగిలకప్రభునరవలమిట్టలకిమ్ములు జారి
కెంపుతా, కడియములున్ సొగి భావనఁ
దాల్చి వృషానుకేళికన్, నడచెనధూలము
మాంస. ౩ ౪ మాంస. ర. ౭౯

విలు గర్వికుండు, మిడిసిపాటుగలవాఁడు

కి ఒప్పున మిడి నలిగి గంఁయు ప్పుణుఁ
గఁడు చళకు ౭ ౭౧

౩ ఉన్నెరము, ఎన్నెర, గొన్నెర, కెన్నెర.

ఉ. గండపుఁగొండగాడ్చుచే నల్లికిల్లికిన్
వివరవామిడి మామిడిలేంద భూమి
భృ, కల్లణా దిల్లజాలరిభిధయవఁ నొంది
హరించె దొందిమున్

కృ కథం ౨. ౨౨౦.

చ. పోగులు మిడిమిట్ట ఒందిగులుఁ
గొమ్ములుఁ బాదులు నల్లెత్తాళ్లు
చంద్ర ౨. ౨౧.

సీ భావామిడిమిండు వాణుని పునుండ్లధింగిఁ
జలించు పున్నుంధయములు

ప్రభా. ౩. ౩౫.

సీ. నల్ల మెణుంగు, నల్లెలు పింగాణి
కమ్ములు తిరిసొనుక మిడిజీవాణు మిట్ట
బట్టు ప్రబంధ. ౧౩౨.

౩. పై కవిశిషి.

ద్వి. నిడువకోటలు సేతునీలనోహంబు, మిడుగు
లుక రామిడిమిడికమ్మంగవయ్య .

రం. రా. ఆ. ౨౦. పా. ౨౧ పం.

ద్వి. మిడిమండ్లు పెట్టిటిమోడిపురియ్య, బడి
ప్రేమచమ్మలు బడలబాకీతోరు .. గరిగి

ద్వి. వారిళ్ళ ఆ. ౧౦౫౬ పం.

౪ తీర్క్కు తెనది, బడి రునుది

సీ మిడియెంకవలె మంతుబడినిండ పైఁ జెంతు
నుతుకున్నెలకాకల్ లోర్వరాతు

ఇందు. ౩ ౧౨

బ మిడికాడు, మిడిగ్రామం, మిడిగ్రామం,
మిడివల, మిడినాగు, మిడిపండ్లవాడు, మిడి
పండ్లు, మిడిమిడిమేలమ

మిడి2. మి. సేతునీలనోహంబు

ఆ తిరుణు లోగురుగిండ్ల తెగిలును బోమలు,
నాలుగు బోమలును వరుణు గిడుగు, విగ్గ
వలలు క్షేమ గోష్ఠి వీరులు ౩, నాగ
గాగ్గి దిద్ది గా టవిరులు

చి ౩౫౦ ౧ ౧౧౬

బ మిడిబడ్డ, మిడిబోమ.

మిడికాడు, కొలు (మిడి1 + కాడు, స్వామి)
గద్దెకులకు, మిడిపిపాటంగలవాడు.

సీ విష్ణునాథమ్మతో పెడవిల్లుగాని మిడి
కాడు ముక్కంటి మిగుల తెలిగ

అచ్చు పూ ౪ ౩౧. పా.

మిడికించే. స. క్రి. (మిడుగు) ౨. క్రిష్ణ,
చరిత్రము.

సీ. గ్రంథంబు మిడికించుకోని దమ్మి కమ్మను దయ
వారి శాశ్వత-వేదాంతమి

గి. నాంబు గ్రంథించు వాపున్న బోరు
తెలుగు, గ్రంథ మిడికించు గాగంబు
గుమ్మడి(బి)ంచు, పాడుగతులకు దమదాన

పరిగి యాడు, నల్లయాతండ్ల బో తున్న
నాటిగడితు.

(క్రీడా. ౨౨౬. కుక. ౩. ౩౦.

౨ మండించు, కాలుచు.

సీ మేను తెంటులు చుట్టి పై నన్ను తగిలించి
మిడికించు దగ నని మిడుగునాగు

ద్వా. ౩ ౫౦.

మిడికించు. ఆ. క్రి (మిడుగు + పడు, స్వామి
ముకు) పరికించు, పరికాడు, నాంబు.

ఆ వివిధమహిమ లుభవింతుచుండెయ్యి, మంతు
బరరవహ్ని మాన్యు గాని, దమ్మికోడ గూడి
నొప్పించు గిమ్మలు, మేను దిమ్మి దిగి
మిడికించుచు కామా ౧౨ ౬౪

మిడిగ్రామవాడు. కొలు (మిడిగ్రామ + వాడు)
అచ్చుగ్రామం, మిడిగ్రామవాడు

సీ మిడిగ్రామకాడు దంబులు మిడిగ్రామ
అం. పా. ౨ ౧౨౧

మిడిగ్రామం. మి. బి (మిడి1 + గ్రామం) మిట్ట
గ్రామం, పెడవిలిగిండ్ల కిండ్లగ్రామం

సీ. కుటుంబములు మిడిగ్రామం గిడుగున్న కల
టాను మిడి పెంచుచులలు నమరక, దడలిండ్లు
నేడ్చి దడయల యెలుకులై గూర్చును
పూ. అం. ౧. ౩౦౦

సీ మంతులు గొలుకుచు బడలి మా మ్మని
మిడిగ్రామం నిమ్మలు గ్రమ్మరిలగ

పూ. పూ. ౫ ౧౪౪

సీ. వీరికమ్మల బోలు పింగళాక్షులందు
గ్రామంబులమిడిగ్రామకాడు

కా. ౫ ౧౧౦

మిడివల. మి. (మిడి1 + వల) పెడవల; నిరము,
తల.

క. ఈమెలగుగంధకరైద్రచే మిడివల యిచ్చు
సామాన్యకుడం శిరం బుట్టి మగుడం గ నవకు
కోసం గా మని చుంపుడ నమః జండు గడం
గినవానికే కృ. ౧. ౪౩.

క గుడి సొచ్చి నాకు సాగిల, బడి
మెట్టమును బలిగై పెచ్చిభంగుల నైనక,
బడతక యిది నా కల్పిన, మిడివల
యొప్పించి నిన్ను పెప్పింతుల జామి
జామి. ద్వా ౪ ౫౧

మిడినాగు = మిట్టనాగు. వి (మిడి + నాగు)
ఎగిరియెగిరి పడునపునిశేషము

మ అకటా తమ్ముల గారిశేగమున దాయశ్రేణి
పక్షియైకానికి లోనా మిడినాగుకునలకు
బాలి స్పృండుగాలి వ్రకాపికై విచ్చునుశోబ
భల్లములకు ద్విత్విచ్చి క్రిందు స్వాతికి గా
గెరిన హేమశేఖర బుర్రుపొట్టెటకప్రాత
మరక. చంద్రా ౧ ౨౯

మిడిపండ్ల వాడు = మిట్ట పండ్లవాడు.
మిడి + వాడు (క ర.)

మిడిపండ్లు = మిట్టపండ్లు. వి బ. (మిడి +
పండ్లు) ఎత్తై నపండ్లు.

నీ హక్కినొమ్మును నూడవబొడ్డును మిడిపండ్లు
విజ్ఞానము కాచి కేలుకెలుగము
భల్లా. ౪. (క. ర.)

మిడిబడ్డ. వి (మిడి²) కేలకు కుడయోగించుసాధన
విశేషము.

తరిగము. విలులు వోములు చిక్కముల్ పెను
పాతకత్తులు బల్లెముల్, బలుకుపాములు
వాగువర మిదిబడ్డ లీకలు దినులకలుల
సాదన
రామేశ్వరమహాత్మ్యము ౫౬. ౪౯.

మిడిబోను. వి (మిడి + బోను) మృగములు
లోననువానిం బట్టెడు కపటయంత్రము

క. మిడిబోనుల గానుచ్చులక, బడతకోలియు
బోగు లోనుముచియు లేకన్ వడిగలవంకల
నెల్లక బొడిచి కడుంజెంచు లాఱువుల
బడ లడరక యయూ ౨ ౧౯.

మిడిమిట్టు. వి బ (మిట్టు + మిట్టు) మిక్కిలి
మిట్టులు

గీ పునుపుశేగుకుటకచ్చుమిడిమి కేలు, మిట్ట
కనుగ్రుడ్లు మిడిమిట్టు మిడివివడగ
మేం వంద ౩ ౧౩౪.

మిడిమిడి. వి (మిడి¹) పరికరించుటయం దనుకర
ము

౩ కడుపునకు గూడు గానక, పడి మిడిమిడి
మిడుకునట్టిబురుగు కి యాఱుడి యనురత్నం
తేటికి, గడు పిటు గాలంగ గంటు గాటుక
యేలా ద్వా ౧. ౮౨.

విని ౧. మిక్కిలిశీర్షము.
చ. మిడిమిడియొకకొట్టునను మేనులు పెట్టుచు
నుండ వాల్చి. ౨. ౯౦.

౨. మిక్కిలి అల్పము.
(స్వన) వానికి సాహిత్యమున మిడిమిడిజ్ఞానమే
గాని పాండిత్యము లేదు.

మిడిమేలము. వి (మిడి¹ + మేలము) ౧. గర్వము
మిడిపిపాలు

గీ. మిడిమేల మేమి మామిడి నెక్కెం గల
నలే ఉ. చొరిక్క. ౩. ౩౧.

౨ ఉచిత్రము, శీడు
క ఈలిల నుండి మన మిటు, మేలము లాడంగ
మేమిమిడిమేలమె యిం, చాలా సర్వ మభ
ద్రవీ, తాళంల కినుమంత యానమోహము
దెచ్చెక. విజ. వి. ౩. ౩౨.

వి. ౧. మిడిసిపాలుగలది, గిర్విరము.

క. మిడిమేలపుదొరకు గొల్పి మిడుతుటకంటెన్,
మడి గలయొద్దలఁ గట్టుక, మడి దున్నక
ప్రతుక చచ్చు మువతి ర.

గీ. వీటిలో మిడిమేలపుదిటునిధియు, పొంగ
గొన్నట్లు నిజీత్యసంచికయు, పొబ్బంగా
అల్లి యది యొల్ల పట్టుటయును, దల్లడిలుచు
దుర్భాగతల్లబాండు ప్రబంధ ౬౩౫

ఆ. అపద్రవకరము, బాధకము

ఉ. గామిడినాక ముదితముగా మిడిమేలపుకేర
నిర్దయక, నీచులు గానినీయలకుఁ తెబ్బుడ
యేగఁగఁ దెప్పె వక్కటా

కళాం ౨ ౧౩౩

గీ మితి తేనియొమిడిమేలపుమెకములు నడి
యలబలగమే జనని వీర

ఉ గా ౬ ౨౩౩

వి మిడిసిపాలు (క. ర.)

మిడియ. వి వేదవాక్యము

క తలఁచి యపు డందొ కింకయుఁ, దొలుతటి
తరవాతిమిడియం దొఁచక మఱి యెవ్వల
సరసిన క్రుతికల్పము, పలుకునన్ రాక పెగడు
పూఁచినఁ గలఁకన్ పరమ. ౨. ౧౧.౨

(క ర. పా తరవాత మఱియు ముద్రిపా)

మిడియు. ఆ క్రి ౧. తీక్షణుడు.

గీ. మిడియమెద గాయ జడివాన గురియఁగ,
నీకు గడర పృక్తి బాతు లలర, నన్నిలోన
బయలు నవ్వల నప్పరా, గణమయ్రాల
తేనె గడిఁదిరచము. కళ ౧. ౧౨.౪.

౨. పైబులు.

గీ. పుణియంచుదలబును బరమలు వల్పుర మిడి
నినస్రద్ధులఁ బడఁకన్చెవులు

క. సం. ౬. ౨౯.౪.

వి. మడి పెగడి మా పుతలమునఁ, దిడుగుగరిక
జరువ పెగు పెన్నె గ్రుడుదొ, మిడిసి కల
మలి తురగము, నడువాలక గఱచిగాని రణ
స్థలిఁ బడియెన్. భా. రా యు. ౯౦౯

౩ భయమలనే పెగడిపడు, అడవిపడు.

చ. భూతముల్ మిడిమేలై రవుఁ నుల్కి
విభాత బెగి రెన్, బనివడిఁ దేర్చుఁ నేసి నల
భగ్గునికొంటి దుర్గ మూర్ఖులెన్

కళం ౨ ౧౩౩.

౪ మిట్ట, పై పెగయు

వి. అనీరినక్క చాపము, కోఁ పంగిలి నిడి
నరముఁ గొరిన రభసం, వేపార మిడిసి మర్మని,
దూడల మొనరింప నట్టి కోఁబాదు
గూరెన్ మే పంప. ౨. ౧౦౯

గీ మఱి వేసినదేగ చొడి తేని పుల్ల మఱుదగా
మఱదనే మిడిసి పడఁగ కళ ౪. ౯౦

చ. పేదకారమున వేలుకళిగంబుఁ గఱు
క్కునం దెనఁజీనఁ దల మిడిసి యల్లంతులం
బడియె దళా ౬ ౨౫

౫ మూల

వి అవి యాతనిపైతోలును, నవియింపగ లే
మిడిసి యల్లలు వడఁ తా, చి వశేవసు
తేనినెయి, దనినమతి నన్ని రయ్య దయ్యం
బునునన్. మనుచ ౪ ౧౦.౨

జ. మిడిపోవు, మిడిసిపము, మిడిసిపాలు,

మిడిపోవు. ఆ క్రి. (మిడియు) కప్పు, తప్పి
పోవు, తేనియ.

గీ. అదుప్తవ ర్తనఁ దప్పటికుడన నిజానబుత్తురి
మిట్టాడు లాకఁడు, మిడిపోక కలనిలో
మడియుట యూహించి వగచుచు ..

రాధుక. ౪. ౨౩౩.

గీ. మనము గామెదిరాక్షనవర్గములను, దండి
కొకని మిడిపోవడందఁ బట్టి, మేటిధను

కత్తి నందమగి టడంచి, వారి యువ్వాడు
చాచానందుకు దగును

మొ రా నుం. ౧౨౮.

౧. కీచించు, కర్ణ.

స్వి. మిగుల మెచ్చియు వాడు మిడి వోసి
కడిమి, పెడదొండ పెడచేర పెడతాల
యెత్తి స్వి హరిపు తూ ౨౧౨౦ ౨౦
మిడిసిపడు, ఆ (మిడియు) ౧ మోడి

కాగయు, ఉత్పతికయగు

క. పెడినపు మదనజ్వరమున, మిడిసిపడున చోర
లకలు మృగిలోచనమన నరస ౩ ౬౦

౨. మిడిసిపడుపూసుకరణి నీల మంచి మిడి
చిన పాతకాయ రెయిగిన నిమిత్త
ప్రబంధ కెలరా.

౩. (కోపము గర్వము మొదలై) క్రుక్కు, మిట్టి
పడు

నీ. పడుమ లాత్తెన నంచు బలిబంధుకలు దన
తొడలపై క్రేసికో మిడిసిపడును

హంస. ౩ ౨౦౧.

౪. నేరుపు గలదనుచు నహం, కారంబున మిడిసి
పడితి గ్రమ్మన బని బం, కారముల బోలెడు
కొడుకున, కేరూపున నైన బాపు మోసుక
టమున్. హరి. పూ. ౫. ౨౪౫.

మిడిసిపాటు. మి. (మిడిసిపడు) మిట్టిపాటు,
గర్వాచలచేర కలుగుక్రుక్కు.
(వ్యవ) ఈదిగిరిక యొక్కవర్ణమునకే యింక
మిడిసి పాటు.

మిడుగు = మిఠుగు. మి. మిడుగులు.

మ. కృష్ణుడు. ఉద్ధతకత్తి వృషి
క్రిష్ణి మింల మిడుగు ధృతులుగా బర్వ
న, వృతచంద్రుడై తెలి క్రుంచ

భాగ. ౧౦. ఉ. ౯౦౯. (చి. ని. పా.)

జ మిడుగులు, మిడుగులు గుణులు

మిడుగులు = మిఠుగులు. మి. మిడుగులు.

(మిడుగు) ౧ మిడుగులగు, అగ్నికణము.

క. మిడుగు లు తలచు కాలము, మిడుగు
గుణులుగని గని వృషి. క ౧౫౯.

చ. మెలయుచు నున్నవలెమోలి మేరుకటంబున
రాలుమిడుగు, గుణు లన విడుగులగుములు
కంఠమిడుప్పి విడుట్టనంబులన్, వంశుచు
వానలో క్రమవి వక్షుచునన్ పెడలె నియుద్ధ
తిన్, మెలయు ప్రతాపపావనరి స్రుత
హేతికణం లో యున్

భా. రా యు ౧౨౧౬.

చ. అం, విలుపు గడంగి పట్టుకొన
దస్తయు చాసిన తొడ్యులన్ మిడుగు, గుణు
లెరుగంగి వక్రియన గోపము చండిక
చాలె మార్క. ౬ ౧౬౩.

౫. (మిఠువు క మిట్టి) ఖగోళము,
మిఠుగులుగులు

గీ మిన్నమిడుగులు లె రెండు మెలచుచున్న,
మెలుగు లొకప్పుట్టలో నున్న నెలుగు
శేమ, బుట్ట గ్రొమ్మింది యారెంటిపాదపు
గాన, కడిగి వచ్చితి విష్ణుయవన్ మనమున.
భార. ఆర. ౩. ౧౩౯.

మిడుగులుగులు మిడుగులుగులుగులు.

మి. (మిడుగులు + పువ్వు) చీకటిలో తళతళ
మెలుయుచు నెలులు ఒకపాతిపున, ఖగోళ
తము.

ఉ. వలెమోలి బో, లాపున మిడుగులుగులు
దిపు లంచు పెసం గొనిపోయి పొంతకప్పుం,
గారవద్రుమోలి గిరిగాడులు గోడుల
తేర్పు పివీకర్ గా మనుచు ౧. ౩౬

మిడుగు. ఆ. క్రి. (క మిడుగు. క. ముడుక్కు.)

క్రుక్కు, ఎగిరిపడు గర్వముచే మిడిసిపడు.

గీ. అదియే గాక విశేషించి యేదయ బుద్ధి,
గలుగునట్టి శూభసమలు గారె మోయి,
మృత్యువున కట్లు గావున మెలగ విడువ,
నీక పొదిగిన వలయు వి మృత్యువునో.

భార. అను. ౧౨౨౯.

చ. విడిచెడు వాడుకేపుఁ దన మోడన్ దలం
పక యాదవుం డొకం, నుండుగఁడు .

ఉ. హరి. ౩. ౪౩.

ఆ. కదలు, తలించు.

క. విడిచెడి లేదవులు ప్రేమలు, మడిగఁడం
గనుడొయి మెలికె మాయెదురిం గడున్,
మెడమెక యెడలు చేమెడు, కడపల బంతు
వను నేఁడు గలదో లేదో.

ఉ. హరి. ౪. ౪౪.

ఆ. అప్పుచీరహంబు వదలంబఁ దానెన,
కొచ్చి పు క్తిరథ తనాధవుండు, మూర్ఖ
వచ్చి యంగమలు కిద్దిలంబు లై విడువలేక
భుజమిమిదఁ బడియె నిర్వృ. ౧౦. ౨౮.

౩. సంచరించు.

గీ. పొలుచునొవర్ణపురి గది భూమనకుండు,
మెచ్చి వర్ణించుము దారిఁ జొచ్చి యందు,
విడువ మానినె గాన కప్పుడు మనంబు,
గరము విస్మయ మందంగఁ దిరిగి తిరిగి.

మార్కం. ౨. ౨౩౧.

కా. ఏ శేషిగ్రుంక కాంతో యనుచు మెలే
భీతి వారానీలో, మోసం లై విడువంగఁ
జొచ్చితి వయో మెలే హనీ ...

దశా. ౧. ౨౯౩.

౪. పైముగ్.

క. విడు వారధ మని హంక గృహ్యదీనిక వడి
బంక నితీ వాయుతనూహం, విడిచిట బొడి
చిన స్రవణం, విడువఁ గడనె కాలు
యెల్ల మెదలుప వచ్చున్.

తై. భా. ౮. ౨౩.

౫. చరితమెంచు.

క. కడు తెట్టిదండు కాలుండు, విడువ విడువ
వవవచించు మా దీనునంద, విడువుండు
బాలునికీ నుగతి, బడయుండు చావాడు
లైన బహుధర్మములన్.

భార. కాం. ౩. ౩౩౦.

క. తడ వాయె నేమి నేయడు, నెడవాయెని
సఖులతోడ నెందున్నాడో, కొడు కాకలి
గొనె నంచున్, విడువ వయోచేర మాత
మృదువాత్మకన్.

నిరం. ౨. ౮౦.

క. విడువడఁ జాలి మును నీడు, గడిచినతని
గొఱవిం కాండి నట్లగుటయు నక్కడ
నుండ కేగ నుదిలో, విడువకుచు భాగీరథి
సమోపయుగంత్.

తై. భా. ౪. ౩౦.

౬. మండు.

ఆ. అచ్చు భూమిపాలుఁ దాటియ నిచ్చుట,
విడువనన్నిలోనఁ బడకమున్నె, యతని
యిండు లెప్పు దగ్గంబులు నిడి, యుండు
నట్లు వరము లిండు చాలు.

ద్యా. ౩. ౧౦౫.

౭. ఎండు, కుప్పించు.

ద్వి. మునివాళ నే జోయి మడ మెప్పు
జలము, గొని వచ్చునీలోనఁ నుత్తర విడిచి,
మనినెమాయెడు చామయన జచ్చె నేని,
యనఘాత్య మతే బ్రహ్మహత్య సిద్ధించు.

ద్వి. హరిశ్చ. భూ. ౧౮౧౦. మ.

౮. కొవముతోఁజాచు.

ద్వి. విడవిడ విడిచెడు మేలుతో కడవ, నడిచి
వారమె మందగులఁ బ్రార్థములు

పండిత. భర. ౧౧౫. పా.

ద్వి. విడిచిడ విడువకు విరుమిందఁ
దనియె . బస. శ్ర. ౪. ౨౯౯. మ.

౯. బ్రవకు, నీలించు.

అ. మదమ మిగిలి కేసుకుండుడు గొంకేయి,
పైకి గదికి యతనికావశ్యముల, క్రంది
చోరయి గడచి మంటలో నుండిమిడుగు
బోలి మెలగ మిడుగు లేక.

భార. భీష్మ. ౨. ౬౬.

వ. ఇటు చోలావాలవమానము జగంబులు
గోలావాలము నేయెచున్న సమయమున
మెలకు నెగల మిడుగు చాలక నీ శ్రేణు
చేవరము. భాగ ౮. ౨౧౬.

౧౦ కూలు.

ద్వి కాలానిలావర్తగతి కానబడగ, గాల
చక్రాకృతి గలచక్ర మెత్తిపెడచేరివాటునఁ
బుధులను స్తవము, మిడుగుచుం బడ వాని
మెడ క్రందిచెనె

రం రా. ఉ. ౧౬ పా. ౨ పం

వి ౧. జీవము. (చూ మిడుగుమాలు)

౨. మిడిసిపాటు, మిడ్డిపడుట.

వ. బడలిరాముద్దగొడుగు మేనల్లినిడుడుకు
నడకల మిడుకులకు పెరులుపడి

ఇందు. ౪. 38.

జ. మిడికించు, మిడికిపడు, మిడుకుమాలు,
మిడుమిడుకను, మిడుమిడుకు.

మిడుగుమాలు. అ. ౩ (మిడుగు + మాలు)

చచ్చు.

నీ. నూతు, నిరుజ్జేపములఁ దురగచకు
మృణులు మిడుకుమాలగ నేటి మిన్న ముట్టు,
కార్పణ ఉ. పాది 3 ౫3.

మిడుగు. వి. నీలమడ, నల్లము.

ద్వి క్రిరంగిలయార్చకుండు, మిడుగుల
జొరయచు మించుమీలయల, బెడగుల
నెలులు గామ్యించుకోవరియ, నుత్తరీయం
బుగా జొరొంక కైది

ద్వి పరమ. ౪. 3౧౬. పా.

ద్వి గన్నెదత్తాచారు గలనూకాది, వర్షియ
పుట్టులు వధులుగా గట్టి, మిడుగుల
జొరయ నామాడ జంజయలు, నుడిచేయ
చెడిది. ద్వి పరమ. ౪. ౨౮౪. పా.

జ. మిడుగుటాయి.

మిడుగుటాయి. వి. (మిడుగు + టాయి) కఠినతల.

నీ. మిడుగుటా యన ముడిటాయి యనగన
గఠినతలకాయా అం. భా. ౨. ౨౯

మిడుచు. ప. ౩ (౩ (క్రేటు) విలుచు, (కేటిక)

విలుచు

ఉ. చూచుచు కేరి వ్రేల్చుచుచుం దల
యూచి విలక్షణి క్ర మై, యాచనలా
ముక్కుపయ నంగుళిము న్నడియించి

భార విరా. ౨ 3౫౬.

వ. కడుభక్తి నంది పిలిచిన, జొడబడి యొ
యనినభంగి జొండొకవిధులన్, జొడువులు
నెప్పిన వ్రేగులు, మిడిచినవలె దోచార
మెచ్చునె చెవులదా శివ సా. ౪౮౪.

క శట్టలు భుజుచుం బలమణు, బట్టలు మిడు
చుచు దినము చేకుల విరియంగట్టుచుం
గాటుకన్నుల, బాట్టివ్రసె నెల్ల సరదా
మూడెక్ గలయెక్ దశకు ౪. ౪౦

౨ ప్రవ్రవ్రవ్యముచు బొట్టుబొట్టుగా రెచ్చు,
జొంచెయజొంచెయగా బెట్టు.

గీ పెరువుపా లింట్ల నేడ్చినట్టి కై నమిడుగు
లే చెల్ల వానకు తెడిలిమి

పాది. పూ. ౫. ౨౧౯.

మిడుగు. వి. (క. మెడక, మెడిక) కలభము, ఒకవిధ
చునుగిరియ త్తరుగు.

గీ. .. మిడు కన కలభము చు ...

అం. భా. ౨. ౯౫.

అ. . . మంటలో నుండి, మిడుతతోల మెలగ
కుడుక లేక .. భార. భీష్మ. ౨. ౬౨.
చ. మిడుతలమిడుతుకల గడు మిక్కిలిగా
బలమూకల గూర్చి యె, ప్లదలి నీవు
చావడమనాకృతి. హరి. ౨. ౧౨౮.
చ. . . కాన్తిలో, దెవలంట మంటలో మిడుత
రీతి నూత్నంగా దున్నతి .

ఈ హరి 3 ౧౪

మిడు(కు)మిడుక(కుమ)ను. ఆ క్రి. (మిడుకు +
మిడుకు + అను) కేటాపిన మను ; (దీపము
చిన్నదగుటచే) కొంచెముకొంచెముగా కన్నడు.
క పాశేరీరాచియ్యయ, మేలూరుకు చూపు
లేక మిడుమిడుకుచున్, బాలిం బురపుర
బొక్కచున్, దూలి ర్నములు నీడు
గోలిన నధిపా. భాగ. ౮. ౨౯౦.

(పరికించు అని క. ౪)

(వ్యవ) దీపము మిడుకుమిడుకు మమచున్నది.
మిడు(కు)మిడుకు. బి (మిడుకు + మిడుకు)
కాంతి సన్నగిలుటయం దనువనుకరణము.

(చూ. మిడుమిడుకును.)

మిణకరము. వి. ఏమియుం కోణతో క్రమించుట
(క. ౪)

జ మిణకరించు

మిణకరించు. ఆ. క్రి. (√మిణకరము) ఏమియుం
కోణతో క్రమించు. (క. ౪.)

మిణంగు = మిడుంగు. (క. ౪)

జ. మిణంగులు, మిణంగులు బురవు

మిణంగు(లు)లు = మి డుక గు లు. వి.
(√మిణంగు) మ్మరింగము, అగ్నికణము.

గీ. కళముఖం దను రాక్షసచక్రవర్తి, మెల్లు
పొధింతు నని విచారించు నేల, తూలికాడన్వ

కుంబుకు భూగిరీతు, మిణంగు తేం తెన
బాలదే మేదినిక. నీకావి. ౧. ౯౬.

చ. . . గిరికటకపాపాణసంపన్నమందున నెగయు
మిణంగులులుబుంబోల నంతర్వేది కలాకాక
కలంబులు మోడికెగయ నంభోనిధానంబు
మధ్యమానం బయ్యె ఘోరియును.

హర. ౬. ౫౯.

చ. మిణ్ణులు, చదలున బర్వ నాకరి
భుజద్యయమధ్యము గాడి మక్కి
భోజనతా. ౪ ౧౧౦.

చ. ఎక్కిలిన కాలపాకమున మీతి నీవడి గ్రోధ
నర్తికం, బక్కిలినచారు మర్తికక కావనరం
పరై మిణంగులులో, బక్కిలినదగ్గర దర్శలం
బులచని జుతాన్లుగా కళేరవుం, బక్కి
పలు చేరు దర్శనలచేతుల గాక కలంబు
చాతుల. ఈ. హరి. ౪. ౧౦౯.

మిణంగులులుబురవ్వి = మిడుంగులులుబురవ్వి.
వి (√మిణంగు) నీకటిలో దళితక మెల
యచు మెరు నొకబాటి పీటకము, భూగోళము.

చ. పడవదగ్గిండ్లపెల్లు గనువట్టు మిణంగులు
బురవ్వి లంతు సంవడిగొను నిండ్లగోన
ములు విప్ర. 3. ౬౨.

గీ. మిణంగులుబురవ్వి రన్నంగు భూగోళ
మెలవు ఆం. భా. ౨. ౯౫.

మితరంగము. సం. విణ (అ. అ. అ.) మెల్లగా
నడచునది, మందగావి.

మితరంపచము. సం. విణ. (అ. అ. అ.) కొంచెము
నడచునది

మితద్రువు. సం. వి. ఈ. పుం. సమద్రము

మితము. సం. విణ. (అ. అ. అ.) ౧. ముదిరి
గెడి. ౨. కల్పితము. 3. ప్రోకినయలది.

మితామర. సం. వి. ఆ. శ్రీ. యాజ్ఞవల్క్య
శ్లోకము విశ్వాశోక్తమందు రచించిన ప్రసిద్ధ
వాగ్దేశికము.

మితి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. ౧. గతువు కాలచరి
మితి.

చ. జువరుడు నేనీనద్రీమితి జక్కనిది దీర్చి
కడంక నేను వ్యభిచరణిదాక భూతలము
జేకొని రాజ్యము చేయు . .

ము. రా. ఆయా. ౪౧.

ద్వి. పొంతు గాతుడ వాతూనిక మితి, నింక
గౌతమయూ నేమిట దీర్చు

ద్వి. వారిక శ్లో. ౧౩౦౯. సం.

౨. పరిపాలన, కాలక, కునిక. ౩. సరియైన
తెలివి, తక్కువము. ౪ నిశ్చయము
౫ విశేషము.

మి త్రి. వి. (సం. మృత్తికా) మమ
మిత్తు) ౧. మృత్తుజేవక, మరణాధిదేవక

ఉ. ఇ క్రతే బన్ని పోయి పయి నెత్తి రణం
జూసించి వారలక, మి త్రి సంపి గాత్రి
నిరవి త్రిము చేయుదము . .

భార. ఆర. ౧. ౩౪.

ఆ. మ త్రిణి సకుగి రత కడి గొల్పి మి త్రి
మొత్తి సత్తి నత్తి నత్తి, బత్తి నిదిన
నీలా. ౧. ౧౧౨.

శ్రీ జనకాది గణ్యవాజమయాది యబ్బుమే
నింగత్తుమి త్రి వాచితత్తి

రామా. ౨. ౨౪.

౨. మరణము.

౪. ని క్షయపరారముల నే, మ క్షయం దగుదర్శ
తనము నడిపించితి దుర్వృత్తు లగుమత్తు
కులకుమ, మి త్రి యగుం జోర వగులు మిగులక
యగ్నే. భార. ఉద్యో. ౨. ౮౨.

శ్రీ. మి త్రి పెద్దిమర నా మియును మరణంబు . .

ఆం. భా. ౨. ౨౫౧.

ఉ. వి ప్పిటు పాటుచి తగ నిద్దరజోయెను
రామ దంతు నే, మిత్తుక నిగ్గనాట యను
మి త్రి నేటికే పోయితి

మ. రి. భూ. ౫. ౧౪౫.

జ. మి త్రికూడు, మి త్రికూకొంగ, మి త్రిగొంగ,
మి త్రిచూలు.

మి త్రి. వి. లతావిశేషము, లతాకాంతిక.

శ్రీ. శంఖపుష్పిగోపేను చను మి త్రి యంచు
ఆం. భా. ౨. ౩౩.

మి త్రిక, వి. (సం. మృత్తికా) మమ.

శ్రీ. మృత్తికామృతము లా మి త్రిక యంచు
మట్టియంచుగను ను న్ననంగ
ఆం. భా. ౨. ౫.

మి త్రికూడు. వి. ($\sqrt{\text{మి త్రి}}$) క్రేతల సుద్రేకించి
యిచ్చునాహారము; చచ్చినవారి సుద్రేకించి పెట్టెడి
యన్నము (నూ. మి త్రికూకొంగ.)

మి త్రికూల్లదొంగ. వి. (మి త్రి + కూల్ల +
దొంగ) క్రేతల సుద్రేకించి యిచ్చినయన్నమును
అపహరించువాడు.

ఆ తొత్తు తొత్తె గాని దొరసాని గాబోదు,
మా క్త దెత్తుడు చాది కనగలము, మి త్రి
కూకొంగ మే తెగ్గ నేర్పువా
మే ౩. ౨౪౯.

మి త్రిగొంగ. వి. (మి త్రి + గొంగ) మృత్యుంబు
యించు, కిచ్చుడు.

శ్రీ. ముక్కంటి యరపడిమియులకొలుపు మిమసిగ
దయ్యెంబు మి త్రిగొంగ .

ఆం. సం. దేవ. ౩.

ఇట్లే మి త్రినేలుకాదు = కిచ్చుడు.

ఆ. దండుతోడఁ గూడి కరలి గొల్పినఁ దను,
శేల కరిగి మొదలెఱుఁగెను పాఠక, మి త్రిమూలు
కానిత క్షణియూర మిం, పెనంగ నిలిచి
పజల శేలు మండె ...

అచ్చ. రా. ఆయో. ౧౧౫.

మి త్రిమూలు. మి. (మి త్రి + మూలు) శేకు
గ్రహము. (క. ర.)

మిత్రి. మి. మిత్రితము, అధికము.

ఈ కుట్రక లె త్రి విట్టలికి క్రమంబరమిం గని
దీనవృత్తితో నొ త్రిన దానిమర్మరనియోగ
భరంబున కొం డొకింటియో, మ క్తమిలం
గమంగొనురథాంగయంగంబుల వృత్తి గవ్వల
లో, మిత్రిగఁ గన్నునీ రొదవి మించిన చీకటి
కంటె మున్నగున. కవిక. ర. ౩౨.

మిత్తరుడు. మి. (సం. మిత్రం. ప్రా. మి త్రి)
స్నేహితుడు, పెరికాడు

క. అత్తెలన మెదో దన్య, న క్తమిలన జూచి
రాముఁ దలంక నిగుదలగా, నవ్విరి శేలుపు
గలనల, మితరుఁ డాకొని కడంక
మోఱగఁ బలికెన్

అచ్చ. రా. యో. ౨౧౯.

(మి త్రిదాకొని క. ర. పా.)

మి త్రిస్ముడు. సం. మి. (ఆ. ఆ. ఆ.) మి త్రి
శ్రోహి.

మి త్రిత. సం. మి. ఆ. శ్రీ. మైత్రి, స్నేహము
మి త్రిత్యము. సం. మి. ఆ. న స్నేహము,
మైత్రి.

మి త్రిభేదము. సం. మి. ఆ. పుం. స్నేహము
పెదగొట్టుట.

మి త్రిము. సం. మి. ఆ. మ. గ. స్నేహితుడు.

మి త్రియు. సం. మి. (ఆ.) గ. స్నేహము
గల మనస్సుగలవాఁడు. ఆ. స్నేహితువనము
చేసికొనువాఁడు.

మి. ఈ. పుం. గ. మిత్రుడు, స్నేహితుడు.
ఆ. లోకముఁబ్రేక్షకుడు.

మి త్రిలాభము. సం. మి. ఆ. పుం. స్నేహితు
లను సంపాదించుట, మైత్రిహుత్వము.

మి త్రివిందుడు. సం. మి. ఆ. పుం. అగ్ని.

మి త్రిన ప్రమి. సం. మి. ఈ. శ్రీ. రథన ప్రమి,
మానుకుభ్రంస ప్రమి.

మిత్త్రావరూపిలు. సం. మి. ఆ. పుం. ద్వి. మిత్రిఁ
డును వరులుఁడును.

మిత్త్రుడు. సం. మి. ఆ. పుం. మావ్యుడు న.
స్నేహితుడు.

ఈ నీరజమిత్రుడేల ధరణీగుఁ డయ్యెడు
నొక్కొక్క భార సభా గ. ఆ. ఆ.

చ. ఏ జనుడు మిత్రిసౌఖ్య సదృశక్రియఁ
ఁడతఁడు మిత్రుడు

మేం. పం. నీ. ఆ. క. ౨౦.

మిత్రము. సం. అచ్చ. న. (ఇది సమాసమౌర్యవన
మూగా మనయుక్తమగును.)

ఉదా : మిత్రస్సమము మిత్రోపరాగము.

గ. పరస్పరము అశ్రియము. ఆ. రహస్య
మూగా.

మిథిల. సం. మి. ఆ. శ్రీ. విశేషాచార్య రాజ
ధానియన మిథిలానగరము.

మిథిలుడు. సం. మి. ఆ. పుం. క. కానొకరాజు
విశేషాధిపతి. బి. విశేషాచార్యులు.

మిథునము. సం. వి. ఆ. న. ఆంధ్రమగలజర,
దానకర్మము. ఆ. కవలు, యమకులు. ౩.
మిథునరాశి.

మిథున. సం. ఆర్య. ౧. ఆనకర్మమైనది; మోస
మైనది; తప్పుదేది.

వ. లోకంబులఁ గృత్యాకృత్యంబులు గల
వనుట మిథున

(ప్రలోభ.. ఆ. ౩౪ ౫. ౯౫)

శీ . వాని మూఁటిని బడ, మధ్యయా లని
చెప్పి నమ్ముట మిథున

అప్పు. ఆ. ౧౮౫.

కా. అంతా మిథుని కలచిని చూచిన నయం ద
టై టెజింగ్ నదా, కాంత బుద్ధులు నన్న
ముక్ దనువు నిక్కం బంచ మోహార్థన,
ప్రాంతం తెంది నరించు కాశి శ. ౩.

మిథునాచారము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. (చైత్ర
మున) తప్పగా మం దిచ్చుట, తప్పుచైత్రము
చేయుట. ఆ చెడునడవడి, అయోగ్య మైన
నడక.

మిథునాచారుడు. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ.
౧. తప్పగా నడచువాడు. ఆ మోసగాడు,
వంచుచేయువాడు.

మిథునాచృష్టి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. వాత్సీకర్మము.

మిథునాచారసనము. సం. వి. ఆ. క. కపథము.

మిథునాభియోగము. సం. వి. ఆ. పుం. ఆన
కాభియోగము.

మిథునాభిశంసనము. సం. వి. ఆ. న. రేరింద,
ఆనకర్మవాదము

మిథునమితి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. ప్రాంతి, పార
పాటు.

మిథునాచారము. సం. వి. ఆ. వ. జానకర్మ
వాక్యము, కల్లమాట.

మిథునాసాక్షి. సం. వి. క. పుం. ఆనకర్మపు
సాక్ష్యమిచ్చువాడు

మిథునోత్తరము. సం. వి. ఆ. న. ఆనకర్మపునమా
ధానము, విజము చెప్పక తప్పించుకొనుటకు
యేదియో తోచినది చెప్పట

మిథునోపచారము. సం. వి. ఆ. పుం. ఆనకర్మ
నయ, మనమున రేకుండగఁ బ్రేకి చెప్పిపైట్టి
కొనిననయ.

మిదిల. వి. (సం వి. లి. ప్రా. మి. ది. లి.) జనమి
రాజాధాని, విదేశాధిపతి
జ. చూ. మిదిలదొర

మిదిలదొర. వి. (మిదిల + దొర) జనమహా
రాజా.

క. పదిమొములరక్కను నిక, సదమద మొన
రించి కొఱలుసంతనమున వ, మిద్దిలిదొర
బోడఁ జేకొనియెద పెదలో దిటము విదవ
మింతయుఁ దలఁచి.

అచ్చ రా కిష్కిం. ౫౧.

మిద్దియ (ద్రావి). (త. మెత్తె) ౧. సాధము,
మేద; హృదయము

చ. దళిమలనాణ మిద్దియలకంపము మేలుదిచిత్ర
ప క్త్యమర్, చెలఁగఁడిలిగ నీరములు
చెరిసినారము గాక రాజా రాకల విల
కిల్లు నంచుఁ బురకంజము చేర రహావధూటి
తజ్జలజ్జిహంబులం దళిమిచంబున లక్ష్మను
ముద్ర పెట్టుచున్ కువల ౧. ౩౧.

నీ. మార్కాన్యమిద్దె నా నలరు నట్టిక యన
అం. భా. ఆ. ౧౩.

నీ. చాళా, దక్షిణము.

(మాచవుమీడ చదునగాపలకలుగప్పి గచ్చు
భూసిన కప్ప, అది క. రి.)

గీ. మట్టిపెద్దలవారి మరుములకు, నెలకడ భూసిన
చారిత్ర విద్యర చెడియె

అమె ర. ౧.౨౩.

గీ. గద్దెయ లయ్యెల బ్లిద్దెయల్ మేడలు చప్ప
రంబులు మొగసాల లిండ్లు .

అచ్చ రా యె ౨౦౦. నం. ౯.

3. తామరపుత్తు లోనగునారిలోనిదండ, దిమ్మె.

గీ. తమ్మి తూమ్మిగడ్డెపై గచ్చు బిల్లు, విమ్ముగా
విచ్చి యెమ్మెన గొమ్మ లెల్ల, గ్రమ్మకొని
మెట్టులాగుల మొమ్మగూడి, భూజలాన
లిం ది యి పారి పొగడి రత్తుడు

నిలూ 3. 38.

౪. తొంగరము

(తొంగరముమీడ దిమ్మవలె నేర్పిజెప్పె రెడవ
యవనివేమె అది క ర)

గీ. భూని పడి దిగిచి యచ్చుమ, మానాగమ్మ లు
మిద్దెయలంగా వ్రేళ్లక, మామగ నొండలు
బాల్లుడు, వారిభద్రామణులనరులు వట్టుగ
బ్రలుగుల్ తన పా. 33౬.

5. మిస్ట్రోట్టు.

మిస్ట్రోట్టు. వి (మిడ్ + ట్టు) తామరపుత్తు
లోని దుడ్డువలె నుండబట్టు.

గీ. వన్నెలు పింగాణికమ్మలు తిలిమిల్ మిడి
డేగచారలు మిస్ట్రోట్టు ప్రబంధ. ౧3౨.

మినమిన. వి. ౧ తళితళికాంతి.

గీ. మృదువుకాయగొంతు మినమినల్ రాయంచ
తెగలతల రత్తుడుగ రవిండు .

చంద్రా. 3. ౫3.

చ. మినమిన లిమమేడు మెలమించుల కొంచెపు
టంచులచ్చులుగ ... కుక. 3. ౧౦౫.

౨. మిక్కిలి మెలమించులు దగు నమకరణము

ద్వి. మినమిన మెలమించు ముడు మెడితూన,
యను బోలె నుండె నయ్యెనిచినబోన ,

మడితా. పురా. ౧౬౨. పా.

3. చూచుటయం దగునమకరణము.

చ. అనవుడు నల్ల నద్వి నిధుల దానకదనుదుధి
జూచి దివ్య మై, తనవివరూపు మాన్చి విది
తంబుగ నప్పుడు చిన్నిబాలుడై, మినమిన
జూచుకమ్మలాను మెల్లరిచేడుపు నూర్చు
మోముసొంపును నులి దీర్చ బ్రాహ్మయోగ
మున్ గొమరారగగ దండ్రీముండటన్

పద్మ. ౯ ౮౮

జ మినమినరవాడు, మినమినము, మినమిన
లూడు.

మినమిననివాడు, విణ (మినమిన + వాడు)

చక్కపై ముచ్చటైనవాడు, మేనురుడు

గీ. మేదురసహస్య యో మినమినరవాడు

అం భా. 3. ౧౦

మినమినమును. అ (మినమిన + అను)

తళితళిప్రకాశించు

ద్వి. అది యొత్తుకొరి చుక నలమి ముద్దాడి,
మినమినముచెట్ట మింటి యాబోటి

అ. మ క. ౧ ౪౦ పా. ౧౯. పం

క. మినమినముపావలు గని, కనలున నిట మింక
పాడుకలు రా నేలా

పారంగ. 3. ౧౫6.

క. అది యోమేను గడుపున, మినమినమున
మించి గాచమెచ్చులమేను, గనక దగు
వావులకేర్పొని మునివనసాభాగ్యమహిమ
మును గని ములియున్. ౩. ౬౦.

మినమినలూడు. అ (మినమిన + అడు)

మిమినముని మెలయె. (క. ర.)

మిను = మిన్ను. వి. అకాశము. (హల్లు పర మగునపుడు దీనికుదిడుకారము వికల్పముగ తోపించును.)

క. మిను కల్గియు తారలు చి, క్రింగింజలు
పూర్ణకుమీరణిరణుడు కూర్చున్ తన
కొలుచురాసిగా లాం, ధను మనీరచిత
మంద్రచందము చాల్చెన్.

వరాహ. క. ౧౪౮

మ. ... వి ద్దన్వి కే, ఘనలీలాంగుడు గాంతె
బావతతఃఖంబున్ మరల్చెన్మమన్ .

ఆము. క. ౧౦౫

క. మినుకొలకేనక బూచినచ, కృరచెందోన
యనగక దనరెక నిలవలచోర .

నీలా ౩. ౯.

పా. మిను విజిగి కైబిడంబు = గొప్పయూపన
చుట్టవించుట.

చ. ద్రుమ గొనినట్లు మీ ద్వితీగి కైబిడనట్లు
గ్రహంబు సోమిన్మట్లు కళాం. క. ౪౩.

జ. మినుచూలు, మినుమీనపు, మినుబాచి, మిను
రతనము, మినువాచో, మినునీకదయ్యము,
మినునీగదేవర

మినుకు(న్కు)- అ క్రి. ౧. మినుమిన్కాళంకు,
తళితళ ప్రకాళంకు

నీ. కెల్లొవి నొక్క బంకించి యిందిర మోటు
గొనగోరు సోతన మినుకుకెల్లొ .

దళా. ౩. ౧౪౫.

అ. గొలుగుకోకు

ద్వి. పుచ్చిన కే మైన బుది నేయనైతో, మిని
కెతో నీలిదండ బుది నేమి యుదో .

చందీతా. పురా ౧౫౪. పా.

వి. ౧. (క. మినుగు) తళితళికాంకు కాలి.

క. కవి వర్ణగదిచోల చోరల, నవమగుతి
మధ్యమ దమమ వాలోవారో, జన నున్న

మినుకు(న్కు)

బాళి గనుంగొని, మిను పెయనో బొగరు
మీన మేనో వలికె. చంద్రా. ౩. ౮౦.

చ. బాళువా, మినుకుపడిచీమిలిదు ...

ఉ. రా. ౧. ౬౧. మద. ౫. ౨౯.

నీ. ఉడివోనిమిన్ను లీనదంపరు లిరుదాన నిరు
దాన గమల బంధురకరంబు .

వకు ౧. ౬.

(ఇది మూడవ యంతునకును నువాచరణము.)

అ. కిరణము

మ. ఇ కైలంగన నువ్యాకృంబుగా నచ్చుటకు
మినుకుతోని కొడుకుకడకుం బుది నయభయ
రసంబు తొలుకక బలుకు. రాహు. ౬. ౪౩.

నీ. మినుకు తళుకు రిద్దు మించు కళు కనగక
గిరణవామంబు లై తెరలు చుండు .

అం ధా. ౧. ౮౨.

చ. మిడిగల వజ్రపునీరవల మినుల కన్నులు
బాతికెంతటా, కడియములున్ .

మంపు. ౩. ౪.

౩. వాక్కు, పలుకు కేదవాక్కు.

నీ. నవవిలుకాన్త్రువు మినుకు లాన రించుడు
కన్నెతోడ కెట్టివది మాకు .

మనుచు. అ. ౪౩.

నీ. మినుకు వాగను నూ క్రి దనరను .

అం. ధా. ౧. ౧౧౧.

నీ. మినుకులొకెట్టి సాదనకొనె వ్యాపాలిర
రసమిలాపభార్య . విక్ర. ౧. ౪౦.

నీ. ములు తెదవవాడు మినుకువారమున్
మెచ్చువాడె దది రీర మెచ్చువాడు

అచ్చ. రా. బాల. ౧. ౩.

ద్వి. మోళ్ళు. పూ. ౩౫౨. పం.

చ. ... బంగరునీరెను మిన్నుటంబులన్ ...

నీలా. ౧. ౬.

ర. త్రుప్త, కాలిహట్టు.

క. నురుజును తెలుగుగో యందును, పెరచిడి రైలు
మినుకు గట్టి తెల్ల చువ్వునకు, వరియందు
దగినపురుషుడు, పరిణయ మగునేని సయి
పెనాచ మగునో విష్ణు ఆచార ౧౦౦.

ద్వి కాటిపాను కేల కరుణ నీమోడ, లేకున్న
నా తిచ్చుతెక్కను తెల్లు, గొకొందు నిమ్మ
నీకట్టమినుకు

ద్వి హరిశ్చ ఉ ౨౧.౨౬ పం

గీ మెలక మంగళిమోత్రంబు మినుకు దక్క
భాగ ౯. ౪.౨

౫ ఒకవిధమగు బంగారు నామెను

నీ. మిను కొక్క టిచ్చి పా మ్మరిన చోపునా
పోన దద్దప్రయాస విచ్చులు దిరండు
పొండు ౪ ౧౬౬

కా ఏ, నాంటు మినుకులు గల్లవారి
కగు జుట్టిన పొళ్ళొన్నకుర

గీ. వచ్చులేరవకు లండలు వంటపనికి, నన్ను
మెత్తు రటండు నందములు నూపి, బాళి
పుట్టించువాని తిప్పిదికు తెల్ల, నొడవదిక
మోడనే మినుకు తానగి రవుతు.

కుక. ౪. ౩

దిం. ౧. మినుమినకాంతి గలది

మ. అరి వర్ణించగ నంత జానీ వయస్సులో
రత్నపుక సామ్యులకు, మినుకులంగదల్లం
ప్రాంతమలక మే లైనవల్లన సదర్పి .
ఉ. రా. ౬. తిం.

చ. మినుకు టాయారిపొనుకలు మెట్టి వివారి
మిటారు లెత్త కో, భువురితల్లి తెండి మధు
వర్మను నంది వనిందు నయ్యెదకు

చం. రా. ౩. ౧.౨3.

నీ. కంటి కిం మురేఖ గల్లియందుకు జేసి
మినుకుగంటుక కొంత దినుకువచ్చు .

విజ. వి. ౧. 3౫.

మినుకుగొమ్మ = సరస్వతి.

నీ తారపూరిల గడవ దరణిపాదవఖారి
మినుకుగొమ్మను మాలు మెలకభుజము
అచలా. ౨. ౪౧.

(మినుకుగొమ్మ = రళితకాంతి గలవృక్షకాళు
యని యర్థాంతము.)

మినుకుజేడియ = సరస్వతి.

నీ. శళితకాళు గొమ్మ పావర్ణిపాతె మినుకు
జేడియ గూడి మెలయవారి .

గీ సచ్చిదానంద కందమె మోచ్చువారి, వలువ
జాలుకీరపాథోధి తెలవ నురుల
పొండు ౫. ౧౨౪.

మినుకుటూర్పులవాడు = వేదము విశ్వాన
ముగా గలవాడు, విష్ణువు.

నీ మినుకుటూర్పులవారి మిమిమేతల వారి
మెలుంగులవామిచాయమేనివారి
పొండు ౧. ౨౧3.

జ. మినుకుమినుకను, మినుకుమినుకును, మినుకు
మినుక్క, మినుకురను, మినుకుర, మినుకుల
విరణి, మినుకులయిక్క, మినుమినుకను,
మినుమినుకును, మినుమినుకు మినుకును,
మినుమినుక్క.

మినుకుమినుకను = మినుకుమినుకుమను.

ఆ త్రి. (మినుకు + మినుకు + అను) మినుకు
మినుక్కని మెలయ.

క మినుకుమినుకజేడిమంటన, బొనుబొను నలతెల్ల
చుట్టుపొంతన దిగువాటున నదె కిలకో
లేదో, యనుకుక్రము గాంగె గంటివా
వృషకనయా. పారంగ. ౧. ౧౨౪.

మినకుమినకుమను = మినకుమినకును.

అ. ౧. (మినకు + మినకు + అను) మినకు-
మినకు-మని మొదలు.

మ. వివాంతులను మినకుమినకుమని మొద-
లు ఖడ్గోక్తులను.

భాగ. ౧౦. తూ. ౨౫౬.

మినకుమినకుమని వి ($\sqrt{\text{మినకు}}$) మినమన
మనుకాంతి

మ. ఆఖండవిరహాచండి మహాంధుతరగండం
బుల గం దేవుని నిండుకొనిన కన్నీటిమన
కులు మినకుమినకుమని ప్రభువు చేడివలు
నుధాకరకాంత ఫలకంబులఁ గ్ర క్కిన
తొక్కంతు ముక్తాఫలంబులపై జలంబులు
నూరు రా. వి ౪. ౨౬.

మినకు(క్క)రను. అ. ౧. (మినకురు +
అను) తరణి ప్రకాశించు

మ. అచ్యుతాంకుండు వివాహం గదిసి కీర్త్యం
ప్రకాశంధి, బుద్ధిమంతిఁ బుష్పరశయ్య
బాసి చను వేళాదూతి తత్కాలసంక్రమ
సంకీర్తనోడుహారమణివారం చేరి తా
కొక్క-చో, గుమిగాఁ బోవచో నా
మినకు-రను మేరంబొక్క గంటి చేరి.
మను ౪. ౧౨౮.

మినకు(క్క)ను. వి. ($\sqrt{\text{మినకు}}$) మొదలు
టయం దనుమకరణము. (చూ. మినకు-రను)

మినకులబరణి. వి. (మినకులు + బరణి)
సూర్యుడు.

క. మినమినకు మినకుమనియెన్, మినమినకుల
• బరణి భరణి దిట్టాటాడన్, మనవిధులు విరివె
సరియె గనగనగమనుచు విచ్చుకలు గుచ్చు
అగన్. పాండు. ౫. ౧౮౮.

మినకులయొక్క. వి. (మినకులు + ఇక్క-)
సూర్యుడు.

చ. ఆమృతమలయొక్క-నల్లఁ దెలిసినది
గమంగిని పల్కె-చెడియెన్

అచ్చ. రా. కిష్కిం. ౩౧.

మినమోలు. వి. (మిన + మోలు) సభస్వం
కుడు, వాయువు. (క. ర.)

మినమిను(ంగు)వు. వి. (మిన + మినువు) సభస్వం
కుడు వాయువు.

చ. మినమినువుల్ వడిచి దెగడి మోతెడిమాపులు
లాడ్డ గానిబిల్బానలును దొడ్దనింగిలులు
దూకొని చెన్నుకు రానిరీరమున్, బొసరగ
వేల్పుగొంగ తొలుబొట్టియి యింద్రకరుండు
అంబియన్. అచ్చ. నా. యు. ౩౦.

మినమపిఁక. వి. (మినమ + పిఁక) భక్త్య
విశేషము, ఒకవిధమగునీడినంట.

మ. మినమపిఁకలు మనోహరంబులు
గారెలు గూరెలు అతిగాఁ గలభక్త్యం
బులు మోస ౧. ౧౦౪.

మినమబి. (మిన + బి) అకాశగంగ, సుగ
దీర్ఘి.

ద్వి. కటిశైల కందరగరిమఁ జెప్పించె, గుటిల
కుంధలవాళి కుమరాలయము, నంబుండి
పొక్కిలి యనుమినుబి, యందుఁ గ్రీడకు
వచ్చునెలవాకళామ, ఖచ్చమాధర్మం బుఁ
గెను రాజరై మృ. వి ౧. ౧౧.

మినమినకు(క్క)ను. అ. ౧. (మినమినకు +
అను) మినకుమినకుమను.

క. తెల్లి యగువగలత్రొక్కను, నిర్మిగలు గాన
వచ్చునొదయమోనన్, మల్లమడి యగు
మదమండు, మెల్లనఁ గూర్పుడె చాల్చి
మినమినకునగన్. తి. మా. ౫. ౧౬౬.

క. చనుగగఁబంకరవడలుల వినుకులవలె గజ
రుచులు మినుమినుకవలగ

సూ. ౫. ౨౯.

సీ. కను దృష్టి నెయ్యది మినుమినుక్కునుచుండు
ధునక శ్రేష్ఠిదేవది గానలదల

సీ. శకుం ౧. ౧౧౮.

చ. కిలకల నవ్వునట్రువఁజెంగలు దర లను
చేరఁడేసికన్నలు పిడిపిటిలో మినుమిను
క్కును కామను ముద్దుగారు పుల్లలుఁ జెరి
కన్నుచే దళుకకుక్కునుచెప్పలు పట్టెడేసి
గుఱ్ఱలుఁ గనుచూపు మేరకు సుధాలను
తావులు దీనికి తగున కవల ౩ ౭౯

మినుమినుకుమరు = మినుకుమినుకుమరును.

అ. శ్రీ (మినుకుమినుకు + అను) నక్షత్రములు
మన్నగవది న్యల్పకాంతిలో మెలయు.

క. చక్కనిప్రభోధనీదను, మిక్కిలికనుకేటి నుటదె
మినుమినుకుమరునక . సూ. ౩. ౮౪.

మినుమినుకుమరుమినుకుమరును. అ. శ్రీ. (√మినుకు
ఇటు ననుకరణము క్రియ కను) నక్షత్రములు
లోనగునది న్యల్పకాంతిలో గ్రాకాళించు.

క. మినుమినుకుమినుకుమరులొక, వెనుమినుకుల
బరణి ధరణి చిట్టాటాడక, కనుధినులు
విరెక గురికెన, గనగగనమనుచు నివృత్తులు
గుప్పలుగాక. పాండు ౫. ౧౮౯.

మినుమినుకుమరు. వి. (√మినుకు) మెలయుట
యందగు ననుకరణము

సీ. మినుమినుక్కును నీతమేరికాంతి గదాని
కలుకల్కొలయు నల్పలముదాని ...
చు ౮౪. ౧౦౪.

మినుము(న్ము) వి. మామనయము, లికివిధమగు
పైరు కి.

(నమానమున దీవియంతిమాతరమునకు కవర్ణా
దేశము. అదా : మినుకుమరు, మినుకు
పిండి. మె.)

చ. కందియందంబును పెనరసెరియును
మినుమనలపును భీను. ౩. ౫౩.

సీ. మిను మనగ మామము దవర్చు ..
అం. భా. ౩. ౨౩౫.

వి. భావ్యవిశేషము, మామములు, ఉద్వల.

క. అనుములు గోధూచుంబులు, మినుములు నెవ
గలును బండుమేదిని భూదేవున కిచ్చు
నెవ్వర దళనిశి, ననపాయస్వర్గసౌఖ్య మబ్బు
చుకొందా భను. ౫. ౬౩.

చ. వెనలు మిన్ను అన్ను లోనెవ ఎండ్రు
నక బుట్టి ౧. శ్రీ. చి ౬
ద కా ౪. ౧౩౮౪.

సీ. చుమరు పట్టింది యంగములు మద్దనదేయు
మేదిండు మేపిపై మినుకుండి
మె. ౩. ౫౧.

జ. మినుకుపోక.

మినురత్నము. వి. (మిను + రత్నము) నభోమణి,
నూర్వండు.

సీ. తమ్మిచుట్టును మినురత్నము ప్రార్థన, వేలం
గన నూర్వండు ౨ .. అం. భా. ౧. ౮౧.

మినువాడక. వి. (మిను + వాడక) అకాళింగ.

సీ. మినువాడక వలగొన్న నామలిశ్చివ్వపై గరిశి
క్రొవ్వెలవంక తెలయువాడు
మె. శకుం. ౧. ౧౩.

మినుసీక దయ్యము. వి. (మిను + సీక +
దయ్యము) వౌగ్ధుకేగుడు, తాళ్యండు.

సీ. తదంతః ఖని లేదు మినుసీకదయ్య మింక,
నెట్టు గాచింప నున్నాడో యెవ్వ
జెలుంగు . నిలా. ౩. ౬౯.

సీ. . మినుసికదయ్యంబు మి త్తిగొంగ,
మొయ్యవహుదాల్పు నాంగ భవదాల్పు
లావ్య నందకవిదకు. అం. సం. దేవ. ౬.

ఇట్లే : మినుసికదేవర. మొ.

వ. . అయ్య యెన్నడు తని దిట్లు చిన్న
బోయినయెన్ని. కేచి హేతువు నాతో
కలవీయవలయు ననిన మినుసికదేవర యి
ట్లునియె మృ. వి. ౨. ౩౨.

మినుసికగలాడు = శివుడు.

సీ. మినుసికగలాడు ముక్కంటి యవంగ రిట్లు,
యోగికుంబులు భవదాల్పు లలరుచుండు
అం భా. ౧ ౩౩

మినుసికవాడు = శివుడు.

క. సీతెల గరియంగ దె మ్మెర, మేరెవందడవు
తేడు మినుసికవాడున, దాతయు నాతని
నాతియు, నేతుర యెక్కించుకైన నిక్కవ
మొదవన్. అచ్చ రా. యు. ౫౨౩

మినుసికవలంతి = శివుడు.

సీ జుక్కులకొలములొక జిక్కె హొక్కత్రువొర
దిశిరముర గొను మినుసికవలంతి
అచ్చ రా. బాల ౬౦.

మినుసిగదేవర. వి (మిను + సిగ + దేవర)
వ్యోమశేఖరుడు, శివుడు.

సీ మెలగతి మేలిమిదే మినుసిగ దేవర మాను
గుట్టునిస్సలమీమ రెల్ల ఇందు. ౨. ౫౦.

ఇట్లే మినుసిగదేవు. (క. ర)

మినున్మంగొన. వి (మిన్మ + కొన) వేదాం
తము, ఉపనిషత్తు.

సీ. మెమమిన్మంగొనాన్త్రోవలమ మెలంగడు
తేడు నీలా. ౧. ౩౩.

మిన్ను = మిన్నా. ౧. మణి, రత్నము.

ఇది సమాసోత్తరగద మగునపుడు చంద్రసింహాది
శబ్దములవలె ప్రత్యేకవాచక మగును.

ఉదా. అన్న మిన్న మొ.

సీ కదలిరాయడు మిన్న గల మిన్నగమి దాచు
భుటియించు బంగారుకణజ మనంగ

ఉ రా. ౧ ౩౧౬.

సీ. తళుకు బంగర తెలుగుల యొరతలపొగ
తలకువా వంచమిన్నల కురాయి

దశా. ౧౦ ౧౧౨

౨ (ర మిన్మోర్) కాంతి

క. పొన్నలకుం దెలిజారిలి, మిన్నలకుం వలకుం
జలుక మేలిమిమలుకులో, మిన్న వగున్ మిన్న
నగున్, గ్రొన్నన గుంపులను దిగులుకొని
మది జొగులున్ కువల ౩. ౮౩

మ. నరిలం గూర్చిన కొప్పుతో బసపుమిన్నల్
దేలునెమ్మొముతో, గరువన్ నాగమసారి
ప్రోలు దిగుంగా జంతు లై గూర్చొముర,
మెలయంగా గడు నొమ్మె నాకలిలి
మే వంచ ర ౩౩౦

సీ వలిమె చెంగాలిపొద కలసి మెలయె,
గొతుక చివుగాకు టంగదట్టములు వర్షి,
చిలువోడల మిన్న తులెని చిశిరసేయె,
దెవర దెనెది విరులయొవరుల వరుల
భోజుమతా ౩ ౩౩

౩ (ర మిన్మోర్) భవము; నాదెమ

ఉ. అట్టి మహాదేవభవ మయ్యెను నీలువు
మాటవాసియెం, జాట్టిరింబుల బుణ్యమును
మన్నగ మిన్నల గూడతెట్టుచో, గుట్టు
దొలుగుచుం బడుత్రులహాటి శోచినవారి
బాతినిం, బుట్టి ప్రమప్రమంబున దభోధన
యోవన మామహిల్లంగన్. విద్రు. ౩. ౧౩.

వింస్సు

శిక్ష

వింస్సుండికొండదాచు

ద్వి. ఎన్ను నేటికి లంజ కిలలోనఁ గ్రోత్త,
మిన్ను తిచ్చినవాడె వానకేతమఁడం

ద్వి పంతు. ర. ౨౯౮ పం.

ర. పాంచాలిక, దంకమల మున్నగువానితో
నిశ్చించిన) బొమ్మ

క. కన్నె రతనంబుమిన్నా, మిన్నా నడు నునటి
యాకు మేకొను వెన్నా, వెన్నా పలు
కులు శకా కి. ౧. ౨౧౪.

౫. భూపతియు, నగ.

సీ. అవన భూమనజ తోడుకు తోడవు మిన్న
అం భూ ౨ ౧౪౩.

సీ నిన్ను నష్టింప నుండుమె యన్నమిన్న
పూర్ ౬ ౧౧౩.

సీ నవనమాగుమునఁ జవులు నక్కాణించి
మించఁ జాలువెలంపిమిన్నగియులు
పను. ౬. ౭౨

విల ౧ శ్రీశ్రీమ, ప్రకృష్టము

సీ. మిన్నమిడుగులులై రెండు మెలమనగ్గు,
మెలుగు లొకపుట్టలో నన్ను మెలుగు
నేను, పుట్ట గ్రొప్పించి యాచింటిసాదవుఁ
గాన, కడిగి వచ్చితి విస్తయఁడి నునము
భార ఆర. ౩ ౧౩౯

సీ నునునెడందయుంబునను జీనినకెడర్ మిన్న
జెన్నిదముతో మేలగొనఁగి
దా. ౧. ౨౭.

క మిన్నానడు మలకలువలమిన్నా మేలిరావు
మేలిమి ప్పలు వెన్నున్, వెన్నాపలుకులు
యక్కొని, వెన్నాయనటాకుకలిమి వెలఁదిఁ
గనఁగన్. ప్రబంధ ౩౦౦.

౨. అతికము

సీ. చిలునవుల నెక్కువా మెలచందమామవెన్నెల
కన్న మిన్నవన్నెలు పలఁగన్
అమాత్య. ౧. ౩౪.

ఉ. విండ్లకు మేలకంబు ఘనమేకమంబోడు
దోయి బంగరుంగిండ్లకు మేలిపాటి కుల
కించుకుమంగన కేరతమిచ్చుత్రామాండల్లకు
మిన్న యన్న బగి కౌర్కాడుచేతులు లోక
మందఁ బూ, బోండ్రకుఁ గానమో విమమ
పొలను తక్కుతికాలిగోరువన్

పాంస. ౧ ౬౧.

వింస్సుందరు. ఆ శ్రీ. (మిన్ను + అండు) ౧ ఆకస
మునంటు, అతికయిండు.

సీ నేను నీలంట నై యుండ మెలుగొనేర,
కకట యెవ్వఁడు నీకు నె గ్గాచంటె,
మిగిలి మిన్నంది మెలగొనుమేటి కేస,
నాయువును క్రియు వెన్నాని కివకమయ్యె
పా. ౭. ౪౧.

క నన్నిం కలయించినలు, నిన్నున్ బులువిధి
పధింకునే యని యాపుర, మిన్నువఁగ
బునకొట్టుచు, నన్నీచుండు మోగి, వెడలు
నవ్వుతో కిక్ అము ౬. ౨౬.

౨ సంతోషముచే నపొన్నం

క మిన్నంది కేగఁ గైకొని కిన్నుల నొత్తుకొని
ప్రెంక్కి గారవ మెనఁగన్, వెన్నుండు
రక్తితోకొనఁగను పారి ౧. ౭౭.

ఉ నందనుఁ డున్నువించె నవిన న్నిని యంతయు
సంతసించి మీ, న్నుందరు నూతికాగ్గుచో
మునందల కేగి కనుజాన క్కొ మానంద
మెలర్చు జూచి బుక్కా ౧ ౧౪౪.

వింస్సుందికొండదాచు = మిక్కిలి యానం
దించు.

సీ. కలడు లే దన నవీయాదుకొనుతిరు, దళుట
మెలగమున వెగయుగల్గులభెదంగం, జూచి
యాకలి నిడుబాలుచూపు లభుడు, నిండు
నేడుక మిన్నందికొండదాచు.

విజ. వి. ౨. ౨౦.

మిన్నక. ఆస్తి (యర్జును, కారణము, ప్రయోజనము, ప్రతిక్రియ మున్నగువాని యభావమును తెలుపును.)

౧ ఆప్రయర్జును, ప్రయర్జును లేక.

క శత్రుజనులు చెబుచుంటున్నను, మిన్నులు బ్రతికించుటయును మిన్నక యాప, తాపత్రకయును సంపదయు వి, ధాత్యుడు సంధించుకొనె తుతోడ బుర్రుమన్ భార కాం. ర. 388

అ. కారణములేక, నిష్కారణముగ

ఉ విన్నపములుండి నను బెట్టగఁ జూచిన సంకల్పవల్లన, మిన్నకి తుంటి చేకొనిన మేదిని నా కిదిమేల తె. భా. ౧ 1౯

3 విప్రయోజనముగా, వర్ణముగా

క మున్నెవ్వడు వివిధ మేల, గిన్నది గా దనవు పెదల గాంబీవములా, శ్రీ స్త్రీభుజముల కియు, మిన్నక పోఁ జిత్రమిది యమి త్రిధ్వంసీ భార. ద్రో. 3. ౧౯౩.

ఉ వీరికిక, మిన్నులిగి యొదంబును మిన్నక సంసయ ముది నేటికిక భార. సభా. అ. ౧32

ఉ నూరును నేలనారములు మిన్నకి చేయు పెంపునూ నా, చేరువ రండు మామి. అ. ౧౦ ౧౩2. కాశీ. ర. ౫౦.

ర వినియు చేయు, ప్రతిక్రియ లేక.

క నురేంద్ర బాధపడి మీ రిల్లుంగి దుఃఖం పుంకా, గట్టపో యిటు మిన్న కుండు నున్ ధీను అ. ౬౧.

క. ఇంతకు మిన్నక యుండుట, పంతము గా దనుచు వీరవర్ణునితోడక, గాంతా మణి సంతాపముడ, గంధ్రతాపము లుని యుంకా తెప్పటయున్ విక్ర. ౧ ౧౪౦

౫ అనారాధముగా, నలభయుగా.

గీ అలు ముగించును నొకనడు కైవ గాక, యిట్టిగర్భము మిన్నక యేల కలుగు మా. అ. ౬౦.

గీ పూర్వముఁ దైవయాదన పుంకపుండు, మిన్నుల బొడగన్న నీరు తెల్ల మిన్న కొసగు కుచేల. ౧. ౪౬.

అ. మాంకాదక, ప్రతివచనమొక.

ఉ. మిన్నకి చేర వచ్చి యొకమేలపు మెదడి పుత్తనవోడికా, లిమ్ములు మూసె బాణి కనులంబుల భూపతి నైను. ౮ 3౯.

3 అన్నపలామిన్నయు సరిక, దున్న తెలగు దుశ్శవము లుడుగక కన నామన్న తెలం గుని గనియును, మిన్నక తన దైవగతిఁ ద్రవింపఁగఁ దనమే

ఉ. రా. అ. ౨౪౨.

ఉ విష్ణున నేగుతామరల మింకలెరఫసిన తెప్పమన్, పెన్నెలరాతూలఁ గని తెల్లక నీళ్ల మునిగి యున్న వీ, మన్ను లటంచుఁ జెంచెరలు మాటికి నమ్ముల నేనీ నాటమిన్, మిన్నక నీగునం గదలి మెల్లనఁ బోవుదు రింద పట్టకన్. యయా. అ. 3౯.

వ అనిన కొని యక్కన్నియ మిన్న కుండె నైను. 3. ౧౨౮.

క. నీలుచ్చయె మిన్నకి పో, పోయి మునిక్రవరి. ఆము. అ. ౯3.

మిన్నటి. ౧౧ గౌరవము

ఉ శీవి గూడి యో, మెలకుక మాదుడే దగిపె న్నటి గొంట గదవ్వు మేపుల్. యయా. ౫ ౧౪3.

అ. బ. ప్రాల్భవచనములు, దంబములు.

అ. పంసంపాదయను బలుకాఁపురము చేయ, జవతములులకును జాల నేడ, మొదిదిగము

లనును మిన్నకులో పరిగెడి, ప్రాంతముల
దగద పాటిసేయ. దశల. 3. 43.

మిన్నము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. అ.) ౧. క్రొవ్వి
నది. ఆ. బొడ్డెనది, మిన్నము. 3. ఇట్టెముగలది,
మీమాముగలది, మిన్నము.

మిన్నా = మిన్న. వి రత్నము.

సీ. మేలైన భూయముల మిన్నాల దగ్గయు
చాచుకొందుల నందడింప
భావ ౪ 3౮

విలా. ప్రేమము

౪. ఉద్యోగసంప్రీతిం తేయమమండు
నాశ్రమమున మిన్నాతనం చేర్చదన్
అచలా 3 3౧.

౪. తెం, పున్నానెంపుడు గాయ ప్రేమ
బవదంపున్ నాగయన్ బన్నునున్, మిన్నా
తేలిని తెచ్చినన్ విభుడు నెమ్మిన్ గాంచి
యొక్కెన్ వెనక్
ఉ. హరిశ్చ ౪ ౨)

మిన్నీరు. వి (మిన్న + నీరు) ఆకాశగిరి

గీ. శిరసు మిన్నీట దడియంగ శింకుహార, చక్ర
గరుడ దైవ భృత్యులెంత్ర సన్నుతంత్ర
కవ 2 ౫

మిన్ను = మిన్న. వి. బొ ఆనా ఆకాశము

(ఇది లవగ్రకాంత మయ్యును ఏకవచనాగ్గ
మునక దెక్కు ప్రయోగములందు గానవచ్చు
చున్నది)

గీ. ఆనున లచ్చుకాణునిదిలోని యన్నునిసము,
నందిచేయల బడికంపుగండ కట్టి, చేదు
కొనియెదలో నాగ శీతలోది, తెలుగు
తెలుగులోన యట్లన మిన్న ప్రాక
పారి. ౨ 3౯.

౪. నీ మింటిచాలో తెరిగిన, దీమసము నతల
మునకు దిగిబడి యునన్, భూమి గలయంత
దిలివన్, నా మును తెట్టెనిది రిక్త దన నీ
లబ్బున్. విక్ర. ఆ. ౧౮౨.

౪. వానశ్యాగవత్త్ర మై తొలపకర్తించు
భార వృధా, నానన్, దర్శితో ద్రిహంశి చను
మింటున్ అము. ఆ. ౪౨

౪. గిన్నున నూరక రెమిగండు, రన్న సను
భండు గాండు తల్లుగతుం డీ, చిన్నినమా
రుండు నే కేమిన్నునపుగ నెగ్గు పరివిధ
తెట్టిదియో. భాగ ౧౦ పూ ౨౫3.

ఉ. మేద్యుడి రాజ్యగర్వము నూండు తలంపపు
గాక చిచ్చులుం, గాడ్పులుం గూడినట్లు
మురపుపురు చేతుల కంట్లకాడ్పునన్, నీద్యుడి
(తొయ డాయ బదివేపునతోడల సింహ
నాదమున్, నోద్యుడే రసాతలము
దూతీయు మిన్నులూడ బాతీయున్
ఉ. హరి ౪ ౧౯౮

సీ మిన్నులమై బాటుచున్నయే తీలం తెచ్చి
వారాళి వింతే భగీరథుండు
ప సం ౧. ౫౨.

ద్వి తెన్ను మించిన మంచిమొదలోటులును,
మిన్నులతో రాయుమేటితోటులును
ద్వి హరిశ్చ పూ ౧౦౩. ౪౦.
పా. మింటి నేలకు ముత్రపట్టు = మిక్కిలి
దుమ్మరమగు పనులు చేయు.

సీ. కొలిచి మింటి నేలకును ముత్రపట్టుంగ నే
నేర్తు చుతీయును నేన నేర్తు
విక్ర ౪. ౨౦౨

మిన్నుదన్ను = శంతోమములే పట్టుంగు.

మిన్నుకొల(ను)య

338

మిన్నుప్రేయ

చ వరులకు గుండెలకు దిగ నాగవలయులు
నిద్రవోయి ని, స్వప్నము మిన్నుదన్నిరి భరా
మరళోటియొక దృష్టి బొంత

కాళి. ౨. ౬౦

మిన్నువాడ = సంకోచముచే మట్టించు
క చనువెంచి వేడుము వరం, బని పలికిన
మిన్నువాడి సాష్టాంగముగా, మితి యెవ
రించి హరి పూ. ౪ .౨౦
హరి. ౬ ౧౦ ౧.౨

ఆ మింటముక్తిచేవల, మింటికాదులు, మింటి
కాపురంబులవారు, మింటియెరువడి, మింటి
మారికము, మింటిమాను, మింటిపికి వేలు, మిన్న
మిన్నుదను, మిన్నుది, మిన్నుకొలకు, మిన్న
మారికము, మిన్నుమట్టుమిన్నులుపదవోటు, మిన్న
మిన్నువాడ, మిన్నువాడతాలుపు, మిన్న
ప్రేయ, మిన్నుప్రేయ, మిన్నేలు, మిన్నవాడ.

మిన్నుకొల(ను)య. మి (మిన్ను = కొలయ)
చురదీర్చి క, ఆకాళగంగ.

ఆ వెన్నుమింటుం గాలిబొటమేర గూతురు
వేలుటాటకున్, మిన్నుకొలకు పంటచెలి
నిద్రపులయ్యెడ పాలవైకిన్ మన్నవయన్ను
పై తపసి మంతనపుండర యెవతోయ్యెలిన్
రామా. ౫. ౧౯.

మిన్నుమానికము. మి (మిన్ను + మానికము)
నకోమణి, మూలము

చ. మిన్నుమానికపు వంగడపుండర వెన్ను
దేరి బాణులయెడ వల్ల బోదుర యెలుం
గమి వైన వైదంగదాగనీ

అచ్చ. రా. కాల. ౨౦౫.

మిన్ను(లు)ముట్టు అ. క్రి. (మిన్ను + ముట్టు)

(౧). అతిశయించు.

౨. అనకాకమునంటుం సంకోచముతో మట్టించు.

మ అనకృత్యము మిన్నుముట్టి నిత్యభార్యాశ్రయ
నితోర్వల, ప్రసవంబు నలగించి యాత్ర
ముఖాబ్జిత్రాణిక సంకసం, దెసంగం శేరి
విశోధిగర్వకమసం వింకించి దీపిమఱతో,
బహుశ్చ విభవకమయ ప్రభవప్రభావద్యావ
కాశ్యప్రభవ మి. పు ౧ ౨౦.

(ఇది రెండవములకు మదాహరణము.)

చ తనభాగధేయ మహిమంబున మిన్నులుముట్టి
వచ్చు ధ, స్వని నకనిక భజించి నదియొక
విషయంబున జోరి యై చవన్

మను ౨ ౧౦౯.

మిన్నులువదవోటు. మి (మిన్నులు + వద
వోటు) ఆకాళము వాలినవోటు, భూమియు
నాకాళము నిలిపట్లు కనుపడువోటు, అతి
దుర్లభదేయము

చ కవిభిర్యోసతో నిత పాకాలెద మిన్నులు
వదవోటికన్ కాళి ౨ ౧౫౬.

గీ వైవంబ తిరుగ నిట్లు, పాణులచె
మిన్నులు వదవోటు మనుచ ౨ ౧౩.

మిన్నువాడ = మిన్నవాడ. మి (మిన్ను +
వాడ) ఆకాళగంగ, స్వగ్గరి

ఆ వెన్నువదనపాప మిన్నువాడ
అం. సం. దేవ 33.

మిన్నువాడతాలుపు. మి (మిన్నువాడ +
తాలుపు) గంగాధరుడు, కళ్యాయడు.

గీ. వరులయ్యెడు మిన్నువాడతాలుపు కొండ
ఓటిబంగు గుడ్డాలెల్లుకండి

అం సం. దేవ. ౬.

మిన్నుప్రేయ. అ. క్రి (మిన్ను + ప్రేయ)
బయలుపుండు.

చ. కరమం బ్రయంబునన్ దవయం గొగిల
తేర్చి త్రిలోకరాజ్యవి, స్ఫురణము నాడ

దక్కా నది పొంగి దళావర్తము మిన్నె
ప్రయుతుక్ ... నిర్వ. ౬. ౧౮౫౬.

మిన్నెక్సా. ఆ. క్రీ. (మిన్నె + ఎక్సా) ఆకా
శయ పంట.

క. ఇక్కడటి తోడ తేర్చుడి పెక్కడలం పోర
తేరులం పెనుచివ్వలం మి, స్పెక్కి. కలహా
కన్నుల, దక్కొట్టిన విదక కలవుదీర
స్పెక్కి. రాహు. ౮. 3.

మిన్నేలు. వి. ఓ (మిన్నె + ఏలు) ఆకాశ
గంగ.

సీ ఈ నగాగ్రంబున నీవ గాఢినయంత కలనైన
మిన్నేలు పెలవకున్నె

ఉ హరి. ౨. ౧౬౧.

ఉ తెటవైత త్వలెరి దదకంబయిం దువయింబు
నొండ మి, స్పెక్కి ధూతధాత్రివి నెంకయి
నచ్చినతోడంబుట్టు తె ధీను. ౧. 3౦.

సీ మిన్నేటిలయ మున్నె తొలంబడు నరి
రాచేరమణికమండలు వొసంగి

పారి. ౫. ౮౬.

మిన్నాచ = మిన్నువాచ, (మిను + వాచ)
ఆకాశగంగ

సీ ఏట్టంబుమిన్నాచి కరగచాల్పునఁ జేలుతెలి
పులు బురదగోకులకుఁ జనుతె

నీలా. ౨. 3౬.

మిన్నట్లము. వి. మిన్నట్లము, మున్నరము.

ఉ. మిన్నట్ల మెనవాడఁ బడిమిత్రము లై వెలం
గొందునీవఖా, గ్రమ్మలకుక్ మృతప్రకృతి
గిలుట క్రొత్త పొందు ౫. ౨౩౮.

క. భావలానిక్రొత్త మిన్నట్ల మరయ్యెన్
దశమ. 3. ౯౫

ఉదయశోదయము. ౧. ౧౧౨.

మిరాశి. వి. (శాం. మిరాశి. క. మిరాశి.
క. మిరాశు) ౧. పారంపర్యముగా వచ్చు
సొత్తు, పొత్తు. (క. ర. క్రా.)

౨. పంశపారంపర్యముగా వచ్చు గ్రామ
ద్యోగము.

(వర్తన.) మాయూమిరాశి కలుగొట్టవారిది.

జ. మిరాశిదారు.

మిరాసిదారు. వి. (మిరాసి) పంశపారం
పర్యముగా వచ్చు గ్రామద్యోగము గలవాడు.

సీ. కానరతూడి మిరాసిదారులు తెల్లఁ గొట్టి
కొండల బానుల్ గట్టివారు

చంద్ర. వి. ౧. 3౨

మిర్(రె)యము. వి. (నం. మరీచకు. ప్రా.
మిరిలం. క మిరియం)

౧. మరీచము, ఒకవిధ మన సంభారవస్తువు

క. అంతెపు గాక ననుఁ తెంకం తేరగనిక
యెంత కఠినిన విరియూలుం బొన్నల పరి
పోన, లంతెనములంపఁ గొమిలన్ గెలువ
వలె ఉ హరి. ౧. ౨౫.

సీ. మిరియంబుతోఁ గూడ మేరిమించితేతఁ
నోరంపులద్యాలు తోఁచి తోఁచి .

గీ నలచి భజయించి రొగిఁ విండిపంటకములు.
తెను. ౬. ౧౨౦.

మ. పునుగను రావితోదనంబు మిరియంపుం
బొత్తుతో ఆహారం విదమ నీకునక.

అయ. ౧. ౮౨.

ఆ మిరగింబు చూచి మోద నల్లగ నుండఁ,
గొణికి చూచ లోన జాణువయిమనఁ సజ్జను
లగువారిసార విట్టల బండు .

తేను. ౧. ౧౫౨.

౨. మరీచలక, మిరియపుదొంగ.

సీ. కనులు చెవరింగఁ జూట్టు గ్రహ్య పనుట,
కలవ మిఠుమిట్ట గొనెనవ న్నడి విలయం .

అం భా 3. ౧౦౯.

మిఠుమి (ర్షి) ట్టు (ట్టులు) గొలుపు (ల్లు)-
స ౩ (√మిఠుమిట్టగొను) దృష్టిని చెవరఁ
జేయు.

సీ మెఱుంగులు చూడ్కుల మిఠుమిట్టగొలు
పంగఁ జేక కారుల బయల్ చిమ్మువారు

కభా ౨ ౪౧

సీ. కమ్మిలనీసరిలఁ గనుచుట్టుకెమ్మనిమిమిసర్
గఁడు మిఠుమిట్టగొలుప

సారంగ ౫ ౪౫.

ఈ మిక్కిలి తేజీమాద మిఠుమిట్టలుగొల్పుఁ
జరింతునవ్వ దృష్టుక్క దళింపునన్ మెఱ
నన ట్లగు విజ వి 3 ౧౪.

సీ. మించి దృష్టికి మిఠుమిట్టగొల్పడి నిది
తెలియఁ గారుమెఱుంగుఁ దీరగ యేమె

ఈ భా ౪ ౧౦౯.

చ చుమ్ములదగి తేగి చూపఱకనంగన
నక మిఠుమిట్ట గొల్పుఁగన్

దభా. ౫ 3౧8

సీ తెరన మెగిళ్లు నెత్తురవాన గురిసెను మెఱుం
గులు దెనల మిట్టట్టగొలిపె

భాగ 3. ౫౦౪.

సీ. కఱుకుండిదంపు దెడిదంపు మెఱుంగుములు,
మిగులఁ తాఁపఱచూచ్చి మిట్టట్టగొలుపఁ,
బొసంగఁ బదిమార్గ త్తదవర్ త్తనానవట్టి
పడిడితే రెక్కి చోలి బయలుబడలి .

అచ్చ. ౮. యు. ౧౦౪.

మిఠుమిట్టవోపు. అ. ౩. (మిఠుమిట్ట +
వోపు) మిఠుమిట్టగొను.

సీ. మెఱుంగులఁ గమ్ములు మిఠుమిట్టతోవంగ .
భేదం. ౧. 3౫.

ద్వి. మిఠుమిట్టతోవక మూక న్నధన్య, వరపక
కంటిని నయవంగనక

పండితా దీక్ష. ౫౧. పా.

మిఠుమిఠు, మిఠా (√మిఠు2) మిక్కిలి చంచల
మైవడి, మిగుల చలించుచు (మిక్కిలి మిఠు
మిట్ట గలది అని క ర)

క. దట్టపుదయమును మూడికి, మిట్టించినదమ్మఁ
గవయు మిఠుమిఠుచూడ్కుల్, నట్టడు
నకుముఁ జేసియ, బుట్టెడుమూరియును
మనము నూరింపంగన్ భాగ ౯ ౫౦౮

మిఠు = మిఠు¹, వి ట్ట అనా మిట్ట, ఉన్నర
భూమి

క మెనుమి ట్టిది పల్లం నిది, యనకుండఁగి శోల
మును బయలు నొక్కటిగాఁ, గనువిచ్చుట
యును మోడ్చుట, యును సరిగాఁ దమము
పర్య నర్పిం తోడ్కోల్

భార విరా ౫ 3౫౧.

ఈ ప్లము మిఠు మెఱుపఱుండన్ మెఱ మెఱడు
నట్టగాఁ దమం దెల్లెడ నిండఁ బుచ్చ
టయు . దభా ౯. 3.

సీ అన్నరాధముందు

సీ నేగ పట్టోడి యెల్లను పెదలి మిఠురి, నొక
వనస్పతి తొంప మై యున్న చానిఁ,
తెంది భార కాం. 3. 9౦8.

క. మునిమునీ సవ్యులు సవ్యులు, మిడిమింతుఁడు
గాక యొక్కమిఠురి నిలిచి యు మ్మమును
శరవంతుడు తమములు, కనుమన దనుఁ
బట్ట కొనగఁ గడచినఁ తెలుతున్ .

మార ౫. ౫8.

క. నుమ్మఁ గొనిపో బుద్ధుల, దుష్టుల మూతఁ
యొద్దనక నీరంద్రుఁ, మెఱుం నీ ర ర

యా, మిట్టవ గంగాజలము మెలగ కుభ
మగ్గ. భాగ. ౯. ౨౧౫.

గీ. మెట్ట యన మిట్ట నాగడ దోచు నుత్తాన
నానులు . ఆం. భా. ౧. ౧౫౦.

జ. మిట్టమిట్ట.

మిలనము. సం. వి. ఆ. న. ౧. కవియేట, సమా
వేశమగుట

మిలమిల. వి. ౧. కృష్ణవస్తువులు మెడలుట,
మెలగట, మె నానియెం దగద్దవి కనె
కరణము

గీ. తలల మెదలములో మిలమిల మెదలెడు కర
దదంబుల ననభందములును
భార. శ్రో. ౧. 2౦౩.

వ పుట్టపట్టులు గొట్టి గుడ్డపీనులకాదు నాముల
మిలమిల మెదలుచెదలు
ప్రబంధ ౧౦౩.

వ. చాచకట్టువడిన ధూటకంబులక్రింద
మిలమిల మెలంగడు రాత్రులును
ఆ. మా. 3. ౨౩.

౨. తళితళి మెలయుటయెం దగువనకరణము.
చ. మిలమిలమను మించు చలిమించుల ముద్దల
చందమామకాం, కలల దులదూరం .
శ్రీరం. ౨. ౨౫౪.

3. తళితళికాంతి.
(దీని కర్మ భారమునందు విగాగము.)
గీ. మిమిసి గుల్మ మెలయెం మిలమిల
చెక్కల గాశ్చీరివత్త్రేణముల నువిది
చంద్రా. ౩. ౧౨౪.

వ. ... మిమెలంబుల మిలమిలలు గిలుకాద
వచ్చె బామి తెచ్చెల బచ్చుకుచ్చు ...
వజ్ర. ౪. ౨3.

వ. మిలమిల బిలులన పలిమెత్త వలువలతెరల
చెందల మెలవడి . . పీఠ. ౧. ౧౧౩.

క. మిలమిల ప్రాస్తవహామిలన, ధళిధళిమను
మెలయెం దిగ్వికామము నిండె .
భాగ. ౧౦. ఆ. ౧౦౦౨. మాన ౪. ౨౩౧.

జ. మిలమిలన, మిలమిలమును మిలమిలలాడు.

మిలమిలన. వి. (√మిలమిల) మిలమిలమును
కాంతి విశేషము.

3. తలతలమును మల్లకలం, గలకల విడి తమ్మి
వూలక గలకల నగుచున్, మిలమిల నె తల
తల నె, కలగలమున్ను మునిడిరి కలగలల
నర్. బహు ౪. ౧౦

మిలమిలమను. ఆ. శ్రీ (మిలమిల + అను) మిల
మిలలాడు, మిలమిల ప్రకాశించు

వ. మారినాణంబుల మిలమిలమును ధవళకల
మాన్మయము గిన్నియల నించె
నరామా. ౪. ౧౫౧

మిలమిలలాడు. ఆ. శ్రీ (మిలమిల + అడు)
తళితళి ప్రకాశించు

చ. మిలమిలలాడుచుం దివిలి మిలట మెలంగడు
రక్క లన్నియున్, జలజల రాలు దన్ను
దననా అచ్చ ౧. సం. ౨౨

మిలించుము. సం. ౩ ఆ తుం కుమ్యెక్క, త్ర
మరము

మిలితము. సం. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) ౧ ౩౩౩౩౩, ౩౩౩౩౩.

మిల్లి. వి. (క. మిల్లి) అల్లుకుంబి, చిప్పగింబె.
గీ. మిల్లి యన నల్లుకుంబి యో మిహిర
భూష . . ఆ. భా. ౨. ౨౪౩.

మిలిగ. వి. (క. మిలి) కొరడా, చేబుర, కళ.

ద్వి. కల్లగట్టుమునకు గంకటిం బట్టి, ముల్లును
మిగియు మోపుట గాక, యీ క్రమాశ్వ
ములు వా గై తిన కాక, బిత్తాన గలయట్లు
చెలరేగి వాడు.

ప్రశ్న 3. ౯. అ. పా. ౨౦. సం.

విప్రులు = మిగులులు. (దీనికుమున్నాద్వర్ధక
రూపము శ్రీ. విలా. గా. ప్రయోగింపబడి యున్న
వగా, అత్యంతము అనునర్థముల నిచ్చును.)

చ తిని త్రియానుభవ స్వగమ దిద్దుకొనంగ
బుగ్గిడిగాలి వా, గదికెన వెల్లెరించుచునే
కత్తిరదర్పణమో యువంగ గై, రదకుల
బంధుచందలము కాజిత మొలిచి లీయనాన
మై, మిపుల గంకలశ్శత్రుక దమిప్రతి
దింబము నంత నేర్పరక.

ప్రశ్న ౪. ౧౨. అ.

ఆ మొగిలుప్రస్తు మురటిముద్దులఁబ్బి వా, నని
నేలకాన్పు పునె పచ్చు, కైలమెం దిని
యాపెరలమారికము రాగ, పుల కొనగుడుయే
మిగులఁ జెలంగి. అచ్చ గా మం గరి

మిగి. సం. వి. ఇ శ్రీ ౧. పెద్దపదావ శ్రీ
౨ జటామంసి శ్రీ.

మిశ్రకము. సం. విలా. (అ. అ. అ) ౧. కలసి
నది, సంకరమైనది.

వి. అ. న. ౧. ఉప్పుకేల (ఉపనక్షేత్రము)
మొ. నుండి తీయబడినయొప్పు. ౨. ఇంగ్లీ
ద్యానము, సంకరమనము.

మిశ్రజము. సం. వి. అ. పుం. కంచుగాడిన

మిశ్రకము. సం. వి. అ. న. ౧. కలుపుట
౨. (గణిత) మొత్తము చేయుట, మాడిక.

మిశ్రము. సం. విలా. (అ. అ. అ) కలిపినది.

వి. అ. పుం. ౧. ఒకచాతి యేనుగు.

౨. కృత్తికాచిగాళా నక్షత్రముల గుంపు.

న. ౧. మూలక భేదము, ఒకచాతి ముల్లంగి.

౩. ఉపనక్షత్రము.

మిశ్రవర్ణము. సం. విలా. (అ. అ. అ) మిశ్ర
మైయగునగుది.

వి. అ. న. కృష్ణగురువు.

మిశ్రకము. సం. వి. అ. పుం. కంచుగాడిన.

మిశ్రకము. సం. విలా. (అ. అ. అ) ౧. కలుపు
బడినది ౨. చేర్చబడినది ౩. గాఢాన్న
మైనది, పూజ్యమైనది.

మిశ్రుడు. సం. వి. అ. పుం. ౧. గార
నార్లుడు, పూజ్యుడు.

(ఇది గొప్పవారయొక్కయొక బండికుల
యొక్కయొక వేరకర్పాక శేర్పాడున)

ఉదా వర్ధమిశ్రుడు, మందనమిశ్రుడు, మొ.

మిశ్రయ. సం. వి. అ. శ్రీ సదావ శ్రీ.

వి. మము. సం. వి. అ. పుం. స్పర్శ, విరోధము,
చలము.

౨. వ్యాజము, సాక, మెము. మె. ౧. ౫౬.

మిష్టిము. సం. విలా. (అ. అ. అ) ౧. మిఠు
గము.

౨. తడిపినది, పెమ్మగిరినది

వి. అ. పుం. మాధుర్యము.

మిష్టాన్నము. సం. వి. అ. న. తియ్యనియొము ;
కుచి గలపదార్థము.

మిఫ. వి. కాంతినికము, ఒకనిద మగకాంతి.

(దీని యామ్రేడిత రూపము మిగమిఫ.)

క. చమ్మలదన యటుమోడట, గమ్మలదన
ముద్దగుల్క గలయొలుమున మేల్ క్రొత్తాట

మినఁజరిగినవగ, చిన్నలమన మోచి వలమఁ
జీ తఱఁ దయినవ్. మాంస మ. కృ.

జి. వింసవింస, వింసవింసమను

మిశ్రమిస. వి (మిస + మిస) గ. అధికకాంతి,
విశేషకాంతి

నీ కమ్మిదీసినలీలఁ గనుపట్టునమ్మెనిమిసమిసన్
గడు మిలుమిలుగొలుప

४७ ५ १०५

సీ విని. కూరిక ముచ్చాలు గొనఁ జూలుననడాలు
నలుదొస విసవిసర్ గలయ వెలయ

ఫమిర 3 ౯౮

నీ భగభగత్వజ్వలత్పటులిట్లెత్తి వారి మిససవిక్
మొలలి గూకిపము రిండ

५७३ ० ०५३

2. మొలకలు, యాదలి యనుకరణలు.

క. కోమలతమపురో, మినమిన మెలవంగ
మోక్షమివనము భాగ ౧౦ తి ౬౩౬

మీనమీన మెయిన్ సస్టెంబు లాస్టం
బులం బర్వించి గిర్వించి అంకెల మేయిన్
కలను చిత్రం ౩ ౧౩౫

(కర్మ భారమునునందు నిగాగనుము)

అయిది భాగి మిసమిసమిమన్నగవపపపప పేస
మార్తపలసపమగిగిగి చిమమి సేసగిగిగి
కాళా, విసరమిగిగిగిగి గిరిపిసపమ
[కోచి రా 23 000

౧. విలసిల్లేగోమేయక ముక్తాఫల పానవిద
యలలుల కిమ్మ చూపక మిదమిదవిదప
గల మెఱుంగులు గిటికొవ
భాగ ౧౦. ఆ. ౮౩౧

విసమిసమము. అ. గ్రీ. (విసమిస + అను)
విసమిస ప్రకాశించు.

మీ గిట్టికొన్న పల్లవాంజాణు తెండ్రుకలవాఁడు
మినమిసయను మిఁకునొసలివాఁడు -

సంఖ్య. ౬ రూ.

మిగిలిన ముగ్గురు శాసనసభ సభ్యులు, కీలక శాసనసభ్యులు
 , మామిడిపాటి నాగేశ్వరరావు, యువ శాసనసభ్యుడు
 గన్నపరామిరెడ్డి, గుమ్మలమూలపరమహంసాచార్య
 గూర్చి యంతా ముగ్గురు 3 కరచ.

ద్వీ విశవవిశవమను కీర్తిమణులగు బెంగళుడు
గవీసుంగడు వెరిగిగట్టి తుండములె

ద్వి హరికృష్ణ పూ గారికి పం.

మిస్సి¹ కి కాంట్రీ శేషము.

(దీని గూఢ్రమేసిరకగా పదు వి.వి.వి.వి)

గీ ఇట్టిచేస మినిజేగి దిగి యూచినింబు, ప్రబుల
సేయంగఁ జూచె యాబ్రహ్మకైవ
మాంస ౧౦౫

జ విసివిసి, విసివిసి

మిసి? వి. మత్స్యవిశేషము

నీ మిస్ కల్గిపోయింది లేదుమోదు
మౌనం. ర. ౧౫౩.

మిసి. సం వి. ఇ న్రీ ( ) సనాప శి. ౨ జటూ
మాంసి శి

మిసిమి. బి (మిసి) ౧. కాంతివిశేషము, లావ
ణ్యము.

మ. నవలావర్ణనలను పుస్తకములాగున పోసి
య్యగలుగవక, భవదీయకృష్ట తెలుగు
యాన్ని వీడవల ప్రాతేయకృష్టంబలగు వివి
ష్టించ విరిచి యధిల్లము కోఁ బూఁఁఁడి
యాదివన్న మం, బుధలం దాతయ నేదో
లంతుమిదియే బుద్ధికో సహజాతమయి.

ସମ୍ପାଦକ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ୩.

గీ. పడిచిగట్టున కొకమిగిమిమి మించి తెలుగు
గడపాది నువ్వని తెలుపయెడ

పా. రి. ౪౩.

గీ. మెలసి నిల్చుడమాపు మెలపులో యెలుపు
లిల్లెనపు లోతరము రిద్దాపడింది, పసి
మిలోమిమి నిల్చురపు సంపంగిథూతామిలో
రాని ఖటికా ౨. ౮౭.

౨. ఒకనీకము, మెన్న

గీ. పాలమున్నీటిలో పలిమిడి మింగడ మిమిమి
ఏడువ తేసి తేను వడసి

బాగి ౮. ౨౭౭.

గీ. మినుగు కాపులవాని మిమిమిమి కలవాని
మెలుగునామనిచాను మేరివాని

పాండు ౧. ౨౧౩

గీ. మిమిమి లెల్లమి మెరుగులో మిగత మెన
గూవచ్చున నమిచాది రాదరమున

మైదు ౨. ౧౨౦

౩. భాగ్యము, సంపద

గీ. గుట్టు పోమిచ్చిన గిట్టుల బెడ్డిజీకంబు ముప్పిరి
యవరం దైన కొలగ మిమిమి

గామలి ౪౮

౪ (సోం మిస్త్రి) పంజరపు.

(అంధికార వర్ణనము)

గీ. బ్రాహ్మ యై యువయింది భానుండు లయ
మింద తెలివనవలసివీర మనగ, పను
యంపు యవనుండు బాదిల్లి నువ్వూ
మెలుగుల దిచ్చిన వెక్కమిమిమి యవగ.

చంద్రా. ౫. ౪౯.

(వ్రాత ప్రతిపా. మిమి మిమి)

మి. ౧. లావణ్యముగలది, రోతలిలాడునది.

గీ. ఒకపరి మిమిమి తెల్లపరిపరక గాంధ
మెలుగిక్రిస్నెల జువర తెలుక్కి నయ్యె.

దళా. ౭. ౧౧౧.

గీ. తరములు మణిపరంబులు, కరముల గట
కాంసులియగ్రముఖములన్, కరముల మిసి
మిటకాయలు, భరియింది తెలుగి రభలకన
చరముల్లో.

తారా. ౫. ౨౭౦.

గీ. తమ దనుమ దలచుకత్తా, మినికన్నును
మన్నె యతడం మిసిమికూరిన్, దునిమి
బలి యెనుగె పాపాన, మెనయం ద్దే
మెన్ది బాస యిచ్చెన నరచున్.

కు. ౨. ౭౭.

౨. స్పృగ్గము, నన్నునిది.

గీ. వంకజను కాలమున కేర్చునందెయును
ల, సింహియరసా మిసిమిమిమి సదనాను,
నిష్కలునివందయును నిల్చుటన్ మనుర, లడ
కియలు సొచ్చె నప్పు దప్పుమిమిమి

రా. వి. ౫. ౮౭.

గీ. చిక్కన మిమిమి మిమి జడ్డు తనరు
గట, అను, స్పృగ్గములు తెలు
గును అం. బా. ౨. ౨౭౭.

మిమిమిమిమిమి, మి. క్రమశాస్త్రములు, అల
విగవలు.

గీ. కి, ఖండి పటాక్షాంబుల గడగి
యేయ, నకడం మిమిమిమిమి గామి
కల్ల నమి, ముతా బసయ్యుల లెనిపె
భగ్గుండు . భార. భీష్మ. ౩. ౩౯౮.

గీ. అంత తెలిసి యనుకర్చిమన, దెంతయు రథ
పమున కిక్రి మిమి కదిసి దుర్గాంతగతి
క్రేయగా మిమి, మిమిమి గా కారక దోక
నమిచ్చు కత్తి. పా. ౨. ౧. ౧౩౦.

గీ. మిమిమిమిమి గాక పసియిండు గుత్తు
బంటినిన బండుమంటి చని

పాండు. ౨. ౨౯. భీ. ౧. ౧౧౦

మిమిమిమిమిమి, మి. క్రమశాస్త్రములు, అలవిమి.

ఆ చక్కనివారిలోన నెలకొనినట్లులో మిటరాజు
కొటిలో, జక్కనివారిలో గడుపునట్టి
వహించినట్లు ప్రాణము, చక్కనివారిలో
నీమము దైవమును నిమిషమంతరాలు గా,
వక్కట ప్రస్తుతాయుగ మహాకవిత్వముతో
మృగతంత్రం. హరి 3 ౧౫

౧౫ కొలలోచన మిహిమంతరాలు గాక, వహి
కీలలో నిట్లు వక్రమైతే, యెన్న నది
చాలచిత్ర మోహో తలం, విరియం
గిరియం నెలకొని మిహిమంత్రము నెలకొ
మరికొని 3 ౧౪౦

మిహిమి. ౧ (మిహి + మిహి) అధికకారి

ద్వి విట్టుబాటును జరిగిరి నేనరిచు, ప్రస్తుతం
ద్వారాని బోధించుచున్నందు, మిహిమిలంపులు
మేటి కాం గ్రామ్య, దుసరలువాటి గంభీర
గంభీరమైన నవ ౧౪౭౦ పా. ౨౭౦ పం

మిహిమి. ౨ మేటి చేయున్నది కనుకలము

౩. అయ్యలవల్లభండు సురకపరంశ్రు
మిహిమి యనుకొట్టెను నేయండు
వచ్చునెంటు జని .. భాగ. ౯. ౫౭౭౦

మిహిమి(గు). ౪ క్రి. (క. మిహిమి) ౧ కవలు,
చరించు.

౫ అశుల యే మందు వల్లియట్టాలి కైసి, నడ
గలదు గాని వారిలో నడచుదాని, మిహిమి
అశుల నేని వేయొక్కచార, మిహిమి
గూడదు మేరకు మేరగాను.

జనం. ౪. ౧౦౩౦

౬ ఎన్నివిధముల మాటాడ జన్మయట్టి, గట్టి
భూనిక నీయండు గలిగినది, దాని కొక
యొక నుమమునై తలంబినాడ, మిహిమి
వచ్చునె మిట కొకనను మెదుట

విరం 3.౧౭౦

౭. వడతన, భయము.

౮. ఒకరి కొకరి, యెనంగె నొసంగు
మిహిమి రాజో పులకు, బుట్టిబిల్లిలె వ త్తయ
లెట్టు లగును పాంచాలి. ౫ ౫౭

మిహి. విలా ౧. ప్రక నము, చొక్కము.

౯ మిహిమిండిమంబుమోహదా తెలంబులకావు
గుట్టునేకేకేవడంబు మనున ౪ ౨౦
౧. నునిగలంబు తలంబుమోహదా, మిహిమిమి
కన్నదోయి మిహిమివనపుం, దయపుం ౫౭
యొకమోహదా దూ ౧ ౧౩౧

౧౦ ఈ మది చాడంబులకి యీదిగిరింపు
జన్మదోయి, రీమంబులకేనగిపు రీమిహి
బంధులంబునంబుమేను

సమిర ౨ ౪౦.

౧౧ స్పృశు, సున్నది

౧౨ చిక్కన మిహిమి మిహి జన్మ జన్మ జన్మ,
అని, స్పృశుమంబు చెలంగు

అం. భా. ౨ ౨౦౭౦

౧౩ క్రొత్త, నూతనము.

౧౪ క్రొత్త మిహి మోహ యనగి మోహము
నవంబు అం. భా. ౩. ౨౩౦

మిహిమి = మేరుపర్యంతము.

౧౫ మిహిమిమి గల్గెనది, మిహిమిమి
లోకములు క్రమించి రయమునక, బహు
యోజనములకేనగి, మిహిమిమిమి కేరి
విక్రమించిన యంతక. ఈ. రా. ౪. ౪౭౭౦

మిహిమి. సం. వి. ఆ. క్రి. మందు, హిమము.

మిహిమి. సం. వి. ఆ. క్రి. మందు, హిమము.
అర్కమృతము.

న. జలము, నీరు (కే. వి.)

మిహిమిరాణుడు. సం. వి. ఆ. క్రి. మందు.
(క్రి. వి.)

వినియోగము. పం. వి. ఆ. పుం. ౧. కూర్చుండు.

౧. అంక్షుండు. ౩. వాయువు. ౪. వృద్ధుండు.

౫. మేంబుండు.

మీ

మీ. ప. నీ శబ్దలహంసచసూపము (మా. నీ.)

క. మాయందు లేవిగుణములు, మాయమరాగమునఁ
జేసి మిగిలెదెంగన్ భార. ఆర ౧. ౮

మీ. వి. (త. మీ. క. మే.) వృత్తియందు

మూడికల్గియున్న దోలియచ్చమూడినర్థములు
లోపింపగా మిగిలినరూపము

(దీర్ఘిక బరచవర్ణము పరమగువర్ణమును గాగము
బగు)

అదా మూగడ. మూగలు, మూజేయి మే.

మూగండ్ర మొకము. వి. (మూడు + కన్నలు +

మొకము) కరకము, తూర్పులోనున్న (క. ర.)

మూగడ = మూవడ. వి. (మూడు + కడ. త

మూక్తి, మింగడ) కాగిన పాలమూడితెట్టి,
మందము; పెరుగుమూడితెట్టి, మమ్ము

నీ తొలకీ మింటికీ జొంగుచున్న పోకోరాకకర
దులమూడిమూగడల మేలుగు

మనుచు. ౫. ౩౮.

నీ. కన్న పోకుండ గాచినయావదాలతోఁ
గడి నేయి వచ్చుమూడిదలతోడ

నీ. కను. ౧. ౧౩౫.

నీ మూగడ యంచు మూలు మండార్థ

అం. భా. ౧. ౨౫౬.

చ. వేరమూడిదతో మనములన్, పవీ
గూడ జేయవారొప్పులప్పులుజేదధిపించ
భండము, పెసవిరి కంకడన్నముగి.

తై. ౬. ౧౨౯.

నీ. నేరయి లోమకునియతికాని గట్టిమూగడ
కానుక గాగ విచ్చు కుక ౧. ౫౪౩.

మూగడతెర. వి. (మూగడ + తెర) భక్త్య

విశేషము.

ప. - పొంగలి పులియొగిరము వశోక్తవనము

తీరవీసము పరమావృం భావనా జన్మలు

మూగడతెరలు వవనీతంపుముటికలు

(ప్రబంధ. ౧౧౨).

మూగలు. వి. లా (మూడు + కాలు) పాశో

పరిభాగము.

చ. ఆ, హరిశ్చంద్రపాదకలలులు మూలంబి
యయ్యున్నయు మూలంబి, పురమేలున

నుచ్చిసోయి భార మా ౮౩.

చ. అం. చము లై మూలంబు తెల్లచాలు

గమి లోవన్ నొమ్మనూగలు మూచి

మదిన్ జూడఁగి వీరిసాటి గలదే చెప్పంగ

నెచ్చొగ ననన్ యయా ర ౫౦.

గీ విచ్చుంబులఁ బోలి మూగలు వనరు

ప్ర భా. ౧. ౮౬. అం. భా. ౧. ౧౩౫.

మూజే(జే)యి. వి. (మూడు + జేయి) జేతి

పైభాగము.

నీ మూజేయి వాగను మూలు గనోపరి

భాగంబు అం. భా. ౧. ౧౩౯.

మూటగు. ఆ. (మూడు + అం) ఒప్పు.

చ. ధర యనుకొల్పిలో మెలచుతావరతూ

వన గోట మూటగున్

పాండు. ౧. ౧౦౬.

క. తులీల బురజులొపల, మే లొసూయంపు

రూపు మూటగువారి, బాలి భయలజ్జ

లన్నియుఁ దూలి చున్ పెచ్చుఁ బొంది

తొలగక కలయన్. హంస ౧. ౨౨౧.

మూటు. ప. (క. మూడు + తు. మిట్టు) ఇది

పానుస్వార మని చి. వి. నిరసస్వార మని క. ర.

నిరసస్వారి మనుటకు మనుచు. ౧. ౩౦. ఆము.

౨. ౫౪. బహు. 3. ౬౦. ము. ౨. ౧౫౬. విధారకము లున్నను భార. ఉద్యో. ౪. ౪౦౩. న బట్టియు, కన్నదముబట్టియు పాను ప్సార్వయగా గ్రహింపఁబడినది.)

౧. విశే యె. వాయించు, ప్రాగించు.

ఉ. కురాంగన లాడఁ గిన్నయల్, కిన్నర మోటి పాడఁ బిలకించుచు నిర్మొదల కేల రాఁ దోళో . ము. ౫. ౫౦.

చ. విపంచి మోటుగతి ప్రాణి యకుల్ పెడలెం గొలంబలన్ ముచు 3. ౬౦.

చ. నఖరాంకురమృల సమమృతం దంక్రంబు మోటి గాన మిం, పానరగఁ జేయువాణి ప్రతిభోన్నకుఁ జేయుతఁ గ్నిప్రదాయనిక్ . పొది ౧ ౫.

౨ ఎగజెమ్మ.

ఉ. ఆకతరీలఁ గోమలనవాంకుకపాలి నుచోంధి కారసం, సూతము మోటె నదృశ్యమగా కళలాంఘనఁడెత్తనీకీన్ . భీమ. ౨. 3౯.

చగడ, తెలవ యెచటనుండి పాణులెంచి తెందితే సరాలు, మెఱంగుబోడి చెక్క-మెటమోటు మోటుమిగుల జూలు చరామా. 3. ౯౨.

ఉ. పోటున బంతి మోటుగతి భూమనఁ దంప్రిస భాంచలంబులన్, మోటిన్ గట్టు బి ట్టెగనీ మేది ప్రాణు భునస్వయంబునన్, పోటుక లైలకుటకటాళిఁ బ్రతిధ్వని బద్ధ్య ము. ౨. ౧౫౬. ముచు. 3. ౬౦.

3. త్రోయు; కట్టు; క్రేలిగోగొట్టు.

౪. ఏటు నడి ధర్మ మనుబలి, దాఁటినానునను లోని దర్పము పెడలన్, మోటి కరాంబలి మణిమయ, కోటిరగ్రమునఁ బెట్టికొని యె ట్టంటిన్. చరామా. ౩. ౧౬.

ను క్రోళిల, మోటికెల్ల దగ్గఁ ద్రికుటము మోడఁ జూచును దృశ్యమన్, దాఁటి మాయను మోటిమోటికే చాల్చిన నటు మోటుచున్. నీకారా. ౧. ౧౫౬.

నీ చల్ల నమ్మగఁ బోవునకులకొంగలు నట్టి మెఱంగుచెక్కెళ్లను మోటిమోటి .

భాగ. ౧౦. ౬౯౨.

నీ. పదకొంటికిఁ తెలల్ ప్రార్థించి యనుభుచోఁ దలుపు మోటికిఁ బాని తరనికంబు కుక 3. ౫౦౦.

ద్వి. శిశువులు నాపోవఁ జెక్కిలి మోటి, విక చాల్చి పాలు ప్రాచించుచుచుండును ద్వి. మోకర్చి ఉ. ౧౯౬. పం

ఉ. ఆ, ప్సాటలగంధి వేదననెమ విడి యెద్దెఁ గలస్వయంబుతో, మోటిన్ విచ్చు గుబ్బుచునుట్టిల నేకులు చిందునందగన్ ముచు. ౨ 8౦

౪. పోగొట్టు; కేలిగఁ పోగొట్టు.

నీ. కులుకలబలుక్రొవ్వు చోలఁగ మోటె. నీలా. ౧. ౧౨౩.

నీ. మిత్రాధికారంబు మోటి వేయగ నచ్చు మహితోపకారంబు ముఱవ నచ్చు రామలిం. 8.

౫. ఏయ, (బాతాదులను) ప్రయోగించు.

ఉ. మరుండును జల్మిత క్రొవ్వు, మోడఁ జేవు క్కంసుం బడి కమిన్ మగకుమెద్దనారి సింగిటిం, బాదమకొనంగఁ జేసి యెఱిపారయ మోటెను బువ్వునూపులన్.

మచ నేనము. ౧. ౧౪౫.

౬. మెఱుగు యెడఁచీయ.

ఉ. ఎవ్వఁ డోళో లయాంకకవి నే నని మూర్ఖుని కోణ మోటె బాఁ డెవ్వఁ

దొడో పురాంతకునియొక్కనుక వస్తురకాలం
దమ్మ. భా. రా. ఆర. ౧. ౧౫౮.

2. (తేలు) కట్టు.

క. భరణ తేలు మూడు కున్నను, గర మురుగుగ

తెక్క గొనున గదరా . మునుతీ. 3౧.

క. తే లనుచు విగియుం బట్టిన, మే లెలుంగు నె
మూడుగాక (క. ర.)

౮. తీసివేయ, పోగొట్టు.

నీ కన్యాభరణహల్లకము బోవ మోడుకొనుకొను
గున గొబ్బున దీవమాన్వి

విక్ర. ౮. ౯౩౩

మ. పాలయం గాడుపు లుదబ్బుహాలయనదంభో
బాతునకుమ్రుల, పద్మలఘుప్రబ్బ కరందలిండు
పుల కాచుక్రయ మూటి

అము ౧. 82

౯. విడుచు, త్యజించు.

నీ. వీని పెడలంగ (క్రొయ్యుడి వీటికోట, చాటు
నందాక నుమాట శోట మంద, నీటు బో
మూటి గరుంబు మాటి యింటకుం తెద్రవర్ణన
వచ్చితి తెదరు పుట్టి. కువల. ౪. 8౧౩

విని. (వీణ మేల వారిని) మూటుట.

కా. బొరా రాగము బాత్తురే యెదుగు తాయం
బుర్ బల్ శ్లోయం, చార్లీప్రాపులు లెప్ప
కంపితము మేరా గోనరా మే లమ్మ
య్యయ్యారే మూటు . .

వాల్మీ. 3. ౧3౯.

నీ. మేటియై మజ్జార మూడు మూటు వహించె
నిం పయ్యె వయ్యార కంపితంబు .

సమార. ౩. ౨౧3.

కా. బొరా మూటు బల్లెర కంపిత మనలో
యాందోళితస్ఫూర్తి ...

చంద్ర. ౧. ౧౨8.

2. ఎదురుపోటు, (ఉక్రొవము అని క. ర.)

క. మూడు గలరావధివల, నాటికి వేతుర
వధింతు వరుకరములు శో, వాటి పద తెలు
నంతకు ... భార. ఉద్యో. ౪. ౪౦౩.

3. సొగసు.

నీ. మూ మేరువడి మందికోమేరు పెట్టినమురుపు
చూపట్టెడు ముమ్మలైమ్మ .
వాల్మీ. 3. ౧౧౯.

చ. చూచెద విత్త దస్యియన్ వ్యవతిరెంత
తేలి యనుమాట మూటుగన్
కను. 3. ౧౪3.

నీ. మేటియై మజ్జార మూడు మూటు వహించె
నిం పయ్యె వయ్యార కంపితంబు
సమార. ౩. ౨౧3.

నీ. కోటగోడల నైన మూటుగా నెగ (వ్రూకి
చాటు నేనిదేటి తలిరుంబోడి
మారస. ౧. ౧౦౨ (ఇట వాక్యా
లంతారము.) మారస. ౧. ౧౯3.

౪. మల్లవిచ్చాదిశేషము.

క. ఇది మైన యిది నలు కిది పో, టిది మూ
టిది చూ టిది దుము కిది యిది యని తా,
దదిదిపడి పండ్లు గీటుచు, సదమనముగ
గాలుం గేలు జంట తెనంగన్.

ప్రబంధ. 8౮౩.

విని. ౧. శ్రేష్ఠము.

కా. పీట స్త్రీ టగుబోటు లేటివరదన్ వేమాలు
గ్రీడింప వసు. ౧. ౧౧౧

ఉ. పొటలగింధి నీపెదవి పైకోమహాపలు
మోపగూడ బామ్యమూ టుమ్మరేయకంటె .
బహు. 3. ౩౮. ద్వి. పరమ. 8. ౫3౧. మ.

2. తెద్రది, గొప్పది.

ఉ. మూ టగుమాల కెల్ల మును ప్రాంత క్రమం
బున నానె నెండ పె స్త్రీటికంటె

కోడల . బొమ్మ బాద బొమ్మటమలంపు
లేక బోటమలం బాదలూపంబులన్.

అయి . ౨. ౫౪

౩ అందమైది, ఒప్పెనది.

చ. సరసిజ సంభవుండు తురసారస గహినికిన్
రచించునన్ చెన్నున పునీలపుంగుకుత్తి జెక్కిన
మేలిపసిండి ముద్దుటంబు, గరమన మింటికో
సొరయికో గమపట్టెడు నోతురమృగ,
ద్వంద్వతరకాతకుభవచిగుంభితసాలయ పీట
మోటుకొన్ చంద్రా ౧ ౮

౪. (కత్తాలయనకు) ఉచితము, తగినది

చ. రెండుతెఱంగులవాదయం బోరాడు
మేకుల మ్మె టగుమాటల సంబడించుచున్న
సమయంబున భాగ ౮ ౩౩౧

జ. మోటుగు, మోటుకొను, మోటుమిగులు

మోటుకొను. స (క్రి) (మోటు) చిమ్ము,
విడిచించు

పీ. కొనగోళ్ల నుడుటల గ్రమ్మిన పెంజెనుట
మాటిమాటికి దిగిది పో మోడికొనుచు
జెజ ౧౧ ౧౩౧.

మోటుమిగులు. ఆ (క్రి) (మోటు + మిగులు)
మిమ్మటమగు, అధికమగు, అతిశయించు

గీ. తురంగమేధమభాస, బోధన అల గల్గె
కమ్మనిహవ్యకరణంబు, మోటుమిగులంగ
మోసలనబోటమండి
వరాహం. ౧౨. ౬౧.

గీ. అపవృత్తం బుగ తనగితి నొసలఁ గమ్ము,
గణనమంతటియెలు మేటకానిసార, మేయ
ముల కైన బట్టి మోటుమిగిలి, చువకె
యిఁబోరభూదార మనఁగ వల్లకు.
వరాహం. ౧౨. ౩౧.

మోడబాదు = గర్వింపు, బౌద్ధత్యముకొందు.

క. నీరమేత్రుడ గడు నొప్పెడు, నురవాణక
యిత్తుడు మోడఁ జూడెడు

భాగ. ౪౦. ౪. ౪౩౫.

మోడమోడ = ఉత్తమో తరమున, ఒకదాని
పెట్ట నొకటిగా

ఆ మోడమోడ ముఖమిది లేంబు లాదవుతో,
మడుమఁ జెందు నిజమంబుపీడ

కళా. ౫. ౩౨

మోడవచ్చు = దండెత్తు, యుద్ధమునకు
వచ్చు

నీ తమోడ వచ్చిప్పుడు లగునొరలు నూటిపై
నొక్కని గీటడంది నింగా ౧ ౧౧౨

జ. మోడగండ్ల మేకము, మోడగడ, మోడగడతొ,
మోడగాలు, మోడజేయి, మోడిమిక్కిలి,
మోడిసాకిరి, మోడమిగులు

మోడికిమోడ = మోడికి, స్త్రీయగు

ఉ ఆయనసమరానురచయం బురసమృల నగ్రు
లన్ మహా, కామలఁ దద్గణాధిపతుఁ
గాంచుచు మోడికి మోడఁ లేమయి,
బోయిరి కు సం ౨ ౨౦౧

మోడిసాకిరి. వి. (మోడు + సాకిరి) ఉత్త
సాకి. (క. ౪.)

మోడి(దు)మిక్కిలి. వి. (మోడు) పంబు
పెచ్చు అధికము

క నను విడిచిన గొంపోయినఁ, బనికొదలం
లేమి సయి పత్తి కి నేఁ ట్కినయది నీ
విక నీడిగి, లిన నొచ్చుట మోడిమిక్కిలి
విజేతంబు. ప్రభా. ౩ ౧౪౫

క. ఆలంబులపోకడలును మైయలయితలును
మోడమిక్కిలై కడు లోనై, బలములు
తమతమబాహు, బలములు సట బుడి రాకి
ధియనిచ్చులై. విజ. వి. ౩ ౧౫౬

మొదలు. వి. జె. (క. మాకు) ౧. ఉపరిభా

గము, మె.

క. మొదలు మొదల క్రొత్త మొదలు, మొదటి
మొదలును మొదలు మొదలును

ఉ. మొ. ౨. ౧౦౩

ఉ. మొదలును మొదలును మొదటి నందము
మొదలు మొదలును ..

భార. అది. ౨. ౯.

చ కలమును లండు దుష్ట లోక,
దలకొన నంగి ముగ జలము వ్రాసెద
క్రిందటికేను మొదలున, విలిపి మంద
మానుకరిగిన నికటోపమానిలామారిన

అము ౧ ౨౭

౨. అంతము, మొదలును, విలువు

ఉ. మొదలును మొదలు మొదలు మొదలు మొదలు
మొదలును మొదలును, మొదలు మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలు మొదలును

యయా ౪ ౧౫౬

౩. ఉత్తరకాలము.

ఉ. మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును

చ. ఏలకొన ద ఉత్తరకాలము మొదలు చే,
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును

చ. కలకొన యన్నులొంటిమొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును

చ. అనుచును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును

ప్రభా. ౫ ౬

(ఇటు ను తిరగి మది భావము)

౪. ఉత్తరకాలమును, ఉత్తరము.

గీ. మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును

క. మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును

భార. అది. ౨. ౧౫౬

౫. మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును

గీ. మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును

భార. అది. ౨. ౧౫౬

౬. మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును

ఉ. మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును

౭. మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును

భార. అది. ౨. ౧౫౬

౮. మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును
మొదలును మొదలును మొదలును మొదలును

భార. అది. ౨. ౧౫౬

మీ .. విశాఖజనాధార విభలమొడి, గ్రంథ
మతి యనంగఁ బ్రతితి తత్కృతం ..

కా. ౫. ౧౮౬.

గీ. తపవిద్యుదంబు పెచ్చుచందమున గరఁగఁ,
గలయలమోదితియుననఁ జొలరనచుండఁ,
జీర్ణాచారిన లెలగొలు చేసినట్లు, కలుకుఁ
బలుకులఁ జేరిలకొలికి పలికె.

మీ. ప్ర. 3. ౮౯.

క. వశము, అధీనత

వ. కాపురముమోది నిద్రకు కార్యభరం
బాధ అము. ౪. ౨౦౪.

౧౦. పంపు, పైకి,

ద్వి ఇచ్చులో భద్రతకు డిట రాముమోద,
వచ్చుచున్నాడ నది వడి విశ్వయించి
రం. రా. అయి. ౧౩౯. పా. ౧౬. పం.

విలా. ౧. పైకి, మోద మన్నది

కా. పాలిండ్లపై నున్నచు, రాజునకు జేయ
కరింబు శ్రీం వగుటమోదై వాకరం బుంట
మేర, గాత రాజ్యము గీర్ణమున నరతమే
కాయంబు నాపాయమే. భాగ. ౮. ౫౯. ౩.

నీ. వింది పిప్పించి న ప్రముఖలకంటె మోదై
యొప్పు నమనముననుగోర్ణిరాత్రికస్థులక
పదవి, వదలి. హరి. భా. ౧. ౫౪

౩. అధికుడు, గొప్పవాడు.

ఈ. ఒప్పిన మొనకరింబ మన్నకుం దై మతి
మోదగా జరిగి, విష్ణుకౌశి యేచు

ఈ. రా. ౩. ౧౩౬.

వ. అని మనవింబు మోదం లేక పలికె నది
రతి వరమేవ్యవహారభక్తియుంబు వలంచి
జెందియె నిట్లనియె కు. సం. ౪. ౪౩౪.

మొదలుగట్టు = దేవతాదులకు సమర్పించుటకై
విధ్వంసించి యుండు.

ఆ. తనకు మోద గట్టి తగ నియ్యఁ బాఠిసాఁ,
దనుకు మీరపాఠి యానసేన ౬. 3౪౧.

మొదలుగా = గుండా, దావీరమున.

వ. అం దుండి ప్రభావశీర్షంబుమోదగా
బని .. కా. 3. ౧౧౧.

మొదలుమోపు = దేవతాదులకు కట్టియుండు
ముడుపుసాగు.

గీ. మో గావన్ను గడవనియెల్లలకు, మోద
తో కన్ను గడపని మిన్న కెట్లుగదపె
నింటింట నీకాకాపురమున, బుద్ధుగనొని
యది మహావ్యక్తము గాఢ కా. 3. ౧౩౯

మొదలుమోచుమొదలు మొ. వానిచే ఆకస్మ
కైపు యాచు

గీ. తిరిగి చూచినయంత నాత్రిమృగీడు, కిక్కి
మొక్కటి యేనియొ జక్క నీకమొగి
మోదలు గూచుచు మృదులఫణికి,
విలిచి యిట్లు గరదెండులింబుముఖిని,
పాండు. ౪. ౧౪౧.

మొదలుగట్టు = దేవతాదులకు సమర్పించు
టకై నియమించి యుండు.

నీ. తొలుచూలుకా న్నొట దురుసాన ప్రసవా
యిలువెల్పులకుమ మోదై రాక
ఇందు. ౩. ౫.

నీ. కుద్దనో నుఖ ప్రసూతి గావలెనంచు నిలు
వెల్పులకు మోదం దై రేరన్న
కుల. ౩. ౩౬.

నీ. కొడుకుగల్గుడు చున్న గుడవకు ట్టుంటు
నిచారించి మేదరపానియెల్లకు, ఇలావేలు
ఫలకు మోదై క్రియేమం గవ్వములు గట్టి
యును భక్తిభావ్యకముగ.
వరమ. ౧. ౧౩౯.

వాడుకలోని ప్రయోగ విశేషములు

౧. వాడుక వీధిమమున కేకము మీద పడెను.

౨. ఆ తప్పు వామీద పడెను.

౩. ఈ కవి రామమీద పెండు పద్యములు చెప్పెను.

౪. నే నా పరిమీదనే యున్నాను

౫. ఈ మండు పెచ్చుది మీద పనిచేయును.

౬. ఈ సంవత్సరము పొగాకుమీద పెచ్చు పన్ను చేసిరి.

౭. మాటమీద మాటచచ్చి యీవిషయము చెప్పి చేసిరి

౮. నీమీద నాకు కోపమా ?

౯. వానిపై గడియలమీద ముచ్చది

౧౦ పిల్లమీద పిల్లనిస్తరా ?

మీదమిగులులు. ఆ క్రి (మీద + మిగులు)

౧ పై పెచ్చును.

గీ. నీవల్లగమాములును ము విచ్చుతు మీద,
మేలు చేయంగఁ గొఱ గావు మీదమిగులు,
నధికమఖంబు పుట్టించు . .

(ప్రబోధ. ౫. ౨౧.)

౨. మించియుండు, మట్టుమాలు.

గీ. మఱి సాటి లేనిపెచ్చలపైమేదలు మిన్నుల
కీమీల మీదమగులు .

(ప్రబోధ. ౧. ౩౯)

౩. విబంధించు, చెలరేగు.

౪. యాదవవిరహిత యగు బోమేదిరి వాచేత
నేడు మీదమిగిలి సంపాదితలు లై
హరిద్రాహులు వింద్రాడు లెవ్వ రదం
లైనక. భాగ. ౧౦. పూ. ౧౫౨౫.

మీట. వి. ఏకత్రుతూతు క్రింది మీటి నాడుట
కాధార మగుచీట.

గీ. మీట నా విస యన మీ ణుక్కుతన
తీలము . . ఆం. భా. ౨. ౨౯౩.

(ఏకత్రుతూనిక్రింది యరభాగము. అవి ౪. ర.)

మీదము. సం. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) ౧. నీటిలో
దడువఁబడినది. ౨. మూర్తికము.

మీనానేరెనుండు. సం. వి ఆ. పుం. మన్మథుడు.

మీనాపూతి. సం. విణ. (న న్ న్.) చేపల
బట్టువాడు. వి. క్ పుం. కొంగ.

మీనము. సం. వి ఆ. పుం. ౧. మత్స్యము, చేప
౨. మాసరాళి

మీన మేషములు లెక్కయిండు = సోమరితన
మని బృధాకాలతేషము చేయు

గీ. పోబలం దిది నీడ్రుక్ష పసి రాదు, లె మ్మిదము
మీనమేషము లెక్క యిదిక
సిం నారసిం ౨౩.

మీనరంకిండు. సం. వి. ఆ. పుం. చేపలకు తిను
జొకాజొకపక్షి. (క్రి. ని.)

మీనరము. సం. వి. ఆ. పుం. మకరము, తెలుగు.
మీనవల్లకి. వి. (సం. మీనవల్లికా) మీల
ముచ్చు. పక్షివిశేషము. (౩ ర)

మీనవల్లికా. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. పత్రిక, పక్షి
విశేషము. (౪. ర)

మీనాండి. సం. వి ఈ. స్త్రీ. కర్కర, పంచదార.
(రా. ని.)

మీనామీనము. సం. వి ఆ. న. ౧. చేపల
పులుడు. ౨. కాటకపిట్ట

మీనాలయము. సం. వి. ఆ. పుం. సముద్రము.

విూసు. వి. (సం. విూసు, క. విూసు. త. విూసు,

ల. విూసు. దీనినిపూర్ణ పర మెత్తు దుత్వలోపము
ఉదా. విూసుల మె)

౧. మత్స్యము, శేష

గీ నమ్మి యిల్లడ పైనిసామ్య గొనిన, విూసు
లోనగు నీచత్వయోనులందు, బుట్టు

భార. అను క. ౨౬౩

3రలము. తమవు విూసుల వల్లబాలరి
దానను భార అది 3. ౪౦.

గీ విూసులలబుట్టులు మే లగుంగ, బడునె
దళా. ౧ ౧౨౦.

3 బాలరులు వలల నచ్చట్టిమాలఁ దిగుచుచుండే
యయ్యమేయొగ్రరప, స్థిబనిఁ గూడఁగ
దిగిది భార అను ౨. ౨౫౯

అం భా. ౧ ౧౫౯

౨ జలసుతువు (కొయ్యమున నిర్మలపాం
వచనము.)

3 జలరాశిఁ దిమితిమింగిల, ములు వాఁ దగు
విూలన త్తములు విస లేదే

దళా. ౧ ౧౫2

2 విూసు లెక్కెమువాడు, విూసురూపురిక్క

విూసులెక్కెమువాడు. వి. (√విూసు)

పానకేతనుడు, మన్మథుడు

అ. మేలుబలమువాడు విూసు లెక్కెమువాడు,
నిఖిల మెల్లఁ గలఁచు మేర్పువాడు, పచ్చ
వింటివాడు పరగ బల్మవుటమ్మ, గలుగు
వాడు ప్రాధగరలవాడు. వీర ౨. ౯౧

విూసురూపురిక్క. వి. (√విూసు) కేవలీ నత్

త్రము (క. ర)

విూమూంస. సం. వి అ త్తీ. ౧. లోతుగాఁ

నెలవీగోనుట, పరిశీలన, పరిశోధనము.

౨. పద్దర్శనములలో నికాశిక దర్శనము.

(ఇది పూర్వవిూమూంస, యే తరమూమూంస
యని ద్వివిధము.)

విూమూంసనరుడు. సం వి అ త్తం. ౧ విమ
ర్శించువాడు; పరిశోధించువాడు.

౨ విూమూంసాదర్శనము ననుసరించువాడు,
విూమూంసా మత్సరము

విూమూంసనము. సం వి అ త్త పరిశోధనము;
విమర్శనము

విూమూంసనరుడు సం ౩ అ త్తం విూమూంస
కుడు, పరిశోధించువాడు

విూరిము. సం వి అ త్తం. ౧ సముద్రము.

౨ హస్త, సీమ 3 పానకము, పానయోగ్య
పదార్థము ౪ పుష్కరభాగము.

విూరు = శరీరు, (హ శరీరు)

(వీరికి పూర్ణ పరంబగునపు దుత్వలోపంబగు)

ఉ నామదిలోన నెంతయు పును బగుచున్నది
యచ్చుకంటె మూ, కేమహిమన్ యథార్థ
ముగి వి ట్లది సర్వము గింటి

కళా. ౨. ౫౦.

ఈ బలియుం గాధ్యురగాష్ట్రినానుడు మహా
బాహుడు మిక్కిలిమింగి దలఘుం డీమల
కరింబునకుఁ గ్రీడాగ్ధులు గాకూహలం,
దెలయంగా వ్రియకామినిసహించె యే
తెంచుచున్నాడు మూ, గ్వల దిం దుండఁ
దొలంగి పొం దనవుడున్ వా దుష్టత
క్రోధులై భూఁ అర. ౫. 3౦2.

ఉ. పాశుభ్యత్రోప పాశు నలవాటుగఁ కేవల
విమఁ దెవ్వఁడో, మాతే యశయుధముల
పూయ జయించుట లెల్ల నింతలో, వీర
నము గనుంగొనుడు

ఉ. పాశు. ౫ ౨౬౯.

మొరలు = కురలు.

గీ. మార లమృతాంకు లమృతంబు మిమ్ముఁ
కాడ .. మొ. 3. ౫౯.

క. మొరలు నా వీర్యవేదక, లారాధ్యులరు .
భార. ఆది ౨. ౧౪౬.

మొర్రావుకొయి. వి. (మొర్రా + దొకొయి)
రాజుమామలు ధరించుట.

గీ. లక్ష్మణరంగ కల్పద్రవ మటారింపు రాకట్టు
తగటు మొర్రావుకొయి మేలు. ౫౮.

మొరలు. స. శ్రీ. (క. త. మొరలు) ౧ ఉల్లం
సించు, వాఁడు.

గీ. కొలది మోతిన బాణజోటులు ప్రసేదము
నేనీ పదకైవడ బడలి

ఉ. మామి. 3. ౫౪

గీ. తాగియు మోటు మోటు దొకప్పుడును నువ
శ్రీలక బొంగియును వీనిండునన్దు
మమ. ౬. ౫౬.

గీ. ఆమృ నీమూట మోటు రా దనచు నదిగొ,
నిలిసి వచ్చితి నొకనిండు నీటుకాని
కుక. 3. 3౦౧

౨. నిరసించు.

చ. రివసౌందర్యము చెప్పగాఁ గలిగి పద్య
కాంఠ రమ్యంబి మోనగు కంజంబున నైచి
రియ్య మిడునెయ్యం బొప్పు బైకొన్న మో,
తీ నృకంకర్యమునం బొంగి పరి నెట్టి
నేనె గావ్యభస్మం బై, నవినిపారి విదారి
చందములు దెంచిన న్నివారింపుడ.

అను. 1. ౪౮.

గీ. వారివారంబు పెల్వడి వచ్చి గుడ్డచుండు
యెత్తకోలాపలం బాలకించి, మను మోటి
యా భువనంబు లెప్పుడు రా పృథివీయించి
మఖము చేయించువాఁడు .

పరామా. 8. 3౯.

3. ఆశీర్వాదము, మించు.

చ. ... నా, పడుకొన మొరలు చే నుంది
పొలుండు మోతిన యెట్టివాడ యీ, ధమ
మన తెల్లగ గర్త యగు ..

విక్ర. ౨. ౧౧.

ఉ. అజలసంబులం జపులయందుల క్రొర్రలు
పుట్ట విచ్చలుక, మోతకధంగి బాకములు
విన్నను నొప్పుగఁ నేనీచేనీ నుట్టియిది బాచి
నీవి నొకనిం బురిగావరి యెట్లుగాఁగ మేక,
గాతయ పెట్టి యెవ నొడికింబుగి వండుమి
నెల్లగురలక. భార. మొ. ౧. 8౬

గీ. పరమేశ్వర డీలింబు కలపొటలాధిర ను
మోటు మన్నించినాఁడు మేలి

కాళి. ౪. ౧౪౮

గీ. మోటు నవ గడత నుండి మించె నమలు,
పొలిచి యుంచును

అం. బ్రా. 3. ౧౨౮

అ. శ్రీ. ౧. ఆశీర్వాదము

గీ. అనుభాధామ మిభివ మహాంబురాలి, కల్లు
మోటున నందనం దువయనయ్యె

మమ. ౧. ౧౯

క. అడవికి గాత్రరము వచ్చి లెజిది మోటు
నీలా. ౧. ౬౬

గీ. మోటు మోపురిమె మోగె ననగ
వృద్ధియెడ నమట కాపులు
అం. భా. 2. ౮౯

౨. విషయ.

ఉ. శ్రీలకు వాదం బగుచు పెల్లల రాచకు
నండికొండపై మేలిగానిదాద బోయెం
మోటును బొలిలి బొలమేదర

నీలా. ౧. ౧.

3. జనించు, కలుగు

ఉ. . ఔనులు వీడికొందు నే, మోసరు
తిట్టుకొచ్చి పులిసమాల ముయ్యిలభాగంఁ
కాచిరే ... భా. రా. య. ౧౩౩.

మ. పలచే వ్రజులు తొమ్మిది వినవు గర్వం
బుం బ్రహ్మచర్యు మో, పలలా పవు
నొయారముకే తెలగ .

చళా. ర. ర౧౦.

సీ. శృత్రుసమాఖ్య రాజులు మోస మోసము
నాగ ఆం భా ౨ ౧౪౩.

జ. మోసకట్టు.

మొసకట్టు. వి. (మోస + కట్టు) మోసముయొక్క
యేర్పాటు.

గీ. మఱియు నానాప్రియ నొప్పు నూత్రిమున,
కిరుతెలంపల గాంచుల నంపి పొగను, దన
గంగా మోసకట్టు నుంచెలు చూడఁ, జెప్ప
టద్దము బొలుపు రంజిలుచుండు.

మే. మా. ౧ ౧౩౫.

చ. ఆలసదీపాని పొచ్చి నిజయాచలతో స్వకీయ
లింబులిలుగు దన నెమ్మొగింపఁగ ౧౪౦కి
రుచుకే ముంబొసకట్టునకు, భూమిని నాగ
మఱోనాగాంగుండై కళం ౨ ౬౦.

మొసము = మోస. వి. (వి. మోసములు,
మోసాలు) పైపెదవి మోచి తెల్లకల వరుస
క ఇయ్యంగ నిప్పించుంగల, యయ్యలకే కాకి
మోస నుండలు కేలా

కవి. చా ౨ ౧౦.

మ. ధేవుడు మిట్టికుచ్చుముఖముకే మోసా
లపై తేలియకే ఘనచ. ౨ ౩౦.

గీ. కటము లిద్దరుంగ మోసాలు ౧ రిల్ల
నేతెంచె గ్రోగింబు ౧౧ నమీ
నైమ. ౩. ౪౩ ఆం భా. ౨. ౧౪౩.

మొసరము. వి. క్రోడము.

మ. . మెలంబులు నంది తెలివ్యుల ధికా
ధికే దాటి నెలగ భంగంబు తెనయు క్రంగ
శృంగంబులు మోసరంబు లగుకానరంబు
అను ప్రబంధ. ౧౦౩.

సీ. వీచ్చెంపు గిచ్చిబిణ్ణాల్లు చ్చనమ మోసరము
తొనెలంపు నరము లమర ...

కళం. ర. ౧౧౯.

ఉ శ్రీ సోబనాండు విండునరసీ నరసీనమాకేసన
ద్యుతిక, వీనకాకే మోసరపు నిగ్గులబ్బుల
దంపుటిక దటి, ద్వావీర నీలమేఘమున
భాసించు రంగవిజాను ఆ మా ౧౨.

సీ. మేచ్చింతి కన్నాడు మోసరంబు, తల్లకట్టు
నాగి భూమిని క్రోడముంబులు
పాం. వి. మాన ౪౦

ము. ౨౪. ప్రార్థనాకీర్తనములందు వచ్చు
మధ్యమ పునఃపీఠన ప్రత్యయము.

(ఉదా. వినుము, చెయుము ఇది మాటనానం
బులు పంపు లగునపుడు వికల్పముగ
లోపించును.)

చ వినుము నరేంద్ర పాండవులు విక్రమడు
ద్విముఁడైనపార్థవం, దనునకుఁ జొచ్చుచిం
గదగి భార. గ్రో. ౨. ఆ ౩౩. ౪౦

గీ. క్వు వినిచ్చెంపు మిఁక మానఁ ద్రియము
కాగ ఆము. ౧. ౧౩

చ. నిలునిలు కన్గ యొక్కపుడ
భార. గ్రో. ౨. ౪౯.

క. వినిసింజుడు ముంగిడిధము విను తెలియంగ.
భార. ఆశ్వా. ర. ౨౪౫.

౨. ఉత్తమపునఁ బహునచన ప్రత్యయము
(ఇకారము మోచి వీనియకార మికార
యగును)

ఉదా. శేయచూర్ణము, శేయదమ,

చ. శేయమ శేయం కయ్య శేయచీరము
సంపదం బంది యిత్తుమే ..

భా. ఉద్యో. ౪. ౨౦౧.

౩. అదపులఁ దెదయఁగాలం, విడువలఁ గుడిచి
తమి మాత్రం నిది కలె యని యిప్పుడ వచ్చి
తమి భా. విరా. ౫. ౧౨౩.

౩. అదంతయ శైవ యమహ్మపుంసమిలినయ,
బలిదామలకును వచ్చు ప్రభుమేరి నచన
ప్రత్యయము.

(ఉదా. వృక్షము, భవము.)

ఉ. బాంధవ మేల్యునపుడు

భా. విరా. ౪. ౩౩.

౪. ప్రభుమేరి వచనేతర విభక్తిప్రత్యయము వర
మగునపుడు అవరము లయిన యనుమాన్తు
పుంసమిలకును బలిదామలకును వచ్చెడి
యోగమము.

ఉదా. వనములు, వనములను, వృక్షములు.

౫. హయవిలఁ బామ్యము రథిమన

భా. విరా. ౪. ౪౨.

౫. కోన్ని తెడగు సర్వహామలకు విచ్చు
ప్రభమా బహువచన ప్రత్యయము.

ఉదా. మేరు, మను మే.

౬. ప్రభుమంక మగునపుచ్చ విశేషములుబడ
బహుత్వవద కలెచుగ వచ్చు నాగమము.

ఉదా. మేను వృద్ధులము, శేవలము.

౭. అల్పాదివాస, వత్సంబు భవద్వైవాస
సప్తి, వల్లఁ గడిపెతిమి .. ఏమి విచ్చయ
లమె నిండులట్లు ..

భా. విరా. ౫. ౩౪౪

ము. స. మూడవది కిల్లమునకు వృక్షయందు
అదే నూగా వచ్చునామము

ఉదా. ముల్లగము, ముచ్చిచ్చు మే.

ము. విల. ముందుకల్లమునకు వృక్షిని మూడి
వృక్షము లోపిలగా మిగిలిన రూపము.

ఉదా. ముంగురము, ముంజేయ మే.

ముంగ. ౧. వి. ఎమ్మలమొపు.

౧. కిల్లక దేశము కమడలు కల్ల నాఁ గలి
కల్లవచ్చు ముంగి యనఁ దనరు ..

అం. భా. ౨. ౨౩౩.

ముంగ. ౨ = మూగ. ౧. విల. (సం. మూ. ౩)

విల. విలాదం, మూగ. విలా, వాగ్యార్థపారము
లేవిలాదం. (౨. ౪.)

వి. మంగిలనము.

ముంగ. ౩. వి. (మందు + కిడ. మంగిడి, ౪.
ముంగిడి) ౧. మంగిల, ముందుకొలు.

చ. చిల్లకం బాల పోలి మంగిడి కని
యింకలేని చిరకాలము మెచ్చిన మే తెలుం
గునే, కిడగి కిడల్లకన్ గజచురగాలి ..

మే. పంచ. ౧. కిడ. ౫.

౨. ముందు. (౩. ౪.)

ముంగ. ౪. ము. వి (ముంగిడి + తనము.) మూగ
తనము; బంధతనము.

ద్వి. తోడే, మునఁ దోడ ముట్టిన గుట్టిన
కాలు, మును ముట్టు నది దేలి
లింబు . పండిత. పురా. ౧౩౪. పా.

ముంగ. మురము = మంగిమరము, మంగము

రాతి, మంగయమరము, మంగమరము,
మంగమరము, మంగమరము, వి.

(మందు + కియ + మరము. ౪. ౪.) మరము,
మరముకిలము.

ఉ. బంగరూపిలి కలుఫాలముమూడ నటింఁ
లచ్చరా మంగిమరము లింపలర ముండర

వాడును మండం ముద్దపట్టిం గది తల్లి
దండ్రులు . . భాను. ౧. ౩౬

(శ. ర. పా. మం. పా.)

పచ్చరామంగర తొంగిలింప.

మంగళమురము = మంగళమురము (శ. ర.)

మంగళమురారి = మంగళమురము. (శ. ర.)

మంగళయి = మంగళ. వి. (మండు + కలను)

మంత్రయి.

ఉ. కంగరెవట్టుగోచి మమపచ్చని మంగళయి
సింఠిబుడమన్, మంగళయింకణలు బిగి
మోహనహారము . సమితి. ౩. ౨౨

మంగళయిమురారి = మంగళమురము.

(శ. ర.)

మంగళ(జ) = మంగళ. వి. (మంగళ +
రాయి) అద్దరాన, నాసికాభూషణ విశేషము.

గీ. చేరుచుక్కియే మంగళ చెవులపువ్వులు, బవి
రలులు గొప్పవలయును శడఁగి యొక్క
దిగ్గె యియ్య. ర. ౧౯.

మ. కళింగమంగళ ము తియ్యుమిది సింగా
రింట్ల గొప్పానియే, దలఁచిండ్ల .
దళా. ౨. ౩౬౨.

నీ నాసి, కావిభూషణము మిక్కిల
మంగళ యింకణ బురుగుడు
అం. భా. ౨. ౧౨౮. ఆము. ర. ౨౧౦.

మంగళ = మంగళ. వి. (మండు + కలను)

త్రుశోభాగము; ముందుకాలము తొల్లి.

క. లలితమనయ మనీషలు, నెలనాగయ
సఖలు గిలసి యేరేరగి మంగళ నడచి
రించుదులును, దలతల మనఁ బురియఁ బడు
రతరముగి నదియె. విద్య. ౮. ౬౮

ద్వి. . . నవరత్న కాంక్షల విజయ తొంగ
లింకెడితాళు తొడవులముట్టు మంగళ
నిడిన . . ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౨౩౨౨. పం.
నీ మున్ మున్ను నును ముండు మంగళ
యనంగి దనను బరకృపాన్మలంగాను.
అం. భా. ౩. ౩౩. వి. ౧. ౪౨.

మంగళి, వి. (√మంగళ) ముండున్నవాడు;
ముండున్నది.

క. కలఁగలఁ బిఠింబి కానముం, గలఁగలఁ బి
కింది తనయఖండిత రాహులగర్వము
యచ్చట ముంగళిగా మదనుక్త భద్రగిజ
సదృశగితి.

భా. ౩. ౩౬. ౨. ౩౬. ౩౩౧.

క. విశ్వవాహజీలో, ప్రియమితి
ముంగళి యి, భక్త్యుక్త్యుక్తుండు మోలఁచ
దేశోనుసాహక

భా. ఉత్క. ర. ౧౨౯.

చ ఎలమిఁ గుమారముంగళి మారెండ్రుమి రా.
పం. పం. ౧౧. ౨౮౩. హ. ఉ. ౮. ౪౨.

మంగళము. వి. ౧. పొంగుముగా మడిచినకాటాకు
మట్టి (మంగళము అరి వాడని)

౨. దెల్లము మె. వారి నిందినబుద్ధుల
సగము. (శ. ర.)

మంగళమునీర. వి. (√మంగళ) అడగునాగు
కట్టకొనెడి యొకవిధమగు వారణాశ. (శ. ర.)

మంగళమురము = మంగళమురము. వి.
హ. సుకలము.

నీ. కళింగ మంగళమురములయింక, గంటల
మెలకెట్లు పుణ్యపు ద్వివిదేయ
దళా. ౮. ౧౨౪.

గీ. మేలి మెలకొల్లి మంగళమురాలతోడ,
విరుగుచూరుల చిన్నవాం ద్రిబుద వచ్చి

మరియిగాఁ జూచి తనకు నీమహద్దేవాలం
దనంగ నీమలు చూడిన ట్లయ్యె నాతఁ.

శ్లో. ౧. (౪. ౪.)

ద్వి. ముతైంపుఁ జేరలు ముంగుమురములఁ,
జొత్తులు గాఁలు మోక్షవేదములు, గివడ
నరాఁలు బంగారుకడెములు .

[ప్రథమం. ౪. ౧౪౩. పా. ౧౫. పం.

ధనా. ౩. ౩౩.

ముంగుమురారి = ముంగమురము. (౩ ౪.)

ముంగుమురుగు(పు) = ముంగమురము.

గీ. కడెము కడెయము చొన్గొన్చి గాఁ నూడి,
గింబు చేకట్టు గోడలు ముంగుమురు వన,
మానసహావిశేషములు లలనచుండు

అం భా. ౨. ౧౪౪.

ముంగులు, వి. కొ (ముందు + కాలు.
క. ముంగులు. క. ముకగాల్) పాదాగ్రము,
ప్రపదము.

నీ మను నవత్ దమిఁ బట్టి ముంగొన్ మున్ను-
శోడనలఁ బీలిచి పసర్పించిన విడిచి
అము. ౫. ౧౧౩ ౬. ౨౮.

క. చలపాడిచి అంత లిడంచుము, పలుగులు
ముంగొన్లఁ ద్రవ్వి లలువిడిఁ బడికాపులఁ
గ్రుచ్చి విడుచు నీలా. ౨. ౧౪౬.

వ. వాగ్గఁ గుడియింప ముంగొన్ల గగి నంబున గా
మగిడించి మును. ౪. ౧౧౫.

ముంగి=ముంగిస, వి. (క. ముంగి, క. ముంగా)

౧. ముంగిస, నవలము.

క. వివిహితన ముంగివిధము విడు తెలియం
గన . భార. అశ్వి. ౪. ౨౪౫.

నీ ముంగుమురారి నాముంగువి విడు మచ్చుమం
గ్గ చులకజే కరంగనయన

బహు. ౨. ౬౦౪

గీ. నీరు నవలము ముంగి ముంగిస యవంగ .

అం. భా. ౨. ౮౬.

౨. నవలకారము గిలకాచుట విశేషము.

నీ పుంబాలవంధలు భూదలగడియలు ముంగులు
రాక్షసు బంగంములు ధనా. ౩. ౩౩.

ముంగిలి. వి. బొ. (ముంగల + ఇల్లు క. ముంగిట్టు)

౧. మునివాళిలి, గృహవ్యాసమున కెదురుగా
నండప్రదేశము, అంగణము, ఎదుటిభాగము.

నీ. వినిదం దైవప్రేమంగిట తెలికన్ బృందా
ననికీ ముగ్ధు పెట్టుదానా అము. ౪. ౫౦౦.

చ. బలన దనమృగింపక కన్యప్రముఖగ్రగ్గ
నాంకభూమిని, మృత విను డించి పోయె
దిమె ముంగి తెలుంగి ఎముద్దూల

విక్రి. ౩. ౧౦౮.

౩. అంగణ, మెఱుంగం దన ముంగి
యన నిండువతంసా .

అం భా. ౨. ౧౪౪

౪. ముంగిటును స ప్రసిద్ధపు, వెంగిటు గ్రుతునరసి
ననును క్రీభిముమహిలింగిను పక్షి. ౧౪౬
మము భీను ౩. ౧౪౬.

శ్లో. పురాణాగే స ప్రసిద్ధః పాత్ర్య యాజ్ఞశ్శో
మహాత్ సంగ భీను.

౫. అంగన నానఁ గొంగునుడి యె పగునీ విల్చ
డిచ్చునీవి తన్నులి భిష్యశోష్ణభుక్తుగాగర
కాంచనకాంచితాస్థలంక, తంగిటిము
ముంగిటివిధానము నా, ముంగుగాఁ బాయలే,
నంగిజాన నామహాదయం తెలుంగున వల
పంబుజాననా ! రామా. ౪. ౧౪౬.

(ముంగిటివిధానము = కాలునిపుడు దొంగనవది.)

౨. బయలు.

వ. నంగనాను లంగనంగలయంగంబులపన
ముంగిటు బడ మును. ౩. ౨౮.

ముంగిటిముక్కము = ఎడుట - మన్నముక్కలు
వంటిది.

ఆ. ఎల్లబంధపులకు నల్లరులైల్ల మైయలిది
గారవంబు నతికయలంగ, దల్లిపేమగిరిమొ
దనరారా ముంగిటి, ముక్క ముకుమం గ్రాత్ర
క్రొత్తకిరల, కళా, ౩౦, ౧౯౭.

ముంగిస=ముంగి. వి. (వి. మంగిరి, క. మంగా)
ముంగి, నకులము.

సీ ఎలది ముంగిసపిల్ల తెండ దాడక యుండె
బడగ లద్దముపట్టుపాడగములు
యయూ. ౨ ౪౯.

న కొనగిరి సోగి చె ముంగిసమాలంబం
బోనిమారలు సారపాకం నెత్తి బయలు
పవీరట్టును ముకుమం క. ౨౭.

సీ. శీత నవలము ముంగి ముంగిస యెవంగి
ఆం. భా. ౨. ౮౩౩. కాళి. ౩ ౪౩౩

జ. ముంగిసక్రూను.

ముంగిసక్రూను. వి. కౌ. (ముంగిస+క్రూను)
ముంగిసరూపు కలమునవచివం.

సీ. ఎలది ముటికొర్నిచెట్టుల తెత్తియైయలసి
ముంగిసక్రూనితో నాని యుండలండ
నిండారంగా మంచి కూడు దిగ్గినింటి
తేగియ బడలికి లంటి పెడగి.
మంసం ౧. ౧౮౭.

ముంగురు మొట్టికలు. వి. బి. (ముంగురులు +
మొట్టికలు.) భాగ్యశ్రేణుము.

న చాటవలలు తేగియలైలు ముఖశోగలు
నన్నునూరులు గొరవంగరాజులు కాటవి
రేకులు మంగురుమొట్టికలు పనుపుమందలు
ప్రబంధం. ౧౧౭.

ముంగురులు. వి. బి. (ముందు+కురులు.
క. మంగురుకు.) అలకలు, సొన్నపై నాడెను
తింగరపుచెండకలు.

ఉ. అంగము బాళవాడడియంగము క్రొన్నెల
కుంక పెన్నెనల్, మంగురు లింద్రవీలముల
మంగురు లంగిబాడలు వాలుతా, త్రుంగవ
యేమి పెప్ప వృషభుంగవ విజ. ౧. ౪౦.

సీ సుగముద్దుమాయన వృగనాళిలింబు కలబ
దాల్ నీరలు మంగురు నొరయ
దళా. ౧. ౭౧.

సీ. ఆలకలు కుంక లనలరును బావలకచే మలు
మంగురు లన ప్రమరకములు
ఆం. భా. ౨. ౧౪౪. నీలా. ౧ ౮౫

ముంగైలు. వి. కౌ. ఆళా. (ముందు+కైలు.
క. ముక్కమాళి.) మంత్రయ, ప్రకృష్టము.

సీ. ముంగైల వంచినయెని మెగియంచుతో
మెయికోను శీత్రనిమిలనయి
విక. ౩. ౨౧౭.

సీ కొద్ది వాచెలు కొక్కి కనుగింజతో
యంచు, నిరతం దై ముంగైల నిమిరి
నిమిరి క్క. కళం. ౩. ౫౦.

ముంగై = ముంగయి. వి. (ముందు+గై.
క. ముంగై) మాసాగ్రము.

సీ. ముంగై మురారి నాముంగైని నికు మన్నముం
గై వలలిచే కడంగయన
బహు. ౨. ౭౭.

క. అంగాంగనంగిని దనుముంగై మెరుంగ
గంతమున సతిశీన రాజుంగిదాడు కట్టె
మణిమయ్యమంగళమాత్రలు బాయమాతో
త్యుగం దై. కివల ౫. ౭౦.

ముంగై మురారి. వి. ముంగమురము.

గీ. కొలఁతుఁ దాన్పునదాన్పుపాఠశయ్యి, పెద్ది
గిహారెఁ గడుపుతా వృద్ధి పొందఁబగిలి
రాకాపిదూరము మెలిఁపుముత్త్యు ముయ్యి
ముంగై మురగుంగై మురగు

మరుచు ౩౦ ౧౧౫.

చ. అన్విరించుకనున నుండుముగా మించులు
గిందఁపెదెరబులు రాఁట్టుమెలకట్టు లంగ
రంబులు ముంగై మురగు లంగదంబులు

ప్రబంధ ౩౦౧. బహు ౨౩ ౩౩.

ముంగై మురగు (పు) = ముంగమురము.

వి. (ముందు + కై + మురపు) ముంతేరిమురగు.

ద్వి. ముంగై మురపుల శిష్యులఁ గంకణముల,
మెగట ముక్కంపుఁజేట్టు పూని

ద్వి పరమ. ౮. ౨౪౪. పా.

ముంగొంగు = మునికొంగు. వి. (ముందు +

కొంగు) మెలకకొంగు, మునికొంగు.

నీ. ముంగొంగులను వ్రేలుముత్తాన్వయముల నల
రెడు నిరగాలివలిమెరులు

యయా. ౪. ౧౨౦.

దండకము చేరగామిరుంకేర ముంగొంగున
ద్వింశగాఁ క్రొత్తగా జంటములైంబులు
నూర్పుచెల్వఁగఱుంబు త్విలొకించునారల్

దళా. ౪. ౨౪౩. పా. ౧. ౨. ౪౪.

ముంగొంగువసెడి = లినచేలాంచలగున ముడి

యజిన బంగారునల సులభ మగుపదార్థము.

గీ. భ క్తవలతు ముంగొంగు పడిటి గాఁడె,
దేవతారత్న మివామదేవుఁ దనవు

తై. భా. ౮. ౧౧౩.

౪. ముంగొంగుఁబడిడి మెగటి, కంకణి వృంక
నహితధనరాఁ నివా, పొంగిలకల్లుమహీ
రహ, మంగిలకఁగి నాయకుడ మహా శన
రాంగి. మె కళం. ౩. ౧౩౩.

ముంగొంగు. వి. (ముందు + కొంగు తగ్గ నునకొంగు),
ముందటికొంగు.

ను. అరవిందానన లెల్ల .. ఒక నునకొంగు
బుగా వచ్చి మ్రొక్కించి పయ్యెటమెండు
ముంగొంగులతోఁ గెంగెలుకో రెండుచున్
రామా. ౨. ౮౦.

ముంగోపము = ముక్కోపము. వి. వి.
(ముందు + కోపము క. ముంగోపపు. తై
మున్ + గోపం) పిచ్చులేక తటాలున వచ్చు
కోపము.

ఆ. తెలుగిముఁ బొదన లేమంగోప మిలక
మెప్పు, దలక శ్రావ్యనేని బాలక నగుదు,
మటులు చేయనీయ కొడి భండన మాచు,
రింపుఁ దనుచు వారిఁ బంపుటయును.

చ. రా. ౩. ౪

ముంగోపి = ముక్కోపి. వి. కెలు. (ముందు +
కోపి. క. ముంగోపు త. ముక్కోపి) పిచ్చులేక
తటాలున గోపమువదలువాడు.

వా. ముక్కోపియును దల్లడిల్లు నిపు డీముంగోపి
నేమంగోపి, తెల్లదం జనుబాలులీల నితనిం
జేప్పించున గీడు వా,టిల్లున్
చం. కా. ౩. ౧౪౩.

నీ. దుడ్డివానలఁ గన్న భక్తిండుముంగోపి గులా
గౌరవంబులు గౌరవ్యుడై
చంద్రా. ౫. ౧౧౦. పాంచా. ౨. ౫౩.

ముంగోరు. వి. తొ. (ముందు + గోరు) నభా
గ్రము, కొనగోరు.

దండకము. దైతేయ ముంగోరులన్ వేరు
రమ్ము వడిం తేరి గారిచి ప్రహ్లాదసాక్షాదుఁ
గామింపవా కృ. కళం. ౩. ౧౫౩.

ముంగోలి. వి. (ముందు + కోలి) మునిపల్లు.

ఉ. పాశము మీఱు పెద్దపెదపాశము తెల్ల బతి
తండ్రిగారలంక, మూలనితున్న ప్రాంతానికి
మంచి భూమి కిచ్చు ...

పాండు, ఓ. ౨౧౧.

సీ. శశివింబుడి పామరూపాను నీచయోగి
కాంతు లన్నియు నుండి తెచ్చి, కన్నుల
చందన కాట్రుమ్మగనుచామనంబులన్నియు
మంచి తెచ్చు ... వ. పం. 3, 3౨౧.

౫. విశ్వాభింతు.

సీ. మొగలు పెరిగిన గద్దెందు మంచి కాక ...
కౌర. విరా. ౫. ౨౯౨.

క. నంబుక జరగాంచలమంబు, గిండువనంబు
మంత్రంబుక మంబుక, పొంబుక విడ
కనంబుక, వంచచ్చంబుక ముట్టుటానూ
కమంబుక రామ. ౫. ౧౧౮.

౬. మొదలు.

క. అది మొదలకొనఁ దానను, కనుకని
బోఁదెచ్చి పాపకర్మమొదలు, నను
బందిన మన కిందిన, పది ముంబుక
నకని బంతుక బ్రహ్మిక.

కవ. ౫. ౧౧౮

ముందు = ముందు సు. శ్రీ. ముందు,
మొగలకేయు.

ద్వి. కామలు నందియంగను పెద్ద మంచి, నాన
కానింది లేనికలుతోడ ...

అ. మ. క. ౨. ౨౪. పా. ౨౨. పం.

ముందు = ముందు. సు. శ్రీ. అతివ్రతుడు,
కానింది.

సీ. మంచి పొత్తులియనములు మండ గోరన
గే తెల్ల ధే అది తోలనన్ను .

కవ. ౫. ౪౨.

ముందుకొను, సు. శ్రీ. (ముందు + కొను
పొన్నును) ౧. ముందుకేయు.

క. ... నీ, గమ్మన మంచుకొనియె నగ, రమ్మ
వయారాశి భరతరాజవరణా ! ...

కౌర. మా. ౧౩౩.

సీ. దుర్దురద ముందునంబున్న ముందుల పోన
కామలు మంచుకొనిన

పాండు, ఓ. ౨౮.

౨. (నిద్ర) అనేకంబు, అవనింబు; అక్రమించు.

అ. కన్నకాకతీరకరకాంతరాజు, కంకమా
మంతుక క తరింప, రణధరిత్రై (రై) రాకా
నీతం బాన, రింబె దీర్చి మంచుకొనక.
కరామా. ౧౧. ౯౯.

క. పిచ్చుకడి పెద్ద కామలు, ముచ్చుకడిగి
మార్చు తన్ను మంచికొనంగా, వచ్చిన
చైతన్యం బాంతుక వచ్చేదియె నిచ్చుటవృ
దయ్యక మయ్యుక. నేయూర. ౪. ౧౯౯.

వ. ఇట్లు పెట్టు పెదలి విండు కంచుకొని మంచు
కొను నన్ను ప్రజం కాది ...

అయ. ౬. ౩౬.

క. కల విచ్చినట్లు జగముల, కల విచ్చును గలయ
కొక్క కని అది కొలా, మంచుక మరా
మకొరగ, మంచు కాగలము మంచికొని
వచ్చి కడిక. వ. పం. ౨. ౨౧౦.

అ. శ్రీ. ౧. గుంపునాచు.

వ. అచ్చుకొని తేరి మంచుకొను కొంచెయె
గాంధ్రు పెదకామ పెదిన ...

వకల. ౪. ౨౦౯.

౨. అతివ్రతుడు.

సీ. ఇనగడక బాది విచ్చి నిలయునేనితోడ
కామలంబునంబు మంచుకొనక

వ. పం. ౫. ౫౪౯.

శ. విజయభూషణుడును బంధువుని
మంతులను కలియబంధులై గ్రహ్యులకే
, నొడరకత్తు వియ్యవలలు ప్రసాదిన ...
ఉ. రా. ౪. ౨౯౧.

స. శ్రీ. అ. శ్రీ. వ్యాసించు.

గీ. మనవిభూషణుడే నీ కృత్యమనన్ముఖులు, కళ
నికల మంతులొకరికే తెల్లమృతమనన్,
అన్యకరములు భూమిపై గ్రాత్యులైన
మొట్టకాదునైన నీ మించి కనర.
ఇందు. ౫. ౧౦౧

ఉ. ... కాంబూయకాది భుక్తి భవి మంతు
కొనం తెలివందఁ బట్టుకన్ ...
క. రా. ౪. ౧౦౯.

ముంజిశేషము, సం. వి. అ. పుం. ౧. శివించు,
అ. విష్ణువు.

ముంజిమము సం. వి. అ. పుం. శృంగవిశేషము.
(తకవిధకర్మలొనడి)

ముంజురము, సం. వి. అ. న. కలవ మెలవంగు
కానియెక, కాంబూయ.

ముంజూరము, సం. వి. అ. పుం. పుష్పకా
భేదము, వికలాతిష్టు.

ముంజి వి. (సం. మంజి. క. మంజి.) బ్రహ్మ
చారి ధరించెడి యొకవిధ మంతకర్మలయొక
తాడు.

గీ. మంజి పై గమకపు ముద్దుగా గట్టిక యొక
కత్తుల నుద్దేశింపఁ బర ...

గీ. వదియొ గడిలేటి యాద్రవ్యచారి నొనడి..
పాంస. ౧. ౧౨౩.

గీ. కలెడిమంతయు బంధువులను తెలియ,
కంకలంబులను బంధువులను తెలియ

గజులొకరును బంధువులను, వచ్చిపాడగన్న
రథులకలకర్మల దలరి.

ఉ. రా. ౧. ౧౯౦.

మ. మంజికాచు.

ముంజికాచు, వి. (మంజి + కాచు, క. మంజి
గమ్య) బ్రహ్మకారి.

ద్వి. మంజి నీమది నింతకుకలియకంబు, గం
కాడ నీమంజికాచి నీమ, వొనగలం
పడి చిక్కి పొంగవలయున, పెన కట్టుకడి
నీవచ్చితి రావెం.
ద్వి. కారిక, ఉ. ౧౪౩౮. మం

ముంజి, వి. మంజి, విక.

ద్వి. నేల నేలక విగ్గ గిడిచి వచ్చి, పోలి
నిలుతుండెపోలియోమనుకు మంజికాచు
మట్టు మునుక మెలవల, బాంబులొకరికే విక
య్యులు బాంబులను.

అ. మ. క. ౨. ౮౩. పా. ౧౩. మం.

ముంజురము, సం. వి. అ. పుం. భూమిపైరా
నకల వికలంబు యగు భూమిపైరా.

ముంజూరు, వి. (మంజు + మూరు) మూరు
మంజురీకామ, కామము.

శ్రీ. ఏమనెననే గాఢాది యొక యొకటి,
విగ్గవిగ్గ వచ్చివ్రువలొ నీవకలిక, కలవి
కాది పోయి మంజూరు కాంబెట్టి, వచ్చి
యొకటి యొక శ్రీ మయ్యి పోరి.

రామ. ౮. ౧౦౨.

గీ. ఇంటిమంజూరు మెలవె నీమ తెలిసి,
పుష్ప విచ్చి నీమ మంజురీయ నీమ.

తం. మం. ౩. ౧౨౩.

ముంజిశేషము, వి. శ్రీ. కావీకామలొన
నిలువ.

శంకరా, మన కర్తవ్యం లేదు. మనము మనీ
శంకరా. శంకరాగ్ ౨. ౨౨౦.

ముందేము (క. ముందేము. ముందేము) ౧. విధము
విధము.

నీ. నీ కల భవమునానికొప్పునకు గాక,
బాంధుమిత్రులు బోధించుచున్నారే ? ...

తేలు. ౨౪.

౨. బాని.

గీ. తెలుగు నీక మౌనమౌనమందమున్ను,
భావమంద నమమౌనమౌన గోచరించు ...

కా. ౯. ౨౨౫.

౩. అంధుడుకత్తి.

నీ. ముందేము కలవున రం దెలుగున గాని
యానగానే బోలు లేదు గారు

తేలు. ౩.

క. కలిగినట్లు గడియించిన, ముందులలో విత్త
తెలుగు ముందేమునానీ. కలవునకు కలిగి
తెలుగు, తెలుగుమొదలు మరగ బోకొ
యాడిగదానిక. కల్లా. ౧. (క. ర.)

౪. కంచనరాలు, భూరురాలు.

నీ. ఏమంత బోధించెనే నిన్ను నాదలికాన
బాంధువంశముల తెలుగు, ఏమోడి గాని
తానే యాతనిలోను కలిసి కవనమ కలసి
బోధనేమొంద యెడబాకె నీ నిన్నుచెల్లి
మూలమునకు లెచునూరియొక గృహము,
తేరెడ బ్రహ్మయొకేనిమొదలెల్లి కలము
మొదలె చుచుండు అనుచు.

శ్రీ శోభ. ౩. ౩.

నీ. పెట్టినేరనిరందేమిన్ను నీమొదలెట్ల గొల్పాలి
ముందేము గొంతు పెట్ట ... కేలు. ౨౦.

(ఇది వింతాశ్చర్యకము.)

మొ. ౧. కలిగినానికాదు, కలిగినానికాదు.

మ. ... ఈ, మనీని నీవున ముందేము కవనమ
నక మూలము లేమోచును ! ...

శ్రీమ. ౩. ౨.

౨. కంచనరా, భూరుకల్పము.

గీ. అతనిరాక కలవున యధికలిక, బోధ
టయ నీచుకడి ముందేమునానీ అకట,
తొలుతున్నెక కన్ను బాకి బోయి, అతని
మరిమొనునెడ దిగ నులిమి చంపె.

తేయూర. ౩. ౩౪.

౩. ఇది యే కలవనముగా ముందేమునానీ
బోధించును.

నీ. కలవల్లి కలవునానీ ద్రుంచి తెలివిన తెలు
ముందేమునానీ కలిగిన రాక

తేలు. ౯౩.

గీ. అతని నిక మొదలె నక. . . తెలుగునానీ
బుట్టకలయ ... తేలు. ౧౦౨.

౪. ముందేమునీ, ముందేమునానీ, ముందేము,
ముందేమునానీ.

ముందేము. నం. వి. అ. శ్రీ. ౧. ముందేమునానీ
కల్పించేము, బోధకలయ ౩. ౨. బొమ్మనియ
మొదలె గలవునానీ.

ముందేమునానీ, నం. వి. అ. శ్రీ. ముందేమునానీ,

ముందేమునానీ, నం. వి. క. శ్రీ. అభ్యర్థ

కలవనమునానీ మొదలెమునానీ.

ముందేమునానీ, నం. వి. అ. శ్రీ. కాలుభాగ్య

నిశేషము.

ముందేమునానీ, నం. వి. అ. శ్రీ. ఇదమునానీ, బోధము.

ముందేమునానీ, నం. వి. అ. శ్రీ. కలవనమునానీ,

ముందేమునానీ, నం. వి. అ. శ్రీ. కలవనమునానీ,

ముందేమునానీ, నం. వి. అ. శ్రీ. కలవనమునానీ,

ముందేమునానీ, నం. వి. అ. శ్రీ. కలవనమునానీ,

ముందేమునానీ, నం. వి. అ. శ్రీ. కలవనమునానీ,

ముందేమునానీ, నం. వి. అ. శ్రీ. కలవనమునానీ,

ముందేమునానీ, నం. వి. అ. శ్రీ. కలవనమునానీ,

ముందేమునానీ, నం. వి. అ. శ్రీ. కలవనమునానీ,

ముందేమునానీ, నం. వి. అ. శ్రీ. కలవనమునానీ,

ముందేమునానీ, నం. వి. అ. శ్రీ. కలవనమునానీ,

ముందేమునానీ, నం. వి. అ. శ్రీ. కలవనమునానీ,

ముందేమునానీ, నం. వి. అ. శ్రీ. కలవనమునానీ,

ముందేమునానీ, నం. వి. అ. శ్రీ. కలవనమునానీ,

అ. పిచ్చయ్యనది, తక్కువది.

వి. అ. త్తం. పైతూనలు గొట్టినట్లుగా మిరిస
తెట్టుతెడదలు.

న. గ. గోవరమను, వాతెంతకోవను. అ.
మండలకోవనదత్తు. త్తం. న. తల, తలవచ్చు.
(మొ. వి.)

మండలమోచి, వి. (అ. మండ. క. మండలమోచి,
త. మండలమోచి.) నిధన, మండలమోచిని
ద్వి. వాతొత్తరుల మండలమోచివనిది ...

మండితా. పి.పి. గ.అ. పొ.

మండలమోచి, అ. ప్రి. (అ. మండ. క. మండ
మోచు.) గ. పైతూనలమోచు.

అ. త్తం. త్తం. (క. ర.)

మండలమోచి, వి. (మండల+మోచి) మండలమోచి,
మోచు.

గీ. వాతెంతవ వచ్చున గావను మిట్టంబు,
వాను మోచగాను పోవనందు, వాంఛ
వాను మ్రచ్చు మండిది కొండీడు, కల్లు
(వాతెంతవ గావను పోచి.

వి. త్తం. త్తం. గం. ర.

మండలమోచి, వి. (మండల + మోచి)
వాతెను, వే. తలను. (క. ర.)

మండలమోచి, కం. వి. ఇ. త్తం. విచ్చుకవారి,
ప్రి. తలను. ప్రి.

మండలమోచి, కం. వి. అ. న. తలను.
(కా. వి.)

మండలమోచి, కం. వి. (క. పి. క.) గ. గొంగులపిచ్చ
వాను. అ. కొమ్మలు తేదిది.

వి. క. త్తం. గ. మంగళవాను. అ. తోడ
తలను. ప్రి. (క. ర.)

మండలమోచి, కం. వి. (క. అ. అ.) గొంగు
మండిది, కొమ్మలు నలుగురుమి.

మండలమోచి, కం. వి. అ. త్తం. గ. మంగళవాను,
మంగళి. అ. వాతెను.

మండలమోచి, వి. కొమ్మల రత్నమోచు.

అ. ... తోగమలును వారలు లేవన్న, మండ
మండల వాని మట్ట వాను ...

రత్నం. అ.

మండలమోచి (చియ్యి.) వి. (మండల + కం. ర.)
మండలమోచి తలను, తలమండల.

మండలమోచి, వి. (మండలమోచి, త. మండలమోచి)
మండలమోచి, తలను. (క. ర.)

మండలమోచి, చియ్యి, వి. (అ. మండల) కొమ్మల
మోచునమోచు.

ద్వి. తలని మిట్టల ప్రియం మండల
మండలమోచి వాతెనుది మండల ...

ద్వి. వరను. గ. మంగళి. (వి. వి. పొ.)

మండలమోచి, వి. (క. మండల) వాతెనుది తలను;
మోచి, తలను.

గీ. వాతెనుది తలను మండలమోచి...
అ. త. అ. అ. అ.

గీ. చక్రి వాతెనుది వాతెనుది మండల,
వోచి మోచునమండల వాతెనుది వాతెనుది,
వాతెనుది వాతెనుది మండలమోచి,
మండల మోచి గండల పిచ్చి తలను.

అ. మారి. పి. తలను.

క. వాతెనుది మోచునమండల, పిచ్చి తలను
వాతె నమను మండల తలను తలను తలను
వాతెనుది మోచునమండల వాతెనుది వాతెనుది
వాతెనుది మోచునమండల. తలను, మో. మ. అ.

[illegible]

(க.) தீவிரக் காலம், அகாடிகா-காலம்.

చ. తెలుగునాడు ప్రపంచమంతా భరణిగాఁగల
కార్తీక శుక్ల, పునర్వసు

రాశుల. 3. 34.

4. ... దీనితో, మనకు తెలుగు మాత్రం అంతా
 తెలుగు తగిన దిద్దు దిద్దు, తెలుగునందనం
 దిద్దు. తెలుగునందనం దిద్దు. తెలుగునందనం
 దిద్దు. తెలుగునందనం దిద్దు. తెలుగునందనం

(ప) ఉపర్క్రమ, ఉ త్తరకాండము.

ଶ୍ରୀ. ଅନୁମତିପ୍ରାପ୍ତ ହେଉ ଶ୍ରୀମତୀ ଶ୍ରୀମତୀ
ପ୍ରମୋଦା ଦେବୀ !

कार. अ. २. १३४.

మూందల(లు) = మూందర వి. శా.

(మొదటికాణము, తూర్పుకాణము.)

4. చింతఃకషాయనం కక్షత్ర చిత్రమనం కల
 పోయి లేక మం, కల నటు పోత నిచ్చితి...

தூர. கி.மீ. 3. 3௨௦.

చ. పరమేశ్వరప్రసంగమనః బావన మైన మహా
 పాపములు, కిరణమనః కాల్ప మందలం
 ప్రసిద్ధియు సిద్ధియు గన్వకంబై నీ, పరమ
 తపఃప్రభావమనః బర్యతపస్సులు నిష్క
 లంబమున.   మ. పం. ౩. ౮౫౪.

క. ఎన్ని తెలుగుల మంచల, విన్నవ మంత్రం
మనీమ విస వింతగి ...

• 150 •

(TWO-FOUR)

1. ఉ. ... ఎల్లదాం, దేవిం తనదాంకి జోకొని
 , కడున్ రుధిసులుగున నూతి నా రుదన్,

—మనములకు భోజనము అభ్యుదయమును
 కలగజేయును. మనములకు భోజనము...

தா. மசா. 3. ரெட.

క. ముంజుల వచ్చిరిః చావక, సువర్ణం మురిః
గోరి సుకలంబును గా, పిండిని నిడియించిరి
చా, పిండులను గదలి కను "రెలి తి కనుగన".

த. ஏ. 3. ௫.

(சுருத்தி)

క. అట్లగుట నింక ముంచవలె భవంబున నిట్టి
యైశ్వర్యం జాకం బే ధర్మాత్మ కాదు
కావలయులం బేది గోరిన పట్టి చతుర్విధ
భవంబున భగవత్సేవాకరణం జాకంబు
సాధనంబు, కవిక. ౫. ౨౩.

డి. కడిబోడు జా. లియ్య పడచి యీ గడంగి
నన గడబోది ముందటికి జాడు ...

ಅಮ್ಮ, ೨, ೧೯,

(ఎనుటి ప్రశ్నలు)

చ. నను మును వింతిచిమ్మిలతనర్చున ముంగళలు
గానరాదు ...   త. నుం తా. గుడి.

1. కమిషన్ ఔట్‌గోంగుల గురిన మంతవల
బుక్లెట్‌లను పంపించి చూడండి...

ಕಾರ, ಐಸಾ. ೧. ೩೦೫.

१. తేజరులు కొంద యొంటి మొందఁగఁజరంగ,
 అ. ము. ౨. ౩౫.

అపటిమ, 2 (అంకం + మాన.)

అరణ నిజభూత శాస్త్రజ్ఞానకృతమనినయ్యును.
(శ. ర.)

అంబల, వి. (మూండు + కల, క, ముక్కల.)

W. MONTGOMERY

Q. சிவசுந்தரபாண்டி, 40, மதுரைசுந்தரபாண்டி,

ముందలకట్టులు

శ్రీ

ముందు

క. యెదిచివరకులు ముందల, విడిచిది వికారక
వివరవివరాలి కాదుక, దగ విన్నవించి రి
ట్టని, జగతికన్నయకు నిజప్రచారం తెల్లన.
భార. విరా. 3. 8౯.

సీ. యెదల ముందల యన శిశోగ్రమ మూలు
అం. భా. ౨. ౧౪౫.

౨. కలమందటి జాట్టు.

ఉ. జాట్టుల దున్నసేమ దడయాకృతి ముందల
వట్టి యాద్యంగా, జాట్టు సహించె మామ
సరిచేదన్న తెలుంగన తెట్టు లోల్చి
భాగ ఉద్యో. ౧ 3౪8.

ఉ. ముందల పట్టిచట్టు తనముఖ్యతరాస్త్రము
గొన్నచేసే, వందమం జూచి సాధ్యసము
నానయమ గ్రమ్మె గవీంద్ర డిగ్గి పంక్తికంద
నుడు . పారి. ౫ 3౦

ముందలకట్టులు = కలముం దున్నజాట్టు.

చ. మురిమనువాసురాహినువముఖ్యుల వీరపుల
తోకు తె క్రంగా, మును గుడి గట్టి మోచి
యను ముందలకట్టులు గట్టి కొట్టియన్
దూ సం. ౨. ౨౧౧.

ముందలపట్టు = కలముం దున్నజాట్టులు పట్టు
కొని చేయపాప

కా. . ఇంటికడ నేటికడ విజృంభింతుకే, వా
లి విచ్చట నంచు నిర్దణునకుచో వాల్మీక
వాల్మీకబుల్, గానే ముందల పట్టుకుం
దొడగి రాల్మీకా చేసెట్లక.
పొందా. ౪. ౨౪.

ముందలచీర. వి. (ముందల + చీర) కలపొగా,
ఉష్ణివము.

ఉ. మోహనబాహుళమున ముందలచీరలెఱుంగ
కున్నయీ, బాహుళంబుతోగడగి పాఠ్యని
దాకడంబుచ్చి గ్రమ్మజ్జి, పాహుళవృత్తి

తేనీ యెదిచివరకు చోయిలిమి వాడు
త్యూర్ణాహుతి నీయచే నువలనంబు
జొక్కట మార్చబోగ్గితే.

భార. విరా. ౫. ౨౭౦.

ముందు. వి. కా. (క. త. ముందు.) ౧. తూర్పు
కాలము.

ఉ. ముందటియట్ట యింకఁ బదమూఁడు దిను
బుల సంక్రమక భవ, వృందీరవాస వియ్య
కొనినం గద తీలు మనీయవాంధ

భార. విరా 3. ౬౨.

క ముం చెన్నఁడు తేనియెలమి మురియుచు
నుండవ నీలా 3. ౫౪. ౨ 3౪.

౨. అగామికాలము, భవిష్యత్కాలము.

చ. అతనితోడఁ గ్రిందటఁ బదితరంబులవారము
ముందటఁ బదితరంబుల వారము .

భాగ. ౧౦. ఉ. ౪౦౧.

ఉ. ఇన్నియు నీకుఁ చెటచుడ నే నెఱింగించితి
నింక ముందటన్, నేన్నము నీయంగా
వలయు కొరి జెనం పిరిసింపు నీకు నృభక్తి
న్నతోహేను వయ్యదవనతోత్తముఁ దన్న
మహిమిధుండు సిద్ధిన్న విశాధిపియ్యఁ దగు
భీమునిఁ కేరగఁ విల్చి యి ట్టమక.

తై. భా. 3. ౪౫.

3. ఉదర్కము, ఉత్తరకాలఫలము.

సీ. ముదిమి యెవ్వరినైన ముందు జోడఁగనీడు,
బాల్య ముద్దండకఁ బ్రబలఁజేయు ...

సీ. ౪3.

౪. త్రుతోభాగము.

క. ఎట వోన వచ్చు నిను ముందుట నిదంకొని
పొర నున్నతగ రాజుల నెక్కడికి జోరెడి
పాత్యత నీ, వలఁ దయమడుగాక యెదుగ
వగుతే నీకున్. భార. ద్రో. ౪. ౪౪.

ముందుకొను

కీర్తి

ముద్రపు

క. లలనకావహించు ముందుకు, శతదండ నలినంబు
 ౨. చులిన చులెట్టును ౧. ము. ౨. ౧.౨.
 ఉ. ముద్రలు గంటలకు తెలుసయి ముందటి
 ౧. ముద్రటి రామిలెతో, నవ్వనబాహుల
 రాదు ము. ౫. ౧౯౧.

౫. ముంగల, నవ్వులును.

చ. విరటుండు నిన్ను తెల్ల పదివేలరముండుట
 తెచ్చు బాహువి, నవ్వురకుండు కొర్రకాలి నల
 ఘోరితోపదిధాయకుండు ఘోరనవికా
 రకుండు జుర్రవ్యవహారలనంభవుండు గా, రర
 పరిరక్షకుం డనుచు దాని నీడంగకేయు
 చి ర్తెలిక. భార. విరా. ౪ ౩

జ. ముంగడ, ముంగమురము, ముంగమురాము,
 ముంగమురావి, ముంగయి, ముంగయిమురావి,
 ముంగల, ముంగలి, ముంగాయురము, ముంగా
 మురావి, ముంగాయురగు, ముంగాయ,
 ముంగిలి, ముంగురుతెలికలం, ముంగురులు,
 ముంగిలం, ముంగై, ముంగైమురావి, ముంగై
 మురువు, ముంగింగు, ముంగింప, ముంగి
 డము, ముంగిడి, ముంగిరు, ముంగిల,
 ముంగిలు, ముంగారు, ముంగెయి, ముంగె
 లురు, ముంగే, ముంగేకోక, ముంగేయి,
 ముందటిపంది, ముందటిండు, ముందల,
 ముందలకట్టులు, ముందలచీర, ముందలొమ,
 ముంగు పుడు, ముక్కిమ్మతెలికము,
 ముక్కియ్య, ముచ్చిక, ముచ్చికకొడి, ముచి
 ముంగల.

ముందుకొను. ఆ. ౧. (√ముందు) వ్యాసించు.

గీ. మురజులవాని ఘోషముతో ముందుకొనియె
 ఉదా. ౮. ౧౨౨.

ముందుపడు. ఆ. ౧. (√ముందు) మునుకొను,
 ముందుగు.

(వ్యక్త) ఏపనిని వాడు ముందుపడు. (క. ర.)

ముందీయు. ఈ. ౧. (√ముందు) మునుంగె
 కేయించు.

ద్వి. . వారి నందల వాల్చిమీరెడ, ఘన
 మేల యొకముండు గాంగ తెక్కించి, కా
 నున్న యవలి కాటి కానీల, నామహా
 శింధుమధ్యమన ముంది.

ద్వి. పరమ. ౩ ౫౪౧. పా.

ముందీరి. విరా (√ముందు) ప్రవృద్ధ మైది.

ఉ. ముందీరి రాజ్యగర్వమున ముందర గానవు
 గాక భాగ్రి బా, లింపరా తొంటిరాజులు
 దిలిపముఖుల్ మునికోటిహార లా, లింపరా
 జాంబూ మడవిలిభకతోరవికాటయ్యలు
 మున్, నింపరా దిక్కుటామామల నిర్మల
 క్రి మధాంకు చంద్రికల్

రాజు. ఈ. ౨. ౧౩.

ముంపు. వి. (ముంపు) ౧. ముందు.

చ. కర్చరణంబు విద్విదో, భక్తులముంపు
 నక దడియ రామా. ౨. ౮౨.

౨. వృద్ధి తెంపు

గీ. వివిధసంహారితవిద్యుతిప్రపరిల తెలివ
 బహువీరధటుల ముంపు

కవిక. ౨. ౨౩.

(కావేనవసము.)

వ. నయనంబునుంపయంభోలె ముంపు
 దప్పక ననంతనయకరసంతతియంభోలె
 బలుమూలెత్తుచు శ్రీరం. ౧. ౧౩౨.

౩. నెల్లెడు, ప్రవాహము.

ఉ. మామవిమానంపు దినమానముమేకోనది
 లింపు బానిసీ, బానులభి న్దులింపు జలసంబ
 లపం దలనంపు కోకనం, పారము మక్కి
 గింపు తెలబానిసారిత ముముగిం

కృష్ణాగార రసములును కవచగా వగ
జీవితమున పెట్టగాన్. అ. వి. ర. ౪౦.

౪. గుంపు.

క. జలదములముంపు దిప్పవన, గిరికిర్రుభవ జాల్ప
దిశలు గర్జన మింకన్, అలి యింతకు గడు
మించెన్, గొలచి కలిగి నదియు తెల్ల
గొంచెము లయ్యెన్. చిత్రభా. అ. ౨౬.

వ. దట్టం బగు నెయ్యంబున పెదవరియ్యంబు
లొండొంటి కొనంగ గవరకరేణువులు
వంప ముంపు పెడి యిట్టలు పడి తిట్ట లగు
జిట్టల నంటులు లొండొంకల నీడించి.

మను. చ. ర. ౨౩.

౫. అతిశయము

చ. శేషులముంపున్ మాటపై గంటగిం,
పును వర్ణక్షేతిపాలపొగియ నింపున్
నిండమిం తెల్పిన్ భోజనా. ర. ౨౬౦

౬. తక్కువ, నీటి

(కాశీ బస్తి నను)

వ. అతిరక్తపక్షిధ్వజులవాక్రీడియంతాతె
ముంపు దప్పక యొడ్ల భేదించుచు

శ్రీరం ౧౩౨

విలా క్రియమైనది, ఇష్టము.

(ఈ యష్టమునకు ప్రయోగాంతరము లేదు.
ఇంకను విచార్యము.)

చ. ఆమనదగ్గరముం గిదిసి హంబుడు వాడి
భకుండు తోడిదు, గృహుల గూడి దండము
కమండలువుంబిరరంబుల కొక్కమున్, మను
కొని పెండియన్ యతులముం పగు
సొమ్ముల గాల్చి కాల్చి క్రొవ్వవన గల
కట్టు లయ్యెదగ జేవులని పోయి వేర్వే
నూతన్. అ. మ. ర. ౩౧.

ముంపుగొను. అ. క్రి (ముంపు + కొను) ౧.
గుంపునాచు.

క. ముంపుగొని విరులవావల, తొంపంబులు
గురింత నురలు నునుజోచుధవుల్, కుంభర
సెగయల బరాగపుగొంపుల భూదాగ మతి
నిరూపిత మయ్యెన్. భాగ. ౮. ౫౧౦.

౨. నిండు, తూర్లముగు.

చ. (పెట్టెలలు) రథాశిగంగునూడనూరంబుల
ముంపుకొని పెంజయెను పారి. అ. ౫౬.

ముకాము. వి. (హిం మ. కామ) నివాసము,
మకాము.

౩. కండివల్లది మ. కామగి, మండవమాత్మగడు
ప్రకటితోత్సవవారా, మండితరేఖ యొనంగ
కృపిండితమతి రయము పెంజయెగా బని
వింటిన్ భోజనా. ౧ ౧౦౯.

ముకు = ముక్కు. వి (క. ముక్కు.
క ముక్కు) నాసిక

క. అనుభవకపేరి ౧ తి మురి, మెనులక్తి
యేయల జప్ప చింబిం. నది యొక్కయ
గాడి దుప్పి పాతిన, నజీమయి బావపు
నాటి యల్లులు నడియెన్.

మనుచ. ర. ౪౫.

గీ. శోప మిలు కాశా కాశా యోభూపవర్జి,
యది యల్లుడు వచ్చి నామిద వావహించి,
కిటము లబరింపె వెంగ మెట్టగా నొనర్చి,
బావలు మడిచెన్ ముఖపుటంబులు గదిల్చె
కునల. అ. ౩౩.

ముకుందోయన్ = ముక్కునకు దివ్యుగా.

చ. మూడవయామంబున నిక్కగానె
మనరామన్ దివ్యజీ ల్లాల్పి గా, నవభానం
బున నింటితోవ గలహంసానూనూనం
బున్ వేం. పంచ. ౧. ౧౦౫

చ. సరసిజానాధపుండు మనరామన్ మహారాడు
తేన గోల నున్నీరతరనన్ని బద్ధవరజమ్మగ

పాఠము లోని ప్రతి పదమునకు లక్షణము
మరియు పాఠము కుండము లెక్క చేయుచో
తరువాత పాఠము నీటి మెయిల వచ్చును
అప్పుడు రాయలును, నిల్వ, ౧, 33.

౪. మొదటి పాఠము, మొదటి పాఠము, మొదటి పాఠము,
మొదటి పాఠము, మొదటి పాఠము, మొదటి పాఠము,
మొదటి పాఠము, మొదటి పాఠము, మొదటి పాఠము,
మొదటి పాఠము, మొదటి పాఠము, మొదటి పాఠము.

మొదటి పాఠము. సం. వి. ఆ. ప్రం. ౧. పాఠము
విశేషము, పద్మిణి ౨. అర్చి ౩.

మొదటి పాఠము. సం. వి. ఆ. ప్రం. ౧. పాఠము
౨. మొదటి పాఠము, పాఠము, పాఠము, 3 వేద
నది నవవిధములలో విభజించి

మొదటి పాఠము. సం. వి. ఆ. ప్రం. పద్మిణి.

మొదటి పాఠము. మి. వి. (మొదటి పాఠము +
అర్చి) పాఠము, పాఠము, పాఠము.

౪. పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము
మొదటి పాఠము, .. పాఠము, పాఠము
పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము
పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము
పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము

పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము
పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము
పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము
పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము

(మొదటి పాఠము. పాఠము. పాఠము.)

మొదటి పాఠము = మొదటి పాఠము. సం. (మొదటి
పాఠము) పాఠము, పాఠము.

(౪. మొదటి పాఠము, మొదటి పాఠము.)

పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము
పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము
పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము

పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము

౫. పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము
పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము
పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము

పాఠము, సం. ౨, ౨౪౪.

౬. మొదటి పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము
పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము
పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము

వి. ప్రం. ౫, ౩౫౪.

మొదటి పాఠము. వి. (మొదటి పాఠము) పాఠము
పాఠము.

(పాఠము. పాఠము.)

మొదటి పాఠము. వి. పాఠము. (మొదటి పాఠము)
పాఠము, పాఠము, పాఠము, పాఠము, పాఠము,
పాఠము, పాఠము, పాఠము, పాఠము, పాఠము,
పాఠము, పాఠము, పాఠము, పాఠము, పాఠము,

పాఠము, పాఠము, సం. ౧, ౩.

౭. పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము
పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము
పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము
పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము

పాఠము, పాఠము, సం. ౩, ౩౩౦.

పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము
పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము
పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము

పాఠము, పాఠము, సం. ౩, ౩౩౦.

మొదటి పాఠము సం. వి. ఆ. ప్రం. ౧. పాఠము.

౨. పాఠము, సం. పాఠము, పాఠము, పాఠము,
(పాఠము.)

మొదటి పాఠము. సం. వి. ఆ. ప్రం. పాఠము,
పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము పాఠము

మొదటి పాఠము. వి. (మొదటి పాఠము) పాఠము,
పాఠము పాఠము, (౪. ౪.)

మూకుదొమ్మ

విధి

మూకుడు

మూకుదొమ్మ. వి. (మకు + దొమ్మ) మక్కుర్తి విశేషము.

సీ. వాలుగ ముకుదొమ్మ పల్లికకట్టు త్తర్రడికాను తూమేను కడిసెలంబు

హంస. ర. ౧౮౮.

సీ. వాలున ముకుదొమ్మ పల్లిక గండె
తే. పంచ. ౧. ౨౮౪.

మూకుబంతి. వి. (మకు + బంతి) పశువులకు కైకలముచే వాసారంద్రములయందుఁ గలిగఁడు శీతావృతమందనూపవ్యాధివిశేషము.

(దీనిని నేకరించి యెంచుకొని, మఱియొకచాని కావ్యాధి కలిగినప్పుడు తన్నివారణాశ్శము పీరి గొని బడిపిచేయదును)

న. చూడఁగొడుపులను వాదోళ్లు ముకు బంతలు మెదలుగాఁ గలసాధనంబులు గొనివచ్చి తెవులుగొంటులఁ జీల్పించు వారను హరి. త్తా. ౫. ౧౪౩.

ద్వి. మిలదిడి సెలతెత్తే ముకుబంతి కవట,
ఆదిగా నెవ్వఁ, గలనసరాలకొగములకు నెల్ల .
నవవాక్య. ౧. ౪౧. పా. ౫. ము.

క. ముకుబంతి కలకు నెక్కిన, నొకకాలము నందుఁ బసర ముకుగక పగ్గన్, ఒకనెల్లిగడ్డ యాకున, ఢిళి పస్యమునీయె పగ్గ నెక్కించి మానున్ . గో ౧. (చి. వి.)

మూకుమందు. వి. (మకు + మందు) వాసాకొగముఁ బోఁగొట్టు నస్యవిశేషము.

మ ముకుమందె రేయ్యవాచం బిగుర్కొను పచ్చళ్లును ఆము ౧. ౮౨.

మూకుమచ్చే. వి. (మకు + మచ్చ) వానికా చిహ్నము, ముక్కునందలిమచ్చ.

సీ. మూతులంపుగఁజేసిమన ముకుమచ్చర త్తడి పడి ముకుచాన చూప ..

త. హరిశ్చ. ౩. ౧౩౧.

(ముకుమచ్చర త్తడి = ముక్కునందు నలుపు గల వాచానము, వృషభవాచానము.)

మూకురిము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. అర్థము. ౨. ముకులము, అరవిమొగ్గ. ౩. కులాలదండము, కమ్మరి సార శ్రీమైదిగట్టు. ౪. వనలవృక్షము, పొగడకట్టు. ౫. మల్లికాలర.

మూకులము. సం. వి. ఆ. పుం. న. ౧ అరవిది మొగ్గ ౨ కరీరము.

మూకులితము. సం. విణ (ఆ. ఆ. ఆ.) ౧. ముకు లములు (మొగ్గలు) గలది వికసించుచున్నది. ౨. సగము మాసికొనఁబడినది. ౩. మూతుల బడినది

మూకులింఁచే. సం. ఆ. శ్రీ మోక్షు.

మ. . నవృక్షమైలల ముకులింఁచినదమ్మి మొగ్గలన . త. రా. ౧. ౧౩౮.

మూకులీభవించే. సం. ఆ. శ్రీ. ముకులింఁచు మోక్షు.

మ. నయనంబులు మూయుచు నిద్రఁ జెం చెడి, యన ముకులీభవించె వివసాంతము నందుఁ బయోజనదముల్ . అది. ౩. ౫.

మూకుపు. సం. వి. త. పుం. ౧. విముక్తి, విడుదల. ౨. ముక్తి మోక్షము.

మూకులకము. సం. వి. ఆ. పుం. దంతికెట్టు. (క ర.)

ముక్కు = మ్రుక్కు వి. ౧. ఖండము, తువక.

ముక్కంటి

తెలి

ముక్కంటిము

అ. తోచు కళలనట్లే తమక కుండెము
కుండె ... కునియ ముక్క .

అం. భా. ౧. ౩౯.

చ. . కాదని తప్ప భట్టియక, మొక చుటు
క్రిందుగా దిగిది ముక్కలు జోనియిమం
బి త్తితో, నీకి మొదలంటు గోకు .

(చాటువు)

౨. చిన్నచూటు.

నీ. సంద్యముక్క పంపక బాలనియకఁ జెట్లు
క్రత్యుసహనసంగతి జోవు

రామలిం. ౫౭.

ముక్కంటి. వి. (మూడు + కన్ను. &
ముక్కణ్ణ, క ముక్కణ్ణక్) త్రిలోచనుడు,
కివుడు.

కా ఘంటాధ్వజ సేమ వాయుమూ దీకాలం
తనం చేమ ముక్కంటిం గొల్లుము

ఉ. హరి. ౨. ౧౪౦.

నీ. ముక్కంటికలపుత్తు మున్నటిలేబట్టి కైటు
భారాతి దాకన్నదమ్మ
శైవ. ౮. ౨౦౧

ముక్కంటిచెక్క వి. (ముక్కంటి + చుక్క)
అర్థానమక్రము.

(ఉత్తరభాద్రపదశతకము అని క. ౪.)

ముక్కంటిచెలి. వి. (ముక్కంటి + చెలి) కులే
రుడు, బొంగుకాకఘండు.

ముక్కంటిపండు. వి. ($\sqrt{\text{ముక్కంటి}}$) కొచ్చెర
కాయ. (కా. ౪. ౪.)

నీ. దం దెచ్చుకనకమ్మం బాపమేరమ్మనందరి
కుండెటికంద జొకటి, చామబిక్కించుంటి
పాపాబుపాపని కుటిమానిక మగుదంక
యొకటి, ముక్కంటిపండుల మొక్క
లిటియ కాయంబు కంద్రేదేవంబియొకటి,

బాగుబాగుపండ్లు బంది యాపట్టి మే
లిచ్చుసామీదిమొకము జొకటి.

గీ. నీటియొకటాని మొలనూలు బోడినివ్వు,
యొంటిపంటు గలటి యొకటి చక్క,
కలను మెత్తిన మొకములనొల్తుఁ గాన,
మేము కేకలఁ గాచినసామిసంద.

ప్రబంధ ౧౬౩.

ముక్కంటిమల. వి. (ముక్కంటి + మల) కైలా
సము

ఉ. దింటి నవూర్వ మువ్వి పొకిదింటియందె
జయించువాఁడు ముక్కంటిమలం దెమర్చి
నమగింటిమిశో దిడుకాదెము

చం. ౧. ౫. ౫౬.

ఇట్లే, ముక్కంటికొండ, మొ.

ముక్కంటివాల్గంటి = పార్వతి, భువాని.

ఇ అని రహస్యంబుగా నవ్వివ్వి వాని సు
దేశించి, ముక్కంటివాల్గంటి మింటివొప్పునం
జనియె . మనకు. ౬. ౫౮.

ముక్కండి. వి. (మూడు + కాండి.) ౧ మక్కి
చాలించి యాహారమున పోవునట్లు అరక
లన్నిటి నొక్కచో ప్రోగుచేసి యొక్కటిగా
కేర్చి నిలిపట్టి యాయంకల కాండము గ్రను
(౩. ౪)

౨ ఆశీరవాద నీకకాలమున తగిలెడివ్యాధి.

(౪. ౪)

చ విరచంబు బంధునాగిరినియన సేయిటివారు
ముక్కండిక, బరగిన గోడంబోతులరంపం
బమమాటబిటానె పోకటి.

ముక్కంటిము. వి. ($\sqrt{\text{మూడు}}$) ఆమదము,
అవుమొయి, మువ్వులనూనె తేల్చి కినుపులక పెట్టి
యాహారము.

(వ్యవ.) మూడు నెలలు వచ్చునట్లు శిశువులకు
ముక్కుటము తెట్టుట యీదేశమున నాచారము.

ముక్కుటింప. ఆ. (ముక్కు-1) ముక్కు-
కానము విగ్రహము
ద్వి. మూడటి గిలలువును గొక్కిరించుచును,
మాకులు సురువుచు ముక్కుటించుచును .

పండితా, పర్య 38౧. పా.

ముక్కుద్రమ్ము. వి. (ముక్కు + అద్రము) కులలో
చుడు

ముక్కురుసామి. వి. (మూడు + కిమ + సామి)
ముక్కుంటి, శివుడు
తరగి, తిదిరి ముక్కునుసామిని గొల్పిన తెల్వి
సొందర వేలువు.

అచ్చ భా. ర. ౫౯. పా.

ముక్కున్ను. వి. (ముక్కు + మూడవకన్ను)
మూడువకన్నులు.

ద్వి. గ్రహమున వసవతోగ్రహ తేటపడంగ,
ముక్కున్ను తెంచి కామని కామమోత్ర,
భస్మీకృతుం డయి పడియెండ మారుడు.

మృ వి. ౨. ౨౨

సీ. ఎట్ల విజృంభించి యెఱుఁగుట తెలియంగ,
ముక్కున్ను తెఱచెనో మడుకతపసి .

వీర. ౨. ౧౨౮.

ద్వి. ముకురంబు నెక్కిల్చి ముక్కున్ను జూచి,
పండితా పీఠ. 83. పా.

ద్వి. పాంచార ఏర్పయింపువు లింగమూర్తి,
యెండు ముక్కున్ను నొప్పున చతుర్భుజము.
పండితా. కాది. ౨౦౧. పా

ముక్కుపడు. ఆ. (ముక్కు + పడు)
పడుచు.)

జ. ముక్కుపూచు.

ముక్కుపూ(లు)చే. ఈ (ముక్కు + పడు)
భంగపూచు.

క. ఇక్కడ గాజే మనలక, ముక్కుపూచే
నొక్కపోయి మును మునుకొని వా,
జక్కడ పోయెనొ యిట్లు దన, గ్రహమున
నాకాకవాటి గంభీరముగన.

వాల్మీ. 3. ౧౪3.

ముక్కుపురుగు. వి. (ముక్కు + పురుగు) కవుడు
ముక్కువయిపుడు దారయెందు బుట్టుపురుగు,
కవుటిపురుగు. (క. రి, క్రా.)

ముక్కుర(అ) = ముంగర. వి. (ముక్కు +
రాయి) నానీకాభూషణవశేషము

సీ. నెలక ముక్కురియందు నీలంబు గామనూ,
తెలిదళుకొత్తు ముత్తయము గాని

ప్రభా. 3. ౮౩.

ద్వి. తెల్లల మకడక చిత్రించి గొప్ప,
ముక్కురక నానీగ్రహుల గీలుకొల్చి
రం. రా. బాల. ౨౪ పా. ౫. ౨౦

సీ. నానీకాభూషణము ముక్కుప ముం
గర యనంగ అం భా. ౨. ౧౪౮.
క దక్కినదింబలె మాయపు, ముక్కుర కూర్చు
బాబు విందు మచ్చికలకు రా, ముక్కుప
అంతరక్కనీ, ముక్కురకు నోయెంద ము
క్కుపజేనెన్. రామా. ౫. ౧3౮.

ముక్కురమూను. వి. పుల్లియె తియరచ్చుము
(క. రి, క్రా.)

ముక్కురము. వి. (ముక్కు + కారము) గంధిరి
పుల్లికారము) నానారంద్రము, ముకుంద్రోక్తి.
(క ర.)

ముక్కులి = ముక్కులిపీటు. వి. (ముక్కు +
లి. అక్కడ వగె గుండవత్తిం, తెక్కుడముల
జాల పుల్లిపిల్లుచు మిగులం, నొక్క మగు

చున్న భక్తులు, ముక్కల్లు జూనియర్లను
నుంచి తగ్గె. విష్ణు ౪. ౮౩.

ముక్కలిపీట = ముక్కలి, ముక్కాల్లిపీట.

వి. (మూడు + కాళ్లు + పీట. ౪. ముక్కాల్లి)
మూడుకాళ్లు చున్న యొక్క బట్ట, త్రిపాక్షి.

సీ. పచ్చలమి నొప్పుపైడిముక్కలిపీటనిడియె
శకుంతల నితి యొకతె

యయా. ౪. ౯౩

ఉ. ముద్దలు గుల్మగుండనపుముక్కలిపీట
వనించె వచ్చుతూ, ముద్దియగద్దియంబొలుచు
ముద్దియ యుద్ది యువన్ కుభోష్ణతిన్

విజ వి. 3. 8౨ నీలా ౧. ౬౧

ముక్కాల్ల. వి (మూడు + కాళ్లు) గొప్ప
కావము.

ద్వి. రావికడను నిర్జల బిడ్డనయట్లు, మూడె
మీకును గలి చూపక యొప్పు, నమచు
మానులఁ జూచి యట్లను పలికె, మనులార
మా కింక ముక్కాల్ల యేల, మలభంబునను
ముక్తి నొప్పుచువిధము, తెలిపెద

ప్రభు. ౪. ౧౩౫. పా ౧౩. పం.

ముక్కాల్లకలదేలు = మిక్కిలి సమర్థుడగు.

ఉ. మీకకు పెచ్చి నచ్చి రఘువీరుడు తమ్ముడి
జూచి పక్కనే చాచు దశామ్య నేమిట
తచ్చవమార్గము లుత్తరసంపదం దేవకుఁ బెద్ద
యె యతఁడు దేవకాచలతోడఁ జూరి
ముక్కాల్లకల దేవనాడు బలుగయ్యములం
చని పల్కి పండియన్.

భా. రా యు. ౧౧౩.

౪. వీరుడు తనముక్కాల్లకల, దేవదేవనాయి
యొకఁ దరిగ్గిరబలుఁ జై

కుక. ౧. ౨౫౩.

ముక్కాల్లకలనాటిదేలు + మిక్కిలి సమర్థుడగు,
దగు, అత్యంతప్రమీలుఁ దగు.

మ. బలియం దున్నందు యావనాశ్వధరణి
పొలుండు తత్త్వస్య లాజాల ముక్కాల్ల
కల నారితేజన మహాకూరున్

జై. భా. ౧. ౮౩.

ముక్కాల్లి. వి. (మూడు + కావలు) మూడు
కావము.

సీ కావి యనంగను గాకనే విలసిల్లు
ముక్కాల్లి యనంగను జొల్లుఁ దక్తయ
సంజ్ఞ అం భా. ౨. ౨౮౨.

ముక్కారు. వి (మూడు + కారులు) మూడు
కారుములు (చూ. కారు)

కా. ముక్కారుం బండును రావనంబుఁ జెలఁగం
గప్పారుతూఁదేయియన్ విక్ర. ౧ ౯౦.

కా మృరామానుజుఁడవల్లు లను గంగావల్లు
లేవార ముక్కారుం బండుఁ బ్రకృత్య సస్య
ములు దభా. ౧. ౮౩. కాళి. 8. ౨౬౨

ముక్కలిపీట = ముక్కలిపీట, వి
(మూడు + కాళ్లు + పీట.)

సీ గొడుగుఁబావలు గంధపాడిపెట్టి మనుసాన
గడియార మంద ముక్కలిపీట .

వైజ. 3. 8౪.

సీ. చిలుక ముక్కలిపీట రాచిలుకపంజర
రములు చిత్తంపు దివ్యగంధములు గలిగి,
జాన దులశించి కొల్లునాశారమునకు

రసీక. ౧. ౬౧.

సీ ముక్కలిపీట త్రివఁ నోలుఁ ద్రిపాక్షి .

అం భా. ౨. ౧౨౬.

ముక్కాల్లు. వి. (మూడు + కావలు) మూడు
కా.

చ. రావూపు ముక్కలు గ్రాసంబుగా
మిక్కినది మిక్కినదొరపక్కుం దొరగని
నుభూభారలం గేరదం బాద ...

४७. ३. २५.

ముక్తి-డి. వి. (మ.క్కు + ఇ.డి. క. ముక్తి-డి.
 ర. ముక్తి-లి.) ముక్తి-డి. శాసనా-డి. ముక్తి-
 శాసన.

ఉ. ఈ ముక్కోడి అంకము దగినవెండి
విలువను నికాటకాతియ, దొక్కడు లేక
కక్కడు చం రా. ౫ కం.

సీ. ముక్తిచిత్తుడు ముత్యంపునల్లెల యద్ద
మేటికిని బాత్సంధునకును

కామలిం 33.

సీ ముక్తి_డి యానవి(గుండు

ಅಂ. ಪು. ೩. ೧೩೧.

ముక్తి-డి. వి. ఒకచెట్టు. (క. ర)

ముక్కు¹. వి. (క ముక్, త మూక్కు)

౧. సాహిత్య చరిత్ర.

సీ. ము క్కన నానీక పాణ్.

ಅಂ. ಕೃ. ೩. ೧೪. ೩

సీ. దక్షుండు పాశ్చాత్యుల ధరించిన యుట్టు, భారతి
ముక్కు గోల్పడిన యుట్టును

శీమ. ౩. ౪౪

క. కరతాదన గిరిరమణుల, బలిరంభణాచార్యుల
 మూలకై బడి పెనగాన, భరణీమరకవ
 భూతము, కరిగ్రాసనం బట్టి ముగ్ధుల గలబె
 నునదిలిగె. ౧౫౭. ౧౫౮.

ప. తెలంగాణ ముక్కులో కుడి నవ్వు
 రించు సరసిన గాఢీంచు వాత్సాంగమే,
 తిలకించున్ బలి యంచుఁ గో! యొక
 'తొలే' గింతునంత ప యె.

ఉ. రా. య. గృహ.

మొక్క-శు వేలిడు

గీ. . తొగరూ ముక్కుబట్టక్కి చిక్కిపై
చిక్కి నీలూ. 3. 3౮.

౨. అక్షరము.

౪. తెలంగాణలో నిందితులను, జరిమానా పొందే వ్యక్తులను, నష్టపోయిన వ్యక్తులను, అనుమతి పొందే వ్యక్తులను

54. 8. 3.

(ఇలాగ వీరును అరిభావము.)

బ మిక్కిలి చిన్ననూకలు. (క. ర, క్రొ., పా.)

అ. శ్రీ. ముక్కటింతు, శ్వాసమును విగ్రహిస్తు.

సీ ధిక్కరింపకుఁ దంచు మ్రొక్కి పుట్టల దుక్కి

ముక్కువారికి భీతి మ్రొక్కువారు

చంద్రా ఒక కార.

ముక్తి-సమంధ్య-గోపము = శ్రీమద్గోపము
గోపము పచ్చ సమంధ్య

ద్వీ. చొగకు మెమ్మడం గాథినుకురుపోవనము,
బహలు గిట్టికు పృథ్వా కాంతి యాతగ్నిశి,
సుదుంగక ముక్కుమ నుండుం గోపంబు .

ద్వి మాతృకా తా న. కర.

గీ. ముక్కువనె యొంతుఁ గోపలు మూర్ఖు
మురికి దళా ౨ రతి. బ్రహ్మ. ర. ౩౧.

ముక్కు-మొగమేడ = మంచిచెడ్డల విచారణ
యనావశ్యకము.

ద్వి. మండగోష్ఠీ. ముక్కుమంగిమేడఁ దనకు.

ద్వీ మాతృకృ. ఉ. గర్భిణ. పం.

ముక్కున వేలిడు = ఆక్షరసిపడు.

చే. పదునూమూడుగుల బుడమరైవ్రవ్యై లగూపుల
బాల్మి యొల్లెడన్, విడికముగాఁగ నృష్టైలము
వేళి యొప్పి నుళించుచుండఁగా, మెద
లిల్లివ్రవ్యై బావిఁ గని ముక్కునవైలిడి
యాత్మ నప్పకృత్తి బొడవ కెంబు లాఁచి
మొ పొందె రఘూ తమ యేమి సెప్పవన్.

తానీష్. ౨. ౧౬౨.

ఇట్లే ముక్కుపై ప్రేమ నిలుపు తెలు.

గీ. పరిశీలిస్తే చది భాషామృదాద ప్రాచీ
కూర్పుండి ముక్కుపై ప్రేమ నిలిపి, యొక్క
చెలికై యూహార్పణ చెక్కుకలఁపు లమ్మ
కొన నున్నయొక పన్నులాడిఁ గాంచి

కుచల, 3. 28.

ఉ. ఆచపలాశీ ముక్కుపయ నంగుళిముం గది
యించి దీనికై కీచ యింక నేనితి నుభి
శ్వముఁ బొందుడుగాక

భార, విరా. 2. 34.

ముక్కుననూర్పుగల్గు = బ్రదికియుండు.

ఉ. ఉక్కున మూడులోకములు నొక్కటఁ
బాఁకెనయెనిఁ బోక మో, లొక్కఁ జొకంద
గెల్పుటకు శోధుడు దిక్రమవృత్తి నిట్టిమో,
ముక్కున నూర్పు గల్గి మహామోహ మొడు
పక బొందునే. భార, భీష్మ. 2. 101.

విరా. 2. 21.

ముక్కు పట్టుకొని కూర్చుండు = జపము
చేసికొనుచుండు.

మ ఆతఁడను బోయి నివంధిలాటవి నికాటాశీ
నీరక్షం దై, హంకథకృష్ణిధి ముక్కు పట్టు
కొని కూర్చున్నట్టియయ్యలద్రవ, ద్విలిం
లోడిఁ జీచి చుచి మరలెక

రామా. ౮. 10. 2.

ముక్కు మొంగము చూడక = ౧. మొగ
మోటము లేక.

ఉ. ముక్కు మొంగు చూడ కొకమోసము
మోటకు వికృతానానాన, తెక్కుడికైన బొ
మ్మమచు తెక్కుచి మోపు లఁ జూచి
యల్పలో భీమ. 3. ౮.

ఉ. అక్కడఁ జూచి వేరే కలయచ్చుకలుచి
నేయవలంబు, తెక్కులి గొక్కే దేమిటికే

తేరఁగ వచ్చిన ముద్దుఁజెల్మలక, ముక్కు
మొంగుచు జూడ కటు ముట్టుమ బొ
మ్మ-తే దేల బోట్లు శోచక్కెరబొమ్మ నీ
మోటు బాచలఁ జూచిన వింత లయ్యెదవన్.

విజ వి 3. 30.

2. మంచిపెద్ద లాలోదింపక

గీ. ఆలయమోక్షులు నిల్పు బరసి పొలుబడు
గంతురి ముక్కుమొకము చూడకయె
తలుచు కుచల ౪. 112.

ముక్కున నీరెత్తు = కష్టము ముక్కులో
నీరిపోయె.

3. ఓనీ కొనుటి ముక్కున, నీ రెత్తుడు మేము
కిరియనేరె యున్నన్ శోచి వచ్చిన
యట్టులు, కారిణ యెక్కింత లేక వదలు
లలుచెడిన్ కేయూర. 3. 20.

4. ముక్కుటింతు, ముక్కుదము, ముక్కుర,
ముక్కురము, ముక్కుండి, ముక్కుగచ్చి,
ముక్కుగ్రోలు, ముక్కుతేరము, ముక్కు
బాడిమ, ముక్కుమంటి, ముక్కుతూరెడు,
ముక్కుపోగు, ముక్కుమంగర, ముక్కు
ముల్లు, ముక్కువిలుచు, ముక్కుపము.

ముక్కు-2. ఆ (కీ. (కడితేర) పెడు.

క. చక్కెర గలుపుక తింటే, ముక్కునకపుడైన
రెప్పు మోహము గలచో తెక్కురుబాదిన
యెవన్, ముక్కువతో దివ్యభామ మహిలో
నేమా! నేమన 2. ౮.

4. ముక్కుపురుగు, ముక్కుగొయ్యి.

ముక్కు-3. వి భక్త్యునిశేషము

క. మోదకంబులు, గుడ్డోదకంబులు
ముక్కులు కాశి. 3. 10.

ముక్కుగచ్చి. వి. (ముక్కు-1 + చచ్చి)
నాసాభరణనిశేషము.

చ. గడువత్తుటోగనావు నిదిగండఁబ్రహ్మము
ముక్కు-గొయ్యము, తెను మెదగండ
మనఁ .. చును. ౧౦ ౫౩.

ముక్కు-గొయ్య, నిలు. (ముక్కు-2+గొయ్య)

నాశనము, నాశనము.

నీ. కడిదివాల్మగడ బంగరుదీవి రానుండ,
టక్కు-నియోమింద్ర ముక్కు-గొయ్య

అచ్చ రా. యు. ౨౦౪.

ద్వి పాణ పాంచనిజోగముల వీరుకోలు;

నరదాటగని జవ్వపు ముక్కు-గొయ్య;

యననట్టిమిదిని వాయుగఁ జేసి ముని

ద్వి పరమ. ౨. ౧౦౧. పా.

ముక్కు-గ్రోలు = ముక్కు గ్రోలు. వి.

(ముక్కు-1 + గ్రోలు) నాసాపుటము, ముక్కు-
తెరకు.

కా. కుండాలలు కరలు సాచు ఫణిగా-న్

మెచ్చి నాతూట భగ్గుం దీక్షి మనుగ్రహించె

నని ముక్కు-గ్రోల్లి భాగ్ని యుద్ధండ

క్రీడఁ దడియకుంభమహాస్థానమునం ద్రిప్పు

రన్, గొండ బ్రాలగ నెత్తిమొత్తుకొని నిక్కు

బ్రుట్ట గేఁపెట్టుచున్. కాశి. ౨. ౧౪౬.

ముక్కు-తెర(అ)ను = ముక్కు-తెరము.

వి. (ముక్కు-1 + తెర) నాసాపుటము

ద క్రక్కన ముక్కు-తెరను లదర నదరి వడిం

జువరే నేపున మూఁపు లెక్కింపరాని

తెనకు దిగిది రాజు చ. ౨. ౨౪.

ముక్కు-టము. వి. నారమడి, మౌమము. (౪. ౧.)

(చననిట్లు) (క్రా.)

ముక్కు-టమూపురు. స. ౮ (మాపురు +

మాపురు) సరిగా ముగ్గురు.

ఈ. ముక్కు-టమూపు లిక్కి-దన ముక్కు-లు లై

యనరెది రంచుఁ డేదమక్కున యావన

క్రయరణికోప్పలు లై చునుత్తెగ్గెళ్ల
మనఁ. ఈ. హరి. ౩. ౩౩.

ముక్కు-దాడిమ. వి. (√ముక్కు-1) ఒకెట్టు.

నీ. ... కోల ముక్కు-రాడిమ లీల.

హంస. ౪. ౧౧.

ముక్కు-నబంటి. నిలు. (ముక్కు-1 + బంటి.

చ్చిలి వర్గావము.) ముక్కు-నబట నుండ

వాడు, నమానుడు

ఈ పి. నాడు దళామ్యుఁ డీరనిన నచ్చి

చుకోర్చకప్పుత్తి నుండు నెన్నాడును

నింకెట్లుబడివాడు నరేశ్వర లంకాశాపలన్,

లే డీరఁ డెవ్వడున్ సమరిలల ముక్కు-న

బంటి బ్రహ్మన్. హా. నా యు. ౩౪౬.

చ. మురహరపద్మబానులకు ముక్కు-నబంటిగఁ

గేరులోకల్పిత నజితప్రతాప్తు నురకంబుకు

నే డొకబాణుఁ డెట్టి నర్మగర్మువ

శోచన్. సు. సం. ౧౨. ౮౩౩.

ముక్కు-పూరెడు. వి. (ముక్కు-1 + పూరెడు)

ఒకబారి పూరెడునట్లు.

(౪. ౪. ముక్కు-పురికి. క్రా.)

ముక్కు-పోగు. వి. (ముక్కు-1 + పోగు)

ముక్కు-గవ్వు, నర్తు. (౪. ౪)

ముక్కు-ముంగర. వి. (√ముక్కు-1) ? కాశా

యదవిట్టు (౪. ౪.)

ముక్కు-ముల్లు. నిలు. (ముక్కు-1 + ముల్లు)

ముక్కు-నకు గ్రచ్చున్నముల్లు; బాధకుడు;

బాధకుమైనది.

ద్వి. ఎక్కుడునువమునెల్లలోకలకు ముక్కు-ము

లై యున్నమాపు రామనిని, ద్వ్యలీల

బంటి దివ్యాత్మమహిమ

రం. రా. ఈ. ౧౪౮. పా. ౧౯. పు.

మొక్క-విలుచు. స. శ్రీ. (మొక్క-1 + విలుచు)

నిరసించు.

ఈ భృత్యుల బహుమనం బరిమం బహుమనం
బాంధవులు మొక్క-విలుచుం బుట్టలు వేసరం
• గతక్రం బోకిరింప నిది పెంచుటగా వార్ధక
దుఃఖంబు లుజేంబు లనుభవించి

కవిక. ౫. ౧౧౦.

ముక్క-స. వి. (మూడు + కంచములు) మూడు
కుంచములు

గీ, చును ముక్క-స వాగం (బ్రహ్మక్రయంబు
అం భా. ౨. ౨౭౦

ద్వి నిర్వహేయం నిది నేటియున్నదను, ముక్క-ల
పాడి మాకు ముక్క-స వలయు
బస. భు. ౨ ౪౩౩ ౪౦

ముక్క-రు. అ. శ్రీ అక్షావహును బొందు

వ ఈరొక్క-వకటప్పల విచారించు వలవని
పెంపు గట్టికొని ముక్క-ని వగచుచున్న
చాచపు భాగ. ఉద్దేశ్య. ౨. ౨౨౨.

(ఇది యారొక్క-చోటనే యున్నది అని
క. ర. కొన్నిప్రతులందు లేదని ఇంకను
విచార్యము.)

ముక్క-కులు. వి. వి. (మూడు + కొంకలు.)
మూడుకుంకలు.

ద్వి. ముక్క-కులును బోయి పెంచిన మోహం
కొక్క-పాదం బట్టు బుచ్చుది శివునకు . .
బస. భు. ౩ ౫౭౪. ౪౦.

ముక్క-టిక. వి. (మూడు + కొటికలు) త్రిపుర
మం. (క. ౯)

ముక్క-టిక గెలుపని. వి. (మూడు + కొటి
కలు + గెలుపని) త్రిపురాది, శివుడు.

స. మూడువకట్టు కోడలి ముక్క-టిక గెలుపని
వెరపునం బాదిరి .

అచ్చ. భా. ౪. ౭౧. బా.

ముక్క-ముప్పైవెంకము. వి. (ముందు + కొమ్ము +
వెంకము.) చునుబోకు, బుక్కమ్మగము. (క. ర.)
ముక్క-య్యలు. వి. వి. (మూడు + కొయ్యలు)
మూడుకుంకలు.

గీ. ఎంత నడుచునేయునేనికొని ముక్క-
య్యలు వడలేయు గుంటకాని

కు. సం. ౧౧. ౭౧౦.

ముక్క-టి. వి. (మూడు + కొటులు) పెక్కు
కాదకి, ఏమచ్చవకుక్కాదకి.

గీ. చుట్టికొక్క-క్రమము వడుచుకొక్క-య్య, చక్క-
ముక్క-టి కవలెంచు బొరసకులు
రా. వి. ౧. ౩౫.

ముక్క-లము. వి. వి. (మూడు + కొలములు.)
క. ముక్క-లపు. క. ముక్క-లకు (త్రికలము.
(క. ర., క్రా)

విం. మూడుబోలములు గలది.

ఉదా. ముక్క-లపుబద్ధ.

ముక్క-గుము = ముంగుము. వి. వి.
(మొక్క-1 + కొము) గ్రహముగా వచ్చుకొప్పము
(క. ర.)

ముక్క-ల. వి. (మూడు + కొలలు. క.
ముక్క-లో) త్రివందము.

గీ. కాదిగోచియుం గుళిగ్రంథంబు చెదవిన
ముక్క-ల వలలమున్న నువర . .
భా. రా. అర. ౨. ౮౨

ముక్త. సం. వి. అ. శ్రీ. ౧. ముక్తము. ౨.
రాన్న యను మొక్క.

ముక్తకంఠము. సం. వి. అ. పుం. శుభానము
విడిచినవాడు, నిర్భయము.

ముక్తకంఠుడు. సం. వి. అ. (అ. అ. అ.)
విడిచినకంఠము గలవాడు; మేలి గట్టిగా నేర్చు
వాడు.

ముక్తకంఠముగా = విగ్రహ, గట్టిగా
ముక్తకంఠుడు. సం. వి. అ. పుం. శాస్త్రము.

ముక్తకము. సం. వి. అ. న. య. ఆత్మము,
ఆయుధవిశేషము. 1. పృథ్వీ, గర్భము
3. విశ్వకర్మ మనఃఖండకాద్యము.

ముక్తకరుడు. సం. వి. అ. (అ. అ. అ.) చార్మ
త్వము గలవాడు
(ఇట్టి ముక్తకానుడు మొ.)

ముక్తకేశి శేఖరుడు. సం. వి. అ. (అ. అ. శ. అ.)
వియోహాపిశాచినిహంత్రుల గలవాడు కల వియో
హాపిశాచులవాడు.

ముక్తకేసరుడు. సం. వి. న. పుం. శింహము.

ముక్తము. సం. వి. అ. (అ. అ. అ.) 1. విడిచి
వేయఁబడినది, త్యక్తము. 2. ముక్తిసాధింపఁ
బడినది. 3. ఆనందితము. 4. తోయఁబడి
నది, దత్తము.

ముక్తముక్తము. సం. వి. అ. పుం. అంబున
శబ్దము.

ముక్తవనసుడు. సం. వి. అ. పుం. ముక్తాం
బునడు, దిగంబునకాఠాలోక తీర్ణ శైవసన్యాసి,
ఇట్టి ముక్తాంబునడు మొ.

ముక్తవంశుడు. సం. వి. అ. పుం. సంతానము
బంధము విడిచినవాడు పరివ్రాజకుడు,
సన్యాసి.

ముక్తాగారము. సం. వి. అ. పుం. ముక్తైశ్వర
శక్తి, కు. 1.

ముక్తానుష్టుము. సం. వి. అ. న. ముక్తాను
కుంఠము 1.

ముక్తాఫలము. సం. వి. అ. న. 1. ముక్తము,
2. లవణఫలము. 3. కర్పూరము.

ముక్తావళి. సం. వి. ఇ. పుం. ముక్తము.

ముక్తాయము. వి. (క. ముక్తాయ) (సంగీత) ముక్తా
యంతు.

మ. గీతంబు లుద్ధిర ముక్తాయము చానుకే
యని మరుద్దేవాత్మజుండు కుంబుర
దేవర్షుల మెచ్చె గానరస మింతునసాంతు
గావింఁగన్ సమూహ. 1. 200.

(ముక్తాయంతు ఆనువదము దేశ్య మగుటవలన
సేవదమునకుడ క. ర. మరయున దేశ్యమే
యని వోఁచుచున్నది)

జ. ముక్తాయంతు

ముక్తాయంతు. వి. (√ ముక్తాయము.) ముక్తైశ్వర్యము.
(క. ర.)

ముక్తాలత. సం. వి. అ. క్రి. ముక్తైశ్వర్యము.

ముక్తావళి. సం. వి. ఇ. శ. క్రి. ముక్తాఫల
ము.

ముక్తాశ్రయి. సం. వి. ఇ. క్రి. ముక్తైశ్వర్యము.

ముక్తాశ్రయము. సం. వి. అ. పుం. ముక్తైశ్వర్య
శక్తి, కు. 1.

ముక్తి. సం. వి. ఇ. క్రి. 1. విడుపు, విడుదల.
2. మోక్షము.

ముక్తిశ్రేత్రము. సం. వి. అ. న. కాశీ,
చారిత్రాది.

ముఖగంధకము. సం. వి. అ. పుం. పలాంతువు,
ఉల్లి 1.

ముఖచపల. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ఆర్యావర్త
భవము.

ముఖచాళిత్ర. వి. వి. పల్లవింధవివము.

చ. వామదేవుడు . పరచాళి చేసి,
శ్రీ సేతుం దత్తెరికి నాన చేయక ముఖచాళి
చేసి . ఆ. హరి. 3. ౨౪.

ముఖచీరీ. సం. వి. ఇ. శ్రీ నాణక, బహ్య.

ముఖచూర్ణము. సం. వి. ఆ. న. ముఖముపై
బూసికొను నువాసన గలచూర్ణము.

ముఖజాహము. సం. వి. ఆ. న. ముఖమాటము.

ముఖజుండము. సం. వి. ఆ. పుం. గ్రాహ్యులుడు.

ముఖదూషణము. సం. వి. ఆ. పుం. పలాం
డుపు, తిల్లి శ్రీ.

ముఖదూషిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ముఖ
కారము తెలిపెడిబొట్టు, అట్టిబొట్టు.

ముఖనిర్మీకకుండు. సం. వి. ఆ. (ఆ. శీకా ఆ.)
అలాడుడు, పోయి.

ముఖనివాసిని. సం. వి. తు. శ్రీ. సరస్వతి.

ముఖప్రియము. సం. వి. ఆ. పుం. వారిజ శ్రీ.
న. లవంగము శ్రీ.

ముఖబంధనము. సం. వి. ఆ. న. ౧. తిలక
ద్ధారము, భూమిక, మూత, కప్ప.

ముఖభూషణము. సం. వి. ఆ. న. తొంటా
లము.

ముఖమండనకము. సం. వి. ఆ. పుం. తిలక
వృక్షము.

ముఖము. సం. వి. ఆ. న. ౧. శోభ, మూతి.
౨. తొలు, ముఖాకృతి. 3. పురోభాగము,
ముందుకొటు. ౪. భాగము తెండలంబాని

కొను. ౫ తొట్టెముక్కపై గల గలదండంబ్రము,
తొట్టెలోఁ బ్రదేశించెడిదారి; తొట్టెనుండి పైకి
వచ్చెడిదోరు.

౨. గృహద్వారము, ఇంటిగుచ్చము. ౩. ప్రారం
భము, మొదలు ౪. ముఖ్యమైనది,
ప్రధానము, మొదటిది. ౫. తొలయము,
సాధనము. ౧౦. ఒకపాటకసంధి. ౧౧. లభ
చము, గలదిచ్చు శ్రీ

వామఖమున = వామోదంగా.

గీ మొదల పెప్పినబుద్ధులు గారనమున, శేయఁ
గాంచినపుణ్యంబు నేయఁగెట్లు, వామఖం
బునఁ గార్యంబు సదన దేవి, నేయువాడ
నొండెద్దియుఁ జెప్పలేదు.

భారి. తిలక్ 3. 3౨౨ (వాచలన నని
భావము)

ముఖయంత్రణము. సం. వి. ఆ. న. ఖలినము,
గుట్టపుంగుళము

ముఖరము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) ద్వనిచేయు
నది, ఎడతెగనిచప్పుడుచేయునది, పుట్టుపుట్టు
మని త్రొలవనది. (అందె తెలు)

వి. ఆ. పుం. ౧ కాశీ. ౨. శంఖము.

ముఖరితము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) ద్వని
గలదిగాఁ జేయబడినది, మూలత్రొలగునట్లు
చేయబడినది.

ముఖరుండు. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) ౧. వదలు
బోతు, అధికమగా మూలబాదనాడు, వాచా
టుండు. ౨. దూషణము లాచనాడు.

వి. ఆ. పుం. నాయకుడు, ముఖ్యపురుషుడు.

ముఖలాంగలము. సం. వి. ఆ. పుం. లాంగ
లమునలె భూమిని జీల్చెడి ముఖము గలది.
నూకరము, పంది.

ముఖపల్ల భము. సం. వి. ఆ. పుం. దాడిమ
పట్టు.

ముఖవాద్యము. సం. వి. ఆ. స. శోటితో
కాయంశువాద్యము.
(కురవి, పిల్లపగోవి మొ.)

ముఖవాసన. సం. వి. ఆ. శ్రీ. కర్పూరాది
వాసన.

ఆ. పుం. స. కర్పూరాదివాసన (క. ర)

ముఖవిలుంగిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ ఆట, అడు
మేక.

ముఖవీణ (నీయ). వి. వి. వాద్యవిశేషము,
వీణాభేదము

క. మోటునురతామలు కామాక్షులు ముఖ
వీణలు పిల్లలగ్రోవులు దండెలు ధక్కిలు
చంద్రవలయంబులు ప్రబంధ. ౩౦౫.

క. సంగీతపుమేళిపుజత, సంగతాళిములు వాగ
సరములు ధక్కిలో, చెంగలు ముఖవీణియలు
ను, పొంగను తప్పెటలు గజ్జె లందుక
చేంక ప్రబంధ ౨౩.

ముఖశుద్ధి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ముఖము కడుగుట,
ముఖము పరిశ్రమచేయుట

ముఖశోభనము. సం. వి. ఆ. పుం. రావూపు.

ముఖశోభనము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.)

౧ ముఖము శుక్రమచేయునది. ౨. తీక్ష్ణమైనది,
కారమైనది.

వి. ఆ. పుం. కారము తీక్ష్ణత.

౩ ౧ ముఖము శుక్రప్రపణువులు ౨ లవంగ
పట్టు, చాలినపెక్కు.

ముఖశోభి. సం. వి. క. పుం. జంతువు, నిమ్మ
పట్టు. (వాచ.)

ముఖసంభవుడు. సం. వి. ఆ. పుం. గ్రావ్య
బుండు.

ముఖసుఖము. సం. వి. ఆ. స. తీర్చారణసౌక
ర్యము, పలుకుబడిలో సౌకర్యము.

ముఖప్రావము. సం. వి. ఆ. పుం. లాలాజలము,
శౌంక.

ముఖాగ్ని. సం. వి. ఆ. పుం. ౧ కాగ్నియు
దావాగ్ని.

౨. అగ్ని ముఖమందుఁ గల దయ్యము, కొలి
దయ్యము

౩. శవమును దహనముచేయునపుడు ముఖమం
దుందియగ్ని.

ముఖాము. వి. (హిం. ముఖాదిప్) ముసద్ది, లేఖ
కుండు

ఆ. గౌరవ మొప్పు వచ్చుచిముఖములు వ్రాయఁ
దొలంగి రెంతయుక .

కృష్ణ. ౨. ౧౧౩.

ఆ. జిమ్మమెలుంగుజల్లులు విచిత్రగతిం దొడిపె
స్మృతా మహా, జిమ్మిలుజోఁ గాంచి హరి
వేవత రా సమయం బుంటుండు లై, పట్టుట
చిట్టు వ్రాసి నిజభర్తలపాటిఁ బందిరంతలో,
సమ్మిలింపడుండను భవాల్లభవానులఁ బిల్వఁ
బందినక. బ. వి. ౫. ౫.

చ. పలసినచేరముతో బెరియ పచ్చినవారలు
వాడు గల్లెవా,రలు తెగ నుత్తగొల్లలును
రక్తిపవీతలవారు కార్యములో, గలిగివయింగి
లీనలముఖాములు చెంగట మల్లిపిల్లఁగాఁ,
గొలు వొనఁగ న్నమీకుగతిఁ గోమటి
యాత్మగ్నిహంగిణులునక. కుక. ౩. ౧౦.

ముఖాముఖ. సం. ఆద్య సమ్మూఖమన, సమత,
మన.

ఈ చేతులు కొంటిపా బియ్యం వేసివత్తుతున్నా
చేత నింక పక్ష, గాఢం తెట్టే విష
ముఖామఖి బల్మిడ బాచ సేటిక ...

కళం. 3. ౩౦.

ముఖారి. సం. వి. ఆ. త్రిం. ముప్పదిరెండు వత్సం
సకరాగమలలో జోకటి.

సీ. మధ్య మూవతియే ముఖారి మలమల
సామంత పంతువరాళియే

మం. ౧. ౧౩౪.

ఈ. తైరది నాట తోడి ముఖారి
దేవగాంధారి మొదలై కనరాగము
లింపు మోహంగ్ . చెప్పే. ౨. ౨౩౬.

సీ. సామంతమలమరణమ చెందు మల
మరియు ముఖారి మూడియేమ

ప్రబంధ. ౯౩.

ముఖాసా. వి. (హం. ముఖాసా. వి. (కొ)
తీరవ తేలికాచి, మావ్యము.

క. గడి వర్గంబులకోటల, విడువాలపు కారల
తెల్ల పెప్పడు తెల్ల, పుడమియే చున్నెవ
తీర్లకు, నడుచుముఖాసాల గాక నగరి
భరితీ. ఈ. మారిళ్ళ. ౧. ౩౩౩.

ముఖాప్రము. సం. వి. ఆ. త్రిం. కర్కటకము,
ఎండకాడు, సీత.

ముఖాప్రావము. సం. వి. ఆ. త్రిం. లాలాజలము,
తొంగ.

ముఖోల్క. సం. వి. ఆ. శ్రీ. బావాగ్ని,
కాల్పము.

ముఖ్యము. సం. వి. ఆ. (అ. ఆ. ఆ.) ౧ ముఖ
సంబంధమైది.

౨. ప్రధానమైది, మొట్టమొదటిది, మొదటిది.

3. కల్పము, అభిధానము (అర్థము.)

వి. ఆ. త్రిం. క్రమముకల్పము.

ముగింపు. వి. (√ ముగించే) సమా. పి. (క. ర.)

ముగిటి. వి. (సం. ము. కి) ము. కి. మొత్తము. ౧

సీ. సగడ లేనివాంటి ముగితితోవ
యయా. ౨. ౪౪.

ముగియించే. స. శ్రీ. (√ ముగియు) ౧. సమా
ప్రము గానించు.

క. కాంచి యమస్తానము ముగియించి యరంగ
వట్టిమీ పెనుట నిలిచి యా, మంచలలోదక
లకనికొ గొచ్చిస్తానను నే మొగిచి మొట్ట
టయున్ . తె. ౨. ౩.

౨. తల్లిలంచు, విడుచు.

సీ. నీ వస్త్రావసాన ముచిత, మనసిలి ముగి
యించి యాటికి నలీమెద చాళిలరణతేజా
బాకలను రాకుం. ౪. ౫౩
(ఇది తె. రెండవవల భవావరణము.)

3. భండించు, నుట.

సీ. ఒకమాటు గడలిను మారకలంబులు ముగి
యించి మృగసంభవమలక విచ్చు
నీర క. ౧౩౩. ఆం. భా. 3. ౧౩౩.

ముగియుక. వి. (√ ముగించే) ముగింపు,
సమా. పి. (క. ర.)

ముగియు. ఆ. శ్రీ. (క. ముగిను. త. ముగి.) ౧.
భా. రియగు.

సీ. మూడులక్షలమీద ముగిసి పోవ, బా
బ్రవ రిలు ఒక్కగంధములతోడ, సమధికి
మూర్తి పేట్రరాణములు సాటి, గోయ
కందంబువడ మహాస్కాందమునకు.

కా. ౧. ౩౧.

౨. చచ్చు, మరణించు.

సీ. మడిగె బ్రుంగ నుమకె గడన ముగిసె
నీరై, .. ప్రగ్గ, నవక బచ్చె నమమాట
కాఖ్య లయ్యె .. ఆం. భా. 3. ౮౩.

సీ. శ్రావణార్ద్ర ముగిన యెరిపడ్డగెమిడి, మును
పుగా గొల్లన ముగిసి పోవ

కవ. ౪. ౮౮.

జ. ముగింపు, ముగియించు, ముగియక, ముగిసి
వచ్చు.

ముగిసినప్పు. ఆ క్రి. ($\sqrt{\text{ముగియువచ్చు.}}$
స్వార్థమున) ముగియు, సమాప్తమగు.

తే తల్పహోదర సంప్రవర్తనము జరిగె, నవ్వ
రములోన గోధమె యంత కేడు, ముగిసి
వచ్చె దానవరాజు మోదకాల, మునుచు
సంతస మందె వాతాత్మలంఘ

రాఘవ. ౪. ౨౮.

ముగ్గుడ. వి. (సం. ముగ్గా) ముగ్గురాలు, ముగ్గు,
అడుగు.

సీ. ముద్దరా బృద్ధితు ముగ్గుడ యవగ, ముగ్గు
యెప్పున .. ఆం. భా. ౨. ౧౦౬.

గీ. తెగడు కైఱంగడ యిది యెంతముగ్గుడ
యనుచు చంద్రా 3. ౮౩.

క. ముగ్గుడ యెఱుంగక పంచిత, దగ్గరే యి
శ్చేంద్రజ్వర దమ్ముడ ... రాఘవ. 3. ౯౩.

రగడ. ముగ్గుడ! పోద మళోకములు
తెలయుతావులవ .. ఉ. రా. ౩. ౩౧.

క. . సొం, పగురమ్మి కెంపుగుంపును, ముగ్గు
దనిగాఁపుల దొగరుమోచి దొరయే ...

నీలా. ౨. ౨౨

జ. ముగ్గుడతనము.

ముగ్గుడతనము. వి. (ముగ్గుడ + తనము)
మార్గ్యము, గోలతనము.

మ. మానికంపుల గంబంబలదండ మంచుచిలి
దంతపుంబొమ్మ బూడిగంపు బక్కెరబొమ్మ
'లని యొనరిలు ద్వీపాంతరమంబుల ముగ్గుడ
తనంబునకు నగు దళ. ౧. ౧౪.

ముగ్గువాము. సం వి. ఆ. పుం. కాక్యాహ
పక్షి .

ముగ్గు¹ = మ్రుగ్గు. వి (క. ముగ్గు. త. ముగ్గు.)
రంగవల్లి.

సీ. పలువన్నె లలరగ గప్రపుముగ్గులను తెట్టి
నీలా. 3. 3౩.

ముగ్గు². ఆ క్రి. (క. ముగ్గు) ముగ్గు, పండు.

(వ్యవ.) ఈ మామిడిపండ్లు పక్కగా ముగ్గువని.

ముగ్గు(గు)రు=మువ్వురు. సం. వి. ($\sqrt{\text{మూడు.}}$

క. మూవరు. త. మూవర) మూడునకు మహా
వృహత్సర్గిక రూపము.

క. ముగ్గురుకేల్లుల ముంచిన, మ్రెగ్గుడ యగు
మరుని దనుకరింపం దరయి³

తపశి. ౪. ౩౨.

ఉ. అక్కట శ్రాక్కటంపు జీవరమ్మల
తోమ్మలు నజ్జనజ్జాగా, తెక్కెడ వంచుగా
చితక చితక ముగ్గురుకేల్లుల అక్కడను,
బుక్కెట శొక్కప్రక్క శొక్కటెట
పగ్గుటల దించు కోరు ...

రా. వి. ౪. 3౫.

(ముగ్గురుకేల్లులు = క్రిమావృత్తం)

గీ ఉచిలకొనుచున్నచా రాత్రి నున్నముగ్గురు,
గాలయాపవ నేయంగా గాదు నీకు ...

నై. మ. ౪. ౩౪.

సీ. ముగ్గురుగోయలు జగశ్శ్రీహానాకార,
లసంగకాత్మవిదగ్ధ లలినినీల.

గీ. కుటిలకుంతల బృదకుంధి కుంధయోగక, గురు
కుంతల బారె దగ్గరట్టి చురుల కొనగి, చురు

మూడూళ్ల నిలిపె నామమతీకుఁ,
దంత .. విక్ర. ౧౫౫

ముగ్ధయ్య, వి. (ముందు + కొయ్య) అగ్ర
దండము.

విలా. అసాధ్యము. (క. ర.)
ముగ్ధ. సం వి. అ. శ్రీ. ఒకాశోక కృపాగర
నాయక
గ్లో. ఉదయద్వైపనా ముగ్ధా లజ్జానిలక
మన్మథా.

ముగ్ధము. సం విలా (అ అ. అ) ౧. మార్చ
పడినది, సొప్పుపిల్లనది. ౨. వివేకము లేనిది,
మాధము. ౩. పారపడినది. ౪ చక్కనిది,
సుందరమైనది.

ముచకము. సం వి. అ. పుం. లాక్ష; లక్ష్మక.

ముచ(చ)కుందము. సం. వి. అ. పుం. ఒక
పువ్వులపట్టు.

ముచిరము. సం వి. అ. పుం. ౧. ధర్మము.
౨. గాలి.

ముచిరుడు. సం విలా. (అ. అ అ) చాత్యత్వము
గలవాడు, తొచార్యము గలవాడు
వి. అ. పుం. దేవత

ముచుండ. సం. వి. అ. శ్రీ. ఎట్టమల్ల శ్రీ.
(క. ర.)

ముచు(చ)కుందుడు. సం వి. అ. పుం.
మందాతకొడం కగురాజు.

ముచుటి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. ౧. వ్రేళ్లు విఱుచుట
(కోపమున.) ౨. సిడికిలి. ౩. పట్టుకాటులజత.

ముచ్చే. స. క్రితము, తిగ.

నీ తిగ ముచ్చ యనంగను క్రితమునీ రగు
అం. భా. ౨. 30౬.

వి. ౧. నిరంబితార్థము.

నీ అంకటన ముచ్చ యనంగ నిరంబ
పార్థ్యాభిధ దగు .
అం. భా. ౨. ౧3౬.

(వి. వి. ముద్రి. పా. ముచ్చే. క. ర. (మంబె.
క్రా.) మంబె. వ్రాతప్రాత్రులం. పా.
అంద్రపరాకరమున మంచి యనికలదు)

౨. తిగము, ముద్దిపూస.

గీ. క్రాంతిభాస, మలయం దిక మన ముచ్చ
నా నళికనయన అం. భా. ౨. ౧3౬.

ముచ్చేగి. వి. మత్స్యవిశేషము

నీ కొరద చాసకొయ్య కొట్టుమలన
ముచ్చంగి చేసిన తెల్ల చాటుమీను అది
యగుమీలల బట్టు నకలడు
మాంస. ౪. ౧౮౭.

ఈ. పెన్, తెల్లయుం బక్కిపారయును
నీయును ముచ్చేగి బొమ్మ చాయముల్
పరకాదిగఁ జేవలఁ బట్టి తెట్టుగన్
(ప్రబంధ. ౧౮౫).

నీ కొరదయుం గడిసె పాపర ముల్లు ముచ్చంగి
కుంటునుక్కొను లాంటి గ్రుచ్చుకొవిరె
మేం. పంచ. ౧. ౨౯౪

ముచ్చేట. వి. (క. ముచ్చట. త. ముచ్చటై.)

౧. సల్లపము.

ఈ. మగనిన్ జగనీలి విపాళి జంక యు,
మృద్రియ నేన నేయ దొకముచ్చట యాడను
మూలఁబోలి .. పాడు. ౩. 8౧.

నీ. .. ముదగన గునగన ముచ్చట యన,
సల్లపసంజ్ఞ యొ యొల్ల పిల్లయనండు ..
అం. భా. ౧. ౧౧౭.

ఉ. అచ్చరిదిక్కు-మో మయి క్రిమంబున పొందు
అతోడ ముచ్చటలో, ప్రవుడు నొక్క-
కోమరి పరామన నుండగ .

మ. ౬. ౧౧౩. ఉ. రా. ర. ౪౮.

౨. కోరిక.

ఉ. గ్రుచ్చి కవుంగిరిదిగొనె గూర్చు
భక్తియొక బోతునీయంగా, ముచ్చట వాయె
గొంతవడి మూగ్ధము మూర్ఖుని లోచనం
బులం, చిచ్చిరి రాలు బాచ్చుజలించులు
నూలి నలంకరించుగనె.

మ. ౭. ౧. ౧౧౧.

గీ. కీలానవలలలో- శిలినబ్బు దలంచుకాశి
నమితిముచ్చటలు నీతి

ఉ. రా. ౮. ౧౩౮.

గీ. ముచ్చటలు తెల్పు రతిశిలీ కప్పురించు, సన్న
తెలిసి విలాసప్రసన్నవదన, యగుచు న రించు.
మ. ౮. ౩౦౧.

౩. ప్రేమను.

చ. మొగను మొగంబు గూర్చి బలుముచ్చట
బుక్కుటాంతరంబులనె, లిగియె గవుంగి
లింది మను. ర. ౯.

౪. వృత్తాంతము

క. వచ్చినమనిపతితో- దన, ముచ్చట దను
బాండు తెల్పు .. దళ. ౧. ౨౪౯.

మ. కనుకం బుట్టినయట్టి నూరివూదయ్యకేళంబు
కాంతంబుగా, మనికొచ్చుకరంబుతోడ గను
నాన్మృఖ్యంబున ముచ్చటలో, తనియం
తెప్పుచు నేబ్బుచీటి వికటానాంబునం
దండంగా, వనకాకాత్రినిమందలంబు దిగియె
నాన్మరాచిచ్చినుకనె. భీమ. ౨. ౨౩.

మ. ముచ్చటకాడు, ముచ్చటకావు, ముచ్చట
పడు, ముచ్చటలాడు, ముచ్చటిండు.

ముచ్చటకాడు. వి. (ముచ్చట + కాడు)
కాడ కలవాడు.

మ. మంచ. ర. అ. (ర. ర.)

ముచ్చటకావు. వి. (ముచ్చట + కావు) సల్లా
పను లాడువాడు, ఇచ్చగోష్ఠి సలుపువాడు.

ఉ. అచ్చపలాశు లిద్దఱును పురి- తెందియె
బల్ల-నీయునె, ముచ్చటకావుగా- దను
విశోదప్రసన్నునిగా నను గడునె,
మచ్చిక కాకురు (ప్రభ. ర. ౧౯.

ముచ్చటపడు. అ. క్రి (ముచ్చట + పడు)
మిక్కిలి అభిలషించు, తహతహాచు

క. విచ్చేయు నదితిగర్భము, పెచ్చెర నెలవడి
మహాత్మ- దిరకాలంబునె, విచ్చలవిడి శే
కమరులు, ముచ్చటపడి యున్నవారు మొద
నందింపనె భాగ. ౮. ౫౦౪.

చ్చి ఇచ్చట శే నన్ను నెల్లపొరలును, ముచ్చట
పడి దివంబును వత్తు రనియె
రం. రా. అర. ౧౪౫. పా. ౩. మం.

ముచ్చట(టలా)డు. అ. క్రి. ముచ్చట +
అడు.) ముచ్చటిండు, సల్లాపముచేయు.

ఉ. త, కాన్తింతలకాగ్రహంబున వయస్యయొ-
దామను ముచ్చటచేగనె
ప్రభా. ౨. ౨౨.

మీ. నెలగొప్పు విదండ తెలుగుపుకాగ్రంపు
ము క్షేత్రవచ్చుతో ముచ్చటద .
ఇందు. ౫. ౧౩౩.

(ఇది మిలిత నుగ అనిభావము.)

గీ. సఖి గోలంతోడ ముచ్చటలాడి నురపొన్న
నవ్వులి విడిచి నులంబు దప్పె

ఉ. రా. ౩. ౩౮.

గీ. మునుకుచు నెలలంతో ముచ్చటలాడుచు.
దళ. ౬. ౧౫౩.

ముచ్చేటిండు. ఆ. ౩. (√ముచ్చేటు) ముచ్చట
లాడు.

ఉ. . ఈ యెచ్చేటికం తెలిసి యు లేవల
కావల ముచ్చటిండుగక .

భల్లా. ౨. (౪. ౦.)

ముచ్చేట్లు(టులు). వి. ౧. (మూడు + చోట్లు)
మూడు ప్రదేశములు.

గీ. చరణములు కేలు గడిగి ముచ్చట్లు చూచి,
నీకమునుండి కాళ్లు దాఁ బుట్టివి తెూపి,
యిద్దీ వాపోకనమును బ్రాణాపాఠమును,
గొని గృహస్థుండు చూచి యె కడుచున
చలయె. విష్ణు. ఆచార. ౬౩

ముచ్చే ముడుగు = ముచ్చేముగుగు.

ఆ. ౩. (ముడుగు + ముడుగు) ౧. విక్రీరి
ముడుగు.

గీ. ఇంక నేను నేకు నేగతి చోడు నా, కీను
రంతిదరిక తెట్టు వాయు, నమచు గంగి
నీలు నవకావనము చేసి, తెదలి చచ్చి
మచ్చముడిగి యెండు.

భోజరా. ౪. ౧౫౫.

గీ. పులకలు తెరిగఁ బోలయె నొక్కొక
మాటు, ముచ్చిరి యచ్చద ముచ్చము
దుంగు కు. సం ౫. ౫౮౯.

ఉ. పొచ్చిన పొమ్మరింగ్లఁ గదియించిన
చూపులొకొలక, ముచ్చముడుంగ
నేయించు ఇంగవచ్చుముగ్గింది నీమలక.
చంద్రా. ౧. 33.

౨. విక్రీరి చేప్టలు రప్పి యెంచు.

గీ. పెన మంతు గాడి నీడ్రున పెదలె పయ్యగ్గ
కుగంలు పెత్తు రంగమెల్లఁ దొప్పులొంగ
మార్చి వొదలి రథంబుపై, ముచ్చముడిగి
పడియె మదియందు. నా. ౬. ౮. ౧౦౧.

గీ. విట్టువనఁ దాఁకు చిచ్చునీడునబోక, నరణు
రతిఁ దాఁకు తెలు ముచ్చముడిగి మరగ ..

కు. సం ౫. ౫౮౯.

ముచ్చే ముగుంగు = ముచ్చే ముడుంగు.

ఆ. ౩. (ముగుంగు + ముడుంగు) విక్రీరి
మడుంగు.

గీ. తెూహపక్షమవారి తెంగములపడిన సంభో
రవప్రవారంబు ముచ్చముణిగ

ప్రసాధ. ౪. ౪౯

క. కీతోచారముల నాకాతోడరి ముచ్చ
ముణిగి సంతాపముచే, వాకతమిహికావచ్చి,
ప్రాకాశాశివమచ్చుపద్మవిభోరిక

రచిరి 3. ౧౦3.

ఉ. ఇచ్చట నుండఁ గూచి దిలక నేలము నీ
వన సామలార విూ, యిచ్చకోలంది చేసె
తెదపీనపునకుపు లేల యెచ్చ నృపుచ్చిక
గాంచి ర మృ నెదమలక్రతి తెలుడి తెురి
క్రొవినక, ముచ్చముణిగి వచ్చి రెనమగ్గియ
కంతయెఁ తెప్పె తెప్పినక.

చెన్న. ౪ 3౪౪. పాండు ౪. ౨౮

ముచ్చేవలము. వి. (మూడు + చలములు)

మూడు చలములు. (౪. ౪.)

ముచ్చేట్లులు=ముచ్చేట్లు. వి. ౧. (మూడు +
చోట్లు) మూడు ప్రదేశములు, పావములు
హస్తములు ముఖము.

క. మాటిమొడి తెూహవారెచు, పొటింపక చేసి
నేని ప్రస్థానం బా, మాటిముడియె డింబ
ముచ్చాటులు చూచంగి చలయె సద్దర్శ
గతిక . విష్ణు. ౧. ౩౯.

ముచ్చేయలు. వి. ౧. (మూడు + చోయలు)

మూడుచలములు, త్రివర్ణములు.

సీ. వరదానమలకునై వచ్చువాప్రియకారి,
మొచ్చాయె లెటిగించుముగము దెట్లు .

నవల. ౨ ర.౨.

(కోరికలకు నూచకము లగురంగు లని భావము.)

ముద్ది. వి. (హిం. హెచ్) రంగులు వేయ
చాడు, చిత్రకారుడు.

సీ. కానల్య మొదలై నగరలయముచ్చివ్వందంపు
బల్లకి య్యందు నవన . భా. ౩ ౨౨౩.

ముద్దిక. వి. (మందు + సిక వృత్తియందు
వర్ణవికారము) లెం గాయ, తాటికాయ మున్న
గువాని తొడిమిక్రిందిల్లి. (భ. ర వా
ముదిక.)

ముద్దికొడి. వి. (√ముద్ది) కార్యనిర్వ
హణకాలము.

(వర్ణం) ఆ వివాహసంబంధము ముద్దికొడికి
వచ్చి పెడిపోయెడిది.

ముద్దిచ్చే. వి. (మూడు+చిచ్చులు) ౧
గార్లపక్కము, ఆనావనీయము, పక్షిజాగ్ని
యను యజ్ఞమందలి యగ్నిత్రయము.

ఉ. ఆకలకుం, జిచ్చున నేయి వోసిన
విశేషము దోచుగ భీము నొంది, ముద్ది
చ్చును నేర్పునట్టులగ కేసె

భార. భీష్మ. ౨ ౨౩౩.

సీ. తపనీయలంఢ్రచేలవలలు పలచి తలచి,
మున్ను ముద్దిచ్చును విరాళి గొన్న
శోటా మమచ. ౨. ౯.

౨. ముక్కాంక.

క. పచ్చనిలకాయముల్ల, ముద్దిచ్చున పెద్ది
పొందె మోహకురయై . భాగ. ౯. ౪౩.

ముద్దిరి = మ్రుద్దిరి. వి. (√ముద్దిరు)
దూళిహారం; దూళికుడు.

రగడ. మూడు మూడుగుత్తుల్ల రచ్చెను మున్న
మ న్నులైక ముద్దిరి, లేదులే దుందగము
దీనికి లేదు లేదులుట వచ్చిరి ..

వాల్మీ. ౩. ౧౧౪.

ముద్దిరితనము. వి. (√ముద్దిరి) దూళిము.

ద్వి. “ముద్దిరితనము.” ద్వి. భాగ. ౧౦.
(భ. ర.)

ముద్దిరు = మ్రుద్దిరు. అ. ౩. (భ.

మచ్చెన) ౧. దూళించు

చ. మనిజు మెల్ల దర్శకల ముద్దిరి యందులఁ
జూచి యప్పుడో, వదిలియూర్చి జూచి
క్రతువర్ణము దెవ్వముం జూచి నామనంబున
యముం దల్లడిల్లెడు నిర్వ. ౪ ౨౯.

సీ. పులకలు మైచీగఁ బాలయ నొక్కొక
మాటు, ముద్దిరి యప్పుడ ముచ్చమరుగు
న నుం ౫ ౫౮౯.

౩. ముద్దిరి యున్నది లోకిము, చెచ్చులు
గింపాదిఖలులు నిచ్చును లేచునో, మద్దిగఁ
గాచగ వలయును, విచ్చేయును తల్లికమృత
నెదలి ముందుగా!

భాగ. ౧౦. పూ. ౧౦౧.

౨. పరితపించు, ఉడుకు.

చ. మును మనచేత భంగపడి ముద్దిరి యందులఁ
జేసి పొందునం, దమలును నెత్తివకురు .

భార. ఉద్యో. ౪. ౧౩౫

చ. ఊరికయఁ బట్టుపుట్టును చెలంగు మఱుం
గయి యొప్పించేసి గొరవదలిమామం
దెలియరాదికి ముద్దిరుచున్నయొక్క మ,
ల్లవుననఁ జూపె నొక్కతె విలాసమతోఁ
దవతోరపుంజునం, గవనాచ వింత పొ
చ్చు నివృత్తఁ బానక పానకుంభముల్.

నై. ౩. ౧౩౧.

౩. అనవదనము.

గీ. పాటిగాఁ గొన కామ్యభ్రతునినె, నీరసము
నేయవారు వినుక, దయ్యె శొరలలచ్చి
ముచ్చిరి యుడుగువాఁడు, పర్యవసాన
దయ్యె విష్ణుప్రసాద మహిమ.

పాఠం. ర. ౨౦౦.

జ ముచ్చిరి, ముచ్చిరికనము

ముచ్చిరి. వి. పెడకలయందలి గుంక. అవటువు.

(శ. ర.)

ముచ్చిరించు ప త్రి (√ముచ్చిరి) దొంగి
రించు. (శ. ర.)

ముచ్చిరిగుంట వి ముచ్చిరి (శ. ర)

ముచ్చిరిక. వి (హిం. ముచ్చికా) ౧ వాది
ప్రకాశములు మధ్యస్థులకు మారు తీర్పు చేసిన
ప్రకార మొప్పుకొనియెడ మది వ్రాసి యిచ్చెడి
యొడంబడిక

౨. నేర్పము చేయువారు భూస్వాములకు వ్రాసి
యిచ్చెడి యొడంబడిక

(శ. ర., మి. త్రా.)

ముచ్చిరిపాటు. వి కుదిరిపాటు. (శ. ర.)

ముచ్చిరి. ప త్రి ముచ్చిరించు, దొంగిరించు

(శ. ర.)

జ ముచ్చిరించు

ముచ్చిపుక. వి. (మూడు + చిత్తకలు) నిర్దు
గులము (శ. ర. ముచ్చిపుక. త్రా.)

ముచ్చెట్టు. వి. (మూడు + చుట్టులు) మూడు
చుట్టులు.

గీ. పర్చి కొలుచుట్టు ముచ్చెట్టు వాణంగ

దశకు. ౬. ౧౦౨.

గీ. ముచ్చెట్టు ముచ్చిరిన ముంజితోఁ గట్టెన,
చెలవంత గోవిందులెఱంగు దూచి

పాఠ. ౨. ౧౦. ౨౩౩.

గీ. గ్రుచ్చి చేతుల మీదు ముచ్చెట్టు రాఁ జాట్టి
దొమ్మి యూర్పులకావి గుమ్మరించి ...

కవిక. ర. ౧౨౬. విక. ౩. ౧౦౬.

ముచ్చె = మ్రుచ్చె. అ. త్రి. (శ. ముచ్చు)
పోవు, పవ్వనుగు.

౨. చచ్చిన నేమి మూర్చ ... నేమి ప్రహర
నేవనక, నొచ్చిన నేమి పండ్లు పెరి శోర
కరాంకుళ శేత్రగోళముక, ముచ్చిన నేమి
పట్టపతి మొక్కలి వింధన కాలలోనికొక,
చచ్చిన నేమి భృగువృక్షకు నచ్చినయేరిక
యాజ్ఞపట్నం నేవరా. ర. ౨౦.

ప త్రి ముచ్చుచుకొను, సంగోచములు

క. అరి ముంక జుంకు మది పెనె, గొనగా
మే నెల్ల ముచ్చిశాసునుం బులి మొల్లెనె
యవలిఁ జని పెనె జేంగున నచ్చటిలకలు
వెంచుకొనుం బనియెన

కుక ౨. ౨౬౧.

వి. దొంగి, చోరుఁడు.

౪. పనిచిన గాలిశంకరులభంగి రయంబున నేరి
ముచ్చు బుట్టివక్రియఁ జాట్టుముట్టి పెనెటి
చెడుకాలము వచ్చె నీకు ర, మృది పెనె
బట్టి తెచ్చెన, సరాధితుఁ డాతనిఁ జూచి
చెల్లరా, కనికర నేని యుప్రభవకాళంబుఁ
నేరలు నిట్లు నేరుచే.

భోజరా. ౫. ౩౧౧.

చ్చి. అవపు దయ్యధికారి , అనియె వాఁటి
నిశ్చయంబుగా మార, అచ్చు లైనది ముచ్చు
లైనది తెలిసి, చెచ్చెలు పన్నియె
తెచ్చెద చ్చి. పరమ. ర. ౩౨౨ పా.
అం. ధా. ౨. ౨౪౧.

వి. భూతుకము.

గీ. . మూలముచ్చులు ముచ్చు లేల విడుచు.
దశ. ౧. ౧౩౩.

జ. ముచ్చేప్రార్థన.

ముచ్చేప్రార్థన. వి. (ముచ్చే+ప్రార్థన) తొంగలు
తిరుగులేక, నిశ్చయము.

చ. . నేనున నేగితి ముచ్చేప్రార్థనన్ .
దశకు. ౫. ౩౩.

ముచ్చే. వి. (సం. మోచకా. హిం. మోచా.)
మీరగాలు గుడిగాలు పైకము కప్పకొని
యందెడుపాపానీను, పార్శ్వము.

నీ స ప్రతికృతియట్లు నిబాలుకాలింగనమితి ము
చ్చేలకాని జమరి చమరి
ఆము ౧. ౪౧.

చ. మణిమండ్రిత వలపు గుచ్చెడువీర్యము
చంకవట్టు ముగ్ధులకుద ముచ్చెలున్
తెలయ గు పుణణం దమపై దుర్గః దోష
గన్ మాంస. ౧ ౨౩.౩

నీ. ఇచ్చిన దివె లియ్యక యత్నాకతో నేరు
యాచకం దైవవాని

గీ. గట్టిముచ్చెలతోఁ బట్టికొట్టి విణుగఁ గట్టి
పంటింద వలయును గాణపురికి .
వేలు 3౯. ఆం. భా. ౨. ౨౯౦.

జ. ముచ్చేవాడు; ముచ్చేవాటు.

ముచ్చేబంగారు. వి. కాశీబంగారు. (క. ర.
ముచ్చేబంగారుము = ఇ రైతిలోని భేదము
అరి త్రా.)

ముచ్చేవాడు. వి. ($\sqrt{\text{ముచ్చే}}$) చర్మకాయడు;
మాదిగవాడు.

నీ. . చర్మకారాళ్లు పరగు గోదరి ముచ్చేవా
దమంగ . ఆం. భా. ౨. ౨౦౩.

ముచ్చేవాటు. వి. (ముచ్చే+వాటు) చెప్పబెట్టు.

నీ. పుక్కిటిబడె మాయఁ బోయి తిలోక్తమ-
మఱిలోడన ముచ్చేవాటు పడియె .

సవత. ౧. 3౯.

ముచ్చేకము. సం. (మూడు + చాకములు)
కుండ్రండు.

క. ముచ్చాకపురూపులుతూ, స్వేచ్ఛనిజేతయ
నంగునిమగుం గని లో, లూ త్రాకయిం
తయె నొదవని, నుచ్చి క నవ్యాసిరావమానిసి
పలికన్. అచ్చ. రా. కీర్తి. ౨౩.

ముచ్చందారు. వి. (హిం. ముచ్చందారు) లెక్కలు
సరిమానువాడు

(మఱానువారు. అని క. ర.)

నీ. మునిషీ యొకడు చెప్పు మెనసి బిట్టి
చెప్పఁ దరువాత నాముఖందారుచెప్పు
వేలు. ౧౬.

ముచ్చగము(లు). వి. వి. (మూడు+జగములు)
మూడులోకములు.

గీ సాయకంబులు మూడటి ముచ్చగము గెలువ
వేమ 3. ౧౬౧.

మ. ప్రత్యక్షంబు గాకుండేదేని కిబిబ్బలలఁ
గ్రాంగు ముచ్చగములున్ నిక్కంబు వాణి
క్వరా! ఈ. రా. ౨. ౧౫౪.

ఈ. అక్కట కల్ల గాను నిజ మా జనవాక్యము
ముచ్చగంబులన్ దశా. ౨. 3౩౩.

ముటము = మూటము. వి. ౧ ముచ్చిడుక.

(క. ర.)

(పక్క) తొపనవార్షిలో ముటలు దావవల
యెను.

౨. బ వంటచెట్టు, కట్టెలు. (క. ర)

ముచ్చేబంధు. అ. క్రి. (ముచ్చే + బంధు) ౧౨
ఉత్తరము.

చ. ... ముట్టబడినలోగలుగుచుంటే జీవించు
యాక . కవి. ర. ౧౧౩.

౨ దయ్యం బలహీనుడు.

౩. భుజనాశ్చ సంధంబున, బ్రాహ్మకర్మము
దగుచు ముట్టబడి మరీ చలించె, గజరాజు
వరకు గరుడస్థలా దప్పుడ యేగుచుచె
వ్యాసునికడకు . కాళి. ౩. ౧౦౪.

నీ పాప బాలక ముట్టబడి బాద దప్పుంగ
దొలగి పెళ్ళించుట చూడబడియు
విర్య. ర. ౩౩.

౩. సమీపించు

గీ. ముట్టబడి మేను గంపలు పుట్ట నొదిగి,
యందువారు గరబున మదగ మచ్చులింది
యప్పురొ రక్కెన యందు నుల్ల, ముంబ
వాడు పె పురజుంబుల చలం.

భార. విరా ౩ ౩౩.

ముట్టడము = ముట్టణము. వి. (✓ముట్ట.
ర. ముట్టె) ముట్టడి ; ఆవరణము ; నిర్బంధము.

ఉ. ఏమను మన్నయం దదయ శిష్యుని పెల్లడి
పోయి యాజరా, మామడు దక్కనయ్య
లను తాచంగ దక్షిణదిక్కు చోడగాఢ
బూడిద మేను లేపనికీ పొల్పుంగ గాంచి
యరెండు సేవయం, బామను గోటముట్ట
దమచక్కె. కానం జనుచును మాబడిక.

హరి. ఉ. ౨౪.

(ముట్టడపు. ప్రాతిప్రతి.)

(ఆగ్నిచేపుడు)

గీ. మొదల గాపురముపడు ముట్టడముగి, సకల
గృహముల దమము రి సంక్రమించె . .
కాళి. ౫. ౩౦౧.

ముట్టడి. వి. (✓ముట్ట. ర. ముట్టడి) ముట్టడిం
చుట్ట కోటమొదలగువాని బంధు, పర్యా

ములు బయటికి బోవయ్యంద, బయటిని లోనికి
రాక యెంద విచ్ఛింబించుట.

౩. ముట్టడి మాన్చి విదర్భక, బట్టము గట్టితి
విదర్భపతి . . విక్ర. ర. ౧౩.౪.

నీ. పట్టం బన రాదు కట్టాయితంబుగా పట్టె
ముట్టడి చేసి మట్టి విడియు .

ఉ. రా. ౩. ౧౦౧.

ముట్టడివేయు. స. క్రి. (ముట్టడి+వేయు)
కోట లోనగువాని చుట్టకొని నిర్బంధించు,
ముట్టడించు.

చ రఘువంశము పట్టణంబు పెట్టన ముట్టడి
క్రయ నూనొంది, విభిషణుగ్రీవాంగ
బాంబవృక్షమందనామరామవతంబున .

వీరా. వి. ౩. ౨౯.

ముట్టణము = ముట్టడము.

చ. పట్టణంబునకు ముట్టణంబు చేసి యట్టును
విడిసిన భాగ. ౧౦. పూ. ౧౫౨౯.

ముట్టనాడు. స. క్రి. (ముట్ట+అడు) మర్మము
నాటువట్టు చలువ, శోనాడు.

చ. గోప్రివధపాతకవివారకాన్తిం బత్వమే
ధంబు పేయ సగుకట్టి మమ్మ పెల్ల దిగింతి
యలం నేసి తిండు సేధంబు గట్టుకొంటి
వని ముట్టనాడినం గ్రీడి యొడవండు దని
వారి నూడింది. కై. భా. ౩. ౧౩౫.

ముట్టముడుంగ. ఆ. క్రి. (ముడుంగ+ముడుంగ)
పూర్తిగా కట్ట, మిక్కిలి పీసించు.

ఆ. శరువు చట్టమడియె కాన్త్రుంబు మన్నయ్య,
బుద్ధి పురుషుమేల బుద్ధి మదగ, నీతి
మట్టువడియె నిర్మలశాసనంబు, ముట్టముడిగ
బోధ మూరికయె. భాగ. ౩. ౧౩౫.

ముట్టముదలించు. స. శ్రీ. (ముదలించు + ముదలిండు) ఈది ఈది యదగు, గ్రంథ గ్రంథి యదగు.

ద్వి. గతియను నుతియు శేషద నీవ యనఁగఁ, బ్రతికఁ జాము భక్తి పాడియే నేన, యనుచుఁ బ్రార్థించుచు నడుగుల తొలఁగు, చును ముట్టముదలించుచును గుణములు, దనరి నేయును

పండితా పురా. ౧౫౦. పా

ముట్టి వి (సం. ముట్టి) పిడిలి (మా. ముట్టి పాటు)

జ ముట్టిపాటు

ముట్టించు. స. శ్రీ ($\sqrt{\text{ముట్టు}}$) ౧ అంటించు, (దీపము) వెలిగించు

క. కవచగృహప్రవహము, నునుకొని తాఁ బుత్ర, రూపమున నుదయించునో, విను వచనంబు ముట్టిం, చివరేపము రెండు గాతె కిధి యొకటయ్యున్. భాగ. ౩ ౪౫౪

అ. నివృత్తి కల్గి మండించు

వ. శ్రేష్ఠ్యవంగతమ్ముటప్రముఖ రూర్ధ్వంబులు గోట్టింది, శంఖకావోంబులు పట్టింది వహ్నియంత్రంబులు ముట్టింది చంచదాశేటక్రీడానుచు అగ్రువచ్చెను లండణు నవ్వంబును ఘోరిలం తెనీన

ఇందు అ. ౬౦

వ. అగ్నియంత్రంబులు ముట్టిందియు నునుచు. ౪. ౩౬.

ముట్టింపించు. స. శ్రీ. ($\sqrt{\text{ముట్టించు}}$) ముట్టింపజేయు; నివృత్తిగల్గించునో జేయుచు.

వ. .. బాహ్యంబులు చూపించియు, పగ్గిల్రయంబులు ముట్టింపించియుఁ గోలాహలంబుగాఁ జోవునట్టిందిన చంద్రా. అ. ౮౪.

ముట్టికొల్ల వాడు. విలా. ($\sqrt{\text{ముట్టు}}$) ముట్టు తెలుకొల్లు గలవాడు, సంజ్ఞాత్రి, ఒండొంటిని వాఁకుతెలుకొల్లు గలవాడు. (శ. ర.)

ముట్టి(ట్టు)కొను. స. శ్రీ. (ముట్టు + కొను పాస్యమున కే. ముట్టికొల్))

౧. ముట్టించు; అనరించు.

వ. ఇదె గంధర్వులు వచ్చి ముట్టికొని రింతెల్లకొల్? భార. విరా. ౩. ౨౬.

గీ నమలు సహజేవుఁ గొని ధర్మనందనండు, మొనరి కొరవలముల ముట్టికొనఁగఁ, దలఁచి తఱి వేది వచ్చుట ధరిసేనాథ, సింగములఁ బట్టి జేటూకుభింగి గాతె భార. ఉచ్ఛ్వా. అ. ౧౭౪.

ఉ. అంగదనాథు డ్రొంగిన పృథావళి దవ్వెన ముట్టికొన్న సర్వభంగములుం బరివం జెగఁ బొందుచు దిక్కులు నూచుచున్నచో, రింగియ పోతె భార. ద్రో. ౧ ౧౬.

చ. అరదము ముట్టుముట్టికొని యాఁగి దళానుల్లి విట్టదల్చి పై, కఱి తొలుల్లి పట్టుకొని యుద్ధవిడిక దనకేమొడికిక, నురపరి గొంతుఁ బోవుటలు నూచి

ఉ. రా. ౪. ౩౪౬.

అ. పట్టుకొను.

అ. నానపాత్యుగాండు వసుధేశ్వరందను, ముట్టికొనిన నాకటి పుట్టెనని, మనప్రయోజనంబు నుఱి యేమి . భార. విరా. ౪. ౨౬౦.

౩. అలముకొను.

క. వగ ముట్టికొనిన బీరమ్ము, జెగ జొరవఁగి మేను గలయ నెమ్మఁగ ధృతిపాఁ, తగల నొకతీవయింటికిఁ బగి యుండెడు చంద్ర కాంతతల్పము నేతె ..

భాగ. విరా. అ. ౩౦౫.

౯. అన్నా అత్యున్న విన్నుఁ బుణ్యవిధి నే
వజ్రాన నై పుట్టితిన్, నన్నాపాపము వచ్చి
ముట్టుకొనియెన్

భా. రా. అం. ౧. ౧౧౧.

౪. వ్యాపించు.

సీ. కనులూప్య ముద్దయెగులు లే మెఱుంగుల
మొత్తంబులి ముట్టు ముట్టికొనగ

భార. విగా. ౨. 38.

౪. ఆక్రిమించు

మ. అని బృందారకవందీయింపము లమంబానంద
ముం బొంది కీ, ర్తననీయం ద్రిదిసంబు ముట్టి
కొని నుద్దామద్రతాపంబునన్, దనబాసీకము
చేరగండ నిమిషు న్నానందంగాఁ బూని యు
య్యన నేరకన్ ఒత్తగెంద్రకన్దననన్యాయుర
దిగ్విత్తియై. నిర్వ. 3. ౬.

ఉ. . ఎల్లవార, కుం దనవారే పోకొని
కనున్ రథసంబునఁ గూడి వా గ్రథన్,
మందఱుఁ బోయి గోధనము ముట్టుకొన
వ్వలయున్ మహాగ్రరకన్.

భా. విగా. 3. ౧౨౬.

ముట్టిపాటు. వి. ($\sqrt{\text{ముట్టి}}$) పీడితరబ్బ

౪. ఒకడే టాకపో టాకకే, టాకయా టాక
ముట్టిపాటు నొంద కరంచు

కట. ౨. ౧౦౪.

ముట్టు. న. (క. ముట్టు) ౧. తాచు,
స్పృశించు

చ. . మన్నుఁ గేవలమున ముట్టి నెవ్వరి
వచ్చు ననున్ గలగు న్నెవ్వరియెన్

భార. విగా. ౨. ౧౦౪.

౪. వనలాశోచు ము న్నదీన, మునఃపదంగా
వరిని నేనె ముట్టెద నంచున్, జని మను

ముట్టులివానిన్, మును ముట్టివనాయ నత్తు
మెఱుపి నరంద్రా.

భా. ౧౦. భా. ౪౫౯.

సీ. రథములఁ గట్ట పారగ్గులు ముట్టివనిము
దన్నెడిరథ్యులితానములును

విక్ర. ౪. 3౮.

సీ. చెనక నంటెను నోకఁ జెనక ముట్టి
ననంగఁ దాక నంటు చని తనయచుండు

ఆం భా. 3. ౧3౨.

౨. పట్టుకొను, గ్రహించు

సీ. అద్దంబునీడి ముట్టు నలయు పాణికలంబు
లప్తకం విటియించు లావుకలిది

ఉ. హరి. ౧. ౧౬౧

ఉ. తుమ్మెద శ్రియ్యుడేడు యుఁ జోడెను పికం
గిను పుట్టి నీలికాం, క మ్మది తాఁ బరాగపటిఁ
గమ్మి మధనప్రతిఁ తేరఁ బోవుచున్, నమ్మిక
కంగజన్మహరిణములు ముట్టెడుఁ జాడ
వమ్మ పుల్కామృతం జెంపవారలు తగల్గి
యాటలు నేరకుండురే వను. 3. ౧3౮.

3. తీసికొను, పల్లెగ్రహించు

సీ. తులులూర చిత్తగ్గు దడవిఁ గలకంకదంప
కులకు పట్టు దలచినాడు, కాశాన్యలార
మరందంబు ముట్టినఁ జంపకంబులఁ జంపి
నాడు. వరాహ. 3. ౯౫.

౪. పొందు.

ఆ. ఎట్టి తీటులను ముట్టుబడిన, కురి
తెల్లఁ బాయు నింతులఁ బ్రాణము, నొనరఁ
జాడఁగనిన జుల తెందు

భార. ఆది. ౪. ౮౪.

దండకము తళానవాణీకమఖ్యురే నుని
ఖ్యురే మైవట్టి నీదివ్యచాక్ర చాక్షరచా
గంబు పొందు ముట్టు మృతంబంగరేరు .

కళా. ౧. 88.

౪. (బీల) మోటు వాయిండు.

౪. వందవత్త గమ్మిం దీగిదిన, యందలుకు జన రచనము నలరంజేసెద, చిందినగతి మాధుర్యము, బొందుపడన్ నీడ ముట్టి పొలయక పొడన్. కళా. ౨. ౩౨.

నీ. తనకంతరవసులు వివచయ్యనట్లుగాఁ బరి వాదితులు ముట్టి పొడుచుండు, వి. త్త. ౨. ౨౧౪.

౬. తిరుయోగిండు.

నీ మధుసేవ సేయించు మానసము ముట్టించు నిద్ర యొప్పుండు దోడు

భారా నుం ౩౦౨.

ఆ. నెలలు నాలుగింట నిక్కురులుము చేసి, యాటు నెలలు చచ్చు నన్నరసము, ముట్టు నట్లు చేసి మూడవయేట జౌలయ్య నేయి పలయ నెచ్చితిద వి. ౧. ౧౨.

నీ. చిలుక ముట్టుని ఫలంబులు గోకికొని వచ్చి, పరింది యారగింపంగఁ బెట్టు శివరా. ౩. ౪౫

౭. మార్కొను, ప్రతిఫుటిండు

తి మత్తులఁ బూచి వచ్చినిము ముట్టెగఁ గడ్డని నేలఁ బెట్టెదన్ .

భార. కన్. ౩. ౨౬౨.

చ. అనిమెన ముట్టి కాల్రవయంబులు వారలు దివ్యబాలముద, ఘనముగి నేయఁగాఁ దనువు గాఁదిన నొవ్వడు .

వి. త్త. ౨. ౩౪

౮. క్రమ్మ, వ్యాపించు.

మ. బలవచ్చెనీ నిదానమేఘుల చగువా పద్మామినిదన్ సము, జ్వలులు లై చెదర్చుచు చంకవత్తఁడు జరాసంధుండు సొప్పుండు పేరలుం దాటి నిలులు నీసిరి యవశ్యాంబుబివ్రావముద, బల

బాత్తుం గని విట్టు ముట్టిగతిక సన్నద్ధు లై యుద్ధతిక్. వి. త్త. ౮. ౪౮.

గీ. అయనచుండువాఁ డొకఁడొ దవానలంబు, గట్టెదిరి కాననం బెల్ల ముట్టి నుండ భార. కాం. ౩. ౩౪౦.

౯. కిలుచు.

చ. తిగినిము ముట్టెనా వరుల కన్నవి నెట్టలు భర్తకిలు లై, గరిళిము నెట్టుడింతురు భర్తల ౨. ౪౪

౧౦. బాధించు

తి క్రూరపు భూకముద జనుల భూకవిదం బుల ముట్టి యొప్పుచున్, మారణ మాచరి పంగ సమ ముజవంబులు నాఁ మెండఁగా భార. ఆన. ౪. ౪౩౫

౧౧. ఆవరించు, చుట్టునిను

చ మఱి పరి లేద వేరవు మాటికి విక్కడ నుండ జోయి చేపెఱుంగనిమాన దుర్జయ నరేంద్రశిఖామణి నీడె వచ్చె నే, మెఱుపుల లేక కేలుపుల మెంపలూడుచు నాటికపు మా, మెఱులు రవీయధాటి నిమ ముట్టుఁ బామ నిమిచులు నిల్చినన్.

వరాహ. ౩. ౩౪.

౧౨. నేమాలు స్థలయానిలం దదరి యానీలన్ బ్రమివానిన్. రామంబు లెన్ద ముట్టి యందరియెల్లవ్రాకంబు బోఁడొపి కా, నామెంబులు చూపట్టి

విక్. ౧. ౮౬.

౧౩. కిడముట్టు, పొగ్గమున

౪. శివదేవు ముట్టు గొల్లని, వనశివన యతిని నేని యుగ్గ మెఱిచి సుం, ప్రవవృతి గూర్చ నాక్కైవ విధాతమైన నది నాచుది కాదన్. భార. ఆన. ౪. ౩౯౩.

౯. పట్టం గెనువు లేక విన్న నయ నానాకా
గ్లకు బాపుడుడా, యిట్టుం గాక నురేంద్ర
బాధపడి మీ యిట్టుంగి ముఖంబుగా, గట్టు
పో యిటు మిమ్మకుండుదునె కీర్తన చిత్త
భీమేశ్వరున్, ముట్టరా గొల్తునఁ జెరితాధ
మునకై ముగ్ధుండు చూడఁచుకొన్.

భీమ. ౬. ౬౧.

ద్వి. అట్టిద కాద గుర్తుంపైయుగింబు,
ముట్టంగి గొల్తునయట్టి భక్తాళి

బస. పు. ౭. ౧౦౧౧. పం.

అ. మొదలంటు.

ఉ. గొడికాండ్రు కిప్పవ్ వలకాలిపిల్ల
తేల్, ముట్టంగిగోపి మంత్రిరమంబటఁ
బెట్టి కృతప్రణాములై

తై. భా. ౧. ౪౧

౩ సంభవించు, కలుగు.

౭. అట్టిమొద ముట్టినపటి, పట్టి పురుషుపాలు
రెండువలకు లయ్యులు దా, బెట్టుగ నేసిన
వేదన, ముట్టుకుం జేర్చుచియె నరఁడు మొన
యెను దలఁకెక భార. కన్. ౨. ౭౭౧.

గీ. ఎంతవేసవి ముట్టిన మొదఁ గమరు, ము
వసంతుండు దగునవోయంబు గాఁగి .

కు. పం. ౪. ౪౩౧.

౯. నావుండు ముట్టినజగదం, నీవొక తిన్నకు
యేండున్ బూండున్, నీ మేు తిన్న వను
టయె, నావెలదుకఁ జూచి పలికె నాగ్రహ
మొనఁగిన్.

తై. భా. ౬. ౬౦.

౪. అలము, వ్యాపించు.

నీ. మునికాపదోమంబు ముట్టి యుండుటఁజేసి,
దావధర్మములు భోగ్యులై దొరంగ ..

వి. పు. ౧. ౧౪౪.

౫. నాఁటు, గట్టిగా చూడు.

ఉ. మ్రొక్కినఁ గొల్పిరించి మది ముట్టిన
మోహము వ్రెంప లేక లోఁ, బొక్కుచు.

భా. రా. అమో. ౧౯.

౯. పొదవ్యాసములన్ ధర్మతి ఫలికంబు బొంద
నర్థులెన, మృదంబున్ భయభక్తులు స్తుత
మునన్ ముట్టంగ కై రేలంద్రుఁడు

పార. ౪. ౫౩.

౬. చెందు, ప్రాప్తున

(వ్యవ.) నాన్ మిగుల పండించిన సొమ్ము ముట్టి
వది.

వి. ౧ సాధనము, ఉపకరిణము

అ. వాహనములు దానిదానిముట్టులు నొక్కి,
వంకగా నొనర్చి వలసినపుడ, కట్టి జెడలి

భార. మా. ౧౩౩.

నీ. దామెనలును వల్లెప్రాళ్లును దలుగులు గవ్వము
ల్లాడవలి కత్తి నూఁడు

గీ. సొడుపు చాకోళ్లు మొదలంగా జెడక
యొండ, వలయుముల్లెలఁ జెమ్ము

పా. పు. ౬. ౨౧.

ద్వి. కన్నుంపుముల్లెలఁ గర మధిక గొనుచు

బస. పు. ౫. ౭౫౩. పం.

నీ. తడవి ల్లాకప్పుడు విడువనిచేతుల మోము
చూపెడనట్టిముట్టు గనెనె

వాల్మీ. ౨. ౧౨౧.

(మోముచూపెడునట్టిముట్టు = జవముచేసికొను
పది ముట్టుగనొముఖము)

౨. పరార్థము.

౯. పారావర్తములు కుకములు, కారకములు బుచ్చ
లకలు జనవర పడిడి, దారమున వ్రేవ
ముట్టులు, నారయ గృహంబుగింబు లాడ
ర్పములన్ భార ఆన. ౪. ౧౧౦.

౩. ఎగువతి.

గి. కురగమునకు బయలు పురమున కరము,
మూడువారికైన నంద నగము, క్రేగు
ముట్టునందు క్రేగునందువును, శోడకులి
గొనుట యుచిత ముండ్రు. విజ్ఞా. ౨. ౧౭.

ర. ఆడుదాని రణము, ఆ రనము.

సి. ముట్ట నా రనం బొప్పునందు
అం. భా. ౨. ౧౦౮.

౫. (ఆడుదాని) రణము వ ర్తిల సమయము.

గి. ముట్టునను భార్య గనయుట మూత్రమును
బుర్రీవమును నీర విడుపు విచ్చేయదుకై,
యోషిదుపతనము మృత్యులోక్తరంబు,
ప్రచుచ్చిలుటఁ బోలకల్పమమలె లెలంప.
భార ఆనం. 3. ౨38

౬. తాఁకుడు

చ. మారు కోల్లలనేయుం జేను పెడ
ముట్టునఁ దాఁకి ధర్మనందనాదులను సమ
యినెడ భారి. శల్క. ౧. 338

౭. విధము, పద్ధతి.

౮. ఎట్టెట్టా శివు గల్ప నంటి వింక మాయా
తన్వి త న్నల్లంగా, నట్టు తృచ్చక యొన్న
నే తపము నేయం తొచ్చ ము వాచకఁ జే,
ముట్టుం బోలివదానగాఁ దలచి తా
మోహించె జేగంబులొక, బుట్టుం బుట్టులు
మూలనే నగల యా భూతేశ్వరుం గల్వ
గాన్. కు. సం. ౭. ౮౫౧.

ఉ. తొరము ముట్టెఁతుచ్చు = తొరము దిక్కు.

డి. ఏకాక్షరై పోయె నచటికి నవతిమార
మై యు తొరము ముట్టెనట్టి తూర్పున జొక్క
ముడు వున్న దానిలో నడచి యుండు,
వాడూగా. భార. శల్క. ౨. ౫.

పొరముముట్టు = నుదముట్టు, కొనసార.

ఉ. .. తానే ముట్టెనట్టి నెట్టెనట్టి నెట్టెనట్టి పొరము
ముట్టుట వాళ్ళ నబ్బుచున్ .

పరమ. ౧. ౧౨౦.

పోరుముట్టు = యుద్ధముచేయు.

గి. పోరుముట్టినదాయం జేరునట్టివచాయ గర
హేతి పరభూతిఁ గడలుకొల్పె

రా. వి. ౫. ౧౨.

మొదలు ముట్టగఁ బోవు = సంపూర్ణముగాఁ
జేడు.

ద్వి. చదువును సంధ్యయు జపమును వేల్చి,
మొదలు ముట్టగఁ బోయి తొట నై
బడలి ద్వి హరిశ్చ ఉ. ౧౨౫౨ పం.

జ. ముట్టఁబడు, ముట్టదము, ముట్టడి, ముట్టడి
క్రేయ, ముట్టణము, ముట్టనాడు, ముట్టించు,
ముట్టించెను, ముట్టికొని వాడు, ముట్టి
కొను, ముట్టుకొల్పు, ముట్టుకొలు, ముట్టు
కొలుగొను, ముట్టుకొలుమున్ను ముట్టు
కొల్పుట్టు, ముట్టుగ, ముట్టునీళ్లు, ముట్టు
పడు, ముట్టుపాలు

ముట్టుకొ(లుపు)ల్పు. వి (ముట్టు + కొలుపు)
హింసము, బాధించుట

చ. కమదవనంబుకొర చకోరికపండుగ భోగి
భాగ్యోయను నుపిల్లరాక కడియాలను
చీకటి ముట్టుకొల్పు పున్నును కొకవన్నె
చేయు శొనవున యొప్పులకున్న యామిని,
రమణుడు దోచె నొయ్యనఁ గరంబులు
చాచి దిశాముఖంబులన్

రామా. ౨. ౧౨౪.

ముట్టుకొలు. వి. (ముట్టు + కొలు) ముట్టించెను
ముట్టడి. (చూ. ముట్టుకొలుగొను.)

ముట్టుకొ(ట్ట)లుగొను. స. క్రి. (ముట్టు +
కొలు + కొను) ౧. చూలుగొను

ద్వి. పల్లవచరణ, యొకపు నెల్లద మడు
చున్న పాదములు, పుష్ప కాళియల సంతక
ముట్టుతోలు, గొన్న విగ్గలసోగ గుణియ
లేదొడలు. ద్వి. పరమ. ౧. ౧౫. పా
ఆ. ముట్టడించు.

ఉ. పల్లవచారుగ నగరివాటికిన్ పెదలంగ
క్రొవ్వుడే, గొల్లల ముట్టుతోల్లాడుడు
క్రూరుని నందని గట్టుడు

భాగ. ౧౦. పూ. ౧౩౭౦.

చ. ప్రపంచుగ రాణివాసమున ద్రోహ మెన
ద్వివహని కాళ్ళ తన్నుచుము ముట్టుతోల్లాని
విభావని గొన్నును శేతులు వృచో, టవి
మనిమింప జేయును

పారంగ ౩ ౧౩౬౬

ముట్టుకోలుపత్రము. స. క్రి (√ముట్టుకోలు)
ముట్టడించు; ఆవరించు

కీ. రారాజా నొక్కరుని బాండు, రస
యలు రసవారు దారులు లెక్కలద్రు
గుడిచుట్టును ముట్టుకోలు మఱచిరి

భార సా. ౧. ౨౭.

(శ. ర పా. కూడి చుట్టును ముట్టి గుల్లపటిచిరి
మఱచి. పా)

ముట్టుకో(లుప)బుట్టు. స. క్రి (√ముట్టు
కోలు) ముట్టుతోలుగొను, ముట్టడించు.

ఉ. గట్టిగ నాకనిన్ విడిచి కట్టి తన్నిలయెలు
ముట్టుతో, బుట్టి చుట్టుపట్ల బదిలెలుగ
గావరి కట్టి పారంగ. ౩. ౧౬౮.

చ. హట్టులులు ముట్టుతోలుపట్టి
రామ. ౬. ౨౪౯.

ముట్టుత, వి. (√ముట్టు) రహస్యల.

కీ. ముట్టుత యెడగ నుడకొయె తనరు ..
అం. భా. ౨. ౧౧౦.

ముట్టునీళ్లు. వి. బి. (ముట్టు + నీళ్లు) బహిష్ట
యెనయోడుది నాల్గవనాడు చేయెన్ననము,
ముతున్ననము. (శ. ర., పా.)

ముట్టుపడు. అ. క్రి (√ముట్టు) తోభము
గలుగు, కలకత్తుట్టు.
చూ. ముట్టుపాటు.)

ముట్టుపాటు. వి. (ముట్టు + పాటు) ౧. తోభము,
కలక

గీ కలక వుట్టె గొంతు కొలది మిఠె పె,
నాటు కోనె ముట్టుపాటు దొడర
భార వి. ౨. ౧౦౬

ఆ తాళడు, పుర్వము
ద్వి మఱియెచుచో ముట్టుపా టెన నొకని, నరి
మురి జంపి మాచయ్యె యెన్నదను
బస. పు. ౪. ౨౬౦. పం.

౩. ముట్టడింపు
కీ మిగులంగ ముట్టుపా టగుటకేసి కలక,
నెఱిగి యెఱింగియ నెఱుంగ కీలు
కళా. ౮. ౧౫౭

ముట్టె(ట్రియ). వి. ౧. పశ్చాదులమూతి.

కీ. నల్లల నెనను నలు తెనపెనవున, ముట్టె
యెంబంగె బట్టి కట్టి విడువ
భాగ. వి. ౧. ౧౦౧

కీ మొరి నా ముట్టె నా తెలయును ముట్టె
విశేషములు అం. భా. ౨. ౧౪౨.

ఆ మదిముక్క, పోత్రము.
కీ ఎగుచుకొలతలు ముట్టె యెత్తి ది ట్టాలింది
గమికి గన్నా కియి గాలి యెగయు
మనుచ. ౪. ౪౨.

ఉ. ముట్టియ నిలకలెట మూలమమి ప్రథ
పయి లెనకె, వృట్టులు గ్రుద్ది తెనుచును

భూమి-మొదలు చాచకట్టుగా, మట్టుకు
భుర్ర భద్రముల మాటికి మాటికి దిక్కుటలు
లక్, ఘట్టన చేయుచు స్వేదన కన్నుల
నిప్పులు పెట్టగ్రాయుచున్. హర. 2. 13.

ముట్టియతోడి జీవములు = ముట్టై జీవ
వాధారముగాఁ గలప్రాణులు ; వరాహములు.

ఈ పుట్టున చెట్లకు స్వైలవఁ బోవినదియు
కాంతిమ ప్రకాశ, ముట్టియతోడి జీవ
ములు కోడలై వచ్చు నొక కుండునే²
కవిక ౫. ౧౨౦

మ. ముట్టైకోడి, ముట్టైచేరు, ముట్టైమొకము,
ముట్టైమోపు

ముట్టైకోడి. ౧ ($\sqrt{\text{ముట్టై}}$) పశ్చిమము

సీ. చాలు ముట్టైకోడియు బోద పొన్నుంగి
కల్లెడు బొగ్గతోడి హంస. 3 ౧౨

ముట్టైచేరు. ౧ ($\sqrt{\text{ముట్టై}}$) మత్స్య విశేషము
(క ర.)

ముట్టైమొకము. ౧ ($\sqrt{\text{ముట్టై}}$) పంది, పోతి

ముట్టైమోపు. ౧ ($\sqrt{\text{ముట్టై}}$) కార్యవిర్యాహా
నమయము

(చాచు ఇన్నిదినములు కా ని మృతి ముట్టై
మోపుని వాచేక కా దహ్నము.) (క. ర.)

ముతా. ౧. (హిం. మతా.) ౧ గ్రామనమా
నము.

ఉవా. పోలవరము ముతా.

౨. జననమూహము. (క. ర.)

ముదాసము = ముదాసము.

ద్వి. వాలారచంద్రిక వర్షియచుంగు, చాలు
వాటిల్లు ముదాసంబుఁ బాటి, కరుణోప

కోడ్డమ భావనకలకు, బురసించు
కెంపుల ప్రోగలు పెట్టి.

అ. మ. క. ౫. ౨౫. పా. ౧౫. పం.

ముదాసము=ముదాసము. ౧. (హిం. ముదాసా.
క. ముదాసా) ఉన్ననము, కలపాగ.

సీ. పెరిపెట్టి చుట్టిన తెలివరంగి ముదాస .

గీ. . తెదల నూప అరుగులెంచె, చాచ
జాకాయఁ దెనయ్యెదరుఁ దోకడు
కురి. ౨. ౪౨౨.

ద్వి. పుర్రోకముల పెట్టునగిది దిండుగను, తెల్ల
చుట్టిన పెదపెద ముదాసులును

ద్వి. పరమ ౨. ౪౦౩. పా.

ముడి¹. ౧ (క క. ముడి) ౧ మూట

ప. . వానాదివ్రులు లగునక్షులుల ముడి
కత్తులున నిడివె

భార విరా ౧ ౧౨౪.

ఉ. . ముత మూసుందలలోనఁ గట్టికొన
నుంచుటంబులు లేవు నీమెడిక, మందర
భావచేలములు కోలిలుచున్నది తెమ్ము

భాగ ౧౦. పూ. ౧౨౫౪.

ద్వి. పన్నుగాఁ దనచేతిపసివిద్రోదపు, లన్నియు
ముడి గట్టి యందిచ్చునంత

ద్వి. మోళి. ఉ. ౨౩౦౨. పం.

౨. గ్రంథి, చారములోవగువానిముడి.

ఉ. . కృ. ౧౦ దళోర్థులం దల భరించిన
చాచు ప్రాధానముఁ దాకం దిరుపాయగా
ముడికిఁ బొచ్చినవెండ్రుక లన్నియునున్ .

తై. ౧. ౫౧౧.

సీ. వాలాగ్రముల మట్ల తెలి లంఠెనగ
కాన్యాలపోతముల కోలి తెచ్చి .

సీ. కపం. ౪. ౨౨౨.

౪. విడుదలైన లిప్యంతర్జాత్యుత్తరమునకు నడువరనే
మధ్యమస్థానమునకు, విడిచిపెట్టిన నక్ష
తలతో, ముడి దైర్ఘ్య పంపుకొనఁడు ముడి
పెట్టుంగన.

మొ. పంచ ర్. 33౫. అమ. ౨. 3౦.

3. కోపాదులచే గణగుకనుబొమలమెలి.

నీ. కనుబొమలో ముడి కొంచుకంటె ముందుగఁ
గరంబున మన్నచానలు గొనయ మొనయ

ఉ. రా ర్. ౬౨.

౪. ముడివలె వ్రాయు కొన్నివార్లుల మాటు
యొనయ.

ఉదా : మాముడి, నాముడి మొ.

నీ. పట్టె పట్టువయమ బుద్ధిప్తికలకట్టు గుడి
మన్న శిష్యుయమ ముడియ ముడియ

పాండవ. ౧ 8౧.

౫ (పద్మ) మూపురము.

(యా ముడిగిల్లు)

౬. పెట్టు లోననవానిమిడి. (౪. ర్.)

8. సంద, పొందు.

(యా. ముడికాదు.)

ముడిదిన్ననక్క = చివరనకును విడువక బాధించు
చాదు.

ద్వి. గదము నుంటుని కోగి గ్రక్కినమడుగున,
ముడిదిన్ననక్క ముక్కొట్టు పినాళి

ద్వి. హరికృ. ఉ. ౬౫౦. పం.

మూడుముప్పుపడుట = వివాహముగట.

నీ. ఒక్కొక్కయొక్క ముగల పెల్లను పెట్టి నడి
మూడుముగ్గులుబడికొమ్మపై, యంతకాలయ
మున కలివనాశచిత్తమృది జక్కయ్యె దగవు
, దోచు పరియంప నీదగు

విక్లా. ౧. ౧౦౬.

౭. ముడికాదు, ముడికాళ్ళవాడు, ముడిగొను,
ముడిగొల్లు, ముడిపొట్టు, ముడిబొమ్మ,
ముడిగడ, ముడిధిడు, ముడివిడుపు, ముడి
పెట్టు, ముక్కిపేస, ముక్కిమూలి, ముక్కినయ.

ముడిది. వి. (౪. ముడి.) కిటియ.

నీ. శృంగారరాజ్యులక్ష్మి ముడి గలవినగలి
హంసలికంబు కలరి జూన్చి

కు. సం. ౯. ౨౧౨.

ముడిది. వి. (౪. ముడి.) ౧ ముడినది, ముగ
లిది

౪ తొడ్లలు చివినయెమ్మలు, గుడిముట్టు
కపాల మిల్లు గుడి ముడియ ద్వేష్టకుడు
గట్టువలకు దో లగు, బడవనక నవయ
నేమి ప్రలయము వచ్చెన

కు. సం. 8. ౨౩౦.

నీ. పెళ్ళివి విడుదలి దైర్ఘ్యమునదిలి వచ్చె
చుప్పటి వల్లెవాటు పైచి

పార్వ. ర్. ౧౨౬.

౨ వికసించుది.

నీ. అడిగినపైడి యాముడిపువ్వుల కొనంగ నగు
పది వే నగు మొగ మెలింగి

రా. వి. ౧. ౫8.

ఉ. ఈవిరుద తొప్పి మణి యిచ్చిన నీ విది
యేమి యిచ్చినం, లోపు గదా బలి తెలియ
లో తెలిదండకు నేమ నాకు నా,త్రావుల
త్రావునోడి ముడిత్రావులదండలదానికే తేర
రా,దా పెలయాల్వా యమమ దద్విల
లిలకు యిచ్చులొందుక. కథ ౧. ౧3౬.

౪. ముడివిరు లద్దముల్ మరులయెం తెలిదండపు
చుప్పెయల్ ముడిది, బడర ధరించి యూడిగవు
టబ్బురత్తున ముగిసెత్తెర తగక

కువల. ర్. ౧38.

3. ~~Experiment~~

STAFF: [illegible] [illegible]

4th - 10th - 12th - 14th - 16th - 18th - 20th - 22nd - 24th - 26th - 28th - 30th - 32nd - 34th - 36th - 38th - 40th - 42nd - 44th - 46th - 48th - 50th - 52nd - 54th - 56th - 58th - 60th - 62nd - 64th - 66th - 68th - 70th - 72nd - 74th - 76th - 78th - 80th - 82nd - 84th - 86th - 88th - 90th - 92nd - 94th - 96th - 98th - 100th - 102nd - 104th - 106th - 108th - 110th - 112th - 114th - 116th - 118th - 120th - 122nd - 124th - 126th - 128th - 130th - 132nd - 134th - 136th - 138th - 140th - 142nd - 144th - 146th - 148th - 150th - 152nd - 154th - 156th - 158th - 160th - 162nd - 164th - 166th - 168th - 170th - 172nd - 174th - 176th - 178th - 180th - 182nd - 184th - 186th - 188th - 190th - 192nd - 194th - 196th - 198th - 200th - 202nd - 204th - 206th - 208th - 210th - 212th - 214th - 216th - 218th - 220th - 222nd - 224th - 226th - 228th - 230th - 232nd - 234th - 236th - 238th - 240th - 242nd - 244th - 246th - 248th - 250th - 252nd - 254th - 256th - 258th - 260th - 262nd - 264th - 266th - 268th - 270th - 272nd - 274th - 276th - 278th - 280th - 282nd - 284th - 286th - 288th - 290th - 292nd - 294th - 296th - 298th - 300th - 302nd - 304th - 306th - 308th - 310th - 312th - 314th - 316th - 318th - 320th - 322nd - 324th - 326th - 328th - 330th - 332nd - 334th - 336th - 338th - 340th - 342nd - 344th - 346th - 348th - 350th - 352nd - 354th - 356th - 358th - 360th - 362nd - 364th - 366th - 368th - 370th - 372nd - 374th - 376th - 378th - 380th - 382nd - 384th - 386th - 388th - 390th - 392nd - 394th - 396th - 398th - 400th - 402nd - 404th - 406th - 408th - 410th - 412th - 414th - 416th - 418th - 420th - 422nd - 424th - 426th - 428th - 430th - 432nd - 434th - 436th - 438th - 440th - 442nd - 444th - 446th - 448th - 450th - 452nd - 454th - 456th - 458th - 460th - 462nd - 464th - 466th - 468th - 470th - 472nd - 474th - 476th - 478th - 480th - 482nd - 484th - 486th - 488th - 490th - 492nd - 494th - 496th - 498th - 500th - 502nd - 504th - 506th - 508th - 510th - 512th - 514th - 516th - 518th - 520th - 522nd - 524th - 526th - 528th - 530th - 532nd - 534th - 536th - 538th - 540th - 542nd - 544th - 546th - 548th - 550th - 552nd - 554th - 556th - 558th - 560th - 562nd - 564th - 566th - 568th - 570th - 572nd - 574th - 576th - 578th - 580th - 582nd - 584th - 586th - 588th - 590th - 592nd - 594th - 596th - 598th - 600th - 602nd - 604th - 606th - 608th - 610th - 612th - 614th - 616th - 618th - 620th - 622nd - 624th - 626th - 628th - 630th - 632nd - 634th - 636th - 638th - 640th - 642nd - 644th - 646th - 648th - 650th - 652nd - 654th - 656th - 658th - 660th - 662nd - 664th - 666th - 668th - 670th - 672nd - 674th - 676th - 678th - 680th - 682nd - 684th - 686th - 688th - 690th - 692nd - 694th - 696th - 698th - 700th - 702nd - 704th - 706th - 708th - 710th - 712th - 714th - 716th - 718th - 720th - 722nd - 724th - 726th - 728th - 730th - 732nd - 734th - 736th - 738th - 740th - 742nd - 744th - 746th - 748th - 750th - 752nd - 754th - 756th - 758th - 760th - 762nd - 764th - 766th - 768th - 770th - 772nd - 774th - 776th - 778th - 780th - 782nd - 784th - 786th - 788th - 790th - 792nd - 794th - 796th - 798th - 800th - 802nd - 804th - 806th - 808th - 810th - 812th - 814th - 816th - 818th - 820th - 822nd - 824th - 826th - 828th - 830th - 832nd - 834th - 836th - 838th - 840th - 842nd - 844th - 846th - 848th - 850th - 852nd - 854th - 856th - 858th - 860th - 862nd - 864th - 866th - 868th - 870th - 872nd - 874th - 876th - 878th - 880th - 882nd - 884th - 886th - 888th - 890th - 892nd - 894th - 896th - 898th - 900th - 902nd - 904th - 906th - 908th - 910th - 912th - 914th - 916th - 918th - 920th - 922nd - 924th - 926th - 928th - 930th - 932nd - 934th - 936th - 938th - 940th - 942nd - 944th - 946th - 948th - 950th - 952nd - 954th - 956th - 958th - 960th - 962nd - 964th - 966th - 968th - 970th - 972nd - 974th - 976th - 978th - 980th - 982nd - 984th - 986th - 988th - 990th - 992nd - 994th - 996th - 998th - 1000th - 1002nd - 1004th - 1006th - 1008th - 1010th - 1012th - 1014th - 1016th - 1018th - 1020th - 1022nd - 1024th - 1026th - 1028th - 1030th - 1032nd - 1034th - 1036th - 1038th - 1040th - 1042nd - 1044th - 1046th - 1048th - 1050th - 1052nd - 1054th - 1056th - 1058th - 1060th - 1062nd - 1064th - 1066th - 1068th - 1070th - 1072nd - 1074th - 1076th - 1078th - 1080th - 1082nd - 1084th - 1086th - 1088th - 1090th - 1092nd - 1094th - 1096th - 1098th - 1100th - 1102nd - 1104th - 1106th - 1108th - 1110th - 1112th - 1114th - 1116th - 1118th - 1120th - 1122nd - 1124th - 1126th - 1128th - 1130th - 1132nd - 1134th - 1136th - 1138th - 1140th - 1142nd - 1144th - 1146th - 1148th - 1150th - 1152nd - 1154th - 1156th - 1158th - 1160th - 1162nd - 1164th - 1166th - 1168th - 1170th - 1172nd - 1174th - 1176th - 1178th - 1180th - 1182nd - 1184th - 1186th - 1188th - 1190th - 1192nd - 1194th - 1196th - 1198th - 1200th - 1202nd - 1204th - 1206th - 1208th - 1210th - 1212th - 1214th - 1216th - 1218th - 1220th - 1222nd - 1224th - 1226th - 1228th - 1230th - 1232nd - 1234th - 1236th - 1238th - 1240th - 1242nd - 1244th - 1246th - 1248th - 1250th - 1252nd - 1254th - 1256th - 1258th - 1260th - 1262nd - 1264th - 1266th - 1268th - 1270th - 1272nd - 1274th - 1276th - 1278th - 1280th - 1282nd - 1284th - 1286th - 1288th - 1290th - 1292nd - 1294th - 1296th - 1298th - 1300th - 1302nd - 1304th - 1306th - 1308th - 1310th - 1312th - 1314th - 1316th - 1318th - 1320th - 1322nd - 1324th - 1326th - 1328th - 1330th - 133

ఉత్తర, మధ్య, దక్షిణ, ముదిరించుట.

၁. မိမိတို့၊ ကမ္ဘာ့အသံ၊

ఉ.రా., ముద్రితం, ముద్రితం 200, (క. ర.)

உ. தா.வி.நி.ப., தா.வி.நி.ப.,

మొదటి, రెండవ.

16. ಕೃಷಿಪ್ರಾಜ್ಞರ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ಯಾವ
ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರುತ್ತದೆ?

१६. ५. १३९

మూడిక = మూడ్డి, ది. నీవకలి.

శ్రీ. ఇదంతా ప్రకటించుటకై, ఈ
విధంగా కొన్ని వాక్ సమీక్ష

మొ. నంబర్, ఉ. ౪౩౪. ౧౦.

మండికాదు ఏ. (మండి + కాదు) మండి
విరుద్ధ. తొంగ.

క. పంచమవీరబాదే రామని, కలిసిందిగ వాడి
 పదిమం రావడినన, బృహదనుగనితూపుటస్తిం,
 దూరీకృతమంకజంబు దూరగదూరమిది.

అధ్య. కా. అర. 31

విని. సుందరాక్ష; మాత.

౬. ... పేట నుండి, మహానాథ స్వామి
 దేవాలయమును గూర్చి అనేక వివరాలు
 తెలియజేసి, అందులోని విశేషాలను
 గూర్చి అనేక వివరాలు ... కల, ౧౯౦౩

॥ అమడు నందడు నిందీకా నందీకారి, కిష్టు
అని కృత్తు. దిన కృత్తు. కృత్తుకట్టు, కృత్తు
కృత్తుకాడు కామిని కృత్తుకమి, కృత్తు
కృత్తు కృత్తు కృత్తుక నింది.

संस्कृत-संज्ञा, संज्ञा, संज्ञा, संज्ञा

५
 मन्मथ कान्त, अध्यापक, भा. (१ मही.) १०००
 १०००
 १०००

2. ..మొదటిసారిగా దేశ సర్వోదయ మీసాలకు
మండలి . అం. పా. 2. 1950.

ముద్రాధ్యక్షుడు, డి. లా. శా. శ్రీధర, క్రిందికి
పంపింపబడినది. (ఆ. పం.)

ముడిచింపు, గు. ప్ర. (✓ నూదంతు) నూదంతు
శీర్షం.

6. ... విద్యార్థులకు .. తెలుగు
భాషలు నేర్పించేటందుకు ఎలాంటి
విధమునా ...

సె. 2. 3. 4.

భూమిగిల్చు, దీ (ముడి + గిల్చు) నాపరిచయము.
 (అక్షరము అది క. రు.)

ద్వి. ఎక్కడను జుక్కిన దొంగలు సామ్య
కక్కరం బాధితులు కచ్చిదనము ..
ద్వి. కాగ. ౪. పు. ౦. (౪. ర.)

ముడిగొను, ప. ప్రి. (√మడి) గ. మడి
 కేమ, ముడిమ.

3. పెద్దనువ్వు నుండి యింకము, ముడిగొనిన
పొడివత్తుములు కరగరగాఁ, గడుపుకొను
తనకు ముందుకు, విడి పెద్దనువ్వును బడి

[illegible]

రం. కా. కె. ఎ. ఆర్. పా. త. మ.
అ. అమరావతి.

ದ್ರ ಮಹಿಗತ್ವವು ಕೂಡಾ ಕೂಡಾ ಪ್ರಮುಖ
ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಕೂಡಾ ಕೂಡಾ ಕೂಡಾ ಕೂಡಾ
ಕೂಡಾ ಕೂಡಾ ಕೂಡಾ ಕೂಡಾ ಕೂಡಾ ಕೂಡಾ

4. செய்துள்ள காரணம், அதன்,

(தமிழகப் பேரரசு, 1947-1952)

1. మాదిరిపైతగా నాకు రాక వారసించి,
 వారసమున నన్ను చూడ దేవరు
 పాండు. ౧. ౩౩.

ఉ. కామరూపరూపవిష్ణువంశం నామ-విశ్వ
నామ సింహే విశ్వానాయకం భగవదేంద్ర
మహిమాయాం భంభం బహుయాభాదయతుం
యదేవ గృహపాననామారోహణం విశ్వా
నాయకం భంభం నామోదయతుం నమో
నాయకం భంభం. విష్ణు. ౩. ౨౨.

ఈ మాదిరియకట, మాదిరియదిదూర్తి.

ముడియొక్క ది. (ముడియ + కట్ట) ఒకరినొకరిని.

గీ. నాదియకట్టులమీదఁ గట్టుకడికఁబారి ..
 భగవ. 9. ౧౭.

4. ... ౩, ఫిటిలిస్ దేగలున్ నుడియకట్టుఁ
గట్టుక రిశ్యుకట్టుఁగల్ రిటిలిస్ గండ మొప్పు
గయితికల్మరాజులు వచ్చి రంకటక

U. D. 9. 23.

ముడియవిడుపు = ముడివిడుపు. వి.
(ముడియ + విడుపు) కొంగ.

నీ. మంకరి జ్వరరి జ్వరము నకాచారి మని
మమ్ముఁ జలచూచి మోదించుచున్నావు ...

1. ఈ మూలకు మనీ గ్రాంటు నీయ: దగద,
బి. ర.

శ్రీ ... శుభ్రుడు బడికాడు మడియినట్లు.
అం. సం. మోస. ౧౧

మండివకు అ. (కీ. (మండి + పడి) గ. బట్ట
మగ్గు; మండి గలది యగు.

**సీ.కా.పా.ప్ర.శంకరాన సంవత్సరము కలిగినదియగుటచే
అప్పుడు ఇదిని పూరి ...**

• **संकेतः** १०००

మ. తాను ఇక్కడ చుట్టూ వాటిని
 భూస్వామిగా తనకు భూస్వామిని
 తనకు వాని మీద ...

కార. ఉద్యో. ౨. గణా.
 గీ. అక్షరం ౭ ఉపరం అక్షరం నామగణి,
 నామగణి నామగణి లోపనామగణి నామగణి,
 రింప: గోపనం నామగణి కరింప ..

[illegible]

PK. NO. 4. F3F.

၁. အခြေခံ

4. కొనుగోలుకావడమున కొన్నిన విషయములను బ్రతుకులు, ముడిపడ లేనియెడల కొని మార్చునట్లుగా కొనిపించుచున్న అధికారము కేరళ కమిషను చట్టములందును, ముఖ్యముగా, కడలేదు.

פ"ק. טו. פ"ו. חנ"ח.

చ. ఉనుపతి కాంగిస్ వెంది యూజుండు యా
నది సేనుటానునికొ, నూడినకు వంతు సేనుటా
నుయ్యోగిని ప్రియమవ్వియించు రా, నడ
గున కానవచ్చి ... శుభచ. 3. 34

గి. .. సామంతదండం కమలాన ముడి
వదలం, పాత పాతపాతం పాత
విత్తం చూచి విత్తం ౧. ౫౦
(ఇది సామంతదండం పాతదండం.)

7. అతని కైతె కాకము, ముక్త్యులం
బ్రాహ్మణ యాచికులారా, శ్రీమత్సవ
సమయమున, అతనిని పాపము నెను
చింతలు వదలక. మరల ౨. ౪౦

3. 464-0876.

క. అదేవిధ భవనమును గలంతుల, నడచుచుఁ గన్
పట్టు బానిసకాదుల నిరంతర, గడుపుట

౧. తెలుగుమున, ముద్రాపత్రమున వాచి
నపుడునుగ నుపయోగం. పా.పా. ౩. ౩౫.

౪. తెలుగున.

౧. గొడుగులం బడగలు ముద్రాపత్ర గానుక
వంది పాతముల రకము తెలుగు ..

భార. అను. ౪. ౩౩౩.

౪. తొడిగి పామల వినుమును, ముద్రాపత్రమును
నొసరిదియై తెలుసుల కడయునక, ముది
నడగనా నడకాంతు, గడత్రుల కనుగడిది
యెట్లుగ గలకంతునక. పా. ౯. ౧౩.

౪. ... మదిలో, ముదిరకు నుత్తములు పూర్వ
మును బుట్టులు ... కళక. ౫. ౧౦౮.
ద్వ. పా.పా. ౪. ౫౮౮. పం

౫. కలుగు, బుంతు.

౪. అది వాంఛానుమలలో, కను నగ్గియు
టయు వానికే దర్శింపటి ని, పుట పుట
నుంతులను ముగ, ముగనుగరవాకుకంతుముది
కనుమందక. భార. విరా. ౪. ౮.

౧. నడపు విత్తముగా నడక తెలుగున,
నడక నొయ్యారంబు ముదిరదంక ...

కా. ౪. ౧౫౧.

౧. అతికయంతు, ముగిలు.

౪. పుడమి ప్రబుధుల గాచిన, ముదిరద
రాగ్యంబు కీర్తనకు నున్నద న, పైపై
నర్పి నరకతి, గడు ప్రకారతే వాచి
పట్టి పట్టు బంతుక. కళక. ౩. ౫౧.

౧. పూలకటాంబుల వ్యాఘ్రమునకు మున్న ముది
కది తోకరె గెంబడలరాదు ...

క. కళ. ౩. ౮౮౮.

౩. వ్యాధింతు.

౧. తెలుగునైన బుద్ధిగతి ముదిరదంక, ముది
నూటి నింపాను కీటుకొనునక, ముది

నంబు నంబు యునునక బంక; పా.పా. ౩. ౩౫.
తుంకతుంక కల్ప కంకణిని.

పా.పా. ౪. ౫౧౫.

ద్వ. ... తెలుగున, ముది కంకణ మున
తెలుగున పుట్టి తెలుగునక కీటు ముది
కడ ... ద్వ. పా.పా. ౪. ౧౩౯౧. పం.

ముదివిదు (ము) = ముదియు విదువు.
౪. (ముది + విదు) పా.పా.
౪. కడ. పడంతి రాక వాచిని పూర్వము, ముది
విదు లోనును తెలుగున విదుక ...

కళక. ౩. ౧౫౩.

ముదివిదువు (ము) = ముదియు విదువు.

౧. (ముది + విదు) పా.పా.

ద్వ. గాడకగొట్టులు ముదివిదువులు వాం, గడు
పడంతి కంకణంబు గచ్చులు ... కచ్చి
కచ్చెలు వాచినికలు ముదియు ...

కండికా. భార. ౧౧౫. పా.

౪. తెలుగున పామలోడ ముదివిదువుల బుట్ట
బుట్టప్రతిలో, గంతులకె బుట్టప్రతి బుట్టి
క్రమము దిగ్విగ గాంతు కేయము, అం
తులు చుట్టి ... ద్వ. ౫. ౯౫.

ముది పట్టు, పు. (ముది + పట్టు) ముది
తేయ.

౪. కను నర్పించునక తెలుగున, ముది పట్టు
నరకాంతు ముదిర కనునూరు, ముది
పట్టు వాచినికలు, ముది పట్టు వాచి తెలుగు
నూరున కురునక. కళక. ౫. ౯౪.

ముదురుగు = ముదురుగు, అ. (౪. ముదురు
గు ముదురుగు, ముదురుగు.

౪. ... కను వచ్చునక తెలుగునూరులు
నూరునక ముది ముచ్చుల తె, వికరము

వాడతా అంతకంటే ఎక్కువ
మనస్సువా, మనస్సును బుద్ధిగా...

హరి. ౨. ౨౨.

౪. తానును ముడిగెత్తక, తానును
మనస్సును వదలు ...

హరి. ౩. ౩.

౫. ...చివర చంద్రుడు, తానును చేతుల
మీదుల వాడె నుకొనెను బుద్ధిగా

హరి. ౪. ౩.

౬. మనస్సును వదలు.

౭. తనస్సును ముడిగెత్తక తానును వదలు
బుద్ధిగా ...

భక్తు. ౩. ౩౩.

౩. మనస్సును వదలు.

మీ, అయితే మనస్సు, గడగడి మనస్సును
కట్టుకొని వదిలు, ... మనస్సును ముడిగెత్తక
తన ముడిగెత్తక చేయక, మన తన కమస్సును
తాను దొంగిల్లు.

మీ, మనస్సు, ఈ గాఢంగా మన

౮. మనస్సు తన కిందనుండి మనస్సును
మనస్సు తన రూపం వలన మనస్సును
మనస్సు తన మనస్సును మనస్సును
మనస్సు తన మనస్సును మనస్సును
మనస్సు తన మనస్సును మనస్సును
మనస్సు తన మనస్సును మనస్సును

మన. ౨. ౪౩. మనస్సు. ౩౨

౪. తానును ముడిగెత్తక, తానును

౫. తానును ముడిగెత్తక, తానును
మనస్సును వదలు, తానును మనస్సును
మనస్సును వదలు, తానును మనస్సును

హరి. ౫. ౪. ౧౨౩.

౬. తానును ముడిగెత్తక, తానును
మనస్సును వదలు, తానును మనస్సును
మనస్సును వదలు, తానును మనస్సును

మనస్సును ముడిగెత్తక, తానును
మనస్సును వదలు, తానును మనస్సును

హరి. ౩. ౧౨౩.

౭. తానును ముడిగెత్తక, తానును

౮. ...మనస్సు తానును ముడిగెత్తక, తానును
మనస్సును వదలు, తానును మనస్సును
మనస్సును వదలు, తానును మనస్సును

హరి. ౪. ౧౨౩.

౯. తానును ముడిగెత్తక, తానును
మనస్సును వదలు, తానును మనస్సును
మనస్సును వదలు, తానును మనస్సును

౧౦. తానును ముడిగెత్తక, తానును
మనస్సును వదలు, తానును మనస్సును
మనస్సును వదలు, తానును మనస్సును

౧౧. తనస్సును వదలు.

౧౨. తనస్సును వదలు, తానును
మనస్సును వదలు, తానును మనస్సును

హరి. ౫. ౫. ౫౪౪.

౧౩. గాఢమును ముడిగెత్తక, తానును
మనస్సును వదలు, తానును మనస్సును
మనస్సును వదలు, తానును మనస్సును

మనస్సు. ౨. ౯౦

"మనస్సును గాఢమును" మనస్సు. ౩. ౯౪.

౧౪. తనస్సును వదలు.

౧౫. తనస్సును వదలు, తానును
మనస్సును వదలు, తానును మనస్సును
మనస్సును వదలు, తానును మనస్సును

మనస్సు. ౨. ౧౦.

మనస్సును ముడిగెత్తక, తానును

ఉ. ఈశ్వరమండలి యలవరము ముందు గ్రామము
 దీర్ఘ వర్షమున, వచ్చి ...
 కవిరా. ౪. ౨౯.

మండలగ్రామము=మండలగురువు నిర్వహించు.
 ఉ. ... నిర్వహించుచుండెడి గ్రామమును దొరగారి
 నిర్వహణలోకి తీసుకువచ్చి రాజకీయము
 లును పిల్చి. 3. ౧౦.

డి. అనికాలోయోగి వాళ్ళలోపల నుంచి అనికాలో
 వాళ్ళు తి మండలగ్రామము ...
 చంద్రా. ౪. 3౪.

జ. మండలగురువార, మండలగురువు, మండలగు
 వరు, మండలగురువార్యులయి, మండలగురు
 లోతు, మండలము, మండలం, మండలం, మండలం,
 మండలం.

మండల(మండల)గురువార. డి. (మండలం +
 తామర) పొత్తితామర, వసుపొత్తి. 1. (౪. ౮.)
 మండలగురువు. డి. (మ. మండలగురువులు, మండల
 గురువు) ముఖము మండలగురువులను (మ. మండల
 గురువులలోను)

మండలగురువు. అ. ప్రి. (మండలం + పడు)
 పేర్లుమండలం వచ్చు.
 డి. అనికాలోయోగి వాళ్ళయి మండలగురువులు,
 కనుకమండలం కనుకమండలం కలిగి, కనుకమండలం
 వారలైన అనికాలోయోగి వాళ్ళయి మండలగురువుల
 కంటేను కంటేను కంటేను కంటేను.
 ప్రబోధ. ౫. ౪౯.

మండలగురువుమండలము. డి. మ. (మండలం +
 తామర + అంతులు) వచ్చుచున్నది.
 ఉ. ... కరకంతులును తామరంతులును మండలగు
 తామరంతులును అనికాలోయోగి వాళ్ళయి
 కంటేను ... ప్రి. 3. ౧౦౪.

మండలగురువులలోను. అ. ప్రి. (మండలం +
 పొత్తి) ముఖము మండలగురువు, అనికాలోయోగి
 వాళ్ళు.

డి. అనికాలోయోగి వాళ్ళు కనుక మండలగురు
 వారి, కలిగి మండలగురువుల కంటేను
 వారి, కలుగు మండలగురువుల వారియి
 కంటేను వారి. విశ్ర. ౪. ౧౫.

మండలము=మండలము. అ. ప్రి. (మండలం)
 గ. మండలగ్రామము.

ఉ. కలిగియుండినకంటే గరిష్ఠమైనదిగా
 లెక్కలు వచ్చునట్లు కంటేను కంటేను లెక్క
 యిడివారల ముడియిన వాళ్ళలోను,
 నిలిపివేయవలసినదిగా వచ్చుచున్నది
 లెక్కయిడివారల కంటేను వచ్చుచున్నది
 నిలిపివేయవలసినదిగా వచ్చుచున్నది.

రా. డి. ౨. 3౧.
 . తెలుగున అంతులును ప్రతినిధిమండలమున
 అంతులును గా, నిలిపివేయవలసినదిగా
 నిలిపివేయవలసినదిగా వచ్చుచున్నది
 వచ్చుచున్నది ముడియినదిగా మండలం
 ముడియినదిగా వచ్చుచున్నది
 తెలుగున అంతులును నిలిపివేయవలసినదిగా.

విశ్ర. 3. 3౬.
 డి. అనికాలోయోగి వాళ్ళయి మండలగురువుల
 కంటేను కంటేను కంటేను కంటేను ...
 అచ్చ. రా. డి. ౧౦౪. ౪. ౩౦.
 ౨. మండలము.

డి. (మండలం + పొత్తి) ముఖము మండలగురువు
 కంటేను కంటేను కంటేను కంటేను ...
 ప్రి. ౩. ౧౦౪.

ఉ. కలిగియుండినకంటే గరిష్ఠమైనదిగా
 లెక్కలు వచ్చునట్లు కంటేను కంటేను లెక్క
 యిడివారల ముడియినదిగా వచ్చుచున్నది
 నిలిపివేయవలసినదిగా వచ్చుచున్నది.

தொலைநிலைத் தகவல், தகவல் தொடர்பு
மேல்நிலைத் தகவல்.

జనం. ౧. ౧౧. ౧౯. ౧. ౧౯.

३. निम्नलिखित :-

4. అధికార పక్షాదుల సమైక్యత కోసం, నిర్ణయం
 గ్రహణించి సమయం, నిధినిగానూ (బ్రాంట్
 నిధివంక మునుపనం, ప్రాంతీయ కమిటీ
 పునీక తాండు. కాశీ, బి. ఎం. ఎ.

ద్వీ. కవితాకంఠం నమోస్తుభవంబు, కృతామ
గానంబు యర్యంబును ముడిచి, నను మొప్పు
నిచ్చిన కవులకందం ...

డి. హరిశ్చ. ఉ. ౧౨౧౧. పం.

౪. అవకాశించు.

క. నమోదనమీ తెలియజేయుట నమోదనమీ
 శ్రమమంటే గూఢమిదేదో, నమోదనమీ
 పరస్పరముల, నమోదనమీ యెందుమనము
 నొక్కొక్క మునుతే! మునుతే, బ్రా.

५. मन्दिरीयम्.

1. పదీకావ్య రూపానికి ముడిచినద్రావ్యుడి,
 గాఢ్యం గలిగి బాట్టుకొన్న లేమి ...

४४. ७. ४३.

సీ. ఇదేమండల్ దీనిన సుఖరగా ముద్రించుచు
జలుగునన్నియును బొంతలు దులుపుచు

ସଂ. ୩. ୩. ୩.

2. **ಕೊಡುಗೆಯು, ಕೆಳಕಂಡಂತಿರಬೇಕು.**

4. ముద్ర నిర్దేశముల ప్రకారము, ముద్రానికమున
 వాని పోలి మార్కెట్ను పరలో, కనుక
 గానినమారుతలో, పదమగర అది పర
 వాద అందునకు కిచ్చి కిచ్చి పా. అయ్య

ಈ. ಉಪ್ಪುಗಳ ಪದಂ ತ್ತನಃ ಸಡಿಲಿಂಗಳನೆ ಹೃದಂ
ತುಗು ಪದಂಗೆ .. ಈ. ಪುರಿ. ೧. ೩.

క. కొదవుల కొడుగులకు అభ్యుదయ, మునుపు

1. (P²59) 7400.

2. మద్యం, పిచ్చుక మూల వాడటం కా-
లక్ష్యం చేయాలి.

କା. ପ. ୧୦୫

6. ... పట్నా కొద్ది దిడి-ది ముందుకు ...

நிபு. 9. 52.

నీ, కందు లే వనుకూటి గారనూ యెంత
పంకింది, తండ్రినీ, కానీ ముడింది ...

U. S. N. 62.

రా. (కా) పాఠశాల పేరక: గనుకొమ్మలమ్మ మంది
శ్రీయు,

క. పరిశ్రమగ జానులు నుడిచెను, గట్టడం
బడఁ దొడఁగనపుడు కరము పెనురెక్క...

ಪುರ. ೬. ೨೩

క. బంధించు, కట్టు

ద్వీ. అకలంక: దక్షిణము వాత్సర్యమును
 భాగ్యము: మేము: మన: ప్రాంత: మే: (ప)
 కట్ట: బాధ: నిత: కట్ట: మే: ని: (ప), కట్ట: (ప)
 కల: ని: (ప) మ: (ప), మ: (ప) కట్ట: (ప)
 మ: (ప) మ: (ప) కట్ట: (ప) మ: (ప)
 మ: (ప) మ: (ప) కట్ట: (ప) మ: (ప)

అను. క. గు. కర్మ. లా. గ. పం.

కూకూడు, పి. అవతార పండి.

பி. வி. இராசா

உயர்நீதிமன்றம் தீர்மானம்

గణాదుర ని. శ్చతురంగం) గా వర్ణింపబడినది.

८५

— KÖNIGSBERG 187.

1995年12月15日

• పరిశ్రమాలకు, (మి. అని క. ర.)

ముద్రు, వి. (చూడమే, క. త. ముద్రు.)

౧. భవము.

క. ... గిరింధ్రునకు మంతుడును విచ్చి, నయ
మింద్రులు పరమోపదంబున .

మి. ౩ ౫౪.

చ. ... చేచిదిమది గల్గుచాడో నెంతెంద్రు
లంకలుచామరవల్, ముదువులు
కానగా నురియ ముదువు కారణ మేమి
నాచురా! ప్రబంధ. ౬౩౪.

౨. భవము గల్గినమాట.

ద్వి. ముదువులు కలిసింప మిగి సొక్కుఁ జల్ల,
నకున చాచుక పోయి యావల నదన,
కాయంక పోవరి పరిచాచురాకీ, పోయి
రాజులలోనఁ బాడఁగాన మెయి.

ద్వి. నల. ౪. ౨౬౧.

౪. కామధర్మముఁ దెచ్చుం, లేమియఁ చా
మూటఁ గట్ట వెలుంగఁ ది లేమో, యా
ముదువుఁ బాడవలె నని, ప్రామిసమకుమన
ములె నదలిది కాంచెక.

తెప్ప. ౧. ౧౧౫.

మ. తనకు శ్రీదంబిని లేడియలచేత శ్రుట
మిన్నేటిలోఁగలయం గానఁబడక నదంబు
విహరదంధర్పు రీక్షింపఁ దల్లవలె లోని
యెదలెత్తు ముదువు లేలా చూడఁగా నందు
కా, రలముదువు ల్మరలింతురు ..

నవల. ౧. ౩౩.

(అద్రుత్తు ముదువు = అద్రుములో ప్రతిఫలించిన
భవముమూట, పొందకకర్మము కాని పని
భావము.)

ముదువుఁగోలుం ముద్రుభవము, అంబు.

చ. వెలుంగఁ యెట్లు కావకక మూడి అద్ర
తెచ్చద పాడి ముచ్చి, గిరిలోని లోకఁడగా

ముదువుఁ గోలఁ నవం బామిలె భూవ
నంబు .. కవ. ౧. ౧౬౩.

ముదుము, వి. మోఁకాలు, తామర. (౪. ర.)

ముదుము(ద్దు). వి. ౧. ఎమక, అగ్ని.

చ. ... అమృతరథుండు నత్తులు భూతపితౄ
లొడిఁ జూ, నుదుఁ జని నేయఁ కాశ్యు
నవసుల్ ధరణిం బది రాకరింకఁగా, ముదు
ములు నుండు నుండు కవచుల్ ముచియల్
పచియల్ ముఖులన్ ...

నరాళ. ౫. ౧౧౨

ద్వి. వెనఁది నెందుకలతోఁ దెద పెద్ద కలలు,
ముడినద నేనిన ముదుములెచ్చి, మెదలెల.

గీ. నుదులు నదిలిసమిది జూటొననదు గాని,
తెలపలికఁ నూర్చి రన్గిపై నిలుగుఁడలయి,
సేయి ముదుముచ్చు మెక్కిన నిందు గాక,
యెందు మనకంబునఁ తెయ్యి యందు
తెట్లు? కవ. ౪. ౧౧౮.

ద్వి. తేనెకా బిడి తెని నుంకఁగొడువు,
బాగుగా న్రేలఁ దెల్లనిముచ్చు నిచ్చి ...

ద్వి. మంజ్య. ఉ. ౧౩౩౮. పం.

౨. ముద్రితము.

(యొద్దవర్తనము.)

చ. .. తేకాకంబులందడిఁదొడిఁబడ ముదిది
పండ్లకడుపునఁ నదది ముదుగు లెమక
ములుగలఁ లెల్లు ముచ్చాంబలంబును ...

చంద్రా. ౬. ౯౩.

చ. . అతఁడుక, ముదుగులు నేల మోక
బది ముచ్చున ముక్ తెగయంగఁ బంపు
ముల్, నదక ... భా. రా. యె. ౯౯౩.

ముద్రము వి. ఏగాని. (వి. ని., క. ర.)

ముద్రి = ముద్రి, వి. నువము.

నీ. మూర్తి మూడి యనగాఁ జూచు నుపమానము.

అం. భా. ౨. ౧౩౭.

మూర్తిపూజ, వి. (మూర్తి + పూజ) తెన్నుముక
(లింగ చిత్రపూజ, త్రికము, శ. ౮.)

మునుగుఁ=ముందుగు (మునుగుఁడు)

నీ. ప్రార్థన వాసివనంతలోఁ బాదలయందు,
మునుగుఁడువచ్చుచేతలమూఁక యగఁగ,
విరియఁబెండ్లివనంతల తెన్ను సెట్టి, విండె
వెలసెనట కన్నులవలెను వగులు.

అంతా. ౨. ౩౦.

క. జలపాతము వనముగఁజూచు, వెలరేఁగిఁ
గలవ ముఁగిగ నిరిగఁజూచు, విలసిల్లిన
విగఁగఁడంబులఁ బాదలెడఁజూచు ముగఁజూ
మునుగుఁడు యనఁజే ? రా. వి. ౩. ౩౧.

ద్వి. కనులను ల్వికసించెఁగలవలయుమఁగి. గ ..

ద్వి. క. పా. ౩. ౮౮. పా ౩. ౧౦.

జ. మునుగుఁడువడు, మునుగుఁడువలయు.

మునుగుఁడువడు, అ. త్రి. (౪ మునుగుఁడు) తగ్గు,
క్షీణియ, (యా, మునుగుఁడువలయు.)

మునుగుఁడువలయు, ప. త్రి. (౪ మునుగుఁడువడు)
తగ్గుయ, క్షీణింపఁజేయు.

నీ. తెన్నుకావరణంబు భావకునియఁ గాను
మోహలోభాదుల మునుగుఁడువలయు

మత్స్యకృత్. ౨. ౧౨౨.

మునుగుఁడు = ముందుగి, ముందుఁడు. ప. త్రి.
మునుగుఁజేయు. (యా, మునుగుఁడు, మునుగుఁగి.)

మునుగుఁగి. పం. వి. తు. త్రి. తెల్లగి. ?
(శ. ౮.)

ముగిరావై=ముత్తరావై. వి. కిరావైదను,
పోయలలో నొకతెగఁజూచు.

నీ. పీఠానిబాదు నీ పీఠోపలో రక్ష్య మనరావ

నీ మునరావను నిలయి ... ప్రబంధ. ౧౮౩.

(ఒక కూరకూడి అది క. ౮, బ్రా.)

ముత్తరావై=ముందుక, విలా. మునుగు.

నీ. అట్లు తె తెనప్రాంత మెట్లుల కదుగుటంబటి
వాచికలతోడి వరుణకావ్య, వడిప్రాంతము
కుకగోణములందు గుంకించుములగ్తి...

తం. పంచ. ౧. ౨౮౮.

ముత్తరావై. (క. ముత్త) ౧. మునుగు, వృద్ధ;

వృద్ధుడు; (యా, ముత్తెడు; ముత్తాత.)

౨. ముదిరినది. (యా, ముత్తాత.)

౩. ముత్తక, ముత్తవృ, ముత్తాత, ముత్తాత;
ముత్తెడు, ముత్తొ, ముత్తొ.

ముత్తరము విలా. (మునుగు+తరములు) ౧.

మునుగు వరుణులు.

ఉ. అత్తటి నేఁగిరాంబ్ర మునుగుంబువరంగ
వరుణరాకృతిక, ముత్తర మైననూకర
సముత్కరములగ వి ... మునుగు. క. ౮౦.

౨. మునుగు చిత్తములు.

నీ. వలకూరికొమ్మిలేఁటల నల్లదలకేళు సరుక
కందిచ్చు ముత్తరము కూర్చు

ప్రబంధ. ౧౭.

౩. మునుగువురుమంతరములు.

నీ. అజుతగిల్కొమ్మ ముత్తరములధావరి,యం
కొగఁజూచ గోరునుసిమిగుంది

కుక. ౨. ౪౪౨.

ముత్తరావై=ముత్తరావై. వి. ఒక కూరకూడి.
(శ. ౮.)

ముత్తరై. వి. (మునుగు + తరములు) రాం
త్రయము. (యా, తరై.)

గీ. ... వంశం గాయలు చిగుళ్లు, నిలవిలులు
 పూలు ముత్యములం దనయ్య, నెల్ల వెట్టులు
 నలర నబ్బిరిదంపు, రానిరావారి నెలమిన్
 గోన మెలయె, అచ్చ. రా. కాం. ౧౧౩.
 ముద్రాక్షి. వి. (యాదం + కలులు) శ్రీల
 కడుపు పెనుండుయాదముడుకలం, కలిత్రయము
 (యా. కలి.)
 గీ. కారుణ్యకరుణ ముత్యములందనుతరంగా
 కలితోడ సయ్యలటాడ

అని. ఆ. ౫౬.

ముద్రాక్ష = ముద్రాక్ష. వి. ప్రతికామసీ, సీతా
 మహానిత్యం.

ద్వి. ముద్రాక్షముల నెల్ల ముద్రాక్షముల, వల్లవి
 గాగ కాళి నీచుట్టి, కలిది గలగంగ
 వనగ లోగంబు, తెల్లదడ బాదలగ నె
 ట్టుండ వచ్చు? బస. పు. ౩. ౪౦౨. పం.
 ౨. మోతా మహానిత్యం; కలి మోతామసీ.

(కా.)

ముద్రాక్ష = ముద్రాక్షపులగము. వి. బల, చిట్టా
 ముద్రాక్ష తెట్టు.

గీ. ముద్రాక్ష యం చగ నోలమ బల

అం. భా. ౨. ౫౬.

ముద్రాక్షపులగము. వి. చిట్టాముద్రాక్ష తెట్టు,
 బల. (శ. ర., క్రా.)

ముద్రాక్ష = ముద్రాక్ష. వి. (ముద్ర + అవ్య)

౧. ముద్రాక్షకామసీ, సీతామహానిత్యం,

గీ. కలలు ముద్రాక్ష కామ ప్రతికామసీ
 సంజ్ఞ ... అం. భా. ౨. ౧౧౩.

౨. ముద్రాక్షకామసీకలి, (కా)

ముద్రాక్ష. వి. (ముద్ర + అవ్య.) ముద్రాక్ష.

కా. ... ముద్రాక్షకామసీ.

విక్రమసేనము.

ముద్రాక్ష. వి. (యాదం + కామల) కామ
 కామసీతాదీ పెంకనుండి ములదిగ కాదీ పెం
 కుండి పుట్టి పెరిగిన కామపుష్పము.

గీ. అఖిల కల్యాణగుణాల యనునీతి, పెట్టె
 కేమీదుగా నెల్ల ముట్టుములం, కర్తవ్యో
 గుడ ముద్రాక్షివండు వినియె, నెల్ల
 ముద్రాక్షగుణల నెండవేది.

పాండు. భ. ౨౬౩.

(ముద్రాక్షి వండువినియె = పెద్దకామము కేమియె
 నని భావము.)

ముద్రాక్ష. వి. (ముద్ర + కామ) ౧ ప్రతికా
 మహామహా, సీతామహానిత్యం.

ద్వి. ముద్రాక్ష ముద్రాక్ష తె ముద్రాక్షకామల,
 వినుతి కల్పన కలిపుష్పము మూల .

ద్వి. మోతా. భా. ౩౩. పం.

మ ముద్రాక్షకామలముల దేడ నుండు నని
 మామూతాక యాస్మియ పుత్రుని కేధింపఁగ,
 కాతఁ డెల్లయెడలందున్ బూర్ణం దై
 యుండు నంచవ ... అం. రా. భ. ౨౦.

గీ. పరగు ముద్రాక్షకల ప్రతికామసీకలి ...

అం. భా. ౨. ౧౧౩.

౨. మోతామహానిత్యం; కలికాత.

(కర్తవ్య.) ఈమూల మామూతాక క్రమింపి
 కాదు.

ముద్రాక్ష. వి. (పం. ముద్రాక్ష; ప్రా. ముద్ర)
 మోక్షము, నిర్వాణము.

గీ. ఏలలి నుండు నెది నిడునక్కరములచెల్లవు
 ముద్రాక్షివండు వరుసమెట్టు, అం ..

అచ్చ. రా. కాం. ౧౧.

గీ. ముద్రిక, ముద్రి రిడిన ముద్రి ముద్రిక
రెండును నీలా. గా. గా. గా.

ముద్రిక, వి. ముద్రిక. (వి. వి.)

క. ముద్రిక నేయించినది, తోతమూడించు
కయి వెదక వచ్చుటతో, వాతమతి నగరు
పొరక వి. ముద్రిక నటు ముద్రిక వనియింప
కనించెద. కవిత. 3. ౮.

ముద్రిక, వి. (మూడు + తిగలు) తొద్దిది.

గీ. ముద్రికలకు ముద్రిక మూడు మూడు, మూడు
నిద్రిక వాని ముద్రిక మూడు, ముద్రిక
గ్రమ్మి నేమ్యు నొకట మూడు, రాజవర
గాంచె లేది యారాజవర.

రసిత. 3. ౪.

గీ. ముద్రికలకు ముద్రిక మూడు మూడు, మూడు
లంబుల నుద్రికల అరవ మూడు, గవని
కట్టుల రెండొకటి గవనియింప, రాజ
వాడును సరగ తోవతిక దూర.

అచ్చ. రా. మం. ౯.

ముద్రియ్యగని. (వి. ముద్రియ్య + కమ్మ)
శ్రీధూడగని కేసము. శ్రీల ధరించు నొకనిధ
మనిన.

గీ. . చెల్లెలను బనిలెల కమ్మలను ముద్రి
ముద్రిక అడ్డకమ్మలు ముద్రియ్య
గమ్మలు. చెన్న. ౨. ౨౦.

ముద్రియ్యము = ముద్రియ్య, ముద్రియ్యము. వి.
(మం. మూడిమి, ప్రా. మూడిమి; క.
ముద్రి) ముద్రియ్య.

గీ. ... చందనమున, భరిణయ్యగారి ములు
కంగె రాజీ యాచి, గలగుముద్రియ్యము
ముద్రి గానొనర్చు, అరుద్రులొకటిగానొన
తరిక తొనర్చు .. భార. విరా. ౫. 3౮౫.

క. కరవారేమూడినకమోడ, సరవలంబులదిన
ముద్రియ్యముల తోతక .. సె. ౮. ౨.

గీ. వడుమునది చెలితిని తేలునందొకటి, ముద్రి
య్యములు వెల తోయి ములుత గలకె ..

తె. భా. ౫. ౫౯.

క. ముద్రియ్యగమ్మ.

ముద్రి. గా. ప్ర. ముద్రికము, అదంతము లయిన
అమమమ్మ ముద్రికములకు బ్రహ్మకవచమున
వచ్చు ప్రత్యేకము.

(ఈ. వనము, ధనిము మొ.)

క. అమమమ్మ యెంతసామగ్గ, మమ్మటకుముద్రి
రాజ యనునామటకు, మమ్మను అమ్మము
నీయక, మమ్మర గొమ్మకు వలెలకు వారలు
వచ్చుక. పార్వ. ౪. ౧౭౩

(ఈ. యదును నీకవి యొక్కచే వాడి
యమ్మము.)

౨. పూర్వవాద్యకమధ్యమత్తమీకవచనము
వచనములను మితి, కలతి, కడుటి మున్నగు
ప్రత్యయములకు అంధ్రవాగ్ధర్మ తేర్చుటచే
కంతము.

ఉదా. చేయము, చేయక మొ.

ముద్రినియ్యలు. వి. (మూడు + ముద్రియ్య)
మూడు ఖండములు.

గీ. .. కత్తి గొని భగవత్తుండు దమభంజము
తెక నడుపు ముద్రినియ్యగా నజీతి పూర్వ,
దాతపత్రము ముద్రించు ...

భార. ప్రా. గా. 3౫౩.

క. నయచేతినిల్లెల బలుకయ్య, మరవారెడ
కరముచేత ముద్రినియ్యలుగా, భరక బడ
నీదిన ... గయోపాఖ్యానము. ౨ ఆ.

భార. పీఠ్య. ౨. 3౯.

బ. మత్తయి, మత్తయి, మత్తయి
రిక్, మత్తయిరిక్, మత్తయిరిక్,
మత్తయిరిక్.

ముల్లైప్పదిళ్ళు, వి. బి. ఒకమాదిరి వస్త్రములు,
వస్త్రములలో నొక భేదము.

నీ యశైః పండితుః శుభ్రాక్షాః సాంబాబులం కర
కంఠం వాచునన్తి... ప్రబంధ: ౨౭౨

ముత్తైసురులు వి. వి. (ముత్తైమ + సురులు)
 ౧. మత్తైమహారములు. ౨. ధాన్యవిశేషము,
 ఒకదినము వరకు.

డి. సుబ్బారెడ్డియ్యై పరుల కొరకు కల్యాణ
పరంపరలతోలుచీది ... వసు. ౧, ౯౩.

(పై రెండవ మూలకు సుదాహరణము.)

క. .. బంగారుతీగ కిప్పూరాజునాలు తుమ్మ
మంజురులు కిక్కురి నిగరాలు ముత్య
దరులు .. ఆను మాటబాగునకల
కైరుల చేరుకుదిశ్యుత్రప్రసాదబాలు .
ప్రబంధ. ౧౧౦.

గి. అంగదులకే తెలి దద్దయు రం గానంగి,
 ముత్తెనరులును బయవంపు ముత్తెనరులు,
 కలలం దరలని నీరులం బల్మలును మెలసి,
 నీ దలంబు లెల్లరానెల నీడు గాంగ.

ಅಧ್ಯ. ರ. ಕಾಲ. ೩೩.

(ఇది ౧ వ యోగమునకును ఉపాసారణము.)

3. ఒకనూదిరి వ్యక్తములు.

నీ, నుండేది మొదటగా మాదావళంబులు
మూలక పూకర్పిలు మూలకెసరులు ...

అను. 3. 32.

మొలైదువ, వి. (మొత్తం + విభక్తి) వృద్ధ మహా
వి. (యా, అయిదుకీ)

ఉ. అదియక ! యైవమహివాదరాజభూష
వోలి ము, తెనుక వై విశ్వరూపయ్యరకరి
రము పాలు గొము, .. నెమ. బ. ఏక.

ఉ. పను పోదరి గారనించి ము, తెలుసుకు
 నేయ నిం పోదరి పట్టుకున్న మధుం గాత్ర
 మందు నా, గానిలితోడునేడ దళకంకుడు
 పట్టుకుం బల్కెం గ్రమమున.

ક. રા. ય. નંદ.

నీ ముక్తకు నర పుండు, బట్రి బాట్టు
వహింపఁ, జిక్కులా యని కాలఁ జేరఁ
బాడుదు .. కుక. ౨. ౧౧౫

ముల్లో: వి. (కుత్త + అవ్య) వృద్ధవీతాపహా
 కా. .. శ్రమరవుండు ప్రవహింపడుమోకా
 తిగా, రవోయావరమేఖలాదితి నిల్వ
 రైతిగా కావున ముల్లోవి విది రెన్న
 మవృనివణంక హాహంబు బాచింపగన్
 హర: ౩: ౧౭౫

ముద్రా, వి. ముత + తోయలి) కృష్ణ
మారుగులియూరమి.

క. తలచాకీటను మెలంగెను, పొలంకుక పలం
మల చెంది పొ తమముతో...

అం. సం. డి. డి.

మూర్త్యము = మూర్తియుము. ది. (వి. మూర్త్య
మూర్తి, మూర్తిల) మా శివము.

చ. కర మయ దైవ మత్యమలు గల్గితి నుతన
తామపరియై ... విక్ర. ౧. ౧౯

బి. తరుణిలో చనబామ్మధారాణపంబులును మౌత్యా
 వరుసతో ముద్దుపెరిసె ...

பெரு. அ. ராஜா:

రగడ. కా దళాయది పులకంశి పన్నిదము,
తూరు గోడిన నీరుముక్కాత అన్నిదము.

మొదటి-వ. 2. ౮౪.

నీ. ముత్తములను ముగ్గుల పీఠములను
సరముల గీరించె వారయ్యారు ...

యాయా, ప. ౮౯.

జ. ముత్తములు.

ముత్తము ౪౦. వి. ఆ. న. ముత్తము. (ఆ. వి.
విత్తము. సంస్కృత నిఘంటువులలో లేదు.)

ముత్తములన్నవి. వి. (ముత్తములు + అన్నము) పా
శాక గ్రామరేఖ. (౪. ౮.)

ముత్తములన్నవి. వి. (ముత్తము + త్రోవలు
+ త్రొక్కులు) త్రొక్కుగ, గంగానది.

ఆ. తల్లిపాము గడలితలములకు ముత్తమున,
త్రిమ్య రసంక సాక్షి దివిజంగ ...

ఆ. ౪౦. చతు. 3౧.

ముదము. ౪౦. వి. ద. త్రి. సంధిపము.

ముదముద, వి. (త. ముదముదు) కొడుకు, సంధి
చతు. (౪. ౮.)

ముదముదములు. వి. తెలిసజాతు, తెలిసది;
దురవస్థ సొందినవాడు; దురవస్థ సొందినది.

న. వారక తెల్లవాళ్లు పాతలాపరములను
దివిజాయెద ముత్తర్యంబులం జదివి
బుద్ధి బ్రాహ్మినిన ముదిమి గడపట ముద
ముదములై నయ్య దనుకాధముల నవనలై
గాక. ఆ. వి. ఆ. 3౬.

ముదల, వి. (త. ముదల) గు. ఆజ్ఞ, ఉత్తరపు.

క. పదపద పక్షములేనీ, పదవిని నిండ్రాది
దివిజాయెద లిక పీఠముల న్నివరాజ్య
రయో, పదపుల నున దలచివార పలక
పాడి. రామా. ౬. ౧౫3.

నీ. తెలిసదండ తెలి నిల్వనబ్రాహ్మణులవారి
దినుల కమ్మల కొత్తములు కలిగించి ..

తవల. ఆ. ౯

న. వేళానుకుల బాడనవాడు నడ్డుకట్ట లేక
విహరించుటకు వ్రజవాగుని ముదల యిడిగి.

ప్రభా. ౧. ౧౨౧.

ఆ. లక్ష్మణు, గుడి.

ఉ. పోటున పోటున గిరి బోరగిలం బడి
యన్న వానపుం, గాటుకలొండ కెత్తునలి
గారులెంగున కెత్తి త్రిమి చె, పాటను
చూపి పీఠముదలా మన కంచు బలండు
సంగరా, పూటను వాడు కైచిన దిగం
బడె ప్రోయగంబుచక్కటిక

ఉ. పారి. ప. ౨౬౯.

(పీఠముదలా, వావిళ్ల పా.)

3. గనిమి లేక నేల. (౪. ౮.)

జ. ముట్టముదలించు, ముదలించు, ముదల
పెట్టు, ముదలించు.

ముదలకించు సం. త్రి. (శ్రీముదల) ౧. ఎత్తి
పొడుచు.

క. దంచుం జరజాండలముల, గింజుడనం
బంచు ముదలించుక మంచుక, సొంచుక
విదళనచుంచా, దంచచ్చంచాత్తుటన్నుటా
పూతములక. రామా. ౫. ౧౯౮.
(మార్కొను అని క. ౮.)

న. అని ముదలించి యిరురళద్రుండు రాద్రో
లేకంబున బ్రజాపతులద్రుండు ...
నీర. ప. ౧౦౯.

ఆ. ఎదురుకొను, మార్కొను.

న. తలచుటూర్పుల పెంపున ముత్తంప
మోసంబు లగుచు కెన్నొందు కన్నులకన్న
కవలలంకలక జొక్కట్లైకొక్కలకదలిక
పొదిలికల ముదలించుచు నిగుడు నిగనిగల
తరగల యందంబునందిడంకలకలకలక
తెలివారంబు నెఱువ ... క. ౪. ౬. ౨౨౪.

3. తగ్గించు, ప్రకటించు.

ద్వి. ... నానలపాపము, మొదలైన దివిజాలు
మునులు నేడములు ముదలకొనక రాని
మూర్తిని నానక, బ్రత్యక్షమైంది పరమ
కళ్యాణ, మూర్తి

ద్వి. పరమ, 3. ౨౨౦. పా.
ముదలపెట్టు. సు. శ్రీ. (ముదలపెట్టు) అక్షా
హించు.

గీ. .. రుద్రుడు కల్పి తనకు, మొదలపెట్టి
విజయ గూర్పుడ ముదలపెట్టి .

కరాహ. ౧౦. ౫.

గీ. ముదలపెట్టక వినుమును వ్యయింపక రాదు
కొనించె నని మది నుండ రాదు

యశ్వా. ౪. ౮౩.

గీ. కరుణ సంకమాత్రమూర్తిగాదిగలు నాన,
ముదలపెట్టుక దేటుంచుక గీ లాగింది
మిగుల, వినయ మొప్పుక కాంయితి నేడు
కొనియె

కళా. ౧. ౮౪.

ముదలించు. సు. శ్రీ (ముదల) ౧. అక్షా
హించు, కానించు.

ద్వి. ఇది మేమి రఘురామ యెల్లలోకములు,
ముదలించు బురుషోత్తముడైన నీత్రు,
అమోహకోకంబు లేక కార్తవ్యత్రు ..

రం. రా. కిష్కిం. ౧౯౮ పా. ౨౦. పం.

౨. ఎదురాడు, వ్యతిరేకముగా నెప్పునూర్చును.
ప్రతిఘటించు.

ద్వి. మోహించుతి నిన్ను ముదలించలేక, నిగత్య
సంపద ని వింతక నేమి ...

రం. రా. అయో. ౧౨౮. పా. ౨. పం.

౪. ఎదురెవరు ముదలించక, మది గొంకి
వీణింపలన ముదగతిం నే, రెడ నేమి
యెప్పుడక బ, పైదనకకగల బుద్ధుకంబు
దిగి కయ్యకలేక ... నిర్వ. ౩. ౩౮.

ద్వి. ముదలించి తేకరాముని దానంది, ముదలి
నీళ్లంగి చెప్పుట బంతులకనె ...

రం. రా. ఆర. ౧౮౧. పా. ౧౭. పం.

౪. తనకొనక గలనదిత్రులం, గనియి ముద
లించి పారియకగన నక్రదక, గనుగనక
మునుజపతికిం, దనమేనింబోలే బ్రోవదన
భటపంకిక. నేం. పంచ. ౧. ౫౨౦.

3. ప్రశ్నించు, అడుగు.

ద్వి. అని తన్ను ముదలించుచును పెట్టుచునుక,
దనకొంటిభావంబు కార్తవ్యక నాది ...

బసు. త్రి. 3. ౧౧౪౩. పం.

బసు. త్రి. ౫. 3౧౪. పం.

౪. (రాజాదులు) ప్రయోగించు వీయె.

ఆ. త్రికియ దంతం గనలి దివ్యాస్త్ర సంపద,
రామునిదేవతాని రణ మొనర్చి, మూడు
వరము లతడు ముదలించి యిట కాని,
మూడుతులల ప్రయోగ మొగ్గరమున ..
మొల్ల. రా. ఆర. ౧౮.

౫. సంతోషపెట్టు, సంకటించునీయె.

గీ. ... ఒకడు పదబ్రాహ్మణుడ నిచ్చులో
మెచ్చు, కొకడె బాధిల్లెను కబ్బుచుండు,

గీ. ... పంగులెఱుక గుజాతి, నాడ నిండవీయద
లింపక నాలు పెట్టు ..

నేం. పంచ. ౧. ౧౪.

ముది. విణ. (ముదియె. ౪. ముదు ; త. ముది
యెన్) వృద్ధు, ముదుగులికాదు; వృద్ధ, ముది
గులిది ; వృద్ధియె, ముదుగులిది ; ముదిగులిది.

౬. ఇచ్చునెట్టి వీరిక బరమేశ్వరుగా గొని
యాడె ... భార. సభా. ౨. 3౯.

౮. అనుటయు హంతుఁ డిట్లుక బాహ్యముతో
మదితోడు భిచ్చు కొడక బని లేదు ..
ఉ. హరి. ౪. ౧3౧

సీ ... కాఁ బోవితో పార విలువ నంపు,
మచ్చి కలెగర్చు నమ్మదిమోయకాఁడి ...
కుక. ౧. 3౯.

సీ. చుట్ట చుట్టానీ శేషుఁడు నిద్రబోవును,
మదివన్నగమలతో మొదటికాఁడు ...
కను. ౧. ౮౭.

సీ. అనాహ మదిగొట్టు పెక్కి భిక్షునంబుఁ,
శేయఁ బోవుట యదియ నేల్యాయ
యెట్ల . కుర. ౪. ౨౮.

వి. మదిమి, వారకము.
చ. మది మది వచ్చి తోయి మనియెట్లు! ...
అను. ౬. ౧౧3.

సీ. అచటినిత్రులు మెచ్చ రభంగిదాస్త్రాధి
మది మదివచ్చినమొదటి తేయ . .
మనుచ. ౧. ౫౦.

ముదిగూరము వి. మార్గము, మొలకనము,
(౪. ౮.)

ముదిర వి. ౧. శ్రీ. అఁడుది,
క. గడ విసరి పెరె వరకుఁడు, వడంక నలి
చునిమె కత్తి పెరెవ దిలికాం, దది మదిత
రుములు నేను అ. హరి. ౧. ౧౬౬.

సీ. మేల్చువను నీలో మన్నుగళువున, కది
ప్రవర్తన మంతా నే మదితలార! మందలం
లెంక కాన మె యుండు ..
మను. ౧. ౧౭౬.

క. కడు నవ్విండును తెలుగులు, మదివెట్లం
మెరటాండు మదిత కనుకామర్, మది
నెట్ల కాలిగొన ... మనుచ. ౫. ౯౪.

౨. భార్య.
సీ. మదికలె యరమని నొడవినకామరి
యాత్రలకుంభం దైవత్రయగ్రంథం ...
కళా. 3. ౬౧.

ముదిర, సం. వి. అ. శ్రీ. అనంతము, సంతో
గము. (కాచ.)
ముదిరము, సం. వి. (అ. అ. అ.) సంతో
సిందినది, అనందినది.
వి. అ. న. ౧. సంతోమము, అనంతము;
మంథము.
౨. అలింగన విశేషము; రత్నాలింగనభేదము.
ముదిమి, వి. (మదియ, త. మదిమి)
మనలితము, వారకము.
అ. యదువు పొట్టి ములులు మదిమి నొక...
భార. అది. 3. ౯౫.
చ. .. కా, మదిమియు నీకమారతనమున్
వరుడన్ విజయం దెలింగనన్ ..
భార. ఉద్యో. ౪. ౨౪౬.
అ. రససాయకాశ్చ రత్నవ్యయము దెచ్చి,
యందు మదిమి నొకటి యపయించు,
నొకటి కాం నీరుం నొందుచు నని చెప్పి,
యిచ్చి యనువ నింక నచ్చెప్పవతి ...
విక్ర. ౨. ౧౫3.
సీ. ... మదిమి యు పునక దన మసలి
తనము ... అం. భా. ౨. ౧౧౨.

ముదియ = ముద్దియ, వి. (పా. మదితి,
మదియ) శ్రీ. అఁడుది.
క. రేయం బరలును మొలయును, క్రొయలు
కావలెకలిది మదియల దమ్మం, రాయక
యందగఁక బరం, భావకభోగరును
లాదన కాశ్చేకుంబన్.
హరి. పూ. ౬. ౧౧౨
క. పిమదియ నీవు గొట్టిన, నీ మన నెత్తాని
కైన ... విప్ర. ౪. ౬౧౧.
ముదియ అ. శ్రీ. (క. మది. త. మదిర)
౧. భావని నొందు వారకము నొందు.

గీ. ముదియ మతి దమ్మి శోలి నొదవినట్లు,
పలంకవెడలమంటలు పాటి యగునె

భార ఉల్కో. ౪. ౨౪౩

వీ. వాని, పాలు బ్రావినవారు బలము
సత్కమ. పెక్కు యెన్నఁడును మదియక
నుభుంతు, రని వింటి నకనిం గయ్యంబున
శోడించి యెనఁ జే వలయు నా కవి
క్రియమున హరి ఉ. ౮. ౨౫౦

ద్వి ముదిసిరి భూభారమనఁగలె ఘనతః,
బొదిలుజగదాభారమ ముదాల్చుకతన

రం గా ఆయో ౮౫. పా ౩ పం

గీ ముదిసి ముప్పునఁ బెట్టి ముగిముఠేల్లు
దగవు గా దని రాఁ దయ్యి దాకఁజేల్లు
నిమ ౪. ౧౨౯

౨. కిలిలమగు, జీర్ణమగు

గీ విడువ రాదు దుర్మతులకు నొడలు మదియఁ,
దామ ముదియకు ప్రాణాంత పైవనొగ.
మనసు తృప్త భార కాం ౫. ౩౩౩

క అది యెట్టిద సంతాపము, మొదలుఁ దుదియు
నొక్కరూప మొదలు యెన్నో వదలదు
తృప్తయే పెన్నఁడు, ముదియకు; సదువు
లను నిట్లు మను గని రాద్యుల్.

హరి. ఉ. ౫. ౧౮౩.

క. ముదిమి నుమి శోలెఁ యాన ముదియక
యెన్నుక నుద ౨. ౧౩౬

జ: ముది, ముదిమి, ముదివాఁడు, ముదుక,
ముదుకఁడు, ముదుసలి, ముద్ది.

ముదిర. సం వి ఆ స్త్రీ కాముకి, స్త్రీ

క. ఆకమరున ధిరిరవమును, నాకమరున భృంగి
రవము నాక్ష్మణంబున, వికృతముగ నేకుల,
నేకులు వినవడిక ముదిర యేకులముదిర ?

విధి. ౩౪

ముదిరుము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. మేఘము,
మల్లు. ౨. కప్పు

ముదిరుఁడు. సం వి ఆ పుం కాముకుఁడు.
(మే ని., ఆ ని.)

ముదివాఁడు. విణ (ముది+వాఁడు) వృద్ధుఁడు,
ముదిమి నొందినవాఁడు

కా అన్నా నే ముదివాఁడ లేవ వడి లే పెం
దెందో నీ కేగఁగా సన్నాహంబున వచ్చి
నాడవు సుమార ౩. ౨౫౪

నీ ముదివాఁడు ముదుసలి అలదు వృద్ధా
భిద ఆం భా ౨. ౧౧౯

ముదిసెలి వి కార్మిక ర్త

వ కులోత్తుంగచోడ గొంకరాజుల మది
పెలి తలయంట్ల ముద్దనాయకుండు శ్రీ భీమ
శ్వర మహాదేవరథం బెట్టిన అఖిల్ల వర్తి
ద కా ర. ౧౧౬౫.

మ. శ్రీమ నృపమండలేశ్వర కులోత్తుంగ
చోడగొంకరాజుల ముదిసెల్ల దారక
నాయకుండును బామెన పెద్దదయ్యను
ద. కా ర. ౯౯౬

మ. కన్యసంక్రాంతి నిమి త్రయన స్థానపతులు
నా దుద్రదేవరి ముదిపెలి ముప్పు నాయకుండు
శ్రీభీమేశ్వర మహాదేవరథ నిచ్చిన అఖిల్ల
వర్తి లోహాదియ ౧ ౩

ద కా ర. ౧౦౧౩.

ముదుక = ముదుకఁడు. విణ (√ముదియ)

వృద్ధుఁడు, ముసలివాఁడు

క పదునాల్గు మహాయుగముల, ముదు కగు
భీమేశ్వరవంతు మొగచా లై యుండదు పాని
పెట్టి యెప్పుడు, పది దక్షిణామహిమ
మగుశో కాచో భీమ. ౧. ౧౧౦౨.

క. దళానన ముదుక గాన మడి దోడ,
చివనందం బును కాదో చెప్పితి నీకున్
భా. రా. యు. ర. ౨౮

సీ. నందగోపుడంబు మెదిలగాఁ గలగొల్లు
ముదుక లెల్లఁ గదంబ్రొచ్చి
హరి. భా. ర. ౧౫౩

౨ దళసరిమొనది, మెదిలయినది.

ద్వి. ముదుకకుప్పనములు ముదయితోఁ దోడిగి,
ముడిసిన రాక్షసముగ్ధులు సుదమ
రం రా. యు. ౩౧౮ పా ౩౧ పం.

ఉ. వేసరి యే మటన్న నిలు పెప్పుడఁ జాలఁడు
చేత నంటిమా, దాసరి బుట్టయిన్ ముదు
కధాపరి ద్రవ్యయం గారి కాన మోకేసరి
మధ్య నీడతన గెల్చి నైజ ౩ ౯౪.

గీ. పరకలనగద యొకపాటి పచ్చరంబు, ముదుక
సీర్పాదిదోపతి మెలను సంచి, తిత్తి పెం
దుంగరము వ్రేల హత్తి యొప్పు, నుండు
కను దనువేదనియోగి యొకఁడు
హంస. ర. ౨౬

౩ పాంధ్ర మొనది, చిక్కనిది.

చ. ముదుకమెన్న లంటుకొని మొదక నయి
పిడిచిన బొలవలను నుంచుకలలును
హరి. భా. ౫ ౧౪౩.

సీ. ముదుక గాకుండఁ బయ్యెదలోపె కే లార్చి
కలయఁ జంటను నొంటఁ గలప మలఁద
అము. ౧ ౬౦

ర. లావు, స్థూలము, పృథులము
(వీనికి విగాగమును నొక్కరొక గానవచ్చు
చున్నది)

ద్వి. అం దొక్కపురుషుఁ, దారంగి జల
కేళి నలసి కశ్యపద్యం, గిడియఁ గాంచు
కుంభశివంబు లెన్, ముదుకని చమ్మలమొన

లాత్త దిగిది, బలువిధి సచ్చరలో పరిరంభణ
మల, మెలపురు జనమల మేల్కొల్పఁ
చెలిసి

రం రా. ఉ. ౬౦. పాం. ౨౦. పం.
(వ్యం.) సన్నలియ్యముకన్న ముదుకలియ్యము
చెల తక్కువ.

ముదుకఁడు = ముదుక. విలా ముసలివాఁడు,
వృద్ధుఁడు.

చ. ముదుకఁడ నై వి నాదబలముం వేలమన్
వివిధాశ్రయ శత్రుసంకదయును బోయి నీ
గురుఁడు భాగ్యపుచే వసు

భార. ఉద్యో. ర. ౨౪౬.

సీ. ముదుక నిమ స్తకంబునకు దావున నూలు
కాండముతో దలగదగా నమర్చి
తై. భా. ౨ ౮౯

క. ఇది గాంధర్వవివాహము, మదళి వనశీలకు
పాక్షి సూర్యుడై యు నో, ముదుకఁడ
నీకొద వీతిన, పదిలెద వే నొల్ల ననుఁ
బ్రవాళాధరయొన్ భోజ ౩ ౧౧౫.
భాగ. ౧౦ భా. ౧౨౮౮

ముదుక సరులు. వి బ ధాన్యవిశేషము

సీ. గరుడసరు లొక్కకుంట్లగాఁజములు మోఁడుగి
తొడిమలు ముదుకసరులు
హంస. ర. ౧౨౮

ముదుగు. విలా ముదుక, చికిసరి

రగడ. మూల కొడిగిఁ దుది ముదుగుంగోకతో,
సాలిఁ దారమె సన్నపుఁ చేది
బహు. ౨ ౧౩

వి మోటుమాట, కశిశోక్తి.

ఆ తొక్కువేరఁ బెట్టి దొడుకు పేరును పెట్టి,
విల్లికానవేరఁ పెట్టి యిల్లు, పెట్టి లే దటంచు

మెల్లన ముదుగులు, పొటవిడుచుచుండఁ
బాటు బాటు వై 3 ౯3

నీ. ఉపబర్హ మెగడ్రోయ నుండి మోముపై
మోముఁ జేర్చినఁ జూచి ముదుగు లాడు
హంస 3 ౨౦౧

ముదుటుంగరము = ముద్దుటుంగరము.

ఉ. కానకుఁ గొంచుఁ బో యిప్పుడు గాళ్లును
జేతులు గోయుఁ దంచు లో, నునివీటిన్
రాజు ముదుటుంగర విచ్చెను
సారంగ 3 3౬౩ 3 ౨౨

ముదురు. ఆ క్రి ౧ లేతదము వీడి పరిణతి
జొందు

నీ సదగిన నిడుచిఁజరులును ముదురఁ బండిన
వాఁడుచీలుఁ బాఁగొనవలె
హరి ఉ ౨ ౨౪.

క ముదివిన కేయిందలనే, పెద పద వాఁకింగఁ
గొమ్మయొద పదఁ జొచ్చెన్
కప 3 ౧౦౨

౨. పెచ్చు, అధికముగు

క అని యా రాజకుమారుడు, కినిపలికెనుపుడు
వాడిని మాకును నీ, పనితగి వాదము ముది
రిన, జని చెప్పితి ముప్పుగులుసభవారలకున్.
భోజరా ౨ ౨౯

నీ అనపు మహోదరవ్యాధి నాశనపున, నొదవి
యంతరితక ముదురఁ జొచ్చె
నా. పంచ ౪ ౮౧

గీ మీరైవలలు ముదిరి యెవేళెవైన, హరహర
కివా మహాదేవ యనుచుఁ బలున్
హంస 3 ౧౮౯.

3. మెదుగు, వృద్ధిపొందు

గీ. భవమదయును మేదవిద్యాచుకులు, మోక్ష
లక్ష్మీ మదయును ముదిరి కానె, కాళికా

పట్టణంబునఁ గదలా లేక, బ్రాహ్మణులు
నన్ను నిటు భంగపఱిచి రకట!

కాళి. ౨. ౧౫౫.

గీ. పెట్టెకేవలము ముదిరి మద్విమతి విడుడు
అము ౪ ౪౨. మనుచ ౫. ౨౨.

౪. పిదుగు, ముడిగియుండు

క. అదురుదురే పలికాయకుఁ, తెనురుదురే దైర్ద్య
మెదలి జీవితవాంఛన్, ముదురుదురే మూల
నరి, తెనురుదురే కాక కూరు తెల్లె
వైవన్ చంద్రా ౨. ౯౬

విలా ౧ లేతకెను వీడిచి

గీ ముదురుచీకల పిగువుగా మోపుఁ గట్టి
హర. ౧ ౨౦.

నీ కంబు పొందగ్యంబుఁ గలిగించు కంఠంబు
ముదురు చుదనురఁబోలు ముద్దుమోము
హ వరాహ ౨. ౨౨.

గీ ముదురు మంత్రసత్తాపు కెమ్మొది గాఁగఁ,
దములు మాపజఁ గొలిపెడు కొమరుఁ
దనపు, జోగురాలును బోలెను బాగు
మోటు, కొలు గాంచెరి మదిలోనికొక్క
లలర యయా 3. ౫౫.

౪ భిల్లపల్లవాధరణ భల్లపరింపరలన్ బిగించిన
ముదురు పెదనల్లిమండి జల్లున రాలి
ఉ రా ౪ ౧౬3.

౨. మిక్కిలము, ప్రబలివది, అధిగయించినది.

గీ ముదురుకూర్పులు గెమ్మొవిపదను దివియఁ,
తెనుటలి క్రిడి చెక్కలఁ జిప్పిలంగ, నన్ను
తనవంగి భయ మేద నుపచరించి, యింపు
తెట్టింపఁ దెనువన విట్టు లనిరి.
మక్త. ౨ ౧౦౨.

ఆ ఎదురు లేనిట్టి చిదురుపూగిన్, యదురు
దెదరు మదిని గదురుగ ముదురుకరణ

మర్న జవరుగా దెలిసెద గదర మద్య
రెండు గాచుదుర. చెన్న. ర. ౧౨౯.

౩. చిక్కనిది, పొంద్రము.

నీ చంద్రకాంతపునీటకాల్ పవెన్నెల, ముదురు
పెన్నెల బాణుల బదనుల జేసి

పారి. ఆ. ౪౦.

నీ గదురకంపు గడించు ముదురు క్రొంకె
మటల కోమపు పుక్కిటిలోనికొల్లు
విడెము చంద్రా. ఆ. ౪౦.

౪. ముదిమె తెందివది; వృద్ధము

నీ పీనువన్నగము నందఁ, గల చొక్క
బూరపు గడఁ దెద్దకాలంబు ముదురు
కాఘాళిలో మూలదృఢము

భార. కాం. ౩. ౩౮౩.

జ. ముదురు జడుపులు, మదురుతనము, ముదురు
ప్రాయము, ముదురుమానినీ

ముదురుజేడుపులు. వి బ (ముదురు + చరు
పులు) జేడములు, ప్రాజడపులు.

మధురగతిగడ. ముదురు జడుపులకు మొదలో
యాయిలు, రుదులై కుది నీకోడలు
రాజలు కకు. ౧౦. ౨౨౨.

ముదురుజేడుపుల బాపన = బ్రహ్మ.

గీ. నాల్గై పువ్వుగింతైన నానపట్టి, యాది
దేవులదేవనీ కయ్యంబుగుడుపుల గూడుగా
జేసి మెలుగెడు కోడిగీడు, ముదురు జడు
పుల బాపని ముద్దపట్టి.

చిత్రభా. ౫. ౪౩.

ముదురుడనము. వి. (ముదురు + రునము) వాగ్గ
కము, ముసలితనము

చ. ఇట్లు పొంది యిది కావలెను ముదురు
దనంబు పొందిన బుచ్చారితముందరి గావ
లయు భార. ఆను. ఆ. ౨౧.

ముదురుప్రాయము. వి (ము దు రు +
ప్రాయము) వాగ్గకము, ముసలితనము.

గీ. ముదురు ప్రాయంపుల బడకుల మదనగళలు,
పాడముచో నీగపడి పాణిపాన జొచ్చె
కళా. ౬. ౨౦౩.

ముదురుమానినీ. వి. (ముదురు + మానినీ)
వృద్ధుడు

చ తొలగ కక్కడక్కడ భద్రపఱచి ముదురు
మానుల కరణబుల చోఁ గూడక నమో
నమో యనుచున్న వారము
కువల. ఆ. ౧౪౦.

ముదుసలి. వి. (A/ముదియు. బ. ముదనలులు,
ముదుగులు, ముదుగుళ్లు.) వృద్ధుడు, ముసలి
వాడు, వృద్ధురాలు, వృద్ధము.

చ. మొదల నుపేంద్రుల డై యిల దమోఘ
పాతిక భృగుడ్యుల ద్రుంది యమ్మదుసలి
గేహినిదనమామం దనయట్లన పొందు
మన్న ఆము ౫. ౪౬.

గీ. ముదుగులు దను కిమ్ముగా జదివికొండ్రు,
గాక పరులకు పాత మగుకర్తి మేల, మొలసి
చెప్పుదురు. భార. ఆది. ౮. ౩౪

గీ. . . కంటలపు పెద్ద నాయిరము నేయు
ముదనల్లి నాడనూరి, గంపమోపులు
ముందరగ గదలు దనుము

పారి. భా. ౬. ౨౧.

క ఆదిగా నీ నిటు పచ్చిని, యది మొదలుగ
జంకచే నవచ్చి కమును నా, పెదురదన
చూచు చిడ్డలు, ముదనగును బుక్కిమోహ
మున నగునాదిక. మనుచ ౩. ౧౩౦.

నీ నొప్పులు బలు పచ్చిని పచ్చిడే చుది చేగ
పెద్ద భాముదనల్లి లిలిది ౧౮౮
ఇందు. ఆ. ౫.

చ. ముద్రపరిచిత్రహాకంబులతో నెకపత్నం
బాధుమీగువచ్చులైరంగుడనంబున దనకనూ
వర్తి జలదరింప .

భీమ. ౨ ౧౧౦.

౨. పరిణామి తెందివది.

గీ. పవీడిగట్టున కొలింత మిసిమి నింది,
నెకనెక గడపారి ముద్రపరి తెలుపయెంద

పాది ౪ ౪౩.

ముద్గపర్తి. సం వి. ఈ స్త్రీ అదవిపెనక శ్రీ

ముద్గభుజము. సం వి. న్న పుం. గుట్టము

ముద్గభోజి. సం వి. క్. పుం. గుట్టము

ముద్గము. సం వి. ఆ పుం. ౧ పెనా శ్రీ ౨
మూలక, కప్పు. ౩. పవీడికేమము

ముద్గరము. సం వి. ఆ పుం. ౧ ప్రసూనము,
అదవిపెనక శ్రీ

౨. నుత్తి, నమ్రుట. ౩ వేదము, నాగయాధి
పతియొద్ద నుడుగటనిచేతిగా నుండెడి
తెండిగట్ట. ౪. నుండిగడ్డల పులక గొట్టెడి
కొయ్యి గ. ముద్రకము, మొగ్గ. ౨ కర్మా
గానము, కర్మరంగము శ్రీ.

పుం. ౪. ఒకజాతివర్తి శ్రీ.

ముద్గలము. సం. వి. ఆ న. నాగయాధి, ముద్గము,
ఒకదినుడుగడ్డి శ్రీ.

ముద్గలుగుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకానొక యుష్.

ముద్గస్తము. సం. వి. ఆ. పుం. వనముద్గము,
అదవిపెనక శ్రీ (వాచ)

ముద్గ¹. వి. (త ముత్తి) కిలకము, క. కె.

౩ . గొయ్యన నొకముద్గ తెనీ కొని మ్రొంగు
జూర ! నీలా. ౨. ౫౫.

గీ. మెదడు ముద్గలు గానించి మెనది మెనది
దళ. ౨. ౪౩౫ ఆం. భా. ౨. ౨౬౦

౨. సిందము, తింద.

క. లోహమయదైత్యవగ్గి, గహంబులు మరక
రాగ్నికీలాబ్జాల, బాహమన గరగి
మూలకున, మూహము లై పెద్దపెద్దముద్గలు
వయ్యెన్ భీమ ౪ ౧౪౧

౪ ముద్రక నిమ నూపింపుచు, మానివి విమ
ముద్గాడేసి మన్ను గొనంగా, నానాటికి నానీ
చుల, చే నది యంకయును బోవు తెడి
ప్రదీకీర్ణ భోజరా ౩. ౯౮

౫ ముద్గకమృత, ముద్గకవృము, ముద్గకాడు,
ముద్గకొలిమి, ముద్గగింపు, ముద్గిరే.

ముద్గ² విణ (సం ముద్గా. ప్రా ముద్గ) ముగ్ధి
అహయకూలా, నీల (చూ ముద్గరాల)

౬ ముద్గరాలు, ముద్గతీకము, ముద్గియ

ముద్గకమృత. వి. (ముద్గ¹ + కమృత) తాయి
తిరగి యును చేతెడియొక్కజాతి (మద్గ
కమృతవాడు. ౪. ౪)

ముద్గకవృము. వి. (ముద్గ¹ + కవృము) తూరి
లిల్లి తగిలించినవృము (౪. ౪)

ముద్గకూడు. వి. కలకూడు, మాధుకరూడు

నీ హిమవృత్తి విచ్చ మెత్తి గోడలు బాటి
ముద్గకూళ్లకు బొందు మొగులఁ బడి
తేలు ౪౧

ముద్గకొలిమి. వి (ముద్గ¹ + కొలిమి) తాయి
యనుమాగా కంగడికొలిమి. (౩. ౪.)

ముద్గగించే. ఆ. (౪/ముద్గ¹) పునీధిమిడు,
గడ్డికట్టు.

ద్వి ధృతి ముద్దగించిన దివ్యావృతంబు, లక
గరిగొన్నమాట సుంభ మనఁగ

పండితా దీక్ష. 3. పా.

ముద్దట. వి. పిడుక

క గుడిలో ముద్దట లాడచిన, గుడిలో పెండ్లు
కలు వాచికోనినను నెత్తుకుం, గడు పెండ్లక
న రించిన, గడు,నరి వరకొన్ని క్షిలఁ గ్రాలు
సహేవా కవ పా ౨౯౩

ముద్దయ్యి వి (ముద్ద + అయ్య) పిమరిపాడి,
(క ర)

ముద్దరాలు విలు (ముద్ద + అలు ఐ ముద్ద
రాండు) ముక్క, గోల

చ ఇది గడు ముద్దాలు పలు శేమియుఁ శేయఁ
శేర డెండుకుక, వృక్క వొడిపిపాటు,
మేకొడ బాలన

భా. వి. ౧ ౧౦౩

ఆ చాల ముద్దాలు జనాలు గొనుటాలు,
నీకుభాక్తులై కెవ్వ డొక్కొ, మగడు
నెవ్వ మనిన

భాగ ౯ ౭౭ ఆం భా. ౨ ౧౦౫

(ముద్దరాలు = ముద్దా రాలు క ర. పా.)

వి స్త్రీ, ఆడదీ

క విలుం దామరపూలున్, మే లగునముద్ద
రాలిమనఁక గమగనక, బోలక నీటము
వింగన్, మూలకు వార గాక యెద్ద
మూలకుఁ శేరన్ అచ్చ రా బాట. ౧౩౧.

మ సగపేం గొంచినముద్దరాండ్రె మెగమల్
సక్యంబుగా మించుతా,మర లంచున్ బగు
వెత్తె బోయెడు మద్యోక్త రత్నోదయం
బలు ఆ రా ౬ ౨౪.

పి. ముద్దాడుఁ బలి శేటిముద్దరాలి

కాట. ౨. ౪౩ దళా. ౯. ౨౪.

ముద్దటికము. వి. (ముద్ద + టికము) ముద్దా
త్వము, ముద్దహరితము.

ఉ. వచ్చి కదీయమందిరమున దన లెల్ల నెఱింగి
యక్కటా, సచ్చరితలు గల్లుసరిచాడ్చున
ముద్దటికంబు మాపుచున్, (ముచ్చిరి రాత్రు
లీజరళి మాఁడుబంగంబలు మ్రొంగుచుండె
శేయూగ ౩ ౨౨౩.

ముద్దాడు స క్రి (ముద్ద + అడు) ముద్ద
పెట్టికొన్న చుంబము చేయు

ఆ అలర చెక్క సొక్కి యొక్కన కేర్చి ము,
భాషి నీట ఫలము లొంగియ, వలసినన్ని
లెక్కు ఆ రా ౫ ౯౬

మ జగిబాల్వా చెల్వత్తక ముద్దవెక్కిలి
ముద్దాడు చ దళా ౩ ౭౭.

పి ముద్దాడ నలన యా మెహమాంగరిమెము
లందవక్కెరమెది లలలంబు

విజ వి ౧ ౭౧

(ముద్దకు క ర పా)

౨. చుంబనాది పూర్వకముగా లాలించు, బుజ్జ
గించు.

క మగునయఁ బతియెం, బొడలెడి దిన్న
యము మశో, ముదము వరకు క్తె గొడుగు
ముద్దాడి కగన్

పా. పూ ౫ ౧౨౨.

పి. బలికమాణా దైన బాణానుదకు దొర్లి
కా రిశేయిది కాలి గావించి, ముద్దాడు
నెడ పొచి మెడంబు శేడంబు బొడమ
నెమ్మనములోఁ గొడుగు విల్లు పాటింపఁడె
దండె ఆ పా. ౫ ౬

మ. మఖాలాగ్రంబునన్ క్రాద్దదేవుని
గట్టించె వీరభద్రుడు భటపుహంచుచే

నాగ్రహంబున భూమార్గపయోధరద్విరయ
ముక్ ముద్దాడు మాస్తాల్లముక్

కాశీ ౩. ౮౯

(ఇటు పుణుకు అని భావము అవలంబించు అని
క ర)

ముద్ది¹. వి. (√ముద్దియ) ముసలాపె వృద్ధాం
గన.

గీ అనిన నమ్ముద్ది నుంచి బి క్షేన నేమి, నా
రహస్యవసలన ననంగపాళియి మప్పె గద
నీడు నిలయు లే వన్న కంసు, నగ్ని మిప్పించి
యవ్వల నగుగుడెట్లు కుక 3 ర౦

గీ శివుద్ది యన రామ గ్రుద్దు పెయ్యెద్దు మొద్దు
కుక 3 ౨౧

ముద్ది² వి ఇడుమ, అడ (క గ)

ముద్దిడు. స క్రి (ముద్ది¹ + ఇడు) ముద్దుకెట్లు
కొను, చుంబించు

ఉ ముద్దులకన్నె కి న్నుగ గి ర చొక్క-పుర
తెక్కులు మోచి నొక్కపై, ముద్దిడులే
మోచిని మోచికోతలం దలంచి నేలుపుం,
దెద్దుకు బంచన స్త్రీగని పెంచినమేటికీ
బంచన క్రి వా, దగ్గరి యంచు నప్పు చకు
రామ్యుడు మాన జూయ మిపుతర్

రా. వి. ౧. 3.

ఉ ముంగిటు నామపుత్రుడ దతిమోదము నంచు
దొలగ గాంచి క్షేద్యం గరయ్యు మెత్తి
చిలుగంకులతో పెడయెమ్మతోడ నా,
యంగ తెలంగి యొక్కొని యెక్కున
లోక్కంగ క్షేత్రి ముద్దుమోముం గమియార
ముద్దిడుట ముజ్జగ మేలుట గాక యంచున్
విక ౧. ౪౦.

ముద్దిడుకొను. స క్రి. (ముద్ది¹ + ఇడు +
కొను. స్వాధీమన) ముద్దుకెట్లుకొను.

క. విద్దుములు నేయరాదో, ముద్దులవట్టి యటంచు
ముచ్చటదీరక, దద్దుయె దలిదండ్రులు కను,
ముద్దిడుకొన నలలుడెలయు మోహనలిన్.

ఇందు ౨. ౧౩.

ముద్దియ¹. వి. (√ముద్ది) శ్రీ, అడవి.

క. అనుటయు దరహానికము మో, ముసకు
దొడపు గాంగె బలుకు ముద్దియ

భార విరా ౧ 3౧౫

ఉ. గద్దియ డిగ్గి కాళిండు గాదిలిమానడు
గొండ్ వట్టివన్, ముద్దియ దక్షిణాంకు
విమాధత రెండవపుక్రమనమం, దద్దుయె
నేర్చుడ తాకు నని కాశీ ౩. ౨౧.

ఉ ముద్దులు గుల్మకుంబినపుముక్కిలిపీట
నసించె దమ్మిళా, ముద్దియగద్దియం బొలుచు
ముద్దియ యుద్ది యనన్ కుళోన్నలిన్
విజ వి. 3. ౯౩.

౨ ముగ్ధ, గోల
పీ. ముద్దు రాల్పుద్దియ ముగద యనంగ,
ముగ్ధ యొప్పును అం రా ౨. ౧౦౫

ముద్దియ(దై)². వి. (సం ముద్దికా, ప్రా,
ముద్దిల) తామరపువ్వులాని దుద్దు, కర్ణిక

ఉ అద్దుమ మోచి చంద్రముగి యందమగా
దిలకంబు క నురక, దిద్ది యనేకరత్నయదవిద్య
విభాచలు చాల్చి యెయ్యదన్, ముద్దులు
గుల్మకుంబనపు ముక్కిలిపీట నసించె
దమ్మిళా, ముద్దియగద్దియం బొలుచుముద్దియ
యుద్ది యనన్ కుళోన్నలిన్.

విజ వి 3. ౯౩.

ఉ. పొద్దుత్రుడేటి తెక్కిన్ సాంకులదే రన
ళించు తమ్మిళా, ముద్దుకుమాదిగ, ద్దడర
మోదుగుమియె గల్వకేదెముక్

ప్రబంధ. ౫. ౧౪.

గీ. పొలుచు గర్భిక దుష్ట వా ముద్దె యనగ.
అం. భా. ౧. ౧౩౫.

ముద్దీలు. వి (ముద్దు + తిల) పినుగును
బొడిచెడి బిగ్గల. (క ర.)

ముద్దు. వి (క ముద్దు త ముక్కు) ౧ చుంబ
నము

(చూ ముద్దాడు, ముద్దుగొన, ముద్దుగొను)

గీ ముద్దు వాగిన బాంబను బొప్పించుడు
అం భా. ౨ ౧౦౦

౨. ముద్దు నచ్చుచు, ఇంపు గలిగించు పు

తి సందిలి ట్టే యాడు మన నాట్టుము
లాడుచు ముద్దులన్ మహా, నంది మొనర్చె
వారికి దినములు బాప్పుల బావుల బొండ్ల
బిన్ కృ. ౬. ౨౯

౩ ఆదరిము.

(చూ ముద్దుగావించు)

ర సొంపు, చుట్టించనను, ఇంపు, మహాహరి
ర్వము

గీ. పలుకుల ముద్దును గలిగి క్రొల్లన్నుల తెలివును
నలువ చున్నుల బెడంగ

భా. అది ౩ ౨౪

గీ. ముద్దు, చిలుకు నచ్చురచిలుకలకొలుచు
లపుడు దళ. ౨. ౨౩౦.

గీ. తులకాంగురీధూతకంఠీస్వనముతో జరిచిలి
పాటు ముద్దులు నటింప

మంచ ౨ ౨౪

౪. ప్రేమము.

చ. పరిమలయజ్ఞవాడు తలవారే ధరించిన
తూపున ద్రి కలలులగమిచినట్లు యుడివో
మరిచ్చలలెంత పెన్నెల, జ్ఞానిమహాను
పొల్లదలిముద్దులపట్టి నృసింహాకృష్ణుర,

యలఁ గరుణారసము వినుపొడచిమాపులఁ
జూచుఁగావుతక. పారి. ౧. ౬.

వ అద్దేవదేవునకు ముద్దులనుమములు
గావున దళా ౩ ౧౨౪.

చ. ప్రసక్త పలుమాణుల జూపఁ తెలి
కతెలు ముద్దులపాప పామ్యునక, మొకము
నగలు వాంతె మణిమణికిలం జేయినపు
గిప్పుమన్ తి మలి ౪ ౪౪.

(ముద్దులపాప = ప్రేమాస్పదమైనది, అమామకు
రాలు.)

విజా ౧ మహాప్రేమ, నుంబర మైనది

క అద్దేవుండుం బైదడ, గద్దెపుగ తెలికన్య
కనుఁ గీటంగా, బెద్దపడి నటించుచు నమ్ము
ద్దియ చిలుగపుతోడ మ్రొక్కచు నిలిచె
తి మలి ౪ ౪౪.

చ తెలిసెనోయిమించులను దిన్నెనిపులు
ముద్దు మోములున్ విక్ర ౧. ౩౦

క పలమగి నెమ్మద్దండై, దలి పలి నిట్టాయు
కమ్మతావులచే వా, పలి నవిన ననగ నిది
మేల్పుల ను స్నేహ్యుల గెట్లు పూటొచ్చె
బాణో. రసిక. ౩. ౧౨౪.

౨. ప్రేమాస్పదము, అనుగు

కా. మోక్షివల్లభ ముద్దగిన్నెనునుబల్లెల్
గ్రోణతోడది విర్యాకానందము లై నను
బిజు దళాపుయలు గంధర్వరాజ్యజా
నాద మెంతక సుపుదము గావింపగ
నిలద్రాదిగి, ర్యాకాధికచకుప్తయం బరిగఁ
దారాగిరి దూరంబునకె మ. ౩ ౩౪.

తి. ద్వారకముద్దులెల్ల లెలు తన్నగిరుణి స్పష్టి
యన్నిటం, దీయగ దైవతో నిదియ నేర్పు
లమి రని యెంచి చేపెనో, భావణి విశ్వ
కన్య .: విజ. వి. ౧. ౨౦.

ద్వి. ప్రాప్త శే. దీత గ్రంథం బోలమనందు,
ముద్దులేగల నచ్చి మునవలం గలచి
ద్వి. హరిశ్చ తి గౌరవ. పం.
ముద్దుడు. విణ. ముద్దుడు, గోల, చేల
గీ. తేలిపి మానిరిన వానుడవుఁ డిలఁదాఁటి
కాతాపివైత మాధవునిమోడఁ బదిశరం
బులఁ ద్రుంచి గోపాలవిభుఁడు ముద్దుడును
బోలె కప్పులు మానికొనియె

తి హ 3. ౧౦౦

ముద్దుగలకాళ్ళపురువు వి (నూడు +
దగల +) బంటుమక్కాల్లి, పట్టువము,
కుప్పెడ

ముద్దుగల తల్లుల విడ్డుడు వి కమరస్వామి
ముద్దుగలము వి (నూడు + దగలము) అణు
తేడలు

ముద్దుగా, అవ్య అందముగా, మశోజ్జమాగా
ముద్దుగుమ్మ. వి (రూ ముద్దులగుమ్మ) మశో
జ్జరాలు, స్త్రీ.

నీ ముద్దుగుమ్మకు శరీరముఖసుయ్యెడ దుప్పెడ
నిశిక ర 3౯

ముద్దుగురియు. ఆ శ్రీ మశోజ్జమాగా నుండు
నీ ముత్యాలసరులతో ముద్దుగురినె
వైవ. ఆ ౧౧౩

ముద్దుగులము. వి. రూ. ముద్దుగులము.
ముద్దుగొను. ఆ శ్రీ. చుంబము చేయు
ముద్దునై కొను. ఆ శ్రీ చుంబము చేయు
ముద్దుటుంగరము. వి రూ. ముద్దుటుంగరము
ముద్దుటుంగ్రము. వి రూ. ముద్దుటుంగరము
ముద్దుపెట్టుకొను. ఆ శ్రీ చుంబము చేయు

ముద్దుప్రాలు. వి. ధాన్యవిశేషము.

ముద్దుముద్దు. విణ. తిలిలి

ముద్దురాలు. వి ముద్దుగుమ్మ

ముద్దులగుమ్మ. వి. ముద్దుగుమ్మ

ముద్దులూడి. వి. విణ. ముద్దుగుమ్మ.

ముద్దులూడు. వి మశోజ్జాడు.

నీ పిడచి నందుని వెలదికి జగమెల్ల ముఖ
నుండు తాపిన ముద్దులూడు
భాగ ౧౦ పు. ౧౨౫౩.

ముద్దులుగుల్కు. ఆ శ్రీ మశోజ్జమాగానుండు

తి ముద్దులుగుల్కు నీ భువనమోహన కుండల
రత్నపీఠకుఁ
కివిక. ౬. ౨౦౩.

ముద్దులుమాటగట్టు. ఆ శ్రీ మశోజ్జమాగా
నుండు.

ముద్దు. వి. ౧ పద్మరీతిశోకము, కర్ణిక

తి కొమ్మలతోడి హస్తములు గుత్తపు ముద్దుల
ముద్దుగుల్కుపొందమ్మల

పంచ. ౨౪ ౧౫౪. (త్రా.)

పొలుచుకర్ణిక దుద్దునా ముద్దుయనగ
అం భా. ౧. ౨౨౪.

౨ ముద్దియ.

ముద్ర పం. వి ఆ స్త్రీ. ౧. ముద్దర, నీలు.

౨ అంగురీయకము లోనగువాని యందుండు
సంజ్ఞాక్షరములు

౩. సంజ్ఞాక్షరములుగల అంగురీయకము.

౪. బరగడ, ధాన్యపురాళిపై వైచు నీలు

౫ బుజుములపై వైచుశంఖము చక్రములలోనగు
మంద్ర

౬. వృత్తమాస్త్రములలో నొకటి.

౩. జనుమనీయ సమయమందు దెట్టుకొను అంగుళి విశ్వాస విశేషము.

౪. నానెము.

౯. కావ్యాలంకార కావ్యమంతోక యలంకారము. సజ్జయిన పదములతోను నామములతోను పక్షువర్ణనము గాచించుట ముద్రాలంకారము.

౧౦. విరుద పదములగల పతకము.

ముద్రణము. వి. అచ్చుపని, ముద్రితప్రతి.

ముద్రణీప్రము. వి. అచ్చు నిర్ణయముగా పడినదో శేషో యాచుట మొదలు ముద్రించిన కాగితము; క్రూపు. (విశ్వాము)

ముద్రాంకము, ముద్రాంకితము. విణ. ముద్రితము.

ముద్రాక్షరము. వి. ముద్రపై విన అక్షరము.

ముద్రాకారుడు. వి. ముద్రలని చేయువాడు.

ముద్రామార్గము. వి. బ్రహ్మరంధ్రము

ముద్రాయంత్రము. వి. అచ్చుయంత్రము.

ముద్రారక్షకుడు. వి. ముద్రలను భద్రముగా నుంచువాడు.

ముద్రారాక్షసము. వి. విశాఖపక్షుడు సంస్కృతభాషలో రచించిన యొక నాటకము పేరు.

ముద్రించు. సం. ప్ర. (గొండ్రెలు) ౧. చేయు, విగించు; తాళిముతేయ.

క. కలువలకు పచ్చునించిన, కలుపులు ముద్రించినట్లు తామరనగ్నమౌలులు పాదగుట్టకు మూలుచు, సరిభూతము లందులోన నధిపతి యయ్యె.

కవిక. ర. ౩౯.

౨. ముద్రమేము, నీలుమేము.

ఉ. పంచలిమఖండు కుందరామమున జగన్మల్ల గార్పియ, భక్తంబిత భువన్నప్పి మయదాసరి నింపంగ నిష్ఠ భణము, ద్రిందివజాద దెచ్చి నుదరి మధుపంబు పరిచ్చవచ్చుటాకంఠిలో క్షులంబుకుండచ్చునఁ జిల్లి యంచలలా కృతి.

పను. ర. ౧౩౩.

ముద్రితము. సం. విణ. (అ. అ. అ.) ౧. ముద్ర చేయఁబడినది ౨. మూసివేయఁబడినది, ముద్ర చేయఁబడినది. ౩. వికసించినది, ముగిసినది. ౪. అచ్చువేయఁబడినది.

ముద్రా. సం. అశ్వ. అ. ౧. వృద్ధము, ప్రయోజనమువలనది.

ఇది ముద్రాప్రయోగము మొదలగుచోట సమాన భూర్వపదముగామూత్ర ముండును)

మునగ. వి. (క. మునంగు.) ౧. శిశువు, ఒకానొకచెట్టు.

గీ. ఇలువలక్షణము పెరంటిలో నెక్కువారి, మునగలును జొచ్చునెనువారి కనరి నిరతంబు నెలయు నాతనిగ్నమంబు

కుక. ౨ ర౦౮. (మునంగు అరి వి. పా.) అం భా. ౨ రర.

౨. శిశుకలలుపు, మునగకాయ.

అ మునగ యెల్లి యదవిమునగ దుర్బాంసము, లామగమ్మ మనెన మైనయొప్పు, గజియ శీలకణ్ణగజితము గురుణ యియ్యగున ప్రవర్ణ నియతోటి. భార. అను. ౩. ౧౮౯౯

మునగపూజిస్తును. వి. పశ్చిమీశము.

నీ. జిత్తును మునగపూజిస్తును గికగాఁడు నల్లద పొడిచిట్టి వంగిలండు.

అ. అది యొకపక్షు లకడను దీర్చు ..

బొంబ. ౩. ౧౨౨.

మునన. వి. ఏకత్రయమిహిది యరభాగము,
మీట. (క. ర.)

ముని. విరా. మునుకల్పమునకు వృత్తియం దుత్తర
పదము పరమగునట్లుడు వికల్పముగా నగు
రూపము.

తాదా : మునికాళ్లు, మునిమండ్లు, మునిమాట్లు
యె.

ముని. సరి వి ఐ. త్రం ౧ ఋషి. ౨ దశమ
కము క్రి ౩ బుద్ధుడు ౪. త్రియాలువు,
లతావిశేషము ౫ మామిడిపెట్టు ౬ ఏడు
సంఖ్యకు సంకేతపదము.

మునిగింయే. స క్రి (√మునుగు) మునుగు
నట్లుచేయు. ముంచు. నశింపజేయు.

చ నవవిలాకాడ మత్తర యశాపహూవధ
పాతకంబు నికా, నాది మునిగించె గ్రూర
హరకోపకటాక్ష శిఖిసూరప మై
యెడ ౨. ౧౩౫.

మునికా(గా)లు. మీ కొ (మును + కాలు)
౧. పాదాగ్రము, కాలికొన

మీ. మునికాళ్లు మేనీ నిక్కన బడచుని నేల
యును బల్లించినయొప్పు మొలయ .
నృసిం. ౨ ౮౧.

మీ. నుట్టియ లొండింటి లిట్టుదాకెడి నేల
సంపద మునికాళ్ల నప్పించు
భార. విరా. ౨. ౨౫౦.

క. అని దిండరేగిన స్త్రీచేసెడి భరాసురుడు
యెంక జేసెడినవిధి, మునిగాల దన్ని
చనుగతి, సునజనున బాపి యబ్బుగా దయ
పోయెక. యె. పంచ ౪. ౨౯౨

౨. అగ్రపాదము, ముందరికాలు.

మీ. కలిసికో మునిగాలు గలది వెంటి దీయు
దిగిది తోడనె లేవ వెరువు గట్టు

చంద్రా. ౨. ౯౧.

మీ. చెవులు తిక్కించి చూచి మునిగా లృడి
నెత్తి కొట్టుల దేబాల బాపకట్టునడక

రాజ. చ. ౨. ౮౫.

మునికోల = ములుకోల. వి. ౧. తోక్రము,
కొరడా.

చ సత్యసేనుడు దుష్కృత నిగిడింప జేరి
మునికోలయు బగ్గములున్ మహితలంబున
నొగలందనుం బడిన భూవర పార్థుడు
గ్రోధదీప్తుడై భార కర్ణ. ౧. ౦౬౯.

మ. అర్జునపారధ్యము బూని పగ్గములుచే
తోడ్యంబుగా బట్టుచుకా, మునికోలన్
వడి బూన్చి ఘోటకములన్ మోచించి
తాడించుచున్ భాగ. ౧. ౨౨౩.

౨ అరెగోలవృద్ధాదులను నడుపుటకై పొడి
చెడికట్టు.

మీ. ఎక్కి వారల నాసంయమిక్యముడు, నిక
తర మగుమునికోల నెత్తు కొలుక, మూపు
చును . భార. ఆమ. ౨. ౩౧౦.

మ. ఇట్లు తా చెప్పినయొద్దు నెనుచోను
మెడ గాడి గీలింది ప్రవృత్తురూపంబును
బాదరతులు తోలు మోతు మునికోలయు
నంటగట్టి పెద్దయెడిగోల యనువునకాగరి
భుజాగ్రంబును చాల్చి . కేవ. ౩. ౧౯౯.

మునిగొంగు = ముంగొంగు. వి. (మును +
కొంగు) వెంటరికొన

చ. ... కుందికొంగుల వలంపుకేలమునిగొం
నొకయింతుక యొత్తి ...

కుక. ౧. ౨౮౧.

మునిచీకటి. వి. (ముని + చీకటి దీనియ-
ప్రతిబింబము మునిముచీకటి.) పాద్యగ్రంథ
వతోడనే పర్యవసాయచి చీకటి.

గీ. మునిచీకటి మునిచీకటి వనక
యన, వనరమననామధేయ మై యలరు
చుండ ఆం భా ౧. ౧౪౬.

మునిముచీకటి = అరసంజకళిః బర్హదీమిక్కిలి
పలుచనైన చీకటి.

చ మునిముచీకటి వృద్ధుల మంగిటవాకిటనైన
సొంటిపాటున నడయాడువచ్చును జ్యోతిక
పర్యవసాయం జెట్టయ్యనను జెట్టయ్యనను
బట్టు ... దశా. ౮. ౨౨౩.

మునిచెఱంగు = ముంజెఱంగు. (వి. ముని +
చెఱంగు) ముంగొంగు.

గీ. చేర రక్షణిః కమమునిచెఱంగులందు, గాను
దుడ్డును బిరగాయత్రాన వెండిశుభక మొద
లింటిబిఱువాడు గొనిన కెల్ల, గొనుచు
మగి నాంధ్రం తమకల్లగుట్టు మెఱయ
కుక. ౩. ౧౧౩

మునిత్రయము. సం. వి. ఆ. న. పాణినికాశ్య
యనవతంజలు బమమగ్ధరములు.

మునిద్రుమము. సం. వి. ఆ. పుం సోమకాక
వృక్షము.

మునిపల్లు. వి. బౌ (ముని + పల్లు) ముందు
భాగమునందుండు.

(ఆ. మునిపండులు, మునిపండ్లు, మునిపల్లులు)

చ. .. తగ్గకాధిపుల్, బిణుమిడి బాట్టి త్రావు
మునిపండులు కుల్లంగ నైతి రీతునన్
కు. సం. ౨. ౨౧౨.

గీ. నాటుకొని క్రిమహాత్మకమున నున్నయెఱు
కనగాల్లలవటం దైన నాగ్రహమున, గర్వి

వోధతి కేతెంచాశ్రాత్రి, మృత్యువేవక
మునిపండ్లు మెఱుక బాలు

కాశి. ౨. ౪౩.

నీ మొవవాడిఁ ద్రిప్పి వోమనమునిపండ్లమై
కళువక క్కెమెడు కందనపునలు

రా. వి. ౨. ౫౩

మునిపిల్లము. సం. వి. ఆ. క. రాగి, రామ్రము.

(౩ వి.)

మునిపుత్రకము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. కాటుక
పిట్ట ౨. దమనకవృక్షము

మునిభేషజము. సం. వి. ఆ. న. ౧. హాళికే,

ఉనిక ౩. ౨ ఉపవాసు, పద్మ.

మునిమనుమండు. వి. (ముని + మనుమండు)

౧. ప్రహృక్తుండు, హృక్తుని పుత్రుండు

వ ద్రవ్రపవనోద్రాదులు మమమ లై మారి
మమమ లై వృద్ధిశించుచుండగి నంజుట
నాభారభూక మై కూటస్థబ్రహ్మం దైన
నీకు విచారం తేల యని సాభిప్రాయముగఁ
బల్కిన విని హరి యిట్లనియె

మే. మా. ౫ ౧౩౩

౨. హృత్తుక్తుండు, హృత్తుని పుత్రుండు;
హృత్తుక్తుండు.

మునిమనుమరాలు. వి (ముని + మనుమ +

అలు) ౧ హృత్తుని పుత్రుక ౨ హృత్తు
పుత్రిక; హృత్తుని పుత్రుక, హృత్తు
పుత్రిక

మునిమనోహరాలు. వి సం. వి. బ. భాస్వ
విశేషము.

వ. రాచవత్సెలు కులవినవమాలికలు సింధు
కర్పూరాలు రాయ మెచ్చులు నేలుమల్లెలు
మునిమనోహరాలు వెండిగుండ్లు అను

నూటపాణుగువగల పైలలచేరుదులియ్యంపు
పట్టిపాదంబులు . క్రమంధ. ౧౧.౨.

ముని(ను)మాపు. వి (మును + మాపు)
ప్రదోషకాలము, సంజ.

ఉ. అచ్చటు వాసి యల్ల జని యాహ్నిక
పర్వ మాయించి రా, అద్వివికాన మందగ
నిలంపుకుఁ దై మునిమాపుదర్శనం బిచ్చిన
మంత్రిభృత్యముకవికర్త లాదిగ నెల్లవార
లున్, వచ్చి మహిళుఁ గొల్చి రవివారిణఁ
జేతము లుంపురింపగాన్. నిర్వ ౯ ౮౪.

సీ. మునిమాపులగిఁ దొలంగిన రిద్దుఁజేరులరీతిఁ
గన్నులదైస్వరేఖ దోఁచె

అలి 3 ౧.౨౧

క. అయ్యక, మన నొక్క ద విశ్రమింప
మునుమా పగుడున్ దళకు 2. 3౫

సీ. చామనిచాయదాసరి మున్నె మిచ్చినకల
మొన్నమునుమాపు తెలుపవలెనె

రా. వి. ౨ ౧౧. పారి. ౧. ౪౯.

ఆం. భా. ౧. ౯౪.

మునిమీసము. వి (మును + మీసము) ఆప్యదే
మొలచుచున్నమీసము

(దీని యాశ్రయిచేతరూపము మునిమరిమీసము.
మా మురిమీసము.)

మునిముంగల. వి. (ముంగల + ముంగల.) మొట్ట
మొదట. (క. ర.)

మునిముచ్చే. వి (మును + ముచ్చు) పశ్య
తోహయఁడు, పచ్చెకాఁడు, మామయందఁగా
దొంగిలించువాఁడు; పశ్యతోహయరాణు, పచ్చె
కత

క. మునిముచ్చులార మిదే, నీనపది యటు గట్టి
పెట్టి చేకొని యేలా, నను దలీమిలి రిక

మొయ్య, ననుకుండు వాతోడిదొంగ లైతి
మిరుగు. ప్రభా. ౫. ౮౦.

గీ. వైవి సరగముఁ గ్రమ్ముత వచ్చి రలుపు,
మూసి గడ్డపెట్టి యింక మునిముచ్చు
కాన, యటు మొగం దై నాశాన్తి యుండిగ
దనుచు, నింటికిని వచ్చె నద్విటకంటియును
వి ప్ర. ౪. 3౦.

(ఇట దొంగముని యని యర్థాంతరము)

ప. చామలు ప్రోమలు చేయుమునిముచ్చు
బోధలు విసం బుదేకు

మామా. ౧౧. ౫౭.

క. విను వల్లభ క న్నుండం, గను పాపం దివియ
మొచ్చు గలమునిముచ్చి, చనిత తగిలెడు
నుండన్, మెనుకను దిద్దకొనవచ్చునే యొక
తైయన్ కళా. 3. ౧౮౮.

మునిముద్ర. సం వి. ఆ శ్రీ నానద్రతమునా
నూచించు ముఖాంగులి వివ్యాసవిశేషము

(సంగీత పారవశ్యవర్తనము)

సీ చెలి యవి కొమ్ముపై చేతు లూడనికొమ్ము
మునిముద్ర చాల్చునిముద్దగుచ్చు, యాస
భాగ్యులీ లే దయ్యె

సమారి. ౬. ౨౧౦.

మునిమునిమీసము. వి (√మునిమీసము)
నూనూడగుమీసము

సీ. మునిమునిమీసంబు మొవయుగేఁగె యనుక
తేక మొవచ్చి కొకలముంగన్న

ప్రబంధ. ౨౯.

ముని(ము)మృచ్చే. వి వి (ముని + ముచ్చు)
దొంగచేపము చేయుమునులు, మంచకు లగు
మునులు.

గీ. పవనగృంబుగృహం లై నవనీ యవన,
కచ్చడా ల్కట్టాజ్జమ్మ మునిశ్రుచ్చులెల్ల,
దామరసశీత్రలింగ బంధాలు కార

మనచు. ఆ. 33.

మునియేడు. వి. కొ (మును¹ + ఏడు)
నిరటికి పూర్వపునర్వనము, మందజేడు
ద్వి. మునియేడునే పైడిముడిచినపడుచు, చను
గుట్ట గోరొత్తి చను గట్టివారుడు
ఆ. మ క గ 33 పా ౧౧ పం

మునివేలు వి. కొ (మును¹ + క్రేలు
వి మునివేలులు, మునివ్రేలులు, మునివ్రేళ్లు)
క్రేలికాన, అంగశ్చక్రము

గీ. శ్రవణసంపదములు సంధించి మునివ్రేల
మృదువీరి లైతీగ మెలంగునేయె

పైజ ౧ ౧౧౮

క. ఆరి యడిగిన పేహావతి, విని పీష్టోచ్చాస్వస
మొవర విడిచి నిలాంధ్రుల, గవచ్చుల్ని నిలిపి
మెల్లన, మునివ్రేలన్ వేల గీచి మునుకొని
పలికన్ మాంస. ఆ. ౪౩.

క. తీగ్గుయెడన్ మునివ్రేకుల, దిగ్గునినడ నను
గవతి పదిలం దై వేరం, గొన్నియడుగు
లలిగి యడరి, యన్నగవరవాక్కుపై రియం
బునఁ బడియెన్ నిర్వ. ౩ ౮.౨.

క. మన పొండెనబంబును, మునివ్రేకి నె యెచ్చు
జడము మనమేరి విం, ఘన మొనరించు
జపంబును మునుకొని లె క్కించునిజనము
మిథ్యంబు ౨.గునే విక్ర. ౪౩. ౮-3

మునిమ్. వి. (హిం మున్సి) చదవు చెప్పవారు,
బోగకుడు; శ్లో. ౧౬, ప్రాయశ్చికాడు.
(వి. క్రా)
గీ. మునిగ్గి యెడడు చెప్ప మునుగి బిడ్డి
చెప్ప. పేజు. ౧౩.

మునింద్రుడు. పం. వి. ఆ. పుం. ౧. మునిరాణ,
మునిశ్రేష్ఠుడు. ౨ కాక్యమరి. 3. భరతుడు.
ర. ౩. కాశాక రాక్షసుడు.

మును¹ = మున్ను. వి. (క. మున్. హల్లు పర
మగుచో వీనికుదియుకారమునకు లోపము
కైకర్మకము వీనియామ్రేడితరూపము మును
మును) ౨. ముందు, పూర్వము.

క. చువచానిచేయకార్యంబున కడము సొచ్చి
నేరువున మెలంగుచు దా, నను బయఁ
బూనుకొనుటఁ దన, మును మెలంగిన మెలకు
వకును ము పుగుఁ బిదపక్

భార విరా ౧ ౧౨౪.

క. మును రిశ్మిణీ క న్నడిగిన, దనబాంకకుడే
వరంబుఁ దప్పక యెచ్చున్

ఆ. హ. ౨. ౩౩.

గీ. ప్రాణేశ పతి ముక్ పరిలాక మరగాడు
చెలవ లేకపములు చేసికొక్క

భా. రా. య 3౯.౨.

మ మహి ము వ్యాసమతానందంబు పృథ
యింపన్ వను. ౧ ౧౦.

౨. మొదలు, ప్రారంభము

క. మును మెలకు నేయ మిరిలు, నను నేసినఁ
గాని భార. విరా. ౪ ౧౨౪.

మ అమరాంతు లనేకు లేరణమునం దన్నుత్తర
చక్రవిక్రమగర్వంబునఁ గాలసేమముగాఁ
గాలాంతముం బొందిరి

హరి పూ. ర. ౧౮౩.

గీ. ఆచటిమేటికొంటు లలకాధిపతి వైన మను
సంచిమొద లిచ్చి మనుప దక్షిణులు .

మనచు. ౧. ౪౦.

క. దనుకాకథంబోధకం, జనుచుచాళిత్ర
ప్రతాపకాతము మునుముం గదిసిచె ననుచు

జనమో, గనుగొన ముందుండలం
బుదయింకా. కవల. ౨. ౫౦.

మ. మునుము దైవమును దూరం దూర ము
కొత్త దైవమును దూరం గంపగాయం
గలనల్లు దోప నఖిలముతోనే విక్రమం,
బువ వాం దుగ్రతం గొన్నయట్టి విలసత్తు రి
క్రయారోహణం, గొన్నలీల నివళింపనే
యనుగడకోర్చి మిథ్యాచారీ

అము. ౪. ౨౩, మనుచ. ౨ ౩౦.

౩. పురాణాగమ, ముందుకైత్రు.
మ. అచ్చిని, పులకంబునకే వోలుముగొన్న
రసమునా చేసి యుల్లాస యై
పొందు ౩ ౧౬౦.

౪. అరవము తెక్కి తార్చిలోక, మంగ
జమలు ముగ్ధదళ క్రోధింకంగడు త్తిరిం
బుతో, హరి సమదంతె

పొరు ౧ ౧౦౪

౪ కుద, అగ్రము.

౫. మను మించిండుమోర మంచి దూరీన
మహాజగతిత్రారము కలకెదవు గాంగ

హరి పూ ౪. ౧౬

౬. మనికాలు, మనిగొంగు, మనిచీకటి, మని
చెలంగు, మనిపల్లు, మనిచుమరుగడు, మని
మనుమరాలు, మనిమూత్ర, మనిమోసము,
మనిమూర్పు, మనిమనిమోసము, మని
రెండడు, మనిక్రేలు, మనుకడ, మనుకొని
పోవు మనుకొనీ, మనుకోలు, మను
గట్టు, మనుచుడి, మనుపడు, మనుత్రి,
మనుత్రి, మనుమూర్పు, మనుగ్ని, మున్నీరు,
మన్నుగ్నిమూ, మున్నూత్రి, మున్నూకలు,
మన్నుమరుగడు, మన్నుమరురాలు.

మును, సం. మూడుకల్పమునకు పుట్టి పూర్వ
పద మగునపుడు వికల్పముగా మునువాడేము.

(యా. మునుమాటు.)

మునుంగుబడు. అ. ౧౩. (మునుంగు + పడు
పూర్వమున) ౧. మునుంగు, మున్నుమగు.

౪. . . పురపాత విరచనా, పారాపార
మున మునుంగుబడి యున్నయెడ

కువల. ౩. ౮౪.

౬. ఇక్కడ లెల్ల ని క్తటి మహిధరసన్నిధి మున
నీనికే, నొక్కటం బ్రాణి నొంప బహు
యూధభరంబునకే జ్యోతిహా నా,
గ్రహ్యం వార పాటి మునుగంబుద తెక్కిన
విట్టు దూలి న్నిక్కల గూల గాత్రము
విడిచి నతండు మదద్విపాకృతిక.

భా రా. యు. ౯. ౪౦.

మునుంగు(స్ర). అ. ౧౩ (౩ మునుంగు) ౧.
పూనునమచేయు; మనకోడము.

గీ. గత్తువాటికప ప్త నోదాపరమున మురిగి
భీమేశ్వరుని గాంకె మురివరండు

తాళి ౩. ౧౬

౬. అంటితి నేమి పుచ్చునది యాలకమాన
మైన నంటి న్నన్నంటు మునుదాక

౬. రా. ౬. ౫౬.

౪ పనిచిన దద్దయం బొదలి పొత్తుకునేర్పుల
నెలిక తెలుగా, మునుంగును నేలకొప్పుకల
ముందటిపలియ కేగ

నీలా. ౧. ౧౦౦.

(౩౩ యాధునికవి పిని 'మునుంగు' గా
(బ్రహ్మగొనిచియున్నాడు.)

౪. కల తెలుల బడిన నిలవక యలరక్కసి
పాతె దక్షిణాంబుధిదనగా, ముగియ
కనీశ్వరుడు దలకొని కల తెలుల దగి
దానిక దానిక నీకు. ౫. ౧౫౪.

౨. (బలాదులండు) మున్నుమగు.

క. నవవిధి నడుపించి గలము, మునిగిన బెండం
దుదిత్తములు గలిగినకృష్ణమలక్రియ మన్న
పేనలు, గమగూన పీవిగతి దోచు గర్భం
దంకా. భార. ద్రో ౧. ౨౬.

క. చారుణిగ్విరాళర,వారి సయలు ద స్తమింప
వర్తితీర్థి,వార మగుపాపనాశన, పూర
మలో మునుగుం గంబమున దినదినముకా.

విక్ర. ౨ ౧౦౪

క విని యావిప్రవరేబ్బం దనయంబును శోక
విస్మయవిపాదములకా, మునుగును

కృ ౪ ౪ ౫౪.

చ. అజీమి విభావనీచరులు నమ్మలనుమన్మము
లాడుపేటులకా, గంబులు మునుగె చూలు
పెలకట్టియవాటుల గుంకళూలముల్
కా. రా యు ౯౩౭.

నీ అంకృతాలమృతయం దుప్పిలో గూడ
నిదగ్గలోడల మున్నగునాచ

హా ౪ ౪౧

౩ అడలగు, క్రుంగ

గీ మెదలిపెట్టినయెను పోయి మునిగె
నెత్తి కాకి ౩. ౬

క. ముక్తివయంకుములు దల, మెక్కినదేహ
మను గాంతి యెడలినమెగిమన, మక్కిన
చెవులును మునిగిన,ముక్తము నై వచ్చి
మహాంధు ముద్దయ గలియెకా

కోటరా. ౧. ౧౦౧.

(మడిచిన వీరేశ. పా.)

౪. క్రుంగ, అ స్తమింపు

అ. మజలి వచ్చునెదల మార్గం వెలుంగికి, నన్నె
పోయి యడవివట్టనడుమ, బ్రాహ్మ మునిగి
వాన శోధన గురియంగె, దడిపి వడకిగిది
కదా మహాత్మ్య పంచల. ౨. ౯౦.

౫ కప్పలుడు, పుష్పమగు, అచ్చుతమగు.

క. అనుచుం దొరగడవక్రల మునిగినహా
మతవిదత్తమునకేర్పి .

భార. విరా. ౨. ౨౨౨.

నీ విస్మయరసవిమిశ్రవమాల్యంబులు భువలటా
జాటుంబు మునుగె బాట్టి

పారి. ౫. ౭౦ భార. ద్రో ౧. ౩౪౪.

౬. లగ్నమగు, సక్తమగు

నీ అలంతిలేకెమెట్టచే నసలుకొన్నలలాట;
నంబుమంబున జేన్నికరలు మునుగె

కాకి ౧. ౩.

౭. నశించు, చెడు

ద్వి మెట్టుకన్నుని పాప మునిగిబోకన్న
పండితా. మహిమా ౨౭౩ పా.

ద్వి మును శంకరునిచేత మునిగినమరుడూ, జని
యింప

ద్వి భాగ ౧౦ స్కం. (౪. ౪.)

ద్వి మిమముమన్మ మునింగ విస్తా పూ. ౩ అ.

(౪ ౪)

౮ లీలు, అవశమిల్లు

గీ గుండియలు మ్రుంగి దిగబున్న గ్రుమ్మ గిడిది,
ధరణి జొరలాడుమెనుమడి దయ్యము
లను, ముడుమనంజాల్ల ముచ్చట మునుగె
మెనగి మోక్కి ముడియించులిరితంపు
రక్కములును మైరా ౩. ౧౪౩.

౯. గ్రుచ్చుకొను, కాటు.

చ. చనుమలలందు నత్తమున అమృతపాంచము
లందు మెప్పలకా, మునిగినవారాబాలముల
ముప్పికిన్నతయంబు భేదముకా, మనమున
లిండగా దోచగి మార్చిని లేక పురేయ
డేగె నృద్దముల వింత చేసినవిధాతక గో
దను పోవుచాడుముకా.

అ. పారి. ౧. ౪౨.

మునుగ(ంగ)బాట

423

మునుగ(గ)డ

౧౦. పూర్ణమగు.

తే. కన్య సాత్వికరాజసతామసాత్మ్య, తైవ
చారలఁ బుణ్యలోకానుభవము, మనుజు
భావము నిరయనీదనముఁ బొందు, మోక్ష
లక్ష్య నిర్గుణునకు మునుగ మునరు

భార. ఆమ. ౫. ౧౪౨.

ఆ. అన్యదైవవికలి నర్పించికోలుపు త్యాగిడే
ఫలము గొనుట వడయఁగనెడి, సప్తవిష్ణు
ఫలము బంగమ మర్చి కాన్తుమని గొలుపు
మొనరు మునుగఁ గొనుట.

కు. సం. ౧ ౧౨.

వి. స్నానము, మునుగుట

క. క్రిందన్నల మగలఁ గనుచు, వాఁగిడ
వడచుచును మునుగు లాడఁగ నొప్పుర.

అచ్చ. భా. 3. ౪౪. పా.

సీ. అమిషాక్షి సుమంగుడాల లాడెద వేమె
చదుతుక నేఁ జోలుదుతఁ గానె .

చంద్రా. ౪. 3౪౩.

మునుగ(ంగ)బాట = మునుగుటకు సిద్ధ
యగు నుండు.

మ. అమిషాక్షిసమోదఁ జిత్తునడి యయ్య
త్వాక్షియా పంగముర, పునలోహంచమనం
దవత్సర వ్రేయు నిక్కుం బిట్లు గన్నట్లు
ప్రేమిని పూర్వానుభవము తియ్య నగు
కోర్కెర చిత్రరూపముపై జీమంగం
బాటులు దెల్పుచున్ వివకతాముగ్ధులు తై
భావముర. హరి. ఉ. 2. ౧3౦.

చ. మగువముఖేంద్రునం దమృత మధ్యమునన్
మునుగంగఁ బాటియె

జ. ముంపు, ముంచుకొను, ముంచుచు, ముంచుచి,
ముంపు, ముంపుకొను, ముంచుచు, మును
గఁగుట, మునుగుకొడి, మునుగ, మనుచు.

మునుగకొడి. వి. (√మునుగు) పక్షినికే
సము.

సీ. మునుగుకొడియు చాచ ముట్టకొడియు బొడ
పొన్నుని కల్లెడు బొల్లికొడి

గీ. అది యొనపక్షు లకఁడు దీర్చు
హంస. 3. ౧౨.

మునుక. వి. (√మునుగు) ౧. మునుగుట,
స్నానము.

క. భాగ్యశాలికిం గలుగుం దున్నట్లీ
మాలిక నడపం గల, కృతమాలిక మునుక
దొరకునే యన్యులకున్

దళా ౧. ౧౨౪.

క. మునుకలు గంగానదిలో, నొనరించుటకన్న
భాగ్య మున్నదె యనుచు, న్ములుకలుగంగా
దిగి పలి, జనమెల్లు తెల్ల గొంగు స్నానో
న్నుఖుఁడై. విజ. వి. ౧. ౫౪.

సీ. స్నానము జలయును దానము మునుక
బుడుక మట్టెన మన .

ఆం. భా. ౨. ౧౩౦.

౨. మునుకజేయుట. (క. రి.)

మునుక(గ)డ. వి. (మును + కడ) ౧. ప్రథమ
సమయము, మొదటిసారి; తొలుదొల్ల.

క. మణునాటిరాత్రి మునుకడఁ దలి యొలికి
యనంతిలిపుడు దయ దైవాంబు, గొంత
వడకుండ తెరపుగ, మొనులకునంద మున్న
యెడ కదలెంచుక. ద్యా. ౩. ౧౦౩.

ఉ. పెగ్గల మొనకొల్పి నుండిదడకొయకనేత్ర
కొండకా, రెగ్గి పట్టికాన్యాయుండు రపు
లొగ్గడఁ జేసి కన్నుతూ, మొగ్గలదండ
దాల్చి మది మున్నడఁ గాని వికృ
పాయకు నిగ్గిన సంస్కరించి జననిం జనకుం
దలఁచె గ్రమమునకు. కాళి. ౫. ౧౫౦.

౧. పురోభాగము, ముందుపైపు.

౪. అదలవలముద్దపట్టిం బడియన మని పిఠఁదల బుడి బుడకు ధురకుం బిడుకొని మునుగద పుడమిం, గదవడకున నున్నమున్ను గని కోవమున. పే. పం. ౩ ౩౨౪.

మునుక(స్కాన్)లుగు(లు). అ. ౩. మును1 + కలుగు) తొలుతటివాడగు, ముందువాడగు.

౪. అని కలఁచి యవిర్బలాసిని, యనికముల గ్రడించుపుట్టితారామలున, మునుకలుగఁ జొచ్చి యొకచం, వసభాజమునీద నిల్చి దంభం బవరన్. మనుచ. ౩. ౩౦.

౪. మునుకలు గంగనదితో, జొనరించుటకన్న భాగ్యమున్నుకె యనుచున్, మునుకలు గంగా దిగి పడి, జనములు కైలా గొంగు సాక్షికోవ్వలుకై. విజ. వి. ౧. ౫౫.

మ. పనినాట్రెంచు మనీయబంధు లని తా నకుత్ర సభంబులం, గలవ న్నచ్చుచునున్నవాఁ డనుచు మున్నలంగ నాట్టియకి,మృల మండే వాలం భో రొనర్చు జనుఁ దంచుం బంప నేతెనె నాఁ, బొడమె స్వేగురుఁజొక్క కాళఫలభృహ్యోగోల్లసద్రమ్మి మై. పా. ౧. ౫౩.

మునుక(స్కాన్). అ. ౩. ౧. సంతాపించు.

౪. అని కలపోయెచుఁ వడుతో, మునుకుచుఁ బివకులు గొనుచు మునిరెఱ్ఱదనం, గును కుచు గునుకుచు నేగిని ఘనరాక్షసుఁ గన్న కన్నులక దెగిలగఁ భాగ. ౧. ౩౨౪.

౫. కాంతానదితనియొగినిమమహావార్తాని మోర్చిలి యెంతయు ముని ముని భా. రా. య. ౨౩౪౪. పి. శకుం. ౪. ౧౫.

౧. ప్రతివచుముచ్చు మాణుబలున.

౪. అని యతడు పెదక దొడగిన, గని కంభియు నింతవరక గా న్నిద్యుచుఁ ది, ల్పిన బదియెలుగల కోవమది, మునుకుచు వలచియునజొల్లముల బుడచెరున్.

భోజరా. ౫. ౧౧.

ద్వి. కలకంకములనాయ గలవనమౌట్టి, కలకంకి వంకై కడకంటిమాపు, నిగిడించుటయు సిగ్గు నెత్కిని విధుడను, మొగము వ్రాలఁగ నైచి మునుక యున్న, వానికలంపు భావం బున నెఱిగి.

ద్వి. హరికృ. ఉ. ౨౧౨౪. పం.

౩. సంతాపించు; వలకు, వచించు.

మ. ఇతఁడే నైవధుఁ దంచు జొందోరులతో నేకాంత మెయ్యెయ్యి నా, శతమన్యుప్రము భామరున్ మునుకుచుఁ జరించి రుక్మంర తోక . నై. మ. ౩. ౩౨

ద్వి. మనినాధుతో మున్ను మనినిమితి, ధన మిచ్చువాని రామని గాఁగఁ, గొనిపోయి కన్నమునొక్క ముంటి

ద్వి. హరికృ. ఉ. ౧౪౩౩. పం.

ఉ. చిద్రసజేది యాకొదమచిల్కన విష్ణుసనా ప్రనామమర్, మద్రది మోము మోచి నిడి మున్నుచు గోరను పేను దువ్వెరువా, భద్రనిధాన మై తెలయువర్తకపద్ధ విరూధి మంత్రిజే, దాన్రి విష్ణుభక్తిమహిమారితంబు బుయ్యంబు నీవుతన. పాడు. ౧. ౧.

౪. ఎదుటివానికి వివఁబడకుండ నుచ్చరించు, గొలుగను.

మ. అమమణం దంబు సంచరింప మది నయ్య జ్ఞాక్షి యొక్కొంక నై, కొని తచ్చుపతి నాద రింపడు గడుం గోపించు దా నారక ద్విచ్చిమహాలాభభరణంబు తొల్లద దనం కేపట్టి బల్మిక భుజం, ప వియోగించిన

మున్నుచు గడుచు నల్లుల బ్రెనయూచుక
ముఖ. మున్ను ౫. ౧౨౭.

ద్వి. మనసిజమంక్రమణ ముఖక లోప, మునివ
ట్లందయిత ముని నియ్య ముఖయ
రం రా. ఉ. ౭౦. పా. ౧౪. పం.

వి. సంతాపము

ఉ. రాయడికలై లెనమెనరాయడి య కల
యందల గోట్రముల్, నేయెనిలాపిమల్
మునుకు నెందరగ విక్ర. ౭. ౭౩.

(మొనవు. క ర పా)

మునికొనిపోవు. ఆ క్రి. (మునుకొను +
పోవు) ముందునకు పోవు

చ. మునికొనిపోవ కెంతయును ముట్టక నిల్చక
భావముగ రసంబును తెలయం వగులదక
పొందుగ వాక్యవిభాగ మొప్పుగా, నెనిమిది
తానకంబులను నేర్పడి వరము బులన్లు నే
యెనయగ వాడకుండు కడునిం పురీతి
బుంపగాఁ దగుల.

మ. ఉ. ౧౦. ౨౦౨.

మునుకొనిపోవు. ఆ క్రి. (మును + కొను)

౧. ముందునకు, ఎదురైనకు.

చ. మునుకొని యేను గాంతలును మొన్నుచు
నడవడంగ నందలుగ గనుగొని

భా. రా. కిష్కిం. ౧౧౯.

క. కనుగొని మనీమందిరమున, మునుకొని కల
భాతక్తి తిమిసరకలబహి, ద్వినితామలింబన
మృదు, మింతారత్నములు మెలరవల నెఱి
గింపడ వకు. ౨. ౨౪.

మ. వచ్చె మున్నుని తాత్పర్యముతోడ
గళ్యులకు దక్షం గాన చక్క క్తితోడ ..

కు. పం. ౧. ౧౧౩.

చ. మనక యొకర్లు మున్నుని గవాక్షకలయన
నింతు లందుటం, గనుగొనఁ జోటు లేమి
నికతాత్పర్యముచేటి చాల జోర్లు వం, చుక
దోలరంగం దిల్చి రభసమునఁ దత్పరితాల
కంబుచే, కొనివచ్చి తానె గళిసలుగొట్టుచు
నోటులు దాని నవ్వంగ పారి. ౩. ౧౩.

౨. ముందగు, కలకడచు.

చ. అనుమ మున్నుపాదనముగ్రకతో కుభవక
వాస్తవ్య, బుంబిచోమకంక్రములు సద్విధి
తెల్లగ నుక్రమాస్తు లై, మునుకొని కొని
దళపతిముఖులు కెల్లము లుద్యమింప నున్ను
తనకేరంపులయభావనకు దగియుండ
కుండినా. మ. ఉ. ౨. ౧౫౦.

నీ. అనుకంబులెలువ యని నిలిపాదులు మును
కొని దోడ్కొని ముది క్రోల.

గీ. ఇట్లంబుగ నెన్నె నిట్టాడినె ..

విక్ర. ౭. ౭౯.

౩. పూను, ఉద్యమించు.

క. అనిలద్రోవలు దమకము, మునుకలఁ గిన్నాక
లగుచుమునుకొని నడి నృప్తకుంభసంభవుల
ప్రా, ప్రసాదించి విక్రమంబు భూరింబు
లుక . భార. భీష్మ. ౨. ౨౯౧.

నీ. మున్ను నీ దిక్కున మునుకొని తోనము
సరిసి భూతములకు బాలులు నొనగి

భా. రా. యు. ౧౩. ౨౯. భా. ౩. ౩౯౮.

౪. మొన్నునకతో నుండు, లాగరూకు
యేయుండు.

క. పొ మ్మింకను గోకుల, మును నుకొనములు
దోడె మునుకొనలయెడ ...

భా. ౧౦. పూ. ౨౧౦.

౫. ప్రారంభించు, మొదలుపెట్టు.

క. అది యిట్లు రంభ యువరస, దను నాదీన
పలుకు లెల్ల దప్పక యొందెన, మునుకొని

చెప్పినవంకయు, విని అచట నన్ని యవర విధుల దీక్షలేక. చా. 3. 28.

ఉ. మోక్షము సర్వధర్మముల మున్నొని కన్గొన దృష్టి కాన యొ యక్షయ మైన యాజగము లన్నియు, దాన నృణించి .. చా. 2. 20.

చ. అని యుచితప్రసంగముల నచ్చట గొండొక నేత్ర నిర్మి యొ, మునివర యొ మహాగిరిని మున్నొని పాశుర్య కర్తార రోగ, గనుఁ గొని తన్నిమిత్ర మదంగం జనుచుంచి భవ క్మృతాక్షమౌ, గని కృతకృత్యతం బొరయఁ గంటిఁ బురాతన భ్రష్టసంపదక. భోజరా. 2. 20.

స. 3. ముందుఁ బెట్టుకొను, పురస్కరించు కొను.

చ. ... విశ్వజితి విజిల్లుచు నాకరిత్రాత్య పుష్టల, మృదుకొని కర్మకాహినుల మువ్వ రను విరివించి రోగత, మృన నిజకార్య మంకయును బొచ్చెను లే తెలిసించి చెప్పి రక. మార్క. 2. 20.

క. అని సంగతుించి యందఱు, మునిగణములు మంకలుమని మునుకొని , భీమ. 2. 23.

మునుకొను¹. అ. 3. (మునుకు + కొను) ౧. వరసపెట్టు.

క. తనకుఁ గలయమృత్యులన్నియు, మునుకొని రోయెటయోఁ బూని ము న్నన్నరేణు, గున వరల మొప్ప నిలిచి, సుమారు ముకో భక్తఁడు నాకుఁ గానఁగఱచియొక.

మాలి. ఉ. 2. 23.

(ప్రాచీనకవిత. తెలుగున నచ్చముగను. అని ప్రాచీనకవిత.)

క. మును తోరణమునఁ బెట్టెన, భువనరసి భుండు లీలఁ గ్రాలఁగఁ గలం, గొని తనుఁ బట్టినదవలాల, మునుకొని వడి లీలఁ గూల మొది వధించె. భా. రా. మం. 280.

చ. ఘోరపరాక్రమసంపదక మదిం, చివ్వస సార్వభౌముల శపివతిముఖ్యునిశపవమున, మునుకొని గెల్చి పోవుచుఁ బ్రమోదము నల్పఁగ నిందు వచ్చితి.

వరాహ. 2. 20.

అ. అతికయించు

చ. మొనపె సునాసునంబులు తమోనికరంబులు మచ్చరించి మునుకొని కార్యక్రమ్యుకొని ముంచె నజాండకరందమందలి.

విప్ర. 3. 23.

3. చాక్యాలంకారముగాఁ గొన్నియెడల నవ యొగింపఁబడును.

4. క్రూరాగ్రహంబ్రాత్యవ్రోహనామ లై మును కొని మురముర మూలువారు.

భా. రా. య. ౧౪౪.

మునుకొలు=మునికొలు. వి. కొరదా. 44.

5. పంకరహంబులు బండికన్నలు .

6. కైర్యములు మునుకొలు .

కు. సం. 2. 23.

(ప్రయోగంకరముగానరాదు)

మునుకొలు. వి. (మునుకొను¹) మునుకొనుట. (క. ర.)

మునుగట్టు. వి. (మును¹ + గట్టు) ఉదయాద్రి తూర్వపర్వతము.

7. మునుగట్టుములుతానుతొలఁ బట్టినయంద్ర గోపత్ర తెల్ల తెలపచ్చ లనఁగ ..

కు. క. స. 2. 23.

మునుచు¹ = ముంచి. స. శ్రీ. (✓మునుచు)
మునుచుగఁజేయు, మున్నుచుగాచుచు. (క. ర.)

మునుచు². అ. శ్రీ. (✓మును) మునుకొను,
ముందుపడు.

శ్రీ. మునుచు లేఁజాయెనే తెఱవాకగ్రాహ్యసంస్కృత
సామజ్యవైకల్యమునకు . చను. ర. ర. 3.

మునుచు. అ. శ్రీ. (మును + చు) మునుకొను,
ముందుగు.

క. వనకాశుండడు మా న్నుగిన, మునుపడఁగా
నకని నేనె మున్నెద ననుచున్, జని మును
ముట్టెవానిన్, మును ముట్టివఁచుచు నన్యు
మొనసి నరేంద్రా.

భాగ. ౧౦. పూ. ర. ౪౯.

ద్వి. మనకులు లల్ల నై మునుచున్నములు, మును
పడ దిగనాడి మోహము విడిచి .

ద్వి. హాళ్య. పూ. ౧౦౮. పం.

అ. వచ్చుచున్నచాచు వనవాఁడీ మారాచా,
మునుపడంగ నన్నుఁ బలికె నిటకు .

రసిక. 3. ౨౮.

మునుపు. స. శ్రీ. (✓మునుచు²) మునుకొను
జేయు, పొడచూపఁజేయు.

ద్వి. నలుగడఁ జొరఁజేయు నలివాన్పుపువ్వు,
మునుజలు పెలి కింక మునుపుచుండమున, నల
తెఱవానాంగిచే యంటుటలన, నిలు పెల్ల
పులకింప . ద్వి. పరమ. ర. ౨౯౫. పా.

మునుపు(న్ను)². వి. డా. (✓మును) (క.
మున్ను) ౧. పూర్వము, ముందు.

క. ... కల్పసహస్రములకు మునుము నేఁ శ్రీ,
నీన యాశులకము దలంపునఁ బడియె భవ
భృషాదమున జగదీశ .

చరాహ. ౯. 3.

శ్రీ. అంగి కుళి యొన నంగము లటును మునుపె,
చాల నుఖ లాట మును దృష్టుంబుగాక . .
తీము. 3. 3౪.

క. నగజానికంఠె మునుపుగ, మునున దెలంఁ,
బ్రాయ మంద్రు మునవతి ...

కళా. ర. ర. ౬.

అ. మొదలు, ప్రారంభము.

శ్రీ. మునుపు మధురాన్నములు చవిగొనియె నేని,
నడుమ లవణామృతి కమోత నంకె నేని, నీదవఁ
గటుకార్పణోజ్వల బావన నేని, బలము
నాలోగ్యమును జాలఁ గలిగియొందు.

వి. పూ. ర. ౨౧౧.

శ్రీ. మునుపు గోసినయది యంటుకొనుచు నుండె,
నునుచు విన్నార నుట్టిచోద్యములు గలఁ.

విక్ర. అ. ర. ౬.

శ్రీ. మునుపుగఁగఁ జొచ్చినదికల వల్లదీయద
కంబునకఁ జేరు లాడ్వకొనుచు ...

కళా. అ. ౨౨౮.

విం. ౧. తొ ల్లడిది, పూర్వపుది.

క. మునుపటిభవమున నేఁ శ్రీ, నీన పుణ్యము
నలన మిమ్ము నేరింఁగఁ గౌఁచిని ...

చరా. ౧. ౧౨౨.

ద్వి. పటులకభక్తి మున్నటియెట్ల నడిచె ...
పండితా. పూ. ౧౨౯. పా.

అ. అతికయిల్లినది, బలవత్తుమైనది.

శ్రీ. కుళమునానా రంబున నిభూతగాచుని కెన
భక్తి మునుపైనిభుత గదియె

కళా. 3. ౨౩.

ద్వి. ధనధాన్యవ సునదృటన మేకముగ, మును
పుగా గడిచుద్యముల ముంచివాఁ

రం. రా. అలౌ. ౧౩౮. పా. ౮. ౪౦.

3. దట్టమైనది, సాంద్రము.

ద్వి. చది తూర్పుమునిగివహునిం తాచి, యద
రుచు దలవరు లాచావుటేలు, గది పోద
మునీ నక్కడఁ జేరవండు, మునుమేన
పోదలలో మని గుండి రంక.

నవ. ౨ ౧౦౫. పా ౨. పం.

మునుమాటు. వి. (మూడు + మాటులు)

మాడుమర్యాదములు, మ.మూటులు

క. అని శమనండు మామూఁకప, మునుమాటోఁ
తెప్పె గాన మురలిపుట్టవంబునకంటె
నికరమగుసాధన మున్నె నె నరతిఅలది
దాటుంగఁ బ్రజకున్ జూపునీ ౩. ౮౬.

మునుమాడు. ప. (మనుము + అడు) వరస
పెట్టు.

నీ. మోహనాకృతి రేలెల మునుమాడి కొనియాడఁ
బుప్పనాట్రువించుల బుట్టి గవగ
భీమ ౧. ౮౦.

మునుమి(నిట్రి)డు. అ (మనము + ఇడు)
వరసపెట్టు.

ప . . అనలం బయి నీదిగువల్గు లోకమున్,
మురమిడి తాల్గుఁ జొచ్చిగఁ గంఠగొని రేలె
గృహ పుట్టి చెప్పెదం, బునె మహాగ్ర
కోపవివశత్వము నీకుఁ ద్రిలోకనాయకా
భారం. ద్రో ౨. ౧౬౪.

౩. పుష్కరమండములోఁ గల, పుష్కరమాల
ములు గలవలంబు గొనచున్ నెక్కువచ్చగ
తలముల ముద్రిడి, పుష్కరమలఁ దెలి
పైచుఁ బుష్కరమునకున్.

కు. పం ౧. ౯౪.

నీ. చందగదాదండనాగభోధితి యొప్పు మను
మిడి దవజాల మోది మోది

మూర్తి. ౬. ౯౪.

ద్వి. ఎమ్మలుఁ దగ్గఁ ముద్దిడి తొల్లి తొల్లి,
త్రమ్మన భక్షింపఁగా లెక్కొనక ..

పండితా. దీక్ష. ౩౬. పా.

ప. (త్ర. ఎదిరించు, మార్చును).

ద్వి. మున్ను పృతాసురు మునుమిడి చంపి,
నమ్మలించగ దేవసంఘంబుఁ గూడి, వెలు
గొందుదేవతావిభుని చందమున్

రం రా. బాల ౩౧. పా. ౩౧. పం.

మునుము(న్దు). వి. ౧ ఎదురు

క నీఁ దోకఁడు మరుబలంబున, వాడిమగం
దనగఁ జాలువాఁ డిబ్బంగిన్, బోడిమికాడి
యెను ద్రోబుల, వేడిమి యిటు మనకు
మునుము విక్రమమునకున్.

భార. విలా. ౫. ౧౧౦.

౨. పురోభాగము, ఎదుటికోటు.

౩. ద్వీరదము లాటగడియె మెక్కురు
గ్రక్కంచుఁ గూడెడివి గదపు లై కలయం,
దిగువకువడి యెడియె భువి, బొరెడియె
నయ్యెఁ బనుపుక్కు మునుమునన్.

భార. భీష్మ. ౨. ౨౧౩.

క. అని పలికి రాచుచంద్రుడు, వినయం బల
రింగ లేలి వెలదియెఁ బానున్, మునుమున
నిలిచిన మామలు కనుదనియెగఁ తాచి
యాచి గౌర మెసంగె. శేష. ౪. ౧౩౨.

ప. మునుములన్ గవన లానించుకొనం
బంది మనుచ. ౪. ౩౩.

౩. నేనాముఖము.

ప. అట్టియెడ వాచార్యుండు గయ్యెంబు
నేయెమునుమున భృష్టమృత్యుండు దొలంగిన
తెలుపిం గడియె బాంచాలపతి దలచిన పప్పు
దగ్గరుండు నవ్వుచు.

భార. భీష్మ. ౨. ౩౩౩.

౪. చరన, పం. ౩.

గీ. బాచవల జొండె బట్టుము పొండుంకనయ,
ముఖ్య మీరు వా రన నేల మునుము పట్టి,
వైరివర్గము నెల్లను బారినవచ్చి వైవర్గయుత
ముగ నద్వర్గజలము గొనుము.

భార. కర్ణ. ౨. ౩.

ద్వీ. కడుపుల గడలింది కనవును నీరు, ముర
మార్గ నిలిప పొలమునకు వోలి, మును
ముగా నేవురు ముండట ...

నవ. ౧. ౩౯. పా. ౧౩. పం.

౫. వస్తునమాచూను.

ద్వీ. తాంబూలగంధ మాల్వాంబరాదలు ముదం
బున నర్చింది తనయింట గలుగు, ధనధాన్య
ముల జీవితము మొదలవ,మును మంత
యును నెచ్చి ముండటం బెట్టి.

మండితా. పురా. ౧౩౩. పా.

౬. వార్ధిము, ముద్దిము.

చ. మునుమున బుట్టి నాకు నొకముద్దుల
పట్టి . భోజరా. ౪. ౧౩౪.

(ప్రయోగాంతరము లభింపలేదు.)

౭. తోచుచుదనము.

ద్వీ. మినుముమున్ను మునింగె .

విష్ణు. పూ. ౩. (౪. ౪.)

౮. కోనెడు పెరుగు ముండున్ను పెరు.

గీ. మునుము నా నలరు కోయి, పయిరుకును
ముండు పెరుగా బాల్సరిక

అం. భా. ౩. ౩౩.

౯. తోచు, అధిగము.

౪. అడిగెడువారలు మును మయి, పుడికెడుబా
డొకడు లేక పురుసాల్పక యై, పడకులు
తొల పై కలములు, నెడి యవ్వలు ప్రబలి
బగము శిధిలక జొండున్.

మో. ౨. ౯. ౪౧.

చ. అనిన (దివిక్రమండు మొదలైనపుడో
పాతులక్ గ్రహలితూ, జనులు నేయ
బంది మృతకాలియోగ్నము బాచనంబు
లన్, మునుముగ లిండివంటలు నమాచా
ముగా నొనకూర్చి యిట్టిభోజముల భూష
రం దనియ కాంతి దలంబుగ జేసి కట్టి
తోన్.

వ్యా. ౧౦. ౨౩.

జ : మునుమాడు, మునుమిడు, మునుముకొను.

మునుముకొను. అ. ౩. (మునుము + కొను)
చరనపెట్టు.

గీ. మారుడు పెట్టుగ నచ్చి పెల్లార్పుటయెను,
మిది సమర్థతరయమున దనుబోటి, మునుగ
బులెంచి తాకిన మునుముకొని పచ్చింది
యిల యెల్ల నెత్తుట ముందె నక్కడ.

భార. కాం. ౩. ౪౪౩.

౪. మనుల మనులభంగివ, కొనివక్రము కొండ
తెల్ల గుంధిని గ్రవన్యన్, మునుముకొని
పెట్టి తెల్లము, మరొకటి మిగిల నేది
పెక్కుము లంకన్. భా. రా. య. ౩౨౯.

మునుముట్టు. అ. ౩. (మును + ముట్టు) ౧.
మొదలు తాకు, మొదలంటు.

౪. మునుముట్టు నెట్టి గ్రాద్ధంబునకుం గైకొ
నుట నేల భూకురుని గైకొని యరిసి
కా దనిన వా, కనియెప్పులెకంబు నెంచు
ధార్మిక నైవే. భార. అను. ౩. ౧౦౨.

(తొలుదొల్ల ప్రప్రథమమున అది భావము)

౪. అనుటయే వా రందఱు హం, మనితో ని
ట్టుది రామనాయకునకు మ్మి, ననకుడు
దొడగనకు బాటును, మునుముట్టున వర్త
మిందు మోనము గలదే.

ఉ. మో. ౪. ౪౦.

౨. మూలముంటున్నట్లుగ, సమాఖ్యముగా.

మ. పున మైనట్టి రహస్యము నెఱుంగుగా
బోయియే బోవనీ, మున్నుమట్టుంగఁ బ్రహీధ
వాసలపెంతు ల్కావినన్ మాఱునీ, వనితా
రత్నముఁ గూడఁ జేసెను దమిన్ వారింప లే
నియ్యెదన్. కళా. 3. 20.

3. పాఠశుగు, కుదవాఁడు

ద్వి. మనువు కల్పలతకదర్ మున్నుమట్టుఁ
బడవు, జనల దెట్లనలు నిచ్చుటాదా
నేయి

అ. మ. 3. ౧. ౧౦. పా. 2౧. ౪౦.

ద్వి. అచరాత్మయందు, మాఁడుకాలంబులు
మున్నుమట్టు నేఁగి

ద్వి. పా. ౧. 2౦ పా.

ప. లలాటము ల్బాలబాలంబు మను
ముట్ట నిగదించి

భీమ. ౪. ౧౩.

మున్ను-(నుక)లి. 2 ($\sqrt{\text{మున్ను}}$) ముందు,
అగ్రాగమ.

గీ. పాపఁగఁ దలఁపెనుమఁగుతో నెఱగి
చెఱులు, నొదివి నడికిండు మున్నులి మది
వికాస, మమర విభవంబుచే రహస్యమరి
నేటి, మెఱసి వరదకుఁతెరిఁ జొర నున్నటు
యెను. అ. వి. ౫. ౧౦.

మున్నుడి. వి. (మున్ను + అడుగు, పృథ్విరస్థా
వికారము.) అగ్రముఁడు, ముందుపదమువాడు.

ఉ. సారలసత్పుష్పరసకాఖిలతో నిమఁ డున్న
మాత్రియో, పూర్వకమమృతం దొరగఁ
గోరు మున్నుడి యె యమరుఁడు, సీతక
మార వంశ్యులలేతన మున్నె

కృ. కథం. 3. ౫౬.

ప్ర. వి. ముందుగా.

ద్వి. మగివాఁకిగు మున్నుడి తేర దిగ్గి. ...

రం. రా. అయో. ౧. 2౯ పా. ౧౬. ౪౦.

(క. ర. పా)

మగివాఁకిగు సమున్నుతి రథంబు దిగి ముద్రిపా.

మున్నురక. వి. (మున్ను + అరక.) ౧.
తొలిదక్క.

గీ. మన్నురక యనఁ దొలిదక్క పాదలు
మందు అం. భా. 2. 233.

2. కప్పనీతి. (ఇది యుద్ధయంత్రులలోనిది
కావచ్చును.)

చ సరిగ్గొనండు సన్నుఁ దనచాయల వాతి
నడించె మత్స్యరం, వరధర్మ సద్దనీయతి
యిరం దెరి రావుతువాలిదాలి మున్నురకం
లెచ్చుచోలితి సువాసనమాలిత కేత్తియోస
మామౌరణియో లోకలవ వాగె సగర్విక
సింహవాద యై. యం. రా. 2. ౫౩.

గీ. తేరు గదపఁగ మాఱున్న దిద్ద నమ్ము, నేయ
నేరె వింటు జొక్కింక వాన, నావనిన
సత్విభావ మున్నురక యువ, నెలిది మున్నుర
కానురు గలదెఁ గాఁ. వి. వి. 3. ౧౪2.

3. ధైర్యము.

2. ఇం దుండి పోఁగువాఁడు, దంపదన వలల
జొడ్డుఁ దెచ్చులియొక్కలం దుండి కావు
గప్పము, ముందటఁ గలయెటులు నిలిచి మున్ను
లి మెఱియి. కథ. ర. 3౧.

గీ. చిన్నిపాలఁ గూడి బల్బున్నరకల, నన్నిగీ
ముఱ సన్నుకన్న ముఱి ..

నీలా. ౧. 2౬ మఱు. 2. ౧౪౦.

మున్నుడి. ప్ర. వి. (3. మున్నుడి) ముందుగా.

(ఇది మున్నుడు ధాతువుకాదుగానా మని
జొందఱు. మతద్వయముండు, మతభేదముల
లోనిది.)

పాశ్చాత్య సంపద, మున్నును జనింప రహి-
మింది యొక్కవాడు ...

ఉ. రా. ౧. ౧౫.

మున్నటిరాచూలి = ౧. చంద్రుడు.

గీ. మున్నటి రాచూలియొక్క గంజడలోన
గ్రామ్యరిగాఁ బాల్చుకొన్నతేటి

ఉ. భా. ౧. 32.

అ. పీఠసాగరకన్యక, అమ్మ.

మున్నటిరాచీ = సముద్రకాలర, గంగ.

క. అని యమ్మన్నటి రాచీయెమ్మ మాటికిం
గొనియాడుచు, గొంతక వ్యధి యెప్పుట,
యయ్య. అ. ౪౩.

మున్ను = మును!, వి. కొ. ౧. ముందు,
భార్యను.

ఆ. ఇప్పుఁడేంద్రుడేత మున్న గృహీత మై-
యెన్న నాకరంబు గ్రన్న నింక, నొయన
కర్త మగున పరిణయ నియమమై, ధర్మ
ప్రతిగ్రహింపఁ బరమమూర్తి.

భార. అది 3. ౧౬౮.

క. మున్ను గలగోపవర్తకు, నిన్నుం గనికొలిచి
భక్తి నివస నీయక ..

భార. విరా. ౧. ౨౮౫.

క. ఏకాదశమగ్నంబు లైన బ్రహ్మాండం-
బుల నారాణ్యంబుండు పరాశరాదీనంబున
రసాతలంబునకన్ మద్దరించి మున్నటియట్ల
నిలపుచుండు. కరాళ. ౧౦. ౧౨౮.

అ. భార్యకన్యకు.

గీ. నీ కుకటంబు నీ యందరికలంబ నీ భంబ
రీటంబ నీకు దోమ ...

గీ. నీకు మోది నీ కున్నుంబు నీకలంబున, నొం-
దొయల తోమకకు కెన్నకొంబు రుణులు,

చారక బ్రహ్మకుశీలేతి పక్షవాది సంభవం-
చిన ప్రత్యగ్గ చంద్రధరులు. భీమ. ౪. 33.

3. తొలి, తెందలు.

ఆ. ఇట్లు అగుటచేత యెవ్వరచాక్షేప తో, కంబుఁ
లొందఁ నాగణంబు లేదు, నీతిఁ దెల్ల భంగిఁ
తెడియెడు బాఁడుగఁ, దలంచితేని పగఁ
వలదు మున్న. భార భీష్మ. ౧. ౧౫.

వి. మునివారాదు కరంబంబు దొరగని కల్పం
లేకతోఁ నుడియ య్యెరవించాక్షికిఁ బక్షి
పుంగవగని ప్రాణియగు పిఠంబు నిర్భ-
మాక్షంబు నొనర్చె మున్ను నచిరార్థకల్పం
బులం బిప్పుట, మురియం ద్రోయెడు
నించెన్మృతమునక మూర్ఖానమూర్ఖానియ
మంత. పై. ౨. ౯౯.

వి. పెంతుంగఁ కెట్లు భోజనము చేసిన అంతన
చర్మ మున్నుగఁ ... అయ్య. ౧. ౮౧,
(నీని యాశ్రుతీతయోపమ మున్నున్న, మును
మున్ను, మున్ను మున్ను.)

క. విచ్చి చనవందఁ బరులం, పెచ్చుట మును
మున్న వలయుతెలుఁ గావనికే ...

భార. విరా. ౪. ౨౪౮.

ఆ. మ. క. ౧. ౧౨. పా. ౩. పం.

క. కరుడనిరెక్క పియ్యుడు మునుంబునకాత్రపు
నమ్మకొమ్మచే, యొరలుము తెన్నుతోటఁ
గనియెక మునకాణుకఁ చేయెచ్చ ని,
దుర మునుమున్నుగాఁ బెరిగి తోడుగ ని
న్నెటులై నఁ చేక యిట్లెక్క భీష్మచారి
ననియంబున దుర్వలఁ దేయ్యె వక్కటా.

రాక్ష. ౪. ౧౫౨

(రాచూలివార్య మును)

వి. ౧. తొలుతటిదీ, తొలితప్పుడు నంభరిని

ఉ. మున్నుటికంబిగంబుగమునాచార మంతః
కన్ను కచ్చిక .. రాక్ష. 3. ౧౫.

1. మొత్తమునకే కాని మున్నీటి దున్నుక
మలల రోయి గనుచును దలచుచును ...

ప్రశోభ. 4. 23.

2. మున్నీటి పూర్వమును కేరల ప్రస్తు
నన్నిటికే వనకృత యనుకృతి వలన...

2. పరమ. 3. 23. 3. పా.

3. ముందుకాదు; అగ్రసరుకు; ముందున్నది.

4. పొందు నృపాలవందముల పొందు మున్నుగ
శీలి యెత్తు ఫీ, యులను గడంకయే నడుచు
వోటికే జక్కటిగాఁగఁగఁజోచి ...

భార. ఫీ, 2. 23. 3.

5. ... అతిశయ్యుడ విస్తయవారిరాశితో,
" మునిగితి నవ్యురొద్దికాదు మున్నుగ నేను

నృపాలపుంగవా ... పారి. 4. 2. 23.

6. .. అప్పుని, పుత్రులందఱున జోలుమున్న
రగు మున్నా శీలి యులనీ యె ...

పొందు. 3. 23. 3.

7. మున్నుడి, మున్నుక, మున్నుడి, మున్నుడు,
మున్నుటిక.

మున్నూర్పురు. 8. (మూడు + మున్ను)

ముందుకొరలమంది, ప్రకృతసంభాషణలు.

9. ... గింద్యులూచి మున్నుకృతవసున కా
చంద్రాగమముగా విచ్చె ..

ద. కా. 3. 23.

10. ... తీసి మున్నూర్పురొకరసాను మున్నూ
పుష్కరు (య)య్యును మున్నులం బ్రతి

సాలింపగలవారు ద. కా. 4. 23. 3.

11. మున్నూలు 12. పా. (మూడు + మున్ను)

మూడువందలు, ప్రకృతి.

13. ఏమనునారథంబుల శ్రేణులూ, నవలం
దప్తుకు మున్నూటిగాను మదన, పరని

యనునాంకు ... భార. విరా. 3. 23. 3.

1. ఇప్పుడు మున్నూలు నేనును గన్నులు
గలనెలు నెక్కానికే గన్నుకొంది ...

పైను. 4. 23.

2. మున్నూలు అవకాశములను గన్నులంగా
చాంద్యులూపొందు కలె నీకు .

పా. 2. 23. 3.

మున్నూలు, విరా. (మూడు + మున్ను)

మూడుమూలుల గలది, మూడుమూలలు లేవు
నేనీనది.

3. మున్నుక కన్నుకానికన్నులు మున్నూలు
పుష్కరులం గలద పుష్కరులు ...

రంకా. 4. 23. 3.

4. పొలుపొందును ద్రిమూర్తి మున్నూ అనంగను
మున్నులయనంగను మున్నుల యన ..

అం. భా. 4. 23. 3.

మున్నూటిక. వి. (మున్నూ + ఎలక. కృత్తి)

కర్ణవికారము, పూర్వాదుగాను, పుష్కరు
రాని మునున గలదే చంద్రా

5. విన్నుమి యనగల గల మున్నూర్పులొ
చుట లేదు మున్నూర్పులొ

రీలా. 4. 23. 3.

6. కన్నుకాల్గె నగలదమో గన్నుకాని, మిన్న
కలయెల బోవాడి యెన్నరాని, మున్నూటి

కల మెలంగుట దన్ను యెలకు జెన్ని
పొయింపుముద్ద రాజిమియాలి.

పిడి. 4. 23. 3.

మున్నూర్పులొ, 2. (మును + మునును +

మున్నూర్పులొ, 2. (మును + మునునును +

3. అతిశయ్యులగులెల యాకులెల, పెన్న
నేమియగా పెన్నులమలన, కన్నులొ

గూడ మున్నూటివంక దినియె నెన్న
మున్నూర్పులొ నెలకేది.

మును.

మున్నెళ్ళ, వి. (మును + మోత) మునిమోత,
సామంతుండు.

చండకము. ... అనిత మున్నెళ్ళ కంబంబున

బుట్టి నీ పైఁజి బో రిక్కము బుట్టి యి
టమఁగాఁ గొట్టి ప్రభుడు వామచక్రవర్తి
నిరీక్షింపక ... తేమ, ౪. ౧౩౨.

మున్నెనువలు, వి. (మును + నెను) మున్నెను

వరములు, గృతకాలమున వచ్చుకాలమును.

౪. తనిసొమ్ము కాక మోత, భవ మొన
తేట తేమి కా మది నిక మున్నెనుకంప
మమ్ము నెట్టుక, మునుత్తుం జాఁ గాక మోన
మఱియం గలదే, విత్త, ౪. ౩౪.

మున్నుండ్రు, సు. వి. (√ మూఁడు ముప్పదికి

మహన్నూతార్థకరమౌను.)

ముప్పదిమంది, ముప్పదిమంది.

నీ. .. బ్రహ్మనిరుత, తెలఁపంగ నల్లంద్రి నిరిది
ప్రత్యేకంబు ముప్పంద్రు వామచక్రవర్తినిచ్చి.
భార, కథా. ౨. ౧౨౧.

౪. ... వావాదేయగతులై నతపములు బ్రాహ్మ
లునుంగా ముప్పంద్రుల తేర్కొనికం పది
నిర్మిదియొకదండ్రికాలంక ...

త. కా. ౪. ౧౨౪౮.

ముప్పటిల్లులు, అ. శ్రీ. కాఁగి కొంఠెను

చల్లారు, కబ్బెమ్మను.

నీ, క్రమముగ వారు లక్కడను ముప్పటిలివలం
కంబు దేర్చి యా తెలుసుకునుని, కొవరఁగాఁ
గాటులియను వాక్కులొట్టును వానించి—
కావ్య, ౩. ౪౨.

ముప్పదా(దియా)లుగ(ర్దు)దు, సు. (ముప్పది

+ అలుగురు.) ముప్పదియాలునుది, కట్టిం
కత్తింభాగ్యము.

నీ. ఉయ్యలి ముప్పదాయ్దు ముప్పిరుతోడ నెక
మంద్రు వామత్తుల నెకది కొలక ...

ఉ. రా. ౪. ౨౮౮.

ముప్ప, సు. మో. (మును + పదులు) మూఁడు
పదులు.

ఉ. తొయ్యలి నిర తెలుపులు మున్నుక ముప్పది

మూఁడుకోటులు ... తెమ. ౪. ౨౧.

౪. ఎన్నుడు వారిఁ గని రమయలు, ముప్పదియొను

మూఁడుకోటులు .. తమ. ౪. ౧౨.

౪. ... ముక్కటారి వక్షవామన తెలుపు వక్ష

వామన ముప్పదిత్తులు నిర్మమ్ము ...

త. కా. ౪. ౧౦౦౫.

మ. .. కరరాహుచ్చరమంబు ముప్పది వా

ల్నాత్తులఁ ద్రుంచి ...

ఉ. రా. ౪. ౩౦౨. అం. భా. ౨. ౧౨౮.

ముప్పదిరెంటింపు, వి. (ముప్పదిరెంటిం +

నింపు.) ముప్పదిరెంటింకు ముక్కలంక నక్షత్రము,

రేపినక్షత్రము. (౪. ౮.)

ముప్పదివా(పాట), వి. (ముప్పది + పాటలు)

మూఁడువరుల సంఖ్యగలపాటలు.

ద్వి. అంబు ముప్పదిపాట వారంక నిలయు, వంది

తామరనిఁ గైవారంబు నేయు ...

ద్వి. వరము. ౩. ౨౩౧. పా.

ముప్పర్దునేలు, వి. (√ మూఁడు.) మూఁడు

కోనుల మోతము.

నీ. ... ఇదవర్దుతేల ముప్పర్దుతేల, యనికఁ

గ్రోకవర్దుతేలయొక్కలు. తెలఁగి ...

అం. భా. ౨. ౯౦

మున్నెళ్ళ, వి. (మూఁడు + పాతికలు.) ఒక

పక్షిత్తునంకది వామని భాగములలో మూఁడు

భాగములు, మూఁడు పాతికలు.

గీ ... పోవడము, వలలు ముప్పిరిక
యనంగ .. అం. ఛా. ౨. ౨౩౨.

క. ఒక్కడని పెన్నె తెరుచి, త్రువకు వచ్చియెడ
తెచ్చు భది నిదియర్చుకా ముప్పిరికరంగం
యన, పొన్న మహానీల మతిమహోన్నతి
నిచ్చుకా ... రత్న. ౫౪.

ముప్పాత్ర పి. (మోడు + పాత్రలు) ఒకవస్తువు
వలదలి కాలుగునంటెలో మోడునంటెలు
మోడుపాత్రలు. (శ. ర. కా.)

ముప్పాత్రలా. పి. (మోడు + పాత్రలు)
ఒకదూపాత్రలో కాలుగునంటెలో మోడు
నంటెలు, మోడుపాత్రలు. (శ. ర.)

ముప్పిడి పి. (మోడు + పిరులు) కాఁత,
కటారి.

పి. మృదువదాంబువలలు తెలుంగటంబులు
తైదితవృద్ధియను తెలుసుమిడియను...
కళా. ౨. ౧౨౩.

చ. సంతలు పెట్ట గోల్పురికిఁజేయిది ముప్పిడి
గుర్పుకర్మరం, కులంగది ...
కరాళం. ౪. ౨౫. పారికృ. ౨. ౮.

పిలా, పీర్లు; పెద్దది
పిల్ల. తెలుగుతెలుసుకాలు ముక్కలవచ్చు,
దిగిడి చూడట్టుకుప్పిడికటారంబు ...

పిల్ల. వరము. ౨. ౯౪. పా.

పిల్ల. విశ్వాన సైవముప్పిడిపాదపంబు, కన్నుల
కట్టె యొక్కతె పాచ్చి యొచ్చు ...
పిల్ల. వరము. ౩. ౧౨౩. పా.

ముప్పిర. పి. (మోడు + పిరులు) మోడుపిరులు,
కానిలో మోడునంటెలు. (శ. ర.)

ముప్పిరి. పి. (మోడు + పిరులు) ముప్పిరు,
ప్రియప్రి.

పిల్ల. మిడి విస్తరితై భూమకంఠఁ బట్టుకుంటు,
తేదివంబాగాఁగ ముప్పిరిఁజేదనట్టు, వారు
నిలబాటున నురు ...

రం. రా. ఉ. ౧౧౮. పా. ౧౩. పం.
ను. ... అక్కర్లకా, కుకవిప్రాంతంబుముప్పిరి
తెవఁగఁ జేతోవారివారంబునక.

పి. కవం ౩. ౧౧౨. లం. ఛా. ౨. ౨౨౫.
పిలా. మోడుపేటలు గలది, మోడుపిరులు
గలది.

ఉ. ... ఏను మనంబున నచ్చునంటెతో,
నుప్పిరియెన కాకుమ మోడము పెక్కున
వాణ నుక్కువల, తెచ్చెడుఁ గాక యెట్లు
నది చేరితి ... భార. లను. ౩. ౩౩౩.

గీ. తళువ నంగర ముప్పిరికటాటుతోరె, మన్న
యది మేను .. వార్మి. ౩. ౧౧౮.

ముప్పిరిగోను = ముప్పిరిగోను, అ. ప్రి.
(ముప్పిరి + గోను) ౧. మోడు పిరులుగాఁ
తెవఁగొను.

క అదరము సుంద్రమంబున, మోడంబును భవ
మనమున ముప్పిరిగోన వా, భూవంశంబును
విదిధమ్రుతి, వాదంబున గారమితై వారల
తెల్లక. పిలా. ౩. ౨౨౦.

క. తనపాలి మృత్యుదేవత, యునుబోలెను పచ్చి
యెట్లు అన్నమహోన్నం, గది సైత్యం
ద్రుఁడు విగృహ్య, నును భవమును గోతు
కంటె ముప్పిరిగోనగఁక.

పారి. ఉ. ౯. ౨౦౦. సై. ౧. ౩౩౩.
౨. పెవఁగొను, చుట్టుకొను.

క. అనత్తును అవతిసెచ్చున, మననచ్చెనుకాటు
నువము ముప్పిరిగోనగా ...

పిల్ల. ౧౦. ౧౪౦.

మున్నాళ్లు. వి. (మును + మౌళి) మునిమౌళి,
పాఠాంశంభ్య.

దండకము. ... అదిక మున్నాటి కంబంబును
యిట్టి నీ ప్రియః జో రక్తముం బట్టి యి
ట్టుండగాఁ గాట్టి ప్రహరణ వాద్యవృత్తిక
నిర్మింపజే ... శేష. ప. ౧౩౨.

మున్నెనుకలు. వి. (మును + నెనుక) భార్య
పరమలు, గతకాలమున వర్తమానమును.
క. తనసొమ్ము వార మౌళి, భవ మెల్లను
శేట శేషి తా వది నిక మున్నెనుకంబు
మమ్ము పట్టుక, మమత్వం దాఁ గాక మౌళి
మనోయం గలదే, విశ్. ప. ౩౪.

మున్నుండు. మ. ప. (చ. మోతు మున్నుది
మహావృతాత్మక భూపము.)
మున్నునుండి, మున్నునునెరు.
నీ. ... బ్రహ్మవిద్య, వెలయంగ నల్లండ్ల నిలిచి
ప్రత్యేకంబు మున్నుండు వామంబొచ్చుచిచ్చి.
భార. పథ. ౨. ౧౨౧.

మ. ... వావారేయగతులై సతవసులు బ్రాహ్మ
లునుగా మున్నుచ్చితుం శేష్మనికం పది
ఎన్నిదియొకదండ్లు రాంబ ...
మ. ప. ప. ౧౨౪౮.

మున్నుడి(లు)లు. అ. శ్రి. క్రాగి కొంపెను
చల్లారు, కనోన్లనునె.
నీ, క్రమముగ వారు లక్ష్మదేవ మున్నుడిలిసనాం
కంబు చేర్చి యా వెలమనునది, కొనఁగాఁ
టాటుకయెను కాట్టాట్టును వాదించి—
ద్యా. ౩. ౪౨.

మున్నుదా(దియా)లుగ (స్థ)ను. మ. (మున్నుది
+ అలుగురు) మున్నుదియాలునుండి, వట్టిం
కల్పంభావ్యము.

నీ. తిరునీల మున్నుదాయ్లరు మనీమంబోద తెన
మండు వసుత్తులు తెనకీ కొనక ...

తి. రా. ప. ౨౮౯.
మున్ను. మ. ప. (మును + మును) మోతు
వదులు.
తి. తొయ్యలి పిర తెలుత్తులు మోన్నువ మున్నుది
మోతుకొట్టులు ... శేష. ప. ౨౧౧.
క. ఎన్నడు వారిక నిరమరులు, మున్నుదియెను
మోతుకొట్టులు . అను. ప. ౧౨౨.
మ. .. కుంకటాది దక్షవామన తెలుత్తు దక్ష
వామన మున్నుదిత్తులు విస్తృతులు ...
మ. ప. ప. ౧౦౦౫.

మ. ... కరరాచాచ్యరాసంబు మున్నుది వా
య్యత్తులఁ ద్రుంచి ...
తి. రా. ప. ౩౦౨. పా. ౨. ౧౨౮.
మున్నుది రెంటిగుంపు. వి. (మున్నుదిరెండు +
గుంపు) మున్నుదిరెండుచిక్కలుగల సక్షత్రము,
రేపతిసక్షత్రము. (క. ర.)

మున్నుదివా(పా)ట. వి. (మున్నుది + పాటలు)
మోతువదులు గుంభ్యగంపాటలు.
ద్వి. అంబు మున్నుదివాట వారంగ నిలయు, వంది
తామరనిఁ గైవారంబు నేయు ...

ద్వి. పరమ. ౩. ౭౩౧. పా.
మున్నుద్వినేలు. వి. (చ. మోతు) మోతు.
కొనుం దురము.

నీ. ... ఇరువర్త్యశేల మున్నుర్వశేల, యదిక
క్రొత్తయ్యకరమోర్వలు. తెలంగి ...
అం. పా. ౨. ౧౦

మున్నాటిక. వి. (మోతు + పాటికలు) పి
వత్తునంబటి వాలునె భాగములలో మోతు
భాగములు. మోతు పాటికలు.

సి... పాఠానకులు, కుటుంబ ముప్పాత్ర
అనంత . . . అం. భా. ౨. ౨౩౯.

క. ఒక్కడని వెన్న వెన్నక, కృష్ణుడు వచ్చి అనంత
వెన్న కురిసి విడిచివేస్తూ ముప్పాత్రకరంగం
యన, పొన్న మనోహర ముప్పాత్రకృష్ణుడి
నిచ్చుక ... రత్న. ౫౪.

ముప్పాత్ర సి. (మూడు + పాత్రలు) ఒకవస్తువు
నంతరి కాలానంతరములో మూడువస్తువులు
మూడుపాత్రలు. (శ. ర. కా.)

ముప్పాత్రలా. సి. (మూడు + పాత్రలు)
ఒకనూపాత్రలో కాలానంతరములో మూడు
వస్తువులు, మూడుపాత్రలు. (శ. ర.)

ముప్పిడి సి. (మూడు + పింఠం) కాచ, క
టూరి.

సీ. మృదువకాయలు మూడు మూడు
వైడిచివేస్తేయును మూడుమప్పిడియును ...
కా. ౨. ౧౨౩.

చ. అంతలు అట్ట గొల్పరికిఁజేయిడి ముప్పిడి
నవ్వకొరకం, కుంకరి ...
వరాహ. ౪. ౮౭. పారికృ. ౨. ౮.

వి. పీర్లు ; పెద్దది

ద్వి. మొగ్గులమొలకలు ముప్పాత్రకృష్ణుడు,
నిగిడి చూపుతున్నప్పిడికటారాలు ..

ద్వి. వరకు. ౨. ౯౪. పా.

ద్వి. విజ్ఞాన మనముప్పిడికాదవంబు, కన్నుల
కట్టి యొక్కతే కాత్తి యొక్క ...

ద్వి. వరకు. ౩. ౧౪౩. పా.

ముప్పిర, సి. (మూడు + పింఠం) మూడు పింఠం,
కానిలో మూడువస్తువులు. (శ. ర.)

ముప్పిరి, సి. (మూడు + పింఠం) ముప్పిరి,
ప్రియప్రి.

ద్వి. మిడి విచ్చరితే భూమివలె వచ్చుములు,
వైడిచంబుగాఁగ ముప్పిరిచేయవట్టు, వారు
పొచ్చును నమరె ...

రం. రా. ఉ. ౧౧౮. పా. ౧౩. పం.
మ. ... అక్కర్లకా, కుంకరికొంతులుముప్పిరి
వెనఁగఁ జేతోకారికావంబుక.

పె. కనం ౩. ౧౧౭. అం. భా. ౨. ౨౪౭.
వి. మూడుపాత్రలు గలది, మూడుపింఠం
గలది.

ఉ. ... ఏను మనంబున వచ్చుకంబుతో,
మప్పిరియైన కొడుకను మూడుమొక్కన
కాన నవ్వపం, తెచ్చెడు గాక యెట్లు
నది చేరితి ... భార. అం. ౩. ౩౩౭.

సి. తనకు బంగర ముప్పిరికటూరితో, నన్న
యది మేను .. కాల్కి. ౩. ౧౧౪.

ముప్పిరిగోను = ముప్పిరిగోను. అ. ప్రి.
(ముప్పిరి + గోను) ౧. మూడు పింఠంగా
వెనఁగొను.

క. అచరము నంద్రమంబును, మూడుమంబు నున
నుననున ముప్పిరిగోన కా, భూవంశమునకు
వివిధప్రియ, వాదంబుల గారవియె కావల
వలెక. విరా. ౩. ౨౭౦.

క. తనపాతి మృత్యుచేత, యానలోలెన వచ్చి
యెట్లు అన్నమహాత్ముం, గది వైశ్యం
ద్రుడు విచ్చయి, మును భయమును గొను
కంబు ముప్పిరిగోనకా.

పారి. ఉ. ౯. ౨౦౦. పై. ౧. ౩౭.

౨. వెనఁగొను, చుట్టొకను.

క. అనవుడు నవవతివెచ్చుక, మననవచ్చెదకాటు
మనము ముప్పిరిగోనకా ...

నర్మ. ౧౦. ౧౪౦.

క. ఎప్పుడు నీకుచేతము, ముప్పిరిగొను నాడు
చిత్తమున నిది తెలియిం, తెప్పు చును ...
చరాహ, గం. ౪.

క. అప్పుడు మునితరులందఱు, నప్పుపాత్యువని
వలననమోనితులై, కప్పివకోపాన్ని కిఖల్,
ముప్పిరిగొనఁ గలుచుకాక్యములు వను
లోనకా.

వి. త్రి. ఆ. గం. కా. ౪. గం. గం.

3. అతిశయించు.

క. అప్పుడు మదికానందము, ముప్పిరిగొన నమక
భుక ముఖమంత్రంబుల్, తెప్పుచు మొ
మ్మిడు భూవరు, వపురమేళ్యురందు వరము
లమగు ముకున్నుకా .. చరాహ, గం. ౪.

ద్వి. అప్పుడు విజయం దై యయ్యులద్రవర్తు,
ముప్పిరిగొను ముదంబునఁ దమ్మఁ గొలుచు,
నారసు ౭ మను వడిలంక కరిగి, యా ౪
బల గాంచి యప్పు యల్లరి.

గం. రా. చు. 3౯౧ మా గం. ౫

చి. ౪ ౬

ముప్పిరిగొల్పు. ౫. కీ. (౧ ముప్పిరిగొం
మూడవకులు గిలుగుటయే, త్రిగు కేమి
చేయ

ద్వి. విశ్వాంబరావలలు చేని ముది ౬
గొల్పి చేసినశీతిలో మంచి యాడన్నిలో
దరికొల్పు చను. త్రి. ౩. 3౯౧. ౫

ముప్పి. వి. (క. తు. ముప్పర్చ. త. ము. మూపు)

౧ ముదిమి, వారకము.

౨. ముప్పర్చన నోమదయ్యెనె ముగి యాము,
కోత నందకొత్తనగ్రకోకశిఖరి, యాదఁ
చేడి గా దయ్యెనె యిట్టి దెవ. గుడదు
పెట్టెనె పెన్నిమనులగుచిడ్డ.

చారి. త్రి. 2 ౪౨

గీ. ముది ముప్పర్చన తెండ్లి మొగములేల్పు,
దగవు గా వని రాఁ దెయ్యెనె వాతేల్పు,
తెమ్. ౪. గం. ౪.

౫. శరణ నొక్కఁ దొడఁగఁ తెడలె మనం
బంతఁ, గడిచి యెన ముప్పకాలమనకుం
భాగ. ౩. గం.

గీ. . ముదిమి ముప్పర్చన దని ముగిలనము,
అం. భా. ౨. గం.

౨. చాని, లేటు ; అవద.

క. చతురనిచేయకాల్గొంబున కదము నొచ్చి
శేరుత్తన మెఱుగుచుఁ రా, నును బంబ
బాసికొనుటఁ దన, మును మెఱుగిన మెఱ
వకను ముప్పర్చన వివద.

భార. వి.రా. గం. గం.

౩. తప్పుఁ జూడఁ దనకు ముప్పర్చన కయ్యెద,
వనము నాదికాలమనకె కప్పి, నిన్ను నింట
గలిపి చేసిన వాడిదఁ, తెండిచేసేవాడఁ
చద్రవాడ గామా. ౩. గం.

మ. ౧. ౧. చూడఁ జూచిన ముప్పర్చ గల్గు ...
రాము. ౪. ౫౦.

ముప్పర్చవల = క్రయలను, చిట్టలను.

గీ. ముప్పర్చివలలుగిలె నొప్పెడిమూడుకోటలు
చుధాంధు సేవల ప్రభు
చరాహ, ౩. ౨౬

వ్యవ. అతఁడు నన్ను ముప్పర్చివలలఁ తెట్టి
గ. ౪. మొవలసినట్లు త్రాగించివాడు.

౨. ౨. ౨. వి. పీఠనిలికేవను, ౩. ౩. వారిచిన్న
మొక్క 1

౩. వచ్చి ముక్కత్రాంత ముప్పర్చు సరవండు
గాడిగడవర కన్నెకొయర ...

చాగను. ౪. గం

ముప్పేరి = ముప్పిరి వి. (మూడు + పురుగు + ముప్పేరి, మూడు ముప్పిరి)

మూ. ముప్పిరిగొను) దిగు. మూడుప్పేటలు గలది త్రిమూలము, ము. అరవిందంబులీతిఁ జెప్పఁబడనీరూ పుంబులె ట్టోచ్చే ము పురిగాఁ జెప్పినకావలయు అట్లన ముగ్ధాంగ కాగానధ, త్వరపొత్తున్న ము ల న నీకులియుగం, బతుకైద్రవోర్వెనుకెం, కర కాచార్చితి ఁట్లు కాకే మదనాకారా మనోకాయా, రిల్ల: 3, 33.

ముప్పిరిగొను - ముప్పిరిగొను అ. త్రి. (ముప్పిరి + కొను) మూడు ముప్పిరిలు కలదనె. క. .. చెప్పరానిదేమక ముప్పిరిగొన విచ్చల విడి చాలి ప్రావృతామనెద

కంఠి ౨. ౧౫

ముప్పర్రుటాడు వి. (మూడు + పురుగు + టు) పురుటి మూడవకాణిచాలింకరాణు. నీ. చాలించి రందితోత్సవము ముప్పర్రుటారి ట్లభవంబు తృటియ కావరమున ..

వి. కంఠ ౪. ౨౨

ముప్పర్రుట. వి. (మూడు + పురుగు + మూడు పురుగులు,

కా. .. అ రాకాకే చేయియు మంత్రిత్వమున గానూకంపులబాగుతుంక, బూతు నేయియు విచ్చలం తెలసి ముప్పర్రుటంబురా చాలికికా .. రాజ. ౪, ౧౫ 33.

ద్వి. ముప్పర్రుట నోగిరంబులు బాధామయు, దప్పక కావల్ల బెప్పముల బంక బం. పు. ౨. ౧౪౪. ౪౦.

ముప్పేట్టు వి (మూడు + పేట్టులు) మూడు ముట్టు (మూ. ముప్పేట్టు పేట్టు)

ముప్పేట్టు పేట్టు అ. త్రి. ౩. త్రి. (ముప్పేట్టు + పేట్టు) మూడుముట్టు తిరున.

మ. చిదితేగలబుడఁ కాలుతెంచుకునాతేగం బునకా , మునింగెకా తెంట మూ యుధులను దలుసుకా మూదొంధకారం బులోఁ మునింగెకా దట్టం తెల్లఁ దల్లద పదకా ముప్పేట్టు తెట్టక వడికా

ఉ. మ. ౪. ౨౪౪.

మ భవదశ్చేషణ తత్వతత్వమున పూర్ణగంబు ముప్పేట్టు తెట్టి దళక. ౨. 3. ద్వి. తెనుకంట మును పొందికొని యున్నదిత్రి, అను తెలిసియు తెలుంగనియట్లు గూడ, నచ్చాచి మూర్తి ముప్పేట్టుపేట్టు, మూప్పేట పడియుండు ...

కండికా. పీఠ. ౪. ౧౫

ముప్పేట! దిగు. (మూడు + పేటలవి) మూడుపేటలు గలది.

నీ. ముప్పేటలెనకొన్న మంజులబప్పిగోచి తెలిపట్టు పంకయు తెలుల వనర్చ

కళా. ౫. ౧౪౫

నీ. ముప్పేట మంజుతో తెనయను మంజులభ ధరియించి వలెయిధూధరము తెలయ ..

మదిర. ౨. ౨౨౨

వి. త్రిమూర్తి. అం. ౪. ౨. ౨౪౪.

ముప్పేటనీ దిగు. కొంతవలెను ముదిరినది, (కొప్పేర కాణి)

(వర్ణక.) ఈ కొప్పేరకాయ లింకకు ముప్పేట గానే యున్నది

ముప్పేటలాడు అ. త్రి. (ముప్పేటలు + అడు) పంకోమములే ముప్పేటనీ.

మ. ... అభివృద్ధి దూరప్రీతి సమర్థత
బాంధవ ముప్పాంగులూతుల మొక్క నును
చూర్చు దివంబం ... మృ. వి. 3. 17.

ముప్పాంగు. అ. శ్రీ. (మూడు + పాంగు.)
ఉప్పాంగు. మూడుపాంగులు పాంగు.

వి. మునుపటికలెను ముప్పాంగులున్న ముని
పతి చూచి పర్యాచంబం జూచి.

వి. 4. పా. 3. 3 క 3. పం.

ముప్పాంగులు. వి. ప. (మూడు + పాంగులు)
ప్రీతికృతమునంబంధము, మూడుకలంబం
కలు. (అక్షరం. అని 4. 4.)

ముప్పాంగులు. వి. ప. ముప్పాంగు + మూడు
ప్రీతికృతము. (అక్షరం. మూడు) మూడు
ప్రీతికల ప్రీతికలము.

4. మూడు ముప్పాంగులు, మూడు
ముప్పాంగులు మునుపటికలెను, చార
ప్రీతికల నర్చించి, చారక లంక దనులు
నకులకలగ్న ముప్పాంగు.

కా. 10. ఉ. 3. 10.

(అనింబంధక ప్రకటన కావలెను.)

ముప్పాంగులు. వి. (మూడు + పాంగులు) పాంగు
ప్రీతికలు.

వి. మునుపటి కలెను ముప్పాంగులూతుల
బాని ముప్పాంగుల లోకము ...

కా. 10. 10. 10.

ముప్పాంగు. వి. (మూడు + పాంగులు) మూడు
పాంగులు.

మ. మునుపటికలెను ముప్పాంగులున్న ముని
పతి చూచి పర్యాచంబం జూచి.
యనింబంధక ప్రకటన కావలెను.

వి. ముప్పాంగు ప్రాంతంకలెను, మునుపటికలెను
మునుపటికలెను మునుపటికలెను ...

వి. ప. 3. 10. 10. 10.

ముప్పాంగు. వి. ప. (మూడు + పాంగులు)
ప్రీతికలు.

వి. మునుపటికలెను ముప్పాంగులున్న ముని
పతి చూచి పర్యాచంబం జూచి.

పండిత. కా. 10. 10. 10.

ముప్పాంగు = ముప్పాంగు వి. ప. (మూడు +
పాంగులు) మూడుపాంగులు గలది, ప్రీతికలము.
(మూ. ముప్పాంగులు.)

ముప్పాంగు = ముప్పాంగు వి. ప. శ్రీ.
(అక్షరం, మూడుపాంగులు కలది.)

ముప్పాంగులు. వి. ప. (మూడు + పాంగులు)
పాంగులము.

మునుపటికలెను ముప్పాంగులున్న ముని
పతి చూచి పర్యాచంబం జూచి.
యనింబంధక ప్రకటన కావలెను.

కా. 10. 10. 10.

ముప్పాంగు. పం. వి. అ. శ్రీ. 10. 'మూడు' పాంగులు
మూడు గలది. అ. వినుక నిర్వహణము.

ముప్పాంగు. పం. వి. అ. శ్రీ. 10. వినుక నిర్వహణము
గలది. వినుక నిర్వహణము, అ. వినుక నిర్వహణము, అ.
పాంగులము. వినుక నిర్వహణము, ముప్పాంగులు.
ముప్పాంగులు.

ముప్పాంగు. పం. వి. అ. శ్రీ. 10. వినుక నిర్వహణము
ముప్పాంగులు.

ముప్పాంగు. పం. వి. అ. శ్రీ. 10. వినుక నిర్వహణము
ముప్పాంగులు.

ముప్పాంగు. పం. వి. అ. శ్రీ. 10. వినుక నిర్వహణము
ముప్పాంగులు.

మమూర్లుపు. సం. వి. (అ.) వా.వి.పు
గలదాడు.

మమూర్లుపు = ముప్పది. వి. (మాడు +
మడుగులు) మాడుగులు గలది త్రివి
కము.

క. ఇప్పుడి మనుమని తమ్ముడు, మమ్మడి రావ
మున గర్లముప్పడి నా కౌర్కమున నుర
పతి నునువన, మమ్మడి నా మిసరికౌర్క
ముల్లొకటలన. దశమ. ౧. ౩౩.

చ. తొగ్గిడు పురధీరతన నురవగ్రహవరం
దనఁ బ్రోలహంబము, ప్పుడు పెదఁ
గొలవఁ బూమనీమ ప్పురుముప్పడి యె
జగంబుయి. భోజరా. ౧. ౩౩.

క విశ్వక్సేయిలఁ గుమారల, కాశ్యపులను నల్ల
రనఁ బ్రాసములఁ గలి యుయ్యొక్కయదికంటె
మమ్మడి, యొక్కర్యము గాంచి దశ
రథాధిపుఁ దలరన. రామా. ౩. ౧౨౨.

వి. మాడుగులులు, త్రివియము.

(మా. పుప్పడిగొను.)

మమూర్లుపు = ముప్పదియే. అ. ప్రి.

(మమ్మడి) మమ్మడిగొను. (మమ్మడియగు.
క. ర.)

మమూర్లుపు. అ. ప్రి. (మమ్మడి + కొను)
మాడుగులు కలిది యగు, మాడుగులగు
గులు కలిది యగు.

ద్వి. రమ్మ నీ మిగుల బుక్తన్నీహ మొక్క,
మమ్మడిగొన దదేకా కాని నీకు ..

నవ. ౧. ౨౨. పా. ౧౦. పం.

మమూర్లుపు. వి. (మాడు + మడుగులు.)

మాడుగులు.

36

నీ ... కర్పవ్రత భూమి, నీతిత మైనఁ జూచు
పరనఁ జూచి దానిముచ్చుమఁ గనీసిమాట్లా
కొను .. పూ. అ. ౧. ౧౦౦

మమూర్లుపు. వి. (మాడు + మడుగులు.)
మనిమనుమడు.

నీ. నిరుద పెన్నిటిగుంపు జడగట్టు నగరుముప్పును
మందు తమము నైకొనినకొటు ...

మను. ౨. ౯.

మమూర్లుపు. వి. (మాడు + మడుగు
రాలు.) మనిమనుమరాలు. (క. ర.)

మమూర్లుపు. వి. (క. మమ్మరు.) అధికము,
విక్రమము; తీవ్రము.

నీ. చిలుక రాగరసంబు చిత్తదేవ మమ్మ
రమ్మగాఁ బలకాంతురములు పెంబ
వరాచా. ౪. ౧౦.

అ. విద్వరకౌపురమ్మయిన నిక్కయమైనదంబు
కొనున, నిద్దికఁ జేసి మాడి నుం
యెండుగఁ జేసి క్రమించినట్టియో, ముద్దులు
గుంబుజవనపు మమ్మరపుం తెలుకా
యెవ్వడో. అని. ౨. ౨౨.

నీ. మానీ కందూచి మమ్మరమైన గట్టు మద్యా
నింది నేతోక్కవల్కలంబు ..

నీ. కనం. ౪. ౧౨౧.

అ. ... నమ్మ నీ, కొమ్మలు మమ్మరారు నురు
కొలల కన్నయచేసి పోతుగా, మమ్మరమైన
కామమున మెట్టెదరా ...

కాగ. ౧౦. పా. ౧౨౧.

నీ. మమ్మరమ్మగ న మ్మెదద జూచి మరన,
శలము జూచుచు పుత్రార్థ చలదనదక ...

ప్రబంధ. ౩౩౨

వి. పాండవ, చిక్కన, తలము.

చ. మన్మథాభిషేకముంబులఁ తెరలమహర్షి లనం
గ్రహమృతాదుమృత్యు బాహుమృత్యురంబులం గొమ్మలం
గాని ... యియా. ౪. ౧౩.

జా. పూర్వ ర్తిం-చం.

ముమ్మరించు. అ. క్రి. (✓మమ్మరము) అతి
యిండు.

మీ ఘనమేటివేళికిగానూ మారవీనంత తొవ్వంబ
కారంబు ముచ్చురించె . శకాం. ర. ౫౩.

గీ. మోచిభయభక్తు లాశ్వులా ముమ్మరింప,
నందనానింగనాదుల వారి గూర్చి, చిలుక
ధూనంపరసములు చిలుకఁ బలికె

కమి. 3. ఆర.

మువ్వకొలు = ముమ్మాకొలు. వి. (మూడు +
మూలులు) మూడు పర్వాలను.

గీ. భాగ్యమున్న గులా మెత్తి దాన నిర్భయ, మేక
తంబునఁ బా స్వయంపాక మాచరించి
పాపాపూరితమును వంచు నతని, ముంజుగి
తనయింటి కేగి ముచ్చట భుజించు.

நா. அ. ரமணி,

ముహూర్తము = ముహూర్తము. ౨. (మూడు +
మూలము) మూడుపర్యాయములు, మూడులేద
కలు.

మ. విను పంభోజాభరణం మున్న పదిహా
 నేనెలు నుమ్మాణా శిష్యునమందుం దల
 పోన .. భాగ. ౨. ౩౫.

క. శ్రీమద్భగవాంసప్రబంధము, గుమ్మరసాగ్రాతి
జాట్టాకొని పడి దిగుగత్, ముమ్మూఁతె
యనుచుఁ జూపఁబడి, ముమ్మూఁబడి పోగడి
రాక్క మిగిలిన వత్తుగత్. కళాం. ౫. ౨౯.

ద్వీ. కినురు చాటిక యేంకఁ గించిత్తు జానల,
మనిబొట్టుఁ బెట్టి ముమ్మాలు దూపాడును.
(పూ. అ. ర. అ. పా. అ. పం.

ముమ్మాటె. అయ్య. అచ్చర్యప్రశంసాదలన
దెలుపును.

క. అమృతనాగేంద్రంబును, గుమ్మరసారంగతిఁ
బాల్చొనినది వివరగఁ, ముమ్మలై యనుచుఁ
కావలెను, ముమ్మలైం బొగడి లొక్క
మొగి నవలెనె. కల్పం. ౫. ౨౩.

ముమ్మాసములు. చి. వి. బ. (కూడం +
కూసములు) కూడం నెలలు.

3. ఖనరహిత వైవఘ్నోపశాంతి జ్యోతిర్మహిమః గతః
వాఙ్మయే ద్రాగో మహిమః సమలన్

ड. ए. ए. ए.

ముచ్యుండు. స. (మాడు + చూడు)
 చూడుచూళ్లు, తొమ్మిది, త్రివృత్త పైన
 త్రిసంఖ్య.

అ. ఘోషం మ స్తకములు ముమ్మాదం గన్నులు,
ఘోషం కాళ్ళం రెండు మోదంశ్చేర్లు, గల
మహావీరంబు ప్రశీయాగ్నియోమహాశై, నెమ
రదడియో నార్యు లెఱుగఁబోద.

మ. ఉ. శ. ౧౦౫.

ఉ. వాఁడిమిలోడ పెండియు నవాడలు స్థాపించి
వాగ్రహించి ముమ్మాడం శరణు లీయ

ड. ए. ए. ओ.

ముమ్మూర్తి. విగ్రహ (మూడు + మూలలు)
మూడుకోణములు గలవి.

గి. నుడివడ్డబావరావు మ. బ్యూ. అనుక్కులు
ఉ. హరి. ౨. ౧౨౧.

ద్వీ. పన్నినదైత్యులు పేర్పొడగోల బంధువును,
మున్నగా పొల నన్నముమ్మూలకాని,
పిప్పలి వడి పొదం దెనవి తనిల్చి .

డి. పరమ. శ. కె. ఎ. యా.

ముమ్మూలతా. వి. (ముమ్మూల + తా)
 మూఁదంబూలలు గలరత్నము

నీ. నిలుపుటద్దములతోఁ దలితలి ద్వైర్యగ్రమ్ము
ముమ్మై లతామొత్తముల సెనంగు, బలు
గోదలన్ ... ఆ. రా. ౩. ౧౨౩.

ముమ్మైంగి. వి. ద్వైర్యమేమను, బాసాసాదీవి.

క. తోలేయే ముమ్మైంగియే బం, గాళము పైగోత
తెంజులుగాఁ బొడవెడుద్వైర్యపాలి గలనరకు
లారవి, కొలన దిగు మాటు నిజమే గలవాఁ
డగుటకా. ఈ. ౩. ౮.

ముమ్మైంగి. వి. (మాఁడు + తెంజులు) మాఁడు
తెంజులు కలది.

ద్వై. ముమ్మైనల్ గాఁడె తోమ్మడఁ జీత్ర
మనగ, ముమ్మైనవుడు తోమ్మడఁ
బుట్టె. పండితా. మహిమ ౨౫౯. పా.

వి. ౧. మాఁడుతెంజులు .
పండితా. మహి. ౨౫౯. పా.

౨. మల్లవిద్యానిశేషము
వ. తోఁపెనవ తెలిపెనవ యెదిపెన ముమ్మైన
చతురపెనవ పుష్కలపెనవ పొడపెనవ చాటు
ధ్రువపెనవ చాటుదగపెనవ కదలపెనవ అర
మొటుపెనవ తెలుపొటుపెనవ సరితాళింపు
పెనవ యాదీగాఁ గలపదిరెండుపెనవల నాటి
లేటి. మాలన. ౧. ౨౦౩.

ముమ్మైంగి కై దువుఁ మాఁడుకొనలగల యాయు
ధము, త్రిశూలము.

చ. మనఁ దడి సమృత్తిచి స్మరమర్దికీ గ్రమ్ములు
త్రైశక్తి మత్కూలంబు ధరఁ గలంత
కాలమున ముమ్మైవశమవు నిల్పనే దయా,
నిధి యన . ఆ. రా. ౩. 3౮.

ఇట్లే : ముమ్మైనవాల.

నీ. ... కేల ముమ్మైనవాల గిలుకొరిది ...
నీలా. ౧. ౧3.

తోటకము. ఇలపై లయతామరఁ దీర్ణముగనా,
గలకాలము 'చాదియగరమునకా, కల
నొమ్మను ముమ్మైనవాల కేవుదే, నలు నొక
దెడుకూలమునకా గలనకా ...

ఆ. రా. ౩. ౧౪3.

ముమ్మైంగివాలదాల్పు (పు) = త్రిశూల
ధరఁడు, కేవుడు.

నీ. తోలుదాల్పు ముమ్మైనవాలదాల్పు వాఁగ
భవదాఖ్య లాప్య సంధకవినక.

అం సం. దేవ. ౩.

ముమ్మైంగి. వి. (మును + తెంజు) మూర్ఖ
లలో తెదటివాఁడు, మూర్ఖగ్రేసరుఁడు.

ద్వై. గడుడు కుంటరి తోగి గ్రేక్కినముడును,
ముడిదిన్నినక్క ముమ్మైటు మిసారి .

ద్వై. హరికృ. ఆ. ౩౫౦. సం.

ముమ్మైంగి. వి. (మాఁడు + అంచులు)
౧. వస్త్రనిశేషము.

నీ. బొమ్మంచు ముమ్మైంగు పొమ్మలి నొం
లట్టు . ... తెంజులుగానల్లులు ధరించి
ముదిత లక్ష్మణు . . . ప్రబంధ. ౨౩౨.

వ. కరకంచులును బొమ్మంచులును ముగడు,
బొమ్మంచులును ముమ్మైంగులును తెంజు
సాళ్లును . ద్వా. 3. ౨౦౩.

౨. మాఁడు అంచులు. మాఁడు మూలలు.

క. ర. మా. ముమ్మైంగుచుట్టంగ.

ముమ్మైంగిచేతుంగ. వి. (ముమ్మైంగుచుట్టంగు)
మాఁడుచుట్ట కుంగ శి.

క. అయ్యున రెండున కప్పుడు, కంట్టమనక
లరతుసాధకంబుగఁ గలిగినా, ముమ్మైంగు
కుంగ యెచ్చట, దయ్యకుమోర్పు విను
కుమ్మకం గురువాతా. భార. మా. ౫౪.

ముయ్యోదము. వి. (మూడు + అందములు.)
మూడు అందములు గలవి.

1. వీ. చెందొకటి ముయ్యోదములుగాఁ దీర్చి
కవనీయముగ దిలకలు పెట్టు .
నిర్వ. ౮. ౬౬.

ముయ్యోద. వి. (మూడు + అక్షరాలు.) అటు
మానికలు.

వీ. . కదపమట్టులు ముయ్యోద యనఁ
దగు . అం. భా. ౨. ౨౭౦.

ముయ్యో(ని)లిక్కుట్రు(ట్టు) వి. మూడువల్లులు
కలిపికావు.

మ. .. వాగ్దాముకత్తి మహేశ్వరదేవరకవచి
[౧౯] లియచ్చానలకంఠం .. . ఇచ్చిన
[భాష] కపలి ప్ర. టులచి కుపట్టును సర్వ
కరపరిహరముగా యూరి అగ్నేయమున
ముయ్యోనిట్టునది [ద్వి] నీ
ద. కా. ర. ౧.౨౧౪.

౧. అన్యగ్రామస్య క్షేత్రవీక్షణః పూర్వతః
పాంచన, కొమ్మర, యిడియూరి ముయ్యోనిట్
ట్రుగుంట.

౨. నిర్వృతితః కొక్కిలిపూర్ణిపాటి పదమటి
ముయ్యోని ట్రుగుంట.

౩. వాయువ్యతః తుండంతో జీపాను, దోపగోమి
ముయ్యోనిట్ట దిక్పూర్వాననము Ind+IV
౫౧౧.

వ. అగ్నేయతః ఇయ్యోరియం చిల్లెమపెద్ద
పూర్ణియం తెరపులయం బోలగరమున
ముయ్యోనిట్టవీక్షణ ...

నందంపూడికాననము. ౯౩౬.
(అం. పా. మ. ప. ౧.)

మ. ... అగ్నేయతః క్రాంతక జీయం బాలా
దియరణి ద్విపూర్ణి ముయ్యోలిట్టయిన తెలంగ
గుణపఱువటికట్టు.

రణి నీ పూడికాననము. Ep Ind ౬.

ముయ్యోనికొప్పొన్న. వి. మూడు + అక్షరాలు +
పొన్న) త్రిపల్లిక, ఒకవిధమున చిన్న పెట్టు.

వీ. ముయ్యోనికొప్పొన్నయే తెలంగవీల తుత్తెర
బంకకు లైల మంసపాది
మాంస. ర. ౧౦.

నీ త్రిపల్లాశ్శు తెలియఁ బడుచునుండి
ముయ్యోనికొప్పొన్న ..
అం. భా. ౨. ౫౮.

ముయ్యోనిట్టు. మ. (మూడు + అటులు) పడు
తెనిమిది.

నీ అని కడం జింతింప నతఁడు తెండియే గంధ
మాదన ముయ్యోలు మోగ్గలముల
భా. రా. యు ౧౦౭౬.

కా. వ్యాసప్రోక్త మహాపురాణములు ముయ్యో
అందలలో జీత మె, శ్రీపాభాగ్య విలా
సదం బయి బహుశ్రేయస్కరం బై కడుక,
భాసిల్లుక నుపురాణ తెంకొటి ధరక
బ్రవశ్చింద మమేర .

చిత్రభా. ౧. ౭౪. కాళి. కి. ౧౯౦.

ముయ్యోనిడు. వి. (మూడు + శుడులు)
మూడు పయ్యులు గలవాడు.

క. గోమనఁ జెరుగుచు ముయ్యో, డై మెల
గుచు గర్భవైష్ణవవాగ్రేసరు లా, నా ముద్దు
కొతులలు గవి, కామిని దీనింబ దొండ
గాచిన భాతిక. పాంచ. ర. ౨౬౧.

ముయ్యోనిరు. వి. (మూడు + శురులు) గ్రామ
క్రయము. మూడు శురులు.

ముయ్యెలగనట్ట

448

మురమర్దనుడు

గి. కర్ణకంఠోజరా భారకంబు లగుచు, సమత
ముయ్యెలగు నీడందు కంఠములతోడ,
నచ్చటికి వచ్చి నొకవత్సరము.

కుక. 3. 3౯౦.

(ఇది మూడుతావులని భావము.)

ముయ్యెలగనట్ట. వి. (మూడు + ఎల్లలు +
గుట్ట) మూడుగ్రామముల మాన్దలు కలియ
చోటు.

గి. దేవరపల్లి పలకెల దొడ్డవరపు పాలిమెర
ముయ్యెలగనట్ట నందికంభానకు తెల్లి.

ఆ. పశ్చిమముఖమై గట్టిపట్టె పలకెల ముప్పటి
వరపు దొడ్డవరపు పాలిమెర ముయ్యెలగనట్ట
నంది కింభానకు వచ్చెను.

కొంకుమరసానము. క. ౧౩౫౬.

ఆ. మూడుచారలు కలియచోటు.

చ. ఉడుపలి బారితో వెలచి యొంటు యో
నని మేటూచువిన్, ముడివడు కంకుసేనలకు
ముయ్యెలగు ప్రియవర్తి యిందు రా నడగునె
తావనప్పి మనుచు 3. 3౪.

ముయ్యెడు. స. (మూడు + నీడులు) ఇరువది
యొకటి.

కా. విద్యేషికి, మూతోగ్రక్కనమండు
రాముఁ దలకొ ముయ్యెడుమూఱుకో రణ,
ప్రీతికొ వైభరాకరేశ్వరులఁ జంకె బల్య
రన్ భార. అది. ౧. ౩౮.

ద్వి. మొదట నోట్టగా ముయ్యెడుమొదలు,
కనరఁ గల్గివారడు దధిమఖం దేకడు .
రం. రా. యే. 33౧. పా. ౯. పం.

నీ. ముయ్యెడునానరంబు లకాలమర్దంబు, జడి
నట్టి కరియఁ బడవచ్చు బనిచి ...
మర. ౧. ౧౪. భా. రా. యే. 3౫౪.

ముయ్యెడు. వి. (మూడు + నీలులు.)
మూడు మాన్దములను ప్రవహించినది,
త్రిపథగ, గంగ.

ద్వి. ముందట మన్నది ముయ్యెలునీలు, అం
దన్నులను మహాజను లనిన . .

ద్వి. హరికృ. ఉ. ౪. పం.

ముర. సం. వి. ఆ. శ్రీ. గంధప్రస్థవిశేషము కి.

మురంగి. సం. వి. ఈ శ్రీ. కారముగ కి.

(క. ౪.)

మురిండిము. సం. వి. ఆ. పుం. భరతఖండమునకు
చాయవ్యదిక్కున నున్న దేశవిశేషము, లంకామ.

మురందల. సం. వి. ఆ. శ్రీ. మురలానది.

(శ్రీ. ని.)

మురగండము. సం. వి. ఆ. పుం. ముఖముమోది
పొక్కి, ముఖముమోదిబొక్కి.

మురడించే. ఆ శ్రీ. అలికయంచు.

ద్వి. శృంగార మలవడఁ తెలుకొందు మంది,
చెంగల్వపువ్వులు చేర్చినవాని, కీర్తిగా ఆగి
మురడించ నెత్తిన, గోవణవ్యాఘ్ర విగడిన
చాని నకు ౧. ౫౬. పా. ౨౦. పం.

మురజము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. మృదంగము,
మర్దెల.

మురజుఫలము. సం. వి. ఆ. పుం. మనసెట్టు.

మురద్విష్టాడు. సం. వి. ఓ. పుం. మురద్విష్టా,
మూర్తి, కృష్ణాడు.

మురల్లిదుడు. సం. వి. త్. పుం. మురల్లిదు,
కృష్ణాడు. (రూ. మూర్తి)

మురమర్దనుడు. సం. వి. ఆ. పుం. మూర్తి,
కృష్ణాడు.

మురమల. సం. వి. ఆ. ప. కేష్టమం, చుట్టు
వాలట.

మురముర. వి. గ. మూలంబయం దగద్దని కను
కరణము.

ఆ. . మురముర మూలంబయం బొరలుచున్న
కాది కరణతోడ

ద కను. ౧౦ ౮౧.

సీ. క్రూరాధంబ్రాత్రుత్వోదరాహం లై మను
కొని మురముర మూలంబయం
భా రా. యు ౧౪౪౯.

౨ మురయుటయం దగుననుకరణము

సీ. మురముర శిశ్నంబు మురయ సుహృద్గ్రంథం
దై నిగిర ఇక్రంబుక్రియం దిరుగుచు
సమీర ౨. ౧౩౯.

మురరిపువు. సం. వి. ఆ. పుం. మురారి,
కృష్ణండు.

మురల సం వి ఆ శ్రీ. కేళిదేశమున బయలు
జేసిన నదీవిశేషము (నర్మద. యని వాచు.)

మురలము. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకకాతి మంది
నీటిచేస

వి. ఒకానొక దేశము.

మురలి. సం. వి. ఈ శ్రీ. పిల్లన్నగోవి.

మురలిధరుడు. సం వి ఆ. పుం. శ్రీకృష్ణండు.

మురలి. సం. వి. ఇ. ఈ శ్రీ. అశ్వగతిశేషము

సీ. కనకం బ్రతిదేవుఁ డెందు లే దనుచు మెదుకు,
పగిడదగునదైవము బృహదీ మతీ యు,
భంజి మురలి దుగిసి దుంపయు సుధాల,
మన గతు లెనంగఁ జాత్రుడు హరి మీఱు.
ప్రబంధ. ౧౮౫.

చ. పతంగవిధండు మింటియు భంజితామరగీ
సుధాలవృత్తికముల రా నెదుర్పడినభీతి
వర్తమా లోనరింది యన్నవృత్తికముగ నైతిక్కి.
పాడి. ౨. ౧౦౧.

మురళిం చె. స. శ్రీ. గ. (బట్టలు) నీరు పోవునట్లు
నీకుచు.

సీ. చీరలు మురళింప నీరంబు లేలతో యిల రాల
కటునిట్లు తొలకగనాఁడె

శ్రీరం మా. ౧౦. ౩౩.

౨. అనుము, సోత్క.

చ పెద్దగోతమృ మురళింబుటకన నోడు
గ్రమృమరమృలమీద నలవు తెలులుచు
మొదలగమొగ్గచాయ నిగ్గడితురంపు మొన
వాడిగో రంబుగోరంబు సోత్త లక్ష్మక
తెంపు నెరివినయలఁతగాయములు మాయ
టకు. ప్రబంధ. ౩౮.

౩. తిరస్కరించు.

ద్వి. ము కెంపుఁజుల మురళింబుమొను, శ్రోత్త
నీలపురంగ గుణకుగ్ద్యాయి

ద్వి. హరికృ. పూ. ౩౩౩. పం.

మురాయి చె. ఆ. శ్రీ. అతిశయించు.

చ. మంగళిమూర్తివాదంబులు మురాయింప .

హార. ౪. ౮౯.

మురారి. సం. వి. ఇ. పుం. ౧ శ్రీకృష్ణండు,
మందలిబింబంబు. ౨. అన్న రాధుకనాటకము
రచించిన యొకవిం

(ఇతడు పూర్వనామాంసయందు భాట్టప్రాభా
కరమకమ. లలిం. కృత్రియవశతమును నిరూ
పించెను.)

మురాలి ము. వి. దిగిండుతువు, మురాలింబు.

(శ. ర.)

జ. మూర్తింశు.

మూర్తింశు. స. శ్రీ. (√మూర్తిము) దిగఁ
దనుచుట. (శ. ర.)

మూర్తింశు = మురియింశు. స. శ్రీ. శ్రీధ్వ.

(ఇది యొక యాధునికగ్రంథము జొక్కచోఁ
గానఁబడుచున్నది అది (శ. ర.)

చ. విశ్వాప్రకటనమున మురించుచున్ .

మే. పంచ. 3 ౧౫3.

(శ్రా. పా ముడించుచున్. ముద్రితా.)

మురికొన్ను. స. శ్రీ (మురియ + కొను)
భండించు.

క. గరుభుని దలఁపుము పగతుని మురికొని శ్రీ రి
యేను విజయముం గొను మనుచున్ .

ఉ. రా. ౩. ౧౦.

(శ. ర. పా. 'పొడిగొను', ముద్రి ప్రాంత
ప్రతి పా)

మురిడిగొలున్ను. వి. మా ప్రభుసానికేమను,
మంత్రేత ధరించెడు బంగారు మెలికగొలును.

నీ. మురుగులు సవరంజమరిడిగొలును పొక్క
విమలాంగి మా ప్రపద్ధముల నిడియె .

రవీక. ౧. ౭౫.

మూర్తిప(పె)ము. వి. (√మూర్తియ) ౧. నడక
యందలి కలకు.

మ. మురిపం బొప్పుగ పంచమందగమనబుల్
శేషుడు శ్రేష్ఠి, శ్రవణధ్వంసకరించినిము
లకున్ సంభూర్ణమంద్రావహా

మే. ప. ౨. ౫౩.

నీ. సనకాదులకు తేనిచవుతోఁ దెలిసినదొర
యెగట మెలంగుమరిప మెల్ల .

పం. రా. ౨. 3౦.

౨. విలాసము ; చక్కఁదనము, సౌందర్యము.

నీ. మనుచీనఁ జేరినామ ని మేదీప్తమనఁబలు
దెందలు మరులొలికి ...

భార. ఆ. ౧. ౫౦.

నీ. జడవెడత చాలవెడవత్తు చూయించి మురి
యెలు దివిగజు-మహాని .

ఉ. రా. ౩. ౨౦౫.

ద్వి. అద్దంబు తెరపుచ్చిన ట్టుండుదీని, ముద్దల
నెమ్మ ము మురియెలు దూరె .

ద్వి. పోలిక. భూ. ౧౩౯. పం.

నీ. చింతనవత్తులదాని దేవునలమురి గత్తు
మురియెమున గళంక నింప .

ప్రతికా. ౧. ౧౨౮.

3. శృంగార నిర్వము.

ఉ. అతఁడీతొచటియొ వద్దను వద్దనచారకి
విఖ్యాతని నింద్రవందను వశవద్దమాయుఁ
గామినీమతో, బాకుని కాది పుష్పకర
సాయకబద్ధకాంతరంగయె, నీతిలి యందె
సిద్ధ మురియెలు మౌహముఁ దేలు
చూపులన్. భాగ. ౧౦. పూ. ౧౧౮౧.

నీ. ప్రాప్తపొకకుఁ గమరొబొట్టు పెట్టు, కీలు
బడ యల్లి నురకానిత్రాలు చుట్టి, సోగను
జేసి యొగాదిగఁ కాది సిద్ధ మురియెము
బొంతునుఁ కాది ముద్దపెట్టి.

కవల. ౮. ౧౭౭. దశా. ౨. 2౩౩.

౪. సంకోచము.

ఉ. పట్టపువేల్పు గొంతముంబలున నించుక లేది
కంఠఁ జేపట్టిటు ర మృటుంబఁ దనపార్వ
మునన్ పళియంబఁజేయుచున్ .

చంద్ర. ౨. ౭౯.

చ. పురధనముల్ పొంది చిరభావల సంజీ
పరాన్న మచ్చివన్, మురుతము కాని హింద
వగలొన మెలంగడు మునసంబు .

దా. శ. ౪౮౮

విని. ౧. వలెనగులది.

గీ. వెలనగులపులు మురిపులు జేయగవడలు,
మందలెలుకలు గులకంగ త్రొల నాచు,
కొనుదులను జూచి నది నున్నకొనుచు
నుండె అచ్చు రా. బాల. ౮౩.

క. అ క్రితే మురిపునడక వెల్లి, క త్తియగమి
గొలుక మృదులకలభాషల దక్కొల్లెను
వెడనగుపులతోడ, జ క్తభవుం డార్య నవలు
చిరుము నెవమనన్. మమచ. ౬. 30.

౩. విలాసముగలది, చక్కదనముగలది.

గీ. వెలనగ నవ్వులవాడు మురిపెంపు నీరెంపు
మురియును గులక నెవ్వొగమువాడు
కృ శకం. 3. ౧౧3.

గీ. రమణీయ శృంగార రసమున బసవారు మురి
పంపువలపుల వెలనగోలె
విక్ర. ౬. ౪౪.

గీ. మందలెలుకలదాని నిద్దంపులద్దంపు మురి
పంపుపోము నెవ్వొగముదాని
దళా. ౩. ౧౦.

మురిపి. విని. పక్రమెనది

గీ. మురిపి వెలనగలు

అ. కలుగ వెలనగమునడిగదిరి సమలు .
కు. సం. ౬. ౬౯౪.

మురియు = మురియు. వి. (√మురియు²)
భావము, ముక్కు.

మణిగొనికరము. పెంపడిగిలం బడగలు
దళమమురియై, పుడమి గలయుటకు
జొగు లాలయ నుదిన్
భార. క్రి. ౩. 3.

క. ఇరువూడు వెలనగల పై, చరణచలనశీల
గడుగోటమున దాచెన్, బురమోర్తము

డింకంకలు మురియలుగా నిట్టిసత్వములు
మహిమలనే . నచి. ఉ. ర. ౨3౪.

ఉ. తిరపడి రాగువా పుత్రికకులు ... శిరములు
మర్మమోర్ బరణం జించుచు ప్రసంతుచు
నుచ్చిపారుచున్, మురియులు నేయుచున్
నిగుడ మూడుబంగులు నాచు శోభన్.
భా. రా. కం. ౪౪౩.

మురియులుడు. అ. ప్రి. (మురియు¹ + పడు -
స్వాస్థ్యము) అతిశయించు

గీ. తనరు ప్రకృందవనితాది నుభములకొనా
మంకంకకు మురియలబడగ
నా. పం. ౧. ౧౩౪.

మురియుం చె = మురిం చె. స. ప్రి.
(√మురియు¹) ౧. మురియు¹ చేయు, ప్రిప్య.

గీ. కర మగ్రమగుమొగ మిరువెన మురియించి
యామిచంబలయిక్కలరెక్కినాచు .
భార. సా. ౧. ౧౬.

క. వలమురిటిని నురపెడ కలు,వలమురిపెమం
జూపుచూపు పవనారము న్నాచల మురి
యించుమొగము న్నెవలమురి విహరించునేటి
చనితకు దనుకన్. చంద్రా. ౪. ౧౪౪.

౩. మురియు¹ చేయు, సంతోషముచు

గీ. వెలనగ నవ్వులవాడు మురిపెంపు నీరెంపు
మురియును గులక నెవ్వొగమువాడు .
కృ. శకం. 3. ౧౧3.

మురియు¹ = మురియు. అ. ప్రి. ౧. నడచు
పపుడు కలుగన్ కలుగన్.

అ. ... నేచి తిరుగు నీక లీలలతో రాయు,
శారయు జీత్రగతుల మురియు పపు ...
భార. కర్ణ. ౩. ౬౬.

1. మరియుగల మహానామక మైన
మంగళాచారియనుగరిగి .

భీమ. ౧. ౯౪.

ద్వి ముందల నాచోరు మరియును నమన

బస. పు. ౪. ౯౦.

2. సంతోషించు ; సంతోషముచే నుపొంగు.

౪ ముద్దల నిడి పడకిందక, ముద్దియ లాట్టియ
తెనడి మరియును నిద్దా, ముద్దల నెక్కును నం
దోగి, విద్దము విద్ద మని కాళివిద్దం బను
చున్. రా. వి. 2. 2౦.

౪ కరమలరెంటును చాల్చిన, పరికరములు నూచి
యతనిఁ బరమేశ్వరిగఁగ, బరించి లేచి
వలగొరి, మరియును పాష్టాంగదండిము
లావచ్చి వెనక్. అప్పు ౧. 3౮.

౪ ఆ ప్రిభండనభూమ్యుతాహ ప్రిఁ జెంది, చిత్త
విక్రాంతి కాంబూలబిద్ధి గాంచి, మరియు
యనమనమూ ౪ కై ము క్తికాంత,తో విశో
నింపు మయ్య కాతూలతనయ.

నీతారా. ౧. ౧౪౩.

5. అందలకును బోనమ్మలు, గండమ్మలుఁ
దమ్మలములుఁ నిదనడి నిడి తా, నందం
బుగ దెందంబున, ముం దెన్నుడు లేచియలమి
మరియును నుండెన్. నీలా. 3. ౪౪.

6. గర్విండు.

ద్వి. మరియును గునియును ముగిటింపుచును.

బస. పు. 5. 2౯౮. ౨౦.

7. పాటికేయంగ వచ్చు బాగిరధి నభంబు ముట్టి
మెతాగ యి నునింబునన్ ...

వరస. ౧. ౯౦.

౪. తిరుగుడుదడు; తిరుగు.

(నూ. మరియుచు.)

మ. పక్షిపుంగవగిట్టాయంగిటలు ని,
ర్భరహర్షంబు శౌనర్ష మున్ను రుచి

పొరభ్యంబుల నిచ్చుటన్, మరియు
త్రోయుచు వింతె నెచ్చునభువన్ మూర్ఖు
నమూర్ఖుయమన్. నైమ. 2. ౯౯.

౪. పెచ్చు, ప్రకాశించు.

౪ పరమకాయమధ్యము బాగుమోలు, ముద్ద
టుంగరములు శ్రేణి మరియుచుండ .

శే. మా. ౧. ౧3౪.

౫. మరియు, మరియు, మరియుబడు, మరియు
యింపే

మురియు. అ. శ్రీ. ౧. తెగు, ఖండితమగు.

చ. పతాకలు మ్రొంగె వర్ణబంధమూర్,
మరియంగఁ బాపముల్ దునియ

పూ. శ్రీ. 2. ౪౩.

చ. మరియురూపులన్ మరియు మ్రొంగెడి
రూపులు మ్రొంగె జ్ఞానం, దిగిగదరూపులం
దిగి శ్రేణిరూపులం శ్రేణి శేలశ్రేణి,
బొరబెదరూపులం బొరలి పోయెడి
రూపులం బోయి క్రమ్ముటన్, మరలెదం
రూపులన్ మరలి మ్రొగెడిరూపులు నయ్యె
నయ్యనిక. ప. స. ౧౧. 2౯౮.

అ. మరియు మరియు రాతి మరియుశ్రేణి నమయిక్కు-
చతురులబడియెఁ తేమ బాబుకొనియె .

పరామా. ౯. 3౯.

2. తిడు, పడలు.

3. కర్ణావతరంబు కలవలు కన్నీళ్ల మరియు
శేతులు పట్టు మరియు పడియె .

వి. శతం. 3. ౧౩౩.

3. భగ్గుమగు, విలుగు.

౪. గమపు దునిమి కొమ్మలు మరియునప్పచ
భమ చుండ ముగడు

భార. కర్ణ. ౧. ౧౩౩.

౪. విరు కింతకాగ నడిమి, మరియున నమఁ
ప్రాయుడడి చినుదఁ బాబు తేలియెయును

ఈ మిక్కిలి, గరుగు పగులిన ప్రాంతాల
మాన్యులు. కె. థా. ౮. ౧౯౮.

మీ కులము దివి పక్షిని పడియి
మమ్ముని లొక్కట మురిసి పడియె
చా. ౪. ౧౩౩.

జ: మురిశు, మురియ, మురిసిపోవు.

మురిసిపోవు. ఆ. కె. (౧/మరియ) కిన్నిమగు,
ప్రక్కలను.

మ. ప్రచంద సమితి ప్రసారము భూరింబు
గా గల్గింప గల్గుంతకాలమున గాలం
బుదంబు లదరి కరిగిన మురిసిపోవుమిది
బృగిది యొక్కెడలను ప్రయోగింపు
చా. ౪. ౧౩౪.

మురుండము. వి. కిందజలంబున కేవలము.

మీ సత్కర్మల మట్టుకుల కురియించ
నాచుడుగవ్వ మురుండము కాకిదివ్వు
చా. ౪. ౧౩౫.

మురుడు. స. వి. ఆ. పుం కృష్ణునిచే జంప
బడిన యొక రాక్షసుడు, మురానరుడు.

మురుగు = మురువు. వి. ౧. బంగారుకడి
యము, ముంజేర ధరించెడి ఆభరణ విశేషము.

మీ కేలకామరల మేల్కాళువామురుగుల కెంపు
బంగరముల సొంపు మేల

అచ్చురా. చాల. ౮౩

(ఒక యాధునికవి వీనిని సామస్థానముగ
ప్రయోగించినాడు.)

ఆ. కుండలము మురుగులక, బంగరు
ప్రాంతముల బాణిరామలకలుదాయె
కుం. క్రి. ౧౦. మా. ౯. ౫.

ఆ. అల్లికావీన బంగారుచ్చి. (క. ర.)

మురుదారసింగి. వి. ఒకవిధ నుగులకాళి
ధాతువు.

మీ రుదేవి సేవక మొదలగా బృథుదారసింగి
బంకమం పొంగునీలు, ముప్పటి ..

(వి. కి. వి. వి.)

మురువు(రుస్). వి. (క. మురుగు) ౧. సొంక
రగము, చక్కదనము.

మీ ముత్యాలములనూలు మురుపు మూసెడునట్టి
జువ్వనంబుపై మూల పడవరించె

చా. ౪. ౧౧.

మీ మురు కేలి వాడెనమోము చామరబును గడు
సొప్పి పొందిన కామములును

చా. ౪. ౧౩౬.

వి. పురువు మురు కై యుండను, ముర్రురమున
గల్గుతరులు చూడ కింపై, పురువు మురు
కై యుండను, దురగంబు లయొద్ద గల
ప్రత్యేక లంకా.

మొ. రా. చాల. ౫. ఆం. థా. ౩. ౪౧.

ఆ. విలాసము.

మీ పడి నాడు గజచుచో వారెల నంటిన
మొనపంటిన గంటి మురుపు సేరప

చా. ౪. ౪౩

ద్వి. మురువును బురువును ముదమును మదము,
ముర్రులను సొంపును ముద్దను వింత

ద్వి. చా. ౪. ౪౪.

మీ ధవనంగర నటించు చల దుమ్మి ముడిచిన
మురువులా యని ముడి మూలి నులుచు

కుం. ఆ. ౧౧౫.

౩. కోళ్ళ కాంతి.

క. కణపలమురు కెడలగల బాక్కులు దివి సం
కంక సొక్కెడి బోధకుగ నెన్నెల పడ
చుటి దిక్కునముగ, బలపల నై యొడ్డ
నిలగల బలపల వేగ.

కె. థా. ౧. ౧౩౬.

ద్వి. కలఁగి విరక్తియిది విరక్తయనందు, మొగ
మనఁ జేపురు మురువు నటించు .

ద్వి. నల. ౨. ౬౩౩. పం.

౪. గరువము; సౌందర్య గర్వము.

క. అళివైరము లతియృద్ధము, లతివిషమము లతి
మరుక్షు లత్కల్పాలు ద్రుక్షతి సొందించు
మమమ్యుల, ధృతియును లజ్జయును మురువుఁ
జేఁకువయఁ జెడుచు. హరి ఉ ౯ ౫౫

(ప్రాతఁ ద్రుతి పా)

గీ. వారిహృదయము మురువులు వారికళిలు, వారి
వలపులు సౌలపులు వశమై పొగడ

ఉ. రా. ౬. ౧౬౬.

౫. విధము, రీతి.

(అదివగాహవ్యవస్థను)

గీ. భారత్రుటంబునఁ గీలకొని మేరుకుధరింబు
మువ్వలోపలి తాతిమురువు నడయ

కవ. రా. ౧. ౬౧.

గీ. ఈశ్వరీంద్ర మృదు సీరహృదయముఁ బెంప
మురువున ముక్తావతర మొలచు .

కాళ. ౧ ౮౬.

గీ. ముక్తన నవేయఁడు ముదయతానరహఁడు
మత్తాలకల్గెంబు మురువు నెఱువ .

దకా. ౨. ౬౬.

౬. నాట్యగతివిశేషము.

క. లయ కోపుత్పత్తియొను నభివయ ముదయ
దరమృత మెడి నయ మున్నతి రేఖయొను
బ్రహ్మయము హృదయ, మొయిది యన
ఘశిము మురువు మెలఁకువ యమరహ

(ప్రబంధ. ౧౦౮.

వి. ౧. నువరము, భక్తినిది.

గీ. మురు వై నహయరహి ముత్తాలచేర్చుక్క
శాలభాగమున మత్తాలల లూఁగ .

రవీ. ౫. ౧౩౩.

గీ. మురువునెక్కువిదగుత్త మెక్కువిదగుత్త, నలర
నిటవియె దకా. ౮. ౩౩.

గీ. కరుణలయెరపెట్ట మురువుఁదామరహట్ట నెనఁగు
వాఁడు శుభంబు లానఁగవాఁడు

(ప్రబంధ. ౩౩౦.

౨. అతిశయించినది

క. సొరిది నవాచారంబుల, మురు వగుచుం బ్రధమ
పాదమునఁ గలిమసొనుం, తెరుసును వద్దును
గలిపిన, కరణిక్ వ్యాక్రమములు క ర్తరిగల
యొక తై. భా. ౮ ౬౧౩.

మురువు(ర్య²) = మురుగు. వి. ౧. బంగారు
కడియము, ముంజేర ధరించెడి యాభరణ
విశేషము.

గీ. చేతుల దళనంపు శిలగుటుంగిరములు మురు
వులు నెఱలేదిమురువు నూప

నీలా. ౧. ౨౫.

గీ. మెడనన్నపాదాలు విడిచి యొప్పరిగన్న
పెయగు కలారికి మురువునీన .

కుక. ౩. ౫౦. ఆం. భా. ౩. ౫౪.

౨. (క. మురువు. త. మురుగు) కన్యాధరణ
విశేషము.

గీ. కన్యాశోత్పలకుగంధకలన నలరి, ప్రాంత
మున నిల్చుక్రమరకాంతంబునంగ, నామకన్యా
గ్రమున నిండువదన కపుడు, హృద్య మొలంగ
నీలంపుమువ్వ వదర. ఇందు. ౫. ౮౨.

ముర్క్తరము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. ముక్తి, పి
తమకనివ్వ, మువ్వ. ౨. ౬౮౫౪ నూర్చుచి
గుణము.

ముర్క్తరము. సం. వి. ఆ. పుం. కామదేవుఁడు,
మవ్వఁగఁడు.

ముర్క్తి. సం. వి. ఈ శ్రీ. అంగలధానిక,
కుంపటి.

ముఠాకటము. వి. త్రిపుట, ముఠాటింతుడు.
(క. ర.)

జ. ముఠాటింతు.

ముఠా(ర)కటింతు. స. త్రి (A/ముఠాకటము)
త్రిపు.

స. అనిన విని పెంగంట ముఠాకటింతుకొనుచు
గద్రవ గరవ్యంతక శిట్లదియై
భార. ఆను. ౧. ౨౧౧.

అ. త్రి. (నడచుచు) చుండు, కదలు,
దొంగడు.

ద్వి. తమదాన తాచుచు దలయ్యె (ద్విపుచును,
మనుమిడి హెయ్యెను ముఠాకటింతుచును .
పండితా. పురా. ౧౦౧. పా.

ముఠాకము. వి. అతిశయము, హెచ్చు. (తిద్ధతి,
నిష్క్ర. అని క. ర.)

స. విటపిమరంబుల పెండును తెలుగు ముఠ
కంబును, ప్రాసంగమిమియై
భి. 3. ౫౪.

ముఠాముఠి. వి. (సం. మర్మర) ౧. పట్టుబట్టు
మున్నగునావివలన గలుగుచున్న కమకరణము

ద్వి. ముఠాముఠయను పట్టుబట్టుంబు విడిచి, కలు
పూసియున్నట్టికొను గట్టి ..

ద్వి. క. పా. ౧. 3౫. పా. ౩. పం.

ద్వీ ముఠాముఠమనిబొమర్ ముడిపాటుగదర ..
ద్వి. హరిశ్చ. పూ. ౧౧౪౯. పం.

౨. కొవము తెలుముఠాటయం దగుచుకరణము.

ద్వి. ముఠాముఠమని బొమర్ ముడిపాటు
గదర, కాలుముఠివచ్చు లక్షల మస్సుతిల్ల ..

ద్వి. హరిశ్చ. పూ. ౧౧౪౯.

౩. ముఠాముఠలాడు.

ముఠాముఠలాడు. అ. త్రి. (ముఠాముఠలు +
అడు.) కొవమకారము చూపు, ముఠాముఠయను.

(క. ర.)

ముఠా(రి). వి. ౧. గర్వము, మదము.

సీ. అలచేత గొండ తాపము పొగడ గ
బూని తెలియ్యుకొనియున్నామని యదందె,
చిలుకపాయపుగొల్ల తెలువల వలసింది ముఠ
వక పనుల బల్బమును గాది

సీలా. ౧. 3.

క. విను చేద మును దండునీ, యనుకొన్నున
దొకడు దంక యై వేల్పులరా, యవికొను
యని దనతో దుర, మునునం విలివిక గడిచి
ముఠితో నడచున

అచ్చ. రా. శిష్టి. ౨. ౩౨.

ద్వి. ముఠాము యెల్లెలకాము ముఠి యెల్ల నడచి,
పొగులును నేడియొప్పులు సందడింప ..

ద్వి. తి. పా. ౧. ౧౩. పా. ౨౧. పం.
౨. నడకయందలి కలుకు.

క. అ క్రిత బు క్రితీమన, వి క్రిత గానక
కరంబు లెగిరి యనుగంగి తియ లంకలు
నొకచో, మొ క్రితము లై క క్రితంబు ముడి
నడలంగ రవిక. ౪. ౪౦.

వి. ౧. (క. ముడి) అల్లుము.

(చూ. ముఠాప్రశ్న.)

దీని యామ్రేడిత రూపము ముఠిముఠి.

ముఠాచీకటి = చిమ్మచీకటి.

సీ. ... చిమ్మచీకటి ముఠాచీకటి ముఠి

సీ. చీకటి ముఠ ముఠిముఠాచీకటి యను, నడ
కమనగానున్నయె యలరుచుండు.

అం. భా. ౧. ౧౪౩.

క. ముఠాముఠాచీకటి యప్పుడు, నుఠిముఠి భట
లందగ కదలి యని నేయంగా, నెఱసి కను

మొలచుండ గ్రక్కిలివిన మఱి పానీ నిలచి
రింకను సంకన్. భార. విరా. 3. ౧౯౫.
క ముఠీముఠీనీకటితో పందఱురాబాలు సమర
ముడిగి తగ నెల్లిటికిం, గొఱుగలకల పగు
నకుండుడు, మొచుగువర్ధనాద్రిశేలకు నను
చున్. ఉ. హరి. ౪. ౨౭౨.

చ. ముఠీముఠీనీకటిన్ గణపమామామతో
నిటుఁ బెల్లుఁదోక నంబుల మరుగన్ వలన్
నురవితాన నుతామృత పెచ్చుఁ జేరఁగన్.
పెచ్చ. ౫. 3౬౨. అం. భా. ౧ ౧౪౬.

౨. కర్పితము.

క. మఱి యారఘువీరలు నీమఱి మొండెము
మేగ బగ్గముగ జేయఁగఁ జేసఱుఁ బూర్వా
కారము నీ, మఱువుగ కామమున కపధియును
నప్పు దగన్. భా. రా. ఆర. ౨. ౪౦౦.

వి. కాగ్యము.

నీ. మఱి పెడి దురమున విలుగుటయును వీరి
విలుండ నేమివారిఁ జెలఁచుటయును

అచ్చ. రా. చాల. ౪౫.

జ. ముఠీకాండ, ముఠీప్రోవు.

ముఠీకాండ. విరా. (ముఠీ + కాండ బ. మఱి
కాండ్రు, ముఠీకాణ) నిర్వచండు.

గీ. ఆనుడు నంజాడు దిండిరాయండు వాని, కీట్టు
లని పల్కె. విన శోరి పెట్టునట్టు, మేకత్తు
ముఠీకాండ రామునిమేటికనము, నున్నె
దవు మేనలలు నావెంక నిలిచి.

అచ్చ. రా. యం. ౧8. చాల. ౨౦౦.

ఉ. సన్నబలంబు లైన నిజసన్నములం గని రావ
ణుండు శౌశోగ్యవృక్షంఁ దైవందవమవి నొప్పుని
శిందిలిక సంభవక్షంఁడుం, గన్నది తేడు మెల్ల
ముఠీకాణు దిగికులు కచ్చి లేను బో, కన్న
భరంబు గాద యని యొద్దలిక చేర్చి రధాధి
రూఢంఁ డై. నిర్వ. ౬. ౧౨8.

ముఠీకి. వి. (√ముఠి. క. ముఠీ.) ౧.

మూలివృక్షము ; మొదట, మూర్ధనులము.

నీ. శ్రోళ్లు క్రేలాఁడకు కుంట్లపై బ్రవృత్తమృత
చింపి దోపలి ముఠీకవలన

వరాహ. ౬. ౧8.

నీ ముఠీ యనంగను మూర్ధనులము,
చెలయుచుండును

అం. భా. ౨. ౧3౪.

౨. కర్పితోదకము.

ఆ గంగ పాణుచుండు గదలనిగతితోడ
ముఠీ పాణుచుండు మ్రోఁకతోడ, వాక
యొగ్గిన ప్లదమఁ దోర్వరగా లేడు,
విశ్వము. ౧. 3౪.

ముఠీకినాడు = ములికినాడు. వి. కొ. ఓకా
నొకచేకము.

(ఇందుండి వచ్చిన ప్రావృత్తులను ముఠీకినాటి
వా రందురు)

ఆ. ముఠీనాటివారు మెలకులు మొవరు, లులను
వారు ద్వికాల కాన పెద్ద, యువకు నేక
భూషణు గులంబును దిట్టు, వరకుం దండు
నచ్చు కరవలములు విక్లా. ౨. ౫౯.

ముఠీప్రోవు. వి. (ముఠీ + ప్రోవు) అబ్బుల
గుంథు.

క. ఇనుములఁ బదమూఁదేండ్లం, బడి కడుఁ
గోపించి వచ్చె బలువిడి నీక, వృత్తి వలీయ
ముఠీకి వడిని, పుడ యిమ్ములిప్రోవు నెల్లఁ
బొదిగొనకు బతే.

భార. విరా. ౪. ౨౫2.

ముఠీయ = మురియ. వి. (√ముఠీయ2)
భండము.

క. రెండు మొనవాడితోలల, రెండు బుంబు
లును వానిరి గూర్చి కడుం, గొండవలి

ముఠీయియే

కీర్తి

ముఠుగు

నన్న యెల్లలు, తెంపెత్త రక్కమనిమేను
ముఠీయలు చేసెన్.

అచ్చ రా. అర. ౧౧౦. య 3౦౧

గి. ఎఱచిమేపరినెత్తుచుఁబీలు లిట్లు, మఱచు నది
తెల్పువడుపున మఱచెనెగ్గ, వాని నంజాడు
ముఠీయ లివ్వననఁ బుడమిఁ, బొగలు
నంచనఁ కేవునపువ్వు లడరె

అచ్చ రా. కిష్కిం. ౩౫.

ముఠీయియే. స (√ముఠీయే²) ముఠీయఁ
తేయ, ఖండించు, మఱచు

లయవిభాతి. మారుల మారియించుచును గిరుల
విరియించుచును గిరుల ముఠీయించుచును
నరుల బొరిగించున్ ఆ రా. కి ౧౩౩.

ద్వి. కెల్ల వోననిమండుమెదులు చూచి, నఱికి
కన్నలు కైచి నయమగాఁ జెప్పి, ముఠీ
యింది కుదియింది మోపులు గట్టి,
యూదీ నరల నుద్యోగించుతఱిసి.

ద్వి పరిమ. ౨. ౬౩. పా.

ముఠీయే = మురియే.

(సంతోషించు)

గి. రవికణకముఖ్యుల బువ్వకరండకాఖ్యుల వెఱవ
కనుకొప్పకైక ముఠీనీ చూచె .

విక్ర. ౮౦. ౨.

క. అఱిముఠిన పొట్టమువదన, గిఱిశొని కొలు
వంగ నది కవలెదెలి త్రిన్, ముఠీయంచు
నడుగుల తెరచిన, మఱకడఁ బెట్టుకొని
రామఁ బాతని కనియెన్.

అచ్చ రా. కిష్కిం. ౩౨.

(గర్వించు అని క. ర.)

(గర్వించు)

క. అఱిముఠి ప్రీతివఁ బాలకం, గఱచినమంద
పునియలఁగు గతి నరమఱుఁ బే, ముఠీ

నీన నది రూపఱి, విజయపుయేను పెన
నకండు మఱకడు దిఱిగెన్.

భార. క్రో. ౧. ౧౩౩.

మ. ముఠీయించు.

ముఠీయే² = మురియే².

(తెగు, ఖండితమగు)

ద్వి. ముఠీవినక క్తలు ముద్దంబులును, పఱివిన
పడిపులు పట్టంబులును

రం. రా. య 3౫. పా ౧౩. పం.

క. అఱిముఠి సారకతోడన్, ముఠీయమదగి
తోడ మాయనమామమతోడన్, చిఱ
చిఱవఁ ద్రిప్పి యగదము, పఱిపఱిగాఁ గొట్టి
ధీమఁ బ్రకాశె నినుకెన్.

చిత్రభా ౮. ౨౩.

(విఱుగు)

క విదిధి విదిపాతంబులం తెగినమోరల నొగి
లివకంధరంబులన్ దు వి నీన తొండంబుల
ముఠీవినకొమ్మల నొఱిగినసాగలఁ చిఱివిన
సెనువుల మఱి ఆ. క ౫౪.

మ. ముఠీయ.

ముఠు = ముఠ్ఠు, వి ముఠ్ఠులఁబాలు. (క. ర)

ముఠుగు. అ. క్రి. ౧ క్రుక్కు.

చ కిరచరణాంగంబున్ ముఠీ గాత్రము
చిద్దయ ప్రక్షిప్తము నె, న్దురు దొరగంగం.
మార్కం. ౨. ౧౦౫.

క గిచ్చపాద యచ్చకాలువ, లచ్చేదన కునక
మలము మాయమాత్రములన్, తెచ్చనిగాడిద
లదైలు, నచ్చి ముఠీగి విరియుజురసంతా
నంబున్ . సానందో. ౨. ౩.

క ముఠీకియగు, నులినమగు.

ద్వి. ముఠీనఁ జీలం ముఠుగన్ నెత్తును .
బస. పు. ర. ౪౩

3. పడియో, నలగు.

గీ. అత్తొంకర్లదంబు లగునిప్పునిదియెల ను
వంగ నొడ తెల్ల ములుగ పెండి . .

మార్కం. ౨. ౪౦.

జ. ముటికి, ములుగుడు, ములుగ్రోవ, ములు
మొండెము.

ములుగుడు. వి. (ములుగు) ముటిగినది,
ప్రల్లి నది.

వ. ౧. కొండగొట్టియల ములుగుడుబొండులకు
సంకడించు కంకగ్గుచావుల పెల్లంబుల
ములుగుపడుపల్లంబులు .

నవచ. ౪. 38

ములుగ్రోవ. వి. (ములుగు + గ్రోవ) దుర్గం
ధపుహర్గము.

గీ. పడమటి ప్రదీప్త వలచు, వరుగువిజ
చగుములుగ్రోవ నగి యొడుట

ఆము. ౬. ౧౭.

గీ. ప్రలుల ములుగ్రోవ నాఁగి దుర్గంధపదవి
ఆం. భా. 3. 33.

ములుగుమొండెము. వి. (ములుగు + మొండెము)
దుర్గంధపు మొండెము.

ద్వి. పొరడంబు విడిగినభుజపులు నంబు, పెడ
లును బోడిగి పొడ పెనవక్రియ, పెడలును
గడగుడు నిడువమూపులును, ముడుగు
మొములు ములుమొండెమల్ బండి, పెడగు
రూపంబులు. చండితా. పర్వ. 3౪౪. పా.

ములుగ్రాట. వి. చివ్వునగొట్టమతో నీరుచల్ల
కొనెడియాట.

(చూ. ముట్టలాడు.)

జ. ముట్టలాడు.

ములుగ్రాటలాడు. ఆ. శ్రీ. (ముట్టలు + అడు)

చివ్వునగొట్టమతో నీరుచల్లకొనచు జల్లకీడ
లాడు.

చ. తురజమ లర్పిమెం తెలగి భోరం
ముట్టలాడి రెడెడె

కు. సం. ౯. ౨౫౧.

గీ. ఆగుచు రాగిల్లి జయజయధ్వమల నెలగెఁ,
బొంగి ముట్టలాడిరి .

కు. సం. ౧౦. ౪౬౯.

వి. వరచందనవంకంబున, దిరుమగ ముట్ట
లాడి తెలు పెనగిరి

కు. సం. ౯. ౨౫౯.

ముల్లు = ములు, వి శ్రోవు.

వి ఎట్టలఁ గాగినలోహపు, గుట్టమె పె నెక్కు
మనుచు గొట్టడు రొకనిక, గిట్టు
దిట్టలఁ గల గట్టల, ముట్టలయే తెల్లగ్రోవ
మొత్తుడు రొకనిక

సాంగం. ౨. ౪౦.

౨ ముట్టు బాలు. ఆవులు ముప్పిగునవి యానిన
తరువాత మూడుదినులవఱకు రిచ్చు
పాలు, వీయూచము.

గీ. ముట్టు నాఁగె వీయూచనామంబు
నాగభూచ . ఆం. భా. ౨. ౨౫౦.

జ. ముట్టుబాము, ముట్టుబాలు.

ముట్టుబొము. వి. (ముట్టు + పాము) మాకు
లాపీ, సర్పదిశీషము, పిశకాతిపాము. (౪. ౪)

ముట్టుబాలు = ముట్టు. వి. వి. (ముట్టు +
పాలు) ఆవు ముప్పిగునవి యానినతరువాత
మూడుదినులవఱకు నిచ్చుపాలు.

(వృద్ధ.) మాయావు ముట్టుబా లింతుడె.

ములక = ములుక². వి. ఒకనిగును కాకుడు
వంటి అల్పవృక్షము.

ఆ. చలత్తు తిలుకెనక వనవాడియధరంబు,
ములకపంటిగిజుర ముద్దీరసము, చింత లేని
చేలి తీడినమన మా మేను. 3. ౨౬౮.
గీ. తెలగ చాచుడు పల్లెరు ములక వేను,
నగిర వీడ్చొచ్చి మొదలుగా బగతె గల్లు,
కంప లబ్ధియు వేవేగ గడచి కడచి
మారన. ౪. ౯.

ములగ(ల్ల) వి. అర్చకఫలి

ఈ ముల్ల తెల్ల చెవిపాచిలి దొగలి పొన్న
గంటి . మారన. ౪. ౧౩౩.
(మంద మందరి పా.)
నీ. ముల గటం చువగపర్చుదఫలి మనుచుండు
అం. భా. ౨. ౨౪. (ములుగ మందరి పా.)

ములముల. వి. (పువ్వుములు) వికసించుట
యందనుకరణము.

ద్వి. యోగవిద్య, బాలించి శ్రీనంగళాయి
మొల్కనవె, ములముల వికసించు మెల్ల
క్రొవ్వునల, చలత్తుల దూర్పుదీనలు తెచ్చ
రింప ద్వి. పరమ. ౫. ౪౩౪. పా.

ములానాపాగ. వి. ఒకవిధమైన తలపాగ.

నీ. విగిమలానాపాగఁ జెనఁచి హారమతల్లి
కేమహిం బాల్చినకప్పుఁ దనంగ ...
మంద. 3. ౧౨౪.

ములికి(ల్లి)- వి. గాఢము.

ఈ . . తద్విలాసమున, ములికిఁ జేసి మవ్వు
గఁడు ముద్దియ నేయె దొడంగ నెవ్వడివో.
మేను. ౨. ౧౦౯.
గీ. పొగడఁ బుట్టి-టిమధపునఁ ప్రోదిసేయ్య,
దిండుముఖ రోహపక్షిద లీడ విడిచె, నలయ
నిలుకాని ములుగుల కాత్మ నులికి ...
మక్త. ౧౨. ౧౩౩.

మహానగ్ధర. పొడు పొడు మువ్వల్లులు
మృల్లులున్ రాత్ ఆము. ౨. ౨౫.
మ. . ఆత్మాముల్లు తెగింది క్రొవ్వున
విల్పాడు నచాయితోత్పలవికాసం నీను
మోవాడిలో, చువమోర్ వింట పుటిండు
బొల్పి నవి ని స్తంభ్రాంబకభాగ్యులక.
మను. ౨. ౪౮. మనుచు 3. ౪౫

౨. బాణపుటలుగు.
గీ. గంభిరామంబు లేడును గజులు గాఁగ,
విలయకాలానలబ్ధాళ ములికి గాఁగ, లచ్చి
చువనీయ మంతులు లచ్చెనయ్యగఁ బాల
మున్నటియల్లుండు బాణ ముల్లి.
నీను ౪. ౧౨౩.

గీ. అత్తర మెచ్చితి శోబాచనయ్య నివ్వఁ, దివ్య
కీటాట నీమది నిండు నీయ, పీనకులు
దరి యితఁడు పి శ్చేనగించి, పలిక
నాఁడూత్మ తిది యంపములి యయ్యె
హరికృ ౪. ౨౨౯

నీ. చిలు కనఁగి ముల్లి-యనఁగను పలము
దనరు . అం భా. ౨. ౨౧౩

3. పొంగిరత్తుమింను గ్రుచ్చులుడి యండు
పువ్వుముక్క, పొంగిరత్తుముల్లు.

ద్వి. ననుల్లు నువగుండవత్తు బొమ్మరముల్, కొనల
నీలపుములుకలు దాదినలు ..

ద్వి. పరమ. 3. ౧౪౮. పా.

ములికి(ల్లి)-నాడు = ములికినాడు వి.
ఓ. ౬. ౨౨౪. ౨౪వ.

గీ. పలికవచ్చుడు తేనియ లాలికిపడెడు, బోగవ
బాపులఁ గ్రొవ్వుండు బులికిపడెడు, ములి
నాచిది కాచోలుఁ తెలి గెంబు, కలి
చిలుకలతోలి యీతెలితోటి.
(క్రీడా. ౧౦౨.

గీ. ములికా- చమనీమఁ గొనులులమాత్రుఁ
ములికా వాటివ మగుడకు చా మూర్పు
నొందు . కుక. ౧. ౨౫౮

సీ. మూడకుగ్రామగ్రామములతోడఁ గూడంగ
మూతూర పాలించె ముక్తివాలు .
క్రీడా. ౨౨.

ములు = ముల్లు. వి. కౌ. (క. మళి. వి.
మందులు, మండ్లు. మల్లు పర మనవపుడు దీని
యంతిమకారమునకు లోపము నైకవికము.)

౧. కంటకము, కొన్నివృక్షములకును లతలకును
గల్గివాడయిన సూక్ష్మవయన విశేషము.

మ. కలహంబుల్ దమలోనఁ జేసిన నుపేక్ష
నైపుతంబొప్పు కృత్రులఁ జూడం దగు
భూతదానవులలోయం జూచిన పైపైయిన్,
ములు ముంటం దగఁ బుచ్చుభంగి.
భార. కాం. ౨. ౪౧౮.

చ. అనవుడు నింతి యాయెడఁ గ్రయోగపడం
బనిచేసియె యంచు పేగన ములు ముంటం
బుచ్చుటయె కార్యముగాఁ దలపొనీ .
విక్ర. ౧. ౧౪౬.

క. అంతానన నిలీగినములు, కులు చెనను
విదవఁ లేదు కూరచెడుగతిల్ .
ప్రబోధ. ౨. ౪౯.

మీ. ములు వని యంగను తెలుగుఁ గంటక
సంజ్ఞ .. అం. భా. ౨. ౩౮.

౨. త్రామముల్లు, కులనికలో బురువులకార
లేమ్యమును మూచించుటకు త్రామనడుమ
నుండు అనయన విశేషము.

క. కుల విడి కూచంగ సత్వము, వలనన ములు
నూత్ర గౌరవంబునఁ చేర్చిల్ . .
భార. ఆది. ౪. ౯౪.

గీ. భవమకలిమియే లేమియేఁ బ్రాశునందు,
నిలిపి యొ క్తంగ ములు కూపె నిర్వసత్వ
మెత్తెఁ దై చానిదిక్కున . .

భార. కాం. ౪. ౩౩.

౩. నివృత్తి మున్నగుధాన్యపునిజలతోన నుండు
సూక్ష్మవయనము, కూకము.

మ. సోదిం చేర్చినదీగవల్లియలు ఖర్జూరంబు
బుండ్ బున్నవను, జరులు వ్యాపిదీగుతులు
స్వమమము ల్పొంపెంగలు వృచ్చగ, స్పిరుత్యో
బాళులు గల్గి రాజనపుఁగాంతిన్ దాన ము
ల్యాపి నే, లలనదార స్మగుఁ బూవు
దోటల బలాకాసికదంభంబునన్.

అమ. ౧. ౨౨.

౪. బాణాగ్రము, అలుగు.

ఉ. సెప్పదిన్, చచ్చిరె కర్వనదమడం
నామమమండంబు నుండు మేలిమిల్ ప్రచ్చి
వడందగాయములు పోలీతలంబున నంటి
చూచుదున్. శై. భా. ౩. ౩.

౫. ౩౩ వస్తువుయొక్క వాడయిన యగ్రము.

ఉ. కోటలసంది తెంపములు గ్రంథిత నంత దివ
క్రమంబునన్, మోతినొచ్చి భుక్తి గొన
నేక ... కేయోర. ౩. ౧౧౫.

౬. పూగ్రము.

సీ. ములు పడి ప్రాణుడైనలరాజాధిపతిమైన
గండపుఁబూలత మేగింది ..

విక్ర. ౮. ౩.

విలు సన్ననియైన గలది.

ద్వి. సమిత్తుమనంగందపు బొమ్మరములు, కొనల
నీలపుములుకులు చాచినట్లు, ములుగుచ్చి
పాలిండ్లములక పొప్పదె .

ద్వి. పరమ. ౩. ౧౪౮. పా.

జ. ములుకోల, ములుగంప, ములుగ ద్వి, ములు
గొలిమిడి, ములుగోరంట, ములుచండ్ర,

మూచిరక, మూచుట్టు, మూచూపు,
మూచెమడు, మూచారు, మూచోర
ణము, మూచోష, మూచుంత్రి, మూ
చూర్ణ, మూచూచుగ, మూచూంతువు,
మూచూగ, మూచుంబి, మూచుంబిగ,
మూచుంబు, మూచుంబి, మూచుంబి,
మూచుంబి, మూచుంబి.

ములుక². వి. నిర్దయక.

క. అశోకేల శేష మనిలో, బలకావలనడుమ
చాగి పలుకవు మరుతూ, ములికి కిరికి
చిలుకల, కొలికి తెలి కిట్టిములుక గూడునె
యొందుక. అచ్చ. రా ఆర్. ౯౦.

ములుక² = ములక.

(కంటి, వారాకము, ముండ్లవంగం. ౧.)

గీ. వొండకాయ ములకకాయ తొట్టకాయ.

మొగు. ౪. ౧౨౯.

గీ. మూలక ప్రాచీనము నీలి గరితెరు పొడవుత్ర
దువ్వుత్ర పెన్నురు తొట్ట ప్రుంగ

(చి. చి)

గీ. పంగ యంగమ వాగ్దాక మె యొప్పు
కంటి చు ములుక యన

అం. భా. ౨. ౫౯.

జ. మూలకపూవన్నెలు.

ములుకపూవన్నెలు. వి. బి. (ములుక² +
పూ + వన్నెలు) వన్నెలవన్నె.

గీ. మంజుశౌర్యముల మూలకపూవన్నెలు మూలక
పూవన్నెలు మున్నెనరులు

భా. ౩. ౩౦.

ములుకు. వి. (క. మూలక) ౧. తిట్టమైనది,
వాడియెనది.

గీ. అనుచు బ్రతికులవాక్యంబు లతివ పలుకక,
జలకభూషణవీర్యంబు చిలుకములుకు, టలరు

టంపూకాంకున వలసి పొలసి ధీరకర్త
తెదలి ప్రార్థింప దొడగ.

కృ. శం. ౨. ౧౩౨.

౨. ప్రకాశమనము.

ద్వి. మూలకగంధులవంగమున్నులవచ్చు, చిల
కలగములు రంజిలి చుట్టువార

ద్వి. పరమ. ౩. ౧౯౦.

ములుకో(గో)ల = మునికోల. వి. (ములు +
కోల) ౧. గుణములను దోలుట కుపయోగించు
సాధనము, తోత్తము.

మ. కండవీరుడు కేల నవ్వుములుకోలయం
బంగంబులు విడిచి

మొ. పూ. ౨. ౨౨౪.

గీ. ములుకోల యంగమ బొల్పును దోత్తము.

అం. భా. ౨. ౨౩౧.

౨. వృషభావల నడవులు కుపయోగపడు
(కాము) ములు గలకట్ట, ఎడవు బొడిచెడి
మునుకోల.

౩. పెద్దమడియెల్ ములుగోలల బూని
యొడ్లకో, పేరులు పెచ్చి దున్నుటకు నేగిరి
కొండ్రుకు బాలు వచ్చినక

కే. పంచ. ౧. ౨౦౨.

ములుగంగు. వి. (ములు + కం) ముగ్గి కం
(వ్రా.)

ములుగత్తి. వి. (ములు + కత్తి) ముట్టకీసికొనుట
కుపయోగించుచున్నకత్తి.

గీ. నడిప్రాంత మునుకగోలము మించుచులీరు
ములుగత్తి . కే. పంచ. ౧. ౫౯౦.

ములుగు¹ అ. క్రి. ౧. మూలుగు.

క. బలవేపుమేము సోదిన, తెలిమిడినే నేర
నుంచి విటకాటముగా, నిలుగుటతో మూలు

గుటలో, నలుగురుతో నాల్గవలె లంకంకెన
గాన ... ఉ. ప. ౨. ౩౩.

సీ. మయవీనకావ్యసకామల లాకవో బలిమిమై
గుడియన మలిగిమలిగి .

దశా. ౨. ౧౩౩.

సీ. కనకాలి యింకపోలేన బాణుదిగ్గణులు
మోపు గది శేషభోగి ములుగ .

రా. వి. ౩. ౪౦.

అ. మొలుయే, ధృవించు.

సీ. అంబులై మోక్షేత సంజీవయాత్రోక్తమువ్వ
లత్రైమ సార ములుగుచుండ
క్రీడా. ౨. ౨౨.

వి. మూలుగుట, భేదధృవ.

సీ. నెలయే భేదధృవ ములుగు వాగ .

అం. భా. ౧. ౧౨౨.

ములుగు2. వి. (సం. మూలకం) భాండారము,
బొక్కనము.

క. కలిదండ్రులు గడియించిన ములుగులలోవి క
మెల్ల ముండలతోటై, నలభునను సరిసి
మెట్టుచు, నెలమిమెయిన్ మరగ నొక్క
యిడిగజానిన్.

భల్లా. ౧. ౧. ౨. (౪. ౮.)

ములుగొలిదిడి. వి. (ములు + గొలిదిడి) ఇత
రము, ఒకబాదిగొప్పి శి.

సీ. నెలమి మోముటి నీచు ములుగొలి
దిడి చేలిపట్ల యొప్పై క్త తిప్ప .

మం. ౪. ౧౦.

ములుగోరంట. వి. (ములు + గోరంట) వి.
ఘంటి, పచ్చపుల్లవులు గలిగి ముండ్లు గల ఒక
బాతి భూలమొక్క.

సీ. ... కొండ, గోడగు పొగడ ములుగోరంట
గోరంట నెలమ .. మం. ౪. ౧౧.

ములుచే(బ్బ). వి. ౧. మూర్ఛము.

క. నెలకొనుచుట్టుచేరెంబును, నెలికారము
మునుపు దనకు చేసినమీలెన్, దలచుక
యొగులు పలికెడు, ములుచులకడ నుండిలేని
మోసము వచ్చున్. యయా. ౩. ౮౯.

క. ఇలు పొట్టి పెదల నేరపు, మలయుదు
నేనాటిచుట్టుచువురా యోసి, ములుచ యిటు
నాగ్నమంబున, గలిగిన సొప్పెల్ల గుల్ల
గట్టి తినుగక. విప్ర. ౪. ౨౨.

క. మొగిమున మోసము గల్గెన, మగవాఁడై
గడిచిమగటిమి మూలక, దగఁబడి పొట్లూడ
వలెన్, లిగునేమిర రాచములుచ విడుతున్
విన్నున్. అచా. ౧. ౯౮.

౨. మూర్ఛము.

సీ. పడుచుపది చేసితివి కేరంగులండ్లకొలక,
ముత్తియంబులు నెలపోయేములుచ కలఁడె.
శై. భా. ౫. ౫౯.

ఉ. ఒక్కటె యాకనిం తెనక నొయ్యన నవ్వుచు
తేరఁ బోక పోకొక్కటె యేటికిం బరియె
దోపెలి యామెముల్పబాఁడచే, యొక్కం
పాటు దా నెలులర నాల్గునకులతోడి
తీరగ యం, దొక్కపలాశి గట్టినను యొక్క
యో నది వచ్చె గేలిమై. పర. ౩. ౧౯౮.

౩. భూర్జము.

సీ. నెలగు గావరి నీచు వెలి కీడ ములుచ
చేరక మన భూర్జునెలయె .

అం. భా. ౩. ౩.

౪. మోటుయనది.

క. అమృత సీత పెరుల ద్విరమృగ విగ్నావొ
తడొ చక్కనియంట, గ్రమ్మకొని వాని
తేసిన, యమృతాచమక చలన వచ్చి
యతగవా అచ్చ రా. య. ౧౦౩.

సీ. నలుపు మోచినకారుములుచయెడల్గు బాంబారు
గడ్డములు రసిక. ౧. ౩౩.

జ. ములుచేంద్రము.

ములుచేంద్ర. వి. (ములు + చేంద్ర) వృక్షవిశేషము.

ద్వి. బలుకు ములే మోచును పచ్చారె యూరె.
పరిచేంద్రములుచేంద్ర వాడగన్నెరు

ద్వి. క. సా. ౨. ౩౩౨ పం.

ములుచేంద్రము. వి. (ములుచే + తనము)
మూర్ఖత్వము.

సీ. నటగోత్రములవారి నిలిచి కట్టెలు నీళ్లు
మోయుచుమందెడల ములుచేంద్రము

హంస ౨. ౨౩౩.

ములు(ల్లు)చిత. వి. (ముల్లు + చిత) ఒక
కాతికూరాకుమోక. ౧.

ఆ. ఇది, యేమి నేడు కందరా ములు
చితకూరి, యవిన మూచకారు లతనితోడ.

పదము. ౫. ౧౦౫.

క. . మోచెడికడ గూరలలో పెద్ది ప్రియం
బని యెత్తిని వారివలన ముల్లుచితకూరి
ప్రియం బగుట నిది శంకసంబంధ

పదము. ౫. ౧౦౧. ద్వి. చురు. ౮. ౫౮౧.

ములుచేట్టు. వి. (ములు + చేట్టు) పచ్చని
మొదల తిరుగుచుండు.

ద్వి. మేలిమిబురెలమోచి మూచలన, నీలాల
ములుచేట్టు నిలిపివెట్టు, సొగసువనీల
చూచుకములచేత, బంగారుచేట్టెయిలు చె
వొందచుండె. పృ. వి. ౧. ౩.

ములుచో(నూ)పు = ముల్లుచోపు. ఆ. త్రి.
(ములు + చోపు) ౮. అతిశయించు.

సీ. నిమజ్జున్నకరిమాన నిమజ్జుల్ల కలసోయగ
ములకు ములుచోపుకలిమాపు ..

పరామ. ర. ౧౫౯. ఆము. ౧. ౩౩.

౨. పూను, యెత్తించు.

సీ. లబ్ధి పొలియించు చాలిమి యుజ్జగించు,
నింద కొడిగట్టు కలంబు చిందకేయి,
బ్రహ్మచార్యుల ములుచోపుల కాపదితరి
పానగోష్ఠినిగలుగు భూపాలపుత్రి.

వి. కథం. ర. ౧౩౩.

ములుజెముడు. వి. ($\sqrt{\text{ములు}}$) సింహాంధ
భేదము, ఒకకాతిజెముడు (క. ర.)

ములుతారు. వి. ($\sqrt{\text{ములు}}$) ముండ్లకంపలతో
నేర్పబడిన గూవరణము, ముండ్లకోరడి.

(చూ. తారు.)

(వృగములను పట్టి యొకదినమువల ఆని క. ర.)

౩. అరిల్లులు దరికి వృగంబులు సంచ
దినమతాపు లదరి ములుతారు జేయించి
(ప్రాగవారిచి వలలు బుగించి తెరి
త తించి వోను లొడ్డించి దీక్షలు ఘటించి.
రామే. ౫. ౮౧.

ములుదోరణము. వి. (ములు + తోరణము)
తోరణముకల నమర్చినముండ్లచురస, చోర
సాధన విశేషము.

సీ. భవదీపాపిత్రమనశ్శేటిక వాలుతాళ స్త్రీ
తలముళ్లు గ్రద్దగోళ్లు, ములుదోరణము
జేం. పం. ౩. ౧౯౯.

ములుదోస. వి. (ములు + దోస) నోమక,
ముండ్లు ౧౭దోస

సీ. ములుదోస వాగమ జెలయెం గంట,
కోర్యాంశమృత్యు ... ఆం. భా. ౧. ౩౧.

ములుబంటి. వి. (ములు + బంటి) పెండ్లవతి
ముండ్లతో నేర్పబడిన దొంగవానిపనిముట్టు.

క. మొల నీలికాచుము బదమల శోర
చులు ధరించి మదము దరిచ్చన్, బల
గోలయు ములుబులియు, బలమము గత్తి
యును బూది పటాసాహాని యె.

హరిశ్చ. ౫ ౧౧౧.

గీ. కావు ములుబులి నీకమల్ల గడ్డగోరు, నల్ల
దట్టిపలిల్ల కన్నంపుగత్తి, బూది దివ్యాయు
పురు విను మోడదగ్గోది, తోలునిచ్చెను
మొదలు ముందుగ ధరించి ప్రబంధ తాళె.

క. బలమము గన్నపుగత్తియు, దలమల్లను
జోవు నీలిదట్టి యినుముఁ జీమలక్రొలు
గ్రద్దగోరును, ములుబులియు గత్తియును
మొదల బగువారిన్. పదమ, ర. ౧౦౪.

ములుబూర్గు(రుగు) వి. (ములు) కాల్మరీ
లేదము, ఒకలాతి బూరుపెట్టు.

గీ. వెతుకు ములుబూర్గు 'ములు'లేదు 'లెలగ'
మేదు. వాల్మీ. ౨. ౧౨౨

ములుము. వి. బావులనీరు పోలించి పంపించెను
పాలము (క. ర.)

ములుమోడుగు. వి. (ములు + మోడుగు)
సోపాకవృక్షము.

చ. . . మానుమంతు నిరుపవిగతీకట్టెమల
గజాశుం బదిములుకుల నిొప్పించి మిదివ
ములుమోడుగులచందంబు జొందించె ...

అచ్చ. రా. శ్లో. 3౩౪.

ద్వి. బలము ముదమోడుగు పచ్చర యోర
చలిచేంద్ర ములుచేంద్ర బాదగమ్మరు

ద్వి. క. సా. ౨. ౩౩౧. పం.
హంస. ర. ౧౧.

ములుమోడువు. వి. (ములు + మోడువు)
ములుమోడుగు.

చ. . . దీవిక దక్షిణమున ములుమోడువును
దీవిక దక్షిణమున దానియేమం బోలునం
బుల్లిపాలమును గూడిన .

దీకాపురము కావము. ౧౦.౨౪.

Ep Ind ౫. ౯౦. పా.

ములువాలుగ. వి. (ములు) చక్రిచ్చిదిశము,
ఒకలాతి చేదు. (క. ర.)

ములుమెంపలి. వి. (ములు + మెంపలి) కంటక
పుంజి, ఒకలాతి చిన్నమొక్క.

దీ. ములుమెంపలి ములుమై గలిగియు గంట
గల్గెయను చంది బందారి ..

హంస. ర. ౧౦.

ములుమెలగ. వి. (ములు) చతురశ్రము,
ఒకలాతి గడ్డిమండు. (క. ర., త్రా.)

ములుమెలము. వి. (ములు) వికంఠము,
స్వాదుకంటకము కీ.

దీ. ములుమెలము యవంగం తెలదగు స్వాదు
కంటకముధేయము ..

అం. భా. ౨. ౪౩౩

ములుమేగి. వి. (ములు + మేగి) వృక్షమీశము.

దీ. లేదగు తక్కిలి ములుమేగి భూభక్తము
మొక్కను కొక్కిన మొల్లమును ...

హంస. ర. ౧౧.

ములుమై. వి. (ములు + మై) ఒక విధమగు
ఉచ్చిత కీ.

దీ. ములుమెంపలి ములుమై గలిగియు గంటగల్గె
యను చంది బందారి . హంస. ర. ౧౦.

ముల్కాను. వి. అల్లిక.

దీ. చలిదిక్కు పుట్టెనుపాముల్కానుమై సో
య్యరముగఁ బంధ మొయ్యెఁ జెలిది ...

పొంద. ౨౨౯.

ము(లుగు)లు తి. వి. (ములు + గు తి) ఒక విధమైన శిలీకరసాధనము, దొంగవాని పనిముట్టు.

ఉ. క త్తియు నీలిచీరయును గంజటిరక్తావు వార నులు మోర్చి న్నియు వాటురా లిటును గొంజియు నక్షతలా ల్వి. బూదియున్

మొ. 3. 2౯౪.

ముల్లొల్లిక. వి. (√ములు) మల్లొల్లివిశేషము, ఒకకాతి చేత ప్రబంధ. ౧౯౫.

ముల్లంగి. వి. (సం. మూలకం) ఒకకాతిదంప.

ఆ. చేతు కంఠ గమన చిత్తిగోరు పెండ్లము, పొనగు తెల్లగమన బూతగమన, లల్ల ముల్లి పువ్వు ముల్లంగి తెల్లల్లి, గాఢరయును మొదలు గాఢగఁ గలవు.

మంస. ౪. ౧౩౧.

పి. . ముల్లంగి వాఁగను రీతి గాంచు మూల కాళిద అం. భా. ౨. 3౨౨

ముల్లడఁచే. అ. శ్రీ. (ముల్లు + అడఁచే) ముండ్లు గ్రుచ్చి అవసాలు చేయు.

పి. మూసి ముల్లడఁచి గుమ్మలకొల్పుపెమెత్తు లాడ్యుడు ప పై న సుందఁగాని .

పొందు. ౪. ౧౪౯.

ముల్లారొత్తాయి. వి. (ముల్లు + అరొత్తాయి) ఒక విధమగుతాయి, ప క్రమేక భేదము. (౪. ౮.)

ముల్లిడు. అ. శ్రీ. (ముల్లు + ఇడు) కంఠజేయు, పొలముచుట్టును ముండ్లకంఠమనుపొడు.

ఈ నును దనమి చేసికొని ముల్లిడి గుడ్డు తెండి చేసిదు, తనకయి మేను తెల్లఁగియుఁ ప్రత్యేకంకర్తవనట్లు అమ. ౪. ౨౧౯.

ముల్లియ(ల్ల). వి. (సం. మూలకం) ౧. మూట.

ద్వి. తిప్పముల్లియ నీర మంచినట్లు, కత్తురం బున నీర్ని గప్పినట్లు ...

బస. పు. ౨. 3౮౪. పం.

౪. వామధృతమృత డెన్నం, దేవియం చా మూటఁ గట్టి తెలుంగఁ జేరెదా, యాము డువుఁ జూడవలె నని, ప్రామివకుతుకమున ముల్లె వదలిచి కాంచెన్ . .

మొ. ౧. ౧౧౫.

ద్వి. నందిది నీమి మట్టుచేయించు, నని కడ లేని కామంధకారమున, మునిగి సొమ్ములు చీలి ముల్లెగాఁ గట్టి . .

ద్వి. ౪. పా. ౧. ౨౨౦. పం.

పి. సొమ్ములు ముడుపులు తె మ్మటంచు, బలకుచు వారెంటిది నంటి ముల్లెలు తెప్పించుకొనుచును ఫీరుఁ దగుచు

మే. మా. 3. ౨౦.

ఆ. మచ్చు తీగ్గ మేరి ముల్లె విడుచుఁగాని, ప్రొక్కఁఁ డ్రొడ్డు లేదు తెలునీ యెత్తుడు, క్కొ యెల్లు పొచ్చి కందలు పెడకా

జేయన. ౨. ౧౯.

ముల్లు = ములు. వి. కొ. (వి. ముల్లులు, ముండులు, ముండ్లు.)

౧. కంటకము, కొమ్మివృక్షలకాదులకుఁ గల్గు వాడియైన మామ్రొ నయన విశేషము.

ఆ. ఒక్కొక్కటలోన నొప్పొయతోక్తుల, రెంటిఁ గాంచి వాడిముంటు బొడిచె

భాగ. ౯. ౫౧౦.

౪. ముల్లు దలకొనని నవకవుఁ బల్లమములతోడ ముక్తిభాషచెప్పలనం, బల్లెదంబువ్వు అగు పువు, బల్లెనీలునలర్చికాఁ మొదుగుగఁ గొనుచున్. అమ. ౪. ౧౯౫.

౪౧౪. కన్నెచంటి ముంట గీరఁ గన్నఁ గన్న తల్లి చిట్టు, నమ్మి సలియ నట్లు లేటి కంటి కంటి కెట్లు పుట్టు.

కరాట. ౪. ౧౯౫. భాజరా. 3. ౨౪౯.

౨. కంటకుడు (కుండ్రకకుపు)

ద్వి. మల్లోశమలమమ ము ద్దైవముల్లి, బలిద
మధువుక్తు బవరంబులోన, నేడు శక్తు
ధ్నుండు నిర్జించునని .

రం. రా. ఉ. ౧౮౬ పా. ౨౮. పం.

3. ముంద్రపండిమెదమొద మండు బలిమమె
వాడిమొనలోము, శలలము

A. బలికంపుటిమమ ట్టుమర శొప్పు, వెండి
గువంబులో కాశ వెండికట్ట, యమపువన
పంబులో యనద దనవి పువె, నెంతయును
జీ ర్తలుగ నేదముండు. కళా. ౬. ౮.

A. పాండుబహుళకృపాపరంపరలు వెడల, కింటి
లో నేడుము ల్లయ్యె నిందముఖికి
అము ౫. ౮౪.

౪. త్రానుముల్లు, కూనికలో బరపులతారకమ్య
మును మూడించుత్రానునడుమనందు అవ
యన విశేషము (నా)

౫. కూకము, నివ్వరి, మెం. ధాన్యపుగింబలకొన
నందు మూవ్వువయనము

చ. బలవీరవల్లకచ్చటలమై దనుజాంబుముండు
రాయగూ, గలమమం అందుం బండి
యెంబుగంబడి నీ రెడలిండు దృష్టలోఁ,
దలకొన వంగి మున్ జలముం న్రావెడు
క్రిందటిత్తెలు మొదటన్, నిలిపి మరంద
మానుకరణ్ నికటోపనానిలామోన్,
అము. ౧. ౬౩.

6. ముల్లు నా కూంబు బొలుపుగాంచు.
అం. భా. ౨. ౨౩౬.

౭. ఒక వస్తుయొక్క వాడియైన యగ్గ
భాగము.

ద్వి. కల్లరట్టుమనకు గంటిం బట్టి, ముల్లున
మిళిగయు నొప్పుట గాక, యు త్తమాశ్వ

ములు నా గట్టిన రాకు, చిత్తాన గల
యట్లు వెలరేగి చాటు.

[ప్రథమం. 3. ౯. ౨. పా. ౨. పం.

నీళ్లలోనిముల్లు = వనిపెట్టుటకు సాధ్యము
కానిది.

A. ఉన్నదైతేయు అందఱుం నిన్నవాయ, గన్న
దిక్కులఁ బోయి సంగరములోన, వడఁగి
రటు నీళ్లలోనిముల్లుని గాని, నేడు దదీగా
ధర్మతీ వెలియ లేదు. ఉ. మా. ౪. ౨౪.

౮. అల్లనీళ్లలోనిముల్లు ల్లయినది యిది, యట్లు
లనుచు నిశ్చయించు రాదు

సాంగ. ౨. ౨౪౪.

పా. ముల్లు పుచ్చి కొట్టడంచినట్లు = కాలిలో
గ్రుచ్చుకొన్నముల్లు తీసి చాచి మూలగా
గనీ దిగఁగొట్టినట్లు, చిన్నబాధ తీర్చి పెట్ట
బాధ కలిగించుట అని తాత్పర్యము.

చ. ఉడువతెనాకిన్ వెంచి యూలుట యో
నని నేరటాకునిన్, ముడివడుకింతువీరలకు
ముయ్యెలకు ట్టుయవట్టియిందు రా, వడఁ
గునె తాపవన్నీ మనమై పోగోక్షణ ముల్లు
పుచ్చి కొ, ట్టడంచినచంద మయ్యెం బడమా
యెలకోటఁ జరింప కింటిన్.

మనుచ. 3. 3౪.

జ. ముండ కంచె, ముంద్రపండి, ముంద్రములు
చిత, ముల్లుకు, ముల్లిడు, ముల్లుమాపు,
ముల్లుచ.

ముల్లుచో(నూ)పు = ములుచోపు. అ. క్రి.
(ముల్లు + చూపు) ౧. త్రానున దుందినవస్తు
పులతన్న మొగ్గులను మూడించు ; మొగ్గును
చూపు.

A. మువలతాత్మికి నెవ్వఁడు ముల్లుచూపు. మగల
మగువల నెవ్వఁడు మరణగోత్రపు ...

భాగ. ౧౦. ఉ. ౧౦౩

ఆ. సత్య మవ్యమేదకమం ద్రామంబెట్టి
తూపుములునూడె చులకు సత్య, మట్టినత్య
మనకు సఖిలమేదులు, సకలధర్మములును
పాటిరావు. కృ. కథం. ౩. ౧౩౦.

౨. అతిశయించు.

సీ. ధీరతాగుణమున మేరువుతో పెనుజూచిన
యెడ ముల్లునూపువాడం ..
చకట. ౧. ౭౫.

సీ. ఎవ్వరేదెరువదాన పెంజుగు సద్యువదాన
మన వాని కిండుక ముల్లునూపు
విక్ర. ౧. ౨౦.

ముల్లూచే. వి. (ముల్లు + తుడె) కృణవిశే
మము. మాంస. ౫. ౮౫.

ముల్లూచి. వి. కృణవిశేమము, ఒక విధమగు
గడ్డి ప్రబంధ. ౨౦౧.

ముల్లవేరు. వి. (√ముడి) శ్రీల కంఠాధరణ
విశేషము.

సీ. విగువులుయొకలాన విక్రటిలును జాల
ద్రుగుచున్న వివ్వముల్లవేరు ..
కళా. ౪. ౧౦౩.

ముల్లమూరి. వి. (√ముడి) ఒండొరులకు
విశాధమును గల్పించుచు, మప్పిల, చెనటి;
చుప్పిలుడు.

సీ. ... ఇకకమ్మలు పెరుగునొకమూరి
శ్రీరం. మా. ౫. ౩౪.

ముల్లవేయు. స. శ్రీ. (√ముడి) ౧. ముల్ల
పెట్టు, ఒండొరితో బంధించు.

మ. ... శేషనామశిష్యానుసంహారించుల ముల్ల
మే చుట్టించు గాని దీనిపెంజులచుట
కొలపెట్టరాదు ... వరాహ. ౧౨. ౪౩.

౨. ఒండొరులకు విశాధమును కల్పించు.
(వ్యవ.) వాడు ముల్లమేముటలో చాల గట్టి
వాడు.

మువ్వ. వి. (మూడు + వ) మొదమ మూడు
సంపలుగల పెద్దగడ్డి, కింతి.

౩. మువ్వలు గంటలు స్థిరము ముందటిమూ
కటి రాదితతో, సవ్వనకాపురాడు .
హరి. పూ. ౫. ౧౯౧.

సీ. పచ్చిచేనికతోలుపచ్చదము ధరించి గిలకు
మువ్వలతోల గేల బట్టి
హర. ౫. ౫౫.

చ. పలయత్తగాలి రేలు మమూరిమూసవతాక
ఫలము, చురియం బనిండిమొవ్వగని
యొక్కొకమాటు గడల్పు
అము. ౧. ౭౪. అం. భా. ౨. ౧౫౧.

వ్యవహారమునందలి కొన్ని
విశేషప్రయోగములు.

యెన్న కొన్నదింతు మువ్వలగున నున్నది.
(అనగా తేలిక యై ఇంపుగనున్న దమట.)
శరణము లంపునము చేసినతో లేవటికి కరెరము
మువ్వలగున మందము. (అనగా తేలికగా
నుండు నమట.)

౪. మువ్వతోడియ, మువ్వతోడి, మువ్వచునరము.

మువ్వ. వి. ఒకానొక పట్టుము.
(మువ్వపురి? తే.త్రయ. ౪. ౮.)

మువ్వంక. వి. (మూడు + చంకలు) మూడు
చంకలు గలది.

సీ. మువ్వంకమలయత్తో మరలి యొక్కొకమో
త్రాయించు భువనకామూరముగ ...
హంబం. ౪. ౧౩౪.

మువ్వంక పట్టిన

488

మువ్వన్నె పెంక (X) ము

సీ. మువ్వంక మువ్వత్తుతో ముంకి యూండబడినందు
పోగను గోవులఁ జక్కఁ జొక్కఁగఁజేయ
ఘటికా. ౧. ౧౨౮.

మువ్వంక పట్టిన. వి. (మువ్వంక + పట్టిన) త్రిశూ
లము.

సీ. విరుదురాకామలఁ బరిమార్చి మువ్వంక పట్టి
సకా మనోభవవిరామ . నిరం. 3. ౧౨.

మువ్వంక. వి. (ముఱు + కంచలు - వృత్తిని
చర్చలోపాదులు) మూడువంపులు.

సీ. పొడవైన మువ్వంకచే బొందునట్లుగ నేమఁ
గులకు గుట్టమాలవఁ గొట్టములును
భార. ఉద్యో. ౧. ౯3.

విణ. మూడువంపులు గలది. (క. ర.)

మువ్వంకాకు. వి. (ముఱు + కంచలు +
అకు) ముయ్యంకపావు కి. (క. ర.)

మువ్వంక. వి. వృత్తిని కేవలము.

ద్వి. దేవవారపు కర్మ దేవకాంచనము, వానివి
రేల మువ్వంచు పంచాది
ద్వి. క. పా. ౨. ౨౫౬. ౧౦

మువ్వంటులు. వి. వి. (ముఱు + అంటులు)
నెలపురుదు.

సీ. తనవి మువ్వంటుల దినములయంద పూతన
చనుబాలోఁ ద్రావె మమయ్య నెఱి బోర
గిది యాదనీవినివాడ పొడమనఁ దగుట
ముందుగాఁ దాఁడె బండి.

హరి. భా. ౮. ౫౮.

ఉ. చంట వివంబు పెత్తుకొని చంపుడు నర్సికు
నందు వచ్చి మువ్వంటులవాడకు పూతన
యబారణ పెత్తుకొనంగఁ జమ్మఁబా,
గ్లాంటయుఁ గ్రాణముతో దిగిచిఁజేయఁ

హరి. ఉ. ర. ౨33.

మువ్వకొడియ(డ). వి. (మువ్వ¹ + కొడియ)
కాడికి గంతకులు క్రొత్తగా వలవడిచెడి
యెట్లు. (క. ర.)

మువ్వదోన. వి. (మువ్వ¹) అశుభము ఒంటి
పలక గలదోన. (క. ర.)

మువ్వన్నియ వేల్పు. వి. (ముఱు + వన్ని
యలు + వేల్పు) నూర్పుడు.

క. పువ్వులు బూరలు కైకొని, యవ్వల
యోమవజరావహావము లలరన్, జవ్వంబులు
పెలంగ ప్తత్రయీ, మువ్వన్నియవేల్పు పరణ
భూభర పెత్తుకొన్. ఘటికా. ౨. ౧3౪.

మువ్వన్నె. విణ. (ముఱు + వన్నెలు)
ముఱువంపులు గలది.

సీ. మువ్వన్నె పులితోలు పెంబడించుగాఁ గట్టి
కల్కటకాకాఁ బాగక విగించి
హరి. ౫. ౫౪౬.

సీ. తిరుళ్ళకొక్క వేల్పులన్నిట ప్తయి వ్వులు
మువ్వన్నెచుం కై తెలంగ
అము. ౧. 3౯.

మువ్వన్నె పెంక (X) ము. వి. (మువ్వన్నె +
పెంకము) పులి, చిత్రకాయము.

సీ. కిటికాగి మునయందకు గట్టు రింగులు వాట
పెంబుగాన మువ్వన్నె పెంకమతోలు
కాశి. ౨. ౧౪౬.

సీ. కిమ్మల నిప్పుకొర గ్రమ్మచు మువ్వన్నె
పెంక మిల్లఁ గదియెపోలికల పెంపలి,
కమ్మలరాకాసిమిప్పు కొన పెంకంపురుపులఁ,
చాల్కొరి యలవచన నుడిసి .

అచ్చ. రా. య. 3౧౧.

సీ. మువ్వన్నె పెంకమతోల్పువ్వపు నడిట్టుసూచు
చిత్రకాయపుమి దెగడ .

రింగా. ౧. ౬౯.

సీ. ముడిచిదమొంటి కెంటద మూయ మువ్వన్నె
మెగిమతోలు కిటిమంగ ధరించి

మమచ ౧. ౫౯

మువ్వన్నెవిల్లు. ౧ (మువ్వన్నె + విల్లు) ఇంద్ర
ధనుస్సు.

సీ. వడ్డి భారాన శీమన్వచాయయు క్తి, వాయువశ
మునఁ దెరలుమువ్వన్నెవిల్లు, వేడ్క
వెన్నాడుకళతోలే వెలది చామలమున సర
మామోరించుకుళము దవులుచు.

పాండవ. ౪. ౨౩౫

మువ్వనసరము = మువ్వతోడియు. (క. ర.)

మువ్వనము. ౨. (మాడు + నీనములు) ౧.

రూకలో పదాంతంబు మూడు భాగములు

సీ. పలుమోడకాంకంబు పరగు వీన,
మనగి మమ్మీన మంచున బొల్పుఁ
ద త్తయాభ్యుయి అం. భా. ౨. ౨౩౨.

౨. ఒక వస్తువుని పనుగాంబు భాగములలో
మూడుభాగములు. (క. ర.)

మువ్వ(పు)రు = ముగ్గురు. సు. ౨. (౧/మాడు)
మగ్గురు.

(మాడు ౩ బ్రహ్మనకు మహాస్వ మాత్మకరూపము.)

క. అత్తారాంగనబాసిన, మువ్వరు నీలపానఁ
దాన మూలం బుమచున్, వెవ్వగలు పగల
నీనం, గొ వ్వలో వానఁ జొచ్చె వన్నిటందము
గానక. రక్త. ౨. ౧౩౦.

౩. ఇన్నిదమున వర్ణకృప మువ్వనమున దీర్పు
కొని వజ్రావ్రవహర, నవ్వుమొగంబులతోఁ
జరి, మువ్వరుదోరలగున జాగి మెక్కిన
పిదపన్. రామా. ౩. ౧౧.

౪. శ్రీలక్ష్మ మువ్వర నిచ్చె వాత్సనుతలన్
శక్తిహనుతార్యుగాన్ ..

ఉ. రా. ౧. ౨౯౩. భారి. ఆది. ౫. ౮౪.

క. అనఘా మతిచారంజ్ఞా దశశి
మవురుం, దనయులు కుమతీయఁ బృథుఁ
దమ, ఘనఁ దృప్తిగగఁడు ననఁ బ్రకాశక
తేజః హరి. పూ. ౩. ౮౨.

౩. అమ్మపురమ గానము హరి, యిమ్మెలు నభి
లంబు వేర్చి. కళా. ౨. ౩౩.

సీ. అనఘతీరిదాని యగుమలి కాన్దమందం, మాన్చి
మదిగొండకరభిష్టు మాఁడు మంద, నీనతీమణిఁ
బెండ్లియై భానురత్రిమా ద్రులను బోలుకన
యుల మువ్వరఁ గనినె. వెన్న. ౬౩. ౪౧.

మువ్వెట్టి. ౨ (మాడు + వెట్టులు) (త్రివిధ
మగుహాలి లేని వేణు

మ అమరాధిపు మువ్వెట్టియై గొన్న
రాక్షసబలాధికుండ
భా. రా. యు. ౨౦౦.

ఉ. ఇట్టివిధంబునన్ విలుధు లెప్పుడును గను
గాపులట్లు మువ్వెట్టియై తేనీ చేనీ .
హ. ౩. ౧౧.

౪. ఓలం గొంటి కులేగి పువ్వుకము బల్మిం గిట్టి
మవ్వెట్టులం, దూలంగొలితి వాసవాదినుగ
లన్ భా. రా. యు. ౫౪.

సీ. అన్యదాఁజలను పని కరియుఁ గోరు, వెట్టు
కాపులుఁ తేనీ మువ్వెట్టి గొనియె . .
కడలి. ౧. ౨౫.

మువ్వెర. ౩. (మాడు + వెరలు) (త్రివిధమగు
వానలు.

ద్వి తిలసిపావనగిరికి ధగ గిరి గీది, వెంటలు
వెట్టెనఁ గట్టి మువ్వెరఁ బెట్టి
స్వ. హరిశ్చ. ఉ. ౧౨౬౪. పం.

మువ్వెలుగు. ౨ (మాడు + వెలుగులు.)

౧. శ్రీరామ్మలు, మూడగ్గులు.

గీ. కెదల బలరామకృష్ణుల సదంమఁ బాను,
భద్రదంతావళిమఁ జెక్కి పొందఁ జేయ,
ముఖ్యుఁ దలరాజనంబున మువ్వేలుంగు,
పొత్తంజఁ బొసంగ వచ్చెను ప్రోలికదకు
విజ. వి. 3. ౧౩౭.

౨. కూర్మయ.

గీ. మువ్వేలుంగలొది పరత్తవృత్తా యనంగ,
కుద్ధ వాక్కుంబుఁజెరువునఁ జూడఁ బొలిచె
కె. 3. ౧౩౮.

మువ్వేలుటిక్క = మువ్వేలుపులయిక్క
వి. ముగ్ధం. ౧. 3౪ పా ౨. ౪౦

మువ్వేలుపులయిక్క = మువ్వేలుటిక్క
వి. (మువ్వేలుపులు + ఇక్క) మువ్వయ.

గీ. కొది మువ్వేలుపులయిక్క కొలమునందు,
జుమలిచాఁపంచత్తేర్లరావలెఁబునఁ శేపునోఁ
బుట్టి తెదనలు చాచి చుటలఁ, ప్రోవ నెద
దుగ నిదచుగిరూపు లాని.

అచ్చ. రా. చాల. ౧౨. ౨.

మువ్వేలుపులు. వి. బ. (మాడు + వేలుపులు)
క్రియాస్తలు, ప్రవృత్తిస్థులు శాస్త్రులు.
(మా. మువ్వేలుపులయిక్క.)

ముసటి. సం. వి. ౪౬. శ్రీ. ధాన్యవిశేషము,
ఒకకాశిధాన్యము.

ముమ్. సం. వి. ౨. శ్రీ. లోహ ములను కిరంగి
చెడిమాన్య ముమ్.

ముమీరము. సం. వి. ౨. (అ. అ. అ.) ౧ కింగి
లింపఁబడినది. అపహంసపఁబడినది. ౨. మోస
పుచ్చఁబడినది. పంచపఁబడినది.

ముమ్మము. సం. వి. ౨. పు. ౧. అంజము,
వృషణము. ౨. అంజశోకము, అంజము లంజు
నందినంతిలో. 3. సమాహము, రా.

ప్రోగ, మొత్తము. ౪. మొత్తపుచెట్టు,
మొత్తము శి.

ముమ్మరుడు. సం. వి. ౨. (అ. అ. అ.) ౧. పెద్ద
వృషణములు కలవాడు. ౨. మమ్మలు.

౪. ముమ్మర పీఠవృత్తిది బర, పుమ్మర
పద్మాక్షిఁ బట్టి శోగించుటచే, ముమ్మరగొ
నుడవు గ వృద్ధి, విమ్మరులు కలింది చూచి
నిలయముఁ జేయక దళ. కి. ౧. ౧౩౪.

3. కృపణుడు దీనుడు.

గు. ధరణీరాజ్యము గోలపొయి . ముమ్మ
రుల వ్యాధుల గొల్పిన కలదె సౌఖ్యం దెల
యెన్ భారి. ఆర. ౩. ౧౩౫.

శ్లో గతక్రికాన్ మాతరాబ్యాక్త కృతా గ్ధరి
చేతన, అరణ్యవాసిన పాగ్గా వ్యామి
శోధనం త్వ వ్యాపి
సం. భార. వన. ౨౩౫. ౧౩౬.

౪. మూర్ఖుడు.

మ. అగర్భ పుత్రుండు జ్ఞానరి పెంటం దమింద
సౌఖ్యం చేతన్ భూమి గోల్పోయి ము,
మృదుడై పెండియో వొడ్డఁగా వరడు సత్
ప్రౌఢి మె గల్ప
భార. ఉద్యో. 3. 3౪౭. ౪. ౧౧.

5. గురు వల్లిని వండ్రిని సో, దరుని నకారణము
ప్రల్లభముఁ బల్కినము, మృదుచేత మాటు
వలములు, ధరణీకుడు గొనుట నీతి వంతు
మొక. విజ్ఞ. ప్రా. ౪3.

ముమ్మలుడు. సం. వి. ౨. పు. ౧. మాంసముడు
బలవంతుఁ డైన నమమ్మలుడు. ౨. చోరుడు,
దొంగ.

మువ్వే. సం. వి. ౨. శ్రీ. ౧. పిడికిరి
౨. పిడికెలుకు వియ్యము పెం.

గీ. ఇంటి పెన్నారయిన విత్త మిడివ ముప్పి,
బుద్ధిగ గరాళిశేతయొప్పినము దోడు,
బెగిపడి యిండులకు మోగ లేవ్వ రమయ,
బెడ్డపులిఁబోక కొప్పు వారిసరుహుగీ

కక. 3. 3౪౯.

3 రిచ్చము. (తండ్రిగఱు తెనుగునంమూర్తిమే
కావచ్చు చున్నది)

గీ. మిన్నంతసంపదఁ తెన్నారయిండియు ముప్పి
లో నయ్యె ముదితఁడుము

చంద్రా. ౨. ౨౨౩.

(ఇటు పిడిలియని రెండవ యర్థము.)

౪. పిడి, క్త పిడి ౫. పలపలితూలుము ౬. అవ
హరించుట, దొంగిలించుట.

ముప్పింధయుడు. సం. వి. అ. పుం. పిడిలి
శోట మంచుకొని చచ్చుచునువాడు కిక్కుపు, చంటి
పిల్లవాడు

ముప్పింధనుడు. సం. వి. అ. పుం. (అ. అ. అ.) బరి
ప్రదాడు. (౪. ౪.)

ముప్పికాంతకుడు. సం. వి. అ. పుం. ముప్పి
కునిఁ బుడివచాడు, బలరాముడు.

ముప్పికేరుడు. సం. వి. అ. పుం. ౧ స్వగ
కారుడు, బంగారుపలివాడు. ౨. ముప్పికా
నురుడు.

(కంఠుల మల్లలలోని వాడు.)

ముప్పిదేశము. సం. వి. అ. పుం. పిడిటిఁ బట్టు
కోటు, వింటినడిమి ప్రవేశము

ముప్పిదూళితము. సం. వి. అ. స. 2౪ రికపు
కావచ్చు, గవ్వల ముప్పిలో నాడుకావచ్చు.

ముప్పిబంధము. సం. వి. అ. పుం. ౧. పిడిలి
పట్టుట, పంగ్రాహము. ౨. పిడికెడునకుత్తు.

ముప్పిమేయము. సం. వి. అ. అ. అ.) పిడి
కిట గొలవఁ దగివడి

ముప్పియుద్ధము. సం. వి. అ. స. గుడ్డుటాట.

ముప్పిముప్పి. సం. అత్త లిండోరులు పిడికెల్లవే
గ్రద్దలొని చేయునది, యుద్ధము.

(ఈ క్రిందిభాగతనద్యమునకు ముప్పాముప్పి అరి
యతియని దాకారము ప్రయోగింపఁబడి
నది. కాని 'ముప్పాముప్పి, బాహుబాహు' అని
మొదలగుప్రయోగము లసాధువు అరి
'అశ్వసానుపిద్యుకృతే' సూత్ర మశోరము
యందు సిద్ధాంతము చేయఁబడినది.)

3. భీమానురేచులము, స్వాముప్పి రూచ్చుచున్నా
కల్లం బుద్ధామం దై తిద్దినను, హమ్మగి
చుట్టిలకు నతిధయాని మరొక్క

భారం. ఆర. 3. 3౯౫.

ముసగన వి శోమయన గలగు విలవిల

క అనమంజరి పెడలించిన, వసుధేశ్వరుఁ
డేవబాపనాదముఁ జెందెన, దిన తెలిగిననగ
ములకా ముసగన అరి కైక శోమమాయించెఁ
బడిన. చం. రా. ౪. ౫౬౬.

గీ. ముసగనలఁబోయగురేడ్చు ముఖుల సఖుల,
వాత్సల్యముగఁగ్రుక్కేడ్చు లైనవారి, కాచి
యధవతి యొక్కడిమిద్ద లయను, నగిని వా
రిండుతోఁ జగినంతఁ జెప్పి రాకుచు. ౪. ౪౯.

౨. సుసగన, రహస్యములైనము.

3. రాచింటి రాజీవానము, లోనెరి యిలమని
చిన్నియొప్పునిఁజై, కాచిలె ముసగన
ఁడుచుచు, కాచెద రాకలిచిలెచునారె
గిండ్లిక. కక. 3. ౪౧౧.

గీ. ముసగన సుసగన ముచ్చుట యన సల్లవ
సంజ్ఞ లై యుల్లపిల్ల

అం. భా. ౧. ౧౧౩.

ముసద్దీ. వి. వస్త్రధారణము

రగడ. మాదళింబులు పెద్దమనిషులు ముసద్దీలు
చాచరలు పెట్టి లుక్కనివాయిలు.
హంస. ౫. ౩౫౬.

ముస(ర)ద్దీ. వి. లేఖకుడు, వ్రాయువాడు.

సీ. లేఖపాద్య తాను దినవలె నని చెప్పి మన
రద్ది పెరిలోన ముంజి చెప్పి
మేలు. ౧౬.

చ. అమకలనాగ్ రెల్ల సమయంపుముసద్దీ
లిఖించి పంపునా, దినవలెకమ్మ
ల. వి. ౪ ౧౧౯.

(ముఖాని ఆపముద్రి)

ముసనాబు. వి. అందము ప్రభుత్వం.

సీ. అలరావతురుమేలకరమబ్బుపనాబుఁ బరు
పంపుఁబొగడతూటమవునిండు .
చంద్రా. ౩. ౬౯.

సీ. ఉదిరికంబును లింపానగు దంత్రుగొడై
నయను మించిన ముసనాబునదము
రా. వి. ౫ ౪౩.

సీ. ముసనాబునచ్చులు పడిడిసరిగ, కట్టు
తాపెత్ బంటువులు అందలం పెట్టి...
వకా. ౩. ౧౫౯.

ముసపు. వి. ముచ్చట, కోరిక, అభిలాషము.

సీ. శేవ నాశనరాతిలామధ్యపరేపో ముసుగునను
సెన్నందు ముసపు దీటు.
వరాహ. ౧౧. ౫౬.

ముసముస. వి. ౧. పంది మూక్కమటయందలి
ధ్వని కనుకరణము.

సీ. నువ్వై దిగియించు ముసముస మూర్తానుచు
నడక పండ్లకీటోని యజ్ఞహోత్రీ .
భాగ. ౩. ౪౧౩.

౫. ముసరకు క్రమ్యుటయం దగుననుకరణము.

వ. చెదలు కడుపులెన్నా బుచ్చుబుచ్చునఁ
గూర్చి యెగబీర్చుచు ముసముస ముసర
కటికచీకటికుటుమాల నందడ గ్రంద
కొని బొలిమెంబుమెంబులును .
ప్రబంధ. ౧౮౬.

౩. పడిపెము పట్టినప్పుడు లిద్దలు విడుచు
కావసమలగ్నని కనుకరణము

(మా. ముసముసలాడు.)

౪. కోపమునఁ గలుగు చిటచిట.

సీ. ముసముస జంకించుకొనరెం మొదలారత్రుఁ
బోడిపొలుపు నేర్పున మఱించె .
భాను. ౩. ౫౪.

(క. ౨ పా. ముసరి జంకింపుచు మఱి పా.)

౪. ముసముసమును, ముసముసయను, ముసముస
లాడు.

ముసముసయ్యను. ఆ. శ్రీ. (ముసముస + అయ్య)

౧. ముసముసయి ధ్వనిచేయు.

సీ. ముసముసమనఁ బాట్టి కొనకెండ్రంకలు పట్టి
పూ మృని యంచుచు లలియెడబాచి
కవి. ౪. ౧౫౬. (క. ౪. పా.)

౫. కోపమున చిటచిటలాడు.

ద్వి. ముసరి కోపంబున ముసముసయ్యను,
ముసలాంగులముల ముసకొని విధరె.

అభియన్యచరత్ర. (క. ౪.)

ముసముసయ్యను. ఆ. శ్రీ. (ముసముస + అయ్య)

కోపమున చిటచిటలాడు.

క. బలరహంసజాత సఖ్యాస్థలమున కొని నేరి
యెత్తి పత్తెన్నగలబుట్, చెలియొత్త నతి
పంపనమలంబి యవ యొప్పు నూడు ముస
ముసముసయ్య. భాగ. ౧౦. ౫. ౧౫౬.

ముసముసలాడు. అ. ౧౩. (ముసముసలు + ఆడు) విద్యలు, పడినాడుచే ముసముసలుని వ్యాసము విడుచు.

(వ్యవ.) ఆ పిల్లవాడు మూసాన్ని కనుడి ముస ముసలాడుచున్నాడు.

ముసరికొను. అ. ౧౩. (ముసరు + కొను. సావ్యము) కలియు, పువ్వు వ్యాపించు.

క. ఇది ప్రేమయదలి ప్రతుభులు, ముదమున శతకోటిసంఖ్య ముసరికొని ప్రియంబు దలిర్చు చీవ గోలలు, సునియలు గొంతులకు తమకు గోరి ధరింపె.

పూ. ఆ. ౬. ౧౪.

స. ౧౩. చుట్టుకొను, పరివేష్టించు

వ. అనుచుం గమంగొనుచు ముసరికొని ననుచుండెం బాబూలరాజుండన రాజుండి రంబుచ్చిటికి పడువపవరంబున

భార. విరా. ౧. ౩౦౦.

ముసరు. అ. ౧౩. (క. ముసలు. ర మూను)

౧. పువ్వు వ్యాపించు.

వీ. ముహూర్తమున బై ముసరు లోభంబు లోభాశేషమున గాను మగ్గించు

భార. ఆర. ౪. ౨౮౮.

గీ. బాకితాననరుచిరవిశ్వాసములకు, ముసరి కాంచునెలదేటి ముసరుల కోపి

కు. సం. ౯. ౩౧౮.

వీ. సంయమించులు శివార్జునుల బెల్లింబు ప్రసవంబునకు దేటి ముసర వెలుచు

వీ. శకుం. ౨. ౪౫.

౨. పైలుడు.

క. .. మీ విద్యుదబడితిన్, లే వ్యవ ముసరి కెరకులు, క్రొవ్యవంబెనగఁ బాటుగొని రజ్జులన్ ... భార. మా. ౨౧౩.

క. బానపండువఁ బెంకయి, గానిలి యొప్పాడు మనల గని యుండుకయెం, కా పైరణ నేయఁడు గమ్యమొసము లేకొక్కమొస ముసరగఁ పలయెన్

భార. విరా. ౪. ౨౩౦.

క. కృష్ణానర్థం దపని కవచాటమగా, నురికరువలియె లిసలిన్, నయ దన దన ముసరి వినరి హరి గొనిపోయెన్

భాగ. ౧౦. పూ. ౨౬౪

౩. ముసరికొను.

ముసలిము. సం. వి. అ. పుం. వ. ౧. ముడువల్లు

౨. శోకలి. ౩. క్రమమనందలి సాధన విశేషము.

ముసలముసలి. సం. అవ్య. శోకకల్లతో బయన నది. (యౌధమ.)

ముసలాయుధుడు. సం. వి. అ. పుం. బల రాముడు.

ముసలి = ముదుసలి. విని. వృద్ధుడు; వృద్ధ.

క. ముసలి గదా పుట్టినిల్లు ముఖ్యస్థితకన్. మనుచ. ౬. ౪౩.

క. ఏరికి నెద్దులు లే మామూరి మొదలొని తిరుగుకొకముసలియొ నే దేలు గలిగి యొక యెద్దన బోరుకొంబరుడు సరియె పులికా పులకన్ రా. వి. ౧. ౫౬.

వీ. ముదివాడు ముదుసలి ముసలి పెద్ద ముదుకు అరగడం బునగను నలరు వృద్ధాధిప

అం. భా. ౨. ౧౧౯. ఆమం. ౫. ౫౩.

౩. ముసలితనము.

ముస(వ)లి. వి. సం. వి. వ. పుం. ౧. బల రాముడు. ౨. కివుడు. ౩. ప్రి. బిల్లి, గృహగోధిక.

ముసలితనము. వి. (చూసలి + తనము) వృద్ధ
త్వము, ముదిరి.

క. దసవీరవంబునం దవ, ముసలితనం బుడిగి
తరుణుమా రియతుం డై, వసుధావరు
డింజికిఁ జరి విక్ర ౨. ౧౫౭.

సీ. ముదిమి ము ప్పనఁ దగు ముసలి
తనము అం. భా. ౨. ౧౧౮.

ముసలుగ్గిడు. సం విణ (అ. అ. అ) శోక
టిచేఁ జుండుదగినవాడు.

ముసాంబ్రము. వి. (సీం. ముసాంబర్. వి.
(కా.) ఒకవిధమగు మందువస్తువు (క. ర)

ముసాపు. వి. వాసుడువాన, ముసాబు. (క. ర)

ముసాబు. వి. వాసుడువాన
అ. తన్నుఁ దెలియ నన్నుఁ దగి వేదములు తెల్పి,
సన్మనసంపదన ముసాబు తెల్పి
వేయన. ౨. ౪౨౨.

ముసానమ్మ. వి. బాతాశాక గ్రామదేవత.

సీ. దూపరాశి ముసానమ్మ ముద్దిరాబు, దార
సదినల్లు లేక పాతాళమునకు .

కాక ౫. ౨౪౯.

ముసి. విణ. ౧. అనర్థము, బొంక.

క. గతతృణండు వ్రేఁ గనియెడు, కిత్ యది
ముసి యయ్యెడఁ బం క్తికంపయెడఁ దా,
నతఁడు మను బ్రతి వ్రే గై, బతిమాలిచె
జగముఁ బది భారము వాచెన్.

రామా. ౮. ౨౩౦

౨. వి. బాధ.

(మా. ముసిముట్టు.)

౩. ముసిముట్టు.

ముసింగిచే. అ. క్రి. చెడు.

ద్వి. బుద్ధి గల్గినయామబుద్ధియొక బాటి, బుద్ధి
చెప్పినను నాబుద్ధి ముసింజె .

ద్వి. క. పా. ౧. ౨౯౨ పం.

ముసిండి. వి. ముట్టిచెట్టు, వృక్షవిశేషము ; ముట్టి
పండు.

(దీనిపండ్లు మిక్కిలి చేత ప్రాణాపాయకము
లై యుండును) క

సీ. భూతాచారపననంబు భూరిచుభుక్తిగ్లు ముసిఁ
డిపండులతోడ ముద్దగురించి .

క్రి.దా. ౨౨౪.

సీ. ముసిండిప్రూచునఁ బండ్లు పసవిఱుఁ గలిగించి
యించున కేల పుట్టించునఁజెయ్యి

వీలా. ౧. ౧౧౧.

సీ. ముసిండిప్రూఁకునకైతమును బండ్లు గల్పించి
చెలవన కేల పుట్టించునఁజెయ్యి

వై. ౩ ౧౨౧.

అ. విను మనకల్పిలోకమున నీరి యగునె
యాకొని ముసిండి దీనినఁ గ్రొత్తు లాపుఁ,
గలగునయ్య కనువికల్గదక్కానను, మంత్రి
తంబు గార్చుకలక మగునె.

భార. ఉద్భా. ౩. ౩౩౩.

ముసిమి. వి. క్రేమానుబంధము.

అ. ప్రపంచభాగ్యముమీఁపఁ బ్రబలియె తెలు
పండి, ముసిమియొ యెఱుంగ వినుపు లేక,
తారినంది ముద్దతమ్ములఁ జెల్లరానఁ,
బొండ్లు కోలను సొచ్చి పుచ్చిగొని.
వేం. పంచ. ౪. ౧౫౩.

ముసిముట్టు. అ. క్రి. (A/ముసి) బాధపడు.

ప. ఇట్లు బహుభంగులఁ దనకాంచు కల్మషం
బుల ముసిముట్టుక నొందు నాబుగతెట్టి
చందంబు విని . . . నృసిం. ౫. ౪.

ముసిముసి. విణ. మందము, అలంక. (నీవు)

సి. ప్రాగ్జనాపరిలావేంబు కొడగారి
మనిమినివల్లతో మోము మలచు . .

నెమ. 8. ౧౮౧.

చ. మనిమినివల్ల మోముమలు ముచ్చట లాడ
నవంజైమోకతో, నువగు లాడ నుచగమి
గుడఁ జనన్ తెలి కొరైమోలకున్

శ్లో. ముకుంద. 3. ౨౦౨.

క. విసరిన గొలిపి సుకళ, మోసగ నడ
మల్లులు ఛరించె పువ నీడుకృకంబు
నుమస్తం బని పలుకన్, మనిమినిలేగివు
లేవదుమోహనఁ దొలకన్.

చం. ౧౫. ౨. ౪౧.

శ్రీ. వియ. మందముగ, మెలగఁ (వచ్చు)

క. పులేమిమి ముఖంబులు, మునకుం తె ప్పగ్గ
లింప మనిమిని నగిమన్, నవరుహగేమిని
విధునిం, గనుగొని యిట్టిదియె వల్లగర్భము
గాఁగన్. విక్ర. ౪. 32.

మునుగు = మునువు. వి. (క. మునుకుం)
కప్పడు, అవగుంపము.

గీ. మునుగుఁ దొలగింది కనులక మోద
నుడరఁ, బద్మమధ్యంబునకు దన్నుపద్మకొరై,
హంసకూలికాకల్పంబునకు నుండి, యాక
కొనతి మునుజాఁబునకుఁ జూచి

విక్ర. ౬. ౧౪౦.

గీ. కొన దిగఁగ నీలిప్రభంబు మునుగు తెట్టి
గాఱ తెగఁద్రోసి చుప్పడు గాక యొండ,
వచ్చె సూర్యో యెడనావాసమనకు

మార. 8. ౧౧౪.

చ. .. సుసారంధ్రుఁడైన వృదా, చమచుం
దంట్ల పువమోహితేడ మలమగ్గ సుసారి
పొంకుండు వానన లక్ష్మణుని మునుగు
గాఁగ . . . ఆహ. 3. 8౦.

చ. నకు లింపవంక నిర్వరము శయ్యయు నిడు
లింప వాగుఁ దొక్కతెన మునుగు మోము
పయఁ గాంచుడు మెల్లన నొక్కతెల్లి . . .

గంధ. ౫౦.

జ. మునుగుఁగోను, మునుగుడు, మునుగుడు
వడు, మునుగుదన్ను, మునుగుబొంద,
మునుగునవడు, మునుగువాణు, మునుగు
తేయ.

మునుగుకొన్ను. అ. శ్రీ. (మునుగు + కొను)

శ్రీమృకొను

క. తోరము లగువచ్చునా, వారములు
దొక్కవాఁ దవారితచ్చారా, పారంబు
నయోధనముతో, ఖోరంబుగఁ గురిగె
మునుగుకొరి నికవారిత.

తై. ౨. ౧౪౮.

మునుగుడు. వి. ($\sqrt{\text{మునుగు}}$) అవగుంపము,
కప్పడు.

(బూ. మునుగుడువడు.)

మునుగుడువడు. అ. శ్రీ (మునుగుడు + వడు)

కప్పడువడు, అచ్చాచితము.

క. తీచ్చుడి యెభయబలములు, వచ్చెరువుగఁ
జొరెరూపుల క్లుండ ౪౪, ప్రోచ్చులికచండ
దీప్తి, ముచ్చయములు తెలుచు బరగె
మునుగుడువడగాన్ .

భూ. 8. ౧. ౨౪౦.

(క. ర. పా. మునుగువడంగాన్. ముద్రి. తాళి
ప్రతి. పా.)

మునుగుదన్ను. స. శ్రీ. (మునుగు + కన్ను)

౧. మునుగుపలుచు

వి. ౪డ తెలివితల్లంధ్రుఁడప్పు చండురకాలిమోచి
పల్లొత్తల మునుగుదన్ను .

పాండు. 3. ౧౦.

౧. అచ్చాదిరమన, కప్పకాదు.

(వ్యవ.) వాడు దుప్పటి మునుగుగుబొంద పండు కొన్నాడు.

మునుగుగుబొంద. వి. (మునుగుగు + బొంద) మట్టి లాడవికాడు లోనగు చిన్నపెట్టు. (క. ర.)

మునుగుగువ(కు)డు. అ. క్రి. (మునుగుగు + వడు)

౧. వ్యాసించు, క్రమ్ము.

క. కడులజ్జయే దైవ్యబామ, వదరి మునుగుగు వడల వాకు వాత్సగతమనం, బుడమి వివ రంబు లేదే, యుడగద వన్నట్టి దయ్యో వప్పుడు కర్ణా భార. అర. ౨. ౧౪.

గీ. మొగముపై శోకదైవ్యమూర్త మునుగుగు వడలగ మార్చు. ౩. ౧౧.

నీ. ఉడురాలలింబంబు మల్లసమాదెడుమూర్త పత్రమూర్త మునుగుగువడలగ భా. రా. య. ౪౩౦.

౨. అచ్చాదిరమన, కప్పకాదు.

గీ. చాతురీతి వర్ణుల సంగ్రహించి, వనిత యొకతనిపొడక వానిమోడ, మునుగుగువడల జాట్టి పై లక్ష్మ మండ్రదెట్టి, యొరలు గవ నుండ వలదిట్ట. అర. చూచి వి. ౨. ౧౩.

వ. . కొండగొలియ మునుగుగుబొందులకు సందడించుకొంగప్పధావల మెల్లంబుల మునుగుగువడులంబులు . మమచ. ౪. ౩౩.

మునుగుగువాలు. అ. క్రి. (మునుగుగు + వాలు) వ్యాసించు.

నీ. చరణాల్లవభాకాంతిచంద్రికా సతభూప ముగు ట్రాగుమలులపై మునుగుగువాలు . కవిరా. ౧. ౧౦౧.

మునుగుగువేయు. స. క్రి. (మునుగుగు + వేయు) కప్ప, అచ్చాదిరమ.

నీ. పంపముంజుమత్తాల యొరుగుపొగ మెఱుంగు నొసలిలి తరినొట్టు మునుగుగువేయ ... పారంగ. ౧. ౩౯.

మునుగుడి. వి. (క. మునుగుడి) సమాచారము.

అ. బరకు పెరియన్న పునసంపు టాడకులు, గలగునెఱుంగుమనిడిగి గనిరి సతులు . క. స. ౨. ౨౯౪.

మునుగురు. వి. నిరంతరపన్నము, ఎడతెగనివావ ; వృద్ధి, వర్ణము.

(బ. మునుగురు, మునుగురు, మునుగురు, మునుగురు.)

క. చలిగాడ్పుల మునుగురుల మెయి, చలిగొని ధాత్రితరంగి వరి బచ్చనికం, లిగి గదిసి కొన్నదిధమవల, బొలుపుగల జీవురలు గనినె భూతల మెల్లగ. క. స. ౨. ౨౯౩.

చ. మునుగురువంబులందు మవమోసల బంతు రంగు మోడటగ, . గిరికళత్త లగేటలు నిండియెండ్రు మార. ౨. ౪౦.

మ. జమ్మగూడల బొల మంబళ్ళోయ్యుచుం బట్టి పేళ్ళునురం దీగడుతాత్తునమ్మె తల అమ. ౪. ౧౩౩.

నీ. పసపన యను వది మును రడలగు మోలు . అం. భా. ౧. ౨౯౬.

గీ. వానితానరుచిరవిశ్వాసమొలకు, ముసరి వారిండునెలదేటి మునుగు బోడి ... క. స. ౯. ౩౧౦.

(ఇటు సమాచారము అవి భావము.)

క. . . పరిసరి మండవము, పెగడుతోర గునుమ ముల మునుగురు నిర్జరు లిద్రిపా .. భాగ. ౧౦. ౨౩. భాగ. ౪. ౩౨౫.

౪. ముసురుకొను, ముసురుగియు, ముసురు
మాతి.

ముసురుకొను. ఆ. క్రి. (ముసురు + కొను)

౧. ఎడతెగ గురియు.

౪. దెనలు ప్రపన్నము లయ్యెను, ముసురు
కొనియె బుచ్చబ్బువ్వి మురుబ్బువ్వి పెట్టె
నగ దివి కుక్కానిలము లొలని పట్నె
ప్రపక్షియ్యలు గవచ్చెన్.

తై. భా. ౬. ౮౭.

గీ. పశికు, బుసురుమన ముసుక్కొన్న
యమ్ము మురులొన్న, రాఁడు పతి యెంచు నిర్గుర
నకులఁ జేల . కుక. ౨. ౩౪౩.

౨. కవియు, ఆవరించు.

౪. ముసురుకొనులభరణమున, ముసురుకు రై
యొన్నమమ్ము నడచిందిలి వి, ట్లుగురుమనఁ
బట్టువడు మొక, యగురక నీ ముచుఁ
బలికె చాగ్రహ మెనఁగన్.

మమచ. ౪. ౮౪.

౪. తిరుమూలకవయము ముసురుకొని బలిసి
నిలిచి కొలువఁ బ్రతిసంక్రమణాశోక్త్య
చానులయందుఁ జేతొలగం బవధరిం
తువు . వీమ. ౩. ౨౧౧.

ముసురుగవియు. ఆ. క్రి. (ముసురు + కవియు)

కవియు, వ్యాసించు, ముసురుకొను.

గీ. నరుని పాకుపరాదివామలపెంపు, నీమ
గవసొంపు నన్ని యెద్దామలెల్ల, తెలఁగి మొ
చేది యెక్కడివిలము ముసుగు, గవిని
యెపుడఁ గయ్యెమునకు గాణద్రవ్య.

భార. ఉత్క. ౨. ౨౭౬.

(ముసురుగవియు అని ౪. ర.)

ముసురులేనె. వి. ౭౪ విధములేనె, మధువికే
ము.

౪. . ముసురులేనె తుఁదేనె బాంటిలేనె
పుట్టలేనె పెరలేనె కట్టలేనె మరలా
లేనె . . ప్రబంధ. ౧౧.౨.

ముసురుమాతి. వి. (ముసురు + మాతి) కొన

వికారము గలపలుకుము.

ఉదా: ముసురు మాతివాడు. (౪. ర.)

ముసుపు = ముసుగు.

మ. మునుపు న్నుచ్చుయ్యె ప్రహస్యమునను
న్ముద్రించి వావాదివో, కను లాస్థామము
గూడి యాడుమరు శ్రీకాశ్రమజేయబున్,
గన తై పుట్టెకుభాగ్యమైన మనకున్
గర్వింప చాడవము కాశి. ౩. ౨౦౬.

ముస్తి. వి. మనీడి, వృత్తివిశేషము

గీ. పురుషుఁ డొల్లనియట్టి పాలఁబెరియవన
పెల్ల ముట్టిచెట్టి తొడి పూల బూసినట్లు
కలు. ౪. ౩౩.

ముస్త. సం. వి. ఆ. క్రి. విడుముస్త, తుంగ
ముస్త శ్రీ.

ముస్తము. సం. వి. ఆ. పురి. సి. ౭౪ దిమముగిడ్డి,
నిడుముస్త శ్రీ. తుం. స్థావరివిషయము.

ముస్తాదము. సం. వి. ఆ. తుం. పండి, ముక
గము.

ముస్తాదు = ముస్తీదు. విం.

(సంసిద్ధము)

గీ. విరుదువస్తాదులఁ చేక్కల వాదాద ముస్తా
దుగా నిల్వఁ గుస్తరించి

రింగా. ౨. ౧౯౮.

ముస్తాబు = ముస్తీదు.

(విం. సంసిద్ధము)

(వ్యవ.) ఆత్మచారిణికి పెట్టుట కలఁడు ముస్తా
దె కాడు.

ముస్తేదు = ముస్తాదు, ముస్తాబు, ముస్తేబు, ముస్తాదు.

విని. (సీం. ముస్తాదు) సంస్కృతము.

సీ. కందచక్రైర దండభాణాంపుటైః కలి చిది ముస్తేదురేణిల నవతః ...

ఉ. హరిశ్చ. 3. ౧3.

సీ. కలశాదిశివము కర్తవ్యము శేషము కర్తవ్యముగా గలది ముస్తేదోమర్ష .

ఉ. రా. ర. ౨౭౦.

వి. పరిశ్రమ, పరిమట్టు.

సీ. రాజ, స్వాతి పెదరెడితల్లతో సాదిక జూది, తెమ్మ ముస్తేదు ఫటియింది లేటి నవగ ఉ. హరిశ్చ. ర. ౧౦.

ప. తమతమ ముస్తేదులతో సిమగా పోస్తేది చుట్టుముట్టి కోపాటోపమన . .

[ప్రబంధ. కిరౌ.

ముస్తేబు = ముస్తేదు.

విని. (సంస్కృతము)

సీ. ఎలదేటిగమిమేటి యెలగోలుమాచల పెల్ల ముస్తేబుగా పెచ్చునింది శకం. ర. ౧౩.

సీ. అనిన నీ పంకసేర్పరి నగుదునమ్మ, తెమ్మ ముస్తేబు గమ్మ క్షమణుగాను .

చంద్ర. వి. 3. ౮౪.

ముస్తేయ)స్తే. వి (సం. ముస్తా) ౧. తుంగి గర్జ.

సీ. గెలయేటియనుకలకల వరాహంబులు మెత్తులులై క్రవ్వి ముస్తేలై క్రవ్వు

మనచ. ౨. ౭.

౨. తుంగ శీ.

(దీనిశేషములు విడుముస్తే, నాగముస్తే, పట్టుకు ముస్తే.

ముస్తేదు = ముస్తేదు.

విని. (సంస్కృతము)

సీ. ఆమరుముస్తేదతో నరుగుచెంకె, చాచ తాకారం దైవయుద్ధాయ దోకడు ..

కుక. ౨. ర. ౨౩.

ముహూర్తము. సం. విని. (ఆ. ఆ. ఆ.) తెలివి తక్కువవాడు, అవిద్యువవాడు. వి. ఆ. పుం. మృగము.

ముహూర్తము. సం. వి. ఆ. పు. ముహూర్తము ముహూర్తము, అనానక్య సంభాషణము.

ముహూర్తము. సం. ముహూర్తము.

ముహూర్తము. సం. వి. శ. పుం. నమ్మము, అశ్వము.

ముహూర్. సం. అశ్వ. (దీనికే దామరన వ్యస్త ప్రయోగము లేదు) కరుడు, ముటిమాటికీ, విడువకుండగ

ముహూర్తము. సం. వి. ఆ. ప. పుం. ౧. విశేషకాలము, విష్ణు అర్చనకాలము. నలుబది యెనిమిది నిమిషముల కాలము.

ము

మూ. విని. పు. తిరుమందు మూడుశతములకు మించి వర్ణము లోకింపగా వినినియోచము.

సీ. పరకలోక్తము శేడు మూసాళ్లకుండి, యేమణులైన వెంటఁ దిగిగడు నకుర యొకడు ... మనచ. ర. 33.

(మూసాళ్లకుండి. శ. ర. పా)

మూలము = మూడు. స. రెండుకొకటి.

క. పోడిగ నగల తవళ్ళి, మూండులగులుకు దీప్రముగఁ బిచ్చన ప్రావృంధము గాఁచిన కాండన. భాండముక్రియఁ చాల్చి వళ్ళి భా భాశితము. ప. సం. ౨. ౮౧౪.

మూలక. వి. (✓/మూలం) ౧. వీధి, దళం.

క. వీధిఁ బలఁతెంచి నలుగడఁ, బాఠశాల గడు
నలిగి భూకలకరవలీ నృమూలకల విరి
యలగ నడవఁ, బాఠశాల నేన నుగ్రఁ
దయ రణభూమిన్.

భార. అది. ౮. ౨౦౦.

మీ. మూలక విరియించి వీధి నాచార్యాది
యోధుల కెల్లర నొక్కచెనకు తెలిచి ..

భార. ౧౮. ౨. ౧౩౬.

క. అలకరముతోడ నవ్వెను, మూలకలపై నులికి
కలిగెనుప్పినివలక, ప్రాంతల కిలలను
వీరులకుప్రాంతల గావించి రత్నం పొదన
దక పడిక.

భా. రా. యం. ౫౩౪. భోజరా ౪. ౮౪.

అ. సమాహము.

చ. విరవద్యకలరవామృతం, బులకలిమిం
విరాగనలమూలకం మూకత సంపదం
నుచున్, చిలకలకొల్పింధర భుజింపగఁ
కెల్లర కంధరాంకమహా. వసు. ౨. ౩౧.

ఆ. కొన్ని పెంజియేమలంబుఁ బాను బోకయ్య,
మూలక దప్పి దప్పి మోము లెండఁ జల్లగాలి
బాద మెల్లన యరవీ యా, సరపిదమి నింపు
దెలిసి యంత.

వాల్మీ. ౧. ౧౦౦. కవిజ. ౩. ౨౧.

అం. భా. ౨. ౧౦౦.

మూలకలుగట్టు = గుంపుగూడు.

ద్వి. అనశక్తికలంబుఁ బంచాగ్నిమధ్యంబు, మొద
లై నతామలం మూలకలగట్టి, నదయాత్మ
దసరామధ్యంబున కేరి ...

రం. రా. ఆర. ౧౪౮. పా. ౨౧. పం.

మూలకలుగొను = సమూహములుగా
నుండు.

చ. మూలక వేగిన మొదలగఁ దెచ్చి తెలంబు
ప్రాంతల మూలకలుగొని ...

మీ. కవం. ౨. ౧౪.

చ. వీరులు బాహుకరీరంబు లెల్లినదామృత
మూలకంబొని వేద నిదమి నాఁకం గొనె
వీధి కొక్కాడవం గరిపురాధీశ్వరం
చాలి మీ. కవం. ౩. ౧౧౩.

మూలకవిచ్చ. విం. (మూలక + విచ్చ) చెదరఁ
గొట్టుచు.

మీ. మొదలు చింత్రాక్షి మూలకవిచ్చ .
మనుచు ౪. ౧౦౮.

మూలకరుడు. వి. బొ. (మూలక + కరుడు.)

౧. కుండమూడ మూయుట కుండయొనించు
మృద్ధులపాత్రము, కరాచము

చ. పతి చెప్పిన సంతన మంది బాని
సొయ్యన దరి కేరఁ దిట్టి పులియంబలి
యించుక వోన మూలకరున్
చెప్ప. ౨. ౨౬.

గీ. బానిఁ దెలికమూలకరుఁ గేసరాన్ను, పుంజ
మత్తడు బడిమిఁ దిట్టి పోన కొకతె
చదు. ౧. ౮౧.

గీ. చింతకతోయిన మూలకరీలుపుఁ బాల్చి
మాత్ర కొకచో విశాఖ వింధ్యాద్రి
యందు .

కాశీ. ౧. ౧౩౮. అం. భా. ౨. ౨౪౮.

అ. మూలక.

గీ. బాని యటు పెట్టి ముపాదఁ దలచి చుడు,
బరణిమూలకంబు కెలకొన్న బద్ధసరముగఁబది
కొనిపోయెఁ బల్క. ప్రగల్భునించుడు, బాలి
కామనసమొ గొనుపది నత్తడు ...

పాండు. ౪. ౨౩౧.

గీ. .. కుమన, మేకధాన్యభిక్షలు మూలకొను
కేవలం, మాత్రం యవగామ :

అం. భా. ౨. ౨౩౦.

మూలకొను. స. ౩. (మూలకొను + కొను,
స్వాగతమున) చుట్టకొను, అయిదు.

గీ. ఏని పురపాలకుని ది, పూని నిలిచి కమ్మ
జూత నడవిదిగుడులో, మూలకొను గలన
చుట్టకుగాని లంకలుచుమలీల గర్జించు
టయెన్

అం. రా. ౩. ౨౩౧.

మూలకొను. స. ౩. అయిదు, చుట్టకొను

గీ. గోపాల పవత్రపునరుంబులు మూలకొనుచు
కాన్యకేయవిలాసం

గీ. గలయె దొలుకాముకొనులు గలపు
అం. హరి ౪ ౧౩౩.

అ. ౩. ౧ కవియ, మునకు.

అం. ఒక్కొక్క కొయ్యున కిట్టి, మూలకొను
కా. ౩ ౧౩.

అ. గుంపుకొను, సంఘకొను.

చ మూలకొను, మునుగొను కేసి యొక్క
దివి మూలకొను కేసి కొండకొను
హరి అం. ౧. ౧౨౯.

౩. అతిశయించు

అం. మొత్తది పర్యవేక్షకుల మూలకొను గర్వము
విచి, పాఠంగా మొ. రా. మం. ౪౯.

మ తిగడుకై కొర్రులు మూలకొను వస్తువులమై
గొల్లవలం వంకర యొక్కమడ దోలె
గమనియ చావూర పరిశోధించునం బొత్తి
కెన్.

హరి అం. ౩. ౧౨౦.

క పురపాలకులు ఇయ్యకొనిలక నేరెం
నంట, నేల యనిన మూలకొను మొత్త
విలంబుల భార. భీష్మ. ౧. ౧౩౩.

౪. వ్యాసించు.

౪. పోలికలు, గిరిని విశిష్టలు కేసి, మొత్తమై
గలనంబు మొత్తమూలకొనుకొను ..

అం. హరి ౧. ౧౪౩.

(మొత్తమం. మొత్త, మూలకొను.)

అ. మొత్తమై, మూలకొను, మూలకొను, మూలకొను
మూలకొను, మూలకొను, మూలకొను, మూలకొను,
మూలకొను, మూలకొను.

మూలకొనుంటి వేల్పు. వి. (మూలకొను + కమ్మ
+ వేల్పు) కమ్మ.

అం. మూలకొనుంటి వేల్పు. వి. మొత్తమం. మూలకొను
విశ్వలక్ష్మిన్ కా. ౪. ౯౯.

మూలకొను. వి. మొత్తమం, గుడము.

గీ. వేలకు కలగని మొత్తమం. మూలకొను
వార మొత్తమం. మూలకొను మొత్తమం
కా. ౨. ౩౯.

ద్వి. పేదక మొత్తమం. వి. మూలకొను రా. దివి,
మూలకొను కాటించి మూలకొను నదిమి,
మొత్తమం. మొత్తమం.

ద్వి. మొత్తమం. ౧౨౦౪. మం.

గీ. మొత్తమం. మూలకొను మొత్తమం
గుడము అం. భా. ౨. ౧౩౩.

మూలకొను = మూలకొను. స. ౩. (క. మూలకొను ;

౪. మూలకొను ; మం. మూలకొను. కం. మూలకొను. దివి
ద్వి. మూలకొను విశ్వలక్ష్మిన్ మూలకొను, మూలకొను
మొత్తమం. మొత్తమం. మొత్తమం. మొత్తమం. మొత్తమం.

గీ. అనుదినంబులు గొల్లవలంక వార్య మొత్తమం
మూలకొను మొత్తమం మొత్తమం మొత్తమం
మూలకొను ౩. ౧౩౩.

చగడ. మూఁడుమూలపోటుమట్టఁ బట్టెడు
కుక్క, నేడినూపునఁ నియ్యలింతుఁ
(ఛందికధీర)

(సంతోషవర్ణి)

(త్రిపురాంకకోవాచరణము. ౨౦. పా.

ఉ. మూఁడుబలుబులన్ వరస మూర్తులు
మూఁడు ధరించి లోకమూర్త, మూఁడు
రచింపఁ జెంప లయముం బొరయింపఁగఁ
జాలుచేత దృగ్వాచపు నీవకానె నుర
వర్ణముఁ ద్రోవఁ బురందరంద వైవాదపు
నీవ ధర్మచ ద పం దిక్కవర్ణము నేలువాఁ
డవుక. భా. రా. యు. ౩. ౨౩.

క. మూఁడుబలుబులలోపల, వాఁడిమిగంటిమిఁ
గడంగి వడి నాలమునన్, వేడిమిలో
మోగ్గిన నెవ్వఁ డోపును రామవిధుని
వాసవ కొద్యున్

భా గా. ఆర. ౨౩౯

గీ. ఆయెపొయమల్ మూఁటికి నమవుగాని,
యట్టిపగునియొడ భేద ముచరింపు,
వలయు భార. కాం. ౨. ౪౧౩.

వీ. తద్దలము త్రిగుణిత మైవహావీన యగు
దాని వడి మూఁడు గుణియింపఁ బురక
నాఁ బురందఁ దర్పితన మూఁడు

ఆ. గుణిత మైనఁ జను వగున్
భార. ఆది. ౧. ౧౦. చిత్రభా. ౨. ౧౦.

మూఁడవతోలుపల్కు = సామం వేదము.

వీ. కులించుమూఁడవతోలుపల్కునలి కొవెల
మూఁడలకు నొక్కమిఁగ నెఱవ.

యయా. ౨. ౫౦.

మూఁడుజాలు = మూఁడు యాచుములు.

(చూ. కాలం.)

ఆ. తదిత మూఁడుజాలతోట్రా ద్దోకించుక,
చల్లవడిన వల్లనల్ల వడిన్ ...

మా. పూ. ౩. ౯౯.

మూఁడేమూటలు = సంగ్రహముగా నమృది

తేక కొంచెమేయటము చెలువును.

వీ. అన కుక మిట్టమఁ గురుకంబునఁ గథ కొదవ
యన నెర మూఁడే మూటల్, విని
పొమ్ము కు. ౨. ౩౦౩.

మూఁడుకన్నులయ్యె. వి (మూఁడు +
కన్నులు + అయ్యె) కివుఁడు, ముక్కంటి.

ఆ మూఁడుకన్నులయ్యె మదమతో విచ్చిన,
ప్రళయకాలభూరి భయదవన్నీ, చటులల
జాలసయ్యె పై మైవట్టి, పొకుపకముఁ బూనె
ఫలమందు గయో. ౨. ఆ.

మూఁడుకన్నులవాఁడు. వి (మూఁడు +
కన్నులు + వాఁడు) కివుఁడు, త్రిలోచనుడు.

చ. మవ్యంతుం డలంతులం బోవువాడొ కాడొ,
వాఁడిరూపులకేడిమిఁ జూడక మూఁడు
కన్నులవాడు వచ్చిన తీచ్చవదండు

వీ. శకుం. ౩. ౩౧.

మూఁడుకన్నులవేల్పు. వి (మూఁడు +
కన్నులు + వేల్పు) కివుఁడు, త్రిలోకండు.

గీ. మూఁడు కన్నులవేల్పుతో మోహరించి,
నేడు వేమంబు తేక యెన్నాఁడు
దాను . నై. ౪. ౨౩.

మూఁడుకా(గ్రా)ల్ల ముసలి. వి. (మూఁడు +
కాల్ల + ముసలి) వదన నోవీక తేనకటి

మిక్కిలిముదనలి. (నేత నూరగ నందుకట్టయీ
మూఁడవకాం.)

వీ. తల్లి మదోత్త్రుక్ పెద్ద కన్నులు గాన
విచ్చుడు మూఁడుకాల్ల ముసలి ..

నై. ౪. ౧౦౯.

(కన్నులుగావడు అని వాదిస్త్రుతి.)

మ. మదనన్ మారతమ మూలకాగ్ని ముసలిన్
వర్తించి తేజోధరం, ధర్మి త్రిక్రియత్త త్రి
పుణ్యమలక వర్తించి రత్నాకర, మృగరా
వాన మహాబలాధ్వనరమిహ్నుద్ధృత్ విస్మయించి.
చంద్రా. 3. ౧౩౦.

మూలకాగ్ని. అ. ౩. ౧. (చేటు మొ.) సంభ
వించు, కలగు.

గీ. ఓలతాకవిస్త్రి శివయోగి యోగయో రేడు,
రేడు మొగసాల నిది యేది మూలకా
నిశ్చల! హర ౨. ౩౯

ద్వి ధనమను భార్యయే దనయ లనంగె,
దనయయేమనత్రయమను మూలకా, వదలక
బహుమోహవాగ్ధిలోఁ జిక్కి

ద్వి. శ. సా. 3. ౧౧౩. పా. ౧౩. పం

క. నాఁ దర్పరాత్రి భూతన, పోడిమి చాడె
మొప్ప బండి పారలగఁ బడియెన్, రే
డిచె యానుద్దలమను, మూలకా వివేకర
ణంబు మూలగ్రముగన్. వి. పు. ౩. ౧౪౪.

(శీటు అని ఆధారము)

గీ. అట్టితెట్టిఁ జోరఁ జా తెట్టిభంగి, నయ్యెఁ
దోకి నూతున కంచితాత్తములకు దైవో
పహారిఁ చేటు మూలకాగ్ని!

భార. కర్ణ. ౧. ౪౨

క. విదనరఁడం దండ్రయే దనకుం, బదిచేల
విధమలఁ జేప్పఁ బాటింపఁడు దుష్టదమనఁ
దగియెఁబలుద్దలమిది మూలకానయ్యెఁ జేల
మినునుదితోఁ బుర భార. శ్రీ. ౨. ౪౦.

ఉ. శోదలఁ మ్రొక్కిన మదిని గుండుచు
నక్కన నక్కఁ జేర్చి నిన్, నేడుక నిచ్చు
నత్త రఘువీరుడం రాముడం వాగ్ధి మేరగా,
నీడితకీర్తితోఁ బుడమి యేతడు నంచు
దలంచె గైకచే, మూలకాగ్ని మన్నదని
మమమొట్ట భవజ్ఞునం బెంబులన్.

భా. రా. అయో. ౯౦.

(ఇటు ప్రాససాంకర్ష్యము కన్పట్టుచున్నది)

౨. మునియ.

ఉ. అంతటఁ గాగియూపివిధుడం ... సంకత
కాలమూటనిధి చందవిహేల్బుణ భూక్యమూర్
జగంబంధయే మూలకాగ్నేయంగ రయంబున
వచ్చె వి. పు. ౩. ౧౨౩.

౩ మూలకాగ్ని.

మూలకాగ్ని(దుయ్యే). స. ౩. (√మూలకాగ్ని)
(చేటు మొ.) కలిగించు, సంభవించునీయే.

గీ తాన యత్పాతములు మూలకాగ్ని దరక
రింబ కాకి ౩. ౫౯.

మూలకా. వి. (√మూలకా) ౧. మూలకా.

గీ. అటుల వడిగిన క్రియభర్త యంబకముల,
మూలకా చేరించి యామించుమొదలమృ,
నిగ్ధ కర్షణంగాఁ బలిచేల మలమి, కొనుచు
బలికెను జేన్మెలు కొనరనూన

హంస. ౨. ౩౩.

౨. మూలకాగ్ని కలిగిమూలకాగ్ని లోపననది.

(శ. ర.)

౩ అర్థము, వ్యవహారము.

గీ. అద్ది యర్థము మూలం క పుష్పపాటు,
మణులం చాటోల మోరిది మూలం
మూలక, యనగ వ్యవహార మూ

అం. భా. ౧. ౩౯.

మూలకాగ్ని(దుయ్యే). వి. (మూలక + పాతు)

బాలక్రిడానిశము.

గీ. బాయాబు సోగటాబు బాఁత్రాయి చువరంగ
మును జోడురాళ్లును మూలకాగ్నిదుత్త

హంస. 3. ౧౪౩.

మూలకాగ్ని. వి. (మూలక + బల్ల) వాయు

పక్షి (శ. ర.)

మూలకా. వి. (శ. మూ. క. మ. కు. ము.)
భవజ్ఞు.

మీ ... చంద్రానది కర్ణాటకనుగూడు, భారము
భరియింప బడవు పద్మినీశ మూపులమూ
పువమండి తెలగ్గలమును నదిలందు లేదను
నంచెలంచెల గట్టి యాకాశానికి పంపంద
నదన .

గీ. నదను రవిలేన . కాశీ. ౧. ౧౩౨.

మీ అనుభవేళి ను గంధమును నాభిమండి మూపుల
చాగ్ వింగారు పూకర బూసి

వైజ. ౪. ౨౩.

గీ. కొప్పురము మూ పటంచు నొప్పు
నంపుము .

అం. భా. ౨. ౧౩౩. విక్ర. ౮. ౧౮.

మూపులు మూడగు = ఒక బలపూంగు,
అత్యాహ పుష్క మగు.

ఈ అపురవస్తవం దయన నాకని వస్తవం చాలి
విల్వంగా, శోపండు మత్స్యయంత్రము
మహోద్ధతి నేని స్వయంవరంబునన్,
ద్రౌపది కౌగిలం తెనవ రాజకుమారులనా
లెఱుంగమే, మూపులు మూడగున్ రిపు
చమూపుల గన్నపుడే కిరీటికె.

విజ. వి. ౩. ౧౨౯.

ద్వి. ముమున నిటువంటి మనుమండు గలిగె నని
సంతసించి మియవ్వ తాకయ్యను, బొడలుచు
నచ్చి మూపుడు మూడు గాంగ, నదె
పిల్వదరు ముట లాదన కండ్రి!

ద్వి. పరమ ౩. ౧౪౩. పా.

క. అది మూపులు మూడై లా, లన రథశారు
నకు సంబంధం గలంక మిచ్చి నిలిచి కుమ
నా గిగ్గొన్న నవ్వున విలిచి పేరుకొని
నతి కనియెన్. నేం. పంచ ౩. ౨౨౨.

మూపురము. వి. (క. మూపు. క. మ. తు.
మం.) ఈపురము, కనకము.

న. .. తేయకలి పి కెక్కి లేక శూక్ష్మణి
మూపురంబు గలది కలది యెఱచి వద
నైవన్ దోడియొక రెండమూడు తెనుక
మందల పంపంద కాల్గి చెంగును ...

మనుచు. ౪. ౩౩.

గీ. దరలకడివందు పాడుపు మూపురము లంటు,
తెలుగుంటల నాచోరు లెల్ల నిల్ల . .

అను. ౪. ౧౧౨.

మీ మూపుర మంచు మూపుర మంచు గణ
దళిదాన పై క్రూరులందు

అం. భా. ౨. ౨౨౨.

మూకము. సం. వి. ఆ. పుం. మత్స్యని,
చేడు.

మూకాంబ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. దుర్గాదేవి యవ
కార భేదము.

మూకీభవింయే. సం. ఆ. శ్రీ. మూకత్వము
నిండు, మూగియై యెంచు.

న శరీరసమాసము తెడతెడం బడిన పిర
కంఠపలుకు మందపిఠాంశ్య కామాకాడు
లను సమానవ్యసంబు లయి మూకీభవించె
నన నడంగి యెండ .. నార. ఈ. ౨. ౪౪.

మూకుడు. సం. విజ. (ఆ. ఆ. ఆ.) ౧
మూగవాడు. ౨. దీనుడు, కవిరెంప దగివ
వాడు, తెద్యతెలిలో నున్నవాడు.
పుం. వికాశాక రాక్షసుడు.

మూగురు = మూపురు. స. ముగ్గురు (మూడు
నకు మహాపౌత్రార్థక రూపము.

మూగేలు. వి. గంధమాదిక, శుంకు. (క. ర.)
మూమూయే. స. శ్రీ. (మూగ్మూ + మూమ,
మూతి + మూమ. క. ర.) మూగ్మూమ,
అమూమంతు.

మూట

402

మూలి

క. పిన్ తెను చూచినమామూ చినకోళ్ళను
నిండ్లను ... భార. అను. క. ౧౦౯.

మూట. వి. (క. మూటై, క. మూటై. మ.
మూట.) నరమల సోదరేటి కట్టివేయబడిన.

సీ. .. ప్రవలలుమూట బారలతో నిచ్చి .
చూ. ౧. ౨౦.

సీ. ... పట్టెలగని చొకారపు చూనికమల
మూట ... సీ. ౨. ౨౩.

క. మూటకట్టు.

మూటకట్టు. D (మూట + కట్టు) మూట
కట్టుట.

సీ. శరభంబు వైడమ నరభంబునఁ గట్టి మూట
కట్టుకఁ గట్టు తెంపింపవలె

విక్ర ౧ ౩౩.

(మూటకట్టుక = మూటకట్టివేయ గట్టిగా)

క. తెనుక నీగుడిలోఁడల, గుణుకొని యాటాపు
తెట్టుకొని యెండుకేసె, దణిబయ్యచూతలు
గుక్కులక, గజవీరియెరు మూటకట్టు గట్టి
చూచుకా? కప. పా. ౨౦౯.

మూటము = ముట్టము. (క. ర)

మూడవరంపే. వి. సీ.మనీ, వట్ట మనమందు,
లొకమున మూడముగా చేయవందు.

సీ. అప్పుడందు గదియించిన యంపమూట, మందు
దళిముగఁ గట్టిన మంగళాంకు, బాలమల
పద విరియించె కాంచనదళ, తంగు
దండొక్కతమ ప్రతాపవీరి.

భార. బిరా. ౫. ౧౩౯.

(అంపమూడవందు. భా. బ. బ్యా. పా.)

క. ... అంబర తెల్లఁ గట్టి వేసెడి,
బంగరం తెనుమూడవందు బారవముఖ్య!
భార. చూ. క.

మూటగడ్డుము. పడి. వి. అ. తుం. నిండ్లగట్ట
మీక గడ్డుము.

కీ. పర్యవక్షత సంభాషణ, చుగోయ్యగ్గి
సంయమి విసదాపాదసం మూటో, మూట
గట్టగోటియకే

(సంక్రత వ్యాఖ్యానము.)

మూటము. సం. వి. అ. తుం. వి. (సాంఖ్య)
పంచభూతములు.

వి. ౧. మూర్త్యుడవెడి; పొచ్చునీడి. ౨.
తెలివరెడి; మండబడ్డి. ౩. (కోర్కె)
సూర్యుడు మూటించెడి, ఆ పుంపించెడి.
(గ్రహము.)

మూటనర్తము. సం. వి. (అ. అ. అ.)
రెట్టి యె తిరువారు, నతి రేపివారు

మూటము. సం. వి. (అ. అ. అ.) కట్టించెడి
నది, బద్ధిచెనది.

మూలి. వి. (క. మూలి. క. మూలి.
మ. మూచ్చి)

౧. తె తెనవియె క్రింది తెనవియె; మూలి
వలెనంది అగ్రహగము.

సీ. అగు వా వాయి శో య్యుతి కా
వక్రలు అం. భా. ౨. ౧౪౩.

సీ. ప్రవచనవన పరిభవముఖమున నల్లమున
దరులొలుతు నవ్వుననె, వేడిదిట్టాయక
యన తెదెడఁ గ్రొత్తకాని మూలలు మిచ్చు
తెత్తుమిరుల. భార. బిరా. ౨. ౨౩౩.

సీ. నవ్వున ట్లబ విచ్చె, గలవన మూలలు
తేకేగగనకతలు . అను. క. ౨౪.

౨. మొనమున గడముయ్య శృంగువు.

క. అలెట్టి రత్నచనుడె, తలయెను మూలి
యెను గొగ్గి తన విడుచుటక, విల
విందుతు ... శోచుకా. క. ౧౪౫.

క. తలయేమ మూలియే గొలుగుట, తలఁ దలుగుటకంటె చుట్టుతరము మహాత్మా ..

భాగ. ౧౦. పూ. ౧౩౭౦.

జ. మూలిమట్టు.

మూలిమట్టు స. శ్రీ. (మూలి + మట్టు) ౧. మూలితో మట్టు, వాసవయాచు.

సీ. పెంకరికు పెద్ద మూలిమట్టు శోడడికేడి నిక్కాపవవంబు నివృటిలగ

శివరా. ౨. ౧౦౭.

సీ. కోమలినిట్టార్పుక్రావ్వేడి పెత్తాది పెంకరి కేంట్లు మూలిమట్టు పెంచె

పై. ౨. ౧౦౩.

౨ తిమ, భజించు.

సీ పెంకరికేటలు మూలిమట్టు తేవియర్ క్రమధరానీ కప్పించి కాని

గుణికా ౧. ౭౪.

సీ. ప్రాణరక్షార్థంబు పర్రాంబువులు గాని మూలి మట్టుచు కందమూలఫలము

పి. శకం. ౪. ౧౨౧.

మూత్రకృచ్చము. సం. వి. అ. స. నీరుకట్టు, మూత్రము పడవత్తుడు నొప్పి గలగు లోగ విశేషము.

మూత్రగ్రంథి. సం. వి. ఇ. పుం. మూత్రాశయము మూడ గట్టిపడుట.

మూత్రపుటము. సం. వి. అ. స. పొత్తిడుపు, వ. కి.

మూత్రము. సం. వి. అ. స. ప్రప్రావము, ఉచ్చ.

మూత్రవర్ణకము. సం. వి. అ. (అర్థికా. అ.) మూత్రవర్ణి చేయుచు.

మూత్ర శుక్రము. సం. వి. అ. స. మూత్ర మతో శుక్రము పడిపోవునట్టి లోగము.

మూత్రాశయము. సం. వి. అ. పుం. వ. కి. పొత్తిడుపు, మూత్రాశయము.

మూత్రింఁచే. సం. అ. శ్రీ. మూత్రమిడుచు, నీరుదిడుచు.

సీ. ఇతడు కలు ద్రాగ అంతాని పెంచి వినియె, నిలిచి మూత్రించె జండాలలనఁ గూడె శివరా. ౪. ౫౪.

మూదల. వి. అ. (క. మూదలి. మూల + తల. శ. ర.) ౧ ప్రమాదము, నిర్ణాయము.

క. వేదములకు నిఖిలస్మృతివాదములకు బహు పురాణవర్ణంబులకు, వా దైవకోటులకు వా, మూదల భర్తాగ్ధ కామమోక్షినికే భార. విరా. ౧. ౪

౨ సంబంధించినది.

అ. విశ్వయాత్రవలన వెళ్ళవర్గకర మెవ, యిట్టి విద్యుఁ దాల్చి యింద్రుఁ డేవుడు, మూడు లోకములకు మూదలై వట్టిత్రీ సమభివించి మించె నభివమీచు. భాగ. ౨. ౩౧౩.

జ. మూదలింఁచు, మూదలిక.

మూదలింఁచే. స. శ్రీ. (మూదల. క. మూదలి. క. మూదలిను) ౧. తాఁకు, స్ఫురించు.

ఉ. చూచె వసివిభూతి యొక సోదీన నిక్షర కన్న మాయను, స్వేద మెఱుంగు లెల్లదల నిండఁ దలకన్నఁ నోడి మూడుమె, తోచె సభినకాళదండి దొయ్యలి యమ్మని మూదలింపఁగా, మూచె సమపత్తిం గదలి మూచునగర్భము మెచ్చ నచ్చరల్.

కకు. ౩. ౫౨

౨. తాఁకు కదియు.

స. ఇట్లు చూచి మహాభూరయధ్ధంబు నేయె చున్న త్రిశోమరెండ్రు నిష్కృతులరెండ్రును గని శోనించి చాచి కరచరణశిరంబు లొక్క

మూదలింకు

483

మూన్నా(నా)ర్లు

పెట్టె దగ్గరే నీటి కేసువాడి బంధానురం
ద్రుం గిట్టి ముట్టి మూదలిండిన పతవిగవిదల
కట్టుగింపక గూండ్రించి .

కు. సం. ౧౨ ౮౪౪.

3. ఎచ్చరించు.

ఉ. పొండున్నప్పగ్రనందమండం బావనియం
గవలం బలంబు మైశొండోరు మూదలించు
కొని యొక్కటం దాటివఁ దీవ్రవిస్ఫరి,
త్యాండవిచాతాంగసలంగా నొనరించి

భార. కర్ణ. ౨ ౧౯.

౪. స్ఫురింపజేయు.

ఉ. మమ మయోధమంచందమం బాపి
యవృద్ధి, మంటి యుపేంద్ర న స్పంది రజాగ్ర
మూసన్ నిమ మూదలించెదన్

భార ఉద్యో 3 ౫౯

౫ ఎ క్రితాదును, ముదలించు.

ఉ. పల్లవివారడ వింకఁ నెడి పొలుకుమో యని
మూదలించి చేమన్న విశాతబాణము మనలో
ద్రృఢమై నరిక బోసి యెనినన్, గన్నుల
శోరనక్తు లొలుకంగ కళాంగముమోద
వ్రాతె

ఉ. హరి. 3 ౫౨.

ఉ. పాడియం సకర్మమం గలుగుపొందవకోటికి
నీవు దొర్లి యెప్పొడిమెయిన్ సఖం గరమ
ధంగ మెఱవెత్తి నాటియందఱుం, బాదంగ
కేదం కర్మమం మూపెద నీ కవి మూద
లించి మై, నాదంగ నేతె

భార. భీష్మ. 3. ౧౧3.

గీ. నిమ్మల గన్నప్ప చిత్రాన్ని నీలునీయవచ్చు
మూదలింతుట కింత వలసె కేయ

హరి. ఉ. ౬ ౨౧౩.

౫. త్రిట్టిండు.

గీ. . కావున పయంబు ..

గీ. కప్పు కుండంగ నే నేని కప్పుటొకట, మత్తు
రామోన్మకులమ గాయమున గ్రాన్ధ, మోహ
మంబఁ బ్రకర్మబాణంబు మూదలిండుకప్పు
లేకయ క్షింపఁ దగవు గాదు.

కాశి. ౫. 3౧౯.

మూదలిక. వి. (√మూదల) తార్కాణము.
(క. ర.)

మూన¹. వి. ౧. కుమనమేక ధావ్యము.

గీ. ... కుమనమేకధావ్యాభిధలు మూదలిపో
కనంగ, మూన యవగాను . .

అం. భా. ౨. ౨3౮.

౨. నాఁటెడు పరమెక్క.

(వర్ణం.) ఈయేడు ఆయేలో ఒక్కమూనమూద
పెట్టలేదు

మూనదిరుగు = నాటినవరిమెక్క. కేళ్లుపొలు,
నాటుకొను

(వర్ణం.) ఈయే నవ్వుచే మూన దిగినది.

మూన². వి. వస్త్రగాలికముచేయంగా రాలక
విలివినది. (క. ర.)

మూను. సం. క్రి. వస్త్రగాలికము చేయు. (క. ర.)

మూన్నా(నా)ర్లు. వి వి. (మూడు + నాళ్లు)
మూడు దినములు.

గీ. చెలంగ మూసినమూన్నార్లు సిగ్గుతోడఁబలికి
లోకనమార్గంబుఁ బరిహరించి . .

కాశి. ౨. ౩౨౩.

క. కిరము దగఁ గోసి నీదవ, పరనిజములఁ
మూన్చి నీవ్రసాదంబున కంకర మూన్నా
ల్లి కుఁ గరతా, కర గోవిందుడు వడన ...

కమ. పా. ౪౦3.

గీ. అని పసివ్రండు ముడియె నిట్లుదియె వట్లు,
బావవుని గూర్చుకొని రహూచ్చహం

దశండు, వెలక మూనాళ్ళ వార్షిక ప్రార్థించి పీదప, పలక గుండిచి ప్రెంక్రివ పథయ మొదలగు. పమర. 3. ౧౩3.
 1. పెనలలో మూనాళ్ళ పెన్న లండలగ వాడు కాచి దిండిమొయ్య గరలగలెట్టు.
 కక. ౨. ౫౬౧.

మూస్తైలలు. వి. వి. (మూడు + వెలలు.)
 మూడువెలలు.

క. వినుకనల వానిపెన్నవ్వంబున నొకవెల మక్కిమాంసమున రెండువెలలో, విను లేడి మాంసమున విత్తలానరంగ మూస్తైలలు ద్వువీ కొంచుమను గడుక.
 మార్క. 3. ౧౯౯.

క. తెగ దిప్పకు మూస్తైలలకు దగి వడుగంగ రండు దీర్చవను తై. భా ౮ ౨౦౯.
 (ఈ క్రింద ప్రయోగమున మూస్తైల్లు అని కలకు పాధుక్యము చింత్యము.)

అ. వెలదటిమాంసమందు బడమగా బుద్ధుడ, భౌతి నుండు నాలుపక్షములకు, విందరూప మగుచు రెంపాంచి మూస్తైల్లు, కవయన ములు పుట్టు వనపువరక.
 పానుదో. క. ౫౮.

మూయి. వి. (√మూయే) కప్ప, మూత.
 1. అడ్డి యద్దము మూయి క పుద్దపూము ..
 మూటు మూతయనగ వ్యవధాన మూ
 అం. భా. ౧. ౧౨౨

మూయింయే. ప. క్రి. (√మూయే) మూయక కేయ.

క. అనంతా వెదల నడిచిన, వకుభేక్యనర దేవావతావమం వెలనో, దాన వెలెగిన వరమలకా, మానగన అని కైక శోధ మూయింకె అతిక. య. రా. క. ౫౬౨

మూయే. ప. క్రి. (క. మూడు. మూయే. క. చుచ్చు) ౧. కప్ప, అచ్చావించు.

1. నమబుక్కులలపై గనకంత్త వెలలలల బట్టులకేరలు మూయ బట్టివారు ..
 కై. ౨. ౬౩.

అ. .. చటుమూయల నీలికాన నామూపిన ము తెమై వెలలగు ముద్దలమూచుమిమిద నెట్టుగా, నేపితి వింకవచ్చుమ చెల్లనచే చుటి యాడుదానిక. సారంగ. 3. ౫3.

క. చుటి యొడువలయేదలలు, వెలదినకను మూయ కినువిదన కాచుచు క్కెడైల మార్గ్యరూ చూడై చుటి, వలుచుక క్రుతి కొడివి కొనుచు దప మొనరించె ..

అ. రా. ౨. ౧౬౩.
 (కనుమూయక = కెప్పనెయక.)

౨. మూతకెట్టు.
 1. ఇలక తెరన మూయ మూకుడు గలదు కాక, శోధ మూయంగ మూతు దెంచులను గలదె సారంగ. ౨. ౨౪౯.

క. అనక తెవులు మూపి కొనుచుండువనమిలో నలిగి కయడు కలియబోడే, విదా వగని ముకు ముకంబుననే కలపోయి నిట్లు చాలునుడుగుమి. యయా. 3. ౧౫౪.

అ. క్రి. ౧. ముకుళించు, మొనడు.
 ద్వి. కలువలు మూయ నక్షత్రమో మూయ, బలబునో వికసించ ... నెలెయాయ్ గొందై నిలిచాదిక్కుడు ...

ద్వి. వాళిక్కు. భూ ౫౫౧. పం.
 ౨. మూతవడు.

క. వినువయ్య కన్దగర్వంబున వారక వళివర్క వరుల దగట్టుయే విలాక్కియ్యన పతనిచాచా

విక్రమమును దలచినవాడు గడ్డు

మూయిన వాడే ...

భార. ఆర. ౧. ౨౩౦.

(గడ్డుమూయడు = వివరము భా.)

తలుపుమాయే = తలుపు దగ్గణగామేయ, బందించు.

గీ. కాన్తపాకక్రమశంకకాద్యుఁ డైవధవుని గది యున్న రంచును దలుపు మూసి, గుడ్డు కవమఁచిపయ్యెదకోంగు చుండి, నేలఁ బడ లించు నుగున కన్నీరు దొరగ

కుక. 3. ర౧౩.

జ. మూఁకుడు, మూఁత, మూఁతపొడుపు, మూఁతబల్ల, మూయి, మూయించు, మూసి కొను, మూసినయితి.

మూర. ది. (త. ముళిమ్, క. ముళి మ. తు. ముళిమ్) మా స్వప్రమాణము, రెండుకేసలకొలది.

చ. మూర కొక్కండును కేస కొక్కండు మూఁ గుట్టినదొల్లుటల్లారు బల్లన్లెల్లఁ బల్లించినపల్లబులపై . ఆము. ర. 3౫.

చ. ఇదై నాబంగమూర్తీర యిది గో తెల్పిం పుగా నేల .. కాకి. ౧. ౫3.

నీ . మూర నా మాన్త మొప్పము .

అం. భా. ౨. ౧౪౧.

జ. మూరకొక, మూరకొల.

మూరకొక, ది. (మూర + కొక) కారణఃపు (ది. ది., క. ర.)

మూరకొల. (మూర + కొల) గజపుగోల ది. గజముబడ్డ (క. ర. మూరకొలకొల ది. ది.)

మూరట్టిల్లు. అ. (తీ. మ్రాయు.

నీ. రాబాబు గొల్తు భద్రగబాధిరూఢుడై భేరి మృదంగముల మూరట్టిల్లు .

ప్రేమ. మా. ౧౦. ౧౧౪.

(ప్రయోగాంతరము కవలదలెదము.)

మూరి. ది. (√మూరు) ౧. ది. క్రింద్రమము, మూనము.

చ. అనుమదిన్యమూర్తి . నుమమారి తన్ను చిటువర్గము నల్లద వచ్చి క్రితితోఁ, గనుఁ గొని మూరి జాడ నెద గావక నూతలు బాబురుండ మోసినాయును బోలె నొక్క కరదించువిభావన విల్చి ముంగిట.

కు. సం. ౮. ౧౨౪.

౨. అతిశయము. (మా. మూరిబోవు)

మూరిఁబుచ్చె. స. (తీ. (√మూరిబోవు) ౧. వర్ణిలకేయము.

నీ మొండెడు సొంపు రెట్టింపఁ గ్రమ్ముఁ బట్టి రెండడఁ .

గీ. దమక మిమమడిగాఁ గొను దక్కఁ దొడిగి, దిగువుఁ గొంగిలఁ గదియంగఁదిగిది తివుట, మోచి గదియంగఁ గోర్పులు మూరిఁబుచ్చు, కలిమి యాచిదమాడ్కులు గాచుగాత.

ద్యా. క. ౨౧౮.

౨. సంతోషపెట్టు.

నీ. నుధురార్థదండకమంటి మంజులపుల నిం పుల మూరిఁబుచ్చుచే ...

కావ్యా. ర. ౪౪.

మూరిబోవు. అ. (తీ. (మూరి + బోవు) ౧. అతిశయించు.

గీ. లీల మూరిబో నవ్వరలేమనిండు, బలసి యుభింపనను నీయఁ జాలెద ...

భార. కా. 3. 33౩.

౩. దేవోత్తముడు భక్తవత్సలుడు చి త్తేశ్వ భావుడు గౌరీహామంగుడు శంకరుడు దమ మూరిబోవఁ గంగలునక, బావ వృద్ధిపత్తువఁ బట్టి తననెచ్చె

మెచ్చితివ్, నీ కేయర్లును నన్ను కేజువత్తు
దానిం బెప్పుడు వాపుచున్.

కాళ. ౨. ౧౦౧. ఆము. ౬. ౨౫.

౨. పర్ణిణు.

ఉ. తొమ్మిదిపెన్నిభావములు మూరిని యర్థ
విధం దనం బ్రక, న్న కృగుపేర్చి నిండుభర
సఖ్యము గాంచివమటి యొండుచో,
టిప్పెయి మెచ్చ కివ్వరమహీధరపాదము
నాశ్రయించి పో, ఖగ్గమ్మన మూరిచోయె
యెయద్రుల కింతటిపేర్చి గల్గునే.

మారి ఉ. ౬. ౧౦.

౩. దృఢమన.

గీ. కనయ బంధుకళిత్ర మిత్రభవమూడ, మూరి
బోవంగఁ బ్రాణేశమహాలతమ

వి. కనం ౪. ౮౬.

౪. విజృంభించు.

గీ. మే యొకరే, విశ్వకర్మకనూజ విశదల
వణ్యన, ముజ్జ్వలఁ జేకొని మూరిచోయి,
త్రిదివధూమి తెల్పడియెను

మారి ఉ. ౪. ౪౩.

౫. పథలమన.

మ. కడుర్థ కిన్ మిమఁగొల్చి మూనయఁ
త్రిలోకభ్యాకనకృత్తు నే, బడయం
గోరంగఁ గూఁతు రిచ్చ దంబయంపం బాడియే
యిప్పకీ, పడఁతం బుత్తురిఁ జేసి మూదన
కృపాప్రాసరణ్యమం పెంపు న్నిచ్చద కాళోడ
మూరిచోవంగఁ గృతార్థకృత్యంబు జొందింపరే.

మార్పు. ౩. ౧౦౫.

౬. సంతోషించు.

గీ. మదిలో నన్ను దలంచుచు, బడరేఖలజాత్ర
మోవృథాగ మనలునం, దొడనించితేనియెను
నృనృత్యదయము నే జొంది మూరిచోవన్
చెప్పుచు. మారి తూ. ౩. ౪౫.

గీ. గాచ్చ మురంబు పెంచును గలిగి యెల్ల,
వారిమనలు నేర్చుల మూరిచోయె...

మారి తూ. ౪. ౬౮.

ఉ. ఆర్యసంబువత్తు కలివాదులచే నల నేది
జొందులం, జూర కదంక బూర నది
మావలు మెచ్చుల మూరిచోయి రా,
మూరల మున్నె కన్నెడివమూరిన వాచుభజా
భజాదులం, తీరము నూచి త్రెల్లె నది భీమ
మహాక్షణరాహతంబులై. కన ౫. ౫౦.

౭. సంతోషించు.

గీ. తొలిమొక్క చెలియెఁ జలియెఁ జలియె
మరిపెంపునగ్గన మూరిచోవు

కావ్యా ౩. ౧౨౭.

౮. నశించు, చెడు

ఆ. చదువు చట్టువడియె కాస్త్రంబు ను న్నుయ్యె,
బుద్ధి పురుపుమేనె బుణ్య మదఁగ, నీతి
మట్టువడియె నిర్బలభాసంబు, ముట్టువడిగ
బోధ మూరిచోయె.

భాగ. ౬. ౧౩౫. ౬. ౨౪౦.

మూరు. ఆ త్రి. (సం మూర్తి) అతికయించు.

ఆ. ఇతనిఁ జూచి మూకు పెంతమూహులు గల,
దంతకంటె మూకు నధిక మెన, మూహ
రసము మూరి మూది యొప్పుది యాకు,
మూద జొక్కరూప మూకు మూకు.

వి. త్రి. ౩. ౧౦౦.

గీ. తిరువులంబుడేడి మూరంగఁ గమలివకరగతా
బ్ధము చురచురలుదెల్పు, సంతరికమన మూచ్చ
నతమతావన్నురి సునికంబు నెడ బుర్వ
నదరదెల్పు. భోజనకా. ౩. ౯౦.

జ. మూరి, మూరియొప్పు, మూరిచోవు.

మూరుకొండ. వి. రూపగంధ, ఒక విధమన
ఓమధి. (క. ర.)

మూరుకొ(ర్కొ)ను

408

మూర్ఖపు(పు)చ్చు

మూరుకొ(ర్కొ)ను. స. క్రి. ఆఘోశించు, మాచూచు.

గీ. కరి నెలంగి నీమోడఁ బుచ్చురము పోచి,
మాచూకొనియెను నడుగులఁజూల నిల్చి
మొదలగురియెచుఁ బలుచులు తెలుక్కు నిట్టి,
చాచి ని శ్చేల పొత్తుడు మాచునీయ.
భార. ఆను. ర. 38.

ఆ. కాచరబుతోడి కందర్పు విక్రియ, మార
మార మారి మూరుకొనియెను.
కాశి. ర. 280.

కా. పూతలతోడి వికాలలక్ష్మిఁ గనుచు
బుచ్చుంబు మూర్కొంచు వీణావాద్యం
బులు వించు భీమ. ౫. ౧౯౧.

క. గజ మంటినట్లు యెడచున్, భుజము
మూర్కొనినయట్లు పొడిగొను భరణి,
భూడడు నొకట్లు చుత్తం, గుణమఁడు
మన్నించినట్లు కొనుఁ బ్రాణంబుల్.
శేం. పంచ. 3. 3౮. యరూ. ర. ౧౯.

జ. మాచూచు.

మూరుతము. వి. (సం. మహారాష్ట్ర) కుడ
కాలము.

క. మూరుతము చాచి నిదిగో, బారలు కట్టు
కొని కేరిపవి కట్టినగాఁ, గోరి పజ్జె తెల్ల
మహ్నా, రోరాఁయడ జాన నీయ
టొప్పునె యిటులన్.
అచ్చ. రా. అయో. ర. 8.

(మూరుతము. ముద్రి. పా.)

గీ. . నీలక, పెచ్చుననున లెండి వెన కొనర్పు
వలయు నంచుఁ బూచి వల కొప్పు మూరుత,
మొత్తపాపనయ్య కొయ్య నడిగి .
నీలా. 3. 3౮.

మూర్ఖపండితుడు. సం. వి. ఆ. త్తం. చదివిన
మూర్ఖుడు, చదివినవాఁడైనవె తెలివలేనివాడు.

మూర్ఖప్రాశ్నకుడు. సం. వి. ఆ. త్తం. (ఆ. ఆ. ఆ.)
మాచూచు పోచరుడుగాఁ గలవాడు.

మూర్ఖము. సం. వి. ఆ. త్తం. ఒకవారి
చిక్కడు. క్రి.

మూర్ఖు(డు). సం. వి. ఆ. త్తం. అవిశే.
గీ. ఏల యాశించుంబుల నెఱింగి యెఱింగి,
మూర్ఖునె యెఱింగించెడు
భార. సభా. ౨. ౨౦౪.

చ. అవిసయబుద్ధివై మోటి నర్హు నయొగ్గను
యంటి నీవు మూర్ఖపు కికుపాల యింకఁ
బలుకన్ వలనెన్ .

భార. సభా. ౨. ౨౪.

మూర్ఖు. సం. వి. ఆ. త్తం. ౧. మూర్ఖులుట,
సొమ్మనీలుట. ౨. అత్త నెఱుంగమి. అత్త
వివరకాశ్చానము. 3. సంగీతమున స ప్రసర్వ
ములయొక్క క్రమమైన యాశోహాజావశోహా
ములు. ర. పెరుగుట. అభివృద్ధి.

మూర్ఖున. సం. వి. ఆ. త్తం. ౧. సొమ్మనీలుట,
మూర్ఖువడుట. ౨. అభివృద్ధి, పెరుగుట. 3.
గంధకముతోఁ బాచరసమును భస్మము చేయుట.
ర. సంగీతమునందు గ్రమముగా స ప్రసర్వముల
యొక్క యాశోహాజా వశోహాములు.

మూర్ఖునము. సం. వి. ఆ. త్తం. ౧.
మూర్ఖు గలిగించునది. మూర్ఖులఁ జేయునది.
(సాధనము.) ౨. వృద్ధిపఱచునది, చేర్చునది, బల
పఱచునది.

మూర్ఖపు(పు)చ్చు. వి. స. క్రి. (✓ మూర్ఖ
పోవు.) మూర్ఖుకొంచఁజేయు.

గీ. రాజు! యాక క్రింద గాని కాదా రాజునందు,
మమ్ము మనలక్ష్యముని కొంది మూర్ఖవృత్తు.

ఉ. రా. ౨. ౨౫౫.

క. . . కారనము పునఃకరణము, మూర్ఖవృత్తులు
గీతి విజయము, నీతనయేని మూర్ఖవృత్తు
నిష్ఠురవృత్తు.

భార. భీష్మ. ౩. ౩౪౩.

మూర్ఖాబంధు. సం. వి. (అ. అ. అ.)

సామ్యుక్తినివహించు, స్మృతికల్పనవాడు.

మూర్ఖియము. సం. వి. (అ. అ. అ.) ౧.

మూర్ఖుడనది; సామ్యుక్తినివది. స్మృతికల్పనది.

౨. పెంపుచేయఁబడినది. పొచ్చింపఁబడినది ౩.

ఉన్నకమైనది

మూర్ఖిల్లు(లు). సం. అ. క్రి. మూర్ఖుపోవు,

సామ్యుక్తి.

ప్రగర్థ. కవల మూర్ఖులగు బాలిసం
బాహులం బోతుండఁ గారవులకు వశమని
ట్టుల్ని మూర్ఖిల్లునుండన్.

భార. ఉద్యో. ౧. ౩౨౩.

చ. అట్లు క్రుతాయువు మూర్ఖిల్లిన . .

భార. భీష్మ. ౨. ౩౫.

చ. గతులకుఁ బాపి నశ్యములు గంధగజములు
మూర్ఖిలన్ రథ, ప్రతకులత్రోవ గట్టు
వడై శోభనము కాన్గరణము
దీటిన్ . . ఉ. రా. ౨. ౨౦.

మూర్తమాడు. అ. క్రి. (క. మూర్తమాడు.)

విక్రమించు.

గీ. నాకు మిత్రాచార్యునను నీయ నదలిగ
మూర్తి చేతులె వచ్చి మూర్తమాడి . .

కాళి. ౧. ౩౫.

మూర్తము. సం. వి. (అ. అ. అ.) ౧.

మూర్ఖునిది; స్మృతికల్పనది, స్మృతిగమనము

౨. తెలివితేలి ౩. మూర్తినించునది. శరీరము
బాల్కునది. ౪. కలిపినది, గట్టిది. ౫.
(వేదాంత) ముద్దిన్న మునుఁజునుగలది. (క్రియ
గలదని కాన్పించును.)

మూర్తి. సం. వి. ఇ. క్రి. ౧. గొప్పతనము,
మహత్త్వము.

చ. మనుకులగోల నేకాని మహావర మూతన
మేను రాజాచూ, పుత్రులు బ్రహ్మచర్యులం
దిగువఁ బుచ్చురసక్రమింపులు లెనలో, చను
మలు మూర్తి చెల్లుగ నసంక్రమకం జను
లెంచె నల్లనల్లన పెడనీతి దోచు జనులన్
వగ దయ్యిండున్నది కాచుచున్.

భార. విరా. ౧. ౨౭౨.

౨. స్వరూపము. ౩. నేమాము, శరీరము. ౪.
ప్రతిమ, విగ్రహము ౫. కావ్యము, గట్టి
తనము.

మూర్తిప్రయోగము. సం. అ. అ. పుం. విగ్రహములఁ
బూటించువాడు, చేవలకుడు, పూజారి.

మూర్తిధారి, సం. అ. క్రి. నేమాముధారి, మును
అకృతివాల్చు.

గీ. . . మూర్తిధారి మంచు, నలువమును
మల్లుటయే గారణములుగాఁగ . .

వరాహ. ౨. ౫౩.

మూర్ధకర్త. సం. వి. ఇ. క్రి. ధర్మము,
గొడుగు.

మూర్ధజము. సం. వి. అ. పుం. కలకంఠం.
(గుండము పింఛము తెువలగువాని) తాలు.

మూర్ధవృత్తు. సం. వి. (అ. అ. అ.) ౧. తల
మగ్గుది. ౨. మూర్ధస్థానమునఁ బుట్టినది. (మును
మును, పు. క. ద. ధ. ల. ర. మ. యను నను
రకులకు నేమి) ౩. ముఖ్యమైనది, ప్రోత్సహించు.

మూర్ధపుష్పము. పం. వి. అ. శ్రం. కిరీష
వృక్షము, దిరిగినచెట్టు.

మూర్ధము. సం. వి. నె. పుం. ౧. తల, కిరము.
 ౨. అరిగము, నొసలు. ౩. ఖిరము, ఎత్తయిన
 భాగము, తొలిభాగము. ౪. ముఖ్యమైనది,
 ప్రధానమైనది.

మూర్ధరసము. సు. వి. అ. పుం. భక్తసేనము,
వార్ముమీడిగంట.

మూరవేషనము. సం. వి. ఆ. ప. కలపాఠం.

మూర్ధాభిషి కము. పం. విజ. (అ. అ. అ.)
అసాధారణమైనది. (అసాధారణము)

మూర్ధాభిషి కుండు. సం. విం. (అ. ఆ అ)
౧ పటాభిషి కము చేయబడినవాడు.

వి. ఆ. పుం గ. పట్టాభిషేకము నొందినరాజు.
 ౨. క్షుతియుడు, రాచవాడు. 3. మర్రితి.

మూర్ధాభిషేకము. సం. వి. ఆ శ్లో. పట్టాభి
 షేకము.

మూర్ఖావసి కుండు. శం వి. ఆ. పుం.

౧. పట్టాభిషేకము సొందినరాజు. ౨. బ్రాహ్మణులకు తల్లియ స్త్రీయందుఁ బుట్టినవాఁడు.

మూర్ఖ. సం. ది. ఆ. శ్రీ. లకావిశేషము.
చోగి శ్రీ. (దేవిసార వింటినారోని, మృత్యుల
హంతరిని తీపయోగించును.)

మూల¹. ది. కొత్త.

పి. మాచివంగ శిర్డీ మూలః గమ్మనితాది,
గణగృహాదిగ్రుణా లోః గంధకంఠ .

శ్రీమ. గ. శర.

రగడ, కోయిల బంగారుదీపం వాదినావడై
మూల్యం శీల వాల యద్రాక్షతరవుల
మూల్య ... డి. రా. బి. బి.

డి. గోదావరింగ శ్రీరంగ మూల చాపటికి రాం
జీవరథంధము లీగ వీరవాణ్ణ ...

Tab. 3. 004.

సీ. కబరిలిఁ దురుము, కొప్పు క్రొవ్వద
మూల నా నొప్పుఁ పేగు.

అం. ధా. అ. గర్భ. కమక. 3 గంధ.

మూలము. వి. (త. మూలము. క. మూలము. న. మూలము) ౧. వివిధము, వివిధము

సి. తొలుదాలుపు సొక్కుమూల కనిది

నీల. ౧. ౪౭.

క. తీలు ముఠేమి మూలగాడ్పులు, చూచి
విసరఁ జొచ్చు హర. ౨. ౧౩.

2. **భాగము.**

ఆ. అచటఁ దిగమూల శేర్పడ నరుగు నిలిపి .
అచ్చ. రా. యు. 3. ౨౨.

(గ్రీకమూలం = మూలం π (సముద్రం))

గీ. మూల యన తొలి యనఁ గోని మొప్పు .
అం బా ౧ ౩౧.

గీ. తనగృహంబున గూటిలోఁ దలుపుమూలఁ,
లిడుతలో నాయకుఁడు దాఁచి పెట్టినట్టి,
మాడలర్పించి దానితోఁ గూడి మెలఁగె .

ଶୁକ. ୩. ୧୩୩.

(తెలుపుమూల = తెలుపునొద్ద కోరాము.)

3. గాంధీ, చాటెస్ ప్రదేశము.

నీ సవనలోడి సుమంగళాష్టమకు దీటు గాక విచ్చ
లను జీకటులు మూలలను డాంగి .

நீலா. அ. அரு.

మ. ఏపట్టున నిలవం జాలక మూలమూల
కదన మకర కర్పూరకాచి జంఘసంతానం
బుల కనవిదేశానల సంతాపంబునకు గొంత
చింతించుచు ... దశా. ౧. ౨౨౧.

మూలద్రోచు

301

మూలకర్తృమం

గీ. కడిది నిట్టూర్పుగాఢుల గ్రహగణంబు,
లాళ్ళమూలకం బొక్క సత్కుగ్రహస్థి, నిగ
దురొట్టెల నిగుణులై యొగయును ..

దళా. 3. ౧౩౧.

గీ. మునుఁ గేసికొని మూలమూల దాఁగివదికాధి
పుల కిప్పుడు బయల్దేరిం గలిగె

ఉ. రా. ౧. ౧౫౦.

౪. చోటు, ప్రదేశము.

గీ ఒకమూల మకరాలయ కనక్కసోదర విక
చారవిందమందే జీర్ణుఁడొనుచు

కృష్ణ. ౪. ౪౯.

౫ లోకము.

గీ తన కన్యయు లేక తనరారి ముఱ్ఱుల
నిగఁ దయ్యఁ గ్రేపుల నడవవాని

భాగ ౧౦ పూ. ౫౪౪.

మూల. సం. వి అ. శ్రీ. కళమాలి, చల్లగడ్డ,
ఓపధి విశేషము.

మూలద్రోచు = నిరసించు, పరిత్యజించు.

గీ. అతనిఁ దపోన్ముఁ జేసి మున్నగు యున్న,
జూచుముఖు లెవ్వఁకుల మూలఁ ద్రోచి,
సంహృతానుగు లెననిర్ణయకరణి, మది విశే
శాదివర్గ మభ్యుదయ మొందె.

పాండు. ౪. ౨౦౮.

మూలఁ బడవైచుట = నిష్పరియోజనముగ
నుంచుట.

గీ. రతిరాజా బాహుసంకలి మూలఁ బడవైచి
చాచుత్త గడవలఁ జప్పుఁ జేసె ..

చిత్రభా. 3. ౧౦3.

మూలఁబడు = ౧. అడఁగు ; ౨. స్తమించు.

గీ. పరగఁ గలిగొద్ది మరలఁజే బంది యొనఁగ,
బాణవృత్తారి యెదురా మూలఁబడివ,

బలిత మయ్యె విశోచనవృద్ధవశేః, ముతర
గాఢతమహ్నుస్థి పడవయించి ...

దళా. ౫. ౨౩.

(పై రెండవమూలకు నిదియే యుదాహరణము)

౨. చెను, సళించు.

ఉ. . క్రమ్యతే యిల్లు సొచ్చి పేరవృక్ష-
జేర్చి వార్త గలవా యన మాతిక యేద
వార్త వామవృక్షున వచ్చె నీరెదిమి మూలఁ
బడక విడు దిల్లు నేరడక.

నేం పంచ ౧. ౨౨౨.

మూలకము. సం. వి అ. పుం. న. మొల్లంగి శ్రీ.

పుం. ఒకడినును విడుము.

మూలకర్తృము. సం. వి క. న కావ్యము,

ఓపధ్యమలచేత చేసిడి యుచ్చాట వాదిత్రయ.

మూలకారిక. సం. వి అ. శ్రీ. ప్రాయ్య, ఫల్లి.

మూలకుఁజొనుపు = ఆప్రయోజక మగుటలు

చేయు, పరిమాలిన వానిగాఁజేయు.

ఉ. ప్రబలతమస్సార దురహంకార పీఠ

భట కృపాశీతా చావశ్యంబులు రాత్రిం

చరకరాశి కరిచాలాశిమంబులు మూలకుం

జొనుప నను. ౨. ౯.

మూలకృచ్ఛము. సం. వి. అ. పుం న కసో

విశేషము (దీనియందు దుంపలుమోత్రము తిని

బ్రతుకుదురు.)

మూలకొల్లడ(ళ)ము. వి. (మూల + కొల్ల

డము) బుర్రము.

గీ మూలకొల్లడములు చెల్లు బుర్రలు లవంగ .

అం. భా. ౨. ౧౮.

మూలకొత్తు = పరాభవిండు.

గీ. శ్రమలూలి వృత్తకథనం పాంశవనవా

జూచులు చిలుకల మూలకొల్ల ...

చతు. 3. ౧3౨.

మూలగ = మూలుగునకి. వి. (క. మా. ౧.

చ. మా. ౧.) చుట్ట.

ఉ. . కేగ చదివి జని గట్టి పట్టి కేగి,
చించిన గాలిమాటగయుఁ జెప్పియె
జక్కెర వట్టి యిచ్చి దేసి, కేరె నొకండు
చా లదిటి దీటుచు లావులు గూడ వచ్చు
చున్. చంద్రా. ౨. ౧౦౪.

(వి. వి. క. ర. పా. మాటంగ. ముద్రితాంశ
ప్రతి. పా.)

మూలజము. సం. వి. అ. న. అల్లము కి.

మూలటిక్క. వి. వి. (మూలము + టిక్క)

ప్రధానభూమి.

గీ. చంద్రలింగస్థానముల జన్మభూమి, గాన
రామాయణమోర నక్కడిచివలికి, నిండుకం
తయఁ గంటింప దివముగొనుచు, ముజ్జగం
బులు వరుసఁ మూలటిక్క.

పాండు. రం. ౫.

(మూలటిక్క. ముద్రి. ప్రతి. పా.)

మూలక్రికాము. సం. వి. అ. న. మూలక్రి

గ్రహమల గృహమలరాని విశేషము.

శ్లో. సింహా వృషభ కేమకృ కన్యా భవ్య
ధటో భుటః, అర్కాదీనాం క్రికాకాని
మూలని రాశయః క్రమాత్.

మూలదుంప. వి. వి. (మూలము + దుంప.)

మూలకందము, ప్రధానకారణము.

గీ. గంగ మహాలాపాలిటిల్లవల్లి, నన్నిధిఁ
గన్ను నన్నిధి జన్నుకన్య, యనునది భవ
రాగ దివ్యమధుని, ముక్తిలతకు భాగీరథి
మూలదుంప ... కావ్యమి. ౧. ౩౫.

గీ. బయిడికి చచ్చుట నలరించురీతిండు,
మాండు మాండునకు మూలదుంప ...

కీర్త. ౨. ౧౨౭. భీమ. ౫. ౧౫౭.

మూలదేవుడు. సం. వి. అ. పుం. కంఠము.

(శ్రి. వి.)

మూలపాల్వనము = మూలపాల్వనము, నిండుగ
విడిచిపెట్టు.

చ. అలనందాపుల మూలపాల్వనది సౌం
సౌనిచ్చునామయనం, గలకెంపెల్లఁ దృటి
కరించి మకరాంకం బివ్వలం క్రోది
యచ్చుల కేపారంగఁ జిచ్చిలాలవలనే
జన్మటు పెట్టింతు కవిక. ౩. ౧౦౯.

జ. మూలశ్రీతనము, మూలపట్టుము, మూల
ననము.

మూలప్రకృతి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. ౧ ప్రకృతి,
మామ. (సాంఖ్యమతమున) ౨ బ్రహ్మము.

మూలఫల. సం. వి. అ. శ్రీ. శ్రీమద్
గొలిదిడి కి (క. ర.)

మూలఫలదము. సం. వి. అ. పుం. చనన కి.

మూలబంధము. సం. వి. అ. పుం. పునాది.
(క. ర.)

మూలబర్హణము. సం. వి. అ. న. ఉన్నాని
చుట; పెరిగించుట.

మూలబలము. సం. వి. అ. న. ప్రధానమన.

(చున్నభవనము.)

శ్రీ అలలు సామ నానాశమునఁ బాఠుని
కుశమల మూలబలము గాంగ

కు. సం. ర. ౪౩౧.

మూలభద్రుడు. సం. వి. అ. పుం. కంఠము.

(శ్రి. వి.)

మూలభృత్యుడు. సం. వి. అ. పుం. వృద్ధ
భటుడు, సంకటరహితగా వచ్చుభటుడు.

మూలమట్టము. వి. (మూల + మట్టము.)

గోదమూల మొదలగువానిని సమశోణములుగాఁ
జేయుట కుదయోగించు శబ్దసాధనము. (క. ర.)

మూలము. సం. వి. ఆ. న. త్తం.

౧. నేను (వృక్షేడి) మూలము. ౨. మొదలు.
(అంగుష్ఠమూలము మొ.) ౩. ఆధారము.
మతోకదానితో నతిశోకానిశీతోట

ఉదా : బాహుమూలము, పాదమూలము, శిశు
మూలము, కర్ణమూలము మొ.

౪. ప్రారంభము, ఆది. ౫. మూలాధారము ;
త్రువాది ; మొదటికారణము. ౬. మట్టు,
అడుగు, క్రిందిభాగము. ౭. మూలగ్రంథము
(వ్యాఖ్యానముకావచ్చు.) ౮. పారగు, ఇరు
ప్రక్కలు, ౯. మూలభనము, మట్టులుడి
సొమ్ము, మొదటి సొమ్ము ౧౦ (గణిత)
వర్గమూలము, పదము ౧౧ ఒక రాజు
యొక్క స్వీయదేశము (సౌంధికాదు) ౧౨.
చెట్లగుంత్రి, చిట్టచది, కుచ్చచది.
౧౩. విష్ణురీమూలము. ౧౪. ఒకవిధ మయిన
యంగురీనన్ని నేళము, (నేళిశోకమాదిరిగా
నుంచుట, ఆభినయచా స్తుతీనము.) ౧౫.
రాజధాని, ముఖ్యమట్టము, ౧౬. విశంజము,
పొదబిల్లు. ౧౭. నీళ్లులి, త్రుచ్చరము,
కూరలము మొదలగు చెట్లమూలము. ౧౮.
మూల యనునశ్చక్రము. (తొయ్యనమున
విడి దర్శించి.)

౧౯. దక్షిణవానులోదనంబుల భవిష్టమూల
లును భాగ. ౫. ౨. ౧౮.

౨౦. నిమిత్తము, కారణము.

౨౧. పరవరాత నీ కీదన, గురలుమునుకుఁ బూచ నేల
మదిలోపల నే, పరిశోధము గల దది యొప్పులి
మూలము చెప్ప మనన వాఁ దమకుఁడై .
వ్యా. ౮. ౧౧౬.

మూలమట్టుగనో. అమూలము, అనంధము
మొదలగునవి.

గీ. మూలమట్టుగఁ బెట్టి నమ్ముచివరండు,
ప్రాధికం దయి వాకు నప్పురమదిదగ్గ . .
మనుచు. ౩. ౧౩౯.

౪. అనవుడయఁ బురిచడి పెదవం, అన శలసినసొమ్ము
దాన తమమందినచోడపున వివ నచ్చె నితని
ముఖమున నిక్కార్పంబు మూలమట్టుగ
నమచున్ భోజ. ౩. ౨౪౨.

గీ. అది యెవరగ్గ
గీ. మూల మని దాని నివృత్తు మూలమట్టు
గాఁగఁ జేటిచెద నందు వాగ్రహము
చేయు . ప్రబోధ. ౫. ౫౧.

మూలతా(రా). మి. వి. (మూలము + తా.)
ప్రజము

గీ. ఆ మూల ననుమూలతామొ క్రమలచలు
లామూలముగఁ దీవలంబు వలయు
మను. ౨. ౫౪.

గీ. మూలతారాశంఖములు పెట్టె జక నేనీ
బాగువాప్రతిమలిచా బుచ్చి .

చంద్రా. ౨. ౩౬. తి. రా. ౨. ౨౯౨.

గీ. పొలుచును ప్రజలును మూలరా లన, మగరా
లనంగనుచునా లనంగ .

అం. భా. ౨. ౨౪౦.

మూలతేడు. వి. (మూలి + తేడు.)
నిర్వృత్తి శోణత్తము.

గీ. . చాలు మోచుకయందు మూల
తేడు .. అచ్చ. రా. మం. ౪౧.

మూలవనము. వి. (మూలి + వనము.)
మట్టములోని కమ్మకము నిమిత్తము నచ్చు
నరకులచే బుచ్చుకొను కుంకము ...
కొండవీటికా. ౪. ౧౧౪౨.

మూలప్రతి. సం. వి. (కె. సి. కె.) దంపలు
మూలము తిని బ్రదికెడివాడు.

మూలాధారము. సం. వి. ఆ. పుం. (మొగ్గ)
గుమ్మరింగస్థానములకు నున్న నుండు మూలా
ధార చిత్రము.

మూలాహస్యము. సం. వి. ఆ. ప. ముల్లంగి,
మూలము శ్రీ.

మూలి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. బిల్లి. కె. పుం.
చెట్టు, పృథ్వీ.

మూలిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. వేలు, దంప.

మూలుగ. వి. పృథ్వీశేషము

పీ. నారయ నురపాన్న వారిజమును బొన్న పెల్లి
మూలుగ బిల్లి మొలియడగు
హంస క ౧౧

మూలుగు¹(లు) ఆ శ్రీ. (క. ములుగు
క ములుగు) ౧ భవదేవత మొ. వర్ణయగా
నున్న నన్ను పల్లెగపొంపుడని నూదించుచు
కుయు

ఈ. వాలిసోకుకన్ బహుమనవర్ణములును ము
న్నురు బిల్లి, పాలునిచే మహీనయ లపారము
దక్షిణ లంది తెప్పలం, దేలి యశేచ్ఛ గొం
చరుగ విల్లిమది క్రము పెక్కుసంబుగా,
మూలుగు చున్న దిప్పడు నముద్రిక మై కుహి
వాద్రి చేయవన్

శ్రీ. భా. ౧. ౩౩.

ఈ. పోలిను మొలుపె ద్వైవదపొలియులై బలికం
పులగాలంలక్, మూలుగు చున్నప్రాణినిడి
మంది ధనాధ్యల కిచ్చు

హంస. క. ౨౧౧.

౨. (రాధచే) ఒకవిధముగా లోపన ద్వైవదేయ.

క. కలకాష్ఠి కడుపునట్టుం, బలగుంబులం గాళ్ళ
శీత్ర పొడించుచు నచ్చెలి మూలుగు గాన్ము
మొదం, తెలుపుడు కర్తవ్యశీత్ర నేయ
న్నగుచున్ . కుక. ౨. ౨౦౫.

ద్వి. బాలిక పువ్వులపాపపు విడిచి, మూలను
బలశీలిది మూలుగు నుండె .

ద్వి. క. పా ౧ ౩౫. పా. ౧౧. పం.

వి. ఆట్టిద్యవి.

(వర్ణ) వాని మూలుగుచేత నాకు నిద్ర
పట్టలేదు.

మూలుగు(లు) = మూలగ. వి ఎముకల
చుద్య నుండుమాంససారము, మజ్జ.

పీ. మూలుగుమ్మలతోడ ముడుక గాభంబగఁ
జాచు నేసినవల్ల జారుఁ గాచి
హంస ౨. ౧౨౧.

పీ. మూలుగు నా మజ్జ పాలుచు
ఆం భా. ౨ ౧౩౩.

మూలేరిము. సం. వి. ఆ. పుం. మూహాంశి శ్రీ.

మూలేరుడు. సం. వి. ఆ. పుం. రాజా,
ప్రభువు.

మూల్యము. సం. వి. ఆ. ప. ౧. తెల,
క్రయము, విలువ. ౨. లబ్ధి, లాభము. ౩.
మూలధనము, మొదటిసొమ్ము, పెట్టుబడిసొమ్ము.

మూవ¹ = మూలగ¹.

పీ. కలగి మజ్జను తెలుగును గలపుభంగి,
నకటవిటంబు లంగప్రశ్న లడిగ నదియు,
మూవలముతోడ దీనుడే జాన నేల్లయిడు
తోడుగఁ తెప్పెన నెఱిగినంత ...

వాసిష్ఠ. ౨. ౧౩౨.

మూవ² = మువ్వ.

మూపు

తీర్మానము

మూసికొను

ద్వి. మావనములనుగలవలెను తెలియ, నది
యొప్పినగులు ధృతి కలదు గలదు ...

వన. పు. 3. ౬౦౪. మం.

మూపు = మూపు. అ. క్రి. మానన.

గీ. కనుమలుబలు దళితంబులును సాని,
మాపులేటల గని

కు. సం. ౯. ౨౦౬.

చ. అలు లొడగూడు నుగంధము మిఱుం
బుప్పున క్తులపము మాపుల బుప్పుల
ద్రాపు కు. సం. ౪. ౪౬౦.

మూపురు=మూపురు. సు. ముగ్గురు (మాడు
నకు మహాపురపాత్యులకు రూపము)

క. ఆవిపు లేడునై నను, నేపురు ముప్పులను
నై న విప్పులొనక, భాగితనభ యగు
గాపున, మాపు రనకలంబు వలయు ముఖ్యులు
సభకు. విష్ణు. పు. 3

క. ఈవిధమున గర్భిణు లగు, మాపులొ రాజు
నకులు మునుమును నుకులన్, నై వాత్సుల
గని రిద్దరి ఉ. హరి. ౪. ౧౦.

మూపు. సం. వి. అ. క్రి. ౧. మా. ౨. గాలి
రంద్రము; గవాక్షము.

మూపుకపుర్ణి. సం. వి. ఈ. క్రి. ఎలకరీడి కి.

మూపుకము. సం. వి. అ. పుం. ఎలక.

మూపుక వాహనము. సం. వి. అ. పుం.
ఎలక వాహనముగా గలవాడు గనేకుడు,
విష్ణుకన్యకుడు.

మూపుకారాతి. సం. వి. ఇ. పుం. పిల్లి,
మాపులము.

మూపుకలడు. సం. వి. (అ. పి. కా. అ.)
దొంగతనము చేయువాడు.

మూపుకము. సం. వి. అ. న. దొంగిలించుట,
చాగ్గము.

మూపుము. సం. వి. అ. పుం. ౧. ఎలక;
చుంచెలక. ౨. గులకరికీటి, గాలిరంద్రము.
3. మా. న.

మూపుకము. సం. వి. అ. పుం. ౧. ఎలక.
౨. ఎలకచెప్పెట్టు. 3. ఒకాడొక దేశము.

మూపుకరథుడు. సం. వి. అ. పుం. మూపుక
వాహనము గనేకుడు

మూపుకారాతి. సం. వి. ఇ. పుం. మాపులము,
పిల్లి.

మూపురము. సం. వి. (అ. అ. అ.) దొంగి
లింపక బడినది.

మూపు. వి. బంగారు లోహనానిని గరగాడి
పాత్రవిధము

చ. ధనునియు క్రావణులు తెలక్రావణు
బట్టెద నీరుకారు కా, నామ పటకారు మాన
బలువాణిపట్టెలముచ్చ లాదిగా, నమరంగ
భద్రకారక సమావృత్యుల దొంగి దొంగి
కుండు నప్పటికే మాంస. ౨. ౧౦౦.

మూసిక. వి. (సం. మూపుకా) కానుకొని.

గీ. . కాళి, కాట్టు మాపుకతో గోపు
పానగ నలుకక, ద్రాడు గట్టక
నీలా. ౧. ౧౦3.

మూసికొను. స. క్రి. (√మూపు) మట్టు
కొను.

ఉ. .. మొట్టమొదట మీరు బుద్ధిగవృత్తియై,
మాపుకొనంగ వక్రు .

భార. వి. ౫. ౨౫౦.

మూసిసమురికి. వి. (√మూపు) అక్ర
యములు.

మృగగానిని

శిరిశి

మృగరిపువు

శి. మానవమున నిశ్చలమిహి (కామి-
దృష్టాంతలమారి దోషకారి ..

హంస. ౫. ౧౧౩.

మృ

మృగగామిని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. వాయువికం
గము. ౧. (రా. వి.)

మృగజీవనము. సం. వి. ఈ. (అ. అ. అ.) వేట
కాడు, బోయకాడు.

మృగం. సం. వి. అ. శ్రీ. పెదకుట, పరిశీలి
చుట

మృగత్వము + (త్వంట్లు). వ. శ్రీ. ఎంద
మాపులు, మరీదిక.

మృగత్వము. సం. వి. అ. శ్రీ. మరీదిక, ఎంద
మాపులు.

మృగదంశకము. సం. వి. అ. శ్రం. కునకము,
కొక్క.

మృగదంశము. సం. వి. అ. శ్రం. కునకము,
కొక్క.

మృగదృశ + (దృశ్యం). సం. వి. శ్రీ. శ్రీ.
మృగాక్షి, లేడియాపులు గల శ్రీ.

మృగధరుడు. సం. వి. అ. శ్రం. చంద్రుడు.

మృగధూర్తము. సం. వి. అ. శ్రం. మృగ.

మృగనయన. సం. వి. అ. శ్రీ. మృగాక్షి, లేడి
కన్నులుగల శ్రీ.

మృగనాధి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. కస్తూరి.

మృగనాభిజ. సం. వి. అ. శ్రీ. కస్తూరి.

మృగపతి. సం. వి. ఇ. శ్రం. సింహము.

మృగపాలిక. సం. వి. అ. శ్రీ. కస్తూరి
మృగము.

మృగపిల్లవు. సం. వి. ఈ. శ్రం. చంద్రుడు,
మృగలాంఛముడు. (శ్రీ. వి.)

మృగక్రియము. సం. వి. అ. శ్ర. కొండమొండ,
లెరుగు గడ్డి.

మృగబంధిని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. జుతులప
బట్టుకొడి వల.

మృగభ్రమ. సం. వి. అ. శ్రీ. జటామానీ ౧.

మృగమదము. సం. వి. అ. శ్రం. కస్తూరి.

మృగమదవాస. సం. వి. అ. శ్రీ. కస్తూరి
మర్రిక, ఒకకాతి యదవిమర్శ.

మృగము. సం. వి. అ. శ్రం. ౧. (అ)చకుమ
జుతువు నాలుగుకాల్గి జుతువు. ౨. లేడి. ౩.
వేటాడ చగవజుతువు ౪ కస్తూరి ౫. అన్న
మలము, పెదకుట. ౬. మిమర్సనము, పరిశీ
ధించుట ౭ అడుగుట, వేడుట ౮ ఒకకాతి
యేమగు. ౯. పురుషులలో నొకకాతి ౧౦.
మృగకిర్ణ సత్కృతము ౧౧. కాకద్విషమున నొక
లేకకాగము.

మృగయ. సం. వి. అ. శ్రీ. వేట.

మృగయువు. సం. వి. ఈ. శ్రం. ౧. మృగ
జుతుకము. ౨. బ్రహ్మ. ౩. బోయ, వేట
కాడు.

మృగరాజము. సం. వి. అ. శ్రం. ౧. సింహము.
౨. సింహరాజి. ౩. పెద్దపులి.

మృగరిపువు. సం. వి. ఈ. శ్రం. సింహము.

శ్రీ. కులాశ్రయః కథితా మయ్యగపతి మయా
మన శిష్య, మయ్యగ్గో సఖరాయగో మృగ
రిపుః సింహగృ కంఠిరహ ...

మాలా. వి. ౨. ౫౪.

మృగరోమజము. సం. వి. ఆ. ప. ఉత్పాద్యు,
రాంకము.

మృగరోమము. సం. వి. క. ప. ఉత్పా.

మృగలక్ష్మీజుడు. సం. వి. ఆ. పుం. బుఖుడు,
గ్రహములలో జొరడు.

మృగలాంఛనుడు. సం. వి. ఆ. పుం.
చంద్రుడు.

మృగలోచన. సం. వి. ఆ. పుం. శివేశ్వరుల
చంది కన్నులు గలస్త్రీ.

మృగవధాజీవుడు. సం. వి. ఆ. పుం. వేట
కాడు.

మృగవల్లభము. సం. వి. ఆ. ప. కందుక
బియ్యము, కందుక ౧.

మృగవాహనుడు. సం. వి. ఆ. పుం. చింక
రాకు, వాయువు.

మృగవ్యము. సం. వి. ఆ. ప. వేట, ఆశేటము.

మృగవ్యాధము. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకానొక
సత్వము

మృగశిరము. సం. వి. ప. ప. మృగశిరసత్వ
క్రము.

మృగశీర్షకము. సం. వి. ఆ. పుం. అభినయ
హస్తవిశేషము. (క ర.)

మృగశీర్షము. సం. వి. ఆ. ప. ఒకానొక సత్వ
క్రము.

మృగశ్రేష్ఠము. సం. వి. ఆ. పుం. పెద్దపులి.

మృగాంకము. సం. వి. ఆ. పుం. కర్పూరము

మృగాంకుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. మృగ
లాంఛనుడు, చంద్రుడు.

౨. శృంగభానుడు, వాయువు.

మృగాంగన. సం. వి. ఆ. పుం. అడుజంక.

మృగాండజ. సం. వి. ఆ. పుం. కన్నురి.

మృగాంతకము. సం. = మృగాదము.

మృగాక్షి. సం. వి. శ. పుం. శివేశ్వరులచంది
కన్నులు గలస్త్రీ.

మృగాజనము. సం. వి. ఆ. ప. కన్నులనము,
శివేశ్వరులు.

మృగాజీవము. సం. వి. ఆ. పుం. సింగి, తర
తువు. (క. ర.)

మృగాజీవుడు. సం. వి. ఆ. పుం. బోయవాడు.
(క ర.)

మృగాదనము. సం. వి. ఆ. పుం. తరతువు,
సింగి.

మృగారాతి. సం. వి. ఇ. పుం. ౧. సింహము.
౨. కక్క.

మృగావిత్తు. సం. వి. ఆ. పుం. వేటకాడు.

మృగాశనము. సం. వి. ఆ. పుం. సింహము.

మృగాసన్యము. సం. వి. ఆ. పుం. సింహరాశి.

మృగి. సం. వి. శ. పుం. అడులేడి.

మృగితము. సం. వి. ఆ. పుం. (ఆ. ఆ. ఆ.) ౧. పెదక
బడిది. ౨. యాచించబడినది.

మృగీద్భక్తు. సం. వి. క. పుం. అడులేడి
చూపులు గలస్త్రీ.

మృగేంద్రచటకము. సం. వి. ఆ. పుం. దేగ,
శ్రేష్ఠము.

మృగేంద్రము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. సింహము.
౨. పెద్దపులి. ౩. సింహరాశి.

మృగేంద్రదాసము. సం. వి. ఆ. న. సింహ
పక్షము.

మృగేంద్రము. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకవారిమధ్య,
మొదలను శి. (రా. ని.)

మృగేంద్రపు. సం. వి. ఆ. పుం. మొదలను శి.
(క. ర.)

మృగేంద్రము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) ఒకవారి
నది, పరిశీలించబడినది, విమర్శించబడినది

మృగేంద్రక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. కూర్చోని
రండిన దొంగ వాడుకము.

మృగే. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧ కుట్రపంతులు,
పరిశ్రమచేయుట. ఆ కుట్ర, కుట్రక, పరిశ్రమ.

మృగము. సం. వి. ఆ. పుం. వాద్యవిశేషము.

మృగాని. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పార్వతి.

మృగీకము. సం. వి. ఆ. పుం. తేడి.

మృగము. సం. వి. ఆ. పుం. శివుడు.

మృగాలము. సం. వి. ఆ. పుం. న. కామర
కూడు, విసము.

న. వీరమూలము, వట్టిమేను. (నీ. వి.)

మృగాలసూత్రము. సం. వి. ఆ. న. కామర
కూడలాని దారము.

మృగాలి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. మృగాలము.

మృగాలిని. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. పద్మలత,
కామరగి. ఆ. పద్మసమామాము. ౩. పద్మ
మలతో నిండినచోటు, పద్మమల ప్రదేశము.

మృగేంద్రుడు. సం. వి. ఆ. పుం. సూర్యుడు.

మృగేంద్రము. సం. వి. ఆ. పుం. న. కవము, వీరంగు.

వి. ఆ. న. ౧. మృగాళము. ఆ. మృతి.
చాళు.

మృగేంద్రుడు. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) మృత
ప్రాయుడు, చచ్చినవాని పంటివాడు.

మృగేంద్రకము. సం. వి. ఆ. పుం. జంబుకము,
నక్క.

మృగేంద్రము. సం. వి. ఆ. పుం. తిలకపుష్పము.
(రా. ని.)

మృగేంద్రుడు. సం. వి. ఆ. పుం. మారింగువాడు.

మృగేంద్రము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.)
చచ్చినవానితో నువ్వుడు.

మృగేంద్రము. సం. వి. ఆ. పుం. జంబుకము,
నక్క. (శ్రీ. వి.)

మృగము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) ౧. చచ్చినది,
మృతికానిది. ఆ. మృతకులము, చచ్చిన
దానితో సమానమైనది, నిరసనగాగ్నైనది.
౩. భస్మము చేయబడినది.

వి. ఆ. న. ౧. మృతి, చాళు. ఆ. భిక్ష,
యాచనలన సంపాదించబడిన యాచారము
(నా. ఆచారము)

మృగేంద్రము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.)
చచ్చినవానిని బ్రతింపునది (కరణము.)

వి. ఆ. న. పేర్చినవానిని మరల బ్రతింపుట

మృగేంద్రము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. చచ్చిన
వానిని బ్రతింపుట. ఆ. చచ్చినవానిని బ్రతిం
చెడి యమృతము. ౩. ఒకా సొకరిద్య,
(వీని కుట్రలకు కించం కలగజేసెను.)

మృగేంద్రము. సం. వి. ఆ. న. కవము.

మృగాలకము. సం. వి. ఆ. న. ఒకవారి రేగడి
మచ్చ ; తొగరము.

మృతి. సం. వి. ఐ. శ్రీ. మరణము, చాళు.
 మృత్యువంశము. సం. వి. ఆ. న. మంత్రపాత్ర.
 (శ్రీ. వి.)
 మృత్తిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. వానపాత్ర, ఎఱ్ఱ.
 మృత్యులకము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧ తొగరి శి.
 శి. తొగరిచుమ్మ. ౩. అడవి తొగరి శిగ. (౪. ర.)
 మృత్తిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. మమ్మ.
 మృత్తు. సం. వి. వ. శ్రీ. మమ్మ, మృత్తిక.
 మృత్యువంశము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. శివుడు.
 మృత్యునాశకము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పాద
 రసము.
 మృత్యునాశకము. సం. వి. ఆ. న. అమృతము
 మృత్యుపాశము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. యమ
 పాశము
 మృత్యుపుష్పము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. వెలుగు,
 ఇశ్వరు శి.
 మృత్యుఫలము. సం. వి. ఆ. న. వికడిమను
 వివృతము
 మృత్యుఫలి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. కడలిపూము,
 అరటిపెట్టు
 మృత్యువీజము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. వెలుగు శి
 మృత్యుభూతము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. తొగము,
 జబ్బు.
 మృత్యులోకము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. యమ
 లోకము, పితృలోకము.
 మృత్యువంశము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧.
 రాశిలము, మాలరాశి. శి. నిల్వము,
 మారకు శి.

మృత్యువంశము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. శివుడు,
 మృత్యువు. సం. వి. ఆ. శ్రీ. యమడు
 శి. బ్రహ్మ. ౩. విష్ణువు. ౪. మాయ. ౫. మత్త
 భుడు. రామదేవుడు.
 శ్రీ. శ్రీ. మరణము, చాళు.
 మృత్యుసూతి. సం. వి. ఐ. శ్రీ. అడవిశి.
 మృత్తు. సం. వి. ఆ. శ్రీ. మందిమమ్మ.
 మృత్తు. సం. మృత్తు.
 మృత్తు. సం. వి. ఆ. శ్రీ. మృత్తు.
 మృత్యువంశము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పాదరసము,
 పచ్చిపిట్ట.
 మృత్యువంశము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పవనము.
 మృత్యువంశము. ౧. పద్మల. శి. వెలుగు శి. ౩.
 దృశి, శివుడు.
 మృత్యువంశము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. అశివి, పిడుగు.
 మృత్యువంశము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. నొక్క
 బడినది. శి. చూడముగా. శేయబడినది
 మృత్యుని. సం. వి. ఆ. శ్రీ. మందిమమ్మ.
 మృత్యువంశము. సం. వి. ఆ. న. నీసము.
 మృత్యువంశము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. మంపాంగన,
 అడు మంప.
 మృత్యువంశము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. భూమిపూము,
 బుజ్జెన తిరి. (చాచ.)
 మృత్యువంశము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. మృత్యువు.
 మృత్యువంశము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. మృత్యువు.
 మృత్యువంశము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. మంపాంగన,
 మృత్యువంశము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పలకము శి.

మృదువర్ణకము. సం. వి. ఆ. పుం. పేరు,
జేతము కి.

మృదువుమృదుము. సం. వి. ఆ. పుం. కిరీడు,
కృత్తుడు, దిరిగెనచెట్టు.

మృదువులము. సం. వి. ఆ. న. గ. వికంకత
• చునుచెట్టు. ఆ. మధువారి కేలము కి.

మృదువుపి. సం. విణ. (క. డీ. క్.) గ.
సెయ్యదిగా మాటులాడువాడు. ఆ. రియ్యది
మాటులా చెప్పవాడు.

మృదురోమము. సం. వి. క్. పుం. శకము,
కుండెలు.

మృదులము. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) మృదు
తై నది; సున్నది, శేతది, సుఖమౌర్యైనది.
వి. ఆ. న. జలము, నీరు.

మృదువర్ణము. సం. వి. ఆ. పుం. అపారాధా
మృగకర్మా చిత్రా రేణి సత్త్రమల సమా
మామ.

మృదువు. సం. విణ. (తి. ద్వీ. తి. తి.)
గ. పెత్తది. ఆ. సౌమ్యమైనది. మందిది.
వి. తి. పుం. శనిగ్రహము, మండుడు.

మృద్గము. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకకాతి చేన

మృద్గర్థము. సం. వి. ఆ. పుం. ఇంద్రసేల రత్న
దోమము.

క. విదితముగ నీలవణిలో, మృదు సగును మృన్న
నదియ మృద్గర్థ మగునొ, ముదమునఁ బూచిన
మానవుఁ, చంద్రప్రాయములాగు జొందుడు
మండునొ .. రత్న. ౩౦౦.

మృద్వి. సం. వి. త్. శ్రీ. ద్రాక్ష.

మృద్వీక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. మృద్వి కి.

మృద్ధము. సం. వి. ఆ. న. యౌధము, పోరు.

మృష్. సం. అశ్య. అనర్థము.

కా. కాతులో సెప్పుట నేన నేయుట మృష్తో
సంధించు టవ్వాడయ విశ్వాతిం జొందుట
కొండెకా దపుట కాశి. శ. ౧౦౦.

మృషాధ్యాయ. సం. వి. క్. పుం. ఒక
విశేషము, ఒకకాతి కొంగ.

మృషాలకము. సం. వి. ఆ. పుం. మామిడిచెట్టు.

మృషోద్యము. సం. వి. ఆ. న. అనర్థము
చెప్పుట, కల్లలాడుట, అనర్థ కథనము.

మృష్టము. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) పరిత్రమైనది.
కల్త్రమైనది.

వి. ఆ. న. మిరియము.

మృష్టేరుకుడు. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) గ.
భోగ్యవదాగ్ధములు తినెడివాడు. భోగ్యున
వాడు, విలాస యు క్షుద్రనవాడు. ఆ అతిథి
ద్విట్టు. ౩ చాత, త్తవి గలవాడు

మె

మెండే. వి. (సం. మేచ్చు. పా. మిరికోప్పి.)
మేచ్చుడు.

మీ. మెంచుతమంగను మేచ్చు దొవ్వ .
అం. భా. ఆ. ౨౯౦.

మెండాడు. ఆ. క్రి. (మెండు + అడు) సంఠ
రించు, క్రిచ్చురు.

మీ. విటులకై మెండాడు పిదప జంకలమెముగాలు
కలకప్పు తెరవె గాళ .. కవిక. ౪. ౯౦.

వెండియ(దా)ము. వి. యాపుడుగ్రేటును భరించెడి
యొంగరము, తగ్గవ్యాభరణము.

క. మొండియత్త్రలేల మొండియు, మొండినిఁ
బొయ్యత్త్రలేల మేలిమిపవడిక, గొండొక
త్త్రలేల జలంబును, నుండంగా వలయు
గ్రాహ్యతో క్రమచేతకన్, విజ్ఞా. ౧. 88.

జ. మొండిడు.

మొండిడు. వి. (మొండెము + యడు.)
చూపుచుత్త్రేల, తల్లని, ప్రదేశని.

క. మొండియత్త్రలేల మొండియు, మొండినిఁ
బొయ్యత్త్రలేల మేలిమిపవడిక, గొండొకత్త్రలేల
జలంబును, నుండంగా వలయు గ్రాహ్య
తో క్రమచేతకన్, విజ్ఞా. ౧. 88.

విణ. మార్గదర్శకుడు.

ద్వి మిందలు మిందలు మెలరేల వరయు,
మొండిలు మొండిలు దుండగిండుంగ

మండితా. పగ్గ. 3౫౮. పా

మొండు. వి. ౧. అధికము

సీ. కొట్టిబివరల బుట్టలై కాటుకకొండల
దండిని మొండుగూచు దళా. ౩. ౧౩8.

వ. కోమలరేరేమాట మాలాకారాఖోట
విటసిగుండంబుల మొండును ప్రియ. 3. ౫8.
నీలా. ౨. ౨౪. ఆం. భా. 3. ౨౪.

౨. అతిశయము.

వ. మిటమిటం గాయుటట్టంపుల బండుమెప్పల
మొండున బెండుచుడి జెందంబు గండి
తొలిమి చిందునంబై కెందలియహస్యనం
దనకొండక మనుచు. 3. ౨౮.

వ. .. ఎండ మొండునం బెండుచుడకుండ గడి
కంపువచ్చుదంబు బుల్లెదల వడుపునం బట్టు
వాయున . . కుక. ౨. ౧౦.

3. ఉద్దతి, మిడిసిపాటు.

ద్వి చందకాటుని కొద్ది కళగంధనండు,
మొండునం గొనిపోయె మేదిమితము ...

రం. రా. తి. ౧౨౦. పా. ౧౩. పం.

౪. విదము, నీతి.

గీ. చందకాతోక్తధూరతో హిందనమున గొండ
మొండున గదలక యుండులై కల్పి, మంద
లేంద్రునిజేమాము దళా. ౪. ౨౩.

వ. పుట్టచెందు మొండున మిక్కిటంబుగ
బుటంబు లెగయ నిశేష్యం జనుమాంబం
బులు చంద్ర. 3. ౩౪.

ప ఇతైఃసంగన సక్కార్తైస్స కైకల్పి
వర్జులు అభంగరప్రయకాల మారాండ
నుండల ద్వికయంబుమొండున ...

తి. రా. 3. ౨౪౩.

౫. మిట్ట, ఉన్న భూమి.

గీ. మెట్ట యన మిట్ట నాంగన మొండు నాంగ
దోయ నులైన నామంబు ...

ఆం. భా. ౧. ౧౫౮.

౬. మెలి. (చూ మొండుకెట్టు) విణ. అధికము,
మిక్కిటము, అధికతయ, గొప్పవాడు.

వ. గగనమణి గాయునీరెండ మొం డనం
బరిగు ఆము. ౩. ౯౮.

క. నుండలపతి సముఖంబున, మొం డైన్ద్రధాని
లేక మెలంగట యెల్లన్, గొండంకవదపు
మేనుగ, తొండము లే కుండినట్లు దోయర
నునుతీ . ను. ౪. ౮౮.

సీ. మిక్కిలి యెక్కువ మొం డగ్గలము పెచ్చెదగు
నాగ వధికంబు దోయమండు ..

ఆం. భా. 3. ౨౪.

క్రి. విణ. అధికముగ, మిక్కిటముగ .

సీ. నడిగొండచుడివంద నడ వందమున మొం
డదడగండకముగం డదందె నొగడు .

రా. వి. 3. ౩౫.

బ. మెండుకొను, మెండుకొను, మెండుకొను,
మెండుకొను, మెండుకొను, మెండుకొను,
మెండుకొను.

మెండుకొను. అ. (√మెండు) ౧. అతిశయించు.

వ. మెండుకొను మెండుకొనుకలవలన కలిగిన
దులిన్ను కియు సప్తమా కియు పునపున
మందు సంభవించె .

వరాహ ౯. ౧౧౫

క. మెండుకొను దినదినమును దన,దండను కేదండ
యాన కలికిపువగల్గె, మెండుకొను నుండ
గన్నుల, పండువుగాఁ జూచి కానుపరవకు
దగుచున్ కళాం. ౨. ౯౧.

చ. భగవంతుని మెండుకొనుకలవలన దం
బున విదంబించు భగవంతుని మెండుకొను
కలికికలికలమొకల చాయలమిది మెండు
కొని చంద్రా. ౨ ౮౪

౨. విజృంభించు.

౨. విజృంభించు దండంబున మెండుకొను
దంబు చాల్చిన, దండంబునదండంబు మెండు
కొనుచు భా. రా యు. ౧౨౧౮

౩. (దిగ్విజయచేరి) ప్రోగుపడు.

నీ. బహుళికివెద్యుడవలె లోనవనులు మిలు
మిట్టాగానఁ బర్వ మెండుకొనుచు

గీ. నడచు కారవరాజు మెండుకొనుకలవలన
అర్జునుండు భార విరా ౪. ౨౪౩

౪. విండుకొను, సమృద్ధివగు

క. మెండుకొనుకలవలన మెండుకొను కలవలన
యెందు గలయగ్గవలన, మెండుకొను కలవలన
మెండుకొను, మెండు గలవలన .

వరాహ. ౨. ౨౩౩.

కా. అనై కలయకనము విని వరగా మృత్యువు
పై శాశ్వతముగా, దేవతల మెండుకొను
మెండుకొనుగా మెండుకొను నిజారతిన్,
మెండుకొను ఈ మాది ౫. ౮౪.

౫. అధికమగు, దీని మెండుకొను, చిక్కుకొను.

(వెన్నెల) వ. మెండుకొనుకల ప్రకారమందలి
మెండుకొనుకలమందు మెండుకొనుచు.
వరాహ. ౪. ౨౩.

మెండుకొను. అ. (√మెండు) అతిశయించు, మెండుకొను.

గీ. మెండుకొనుకల ప్రకారమందలి
అను. ౨. ౫౩.

మెండుకొను. స. (√మెండు) మెండుకొను,
మెండుకొను.

గీ. దండంబులగు గల మెండుకొనుకల, దండ
ముల గల మెండుకొనుకల, మెండుకొనుకల
మెండుకొనుకల మెండుకొనుకల మెండుకొనుకల
మెండుకొనుకల మెండుకొనుకల

చంద్రా. ౨ ౩౧.

మెండుకొను అ. (√మెండు) ఎదిరించు.

ద్వి. కంద్రావృత్తన నన్ను కలగని రాక, మెం
డుకొనుకల మెండుకొనుకల మను

ద్వి. మెండుకొను ఈ ౮౪౪ వం.

మెండుకొను. అ. (√మెండు) ౧ ఎదిరించు

గీ. మెండుకొనుకల మెండుకొనుకల
వరాహ. ౨. ౫౧.

నీ. మెండుకొనుకల మెండుకొనుకల
మెండుకొనుకల మెండుకొనుకల

కళాం. ౪. ౩౩.

౨. మెండుకొనుకల మెండుకొనుకల మెండుకొనుకల

నీ. కలవలన మెండుకొనుకల మెండుకొనుకల
మెండుకొనుకల మెండుకొనుకల ... మెండుకొనుకల, ౩౧.

1. ఆ. 12వ అంశమునకు చా. 24వ అంశము చేసి,
నానాదేశములకు మొదటి భాగము చేయవలెను.

అం. భా. 3. 100.

మొదటి భాగము. ఆ. 12. (మొదటి భాగము)

ద్వితీయ భాగమునకు చా. 25వ అంశము చేసి,
నానాదేశములకు మొదటి భాగము చేయవలెను.

అం. భా. 3. 100.

మొదటి భాగము. ఆ. 12. (మొదటి భాగము)

అం. భా. 3. 100.

మొదటి భాగము. ఆ. 12. (మొదటి భాగము)

అం. భా. 3. 100.

మొదటి భాగము. ఆ. 12. (మొదటి భాగము)

అం. భా. 3. 100.

మొదటి భాగము. ఆ. 12. (మొదటి భాగము)

మొదటి భాగము. ఆ. 12. (మొదటి భాగము)

మొదటి భాగము. ఆ. 12. (మొదటి భాగము)

మొదటి భాగము. ఆ. 12. (మొదటి భాగము)

మొదటి భాగము. ఆ. 12. (మొదటి భాగము)

అం. భా. 3. 100.

మొదటి భాగము. ఆ. 12. (మొదటి భాగము)

మొదటి భాగము. ఆ. 12. (మొదటి భాగము)

మొదటి భాగము. ఆ. 12. (మొదటి భాగము)

మొదటి భాగము. ఆ. 12. (మొదటి భాగము)

అం. భా. 3. 100.

మొదటి భాగము. ఆ. 12. (మొదటి భాగము)

మొదటి భాగము. ఆ. 12. (మొదటి భాగము)

మొదటి భాగము. ఆ. 12. (మొదటి భాగము)

అం. భా. 3. 100.

మొదటి భాగము. ఆ. 12. (మొదటి భాగము)

మొదటి భాగము. ఆ. 12. (మొదటి భాగము)

అం. భా. 3. 100.

మొదటి భాగము. ఆ. 12. (మొదటి భాగము)

మొదటి భాగము. ఆ. 12. (మొదటి భాగము)

అం. భా. 3. 100.

మొదటి భాగము. ఆ. 12. (మొదటి భాగము)

అం. భా. 3. 100.

మొదటి భాగము. ఆ. 12. (మొదటి భాగము)

ఉ. ... రసాలకేసరసమాచూషమంధము దిక్కు
టంబులు, బూసె మొకంబుమొక్కదొర
మొక్కను మొక్కమొక్కచే భృతంబాసె
వియోగి యోగిమహాళిక నామని యాక్ర
మించగలక . చంద్రి. ఆ. 28.

జ మొక్కట్రామ, మొక్కలపరిచి, మొక్కల
లీలలు.

మొక్కలపరిచి. వి. (మొక్కలు + పరిచి)
మృగాచూష, పిఠంగి. (క. ర.)

మొక్కలపరిచి. వి. (మొక్కలు + పరిచి)
మృగరాజ, సింహము.

క. చని రామనిమూలకల బైకొని మొక్కల
లీలలు లేచిగుంపులపై దాకొని బాసమన
తొలగన, మునుకొని పోసక పొదివి మూలక
దొడంగెక. అచ్చ. రా. యు. 323.

క. మొక్కలపరిచి దనఁ దలవా, మొక్క మన
నింగ మన , కరిత్రునామధేయము, లు
అం భా. ఆ. 100

మొక్కమొక్కపడు. ఆ. క్రి. ఉద్ధరిణిండు.

క. ఒకనాఁ దళాదు నీసీదకు దబ్బా సుగగు
దెంచుటయు నమ్మె లా, క్రొత్త ప్రే. గై
దుర్నిందిన, మొక్కమొక్కపడి తిట్లు పలుకునూ
తగ కేళున భార కాం 3 363

జ మొక్కమొక్క పాటు.

మొక్కమొక్కపాటు. వి. (మొక్కమొక్కపడు)

౧. ఉద్ధరి.

చ. ఒకమొక్క బాఁపలీలలు చల మొప్పు రసా
తల నీమనక జొగకమలు భూతభాగ్రితి
మరక దివికన్ బగ దీక్షనట్లుగా, మొక్క
మొక్కపాటుతోడ నిమ మ్రొంగకపో రెల్ల

దుక్ ప్రతిభాకంఠంబుడవు గాన నీయెవలు
మట్టగఁ జేసి వరంగలాంఛనా.

మనుచు. 3. 30.

ఆ. పుష్పలాలని యాచకబిబాధ.

గి. . మొక్కమొక్క పనంగ, నాచకరితి
శోర్వఁ జాలనియా రి చెల్లు,
అం భా. 3. 36.

మొక్కలు. స. క్రి. తిను, భక్షించు; అధికముగా
భక్షించు.

నీ. దళి మొక్కలకు మొక్క తలకక మొక్కలంబు
బడము నేసిన క్షమాళి యిలెడు
ఉ. రా. ర. 100.

ఉ. పాటలగంధి నీమెదవి మొక్క మూల
మూలగాఁ జామి, మా టయ్యకంబుకంటె
నని మొక్క మూలము వలె
బడం 3. 100.

మ. . కట్టానికట్టారగో, నిరము మొక్క .
అము. ర. 103.

ఆ. మొక్కల దినియెఁ గుడిచె మొక్క బో
నేమె, నమలె వారిగించె వా భుజించె,
నమట కాభ్యు లగుచు నలరారుచుండును
అం భా. 3. 100.

క. అనయలు నవటిమెలి, య్యనిపండులు మొక్క
మొక్క యొక్కజల్లుటిగి, స్వేదమిమనలు
నొక్కనాణం, గొనకొని యెలంగించు మరది
గుడ్డుత్రుఁ దటుముల్.

అచ్చ రా బాల 100.

నీ. ఫలమాలమలు దివి బ్రదనకు మర్కటాలకు
మొక్కగిరంబులు మొక్కలక
ఉ. రా. 1. 103.

మొక్కలను. ఆ. క్రి. కలగు, సంధించు.

చ. ౪౦ చూడఁజూచు భుజునకు భుజునకుగఁ
లచాగడంబు దిగ్గన దన లేది తనదయి
యాచముతోఁ దెరచాటుఁ జేరఁ గామిని
చెలికత్తె త క్తరము మెక్కిన గడ్డియఁ
దెచ్చి యుంప మింగినతమి నండుమోడ
నివనించ ధరావరఁ దాచరాళ్ళుఁ దై.

కువల. ౩. ౫౮.

మొగము = మొకము. చి. (సం. చుక్క, ప్రా.
మిడి) (తేడి).

గీ. రఘురాముఁ దనకు మాయ, మొగము
వధియించి కైకొని వగలు వొదవు, నంక
రంగంబుతో నేగ

భా. రా. ఆర. ౨. ౩౩.

(ప్రకర బంధువు.)

గీ. కాన లే మొగము గని మొగలో దినిమొగో
కానక యని నేలుకాండ్ర వడుగు ..

పారంగ. ౩. ౨౩౧.

గీ. అది నిండు చురుకెలుంగా కాదు మల్లు
మొగమున దోలె మొగోటి మొగము గాని.

నం. చంచ. ౪. ౨౩౮.

(మొగోటి మొగము = సింహము.)

మొచ్చించ్చే. స. (శ్రీ. మొచ్చు.) ౧. మొచ్చు
వల్లు చేయు, వ్లాపింపఁజేయు.

ద్వి. చెచ్చెర దేవరది క్రయి వదనీ, మొచ్చింపు
చాడ మొక్కఁ బొత్త ముడుదు ..

రం. రా. యం. ౩౧౨. పా. ౧౧౧. మం.

క. ... సంగ్రాహించుచును నిద్ర మమ మె
చ్చిందె నే వత్తుడు నిన్ను నేరొ నండున్.

మార. ౩. ౨౪.

ద్వి. మొచ్చిందె కివచ్చే మొ రొక్కమాటి,
కీచు వత్తుట సొలచే నున్న మువన ..

బస. పు. ౩. ౯౦౩. మం.

౨. నువ్వోడమొచ్చు.

గీ. ప్రవృత్తిఁ బాఠాదు నితర లోకముల
మొచ్చిందె యాచగతెట్టి యింతఁడె ..

భార. ఉద్యో. ౩. ౧౭౫.

కా. నీవోచ్చాటున నేఁ ద్రివిష్టమలల కైల్వంగ
నూడింకు నాచేతం గడ్డెడు చూపుమాలి
చు మొచ్చింతున్ నిమం తాదమొ ..

భార. కర్ణ. ౩. ౧౩౦.

గీ. ... ఇటుమోడఁ బరిమోక్షుడు కండ్రి
గానన్న జన్మయింకను బోదు

గీ. తగవు మొచ్చ కన్దేవుండు కండ్రి గాఁడు,
గాన మొచ్చింతుఁ దపముచే గానలోన ..

ఉ. పారి ౫. ౨.

కా. దైవత, క్రేష్టన్ విష్ణుని బ్రహ్మపాత
నతి మొచ్చిందెన్ సమద్య క్తపో, నిష్టాత్మ
ప్రవరుం దీతండు పరామొ. ౧. ౧౨౩.

మొచ్చే. స. (శ్రీ. క. త. మొచ్చు.) ౧. వ్లాపించు,
పొగడు.

మ. రమణీ! పుత్రుల కర్మ నే నిడివెక్రొంతాది
జానులు లెల్ల మదిన్ మొచ్చు నీవు రాజ
తనయాలుంకారముల్ గానొక ..

మార్క. ౩. ౧౦౩.

గీ. దిష్టికవమున విచ్చేయు దేవో యనుమొ,
వాదవాదల ధీశింపెనూడుగాని, యిట్టి
దివ్యాన్నములు మొచ్చునే కేళుండు ..

మార. ౫. ౧౨౨.

మ. ... భావోదయ, మృదుభేదము లెఱిసి
తద్రసగతుల్ కోధించి యచ్చుంపుమె,
చుట్టకున్ దావల మై చతుర్ముఖి సుగో
భిల్ల కైలధవుడున్ ..

కావ్యా. ౩. ౧౩౮.

౨. గారమించు.

చ. కల్పకపాదంబు కల్గి యనుచునుమిం
గని తెదవు దొలంగు నుని రాజాభిమానం
బున మెచ్చక పలికిన .

భార. అది. ౩. ౧౧౦.

ఉ. ఎక్కుడుమొచ్చుచున్న రతి నిచ్చు దలంపక
వచ్చి నేడివం, జన్మనివాడు కా దనుచు
జన్మరనియిని మెచ్చ రన్నచో .

దళా. ౧. ౯౦.

౩. అత్త పెట్టు, సరకునాయు

అ ప్రాద్దు నేడు పెద్ద వోయ నిర్ణయ విట,
తెచ్చి యిచ్చుబలియఁ దెచ్చి యిచ్చ,
నొల్ల కెలుగు లిచ్చున్నవార దమ్మను,
బాధమండు మెచ్చ దయ్యె ననుచు.

భార అది ౨. ౨౯౦.

పీ. మెచ్చక యెదు రై ననుకూలమైద క్రొక్క
క్రొవ్వండి కోటలు క్రెవ్వ రాచి

ననీం. ౨. ౧౧౯

క. గుట్టులుపడవు మెచ్చరి, నట్టుల గట్టి
రథంబు భాగ. ౧౦. భూ. ౨౯౪.

మనుచ ౧. ౫౦

ర. గనీంచు, లెక్క నేటి చెప్ప

మ. కనియెం బ్రహ్మలసర్వ లక్షణగుణా కాయం
గుణాగ్రగణీన, జనిలగ్రహచార సంప
దలు మెచ్చం బంచె రైవల్లలన్

కథ ౪ ౩౫.

అ క్రి. సంతోషించు, క్రియపడు.

ఉ. ముక్కోధనం దర్శి కావగ సహా
దరమీలుఁ దానుఁ జూచి లక్ష్మీధరమూర్తి
యెంతయును మెచ్చె మనంబునఁ దద్వి
భూతిన్ . భార సభా. ౨. ౧౨౨.

గీ. ధర్మపరుల వరాధికా వానమాత్ర, లాభమున
కైన మెత్తు రుల్లములలోన .

తెను. ౨. ౩౩.

గీ. వదలి కార్కులు వివర్ణలావణ్యనీ, నింక
జాలంబు వచ్చెదనే బలింక, యిదిగో
వక్షంబు మెచ్చి యిచ్చెదను గొనుము .

దళా. ౨. ౪౦౮.

వి. ౧. క్లాసు, పొగ ద.

క నొచ్చియుఁ దెంగివ గృహయును, మెచ్చు
గదిరి విభ్రుతోడ మెయిలొని పోరి, ట్లుచ్చు
పద నేటి కని వీవ్వచ్చుడు గ్రడించి
యెందువలనీ వదలన్

భార. భీష్మ ౨. ౩౦౩.

మ. దేవి యగ్గలిం దెద్ద పెనంగి దన్నీ
తిటు లింకం జాలు నిట్లుండు మెచ్చులు
నోడ్రోడ మనంబునం క్రియము రై సొంపార
ప్రేమంబునన్ మో. ఉ ౪ ౧౫౯.

చ. మఱి పగువారితేవనవం కలు మునిది
తోఁపులుం గడున్, మెయియును నాత్మకు
మృదము మెచ్చును నచ్చెదవున్ ఘటింప
గన్ ౩౪. ౨ ౧౩౪.

పీ. కాంతిసంపద వికాకరతోడ నొరపిన మెచ్చు
మిఱంగ నొర వచ్చువారం

దళకు ౧. ౩౫.

పీ. ఇచ్చ పెచ్చినోర్పులించు మెచ్చలపెట్టు .
సమార. ౨. ౨౦. అం భా. ౧ ౧౧౪.

౨. క్లాసుంచువాడు బట్టు.

ఉ క్రచ్చులు బాలిజారలతావనదేవత జంధ
కై రిపై, మచ్చిక గూర్చుగా ననుమప్రదం
బుల మెప్పిపేటిలో, విచ్చినవైడితావరల
మెదిలి వచ్చిన కచ్చుగాచ్చులున్, మెచ్చుల
రీతి గోళిలసమారం దీవన లిచ్చె నొచ్చగన్.
మో. ౨. ౧౦.

౩. బహుమనము.

ద్వి. అతఁడని నిర్ణయించి యధికఁ దెచ్చుటయు,
నతనికి మెచ్చు ద్రియమున నొనరి ...

రం. రా. యు. 333. పా. ౧౮. పం.

చ. గడ్డవేనునది నొకందు మెచ్చు చే, యద
రగ ముప్పించి బొడిచి యంటుగఁ బట్టుచుఁ
గోలుఁ గొట్టినన్, మెదలఁగనీక తల్చినను
మెచ్చు లాసంగను రాజు వానికే ...

యయా. ౨ ౧౧.

ద్వి మెచ్చులు చేయును వచ్చె నొం డొల్ల,
నిచ్చుమై విచ్చుపం చేర్చుట విషము ...

బసవ్ర. 3 ౫౮౫. పం.

ర. సంతోషము.

ఉ. ప్రభుచ్చిర నేల రేణి గలుగ ముద్దియ వాన
వృక్షోదయండు విప్లవ్యుడుఁ దోడుగాఁగ
జనవంద్యుఁడు భర్తృమణిండు పంప ని,
మెచ్చుగ శక్రపంత్వమును మేలిని చేసెద.

భార. ఉత్సా. 3. ౧౨౦.

ఆ తమలకాని భవదుపారవాగ్ధ్యునికీ, మెచ్చు
వచ్చె వాత్మ నిచ్చువాడ, నేడు మెక్క-
వరము నిభవించిత మెక్క, జీయును దక్క-
నేడియయిన నొందవ ...

భార. ఆర. 2. ౨౨3.

ఆ. మహిమభవ, యిచ్చేత్రాత్మకాఫలము లెల్ల
కాలమును, మెచ్చుతోడఁ దనుట నిచ్చు
చున్.

దీర్ఘాశీశాసనము. (S 997) Ep. Ind
4 45

౫. అమరాగము, గ్రీతి.

గీ. మెదలెచ్చులిపె నేర్ప- నీమలొల్పి, మేరువగ
రాజునై కాల మెచ్చు వదలి ...

భీమ. ౨. ౧౧.

క. వచ్చినయక్క-నినను, మెచ్చుగఁ బూజ
లిడి బత్తి మూలగ మగతార, ప్రచ్చిన

మింగఁతువీటు, నిచ్చుభుజున నిచ్చి వచ్చి-
నేర్పు దలిచున్. అచ్చు. రా. కాల. ౮౯.

గీ. మిగులప్రేమనీడవులమెచ్చు సదల, గర్భ
సంపద నొప్పి లక్ష్మణులముఖము

విక్ర. ౧. ౧౨౨.

౨. అచ్చుకము.

క. అరివంబులు పరివంబుల, గరలు గరల
మరలు మరలుఁ గాల్యురు మణిగా, బ్యార-
చాకే నవఁగఁ గడుర్చి, కరభంగులు మెచ్చె
చేర గగనయలకున్.

భార. కల్ప. ౧. ౧౨౦.

విం. ౧. క్లాఫూపాత్రము.

క. చచ్చిన మణి గెల్పు నొనన్, మచ్చునె కన
యెడల గలుగ నైరల గెలువన్, వచ్చుం
దణి వచ్చిన నని, మెచ్చు జయార్థుల
మరుమొత్తవ్వనీ. భార. కల్ప. 3. ౧౨.

గీ. అకల సర్వలోకముల కభయ మిచ్చి, కావఁ
జాలినవాడవు కన్నకల్లి, దండు లిట్లాది
దరలంగఁ దలఁపవనికీ, మెచ్చు గాదు
సావాగ్యంబులిచ్చునింట్లు ...

మరి. భూ. ౮. ౧౫౩.

గీ. పొందు గానిపొందు పాదగఁ దెచ్చువరేల
యేకతమున మెప్పఁజేసి యెడల, భవము
కాలిచానిఁ చాను నిల్పుట యెడి, మెచ్చు
గాదు వాడు ప్రాచ్యుగాని ...

విక్ర. ౨. ౨౮.

చ. విచ్చు మెచ్చుకుంచాదుల మమనోటి
గృహిణులకు మెచ్చు గాదు ...

కాక. 2. ౧౨౬.

చ. మెచ్చించు, మెచ్చుకొను, మెచ్చుగొల్పు,
మెచ్చులాడి, మెచ్చులాడు, మెచ్చులు
నేయు, మెచ్చువచ్చు, మెచ్చువదలు,
మెచ్చించు, మెచ్చునై మెచ్చుమెచ్చు.

వ. కల్పవృక్షాదులను . క. క్రియమనుజులను
గది తెచ్చు వలెను మది రాజాధిపతులను
బుద్ధుల మెచ్చుక పలికెన ..

భార. అది. ౩. ౧౧౦.

ఉ. ఎక్కడుమోహదృష్టి రతి నిచ్చుచ దలంపక
వచ్చి వేడినం, అక్కనివాడు కా దనుచు
అక్కరనిబుని మెచ్చు రన్నుతో .

దళా. ౧. ౯౦.

౩. అక్కరెట్లు, సరసయ్య

అ. ప్రాద్దు గేడు పెద్ద జోయె నిర్మమ విట,
తెచ్చి యిచ్చుబలియుఁ తెచ్చి యిచ్చు,
నొల్ల తెలుగు లిచ్చుచున్నవాఁ దమ్మును,
బాధమందు మెచ్చు దమ్ము ననుచు

భార అది ౬. ౨౯౦

వీ. మెచ్చక యెదు రై నవృత్తులు మెద క్రొత్తి
క్రొవ్వాడి కోలులు ద్రెవ్వ రాచి

వృషిం. ౨. ౧౧౯

క. గుణములమరుపు మెచ్చునవలఁ గట్టి
రథంబు భాగ. ౧౦. పూ. ౨౯౪.

మమచ. ౧. ౫౦

ర. గణించు, లక్క వేసి చెప్పు

మ. కనియెం బ్రమ్మటసర్వ లక్షణులుగా కారం
గుమరాగ్రనేక, అనిలగ్రహచార సంప
దలు మెచ్చం బులె రైవల్లలన్

కట ర. ౩౫.

అ క్రి సంకోచించు, క్రియమను.

ఉ. దు, శృంగధను దళి కావగ సవనో
దరమిలుం దానుఁ కాచి లక్ష్మీధరమూర్తి
యెంతయును మెచ్చె మనమునఁ దద్వి
భూతిన్ . భార సభా. ౨. ౧౬౨.

గీ. ధర్మములు వరాటికా దానమాత్ర, లాభమున
రైవ మెచ్చు దులములలోన

రైవ. ౨. ౩౩.

గీ. వదలి కార్యంబు బుద్ధులగానికరణి, నింద
కాలంబు వచ్చెదనే బలింద్ర, యదిగా
వత్తంబు మెచ్చి యిచ్చెదను గొనుము .

దళా. ౨. ౪౦౪.

వి. ౧. క్లుప్త, పొగడ.

క. జొచ్చియుఁ దెవగినఁ గృపయును, మెచ్చు
గదిరి విభ్రాతోడ మెయిసొని పోరి, ట్లచ్చు
పద నేటి కని విచ్చుచ్చుడు గ్రేడించి
యెందువలనీ వదలెన్

భార. కీర్తి ౨. ౩౦౩.

మ. దేవి యగ్గరిం దెద పెనంగి దస్సి
తిటు లింకం బాలు నిల్పించు మెచ్చులు
దోడోడ మనంబునం బ్రియము రై సొంపార
ద్రెయంబునన్ మరీ ఉ ర ౧౫౯.

చ పలు మనవారితేవనం కలు ముమిడి
తోఁపులుం గడున్, మెయియు నాత్మకు
మృదము మెచ్చును నెచ్చెవపున్ భుజింప
గన్ కళా ౨ ౧౩౪.

వీ. కాంతిసంపద నికాశతోడ నొరగిన మెచ్చు
మిఱంగ నొర వచ్చువాడు

దళక ౧. ౩౫.

వీ ఇచ్చ పెచ్చినశోభ్యులించు మెచ్చులరెట్లు ..
సమార. ౬. ౨౦. అం భా. ౧. ౧౧౪.

౨. క్లుప్తించువాడు. బట్టు.

ఉ. క్రచ్చులు బారిజాతలితామదవర జంభ
రైరిపై, మచ్చిగఁ గూర్చుగా వనముద్రాకరం
బుల మెచ్చిటిలో, విచ్చినమెడితామరల
మెదిలి వచ్చిన కర్మగద్యులన్, మెచ్చు
రితిఁ గోలసమారం దీవన లచ్చి నొచ్చగన్.
మర. ౬. ౧౦.

౩. బహుభాషము.

ద్వి. అతఁడది విన్నించి యట్లే పెచ్చులము,
వతని మెచ్చ ప్రయమున జొరగి ...

రం. రా. యు. 333. పా. ౧౮. మం.

శ. .. గడ్డజీమది జొరకుండు పెచ్చు చే యద
రక ముప్పిడి బొడిచి యంటుండఁ బట్టుచు
గోల గొట్టివత్, మెదలఁగనీక తెచ్చిము
మెచ్చ బొసంగు రాజా వానిక ..

యయా. ౨. ౧౧.

ద్వి మెచ్చలు వేయును వచ్చె నొం డొల్ల,
విచ్చమై విన్నును వేర్వడ వినుము ...

బసవ. 3. ౫౮౬. మం.

ర. సంతోషము.

ఉ. ప్పుచ్చిర నేల మేఁ గలుగ ముద్దియ వాకు
వృక్షోదయండు విచ్చచ్చుడం బోడుగాఁగ
జవవండ్లండు ధర్మమకుండు మన నీ,
మెచ్చగ శ్రువండుయము మేకొని చేసెద.

భార. ఉచ్ఛ్వా 3. ౧౨౦.

అ. కమలకాంఠి భవవదారవాగ్మినిశి, మెచ్చు
వచ్చె వాత్మ విచ్చువాడ, నేడు మెక్క-
వరము విధునికవిక మెక్కబియును వక్క-
నేదియయిన నొండు ...

భార. ఆర. 2. ౨౨3.

అ. మహిమభవ, యిష్టతా క్షణలము లెల్ల
కాలమును, మెచ్చతోడఁ వనుట విచ్చు
యె.

దీప్తానీకావనము. (S 997) Ep. Ind
4 45

౫. అనురాగము, ప్రీతి.

గీ. మెడిగుచ్చులపై వేచ్చు నీకుశొచ్చి, మేయగ
రాజులై కాల మెచ్చు వదలి .

భీమ. ౨. ౧౧.

క. వచ్చినయక్కాళినకు, మెచ్చుగఁ బూజ
లిడి బత్తి మోలగ మగజార, వ్రచ్చిన

సింగళుడి, విచ్చులునుగ నిచ్చి వత్తు-
మెచ్చ వల్లెవత్. అచ్చ. రా. కాల. ౮౮.

గీ. మిగులత్రేణినితోదత్తులమెచ్చ వదల, గర్భ
సంపద జొప్ప రక్కసులముఖలు ...

విక్ర. ౧. ౧౨౨.

౨. అద్భుతము.

క. అరవంబలు వరదంబుల, గరలు గరల
మారులు మారుల గాల్చును మఱిగా, బుర
దాఁ మేఁగఁ గడుచి, కరభంగలు మెచ్చ
దేర గగవయలకున్.

భార. శల్వ ౧. ౧౨౦.

విలా. ౧. శ్లాఘాపాత్రము.

క. వచ్చిన మఱి గెల్పు నొనవ్, వచ్చునె తన
యెదలు గలుగ నైదుల గెలువన్, వచ్చుం
దఱి వచ్చిన నది, మెచ్చ జయార్థలకు
మరుదమి త్రవ్వంపి. భార. కర్ణ. 3. ౧౨.

గీ. ఆకట సర్వలోకంబుల కథయ మిచ్చి, కావఁ
బాలివవాడవు కన్నతల్లి, దండ్రు లిట్లా డై
దరలంగఁ దలండునిశి, మెచ్చ గాదు
నావాక్యంబులిచ్చునిత్ర ...

మాలి. భూ. ౮. ౧౫౭.

గీ. పొందు గానిపొందు పొసఁగ పెచ్చువరలె
యేకతమున నెవ్వఁడని యెదుల, భవము
కానిదాని దాను విచ్చుట యెడి, మెచ్చ
గాదు వాడు ప్రాచ్యుగాని ...

విష్ణు. ౨. ౨౪.

వ. నిన్ను మెచ్చునందాడుట సమమోఁటి
గృహిణులకు మెచ్చ గాదు ...

కాలి. 2. ౧౨౬.

౨. మెచ్చించు, మెచ్చుకొను, మెచ్చుకొల్పు,
మెచ్చులాడి, మెచ్చులాడు, మెచ్చులు
నీయు, మెచ్చువచ్చు, మెచ్చువడు,
మెచ్చించు, మెచ్చుడి, మెచ్చమెచ్చు.

మెచ్చె². 2. చిడియ, చెలకు, వల్లలము.

గీ ... చెలయమ మెచ్చు కాఁ బడియ యెం
యడగను బడె యమగ, వల్లలములు ..
అం. భా. ౧. ౧౩౩.

మెచ్చెగొను. స. ల్రి. (మెచ్చు + కొను,
స్తావ్యము) క్లాఫించు.

గీ. అట్లు లయనబెంచినట్టియయ్యకులకు, నకుల
గతుల నకులు నకులు చేసి, యతినిసిరి
మన్నుచితితలపతిధృతి, మితిని మెచ్చికోనుచు
కూడు బిరి. భా. ౧. ౧౩౧.

మెచ్చెగొల్పు. స. ల్రి. (మెచ్చెగొను)
మెచ్చుకోనకేయ, మెచ్చించు.

కా. సంవర్షము నవార్థగర్వ మగుచు బాటు
క్రియక మించుగా, జించుద్రోక్తుచు
నిండి యంతకు రసక్రి మెచ్చుగొల్పుంగ
కా, నంబాంబోధి కరంగములపలె ప్రబం
ధముల భువి మ్మిల్లి .. వాల్మీ. ౧. ౧౩.

మెచ్చెలాఁడి. 2. (మెచ్చులు + అడి)
మెచ్చుకోన దనిక్రి.

గీ. బలత్రుతాత్రుల గాంచతో కరియములకు
మనంచు ప్రాయశ మెచ్చులాఁడి ..

కమ. ౧. ౩.

చ. నిలిపనతిగావు తెలచెలుపుల తెలువములు
మెచ్చని మెచ్చులాఁడులు ..

అం. రా. ౫. ౨౪౦.

నిల మెచ్చుకోన దనియి. (క. ర.)

మెచ్చులాఁడు. నిల. (మెచ్చులు + అడు)
మెచ్చుకోన దనినాడు. (క. ర.)

మెచ్చులుసేయు. అ. ల్రి. (మెచ్చులు + చేయు)
సంతోషము కలిగించు.

చ. మెచ్చుమెచ్చు నచ్చుత్రులచ్చుల చాయలు
మెచ్చులుసేయఁ బచ్చిల మచ్చిల
విచ్చుల విడిగ్రచ్చుకొని మెచ్చ నుండించు
సంకల్పరాచంక .. చును. ౩. ౧౧.

మెచ్చెవచ్చె. అ. ల్రి. (మెచ్చె¹) మత్త
మగు, క్లాఫుకాక్రమగు.

గీ. అంత నద్దగంధం దంకలోన, చెలిసి
మామమంతుఁ జాది నీబలము మెచ్చు
వచ్చె నీదన్రుమఁ బంక్తివనమఁ దమర,
తెరి ప్రేతలోకముఁ జాది వచ్చె నార.

భా. రా. య. ౮౩౩.

మత్తలోకం. మెచ్చువచ్చుకదాని బంగర మెలి
నుంచుమొఁదటన్, మెచ్చుత్రులపొమ్మ
మెఁ బడి చెంతయొక విరహ రిత్తోన్.

ఇందు. ౩. ౯౧.

మెచ్చెవచ్చు. అ. ల్రి. (మెచ్చె¹ + వచ్చు) మెచ్చ
వచ్చు. క్లాఫుగొందు.

చ. . . పరివార్థవిలాసము లచ్చుకంబుగా, నుజ
మల తెల్ల మెచ్చువచ్చఁ జాచి వరము
లాసంగి విక్రమున్, విజయగ నంగహించి
యటు సేను విరేయ కప్పుచీచ్చువన్.

కం. మా ౫. ౧౫౮.

మెచ్చె¹(ల్రి). 2. అంగుళివర్తము, ప్రతిగమత్తు.

క. తెలుపుడు మాజాదిన మెచ్చి, కలు పెళ్లన
విలేది తిట్టి కనలుచు నిలింకలు గానందం
జొడిచిన, కలహప్రియరాలు దీని గంపె
నుఫీంద్రా. సానందో. ౫. ౧౯౩.

గీ. పినకల్ల మెచ్చి, కలు పెళ్లన విజయము నచ్చె
వచ్చులు చూచ రతులకరణ

మాంస. ౩. ౧౫౦.

చ. మెచ్చివిండు.

మెచ్చె² = మెచ్చె¹. 2. పోతాము.

1. తెలిమెట్టవమ్మల తెలిమెట్టరాగఁ జాలుక్రవ
జాంతకారగీత్రమలవాని ...

చ. ౩. ౨౩.

మెట్టరా(దా)మర. వి. ($\sqrt{\text{మెట్ట}}$) ఫల
ఓర్చిని 9; ఫలవర్షము.

2. కీలుగు మెట్టరామర తెట్టెమనగ జంటి
రము కాచి వల్లకాచి

చాం. ౪. ౧౦.

చ. పరివేషించివుప్పుడులఁ గొంచు వగంబుల
మీఁదికి వీరి, గరుదులఁ గొన్ని పెల్లగఁ
గాచ్చులను క్వితి మాధవుండు రా, తెరవుగఁ
బూవుసో మ్మిది వసేదిర భూమికి వెండి
మెట్టరా, మరరవలంబు కాఁ గొన క్రమ
ద్రకు లామలుచుట్టులో యనన్.

ఆము ౫. ౧౨౪.

3. ఫలవర్ష మగు మెట్టరామర యనఁ బైఁడి
తామరయనఁ బువ్వతామర యన, నీల
తామర యన ఆం. భా. ౨. ౨౯

4. జువకవర్షసాళి జువకవందోయిలో సరయిన
మెట్టరామరలు కొన్ని . .

చ. రా. ౨. ౨౯.

మెట్టవంట. వి. ($\sqrt{\text{మెట్ట}}$). ౧. జలమక్కల
లేకదే మండవంట.

5. సకలవైకరముభూమౌత్తి కెవ్వాయు పుట్టు
గానమీసి మెట్టవంట .

మమచ. ౧. ౧౮.

౬. వర్షారావనవలనఁ బండవంట.

(వర్షవ.) తుల్యము వర్షములు లేక మెట్టవంటలు
పోయినవి.

మెట్టబందారి. వి. వృక్షమీనము 9.

7. ... నీల, తంగడు మెట్టబందారి దండగ
బ్రహ్మదండి భూతుల మెట్టదండి ...

చాం. ౪. ౧౦.

మెట్టవా(లుపి)ల్లిట్ట. వి. (మెట్ట + వాలు +
పిట్ట) కొడి, చరదాయుధము.

8. మెట్టవాల్లిట్ట రామేవిట్టవేల్పు, క్రచ్చు
లాచగర్భా మను విచ్చు గాచుగాక ..
విచ్చు రా. బా. ౮.

మెట్టాడు. ఆ. క్రి. (మెట్ట + ఆడు) క్రొక్కడు
లాడు. (మెట్టాడు. ౪. ౪)

౯. అనుచుఁ దలంగివేక యిట్టునట్టు బాట్టు
మెట్టాడు చిట్టివడుగుల కానట్టు సగివును
గోపంబుఁ గడుర నదలించుచు దవమేళి
గాండ్ర నాలోకించి .

ప్రభా. ౧. ౧౦౩.

మెట్టిండ్ల. స. క్రి. ($\sqrt{\text{మెట్ట}}$). ౧ ఆయత్త
పలుచు, సిద్ధపలుచు

10. బండ మెట్టిండ్ల పె బయ్యగిల్కిండ్లమా
దక్కిను బూమ్మ కానల్ల నుమల్ల

చా. భా. ౨. ౨౧.

౧౧. క్రొక్కించు.

12. కాంతల యడుగు లెక్కి చేతుల, మెల
కువ కలి సన్నెకల్లు మెట్టిచె నలుక

కాం. ౫. ౧౪౧.

13. త్రివదంబులే నురలను, వివదంబుధిఁ దెల్పి
నట్టి విన్నులే స, పువదంబులు మెట్టిందిరి,...

మమచ. ౩. ౨౯౫.

మెట్టిక = మెట్టిక². (మెట్ట¹ + క, పావ్య
మున) పోననము, కాడు

14. పన్నెటిమన్నెటిబల్, క్రోకుం గట్టిక
పచ్చమెట్టికలపె పోక్తదఁ గ్రీడిండుగాక.

రా. వి. 3. ౩౯.

ఈ అని జాగిత కప్పియనగాగ్రానే ల్కయి
దండఁ బూని చక్కవిలెనిమిట్ట మెట్టికలు
గట్టికతోన నగండ్ర మెట్టు . .

చంద్రి. ఆ. ౫.

గీ. పెడిమెట్టిక రక్తి పె కేగి పేతగట్టండు
దాగురుమూలక లాడియాడి .

యయా. 3 ౫3.

గీ. మెట్టిక మెట్టనగను మెఱయి సోపానము.
అం. భా. ఆ. ౨౨. పాంచా. ర. ౨౧౧.

మెట్టికొను. స క్రి (మెట్టు + కొను, స్వగ్గ
మున) తొడిగికొను

గీ విటునివలె హరి సొగసుగ వేస మెనగఁ,
దాల్చి విటలైవలె మండుకరుణఁ గూడి,
పాదుకల మెట్టికొంచు నాప్రళితయజ్ఞ,
వాటిఁ జేరంగఁ జూచుచు వచ్చుచుండె

మే. మా ౧ ౧3౬.

మెట్టినయిల్లు. వి (✓మెట్టు) ఆ క్రవారియిల్లు.

గీ. అవిభునిచేది శ్రీవేంకటాంబ పుట్టి, నిల్లు
మెట్టినయిల్లు వర్ణిలకేతి

నను. ౧. ౬3.

ఈ. పుట్టినయింటి కేంకయు సముష్ణుతి చల్లఁ
దనంబు మూలగా, మెట్టినయిల్లు గవ్వరము
మూలయే వెండిఁ గ్రనిధిక్క . .

కళాం. ౧. ౧౪.

మెట్టియ(ట్టు) = మట్టియ, మట్టె. వి. (క
మట్టి) ప్రిలు కాలిరందప్రలే ధరించుభూమణ
విశేషము.

గీ ఆరగింపుఁడు మార లని ప్రియంబాడెను
పొలుపున మెట్టియ బలకరింప .

పాది. ఆ. ౧౯.

గీ. భువన సమృద్ధాశాకాంక్షఁ బుచ్చవచ్చి,
పొన్ను మెట్టియ నెత్తమ్మి పూవునదంబు,

[దాంబై దాదె వడగఁ గట్టాచేమి ప్రి
యంపుమంగర విలసిల్లె నజ్ఞముఖి.

మద. ౫. ౧౪౪.

గీ. నిలకమెట్టెలదాంబు చలువకుప్పెలలపై జాకు
పాదంగాయనదిగఁ గూర్చు .

దళా. ఆ. 3౫౬.

గీ మెట్టెలు పిల్లండు మొదలుగాను,
బుడమి విలసిల్లు నవరిక్మఘ్రామములు

భవా 3 38.

మెట్టు. స క్రి (క మెట్టు) ౧ క్రిక్క

రగడ. ఎనయుప్రాణవదంబుగాఁ దలఁ తీవ తీవ
తలంగ మెట్టుకు పారి. ర. ౧౬౬

గీ. మెట్టవెంగలపువ్వుడు మెట్టి పెలరం,
చలువలెపైర యమృటికనము మామై
ఈ రా ర. ౧౬౭.

ఆ. నురుణఁ దీగ మెట్టి యిరు లన్న శో యని
యెడుకమిసఁ గాడువడి . .

అము. ౬. ౧౨. వాల్మీ. 3. ౧౪3.

ఆ. అలగఁగ్రొక్క.

ను. పెట్టినపాదంబున దైత్యుడేది బలి
మెట్టై వాడువాకాయఁ దై . . .

వరాహ. ౮. 3౫.

గీ దివి మెట్టినయాపొట్టిదిట్ట పివ,

పాది. ౧. ౪౯.

గీ. జాట్టుజాంబు నెప్ప పోఁగొట్టుజాంబు, బట్టు
గ్రాణుననిండి క్రొంబట్టునీలు, మెట్టుజాంబు
మెరిల్లున మెట్టఁ జాంబు, నట్టిజాంబును గల
జగత్తుఁ దలఁచు. అచ్చ రా బాం. 3.

(ఇట్ట వామ్యవాచకము) ఈ. రా. ౧. ౧౦8.

3. (ఆదుగు) పెట్టు, మెట్టు

గీ. విభుఁడు ప్రాప్తైకవిలేయావిధికలన, మూవి
ధంబున దీర్చి సద్భావ మెట్టు, భూమి

భావజ్ఞానం కావచ్చు, యుగము నిశ్చయముగ మెట్టు తొయ్య వచ్చు.

మేమ. ౮. 3౮.

౪. తిరుగు, సంపెరించు.

౪. పట్టె వనీకవ్రకములు, పెట్టె చుపీదపులకు నట్టివ్వలెంద, కట్టె మువవాసములచే, మెట్టెం బుల్బులములు మెలకలు చామన్.

వరాహ. ౨. ౧౩౬.

గీ. గట్టిత్రుపాడిమెట్టులు మెట్టి మెట్టి, యలనీ చెమటలు వాయ శోలాదఁ దలఁచి, యంపమును గూడి కొంకద వ్యసీ యంచట.

యయా. 3. ౫3.

౫ తొయ్య, ప్రవేశించు.

౫. ఇద్విధంబున మనుజేవనందనండును సేమను గణగనుశోచితం బునవధంబున మేవ్వంబు మెట్టి

త. హరి. ౨. 38.

గీ. జలధిఁ జొరఁగఱులు హరియును బదధి యగును, గట్టు మెట్టును బులితోలు గట్టు దంట

దళా. ౧. ౨3౮.

గీ. పలవనిపైర మెవ్వరితోడఁ గొఱ గాదు మెలసి ధూర్తలయిండు మెట్టఁ జెనడు . .

నీతి. ౧౧.

౬ (పాడుకలు) తోడునకోను.

౪. తోలాకంబున ప్రాయం బట్టులు లో నీహి దుకల్ మెట్టుగా, నేలోకంబునైన నేగ నులభంబు .

విక్ర. ౨. 8.

గీ. గారి శ్రీవిశ్వనాథుండు కవరన్నపాడుకలు మెట్టి చెట్టుల పట్టుకోమను . .

గీమ. ౨. ౧౪3.

గీ. మిమకు వంకంబుపొవలు మెట్టిగట్టి, విల్లు నమ్మలు చేపట్టి

దళా. ౮. ౧౬.

అచ్చ. రా. మం. 3౪.

౭. క్రీ. ౧. నటిండు.

లంబవిభాతి. తాలయి నీయతి నేటికేమివాచ్చు నతి పాల రసవంత ములు యోరి నవీయంబు ప్రో, త్రాలగతి మెట్టుమును . . .

మ. సం. ౨. ౨3౪.

౨. ఏతెంచు, వచ్చు.

౪. నే రెయ్యది యూ రెయ్యది, మీ రెయ్యద కేగఁ దలఁచి మెట్టిలి పిలు కొంచారనె యడిగిన బాదలి, సారసలోచనకు నేర్చు జయం దనియెన్ . .

హంస. 3. ౧3౯.

వి. ౧. త్రొక్కుడు. (యా. మెట్టాడు.)

౨. కొండ, పర్వతము.

గీ. ఇప్పుగంబునఁ బ్రవహించు నన్నపాటి, నిర్దు రనుకోరి కుండాశీద్రవంతి, గాక నీమెట్టు మోతుంబుకట్టుమట్టు, కనుడు గీర్వాణులకు లార కన్నులార

వరాహ. ౬. ౮౩.

గీ. మరుని వాళికసాయశోక్తరము కరము, భరముఁ దరమిడి మెంబు మేయది పొంది, ముడిది నవి మెట్టు తెగఁగోయ్యమననదీర్పు, రంబుల బలింఁదో కతారములు గావొ . .

మను. ౨. ౧౧౪.

౪. తొడిగినపాముల విసమును, మెడవిసమును నొసరిచిచ్చు మెట్టులబడయెన్, ముడిపడగా వడకాలము, గడత్రుట కడుఁగడిచి యయ్యెఁ గలంకంబునన్ .

ద్వా. ౯. ౧౨.

3. తిప్పు.

గీ. మిజ్జల బల్లంబు గట్టును మెట్టు నొక్క, మట్టు మె యది మనుపారు చుపీక మెత్తు, యక్కొలన .

భార. ఆమ. ౧. ౨౨౦.

౪. సోపానము.

గీ. కనకశోభ కమలాంఘ్రితలయందర్ మగజాల తెలిమెట్టు గంభమెట్టుల నొనర్చు . .

త. రా. ౫. ౧౫౪.

నీ. ఉదయినితలు చూడ నడవజోరిక గన్న
మిన్నేరు దిగుటకు మెట్టు దొరక ..

కళాం. ౧. ౧౦.

నీ. మెటిక మెట్టునగను మెలయు పోపా
నంబు అం. భా. ౨. ౨౨

౫. ఆశ్రయము, ప్రాశ్న.

నీ. కంబుమెట్టు గ్రక్కవం గదల్చె
పారి. ౧. ౨౩

నీ. కూర్చుంటున్న మెట్టు కూరులవిడిపట్టు మంత్రి
వగములకు మదికొట్టు కివధ. ౧. ౧౬

౬. నుంకము దీసికొనెడికోటు, ఘట్టము
(శ. ర.)

౭ కిరణ్సు, కల.

చూ. మెట్టుగ్రాము

౮. మెట్టు, వెరసి.

నీ. నీచుర మెట్టునీతి గారవనున, దొడరి
నన్ను బంపించి నీకొడుకు రావా, తేసి
మదుర యేరించ జూకెదవు బాల్చు, మెట్టు
నకు బన్నె కరములు పెట్టి చూడ.

మారి భా. ౮. ౭౦

నీ. నిగరంపుణముకట్టు వగరంపురివికమేర సరిగ
కుట్టుల మెట్టు సడల విక్ర .

రా. వి. ౩. ౧౨౫.

౯. బండి యిటు నటు గదలకుండ బండికింద
గట్టడుకట్ట

నీ. పంకరహంబులు బండికన్నులు చంపంబులు
కొగలుకన్నలంబు తిరును, శీతకర్
మెట్టులు కు. సం. ౪. ౪౩౯.

౧౦. కాలు.

నీ. విందు బంగరపట్టు కొండ నందినమెట్టు
వలయువాని కుకాళ్ళు నొలయువాని
చంద్ర. ౫. ౫౭.

౧౧. నీలవరకట్టు నీలాపందకున కుండు మెట్టు.

నీ. . వార, మండు నీలగత్తు సేమకు దొలగె
తేసి, మెట్టు కడలెద నడువగా మేళ
వింది, కువల. ౫ ౫౯.

౧౨. . దంతపు మెట్టువెబడిం, తేవడి నీలా
మొట్టుటయు ఆము. ౧. ౬౨.

నీ మేళిందినది నుమ్మా దీని మెట్టుని మాంసలాం
సంబున మహారీ తేర్చి పారి. ౫. ౮౬.

నీ. పార మెట్టు పోపానంబునదను
అం భా. ౧ ౧౨౬.

౧౩. చెప్పు, పాదరక్ష.

నీ. అట్ట రె ర్నిప్రాక మెట్టులు కిదగుంబడి
చాచికలతోడి వరువకాళ్ళు,
మే పంచ. ౧ ౫౯౮.

నీ. పచ్చిట్టితో బృహ్మచర్యము మెట్టుదికొన
చాన యూర్ల గ కత్తు
ఆము. ౬. ౬౯.

నీ నడుమెత్తికలు గీర్వాసులు లెకవాణు
మెట్టులు క్రొవ్వాడి మెలుంగులు
రసిక. ౧. ౬౩.

పాం. వి మాన ౪౪ అం భా. ౨. ౨౯౮.

౧౩. పాడుక.

నీ. సింహగతి మీలువనురాజుచెంక నొక్క
తోయ భరణేటి పాదము బుడిచి మెట్టు,
పెట్ట నొక్కవల్ల మాస్త్ర మర్కించ వచ్చె సలిల
భవనంబునకు బ్రత్యోక్తనయ మెలయ .
కను. ౫ ౭౭.

విలా. ఉన్నత మెచ్చి, ఎల్లెచ్చి.

(చూ. మెట్టునెల.)

౬. మెట్టిండు, మెట్టిక, మెట్టికొడు, మెట్టి
యిలు, మెట్టుగ్రాము, మెట్టుగుడి, మెట్టు

సీ. ఎం దెడద వసలందు మెడి మా త్మదలంగ
మింగి మెడ ల్పంబు కొంగగుంపు
ఇందు 3. 4 ర.

మెడంగట్టు = కప్పించుకొన శక్తియుగావంధవట్టు
కుచ్చు.

కా ఆలంబిద్దలంఁ దల్లిదండ్రులు ధనం బంచు
స్వచ్ఛబంధనం, తేలా నా మెడఁ గట్టివాఁ
డవు కాళి. 4 ర.

మెడఁజుట్టుకొను = కప్పించుకొన శక్తియు గా
వంధ వలయుకొను

గీ ఆన లన్నియు మెడలంటుఁ గోసి యున్న,
గోచికట్టువ కటువంటిగొడవ గడవ, రాక
మెడఁ జుట్టికొనియె నూరక యకార్య, కరణ
ఘోర తెప్పటఁ గలరె నెఱుఁగు
పాండు. ౫. ౨3 ర.

జ మెడకాయ, మెడతెరువులు, మెడనూలు,
మెడవంపు, మెడవల

మెడకాయ = మెడ. (4 ర.)

మెడతెరువులు. వి (మెడ + తెరువులు) పిలి
పిట్టలు మున్నగువాని మెడలమీఁది చాటులు.

సీ. మెడతెరువులు నల్లిపొడలు కాలికలు పోగ
లాగలు నిక్కరాగికాళ్లు
ప్రబంధ. ౧30

మెడద. వి వనము, అడవి.

సీ. మెడద వాటిలకీర్తు పెడవవా వడిఁ గ్రోలి
తెడద వామెను గొప్పమెడద వాఁడు
ప్రబంధ. ౨౧8.

మె(ట్టా)దనూలు. వి. కొ. (మెడ + నూలు.)
కంకాధరణ విశేషము. (వి. మెడనూలులు,
మెడనూలు, మెడనూళ్లు)

సీ. ప్రతివలంబున ప్రతిమ మెడనూళ్లు జానువా
ముంతటి జకుట్రాళ్లు .

రా. వి. ౨ రర.

సీ కమ్మల పచ్చల కడియాలబొట్టులు పరకాలు
మెడనూళ్లు బాహువులు
ధవా. 3 38.

లయవిభాతి చిలువ మెడనూలు పవితలపు
తొలియాలు మెల వలయనునాలు మెక
మెలయు వలకేలన్

అచ్చ రా బాల ౨౧౨.

సీ. మెలుంగంచు కమ్మలు మెట్టాలు గెలు
ముక్కర యడ్డబుడగలు కట్టనరులు
మాంస ౪. ౧3౦ ఆం భా. ౨ ౧౪౦.

మెడవంపు వి (మెడ + వంపు) గ్రీవాగ్ర
భాగము, మెడ కొనభాగము.

సీ మెడవంపు వాఁగను మీటు గ్రీవాగ్ర
భాగము ఆం భా. ౨. ౧౪౨.

మెడవల. వి (మెడ + వల) కాలభేదము, విక
విధమగు వల.

క మెడవల నన్నపువల శ్రో,పుడువల దొంక
వల మిట్టముక్తిడివల దాఁటుడువల సింగిత
మునుకువ, తెడవల కుండవల మెడలయిన
బలువలలన్. మాంస. ౪. ౧౪౨.

మెడిదము. వి. ధృతి, చప్పడు.

గీ. గొరగొరం జనువందల ఘుర్గురంపు, మెడిద
మూల బుడమయే వడవడ వడంక, తెల్లడు
మెడయొని చీకట్ల నిమను గొనుచు, కొంటి
కొర రావియట్లుగా నుండె నుడియ.

యయా. ౧. ౧౧౨.

(క. ర. టా., తెడిదము. మ(ద్రి. టా.)

మెడుకు. ఆ. క్రి. క్రుక్కు ఎగిరిడు.

క. జడియించు కొడియించు గడలారకు
బొడలను మిడుతుడు మెడుతుడు ప్రేయించు
కొడియించు ప్రబంధ. కి. ౧౮.

మెడుదు. వి. పులికడుగు, అగ్నిపుకము.

గీ. మెట్టనగ మెడు దమంగ బలిమె
ట్టనంగ తెలగునుండు, నభిమతాఖ్య
అం. భా. ౨. ౨౫౦.

(పులినుట్టగయి ౪. ౮)

మెణకరి. వి (మెణకు + అరిక.) శేర్పూరి, చతు
రుండు, (బ్రహ్మచారి) అని ౪. ౮)

గీ. మొకండ్రేచే గుడ్డమెణకరి గొన్న భూగ
గనంబు తెలంగ గలిగి నొక్క
ఉ. హరి. ౫. ౨౬౬.

మెణకు. వి. శేర్పూ, చాచర్పము.

ద్వి. తొడిమతో దొడిమ పొందుపడంగ జాట్టి,
మిడిలేళ్ల నందు మె మెణకుగా వెచి
ద్వి. పరమ ౪. ౨౬౮. పా.

మ. మెణకరి.

మెణ(ద్ర)త. వి. ఈశలద్దలు మెడురుద్దలు మెడ
లునవనితో నల్లిన యాచరణము, మెల్లె.

ద్వి. మెడుగుగా నులుతు మెణక గావించి
పల్నాటిరచరిత్ర (౪. ౮.)

మెంతుక = మెదుక. వి. (నం. చుచ్చు, క.
మెచ్చు) ౧. చుచ్చునెడి.

ఉ. మెతుకొనెల.

౨. మందము.

ఉ. మెతుకయెద్దు. (౪. ౮.)

వి. కలకండుకలయందుం తెనుట మున్నగువనిచే
శేర్పూరుమణి. (పా.)

మెంతుకు = మెదుకు. వి. (క. మెడుకల్లు)
అన్నకణము, సిక్కిము.

గీ. మొడియచ్చుంబులో గొన్న మెతుకు తెల్లి,
ధర్మరాజాయ చిత్రసప్తయ యనుచు
భూమిపై నిల్చి వీడవ నాచోకనంబు, గొనుట
ధర్మంబు విశ్రుంబు గుడుచువల్లుడు.

వి. భా. ౧. ౨౮.

గీ. మెతు కన సిక్కిమ్ము మొలు
అం. భా. ౨. ౨౫౭.

మెత్త. వి. (నం. చుచ్చు, క. మెల్లె)

౧. తల్పము, హుళు.

గీ. కాల్మక్రొమెల్లెంబలవంటి కాంక లాయి,
తంబు చేసిరి నవలతాంతములమెత్త
వరాహ. ౪. ౧౫౬.

చ. నవభూయమావల్లవరాళ మెత్తగా, ధనద
నఖంబు దేవమితాకతిచే బంపించు
ముందటన్ కాళ ౧ ౯౯.

గీ. శయాభిల్ల చెల్లు పెద్ద, హుళు తలిమను
దడిబిము పాము మెత్త, యన
అం. భా. ౨. ౧౬౩.

౨. గుట్టుకుంబు ము క్రింది హుళు.

క. పట్టపట్టెరలు దివిడి పల్లంబుల వలయు
తెల్లెలుం గట్టి మెత్త లాన్చి కల్లెంబులతోన
కురంగంబుల మెడుచురాగంబులకుం దివియు
వాచాకుల పరస్పరభాషణంబులు ..

వరాహ. ౪. ౧౨౦.

౩. గుట్టుకుంబు.

గీ. పసిడిపక్కెర జరగామెల్లయ ముత్తి
యంపు తొంపములు చొక్కంపుగంపు...

రసిక. ౧. ౧౫. (౪. ౮. పా.)

(మెత్తయ త్రియంపు. ముడి పా.)

౪. పాగరము మొనడియెద్దులగంకెమొడిమలు.
(౪. ౮.)

వి. (౪. మెత్తన్న) ౧. చుచ్చుచు; నుకు
మారము.

(బృహద్రామాయము దీని వివాగము మెత్తలు
కాదు)

క. చని కదవ్వకాంతము మెత్తలమలకల
కెప్పె నిండ్రవయ్యునితోడక

భార. విరా. ర. ౧౩.

లయగ్రాహి విత్తరములం దీనిది మెత్తమెదడు
ల్యాననీ గుత్తగొనుచుండ భయవృత్తి గల
జొప్పెన భాగ ౬. ౩౭౩.

మ. కాల్పి విడువ నెత్తలు మెత్తని
గతిక మేనీ పోవరించి ఆము. ర. ౩౫.

నీ. మెత్తనిదర్శణ మేలుగా నుండెడిది
దశకు. ౫ ౧౪.

చ. పలుచనిచెక్కులుం బలుకపల్కులు మెత్తని
మేనుదీగలుగ్ దిక్ర. ౧ ౭౯

౬. సరసము, రసాగ్రము.

ఉ రాశీఁ జోడుకొనినది రామకుండెదము
మెత్తగాదు సారంగ. ౨ ౮౭.

౩. అల్పము, కొంచెము.

క. అతగ్గన్ద్రవ్యం దవ్య భాగహాసవ్య
గ్రాశ్యుఁడై వానవున, మెత్తక మెత్తని
నిఁక దక్షిణకరాంభోజులునక

పాండు. ౫ ౧౦౯.

శ్రీ. విలా. ద్రు. చందముగా

మ. .. తెందవ్వుచూమెంగుచే, దను నైవం
గది భర్త గుణ్యు యని మెత్త స్థూర మెత్త
న్నికం, విది నీత్యానముతోడఁ జొక్కు
చును గమ్మెం దైట ముగ్ధునక.

దశా. ర. ౨౧.

మ. మెత్తజేయు, మెత్తచనుము, మెత్తచడు,
మెత్తచాటు, మెత్తచాటు, మెత్తచున్న,
మెత్తగిలు, మెత్తక.

మెత్తజేయు. మ. శ్రీ. (మెత్తక + జేయు)
రసాగ్రము గాంచు.

చ. భూ, విలుకను తెంకదొడ్డమి మెత్తల వి
జ్ఞుని కాయమంకలో, పలుక కరగి పొంగు
పనిబాణరది క్రమ మెత్తజేయఁగక.

పాండు ౫. ౨౧౨.

మ. అని సర్వమును సర్వేశ్వరుడు గలడు
ప్రజల రక్షింప నేను సమర్థుడనై యని విర
క్తంజై పలికిన సకనిది కలులు మెత్తం
జేయం బాలక పెచ్చునూర్చుచు నచ్చెలువ
తెండియు నిట్టవిడిచె. కుచేల. ౧. ౮౫

మెత్తచనుము. మి. (మెత్త + తనుము) చువు
త్యము, ముద్దవము.

నీ. నెత్తవ్వురేకుల మెత్తచనుము తెచ్చి యెచ్చు
నఁ దెట్టిన ట్లండ మొంది

భార. విరా. ౨. ౫౬.

నీ. వనరాశిఁ దగు మెత్తచను మెత్త యేను మేలు
మని బాదబానలముఁ దెగడు .

కు. సం. ౧౦ ౫౬౬.

మెత్తలుడు. ఆ శ్రీ. (మెత్త + పడు) ౧
చువునగు, వింకము విడుచు.

నీ. గోగ్రహణమునఁగోలె నెంకయు మెత్త
బడ కంకుడుర వారు పద్మనాభ

భార. ఉద్యో. ౩. ౯౨.

నీ. . మహేంద్రుని ధైర్యాతికతన నైస,
ది క్రమ తెకతక నుడికి మెత్తబడియె .

పరమ. ౧. ౧౧౪.

మ. మెత్తలత్రుణులగు మెత్తలుల విత్తరంతు
బులుకు మెత్తబడి నీలా. ౩. ౧౦.

౨. లాంగు, చోరును.

క. అను సవ్యలకుల కయ్యం, గన కోపము
గది నీచుగావున జంకించిన గాని మెత్త

బడి పో, దీని మనమునఁ దలచి యిట్లు
లనియిం తెలుచక భార. విరా. ౨. ౫౪.

- గీ. మఱియు మెట్టియు విడిచిపొయి లమరఁ,
బ్రియము మెట్టియు తెదవైచియు పొదామ,
మృత్తిఁ దెలిసియు నొకకొంత మెత్తఁ
బడఁగఁ, తేనీ శీల్పిట్టి తిగిచ నాచెలువఁ
గదల. ప్రభా ౫. ౨౭.

౩. తగ్గ, క్షిణిండు.

- క. మెత్తుము గద మన మెత్తుమఁ ది, లోత్తమ
చక్కదన మిరలోదరిమెదులన్, మెత్తఁ
బడె దానిచెలు వని, యెత్తటి గుసగుసలఁ
బోయి గచ్చుర లెల్లన్ విజ వి ౩ ౧౦౭

౪. రిపొద్దుమగు.

- క అత్తటి చిత్తకఁ గని భూ,భృత్తనయోత్త
మఁడు దత్తరిం చిత్తమనన్, మెత్తబడి
క్రొత్తనలపులు, మాత్తగ నత్తెలువ శీట్లు
లనియిం ప్రేమన్ రసక. ౩ ౭౬

మెత్తబాటు. వి ($\sqrt{\text{మెత్తబడు}}$) ౧. మృదు
త్వము, మాంద్యము, వింతము చేయి.

- గీ. కిటికిరమ మేనులుయి నొకవత్తము,
మెత్తబాటునఁ గార్వంబు వత్తెంగు, నేర
మియు విదయంబులఁ గూరుటయుమ, గలుగు
పశి కందదు కిరి దొలగి పోవు
భార. ఆర ౬. ౨౪

మత్త వాగ్దోత్తమ లెత్తటిన్, మెత్తఁ
బాటొకయింటి లేక క్రిమింగఁగాఁ దిమ
పొటు శీ, లెత్తి పోవక క్రోవతన్ పరి
యించుకాలము వచ్చినన్

రామా. ౬. ౬౯

వ యాజ్ఞవల్క్యుడు వనక ప్రకారంబులం
ప్రాశ్నించి యతనివలన మెత్తబాటు గావక
మున్ను తనశీర్షిక వేదములు రుధిరిరూపం
బుగా భుజి చేసి. వి. శ్రు. ౪. ౨౮.

క. అత్తటి నీల్గ చిక్కిన, నెత్తుర ప్రాపుల
వలన నెవ్వడె బాబున్, గుత్తుకల రక్క
మఁడు విని, మెత్తబాటుని లోన మిగుల
వడలుచున్ అచ్చ. రా య. ౧౯౬

౨. మందస్యము

గీ మొన మెత్తబడు కల్వమొగదలు బలిండు
బలింబి కడుమెత్తబాటు గాంచు
చంద్రా. ౫. ౪౨.

మెత్తబాటు అ త్రి (మెత్తన + పాటు)
మెత్తబడు

మ సత్సగిరిమన్ మద్యంబు గన్నట్టెగా,
మడి జమ్మంగన మెత్తబాటె గరిన
వ్యాపార మట్టి కదా
చంద్రా. ౫ ౪౨.

మెత్తకన్న. వి (మెత్త + కన్న) చేపకొనిన
తరువాత నిలిచియుండు చొప్పదంబు

మ పెనరుంగాయితి మెత్తకన్నలపై పే
టారు మన్ గొట్టెలన్, నగులం జూచుచు
గోసచేత్ అటచార మగ్గుడుచున్
౧ వి ౨ ౬౫.

మెత్తగిలు(ల్లు) అ త్రి ($\sqrt{\text{మెత్త}}$) మృదు
వగు, మెత్తగు

క. అరి యెడరచెంది వన్నడి, గిన వారిం జూచి
మెత్తగిలబడఁ గింటిన్, రిమ నెవ్వఁ
దెలుగు నెటు పోయినవాడన్ నీమహాయ
నెవ్వం దెలుగున్ నేం కంచు ౧. ౬౦౯.

మెత్తదము. వి ($\sqrt{\text{మెత్తు}}$) మెగులు. (‘మంటి
మెత్తదము’ ౪. ౪.)

గీ. మృత్తికా గహములు మంటి మెత్తదముల,
దృఢము లగుగతి పొన్పక చేపాచయము.

పొగ్గవము లైన గోధూమ ఫలయవాళ్ళు,
పోవ్యవసాయము లై వాగ్దానమునఁ జేలంగ.

వి. శ్రీ. 3. 3౬౨.

మెత్తడి. వి (త. మెత్తవంపై.) ఒకకాతి చిన్న
చేదు. (క. ర., ౩౯)

మెత్తన. వి (మెత్త. త. మెత్తలపు) మృదు
త్వము, మెత్తదనము.

చ. మును దనమీను చేసికొని ముల్లిది గుడ్డు
మెండి చేసి మెత్తనకయి వీరు వెల్లడియొ
ద్రవ్యము కన్నకునట్లు

అను ర. ౨౧౯.

వివా. మృదువు

చ. గొంతి ముద్దపేయకొడుకు మేను
లేరద దనయుల్లు మెత్తన యిట్టియారే
దెట్లొకొ యొరు వాక్రయించు

భార విరా. ౧. ౯౦

క. ఒత్తికొనుచు రాసే జను దెత్తినకోగముల
రిపుల నిండ్రియనుల మత్తెత్తి సమయములఁ
జేయవక, మెత్తన గా రాదురాదు మీఁద
జయింపవక. భాగ. ౧౦ పూ. ౧౬౩.

౧౩. వివా ద్రు మెల్లగా, ఒయ్యన

క. ఆమా ర్తి యిట్టిలేసం, బామహిమ నిజాంత
రంగ ముద్యుతగీతి, వ్యామోహితంబు నేయం,
గా మెత్తన గొంతనీత్ర కమలాది యెలు
కక. హరి. పూ. ౫. ౧౪౮. ర. ౨౧౩.

క. అత్తి గంధర్వవిధుం, దబామర సాక్షివదన
మక్కునఁ గృపతో, నొత్తి మొగ మెత్తి
యెక్రలు, మెత్తన గొనగోరఁ బాఠ
మొలుచుఁ బలికక. మనుచు. 3. ౧౩౩.

(దీనియఁజేడితరహము మెత్తమెత్తన)

గీ. మెత్తమెత్తన నుంచేత నొత్తుకొనుచు
హర. ౨. ౯౦౬.

గీ. లేద నడిది ద్విదబాధ్యులు కదలఁ జేసి,
నాంత నొగి మెత్తమెత్తన గొంగిరించె

ద్రభా. ౫. ౪౪.

చ. అప్పుటిపట్టి వల్లవల్లన పట్టుకొని పోయి
మాలినదీ మెత్తంబున నేకతంబునఁ బద్మ
షక్తంబులు పొత్తులుగా నున్న మెత్త
మెత్తన మనిచి దివంబున కరక

వి. శకుం. ౨. ౧౪౬.

మెత్తినగోడ వి (మెత్తిన + గోడ) లోపల
నెమక లుంచిపెట్టినగోడ. (క. ర.)

మెత్తు స. త్రి (క. త. మెత్తు. చ. మెత్తుగ)
దట్టముగఁ బూయు, లేపనము చేయు

గీ. బండికంచిన వాయులై నీ మాలినమీన మెదకు
గందపుకొంటి మెత్తివాడు

మనుచు. ౪. ౩౩.

గీ. కరముల మెత్తిన కర్పూరరేణువుల కన్నులి
కాగురుకొము లయ్యె

విశ్ర. ౧. ౧౩౯.

గీ. నెత్తి దంగడాకు మెత్తి లేచి నిమ్మచుట్టి
పులుస నూటి పట్టు పెట్టి

కాల. 3. ౧౧౦.

(ఇటు గట్టి యని భావము.)

ఉ. చారుపటిరంకమునఁ బాలగఁ బన్నిరు
పోసి మంచికన్నూరిది మేలించి రయ
నొక్కపుమేల మెత్తుకొన్న నొయ్య
రపులగు మించె గుణమాయుధుఁ దున్న
నువ్వుకారణఁ జై, మామెదువన్నె పటిక
మెత్తిన హేమకలకలో యవన

చిత్ర. భా. 3. ౧౮.

వి. ౧. పూత, మమ్మి లోనగువానితో దట్టి
ముగాఁ బూనినపూత.

1. చూచి ముల్లదండి నువ్వు అలాంటి మెత్తు
రాద్యము పడైన మందు గాని ...

పాదం. ర. ౧౪౯.

2. కందుల మామమందముల గానల వింది
మూడ రిక్త లనుర్చి మెత్తుకొను

కు. 3. 3౪౮.

3. ప్రాత్ర, అక్రమము.

4. ఎడమచేతను బాకాకి మలుగఁ బట్టి, మూడ
దక్షిణమా సులు మెత్తుఁ జేసి, భరణి
యుష్టాంత లూరె నాదైత్య విభుడను
కల్పవివరంబునో దిగ్గజువోరె.

శ్రీమ. ర. ౯౫౬.

5. మెత్తకము, మెత్తనకోడ, మెత్తుకొను.

మెత్తుకొను స 3 (మెత్తు + కొను, స్వాగ్ధ
మున) దట్టమాగాఁ బూసికొను

6. చుట విడులు మెత్తుకొని చుట్టడు నర్భకు
నందు వచ్చి యు, వ్యంబులవాడను, పూర్వ
యవారణ మెత్తికొనంగఁ జప్పునా,
ల్లాంటయఁ బ్రాణమూర్ దిదిలికొనును
హరి ౪ ఆ 33. చిత్రభా. 3. ౨౧.

మెదడు వి (సం మేదా క మెదడు) మ 3
మృదు, కలయందుడుక్రొవ్య

7. ప్రసవభూమి, మెదడుప్రాప్తలయము
మయ్యె మిక్కుటముగ

హరి ఆ ౧౦. ౫౫

8. కలదినవీరుల పెద్దదడక మెరయు నొలఁ
బచ్చికోణలున్, బుణియలమెలున్ మెదడు
పూఁతకు యు వచ్చి మూఁదగుఁగలున్ .

ఆ హరి ౨. ౧౨౨.

9. మ 3 మృగాములు మును మెద దం చును .

అం. భా. ౨. ౧౩3.

1. ఎలవీటివందలములవోరె మెదకల్ల బట్టి
మెదదొట్టుకొనగములు . .

అమ. ౨. ౧౬ భార. సీమ్య. ౨. ౩౧.

2. మెదడువట్టు.

మెదడువట్టు. అ. 3. (మెదడు + వట్టు)

క్రొవ్యవట్టు, మ 3 మృతూరికముగ.

3. తొట్టివనోమిమ్మరలతో ధరణి గల
వక్కలగ్ధలుర్, బట్టబయల్లుగా మెదడు
వట్టివపాండు కపాలఖండముర్, గట్టివ మెది
నాళిములకై వడి నలు ఖరాంచలములన్,
మట్టి విపాదమ ప్రమాలు మారమనీరను
బుండు కల్పి యై , పరామా. ౮. 3౫.

మెదపు. స 3 (మెదలు) కదలు, చరించ
జేయు.

4. నీ ఎడ దింది మద మెంది గద నంది రొద
తెంది పాదసందిపెదపంది మెదత్ర
నొక్కొడు చంద్రా. ౨ ౮౮.

5. వ్యవ వాడు సభిలో నోరు మెదవలేడు

మెదలాడు అ 3 (మెదిలు + అడు, స్వాగ్ధ
మున) మెదలు, సంపరించు.

6. నీ వెలగె ది క్షులఁ గోయలరావములసోరు
మెదలాడె గండుకు మెదలలారు

కృష్ణ. ర. ౪౨.

మెదలించు స 3 (మెదలు) కదలు,
మెదలఁజేయు

7. వదనము విదయ్యకొను చది, కుదిసాలుక
యొత్తుచేరి; మామోడుచక్రియన్, కదలింను
జాద లాలగన్, మెదలింనున్ దగ్గ మ్రొగ్గ
మేదిని బొరిలున్ ద్వా. ౧. ౨౪౧.

8. అతిసాధ మునిండుడువోరె శ్రీక
ముల్, మెదకు బాళిసోరు మెదలింపక
మెదకు వట్టి నంచు భాగ. ౯. ౨౦౩.

చ. సగవులకుం ప్రసాదవచనం బాక టాకుడు
ప్రసాద నిర్వికల్, మొగ ముంపెట్టుం గే
లొంగింది ప్రొక్కీకం కే మొదలించుడు .
మొ. మం. ౧౦ ౪౩౪.

మొదటిక. వి. (√మొదలు.) మొదలుట
(౪. ర.)

మొదలు. అ. క్రి. ౧. కొంచెము కవలు; కవలు.

అ. ఎ క్రింది చనుగ ని మృగుడుట్టగా, మొదలు
చున్నదయ్య లదిమి రెంటి .

భార. సభా. ౧. ౧౪౪.

నీ కలలమొదలుచులో మిలమిల మొదలెదలకర
మంబుల వడలుచులును .

భార. క్రి. ౧. ౩౦౭.

గీ. మొక్కంకంబును వావ మొదలకుండ,
గట్టిగాఁ గట్టి వెది యుక్కుంర మొదలు

కళా. ౧. ౨౦౦.

అ. .. గానుచు, నీ వన వచ్చునే మొదలనీ
దనలాకృతి వేడి మాత్రుడు

సారంగ. ౨. ౧౨౪.

౨. సంచరించు, తిరుగు.

చ. ఇది కడుపుకొర మొనవన మిక్కడ నక్కడ
వావనో ర్తిమో, మొదలయి దున్నరాక్షస
సమీక్షము గావు .

భా. రా అర. ౧. ౪౦.

మ అర న కలచరు లిందు నందను మకలోగ్రా
కారు లై క్రమంగా, మొదలం జొచ్చిరి

భార అర ౩ ౨౪౪.

నీ సంచారమా వెంక నినుకంకియు లేమి
వెదలుం బ్రువులు నేల మొదల దొడగ.

వాల్మీ. ౩. ౧౪౦.

౩. నిడు

రగడ. మొదల మలయాచలమొంతులు సార
ములు .. రావుడు. ౨. ౭.

ర. వ ర్తించు, తిరుగు.

చ. అదియును గాక పూర్వకృత మొనయుం
బులు బ్యాధిమాప మై, పొడిచిన దాను
గైకొనక పోవునె చచ్చిన గర్భకేను మై,
వదలక క్రమ్యులు దగిలి వచ్చుట నీర్దమ
పాపయి కి మై, మొదలిన గీడు తప్పు దని
మే లొనవున్ విను నిక్కమింతయున్.

భోజరా. ౧. ౧౦౭.

ద్వి. మనలి పల్లెల జొచ్చి మనుజులం బట్టి,
మొనగఁ జొచ్చి నిండ్ల మొదలంగ మొదలి,
వెన గాత్రరంబులు విడిచి వచ్చితిని ...

ద్వి. మొక్క. భూ. ౪. ౨౨. మం.

౩. మొదల, మొదలూడు, మొదలించు, మొదలెక్,
మొదలుచు.

మొదలుచు(ల్లు). స. క్రి. (√మొదలు) మొద
లించు, కవలుచు.

౪. వాయుతమాణం, విడిచిట పొడిచిన
గ్రంథము, మిడుకం గడనీ కాల మెయ్యి
మొదలుపెట్టున్ కై. భా. ౮. ౨౭.

అ. వీరలు గంగలో బుద్ధివేడులమొదల బుద్ధి
వివిష్టలై, జోరు వృథా మొదలుచుం గనుం
గన మొదలెడ నమమాలికల్, సారథి
క్రిష్ణుడు ప్రభోధ. ౨. ౮.

మొదటి(యి)ంచు = మొదలుచు. స. క్రి.
(√మొదలు) మొదలించు, కలియకలవు.

నీ విరజేనలోన గర్భము పొడి మొదలి
తడయి కొమ్మన్నుడి క్రాత్రుదాన .

రవిక. ౪. ౩౪.

గీ. మొదల జల్లెడనూడి గోకలకర, సమము
మొదలి వర్తిగా జక్కం కేసి, మనుచు

మామిక నీమలు పొడగల బెట్టి, చూప
లోకాదు తెలుసునీ మదకు తెవ .

మోద. ౫. ౧౩౦.

పీ. మేదక బొక్కలు బొక్క మెదియించి
మన్నులు మెత్త కెల్లెనె మెమోకు లక
లార . నీలా. ౩. ౩౪.

మెదక = మెత్తక. విలు (సం మృదుక, త.
మెద) నందుడు.

పీ. మెచ్చి మచ్చించెనా మెదకపాలనుడైన
దొరకనంబున నిర్వి పరిభవించు
పొడు. ౧. ౪౪. ౫. ౬౬.

వి. కలకెంద్రులయందు కెమల మున్నగువానిచే
వేర్పడుమునీ, విసక

పీ. పాలు చేది మెదకకంఠమ నీమనీగయును
బల్లమిసములును నిర్వికములు .
మోద. ౪. ౧౦౩.

ద్వి మెదక పట్టవకల మెద గండమాలు,
మదటిమోదటిమడి మలిగొన్నలోమలు

ద్వి మోద. ౬. ౧౦౦౧. పం.

మ. మెదకగొను.

మెదకగొను. అ. శ్రీ. (మెదక + కొను)
చెతుల మున్నగువానిచే బంకపట్టు.

మ. .. మెదక మెదకటికొనుట మెదకగొని
మెదకపయ నీడిచిం బొల పలయచుండు
కలలును. మో. మో. ౫. ౧౪౬.

మెదకరు. వి. మెదక. (వా. ౪. ౪.)

మెదగు. అ. శ్రీ. ౧. కలరు.

పీ. కాంచి యారాని యగు దురంగములు నీరు,
ప్రాపునది గాక యేను మద్యపురప్రకాండ
మద్రలచేత సంగతిర మగుచు, మృదురతో
రాని మెదక వేరకు పుంబు ...

శై. భా. ౬. ౮.

క. ఇది మార్గ మెదక జన మృగ్నది మందల
సర్వయోజనంబును బాలక, మెదిగిజతెన
నం దనగుము, మద మెదక విరంకరాయ
మొగ శ్రీమమనక .. శ్రీరం ౩. ౫౧౮.

౬. భావ్యము పొట్టుపోవునట్లు నలరు.

(వ్యక్త) వర్ణు బాగుగ వంచిన గాని మెదగవు.

౩. బలహీనుడగు.

క. వచ్చివయమృది మాటక, పుచ్చిన గోపించు
గాని పోదిమడకు చాచిచ్చెద నవినను
గవ్యలు, మెచ్చున వార్ధకముచేత మెదిగ
చాచి. వి. శ్రీ. ౫. ౧౩౩.

మ. మెదిండు, మెదగుడు, మెదుడు, మెదువు.

మెదగుడు. వి. (√ మెదగు) మెత్తనివర్ణ.

(‘పాతగుడ్డ’ అని క. ర.)

పీ. జలకమార్పు సఖంపదస్వచ్ఛమలల దడి
యొత్తు గడు మెదగుడుల బొదివి
పొండు. ౬. ౧౪.

మెదుచే. స. శ్రీ. (√ మెదుగు) ౧. నలగల
గొట్టు.

ద్వి కాశీ ప్రస్తావనముల గలది, మెదిని
ధరముల మెదిలి నుగ్గాడి, యారసంబున దిగ్గ
శేంద్రవంశములు, చాచిది మెదిలితనయ
పొండు ...

రం రా. ఆర. ౧౮౮. పొ. ౧౬. పం.

౬. మెదిండు, మర్దిండు.

పీ. తేటి ముట్టనిపువ్వుచేయి బుచ్చాడి మెదిలి
పొంబుల మెత్తి మెత్తి .

వి. ౪. ౧౬౬.

పీ. .. అడవిపవనముల మెదిలి పై నలడుకరిసి,
కన్నులుబిండు తెంతయొ గలగువాని ..

యోహ. ౬. ౪౩.

మెదుపు

535

మెచ్చ

1. మనకు మైత్రుఁడగు మెదిలినవత్తులతో జొర్రు
 కింద్రుసాన యనంగ . .
 పదము. 3. 231.

3 కాటుక మెదలగువాని జొర్రచేతిమీలై నుంది
 వేటొకవ్రేలితో రాను
 గీ. చీర వేలితో గాటుక చిక్క మెదిలి
 కు సం. ౮ ౯౯

మెదుపు. స. క్రి. ($\sqrt{\text{మెదుగు}}$) ౧. నలంగ
 గొట్టు
 క మేగ వరేంద్రుఁడు రాశి, బాగా యిటు
 చనంగ వాడివలె మెనసోకన్, భోగంబున
 నిను మెదుపదె, భోగిని యొనవుడు చేర
 బోరాదుమహి సారంగ. 2 26,
 2. మేదింపు, మర్దింపు, కలయంగలుపు.
 గీ. నీరబాపు, సానబట్టివరాచాడి చల్లి
 మెదిలి నునుచు. 2 32.

గీ. రాలినట్టి, పొడుము నూతనఫటములో
 నిడి ప్రభాక, సమయమునఁ బ్రత్యక్షుంబు
 నాత్మమన మెదిలి, వేసరక చిన్న మెట్టు
 నేదించునదని, వాలుకను గాఢరంబుండు
 నలువచెలవ అప్పు 2. ౪3౧.

మెదుపు. విజ. (సం మృదు, క మెదు)
 మె కదిలి
 న. యమక మెదుపు తెలుపులం బిన్నివపనపు
 టాకుంబువరంబులలోను గుప్పించిన కప్పు
 రంబుతోడి కురువేరు పరికరంబులును
 పొందు. ౪. ౧2.

2. మందము. (౪. ౪.)
 మెనుపు. స. క్రి. (కవ్యముతో) ఎనుచు, కలియ
 జేయు. (౪. ౪.)
 మెప్పించు=మెచ్చించు. స. క్రి. ($\sqrt{\text{మెచ్చు}}$)
 ౧. మెచ్చునట్లు చేయు, క్షాపించునజేయు.

గీ. ... మంత మలరంగ నిప్పు మెప్పించుఁ
 గాన పారి. ౧. ౧3౧.

గీ. మఱియు రసమంబుముఖ్యమధురభావ్యరచన
 మెప్పించుకొంటి గీర్వాణభాష,ను
 అము. ౧. ౧32.

గీ. . అగజ నీవు, నింత మెప్పించుకొంటి నీ
 కవ్యనీడు . ప్రభా ౧. ౧32.

2. రంజించు, సంతోషపెట్టు.
 గీ. వీరానానకుఁ జెల్లు నింద్రుని మెప్పించి నవ
 రత్నసింహాసనంబు వడయ,
 విక్ర. ౪. ౪౪.

గీ. వ్రమకావతుల వ ననగతులను,
 గీ. వాడి మెప్పించు పెట్టివోవ్యంబో తరుణి, .
 కా. 2. ౧2౯.

మెచ్చ. అ. క్రి ఎగరు, మునుకు.
 గీ. ఒకపరి యానంద ముప్పొంగఁ తెలరేలి
 మెచ్చుచు పెన్నెలకప్పు లాడు . .
 ఇందు 2. ౧౪3.

మెచ్చ. వి. ($\sqrt{\text{మెచ్చే}}$) ౧. క్లాఫు, పొగడ్త.
 ౪. కలఁగక మెలఁగడి మేకముల, నలుగుల
 పాల్పేరి మృగయు లా నని పొగడన్,
 బులుగుల వేటలు గవి మెప్పులు గులుకంగ
 మరణం దనుచు బోయలు చెలవన్ .
 తి. రా. 2. 3౯3.

2. సంతోషము.
 తి. అచ్చటి కళ్ళునుదిరము లాళ్ళకు మెచ్చునఁ
 గూర్చునే కదా తి. రా. 2. 204౧.

3. భరము.
 గీ. నీ బొసంగద మృత మెచ్చ లిప్పుడు మఱ
 చికాడపు లోన నెలుక మాది ...
 అచ్చ. రా. అయి. 2౧.

విజ. క్లాసు-పాత్రము, మెచ్చబడినది.

ఉ. ... అ, యొక్కప్పులకున్న మెచ్చగుతున్నదయి
మెచ్చబడిల రంజిలన్ . ఇందు. ౫. ౯౦.

మెయి¹ = మయి¹, మై¹. వి. (క. క మెయి)

౧. కేమాము, ఒడలు.

గీ. మేమ మెచ్చున మై నయి మే మెయి
యెడ, అన కరేరంబు దగు

అం. భా. ౨. ౧౩౪

నీ. అకడకు పండ్లెండు చాలమ్ము లాభిభక్తు
మెయిల గ్రుచ్చి

భార కల్య ౧. ౧౨౨

క. కాంచనపాంచాలికవలె, మించిన యత్నాంచ
నాంగి మెయిలకి పయి వ్యాపించు గాంచిన
తరువులు, కాంచనతరువుల తెలుగుగై కొన
నచుటన్ ఉ. రా. ౨. ౧౨౫.

నీ. సునపారకాశ్చర్య గంధసారోదార మృగమద
పంకంబు మెయిల దనర్చు

విక్ర. ౧. ౮

౨. పార్వము, ప్రక్క.

క. నిర్మర్యాదంబుగాఁ జెవంగుపెన్నవ్విక
యంబు మందరక్షుభితాంబుధిచందం బగుట
కుం దగి యుచ్చిపోయెడు కరంబులు నిరు
మెయిన్ గలిచిన కుంతకురీకాదులును .

భార. భీష్మ ౧. ౨౨౩

ఉ. . కిచ్చుపం కి య, త్యాదరలీల నిర్మయిల
యందుఁ దమం గొలుచున్ మహాన్నతిన్ .

విక్ర. ౨. ౫.

౩. మెయి

క. ఏకరసమయశ్రేయ మ, నేకావధిరసమయం
బయినట్లు నుమి, యేకవిధ మైనున్నది
య, నేకము లగుకర్మముల మెయిం బోక
మృపా . భార. కాం. ౪. ౧౯౫.

గ్లో. యథా పోషకరసా భూమిశోషస్థాన
సారిణీ, కథా కర్మగతా బుద్ధిబంధకాత్మాన
దర్శి

సం భార. కాం. ౨౦౪. ౧౩.

గీ. మేకకై పోవుకడుపుల మెయి నదీన క, లింద
కన్యాకటుంబుల నిందునందు, నాడుచును
బాడుచును వల్లవానికనుగ, వరగ బల
జేవుడును తోన యుడుగుజేర

మాది. పూ ౩ ౩.

౪. నిధము, రీతి.

క. మనలోన నెవ్వఁ జెప్పెయి, పనిమెంటును
విరటుచునును పడయుదము

భార. విరా ౧ ౨౫.

నీ. హిమరుచి కి మెయి యొందుడి వచ్చె నితారం
నుభాతృత్వకాంతి దనర

కు. సం. ౫. ౨౦౦.

గీ. తండ్రివిచ్చుట నిది యేమి తగినభంగి, బంధు
కొన నేర కిచ్చెయిల గ్రుతిదినంబు, బోరు
చున్నారము

విక్ర. ౨ ౮. ౨౨౪ ౧ ౪౫.

జ. మెయికోను, మెయికోలు, మెయికోలుపు,
మెయిపాలు, మెయిమఱపు, మెయిమఱుపు,
మెయివడి, మెయివెట్టు, మెయిసిది.

మెయి² = మయి², మై². ప్ర ప్ర. ౧. గొన్ని
యెడలఁ దృతీయావిధ క్రియందు వచ్చును

చ. . సంజయం, బనిచె మహారణంబు పరి
పాటి మెయిన్ సకలంబు తెప్పంగన్ . .

భార. భీష్మ. ౧. ౩.

ఉ. ఏల దురంధ కేవలమెయిన్ బోరలాడెను
తాల్మి దక్కె- మేలే లలితాంగి . .

మనుచు ౩. ౨౪.

ద్వి. ఘోషవాదకుఁ డొంటిమెయి నుండఁ జూచి, ఘోషవాదయు మామ మిగులఁ గానించె ..

రం. రా. తి. కె. పా. కి. మం.

కు. సం. ర. రకం.

అ. కొన్నియెడల సమూహిభక్తియందు వచ్చును.

చ. అప్పురిమెయి వచ్చిచేత వగులగాటగు నస్వేతో భవద్దయా, కననిధి వాక్రయించుటకు వచ్చితి భార. అను. ౧. ౨౫౧.

మెయి. వి (సం. మహి) భూమి

క. ఆ యమవాద్యమున న, మే యుఁడు గృహండు పుట్టి మెయి గృహద్యైవపాయనఁ దనఁ బుఁగి భార. అది 3. ౪౫.

క. ఏ రైలులు కొరపులును, భారతులును గొరపులును బాంధవులు ననన్, వీరు అయి చరగి రిది నయ, పారగ భవదీయవంశపరి పాటి మెయన్

భార. అది. ౪. ౧౧౮

గీ. వరుఁడు వారాయలుండు నవంగఁ బరగు, నిక్కపురుషులు నీవును మే జామ్యు, భువన పీఠ మాచరింపఁగాఁ బూని వేడ్క, వచ్చి యిమ్రెయి బుట్టినవార మవగు.

భార. కాం. ౬. ౪౧౯.

మెయికోను = మయికోను, మైకోను.

అ. క్రి. (మెయి + కోను) ౧ కలుగు పుట్టు.

గీ. మెయియెచెయ్యల రాగలు మెయికోనంగ, నెడఁద సోగయించుటల తెలిమి మిగుల, నిన్ను నవరక్రిఁ గొలుచున్నెలక బాంధ, నీరసాశారపైరంద్రిఁ గోరఁదగు.

భార. విరా. ౨. ౬౪.

క. సోనినది కను చకలో, మేలుకను రోశ

తెలిది మెయికోనువల్లు, స్థితికయనసో దహం, డై లక్ష్మణుఁ జూచి ముఖ కాత్మం దగుచున్. భా. రా. య. ౫౯౩.

గీ. ముంగల వందినముగ మెగయించుతో మెయికోను శీతవిమలనంబు

కవి. 3. ౨౧౨

అ. సమృతిండు, ఇష్టపడు.

క. అరయ వివృతస్వర్గ, ద్వారము రాజాలకు వాహనం బందుముహూ, బాయు దొల్లియు నరిగిరి, మారీహారమున నడవ మెయికోను టొప్పున్. భార భీష్మ ౧. ౯౮.

చ. అయ్యమాను హేళ్యల కనోభంగంబు నేయు మనిన వాని మెయికోని వచ్చితి .

కు. సం. క. రం.

క. నే నొక, మరెకార్థంబుఁ జూచి వలచితిఁ దమఁ బుట్టిన బ్రహ్మరాక్షసుని కతఁమన మెయికోన దదియు సంగమున తెల్పుంగిన్. దశకు ౧౧. ౫౦.

3. పూను, ఉద్వేగించు.

క. వావావిధభూతయము, మే సతిచంచలము మనము మెయికోని విక్రం, సేనరువకుఁ తెలియం, గా నగు సత్కంబు నడపుక్రమ ముట్లందెన్. భార. విరా. ౧. ౧౯౩.

గీ. జగము లన్నియు సొక్కఁమోగ సమయంబంగ మెయికోని గమనించుమృత్యుకొక్క .

భా. రా. య. ౧౪౩.

గీ. పెట్లకుఁ దరమిద మెయికోంబ యాయంతి కుచములఁప్రతి జూపఁగోరు తెల్ల .

కవి. 3. ౪౯.

౪. లభించు.

క. అది తెట్టినపుడెరవున, మృదుభూతోపాయ మువను మెయికోనద ప్రభు, బొడువ వలయు

మొర్రుకోటలు

వాక్యాసంపుట గలపాఠముతోడఁ బరి
యమహితుఁడై . భార. కాం. 3. ౧౪౦.

౪ ఇవ్వమను, రుదించు

క కాలము నేదియోగిరి, మే లగునాపదము
లెందు మెయికోమనె మదిన్, వేల పెద
నున్నరేటి వినె, బోలునె దగుబుద్ధు లబ్బు
బుద్ధుల కెందున్. ఖా. రా ఆర ౨ ౧౮.

స త్రి ౧. అంగీకరించు, ఒప్పుకొను

క. తగ విడుదల బంచి యాతని, మగువగఁ
నిలిపించె నాయమయ్యఁ దనయునకున్, వగ
యును గూర్చియు వెరవును, మిగిలినవచనముల
సంధి మెరుకొనఁ జెప్పెన్

భార ఉద్యోగ ర ౮౨

గి ఇట్టివానినిగ నన్ను మీఁదఁగి యివఁటికి
 కిందఁబయి వచ్చి యక్కఱఁగా యిట్లు లడవగ,
 మీకుఁ ద్రియ మైనకార్యంబు మెయి
 కొనంగఁ, గమటఁకొను నుకృతింబు గలద
 నాకు. భార భీష్మ 3, 30.౩.

అ పాండు

క. నేలంగఁ గవినం బ్రకృతిఁ, జ్ఞానిదివినట్లు
తనదునుజ్ఞానము న, క్కాఁటం విడిచి తన
కంటెను, మూల నికటి లేమిగాన్పు మెయి
కొన వలయున్. భార ఆను. ౪. ౨౦.౨.

(‘అంగీకరించు’ అని క. ర.)

మెయికోలు = మయికోలు, మేకోలు, మెకోలు.

వి. (✓ మెయికోను.)

(పూనిక, ఉద్యమము.)

క. తమతమదేశములకై, మిమ్ముఁ గొని పొంద
వుల గణము మెయికోలున భూ, రహులు
గొందఱు వచ్చిరి ..

కా. పి. ౧. ౩౧.

ಮೊಯಿ ಮೊಯಿ

మొయిలాలపు.   B   (మొయి + లాలపు)
శరీరధారి, ప్రాణి.

రగడ. తదిలి యొన్నఁడు నేని నిర్మయితాఁలుఁ
అకుమ నీడు నేయక

అచ్చ రా యు. జి.ర.

మొయిపాల్కు. వి. జి. (మొయి¹ + పాల్)
 సమర్థాగము

(బి. మెయిపాళలు, మెయిపాళ్లు)

క. పెక్కండ్లు పూటవారలు, రక్కెమ్మి
మెయిపాళ్ళి నరువ, దగు నొకచాయం,
లెక్కండ్లు పూటయగుచో, నొక్కెమ్మిచే
నెన నల్ల మొదయందు గొనున్

दिना. ३. ८६

శ్రీ బహువః శుక్రర్షది స్వాంతర్దయః ప్రతి
భుతో భనమ్, వికచ్ఛాయాక్రితేష్యేషు
భవికస్య యథారుచి

సం. విజ్ఞా ప్త. (శ. ర)

గి. పెండ్లిచేసిన నిలుచెడి పేద లైన, మాతృభక్తుల
దల్లిధనమైన గొనుట యుచిత, మందఱును
జొక్కఁభంగివా గగుదురేని, చారుమెయి
పాలు గొనుటయ దర్శ మెందు

Page 3. 7. 28.

మెయిమటపు = మయిమటపు, మేమటపు. వి.
(మెయి + మటపు) పారవశ్యము, ఒడలెఱు
గమి (క. ర.)

పెండ్లుమూలపు = మయినుణపు, పేమణంగ,
పైమణపు, వి. (పెండ్లు + మణపు) కవచము.
(క ర)

మొయిమొయి, మయిమయి, మైమై శ్రీ. విలా. ద్రు.
౧. అనార్యసముగా.

ఆ. మెయిం మెయిం బెనగి మెచ్చించి ముక్కంటి,
చే కరంబు గొని విజృంభింప, కర్నూరు పుర

దైవగాండీ కొరక చాలా, మెయి చాల
మిలి పెచ్చు తెలు ..

భార. క్రో. ౧. ౪౪.

గీ. మనరాస్యంబు పెచ్చుక మనవలంక, మెల్ల
సేర్పడ మెయిమెయి సెటిలి రమ్మ ...

దశమ. ౬. ౧౬౩.

౨. విరుప్రవరంగా.

౪. ఏ నల్లడు భర్తపాకా, ధీమడ పై కోమలు
నకు దీ కోనరిండు, గా సేరపచ్చ మెయి
మెయి, లో నిర్మలగాక యింక లోనల్లు
యింతులక . భార. విరా. ౫. ౯౧.

౪. నాకమ్మలయెడలం బడి, యేక్రియ మెయి
మెయిద బ్రదికి యేగడం నింక .

భా. రా. యు. ౧౫౪౦.

౫. అమ్మనలి .. యమ్మమారు మమ్మలదండ
సంబులుబోలె దవలెండుకోమలం ది ప్తూడి
కలవక మెయిమెయి గలలింది కనగండ
కుండ బలధిదేవతాసమంబులకుం దెచ్చు
టయే .. కాశీ. ౪. ౨౦.

మెయివడి = మయివడి, మెవడి. వి.

(√మెయి) ౧. సమ్మతి, ఒప్పుదల.

గీ. కలవక లేర్పడ విది మె కలవకయెట్లు, ముగ్ధగ
మెయివడి యాత్రగా కాది తనదు,
చూడయ మెయిగిండుమెయిద విట్టు
అనియె . భార. విరా. ౨. ౨౦౪౯.

౩. విరుము.

గీ. భావింది నీమధ్యలెలువల మెయివడి బల
పడక గలదురాదిలంక కిదియే ..

కు. సం. ౬. ౨౦౩.

౪. కయ్యిముయ్య మలదు కాల్చివచ్చు పధిం పా,
మమన భేదమునకు ముత్త మనము, మెత్త

వేడి మెయిమెయివడి దమ్మించు, గొడుమెం
గలెంగొడుమ మెయి ...

భార. కాం. ౨. ౨౦౨.

౩. సామ్యం.

మ. ... భర్తకుందమం దతనియెట్లదీం బయి
లోడి మెయివడి గలవదనదీం బ్రతలె
మండియె తాదంబుమెం మెసపోయి
తొడలి చిక్కినం బడియె ...

భార. తిక్క. ౧. ౨౨.

మెయివెట్టు అ. (మెయి + వెట్టు) మెం
మెయి, భ్రష్టమెం.

గీ. మన్నకుంబట్టి కమలతోడ నమ్మరాని, యత్తడ
మాయల మెయివెట్టువట్టునీసి, కటిమ
నీకుల ప్రావింది తడలి మనదా, దచ్చ .

భార. క్రో. ౩. ౧౬౩.

మెయినిరి. వి. (మెయి + నిరి) నాల్గిగరి
భేదము.

౪. అయితోత్త దృష్టియెమ నళి, నయ ముదుటు
దురమ్మ మెడి నయ ముచ్చితరే, కయెమ
బ్రహ్మయ మారపుక, మెయినిరి యవధు
కమ మరపు మెలకున యవధుక.

ప్రబంధ. ౧౦౦.

మె(యిదు)యు అ. (మె. పరవకము).

౪. సారాచారవిరారదము . ఆత్మ నిమ్మ
మెయిన్ భావింది దుర్వారసం, సారం
లోనిది నీది మెయి మునుచోపాభ్యాత్మలె
మత్తలెలా, భారాధేయిమితి యేట
బావమక బాబుగ్గిబ్రాహ్మతా ...

కు. సం. ౧౦. ౪౬౩.

మెర్. వి. ౧. సంతయము.

మ. మెర్ లేనియట్టి బలమిండు కప్ప
మమనక దొక్కయే, బావి ..

భాగ. ౧౦. భా. ౨౨౨.

౨. దళము.

౪. తోనులతారావారి వదన, యానువతీశేతః
బొమ్మ వసుచును రాగాఁగ, గాఢాపీఠం
దీక్షంబుడు, నామెర తెలఁదీక్షి (ప్రదళం లలి
శయ మయ్యెత్త . ప్రబంధ. ౨౯౫.

మొరక. వి. పెట్టు (వి. పెట్టు నేల. ౪. ర.)

గీ. పెట్టు మొరక యనుగమ మొయ్యెనుచును,
ఫలి సంజ్ఞలు .. అం. భా. ౨. ౫.

మొరకు. స. శ్రీ. శ్రీవస్తు.

ద్వి. దండీయై యామృతా స్తంబున గోయ, గొండి
వల్లుటికొంటిక్కొల్లిలో నునిది, యల్లన
గంటిగ్రు ద్దవియక యుండ, మెల్లన బాట్టును
మొరకి తెచ్చి.

పండిత. మహి. ౨౦(౧) పా.

మొరమొర¹. వి. రి. వర్ణ, దంభము.

గీ. అమృతాక్షుని మృదయమునకు మొరమొర
ప్రజ్ఞంబు నేటికీ బోయె కాంచి .

భార. మా. ౧౫౭.

౪. మురముర దివిజల మృదయము, మొరమొర
యిదె యభంగ ననుచు మొలకెక్ మారి
యొక్ .. భాగ. ౧౦. తి. ౧౨౧.

చ. మొరమొర యేల నీకు మారిమి క్షే నుతుంటి
నుదుక్కురి డుక్తము, క్షీరమతిఁ బొల్పు
సొక్కనుడు . . పద్మ. ౨. ౫౮.

౨. సంకయము, సంభావన.

౪. అరివృక్షము పావ మని మది, మొరమొర గలిగి
నమ దగినమెయిల కేయము భూనర ప్రాయ
ప్రీతము . భార. ౪౦. ౧. ౨౦౦.
భార. అశ్వ. ౪. ౧౭౧.

౩. భేదము.

౪. పురుషుఁ డను మేతోకండే, పురుషోక్తముఁ
డైవయిన పురుషోక్తముతా, మృదంగుఁ యు

మత్స్యం బును, మొరమొర గల దమియతాఁ
మెయికోనుఁ గ్రియకున్.

భార. భిష్ము. ౧. ౧౯౯.

౪. మాదివృక్షము.

ద్వి. పరమ మోహేశ్వర పట్టభద్రుఁడు, మృదుని
భక్తులలోని మొరమొర వోవఁ, గడిగి విర్రుల
ములు గాలించుకొన ...

ప్రభు. ౨. ౨౦. పా. ౨౨. పం.

౫. ప్రార్థనము.

గీ. మోహాక్షిపై నింక మొరమొరనీకునే నేరి
మోహంక రక్షింతుంగాన్ .

తపతి. ౪. ౨౨.

జ. మొరమొరపడు, మొరమొరపాటు, మొరమొర
లాడు.

మొరమొర². వి. తళిశిక్త మమకారాంతి.

రగడ మొరమొరని తొలగిదరి మీ లంచు లకు
మొకులు, మరగ నీకనుదోయి మాయువు
చకచకలు మనుచు. ౩. ౮౪.

మొరమొరపడు. అ. శ్రీ (మొరమొర¹ + పడు)
సంకయపడు.

ప. అని చి క్తమోహము దిరస్కరించుచు నిజా
క్రమంబునకు వచ్చి తనమనంబున మొరమొర
పడుచుండును నా. రా. ౪. ౧౧౦.

మొరమొరపాటు. వి. (మొరమొరపడు) సంకయ
పడుట, మొరమొర పడుట.

ద్వి. సరకునేయుడునె యీ సామ్రాజ్యపడు,
మొరమొరపాటేల మోకుఁ జిత్తముల ...
ద్వి. మోక్ష. భూ. ౧౫(౧౫) పం.

మొరమొరలాడు. అ. శ్రీ. (మొరమొర¹) వర్ణ
సొండు, బాధపడు.

రా. కంఠాసంకమ బాదలతో తెలుసుకొను
గానాన్ని చంపంబునకు నుండిపోతుంటావ్.

భాగ. ౧౦. భా. ౪౪౯.
ను. గదిలో వెచ్చలి బాడి గ్రుడ్డు తెలుసుకొనగా

గాంచి రా తేనె ... మునుచు. భా. ౪౫౦.

౨. ఇటువంటి ద్రవ్య; (కత్తితోఁ బొడిచి)
ఇటువంటి ద్రవ్య.

౩. తమిళన సంధించి తెలుసుకొనిత, నకు
ప్రతుకొను అన్యూలితములు గాగ ...

భాగరా. ౩. ౪౪.

ద్వి. తెలుగునఁగ్రుడ్డుగ్రుడ్డు తెలుసుకొంటున్న,
మరిగి భూపాలుఁ బాఠముగ్గరిఁ బాది...

ద్వి. భాగ్య. భా. ౨౧౫. ౪౦.

౪. ... చక్రంబుఁ బ్రతుకును సంకలంబు
కొంటును మురియఁ తెలుసుకును మూలం

బుఁ దులుసుకును ... భాగ. ౨౦. ౩౩౦.

౩. భేదింతు.

౪. మరలనుఁ దొక్కకరమునఁ, గరిభావము
గ్రుడ్డుఁ జక్కఁగా పాఠమునకు, గరిదున్న

యకలఁ దురగం, బురగముగ్గరిఁ బ్రతి
దొల్ల మును తెలుసుకొన.

భా. ౨. ౨౪.

౪. పొడింతు.

౫. మరలనినాక సామంతత్వ రము కరము,
భరము నరమిది తెలుసుకొనియెరిది పొంది,

మరిది నిది తెలుసు తెగఁ గోయుమరునదియ,
రంబుల జనింపనో కారములు గానో.

మమ. ౨. ౧౧౪.

౬. గ. తలఁగిందుగా నేనుచునున, నిల్లు
తెలుసు.

౭. తెలుసుకు మింక లంకఁ గోనెచ్చి కనిండులు
విక్రమ లాభ్యం, బులియలు నేయునుక

తుక, తెలుసుకుతు నును తెలుగుకొనినను,
అంటును ... భా. ౨౦. ౨౪.

౮. కడలినికు నెంచి కరము పొందుకొనవలెను
— చగా ముంగిరి తెలుసుకొని

ప్రబంధ. ౧౦౯.

౯. ... వకలామనియెదుర తెలుసుకొనిన
భాగ. ౩. ౧౦౩.

౧౦. గంతు.

౧౧. తెలుసుకు తెలుసు మింటికి గోయును
బప్పయ్య చలుమరుఁ గుప్పకును

అచ్చ. రా. య ౯౦,

రగద. పాఠమూరి వృషామకు వకపాటు నిడు
మలుపాటు పాఠమే, రాలుపాఠపరాలు

పచ్చి తెరాలు తవరాలు తెలుసు ...

చంద్రా. భా. ౨౪.

మొదటిపాఠము. ౨. ౧౧. (మొదటి + మొదటి)

మిక్కిలి తెలుసు.

౧౨. ... పొందు వచ్చునని తెలుసుకొనినది.

భా. ౨. ౧౪౯.

౧౩. ఇచ్చకమునకు న పొగద,

౪. మనమున మోటులెరియఁ తున్న నీ నొక

పాఠము తెల్లవా, మిమ్మలకు గారవలె తెలు

తెలుసుకొనినచరితంబు గాని పొందుయెను

ర క్తి నియెదన వచ్చులై కమపట్టు కావ...

పా. ౧. ౧౧౦.

(మిక్కిలి తెలుసు' అని భా. ౨)

౧౪. మిక్కిలి తెలుసు

౧౫. ... నిర్వచనం చేయఁ బాఠము భాగించి

తెలుసుకొనినది ... భాగ. ౨. ౧౨.

౧౬. నిలువెలఁ రక్షింతును, పరమమతములక

గాక సంపన్నులఁ బా, భరియంతుపాఠము

అ. ఎఱుగెనుడు నుక నుకనెను నుకనెను
కృపక విధవాధిరామఁ దా, మొఱుగెనుడు
వానిపుత్రుడ యీనవరంబులు బ్రహ్మ
యాయఁగా, మొఱి జగత్తు యంబునకు
వివాహము వాధకు లొట ...

అ. రా. గ. 3.31.

౫. పూను, ఉచ్యమింతు.

గీ. మొఱి యువకార మొనరింక మొఱువచ్చుఁ,
గీడు నచ్చు నునంబులో నోడ నులు ...

రా. 1. ౧౦3.

౬. అతిశయించు.

౪. ప్రాకటనవరకళా, పాకల్లము మొఱుయు
నుదురనుదుప్రాక్ష, పాకప్రబంధరచనక,
నోకం దనరికృతయాయనామం నంఁ
కుక .. విప్ర. గ. ౧౧౧.

౬౪. చిఱువత్తు నచ్చి నకిల్లంఁ వాగ్రహము,
మొఱు నం గోకనంబుమిడినిట్లు అనియె ..

విప్ర. పా. ౪౪. పూ. 3.౫౨. పం.

౭. ప్రవరించు.

గీ. అకనంబుననుండి విరాంగరాజు, భక్తి మొ
కలనిద నచ్చువృత్తాదు, మొఱుకం బదరింపె
రీతింక మొఱుయెనుండ ...

పా. ౬. పూ. ౭. ౧౨౯.

౫. శ్రీ. గ. మొఱుయెనట్లు చేయె, మొఱు
మొఱుయించు.

గీ. మఱి మొఱుదెలిసి నిర్మి మొఱి లిట్లుచెలిసి
కిరవారి నుట్టిక జీకటిగ నులు ...

అను. ప. ౬౧.

౨౫. ప్రకటించు, బయలుపఱుచు.

అ. రాజునులలోడ రమణ కావనవచ్చున,
రాష్ట్రములును వృత్తరాజాశ్రయ, వృత్తయెను

నుకనునఁ జూపవలెనట్లు మొఱి లెన్
బహు మొఱి పొగడ ...

కూర. అ. ౬. ౧౧.

అ. అరుణామలమైన నగ్గింబునవృత్తం. గలదు
పెరికినట్లును గలిగినంబు, మొఱుయెనుడు
నునొచ్చు మొఱుగఁడు నుదిమొక, నెట్టివార
నినఁడు నెట్లు నులు ...

కూర. విరా. ప. ౨౭3.

విప్ర. మొఱి తనమై భవంబై మొఱి, కొలు
వుండె నుత్తరగోపురంబందు ...

రం. రా. యం. 3.౫౦. పా. గ. పం.

౪ అని యెట్లు నురువునన్నిచ్చి, ననగర్యము
మొఱి విక్రమయెను నిందించ నానకం
పాయన, నుది నునును యొక్క నచ్చు
నుది కి యనియె ... వి. పూ. ప. ౨౪.

అ. మొఱుయించు, మొఱి.

మొదటి (సీ) వి. (౪ మొఱుయు. వి. మొఱు
యెను, మొఱుకంబు, మొఱువచ్చు) గ. అతి
శయించు.

గీ. మిత్రప్రకాశంబు మొఱుదీఁగనియించుచు
నమఃస్వామిఁ బయ్యెను నునించి ...

చంద్రా. ప. ౨౭.

౭. మఱి మొఱుయెనుడు, గడిగి పెదం గయరి
నంటి కాంచితోడునక, పెదమింటిలోడు
మొఱుదీఁ, గడిగిన వారాచనంకంబో
యనఁగక. పాంచా. ప. ౧౪.

గీ. జగిని మొఱుదీయె మఱిసాగను అంక, నంక
మొలు నంక నంకను బృంబులు పెరియెక
విభావనంక రాజాచనంకత్తుల, గడిగి వాత్తి
వా నానివాత్తుల కత్తు.

ప్రబంధ. గడి.

౨. పైర్యము.

ద్వి. కాళ్లుకు రెండు నక్షత్రము సుమంతం, గడి
కందలగఁగొట్టి కలుపఁబడినట్టి, మృదువి
నుండఁబడినట్టి మొదటిఁ బట్టి ...

పండితా. త్తరా. ౯౦. పా.

ద్వి. మొదటిమంద నలువార మొదటి మొదటి...

అ. త్త. ౪. ౧౦౫౫. పం.

౩. నేర్పు.

నీ. మొదటిమందఁజేత మొదటిఁ గల్గి పుటవర
కాంతవి వీరవారవించు ...

మొ. ౧. ౧౮.

౪. పద్మమొదటి పంతులపద్మమందవీర ...

యాయా. ౪. ౮౬.

౫. కరకురవారు లందఁజేరి గర్భవంతంబున
గమనంబున, మొదటిఁ గాంచ నేర్పుర మనీషి
వరు ...

కృష్ణ. ౫. ౧౦౪. అ. రా. ౪. ౫౯౧

౪. ప్రకాశము, శోభ.

గీ. మంచిగుణములు గలఁబట్టి మనుజునందు,
వృత్తులు మై నది ప్రకాశము నొందు,
శ్రేయసిధిభారము సేకతనది, వీరనాథులు
మొదటిఁ జారయవరచే

కా. పంచ. ౧. ౩౫౧

౫. విధము.

ప. ...తగలఁ గన్నుల బాహు-స్పర్శి, క,
తులనతపోహుటమొద్ది-రక్షణు తులనా
కలది కాట్లఁబడు గలఁచుక వారలు దుస్థి
పాటువరకు ప్రేమిలుకైన మొదటిది ...

ప్రబంధ. ౩౮౮.

౬. ఉద్రేకము, విశ్వాభగము.

౭. అది ముద్రయం మొదటిమందమొదటిమొదటిఁ
తరలిన మొదటియ రుణంబువదల ...

కృ. ౮. ౩౯౬.

(మొదటి, మొదటి మొదటి. ౪. ౮. పా.)

౩. గౌరవము.

౪. మొదటి నీతి మురళీధర, మొదటిమంద నీ
కాదుకాదు, నిష్కడ కాదిక, మొదటి
మొదటి మొదటి, గలది వరం విచ్చి
కాంచు గాదిమ రహిత. శేష. ౪.

(౪. ౮. మొదటి మొదటి = గౌరవించు.)

౮. మొదటి. (౪. ౮.)

మొ. ప్రకాశించునది, శోభిల్లునది.

౪. మొదటిమంద కాళ్లు, మొదటి పాదము
పురుగుగనకం మొదటిమంద, మొదటిమంద
మొదటిమంద, మొదటి మొదటి మొదటి
మొదటిమంద గదిక. వి. ౮. ౬. ౬౪.

నీ. మొదటిమంద మొదటిమంద మొదటిమంద
మొదటిమంద మొదటిమంద ...

నీ. కలం. ౧. ౧౮౧

ద్వి. మొదటిమంద మొదటిమంద మొదటిమంద
మొదటిమంద మొదటిమంద మొదటిమంద ...

ద్వి. మొదటి. త్త. ౬౪. పం.

మొదటిమంద. వి. మ. ఇందుకాట్లు పడినవిమందు

గీ. అమరకల గర్భవంత తమిషాట్లు, తేలు
కాట్లు తేలు మొదటిమంద మొదటి, కాదికముగ
కాట్లు మంద మొదటిమంద, గలదికాట్లు
గలవి రకాట్లు. ప్రబంధ. ౧౩౫.

మొదటియ. వి. మొదటియ.

౪. మొదటిమంద మొదటిమంద, మొదటిమంద
మొదటిమంద మొదటిమంద, మొదటిమంద
మొదటిమంద మొదటిమంద, మొదటిమంద
మొదటిమంద మొదటిమంద ...

౮. పా. ౧౮౩.

౫. మొదటిమంద మొదటిమంద మొదటిమంద
మొదటి మొదటి మొదటి మొదటి మొదటి
మొదటి మొదటి మొదటి మొదటి మొదటి ...

ప్రకా. ౧. ౮౯౧

మ. మెలకెయడం, మెలకెయడం.

మెలకెయడం. వి. (✓మెలకె) నుండ్రాది
పండితాదు, కవిమండ, ('పండితాదు'
అని క. ర.)

గీ. త్రిమూర్తి గదా సదాగతి తెలిసియాడ, మెల
కెయడం గదా యనంగుఁ జేతమి మఱి మది,
యెడు గదా యల తెవాళ్ళువడు వలంప,
నిట్టియెనులకే కాదో కట్టలార.

పాఠం. ౨. ౧౨౨

మెలకెయడం. వి. (✓మెలకె) నుండ్రాది
పండితి, కవివాళ్ళురాలు.

క. నీ విద్యో మెలకెయడం, కావరమన
పండితులు గయ్యలించు, గా నెది శేడ
మొలకగా, నీ నీరిది వారిఁ దగిలి యేల
తదింతుక. క. ౩. ౨౨౨

మొలకగండ్లకప్పు. వి. (మొలక + అంతు
+ కప్పు) ఒకవిధ మనకర్తాభరణము.

గీ. మొలకగండ్లకప్పులు మొలకలు గల
మొక్కర యెడలుదగలు కట్టనరులు ...
పాఠం. ౪. ౧౩౮.

మొలకగారు. అ. (గీ. (మొలక + అరు))
విక్రియి ప్రకాశించు.

క. పురమందీరమ్మ పోల్కావరముగ మొలక
గారు పండితంబులు అనగా, గరమొలక
నగతమనకు, గరలోయల మొలకు మనన
కరికరింక. మ. పం. ౩. ౨౪౧.

మ. మొలకగారు తమతమవిద్యలు అలంకరిం
తెలుపు వినిలి చతురతక ...

కార. పిమ్మ. ౧. ౯౫.

మొలకగారుడోడి(టి). వి. (మొలకగారు +
దోడి) విక్రియి సొంతకర్తకు గల శ్రీ.

మ. మొలకగారు పోడిటికి యెప్పుడున్నుల
దాకకకయో, యెదురి తెప్పకప్పు ఒక
తిక్కర కాళ్ళకడకు నువదర ...

పాఠం. ౧. ౫౮.

ద్వి. .. తెలిగవ్వలనీరు, మొలకలు నీరు
వామొలకగారు పోడి ...

ప. ౧. ౩౦. పా. ౩. పం.

మొలకగిమ్మ. అ. (గీ. (మొలక + ఇమ్మ)
కన్నపెట్టు.

చ. గొనకొని పామగానయనక మొలకగిమ్మ
చతుర్ముఖంబుల, దెగకొనివ్రాసిన
తెలరంబులు ... మ. పం. ౩. ౩౨౫.

మొలకగిడు. అ. (గీ. (మొలక + ఇడు) కన్న
పెట్టు.

చ. ... శేడవా, కర్మనితకృతిమె నభినవా
భ్యుదయం బొనరించి రేగి మా, భక్తులైన
యెటలం చతుర్ముఖంబుల మొలకగిడ్డ
యట్టుక. కార. అద్వ. ౪. ౧౩౪.

మొలకగిడు. వి. (మొలక + తిడు) ఒక
విధమన శేటపాదనము, వాడితునీడు.

చ. .. ముగండులెయిలో, తలముడు అయ
పోతులు తెలలో మొలకగిడు ప్రాంగ
చుట్టుక. ... పదనగ మొలకగి పొంగి
తెలంగుడు నీగి రొండోయిలో ...

ఇందు. ౨. ౫౮.

మొలకగడ్డ. వి. (గీ. మొలక) ౧. మొలక,
విద్యుత్తు.

మ. మొలక మొలక పాచ్చి మొలక కాట్ట
మం, దిరము పొచ్చి తమమనకడకడక,
నది నెచ్చి నిట్టులను నింది ...

కార. వివా. ౪. ౨౩.

మెలకుగుసాన. వి. (మెలకుగు + సాన) అయి
ధాతులకు వాడి గలిగించుకొందు.

గీ. మెలకుమెలకొన గుండు బిను మెలకుగుసాన,
మీది మెలకుయిడు కాంచనాంబుకమురీఖ

దళా. ౨. ౨౮.౨.

(విచాళువర్ణనము.)

గీ. మదనవిన్యాసీ మాటుతుక్కుంటి మిహార
వింబమునకు మెలకుగుసాన

చంద్రా. ౨. ౧౩.

మెలకుగెక్కు. అ. శ్రీ (మెలకుగు + ఎక్కు)

వచ్చెగాంచు, ఉత్కర్షణ పహించు, మెలపించు

క. అతనియన్నయెడ గోధనమున మెలకు
గక్కి పాడి సేమిం గొఱచె పదకయిందఁ
జేచి కురియుచునుడుండు

భార. విరా. 3. ౧౦3.

ఉ. మానగఁ దప్ప బండ్ల నమమానము సేయక
మోదమానస, వ్యాసము లెనవారు ఓలు
మాటు పరీక్షలాపి తీర్చివే, పీనగవికృ
మైన మెలకుగెక్కుచె . వ్యా. ౧. ౧౫.

గీ. లోకంబు మెలకుగెక్కు నొరయంగఁ గల
తెక్కు చకొన్నంచుపక్కెర యుదుటు
నూప ... దళా. ౨. ౩౩.

మెలకుచు. ప. శ్రీ. మెలకు, ఉత్పాదించు.

గీ. మెద మెట్టి గోర్గొండి మెఱి త్తుచ్చుచు నీది
గ్రుచ్చు చెక్కుల సెక్కురలు ప్రవింప ...

దళా. 3. ౧౫.౨.

గీ. ఉత్పాదయాస్య కేత్రే త్వం విధాయ
చరణో గతి ... పం. దళా. 3.

గీ. మృత్యుదేవత మనిపండ్లు మెలకుఁ బాలు.

దళా. ౨. ౪౪

మెలకుము. అ. శ్రీ. మెలకు, కలకృతి ప్రకా
శించు.

క. తొలుతుడు మెలకుతుడు విడుగులు, మా
లంగ నలుగడలఁ బడ నవారికప్పచ్చు
గుఱుకొని కుఱియంగఁ బంచెను, మఱియును
నయ్యనలుమొంద ముపుం దలుకె.

భార. ఆది. ౮. ౨౪౦.

క. మెలకును భవగ్రంథము గుఱి, ముఱుకుంగ
విభుకతి దొరంగ నొక్కటఁ దలచె, మాన
రథిరింపుఁగాలున, లఱిమఱి భవకళాంబు
శ్రోణుఁ దడర నరేంద్రా

భార. శ్రీ. ౧. ౨౯౪.

వి. మెలకు, విద్యుత్తు

(కర్త) పట్టి యులుతులు మెలకుమే గాది
వానలేదు

మెలకుము. ప. శ్రీ ౧. కొట్టు, ప్రహరించు.

మ. . ప్రతిమృతం దఱిమియు వాలంబులు
మెఱిమియు ముప్పిమాకులం గ్రుచ్చియు .
సీతావి 3. ౧౦౩.

౨. పాడుచు

మ. . ఇరువురు మెయి మలంచి పొనియు
దానియు . లానియు ప్రేమియుఁ దఱి
మియు మెఱిమియు నొందొరల దేహంబులు
రథిరాసారంబునం దడిసి .

ఉ. పా. 3. ౩౪.

మెలకుచు. వి. (మెలకు) ౧. వర్తనము.

క. చువచానిచేయు కార్యంబున కర్తవ్యం పొచ్చి
సేయత్రు మెలకుచుఁ దానును వియఁ
బొనికొనుట దనయును మెలకు మెలకున
నను ము పుంగు విదవన.

భార. విరా. ౧. ౧౫౪.

చ. అలరుచుఁ గలిగిఁ బ్రియువాన్యునుఁ
గజ్జాని కిన్గచే చుదిం, గళవళ మండగాఁ

జీవరక్షణలు పెంచును మూసికొన్న వా,
మెలకువను గవ్వలి లిడి పెచ్చురు .

శీవధ. ౧. ౫. నువ. ౨. ౯౪.

౨. భద్రమణి వ ర్షించును.

బంధురవృత్తము. . పినికపూ, జమియను పూ
పగువల తమిషులచేతం దగఁ ద్రచ్చి మెలం
కువ సం, తనకలిగిన గొలుపుల నిరసెలఁతన్
దక్కం గొకాని యయా. ౪. ౧౩౫

౩. జలరైలుదిండు వయ వా, మెలకువ పెల్లివిరి
యెన మే లగునీ

ఆ మారి. ౫ ౧౯౮

3 జీవనము

చ చలనము లేక యిచ్చపతి శయ్య నమాన్విక
మున్ నుభించువా, మెలకువ వశించేయె
టకు మేకొని రాఁ దగవయ్య

వా. పంచ. ౧. 3౧౫.

౪ సంచారము ; స్వేచ్ఛా సంచారము.

౫. మెలకువ లగుకొంటుల మనుకుల కండు
వలను జలంబుఁ గొను నెడలను మేఁ, కల
పట్టుల వ్యుగములకును, వల లొడ్డును మేట
కొండకు వలనుగఁ జనుగాన్.

వ్యా. ౮. ౨౪.

౬. మెలకువల చాలి తమతమ, విలయంబుల
తగనీ వచ్చు నెమకుల మింఞ్, వ్యుల
రుచులు . కవిక. ౪. ౮౦.

౭. దైర్యము, దిక్కుతనము.

8. మెలకువ చెడి తోడ మెదమొడ నైచి,
నొలనీ తెలఁకలఁ జూచును బాతీ ...

రం. రా. కీష్కి. ౨౦౯. పా. 3. పం.

౯. స్థలము, తోట.

౧౦. తగువారలు దానను నామృగములు విహ
రించునట్టి మెలకువ గని లో, నిగుకొలెడు

లేడుగ వృక్షగతికుండు పన్నుచేసి భండుల
కనియెన్ . చిత్రభా. 3. ౧3౧.

౧. ప్రాధత్వము, నేర్పు.

౨ చిలుకల పిలుకలనుకుల, కులుకులు గల
మెలకువలకుఁ గొఱత ఘటిండుం, జరిదిరి
పలుకులు కలుకును, జలకము కలిగి నొనర్చు
జవిరి పొలంతుల్ ఆచలా. ౨ 3౧.

౩ తెలుఁదనఁ జెప్ప నేర్పిన నుభిజనులెల్ల నెదాను
ధూర్జటి, బలి యనఁ దక్కు గుణ్యువగ
బాటిలు లేట మెలంఁదుమాటలన్, మెలకువ
గాంచు లెక్కఁజగిమించు ప్రబంధతకుల్
ఘటింకు వె కృష్ణ. ౧ ౨8.

౪ నాట్యగతభేదము

౫ మెయిసిరి యవసమము మురుపు మెల
కువ యురుగున్ ప్రబంధ. ౧౦౮.

౬ తెలివి, జ్ఞానము, ప్రబోధము, అవబోధము.

౭. తెచ్చుకొని పాలమునఁ జేర్చుకొని యున్నఁ,
గరుల నకఁడు నవ్వు గాంచి పలికె, న
నైతీంగి వందనం బొనర్చితి వాళ్ళ, మెప్పు
వున్నె నీడు మెలకువకును. ఆపు. ౧. 3౯.

౮. మెలుకొంటు యవగ మెలుకంటు
యవగ, మెలుకొంటు యవగను మెల
కువ యన్ . అవబోధ మెప్పు
అం. భా. ౧. ౧౪౩.

(వ్యవ.) దొంగ యిల్లు దాఁటి పోవునటను బారి
మెలకువ రాలేదు.

౧౦ నల్లనిద్యా సుఖంధును పదనాట అవ
పితులలో నొకటి.

౧౧ అన్యాయం దండవిల్పైత కదలు మెలకువ
కరలాభులను బాటి యోదోదధి పరితంబుల
నీకుల మేర్పి ... మాంస. ౧. ౨౦౩.

మెలగువకాడు. నిం. (✓ మెలగువ) బాగ
దూకక కలవాడు.

సీ. బాగరూకాధిపా, మలరు మెల
కువకాడన . ఆం భా. 3. ౧౧.

మెలగువవడు. ఆ. శ్రీ. (మెలగువ + వడు)
బాగరూకక వహించు, దూరదృష్టి కలిగియుండు.
(వ్యవ) మి రామిలో ముంజే మెలగువ
పడితిం కనుక నెఱవడినది.

మెలగాడు. ఆ శ్రీ. (మెలగు + అడు సార్వ
మువ) సంచరించు.

ద్వి. వెలంగొండు వవరత్తు విమల కృంగముల,
మెలగాడు కన్నులి మృగములముల
వవ ర. ఆం. పా. ౧3. పం.

మెలగించె. స శ్రీ. (✓ మెలగు) ౧. వ ర్తింప
జేయు, వదల్చు.

క. పిరిగ్, సరి దవకొడుకుల మెలచివ,
తెరువున మెలగించ వలది దృఢరాష్ట్ర
నకున్ భార తిక్క. ౧. 3౫౯.

ద్వి. కారణభూత మె కర్మబాలముల, మేరల
సకలము మెలగించువాడు

రం. రా. తి. ౮౯. ౨౨. పం.

క. సంగడి లోకము లన్నియు, మ్రింగుచు
గ్రహ్యమును బయలు మెలగించుచు ను,
బొంగడు మేంకకాడ చటు, మ్రింగుచువది
బకుచితే మీఁ తెలిసి వృషా.

భాగ. ౧౦ భూ. ౪౪౩.

౨. శ్రీవృ, తిరుగజేయు.

క. సీ.కోమలిక మెలగురుకునై, రాముడు
మెలగించి చూచె రమణీ నిమ్మన్ .

భా. రా. ఆర. ౧. ౧౪౮.

మెలగు = మెలవు. ఆ శ్రీ. ౧. ప్రవ ర్తించు,
వచయకొను; అనుమోల్యముతో (ప్రవ ర్తించు.

క. ఆరయ మెప్పందెనను, మారలు కా పెన్
గార మెలగురు తే తో, పారవరులార ...

భార. ఆశ్ర. ౧. ౯౪.

క. పతిమనస్సుల మెలగుము .

విశ్ర. క. ౧౯౩.

క. ఇల్లాలు మెలగుమన్నును, గు లై సౌఖ్యంబు
పతికి గొండంతెనన్, ఇల్లాలు మెలగు
చున్నను, గొ లై సౌఖ్యంబు పతికి గొరం
తెయ్యన్. శేష. ౧. ౧3౯.

౨. వ ర్తించు, తీంచు.

చ. కలిమికి వొప్ప గార బలగం బయి పీకడ
వారమోళపుర, మెలగంగఁ జూడఁ
గానవ యమేయభుజాబలకాలి విక్రమ్యాజ్ఞ
లందు మోళప్రపట్టియును వ మృయి
పోయె భార. పా. ౨. ౨౯.

సీ మానరాశిని మార్చుండు మెలగుచుండ ..
ధీమ. ౩. 3౩.

క. మెలగువరు గాక కడుపునఁ, గలకాటము
బాకరాగ్ని గమలి బలివైత్రా .

దశా. ౨. 3౮౫. ఇందు. 3. 3౩.

3. సంచరించు, తిరుగు.

సీ. మిఱ్ఱు బల్లంబు నై మెలగంగఁ దవరధ
ప్రముఖ వాచనములఁ బఠప నమవు,
గామవృ మేదిం గడనమస్థలి గారె వెర
వువ వొనరుచి

భార. శ్రీ. ౨. ౨౧౧.

ఆ. కుడిచివర్రుడు విద్ర గూరినయవృడు, మేలు
కొనినయవృడు మెలగివర్రుడు, విష్ణురై
నంబు విష్ణుచింతయొ గాని, పలకఁ జొందు
బుద్ధిఁ దలచుఁ జొందు. వృషిం. 3. ౧౫౦.

క. మెలగక మృగములు విహంగము, లలి
యక లేచబోలఁ జగుగు లొత్తక .. తెల

పుల, కలవడి వన మనరఁ జిత్రతాటవివో
తన. కు. సం. ౫. ర౮౦.

౪. (సాట్టతో మెల్ల మెల్ల) జరగు (ప్రాశ్న.

మీ పొలుపారగా బోరగిరి పాన్ననాల్ల మూల
లకును వచ్చును మెలగి మెలగి ..

పూ. పూ. ౫ ౧౯౦.

౫. ప్రసరించు, వ్యాపించు.

మీ పరివిలోకనములు పడఁకుఁ మైదీవఁ గల
యంగాఁ బలుమఱు మెలగఁచుండు .

భార విరా ౫ 3౯౫.

౬. ప్రవహించు, పాటు.

క. గుఱ్ఱముఁ గొనిపో బుద్ధుల, కుఱ్ఱుండ మోతాక
యొద్దకున్ నీతండ్రుల, వెఱ్ఱులు నీ తెరకె
య్యా, మెఱ్ఱున గంగాజలంబు మెలగఁ కుభ
మగున్. భాగ. ౯. ౨౧౫.

౭. వీరచు

క. తిరులకుడఁ జనువలు జల, జల వడియఁగఁ
దడిసి మెలగఁ నలికరువనియ, నొలపమన
నిరయ పరువపుఁ, దొలుమొగడలనలపుఁ
దెలుపు తోటలలోనన్. పూ. ౫ ౧౦3

మీ కమనీయ కవనీయ కదలికాపవనంబు కద
లికా పవనంబుఁ గలసి మెలగఁ

మ. ౧ ౧౪౯.

౮. మెలకువ, మెలకువకాదు, మెలకువ
పడు, మెలఁగాదు, మెలఁగించు, మెలపు,
మెలవ.

మొలక. వి (√ మెలయ) శ్రీ, ఆడుది.

మీ ఎలమి నమ్మెలక న మ్మెలయంపఁ దివిద
మెదక యానందంబున్ గాదె .

భార. విరా. ౨. ౮౬.

గీ. అలక తిమిరాభిదృశ్య ఫాలార్థచంద్ర, మెలక
యిది కృష్ణపక్షవైష్ణవమిత్రయాను.

మ. ౩. ౧౬౦.

ఉ. ఆశ్రయించుచుకొనరల వాడు మెలకలగాన
మాధుర్య, ప్రావీణతీవ లయ్యెను దక్షిణమణి
ప్రతిమన్ ..

మ. న. ౧. ౮. సుమన. ౬. ౬౬.

మీ . మెలకుక మెలది మెలక .

గీ ముద్దగుచ్చయన శ్రీ సమాఖ్యలు .
ఆం. భా. ౨ ౧౦౪.

మొలక(మే)పు. వి (మెలక + తుక సాంగమున)
ఆడుది, శ్రీ.

చ మెలకుక లచ్చురిన్ నిడువమేదలఁ గ్రీడలు
నల్పుచుండి మిం, చులు జలిపించుకన్నవల
సోరణగండ్లను తాద నీ దగున్

మీ. కవం. ౧. 83.

గీ. మెలకుకలమమ్మ విద్గంపుమేల్చిసిండి, గలగ
కుండిన నిచ్చుచ్చరంబు, నిడువ మేటులు

నీలా. ౨. 3౬.

మీ మెలకుక మెలది మెలక

గీ. ముద్దగుచ్చయన శ్రీ సమాఖ్యలు .
ఆం. భా. ౨. ౧౦౪.

మొలక(మే)పు. స. శ్రీ. (√ మెలయ) మెలగఁ
జేయు, నడపు.

క. పరిచారకు లై యుండును, రువర్ణకృత్తికర
మున కనవరు నీరిన్, సరి దనకొడుకుల
మెలచిన, తెరువున మెలఁగింప దగదె దృత
రామ్యుడన్ భార. ఉన్మో ౧. 3౫౯.

(చి. వి. భా. ల. వ్యా. పా. “కనకొడుకులు
మెలఁగిన తెరువున” ముద్రి. పా.)

కు దత్తుడేయపు లిద్దార్యులులుగా మెలంగక
దేశాకృతులు మెలంతును .

మమకు ర. ౧౧౫.

మెలకు. అ. (క్రి. జ్యులించు, మండు.

కు. హాలాహలదహనంబు జగంబులం గోలా
హలంబు నేయించున్న సమయంబున మెలకు
నెగల మిడుతం బాలక నీ నెత్త దేవ
తలును భాగ. ౮. ౨౧౩.

మెలన. వి. ($\sqrt{\text{మెలంగ}}$) నడక, ప్రవర్తన.

గీ. వారి మగవారి వమ్ముల లోక గాన, చాది
మెలన తా నద్దంబులోని ముడుపు.

Miscell 1 557. Line 9 (క్రి.)

మెలపాడు. అ. (క్రి. $\sqrt{\text{మెలపు}}$) న రించు,
సృష్టయ నేయ.

గీ. రంభాదిహరిణశ్చేతిలు మెలపాడిరి పాడిరి
శిష్యరాజ్ఞాతమఖలు

మా. న. ౨. ౧౧౪.

మెలపారు. అ. (క్రి. (మెలపు + అరు) మృదు
వగు, మెత్తగు

గీ. కలిరాకుకంటెను మెలపారునదుగులు భర
మీడ మెలపుడు తెరలి పోవు

కు సం. ౩. ౩౮౦. కు సం ౫. ౫౮౩.

మెలపు. స. (క్రి. ($\sqrt{\text{మెలయు}}$) మెలయించేయు,
ప్రవర్తించునేయు, సదత్తు.

క. మును సరసీయనగర్వంబు, తనమదిలో మద్ది
నిచ్చి తీర్చుట భర్త్యుంబున మెలవక బాలు
పురుషం, దనవద్యంబు దొకడు వలయు నని
చింతింపక. కరామా. ౩. ౧౪.

క. నృపతి మన సీయక కడుగు, జను సీయక
మెలవవలయు సమ్మఖ్యచరులక ...

కవిక. ౨. ౧౮.

గీ. సింధుజ నెద మంది పీఠల మించుక గాని
మిహికాంకుఁ గనున్న మెలవరాదు . .

మమ. 3. ౯౪.

క. పగవారి పక్షమునవారి, దగపడిన గాచానె
నత్యానమ్మంబునగ మెలవక దగదు మెల
పివక, దగు మమదుద్దండపోరి ధీరహితుండై.
మా. మం. 3. 3౦౮.

వి. = మెలపు, మెల్పు ౧ బాగ్రక్ర, ఆప్ర
మక్రత.

గీ. ఇట్లు దమకమన రించునెదల సకల, జనము
లకు మృదయామరంజన మొనర్చి, తాల్చి
పుయిలోట యడఁపన తగవు మెలపు,
నెఱిఁజింపగు బాణింప నేర్పు గలిగి.

భార విరా. ౨. 3.

అ. మార విదుర దక్కి మెలపున నాచర,
బంబు గూర్తుచునీ నాకుఁ బ్రియము

భార ఆను. ౨. 3౦౦ పారి ౨. ౧౩.

౨. చాకుర్యము, నేర్పు.

గీ. అలననెత్తని పోలికొని యలన కేటి, మెలపు
నలవాటు నెడఁదల మేకొనంగ, గ్రుణయ
సఖులకుఁ గమ్మలపండు వగుచు, జకురముగ
నోర్త త్రప్పవచయితు చేన.

నిర్మ. ౮. 3౮.

అ. రాజీరములకు రసవంకముగఁ బెల్లు,
మెలపు తెలుపుకరణి బలకఁ గలచె .

కు. సం. 3. ౨8౫. రాసుమ. ౨. ౩.

3. సౌందర్యము, చక్కఁదనము.

గీ. ఒఱపుమించినవారి నెఱుమించు నెఱుమించు
మెలపుఁ గందించునేర్పు నివారి .

చంద్రి. 3. 8౯.

గీ. కడిది జడవారికిగత్తువు కళలప్రోవు, మెల
పులకు సీమ కామునిమనమును, కట్టివెల్పు

మఱిది భోగములగొంది, దక్కగమియ్యక
బోజులగు రేపెలంగు.

కృ. శకుం. ౧. ౨౨. గంధ. ౧. ౩౪.

౪. మార్దవము, మెల్లదనము.

సీ. అబగన్నాదుల నలబోకకొలఁగన్గొని దక్షిణ
ముఖఁ జను నజాదు, మెలపుతో మృత్యువ
మృత్యువ యెటు వోయె నని చలుమాలు
సౌందర్యము దోరు.

భార. ద్రో ౨ ౧౬౨.

ద్వి. పాలిండ్లపయ్యెద బయలుపయ్యెరినో, మెలపు
మాటల మెలపు దప్పెరినో

పండితా పురా. ౧. ౨౫

౫. తొల్లనము, ప్రవృత్తనము.

చ. చలువులపుట్టినిండ్లు ననసౌరభలమ్మల కింత
రింగముల్, మెలపులకు వీలవాసములు
మెచ్చులచేయగదల్చి విరికితా, కిలనల
కెక్కుకోర్లు తనుకంబులకుం గయిందడ లామ
నిక, మలయుచు వచ్చె గంధగిరి మంధర
బంధురగంధవాహముల్. కవిక. ౪ ౧౨

౬. నడక, సంచారము.

తీ. కాలుమెలుగులలో మెలపుఁ గైకొన
నేర్చినపెట్టిబొమ్మలో, మారునిదీములో కలికి
మాటలచంద్రికలో చెలుగుకృం, గారిరసాధి
దేవతలూ కమ్మవిక్రొవ్విరి తీగలో యనక,
వారిజుల ద్రోలోచనలు చచ్చిరి మోహవిలాస
మూర్తుల. వి. పు. ౫ ౧౪౩.

౭. చాంచల్యము, కదలిక.

సీ. మృగమదంబును మదమృగమును మానియించు
గాయంపువలపు కన్దాయి మెలపు

అని. ౨. ౨౨.

౮. స్వేచ్ఛము

సీ. కడులేద యగుకాదు గనునగంబున మెల
మేది జువజువ బలదలెను ...

కవిక. ౩. ౧౫౧.

౯. మాంద్యము, మెల్లదనము.

సీ. తూడిదగఁబోడిమాత్రులు చంచలము లని
మెలపు నెన్నదత్తన మేళినింకె ...

విక్ర. ౪. ౧౩.

౧౦. విభము, రీతి.

వ. తనయందు నివి మొదలయిన తీగ్గంబులు గల
నవి యపసీజనంబులకుఁ దెలుపు మెలపున
తెలుంగుచు కాళ. ౧. ౧౪౨.

మెలయు = మెలియు. అ. క్రి. ౧. వ ర్తిచు,
తొడు.

(మా కలయు. ఇది కలయు భావతృప్తకము
గానే ప్రయోగములయందుఁ గానవచ్చు
చున్నది.)

గీ. కాలకిల్లింజు నచ్చటఁ గలసిపె.లసి, సంత్ర
మంబునఁ బుష్పవచయ మెలన్చి

రాజు. చ. ౩. ౪౨.

గీ. మాటలాడుచుఁ బాడుచు మందమంద, గమన
ములఁ గామినీమణుల్ గలసిపె.లసి, వన
విహారంబు గానింప వారిఁ గూడి, యలరె
నవమవృద్ధునిలె నడవుండ.

తీ. రా. ౩. ౨౦౯.

గీ. అనుచు ననిచిమూనినె నులగి మణిలె, కలిమి
లేమిని భర్తతోఁ గలసిపె.లసి, మెచ్చు
తగ్గుల నొకరేరి నెనక మెనక, తెలసె విల
సిరీక్షిరల మెంగమాంబు.

కృ. శకుం. సీ. ౧. ౩౮.

౨. బాగరూకతతోమండు. (క. ర.)

౩. మెనరం. (క. ర.)

౪. మెలకె, మెలకువ, మెలపాడు, మెల
పారు, మెలపు

మెలరారు. అ. (౩. ౧. మహానారమన, ౨వీద
మన.

(ఈ రూప మెక్క. మ. సం. మంజీ గానవచ్చు
చున్నది)

సీ. మెలరారు క్రేగంటి మెలంగు దీగల దుల్లు
కారాట లాక్కొ క్రొక్కారు మెలం
గులు మ. సం. ౩ ౯౦౩.

సీ. తెలిమొముమె బర్ని తొలకాడుచాయలో
మెలరారు కమంగవ మెలంగు లడద
మ. సం. ౮. ౯.

౨. చలిండు, క్రుక్కు

క ఎల మెడు జలకాతంబులు, మెలరారుడు జల
చరములు మేలిల్లెడుని, క్కొల నుండ
మ. సం. ౧౦ ౩౯౧

మెలవు = మెలంగు. అ (౩)

(మరలు, తిరుగు)

మ. దీవిదమట వడగొండియేలు ఈ క్షర
మింది మెలమనమెలవంక కొన్నిప్రోలుమ మల్లు
క్రోలుమ గూడినకొటి పుట్టుయినీమము
సీ. కా. క. ౧౦.౨౪. Ep Ind ౫

మెలి. వి. ($\sqrt{\text{మెలియు}}$ సం. మిలికం) మెలికి,
మె.

కా. తెలంవక్కచూలి: గూర్చి మెలు లాంకం
కాట్టి మేల్పొగలక రా. వి. ౨ ౫౧.

౨. చిక్కు.

సీ. జుల్లిదంబులు ముత్తెనరులు జిట్టులుపడ్డ
మెలులు విప్పచు గొంక మేల మాడి ..
మృ. వి. ౩. ౮౮.

మెలిక. వి. (మెలి + ఇక, సాన్యమువ) మెలి,
మె.

(వ్యవ.) భారములు మెలికలు పడినవి.

మెలికింమె. స. (౩. ($\sqrt{\text{మెలి}}$) మెలిపెట్టు,
మెమేయ.

సీ. బహుమాన్యముల నందిపదగలు గట్టి మెలి
కింది కట్టి మెలకట్టు .
వీర. ౩. ౧౧౩.

మెలిగొన్న. అ. (౩. (మెలి + కొను) ౧ మె
గొను, చిక్కుచడు.

సీ. నవమైక్యమైనమమమమమ మెలిగొన్న ధవళి
యశోప వీరంబు మెలయ
కా. ౫. ౫ ౮౧

చ తాళిగతి బంగరుగాలుల మ్రోయ భో
ముల్, మెలిగొన నూర్పు బుష్పతిల .
అలిసలనేటి యోరు కిర సంమెమ కెంజగు
రాకుల బోడికిక కవిజ ౩. ౨౨.

౨. మకర దిరుగు.

సీ. ఇనుపకడెంబులు నింగలంబు, గురిమెడు
మిడిగ్రుడ్డు మెలమాపులను నేత్రమొకెడు
మెలిగొన్న కోణమిసలు
కా. మరక్క. ౪. ౧౫౩.

మెలిదారము. వి ($\sqrt{\text{మెలి}}$) తొలిమిపాండ్రు
సిండుప్రక్క కొయ్యలకు గట్టెడు దిగివారము.
(౪. ౮.)

మెలిపె(వె)ట్టు. స. (౩. (మెలి + పెట్టు) మె
మము.

సీ. మెలిపెట్టి చుట్టిన తెలివరంగిముడాను మెల
మేటచబ్బుమలం తెలంగు, బంగరు
ప్రాంతల పట్టుపొకారు .
మక. ౨. ౪౨౨.

మెలియు = మెలయు. అ. (౩. మెలగు.
(౪. ౮.)

మెలివడు

పేజీ

మెలుగు

జ. మెలి, మెలిక, మెలిండు, మెలిగొను,
మెలిదారము, మెలిపెట్టు, మెలివడు,
మెలుచు, మెలుపు.

మెలివడు. అ. క్రి. (మెలి + వడు) మెలిగొను.
(క. ర.)

మెలులెర = మెలలెర. మెల, వి. తెలలెర, క్రి.

క అమృతి, లోకము నేరటయే నమృ
లెలర యెలల గెనగెన

భార. అను. 3. ౨౭౧.

ద్వి. మెచ్చ దింత్రావల మెలులెరి యీనంది,
మెచ్చనే యెలలగ మే మిదానికొలది ..
మండితా. మహిమ. ౨౮౧ పా.

(క్రొత్త ప్రతిభా మెలలెర ప్రాంత ముద్రి పా)

మెలులెర. ౨. క్రి. (మెలియ) మెలివేయ,
మెలవెను

ద్వి. అనుమాన మేల ర మృతి చెట్టుల, మెలు
నుచు బంగారు మేడలోపలికి. కాలగ
నీయక మెలలెర వోడ్చిని పోయి

ద్వి. క పా ౧. ౫౦౯ ౨౦

(మెలలెరు అవముద్రి)

చ. కేలె గేర, మెలిదిన లెక్కలెడినల
మిన్నలదిన్నెల మెన్నదన్నలెర, పోలపుల
మాపులకులెర జొలెలెర తానె లతంగి
నాగుచిరే ర సు ౧ ౨౭.

మెలుపు = మెలపు, మెలుపు. వి. (మెలియ)
(మాద్రవము, సామకార్యము.)

నీ. అలసభావము పొలుపును మెలుపును
గలుగు నగిరే కన కలచి కలచి ..

భార. అది. 3. ౨౭

క. మెలుపును గెండును ముగ్ధితి, దలెలయెంచు
లేదు లేదు దువలనక, నిలకద యగు నని

తక్కువ, కలమల తెలనె నుం గాదకలమలు
వొల్లుక. మ. సం. 3. ౨౭౫.

క. వనితలు మెలుపు మెలుపున దిగిదిన
నొప్పునరములు మెదలగల ప్రస్తుతి తొడ
వులు గ్రద్దలు దివియ నరేంద్రులు గొంద
ఱునికీ యమృత కంఠే.

భార. క్రి. ౨. ౧౩. మ. సం. ౮. ౧౩.

(మెలలెదనము)

నీ. . గారి నద్వి, మెలకదిక్కున మెలుపున
తేరి మెలున కలలెన విన్ననుడిచెలుపు
నొనగె, దమ్మి మెలలె మలలెనమ్మిదు తన
మృదుకర యుగ్మమునను శంకరుగేత్ర,
యుగ్మమల్ల మానీ

భార. అను. ౪. ౪౧౯

(చాతుర్యము, నేర్పు)

నీ అసీను దయ తేదియాంఘ్ర పద్మంబులు తన
చారుపాణి కద్రుమల మెత్త, మెత్త
యొక్తును మెలు పొంద గర్జనలెలు
నలలె కేతవిద్రుమము మాన్పి.

భాగ. నా. ౧. 83.

చ. చెలువను గొలిచించుకొని చెక్కును
తెక్కును సంఘటిల్లె దొ, త్రిలుచుం బదంబు
లొక్క టొకటిం జెనగెన మెల పొచ్చు
దాచ్చ లేదదెలల జొంపముగ గలుగు
దట్టపుల బాంబాదరికి లోనిగెన.

భాగ. 3. 3౪.

(య్యలదనము, పొందగ్యము)

నీ భద్రనివ్యాకాతక క్రింబు గ్రాలుచు మిన్నెటి
తరగల మెలుపు గొలువ

భాగ ౨. ౨౭౦.

మెలుగు. వి. (సం. మిళితం?) మెలిక, మెన.

నీ. పొలుగు మెలునులకలకలు గలిగొనుచు,
మెలలెరప్రకృతి దగులక మిగిలెలెలెన,

తెలంగు తెలంగంగ జేయుచు గలయి
తెలంగు, బరచుచున్నది నిర్దుష్టమై
కున్నది. వీతారా. ౨. ౬

వ. అప్పుడు పప్పుడు గానుండ దప్పుడును
లిడును నిమగ్నములు మెలుములు వీడిన
చాలములు మహాత్ములు దయనీ విద్వంశి
పదము గాక వీరూపి వీడిన

భాగ. ౧౦ పూ ౧౪౩.

మెల్లును, వి జాగరూకత, మెలకువ

ఉ. తద్య, సోమము గాంచి భక్తి మది
దొల్లంగ సంకయ పల్లె మెల్లుచున్
మెల్లు. ౩ ౨౭౪.

మెల్లు = మెలుచు, వి. అయి, శ్రీ.

ఉ. సా, గంగముఁ బాయఁ డీయవరం
బున మే లని మెల్లియో నుమో, మ్రొంగి
యొఁ గ్రాయు నచ్చిలువ మెల్లి విధం గను
గంపకుండంగన్. సైమ. ౮ ౧౩౩.

వ: మెల్లు.

మెల్లుక. వి. (మెల్లు + ఉక. సాన్యమున) అయి,
శ్రీ.

ఉ. మేదివీ, త్రి త్రి మహాశ్రవ స్థలము
పొంత వనంబునఁ ద్రోచి వచ్చె సోమి త్రి
తపస్వి బాలకులు మెల్లుకఁ గల్గిని వచ్చి
వాకుఁ దృష్టా క్రి తెలంగఁ జెప్పుటయు.
నిర్వ. ౧౦. ౧౩౧.

ఉ. మెలగును మచ్చవారిఁ గని మెల్లుక
యెప్పుటి భూమియంద కా, దలచి .
మార్క. ౫. ౧౩.

మెల్లు = మెలుపు.

(సామర్యము, మార్గము.) .

ఉ. విదురాది సజ్జనులబుద్ధికి రా నుచితము
తోడి మెల్లునఁ బరమందనంబును భూపకు
రెల్ల తెలంగ నాడుమో .

భార. ఉత్సా. ౩. ౨౩.

వీ. భారతి నడపాడు పదగతు లన మెల్లు దల
కొని ప్రాణు పదక్రమములు . .

మ. సం. ౬. ౩౧౩.

(మాంద్యము, మెల్లదనము)

ఉ. అప్పు డొకరు కొంచె మగు నాభరణములు
సమృద్ధాఁకయున్, గొ ప్పిడి త్రిప్పి లోఁ
జెవికొన్న నదంగపూవులుం బయిం, గప్పిన
చేలకొంగ మనుంగప్పును మెల్లున జేగ
మెట్టెలే, ఇప్పుడు చెప్పఁజేయు గతి
చందము వింతగఁ జోవు నయ్యెదన్.

నిర్వ. ౬. ౫౮.

కా. ధేనుగ్రాసము మాన్చి దోస మది సుదహిం
చివన్ సస్య మెం, లే సప్తం బుగ నైన నేమి
మఱియున్ వి త్రంగ యామంబులో, నా
నన్నున్ మునురెల్ల మిక్కిలియు నే డా
కొందు రీధేనువుం, చాకో మానము దప్పి
మేసివది యంతం దోలెదన్ మెల్లునన్.

మరాఠ. ౧౦. ౪౦.

ఉ. గంధవహండు పిచె మెగంబున నాత్మకా
మీద మెల్లునన్ ...

భా. రా. య. ౧౩౧౮.

(శీర్షము)

వీ. కాచిన విమకంబుకములు మెల్లునఁ బుచ్చి
తన మెచ్చ పాదపద్మములు గాచి ...

తై. భా. ౬. ౮౫.

(నీతి, విధము.)

చ. నిలవక మెల్లఁ బాటు పట్టు నిల్చినమెల్లు
వడించుఁ బట్టఁ క్కేయలఁగిఁ జేరినం జదివి
పట్టులు దూరము కాటు .

భా. రా. ఆర. ౨ ర౩.

చ. . మాఁదఁ బిచ్చి మెంచు గోళంబులో
బాటు మెల్లన రాజీవుడు మాట మెల్లఁ
దనమున్ లో వాడియు స్నేర్చుడన్

భాగ. ౧౦. పూ. ౨౨౩.

మెల్ల¹. విణ. కొంచెము వంకరైనది, (కన్ను
యాత్ర) కేకరము

(వ్యవ.) ల పెండి కుమారునిది మెల్లకన్ను అట్లు
మెల్లయాత్ర యాడకు.

జ: మెల్లకంటి, మెల్లకంటివాడు.

మెల్ల². విణ. (క. మెల్. కర్మధారయమున విగా
గము) ౧ మందము, కేగము లేనిది.

ద్వి మెల్లననడపులు వృద్ధభామణ్యములు, వల్ల
భక్త్యములు చిత్తోల్లాసములను
మండితా. పర్వ 33౫. పా

౨. కాంతము, ప్రసన్నము.

ఉ. మెండుగ (మెయిగ) క్షణము మెల్లనియాత్రలు
మందహాసముల్. చాటువు.

3. మేల్లనది.

(బానిసని యిప్పుడు మెల్ల. క. ర.)

శ్రీ. విణ. (మ. ౧. మందముగా, త్వరదశక.

(నీని యామ్రాదేశరూపము మెల్లమెల్లగ, మెల
మెల్లన్, మెల్లెల్లన్)

కా. ఏమే చల్ల లిజీన రాగదన యేలే బాగు
యోసక్క లో, లేమనే మెండుగ భక
యొలుగమే యిబాటుకా లమ్మలా,రా
మెల్లం దిగరమ్మ ఉ. మోక్ష. 3. 38.

ఆ. నల్ల గ్రోల నిచ్చి మెల్లన చివ్వంగి, శోరి
జంకఁ దినియునేను పాదపు, ముతాఁడు
బోలె అము. ర. ౧౩3.

చ. కర మెంపూర్ణ విశాసబోధక విశాసాం
కుండు మెల్లెల్లనే, కరమున్ సాచి
తమోదినీలపట ముక్కుంరం దోలంగింప .
కవిజ 3. 88.

గీ అలరు మెల్లంగ నన శ్రుతిరక్త మగుచు
అం భా. 3 ౩౩.

౨. దిగ్గరకాండ, ఉన్నెత్తుని లేకుండ
(వ్యవ) మామకు నిద్రాభంగము గలుగును,
మెల్లఁగా జనువుకొనుము పెద్దలతో
మెల్లఁగా మాటాడ వలయును
జ: మెల్లన.

మెల్ల³. వి తొలియలు

నీ. మెల్లన నికర్షణ మెంపు
అం భా ౨. ౨3.

మెల్లకంటి, విణ (మెల్ల1 + కన్ను) కేకరా
క్షుండు, కొంచెము వంకర యైనయాత్ర గల
వాడు, కడకంటి కొరగిన కనుబాదగలవాడు;
కలది

వి. వాయువు, కాశి (కా.)

మెల్లకంటివాడు, విణ (√ మెల్లకంటి) కే
రుండు.

గీ మెల్ల, కంటివాఁ డనె గుర్రాఖ్య
యగు అం. భా. ౨. ౧౨౦.

మెల్లన. వి. (√ మెల్ల2) ౧. అల్లన, మాంద్యము;
మందస్వరము.

నీ. భోగించువారల బుల్లుపులులను తాచి
మెల్లన శ్రుతిగ్రు మ్రొంగవారు
నై. 8. ౫3.

గీ. చునుకొక్కటితి మెల్లన లేచి చేతులు గాం
తుని జుట్టుగాఁ గాచిరించు ...

మమకు. 3. ౧౨౩.

క. తనరెడు లక్ష్మణయవ్యాసన లుక్మణమునఁ
దవర సతి గమంగొని మెల్లన నిలుఁ దని
యాన లిడన్, జని లొక్కొక్కపముఁ జెప్పి
సతీయ లెదవుడన్.

ప్రభా. ౫. 3౭. నీలా. ౨. ౧౦.

౨. మైదిల్లము, సదలు

గీ అంగము మెల్లన నమ్మిఁ జేర్చునె గాని
మించి దిగ్గరఁ గాచిరించ రాదు

దళా. ౨. 3౧౦.

మెల్లము, నిలు తివళమిల్లినది, తగినది.

ద్వి. మోసనరావంబు మెల్లంబు కేసి

ద్వి. పును. ౫. ౪౦. పా.

మెల్లా. ఏ చుకొ. (క. ర. క్రొ)

(కృష్ణ) వా రా మెల్లాలోఁ గూర్చుండి మాట
లాడుచున్నాడు.

మెల్లై. వి. చివక, చువ్వు.

గీ. పెండ్లె గట్టకురొటఁ బెనుపగడుపుఁదీల
లికమెల్లెలు దుల్ల మెల్లకు న్నుతి

రా. వి. 3. ౪౦.

మెళవ. వి. ఒంటిపాటు, ఏకాశిత్రము.

గీ. ఒంటిమై కేగుచలముల నుడుగరమ్ము,
మెళవ లెదరమ్ము కవగూడి మెలంగరమ్ము,
తగిజుత గూడి తలఁపులు దలఁచరమ్ము,
యేమ తెలిసచందమే యెన్నరమ్ము.

చంద్రా. ౪. ౧౯౭.

మెసంగు = మెసపు. స. క్రి. ౧. తిమ, భుజించు;
మ్రొంగు, కలగించు.

గీ. తిరుటఁ బాక్కలొకని దివగోరు మెసంగి ..
నైకు. ౭. ౮౨.

గీ. ఎంగిలి లోక పడక మెసంగవారు, గాన
విద్యలపైఁ బ్రేమ గలుగువారు, విష్ణునామ
త్రయజపంబు విడుచువారు, విరయమాన్దాన
వర్తలు నిశ్చయంబు. శేష. 3. ౪౪.

గీ. మంచిననపండుల మెసంగు, బాలలకు
మామిషండులు చుదియ కానె .

నీలా. ౨. 3౧.

న మంచతవ్యాక్రపహితం వైస యమృతహాన
సంబు నిద్రాసమయంబుఁ గలగించుమాన్యున
నమాంకారంబు గలగించు, నయ్యుచుంక్కటి
నుహంబిద్ది మెసంగు. నీలా. ౨. ౧౫౮.

౨. అనుభవించు.

క. శివయోగినింద వినియెడి, యవివేకులు తనవు
తెడల నంకమునందున్, దదిలి నరకంబు
మెసంగుచు, భవి చనునరాచక యమనిత్రులి
నుండు లొగిన్. శివధ. 3. 3౯.

మెసపు = మెసంగు. స. క్రి. తిమ, భుజించు;
కలగించు, మ్రొంగు.

గీ. వేడి యగురాచ శోరుక మాడు గలిగె,
బులిపివది గల్లె నన్నంబు పోకఁయంత,
యెసంగి తు త్రార్చు పెన జల్లి మెసవనైన,
పాప ముడిపించుకొందుఁ దపంబుకలిది.

పాండు. ౪. ౧౫3.

క. . నిలిపనిలోధి, నామెయిమోహయత్న,
పామిచుములు మెసపు మన్న నతయము
నా రిన్ . అము. ౨. ౫3.

క. పాలామృదు కలగించగ, హోహాల
విచము కొంత యవశిష్టం వై, తూలగ నది
వృశ్చికములు, వ్యాళింబులు మెసవి విచన
చాళిల తెలసెన్. దళా. ౨. ౨౨౨.

గీ. కలుమనీకలం మెఱపురాకానీ కాళి ...

కాళి. ఆ. ర. అం. భా. 3. ౧౧౮.

మే

మే = మేను. వి. ౧. దేవమా, బడలు.

ఉ. పక్షికవ పారవశ్యముం, గూడి ప్రమాణ
కోటి నవమండు సమారణనందమండు మే,
యాదక నిద్రకోయె

భార అది ౫. ౧౩౦.

కా. విధి వామే ప్రాణమర్ నిన్నె

భార. కల్ప. ఆ. ఆ౧.

క. మే నిమిది కిరమ మూర్కూవి, దానవపరంధి
యొంకభవ్యసౌ నియత, ధ్యానగురు అయిన
మునుబం, గాననిమిఁ ౧౦టి మంటి గత
కల్పమ నై పారి. 3. ఆ౬

అం భా. ఆ. ౧౩౪.

ఆ. విధము, ప్రకారము.

ఉ. పాండవుల్, మిక్కిలివారు నీకలఁపుమే
గలువన్ పశమే మహేశ్వరా

భార ద్రో. ౫. ౧౨౪.

3. తెగ, సంఘము.

చ. అనునిమానుమాట వివి యందఁజ గడ్గొని
పెద్దలెల్ల ని, వృషమతి నేయ నైవ్యముల
సన్నిటఁ బన్నంగఁ బంపు రెండుమేల నదత
మోక్షగ్రహలబలుల ముందటఁ బంది
బానిపోయిన మణువాఁడు పోద నునియెం
గురువాఁడు దున్ననీనులోన్

భార. విరా. 3. ౧౨3.

(రెండుమేల. క. ర. పా.)

౪. పార్వము.

కా. ఇచ్చేలం బాఱుమీఱుచాలు గల
సామిన్ మెప్పని గొల్లదన్ ..

చంద్ర. ౫. ౫౮.

కా. ఇచ్చేలన్ తేల్కొనుమేఱుచాలు పెద
మెప్పి వ్విల్వఁ బూఁజాలు మేఱేం బూకల
మేలుమేలును గలఁమన్నన్ నిమం గొల్ల
దన్ ప్రబంధ. ౧౫౪.

బ. మేకొను, మేకొలుపు, మేకొలు, మేగలి
మేకొలుపు, మేఘట్టుపు, మేనుణంగు,
మేవడి, మేవడికాఁడు

మేండుండు. సం. వి. ఆ పుం మేనుండు, మావటి
వాఁడు (త్రి ని)

మేండ్రించు. స. క్రి. పోఁగొట్టు, నశంపఁజేయు.
(శ్రేణించు అని క. ర)

కా. మింటన్ మ్రాసినమోఁక చాలిమిని లో
మేండ్రించ మున్ నీవు నా, యింటం బుట్టెద
వంతు గంతుడు దొడిగ్ పొనించె నీ
యన్నలన్ భాగ. ౧౦. పూ. ౧౨౪.

మేంధి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. మేంధిక, మేంధి క్రి.

మేఁక. వి. (సం. మేక) ౧. భాగము, అణము.

గీ. ఓమే యేమే యి దే మేమే లేమ యేమే,
మేఘపుష్పంబు దే వంతు మేలమాద,
మేమేమేమేలు దఱ చయ్యె మేలుమేలు,
మేఁక మేఁకవ సభవారు మిగుల నగిది.

నైమ. ఆ. ౧౧౪.

మ. మేఁకపుం గంపటిమంద మేక్కిరి
ప్రభులైకా ప్తి ర ద్దజ్జడిన్

అము. ౪. ౧౩౪.

ఆ. చింబు, ఛాగి, అఁడుమేఁక.

గీ. మేఁక చుచ్చును బింబు మోలు ఛాగి.

అం. భా. ఆ. ౧౨౫.

మేఁకవన్నెపులి = మేఁకవలె పై పాధువుగాఁ
గనఁబడుచు లోపల పులివలె ప్రారవ్వభావము
కలవాఁడు; కలది.

ఉ. అక్కట మేకకన్నెలు లంగన లెప్పిట
 నెప్పి చూచినన్ .. కవిరా. ౧. ౧౩౪.
 బ: మేకరిండి, మేకపాళు, మేకసారము.
 మేకరిండి. వి (మేక + రిండి) అపాదనము,
 తోడేలు. (క. ర)
 మేకసారము. వి (మేక + సారము) ఛాగము,
 మగమేక.
 (వ్యస.) వాది పట్టిమేకపాళు గాంధీర్యము.
 మేకసారము. వి (మేక + సారము) వ్యరవిశే
 షము, గాంధారము. (క. ర)
 మేకగు = మేకగు. స క్రి పూయ, లేవము
 చేయు
 నీ కమ్మగొజ్జగిసిట గలయుం పల్లిరి మేక
 మెత్తి క్రొత్త మృగమదలు
 కవిరా. ౨. ౫౩.
 ద్వి మేకలుపు, మించి కంచనమానె
 మేకన ట్లన్న, మంగమున తీకట్లు ముడి
 పడగ గల్లు
 ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౧౩౯౦. పం.
 నీ సుమాంబువులు పైన జరిగి కప్పురము
 వినుల నూచి మేలిచందన మెద మేక కాళ,
 వృంకంబు లేబూని
 చెప్ప. ర. ౨౧
 మేకడి. వి. (సం. మేకీ ప్రా. మేకీ ఇది క. ర.
 నమనరించి సామస్కారముగా గ్రహింపబడినది
 కాని నిర్ధారితప్రయోగము లేదు) మేకడితోడ.
 నీ. గీ. ముక్తి సంగ్రహ్యదారపు పాలుచు
 మేకడి, యనగ అం. భా. ౨. ౨౩.౨.
 ఉ. మేడియే నీరముగ భుజము మూడ భరిం
 చుచు పోక నెద్దతోడ, గూడగ గాడి
 బూన్చి మునితోల కరంబున బట్టి పగ్గపుం,

ప్రాదము మోతు వామయే చాలిచి
 ముందటమృగ బాంస ప్రేలాడగ గాన
 కట్టకొని యత్నపిలాశ్చర్యం లేగె మే
 కిన్. శేష. ర. (క. ర.)
 బ: మేడితోడ, మేడిచీల, మేడితోడ,
 మేడిపాలు, మేడిసోగ.
 మేడితోడు. వి. (√మేడి) నేద్యగానికీ వచ్చు
 ఛావ్యభాగము.
 మేడిచీల. వి. (√మేడి) మేడి జాతి రామంద
 చేసిన చీల (క. ర)
 మేడితోడ. వి (√మేడి) దమ్మువాడు
 పట్టుకొనుటకు మేడిచివర అర్థముగా తెక్కిన
 చిన్నకొయ్య. (క. ర)
 మేడిపాలు. వి. (√మేడి) నేద్యగానికీ వచ్చు
 ఛావ్యభాగము. (క. ర)
 మేడిసోగ. వి మేడితోడ. (క. ర.)
 మేర. వి. (√మేయ) పశుపక్ష్యుల యాహా
 రము.
 (ఇది మమయ్యల విమయమున గూడ నుపయో
 గింపబడును.)
 నీ. తనసంతతి మేరక గొని వచ్చునీ దిక్కురి
 కరేరంబుల గజల వామ ...
 దళ. ౧. ౨౦౯.
 గీ. మజియే గలదివ్యవరము మోయె తెలిచి,
 తనదుకేలి దీర్ఘ కలంధు గనకనగన, బాతు
 లెల్ల వాడించివాడ దాతడ దిండ్ర, యటు
 చుక మేర నడచునే మాంసములకు.
 ప్రభా. ౧. ౧౨౦.
 చ. కొలకొలమండు మేరతలకు గూడులు
 వెల్లుడు పక్షిరావమల్ ...
 పారి. ఉ. ౨౯.

వి. మినుకుటూర్పులవాని మిసిమిమేరకలవాని
మెలంకలవాని వాయమేమివాని

పాండు. ౧. ౨౦౩.

సా : ఏటియారకకు లంకమేరకకు సరి.

మేరకాడు. విణ. (మేరక + కాడు) తిండి
పాకు, మేరకరి

వీ. కోలాచూలగిరిహళూలకాల్లల మెడబంటి
మెనలిన మేరకాడు

వరాహ ౧౧. ౧౪.

మేరకరి = మేరకరిడు. విణ. (మేరక + అరి)

౧. తిండిపాకు, భుజ్యుడు.

క. ఆహ్వానమేరకరిచెరి ద్రివ్యుడు, పాల
మేరకరిన నేలపులు సారయమి
అచ్చ రా. చాల ౧౧౩.

౨. ముఖ్యుడు

వీ అంకట చాచయ్య యనుకొమ్మరీలమేరకరి
కనరీడును వాడు గదలి

చెన్న. ౨. ౨౦౪.

మేరకరిడు = మేరకరి. విణ. (మేరకరి + డుడు
స్వాగతమున) (ముఖ్యుడు.)

మ. కవియెం దొమ్మరిమేరకరీడు ఉద్యాన
ముక్త చెన్న. ౨ ౨౧౪.

మేర(కా)రలాడు = మేపాడు. ఆ. (మేరకలు + డుడు.) మేరకమేయ.

వీ. మిగ్గేటిరకలందు మేరకలాడును నున్నయు
దంటురాయంచలెగొనడు యనగ

పాంకగ. ౧. ౧౨౨.

క. అకాశి శాశిపథమును శాశిర మేరకలాడ
నీరముగములం, నీకామంకల మనసరయూ
కానవమునకు శాశి నున్నెడ నుటకు . .

మే. పంచ. ౨. ౩.

మేరకము. పం. వి. అ. పుం. - మె అం నాయా
నది. మేరక, భాగము.

(కల్పద్రుమాది కోశములం దీపదము రా. వి.
లోనున్న దని కలదు. కాని రా. వి. లో
లేదు పుష్కర్తితిబిట్టి వ్యాకరణముచే
సాధువు గాన గ్రహింపబడినది)

మేరకలకన్య. పం. వి. ఆ. స్త్రీ. వర్తదానది.

మేరకలము. పం. వి. అ. పుం. ఒకానొక
వర్తకము

మేరకు. వి. ఇమము మున్నగువానితో చేసిన చీల.

(క ర)

ద్వి. మెండు చూచి నన లాక్తుముగదలం దనరి,
మినుకుచేటలతోడ మేకులు చేసి, యిని
నగలి కాకు విగురులకొన్నపు, గానరాకుండ
నల్లద విజ్ఞుని

ద్వి. పరమ. ర. ౨౨౨. పా.

వీ. మేరకన సెనకన కంబ

అం భా. ౨. ౨౧౦.

మేకొను = మైకొను. ప. (మే + కొను) అంకరించు, ఒప్పుకొను

క. ఉన్నాడు మంచి యేర్పిన, మిన్నలవలి రాక
పంపు మేకొనలేక మా, రప్పటికి మిదిలా
నము, విద్వియె మిన్నటికి రప్పక చెలు
లారా . రామా. ౨. ౮౩.

ద్వి. భారతీపై వనకారంబునీయ, మియను
దొడ్డాటు మేకొనవలయు .

రం. రా. బాల. ౧౦. పా. ౩౦. పం.

ఉ. అక్కట కొరవాన్యయ మహర్షన మింకెండు
నట్లు పుట్టె విం, దొక్కరుల దైవ గేశపు
మితో. || మేకొనదయ్యె .

భాగ. ఉద్యోగ. ర. ౫౪.

ఉ. పె, రై తినవచ్చు సవ్యరమహిమహిమం
దనమామృతేతక, మెత్తన వేడె జిత్తెరు
మేకొని యచ్చతురుండు శివైరక

హరి ఉ. ర. ౨౦౪.

శ. శ్రీ. గ. పొందు.

క. మృతం దంట పుట్టు దెరుంగను, మృతం
దంట పేటకొడు గుడువ మేకొను
దృష్టిన్ నైవ రి. ౨౦౫

క. ఇనుమంతగాలి తే దీ, పనిబాలుడు మాడు
గూట్టి పాయమువా దీ, ప్లేసరి బహుభక్తి
రానులు, మెనుగడి వినువడు ప్రభుష్టి
మేకొనడు గజే పాండు. ర. ౧౦౦.

ఉ. భూరిజుట ప్రవాళమలబాల్కు గనక
ఫునబాచుకాఖలన్, మాతె యదగ్గ పన్నరుది
మేకొన గ్రొన్నలరేక కోరకా, కారము
బాచ నీలగళికాంకలం తేటులనీటుం తెంద
మం, దాంములీల కూలి ధనసాధనకున్
గనుపించి యిట్లనన్

ఉ. రా. ౨ 3౧౫.

౨. చేయ, ఒనర్పు.

ఉ. మించి ముఖాల్లు చుంబనము, మేకొని నవ్వు
విధుండు సేపునన్ .. నైవ. రి. ౧౦౩

అ. శ్రీ. గ. భూమి, ప్రయత్నించు.

ఉ. మ్రుచ్చిర నేల రేం గలగ ముద్దియ నాకు
వృక్షదరుండు వృక్షవృక్షుండు దోడు గాగ
జననంద్యుండు భర్తకుతుండు పంప నీ,
మెచ్చుగ క్రతుసంతుయము మేకొని చేసెద
గాక భార. ఉద్యో. 3. ౧౨౦.

ఉ. . మా, మానిపుణివ్యమున్ దెలియ
మేకొని యమ్ముని లోనచేసెనన్

వాల్మీ. 3. ౨౯.

చ. చలనము లేక యావృసతి శయ్య వనర్చి
శమన్ నుఖించు నామెలకువ వని చేయు
టకు మేకొని రాదగునయ్య .

నా. పంచ. ౧. 3౧౫.

౨. పీర్పు, తాళు, సహించు.

చ. ఇది గడుముద్దరాలు పను లేమియు చేయగ
నేర దెంతయున్, మృదు వొకకిడుపాటునకు
మేకొన జాల దుదాకర్చి
భారి విరా. ౧ ౧౦3

3 కలుగు, సంభవించు.

ఉ. మిత్తలచెయ్యలన్ నుఖము మేకొననంటయు
తెందు దుఃఖమున్, క్రతులచెయ్య నంటయును
సన్మతి దా ధనమూల మంటయున్

భార. ౯౦ ౨ ౨౦8

దండకము మేకొన్న పేరల్లతోలుమల్ల
వర్తకాల్లుంబులం బంపగా .

పాది. 3. 3౦.

౪ తనకనూపడు.

క. ఇను దెబ్బెగ నమచు నమయం, గన నీల
పటంబు దాల్చి కలయాళ మేకొనియెడు
బారిచేకవడి, నన జీతే పుడమి తెలగ
సతిబహుళంబై . రిల్ల. ౨. ౨౨.

(ఇది కొన్నియెడల పాదభ్రాంతమునై ప్రమా
నింపబడును)

ఉ. మేలున సంతసిల్లునెడ మేకొని యాపద
లాండు నాపదన్, తూలగఁ బూని సొఖ్య
ములు దోచు భార. ఆర. ౫. 3౪౧.

ఉ. మేకొని నీడుభక్తి మది మెచ్చితి దక్షిణ
లిచ్చినట్లు కా, త్న కనుగొంటి నీదగు
కృతజ్ఞత యింతియ చాలు .

ఇందు. ౧. ౧88.

మేకొలుపు. శ. శ్రీ. (√మేకొను) ౧. మేకొన
చేయ, అంగీకరింపజేయ.

చ. మెయిదది గారి పిళ్ళవరకు మేకొలపెన్
రతిలిం గ్రనులుబాన్

మ. సం. ౯. 3౪౫.

క. అని ప్రియము గదల్పానఁ బుల్కిన
సెలకెందు హాసభాపలిలాగకులన్, దవచకు
లోక్తులచే న్నాయనమది మేకొలుప లేక
వ్యాకులమతి యై . పారంగ ౨. ౧౫.

౨. కలిగించు.

ఉ. . కర, క్లాదగనీక మంభనగి మాపిన
నాఁటి పరిభ్రమక్రమా, ప్రేడితనగవాసలు
మేకొలపెన్ బలికె తవస్త్రమున్

రామా 2. ౧౦౮.

3. పొందించు.

నీ. పులితోలు విడిసింది బిలుగునప్పలుపురింగల
వల్లెపాలు మేకొలుప నచ్చు

రామా. ౨. ౧౧౦ (ధరించు కేయవచ్చునని
భావము)

మేకొలు = మయికోలు, మెయికోలు, మైకోలు,

వి. (√మేకొను) ౧ సమృద్ధి, అంగీకారము.

మ. అని యాహ్లాదకవళి మిచ్చుటయు
పాంహానందముం బొంది మృదిరి మేకొ
లునఁ గుండలావనమున్ విశిష్ట సయ్యం
బుల్బానన కాని మృది పల్కె గృహియ
విమానం బెక్కెనాఁ తేసి యుద్ధమహాధీ
కుఁడు కా నదృక్కుండ దయ పెంతం బోయె
సంకుష్టం దై. కువల. ౪. ౯౧.

మ. ... భూదోటలో, దవమేకొలున వచ్చి
యన్న యువనాభిలీలం నాధోకమామని
నూధిప్రధీమానురాగ మింగులొండ గూడి
ప్రతిపక్షగఁ. కుక. ౨. 3౮౯.

నీ. ఇయ్యకో లాక్ష్మికో రీతోలు మైకోలు
మేకోలు సమకోలు మేము దోడలెడిక

యెడఁగా టునుట కనుపట్టుచుండు సమృద్ధి
మేను . అం. భా. ౧. ౧౦౪.

౨. కోరిక, అభిప్రాయము.

నీ. తగులు గానిచ్చుచీక నుద్గమితుమే, కులకును
విమానకులకు మేకోలు నదసి, తండ్రి గడి
యించినట్టి విర్రులు బోన, బొల్లగాఁ
దయ్యె నవిప్రవల్లభుండు. కుక. ౪. ౧౧౧.

3. భూనిక, ప్రయత్నము.

మేఖల. సం. వి. ఆ. ప్రి. ౧. నడికట్టు, మెల
నూలు, మెలకొనుట. ౨. ద్వీపాలు ధరించెడి
నూరి, ఉపయననందం ధరించెడి కృణిని
మమతోఁ తేవిననడికట్టు. 3. పర్వతనిలంబము,
కొండనదుము. ౪ కత్తి పట్టుకోనుటకై కట్టిన
క్రాడు ౫ గుఱుము కడుపుకొండమండి తేను
మెండలగునది కట్టెడితోలుపట్టి, టంగువాణు.

౬. నన్నిచానది, 8 పుష్పిపల్లి, ఉమ్మెత్త కి

మేఖలము. సం. వి. ఆ. పుం. ౭. కానాకొండ.

మేగలి = మైగలి. విలు (మే + కలి) కూరుండు.

(వి. భూనిక అని ౪. ౪.)

క. ఆటోవ నుడగి యచ్చటి, మేటియగు
తీచ్చనదిని మేగలి కన్డం, దే టలదీఁ గది
ధను, పైటంకృతి తెలగఁ బాండవాగ్రజాఁ
దెలుచన్. భార. కన్. ౨. ౧౦౨.

(క. ౪. కరాప్రతిపా. మెయిగలి. అనంద
ప్రతిపా. మేగలి. జ. పా. అని అనందప్రతి.
మేగల భా. ౭. వ్యా.)

మేఘుచింతకము. సం. విలు. (అ. ఈ. అ) మేఘ
ములఁ గలిగించునది.

మేఘుకఫము. సం. వి. ఆ. పుం. కరక, నదగల్లు.

మేఘుచింతకము. సం. వి. ఆ. పుం. చాతకపక్షి.

మేఘజాలము. సం. వి. అ. న. ౧. మేఘసము
దాయము, నుబ్బుటగుంపు. ౨. ఆత్రికము.

మేఘజీవవము. సం. వి. అ. పుం. చాళికపక్షి.

మేఘజోగ్రిస్సు. సం. వి. న. వ. మొలపు,
విద్యుత్తు.

మేఘడంబరము. సం. వి. అ. పుం. తొలుము
గర్జితము

మేఘదీపము. సం. వి. అ. పుం. మొలపు,
విద్యుత్తు.

మేఘద్వారము. సం. వి. అ. న. మొగలుదారి,
అకాశము

మేఘనాదము. సం. వి. అ. పుం. ౧. మేఘ
ధ్వని, తొలుము. ౨. పలాశవృక్షము. 3 కందు
లియము, చిట్టికూట శ్రీ.

మేఘనాదానులాసకము సం. వి. అ. పుం.
మయూరము, నెమిలి.

మేఘనాదానులాసి. సం. వి. న. పుం.
మయూరము, నెమిలి.

మేఘనాదుడు. సం. వి. అ. పుం. ౧ ము
లుడు. ౨ రావణునికొడు కై నయింప్రకర్తు.

మేఘనామ. సం. వి. న. పుం ముస్తకము,
ముస్తా శ్రీ

మేఘనిస్సోవము. సం. వి. అ. పుం తొలుము.

మేఘపథము. సం. వి. అ. పుం మేఘమార్గము,
అకాశము.

మేఘపుష్పము. సం. వి. అ. న. జలము, నీరు

మేఘభూరి. సం. వి. త. శ్రీ. పిడుగు, అశవి.

మేఘమార్గము. సం. వి. అ. పుం. అకాశము.

మేఘము. సం. వి. అ. పుం. ౧. నుబ్బు. ౨.
(సంగీ.) రాగభేదము 3 ముస్తా శ్రీ. న. ఆత్రి
కము.

మేఘయోని. సం. వి. ఇ. పుం. పొగ,
ధూమము.

మేఘురంజి. సం. వి. న. వ. ఒకానొకరాగము.

గీ. అనిలసుతుడు త్రిలోకమోహనము గాంగ,

మేఘరంజి యొప్పుయమేయతాప, అవారి
తెంగటిగండ్డిపలయు గరఁత

సమీర. ఒ. ౨౧3.

గీ కంక, రాధరణమును పోకవిరాళి మేఘ,
రంజి గుజ్జరి పంతువరాళి నాట
ప్రబంధ ౯౮ వంస. ౫ ౧౨౮.

మేఘవగ్న. వి. వి. ఒకవిధమగు వస్త్రము.
నుబ్బురంగుబట్ట.

గీ. మేఘవగ్నలు పచ్చపట్టు, గదపపచ్చలు
సేత్రముల్ తుంగవట్లు, హంసవట్లును
బద్మాలు హరిణవట్లు, మొదలుగా వట్టులు
ధరించి నుదిత లపుడు

ప్రబంధ. ౨6౨.

మేఘవర్ణ. సం. వి. అ. శ్రీ. నీలిమండుకెట్టు.

మేఘవర్ణము. సం. వి. అ. పుం. న. వస్త్ర
విశేషము

న. పోవులు మేఘవర్ణంబులు పచ్చపట్టులు
చీనీలు పాలుపులు కల్పాయలు నక్షిట్లు
చావరులు హంసావరులు తగటిపొగలు

ప్రబంధ. ౨౦౫.

మేఘవహ్ని. సం. వి. ఇ. పుం. మొలపు,
విద్యుత్తు.

మేఘవాహనుడు. సం. వి. అ. పుం. ఇంప్రడు,
నుబ్బుకొకు

మేఘవిస్ఫుర్జితము. సం. వి. ఆ. న. ౧. మేఘ
ధ్వని, తీయదు.

౨. (శుభ.) వృత్తశేదము.

మేఘవేళము. సం. వి. న. న. ఆకాశము,
తెలుగులుపట్టు.

మేఘసారము. సం. వి. ఆ. పుం. ఒక దినము
కర్నూరము, చీరకర్నూరము. (చాచ)

మేఘసుహృదము. సం. వి. ద్. పుం. మయూ
రము, నెమిలి.

మేఘాఖ్యము. సం. వి. ఆ. న. ఆర్ద్రకము.

మేఘాగమము. సం. వి. ఆ. పుం. మల్లలరాశి,
వర్ష రుద్రు, వర్షాకాలము

మేఘసంద. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ఒకబానిశాంగ,
ఒక విశేషము.

మేఘసంది. సం. వి. క్. పుం. మయూరము,
నెమిలి

మేఘాస్థి. సం. వి. ఇ. న. కరణి, వడగల్లు

మేచకము. సం. వి. ఆ. (అ. చి. కా. అ.) నల్లనిది,
నలాత్తురంగు గలది.

వి. ఆ. పుం. ౧. నలుపు. ౨. నెమిలికమ్మ.

౩. మేఘము. ౪. పొగ. ౫. భుజులెగు.

స. ౧. చీకటి. ౨. ప్రాంతోజము.

మేట. వి. ప్రవాహముచే కొట్టికొనివచ్చి కమ్మ
కొనిన యినుక. (క. ర.)

మేటరి. వి. ఆ. (మేటి + అరి) స్ఫుర్జమున) మేటి,
ప్రేక్షకుడు.

క. బోర్లకొమ్మలకల్ల మేటరి

భాగ. ౧౦. పూ. ౨౦౫.

మేటి. వి. ఆ. (క. మేటి) ౧. గొప్పవాడు.

(గ) పరాక్రమము.

క. నువ్వుప్రయ తేజోనిధి, మరాఠుల కైక
దేవీయాద నది సం, గరమున నీరిని నీవ్వర,
వరజుకుండు మేటి కారవప్రహమము.

భార. వి. రా. ౫. ౮.

(చ) భవము

నీ ఆచటి మేటికొలు లలకాధిపతి నై న మును
సంచి తెలుద లిచ్చి మనువ వత్తులు
మనుచ. ౧. ౫౦.

(ట) పరిమోక్షము

నీ మేటివ్రంతు సందితుఁ బ్రాటం బిట్టి
కాశి. ర. ౨౯.

క పోటరి యొ రణములోన భుజుల పెల్లం,
దేటపడఁ జాప కుండిన, మేటియకం దేల
కలుగు మిరాజునకున్ విక్ర. ర. ౨౯.

నీ పెటిలె బ్రవృత్తింధభాండంబు చిటిలె నివ్వ,
లురలె పాశాశిభవనంబు లుదిలె నభము,
మేటిధాటి జులికకాల మాటవిషము, చిచ్చు
తెలువడి యంతంతఁ దెచ్చు పెరుగ
భీరు. ర. ౨౧.

(క) విద్యులయందు.

వి. చాటు ప్రబంధరహా, పాటవకలితందపు
కల్లరచితియందున్, మేటిని నీని తెలు
గునఁ, బాటింది రచింప నీన ప్రాధుండ వర
యన్. రాఘవ. ౧. ౧౨.

(ప) కులాచారములయందు

కా. దు, శీలాగరము వారయావకము
నిస్సీ మేటి వాటిండునీ ..
పాండు. ౩. ౪౨.

౨. ఆధిపుడు, ప్రభువు.

గీ. అంబురాశి నవంబుల కచలములకు, నాచీ
మాది పక్షులకు గళ్యపముతుండు, మేటి
యై యొప్పుకొని నురకాటి కల్లు, బ్రహ్మద
నీ కొక్కయడ కాన పుష్కరాభ.

నూరి, భూ. 8. 20౬.

3. శ్రేష్ఠుడు.

మ. ఇంకేల చింతిల నీవున్నులయందు మేటి
యనగా దీసిండు విద్యాగర్విష్టులలో
శ్రేష్ఠుడు బ్రహ్మవిష్టుడు గనిష్ఠుం డిందు
చింబానవా. ఉ. రా. ౨. ౧౩౪.

నీ కన్నాడు మేల్చింతి వికరము మేటి
మేలు, . తనరు శ్రేష్ఠము

అం భూ. 3. ౧౫

వి. (క మేద) (కపు) వాది, (గడ్డి) కుప్ప.
(క. ర.)

జ. మేటర్, మేటితనము, మేటిలు

మేటితనము. వి (మేటి + తనము) గొప్పతనము.

క. తనపు గలయాత్మ లెల్లక, దనవశముగ
దననదండధరు డట్లు విచ్చేతనుఁ దలొగ్గ
నుచ్చుకానూ, తన కింతియ చాలు మేటితన
మని యెఱిమిం. నూరి. ఉ. ౧౦. ౧౪౧.

మేటిల్లు. అ. శ్రీ. (√మేటి) అతిశయించు.

క. ఏమి నుడివాల యే న్యానూమిశ్వరు నర్థిఁ
గానఁ జోయెదము సభా, నూమిశ్రిఁ జనియెడు
వాని, శ్రీ మేటిల్లంగ మందిరీరలు నల
యన. నూరి. భూ. ౯. ౧౩.

మేటులు. సం. వి. అ. శ్రీ. ఆమలశి, ఉపిర
చెట్టు. శ్రీ

మేతి. సం. వి. ఇ. భుం. ౧. స్తంభము. ౨.
కలిము నుద్యమున పెద్దను గట్టెడిరాడు.
(స్తంభము.)

మేతుడు. సం. వి. అ. భుం. మావటివాడు ఏనుఁ
గును నుతువువాడు.

మేడ. వి. ౧. సౌధము.

నీ. మేడల మత్కాలమేలుకట్టులు గట్టి రత్న
దీపిక లాగరముల నుంది .

విక్ర. ౪. ౧౩౬.

నీ. మే డన స జ్ఞు మేలును చృవంగను నుప్పురి
గన సౌధ మొప్పుచుండు .

అం. భూ. ౨. ౧౩.

నీ. మలయలు మేటఁ బొలుకెక్క డులిచి
మేడల కిద్దమిగలు భూములకు దీగ్గు

ఆము ౨ 3.

౨. చేపలిము, చేపగృహము.

నీ. అదె టప్ప మేళ్ళరం బయ్యుపాంకముమేడ
నూంకారచే నుయోలగంబు

దీను 3. ౫౬.

మేడి. వి. అ. శ్రీ. ఉపంబరము శ్రీ

గీ మేడిపండ్లను మొదలుగాఁ గూడిమాడి,
సెంచెతలు దెత్తు రిత్తు విచ్చేయనయ్య .

కాళి. 3. ౬౯.

దండకము. . నీమెయి ప్పుల్లన్రుద్దంగమల్
మేడిపండ్లనవలెం శ్రోవు లై యుండు .

నీలా. ౨. ౪౧.

నీ. అ. శ్రీమేడి యనంగ నపు నుదంబు,
రంబు . అం. భూ. ౨. ౪౬

మేడికాయబోనము = సారహీనము.

క. రాగంబు నొడిచి ముక్తి, శ్రీగారముల
కపేక్ష చేయుములకున్, నాగలద్రయాన
యైవీకభోగం విడి మేడికాయబోనము
నుమ్మి. విక్ర. ౨. ౮౦.

మేడించు = మేడించు. సం. శ్రీ. (సం. మృద)
మర్చించు.

సీ. పూజాదేవత జరిగి వెంబుపూడి మేడించి
చుక్కబొట్టుగ దిద్దె కొక్కచెలి ...
చదు. ౧ 33.

మేడు. వి. ౧. అక్షావము.

(యా. మేడుమడు.)

ఆ. వంచు, మోసము.

(యా. మేడ్చెట్టు.)

జ. మేడుమడు, మేడ్చెట్టు, మేడ్చెట్టు.

మేడుపు(డు)డు. ఆ. (మేడు) అక్షర
కొందు.

క. తగిలె గలుచు మోసా, రాగం బది నిల్వడె
యది రతి మేడ్చెడి సంశోగగతి గలుచు
విటునిది, రాగం బది నిల్వు భావరస జువం
దై. కు. సం. ౮. ౧౬౩.

సీ. చదునె దై మేడ్చెడి యడుగువాడు

దశకు. ౬. ౧౩౩.

ఉ. మేడ్చెడి రాజ్యగర్వమున మోచు తలంపపు
గాక ఉ. మోచి. ౪. ౧౯౮.

ద్వి. ప్రామిడి మై మేడుమడియెడుదాన, గామి
నీ తెలుగవే కదయింటిపాడున .

బస. పు. ౪. ౫౦౩. ౪౦.

(ప్రామిడి మై మేడుమడియెడు దాన, గామి
ప్రాంతప్రతి పా.)

మేడము. వి. (మేడు) ౧. గుంపు, సంఘము.

సీ. రతికాళి వీరకారెంగిలెద వలగొని మేడమై
కమలాపుత్రుల నడవ .

ఉ. రా. ౩. ౧౦౬. (మేడమై క. ౬. పా.)

ఆ. యడ్చెడు.

క. పీఠాని వంగముక్కున, మారుపు బిగి దిగ
శేల యాడితి నన్నక, వారక మేడము
కొడుకుర . బస. పు. ౬. ౨౫. (కా.)

(మేడము పొడకుర. క. ౪. పా.)

ద్వి. పీడితి నన్నకు మేడము కొడుకు, కాడియే.
బస. పు. ౬. ౫౮. ౪౦.

మేడము. వి. వెక్కవత్త బానియెడు పని
తనము. (క. ౪. ౧౩.)

మేడము. వి. గుడపానము.

సీ. వాడికొట్టుల వాడుకైది మేడములోన .
వి. పు. ౮. ౩౩౧.

మేడ్చెట్టు = మేడ్చెట్టు. స. (మేడు +
చెట్టు) పందించు.

సీ. దవాళ్ళంతరమున, కరిగి మేడ్చెట్టుది
కామమున శేషి యిమ్మదివాగు నిట చెచ్చె
మడముతోడ . దశకు. ౫. ౩౫.

మేడ్చెట్టు = మేడ్చెట్టు. స. (మేడు +
చెట్టు) పందించు.

సీ. మును వసుపాలికుడనము పెద్దనక నొన్న
తరుణి మేడ్చెట్టెడుకెపు గొబిరి
దశకు. ౫. ౮౮.

మేడ్రము. సం. వి. ఆ. పుం. పొట్టిబె, గొట్టి
పొతు.

స. శిశ్నము, పురుషునిగుహ్యవయవము.

మేడార. వి. ముట్టడి.

స. కృష్ణరాయమహారాయలు పుడయగిరి
దుగళాయాద విడికి ప్రకాశప్రగళవరి
కొండవీడు పర్వతం విరుగంబాడిది పుడయ
గిరిమగాళావతు మేడార వేయింది దుగళం
పుచ్చుకొని . సె. కా. ౩. ౧౩౮౬.

మేకాలుపు(ల్లు). వి. (మే + కాలుపు)
కరీధారి.

సీ. పార యూని మేకాలుపులఁ జల్లెయది మె
కొలుపుచు లెండుకాల్మలు దనన్పి .

అచ్చ. రా. బాల. ౧౦౬.

క. తల లేక నిరుత్తు లగుచేతులు గ్రాలంగ నదని
లోన దొరికినమేతాన్నిల నెల్లఁ బట్టి
ప్రింగడు పాలమేదరి శాకవిఁ జాచి పొడ
లివ కినుకక. అచ్చు. రా. ఆర. ౧౧౩.

మేధి. సం. వి. ఇ. పుం కల్గి మునుదు పకుపులను
కట్టుటకు పొందినరాడు.

మేధిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. కృణవిశేషము,
మొంతి శ్రీ.

మేధిని. సం. వి. ఈ స్త్రీ. = మేధిక, కృణవిశే
షము శ్రీ.

మేద. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఒకాశాకి పేదధి.

మేదకము. సం. వి. ఆ. పుం ౧. పిండితో
చేసినకల్లు. ౨. మద్యవిద్యము.

మేదకరఁడు. విరా. నెట్టిరొగులవాఁడు.

గీ. మతి లేనిమేదకుండు, మానివర్తకులఁ జది
వింపానుట్టినిదఁ, బంచమఖాసీటు మే శోష
రించునీ పొందు. ౧. ౧౦౧.

ద్వి. ఒకవిచారము మాన నొదవె నీరాజ, నుక
వానీ పరిపంచ చూపుగుట్టులు, మామిడిక్రింది
సోమరి మేదకుండు

ద్వి. హరికృ. తి. ౧౪౯౩. పం.

నీ మిరభానీ యగువారి మేదకుం దని చుట్టు
జకుండంచు నచియించు కాంతిపరులి ..
రామలిం. ౩౩౩.

మేదజము. సం. వి. ఆ. ప. ఒకచాతి గుగ్గిలము.

మేదము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. ఒకాశాక
నంగరకాతి. ౨. అలలును యెడటి యొకదన శ్రీ.

మేదర. వి. పెనుపకదకలు, చాపలు మున్నగునవి
అల్లుకొని కదించు ఒకచాతి. (క. ర)

జ. మేదర్మ, మేదరినాని.

మేదరి. వి. (మేదర + ఇరి) మేదరవాఁడు, పెనుప
బడ్డలతో చాపలు లోనుననుని యెడటి యొకచాతి
వాఁడు.

ద్వి. పీలనఁచు కేటలమేయ్య భువి, చాఁ గాకి
మఱియు మేదరులు గొందఱకు, జీవికంబులు
చేసి చేటులు చాలఁ, గాచింది .

పండితా. పురా. ౧౩౩. పా.

ద్వి. కనతోడిశోడుమేదరులు పొదరులు
ద్వి. పరమ. ౨. ౧౩౩. పా.

మేదరినాని. వి. (మేదరి + నాని) మేదరినాని
భార్య.

నీ కొడుకులగుట్టులు చుట్టుఁ గుడువ కట్టుంటు
నిచారించి మేదరినాని యుత్తుకు .
పరమ. ౧. ౧౩౯.

మేద స్త్రేజస్సు. సం. వి. ప. న. అస్థి, ఎముక.

మేదగ్గు. సం. వి. ప. న. కప, (న క్తద్రాకు
పులతో శాకటి.)

మేదావి. వి. ౧. బ్రహ్మచారము మేదావిభూ
యానకు అను మంత్రమును కెప్పుడు అగ్ని
కార్యాలంకరమును ధరించువాట్టు

గీ. దట్టప్రేరియంగరము మేదావిబొట్టు, మడుగు
మేక పిరిచుట్టు పెడఁగు గాఁగ, కడుగు
చుండలు హరి. తి. ౧౦. ౨౩౩.

నీ మా ర్తెయ్యాయుధ్య మునివర్ణ మిదియ వాఁ
త్రైపుత్రప్రమధ్య మేదావి యొనరి
రా. వి. ౩. ౧౩౩.

౨. అగ్ని కార్యభస్మము.

౩. బొట్టునకు మేదావి మేదనలవాటునం
గంచిన యంగుగ్గిరితయంబు చేటి గుట్టిసం
బృథగ్గర్వము రు లగునంద రికలు గలజల

రహం బవః బ్రహ్మం బ్రహ్మం బ్రహ్మం బ్రహ్మం
సర్వస్యైతే యది యోగ్యమితి.

పాండు. ౪. ౧౨౫.

మేదింఛే = మేదింఛే. స. శ్రీ. (సం. మృద.)

౧. మర్దిండు.

మే. మంచినీటి మేదింఛేపాఠంగనాని పంకం
బున నానిదీర్చి వరాహ. ౩ ౧౦౯.

మే. గోదలు పూయంగఁ గుమ్మి గింబంబున మేదిం
చినట్టి జవ్వాదియదను

యయా. ౧ ౧౧౯.

మే. గొజ్జంగిపూఁడేనె పలికి మేదింఛే కమ్మ
కమ్మ మేదఁ గలయ నలడు

కాశీ ౩. ౧౧౮.

మే. మేపు, అర్ధగింఁడకేయ, మప్పు

మే. కోడె లన్నింటిది గూడంగఁ దోలించి
మేదింఛే దక్కిలి మేదకు లైన, మ్రచ్చు
గిత్తలఁ బట్టి ముక్తద్రాక్ష గుట్టింది

నా. పంచ. ౫ ౧౩.

మేదిని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. ౧. భూమి. మ. బా
నాక సంస్కృత విషంబులు. ౩. మేద శ్రీ.

మేదినిద్రవము. సం. వి. ఆ. పుం. దుమ్మ,
భూమి. (శ్రీ. వి.)

మేదినిపతి. సం. వి. ఇ. పుం. భూపతి, కేల
కేలు.

మేదిరము. వి (సం. మేదన) మేదడు.

మే. మాయచే మడిసినయంధకామరు నాడు
మేదంగమే కడుపారి మేదిరములు

మైరా. ౩. ౧౮౫.

మేదు. స. శ్రీ. ౧. పూయ.

మే. లోకపాలాస్థిత ప్రాకారములయందు మృగ
మదమంకంబు మేదిగొక్క.

భోజరా. మ. ౧౦౧.

మే. మేదుపు.

మ. బొట్టువన మేదావి మేదనలవాటునం
గండియంగులీడ్చికయంబు కేటి గుట్టివం
బునగొంగుమా దు లగుసంక రికలు గలబల
రహం బున పాండు. ౪. ౧౫౭.

మేదుడు. సం. వి. ఆ. పుం. బ. కాశాక రాత్
మడు.

మేదురము. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. సాంద్రము,
దట్టి మేది

మేదురితము. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. దట్టి
మేదిగాఁ కేయఁబడినది, సాంద్రకృతము.

మేదోజము సం. వి. ఆ. న. అన్తి, ఎముక.

మేదోర్పుదము. సం. వి. ఆ. న. మేదోధారుపు.

మేధ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. గు, దుర్, పృథిరేకా
గ్గమగు న్నో అ, పూర్వదముగా మండిన
బ్రహ్మసీసాసమాసమున మేధన్ అవి మారును.

మే. మేధన, దుర్బిధన, అమేధన).

౧. ధారణక కిగలుపు. మ. తెలివి, బుద్ధి.

మేధము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧ యజ్ఞము.
మ. పాద్యు. (కల్ప).

మేధాశక్తి. సం. వి. ఆ. పుం. కాశాశయనడు.
(శ్రీ. వి.)

మేధాశిథి. సం. వి. ఇ. పుం. మహస్మృతిపై
వ్యాఖ్యానము రచించిన యొక పండితుడు.

మేధారుద్రుడు. సం. వి. ఆ. పుం. కాశీ
కాశుడు. (శ్రీ. వి.)

మేధావంతుడు. సం. వి. (క, చరి, ర) తిరిగిలవాడు, బుద్ధిమంతుడు.

మేధావి. సం. వి. (క. నీ క.) ౧. చాలబుద్ధి మంతుడు, మంచిజ్ఞాపక శక్తి (ధారణ) గల వాడు ౨ తిరిగి గలవాడు, బుద్ధిమంతుడు. వి. క. పుం. ౧. శుకము, రామనిలక. ౨. మధ్యము, సారాయి.

మేధావిని. సం. వి. ఈ. శ్రీ బ్రహ్మభార్య, సరస్వతి.

మేధి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. = మేధి

మేధస్య. సం. వి. ఆ. శ్రీ. మంధూకార్ధి శ్లో మంధూకీ బ్రహ్మలా కంభపుష్పి శ్లోరి పృత్తి ముని, విష్ణుకాంతా వచా శ్వేతా మేధాయాం సర్వ సమృతాః (రా వి)

మేధస్యు. సం. వి. (ఆ. ఆ. ఆ) ౧ యజ్ఞము నకుఁ దగినది. ౨ పరిశ్రమైనది.

వి. ఆ. పుం. ౧. ధాగము, మేఁక ౨ ఖిది వృక్షము, చంద్రచెట్టు. ౩ యవధాన్యము.

మేన. వి. (✓మేను) శ్రీ తోడబుట్టినవారి యొక్కయు పురుషునకు తోడబుట్టిన వారి యొక్కయు శ్రీ పురుషులకు తండ్రి తోడఁ బుట్టిన వారియొక్కయు కన్యతోడబుట్టిన వారి యొక్కయు కేవలసంబంధము కలవాడు ; కలది.

(నీనిశి వృత్త ప్రయోగము లేదు)

తాదా మేనబుడు, మేనత్త, మేనమామ

మేన. సం. వి. ఆ. శ్రీ. హిమవంతునిభార్య యగు మేనక.

మేనక. సం. వి. ఆ. శ్రీ ౧. ఒకానొక యవ్వర శ్రీ. ౨. హిమవంతుని భార్య.

మేనకాత్మజ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పార్వతి.

మేనకోడలు. వి. క. (మేన + కోడలు) పురుషునకు తోడబుట్టినవారి మాతలు ; శ్రీ తోడఁబుట్టినవారి మాతలు. (వృత్తు) ఆమె తనమేనకోడలికి కొడుకునకు చేసికొనవలె నని గట్టిపట్టు పట్టినది.

మేన(య)త్త వి. (మేన + త) తండ్రితోడఁ బుట్టినది

మీ. పవ్యకాభ్యుఁ, గానంగఁ జనుదెంచి కేదఁ శ్రీ వి ట్లను వదలు యే మాట మేనత్త మగఁడ వారి ౧. ౧౩౬.

చ అతివిశ్వకస్యయామృతం దైని క్షమారకుఁ శ్రీతితోడ సాత్వతిఁ దమమేనయై తన ముదంబునఁ తాడగఁ గోరి యెదుర్క, ప్రతిభలు రామకేశవులు పమ్మ గ కేరి భార. సభా. ౨. ౫౫.

మేనబ్రామ. వి. (మేన + బ్రామ) తనకంటె పెద్దవాఁ డగుమేనమామకొడుకు, మాతలే యుండు, తనకంటె పెద్దవాఁ డగు మేనత్త కొడుకు.

క విను మొంగి నుండి యాచవుఁ, దని సఖుఁ దని మేనబ్రాత యని యే సహోభాషణములు సల్లాపములు, జొనరించుచు మేలమాడు చుండుడు గావుడు

భార. భీష్మ. ౧. ౨౧౩.

ద్వి. కురునాయకుని కొఱకొఱములలకును, హరి మేనకామము నాత్మఁ గైకొనక .

ఆ మ క. ౫. ౨౦౧౫. పా. ౨ పం.

మీ. మేనకా వని మేర మాని యుండక బుద్ధి బలదేవుడెడ భక్తి మెలగవమ్మ ముతంద. ౩. ౩౦౯.

మేనమామలలు. వి. డి. (మేన + మామలలు)

ఈనాటి చిన్న వసుమతామ కుంభం ;

మేన క్రమాంశం.

సీ. భరతమలాగ్రణి పాంథవసంహంబు సర్వ
భర్తృజ్ఞానానామృతాది, తనమేనమామలల
భవభాషిణి నోడ్యుని చుట్టె చాతని కది
చనని చెల్లెడ

భార. ఆది. ౮. ౨౦౮.

ఉ. ఇది వీరభవమృత వీరభుల్లయే, మిన్నక
కాదు నీదయ్యమేనమామలలు నీక చేర నీ,
యెప్పుడ బుద్ధిగోపితము

హరి పూ. ౬. ౧౬౮.

మ. సందర్శనమీగిపా, ద్యమలన్ మేన
మామలలనీ విమలలోలా పాంగన్ వన
బాహుళ్యం పెండ్లియాడె నిహితప్రాతంబు
భీతింబుగన్ భాగ. ౧౦ ఉ. ౧౮౫.

మేనమామల. వి. డి (మేన + మామ) రస

కింకరి చిన్నవాడగు మేనమామగోడుని,
మేన క్రమాంశం.

చ భువనము లాకృత్యెట్లు మృతం బొందిన
జీవము లావహింప నేర్పు వలదనబట్టలెన
గురునాథుడు మేనమామల పాత్రలకా,
వదిడుతె ౧౮౮ అశ్వా ౩ ౧౩౩

మేనమామ. వి. డి (మేన + మామ) కల్లితోడఁ

బుట్టినవాడు, మామలలు

క. మమమధమఁ దామలంబున, మధుర నులిచి
కదలి మేనమామఁ దగఁ దనీ, యధాక్షరీ
నిహితాది, యధాక్షరమదంబుతోడ నన్నయఁ
దానన్ హరి. ఉ. ౧. ౧౬౮

సీ. వి.సిమిపరమే వలరాతా మేనమామ .

మమత. ౧. ౧౮.

క. కందిక జని బాహువిభవన, మందిత మగు
మేనమామమందిరిము ప్రవేశించి తనవనికఁ

గమగోధి సంచలత వహించి గుండె జల్లన

మన్నుక్ .. విక్ర. ౩. ౧౨౬.

మేనల్లికము. వి. (మేన + లీకము) ౧. మేన

మామలలము మేన క్రమాంశం కిద్ది చేయ
పెండ్లిసంబంధము.

(తోడఁబుట్టిన చానియొక్కయు కండ్లితోడఁ
బుట్టిన చానియొక్కయు దేవసంబంధ
భావము. క. ౮)

(వ్యవ.) చానిల్లవాని మేనల్లికాని చాని పై
సంబంధము చేయన

ఉ. పరిహాసము.

ఉ. గిరిక గరిమాలహలహల కాళకాం
తితో, మేనల్లికంబు లాచుకనమేటి క్రికా
లముఁ బూని యుద్ధతిన్

మమత. ౪. ౯౬.

మేన(య)ల్లుడు వి (మేన + అల్లుడు బ.

మేనల్లుడు, మేనయల్లుడు) పురుషునకఁ తోడఁ
బుట్టిన చానికాదును, భాగియేయుడు; స్త్రీకి
తోడఁబుట్టిన చానికాదును.

మ. హరిమేనల్లుడు గొంతిహిర్యమనుమం ద
స్మృతనూబంధు

భార. ద్రో. ౨. ౨౩౬.

సీ. అయ్యమామని మేనల్లుడు లవలంబు మధు
దైత్య తనయఁ దువ్వాద బలుండు

హరి. పూ. ౫. ౫౯.

క. విమఁ బట్టి పొందుత్రుటలక, దన, మేనల్లుఁ
దొంబంగె ధరణీశ్వర ..

భార. కల్ప. ౧. ౩౯.

క. నా మేనల్లుడు బాహువిభవసన్మాహాత్మ్య
విభాగం లా, రాముం గృహ్మని కామ
మేడుక మహిరంగింబున దాడెడున్ ...

హరి. పూ. ౮. ౭౫.

మేవాదము. సం. వి. అ. శ్రుం. ౧. నయూ
రము, పెనులి. ౨. పిల్లి 3. మేక.

మేని. వి కాంతి (౪. ౮)

మేను = మే. వి. బౌ ౧. శరీరము

(కొన్నియెడల దీనికి పూర్ణ పరమగునపు డుత్ప
లోపము)

నీ ఆరణ్య పండ్లెండు బాలయ్య లాభిభక్తు
మెయి (గ్రచ్చి కృష్ణుని మేనియందు, బది
చాలా తూర్పులు పూచిన మదిలోన నగ్గింది

భార. శల్క. ౧. ౨౧౨.

నీ మెలకెత మేరిమెలుంగు మెలుయే కారు
మెలుంగు దిగుర కెంపులక్రొవి చిన్ని మోవి.
విక్ర. ౧. ౧౧౯

ఈ న, స్త్రీజుగ బాచిపీరి నొకవిం బురి
గానవియ్యట గాంగ మేక, గాతీయ పెట్టి
లైన నొడికంబుగ వండుడు తెల్ల గూర
లంక భార. విరా. ౧. 38
అం భా. ౨ ౧3౪.

౨. జన్మము, పుట్టింపు.

నీ ఏమిట అందిన నీయింతి తొలుమేన నుక్క
తంబు నేయట ప్రకట నుయ్యి .
విక్ర. ౪. ౧౯౮

౪. విను ప్రద్యుమ్నని దక్కన్, మనమన నే
నొర వరించుమాట విడుపు మాఘమం
దొల్లవన్నె తెందుడు, మననీతి శిఖి దమపు
ప్రేమ ముఖునటి మేనకే
ప్రభా. 3 ౧౦౨.

గీ. శోరి తొలుమేన దన మైన కొదవలెల్ల,
మామ్మకొన వచ్చి పాతి. ౧ ౧8

3. పార్వత్యము, ప్రక్క.

(ఇరుమేన = రెండుప్రక్కలు.)

గీ. తఱియి పాక్కలి గృకవల్ల రాక సరండు,
నేది మాక్కొన విరుమేన పూది యొప్పు,
మిగులు మోడుగుక్రూకులదనది గాంగ
నడక మాక్కొన్న రెండు బాలంపగముల.

భార భీష్మ. ౧. ౨౫౧.

క పెంబో తద్దానది యుత్తం బదహతులను
గపాటిపొటలు విరుమేనం బొడుచుచు
లెవలను బో,వం బట్టి పటంబు శ్రేష్ఠి వా
డి ట్లనియెన్. ఆము. ౨. ౨౪.

మేనుపురాను = జన్మ మేర్పు, ఆనరెండు.

మేనుమలము = ఒక రెలుంగవండు, పరవశ
మగు

నీ మరుమంపువలపుల బల్లలు శ్రోలి శ్రోలి కన్
ప్రూన్యి యూజక మేనుమలుచు గొన్ని
పాండు ౧. ౧౮౧.

మేనునైచు = పండుగొను, శయవించు

వ అయ్యంతి ఏకాంత భవనంబున విరహ
శయ్యపై మేనునైచి చింతాత్రాంతయై
యందె శివరా. ౨. ౨౨.

గీ జన్మంపు గూటిదొరల, మాటయి మేను
పూచిన మేటితెల్పు నీలా. 3. ౫౧.
జ మేన, మేనకొడలు, మేనర్త, మేనబావ,
మేనమూడలు, మేనమూడి, మేనమామ,
మేనజీవము, మేనల్లుడు.

మేవర్తి. వి. (మేపు + అర్తి) తినువాడు.

(చూ. పాలమేవర్తి)

మేపాడు. అ. శ్రీ (మేపు + అడు) ఆనరెండు
గొను.

౪. పాలమన మేపాడి కవింబుల మత్తే మలు
వచ్చి శశను వివాస, ఫలిక గనుగొని .
మే. వంశ. 3. ౧౦౮.

(మేలవాడు. ౪. ౪. పా.)

మేపు. ప. 13. (√మేయ) పశుపక్ష్యమలసు
అహారము తినువట్టు చేయె.

(ఇది మనుష్యహారవిషయమున నిందాదోషక
ముగా నుపయోగింపఁబడును.)

సీ. పశుముత్ మేపును పశువృత్తుడు
దళ. ౩. ౧౫౫.

క నృప కృప, చాణం గారాకు మేపి
శుపథ ప్రభులన్ ఆము 3 3౨.

(వృష.) చిన్న కనమునుండియు వీరి కుటుంబము
పంకాయ తెగమేపఁగా శుదక్ష విశ్వాపక్షావృ
తై నార. వానిని ఆ కృపాన చాలాకాలము
మేపినారు

వి ౧. (పశుపక్ష్యమల) అహారము, తిండి

క. రేపకద వీరు ద్రావక, మేపు గౌవక మున్న
గోవు మిక్కిలి భక్తిక

భార. ఆము. 3. ౧౦.

క గోపమహారకశీఖరు, మేపున సర్పంబు గణు
టికింది వగన్, మేపులకు బొలఁగి గోవులు,
వాసోపును మండ్రి వృషభ పశుంబులతోన్.

దళ. ౧౦. పూ. ౨౪౩

ఉ. కనుకని తెల్లవారుడనుక ప్రతి గోరడు పల్ల
చాళిమే, ల్లమఁగొని వీడ్చుంగలవు లాహిరి
మేపుల విడఁబుచ్చి చెందిన చిలువవృత్తో
నపుడై విద్దురలా యని వింకడైడి పుట్టిన
తెలుమడ్డగుమ్మలు పడిన్ శయినిందిరి శుష్క
రంబులన్ కనవల. ౨. ౧౧౨.

౨ దోన వీండి మొదలైనవానికీ నూటి కూడఁ
తేర్చుడు మిమపమృ లోనగునది. (క. ర.)

మేపుట్టువు. వి. (మే + పుట్టువు) ౧. కుమా
రుడు, అక్కడఁడు.

అ. అనిది పోడమోటి యనుంగు మేపుట్టువు,
బొదిలికొనిన వాఁడు నడచి తేది, త్రేల్లి

పోడఁదెట్టి ప్రస్థిడి చే తల్లి కడిది మగ
కనంబు గడలుకొనఁగ .

అచ్చ రా. యు. 3౪౦.

౨. కూయరు, కనూజ (క. ర.)

మేపుడు. వి. (√మేయ) మేయనది

క గాలికవణంబు మేపుడు, చాటుపులంబోరి
కరకసంబున నొజ్జూ, శ్రీలి యపరంజిని
బల, చాలాదందూపు బుజక వామిగ
చేసెన్. అచ్చ రా యు. ౨౯౩

మేనుఱుంగు. వి (మే + నుఱుంగు) నై నుఱువు,
కవచము.

సీ మైనుఱు వనఁగను మేనుఱుఁ గనఁ గత్తి
మృతఁగా బొందకలెం బునంగ, తో దనఁ గ
చంబు లోభిల్లు అం బా .౨. ౨౦౪.

మేము. ఆ 13 ప 13 అంగీకరించు, ఒప్పుకను
(చూ మేముడు)

ప; మేముడు

మేముడు. వి (√మేము) అంగీకారము, ఒప్పు
దల.

సీ ఇయ్యతో లొప్పుతో లీకోలు మైకోలు మే
కోలు సమకోలు మేము దోడఁబడిక
యొడఁబాటను కనుపట్టుచునుండు సమృతి
మేను అం. భా. ౧. ౧౦౪.

మేమెయి = మయినయి, మేమే, మైమే. వి.
అనాయాసము.

“(1. వి. అనాయాసముగా” అని (క. ర.)

౨. వారి యెఱుంగు మాపి కృతకవృత్తుడు
మైపును నిల్వరించి యున్నీరితనిక్రమం
దగుడు మేమెయి నాకనిచి వాఁకె నస్త్రుని,
చాల్చినీకుండు సాక్ష్యం .

భార కల్ప. ౧. 3౨౨.

మేమే1

కరక

మేర

గీ. బారి మేమెయి గొనియాడువాలోయ్య,
లావర జుగముల్లి కాల్చుచుండు నొవర
కు సం ౧౨. ౧౦౦౪.

ఉ. అటువ మూర్ఖుడోయిం బ్రహ్మం గనుం
గొని యింక కాచినన్, గీటడగించు
వజ్రమందు గేబుండే యని భీకరిత్తు లై,
మేటిమగల్ ఫలం తెదలి మేమెయి
మార్చిన లేక పాతీనం, గాటుకకొంబ
నోలి వళింకుం దెదిర్చి మహిమహిం
ద్రునిన్, నిర్వ ౩ ౫౨

మేమే1 = మేమెయి.

ను ఇద్దరున్ భజబుటోపంబుమై నొందొ
యన్, మిగులం బాలక కొంతనీవువడి మేమే
బోరి యగ్రాకృతిన్

భార. విరా. ౨. 3౪3.

మేమే2. ని తాడనాదులయందు ముఖమవలన
కలుగుద్రని కనుకరణము.

క. సామి యల్లధరామరు, సామిక్కరజే
బంకగా వచకళచేతన్, మేమే కిషిండుకతీ,
శ్రేమే యన విడిచినాము మిము మారు
టచేన్. పార్వ. ౪ ౧౨౮.

మేయము. సం విలా. (అ. ఆ. అ.) ౧. కొలువ
దగినది. ౨. శ్రేయము, తెలియ దగినది.

మేయిందే, సం స క్రి. తీసించు, అను
మానమునీయ.

క. అరుద నిష్టలుమించలన్, బాణక రతి
సంకుతాచదడకున్ యెటులన్, మేయింది
బొంకపరె తెల్ల, మా యని చిత్రాంగవంశ
చందన మనివన్. చాంస. ౪. ౧౩౧.

మేయు. స. క్రి. (హృదయం) తిరు, భక్తిండు.

చ. ముంజగురాకు మేయుతతీ శోకలంఘల
దేటి గుట్టినన్, వనకరకాఖలన్ గువవన
ధ్వని బాణమీకాంగవన్

మనుచు 3 ౮.౨.

గీ. ఎల్లకడల, మెలగుచు ననీ తెల్ల
మేయుచు గోడలు తెలుగులు పెండెముల్
విలుగఁ క్రొక్కె నీలా. ౨. ౪3.

వ. తియ్యనిశోరం జేదు మేయుట నాయంబు
గాదు . ప్రభా. ౧ ౯౦.

౨. అనుభవించు.

క మాని నయివాడ రామని, చే నొగచేపట్టు
మేని చి క్తంబున కు, ద్వావారాచువడం బు,
సానవిరామామ్యాయంబు జరిగె గగ వనివన్
చం రా ౫. ౩౦

3. శోటనంచు.

వ కలుచం గోకలిలంబు తెల్లడి యడుఖడ్గా
పీపె వచ్చుచో, జలనం లిండుక లేక
యారెనిరిత్తుచొలసంఘాత బా, తెల
మాసాంబురుడంగులియమహాద్ధివధీ పల్ల
బాంబలము శ్రేణి భవంచుబాంగులికన్
సంగ్రామరంగంబునన్. నైమ. ౫. ౧౨౪.

జ. మేక, మేకకాడు, మేకరి, మేకరిడు,
మేకలాడు, మేనరి, మేపాడు, మేవు,
మేవుడు.

మేర. ని ౧. ప్రదేశము, శోటు. (సం. మిరా,
ప్రా. మేరా, క మేర)

గీ. విట్టులు క్రోచుచు నెరవల్లమేర తెల్లమ
దిగియొక్కె చేరవడంగ .

భార. విరా. ౧. ౨౪౫.

చ. మదగజరాజుంభయల మచ్చుకెంచు చులోజ
కంభముల్, గదిసి కలంకమేరయెను
గైకొని యెన్నని యెల్లచాతీన్, విచితము
గాగ ... నైమ. ౮. ౩౫౬.

సీ. ఒకమేర కుడుమారసకమార కరవేరవరవేర
కరవసముక్త్యం పెంపంగ .

ఇందు. 3. 30.

అ. క్రమము, విధము.

సీ. మాకరపతిమేర శేకపద్ధతిఁ బూని యలరు
విలునిభంగి యతవశతఁ గని

ప్రబంధ ౬.

మ. అమలాక్యం దనువట్టిధీరునకు సింగాధీశతి
మృదువనీ, రమణీనాథుమార తివ్యమనుకేంద్ర
స్వామిరంగమమా, రమణు ల్లిల్లి ధర్మత్ర దాశ
రథిమేర ద్వాల్పివాయ భాను. ౧ ౨3.

సీ. భయభక్తియుక్తి నెప్పటిమేరఁ దనయాజ్ఞ
బాలింప దయ్యెను బారతలము

దశా. ౨. ౫౧

3. ధర్మము, న్యాయము.

చ. అమృతము మరణిఁ బించిపెట్టెనిం,
తెలువల నన్ను పచ్చు జగదీశ్వరుడే యొక
యింత మేర లే, తిటువలెఁ జేయఁ జూడె
మన తెయ్యది తప్పు గణించి మాచంగున్ .

దశా. ౨. 3౮-౩.

సీ. అప్పుడట మంద మేర గా దమమ మేము,
విడిది కీమెను దోడ్కొని వెడలి రాంగ,
వతడు చువల దం చు యెదగింప

పార్వ ౪. ౧౬౦.

కా. చేరన్ బోవఁ బ్రధాను లద్దమయి యాశే
పించి యుట్టేగింగా, మేరా నీ తెలుఁ బోయె
వెప్పడవు తి. రా. 3. ౨3౦.

గ. విర్యాలు.

క. వినుట నీ శేఁ దక్కువ, నామేరికు సద్దపడి
తిని భార. ఉద్యో. 3. ౨౯౬.

స్వ. ఆమేర లెల్లను సజ్జాను దెలిసి, నామోదఁ
గోపించి నయ మింత లేక .

రం రా. యు. ౨౯3. పా. ౫. పం.

సీ. వెలది చలుమాటఁ బాతెడివిష్ణుధటులు,
మిమ్ము తెగచుట దైవముమేర గానె,
మనకు నెప్పుడు దైవము మంచి దనును,
నాఁడు గెలుతము పగవారి నేడు చలదు.

భాగ. ౮. ౨3౬.

౫. మర్యాద, మాద్య.

తి. అంబుధి మేర తూర్పునకు నర్థియ నీ మటు
యామృదిన్విభా, గంబునకుం బ్రతిదిశిని
గాతవి నీను భీను. ౫. 3౬.

కా. ఔరారా యానకు మేర లే దమట
సత్యంలే కదా ఛాయణ్

దశా. ౨. ౨3౬. ఆం భా. ౨. ౧౯౧.

(కుద, అంతము అని భావము)

౬. మారము

చ మమనభావులం గొంతమేర యైనం గొలిచి
నచ్చుట భాగ్యంబు కాదే

కళా. ౧. ౫3.

మ. ఇరునై నాలుగుమాల్లి మేర యని గోనెక్కిం
పంగా నేల కాశీ. ౧. ౫3.

8. పద్ధతి

క. మా కరయవిధన్యంబుల, మేరలు తెలుక
లును గలనె మిఠం దగళే, నారాయణార్థ క్తి
పరత, వారింపెద ననుట యిట్లు నైతిక
వర్గా వృ. పిం. ౫. ౧8.

మేరకంబుము = సరిమాద్య తెలుపుటకు పాఠన

కంబము.

మ. స్వగతవీణి మేరకంబములు ప్రాక్తి
లంబు నస్తాద్రియున్. కవిక. 3. ౧౮౬.

మేరమానిసి = మర్యాదగల మనుజుడు, పెద్ద
మనిషి.

సీ. మేరమానిసి పా దుపకారి గోల, నిర్మ
లుండు సారంగ. ౨. ౨౬౪.

మేర(లు)మీఱు = అధికమగు.

సీ. వారాగర్వంబు మేరమీఱె .

మమచ. 3. 23.

ఉ. విసాదహర్షములు మేరలుమీఱుట
లేర్పడక బడక, తొచ్చె నభివృద్ధి
నిరూపనచూర్చుట నీలు నిప్పులన్

కవ. 2. 120

మేరమేఱు = కట్టడనేయు.

ఆ కిలు చూడకుండ కిడిన మంటికి, తోయ
దెరవకుండ మేరమేఱి, నేడి యెల్ల నడిపి
విలువారి కినుకనై, భీతిసాకుఁ తేనె నీలి
హోద్రు నృసిం. 2. 108

ఇ మేరగట్టు.

మేరకుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ఎఱ్ఱకత్తు

మేరగట్టు. వి. (మేర + గట్టు) చక్రవార్తి ధర్మ
కుమ

సీ. చుట్టుకొండ న మేరగట్టునఁ జక్రవార్తాచల
సంజ్ఞ నై యెలరు ఆం భా. 2. 20.

మేరు(పు). సం. వి. ఉ. పుం. హేమాద్రి,
కుమేరువర్మకుమ.

మ. బలవశ్చేయకరాననంబును బరత్రువశ్చీ
త్రముం గల్గెబుద్ధిలుకానిం దృఢ మైన
చాపమున గాలిం బోవునేయల్లలం, ఆల
కునింది సగుంబు చేసి కత్తు నా సంగవు
కిన్దవ గొనం, బలుమేరు న్నిరసింప
లేఁజగురఁగొమ్మం జేవ గాకుండునే.

మమ. 3. 123.

ఉ. అక్కట దిక్కులేమి రజతాచల మెక్కడం
పెల్లగించె న్నేటొక్కఁడు వందె మేరు నుటి
యొక్కఁడు నింధ్యము నేల తొనె .

చంద్రా. 1. 101.

మేరుకము. సం. వి. ఆ. పుం. భూపము, యశ
భూము, (వార)

మేరుభూముడు. సం. వి. క. పుం. కివుడు.

మేరుప్పునము. సం. వి. ఆ. న. గ. స్వర్ణము.
2. ఆకాశము.

మేరుపు. వి. గ. విద్యాగ్రము.

ఉ. పచ్చలం, బన్నినయట్టి మేరుపుమ
బాగగుంకలకుంబు మింప విచ్చుమే, ల్నిన్నర
కెంకఁ జేరి యొకఁడెన్నరకంకి యొసంగ
వయ్యెడక.

చంద్రి. 2. 20. ఆం. భా. 1. 122.

2. ఎక్కుటకును బరువెక్కించుటకును పొడు
గుగా కట్టవలె నేయించెడియునుక లోనగు
వాదిబ్బు, సారవ.

క. మేరువలతిరు కురులూసారు విజానద్రుతాన
చతురవతాకా, చారువినె గారుదవనీ,
తోరణపుణి యేమి చెప్పుటం బురిలోనన్.
రా. వి. 2. 28.

ఉ. నేకుక విట్లగల్గెరుదిట్లమధ్యయగలెద్ర
కన్య రాఁ, తాడఁ దలంచి నిల్చిరి
ననుమితిపాలపురిరంధ్రికల్, ముచువు
లన్ మాచారముల మచ్చుల సజ్జల గోపురం
బులన్, మేదల నాట్టకాలికల మేరువలన్
భువనేశ్వరంబులన్. మమ. 2. 28.

సీ. ఎరుఁ తాచిన వాణిగా నేర్పరంది, పెద్ద
ముత్యాల ముగ్గులు పెట్టువారు, నెందుఁ
బగడఁతుమేరుపు తెత్తువారు, నై టిను
గలిగవారి లెల్ల.

యయా. 2. 10. విజు. వి. 2. 10.

3. హారము మధ్యమందు వ్రలేతునునీ. (క ర.)

మేలు. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. గ. సంగమము, కూడిక.

2. సభ, పెక్కలెద్రు కలిసినపుడు. 3.

కుర్మా, కాటన్. ర. నీలిమందరెట్టు. ౫. మమి, సిరా ౬. రాగామగుణముగ స్వరస్థానముల యందు మేట్లు కుదుర్చుట, క్రుతి పరిపెట్టుట.

మేలగొను. ఆ క్రి (మేలము + కొను) పరి యాచకములాడు, మేలమాడు

సీ, నునువెడంద యురంబునను తీసివెడలె
వ్విన్నజర్నిదమతో మేలగొనంగ

దశా. ౧. ౨౪

మేలనము. సం వి. ఆ. త. ౧ మాడిక, సంక మము, కలయక ౨ సభ, పెక్కండ్రు కలసి చేరుట ౩ కలుపుట ౪ యుద్ధము, తాగుట

మేలమాట. వి (మేలమాడు) పరిహాసము చేయుట

చు గురుకర నుందరానమను కోనులిగంబులు మద్దెమాటలు, స్వరీపు లక్ష్మీసంగములు నప్పట నప్పట మేలమాట లంకకరిక కళా నిధానములుఁ దాదనవీధన భావణంబులున్, బరువడి నొందనేర్పు క్రియభావలు గల్గు నరంద్రభామకున్ బిధి ౬

మేలమాడు. ఆ క్రి (మేలము + అడు) పరిహాసించు, గేలివేయు.

క. విను నెఱుంగి పండి యాదపుఁ, దరి సఖుఁ
దని మేనరావ యని యే సమాళో,జుములు
సల్లాపంబులు, నొనరించు మేలమాడు
నుండును నెప్పుడున్

కార. భీష్మ ౧. ౨౧౪

గీ. ఓ మె యేమె యి కే మెమె లేమె యేమె,
మేపుత్రవంబు లే పంచ మేలమాడ,
మెమెమెమెలు దంబుచయ్యె మేలుమేలు,
మేల మేల కన సభవారు మిగుల నగి.

కైమ. ౬. ౧౧౪.

సీ కలహంసగునుల కన్నులలెగుణలు మిఠ
పమలతోడ మేలమాడ అని. ౨. ౫౬.
(ఇట నుపమానోక్తకము)

మ. . తమలమం బువ్వుంబులున్ లోనుగా,
లలితద్రవ్యము లెల్ల నా కోసంగ మేలం
రాదుచున్ బ్రీతితోడ దళకు. ౪. ౮౦.

మేలము. వి ౧. పరిహాసము.

క. పనికిలు మేలుపు మేలు మేలు, పునఁ దిగిదిన
నొప్పుహారములు మెదలగద్రున్న నితొడవులు
గ్రద్దలు తిని, యురేంద్రులు కొందఁ జూనికి
యచ్చుక కంటే. భారతీ. ౨. ౧౪.

చ. అన్నాదీపనాంబును మేలపుమాటలకై నడి
హంసగి మన హంసాభిముఖి యైన యాత్రఁ
లెద్దలు వివేధింతురనుమి యనుచు

కైమ. ౨. ౪౬.

గీ మేల మన మందమేల మనంగఁ,
బొలుచుఁ బరిహాసములు

ఆం భా ౧. ౧౩౯.

౨. పరిహాసోక్తి.

క. రాజావకుఁ దియ్యె మెసంగెడు, పూజావచన
ముల నెయ్యపుంబులునలఁ చేరొజమేలు
బంధుమిత్రప్రభాజులకు మేలమేలఁ గుమా
రులకుఁ దగన్ .

భార తీర్థ్య. ౩. ౧౪౯.

చ. బలిదనుకేంద్రఁ గట్టి తని పల్లంగ నిందము
గాని నేడు మా, చెలి యెడ పుష్పరామక
ముచే విమఁ గట్టంగఁ గంటి మింక నె, మ్మెలు
పవరింప రా దనుచు మేలము లాడెడుసత్వ
బోంట్ల సున్నెల నెనకొంబుచుం గలక
నన్నిరి ధర్మజును పలుమఱ.

పారి. ౫. ౮౧.

౩. జాగరూకత.

క. అలానన కా మేల్మది, బాలారన్నంబు
మాన్యపతి కాగిటిలో, వారిధి యగుట
గదలక, మేలమ్మన నుండి నిభంబు మేల్మను
ననుచున్. కృ. శంకం 3. ౫౯.

జ. మేలగొను, మేలమాట, మేలమాడు.

మేలము. సం వి ఆ. పుం. కలయక, మేలనము

క. అమృదిత రక్తకటకయ్య మృదితనివాద
మయ్యో నయ్యోడఁజల మే, అమృని పతితోఁ
దగు మే, అమృని సహజామర క్తి లానించు
క్రియన్ వసు. ౬. ౮౦

నీ పాటుపాండ నలుగులంబులపై క్రురు ల్లాల్పి
సారె దశ్యే క్రకార మరసి

పా న ౨ ౬౮.

ఆ. నివాసము

నీ. రమణ లక్ష్మీమందిరమ్మ మేలమ్మగారె గని
సవాళి నులమ్మగా గ్రహించి .

విల్లి. ౧ రక

మేల(క)ము. సం వి ఆ. పుం. సమాశేకము,
కలయక. ౨. చకమత్తము. 3. ఆంగడి, బజాబు;
సంక. ర సంఘము. ౫. సభ

మేలాంధుకము. సం వి ఆ. పుం. మనిబుడ్డి,
నిరాబుడ్డి.

మేలాంబువు. సం వి. ఆ. పుం. మనిబుడ్డి,
నిరాబుడ్డి. (పై ని)

మేలానందము. సం. వి. ఆ. పుం. మనిబుడ్డి,
నిరాబుడ్డి. (పై. ని.)

మేలిగాడు. వి (మేలిమి + కాడు) క్రీష్ణాడు.

నీ. నలువతూ పుటోనీ బలిమిమై వస్తోనకారి
రక్కనుమేలిగానిమీఁద, నేనీన

అచ్చ. రా. యం. ౨౬౭.

మేలిమి(బిచ్చ). వి. (మేల+మి) ౧. క్రీష్ణత;
అధికము.

చ. వీధిగతిఁ దలంచినం బగట మేలిమి
లేమి ధృవము శేకవా

భార. ఉద్యో. 3. ౨౧

ఉ. ఆడకిం, బూనితి నిల్వ మింక నెట
బోవఁగ వచ్చు భవద్దీశల, క్షీనిరవద్య
భోగములమేలిమికిం దుది యయ్యె నియ్యె
దన్ పాది. ఉ. రా. ౨౬౧

క. మేలిమి నేనె మృగాంకుని, మేలిమి గను రక్ష
యిడె నుమేనుడు నుదుటన్

పా. ౫ ౭౫.

చ. చమత్తలమేలు సాముపన చక్కఁదనంబు
తెలుంగ సంపదం, బొదలెడుమేల్మి శేష్మి
గల భూరిభుజుబల శార్యరైర్వముల్, నద
యతయు నివ్వేకసరసస్థికు లాశ్వతి తెంజతో
యనన్ శుక ౧. ౨౬౩.

౨. అపరంత, ప్రక ప్తమైన బంగారము.

ఉ. చొక్కపు రక్తపుండశుభ సోయగపున్నర
మేల్మిల్లొట్లలో, మత్సర నుంది తెట
నగమాటులు నీ తెనయన్ నువర్తన, మృక్కర
కంకణధ్వనులు మార్తలయం గొలుసుల్
గదల్పుచున్, జొక్కుచు రాజునందనకు
జోలులు పాడుదు రంగనామబుల్

ఇందు. ౨. ౧౪౦

నీ. . అతిశృద్ధచామికరాఖ్యలు వసుఁగదాని,
మేలిమి యపరంత బాళువా కుండనం
బుదిరి నా . ఆం. భా. ౨. ౨౭౯.

3. పలత్రు, క్రేమ.

నీ. అవిన విది యాదికల యారార యనుచు,
మెచ్చి రనమదిలోఁ గలమేలి మెల్లఁ దెలిసి
తిరి జూలె నా దని పలికి

హంస. 3. ౨౭౮

విని. ౧. శ్రేష్ఠము, ఉత్కృష్టము.

(దీనికి స్పృశితము దంక్ష్తృవర్ణము విశిష్టముగా
లోపించును.)

వ. కయ్యంబు గజలికగా దలంచుచు నాది
పిన్నతమృందం మేలిమిధంబునం దగుతు
రంగంబులం బూన్చికొని

భార. శ్రీ. ౪. ౨౦౫.

ద్వి. మా రాసభిచ్చిన మేలిమిమాట, వారు నీ
రస తెల్లవారికి సీతము

రం రా. అయి. ౮౬. పా. ౧౬. పం

నీ. సభాపర్వంబు విని మావిద్య, మిదనది
యారణ్య మింపార విని తనపండ్లను మేలి
దుంపలును శిశ్నజలపంధములు గలసర్వకామ
సమృద్ధి గలిగించునన్న మిం పాలయ నొసఁ
గఁగీడగన మారి ఉ-౧౦ ౩౦౦

గీ పాలఁ బుట్టెవమృత్రావ మేలిగుణము,
నేడు నీ కేల గల్లు శోనీరజారి

మనుచ ౩ ౪౧.

౨. కుశస్రవము, మేలుకలిగించునది

ద్వి. మేలిపీఠిధుఁగాంచి మేల్మియత్తరలు, నేద
మంక్రముల దీమించి యుక్కుటయు

ద్వి. హరిశ్చ పూ. ౪౪౪ పం

మేలిమిగట్టు. వి. (మేలిమి + గట్టు) మేరుపర్వ
తము, బంగారహంబ

నీ. జగముల దిగుల విచ్చలపు మేలిమిగట్టు

అచ్చ రా యు. ౨౦౪.

మేలిల్లు. అ. శ్రీ. (√మేలు) శ్రేష్ఠమున; పెప్పు.

వ. ఎలమెదల జలబాంబులు, మెలరాచిడి జల
చరములు మేలిలైదువిక్రీల మంద నెందుఁ
బోయెనో జల మనునాశంకేయు జలమ
మలరుదన్ కు. సం. ౧౦. ౩౯౧.

నీ. మేలిల్లునీలతూలమేల్ గూచునందాకు లవఁ
దనరు సత్కనీతభాతి ..

కు సం. ౫. ౫౬౧ ౧. ౩౬.

వ. మడియిల్లు కత్తముల తెనుబదక విజ్ఞా
ప్రశక్తి భావింపఁగఁ జొప్పుడు సాత్వికగుణ
సంగతి, మృదుఁ దనునామంబు నీకు మేలిల్లు
కీవా కివ సా ౮౨.

వి పెప్పు, సోగను.

గీ. తెల్లఁ బైమేద యొప్పు మేలిల్లనంగ .
అం భా ౩ ౪౮.

మేలిల్లు. వి (మేలు + ఇల్లు) చంద్రకాల,
పైమేద.

గీ తెల్లఁ బైమేద యొప్పు మేలి
ల్లనంగ అం. భా. ౩. ౪౮.

మేలు. వి. డి. అనా. (౩. మేలు) ౧. శ్రేష్ఠత,
గొప్పతనము, అధికత్యం

(బ. మేలులు, మేగులు, మేర్పు, దీనికి కొన్ని
పట్ల వొల్లు పర మనువపు దుర్వృత్తోప
మనును.)

వ కొవమతా మేర్పి మేర్పి నగుమీగా
క్లితో ఆము. ౬. ౯౮.

చ. అనిన నునందపల్లు విని యాయెలనాగ
మహాక్కరాజామేర, వివఁగఁ దలంచి
వేర్చుఁ బదవేగలి చైత్రలిలతోఁ
ఇందు. ౫. ౧౩౦.

కా సీమేభూములు చూచినాకె కొరవంత
రూపలానల్పరే, బాయె కిం దగుకొప్పు
లెందుఁ గల దీప్యమందలిక హావభావా
యతైక విలాసవైఖరలమే లం తెప్పరిం
నెందు . కు. ౧. ౧౩.

౨. వరము, దేవతలవలన నగులాభము.

మ. సహజాత్ కపిస్థితిం, చగుమ
లిచ్చుట గాను పూర్వవిహితార్థం లింక
కిం లేటికిన్ . ఉ. హరి. ౨. ౨౦౦.

3. ఉపకారము.

౪. కను లోకము గొనియాడంగ, విని
యెప్పుడు సజ్జనుడు వెండియు గడుమే,
లావరించు గీ దొలించుక, యను దవదన
దోచునక యడుపుచు వచ్చున్

భార. ఉద్యో. ౨. ౪౮.

మ. సహజాత్ కపిస్థితిం, చగుమ
లిచ్చుట గాను పూర్వవిహితార్థం లింక
కిం లేటికిన్ . ఉ. హరి. ౨. ౨౦౦.

3. ఉపకారము

౪. కను లోకము గొనియాడంగ, విని యెప్పుడు
సజ్జనుడు వెండియు గడుమే, లావరించు
గీ దొలించుక, యను దవదన దోచునక
యడుపుచు వచ్చున్

భార. ఉద్యో. ౨. ౪౮

గీ. మాకులములేటిఁ జేపట్టి మినిలోధి, యెవపురి
తెంది మెచ్చు యానె గానె, యెట్టిమే
లైన నెఱిగి యాహయితుర, నెడలసారంగ
ధను జూపుర దేవలార.

సారంగ. 3. ౨3౫.

౪. సుకృతము, పుణ్యము.

ఉ. కరీధానుకు నాడ వచ్చిన వారి
యావదక, గ్రన్నన మాన్చి వారీ సుఖం
బులు నేయుటకన్న నొంచుమే, బున్నె

భాగ. ౯. ౨౪౩.

౫. కుఖము.

౪. గ్రక్కునఁ బని యెక్కువతో, జక్కునదిలు
కానితోఁ జతురంజన్మ నే, దక్కుంకల
విద్యల విరు, ద్రక్కుల నునిదిగాని మేలు చద
నెద కనుచున్ . కుక. ౨. 3౪౨.

ఉ. ఎలఁ బ్రాయత్నమునఁగోతుమే, తెన్నక
యిచ్చితిం బడున కే నని నీజునుడు చింతి
లొన్ . దకా. ౨. 38.

గీ కామకుఖవిద్య కుఖములు కాంక్షతోఁబర,
మేలిమీదహంకరమునఁ బోలలేవు, గాన
కామను విను శక్తుగరణిఁ జంపి, బ్రహ్మ
పురమున నుండెద రాజాజోరె.

భార. కాం. ౪. ౫3.

కాంతి పద్మణి శ్లో. యచ్చ కామసుఖం లోకే
యచ్చ దివ్యం మహాకృషుం, కృష్ణాక్షయ
కుఖైశ్చైవే న్నాన్త్రస్తోదగిం కలాం, అది
గీతయం దున్నుండునఁ జూలభూతభారతాన
సారమున మేలుకల్గెనున కీట కుఖమర్థము.

౨. లాభము.

గీ. సింధురమహాశక్తి ముఖ్యముత్ చేర్చుచొల, నీది
వణిజుల మాకు సద్వృత్తమునా పుర,
గొలుపుర చోటలు తెల మేలు గలుగఁ
ప్రాక, వారిఁగాఁ జేయె నని నని చేరకుండ.

ఆము. ౪. ౨౫౮.

గీ. మేలు చేయి మహిషాసున తెఱిగింది
యనుభవించుట నీతి . దకక. ౨. ౧8.

౩. కుభ్రము.

ఉ. మేలున సంతసిల్లునెద మేకొని యాపద
లాండు . భార. ఆర. ౫. 3౪౧.

ఉ. , వి శ్చేక్వర మేలుకమ్మ నిను నెవ్వఁడు
గోరి భజించు వాడెనో కాశక్తలమ్మ
మృత్యుజయ సౌఖ్యయోగుండు .

భాగ. ౧౦. పూ. ౧౨8.

న ఇంకనుండియె మిను మే లయ్యెను .

హర. 3. ౧౯.

౮. శ్రేయస్సు, శ్రేయము.

౪. ఈ యెగ్గులు పులింపవన్న స్వప నీ కేరెరి
మే లయ్యెనున్ . గ్రక్కు. 3. 3౦.

క. ఓజ్జ్వలార యేటికి, నీవదల విచారములు
పహింపగ రాదా, యేవారి కైవ మేలూ,
చావులు తప్పిరము లంగ్ర పగ్రాములన.
భీమ. ర. ౫౬౩.

౯. వీరవచనము, మందిమాటు.

మ. నాకు నీవు ముహూర్తమునట్ల కావున మే
లాడెద . భార. శ్రో. ౧ ౫౧

౧౦ వ్యాసము, పాడి.

ఉ. మందిగుమానలం గునుమ మంబాళియలఁ
దెచ్చి చెల్లకే, యందితవల్లసాములు మహాద్ర
కతోరులు పైవతులలరం, గ్రింతులఁ ద్రో
రాజా పెనఁగించుచుఁజూచుచు నన్నవారెడు
మే, లించుక లేదు

భాగ ౧౦ పూ ౧౩౫౦

౧౧ అందము, చక్కెరదనము

నీ పేలిమై నొక్కట లీలఁ గ్రగ్లెనఁగడువారు
గునోలమేలు వేంది

భార. విరా. ౨ ౮౩.

నీ అనుగుఁదయ్యలకాంతి విడివడి మగదంపు
అనుగుఁదయ్యలమేలు చిందునీయ

జాన్నునీ ర. ౨౧.

౧౨ మదము.

ఉ. ను న్నకమంటును దృష్టిదండగ, నృట్టిన
కర్ణిచామర ముచారపుమేలును, మేలు
మేలను, బట్టపుదంతి నిల్చె సరసాని
చెంగటమావటిఁ దోక. రా. వి. ౨. ౪౫.

మ. తలగుంఠొంపుదాలు తూరజపువీడ్డాకాలు
బ ర్తెటిగం, టలచాలుక టిలేకమేలు
తన లంబలంఘాకు లేదేదగ చేర్చుల
బారలు .. వలరాదంపులకైచడిన్ వనము
ప్రొవక్ గ్రిచ్చుచిక్ దెచ్చురక.

చంద్రా ర. ౮౩.

౧౩. వలపు, మోహము.

గీ. మోకు నామోద మిక్కిలిమేలు గలిగె, నేని
దేవరయోడిగం లిచ్చునచ్చి, నట్లు గాలింప
మంద నే నంతకుమరి, నయ్య .

వి. శ్రు. ౨. ౨౧౯

ఉ. చెప్పెడి దేమ నాకుఁ గలతీవన మంతయు
నీక మార్చి యొల్లప్పుడు నిమ్మఁ బాయక
ప్రియాచరణం బొనరింప నేర్చు నీ, చొప్పున
కీపు నియ్యకొని తొక్కెత్తుజక్కమగుచ్చి
లాడి మేక, దప్పుక యంతరంగమునఁ
చారిచి నమ్మ నవీనుఁజేయనే

మను . ౨ ౧౩౦.

గీ. వలపు మోహి మేలు నా వలరుఁ లేర్చు,
మోహమునకును వారాదాంబుదరిభాంగ

ఆం. పం. మూ. ౪౩.

౧౪ సారము, విగ్గు

కా తోషభానుందేవ, క్రిమిగూర్చికతలమున
వ్విగులవాచి కేలు నానందము, ద్రావైచిత్రి
గరంచుమన్నయిది యేకదైవ్యరకాష్టబం,
నీనిశ్చంబుఁ గల్లుమే లిదియచో యిందు
స్వీకరించినక. కళా. ౨. ౧౨

క. సునాహంకృతిఁ దమలో, జటిపాటిజగ
దంబు లూర్వోరంధలమం, బొటమివ మే
తేర్చులునఁగ, నిట నిమ రప్పించె నిగ్గోళ్ళయఁ
దధిపా. బ్ర. ౨. ౮౩.

౧౫. పై భాగము, ఉపదేశము.

యా మేలియ, మేలుకట్టు.

౧౬ భద్రము, బాగ్రత.

నీ. మేలుపురంబు తుమ్మెదమందొక మంద
టిలు బొదక మాటుఁదొఁ గలవకంటి ..
చంద్ర. ౩. ౧౪౮.

విం. ౧. మందిది, ఉచితము.

కా. ఏ, మేయ కృష్ణుడు మందలొబలకా
తా నిలద్రుఘ్నమోహాస్థానం, నీమై నిచ్చుట
జావ వచ్చె నిది మేలే ... పా. ౪. ౬౦.

ఉ. ఏల దురంతజనమెయిన్ బొరలాడెను
జాన్తి దక్కె మేలే లలితాంగి యెంతపది
లెమ్మ మనుచు ౩. ౬౪.

గీ. తామ చేవినయిది యెల్ల ధన్యమలలు,
మేలు చేసిన దళమంట మేలు గానె, యే
కరణి వచ్చె చారల శీతయ్యగ, గణ్యతయె
మాకు నింత లాభవము జగతి.

దళ. ౧. ౨౫౪.

(ఇందు చక్కలకలముచే అనుచునును దెలుపును)

౨. శ్రీష్ఠము

చ. సురజలపూరితంబు లుదమాచలు మాటిటి
కంటె సున్నక్కరత యొకబాది మేలు
భార ఆది ౪. ౯౩.

క. అతిసంక్రమణుడఁ ద్రివిగ, కృతి నర్చి నేయఁ
దలఁచి పరుగిమంద, స్థితమునున్నుల
పల్లవ, కరిలో మేలే తీరిన ముదం బాదవ
మదిన్ కు. సం. ౫. ౫౦౧.

గీ. వీవులం దెల్ల నేరటివీది పెన్న, భరతఖండంబు
మేలు దంతరమునందు మార ౨. ౩

౩. కుభప్రదము, మేలుంకరము.

ఆ. మంచువారి కెల్ల మంగళప్రద లయ్యుండ, గల్ల
రుజకు మేలు గానియట్టి, తమవు తెచ్చియినఁ
చార్చి లాభమలకు, నేను మెల్లప్రాప్తఁడేయె
వీవు భాగ. ౧౦. ౯౩.

౪. దావనబాయక నీకుం, గానుకగా మేలువా
గలిగిన తెప్పం, గా నుదయించి

కరామా. ౧౧. ౩౯

అము ౫. ౧౨౦.

౪. అధికము; ఎక్కువ; అధికురాలు.

౫. కెలోకుంగళయెడ దైవత్రయంబు బుద్ధిదం
భోగిన్, మేలు చేయుకళోర ముద్దినహతి
నిచ్చిన్నయం కేయిగా

మూ. పూ. ౩. ౧౦౪.

మ. పరిణా దాన్యుదవాదమొదలుపెరిసానంబుచే
మక్కులై హరి మేలు లందు మానందు మే
లనుచు హాన్ కొంద జీహం దెలుంగు
కెలాననగంబునందు మును లేకత్వంబు
భావించి

ఉ. హరి. ౨. ౬౦ అము. ౬. ౩౦

ఉ. ఆరంబు పెజ్జప్రోలనికలంగన గొమ్మును మేలు
నీరకున్, వారిబంధుకాంక్షకును వాసపు
కాంక్షకు లమ్మి నది

కా. ప. మ. ౫. ౪. ౩. పా.

౫. బాస, లెప్పయినది

గీ. మా ఆంధ్రకవిత్వంబునందుఁ బ్రబంధంబు
మేలుగాఁ దల్లలు మెచ్చు తెప్ప
విక్ర. ౧. ౨౦

శ్రీ విలాసంబుగమా.

గీ. పరశురామునకు మేలు లున్నయెడ తనయందు
గలిగి భంగంబు కలుగిచేర
భార. వీష్ణు. ౧. ౪౩.

ఆవ్య ౧ ప్రళయము దెలుపును.

(వీనియనుప్రీతికరంబము మేలు మేలు.)

ద్వి. మేలు నీమాటలు మెచ్చి రందఱును, బాణం
బురే రిత్తనవాద మేలు.

ద్వి. హరికృ. పూ. ౩౪౦ వం.

ఉ. . నింగారము బాత్తరే బదగిగడ్డము
మేలు మరక్కలోయి, స్తామ చారిత్రే ..
కుక. ౧. ౨౬౦.

క. . నిరులు నూది మేలు మేలు లని లొగ
దన భార. అది. ౬. ౩౨.

౨. పరదానమును దెలుపును.

గీ. పీమ యేమె యిదే మేమె లేమె యేమె
మేలుపువ్వంబుఁ దేవంబు మేలుమాచ, మేమె

మేలుక(ల్క)ట్టు

572

మేలుక(ల్క)నుపు

మేలుక దళి చయ్యమేలుకేలు, మేలక
మేలక వన పథవాన మిగుల వగిరి

మే. మ. ౩. ౧౧౪.

మ. . యామిగులకే వా దిగగగ గొలంబ
రమగ న్మే లెంకేనానాకా

జ. మేలిమి, మేలిమిగట్టు, మేలిమి, మేలిమి,
మేలుకట్టు, మేలుకను, మేలుకనుపు, మేలు
కమ్మచీర, మేలుకాంచు, మేలుకొను మేలు.

మేలుక(ల్క)ట్టు. వి. (మేలు + కట్టు)

౧. ఉల్లెడ, విశామము.

మీ అయిదానమేలుక ట్టాయికం మై చూడ
సొప్పాని కను పునపురములు

భార. ఉల్లెడ. ౧. ౯౩.

క. సలావరలమ్మకీ, గట్టినకెంబట్టుమేలుకట్టు
బోలెడ న సం ౧౦ ౩౮౬

మీ ముదులూబరంబుల మేలుకట్టులచేత సరి
లేరినూనాపనలచేత

మే. భ. ౫. ౧౫. ౧౫౩

ఉ. . పచ్చకొండలకీమేలు మేలికాను గట్టు
మేల, కట్టులు గొత్తపె రిపలకర్ తెరలుం
లికచారిభావవా, విట్టలగూండు

వాల్మీ. ౩. ౮౪.

మీ పట్టులబట్టమలమేలుకట్టు అనుప్పి కీదివి
బయలులన గొల్లెనలు వచ్చి . .

మీలా. ౩. ౪౮. అం. భా. ౩. ౧౫౮.

౩. మేట్టు.

మీ. స్పటికంపుమేలుకట్టుపై వెక్కచేసి, కుటిల
కులకల యెట్టు గుట్ట లెక్కడవు . .

మీ. వల. ౩ భ. (౩. ౬)

మేలుక(ల్క)ను = మేలుకొను. అ. క్రి.
(మేలు + కను) విద్రవంబి లేచు, మేలుకువ
కొందు.

క. . . ప్రస్తుందికపాకరమలు, క్రందవ
భర్తబాచు మేలుకనియె నరేంద్రా . .

భార. ద్రో. ౩. ౩౬

మీ కాకినవాడు ద క్రరపాటుతో మేలుకని
మ్రుచ్చుము చ్చుంచు గలివలెనె

కాకి. ౪. ౧౨౪.

క. అనిలనుగుం దంకన మేల్కొని నీలుడు నరసి
చక్రసునకాయముంబం, దినలకికాలము

తెల్లను ద్రెచ్చి . భార. అది. ౫ ౧౩౩.
మ. అనసూ యింక తనయను ప్రిదక క్షణంబైన

కాలంబు మేల్కొనుచందం విది వా
నెఱుంగిం దొకొడుం . .

వారి. ఉ. ౯. ౯౩౩.

మేల్కొననిద్దర = పెద్దనిద్ర, చావు.

ఉ. వాలుమగం డికం దనగ వాడికి వెళ్ళి
దకామృత క్రిచే, నేలకు ద్రావి మేల్కొనని

విద్దర సొందితి వయ్య తమ్ముడా
భా. రా. యం. ౧౫౮౩.

మేలుక(ల్క)నుపు. స క్రి. ($\sqrt{\text{మేలుకను}}$)

మేలుకనలేము, మేలుకొలుపు.

మీ ఇట్టిదురవస్థ బొందితి నేమి పెట్టు, గలదు
కుంభకర్ణు మేలుకనుపుఁ డింక

భా. రా. యం. ౮౫౪.

మీ మృగభిలాషతోయజామల మేలుకనివి
తిరింబున కనువనన్ము

భోంగా. ౧ ౨౯.

మీ కాంచీత్రులోపాంతకంపాకరంగిణివాళికావన
కాజ మేలుకనివి . కాకి. ౧. ౧౩౦.

(ఇటు వికసింపజేయు అని భావము.)

క. అని తనుఁ గొళకముని మేల్కొనుపంగా లేది
ప్రభవకాలవిధులు దీర్చి . .

భా. రా. కాల. ౩౩౮.

మేలుకమ్మపీఠ. వి. (మేలు + కమ్మ + పీఠ)
పీఠ మూడంగములవలెను చాయమాలిపో
నేలిన అంచులు గలకొక. (క. ర.)

మేలుకొ(ల్కొ)లపు = మేలుకొను. అ. (లి.
(మేలు + కాంచు) నిద్రనుండి లేచు.

గీ. మంజుపాతకరవమును మధురమాగ, ధన్యవం
ఁను వినుచు మాధవుఁడు మేలుకాంచి
భార. కాం. అ. ౧౨౮.

గీ. మృదులభస్మరితకయ్య మేలుకాంచి, యచల
నిద్రాక్షణధారణం బాచరించి
మార. కె. 3౦.

గీ. ఏను వడివంగ నింపారఁ గుడిచి మెల్ల
నికయ్య నిద్రించి వినుతధ్రువ గీ గానగరిబుం
గీతముల మేల్కొమ్మనట్టివారు .
భార. ఉత్క. 3. ౧౮3.

గీ. వెన్నెలలు గానఁ గమ్మలబిల్లునయ్య, విడుర
మేల్కొంచె గదలి నయ్యదనువండు
అచ్చ. రా. కిష్కి. ౬౯.

మేలుకొ(ల్కొ)ను = మేలుకను, మేల్కొంచు.
అ. (లి. (మేలు + కొను) నిద్రనుండి తెలివి
జొందు, బాగ్రదవస్థవండు.

గీ. మేలుకొనఁగె రావణదూషలక్ష్మి, కాలకంఠ
నయర్పణాకాల మయ్యి .
కై. మ. ౮. ౧3.

మ. అనినం దెబ్బలి చిన్నకోయి మఱి యెంచా
లాపము ల్కొని యుం, దె నరేంద్రాశ్రయ
దంఠ మేలుకొనిమెన్ దెందంబున ..
నిద్ర. 3. ౯౪.

గీ. విడుర మేల్కొని నేదను దైవమకీ కానఁ,
బాల కంఠోజధ్రువండు . . వశా. ౧. 3౦.౨

మ. ఇను కీతాంశులూతకం నవిభవస్యా
మహారాజ య్యవ్యయధైర్యాగర నిద్ర
మేల్కొనుము సంధ్యావేల జేసెనె .
కై. మ. ౮. 2.

౨ రా. బోవుకవ్వము కప్పించుకొను, బాగ్ర
మడు.

ఉ. ఆవసానపువీల వంద భారవే, జుద్దర
కాని మేలుకొన పాగ దయో రలపోసి
యాచినన్, నిద్రలు లేవించి కదవిన్ మృగ
జన్మము రోదర పుట్టరే
వి. పు. ౫. ౧౦౨.

(వ్యవ) అరఁ దాచివెన్నుమున ముందే మేల్కొ
నాడు.

ప (లి. మోహించు
ఉ. రా. క. అ (ర. క)

మేలుకొ (ల్కొ) లుపు (ల్పు). ప. (లి.
(√మేలుకొను) ౧. మేలుకొన జేయు.

గీ. ఎందు ద్వితరాజా నా మించుచందమామ,
మనల నిద్రాంధకారార్థియనుగఁ జేసె
మేలుకొలిపె వినుండు .
ఉ. రా. క. ౨౪౮.

మ. చుది కదీయగేహదేహాళీ ప్రదేశంబున నిలిచి
పరిచారకల మేలుకొలిపి .
నిద్ర. కె. ౧౫౯.

గీ. మేల్కొలిపి యిందలింబాస్థ మెట్ల మెట్ల .
మార. కె. ౧౨౧.

గీ. నిలుచుండి పీలచేతులఁ బూని తెలుగంటి
బయకాఁడు మేల్కొల్పుపదముఁ బాడ . .
భవల. అ. ౧౨౨.

౨. వ్యక్తికిరించు, పుష్టమణుచు.

గీ. అతిద పీతావరాకాయజాపితమనీ, దీ పీకమిత
జేహోపజేహో యునుచు, పారగోరూపా

గంధపాఠశాలను, మృగమార్గశాస్త్రము
మేలుకోలి...
మేలుకోలు. వి. (మేలు + పు) ౧. మేలు
కోలు.

గీ. మేలుకోలును జగ మేలుకోలును
నాలుగు గలలిలవాడ.

ప్రబంధ. ౨౨౪.

౨. మేలుకోలును, అవధానము (౪. ౦)

మేలుచేయు. వి. (మేలు + చే) మేలుచేయు.

చ. అనితల నీవ పొందుతనయావలి కెప్పుడు
మేలుచేయు నా, తనయులకుం బరాక్రమము
తక్కుచుండు బ్రహ్మండు మించు

భార భీష్మ. ౨ ౨౨౨.

(మేలుచేయు. ౩. ౪. పా.)

వి. మేలుచేయువాడు.

గీ. త్రివిధాండ్రు దాక్షిణ్యపవనశ్రుత్తులై
మదితః గాఢగః పోయి యాహవమున,
బలి మేలుచే యుపభోగియు నప్రభుగై
కొన్న తిన్న నాకాకవాణి, వలదన్నత
అంగుల మరనతోఁ జెప్పిన

మరి. ఉ. ౧౦. ౧౯౧.

ఉ. పామధరాధరప్రయుత శక్తిగతి పెద్ద
ధృతిగ భయంగము, పామిమి మేలుచేయు
పలువాగ్ధృతయను. మేము ౧. ౨౦.

గీ. అట్లు వనవాసు మేలుచే యుపభోగి, విరివర్చిత
గాఢుడు. భార భీష్మ ౨౩.

గీ. భంధనమున బాంధవే బడక మేలు,
మేలుచే యితిగీనియు మృత్యువునను, నెప్పుడు
దంతు నగవడ

భార. ౩౪. ౨ ౧౦౩.

(గలుగుకలవాడు. అరి. ౪. ౪.)

మేలుబ(బ్బ)ండు = మేలుబండు. అ. ౩.

(మేలు + పు) వలపుగను, మేలుబండు.

ఉ. ఎవ్వరి కాచి మేలుపడితే యరవింద
దాక్షి నీమనం, తెవ్వడు పాపపు జెప్పు
గడవే మదకోలవాడి

విజ. వి. ౩. ౩౧.

గీ. మేలుపడినకోమలలచేష్ట, లట్లు కాగడ
ప్రాణనాయకులయెడల

కవిరా. ౫. ౩౩.

చ. సభాపాఠో హలరాకున్ మామిక్కిన్
యొక్కనిపై మేలుపడి యేగుమన్నసోలత్రం
గార్పించె నామాప్తిగీన్

ఉ. గా. ౪. ౧౯౨.

గీ. పాఠశాలయి యి యాలాపనము దద్దయు
మేలుబండుమద్దరాలు

అచ్చ. భా. ౧. ౧. పా.

మేలుబ(బ్బ)ంరి. వి. ౧. (మేలు + బంరి)

౧. విద్యార్థులు ఒకరిపై వ్రాయు మాదిరి మోడ
మెదట వ్రాసిన అక్షరములపంక్తి, ఒకరిపై,
ఒకరిపంక్తి (౪. ౦)

ఉ. కన్నులు దీర్ఘముల్ నరమెగం బవుగా
తలకట్టు తమ్మిత్తూ, పున్నిమచందమామలకు
బొక్కిలియొడవంబు జెప్పగా, మన్నన
మేలుబంతులు పయోగమున మతి కొను
నున్న యో, నొక్క కళ్ళు వ్రాసెపుల
మివ్వరెప్పనినీ నిట్టయగ్గ

విజ. వి. ౨. ౧౦౪.

(ప్రతి ప్రతివారెం దని వాచ్యము.)

౨. ఒకపడినట్టిది ; ఒకపడి ఇతరులు నేర్పుటకు
మెదట మార్చువాని

గీ. తొంటినీవంకల న్నిలవారతముల, ప్రాణ
సచ్చరితములు భావకాల, మేదినివాసులకు

కెల్ల మేలుబంతిగాఁ (అన ర్థింప శేల
చుచ్చున్మి నైతి . వి. పు. ౨. ౧౦౯.

గీ. ఆకరియే క్రమచారిత్ర మశిలవిన్మ, భక్తమ
ముఖ్యులకు మేలుబంతి యగును .

దశా. 3. ౧౦౩

ను జనునీ నీవు మహాపతివ్రతపు నీసాశిల్వ
మిల్లాండ్ర కేల్లమ మేల్బంతి ర్మూర్త్యవలం
ప్రియగర్భిణ్యాత్మ నై యుడుమూ

ఆ. రా. ౨. ౨౭౪

ఆ భట్టి నీకు హితుడను పరమవిశ్వాసీయు, భట్టి
బుద్ధి మేలుబంతి నీకు

విక్ర 3 ౧౩౫

ఆ. హీనజన్మ మణులు యెవ్వడో జోకప్రాణి,
మరణిలులు ముక్తిపాత గలుగు, మేలె
కాదె కినియ మేల్బంతి గాఁడె న్యకృతిపు
దేహ మన్ని పరము నొనలు

ఆము ౨. ౨౯.

విలా ప్రేష్టాఁడు, ప్రేష్టాఁడు

గీ. ఆత్మలంతి, మత్తు మేలుపు మేల్బంతిమదికి
మీల నీలా. ౨. ౪౨౨

క. సైకము నమము విలాసర, సైకము కెమ్మె
గము నీనిచ్చుమమహాత్మక, సైకముఁ
దెగడు న్నలగా, సైకములో కెల్ల మేలుబం
తిది బలిగా విజ. వి. ౨. ౧౦౭.

క. ఇంతి యదనుపట్టపు, దంతి యొనపదిటూరి
కందములో మేల్బంతి యేమే రితిత్రా,బంతి
దయఁ జూచి నమ్మ (బ్రతింపగదే ...

సారంగ. ౨. ౨౧౧.

మేలు(బ్ర)మహేష్. వి. (మేలు + మచ్చు) ౧.

ఆపురిగ, పొదము.

గీ. ఆపురలో నొలుపఁ గొల్పె నెయ్య గను
బారి మేలుమచ్చులమీఁద మేలుగపారి ..

ఆ. రా. 3. 3౨౬

గీ. విష్ణు స్థలమణులకల దీర్ఘ బలబచ్చు
క్రిశ్ణకాంక్షి - నీంచు మేలుమచ్చు

ఫుటకా. ౧. ౧౪౦.

గీ. మేదన సజ్జన మేలుమ మృనగమ నువ్వరి
గన పొద మెచ్చుచుండు

అం. భా ౨. ౧౪.

క. ఆపుటి యిరువంకల మేల్బచ్చులపై బారు
దీరు మగువల మొగముల్, నిచ్చులపు మేలు
కట్టఁ, గ్రుచ్చినయందలు లవి తగ్గులవుడు
జగముల్ రా. వి. ౫. ౨౨౨

గీ. పచ్చుచాల్ మోచ్చురాగచ్చు రాణించు
దాల్చుచ్చులల్ మేవ మేల్బచ్చుగముల .

కృష్ణ ౨. ౧౩౭.

౨. బాలక్రి డానిశేమను

క. అచ్చిన్ని వెలంప కాంగన, ప్రచ్చిక్లమ
నాగ్గకంబులుల యోటులు మేల్బచ్చులును
గచ్చుకాయలు, నచ్చునగం డాడు సరితయ
స్థలతోడక. పంచా. ౧. ౫౭.

మేలుము(బ్ర)మహేష్. వి. (మేలు + మునుగు)

మూనిముల కేసికొను మునుగు, అదంతము.

చ. ఇనకరత పుయె ధర యహీన సమారి విధూన
కాల్పి, భువతర తూలరాశి పయఁ గగ్గవఁ
బుచ్చుమహాత్మమిందం,బువఁ బోలుపొందె
శోక్తి లలిపుటము మేలుమునుంగులూచి
య,ద్దిడుతే కాల్గి లెచ్చి నురదీర్చి క
గ్రంథిక బోవుచాత్మువక.

మే కళం. ౨. ౨౩౪.

గీ. సలికాకపాణి యచ్చుపు మేలుమునుగు నా
క్షేపంక్షుల దరికాని యెనగ ..

కు. 3. 3౨౦.

చ. ... బహిర్గతంబులను బహిమూచు కదంబు
బులయము గమపట్టు మేల్బుతుంకల తెలు

గుడ రంగమిది ఖరకం దువరణ వికరం
బులు వుండి విష్ణు శి. ౧౪.

మేలురా. ఆత్మ. (√ మేలు) ఆత్మరూపము.

కా. ఓరా మేలగి మేలురా వసుమతింబు
స్తున్న పుష్కల లయ్యారే శస్త్రం నెక
పుంగవునతి రయ్యార యేలోకమం, దీరా
మానుషిపాటిఁ బోలగలదే యెవ్వనిఁ
గాఁపించునో, వారింజెప్పవలె యెఱుగతి
వైవాహికహం దెట్టిదో.
ఇందు. ౫. ౧౧౪.

మేలురాక. వి. (మేలు + రాక) స్వార్థము
ఆ. సంక్లిత జవలోక, రాకవచ్చే మేలు
రాక యగుచు
భాగ. ౧౦. భా. ౯౩౩

మేలురాసి. వి. (మేలు + రాసి) కూర్చుత్తి
ధాన్యపుష్పం (౪. ౪. వి. వి. త్రా.)

మేలువడ్డి. వి. (√ మేలు) బుడవు.

క. ఆతండును గొందరామాలి నేయె
సత్కరించి లంగీకరించి మహాహృదయము
విశ్రమించి మేలువడ్డిచూపునం జూచి
ప్రస్తావ జోదికంబుగా నిట్లనియె
మార్. ౪. ౧౩.

శ్లో. తిహం న వక్యస్మృతానైవ చతుషా . .
సం. కు. సం. ౫. ౩౩

మేలువడు = మేలువడు. ఆ. క్రి. (మేలు +
వడు) వలత్తుగాను.

చ. కమలదళేక్షణా యదురకాంతు జయం
కుడు నేను గూడియొందిమి కద నాడు
వానిమెనిసి అ తక్కిన వాని నింకయ్య
వమలతో వాని యిచ్చకపుడయ్యలకన్

మఱి వానిమేలదాల్, కొనుదన నేను
మేలువడ్డి గుత్తు నిచ్చితి నేమి చెప్పయన్.
కువల. ౪. ౧౩౩.

మేలువాడు. వి. (మేలు + వాడు) ౧. వల్ల
భండు, వలత్తువాడు.

శి. అంబుదపుడంబు మోటుకాత్రంబు
వాని, మేలు సమహృద్య వలమేలు మేలు
వారి ఘటికా. ౨. ౧౯౫
శి. భవనమందరి యనియెడుభోగసతి,
మేలువాడు పారంగ. ౩. ౧౨౫

౨. జాదయ.
క. వలచినసతి నేదివైలు, గలబో యచ్చివై
లెల్ల గమించుచు వ్యవైలవలెది సోమ
దత్తుని, వలక మ్మెఱిచి మేలువానిం
జేసెన్, మక. ౩. ౫౨.

శి. బాహుమేలువా దనగ మించ
దన మించగ దనదగు .

అం భా. ౨. ౧౧౫.

విధి ౧ ప్రేమడు
శి. మేని నీంద్రులలోవైల్ల మేలువాడు
పారంగ. ౩. ౧౨౫.

౨. కుభికదయ.
శి. మను మేలువా దనగను కుభికరసంజ్ఞ
అం. భా. ౩. ౩.

మేలైవచ్చే ఆ. క్రి. (మేలు + వ + వచ్చు)
అచ్చివచ్చు
శి. అచ్చివచ్చే వనంగ నైవచ్చే వనగి మేలై
వచ్చే వమల యా
అం. భా. ౩. ౯౪.

మే(లుక)ల్కర్తి. వి. (మేలు + కర్తి) ఖగ్గము,
అడిదము.

పి. బాలు ఖండా కరబాలు మేల్కొత్తి తరవళి
నరాజి పిరంగి యెడివ. చున ఖడ్గబాను మై
యలరుచునుడును ...

అం. భా. ఆ. ౨౧౪.

మేల్తరము. వి. (మేలు + తరము) ప్రేక్షము,
చ. సరిగ్ మేలుంగుండు జంటకులుసంబులు జన్మ
విక్రమిల్ల మే, తరమగు కామింజియ పదం
లులఁ జిందలుక్రొక్క.

వాల్మీ. ౩. ౧౩౦.

ఉ. దిండ్రు మే తరలు ఘనమేణి కనుబాను
లోయి బంగరుం, నిండ్రు మేటిపాటి కల
కించు చుంకన మంధ ౧. ౩౧

మేల్కాపరి. వి. (మేలు + కాపరి) శేఖ్య
పి. పదభుజాన గడించు పవతి మేల్కాపరి
బోగ్భుజేడియ పాల్కూలు నా శేఖ్య
తలయ్ సాం. వి. మాన. ౧౩.

మేల్బుది. వి. (మేలు + పది) కుభకార్యము.
అ. అప్పు దవనుచెయ్య లలరించి సత్తి
య్యయ్య నుమంతుం దనగఁ బరగ
ప్రెక్కదయ్య మేల్బుదిగఁ గదంగి తూయఁ
దగు, పరగల్గె సంతసమునఁ నూర్చి.
అచ్చ. రా. అయో. ౪౪.

మేల్(ము). సం. వి. అ. పుం. మోక్షది జననమా
మాను. (ఈ యగ్ధమునకు సంస్కృత గ్రంథముల
యందుఁ బయోగము కానబడదు.)

రగద ... మిత్రుల దపసికి నిందె మేళములుఁ
దాళిములు. రాధుడు. ఆ. ౩.

గీ. మేళములఁ నూడి కలుటలో మేలమాడి,
కోనుచు వత్తును తెలఱాతిమిర తెల్లఱు...
ప్రబంధ. ౧౯.

మ. ... రావలింగసావి సర్వసావి సైతమై
మేళ ౧ కి. కాకాండిది గ్రామం ...

తిరువలంతుంగరి చెయ్యకింబ మమిది. అం.
భా. ౭౦౨.

మేల్గొడు. వి. వి. (మేళము + గొడు)

౧. మేళము వాయించువాడు. (క. ర.)

౨. సర్వసంఘమున నుడువాడు.

స. అనుచుఁ దలంగిపోక యిట్లుబట్టుం బాట్టు
మెట్టాడు చిట్టివడుగుల నానట్టు వగవుమం
గోపంబు గడుర వదలిండుచుం దనమేళ
గాండ్ర నాలోకించి .

ప్రభా. ౧. ౧౦౩

మేల్గి(వి)ంచు. పత్రి. (√మేళము) ౧. అత
హతు

చ. ప్రహరిపరింతు రెవ్వరును భైగవు లర్థవి
గమంబులక, గమాకమా నిష్ఠాస్థానాన
గర్వికంతకతోరహంబృతుల్, బహుల
భుజాదమద్దతుభాంబృతివాదము మేళింది
దిమ్మమారము. లోబ్ధువటకభ్రుంగోటల
మాఁడు దమపాటికక.

గీ. ౧. ౧౦౪.

౩. కలుపు మిశ్రముచేయు.

ఉ. భావము పల్లదింప నొకకుంకలలోడు
ప్రాస నొక్క లక్షానతి మించుగల్గునలి
చుచ్చులైచి మగిరి కలఁపముక, ... వాదిరి
గమ్మనిన మృగనాళిరసంబున మేళింది...
మై. ౩. ౧౦౩.

గీ. తేనెయును గోఘృతంబును దిలలు మేళ,
నింది సాభాగ్యవతయ్ యటంచు మేల్ ...
వరాహ. ౯. ౫౯.

మ. ... పద్మనాభాశ్రీరేసరాసారంబులు, పరి
మృదిత్వతేయసారంబులుఁ బదిమియెనగ
సగఁబాఱు మేళింది ...

మై. ౩. ౧౧.

3. దీని లోనినొకరికి మున్నగునది స్వరామ
మాలముగ నున్నది.

4. మేళించినది నుమ్మి దీనిపైనున్న ముద్ర
లొందున నుపాధి చేర్చి.

పా. రి. ౫. ౧౩.

5. ప్రభాతాయాకవాతామతా, లోల
త్రంతుల మేళించునదనీ లోలాక్షి
చోడినది మును 3 ౫౭.

6. దివికి చేరుదు చుచు దీని మేళుగ మేళ
మిది తెచ్చినాన విద్యుదాని

పా. రి. ౪. ౨౩.

7. క్రి. కలియ, మిశ్రమన.

8. చూపుల నిగుట ప్రసాదముతోడన పోలము
తమవున మేళించు విక్ర ౧, ౧౩౩.

9. గిల్లు గిల్లుచుచోయే కింజీనీయములు
తాళునముతో మేళించు

క్రి. ౧. ౧౩౩.

10. ఏ కత్తికయము నాకొనో, భూతలమున
మేళించి పొగడొందుట మచ్చేతోగతి
గోనదు సమ, పేతాపురి ముఖరకుడివిధ
మును పోనో. పా. ౧. ౧౩౩.

మేళము, దీని స్వరాద్యమలముగా న ర్ప
బోనది.

11. వాలారం గొనగొల్లి నీ వలనరేక వాయి
చునో నాటకు, మేళం వైవదింది నిన్న
మొనలన నీ వలనమిది తేలి యా, యాలా
పందె యింతో బల్మిదు.

మును 3. ౫౭.

12. సన్నాయి మొదలగు వాద్యముల జత.

13. మేళము ఘన మృదుల క్రుతి సమేత మనక
జరగూర్చి మర్తతక, దాళము లానములు
లును దండెలు జంగలు జొక్క ప్రాంతగా.

క్రి. ౧. ౫. ౧౩.

14. రాగానునముగ స్వరస్థానములందు
మెల్లమునదర్శింప.

15. పాణి పాంశ నలగులంబులపై క్రుతు ల్లాగ్ని
పారె దర్శిత ప్రకార మరె ..

మ. న. ౨. ౩౦.

16. మేళించు

మేళరామక్రియ, సం. వి. ఆ. శ్రీ. (సంగీ)
ఒకానొకరాగము, ముప్పదిరెండునాదక రాగ
ములలో నొకటి

17. మేళరామక్రియ గాని రామణ
గాని మాంస. ౫. ౧౩౩.

18. రామక్రియయు మేళ రామక్రియ వసంతి
సామంత కుద్ధివసంత మవ్య, మామలు
ప్రబంధ. ౧౩౩.

మేమ. వి. మక్కవీశ్వరము, ఒకవిధమున చేసె.
(౪. ర., క్రా)

మేవడి. వి. (√/మే) నమక.

19. అయ్యపాణి పెంపు నాట్రియక క్రియ, నేర్పి
మార్పపుత్రి నెమరువదక, యుదిక
వృత్తి నతని యుద్ధతి మేవడి, గిదన పీఠ
బండు నెడక నిలుచు

భార. కాం. 3. ౯౦.

20. తిపాయము.

21. కయ్యమునకు వలదు కాల్పివ్య నధిప సామ
మున శేదమునకు మార్పునకు, మేత్తతేనీ
నెలుచుమేవడి దప్పంది, తొనునెం
గెలింగిశానుట మేలు.

భార. కాం. ౨. ౨౧౩.

22. దొంగిలమేవడి సురు గాయపు గది కిన్నుల
మెన్నున నన్ను గాంది.

విర్య. ౧. ౭౩.

23. తిదికము.

ఈ గ్రీకు మేవడిగం వగం విలిచి పెట్టెడిటూ
దా తన్నుటూ ద, క్కయనమహిసకం
దనుకు కావడ మొనడ పట్టు పట్టు శ్రీ,
మియు నువలేమీకా దనియు మేవడి మై
చను . భార. ఉద్యో. 3. 222.

ఈ తనమది లజ్జ పాటి వసుధాపతి మేవడి
మైన మూటపొం, దనక దగక తేరి శోభలు
శోభలు తెలు గలుగంగ దలం యిల్లన
యడుగుంగ నమృత విరాసము శ్రేష్ఠమైనవై
గంబు మూతనమది నొప్పుగా వికళతామర
సానన వేడ్క విట్టమన్.

విర్య. ౮. ౮౮.

మేవడికాడు. విణ. (మేవడి + కాడు) ౧
వ్యుత్త కలవాడు (శ. ర.)

౨. ఉపాయము కలవాడు. (శ. ర.)

మేమీది. వి. (మేలు + మీది) రాజమార్గము.

ద్వి. మేమీది వడి బండ్లమోది కేర్తుచును.

ద్వి. పరమ. 3. ౫౧౬. చు.

మేవు = మేగు. (శ. ర.)

మేమ, సం. వి. అ. శ్రీ. చిన్నమేలకలు.

మేమకంబలము. సం. వి. అ. శ్రం. శోమముతో
నల్లన గొంగళి, ఉత్పన్నకంబలి.

మేమము. సం. వి. అ. శ్రం. ౧. పాప్తలు,
గొట్టె. ౨. మేమరాశి.

మేహండుడు. సం. వి. అ. శ్రం. ఇంద్రుడు.

మేమీ. సం. వి. ఈ. శ్రీ. ౧. అడుగొట్టె. ౨.
తివికము, మిప్పి శ్రీ. 3. జటామాంబి శ్రీ.

మేహామ్మి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. మహాశ్రు.

మేహానము. సం. వి. అ. న. ౧. మాత్ర
వివర్ధనము, ఉచ్చేపాయుట. ౨. మాత్రము.
3. శిశ్నము.

మేహాము. సం. వి. అ. శ్రం. ౧. మూ'మ
విభుతుట, ఉచ్చేపాయుట. ౨. మాత్రము,
ఉచ్చే. 3. ప్రమేహశోగము. ౪. పాప్తలు,
గొట్టె.

మై

మై = మయి. వి. ౧. కర్రము.

మీ. మదతి నీమైవక్క కాచుట శోభనక గను
చాటు వొరయుతో యని తలంచి .

భార. విరా. ౨. ౪3.

ఈ . కాంతకు గొజ్జగిసిటితేటచే, జలకము
లార్చి మై గలయక జంపనపక మలంది
యెంతయున్ విక్ర. ౧. ౧3౩.

మీ. ఉత్సాహ మొదన మై నచ్చించె నేమియు
బచ్చిగోదలబాద విచ్చు విశలు .

ఉ. రా. ౨. ౧౯౩. పారి. ౨. ౪౯.

౨. జన్మము.

క. ఇల నొకగ నట్లు భుజగం, బులు పెనగొన
రాముక దాచిపునమం దయ్యున్, బలి ముపు
బంధించినయా, ఫల మెంకమై గుడువ శేల
పాయు ననంగన్.

భా. రా. యు. ౫౩3.

3. పార్శ్వము.

చు. .. నీచి పతి చేర్చున్ తేర నుచున్ మదిన్,
దోలగం గోరి యెంకం మొరసిరి కాంతుం
దున్నయామైకే శ్రీ, ర లతాకవి విభుతు
తా వపుడు తార్చున్ పెజ్జుకన్ ...

చంద్రా. ౩. ౧3౮.

ఉ. చేత్రము గేల బూని ... విశ్రలు రై
యిరుమై మానాబ్బుమృత్యుక్రలబంతి వక్రల
కతంబు విసిరి భలంబ ..

అను. ౩. ౯౫.

౪. విభక్తు,

౪. కలకాని నీకు గ్రామం, బులు దామక మోపి
నట్లు పోరలగ నివ్వె, బులుక దగలె .

భార. భీష్మ. ౩. ౧౭౫.

౪. ఒక లెంతయుఁ బులకింపగఁ బడునను
మేలమల మోనపుచ్చుచు నవ్వె, బెడలగు
పిలుగులల బెట్టిరి, పడఁకుక లాముక్కొంగుఁ
బాధివముఖ్య

భా. రా. బాల ౭౯

౪. ఏ, మేమీ కృష్ణుడు మందలొనబాసె
తా నింబ్రెడుమోతాపటనం, వీమై నిచ్చట
జాప వచ్చె నది మేలే

పారి ౪ ౬౦

౫. కడకు.

ఉ. చి క్తము బులసిల్ల నలసింహాకీరము
లాక్ష్మిమై చూడవచ్చు కగళావళిం బొదుపు
మాడ్చి భార ఉత్పాద ౨. ౧౪౦.

౬. మోడు.

ద్వి. అకినివోడిన లోక మని మాడు నీళ్లు, మరిఁ
దలంపక నేలమై కయనించు .

ద్వి. పరమ. ౪. ౩౧౧.

ద్వి. మనుషక గదళికావృతమార్ ముంది, యం
దుమై వేర్వేలు నామిదు అనిచి

ద్వి. పరమ. ౪. ౨౬౩.

జ. మోను, మోలు, మోగవి, మోబాణు,
మోబాణుదీం, మోతాళువు, మోకెంచు,
మోభార, మోమలచు, మోమలపు, మోమ
బువు.

మై ప్ర. ౧. కృతీయానిభక్తియందు వచ్చెడి
ప్రకృతము.

అ. ఒంటిమై గలిగు మరవడి దలపడి, పుక
పాదరా ప్రభులమొక్క పాదు కేసి ...

భార. భీష్మ. ౨. ౮౪.

(ఒంటిమై = ఒంటిగా.)

మ. అయకాలంబున గ్రాసీబాకము నపాలస్యం
బుమై మ్రొంగ వేడి యుడగ్రోద్ధతి లోడు
దండధనుమాడ్చిత్ వచ్చుచుర్యాలవి, కృయ
నాకాప్రభు గాంచి .

మరి. ఉ. ౧. ౧౫౧.

మ . చెప్పెద నమాధానంబుమై గార్వయం,
గనుగొ మ్మమాచభూమి రాముఁ జెదయంగా
రాదు భా. రా. ఆర. ౧. ౨౪౩.

౨. చుక్కీ విభక్తిప్రకృతము

చ. అడవికి వేటమై నరిగి యాకఁ డొకానొక
నాడు పొందు. ౫. ౧౪.

ద్వి. మకరీతనుకండ్రిమై నంకితముగ, నొక
కొన్నిచక్కంబు లానరించి చుటియు .

ద్వి. పరమ ౩ ౧౬౫ పా.

౩. స ప్రమానిభక్తిప్రకృతము.

సీ. రాత్రిమై చాటి ప్రసారకఁ బోరి మగఁటిమి
వాసివయంగార పుష్కంఠె

భార. కర్ణ. ౨. ౨౪.

ఉ. అప్పుడు కర్ణమెప్పుడురాధిపందమఁ జాట్టు
మట్టఁ జే, దప్పురబిడ్డిమై వలయ మొప్పు
జెనం బులించి క్రిడి .

భార. విరా. ౫. ౯౮.

ఉ. ఎవ్వడు లోరి తాను నొకయొక్కడు
వీరుడపోరి కృత్రిమై, బివ్వకు నచ్చి
ప్రొచ్చి మిగఁ జేరినవాడు

ఉ. హరి. ౩. ౪౩.

మైందమానుడు. సం వి క. పుం. మైందుని
బులినవాడు, కృష్ణుడు.

మైందుడు. స. వి. అ. పుం. కృష్ణినిచే బంపఁ
బడిన యొకానొక రాక్షసుడు.

మైకము=మయికము. వి. కుక్తు.

ద్వి. ఉడుగనిడుడుడు జాలయతు మైకోను,
కడు జొచ్చునమ్మడకను లెల్ల నిత్యుడు, కడు
మేనుడిల మేకులులతోడ, మేడ లెన్నుకొని
ప్రశ్నీ మేడలకున్నదియు ...

రం. రా. యు. ౨౯౦. పా. ౨౨ పు.

మైకోను = మయికోను, మేకోను. స. శ్రీ.

అ. శ్రీ. (√ మై.)

౧. సమృతిండు, అంగీకరించు.

కా. నిభల శ్రీరత్నముగ నీకు నే, నావా
హించితి మారు సమృద్ధువచ్చున శ్రీ
మైకోన్న నా, కోవిశ్యవయ కార్యసిద్ధి
యగు కు సం. ౧. ౩౨

మ. ఉ, న్మదఁ జై యింతి వధింపఁ గా
దనక యగ్గాయలు మైకోన్న నా, పడ
లేలెంచుట చేమి సందియను .

భా. రా. యు. ౧౪౧౩.

క. ముఖకారదూరనకు మి, క్రమము గళక్రమము
సన్నదమ్ములు ననుగుం, ధమలపరిష్కృతము
ధర్మమై మైకోన మలుగున సగము మైలయు
సగమే .

పాండు. ౫. ౨౨౦. కు. సం. ౪౧౦.

స. శ్రీ. పాండు.

నీ అల్లడనందు యుత్త మైకోనఁ జాచు
నదత్త కాంతి వింతతోడవు గాఁగ

భార. విరా. ౧ ౨౪౫.

అ. శ్రీ. కలుగు.

నీ లలితమాతృకలకలలగు మైకోన నమ
ర్చన భూరి గొమ్ము లామ్ము .

రా. రా. అర. ౨. ౨౪.

మైకోలు = మయికోలు, మి. (√ మైకోన)
సమృతి, అంగీకారము.

కా. ... నీ, కారేఖ్యభుజాక్షరేయఁ బగదే
యభాషి మైకోలు మైకో. . . . . ౨౪౫, ౩. ౧౨౦.

నీ. అల్లడయెరి మంచి మి మైపుకోఁ గోడ
గింపు. మైకోలు గాంపుకోడు ...

కలు. ౫. ౩౫.

నీ. ఇయ్యకో లాచ్చికో రీకోలు మైకోలు
మైకోలు . ఒడవూ టమట కమమటము
నుడు సమృతితోడ అం. భా. ౧. ౧౦౪.

మైకోలి = మేకోలి, మి. (√ మై) కూడుడు.

ఉ. వీరజనూ క్రమండు సహదేవుడు మైకోలి
దున్నసేమయన, వీరలు వీవులింపఁ ప్రజ
వి న్మద్రువం వారి వార్ధ్వ బోరునో
భార. కల్ల. ౧. ౧౧౩.

మైకోణు = మయికోణు, మి. (మై + కాణు)
ఒకవిధమగు మైకోంగు. (కొంత యొడమేడ
మూగ నడ్డకమ్ములు పాఠించిన యాడుదాని
వీరకొంగు. ౪ ర.)

చూ మైజాణుచీర.

మైకోణుచీర, మి. (మైజాణు + చీర) ఒకరక
మగు మైకోంగు గలచీర,

నీ గొంబువూసలు లెండు గుండముంగరలు
మైజాణు చీరలు మేనమ్మగొనును .

కుక. ౨. ౩౩౨.

నీ. కానక ట్టిది యేల కల్లుదగా మైజాణుచీరఁ
దాల్చు మటుంచుఁ జిమ్మరేగు .

కుక. ౨. ౪౫౫.

మైకోలుపు, మి. (మై + కాలుపు) ప్రాణి,
కలి. (౪. ర.)

మైకోమే, స. శ్రీ. (√ మై) వ్యాధిండు.

మ. శివు గాన సహారము సమృద్ధముల కలిపించి
మైకోచి శైరత్త యోగిలకుల గొల్చి ..

కు. సం. ౯. ౩౨౦.

మైకోము, సం. మి. (అ. ౪౫. అ.) మిక్రమి
సంబంధమైది. మి. అ. పుం. ఒకానొక వంకర

మైత్రీ/వరుణి

కరణ

మైనము = మయినము

జాతి. న. గ. మైత్రీ, స్నేహము. ౨. అనూరాధా
నక్షత్రము. ౩. అదిత్యులొకము. (వాచ,
౪. భూమీకర్షణము. ౫. ఉష్ణకాలము.

మైత్రీ వరుణి. సం. వి. ఐ. తుం. అగస్త్యుడు.
మైత్రీ వరుణుడు. సం. వి. అ. తుం.
అగస్త్యుడు.

మైత్రీ. సం. వి. ఈ శ్రీ. గ. దయ.
౪. మైత్రీం బోలడు ధర్మము, ధాత్రిదివిలా
లకు లేదు భార. కాం. ౫. ౧౦౨
లో జన్మించిన తు సంపద్య ద్వావ్యూహో
వాత్రీ సంకయ, పర్యావస్థన్నవా పర్యా
వ్యక్తిత్రో బ్రాహ్మణ ఉచ్యతే
౨. స్నేహము, చెలిమి ౩ అనూరాధా
నక్షత్రము.

మైత్రీ యు. సం. వి. అ. తుం. గ. గొప్ప బ్రాహ్మ
ణుడు, బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠుడు ౨ స్నేహితుడు.
మైత్రీ యము. సం. వి. అ. తుం. ఒక సంకీర్ణ
జాతి

మైత్రీ యిక. సం. వి. అ. శ్రీ. మిత్రియధము,
స్నేహితుల యధము. (శ్రీ. వి.)

మైత్రీ యుడు. సం. వి. అ. తుం. గ. ఒకానొక
మని, ౨. బుద్ధిదేవుడు

మైత్రీ యము. సం. వి. అ. న. స్నేహము, చెలిమి.

మైథి. సం. వి. ఈ శ్రీ. వీర

మైథి లుడు. సం. వి. అ. తుం. మిథిలాధిపతి.

మైథి లులు = మిథిలాజనులు.

మైథు నము. సం. వి. అ. ఈ. అ. గ. దంప
కులగానైనది, జరియగది.

౨. వివాహముచే గలిపినది. ౩. కలిసంబంధ
మైత్రి.

వి. అ. న. కలి, శురకము, (వీరియంగము
అనిమిది.)

శ్రీ. స్మరణం కీ రసం శేలిః ప్రేమణం గుహ్య
భావణం, సంకల్పాధ్యక్షవసాయకృ త్రియా
విచ్ఛత్తిశేవ చ ఏ తత్త్వేషున మస్తాంగం
ప్రవచంతి మనీషిణః.

౨ వివాహము, పెండ్లి. ౩. పరస్పరము కలి
యట, కలయిక, కూడిక, ౪. అగ్ని
భావము, దంపతు లగ్నివి స్థాపించుట.

మైద. వి. (సం. మదా) మత్త, మైకము.
చ. తమతర నిత్యభ్రష్టికల తాకతిలోనయ యుండి
నిద్రమైవను బడి లేవ మేల్కొను మదార
మధస్తరక నానుభంగి

మా. పూ. ౮ ౪౦.

మైద ౨. వి. పరంబకము, గోరంబ శీ.
వీ. మైద గోరంబ నా మమగరంబక సంజ్ఞ —
అం భా. ౨ ౫౩.

మైదు = మయిదు. వి. గ. మాదు.

౨. మైకము.
౩. చొక్కాచాడి (శ. ర.)

మైనపు తి. వి. (మైము + తి) మైనపునద.
(శ. ర.)

మైనపు త్రి. వి. (√ మైము) వీరము తెలిగిం
తుటకు మైముతోఁ జేసినవ త్రి. (శ. ర.)

మైనము = మయినము. వి. (సం. మదనా)
శిక్షకము, మహద్విష్ణుము.

వీ. బూడి బ్రంగిన మెంగంబున గొడవట్టు
మైనపు మైలపొడవొక నా తెలంగ ...
అ. ము. ౨. ౮౦.

మొదటి ప్రశ్న

వికల్ప

మొదటి ప్రశ్న = మొదటి ప్రశ్న

చ. కలికి చరాటరా జాత్రుడు గవ్వరబిడెను
 పట్టి పత్తయ్యనను నడవంబు బానిశీ భణా
 భరవల్లి దళాంతరంబునన్, బలికత్తుండెలు
 మొదలునక బిడ్డి యెకం దది నూది ధీరి
 దృష్టుల మిల పైచిన న్నుగిరి మాఁగిన రాజ
 కుమారు లందఱున్. పై. ౬. ౧౪౧.

గీ మొదలు నవగ, బాలుడు నీకంటె
 ఆం భా. ౨. ౨౦౦.

జ మొదలునక, మొదలునక
 మొదలునక, నం వి. యు. శ్రీ పార్వతి,
 మొదలునక తోడయ్యును.

మొదలునక, నం. వి. ఆ. పుం. పాపవంతుని
 పుత్రుడు. (పద్మకవిశేషము)

మొదలునక, నం. వి. ఆ. పుం. బాలి, కైవ
 యుడు. (౪. ౮.)

మొదలునక, వి. (మొ + తూర్) కలపము, ఆంగ
 రాగము

గీ. చెప్పబడి కైవ మొదలునక దెవరి చనిన,
 నెక్కునంబునక దవకంటె నివ్వటిల్ల
 విక్ర. ౪. ౨౨౬.

గీ. పుడమిపై నివ్వఁ బొరలుతో మొదలిన
 బూడిద మొదలునకబూది గాలి
 అప్పు. రా. నం. ౨౦.

మొదలునక పసపు = చాయ పసపు.

గీ. మొదలునక పసపును మధుకంటె మొదల
 లనఁబంబు చిత్తమాంబులు బరడు
 అప్పు. ౨. ౪౩౧

మొదటి, వి. తేలిక.

కా. ౬. (౪. ౮.)

మొదలు = మొదలుమొదలు, మొదలు, మొదలు
 వి. అశ్వాత్మానము.

చ. ప్రసాదోత్సాహులు భూదబో ద్రమలకుం
 బ్రత్యక్షులై నొల్లి యేవగలన్ మొదలు
 భోగివచ్చిరె వృథామానానలం దెనయి,
 మాకుం దెంతటివారుం ..

మాలి. తి. ౬. ౧౩౧.

తి. ఆ, భూమియందు నీవు నకు
 బొందక పోయెద నన్ను మొదలున్, బోవగ
 నేల యిరువది వూరి పృథ్వీకృత నంట
 బట్టి భోజ. రా. ౪. ౨౨౨.

మొదలునక, ఆ. (మొ + మూడు) ఒక
 రెండుంగలండు, పారవశ్యమునొందు

తి. వా, నీరుకు దీర్ఘ మొదలుని నిర్దుర
 బోవగ దళా. ౧. ౨౨౩.

న ఇట్లు వారసీమంత్రినీకృతనిరంతరలకాంత
 కరలిలాసంతోపితస్యాంతుం దై మొ
 మూది విక్ర. ౬. ౧౦౪.

౨ మూర్తి.

గీ. మొదలునక గదపట్టి సామృతీర నవగ,
 మూర్తి కాన్ సాం. వి. మా. ౪౨.

మొదలునక, వి. (మొ + మూడు) ౧ మూర్తి

గీ. మొదలునక బ్రతుకి, యవగ మూర్తి
 వ్యాయం బలరామచంద్రుం
 ఆం. భా. ౨. ౨౨౩.

౨ పారవశ్యము. (౪. ౮.)

మొదలునక = మొదలునక, వి. (మొ +
 మూడు) కవచము, కమలాకరము.

గీ. భల్లముల గట్టిమొదలునకలం జొంది, యెరని
 నెక్కుటిలో ముంచె కిరళరముల .

కా. ౪. ౪౪.

గీ. .. మాపుల రెండు మొదలునక నొకట,
 నాకవ త్రిమ రెండు కాకళరముల భువ
 రయంబునక (మొదలి) .

భా. రా. అర. ౧. ౨౨౧.

క. కామకుడును దుస్సలకు, మై మైమెయి
అను వాండ్లు నమ్మలు గడలున్ .

మార్కు ౫. ౧౧౧.

అం. భా. ౨. ౨౦౪.

మైమెయి = మైమియ. వి. అనాయాసము.

ఉ. . ఎంత ధీశరణుల లయ్యు కప్పిం బడి
కాలక మైమెయి బోవ నేరక .

ట. పం. ౧౨. ౮౩౮.

మైమె = మైమియ. వి. అనుభవము.

క. ధర్మశూభప్రసవ దుష్కర్మము రూపించి
నభ నొకండుమ మైమె, బేర్చి పెడక
లో నేర్చునె భార ఉద్యో. ౧. ౨౫
మైరేయము. పం. వి. ఆ త్త. న. ఒకదెనును
మద్యము, అవధము.

మైల = మయిల. వి. (పం మలిసవ) ౧
మలిసము, ముడికియ్యది

నీ పరవహులుల మైలపరిధానములు గట్టు
యాతాండ్ర గొంబలు పోయె దనియె
వరాహ ౧౧ ౧౩౧.

౨. అశవి (క ర)

వి. మలిసవత్తము, ముడికినడ్డ

క. . నే, గ్రాకట భూమరి కన్యక, నీ
కట్టమైల గట్ట నేర్చునె యవిసన్ ,
భార. అది. ౩. ౧౩౫.

ఉ. ... బేలుల వొప్పు పోయెను, బట్టము
కట్టుకొన్న వ్యవస్థయి హేతుర పట్టికేను
నీ కట్టమైల గట్టమనె కావర మేటికి
వచ్చె నీ కవన్

యయా. ౩. ౩౫.

ద్వి. ఉడికించి నిలిపించి యుడికి ఘట్టించి, మద
ముల మైలలు మడుగు నేయగను.

మండితా. దీక్ష. ౮౨. టా.

౨. మాలివ్యము, ముడికి.

ఉ. ... ఒక్కప్పుడు మైల బోవ నడ
యాడడు రాధ ముకుందు కెంకటన్ ...

కళా. ౮. ౨౨౦.

౩. మడ్డి

నీ. బూడి ట్రుంగిన ముగంబున గొడకట్టు
మైవపుమైల పాకొర నా కెలంగ ...

అము. ౨. ౮౦.

౪. చీకటి, అంధకారము.

ఉ. బిలిలిమైల వల్లెపల కేకానియన్ జని
యొక మరదికర మాంస. ర. ర.

౫. ఎలుపు తెలుపు పనుపు నలుపు కలిపిన
రంగ

ఉవా :—మైలావు.

౫ మైలక్రొవి, మైలచాయ తొండ, మైలవడు,
మైలపంక మైలాచి, మైలారు, మైలావు.

మైలక్రొవి. వి (మైల + క్రొవి) మురళి.
(క. ర.)

మైలచాయతొండ. వి (మైల + చాయ +
తొండ) ఒక దినుసుతొండ. (క. ర.)

మైల(వ)వడు. అ. క్రి. (మైల + వడు) ౧.
మాలివ్యమునొందు, కళింకమగు.

ఉ. ... నిజంకము మైలవడంగ జేసి తింటి
జగద మింటిలోన మావేంకట నీ నిటు
లాంటి వచ్చుటన్ .. కై. భా. ౨. ౨౮.

౨. కాంతి సీమము.

ల. అగ్ని పల్లవైన వల్లెమీత్రుడు మైల,పడ్డ
మచ్చి వొరలబడిన నేరు, నగము సంచరించి
నను బొంగ వొరయునీ, నాడునలుక
నెక్కువజూర నమ్ము.

భార. ఆశ్వ. ౧. ౩౮.

మైలసంక. వి. (మైల + సంక) చుక్క
మాంసాచులు విక్రయించు సంక.

1. ఇంచులకుఁ బ్రతిగా మైలసంకతోన .
క్రిడా. 83.

మైలారి = మయిలారి. వి. (మైలారు) ఒకా
సొక క్షుద్రదేశము బూజించువాడగు.

2. మైలారి నున్నెరితలారి తురగవెంబారి విద్ర
విశోదలును.

మాంస. 3. 2౯.

మైలారు. వి. ($\sqrt{\text{మైల}}$) ఒకాసొక క్షుద్ర
దేశము.

1. సందులను వారసంబులు సలుపువారు.
నెడను గడిచేత వారకు లిచ్చువారు, సామా-
నము మూర్తి కైకొన్న సునివాగు, ఫీర
మృదయులు మైలారు వీరభటులు
క్రిడా. ౧౮౨.

2. గొరిగ మై మైలారుఁ గొనియాడు సొకతో
సొసలై బండారు పుత్రు చాల్చి
కాశి. 2. 23౦.

మైలాపు. వి. (మైల + అపు) ఎలుపు +
పసుపు + తెలుపు + నలుపు గలవీరంగుగల
అపు.
(సాగచాయ గల అపు. అవి ౪. ౮.)

మైలతేర్తము = మయిలతేర్తము. వి.
(సం. మయూరకుంభిక్) ఒకాసొక మందు
వస్తువు. (౪. ౮)

మైవడి = మయివడి. వి. అనుమానము.
2. గొల సంగడిలైవడి నెల్లదవడికి
మైవడి యై మైవయి చిలువదోదలును
మృనిం. 3 ౧౪.

వి. ౧. సచ్చతి.

3. అంత వసంతకుం దక్కనుచుకోతు
మారాల్చి కుడుమయిసంపువరకారణు
నకు నుద్యోగింపు మది మైవడి మాలుకొలిచి.
కు. సం. ౫. ౫౮౧.

ద్వి. వడింపఁ దపసి మైవడి వారిగంప.
బస. పు. ౨. ౪౯౯. పరి.

4. దెవరి చేరని బలియని విలియబట్టు, కలిసి
మైవడితో వచ్చి మాత్తర జేత, క్రమము
మెడగెడు బలుమీను క్రాటఁ జేయ్యి,
సొద్యుగాలంపు కేటకాఁ దుపపు వాడై.
అము ౪. ౨ ౨౫౧.

౨. అనుమానము.

5. తెలయ మమామహాకృయలవీర్యమును
దుదయించునట్టి దో, వృల కలికుండు గాని
మరపాలవిద్విషంఁ చారకానుమన్, గెలు
వఁడు పోరిలో మకరకీతము బంపుఁడు
వారలం దక్కకృలనును నేసి మైవడిఁ బ్రసం
గము నేయి జగద్ధితంబుగాన్.
కు. సం. ౪ 3౮౯.

3. నేర్పు.

6. .. తగిన పల్కులమైవడిఁ గల్గునుందనికొ,
జనుపతియందఁ జాల విరసం బగు చందముఁ
బొందఁ జేసితిన్ ..
దశకు. 2. ౫౨.

౪. విధము, రీతి.

౭. మైలపు మైవడి సగవును, మైపులం దోడి
వారి నీసింది ... మై. 3. ౨౨.

మైసరి = మయిసరి. వి. జ్యోతి యను వాక్యము
నందలి యంగవిశేషము.

8. లాగున మైసరియొ బల్లబియ్యం గల్గితము
తెచ్చ విలసిల్లు జ్యోతివిధ మొకర్పు
తి. రా. ౨. ౧3౯.

మొ

మొలక = మొలిక.

సీ. మొలక మొలక యనఁ బ్రహ్మ
కూర్పాట్ల యలరచుడు
అం. భా. ౨. ౨౪౦.

మొండరి. విలా (మొండి + అరి స్వార్థమున)
మొండివాడు, మూర్ఖుడు.

ద్వి. ఒకవిచారము మాకు నొవవె నీరాతా, నుక
వానీ పువంద చూపునట్లులు మొండరి
చల్లచప్పుడు గోడచేర్పు, పండిపో రమనీ
బాడ నున్నాడు.

ద్వి. పోలిక ఆ గరట. పం.
ద్వి. బండఁ దనక కడుమొండరి యనఁ, రెండు
చేతులు తొమొండి పిఁ దనక.

పండితా. తురా. ౧౦౧ పొ.

మొండి = మొండు. విలా (పం. మందకు.
ప్రా. మందం) ౧. చేతులు కాళ్లు తెగిన
వాడు; తెగినది; కాళ్లు చేతులు లేనివాడు.

ద్వి. మొండి యెనెత్తుట ముదిరి యొన్నాడ,
పండించి చేతాళి కల గ్రుంచి పొమ్ము.

ద్వి. క. పా. ౨. ౩౩౩ పం. (క. రి. పా.)
ఈ చీ కొంచుని మొండివారి క్షోభాప్యనఁ
జక్కో తలనీ చుట్టలలోఁ దలచుత్త
చేన.

భోజరా. ౫. ౨౯౮.

సీ. మొండి నా నడచుఁ దెనగు
అం. భా. ౨. ౧౨౨.

౨. కొంతెగినది (కాలు, చేయి మం.)
ద్వి. తనమొండిచేతులు కలమొడఁ చేర్చుకొని
ననుస్సుకు లాసంగుటయు ...

ద్వి. తి. పా. ౨. ౩౯. పా.
సీ. ... మొండి, మొట్ట భిన్నత్య మొనరుము.)
అం. భా. ౨. ౧౨౪.

౩. మొక్కపోయినది.

ఉదా. :—మొండి గంటము, మొండికై. మం.
౪. మూర్ఖుడు; మూర్ఖురాలు.
సీ. నక్క చిన్నలమారి పెక్కనగునీ దూవర
దిండి బొంకలనాన మొండి.

చెన్న. ౨. ౨౪.

౫. పోనీయనని, పట్టిది, అధరతాదిశాస్త్రము.
ఉదా. —మొండిపెడ, మొండిచెవులు మం.

౬. మొండరి, మొండికట్టి, మొండికస్త్రు,
మొండివాడు. మొండిడు.

మొండికట్టి. విలా (మొండి) మొండికనము కల
వాడు; కలిది, మూర్ఖుడు, మూర్ఖురాలు
సీ. అకతాయి వికారి యడిబండ గుండడు
మొండికట్టి గులాను ముప్పెగోళు.
పాంస ౫. ౧౧౩.

౭. కుబాళుగు

సీ. మొండి, కట్టి వాఁడను గుణవాక్యగాఁ
తెలగు

అం. భా. ౩. ౩.

మొండికెత్తు. అ. (౨. $\sqrt{\text{మొండి}}$) బండతనము
కలవాఁ డగు
(చక్క) వాడు ఎంతకొట్టినను మొండికై
కడలనున్నాడు.

మొండియము = మొం డెము. వి. కబంధము,
కలలేనిదేహము.

ఉ. గం డొకపండితోఁకి తోడుకం గడకం
మొమంది గొట్టిని, న్మొండియ మూడి కుక్క
కల పడిన వ్వరాహ మూయండలఁ దెట్టు
గుట్ట యన కిన్నిటి రాచిన నూడ వియ్యి .
కవి. ౪. ౮౧.

మొండివాడు. విలా (మొండి + వాడు)
౧ చేతులు లేనివాడు.

ద్వి. ౭౦ దేని నీవకోర్కడనంగడివి, మొండి
వానికి వచ్చె రెండు చేతులును ...

పుండితా. శ్రురా. ౧౦. ౪. పా.

౨. మొండికనకు కలవాడను, మూర్ఖుడు.

(వ్యవ.) మొండివాడు రాజకంటె బలవం
కుడు

మొండిడు. విలా (మొండి + తుడు, స్వార్థమున)

మొండికనము కలవాడు, మూర్ఖుడు.

క. మొండిడు పాపకర్మము, చండాలం
జూచినచటను దుర్లభవం, కం దైవవాని
నడిచిన, దండు ప్రదీగి యందు టుచిరధర్మము
పతికే విజ్ఞా. ౨. ౧౨౪.

క. కణసంజీ వస్తు నెదిరిది, నెఱుంగడు వన
కొలది పుడుకలేఁడు మొండి, దఱ
జాతి .. క. సం. ౩. ౮౦౦.

మొందు = మొండి (క ర) విలా. కొంక
తెనది (కాల, ముక్కు-మొ)

ద్వి. క్రుక్కక రామానుజుడు కూర్చుని,
ముక్కును తెచ్చెను మొందునీయుటయు
రం రా బాల. ౩ పా ౧౩౩ పం.

(వి వి. పా. మ్రోతునీయుటయు ముక్కి పా.
మొండినీయుటయు క. క. పా.)

మొండెవుగాము. వి. (మొండెము + గాము)
శేరుగ్రహము.

(రాహువు. అవి. క. ర.)

మొండెవు రక్కసుడు. వి. (మొండెము +
రక్కసుడు) కవంధుడు.

క. రెండు మొనవాడకోలల, రెండుబుజులు
లును వారిరి గూర్చి కడుం, గొండవలె
మన్నయల్లులు, మొండెవు రిక్కనువీనును
మరియులు చేసెన్.

అచ్చ. రా. అర. ౧౧౮.

మొండెము = మొండియము. వి. (సం.
మండెము. (ప్రా. మండం) తల లేనికరము.
క. రెండుమూల గరయుగ్మము, ఖండించి పలు
ప్రకండకాండం బొకటక, నుండలమీత్రుల
తోడను, మొండెము భువి దొల్ల తేడి
ముదమున వార్చుక.

హరి. ఉ. ౪. ౧౨౯.

మ. అలకాధీశునిమాత వి ప్తకడు (ప్రాణాం
తలు నొందించి యా, కలయేక మొం
డెము గొల్లులో మెలగునట్లుత్తలేకి
పాల్చెను . ఉ. రా. ౨. ౩౨౨.

నీ. మొండెములో మొనకులు కండలు కప్పలు
మెద దన లేవంగనవచ్చు దీప్తులు

అచ్చ. రా. యు ర౮౨౩

అం భా. ౨. ౨౨౪.

మ. మొండెవుగాము, మొండెవు రిక్కనుడు.

మొక్కబంగము. వి (సం. ముఖభంగ) మొక్కము
విలుపు, కోమము.

ద్వి. ముక్కున చేమాలు మామాలు గాగ,
మొక్కి తోకొని రవచ్చ మొక్కబంగ
మెదయ . ద్వి. పనిమ. ౪. ౩౧౩.

మొక్కమూలు = మొక్కమూలు. వి. (మొం.
మూమాల్) ఒకవిధమగు మేలుకాతివృక్షము.

నీ. పగడంపుగంటు బుచ్చరాబోదెలు గొవ
వారు మొక్కమూలుగోడబారు.

నీ. కలిగి . అలకాబడిరాహువారమును . .

రెగె. ౩. ౧౪౧.

య. పకెనెల పట్టెనుంచమున కామున కానికెనాని
పై దురం, గొక్కమూలులేవు నొగెన్
కలుచించి మకోభవవృద్ధి . .

హంస. ౧. ౨౯.

మొక్కము = మొగము. వి. (సం. ముఖము.
(ప్రా. ముహం) ముఖము, కడగము.

ఆ. ... ఊరక నుం గన్నుల్రామి విధి
రత్నపుబొమ్మల కాచిగొన్నవా; మొక
మున ప్రాణచున్నయది ముత్తరమాస్త్రులు
నంచు వాస్త్రులై ఉ. హరి. ఆ. ౩.
ద్వి. చిలిమాపులు నుమకెక్కులముద్ద; మొకము
కేంపులమొది మొలకవత్తులును .

రం రా. బాల. ౩౦. పా. ౧౫ ౪౦.

చ. మీ, నశియ కదామాచేరి బురకానను
పానేరి బురగపించుచో, మొకమున బున్న
నుంచు నమో మోగిన నెట్లు భయంబుఁ
కెండునో హర. ర. ౨౪.

మొక మజ్జనము = ముఖహస్తము, మొగము
కడుగుకొనుట

క. మొకమజ్జన మై సంధ్యా, దిక్కృత్యము
లాచరించి పారంగ. ౩. ౧౫౬

మొక మెఱుక = ముఖపరిచయము, కొంచెము
స్నేహము

క. మొక మెఱుక గలదగు గదనో, నుకరాంబుని
యనులగుమనమానుకు నీకుక, దిక్కుకలు
నేయవల వను, నుకటా మేదమయి కేగు
నపు దైనఁ తెలి. విజ. వి. ఆ. ౧౯౯.

జ. మొకమోటు, మొకమోడు, మొక్కట్టు.

మొకమోటు (ము) = మొగమోటు. వి.
(మొకము+టు) ౧. చాక్షిణ్యము, పరచిత్తాను
మాలవ ర్జనము.

చ. అది కడుఁ దెంపుచేసి నుంఁ దాదీనమాటుకు
మాణుడల్ల. స్వేరనిమొకమోటు నానృపతి
రత్నము కొండోక పెచ్చునార్చి
భోజరా. ర. ౪౬.

క. పాటి గలదె పదనమునకు, ప్రేమలయిం గదిసి
నపుడె విజునక శే కృష్ణులుల చేలువడితి
మొకమోటు దరిద్రత్వమునకు జొగిఁ జొత్త
య్యెన్ ... భోజరా. ౬. ౫౫.

ఆ. భంజోచము.

క. వికసిరశీమశోకక, నునుమరగిరేర పార
శోభాన్వితలక్, మొకమోటు మింత
గలుగక, యికటా మోదంగఁ కేతులాడెనె
నీకుక

హరిశ్చ. ఆ. ౧౫౮.

మొకమోడు. ఆ. ౧౩. (మొకము + ఓడు)
చాక్షిణ్యము, సంశోచించు

క. అకటా తగ దని పలికెన, మొకమోడక నన్ను
బన్నములఁ బొంది కొగిక్

దశకు. ౩. ౧౩.

క. ఒకనిని జంపను కేటము, బ్రకటితముగఁ బ్రోవ
నెఱిగి బలవంతుడను వానికీ సద్దపదక
యున్నను, మొకమోడక పుణ్యహస్తముం
గొనవలయున్ విజ్ఞ. ఆ. ౧౦౧.

మొకరము = మొక్కరము. వి. స్తంభము

ఉ. వచ్చి నృపాలకేరిగృహవాటము పెచ్చెరి
పిండుచాటునం, తొచ్చి మెఱుంగుచేటు
తొగచుట్టుటామొకరంబు మాటుగా,
నచ్చవలాశీ నిల్వ

వసు. ౬. ౨౬.

(క. ర. పా. మొగరిము. ముద్రి. పా.)

పీ. రమణ మాటుగ నున్నరతనంపుమొకరంబు
దంబుగా నవలఁ గొండెంబు పెచ్చు

చము. ౩. ౯౦.

మొకరి. విణ. (నం. ముఖరణ్) ౧. మ్రోయునది
ధ్వని చేయునది.

పీ. మొకరి మట్టెలమ్రోత ముద్దుమామగ రంభ
కనకంపు గొడుగుబాగాలు దొడిగి...

హర. ౭. ౧౩౭.

చ. నలిమంపుంబెనమాటులం దినుగు వాల్చిమేరి
కీర్త్యామృతం, దలవాచుదో విరిచంబువా
మొకరిచేటింట్లార్చుట తృప్తమామలు

సామంతులు కొన్ని దెబ్బవలుతున్నట్లే
చాచురగ్రాహిణి, వలయాహమము వంటి
మాగధులకై వారము తోరముగ.

రం. రా. ౨. ౫౬.

౪. అదొర యేగతి వారలవా దుమయన్
వలయు వింటివా వివరేణ, పెదలి యనినఁ
బ్రభావతి, మోదము పెరిజిలుకఁ జిలుక
మొకటిఁ బలికెన్. శుక. ౨. ౮౯.

(నిలుకమొకటి, విశేషమో త్రవవిభృధార
యనమానము).

౫. అగ్రసరము, ముందువచునది

సీ. ఇరుగోత్తలను దుమ్ము తెగయింపునది నీలే
ము నీయ గలకాలు మొకరిసాణా
శువల ౨. ౧౨౩.

౩. అసంబద్ధవచనము లాడువాడు; పాసగని
మాటలాడునది.

ద్వి. మొకమనఁ దగ బొనుముడి పెట్టుకొనుచు,
మొకరిమై పెరిగి యేవున వుల్లచుచి
రం. రా. ౫౦.

(౪. ర.)

బ. మొకరితనము.

మొకరితనము. వి. (మొకరి + తనము) వాచాలక,
అసంబద్ధవచనమలాడుట.

చ. మొకరితనముతో వెనుక ముంద రెణుంగక
కామె గానవి, ద్యుతఁ బ్రభు వైసలీల దుర
మాంకృతిఁ బోరెను నీతితోడ..

సమీర. ౯. ౧౩౮.

మొక్క-1=మొక్క. వి. (సం. మూలికా) ౧.
మొలక, అంకురము.

సీ. మొలక మొలన మొక్క మొక మోసీయ
మొలక కా నంకురం బొప్పుచుండు. .
అం. భా. ౨. ౩౫.

ఉ. మొసత్తమొక్క నిక్కవన విక్కిరికొల్పిరి
వాన కుంతలా, నీకురపాల నీలమణిలిలకు
గ్రొమ్మచునాన. రా. వి. ౨. ౨౫.

౪. కానీ రం దని మోరాక్షిరదమొక్క
బ్రుక్కలన్, తారక, అమ. ౨. ౨౬.
౨. పల్లవాంకురము, చిగురుమొలక.

సీ. ముందట నెలమావిమొక్కల నలరింపఁ గర్త
దా నగుచెలికాదు సదన
చూరి ఉ. ౨. ౫౮.

౩. బి. ఒకవారి తోప్పలు (౪ ర)

బి. మొక్కతోన్న, మొక్కమాది.

మొక్క-2, వి. ౧ చుదఁగినమొన

సీ. ఖనింఁ దునిమిన శిశిపాయకంబు మొక్క
వీర్చుచున్నాఁడు కంటి వై దేవీనిధుని
భా. రా. య. ౩౬౧.

సీ. గురుకుచాకుచపాకకంఠాంగిళాంబుజామ్ర
మలమొక్కల నిద్దసాన యనగ
రా. వి. ౩. ౩౦.

౨ కొలక, లోపము.

౪. మేమి దీగతి కావకర్మములు గావింపంగ
నాడెనన్, వాన ల్లలక మానె నారణము
లెండక తొచ్చెఁ బెక్కాపదర్, గాన
వృచ్చె నమస్త దేశముల మొక్కల దాఁక
వశ్యోన్ముదు, ర్వాషాధమునం బ్రభు ల్పిడిరి
తేమని బయ్యె నానాటికిన్.

వి. భు. ౨. ౧౦౩.

౩ గంటి, గాయము.

మ. ఉచ్చటా, చలకుఁబోలకొటికాపు
వెద విచ్చర్ రాముంగా వైనమొక్కలు
భూకాంతుక సన్ననయ్యె.

మనుచ. ౧. ౩౫.

విలు. (సం. మోఘ) ౧. వర్ణము (౪. ర.)

౨. మొనపెడినది, వాడి పెడినది.

ద్వి. అక్క-బాణమును చక్క-బాణము యందు,
మొక్క-బాణమును మొక్క-బాణము ..

ఇ. పు. ౩. ౨౩౮. పం.

(మొక్క-బాణము. క్రొత్తపద. పా.)

౩. లేక, చిన్న.

చ. గ్రక్క-నల బొడముమొక్క-నగవులమొము
దమ్ములను కేటొక్క-చింతలెరిచి మొక్క-

అము. ౪. ౩౫.

జ : మొక్క-పదము, మొక్క-పదము, మొక్క-
పాటు, మొక్క-పుచ్చు, మొక్క-పొత్తు,
మొక్క-బాణపు.

మొక్క-పదము, చి. ౧ బలవనవాడు

(౪ ర క్రొ.)

౨. దృఢచిత్తుడు పట్టినట్లు చితువరవాడు,
(క్రొ.)

మొక్క-కట్టు = మొలకకట్టు.

మొక్క-చె (చె)డు. ఆ క్రి ౧ అక-భంగము
జొందు.

చ చక్క-రదింటి చక్క-నిసాని పువ్వు
ముల్లు లేని చిక్క-పలుప జక్క-పలుపరాలు
మొక్క-పెడి యిక్క-దక్క-దం చిరి

ప్రద్యమృత్యుక్రమ. ౩. ౩౫.

౨. అవమానము. (౪. ర.)

మొక్క-కట్టు, చి (మొక్క + కట్టు) ముఖమై ఖని.

(౪. ర. క్రొ.)

మొక్క-జొన్న. చి (మొక్క + జొన్న)

యావవాభిధేదము, ఒకబాటి జొన్న కి

(వ్యవ.) ఈ పంపత్తురము మొక్క-జొన్న
రాగగా అంటలేదు.

౨. చి. ఒకబాటి జొన్నలు.

(వ్యవ.) ఇప్పుడు మొక్క-జొన్నలను గూడ
అవారముగా నవమోగించుచున్నాము.

మొక్క-డి = మొక్క-లి. చి. చిన్నదంతములు
గలమలల. (౪-ర.)

జ : మొక్క-డిడు.

మొక్క-డిడు. చి (మొక్క-డి + డు) పొన్న
మును) మొక్క-డి.

చి. . . మొక్క-డి డవ నల్లదంతగబాఖ్య
దవను అం. భా. ౨. ౧౯౪.

మొక్క-పదము, ఆ. క్రి. (మొక్క + పదము) ౧.
మొనరుడగిన దగ

చి. కరము గోలబొత్తు-రముచే జగరకు
గ్రొంబదనువంతిడి మొక్క-పదగఁ జాచి.
చంద్రా. ౩ ౧౧౩.

౨. భంగపదము, చెడు
(చూ మొక్క-పదము.)

మొక్క-పదము(లు)యే. మొక్క-పుచ్చే ప క్రి.
(మొక్క-పదము) ౧ మొలకపొవడయే,
పంకితముచేయు

చి రాజాపె గొజగానిరెడి జాచి తవవాలు
మొక్క-పదమునమమొముఁ దలచి
జాలకలేచినవాడిమాత్రం దలచి .

రా. వి ౩. ౧౩౯.

చి. పలింది చొరలేక పై వైచి మ్రోచి బహు
కన్యములు మొక్క-పదమునను

దళా. ౧౦. ౯.

౨. భంగపదము, పరాభవము.

చి. . అబద్ధముందు వారి నందఱుఁ చెక్కి
క్రొవ్యాడిమలలికి, మొత్తములచేత దద్దయు
మొక్క-పదము

అచ్చ. రా. య. ౩౩౨.

చ. మొక్క-లలికి మొక్క-పదమునను చిక్
వారి చంద్రికల ...

అము. ౨. ౯౮. కు. ౨. ౨౦౦.

3. చెలందు, భంగములేదు.

క. రక్కసినువలయూపు, మొక్కపాటు
దీన పాట. ౧. ౫౦.

గీ. పాలనమేరకైకొన్నవనోడితెగల, యీలు
వు. మొక్కపాటుయీ మొలికత్త, లావిపె
నెక్కి మొనవి పాలనల నెల్ల, జీవనం
గలబలిమడ వల గదల రిండి.

అచ్చ రా. బాల ౧౫౯

మొక్కపాటు, వి. (మొక్కపడు) భంగ
పాటు, పరాభవము.

ఉ. కల్లరి నేరణులు మిటకంటి మిక్కిలికత్త
మాజయం, దల్లి నతిక్రమించిన దామ
వనీంనుకొనంగ బాల వి, పుల్లక జేర
దీని యిపు డావెను గెక్కడ మొక్క
పాటు చే, పుల్లమునం దలంచినదొక

విక్ర. ర. ౧౮.

మొక్కపుచ్చె = మొక్కపటచె. స. శ్రీ.
(మొక్క-2 + పుచ్చె) మొక్కపాన జేయు,
కుంకితము గాంచు, భంగమును.

ఉ. అడ్డ మున్నాడు సుదాతలేకమున
కా కివలాభము నేను నేడి యున్నాడిమి
మొక్కపుచ్చె నని వక్షమునన్ బలకెంచి
కాఁకినన్ ... భా. రా. మం. ౨౮.

మొక్కపా(నో)వు. ఆ. శ్రీ. (మొక్క-2 + పా)వు

౧. కాఁడిచెడినదగు, మొనవపావు, కుంకిత
మును.

మ. కదనోద్దండక నొక్కయమున ప్రక్కల్
నేను నన్నాలి నాప్రదరం విప్రుడు మొక్క
పాడు నిను ప్రపంచబాణం గ్రావ్యాడి
మిక్ . . భా. రా. శిష్యం. ర. ౨౪.

గీ. గురుగోత్రకుటుంబం గోరాడ మనమొక్క
పాటునవలిగొచ్చుకొయ మొనయ

నాచి. ఉ. 2. 2౯.

౨. భంగము, పరాభవము నొందు

గీ. మునులనువలయూపు, మొక్కపాటు,
లై నీకొలగినవా రెంతలేనివారలు ...

నీ. కమం. ౨. 32.

నీ. భృంగంబ చెలియావులెరుగులో విలువుమా
మొక్కలంబున నొంటి మొక్కపాక
చాట్టి. 3. ౧౩.

నీ. భూమిభరారాతి నే మొక్కపాకనియరిది
లిద్దమి గాంచినట్టిమేటి

విజ. వి. ౧. ౧౨8.

మ. అంత నక్కడ గంతుండు పూతన పోయిన
పాకి నిజాపు లగు దనుజులచేత విని నంద
గోపరసయదాన కంటింది మున్ను కొకా
నేమిచేతి పరిభూతివల మొక్కపాకయి
లక్షింది యున్నదాడు.

పా. పూ. ౫ ౧౩౮.

(ఇది కొర్యపానం దయ అని భావము.)

3. నశించు, చెడు.

మ. మేరుగి లలిరుదుమాన్దిల తెక్కెండ
నయింది యొక్కడను మొక్కపానీమామ
మంబున నమానగవ్వండ నగుచు

క. రా. ౮. ౧౦౩.

౪. నశించు, కీడించు.

గీ. లక్కయిలుచెంత నొక్కెంత మొక్కపాకి,
తొక్కనపు గొగవుల నెల్ల తెక్కగొనక,
కన్నం గైకొంటి రిక మేలు గలగు ననుచు,
నతని నూరార్చి పలుకం దై చరియె కొది

పాంచా. 3. ౧౮

ఆ. కక్కపంబుచేత గాఢవిచేతను, మొక్క
పాడును కుది మొనవి చేను

చేను. ౨. ౧౨౪.

మొక్క-మూమిడి. వి. (మొక్క-1 + మూమిడి)

౧. కీడిమూమిడి, అ. పీఠము ? (౪. ర.)

౨. దీక్షను వాటి పెంచిన మామిడి, అంటు
మామిడి కాచి ౩. (వా)

మొక్క-ము. ది. (సం. ముక్క-౪) వృక్షనిశే
చము, మొక్కము ౩. (౪. ర.)

మొక్క-రము. ది. ౧. గడ్డచూపు, గడియ,
అర్గళము.

గి. నీచనకులాన, గడియ సడలించు తల్లు
మొక్క-రము దిగిచి ..

విప్ర. ర. ౬౩.

౪. ముత్తహారాక్షి శేరి మందిర మపు
డు, వృష్టి శిరఃపాతీ మానిన, ముత్తేము
వలె నలుపుమాని మొక్క-ర మిడియొన్.

కుశ. ౨ ౧౩౬

౨ నిశాధము, అటంకము

ఉ. ముక్కున నొక్కటిం గలది మొక్క-రి
మేమియు లేక పాతీ తా, నొక్క కలా
తలంబుపంపు మండి రయంబున మొక్క-రచ్చి
నా పంచ ౧. ౨౨౪.

౩. స్తంభము. (౪. ర)

మొక్క-రము=మొక్కలము. ది. కొర్రము.

గి. కరము వా దిడుమామయరము వాలించు
మొక్క-రము వారవిశేరి కరమువాడ ..

ప్రబంధ. ౨. ౨౧౩.

మొక్కలపడు. ఆశ్రి. (మొక్కలము + పడు)
కొద్దక్కమువహించు, మిడిసిపడు. (చూ.
మొక్కలపాటు.)

మొక్కలపాటు. ది (✓ మొక్కలపడు)
ముక్క-రక్కము.

ఉ. పెక్కు తెలుగులం గరవిడన మే నొనరించి
మందినక, ప్రుక్కక మిట్టిమిట్టి కలఁజూపుచు
.. మొక్కలపాటుఁ జూపెదవు ..

చంద్ర. వి. ౨. ౧౨౯.

మొక్కలము=మొక్క-రము, మొక్క-లి.

ది. (సం. ముక్క-ర, ప్రా. మొక్కలం) ౧.
మూర్ధత, మొలకలేనము.

చ ... కొరి మొక్కలమున యాదత్తర
తనంగఁగాఁ గని మాన్పుఁ డుపేక్ష నేనె .

భార. మా. ౧౧౩.

౪. విక్రమ మౌరవామలము, మొక్కలమునఁ
గిడు చేయ మొనసిన యేనిక, ప్రుక్క-ర
వానపు పట్టి, తొక్క-పుఁ బలకైనఁ బెద్ద
కూలంబైనక. వృసిం. ర. ౧౧౬.

చ తొలఁగగదమ్మ వాన నిటు శోనము
గట్టకు మమ్మ యింక మొక్కల మిది
యేటికమ్మ శ్రోతగాని కలంబునఁ బుట్టినట్టి
వా, వలనఁ బ్రయోజనం బొకటి వచ్చునె
చెప్పగదమ్మ

భోజరా ౩. ౧౦౩.

౨. మోటులేనము.

ఆ. లావు గలిగి మొక్కలమ్మనఁ గీచకారాతి
పొచ్చి ధారరాష్ట్రవిరపు, వలన నొచ్చు
చున్నవాడు గావున ధర్మసంగరమున నరిది
బయలు గొనట.

భార. శబ్ద. ౨. ౨౩౦.

ద్వి. విప్రులకై వె యిట్లు విత్తలశోపమున,
క్షిప్రాణి నొప్పించు నేల నా కనక, తక్క-
నీకక్క-రల ప్రయత్నవాఁ, మొక్కలంబుగ
నీక మోహంగఁ దగునె.

రం. రా. ఉ. ౧౩౫ పా. ౨ కు.

కవిక. ౩. ౧౦౪.

౩. కొద్దక్కము, మిడిసిపాటు.

ద్వి. వాడి తేజమతోడ వచ్చుకొనినది, కన
లెడు తేవు మొక్కలమున బలముఁ, గను
గొని చిత్తంబు గలచి భూవిభుఁడు.

ద్వి. మౌర్య. పూ. ౧౧౬౪ కు.

౪. కొర్రము.

పీ. కరభంబుమైదు సరభంబున గిట్టి మాట
కట్టగఁ గట్టమొక్కలములు

విక్ర. ౧. 88.

చ. .. బొందడీ, తలి రెలమాలి యొసఁపాది
కారకు తెచ్చెర చుట్ట మిట్టిసీ, కలవకు
బెట్టు మొక్కలపుటందము లబ్బుర మొంది
యొదివక. యయా ౫. ౮౦

౫. దైర్ఘ్యము

చ. పరివదళాఽపీ వీపు బలిందపదు మాఁకుర విట్టి
రిమ్ము మొక్కలమున నొక్కదండు దన
కొరిటఁ జేర్చునె

ఉ. మా. ౫. ౮౭.

క. అక్కట బలికెపుటవనిక, మొక్కలముగఁ
గోల నుదిచి మోమోడకనీ, విక్కడకు
రాఁగ నెదలో, వక్కటికం చేల పొడను
దర్మింఁ జెల్లమా.

అచ్చ రా. ఆర. 8౯

౬. ఉత్సాహము.

పీ. ... మూఁపు మూఁపునముండి మొక్కల
మున, నదిలంబు లేకును నంచె లంచెలు గట్టి
యాకాళిది నందంద నడన.

కా. ౧. ౧౩౧.

చ. మన్నిదంబునకు మేమములం దలపెట్టఁ
జూచుకో, మెలకువమేమ ముఖులుని
మేమము దాలో వధించెఁ జూచి, మొక్క
లమున నాకఁ దాకగద కాముము పొచ్చె
జయభిలాషి యె.

భో. రా. ౫. ౨౬౦.

పీ. ప్రణతామలావ పంచ త్రిలో గొంక
మానూడి రోతెంచ మొక్కలము

కా. వ్యా. 3. ౪౧.

౭. అభియము, అధిక్రము.

పీ. మొక్కలము, రోయఁ రోతెంచ దీర్ఘ
తోడి వివియ, గారవంబున గిను గొని
చేరఁబోయ. వక. ౩. ౧౦౩.

౪. ఉపకార ము క్రముడు తన, కృప
మొక్కలమున నొనర్చు గిన్నియ దోకడ,
కృపకారము పెదకం దోక, యవకారమె
లోయ నొండె నావడజేయున.

శ్రీయా. 3. ౧౧౦.

౮. బి. ఉత్సాహవచనములు.

క. ఎదురుకోని వీడుఁ బట్టకు, ముదమారగఁ
దాన యనిచి మొక్కలములు నిం, గొద
వింతునట్టివియుఁ గా

భార అశ్వ ౪. ౧౩౬.

చ. బలియుం దుగ్ధుడు యావనాకృతరనే
పొలుండు తల్లెన్నెన్ లాఁజల ముక్కాఁకల
నాఁతేనెమహాకూరున చలం చె డ్ది
మొక్కలముల్ పల్కితి

శ్రీ. భా. ౧. ౮౭ (ఇట ముచ్చురవచన
ములు అని. ౪ ర)

వి. ౧. అప్రతిమాము, అతంకితము

చ. ననుఁ గని యెంచున క్రవ్వును మనంబున
తెగిలి పొలునప్పు డ్దెమ్మనివరు డిట్టపోలె
గృహ మొక్కల మై కరభంబు గాఁగఁ జే,
యెవో తగ దాని నట్లయిన నుద్ధతి నాటఁ
జుంప లేదు భార. ౪౦. 3. ౯౫.

పీ. సోయగవుఁ జాత్రురంబులు జూచుకోట,
నేనదిలోచుంబులు విక్కతలెక్క, లవ్య
మిషించుటలు మొక్కలంపు గొలుపు,
గొనెయి సర్వభావ సంగ్రహసేమ.

ఉ. మా. ౧. ౧౬౧.

౭. ముచ్చురము; ముచ్చురము

ఉ. వారితోడ వీర, డొక్కటిపొలిం రొదకు
లొక్కడ యొక్కడి సంగతులు లీ, మొక్కల

పుల్లనంగనూలు తెనుగు తెచ్చు
దునుచోలేకా . చం. రా. ౨. ౩౪.

౪. తన సహాయము గలిగి, మగతునియొడ
మొక్కలంపులని గా దనినవ్, జీవరు
విలుకాడు రతి నను, తెగడించెను నీవు
సహజీవున మగుటక.

ప్రభోధ. ౧. ౫౨.

5. ఉద్ధతుడు విడిసిపొయ్యలవాడు.

౬. ఎక్కడి ధర్మరహస్యము, తెక్కడిచుట్టుతోక
మింక యేటివినుముక, మొక్కలపు
శక్రం దొంటిక, జక్కనం జంపుటయె నీతి
నీరులు పలసిసక వి పు ౮ ౪౦౬

౭. కలనలదాయ వంగడపు గాదిదీచాయను
తెచ్చినట్టి మొక్కలపుల విసాళిరక్కతుని
గట్టిక లో నిట్టొంటికి వింక రా, నెల
కడిమిం గలంచు గన వి పు నుచుక దను
తేని శేర్మదగ్గ, తెలుగుగ యేగ నా
యెడె తెల్లగ నేలులు నీటివాదికా.

అచ్చ. రా. కీర్తి. ౩౪. ప్రబంధ. ౬౦౫.

౮. మొక్కలవడు, మొక్కలపొయ్య, మొక్కలి,
మొక్కలిండు, మొక్కలింపు, మొక్కల
కాడు, మొక్కలిండు, మొక్కలితనము,
మొక్కలండు.

మొక్కలి=మొక్కలము, మొక్కలి. విలా.

(√మొక్కలము) ౧ ఉద్ధతుడు; ఉద్ధతుడు,
పొగరుణోకు.

౯. వెన్నెలతైల శేల నది వెచ్చగఁ దోచెన
నైచేలేక తే, పొన్నలనీడ శేరు నటు
మొక్కలి శేంట్లమొలంగ

సుదంత. ౨. ౧౩౨.

10. కలన జరించుమొక్కలిగిడిరాజుల తెలు
మును గులాలలో శిరియలము.

నక్క. సాం. ౧. 3౪.

౨. మార్గము

౪. అశ్వమం, దలు దల తెక్కి నిద్రించెను
దగు వృద్ధులు తెక్కి నేయు మొక్కలి
వగఁ బై న మయ్యెదవు కానకు భానుకలన
శిఖరా.

చం. రా. ౪. ౪౦.

౫. ఇక్కడనే నయ్యెక్కలివగ రక్కసియక్కల
రాజుచేత నొక్కవడుపున విడువంబడి ..

౯. రా ౪. ౨౨౧.

6. కొర్రమంగలవాడు; కూరురాలు.

౭. ముక్కంటివండుల మొక్క మొక్కలిని
గన్న ముక్కంటిపొగడిక ననుచు ప్రోద

ప్రబంధ. ౨౧౬.

8. ప్రబలదిగ్గజములు ప్రతిఫలించిన గాని
మొక్కలిజంతువు మూలఁ ప్రోయ్య

పుటికా ౧. ౫౦.

మొక్కలింపు. ౯. 13 (√మొక్కలము)

౧. ఉత్సహించు, పూను.

11. లంఘనలూపునోల్లసముమై మొక్కలింపి
వాళ్ళు చొకలింప కంద

కవిక ౧. ౧౪.

౨. పౌడ్రత్యముచావు.

12. రా వయ్యెర యింక కానరమా యని తెలిగె
దిట్టి యమనిమై మొక్కలింప

నీకా. ౨. ౧౫౬.

మొక్కలింపు. వి. (√మొక్కలింపు) మచ్చ
రముచేయుట.

(శీత్రము. ౪. ౪.)

మొక్కలికాదు. విలా. (మొక్కలి + క్కాదు.

పొన్నము) ఉద్ధతుడు, పొగరుణోకు.

౪. మొక్కలికా దా టాకీ, తక్కిన
గుణములను గాన తె వరములత, మ్రోయెదలు

గొనగా నీటి, పెక్కుడ ప్రాచీతిగా యొగ
మే మందు నింకె.

పార్వతి. ఆ. ౧౦౨.

అ. మూడు లై నువరలు మొక్కలికాం
ప్రయా...

మే. ఆ. ౨౨౯.

మొక్కలితనము. వి. (మొక్కలి + తనము)

మొక్కలితనము, మూర్త

క. చక్కని వనితా త్తనమల, పెక్కుడివావులు
మూకా పెక్కుడ సుగ్గా, దక్కడ దగ
వులు నిడచునె, మొక్కలితనమేల మేలములు
చల నింకె. శుక. ఆ. ౫౩౧; 3. ౨౬

మొక్కలిండు. వి. (మొక్కలి + ము)

మొక్కలిండు, మొట్టమొదట

నీ మంత్రి విశ్వేషము మువ్వనరాధవంతును
బ్రాహ్మదనంబులును గలిసి, మొక్కలిండు దగు
టయు ప్రుచ్చిలి మంత్రి లాతని బాపి

భార అక్క. ౧. ౧౦౨.

ద్వి. మొక్కలి మొట్టమొదట మొట్టమొదట,
మొక్కలిండు దనుచందమున విడ నాడె,
బాడియే నీకు.

అ. మ. క. ఆ. ౯౨౨ పా. ౧౫ మం.

ఆ. కూరుండు, ధీరుండు

నీ. లేచు భోజనముచేసిన మొక్కలిండు దక్షా
ధ్వజధ్వంసపక్షాధికారి .

వరాహ. ఆ. ౨౯.

క. రక్కమలలోన మూటికి, పొక్కుమిగా నేర్పు
రింది యుంచెను గాఢో, బుట్టమిడి
రాణుచున్నది, కక్కసత్తున మొక్కలిండ్రి
గమనము కట్టె. మల్లుత్తు. ఆ. ౩.

మొక్కలిండు. వి. (మొక్కలి + మం)

మొక్కలి, ప్రా. మొక్కలి, కూరుండు.

అ. ఎక్కడివా రా? గరుడం పెక్కుడగా
గలవాడు నీరసో, యెక్కుడగాను లోకతి
కావేదభావరసకరాకృతుల, మొక్కలి
మూపు రక్కడకు మొక్కలి లై యను
బంది రండు. పేరుకొన్న యాదవక్రయ
రణోద్భటులై చుటలై కవిక్రమం.

అ. మారి. ఆ. 3౨.

మ. అటుకం చేర్చి ప్రలంబునందము నా
నవీరు కంఠంబున, మా మత్స్యగతతో
దగిల్చి మువలం బంబంది యందంద
మొక్కలిండు పెక్కుడగు నంగమూర్త వని
ర కం బుచ్చి మూర్తిని పెట్టిలైన బచ్చి
యట్లు ప్రాలె మగడం చేసే వజ్రాననా.

పద్మ. క. 3౫౪.

మొక్కలి(లో)నోవు = మొక్కలిపోవు

అ. ౩ (మొక్కలి + పోవు)

మొనలు మడగిన దగు, మంతిర మగు.

నీ. చలరాచ తూత్తులవలను మొక్కలిపోవ
వాలుగ్గే గన్నులవాడిమియును .

మారి. ఆ. ౪౩.

క. మొక్కలియిన మొక్క మొక్కగమితో
మూర్తాల సత్త్వంబుతో, కమ్మలబ్ధ
లతాప్రమదావళితో క్షిప్రమలకేతతో,
నమ్మలమల ముప్పి ప్రాయమును..

మే. ఆ. ౧౨౫.

అ. అక్కడ లోన నీ వనితాదల కేలున
నంది యాజితో, చిత్తులు వాయ నుచ్చి
కయి చేసినవే యటు మేయ బోయినక,
మొక్కలిపోవ నీ చిలంక మొట్టమొదటి
భాంబరంబులు ...

రా ౨. మ. ఆ. ౧౫3.

మొక్కలి. వి. తెంతునందరి అధికకాంతి.

మీ పట్టరాగార్థిక బరంగ గంపన ..తత్కాంతి
విడి యడ దనరుచుండు, కాకాంతి మెం
దైన వలరు మొక్కలి యన .

అం భా ౨. ౨౩౩.

౨ = మొక్కడి. గజుశేవము, చిన్నదంత
ములు గల ఏనుగు

ద్వి ఫిమంతురవములఁ బెట్టి రాద్రంబు,
మౌములఁ గలిగిన మొక్కలితఁ జూచి .

రిం రా. యు (చి ని)

గీ గజుశేవంబు ముందు పెన్నలను జూడ, పట్టి
బాఁడును గెంపులయందుఁ బాట, మునుఁ దళు
క్కుమఱిగి దగు మొక్కలియన.

అం భా ౩. ౬౪

విని = మొక్కలి పొగరులతో, ముందు
ననుకలు చూడనివాఁడు

అం. భా. ౩. ౬౪.

మొక్కప. వి ఒకబాతిపెట్టు, వృక్షుశేవము

మీ లేగు తక్కిలి ములువేగి భూచక్రము
మొక్కప కొక్కప మొల్లప్రామ.

మాంస. ౪. ౧౧.

మొక్కప = మొక్కప. అ. ౧ సమస్కరించు,
దండముపెట్టు, (౪. ర.)

వి ౧, సమస్కరించు. (౪. ర.)

౨ మొక్కబడి

(వృష.) అతఁడు మొన్ననే తిరుపతికి వెళ్లి
మొక్కప చెల్లించుకొని వచ్చివాఁడు.

జ * మొక్కబడి.

మొక్కపబడి = మొక్కపబడి. వి. (√ మొక్కప)

దవతాత్రాగ్గన.

(వృష.) గంకాంతి మెదలగు పుణ్యదినములలో
మొక్కపబళ్లు చెల్లించుట వాడుక.

మొగ¹. వి. (సం ముఖ్య, ప్రా, మోహం.)

౧. అప్రాణి ముఖ్యము.

౪. పొగరు మొగకదలి యుక్కలి, దగిలి నిలువఁ
బడిన గనపకరియేం భోజిన్

కా. ౧. ౧౩౩.

౨ ద్వారము

ద్వి త్రిగుణాత్మకమైన దేవీపుష్పము, ముగురు
వేలుపులకు మొగ యాశిసంబు

రిం రా తి ౯ పా. ౨౯ పం.

౪. తమవారిని విలిచిన వైశిష్య యి వా రంద
లున్ బోలనుమే పరికల్ప మొగం దాపిన
మొలకొయి మొగిం బడె దన్ని లోని కేగి
కిడింకిన్

అచ్చ రా యు. ౪౪౫.

౩ మొదలు. ప్రారంభము.

౪ తెక్కటన్, మిగిలినవేన నొక్కడ దహ
మించి వసించుట యెట్లు వారిలో, మొగఁ
దగువాని కింత మనీమోహక క్రుంగుట యెట్లు
సెన్ద్రమున్ తె. భా. ౨. ౪౩.

మొగజోడు = మోధాగ్రేసరుఁడు.

మీ పాలపాణి ప్రథముఁ దాహవళిని సాక్ష్య
మే రెండవవాడ నిట్టివాఁడ, మొగజోడు
కృతవర్త్య మూడవవాడు వాలవవాడు
నికరుడు

తి. పా. ౪. ౨౦౦.

జ మొగకట్టు, మొగకొడు, మొగకొలుపు,
మొగచాళిము, మొగచాళి, మొగదల,
మొగపాళిము, మొగపు, మొగపులకెగ,
మొగమాడుపు, మొగరము, మొగరాడు,
మొగలివాఁటిలి, మొగవాడ, మొగివాళిము.

మొగ² = మొగ. వి. ముగిసము.

రగద మొగలివిరుత్ భూమొగ లిద నెట్టిలి.
యయా. ౪. ౨౫.

మొగకట్టు అ. ప్రీ. ($\sqrt{\text{మొగ}}$) ౧. ఆభిముఖ
మగు.

క. అజలిచి ద్రోణుడు భీష్ముడు, మదమున నిలు
నిలు మనంగ మజియను మొగకట్టడ మీన
భీమసేనుడు, గదిసి పిఠుడ నంటుచున్న
గౌరవవాదా భార. భీష్మ ౨. ౧౧౩.

ఆ క్రందుకొను, అతిశయించు

ఉ శంకరాచార్యులు మొగకట్టంగ గౌ ననీ
యాడ రత్నతాటంగవిధుమణులు
వదంక గుంబులు రాయవేంపగాక
మొ. ౨. ౧౦౨
(“ప్రాచీన” అని క ర)

మొగకొన్ను. అ. ప్రీ. (మొగ+కొను) ఆభిముఖ
మగు

క మెయగారిని పెన గూలివ, వనమిత్రులం
బడిన పొందవలయు గంటే, విను మింక
మెన్నడును మొగకొన రేయోడిచనువారు
గురతో లులకన్ భార. ద్రో. ౧ ౩౦౧

స. ప్రీ. పొందు

క. విను దీక్షుమును దుఖము, నవిర్భయము
గాన వానియొగమకాలంబున మందమును
కోకము మొగకొననియె ను మృత్యువు
వాంతి గోచరమలకన్.

భార. కాం. ౧. ౧౦౯.

(మొగకొననియె, ప్రొ. పా.)

మొగకొ(లుపు)ల్పు. స. ప్రీ. ($\sqrt{\text{మొగకొను}}$)

ఆభిముఖము చేయు, ప్రోత్సహించు.

చ .భీతిం, పెన వనపట్ల పెప్పి కడుదీపక
దోచుగ వాడి సంద క, కృత్యునవతి దయ్య
ప్రోవు మొగకొల్పుంగ జాలన వాకు
భీష్ముడు, మురుడును దోడు చెప్పిది.

భార. ఆశ్వ. ౩. ౩౧.

ఉ. అమృత మారవంద మంతయొనబులు
మెక్కి లాడి చిక్కి మృత్యు కలంకచ్చి
యచిత్తీయకన్ మొగకొల్పి బంధనం,
సమృద్ధి నిందు పెక్కిమొ ..

భార. మా. ౧౨౩.

మొగచూటు. విణ (మొగము + చూటు)

మొగము మెత్తునది, మెల్లనది

క పురుషాణుమహాయగముల, మును కన
భీమేశ్వరవతు మొగచూ టై యుండదు
సానిపెండ్లి యెప్పుడు భీమ. ౧. ౧౧౨.

మొగచూలేము వి. ($\sqrt{\text{మొగ}}$) స్వరవిశేష

మును దిలుపు పిఠికిగలలో నొకటి

ద్వి తనరును మొగచూలేమును నవరాణమును
మఱి సవరాణమును దీపు వెలును
లీల సారణయొక దరిపు బస. పు. ౩.
౯.౨౪ పం

మొగచూలే. వి (మొగ+ల) మల్లబంధవిశేషము.

చ పిడుగులు విడుగులు గదిసిన చందంబున
మొగచూలే బూని వారలపై ధానిధారణం
తావ నప్పుడువఁ జాటి

ప్రబంధ. ౩౮౦.

మొగడ=మొగ్గ. వి ($\sqrt{\text{మొగడు}}$) సం.

ముఖము. ౧. శోరకము.

పీ. మొగడరమ్ముల నీల మూనీలే సతి మూతుఁ
దగ్గర మునగమనిధావను లవి.

మను. ౧. ౧౦౯.

క అగడితలోఁ గంచాయర, మొగడలు గను
పట్టెఁ జాల మూతై చూడం, దగ్గి ముప్పిలం
జేలును, పెగడనివార్యంపుటగ్గిపిల్లలు
వోలెన్.

యయో. ౧. ౮౦.

ద్వి. మారపు. ఉ. ౨౨. ౮౦.

అం. భా. ౨. ౪౦.

Back to

౨. రేణుకమ్మలు ముంబాయ్ సెంట్రల్ జైలులోను
విశ్రాంతిగా, బాగద.

డి. తగల బద్మరాగంబ్రమంగదలం తెలువొందు
తెదూర్లపల్లవులు పన్నెం కాప...

ਧਾ. 3. ਸੰਸ.

టెంగడంలా చెన్నైంద, శ. ర. పా.
 టెంగడంలా = ఇంటివడితోప్పులా. శ. ర.)

ద్వీ. పగడంపువామూలం బద్వరాగమల, కెంగ
దలు కెడూర్గమల మందిరములు

ద్వీ. హరిశ్చ. పూ. ౧౭౬ పం.

3. బట్టలందు మొగ్గవలె నిర్మించిన చిత్ర విశేషము

సీ. ఆపరదిక్పతి   కట్టినట్టిసాగరమమమృత్యుంబు
కుదిత్రాత మొగడ యనంగ

ప్రకా. ౧. ౫౪.

మొగడు=మొగుడు, అ. ప్ర. ముగళిండు.

(చూ. మొగడుదామర)

జ : పెంగడ, పెంగడుదామరి.

మొగడుదామర = మొగుడుదామర, వి.

(✓ పెంకడు) నమస్కరితి.

నీ - ముఖం చూడమని పా - మొగడుచూడమని
నమస్కరించెలగు .

சி. கு. சி. சி.

మొగత(ద)ప్ప. అ. ౩. (మొగము + తప్ప)

మొగము మనీయొక పై పువకు లెట్టు, అభి
మూలము కాకుండు; మొదలయి, పిలుచుచున్నది.

ఈ పడికొడుకాడు గాడు గురునందను
దక్కట తొండి చావునప్పుడు మొగతప్పి
యొందుగదా బోరును నంద్రా

தூர. தீ. ௧. ௪௩

పి. యుగదత్తేతిమి రణమన మన మకట మువ్వు
రమ రారాణా జొక్కరునిఁ బాండ్యులన

తూకడల

యేల దనుకారుఁ బారును తెక్కెండ్రు
గూడి యున్ననుముల్లి గుల్లముద్దిరి ...

ਫਾਰ. ਫਾ. ੧. ੨੩.

డి. ... ట్రాడిని యెవ్వలను దిరిగి, మొగదప్పు
వందంద మోరలు నులుపుదు ననుబాడు
నె గొల్ల లచు నచు

హరి. పూ. ౩. ౧౩౩.

కా. దట్టింతుం గరలింతు వత్తు రథ ముద్దం
 యాగ్రకుండంబువన, బట్టుం గ్రిందికి వెక్కు
 వెక్కి యెంగవచ్చుం ద్రిప్పు వర్సంబువన,
 గట్టున్ భా. రా. అర ౨. ౧౨౯.
 యా పంచ. ౩. ౧౨౭

మొగతిరుగు. అ క్రి (మొగము + తిరుగు)

మొగదప్పు, పెద మొగము పెళ్ళి, వెనుదీయి

కటకటా పుష్పిఁ జీకట్లు గవిసె నింది,
రాధవ్రతుడు పైతమును గానరాకపోయె,
నమను బ్రహ్మచంద్ర భాండవధ్యయున బ్రాహ్మి,
తిరుగ వాదనముని మొగిలిరిగె నపుడు.

వరాహా ౯. ౧౧౩.

సీ. గుహామోదక నొలిపినఁ బైచెట్టు కది
యెంగితిరుగుదు నమరవాధుఁ, దంకుకమున
మదను   కు సం. ౧౦. ౪౩౬.

క. అలిగి దాగ్లాఫీకుండును గొలిపెను భగవత్తు
మోదఁడ గ్రూరగజము ను, జ్వలము లగునవని
తోమర, ముఖతాఁకున నది చలించి మొగ
తిరిగె బెడక . .

భార. ప్రి. 3. గృహ.

మొగదల. ఏ (మొగ¹ + తల.) ౧. ముందటి
కాగము.

మ. ఇట్లు రౌద్రంబుగాఁ బూజెంచునతనిపేరిగదల
నిలువ పోచి గోచూలారు కనుకనిం బూచి
కన్నామక కొదవిన ...

పద్మ. క. ౧౮౩.

౨. ఎడమ. (క. ర.)

మొగవడు. ప. (౩) ($\sqrt{\text{మొగము}}$) చూడు.

(అంగదనివచనము)

క. ఏ నీకు నీల్లుట విన్నవ్, మానవమున దుఖ
మొంది నురలుంబొందున్, గాన మను దార
మొగపడి, మానుగఁ గుళలంబు లడిగి మఱి
నే ర్చుమరన్.

భా. రా. కీషిం. ౨౭౯.

ద్వి. వచ్చి నుమానుఁ దవ్వాడు లంకేందు,
నచ్చుగా మొగపడి యతనితో ననియె
రం. రా. ఆ. ౫౩ పా. ౪. పం.

ప. కంఠండు మినిమిల్లున మితిండితనం
లరుసనై యెన్నచాడు తన్ను మొగపడక
ముందర నతనిం గివిన తెంతయేం గలు
పించు . హరి వూ. ౮. ౨౦౪.

అ. (౩). కవలకు, అగవకు.

చ. మొగపడనేని యియ్యెడ సముద్ధతి గైకొని
కాకు నాతనిన్ . వళమ. క. ౧౧౩.

మొగపాళము = మొగపాళము. వి.
($\sqrt{\text{మొగ}}$) విస్తరణము. (క. ర.)

మొగపిటికి. వి. (మొగము+పిటికి) కూర్చును,
తాఁచేలు.

గీ. మొగపిటికే గాంతప్రపదముల్ వగులఁ
చోవు .. మా. న. ర. ౪౩.

మొగపు. వి. (మొగ+పు). ౧. హారము
మున్నగు భూమణములందు చీల యంచుకొనుట
కేర్పడినవట్లున యెనువూరె, కొలికవూస.

సీ. భావమహాదేవి తాల్చినముద్దిటి మెల
నూలి రత్నంపుమొగ మంగ .

ప్రభా. ౧. ౫౪.

మీ ... ముంశేకడెంబలమొగపు లరకి

వకా. ౨. ౧౮౩.

౩. బిడ్డలము మున్నగునానియందు మార్పుకు
విశ్.

ద్వి. బోలెంపఁ దనమొగపులతోడ దానలు,
దాలించుమలుల యొడ్డలములు దెట్టి ..

ద్వి. పరమ. క. ౨౭౪. పా. ౧౧ పం.

ద్వి. మొగపులమెలములు ముత్యాలగుచ్చు
ద్వి. పరమ. ౨. ౯౪. పా. ౩ పం.

౩. హారాదులముఖభాగము.

మ. తనహంపలు గ్రిమక్రమంబున దగ్గర్పు
చక్రంబభాండవమ్మ నిం, దివకో భాస్కరుఁ
దంబెనె శ్లోగపుమాణేశ్వరులు గా స ప్రవా,
రినిధానీపరశస్తితాళిలధర్మశ్రీమానము స్త్రీలఁ
దెట్టినపాదంబున దైత్యభేది లలి మెట్టెన్
చామనాకాదుఁ దై వరాహౌ ౮ ౩౫.

౪ మొగపుతీగ, అభరణ విశేషము.

క అందముగ మొద దివసుణి, బొందించి
విభాత మలనభారము కీడఁగాఁ, గుంధవపు
మొగపుఁ గోరుచు, చందంబున నంతతూర్వ
సంధ్య జనించెన్ ... కవిక. క. ౧౯౫.

మొగపు (ల) తీగె. (గియు. మె.) వి

($\sqrt{\text{మొగపు}}$) త్రీల కంఠాభరణ విశేషము.
సీ. ముత్యాలమేరులు మొగపు తీగెయె బున్న
సరములు గీలింపె జాలె యొర్లు .

యయా. క. ౮౯.

క. పడకుక యొక్కతె యపు దా, యొడంబున
జూతగనగ వచ్చె బొడ్డలము శ్రీమెద
నిడి మొగపుల తీగెగియు, నదియున నిడి
యలఁచి వలపు నాటుకొనునగన్.

రసిక. ౧. ౮౯.

ద్వి. కళహగ్గఁ బాఁదాలకప్పులు చాల్చి, తెలి
విగా మొగపులతిన లంకించి

ద్వి. పరమ. ౨. ౫౪ పా. ౪ పం.

మొగవెట్టు. ప. (౩) (మొగము+వెట్టు) ఎదిరించు.

4. అలకద కానితోడివగ న్బుడకుం గంబదగ
నియలతి వీరుల మొగపెట్ట కానురనితో
ధి మోదినవార వోరులన్

ప. సం. ౪. 38౦. ౧.౭. ౯౫3

మొగవీట. వి. (మొగము + వీట) ములుగొలి
పెడి, ఒకవిధమగు పూలపెట్ట

వీ. ముయ్యోటబొన్నయ మొగవీట తు త్తిరి
లంకకు త్తిరి హంపాడిగంటె, కాను
కీలుగు మాంస. ౪ ౧౪

వీ. సంది గట్టిత చంద్రశీఖరుడు తెలయఁ

(గీ.) తెట్ట మూఁకులలో మొగవీటవెట్టి, పెట్టి
ధూపార్తి దీపముఁ తెట్టు చమురుఁ బొంప
ఁజుండుక మువిమాపు పూజ నేయ
మాంస. ౧ ౧౮.౨

మొగముగు. ఆ క్రి (మొగము + అగు)

మొగముపెట్టు, మొగముత్రిచ్చ, అభిముఖమగు
కీ సకర ద్రోహిఁ గొల్లువన రావీయక
మొదలు వంచకుమ మొగముగాక

వీరి ౪౯

గీ క్రవ్యుల వచ్చి రలుపు, మానీ గడె
పట్టి యలక ముని ముచ్చుకాన, యిటు
మొగంపై న కాకోర్తి యెఱిఁగ దమచు,
నింజికిని వచ్చె పుట్టికింబియును

విక్ర. ౪. 3౧.

మొగమాట. వి. (మొగము + అట) కాల

క్రిడా విశేషము

వీ. కూరన కుంకము లానిగతానిగ చిగురుడు
మొగమాట చిల్లకట్టె .

మాంస. 3. ౧౪౭.

మొగమాడుపు. వి. (మొగ + మాడుపు)

కావరకుంబలి పేద, గోవురము.

మధ్యాహ్నం . దమతాత మల్లవరాళ వేర
ఱుదానం గట్టించె, గ్రమమున కానిక
కలక వి దట్టుగా మొగమాడు, వరుంగ
క్రియార్థ ములై తింపె ముత రేలాండు.

కా. ప. మ. ౨. ౫.

మొగమానికము. వి. (మొగము + మానికము)

రత్నములలో ప్రధానమయినది, వజ్రము.

ద్వి మాట లెప్పిది యైన మొగమానికముల,
దాలింపు విమలతాటంకముల్ పూని

ద్వి పరమ ౫ ౪.౭౯ పా.

మొగమిచ్చేమాట. వి. (మొగము + ఇచ్చు +

మాట) ముఖమునెదుట సంతోషము కలిగెడు
నట్లు పలికెడి మాట, ఇచ్చుకము

ఈ శివయగారపుంధ్రియును లీపన లీమొగ
మిచ్చుమాట కేలా పా. ౧ ౧.౨౧.

మొగమిచ్చే. ఆ. క్రి (మొగము + ఇచ్చు)

ముముఖక పొందు, ప్రసన్నక పొందు.

చ. చలిఁబడి యున్న పేరలక శయ్యపయి నొగ్గ
మిరికాంత లా, తొలుకెనేరే కానుజయ
దుంపభోషణము పోనిగడ్డకుం, గలికలి
మంది లిట్లు తమఁ గొఱిటఁ జేర్చుంగఁ
బ్రాణపల్లభుల్, తెలియఁగ నేర రాత్రిలఁ
వదీయవిశుద్ధవికగ్ధభావముల్.

కవిక ౭. ౧౮.

మొగము. వి. (సం. ముఖము, ప్రా మానం,

క మొగ, ముగమ.) ౧. వదనము

వీ. అలవెంకొవలమెందులెలు పొందు పెనఁ
జెందు మొగమున కింకెరికిని దొలంకె.

పా. ౧. ౫౭.

గీ. .. మొగంబున రాద్రంబు మునుకొనంగ,
విజయపాలని చిత్తంబు విప్పోలింప.

విక్ర 3. ౮౦.

గీ. మనమొగమున నెక గాక మిగులఁ జొగిలి,
జొగిలి చెలికాడు పదియాఱు తునియ
లయ్యె
నీలా. ఆ. ౨౧. ఆం. భా. ఆ. ౧౪౨.

ఆ. శోర.

ఉ. నారదుఁ డప్పు డోసృపతి కల్పమొగంబున
దీవికారణం, బానిసి విందు మన్న.

కవ. ఆ ౯౦.

౩ ఎదురు, సమృద్ధి

చ భీష్ముఁ డాదిగఁ గురుసేనబోధ గణనింపఁగఁ
చేర్చిన యోధకోటి నా, మొగమునఁ బడ్డ
నె ట్టడరి ముట్టెదనూ యటునూచు
చుండుమీ. భారం. భీష్మ. ఆ ౧౩.
చ. బలవంతుఁ డొకం డేటు చేసె నంచు
నీ, మొగమునఁ బెచ్చి నీచ్చునయమున్ జొగి
లింపుట కా ర్చి తెంచెదన్

ఉ. రా. ౪. ౨౭౦.

భార. ఉత్కృ. ౪. ౨౭౦.

౪. ఆగ్రభాగము.

ఆ. అగ్రదుఁ డొండొక, యరద మెక్కి యల్ల
నరగ నేన, మొగమునకు రయంబు మిగుల

భార. శ్రీ. ౪. ౧౫౫.

భార భీష్మ. ౧. ౧౧౬.

౫. ద్వారము.

ఉ. నిర్మల, స్త్రీలకాలవాల మగుజీవన మంతయు
నీమొంగలి కా, బాలన నేయు
మిప్పుననుభామిను లెల్లను విన్నుఁ గొల్వఁ
గన్ . భార. విరా. ఆ. ౨౫౩.

ఆ. మాకు నింపు గావు మాకు మోక్షార్థములు,
కలహములమొంగలి కలియఁగంబి ..

నైమ. ౩. ౧౦౩.

౬. దీప్తితీయాదిర్మ క్తిరూప మైన 'మొగమున'
అనునది కొన్ని భూతార్థకధాకులు విశేష

యవల కనుప్రదుక్తు క మై తోడనే వెంటనే
యమవర్గ మిచ్చును.

౪. పోయినమొగమున వర్మల, జేయఁజెలుంగల్ల
నీకుఁ దెప్పితి భార. ఉత్కృ. ౧. ౩౬౯.

విలా. ప్రధానుడు, ముఖ్యుఁడు.

౪. నేనమొగ మారఁ దైనం, బూని మహీశ్వ
రలు నీకుఁ జొడిచెదన్.

భార. ఉత్కృ. ౪. ౨౪౪.

ఉ. అహఁచిరవాహివల కన్నిటికి నొక్క మై
మరుత్పుకుం డాహుడోహకుం డమర

భార. ఆర. ౩. ౪౩.

మొగమొగములు చూచు= ఒకరి మొగ
మొకరు చూచు.

గీ. అర్జునసకాసనమున కనర్జు మైన, కల్లు
త్రాగుట కా దని తుడఁకుండు, తోగియింగిరి
లోఁ కని సొగకుండు, మొగమొగంబులు
చూడ సిద్ధగురువరుడు

ప్రబోధ. ౩. ౫౩.

ఉ. ఇంతె చాలుఁ బో, గ్రుడ్డున నక్కఱ నొక్క
మొగంబులు చూచుకొనఁగఁ గల్గెగా .

కుక. ఆ. ౮౩.

ఒక్క మొగముగ= ఒక్కపదితై వూనుకొను, ఏక
కార్యానన్త బగు.

గీ. సచరాచరం తెనగము లెల్ల (గీ) నొక్క
మొగమై కడంగినఁ జిక్కుముంచు, దివ్యబాల
జాలంబుల దీటుకొలిపి .

భార. ఉత్కృ. ౪. ౨౨౯.

చ. నేనలు దండకాశుతో, మరదడిఁ చేర్చి
యాయ్యచును నొక్క మొగంబులు పెక్కు
లయ్యుచీ, నరు నలయించి పట్టుకోవవా
రయి. భా. రా. ఆర. ౧. ౨౦౬.

ఉ. అంధకకాలకియ మహిమనలు పెక్కులు
బాహులెద, రాసింపులు గూడి యొక్క-

మొగమైన పది దొప్పి యొప్పి దైవ్యుని,
పుంధము నేటి కైకొని మణిత్రునుధార
సహేతుకుంధముల్. పాఠ. ౬ ౯౫.

మొగమొరచేసికొను = ౧. సంతోషముచే
ముఖము వికసించులేసికొను.

గీ చెలంగి తొగకొచ్చు మొగమొరచేసి
కొనంగ కువల ౧ ౨౫
౨ లజ్జాదులచే ముఖము ముడుచుకొను
(కర్మ) నే నామాట తలపెట్టంగనే వాడు
మొగమొరచేసికొనియెను

ఏమొగమున = సంకోచింపక, సిగ్గుపడక

గీ అదె వచ్చె నిదె వచ్చె నది నా కెదురుమాను
నిగు నీక్షింతు నే నేమొగమున
కా. ౫ ౩౨౩.

ఇట్లే ఏ మొగముతో.

క. కాంతుం దెఱచిన నాకని, పొంతకు
నేమొగముతోడ నోయెదు చెల్లమా
కుక ౨ ౯౩.

జ మొగచాటు, మొగతప్ప, మొగతిరుగు,
మొగపడు, మొగపీటికి, మొగపెట్టు, మొగ
లిసి, మొగిమగు, మొగమాట, మొగమాని
కము, మొగమిచ్చుమాట, మొగమిచ్చు, మొగ
ముట్టు, మొగమువాచు, మొగముపెదరు,
మొగమువార్చు, మొగమోట, మొగమోట
కాడు, మొగమోడు, మొగతా, మొగ
వడము, మొగవిచ్చు, మొగపీఠె, మొగనది,
మొగపేరి.

మొగముట్టు. వి (మొగము + ముట్టు) అశ్వ
ముఖాలంతారము.

గీ. మురు కై నచక్కని మొగముట్టు సవరించి
నవరత్నమయ్యులీనం బొనర్చి
సారంగ. ౧. ౮౧

గీ. నగజాల మొగముట్టువిగనిగ ద్వలయాచు
పొరుకుంబ ముత్రెంపు నరిపెలలు.

చంద్రా. ౨. ౬౯.

గీ మొగము ట్టునగ నశ్వముఖవిధూన
దనరు

ఆం. భా. ౨. ౧౯౯.

మనుచ ర. ౨౮.

మొగమువాచు. ఆ క్రి (మొగము + వాచు)
మిక్కిలి యపేక్షచే బాధపడు.

క. మన మలరించుచు నెచ్చెయి, జనువా
దావలను నూపె జనవర నాకొలువ కిది
సొరుదల యెజగ, మన వాడును మొగము
వాచున బో యిందుడున్

కకు ౨. ౭౨.

(కర్మ) ఈ కలవు కాలములో ప్రజలు కూడి
గుడ్డకుమోడ మొగము వాచినారు.

మొగముసెదరు. ఆ క్రి (మొగము + సెదరు)
కై మనస్సుము కలుగు, మనసులో నొప్పి కలుగు.

క. తగ పెఱిగి మానపును కై, నెగడి యనవ
లి ప మార్గనిర్దుః డగుబుధున్, మొగము
పెదరంగఁ బలుకుట, జగతీసుర వధము
తోడ సరి యని రావ్యుల్.

పారి. భా. ౮ ౮౯.

మొగమూర్చు. వి (మొగము + మూర్చు) ముఖ
వాయువు

గీ. నిన లిచ్చె గత జరక్కునుంపు వానిలి
మొగమూర్చు నింప నోర్తు
ఆ. ము. ౫. ౧౩౪.

మొగమోట (ము) = మొగమోటము.

వి. (√ మొగమోట) ౧ దాక్షిణ్యము, పర
చిత్తామహాల వర్తనము.

క. కొవవయ్య గోవు మాచే, వన విని మొగ
మోట మనము వాద్యితఁ బెనుపన్ ..

భార. ఆన. ఆ. ఆశా.

క. . ఇది చెప్పిన, మొగమోటన మనవు
చుండి మామితి వలలా

హరి వ్రా. ఆ. ఆశా.

క. అనవుడు హలధరుఁ డచ్చటి, జనపాలక
సుకులఁ జూచి సత్యము పలుకుం, దని
యడిగిన వారలు చుట్ట నిహతులై పలుక
రై మొగమోటమునన్.

భాగ. ౧౦. ఆ. ఆశా.

క. మగఁ డింటికే జనుచుచిన, మొగమోటము
వట్టి మోహమున జిక్రములో, నిగురొత్త
మొఱుగుఁ జూపుట, జగురాకుంబోడి
పూజనీనె వ్వగుచున్.

విక్ర. ౮ ౩౦ వి పు ౧. ౧౪౪

ఆ సంతోషము, ముఖితి.

చ నా, న నెఱుంగఁ జెప్పి పొన్నునుటకుం
దగిన మొగమోట లేక మన్ననయొడరైన
రాజులనువంబులు ద్రిప్పుగ బట్టి గల్గెనే
నిర్వ. ౯. ఆశి.

ద్వి. ముద మందినదిలోన మొగమోట లేక,
మదిచలింపక సభామధ్యంబునందు .

రం రా. అయో. ౧౧౧. పా. ౧౮. పం.

మ. మొగమోటుంబున నీవు వారియెదుటన్
ముఖ్యంబు యుద్ధంబ కాఁ, తెగవారన్
మొలచి . ఆ. హరి. ర. ౧౬౯.

నీ . ముఖితి దగ మొగమోటవంగ ..
ఆం. భా. ౧. ౧౩౩.

దశకు. ౩. ౯

మొగమోటకాడు. విలా. (మొగమోట +
కాడు) చాక్షిణ్యము గలవాడు.

నీ. తనలోఁకుపాఁడునై తమ గావరాఁ నుచ్చఁ
గలనీన మొగమోటకాని వదలి ..

వరా. ౧. ౩౩.

(ఇట అతిహాస్యమని వ్యుత్పాద్యము)

మొగమోడు. ఆ. క్రి. (మొగము + ఓడు)

౧ చాక్షిణ్యము.

(ఇది యుక్తయయకులలోనిది.)

ఆ. అన్నివయట్లు యిమ్మునిమూఁగిపులం జెడ
నాడుచున్ననీ, యెన్నురికంటె నాకు మొగ
మోడి సహించిరి గాక

న పం. ఆ. ౧౬౩.

క. మాచకు విక్రీలి యడుగము, చేడియ
మతాన్వయ ముమ్ము చేసినమేరలో, జూడంగ
నడపంగఁ దగు మొగ, మోడంగా రాదు
మాకు మొగి నెవ్వరికీన్.

హరిశ్చ. ఆ. ౯౪.

మొగమోడక చెప్పితి గౌరవేశ్వరా...

భార. శ్రీ. ౧ ౩౦౫.

క. నీమందికవపువటనల, నే మొగమోడుచు
నెఱుంగ కి ట్లుండితి గా, నేమిటి నాకు
నీడువృ, ధామాధురి ప్రభా. ౧. ౮౬

ఆ. సంతోషించు

చ. . కూడుద మోతఁడు నొవ్వకుండఁగా,
మమమున నీతనిన్ బలసమగ్రుల మై యటు
గాక యోడి లం,మనీ క్రమాద మేకు

క. తగవరి యగుతా నొందినఁ, దనదండము
రాజు వారి దండించె దనన్, మొగమోడి
నిడిచె నేదియొ, వగుమాగుఁ గావ
మొందు వరవాక్యమునన్.

విభా. ఆ. ౧౬౩.

చ. . సత్యము ధర్మ మెఱింగి యుండియొన్,
దగ మొగమోడి యెన్ను జననింతకు
లాంఛము లెం దభోగకుల ..

ఆ. రా. ౩. ఆ౩౩.

మొగరంబము. వి. కుప్పెచ. (వి. వి. ౪.ర.)
(మొగంగనావర్ణము)

నీ. చక్కలై తిన గోటిపనుల నివృత్తుల బాడల్
భ్రమరకంబులు మొగరంబులును

చంద్రా. ౧. 3.౨

మొగరము¹ = మొగ్గరము. వి. వృహము
(వి. వి. ౪. ర.)

జ; మొగరించు

మొగరము² = మొకరము. వి. (మొగ¹ +
రాడు²) మొగరాడు

నీ మొగరాడు మొగరంబు నాంగను దగు
నిశేత, నాగ్రిను ప్రభాఖ్య

అం భా. ౨. ౨౦

మొగరాడు. వి. (మొగ¹ + రాడు) గృహగ్ర
ప్రభము, మొగరము.

నీ. మొగరాడు మొగరంబు నాంగను దగు
నిశేత, నాగ్రిను ప్రభాఖ్య

అ భా. ౨. ౨౦

మొగరించు. సు. శ్రీ. (మొగరము¹) ఎది
రించు (అక్రమించు ౪. ర.)

క. అగుతో కావో వరులులు, దీగదివనంగ
రాడు బొంస దీధుల నమ్మక, మొగరించిన
వోయలునను, జగ మొలుంగంగ దోలి
తమ్ముల జంపెద ననుమా.

ఉ. హరి. ౪. ౧౨౩.

మొగతా. వి. (మొగము + తాయి) వజ్రముణి,
ప్రధానముణి

మ మొగలిం గేదగిరేకు వంశకుమారి మృత్యులులు
శుక్రాతిలో, మొగజాక క్కినటిక మిటా
దొవురంపులబల్లు గారాకు దీ, వగమి
శ్లీలంబ దుచ్చులుపట్టు లీక నేమల యాగ్ర
శ్రీయా, జగతిం చాల యొకర్త నీత యను
సంజ్ఞం గల్గి వృద్ధులగ. చు. రా. 3. 8౧.

మొగలి. వి. శేష, గేదగి శ్రీ. (వి. మొగలులు,

మొగలులు, మొగల్లు, దీనిభేదములు తెల్లతూ
మొగలి, పచ్చతూ మొగలి)

రగడ మొగలిదియల్ తూమొగ లిరి
తెచ్చెలి యయా. ౪. ౨౫.

ద్వి. మొదుగు కలవాద్వి మొగలి సుమెంగ,
గేదంగియును నారితడము వారిజము

ద్వి ౪ సా. ౨. ౬౫3 పం.

నీ మొగలిపుత్తన ముంగ మొలచినట్లు.
పై జ. 3. ౧౨౫.

చ నవ గంధలుబ్ధ భుజగీపరివేష్టన నా మొగల్ల
పిం, దువం తెలగం బనిండి తగడుం మగడుం
బువులేప మొత్తముల్

అము. ౪. ౪౫.

అం భా. ౨. 8౯

జ. మొగలితాచు, మొగలివార, మొగలివనస,
మొగలితేలు, మొగలేలు

మొగలింగ. వి. తిలిమిరి, వరులుము శ్రీ

నీ. ముగ్ధురచిమి లీగ మొగలింగ కోదాడు
శేదాడు ఖర్జూర మొక శేల, తాడి

హంస ౪. ౧౧.

నీ వరుణనామము బలిమిరి యన మొగలింగ
నాంగ నిడుకట్రాను నాంగ వనరు

అం. భా. ౨. ౪3.

మొగలిత్రామ. వి. (మొగలి+త్రాచు)
మొగలితెట్టలో నుండు తెల్లని చిన్న వివసర్పము.
(హ.)

మొగలివార. వి. (మొగలి+వార) మొగలియా
దలమండి తీయువార (వృశ) మొగలివారతో
నులక లేని నుంచము నేయనరు.

మొగలివనస. వి. (మొగలి+వనస) అనాస,
ఒకాశక్త పండ్లచెట్టు (౪. ర.)

మొగలితేకు. వి. (√మొగలి) ౧. మొగలితేకు
వల నుండు ప్రిల కిరీకూపావిశేషము.

(శ ర. వా.)

౨ కంక మందలి సఖత్వ విశేషము.

సీ సరసి సఖత్వస్థానముల్ వివరింతు మెద
నున్నయవియె మొగలితేకు లనఁ దగు

శంక మామ. ౧. ౩౫

మొగలివాకిలి. వి. ఔ. (మొగలి+వాకిలి, పృథ్వి
నివర్ణాధిక్యము) ౧ ముఖద్వారము, కలవాకిలి
సీ దక్షిణవాకిలియందుఁ దగునొందువాకిలి మొగలి
వాకిట భావమును రచించె న్నిమ ౧. ౩౪.

౨ మాజారము, ఆస్థానమందనము.

చ. ఆ, వ్యవజడకాక్షి నిన్ మొగలివాకిటి కీడిచి
తెచ్చి చోరదం, దన మొనరింపఁ జూడఁగ

భిల్లా ౫ (శ. ర)

మొగలు. వి. మహమ్మదీయులలో నొకతెగ.
గీ పాదుషావారి మిఱుబులిదన్నెడు, భక్త్యను
మొగల్గియుపకాణు లూడి, పొణలు పలా
యన మొనర్చుపటిను గల్లు, కుర్రకొరలము
రంగా. ౨ 3౯

మొగలేటు. వి. ఔ. (మొగలి+ఏటు) నువ్వన
ముఖసీనిది, శీతస్థితి

క చాలక యిచ్చుట శిలాపట, మూలంబునఁ
గొండవంద మొగలేటిదరిగ్, శైలమతాపతి
భక్తుల, పాలిటిమెచ్చిది పసింపు భక్తికి
గొలుమొ. కాశ. 3. ౫౬౩, ౫ ౬౬౬

మొగవడము. వి. (మొగము+వడము. సం.
ముఖపట :) ముఖద్వారము, ముఖకవచము,
(వివరగమోదఁ గప్పెడు నల్లకలలిమి. శ ర)
క. జలధారలు మదధారలు, జలవంబులు మొగ
వడములు చందానిలవి, వ్యాలగవ్యార రవ
ములు గర్జలు గా నిరు లమెర సమదసాను
జనమతక. మారి పూ. ౬. ౧౦౮.

చ. తదనంతరంబున యుద్ధవస్తుధ్ధులై గజంబుల
మొగవడంబు లై తింది

కు. సం ౧౧. ౩౦౪.

మొగవాడ. వి. (మొగ+వాడ) దేవాలయా
వలలో దేవుడు మొదలగు వారికి నుండుఁ
గప్పెడు అడ్డుతెర.

ద్వి. అంకకాండమహాలి నారభ్య క్షులర, నుతి
ముతి మొగవాడమొది నీక్షింప

బస. పు. ర. 33౩ పం ౩ ౨౦3 పం

మొగవారము. మొగపాళము వి. (√మొగలి)
౧ ఇల్లులోనుండు వారిముందు భాగము.

సీ మొగవారి మనఁగను దనుమ నిస్సృరణము
అం భా. ౨ ౨3.

౨ కారము గూడ మున్నగువానితో పోడు
నీళ్లు పాతెడుకాలువ మొదలు పచ్చికపెల్లలు
మొదలగువానితో నెరుఱుచిన యెత్తుప్రదే
శము, మొర్ర.

ద్వి అగపడి కాశీరియంబు పూరంబు, మొగ
వాళిమునఁ గంభమున ముంచి ముంచి, యెడ
పడకుండ నీరత్త ద్వి పరమ ౪. ౨౮౮.

మొగవిచ్చె. ఆ. శ్రీ. (మొగము+విచ్చు) ముఖ
భాగమున వికాసము గలదగు, అగ్రభాగమున
వికాసము గలదగు.

సీ మొగవిచ్చు పసిడిగడఁ గిడికుగమి మించు
వికవచ్చుములను విడిచి విడిచి

పొందు ౪. ౨౮౦.

మొగవిచ్చె. వి. (మొగము+విచ్చె సం. ముఖసీనా)
వాద్యవిశేషము (శ. ర వా.)

మొగసరి. వి. (మొగము+సరి) మొగముట్టు.
అశ్వాదుల ముఖాలంకారము.

గీ. జిగిదొలఁగు లేవ పాలానీ మొగసరియేము,
బూని పాపాణి యొకత్రలాని చెప్పె

చంద్ర. ౫. ౧౩.

పి. మొగసరి కైరవంబులకు మచ్చాటకు కలిక
యంత్రం బంధకారమునకు

వరాహ. ఆ. ఆం.

పి. బిగి మించు చాదంతి మొగమున గీత్యావ్వు
మోసీలకుల మొగసరియనంగ .

భామ. 3. ౧౩.

మొగసల = మొగసాల. (క. ర.)

మొగసాల = మొగసాల. ది. (పం. ముఖ్యాలా.)

౧. రాజగృహము, కలవాటి చావడి, మొగసల,
అకారము

ద్వి. మొగసి యారావల మొగసాల గాచి, కొని
యొందు కొకలక్ష కోటిరాక్షసులు

రం రా యు 3౦౩ పా ఆం పం

మ. వాణుగు యోజనముల విస్తారము గలంగ
రచియింది మొగసాలలు నరుగులు బవీడిన
దీర్చి యతనిమందిరం బంగయోజనవిస్తీర్ణం
లై మీజం బమకేర

మరి ఆ ర. ఆం౧

ఆ పులస్త్యుమహ్నీ అధరా, కాంతునీవీటి
శీలకతుకు లెనగన్ మొగసాలనిల్చిన

ఆ. రా 3 ఆం౯ ఆం భా ఆ ౧౪.

ఆ. కలవాటికింద

గి. పీలకాతవ్వి కెవయోగి యొక్కడు శేడు,
శేడు మొగసాల నిది యేమి మూడై
వొక్క. మార. ఆ. 3౯.

క. మగ దమ్మ తిరిగి విడిగిచ్చ, పదిదిక్ దలబంది
యొలబంధులు పెగడన్, మొగసాల పచ్చి
నిలిచిన, మగ సాలక జనుని దొడుకవచ్చెన్
వానిక్ ప్రబంధ. ఆది. ౩.

పి. ఆగు నన్ను పట్టేది మొగసాల ముందు
చాయన యూరలేడు .

పాంతు ర. ౧౫౩.

మొగసిరి. వి. (మొగము+సిరి) ౧. లోకమ
మాన మగుముఖ్యులొక.

ద్వి. అరయ సంబంధించె నహారాజులె, మర
తెరి పిలువంటి మొగసిరి గలదో.

ద్వి. పరమ. 3. ౧౫౩ పా. ౧౪. పం.

ఆ. పశ్చిమజాతము

క. చప్పట్లుపెట్టి చేతులు, విచ్చుచు మంత్రించి
కుంచె విసరుచు రాగం, బొప్పంగ మొగసిరి
కాటుక, గప్పివ కనుగవలం గొలుపు కల
యంగం జూచెన్ వా. రా. ఆ. ఆం౧.

పి. మృగము చేరగ వచ్చుమొగసిరి యాగ్గంతుఁ
దిలకంబు లలికపీఠుల ఘటించి

పి. కళం ౧ ౧౧౩.

ద్వి. పిగి ఫాలమున నొప్పుచున్నద్రాక్ష, మొగ
సిరి నునీబొట్టు ద్వి. పరమ. ఆ. ౮౧ పా.

మొగి. వి ౧. పూనిక, ఆత్మహము

క. సాధులకు శేవవారిల కెగ్గల్, మొగి శేయు
దుప్పిసీకుల, కగు ననిమిత్రాగమము లయన
భయంబుల్ భార. ఆది ౧ ౮౫.

క. విప్రుడొక్కడు నూతన కావ్యం, బది శైలిని
తెంతకు జని, ముదమున నాకీర్తించి
మొగి ని ప్టనియెన్ పుటికా. ౧ ౧౫.

ఆ. పం క్రితకుఁ దాగిలగువా ప్రతాపమును
తెంపును మూలగం లోక వారిలో, తలం
బగళు వాక నలిగెని మొగిన్ బదితంతు
మానముల్ ఆ. రా. 3 38౫

భార. పభా. ౧. ఆం౪.

ఆ. తదవ, పర్యాయము. (ఈ యర్థమున ఒక్క
కల్పపూర్వముగనే కానవచ్చుచున్నది. ..

క. తమనయలంబుకీర్ణం, బున కరగి నగంబు
లోక్కమొగి గ్రక్కదలన్.

భార. ఆది. ఆ. 8౦.

చ. తమిది ముక్కల గిట్టి యతిదాయక భంగి
రణంబునీయ వాఁడ, దుంజక నికాతసాయకము
లాక్కమెనిం బది మేలియండుఁ బ్రీతిగిట్టి
యెఁగఁ జేసి భార. విరా 3. 20౫.
ఆ వార లోన్నయశ్చి వాయు యంచుఁ బతింబి,
లోక్కమెనిది దిక్కులు నీక్కట్టిల్ల
భీమ ౩. ౧౮
మ. కలఁకన్ ఘోరబలభూష, మొక్కమెని
దిక్కుక్రంబులుఁ గ్రమ్మినన్

నను ౨ ౧౪.౨

3. మొత్తము ఇది భూభూమియును తలచుగ
ఒక్క కల్పభూమియుగవే కావవచ్చుచున్నది
నీ తదవింద్రిగ నేపట్టి తదయక యులుగులై
యాచ్యుచు భూతమృత లాశ్చర్యులగు, గీ నెఱు
వనకులఁ గావించి యెఱ్ఱియొకరాజు,
ముండుటం బ్రీయల నొక్కమెనిన నిలి
చిరి

భార. ఆర ౧. 3౦౦.

క. వాసవనందనుఁ డెంతయుఁ, గానీలి
యున్నాఁడు నవలఁ గని యిండువయ్యెం,
దా సైరణ నేయఁడు గను, మోసము లే
కొక్కమెనిన ముసరగ వలయున్

భార. విరా. ౪ ౨3౦.

క. విని కడఁగి యనుర లనుబది, యెనిమిదివే
లాక్కమెనిన యెత్తిన హరియం, గినిసి

ఉ. హరి. ౧. ౧౪౪.

ద్వి. ముగ్ధిను తరువంగ మెని యెనఱ్ఱెన్,
తిన్నెయొ యన నొప్పుతెలివినడుమ

ఆ. మ క. ౧. ౧3 పా ౧౪ పం

౪. విభము, తీరి

౯. . ప్రవృత్తముం దాహవశేళి నేయునెడఁ
దొడ్డొడ్డ భూతమృత ప్రితితో, నాన్న
యొగతభూతమృతములు చేయారంగఁ

గూర్చుకొనక, విన్నొత్తకలంబు లొక్క
మెనిగా నిందార బందారమున్.

ఉ. హరి. ౩. ౩౯.

ఉ. జన్మవి యిండువే మెగముదాటున మందఁ
గుడేరమాతీ యా, దత్తులనుండి నాపెదవి
తన్నుక కన్యక నే నెఱింగి లో, నుద్వీకులూచు
ముద్దుమెని యూరక తా బయలొనినండు
కే, నవ్వగఁ దాను నద్వి సురనాథమహా
దుని విల్లునా యున్. పుట. ౫. ౧౩.

ద్వి జగములు భయమంత సకలభూతములు,
మెని దప్పె జను లెల్ల మాధాత్ములైరి
రం రా ఉ ౧౩౪ పా ౨3 పం

౫. మొత్తము, లేకఆత్మమెలక

క మెని విరిసి కలకల గూడక, పులక పెదలు
పునునిడుపుఁ బనిమియుఁ గలవే, జగరరఁ
టాకులు పైటిరి, దిగదిగ నన్నెనియాళ్ల దివ్య
పురంద్రుడన్ భీమ. ౨. ౧౩౮.

ద్వి కనుపట్టె పెన్నుమెగటినిలచేత, యనఁటిక
మెన్నిమిఁదియెకపం క్కె దెగడి

ఆ. మ. క. ౨ ౩౪ పా. ౧౩ పం.

అవ్వ. ద్రు. ౧ పూర్వము, మునుపు.

౨. పురోభాగము, ఎదుట.

3. ముగ్ధమున్న మునుమొందు మెని ముంగల
యవంగఁ దగును బురగుపురాధ్యక్షులుగాను.

ఆం. భా. 3. 83.

(పె పెందర్దుముల తిదియే యుదాహరణము)

3. కొన్నియెడల వాక్యాలంకారముగా ఉప
యోగింపబడును.

క ఒలి విల్లు నూతులయెం, దెగి పడ నొక
టాకట హులు ద్రెల్లి నిదగవన్, మెని
రెండు మూట నిరుములు, నొగలు విలుగ
నొకట వాని నోనెయటయున్ .

భా. రా. ఆర. ౧. 33౩.

క. జగదవతారార్థముగా, మొగి దుక్కులు దుక్కు లోకమున నుండి భవిష్యత్ .

కవ. సా. ౧. ౩౪.

ఈ ఎంకలు దిద్ది కంధరము లెత్తి మొగిం జర లాట మున్నగా, బలమును లేకవెన్నె లలు పారదాసీయును

పి. కవం. 3 ౧౫౯.

మొగియింపు. స ౩ (√ మొగియు) మొగి యుండేయ, ముడుచు

గీ. కేలువమ్మలు మొగియింది కేలన నున్న, చిన్ని ముద్దలనీరియాళునల్లి కవియి

మార ౨. ౩3

గీ. పున్నలగతి మించి తమమేర లేర్పించి, చేరి పాదగాంచి కేర్వర చే మొగించి

ల వి ౧ ౬౪

మొగిడించు. స ౩ (మొగుడు + ఇంచు)

మొగుడండేయ, ముడులించేయ

చ వదనసహజం కి శరన్న ముదన్ మొగిడించు గాన వ్యయ్య ద వకకంధరం దిచట పెచ్చట లేడు తనుబాణ కాచి కా, ను దొలగి యున్నవాడు .. నిర్వ. ౬ ౧3౦

చ. . మనకాశీకి గ, న్నర మొగిడించి పుష్టికరణాయతి మూలకుఁ ద్రోచి భారతి, చరణభాంజవిద్రుమనంబులఁ బ్రస్తుతి సేయి యాత .

తే. ౨౦చ ౧. 3. వీర. 3. ౫8.

చ అచ్చుమాన్యులు పరమేశ్వరానుమతంబున విజ్ఞానాపాదానీమ లై కరకమలంబులు మొగిడించి . కు. సం. ౪. ౨౧3

క. తమ్ములు మొగిడించిన దనుకొమ్మలు లోఁ జొక్కి నిమ్మకూరిమిఁ జట్టున్, ద్రిమ్మరు నుగగుమ్మద కా, నెమ్మది మగగాక యొన్నె నెలఁతలఁ బాయన్ . యయా. ౨. ౩౪.

(మొగిడించు. క. ర. పా.)

మొగియు. అ. ౩. ౧. కవియ, వ్యాసించు.

ఈ గగనము తారకాగ్రహవికాసభిరాత మై బలింగడున్, మొగిమనీజటిం తెచ్చి మంగలి దిక్కులు తెల్లఁ జేయుచున్ . తెగడ్డకు నింగిఁ జండునడు.

భా. రా. బాల. 33౪.

౨. భూమి, యెత్తించు.

చ. కూరకూనృ మ్మానగము లంక నింక గదనం బనుమాటలు సిక్కి సేగరిన్, మొగి యుండ పం కి కంతుండు నమన్ద్రుఁడె లెంపటి యుద్ధశీలిన్.

భా రా. యు. ౧౧౨3.

గీ. పరవివీరప్రబంధముతో భంగపఱుప, మొగిసి ప్రాసంబుచేతనే మోసపోవు, సాధుజన సంచిక పదార్థచార్యరతుండు

రా వి. ౧. ౧3.

జ * మొగించు.

మొగిలు = మొగులు. వి. ౬. మేఘము.

(వి. మొగిలులు, మొగిళులు, మొగిళ్లు.)

అ మొఱురు మొగిలు సొచ్చులొఱుగున నాఱు మం, దిరము సొచ్చి తనదుగురువుకదకు, నరిగి నెమ్మి యిట్లు లున

భార. విరా. ౪. ౨8.

చ. గగనతలంబు నెక్కురులఁ గండలు నెమ్మలు జొక్కి యుమ్మడిన్, మొగిళులు లేకయుం గురిమి మొత్తము లై మొగ్గద లాడె .

భార. ద్రో. ౧. ౧3౨.

౨. నాన్మొగిలికొదంతోఁ తెలలాడెడు బొబ్బరింకగా, న్నచ్చి విసంజ్ఞ గాగఁ తెల్లలొడిన వల్లవుఁ డుద్దుఁ గూలగా, లెబ్బలిగొంతుక్రో ల్లబిది .

అయ. 3. ౨౦.

డి. మూడక రై పాద వైసవీకటిక్రూంకలవాళ్లు
గాళ్ళొన్న మొగిడు గాడగ .

యయా. ర. ర.

పా. మొగిలులోపలినీకువమ్మట = ఎత్తడో రాం
బోవుసందిచ్చి మైసఫల మచేసిండుట.

ద్వి. మువడ మొగిలులోపలినీకు వమ్మి, దొన
నీకుం బల్లు వేడదున లెండు గలక

ద్వి. చాలిళ్ళు. ఉ. ర. ౨౦ పం.

జ : మొగిలుక్రొవ, మొగిలుపగవారు.

మొగిలుక్రొవ. డి (మొగిలు + క్రొవ)

అకాశము.

జేసేన కాతడు తొలిటి, దోసంబుల బాసి
మొగిలుక్రొవము కేకే, వేసంబున నరుగుచు
రా, కానులదొర సున్నచారి క్రన్నన చలి
పెన్ అచ్చ రా అర. ౧౧౮

(ఇట్లే : మొగిలుదారి.)

క కేకరాజాబాబా, గాజగి నొగిఁ దగడి
నెగడగార జాలెడుమే, రై జానెడు
కురుక గల, కేకేకు నొగిలుదారికిగ
కేకేకున్ అచ్చ రా. చాల. ౨౨

మొగిలుపగవారు. డి (మొగిలు + పగ

వారు.) వాయువు.

క. మిగిలిన పెట్టండ్రిమ్మర్ని జగబంటులు నందు
నందుఁ జది రటువలె నృమ్యైగిలు పగవారి
మానయు, నొగిఁ గొంఠాఁ గూడి యరుగు
చుండెడు పెడలక్.

అచ్చ. రా. కిష్కిరి. ౮౩.

(మొగిలుపగవారిమాన = వాయువుక్రొవడు,
మానుతుండు.)

మొగిడు = మొగిడుడు. మొగిడుడు.

స. శ్రీ. (√ మొగిడు) మొగిడఁజేయు, ముగ
లింపఁజేయు

క. మొగిడుడబాటు ముందు, మిగింది విశాంత
వివయ విరలింబారో, దగ విన్నంది
రిట్టి .. కార. విరా. 3. ౩౯.

గీ. . . అంబుమూర్తి, మిగులఁ దెలుపెల్ల
మొగిచిన మొడికంటి, తెచ్చు పువ్వు లేనివు
లట నొప్పు మిగిలె, నభివృద్ధి గంగనలిల
వివరలిల.

పూరి. ఉ. ౩. ౩౪.

అ. పిక్క యెలుకుతోడు నక్కజొమ్మను నిట్టి
గోఁబంబు బావ్వుఁ బాఁపప్పుఁ, నిలిగఁబల
యంపకోలలు పెలవిండ్లుఁ, గాను కిచ్చి
కరయుగంబు మొగిచి మనుచు. ర. ౧౪.

క. మృత్యుటి నూత్రాకృతి యగు, చిన్మూర్తి
బుర్రాణ ప్రయత శ్రీహివాసుక్, గ నొగిది
లోనియాత్రున, సన్మాయ్మఁ దరెండు మాచు
సమయమునందున్. పొండు. ర. ౩౨

మొగిడు = మొగడు. అ. శ్రీ ముగళించు ;

సంకుచితమగు.

క. మిడితెడిఁ దెవవులు వ్రేకులు, మడిగడం
గనుదోయి మొగిడె మామొనురఁ గడుక్,
పెడలిక యెడలలు చేపెను, కడపల జవము
నకు వేడు గలదో లేదో.

ఉ. హరి. ర. రర. అము. ర. ౧౨.

క. కోకనదంబులు మొగడక్, గోకంబులు మిగి
దికలకుం జన కు సు. ౮. ౯౪.

గీ. వారి ముఖమండలములతో వారిజములు,
మొగిడె కోకనములతో మిగిలె దివిర,
పటలి కార. పూ. ౧. ౧3.

మొగిడుడబాటు = ముగళించుట కుష్టుఖును,

మొగడ వారంభించు.

గీ. మొగడగబాటెన యరవిందములను బాడి,
గమలు గమలుగ ను క్రళ్ళంగమలు గూడి.
భిక్తు. ౨. ౨౮.

బ : మొగిడించు, మొగుంచు, మొగుడుంచు,
మొగుడుదాచుర, మొగుత్తు, మొడుంచు,
మొడుత్తుగేలు, మొడుచ్చుకేయి.

మొగుడుచే(ద్వ) = మొగుచు. స క్రి.
(✓ మొగుడు) మొడుంచు, ముడుగించకేయి.

క. ఇదె నీరాయనిఁ దెచ్చెద, నెద నుచ్చులికంబు
మాని యెలవాఁగఁకొ న్నెచ్చుది నుండు మింక
నని చేయిదీయి నె మొగిడిచి తోహోరిది
చను నెడలన్ అచ్చ రా నుం గెరికి.

గీ. హరియ నవ్వాది యనుమతి వర్జనీర, మాన
నుభాసీనుఁడయి కరములు మొగిచ్చి
పారి. గ. ౨౬

చ. అయోధ్య కేంద్రంబిరి వివయంబు
మించ రఘుశేఖరుఁ గాంచి ప్రణామమో
ఘటిం, చిరి కరమతో మొగిచ్చిరి వచించిరి
యి ట్లని యంద తొక్కటన్
ఉ. రా. ౮. ౨౫౩

మొగుడుదాచుర = మొగడుదాచుర. వి.
(మొగుడు + దాచుర) ముడుగుదాచుర, వసు
పార్వి క్రి. (క. ర)

మొగుచ్చు. వి. (✓ మొగుచే) మొచ్చు, మొగు
డుట.

గీ. కొలువు నందన్నయాదవతోటియెల్ల,
మొగుత్తుగేలు ఫలంబువ మొచి యుండ,
ఉ. హరి. గ. ౧౨౦౦.

రగద కామగీతలో గలుగితి నెక్కిన
శ్రీసృసంహసనం కేటలమొగు పవి.
హంస. ర. ౨౧౩.

మొగులు = మొగిలు. మొయిలు, మొయలు,
వి. డి. (సం. మేఘ, క. మహి, బ. మొగు
లులు, మొగులులు, మొగ్గలు, కొన్నియెడల నీటి

నొల్లు పరమగుత్తు దుత్వలోదమ నగు.)
మేఘము.

నీ. ముచ్చొడువానరంబు లకాలవర్షంబుఁ
గురియింపఁ బంపు మొగ్గిగములు
హర. ౨ ౧౫.

క. నిలువక తగులల్పాంతరి, ములలో వడిఁ
బాణునల్పడు మొగుగలు చాణం, దలరల
మొగునను నెద నెచ్చ, బలుమలు జుండు
రుండు దోచుపగిడిం దోచున్.

భా రా ఆ. ౨. ౫౪.

నీ గగనరత్నము కట్టు మొగులలో నుదయించె
జరమనిక్కును దోచె శక్రధనువు
(చిత్ర ర. ౨౭).

నీ కాశ్మీర్న కటికి చీకటి మొగుల్పాత్రంబు
గురిన వడగండ్ల నంపు లనగ
పారి ౨ ౩౬ ఆం. భా. గ. ౭౧.

మొగులుముట్టు = మేఘమును కాకు, మహా
న్నత మగు.

నీ. మొగులుముట్టిన మహామూగంబు భర మోవఁ
బాదాంబుజములకుఁ బ్రణుతికేసి
కాశీ. గ. ౯౯.

జ మొగులుకడిమి, మొగులుపారి, మొగులుచిరి.
మొగులుకడిమి. వి (మొగులు + కడిమి)
భారాకదంబము, నీటికడిమి క్రి. (క. ర.)

మొగులుదారి. వి మేఘద్వారము, ఆకాశము.
(క. ర)

మొగులుచిరి. వి (మొగులు + చిరి) మేఘ
పువ్వుము, జలము.

గీ మొగులుచిరి నీరు వాఁగను దగు జలంబు.
ఆం. భా. ౧౫౩.

మొగ్గ¹ = మొగడ. వి. ముకుళము.

గి. శేఖరంబు మల్లెపాదల, కుదల బాగుట
లై కడుదొడ్డ లగుచు, బాడమె మొగ్గ
లగదు లగ్గి బొబ్బలట్లు ..

అమ. ౨ ౫౬

నీ గ్రుచ్చిపట్టుక బాడుకొన్న మొగ్గలగుంపు
ప్రకటపాటలదిండుపాలి గాగ

గి. వాహ్మిలి పెడలుచుదను, మదత్రుమీమగం
బోలి నామని దనుచ్చి .

రాఘవ. ౨, ౫.

గి. మొల్లమొగ్గల పెయ్యు పల్కూరలనాడు
నీలా. ౧ ౮౩ అం. భా. ౨. ౪౦.

మొగ్గచెమటలు = మొగ్గవలె నుండు చెమట
చిండుపులు

క దగ్గటి జలపావాగత, దిగ్గజకటగిరిమదన
దీపారథన, ముగ్ధగంధవమామ తనువుల,
మొగ్గచెమట లాఱ విసర ముదితాత్మకులై.

వరాహ. ౩. ౫౬

జ: మొగ్గతొడుగు, మొగ్గచిచ్చు.

మొగ్గ². వి. వేళ్ళదలు తల పాదములతో చేయ
నట్లు విల్లువలె పెరిగిల వంగుట.

(క ర. క్రొ. మా. మొగ్గతిలు, మొగ్గవాలు.)

జ మొగ్గతిలు, మొగ్గవాలు.

మొగ్గతిలు. అ. క్రి. (మొగ్గ²) మొగ్గవాలు.

ఉ. ఉ గ్గదలించిన నెలకొప్పిడి ముంజె
జగం బదాంబలిక, మొగ్గతిలం దగుల్పదగ
మూపునఁ గ్రొమ్మడి వేగ మాకుతో, దిగ్గవ
లేది . ఉ. హరిశ్చ. ౪. ౨౬

మొగ్గతొడుగు. అ క్రి. (మొగ్గ¹ + తొడుగు)
కోరికేతగు, మొగ్గల పొడమీకదగు.

(వర్ణన) మల్లెతీగ ఆకులు చూసిన మొగ్గ
తొడుగును.

మొగ్గరము = మొగ్గరము వి. ౧. పూర్వమాన,
వేదానమితి శే కవిశేషము.

క. అగ్గరిక మొలసి కదగరుచు, మొగ్గరములు
గడలిపోయి మునుమును నుండిక, (మొగ్గ
తిలకేసి నీవికి, పిన్నవదని నిన్ను నేమి
చెప్పదుఁ జెప్తమా . నిర్వ. ౫. ౧౨౩.

నీ పాండవసేవ దలిసి మందాశిని తనయఁ
డేది గి. చేదిపాంచాల శేయలూడి గాగఁగ,
గల్లభూపాలశోటి మొగ్గరమలెల్లఁగ, గలఁగఁ
దిరుగుదువద భార. భీష్మ ౧. ౨౯౮.

గి. పూర్వమాని పెలయ్యునుండు మొగ్గర మన
వొడ్డెలు మంచన వొడ్డనంగ
అం భా. ౨. ౧౧౦.

౨. గుంపు.

క దగ్గటి పిఠాకను లాక, మొగ్గర మై కోట
సార సముద్ధమ లెనన్ నిర్వ. ౪. ౫౩.

ఉ. ముందు పసిండిలేమ్మిలు మొగ్గలమొగ్గర
మావరించు చందనగంధి చమ్మంగవ
చంద్రుడీ కృ శకుం. ౨. ౧౨.

౩. యుద్ధము.

క. మొగ్గరములోన యిరువుర, యగ్గరికలు
మొలపె గదలు నాకన నుంటన్ .

ఉ. హరి. ౩. ౬౧.

అ. మాడుగుళరము లతడం మదలెంచి యట
వాని, మాడుకలలఁ ద్రుంపె మొగ్గర
మున . మొ. రా. ఆర. ౧౮.

మొగ్గలము. వి. అతిశయించినది, మిక్కిల
మొదలి.

ఉ. మొగ్గలమెనకొల్పి దుదిమిట్టంగ నుక్కవ
లీలఁ తాడ నా, కగ్గమగాల్గ వంశము
నుధాంకుడు గల్గినరాత్రివోలె నీ, మిగ్గర
గర్భనందవ వహించియుఁ జెప్ప వ మొ

వాస్తవము, దీనిను లేతవస్త్రము గదియె
గనులానున ముద్దుమొనుష్యం.

విద్య, ౮. ౮. ౨.

మొగ్గవాలు. అ. శ్రీ. (మొగ్గ+వాలు) మొగ్గ
వేయి, కల పాదములతో చేయవలయు విలువల
వలెనని పంప

క. అని యడుగుచుండ బాలిక, కను నులుముచుండ
వెదది విడిచి కలుకటవాపో, యెను మొగ్గ
వాలు చందంబున నడు మొగ్గ తెలికొనుచుండ
బొంతులమీదకు కళా ౩. ౧౦౦.
మ. ముత్యాలపేరులు నవీజితటిం బులుం
వెగయిం గాఁ ద్రోపారఁ జున్నుర కటి,
స్థలిపైవేలి మొగ్గవాల చదుగుచుండింప
పారంగ ౩. ౪౪. (ఇది ప్ర ద్వివక్త) అని
భావము)

మొగ్గవిచ్చు. అ. శ్రీ. (మొగ్గ+విచ్చు) ౧ విక
సింపు

౨ యథాయథులగు, చెల్లాచెదరగు. (౪ ర)

మొగ్గు=మొగ్గు. అ. శ్రీ. వ్రాలు, విరంగ
(ఇది ౪. ౪ లో 'మొగ్గు'గా గ్రహింపఁ బడినది.
అయినను పెత్తుగ్రంథముల లేకవర్తితముగా
నుండుటఁబట్టి ప్రత్యేకముగా గ్రహింపఁ బడినది)

ఉ. అగ్గకరాజు నుంభవచుండునడు చందము
దెందముం దమిక్, మొగ్గంగఁ జేయదాయఁ
జును ౩ విశా. ౫. ౮౮.

వి. కలిరావపై మొగ్గవలదు మొగ్గ యనంగ
మొవిపై ముక్కఱమై తునుర
కుక ౩. ౪౩౩.

వి. అటుమన్న వాటికి కిరువెంచి నుడదంతి దీగ్గి
పాదములపై మొగ్గినట్టి, రాజమౌండుమీ
బట్టె .

రా. వి. ౫. ౩౩.

క. క్రామము లేకయు వాకనము, చూ నుండే
పొంద వలన నవనీధిలో, పిసం బధికం
వెచ్చుట, శోనరి గా వందమొగ్గు యందును
నునుతి. నునుతి. ౩౩. (శ్రా.)

౨ శేలఁగూలు, శ్రీచంద్రుడు

చ. పొడిచిన మొగ్గి యప్పొలకు బోనపు కేటి
నుగండు మీర మే, నప్ప నడి లేచి
అచ్చ రా. యు ౩౦౫.

వి మొచ్చు, అధికము.

ఉ యాదర మీదకె యెప్పు యోధనశీలఁ
దగ్గమొగ్గుగా, వాడ రెణంగంగా వలనె
వెన్ను ౫. ౧౦౩.

మొట్టిక=మొట్టిక, మొట్టిక. వి ౧. మొలక,
అంకురము.

(వృష) మొన్న వెరటిలో పాఠ్యులంద అప్పుడే
మొట్టికలు చేయుచున్నది

వి మొలక మొలక మొక్క మొక మొ నీరక
మొట్టిక నా నంకురిత బొచ్చుచుండు
అం భా. ౨. ౩౫.

వి. ఎన్ని నేర్చునది కా నిన్నటి మొట్టికగా యా
కొమ్మ కడకుం బొచ్చునె గదమ్మ
కువల. ౨. ౨౩. (నిన్నటి మొట్టిక= 'నవ
కాల' యని భావము)

౨ కునుక. (౪. ౪ శ్రా.)

మొట్టికాయ=మొట్టికాయ. వి. కలమీదఁ
విడిచిలో పొడుచునోటు. (మా. చీకటిమొట్టి
కాయ).

మొట్టికెలి. వి. (√ మొట్టు బ మొట్టికెలు).
మొట్టికాయ.

(మా. చీకటి మొట్టికెలు)

మొట్టిగిడి. వి. నీచుడు.

క. కటిలం దపరం కావడి, లాటలాటా
దాగడీడు లోధి ఖలుడు దుస్వీటుడు
బలులొగి తక్కుది, మొటిగిడి బాపకగరాను
మట్టట్ల మబలా ..

(ప్రబం. ౨౪౪.

మొటిమ. (మ) వి యావనయన మొగము
మీద శరెడుబొటిమ, అవగండము.

నీ మొటిమె వా వదనఖట్టపు సంక్ష మలులు
నుడు

అం. భా. ౨. ౧౨౯.

మొట్ట వి మత్స్య విశేషము, ఎగిరి యెగిరి పడెడు
చేప, శఫరము.

ఆ. ప్లరీక మొట్ట రొయ్య పరిగ యింగిలికము,
చీరచింత్ర శైల శారశైల, కంటముక్కు
మొదలుకొని కలవన్నియ, బంటువారి కల్ల
బంది యిచ్చె. ద్వా ౧. ౨౨౧
(ప్రాంతప్రతి పా మొట్ట అని శ ర. పా.)

నీ ప్రోక్తి మొట్ట యన మాను

అం భా ౧. ౧౫౯.

మొట్టమొదలు. వి. లొ (మొదలు+మొదలు)
మిక్కిలి మొదలు, అత్యంతము, అది.

ద్వి. చిట్టివారె డెఱుంగునె కివధ్రి పథము,
అట్లు గా దని పువ్వుముట్టిన చెయ్యి, మొట్ట
మొదలికి గొట్టడే త్రెవ్వ.

పండితా. పురా. ౯౭ పా.

మొట్టి. విం పొట్టి.

నీ పొట్టి మొట్టి గిటక పొదిటి పొదడు

తింగరా యనగను వాచువాఖ్యదనర

అం. భా. ౨. ౧౨౩.

(ప్రాంత ప్రాంతప్రతి పా. మొటిమ శ ర. పా.
మొటిమె త్రా. పా.)

మొట్టిక = మొటిక. (శ. ర)

మొట్టికాయ = మొటికాయ. వి. (✓/మొట్టు
తలమీద నీటికిటితో బొడుచుపోటు. (యా.
నీటికిటి మొట్టికాయ.)

మొట్టు. ఆ. శ్రీ. (శ. మొట్టు) తలమీద నీటి
కిటి బొడుచు, నీటికిటితో పొడుచు.

ఆ. తిట్టేనేని మొట్టు మొట్టేనే గొట్టును,
గొట్టేనేని యముడు కొద్దిముడు

మమ. ౩. ౫౮

ఉ. కిట్టి పెదలన పేరద భక్తిరస మొట్టిది
జోరు గొట్టిది, గట్టిదిట్టి మాళిముని
గర్వ మదంచుట నాకు భారమే

చంద్రా ౩. ౩౪

(ఇట పొడుచు అని భావము)

వి. తలమీద నీటికిటితో బొడుచు పోటు.

(వ్యస) పిల్లవానిని నాలుగు మొట్టులు మొట్టి
మాడ్చుండె శైవము

జ. మొటిక, మొట్టికాయ, మొట్టనూది.

మొట్టమూరి. విం (✓/మొట్టు) మొట్టికాయలు
తిమివ్వభావము గలవాడు (సనవర్ణనము)

నీ సముద్రగ్రంథకముల్ చుక్కవర్త లటంచు
మొట్ట మారులసరి మొనప దగునె

చంద్రా. ౪. ౧౨౭.

మొడికట్టు. వి. విధము, రీతి.

నీ. ముద్రియంబుల తీరగ మొడికట్టు పులుచే
లట్టు మేల్కొట్టుల వరలు విసల.

ఇలా. ౨. ౧౩ (త్రా.)

మొడుచు. స. శ్రీ మెదచు, మేదించు.

నీ. కాటక మొడుచుచు కన్నుల నిడచోయి
పొలుక గగిమును బూనికొనుచు.

మ. సం. ౮. ౨౨.

మొద్ద. వి మేడము, మగమే (వా.)

మ. ... ఇది విధిస్తున్నది నీవీదాండు గాదిది మొత్త
 క్రిస్తువాండు. (కొడియ కావము)...
 ద కా. ర. ౧౨౯.

మొత్త మి. ౧. వాటిలో తొందరి ప్రక్కగోడ,
 (క. ర., క్రా.)

౧. కాస్తము గూడ మున్నగుదానితో తోడు
 నీళ్లు పోతేడు కాలవ మొదట పచ్చిక
 పెల్లలు మొదలగుదానితో స్వేదనం బడిన
 మొత్త ప్రతేకము, మొగవాళము, (క. ర.)

౩. అభికాయము. (పొట్ట అని క్రా.)
 (వ్యవ.) అరేడు మొత్త కడుపుకొన లేకు
 న్నాడు

జ. మొత్తపిడి

మొత్తగాడు. మి. (మొత్తము + కాడు) నీవా
 నాయకుడు (వారసుడు)

సీ. భవమార కథమున బరమ భాగవతుల
 మూలకల వడిపించు మొత్తగాడు
 పరాహ. ౯. ౨౨.

మొత్తపిరి. (మొత్త + పిరి) ఏకత్రు కదవకొంద
 మొత్తగా ముందుకు అరిగి మొదట ముందెడు
 అలికపిరి. (క. ర.)

మొత్తము. మి. ౧ సమాహము.

క. అత్తతో పాపాలులులు, పెత్తురు పెమ్మ
 లును గునిపె నిష్ఠురనివదా, యత్తము
 నభిము నిదనం, మొత్తములు వడియ
 నగరమున పెల్లెడల.

భార. తిక్క. ౪. ౧౨౦.

క. సోమపిసకు పూసూర్వయ ముకు, లామూఖ్య
 యాలులు బంతుం దాదిగఁ గీర్తి, శ్రీమహాతు
 లైరి పృథకుం, దామొత్తమునకు పెల్ల
 నవరూఁ దధిపా. హరి. పూ. ౩. ౯౦.

సీ. పెల్లెటిది యనుకలంకల వరాహంబులు
 మొత్తములై క్రద్వి మున్నె లై క్త.
 మమర. ౨. ౩. అం. భా. ౨. ౧౦౦.

౨. పేద.

లయవికాశి. ముది మామంతుం దెడఁ దలుము
 బలుమొత్తముల కుటిలి యరదంబు లాతీ,
 ముతీ భరణిఁ బ్రక్తి
 భా. రా. యు. ౨౨౧.

సీ. బలము లడఁగిన దమ కెదుర్వడఁగఁ దెరపి,
 గలుగుటకుఁ బొంగియాల్చి కంఠంబు లొత్తి,
 కాఁచి లెక్కటి రెండు మొత్తముల దొరలు,
 జోర్చి ఫణిపతి రెలలు మట్టుఁతెలుగ.
 కవిక. ౨. ౧౯౮.

౩. వాహుకీర్ణము, కణము

తి మొమున దైవ్య మొందఁగా, క్రుచ్చిరి
 వందుచు వ్యగల మొత్త మొదం గలపంక
 వార్తలొక మార్క్కు. ౨. ౧౦.

౪. ముసి, అంకు

తిదా. లెక్కమొత్తము.

విణ పాంధ్రము, కణువెనది.

క. అరదంబులు పొడి పొడియై, మారులగములు
 నున్నమాత మె మొత్తయగా, ల్పయిరి పిదు
 రుక లై పడ నిష్ఠురగతి విహరింపె వాయు
 మామడం గదతోక్ష.

భార. భీష్మ. ౨. ౩౨౩.

తి .. కర్ణు దొప్పె నున్నోజుల మందల కాంతి
 పూరము, నిర్మలత్ర దీప్తింబు దగ నిడుం
 దపరాత్రి వెలుగు చాచునొక ..

భార. కర్ణ. ౩. ౩౩౯.

వాచకలోని కొన్ని విశేషములు.

౧. మొత్తముమీద వాడుకలు కాలంబు.
 మొత్తముమీద = అన్ని విషయములు అలో
 చించి చూడఁగా.

అ. మొత్తమునకు కాకాల్గము జనుగలే వచ్చు
మాట.
మొత్తమునకు = ఎంక క్రమపదీనము.
బ. మొత్తమునకు.
మొత్తమునకు. ప. (1. మొత్తము) మొత్తము
నయ్యి, కొట్టించు.
క. మొత్తమునకు నే దక్కటా, మొత్తము
నించుక లేక పుత్రులు నెటులక మొత్తమునకు
బంచెక వా. ర. ౧౩౩.
మొత్తము. ప. (1. మొత్తము) ౧ కొట్టు,
కాడించు.
చ. పానుగిరాజునకును మహేశ్వరు మొత్తము
మహేశ్వరా, గమము శాంతి కేళిమని
కమ్మల మూడును పంచువల్లుగన
మర ౧ ౨౫.
ఆ. దొంగకాము దంక దొండడి జీవరాము,
వాలు వెలికి యెలికి వారి మొత్తము.
భాగ. ౯. ౨౨ అం. భా. 3 ౧౨౪.
ఇ. ఇది కొట్టు ధాతువులకొన్ని ధాతువుల
కుమున్నంతయుల కనుప్రయోగ మొత్తము
జాగ్రము నూచించును.
గీ. అనవధానక యాచించుక నూప, పర్యంత
బంక యనరాధ భరము కొలిపి, కాళి వెద
లంగ మొత్తము గాకెలొంది, తియ్య
చున్నాడ నిక యేమ దిక్కుమాలి.
భీమ. ౨. ౧౫౩.
ఉ. చిత్తము వచ్చి విశ్వయముచే నెను దుండి
మొగంబు మోడ మో, మొత్తము సత్కృత్యం
ప్రభు సమృద్ధిని గ్రమ్మబడె దత్తులబ
లో, కొత్తయె దత్తరంబు ప్రవయోగ్
మందంగ విరేక్షణేప్రక లో, మొత్తము భర్త
య్యత్త దను మోము దొంగిల జోషిల్లు
చుక.
ప్రభా. ౧. ౦౩౯.

క. అదేయ, క్రంగులయే.
గీ. మిత్తి మొత్తము మొత్తము మొత్తము,
వాడు కానిదవారి విశ్వభూమి, కవిగం
బును నెదుట సాక్షాత్కరించె . . .
మొత్తము. ౧. ౧౩.
గీ. అదేయ లో మొత్తము దివంగ మొత్తము
బహుమహాపములు పలికి పదగ .
రామా. ౨. ౧౦౮
క. అత్తరంబులకొని నడు, మిత్తి వగుల నూర్చ
భానునిక మొత్తమునకొక్క దుక్కుము
వా దిలక బడె . . . అ. రా. 3. ౨౨.
ర. మహా.
చ. యమిపాళిపై, మహాచలంబు మోడ దల
యూడంగ మొత్తము వానికొట్టియే, మొదల
దలిర్చు బుచ్చుకొని నెల్లులు నింగి తెలంగి
యూర్చుగన
అచ్చ. రా. మం. ౧౧౫.
ఉ. భీకరకరాని వెనక జరిపింది నేవరిక,
మందలనట్టి వంది తెగమొత్తమునకొక
మి. పు. ౩. ౯.
౫. మరలనొట్టు.
ఉ. చంపుమనే కృతాంతు కిటి చందము
ఖల రానిగొందుమే, చంపుమనే వచ్చుకొని
వృధంబుల మొత్తమునకొక యజాంతము.
కాళి. ౩. 3౪.
౬. వాయించు, తెలియించు.
ఉ. మొత్తి దుండుగురే ప్రవభముఖ్యులు
వచ్చి దిత్తపుత్తులై .
కాళి. ౨. ౧౪౫.

అ. (1. ప్రవృత్తి, వాడు
గీ. ముల్లు తిరిగియెడ గొల్లు మొత్తము
లాటె నెయంగ బోయిన బోటి యెయ్యి.
అమా. ౨. ౧౦౯.

వి. ద్వైత వేదిక

(కృష్ణ) బానిస ముగించుట వాంఛనీయము
మొత్తం

కలమొత్తం = ౩౩౩౩ చేతులు, (ప్రమా
ణము చేయవలయు ఇతరులకలమే చేతి
మంచెదరు.)

క. కను దుమయి చలించు కళ్యాణినికన్నులు
మన్నె యలించు మిమికటారిన్, దుమి
బలి యొనగ సామాన్, మెయిం దల
మొత్తి బాంబుచ్చెద నుచున్.

శ్లో. ౨. ౩౩.

జ : మొత్తం, మొత్తం, మొత్తం
మొత్తం. ఆ. ౩ (మొత్తం + అడు)
కొట్టాడు

గీ. కత్తిలో నీవు నీలోన కత్తి యెత్తుడు,
బాయ మందున భాస్కర ప్రభులతోరె,
నీ నిరాశ్రయు మదిలోన నెఱుంగలేక,
మొత్తంలాడుదు రూరక నుత్తిగాండ్రు

పరాహ. ౧౧ ౧౬

చ. రయమున వృద్ధి మొదలై రచ్చలపై విధి
యింకు దుగ్ధకన్, మాయపలిమొద దంతి
పతి వారినపై వృషతి గజాద్విగ్ధయముల
మొత్తంలాడుదును . సమస్త దిశాగతు
లైన యధ్వరన్ అమృత. ౧౩౧.

చ. చిలువల గట్ల నైదువుల తెట్టుల ద్రువ
నొడగ్ల పక్షాగః, చలనీని మొత్తంలాడి తెడి
దమ్ముగ నెక్కువ లెంబలెచున్ జలమున
బోరునో అచ్చ రా. యొ. ౧౯౯

మొత్తం. ఆ. ౩ (మొత్తం + పడు) కొట్టు
పడు, చెల్లిమి.

చ. ఇట్లు మొత్తంపడి యనుకోరులు కంకర
కింకనలకుం గ్రతింపటింక నుమమారుం బరి
శక్తింది. కనరా. ౪. ౬౦. తె. ౮. ౩౯

మొదటిపల్కెలు. వి. వి. (మొదలు +
పల్కెలు.) వేదములు.

గీ. విలుసంజరాలు మొదట్టువల్లము గాగ
మొదటిపల్కెలు మువ్వపడువు గాగ ...
(ప్రబంధ. ౫౧.)

మొదటివేల్పు. వి. (మొదలు + వేల్పు) శుర
శ్లోకము, బ్రహ్మ.

గీ. అచటివల్లము మెచ్చ రథిలెచ్చాప్రాధి
మది మది దమ్ముమొదటివేల్పు ..
మమయ ౧. ౫౦.

మొదయము. వి. శృణవిశేషము, ఒకకాతిగడ్డి
మొక్క

గీ. పరిక మల్లూది మొదయము లైటికుంగ,
మొదలుగాఁ బూరి రవలింపఁ బాదలు
మెదలు (ప్రబంధ. ౨౦౧.)

మొదలంటు. ఆ. ౩ (మొదలు + అంటు)
సమామగు, పూరియగు.

ద్వి. ముక్కును తెల్పులు మొదలంటు గోపి,
వక్కానురూపిణి యొక్కజం బాదన
రం. రా. బాల. ౨౩ పా. ౧౯. పం.

గీ. అస లన్నియు మొదలంటు గోపి యున్న,
గోచరికట్టున కలుగుంటిగొదన గదవరాక
మొదఁ జాట్టుకొనియి

పాండు. ౫. ౨౩౮.

గీ. స్వయి యు కరపథిక పాశ్చాత్యు లెల్ల, వేద
ములకుడి మొదలంట విడిది రాక్కాచోట
మొదలైన గరిగిన గూటికొక ..

(ప్రబంధ. ౨. ౪౬)

మొదలూరి. వి. (క. మొదలూరి) అరణ్యోద్ర
లలో జొరెగవాడు (౪. ౪.)

మొదలూర్పు. ప. ౩ (మొదలూరి) సమా
లముగ నలింపఁజేయు, వీడింపఁజేయు.

క. పాడు గొడ్డి పెళ్లి ప్రేమల, మొదలూతులు
ప్రజల నభివృద్ధికి వదిలి గొనుటలో, కనుమరల
తెనుమట తగిలిన, యెడనం గొని ప్రజల
ప్రేమల టవనీపతికి.

చ. ౧౦. ౩౦.

మొదలూతు. అ. ౧౧. (మొదలు + తలు)
నమూనాగా నశించు.

క. ఉదకము గవలను నీడు, మొదలూతుల
దలచుకొని నమూనాగా, వదలితీసి
యెట్టి యమృతా, వృద్ధులై కనుమరల
చంద్రుని తేరక . . చ. ౧౦. ౧౦.

మొదలివేరే. వి. (మొదలు + వేరే) పూర్వ
వేరే, రాక్షసుడు.

నీ. మొదలివేరేమటు బురుడు మీఱగ వారి
బాదిని తెలుపాలేల పాదిని
అచ్చ. రా. యు. ౪౦౦.

మొదలివేరే. వి. (మొదలు + వేరే) అగ్ర
గవలను, తొలుత తేర్కొనడం దగిన
వాడు, అగ్రగణ్య, మొదలు తేర్కొనడం
దగినది.

నీ. కనుమరలగ మేలి కొడుకుల బడసిన నుడ
కుల కీర్తన మొదలివేరే...
తేయార. ౧. ౩౨.

మొదలివ్రోలు. వి. (మొదలు + వ్రోలు) కావ
దాని, ముఖ్యములు.

చ. చంతుకోడ గూడి తరలి గొమ్మున దను,
తల కదిలి మొదలివ్రోలు సారక, మిత్తి
తేలుకాని తల్లిదండ్రుల నిం, తెనుగ నిలిచి
ప్రజల తెలుసుకొని ...
అచ్చ. రా. అయో. ౧౧౫.

మొదలివేరేమట. వి. (మొదలు + వేరేమట)
ప్రభావమును, వేరేమట.

నీ. మొదలివేరేమట బాగుంటి మొదలివేరే
గంటు ... త. చ. ౧౨. ౧౨.

చ. కాలివేరే గవలను నుండే, మొదలి
వేరేమట గూడి మురియుచుండ . .
చ. ౪. ౧౨.

మొదలు. వి. కా. (త. మొదల, క. మొదలు.)

౧. తది, ప్రారంభము.

చ. వదలక బుద్ధి సంకరమున నొచ్చి తేలేంద్ర
యంద ౨. మొదలన తేకాలలనుక
మతి మైవలంబు గల్గి ధూనిదివలంబంద
౨ యిహికలను నొక్కడ నుక్కడినా...
కార. చ. ౧. ౫౩.

నీ. నీకునాయులు నిర్వృత్తికలు గాఢ దక్షు
మతి కారతప్రసంగమున నిర్వృత్తికలు
మొదలిమనుచున్నాను నీను గొప్పదిని నిర్వ
భుక్తి ... చ. ౧. ౫౩.

నీ. ఉదయాచలైంద్రులు మొదల తెచ్చినను
రతనం గ్రాంధారాలను ముచ్చెల్ల . .
మనుచ. ౧. ౧౧. త. రా. ౫. ౧౫.

౨. పూర్వము, తొల్లి.

నీ... అంతయెంత, మొదల గలిగినది మొదల
నింపు లేను మొదల, తెచ్చితి నటున్న ...
త. ౫. ౫౫.

౩. ముఖ్యముల దిగుల కృతము, ప్రకారము.

నీ. తొలి పూర్వ మొదలయొక్క ప్రకారము
మొదలకు విడిచి ...
కార. త. ౫. ౧౫.

నీ. చంద్రుల ముఖాల కృతములకృత, రూప
మనుమల నీరూపుల దిగుల, మొదలయొ
గవల మొదల తేర్కొని మొదలు చూచి,
తెచ్చెనులకాని కామల మొదల తే...
త. చ. ౪. ౫౫.

గీ. మన తెలుగునకు జక్కం దునినీ పొంగు
తొరఁ గలమైనయెడ జమ్మఁ గొంత
కడవు .. భాగ. 3. 232.

అం. భా. 2. 32.

క. మాతాపితృలు.

క. ఇది యెమిలెనెల దీనినీ, తెలుద లెమ్మది
నాకుఁ బెట్టెనుగఁ జెప్పుడు తీర్చెద. .

భార. అది. 2. 122.

క. అప్పుడు తెలుద లగు పాపపు, అప్పుడ తెలి
రించె జని యెనుగ నామెనక

మనుచ. 2. 12.

దివి. మాఁజ మాద్రుల కను తెలుద లైన
మాది . పండితా. దీక్ష. 23. పా.
భోజరా. 2. 302.

2. మాతాపితృలు.

బ. కర్మకుమర నీల కాట తెలుంగుట, బట్టు
కాని నీది సంభవించె, పండు విలసతెలుదల
నగు లాభమును తెడ, పుణ్యము గల్గుటయు
శిశువునములు. భార. అది. 2. 32

క. జనకుఁడు గొన్న యులుఁడు ద, క్షుణ్ణయుఁడు
వర్షియును తెలుదలుఁ బా నరుకు దగున్. .

విజ్ఞా. 3. 12.

(వృత్త) కన్ను మాలినధర్మము తెలుదలు చెడ్డ
తేరును లేదు.

విజ్ఞా. 1. ప్రభునము, తొల్లటిది.

క. కరదలి పరిశుభ విశ్వంభరఁ గల భూపతులు
పాండు పరిశుభమునఁ గింకలై ప్రతి
సమకర్మిత, కరై రుది తెలుదలు గాంగఁ
గారత్నమునక. భార. అది. 2. 30.

బి. తెలుదలిరాజు పథయనుగ విష్ణు సుమరంబు,
దొంగి నునియె వచ్చె తెలుదలంబు, దొరలు
నిలిచి పోరు టిది ...

భార. కర్మ. 2. 322.

గీ. తెలుదలిమగ్నంబు నిదియెడల మనయెడల,
చంద్రతేజయుఁడో నా చంద్రవనక. .

విక్ర. 2. 30.

క. వదనైక పుంభకవక, వదనము నీది కొల
కొనయ్య ప్రస్త నిలుపు న, మొదలించి కంభ
కంభనా, యిది యనుగఁ గంబుకం
నింపు వనింపక.

పాండు. 2. 30. అం. భా. 3. 23.

2. ప్రాకృతము, తొల్లిటిది, తొల్లిటివాఁడు,
పూర్వయు.

అ తెలుదలి తెక్కులవృత్తులుఁ బుణ్యకర్మముతో.

భార. అది. 3. 120.

చ. . మా, తెలుదలికా లొనయ్య నిధుం
గొని యాదిది మేము నియ్యెదక. .

భార. విరా. 1. 122.

3. (క. తెలుదలి) మాఖ్యుఁడు, ప్రధానఁడు.
.. కలలోకుంగ కాశేంద్ర వాడయరాజుల

మదిలి గుర్తవాది తెలుదలి ధీమనయెమ్మ...

ద. కా. 3. 1023.

అప్పు. ప్రభృత్యర్థము, అరంభించి, తెలుదలు
కొని.

కా. . వివంది నిన్ను తెలుదలన్ నీ పంటమిం
తేసియా, యలాపంచెయెకఁ బల్కెడు...

మనుచ. 3. 23.

గీ. కనుగొన్న తెలుదలు తక్కువమాట లాలించ
బుద్ధి పుట్టిని పుట్టుభోగి నిది . .

కరాళ. 1. 32.

న. ఇది తెలుదలు నాకు దొరల కత్తమాను
తుది ...

కాకా. 2. 122.

బి. తెలుదలిమగ్నంబు, తెలుదలయెల్లయు, తెలుదలి
తెలుద, తెలుదలంబు, తెలుదలరాజు, తెలుద
లాయ్య, తెలుదలితేజ, తెలుదలితేజ, తెలుదలి

సీ. అవతారో కేచి చక్రవిశి యోగ్యం
మహ్యదత్తకాండం కల్లం విరుక కేచి...
మమర. ౨. ౧౧.

ద్వి. ప్రాప్త్య కేచి దివ గ్రంథం బాలమన
మంజీ, ముద్ద కేచిలు వచ్చి మొదట
గలం. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౧౦౦. ౪. పం.

ప. పీఠాభిశిక్షణు . మొదలియదత్తన కావ
లో సోమవివరమన మొదటలు...

ద. కా. ౪. ౧౧౩౦.

క. ఉచకమ తేజక కమట్రు, మొదట మది
మొదల మదకమలదేన మదిక, ప్రతి
మదకంబు ధరలో, వది గాన విమమృత
హృదయంబులు వాల్చెక.

వరాహ. ౧౦. ౬౧.

సీ. అదిగద గామక తుదయ కల్పలక
విప్రులు : కాడి మొదటలు బాల
కొవల... నిలా. ౧ ౪౯.

౨. తొలి చూలి యాత్త.

సీ. ప్రథమ గర్భిణీకేన పరగుమ మొదటన...
అం. భా. ౨. ౨౬౨.

మొదట. వి. ౧. ౪౭౪, వి. ౧౭౪. (కర్మభార
యంబున దీని నిగాగమము బహుళము.)

సీ. పాడివిన పంపంద మొదటని యెలచేత
విదతో మారలు ప్రతి ప్రతి...

హరి. భా. ౬. ౧౬౧.

౨. పాండ్రము, వట్ట పై. (౪. ౪.)

౩. మొదట.

మొదట. వి. (√మొదట.) ౧. ౪౭౪
దమ. (దీని యామ్రాదేత రూపము మొద
మొదట.)

ప. ...మొదటమొదల లంకికొనుట మొదటగాని
మొదట నంబు విడిచిపెట్ట వలె వలయును
తలంబు... హరి. భా. ౫. ౧౪౨.

సీ. ముద్దకొరాలు మొదలమొదట మొద
మొదల వచ్చుకొని మొదటింప...

మద. ౫. ౫౦.

౨. బరత్త.

ప. ...కరవాలంబు శుండాంబు మంభృష్టంబులు
వలంబులైన మొదల దంటి మొదట మొద
గేతు దంతంబులు నలకి యలకం కేయము...

భార. భిష్మ. ౨. ౩౧

మొదలయ. వి. (పం. ముద్ద) ౧. మొదలయ.
(౪. ౪.)

ప. ...కా, నిమిషం కేదల మొదలని గేమ
టికం దగలంబు పేరు... మరా. ౬౦.

౨. లాక్షనాయ. (౪. ౪.)

మొదల. వి. (పం. ముద్ద) ౧. మొదలయ,
మొదలయ.

క. ముద్దమొదల యిదిమొదల, ముద్ద మొదల వాడు
మొదల పొలింపితివా, ముద్దమొదల యా
పొలిది, మొద్దమొదల...చంద్ర. వి. ౩. ౩-౨.

౨. వాడిచెడినది, మొదలయినది.

(యా. మొద్దవోవు.)

౩. లాక్షన, మూలము.

సీ. మొద్ద మొదలంబు వాడి మొదలగొల్పమట్టున
మొదలయిన వాళ్ల మొద్దమొదల...

మరా. ౫౩.

ద్వి. బద్ధవిక్రమంబు నంటు బలిగినతోడలు,
మొద్దలవాదంబులు మొదలినతోడలు...

ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౧౦౦౦. పం.

వి. ౧. కొమ్మలు విడిచినవ్రూకు, క్షామయ.

సీ. మొద్ద మొదలంబు వాడి మొదలగొల్పమట్టున
మొదలయిన వాళ్ల మొద్దమొదల...

మరా. ౫౩.

౨. చెప్పుకొమ్మలతోడి భాగము, ప్రకాశ
దము.

గీ. ... పోల్చి చూడమని తెలుసుకొన్నాను
గమ ...

అం. భా. ౨. ౩౬.

చ: మొదట.

మొదట. అ. ౩. (మొదట + పోల్చి) చాచి
చేసిదగు, తెలుసుచేసిదగు.

గీ. ప్రజాపతినిచేతి కర్రయును పోల్చి
చుట్టి పాడచి మొదటయె . .

భీమ. ౪. ౧౦౩.

గీ. మొదట నీగట్టికొనకలగుటయుఁ బాఠి,
మంత్రము లెల్ల మునుపటితోల లెల్ల,
మొదటయె కదా యిట్లు మరలపోలి,
యెలల లెల్లను వర్తమానము లెల్ల

మైవ ౮. ౧౩౯.

మొన. వి. (౪. మొన. త ము.) ౧ మొనము.

౪. విను కొంద మొన గడులెంపున మార్చి
కడిమి మీఱి పొంగి యడరినక, మొన
యెంతయైన విలుగుం, జనుకే కయ్యలు
పోతుక శక్తులైనక.

భార. భాం. ౩. ౧౩.

ఉ. . ని, ని మొనతోడఁ బో విడుచుకే
గుహఁ దివ్యము నూతు మంతయుక .

భా. రా. అయో. ౨౪౫.

౪. అలోకించెను భావము క్రమము బాసోనుం
బుడచి నీ మొనలో, నేలం గూల

ఉ. హరి. ౪. ౧౯౫.

౨. భావము.

౪. మొన దీర్చు వెరవు యంత్రము, లోకము
లాసరపు నేర్పు ... నేనాపతి మొనలు
నానలయొక ...

భార. భాం. ౩. ౩౮౦.

౪. ఏనుఁది యెనిమిదివలె, కనుకలు రాక్ష
ముల నమక కమలములలో, మొన లై

చది యెన్నఁపించు, జనుకగతి నమక కడిచి
రా న్నవ తనయుల.

ఉ. హరి. ౪. ౨౨౨.

గీ. అ కధరింపును బాసోనుకగతి, కదన
కీ ట్టును నమొని కల్గునందు, లెవలెవలె
నీరీతిఁ జరకరంబు, తెలిసి మొన లేర్పరించి
యెల్లప్పుడు పారి. ౫. ౨.

౩. మరలు, పోరు.

౪. నవల మొనయే బాసోనుకగతి విడు విడు
మనుచునున్న పుష్పంబులు ...

భా. రా. యు. ౬. ౫౧.

ఉ. . పంచళర నుండరయపుల కారిన
లక, గ్రామ్య న చింతిపాని మొనకుం గడి
యించెద నందు మెంచుచుక ...

హంస. ౩. ౨౦౮.

౪. నేనామలము, నానీరము

గీ.... పోల్చి నేనామలము మొన యనగ...

అం. భా. ౨. ౨౧౦.

౫. అగ్రము, కొన

౪. సకలక్షత్ర భయంకరునకు బార్వత్రాణి నని
మొనకే మార్చిన నో, పక కలియం
బాసోయి, మునుందుడు భయాతి లేక
మనఁ బదిమాలు.

భార. సభా. ౨. ౪౬.

గీ. మొన లావులింది బాసన నల్లఁ బడిగొని
లేచెఁ బిగము లెంగిలించున, ... గిరి
తూలించెఁ బడిచి తామరల వరుదు ...

మ. నం. ౩. ౩౫౧.

గీ. లిగురు బామరపాకు జివ్వంబు జనుకొని
మొనల త్రావ్వెడిని మునుగఁబాతు ...

మైవ. ౨. ౧౧౯.

౪. . పల్లె లోక నాగలిమెన నా క్రిత
పురి నెకలొక కారనన నెల్ల నెల్ల

రెవెన్యూ డివిజన్ లోని యువకులకు
చ. ౩. ౩౩.
అం. భా. ౨. ౩౩.

౧. శ్రీమద్భారతి విశేషము, విశేషమున సాధన.

౨. .. సాధనా దేవతలకు శ్రీమద్భారతి,
౩. దేవతలకు దత్తదత్త సాధన యాగము, గానము,
వజ్రము వదులది గానమునందు విద్య,
మొన అనంగను దత్తదత్తములు చెలంగు ...
అం. భా. ౨. ౨౦౫.

౪. . . అరవిందము మొన అరవిందము మొన గురి
తొలంపు మొన లాదిగా గల పదిలంతు
మొనలు .
ప్రబంధ. ౩౦.

౫. భాగ్యాలభార, వాదర
మహాప్రభులైన వైదిక వక్రం వా విశేష పీఠి
పతి వజ్రం చెం అలంకర దహించె,
మొనలకు మొనలకు
చరాహ. ౫. ౪౦.

౬. వాదాగ్రము.
మ. ఇవనంశ్చిత్తము నీమొనం దునినీ పోతే
వారిలో పుష్పా, లిజా మారీయని తల్లితో .
చం రా. ౨. ౪౫.

౭. మొదలు, ప్రతాపము
అయ్యగారి, అయ్యలంగు చే అలంకరయితి
తో వగు అయ్యలం కుమారి వగు వాడయ్య
మొన మొన, రీయిదటికి అయ్యలీ పోయెను
వలగవలగా యని ..
చం. రా. ౫. ౩౨.

(విజ్ఞ, ఎదురు, ప్రతి)
విజ్ఞ. ముందు నీదేవి మొనకు రా వసుడు . .
విజ్ఞ. ౪. పా. ౨. ౫౦౩. చం.

మొదటి భాగము, ప్రథమము.

౪. మల యాదర అనెను తేరును, గరిగిన
మొనలకు మొనలకు మొనలకు .
అచ్చ. రా. అయ్య. ౧౦౦.

౫. మొనలకు, మొనలకు.

౬. మొనలకు, మొనలకు దేవులకు దేవులకు
మొనలకు మొనలకు మొనలకు దేవులకు
దేవులకు ... నీలా. ౧. ౧౦౪.

౭. విశేష మొనలకు విశేషము విశేషము
మొనలకు మొనలకు మొనలకు .
చెన్న. ౪. ౮౦.

౮. మొనలకు, మొనలకు, మొనలకు,
మొనలకు, మొనలకు, మొనలకు,
మొనలకు, మొనలకు, మొనలకు, మొనలకు,
మొనలకు, మొనలకు, మొనలకు, మొనలకు,
మొనలకు, మొనలకు, మొనలకు, మొనలకు,
మొనలకు, మొనలకు, మొనలకు, మొనలకు.

మొనలకు, అ. (౩. (√ మొన). ౧. మొనలకు,
ప్రతిభుడిందు

౯. వాడు వజ్రం దక్కటిరావాలం గొర్రెలు
నీకు మొనలకు
భార. కర్ణ ౩. ౧౨౩.

౧౦. ఉత్సాహం, ఉత్సాహము

౧౧. వనరుపొగయ్యన కై నను, వనరుపొగయ్యన
కై న వనరు పొగయ్యన కై న కై న కై న
గాద, మొనలకు వయస్సు పొగయ్యన
మొనలకు గానము. చరాహ. ౧. ౨౦౦.

౧౨. గుంపునాడు.

౧౩. కలుగును నిక్కం దయ్యల మొనలకు
మొనలకు మొనలకు మొనలకు మొనలకు
మొనలకు మొనలకు మొనలకు మొనలకు
మొనలకు మొనలకు మొనలకు మొనలకు

భా. ౩. ౨౦.

వి. గ. ఉత్సాహజనక మను ఘాతించివేషము.
(కాశాక శ్రుంభనమాలిక. శ. ర.)

గీ. మొనకట్టు తెత్తమి మొత్తమొకట రచ్చ
పట్టు రమా భూపరి వృధునకు ...
చంద్రా. ౫. ౧౨౦.
(విజ ఉత్సాహకరము. అని శ. ర.)

గీ. చనవుతోఁ బాఠకట్టును మొనకట్టును బెలుపు
చారల మనవులు ఫలించె ...
మధు. ౫. ౫౬.

౨ ఉత్సాహము. (శ. ర.)

మొనకా(గా)డు. విజ (మొన + కాడు. బ.
మొన కాండ్రు, మొన కాండ్రు, మొన కాలు)

గ. కూరుడు.
శ. ఎట్టి మొనగాండ్రు లేనియుఁ, గట్టిగ నా
యెదుట నిటము గలగలఁగఁ బఱతు, మొట్టు
కొని నేఁడు మిగుల, నొప్పైడ నీ మొట్టు
నిలిచి పోయెడు చెల్లెలు.
అచ్చ. రా. బాల. ౨౦౨.

౨. ముఖ్యుఁడు, ప్రధానుఁడు. (శ. ర.)

వి. శ్రీశాధిపతి.

శ. అని యెకఁడు వల్కుఁగా నిండ్లని మొగ
మును బాది నారముఁడు మే లింక,
మొనగాండ్రుకు ముద్దెత్తుక, వనినేయఁగ
నేంపు బొమ్మ నంపఁగ వలయున్.
మల్లు. భు. ౨. ౧౦.

మొనకాలు. వి. (మొన + కాలు) పాపాగ్రము,
కాలిక.

గీ. కవివ్రజ్జీవైశి సంఘస్థునమునఁ, విరిగె
జరఁగలు భూమి భృద్వయల, పత్తగరిమ
యొంచని బుయ్యెన కాళమీఁడ, నడచు
బడచూ ద్రులకు నెలు పగులె యొందు . .
భుటా. ౨. ౧౨౬.

మొనకెక్కు. అ. (√మొన) అధికమగు
పాచ్చు.

శ. మును గరఁగించు నీగ్గులు, మొనకెక్కుని
కోపములును ముచ్చటగా నూతన భూషణ
ములు గోరుదు, మొనయుట మొదలైన
మొత్త ముగ్గుల చేష్ట.

గంధ. ౧. 3౨

మొనకొను. అ. (√మొన) ౧. తోఁచు,
ముగించు.

శ. చని యెమ్మని గనుఁగొనఁగను, దపపాపాం
గుప్తమునకు ధర వ్రాయుచు నిర్మివశిష్టతె
నీ వనినను, మునివద చిత్తమనఁ బెరియ
మొనకొను వనియొన్

అధ్యాయ. ఉ. ౨౨౨. పో.

౨. సమీపించు, చేరువగు

శ. వివరై లిట్టిపాచువు, పనియింపఁగ వలె
మనకు సాంఘాతిక మై, మొనకొనియె
మరణకాలం, బడచూపం లింక నేమి యన
వుడు నంతన్.

రంగా. 3. ౧౫౫.

మొనకాలు. వి (మొన + కాలు) అత్యగతి విశే
షము.

గీ. పొలుచు నాస్కందిత విశేషము మొనగా
లనంగ .. అం. భా. ౨. ౧౯౨.

ఉ. చిత్తభరిన మై యెరుల వేగమున నొత్తనాలు
ద్రొమ్మలొప్పై తురగంబు నెక్కి యలగు
స్థితిఁ జేర్చుచుండు కానిం, తేరఁడు నేల
చేరుగని సింధువు వత్సవదంబు దూరపు,
స్థితముఁ దైవకాని నిజాంక కాళము
వత్సవైవయన్ ..

తేం. తం. ౨. ౧౫౦.

మొనకగుట్టు. వి. (మొన + గుట్టు) వ్యూహము.

చ. కిదిగి తెనుమంబును లొక్కదిగి
మొనగల్గు పోటు. . హంస. క. 3౯.

మొనగరువు. వి. (మొన + గరువు) క్రమబో
వతు.

క. కది దీని తెల్లం పోవుడు, మనుజుని దలం
పంగం బులమారియె వచ్చె, మృత గండి
మాం మోదను, మొనగరువుం బుట్టె నన్న
మొనం బాయెన్. ద్వా. గ. ౫౩.

మొనగోరు. వి. (మొన + గోరు) వఖ్యగము

న.. మచ్చరంబున విచ్చుబిడి గదిసి పయింబడి
లెడివములగు నిడువ మొనగోళ్ళ గ్రుచ్చిన
చానును తెదిసి పైకొని కొట్టుకొనే
చంద్రా. అ. ౮౪.

(ఇది భట్టాచార్య వర్ణనము.)

మొనచేసేయు. ప. క్రి. (మొన + చేయు)
చాడిచేయు, పదమలెట్టు.

ఉ చిత్తకా దర్శి మాత్ర మొనచేసినకే నేయం
గనియ్య పైవ్వలం, లెట్టివ తెల్లవియ్య
చదియించెదక గల్గినమాట గట్టిగా ...
విజ. వి. 3. ౧౫.

అ. క్రి. గ. ఉదయించు, పొడచూపు.

ఉ. తోయబడెరి మాన రవి దూర్వరసన్
మొనచేనె లొక్కలుం, బాయెను దీని ..
కృ. శ్లో. 3. ౫౪.

మ. కది దొడ్డక నోటం గల్గనకటాక్ష శ్రీ
గర్వంబు చూపుటం బన్నుల్ మొనచేసి
యంటం బగదంబున్ బాల్కొనన్ మోది
పూనుటం బాయెనెట్లు బండుక ట్టుగుట
మొనచేసెనెం తెన్న తెచ్చుటితో పోయె
మిటాటికాల్గు మునుమాత్ర ప్రాప్త చార్ప
తల్లియె ...

చంద. తా. 3. 3. అ.

అ. మోహరించు.

సీ. మోహరించె వనంక మొనచేసె నది
తోచు .. తం. భా. 3. ౧౦౧.

మొనదేయి. అ. క్రి. (మొన + దేయి) నిశిత
మగు, చాడి కలది యగు.

సీ. వృత్తతలెత్తె లేచె వల్లదు మాధు పద
పొంగ, పొన మొనదేసినయంగళిర
మనంగ ..

రా. వి. 3. ౧౩౦

మొనవడు. అ. క్రి. ($\sqrt{\text{మొన}}$) తవ్యతమగు,
కప్పులుడు.

క. వివి కడగి యగుర లెనుబది, మొనిమిది
లొక్క మొగిన యెట్టివ చూడెయం, నిది
విశిఖంబు లేసిన, మొనవచ్చె గగనంబు
మొయిలు మోగిన మాడ్చిన్ ..

ఉ. హరి. గ. ౧౪౩.

మొనపల్లు. వి. తా. (మొన + పల్లు) దంతా
గ్రహ, పంటిశొన

సీ. చక్కెర కమ్మలి చదిచూచేసి కాని
మొనపల్లు చులువన మోపరాదు ...

దశా. అ. 3౧౧.

సీ. మొనవంట మడుపు లేడిన నీక మొనంగ
నంచురు బాటు క్కని మోది కొమ్మ
చాని ...

ఉ. రా. గ. 3౧౯.

మొనవు. అ. క్రి. ($\sqrt{\text{మొనయు}}$) గ. కలుగు,
పుట్టు

సీ. తనతనూజుని విరదగాఢుని వివంగ, మొనవు
మొవున మరరాజామొగము, తెల్లచాటు
నిడ నది తెలివితొలగి నా నశితకామంబు
భవనంబు తెల్లచాటు ...

భరణ. 3. ౫.

1. గతకాలమునాటికి లాభము నుండి
తెచ్చింపబడి మొదలుపెట్టెను.

2. అంగులమునకును పీఠమునకును, కలలు
మీద నీరు ముగ్ధులకలలు...

చంద్రా. ౧. ౩౩.

౩. ప్రకాశము, కన్ను.

4. తొలికి చూడబడినందున కాదు తొలికి,
చూడబడినది ... చింత, చింతనీరునిధాన
మొదలు మొదటి... కళానా. ౪. ౧౭౩.

5. మొదటి, అంతయును.

6. అంతయును మొదలును, మొదటినుండి
మొదటికి కాదు మొదటికి, మొదటినుండి
మొదటికి, మొదటికి మొదటికి మొదటికి
మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి

7. మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి
మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి
మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి

మొ. ౫. ౭౩.

8. మొ. ౧. మొదటికి మొదటికి.

9. మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి
మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి

10. మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి

చంద్రా. ౪. ౧౭౩.

11. కలిగించు, మొదటికి.

12. మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి
మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి
మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి
మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి

1. మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి
మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి

మొ. ౩. ౭౩.

మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి

౧. మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి

2. మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి
మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి

౩. మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి

4. మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి
మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి

మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి

5. మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి
మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి

మొ. ౫. ౭౩.

మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి

6. మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి
మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి

మొ. ౭. ౭౩.

7. మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి
మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి

మొ. ౭. ౭౩.

8. మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి
మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి

మొ. ౭. ౭౩.

9. మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి
మొదటికి మొదటికి మొదటికి మొదటికి

—**శ్రీ. కల్యాణ, జనితం, కృష్ణ.**

చ. అవిశ్రయము కానిదేవుఁ బరమాత్మ, గనుల
గొన నెమ్మనవలయున్ మొదలయి పరమాత్మ
కాలపురము మోచుచు...పునీత. ౧. ౨౩.

క. ఆప విని ధర్మశ్రమాదాఁడు, బ్రహ్మకులకు
గృహస్థుఁ జిత్తగడగిచుచుండుల, చునివిడి పుం
కాంతురముల, దెంపదాఁగ నానందవాప్తు
ములు తెదలంగు...

சு. நகி. ௨ ௨௦

౪. అనుమానాలను తరిగి, మనస్సును శుభ్రము చేయుటకు బుద్ధినియుపయోగించుట.
గడవలె, అది శుద్ధతల దాని దీని సులభము
మొదలగు.

3 సుఖభవించు, తపస్విండు.

మ ... విఘ్నాలు భూకానిధికి, మువయిక్
దావతతంద్రుఁ డెచ్చకరసాంధ్యకాశిమ
నామొకఁ డె ... ఉ. కా. 3 - 10

1. ప్రజలనుకూల లేక రుణ ప్రోత్సహించవలెను.
 మామూలుగల మైన మొదలుపెట్టినది ...
 కామలెంగ. ౫౦. సారంగ. ౨ ౧౧౩.

౪. అవతరించు.

|| హాహుమం శేఖ జగదంబం, హాహింసఁగఁ
జేయ శేఖ్మ మొనసినశృంగున, హాహింస
యెడ నుద్ధరియిడి, హాహుమం విధాత వాన
హాహితుఁ డియ్యెన్

భా. ౧౦ తా ౫౩౩

4. అని పరామర్శించి నిర్ణయం, తనిఖీలు తప్ప
రహస్య ఇతరీ పరామర్శించి, దొంగతనం
అని పరామర్శించి, కనీసం పరమగంధిలాత్మ
కలిగి ఉండాలి.

கூட ௨ - ௭

X. 257 P¹ 400.

1. మత్స్యమగ్రముగ్ధుల¹ సుఖయోగము ప్రకారము
దశ యోగములను సూక్ష్మములను.

గీ. అల్లభపత్ని, యాంకలూరి నేర్పుట నేర్పరింతు
రన్న .. కామా. ౧, ౧౨౪

క. అంతద కర్తా నుండు, కలవంబున వచ్చి
 కృత్రిమములచి నుమా, జ్ఞులచేతను వర్ణ
 జనములచే నుత్పేక్ష యనఁగ నుండువలె
 గురులక ... కావ్యా మ. రచ.

గీ మొదట నొకకడ సామిసంఘముల్లి, పాటలీ
చంపకోత్సవ | పాఠీయములు...

५३३५

౬. పత్తాభిమానం, గోపరితము.

క. తొలిజియనునది తనబయలు, మెల్లమనగాఁ
జేరి కాల మెంతనినీదుపనఁ : పల్లవి తనబయలు
వేడఁచి, మెల్లమనఁకుఁ : ప్రియము లెన
యెదితానబయల్ ... పు. 10, ౧౪.

3. మానోమీటరు.

౧. తనయుకృత వసుదాన తాల్పి పొంగయై
 ముంపడియితమగు మౌనాచార్య ..
 వసు. ౨. ౨౭.

డా. నళింధ్రు, అధ్యక్షుడు.

[illegible]

మన-చ. ౬, ౧౦౯.

F. సిద్ధమగు, ఉత్పన్నమగు.

గీ. ... తెలిసి, తెలిసి యాత్మను ప్రసరించు
 తెలిసి యాత్మ ... భార. అది. ౫. ౫౦.

೧೦, ಕ್ಯಾಬೀನ್, ೪೪ನೇ.

మ. అవసరం నైపుణ్యకృతిని దురహంసం
మారము తోర్చిని, మొవ్వడు గొండో
నిల్చి...

పాడి. ౪. ౧౨

గీ. మొవ్వడు దండకులకు మోహం మోస్తా
నకుమార్చి, చీకటలమోని నిశల...

దళా. ౩. ౧౨౨

౪. చిత్తబాంతులు మోతున్నారే, పెద్దకు నని యెట్ల
మదపు 'మోతు'నగా, మోతుకొని నిశల
మిదమను, మోతుకొని మోతుకొని యెవరి
మోతుకొని మోతుకొని...

రచిత. ౪. ౯౦

౧౧. అరుగు.

౪. మొవ్వడు మొవ్వడు కరణమున, మోతుకొని
మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని
యోమం బున మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని
మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని

౧౨. ఇది మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని
మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని

గీ. మొవ్వడు మొవ్వడు మోతుకొని మోతుకొని
మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని

మి. మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని
మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని

రచిత. ౪. ౯౦. ౪౪. ౨౧. ౪౪.

మ. గీ. అవసరం, మోతు.

గీ. మొవ్వడు మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని
మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని

దళా. ౧౦. ౪౪. ౪౪.

౪. మొవ్వడు మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని
మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని

దళా. ౧౦. ౪౪. ౪౪.

మ. గీ. మ. గీ. మోతుకొని, మోతుకొని.

౪. మొవ్వడు మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని
మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని

దళా. ౩. ౯౦.

గీ. మొవ్వడు మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని
మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని

దళా. ౩. ౯౦.

గీ. మొవ్వడు మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని
మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని

దళా. ౪. ౯౦.

గీ. మొవ్వడు మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని
మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని

దళా. ౩. ౯౦.

మ. మొవ్వడు, మొవ్వడు.

మొవ్వడు. మ. గీ. (మొవ్వడు) మొవ్వడు,
మొవ్వడు.

గీ. మొవ్వడు మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని
మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని

దళా. ౩. ౯౦.

మొవ్వడు. మ. గీ. (మొవ్వడు) మొవ్వడు

౪. మొవ్వడు మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని
మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని మోతుకొని

మొవ్వడు. మ. గీ. (మొవ్వడు) మొవ్వడు

చి. కొంత మొవ్వకుం గొలుతు కొందిధంబు
చూడఁ జెప్పి చుక్కని ములుకుట్ట పుంజి
యిక్కటియ నోరు కొనుగి కొట్ట పెత్తిక
మునికొక్క గొట్టువడిఁ బెంచి తటాకువఁ
గుక్కవట్టవం, గొని తుదిఁ గట్టుపట్టి వృష్
మంబురు చెంగట కొక్క-ఁ జుట్టెత్తి.

చంద్రా. ౨. ౯౫

మొవ్వవ్రేలు. చి. బొ. (మొవ+వ్రేలు) అంశకృ
గ్రను, వ్రేలికొన.

మ. అలకారకృతు నొయ్య నొయ్య మొవ
వ్రేలక నేల బ్రాయించి నిశ్చయకృత్తి
నర్వవర్ణభ్రష్టతకొనుగంబు నొందించి
...మొవ్వయ్య టొట్టలు...వను. ౩. ౧౦౦.

మొవ్వనెలవి. చి. బొ. (మొవ+నెలవి) నెలవిమొవ,
వృత్తాగ్ర భాగము.

క మొవనెలవి యెత్తి క్రియు నావనమొక
మొక్కొనుచు వట్టు నావనమొక...
మమర ౬౨. ౩౮.

మొవ్వ. చి. బొ. (మొవం+వాడు+క.
మొవ్వ.) ౧ కడచిన వివమునకు పూర్వవివము.

క నివ్వున మొ వ్వున నావలి, మొ వ్వువఁ
బ్రక్కర తిథియందు మాఁడు వరుసగా,
నెవ్వఁగ గురికడి వచ్చుచు ..

అం భా ౧. ౯౨.

చ అన విని యుత్తరండు దగ వట్టువూతు
తోడ నిట్లను, వ్యవకొక కావ్యముం గలె
వచ్చును నిచ్చును నిచ్చ మొవ్వ చి, రవిర
సార్ధకప్రతి వియంబువఁగాంచిన యెట్ల
గల్గఁ జేసినాది దక్క...

కార విరా. ౫. ౩౪౯.

ఉ. అకఁడు మొవ్వ మివ్వరనుబాంధర కాడిగ
నేనునంది యు,తోతర మేను చెప్ప వను

బూరిఁగైకొక కప్పకో వర్షాప్రాత నికా
సాచిరునూచు గలాలన వచ్చునట్లవం, నై
తనరారువందన మనవనిలో నిడియించె
నేనవక.

ప్రభా. ౧. ౩౨.

౨. అవిర ధూతకొలుతు, కడచిన కొలఁది
కొలుతు.

ఉ వింటిరె తమ్ములార యొగింత వివంబె
మొవ్వ యేమొ ను,క్కంటిఁ గనంగ నెల్ల
తెలఁగంటి దొరర మను లేఁగి మొవ్వి
నూ,బంటుల మమ్ము నొం చెదరు నాధుల
చెట్టి మతోపుట్టు,క్కంటిమఁక వధించి
మమం గావఁగనే శివ యెయ నెడివక.

ఉ. రా. ౨. ౪.

ఉ. అమ్మకనెల్ల యే మొలుంగ దారము
మొవ్వటి చిన్నకొల యూ,యమ్మ...
ఇందు. ౩. ౪.

మొవ్వ. చి. ఒకదిగ మను అలలంబు (ప్రా.)

బ చేపమొద కిరుప్రక్కలనుండు వానరములు,
(క. ర.)

మత్స్యగురు శాస్త్రకళాశాఖ. [ప్రా.]

మొవ్వ. చి. మూర్ఖము.

అ. ఎద్దుఁ బెలువ వచ్చు నేఁబాదికవను, మూలి
పెలువవచ్చు మోసమును, మొవ్వఁ బెలువ
చారు ముప్పచేండ్లకు నైవ...

వేమన. ౨. ౬౮.

గి. ముఁగూఁగ గోకలఁ గర్పూర మలయలంబు,
గవ్వరంబును ముఁగూఁగ మొవ్వ లెల్ల
నేకనిశ్చలయుగము లోకవరక,మల వని
దియుఁ గావలై పుట్టుయలగ్న.

శేష. ౩. ౨౫.

సీ అకలాలు దిగాది యాదినక బండకను
మొండిక పై నులాడు మొప్పె గోళ...

భాగము ౫. ౧౧౭.

బ మొప్పెత్తవము.

మొప్పెత్తవము. వి. (√మొప్పె) మార్పు.

క. ముప్పది యాతొండది ముం, పెప్పడు
నొక్కచది మొంగ గోలగున నీ, విప్పడు
నిద్దుకొనియెడో, మొప్పెత్తవము మోపు
కలయె, ముండలపనితో.

చక్కడ. వి. ౩. ౧౦౬.

మొయ్య(య)లు = మొగులు. (క ముసోల్-

బ మొయ్యలు, మొయ్యలు, మొయ్యలు)
మేళును, ముప్ప

క మూడు వధోమణి వక్కలం, నూగుం గల
యంగ పెడలవం బలుసాయెల్, నేగుం బలు
మొయ్యలు అడవి, మ్రూగుం దనుయెంతె
దూర్వము అంబద్వజులై.

భార. విభా. ౪. ౮౬.

క ... పరియుం, గిరినీ విశేషంబు లేకన, మొవ
పడె గగనంబు మొయ్యలు మూగిన
మోడ్పిక ..

ఉ. పారి ౧. ౧౪౩.

గీ ... మొయ్యలు, మొగులు ను బుక మేమూపు
లగును .. అం. భా. ౧. ౩౧.

మొర = మూర. వి వశ్యాదులపిర్లుముఖము.

సీ కరమాలమున వెండి మొరవంక కడియంబు
మూడు మూలల లింగ ముద్ర లొత్త ...

క్రీడా. ౧౦౧.

మొరము. వి. మ్రూగు, పూగు.

క. మలియ కళావృద్ధి నీమను, మలియ ధవళం
క్రడవయోమ కలంకక, మలియ తెలి

మలియ చుట్టును, మలిమీగులు మోవ
మొరడు మ్రాచుట ధాతిక...

కేయూ. ౨. ౩౪.

సీ. మొరడు వంగిన పెట్టిమరుకవ జకలాతి
మోరు గానని వానిమొర నుయ్యె...

తే. వింద ౩. ౧౬౫.

[ఇట 'మొరడువంటిది' గావున వడుమును
గొనముగా 'మొరడు' అని కవి వాడియు
కావడము]

మొరవము. 1 వి (√మొరయ) ద్వర్వి, మ్రాచో

తే. ౧... మొరనీ మొలమాలి మువ్వల మొరవ
మమరె .. మ. పం. ౮. ౧౩౯.

చ ... గడ్డమున నూచిలంబు పెట్టెన పక్షికోటి
నెక్, మొరవ మొలంగ రెట్లు మనియె
ఖుర్చి యొకను కలయె చావసుల్...

కళావా. ౧౦. ౫౩.

సీ. చరణంబు నరివనీ మొరవంబు విప్ప రంతులు
కట్ల యెరురు నింతులవం దొలంగి...

అను. ౯. ౬౪.

మొరవము. 2 వి కర్కర, నంకలాము.

సీ. ... మొరవ మువ్వల కర్కర మువ్వె...

అం. భా. ౨. ౫౯.

[క్రొత్త, మ్రాచక ప్రతి పా. మొరవ మువ్వల
మ్రాచక ప్రతిపా]

మొరము(త్తు). వి. ౧ కర్కర, నంకలాము.

అ. మొరవమున మొగులునుకల్పాకలి, మొలై
బడియెం బడును మొకడెం...

భార. క్రొ. ౩. ౩౬.

సీ. మురుకయ్యెనె నువ్వు మొలకలొ పల్లెయి
ముండు నట్టంబైక మొరవ మొల...

ప్రభులిం. ౨. ౮౪.

౨. గతమైన చుట్టును. [మొరము అని చా.]

2. అనుబంధ వందలదల యిట్లాల్పు బాగాద
 శ్రుతుశిక్షణబాగా పదిసి, పదిసి, చదవ
 బాగాల్గుచు బద్ధుకై శుభాదుల బాగా
 దిశుచు బాగా బాగా బాగా...

ಪುಟ. ೬ ೨ ೦೩.

వీరిది యెరుమా, పగుళ్ళ యెరుమా. [కా]

మొరయ్య వ. (2) [వీడియో] ౧

1. మోగించు, ధ్వనింపఁజేయు.

మి. మొరరాజుచుట్ ముగి: దీక్షుచాత ముగిం
లుక్ ముగిచాటి ముగి:పుర ముగి:ముగి
ముగి:ముగి గుగి: .. గుగి: ౧ ౨౩.

క. తెండియూ కామగడ్డ ... సాం, బుండును
శంఖంబు అప్పుడు మొరయించి రొగిక్...

ਦਿ. ੨੫. ੩. ੫੩.

నీ తరుణిమణి యొక్కర్తు తలలుకా తెలియించ
తలచి యొక్కత నొకటిగె యూచద...

தாது 3 லாக

2. వాణిజ్యము

కీ. మహా: జాత్రికా వెలుగులు మమ్మ
 రిఫ్రండ్ వెలయించుగతి మోలుమోన
 నిరూ... కవి: ౨౦౩

53 9 100

మ... నిర్ణయించినా...   బాగుంటుంది   స్వామీయార్చి
 శాస్త్రసూక్తి   తమకన   మొదలయినా...
 బలమందు...   ది.క. ర. ర.ర.

 $D_1 Y, Y, Y_F.$

ಪೊರೆಯುಳ್ಳ. ೨. [√ ಪೊರಯಾ] | ಮೂಲಕ.

క. పదమూ ఐదురంగాల వెలియా, పద మూటిలి
 పీఠ | బహుపదమూ... కా. బి.క. బి.క.

८५ ८५ ८५

మొరయు. అ. 10. 1 మోయు, భక్తియు.

మ...రక్కాంకావలసిందే,   మేరయి
 మ్మ...పురమేకలా   వలయిమిదే.
 |మాయాగ...   పు. ౬. ౧౧౧.

ജി. ഓ. ഓ.

మ. కురిసెన్ రృణంక నింగియోని చరిచిమ్మ-ల్
దేవతాదులను భుల్, కుంరసెన్...

• 25-04-2, 8, 77.

1. మొదటగా మొదటిది గురువారమునాడు
మొదటిగా మొదటిది గురువారమునాడు

15645 0 20

౧. [పద్యములు మొ.] నామము

మం. కృకబాబుల్ బొంబాయి స్వచ్ఛందసంఘం
 గ్రీక్ భుక్తు కంఠ, భక్తి ..

55-56-56 3 22.

మ...ప్రభంగిగా మెరుగు కెంతో బాగు
చూడొస్తున్నా... ..

తరు. ౪, ౧౨౬

చ. పరువడి భోగములో మురముః బ్రాస్తీక
నుండి కదలి తెచ్చువర, నరము...

శుభం నమః.

3. [దళం], పద రూప, కల్యాణం.

మ తొరనెం దివ్యమృదంగనిస్వరము సమ్మో
దానుసంధాని యె...

Q. Q50.

క. మిగిలు వినిపాశబాసలు దొరలు మధ్యాంధ్య
 ధూమిధర కావలయు, మొదలు నినిమిదవ
 రకములు, మిగిలు శ్లోక మొకపాద వివక్ష
 అంతకే .. కామ. 3. ౧౧౩.

ಕಾ. 3. ೧೧.

జ - మొరదాబాదు, మొరదాబాద్.

மேயர்ஜி. வி. கோரலி, ப்ரியாஹு, 1984
பெயர்.

1. దివ్యసాక్షి: గ్రామీణులకు జ్ఞానాభివృద్ధి
 చుట్టూ చుట్టూ తెలుగుభాష...

உ. ஸ்டீவ். ரு. ஈசு.

మొదట, బి. గ. మొదటి, గుర్రకాండ.

4. వరదల వలన కాశ్య భారవంతముల
 గలకూడ పండుకు, గల ముగిరివల
 పండుకు గట్ట పువల యొక్కవల
 భారవల యొక్క... కవి. ౩. ౧౦౦.

2. పెండ్లిదండ్రుల యవంక పెండ్లిదండ్రుల యవంక
శర్మరితావసరంపై పెండ్లి...

ಅಂ. ಕು. ಅ. ಸ.

J. T. Cooper, Jr.

A వంతు మోటులో పెడగంటి పాపకాణి,
 యరకెంతు లాదికొంజారి మొరకమగి,
 కొనించకొప్పులు మొదలెత్తినీరే చురక,
 కాపులకు పల్లె విత్తు యక్కాచెట్టు
 కొనుకు .. మంగళం ౪. ౧౩. ౬. (కా పా)
 వివా. మోటు మూడవకు.

A మొదటగా మొదట విశాఖ నా మాధుర్యం
దొప్ప... అం. భా. 3 ర

మొదటి = మొదటి, ది. వారికి అందుకొను
 శక్తులే

క. అమృతం కానే అంగర, క్రొమ్మరికడైను
మొ పియమూల గొది లేనే ..

५५५५ २ ३०

సీ పేట నా కూర్చుంటు వెంటగి వెంటపై
వెంటపై వెంటక బ్రహ్మకూర్చాల్సి వెంటద
నువదెం .. తల. పా. ౨. ౨౪౦

మొదటి = మొదటి, ది. [వ మొదటి] అర్థము.

A. "మొదటి దశలో" మొదటి దశలో మొదటి దశలో
 మొదటి దశలో, మొదటి దశలో మొదటి దశలో
 మొదటి దశలో మొదటి దశలో... ఆది. పా. ౧. ౧౧౧.

K. O'TOON: MEMBER 2003...

అనుబంధం ౪ ౭౭.

గీ. ఏను దూరమిది నీ కే. యెవరైనా, ఎంత
చాలిన నెలల యాచరింతు రక్కట, పూరి

పథులరె కావరే ప్రాణ మిచ్చి, నునుత
వినువక మోక్షరే నునుతకార...

உ. 460. ௨. ௨௩.

పదనామం 3, 3వ.

12. Thomomys, Thomomys, Thomomys

మొదలుగు, స. 12, 13 వంటివి, హాసనియ

డి. ... అది విడుదల అవుతుంది నాకు కారణమేమిట
 కావడమేమిట తెలుసుకో. ఆ అనినా తనకు
 నుండి అక్కడికి నోరు, కాళ్ళంబు...
 కార. అను. 3, 100.

ಕಾರ. ಅನು. 3, ೧೦೧.

మ. కమలాధర భక్తిస్థోభిషం ఉక్రంబం
 బ్రహ్మగిరి శివశక్తిం పరి యాత్మ
 కామకలితాదర్శనం నిమిత్తం ముఖం,
 మహారాజాధిపతి దుర్గయం దుశ్శివే గం
 గా ఉక్రంబం, నమో ర్భక్తి భారతం
 గంధర్వ భక్తిం గాదేశి.

ಪುಟ ೪. 30

క. ఏది ముక్తమారాణ్యమిది, జవకాయక జవక
తకయ సుదేహవదనం, ఇది లేదు మోక్షం
పొందు, ఇదికాదు మనం మోక్షం కాదు
సకల సేవక

కూర. అ. 2 గలది.

అ. నీవే గడవక చాలా సేపు బలి గాక,
నడుగు పెట్టి తిరుగ చాళ్ళ వెంటనే,
యోగజీవ దంప వరుల కొరవిన నొడవ
జీ, కరతీ పూర్వజీవ గమ్యం కాదు...

మొదట, య. ౧౦౬,

౨. కద్దిళ్ళిచ్చు, మోటుపూచు - పొంగు.

గీ. పంచభూత శుభాశర భాస్కరాశ్రయ, మాన
శుభయాత్ర సీమాత్ర సుచిత్రయాన, మునుగ
దత్త మాన ప్రకృతో మునుగ మాన, ఇ
మునుగమాన కమలా చిరుతి గీత.

4-10 8 PM

సీ. రీలీజ్ కా బెల బాతలవడే మొలకలను
మొలకలెంబులను చూచు మొలకలను బాచు.

భాగ. ౮ ౮౩.

సీ. ఇంతవచ్చును బాచునొక నికట మంది,
అంతగఁ జరువంగ వని భక్త కలివ
మొలకల .. బాగ. ౮ ౮౪.

వ... ఒక్క తరుమడంబు వంబునక మొలకల
యొక్కవల మాత్ర సందేహి...

కామ. ౫ 3౧౩.

వి. ౧ వందక, మోగను.

ఉ. ... ఒక మొలకలను బాచు లే, వచ్చి వైవ
వేడుకుని గాన మొలకల మొలకల
గోదబా, రై వివరానియేట లకటా మగ
బానికల వైవ వచ్చునే...

వే. వంద ౪ ౪౬౬.

అ. మోగను, మోగను, వందక వందక.

సీ. వచ్చి గొర్రెల మొలకలను వచ్చునొక వచ్చునొక,
వచ్చునొక మొలకలను వచ్చునొక వచ్చునొక,
కలివచ్చునొక వచ్చునొక వచ్చునొక, వచ్చునొక
వచ్చునొక మొలకలను వచ్చునొక వచ్చునొక...

వి. వచ్చి, వి. ౫౭౭.

వి. మొలకలను బాచు.

సీ. రీలీజ్ కా బెల బాతలవడే మొలకలను
మొలకలెంబులను చూచు మొలకలను బాచు...
భాగ. ౮ ౮౩.

అ: మొలకలను

మొలకలను, వి. (మొలకల) వందక,
మోగను.

సీ. ... వందక మోగను

సీ. మోగను మొలకలను వచ్చునొక వచ్చునొక,
మొలకలను, వందక...

అ. భా. ౫౭౭.

మొలకలను, వి. ౧ మొలకలను, మోగను, బాచు.

వ. మొలకలను గానక వందక, మొలకలను
బాచు గోదబా వచ్చి గోదబా, గోదబా
గోదబా వచ్చునొక, మొలకలను బాచు
బాచునొక వందక...

వే. వంద. ౪. ౫౭౭.

అ. మొలకలను, వచ్చునొక వందక [౪. ౪.]

వి. మొలకలను, వచ్చునొక వందక. [౪. ౪.]

మొలకలను, వి. (మొలకల) వచ్చునొక.

సీ. ... వందక మొలకలను.

సీ. వందక వచ్చునొక వందక వచ్చునొక...
వందక. భా. ౪ ౫౭౭.

మొలకలను (రూ.) వి. (వందక మోగను)

౧. మొలకలను.

వ. మొలకలను గోద బాచు వచ్చునొక, మొలకలను
బాచునొక వచ్చునొక, మొలకలను బాచునొక
వందక వచ్చునొక, మొలకలను బాచునొక
బాచునొక వందక.

వి. వచ్చి, వి. ౫౭౭.

మొలకలను మొలకలను (వందక వచ్చునొక వచ్చునొక)
బాచునొక వచ్చునొక, మొలకలను బాచునొక
వందక వచ్చునొక...

మొలకలను, ౧. ౫౭౭.

సీ. మొలకలను (వందక వచ్చునొక వచ్చునొక)
బాచునొక వచ్చునొక, మొలకలను బాచునొక
వందక వచ్చునొక...

మొలకలను, అ. ౫౭౭.

౧. వందకను.

వి. మొలకలను (వందక వచ్చునొక వచ్చునొక)
బాచునొక, మొలకలను బాచునొక వందక
వచ్చునొక...

౩. మొలకలను.

గీ. అనుచు వారానా కలిగినదనుగడంట్టి, ముచ్చటల కన్నురం బంది మొత్తముకురక, కలకు దన మూడి .

రంగా. ౨. ౩౩.

వి. పి.కాశీకయూటవికాశి.

ఉ. పాయక కేర కల్లకీయు . కానలో, గేయదల చాల యై పొలుచునెప్పులు మొత్తము శీకపాదలనన్

మ. సం. ౩. ౩౯.౨.

జ : మొత్తకదము, మొత్తకదనము.

మొత్తకుండు = మొత్తకుం, వికా మూర్త్యుడు.

క తల్లిదండ్రులు, మునుకొని చెప్పుగ వినియే మొత్తకుం దై మచ్చిమీదన నిల్వగ గను నంకనవకమా చునక జనియెం గా కనువారన్

భోజరా ౩. ౧౦౪.

అ. ముతకీనాటివారు మొత్తకులు పెనపర్చు, లులవవారు ద్వితీయ కాన పెద్ద, యనుచు కేళభామలను గులంబును దిట్టునకండు దండు వచ్చు కరవలములు.

విష్ణా. ౨. ౫౩.

గీ. దీనికేదియెం ప్రాచీనమానవులకు, జరయె రుణమును దక్షిణంక వాపుక గలగ, దనగఁ గొందలంబోయెలు విని కదంగి, యొత్తక మొత్తకు లై నతీ బద ముతీ రత్నము.

భార. ఉద్యో. ౨. ౨౪౮.

మొత్తకుందనము, వి. (మొత్తకు) మూర్తక.

క. మొత్తకుందనమునక కలెనెరి, మొత్తగొని నీరునునక కుంకం తెదక చాల్చుడె రూ, కలీ యని నలునకుం తెల్లగఁగ, లులె నునక వింక నంచుకారము నునియెన్ .

అచ్చు. రా. కిష్కిం. ౩.౧.

మ. ... మొత్తకుందనమునక విడిచి కుతీలి కట్టుగాఁ బదపట్టనంబులు పరిగించుకట్టుడి దను కాలము . ఉ. రా. ౪. ౨౯౧.

మొత్త మొత్త. వి. (సం. దుర్భర) బట్టలు తోవన వానిమోత కనుకరము.

ద్వీ. మురు వీనువెల్లెల మొత్తమొత్త మొత్తము. ద్వీ. పరమ. ౨. ౫౩; పా.

జ : మొత్తమొత్తలాదు.

మొత్త మొత్తలాదు. అ. క్రి. (మొత్తమొత్తము + అడు.) (మచ్చములు మచ్చగునది) మొత్తమొత్తము ద్వనితేయ. (క. ర.)

మొత్తయిండు. స. క్రి. (మొత్తము) మోగించు, ద్వనింపకేయ

కీ. కేంబర్ పై వ్రాలి కెంట్ లీన వివంది మొత్తయించు వారమని యనంగ .

రా. వి. ౩. ౯.

గీ. వారి మొత్తయించి తెగనింప వారికి విగిది దళా కి. ౧. ౨౦౩. వేం. మౌ. ౩. ౮.

మొత్తయిక. వి. (మొత్తము) ద్వని, మోత.

నీ. మొత్తయివిడుతుకీ మొత్తము నానందాల్లి మునిగి కన్ తెచ్చులు మోచ్చి మోచ్చి . మల్లుత్తి. ౨. ౮౯.

(మొత్తయివిడు = మొత్తయించు.)

మొత్తయి(లి)డు. అ. క్రి. (మొత్తము) అర్థ నానందము, మొత్తమొత్త.

క. నియెదఁ బరిఁ జొదగానక, .. మాంయమ మొత్తయము .. మ. సం. ౫. ౫౪౪.

క. అమల్ల బుడిగి పోలీ నీయెనెరికీ బండ్లు వచ్చినప్పుడు ముమ్మం, గలవెదవు గాని తగునెద, మొత్తయము నది మొత్తమొత్తము వినియెదీతి ... కళా. ౩. ౨౧౮.

గీ. అలచి బాపొయి వేచ్చును మొలకలై నవల,
దనరు తోదనమును వేసి నవల బాపొయి .
అం. భా. 3. ౮౪. దళ. ౪. ౮౪.

మొలకయు. అ. శ్రీ. ద్వనించు.

గీ. మొలకలుకనినకుంతి మొలకలు నానందార్థి
మనిగి కన్ తెప్పలు మెచ్చి మెచ్చి
మల్లపు. అ. ౮౪.

అ. మొలకయును, మొలకయు.

మొలకను. నిల. వాడిచెడినది. (చూ. మొలక
పోవు)

అ. మొలకపోవు.

మొలకనువోవు. అ. శ్రీ. (మొలక + పోవు) ౧.
వాడి చెడిన దన్య మొక్కపోవు.

గీ. మొలకపోయెనొ వక్రముఖవక్రహరయనో
సంపర్కవిరవ్యక్రచక్రధార .
నిం. వార. ౪.

అ. మిడించు.

గీ. మునియి నిండ్రియక శ్రీ మొలక పోకుండంగ
మైభువనీద యేమయి యేమపు
కాశీ. ౬; ౮3.

మొలక(లు) పెట్టు. అ. శ్రీ. (మొలక(లు) + పెట్టు)
౧. ఆ ర్తనాదముచేయు, మాపెట్టు.

మ. క్షోకిల. ఎంతయేక మొలకపెట్టి వేదము
లిశ్వరా నమమ వేదతా, మాంకచే బదనంద
ప్రొవపె యంచు దళా. ౧. ౨౩3.

అ. కన్యములు చెప్పికోను.

క. వగల బొగలు దీనములు, భగవదనులు
ప్రొవపెవచ్చి గతి యొక్క లిలక, మగున విను
రాజ గొట్టగ, మొగపాలకు మొలకపెట్టు
మాంధులు గలరే. కచేల. ౧. ౭౪.

3. పెట్టగా ద్వనించు.

మ. ... కపటం గలది చే యొత్తి మొలకపెట్టు
కనియంద

అమ. ౪. ౧౮౭. (నిమగ్న పక్షమున)

మొలకపెట్టె. అ. శ్రీ. (మొలక + పెట్టు) మొలక
పెట్టు; ఆ ర్తనాదముచేయు; పెట్ట ద్వనించు.

అ. . పడుస్త నిర్మాణ ద్వనిప్రకాశకర
మాధవునిం తెనకంగ బోవు గీ, ర్మాణుల
బోకుం దంచు మొలకపెట్టెనో యన
ప్రొవ సంత నిర్మాణము పాకానను
బారమున గదనాళికనియె

పాడి. ౪. ౬3.

మొలకపడము. వి ఉడునకొక్క, ఉడుములు
నున్నవనిని వేటాడెను కునకము

అ. కాలప్రవృత్తి యునికే గని కొమ్మట్టుడు
ములక, గలది తిగిచె గొన్ని మొలకపడ
ములు చంద్ర. అ. ౪౪.

క. బాగిలములు మొలకపడములు, పాగె గలిసి
రావము క్కళగతి నందా, బాగిలము తెలిచె
బండుల, గోధాదికముగాలి కడర నితర
యో. మువ్వ. ౪. ౪౧.

మొలక. (గీ) నిల. మొట్టి (క. ౪.)

మొలకంగు=మొలకపు. అ. శ్రీ. ౧ (వక్క)
మాము, అలచు.

గీ. పెక్కె లయ్యె గుక్కె, లిభవంధవన
మహిమ్యులపథములు దగదామొలక
మొలకగి యేది, ఆ వేయిపోవు .

భార సభా. అ. 3౮.

మ. దవుదవులకె గొన్ని పారమేయయో,
మొలకంగుల బారబాలకులు మాంకలు గట్టి
నియంద రాగ .. తూలకు వచ్చె

కొకండు భిక్షువ్ ...

భోజనం. 3. ర. 2. అం. భా. ౧. ౧౨౨.

౨. ప్రేమ, ప్రణామించు.

౩. మఱి శివుడు భక్తి గొడుగు, దక్షిణ చిహ్నంబందలి దనవా దనుగా, వెలుగ గక యేటికి గారులు, మొలకలు నీ మంత్ర తంత్రములు నీకొనుచు.

శకు. సా. ౪౮౩.

౪. ౧. కృష్ణానంద భవము. (౪. ౮.)

౫. ప్రణామము, ప్రేమలు.

(వర్ణ) ఇంక నీమొలకలను కట్టిపెట్టు.

జ : మొలకలు

మొలకలు. ౪. (౪/ మొలకలు) కృష్ణానంద, భవము (౪. ౮)

మొలకలు = మొలకలు. (౪ ౮)

మొలక = మొలక. ౪. (భవమునందులచే జేయు) ఆ రత్నమున అనుకరణము

౪. మఱి కేటికి భావపెట్టు ననున ప్రాప్త్యుద్ధామమో మొలక, యది యుచ్చైర్ధ్వని గూర్చుట్టు ముఖకాలాగ్రంభున గ్రాధ జేపుని గట్టించెను నీరభిప్రాయము.

కా. ౨. ౮౯.

మొలక = మొలక. ౪. ఆ రత్నము.

౪. తగవులు నిల్చు చాలావఱకు నైవము వర్ణము నీవు ప్రయత్నము చేసి, మనవల మంత్రమున బయోజితమున నీరీతి తెచ్చుకొందు మొలకలు మన రాజగొట్టు మొలకలతో మొలకలు పరిశ్రమింపి, అగడిక గన్నున తలపోసి మొలకలు కావయ్యును.

వర్ణము. ౪. ౧౧౦.

౫. మొలకలు యన మొలకలు యనగ నానాగ యనగ, నూలు నానగ నూల నానగ నానాగ మొలకలు ..

అం. భా. ౧. ౧౧౫.

మొలక. ౪. అంగమూలము.

(వర్ణ) ఆ మొలకలనుననుకరించెను గ్రహములు మొలకలు యున్నవి.

౫. మొలకలు భిక్షువు మొలకలు.

అం. భా. ౨. ౧౨౪.

౪. ౧. అనుకరణము కలిపి, మొలక.

(యా. మొలకలతో)

౫. నూలునను, (నందరాధుల) కొలక కలిపి.

౪. నీది నీవు నక్కడ మొలకలతోచేయుచేసిన భంగము మనము యనిన మనమునీ మొలకలు యున్నవి

మృ. ౪. ౨. ౩౨.

జ : మొలకలతో

మొలకలతో(నీ)వు. ఆ. ౫. (మొలక + పోవు) అనుకరణము కలిపి యగు.

(వర్ణ) ఆ మొలకలతోయినవి.

మొలక. ౪. (భవమునందులచే జేయు) ఆ రత్నమున అనుకరణము.

౫. నీదియేమొలకలతో మొలకలు యనగ, లింగమున గట్టి మనము

అను. ౪. ౨౦.

౫. మొలకలందుగల మొలకలు మొలకలు యనగ, లింగమున గట్టి మనము లింగమున దిద్ది, తగ నందు గట్టి రాజగొట్టునందు.

౫. ౪. సా. ౩. ౧౧౮. మం.

౪. అందున నానగ మిగిలిన, కొంచెము మొలకల యనుకరించు మొలకలు, యందుల మొలకలు

చావు, అంకమును నీడు చావుతోనే
దేవుడు. మొ. రా. సం. ౧౩౩.

మొలక. వి. ౧. చీల, కీలము.

వి. గజి గాన పాదముల విడిగడం పన్నుతు
చీలగు సంధుల కిచ్చు మొలలు గాగ ...
మ. సం. ౧౧. ౩౯.౩.

(నక్షత్ర పర్వము)

నీ. భాగము క్క మొలలు విడు పర్వమి వలన
చాచిన మొలల అంక ...

శివరీతి విలాసము కావ్యము. ౧.

గీ. వి తరతరమై లేచునె లేచునె నందు,
మొది మున నల్ల మొలలును నిడుమొలలు,
నించ నది యంత నిలువక నెరుంగె లేరుగె,
చీలంతి నీల గంబల వినించు నీలం
చావ్వు.

అచ్చ. రా. ఆర. ౨౪.

క. అరచికలను జేయని, పొలిపానమునకునై
నిజాత్తుల మునుక, గరవాలు జేత
బానిస, కరణి యునుమొలలు మొద
గావ్వులు నుమొ. దత్తా. ౫, ౧౪౩.

౨. ప్రాసములు. (చూ. మొలకాడు)

మ. మొలకాడు.

మొలక. వి. ౧ పదము, కటిప్రదేశము.

క. కలుగులూరి మొలకలై పైయ్యలూరిమ
మొక్కలన పన్నె యందక, మొల
మొన మొక్కచుట్టక, బలుద్రాటం బాట్టి
గోపభావం బువరక ...

భార. విరా. ౧. ౨౫౫.

చ. కలదినుంగు న్నెరుంగు మొలల
బచ్చిచోనులు.

మ. చూ. ౨. ౧౩౩.

గీ. కలదు మొక్కల విడుదల కలదు చేతు,
వడిచిమొలదియమ్మను చాచున వచ్చు...
మనుచ. ర. ౨౦. ఆం. భా. ౨. ౧౩౩.

౩. కట్టుబట్టు.

నీ. కల నీడ మొల నీడ నలుగడల బాచిన
బాచి గ్రహించిన చోవనక . .

దత్తా. ౨. ౧౩౫.

౪. మొలకట్టు, మొలక త్తి, మొలగురికి, మొల
ప్రాదు, మొలత్తూన, మొలగురి, మొలవిడి.

మొలక (అంక) = మొలన మొక్క. ($\sqrt{\text{మొలమే}}$
క. మొలక త మొక్క.) ౧. అంకురము,
మొక్క.

నీ. మొలక మొలన మొక్క మొటి కనంగ
నంకుర మొప్పుచుండు .

ఆం. భా. ౨. ౩౫.

నీ. తోరమాలికాచీరాంకురచ్చాయ నెలది
లేజిలునప్పు మొలక గాగ

మ. ౨. ౧౩౩.

గీ. మొలలు చూచినమొక్కలమొలక అనంగ,
మొలక తోడుతల తెలియవలసిన దనక .

యయా. ర. ౩౮.

నీ. తనకలమొలమొక్కతెతక జగిగుల్మ తెలయ
మొలకెత్తుచురాదెనక గాగ

ఇందు. ౧. ౩.

(నిలమొలక = బాలచంద్రము)

మ. రా. ౧. ౧౩౩.

౨. అంకురశీలము, మొలక త్తిమొక్క.

మ. .. చతురమాలికుండు పలుమనంపుమొల
కలమొలకలై తెలుగులు పలుమనంపుమొల
దనమిట్ల క్రమమిట్ల క్రమమిట్ల మొలనక

భార. విరా. ౫. ౩౦.

౩. మాలాబాధి, అర్చము.

మీ... అర్థము మొలక యం యుగ మొలక .

అంధా. ఆ. ౧.౨౮.

౪. ప్రణమనందలి దుర్మార్గముగ నేమను. (౪.౮.)

విని. లేక; విజుల, విష్ణు.

మీ. ఈ రేడు భవములు లేని సంపదనే మొలక అందున కావ్య ముద్దరాలు ..

భీమ. ౧. ౪.

౪. మొలకలు రాజకుమారులు, కలికంధ్రులు లేనివారు దయకర్తులు భూతలమున గల ప్రజలందఱు, నొలిచిన నొలి నాడెవరు నుమోధనువాదకులై. భా. ౧. ౨.౩.

౪. తనంతననుచ్చక్ర-కాధనయం లక్ష్మి భర్త యం దక్క న్యాయా వాచయ మవర్గ యిమ్యైలక ప్రాయంత్రపురుష నేర్పర, యాది లెక్కిన రామా ౪. ౮౨.

మీ. ములంగ నేర్పరు పాటవాధరముల మొల్లు లేనగవులు ముద్దగురియ .

భీమ ౧ ౯౪.

మగ మొల్లు = పురుష శిశువు

అ . నాడు సంపదకు ది క్కనుచు మగ మొల్లు నీ కింక, బుట్టుకొ యంటిమే నికనిపోడిమి గంటిమ. . ౪౪. ౪. ౩౪.

మొలక కట్టు = మొక్క కట్టు స. శ్రీ. (మొలక + కట్టు.) మళ్ళిలో చుట్టలై ని క్తములు మొలక కట్టును కడిగి ముడియకట్టు.

మీ. అలనాడేమి నానిది మొలక కట్టి, కర్కరూ రీతిముల నుధాకాదధూమి, భావనాడు ని క్త ..

పాండు. ౩. ౧౯౧.

మొలక కట్టు. వి. (√ మొలక) ౧. మొలకొడు, కటికాక్రమ.

ఆ. బయ్యల మొలకట్టులందు నిజులగ నా, నాగ భోగ ముద్దగురుకు జాట్ల...
దశా. ఆ. ౧౮౪.

మీ. వాలుగడ్డలులు లేని వాడింపుడు మొలకట్టు గవృధములు చెడవును...

మెట్ట. ౫. ౩.౨౮.

ఆ. కట్టుకోక, అంతరియము.

మీ. మొలకట్టు పొలుంటానలు వాణింబడగ దీటి కట్టిన బలంతివకట్టు. .

చంద్రా. ఆ. ౩౯.

(౪.౪. వ్రాత ప్రతి పా. మొలకగట్టు ముది పా)

మొలక కేంపు. వి. (మొలక + కేంపు.) రత్నాం బరము, లేక కేంపు.

వి. మొలక కేంపులనీ మొలకలకే కేల్ల రఘునా. ౩. పా. ౧౩. పం.

మొలక క్రి. వి. (మొలక + క్రి) కాకు, మొలక చెక్క. కొనుక క్రి.

మీ శిశులంధరమేవీవపుదాల్చునీ కాక నొప్పుగు మొలక క్రి యనుర .

కళాం. ౫. ౧౪.

మొలక బంగారు. వి. (√ మొలక) పుట్టలలో పురుగులవలన కలుగు బంగారు. (౪. ౮, (కొ.)

మొలక బేడలు. వి. వి. (మొలక + బేడలు) నీల నానలెట్టి పొట్టు తీసినవాడు ధాన్యముల భగము.

మీ. కాల్పోదనములు సహృద్యుకములు మొలక బేడల పప్పు పాచకములు, కలంటుకలు లప్పకములు పడియెలు లలిరసములు వడ లానువడులు . బ్రహ్మ. ౩. ౩౩౦.

మొలక (క) లెత్తు. ఆ. శ్రీ. (మొలక + ఎత్తు) కలుగు; అనుకుండు.

ఆ. అటు తులముగయు నిలిపించి మొలచేబుచ్చు
దివసములకు దొరలకు నిలిపివేసిన, గోటి
తనకులము వానియే వచ్చెయ్యె, పలచు
కొనుచు తెలివి మొలకలెత్త.

పాఠము. ర. ౨౦౩.

గీ. మునిజానంద కందమూర్ మొలకలెత్త
రావణగ్రీష్మత మధురారలము. పై తిర్తి
మొండంగ .. దశా. ౩. ౧. ౧౦౮.

మొలగ, వి. ౩౯ జాతిపెట్టు.

న వెలగల మొలగల మీల గారల మేముల
ప్రేముల వి శకుం ౨. ౧౪

మొలగులికి, వి. (మొల2+కులికి) ౧ సస్య
విశేషము.

౨. బ. ధాన్యవిశేషము (క. ర)

మొలకలోకి, మొలకొలుగులు (పా. క ర)

మొలచే(బుచ్చ). అ క్రి ౧ (పుష్పాదిస్తాన
రాజికములు) పుట్టు, జరించు

(క) పుష్పాది స్థావరములు.

చ. నలనదు రోయఁ బాండవుల వానాక
యూజుల రేచి క్రిష్ణుటన్, బలమణి వస్య
సక్తముల పొల్పడి చచ్చినరొట్టఁ బూరి
యెత్త, మొలనద ..

భార. విరా. 3 ౯౫

చ. తొయ్యలివొందయాల వాలమునయం
దపరాగ లతా వికాసముల్, మొలచే
తెలింగి యంగకాడు మోహనబ్రాహ్మణు
వారిగూర్చినన్. విక్ర. ర. ౧౪౬.

మనుచ. ౨ ౧౦.

(చ) సంతోషాదిమతోధర్మములు.

క. తనవంతురంబు గాముడు, మొదలగు యాద
వుల కెల్ల మోదము మొలగున్, మదిమొలగు

జక్రధర్మమై, వదలక వినుపిడిఁ బుష్పధర్మ ము
నలెత్త.

తీ. పా. ౧. ౧౨౩.

చ. పొలకుక గంగచేరున తపోదన భూమణు
యారే నీమదికి, మొలచిన క్రొకుంబు దుది
ముట్టంగ లక్ష్మణుడై నున్న సుమలకు మనో
ముదం దెనగఁ దోళానినో నినుమించి
తిక్

నిర్వ. ౮. ౧౩౨.

చీ. మాగ్నాలకంబుల ప్రభుగ్గఁ జక్కగఁ దీర్చి
నలుపు నెచ్చువములలో మొలచఁ దెట్టు ...

పై. మ. ౩. ౧౩౨.

(ట) మానవాది జంగములు

చ. చలువమెలంగు తేబుల రసాయనపుంకొన
పొలవెల్లిలో, మొలచిన ముద్దుపాఁచుడు
నముద్రుతి నేడుకాఁడు తప్పిల్లోగిరి గల
చంద్రలింబముఖికి నయికోడు చూర
భోజనంబుల మోదాక చందురడు పూర్వ
దిశాఫలి నొప్పి నయ్యెదన్.

కవిరా. ౫. ౧౮౦.

కా. పుట్టం బుట్ట శరణున మొలన సంతో
యాన పాత్రంబునన్, పెట్టం గల్గను గాఁగి
గొల్వను బురాణింపన్ దొరకొంటి

భాగ. ౧. ౩.

చీ. తమ్మి చాల్చినవాని దమ్మి దొల్చినవాని
దమ్మి మొల్చినవాని, చాగనించు

నరస. ౧. ౩౪.

౨. అవిధింపు, ప్రత్యక్షమగు.

క. అచ్చుకురాననునానుం, దప్పట చా నత్తుడు
మొలచి యాకర్షారం, దిచ్చెయ్యెండుద్రుడు
మొలుంగులు, దెచ్చెగదా ప్రాయశాసనప
దీపన ననినన్ కట. 3. ౪౫.

3. ప్రా ప్తింపు, సుభింపు.

చ. ... ఇతడు కాకాగ్ని ప్రసాదముచే,
మొలకెన్ గర్భము నాగమారకుడి కామ
గ్ధక విరాళింప శీతలత్రుం తెంద మొం
గవట్టియలలం దప్పించుచే తప్పనన్ ...
చెప్ప. ౧. ౨౦౨.

ద్వి. మొలచె గాఢము రెండు మును గురభక్తి
పండితా. పురా. ౧౦౯. పా.

క. అలాగయి మదమును గర్భము, నొలుకు
నకారణిలోధ మొందజమలచెయ్యల
తెప్ప. దై నయూపద, మొలమొను మధులందు
కలహములచందమునన్
శ్రీయూర ౨. ౧౦౯

జ : మొలక, మొలకట్టు, మొలకెంపు, మొల
కలంగారు, మొలక పేదలు, మొలకలెక్కు,
మొలకెంచు, మొలవలెట్టు, మొలమేము.

మొలకెంచు. అ. శ్రీ (మొలచు + కెంచు,
స్వాధిమున) కలగు, పుట్టు

క. మునివర నాదనిది కెంబునఁ గాతూనా
లము పాల మొలకెంది తలిగర్భన వెల
రారెడు .
భార. అమ. ౪. ౪౪౩.

క. ఏనుగు జేయుమొం గదలో నాలోకింది
ధర్మలోధము ధర్మగాని కిర మయ్యె నవి
యెక్కునఁ బొందుటకు సంకయము మొల
కెంక.
దశకు. ౫౯౨.

సీ. తరణిమృతమున మే యురలి పచ్చినిమేన
మొలకెంచుమధుమద మొలకెంకుండ

సీ. గిరిజ తూటించెమిడికామరల వరదు ..
కు. సం. ౩. ౩౫౧.

మొలకెంచు. వి. కృ. (మొలచు + కెంచు) కటి
నూత్రము, మొలకెంపుకెంచుకెంచు.

సీ. మొందదని జూడి మొలకెంచుఁ దరిం
తోకగోచులమొలకెంచు దూలవారు ...

ఉ. పు. ౧. ౧౦౨.

సీ. జమిలిమొలకెంచు వినుకపుర ముచ్చి .
విక్ర. ౨. ౯౩.

ద్వి. ముచ్చిరి యగుదొడ్డమొలకెంచు గట్టి .
పండితా. పురా. ౧౦౦. పా.

మొలకెంచు. వి. (మొలచు + కెంచు) ముల్లు గల
కెంచు.

చ. ధనునియు క్రావణంబు మొలకెంచును
బట్టెద నీరుకారు కానిమి పుకారు మూస
బలునానెప్పటికలముచ్చి లాదిగా, నవరంగ
భద్రకారకసమావ్యయోఁ దొండికయందు
వచ్చునన్. మాంస. ౨ ౧౦౧

మొలకెంచు. వి. కృ. (మొలచు + కెంచు) క్రియ
అలంకారాగ్ధము ధరించుకటినుక్రము, కకన.

సీ. మొలకెంచుమొలకెంచుకెంచు నిగద.
విక్ర. ౮. ౩౯.

సీ. భాగ్యవశానని తాల్చినమొలకెంచు మొలకెంచు
కెంచుకెంచుకెంచు పవంగ
పురా. ౧. ౫౪.

సీ. మొలకెంచుమొలకెంచు మొలకెంచు
ధనా. ౩. ౩౩. అం భా. ౨. ౧౫౦.

మొలకెంచు. ప. శ్రీ. (మొలచు + కెంచు) మొలకెంచు
పట్టుచేయు.

ఉ. ఏమొద మొలకెంచు గవనియెంపు..
గుర్మిడుకెంచుకెంచు, కాంతమొలకెంచు
కము నడపుకెంచు మొలకెంచు ...
కృ. ౧. ౯౨.

సీ. కంచకెంచుకెంచు కంచకెంచుకెంచు మొలకెంచు
కెంచుకెంచుకెంచు
ఉ. రా. ౨. ౨౩౨.

మొలపూస. వి. (మొల+పూస) మొలకాటి
యందు గడ్డితోపూస, బావిలోకి నూత్రము
నందు ప్రవృత్తిగానుమెదలగువానినికా.

గీ. పూరవాలలు వలలోయి మేరు వయ్యె,
పూరకారావలలు మొలపూస లయ్యె,
గవలినాయకుడు బొడ్డుపుంటు మయ్యె,
నమచు రాధపుమణి దోచె వట్టిచో.

నీకావి. ఆ. ౧౩౦.

మొలవ. వి. అంకురము.

గీ. మొలక మొలవ మొక్క మోక మో నీలిక
మొటిక నా నంకరం బొప్పుచుండు

అం. భా. ఆ. ౩౫

మొలవంకి. వి. (మొల+వంకి) మొలలో పెట్టు
కొడుక త్తి.

గీ. మొలవంకికొద్ది తెల్లబిది గల్పివనాడు
గలిగ నీమంజరి గప్పదండ .

చంద్రా. ఆ. ౫౩.

చ. అని మొలవంకి కుప్పి నమరాగ్నటికావడి
క్రిందికి నుభా, లన దుముకన్

అమా. ౧. ౧౦౪.

మొలవఁబెట్టు. స. క్రి (మొలవ + పెట్టు)
నాఁటు.

గీ. ఈ వీరజానన వాన కుమరుచేసి వలయు
వీజము రెల్ల మొలవఁబెట్టె

కు. సం. ౩. ౧౫౦.

మొలవిడి. వి. ($\sqrt{\text{మొలవి}}$) పగులొగవియు

ద్వి. మొలవిడి పెలకెత్తె ముఖులంతి కివట,
తలయేరు తొడకు వాతము కల్లవాత్త,

అదిగా పెట్టె, గలవన రాతిలోగి మొలకు
రెల్ల నకు. ౧ ర౧. పా. ౩. ౬౦.

మొలవేయు. స. క్రి (మొలక + వేయు) నాఁటు.

కాకరగియు మొలకేసితివి. (శ. ర.)

(వ్యక్త) చింతగింజ మొలకేనీనాయు = చాల
కాలము నిడువిన పుకగిన్నిందినా దనుట.

మొలకాచేసుతు. వి. (మొం. మొలకాచేసుత్)
ఆశ్రయించుట.

కా. రంగారాయుడు మామొలకాచేసుకున్ రా
కేటికిం బొక్క .

రంగా. ఆ. ౮౯.

తి. . మి, యాదరణన్ మొలకాచుకున్
చువరేర చలందినాడు స, పెట్టెదముచేత
ర మ్మనెడిమొట్టయనాఁ దమకొలు వచ్చి
నన్ . రంగా. ఆ. ౧౬౩.

మొలము = మలము, మొల్లము, మొలము.
మొళిము వి. (మొం మొలము) ౧. బంగారు,
మెడిమొ వానినూరి (శ. ర)

ఆ పుండ్రకు పూనెడిమందు (శ. ర)

మొలుగు(ల్లు) = మొలుగు. వి. వ్యక్త వివేకము.

గీ. వచ్చి మామిడి తీడి మురుగుడు మొలుగు
పాపట చంద్ర పవిత్ర పాల శేల .

మేం. పంచ. ౪. ౫౬౩.

గీ. గరగుకాయయు మొల్లకాయ యందుగు
కాయ లునివేకాయలు మ మ్రాయు.

గీ. అది, మొన యూరుగాయలు గల వతని
యింట మాంస. ౪. ౧౩౫.

అ. పట్టి వేళ్ళపట్టి పరగంగ మొలకురు మే
పట్టు మిరచు పెల్లరియును, నూరి నీళ్లఁ
ద్రాచి నూనెయు మొలుగావు, రసము
గొనంగ మొలక విధము లడలగు.

(వి. వి. వి.)

మొల్ల. వి. పండలక, బొడ్డుపల్లె ? ; బొడ్డుపల్లె
పూవు.

గీ. .... మొల్ల యనఁ గుండము పెలంగను....
అం. భా. ఆ. ౫౬౩.

కీ సన్న బాబలు మనపొన్నలు గలిగొట్టు
మల్లెల సంతగెడ మొల్లదిరులు ..

ఈ. రా. 3. 200.

ఈ ద్వ కరళి కాంతులు ను కర మిచ్చు
సంతరాం కరముల నవ్వులుం గలువకండము
మొల్లలు నంచు అము. 2. 20.

పారి. 3. 20

జ మొల్లమాను, మొల్లమంగంధి

మొల్లమి మొల్లమి వి ౧ సాంధ్రక, తలుచు

ఈ మాల్లకముత్ సనిద్రకముల్ల పారలన్ జల
బాక బాలముత్, మొల్లమి మల్లసిల్ల దమ
ముత్ దమముందటితోటి కేగిగా,
బల్లనక బల్లవార నుమల్లగల్గొనలగుండె
యు లగ్నన్ రా వి ౧ 20.

న అదిరళిదళికినలయవిలసికలరావిదా వంబులు
మరళకతరుమిందరిచయభావితంబులగు సగ
కులపగిడి జూపట్ట సమకట్టు జల్లుల మొల్లమి
మల్లసిల్లుదు

కళా. 2. 20.

2. వర్గము, గుంపు

క. చల్లని కమ్మ దవంబుల, జల్లెడు నమకూల
పవనసంతకు లెనగన్, మొల్లమి గది
జుట్టుమచ్చి గల్ల భువాణోకు అంకెనైచె
ద్వింబున్ . రామా. 2. 20.

గీ. కుటుము మొల్లము మొల్లమి కుట్టె వర్గ,
వనగ వర్గము తగు .

అం. భా. 2. 200.

వి. సాంధ్రము, దట్టమైనది, తలచెనది.

క. మొల్లల నైచినలక్ష్మి, వల్లభముకు గాల్పుకే
యవారికప్పైతిన్, మొల్లమిగ బాల నైచిన,
యల్లగూధివున కీనె యవవర్గ మలా

కవ సా. ౪౪౯

న. ... మొల్లమిగ సంతకంకక విగంతంబులు
దంతంబును దీరిచిన యాచువులంబోలెం
దీంద్రితం .. మమచ. 3. 20.

మొల్లమి మొల్లమి వి. సనము.

క. అని యిట్లు పలికి మంతన, మన కాకని
నిలిచి మీరు మొల్లమి గలవా, రని కంఠం
దెలిగి యెంచును, జన దివ్యులు నుండ
కొంచుచాయకు జనుడీ.

వి. శ్రు. 2. 203.

గీ. తల్లులును దండ్రీయును బాము మొల్లమి గది,
మొల్ల సంతోషములకెందె యుల్లసిగ .

దళా. ౮. 20.

మొల్లమి మొల్లమి వి. ౧. మొల్లము,
గుంపు

కీ జలధరిం బన నెద్ది పాలపాము పుట్టిండు
నిల్లారి మెఱుంగుల మొల్లములకు
పొందు ౫. 200.

గీ. కుటుము మొల్లము మొల్లమి కుట్టె వర్గ,
వనగ వర్గము తగు అం భా 2. 200.
రగడ చాలు చాలు నీసంపెగ మొల్లము,
బాల కంటితే పాడిరి మొల్లము

కువల. 3. 203.

2. తలచు, సాంధ్రక.

న కొండగొడియమంబునుబొండులకు సంత
డించుకొండగొప్పదావగుల మొల్లం బు ల
మునుంగువడు వల్లంబులును .

మమచ. ౪. 38.

3. పెంపు, అతిశయము.

ఈ మొల్లగ గుట్టుచేసెవల మెనెపలారగడింది
వేడువల్, మొల్లము మాలె గ్రూత్ తెలి
ముత్తియపున్ రకపంపు నీసప్రాల్, వల్లము
వేరటాండు ధవళంబులు బాడిరి కొండ
జయ్యెదన్ రవీ. 2. 200.

వ .. అల్లంబు మొల్లంబును .. కాశీ. ౩. ౧౦౫.
విలా. ౧. పాండ్రము, పట్టమొనది.

ఉ. మొల్లపు మొల్లపుఁ బొడల మొగ్గల వగ్గల
మొనరివలం, పల్లక బల్ల పై మొలయు
నందపు గందపుఁ గొండ గాచ్చుచే, నల్లిక
లిలికన్ దనమ నామిడిమామిడికింద
భూమిధ్వ క్షలజాఁ డలకాలయిధంబునఁ
బొంది హరించె దెందమున్

కృ శకుం ౨. ౨౨౦.

ఉ. ఇల్లాక పట్టునం గడచి యేగగగ నేరని
చుంచు కుంజులన్, మొల్లపుఁగాఱు శోవలకు
మున్నరకం గొనిపోవఁ జాతుకే

అచ్చ. రా. కాల. ౧౦౪.

౨. అధికము, మొచ్చు.

కా. బ్రహ్మాండ భాండంబు భేదెల్లన్
తెల్లగ వచ్చి పేర్చి ప్రణయోద్వృత్తాంత
కాకాయ దై, మొల్లం దైన బలంబులం
బొలిచె సమృద్ధ్యర్థకృతాపంబునన్.

భా. రా య. ౧ 32౪.

గీ. మొల్ల మగుకీర్తివాఁ డేడి మొల్లలార, కుక
నిగదికునిఁ జెప్పుడు కింకుకములార.

భాగ. ౧౦. పూ. ౧౦౧౫.

ఉ. ఎల్ల విధంబులన్ విమళిక్లేప యీవృత్తు
కూర్చి పత్తిపై, మొల్లము లైన సఁపదలు
మోది తెలుంగుచు మన్న నాకు నీతిల్లి
సపత్తి నొడు నలి తాఁ బలుమాఱును వచ్చి
నాకవం, బ్రల్లదముర్ వదించు వది పల్కలు
నే విడ జాల నెప్పఁడున్

వి. పు. ౨. ౧౨.

మొల్లము = మొల్లము. వి. (సం. మూల్యం)
భవము.

ఉ. ఎల్లభవంబు శోటవడి తిండవలెశ్వర
యొక నొడఁగా, మొల్లము నాకుఁ జాత్ర

చు మొండట పారెల ద్రోవి యాడఁగా,
నొల్లక యొప్పు పొలునకు ..

భార. వభా. ౨. ౧౯౪.

క. నాయంటి మొల్లమునకును, నా మొడలిఁ
బ్రాణములకు నానారీఁదా, నాయకమై ..
దశకు. ౫. ౫౫.

ద్వి. కమమొల్ల మంతయుఁ దత్కారణమున,
సమయము బస పు. ౪. ౮౯౯.

మొల్లమ్రాను. వి. (మొల్ల + మ్రాను) వృక్ష
విశేషము.

నీ మొక్కపు కొక్కెన మొల్లమ్రాను .
గీ. మొడలుగాఁ గల్గ బహువిధ భూరుమామలు.
మాంస ౪. ౧౧.

మొల్ల సుగంధి వి విలా. (✓ మొల్ల) మొల్ల
పూవువంటి పరిమితి గలది

ఉ. మొల్ల ముగింధి నామనమ మోహము నాఱిడి
పెట్టి నీవు పన్నెల్లక పీడనాదెన పయో
తగవా వి పు. ౨. ౨33.

మొల్లా. వి (హిం మల్లా) మహమ్మదీయ పురో
హితు లుచ్చరించు మంత్ర విశేషము.

మ. .. మైకారవంబుల మొల్లా పలియించు
చున్ మధవబలంబుక బల్లి దేగాచ్చు భాను
లచే తెత్రత్ర మెదుకీర్ణదళి వహ్నుల్ గంటె
త్రోక్కింపఁగన్

చంద్రా. ౪. ౨౦౮.

మొల్లాము = మొలము.

ద్వి. పడిడి మొల్లాము గుబ్బల కచాటుములు.
ద్వి. పరమ. 3. ౧౪౩.

మొవము = మొగము. వి.

నీ మొవమున కెగయు చంద్రపైవి సుమమోది
తకుకుఁ గుంకుమ వసుకేతులు చల్ల ..
దకా. ౨. ౨83.

మొసలి. వి. మొగలి. ౧.

వి. కా. ౪. ౧౦.౨౪.

మొపు = మొపుస్. వి. మొపు.

ఉ. వాసికేరయవక్తృత్వమంతిః తై బావ
లూక లయ్యే మృల్లానమ మృత్తలేత మొపు
లూగ మొయిం దిలకంబు గల్గెడున్ .

కవి. ౨. ౨౦౯.

మొపుడు = మొగుడు. ఆ. ౧. మొపుడు,

క. కవికర్మ గారడం బను, కవికా లక్షణ
మొపు గర్వితుడు దుష్కృతి పద్మంబుల
మొగముల, మొదిడింది కలంచి ముంచ
మొంతుగ కేర్తున్ . కవి. ౧.

మొప్పి. వి. పితాశాకెట్టు,

ప (ప్ర)ంగవాతంది రావుల మొపుల
బావుల మొపుల కేగల గోగల కేలల
కాలల పొద్దుల మద్దుల నిగుల నిగుల
మొప్పల బమ్మల . పి. కళం. ౨. ౧౪.

మొపుస్ = మొపు. వి. మొపు. అరణ్యకెట్టు
లోనగువానియందు పుట్టుడు మొంతు వీధివలేత
అకు మొలక.

రగడ. మొలపు మొపుల పండిమొపులను మొపు
లను. భా. ౨. ౨౦.

మొసడి. వి. = మొసలి

తరలము . . విచ్చిదిను కా దిది యేను పిళ్ళము
వీడున్న కటంబునన్, విదికముల్ దురతాప
హంబులు నీవి మొప్పడు వాడ మొప్పడు
దురు సమృద్ధు లిందుఁ గోల్కొనదున్
గొనున్ పడిఁ బొచ్చుదున్.

భార. ఆది. ౮. ౧౪౦.

మొసరు. వి. (క. మొసరు) ౧. మొసరు దధి.

గీ. అవ్వజై వనితతి సర్పించి కొంపు తాడిడి
ఫలంబు గొనుట పడయె గనెడి, సవ్వరిచ్చ

ఫలము అంగము మల్లికార్జునవిద్యాయుత
మొసరు మొమంగ గొనుట.

మ. సం. ౧. ౧౨౨.

క. పెదరంబ ప్తేమిటి కని, కన్న మొయి
గొనడు పండుగను గొయిమార్చే, కొనరు
బలంబువల్లయె మొసరు గను దళవిలోభ
మున కే మందున్.

బహు. ౫. ౮.

మొసలి. వి. (ప. మొసలలు, మొసలలు, మొసల్లు)

నగ్గము, అలలుతునికేవలము

ద్వి. కనీశుగలమున దీక్షగతి నంది పొక్క,
మొసలి యేకెంచి సముద్ధరి బట్టుకొని పోన
దరి మన్నకొడుకు వాపోన

పండితా. మహిమా. ౨౦౬ పా.

ద్వి. పన నిల్లు పెడలిన భయపడుకల్లి, మొసలి
కొప్పించి యిమ్ముల మనఁ గలె.

పండితా. మహిమా. ౨౦౭. పా.

గీ. . ఉడుము లన కేర్లిగెఁ గుక్కపక్షి
బావులఁ బడలుకుఁ బడులయెదపు, పెరలకు
మొసల్లు . .

ఆము. ౨. ౫౩. ఆం. భా. ౧. ౧౨౦.

మొసలి పెక్కెముజోడు = మకరకేతుడు,
మన్నుకుడు.

గీ. కలువలపెక్కెడు గాదిపెక్కెడు మొసలి
పెక్కెముజోడు మొద్దకొడున్ . .

బాహ్య. పి. ౧. ౨౨

మొసలిదాలు వే(లేస్)ల్లు(లుపు) = మకర
కేతుడు, మన్నుకుడు.

క. గోలయె వ్యాలయం, గోలలఁ బరిగించి
మరులుగొల్పుడు మిగులను, దూరించుట
కేకఁ బాకిం, కాలము నీయనయో మొసలి
దాల్చొల్లు. వీలా. ౩. ౪౧.

ఇట్టి : మొసలి నిడమబాడను.

చ. కివలయకయ్య దిగి యొకలేవ కనుకల
నిర్మియించడ దృక్పథము నవాంక మంటు
కొని క్రొత్తమిద ల్లనుపట్టి పెంకయ్య,
బొత్తిపలిసిడంబువాని పడమోమాపగ్గరియొ
యంచు రాజా నింపాసంగగ్గఁ జూచుచుండె
మధురొల్లన దుగ్గములైన చూపులక

పీ. శకుం. 3. 28

జ : మొసలికాటు, మొసలి దోరణము, మొసలి
పట్టు, మొసలిపోగులు, మొసలిరాసి, మొస
లివా, మొసలివాతమృంట్లు, మొసలి వాపో
గులు, మొసలివామొంట్లు, మొసలిసాములు

మొసలికాటు. వి (✓ మొసలి) మకర ముఖ
రూపము గలక త్రివిధిగాన, చినుట

పీ. పరమహంసాపలఁ జీల పట్టించునబుడగువా
యనునవ యొగ్గ మెనట్టికాపు, మొసలికా
టనగను మొసలివా యనగను జేమట
యనగను తెలగుచుండ

అం. భా. ౨. ౨౧౬

మొసలిదోరణము. పి. (✓ మొసలి) మకర
దోరణము.

గీ. మొసలిదోరణ మెక్కి యామునఁ తెలంగు,
చున్నఁ బొలియక చిక్కిన యెఱియ బుట్టు,
ముది తొలివెల్పుకేది క'తెలగు తెలుప
అచ్చ. రా. మం. ౧౦౧.

మొసలిపట్టు. వి (✓ మొసలి) మకరాలయము,
సముద్రము.

క మకరమున (బ్రాహ్మపన యుక్తిగింకుమొ సక
మొసలిపట్టు గిమక నిగుడ నింకింకుమొ .
అచ్చ. రా. యు. ౧౬

మొసలిపోగులు. పి. బి (✓ మొసలి) మకర
కుండలములు.

పీ. మొసలిపోగులవిస్తటానపరిపాటు ముఖము
లైన వెక్కు టద్దములవాని .

చం. రా. ౨. ౫

మొసలిరాసి. పి. (✓ మొసలి) మకరరాసి.
(చి. పి. ౪. ౮)

మొసలివా(యి). పి (మొసలి మోమురూపము
గల క త్రివిధిగాన, మొసలికాటు.

మ బాళువా మొసలివా దీపార్పి గాఁ
గజ్జలూన్నితధూమానికితేళు పైయలుంగు
గా విజ్ఞాన దీపాంకుర్యాకృతి నుండం బగు
నండకం బగు - కాశ్రేణిద్విదం జేయతే.

అము ౧ ౬ అం భా. ౨౧౬

మొసలివాతమృంట్లు. పి. బి. (మొసలి +
వాయి + తమృంట్లు) మకరకుండలములు,
మొసలిమోము వెక్కిన కర్ణాధరణ విశేషము.

పీ మిమమిస' నిగిడించు మొసలివాతమృంట్లు
సొక'తేల బద్ధులు సొకట గడయు.

విప్ర. ౫. ౬౫.

మొసలివాపోగులు. పి. బి. (మొసలి +
వాయి + పోగులు) మకర కుండలములు.

గీ. మొసలివాపోగు లింపెనగ మీమలఁ పెట్టి
తలల హొంబొమిడిక' దనర నిర్మి.

అచ్చ. రా. మం. 38.

మొసలివామొంట్లు. పి. బి. (మొసలి + వాయి +
మంట్లు) మకరకుండలములు.

పీ మొసలివామొంట్లు కెంతలకెంత దృక్పథము
సంగ కరుచులతో సంధియే .

అ. రా. ౨౦౦.

మొసలిసాములు. పి. బి. (మొసలి + సాములు)
మకర కుండలములు.

శ్రీ. మొదట మొనరింపబడుచోలు,
కర్తయు జెప్పబడుచు నర్థము.
ద్వీ. పరమ. ౨. ౧౨౨. పా.

మొహదా. ౨. అర్థకర్త. పట్టినము.
గీ. విహింపించి పరమా మొహదా కలంకల
కాపు గుజ్జనీత శీవదంబు
మనచ ౪ ౨౮.

గీ. పట్టినకామము ల్బట్టె మన మొహదా యన
నర్థకర్త వా నలరుచుండు
అం భా. ౨ ౨౧౫.

మొహరి(రి)వి. (హిం. మొహర్) ముప్పది చిన్న
ములయొక్క బంగారు నాణెము
(వృత్త) పూర్వకాలమున ధనికులు మొహరీల
పేర్ల పెక్కువగా ధరించెననివారు

మొహరు. ౨ (హిం. మొహర్) ముద్ర.
గీ. మోఁగల్గె మె లింకె బా నెనదోవకున్ జగి
తరం లెక ఫాన్సీ మొహర్లు
మొ ౫౯.

మొహల్ ము. ౨ ఒకవిధమగు కూరకట్టు.
(౪. ర.)

మో

మోఁతారింఁచే=మోఁతారింఁచే. అ. ౧౧.
(√మోఁతారి) మోఁతార్లు నేల కామనట్లు
ముందటి కొలుగు.
గీ మోక్కుమెలిమి భవుఁడ దని మోఁతారింది ,
కాశి. ౪. ౧౧౦.
వ. వాఁడు భయభక్తికాశ్యంబులతోడ
మోఁతారింది నరంబులు నేల నూడి నను
స్మరించి ,
వి. పు. ౨. ౩౮౦.

మోఁతారి(రి)ంచేకొను. అ. ౧౧. (మోఁతారి
తీంచు+కొను=పూర్వమున) మోఁతార్లు నేల
కామనట్లు ముందటి కొలుగు.

వ. పూర్వమున మోఁతారింఁచు (మోగియు
నర్థకర్త మోఁతారింఁచునని
మనచ. ౪. ౧౧౫)

మోఁతారి(ల్ల)లు. అ. ౧౧ (మోఁతారిన్ +
చుడు పూర్వమున) మోఁతారింఁచు, మోఁతార్లు నేల
కామనట్లు ముందటి కొలుగు

గీ. అర్చి యెడలంకె సార్థక యెడలంకె, వాసు
దేవుండు వలనంకె వచ్చి యుగము, వ్రేలు
నవ్వలంకె దచ్చొట్ట వ్రేలు ద క్షణించి
తొండ్రుండు ధర మోఁతారిలబడియె
ఉ. మో. ౩. ౨౫.

వ. అమ్మెదిసరి పూర్వకాలమున మోఁతారింఁచిన
మోఁతారిలబడియును

భార కల్గి. ౨. ౨౨౨
౪ ర. పా. ౧ మోఁతారిలబడియును ముద్రి తా
శ్లో. స విద్యులు ప్రహరణ కామభాగ్యమగమన్మ
హిం. స. భార. కల్గి ౫౯. ౫౨.

౪. నీల నడి పువగవాహిని, దోఁయింక గద
లింపలేక దుష్టహాసితక, మోఁతారిలబడియె
నేలను, పోక కోరక దిగ్గలులు నుడిమిడి
గొంచున్. భాగ. ౮. ౩౨౦

మోఁతారి(రి)లు (లు) = మోఁతారింఁచే.
అ. ౧౧. (√మోఁతారి) మోఁతార్లు నేల
మోఁత వామనట్లు ముందను కొలుగు
వ. వన మతి మోఁతారిల్ల రధవాణు మార్గము
దమ్మి విల్పినన్
భాగ ౧౦ ఉ ౧౩౦౫

మోఁతారింఁచే = మోఁతారింఁచే. అ. ౧౧.
మోఁతార్లు నేల కామనట్లు ముందటి కొలుగు.

క. లోకేశ్వరః బ్రహ్మ తిరిష్ఠః, జాగయంతియోః
గదల వస్తువోగి మోక్షార్థం, చుక్ బలిమి
రండుచేరులఁ, తెకరిమగఁబూనుట
యను శీలవస్తువ్.

కాశ. ర. 83.

క. శ్రుదమిక్ మోక్షార్థిని, నడితోఁ జే
యూడి ప్రసిద్ధానగాఁ, యడియే నవి
యొందోరులం, బడి రయగాం ద్రసలు
మెంపట్ట కళువ్.

పాంచా. ౧. 83.

మోక్షములు. వి. లో. (మోక్షం + కలు.
మోక్షం + కలు. క. ర. క. మోక్షములు)
కామపు (వి మోక్షములు, మోక్షములు,
మోక్షములు)

గీ. చచ్చివట్ట, మూర్ఖులొక మోక్షములు
మోక్షమిదియే భార. ద్రో. ర. ౪౫.

క. కిర నుండగ మోక్షముల నేనల పెట్టుట,
శీలకవము గాక మోక్షం దెవ్వరికెంతే
అ. మాది ౧. ౯౩

గీ. గాడుశ్రువట్ట దవ్వలునడుమఁ, బట్టు
కొని కిచ్చ మోక్షముల దెట్టి విడిచె .

అచ్చు. రా. యు. ౨౪.౩.

ద్వి. మోక్షార్థి మోక్షేత్ ముష్టి సంకంఠ,
చాచించి పడచీటి కలలు ద్రోశ్యంతు

రం. రా. యు. (వి. వి.)

గీ. ముడుము మోక్షము వాగ్గఁ తెచ్చుదయ
లాను . అం. భా. ౩. ౧౩౫.

శ్రీ రా మోక్ష లాభముల వాగ్గర్థము కలుగు
యంద వారిపయోజనము.

క. కారవనాంక పాంచమ్యమాయలు నీతోడి
పాశ్రు మదియెద మనగా, శ్రీ రా మోక్ష
లాభ్య, వాచిదము కాచివే నల నను
లెల్లెక్ . భార. ఉద్యో. 3. 3౪3.

క. మోక్షమోక్ష, మోక్షమోక్ష, మోక్ష
మోక్షములు, మోక్షములు.

మోక్షమోక్ష్య(య)మోక్ష్యమోక్ష్య. వి. మోక్షం +
మోక్ష్య. మోక్షం + మోక్ష్య. క. ర.) మోక్ష
రము.

ద్వి. అంబుమా వినును భక్త దత్తం మోక్ష
మోక్ష్య, గణపాళ్ల పాపమోక్ష గదియించి
తిరియ . పండిత. శ్రు. ౧౩౫. పా.

గీ. మోక్షరంబు మోక్షమోక్ష్య వా
అం. భా. ౩. ౧౩౮.

మోక్షమోక్షిను (దుపు) దుప్పట్లు. వి. (మోక్ష
మోక్ష్యం + మోక్ష్య + మోక్ష్య) మోక్షమోక్షిను
కట్టినట్లుదము.

(మోక్షం కలిపి కట్టినట్లుదము. క. ర.)

మోక్షమోక్ష్య = మోక్షమోక్ష్య. వి. లో.

(మోక్షం + మోక్ష్య. మోక్షం + మోక్ష్య. క. ర.)
మోక్షరము

గీ. చి క్షణములలో నున్నప్పుడు నీటి, తెలి నవనీ
యించుకొన్న మోక్షం లెల్ల, కాశీ నున్న
ట్టికలకంబు లాచి, కడగి మోక్షం
నాకుట గాచె తెలియ.

కవధ. ౩. ౧౧౮.

వ. మోక్షార్థములమోక్ష బడి మోక్షి రండుమోక్ష
మోక్షంబోటుల . ప్రబంధ. ౩౮.

ద్వి. మోక్షార్థం బగులంగ మోక్షములు జోడిచి
మోక్షంబు కలుపుముల పోడిచేసి.

రం. రా. యు. (వి. వి.)

మోక్ష. వి. (✓ మోక్షం) ౧. మోక్షంబు,
మోక్షంబు.

అ. శ్రుత్తములు నడలు శ్రుతితోలు. చచ్చుంబు,
కక్షమోక్షముల పదిలకై నెన, మోక్షమోక్ష
గాని మోక్షంబు లేదము ...

మే. 3. ౧౯౩.

ఆ. బయ్య, భారము. (క. ర.)

మోడ. వి. (✓ మోడు) మోడచేత కట్టిన
తెత్తుకట్ట. (క. ర.)

మోడకట్టు. అ. లి. (మోడు + కట్టు) మోడు
చేత తెత్తుకట్టకట్టు. (క. ర.)

మోడు. ప. లి. కొట్టు, ప్రవరించు

గీ. శీవంది మోడిన ప్రతిభటారి, మోడ
గదికి కుంగల గొది మోది నిరవ, శీవ
ముగ జేసి

భార మా ౧ ౬౧

క. రా. దిగుచు నెరుచు వగుచు, బో. వట్టు
బట్టు చిట్టు బోరి బోరి కొండ, మోడు
మోడ ద్రోక్క నెక్కుము, మోడికి నెగ
యించు వంచు మోడు పొరించున్.

ఆ. హరి ౬ ౧౦౩

ఆ. మోడలు గొప్ప మావపుని మోడలు గంటియి
లిట్టు గాల్చియున్, మోడియి నీట ద్రోక్కి
యిచు ముక్కుని తీర్చు గడంగువెల్ల న్నల్లె
దగ నిన్నిచందముల నీవని చీపుటకై
మెంజితిన్, ఏమి నేయుచున్
వృసి ౫. ౧౨.

వి. బెల్ల, ప్రవారము.

మ. అది నీచే నలు మోడలుల బడి కడం
ప్రాకారదు డై పోటిపోయిన ముగ్గిపుడు
భా. రా. తిట్టె. ౨౦౩.

ఆ. మోడలు కొవక నన్ను జూచిన్ .
దకకు. ర. ౧౨.

జ. మోకాలు, మోకెయ్యి, మోకేయి,
మోకేయిచుట్టుటిల్లు, మోడ, మోడ
కట్టు, మోడలాట, మోడలాడు.

మోడులాట. వి. (✓ మోడు) కొట్టుట,
బెల్లలాట.

గీ. ... పుష్టికోశాంధక మీద తెల్ల, ముదిర
నిర్మిత ముసలాత్మకము డైన ముయ్యించు
కుంగల మోడలాట.

గీ. తేర్చి యోడరేవుల బరిమాన్యుటయును
భార. మా. ౯౫

మోడులాడు. అ. లి. (మోడలు + అడుగు)
బెల్లలాడు.

చ. బోరలు, బోడలు, బిట్టుల దలలు
బొవ్వ గడిదిగ మోడలాడుచున్
అచ్చ. రా. య. ౧౯౪

మోక = మొక్క, మొలక. వి. ౧
అంకురము

నీ మొలక మొలవ మొక్క మో నీడ మొడిక
నా నంకురం బొవ్వచుండు
అం. భా. ౨. ౩౫.

ఆ. పుష్కలము, చిన్నచెట్టు.

గీ. భవశీతలిహరి గాత్రమున జూచి, మోక
మామిడి కొకకొంత మ్రొక్కి నిలిచి, యోడ
లిలో జక్కనగను నా కొనగను మనుచు,
నడికనక్క తల వాంచె మాయలు నవ్వె.

ఆ. హరి. ౫. ౫౬.

నీ తలకంటె బలం తేలియల బోక మోకల
పువ్వుల బోల తాని బుక్కిలింది .
గీ. ౧. ౯౩.

ఆ. కా యన మేటిరప్ప కొడుకా యన
నిద్రపు బూరమోచి మోకా యన .
అచ్చ. రా. అయి. ౯౦.

మోతు. వి. లావుత్రాడు ; తాడి మొదలగు చె
ట్లెక్కుటకు నుపయోగించు లావుత్రాడు.

గీ. అమడు చక్కను లకవిడోడ్చిని తొలగ,
మో మోతుల పగము తెన్నియేని, గూర్చి

విగ్రహాన్ని కర్ణయే కాల్చికోనుచు, దీనిని
క్రూరము (కోరికలన్నియు) మఱియు.

అప్పు రా. సం. ౧౫౫.

౪. ఇట్లు తా. దెచ్చినయెట్లు తెనుపాతము
మొదల గాడి నీలిని ప్రవృత్తురూపమున
బాదరక్షణ ధోమమోక్ష మునికోలయే
సంకుగట్టి పెట్టమేడికోల యనునైన నాచిరి
ధువాగ్రంబును చాల్చి

శీష 3 ౧౯౯

౫. మోక్షము నిచ్చెనయేను చాట్టాతులబంధము
మొదల నగునదహోమం, కోరిక కనుక
దోషమును, చూచునద బూచి నిర్మల
దోషముల యెదుటకు నురా. ౫౮

మోక్షకుడు సం. వి. అ. (అ. ౫౫౫) ౧.
విడుదలచేయువాడు, విడిచిపెట్టువాడు
౨. ఉద్ధారకుడు, కష్టములనుండి తొలగించి
రక్షించువాడు.

మోక్షణము సం. వి. అ. ౪ సం. ౧. విడిచిపెట్టుట,
వదిలివేయుట, ౨. విస్మయమునుండి తొలగించి
చుట, కష్టమునుండి కాపాడుట, 3 (కష్టము)
కాదుట, ౪. అమితవ్యయము చేయుట,
౫. బాణము మొ విడుదలు, వేయుట

మోక్షదార్శము. సం. వి. అ. ౪ సం. సూర్య
మండము.

మోక్షపురి. సం. వి. అ. ఈ శ్రీ. కాంచీ
పురము.

మోక్షము. సం. వి. అ. అ. ౪ సం. ౧. విడుదల, విడు
దల. ౨. కష్టమునుండి తొలగించుట, 3 ముక్తి,
జన్మ చరంధరముండి విడుదలయగుట (ఇదియే
వాలవపునుపాదము) ౪. మరణము, చావు
౫ (కోరిక) రాహు శేషులు సూర్యుడు
లను విడుదలు, గ్రహణకాలమున విడుదల,

గ్రహణము యొక్క సమయము, ౬. మోక్షపురి
కెట్లు ౭. పాపాల శ్రీ.

మోక్షి. సం. వి. అ. (౪. ౫. ౬.) మోక్షము గోద
వాడు, ముక్తి సాంధ్యవాడు,

మోక్షు. సం. వి. అ. శ్రీ. ౧. పాపాల, ౪౦
గొట్టు. శ్రీ ౨. విడుదలము, చాటుదొంగము శ్రీ.

మోక్షుపుష్ప. సం. వి. అ. శ్రీ. గోదాము,
కంధ్య.

మోక్షుము. సం. వి. అ. (అ. ౫. ౬.) కష్టము
నది, నిర్మలమును మొదల. ౨ సోమయైనది,
అలసము. 3 దీనము వి. అ. పుం. అవరణము,
కంధ్య, వెలుగు

మోక్షులి. సం. వి. అ. పుం. అవరణము,
వెలుగు, కంధ్య

మోక్ష. సం. వి. అ. శ్రీ. ౧. కదలివేయుట,
అరణ్యకెట్లు ౨ చూచుట, కాల్చుట, శ్రీ
3 నీలిమందు పెట్టు

మోక్షక. సం. వి. అ. శ్రీ. ముచ్చె, ఒకవిధ
మగు పాదరక్ష (౪. ౪ సం. సం.)

శ్రీ చిత్తరంజనమున కాల్చిన కెపు కోడుల
కరణి సంక్రమణ మోక్షము రహింప

కృ శం. 3 ౨౪.

(‘మోక్షము’మొదల.)

మోక్షకము. సం. వి. అ. (అ. ౫. ౬.) ౧.
విడిచిపెట్టునది. ౨. విడిచివేయుట. వి. అ. పుం.
౧. మోక్షము, మోక్షపు శ్రీ. ౨. కోరిక
జన్మ కృతము.

మోక్షసంపత్తికము. సం. వి. అ. పుం. నీళ్లు
మొదలగునవి వడియగట్టు పాదము.

మోక్షనము. సం. వి. అ. (అ. ౫. ౬.) విడుదల
గలిగించునది, నిర్మలము మొదలగునవి నుండి

తొలగించునది(సాధనము), వి. అ. అ. గొప్పదురు.

మోచన్. సం. వి. త. శ్రీ. మోగాలు గుడి
కాలు సైతము కప్పగించి యుండెదం పాపాను,
పార్శ్వత్ర. (క. ర)

మోచము. సం వి. అ. పుం ౧ కదలేమృతము,
అరటి పెట్టు ౨ శోభాంజనమృతము

మోచయిత. సం. విణ (ఋ. శ్రీ ఋ.) విడుచు
వాఁడొక వదలి పెట్టువాఁడు.

మోచాటము. సం. 5 ఆ తుం. 1 రంభాస్థి,
అరటి దూ. 2 చందనము. 3 కృష్ణ శీత
కము, వల శీలకల

మోచికొను, స (ః) (మోచు+కొను - స్వాధ్య
మున) ఎ తికొను, వహించు

క మోచిగొని వాసవాక్కులూ, దాచెలువం
దేర నిట్టు లరిగి పురుము ద్యోగ్గోవర మగు
టయోడ దమ్ములూ, తానును వారలకు ధర్మ
గుర్తు డీ టునియొన్.

ਭਾਰਤੀ ਚ. ਨ. ਨਮੋ.

మోచిరము. పం. విజ్ఞ. (అ. అ. అ.) విడిపింపఁ
బడినది. (శ. ర.)

మోఱు = మోయు. ప. (కీ. ౧. పహించు.

సీ. హింద్ర భూవర సీత భావబంధునందు మనీ
యాంకములు హింద్ర దివిరేడి, నానా
శీతంది ప్రకారం పై రోమ సీవాద నా
నియు సీద చిహ్నములు .

హరి. ఉ. ౧. ౨౦౩.

గీ. ఆమరం పెంది భోగావతి యతిశయిల్లం,
బదిలి లిమ్మి కుకరణి కావచ్చు ననియె,

ಪಾಠ

దాని బురిగోట యాకాశతటని పొంది,
సమధికోప్పుతి గోరీకుచంద పెంబె...

24. 0. 12.

ద్వి మోచ శోషవస్త్రములు మోపుగట్టి,
లావువఁ గొనిపోయి అంజయఁ జెచ్చు .

పండితా. దీక్షా. ౩౪. పా.

ఉ. భూవర ముఖ్యు సన్నిధిఁ బోయెడు మామిడి
పండ్ల పుట్టికర, మోవఁగఁ నూలి పుచ్చు
కొని మాధవఁ గుర్తిండు గ్రామ్యు వేష్టితం,
బ్రాహ్మణులంగ నేని కళా ఒ యగ్రం.

ਅੰ. ੪. ੩. ੧੧੯.

మ. ఎ తొను.

ఆ అకట మనము వచ్చినది కడుదప్పు నే,
 దప్పురాలు సాక్ష మని కలంచి, కటిమి నడచి
 తిమి లకాశస్వి యిది పడ, గొనియె మోచి
 తెమ్ము కొంతదప్పు

ਭਾਰ. ਮਿਰਾ ੧ ੧੫੧.

క. విషం దీతగుణబంధపు, తెనయక గని
మోచి తెచ్చి యిచ్చె నవర చుట్టొని
నరులు కాన మాపుర, మునకున్ విజయంబు
నేయం బుత్తి విరుక్

ఆము. ల. ౧౧౯.

3. కాచు, పుళించు

ఉ. భూచిన తీరగలన్ మధురభూరఫలంబుల
ప్రసంగన్ మహిన్, మోచిన శొమ్యులుం
గలిగి . ఒప్పు వింధ్యుల పార్శ్వ
కానన మనమననీధిభవోదయన మె ..

ଶିୟୋର୍, 3. ୧୦.

గీ. కమియ నామోలమాడంబుగా ఫలించి,
యంబరము తెంచి యొప్పు యొప్పుంబర
మంబు.

Tb. O. 50.

ద్వి. అది పెక్కు భంగల వారాబాడే, దమ
మోవ వాడిన ధర్మ వాగ్యములు. .

ద్వి. మరెక్క. ఉ. ౧౧౮.౨ పం.
పాండు. ౩. ౧౫౩.

మ. బలిమిం ద్రంపంగవోలె బాణువడుచుం
బర్యాణుభంగంబునన్, గలనూ లెల్లన
పంటుమోవఁ దెలి ఆము ౪. ౩.

(అంటుమోవన్ = అతుకుటలుకు)

౪. ఆమ, ఆక్రమించు.

౫. నీ వింక నన్, బాధం దెట్టకు వాడి
నూదిమొన మోవట బాలు నింలైన నే, నీధా
క్రితల మిను వారలకు

భార. ఉన్య. ౨. ౨౫౧.

౫ అంటుకొని పోవు.

చ. కనుగన ప్రావృతంగ మెక ల్పిరియంబుద
వోర మోవ నెండిన వనంబులుం దెలిచి
విక్రియంబులు దలదించుటల్, గనఁబడ
మారుపు ల్లికమగా వినద న్నడః గుంటి
యీరెలుం, గుడఁ దవవాది లిల్లుచు
కటంకము లిల్లుద విల్పె ప్రూఁకులన్.

పాం. ౪. ౨౧.

౬. పాండు.

గీ. అట్టి వానికి నింద మోవఁ, కేసెగా
విధి కటకటా దోసకా.

పారంగ. ౨. ౨౨౩.

ఉ. ఎల్ల విధంబులన్ విమతికొనెన యీవృత్తు
మృచ్చపద్ధి నై, మొలము లెన సంపదలు
మోచి మెలంగుచు నున్నవాకు నీకల్లి
నపద్ధి వాడు నని తాఁ బలుమారులు వచ్చి
వాకడన్, ప్రల్లభముల్ వదిలించు నది పల్కరు
నే వివఁజాల నెప్పడయన్. వి. శ్లో. ౨. ౧౨.

ఉ. అవతూధామరప్రభువు నమ్మని యి ట్టన
దర్శ నిష్ఠ నా, భావ పధంబునన్ నిను నపా

శ్రుతినిఁజా గణఁగొందె వాగ్రహ, వ్యావృత్త
చిత్తవృత్తి నిటు లాడితి మీఁ దరయంగ
లేక నా, యావనంబు కప్పు వనయం దెద
మూర్ఖత నమ్ము మోచుటన్.

పాండు. ౫. ౨౫౪.

౩. పోషించు

ద్వి. తమ్ము మోచినచోటఁ దగ వట్టె పెట్టి,
మిన్నక నురిఁ గిన మోస్తక ములు

ద్వి. మరెక్క. ఉ. ౨౪౭౭ పం.

౪. లక్ష్మణుగాఁ గొను, గుణియేను.

ఉ. చిత్తరు వన్న విశ్వయముచే నెద రుండి
మొగంబు చూడ మో, మెరుకు సత్కృత్యం
ప్రభు నమ్మిని గ్రమ్ములుఁ దర్జనంబు లో,
నొరుచుఁ ద క్షణంబుఁ ప్రపయోగ్ మగు
దంగ విశ్మయేచ్ఛఁ బో, మొదలు భర్త
చూపు దమ మోచుట దోచిద శోసంబు
చున్.

ప్రభా. ౧ ౧౩౯

ఆ క్రి. అనుకోను.

గీ. విమృలు మాడి ఫలమృలు నతిరమ్యులుగఁ
బండి నేలపై మోచి యుండు ..

మ. పం. ౩. ౯౩౦.

౨. నిండు.

చ. కంఠభవాంధము మోవ లీల మై,
దెనిదిన దంభవామను నుమోద్రుది నిన్ను
నమాత్రయించెదన్ . మమచ. ౬. ౧౧౧.

ఆ. ఇతనిఁ జూచి మీకు నెంత మోహము గల,
దంకికంటె మాకు నధిక మైన, మోహ
రసము మోచి మోచియున్నది యీమోహుర
దోక్మయన మాకు మీకు. .

వి. శ్లో. ౩. ౧౦౦.

౩. మొదలకొను, ప్రారంభించు

గీ. ... శంకరాద్రి, కావనము మోచి మంద
రాగంబు దాచి, శివాపెట్టిరి తన్మృత బలము
దొరలు. మనుచు గ. ౪౪.

తలమోచు = తిరసావహించు.

గీ. ప్రచండమేళు, కలయె లాతని యాజ్ఞ
దలమోచి యతని యాయుధము చివ్వుం
బనుకొడకు లొప్పు

మూ. పూ. ౩. ౧౨౬.

జ. మోచికోను, మోపడి, మోపరిగాడు, మోప
రీడు, మోపు, మోపుకాడు, మోపుకోను,
మోపుకోలుపు, మోపుకల, మోపెట్టు.

మోహా. వి. ఒక జాతిచెప్ప, పాదరక్ష విశే
షము

గీ. పాదరక్షాభిధ పరమం తె పున మలకద
మృతంగ సమృద్ధి యనంగ, దద్దిశీమన్ములు
తనం బాయపోను పాపా నూడు పుత్రము
మొచ్చె మెట్టు కవును మోహ యనంగ

అం భా ౨. ౨౯౦

గీ. చరణముల లేత చిగుయమోహలు దొడిగి,
కటిభరంబున గురుమేర కలయంగట్టి, పొగ
దలును బొడ్డుమల్లెలు పొన్నవిరులు, బాన్సు
ను నాణుదిట్టలఁ బాచిచెడిది.

వి. శకుం. 3. ౪౧.

మోట, వియ. (పం. మూడ) ౧. మూర్ఖులు,
మొడ్డ.

ద్వి. ఉదయము సంద్యయు జపమును మృతి,
మొదలు ముట్టంగఁ జోయి మోట నై
బదరి... ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౧౨౬౨ పం.

౨. స్థూలము, బలిష్ఠము.

ద్వి. మోటున ననుర గ్రమ్ముట చచ్చి తాళ,
మోటా తైత్తిక మోడె నాదాలి .

రం. రా. కిష్కిం. ౨౦౯ పు ౦ పం.

వి. శశి, ఎద్లను కట్టి నీడ తోడెడుతుండ్ర
విశేషము.

గీ. ఏక కుండ ఘటితుండ్ర మెకంబునుడు
మోటమంగను దచ్చెద మొనరు ..

అం. భా. ౨. ౨౯౩.

జ. మోటకత్తి.

మోటకత్తి. వి. (మోట+కత్తి) మచ్చుకత్తి,

కెట్టు కొమ్మలను గొట్టు పెద్దకత్తి

ఉ. కట్టనరిదిండ్లు నెల కట్టయిదిండ్లును విండ్ల
గొనెనర్, చుట్టి నొసరిపె నిద్రనానాబుల
బల్లనీగర్ కటికటిక, కెట్టెన మోటకత్తు
లును మనుచు గ. 33.

ద్వి. మలయంగ పెడలొండియలు మోర గాంగ,
మొలత్రాటఁ తొక్కిన మోటకత్తియను .

ద్వి. పరమ (వి. వి)

మోటకము. పం. వి. ఆ. పుం. న. మాత్ర,
గురిక. న క్రాధకాలమున నీయఁబడిన భిక్షు కింక
పక్రద్యయము, విడచినన రుడు దగ్ధపుత్రకలు.

మోటనము. పం. వి. ఆ. న. వలంగగొట్టుట
నిండియెటు, బ్రవ్రలు కొట్టుట. పుం. వాయువు,
గాలి.

మోటపాటి=మోటాటి. వి. రెడ్లలోనొకరిగ
(శ. ర.)

మోటబరి. వి. బయపు మోపడియెడ్డు. (శ. ర.)

మోటాటి=మోటపాటి. వి. రెడ్ల (కాపుల)
లోనొకరిగ.

గీ. పంట మోటాటి పెడకంటి పొకకాండి,
కొడిదకాపులు మొదలె నెన్నోడి దను,
కాపులకు నెల్ల విన్న యక్కాపు
కొడుకు . హంస. గ. ౧3౬

మోటిండు. ప. క్రి. పోటిగా నిలుపు

(వ్యవ.) చూడము చదవము చుట్టమును
మోటింబియ. (క. ర.)

మోటిక = మోటిక. మోట్టిక. వి. అంకురము,
మొలక.

ఉ. పరిపాటిగఁ గెంజగు రక్క. భక్త
భక్త, మోటికలెత్తి శ్రద్ధివలలు మొగ్గలు
మగ్గల మయ్య నయ్యెదక (మోటికలెత్తి =
అంకురించు అనిభావము) విప్ర. ౨. ౨౩.

మోటు. వి (సం. మూఁటి) ౧. స్థానిత్య
మోడు.

సీ. పాటు పాడుదు రొక్కచోట మోటులు
పల్లవింది కోయిలలకు విందునీయ .

ఉ. రా. ౧. ౧౭౦

ఉ. కాలిన మోటునుంటికిఁజగాని శరీరము పల్ల
మెట్టుకల్

వి. పు. ౨. ౧౩౪.

సీ. మోడు మోటునగ జొప్పును స్థాని
నామము . ఆం. భా. ౨. ౩౬.

దళ. ౯. ౧౯.

౨. మోటు, మోటుకాడు పందిమేటలో చాంగుట
కయి తీవమొగించుతెర, పల్లము మోలి

సీ. పట రెతుకొని మొత్తటి నైన మోటాన
ఁడి మోయఁ బొడుతు నీపాద మాన
మమరు. క. ౩౪.

సీ. పొడిగువ్వలు మోటుపల్లలు పోటుగుంజలు
చిక్కములు మద జ్జాగిలములు

కుం. ౧. ౧౩౫.

గీ. కారకేసం పులకు మోటు
మంస. ౨. ౮౪.

గీ. మొద్దగుట్టము, మూఁటిమాయము.

ఉ. . నదకంబుత్తమోటుల వేసదంబులం,
రెల్లగ నెక్కి పొరజవల్పుదము బోఁ బురి

మోటుకాళ్ళు భూవల్లభుఁడ నుండి కాఁ గవర
చాయబయల్పులతోడ నుంకన్ ...

తై. భా. ౨. ౧౧౩.

౩. మూఁటిమాయము తెలయును మోటు
చాంగ ఆం. భా. ౨. ౧౧౬.

విలా. ౧. పెద్ద, స్థూలము, దట్టమైనది.

గీ. మోటుపల్ల నీబాంగింబుమాటు గాఁగ,
తెలయ . రావి. ౫. ౨౦.

౨. పరుచము, కలకైనది.

(వ్యవ.) వాడుకు రోజు మోటుమాటు లాడును.

౩. మూఁడుగుడు

గీ. మోరను మోటు విపాళి నా మూఁడు
దొప్ప ఆం. భా. ౩. ౮.

౪. మోటుకన్ను, మోటుకాడు, మోటు
పల్లము, మోటుపడు

మోటుకన్ను. వి. (మోటు + కన్ను) మొద్దవాణి
నకన్ను, ఒకచిదముగాఁ జెడినకన్ను

ద్వి. మోటు గట్టివకన్ను చూలగొన్నన్ను,
మోటుకన్ను మరొకమునిగినకన్ను.

పండితా. మరీను. ౨౭౩ పా.

మోటుకాడు. విలా. (మోటు + కాడు ౧.
మోటుకాండ్రు మోటుకాణ) మోటు పెట్టు
జాని నేటాడువాడు.

ఉ. ఆ రైతి నేటికాండ్రు యమునాంబురంగ
పరంపరాకృతిక, ము రేర మైసమాళిస
మొక్కరమున్ గది మోటుకాండ్రు వి,
రై త్తకమున్ను రావాది కెక్కిడువట్టుగ దీని
మి ర్తికిం బు క మటంచు బట్టెదల బోరన
దుయ్య క్షయంకరార్పిత్. మమరు. క ౪౦.

మోటుపత్తిను. స. క్రి. (మోటుపడు) ౧.
పల్లము, ఖండించు.

గీ. మొనరి నీదునకొకరి ముక్కు పెట్టెలు,
మోటుముచివల్లదండై ప్రాణల గ్రాణ .
భా. రా. యు. 3౬౧.

(మోడుముచు క. ర. పా)

౧. కొట్టు, ప్రహరించు.

క. మోచిన నప్పాలనోపపు, తోడులు పెండి
యును వాడిమరియల గురెలం, కైదువుల
నారసంబులఁ, గానుకొని కలంది మోటు
పలంది వారిక.

అచ్చ రా. యు ౧33

మోటువడు. ఆ. ౩ (మోటు + పడు) మొదట
వాణు, పెడిపోవు

గీ. ఇద్విధంబున నావిద్విధ కెల్ల మోటు, పడినఁ
తె కైక్కి చేతులు విడిచిపట్టు, తోకచింతా
నినుగ్గుండ తె గురంగ, నయన కృప తాచి
రక్షించు న వృటుంచు

పరామా ౧. ౯౬

మోట్టాయిలేము. సం. వి. ఆ న విరమా కాలం
బునఁ బ్రియనికథాదలయందు మనసు దగిలి
యందుటను తెలియజేసెడు శ్రీ యొక్క
శృంగార చేష్ట విశేషము.

మోడము. వి మోహవరణము, మంచారము.

గీ. . మోడ, మనఁగ మంచార మనఁగ
మోహవృత్తి దగ

ఆం. భా. ౧. 3౧.

మోడామోడి. వి. ఒకానొక స్వరస్థాయి.

ద్వి. కుండడి మోడామోడి అదిగా సొగ
యొకాయములు. బాస. పు 3. ౯౪౨ పం.

మోడి. వి. గణితములు మొగ్గవారి కాలి
సమీపము దుందిన వస్తువు చేకూసుట.

క. లయ తోత్ర దృష్టియును దృఢియను ముదటు
దురమ్ము మోడి నయ మున్నతి త్రేకయును

బ్రహ్మణము మాయత్వ, మోహనీరి యన
భుక్తియు మాయత్వ మోలనన యనుయత్.

ప్రబంధ. ౧౦౮.

మోడి. వి. (సం. మోడ, క. మోచి) మొండి,
మూర్ఖుడు.

గీ. వారసకు లైన యీ నీను వారివలెనె, మోడి
మానినీ సైవ నే గోడు లేదు

కై. ఆ. ౯౫.

వి. ౧. ఆనాదరము.

(మా. మోడినీయు)

౧. చలము, చట్టుచల.

గీ. కొమ్మ విను దక్కి దక్కించుకొనెడి, యాన,
ముమ్మరమ్మగ న స్నేహ మోడి దగ్గర
ప్రబంధ 33౯.

3. తోపముచే చాల్చు మోడము; తోడము.

గీ. మోడి యనఁ గోపమానంబు పొల్చు నభవ .

ఆం. భా. ౧. ౧3౫.

గీ. తోపకులు మోడి నాఁ గొలుచుచుండు

ఆం. భా. 3. ౫౮.

వీ. మొక్కి కడినఁ గాని మోడి మామని
వాడు పెక్కులు బలిమోలి లేడసాగ

కలు. క. ౮౪.

వీ. చూడనే క న్నెత్తి నీడనే మోడి నీ నీడ నే
రావె నీవాడ మే మ కళం. ర. ౮౪.

౧. చింతము.

గీ. పంచకము తొమ్ము వివిధము పడవిల్లి, మోడి
శిర పెక్కుటయొక గల్లి మొయిలలోని,
జలము తే తోపు పాదరసంబుకంటి, యుక్త
మాశ్వంబు సాహితీ యొకఁడు నిలిచె

పారంగ. ౧. ౮౧.

చ. తొను మోడిపాటు జంకనయు పూనికయున్
మరిమెంబు మోడి పం, కిము చిరునవ్వు
దోచ .. కళం. 3. ౬౮.

3. (తత్త్వం) మోక్షము.

4. కలమనల గూర్చి బహువిధ, తిలకంబులు పెట్ట వింతరేవున బలు తత్త్వములు గట్టి కట్టి మోక్షమునకు, వల ముడువంగ సరులు గ్రహ్యము వద్దయు నేర్పడు. భార. విరా. ౧. 3.౨౦

మోక్షమార్గము. ఆ. 3 (మోక్ష + పద)

౧. కుమార, తం.

క మోక్షమనెన పేరులతో, గీడగుదళ బొంది కాక కిన్నరగీతా, మ్రోడిత ముద్దుల సంత, త్రిపురలు నీ కళలు యిచ్చును తెలియంగ నగునే మారి తి. ౮. ౧౩౩౩

౨. బోడియగు, కొమ్మలు అనలు లేక యుండు

గీ. అధ్యగలు కోడిగములై యాగు లెల్ల, ద్రొంది కాళా విరామముల్ ద్రొందిపై వ, మోక్షమనె యుండె నది నిల్చు నీడ పట్టి, గొమ్మయును లేమి తనయందు గుడురగొనంగ.

కుక. 3. ౪౩౯.

3. మోక్షమార్గము.

4. అనుటయు వాదితేవుల బరమాత్ముల గమం గాన నెమ్మనంబులన, మోక్షయు కుతూహలాంకురము మోక్షమునకు గోపము చిచ్చు తాళునన, ఘనతర బోధపల్లవము గండంగ పెరటి యెప్పుడోవతంబునను విభాత మొంద మునిత్రుంగవు లాక్కట మగ్ర మాత్మలై. నృసిం. ౧. ౮౩.

౪. ప్రాణమనెను, నిశ్చలమగు.

త. వీరలు గంగలో బులిగబడెనుమోక్షంబు గ్రహిని విష్ణులై, తోరు పృథా మోక్షమనెను గనుంగున మోక్షుడ వక్షమాణిగో, పారకుల (విష్ణుచక్ర) . ప్రహేళ. ౨. ౮.

మోక్షమార్గము. వి. (మోక్షమే) మోక్షమనుట, ముఖంబు.

మ. ... మిక్కిలంబులకు ము పొక్క కాంత కశోద్భవం ..

దశా. 3. 82.

క. పెన్నెరుల తేమట మోక్షము, గమ్మలు వదలుకవులెల్ల గలవారలతో, బిచ్చు గ్రోలుటయు సంక విచ్చివర బోవుటయు పాతం బై యుండెను.

పారంగ 3. ౧౫౧.

గీ. అలాగగల బొక్క యనిమోక్షుల నిమ్మ దోయి రతిపారవశ్య విద్రవముల తెలుప మనుచు ౨. ౨౪

మోక్షమార్గము. వి. (మోక్షమార్గము)

దోసిరి, అంబరి

గీ. మ్రోక్కి నిలుచుండి మనటిపై మోక్షము గేలు, భక్తి గడియించి యిట్లని ప్రస్తుతించె

భార. ద్రో. ౫. ౪౦౯.

మ అని కీర్తింది తపస్వీసరి యఖండానంద మృగార్థనం, బువల గ్రీడించును పాలభాగ మున మోక్షముగేలు గీరింది .

కాళి. ౧. ౧౪౩.

మోక్షమార్గము. వి. (మోక్షమార్గము)

పార్వతమునకై నేరీవయ్యంబి.

గీ. అంతరాంతరముల వాకాచరణోటి మోక్షము తేమలు ముద్దులల భరిండు... నైమ. 3. ౩.

మోక్షము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. ఎండినపండు.

కుమ్మరలము.

౨. పాములపెట్టి పాములబుట్టి, 3. వ్రకము, ౪. మక్షిము, తొంగ. (గీ. వి.)

మోక్షము. వి. (మోక్ష మోక్ష) ౨. కపారి

యిచ్చుతుండు ; అవలూపణికమగు పదార్థము, మోక్షమార్గము కాని పదార్థము.

(వ్యవ.) వైద్యుడు మోడు మోతాదులను
దిద్దెను.

కా. మం చెల్లప్పుటికిం గళింగమునకున్ మోతాదు
కాంగన్ బహుమిది ద్వంద్వకలత్ రూపకల
కేర్పాటున్నది . రంగా. ఆ. 8.

మోతుకు = మోదుగు. వి. పదాశయ. 9

ద్వి. జాతిగా గళియలు చాచి చెలంగి, మోతు
కుమొగలమునపు నటించు

పడు ౧ ౧౦ పా. ౧ పం.

మోద. వి. ఇన్నాద కమలపాకుల కట్ట
(శ ర వా)

మోదకము. సం విం (ఆ దికా. ఆ) ౧
సంతోషించునది, ఆనందించునది . ఆ. సంతో
షించు కేయనది, ఆనందించు కేయనది, వి
పుం న ౧ తింద్రుడు . ఆ. గుడము, పుం
క్షుత్రియపుత్రునకు కూడ ప్రీయందు బుట్టిన
సంకలలాది

మోదనము. సం వి ఆ న ౧ సంతోషము,
ఆనందము . ఆ. సంతోష పలుచుట, ఆనంద
పలుచుట 3 మైనను

మోదమానము. సం విం. (ఆ ఆ. ఆ.) సంతో
షించుచున్నది (శ. ర)

మోదము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. సంతోషము,
ఆనందము, తిల్లాసము . ఆ. పరిచయము,
సహాసము.

మోదయఃత్రి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 2. జాతికలై,
పనుతిక 9.

మోదయము. వి. కృణవిశము, విల్వజము.
(శ. ర.)

మోదర. వి. ఖండము. (యా. మోదరలాదు.)

క. మోదరలాదు.

మోదరలాదు. సం. ప్రి. (మోదరలాదు)
కుమారలు కేయ, ఖండించు.

పీ. విజయ కంకాపుల నుడిచి చివ్వంగల
మొత్తి మోదరలాదు మ క్తరల .
పీ. శకుం. ఆ. ౧. ౩.

ద్వి. భటుల నందరము, మొత్తి మోదర
లాడి మెనసి గుండెలకు, సెక్కుకు దిగజేసి
పెల్లల మోది
ద్వి. పరమ ౬. ౪. ౧. పా.

మోదాభ్యస్ము. సం. వి. ఆ. పుం. ఆప్రవృత్తును.
మొదిచెట్టు

మోదా(ద)లు. వి. బ. మొదపులు, ఆపులు.
(ఇది కానములందు మోద్రమే గానవచ్చు
చున్నది)

ప జాతపనాయకుండు ఆపుడ దీపమునకుం
దెట్టిన మోదాలూ . ఆ. Ep ind
No 3 No 15 (year 5 1153)
ప. ఆదపున ప్రుతె కొన్నునలో ఇది ఆ
[ద్యము]కల ఎట్టలోల పనమునందెట్టిన
మోదాలు ౫౦ నిక్కడది అడువల త్రిపున
నాంకక .

ద. కా. ౪. ౧౦౩. ఆ.

ప. స్వప్తి [౧౧ 9] శ్రీ [కవ్యంబు] లు
౧౧౫౪ అగు ప్రమాది సంవత్సర శ్రేష్ఠ
కు [ద్ర] 8 మ, పిన్నిచుల్ల పెగడ గలపయ
శ్రీరామరామ భీమనాథ దేవరకు అనవల
శ్రీ చివ్వు మోదలు ..

౧౦. ద. కా. ౪. ౧౦౪. ఆ.

మోదించు. సం. ఆ. ప్రి. ౧. సంతోషించు.

ద్వి. ఆడుట తిరిది తె మ్మది పంప ననుడు,
మోదింది చిలువపు మొలకలు నిగడ ...
రం. రా. అయో. ౯౩. పా. ౩. ప

౯. ఈయాభ్యాస మెరింగి చి క్రమమున
క్షేపాద్ధ మొనెరువూ, దాయమృతులయ
క్రిసమేతుడు . పారి. పూ. ౨. ౨౩ర.

౨ క్రిందిను, విహరించు

ద్వి. అందంద నందమె యాపర్ణకాల, మందల
మృగ మిట్లు మొనెరువూడె
రం. రా. ఆర. ౧౮౩ పా. ౧౯ పం.

మోదీవి. సం. వి ఈ క్రి. ౧ అనామోద క్రి.

౨. మర్రిక క్రి. ౩. యూధికయమలతావిశేషము.

౪. కన్నారి. ౫. మద్యము

మోదీలు(ల్లు)=మోదించు. సం. ఆ క్రి సంక
నీడు.

౬. ఆ, వేదవయమొగము గమగొని,
మోదారి మృదుమధుర వాక్యముల వి ట్లువి
యెక్ వా రా ౧ ౫ర.

ద్వి. అని పల్క రామండం నాలక్ష్మణుండు,
జనకాదులును సభాసదులు మోదారి
రం. రా. బాల. ౨౨. పా. ౧౮. పం.

మోదుగ(గు,వు). వి కింకుకవృక్షము; దీని
విక్ర.

నీ. మోదుగ నింకుకము మోదుగ యనంగ
అం. భా. ౨. ౪ర.

౧. ఎలమిమై జాతి యారంభ్ర శీమలలలను,
నొండునామని యనుమోదోరిమోయు, గో
శ్లీసంగను దగమోదులను మోగ, అనురే
దమరంగు మి మ్మెల్ల నలమోననగ
యయా. ౪. ౫.

౧. అతడు మృగకృత్తి పెరిపెరి యనంగ
బామ్ర, గోచి గట్టినమోదుగతోలమోయ .
అము. ౪. ౨౨.

౬ ఈ చందంబున మోద్రులు, వేదియొం బయి
బూచిది లాచిది వేదియొం దైవే ద్రోచురు

ధిరమునక దడిసిరి, పూచినమోదువులతోడ
బుట్టువు లనగగ్. ఆ. హరి. ౩. ౨౩.

౩: మోదుగతోడిములు, మోదుగుమాడు.

మోదుగతోడిమలు. వి. వి. (మోదుగ +
తోడిమ) ధాన్యవిశేషము.

నీ. గరుడసరు లోప్పకుగంటరాజుమలు మోదుగ
తోడిములు మోదుకసరులు

హంస. ౪. ౧౨౮.

మోదుగుమాడ. వి ($\sqrt{\text{మోదుగు}}$) మోదుగు.

విక్ర (౪. ర.)

వి. కాలిధాన్య విశేషము. (౪. ర.)

మోదెన. వి కివర్తిక క్రి

(రూ. మోదెము. ౪. ర. పాకుపకము చి. వి.)

మోదరి. విల (మోపు + అరి.) భారమును
వహించువాడు

౪. తరుణులకొగిట వృషచుకమ్మ వృథా విరు
తైతైతే మోమరులుగగె తెక్రె
దండు . అము ౫. ౧౨౨.

చం. రా. ౨. ౧౦.

నీ. మోదరి యెం తెన మోన మోదరండు పొది
నానాయమే చూచు గాని .. నీతి. ౪౪.

ద్వి. మోదరి కంగుగ్గమొల్లభరము, మోదరి
శోమనట్టియొద్ద కంగు .

ద్వి. భాగ. ౨. స్కం. (౪. ర.)

నీ. భారవాహుశేయ పరగుచుండును తెస్త
మోదరి బోయండు బోయ నాగ

అం. భా. ౨. ౨౮౮.

మోదరిగోడు. వి. (మోదరి+గోడు) నీరు
దగు మోదుమాడు.

ద్వి. గడిక్రతుతో మోదరిగాండై మోదంగ ...
పండిత. దీక్షా. ౨౯ పా.

మోక్షరీత్యు. వి. (మోక్ష+రీత్యు, స్వార్థము)
తాయువాడు.

సీ. శ్రుతిమిహిల్లంబి నిడువలు పడగగుండువను
నెక్కుక మోయుమోషరీత్యు .

ల. వి. ౧. ౯౫.

మోషాది. వి. (మోక్ష+అది) అపాయము.

(వి. ని. క్రా. ౪. ౮. ఇదియేదాచివంటిది)

మోషి. వి. ముండమోషినది, నిధన (వి. ని. క్రా.
౪. ౮)

మోషించే, స. క్రి (మోషే) మోషించేయను.

క. కోపించు మరల మొనవడ, క్రోపించె
మరారి బలిమి ధూర్జటి నీలివ్, మోషించె
నిష్ఠుఁ బనులం, గావించెను మాకు నిరయము
క. చావించెన్

కు. సం. ౮. 3౦౧.

క. నడవం బాలనివారలక, దడయక మోషించి
తెచ్చి ధరణీకుడు తా, దడ వోర్చని
కార్యములకు, నెడనీయక పొడి నిర్ణయం
పరక వలయక

వి. ౩. ౧౦౮. కాశీ. ౫. ౩౩౩

మోషిక. వి. (మోషించు) భారము. (౪. ౮.)

మోషిడు. స. క్రి (మోక్ష+ఇడు) ౧. ఎక్కు-
నెట్టు.

ఉ. అత్రుతునిటికోడు మధుపావలి వారి
యెచ్చి చక్క-గ, మోషిడి నట్టికా మృత్యు
మోషించు మోషించు మోషించు

సీ. శకుం. ౩. ౧3౦.

ఉ. కొండ తోలిక రెండు నొక కొండలు
మోషిక లేక దక్క-గ, కొండ తోలిక
యెక్కి-డుకు .. భాగ. ౧౦. ఉ. ౧౦౪౦.

౩. మామగట్టు.

ద్వి. మోషిడి తిరుమొద వోషిమియము, శోష-
గోషివచ్చి యెచ్చి లంఘనము.

బస. శ్రు. 3. ౮౮.

మోషిల్లు. వి. బ. బాలశ్రీదా విశేషము.

సీ. గోట బొద్దువాడు గొప్పిల్లు మోషిల్లు .
మాన 3. ౧౮౩.

మోపు. స. క్రి. (మోపు) ౧. పశించు
తేయ, మోషతేయ.

సీ. మరల సో మ్మిచ్చుటకు తూటకాక మేద
మరిగి, జట్టు మోషి రసంగక గచ్చుమమింద
గట్టు నిచ్చి మరాసురగణము లచ్చుడు

దశా. ౩. ౧౯౩.

౩. అనించు, అనువట్లు చేయు

సీ. శాంతి నొందుటకై ధర్మ సవిభాగ, కరణ
మోషించు వచ్చిన కనులవాళ్ళు, వాళ్ళవట్టు
చాటింపక వాడినాది, మోషి సంతెవయ్య
నీ మోష సంతి భార. శల్క. ౩. ౩౮.

ఉ. గాఢతరమైన దూలి నేలమై, బాసలు
మోషి మాగధుడు స క్రి ముటం బడి సోమ్య
వోషించు.

మోలి ఉ. ౧. ౧౩౩.

క. విను మోషానిధి మిట్టిది, యది యారయ
మోష గణగ దవని జురణం, బుధు
మోషి జంతువు, సమస్తా మృత్యుంగ రాని
చందం జొందుక.

దశా. ౩. ౧౯౦.

ఉ. తమగడగడము స్థుల పుట్టికరణము
మోష లేక మోష, య్యవం బుధుల లల
సాలపమెల్ల మోషించు బాహ్యమధు
మోషించు మోషించు మోషించు
రాంగ మోషించు మోషించు మోషించు
మోషించు మోషించు మోషించు

పాశి. ౮. ౩౫. మోష. ౩. ౧౧౩.

3. చివ్వు.

చ. తిగిది కత్తంగలిచి బగ్గిరిగ్గుడ దక్కను
లాయకాక్షి తెచ్చెగ్గుడను మొగంబును
గదియమొత్తు... భార. విరా. ౧. ౨౪౩.

సీ. కొలికివేసంపుగునిమొత్తులమొడ మూడు
పంగల యాచి మోపిజాడం ..

మమయ. ౪. ౩౩.

సీ. కదియ కాస-శిఖాగ్రమున దర్శని మోచి .
చైతన్య ౫. ౯.

రస తేనిది కల్పించు, అలొలించు,

గీ. కైన్దులమొక ముచ్చు లన్నాదు మోచి,
యధిపువన నెడసేయుడ మమయం తెప్పి
పరమ ౩. ౫౫.

గీ. తల్లి నామొడ పలు తేనికప్పు మోచె, పలు
యలయనుంగు నలది చా వదియె నిచ్చు,
యంబు నేచెట

పారంగ ౨. ౨౩౩.

గీ. నేడొక్క ప్రభుచ్చుడవము నామొడ
మోచిసంతోసె తలార్చు,
కుక. ౩. ౨౦౩

౫. గ్రుచ్చు, నాచుకేయ, దోపు.

సీ. చక్కెరకెమ్మవి యి చూడనేకాని మెన
పల్లె చుటువన మోచ రాదు
దళ. ౨. ౩౧౧.

సీ. పరమరీభావులందలంకరితరంబు లొక
యాద్రి యే జాటునడ మోచి...

కాశి. ౧. ౧౨౨.

క. తలుగులనాది మొకదిన తెచ్చులచామెన
మొక్కవలన నను కై యుండన్, మొల
మోచి తెచ్చుచుట్లన్, బలంత్రాటం బాట్టి
గోపభాంబం బయిరన్.

భార. విరా. ౧. ౧౩౫.

వి. ౧. మోచుట, వనోపమ.

మ...తమకత్తు దొండపదవికావడి మోత్తుల
కతనం గది కాలులు గాచివంగిన
వలందమోత్తులు...

మో. ప్రా. ౫. ౧౪౨.

౨. కట్టు.

గీ. ముదురుదీపల విగుత్తుగా మోత్తు గట్టి
మార. ౧. ౨౦.

గీ. విసము లాడట నందఱుం దెట్టి కొంచీ,
దోవ నీట చెమ్మి మోత్తుగ వచ్చు .
భార. అమ. ౩. ౨౨౩.

౩. సమానము, గుంపు.

సీ. మొలుగారుకెంబాడు మొలినయెడల
మోత్తున నెసలచెట్ట్రాంతతోడ
భార. పా. ౧ ౧౨.

చ. తమ్మికెంపునెన్, దొడపులమోత్తు
పయ్యెడ వమంగవచ్చి నొకేత చూడగా,
వడి మనదంగ నేగులెంబం గని నవ్వును
వింకు లింపునన్ యయా. ౫. ౧౪.

సీ. తనగాలి యింకసోకిన జారుదిగ్గజంబుల
మోత్తు గని శేషభోగి ములుగ.
రా. వి. ౩. ౫౦.

ర. మూట.

అ. తక్కుయల వదనీ పడిడిఁ ప్రవృత్తంద,
మొలు వృపాల తెక్కుమోత్తులు దెట్టుము,
రమ్మ భారవహలం దెమ్మ చాల.

భార. అక్క. ౧. ౨౨.

మ. బలియం దొక్కమూనిరాకు తనభావా
మావచున్ రెండువీధుల మాస్తిలకలర్
కరానీలకం దుండించుచుం బాట్టి రా,
నలరెం ద తనవుర్ ధనం బడలు భూపా
జ్ఞు వీరే మెట్టిమోత్తులు నేలం బడనెది మా
బడుకాత్తులొకె నప్పట్టునన్..

మవల. ౨. ౧౪౧.

ఉ. విడియంపుల కోటలో, మెలమమోపు
నిత్యం వదిలివేసేవారని తెలిసి ..

కు. 3. ౧౦౩. భార అక్క 3. ౧౫౩.

౫. భారము, బయ్య

సీ క్రొవ్వుల తనది పూగలమో పోవ
నవకంపులేదీగె నెపులువటు.

కు. సం. ౮. ౯

ఆ మారేపుల యిక్కడు నాకలం పెద్దమో,
పెద్ద నమ్మి యున్నయట్టితోట, గ్రండు
నీయ నాకు గా దని పెంచి, యున్న
బ్రహ్మ తింక యూరగండు

భార. ఉగ్గో ౪ ౨౫౧.

ఉ. ట, క్కరి బలమోపు మోను నయగారి
తనం బది యుట్టిగట్టినన్

ఉ. మారి ౪. ౪౬

౬. బయ్యె నవనమ్మ.

ను. పలు మా ను ర్ బలశేదోట్టినవలన
బాధించుటలేని వారలు నాకుం దలచూప
శోకుమరు కూర్చోనై లవ్యుల్ ముంబుల
తే రెవ్వరు గయ్యపునవలన పొందెన్
ద్రితోతేక బా, చూలు నే యూడిమోపు
లై యెటులు పోశోపుం దలం కయ్యెడున్

మారి ఉ. 3. ౧౬.

ఉ. అవమోవకారనిది యప్పుకు నెల్లులరా
యభార ను, మోపు నవించి

మొ. 3. ౩౬.

సీ కమల యేనికల రకులులేకదకు మోపె
నిచ్చి యరిచి రకుసుపతివె .

మొ. ౧ 3౬.

8. ఎక్కు, బాధసంధానము.

క. రిపుధింజను రక్తధూరిత రూపంబును
గురుకౌశలదనమును నిగు నిజ కాన్ము
కంబు మో పెదరించెన్ .

భార. విరా. ౧. ౧౩౦.

౮. రాధ్యుక్, తొది.

సీ కమ్మలు లేనిమాకమ్మలం గానంబు నీవ
కవన్న మునిభిరంత ఆ. మును నమద్ద
రించుమోపు నీయనియ కవన్న .

భార. అర. 3. ౨౬౧.

క. పుద్గిమతి నీకలన తనకార్యబద్ధం,
బలమో పెక్కించె రి త్ర తోపున నీకున్ .

భార. విరా. ౫ ౨3.

విలా అధికము

ఉచా' అపుకల మోపెనది

మోపుకాందు. విలా (మోపు+కాందు) భార
నాచి

క. నీ వేటిమోపు కాదపు, నావెపున నిన్ను
నడవనను గర్వం చే, లా పెడగ

భార. ఉగ్గో 3 33౦.

మోపుకొను నశ్రి (మోపు+కొను, స్వాధ్యయన)
చేపు, పెట్టుకొను

ను ఆప్రవృత్తి చేసినపు సకంబు బుచ్చు
కొని పెంబున మోపికొని కమ్మల కద్దకొని
తిరుగ నరనితేతిక యిచ్చిన

కళా ౪. ౫౯.

మోపుకొలుపు(ల్లు). న శ్రి (√మోపుకొను)
మోపుకొనకేయ, అనేకంకేయ.

సీ చేత లావర్షి తేనియ వ్విలుకం బలికి,
మోమా మూరించి కలిత్ర మోపుకొచ్చి,
యరనిమోదమ బలికిని పీకము వొడను,
మున్నె యెవరించి వానితో మురియం
దొడగ మాంస ౨ ౧౬౯.

మోపుదల. వి (√మోపు) ౧ ఆలోచనము.

౨. భారము. (౪ ౪.)

మోపెట్టు. స. శ్రి. (మోపు+పెట్టు) ఎక్కుపెట్టు,
బాధసంధానము చేయు.

క. ఎవ్వరిని మోపెట్టు, దివ్యమ కళ్యణంబు
కానిదప్పడకార్యకమాన్ ..

భార. అది. ౩. ౨౫.

మ. పా లీక గర్వంబుల్యాదీన నిక్కంబగు
నల్ల వర్ణసుండు గాండీవంబు మోపెట్టె
గృహ్ని సారధ్యము పై జగత్రితయనం
కులంబు గాకుండునే ..

భార విరా ౧ ౨౬౬.

మ సుతక క్రిన్ నృపనూనఁ డట్టిదమపున్
మోపెట్టిమెం దాయుధోద్ధతి పాశోదనిరాసి
యయ్యె

రాఘవ ౨. ౧౦౮

అం భా ౨ ౧౧౨

మోము = మొగము వి. ముఖము

క. భూమిఁకుఁ డపుడు మంక్రల, మోములు
గమఁగొని సగర్వమున ని ట్టనియెన్

భార విరా ౫ ౨౮౧

ఉ మొగ్గలింబులెడె తెటు మోమునఁగ్రమ్మఁగ
ద్రావిడోత్తముడు హర ౧ ౨౧

గీ. మోముదమ్మిరి జీరవపు మొలకల్తల్త
నీలా. ౧. ౧౩.

కా. అయ్యో మోతండ్రి గడింపలేదుగద
పెయ్యో లైన్పుడుం బాలు మోమోముల్
దిందురుగాక యిం కనుకు మీపుక్ చిట్టిపాఁ
గొట్టుచున్ కుకి ౩ ౨౩౩

అం భా ౨. ౧౮౨

(ఇటు నిండాద్యోతకము)

మోమునప్రేలు = ఎల్లప్పుడు కన్నుచుండు.

సీ. కర్కరతి, నల్లల నడుగుచు నుండుచు
గిరుండు విడువక మోమునప్రేలు నాట

భార. కర్క. ౩. ౩౩.

మోముమాను = మోమోటపడు

ద్వి తెచ్చు మా కలి యని డేమై నున్న,
సొచ్చు లన్నియుమోముఁజాడగ యిదిది..

ద్వి హరిశ్చ. పూ. ౧౫౨౩. పం

మోముముడుచుకొను = కోపించు.

సీ. మోదఁ జల్లక మాన మిట్టిమోమెపడ్డ ముంకు
నింకట మోము ముడుచుకొనిన

బహు ౨. ౩౧

మోమువిచ్చు = ముఖవికారముచేయు.

చ దళన కోరికముల్ తెలయంగ మోవిమె,
పులరంగ మోమువిచ్చుచును వద్దముఁ జూచె
నొక రు వేడుకన్ నృసిం ౨. ౮౬

జ. మోముట్టు, మోముపట్ట, మోముముట్టు,
మోమోట, మోమోటపడు, మోమోటమి,
మోమోటము, మోమోడు

మోముట్టు = మోముపట్టు. మోముముట్టు.

వి. (మోము + ముట్టు) అశ్వాదులముఖాలం
కారము

సీ. గిండురానిగ్గ వూకాటుంపు మోముట్టు తొగ
రీకలపకాణి దుమికియాడ

ఉ. హరిశ్చ ౩ ౧౩౧.

(మన్మథాశ్వవర్ణనము)

చ అయ్యెదం గన్నెదల మోముట్టు నల్లెదిరుల
బాలులు మంకెన పూసెంకెనన్నెలు దాప
నంబుల డక్కెదలను

సానందో ౫. ౧౩౬ (౯౧ పా ౨౧౬౦)

మోముపట్ట = మోముట్టు. (√ మోము)

అశ్వాదుల ముఖాలంకారము.

చ మోముపట్టనీ, టలిది రాజమోలట
మాము లొకసాహితీ దెచ్చె కెచ్చెరక.

పె. కథం ౧. ౧౧౩.

మోముముట్టు = మోముట్టు. వి (మోము +
ముట్టు.)

శ్రీ. చక్కని మోమోటాము చూచిపోయినాము
 'మోమోటాము, చక్కనిమోమోటాము
 ప్రభుల నీవీడి నీవునీలినా' .

రామ. ౨. ౨౦.

శ్రీ. బంగారుబులుగ్ లికిలిబంగారులము
 ము త్తయబులుగ్, రంగ మోమోటాము
 నవరంగులినము పట్టుపట్టుగ్, నీంగిలే
 విండు కూలుములు చిల్లలలలోలులు పట్టి
 యంబులుగ్, సంగతిపార్వ్యభాగముల
 జక్కంగఁ బూచిది పాది నిల్చినగ్.

ప్రబంధ. ౧౦౨.

మోమోటాము = మోమోటాము. మోమోటాము

వి. (✓ మోమోటా)

౧ చాచియము, కనికరము.

శ్రీ. అకట మోమోటా లేక తారత చేసి, ప్రతి
 పోయి రే ప్రతి చేదనచే బులు, బాండ్రె
 యు క్కాడి రమకర వచ్చె నాన

శ్రీ మ. ౪. ౧౦౨

మ ఇరఁ బాపనియట్ల వెండుకలు మో
 మింపారకన్నుల్ జగ్గన్నులఁ దల్లూర్చి
 పోలిక నయరమన్ మూర్ఖులు మోమో
 టాము, ప్రతి యేమే నొకదేవ సమృద్ధమో
 బ్రాహ్మణులు లేక తగం బుక్తుడు
 వచ్చెనొక్క వమ మాంగళియు నొందింప
 గన్.

మ. ౨. ౩. ౨౦౩

మ. జగతిబానిసరంగభూమి విశ్వభూతముం
 గాక, మరయు మృదగానీ నీకు జగ
 త్పాపైకచాత్ర యీ, చిగురుండీ
 నాకుం గటకటా చేబ్బటు చాత్రం నీ,
 మగురం గొల్పిన ముండదేవమునకు
 మోమోటా లేదోమో ధీరు. ౩. ౩.

౨. ప్రతి.

శ్రీ. మోమోటా నవర రమ్యుల తాత్ర లగ్నంప
 గమన్నును భువనల నలం...

మ. ౪. ౪. ౧౨౩.

౩. మనస్సుతోచము.

శ్రీ. నీమోమోటా మని నీరజమణి నిక్కం
 వెలింగింపనే పాది. ౧. ౧౩.

శ్రీ. మోమోటామో లేక మామోటా మో
 మోమోటా చింతింపను .

భాగ. ౧౦. భూ. ౧౨౩.

మోమోటాము. ఆ (✓ మోమోటాము +
 పడు) మనస్సుతోచమునొందు.

శ్రీ మోమోటాములే కమ్యులదాయ నిరసించి
 పలు తెలుగులఁ గుండలుల మాచింది

మే కనుం ౧. ౪౩.

ద్వి ముక్కు మోమోటాంగక మోమోటాములే,
 మోమోటా దమచందమున విదబాద.

ఆ మ. క. ౨ ౯౨. పా. ౧౪. ౪.

మోమోటాము = మోమోటా, మోమోటాము. వి.

(✓ మోమోటా) మనస్సుతోచము.

శ్రీ. మోమోటామో మోమోటా, మోమోటా నవర
 దీరఁ దీర్చును మో రామని కావల కను
 ప్రాణ, నీకుంబున బుడమిమో మోమోటా
 భరతుగ్. అచ్చ. గా. అయి. ౪౯.

మోమోటాము = మోమోటా, మోమోటాము.

వి. (✓ మోమోటా) మనస్సుతోచము

క రామనిదేవ క ప్తానిన, ప్రేమానీకమున
 మనసు దెగిది వివేకం, మోమోటా పోవక
 తగవును, మోమోటాము దక్క యలుగ్
 ముద్దియ వలికన్. భా. రా. ఆర. ౨. ౩౩.

శ్రీ. ఆ ముక్కింటి దరస్మితమున నుగ్రా
 ధీకులగ్ జాచి మోమోటాము లేక
 తెల్లద శ్రీ. రా. ౧. ౩౧౩.

2. తేదూ నీరుక మానుకులేదూ మోమోడునుక
సరిండుగ నిట్టే, తే మానుమోటు మోనుక
గుయి, తేమానుకు దలచక నీల తేదనులు
మోనుక.

నీలా 2. 43.

మోమోడు. అ. (కీ) (మోము + కీడు) ౧.

చాక్షిణ్యము.

క. ఆడిరి ప్రమాదస్మృతము, పోడిరి మంద్రక
మహాప్రబంధముల మో, మోడిరి తెర్లివలకు
గొట్టాడిరి కైవల్యలక్ష్మి సమరులు మును
లుక.

కాశీ 2. 38.

దండకము ఈ కావకస్మృత మెవ్వారిక
కారకూ వారికేనా ఘోరకారాలగ వృష్టింఖ
లాబంధముక నీడు మోమోడు భూపాలు
దాలంబులో తెరిసంసంబు లోడుక.

కరాహ. ౧౧. ౧౧౬.

2. సంగోదించు.

గీ. మోదల సక్రియ మయ్యెను దుడి గరంబు,
పథ్య మగువలకు స్రీయోలందు బలిమిసెనె,
బలుకవలయు మోమోడుక మోలనీ యట్టి,
వాడు దగుసహాయుడు భూ వల్లభుడు.

కార. సభా. 2. ౧౯2.

క. అక్కట బలితవుటదనిక, మొక్కలమొగ
గోల నురిచి మోమోడుక నీవిక్కడక రాచగ
సేదలో, సక్కుటికం తేల పొడను
దయ్యొక తెల్లమా.

అచ్చ. రా. ఆర. 3౯.

కా సామాంతరత కంకరుం దలిగి శీతాగ్నిక
పయిట్ బంపనన, ప్వాహికామంబు దొట
ని స్మృతకం గానంబోలు మోమోడి ..

మనుచు 3. ౪8.

మోయిండు. స. (కీ) (మోయు) మోచు
తేయి, వహించుతేయి.

1. సందర్శిని మోయించి మాధవేంద్రుడు, పట్టి
తెప్పించె నిర్దర ప్రతతిచేత .

మార. 2. ౪౯.

మ. కొందలు మోయించులు తమకులుకు
గుట్టులం బోలవచ్చు నిట్ల మోయించి రస
కాలు బాలువారింట్లు వూరి

తి. రా. ౫. 2౪౦.

మోయిండు. వి. (మో మోయను మి. క్రొ)

బ తెమ

నీ. మోయిండు క్రొయిండు తెప్ప వద్దనిజలకు
బరాకముక సరవి వ్రాయు

తేమ. 2౫

మోయు. స. (కీ) ౧. వహించు.

గీ. తోయకామండు కావకచక్రవర్తమును,
మాటమాత్రమే మోయించే మందర్శిని.

మార. 2. ౪౦.

మ. పాల మంబులొయ్యుచుం బట్టి పెట్టు
కురం దీగడు కాత్తు గుట్టెకల .

అము. ౪. ౧33.

2. అంటు, కాడు.

గీ మెదడు ముద్దలు గావించి మెసవి మెసవి,
వరిగ మోయించి పెక్కువక గ్రోలి క్రోలి.

దకా. 2. ౪3౫.

గీ తన్నుపతి బలశ్రీ గిలంగ, వరి
మునిగెనె దక్కించవయంబులోన, మురిగి
యూగెను వసమేను మోయమంద, చాని
తిరమైన వాస్తవ్య వర్ణపటిను.

కావ. స. ౪. 23౬.

3. మోక మోచిక, మోయించు.

మోర. వి. (క. మోర, క. మరె) ౧. పశ్యులకు

దీర్ఘ ముఖము, ముట్టె

(చందిముట్టె)

1. ఈను దింది నిడుతూర మంది దూలిన
మహాబలిధివారము దలకెదవు గాఁగ

హరి. పూ. ర. ౧౩.

చ. బల మింక నేమి పెచ్చు విను పండువెను శ్రవ
లీల మోత్రో, త్రులఁ బడఁ జొప్పు వంతు
కొనుపోలిక వంది తదగ్రధాన్యముల్,
నెలవులనేన ముట్టిపడ జట్టలతోడనె చచ్చు
రిం చు క, పొవులమువరానుపోతములు
భూవర తొందము లేని రేమగుల్.

మమచ ర ౯౦౮.

2. మోర నా ముట్టె నా నెలయును ముఖ
విశేషము లగు అం భా ౨. ౧౪౨

(వకుముఖమునకు.)

3. అరచేత మోరలు చూచియెం దలిమి

నిలా 3. 8౪

(నటల కునకముఖములకు)

వ ముంగిన మోరలంబోవి మోరలు సందార
సారకు నెత్తి మనుచ. ర ౨౭

4. మోరలు పె తెక్కుచు బొ, బారవములతోఁ
కెలంగ భవకము లవును

రసిక ౧ ౧౦౭.

(ఉప్పరిమోఖమునకు.)

అ. సురువు బుదవు పెదవతోలి తోడుత మోరఁ
లె తొనుచు నేడు తెత్తిట్టు, బుబ్బు
నేగి యున్న యుప్పరిమోఖము

భా. రా. యు. ౫౧౮.

(భల్లూకముఖమునకు.)

వ. వ్యుగాంక మందలంబు సగము కబళించిన
రాహుగ్రహ భూమికల చందంబున నందంద
తిరుగు బొలి మోర భల్లూకంబులును.

పారి. ౨. ౮౭.

(అశ్వముఖమునకు.)

వ. . వివిధవిభిన్నవందలను వరఁ గిం త
మందలికాళ్లు దునినన మ్రొగ్గతలంబుడి
యను మోరలు పటియలైన నెలి దప్పుం
గులియు అనేక ఘోటకంబులు దూప
తిన. భార. భీష్మ. 3. ౨౩౯.

(కొన్నియెడల ముఖసాహస్యముగ నుపయో
గింపఁ బడినది.)

5. దక్షవాటికఁ జూచి దక్షప్రభావరి బొగడె
నల్మోర్ల నంభోజధవుడు

భీమ. 3 ౧౩౫.

6. బ్రహ్మ తుష్టన సంతృప్తశ్చక్రభి ర్వదన్త
రసి సుం భీ మ.

7. మాదోక్తున ముంబొవి మోర యెత్తిన
గదిమెడ బహు ౨ ౬౧.

8. తోడుల తమవులు లేచింది మోరలు గక్కాల
తోడఁ జెక్కలుగఁ జేసి

భార. కర్ణ. ౧ ౧౪౦.

9. మోరకొట్టు, మోరతెల్పుమెకము, మోర
తోత్రి, మోరత్రోత్రిచందము, మోరపట్టియ, మోరమెకము

మోరకొట్టు. వి (మోరకొట్టు) చేతులు,
చంపకాయ.

10. కొనకు వగమాట లలుకలుఁ, గునీగుండ్లు
తిట్టు మోరకొట్టులు వారు, దనమముఖం
బుగఁ గైకొను, బసవ వ్రసనగడకు ముండి
పడుఁ గనుమాంగి.

కుక. ౧. ౪౪౧.

మోరట. సం. వి. ఆ. శ్రీ. మూర్త్య, వింటివారి
యెపయోగించెడి వాదచెట్టు, చాఁగ ?.

మోరటము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. తియ్యదిరస
ముగలచెట్టు, ౨. క్రొత్తగానివిసయావుపాలు,
ముంబుపాలు, వాన్నూపాలు. వ. ౧. ఇతరు

మూలము, చెఱువమొదలు, ఆ. అంశాలము,
కొడుగు కి.

మొరటి, వి. ప్రియోము. (క. ర.) కి.

మొరటిలు(లు) ఆ. క్రి. మొను మొది కెత్తు.

ద్వి. ఏకాగ్రీనుండ న్నీటం దో దోకరి, గానక
తెగడి నల్లదలు చూచుచును, బడలుచు
గడ్గోలునడి మోరటిలుచు

విష్ణు. త్వా. 3 ఆ (క. ర)

మొరడి, వి. మోచురికపదము. ప్రబంధ ౬౦౫.

మొరడు=మొరడు. వి మోడు, మొద్దు,

స్థానువు

(బ మొరడులు, మొరగులు, మొరగ్గు)

సీ. అమృతంపునన నై పదననట్టి పాట చెప్పున
మొరగ్గి జపుకు తెల్ల

నమిని ౨. ౮-3

మొర తెల్పుమొకము. వి. (మొర+తెల్పు+
మొకము) భిల్లూకము, ఎలుగు

సీ అంకఁ గొందలు కోరిబంట్లారెఱంగు, రాము
కడ కేగి తెలుప నారాచమిన్పు, మొర
తెల్పుమొకత్రోజేడు మొదలు గడ్గొ, బల్లి
దుల నేర్చి పోడిఁ బువత్రుటయమ.

అప్పు. రా. య. ౨౯౮.

(మొరతెల్పు మొకత్రోజేడు=జాంబవంతుడు.)

మొరతో(త్రో)పు. వి. (మొర) అనాలో
చనము; అనాలోచనచేపు.

ద్వి. మునియమోహన మిమ్ముల కేయఁ బోన,
మునివెల్పులను బట్టి మొరతోపునను, మనవి
లోపలఁ బాఱుచె ననుబాడి .

రం. రా. య. 3౧౧ పా ౨౨ పం.

ఉ. . చూపు ప్రి, నీరకఁ గాంచికపదనీరక
వృద్ధిని మొరతోపునం, బాకెడ నన్ను

బోవిడఁడు స్వర్ణలోచనుఁ డంచు
వర్ణంఁజై వణ. 3. ౨౦౦

ద్వి. కడుకోవమున విటుంటి పలికె, వల దన్ను
నేటికి వచ్చెన వింక, పాలము నైవగ ననె
పోపామ్మ కొండఁ, దల నెత్తుకొన నీకుఁ
దరమె యిం తెలఁ, దొలగరా యామొర
తోపు తేమిటి ద్వి పరను. ర. 3౦౯.

మొరత్రోపు(దనము. వి (మొరత్రోపు+
తనము స్వార్థమున)అనాలోచనము; అనాలోచన
చేపు.

సీ. నై వత్తెనెన్నున నాధునబు, గురియు కర
వన్న మెక్కింక సరికగొనక, మొరతోపుఁ
దనంబున మోఱింది, తాఁకె మెనుబోకురా
కానీ నాకవిధిని వరామా, ౧౧ ౬౪.

ద్వి కూలగించక మొరతోపుఁ దనంబ,
చాలింపు మనవుడు సచివనంపని

నవ ౧ ౪౧ పా ౧౦. పం.

మొరప(త్రె)క్కియు. వి (మొర+త్రెక్కియు)
చక్కవిశేషము, ఒక బాటచేడు.

సీ మొరపక్కియ దొండును గూరముక్కు,
త్రుల్లయ నెచ్చె గెండుయు బొమ్మదాయ .
మాంస. ౪ ౧౮౭.

మొరపాక=పొరపాక. వి. పంచు మూలములు
తొక గోడమొంది ప్రక్కనుండి రాదులయా
ధారమున గట్టికాలు. (క. ర.)

మొరము. వి. మొర, ముఖము.

క. నాటకకాలము మొరపుఁ, బాటకు మాతండ్రి
యచలవరం దుంచుట న్నెచ్చెటికి నిజ
ముగఁ జదివం, జీ టియ్యండు సరిబంబు
చెల్లడిచోటక. పార్వ. ౨. ౧౬౮.

(మొరపుఁబాట=మోటిపాట, కంఠగానము)

మొరవెంకము. వి. (మొర+మొకము) వానరము.

ఆ. అంకః ప్రాథమ్యాచియసతి గడలకు, కలు
లమోరమేకపురాటు లేని ...

అచ్చు. రా యు. ౮౧.

మొరిజో. వి. (హిం. మోర్జా. మి. క్రా.) కుపా
కులు పినింగలు పెట్టుకొనుచోటు.

చ. బలముల సెచ్చునిధుల దుపాకులయొకలు
దంధమాలు పిట్టలముగ మోరిజా బురుజా
దాయః గిలార్పుచు రంగా. ౩. ౩౩.

మోరు. వి. (క. మోర్, క. మోసరు,
మ మోర్) చల్ల, దందాహతము

గీ పాలు ఫలములు సెవనీళ్లు పానకములు,
నూరులొం ధూరుగాయలు తైరు కొంతి,
పొంకులవలంబు జుంభలఫలరసములు, వింశ
దగునీరుమో రారగించి తేచి.

పుటికా. ౨ ౧౬.

ఉ. వద్దవ తాపి రంక వెలువర్ తెలియొగిర
మొబ్బుబుచ్చ మెం, దొడ్డివహారగాయ
పుక ముక్కెర చక్కెర తేనె లద్దవా,
లిడ్డవ నానబాలు చలియించుతెరులు
మోరుమేరుపై, గిడ్డి వలందిశోయవగ
గేనుల కచ్చె నను ప్రభాగ్యుతుల్.

పాంచా. ౪. ౪౩

సీ. గారలు బూరలు వారులు మోరులం గమ్మది
మూంసముల్ పుబ్బుమమచు

ఉ. రా. ౬. ౧౩౩.

జ : మోరుండ.

మోరు. వి. (వర్వల్) క్షిరము.

క ఇద్విధంబు నమ్మిరువగంబున దొక్క
మోరు నీ జుగుటయు

ఉ. హరి. ౬. ౩౬.

గీ. దరులకడివండు పొదవుమోపురములటలు
తొలుగంటల నానోతు లుల్లకిల్లె, గిరుల

మోరులపది నమస్తీర్లపలి, జులకరచ్చేన
ములు ప్రాళం తెలంగురగి ...

అము. ౪. ౧౫౬.

మ. రసనమద్దామరేజో భరంబున జడిసిన మేరు
గిరిమోరులుంబోలి

మమచ. ౫ ౩౧.

గీ. పాలును క్షిరపుగొనమేరు మోరు నాగ

అం భా. ౩. ౧౮.

మోరుండ. వి (మోరు + ఉండ) భక్త్య
విశేషము.

సీ లక్ష్మవంబులు చల్లెలాలు మోరుండలు
ఖండంబువెలిమిడి మండవచ్చు

హర. ౬. ౫౪

క తిన్మునంబులు పాలకాయలు చల్లె
లంబులు మోరుండలు మనోహరంబులు

ప్రబంధ ౧. ౧౧౩.

హంస. ౧. ౧౦౫.

మోతకకతై(త్రియ). వి (మోతకము + కతై)
మూర్ఖురాలు.

కృష్ణ. ౩. (౪. ౪.)

మోతకము. వి. ($\sqrt{\text{మోతక}} \text{ సం. మూర్ఖతా}$)
మూర్ఖత్వము.

సీ. అఖిలలోకీశ్వరం దగురవనిధిపురోద విడు
వనితైరంబు దొడరునట్టి, మోతక రేటికో
మెలచె చైతన్యవిబుధి

మృనిం. ౧. ౩౦.

సీ. ఇక్కొమ్మ నడపించునెడ వీరి బలపురు
నమట మోతక మగు నది తలంది

దశకు. ౫. ౯౧.

సీ. చంపంగ వచ్చినవమనిమాకలకు లంచము
పెట్టి వచ్చెనో నాచ నొల్లం, బా మృది
మోతకరంబున క్రోది వచ్చెనో ...

భోజరా. ౪ ౫౮. వచ్చు. ౧౦. ౩౩.

విని మూర్ఖుడు.

అ. చర్మభావ మొంది య. స్పర్శమఖమల, కావ
జేసి నీవు వనుదినము, గజముజేర్చుచు దగిలి
గజము లోఁబడుదగిలె, గట్టువడవ మోక్ష
కంఠ మనన వా. రా. ర. ౧౪౫.

మోక్షశాస్త్రము. అ. ౧ (౧/మోక్షము) మూర్ఖ
వచలంబిందు.

గీ. దైవకపైవృథ వువాడునందు, గురియుకర
వర్ష మొక్కింక పరమగౌరవ, మోక్షశాస్త్రము
దనమున మోక్షశాస్త్రము, తా.క. సెనుపోతు
రాకాసి నాకవిధుని

వరాహ ౧౧ ౬౪.

మోక్షశాస్త్రము(మోక్షశాస్త్రము) (సం మూర్ఖ)

విని మూర్ఖుడు.

అ. పాఠక వస్తువీపతియొక బాధక తోదవ
పాఠక బాధ వ, క్షామదమిం గిరాతకతి
కాపురముం దెనుపల్లె చొచ్చి పె, శ్రోత్రము
భంగి మాంసములు ముక్కువలంటిగ మ్రొగు
నుండ దైవాశేషుని కీ నీతిమునిపట్టియ
కానుదిలోఁ దలంచుచున్.

భోజరా ౧ ౧౧౫.

క. అగు దేశకాలబలయుత, ముగ్ధ జేసినవార
వర్షములు మోక్షశాస్త్ర, తెగబాటి కెవ్వ
తెలిసి, వగవత తోదరులంబ గిడు వర్షము
ధుదిక. భార. విరా. ర. ౨౦౮.

క. మోక్షశాస్త్రము గదల్చి మోక్షశాస్త్రమునో
తెగ వారాధనము, మార. ౨. ౫౩.

వ. అప్పుడత్యంతమును తులనానుకూలం బిలి
పించి . వృత్తి ర. ౯౦.

జ. మోక్షశాస్త్రము, మోక్షశాస్త్రము, మోక్షశాస్త్రము.

మోక్షశాస్త్రము=మోక్షశాస్త్రము. వి. బంగారులోనగు
వానితూత. (క. ర.)

మోక్షశాస్త్రము=మోక్షశాస్త్రము. వి. వల్లభానుకృత్య.

మ. . మోక్షశాస్త్రమునందు గోచరి మార కొక్కం
దును కావ కొక్కండును గాఁ గట్టినదొల్ల
టూల్లారు బుల్లనీల్ల ఆము. ర. ౩౫.

మోక్షశాస్త్రము. వి. మోక్షశాస్త్రము. (క. ర.)

మోక్షశాస్త్రము=మోక్షశాస్త్రము. వి. బంగారులోనగు
వానితూత.

గీ. జమనికాళకతో నెకనక్కమాడె, దనుక
పడుకొనెనెడిమోక్షశాస్త్రము.

నైష. ౬. ౬౪.

మోక్షశాస్త్రము. వి. పెదవి, పీఠము

క. తమ్మి కెంపుగుంపును, ముగుదనిగారిం
పుడొగరుమోచి దొరయే

నీలా. ౨. ౨౨

లయవిభాతి చిగురులగి నెగమమోచిన్,
నగవు నిగుడన్

మనుచ. ౪ ౧౧౩.

గీ. పరుగు బల్లవిప్పు మోచి వారెడి పెదవియు,
వారెడి శోధనము

ఆం. భా. ౨ ౧౪౩.

పీ. మోక్షశాస్త్రము మోక్షశాస్త్రము మోక్షశాస్త్రము
మోక్షశాస్త్రము చిగురుకెంపులతోచి చిన్ని
మోచి ... విక్ర. ౧. ౧౧౪.

మోక్షశాస్త్రము. వి. ఒకచాతి యదవెట్లు

(ఇది మనన పంటి యావల గలిగి యునివ
లంక పండ్లు గలిగియుండు. ఇది శ్రేయోనిల
శేధములచే ద్వివిధము. వల్లమోచి పండ్లు
కంటె దెల్లవిని మిక్కిలి మధురము లయి
యుండు. ఈ వృక్షములు శేఖరపాత్ర
లోనగు ప్రదేశములం గలవు. చి. వి.)

తోటకము. మోక్షశాస్త్రము తోపులు మోక్షశాస్త్రము
తాత్పర్య, రాత్రిలు నిప్పులు రాత దరిగ్గన్.
యయా. ౨. ౪౦.

మీ కలగవంతులు తల్లు కలగవంతులు మోవి
పండ్లు సంకపండ్లు బలుకుపండ్లు

కాళి. 3. ౬౯

మీ ఎలమి పల్లవనల నీమోవి ఫల మంద
సోది నీకును జవి మాపంగలను.

విప్రు. 3. ౧౯.

మోవి. వి చిన్న పట్టిపాత్రము.

నీ కాంకు దంకత్తులి గాంచు మోవియు
మోవియే చ ల్లమృ మోవి గాక.

అవ. 3. ౨౦.

మోవి. వి. ఆగ్రభాగము

ద్వి సులిగాయ లేదను గాదుగింజమోవి, సులి
చివ్వేరు చచ్చులమోద బెళిక

ఆ మ క. ౧. ౨౨ పా ౨౦ పం.

మోవు వి ముడుక నీదని లేక ఆకు మెలక,

అట్టి తాడిచెట్టు మెలక.

రగద మెలకు మెచ్చుల నంటిమోవులను
మోవులను భామ. ౨. ౬౦.

నీ. విలసితోరల ననటిమోవు లేనయింది, లలిక
పదములఁ జగురాకు లలవరించి, యంద
మగుమేనఁ బిన్నటిగండ మలది, సలిసి
రింతి కైతోపువారవిధము.

ఇంధు. 3. ౧౯.

నీ. మోవు, నాగఁగ దాళాగ్ర కరణ
పర్ణలు చెలఁగు ఆం. భా. ౨. 88.

మోవకుడు. సంచి. ఆ. త్రిం. దొంగ,
చోరుడు.

మోవణము. సంచి. ఆ. న. ౧. దొంగిరించుట,
అపహరించుట. ౨. నలుగుట, 3. నశింపఁ
జేయుట.

మోవము. సంచి. ఆ. త్రిం. చార్మము, దొంగ
కనము.

మోస = మోసము. (క. మోస) ౧. దొంగ
కనము.

నీ. మోసఁ దర్కించి యస్త్రోక్త ముఖ్యఁ
జేడ్చి. కాళి. ౫ ౬౦.

౨. ప్రమాదము.

నీ. కాన తెంక రహస్యంపుగార్య మైన, నోరు
తెలుంగు న నన్నది యునిశీ మోస

భార ఆమ ౨ ౨౧౪.

చ. ముదితల నన్ని యేమలు మోసము యని
బుద్ధి చెప్పుచున్. కాళి. ౯. ౯.

ఆ తీర్చి నేలునాకఁ దుద్ధరించు తెయ్యి,
మోసఁగ ప్రాకృజనము వింక తెలియ, నేర
కుని యధిప నీమోస ప్రాకృత్ప్రసంగం నేల
మోదఁగ గలుగఁ జొందు

మార్గ. ౮. ౧౪.

3. అసత్యము.

వీ ఇది భోగమోక్షనంపదలకు మూలము
మోస లే దది ఘనములకు ఘనము

ప్రబోధ. ౧. ౨౧

౪. అడ్డు.

నీ రాజా పరివరవ ర్తలు రాష్ట్రజనము, మున్న
నలియించి చుట్టకు మోస లేదు, గాన
సర్వజ్ఞ దనఁగ లోకంబుచేక, విమతిఁ
జొందినరాజా విజ్ఞ మురు.

నా. పంచ. ౧. ౧౩౮.

౫. పంచమ.

నీ. మోస గాకుండ సమగ్రములకుఁ దగివ,
కాన్తి యర్పించి కీర్ణిని సంభవించె.

నైమ. 3. ౧౯౨.

జ : మోసకారి, మోసపుచ్చు, మోసపోవు.

మోసకారి. విజ. (మోస + కారి) పంచకుడు,
మోసము చేయువాఁడు.

గీ... ఆవుడవైలుక మోస, కాలి పెయిటి మోస
వన్నెకాలి మగడ, యేల చూసితి విప్పుడ
యాధనంబు, ధనవిశామము లివి యధార్థము
నున్ను.

కం. 3. 1. 2. 3.

మోసనాలు. వి. బ ధాన్యనిశేషము.

వ మాటికుప్పలు కాటుసంపెగలు కందర్ప
భోగులు గజపతిలాగిలు పొందడిలు పుమంగు
చావులు తేనెతోలులు మోసనాలు గుట్టుతు
దోతలు తేలుచలములు

ప్రబంధ ౧౧౩౫

మోసపుచ్చే. స ౩ (✓ మోసపోవు)

వందించు, మోసముచేయు

చ వికటనన్నుని పెంకయు మోసపుచ్చి

దశమ ౩ ౧౨౯.

క. అని తననీ తక్కువించుడు, ధన మడుగక
మోక్ష మడుగె చలించిన నీలాగన మోస
పుచ్చి యేగిన్న మొక నియమపరత నాట
విక వల్లభుడునొక. పరామా. ౩ ౯౪.

గీ మానితి మై రామపర్వతాలాంచితవన, భూముల
పెడలగు దృక్పర్వముగ పొలంగుచు, బ్రాచలు
మార్తాంధ్రసంకల్పభ్రమ మోసపుచ్చు
టకు నంది తా మోడ మన్నుపడంగ.

రాధాన 3. ౧౫.

మోసపోవు. ఆ. ౩. (మోసముపోవు) ౧.

భంగపడు, నందికుడగు

గీ. చరవినితప్రబంధమున భంగపడుచు మొగిసి
ప్రాసంబుచేరేనే మోసపోవు

రా. వి. ౧ ౧౩.

చ. .. ఈ, యుజవడ మాలి యింకయురె యో
నని కానక మోసపోయితికొ.

పై. క. ౯౫.

ఆ. మమము మోసపోయి యనించవలసిమా,
తోడ చొడిదిలియి యవరోమక్కుత్తి, నరచు
నమయకాల మంతయుఁ గడచిన, వన్నెమో
యెఱుంగ వలయు నిజము.

భార. విరా. ౫. 3౩౨.

క. తనచేసిన పురుషార్థము, తనమున్నుగ నెఱిగి
నరుండు వానపరుం డై, యనుభవి యై మన
వలచా, దినములచే మోసపో కలిసిరభక్తిక.

విక్ర. ౨ ౧౦౫.

గీ. ఏమఱుండు తేసి యిటుకుంటి యెడర పుట్టి
మోసపోయితి మెఱిగిన మోస గలదె .

నా పంచ. 3 ౯౪.

మోసము = మోస. వి. ౧. వంచన, దగా.

క మోసంబు గాక ధర్మకాఁడ ప్లవ్విసఁ
బోనిచ్చుటరాధా, తనయువకున్ బుద్ధియగునె
తమైం దచ్చెక. భార. కర్ణ 3. 3.

గీ. కంటికి వీరవరులార కార్య మంత, మోస
మయ్యెను నురల నమ్మటమ నేడను.

దశా. ౨. 3౦౧.

౨. ప్రమాదము, పోరపోటు.

ఉ. ముక్కుమొగంబు చూడ కొక మోసపు
మాటకు విశ్వనాయకుం, డొక్కడికైనఁ
బొమ్మమను నెట్టినిచూపులకావె నల్ల
తోక. భీమ. 3. ౧౫.

క విని కద్యంధార్థము పెమ్మనమున మానించి
తెలిసి ప్రమాదపడి కడకుం, దనమోసమునకు
భయపడి, జువపతి యిటు చుక్కెగ నిలిచి
సంతాపమునన్. ఆము. ౨. 82.

గీ. మోస మనఁ బరా కంఠ జువ బ్రమా
దము... ఆం. భా. ౧. ౧3౦.

3. అనర్థము.

క. అనుటయు వా రండును మాంసువితో
ని ప్లనిరి రాజనాయమునకు మోసముండు

దొంగలను బాలుకు, ముఠాముట్టవ నక్తు
మిందు మోసము గలదే.

ఉ హరి. ౪. ౪౦.

ఉ. నీసరి యొక దేవతటివిం గలంగింపెన నీ వదం
ప్రమా, నానరి శ్రేష్ఠవృగ్గనానివహంబు
నటంచు నవ్వరిం, రాసలు చేసికొన్న వన
భాసిలు పాలిభాళి భేయమున్, మోసమె
యొన విష్ణువదనున్ బలివీకము ముట్టు
సేటికి.

విజ. ౧. ౫.

౪ తల్ప, అపరాధము.

ఆ కాలఁ జేతఁ చేద గావు నీయట్టివాఁ, దకట
యొండదగిన యాలయంబు, మున్ను జేసి
కొనని మోసాన నీపొట్టు, పదగవలన నీట్లు
నజీరియి

కీయాచ. 3. ౨88

౫. ధంగము, అపాయము

వా. కా నందజన్, మోక్షయ నులఁ జేసి
వాఁడు నునకున్ మోసంబు వాటిల్లె నీదత్తు
త్వంబునఁ జిక్కిరియ నలయున్ నైతేయ
వంగ్రాణి భాగ 2 ౨౫౧

క కాల్యాణు న్నరులవ నయనం బుచ్చి
మోసము చెచ్చున్ ఆము ౨ 8౯

ఉ. ఇచ్చికుఁ డిచ్చిది నీలునట్లుగా,
ము న్నిక్కతాని నీట్లుటయో మోసము సే
డిటు నిల్లె కవిక ౧. ౫౨.

౬. అనమానము.

క నీహుట నచ్చి పోయిన, నామోసముఁ
జెప్ప నేల కాళి. 3 ౧౬3.

8. అభావము.

క. తనయంద తోఁచుచుండుము, అనుభవగో
చరము లగుట యని మాతానం, జనిత
స్వప్నం లై యాత్మవిశేష దమఁ గావరేని
మోసము చెచ్చున్

భార. ౪౦. ౪. ౧౨3.

మోస(సా)ల = మొగసాల. వి. (సం. ముఖ
కాల) ౧. మగతల వాకిలివం.

ద్వీ. జనకజు రాసి వాజువాకుఁ దంయఁ,
జువెంచి యెరిగి మోసల చేయి దీర్చి

౪౦. రా. ఉ. ౧౨౫ పా. ౨3 మం.

క. రామకుఁ దవి తోడిబదఁ దెగి, గానిని
లెట్టు కడియానఁ గాయక మన మీ, మోసాల
నన్ను నెక్కడ, మోసా లాశో యటంచు
మంచినీతిన్.

సారంగ. 3 3౪.

పీ. మోసల బ్దవి లోముంగిట్లు గనుగొని
గొంతులు పఠించి కొల్లగాంచి.

అచ్చ. రా. నుం ౮.

౨ ముంగిరి, ఇంటిముంగిరిసాల.

నీ మంతవిష్ణుకుఁ దుండప్రదేశ మొక్షించి
లోలార్చు నగరిమోసాల పెదదీ

కాళి ౨. ౪౧.

ఉ. అతరలాక్షి యొక్కతెయ యానదురాతిరి
పెక్కుమోసలర్, వే తఱియంగఁ దూత
యట నిధికి పెల్వడి సంధిక్రంతగా, నాక
నియిల్లు సొచ్చి

వా. రా. ౨. ౧88.

పీ. హాళము మాళార మనుమని లెండును
మోసాల మొగసల మోస లనెడివిని
మాఁడు సంలేడు నెసరెను ముఖకాలకు.

ఆం. భా ౨. ౧౪.

3. తలవాకిలి, నూరు.

పీ. మొతాంగయై మోసంచును మోసలకు నేఁగు
నలుమొగంబులెల్లెలు వెలువ దొరయి ..

నిలా. ౧. ౫౨.

(౧. 3 అగముల కుదాహరణము.)

మోసము. వి. ౧. మోలక, అంకురము.

చ. చలయమొకచాళివంతి (చూడల శాశిల
దల్లి దల్లి కొ, పెట్టలకల సాగి సాగి విరి
మోసులు గెందలి రొత్తి యొత్తి...

మ. సం. ౪. ౪౪౩.

గీ. మొలక మొలవ మొక్క మొక మో నీల
మొటిక నా నంబరం బొప్పించుచు

అం. భా. ౨. ౩౫

కా. ఆకుద్దుర్ విని నే గృహణి గొని బాహు
యొక్క మోషింది బర్, మోసంబుర్ వడి
గొల్చి బల్లిచగర్ మోజ్ దృగారణ్య
మో, మోసుర్ మోసగ మహాసారమహి
పొలుం దాత్తలం గాంచి యో, హో
మూచం దనరెంచె నందు బలిగెన హం
కార మేపారగక.

రా వి. గ. ౧౨౫

అ. మోపు, మోపు.

చ. మొలక లోకింత గానబడి మోసులు
మొల్లై కెల్లి సోగై లె.

సారంగ. ౩. ౨౫౭.

ద్వి. కునిసినమొండేచేతులు రెండు నల్లదు,
మొలచి యంబరము లై మోసులు సాగి
మండితా. పురా ౧౦౩

క. ముదిర కమబోయర్, ముడివెట్టె వాలి
పిగ్గన, ముడివెట్టె వారి మోహమోసన
మరుచుక.

మనుచ. ౫. ౯౪.

౩. అందము.

గీ. వాళి నామంబుమొప్పుచును గమరేళు
మోసుగా బాధు మోయ దీర్చి

మె. ౪. ౩౦.

జ : మోసులెత్తు.

మోసు(స)లెత్తు. అ. క్రి. (మోసులు+ఎత్తు)

౧. మొలకలెత్తు, అంబరించు.

మ. బలిచూడములు లండు విష్ణువహార్ సాటిం
చుధాన్యంపుప్పిపులు చంద్రాన్యకపాలద
నేకమునకై లై మోసులెత్తు

మను. ౧. ౧౦౦.

మ. మొదలం వీరము గల్గి యుండగక గదా
మోసై త్రి మూలంబుతో, విదితస్సంధము
మించి

వి. పు. ౩. ౧౫౨.

చ పాలుపుగ మోసులెత్తుచువువలు తోమ్మన
విక్క

మక. ౨. ౧౫౪.

౨. పుట్టు, కలుగు

గీ. మోహ మెంతయు మొప్పి మోసులెత్తు,
నమాహ వల వంక బలవంక మయ్యె
నరుచు చంద్రా. ౪. ౧౪౬.

గీ. ఆమహాదీవి కడుగక యనుదినము, మొక్కె
దము మొక్కెదము ధై మోసులెత్తు .
మార్కు. ౬. ౧౩౨.

౩. కొంచెముకొంచెముగా పైకివచ్చు.

ఉ. అంబకళిన్న మై కుదిర మెనుంక దాఁడి
యొగంబు దూర్చి వక్ర్రాంబువింకిదంతము
లంబగ్గగతిం దెకలియరాక యా, కంఠము
కొండగా విజిగి తన్నుకలంబులు మోసు
లెత్తుక గీ, ర్ధ్రంబునీల దాన్తు నిక వన్నల
నా కెచు రెవ్వ రెయ్యోదక.

రామా. ౭. ౧౭౧.

మోహానము. సం. వి. అ. ప. క్రిలోనగు
వానివీడి

ద్వి. అలంకరమోహానమున మా ప్రంబుతోడిగి
బామ పు. ౫. ౪౪౪ మం.

మోహాన. సం. వి. అ. క్రి. (సోగి) ఒకానొక
రాగము. (౪. ౪)

మోహనపుస్తకము. వి. బ. ధాన్యవిశేషము

గీ సాలంక లలుగురాజునములు సంభావు లవ
సరదాల్లు మోహనపునరులు .

మౌన. ర. ౧౨౮

మోహనము. సం. వి. (అ. ౪. ఆ.) మోహ
నము గలిగించుచు

(సాధనము.)

వి. ఆ. పుం. ౧. మధ్యభాగములలో నొక
దానికేను. ఆ తిమ్మ కైవట్లు, ౩. త్రిపుర
మర్రిక, బొమ్మలయి, ౨. ర. పుష్కల. ౨.
న ౧. పొమ్మ, మూర్తి. ఆ కత్తులు కల
వరపడుట (మోహనదుట) చేసి
మొండ్రబాల్గవలెను, అభిచారికను
క్రమ

మోహము సం. వి. ఆ. పుం. ౧ స్మృతి
కప్పుట, మూర్తి. ఆ కలవగడంబు, కలిచ్చి
గుట. ౩. అదివర్త. ర. నివ్వలపాటు, అశ్వి
ర్యము. ౪. అనానము, ౬. దక్షిణము ౩. ధన్వ
విమానశక్త్యము. ౮. కత్తులను ప్రాంతిపెట్టుట
లేక కలవరపడుచుటకు. జేసినమొండ్రబాల్గ
(మండ్రాస్త్ర సంబంధమైన) క్రియ.

౯. వలపు, నామానుబంధము.

గీ. మోహినిపై మోహమునఁ బెట్టుచివసముద
దమ్మఁ దా నెఱుంగక యున్నచాది

విప్ర. ర. ౪౪

ఆ. మొల్లనుగొని నామనమ మోహము నాడి
పెట్టి పేరు న, నొల్లక మీదపాడెద వయో
కగవా

విప్ర. ఆ. ౨౩౩

మోహరము. వి. ౧ పూర్వము, మొగ్గరము.

౪. అరయుదము గాని యిమ్మ, మోహనమునకు
దాచించి యురదము. ౪. వి. మృత్యుచే
వతనిక యుతీకద, నయదుగ నెల్లంగి నెవ్వ
రదం బైన. భార. విరా. ర. ౨౪౬

చ. మమమును దిగఁ బాడి యొక మోహరి
మచ్చుకుచేత ప్రస్తుటం, మొనలు గలంగి
వక్ గని సమస్తక వృత్తి నదర్శి పెచ్చు
దప్పి నిలిచి దానకేవలము...

విప్ర. ౩. ౧౩.

ఆ. మూలబలముతోడ మోహరముగఁ దీర్చి,
నుమతి నుకుండు మైవ్యసమితి వదపె

విప్ర. ౪. ౮౪.

ఆ. నేన

౪. మోహరములు రెండును సుహృదములు
దారపించినక సల్లున నే, నామాంకృతి యుడి
నో ను, నామాంబున కార పాంచజన్యం
పై తెగ.

విప్ర. భా. ౩. ౬౬.

౩ సమాహము

మ. పరమిం గన్న మొలంగి యి తెచ్చెరి పోవం
బోయి బాలోప భోగరెరి జొక్కంగఁ
జొక్కచోఁ వలవరుగ గన్గించినక దాద
దాగి రయోదానక విల్లు పేరి సరి భంగిం
గుట్టుతో బంధ మోహరముం తెండగ
సవ్యసాముణి మదోన్మాదము తోరలుగగ.

భక్. ఆ. ౪౦౮.

(బంధమోహరము దినకెచ్చును మంటిది.)

మ. పిధిపిధల అగశ్యోమంబుగా నడించువాహ
నంబులమోహరములు యాచును

భక్తే. ఆ. ౧౦.

మోహరాత్రి. సం. వి. శ్రీ. శాశిరాత్రి, క్రొ
యము పట్టరాత్రి.

భక్తే. ఆ. ౧౦.

మోహరించు. ఆ. శ్రీ. శు. శ్రీ. ఎవకొను, స
ప్రతిభుజించు.

గీ. మూడుంకమ్మల మొహో మోహరిచ్చి నేడు
దేహంబు లేక యున్నాడు దాడు ..

నై. మ. ర. ౨౩.

౪. నానాదేశరాయలం గూర్చి యేదోహి-
లులలంబుతో హేమరించె నయ్యదనరం-
బున . పద్యం ౧౦ ౪౯.

౫. నాదిక్రమన నిక్రమంగ పాదమెన్
నాగారి మున్నె చనన్, క్రాచిదిక్కులు
దైవనాథ సరసం బ్రహ్మమ్ముడున్ నీవు
హే, బాచాకుర్కము దాపలన్ పలపలన్
లా నై పచారింప ధాక్రిచారంబున హేమ-
రింకను పురారి కేరనై తిమ్మయిన్
ఉ. హరి. ౬ ౬౫

౬. దేవసారథ్యంబు హేమరింపంగ జాలు
బహువిధపుష్పసంపదతోడ
మద ౫ ౧౪౯

అక్రి పూర్వముగా నేర్పడు
క విను గ్రంథపుర్వహి, ధానంబున హేమ-
రింది హయనాయ, పానక మై
భార. భీష్మ ౨ ౨౫.

ఉ. నేలుత్రుడ, ముప్పవీమాడుకొడు
లాకమాః కంబు వెల్లడి హేమరిందినన్
వరాహ ౧౧ ౬౦.

ఉ. చారిల హేమరింతుఁ దని వాసతుఁ డేగ
సుకేంద్రుఁ గాన
విర్య. ౬. ౮౬.

౭. హేమరించె నుగంజు మన కేను నని
తోడు . అం. భా. ౩. ౧౦౧.

సక్రి. హేమిండు, ప్రేమించు.

౮. సమయభేదంబు లాత్మరాగములు గనుక
యూది యడుగనిన మెచ్చు జూచిహానె,
దయకు ర మృది చే పాచి పయలు ద్రివర్ణ
హేమింది కలంపులో నిమ హేమరిండు.
ప్రబంధ. ౩౪౬.

మోహన్. వి. మోహన్. (౪. ౪.)

మోహింమో. సం. అ. క్రి. ౧. అష్టావశుబాంధు,

౨. మూర్ఖిల్లు. ౩. పలపుచెడు, హేమపడు.

౪. మున్నాబ్రహ్మ మృగాకృతిన్ దనయకున్
హేమింది క్రిడింప నా, సమ్మం దాహయ
జూచి పాటుపడిన భాగ. ౧. ౧౪౫.

స. క్రి. పలచు, ప్రేమించు.

తే. హంసకూలికాతల్పుంబునందు మేను, కేర్పి
నవ్వడు శేతరాశీవయగము, కేరి చులించి
హేమింపఁజేయ నరని, నరని నిద్రయు నీవు
నేమాడు కొల్లె నైమ. ౨. ౮౮.

మోహింపింమో. సం. స క్రి. హేమింపఁ
జేయు.

మ ఎలదిన్ దైక్యుల నాడురూపమున
హేమిండి కేయూపమున్, జలిరావన్న
లకున్ సుతోత్రములకున్ జక్కన్ నిర్భాగింది
నిర్మలభక్తి విలసిల్లు ద్రివిధుని దస్యయా
పహురూపమున్, దలకున్

భాగ. ౮. ౪౦౯.

మోహితుఁడు, సం. వి. (అ. అ. అ) హేమ-
మునొందినవాడు (౪ ర.)

మోహిని, సం. వి. ఈ. క్రి. ౧. ఒకానొక
యచ్చర ౨. అయ్యరము పందిపెట్టినపుడు
రాక్షసుల హేసపుచ్చుటలై విష్ణువు తాల్చిన
యొక నుందరి క్రిగూపము. ౩. ఒకజాతి
మల్లెపూవు. ౪. ఉపాదేశ, మట్టుబచ్చరి క్రి.

మోహిము. వి. (హిం. హేమిం. వి. (హి.)
దండు విడిచిపెట్టెను.

౮. అత్త దరంధ్రక్రతుదధనాన్ని పదని, రదని
కొన కేగి పదచాళ్లు దండుకుంబు, గడి
ఫిరాయింది మేనమల్ ౫౦ దుండు,
నైదికల కల్ల హేమిండు పాత రత్నము.

రగగా. ౩. ౩౮.

మోహనాచలము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. (అనుమానోప
సేయములభేదము తెలియబడంగ చేసి) ఒక
కార్యాలంకారభేదము.

శ్లో. శతస్త్వత్సేవ్యత్వ కస్యంగి క్షయ్యఖం క్షయ్య
భావయా, ఇందుచుపట్టునుధావామూర్త్యను
మోహనాచలము నతా .

కార్యాదర్శము. ౨. ౨౫

మూ

మూంజము. సం. విలా. (అ. శా. అ.) ముంజ
యొనుగడ్డితోఁ జేయబడినది

మూంజి. సం. వి. శా. శ్రీ. ముంజగడ్డితో
ముప్పేటలుగా జేయబడి బ్రాహ్మణులకు పున
యనాదికాలములందును ధరించునడికట్టు.

శ్లో. మాంజీ త్రిపురనేమి క్షణే కార్యా విప్రస్య
మేఖలా, క్షత్రియస్య చ మాన్యే వ్యానై క్షయ్య
శనికాంకమ్, మంజులాలే కు కర్తవ్యా
నూత్నంకవల్మకైః త్రిపుతా గ్రంథిమైవ
(త్రివిః పంచభిరేవ వా. సంస్కారకర్తవ్యమ్.
(వా. చ.)

మూంజీబంధనము. సం. వి. ఆ. న. మాంజీ
కట్టుట.

మూండ్లము. సం. వి. ఆ. న. గ. మంధము,
భవము, గొఱుగుట.

మూకలి. సం. వి. ఇ. పుం. కాశీ.

మూకులి. సం. వి. ఇ. పుం. కాశీ.

మూకలుగ్గెడు. సం. వి. ఆ. పుం. బట్టలుకట్టుట,
రంగుజేయుటచే జీవింపు నైదేవబుండు, రాను
కుడు. (పె. వి.)

మూక్తికప్రసవ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. కుక్తి,
మూతైత్తవస్య.

మూక్తికఫల. సం. వి. ఆ. శ్రీ. తెల్లయప్పి. శి
(శ. ర.)

మూక్తికము. సం. వి. ఆ. న. మూతైము.

మూఖరి. సం. వి. శా. శ్రీ. ముఖరభావము, ముఖ
రక్తము (శ. ర.)

మూఖర్యము. సం. వి. ఆ. న. వదరబోతు
రవము, వాగుట, వాచాలక్యము.

మూఖ్యము. సం. వి. ఆ. న. ముఖ్యక,
ప్రాధాన్యము.

మూగ్ధ్యము. సం. వి. ఆ. న. గ. తెలివరేమి,
అనిమము, ౨ అందము; ఇంపు.

మూఢ్యము. సం. వి. ఆ. న. గ. మూఢక్త్యము,
తెలివరేమి, ౨ అన్యవిషయక మయిన యజ్ఞా
నము, అనిద్య. 3. (శ్లోకం) గ్రహములకు
సూర్యసంబంధము.

మూర్ధ్నిము. సం. విలా. (అ. ఆ. అ.) ముగ్ధా
ర్థము, పెనలు చల్లదగినది (పాలము)

మూనము. సం. వి. ఆ. న. గ. మూటలాడ
కుండలు, శోరు మూసీకోమటు. ౨ అన్యలకు
తాము కలిగింపనిమూటు.

శ్లో. నాశోపతాపి చచనం మానస్తక మిచ్చతే.

మూని. సం. విలా. (క. నీ. కే.) గ. మాన
ప్రకట గలవాఁడు; మాటాడకుండువాఁడు.
వి. క. పుం. టుని, టుని.

మూరజికుండు. సం. విలా. (అ. శా. అ.) వర్జల
కాయించువాడు.

మూరి = మువ్వి. వి. నాగసర మనుచావ్య
విశేషము.

న. . నీక ముఖులు వాసుగ్రోలు దోలు
చూరి భేది. అటు. ర. 3౫.

క. . మా దుర విధ యిందల ప్రండించి
వచ్చెద మని నోడివి వధవునకు

ఉ. రా. ర. ౨౯౧.

౨. అడఁచు; చెలుచు, పొడుచేయు.

క. మనకును వితనికి సైంధవుఁ, దనుసొదన
నయ్యె తాడ మధికార్థత్యంబున గెలుపుము
చిరకాలము, మనమున రారాజులకు
ప్రండింపు తగ్గె

భార. ద్రో. 3. ౧౮౨

మ. . కువనంబు బున్నకటినుల్ బంధించి
ప్రండించు సుతస్వనంబుల్ ప్లవనంబుఁ
తెంద గిరు బుద్ధవృష్టి సొంచున్ మహి

ఉ. రా. ౨ ౨౯౯.

3. సొప్పించు, బాధపెట్టు

క. నందనవనాపినులఁ బురందర సమాచరల
నచ్చరలఁ జెక్కండ్రన్, ప్రండించె మ్రొంగ
నరముని, బృందంబుల ఖలుఁడు పిన్న
తనమునకు. ఉ. రా. ౨ ౧౯౮.

ప్రండిపోవు. అ. క్రీ (ప్రందు+పోవు, పాస్వక
ము) నెడు.

గీ. మంత్ర మా ప్లవరంపర ప్రండిపోవు, నఖిల
కార్యంబులకు విఘ్న మావహిల్లు

వా. మంచ. 3. ౪౪.

ప్రండిలి. వి. నొచ్చినది (క. ర.)

ప్రందు. అ. క్రీ. ౧. శచ్యు.

గీ. ఆత్మకు విశ్వేష్ఠతంబు లై మాయను లవనిఁ,
బాంపకట్టుగఁ బడియె మత్స్యశీతిక, నంద
మందును నొగలపై ప్రండిదట్లు, మ్రొంగుతిలఁ
బాగి బలితంపు మాచ్చు లొండె.

భార. విరా. ౪. ౧౩3.

ఉ. రథమలగేయమైఁకల ధ రా వ ల యం
బద్రమంగఁ దోలుపొరఁకులకలంపు లె

ట్టుల రథము లోజున వచ్చి మెచ్చగా,
రథులు గడంగ వానరలు ప్రండియి
వానరు శత్రు మాన ;

భా. రా. యు. ౬3౯.

క. ఒడ్డారించి విషంబున, కడ్డము చనుదించి
తావ నధికులు లేమిన్, గొడ్డేలు ప్రండి
రా లన, వి ద్దన నెడ త్తక జనులు పుట్టి
నాథా. భాగ. ౮ ౨౧౩.

౨. సొచ్చు, బాధపడు

చ. అజి న్యమైనయవారితాంగులయి
చచ్చునివిగ్న లభర్థకర్మకున్, మనుజులు
గాక లోగముల ప్రండి గృహంబులయందు
బంధు. శ్రేష్ఠ నిలుగుకమ్ము న్నురులె

మార్క. 3 3౨.

ఉ. . . కొం దల నుగ్రచక్రపం. ౧౯౯,
ప్రందగఁ జేయచున్ బ్రుభుమందలి
తెల్లమ ప్రంది యుద్ధతి.

మార్క. ౩. ౧౦౫.

3. చదియు, నలఁగు

చ. వగచుచు తాడ నయ్యునిగవల్లభు రజ్జునఁ
గట్టి తెచ్చి యుమ్మగువకు తాపి దీని దల
ప్రందగఁ మోడెద

భార. ఆను. ౧. ౩.

౪. పోలు, వికళత్వమునొందు.

ఉ. కొడుకామవ్యక్తిని గోల్తునగం గనుగండి
ప్రంది తృప్తాపము వాడతేకి తినిదాచుట
క్రమిఁ గూలి కూలుజంభాపహరాబ్ధ
లక్ష్యై కరవారగఁ జేల్పునె

పాండు. ౨. ౪8.

దండకము. ఎల్లచోన్ మహాబాగ్నిజే
గండి లోక గుండఁగా ప్రుదం నీకుండట
దామ మం దేజితేగ్ గంటినే ..

భోగినిదండకము. ౧౪. పా. ౧౦. మం.

౫. కాలు, దగ్గరును.

ఆ. ఆలకాంగి నమ్మ మమరీమైం గూర్పు, ముక్కాగ్ని మేం ప్రంబుండ .

మార్గం ౨ ౧౩౩.

చ. మామమైంకు ప్రందివలకాంతకరన్ భవదీయ మైవ ది, త్తరీ కడకంటియాపులు సదా సృజయించు

వరాహం. ౧౧౪ ౩౩.

జ : ప్రందించు, ప్రందిపోవు

(ప్రశ్నోత్తరము. ఆ. శ్రీ (ప్రశ్నోత్తర + పదం. సాధ్యమన)

౧. తేజోహీనమగు.

చ. అతనిశీ కర్మలం దగుట నంబుజగర్భండు నమ్మ మైవయి, వికరము గాఁగ జీవ్యా లకు శ్రేణి గగనకుండం బాల మైచివన్, వికరకరేణ్య ప్రశ్నోత్తరంబు బావకు దయ్యెద

భాగం. ఆమ. ౧ ౨౫౩

౨. నవయో, బాధపడు.

చ. తీరగంబు ప్రశ్నోత్తరంబుదీరి

న సంగ. ౧౨. ౯౩౩.

(ప్రశ్నోత్తరము=ప్రశ్నోత్తరము. స. శ్రీ. (ప్రశ్నోత్తర)

౧. చుంపు.

గీ. వరకకుల నెల్ల వరుసతో నిరవద్యంబు మాటు ప్రశ్నోత్తరంబి నెత్తురుచుచువు లయించు, నిరీతి శోపంబు మాని

మారి. పూ. ౪. ౫౧౪.

దండకము. . పూతవాధూతవాదీనకు బ్రగ్ మా పంబునం బట్టి తత్పాణినిర్యాణ శంఖంబు పూరించుచందంబునం గ్రంథంబు జ్ఞాతీ ప్రశ్నోత్తరంబియన్...

పారి. ౩ ౩౮.

(ప్రశ్నోత్తరము. స. శ్రీ. (ప్రశ్నోత్తర) నవయోచు, బాధపెట్టు.

గీ. మారుడు లోకములు సవారంబు నేయంగఁ దలంచుటకంటె మందల గడంగి, బ్రహ్మాండ ములు మ్రోల మ్రోల ప్రశ్నోత్తరంబి ముంగి తెలలందుల ముప్పొచ్చును.

న. సం. ౧౧. ౩౩౪.

(ప్రశ్నోత్తరము. ఆ. శ్రీ ౧. తేజోహీనమగు.

ఉ. చొక్కామట్టుకు శ్రీమదీని ప్రశ్నోత్తర పెట్టున నక్కజంతులు నెక్కుకొక చక్కనై గ్రాకునవిక్కు నెఱింగితిని కాత్రపుల్, మొక్కల మేది ప్రశ్నోత్తరంబి మ్రొక్కండు కావ్యా ౩౩ ౧౩. కావ్యా. ౧ ౧౦౦

౨. దీనించు, తగ్గు.

గీ. మరీగ మై మైవయి ప్రశ్నోత్తరంబు దొంటి చందంబున దొంగరించ

భాగం. ౮. ౩౩౪.

౩. నవయో, బాధపడు

ఉ. ప్రశ్నోత్తర సాధ్యసంభవము పోలిరి మన్నగు లాలోపమలొ, ప్రశ్నోత్తర దివ్యకోటి గడు ప్రశ్నోత్తర యథా...

భాగం. ౩. ౩౩౩.

విని. మరీమందు, కలుమెత్తుడు.

క. తలంపండి దమ్మ నెదిరి, నెఱుంగఁడు దనకొలదిపుడుక తరచు మొండీర, దల బాతి ప్రశ్నోత్తర న సం ౩. ౮౦౦.

జ : ప్రశ్నోత్తరము, ప్రశ్నోత్తరము, ప్రశ్నోత్తరము

(ప్రశ్నోత్తరము. సం. వి. ఆ. ౧. తలములతో కరీరము పూయట, దేవాయనంబు జమరు రావట.

౨. ప్రాంతంబులు, రాకొగఁజేర్చుట.

3. కేమధ, తెలమ.
ప్రచురము. సం. వి. అ. పం. స్వగోపనాచ-
మము. (ప్ర. వి.)

ప్రస్తుంబడు. అ. ప్ర. (ప్రస్తు + పడు - పాన్య-
ము) అడగు.

ను. భరిత్యము గ్రుంగి దిక్కురతిసంతానము
పైడిక దుర్బుధారాకురభగిరాట్టు
తకుల్ ప్రస్తుంబడన్ గూర్చుకన్నరభేదం
బుడ నూరి విట్టు సకలబ్రహ్మాండముం
గంపముం, బారయన్

మరి. ఉ. 1. 103.

(ప్రస్తుంబడన్. క ర పా)

ప్రస్తుంచు. స. ప్ర. ($\sqrt{\text{ప్రస్తు}}$) 1 సరిపం
తేయ, చంపు

క. అగ్రక దూది దరికొను, నగ్గితెలుం గనుర
సప్త దర్శనండు గదన్, దగ్గటి మెలుగు
టమ్ములు, ప్రస్తుంచె వియచ్చునొక్కరం
బగ్గిలపన్.

భార. భీష్మ. 1. 103.

1. నూల్చు.

క. తరు వొకటి పైటి లాంగల, భరుక దుద్ధరి
బూంచి నూయరభద్విరుణుట్టోక్కరముల
ప్రస్తుంపంగ నన్నెరవులు విచ్చుటయీ మేది
నీధరుక చలరాల్.

మరి. ఉ. 3. 103

ప్రస్తు అ. ప్ర. 1. చచ్చు

ఉ. కలముక దమ్మ దలంచి యెదిర్చి
యెంటిమై, ప్రస్తుంబాడు పై నురధరా
మరపెద్దము చూపు మామంగన్ ..

భార. కన్న. 1. 300.

చ. మగటిమి కేగి రాక్షసులు ప్రక్రితి నీపెండ
ప్రాశ్నమ్ము భా. రా. అర. 1. 103.

1. .. ప్రంత నేగను జోయి దింకనాను
ప్రస్తు వన జచ్చె నమమాట కాఖ్య లయ్యె-
అం. భా. 3. 103.

2. విచ్చులమగు, వివకత్వముకొందు.

చ. మరుగతి మందుచేసెది ప్రక్రి తలంకెడు
తంక పంకకా, కర మెట్టులం గమంగొనిన
తెదడి చు. రా. 1. 103.

ఉ. అగ్గల మయ్యె మ్రోత జగదంతరమండున
దధ్యయంబుచే, దిగ్గజమ్మి ద్రెళ్ళె మఱి
తేటవ తేక సమస్త తీవముల్, ప్రక్రి
నీకావి. 1. 103.

గీ. ముప్పుదియమూడుంపారములను ప్రక్రి,
నీదవై వస్త్రలోమాంచవిస్త్రాక్రమముల్
ప్రతియ సంద్భకము లనక జనుపాత్రి
కపు భావములచేత అడిసి తెలిసి
మాంస క 103.

3. అడగు, లీనము

1. ఒకవానరుడు నఖ మూర్తన బూసంగ తేక
మెనాకలైలు ప్రక్రి జలధి
కృ. శకుం. 1. 103.

1. వెలయ మంతానాది శక్తితో, తెలియించి
మెనాక మధిలో ప్రక్రితేసి .
నరస 1. 103.

చ. మనసు నుచ్చియం దెనసి ప్రక్రిన నేయియ
దోచుకుండు నన్నున మటు నేలకొన్నమ
సమస్త జగంబులు గగ్గి తోచు
నీకారా. 3. 103.

4. తేజోహీనమగు

మ. గజతాపహోటకచోటప్రముఖమోగగ్గుంబు
లాన్నించుచున్, వికతారాకులు ప్రక్రి
దిక్కుల హిమానీకాశిరాకలై, నితీర్త
విసదంగ

మరి. భూ. 1. 103.

౧. మాటలు, నీలకంఠం.

౧. అగ్గరిగ సకండు హేయముల, పుంగవరా
సకల విడిచి పురుషాయమున నా, మొగ్గరము
దవీయఁ బాపిన, వ్రుగ్గయ రథపంచకము
మత్స్యాధిభుజక.

ସ୍ଵା. ବି. ୩. ୩୦

సీ. కృష్ణులుగా సేమంగులు క్రుగ్గా దంతకుండా
దండకుంభకర్తములు దురిసి.

పరాహ. ౫. ౨౩.

వీ. శరవరంపరలచే సైన్యంబు శ్రుంగంగ రథ
ములుపూసించురథిక్ భరణులు .

ଅନୁ ଶ୍ରୀ. ନନ

౧. కాలు, దగ్గమగు.

నీ. వారిమీస లెల్ల గడక నొక్క, పెట్ట
త్రోచిన దూచి తిట్టలపై ప్రాణు సగ్గిచందం
బున ప్రుగడజేయు, నగురు దాచి

ਭਾਰ. ਲਿੰ. ੧. ੨੬੩.

మాలిని. కపితకమవచక్షుఃప్రూరదుర్వారీలా, స్థ
 త్పటిత మగువహ్నిం వద్దినాక్రియి
 ద్రుగ్ని పడియె పాండు. 3. ౯౦.

మ. .. రైల్వేమారుబాజాన మటులం బో శంత
యేన్ రూథ మాటను దావానలలీల
మించె నరివడ్యరూటపుల్ చుగ్గణాన్ .

దశ. ౪. ౧౩౩.

3. అవినీతి

గీ. చాతకంబుల మనములు చల్ల వయ్యె, మలయే
దావానలంబులు ద్రుగ్గిపోయె, సప్తశాతంబు
నానాఁడు పఫల మయ్యె, వినుల పైవట్టి
వరాగమయ్యె పదిపది చిత్రకా. అ. ౧౮.

౯. కనబడకుండు, అగోచరమగు

చ. జలజల మంచునీ "రొంకం జల్లనిగాడ్చులు
నీరు చారక, ల్మలమల ద్రుగ్గ ..

డా. ఎ. రాజు.

చుచున్నార. గణపాచార్యుల వాగ్దానికధనం
గానదేయాధిరాజ్యాధ్యక్షులై టి. బంక
ర్యులు అవకులై ముగ్గు...

అమృతం, ర. గౌరవం.

విదా ౧. చీరము, తిథిలమునది.

నీ తలలుఁ జీరలును గంపలు వట్టికొని గానిగా
మ్రుగ్గుటచవులఁ గాటవడియొ...

విర్య. ర. వి.

౨ చెడినది, వికలమైనది.

ద్వీ. సుగమచంద్రులై మణుమలై జడిసి,
కన్నలై మ్రగ్గులై కాకిక లగుచు, నీవిధం
బుగ మాగధేంద్రులైనవలె.

అ మ. క. 3. ౧౪౨. పా. ౧౫. పం.

జ * ప్రాగ్భాతం, ప్రాగ్నితం.

ప్రొఫెసర్. ఎం. వి. కె. పుం. మెత్తన,
మృదులకామ.

(మబ్బు) = మబ్బు, ది. ౧. శేషము.

కా ప్రబుద్ధులచేత శిలుగంటూ చెవియారం
బాలాశిల్ ప్రశస్తి ..

ਰਾ. ਮ. ਏ. ਏ. ਓ.

౨. మొకమూ, మర్న.

అ. ప్రబుద్ధు గొలిచి యోగమాయ నిద్రించి,
యో పరాత్మభూమ యోగిరాజ .

భాగ. ౧౦. పూ. ౫౬౫.

గీ. ఆశుచుఁ గోపించి చచ్చినయట్లు నిద్ర,బోవు
 చుండు నీ వని పల్క నాపులింక, అదరఁ
 దెలువబ్బు పొడమిన వపుడఁ బ్రాణి ..

భా. రా. యు. శా. 3.

(వ)

ప్రమాణము=ప్రమాణము. వి. (శ. మరణం.) పృథ్వీ,
చెట్టు.

నీ ప్రాంత మా పరగ సశోకమానంద యా .
అం. భా. ఆ. 3౫

నీ. బిగతో గడులూతు ప్రాంతల విలువును
పట్టికమాక్రమ్యకము పెట్టికాది
భాగ పభా. ఆ. ౪౧.

వ. తోట్టనేల ఒకపుట్టము కుమువద
పట్టు కేయి ప్రాంతలతోడం గూడంగ
ఇచ్చిది. ది. కా. ౪ ౧౦౧౬.
సోంకల్తోట్ట ముప్పవేలమాంకల
పట్టు కేయిప్రాంతలతోడ మాకల్లి
కల్లకులకు ద. కా. ౪. ౧౦౨౧.

ప్రమాదగర్భితుడు. ఆ. ౩ (ప్రాంతము + ఇకు)
నుఖమఃఖామలనే వివశక్త్యమునొంది కిన్ను
మాకు

క. అరితనావున కెంతయు, మనమున వాక్కుర్వ
డడును ప్రాంతగర్భితుడును, వివసఖా లాక్రం
దింఁగి, దినుసొంగన దగ్గరేవకాత్రిది
౧౦౧౬. భోజరా. ౫ ౧౧౬

ప్రమాదగర్భితు(ను) వి (ప్రాంత+కము) నుఖ
మఃఖామలనే వివశక్త్యము ప్రాంతకము

ఆ. భిన్న కింటువారు వసతి కి శోభనక విగ్గ
యాత్మ్యై యెప్పుడులో వివం విడిస వంగ
నయిక్ భుజియిది లేది ప్రాంతగర్భి
లాల గ్రమ్మి పడంగా వివ మం కి నటంకు
సొన్నసోదములు కేగ మం కి వివెప్పుము
వెల్లడకేసి రయ్యెడగ్గ
ఆ. మారిళ్ళ. ౪ ౫౪.

నీ. కిదువారి మేసి ప్రాంత మ కేసి నీరల నెమరు
కెట్టును నుండ నీమృగముల
నీ. శమం 3. ౪.

ప్రమాదగర్భితుడు. ఆ. ౩. (ప్రాంతము + పడు)
ప్రాంతగర్భితుడియగు.

నీ. ప్రాంతగర్భితుడి ఇదమాంసమేమన మింట
కొలుకును బడ కాతే యిది తెలియ...
కవి. ౪. ౧౩3.

ప్రమాదగర్భితుడు. ఆ. ౩ (ప్రాంతము +
పట్టు) ప్రాంతగర్భితుడు.

నీ. ఇంటు బంతులలోల పెద్దయిన, పెద్దరిక్రమ
ప్రాంతగర్భితుడే, చాది కిన్ను వివశక్త
కంలు గొలువ, బ్రహ్మయోగింద్రలోక
సాప్రాభ్యవదను.
వరాహ. ౯. ౪౯. కా. ఆ. ౫3.
భాగ. ౫. ఆ. ౧౨౫.

ప్రమాదగర్భితు. ఆ. ౩. సోలు, వివశక్త్యము నొంది
ప్రాంత.

దిగ్గి. పవనకాండపు నేమరులక, గ్రాం
గియొం దీగ్గయ్యారావంతుల, ప్రాంతియు
బనులు నేరయ నిమ్మకొంకి, పరమవై పవనవివ్రి
భవంబు విల్లు వూ ౨ ఆ. ౪ ౪.

ఆ. ప్రాంతగర్భితుడు, ప్రాంతగర్భితు, ప్రాంతగర్భి
తుడు, ప్రాంతగర్భితుడు

ప్రమాదిపాట(ను)పు వి (ప్రాంత + పడుపు)
చారుచారిద్ర, ఒకవిధమగుపడుపు

నీ. గంటుభారంగియొం గంతువుమును మెంతి
మంజుర్త కలకట్ట ప్రాంతపడుపు
మాత్రు. ఆ. ౨౯౯.

నీ. పెంకల్లకొప్పుల కలకట్టకొప్పులయ్య నుంది
యొనుపుకొట్టు ప్రాంతపడుపు
అప్పు. ఆ. ౪3౧.

ప్రమాదిపాటలులులుంగు. వి. (ప్రాంత +
పాటు + పులుల) చార్యామాటయ, వద్రంగి
పట్టు.

క. కులువకు వావడ మాడిక, తెలియి కన
వాడు చక్కనేయంట యెల్లం, బులి

నొక ప్రానిపోటుం, బులం గువకారంబు
నీనుపోట్ల యగు దుడిక.

తేయార. 3. ౧౧.౨.

నీ ప్రానిపోటుంబులంబు నా నొప్పచుండు
దార్యాపూటవాంబు

అం భా. ౨ ౯౩.

ప్రభాను=మాను. వి. తా. (బ. ప్రాంతులు)
వృక్షము, చెట్టు

నీ. ప్రాను పేటిచే మదంగమో మదంగతో
మదంగపేటి నీప్రాను మదంగ

తా. మాది. ౨ ౧౩౬.

క. బలవంతుల బలమఱుగా, మలువక మవ్యాని
పాట మాయాధను వియ్యల తేనిన
మోపెట్లంగ, గొలదియె యని దాయ
రైరి కొందలు దానిక.

భార. ఆది ౩ ౧౩౬.

చ. భూనురు లన్నదిలోన దాని ప్రాంతుల
కుద రెక్కి చప్పటలు నొట్టి యదల్పంగ

అము. 3. ౨౨.

నీ తిరగవల్లిగాధపరంభణంబులం బోక
ప్రాంతులం గెంపు పాదలతోనంగ

తా. ౧. ౯౧. అంభా. ౨. 3౫.

(కొందలు కవులు బహువచనమున 'మానులు'
అని భావించారు)

నీ. నునుమేటి లలిత ప్రానులమోదక నొరగుటలో
తీవలు ప్రాణేనతొలగ దెలుప

కవిక. ౪. ౨౧.

క : ప్రానిపాత్రు, ప్రానిపోటుంబులంబు,
ప్రానుగోయల, ప్రానుటిక్క, ప్రానుచేటు,
ప్రానుదియ్యరి, ప్రానుపట్టు, ప్రానుపడు,
ప్రానుపాటు, ప్రానుపీలు, ప్రానుపెట్టు,
ప్రానుపోట్లతోకాడు, ప్రానుపెండు,

ప్రానుకు, ప్రానుబుడు, ప్రానునీ,
ప్రానుకము.

ప్రానుగోయిల. వి. (ప్రాను + గోయిల)
శుద్ధంబిట్టు, దార్యాపూటము. (క ర.)

ప్రానుటిక్క. వి. (ప్రాను + ట్క్క) వాన
రము, శ్రోతి.

నీ రెక్క వెక్కువ యగుప్రానుటిక్కుచోరలు,
గలరు బలుకోడు లాకని గొలునువార,
లట్టిబలియించు మోన బం టయ్యె నేని,
యరయ నీరేతులుగముల నద్ద గలది

అచ్చ రా. కిష్కిం. ౧౪.

ప్రానుచేటు. అ కి. (ప్రాను + చేటు)
ప్రానుపడు, స్తంభించు.

నీ. మందిరాభ్యంతరము పొన్న ప్రానుచేటి,
భీతమృగశేత వీయనభీతరణమున

వి. ౪. ౨౧౯.

ప్రానుద్రి(స్త్రి)మ్మరి. వి. (ప్రాను + త్రిమ్మరి)
వానరము, శ్రోతి.

నీ. నుజీయం దక్కినప్రానుద్రిమ్మరికడింది,
మగలు దమకమపేష్టికే దగినకొలది, గట్టు
చెట్టును గొనితెచ్చి కదలియండు, తెలు
చుండిన యోమిండు నూచి మెచ్చు.

అచ్చ. రా. య ౮౩.

ప్రానుపట్టు అ కి (√/ప్రాను) అకులు
రానిచెట్టు ప్రాను లగు.

చ. చిలువ నుధారపాధరచెల్వలఱుక్కిటి
తామి దీయ నై, వలపుల నందుకత్తియల
వ క్కరివజ్రులశోష్య నొట్టు నై, తెలుదడి
తద్వలెకయివేదక జామా యన ప్రాను
పట్టుట, తలిరులు పట్టుట గలంగ
దాక్కొనె జంబకలైజాతమో.

అము. ౫. ౧౦౩.

(మూనుప(వ)డు = (మూనుడు. ఆ. (లే.

(√(మూను) స్తంభించు, కొయ్యవారు.

చ. అర్జునునిభేది (మూనుపడి తా నొక పల్లము బల్ల కత్తెన.

మారి ఆ. ర. ౮౩.

సీ. ఎలమిం బ్రాణేశున తెను రేగ నుగ్మలిప్రాణము లను మేను (మూనుపడియె ..

ప పం ౯ ౨౮౮

క. మే నెఱుంగకున్నయులేన, నానాభయ మన్నదర్శనశ్రవణములన, (మూనుపడి యులే నెట్లామీన స్తంభంబు నాగ నెఱుంగగ వలయున కావ్యా ౧ 3౧

గీ. వేట లాదంగవచ్చినవేడు తెల్ల, నక్కటా కండ్లి తెఱింగింప నంపలేదు, (మూనుపడి యుండ నేటికి మేను మఱచి, రేటల మాచారి మాన్వనే యెఱుగవలెది.

కాళ. 3. ౭౬ శివద ౧ ౫౪

(మూను(స్వా)పాటు. ఏ (√(మూనుపడు)

స్తంభనము, కొయ్యవాణులు

చ. .. మెయి (మూనుపాటుతో, నెఱుంగవ రాలపాటొకతె ఆ. మారి. ౫. ౧౧౨

చ. అలిపలమేళి యొక్కతె మురారిం గమంగొని (మూనుపాటు మై, నెలకొన మన్నచో సదలనీవిక లేచెను రంబ నిల్చి

మారి 3. ౧౬

గీ. సదలను గదవచ్చు లావు కాంచనకలాప, పరి చునును మానెవచ్చు దెప్పరవునంత, వాడెను గదవచ్చు మానోద నాదవచ్చు, కొవ్వు (మూనుపాటు కెట్లొక్కొక్కవచ్చు

మే పంచ. ర. ౧౧౨

చ. విని బలశీని నోయి మది వివ్వలమై మెయి (మూనుపాటు నొంద మని

భార. మా. 8౧

(మూనుపిలు(ల్లు). ఆ. (లే. (√(మూను) పునీ భయించు (స్తంభించు) అని క. ర.)

క. చచ్చిన మనిపతి కర్పణ, మిచ్చిమీదపన మహిళ తెల్లను విడగా, మచ్చరవునాను జేవుడు, నెచ్చారితనంబు (మూనుపిల నిట్లనియెన్. ఆ. మారి 3. ౧౦.

(మూనుపెట్టు స. (లే. (మూను + పెట్టు) (మూను పడనేయు, స్తంభించనేయు.

క. అంగీకృతరంగవ్యాకంగీమదగంధమగుంచు దస్తయు వేద్యున్, సంగీతవిశేషంబులు, భృంగీగణ మెప్పె (మూనుపెట్టెమాడ్కిన్. భాగ ౮ 3౨.

(మూనుపొక్కిటిగొండ. ఏ. (√(మూను) పక్షినిశేవము.

సీ (మూనుపొక్కిటిగొండ మాలకాశి తె - నీ పాపెగ గారవం పందికైద యాది యెనపక్షు లతడు దీర్చు

మంస. 3 ౧౨.

(మూనుసెందు. ఆ. (లే. (మూను + సెందు)

(మూనుపడు, నిశ్చిప్తమగు.

క తదనంతరంబు యప్పురి, విదురశవము (మూను నెంది వికృతి-సీత మై, విదురమెయి నొఱుగి యున్నపడి నుండ కాచి యగ్ని కృత్యము సదనన్.

భార. ఆశ్రమ ౨. ౬౨

(మూనుస్సు. స. (లే. మూయు

సీ. మరుమంపువలపుఁ బల్కెద క్రోలి క్రోలి కన్యాని యూరక మేను మఱచు

పాండు. ౧. ౧౮౧.

(మూను(స్వ)డు = (మూనుపడు. ఆ. (లే.

(√(మూను) స్తంభించు, నిశ్చిప్త శాండు,

క. అన విని విధుల కలం దంబు, మనుజేంద్రుడు
గొంతసేపు ప్రాన్యమిది తలఁపుచు, పెనఁగొన
విద్రాహినిం, వసు వలయంగ విడువఁగోడ
చా వి ట్లదియెక్క.

భార. ఉద్యో. ౨ ౫౩.

క. విని తద్గొంధాగమము నెమ్మనమున నూహించి
తెలిసి ప్రాన్యమిది

అము. ౨. ౩౩.

క. ఏటిమానవతాపి యీసరణి నుత్పే
క్షోక్తలం గలి నీ, ప్రాణేశున వివరించి
పూజల చారాధించి యాచెంత బూద,
బోలుచు మేలక నూడిగంటు సలుపక
బూనింటి కేకకడక, గ్రాణాచారము వడ్డ
లిల విశయ్యం కేరి మె ప్రాన్యవదన్

కృ. శకుం. ౨ ౧౦౨

కుక. 3 ౪౪౦

(ప్రమాన్యముచే. క. ౩ (✓ ప్రాన్యము)
ప్రాన్యవదనేయు, స్తంభింపవదనేయు.

క. అదరపడి వినుచు దైర్యము, నెదరన్ ప్రాన్య
అను నెఱుంగు తెలిచి తమాతమాన్, బొస
అనుచు దర్శని వానికె, గదియం దల
యూంచి దైవ్యకలితావసుడై.

ఉ. హరిశ్చ. ౨. ౨. ౯౩.

(ప్రమా(నుమ)న్యమికి. వి. (ప్రమాను + మిమి)
కోరి, వానరము.

ఉ. ఓరి నెదంగ ప్రాన్యమిది యెంటికివాన
కలంబు మారి యి, పూరక బల్లిదంతుఁ
బొలయొరపుమాకలొసరి తెట్టుగాఁ,
జేరితి

అచ్చ. రా. యు. ౧౦౧.

(ప్రమా(నుమ)న్యమము. వి. (ప్రమాను + మెకము)
కాళామృగము, కోరి.

గీ. మిగుల నొప్పించు గవలి ప్రాన్యకత్తిరియడు,
లాక్కమెని వాండ్రు బోడిక చిక్కఁబట్టి
మదిని రత్నము...

అచ్చ. రా. యు. ౧౦౨.

(మూలు అ. ౩ పోలు, ప్రాలు.

గీ. మనము లలరఁ జూచులఁ గడు ప్రాలుఁ
జెవులు, ప్రాళ మారిణాంగవలు రాగలోబ
లగుచు, జేరి మారినేంద్రునెత్తుము మూరు
కోనుచు, నట్లు నాకుచు మన్న నావారిణ
విధులకు మార్పు ౫. ౮౨.

బ * ప్రాలుదెంచు, ప్రాల్పు.

(మూలుదెంచు. ఆ ౩. (ప్రాలు + తెంచు,
స్వాగమము) ప్రాలు, సోలు
నీ తావిల గ్రాహిణతన్మిత్రులెఱుపఁగి వాలరుఁ
జావులు ప్రాలుదేర

విక. ౩. ౧౦౩.

(మూల్పు(లుచే). స ౩ (✓ ప్రాలు)
ప్రాలఁజేయు, ముఖ దుఃఖాదులచేత వివశత
నొందించు.

నీ మేయిమానికత్తుదివ్వలతోడఁ బడగలు
ప్రూల్పు నేదేవుని మలకపాన్పు...

ఉ. హరి. ౨. ౧౪౪.

ప్రింగనగొండి. వి. (✓ ప్రింగ) తిండి
పోతు, భుస్మరుడు.

ద్వి. శనుదెంచి యిచ్చించి శంఖించిపట్టి, మనసి
బారియును ప్రింగనగొండి యయ్యె.

బస. త్త. ౪. ౬౪౧. పం.

ద్వి. పీడ లోకముల నేలించిన పండ్లపూస
బోతున్నదే ప్రతియాగ్నిరుద్ర, ప్రింగన

గొండినై ప్రింగిలి బసవ, లింగవహుఁ
బారికళిబాచారు.

పండితా. మహిమ. 308. పా

ప్రింగిగొను. స. 1. (√ ప్రింగు) ౧.
చుపుకొను.

1. A. కురుకుమారుల పది ప్రింగిగొనకు మెరుల,
సొమ్మునకు వాసపదఁదగ దిమ్ము వారి,
పాలు

భార. ఉద్యోగ. ౧ 386.

2. అడఁచికోను.

క అది మనమునఁ దలపోయెను, దనకమ్ముని
నల్ల పెత్తి దండడి దొరగం, జుమెంచు
నక్రమారము, కనుగవలొ ప్రింగిగొనుఁడు
గామిని పలికె

భార విరా. 2 8౯

ప్రింగు. స 1 ౧ కలిపించు.

A. అప్పులకు ప్రింగఁ జే దైవ వోలనాలము,
భంగిఁ బొంగడుతోపంబు ప్రింగిగొనఁగ,
నీలగతు నెన్ని వి న్నెన్నుఁబోలు నట్టి, నీవు
సారిసఁ గా నీల నెగడుఁ జేయ.

భార. ఉద్యోగ ౧ 333

చ. గుమరులు గట్టి యీరవలు గుట్టి ప్రవాళము
పట్టి కింకతో, నమలక ప్రింగి ఆమనిది
లేయఁబవర వడిఁ గూయుఁ గోవిలన్.

కు. సం. ౪ ౪౬3.

ఉ. మీఁటగుమీల పెల్ల మును ప్రింగి

అము. 2. ౫౪.

2. నశింపఁజేయు.

క మాపట్టణమున నుండక, పోపో నిమఁ జంప
రాను పొత్తునవాడై, భూపాలకునినీ
ప్రింగిలి, పాపాత్మా చుట్ట మెత్తి పగవార
లకున్.

ఉ. హరి. ౪. ౧౯౧.

క. నేని చుటి తాన క్రచ్చుట, గ్రాసడు గొను
శేతపురువుగతి నీలగం, నేనీన యీనిశ్చ
మును ర, మాసఖ ప్రింగునదవు నీన మరలన్
లిలన్.

కవి. ౬. ౧౩౨.

3. చుపు.

A ఉన్న సాధవగతుల సాధ్యుండు గాక, ప్రింగఁ
బలెంచుకత్తువు మిక్తుఁ జేయ, దానమున
వాత్సవళగులు గానివార, లిలియ లెవ్వార
లిజగత్తుతయమునను

కవి. 2. ౯.

ద్వి. బంగారువంటిపాపి మెడఁ బిసి, ప్రింగ
నెచ్చటనుండి ముక్తు పై వచ్చె

ద్వి హరిశ్చ ఉ. 23౯౦ పం.

౪ అడఁచు.

అ. భవవధిరత మగుము బొడబుప్రభాతవి,
స్ఫురణ నడఁచుమంచుదొర ప్రింగ, విభుని
మనసులోని విశ్వభూత్రాధి, సకలసమృ
దము నపకృతాంతు. కవి. ౧ 3౫.

5. పంకదంధమును బాపములు ప్రింగిననీటి పెద్ద
నవులలీల షేన మలర

పాండు. 2 ౧3౪.

౫ ఆచూచించు, కప్పు

క. అకఁడును దచ్చాన్తిలు విని, యతిభీషణ
మైనయట్టియాత్మధ్వజుని, తలివోడ వచ్చి
తాఁతె, బ్రతినియల దిశల ధూళిపలయ
ప్రింగన్

కళా. ౮ ౧౦౮.

కా. త్వంగవ్యాపాఖరగ్రభిష్యధరణీర త్వంబు
లేవ్యాకృతన్, ప్రింగన్ వారిధులన్

దళా. 2. 38౯.

అ. 1. పొరకుండు

ఉ. మో మటు ద్విష్టుబోఁడు కయి మోడ్చిన
మెచ్చును మెచ్చి ప్రింగఁ జే, కామిత మైన
నీలగండు కా వడఁ దోపును దప్పు

గర్జిత, రామనంద్రుల దట్టప్రభుత్వము
కాళ్ళతో ద్వి గల్గగా, మేటి కీనరాధముల
కీర్తు యే త్తమకామ్యము ల్గుత్తు.

సమీర, ౧. ౨౩.

జ : ప్రింగనగండి, ప్రింగికోమ, ప్రింగుడు,
ప్రింగుడువడు.

ప్రింగుడు. వి. (√ప్రింగు) కలకవము, ప్రింగు
గుటు. (క ర)

ప్రింగువడు. ఆ క్రి (ప్రింగు + వడు
కలకవము

క. , తి, ప్రింగువడుకాకా దట్టు, ప్రింగు
గుడువడ కలకవము మొదలైన వృత్తి
భాగ ౧౦ పూ. ౪౪౬.

ము

ప్రముక్క-1. వి కునుక, ఖండము

ఆ తోచు కలకవము కునుక కుండెము కుండె,
కుండు కుంట పరియ కుమయ ప్రముక్క-

అం. భా. ౧. ౩౯.

ప్రముక్క-2. విలా. (√ప్రముక్క) సారసీన
మొనడి.

తీ. అన్నలివాడి భర్త యిడువచ్చియ గైకొను
ప్రముక్క-భావ్యము.

సాంధు ౪ ౧౪౩.

ప్రముక్క-3. విలా అల్పము, తుద్రము.

క. నడపించి సంకవలమున, విడియించెను వీడు
చోరవీరులు గని యొక్కడుభవములు గల
ప్రముక్క-ప్రజలో లేరు వీరి గావంగ
యొధుల్.

భార తూ. ౧౦౦.

వ. ఎఱుకపడ్డవా రు క్తమణులు డెబ్బది
యాఱుకోట్లు నినువడిమొను ప్రముక్క-డి

మూల యిరువదిపాఠములు మున్నూట
యిరువందల పాఠములు మున్నూట.

భార. క్రి. ౨. ౧౬౩

ప్రముక్క = ముక్క-2. ఆ క్రి సారసీనమగు
(చూ. ముక్క-2)

స క్రి (క. ముక్క-2) మూయు, (తొయు ౨)

నీ మూయు, ప్రవృత్తిచేయుల మూల (చాచి
ప్రవృత్తిచేయుల మొగి తెలులందుల ప్రముక్క
చారు

కు. సం ౧౧ ౬౬౪

జ ప్రముక్క-2

ప్రముక్క. వి. ౧. రంగవల్లి

నీ రాజాలందడి రాజీనందపులు మొన
రాజీనందడి ప్రముక్క గాంగ

భార. విరా. ౩. ౩౪.

క అలుకుడు మృగమదమున ప్రముక్కలు
పెట్టుడు గవ్వమున గుండుమున
గోదలు పూయుడు

భార. తీర్థ ౩. ౧౫౨.

నీ ప్రతి యానీటిలంకలందును వన్నెప్రముక్క
పెట్టుడు మొనమునందును

యయా ౨. ౪౩.

వరాహ ౪. ౫౪౧

అం. భా. ౨. ౩౩

౨ రంగవల్లి నివిర్మించుట సాధన మైన
చూర్ణము. (చా)

జ ప్రముక్కల, ప్రముక్కల పెట్టు

ప్రముక్కల. వి. (ప్రముక్కల) ప్రముక్కల నేల
మూడ గీచినట్లు.

నీ మంగిట గోమయమును గోమయము దీర్చి
కడలు పొంగ ప్రముక్కల పెట్టి

కా. ౩. ౧౪౧.

(ప్రముఖులు పెట్టు. ఆ. క్రి. (ప్రముఖులు + పెట్టు.)

లేనిపోయినవలె చేసి కలహము పెట్టు.

(వ్యక్తు) ఆమె కాపురమునకు వచ్చి యేర్పాటు
చారిత్రం బాటప్రముఖులు పెట్టింది.

(ముచ్చిమి. వి. (√ప్రముచ్చి) దొంగతనము.

గీ. ఆకం దశమతి లేక కోయంగం దగునె,
ప్రముచ్చిమియ కానె యిది పాప మచ్చు
పడియె

భార. కాం. ౧. ౧౬౦.

క. తిట్టాట అంకు ప్రముచ్చిమి, యిట్టివివాదముల
చోట పెట్టిననెన, పెట్టిన సాక్షిగం
గొనఁ జను, పట్టియెడక సాక్షిగుణము లర
యెరు పెట్టె

విజ్ఞా. 3 ౧౦3

గీ కారవాధీకృతు కన్యకారత్నంబుఁ గామింది
సాంబుండు గజపురంబు, సొచ్చి ప్రముచ్చిమి
నేయఁ బొందిన నెఱిగి

ఉ. పారి ౧. ౯.

(ముచ్చిమిపోటు. వి. (ముచ్చిమి + పోటు)

నిద్రపోవుచుండఁగాఁ లైపడి చేయుయ్యదము.

గీ. భూరిభూజక మ్రముచ్చిమిపోటు గాఁగ,
మేదిసిగ్ధ పాఠెంబుమొదఁ బడిన

కువల. 3. ౯.

(ముచ్చిమిపోటు క. ర. పా)

ముచ్చిమి = ముచ్చిమి. ఆ. క్రి. ముచ్చిమి.

ఉ. ముచ్చిమి నేల యే గలగ ముచ్చిమి నాకు
మృత్యుదయండు వివృత్యుదయం దోడుగాఁగ
జనవంతులండు భర్తమతుండు వంశ నీ,
మెచ్చుగ కలహమునకు మేలొని చేసినద
గాక . భార. ఉద్యో. 3. ౧౨౦.

(ముచ్చిలి. వి. (√ముచ్చిలి.) చార్యము,

దొంగతనము.

గీ ... దొంగతన మనంగ దొంగతన మనంగ

కొర్రుంబు చెల్లు

ఆం. భా. ౨. ౨౯౨.

ఉ. ఊర్పు లొక్క మొగి పెట్టడ మొమ్మన
లైవ్య మొందఁగా, ముచ్చిలి వంశుచున్
వగిలము ర్త మెదం గలఁపంగ నాత్మ
లోక.

మార్క. ౩. ౧౦.

ముచ్చిలింఁచే = ముచ్చిలింఁచే. స. క్రి.

(√ముచ్చిలి) దొంగిలించు.

క. . కుక్కం జేలొని తియగన్, మతి
లోయిదు సయ్యెదందుర్గతి మాఁచింబు
ముచ్చిలింఁచే కష్టనకు నగున్

భార. ఆము. 3. ౨౨౦.

గీ. మేర లెంచక నూరివారిండ్ల కేగి పొల్చెదంగ
వెన్నలు ముచ్చిలింఁచె నమచు .

కుక. ౨. ౫౪8.

గీ ప్రతియుగంబున చార్వకావృత్తంబు, ముచ్చి
రత్నములెల్లను ముచ్చిలింఁచి, కొంచు
బోయెడుకతమున, గువలయాశి, యల్లి
కొదగూడె రత్నాకరావృత్తంబు.

కాశి. 3. ౧౧8.

గీ. కకుం. 3. ౮౧.

ముచ్చిలికొను. స. క్రి. (√ముచ్చిలి) దొంగి
లింఁచు.

ప. .. రాజావంతులు ముచ్చిలికొని ముచ్చు
లారెవలచేత నవగమ్యమాను లై

భార. ఆది. ౪. ౨౬౧.

గీ. కన్యాపురంబున గవకసాధంబులై నిద్ర
నేనుజీ యున్నవిషయ గదిసి, తనవయ్యములు
నూచి మనము ముచ్చిలికొని యెరిగవ్రుచ్చు
నజ్జాయతాశి ..

పూ. ఉ. 8. ౧3౨.

ముద్దిలితము. వి. (ముద్దిలి + తనము
స్వార్థమున) తోరత్యము, దొంగతనము.

ద్వి. . దళానముడు, తనదే ముద్దిలితన
మున "తెల్లి, శానిపోన వాని మూర్ఖుని
క్రొంచినవ, జరిగించి నీతోడిచెలిమి
చాటింప, శంకయుఁ దలపోసి యేరెంచె
నిటకు.

రం. రా. శిష్టిం. ౨౦౧ పా. ౩ పం.

ముద్దిలిపోటు = ముద్దిమిపోటు. వి.
($\sqrt{\text{ముద్దిలి}}$) విద్రపోపుచుండగాఁ జైబడి
నేయుద్ధము.

(మా ముద్దిమిపోటు శ ర)

ముద్దిలు = ముద్దిలు. స శి ౧
దొంగిలు, అవ - బిను.

క. బలవంతుడు పై తెల్లిన బలహీనుడు
ధనము గోలుపడేయకఁడు మ్రుద్దిల వేచు
చాఁడుఁ గామా, బలచిత్తుడు విద్ర లేక
కుండుడు రధిపా

భార తీర్థో ౨ ౨౧

గీ కల్లుఁ ద్రావుట గురుపత్నిఁ గనయుటయును,
విశ్రుఁ జుంపుట బ్రహ్మస్వవిషయ మైన,
ముద్దిలుటయును వివి గలప్రారణులఁ,
దీరిఁ బొందుటయును మహాపాతకములు.

భార కాం ౧. ౧౩౮

గీ గతి ముద్దిలఁగ వేచుగాలిఁ ద్రావఁగ
బాము విడివకై వడిఁ గాలికడియ ముర
పారి. ౪. ౩౩౩

౨. మోసముచేయు, పంచించు

క. మ చెప్పింపును వారిని, విచ్చెన యిడి
తొలఁగఁ బుద్ది తెచ్చుదితో నే ముద్దిలి
క్రిందటియింద్లన్, విచ్చలవిడిఁ బిలుచుకొనుట
విటుల నికరలన్.

శ్రీయార. ౨. ౩౦.

చ. ఎనయఁగ బారకామిది .. నిశేషుని ముద్దిలి
బారమౌచునన్, దనపతిగాఁ దలంచుగతి

భాగ. ౪. ౪౨౪.

చ. . పరుఁడు దక్కెన నేర్పున తన్ను
ముద్దిలన్.

భాగ. అడి. ౪ ౩౯.

జ * ముద్దిమి, ముద్దిమిపోటు, ముద్దిలి
ముద్దిలింపు, ముచ్చుకొను, ముద్దిలితనము,
ముద్దిలిపోటు, ముచ్చు, ముచ్చుదనము,
ముచ్చుగోర, ముచ్చుచూపు, ముచ్చు
ప్రాద్ధ

ముచ్చే. వి. ($\sqrt{\text{ముద్దిలి}}$) ౧. దొంగ

తీ. మదిన్, ముచ్చులఁ గట్టి పట్టుదురు
నొంపుచు రేమన పచ్చ రాజులన్

పై. ౪. ౨౯

చ. మదంబున మర్కరంబు తెల్ల మ్రు,
చ్చుగతి వధూతిఁ గొంచుఁ ప్రహర తొక్కిడి
పోయినచాఁడు చూచితే

విక్ర. ౩. ౩౩౩

౨. అరిఁటిపువ్వులతోనిన ముద్దిమము.

గీ పొరలకోదన నదంచుకొన్నయాదోఁడి
పొటును గొప్ప విష్ణు, మోయుగోర్వచ్చు
లును గెంపు గుణులు గావె.

అము. ౫ ౩౦.

గీ. ఆరఁటి యరం టటి యనఁటి యనఁటి
నాఁ గదలికావ్యయము లై పొదలు
చుండు, ... రక్కేనరాంకర్ణకాచ్చునూది

గీ. కానిభాంకంబు ముచ్చునఁగాఁ జెలంగు

అం. భా ౨ ౫౮

విలు. పంచుండు

గీ. .. ఇనపుకచ్చదాల్ గట్టుకొనుమనిముచ్చు
లెల్ల

మనుచు. ౨. ౩౩.

క. అచ్చులు ప్రాకులు చూచులు, బొచ్చులు
బుగ్గి జేసి కడుమున నమ్మి డియ్యముచ్చు
వణిజ లాశ్కొక్కడ, యచ్చుగఁ బండ్రి
కుడుచు లకుచగ వలయున్. విజ్ఞా. ౨. ౩౫.

(ముచ్చోదనము. వి. (ముచ్చు + తనము)
చార్యము, తొంగతనము.

గీ. ఏమి ముచ్చులమె యూహింప ముచ్చుఁ
దనాలత్తుట్టివయిండ్లు మిఁదొండ్లై కాక
ప్రభా. ౧. ౧౦౮

ఉ. ముచ్చుఁదనంబు నావయిన మోపక యెం
డిన నట్టిరిదైవే, వచ్చునె నీకుఁ గూడుఁ
గునువం గులకామినిప్రక్కఁ బండ్రిదే
మే పంచ ౧. ౩౧౪
అచ్చ రా కిష్కిం ౯౦

(ముచ్చోగోర. వి (ముచ్చు + కోర) పెద్దదొంగ
ఆ అక్కమేళమునకు వచ్చి కం దైనయూ, యక్క
రాకా నిట్లు లభమారింది, ముచ్చుగోర
యీసముద్రదేశంబున, నొంటి మెడఁద
లేక యున్నవాడు
భార. అర. 3. ౩౩. (క. ర. పా.)

(ముచ్చోమోపు. వి. (ముచ్చు + మాపు) జంఱి
జంఱి చూచుదొంగ చూపు.
గీ. ముంగాల్లఁ జూచి పై ముచ్చుచూపులు
పర్య బొడుక శిక్తులుఁ బాఱిపోవునువల
అము. ౩. ౧౮.

(ముచ్చుప్రాద్దు. వి (ముచ్చు + ప్రాద్దు) అగ్గ
రాత్రము. (క. ర.)

మే

మేఁగొను. స. శ్రీ. (మేఁగ + కొను. పావ్య
మున) అవరించు.

గీ. మందహాసంబు చేసి యతుందరవము, మిగిలి
రిపుకూర్మకములు మ్రోగిగోనగఁ, బాంచ
జన్యంబుఁ బెలుచుఁ బూరించి కాన్దగ్రుణము
పూరించి దానవగణముఁ జూచి.

విర్య. 3. ౮.

మేఁగు = మేఁగు, మేపు. స. శ్రీ. ౧. అవరించు,
ఆ. అడవి చాచకట్టు వడి నుగ్గునూచ మై,
బయలుగాఁగ గూఱి బయల మ్రోగ, నదరి
మిమ్మ మమ్మ వగచరు లిట్టట్టు, తిరుగనైది
నట్టితెఱంగు తోచె.

భా. రా. య. ౨౨.

౨ భూయ (క. ర.)

ఆ శ్రీ ౧ అధికముగ

చ చాలము మూడి కెత్తి మ్రోగినిబల
వర్ష మొప్పుఁ జెఱికిం బ్రతిపత్తిలి ప్రయ్య
నయ్యెదన్. భా. రా. య. ౧౧౩.

౩ నవయు, నకవకపడు.

గీ. ఆప్రమత్తుండ వగుచుఁ బద్యైత్ నీవు,
మ్రొంగుదువు చాల నాకట మ్రోగుచుండి,
నాలుకలగ్రోయుభూరివన్నగముపాతఁ, బడిన
యెలుకను భక్షించుచుడి నవన

భాగ. ౪. ౩౨౯.

జ మ్రోగిగోను.

మేపు = మేఁగు, మేఁగు. స. శ్రీ. భూయ,
రాచు

గీ. అనులకప్రమాణ, మృదులమృత్తిండ
ఖండంబు మ్రోవి మ్రోవి, గంధకేశతయావ
ధిగా నొనర్చువలయు కాంచు మది కక్కఁ
గలకజన్మ. కావ్య. ౫. ౧౯౫.

మొ

మొంగు. ఆ. శ్రీ. ౧. ఎగసిపడు, క్రుద్ధు.

ప్రయోగము

వివరి

ప్రయోగములయొక్క

క. ఏదిగదా వాచాశంకునకు, బోంగదా నకు
రాక్షసంకై బాడ పె నీడున, ప్రయోగదం
గాలాంకపుక్రమ, భంగించును చురలయ్యడ
బంకబగ్గున. భాగ. ౮. ౪౫౩.

అ. బునకొట్టు.

క. ప్రయోగదుశ్చక్రంగముల, భంగిన్ తెబ్బులల
క్రియ నిభంబులకరణ్, సింగములభాతి
నలవడు, సంగతితో గడిసి తెల్లములున్
బొగడన్. ద్వ్య. ౩. ౬౫.

జ. ప్రయోధు.

ప్రయోంపు. వి. ($\sqrt{\text{ప్రయోగ}}$) క్రుక్కుపాటు,
ఎగవీపాటు. (సర్వములు)

సీ. పాదలతోమామున నిచ్చురక్రమోంతులతోడ
లోలకై గ్రాలు నాలుకలతోడ
సృ. ౪. ౪౦.

ప్రయోక్కించు = ప్రయోక్కించు. స. క్రి
($\sqrt{\text{ప్రయోక్కి}}$) ప్రయోక్కించేయ

సీ. ఆవ్యాసుడేవునియడుగుగందములప్రయోల
ప్రయోక్కించి సమృద్ధిచూచినక, యుగుచు
మ. ౮. ౮. ౧౬౩.

సీ. రాజుడే జీవరభారము పెట్టి మోవంగ
ప్రయోక్కించుకొనక బాదములకు వలెరి
నై. ౮. ౧౬౦.

ప్రయోక్కు = మొక్కు. అ. క్రి. స. క్రి
నకున్నును.

క. దేవాపూర్తియల ప్రయోక్కి తెలకుం
గుళులన్. రాధును. సీ. ౫

ఉ. ప్రయోక్కిన నాదంపక నయండు .
నై. భా. ౫. ౧౬౪.

క. ... ఆరవికి, పెంకయుం ప్రియ మొదవ
ప్రయోక్కి యిట్టివి పలికెన్.
విక్ర. ౧. ౧౧౫.

సీ. తెలదె తెరగ తెలంగె బాగిదెను ప్రయోక్కి
నవ నుపార్జనమున జేసె నమట కొన్న.

అం. భా. ౩. ౧౬౮.

వి. ౧. ననుపార్జనము.

ఉ. ప్రయోక్కులు మాన్చివిక్కు లతిమోహ
చుపాహము .

విక్ర. ౩. ౨౯.

సీ. ప్రసాదితావ్యుదే భానుకుంకుమిచేత గురు
భావమున ప్రయోక్కు గొనెడువారి .

మార. ౪. ౪౦.

సీ. . ప్రయోక్కు దండము తెలుమో ద్విర
గుడు, వాంగక తెల్పించును నతి
అం. భా. ౨. ౧౭౫

అ. తె నమున కప్పింప నిర్ణయించుకొనెడి
న ముపు.

సీ. కోరి ప్రయోక్కులు చెల్లించుకొనెడ గాంగ,
నాకం దోటకు దినునతి కరిగి వచ్చు .
కు. ౨. ౫౪౮.

జ. ప్రయోక్కించు, ప్రయోక్కుడు, ప్రయోక్కుబడి,
ప్రయోక్కులచేతర, ప్రయోక్కు ల యర్థ్య
ప్రయోక్కుచేయ.

ప్రయోక్కుడు. వి. ($\sqrt{\text{ప్రయోక్కు}}$) ననుపార్జనము.
"ప్రయోక్కుడుగెలు" పాండు. ౧. ఆ.
(౪. ౮.)

ప్రయోక్కుబడి = మొక్కుబడి. వి. (ప్రయోక్కు +
బడి.) దేవతాప్రాధ్వన (౪. ౮.)

"ప్రయోక్కులదేవర, వి. (ప్రయోక్కులు + దేవర)
మార్గండు.

సీ. మున్నేలుపులయిక్కు ప్రయోక్కుల దేవర
గాములకొడు జక్కవలకొడు .

అం. సుం. దేవ. ౧౬.

ప్రయోక్కులయొక్క. వి. (ప్రయోక్కులు + అయ్య)
మార్గండు.

స్లో. అభివృద్ధియ న్నభ్య రలంకారావ్రీయో
హరిః, సమస్కావ్రీయః సూర్యా వ్రావ్య
లో భోజనవిజయః.

ప్రెస్కర్ప్-వేయూ. ఆ. (ప్రెస్కర్ప్-వేయూ.)
సమస్కారమ చేయూ.

సీ. మావజీడు గజో తమయః ఇచ్చి యంతు
శంబు తమయ్యేరితో ప్రెస్కర్ప్-వేయూ .
కువల. ౪. ౨౧౩.

ప్రెస్కర్ప్-బడు=మొగ్గలడు.ఆ.(ప్రెస్కర్ప్ +
వడు. స్వాగ్ధమన.) గా ముందువకులబడు.

క. కడగొంకంబులు గొని వడి, బొడిచిరి
కుంతధను లుగ్రహురిలలం చేన్నద మాయ
గజభటకతి స్వాల్పిడి వడి ప్రెస్కర్ప్-బడి మిట్టి
వడ రథనమనక.

కు. సుం. ౧౧. ౭౧౦.

౨. ప్రెస్కర్ప్ వ్రాబు

మ. ధరణీచక్రమ గ్రహ్యమం గదల దిగ్దంతావక
ప్రేణీకంధరమత్ ప్రెస్కర్ప్-బడన్ దిశా
వలయ ముక్త్యంపంబుగా నీలలం, బురలం
బాంక ధీమ్యైక గవితి .

భార. ధీమ్య. ౩. ౨౨౩.

సీ. ముక్త్య-వ్రాబుల కగ్రమత్ ప్రెస్కర్ప్-బడుట,
రదనన వగ్ధ్యయ . మూలములు సజోగ్ధ
మృత్యుగోచరతన...

భార. కాం. ౨. ౧౨౦.

ప్రెస్కర్ప్-తిల(ల్ల)బడు. ఆ. (ప్రెస్కర్ప్-తిల +
వడు. స్వాగ్ధమన.) మూలములు సజోగ్ధ.

మ. వివిధవిభజనంబులు పరంగింప ముందటి
కాళ్లు దునివిన ప్రెస్కర్ప్-తిలంబడియుమెరలె
వలయ లై న వెలి తప్పు సూరియ.

భార. ధీమ్య. ౩. ౨౩౯.

ఉ. పితృన రండుచేసలను విజ్ఞానం బట్టి
యవర్చి యె ర్తగా, శోష ప్రెస్కర్ప్-తిలంబడి
యందగ్రభర్తృజలార్చియేనం జై

భార. ఆం. ౩. ౩౨౯.

ప్రెస్కర్ప్-తిలు(ల్ల). ఆ. (ప్రెస్కర్ప్, గా
మూలములు)

క. అగ్రభిక్ మెంబి కడగనుచు, మొగ్గరమలు
గదలి పోయి మునుమును ముంబడిక, ప్రెస్కర్ప్
తిలం వేసి దీవికి, నిగ్గవదనిమిచ్చు మేది
తెప్పడు తెల్లమ.

నిర్వ. ౫. ౧౨౩.

మ. ది కటాంకవ్యాసములు ప్రెస్కర్ప్
తిలం భరావలయంబు వదంబునట్లుగ.

భా. రా. య. ౧౩౩౧.

ఉ. పెగ్గల మెనమెంతు గదలికయ యె ర్తగఁ
వోయి ముందటక, ప్రెస్కర్ప్-తిలంబడన్ .

మార. ౧. ౨౧.

మ. ఆత్మను ధరావలం బదలె న్నదులు ప్రెస్కర్ప్
తిలన్ దిశావల, ద్వివములు దిగ్గరం దిగ్గ .

రంగా. ౩. ౫౪.

౨. చరితీలబడు.

సీ. . మత్స్యజీతిక, నందమందును జొగలపై
ప్రంబివట్లు, ప్రెస్కర్ప్-తిలం బాని బలిరంభ
మూర్చ జొంబె.

భార. విరా. ౪. ౧౭౩.

క. అమగలాడినాన యామ్యపరి మొగ్గం
బగలం క్రోత్కు-బగ ప్రెస్కర్ప్-తిలన్...

అమ. ౨. ౫౨.

ప్రెస్కర్ప్. ఆ. (ప్రెస్కర్ప్, గా ముందువకులబడు.

మ. ... ధూటగంబు పెగ్గలంబుగ ప్రెస్కర్ప్-తిలం
మగ్గల పెదక మూలంబునాని...

మమచ. ౪. ౧౧౫.

1. ఎదురువాడకు దల యొక్క యెదురుదో
ముందల గానక త్రైవింగువారు...

చంద్ర. ౫. 3౯.

2. కూలు.

3. కిరములు దిగినద ధర త్రైవింగువారు మెది
పాదములు త్రైవింగువారు .

భా. రా. య. ౧౪౯౪.

4. త్రైవింగు వాచనములు మెములు
వాదగ వాచనములు, దిగి తలంగు
వల నేలకు గడ్డపుకొప్పు సొప్పక

భార. కర్ణ. ౨. 3౫౫

భార. విరా. 3. ౧౬3

5. కనురు, తిమిస

6. నన్ను నీకొప్పులు వచ్చి వారు నురు
కోలల కగ్గముచేసి పోవగా, ముచ్చుర
మెనకామున త్రైవింగువో యనఁ దరలు
జామిఁడు భాగ. ౧౦. పూ ౧౨౧౪.

౪. మోకరిలు.

7. పాట లేక చాలుద జొల్ల భటకొడి,
కరులు నిరులు గూలుకరణి త్రైవింగు.

విర్వి 3. ౨౨౨.

8. కదిలె దివ నది నురనుర త్రైవింగు
ధరణిపై త్రైవింగు తల్లె లులు

దళా. ౨. ౪౨౨.

౫. పంగ.

9. పొరిపొరి త్రైవింగు త్రైవింగు, ధరణిపై
పొరలఁ బరుచుద దలకొని కిత్తు, పొరణిన
వయ్యె నాయులు, భరియింపవు కొంత
తదత్త పల్కాయుడు.

పాడి ౪. ౨౨౨

౧౦. తొట్టుపడు, తదఁబడు.

11. కగ్గివెత్తులుం మెదు గామెదుమెములు
వాడి నత్త లై, తగ్గివెత్తులు న్వలకు

చార్మకములు పాచికామక త్రైవింగు
పాచముతో నుదుల ముందిన శ్రీవతు లెంద
పోవడకు, తగ్గల మెదుయొప్పులును
విన్నవిమెములు గావించునగ.

విప్ర. ౨. ౫3.

12. పల్లివియ.

13. త్రాచుపై త్రైవింగు తెలివిగ్గు గ్రాగి పొంగ,
పొంగపా లని పై నీరు జల్లి పల్లి, యల్లు
కొనుపట్టికెల్ల పల్లుకొన్న, యన్నుదిగ్గులు
వికరించి రన్నివగల.

రా వి. 3. ౧3.

14. విక్రమ, అధికము.

15. విచ్చలపుటగ్గలిం దగ్గుత్రైవింగులు
లేక కళా. 3. ౨౨౨.

16. త్రైవింగుబడు, త్రైవింగుతలఁబడు, త్రైవింగు
తలు.

త్రైవింగు = మొద్దు వి క్కెలుపు.

17. విమ మింక త్రైవింగు గాచిన, మెదుకును
లాట్టిమీట్ల నెక్కిన నన్నులు, విండియు
మప్పులు గలఁ, దిన గన నగు గీడు
నమరుతీవరతిలకా. చా. ౯. ౨౨.

మో

త్రైవింగు. వి. (నం గోముఖు) అలకు.

18. కనురుత్రైవింగు గర్భురమా త్రిక రంగ
నల్లులు పొప్పి నంగలులు.

కు. నం. ౨. ౪౨.

త్రైవింగురియ = త్రైవింగురిల్లు అ. త్రి.

మోకాలు భూమికి దగులుపట్టు పడు.

19. త్రైవింగురియ వని మెది నేగ నేగ.

బస. పు. ౩. ౪౧౫ నం.

మ్రోగరలు

682

మ్రోగు

మ్రోగరలు = మ్రోగరెండు. ఆ. క్రి.

మ్రోగరలు శీల కానదులు మందలి కొలుగు.

మ. జరాసంధు సందిలంధులు బెట్టు బ్రేలి బెడి
దంధ్రు లిడికిలం బొడిచి యుజ్జయజ్జ
చేతం బడిచిన మ్రోగరెల్లం బడి తూలుచు
వతండు నేతిగద ప్రితిలి పద

మరి. ఉ. ౧. ౧౩౬.

మ్రోగరాలు = మ్రోగరాలు. (మ్రోగడు +

రాలు) వి శా. కానవు (చి ని బ.
మ్రోగరాలు, మ్రోగరాలు, మ్రోగరాలు)

ఉ. శీలఁయం బదం దిగిచి నియ్యంధిగి
మోగరలంబు మ్రోగ, కాల మోగిల్లి యేవున
మొగం బలిదాయణ ముప్పి నొంచె

భార. పా. ౯. ౧౪౯

గీ. శీలయ నొగియఁ చాలముల్ వాయించ
నెందమాపుల బట్ట బందళలయ, మ్రోగ

రాలు ముడిపెట్టె మ. పం. ౮. ౧౩౫

గీ. స్కంధశీరంబుమోచ నాగలి దగిల్లి, కిట్టి
ఁగతుని నిల బోరగిలి ఁదంగఁ, గడిమి

దిగిచి మ్రోగ రారుల గలయఁ గ్రుమ్మి, చదివి
నెక్కువ మొదడుచు శేరిరి బంపె

మరి. ఉ. ౧. ౧౩౪.

మ్రోగు. ఆ. క్రి. ౧. మొదయ, కర్పించు

క. మేదవరకర్పాప్రసము, తోదనీ మగులంగ
నట్లు మ్రోగుచు ఘంటా, వాడితరఘం దగు
వాడు మ, వోదనం దను యాతుధాను
దయ్యేవాఢా. భా. రా. యు ౩౯౩.

మ. అల్ల నల్లన యోగపాదుకాయుగళంబు గల్లు
గల్లన మ్రోగ మర ౫ ౫౧

ఆ. బుసకొట్టు

ఉ. త్రోక్కుడువద్దభోగిగతి మ్రోగి పుతా
కుంతి నొన్నయగియ ట్టాక్కట మండి

కవి. ఆ. ౧౩౪

క. ఇద్విధమున భూగం బగు, నద్విధిశాంతరము
నొచ్చి యుగంగఁ బామర్, గ్రోవున
మ్రోగరు శాతవి, నెప్పంటున్ చాచె
యగుచు మెరుచుఁ బట్టెన్ ..

చా. ౮. ౧౦౧.

౩. గాంధ్రుమెట్టు

చ. అతిశయవస్సునాపుండరీక మ, పుష్ప
తనద్ర మేల్పవినపాలిక మ్రోగుచు లిట్లు
లేచి యు, నెప్పడఁ గగదిల్లుఁ గూయడఁగఁ జేసి
మృకుం బొనరించి మ్రొగ

శేయుని ఆ ౩౩.

౪. పక్షిలు మెదలగునవి మాయ

మ. శివాశృంగముల్, చిటికిల్ బైచిన
మ్రోగుపారువములుం శేకానుకల్ నేయు
చున్. శేం పంచ ఆ ౧౯.౨

౫. మొలుగు.

మ. ఘనఘ వాఘ నఘ గర్భ వాఘ నఘ నఘ మలు
చెలంగ మ్రోగుచు మమచ ౪ ఆ.౩.

౬. శేకలు నేయు.

క. మ్రోగుచు దూపులు తూపుల, వారించు
దు సరకరక్షతారణవారిం, దోరంచు
మూర్ఖావళంబు, దూగుచు శేగుచుఁ
బెనంగ దొరకొని రాజన్.

రా. మ. ౮. ౧౧౩.

౭. యెడ, మాటాడు.

ఉ. లోంగ వార అవ్వనమలో వివరించి
కొక ట్టాకరి, యేలంచు గమ్యువు
బొదిరు ఓలంచు దేరియసోనవాళం, దో
గుచు దూగుటయ్యెలల దూగుచు
నొక్కటె కోయగ ట్టి, మృగుచు గంతు
వీడె లన మ్రోగుచు నొండొరులేకు
లారంచున్

కా. ౩. ౧౩.

ప్రకాశ. వి. (A/ప్రకాశ) ద్వయ.

సీ. క్రమశ్రుతిబంబులు ప్రయ్యంగం దాడే సంతో
భంబు గానించె గుణము ప్రకాశ
భార విరా. ౪. ౧౦౦.

ఉ. పూవులు గోట మోటుకలీఁ బోయెడి
తేటలు ప్రకాశ ఆము ౧ ౧౨
కువల. ౨ ౪౪

ప్రకాశత్వ. వి. మోయగు, పలాశము క్రి.

వి. కా. క ౧౦౨౪ Ep Ind 5

ప్రకాశు=మోకు వి ౧ లావు ప్రాదు, వరా
టము

సీ. క్రమశ్రుతి ప్రకాశక దన ప్రకాశురదంతిమాడ్కి
సుక్ష్మల దామయన నచరి .
మారి ఉ. ౨ ౧౦౨

క ఆలంకారము లందఱు, బలవిడిచి బల
తెంచి చూచి భక్తిచేయుచు ప్రకాశులః బావని
భువనంధులు, బలవుగ బంధించి పట్టి
పైపై నివియన్

భా. రా మం. ౪౧౨

సీ. పంకదారకు తేలి పాణిజద్రవంబులు పేర్చి
కొమ్మల ప్రకాశు పైచి .

ఉ. మారి ౩. ౩౪

౨. నాగజితి గట్టప్రాదు.

సీ. కలవ మనంగను మాట మెప్పు గలవ
నాగ మోటు దడుపరల మాబంధము
బరగు ప్రకాశ కనకము.

అం భా. ౨. ౨౩౧

ప్రకాశు=మొరదు. మోదు. వి. ప్లానువు,

కొమ్మలు పోయినవెట్లు.

చ. .. భూర్జటికంజికడించినట్లు, నడ
చాడ గానరాక తెగటారియొ గానినయట్టి

ప్రకాశత్వ. రతిలోచనాంబులుజాన
నిగిర్చిత . మమర. ౩. ౪౨

౨. మొదల మణిపరభాగము, మొక్కపోయిన
భాగము.

ఆ. దశముభావనాంబు దనకర్తవ్యముల, ప్రకాశిం
గ్రుచ్చురించు ముదురుకెత్తు, కల్ల మొదలు
దడుప నెఱసంజు బడమటి, మిన్న వెలిగి
నట్లు మేమ వెలగి రాము ౮ ౧౪౯.

విలా మొండి, కొంతభాగము తెగినది

క. కిరీటలు మోద భీమంబు, సరభవముగ
నేయవారసంబుల ప్రకాశై, ధరఁ బడి
రూపణిను దిన, కరుకరములఁ దమము
విరియుగతి నోరెన నృపా
భార భీష్మ. ౩. ౧౨

మ. ఆశ్వురమాస్త్రంబు ప్రకృష్టమై చది
వెనన్ బాహవనంబంతయన్, మురియంతేసి
కిరంబు లెల్ల దనిమెన్ ప్రకాశై తది
యాంగ మృచ్చెయవారం దనకొంటి నిల్చి
దన నిల్చిం గొంతనే పద్మిన్

మారి. భా. ౪. ౧౪౪.

మారి. ఉ. కా. ౧౦౮.

జ : ప్రకాశపద్య.

ప్రకాశపద్య. ఆ. క్రి. (ప్రకాశ + పద్య)

మొండియగు, అవయవహితమున, వెదు.

౩ మణి రితికులను సూతుల, నుజిర ప్రకాశు
పడి యుండె నానారధముల్.

భార భీష్మ. ౨ ౩౯.

ఆ కర్మనాశికములు కరకలంబు, ప్రకాశు
పడఁగ దశకు ౧౦. ౮౧

ఉ తెరులయొప్పు ప్రకాశువడఁ జేసిన లేని
పదాతిలోటి మృగై యధిరంబులోనుమల

భార. క్రో. ౧. ౨౩౩.

ప్రాయోగము. ప. 1. (√ ప్రాయోగ) ౧.

ప్రాయోగము.

ఉ. అంధకరాశి కేరకరణాశి మెఱుంగులుగాంగ
చూర్చి ప్రాయోగములు గర్భమందమి
గేది విశోధితవారలంబు మాంబులంబు
శతాశ్రయ వర్షమున .

భార. భీష్మ. ౧. ౫౨.

మ ఇటు రా మాచువు చేతిలా నమచు
ప్రాయోగమున గలం బుద్ధులన్

ఉ. పా. ౧. ౪౫

ఉ. రా. 3. ౧౨౦

౨. ప్రకటింపు.

గీ. తాన నేదియు దానియు దక్కం బుట్టి
నంతమందీయు నిక్కాచిత్త మయ్యె లెఱుంగ,
కుండ నుతుం దని ప్రాయోగంబు యుక్తి
చేర్చి, మెఱుంగు లెఱుంగి యక్కన్య జన్మ
ననుజేసి దేయూర ౧. ౨౪.

వ కాశీపట్టణంబున కవిరకాలంబున దరిష్టంబు
ప్రాసంపం గల దమకార్త ప్రాయోగిని

కాశీ. ౨. ౨౨

ప్రాయోగము. అ. 1. ౧. ద్వనించు, శబ్దించు,
గర్జించు.

అ. ఒక్కలక్షధూమకో తమన్ గడిచిన,
మెనసి తనకు దాన ప్రాయోగ శంఖ,
మెక్క నిమిష మేరి యునుగక ప్రాస
కన్యకాశ్రయంబు నమి పాల్గు.

భార. పదా. ౨. ౧౧౫.

మ. రత్నాల కాటంకమున్, మెఱయ
మృత్యురమేళింపలయెనున్ ప్రాయోగం.

పా. ౨. ౧౧౩.

౪. ప్రాసం దమయంతరే దూర్వము లప
ధ్వమ లై.

భార. విరా. ౫. ౮౨

భార. ద్రో. ౫. ౧౦౩.

౨. కూర్మ, అంబు.

మంతరాచరణం. భరణు లాచరించెఁ బ్రకృ
దారలాశి నన్ని భాష్యమందు మానె
ప్రాస జంబుకంబు లంబురామల,
బుర్రంబుగాంగ గ్రాస పొంగ .

దకా. 3. ౧౨౮.

గీ. ఎట్టకేలకు నలుక రేయెల్ల దీర్చి, యేదిద
యధరాయ్యతమ గ్రోలుచున్నవాడె, కాన
విష్ణుంబుగా ప్రాస కావకాతి, జాతి
చందాల మెనకనదత్తులగోడి.

గీ. పా. ౫౯.

3. లాదనీయం

మ. అడుగులమీద వారె దివిజగ్రణి తక్కు-
లంబె మెచ్చి తో, నడిగడనీతి మానినము
గతమృతమం కి ప్రాయోగం.

పా. 3. ౫.

మ. కుమార్తె లాల్-లంబుల ప్రాస ..

నీలా. 3. ౪౪.

౪ (శబ్దరూపము) వ్యాసించు

మ. భువనకాశీధూమకంబు గంబుకోమలు
బుర్చి రాల్చి యియ్యనమకార్తం దంప్రి
నఖరాశిమాతం గంబుకోమకే, దన మెన
రింది మా కివికానము చాల్చున్నగంధ్ర
వికమంబు ననుకరించె దక్క-
ప్రాయోగమునమి లోకవల్లంబు.

పా. ౨. ౨౪౩.

మ. అప్పులు కెల్లెద ప్రాస న వ్రేలిక.

దకక. 3. ౧౨౮.

౫. అనిష్టానిధి గంపీయ నదుకే యాలిందన్
ప్రాయోగ మెంతే కాగంధ్రకయామయ్య
కథలం దివ్యప్రణాధామనంధానధ్వనము
కానీ కావలయుకా కామ్యునికా

మేచ్చ

మేచ్చకందము. సం. వి. ఆ. పుం. పెల్లెలి కి.

మేచ్చనము. సం. వి. ఆ. వ. గ. ఆస్పష్టముగా
దుటలాడుట. ౨. ఆవకల్పములతో మూట
డుట.

మేచ్చభోజనము. సం. వి. ఆ. న. గ. గోసూ
తుడు. ౨. యావకాన్నము, యవలయన్నము.

మేచ్చము. సం. వి. ఆ. పుం. గ. ఒకానొక
దేశము, ప్రక్కంతదేశము

వ. మచ్చకంబు మట్టి మేచ్చంబు పెట్టి
దరదంబు దాటి తీ చూచి ౨ 3కి.

౨ ఆవకల్పము, సం. వి. ఆ. వ. రాగి, హింగ
లము, ఇంగిలీకము.

మేచ్చముఖము. సం. వి. ఆ. న. తామ్రము,
రాగి.

మేచ్చాభిము. సం. వి. ఆ. వ. రాగి,
తామ్రము

మేచ్చాశము. సం. వి. ఆ. పుం. గోధుమలు.

మేచ్చాస్రము. సం. వి. ఆ. న. తామ్రము,
రాగి.

మేచ్చితము. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. గ. ఆస్ప
ష్టముగా (ఆవృత్తముగా) సంభాషింపఁబడినది.
(పరిపఱచినది.) అనాగరికతలవలన బలంబు
బడినది.

వి. ఆ. న. గ. ద్వీపాంతరభావ, దేశాంతర
భావ. ౨. ఆవకల్పము.

మేచ్చుడు. సం. వి. ఆ. పుం. గ. అనాగరి
కుడు. అనాగ్యుడు. ద్వీపాంతరమునుండి వచ్చిన
వాడు, ద్వీపాంతరరాగినుడు. ౨. సేవకాతి

వాడు, గోమాంశభక్షకుఁ డై నిర్వృతసంకామ
కుడు చేయుచు సర్వాచారములను పదివిన
వాడు. 3. పాచి. పాపాత్ముఁడు. ముష్టుడు.

య

తిథి. ఒకానొక యక్షరము.

య. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) పెల్లెనట్టివాఁడు.
వి. ఆ. పుం. గ. వాయువు. ౨. యశస్సు.
శ్రీ ద్వి. 3 సంయోగము, కలయిక. ౪. గతి,
గతునము. ౫ వానశము. ౬ త్యాగము.
8. అటంకము, అడ్డు. ౯. సంయమము,
ధ్యానము. ఆ. శ్రీ. లక్ష్మి.

యంత్ర. సం. వి. ఆ. (ఋ. శ్రీ. ఋ) నియమించు
వాడు వి ఋ పుం. గ. మా నిర్వహకుడు,
మావట్టిడు. ౨ సారథి. రథముబండి మొ.
నడత మనులాడు

యంత్రకము. సం. వి. ఆ. న. గ. (కై వ్యము)
కట్టు. ౨ తఱిమియవ్వోడ్డి, తమిళిపట్టు పని
ముట్టు.

యంత్రకరండిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ఇంద్ర
బాలము చేయువాని బుట్టు లేక తట్టు లేక సంవి.
యంత్రకుఁడు. సం. వి. ఆ. పుం. యంత్రవిద్య
యందు సేర్పరియగు మనుష్యుఁడు.

యంత్రగ్రహము. సం. వి. ఆ. న. గాయక.

యంత్రగోలము. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకచాతి
బటాటిగింప.

యంత్రణ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. గ. సోధించుట.
౨. బంధించుట, కట్టుట. 3. నిర్బంధము, అటం
కము. ౪. నిర్బంధములనఁ గలిగింపఁగలము,
వాధ. ౫. రక్షించుట, పోషించుట.

యంత్రణము. సం. వి. ఆ. న. యంత్రణ.

యంత్రశాస్త్రము. సం. వి. శ. శ్రీ. యంత్రశాస్త్రము. అని విలక్షణము.)

యంత్రశాస్త్రము. సం. వి. అ. స. యంత్రముగాఁ గట్టఁబడినది. (గృహద్యుతము) ఇటువంటి గట్టఁబడినది మరలతో నేక ద్వారము మొదలగువానితోఁ గట్టఁబడిన తోరణము.

యంత్రపాత్రము. సం. వి. అ. పుం. భక్త్య విశేషము, బంధిక.

యంత్రపేషము. సం. వి. శ. శ్రీ. పిండి విసరణమునకు తియ్యిడి పేషతోఁ గట్టబడి యంత్రము.

యంత్రము. సం. వి. అ. స. గ. పెద్దపంటలను అల్పకాలములో (తక్కువ క్రమంలో) నిర్వహించుట కేర్పడినది పాదపనిశేషము. (అదా ఘటియంత్రము, తెలయంత్రము మొ.) ౨ (నయంత్రమును పరిశీలించిన) శిశువునకు, చూడవలసినది. ౩. (పెద్ద) పాత్రశేషము. ౪. అంతిమమునకు పాదపనిశేషము ౫. తిరుగలి. పుం. గ. యంత్రము ౨. ఎండ్రి. (శ. ర.)

యంత్రము. సం. స. శ్రీ. నియమించు. ౨. భృగువంశోద్భవమునకును దివ్యమునకును మహాకాంతిలో, అగ్రవంశం బలీలంబు నిచ్చి మనదాన పర్యంబు నన్నిత్రుల దాన, దగఁ జూడంగ నెలాచ్చి పట్టి రహితంబు యంత్రము బుద్ధిగరిష్టాత్మకంబు బంధనో పరమంబు

మొ. అ. ౫. ౧౯౮.

౩. అనిన నర్థమునది నిరంబు ముఖించి యొప్పు బాడె. నాడంత్రములనులను మున్ను కడియంబడిన గర్భము దప్పమి విరాజించి.

భార. విరా. ౨. ౨౫౮.

అ. శ్రీ. యంత్రమునము.

శ్రీ. అహి-నలా-భిక్తి (నాని యంత్రించి వడివి గంధవాహుతరా గట్టఁబడినది.

కవి. ౩. ౧౧౦.

యంత్రశాస్త్రము. సం. వి. శ. శ్రీ. భార్యయొక్క చెల్లెలు. (అని విలక్షణము.)

యంత్రము. సం. వి. అ. అ. ౧. అడ్డ గింపఁబడినది. అపఁబడినది. ౨. అలఁచఁబడినది. పశులను తోవఁబడినది. ౩. కట్టఁబడినది. బంధింపఁబడినది.

యంత్రము. సం. వి. శ. స. గ. కడుపులోఁ గడి (పక్క)నుండెడి కాయ మనెడి యొకభాగము. కాలభంధము. ౨. యంత్రమునకు గలిగిడి తోగము

యంత్రదాత్రి. సం. వి. అ. శ్రీ. గ. తెల పాయక, నాడ్డి. ౨. గట్టిలము.

యంత్రదైవము. సం. వి. శ. పుం. పృథునిశేషము. తోహతుము. ౧.

యంత్రకర్తృము. సం. వి. అ. పుం. కర్తృము, అనరు, కర్తృ, తోహతుము నకుభాగము బుగాఁ జేర్చి చేసిన కలపము. (కొంబంబులకి ప్రాయశఃకారము చంపకము, మంజులత్వము మహా గణపతయ.)

యంత్రగానము. సం. వి. అ. స. తోహతుము పాశునకులనులనులనులను అనియమునతోఁ బాడెడి రుద్రభేదములకు పురాణ గాధ. (అదా. గంధారులను, వీరకల్యాణము. మొ.) అప్పు. ౪. ౩౦౩.

యంత్రకర్తృ. సం. వి. అ. పుం. మట్టికట్టి, కల పృథుము. (నాచ.)

యంత్రశాస్త్రము. సం. వి. అ. పుం. గడ్డి లము, భూమిపద్మము.

యక్షము

సీరి

యశి

యక్షము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. విశాచము.

౧. ఇంద్రవిప్రసాదము, వైజయంతము.

౩. కుక్క. (వై. ని.) ౪. భూకంచుట, భూ

యక్షరసము. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకవిధమైన
మద్యము, పుష్పరసము.

యక్షరాజు. సం. వి. ఆ. పుం. కరేరుడు

యక్షరాట్టు. సం. వి. బో. పుం. కరేరుడు

యక్షరాత్రి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. దీపావలిరాత్రి

(ఆ. ని.) కాత్రికపూర్ణిమ. (వా. చ)

యక్షాక్షి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. కుంజంబుక,
గుచ్చ. కి. మద్రసనిఘంటువు

యక్షామలకము. సం. వి. ఆ. వ. సింహపూర
ఫలము, ముద్దభూరపు ఫలము.

యక్షావాసము. సం. వి. ఆ. పుం. చట
పుక్షుడు (రా. వి.) మట్టిచెట్టు.

యక్షి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. కరేరుభార్య

యక్షిణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ౧. యక్షభార్య,
యక్షస్త్రీ. ౨. కరేరుభార్య (మా. జ్యోతి.)
౩. ఒకానొకవిద్య, ఇంద్రజాలమునకు సంబం
ధించినది

యక్షుడు. సం. వి. ఆ. పుం. కరేరునిది
మము. ౨. కరేరుడు.

యక్షోదుంబరకము. సం. వి. ఆ. మ. ఆశ్వత్థ
ఫలము (వా. చ)

యక్షప్రము. సం. వి. ఆ. వ. పుం. ౧. కావస
కోశసంబంధమైన కోగము, కుయ్యకోగము.
౨. వ్యాధి, కోగము. ఆ. పుం. భూజము.
(శి. ని.)

యక్షప్రస్థి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ప్రాత.

యక్షప్ర. సం. క. క్ర. ౧. దానముచేయుచున్న.

౨. నియమించుచున్న.

యక్షత్. సం. క. క్ర. యాగముచేయుచున్న.

యక్షతము. సం. వి. ఆ. పుం. యజ్ఞద్రవ్యము.

(శి. ని.)

యక్షతి. సం. వి. ఇ. పుం. యాగము

యక్షతుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. ఋషికుమారుడు

౨. మృదుడు

యక్షత్రము. సం. వి. ఆ. వ. ఆగ్నిహోత్రము

విచ్చిత్రితక యెప్పుడును కేయముండుట. విలా.

(ఆ. ఆ. ఆ.) యజ్ఞోపవీతము (శి. ని.)

యక్షత్రుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ఆగ్నిహోత్ర,

ఆగ్నిహోత్ర మెప్పుడును కేయబ్రాహ్మణుడు

యక్షనము. సం. వి. ఆ. వ. ౧. యజ్ఞము

చేయుట. ౨. యజ్ఞము. ౩. యజ్ఞముచేసినదోటు,

యజ్ఞసాసము. ౪. ఈశ్వరసమూర్తులలో

నొకటి. (వా. చ)

యక్షనించే. సం. ఆ. క్రి. యజ్ఞముచేయు.

పి. కృతపక్షిణంబు లగ్నిప్రసాదములు పెక్కు

యజ్ఞవింశతి ప్రత్యామ్నాయమున. భీమ. ౫. ౩. ౩.

యజ్ఞమానుడు. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.)

యజ్ఞము చేయుచున్నవాడు. వి. ఆ. పుం.

హోత్రమునలగు ఋషికుమారులు నియోగించిన

పురుషుడు. ౨. గృహస్థుడు ఇంటిపెద్ద

యజ్ఞము. సం. వి. ఆ. పుం. యజ్ఞము. (వై. ని.)

యజ్ఞానుడు. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) దాత,

కొదాత్రుండుడు.

యజ్ఞి. సం. వి. ఇ. వ. పుం. ౧. యజ్ఞముచేయు

వాడు. యజ్ఞకర్త. ౨. యజ్ఞము. ౩. ధాతు

భేదము

యజ్ఞ(యం)ంచే. సం. స. శ్రీ. తూ.లండు.

స. . వినుము సకలఫలప్రదానపరాయణుని
వారాయణుని గృతయోగంబువారు కుండ
సూక్ష్మ స్వరూపుల దని భావించుడు. శ్రీతా
యోగంబులవారు యజ్ఞమూర్తియని యజ్ఞం
పుడను. వరాహ. ౧౦. ౧౨.

సీ. సీత వాత్సల్యభిళిః బుద్ధి, మాన్యంబుచే
నిన్ను యజ్ఞయొన సంకల్ప మీదొందుఁ జరా
చరభూతకాటి వరాహ. ౫. ౮౩.

యజ్ఞార్చ్యేదము. సం. వి. ఆ. పుం. వాజాననేయ
శేక కుండయాచార్యుడను, రెండవదేవము. ఋగ్వేద
మధిస్థుడైన వచనమంత్రాత్మకదేవము. ఇది
రెండు విభాగములు కలది ౧. కృష్ణయాచార్య
దము. (శ్రీ తిర్తియము.) ౧. కుండయాచార్యుడను
(వాజాననేయము)

యజ్ఞావృత్తి. సం. వి. ఇ. పుం. నిష్ఠువు. (యజ్ఞ
రక్షకుడు) (ఆ. వి. విల్వమ్మ.)

యజ్ఞాగ్ని. సం. వి. వ. న. ౧. యజ్ఞసంబంధ
మైన బుద్ధిశక్తిదము, (ఋగ్వేదమధిస్థము.) ౨.
యాచార్యుడము. ౩. యజ్ఞోత్పదము. పుం. అగ్ని.
శ్రీ. స. న. శ్రీ. ౧. అధ్వర్యుడు. ౨. యజ్ఞ
మానుడు. ౩. శిష్యుడు. (శ్రీ. వి.)

యజ్ఞాక్రతువు. సం. వి. ఆ. పుం. యాగ
సామన్య వాచకము. (ఆ. వి.)

యజ్ఞాంగరము. సం. వి. ఆ. పుం. తృణ
విశేషము, కుక దర్ప. (ఆ. వి.)

యజ్ఞాపతి. సం. వి. ఇ. పుం. ౧. యజ్ఞమానుడు.
౨. నిష్ఠువు.

యజ్ఞాపశువు. సం. వి. ఆ. పుం. యాగమనఁ
జంబని దైవపశువు. ౧. మేదః. ౨. అశ్వము,
గుర్రము.

యజ్ఞాపాత్ర(ము). సం. వి. ఆ. వ. యాగసంబం
ధమైనపాత్ర, కండ. (మొ.)

యజ్ఞాపురుషుడు. సం. వి. ఆ. పుం. నిష్ఠువు.

యజ్ఞాబాహువు. సం. వి. ఆ. పుం. అగ్ని.
(విల్వమ్మ.)

యజ్ఞాభూషణము. సం. వి. ఆ. పుం. తెల్ల దర్ప.

యజ్ఞము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. యాగము,
క్రతువు, వైదికాచార్యము, (వచనమాన్యజ్ఞ
ములు, బ్రహ్మయజ్ఞాది) బ్రహ్మయజ్ఞము, దేవ
యజ్ఞము, పితృయజ్ఞము, భూతయజ్ఞము,
మనుష్యయజ్ఞము, అని యది యొక, ౩. అగ్ని,
౪. నిష్ఠువు, (వాచ) ౫. శివుడు, ౬. అత్మ.
(శ్రీ. వి.)

యజ్ఞయోగ్యము. సం. వి. ఆ. పుం. యాగోప
యోగి. ఉచంబరవృక్షము, మేడివెట్టు.

యజ్ఞావర్తి. సం. వి. ఇ. పుం. శ్రీ. సోమలత.

యజ్ఞావాటము. సం. వి. ఆ. పుం. యాగ
స్థానము, యాగమున కేర్పడిన ప్రదేశము.

యజ్ఞావృక్షము. సం. వి. ఆ. పుం. మేడివెట్టు,
ఉచంబరవృక్షము, మట్టివెట్టు. (రా. వి.)

యజ్ఞాశ్రేష్ఠ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. సోమలత.

యజ్ఞాసారము. సం. వి. ఆ. పుం. యజ్ఞోదం
బరము కి.

యజ్ఞానూత్రము. సం. వి. ఆ. వ. యజ్ఞోప
వీతము, బుద్ధిదము.

యజ్ఞాసేనుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ద్రుపదమహా
రాజు, ద్రౌపదితండ్రి, పాండవల దేశపురాజు.

యజ్ఞాంగము. సం. వి. ఆ. వ. యజ్ఞాసాధనము,
యజ్ఞమనఃకా గావలవలది. పుం. ౧. ఉచంబర

వృక్షము. ౨. భదిరవృక్షము. ౩. బ్రహ్మయక్షి,
చిలుకేడు ౧. ఆ. శ్రీ. సోమలక.

యక్షాంతము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. యాగ
నయా ౨. ౨ యక్షాంతమున కేయలబైడి యన
బుధసానము. ౩. యక్ష శేషము.

యక్షాంతి. సం. వి. ఇ. పుం. ౧ యక్షరిపువు,
శివుడు. ౨. రాక్షసుడు.

యక్షార్థము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) యాగ
యోగమైనది. వి. కృష్ణసారవృక్షము.
(౧. వి.)

యక్షి కము. సం. వి. ఆ. పుం. పరాశరవృక్షము,
జూమగుచెట్టు.

యక్షి యదేశము. సం. వి. ఆ. పుం. యక్షములు
గల దేశము, యక్షకర్మ యోగ్యదేశము.

క్షి. కృష్ణసారము. శరతియ్యగోయత్ర స్వర్ణ
వతః సత్తేయో యక్షియోదేశః (రా. చ.)

యక్షి యము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) యక్ష
మునకుఁ దగినదిఁ యక్షమునకు సీతమైనది. వి.
ఆ. పుం. ౧. ద్యాభుయోగము. ౨. ముంబదర్శ.
(౨. వి.)

యక్షి యశాల. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. యక్ష
కాల, యాగకాల.

యక్షి యబ్రహ్మపాదపము. సం. వి. ఆ.
పుం. (బ్రహ్మది యక్షసాధనముల కుపయోగ
పడు) విశంకరవృక్షము. (రా. వి.)

యక్షి యము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) యక్ష
సంబంధమైనది. వి. ఆ. పుం. శిరుంబర
వృక్షము, మేడిచెట్టు.

యక్షి కేళిదుండు. సం. వి. ఆ. పుం. విష్ణువు.

యక్షి క్షేము. సం. వి. ఆ. న. దీర్ఘశాసిత
కృష్ణము, ఒకదినుసుగడ్డి. (రా. వి.)

యక్షి దుంబరము. సం. వి. ఆ. పుం. శిరుంబర
వృక్షము.

యక్షి పవిత్రము. సం. వి. ఆ. న. జెన్నిదము,
యక్షసూత్రము

క్షి. శిష్యుండు (వివృతంకార్యం కంకురయ
మధోవృక్షము, త్రిపుతం నోపవిత్రం సాస్త్ర
పైర్కో (గంధిరివృక్షే. (వా. చ.)

యక్షి పు. సం. విలా. (శి) యక్ష ముచేయు
వాడు, యజమానుడు. వి. ఆ. పుం. యజ్ఞ
ర్యేచాధ్యయనముచేసిన పురాసాతుడు, అధ్య
య్యుడు.

యక్షి. సం. విలా. (క. డి. క.) యక్ష ముచేయు
చున్నవాడు. వి. క. పుం. విధిప్రకారము
యక్ష ము చేసినవాడు

యక్షి. సం. స. వ. ఎవడు; ఎవతె; ఏది.
(ఏమిటి యెవరున వర్తనప్రయోగ ముంబడు.)
క. మవమున కెద్ది కుర్చాక్రయ్య మనకు యెంతిం
గింపుమటి సమస్తాధారం, బలవల యక్ష
మైపు యస్మదన మశేషమనముంబలిం
కెలుచున్. ఆము. ౩. ౭౨.

యక్షసము. సం. వి. ఆ. న. ప్రయత్నము.

యక్షమానము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) ప్రయ
త్నించుచున్నది.

యక్షము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) ౧. అడఁ
బడినది అడ్డగించఁబడినది, బద్ధము. ౨. శివుర
తము. వి. ఆ. న. ౧. ఏమలగు నెక్కినవాడు
తనకాలిలో నేమలగును వడ్డుల లేక తోలులు.
(హలా. వి) ౨. వియమము. (౧. వి) ౩.
వియకము.

ద్వి అగ్నియే ధరియించి యవంతంబుగొల్పి
యగ్నిత్వే నది దవయతమగా బడసె

పండితా. పీఠే. ౧౯. పా.

యతి. సం. వి. ఐ. శ్రీ. ౧. ఆత్మకు, జయించుట; పశుపతిచూడుట. ౨. (సంగీ) తాళి ప్రాణ కలావీచము. 3 విక్రమము, పశి. ౪. విధవ, విగతభర్తృశ్రీ. ౫. రాగము ౬. సంధి. (వా. చ) 8 చాద్యంగప్రబంధ భేదము (వా. చ) ౯. కారాగృహము. (శ్రీ వి) వి. ఐ త్తం. ౧. సన్యాసి. ౨ విష్ణువు. వి. ౯. త్తం. సన్యాసి, పరివ్రాజకుడు. ౨. జీతేంద్రియముడు.

యతిచారంద్రాయణము. సం. వి. ఆ. న. సన్యాసులు చేయవలసిన ప్రత్యేదము. శ్లో. అష్టావస్థాసమగ్నియాత్ పిండాన్ మధ్యదిశేగతే. నియతాశ్వాచావిహింసా యతిచారద్రాయణం చరన్. (వా. చ)

యతిత్వము. సం. వి. ఆ. ఆ. ప్రయత్నించు బడివడి.

యతిని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. విధవ, వితంతువు.

యతుక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. వృత్తవిశేషము (వా. చ)

యతుక. సం. వి. యతుక. (వా. చ)

యత్రము. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. యత్నించు నది. ౨. నిర్మయంబుబడివడి.

యత్నము. సం. వి. ఆ. త్తం. ౧. ప్రయత్నము, త్తం. ౨. ఆధివిశేషము, పట్టుదల. 3. క్రమము, పాటుపడుట.

యత్నించు. సం. ఆ. శ్రీ కడంగ, ఉద్యోగించు. ౫. ... ఇంక విదిక్త ప్రదేశంబున నిలిచి నైత్తి కుండనై హృద్ధము యత్నించెద. . మార్కం. ౨. 3౧.

యత్రత్వము. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. ఎక్కడ నున్నవాడు, ఏదేశమున నివసించువాడు.

యథా. సం. ఆవ్య. ఇది తెలుగున సమాసభూర్వ పదముగనే ప్రయోగింపబడును. ౧. ప్రకారము. (ఉదా. యథాభూర్వము. మొ.) ౨. అనతి క్రమము. (ఉదా. యథాశక్తి. మొ.) 3. అనుసారము. (ఉదా. యథావృత్తి. మొ.)

యథాకామము. సం. శ్రీ వి. ఇచ్చానుసార ముగా; మన స్పృహ యనుసరము.

యథాకామి. సం. వి. (క. ఈ క.) వ్యేచ్ఛ గలవాడు, ఇష్టానుసారము తీరునవాడు

యథాకాలము. సం. శ్రీ. వి. సరియగుకాల మున; అవసరము.

యథాక్రమము. సం. ఆవ్య. శ్రీ. వి. క్రమము సారముగా, వరుసగా.

యథాగతుడు. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. తెలివి లేనివాడు, అవిజ్ఞ, మూర్ఖుడు.

యథాజాతుడు. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. అవిజ్ఞ, మూర్ఖుడు. ౨. నీచుడు, నీచకాతి వాడు, అవాగదించుడు.

యథాతత్వము. సం. ఆవ్య. శ్రీ. వి. ౧ సరిగా, పాచ్చుదిగులు లేకుండగా. ౨. తగువట్టుగా, ఉచితమైనట్లు. 3. నిజముగా జరిగినట్లు.

యథాపురము. సం. ఆవ్య. శ్రీ. వి. వెనుకటి వలె, పూర్వకాలమందువలె.

యథాపూర్వము. సం. ఆవ్య. శ్రీ. వి. వెనుకటి వలె, ఎప్పుటివలె.

యథాప్రాణము. సం. ఆవ్య. శ్రీ. వి. బలాను సారముగా, శక్తినుసారము, యావచ్చున్ది.

యథాభాగము. సం. అశ్వ. ౧. విలా. బిశ్మిక్కు విభాగముల ప్రకారము, బాటాల సంకల్పకారముగా. ౨. తగినచోట, అగ్రస్థలమున.

యథామతి. సం. అశ్వ. ౧. విలా. బుద్ధిమంతుల సారముగా, బుద్ధిశీలము.

యథాముఖినిము. సం. విలా. (అ. ఆ. అ.) అభిముఖముగా నున్నది, ఎదురుగా నున్నది

యథాయథము. సం. అశ్వ. ౧. విలా. ౧. సరిగా. ౨. క్రమప్రకారముగా, యథాక్రిమముగా ౩ చెల్లాచెదురు.

క ప్రాచీన బోజియన సరిల, స్థానమునకు గాకవి వరసజ్జలచరముల్, లో నెలసిన నీలిఁ బసిం, దానిఁ గనుంగొని యథాయథముగాఁ బంపెన్

శేం పంచ ౨ ౧౩౩.

యథాయథము. సం. అశ్వ. ౧. చెల్లాచెదురు.

క, ఆఁజిలయు నీరవట్టును, దాఁచిన ప్రజకలము డిగి యథాయథముగ నీ, క్రూరతలకుఁ జేరి.

దశక ౧౦ ౨౫.

చ, దశమలు నీరిఁ గన్గొని యథాయథలయ్యెను రాశి కేతవా,దులు సమస్తలిం బడి రెదన దొని నీవును శేను నీనితో, వ.పడి పోర నన్నుఁ బనితప్ప నిజము

శే. భా. ౩ ౧౦౧.

నీ కరమిత్తి పుంతార భర వృత్తి పరవత్తి యరికి యథాయథలయ్యెఁ గరులు.

రా. వి. ౫. ౧౫.

యథానామముడు. సం. విలా. ౧. సాగ్ధ్యమైన శేనుగలవాఁడు. శేను సాగ్ధ్యమేమిది పలుకుచున్నాఁడు. శ్లో. పరంతపోవామ యథాగ్ధవామా, రఘువంశము. ౨. సర్వ.

యథాగ్ధము. సం. విలా. (అ. ఆ. అ.) ౧. సర్వమైనది. సరియైనది. ౨. అవ్యగ్ధమైనది, అగ్ధమునకు సరియైనది; ఉచితము, సాగ్ధ్యమైనది. అశ్వ. ౧. విలా. ౧. సర్వముగా. ౨. సరిగా, ఉచితము.

యథాగ్ధవర్ణము. సం. వి. ఆ. శ్రుం. చారుడు, శేంవాడు. (హూ. వి.)

యథాగ్ధరంగియే. సం. స. శ్రీ. సర్వముగాఁ పలంచు

గీ మంత్రులకు నైజములు మృదువునరఘోశుఁ బనియథాగ్ధికించి వాయనముఁ జేంది, చోల చెడిపోయెనపు ..

శేం. పంచ. ౩. ౨౪౩.

యథార్థము. సం. శ్రీ. విలా. సుతానుసారముగా శేక విలువ ననుసరించి.

యథార్థ వర్ణము. సం. వి. ఆ. శ్రుం. చారుడు, శేంవాడు, దూత.

యథావిధి. సం. అశ్వ. ౧. విలా. విధిప్రకారముగా, కాస్తానుసారముగా, తగినట్లు, కాస్త ప్రకారముగా.

యథాశక్తి. సం. అశ్వ. ౧. విలా. శక్తిమనసారముగా, శక్తిశీలము.

యథాశాస్త్రము. సం. అశ్వ. ౧. విలా. శాస్త్రమునందుఁ జెప్పబడినదిగా, ధర్మశాస్త్ర ప్రకారముగా.

యథాశ్రమము. సం. అశ్వ. ౧. విలా. ౧. వినిపట్టుగా, వినిపించబడినట్లుగా, తెలుపబడినట్లుగా. ౨. వేదానుసారముగా, వేదప్రకారముగా. విలా. ఆ. ఆ. అ. వినిపించబడినదానిని ననుసరించినది, తెలుపబడినదాని ననుసరించినది.

యథాసంఖ్యము. సం. వి. అన. అథ్వాంతర
విశేషము. అవ్య. శ్రీ. విలా. సంఖ్యవలెన్
సంఖ్యప్రకారముగా, పరస్పరముగా.

యథాసంధవము. సం. విలా. (అ అ అ.)
సంధవించినది, సాధ్యమైనది.

యథాసుఖము సం. అవ్య. శ్రీ. విలా. సుఖ
ముగా, అనందముగా, అనందమిచ్చనట్లు వి.
పుం. చంద్రుడు. (నై వి)

యథాసుఖుడు. సం. వి. అ. పుం. చంద్రుడు.

యథాస్థితము. అవ్య. శ్రీ. విలా. ఏ విధముగా,
సరిగా. అ. ఉన్నదియున్నట్లు.

యథాస్థిము. సం. అవ్య. శ్రీ. విలా. ఏ. ఉచిత
ముగా. అ. సరిగా, తనమాటప్రకారముగా.

యథేచ్ఛము. సం. అవ్య. శ్రీ. విలా. ఏ శోభ
ప్రకారము, ఇష్టమువచ్చినట్లు. అ. కావలసి
నంతగా, మనస్సుచేసి, తృప్తియగునట్లు.

యథేచ్ఛము. సం. అవ్య. శ్రీ. విలా. యథేచ్ఛము

యథేచ్ఛము. సం. అవ్య. శ్రీ. విలా. యథేచ్ఛ

యథోచితము. సం. అవ్య. శ్రీ. విలా. సరియగు
నట్లు, తగినట్లు.

యథోత్తరము. సం. అవ్య. శ్రీ. విలా. పరస్పరముగా,
ఒకటికంటె రెండవదిగా.

యదార్థము. సం. అవ్య. శ్రీ. విలా. ఎందుమి
తము, ఎందుకై, కేరము.

యదా, సం. అవ్య. ఎప్పుడు, ఏకాలమున. (తెలు
గున సమాసపూర్వపదముగనే ప్రయోగము)
ఉదా. యదాకృతము, యదాగతుడు.

యదీయము. సం. విలా. అ. అ. ఎవనిసంబంధ
మైనది. ఎవరిది, కేరము సంబంధించినది, కేరము.

యదువు. సం. వి. ఉ. పుం. ఏ. యయాశీరేవ
యామలమణుక్రందనం యాదపుల రాశిపురు
షుడునుగ జోకరాజు. అ. మనురాత్మరమునకు
ప్రాంతముననున్న జోక దేశవాసులు, దశార్హ
దేశము 3. యనువంకియందు. ౪. మనుష్యుడు.
(శ్రీ. వి)

యద్విచ్ఛ. సం. వి అ శ్రీ. ఏ ఇచ్ఛేచ్ఛాశ్చన,
ఇష్టము వచ్చినట్లుచేయుట. అ. అకస్మికముగా
సంధవించుట, ప్రయత్నములేకయే ప్రాప్తించుట.

యద్విచ్ఛాభిజ్ఞుడు. సం. వి. అ. పుం. తనంతట
తానే వచ్చినసాక్షి, ప్రయత్నములేకయే వచ్చిన
సాక్షి, దబ్బలుసాక్షి.

యద్విచ్ఛాభిజ్ఞము. సం. వి అ. పుం. గుణాదు
లను తెలుపనివామహాచార్యము, సంజ్ఞా కల్పము,
సంజ్ఞావాచకము. (జి. శ్రీ. తస్మాద్విచ్ఛాభిజ్ఞము.)

యద్విచ్ఛితుడు. సం. వి అ. పుం. స్వయం
దత్తుడు, కుశ్రునిగా స్వీకరింపుమని తనంతట
తానే వచ్చినవాడు.

యద్భవిష్యుడు. సం. వి అ. పుం. తన ప్రయ
త్నము లేకయే కావలసినది యవునని యూర
కుండువాడు, నై కముమీద యాధారపడి
యందువాడు. (నై. వి)

యద్భవ్యుడు. సం. విలా. (అ. అ. అ.) అనుక్ర
మము, సమాధానము చెప్పబడును. (నై. వి.)

యద్భుత్తము. సం. వి. అ. న. సామాన్యకార్యము
(విలగ్భుత్తము)

యథాసంఖ్యము. సం. వి. అ. న. రత్నిమరకము.

యమకము. సం. వి. అ. పుం. సంధవము. ఏ.
(న) కల్పాలంకారశ్చేదము. అ. యుగళము,
కుటు. 3. కవలలు, యమలలు. ౪. మానో

కలిగిన శిలకేమ. (పై. వి.) విజ. (అ. అ. అ.)
నియమించువాడు. (శి. వి.)

యమలింగగుడు. సం. వి. అ. శ్రం. యమహార.

యమకీటకము. సం. వి. అ. శ్రం. ౧. అచవి
శేష. ౨. వానవాసు. ఎన్. (విజ్ఞాన) ౩.
భక్త్యుత్తమం. (శ. ర.) ౪. జలబంధునిశేషము,
మృగ్య. (రం. వి.)

యమకీలుడు. సం. వి. అ. శ్రం. విష్ణువు.
(విజ్ఞాన).

యమకుడు. సం. విజ. (అ. అ. అ.) కవలపిల్ల
లలో నొకడైనవాడు. వి. అ. శ్రం. ౧.
కవలలో నొకటి, ఇంటలో నొకడు, ప్రేతగా
సండువాడు.

యమకోటి. సం. వి. ఇ. శ. శ్రీ. లంకపర
దూష్యునికృతము. పురాణప్రసిద్ధమైన పట్ట
ణము. దేవనిధి కమైదె.

యమపుంటము. సం. వి. అ. శ్రం. (శిశు)
యోగవిశేషము ..

యమబాడు. సం. విజ. (అ. అ. అ.) కవలబంగార
బుట్టినవారిలో నొకడు.

యమదంష్ట్ర. సం. వి. అ. శ్రీ. ౧. యమని
శిశు, యమని వంశము. ౨. మృత్యుమూలము.
(వి. ప. అశ్వేయముమానమున దేవతయనిమిది
దీనములును గాని కథాసమంతయును యమ
వంష్ట్రాదినములు.) ఇది శిశు దీనములుగా తెంప
బడినవి. (యమవంశములు. (వా. రు.)

యమదగ్గి. సం. వి. ఇ. శ్రం. బుధదగ్గియుని
(వా. రు.)

యమదలము. సం. వి. అ. శ్రం. ౨. కాశాక
కృతము, అశ్వయోని. (రం. వి.)

యమదూత. సం. వి. అ. శ్రం. ౧. మృత్యుదూత,
యమశబ్దము. ౨. కాశి. (విజ్ఞాన)

యమదూతగుడు. సం. వి. అ. శ్రం. ౧.
యమశబ్దము, యమదూత. ౨. కాశి.

యమదూతిక. సం. వి. అ. శ్రీ. చింతశింతి.

యమదేవత. సం. వి. అ. శ్రీ. భరణవక్త్రము.

యమద్రుమము. సం. వి. అ. శ్రం. కాబ్బరి
కృతము, బూదగుకెట్టు. (వా. రు.)

యమద్విలియ. సం. వి. అ. శ్రీ. గాంధీ కక్
ద్విలియ, గ్రామద్విలియ, అడుకోడలుట్టు
పులు అన్నకమ్మలను భోజనముపెట్టదగినవి.

యమధాటి. సం. వి. శ. శ్రీ. అయోధవిశే
షము, వేదాధి.

యమధారము. సం. వి. అ. శ్రం. రెండుకైల
వాడిగల యొకవిధమగు కత్తి, అట్టియాయ
ధము.

యమనము. సం. విజ. అ. శ. అ. నియమించు
నది. వి. అ. ప. ౧. అరచుట, అలచుట. ౨.
బంధించుట. ౩. రమించుట. ౪. నియమించుట,
విర్రులుచుట.

యమనిక. సం. వి. అ. శ్రీ. యమనిక, తెర,
తిండ్నియి.

యమనరుడు. సం. విజ. అ. శ. అ. నియమించు
వాడు. వి. అ. శ్రం. యమనరు, మృత్యుదేవత.

యమపాశము. సం. వి. అ. శ్రం. యమని
పాశము, యమనరుదేవత.

యమప్రియము. సం. వి. అ. శ్రం. ముత్యకము,
మట్టికెట్టు.

యమభగిని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. ౧ యమనా
నది. ౨. పార్వతి. (వై. వి.)

యమము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. అణచుట. ౨. వశము. ౩. మంచుకొనుట. ౪. ఇంద్రియములు, ఇంద్రియముల స్పృశ్యతలలో మంచుకొనుట. ౫. అహింసాప్రకటన ౫ యమవియమానవిప్రాణా యామప్రత్యాహరధ్యావధారణసమాధు లను నెనిమిది యోగాంగములలో నెంబదిది ౬. ౩. ౭. రెండుసంఖ్యకుసంకేతము. ౮. ౧. కవ, పేట. — భరణి సమీకృతము. ౨. (వ్యాక.) ప్రాతిపదిక ప్రసిద్ధమైన వర్ణవిశేషము ౩. అష్ట విధములగు నశ్వగతులలోనొకటి (శీ. వి.)

యమరథము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. మహిమము.
౨. యమవిస్మంధకము (శీ. వి.)

యమరాట్టు. సం. వి. ఇ. పుం. యమండ,
మృత్యుదేవత.

యమలక్ష్మిత్రము. సం. వి. ఆ. పుం. శోవిచారము,
అశ్రుంక కృత్తు.

యమలము. సం. వి. ఆ. పుం. రెండుసంఖ్యకు
సంకేతము, శోడు అ. న. జేత. కవ.

యమని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. ౧. జేత, జోడు,
కవ. ౨. రెండు ముక్కలుగల బట్ట.

యమలుడు. సం. వి. ఆ. (అ. ఆ. అ) కవలలో
నొకడు. ద్వితీయ కవల.

యమలిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. చర్మవాద్యవిశేషము,
జువలిగ (శ. ర.)

యమవ్రతము. సం. వి. ఆ. న. రాజధర్మవిశేషము
(పశుపాతము లేక పాత్రలను కానించుట (రం. వి.)

యమనూర్వము. సం. వి. ఆ. న. పడమర
ముఖముగల గది యొకటియు నుత్తరముఖము
గల గదియొకటియుగల పెద్దయిల్లు. (నిర్మియ్య)
యమస్పృశ. సం. వి. ఋ. శ్రీ. ౧. యమనానది.
౨. దుర్గాదేవి.

యమి. సం. వి. ఆ. (క. క. క) సుయమము
కలవాడు. వి. క. పుం. ౧. కామని
విచారములనణచినవాడు, మని. ౨. హంస.
(అమ ర. క ర) ఈ. శ్రీ. యమనానది.
ద్వి ద్యావాభ్యుపపుణులు, భూభ్యావాభ్యుపములు.

యమింఝ. సం. స. శ్రీ. అణచు.
ఈ. నిక్కమునట్లు కాన తగునీతి పరులనురణిక్కి
వంబున, మిక్కిలియైన వారిని యమింఝ
తక్కుదురే ధనేశ్వరుం డక్కట తన్నునే నది
యాసనెడన్ దిగిద్దిగుడొక్కడున్, ద్రిక్క
యందడ ద్రుగ్ధడపద ద్రిమృగలలోనలగు గ్రహం
బునన్. నిర్వ. ర. ర. ౨.

యముడు. సం. వి. ఆ. (అ. ఆ. అ) ౧. కవలలో
నొకఁడు. ఒకమాటు ఒకగర్భమునఁ బుట్టిన
వారిలో నొకఁడు; ఒకరే (మే. వి.) ౨. సమా
వాసి, సమాచరుడు. వి. ఆ. పుం. ౧. మృత్యు
దేవుడు. అంతకుండు. ౨. శని. వి. యములు,
అమడలు, కవల
క. యము లమితశోభులనివ్వన, యము లమిత
పరిత్రనిరకు లవగా .

భార. ఆ. వి. ౨. ౯౨.
యమున. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. యమనానది,
యమనోదేవి. ౨. దుర్గాదేవి.
యమునాభిదుడు. సం. వి. వ. పుం. బలరా
ముడు.
యమునాట్రాత. సం. వి. ఋ. పుం. యమండ,
మృత్యుదేవుడు.

యాయాతి. సం. వి. ఇ. పుం. నహంభుని పహంభు
దగ నొకాకొక చంద్రవంశపు రాణ, మోదక
మహారాజులలో నొకడు.

యాయావరము. సం. వి. ఆ. పుం. యాయా
వరము.

యాయావరుడు. సం. వి. ఆ. పుం. యాయా
వరుడు

యాయి. సం. వి. ఇ. ఈశ. పుం. ౧ అశ్వమేధ
యాగమున పవయోగించెడి గుఱ్ఱము. ౨
అశ్వము, గుఱ్ఱము ౩ చాటు, చాతి ౪
మేషము (వి. ఈ. పుం) ౫ కివుడు
(విల్వము) ౫ నూర్యుడు ౬ బ్రాహ్మణుడు
౭ మోక్షహస్తము (కే. వి. స్త్రీ) ౮ ఆస్తి,
పొందుట. ౯ దివ్యవృద్ధి ౩. దీర్ఘవృద్ధి
(కే. వి)

యాయువు. సం. వి. ఈ. పుం. ౧. యాగమున
పవయోగించు గుఱ్ఱము. ౨ గుఱ్ఱము. ౩ మోక్ష
హస్తము ౪ బ్రాహ్మణుడు (రం. వి.) ౫
ప్రాప్తి (వై. వి) స్త్రీ ౬. పొడుగుదండము
౭. పొందుట (వై. వి) ౮ వాక్కు (కే. వి)

యవ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ౧ రత్న, కిరణము. ౨.
మనీష, తెలివి

యవ(ము). సం. వి. ఆ. పుం. ౧. యవధాన్యపు
గింజ ౨ అణు అపగింజలయొక్క ౩. అబ్రహ్మ
మును నూరునడయే చేతిక్రింద నుండెడి యవ
గింజవంటిరేపు బి. వ ధాన్యవిశేషము.

యవకము. సం. వి. ఆ. పుం. యవలు అనెడి
ధాన్యవిశేషము. ౧. అలసందెలు ౨. కారు
మినుములు (క. ర)

యవకము. సం. వి. ఆ. న. చిన్నయవలు
పండెడి వేల (హలా. వి)

యవతైరము. సం. వి. ఆ. పుం. సుకేశారము,
పెట్టుపు, యవలలనకలుగు తీపు.

యవతోదము. సం. వి. ఆ. పుం. యవలసిండి.

యవమూర్తము. సం. వి. ఆ. న. యవలసిండి.

యవజము. సం. వి. ఆ. పుం. యవతైరము,
సుకేశారము

యవటిక్త. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. శంభవియను లకా
విశేషము (వా. చ)

యవనద్విష్టము. సం. వి. ఆ. పుం. గుగ్గిలము,
(రాజం)

యవనప్రియము. సం. వి. ఆ. న. మరిచము,
మరియము (హే. వి)

యవనము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧ పంచపు
గుఱ్ఱము లేక వేగముగల గుఱ్ఱము. ౨ వేగము,
వడి. ౩. గోధూమము ౪ తృణవిశేషముగర్జ
తృణము. ౫ పికాకొకలేకము విణ. (అ. ఆ.
ఆ) వేగముకలవాడు. (వా. చ) ౮. మిశ్రణము.
(కే. వి)

యవనాచార్యుడు. సం. వి. ఆ. న. బోధితి
శాస్త్రమును రచించినపండితుడు (వా. చ)

యవనాని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. యవల లిపి,
యవనభాషలిపి

యవనారి. సం. వి. ఇ. పుం. కృష్ణుడు.

యవనాలము. సం. వి. ఆ. పుం. ధాన్యశేషము.

యవనాశము. సం. వి. ఆ. పుం. యవతైరము.

యవని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ౧ యవనస్త్రీ. ౨.
తెర. ౩ ఒకాకొక పీచు. (వా. చ)

యవనిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. తెర, తెరచీర.

యవనుడు. సం. వి. ఆ. త్రిం. ౧. గ్రీకుడే
స్థుడు. ఆ. ద్వీపాంతరవాసి, మేయ్యుడు.
(శీ. ని) వి. ౧. గ్రీకుడే ప్రజలు. ఆ. గ్రీకు
డే శత్రు శోకాత్మాత్మస్థులు.

యవనేష్ట సం. వి. ఆ. శ్రీ. ఖడ్గాని.

యవనేష్టము సం. వి. ఆ. త్రిం. ఒకదినము
పెల్లలి. ఆ. కేవలము, నింబవృక్షము. ఆ. న
౧. నీనము. ఆ. నీరులి కేక పెల్లలి. ౩
మరియు, మిరియము శి

యవఫలము. సం. వి. ఆ. త్రిం. ౧. పెరుగు శి.
ఆ. జటాహుంబి శి ౩ కుటుంబ శి. కొడిసిపెట్టు
ర స్లక్ష, బావి శి

యవమంధ్రము. సం. వి. ఆ. త్రిం ౧ వాద్య
విశేషము. (విల్వము) న ౧ కపావిశేషము,
చాంద్రాయణప్రభేదము. ఆ పాదపు, కొలక,
(విల్వము) శ్రీ. (వైదిక) చంద్రాభేదము.
(రం. ని)

యవలాసము సం. వి. ఆ. త్రిం. యవశ్మరము,
శుకేశ్వరము.

యవశూకము. సం. వి. ఆ. త్రిం. యవ
శూకము. (రా. ని)

యవశూకము. సం. వి. ఆ. త్రిం. యవశ్మరము,
శుకేశ్వరము, పెల్లుప్పు

యవసము. సం. వి. ఆ. న. కపత్ర.

మ మాదజాదంబుదని గాబిల్లిపె విష్ణులై,
యవసంబంధులవాడగా నెగనె వాత్యాశివరణ
కృత్రమూర్. అము. ఆ. రం.

యవసురము. సం. వి. ఆ. న. యవలకుండి తీసిన
సారాయి.

యవాగుప్తు. సం. వి. షో ౧. గంజి, అప్పు త్రి
గంజి, ఇకరద్రావ్యములనుండి తీసిన గంజి; బాన.

యవాగ్రజము. సం. వి. ఆ. త్రిం. ౧. యవ,
శ్మరము, శుకేశ్వరము, పెల్లుప్పు. ఆ. యవాని.
(దుష్టయవము)

యవాని. సం. వి. శో. శ్రీ. ౧. దుష్టయవము
(వా. చ) ఆ. సీమను, వై. ని. విణ. వడిగలది.
(శ. రం)

యవానిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. యవాని.

యవాపత్రము. సం. వి. ఆ. న. యవశ్మరము,
శుకేశ్వరము.

యవాష్టజము. సం. వి. ఆ. త్రిం. త్రిలింగయవల
గంజి, ఆరవాశి(ము)

యవాషము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పంచేశ్వరలో
శోకభేదము

యవాసకము. సం. వి. ఆ. త్రిం ౧. ఒకబాతి
ఖిరివృక్షము. ఆ. పీటకేరింద శి. ఆ. శ్రీ.
ఒకానొక కృణుము, గుండానీవి.

యవాసిని. సం. వి. శో. శ్రీ. యవాసకమున
శోక మందలము (విల్వము)

యవాహ్వము. సం. వి. ఆ. త్రిం. యవశ్మరము

యవిష్టండు. సం. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ) చౌల.
కన్నవారుడు, కట్టకడపటివారు. వి. ఆ. త్రిం.
౧. అమలూడు, అమలకంబి చిన్నకమ్మండు.
ఆ. అగ్ని, యోగాగ్ని.

యవీయసి. సం. వి. శో. శ్రీ. ౧. కొమ్మపాల్లు
(రం. ని) ఆ. చెల్లెలు, అమల.

యవీయనుడు. సం. విణ. (వ. వీ. వ.) ౧.
మొదటివానికంటె చిన్నవారు. ఆ. యవ
కుడు. వి. వ. త్రిం. ౧. ఒకనికంటె చిన్నవారు
వైన సోదరుడు, అనువాడు. ఆ. కూడులు.
(ఆ. ని)

యవ్యము. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) యవణ
 పల్లఁదగివచ్చి యవణులందునది. వి. ఆ. పుం.
 ౧. మానము, నెల. న. ౧ యవలపాలము

యశఃపటము. సం. వి. ఆ. పుం. చాత్యభేదము,
 ధక్క.

యశదము. సం. వి. ఆ. న. భాకువిశేషము.

యశము. సం. వి. న. ౧ కీర్తి, ప్రఖ్యాతి.
 ౨ మహాత్మ్యము ౩. ప్రతాపము ౪ సత్త్వము,
 బలము. ౫. ధనము ౬ సిరి. ౭ క్షానము
 ౮ జలము, నీరు. (కే. వి.)

యశశ్చేషము. సం. వి. ఆ. పుం. చేపు, మర
 లము

యశశ్చేషుఁడు. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) కీర్తి
 శేషుఁడు, మృతికొందినవాఁడు

యశస్కురిము. సం. విణ. అ. ఈ. ఆ. కీర్తిని
 కలిగించునది, పేరుతెచ్చునది

యశస్కురి. సం. వి. ఈ. క్రి. పాలకుర,
 తన శ్రీ (రం. వి.)

యశస్య. సం. వి. ఆ. క్రి. ౧. పాలకుర,
 తనంతి శ్రీ ౨. గంధద్రవ్యవిశేషము. బుద్ధి
 (గం. వి.)

యశస్యము. సం. విణ. అ. ఆ. అ. ౧. కీర్తి
 కరము ౨. ప్రఖ్యాతిగలది.

యశస్యి. సం. విణ. (క. ఈ. క్.) కీర్తిగలది,
 ప్రఖ్యాతిగలది.

యశస్విని. సం. వి. ఈ. క్రి. ౧ ఆదవప్రతి
 పైట్లు ౨ మిఠునరేగ, జ్యోతిష్మతి. శ్రీ ౩.
 యవతిక్. శ్రీ (రా. వి.)

యశస్సు. సం. యశము.

యశోద. సం. వి. ఆ. క్రి. ౧. నందని
 భార్యయుఁ గన్పూరి తల్లియగువాఁడు. ౨. ఒకా
 నొక ప్రతీతకర్మలో నుపయోగించు నిష్పణ.
 (కే. వి.)

యశోదము. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) కీర్తిని
 విచ్చునది, కీర్తి గలిగించునది. వి. ఆ. పుం.
 పాదరసము

యష్ట. సం. వి. బు. పుం. యష్ఠము చేయువాఁడు,

యష్టి. సం. వి. ఇ. ఈ. పుం. క్రి. ౧ దండము,
 కణ్ణ ౨ ఊరకకణ్ణ, భుజదండము ౩ చేతికణ్ణ.
 ౪. జండాకణ్ణ, నృజసంధము ౫. ఆయుధ
 విశేషము. ౬. హారము, పరిమ, పేటు ౭. లత,
 లింగ ౮ యష్టిమధుక మొ. అతిమధురము. ౯.
 మృత్యువిశేషము, భాగ్ని (వాచ.) ౧౦ తోమ
 రము ౧౧ తరవారి, ఒకానొక యాయుధము.
 (కే. వి.)

యష్టిక. సం. వి. ఆ. క్రి. నూలుపేలులహారము.
 (శ. ర.) ౧ కణ్ణ, దుష్టకణ్ణ. ౨ ముత్యముల
 హారము, ముత్యములపేటు ౩. వాచి, దిగుడుబాచి.
 ౪. యష్టిమధుకము, అతిమధురము శ్రీ

యష్టికము. సం. వి. ఆ. పుం. నీటివత్తులలో
 నొకటి, జలపక్షివిశేషము.

యష్టిప్రాణుఁడు. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) ౧.
 దున్నులుఁడు, బలములేనివాఁడు, శక్తిలేని
 వాఁడు ౨ క్వాసములేనివాఁడు.

యష్టిమధుక(ము). సం. వి. ఆ. క్రి. న. అతి
 మధురము శ్రీ

యష్టిమధువు. సం. వి. ఈ. న. యష్టిమధు
 కము శ్రీ.

యష్టికము. సం. వి. ఆ. న. యష్టిమధుకము శ్రీ.

యష్టిపుష్పము. సం. వి. ఆ. త్రిం. విశాఖాశ్వా
తైష్ఠి, త్రితీతవక్రము. (వాచ)

యష్టిమధు. సం. వి. ఆ. త్రిం. యష్టిమధుకము శ్రీ.

యా

యాగము. సం. వి. ఆ. త్రిం. గ. దేవతలకు
హవిర్బాగము లిచ్చుట, యజ్ఞము. ఆ. తైత్తిల
మున్నగునాహవేయే సర్వతోభద్రాది మండలము
(శ్రీ వి)

యాచకుడు. సం. వి. ఆ. త్రి. ఆ. గ.
భిక్షకుడు, విచ్చగాడు. ఆ. ప్రార్థించువాడు,
మనవిచేయువాడు.

యాచన. సం. వి. ఆ. త్రి. యాచనము

యాచనకుడు. సం. వి. ఆ. యాచకుడు

యాచనము. సం. వి. ఆ. త్రిం. గ. అడుగుట;
ప్రార్థించుట. ఆ. మనవి, ప్రార్థన, విత్తాపన.

యాచించే. సం. స. త్రి. అడుగు.

గీ శతమతిః శాస్త్రీకునకుః శామంచునకును,
గర్భముగుఱించి యాచించు గర్హికునకు, నీ
పరము గోష్ఠమో త్రిత్ర యోపురంద్ర, తప్పి
వారియు పెఱిగింపడగవుగాదు.

పాండు. గ. ఆంగ

యాచిత్ర. సం. వి. ఋ. త్రిం. గ. యాచకుడు.

ఆ. ప్రార్థించువాడు.

యాచిత్రము. సం. వి. ఆ. న. గ. యాచకులన
సంపాదించుటవస్తువు. ఆ. ఎరవువుచ్చుకొనిన
వస్తువు.

యాచిత్రము. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. అడగఁబడి
నది. ఆ. యాచించువాడు. (వాచ) వి. ఆ.
న. గ. యాచకుత్వ, యాచన.

యాచిష్టపు. సం. వి. ఆ. (శ్రీ.) యాచనాస్వ
భావముగలవాడు, యాచనాశీలుడు.

యాచ్య. సం. వి. ఆ. త్రి. గ. కేదము; అడు
గుట. ఆ. భిక్షావృత్తి, భిక్షువనము. 3. అను
వర్తనము (శ్రీ వి)

యాజకము. సం. వి. ఆ. త్రిం. గ. రాజసంబంధ
పైన యేనుగు. ఆ. మదభూమినుగు మర్త
గజము (రం వి)

యాజకుడు. సం. వి. ఆ. త్రిం. గ. యజ్ఞము
చేయువాడు ఋత్విక్.

యాజనము. సం. వి. ఆ. న. యాగముచేయు
చుట.

యాజగ్యము. సం. వి. ఆ. త్రిం. యజ్ఞము.
(శ్రీ వి)

యాజనగ్యుడు. సం. వి. ఆ. త్రిం. క్షత్రియుడు.
(శ్రీ వి)

యాజము. సం. వి. ఆ. త్రిం. గ. వండినయన్నము,
అహారము. ఆ. యజ్ఞభూమి (రం వి)

యాజయిత. సం. వి. ఋ. త్రిం. యాగము
చేయించెడి ఋత్విక్.

యాజి. సం. వి. ఇ. త్రి. యాగము, క్రతువు.
వి. ఆ. (క నీ క.) (సహపాఠమున) యాగము
చేయునన్నవాడు (సోమయాజి)

గీ. హృదయకేదికయందు సమిద్ధమూర్తి, కలు
గుచుండు శేషమునందు వ్రేల్చుఁబ్రాణము
లను యాజయి ట్లంతిరమున శౌవర్మ, యాగ
మున వీరికల్పమందె కలుంగు.

భార ౯౦. ౫. ౧౪౯.

యాజాడు. సం. వి. ఆ. త్రిం. యజ్ఞ, యజ్ఞము
చేసినవాడు. (విరియ్య)

యాజుషము. సం. వి. అ. (అ. ఈ. అ.) యజుర్వేద సంబంధమైనది.

యాజుషుడు. సం. వి. అ. తుం. యజుర్వేద ప్రకారము కర్మములు చేయవలయు.

యాజ్ఞ వల్క్యుడు. సం. వి. అ. తుం. ఒకా శాక మని. (యాజ్ఞ వల్క్యుష్మతి) ధర్మశాస్త్ర కర్త, శుక్ల యజుర్వేద ప్రవర్తకడు

యాజ్ఞ సేవి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. యజ్ఞ సేవని మించుచు, క్రొవచి

యాజ్ఞ కము సం. వి. అ. (అ. ఈ. అ.) యజ్ఞ సంబంధమైనది వి. అ. తుం. (సక) కృణ వికేమము. అ యజ్ఞోపయోగివృక్షము. అశ్వ క్షేమ, ఖదిరము, పల్లాశము.

యాజ్ఞ కుడు. సం. వి. అ. తుం. యజ్ఞము చేయవలయు, యజ్ఞ, యజమానుడు. అ. యాజకుడు, ఋషిత్వము. వి. అ. (అ. అ. అ.) యజ్ఞవిద్య నడుపువాడు; తెలిసినవాడు. (కే. వి)

యాజ్ఞము. సం. వి. అ. వ. యాగదక్షిణ. అ. యాగలబ్ధవము. (రం. వి.) 3. యజ్ఞమున కవయోగించు స్థలము. మే. (వాచ)

యాజ్ఞిడు. సం. వి. అ. (అ. అ. అ.) యజ్ఞ సంబంధమైనవాడు. యజ్ఞమునఁ బ్రధానముగా నుద్దేశించఁబడినవాడు. అ కాశ్రుప్రకారము యజ్ఞము చేయుట కర్తృడు. వి. అ. తుం. యజ్ఞ, యాగము చేయవలయు. అ. ఇతరునికి యజ్ఞము చేయవలయు

యాత్ర. సం. వి. ఋ. శ్రీ. యాత్రాశిక్షాదులు, మగనినాడయినభార్య. వి. ఋ. తుం. యాత్ర, పరిమళము, చాలసాచి, తెల్లవాడు. అ. అత్ర, భార్య కల్గి. 3. మేనమామభార్య. (రం. వి.)

యాత్రస(ము). సం. వి. అ. శ్రీ. యాత్రాశిక్ష, యాత్ర. అ. మగనినాడు.

యాత్రము. సం. వి. అ. (అ. అ. అ.) కదచిది, గతిచిది, గతము. వి. అ. వ. అంబకముతో మేనుగను తోలుట, నడిపించుట. అ. గత కాలము, కదచినదినములు.

యాత్రయానుము. సం. వి. అ. (అ. అ. అ.) యాత్రానది, యాత్రానది. అ. అ. చిన్నమైనది. తన మిగిలినది 3 తీర్చింపబడి; వయసుమరలినది.

యాత్రవృద్ధుడు. సం. వి. అ. తుం. కలితము, యుద్ధాగ్రము తెల్లబడినవాడు. వి. అ. (అ. అ. అ.) గంధర్వుడు (వాచ)

యాత్రుఘ్నము. సం. వి. అ. తుం. గుర్గులు. (రాక్షసులఁ బోగొట్టునది)

యాత్రుధానుడు. సం. వి. అ. తుం. యాత్ర ముడు. అ. వికృతి (క. ర.)

యాత్రువు. సం. వి. అ. తుం. యాత్రాసాచి, పాంథుడు. అ. వాయువు, గాలి. 3. సమ యము, తోక ర యముడు. (క. ర.) వి. అ. స. యాత్రము, రాక్షసుడు. వి. తెల్ల వాడు. ౪. పాపము (కే. వి.)

యాత్రుకుడు. సం. వి. అ. తుం. చాలసాచి, మార్గము.

యాత్ర. సం. వి. అ. శ్రీ. యాత్రాశిక్ష, యాత్రము. అ. సేవ తెల్లలుట, చాచి తెల్లలుట. 3. తీర్థమునకుఁబోవుట. ౪. మగనాత్మ వము. ౫. తీర్థవదిలము. ౬. హతర. ౭. తీర్థ, తీవనాననము. ౮. (కాలము) కదత్తుట. ౯. త్రోవ. ౧౦. తీరానము. ౧౧. సాధనము.

యాత్రసంచి. వి. వి. (యాత్ర+సంచి) అనియి సంది; ఒకవిధమగు చిన్న గో. (క. వి.)

యాత్రీకము. సం. వి. అ. (అ. ఈ. అ.) యాత్రీక
సంబంధించినది. (సత్కృతము, సాధనము, మొ.)

యాత్రీకుడు. సం. వి. అ. పుం. గ. బాటసారి,
మార్గస్థుడు. అ. తీర్థవాసి, తీర్థయాత్రచేయు
వాడు.

యాథాకథాపము. సం. వి. అ. ఆ. అ. గ.
విసంధ్యమున నైన. దలపించినది, విసంధ్య
మునైన పచ్చినది. అ. అవ్యవస్థను సంభవించి
నది, తాత్కాలికమైనది.

యాథాకామి. సం. వి. క. పుం. తనయభిప్రాయ
ప్రకారము పనిచేయువాడు, తనయిష్టము
పచ్చివట్లు పనిచేయువాడు.

యాథాకామ్యము. సం. వి. ఆ. ప. తనయిష్టము
పచ్చివట్లు పనిచేయుట, తన యభిప్రాయప్రకా
రము పనిచేయుట.

యాథాతత్త్వము. సం. వి. అ. ప. గ. సత్యత్వము,
యాథాగ్యము, సరళత, తిష్ఠాదనము.

యాథాగ్రస్తము. సం. వి. అ. ప. గ. సత్యత,
వాస్తవికత్వము. అ. స్వామ్యము! అర్థము.

యాదావతి. సం. వి. ఇ. పుం. గ. సముద్రుడు;
సముద్రము. అ. మరణము (నీటికి అర్థపు)

యాదము. క్రి. వి. అ. గాధముగా.

నీ ఆమృతార్థి సౌమి యాదము నిద్రవోయిన
నీకాంబుడు దిట్టులెదరితన.

మ. సం. గ. గ. ౫౩౩

యాదతము. సం. వి. అ. ప. గ. యాదపులప
సంబంధించినది. అ. గోమహిమవికరణము, పశు
ధనము.

యాదవి. సం. వి. ఈ. క్రి. దుర్గాదేవి.

యాదపుడు. సం. వి. అ. పుం. యాదమంకమున
బుట్టినవాడు; యాదమంకపురా. అ. క్రి.
కృష్ణుడు.

యాదస్సు. సం. వి. ప. క. ద్రువమైన జల
జంతువు; నీటిజంతువు.

యాద్యక్షము. సం. వి. అ. ఈ. అ. దేవి
పండిది వివిధమైనది.

యాద్యుచ్చిక్ల. సం. వి. అ. ఈ. అ. గ.
తివంకటం దానే తలపించినది, ప్రయత్నము
చేయే పచ్చినది. అ. అతిస్మృతమైనది, అప
కౌసల్య సంభవించినది.

యాద్యుక్తము. సం. వి. అ. ఈ. అ. (అ.
యాద్యుక్తము.

యాదోనాథుడు. సం. వి. అ. పుం. గ.
సముద్రుడు. అ. మరణము.

యానకము. సం. వి. ఆ. ప. వాహనము, బండి.
మొ.

యానపాత్రము. సం. వి. అ. ప. నాకాశేదము,
జోగు, జనులెక్కి పోయిడి మోద.

యానము. సం. వి. అ. ప. గ. గమనము; ప్రయా
ణము. అ. శ్రమపులమిండి పెట్టుట, పాడిబడ
లుట (గాజుకంఠమునందలియాణుగురును
అలా నొకటి. ౩. వాహనము, బండి. రథము.
పల్లె. అశ్వము. గజము, మొ.) ఇది పంచ
విధము గ. సంధానయానము. అ. ప్రసంగ
యానము. ౩ విగృహ్యయానము. ౪ సంఘాత
యానము. ౫. తీవ్రయానము.

౪. ౩ రికురగరభవదారులు, ధరణీచేతులకు
గంగదరి విచ్చినఘోషనడు రవిదింబ శత
భ్రామరయానము లెక్కి తిరుగు మలలోక
మునకు. బాహ్య. వి. గ. ౫. ౩.

యానముఖము. సం. వి. ఆ. ప. బండియొక్క-
మందుకాగము. కాది కట్టడివైపు. చోటు.
యానకము. సం. వి. బ. (ఆ. ఆ. ఆ.) యానము
చేయుచు.

యానము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. యానము.

యానము. సం. వి. ఆ. ప. గ. పెళ్లనట్లు
చేయుట, పంపుట. ఆ. పెడలఁగొట్టుట. బయ
టికిఁ ద్రోసివేయుట. 3. కాలక్షేపము చేయుట
కాలము గడుపుట.

యాస్త్ర. సం. వి. ఆ. శ్రీ. కిలు, జుట.

యాస్త్రములు. సం. వి. ఆ. పుం. ద్వి. వ
పువర్వసూ నక్షత్రములు. (పై. వి)

యావ్యము. సం. వి. బ. (ఆ. ఆ. ఆ.) గ. ద్రోసి
వేయఁదగినది, విరాళిఁబడఁదగినది. ఆ. నీచమైనది
అధమమైనది. 3. వి. ద్వైతము. 4. వ్యాధి
విశేషము.

యావ్యయానము. సం. వి. ఆ. ప. పల్లకి,
సవారి.

యాభము. సం. వి. ఆ. పుం. మైథునము.
శుభకము.

యామకుండము. సం. వి. బ. (ఆ. ఆ. ఆ.) పెళ్ల
వాడు, పోవువాడు. వి. ఆ. పుం. పశుకుండు,
కాలసాని. (శీ. వి)

యామమోచము. సం. వి. ఆ. పుం. గ. కొడి
పుంశ. / ఆ. శ్రీ. ప్రతిజ్ఞామునకు గంటలు
కొట్టడు) ఘటికాయంత్రధేవము. ఒకానొక
యంత్రము.

యామనాలి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. యామభోమము

యామము. సం. వి. ఆ. పుం. శా. మ. ఆనలో
రాత్రుకాలములో తెనిగినదన భాగము. మూడు

గంటలకాలము. ఆ. యమము, యోగవిశేషము.
3. సంయమము, నిగ్రహము. 4. సామధేవము.
(శీ. వి)

యామలము. సం. వి. ఆ. ప. గ. శేత. యోగ
శిము. కమ. ఆ. తంత్రకాస్త్రధేవము.

యామవతి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. క్రయామ. రాత్రి.

యామూత. సం. వి. = జామూత.

యామి. సం. వి. ఇ. ఈ. శ్రీ. గ. స్వస్. ఆడట
తోఁబుట్టువు. ఆ. రాత్రి. లేయి. 3. శోదలు,
శ్చుమ. (ఆ. వి) 4. భూజ్య శ్రీ, కల శ్రీ.
యముని భార్యలలో నొకరే. (వా. చ) 5.
దక్షిణదిక్కు. 6. యమయాతన. 7. భరణి
నక్షత్రము.

యామిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. గ. రాత్రి.
ఆ. పనుపు. (ఆ. వి)

యామికుండము. సం. వి. ఆ. పుం. కావలివాడు,
ఆరక్షకుడు. రాత్రి కావలికాచువాడు.

యామిత్రము. సం. వి. = జామిత్రము.

యామిని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. గ. రాత్రి.
ఆ. పనుపు.

యామినిపతి. సం. వి. ఇ. పుం. గ. చంద్రుడు.
ఆ. కరూరము.

యామిర. సం. వి. ఆ. శ్రీ. రాత్రి.

యామిరుండు. సం. వి. ఆ. పుం. చంద్రుడు.

యామునము. సం. వి. బ. (ఆ. ఈ. ఆ.) యమ
నానదీసంబంధమైనది. వి. ఆ. ప. నీలాంబము,
ఒకవిధమైనకాటుక.

యామునాచార్యుడు. వి. మైత్రవాగ్రేసరుడు,
అశువందారు, విశిష్టమైత్రయతోద్ధారకుడు.

నీ యామనాస్త్రోద్భవము నీమహాత్మ్యం
దోష్కముగాక మన్వత్రంబునంది.

అము. ౪. 3౯.

యామునోత్పత్తము. సం. వి. అ. ప. నీసము.

యామేయుడు. సం. వి. అ. పుం. భాగి
సేయుడు; మేనల్లుడు.

యామ్య. సం. వి. అ. స్త్రీ. ౧. పక్షినిదిక్కు.
రాత్రి.

యామ్యము. సం. విలా. (అ. అ. అ) ౧. పక్షిని
దిక్కున నున్నది. ౨. యమునిసంబంధమైనది.
వి. అ. పుం. ౧ చందనము. ౨ ఏనుగు.
(౪౦ ని) వ. భరణీనక్షత్రము.

యామ్యాద్రుసము. సం. వి. అ. ప. పక్షివా
యనము.

యామ్యుడు. సం. వి. అ. పుం. ౧. యమ
భటుడు. ౨. అగమ్యుడు.

యామ్యామ్యురము. సం. వి. పుం. విశాఖ
వృక్షము; శ్రీరాము, శ్రీ

యామ్యామ్యుడు. సం. వి. అ. పుం. పలుమాలు
యజ్ఞములుచేయు స్వభావము కలవాడు; ఇజ్జా
కీలుడు. పలుమాలు యజ్ఞములు చేయువాడు.

ద్విసయమాగావీన గ్రాస్థవతాదిగాలి, యలయుచు
యామతాకాగ్నిహోత్రములు. కలగొను
కిలుల కావకుల డోష్టమిగెలి.
ద్వి. పరము. 3. ౧౪౯. పాం. ౧3. పం.

యామ్యావరము. సం. వి. అ. పుం. ౧. అశ్వ
మేధయాగమునిది క్రమై యొక్క యజ్ఞపరము.
౨. రాజకీయం దను జాలంకారినిడు
పుట్టిన వంశముకరు. వి. అ. ప. ఆయనారము,
ఇంటింటికీ దిరుగుచు ధాన్యమునగాని వియ్య
మునగాని యాచించుట.

యామ్యావరము. సం. విలా. (అ. అ. అ.)
ఈయన దిరుగువాడు, ద్విపురయినవాడు.
శ్రీనివాసునిలేనవాడు. వి. అ. పుం. ౧. తిరి
గడి భిక్షకుడు. ముని. ౨. జుత్కారుడనను
పేరుగల ముని.

యామ్యు. సం. విలా. (క. నీ. క) శిశువున్న
వాడు, గామి.

యావకము. సం. వి. అ. పుం. ప. ౧. యవా
న్నము. యవాశరము. ౨. లక్షక. ఎత్తరంగు.
3. సగము వండినయవలు (పి. వి.) తా. కాలు
మనుచులు.

యావచ్చక్తి. సం. అన్య. క్తి. విలా. కక్తి
కొలది. సాధ్యమైవంకలో.

యావచ్ఛేదము. సం. అన్య. క్తి. విలా. బ్రతికి
యొన్నంతవఱకు; ప్రాణమున్నంతకాలము.

యావత్. సం. విలా. (క. పి. క.) (ఇది తెలు
గున పమాసపూర్వపదముగనే ప్రయుక్తము.)
సాశత్యమున. అదా. యావచ్ఛేదము. పరిమితి.
యావచ్చక్తి. సాశత్యము. యావచ్ఛేదము.

యావన. సం. వి. అ. స్త్రీ. నింద. (కే. వి.)
యావనము. సం. విలా. (అ. తా. అ.) యవన
సంబంధమైనది. వి. అ. పుం. భూషణప్రద్యము;
చిల్లనదీ.

యావనాలము. సం. వి. అ. పుం. సస్యవిశే
షము; బోస్సు.

యావనాలి. సం. వి. తా. స్త్రీ. యావనాలముల
నుండి తీసిన కర్కర.

యావనాశకరము. సం. వి. అ. పుం.
కరభేదము.

యావనాస్త్రము. సం. విలా. (అ. అ. అ.)
ఎంతపరమాణువులది; ఎంతదూరముగలది.

యావము సం. విలా. (అ. అ. అ.) యవలసం
బంధమైనది యవలతో చేసినది. వి. అ. పుం.
౧. యవాశ్వుము. ౨. లక్ష్మక. పిష్టరంశు
౩. లక్ష్మ. ౪. మానము. (శ్రీ. వి.) ౫. మానము

యావశ్రూకము సం. వి. అ. పుం. యవశ్రీరము
కుశకారము. పెట్టుపు. (శ్రీ. వి.)

యావసము సం. వి. అ. పుం. ౧. గడ్డిమీటి.
౨. గోగ్రాసము, మేలక. ౩. మిత్రుడు. (శ్రీ. వి.)

యావ్యీకుండు సం. విలా. (అ. అ. అ) దుష్ట
కట్టతో యుద్ధము చేయువాడు కట్ట యాయుధ
ముగాఁ గలవాఁడు. వి. అ. పుం. దుష్టకట్ట
యాయుధముగాఁ గల యోధుడు.

యావ. సం. వి. అ. స్త్రీ. మదనకలాకవశీ.
(రం. వి.)

యావము సం. వి. అ. పుం. ప్రవర్తకుము
భౌతిక (అ. వి) నీటకమింద. యవసము శ్రీ

యాన్ముడు సం. వి. అ. పుం. నిరుక్తము
రచించిన యొకగ్రంథము.

యి

యియెత్తుపు. సం. విలా. (శ్రీ) యతింప నిచ్చుగల
వాడు. యగముచేయగోరువాడు.

యియానుపు. సం. విలా. (శ్రీ) పోవనిచ్చుగల
వాడు; తెల్లగోరువాడు.

యు

యుంజానుడు. సం. వి. అ. పుం. సారథి, బండి
తోలువాడు. ౨. బ్రాహ్మముతో నైకము
సంపాదించ యోగాభ్యాసము చేయుచున్న
బ్రాహ్మణుడు. ౩. బ్రాహ్మణుడు.

యుక్త. సం. వి. అ. స్త్రీ. వృద్ధునికేవలము. పిల్ల

యుక్తము సం. విలా. (అ. అ. అ.) ౧. మాడు
కొనినది, కలసికొనినది. ౨. స్వాధ్యమైనది.
౩. ఉచితమైనది, యోగ్యమైనది. ౪. తెక్క.
కలియబడినది. వి. అ. న. భార.

యుక్తరథము సం. వి. అ. పుం. ఒకడిను
రచాయనము. (విల్వము)

యుక్తరస. సం. వి. అ. స్త్రీ. రాస్మ, సన్న
రాస్మము. శ్రీ

యుక్తరూపము సం. విలా. (అ. అ. అ) తగినది,
యోగ్యమైనది

యుక్తాయానము సం. వి. న. ప. కాన్య. మద్రా
లము. కట్టనద్దది. (రం. వి.)

యుక్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. ౧. మాడిక, కలయిక,
౨. ఉపాయము. పాధసము. ౩. సమ్యగద.
యోజన. ౪. స్వాధ్యయము. సకారణముగా చివ
యమలను తెలుపుట. ౫. తుహ. అనువతి. ౬.
కారణము. పోతువు. ౭. వ్యవహారము. ౮.
అర్థాలంకారము. ఉద్దేశమును సూచించుట.
ఉద్దేశమును నుజుండుగాఁ జెప్పుట. ౯. వాట
కాంగ విశేషము. ౧౦. విధము. (తయిద్దమాలద్ర
గ్రంథములందే కావచ్చుచున్నది.)

శివసా. ౧౫౪. సంఖ్యకు, యోగము.

కం. మారగ శివభక్తుని గని, మేకు గొని
యాదడేని వృద్ధయాతని మి, ధ్యానంబర
చేచుచున్న యాదనలలోనిన జలంబు
యొక్తిమహిళా శివసా. ౧౫౪ సంఖ్యకు,
యోగము.

కం. మరుముఖ్యులగుకర్మాప్య/వి. మరొకప్పుడు
గురులు మాకు ప్రవచింపఁబడునట్, గురుజు
మరొకరుడు జగద్గురుఁ డిందమునకును
మరొక కులయునట్. భార. అని. ౮౨౧.

యుక్తికరుడు. సం. విలా. (అ. అ. అ.) ౧. తగిన
వాడు. అర్థుడు (యుక్తి చేయువాడు. పుష్ట.

అర్థము) ౨. యోగక్షేమమునందు, నిరూపించబడినవాడు.

యోగక్షేమము. సం. వి. అ. త్తం. పరబ్రహ్మముతో యోగముచేసిన యోగి. (బ్రహ్మైకత్యావసంధానముగల సవ్యాపి. విజ్ఞ. (ఆ. ఆ. అ.) నియమము, ఆధికారిగా నియోగించబడినవాడు అధికృతుడు.

ఉ. ధర్మసంతుండు మెచ్చె నమః దాన కురంగను కా ప్తశిక్షకుం, గర్భకుం శేషి యాత్మకుల గంబులెల్లను నన్నయొక్కఁగా నర్పిల్చి, నిర్వి భార. విరా. ౧. ౨౬.౩.

యోగంధరము. సం. వి. అ. త్తం. న. ౧. బండిలో నుపవాసికొగ, మామరము. కాడికట్టెడి కట్టి ౨. పర్వతశేషము. (వా. చు.) ౩. సాక్ష్యజేతముతోని యొకరాష్ట్రము. (వై. ని)

యోగ కీలకము. సం. వి. అ. త్తం. కాడికిల (బండికిల)

యోగపత్ర. అవ్య. (దీనికే యెనున వ్యస్తయోగము లేదు.) ఒకమాటుగా, ఒకపర్యాయముగా

యోగపత్రికము. సం. వి. అ. త్తం. యోగ పత్రము.

యోగపత్రము. సం. వి. అ. త్తం. శోనిదార వృక్షము, కుండిచెట్టు ఎత్తకాయము.

యోగపార్శ్వము. సం. వి. అ. త్తం. మరపుటకుఁ గాడి మోటుచేయివలె దాత్రున గట్టెడి యొడ్డు.

యోగము. సం. వి. అ. త్తం. ౧. బండి, కాగలి మున్నగువారి కాడి. (వ.) ౨. అత్త. కన. ౩. యోగ్యము, ఏకావ్యయముగల రెండుకోశములు. ౪. ప్రపంచకాలనిశేషము. (వృత్తిలేకాద్యావరకలియకు యోగములు నాటుచు) అశేష సంపత్తి రమణకాలము. దీర్ఘకాలము. ౫. నాలుగు సం

ఖ్యుతసంకేతపదములు. ౬. నాలుగు మూలల పయితిగల శాలక.

భార. ౩. ఒకానొకయొకటి, బుద్ధి.

యోగలకము. సం. వి. = యోగలము.

యోగలము. సం. వి. అ. న. ౧. అత్త. కన. ద్వయ. ౨. ఏకావ్యయముగల శిశువ్యయము.

యోగలాక్షకము. సం. వి. = యోగలాక్ష్యము.

యోగలాక్ష్యము. సం. వి. అ. త్తం. పర్వరము, బహురము.

యోగలి. సం. వి. త. శ్రీ = యోగలము.

యోగవర్తకుడు. సం. వి. అ. త్తం కని. (వై. ని)

యోగాంతము. సం. వి. అ. త్తం. యోగము యొక్క అంతము, ప్రత్యయకాలము; మహాప్రళయము. ౨. మధ్యాహ్నము.

యోగాంతకము. సం. వి. అ. త్తం. సంకర్షణము. ఏడు, ఏడాడి

యోగి. సం. వి. క. త్తం. సాంకేతకేత (వై. ని)

యోగ్యకము. సం. వి. అ. న. యోగ్యము.

యోగ్యపత్రము. సం. వి. అ. త్తం. శోనిదార వృక్షము. ఎత్తకాయము.

యోగ్యపత్రిక. సం. వి. అ. త్తం. శింశుపాల వృక్షము.

యోగ్యము. సం. విజ్ఞ. (ఆ. ఆ. అ.) సరిసంఖ్య గలది. వి. అ. న. అత్త. యోగ్యము. ౨. మాడిక, కలయిక. ౩. కవల. ౪. ఏకావ్యయముగా నుండు రెండుపద్యములు. ౫. మిథునలగ్నము. ౬. తిథినిశేషయోగము. (వా. చు)

యోగ్యము. సం. విజ్ఞ. (ఆ. ఆ. అ.) కాడికట్టుచేసినది. గుఱుము. ఎత్తె. మొ. వి. అ. త్తం. ౧.

కాడికట్టబడిన ఎద్దు. యె రధాశ్వము. రధ ముఖం గట్టెడి గుట్టము. ఆ. వ. ౧. వాహనము. బండి. యె. ౨. శివునివిల్లు, శివధనుస్సు (పై ని)

యజ్ఞము. సం. వి. ౧. (కీ.) ౧. సహాయకము. ౨. సుసంఖ్య గలది. (కీ ని.)

యజ్ఞినుడు. సం. వి. ఆ. పుం. వాయువు, గాలి (పై. ని.)

యజ్ఞుడు. సం. వి. క్. మం. సమాధిలోనున్న వాడు.

యజ్ఞతము. సం. వి. ఆ. న. ౧. జత, కన, ౨. మైత్రి, చెలిమి. ౩. అరణ్యము పెండ్లికాలమున వధూవరుల కిచ్చినసొమ్ము (పెండ్లిబహుమతి) ౪. స్త్రీ. ధరించెడి యొకరకము వస్త్రాదికము. ౫. స్త్రీ. వసనాంచలము అశుభానిపెట్టికొంగు ౬. స్త్రీహామేర్పణచుకొనుట, ౭. ఆశ్రయము. సకలము. దిక్కు. ౮. కూర్మాగ్రము చేతులచు ౯. పాదాగ్రము. కాలిముడుభాగము. ౧౦. సంకయము.

యజ్ఞతము. సం. వి. ౧. (ఆ. ఆ. ఆ.) ౧. కలిసిపడి. మిళితమైపడి. ౨. కలిగియున్నది. కూడిపడి. ౩. విడదీయబడినది. క్షేణపద్ధతి. ౪. లెక్క. కలిమిగలదీపడి. వి. ఆ. న. ౧. పోయి. సమరము. ౩. గ్రహయంత్రము.

యజ్ఞరంగుడు. సం. వి. ఆ. పుం. కా. ద్వి. యోడు, కుమారపాద్యుని (రం. ని.)

యజ్ఞసారము. సం. వి. ఆ. పుం. గుణము. (రం. ని.)

యజ్ఞము. సం. వి. ధ. స్త్రీ. యజ్ఞము, కయ్యము, పోయ.

యజ్ఞానుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. యోధుడు. క్షత్రియుడు. ౨. శత్రువు. కైది.

యజ్ఞినిరుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. యజ్ఞమున స్థిరుడు (జంకవివాచు) పాండవశ్రేష్ఠుడు, భర్తరాజు. ౨. ఇంద్రుడు. (పై. ని.)

యజ్ఞుడు. సం. వి. క్. పుం. యోధుడు. పిరుడు.

యజ్ఞము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. యజ్ఞము. ౨. బాణము, అమ్ము. ౩. ధనము, విల్లు. (విల్లుము)

యజ్ఞుడు. సం. వి. ఆ. పుం. యోధుడు. (విల్లుము)

యయుత్స. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. యజ్ఞము చేయి చలయు వశెడి యిచ్చే. కయ్యమునందలి కోరిక.

యయుత్సప్త. సం. వి. ౧. యజ్ఞముచేయి చలయునది కోరుచున్న వాడు పోరనిచ్చెగల వాడు. వి. ఆ. పుం. పోట్లాడువాడు. కలహ కీలుడు. జగదమాడెడివాడు.

యయుధానుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. ఇంద్రుడు. ౨. క్షత్రియుడు, యోధుడు. ౩. సాత్వక.

యయువు. సం. వి. ౧. పుం. ఆశ్వము, గుట్టము

యవ. సం. వి. ౧. (వో. కే. కే) ౧. ప్రాయశ్చి వాడు, పశుచందనముగలవాడు. (పదియా శేండ్లు మొదలు ముప్పదియేండ్లవఱకుగల సయస్సుగలవాడు.) ౨. బలవంతుడు, అశోగ్య వంతుడు. ౩. శ్రేష్ఠుడు. మంచివాడు. వి. క్. పుం. ౧. పశుచవాడు. కరుణుడు. ౨. (వ్యాక) పెద్దవాడు. (బలికీయేండ్లవఱకు అవంశమువయస్సైనవారిలోనేన్న వాడు. ౩. అబల వది సంవత్సరములలోగొకటి. ధాత, కరుణాది.

యవఖలతి. సం. వి. ౧. (ఇ. తి. ఇ.) యోధుడు నందు బట్టతలగలవాడు. బట్టతలగలది.

యూవగంజము. సం. వి. ఆ. శ్రుం. పోత్రపు
బొటిపె. పడుచునాండ్రవ గండస్థలమున బయలు
జేరినాపట్నము.

యూవలి. సం. వి. థ. శ్రీ. ౧. పడుచు
వనముగల శ్రీ. తరుణవసుక్కురాం. (పది
యాశోండు పెదవలు ముప్పవయేండ్లమునగల
వయస్సుగల శ్రీ. ఆ కన్యారాశి. 3 పడుపు
యూవలీప్ప. సం. వి. ఆ. శ్రీ. స్వర్ణయూధిక
(చాచ) ?

యూవరాజ్. సం. వి. ఆ. శ్రుం. చిన్నరాజు. పట్ట
మహిమి. బ్రహ్మపుత్రుడై పట్టాభిషేకమున
కర్మతగల రాజపుత్రుడు.

యూవ్లద్. (పమాపాదయందు బూర్వపదముగా
నండి మీద అనుసర్గమిచ్చిడి) మధ్యమ పురుష
సర్వనామము ఆదా యుష్మదాగమనము,
యుష్మత్కారణ్యము పెం.

యూవ్లదీయము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.)
మీనంబంధమైనది, భవదీయము

యూమ్మోద్దు శ్రీ. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.)
మీనంబివాడు, భవాద్యుడు.

యూ

యూక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. శేను.

యూకము. సం. వి. ఆ. శ్రుం. శేను.

యూలి. సం. వి. థ. శ్రీ. మిశ్రముచేయుట.
కంఠుట. వికమగుట.

యూధనాధము. సం. వి. ఆ. శ్రుం. తెగవ
ముఖ్యుడైన యేమగు. పరితాడు. గజరాజము.

యూధపము. సం. వి. ఆ. శ్రుం. యూధపాధము

యూధము. సం. వి. ఆ. న. మంద. పవాతయ
పకుపక్షిసమూహము. (గొట్టెలమంద. పక్షుల
సంఘ)

యూధి. సం. వి. శ్రీ. యూధిక. ?

యూధిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. ఒకకాతిమలై.
అడవిమెల్ల. ? ఆ పెద్దగోరలు. ? (క. ర.)

యూపకటకము. సం. వి. ఆ. శ్రుం. యూప
స్తంభముపై నుంచెడి గుండ్రనిట్టవిల్లి.

యూపకర్ణము. సం. వి. ఆ. శ్రుం. (యూపము
వలె తెలిసినట్టిచోటు) శబ్దం. వడుపలబడి
యూప స్తంభ భాగము.

యూపద్రముము. సం. వి. ఆ. శ్రుం. ఖదిర
వృక్షము; కెండ్రపెట్టు

యూపద్రపు. సం. వి. ఆ. యూపద్రువము.

యూపము. సం. వి. శ్రుం. ౧. యజ్ఞపకుప్రమ
గట్టుటలై పాతినకొయ్యి ఆ జయస్తంభము.
జయమునునాదించు స్తంభము. 2. గంగరావి
పెట్టు

యూపు. సం. వి. థ. శ్రుం. యూపము. (2. ని)

యూమ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. ధామ.
ఆ హంసు (శి. ని.)

యూవము. సం. వి. ఆ. శ్రుం. ౧. హంసు.
(శి. ని.) 2. బ్రహ్మచార వృక్షము. (చాచ)
శ్రుం. న. విదిన పదార్థమునడి కాదిన చేయ
త్రుణము; పచ్చకట్టు.

యొక్క. అడు పట్టివిక్తి ప్రత్యయము. (వెదిననా
పదిగనావాక్యములయందే కావచ్చుచుండును.) ౧.
సంబంధార్థము. ఆదా-వాని పుస్తకము-వాని
యొక్క పుస్తకము. ఆ కల్పనము.

నీ కొంఠలొకటై వారలయొక్కన (మూడుల
పెంజకులు వీరకంబుక్తి భార. అదిగ. ౧౬౯.
(వారలయొక్కన మూడులు-వారలయొక్క-
యొక్కన మూడులు-అదేగా వార లొక్కన
మూడులని భావము.)

క. నీవగవిన యాయుధము. భార. అది. ౫. ౧౩౧
క. అనితాత్పర్యమునకు, నవ యట
చూపుదనము. భార. అది. ౫. ౧౦౫.

యోగ. సం. వి. (య. శ్రీ. య.) యోగ
చేయవారు; యోగకర్త.

యోగము. సం. వి. అ. న. ౧. త్రాడు.
పలుకు. పగము. ౨. అంగుళి. (శ్రీ. వి)

యోగశ్రేయము. సం. వి. అ. న. సంపద
సంపాదించుటయను సంపదను పదిలపఱచు
యటయును.

యోగజము. సం. వి. అ. న. అగరుచందనము.
పుం (వ్యాయ) అలెకొనమీకర్షవిశేషము.
వి. (అ. అ. అ.) యోగమునకు జన్మించినది.

యోగదానము. సం. వి. అ. న. మోసముగల
దానము.

యోగనిద్ర. సం. వి. అ. శ్రీ. ౧. యోగాం
తమున శ్రీమిథుని నిద్ర. ౨ దుర్గాదేవి.

యోగపట్టము. సం. వి. అ. న. యోగి ధ్యాన
సమయమున వీలవుమీదనుండి మోతాల్లమీద
నీల బట్టపెట్టుకొనితీరితల; అవసరము.
యశోమనకమునకు యోగి ధరించగల మూల
భేదము.

యోగపట్ట. వి. వి. (యోగము + పట్ట)
యోగము జుర్రమునకు నీలకొనితీరి పట్టము
వగువానితోనీస పట్ట.

శ్రీ. సంకషణ్ణయోగపట్ట పాంచుగము
ప్రాదునిద్రపుమేను బూడిదబూడి.
పారంగ. 3. ౧౮౧.

యోగపదకము. సం. వి. అ. న. యోగపట్టము

యోగపీఠము. సం. వి. అ. న. దేవతలయొక్క
అసనము.

యోగమాయ. సం. వి. అ. శ్రీ. ౧. ప్రపంచ
చూపునీమి క్రమగు భగవంతుని శ్రీ.
౨. దుర్గాదేవి.

యోగము. సం. వి. అ. పుం. ౧. కలయిక,
మీటమి; యోగి, ముద్రులు. ౨. తీరాయము.
3. కవచము. ౪. ధ్యానము; చిత్తశుద్ధి నిశా
ధము. ౫. ఇంద్రియ నిగ్రహము. ౬. విశ్వాను
సంధానము; జీవాత్మను పరమాత్మయందు క్రొవ్వు
చేయుట. ౭. అపార్యవస్తుభావము. ౮. దేహ
స్థైర్యము. 9. శబ్దప్రయోగము. ౧౦ భేషము,
జీవము. ౧౧. జానాకాకాత్మము. (రాజ
హతయోగము. ౧౨. ద్రవ్యము; భవము.
౧౩. కార్యము; చిల్లంగి. ౧౪. సమదాయార్థ
మున కనుమోలమైన వ్యక్తిత్వ లక్షణగుట; అవయవ
శ్రీ. ౧౫. అస్యభారూషస్థిపాదనము.
౧౬. జ్యోతి. ౧౭. సం యోగ
విశేషము; సంబంధవిశేషము. (సిద్ధయోగము;
అమృతయోగము) ౧౮. ఫలము; మోసము.
౧౯. (వ్యాక) నూత్రము. ౨౦. (శ్రోతరి)
గ్రహమీటమి. (రాజయోగము, నాభస
యోగము) ౨౧. మేము. (శ్రీ. వి.)

యోగరంగము. సం. వి. అ. పుం. వారంగము;
వారింజ. శ్రీ

యోగరత్నము. సం. వి. అ. న. వింద్రవారిక
మణి.

యోగరూఢము. సం. వి. (అ. అ. అ.)
అవయవశక్తి సముదాయశక్తి. శేషమగునాక
పదార్థమును దెలుపువదము. సంకటము. ఆత
షక్తియు మేను.

యోగవాగ(ము)లు. వి. వి. (యోగము
+ వాగ(ము)లు) అంకవిష్ణు ముద్రమున భోయిం
యోగనిద్రలు మేమిట పాదాత్మము.

ద్వి యోగవాగలు పెట్ట మద్యక్షదగుడు
వాగలు గిరులపై విడిచిపెట్టుడు.

పండితా. పర్వ 3౯౪. పా.

సీ. సైకపుకానుగోరు పడములకు.

గీ. కవచముగి లేని యోగవాగములుఫాల, నయన
మడు మడిస్పర్శమెదియు నొసంగి.

యెన్న. 3౮౩

య పడముల యోగవాగలును పాణితలంబున
వాగలై క్రమన్, నుడుట విభూతిలేఖయు
మహోర్ధ్వకటికటిక గానిచిర అహ 3. ౫.

ద్వి. భవమైన యోగవాగలులఁ జొడిగి, కవ
చంగఁ జేరితిలై క్రమచేతలెట్టి.

ద్వి. ౪. పా. ౨. ౯౨౦ పం. (క్రొ. పా.)

యోగవాచము. సం. వి. అ. త్రిం. (వ్యాక)
విసృజియజన్మముచొరియొపభృతీయానువానికృ
ములకృచి.

యోగవాచి. సం. వి. క. త్రిం. ౧. మృచు.
౨. పాదరము.

యోగసారము. సం. వి. అ. త్రిం. అన్నిచేట్టు
అను గుదిచ్చెడిమండు. సర్వలోగభారమును
చింతాచుడి.

యోగాచార్యుడు. సం. వి. అ. త్రిం. విజ్ఞాన
మునకు నిత్యత్వమును జోధించు జాగ్రత్తతా
నలంది,

యోగాధమనము. సం. వి. అ. న. సామము
గల కాకట్టు. పంచుగలకుడు.

యోగారోధుడు. సం. వి. అ. అ. అ. అ.
నికృతమును నూర్చియంచునై వాడు.

యోగాసనము. సం. వి. అ. న. వికృత
ధ్యానము చేయుటకుఁబనిగ యాసనము. (సృష్టి
కావము 2౫.)

యోగి. సం. వి. క. (క. పి. క.) ౧.
అన్నియొకఁడనవచ్చును. కలియింపువాడు. ౨.
యోగమధ్యసించువాడు, యోగాభ్యాసము
కలవాడు. వి. క. త్రిం. ౧. ధ్యానవిష్ణుడు;
సవాని. మంత్రకాస్త్రజ్ఞుడు; మాంత్రికుడు.
3. యోగమతానుసారి, యోగమతానులంది. ౪.
సంకరబాధినిశేషము. ౫. వారంగము; వారిజశి.
యాచకము, ఓకానాకయుష్మ. (శి. వి.)

యోగిండు. సం. ప. శ్రీ. కూర్పు.

గీ. కుమ్మములు పెల్లలేకప్పుచోట వార్చి,
కంబు వినుమడి యోగింపఁగలుగునాడు.
శేషజకల్పము. ౨౧. పా.

యోగిని. సం. వి. త. శ్రీ. ౧. మాంత్రికు
రాలు, మాంత్రికై. ౨. భక్తురాలు, సవానిని.
3. శివపరిచారికల శేక ద్వారా పరిచారికలది.
౪. దుర్గ.

యోగీశ్వరి. సం. వి. త. శ్రీ. ౧. మంత్రకై
లలో ముఖ్యురాలు; మాంత్రికశ్రేష్ఠురాలు. ౨.
దుర్గ.

యోగీశ్వరుడు. సం. వి. అ. త్రిం. ౧. యాజ్ఞ
పల్కయి మహర్షి. ౨. యోగిశ్రేష్ఠుడు.

యోగుడు. సం. వి. అ. త్రిం. ౧. విజ్ఞాన
భూతుడు. ౨. చారుడు. 3. నైయామి
కుడు.

యోగేశ్వరి. సం. వి. అ. శ్రీ. ౧. దుర్గ. ౨.
పంధ్యాకర్మజి. శి

యోగేశ్వరుడు. సం. వి. అ. త్రిం. శ్రీ
కృష్ణుడు.

యోగోష్ఠము. సం. వి. అ. న. సీసకము.

యోగస్థ. సం. వి. అ. శ్రీ. ౧. అభ్యాసము
౨. కాస్తాభ్యాసము. (మానయోగస్థ భను

రృద్ర, రాజన కవి కవియనునందులను
దగ్గర.

రాజు. ౨. ౨౩.

అ. ౩. ముద్రా యోగము.

కా. ముద్రా అంతులను బ్రాహ్మణులకు
బుధుల, క్షాంతిరాజులకు రాజులు చెవి
యోగము లెల్లప్పుడు.

కా. ౩. ౨౪.

యోగము. సం. వి. అ. ౩. ముద్రా
సమస్తముల ముద్రా.

యోగము. సం. వి. అ. ౩. ముద్రా.

యోగము. సం. వి. అ. ౩. ముద్రా.

యోగము. సం. వి. అ. ౩. ముద్రా.

యోగము. సం. వి. అ. ౩. ముద్రా.

యోగము. సం. వి. అ. ౩. ముద్రా.

యోగము. సం. వి. అ. ౩. ముద్రా.

యోగము. సం. వి. అ. ౩. ముద్రా.

యోగము. సం. వి. అ. ౩. ముద్రా.

యోగము. సం. వి. అ. ౩. ముద్రా.

యోగము. సం. వి. అ. ౩. ముద్రా.

యోగము. సం. వి. అ. ౩. ముద్రా.

యోగము. సం. వి. అ. ౩. ముద్రా.

యోగము. సం. వి. అ. ౩. ముద్రా.

యోగము. సం. వి. అ. ౩. ముద్రా.

యోగము. సం. వి. అ. ౩. ముద్రా.

యోగము. సం. వి. అ. ౩. ముద్రా.

యోగము. సం. వి. అ. ౩. ముద్రా.

యోగము. సం. వి. అ. ౩. ముద్రా.

యో

యోగము. సం. వి. అ. ౩. ముద్రా.

యోగము. సం. వి. అ. ౩. ముద్రా.

యోగము. సం. వి. అ. ౩. ముద్రా.

యోగము. సం. వి. అ. ౩. ముద్రా.

(చ) ఆశ్చర్యమునకు.

ఉదా:- అద్వైత, బలిర.

(ట) సంకాపమునకు.

గీ. ఆకలిరాజు దలంపక యధికభీతి

బోవుటయే తీవ్రుడే మందత్రులగు లకట,
మోసత్రుచైర వ న్నుని చాచి బోయె,
యరిగి నతిమంతు మెద వగ్గ మలిమి చుపె.
శ్రీయూర. ౩. ౩౪.

(క) సంభావనకు.

క. నలకూబరండు రంభం, గలయట విని చిన్న
బోవు కలరాచిసిరి, నులు దిరిగిచాచి దీనిం
గలచెర యివ్వార్త తాపకర మై యనుచున్.
కళా. ౩. ౩౪.

(ఘ) వాత్సల్యమునకు.

ఉ. జననముఁ జెప్పి రేచె తెలుప సత్వమునుమ్మర
కుంతిభావణం, బురకనుజత్వనాత్ కృప
నంబుజ మిత్రుఁడు వత్స.
భార. కాం. ౧. ౩౦.

(గ) సంకోచమునకు.

ఉ. నీ వెఱుఁ గాచి పోయి రణనీచర చక్రి భజంప
ముక్తిపాం, దేవెర యేమెం దవుల శ్రీ నిర.
అమె. ౨. ౪౫.

(ఘ) కోపమునకు.

గీ. ఎవ్వడవు లోని నీవు నా యెదవరణాబు, పంది
నేనితి బాహుదర్పంబు మెఱిసి, యెఱుంగవుర
యొరి నమ్ము. మార. ౨. ౫౦.
ను...నారూపముం చాల్చి వం, చనవెవ్వఁడుర
చేరినాఁ దట దురాళక్ రంభ నంచున్
చానన్. కళా. ౩. ౨౪౩.

(జ) నిందనకు.

ఉ. పండు రామజేవి గొనివచ్చిన యట్టులు
గాడు లోని న్న కంచర
భా. రా. యు. ౪౪.౪

(క) ప్రార్థనకు.

ఉ. విలర యీ చలం బుడిగి యేలర

మనుచ ౩.౦౩

రంభుఁడు. సం. వి. అ. అ. ఆ. ౧. దక్షిణుఁడు,
దీనుఁడు. ౨. నుండుఁడు, త్వరలేనివాఁడు.

రంభుల్లీ. సం. వి. ఇ. శ్రీ. ఒకానొకవృక్షము.
(వై. ని)

రంభువు. సం. వి. ఉ. తుం. ౧. ఇల్లీ, జంక.

(తెల్లనికెండుకలన మెత్తనితోలునగల ఇల్లీ)
౨ నీవృక్షదము.

రంగఁడు. వి. శ్రీరంగనాథుఁడు. (క. ర)

రంగజము. సం. వి. అ. న. సింహారము.

రంగజేవకుఁడు. సం. వి. ఆ. తుం. ౧. నలుఁడు,
నాట్యజేవి ౨. రంగులుజేయువాఁడు, చిత్ర
కారుఁడు, శిల్పి.

రంగద. సం. వి. ఆ. శ్రీ. సుటిక (వాచ)

రంగదము. సం. వి. ఆ. తుం. ౧. తెలిగారము,
టంకణము ౨. ఖదిరపారము, కదిరి.

రంగదాయకము. సం. వి. ఆ. తుం. ౧. కంఠ
వృము. ౨. భావ్యభేదము. (వాచ)

రంగవక్రి. సం. వి. త. శ్రీ. నీలీవృక్షము, నీలి
మందచెట్టు.

రంగపుష్పి. సం. వి. త. శ్రీ. రంగవక్రి.

రంగబీజము. సం. వి. ఆ. న. రణకము, పెండి.

రంగభూతి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. అశ్వయుజ కుక్
తూరితు.

రంగభూమి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. ౧. నాటక
రంగస్థలము, నాటకశాల. ౨. యుద్ధస్థానము,
సామచేయబడెను.

రంగమల్లి. సు. వి. ఇ. శ్రీ. పి. (ఆ. వి.)

రంగమూత. సు. వి. యు. శ్రీ. గ. అక్క-
ఎట్టరంగ. ఆ. పట్టి, తాత్పర్య.

రంగము. సు. వి. అ. తుం. గ. రంగ, వన్నె
ఆ. నాటకరంగము, నాటకమాడెడిచోటు.
3. ఫలము, ప్రదేశము. 4. దర్శనము, గర్వము.
5. యుద్ధరంగము, కయ్యుత్తరము. 6. నృత్యము
8 (93) అయ్యన అమనాసికముగాఁ బలుకుట.
9. ఖచిరపారము. 10. తెలిగారము (వా. ప)
తుం. సు. గ. తగరము. ఆ. శ్రీరంగవట్టణము.

రంగము. వి. పాక (4. ర.)

రంగ (గా) రి. వి. (రంగ+అరి3.) రంగులవేడి
జేమిండు పరాశరకాతి. (4. ర.)

రంగరించు=రంగరించు.

ఆ. పిదకబూచిదయను తెంపాండుకలబంద,
రసము నామదముడు రంగరించి, కలకు
నంట నిలుచుఁ బలుచెప్పెట్లు, మగకు
బొన్న కాదు మరకు నూర్చి. (వి. కి. వి. వి)

రంగలరు. ఆ. కి. (రంగ+అలరు) కోర్కెలు,
విప్లు.

మ. మాత్రచామూర్తకువర్ణరజోవర్ణ విశ్లేషార్థం ప
యోజనమాపరాగరంజితాత్మోవిషి కంబులైన
చలన నిగనిగని జలుగుపొవడలు పోయింబ
రమ్యల తెలుగువ రంగలర...

ఇందు. 3. 40.

రంగలాసిని. సు. వి. త. శ్రీ. పల్లవాది,
శేషాది.

రంగరించు=రంగరించు. సు. కి. (4. రంగరించు)
ద్రవ ప్రవృత్తమనందు మఱియొక వస్తువునుజేర్చి
ప్రతిరో కలయ మెదడు; కలయగలుపు.

మ. రంగమూలములరంగరంగమ్ముడుంగం
బు లంతరంగంబును నేడక రంగరించ
మరాళమందయానావనవర్ణవిభారితం తె.
చంద్రి 4. 30.

రంగమల్లి. సు. వి. త. శ్రీ. ముగ్ధ, శ్వేత
చూర్ణాదికముతో లతాద్యకారముగా రదింపఁ
బడు చిత్రము.

రంగకాల. సు. వి. ఆ. శ్రీ. నృత్యకాల,
నాటకకాల.

రంగాక్షేప్రచు. సు. వి. అ. తుం. రంగశవకుడు
రంగాయించు. సు. కి. (√రంగ.) రంగచేయు
(4. ర.)

రంగారి. సు. వి. ఇ. తుం. కరవీరము, గొప్పదన

రంగారు. ఆ. కి. (రంగ+అరు) గ. ప్రకృ
మైన వన్నెగలుగు.

పి. రవలపొవడదాని రంగారులంగారు తమ్ములఁ
గేరుచు ప్రమలదాని దళ. ఆ. 100.

గి. పొలుచురంగారు బంగారుపొడలదెడల.
దళ. గ. 103.

మ. రంగారులంగారుబొమ్మల ప్రతినిబంబులకు
ఆ. రా. గ. 1030.

ఆ. ప్రకాశించు, విప్లు.

పి. బంగారుప్రాక తెలుగుల రంగారుపట్టు
మప్పటి కటిగట్టువాచి. ఘటికా. ఆ. 1030.

పి. బంగారువలుపున రంగారుకటిమీదఁ
జొగ్గగా జొక్కచున్నయి చాది.

దళ. ౮. 1030.

3. విలాసయు క్రమగు.

పి. రంగారంగా బొంగరా లాడు చతుడు,
సంగడిప్రమగూడి చరియించుచుండు.

పి. 4. పా. గ. 1030.

రంగావతారకుండు. సు. వి. అ. పుం. కుండు,
బాటకేది.

రంగావతారి. సు. వి. క. పుం. రంగావ
తారకుండు.

రంగి. సు. వి. క. క. రంగి. శ్రీ రూ.
౧. రంగుచేయవాండు. అ. అనురాగముగల
వాండు.

3. బాటకరంగమున వాడువాండు.

రంగి. సు. వి. క. శ్రీ. ౧. కరమాంబి,
వీర్ణీచర. 2

అ. కైవర్తి, కుంగమున 2

రంగిల్లు. అ. 2. (౧/రంగ) రంజిల్లు, ప్రకా
శము.

శ్రీ. శ్రీవిద్వంసవిజయపు నవ్యవారణాంశి రంగిల్లి
వీరవచనం దొంగలింప. కు. సు. ౫. ౫౨౦

రంగు. వి. (సు. రంగు, క. రంగు. పాం. రంగ)
౧. పాంతు.

గి. ఒకటే గడు రంగు రక్తియే మదమీర,
కదనమునప్రకాశావళికలాను, కరణచలా
శిశిలకలాపకంకలిక, కాశిలికలందును
విలాశిలికలందు.

కు. రా. ౨. 2.

అ. రంగునీవిజాగృతీతం గణంగంగ విజయ
వల్లమా, యంగనమ్మంగ గన్గినయంత
నంగండు సందడించెడిక.

భాగ. ౫. ౨౦

కా. ఆయారమ్మల పొల్లుకొమ్మల పైదం
గాపల్లవీరంగ, గాయతాతల మించు
పూర్ణపు లానో యెప్పంగాకక్కమే.

కు. ౧. ౧౩౮.

అ. రంజము, రాణ.

శ్రీ. రంజు మగు రాణ రంగ రో మను.

అం. భా. ౨. ౨౦౩.

3. కుక్కచివరము.

కా. అప్పట్టున, బుట్టుంగెంతున వింతునిజు
రవిపెంతుంబెంబి వట్టుంతు, బుట్టుంబుట్టు
మరంగు వింగినను కాపాడించు దివ్యప్రభా,
ధట్టుంబొట్టి త్తట్టె గట్టెమర సుధాన్య
లక్ష్మీకన్ బట్టుమే.

కు. ర. ౫౫.

అ. వింగడమైన యొక్కమనీధి గనుంగొని
నీదమమ్మత్త, రంగురంగునవచ్చుల యరంగ
గయిపో నెరివమ్మ కానికె, కెంగు నల్ల
వీణ తులనీయవీణ కుభాంగి నిక్కా, కా,
లం గురువిందకంకకప్రతిహంప్రకాశ
వరాధరక.

అము. ౫. ౪.

౪. ఒప్పు, శోభ.

మ. అనుభవం గెంతు పెంజుంగుకమ్మంగవరాయన్
జేతురింపం గమంగొని యెక్కించుక బాణు
పయ్యెవరెంజుంగు కంగుగా జేర్చి శో, పును
జక్కన్ నవరించి.

వి. ప్ర. ౨. ౮౨.

క. ఆమెద యానద యానద, యామేదియె
జుంగు రంగు లలవియె పొగడన్.

కు. ర. ౧. ౨౩.

అ. రాక్షసరాజ్యలక్ష్మి యన రంగునడిచిన
యప్పుయొక వృత్తికలానిట్లు పెండ్లియెయి.
అ. రా. ౨. ౨౦౩.

౨. కాంతి.

శ్రీ. దొరమించు మెరంగులొట్టుయంగు.

నిరా. ౧. ౫౨.

శ్రీ. కదనమ్మలెను బంగరబోటవెజాదు మణ
వెంజిరంగు నవదరించు. దళా. ౧. ౨౨౨.

1. తువకాంశిచ్చామదంతత్రునకట్టు తిరి
 కిత్రువితరంగం లీన.

మమన గ. ౫.

2. విధము, రీతి.

3. సంగీతవిద్య తెలుసునో, సంగడి పాపీశ్వరిద్య
 సరిగా తెలుసునో, మంగళిళి కలిగిన యా,
 రంగునదింపంగఁ దరమె లావణ్యవిధి.

ద్వై. గ. ౧.౨౦.

4. ఒక్కతేవ జొంగొంబురంగున లిలలిలం దిరు
 గును. కువల. ౪. ౯.౨.

విణ. ౧ శ్రీపైమెనది.

5. గంగాసాలగ్రామము, అం గలుగు విశేషతీర్థ
 అక్షణములు నా, కం గలుది తింక నిలలో,
 రంగున ప్రకమెద్ది పలుకు రాజవాడై
 తేమ. 3 ౧౪౨

6. రంగుబంగారుత్ర మెలుంగులరంగులు

నీలా ౧. ౨౦.

7. రగడ, రంగుగడవచ్చు వారంగముల సంగములఁ,
 తింగళితఁ తెంచె మదర్పంగములయంగముల.

రాధుప. ౨ ౩.

౮. ఇంపైనది, మమోహరమైనది.

9. రంగగుడ్రు తెనంగ విశేషయించును .

తి రా. ౫ ౨౪౮.

10. రంగుకలది.

11. పంగము కదిలి కౌక్కిరి, యంగజమారు
 వీర్యమిచ్చి హాతాళిము న, ట్లుం గలయఁజేసి
 నూనె, రంగయ భిక్షులు తోగరాజ
 నలాంచున. (చి కి. చి ని)

12. రంగడి, రంగలయి, రంగాయించు, రంగారు,
 రంగిల్లు, రంగపాణి.

రంగుపాణి. విణ. (√రంబు) ఎలుపురంగుకేసి
 నది. (౪. ౪) వి. రంగుపని. (చి. ని)

రంగే కుండు. సం. వి. అ. త్తం. శ్రీరంగకాయ
 కుండు.

13. శ్రీరంగంబునకు రంగకు నేదింపఁ జోడుకొని
 పోయి .

అము. ౩. ౮౦.

రంగేష్టాలుకము. సం. వి. అ. న. స్వ. రీకముశ్రీ
 (త్రి ని)

రంగోపజీవి. సం. వి. క. త్తం. రంగశేవుడు.

రంధున్ను. సం. వి. వ. శ్రీ. జేగము, వడి,

రంహున్ను, త్వర.

రంచె వి ఏమలగుమిడి అంబాలి.

14. రంచెలుదిండి కడళికాకుభ కంకర్ణానుంజిక
 ప్రచ్చి తోత్రాంబకహస్తై సాహిణంబు
 అక్షర చెచ్చి గంధపేంధురంబుల వాలానంబుల
 బంధించు మోపుకుల యితరేకరాలాపంబులు
 వరావం. ౪. ౧౨౦.

రంజకము. వి. తుపాళి చెంది బాల్కనటకు పెట్టెకు
 మండు.

15. నీరంగులు చుట్టుకొనుచూపున సరకతుల
 జేగమున రంజకంబుదినమున మరటిదీప్తివట్టు
 ప్రబంధ. 8౮౮.

16. బ్రాహ్మణాంగను బరంగంబుపాళిలోపలను
 జానశ్రీతాండవలెపుతావు, చుట్టుకొనుచుండు
 పేర్వరంగ రంజక మన. అం. భా. ౨.౨౧౨

రంజకము. సం. విణ. అ. అ. అ.

౧. రంగునేయనది. ౨. కామమున లెంచునది,
 కామోద్రేకము గలిగించునది. 3. సంతోషపంబు
 చునది, ఆనందింపఁజేయునది.

వి. అ. న. ౧. హింగులము, ఇంగిరీశము.

౨ ఒకపేదరి, కాంపిల్లు, తోచని శ్రీ 3. ఏరం
 డము, ఆమడత్రుచెట్టు (రం. వి)

రంజనరంజు. సం. వి. అ. పుం. ౨. రంజనరంజు
వాడు, చిత్రకాయడు.

రంజనరంజు. సం. వి. అ. పుం. ౩. రంజనరంజు. (౪. ర.)

రంజనరంజు.

గీ. గానరంజనరంజు. రంజనరంజు.
యనంగ రంజు

అం. భా. ౩. ౩౫.

రంజన. సం. వి. అ. పుం. రంజన. (౪. ర.)

రంజనము. సం. వి. అ. పుం. ౩. రంజనము.
మేమునది. ౨. అనందమునది, సంజీవ
మేమునది. ౩. కామనది వికారము నుద్రేకింపఁ
జేయునది

వి. అ. న. ౧. రంజనమేము. ౨. రంజన,
చాయ ౩. సంజీవము, ఉల్లాసము. ౪. అనంద
మేమునది, అనందము గలిగించుట ౫. రంజన
మేమునది, ఎల్లదినమున ౬. ముంజగడ్డి, తృణ
వికారము. ౭. హింసలము, ఇంగిలీకము. ౮.
కట్టులము, పేరు

రంజన. సం. వి. అ. పుం. ౩. రంజన. గి. నీలవృక్షము. నీలి
మండలము. ౨. పనుపు. ౩. మంజుష, మంజుటి.
౪. గుండ్రాచార్య, కంపిల్లము ౫. ౬. మణికిల,
మణికిల (౪. ర.)

రంజనానువు. సం. వి. అ. పుం. ౧. మేము.
౨. భర్తము. (౪. ర.)

రంజనము. సం. వి. అ. పుం. ౧. రంజనము.
మేమునది, భర్తముమేమునది. ౨. సంజీవ
మేమునది, ఉల్లాసమునది.

రంజనము. అ. పుం. ౧. రంజనము.

మ. నరక. గోరమయ్యలచాయ. గంధులబరక
రంజనము. పయ్య. తియ్యలబరక. రాపాడుచు
దోయిలింపుచు మోమునందునక నయ్య

మేము. అల్లస. పోలగాను మిగుల
మిక్కిలంగ నొమ్మమ్మదిక, బలద్రా
లోపల నెలక రాచులకు దాల్చిమ్మ
కోర్కెదగక. యయ. ౪. ౧౧౧.

రంజనము. (అ) సం. అ. పుం. ౧. అమరామ
పాండు. (౪. ర.)

౨. విష్ణు, ప్రకాశించు

మ. సలలితచర్య భర్త పడసారసభక్తి తారక
యార్య రంజన సలసినయ్యచరిత్ర
శత మయూఖ కీర్తి.

కళాం ౩. ౧. ౬౩.

గీ. మెలంగంచు కమ్ములు దొరయవం చుట
డించి మణుల రంజన కమ్ములు భరించి.

మం. ౧. ౨౧౩.

వ. మృదయకంజమున రంజన సమంతాను
రాగరసమకరందమున మనుచు. ౨. ౮౩.

౩. సంజీవించు.

ఉ. ముచ్చటలుం బ్రసంగములు ముప్పటిరాజుల
చర్యలుం గభక, చెప్పర నానతి మృనివ
జిత్రము రంజన వాతక దత్త.

మం. ౧. ౩౩. మం. ౧. ౫౧.

రంజ. సం. వి. అ. పుం. ౧. రంజనము. పుం.
దుర్బాధురాలు.

గీ. విజయక బోధించిన నిన్నుకోర్కె కాన పాడు
దశంగకుల మెలంగ, ఏరంద బ్రహ్మయంత్ర
నిను దర్శనములు మోక్షం బలధులు
లనుచు. ప్రబోధ. ౩. ౩.

౨. విభవ, భర్త.

శ్లో|| రంజ. సీతపయోధరా... శోగాధ
మాలింగితా

సం. ప్రబోధ. ౩. ౧౮.

౩. మోక్షపర్ణ, ఎలకచెవికెట్టు.

రంజకము సం. వి. అ. తుం. గొడ్డుపెట్టు, కాత్తు
తేనిపెట్టు వ. స్వసంబంధాగ్రహణమున అంతః
కరణము.

రండుడు సం. విణ. (అ. అ. అ.) వికలాంగ
దైవవాడు, అంగచ్ఛేదముచేయఁబడినవాడు.
అ. భూరుడు, మోసగాడు.

రంతి సం. విణ. (ము. త్రి. ము) రమించువాడు,
ప్రేమించువాడు.

రంతిదేవము సం. వి. అ. తుం. కుంజము, కుక్క.

రంతిదేవుడు సం. వి. తుం. ౧ భరణునితర్వాక
నాటవపురుషుడగు చంద్రవంశపురాణా అ.
విష్ణువు.

రంత్తుముంకు. వి. (సం. రతి) ౧. క్రేడ, అట.
మత్తకోకిల. రంకునీయును వాతసూతకరాశ
భంగురభంగము, రాంతసంతక పాగతాదక
తల్ప మొంది వనించు బుచ్చుంకచానిని
బొడ్డుదమ్మని నాచి కాచిన తేర్పునైన.
భాగ. ౨. 3౨౦.

అ. అప్పుడు వారసాచి తనయన్నిదిందులు
వచ్చి రంచు వ, వ్యాపకగఁ జేయకల్గిన
కొత్తిలి కృష్ణుడు రంకునీయును, పెప్పుటి
వచ్చి చల్లడును. భాగ. ౧౦. పూ. 3౦౨
అ. రతి, కామకేళి.

గీ. బాంసవనిధి కీరాంకుభయరంకు, కొరి
గోపాలకామిని చార్మకేళి, కామరసభావ
ములు మించి కానయదగ, దీర్చి యాడుపుల
యందుఁ జాఢించి నాడు. సైమ. కి. ౧౫౧.

3. ఒప్పిదము.

గీ. చూపుచున్నది తోగిడిపంకురంకుగా రంభ
నాట్యగృహంతరంబునందు.

కవిరా. 3. ౮౮.

ర. కలకలము, అలలలము; శబ్దము. పద్య.

అ. .. తురములోన ఘనముగా రంతయ్యి, వార
కులును దివియ అందుకొనుచు, గల్ల బుట్టె
మను పెల్లదిక్కుల బాద, లరయఁజొచ్చి రతి
విహులులగుచు.

ద్యా. ౧౦. ౧౨౫.

క. రంకునీయుని విద్యుచ్చాకంబుఁ జూచి
లాఠిల, మారకవాయుమగ మంటలాడు
దనుచున్.

ఆము. 3. ర.

౫. మనవి, విన్నపము.

అ. అంతటఁ బ్రాస్తగ్రంథులయే నాకళంబు
గి శేంద్ర తోపాడి, కాంతునికొల్పుచూచు
టకుఁగాఁ జొడితెచ్చితిఁ జూచుమంచు
ని, ల్పితకఁ తేరి దంతి శిశిప్రతినిబముఁ
జూప ప్రెంక్కుచొక్కెరంతులు చిత్తగింపు
మపరాధము సైపు మటంచు మేడుచున్.

వా. పంచ. 3. ౧౧౨.

౬. పింహాదము, పెద్దపాంత. (అంజనేయ
పామి.)

గీ. రంకుచూపినపట్ల పంకుమోసినపట్ల గుహలు
ప్రతిధ్వనం ప్రవృత్తింప. రామా. ౬. ౮౮.

గీ. రట్టు రట్టడి రవ్వ రద్ది రిద్దప్పుక రంకుగొఱు
గోరపవ తెలయే, నాథూమూసమట్టు

అం. భా. ౧. ౧౧౫.

క. కలహము, వాక్కులహము, రచ్చ.

కా. .. తి. పార స్నేహ జననీయము వృగిడి నీ వా
రామియెం దెల్ల మే, లా రంకురే పలు
పల్లె లంకల్లల యేలా చింత లేలా
వగరే. ఆము. ౬. ౪౧.

౮. మిడిపిపాటు:

మానిసిపృక్తము అంకమనిపకటనేయని పల్కిన
పంక మనిపకటనేయనుచున్, గంకు అదంతెడ

తెచ్చని వచ్చిన గంతులదండెన తెచ్చుచును
రంతులగొట్టు ఫలంబువచ్చిన రంతులగొట్టు
ఫలంబుచును. కళా. 3. ౧౮౫.

౫. రంతుకత్తె, రంతుకాడు.

రంతుకత్తె. విణ. (రంతు+కత్తె) క్రీడాపదరాణు.

సీ. బహుళ జనవికటాటల నిల్లాండ్రరమణఁ ద్రుక్తా
డించు రంతుకత్తె: క్రీడా. ౧౨౮.

రంతుకాడు. విణ. (రంతు+కాడు) క్రీడా
పదరాణు.

వ. ఆతండు విద్వికుండగుట చువఁగ గీర్తికరింబనివ
యా-రంతుకాండ్ర వణపులు విని దుక్తివార
నుం దానను. హరి. ఉ. 3. ౨౨౮.

(ఇట ద్యూతక్రీడాపరాయణులని భావము)

రంతువు. సం. వి. ఉ. పుం. ౧. మార్గము, చారి
౨. నది, నీలు.

రంధనము. సం. వి. అ. వ. ౧. పాకము, వంట
వండుట.

రంధి. వి. వికచిత్రక, తక్కురక. (ఇది జులినంటిని)

గీ. పసిడియందలు గల్లవఁ బాణిపాణి, మెచ్చ
నదైవి పనిపేయసొచ్చినవన, ఘటిక మ్రొంగిన
నీర్ధవియుటులు నుండు, వివజనవిపంఖి యతని
క చడి రంధి. పార్వ. ౨. ౧౫౩.

రంధితము. సం. విణ. అ. అ. అ. ౧. పాకము
జేయఁబడినది, వండఁబడినది.

రంద్ర. కంటము. సం. వి. అ. పుం. బహురవిశే
షము, జలబహురము. శ్రీ (వా. చ.)

రంద్రబ్రహ్మ. సం. వి. ఉ. పుం. ఉండరము,
ఎలాక.

రంద్రము. సం. వి. అ. వ. ౧. రెట్లము, కన్నము
చావుము. ౨. వింక, చూలు, 3. కప్పు, అవ

రాధము. ర. (శ్రీ) తొమ్మిది సంవత్సర
సంవత్సరము.

రంద్రవంశము. సం. వి. అ. పుం. కీచము,
తొంగునదురు. శ్రీ

రంద్రాగతము. సం. వి. అ. వ. గుఱుముల, శ
శోగలేదము, గుఱుముల కంశోగము. (అ. వి)

రంద్రాన్వేషి. సం. విణ. (ర. ధీ. క) రంద్ర
ములు పెడవవాడు, శోషములు కనిపట్టువాడు

రంద్రుడు. సం. వి. అ. పుం. సంకరకాళివాడు
(శి. వి.)

రంపు. వి. రాయిడి, ఒరసిడి.

చ. రతిపతి యంశుంపముల రంపున గంఠము
జొంది సేను ముగ్ధ, రతికయి వచ్చి మచ్చి
లావర్చిన తెచ్చెరజొందసేరే, ఋతుదిగ
సంబుడమై గడలేదు ను టంటివి.

అపొల్లా. 3. ౮౫.

సీ.... రాయిడి రారాపురంపనంగ, నను
మర్దనం బొప్పు అం. భా. ౨. ౨౨౩.

రంపె. (పియ) వి. ౧. మూడిగవాడు తోలుకొ
పెడి పాదపనిశేషము. (క. ర.) ౨. కాటాకులు
మట్టగించికోపెడు పాదపనిశేషము. (ర. ర.)

రంపె. (పియ) వి. చాచులకృత్యము. (మా. రంపె
లాడి) జ: రంపెలగొట్టు రంపెలాడి.

రంపెలగొట్టు. విణ. (రంపెల+గొట్టు) చాచులకృత్యములుగలవాడు, చాచులకృత్య
ములుగలది.

ఉ..... విరాళిగావయే, రంపెలగొట్టుగాక
బలురాయిడి కత్తియగాక యెప్పుడుగ్,
సొంపొకయింతలేని యెడబాకడత్తియగాక
యెంతయుగ్.

ధవాళి. ౨. ౩౦.

రంపెలాడి. వి. (రంపెలాడి + అడి) చావల
కృత్యములు గలది. (అడుది.)

వీ. చించివైచుటగాని పీఠరచ్చివైచు గడిరమువైచు
గ్రామము చా రంపెలాడి.

తం. పంచ. 3. ౧౮౩.

(క. ర. పాఠంపులాడి ముద్రి. పా)

రంబారూర్లు. వి. వి. ఇక్కట్టులు.

ద్వి. నమ్మచిండాకరంబారూర్లునీనీ, తెమ్మమ్మ
లేవక తీలసాంక, నకవిలోడివలొకమని
మూచునీళ్లు, నుతిదలంపక నీలమైకయనించు

ద్వి. పరమ. క. 3౧౧. (వి వి పా రంబా
రామళ్లు చా)

రంధ, సం. వి. ఆ శ్రీ. ౧. కదలిచ్చుమను, అరటి
పెట్టు. ఆ. గాం. 3. ఇంద్రసభలోమిగుల సౌం
దర్యవతియు ప్రసిద్ధిశ్రీమదియు నలహులయ
భార్యయు నుక పవనశ్రీ. క లంకె, వేళ్ళ.
౫. ధ్వని, పనులయార్పు. ౩ ఆవులముఖత.
8. ఒకకాతి వియ్యము ౮. అత్తరదిక్కు.
(చా. చ.) ౯. మెలత్రాచు. (కీ. వి.)

రంధరెక్కిళ్లు. వి. వి. వి. ఒకవిధమైన ధాన్య
విశేషము.

వ... పశువువర్ణలు మంచిదియలు రంధరెక్కిళ్లు
చిలకముక్కలు.

(ప్రబంధ. ౧౧. ఆ.)

రంధము. సం. వి. ఆ. తుం. ౧. ధ్వని, పనుల
యార్పు మెలవైనది. ఆ. దండము, కట్టు.
3. పెనుడు. క. దుమ్ము.

రంభాత్మతీయు. సం. వి. ఆ శ్రీ. మార్గశిర్ష శుక్ల
తృతీయ, ఆశాఢపక్షము శ్రవణము

రంమాన్సు. సం. వి. వ. న. ౧. వడి, నేకము.

రకము. వి. (హిం. రకం) ౧. సౌందర్యము.

చ. తరిదిరి తెక్కులావ్వను ఇదిక్కున
ముక్కున బిక్కువాడిమి, పలయగోలు
నొక్కొక్కరాల కుకంబుకంబుఱాదివా,
బలిమి నవలుచ్చుచు విరులబులి నెలంకుకచాని
నెనె. కృ. శకం. ౨. 33.

వీ. అపధావికరస్థితో క్రమాంగోక్తుంగముకుట
రక్తప్రభవ రకముఱాచు:

పుటికా. ౧. ౮౧.

చ. వైక్రుడోం, దు రజస్సు క్షృతశూనఱా
వ్వుకు లనం దోడెం జిగుళ్ళింజిగుళ్ళ రకం
బయ్యెడు క్రొవ్వియల్ విరులపట్టకవ్రాలు
భృంగంబులు.

చం. రా. ౩. ౪, కుక. ౨. ౨౪౧.

ఆ. ప్రేవృత.

వ చాచిలి యిందగు మెదలగు తరల నలులు
పాదల రొడల బొడలు రకముగ మెకము
లదరు బాద లరసి క త్రవదితస్థలములఁ జెర
వెత్తింది వలలు మా త్రింది

ఇందు. ఆ. ౩౦.

3. విధము.

గీ. అచటికోటలు పేటలు వలరుదోట, అచటి
చిన్నెలు వన్నెలు నమరం గిన్నె, అచటి
కుకములు వీకములునకల రకము, లేమనగ
వచ్చు నగవచ్చు నెంతు మనిన

అ. వి. 3. ౪౦.

క. రంగు, రంజనము.

వీ. రంజన మగు రాణ రహి రంగు రక మన . .
అం. భా. ౨. ౨౮౩.

విలు. ౧. మందరము.

చ. కలువలనీలు చూపులురకం బగు మా తెలి
మోయముంగలన్, విలువగలేక తెల్ల
నయ

ఇందు. 3౮౪.

మ. . . . . ప్రాజెక్టు, రకమో వాడధునిం నకుం
గొని... మకా. ర. ౧౮.

3. మకరమూలంలో శ్రద్ధాక, రోహిణివరకాల
లను ధరం బహుమతి, ఫలితం ఫలితం
యొక్కయు, ప్రకటించిన గానానాం రసం
యల దిశలన.

Dr. A. G. G.

సి. రవీంద్రము శ్రావ్య_ము రకము శ్రావ్యము .

గీ. చాక్కటిందిన కలయే మంజులసమాఖ్య.
అం. భా 3. ౧౪

౨. శ్రద్ధము.

సీ. నవచక్రార్థములు నయనమూర్తి చక్రార్థములు.
దంతములు రక్తము పూరినవేసి.

ప్రబంధ. 308.

డి. రకశ్రుదంతశ్రువాజారంబువకుడు బచ్చతోరణం
బులు అనదొకటల నిండు.

ఉ. వారిళ్ళ. ౧. కెర.

రక్క-సి. వి. (సం. రత్నం) ౧. రాక్షసుడు,
రాక్షసి.

సీ. పసిమిండి మొక్కపూర్వీకోలు మొలకలుబట్టి.
నీలూ. ౧. ౧౩

క. రక్కసి మగువలయ్యిలువు, వెంక్టపరచె
దీక్ష... పూర్తి... ౧౦ వం

ద్వీ. పలుగాళిగాళి యీపాప మెందైనది, గల
దక్షు యెంత రక్కసి యనువారు.

డి. శ. సా. 3. గతా. మ.

உ. நெருங்குதல்.

గి. ... పొలాను, దిండి రక్కసి రాతిరిదియగుటేటి,
యనుగఁగెర్పతి దగు .

ଅଂ. ଟ. ନ. ୫୦

॥ : रक्त्विगोऽङ्, रक्त्विवाऽङ्, रक्त्वि-
 वाऽङ्, रक्त्विगोऽङ्.

రక్త-సీగొంగ. ద. (రక్త-సీగొంగ) మైత్రీ,
విభుత.

ఉ. రక్కసి గొంగువైగడం దిరులుగ నిల్చిన
 డండ మింక చాడక్కరి నొక్కనిం గన
 యెట నెక్కడోరున ..

பி.சா. உ. கருது.

రవ్వసిదాయ. వి. (రవ్వసి+దాయ) దైత్యుని
వివరము.

రగడ. రామ తెలుగు నీ రక్కసిదాయకు, నీచును
అర్చియు నిజ మని దాయకు.

చదువు గ. గరిక.

రక్కసియ(సై). వి. (పం. రక్ష) రక్కసి.

సీ. కదలకొన్నిది గాను దయ్యంబులు రచ్చ
రావులు బొమ్మరకు-లియలు.

₹24, 8, 000.

(ముద్ర. పా. రక్కసిలు అని రక్కసిడు అని
(గహించిన శ. ర. పా.)

గీ. ఒల్లఁ జొచ్చున్నచోదె తా మల్లసముల, గేవ
పది రక్కసియ యాటయెగ ..

అమ. శ. ౫౧,

రక్కసి తేడదు. ని. (రక్కసి + తేడదు) రాక్షస

క. విను మో దేవర రావణుఁ, దను రక్కసి
 శోధం మొట్టియై నీ పాలితి, గొనిపోవఁగ
 వానిం దై, కొవి యని యొనరింప నిట్టి
 గొడవలు పెంచె. అచ్చరా. ఆర. ౧౧౧.

రక్క-సుండు. వి. (పం. రాక్షసః) ౧. రాక్ష

ఉ. ఉక్కుటి యిట్లు మధ్యమ మహాగ్రహరం
బులుబాచి శోర్య కా, రక్తమలెల్లకాచాచ
పరాసులు తెవ...

భార. ఆంధ్ర. య. ౧౭.

ఉ...కె, వ్యాజుగై మహర్షుడును బొంబుల బొంగ రక్కసున, బాలకంక బాడిగతి ప్రచ్చి వన నిగమాలి దమ్మిత్త, చూలికె చెచ్చి యీకె త్రివల్ గొనియాడ మరానురాకా.

పా. 3. 20.

గీ . రక్కసులో చెప్పనిరహితముగ, ధర్మ మెఱిగించు నూత్తి వారండు వలికె.

అను. 2. 20.

ఉ. కావున ముచ్చరక్కసునిఁ గ్రక్కవ నొక్కట ను కృదంచె .

దకా. ౧. 20.

అ. కైర్వనుడు.

మ. మలనాడగిజమండు రక్కసుడు సీతై తాబురాగాడుబుట్టుల శేండునిద్రపారి తాబుత్తున బుట్టులబోటిగనుండుబుట్టుల రాచాల్ దొరయ నొకడ ల్లలుగ వేలు ల్లాల్వ న పెండిగుట్టలిపెనుండి జగంబు లేలు బలు వేల్పుగట్టు విద్దాలుపా.

నీలా. 2. ౧౦.

రక్కసులగొంగ. వి. (రక్కసులు + గొంగ).
రక్కసిగొంగ. (క. ర)

రక్కాముక్కోళ్లు. వి. అరణ్య జంతువీచము.

గీ. అనుభవగల్గి నంకటి తమదరాకై, వేటు పొట్టకెన మనవండి మెఱిక, లాడికముగ బొక్కెదగదరఁ బడినోళ్లక, గజది కాటుల గల్పు రక్కాముక్కోళ్లు. ప్రబంధ ౧౩.2.

రక్కెను, వి. (సం. రాక్షసు) ౧. రక్కెనీ.

క. రక్కెనను వాను తెక్కుడు, రక్కెనయొ కృష్ణుడిట్లు క్రొత్తావేళం, బక్కెనముగఁ బ్రహరింపఁగ, క మ్మటిలానురియఁగడనె వాయుచుభువిక.

పా. 3. ౧౫౧.

క. ఏతెను పొందుత్తుల ని, శేఖరమునుండి పొంకిక మలనెడన, వ్యాచూలమునవి గవిసం, వారన్నరణముల రక్కెనలు తమలావణ.

కె. భా. ౫. ౧౩౩.

అ. గయ్యలి, నూర్త త్తీ.

గీ. యువతిసేవ యుత్తాశ్వచారమునకు వన మిమ్ముముట్టియమ్మనలికట్టి, యిచ్చ వచ్చెన నంది ముచ్చకెనను మొగంపీది రక్కెన వన వాన వచ్చినున విట్లు కొనిబించినదిశేం డిం దును గారణం వేమినిఁ గలంకవలయు.

కేం. పంచ. 3. 20.2.

3. వృత్తవీచము. (క. ర)

విలా. ౧. అయొకము.

ఉ. రక్కెనమాట లాడెదన రాజున దమ్ములు వారిలావ నీ, వొక్కటియొక గావనక యూకొను నుండుట యంకకంటె మేలు

భార. ఉపోద్. 3. ౮. ర

క. అలంబులావ రక్కెన, మేలంబులగలకె .

ఉ. పా. 2. ౫౪. రాజు ను 3. ౪౮.

అ. దుష్టమాము.

ఉ. పెట్టన యిట్టియల్లు మదినిల్పితి రక్కెన తాల్మిఁజిత్తోడిం, గట్టినయట్లు పెద్దయేను గాలము దీవీ నాటుపెన్నఁడుం, బుట్టదు దుప్పదిగ్రహము పూని జగంబులుగాయ నట్టి తోక, బుట్టువునీవుఁ దేజమునబొల్పిన భర్తలుఁ గల్గ నమ్మరా.

భా. ఉపోద్. 3. ౧౦౮.

రక్కెను. రక్కెను. అ. క్రి ౧. కలుగు, జనించు.

గీ. కవురంతుఁ బలునలు గలగల రాలులక్రొత్త చిట్టయలు రక్కెనుట మెఱు.

కక. 3. 2.2.

మీ ముఖమంతాగంతు మొదల రక్కొలిమించు
తైదువర్తకాఖల పచ్చరానదమ్మల...

(ప్రబంధం. ౨౦౮. ౨. పద్మిణి.

క. అని యెంచి యింనుమిలుచి, దని యలుగుల
గుంపు కుదిచులుక్కున నాడుక, జని
యించిన కనుకము ర, క్కొలిమించినదగఱచి
తెచ్చికోలాపృథిమించుక. కవల. ౩. ౩౪.

౩. పిద్దింపు, మొదలెలు.

ఉ. కోరిక, రక్కొనకజేయు శ్రీ వరక
రాజుల గొల్పగఁ జేరి చేరువక.

నూతుకా. ౨. ౨౨౨.

ర. తేలుకొన, తెప్పిటిలు.

ఉ. చక్కెరమింటురా నగనాపునితో నెది
రించినదానా, దెక్కుదనుంటిపిపు మధు
తెక్కుదనుం దెను మందమారులెం, తెక్కుద
నుం దె సిగ్గుదదరే మిపుదాకఁ దప్పవ్వలెఖచే,
రక్కొని క్రమ్యులుం బ్రతికీరాగ నతే ర్నయి
నాయగా శశి విజ. వి. ౩. ౫౪.

జ: రక్కొల్లు.

రక్కొల్లు (లుపు) ను (శ్రీ. (౧. రక్కొను)
రక్కొనకేయు.

మ. రజుకొనక వియ కలంబు చవుటక రక్కొ
ల్లు దీ ప్రాసిత, న్యవకాదంబము మంచు శీల
రవలర్యుక.

చంద్రా. ౫. ౨౦.

రక్త. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. లక్క, ౨. గుంజ
లక, గురికెంబటిగ, ౩. మంజన్య, మంజటి శ్రీ.
ర. అగ్నికవ్యలలో నొకటి.

రక్తకంఠము. సం. విజ. (అ. ఈ. ఆ)
ఇంపైన కంఠముగలది, క్రమ్యుమొ
గలది.

వి. ఆ. శ్రీ. నకము, కోకిల (విత్తము)

రక్తకంఠి. సం. విజ. (అ. ఈ. కా.) రక్త
కంఠము.

రక్తకంఠము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. ప్రవాళము,
పగడము, ౨. రక్తాంతు, ఎఱ్ఱమండు, తియ్య
దుండు. ౩. రక్తపలాంతువు, వికళాతిసిర్పి.

రక్తకంఠలము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ప్రవాళము,
పగడము.

రక్తకంఠలము. సం. వి. ఆ. న. చెంగలుడు.

రక్తకమలము. సం. వి. ఆ. న. ఎఱ్ఱతామర,
చెంగలుడు.

రక్తకము. సం. వి. ఆ. (అ. ఆ. ఆ.) ౧. అను
రాగముగలది, మోహించినది, నలచినది,
౨. సంతోషకరము, ఉల్లాసపఱుచునది.

వి. ఆ. శ్రీ. ౧. ఎఱ్ఱబట్ట, ౨. అఱ్ఱున
వృక్షము, తెద్రగోరంట శ్రీ. ౩. బంధుళము,
మంజన్ శ్రీ.

న. ౧. తెరురు, ౨. ఎఱ్ఱబట్ట, తోపుదీర.

రక్తకరపీఠము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ఎఱ్ఱ
గన్నెరు శ్రీ.

రక్తకాంచనము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. కోవి
దారము. శ్రీ.

రక్తకాండ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. రక్తమర్షుడు.
ఎఱ్ఱగలికేరు. శ్రీ.

రక్తకుండలము. సం. వి. ఆ. న. చెంగలుడు (నె. వి.)
... వి. ఆ. శ్రీ. ౧. కాముశక్తుడు

రక్త క్రీడాన కుదగు మునుష్యుడు.

రక్తకుసుమము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పారి
భిద్రకము. శ్రీ.

రక్తశీతలము

706

రక్తసేవ

రక్తశీతలము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. ప్రభాక
పుత్రుడు, పుండ్రులెట్టు. ౨. నవీనపుత్రుడు,
పున్నాగము శి. ౩. పారిభ్రష్టుడు శి.

రక్తశీతలము. సం. వి. ఆ. ప. చెంగలవ
పుత్రుడు.

రక్తశీతలము. సం. వి. ఆ. పుం. చెంగలవ
పుత్రుడు.

రక్తగంధము. సం. వి. ఆ. ప. గోపరసము,
పరిమళముగల యొక యెఱ్ఱవింక.

రక్తగ్రహము. సం. వి. ఆ. పుం. రాక్షసుడు.
(పి. వి.)

రక్తస్పృశము. సం. వి. ఆ. పుం. రోహితక
పుత్రుడు, ములుమొడంగెట్టు.

రక్తస్పృశ. సం. వి. ఈ. శ్రీ. దూర్వాత్మము.

రక్తచందనము. సం. వి. ఆ. ప. గి. ఎఱ్ఱ
చందనము.

రక్తచిత్రము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧ ఎఱ్ఱ
చిత్రమాలము.
శి. ౨. కు. ప. ముత్య. (వాచ)

రక్తమూర్తము. సం. వి. ఆ. ప. సింహారము.

రక్తచ్ఛద్ది. సం. వి. ఇ. శ్రీ. రక్తము (నెత్తురు)
త్రుట్టు, రక్తమవసము.

రక్తజిహ్వము. సం. వి. ఆ. పుం. సింహము.

రక్తశీతలము. సం. వి. ఈ. శ్రీ. ఎఱ్ఱగోరంట.
రక్తశీతలము. సం. వి. ఈ. శ్రీ. ఎఱ్ఱగోరంట.
వాగము, వానపాము.

రక్తశీతలము. సం. వి. ఆ. పుం. చిలుక, రాను
చిలుక, భూవాగము, వానపాము (రా. వి.)

రక్తశీతలము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. బావాత్మము,
గోమాత్మ (రా. వి.)

రక్తశీతలము. సం. వి. ప. న. మంసము
(నిల్మము)

రక్తదంతి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. దుర్గాదేవి.

రక్తదంతి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. దుర్గాదేవి.

రక్తదల. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పరికి, గుడ్డు
గుడ్డి. శి.

రక్తదృశము. సం. వి. శి. పుం. పాపురము,
రక్తాక్షము, ఇల్లె రక్తదృశి.

రక్తధాతువు. సం. వి. ఈ. పుం. ౧. గైరము
(ఎఱ్ఱవిధాతువు) ఎఱ్ఱమన్న. ౨. తామ్రము,
రాగి ౩ దుధిరము, నెత్తురు.

రక్తనాలము. సం. వి. ఆ. పుం. వీరభాకము శి
(రా. వి.)

రక్తనాసికము. సం. వి. ఆ. పుం. తీలూకము,
నెట్టకూలు (నిల్మము)

రక్తకు. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. జలగ, రక్తము
త్రాగునది. ౨. దాళివి, రాక్షసి

రక్తమృతము. సం. వి. ఆ. పుం. గరుడపక్షి,
గరుత్మంతము (నిల్మము)

రక్తపత్రిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. వానవి శి.
౨. రక్తపువ్వున. శి.

రక్తమము. సం. వి. ఆ. పుం. విశాచము,
దయ్యము.

రక్తపల్లవము. సం. వి. ఆ. పుం. అశోక
పుష్పము.

రక్తపాక్షి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. బృహతి,
వానపాము శి.

రక్తపాతకము. సం. వి. ఆ. న. ఉత్పలము,
కలన. (పై. వి.)

రక్తపాతక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. జలగ. (అ. వి.)

రక్తపాతము. సం. వి. ఆ. తుం. రక్తప్రావము,
ప్రాణహాని.

రక్తపాదము. సం. వి. ఆ. తుం. ఎఱ్ఱని పాద
ములుగలపక్షి, చిలుక.

రక్తపాది. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. లక్ష్మణువు,
ముడుంగరానర, శ్రీ. ౨. హంసపది శ్రీ.
(వాచ)

రక్తపాయి. సం. వి. ఆ. తుం. మక్కుణము,
నల్లి. (చిల్లము)

రక్తపాయిని. సం. వి. ఆ. శ్రీ. జలగ.

రక్తపారదము. సం. వి. ఆ. తుం. న. ఇంగి
రీకము.

రక్తపిండము. సం. వి. ఆ. న. ౧. ఎఱ్ఱని
మొటిమ, ఎఱ్ఱగఁ జర్మముపై బయలుదేరిడి
కాయ. ౨. ముక్కుమండియే శోట
నుండియే నాకన్నీకమగా రక్తము కాలుట.
(చిల్లము) ౩. తుం. కీ.ద్రవ్యమును దాప
నము. శ్రీ. (అ. వి.)

రక్తపిత్రము. సం. వి. ఆ. న. లోగళేదము. పిత్ర
మైన బయలుదేరిన రక్తము క్రమము తగ్గి
పోవుట (వ్యక్త్యస్తమగుట)

రక్తపుద్గిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. సరికందహాము.

రక్తపుష్పము. సం. వి. ఆ. తుం. ఎఱ్ఱని
పువ్వులుగలచెట్టు, కరెరము, లోహితకము,
దాడిమము, బంధూశమ్మ, పున్నాగము. మొ.

రక్తపుష్పి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. పొటరీ
వృక్షము. ౨. జపాలక; ౩. అనరగీలక.

౪. నాగదళమీలక, ౫. కరుడీవృక్షము.
౬. ఉష్ణికాండిలక. ౭. గ్రామ్మణి, ౮. గా
జాకము. (వాచ) (శ్రీ. వి.)

రక్తపుష్పిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. లక్ష్మణువు,
ముడుంగరానర. శ్రీ. ౨. రక్తపుష్పన. శ్రీ.
౩. భూమిపొటలము. (వాచ)

రక్తపూరకము. సం. వి. ఆ. న. వృక్షము
(మారేడు, చింతచెట్టు)

రక్తఫల. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. చింతిక.
దొండరిగ ౨. పల్లవర్తి.

రక్తఫలము. సం. వి. ఆ. తుం. ౧. మువ్వము,
మట్టిచెట్టు. ౨. దొండ.

రక్తబిందువు. సం. వి. ఆ. తుం. రక్తబిందుము.
క. పెట్టనకునేపై పెరుగు, పెట్టినకుట్టున్న రక్త
బిందువు, గానం, బట్టక రక్తబిందు. ౨. ౧.

రక్తబీజము. సం. వి. ఆ. తుం. రూ. రక్త
బీజము, దాడిమవృక్షము, దానిమ్మచెట్టు.

రక్తభవము. సం. వి. ఆ. న. హంసము.

రక్తమంజరము. సం. వి. ఆ. తుం. ఎఱ్ఱ
గన్నేరు, విచలవృక్షము.

రక్తమండలము. సం. వి. ఆ. న. కేంద్రము,
చెంగలవృక్షము.

రక్తము. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. ఆ. ౧. రంగ
నేయఁబడినది, నేయరంగ కలువఁబడినది, చిత్రిత
మైనది. ౨. ఎఱ్ఱనిది, కేంపునన్నెలది.
౩. నలదినది, అత్యావకమైనది. ౪. ప్రేదా
నకమైనది.

వి. ఆ. తుం. ౧. ఎఱ్ఱనిరంగ, కేంపునన్నె.
౨. కంఠమపుష్పము. ౩. పిల్లలము.
౪. పరాగము, పుష్పాది. ౫. రంగ,

వర్ణము. ౫. ౧. నెత్తు. ౨. కాదుము.
రాలు ౩. ఇంగిలీకము. ౪. వంశవత్తువు.
౫. సింహారము. ౬. వర్ణము. ౭.
౮. ప్రాచీనాచారము. ౯. రాగము.
౧౦. ఆరవము. ముట్టునెత్తు.
౧౧. రంగు. వర్ణము.

రత్నమూల. సం. వి. ఆ. శ్రీ. అక్షరము.
మొదలగురామర (వారు)

రత్నమూలకము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. దేవదర్శ
పము. ౧. (వారు)

రత్నమేహము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. మూలముతో
రత్నము వరుస, మేహాంగవిశేషము.

రత్నమేహము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. మూలము.
ప్రాచీనము, నెత్తునెత్తు.

రత్నయ్య. సం. వి. ఆ. శ్రీ. మంజు.
మంజు. ౧.

రత్నరాజి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ఒకానొక నెత్తు
రాగము, ఒకరకము కంటినిచ్చు. (విల్లము)

రత్నరేఖ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. సింహ
రము. ౨. శ్రీ. గర్భము. ౩. శ్రీ.
శ్రీ. వసుగల మనుష్యుడు, ర. వసుగలక,
మొదలగుము.

రత్నల. సం. వి. ఆ. శ్రీ. కాకము. ౧.

రత్నవర్ణి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. మహారా (మహా
యము) అమ్మి వారినిచ్చు.

రత్నవర్ణి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. రత్నవర్ణి.

రత్నవర్ణము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. రాక్షస
ము. ౨. రాక్షసము, రాక్షసము.
౩. వంశవత్తువు. (రాక్షసాదివంశము
అని వారు)

రత్నవర్ణము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ఇంద్రగోపము,
అంద్రగోపము.

రత్నవర్ణ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. వారాహ, మంజు. ౧.

రత్నవామ. వి. శ్రీ. వారాహము.

౧. రత్నవర్ణము. వారాహ, వంశ
వ్రాహ్మణ మనుష్యుల వంశమునకు, వారాహ
వింశావర్ణమునకు, వారాహ
రంభునకు సాంకార్యము.

మంజు. ౧. ౧౧౧.

రత్నవామక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. సింహము.

రత్నవామకము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. సింహము.

రత్నవృంత. సం. వి. ఆ. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.
వారిని ౧.

రత్నవృంత. సం. వి. ఆ. శ్రీ. రత్నవర్ణ
విశేషము.

రత్నవర్ణము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. ఒకానొక
వారాహము. ౨. వంశము. ౩. వంశము
మొదలు. (౧. వి.)

రత్నవర్ణము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.
విరాజము, ఒకవిధమునకు (శ్రీ. వి.)

రత్నవర్ణము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ఒకవిధమున
వివము.

రత్నవర్ణము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ఒకవిధమున
వ్రాహ్మణము.

రత్నవర్ణము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. వంశము
వ్రాహ్మణము.

రత్నవర్ణము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. వంశము.

రత్నవర్ణము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. వంశము.

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. న. గ. యెగల్వ
 . అ. వెంకటప్ప.

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. న. గ. ఎట్ట
 చాచుర. . అ. వంకటపుత్త్య.

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. పుం. రాజో, నల్ల
 ఆన. శి.

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. న. రక్తచందనము,
 ఎట్టచందనము

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. పుం. గ. కాంపిల్లము,
 తోచని. శి. . అ. కీమర్తి పాలకుర. శి. (శి. వి)

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. పుం. గ. మర్కట
 లము, నల్ల. . అ. కంపిల్లము. శి. 3 గ్రహ
 మండలము. న. గ. మగడము. అ. వంకట
 పుత్త్య

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. పుం. గ. అంగార
 కంజు

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. పుం. ప్రవాళము,
 పగడము.

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. న. రక్తచందనము, ఎట్ట
 చందనము.

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. (అ. తో. అ.) గ. ఎట్టవి
 కన్నులుగలది. . అ. భయంకరమైనది, వెంకట
 గలిగించువది.

వి. అ. పుం. గ. మహిమము, మన్నపాళము.
 . అ. పారావరము, పావురము. శి. పార
 సము, బెరుగుపక్షి. ర. చూరపక్షి.

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. పుం. అణుబది సంవత్సర
 ములలో జాగ్రత్త నడిపిస్తానని తపమానిది.

రక్తసంధ్యోగము (శి) సారము సు. వి. అ. పుం. రక్త
 విరేచనము.

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. పుం. చర్మము,
 త్వక్కు.

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. పుం. బోలము, గోప
 రసము, పరిమళముగల యొక బంక.

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. పుం. తోకానుము,
 తొండమానిది.

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. పుం. రక్తగంధి,
 కరీముపై బయలుపడినది యొట్టవి కాదు,
 తోగ విశేషము.

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. న. ప. ఒకవిధమైన
 తోగము, మూలకంబుతోగములలో జాగ్రత్త.

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. పుం. తియ్యదంప, ఎట్ట
 మంప

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. పుం. ఎట్టవి పుత్త్యలు
 గల యొకవృక్షము.

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. పుం. కామిణియి,
 (శ. ర.)

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. పుం. మహానారక. . అ.
 రాగము, అనురాగము.

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. పుం. గ. సుంజాలత,
 సునికెండు తీగ. . అ. తునికలో ముఠాగం
 బడినది సునికెండుగింజ. 3. బంధుళము,
 మంజు. శి (శి. వి.)

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. పుం. రక్తవర్ణము,
 ఎఱుపురంగ.

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. పుం. పేరామదపు
 తొట్టు.

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. న. ఎట్టకలుకు.

రక్తసంధ్యోగము సు. వి. అ. న. గ. ఎట్టకలుకు,
 ఎట్టకలుకు, గురికము.

1. విన్నాది పొన్నాది విలువకుచేటికాదు
రచియించితి మన క్రపాల్పరీత.

కా. ౧. ౩.

మ. చంద్రాంగద చక్రతానుబంధం బుగ్గ
ను హా ప్రబంధంబు నవనసరిబంధబంధం
రంబుగా రచియింపఁ బూని.

చంద్రా. ౧ ౧౩.

3. మమ్మ, సిద్ధమహు.

రచితము. సం. విలు (అ. ఆ. అ) ౧. పిన్న
లువఁబడినది, చేయఁబడినది అ నిర్మింపఁ
బడినది

రచే. వి. ౧. (గ్రామములో) పెద్దమనుష్యులు
గూర్చుండు చావడి, మొగసాల.

1. కావున వాచారగతి వింట గడులెన్నరాజ
మార్గంబున రచ్చ మంద, మూత్రభ్రమిమిమ
తుంటియిది భార కా ర ౧౧౩

2. రచ్చలు నంగళ్లు రాజమార్గములు, నచ్చుగాఁ
లెన్నార నా రామములును

రం. రా. ఆ ౧౩౮. పా. ౧ పం.

మ. రయమున కృష్టికె యొదిగి రచ్చలపై విధి
యింతు రుగ్గకన్, హయవతియొడ దంతిపతి
వాకవిపై కృపతిం గబాదిని, రయముల మొత్తు
లాడుదురు అధ్యక్షున్.

అము. ర. ౧౩౧.

3. కొలువు, సభ.

మ. ముగ్గులరావిన సజ్జనుండు భవయింజుడై
రాజానిర, మురుడైరూపరి రచ్చలోని
బుండు నిమ్మంబులుటో తోయమున్.

మల్లభూ. ౧. ౪౬

౪. రంధ్రకు నహహ యొకప్రతి, రంధ్రగలిగి తిగిది
తెచ్చె రచ్చల కని సం స్థానింపవీరు హాస్యా,
రంధ్రమహాపాద నిర్దరమింతు నగుచున్

కా. 3. ౨౪౩.

3. రాజమార్గము.

ఉ... తారగణమునీరద్యుతిఁ బాల్చినాల్పునం,
ధ్యాంగవతోలెక్కవనానన్ భోరవవచ్చె
రచ్చునన్.

కు. సం. ౮. ౧౨౫.

1. శచిమాలుమనువు రచ్చలఁదెట్టి యెందఁ
నింట్రిల మమహారలేగి రిహా. గీ.
చూడనిది యెల్లయొగ్గ చర్య ముద్దలయ్యె,
హంస ౧. ౧౮౦.

మ. వాకాన్ను రి, చులకెక్కంగద యింక
మానుడురె యా సాధ్యుడనమయాఁగా.
కుక రరగం.

౪. స్థానము, తినికీప్రభు.

మ. వెలువమురచ్చ కాముకుల జీవన మంగఱ
రాజులెట్టి కూ, యె గనవట్టిసద్గతి మద
ద్దణికామణిసోమయాజుల, వ్యలవగఁజేయ
నావధము స్వర్గధిక్రామణ ముమరాళి సు
క్కులభవ తుల్యరాళి నలమొబడు ప్రాణ
పవంబు రంధ్రవాన్.

చిత్రా. ౨. ౨౪.

౫. గోష్ఠి.

మ. శృతిహితస్వరవైఖరు లుచ్చరించుచున్,
మమకుభద్రీవీధి ప్ర భువద్యుజరాజుల రచ్చ
లచ్చుటన్, గమగోవిసాంధ్రమిప్పు యిదికాన
విభాసిత మాహాబ్దుడై.

మా నల ౨. 3౧ (హరికృంద్రవత్సమున)

మ. ఇంటగల్పితదయ్యకరచ్చలగల్పం
బోవలెన్

ఉ. రా. 3 ౧౪౫.

౬. కలకలము.

మ. శృతిహితస్వరవైఖరు లుచ్చరించుచున్,
మమకుభద్రీవీధి ప్ర భువద్యుజరాజుల రచ్చ

అచ్చటన్, గనుగొని పాండ్రదిక్కు అవికాస
విభాసిరహునపాల్కుడై.

మా. పల. ఆ. 3౧. (నలసత్తుము)

వి. కలహము.

ఆ. విహమలెల్లను పెచ్చులెట్టివి, రిచ్చుట
కొమ్మగూడి కలపొందిన శేషగడలబుట్టు నీ,
రచ్చలనంపగావలయు రాయని యింద్రుడు
చేయవచ్చుచున్.

అమా. ౧. ౧౦౫.

క. అజాదరసరెంచి గురునిక, రజనీకరగాంచి
యిట్టి రచ్చయగలకే, గజలిక వలదనితారా,
గజయాసంశేరణ్యుగ్రక్మనంబలికన్.

కళాం. ౫. ౧౨8

౮. సత్పురము.

వ మొగలులెకలరచ్చలనచ్చటం తెచ్చుపెరుగు
జాంజీనచాంబుజకదంబ కాలంబ కాదంబ
కాదంబరములు చాచించుచు.

మమ. ఆ. ౧౪౦.

మీ. బిలుపచ్చతెడంగుదిగ్గల రచ్చకుదగ్గలు ఘన
శిరీషము చుస్తకమునలక్క.

ఆ. చాళిక్కు ౧. ౫౫.

౯. కాస, ఉషద్రవము. (చూ రచ్చనీయు)

జ. రచ్చకొట్టము, రచ్చగొను, రచ్చపట్టు
కొట్టము, రచ్చబండ, రచ్చమాను, రచ్చ
యందు, రచ్చయెనున్న, రచ్చరావి, రచ్చ
తాయి, రచ్చనీయు.

రచే2. వి. (సం. రక్ష) కాత్రి, రక్షణము. (చూ.
రచ్చనీయు)

జ. రచ్చనీయు

రచేకొట్టము. వి. (రచ్చ+కొట్టము.) ౧. రచ్చ
చావడి (చుండపము) సభాకుందిరము.

మీ. సక్రమసాంబర్యం అలసదీదియు రచ్చకొట్టము
ప్రస్తుట గురుజునుల, నిందించుట ..
విరయచేతువులు.

భార. ఆము. ఆ. ౬౧.

గీ. క్రాధలోభాత్మకై రచ్చకొటమును ను,
రాలయంబును బ్రయమును గూలక్రోది,
సతని తిత్తొచ్చెదను లోభియైన సకల, నుక్కర
విక్రయ సుఖీచెదరూపుడునుధిప.

మాత్మ. ఆ. ౮౮.

క. దేవగృహముకద చిధిని, సోపాటమునందు
రచ్చకొట్టముపొంతిన్, భూవర సస్వముల
ను విస్తావిస్సుజున మొప్పు దండ్రు చాదిత
విదుర్.

భార. ఆము. క. ౯౮.

ఆ. ధర్మకాల.

మీ రచ్చకొట్టము సారాంబం గూపంబు
బ్రయంబు గావించుట .

భార. ఆము. ఆ. ౬౪.

గీ . నానాచి సమామతపథిక్, బతురంగను
పట్టు రచ్చకొట్టమున కరిగె.

మక. 3. ౧౮౮.

ద్వి . రచ్చకొట్టమె నాయున్న కొలువు
మూటంబు, ఇక్కడ నాయంబు నీరితియెన,
దిక్కులెట్లు వర్తిలు చుచియాళ్ల.

ద్వి. పదమ. 3. ౨౧౦. పా.

రచేగొను. అ. (కీ. (రచ్చ+కొను) గంభ్ర
గూడు

చ. అచ్చెనవడివియచ్చరణు వచ్చి రచ్చగొని
యాడ.

రామా ౫. ౧౮౮.

రచేపట్టు. వి. (రచ్చ+పట్టు) కొలువుమూటము,
సభాభవము.

1. అచ్చుచెబాటరచ్చ జాయమెఱుంగు పంక తిన్నలు గొప్ప పొదిగోడ.

కుక. ౨. ౪౦౩.

రచ్చసేయు¹. ఆ. ౧. (రచ్చ¹+సేయు)

౧. గోష్ఠీపలుపు.

౪. తోటితిగ్లబారణుఁడేర మాంబంధుండు రచ్చ నేయఁదదీయాం, శోరమాచుళి స రి కా పు టొ, యారలఁ గూడికొని నిజగృహంతర సీనున్.

కుక. ౨. ౪౧౦.

౨. గుమిగూడు, సభచేయు.

గీ. క్షలాల పరివక్తానససూ మంబరాగ్ర, రంధ్ర ముల వానిదెరు పొరంగవెడలె, మకళ పంక్తులు దానధూమంబులెఱగ, రచ్చ నేయంగవెడలె విక్రాంతి కనగ.

ఆము. ౪. ౧౧౧.

౩. కలహించు.

ద్వి. రత్నాలకప్పయూ రావేనగేత్ర, రత్నాంగి సితోడ రచ్చచేసితి.

ద్వి. ౪. పా. ౧౩౦౮. పం.

స. ౧. ౧. బయలుపలుచు.

గీ. రవిక విగియింతు నదియేను నవలలైచి, కంక మల్లఁ బూఁత చిరుచిరుకొనెనుదెచ్చి, పచ్చి కొనగోటితాఁడులు రచ్చసేయ, గుచ్చయర గావరాఁలై టు కొంపలైతు.

కువల. ౪. ౧౦౮.

౨. బాధించు.

గీ. రచ్చసేయఁగ దొరకొనరాఁత్రులందు, ముని కుమారుల దెడలించికొనగఁ దొడలఁగ, గామిసీమారవాఁడు నిక్కిముగఁజేసె, నిందు రచ్చున్నచోటనిల్లెఱఁగముట.

కువల. ౨. ౨౩.

రచ్చేసేయు². ఆ. ౧. (రచ్చ²+సేయు) గాడు, రచ్చసేయు.

పీ. ప్రేతల వలపుఁగొల్పెడు దిస్సమెలమొత్తి గచ్చగాయలత్తి రచ్చసేయ.

కుటికా. ౧. ౧౨౮.

రజ. డి. (సం. రజ. ౪. రజ) రజ్జపు, త్రాడు.

పీ. పక్షిభాగములవెంబడి కుప్పంబులు జాతిసోప రజర్ ప్రయ్యంబ జొంగిపొంగి.

వేం. పంచ. ౧. ౨౨.

రజఃపుష్పము. సం. వి. ఆ. పుం. శీతశి, మొగలి. శి.

రజక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. చోళక, చోళలది.

రజకము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. చిలుక, కీరము.

రజశి. సం. వి. త. శ్రీ. ౧. చోళక, చోళలది.

రజకుండు. సం. వి. ఆ. పుం. బిల్వలకునవాఁడు, చాళలివాఁడు.

విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) మృగముల నానందముల వాఁడు.

రజతప్రస్థము. సం. వి. ఆ. పుం. శైలానము, పెండికొండ.

రజతము. సం. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) ౧. తెల్లనిది, శ్వేతమేనది.

వి. ఆ. పుం. క. ౧. పెండి. ౨. బంగారము.

౩. ముత్యములనరము, ముత్తాచారము.

౪. రక్తము, నెత్తురు. ౫. దంతము.

౬. పుష్పము. ౭. ఏనుగు. ౮. రూప్యము.

౯. తెలుపు. ౧౦. ప్రాచయ. (శి. వి.)

రజతాద్రి. సం. వి. ఇ. పుం. పెండికొండ, శైలా నవర్చకము. ఇల్లె రజతాచలము. మొ.

రజన. వి. గడన, సంపాదనము. (క. ర.)

రజనము. సం. వి. అ. న. గ. రంజితము.

౧. కంఠమధ్య. ౩. రాగప్రభువు. (శ్రీ. వి.)

రజని. సం. వి. ఇత. శ్రీ. గ. రాత్రి.

౧. పనులు. ౩. అక్క. ౪. దుర్గాదేవి.
౫. కంఠమధ్య. ౬. బతుకృతు, కోరిక
శ్రీ. (శ్రీ. వి.) ౭ నీలి, విశాఖ కీమధి.

రజని (నీ) కరము. సం. వి. అ. పుం. కరము
రము.

రజని (నీ) కరుడు. సం. వి. అ. పుం.
చంద్రుడు.

రజని (నీ) చరుడు. సం. వి. అ. పుం.
౧. రాత్రిచరుడు, రాత్రిచరుడు, విశాఖము
౨. చోరుడు, దొంగ ౩. రాత్రికావలి
యందెడిచారుడు. ౪. చంద్రుడు

రజని (నీ) జలము. సం. వి. అ. న. రాత్రి
పడడిమంచు, తెల్లమంచు.

రజని (నీ) పతి. సం. వి. ఇ. పుం. చంద్రుడు

రజని (నీ) ముఖము. సం. వి. ఇ. న. విశా
ఖము, పాయకాలము, ప్రాద్దంబంబునీ.

రజము. సం. వి. అ. పుం. రజము, అర్జము.
౧. రశోగలము. ౩. పాంతువు, భూమి. (శ్రీ. వి.)

రజసానువు. సం. వి. అ. పుం. గ. మేళము.
౧. శీతలు. ౩. మృదము. ౪. పుర్రము.
(శ్రీ. వి.)

రజస్వతము. సం. వి. అ. న. రశోగలము
కలిగియుండుట.

రజస్వలి. సం. వి. అ. శ్రీ. గ. ఋతుమతియగు
శ్రీ. ముట్టయినయందు. ౧. పెండ్లియందు
గల కన్న.

రజస్వలము. సం. వి. అ. అ. అ. గ.
దుమ్మగలి, దుమ్మ క్రమ్మిమి. ౧. ఉద్రేకము
గలి, రశోగలముగలి. వి. అ. పుం. మహి
మము, దుమ్మచోరు.

రజస్సు. సం. వి. న. న. గ. దుమ్మ, భూమి.
౧. పుష్పరాగము, పుష్పాది. ౩. సూర్యకీరణ
ములో కవలడు అలుపు; పరమాలుపు. ౪.
దుమ్మలడిన భూమి, సేద్యము చేయబడిన
చాలము. ౫. త్రిగుణములగు సత్వరజస్తమో
గుణములలో పెండ్లపడియగు (రశో) గుణము.
౬. బురుగులము, ముట్టునెరుగు. ౭. కంఠము
పువ్వు. ౮. తగరము. ౯. కరకృతువు. ౧౦.
నీరు. ౧౧. పూలమాల. ౧౨. శేషము, కాంతి.
౧౩. రాత్రి. ౧౪. శేతము, వీర్యము. ౧౫.
పగలు. (శ్రీ. వి.)

రజోయి. వి. చరిత్రకృతమున దుమ్మటి. (శ్రీ. ర.)

రజోబలము. సం. వి. అ. న. అంధకారము,
చీకటి.

రజోమర్తము=రజస్వతము.

శ. పాత్రికలకు దినము రిశోమర్త క్రితకర్త
మలకు మధ్యభవనవా, నిర్తము: దామల
కు నీచక్రగరాధోజగలు సంప్రాప్త
మగున్.

భార. అక్క. ౧. ౧౨౮.
(శ్రీమయోగము సంస్కృతపాఠ్యకరణ నిర్దేశము)
రజోరసము. సం. వి. అ. పుం. అంధకారము,
చీకటి.

రజ్జాదు=రజ్జలాడు. అ. శ్రీ. (√రజ్జ) పుర్ర
పడుములాడు.

గీ. చేయు నా యజ్ఞ తస్మయో శేయశ్చ,
తేజోగదవుగాక రజ్జాదనీల యువుడు.
కాశీ. ౧. ౧౩౩.

రజ్జు. ప. శ్రీ. ప్రేమ, వదన.

క. రిత్తలు రజ్జుమహాదే, నుత్తగ వాయుత
బలండు మాయతి యని మృద్యుత్తుం బగు
మృషసేమి, నెత్తు దరము ప్రద్యు త్రావు
నిపుంబాదక.

భార. ఉద్యో. ర. ౨౦౪.

రగద. చిఱుంబేట్ల కొనగ గుత్తెదరాళ్లు
గొత్తుంగ, యెఱుంగ కది తూ వందనీల
యెటు రజ్జుంగ. మమచ. ౩. ౮౪.

అ. శ్రీ. ఆత్మస్తుతియే.

చ. నినునిభిలార్థకార్యుగ నెచ్చుది మృత్యున
బాడు కంఠుడై, య్యనుభవేన ప్రసన్నురౌక
బలమంతయుఁ జాపుడుగాక రిత్తజ్జువని
దీఱునే పెడంగ చుడితనయన నిపుగన్ననీ,
యనుపమి రిత్తింకల సముద్రి యెవర్యంగఁ
జాపవచ్చుతిన్.

మది. పూ. ౯. ౧౦౮.

(రజ్జున=రజ్జున్ అ=ప్రేమగానీ, రజ్జునఁబని
దీఱునే శ్రొత్తప్రతిపా)

విని. వర్ణనము.

పీ. రచ్చలకొల్లెనెన్ రజ్జునకేరల సరవారిలో
పలఁ బలవంతు నేనీ. భాగ. ౬. ౧౩౫.

(రజ్జునకేరల=వర్ణనకార్యములచే)

వి. ౧. వర్ణనభాషణము.

చ. ఇలువడిగల్గెనని నిలయెల్ల మనీలంగఁజాలు
నేయెరజ్జులు విను రావా నేర్పరియు కూరఁ
డుంగ వలయుంబాహు.

భార. కాం. ౩. ౧౦౩.

పీ. అనియదర్శనమ వారణవాయి గొనక యప్పులు
న లన్నియును రజ్జులంగఁ గొనుచు.

భార. మా. ౧౮౫.

౨. దుర్భాషణము.

క...వీరిబా, బడున గొని రజ్జులఁబని, పడుయ.
బయలఁగె దొంటి చందముగిలక.

భార. విరా. ర. ౧౯౩౦

ద్వి. రజ్జులాడెదవు వారాయడింగలని.

ద్వి. మరీకృ. పూ. ౨౧౧౦. పం.

గీ. అమృతేంద్రెల్ల వాఁడమర్యా మనీమి, రజ్జు
లాడెడు నంది గుర్రమునుదును, నేని ముటాడి
వపుడె వా నీర్గిబోయి, వార యంటిని లెప్ప
బాగాయెఁగాడు.

కుక. ౨. ర. ౨౩.

౩. ఆత్మజ్ఞానము, దంబము.

చ. తగనే రజ్జులు నేడు నీదగు మహాస్థానంబులో
నింకటన్, పగవారక్కడ ప్రుక్తిరే

భా. రా. యం. ౧౧౨.

గీ. ఒకటనై నను వారియం దొకరిలోనీ, చిదుర
పాలును బోలయి నీర్గిరే, పొందవులగెల్లు
నేమని పలుకుచుండు, వీనిరజ్జులు కలువలు
విండు దగిని.

భార. ఉద్యో. ౨. ౧౬౧.

అ. సభలబంకు దీవు పరిలేరు వాచిని, నిదెరణంబు
వచ్చెనెల్ల వారి కెఱుంగవచ్చు దీవఁబెఱ
తొట రజ్జున యెట్లు పూరగింక నుగనె
యెచు.

భార. విరా. ౫. ౮౮.

ఉ. వాయువు రజ్జులెల మునివల్ల భ వృక్షుండ
నొండెఁగావులే, ప్రాయపువాడవత్తిరన
రమ్యములైన యనేక దేశముల్, ధీయుక
యల్లుకాలమునఁ ద్రిమృత శక్తియెనిస
నెచ్చెయిన్.

మార్కె. ర. ౨౧౩.

ర. దుర్భాషణము, తగనిగర్వము.

౨. అవశిష్ట.

గి. రాజుని కేసు కడపట శోభమాలి. తెచ్చి
కొంటినిపొయి తిట్టురట్టు, పటయింకెవ
నా పెట్టినట్లుచేసి, కేసుచాచ్యునకు చార
దియగనివల్లు.

చరాహ. ౩. ౨౨.

ఉ. అట్టిచేయి మెనవల్లురాకయలోభ మన
పరాధమే, గట్టిగ లేచివచ్చుటకు గారన
మెనది వాకు శోభనయి, గట్టిచేసి మృష
చటునికారము తాడగకేసియప్పుడు, త
దిట్టునురట్టున న్నచగు దీనికి నిన్నకు తెల్ల
చేయియింక.

ప్రభా ౫ ౧౨౮.

ద్వి ఏరట్టుదిట్టువాకేసగకయింద, బోరన
మరిత్రుడైన ప్రోచితిగాన

ద్వి మారిళ్ళు. పూ. ౨౮౩౯. ౮౦.

౩. ఉపద్రవము, అడవ

ఉ. గొట్టుకవాసదగ్గ పెదలగొట్టిన దిట్టును రట్టు
దంచు తోలుబట్టునకాట కొందనకపోయితి

ఉ. రా. ౨. ౩౦౯.

ఉ. రాజకుమారులార ధని రట్టుని యెంచక పెజ
వంకమున, నీచతఃకెందనం చుక పెమ్మది
మానుయశోచిలాససా, శోచితవృత్తియందె
లియింపకవచ్చున నీలలోహితుం, తాచివ
చూపెభావమున తాచుచుండగ పమిటారి
యేత్రవక.

ఉ. మారిళ్ళు. ర. ౩౫.

(ఉపద్రవకరమని భావము.)

ఉ. మాతృకలోయతాకార మరాత్మ కైచరి
యించురాకన, బ్రాహ్మణు నిరవంకనగ
రట్టుకు దిట్టుకు తెట్టుకోరునా, దృక్పథమే
మెక్కడిది.

చం. రా. ౨. ౮౫.

ర. వెలుగు, (సీతానాథ)

కంభకము... మృషేమూలంలాడగా గొల్ల
యిల్లాండ్రు సంవారినంబాస్థితో రట్టు
గానిందినక. పారి. ౩. ౩౯.

౫. గోల, అల్లరి.

సీ. ఏదివకలపోత చాచెదనుంటిను దిట్టుయ
గావ్వులు రట్టునీయ.

చరాహ. ౪. ౧౯.

గి. తనదు చిన్నలకేయాన దడవనీయ, కడుగ
వచ్చిన మనకు రాపట్టివారి, రట్టుగానింది
మగవారి బట్టు చాచి, తొరమెట్టోయటని
దుమ్ముతూరుచెత్తు.

కుక. ౨. ౧౦౫.

౨. శ్రావ, సాహసము.

క. చుట్టుటికే మెంతగల్గిన, రట్టునరా చాచియెదక
రా చారలకై, పెట్టి నులుద్రుల కైవసు,
బట్టును శోషంబు చాచు బుట్టుం తెట్టెన్.

మారస. ౫. ౩౯.

సా. అట్టునిట్టునానాదివానిది రవ్వరట్టు గంగా
రమ్మది.

౩. గట్టుకకై, రట్టుపడు.

రట్టుకకై. వి. (రట్టుకకై) సాహసీకురాలు,
చొరవకకై.

సీ. అలిగియెంతటిరాజా వాంఛయెనుబుట్టి ధట్టు
సావలకేయి రట్టుకకై.

గ్రీడా. ౧౨౯.

రట్టుపడు. అ. గ్రీ. (రట్టుపడు) రవ్వపడు.

క. పెట్టుపడు మోవవచ్చిన, పట్టున దైర్యంబు
వదలి పలుమలుమిగులక, రట్టుపడి తమకి
తుదిలో, పట్టిపెట్టెనేది పవ్వరా సరివారలో.

మారిళ్ళు. ర. ౧౧౮.

గి. చాలశుభదట్టుపడి మారిళ్ళుండ్రుచేత, లీల
భూమికి పెట్టు పెరించుటకును నిలవనడు

'ప్రజామండలి'ని యొప్పునకు, గారణం లేని గాధి కథనమును.

ఆ. పరిష్క. ౪౩౮.

రెవెన్యూ (౪. ర.)

రెవెన్యూ వి. (సం. రాజ్.) కూడ్రులలో కొక తెగవాడు.

న .. శ్రీమతుకారవతి నవ్యురద్యక్షిణియ్య-
మారయరద్యక్షి. న. ౪. ౪ ౧౧౫౨

౪. ఎడైతనపుంగయివేతల, రద్దయనదదిరి పుర
పురవ్యార్థముగా, గుడంబుచిక్కొట్టం,
బద్దయనశక్తి దివ్య భవనంబునకు.

పాండు ౩. ౪౪.

౫. కూడ్రవాడుబులు కొలిం. తద్విశేషమయ్య
లైతనదం గవ్యువి తెల్లయని రెవెన్యూని రద్ద
యని నదింను.

అం. ధౌ. ౨. ౨౮౨.

౬. రాజశేఖరదండన తెల్లరద్యక్షిరాణి, భూరి పదన
నికరంబ పోవమాంబ.

శివ. ధ. ౧. ౧౦౩.

౭ ... బుధవారమునాండు శ్రీమద్దాక్షరామ
భీమేశ్వర దేవ(రత్న) కొండప త్రివారపరద్యక్షి
కొద్దు పోతిరద్యక్షి తల్లిదండ్రులకుం దనకు
భ(ర్తార్యముగా) బోలు నలుపుర బూం
పుగా మూడవునోపున...

న. ౪. ౪. ౧౦౮౫.

పారంగి. ౨. ౧౧౫.

రణకూర్మము. సం. వి. అ. న. యద్ధవాద్యము.

రణకూర్మము. సం. వి. అ. న. రణ
రణద్యుని, గడగదద్యుని, గణగణమద్యుని,
గలగలబాదద్యుని, భుజుభుజుమద్యుని. ౨.
సామాన్యద్యుని. ౩. రుంకారము, ముచ్చెరల
ద్యుని.

రణకూర్మము. సం. వి. అ. న. భూకూర్మ
మను.

౫ ... గారూకుమర రణకూర్మముమంబు
విచ్చుకొన్న ప్రయగలు గొడ్డారాలు.

మంస. ౪. ౧౨౮.

౭... నీతాలోగాలు గారూకుమలు వాగమలైలు
గొట్టికాయలు రణకూర్మముమంబు భూకూర్మ
ప్రియములు ..

ప్రబంధ. ౧౧౨.

రణప్రియము. సం. వి. అ. న. దేగజాతిలో
తేనెపక్షి. (యద్ధమందిస్తముగలది.) (రెల్లము)

రణము. సం. వి. అ. న. గ. యద్ధము,
కయ్యము. పుం. ౧. ద్యుని, చవ్యుడు. ౨.
కణము. ౩. గతి, గమనము.

రణరంగము. సం. వి. అ. న. యద్ధరంగము,
యద్ధరంగము.

రణరణకము. సం. వి. అ. న. గ.
ఉత్కంఠ; ఉత్కంఠము.

౭... అని యానీక ప్రకారంబుఁ ద్రిలోచనముం
రణరణక వ్యభావలిత మౌనయేం దనమ
మండె నంత...

న. సం. ౮. ౮౨౨.

౨. దివ్యాగము (శి. వి.)

రణరణకము. సం. వి. అ. న. మృగము,
కాకుదేవుడు (శి. వి.)

రణసంకులము. సం. వి. అ. న. యద్ధవాద్య
లక, దొమ్మియద్ధము.

రణాంగణము. సం. వి. అ. న. యద్ధరంగము.

రణిరము. సం. వి. అ. న. త్రిశూర.

విలు. తెలుగిది. (౪. ర.)

రత్నశిలము. సం. వి. ఆ. పుం. కుమారము, కన్య
(విల్లము)

రత్నకూటరత్నము. సం. వి. ఆ. న. మణికయ.

రత్నగురువు. సం. వి. ఆ. పుం. మగడు,
ప్రియము.

రత్నస్వరము. సం. వి. ఆ. పుం. కాశీ (త్రి. వి)

రత్నతాలి. సం. వి. క. పుం. కామమడు, భోగ
లాటము ఈ శ్రీ వేద్య. లంకె.

రత్నపుగని. వి. (రత్నము + గని) రత్నాకరము,
సమద్రము.

క. విమ మమమడ మామమపులు, విమముపు
దరిపు పిపు వేటొండు తలంపుమందిన
నీ రత్నపు, గనియిందిక జొరుడు చాట
గలడే చెపుమా.

అచ్చ. రా. శిష్టిం. ౮-౩.

రత్నపువిల్లు. వి. (రత్నము + విల్లు) ఇంద్ర
ధనుస్సు (క. రి.)

రత్నము. వి. (సం రత్నం) రత్నము, మణి.

ఉ. రత్నపుగోటఁ గ్రమ్మి మఱ రాతెడు శేంపు
లగ ద్రలోచలన్.

దకా. ౧. ౮౩

క. నుకుఁ దమమఁ దగు నె ముద్దుల, రత్నమృత
యో యెడ దొరకనమ్మ నృపా.

సారంగ. ౩. ౩౧.

ఉ. తెల్లని నీవి తమ్మి నెలదేటి వలన్ దగు
జొక్క రాగిన్, నల్లని వాని అచ్చరత్నం
బును మచ్చయెడం దరిపు రం, జల్లెడు వాని
జాట్లగుఁ జందమునదివారిఁ జెంపుసొం,
తెల్లజ గల్ల పొల్కదలి యిల్లట పల్లనిఁ
గాంచి రయ్యెదన్.

రామా. ౩. రత్.

(రత్నము కామరత్నము)

శి. మావికము రత్న మనగ మణి వెలంగ.

అం. భా. ౩. ౩౭౮.

జ. రత్నపు విల్లు, రత్నాల మప్పె.

రత్ననారీచము. సం. వి. ఆ. పుం. గి. మగ్గ.

౩. రత్నకూటరత్నము, మణికయ. (రత్నకూటము)

రత్ననారీచము. సం. వి. ఆ. పుం. కామరత్నము,
మప్పముడు. (రత్నకూటము)

రత్ననాలకుప్పె. వి. (రత్నము + మప్పె) భూమి
విశేషము.

శి. రత్నాల మప్పె సారపు జడమచ్చలు కలి
పుల చందమున్ సరిగలు చెప్పులును .

చెన్న. ౩. ౩౦౭.

రత్ననిధి. సం. వి. ఇ. పుం. కామరత్నము.

రత్నము. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. గి. అమరాగము
గలది. ౩. ఇష్టముగలది. ౩. తదేకాయత్త
మెనది.

వి ఆ న. గి. అనందము, సంతోషము. ౩.

రత్న మైత్రవము. ౩. గుహ్యవయవము.

రత్నప్రణామము. సం. వి. ఆ. పుం. కుమారము,
(త్రి. వి)

రత్నహిందమడు. సం. వి. ఆ. పుం. గి. శ్రీని
బలాశ్రియచూడాడు, శ్రీనిఁ జెలుపుచూడు.

రత్నాంధ్రుని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. మహాశి, మాద
మయ (త్రి. వి)

రత్న. వి. రత్నముల తూనికయం దుమయ్యగింయ
సరిమాని విశేషము, ఒకానొకయెదు.

శి. అతివిశేషముగాగ రత్నల మెప్పించు నీ
మచ్చల కడియోక మప్పగంధి.

విజ. వి. గి. ౧౩౩.

రతి. సం. వి. ష. శ్రీ. ౧. అనందము, సంతో
మము. ౨. తీర్థంక, కర్మరత. ౩. భరతుశ్రీతి.
౪. కులత్తి, ప్రేమ; శృంగారరసస్థాయి
భావము. ౫. రత్నానందము, రతిసుఖము. ౬.
కురకము, మైథునము. ౭. మన్మథుని భార్య
యగు రతిదేవి. ౮. దొని, అడవిగుడి. ౯.
చంద్రుని పదియాలు కళలలో నాటపదియగు
కళ.

రతికుమారము. సం. వి. అన శ్రీ సుహృదు
అడుగుటి, దొని.

రతికుటి. సం. వి. ఇ. పుం కావదేవుడు, మన్మ
థుడు.

రతిప్రియుడు. సం. వి. ఆ. పుం. కావదేవుడు,
మన్మథుడు.

ఇట్లే రతిరమణుడు తెలు||

రతిబంధము. సం. వి. ఆ. పుం కురకమందలి
భంగిను.

(నాగపాళము), అతాజేప్తము తెలు||

రతిమందిరము. సం. వి. ఆ. స. ౧. శ్రీ
సుహృదమిత్రము, అడుగుటి. ౨. మైథున
గృహము ఇట్లే రతిగృహము తెలు||

రతిమద. సం. వి. ఆ. శ్రీ. అప్పరస ఇట్లే రతి
మద. (తె. వి.)

రతిలక్ష్మము. సం. వి. ఆ. స. మైథునము, కుర
కము.

రతిసర్వర. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ఒకానొక పీఠధి.
(నా. చ.)

రతిబు. వి అవశరము.

పంచరామరము.

రతికుమారమున నిరాకరించుమహా, రతి
కుమారి మనశ్శరత్సమింజితులగా, రతిసర్వర
మయలో, మహాబలాబింధవాగ్ధి, రతిబాసంగ
తెలియి పురంధ్ర సెప్పకకత్తి.

చంద్రా. ౪, ౧౨౨.
మ. తెం, దొగలే అడుగు రతిమి నాయకత్వ
బలతూపిసి వారిండుచున్.

చంద్రా. ౨. ౧౨౨.

రతువు. సం. వి. తీ. పుం. వారాహాయడు,
దుక.

శ్రీ. ౧. నది. ౨. బంధనము. ౩. మార్గము.
రత్నకందళము. సం. వి. ఆ. పుం ప్రవాళము,
పగడము.

రత్నకంబళము. సం. వి. ఆ. పుం ఒకదినము
కంబళి.

మ. రత్నకంబళములు ముద్దగంబళులు జమనా
శంబులు తివాసిలు పట్టుచాచులు.

ప్రబంధ. ౨౦౫.

రత్నకంబళి. (డి) వి. వి. రత్నకంబళము, ఒక
విధముగ తివాసి.

నీ. రవలపాళులు చాచరంబులు రత్నకంబళ్లు
నీరాజభాషనములు, నీ. తెలుదలగాంగల
మన్మథముల్కరములు, కరణులభరించి తెద
లిని సరసిజామ్యం, లు.

వరాహ. ౪. ౧౨౨.

చ. విరితోగచందూతెగల జేనుకయానడి
యంగణంబులో, బులిన రత్నకంబళిని
బాగుగ మారెత్తుటంపుగదియన్, కుటు
తెలుంగు బంగరత్నవన్నె జగాయర సాతి
వాసిపై, భరణిబిల్వపనింపె బలి తక్కు
లాడలఁ జేరులూనుచున్.

తీ. రా. ౨. ౧౨౨.

రత్న కేలిరములు

753

రథభద్ర

1. రత్నకంఠును మాలకృతశివి పట్టుచుండును
సేతుతి తూచెండు గంజ, బొడులు.

సానులో, గ. ౧3౯.

రత్న కేలిరములు. వి. బి. పుస్తకము.

వ .. బ్రాహ్మీ వ్యంజనవరణులును ... వసంత
విరాసంబులును రత్న కేలిరములును.

ద్యా. 3, ౧౦౮.

రత్న కూటము. సం. వి. అ. త్రిం. ఒకానొక
వర్తకము.

రత్న గర్భ. సం. వి. అ. శ్రీ. వసుంధర, భూమి.

రత్న గర్భము. సం. వి. అ. త్రిం. సముద్రము.

రత్న గర్భుండు. సం. వి. అ. త్రిం. గ. వరదే
బుడు. ౨. సముద్రబుడు.

రత్న ద్వీపము. సం. వి. అ. త్రిం. స. మధా
సముద్రమునున్న ఒక ద్వీపము. (వాచ.)

రత్న భేనువు. సం. వి. అ. శ్రీ. ఒకానొక
మహాదాసమును విష్ణుంపంబును మణిమయమైన
గోత్ర. (వాచ.)

రత్న నిధి. సం. వి. ఇ. త్రిం. గ. సముద్రము
౨. విష్ణువు. 3. శేనువు. ౪. కాటకపెట్టు.
(విజయము)

రత్నము. సం. వి. అ. వ. గ. మణి, మణి
కృతము, బ్రహ్మకీర్తి, ౨. అమూల్యవస్తువు,
ప్రతుపదార్థము. 3. (కర్ణాతీయండు) శ్రేష్ఠ
మైన వదాన్యము. ఉదా :.. పుత్రరత్నము,
శ్రీరత్నము మొ. ౪. అనుస్కాంతము,
మంచులతోయి. ౫. వజ్రము. (రాజ. ని.)
౬. నీరు. సలిలము. (శ్రీ. ని.)

రత్నముఖ్యము. సం. వి. అ. వ. బ్రహ్మము.

రత్నవతి. సం. వి. అ. శ్రీ. రత్నగర్భ, భూమి.

రత్నవరము. సం. వి. అ. వ. బంగారము
(వై. వి.)

రత్నసరులు. మి. వి. బి. ధాన్యవిశేషము.

1. ఏలిక రాజవాలీకర్మరక్షితుడులు రావిచూరణ
వార రత్న పరులు.

మంధ. ౪. ౧౨౮.

౭ రామరాజులు కటకపరులు రత్న పరులు
శేనుపరులు.

(ప్రబంధ. ౧౧౨)

రత్న సానువు. సం. వి. అ. త్రిం. శేను
వర్తకము

రత్న సువు. సం. వి. అ. శ్రీ. రత్నగర్భ,
భూమి.

రత్న మాన్యుండు. సం. వి. అ. త్రిం. వరదేబుడు.
(వై. వి.)

రత్నాకరము. సం. వి. అ. త్రిం. గ. మణుల
గని. ౨. సముద్రము.

రత్నాచలము. సం. వి. అ. త్రిం. బాహ్యము
కల్పించిన మణిమయవర్తకము.

రత్నాభరణము. సం. వి. అ. వ. రత్నభూష
ణము, రత్నమలతో శేషివ సగ.

రత్నావలి. సం. వి. అ. శ్రీ. గ. రత్న
హారము, మణిసరము. ౨. రత్న పరమాభూషణము.
3. శ్రీ మార్గరచితమగు వాక్ వాటిక.

రత్న. సం. వి. ఇ. త్రిం. శ్రీ. మూర్త, మూలము
మొదలు విడిచుటకుగల ప్రదేశము. విడిచితి
మూర్త.

రత్నంగము. సం. వి. అ. వ. శ్రీమహ్యము,
అభయశక్తి.

రథభద్ర. సం. వి. అ. శ్రీ. రథసమాభూషణము.

రథవారుడు. సం. వి. ఆ. త్రిం. ౧. రథములు
వేయవారు, తేయవారు. ౨. వడ
వారు. ౩. త్రివిధములైన సంకరకాంతి శ్రీ
యందుబుట్టినవారు, సంకరకాంతివారు.

(స. వి.)

రథకుటుంబి. సం. వి. క. త్రిం. సారథి, తేయ
నడతలవారు.

రథగర్భకము. సం. వి. ఆ. త్రిం. పాలితి.

రథగుప్తి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. సంభర్షణము.

(కావము) వలన గానానుటకై రథముపై
గజతోగాని యినుముతోగాని కట్టిన యావర
ణము. (శత్రులు శస్త్రాదులుతోపలఁ బడకుండగ
కాపాడఁబడిన (ఆవరణకట్టఁబడిన) రథసంభర్ష
ణము.

రథచరణము. సం. ఆ. త్రిం. ౧. బండిచక్రము.

౨. చక్రవాకపక్షి ఇల్లై రథపాదము. మొ.

రథచరణి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. రథోపయోగము;
రథప్రయోగము.

రథద్రువు. సం. వి. ఆ. త్రిం. తివాసము. శ్రీ.

రథసిద్ధిము. సం. వి. ఆ. త్రిం. రథముయొక్క
వివరిభాగము (స. వి.)

రథము. సం. వి. ఆ. త్రిం. ౧. తేయ, బండి,
కళటము. ౨. పాదము, అడుగు. ౩. ఆచయ
వము. ౪. కరీరము, కేసము. ౫. రెల్లు.
౬. తివికము. శ్రీ. (పాద.) ౭. చక్రవాకము
(స. వి.)

రథయాత్ర. సం. వి. ఆ. శ్రీ. రథోత్సవము,
రథముపై కేవలముగ్రహముంది యూరంగించుట.

రథసప్తమి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. మాఘశుక్ల సప్తమి
తిథి.

రథాంగవాసము సం. వి. క. త్రిం. చక్రవాక

పక్షి ఇల్లై రథాంగవాసమునకు మొ.

రథాంగపాలి. సం. వి. ఇ. త్రిం. చక్రపాలి, విష్ణువు.

రథాంగము. సం. వి. ఆ. ప. ౧. బండిచక్రము,

౨. విష్ణునియొద్దమైన చక్రము. ౩. కలాల

చక్రము, కుమ్మరిపాత. త్రిం. చక్రవాకపక్షి.

రథాశ్రమము. సం. వి. ఆ. త్రిం. రెల్లు. శ్రీ

తేకసము, నీటిప్రభువియి (పాద.)

రథాంగవాసయము. సం. వి. ఆ. త్రిం.

చక్రవాకము. (క. ర.)

రథి. సం. వి. (క. పి. క.) ౧. రథముపైకి

పోవువారు. ౨. రథాధిపతి.

వి. క. త్రిం. ౧. రథికుడు, రథయజమానుడు,

౨. రథముమీదనుండి యుద్ధముచేయు యా

ధుడు.

ఈ. శ్రీ. ఎద్దులుగట్టిన బండి, గంత్రి. (క. వి.)

రథికుడు. సం. వి. (ఆ. ఈ. ఆ.) ౧. రథము

(బండి) మీద పెట్టుచున్నవారు, రథముపై

పోవుచున్నవారు. ౨. రథయజమానుడు,

రథముగలవారు.

రథిని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. రథసముహము, బండ్ల

మొత్తము.

రథినుడు. సం. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) రథి.

రథిరుడు. సం. వి. ఆ. త్రిం. = రథికుడు.

రథోత్సవము. సం. వి. ఆ. ప. రథసంభర్షము.

రథ్య. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. రథములపోవుచున్నవారు.

పెద్దత్రోవ, రాజమార్గము. ౨. పెద్దత్రోవలు

కలికొనెడిచోటు, అడవి. ౩. రథసముహము

బండ్లసముహము.

రథ్యము. సం. వి. ఆ. త్రిం. ౧. రథాశ్రమము,

తేరసము, బండిసము. ౨. రథాశ్రయము,

రథముయొక్క యొక భాగము, చక్రము మొ||

బతుకంటె విలువైనది. బొంబ. ౫. ౨౮౫.

౨. ప్రయత్నము.

ఆ. ఇరుగుమీదను దిక్కులెల్లఁ దక్కువవడఁ దను రమణమగ దట్టుదును, చేతికందినట్లు చెప్పుమింతగఁడఁడె, నులు గర్భనాథాన బుడమలు.

శివలిలాదిలాసము (శాస్త్రము) ౧. ఆ.

వ. ... ఆవరాహము.

ద. ఎల్లదం, దన రపమై చరించువతిదాయల లీలవనాంతరమునకే. విక్ర. ౨. ౧౨౮.

క. అమరగలతికలు దయపులు, దమరపమై పసిమి మిసిమి దగ్గవమగులం, గొతురై ప్రాద్యోగ చాయల, గుమరైయెలదోలు యనుగొన లుంచాడెకే విప్ర. ౨. ౨౪.

రత్నము. వి. రాయసంతి గట్టివస్తువు (ఇదిరాయతోఁ గూడి ప్రయోగించబడును, గాని స్వతంత్ర ప్రయోగము లేదు)

చ. పయిబయిల బంతుకొల్పు విరివెడియు గట్టి దినున్ను రాయర, పుయు నుతిబంటుబాని సలుఁదైరముఁ దెయ్యముఁ జేనుఁజెట్టులో, వయన సమ ప్రసంపదలు, కళా. ౩. ౮౩.

క. ఇదిరాయరప్పపల్లం, వీడిమిట్టిది మాకునుట్ర యిదిపొందిగామిదియని వివరింపఁగఁదెట్టి, దయమై యొప్పెనఁగవక్కఱికి వీకటిలోకే.

వేం. పంచ. ర. ౨౪౪.

రత్నము. స (✓ వయ) ౧. రావించు, రాఁజేయు.

క. నుటాహంకృతిఁదమలోఁ, జిటిపాటి జగ దంబులార్యక రంధ్రలవం, బొటమిన మేలేర్పు లుంపగ, నిటవిమరెప్పించె నిర్దిశ్యులఁదధిపా. విక్ర. ౨. ౮౩

గీ. పతికలాపతి యనుదానిఁ బద్మవయన, దమ సకళాదరి గాతాత్రుదాదిహంతు, సంతోకము

నక రత్నించి యాదరించి, జగ్గుతాచీడిఁ గాచించిభయ పలికె. నైష. ౮. ౫౪.

క. క్రమమున భరణిభరణ, కనుమనకప్రభునితి చాతుర్యవిశేషము శేషమరే యధిక, ప్రమ దుఁడయి ప్రసంగవశక రత్నించితగ్గ.

రాఘవ. ౩. ౫.

౨. కలిగించు.

ఉ. తొందినయగ్గవశముల నున్నతవైఖరి విద్య రెల్ల, రత్నించిన విప్రకృతియల, దెంచిన వ్యవశోక్తరంబులకే, నిందినబ లటాకముల నెప్పుగనందగ పెంకరాంబ, యధ్యంతిత్ శిర్దిసాధవిశవాక్షర సానుకరాక రామమై. వసు. ౧. ౩౪.

ద్వి. మానలు దప్పించి మనుమరొప్పించి, దీనక రత్నించి దినుల చెప్పించి.

ద్వి. హాళి పూ. ౧౩౧౩. పం.

రత్నము. హిం. వి. పోగరీయుట. (క. ర.)

రత్నము. వి. (హిం. రహాత్) వాద్యవిశేషము.

గీ. గోటివాద్యంబు శిష్యరమీటుబద్ధి, వాద్యము రత్నము వగలు సర్వంబుమొలయ, దురహు గతిఁ జూపఁ తార్యతికరణి మెచ్చి, జాయగరి గంచుయ్యంబుఁ జక్కఁజేర్చి.

వసు. ర. ౧౧౩.

గీ. మొగ్గలైలు మరైల విలచెంగ, మురళిసారంగ తిత్తి శిష్యరరత్నము, శంఖతాళాది వాద్య ముల్ సరసరీతి, పాట్రుతెగఁగూడి వాద్యమై రావమీయ నెల్లపు. ర. ౩౪.

వ. ... వీరీలు బచ్చికోళ్లు రుద్రవీరీయలు స్వరమండలంబులు కంబులు శిష్యరలు రావల మాస్తంబులు బాబలు ...

ప్రబంధ. ౩౦౫.

రత్నము. సం. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) ౧. తిక్రమై

మది, తీర్చుకొని. ౩. తొందరగలది, అతివేగ
గలది. ౩. సంతోషము గలది, అనందముగలది.

౪. గొప్పది.

వి. అ. తుం. ౧. తొందర. ౨. ఆలోచించక
చుచేయుట. ౩. కోపము, కోపానేకము.

౪. హర్షము, సంతసము. ౫. కొత్తవ్యక్తియను,
ఉత్కంఠ.

రథగుడు. సం. వి. అ. తుం. మోహముడు. (శీ.వి.)

రథగ్గు. సం. వి. వీ. మ. రథసము.

రథగుత్తు. సం. వి. తి. తుం. వారాహుడు, మాత.

(శీ. వి.)

రమ. సం. వి. అ. త్రి. ౧. విష్ణురార్యయగులక్ష్మి,
ధర్మాధిష్ఠానవేదకయగు లక్ష్మి. ౨. సంపద.

౩. కోర్కె, కాంతి.

రమకుడు. సం. వి. అ. తుం. (అ. అ. అ.) ప్రహరకు
వైపవాడు, అటలాడువాడు.

వి. అ. తుం. ప్రీయము, ప్రేమపాత్రుడు

రమరధ్యవి. సం. వి. ఇ. తుం. ఇంగువ, పొంగువు.

రమరము. సం. వి. అ. క. పొంగువు, ఇంగువ.

రమరుడు. సం. వి. అ. (అ. అ. అ.) ప్రీతనముడు.

(శీ. వి.)

రమణారాజ. వి. (సం. రమణి.) ౧. ఒప్పదము.

౪. ... రమణుని వైశ్యవలన ప్రేరభమునకు
మహామయగా నీవిని... భార. అది. ౪. ౧౫.

మ. తనవ్రాధిధర్మకయావనముతోడైన ప్రభా
వంబులతో, రమణులతోడనున్న ..

మ. సం. ౩. ౮౩౩.

౨. ప్రేమము, ప్రీతి.

ఆ. అకులమగుచు దిక్కువైచ యా మోక్షమా,
గ్గులు యావనలయో రమణతోడ.

భాగ. ౫. ౧౩౩.

మ. రమణులెల్ల సంతోషరంబ నిలబో రావన
రావన, పశ్చిమదాగ్రతః శీతవాకవహంస
క్రొంచకాచంబులతో. భార. అది. ౨. ౧౩౩.

౧. రాజునందనపాలి రమణుని.

దశమ. ౨. ౧౩౩.

౧. రామరాజులక్ష్మిలక్ష్మ రమణులెల్ల, కరుణ
శీయమంతకుం దగునట్టివాల్ని.

రామ. ౩. ౩౫.

౩. అనందము, సంతోషము.

౧. మందాశివియును గాంధియు నిరుచ్యై
రమణులై వింజానరంబునడిచి, హర, ౪. ౮౩౩.

ఆ. రామణులతోడ రమణుల బాంధవధర్మక,
రాష్ట్రములకు వృద్ధరాజులాడ్డ, దండయును
మదమనఁ దనకను విద్యలు, మోక్షవిల్ల
జనులు తెచ్చి పొగడ. భార. అది. ౨. ౧౧.

౧. రమణారామలక్ష్మి యారామధిగమి, బాహు
గావించు చందానఁ బొల్పినపుడు.

తి. రా. ౨. ౨౫.

౪. అనశ్చి.

ఆ. పొలుచు ద్రువధరాః పుత్రస్యయంతు, రంగ
మునకుఁ జదిరి రమణతోడ.

భార. అది. ౩. ౧౩౩.

ఆ. ... హృదయవశి వివిధ, రత్నరాజ సుంద
రంబైన మగధకు, రథముతోరంబునె రమణ
తోడ. భార. సభా. ౧. ౨౧౪.

౫. ప్రక్షిప్తి.

౧. బ్రహ్మభాగవతాది పదమెదిది పురాణము
లతో స్కాంధము రమణగారు.

మూ. ౮.

౨. విధిము.

౧. కష్టానరంబువు కనులాప లింబులు రామ
మండలమున రమణులగప్పు.

భార. భిక్షు. ౧. ౨౪౩.

మ. ...యోగములకు చాక్రయోగంబు రమణ
శోధధులునును యదరసానున.

భాగ. ౧౩. ౪౮.

౩. శ్రీరామ మంత్రి వరద శుభీరత్నముల
వర్ణావరీణియ య, శోచారమణిరమణునిష్ఠ,
శ్రీరంజితశాంధమాంబ చిరప్రభులులన్.

పాండు. ౧. ౫౬ భార. కాం. ౪. ౬౨.

౩. ఇది శాస్త్రిచోట్ల వాక్యాలంకారముగ
నువయోగించబడును.

గీ. జనులు నిగ్రహమగ్రహశక్తులైన, రాజ
శాసనమునజేసి రమణతోడ, శోలెదవలరను
మర్యాదలొక్కవారు, వర్షశోకు చురిచ్చు
పీఠమవడుదు. భార. అర. ౩. ౩౫౦.

ఆ. రమణతో వశాంతరమున రేతస్సుండ,
మయ్యెనని పతి సేయ్యూలవర.

భార. అది. ౩. ౨౩.

గీ. రాక్షసంబువాడు, రంబు గాంధర్వంబు
రమణ దైత్యావంబును సెనిమిది వివాహ
ములయందు. భార. అది. ౪. ౫౪.

రమణవోలె=విధముగా.

గీ. దేవతావతి శోభావహున్ముగ హేమరాశవ
మందయిండు రమణతోలి.

ఆ. మానీలలను సేవకమయింబె రాజువన
తైలరాజునన్ము. కు. సం. ౩. ౨౩౨.

మ: రమణశక్తి, రమణించు.

రమణ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. భార్య, గృహిణి.
౨. మశోక్త శ్రీ. ఇంచె యాడంది.

రమణ శక్తి. ఆ. శ్రీ. (రమణశక్తి) వన్నె
శక్తి, శోభిల్లు.

గీ. కరగత చక్రప్రమళ శ్రీ సవాని రామాను
జశక్తియ రమణశక్తి. వసు. ౧. ౧౩.

రమణము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. గార్భము,

గోశిల. ౨ వృక్షము. ౬ మహావృక్షము.
వసు. ౧.

గు. ౧. శ్రీద, అట. ౨. సరగము, ముద్దుకాటు,
నిశోదము. ౩. రతి, మైదునము. ౪. అనందము,
సంతోషము. ౫. జపము. ౬. జంబూద్వీప
మందలి నవనర్మములలో శాశి రమణశక్తి.
౭. పటోలిమాలము, పొట్లయెను.

రమణి. సం. వి. శ్రీ. ౧. మశోహరరాలగు
యవతి. ౨. భార్య, గృహిణి. ౩. శ్రీ,
అడవి ౪. కలబందెట్టు, చాల. ౧.

రమణిండు=రమణించు. ఆ. శ్రీ. ($\sqrt{\text{రమణ}}$)
ఒప్పదమగు, ఒప్పు.

గీ. అప్పురంబున రమణించె వాక్యవ్రతము.
నిర్వ. ౧. ౫౨.

రమణియము. సం. వి. ఆ. అ. అ. ౧.
మశోహరమని, అందమని.

రమణుడు. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. క్రియోడు,
భర్త. ౨. కామదేవుడు, మన్మథుడు. ౩.
అర్జునుడు.

రమిలి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. ౧. కామదేవుడు, ౨.
క్రియోడు, వాయువుడు. ౩. స్వర్ణము. ౪.
నయనము. ౫. వాయుము, కాశి. ౬.
కామము (వాచ) ౭. సభ. (గీ. వి.)

రమము. సం. వి. ఆ. అ. అ. క్రియమైది.
ప్రేమానుదయమైది.

వి. ఆ. శ్రీ. ౧. సంతోషము, అనందము.
౨. అశోకవృక్షము. ౧.

రమరమి= రమారమి. వి. క్రమము. (క. ర.)

రమాకాంతుడు. సం. వి. ఆ. శ్రీ. విష్ణువు,
అక్షిపతి. ఇతరమాపతి, రమాక్రియోడు సె.

రమా(ప్రియము. సం. వి. ఆ. ప. పద్మము,
తామరపువ్వు.

రమారమి = రమరమి. వి. క్ర. మ. ము.

పంచరామరము, రమాకీర్తనసార పాంథరాజి
సెంచుట్టువీరమామయ మాధివాధుతోడ రాయి
డించి మించినీ, రమావితారసీత మంచురంగ
మొక్కవీరమా, రమారమిశైలంగ కారవ్య
సేయ సారమా కృష్ణ. ర. ౮౧.

రమి (య)ంచు. సం. అ. క్రీ. ౧. క్రీడించు.

ఈ భూవిభుడైతె భూమిపతి పొందిరమింప
మహాన్నకుండునన్. భార. కాం. ౩. ౧. ౨౫.
౨. ఆనందించు.

క సమరమునకు నీకీ, యమృత పరిప్రాప్తి
సేతునగు సమ్యక్సృష్టము వివరించితి
నచట, రమింపుమిందెపుడు కమధరా
భువ్యుడైతె. భార. అవ్య. ౧. ౨౨౮.
స. క్రీ. సంభోగించు.

మ. జనరాండ్రక రమింపవగానరతి భాస్వ
చ్చంద్రికారాక్రమణ, సమీపంబగు విద్య
సైవసేవసైవ సైవరంబెల్లి ప్రాభవమెప్పుడొ
యకమొందగానర జనర

మల్లభూ, ౩. ర. ౬.

రముడు. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. ప్రియుడు, భర్త
౨. మన్మథుడు, కామదేవుడు.

రమన్, సం. వి. ఆ. క్రీ. ౧. రాక్రి. ౨ స్థల
పద్మి. వి. క్రీ.

రమ్యకము. సం. వి. = రమ్యము

రమ్యపుష్పము. సం. వి. ఆ. పుం. కాల్యుతి
వృక్షము, బూయనెట్టు. క్రీ.

రమ్యము. సం. వి. ఆ. (అ. ఆ. అ.) మహాహర
మైనది, అందమైనది.

వి. ఆ. పుం. ౧. చందక వృక్షము. ౨ బక
పుష్పము. క్రీ.

వి. ఆ. ప. ౧. పువసపి క్రమము. ౨. మహా
మాతము, పొట్లము. ౩. అంబుద్వీపాంతర్గత
మైన సమవృక్షములలో నొకటి.

రయము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. సదీప్రవాహము
ప్రవాహము. ౨. వేగము, వడి, త్వర.

రయి. సం. వి. క. ప. ౧. భవిష్యడు, దేవున్న
వాడు. ౨. జలము, నీరు.

రయిక = రైక. వి. అవిక, కంచుకము,
(వా, క. ర.)

రయ్యడు. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. కుశ్యుడు,
౨. అగ్ని. ౩. గ్రాహ్యుడు (అ. వి.)

రరాటము. సం. వి. ఆ. పుం. లలాటము,
నొసలు.

రల్లకము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. ఉన్నెలట్ట,
కోమవస్త్రము, కంబలము. ౨. శైలలో మును,
కమరపు వెంటుక. ౩. మృగశేవము.

రమి = రమ్య. వి. ఆ. ౧. చిలు, అల్పము. (సీని
యాప్రిడిత రూపము రవరవ).

పీ. ఒకచోట సాలభంజకగీలు వచ్చిన మురి
పెంపురన గొండ్లి పరిభవం.
మైమి. ౧౫౦.

మ. పాలితయాచితే తేటితొక్కరకగాచ్చుం
బోడలేదాచుకో, కలచేకాటు మెంబుంగు
పుష్పములకల్గ మోతగర్తంబులై, యల
రం దెజ్జపుమావిజంతిలంబెన్నార్ ...
చంద్రా. ర. ౨౦౮.

ద్వి. రవరగగా మపురన గూడి సొంటి, అవ
యొక్క మైన పల్లవి మజ్జగయెను.

అ. మ. క. ౫. అర. ౮. పా. పం.
౨. సమృద్ధినిమన్నితము.

విద్యమహాలయ తెలుగుపాఠశాల గర్భిణి

పైడి పాఠశాలకడకిచ్చి. ఎ. ౨౩౩.

వి. (సం. ౨౩౩) ౧౦. పాఠశాల.

పి. రవీంద్రుల వారి రంగాల బంగారుతెలుగుల
గీత మామూలుగా. గి. ఒక్కవిద్యార్థిని,
గాంధీ యోగి దయ. కళ. ౨. ౧౦.

వి. కవిని రాజు క్రియ, రవిని వర్ణము
మామూలుగాను, బిల్డింగ్ మామూలుగా
రవీంద్రుల మామూలుగా.

నరస. ౫. ౧౦౩.

అ. ఆ రవీంద్రుల రవీంద్రుల పుణ్యమంగ
రేది. ఇందు. ౨. ౧౦౪.

పి. రవీంద్రుల రవీంద్రుల పుణ్యమంగ
గీత పాఠశాల. మా. ౫. ౧౦౪.

౨. బంధువు.

క. రవీంద్రుల పుణ్యమంగ, రవీంద్రుల
పాఠశాలకడకిచ్చి, రవీంద్రుల పాఠశాల,
కవిరవీంద్రుల కవి, కవి రవీంద్రుల.

వి. వి. ౧. ౧౦౪.

గి. రవీంద్రుల పుణ్యమంగ, రవీంద్రుల
పాఠశాలకడకిచ్చి, రవీంద్రుల పాఠశాల.

నరస. ౫. ౧౦౪.

గి. రవీంద్రుల పుణ్యమంగ, రవీంద్రుల
పాఠశాలకడకిచ్చి, రవీంద్రుల పాఠశాల,
కవిరవీంద్రుల కవి, కవి రవీంద్రుల.

వి. వి. ౧. ౧౦౪.

౩. అంధు, రేణువు.

పి. పాఠశాలకడకిచ్చి, రవీంద్రుల పాఠశాల,
కవిరవీంద్రుల కవి, కవి రవీంద్రుల.

నరస. ౫. ౧౦౪.

౧౧. పాఠశాలకడకిచ్చి, రవీంద్రుల పాఠశాల,
కవిరవీంద్రుల కవి, కవి రవీంద్రుల.

వి. వి. ౧. ౧౦౪.

క. రవీంద్రుల, రవీంద్రుల, రవీంద్రుల,
రవీంద్రుల, రవీంద్రుల, రవీంద్రుల.

పి. రవీంద్రుల, రవీంద్రుల, రవీంద్రుల,
రవీంద్రుల, రవీంద్రుల, రవీంద్రుల.

క. రవీంద్రుల, రవీంద్రుల, రవీంద్రుల,

రవీంద్రుల, రవీంద్రుల, రవీంద్రుల,

పి. రవీంద్రుల, రవీంద్రుల, రవీంద్రుల,
రవీంద్రుల, రవీంద్రుల, రవీంద్రుల.

క. రవీంద్రుల, రవీంద్రుల, రవీంద్రుల,

రవీంద్రుల, రవీంద్రుల, రవీంద్రుల,
రవీంద్రుల, రవీంద్రుల, రవీంద్రుల.

రవీంద్రుల, రవీంద్రుల, రవీంద్రుల,

క. రవీంద్రుల, రవీంద్రుల, రవీంద్రుల,
రవీంద్రుల, రవీంద్రుల, రవీంద్రుల.

పి. రవీంద్రుల, రవీంద్రుల, రవీంద్రుల,
రవీంద్రుల, రవీంద్రుల, రవీంద్రుల.

క. రవీంద్రుల, రవీంద్రుల, రవీంద్రుల,
రవీంద్రుల, రవీంద్రుల, రవీంద్రుల.

వి. వి. ౧. ౧౦౪.

రవణి. వి. అర్చ, బాణము. (క. రు.)

రవణి = రమణ. వి. (క. రవణి. త. ఇరణి)

ఒప్పిదము.

సీ. కువలయాధీశుడై నివసించుటె గాని
చిత్రాధిరక్షణోత్సవములేదను.

ఇందు. క. రం.

రవణి. రవణిరంజితం పరాగమలరాగముల, నవవిల
సనములఁ బుష్పగమల రాగముల.

భావ. ఆ ఒక.

రవణిశము. సం. వి. అ. పుం. రవణిశము.

రవణిశము. వి. గ భూమణము.

సీ. కేలుకొనినలలోన విజృంభించు మేన వన
రత్నరచనల రవణిశములె

మనుచు. ఆ గం

మ. ఇది వాసాత్మలు నీవిలోన ముగించా
యేమేమినివిచ్చి వాడవువా తల్లియుడంద్రీ
బాంధవులు మేల్కొనిమీఁద కేయింది దీ
రవణిశము వినునీవిలోన జోకతానంబైననీ,
జాలనీ, చెవులారీన పగనీయనచ్చితిని నీచే
నింతనే జోదు నే. మత్తాం. క. గం.

మ. ముగియు నేలినవాని పనిఁబూన జోదు
పక్కెరకడవు నిరుడు రవణిశము మొద
లైన నవరణిశముల జూద నక్కజంబు గా
నూడి భార. విరా. కి. గం.

ఆ. కాంతి.

క. రవణిశము మొత్తంబులై, రవణిశము
తోడఁజేరియ రాకచంబుర, కవణవనపుష్ప
నలిమి, కవణవలంకలకంక కలిగిన కుచం
బుర. విజ. కి. గం. రం. కి.

క. పాటు, పాటుము.

మ. .... అంగుళ భవితాంగరాగ సంగత
గంగాధరాంగ రంగద్విభా విధవంబుతో

రవణిశము .. ఉ. కా. క. గం.

మ: రవణిశము, రవణిశము, రవణిశము.

రవణిశము. సం. వి. అ. అ. గం. అనుచు
మున్ను పెద్దమఱ కుయ్యమున్ను ఆ.
మొదలనది, ద్వని రేదనది. కి. తీవలమైనది,
పొడిగలది, నేడిగలది. క. చుచులమైనది,
శ్రీరమములేది.

వి అ పుం. గం. తీవలము, కిం. ఆ.
వికము. కి. మొదలనది గుట్టుము. క. పొట్టులేరు.
౫. పోలము, పొట్టు కి. ఒకరదము, గాడిద.
క. ద్రవరము. గం. కల్లుము, ద్వని (క. వి.)
న కం.

రవణిశము = రవణిశము. అ. కి. (√రవ
ణిశ) ఒప్పిదము.

సీ. అనులేంద్రము మేఘములఁ జెచ్చుక్రమంబు
రవణిశ మించు వాయువులు విసర.

దశ. కి. (ఆ) కి. ఆం. కా.

రవణిశము. వి. (√రవణిశము) ఒప్పిదము.

సీ. రవిశోకితుని పెంపు రవణిశము మణిశిరి
టంబు వాడం మలలాటంబు వాడం
వై. గం.

రవణిశము. అ. కి. (√రవణిశము) ఒప్పిదము,
కవిశంక భూమణము. నవరత్న విశ్రమమున
నవసానజగంబులన్ గవుర, కవిశంకభూమణ
ముగా రవియింతురు మాటి మాటికిన్, రవణిశము
కల్పమున నందకమాణిమేంద్రరత్నకీ, భవున
త్కధామధలఁ దత్తుడు లైన మహాత్ములట్లుగాన్,
అప్పు. క. ఆం. కా.

రవణిశము. వి. (రవణిశము) అక్కరి విశ్రమము.

సీ. ... జోదనవద్ద కేదె, మురవ నవచ్చుము
మేరము ముత్తలవచ్చె, బంధుల కేరగం
బంకామ. మం. తీర్పు. గం.

రవచాళము. వి. (౧/రవచి) విక్రీణి నమ్మ
పాటుది. (వక్రము) ౯. ౮.

రవమంచము. వి. (౧/రవచి) నీలమంచము.
(ఈ పదము సంస్కృతము ౯. ౮.)

రవము. సం. వి. ఆ. త్తం. ౧. మధుల కంఠస్యవిః
(ఈ మృదలు మొ. వాని) యం అనెడి ధ్వని.
ఆ. చవ్వడు, కబ్బము

రవరవ. వి. ౧ ధ్వన్యవ కరణము.

గీ. సీరమాత్రుల విటులదా నూరడించి, గిల్లు
మెట్టెల రవరవక గుల్మినింప, చిలిచివీస
తామ్రంపుల జెంబుబాని, చిలి నేలెంచె
సాతాని వెలచి యొకె. చిలి. ౧౩.

౯. కనకవైపదమాత్రుర, రవరవ లా గుల్పు
కొన్న రతివతిగులం, జీవచివనె విటులెపు
లకు, రవచి రతివల్లురకుల రవచివ గిని
యొక. భాగ. ౩. ౧౦౦.

౯. నవనవ పూర్వముల పెట్టుచునవలయ నర్చ
చుత్తుడు గురికెన్ తెురనెన్, రవరవ మురజ
రవంబులు, చిది చిదిపజ్జలముఖులు వెలిసి
నటింపక. నువచ. ౮. ౧౦౮.

ఆ. స్వప్నయందగు ననుకరణము.

౯. నవనవ మను నెట్టేనలు, వివర మను
చుధ్వములు ద్విరేత్రేణుర, జవజవ మను
నేటివెది, రవరవ మను మరుడు వారి
రంగులు గనినెన్. చుత్తా. ౩. ౧౦౮.

౩. స్వప్నః జగదమ.

ఉ. కలమును నూపము స్వగని మోరియెంగల
దాననంచుని, వల వల చుట్టిచీ రమణిపాడి
తెనంగెన్ సత్కళానాయక, గులముననూప
ముట్టుగని మోరియెన్ స్వదాన వంతు
నూపలలుచుండుగా రవరవక నొకమొ
చుది వారెంతయొక. పాఠి. ౧. ౮౩.

౯. రవరవలు నెత్తురిలత్తు, రవరవలునొకడ
తెలుచురాళిచంబుర, విజయవల్లు
వలిపి, క్కడవడ గలతంకకంకి కనిన వరం
బుర. వి. వి. ౧. ౮౩.

గీ. తిదివెల్లులమొండ రవరవక నిగడించు
భువత్తున నూర్పులు గడలుకొనగి.

౮. ఆచ్చ. రా. మం. ౧౧.

౮. కాంతి విశేషము.

౯. రవణునికడకవన మహా, రవణుని మజ్జ
నము దీర్చి రవరవ కవచిధ్వమునకు
గాలాగన ధూ, పమువెట్టి జవాచి నంటువాచి
నిత్తులకెన్. ఆ. మనవ. ౯. ౮.

గీ. రవరవల గుల్మలాండొంటి రాయమండ.
ప్రబంధ. ౧౮.

రవలి = రవలి. వి. ధ్వని.

౯. దివమునకు నేగి చిక్కిన, యవయవముల
తోడ నర్ధరామయడుండం, గవతామ,
నూమాతలు, రవలిం జువెంచి యవర
రాజునదంబక. శేష. ౧. ౧౧౩.

గీ. మణికులాళాటి కోమల రుబుత్కారంబు
రవలిమట్టెల ప్రాంత యిచ్చులంప.
గీ. ౧. ౧౦౮.

ఉ. మొగములకెమ్మి వాననకు మోచగడు తేలు
లడొలు శేరిత్తు, చిగురులమెరుకొ గడియె
జల్మెడు చుల్లులజేర, గీరమద, మొగడ
గడించువందెరవలింగల వంకలు రాస
నెత్తురొ, తగుమరుమించు బోణిశన
చాంకు రిచ్చటి కాలిపాలికర.

ఉ. రా. ౩. ౯౮.

రవలి = రవలి. వి. (౮. రవలి). ౧. ధ్వని.

ఉ. కలమంచెంతయు వింకగా నుండి వెంగల్వ
వైచిత్త్యంవత, నదిలొచ్చుచి పడిచి

యందెరవన రామంద అంతర్యామి
లం వామన సత్యభామ నువ్వెనె కామన
దయ్యంగగన. పాడి 3. ౧౪.

గీ. అత్యంత పదిపాటలంత, వన్నె
బాడకట్టితానాడు సన్నరవలి, పాటలలి
యొక్కతి క్రుతిగ్రామకావగన, తాడకయ
యూయ యాభుతో నుడియటయను.

మనన. ౩. 3.౩.

(సన్నరవలి = మామ్యర్వలి)

మనవి. అందునుంబున సన్నరవలియను నా
సరసీనమానుంజిన గోవిందపు నామన భీర
గర్జలపెంతునకంచెడు పెకరవలిం, గొంచెపు
మానిసి తొంచకదల్చిన గొయ్యన సారథి
గూలగది, పిందినపాటయె చెప్పబడిన
మనీసమదనూరునిచ్చి యున్.

వరాహ. ౮. ౩౮.

మనసన్నర. . వాతాసూత ఖూర్నసన్నరవలి
రవళిం వాద్యమర్ మూలగా . .

అము. ౪. ౧౮౫.

౩. హంకారము, గర్వధ్వని.

పీ పదతియ్యురభుఁడెందోదల నిగొంతు రంభా
పటుత్వంబు రవళిగల్పు. రవళి. ౩. ౩౩.

(ఇట సత్కర్ణమని భావము)

జ: రవళింఁచే.

రవళింఁచే. అ. ౩. (√.రవలి) ధ్వనించు.

ద్వి. ప్రదిమలరత్నదర్శన తోరణములు, రవ
లింబివాటు సాంబాణి తేజలు.

ద్వి. హర్ష. పూ. ౧౨౫. పం.

రవణెల్ల. వి. (రవ1+రల్ల) విక్రీరి సన్నపాటి
రల్లా.

గీ. పసిడిచెలంగల రవణెల్ల చెవియగ, పాడు
పుగాఁ గప్పివోని పూతపాద మణుంగున,

విలివి యగుతును ధైర్యవనుఁ తెలుల కాది,
చిలుకవలి ముద్దుమల్లులఁ బల్కినట్లు.

మ. మా. ౪. ౨౨౧.

రవాణా. హిం. వి. మంతుట (౪. ౪.)

రవాయి. వి. కృత్రిమ సద్వరాగ మణి.
(వి. వి., ౪. ౪.)

రవాలు = రవగాలు. వి. ౧. అక్కగతి విశేషము.

౪. వి త్రియఁ వివరలఁజేడు, న్న త్రితిరుగంగ
తాదివలి బాగరడగన, మొత్తిన తెలిగ
రవా, లక్ష్మి తెలరాతనలలల దొరతాతా.
అచ్చ. రా. కిష్కిం. ౧౦౮.

౩. అక్కము, గుట్టము.

గీ. క ర్తవీ రవాణునదగడం కత్తలాని, కురి
వారా యనగ బొప్పల దురగమునను.

పాం. వి. తిర్వ. ౩౧.

రవాలి. వి. రవలి, ధ్వని.

౩. సత్తత్తు సుబ్బలాడి నువ్వోమలి ముద్దల
గుమ్మ మల్లిపూగుత్తి మెంబుంగుడిగలత
నూన మనూరవాళి జాకువా, మురైత్తు
గోల ... నిరం. ౪. ౮౨.

గీ. తెలి తెమ్ములు నేయే శేకారఫంబులు
లావుకరెత్తు నీలల రవాళి.

చంద్రా. ౩. ౮౧.

జ. రవాళింఁచే.

రవాళింఁచే. అ. ౩. (√.రవాళి) రవళించు,
ధ్వనించు. (౪. ౪.)

రవి. పం. వి. ఇ పుం. ౧. మార్కండే. ౩. పర్వ
తము. ౩. జల్లెడుపట్టు. ౪. పండ్లెడు సంఖ్యకు
సంతోషదము.

రవిశాంతము. పం. వి. అ. పుం. మార్కండేయము,
నూచంటురాయి.

రెవెన్యూ, సం. వి. అ. పుం. ౧. ౪౭ (గ్రహణ).

౧. కర్ణాటకం, ౩. తెలంగాణ ప్రభుత్వం, ౪. సాహిత్య
మండలి (బాలీ), ౫. యంత్రదళం, ౬. మంగ్రీక్షితులదళం,
౭. రవిశంకరయోగదళం.

శవికా వి. గంట. (ఇది యంత్రవిత్ మాత్రం
యన్నమాట).

1. శివుడొక్కనాడు దశమిద్వి నాటిప్పు
 బెద్దబ్రతులు గుచ్చుచిరుడు రవి
 చాళీ. 3. 3.

శనిశ్రీమతము, సం వి. ఆ. పుం. విష్ణువు.

ఇతీ రవిలోచనమందు మేఘ.

రెవిన్యూము. సం. వి. ఆ. వ. గ. ఎజ్జికామర
పుత్త్య, కెందమ్మి. అ. బంధూము. 3. కా
మము, రాగి.

ఇతి రవిశాధముః పు.

రవిరత్నము. రం. వి. అ. న మాణిక్యము, కెంపు.
రవిరేఖ=రావిరేఖ. వి. తిద్దలు మూడియందు
దరించెడి రావామమంటి పతకము.

సీ. మొలకడుకటిల్లగాలు ముత్యాల రవిచో భవీ
తంబునిట్లుతో బాదసింప. కాశీ. 3. ౨౪౦.

రవలింఁచే. ప. ౬. (✓ రవళు) రవణు,
మండించు.

4. గురుకుడి ద్రాగడంన జడరాలైన చిల్క
గుడాలముద్దై, బడిరవించి క్రోచి పాగ
వచ్చుచు నీలి మించ గీలమయి, పాశవును
గాగ యాచియును బోడక నేర్చున నీలిలో
క్రంద, పైకుగులగూర్చు

పాల్కు. ౨. ౧౦.

గీ. అగ్ని కదిలించి యావాణు శుద్ధిలంబు.
అచ్చు రా. యే. ౪౩౮.

సీ. విద్యుత్తుకలుపట్టి రదిలింపఁ గల్గునెరవు. మాట
మండులు పెదచల్లఁ జూడెనుట.

రవీలోహము, సు. వి. ఆ. త్రి. (రవిశ్రీయ
లోహము) తామ్రము, రాగి.

రవివారము, సం. ౩౧ ఆ. పూ. అదిత్యవారము,
అదివారము, ఇటీవల రవిదివము మొ.

రవీషువు, సం. వి. ఉ. పుం. కామదేవుడు, మస్క
 ఘోషం.

రవుత్తు. వి. (పం. రావూత్తు.) సాది, రాతు.

చ. తేజీచూడరా, క వెలుగునొంది చిత్రముల
కన్నది వాడునయ్యాడు లుండ నీ, రథపులు
జోడులున్ రథికరాజయ్య వారమెనల్
గలవంగాన్. భార. (డ్రా. ౧. 38౦)

గీ. ఇవిగదా తెలియవు రవుకు సంకుపిస్తాళి తొడ
పెజ్జెఁ బవళించు నొడయలయ్యె.
మొకుంద. ౧. ౩౪. పా. ౧. పం.

మ. చుదదంతానశచంద్రముల్లులు సమ్యక్ గంతులు
 చాల్చితకక, పెదరక బల్లము గుఱుముక
 రవుతునుక పోలుతుండెందులై, పెదరగా
 చడి ప్రేమచిరరఖిలీశిక బలాభుంబులక,
 గుడియంతేయభటాలిఁ ద్రుండు చిలగడ్డోరాలి
 చారానామిక. విక. ఒ. కం.

రవులు=రగులు. అ. ౧౩. మందు, ప్రజ్వలించు
(హ. రవులుకొను.)

జ. రవిలింఱు, రవులుకొను, రవులుకొలు.

రవులు(లోక)కొను. అ. ప్రి. (రవులు+కొను.
 శాస్త్రమున) మందు, రగులుకొను.

డి. ఆవులసాపాట్నూర రవులుకొనియె.

గి. . . కృష్ణ, రాయబాహు ప్రతాప బాగ్
 పురము. చనురు. ౧. 38.

1. ... అవులవాచామూర్ రవులుకొనియె.

2. ... కొరవిడురచగాచా, తేలదగ్గ ప్రతా
పాగ్ని కృష్ణరాయ. ఆము. ౧. 3౨.

3. మేలయద్రుతశీత కనుగొన్నాయెను నువ
యింపె బామ్మలింగమవులు భరానునందు
కనుగొన్నది పోకయుచేక్షనీయెను, న్నున
దరవింద చక్రమిధునంబుల సమ్యక్కాంగ
జాగ్నిచే, రవులుకొనంగ బుట్టిన నిరంతర
ధూయముపాకేయాయనన్. శివరా. ౩. ౧౨౨.

4. చనుచెంది మొగ్గినిలిచిన, వనితామణి
తాచే దివిజన్మధుడను రవు, లాగ్నముకొన
వచ్చికిలల, నమ బోమమది ధూమపాక
కొనవందలర్చెన్. నిరం. ౪ ౧౦౨.

5. గల్లునుదంబునందము పోకానికాళి శ. కా
లి జంబులా, నువ్వులందగ బుచ్చుదులు
గొప్పనలావ్వునరాలునుండగా, మల్లునగుల్లా
గంజనద ముడిచి చూచి చలియెట్టిలే,
నచ్చెత్తకంతుచే దిరుగున్ గ్రోవి రవుల్కానె
నంచు నయ్యెదన్. కమ. 3. ౮౪.

రవులుకోలు. వి. (✓) రవులుకొనన్ రవులుకొనుట.

6. ఇల్లించి దిగున నొక్కొం కల్లు కిలియబ్బెనె
నింటిలోఁ బూరియిడివిసరక, రాజును రాఁ
జున రవులు కోల్పాసాలఁగాని కల్లను మఱి
చానగలిగె, నేని మాదగుటమందు ..

ఆము. ౪. ౧౨౩. (నేను. పా.)

రవ్వ=రవ్వి. వి. బ్రతుకు.

7. మరలు మాదనినాడె యిలగ్రాసినమీ రా
కానీనీన రవ్వయితఁడు. బామ. ౪. ౮౨౨.
(ఇట బ్రతుకునంటివాఁడు దిట్టరి అనిభావము).

రవ్వ=అవ్వ. వి. ౧. నింద, చూలు.

8. రావహాయునుగొని రవ్వగానుండ, జూచిన
మీమాట భవమెల్లఁదెట్టి.

ద్వి. మరకృ. ౨. ౧౦౫౦. పం.

9. రవ్వనమిదలన్ పాపపు, అవ్వనమిదియె
జనియెనగ కామెనన్. మను. ౨. ౪౨౨.

౨. దామ్యము.

౧. మల్లునిదురబోవ నా వట్టియంచుటా, తేగ్గ
తోఁగోడ లీలఁగట్టి, వీధులందుఁజూచె
తెలఁది నీ కొనుదందు, రాచవిద్వఁడైన రవ్వ
మేర. భాగ. ౧౦. భా. 3౨౨.

రవ్వ. పం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. త్రాడు, చారము.

౨. కల్లెత్తువాలు, కల్లెత్తు పగ్గము. 3. నడికట్టు.
పిడ్డలము, కాంది. ౪. నాలుక, జీవన్.

రవ్వ. పం. వి. ఇ. భుం. ౧. త్రాడు, పగ్గము.

౨. కల్లెత్తువాలు, కల్లెత్తు పగ్గము. 3. నూర్వ
కిరణము. ౪. నేత్రలోమము, కనుతెప్పకెందం.
౫. రాబడి, ఆదాయము, ఆనీ.

6. బలము కల్గువయినఁ దైబట్ట బరవన సంచార
ముడిగిన పదలరక్తి. రామలిం. ౫౦.

(ఈ యర్థమునఁ తెలుగునందే ప్రయోగము
కన్పట్టుచున్నది.)

౧. ... మేనుచడఁపెడు విడ్డబ, చార మెట్లు
బ్రతుకుచార మమజు, నీవెఱుంగకుండ నే నంక
నైనను గలుగు రక్తిగలదె తెలుపుచును.

భావరా. ౨. ౧౪౪.

౨. పద్మము, కామరవువు. శ్రీ. వానల.

రవ్వ. పం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. రసాశలము, పాతా

శము. ౨. భూమి, భుదము. 3. జీవన్, నాలుక.
౪. చాక్షుమందు. ౫. అందగు ? ౬. చిలు
బొద్ది. ౭. కొఱులు. (౪. ౪.) ౮. దూర్వ. ?

రవ్వంగి. వి. భాగ్యునిశము. (౪. ౪.)

రవ్వకము. పం. వి. ఆ. భుం. ౧. మఱి. ఇనుముతో
చేసినవస్తువు. ౨. ఒకానొక యోగము. 3. మాం
సాది కావ్యము.

రసక రూపభామి

రసకర్పూరము, పం. వి. ఆ. శ్రీం. ప. కర్పూర
రసము.

రసశీఘ్రము. సం. వి. అ. న. ౧. కర్పూరము.
 ౨. పరిశ్రమ, బొగడ. శ్రి. ౩. పేదకము. శ్రి.
 ౪. నాగభ్రష్టము, నాగశీఘ్రము. శ్రి

రసగంధకము. పం. వి. అ. పుం. ౧౧ నోప
రసము, పరిమళముగల యొకానొకలంక, చాలెం
తబోకము. ౨. గంధకము.

రసగంధము, సుం. వి. ఆ. పుం. సు. రసగంధకము.

రసగర్భము. సు. వి. ఆ. న. ౧. రసాంజనము.
 ౨. ఇంగిలీషము.

రఫగందు. మి. వి. (రసమంతుగుండు) పాదరసము
తూర్పిన గోళాకారమవుతు. (చి. సి., క. ర.)

రసఘ్నము. సం. వి. ఆ. పుం. పెలిగారము.

రసజ్ఞము. పం. వి. ఆ. పుం. ౧. గదము, తెల్లము.
 ౨. నద్యట్టము, నద్యహా శ్రుతియత్తెట్టుటవలన
 బుట్టెడి పురుగు. ప. రి కమాన సెతురు. ఇట్లే
 రసభ్రమము మొ.

రసజ్ఞ. సు. వి. ఆ. శ్రీ. చిహ్న, నాలుక.

రస్జుత్. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ం. కావ్యరస గ్రహ
 విశాలము. ౨. దమల తెలుగులు, దుర్విజ్ఞా
 నము, ౩. విశేషము. (గుణాద్య) జ్ఞానము.

రసజ్ఞత్వము. పం. వి. అ. వ. రసజ్ఞత.

రసజ్ఞము. సం. వి. అ. పుం. ౧. ఆయాశ్లేషము.
అ. ఆయాస్పరిము. (శి. ని.)

రసజ్ఞాదుడు. సం. విదా. అ. అ. అ. ౧. దుదిగెడి
 గిజవాడు. ౨. కుక్కు సొందర్య తెలియవాడు;
 కాశ్యసొందర్యమే.

III

రసభేదము

వి. ఆ. భీమ. ర. రహస్యమునకు ముద్రాపాతము,
విద్యార్థులకు, కవి. ౨ రసాయనశాస్త్రము.

3. సామ్యము.

రసవ్యాప్తము. పం. వి. ఆ. పుం. తియ్యోదనము,
మధురము. ౨. శృంగార రసము.

రసతీజస్సు. పం. వి. వ. న. ర క ము, సె కురు.

రసదాడి (శ్రీ). వి. (సం. రసదాళికా) ఒకవారి
యరకటిచెట్టు; ఆ యరకటిపండు.

నీ. చిన్నికాచిలిదాంపు సింగిణి రసదాడిశేష్యామి
 కుభకరం విభకరంఋ. శం. రా. గ. రగ.

గీ. వారుచెట్టునఁ దనుచానయ్యారబండి, నట్టిపరు
వంపురసచాడి యరఁజిపంటి, గొఱలు
చక్కెరనెయ్యి మక్కువనొసంగ.

५४. २. ३३.

నీ. చక్కారచొరలించి చాలించు రసవాళ్లు కడఁ
ద్రుందియించిన కన్ను కడయొ.

పాఠాచారి. ర. శ్రీరా.

గి. అనంతగిరి అనుండి పండిత శంకరదాస్, యవనీ
రాజిన రసనాళి యువనతివంశ, బుటికల
కొలండి నవనూర్భాషానిక అనుయ, గుంటూరు
గుంటూరు (మింగి) వజ్రానికలంబు.

అమృ. ధ. ధృ.

౧. ఒకవూరి చూడ.

చ. ... చె, ప్పనురసచాడి గుంపులు పురాం
తిగవీరుల వరు. ౧. ౧౧౩.

రెవెన్యూ శా. వి. అ. శ్రీ. శంకర్లు, బక
విధానము చేయు. శ్రీ. (కాచి.)

రసదాతువు. పం. వి. ఉ. శ్రం. పాదరసము.

రస ధీనువు. సం. వి. తీ. పుం. చామిచ్చుట
కాంత భక్తరసమతో నిర్మించిన ధీమత్తు.
(పాద.)

తనన, సం. వి. ఆ. శ్రీ. గ. జ్యోతి, నాణక.

౨. కాంచి, మొలమూ, ౩. క్రాడు. ౪. ఒకా
నొక లత, రాన్న. ౫. ఆస్వాతన, చని
యూచుట. (శ్రీ. వి.)

రసనము. సం. వి. ఆ. జ. గ. చప్పడు, ధ్వని.

౨. అన్నము ౩. దుది, కమ్మచనము. ౪. దుది
నిగ్రహించెడి రసనోద్రియము. జీర్ణ. ౫. కమ
యము, ప్రభురూపముగ బోచునది. ౬. స్నేహము
జీర్ణ ౭. విషము. ౮. ఫలము, పండు. ౯. నిర్వా
నము, జీర్ణము. ౧౦. బంగారము ౧౧. రూప్య
ము, తెంజీ. (శ్రీ. వి.)

రసనోద్రిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ఎఱ్ఱపాపాలము,
మకళిల.

రసపాకజము. సం. వి. ఆ. పుం. గ. గుడము,
తెల్లము ౨. దుధిరము, తెల్లము.

రసఫలము. సం. వి. ఆ. పుం. నారోకేవృక్షము,
కొబ్బరిచెట్టు, శ్రీ.

రసమూనికేంద్రము. సం. వి. ఆ. న. పాదరసము
తోఁ జేయఁబడిన మూనికేంద్రమునంటి ఒక వస్తువు.
(వా.చ.)

రసము. సం. వి. ఆ. పుం. గ. పసరు, పుష్పాదుల
రసము ౨. ద్రవము. ౩. నీరు. ౪. మద్యము,
ద్రాగుడు పదార్థము. ౫. కే యాచునది,
త్రాగఁదగిన మందు. ౬. దుది, చని. (రసము
లాలు: కేటు అట్లే మధుర అవలంబి కమయ
ములు.) ౭. దుదిగల పదార్థము. ౮. ఒకవస్తువు
వందలి యభిరుచి, ఇష్టము. వాంఛ. ౯. ప్రేమ,
అనురాగము. ౧౦. (కావ్యాదులయందు) శృం
గారాది శృంగారము, హాస్యము, కవితము,
రాక్షసు, నీరము, భయము, తీర్థత్వము,
అమృతము అని ఎనిమిది రసములు. కాంతము

చేర్చి తొమ్మిది కాండముని. వాక్యలగుచేర్చి
పదిగా నెంచఁబడినది. ౧౧. పాలము, చేస
౧౨. చేదాధాతు విశేషము. ౧౩. నీరము,
కుక్కము. ౧౪. పాదరసము. ౧౫. విషము,
విషముగల ద్రాగుడు పదార్థము. ౧౬. మొల
రసము. ౧౭. అమృతము. ౧౮. పులుసు, చేరు.
౧౯. అజానంభ్యుల సంకేతపదము. ౨౦. రస
నోద్రియము, నాణక. ౨౧. గోపరసము.
గంధద్రవ్య విశేషము. ౨౨. మనస్సము,
బంగారు ౨౩. అన్నము. (వా.చ) ౨౪. కర్ణము,
ధ్వని. ౨౫. చెట్టునుండి జేదలుబంక. ౨౬. లఘ
నము, తెల్లని. ౨౭. ఫలము, ప్రయోజనము.
౨౮. భోజనము. ౨౯. స్నేహము. ౩౦. ఇంగి
లీకము. ౩౧. మందస్వరము. ౩౨. మాంసము.
౩౩. పులికడుగు. ౩౪. విషుగు. ౩౫. మండము.
(శ్రీ. వి.)

రసయోగి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. తెలిగారము
(పై. వి.)

రసరాజము. సం. వి. ఆ. పుం. గ. రసరాజము.
ఇశ్వరీ రసరాజము మొ.

రసలోహము. సం. వి. ఆ. పుం. గ. రసాంజ
నము. ౨. పాదరసము.

రసవతి. సం. వి. త. శ్రీ. పంటపాల, పంటిల్లు.

రసవరము. సం. వి. ఆ. పుం. పాదరసము.
(పై. వి.)

రసవర్గము. సం. వి. ఆ. పుం. అహరపదార్థము.
చ. అచరితవృత్తినిట్లు నిడయందలివాడు పలాశి
నీడుమొ, మృదువలతోటలోని బలముగ్రేవుల
తోటలెఱింగి యడ్డకట్టుచు రసవర్గమృదు
గడుక వడికేరంగనీక కూరతా, రసవల
జిల్లరక నలుపు రక్కసిపాలియోగంధ్ర
గొట్టుయక. కవల. ౩. ౨

రసవాదము. సం. వి. అ. త్తం. పాదరసము
కలు బంగారము చేసితి విద్య. (౪. ర.)

రసశోధనము. సం. వి. అ. న. గ. బెంగారము.
అ. పాదరసము.

రససింధురము. సం. వి. అ. న. గ. కుర్తాగ
మునుండి తీసిన ఇంగిలీకము. అ. పాదరసము.
3. మొలుకు క్రమ. ౪. మారేకారము, పెట్టుప్రస.

రససిద్ధుడు. సం. వి. అ. అ. అ. గ. కుర్తా
మున నిత్యుగలవాడు, కృంగారాది రసముల
యందు కేర్పగలవాడు. అ. రసాయనకాస్త్ర
మున బ్రవీణుడైనవాడు.

రసస్థానము. సం. వి. అ. న. ఇంగిలీకము.

రసాంజనము. సం. వి. అ. న. గ. అంజన
విశేషము.

రసాగ్రము. సం. వి. అ. న. రసాంజనము.

రసాధ్యము. సం. వి. అ. త్తం. అప్రకారక,
అంబాళము. ౧.

రసాతలము. సం. వి. అ. న. గ. పాతాళములోని
లోకము, అధోలోకములలో నొకటి.

రసాధిక. సం. వి. అ. త్తం. కాశోదుంబరము,
కాశీమిడి. ౧

రసాధికము. సం. వి. అ. త్తం. బెంగారము.

రసాధానము. సం. వి. అ. త్తం. గ. బాహ్య
వృత్తి. రసములకు గానియును, రసమును
ప్రాంతి. అ. రసము నునుచిరతరంగా స్పృష్టము
యలు. ౧. విశ్రాంతివాడు రాగశ్రీరసశ్రీ
శృంగారోపసా, యోగివోపసా సక్తశ్రీరస
సాధానశ్రీ భావక.

రసాస్థము. సం. వి. అ. త్తం. కుక్రము, చింత
కుడు.

రసాయనఫలము. సం. వి. అ. న. హరిత్య,
కరక. ౧. (౧. వి.)

రసాయనము. సం. వి. అ. న. గ. శివోదధము,
సంతవిని. అ. సంతవినిపటి పదార్థము, అనంద
పటిపటి శేక కృత్తి పటిపటి పదార్థము.

శివా: శ్రోత్రసాయనము, కర్ణరసాయనము
మొ. 3. తెలివింగారములచేయు నిద్య
శేక రసావస్థాస్త్రము. ౪. శాన్తి మందు
వినుములు కలసిన పదార్థము. ౫. క్రమము,
చల్ల. ౬. పాతాళ విద్య, ౭. పిప్పి.

త్తం. పాతాళ పీఠి, విదంగము. ౧.

రసాయనములు. నారకే, గూడాది, కిర
ప్రసాద్ది, మారేకలది రసాయనములు, లోహ
రసాయనములు.

రసాయనకాస్త్రము. సం. వి. అ. న. శివశ్రీ.

రసాయనుడు. సం. వి. అ. త్తం. గర్భకృంకుడు.

రసాల. సం. వి. అ. త్తం. గ. నాళక. అ. ప్రాక్
3. గజిక. ౪. కెక్కిర కుంగిది ప్రవృత్తులు
కలిగిన పెరుగు.

రసాలము. సం. వి. అ. న. గ. కల్లశ్రవము
అ. రసగంధము.

త్తం. గ. మొద. అ. ముడిది.

రసాలస. సం. వి. అ. త్తం. రక్తకాలము,
ధమి.

రసావస్థ(లు). వి. (విశవచము, రసావశి)
అశ్రవమునంటి భవ్యవిశేషము.

౪. కుంకుమవర్ణ బాంకు, మొదలైనవి కమ్మ
బాణులును రసావస్థను వినుచుచును
బాహ్యమును గోచరుచుండికలంబుగా గలవ
విద్య. విద్య. 3. ౩. ౩.

రసి. సం. విజ. క. రసమంగళ.

రసి. కే. వి. తుంటిటిమ (క. ర.)

రసిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. గ. రసికరాయ.

ఆ. కామక. 3. మోహరసమ. క. రకన, మోల
మాణ.

రసికము. సం. విజ. గ. రవిగల మధురమైన.

ఆ. రసమంతయము. 3. అందమైన. క. రస
గ్రహణక శ్లోకం. ౫. చతురకగల. ఆ. కామక
మైన. 8. ఎడోక విషయమనం దాన శ్లోకం.

(ఈయనకుమారుడు కేమానమలోని ప్రయోగము)
శ్రీచారసింహం.

రసికమండ. సం. వి. తుం. గ. రసజ్ఞాం. ఆ. ఏమగు.

3. గుణము. క. సారసనశీ, దేంద్ర.

రసికత. సం. వి. ఆ. శ్రీ. రసజ్ఞక.

రసికత్వము. సం. వి. ఆ. న. రసికత.

రసికేశ్వరుడు. సం. వి. ఆ. తుం. రసికరాలి
కామండు; కృష్ణండు. (విల్లియం).

రసికము. సం. వి. ఆ. న. గ. బ్రాహ్మరసము.

ఆ. కృతి, అంతు గర్జనము.

విజ. గ. రవిగల. ఆ. రవిమాచరించ.

3. మోలామనేయించిన. క. కృష్ణించిన.

రసికము. అంగ్ల చైతన్యతము; ఏదేనిమట్టిమట్టు బ్రాహ్మ
యిచ్చెడు చిత్రము.

రసునము. సం. వి. ఆ. తుం. పటిక.

రసంద్రము. సం. వి. ఆ. తుం. పాదరసము.

రసోత్తమము. సం. వి. ఆ. న. పాణ.

రసోద్భవము. సం. వి. ఆ. న. మత్స్యము.

రసోప(క)ము. సం. వి. ఆ. తుం. కృష్ణలి.

రసోపలము. సం. వి. ఆ. న. మత్స్యము.

రస్తా. హిం. వి. చాలి.

రస్తు. కే. వి. మనుషంబారము.

ఆ. .. వారణాసునంబుగ మార్గమొనరించిన
నమ్మకశీర్ష్య రస్తు మన సైన్యమొనరించుట
మన రింబునా. కృష్ణ. 3. ౩౩.

ఈ పరగడం రస్తు శోటమణి భద్రమంగాగి
బిగముద్రలకా, గరిమశోర్పి .
మంసు. గ. ౧౦౯.

రస్తు = రసన.

రస్యమానము. సం. విజ. రవిమాచరించు
మత్స్యి.

రమాటము. కై. వి. (✓) అరపుట్టుము; మహారా.
రాహు) ఘటయంత్రము, నూతిరాట్టును, గిరక.

రమాటు. కై. వి. రట్టు.

రమాణము. సం. వి. ఆ. న. ఎడబాటు, విశుదల.

రమాదారి. హిం. వి. వేచుగా అందము
పొందగన చాలి.

రమాము. సం. వి. అవ్య. మా. రమాన్యు
రమాన్యము.

రమాస్య. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ఒకవది.

రమాస్యము. సం. వి. ఆ. న. గ. ఏకాంతము,
గుట్టు, ఆ. మంతనము. 3. కందున. క. పైగ.
విజ. దాంతుదగిన; ఉపసాధము.

మ. అరిసిలాలో నీవు వివరితమాన్యత్ర పత్రించు
తేక ... పాడి. గ. ౩౦౦.

రమాన్యు. సం. వి. వ. న. గ. రమాన్యము.
ఆ. మంతనము.

రమీ. కే. వి. గ. అందము.

మ. ... విరయించిన గొప్పగొప్పరియ మున్నీ
రైత యక్కడకున్నీమరసించిన శిష్యుని
యగును శ్రీ శ్రీలంకావంశముల్.

అను. ౫. ౧౨౧.

నీ. పాడుతుండెంత వసించు నెదికెంత విమః
గెంత రహినింత కంఠవంతులు వాడు.

ఉ. రా. ౧. ౧౨.

౨. చాగు.

క. ... గంధవహులు శరీరములనీవడిర్చు
జనులెందె రహిత్. పారి. ౨. ౧౦౨.

మ. . . మహాబాధ్యులై పాపాగ్రస్త, రైతవర్తక
మూడుఁ దంతరహిగాఁ దన్నీలుకొఁలోలు
వాయన వాని క్షణిపక్షిమృత్యు దన్నుయెంచు
మన్నాడొకొ. కళా. ౩. ౪౦.

౩. విలాసము.

చ. పరమలవర్మ మింపులు కొసంగఁ గదంబు
దండగట్టుకొఁ గరంకులఁబెల్లు దృక్పరక
కాంతలు మ క్షరమిచ్చు వంతరాం, కరములు
వత్సలులక గలువరండము మొల్లలవంచు
మిన్ను ప్రసన్న రహిని క్షమా లా సఁగి
సిగ్గువహించుడు తున్నలావికల్.

అను. ౨. ౨౦.

౪. అపందము, సంతోషము.

క. అంభాపాతుఁడూర్వకై, వంధవయ్యం గరుణ
కలిమి రహిఁడన్నుట నోజ్ఞుంధులు తార
తన్నుము, వంధానించుమయోనాని చాఁచు
తెగడక. విక్ర. ౨. ౩౩.

నీ. కావనముగ దొరఁదీయువానిపుంత్రియను
తేగఁబోఁజేయఁబెంచు వాఁడు, శ్రోత్ర
మన్నువరహి వనశోభులై తెప్పవయనవదిరెడు.

అను. ౪. ౨౩౦.

౫. ఉజ్జ్వలము, భుజోవిభావము.

నీ. ఒక యక్కడని విత్తకవికృష్ణుని వా
గ్రమనికృష్ణ రహిఁకృష్ణాఁచఁడెను.

అను. ౪. ౩౩.

౬. ప్రేమము, అనురాగము.

నీ. నావీకపట్టి పడింది నీటిప్రాంత దలంగవరి
పట్టు రహిఁకృష్ణ తెలియియొద్దు.

అను. ౬. ౧౨౦.

౭. ఆపస్త్ర.

క. ఆ విధవవంతరంబుధ, రావలయముఁ బూని
శీత రహిఁకృష్ణ వియముల్, దేవియును వన్న
పూర్ణ, దేవియుఁ గనులూములులు తేతన
లుగాక. అను. ౧. ౩౩.

చ. తన మృదునీతి కావలెంతర్వది మృదులంబు
మంచు మిం, దివరహిఁ తేలివీణియ ను
తెప్పలు గీలుచు తేల్చుచున్న జోయన
నభాంకురంబుల వయముగఁ దలఁతులు
విలాపిగావమి, పావరఁగఁజేయు వాణి ...

పారి. ౧. ౫.

క. రామైవఁ గొంతకుల్ వా, రావల వి
మనసుకంటె రహినిక తెల్పుడుక, వియంత
దడితదరయని, యాఁచంగన యితనిపాద
మల్లనఁ బట్టెక. కళా. ౪. ౧౧౫.

౮. రక్తి.

నీ. రహితులై అంత్రగాత్రముల తాల్ గరలించు
విమలాంధర్యంబు విద్యమాను.

మనుచ. ౨. ౪౩.

౯. కాంతి, శోభ.

చ. ... తారకపూరితో నికానిత్రుని బంబు
తేగనగతిక రహిఁదెను వాండుచంద్రుకల్.

అను. ౪. ౧౨౫.

ఉ. ... అక్కవలొక్కట శోమహాదేవీ,
తేయలియభండోద రహినిక వివిర్భు
సాంద్ర చంద్రుకల్. చంద్రా. ౫. ౧౧౩.

౧౦. పక్ష్యము, బలము.

౪. అహితుని బాధ్యుర్యకర, ప్రహరణవిధిఁ జూపింపఁగల సతమున, రహియ్యంతుఁ డెప్పుడొని విగ్రహశేష్ఠతవంగ జూపఁగల సరిపట్టిక. రాక్షసు. ౪. ౧౩౩.

౧౧. ప్రసిద్ధి, కీర్తి.

౪. శ్రీరంగరాజు రామయ్యరమణునిరంగ రాజునహిరహిత్య-౪, భారాధరభేదర మం చారాధ్యకారిణుల భారాధిపతి.

రామా. ౧. ౩౪.

(రహిత్యంతు = ప్రసిద్ధిత్యంతు, కీర్తితమిందు అని భావము.)

౧౨. విభజన, రీతి.

సీ. అంజనాతమమై సదజాతమను మిందు రహి యేనగనకారణము దవర్చు.

ఉ. రా. ౨. ౪౨.

సీ. అకపలంబిన కపరామలు రజతశైలంబుల రహి తహింప. దళా. ౩. ౧౩౩.

౧౩. పోలిక, పోషకము.

సీ. జహ్నుబాధురదశోజ నిరాజ ముపరాగ ముతో రహితహింపు. సీ. విమల శైవల్య వదను శ్రీవిష్ణువదను. ఇందు. ౧. ౪౪.

౧౪. ఉత్కృష్టము, అతిశయము.

సీ. ఆ రాజ విమలవిభావితరంజనవిషయ రహి త్యంతు బాధ్యుర్యకరము ...

వసు. ౩. ౮౪.

(రహిత్యంతు = అతిశయమున అని భావము.)

౪: రహింతు.

రహియ్యంతు అ. క్రి. (౪/రహి). ౧. పక్ష్యము, బలము.

ను. ... అయ్యకీర్తి యనుకూలత జనింప గల్గును రహింతున మించి నిజురుతు.

ఉ. రా. ౧. ౧౮౧.

సీ. ప్రతాపవరంబులు పారలహితులు కదా యెప్పుడువలయునని రహింతు.

కవిరా. ౫. ౧౨౫.

౨. కపట, శోభిల్లు.

మధురగతిరగద, కలిగివర్తిని భువనహింతున, అంతాభరమునకన్న రహింతున.

వశే. ౧. ౨౩.

సీ. తత్తు రహింతునితలవింబముఁ జూచి...

దళా. ౨. ౩౦౮.

ఉ. ... రోహిణీ, కాంచనీశఖఁ గ్రామ్భయిలు కప్పటఁ బాశిరహింబివట్లు కృత్యంత తనానిలాసరతికాంత తలవట్టునఁ వెంత నిర్మితక. మేక. ౧. ౩౮౧.

౩. క్రి. పక్ష్యము.

౪. ఇందిరివదనమందిర, యందిరివదనమంద యేరివయిద సీ, మందిరివయిద తేనియ, మందిరివయిదమను మదమేమిటికే.

రా. వి. ౪. ౩౩.

౨. పాంతు.

సీ. అర్హాగిగణ్య పోషకంబున రహింది ...

ఉ. రా. ౧. ౨.

(ప్రయోగాంతరము లేదు.)

రహితము. మ. వి. అ. రా. అ. త్యక్తునది, వదలి వేయఁబడినది.

ప్రశ్న

రా. అ. క్రి. అయ్యకామయ్యకామ-ప్రశ్నార్థక రూపము, ఏమెట్లు, రమ్య.

ఉ. రామమః గాయమః ద్విగతరామమః గేరవి
గారభ్యుపగతా, రామమమేటి వాడెపు
దోరామమః ..

అచ్చ. రా. అయో. ౧౯.

మ. తుదిరాజ్యమృత్యు సగమృత్యుగోత్యుద్యయంతుం
తేన పందిరియం, బదుమాఁడేఁడులు
నీవునం దిరగిచాపాఠీకపోవచ్చును...

భార ఉద్యో. ౩. ౯౩.

== ర.

అచ్చ. శ్రీలోకా మాటాడునపుడు “ ఏ ”
అనునది అనుప్రయుక్తమగునట్లు నీచమితో
శ్లోకమున పురుషులతో మాటాడునపుడు
ఏకత్వమునందును ప్రయుక్త మగును.

(కోపమునకు)

కా. ... కా, తంకల్ భుక్తిగొనంగ నేమిటి
రాచేట్టి క్రూరులందీయూ, తంకంబున్
భుజియించితి ... వార. ౧. ౪.

(ప్రశంసకు)

క. విశచ్చావకొగ్గంబుల, మకరందము కరుడు
గట్టి మణిజాఱునిపో, లోకమన్నవిరా య
యా, లోకుల ప్రసక్తుడు పరాంగుళీసఖపంక్తుల్.
కతాహ. ౩. ౧౧౯.

(అభ్యర్థమునకు)

ఉ. ... ఆ పరోజముఖ...వా, వాదిధమెన్ను
దెచ్చుకొ దయామణివాని యిచ్చువంగనా,
రా! భలరాచతేగిరము రామమనండు
తెలిగి వచ్చెదను. ఉ. హరి. ౫. ౩౩.

(ప్రశ్న మొనకు)

కా. ప్రాయశ్చింతిత తేన పాపముగిలెం ప్రహస్త
పాపాకంచుపో, యేరా తమ్ములొ వన్ను
పాపములేవ్త ... పాంతు. ౩. ౩౩.

(అపరాధమునకు)

క. నోరియమందోహోహోరి యెకట మా సమీప
పురుగెనునియున్, దూరము నోయితే
పొమ్మోరిది నీకు దమ్మునీ కానిరా ..
అను. ౩. ౧౨౨.

(అధిక్షేపమునకు)

క. ఏరాదూరి వికాచర, యేరాపుత్రారి గెఱుఁ
గత వాతోడక, బోరాచతేవులారా, శోరా
యభయంబు నిచ్చుకొరా తనపుకా ...
దకా. ౨. ౪౦౩.

క. ఈ కారణములగులవను, వాకోలెదయె
వాగుదేవులదిగావయుచ్చి, దేవరవంశమున
కతని, రాక యతందేమిచేసిరా పాపాత్మా.

భార. ఉద్యో. ౩. ౧౩౧.

ప్ర. “వచ్చు” పాతపు నుద్యంతరూపము.
వచ్చుటకు, వచ్చునట్లు మొ. వర్తమాన
నిచ్చును.

ఉ. ... ము, న్నుచ్చుట వచ్చుటన్ తెదనట్టి బలం
బలందన్నుఁ గూడిరాఁ, జొచ్చుకవారితో
బలము జొచ్చినలాగును గప్పలాభమున్.
విక్ర. ౨. ౧౫౪.

ఉ. ... అపరా ర్యక్తైవనీంది మేదలకు రాఁ
బనియేమి అబోధవామమల్.

విజ. వి. ౧. ౩.

దీ. ..., పోడిచేడియలు వాతోడి పంతులకు
రామయింపఁ జాఁడో సన్నతాంగి.
పార. ౧. ౯౪.

రా. వి. వృత్తియందు ‘రాచ’ శక్తమలలోని ‘చ’
పుడు విభాషను లోపింపఁగా మీగిరి
రూపము.

ఉ. ... బ్రహ్మహో, పరభువశ్యకాస్త్ర సరపాతక
అస్త్రరి రామమారభల్. అభ్యు. ౨. ౩౪.

ఉ. కొండగోళి నుండి జోలి రాకను
కుండు... కుండునీడ గూర్చుండె...

విక్ర. 3. 10.

ఉ. ... కుండుగొండ రా, మేలినిగూడె...
నిలా. ౧. ౧.

ఉ. . కుండుగొండ రాయలనిం లివాళిఁ
లియెయ నూర్చుకొన్నె లిక్షమన్.

మర. ౫. ౪౬.

(కొండరా = పర్వతరాజు, హిమవంతుడు.)

రా వి. (సం. రాజన్.) చంద్రుడు.

(దీనికి వ్యర్థప్రయోగము కావరాదను. ఉదా.
రాజక, రాజయ, మొ)

కా. ... రా, రాంకట్టన కిన్ని యిన్ని లెహల
పూర్వరాపాత్రికా. ఇందు. 3. ౬౫.

క: రాజక.

రా = రా.

వి. (✓ రాయ). కల, పామణము.

నీ, శీలయనింగియుఁ బామల్యయింప .
చేసుండువుదన్ మారావారంగిన గాలిగం
టిద . క సం. ౮. ౧౩౫.

క. రాకొమరుకొలుంబిలపు, రాకొమరు నిరాక
రించు రాకాచంద్రుడ, రాకొట్టుమొగము.

విజ. వి. ౧. ౬౫.

క. ... పటికంపురాచెట్ట శీలకొట్టుకొని...
మనర. 3. ౨౮.

రా, సం. వి. ౮. ప్రి. ౧. బంగారుము.

౨. విక్రమము. 3. వామము. ౪. భవము.

రాంకొలుము సం. వి. ౮. పుం. కంఠము.

మూర్తి (నిత్యము.)

రాంకమము. సం. వ. ౮. క. మృగరామముతో
శీలయనిక వస్త్రము. రామవస్త్రము.

(కంఠము, కాంతు.)

రాంభము. సం. వి. ౮. పుం. సవ్యాపిభార్య
కును కైతవడంచు.

రాణకెట్టు. సం. ప్రి. (రాణక + కెట్టు.)
రాణకట్టుచేయు, కృత్తిచేరించు.

గీ. ఏమనంద్రికలోయన పాన భార్యరాష్ట్ర
మానసములఁ బగ రాణకెట్టి వన్నఁ
బట్టింపఁ జూడఁడె .

భార. కర్ణ. 3. ౧౨౪.

రాణి. ౮. ప్రి. ౧. (నిష్ఠ) అంకుశము, ప్రవృ
ద్ధి.

నీ. ఇల్లుదిదగు జొక్కింతయ్యకలి యచ్చెనే
నింటిలోఁ బూరియిడివిదరక, రాణకురాజ
నరవులకొల్పాపాలగాని కల్లము...

అము. ౪. ౧౨౪.

నీ. అప్రార్థ ప్రాయరాణపట్టి నిర్వేదయు
భోగించు కైకవర్ణము లెనిమిదియు...
పాండు. ౧. ౧౦౧.

చ. పొగయకరాణకొక్క మొగిభోరవమంటలు
విమ్బురింగముల్, నెగనీ ... పురానిశిత్ర
కెళుమచ్చె మహాశనిపాతరేమిటై .

క. సం. ౫. ౫౨౮.

క. తనవదిలోపలరాణికు, నవవిందు కాళ
చేతనలినియగుదున్, మునకొప్పు నెగల
కొరవ్వ, నునుకొన్నవన్న రాజును గని
తెచ్చున్.

యయా. ౫. ౯౩.

౨. పొగయ, ప్రభూనితము.

నీ. నెగమురాణి నిద్రయ నినుల మందెనువర్ణ
కొన్ని చేకట్టక పూర్వకారిత,...

మహాకా. ౧. ౪౨.

2. దుఃఖండు,

చ. అతఁడు నితాంబరావరణమైన మహాభుజి
 కీరమొక్క యున్నట్లు నిజమింతానీర, గతుఁ
 జాచి మరాంతక యొంతదన్నబో, యిది
 మది సెంతవంతగదీ యెదువరులు నేల
 చాంతగతఁ జరలించి చిత్తముల రాఁజెడ
 రన్న మరారి యిట్లుగన్,

ఉ. వార. ౩. ౪.

రాష్ట్రము ను (రాజ్ + పట్టు). ౧ ఇచ్చిన
 దాని మరలఁచియు. ౨. సేకరించు, వచ్చునట్లు
 చేయు. (క. ర.)

సీ ఒకటిః రెండుగానొగి జడ్చిరాజ్యై భవశెంజె
 మూలను బాచుకొనుట...

రాకు. 3౩౬.

రాజ్ = రాజడ. వి. ($\sqrt{\text{వచ్చు}}$) ౧ అగమనము,
 వచ్చుట.

మ. పసుగన్ తేచని దోర్లంబున రణప్రాచీణ్య
 మొం జూచి నీ, పనురానికముఁ ద్రుంచి
 భూప్రభులకున్ మార్గంబు గావించిరా,
 కనుమారాకణంబులేక ప్రజదుఃఖం
 జొందఁ గారాకనీ, యెవడుగ్రంబుల పోకగా
 వెలుగు తెల్లదంక నింజేటికన్.

భార. కాం. ౨. ౪33.

క. ...నీ, దే మనవంశమున కతని, రాకయతం
 దేమిచేతరా పాపాత్మా.

భార. ఉద్యో. 3. ౧౩౧.

ఉ. అవలనుయ్యె భోగిమిత్ర యోదంబ అమ్మియు
 త్రస్సెఁ బ్రాణమోల్, రాకలఁజోకలం
 జొకిత ... భాగ. ౧౦. భా. ౩౨౩.

౨. ప్రపాతము, చిరుము.

చ. ...వేదంబ్, ముఱుత్తుగాని రాకలకు మోడ
 నుమో చింత త్త చంపకుల్ ...

ఇందు. 3. ౧౧౨.

క. తుకరదీ నన్ను పొగ్గలే, దేని కర్తవ్యములు
 మూని నీమకరణంబు, ప్రాకలనవర్తనితమౌర,
 రాకలకున్ జాలిగొని విరాళంబదంక ...

మఱువ. ర. ౧౦౨.

3. తైత్రయత్ర, దాడి.

చ. అది యెడరావృ పాటుని శుభాకృతికస్తులఁ
 గట్టిపట్టు నా, మది కలవించుచున్నయిది
 మూని రాకన నోర్వరాదుగా ...

ఇందు. ౨. ౯3.

అ. తంద్రపాలు మామఁ దగువంచు వడియరి,
 తనము నేనీ రాక తప్పుఁగాన్ ..

భార. ఉద్యో. ౧. ౨౫౦.

అన్య. (వచ్చుచాకుట యొక్క-వ్యతిరేక) దృష్టక
 రూపము.)

౧. వచ్చుటమూని.

(వృథ.) కానురాక మూదునిఁ బంపినాఁడు.
 ౨. వచ్చుటకు) నేరక, చాలక, కల్గియు
 గాక మున్నగు వర్తనలనిచ్చును. (ఈయనర్థ
 ములను బృథంబక్రియలకనుప్రయుక్తమయియే
 యుండును.)

సీ. అత్రుచాటి పోవను రాకయద్రికరదీ, గరివ
 తై యాఁగె నత్ర దంధవారపటల, యెంత
 యును పీఠిజొందితి నేనురవృత్త, ములునురభ
 విద్యుగా తేకుచ్చుముడిగి ...

చది. ఉ. ౫. ౮౨.

రాక. సం. వి. అ. త్రీ. ౧. తృప్తచలనయ
 గల తున్నతు. ౨. పోలిపడునై యాదిన పతుతు.

3. గడ్డ; తీటు. ౪. వడివేదము, ఒక యేలు.

రాకము. సం. వి. అ. త్రిం. ఎండ, మార్కరాంతి.
 (నీ. వి.)

రాష్ట్రము¹ వి. (రాజ్ + కట్టు). ౧. జారరాని
 బద్ధభూమి. సేవకట్టు, వట్టిమును.

ద్వి. పరిశంభురాష్ట్రమునై రాష్ట్ర-వలయం, వది
అవంతరి యొక్క గుప్తులుంకడవె...

ద్వి. పోలిక. పూ. ౧౭౯౧, పం.

విజ. రత్న ఖదిరము, ములులు తెక్కి-వది.

గీ. పుంజాలవండిలు పూదలకడయాల మొంగు
లంకరాష్ట్రముంగరములు, ...

ధనా. 3, 38.

రగడ. చాళ్ళుసొంట్లు చేసరులునక మొల
కట్టు, రాళ్ళు చుట్టుంగరములు లో
చేట్టు .. హంప. ౫, 3౫౭.

క. అద్విరింది జువనక నరణులు గామించులు
గండెండెరంబులు రాళ్ళు మొలకట్టు
లంగరంబులుమంగై మారాయలంగరంబులు.
ప్రబంధ. ౭౦౫.

రాళ్ళట్టు. వి. (రాశి + కట్టు). రాజకావము,
కావము.

గీ. వదిమాగధలై నైవారంబునది చెవి విలు
ధానిరాళ్ళు వివలగేయ్య ..

కళా. ౨, ౧౧౨.

రాళ్ళడ = రాళ్ళ. వి. ($\sqrt{\text{వచ్చు}}$) ౧. లగమును.

ఉ. పోకడ రాళ్ళడలో నశమపోక ముద్దుధుం
దానకెట్టి కట్టకలకంకి నిచ్చెవచరాకృతిఁ
కత్తయనామృతై కడిక.

కృ. ౪౧౦. ౨౫౦.

గీ. పరికనుఁ దమరాళ్ళడ యెలుంగఁతెచ్చి, ...

దీలా. ౨, ౪౩.

౨. మునివ్యాపివేషము.

క. పొద్దిక్షణము, వయనీక్షణము, లిత్,
రాళ్ళడ, ఏకమము, పైసము ...

మూల. 3, ౭౯.

రాళ్ళాని = రక్కసి. వి. (పం. రాళ్ళాని) రాళ్ళ
మాయ, రాళ్ళపట్టి.

గీ. లకమంబునఁ బాటు రాకానుల పురాణుల
లోచనుఁ దవలిలగలిగె, ...

కరాహ. ౯, ౭౫.

ద్వి. దాకాలి తెండెంబుదమయ్యుగ ద్విరాకాని,
తలలతోరపు వనమాలి, .

ద్వి. పోలిక. ఉ. ౧3౨. పం.

3. పగిలిరాకాని చేమంబు మొగళుమర్ది
మయ్యె మంగామరారి రంగై మరారి ...
మమద. ౭, ౧౧౫.

గీ. కలవడికిరంబుమొగళు రాకాని కాశి.

కాశి. ౨, ౪౯.

గీ. శైవ్య సర్వాంకలక్ష్మి, సొప్పురాకాని
తవ్వతిమాని తావయంబు జామ్యులితయా
పంబులై న, దృశ్యాని పదగతులీదీనిప...

రాశువ. 3, 8౪.

రాకానిప్రోలు = లంక, రాళ్ళపట్టుము.

గీ. నిర్మి రాకానిప్రోలు నిర్మిమంబునఁ, నిర
మంగా నిర్మి నెకకానుఁ చేరినట్టి, చాలు
చేరింటి పూచోడి నోలింకాడి, తాను
దయ్యఁడుఁ దగ వయోధ్యుడను వచ్చె.

యయా. 3, 38.

౩ : రాకాని మలికి.

రాకాని ములికి. వి. ($\sqrt{\text{రాకాని}}$).

లమరాశ్రుము.

గీ. అట్లుమొదోడు లిద్దరువదలరాళ్ళు, గడిచి
మూఁపులఁ బోరానుగడల పోయ, మిన్న
రాకానిమలికి యామన్ను తెలి, నై నిశ్చిత్త
వదికత్తముపుటాను.

అప్పు. రా. యా. 38౦.

రాశ్ట్రము. ప. 3. మోచు, చిరుకల్గొను.

క. పోకడదగ్గజేరియు, రాశినుండూ ము
గంబురాచట్రుమంబు శ్రీ రాశినిందింబ,
నిలెంబు నేలపోత నీచచరితా.

భీమ. ౨. ౧౫౩.

రాశిరాగిడి. వి. శ్రీ. శిశోధూషణవిశేషము.
(వేదివిగ్గ అని క. ర.)

ద్వి. పాశాలకమలం పల్లెదళులు రాశిల్లు
రత్నాలరాశిదీక్షి...

ద్వి. క. పా. ౧. ౨౫౮. పం.

నీ. బటుత్తమత్తమలం పామలబొట్టు రాశిడి అద
విక్లంబ సుచ్చులది తెలుగ
తేం. మా. ౧. ౧౩౦.

రాశుడు. పం. వి. అ. పం. కుచ్చుడు.

రాశిట్ట. వి. (రాయ + శిట్ట) రానిందిన
శిట్ట. (యా. రాశిట్ట. వి.)

రాశిట్ట. మ. శ్రీ. ౧. (√చచ్చు) రారా పో
రాయని యేకవచనాంతముగా మచ్చరింప.

క. కత్తలపొగడునేక గాంకలరతితేక, మకు
లంబుద్ధతేక మారవలలు, రణమనీయుతేక
రాశిట్టలెలమకు, పాడి యిదియ మిగుల
భవవత్స...

ద్యా. ౩. ౩౫.

౨. తిరప్పవించు.

క. రాశిమద నెలలు నిలత్తు, రాశిమద
నిరాకరింప రాశాచంద్రున్, రాశిట్ట
ముగను తెంజిర, రాశుగని పరామనీయు
నొకవందదల్. విజ. వి. ౧. ౩౫.

వి. తిరప్పారామ.

నీ. శిశ్యుపాలిండ్లక శిందరిదంటి ముద్రకు
తెల్ల రాశిట్టపాణితే. చక్ర. ౨. ౪౮.

రాశిమరుడు. వి. (రాశి + శిమరుడు.
పం. రాజమూరం.) రాజమూరుడు, రాశి
విరుడు.

క. వారితివదలియెలుంగు, రాశిమదవియెలుం
గు శ్రుతియరజ్యంతురకా, పోకడం తెల్ల
దశమ, మామన్న నిలంబుతెచ్చుమా నంద
పుత్రి. చిత్ర. ౩. ౧౨౩. మద. ౨. ౨౨.

రాశిమ్య. వి. రాశి + శిమ్య.) రాజమూర్య.

నీ ముచ్చుడవమున రాశిమ్యుడెచ్చివచ్చి, యు
తీయబక్కమండిత రాశియమ్య కాడు.
అచ్చు. రా. శిష్టిం. ౯౦.

రాశి. పం. వి. అ. పం. రాశి.

రాశి. పం. వి. అ. పం. అణువది పంత్వర
ములలో నొకటి, అనంద కరువారి.

రాశిమము. పం. వి. అ. పం. ౧. కవ్యక
యొక్క బంధువుల అంబరి బరాశిమరమున
గవ్యవచనంబిశానివచ్చి తేలికాడి వివా
హము. (ఎనిమిది విధములగు వివాహములలో
నొకటి.)

౨. (శిశ్యు) ఒకాళిక యొగము.

విజ. (అ. త. అ.) రాశిమసంబంధమునది.

రాశి. పం. వి. త. శ్రీ. ౧. రాశిమశ్రీ,
రక్క. ౩. ౨. ౨౦౮. ౩. శిశియమత్తమందలి
రాశి. క. శిశి, దంతము. ౫. నోరత్తమి,
శంఖుని. ౩. ౩. చండిక.

రాశిమయు. పం. వి. అ. పం. ౧. వివాహము.
౨. రక్కమడు.

రాగభామ. వి. (పం.) ఒక ముద్రాము.

ద్వి. ... అంతుకలిత, గాభంబుల రాగభా
మముచ్చు, గాభంబు ముద్రాశిశిశి
సింధు, ... యాదిగానొగ్గయేకాదుము
పం. ప్రి. ౩. ౯౪౦. పం.

రాగభా(౦)వచనము. పం. వి. పం. రాగభా
వచన.

రాగచూర్ణము. సం. వి. అ. తుం. - గ. ఖర
వృత్తము. ౨. సింహులము. 3. లక్ష్మి. రాత్.
౪. ఎల్లవిదాడి, బుక్కా. బుగ్గండి.

రాగచూర్ణము. సం. వి. అ. తుం. కాళ
దేవుడు, మవ్యుడు.

రాగచాలి. సం. వి. ఇ. తుం. మహారామనాది
భావ్యునిశేషము.

రాగపుష్పము. సం. వి. అ. తుం. గ. బంధు
కము, మంకెనప్పము. శి.

౨. వాడనిదియు గుండ్రముగ నుండునట్టిదియు
వగు పువ్వులుగల పప్పు, రత్నాక్షునము. శి.

రాగపుష్పి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. జవ, వానము. శి

రాగప్రసవము. సం. వి. అ. తుం. రాగ
పుష్పము శి.

రాగమంజరి. వి. ఒకాకొకరాగము, ఎనిమిది
పురుషరాగములలో నొకటి.

నీ. నైది శ్రీరాగ బంగాళ హిందోళ మాళ
పురుష రాగమంజరియను ...

[ప్రబంధ. ౯౫.

నీ. నైదిమాళవి బంగాళ హిందోళ రాగమం
జరియు శ్రీరాగ గౌళ, భూపాలైదివి
పురుషరాగంబులు... మరల. ౫. గ. ౨౩.

రాగము. సం. వి. అ. తుం. గ. రంజనము,
రంగునెరుకు, ౨. రంగు, వత్సా, 3. ఎలలత్త,
రక్తవృత్తము. ౪. ఎల్లరంగునెరుకు సాధనము.
ఎల్లలత్త. ౫. అనురాగము, మలత్త. ౬. శ్రీతి.
౭. (సంజా) శ్రీరవ్యుని.

శ్రీ. శ్రీరమాకాళిశ్రీ ప్రహిందోలోడివక పుధా,
శ్రీరాగోమేళురాగపు రాగాన్ని నీటి క్రతా,
(ధరకుడు).

౦. కాంత. ౯. మార్పర్ణము. గం. (యోగ)
పంచస్థకములలో నొకటి. (అనియ్యఅస్థిక,
రాగము, ద్వేషము, మరలభయము అనునవి
పంచస్థకములు. కల్ప.)

రాగయుజము. సం. వి. శ. తుం. మానీకము,
కంత్తు

రాగరజ్జువు. సం. వి. ఈ. తుం. కామదేవుడు,
మవ్యుడు

రాగలత. సం. వి. అ. శ్రీ. మవ్యునిభార్యనశి
చేది

రాగనల్లము. సం. వి. ఈ. తుం. పూగము
పోడ. శి. (శ్ర. వి.)

రాగపుడు. వి. (సం. రాఘవ) రఘువం
శోచ్చపుడు.

నీ. వినుము కర తేల్చుకడచాలి విన్నయాలి,
మేవరల పట్టుపుట్టు మేటికవడి. గాంచి
యట్టుమనంత వట్టుమోడడ. కరలిరాగపుల
కలికిదాటి చనును. అచ్చు. రా. అర. ౨.
వి. శ్రీరాముడు.

అ, అంతరేంద్రరావనయ్యల యానతి, కడసి
యొక్క మంచిగడియడోయి, యిందు రాగ
పురుష జాంబుగా. వనపట్టి, తెండ్లిపెనె
మతీయు, తేర్చితోడ.
అచ్చు. రా. అర. ౧౯. ౨.

రాగశాలము. సం. = రాగమోడము.
(శ్ర. వి.)

రాగమోడము. వి. వి. అ. తుం. ప్రాక్షకాది
మానీకములలో చేసిన ఒక విధమున మధుర
భక్తము. (విజయము).

రాగమూలము. సం. వి. అ. క. గ. వట్టువా
రము. ౨. క్రామరాగము. క్రామ.

రాగం: పం. ది. శ్రీ. మంజరి. మంజు.

రాగము: పం. విణ. ఉ. వాన మిశ్చయవని
(భర్తృమూ యేవవని) యాచాట్టి మనఃకా
యాచాభంగమం గలంగఁజేయువాఁడు
(విల్వము.)

రాగాళని, సం. వి. ఇ. శ్రం బాద్మణం.

రాగి¹.వి. (క. రాగి.త. ఇరాహి.) సప్తవిశేషము,
తమిళము.

బ. ధాన్యనిశేషము, తవీజలు, చోళ్లు.

నీ. , రాగులు గోధుమలును, యశలుగొని
యొప్పు తిగుణహా వండుఫలము.

అక్షరమాల 3. ౪౦.

రాగిసంకటి = పండిన రాగి పిండిమూర్తి.

చ. బొడ్డుగిన్నెలో, నమకురు రాసిపంకటి
తలోదర అమృతధర్మః జూతుచుఁ
శుక అ. 33౫.

రాగి: బి (పం రక్త:) ౧ తామ్రము, పంచ
లోహములలో నొకటి.

గీ. చక్రవర్తిదమంగళ బాధిత స్థానమయ్యి, నోరి
నిం నంశమందుదాఁ జోర్వఁజాలు, వారి
జాతుజా కున్నరామమన రాసి, ముం
లేంంగఁ గలత నింకయ్యెల.

ఉ. పాఠి 3. ౪౫.

౨. ఎటెంబు, ర కృష్ణము.

2. రాగిదేరడం చొకారపు నీలిచల్లపంబు
అడంబు చీకటలయకు నేయి.

சாரங்க. 3 ௨௪

వి.స. ౧. తా' ముముక్షోః చేసినది.

ఉదా :- రాగిపంట, రాగిపప్పులు మొ.

అ. రాగివలె ప్లవచితమగునది, ప్లవచి.

(အမှတ် - ၁၀၂-၆၃၈၅၇)

22

3. ರಾಜ, ಅಪ್ರವೃತ್ತನು. 1. (ಸ. 5., 12ನೇ.)

ਅੰ. ਰਾਜਿਆਲੀਆਂ.

రాగి యం. వి.ల. (క. డి. క.) ౧. రంగులేయల
 బడినది. ౨. రంగులేయునాడం. ౩. ఎఱ్ఱనిది.
 ౪. ఎఱ్ఱత కానుమగతాచడం, కానుమకు
 బైబాడం. ౫. రాగితోయనుకు త్రేమింను
 చాడం, అనురక్తం. ౬. అనుండునుచాడం,
 తిలకకడిచాడం,

రాగిష్టాబ్ది. వి. (రాగి + బ్ది + ిష్ట).
కోడి, కామచూడము

రాగిబిళ్లపిట్టకాంతు = సహారస్రమి.

[illegible]

ਰਾਗਿਣੀ ਮ. = ਰਾਗਿਣੀ. (1 ਭ., 2. ਨ., 3.)

రాగిణి. సం. వి. తు. శ్రీ. ర. సంగీతాంగమున
రాగభేదము. (దీని జాతులు ముప్పైది. ముప్పై
యాలు అని కొందరు).

— విద్యుదాలయము, 3. తృణధాన్యభేదము

రాగింక: పం. ఆ. 18. రాగింక

క. చంచుల కాంతులనున్న బల, జీవితమునకు
ముట్టుకొకట చెప్పునకును రాగించును
జనినొక్కచుఁ గలుగించుఁ జూరకలును
దలీలాలునై. నిరర్థ, అ. అ. (శ. ర.

రాగిలు(ల్లు). సం. అ. ప్రి. = రంజిల్లు. గ.
సంతపిల్లు, సంతోషిండు.

క. ప్రమిలయింపఁ దగినవారలఁ, సమర్థులైన
ప్రమిలించి వారి సంపదలు మఱి, రమణులందఱు
దశదు బంధాభివృద్ధిగా సమర్థులై జనమ
లొనఁగఁక. భార. కాం. ౨. తిల.

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਭਾਰਤ, ੨੦. ੦੮. ੨੦੨੦

రాజ్యము. వి. (√/రాము.) కాశ్యపుతము.

సి. కమరప్ప నీలమన దక్షవర్ణ కాశ్యపుతము
పామనర్థపుర దక్షవర్ణ, పాశ్యపురాద
పునందు నీలని నల కామనందు పశ్య-
నము పోలి. పరాచ. ౨. ౧౩.

రాజ్యము. వి. (√/రాచ.) ప్రాచారక
మగా నీలపురలేచి మహాపురము (౪. ర)

రాజ్యము. వి. (√/రాచ.) రాజ్యము.

చ. కరకమనకమపుర అంకయలందురాళి
కొగ్గిద, గుంటయ గానకామరుల గాళి
నీలి పోలికలము. చం. రా. ౨. ౯౯.
చ. కొడుకునెగారు గానకామరెన్నానికీ, నట్టి
పది నెరుక మన వినుము, మొరకెదడయ
టింక కొప్పుడు బడమల, నట్లుగానిపురుషు
లనరు మిమ్ము. భార. ఉత్పత్తి ౩. ౧౯౯.

రాజ్యము. వి. (√/రాచ.) రాజ్యము.

చ. రాచకొడుకురెన్నా జామనుమందిరి.
భార. ఉత్పత్తి ౩. ౧౯౯.

రాజ్యము. వి. (√/రాచ.) రాజ్యము.

సి. రాజనములమా నేలరామలను, రాచనీరి
మానీరికా గాచలంబు, రాచరామని
మాటకు రాజనకొక, గానకేదదారిల
నీరాచమల. ఉ. పాళి. ౪. ౧౩౩.

రాజ్యము. వి. (√/రాము.) పట్టుగాము, భూమ
గ్గుల, పట్టు.

క. పోకనడ గొట్టిలేనియు, గానింతు జామి
మొగంబు రాచట్టుమయక, ప్రికాళినిందిం
చిన నీలింతు నేలపోవు నీచపరా.

భీమ. ౨. ౧౩౩.

క. గట్టిగను మూగదయ్యము, పట్టిదోకాక
రెట్టి బలరాచట్టి, యట్టుగా మగిమండ

అమను, బట్టులించుకొ నీలింకాచు
యట్టి. పాళి. ౩. ౧౧౮.

రాజ్యము. వి. (√/రాచ.) రాజ్యము.

సి. . పెద్ద, పెద్ద కానకాచారిల పెద్ద మిలు
నీలా. ౧. ౪౩

రాజ్యము. వి. (√/రాచ.) రాజ్యము.

రాచదారి. వి. (√/రాచ.) రాజ్యము.

సి. లేదలా కొమ్మలమెగులరాచల, పాచలా
చొక్కలపు రాచపాచలా కొమ్మల
దీరలా గానకామర, ప్రాచారకయ్య
మొరికే పాకడనరి. ఉత్ప. రా. పా. ౩. ౪.

రాజ్యము. వి. (రాచ.) రాజ్యము.

సి. పట్టిటికో గడంబు. నేటి పూనమగ
పాళిపన రాచనగరులంబు. అమ. ౨. ౪౪

సి. గ్రహణ పంక్తి మకామల రాచనగర, గా
నీపంబు లేదలమి గ్రామమునక, పాళి
మేత్రంబులందు గొమ్మ, పెద్దయంబు
గొమ్మ రైలిని ప్రతు.

మనుచ. ౩. ౧౩౩.

రాజ్యము. వి. (√/రాచ.) రాజ్యము.

సి. నేటి నేటిం మణి బడదారిగముల, నచ్చ
నెల్ల నేగమ్మ లకమిమెదలి, రాచకొ
గొమ్మ గానకాచారి, యతడు గా
నగరె యతాళి పుడు.

యతా. ౧.

రాజ్యము. వి. (√/రాచ.) రాజ్యము.

౮. ఇట్లుచాలుచేరి యెవరైనా కలెంద్రియై, గాధి
పట్టి పదివికవలించును, చెరియెవరైనారాచ
పగలెవరెండు, దీరయెల్ల జక్కలెట్టి
యంత, యయా 3. ౧3.

౨. క్ష. త్రియుడు పహించు విరోధము.(వా.)
రాచపదమి. వి. (√రాచే.) రాజనందంధ
మైన ఉన్న కర్ణి
ఆ. అందంబు, కంబుగ్లుధూమి కానిక
గాగఁ కలె, పెరిగె రాచలకత్త లెల్ల
లదనె కరకు ౧ ౨౧

రాచపట్టి. వి. (√రాచే.) రాజభక్తుడు.
గీ. తనకనలచ్చెలంత భీతివిధులెంప, మగిడితర
బిమ్మల కన్యపామయించరాత్రి, తన్మహ
లై న్యముగఁగించి దయ కలిర్చె, గాచెమన
పచ్చదారాచపట్టి. కాళమ. ౨. ౧౦౯.

రాచేపాడి. వి. (√రాచే.) రాజధర్మము.
గీ. అక్కట కాశాన్యయెంబునఁ బ్రభవించి
నీచులై యెమియు రాచపాడి, యెఱుఁ
గక నకులెయి యెల్లజనంబుల. నుత్తలై
యుండంగఁ జోరుపట్టు, పనులెంచె నెక్క
దాతనిఁ గోరి నెదతెద పరి ఉ. ౨. ౧౪౯.
(క్రాత్తప్రతి పా. రాచపాడి. ప్రాతప్రతి పా.)

రాచపుండు. వి. (√రాచే.) రాజప్రణమ
గీ. రాచపుండుగన నరాజప్రణమ చేయ
లేజిల్లు. ఆం. భా. ౨. ౧2౦.

రాచపుట్టు. వి. (√రాచే.) క్ష. త్రియుడు.
౪. రంగగఢాపట శోభన్ లా, సంగక
దోసంబు లెడఁపఁ జనుచెందె యా, గంగం
గి కని పై యెల్లను, బొంగం దగఁగెఱికి
రాచపుట్టు పురిలోక. యయా. ౨. ౪౫.
గొవఁడు. వి. (రాచే.) విశ్వామిత్రుడు.

గీ. రాజున కులభమా కెల్లరాచనీతి, కాచ
నీరిమానీనికా రాచలంబు, చాచికాచి
మాటకు రాజనుకొక, రాచజనదారిల
నీ రాచమాల. ఉ. చాల్కి. ౪. ౧౬3.

రాచేమాట. వి. (√రాచే.) నుంచినంత.
గీ. జనునిల్లు సాచ్చిన నంతుత్తై నను గాచు
నెల్లయనను రాచమాట.
భార. విరా. ౨. ౨౦౪

రాచేయ్యాది. వి. (√రాచే.) రాజుల చేయు
దానము.
ద్వి. ఈ చతురోక్తుల నేమికాలము, రాచ
యార్థుల నన్యరాదను మాట, యా చందన
ముననిచ్చె.
ద్వి. చాల్కి. పూ. ౧౪౦౫. పం.

రాజేంద్ర(రృ.)ము. వి. (రాచ + శివము.)
౧. క్ష. త్రియత్వము.
౪. శస్త్రాచారి, బొంగదగ రాచశివము
నీయందొక్కటఁ బోచుచున్నయది తల
పొయిన్ దళమ. 3. 3
౨. రాజత్వము, రాజధర్మము.
గీ. పదరాచర ప్రపంచమును బాలించు రాచ
శివము గానాదికాదు.
కరాచ. ౧౧. ౧౪.

౪. కాచము రత్నమునరిగా, బాచు మహాను
నంబ తనము చూడఁజోసి, నేరింతయు
మదిలెట్టు. రాచశివంబింత చెఱుకుకా
నరకాకా. రాజ. చ. ౨. ౧౬.
౪. కి. యెల్ల విరహిణి, నీచతురశన మరి
తమిచ్చెయనమల్, రాచశివ కులకా
య, యొక్కచంద విశేష యెఱుంగుకొక
గురుశిష్య. మున. 3. 3౬.

గీ. పాఠశాలకై వెళ్ళు భూమి భృత్యావలంబు,
నంగహింది విద్యపాఠశాల, యద్విరయ్య
నింతయానురాధర్యములు, నిర్యమింపె
నకుల భర్యమకులు. నిరం. గ. ౮౪.

రాచవన్నెలు. వి. బ. (√రాచే.) ధాన్య
విశేషము.

న. ... వసువుమధ్యలు మంచివిరులు రంభ
చెక్కిన నుంకముక్తులు మధురములు
రామరాలు తెండెముడువులు రాచవన్నెలు
కులనీవనమాలికల సింధుకన్యాకాలరాచ
మెచ్చులు యెరుకులైలు. ప్రబంధ. ౧౧౨.

రాచేవాడు. వి. (√రాచే.) గ. కృత్రియము.

(ఇట్లే. రాచేది = కృత్రియ శ్రీ.)

గీ. ఏదివనరింతు రిచ్చటిరాచవాడు.

యయా. ౧. ౧౫.

న. కలరాచ రాచవారికి నవచేతర తానయ్య నీ
రాజనప్రదీపాంశవలంబంబు బోవి.

నైష. ౧. ౯౫.

గీ. కలరాచ రాచ (పరి) కామకనుకెచ్చంగర
గిన యలకనికరపుఁ జోటు.

మమద. ౨. ౯.

గీ. . . యమ్మ యగ్రవర్ణం, చెట్టవర్ణియు
దంపణుఁడెట్టెడగనె, రాచవారికి వంతు
నారాజవదన. దళా. ౩. 3౫.

౨. రాచ, పాఠశాల.

గీ. పేదవీరనకుంక నిరహంతులగు రాచవారికి
నెయ్యింపు వసుకుంతు ..

నైష. ౧. 3౨.

3. రాజులంపు.

గీ. భాగ్యమా నీకు నీకాశాభ్యుదయితిఁ బ్రజులకు
చెప్పురాచవరాచ ... మునుచ. ౫. ౪.

రాచేవిది. వి. (√రాచే.) రాజనంబుంపునైవీధి.

న. నీకుచొచ్చియారా రాచనీనింబనవచ్చును.

యయా. ౪. ౧౫౫.

రాచేటేట. వి. (√రాచ.) కృత్రియముటేట,

గృత్రియ సంహారము

గీ. అన్యథా వల్పంబు వడుగంగఁ బాటెడు

రాచేటేటలఁ జాలవర్ష దెచ్చెను.

భాగ. ౧౦. పూ. 388.

రాచేవేల్పు. వి. (√రాచే.) రాజశ్రేష్ఠుడు.

న. పాదరిలుకొనెచ్చె వలపుల్లగనింతయు రాచే

శ్రేష్ఠులొక. యయా. ౫. ౧౪౯.

రాచసేంగము. వి. (√రాచే.) రాజసేంకము,

రాజశ్రేష్ఠుడు

న. కలన తెచ్చెనేనిఁ దిగకన్నులవేలెపు నైన

మార్కొనం, దలెపుడు .. పాంపు

దరిర్చురే తెలుగుప్రాధ్యక్షులంబుల రాచే

సింగముల్. నీలా. ౧. 3౩.

రాచసేరి. వి. (√రాచే.) రాజ్యసంపద, రాజ

లక్ష్మి.

3. రాచసేరి యుండియును మది, యాచేరికిం

జొరమనాకు వారికి నిచటి కాల్యాచరణ

మన్నె ముక్కున, యేంకదమ్మలను మలన

నెమ్మడు రామిన్. చారి. ౨. ౩౯.

గీ. అనుచు గమగోమృఖంబైన యధిపురాణుడు,

రాచసేరికన్నెకప్పుక చూచి చూచి, ప్రాణ

నాయక నిన్నెడఁబాయఁజాల, దోడికొని

పొమ్ము నన్ను నీతోడనెమ్మి.

కృ. శతం. 3. ౩౦.

రాచిలుక(బట్ట). వి. (రాచే + చిలుక). రాజ

సీరము, శ్రేష్ఠుడైన చిలుక.

చ. పాఠశాల యొక్క రాచిల్కడొర బోడకరాగ్రము
సంకయముండ భూతలపతి దర్శనంబునకు
దర్శనంబు జనుచుంది నిల్చి ..

విక్ర. ౪. ౨౦౪.

రాచిల్కడొర. వి. (రాచిల్కడొర + కొర) మన్మ
భండు (మనుమల్లకణము.)

వీ. ముకపంకు మదగంధ ముల్లపూరభవాత
రాచిల్కడొరయెల్లి ప్రాప్తయెను

రా. వి. 3, 3౭.

రాచు. ప. ౩. ౧. అనుగడియు

చ. ప్రవిదిమటుంబిమల్ పమపురాచిన రత్నపు
చాపరక్తింకనంబు తెరవాఱగాని మర
వోయి గరుత్తతి పచ్చుఱాతినన్, భవ
సతోమరాళములు భర్తృమయచ్చద గుచ్చ
నిమగ్న, ద్వివిభుని మరాళవితతి ప్రమచూ
న్యెలురికి భృమించుచున్ అము ౧.౭౪.

౨. సంఘర్షణముచేయు

మత్తకోకిల రాచెగ మృలు నింగిగోగులు
రాచులం గడు కిత్తులన్

యయా. ౪. ౩.

3. (బట్టమున్న గునామితో) ముడుచు, పోగొట్టు,
ద్రవ్య.

ఉ. . ఈ, యొక్కెడి చంద మా మతిది
యొక్కెడి కప్పుని మైటెగొంగులం, దప్పక
రాచిచూచి దళా. ౧, ౮౪.

౪. నలచు, నలగజేయు.

౪. అలచెంచక మనియెను, కాలంబునకెల్లి
మాటగడవచాచిన్, నేలనిడి కాలరాచి,
నీరాగువనచ్చునకున్ తెచ్చెడెఱుంగున్.

మక. ౨. ౪౪౩.

వీ. ఉచ్చురంటెగి నే ముప్పిరి రభరభరభరభర
దునుచుగా రాయెను. రాజ. ౪. ౨. ౩౫.

౫. విచారణచేయు.

వీ. మరవాచిని శుకమరభువ్వు మధుకరాశంబు
లన్నియు రాచిల్కెచ్చి ...

మ. పం. 3, 3౨౧.

౬. చెఱుచు, నశింపజేయు.

ఉ. నీచమదోయి సంకుమదనిర్మరవాసునైన
నూన న్యాయో చిరసౌఖ్యముల్, గనుట
యొండెడపంజానరింది పాపముల్ రాచు
టయొండె గా కిపాపరంబుల మారకదూర
యై చను, స్థిర చన తెంటికిం తెడినకేవల
నాచున్ నీరతేన్ద్రా. మమ. ౩. ౧౦౫.

౭. ప్రి. ౧. అతిశయించు

ద్వి. తనరార జనులెల్ల ఘనశ్రీనియ, రాచిన
సచ్చక్తి గోచరందగుచు

బస. పు. ౭. ౯౮౨. పం.

౮. విఘంభించు, చెలరేగు.

ద్వి. పాదగునమచు కాపంబులిచ్చుచును, రాచిన
మడిచాలమాచయ్యగారు, వాచాదరామః
దేశాంతరామయ్య.

బస. పు. ౩. ౯౮౩. పం.

గోష్ఠరాచు = గోష్ఠకోశిణు.

ఉ. అయెలప్రాయమున్ భవమదంబితశ్రీర్తియు
గోష్ఠరాచుగఱ, గాయకాదాతై నలిగి
కత్తులనూలుచుండు . కళా. ౩. 3౫.

౯: రాచుకొను, రాచిడి, రాత్రి, చాత్రిడు,
రాత్రిడురాయి, రాచిడి, రాచాత్రి.

రాచుకొను. ప. ౩. (రాచు + కొను = స్వార్థ
మున) ఒరయు, సంఘర్షణముచేయు.

మ. ... మృగంబులపై రాచుకొనం దపస్వత
విపంబుల్ సద్దినంబుల్ మనినా.

మల్లభూ. 3. ౯౮.

౧౦. ప్రి. ఒరకొను.

శ్రీ. భూవిజ్ఞానముతో రావికాన నున్న గణపతిని
కన్నుల కంటెనున్న. హరి. ఉ. ౩. ౯-౨.

రాష్ట్రాలి. వి. (✓ రాష్ట్ర). రాజవంశము, రాజవంశము.

క. రాచులి. మందిరము, నాచారముగానె
రణమునందయలఁ దెగఁజూచుచు. నిరంగుని
నడపున, నేది యనునలోకమునకు నేలగుట
తరుణి. భార. ద్రా. ౨. ౩౨౨.

గీ. అంతనచ్చు రాచులి నంత తేరయఁ,
జోడఁబట్టువు గాఁడిన మాత్రమునీ, నైచి
క్రాంత్యఁడిగిన్నీరు నరదవాఁడ, బలుదెఱఁ
గుల నిట్లని వలవరింతు.

అచ్చ. రా. యు. ౩౯౧.

గీ. అనును జోకొట్టుదురు బహరాండ్రంకాడి,
జోలవాడును రాచులి నోలిరాని, సలయ
గ్రామముదితకోలకడంబ, కంకలవాద
నమధురగాన ఫలతి సె. శతం. ౩. ౨౫.

గీ. అనిన మహిమ రాచులియెట్లయింక,
జాగు గావింపనేల యిచ్చటి కయోధ్య,
యేలు జోడయనిఁ దెండిరి కేపుడు పిలువఁ,
బనుపనలెనని సెయ్యి మేర్పడఁబలికె.

అచ్చ. రా. కా. ౧౨౬.

రాజకడంబము. సం. వి. అ. పుం. కడంబకడము.
కడిమిలో నొకకడము. కి.

రాజకము. సం. వి. అ. న. రాజవంశము,
రాజ్యము.

వి. (అ. ల. అ.) దీప్తిమంతము ప్రకాశము
కలది.

రాజకర్మి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. చివాకర్మి,
పెద్దకర్మ. కి.

రాజకీయము. సం. వి. ఉ. పుం. భద్రమును,
వాగమును. కి.

రాజకీయము. సం. వి. (అ. ల. అ.) రాజ
సంబంధమైనది. ప్రభుత్వసంబంధమైనది.

రాజకుడు. సం. వి. అ. పుం. చిన్నరాజు,
సామంతరాజు

రాజకుమ్మండము. సం. వి. పుం. వారాశి,
మలక. కి.

రాజకోశాలి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. పెద్దలి. కి.

రాజకుమారుడు. సం. వి. అ. పుం. రాజకుమారుడు
ఒకరినను అనాది

రాజకుమారి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. శ్రీ
కుమారుడు. కి.

రాజగిరి. సం. వి. ఇ. పుం. మగధరాజునందలి
యొకపర్వతము

రాజగ్రీవము. సం. వి. అ. పుం. ఒకకాలి చేప
(విల్లము)

రాజఘంట. సం. వి. (అ. ల. అ.) తీక్షణమైన
వాడు, ఉగ్రుడైనవాడు

వి. అ. పుం. రాజమాత్యచేసినవాడు, రాజులను
వేసినవాడు

రాజచిల్పిటము = రాజచిల్పిటము. సం. వి.
అ. పుం. వారశిల్లము, వారశి. కి.

రాజచిల్పిటి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. రాజచిల్పి
టము, వారశి. కి.

రాజచిల్పికిము. సం. వి. అ. న. యోని,
ఉపస్థ. (విల్లము)

రాజబంటువు. సం. వి. ఈ. శ్రీ. గ. వింధి
కుమారుడు. కి. ౨. పెద్దకీరము. కి.

రాజరము. సం. వి. (అ. ఈ. అ.) పెండ్లితో
జేసినది, రాజవంశమైనది, పెండ్లిది.

వి. ఆ. న. గండి.

రాజారావు. గం. వి. ఉ. తం. కర్ణాటక
పృథ్వీ. 7.

రాజకాలము: సం. వి. అ. పుం. తూగవృక్షము,
పోతరెడ్డి. ౧.

రాజశాలి. సుం. వి. ఈ. శ్రీ. హంగవత్తుమ, పోయెత్తు. ?

రాజకీయశాస్త్రము. పం. వి. ఆ. శ్రీం. ఫలబాకా
విశేషము, కర్నూలు. కి. (ప్ర. వి.)

రాజదండము. సం. వి. ఆ శ్రుం. ౧ రాజాశాస
నము. ౨ రాజాజ్ఞ. ౩ రాజాచే విధింపఁబడిన
శిక్ష. ౪. రాజామయః శైలింపఁబడిన యపరాధ
[ద్రక్ష్యము-దండం.

రాజదంతము. సం. వి. అ. పుం. దంతరాజ.
మలలో శొకటి, ముందుపల్లె. (వైద్యునిపలో
ముందుంటెడిరంగు పండ్లలో శొకటి) (బాచి)

రాజ్యమదము. సు. వి. కే. శ్రీ. తిరుగలి
యొక్క యాదగున నుండి తాయి, తిరుగలి
లిండితాయి. (విల్లియం).

రాజదీక్షియుడు. సం. వి. అ. పుం. కొంచెము
తక్కువగా రాజతో సమానం దైవవాడు.
ఇంచుమించుగా రాజంతవాడు. (ఇట్లే రాజ
కల్పాడు.)

రాజధర్మము: సం. వి. అ. పుం. గి. రాజ
దొంగ-ధర్మము, రాజా చేయవలసిన పని
-౨. రాజాజీవ సంబంధించు ధర్మము, రాజాజీవ
సంబంధించు కాననము.

రాజధానము. పం. వి. అ. న. రాజధాన.

రాజధాని. పం. వి. ఈ. రాజవిభాగము.
ప్రధాన పరిరక్షణ.

రాజధానిశ్రమము. సం. చి. ఆ. ప. క్యామేశ్వరము,
ధాన్యశేదము

రాజధుక్తారము. సం. వి. ఆ. పుం. పెద్ద
ఉ. పు. క. ౩

రాజేన. వి. కాకతేంద్రము, ఓ కామోక చాలి మార
దినుకు.

గి. రాజవలతోడ శృంగ పేరములతోడఁ, జరు
గదామ్రుఁ రెండలముతోడఁ జేతుతోడ.

రాజేనము. వి. సుబ్బలిశిష్యము.

సీ. బలరాజవంశం: బొట్టలు నీడవాలెం
బోనుద్దియవీకృత సద్విగాళ.

చ. కనుగొన నయ్యెంటి యొరగంటి

చంద్రా. ౧. ౩౯

హాశ్వత్థములు గరుడులు ముత్యం, బాలు
మీలంబులు శంఖాలు, వలిసవ్యము బెట

b6 NO. 9. FAX

బ. కావ్యవిశేషము.

మ. సాంబంధ్యమున తి.గ.మల్లయ్యలు భర్త్యులగు
జాబులందు ముం.జరులకు మామిడినక్తులందు
గునుమములో సంపెంగలం బచ్చగ, శ్మిర

[illegible]

న. ... మి అ మి అ ని రాజకర్మమునందును

1. *Chlorophyll a* (Chl *a*)

© 2000 Blackwell Science Ltd, *Journal of Internal Medicine* 247: 399–406

రాజనీతి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. రాజ తరికిణ
వలసిన సామాన్యపాత్ర చతుష్టయము; ఆ
విషయమును దెలుపుకాన్తము.

రాజనీలము. సం. వి. అ. న. పచ్చి, మరకతము.
(ఆ. ని.)

రాజన్యకము. సం. వి. అ. న. రోమణుల సమా
హము, క్షత్రియుల సమాహము.

రాజన్యము. సం. వి. అ. పుం. గ. అగ్ని.
ఆ. కీరీకావ్యము, పాలనెట్టు. శ్రీ

రాజన్యము. సం. విలా. (ఆ. అ. అ.) రాజ
సంబంధమైనవాడు.

వి. అ. పుం. గ. క్షత్రియసంకలాడు, రాజ
పుత్రుడు. ఆ. అగ్ని.

రాజన్యంతము. సం. విలా. (క. తి. త.)
మందిరాజుగలది, మంది (స్వామ్యముగల)
రాజుచే బలిపాలింపఁబడినది.
(దేశము). (రాజసంకతము = రాజుగలది.)

రాజపటాలము. సం. వి. అ. పుం. ధూళి, ము, పొట్టు. శ్రీ.

రాజపటాలి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. మధురపటాలి,
తియ్యపొట్టు. శ్రీ.

రాజపట్నము. సం. వి. అ. పుం. విరాటదేశ
మందుఁ బుట్టిన మణి విశేషము, లకాశాక
రత్నము.

రాజపథము. సం. వి. అ. పుం. రాజమార్గము.

రాజపలాండుపు. సం. వి. ఈ. పుం. రక్త
పలాండుపు, నీరుల్లి. శ్రీ.

రాజపీలుపు. సం. వి. ఈ. పుం. మహాపీలుపు,
పెద్దగొలుగు. శ్రీ.

రాజపుత్రము. సం. వి. అ. పుం. మహారాజ
మారకవృక్షము, లకాశాతి మాదిరినెట్టు. శ్రీ.

రాజపుత్రి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. గ. రాజ
మారుడు. ఆ. రాజపుత్రకాతి శ్రీ. 3. జాతి,
మాలితి, కటుకుంచి పెండలగు వృక్షముల పేరు.
ర. రోమకయపెడు ముగంధద్రవ్య విశేషము.
౫. గంధమాదకము, ముందు. ఆ. రాజనీతి.

రాజపుత్రుడు. సం. వి. అ. పుం. గ. రాజ
యొక్క కుమారుడు. ఆ. క్షత్రియుడు.
రోమకయసంకమునఁ బుట్టిన ముమ్మందుడు.
3. బుధుడు. (గ్రహము) ర. లక సంగరకాతి
వాడు. ౫. రాజపుత్రసంకముని ప్రసిద్ధమగు
సంకమునఁ బుట్టినవాడు.

రాజపుష్పము. సం. వి. అ. పుం. నాగేశ్వర
వృక్షము. శ్రీ.

రాజపుష్పి. సం. వి. అ. పుం. నాగం
గవృక్షము, నారెంజినెట్టు. శ్రీ.

రాజఫల. సం. వి. అ. పుం. జంబూవృక్షము,
నేరడు. శ్రీ.

రాజఫలము. సం. వి. అ. పుం. కటాలము,
పొట్టు. శ్రీ.

రాజబదరము. సం. వి. అ. పుం. గ. రక్తముల
కము. శ్రీ.

ఆ. అవలము, ఉప్పు.

పుం. ఉత్తమకాలి. శ్రీ. (నాచ)

రాజబల. సం. వి. అ. పుం. గొంతుగోరు. శ్రీ.
(క. ర.)

రాజబీజ. సం. విలా. క. ఈ. క. రాజసంకతి
వాడు. రాజసంకముడు.

రాజభోద్రకము. సం. వి. అ. త్తం. గ. పద్మము
 ౨. నిలము, నేము. క్రి. 3. పారిభద్రకము. క్రి.

రాజభోయము. సం. వి. అ. న. రాజత్వము,
 రాజభ్యము.

రాజభృంగము. సం. వి. అ. త్తం. తెలివిగల
 మాంకటి మోగము. (వై. వి.)

రాజభోగ్యము. సం. వి. అ. న. పోలికాయ.
 త్తం. ప్రియము. క్రి.

రాజమార్గము. సం. వి. అ. త్తం. పెద్దరాట,
 రాజభి, పెద్దభి. (ఇల్లీ-రాజవర్తము, రాజ
 పథము మొ.)

రాజమాషము. సం. వి. అ. త్తం. ఒకచాతి
 కామధాన్యము, పొల్లర, అలసంద.

రాజముద్ర. సం. వి. అ. త్తీ. రాజసంబంధ
 మైన ముద్ర.

రాజముద్గము. సం. వి. అ. త్తం. ముద్గభేదము,
 ముద్గము, అదవిపెన.

రాజయక్ష్మము. సం. వి. న. త్తం. క్షయ
 లోగము.

రాజయోగము. సం. వి. అ. త్తం. గ. చాత
 కుడు రాజాగే దగియు సూచించెడి గ్రహ
 ములయొక్క యోగము. ౨. (యోగ.) రాజా
 లభ్యమిందులకై యేర్పఱుపబడిన సులభ
 మార్గము.

రాజరంగము. సం. వి. అ. న. రజతము, వెండి.

రాజరాజమాడ. వి. వి. ఒకానొక వాడెము.

౩. శ్రీకరణమాణికము కొడుకు వడి
 ముఖమం గామానాని కొడుకు గావీరట్టడి
 చేత వియవది రాజరాజమాడలు వట్టి అలము

వలయు చుట్టు ఇయవది త్తం. నీల శకున్నీకు
 ములతోనూర ... ద. కా. ర. ౧౨౦౦.

రాజరాచ. సం. వి. అ. త్తం. గ. పార్శ్వశాముడు.

చక్రవర్తి. ౨. నీలము. 3. చంద్రుడు.

రాజర్షి. సం. వి. ఇ. త్తం. గ. రాజముడి,
 తనకుచేయుటచే ఋషిగా నెంచబడిన త్తరి
 యుడు. (జాత విశ్వామిత్రాది.)

౨. రాజశ్రేష్ఠుడు. (వాచ.)

రాజరీతి. సం. వి. ఇ. త్తీ. కాంక్షము. కంఠము.

రాజవంశము. సం. వి. అ. త్త. ఈ త్త.

రాజాగలది (దేశము. క. ర.)

రాజవంశ్యుడు. సం. వి. అ. త్త. అ. అ.)

౧. రాజసంతతివాడు. రాజవంశస్థుడు. ౨.
 (సుమన్యులలో) ఒకానొకటి త్తయ్యుడు.

(వాచ.)

రాజవర్తము. సం. వి. అ. త్తం. క్రొత్తబట్ట.

(వై. వి.)

రాజవల్లభము. సం. వి. అ. త్తం. గ. ప్రియా

లువు. ౨. రాజబదరము, పెద్దరేలు. 3. రక్తా
 ప్రము.

రాజవల్లి. సం. వి. ఈ. త్తీ. ఒకానొకరి.

“తొయవల్లి.” (రం. వి.)

రాజవాహ్యము. సం. వి. అ. త్తం. గజరాజము,

పెద్ద యోధుల

రాజవృక్షము. సం. వి. అ. త్తం. నీల. క్రి.

(క. ర.)

రాజవ్రణము. సం. వి. అ. న. (చూ. రాజే

త్తం.) (క. ర.)

రాజశాకము. సం. వి. అ. త్తం. ఒకచాతి

మారాకు, వాస్తాము, చక్రవర్తిమర.

రాజానామము, సం. వి. ఆ. త్రిం. త్తుమ్మ, త్తుమ్మ
మాం.

రాజశృంగము సం. వి. ఆ. న. రాజశృంగము
మైన భంగారకామగల గొడుగు, శ్వేతశృ
క్రము.

రాజశేఖరుడు. సం. వి. ఆ. త్రిం. గ. శేఖరుడు,
చంద్రశేఖరుడు. ఆ. ఒకానొకటి, ఆలంకార
కుడు.

రాజసభ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. గ. న్యాయసభ.
ఆ వ్యవహారము.

రాజసము. సం. వి. ఆ. న. రజోగుణము
వలన గలిగినది. దుర్బరము.

ఆ. అదినాథాకామగల నయనముల, నాశ్ర
ణమున గృహ్య నాదరింప, కథకుడు రాజ
సమున వచ్చుచు దీగవ, లేచిపోయి సంచరించె
గొలుపు. భార. ఉత్క. 3, 383

క. తననకు నలుగురు భవనా, శనకములదగ్గరి
రాజసమున బుట్టిజన్మపాలు చతురు కృతుల
దను, మునివలన పెరిగి శోప మూర్ఖు
నిర్మలంబై. భార. ౪౫౫ ఆ. ౧౫౫.

గీ. , చేరి యానందించిన జేయిమెరిసింది,
రమ్యమృతమున జెంక రాజసంబో.
దశా. ఆ. ౧౦౦.

విని. (ఆ. ఈ. ఆ.) గ. రజోగుణములవి.
ఆ. రజోగుణము ప్రధానముగా గలది.

రాజసర్వము సం. వి. ఆ. త్రిం. సర్వభూమి
పెద్దపాము. (హం. వి.)

రాజసర్వము సం. వి. ఆ. త్రిం. గ. కల్లాదాం.
ఆ. మహాలా విశేషము, ఆవనింపె యొక్క.

రాజసారము సం. వి. ఆ. త్రిం. మయూరము,
మగనమిలి.

రాజసి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. తృణవిశేషము,
మార్క. శ్రీ.

రాజసూయము సం. వి. ఆ. త్రిం. న. ఒక
రాజ తిక్క రాజాజయించి సర్వాంగీకృత
సామ్రాజ్యమునకు గురుగా సామంతరాజుల
సహాయముతో బట్టాభిషేక సమయమున
జేసిన పెద్దయజ్ఞము.

రాజస్కంధము సం. వి. ఆ. త్రిం. అశ్వము,
గుఱ్ఱము. (విల్వము)

రాజస్వము సం. వి. ఆ. న. గ. రాజసంబంధ
మైన పొమ్ము. ఆ. పమ్ము, సామంతరాజుల
చెల్లించెడి కప్పుము.

రాజస్వర్ణము సం. వి. ఆ. త్రిం. దుర్బర
వృక్షము, ఉమ్మెత్త చెట్టు. శ్రీ.

రాజహంస. సం. వి. ఆ. త్రిం. గ. ఎఱ్ఱపాక్షము
ముఱ్ఱముగల హంస, కలహంస. ఆ. ధూర్జ
నర్జములైన ముఱ్ఱపాక్షములహంస

రాజహర్షణము సం. వి. ఆ. న. తగరపుష్పము.
(హం.)

రాజహస్తీ సం. వి. ఈ. త్రిం. గజరాజము,
పెద్దదియు సందమైనదియు వగు నీమలగు.

రాజాద(త)నము సం. వి. ఆ. త్రిం. త్రియాల
వృక్షము, మొరటి. శ్రీ.

(దీని మడులలోని గింజెల వీడితో బడ్డకలవేసి
రాజులు భవంతురు.)

రాజాదని సం. వి. ఈ. శ్రీ. దీనిని, పాల
చెట్టు

రాజానకుడు. సం. వి. ఆ. త్రిం. గ. సామన్య
రాజు. చిన్నరాజు. ఆ. మండికులకును కవిశ్వరు
లకును పూర్వకాలమున నీయఁబడిన దినదము.

రాజాన్వయము. సం. వి. అ. న. గ. ఆంధ్రదేశ
మనఁ బండెడి భావ్యునిశేషము, రాజీవము.
ఆ. రాజీవలన లబ్ధిమగ నాహారము, రాజాను
గ్రహమున దొరగిన యాహారము, 3. రాజాన్వ-
యగు భోజనము

రాజాబహుదరు, వి. ఒకాశాశ్చ విరుదు.

పీ. సంస్థానము నొంగు సమయమునందె వంశ
క్రమముగన రాజాబహుదరు పెండ్లైన
విరుదులు రంగా ౧. ౧౧౩.

రాజామ్రము. సం. వి. అ. తుం. మామిడికాతిలో
శ్రీవత్సమైన చెట్టు, ప్రళయమైన మామిడి శ్రీ.

రాజార్యము. సం. వి. అ. తుం. కాశ్మీరము,
రాజశిల్పము, (పెట్టి శిల్పము, శ. ర.)

రాజార్హ. సం. వి. త. శ్రీ. బంబు, నేరేడు, శ్రీ

రాజార్హము. సం. వి. ల. న. అగరుచందనము,
చందనవిశేషము.

విని. (స. అ. అ) రాజనభుజగివది

రాజాలాబువు. సం. వి. తి. శ్రీ ప్వాదుతుంది
విస్తాకాబువు. శ్రీ

రాజావర్తిము. సం. వి. అ. తుం. ౧ కమ్మన
కాతి వజ్రము, తీవరత్వి శేదము. (గాజా పెం)

పీ. ఇంపు, పావర రాజావర్తిపుంబావన
మలక తొండు వైదుర్యంబు మించు
గన్ను. రామి. ౫. ౧౩.

ఆ. విరాటదేశమునందె తెచ్చిన వజ్రము.

న. చిత్రమలము, రంగురంగులబట్టి (వై. వి.)

రాజాహి. సం. వి. ఇ. తుం. రెండుకలల పెను
రాము.

రాజి. సం. వి. ఇ. త. శ్రీ. ౧. రేఖ, గీటు

ఆ. పం. శ్రీ. 3. వల్లనలు. ర. మాన, కొండ
నాణి. ౫. రాజాన్వయము, ఒకవిధమగు పాము.

రాజి. సం. వి. అ. శ్రీ. ౧. పం. శ్రీ. శ్రీశి.
ఆ. మచ్చి, చేమ. 3. వల్లనలు. ర. (మాది
కలో ముదయోగించెడి) యావలు.

రాజికాఫలము. సం. వి. అ. తుం. తెల్లలవ,
గౌరవర్ణము, శ్రీ.

రాజితము. సం. విని. (అ. అ. అ.) ప్రకాశము.
(శ. ర.)

రాజిస్థల. సం. వి. అ. శ్రీ. చివాగర్మటి,
పెద్దదోస.

రాజిమంత్రము. సం. వి. అ. తుం. రాజలము.
(వై. వి.)

రాజిలము. సం. వి. అ. తుం. రెండుశిలలపాము,
దుండుభము (ఇది విడుము లేనిది).

రాజిల్లు(లు). సం. అ. శ్రీ ప్రకాశించు. (శ. ర.)

రాజీనకము. సం. వి. అ. తుం. ఒకాశాశ్చరేషు,
రాజీవము (వై. వి.)

రాజీఫలము. సం. వి. అ. తుం. పటోలము,
పొట్ట. శ్రీ. (వై. వి.)

రాజీలము. సం. రాజలము (వై. వి.)

రాజీవంతిము. సం. వి. అ. తుం. పటోలము,
పొట్ట. శ్రీ

రాజీవము. సం. వి. అ. తుం. ౧. మృగవిశేషము,
మాంసశేదము, పాపసపత్తి. 3. ఏమగు
ర. మత్స్య శేదము, ఒకాశాశ్చరేషు.

న. తామర, పద్మము.

రాజా. సం. వి. వ. తుం. (ఇది రోమ చక్రవర్తము.
నమాసాంకమున పులింగమున అకారంకమును
శ్రీలింగమున తాకారంకమును వనమ.

ఉదా : భగరాటనంగ, రాక్ష, బహుప్రసాది
ప్రీతింగమున పరారాంత, ఈకారాంత,
అకారాంతములను పగును.

ఉదా. బహురాజానా, బహురాజే, బహు
రాజ్యా, మతీయమ స్వాధ్యము ప్రథాన
మగునపుడు తెనుగను సుత్యదుజ్జోపము
అగుట ఉదా. విదురరాజ, రాజా, భగ
రాజ

స్వాధ్యమప్రథానమగునపుడు స్వాధ్యమగును

ఉదా. మారరాజాడు. ఈ “రాజా” అను
పదము, కత్తుమమేయని చిన్నయనూరి, తిమ్మ
కవి మొదలైనవారి వీధాంతము. కైకపుత్రముగూడ
గలదని కొందఱు.)

౧. జేడు, పుపాణండు.

అ. విదురరాజ పాండునిభువనం జేయుచే,
కన్యలోకహితములైన విధులు.

భార. అ ౫ ౧౫౭

ఉ. రాజవిజేతయై నిరపరాధమహిమరహస్యవి
కమావ్యాజమునన్ వృధామహిమండై
వధియింపగల బంధు. విక్ర. ౩. ౬౭.

గీ. రాజగారడన్న కంబమురామండితని, లేన
మును మేలురాగెనునీనియంట, విత్తుడు
గనుగొంటిమి. యయా. ౧. ౧౨౦.

మీ. .. ఒడయెడుమోర, రాయడమరాజేడు
రాజుల మోదన పరపాలనంజ్జలె పరగ
చుండు. అం. భా. ౨. ౧౦౨.

క. కాదనక నేగనేగక. రాజవలదినదే
దేవుల సానియనగల దెలియమె నిష్కళ.
అ. వి. క. ౧౦.

అ. రాజవాడు, క్షత్రియుడు. ౩ యుధిష్ఠి
రుడు, ధర్మరాజా. ౪. ఇంద్రుడు. ౫. చం
ద్రుడు. ౬. ప్రభువు, యజమానుడు.

౭. పుష్పచక్రవర్తి. ౮. యక్షుడు. ౯.
సోమవర్తి. (గీ. ని.)

విజ. తనజాతీయందు శ్రేష్ఠుడు, ప్రధానుడు.
(ఈ యర్థమున వివి సమాసములే ప్రయుక్తము.)

రాజేంద్రుడు. పం. వి. శ్రం. రాజాధిరాజ.

శ్లో. చమత్కారపర్యంక మధికారే నృపాధ్యక్షే,
యారాజాత్యుత్తరణస్స ఏవ మందోలేశ్వరః,
తస్మాద్దళగుణో రాజారాజేంద్రః. (పాచ.)

రాక్ష. పం. వి. ౪౬. శ్రీ. ౧. రాణి, రాజభార్య.
౨. మార్యధిభార్య. ౩. కాంస్యము, కంచు.

రాజ్యము. పం. వి. అ. వ. ౧. ప్రభుత్వము,
చక్రవర్తిత్వము, దొరకనము. ౨. రాజాధికార
మునకు లోబడినదేశము, రాష్ట్రము. ౩. రాజ
కానము, విలువడి, దేశపాలనము ౪. లక్ష
గ్రామములపై అధికారము

శ్లో. లక్షాధిపత్యం రాజ్యంపాఠ్య, తాన్వనూజ్యం
దళలక్షకే, కలలక్షే మహేశాని, మహా
సామ్రాజ్యమయ్యతే. (పాచ.)

రాజ్యలోభము. పం. వి. అ. శ్రం. రాజ్యాళ,
రాజ్యచుధికము చేయవలయునని కోరు.

రాజ్యాంగము. పం. వి. అ. వ. రాజ్యపరిపాలనకు
గావలినది (సామ్రాజ్యమొక్క మహోత్సోగ
రాష్ట్రపర్యం బలహిమము రాజ్యపాదనము.)

రాజ్యాభిషేకము. పం. వి. అ. శ్రం. రాజ్యమున
రాజును స్థాపించుట, రాజయొక్క పట్టాభి
షేకము.

రాటనము = రాట్నము. (పం. రహట.)

౧. తెలుగు గానం.

క. ఎగయెగెరంబులు పక్షమున, కొగిలగొట్టెడు
రక్షలము లాలంకరము భువపై, మగద

బంధుత్వాదే గమ్యరూపగ శోభన రాటన
నున గుండ్రలపోతె.

మ. సం. ౧౧. ౩౩౩.

౨. నీవరేచయంత్రము.

ద్వి. కీలువొందించి యాశ్రయరాటనములు, వారి
యాడించు వా బీదంగియరేడు.

బస. పు. ర. ౬౫. పం.

౩. గానుగ.

గీ. అప్రతిష్ఠాభ్యు పరంబునందు దుష్ట, నయని
ద్రిష్టదురంగి రాటనములగడి.

మార్క. ౨. ౬౮.

రాటము¹. వి. మల్లబంధ విశేషము.

ఉ. స్రవీన లేదు బంధియని స్రవీన తెంబడి
జొచ్చి విక్రమణ, దాని బెళాన లాగను
తటాణన స్రవీ గణంబు రాటమున్, నీవము
మేరకెగతెల్ల వైచడన్.

ప్రబంధ. ౩౯౦.

రాటము². వి. (సం. రాట్నము) జనమృగము.

(క. ర.)

రాటవము. వి. మల్లబంధ విశేషము.

మ. భేదయల్గించి యుగడించు నగ్గోపమహారుండు
పాటవంబునకు రాటవంబునకుంబునెన్నెక్కి
నిక్కిన నక్కినధట్టుండె.

భాగ. ౧౦ పూ. ౧౩౪౫.

రాట్న. సం. వి. ఇ. పుం. పక్షి. శ్రీ - యుద్ధము.

రాట్న. వి. (సం. రాట్నము) ఉపద్రవము,
క్రమము. (యా రాట్నము).

క రాట్నము

రాట్న. సం. వి. కీ. పుం. రాశి, ప్రభువు.

వి. న్యూకాతి శ్రీమూడు; శ్రీమమి.

రాట్నము. రాటనము. వి. (సం. రహులు.)

౧. తెంబ గానుగ.

మ. ఇలకు శ్వేచ్ఛిలగడి బండి తీరవస్త్రుండ్రేడు
చ్చుటలేదీత్ర లుగ్గమై స్రాల నయస్వతంబు
లెనంగంగా (ద్రిష్టరాట్నంపురం, ద్రుణా
దేవకొలంబలు బొరిలిపాబిచ్చు పంశీ
రుమాం, బులుకాడెందులునంబు లేడివల
యంబుకాక రుంకారమున్.

అమ. ౪. ౧౫. ౨.

ఉ. పీడిగయాళిగాన నమ నగ్గరెంబంగనె లోన
మై లెనం, దోన మెంబంగ పీటగల తొయ్య
బలెల్లను గుంపుకూడినం, త్రానముచెంద నీ
గళిము రాట్నమునందియింది తెంకుశీ,
కోనుకొందనూ కుక. ౨. ౩౩౩.

౨. సూలువదుకుయంత్రము, ఏనులరాట్నము.

క. మడిచారము చెవులం ద్రొక్కనను పలకయు
దిండు కేదరు గుంబునం ద్రొక్కననుబొమ్మ
యనుం ద్రిష్టకు, పుడకయునం గలగు
రాట్నములు నైకొనుచున్.

కుక. ౨. ౪౨౦.

నీ. అనయంబు బుక్ర తిన్నవి తొక్కపలు
లాలింపని చెవులరాట్నంపుర తెవులు.

చంద్రా. ౧. ౫౩.

నీ. తంకు సంతతి నమరావనయంత్రంబు
రాట్నమంచుగను రహిశిన్మన్.

అం. భా. ౨. ౨౯౪.

౩. ప్రతిరాట్నము, ప్రతి దూడిచేయు
యంత్రము.

గీ. దూడిపాటలఁ దేయియ దుమునయందఁ,
జలుకొడల నంటంగా నొక తెలికెక్కి,
తీను నడంచుచు గూర్చుండి రెడ్డిపడుచు,
తెంగుతెంగున రాట్నంబు ద్రిష్టకుండె.

ఉ. హరిశ్చ. ౪. ౨౪.

౪. బలవంత విశేషము.

ఉ. .. బాలవర్, బాలలుగాండ్లు నూతులును
బావులు రాష్ట్రములకు జలాగ్నమై, నీరుగ
నయ్యెగాక నుజీ నీరుని నాడని తామె
త్రట్టునీ. ద్వ. ౬. ౭౦.

రాష్ట్ర(టూట)డు. అ. (౩. ౧/రాటు.) (కను
జొందు.

ఉ. బలవంతలాభశక్తి నుజీ తిత్తిటంబులయందు
నాత్మ వింజుల గరావలంబన సమర్థముగా
నుదిగోరుక గేలి, సాధంబుపయిన్ సముష్ణత
నితంబుపయోధర భారగర్భభారంబునక
గోనులాంగకము రాష్ట్రక గేలినిహార
వేలిలన్. కాశీ. ౪. ౨౦౦

రాశ. సం. వి=రాధ. (శీ. వి.)

రాష్ట్ర. సం. వి=రాధీ.

రాధు. వి. ఓ. (బ. రాధులు, రాతులు) గుంజ,
ప్రభము,

శీ. ... శీ. .. పొలుంబు, దుందుగబుల్లి
యూరులక దూలిరాదు, విక్రమశీతాలపాదలు
నీరుజనుచు. ఆము. ౬. ౧౩

శీ. భద్రవివాహవాతామతి తెలియవంద, వివిధ
మాల మంతుపము గావించె వనంగ, జొప్ప
నిల్వగ్రహుల నుచ్చపురమున, రాకులన
తెల్ల దెస వానకాకులమరు.

కు. సం. ౬. ౭౪౪.

జ. రావణు.

రాధ. సం. వి. అ. శ్రీ. ౧. వెలుగు, ప్రకాశము.

ఉ. గౌడరాష్ట్రమునక బ్రధాన పట్టణమునీరు.
౩. అందము, శోభ,

రాధము. సం. వి. అ. తుం. వితులము, జితానాక
చెట్టు. శీ.

రాజు=రమణ. వి. ౧. విప్పదము.

రగడ. పోటిమిగ వనక వజ్రాగములక బూగ
ముల, రాణ దనరాణుల బరాగముల, . .

రాశువ. ౨. ౬.

౨. ర. శ్రీ. గామహర్షర్థము.

శీ. నీ విలాసమచ్చితాశీమనుమూ సంగీత
సాహిత్య సౌగధంబు, నీకటాక్షశ్రీవిపాక
శేదమచుమీ కేణువీణాదుల రాణతెల్ల.

ప్రభా. ౩. ౧౧౪.

కా. ఏనాఁ శోమలసాధనీకలమై నింపొంది
చిత్రంబుగా నీనెక కేలదరించి రాగల వనే
విన్నూర్తిమై శోమలచూక, జాణలే సాధ్య
మహారాగమవిధాన ప్రియగానంబులక,
రానలే మూలక వాలించెదదరు చిత్రశ్రీతిమై
నింటివే. నుద. ౫. ౧౯.

౩. ప్రేమము, అనురాగము.

శీ. కానలోదారు మృగంబుల కైవడికై శోని
యనమామ్రకగృకలనక, దనరు శోక్కు
త్రురాణ మునిదంపతులు దమకంబులు దేర
సేయంబుమూ. రాశువ. ౧. ౨౦.

(కారతాధ్యము.)

ఉ. నీనీయుమట్టుటలో మిగుల నింకలు పెంపుడు
చిల్లబోదతో, రాణధరిల్వక బెల్లంబు
గరంబుపురుషము ... కళా. ౬. ౨౧౨.

౪. ఆస. శ్రీ.

ఉ. . శ్రీరంగనివాసుక దంకయును రాణ
దరిల్వక కేణువేటుమై, నంగన అన్న
శోటికే జాయారపురాగంబు మూలవచ్చి ..
పరమ. ౩. ౧౪౫.

౫. నేనుక, కతుమాలము.

శీ. అనవనక్షీణీయందును సరసులగిడి నివృ
త్తు రాణవేదికకే ప్రయతుండు ...

రాశువ. ౨. ౧౯.

(భారతార్థమున.)

౧. ఆరీకయము, ఆధిశక్త్యము.

ఉ. ఆనీ మెజుంగును కైపుకొయ్యారథ్రు (మర్దు
లు శక్తుదీవీకా, శ్రీలులు ధూపనాననలు
మృద్యునిరంతర వాద్యమోచముత్, రాణ
బాసంగెల్లాల మిగలం గనమింకొనరించు
నిక్కల్లార్లునుం చుప్పతోరలుమునై జను
లందఱు పలుపిల్లంగెన్, విజ. వి. ౧. ౧౯.

❖ రాణనొప్పారు నిస్సాక్షికావంబులు కామేశ
రావముల్ గ్రంధుకొనఁగ ...

ਭਾ. ਰਾ. ਘਾ. ੨੦੩.

మి. పచ్చని హారుమంటి సువివాగపక్కర పారసి
పల్లంబు పట్టమయ్యమ్మ, రాణసొప్పారు పైతా
ణంబు సింగిణిరేళ్ళుకుల కోరుల తరికనంబు.

మమచ. ర. ౨౮

కె. విధానం.

మ. తెలికావిచోడున విడుదులంజానుమఁ
దూఁలుబుర్రాణ పెనుదవీలిసోవుమఁ పథిక
జనుండన వర్జి కహమలంజావి దురలుమ

చంద్రా. ౬౬౩.

జ : రాణింను, రాణింపు, రాణింమ, రాణిం.

రాణము. సం. వి. ఆ. న. గ. పత్రము, ఆక్ష.

జ. మునియ్యంగ. (నిత్యము.)

శ్రీం. నాచమ, ధ్వని.

మ. మఱియు విష్ణులూచల సంతానము
పాదువేల్పుగాటిల పాటిరిత మాణిక్యతా
మధురరాజామృతములుఁ గరఁగి ...

పను. ౨. ౧౧.

రాణి. ఏ. (సం. రాణి. ప్రా. రాణి.) ౧. రాణి
భార్య.

(చూ. రాణివాసము.)

అ. కార్య.

గి. భ్రంధరీశాస్త్రమహాశయ్యుండి దునీ, సింహ
 యోగ దీక్షావాయింతుచెబున, సహజరూపి
 మదాభ్యుదయోగార్థ... మమచ. ౧౫.

నీ. తలవారికిటను రాణినిలిపి నమ్మకించెంచె దన
రాయసమునకుఁ దప్పగాదె .

ఇందు. గ. గర్భ.

జ : రాణివాసము, రాణివాసి.

రాణిగ. పం. వి. ఆ. స్త్రీ. గుణభూత గతము.

(ဗ. ဂ.)

రాణింఝ. అ. ౧. (√రాణ.) ౧. ఒప్పు,
కోలింఝ.

క. ఆటంబులు (బెక్కు) నీనుముల కాచం
బుర ప్రయోగంబులు, చాళంబుర మం
యంగ రాగముల నానాతన ముంబులు, నా
నానా ర క్తియ ర్థయన సర్యయన
రానీంపు వర్ణస్వర, లీలాదిహీనగీత
మనో నమోతి బెక్కించె విదేశంబు
గనె. పరానా. ౧౧౦. ౩౪.

ఉ. ఎంతగ మేళమకొనెను నాచును సోగల
సంగఁ దామ రాగినిచును మెప్పువై గడు
గణించగఁ జొచ్చుచు దా విధిగానివే, మించును
జాలతాని నుమమించు కువల సరియై రస
ప్రియమౌ, లించుచులై చరించె నవనించె
మనమున నిలించుచు నున్నది.

డి. రమణాద్రిగి గమలకరాణి రాణింపంగ
వాణిమాద్రిని లక్ష్మీవలన మించు.

ఇందు ౧, ౧౦౬,

౨. ఇవ్వమగు.

క. ప్రాజెక్టుకుండు గడుది, ద్రాగత మన్నాడి
దేము తన కమ్మలమన, రాసింపనో యిత
ది మగ, ప్రాజెక్టులో లేనో యనుచు
బొమ్మలు మదిలాగ. ఈ. ౧. ౨౦౨.

3. సంతసించు.

వి. అవని భువనోకమంతయు మాన్పు, రవి మానుమనెల్ల రాజీంపనేయ, వచ్చెనో యనగ నవ్వనవశ్యమందు, అచ్చుగా వాగిరి యెల్లన దిగి.

రం. రా. కిక్కిరిం ౧౯౯. పా. ౧౩. పం.

౪. అతిశయించు

గీ. మమ్మ గేమ్మడు నగ్గియు మిమ్మనీరంబ్రాడ్డ తెలగాడ్డు తెచ్చాని దూపులయ్యె, నట్టితెలి గట్టు ముద్దుపల్లవదిట, యెరవు రాజీంపఁ గలతొన నొక్కవాడు

నీలా. ౧. ౧౨.

(ఇది కొన్నియెడల వాక్యాలంకారముగాఁ బ్రయోగింపఁబడును.)

౪. వాణింది నవ్వకుంజాల, విజానికృతనమలర విలసితజేలు, వ్యాజనధునిమగుభర, గాణిక్య మనోజ్ఞ పుధురగానము వినియెన్.

భా రా. కిక్కిరిం. ౪౩౫.

రాజీంపు. వి. ($\sqrt{\text{రాజీంపు}}$) ఒప్పిదము, సొగసు.

ఉ. తెంపరయంగ నొక్కయెడఁ బిచ్చుల మయ్యెను శేషభుర్యమల్, కంపనరీతి నొక్కయెడఁగంటికెంబగు వన్యకామినిన్. సొంపుగనీక నాయకుడు సొమ్మలఁ తెట్టునుఁ బొంది నంత కాణింపుగ లేవనో యెఱుమిచ్చెనో మానమెఱుంగ లేమి యున్.

శృం. రిస. ౧. ౧౧. పా. ౨౦ ప.

రాజీంపు=రాజీంపు. వి. ($\sqrt{\text{రాజీంపు}}$) ఒప్పి దము, సొగసు.

గీ. లింబులుదంప రాజీంబు రాజీంబు రాజ్యాని రాఁ యెలది కిదివాడు.

ఇందు. ౪. ౨౨.

రాజీంపు=రాజీంపు. ($\sqrt{\text{రాజీంపు}}$) ఒప్పి, శోభిల్లు.

వ. అట్టి నమయెంబున నట నవ్వయంబుతోన్వవంబు నట గొనెధికత్సంద్యులీ మూర్తిక కృపాణి పాణి రాజీల్ల భవదీయనమత రాజవ్యమానపంబుల తెల్లను తెల్లను తెడఁ బాడుక యుమ్మ వాననది .

చంద్రా. ౫. ౧౨౪.

రాజీవానము. వి. (రాజీ + వానము). ౧. అంతఃపురము, అంతిపురము.

గీ. నవ్వపల్లంకితాశోహణము లానవి, రాణి వానంపునకులు పొర్లుములఁ గొయ, భద్రకవి తెక్కి మారాజ (ప్రాభవమున, నర్మదానీరపురి కేలివాడు శేడడు.

ఉ రా ౩. ౧౦౩.

గీ. రత్న కాంతులు తెయంగ రాజీవానము, పరుల నేవలనొక్క ప్రీ పతినిగాంచి.

దళా. ౪. ౧౦౩.

(ఇది “మ” లోపము చింత్యము.)

గీ. నగరనగ రాజ్యమానాదు, భేయజూ రాజీవాన మంతిపురమనెగ, నలరు శుద్ధాం తము.

అం. భా. ౨. ౧౩.

౨. అంతఃపురము, రాజయొక్క భార్య.

వ. ప్రతోవ్యావన కనియును, వ్యాధి మాన్పుకోననియును తెప్పింప వా రాణి వానంబు నుపాగు ప్రకారంబులం బంపు (దవ్యంబు.. తము. ౪. ౫౩.

గీ. విదితంబుగ విదిత్రునివ్యుని రాజీవానములకు నడిచెచ్చి నదికవాని. విశ్ర. ౪. ౪౪.

గీ. బ్రహ్మకు బట్టంపు రాజీవానంబయ్యె రాజ నక్రిదానిరకులఁ బోక. భా. ౨. ౩.

గీ. గారి యొక్కతె యాతాళంగం యొకతె, రాజయొక్కతె నక్షిణరాజి యొకతె, నలరు

దను కంఠపక్ష లోకవాసులను, రాణి
వాసులను రాగరసము పేర్చి.

భీమ. 3 ౯౫

3. భార్య. పెండ్లము

ఉ. చుక్కల రాణివాసుల సోయగపుంజను
దోయి త్రెక్కునం, బిక్కవదైన యక్కు-
యనునీంపాడు రాజవరంపరాచరిక్,
ప్రక్కలునేయం.. పారి ౫ ౧౦

౨. వెలలఁ జేపదిన శేత రాణివాసులను అతి
విద్వరతో నడుగులాత్త.

రామా ౬ ౧౪౪

రాణివాసి. వి (రాణివాసులు + ఇ + అని క ర)
అంతఃపుర శ్రీ.

ఉ. పీఠపీఠాదు విద్యుదలకుండ నయో నను
రాణివాసిగా, శేషివో తొక్కులంబులు
నేయంగ నిచ్చినఁ జోదంబిసే, వాసికిఁ
బోరనప్పుఁ గడవందిని పాటులనేయ
వారలెడి.. శం. పంచ ౧ ౨౪౯.

రామము. వి. ౧. నేన.

వి. రాజేయై క్రమమైక్కు గాణున యుక్కు-
గోచయంబుల విండుకోమట్ల పెండు
వి. ౩ పా. ౧ 3 పా ౨ పం.

౪. అంతటఁ లెఱకాణున నునుంతుం దను
నేరఁ బరఁగు మాస్తీని మహాప్రాంతం
గలిగెదనని నిజ, కాంతుండఁ చనఁబొడుకు
మారెగద యిపుడనుచున్.

౪. పీఠపాత్యక లోని, పొమ్మని చన
జొంగలి గాణునయొక్క, నీ పార్వలయగఁ
శేషి మహా పరమాత్మనిగ నడవనాదట
నిన్నున్. పారంగ. 3 ౧౫౧.

౨. నేరవారము.

౪. మునుగొని తక్కువృత్తంబును, నన క్షియ
శేకాలభర్తము వృత్త, వృత్తమును రామ

నంచును, గని మాటాడంగఁబయలుగద నభ
లోనన్. శుక. ౧౯౫.

చ. సరసుండు మందివాడు గుణవారి విశేషి
పశోప శాలి యందఁబడిని యైనవాడు వెల
చాత మహాత్ముడు నీతగాఁడు నేనప్పరి
యని రాకు రాణులు బంధువులుగా గొని
యాద నెప్పుడున్, వెలయుచు నుండుఁ
బాధియును పేమిల నేలె నుతింప
నేటికిన్. మల్లుపు. ౧. ౨౫.

రాత. సం. వి. అ. శ్రీ. వివరిణి, తిరుగు నలు
వాటుగల శ్రీ.

రాతనము. వి (రామ + తనము.) శిలార్థము,
రాతనము

నీ నుమనోవరంపమాచును బుణ్యజనుల కిదని
మిశ్రింధ్రమణి రాతనమిదన్.

దశ. ౧. ౫౨.

(‘రాతన’మని పెండ్ల యర్థము.)

నీ. భారతివాసుండు ప్రణతచింతామణి రాతనం
బానియు రక్షితురపు, . . నీ. లతని భజి
యింప మహార్యులబ్బుటదె.

ఉ. రా. ౨. ౧౫౯.

(ఇట పెండ్ల యర్థమున ‘రాజవర్త’ మని
భావము)

రాతనము. సం. వి. అ. న. రాగనాథుడు.
(త. వి.)

రాతనీసి. వి. (రాజ + తనీసి). రాజు, వివా
దిక్రండు.

౪. అతుగుం దమ్ములు గూరిమిఁగడిగ కం
గారనింది కరమలరండు నిప్పుడు నచ్చిన పని
యేమని, యడిగిన రాతనీసిఁ బాది యాదన
తోడన్. యోగ. 3: ౪.

రాతము. (సం. విజ. అ. అ. అ.) ఇవ్వబడినది.

వి. న. చానము.

రాత్రి. సం. వి. ఈ. శ్రీ = రాత. (శీ. వి.)

రాత్రిగొడుగు. వి. (రాయి + కొడుగు). మందూకము, కప్పు.

గీ. విషమశయః కేయకూపులవేట్ల నెప్పు, బాడుచాపూలముని కాపర్లు కకుం, రాత్రికొడుగున యిల్వల రాత్రిచట్టు, మనసు గరిగించి మను తలఁచెనఁగఁగాన పాండు. ౫. 3౧౪.

విజ. నిశ్చలుడు.

గీ. గొంటువాపడు తారాత్రికడునుఁబోలె, నటనలకు లోనుగాక యుండుటవలనోడు, నన్ను నడవనడఁకించి నలఁపవలసి, వర్షమిద యాడఁడయును నానువచ్చెననుచు.

విప్ర. 3. ౫౬.

రాత్రిగొరక. వి. (రాయి + గొరక.) మత్స్య విశేషము.

శీ. ... మిసికల్లదబ్బలేలు మీనుదొల్లిక రాత్రి గొరక మాపురమును గుంటముక్కుగీ మొర పక్కియదొండును .. హంస. ౪ ౧౨౩.

రాత్రిపోటు. వి. (రాయి + పోటు). శ్రద్ధివపుడు భూమిలోపల రాయి తగులుట.

గీ. తెల్లతలగాక క్రితెనల్ వేయవపు, రాత్రి పోటునులేని భారాటితల. విప్ర. ౨ ౧౨.

రాత్రిబదనికె. వి. (రాయి + బదనికె). పర్వతముల పైయట్లు బొషధి విశేషము.

శీ. చాటవపు కిరణార్ధరముల్ రాక్షసులేకె కావల్ల రాత్రిబదనికెలు. ప్రబంధ. ౧33.

రాత్రియుప్పు. వి. (రాయి + తిప్పు.) సముద్ర మందు తున్నది యుప్పు, అక్షియము. (శ. ర.)

రాత్రిరి. వి. (సం. కాత్రి.) రేయి, నిశి.

ఉ. రాత్రిమాషకంఠు విదంబానరించి కరండ బద్ధమై, నిలిచికిరీతూపరెడి పెద్దగుండెనైన పామువార సం, పాతముఁజెందె చానిది నిది పాముదొలంగెలిలంబుతోడనీ.

భర్తృ. ౧. ౮౩.

గీ. మొగులుపై చీకటుల పెక్కుఁజగి మొలలనలె, బగలు రాత్రి రాత్రి పగలుచేత.

అమ. ౪. ౧౦౯.

నీ రేయిరేయిరాత్రి రేరినంగను రజనిబొప్పును.

అం. భా. ౧. ౯౪.

రాత్రికుండు. సం. వి. అ. పుం. ఒక సంవత్సరము లంజెయింటుఁ గాపురముండువాఁడు. (శీ. వి.)

రాత్రి. సం. వి. ఇ. ఈ. శ్రీ. ౧. రాత్రి, రేయి. ౨. పసుపు

రాత్రించరి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. రాక్షస శ్రీ.

రాత్రించరుడు. సం. వి. అ. పుం. రాక్షసుఁడు.

రాత్రిందివము. సం. అవ్య. కేయంబునంబు, అవిచ్ఛిన్నముగా, విరామములేకుండఁగా.

రాత్రిక. సం. వి. అ. శ్రీ. రాత్రి.

రాత్రికరము. సం. వి. అ. పుం. కర్పూరము.

రాత్రికరుడు. సం. వి. అ. పుం. చంద్రుఁడు.

రాత్రిచరి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. రాక్షస శ్రీ.

రాత్రిచరుడు. సం. వి. అ. పుం. (రాత్రులఁ బెరుగువాఁడు.) ౧. హోరుడు, దొంగ. ౨.

రాత్రులయందుఁ గానలి తిరుగువాఁడు, రాత్రులందుఁ బ్రహరి తిరుగువాఁడు. 3. రాక్షసుఁడు, కిరాచము.

రాత్రిము. సం. వి. అ. న. నక్షత్రము.

(విశ్వానాథుఁడు)

రాత్రిజలము. సం. వి. అ. న. నుంచు, పామరు.
(అ. వి.)

రాత్రిజాగరదము. సం. వి. అ. తుం. (రాత్రి
విద్రాగసియవిది) మళము, దోమ

రాత్రిజాగరము. సం. వి. అ. తుం. గ. మళ-
టు, కోడి - ౨ శుభము, మళము. (శీ. వి)

రాత్రిపుష్పము. సం. వి. అ. న. కలుక

రాత్రిమృతుడు. సం. వి. అ. తుం. యమకూక
యగు రాక్షసుడు. (త్రి. వి)

రాత్రిమృశి. సం. వి. ఇ. తుం. గ. చంద్రుడు.
- ౨. కర్కశము

రాత్రివానస్సు. సం. వి. న. న. గ. రాత్రిల-
గట్టుకొడికత్తము. - ౨. పిళిటి, అంధకారము.

రాత్రివిరామము. సం. వి. అ. తుం. ఉష-
కము, అరుణోదయకాలము.

రాత్రివిశ్లేషగామి. సం. వి. క. తుం. చక్రవాక
పక్షి.

రాత్రివేదము. సం. వి. అ. తుం. కోడితుంహ.

రాత్రివేది. సం. వి. క. తుం. కోడితుంహ.

రాత్రినీత్రము. సం. వి. అ. న. విశాఖ-
యాగము. (వాచ.)

రాత్రివనము. సం. వి. అ. తుం. కెల్లకలుక,
శ్వేతోర్వణము.

రాత్రివ్రంధుడు. సం. వి. వి. (అ. ల. అ.)
శిశికటివాడు, విశాంధుడు.

రాధ. సం. వి. అ. శ్రీ. గ. గోలోకమందుడు
పరమాత్మక అర్ధాంగియైన కత్తి. - ౨. కృష్ణవి
ప్రియకాలగు గోపిక. ౩. కర్ణవింపించి కర్ణ-

అధికభవి భార్య. ౪. విశాఖావక్షత్రము.
౫. శైఖాఖ శుక్లశార్దూమాస్య.

రాధంతరి. సం. వి. ఇ. తుం. విరాజితము.
ఇంద్రుని యేనుగు (శ్రీ. వి.)

రాధన. సం. వి. అ. శ్రీ. పూజనము.

రాధనము. సం. వి. అ. న. గ. సంతోషము,
శృంగి - ౨. సంపాదించుట, పొందుట. ౩.
సాధనము.

రాధము. సం. వి. అ. తుం. శైఖాఖమానము.
వి. (అ. ల. అ.) విశాఖావక్షత్రమందు
జనించినది. (శీ. వి.)

రాధస్సు. సం. వి. న. న. గ. అన్నము. - ౨.
ధనము (శీ. వి.)

రాధారములుడు. సం. వి. అ. తుం. కృష్ణుడు.
(ఇల్లు: రాధాకాంతుడు యె.)

రాధి. సం. వి. శ. శ్రీ. శైఖాఖ శుక్ల శార్ద-
మాసి.

రాధిక. సం. వి. అ. శ్రీ. రాధ.

రాధేయుడు. సం. వి. అ. తుం. కర్ణుడు,
రాధాత్మకుడు.

రాధము. సం. వి. (అ. ల. అ.) గ. నంద-
బడినది, పశ్యముచేయబడినది. - ౨. సిద్ధము
చేయబడినది.

రాధాంతరము. సం. వి. అ. తుం. సిద్ధాంతము,
శ్చిరపణుపబడిన విషయము.

రాధాంతరము. సం. వి. (అ. ల. అ.)
సిద్ధాంతము చేయబడినది, పుత్రమాణముగా శ్చిర
పణుపబడినది.

నిరాచారి. వి. (రాచ + నిరాచారి) రాజు
విశ్వామిత్రుడు.

గీ ఎల్ల చెట్టులు నలర నల్లులినంత, రాచరా
చారిలె మన్నిగోన మొలయు

అచ్చ రా. చాల. ౧౧౩

రాపట్టి. వి. (రాచే + పట్టి) రాజుమారుడు.

క. కనుమూసినఁ గనువిచ్చినఁ, గనుతలు విలు
రాచి బ్రాయఁ గలఁగిన శేతే, ల్లును దలఁ
చిన రాపట్టియ, కనుపట్టుకు నెట్టులోర్వఁ
గలఁ గలకంటి. రా. వి. క. ౨౨

రాపడు. అ. (రాచు + పడు) ౧. రాయ
యగు, కాయపడెనగు.

మ. శబి మూర్తమృదిరాచి రాపడినపై
జాచ్యంబు ముక్కంటి చాపమునం గల్లు
గురుత్వకూడురరాపత్తంబుకట్టెన్ బాధి
మహోద్యు ద్విషదోషముగదశవ క్షిప్తబ్ధి
లోభారమున, శమమొందింపఁగ నెక్కురా
లయన కాంతక భక్తి భావించెదన్.

చంద్రా. ౧. ౨.

చ. చొరని నిలంబులన్ తెదలఁ జూడని
క్రంతలఁగఱు రాపడం, దిరుగనిత్రోవలం
గలక చేరిన యీమరలోటి కయ్యతా ...

ఉ. హరి. ౧. ౧౩౧,

౨. భృగ్వసుడు, గట్టిపడు.

ఉ. ... మూత్ర మోతనం, బట్టుమఁ పెట్టి
యల్ దరులు బల్లుగఁ జేర్చుచు గట్టి
రాపడన్, పెట్టుచు యోజనార్థశక
మాత్రము గట్టి పాడు కానరల్.

భా. రా. యు. ౨౩౨.

రాపడు. అ. (రాచు + పడు) రాచిపడు,
రాచుపడు,

క. పగ్గంత్రుక్ బంబియ రాపడఁగనన్
బ్రాఁగెంత్రు జాచాయలన్, దిగ్గం బ్రాచిన
చారుజ్ఞా గృహవాటిభాగ్రమాసంచల,
ద్వైగ్గాఢ ప్రసవంకుమద్యకులతో.

ఉ. రా. క. ౨౫౩.

గీ వింకంతు సానులనం రాపడి నెలకంకై
యూనిన కాచిమాని కను. ౧. ౩౬.

రాపడు. అ. (రాచు + పడు.) (రాపడు,
సంభంధ

గీ రాపడియె సానుమతి సాంద్రతాపమునఁ
గరంగ శామాభిధాన నిర్వలతాంగ,
లిట్లు దనుఁబాది సిగ్గుపాటయె విషయ,
వివతయైయున్న వగరాజతనయఁజేరి.

కను. ౫ గర.

రాపడు. స. (రాచు) రాదు.

మ. నలిగెల్లమృతాయఁగెంత్రులచెక్కిరంజింబు
నమ్మి త్రియంబులు రాపాడుచు జోయిలిం
తును. .దలఁబ్రాల్సొనె నెలకరాచే
నెలకన్ చాల్కిన్న కోర్కెం దగన్.

యెయ. క. ౧౧౧.

అ. (గీ. ఒరయ

గీ, తలకెక్కు కలత్రునఁ దగులు మార్పులు
ముక్కును నెత్తుల్ రాపాడుకొనిన నోటు
సారంగ. ౧. ౧౦౯.

అ. అన్న గంబుపాంతఁ బన్న గాభరణునినిలయ
మొప్పు బ్రవ్రలయమొప్పు, గోవురంబు
తోడ నెత్తున రాపాడు, గోవురంబుతోడఁ
గామరు మిగిలి. విక్ర. ౫. ౩౧.

రాచిడి. వి. (రాచు) పంపునము, ఒరయన్.
(దీని యా ప్రతిదికరూపము 'రాచాచిడి.')

గీ. మూలాళ్ళ సంఘాతముల రాచిడివి తేసి
కనుకంబు నుజుయిలి కన్ను తెచ్చి ...

హర. ౩౦. ౩౦.

కా. రారాకిళ్ళ భుజాంగదంబుల మణుల్
రాంక విజృంభయల్, గారా మెచ్చుక
తెల్లి కొండ్లు నను . . మనుచ. ౪. ౨౬.

రావు. వి (✓రామే) గ. రాకిడి, సంఘ
ణము.

(దీని యాశ్రయింపరావము, 'రారావు.')

గీ. రంధ్ర రంధ్రానుభవ సమగ్రంబు గాక,
నమృత దివ్యావృత్తి తామర కొనక,
రావుఁ జెప్పులనడుమ రారావచ్చి, పట్టి
యొత్త నఖరేఖ జయలంపడక.

మర. ౫. ౪౩.

చ. . . లత్యకుఁ దమినింబు బ్రెంతుక భగ
తక్కులు తెక్కులులేది మోహమానక
కలహించి మింబు తెనురావులు యావులు
జేచ గెప్పుదిక. మర. ౨. ౩౭౨.

గీ. రతిలేది తెల్లన రారావుఁ జమ్ములు గడ
కమ్ములకు వింతగడంబు కొలువ . . .

మై. ౩. ౪౧.

మ. వా, నదికే యాడగు రాజాఁ జూచి మయి
పెచ్చుక మట్టుగాకున్నవా, రదికే కాదిది
యేడదో యది సఖక రారావుఁ జేసిం
గడుక. రా. వి. ౫. ౬౨.

క. రారావు లేల నేనును. రారానకుఁ జలవ
కలవ రారామెచ్చక, రారాయని తలిరావ
క, రారాయని కేరి నేలరా రాశిమరా...

సారంగ. ౨. ౧౨౨.

౨. నింద, జన్మ.

ల. గీ. కుమార యిట్లు బోకుమా రావుల,
నేనుమా రసస్యరేఖలకు, నీకు మారమ
ణుని తెచ్చుంటే తగునుగా, నీ కుమార
మణుల తెచ్చుంటే.

మర. చరిత్రము. ౨. ౧౪౪.

ఇ. రామహరి.

రావుడు. వి. (✓రామే) రామేట, (౪. ౪.)

రావుడురాయి. వి. (✓రావుడు.) గాఢలు,
లోనగునది ననువగుటై రావెను రాయి.

(౪. ౪.)

రావులుగను. వి. (రావే + తులుగు.) కంఠము,
రావజండు.

గీ. కాకములు రావులుగలంబుగ్రద్దలమచ్చుకం
బులును మానసము వికలంబునీచు.

భార. శ్రీ. ౨. ౯.

ద్వి. కొత్తర తెల్లనకొంగ రావులుగను ...

ద్వి. వారిశ్చ, పూ. ౬౨౨. పం.

రావురావు. వి. (కాం + తువు.) లక్ష్మీతుమ్మము.

గీ. ... రావువంక, పశ్చ తుమ్మంబు తెల
యును . . . తం. భా. ౨. ౬౧.

రావోడి. వి. (తావు + పోడి.) లవరాయి మొద
లగువానితో రావిన బంగారు మొదలయిన
వాని పోడి.

గీ. . . నీరవాత్తు. సావలజ్జిన రావోడిచల్లి ...
మనుచ. ౨. ౩౬.

గీ. ... రావోడి వా ఘృష్టరజము తెలగు ...
తం. భా. ౨. ౨౩౫.

రాబండు. వి. రావతులుగను. (౪. ౪)

రాబడి. వి. (✓వచ్చు.) వచ్చుబడి, తయము.
(౪. ౪.)

రాభస్యము. పం. వి. అ. న. గ. సంతోషము,
ఉల్లాసము. ౨ సాహసము, ౩. బలాత్కా
రము, దీర్ఘత.

రామ. పం. వి. ల. శ్రీ. గ. అందకత్తె, మహా
హరిణియగు యువతి. ౨. గీరాది కళలలో
తైత్తిలముగఁగ శ్రీ. ౩. లాడుది, శ్రీ. ౪.
ఇంగిరికము. ౫. ఇంగుర. ౬. ఒక దినుసు
గోశోపకము. ౩. గురికము, మేగుర. ౪. నది,

ఏము. ౯. అశోకము. ౧. ౧౦ శ్రేణికంట
కారి. ౧. ౧౧. స్వహాకప్య. కలబంద. ౧.
౧౨. బాల, చిలుబొడ్డి చెట్టు. ౧. (కాచ-)
రామదాడి వి. (రామ + దాడి) అసంఖ్యము.
(వి. వి., శ. ర.)

రామకర్పూరకము. సం. వి. అ. పుం. ౧.
కృణవిశేషము, ఒక విధమున కృణము.

రామకుండ. సం. వి. అ. పుం. ౧. బట్టలు
మట్టుకుచేతను రంగులు చేయుచుచేతను జీరించు
తై చేపాకుడు. ౨. కాక్యముచే జీరించు
మాగధుడు. (శీ. వి.)

రామక్రియ. వి. (సంగీ) ఒకాశోక రాగము, ఇరు
వది వాయిద సప్తంక రాగములలో నొకటి.

శీ. రామక్రియయు శేకరామక్రియ వసంత
సామంత శుద్ధవసంత మధ్యమాదులు .
ప్రబంధ. ౩౯.

శీ. ... రితి గాళ రామక్రియ శేకరామక్రియ
గాళ వాయునిగాళ .
హంస. ౫. ౧౨౪.

రామఖల్లి. వి (సంగీ.) ఒకాశోక రాగము.

ఉ. .. ముఖారి చేతగాంధారి వరాళి కన్నడ
భవానరి ఘాగ్గరి పూరితేగదా, యారళి
రామఖల్లి మొదలై తగురాగము లింపు
వివాహగళ... చెప్పి. ౨. ౨౩౬.

రామగిరి. సం. వి. ఇ. పుం. ఒకాశోక పర్వ
తము, చిత్రకూటపర్వతము. (కాచ.)

రామపంధ్రుడు. సం. వి. అ. పుం. రక్ష
రామడు, దళరథుని శ్రేష్ఠపుత్రుడు.

రామచిలుక. వి. వి. (కామ + చిలుక) ఒక
కాళి చిలుక.

కం. కంభాతరాగముడిగతి, సంభాతచిలుక
టాచి శంకట మగుచక, రంజన పంజరమా
వృష, మంజులదా రామచిలుకం దగ
నిశ్చైక... రాజ. ప. ౧౨౯.
శీ. భరరామచిలుకతో సరి యాత చిలుకై నఁ
బడతి పల్కెంత సరి పైకమగును ...
చంద్రా. ౪. ౧౦౫.

రామరము. సం. వి. అ. పుం. న. హింగువు,
ఇంగువు. ౨. అశోకము, తోడుగు. ౧.

రామశి. సం. వి. శు. శ్రీ. వాడీహింగువు, ఒక
విధమైన ఇంగువు.

రామశీయకము. సం. వి. అ. శు. అ. అంద
మైనది, మనోహరమైనది.
వి. అ. న. మనోహరక, అందము.

రామశీమృ. వి. శుకము, చిలుక.

ద్వి. చెంగటి ముద్దరాచిలక లాలించి, తమ్మ
లైపైద రామతమ్మ వా ముద్దు, గుమ్మ మా
టాడరా.. ద్వి. పరమ. ౨. ౫౬. బా.

శీ. శీతపదమైన వసులవాని నీమగాని, నీమఁబరి
యింపఁ దగువలీ రామతమ్మ ...
కపతి. ౩. ౨౨౨.

రామతాడు. వి. వి. (రామ + తాడు). పెద్ద
తాడు. ౧. (శ. ర.)

రామదాసు. వి. మఱివిలేదము. (శ. ర.)

రామదూత. సం. వి. అ. పుం. ౧. వాని
మంతుడు. కావరము.

రామదూతి. సం. వి. శు. శ్రీ. ములీశేధము,
రామకుంజి.

రామనమము. సం. వి. శు. శ్రీ. శైత్రమృగవతి
శ్రీరామమృగవతివము.

రామన్న. వి. వి. (రామ + అన్న). శుభ సంభోదనము దుపయోగించు మాట.

వీ. రామన్న యిట్టి విరాలితాళగఁ జూపాడు చెల్లెలి ప్రేమఁ జూడవోయి, రామన్న చూచి తిరమగా శుభస్థ శీఘ్రం బన్న చార్తలోఁ గాంచవోయి, రామన్న గాంచి చార్తపతి పురంబున కలివేగవారికై యిరుగవోయి, . . . చతు. 3 అం.

రామన్నాట. వి. బాలప్రితా విశేషము

వీ. . చెనుట, కా యెక్కుగుడుగు పొంగరము రామన్నాట పాడుగుట్టు పాంస. 3 కఁ.

రామపూగము. సం. వి. అ. పుం. ఒకదినము పోల, నిడుపుతోడిమగల పోల. క్రి

రామబాణము. సం. వి. అ. పుం. గ. మల్లబంధ విశేషము.

వ. విష్ణుచక్రంబును, రామబాణంబును, పాగ బంధంబును, తొలకరి పొలుపును మల్లపు. 3. అం.

అ. తాటాకు పుస్తకములను గొడికివేయుక్రిమి విశేషము. 3 పుష్ప విశేషము. (క. ర)

బ. ధాన్య విశేషము.

వ. గంగాజలములు శేవరులు చంద్రవంశులు తెన్నుమొదలు పాగుపాగు వారట్లు రామ బాణాలు కటకవరులు . ప్రబంధ. గం. అ.

వీ. రామబాణాలు రెక్కాములు తెన్నుమొదలు తల్పియడములు పాగుబాలు . . . పాంస. క. గం. అ.

రామభద్రద్రుండు. సం. వి. అ. పుం. రఘు కామచు. చళరభక్తుడైయు.

రామము. సం. వి. అ. అ. అ. గ. అంక మైనది, సాగమైనది. అ. వల్లదీ. 3. తెల్లదీ. క. ప్రధానము, ముఖ్యము. (శీ. వి.)

వి. అ. పుం. గ. పెద్దదన్న, మృగ భేదము.

న. గ. వృత్తము. అ. తమాఅపక్రమ. 3. పాక్షికము, ఒకానొక భారానచ్చును. క. రతి క్రిడ, గ. ధృవము అ. శబ్దము. 3. మాలి, కి. ర. లక్ష్మి, చిహ్నము. (శీ. వి.)

రామలక్ష్మణులు. సం. వి. అ. పుం. బ. ధాన్య విశేషము.

చ. కామ్యైత్రాలు చిన్నిచుక్కలు కళిం గలు వంగవరులు జగన్నాథక్రియములు. రామలక్ష్మణులు కలియుగమహిమలు కాగ రలు ప్రబంధ. గం. అ.

రామలవణము. సం. వి. అ. న. కాంధరి లాణము. (వా. చ.)

రామలు. వి. బ. మత్స్య విశేషము. (చి. వి., త్రా. క. ర.)

రామవల్లభము. సం. వి. అ. పుం. భూకృష్ణ కృష్ణము క్రి.

రామశరము. సం. వి. అ. పుం. శరకృష్ణ భేదము క్రి.

రామనఖిలము. సం. వి. అ. పుం. సుగ్రీవుడు.

రామసాగరములు. సం. వి. అ. పుం. బ. ధాన్య విశేషము. (క. ర.)

రామసింగు. వి. వి. తుపాకివంటి యుద్ధసాధనము.

వీ. రామసింగుల భీకరులైన బ్రాహ్మణ యుద్ధవీరులు కలసియున్న కలసియున్న . .

కథలు. 3. గం. అ.

రామాయణము. సం. వి. అ. పుం. దైవత
మతగురువు. ఇతడు ప్రఖ్యాత సంస్కృతయు,
విశిష్టమైన వేదాంత మతస్థాపకుడును,
విశిష్టగ్రంథరచయిత (కర్త)యే.

రామాయణము. సం. వి. అ. ప. రామ
యిత. (పిదప కావములుగా నిరవది కాలుగు
వేల స్లోకములు గలవియు, కావ్య రచితమును,
రామ చరిత్రాత్మకమునగు ప్రసిద్ధ కావ్యము.)

రాముడు. సం. వి. అ. పుం. ౧. జనుడగ్ని
పుత్రుడగు పరశురాముడు, భార్యరాముడు.
అ. కాకల్యాదకరకుల పుత్రుడను రామా
యణ కావ్యానామకమునగు శ్రీరాముడు,
రామచంద్రుడు, ధర్మరాముడు. ౩. పశుదేవ
పుత్రుడును శ్రీపిష్టసాదకుడు నగు బల
రాముడు.

రాముని. వి. వి. (రామ + మని.) రామని,
విశ్వామిత్రుడు

క. నీ రాముని లక్ష్మణులతో, నీరాముని వెంట
బడువు మింక విడిచివే, నీరజునిచరయగు ధర్మ
నీరజహితసంక వింత నీ కేమిటికి

చం రా. అ. ౨౮.

రామురాము. వి. సమస్కారవికేమము.

రగద. పార్థ స్థలమున కాగవనించు పుర
బ్రహ్మమునకు రాము రాములవి .

హంస. క. ౨౧౪.

రాములక. వి. (రామ + మలక.) పర్వాక్షి ౨.

నీ. . . బాదకుడు కాక విష్ణుమలకకాగమ
శైలములక యజుగ, రాములక జాగ
పర్వాక్షి ప్రబలు . . .

అక. భా. అ. ౫౯.

రామేశ్వరము. సం. వి. అ. పుం. వశిష్టాచార్యుడు
సంపదల యొక పుణ్యక్షేత్రము.

(ఇచ్చటనే శ్రీరామ విష్ణు కమల సేతువులను.)

దాయ(యు) వి. ౧. ప్రభువు, బాహు.

క. పీ. రాయడ యీ యంగద, కోయక లే
టవ వచ్చె మాళ్ళిన్నియు . . .

నీలా. అ. ౫౮.

నీ. కడిది రాయ మహుర గంధమిదేరపు రవళి
కందుకలోక రమణుగాగ

సారంగ. అ. ౩౫.

నీ. తెలికెయగు మంచులపట్టి సోరామ
గీలుకోల్పిన రాయగేనురాలు

ప్రబంధ అ.

(రాయగేనురాలు = రాజుత్వి.)

అ. అయిలకాగనీతి వెంజుగాగు కటారి
తీరునటేదగునక, బోయవచ్చు నమ్మి
యంగు బోడితిమిందు సమస్త భూమికిన,
రాయ అవగవచ్చు

విజ. వి. ౧. ౧౧౯.

అ. కన్నదరాయ యెక్కిమనగచ్చు క్రియా
పర్యుక్తభాక్త్యుక్త . అయ. ౧. ౧౪

మ. . . పచ్చిని కరాళాంబుమన మంద
మందనట దాన్వయవలదైకాంగులకు గప్ప
ట్టంగ నవ్వెల్ల రాముని రారాముని నీకృ
శాడగ ద్విరేఖావ్యంకితీర్థ వ్యవహార.

విజ. వి. ౧. ౧౩౯.

నీ. ఎదిగాడు సామనా యేలిక మన్నికు
సామనా రాముడు సామి పులువు, .
రాములు . . . శేడక పర్తిలు వృత్తు
శేడ్డు . . . హం. వి. మూ. ౧౧.

మ. . . నలుమొయ్య పూటాపొలిగవలె
తెంకం వేరి వేవల రాములు పాటోయని
పాచ్చరింప ... దళ. ౨. ౨౩.

(ఇటు శ్రీస్థానము.)

మీ. . కడలిరాయల లోయ గచ్చ గచ్చి ...
మమడు. ౫. ౪౩.

(ఇటు శ్రీస్థానము.)

మీ. దర్పకాకార చాళలరాయయని తెంటుబడు
బట్టవారే బాటైది .
కు. ౪. ౧౧౧.

(ఇటు శ్రీస్థానము.)

౨. కొన్ని యెడల సంభావనముల కుదిరి
ప్రయోగింపబడు నిరవము.

మ. . ముఖంబున దీర్ఘాయువు విష్ణుగాపుర
గుణాంభోరాశిం గృహరాముని శ్రీ వ్యరణ
రావత్తడం కృపాయ శ్రీ చిత్రాబుడై ..
పా. ౧. ౩.

మ. పాల్కడలి ముద్దలపట్టి వృసింహ
కృష్ణరాయల గరుణారసంబు నిమ పాడెడి
మాపుల తాము గాపుర ..
పా. ౧. ౨.

ఉ. కాంబి, ఫిల్లుడు కృష్ణరాయల
కళివ కుట్రప్రతిపాది గాపుర ..
మమడు. ౧. ౨.

గీ. ఆ వృసింహప్రభుడు తిప్పొబవలన,
వాగమాంబిక వలన నందమల గాంచె,
వీరవరసేనారావ భూవిభుని నయ్య, తాయ
తాంబా శ్రీ కృష్ణరాయ నిన్ను.
ఆము. ౧. ౩౧.

రాయదొంగ రాజావాడ వలన దొంగతనము
చేయవాలను.

ద్వి. అనుమతిలేక యేకాంగ నిరీలను, రాయ
దొంగల శౌర్యరసక శిఖరల, వాయదం

విచ్చి రహస్యంబుండు, బుద్ధి యాజ్ఞానక
ప్రాసాదమింక, పెద్ది లాగులైన నీడెచ్చ
వలయు, . . ద్వి. పరమ. ౩. ౫౧౯.

మ. రాయబారము, రాయబారి, రాయ పెచ్చెయ్యలు,
రామజీకము, రాయసము, రాయసరణు.

రాయంచ. వి. (రాచే + అంచె) (సం. రాజ
మాంస) కాళ్ళను ముక్కున ఎత్తుగనందు తెల్ల
బాతి మాంస.

మీ. రాయంచెయ్యండు శరత్ తోకయగుగాక
పచ్చయేనిక తోలుపచ్చదలు, ..
మర. ౪. ౨౮.

క. రాయంచ మందగిరి బుజ్జ, కామనమతి
తీవ్రభంగివలను మొనీ నీ, లాయితము లొప్పు
బహుగమ, వాయాసము జొంది పులుకు
గ్గరిక మెయ్ భార. కర్ణ. ౨. ౨౫.

ఉ. మించిని వేర్చు మీనలకు మిక్కిలుమై మధు
వృత్తి గ్రమ్మ రాయంచలుమాయ గ్రాంచ
మున వావల గూయగడంగు భంగి
క్రా, భాంతిక కల్లపాయలు మహాపు
లాద్యులు కావ్యకయ్యం గీ, రిందిక శ్రీ రి
సంగముఖలిలకు నేనువ గాంక్ష తేనెలిక.
మృసిం. ౩. ౧౩.

రాయంచేగిండి. వి. (రాయంచే + గిండి)
రాయంచేత నుండు గిండి, బా. ౧.

మీ. పడమటి పన్నటి కుడినీరు రాయంచగిండులు
తెంగటం గీలుకొల్పి, ... దళ. ౩. ౨౯౯.

రాయడి=రాయిడి. వి. (√రాయం) బాధ,
ఉద్రేకము.

గీ. అన్యచామలు నేయు రాయడి నువద్య,
అన్యకునితోడ చెలివారనియె భయము,
తెండ్రుపు గాని . . ఉ. రా. ౨. ౧౯.

ఉ. చాచునడచెన యశ్వమేనుడచ కాచునడ
 చీండు గల్లుటక, రాయడిత్రువు నన్న
 విధురంబున బుద్ధి నిరామితకృంగక ...
 రంగా. ౨. ౧౫౨.

రాయలసము. పం. వి. అ. ప. బాధ, బాధి
 (విజృంభణ.)

రాయలసము. వి. $\sqrt{\text{రాయ.}}$ (పం. రాజ
 భార.) కాత్తము, మాతృకృత్తము.

ఉ. పరమాపరాధి యవ్వడు కల్లుల
 రాయలసమున, మోపువహించి ..
 వై. 3. 3౩.

గీ. అది గణించగలేమిక వమరవాధుడ, చాది
 దిక్కుడు లాకలొకడుప రాయలసముల
 సుందరియ నానారదునను, వివచనాక
 చోట నిల్వగాఁ దీలవర్ణింపు .
 ఉ. చాదికృ. ౨. ౪౮.

గీ. రాయలసము ప చ్చితి రాక్షసేంద్ర,
 యచలకన్యక పనుప వింధ్యమున నుండి
 కా. ౨. ౨౧౩.

గీ. రాయలసమున రాజమాత యగు వచ్చా
 నులు కను రాయలస మనగ, ...
 అం. భా. ౨. ౧౮౯.

రాయలసము. వి. (రాయలసము + యి).
 రాయలసమునమోపువాడు, మాత.

గీ. రాజరాజుల పండిత రాజులను, లోక
 మంక నిలాసిన లోకమంక, బలసి కొలు
 మంగ నభ్యుత్థుల నభ్యుత్థుల, రమణ గౌలు
 త్తెలిసె బావయినరావులందు ...
 వి. త్రి. ౧. ౧౩.

గీ. గణపతి వరదతి కృష్ణ రత్నలయిన చెందికంపు
 రాయలసముకృష్ణమక ... తపతి. ౧. ౧౪.

అ. రాత్రి గాని కానరాదు లాకేమలనడ,
 బగలు గాని కానబడదు మనక, రాయ
 లాతి సంది చేయుటకే బాధ గాఁమెద్ది
 పొందుగాదు కలదచ ...

కా. పం. 3. 3౫.
 గీ. రాయలసము యనంగ రాజమాతయన ..
 అం. భా. ౨. ౧౮౯.

రాయలసములు. వి. వి. ($\sqrt{\text{రాయ.}}$). భాగ్య
 విశేషము.

ప. మధురములు చాచరాలు మెడెముడుపులు
 రాచున్నెలు నులసినమాతలు సింధు
 కర్పూరాలు రాయలసములు చెలు
 నుల్లెలు . ప్రబంధ. ౧౧౨.

రాయలసము. వి. (రాయ + తీకము). ౧.
 రాజత్వము, క్షత్రియత్వము. ౨. రాత్రియము,
 ప్రభుత్వము.

గీ. రాజతీకయ్యన రాజతీకయ్యన రాజరాజ్యన
 కర్మములు తెలియ. అం. భా. ౨. ౧౮౨.

రాయలసముగారములు. వి. వి. వి. ($\sqrt{\text{రాయ.}}$).
 వస్త్రవిశేషము.

ప. .. వసంత విలాసములును రత్నశీలములు
 లును రాయలసముగారములును తారామండ
 లులును నానాభావములును ... అను
 శ్లోకల ప్రస్తుతులు ...

చా. 3. ౧౮౮.

రాయలసము. వి. ($\sqrt{\text{రాయ.}}$) తీ. రాచతీవి.

గీ. చలన మప్పుటివలె నాది తెలియ రాయన
 మన తెనుగేలి .. చా. ౧. ౯౮.

గీ. తలనాకిటను రాచి నిలిచి సమృద్ధి తెలియ
 దన రాయలసమునక వచ్చు గాదు ...
 ఇందు. ౧. ౧౪౫.

సీ. హెచ్చు చీరలు గన్నదింటికే బంటింది
మెక వస్త్రవంతుల మెల మెలమంగు ...

సీ. రాయసమృదుల సజ్జమ్మ వ్రాయడగదా,
విశ్వకర్మకటంచు విశ్వ విద్యుత్తునుక యిలు
కటంచుచు బింపు చాటు, ప్రాభువి
కామిభోగపరత పరచు

పార్వతి. ౧. ౬౨.

రాయసము? వ్రాయసము. వి. ౧. రాజ
శిఖ, హేలు.

క. జనకవృత్తు ను క్షరంబు, జనపతిం తెలిసి
రాయసము వ్రాయ నియోగిని విరిచి
యెనుగ నతడను, జనపతి కనుసన్ననదియు
సరభపఫలీతిక దళా. ౩. ౨౨౪.

మ. శ్రీరంగ రామలలితం చిగురింప
రాయసము వ్రాయు జాలితా నుగ్గిరిల
కుండకృతయమంత్ర మెకటపతి దీప్యత్యుకా
చాకిరి ల. వి. ౧. ౧౯.

చ. మౌళిపథిమహారములు లా మరగాళి మమల్లి
పట్టుమో, తరువుల రాయసముల విధం
బును గొప్పది శ్రేయమానవే, కర్మనమక తెచ్చి
యిచ్చిని మనమృపంపరి తెక్కలకాదు
పెన్నెరమల రీతి: దర్శనమరీతిరాంకము
లుండు మర్వరక. వరాహ. ౧. ౨. ౬౦.

సీ. కన్యాయనగ శిఖయన రాయసమన రాజ
శిఖదను. అం. భా. ౨. ౧౨౪.

౨. కార్వదర్శి మది, వ్రాత.

సీ. కలికకార్వ విచక్షణలు రాయసమువ్రాయు
ఫలము వాటిటి వందగాయియంద ...

భుజికా. ౧. ౧౧౦.

విని. రాయసకాదు, శిఖి.

సీ. .. తెలిసి రాయసమైన సేవకు దక్షిణ
వారముగాయనివాసువయన

వేలు. ౪. ౪౬.

సీ. ౨౪ యిక్కిరామహార ప్రభు బాగ్యైఖరి
జనంబులై తిగసదృశ తనవుతుండ, ...

.. భోజనభా. ౧. ౧౦౪.

రాయసరులు (స్ర). వి. ౧. (౧/రామ) భావ్య
విశేషము.

సీ. కన్యమాయలు పచ్చగన్నెద్దు కోదండరామ
మో శేషర్థ రాయసర్థ ...

మంధ. ౪. ౧౨౪.

మ. రామవారు వారస్థుల రాయసావాలు కట
కసయలు రత్నసయలు కీదసయలు రాయసయలు
పచ్చదివసయలు .. ప్రబంధ. ౧౧౨.

రాయసకాయ. వి. ౨. (౧. రామ) ౧. ౪౭,
పామలము.

క. చేతగొని యుప్పు మలుట, రాతిమయిని
మప్పు గొనుట రాత్రి దధి మధ్యాహ్నముగ
గుడుముల దృశ్యతరములు లేయ న్నత్త తెగు
వరేంద్రా. భార. అమ. ౪. ౧౧౦.

ఉ. ఆ రసికాగ్రగణ్యుని సమంచిత రూపంబు
ప్రసన్నగంధీరక గన్ను గామిమల వేరిటి
రాలయనం గరంగు ..

విక్ర. ౪. ౧౪౪.

ఉ. పాటమో యనందగు రసాలములు బలి
పాకరిలనే, రాలు మెలంగు ముత్తియెత్తు
రాలు ఖగంబుల గుంపుఁ బోలగా ...

దళా. ౧. ౧౧౬.

౨. పర్వతము.

క. సామర్థ్యము గలిగినదీ, కోమలి స్థైర్యమున
రాతిమాయను నుమిచ్చు ...

నంద. ౨. ౩౦.

రాతిమయటి గిరిగింతలు = వర్ణములు.

సీ. అతడు మరసాఖ్యముకొ శోరి యోగు
బొందక, దివ్యమున మిచ్చునాకర్మ విరింత

1. దేశభాషాశాస్త్రమునకు నిరసించి తమస్వరూపమును ప్రకటించి నేడు గలవారెవరు.

మం. 3. ౨౦3.

రాయగొట్టిన గొడ్డలి = ముండివాడు.

ద్వి. ఘటిక నిర్దయ రాయగొట్టిన గొడ్డలి లకు ముక్కాడు మహామాయలాడు, గడుము ముందరి తోగి గ్రక్కిన ముడుము ...

ద్వి. మోక్క. తి. ౨౪౯. పం.

జ. రా. రాకట్టు, రాకట్టు, రాచట్టు, రాచట్టు, రాకనము, రాతికొడము, రాతి గొరక, రాతిపొడు, రాతిదనె, రాతి యుప్పు, రాచుడు, రాచాపు.

రాయుర. ది. ($\sqrt{\text{రాయు}}$) రాయడి.

తి. ఇంకల మాయనాయుర. నెచ్చులేవుర మాయ పింతుకుండా, యింకలమాయ నీ శరమాలెల పడంచుర పుచ్చులిండా, యింకలమాయ చుంకమునీ మసించునె మత్తెల్లెగ రా, యింతల జేయగావల పడింకుల చెంతల పారెనాచుక.

గంధ. ౨౨౭.

రాయడి = రాయడి. ది. ($\sqrt{\text{రాయు}}$) గ. ఒరయక.

డి. భువనైక రారాపు చువోయి రాయడి పంపింపులు మంచుమంజు శంక ...

మమ. ౧౦. ౫౪.

డి. రాయచంద మొలకల రాయడి ముప్పర పల్లెడు కొలమల చుంకలందు ...

మృ. ౩. ౪౪.

డి. ... రాయడి రారాపు రంకుంగ, ము ముప్పర బొప్ప ... ఆం. భా. ౨. ౨౨౩.

౨. కలహము, వివాహము.

జ. తడిలో రాయడిగొడ్డలి ముప్పకుల పవనం ... కలహము మమ. ౧౦. ౫౪.

మం. భా. ౨. ౨౪.

ద్వి. రావణులో నిర్ది రాయ్ పుటి దేవ పింకొక్క చీకటియొక్కాడు ..

కం. రా. యు. ౩౦౦. పా. ౧౫. పం.

క. భూరమంగ నిట్టరాచు, నైరమం బూసంగ పగులె ముధాధిప యీ, యారణ్యులయ వసులలో రాయడిగొమ్మల మేలె తో ర్ధ్రయమత్త. భా. రా. యు. ౧. ౫౩.

3. బాధ, ఉత్పదనము.

డి. శ్రామంబులు పక్కనల్లులు చిక్కం గి విది గొంగరాయడి మిడి ...

తం. పం. ౧. ౨౯౪.

క. తాయగడ గొడ్డలి రాచెను, ముందు పొందకర్మ లేఖ ములు గొలంబుగా, మారకరేడి తాళ్ళక్కలై రాయడిలదును వాలతాం గులు మదిలో. పరామా. ౪. ౧౫.

క. రక్షణమాలే పాధుడు, రక్షితుడగు పయకరేడి రాయడలందగ, రక్షణములు తెలుగరిగివ, రక్షితుడగు భాణుడు పాప చితుండగుట. భా. గ. ౧౦. ౨౪౩.

౪. మూలు, వింక.

క. నిట్టలిగి ప్రేత లోని పన్ను రప్పి చంద ములకె చెల్లి రాయడికట్ ...

నిలా. ౧. ౪౪.

రాయడించు. జ. (గి. ($\sqrt{\text{రాయు}}$) గ. ఒరయక.

చ. ఇల విజయపురదుల ముం పవనాచి గవలై తాళ్ళు, నులిన పుచ్చుమంజులు పంపులులంగ కంతులోక చుచ్చుకొని పిత్త నిమనము తొలకు గుచ్చులు రాయ

దీనివల్ల, అలకమం దేవు రద్దీలవలన
నీలకంఠాచార్యులు. రా. వి. ౫. ౫౪.

క. అంశోజయనక సమకవ్యకంఠంబులు రాయ
డించు గోరిక లలరక, యుభావ రతుల
విమ గడు, సంభావించెదము మాకు జననీ
వలయున్. హరిశ్చ. ౨. ౧౨౭.

౨. కలహించు, వివాదము.

ద్వి. తొడరి వనియెనీ రాయడించి, తడయక
తన భూరితపము పెంపును, బడయ
దుర్లభమైన బ్రహ్మయగ్నిశ్చ మనరంగ ...
ద్వి. హరిశ్చ. ౨. ౨౦౭. పం.

పంచరారుము. రమావతుర సార పాంధ
రాశ పెంచెట్లు రీ, రమా యుమాధివాసు
తోడ రాయడించి మించి శ్రేయసాని
తార ... కృష్ణ. ౪. ౯౧.

ద్వి. వారక విమ గొనవచ్చినవానితో రాయ
డించి పోడోల నీవారె, మలకలుమాని
యా మాని నీవి. .

ద్వి. హరిశ్చ. ౨. ౧౪౫. పం.

మీ. సరళసారిశ్చక్కురహరి సుధగర్వ ముట్టి
కృత పటమట తోడ, గీ. నవపు
ళించి విడంబించి హంకరించి, రాయడించి
ధణంధవారసము రత్న, సామగుహల ప్రతి
ద్వయలన విమమ, పటమటలంబు చుట్టి
మించి పటమయమున. (ఇట తిమహార్యక
కము.) వరాహ. ౩. ౨౨.

మీ. కనకమాత్రుర రణత్యాగరనిత్యాణయన వల
పెట్టెనులతో రాయడించు. (ఇట తిమహ
ర్యకము.) వార. ౫. ౪౪.

౩. అతిశయించు.

గీ. పాదగ వ్రణంబు కామమోక్షులెట్టి,
రకరి పెట్టెలవ్రాంతలు రాయడించు,

బంచనాయక హాసనబాణ మనగ,
నిమలవింభాస్య మెలరన వచ్చుంబిరయన ...

వి. శ్రు. ౨. ౧౪.

ప. శ్రీ. కాదించు.

గీ. ఆహూయని సింధుకవిదేవకవశాయన,
లాదిగాగల నిఖిలదేశానికెల్ల, రాయ
డించునె తిరుమలరాయ కేంకటాచార్యుల
భూప్రతాపాన్ని కరణి. .

చంద్ర. ౧. ౧౯.

రాయడిక తె (తెయ). వి. (రాయడి+క+తె)
తెనద్రవములేయు స్త్రీ.

౨. రాయడిక తెన పెంచబ్రాహ్మి య కల
యింద్ల గోట్రములో, నేయ విలాసినుల్
మునుకు పెంచగ కేకలప్రక్క చాత్రులం
బాయని కామకున్ .. విశ్. ౨. ౭౩.

౩. . విరాళిగాకయే, రంపెల గొట్టుగాక
బలు రాయడిక తెలుగాక యెప్పుడున్,
సాంపాకయంతలేమిడ కాదరిక తెలు
గాక యెంతయున్ ...

భవాని. ౨. ౨౦.

రాయు. ౨. శ్రీ. ౧. ౨౪య, స్ఫురించు.

మీ. రాజుల సందడి రాసిన తొడవులు ముని
రాలిన పొడి క్రుంగుగాగ.

భార. విరా. ౩. ౭౪.

మీ. వరున వరతరంబు వనములు పత్తలరాసు
లయనభయ రాయుచుండు ...

కు. పం. ౩. ౯౩౦.

మ. . శ్రీ. ప్రవాహంబు వారంగంద
స్థలసంభవాలయలతో రాయుం దివారా
త్రయం. వై. ౨. ౫౨.

౨. ప్రతిభుడించు.

గి. వెంటి తూచుచున్నట్లుగా తేలికగలు,
రాయలు తేలికగా చూడరాదుతోడ.

అ. పా. ౧. ౮.

క. తారితగగన అతిముత్యరాజునంగరలు
తోగట్టుల నొప్పార విత్తులవిత్తుల
కాపారలు సారస ప్రసవనీయములై.

పా. త్రి. ౩. ౧౧౫.

డి. తారకా మందార తారావలంబులతో
రాయలు వెన్నున చాచితిరి. (క్రిడా. ౧౪.
(ఇది వామనవ్యక్తిగతము).

3. కలహించు.

డి. తమలోన రాసిభూభవులు చూడలు గొన్న
గలముల్లలను బోయి తెలుపు పెడలి.

పా. ౧. ౯. ౫౬.

గి. రజతోదయ వజ్రతోడనులతోడ, విభ
వతో నాభతో రాయలు వెలచితోడ,
తెలిపెతోడ నాల చోరాని నేయనవను
ప్రసాదంబుమలను బుణ్యంగనలకు ...

కా. ౧. ౩౪.

క. వెదలు రాయలు పితన, తాననునక
యనువులిచ్చె వన్నయడు

తే. పంచ. 3. ౨౧౩.

క. భారతవర్ష మనవరగా, గౌరవులను గాంచ
వులును, గాంతుం గడులై, రాసి యెం
దొరులతోడ, బోరంబె రిట్టి అల్లబుద్ధులు
గలక. . భార. భీష్మ. ౧. ౨౮.

ర. రాల్పడు, (గొంతు) కలించు.

ద్వి. రాసి యెలలను రథమార్గమాలి, భూన
రంబునమేను చూలితెలియని, తుంగ
నంబులతోడ నువండు, దొంగల తెప్పలం
దొంగల కన్నుల ...

రం. రా. ౧. ౧౨౩. పా. ౨౬. పం.

అ. గొంతులు రాయలు గో యనుచు గూచుట
తెలిసి గ్రామ్యభూమిలో ...

పాంచా. ౨. ౫౬.

౫. చోప్పే ప్రవేశించు.

చ. అదితేవలీ వధూవీ విదలంబుడు కన్ను
గీరుబొట్టు పెట్టడు పురుషోదయ రాయడు
మటుంబులు వ్రాయడు . పవల. 3. ౩౮.

౬. ప్రకాశించు.

అ. పేక్క యెంత విత్తి విలనూచుచుచిత్తున
రాయుచుండటక, పేక్కెగ నేగవిత్తుడు
విశాసములం దిది . క్రిడా. ౫౧.

౭ : రాసాడు, రాయడి, రాయింత, రాయిడి,
రాయిడించే, రాయిడికై.

రాయుడు. పం. వి. అ. తుం. రాజీ, ప్రభువు.
(విత్తుయ్య).

రారాజ్. వి. (పం. రాజరాజ్) ౧. రాజలకు
రాజా అతివ రి, సార్యశోముడు. (౪. రు)

౨. పరేయడు.

గి. రంభ రంభావ్రుభులనుగంబుగాగ, ముత్త
వివ్యావృత్తిక కామరి శాసన, రాత్రి
జన్మలను రారాజావృత్తి, పటియెత్తున
పటరేఖ వియలుపడగ. పా. ౫. ౪౩.

3. మతోదయం.

గి. ... రారాజావిల్లవిలాసము, ముప్పేను
మందిరము పార్థవకు ముప్పేతోడ ముప్పే
బుయియను ముప్పేబుయి, విండు గలకు
పంక్తి విచ్చె వుచి.

భార. కాం. ౧. 3౯౬.

గి. తెలల ముప్పేను ముప్పేను ముప్పేను
బుయి ముప్పేను ముప్పేను రారాజా భవ ...

అం. భా. ౨. ౧౮౩.

రాత్రులు, వి. (రాత్రి + రాత్రి) విక్రింది వినియోగం, ఉపద్రవము.

కా. ఏ గంధర్వమును దక్షిణానములు మున్నీ ప్రింది లోకంతయొక్క, రాగాంధులయొక్క మాత్రం కడకు రాత్రులు గంధర్వము, ద్వేగం బంధగజేయ "వెన్నగల నున్నగల" అయిన స్వేదనా, కా గంధర్వ కుమారుల దంధవనిరాపారగం దాత్మలోకం.

మనుచు. 3. ౩౦.

రాత్రేక, వి. (రాత్రి + రేక) చంద్రరేఖ.

సీ. రాత్రేక నడుదీపై రత్నాల క్రాంత్యే-
రాత్రేక తెదంగ రహితలంగ

భంజు. ౨. ౧౪౧.

కా. రాత్రేకన్నగు చిక్కుటప్పములు దోరంబార కా నందపుం, భారావారములో మునిగి కులంబం బాలింద్లై బల్బలు, తీర బ్రాహ్మణ మహా. 3. ౫౦.

రాత్రేక = రావిరేక, వి. ౧. పిల్లలకు ముందు పిగను గట్టెడు రావియాకువంటి రేఖక నగ.

క. ఆత్మ ధరత్తులి కామక, ముక్కంటికి నేలం లేవకుచు తెలుపుటకుక, మిక్కిలి కను బాల్చిన గడి, జక్కిని రాత్రేక వెన్నెసల భవిష్యంచెక. మరాఠు. ౨. ౨.

సీ. బుడత కల్పల విందులోలు వెన్నెసలపై తెలుపుత రాత్రేక విందులాడ, ..

నిలా. ౧. ౧౦.

౨. కల్లభూమినిశేషము.

సీ. ఇవులపువు బాగడ బనిర రాత్రేక కుంజక రాచరేక ముగ్ధవగ్గె గల్లభూమినిశేషము లొప్పు . ఆం. భా. ౨. ౧౪౦.

రాత్రేకు, వి. (√రాత్రి) రాత్రుల రాత్రులు, చిత్ర

. కర్త

క. నడవకనుకుంటుంటి యెప్పుడుతెలుపు రా
తేయం నోర్చి ముందుకొంగెక్ ...

యయా. ౫. ౧౫౩.

రాత్రావస్థయు, సం. వి. ఆ. త్రిం. సాల వృక్షము.

రాత్రాగ్నియు, స. త్రి. (రాత్రు + గ్నియు) రాత్రులు, రాత్రులయొక్కయు. (క. ౪)

రాత్రుయు, సం. వి. ఆ. త్రిం. సాలవృక్ష విరాగి నము, సాలవృక్షముయొక్క జగము.

రాత్రించు, స. త్రి. (√రాత్రు) రాత్రులు, రాత్రుల యొక్కయు.

సీ. ముదిలోపులు పండి మహిమింద రాత్రించి
యొక్కలు తెలిసిందుల తెల్లగాను . .
రాత్రించి, కర.

రాత్రు, ఆ. త్రి. ౧. ౧౪౧, ౧౪౨, ౧౪౩, ౧౪౪.

సీ. రాత్రులన్న త్రిపు ప్రకరము వివిధి, వెన్నె గానున్న నేపిత తెల్లయనగ, నేపయ్యె బాల్చులన్నియు వివిధి వికడ, భాతి తెలు వొందె జూడ నంబరతలయె.

భార. విరా. ౨. ౨౪౯.

కా. రాత్రావస్థ భుజాంగదంబుల మధుర రాత్రుల విభాగధర, గారామెప్పుగ నెత్తికొండ్రు నను . మనుచు. ౪. ౩౩౨.

సీ. కృతమునాన నవమేళ వృద్ధకములకు, రాత్రు జొయ్యనదగండ్ల పాలవండ్లు, ...
అను. ౪. ౨౫౩.

కా. . ఈ కంధదే, తేలకత్ కనకంబు రాత్రు బ్రదుక వికృతరాత్రేకరా ...

విక్ర. ౨. ౩.

౨. వివిధము.

కా. రాలోత్తి ప నయర్ మరాఠీత్తురిపై బ్రాహ్మ విశిష్టములై, రాల్ త్తొత్తురయర్ గ్రహం బులు రలెం బ్రాహ్మయర్ నున్నలై, కూరల్ దళా. ౧. ౨౦౩.

3. నశించు.

కా నీ బాణంబులు రాల్ నీ ధవళు ఖండి ధూతమై పోవ నీ పోలింగ్ ఫణియంట నీబలము లాకాపిఠిపాలై చనన్, నీ బంబ్రోతుకనము శ్రీలయెడన్ నిన్నెవ్వరు వున్నరే, మూలామణి నేడచ బోవ మకటా మర్యాద గాకాత్మకా ఇందు. ౪. ౫౮.

౪ ఆతికయించు

నీ . నీ యాగితవడి మిగుల విరాగితి, నదియి లోకంబుగానున్న యాడంతి, పేప రాల్డు తమ్మిరుమ్మి పిరంగి, మీమటు మాను మాయంబు నేరడయ్య నుడంతా. ౨ ౧౫8.

జ: రాలుంగొట్టు, రాలింపు, రాలుంగాయ, రాలుంగాయతనము, రాలుగొను, రాలుంపు, రాలునాను.

రాలుంగాయ. నిల (√రాలు.) కుంటరి, దువ్వడు

(మా. రాలుంగాయతనము)

రాలుంగాయతనము. వి (రాలుంగాయ + తనము) దుండగము.

గీ. వాడు వావాటి కలివృద్ధి ములఁ దెలిసి, వాకలను దేలి గడిమిటి గట్టిపారి, రాలుంగాయతనాన వేరబుచ్చచా, నాటిరేణియుఁ బలుగుంటువారి యయ్యె.

మాంస. ౫. ౧౧౦

రాలుగొను. అ. శ్రీ. (రాలు + కొను స్వార్థ మున.) గళితమగు, శ్రీందబడు.

చ. అడద నబాంబుధారలు జటామిలోఁబడి విభ్రమించి పెల్వడి చువచించి రాలుగొని పత్మయలగ్గ నెడనిల్చి .

మ. పం. ౬. 8౬8.

రాలుమ(ల్లు) స. శ్రీ. (√రాలు) ౧ రాలునట్లు చేయు.

చ. పాదపంబుల పెన వేళలోఁ దెలిసి త్తువులు రాలివి డొల్లఁ చాచి భూ. రా. నం 333

నీ. వనదేవతాగాత్రమునను నైక్రుడు నింది కడలి రాలిదిన చిక్కన మనంగ

తీ. రా. ౬. ౫౬.

కా. రత్న మైన్ద్రములోఁ గలందములు గృహ్రం బుల్ నటింపెన్ ద్రిలో, కక్షిభంబుగ మేఘములురిసి నిరాశాస్థిమాంసాప్రయత్, పత్మక్షిపములాప్పు నిప్పుకలు గూఁబల్ చూపులన్ రాల్చి తీ. రా. ౨ 3౨.

౨. వివలించు, దులతు.

ద్వి కలియల రాల్చి పత్రంబుల డుల్చి . ద్వి. హంకృ త్తా ౧౨౧౧. పం.

గీ రాల్చి జాచెనె నుడగను రమితి నెక్కు, వివిచెడున్న పల్క-గా మేవ నేడగ్గ అం. భా 3 ౧3౨.

3. వేల్చు.

చ. ద్విభావగుణ క్రుతిహితా వ్యాభాస లాపంబుతో, నలఘుశ్రీకరకాభిరావల నిన్యత్కీసరాధ్యాత్మతంబులు రాల్చెన్నద దేవ రత్న మకటిభూమిచివంబుగన్

మను ౧. ౧౫౦.

రాలుప(బ్బ)డు. అ. శ్రీ. (పలుంగు) కలించు.

అ. అక్కసోతిపాము దగ్గిలోఁ బడుటకు, కోకవనీయఁ జిత్తమానులును, నెలలగు రాలపడఁగ నిట్లవి పలుమందిచ్చె ...

భార. కాం. 3. 3. 2. 3.

గీ. . కంఠగద్దది కావ్యకావ విశ్వతి, రాలు పడఁ బుడగెన్నయై నీలపాటు, బ్రతుకు చైతన్యము పోవ లోభము వచ్చె.

నైమ. 3. ౫. 2.

క. ఎరలుములు పడఁకు ధీతి, అరవళహా పొడలు రాలుపడు నెలలగావో, మరణమున నెట్టి చిహ్నము, అరయన్ యాచకుడు కావ్య పచ్చివచ్చునులన్.

నైమ. పంచ. 2. ౧౪. 2.

చ. కొండోకోకపునకు మూర్ఖుడేటి యెన్నర పాలుం దెలుంగు రాలపడ నిట్లనియె

భార. పా. 2. ౧. 2.

ఉ. ఏనీక వింతిహొచ్చి నెలలగెంతయు రాలపడఁ గోప జృంభణం, నేనీ ముఖాల్ప మెన్నంగ.

భోజరా. ౫. ౧౦. 2.

జ. రాలుపాటు

రాలుపాటు. వి ($\sqrt{\text{రాలుపడు}}$) గర్లదము, కంపము.

చ నెలిదిన కన్నునీరు పడినెచ్చని చేస్తుల మీఁది నేడియన్, దొలకరి పుర్రతోయ ములతోఁ గలనె న్నెయి ప్రానుపాటుతో, నెలలగు రాలుపాటొదనె నెక్కు వివర్ణిత తోన లోపలం, గలగొనె వారటంతుఁ బులకంబులతోఁ బొడతెంచె గంపమున్.

ఉ. హరి. ౫. ౧౦. 2.

రాలుపు. వి. ($\sqrt{\text{రాలు}}$) రాలుడు.

గీ. అపరాధపు గండ్ల వానెడు వాస వింతకు నూఁది బంకంటి యంగలచ్చి

అము. ౫. ౧౦. 2.

రాలువారు. అ. శ్రీ. ($\sqrt{\text{రాలు}}$) వాలు, ప్రక పించు.

గీ. వర్ణన లెల్లదో వర్ణనకొంగ గమమున దలుకొత్తి రాలువార .

కు. సం. ౧. 3. 2.

రావడి=వోవడి. వి. ఉపద్రవము. (క. ర.)

రావణగంగ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. అంకాపురమునఁ బ్రవహించునది.

రావణవాస్తవము. వి. వాద్యవిశేషము.

చ. పీఠములు బచ్చికొట్ల యద్రవీణీయలు స్వరమండలంబులు తంబురలు కన్నెరలు రావణవాస్తవములు రథాబులు .

ప్రబంధ. 2. ౦. ౫.

చ. కామాకుర్ దోక్తుల కంఠములు రావణ మాస్తవములు దీపింపలులు (బలరామచరిత్రము) (క్రా. వి.)

రావణారి. సం. వి. ఇ. పుం. శ్రీరాముడు, రథరాముడు,

రావణి. సం. వి. ఇ. పుం. ఇంద్రజిత్తు, మేఘ వాడుడు.

రావణుడు. సం. వి. ఆ. ఆ. అనుచు వాడు, శోదనము చేయువాడు.

వి. ఆ. పుం. రాక్షసముఖుడును, అంకాధి పతియై నైన రాక్షసుడు.

రావము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. అనుభు, బొచ్చి రింక, బంకుపులముపు. 2. ద్వవి.

రావిరాగి. వి. అశ్వర్థము. 2.

ద్వి. రావులగొట్టి వారణములగట్టి, మాపులఁ బట్టి క్రొత్తపులఁ గట్టి ...

ద్వి. హరికృ. పు. ౧. 2. ౦. 2.

క. ... చిత్తవల గంపార జోక విష్ణులముఁ
గది, యా రావివ్యావహికముల
గొనుచున్ . . ఆము. క. ౫౩.

పీ. రావి మామిడి కొండరావి మేడియు బ్రహ్మ
మేడియు జీడిమామిడియుఁ జంక .

మాంస. క. ౧౧

జ : రావిరేఖ.

రావించు. ప. (౧/౪వచ్చు) రమించు, వచ్చు
వచ్చుచేయు

క. రావించి తగవు మె సం, భావింపవకాక నాచ
పొందవు లలకం, బోవినువర మిగులుదురే,
నీవనంబులకుఁ దిలిచి నిలుపుము వారిన్
భార. ఉద్యోగి ౨ ౨౦౬

క. కావున శ్రీవగమునకే, బోవఁగ నూవించి
మిమ్ము బోధించుటకై, రావించితి నా
వాక్యము, భావింపఁగవలయు నితరు పర
మాధ్యమన్ విశ్. ౧. ౨౦౩

క. . . చూతముగా, రావించు మటన్న నాఁటి
రాత్రి వనంగాన్ ఆము. క ౫౫.

రావిపూరాదెనాలు. పి. వి. భావ్యమిశమము.

పీ. .. ఏరిక రాజనాటికర్మప్రియములు రావి
పూరానాల్ రత్నసరులు,

మాంస. క ౧౨౮.

ప. .. పంగానబడవలె ప్రయాగలు పసపు
గన్నీర్లు గుత్తి బలుగుత్తులు రావిపూరా
నాలు పొన్న శ్రీరాజనాలు నివ్వగులు
ప్రబంధ ౧౧౨

రావిరేక = రావీరేక, రావీరేక. వి
(√రావి) ౧. విల్లబు ముందునగయందు
ఇదు రావియనుపంటి అభరణమిశమము.

పీ. ... రావీరేక ముడిపై రత్నాల క్రొందరన్న
రావిరేక పెడనం రహితముగ

ఇందు. ౨ ౧౪౧.

రావుత్తు(డు)

ఉ. మువ్వలు గంటలు వొరుదను ముందటి
మాఁటి రావిరేతో, వర్షవనాంధ
దాడు .. మాది. తూ. ౫. ౧౯౧.

౨. కర్ణభూమిమిశమము.

పీ. పెరులపుపు బొగడ బుర రావీరే గంపెన
రావిరేక ముద్దవఁగఁ గర్ణభూమిమిశమము
లూబు ఆం భా. ౨. ౧౪౫

రావు. వి. (సం. రావీరే) రావా (ఇది కొన్ని
విశేషముల కడపటఁ బ్రాయశ్చయము శ్రేష్ఠార్థక
మగును)

పీ. సింగళుఁగొడవకేరెరావు రవికొండఁ
బొగరెల్లె (త్రివిధము దగిలి పెడతె, .

రామా. ౮. ౬౩.

రావుత్తు(డు)=రావుత్తు. వి రావు, సాది.

లయగ్రాహి. రావుతుల తుండములు మావ
తుల మగ్గడర గావలికవంబులు గజావయవ
రావీ, భావధయవధులు ...

భార. శ్రీ. ౨. ౫

ఉ. గిల్లిపటాణి రావుతుడు గెల్వానగుం
గృధీరేక కెప్పడున్ ...

చం. రా. ౧. ౨.

ద్వి. పీతులు భృత్యులు పుటోపీతులు రావ,
మతులు బందరులు రావుతులు లెంకలు...

పండిత. వాద. ౧౩౩. పా.

గీ. రవుతు కొరు రావు తనగ రావతుడగు

ఆం భా. ౨. ౨౦౩.

రావుత్తు(డు)=రావుత్తు, రావూత్తు. వి. (క.
రావుత్తు. క ఇరావుత్తు. మ. రావుత్తు, మహా.
రావూత్తు.) రావు, అక్కసాది.

గీ. పొలుకాయకలక పులుగు మావు
రావుత్తు నిలిపె బ్రాహ్మణుని మ్రోల .

పాండు. క. ౫౧.

ఉ. ఏకమూర్తా భైరవ శక్తిక రావుతు
రాశ భీమ. ౧. ౨.

రావడలు. ఆ. శ్రీ. (రాశ+వడలు) పైకివచ్చు
పైకివడు.

క. జలరాశి దివి తిమింగళములు వాడగు మీల
నక్కములు విగలేదే, తలకైతనుకుండె జల
చక్కములతో రావడల నమయించుచుకల
తోడన దళ. ౧. ౧౫౩.

రావ్రేక=రావిరేక. వి పిల్లలకు ముందుగ
యందు తెప్పటి కాచియొకనంటి భూమని
విశేషము.

నీ మొలక కూడటిగ్రామ ముత్యాలరావ్రేక
భవితంపు బొట్టుతో రావనియ, బాలబుగ్గల
కాంతివల్ల వంబులతోడ జేర్చి రేవగవులు
చెలిసియు కాశి ౩ ౨౪౦.

రాశి సం వి. ఇ. పుం. ౧. ప్రాచీన, ఏమూ
మాము, గుంపు, మొత్తము ౨ (గణిత)
తెక్కితే చేసిన యంకాలు, వృత్తావృత్త గణ
శేషము. ౩ గాత్రము యొక్క చ్చాదకం
కము, మేసాది ౪ పరిమాణవిశేషము,
ఆధికము. (శే. వి)

రాశిచక్రము. సం. వి. ఆ. న. మేసాదిరాముల
చక్రము.

రాశిభోగము. సం. ౯. ఆ. పుం. మార్యాది
గ్రహముల గమనము

రాష్ట్రము. సం. వి. న. ౧. దేశము,
రాజ్యము ౨. మండలము, దేశనాగము (నంద
గ్రామముల సెనవ్వు) ౩ ఒక దేశపుభువనము,
ఏకదేశపులగప్రభువు ౪ ఉపద్రవము. ౫
ప్రాణి, జీవి. (వై. వి)

రాష్ట్రీక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. వాడడు. శ్రీ.
(క. ర.)

రాష్ట్రీయుడు. సం. వి. (అ. ఆ. అ.) రాజ్య
మునకు సంబంధించిన వాడు.

వి. ఆ. పుం. (నాట్య). రాజసృజలకుడు.
(రాశియొక్క సోదరుడు)

రాష్ట్రీయుడు. సం. వి. ఆ. పుం. = రాష్ట్రీ
యుడు

రాసకము. సం. వి. ఆ. న. దృక్పథకావ్యుభేదము,
ఒకానొక ఉపరూపము

రాసభము. సం. వి. ఆ. పుం. గాడిచె, గార్ల
భము

రాసభవందిని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. మల్లిక,
మల్లి. శ్రీ.

రాసమండలము. సం. వి. ఆ. న. రాసక్రీడ, గోపీ
కలుసు శ్రీకృష్ణుడును మండలాకారముగ
జేసిన నృత్యము, అట్టిప్రదేశము, మండపము

రాసము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. అలపు, కోలా
మాలధ్వని ౨. (సామాన్య) ధ్వని ౩ పల్లా
పము, మాట. ౪ గోపిణియను శ్రీకృష్ణుడును
గలసి యాడిన యాట, రాసక్రీడ. ౫. పరి
హాసము ౬. రసము. (క. ర)

రాసయాత్ర. సం. వి. ఆ. శ్రీ. కాశికి
పూర్ణిమకాడు జనన భగవదుత్సవము.

(వాచ)

రాసాని. వి. (రాశి+సాని) రాజభార్య.

ఉ. పైపుదట్టి గట్టుకొని బద్దలపుట్టికెంటు
రాచ రాసాని పసాని నవ్వుతల
జవ్వనిరాచని యొక్కసాని యొసాని
మిటూరి నీకు దొరిసానికి నీదన చెల్లవచ్చు
భూవానిపటానిగాయనక జేర్చి తెగం దిగి
కొవ్వకొవ్వకె. రా. వి. ఆ. ౫౯.

రాస్తా. వి. (హిం. రాస్తా) రాజహస్తము, బాట.

నీ కలువలదొర చల్లగాలి వలీరులు పూని
రాస్తాను చూపాను గొలవ . గీ. మదను
పాడునహా దండు గదలెనత్తును.

అని 3 ౧౯.

రాసి. వి. (సం. రాశి) ౧ ప్రాచ్య, పుంజము.

కా. క, న్నాశేచ్ఛన్ విలసానుకృంగములఁ
బుద్ధక్రోధం దై కాన్యమల్, రానుల్గా
నిడి చివ్వుకెట్టఁబనిచెకా కాద్రంబుతో
భృన్యుల్ భాగ ౧౦ పూ ౧౬౩.౨.

(ఇట క. స. ప్రాసము)

గీ కృష్యయన రాసి మనఁగను గుప్తయనఁగ,
రాశియగు అం భా ౨ ౧౦౧

౨ మొత్తము

ద్వి రాసి నీకెదురు త్రరంబులు వల్ల, నా
సహితాదుండు నలుకు నే సెంత

ద్వి. హరికృ. ఉ. ౨౫.౨౩ పం

3. వేమదిరాశి. (క. ర)

రాసికెక్క = ప్రసిద్ధికెక్క

ద్వి. భరణివృక్కే బరతత్వ నిర్ణయము, తేనీ యీ
కుల్లంబు తేకోనుందను, రాసికీకెక్క
నుర్వాదగానింది.

ద్వి. పరమ ౫. 3౫౩. పా

రాసింగము. వి. (రాశి + సింగము) రాజ
సింహము, రాజశ్రేష్ఠుడు

దండకము. దుర్గ భారతీమానాథ మత్తే
భయూభయంబుల జందిచెండాడు రాసింగ
మున్ సింగభూపాలు భూపాల గోపాల
గోపాలితా కృష్ణగోపాలు
భోగినీదండకము.

రాసిరి. వి. (రాశి + సిరి). రాజుట్టి.

క. సిరివంటి బడేసిరి, విరిబోడికి వెన్నుదనఁగ
చెలయుచు మిగుల్, గరగరికలదనరెడురా,
సిరులందున మినుఖాను చెలుములుగమి . .
యయా ౨. ౧.

చ. గురతర మైదలేమి సమకూరిది యొవ్వరి
కందరాని రా, సిరిగలదండవాగు గృహసితు
కుల బోవఁగఁబంది యచ్చటన్ .

వెన్న. ౫. 3౪౩.

రాసిరసము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧ రాసక్రీడ.

౨ విశోదము, తీర్థము. 3 జువసంఘము,
సమాజము. ౪. కృంగారరసము. ౫ ప్రసవా
సంతరమున నాజవరాత్రి ౬ పరితాపము,
వేళాకోళము చేయుట 7 * రససిద్ధి రిసాయన
కాస్త్రమువందలి నిపులక * (నాచ)

రాసివాసము. సం. వి. ఆ. పుం. = రాసిరసము.

రాసిశ్వరి. సం. వి. త. శ్రీ రాధ.

రాస్సు. సం. వి. ఆ. శ్రీ ౧. పీచుగిరిశనము,
సన్నరాస్తము శ్రీ. ౨ ఏలాపర్తి, కాచువలిశి. శ్రీ.
3. నాపర్తి, సర్వాశి. శ్రీ. ౪ ' ధేనువు, అవు.

(శి. వి.)

రాహిత్యము. సం. వి. ఆ. వ రహితభావము.

రాహు(పు). సం. వి. ఉ. పుం. ౧. హైహి
శేయుడు, నిపుటి సింహిళల పుత్రుడన
జాక రాక్షసుడు, తలగాము.

భార. కల్ప. ౨. ౨౪౦. అను ౪ ౧౦3.

౨ గ్రహణము, మార్యచంద్రులకు అడ్డముగా
వచ్చు భాయ. 3. త్యాగము, విడుదల. ౪.
విడుచువాడు, త్యాగకర్త. ౫ * కమన్సు.
* (నాచ)

రాహుచ్చిత్రము. సం. వి. ఆ. ద్వి క ము,
అల్లము. శ్రీ

రాహుకు(డు). = రాపుక్కు. వి. రత్నం.

ద్వి. ఉక్కులులైన రాహుకు శేత్రమిచ్చి,
తక్కువ చుట్టి తరుచరాధిపుల.

రం. రా. యం. ౪౦౩. పా. ౨౩. పం

ఉ. చుట్టుములైన రాహుకులు మూలం శేరల
మిగ్ జబ్బిల్లలా, రట్టబాహుళాహుళ
విరాళులై తనుక శేరి శొల్లగా

విక్ర. ౪. ౫౩.

ద్వి రాహుకులైన యారాక్షసాధిపుల, సాహ
సంబున నేలక జమిరిరి కడిమి

రం. రా. యం. ౪౦౩. పా. ౨౩. పం.

రాహుకు(డు) = రాపుక్కు. వి. రాకు, సాచి.

నీ రంభగూడై తెలుంగరాహురాహుకుండు
కనూలోరాహు బ్రహ్మతంతు

శ్రీనాథుని చాటువు.

రాహుదర్శనము. సం. వి. అ. న. మూర్త్య
చంద్రుల గ్రహణము.

రాహుదర్శనము. సం. వి. అ. న. గోమేధికము

రాహుసంస్కర్షము. సం. వి. అ. పుం. మూర్త్య
చంద్రుల గ్రహణము.

రాహువాచ్చిష్టము. సం. వి. అ. న. లకునము,
ఉల్లి.

రాహువాచ్చిష్టము. సం. వి. అ. న. లకునము,
ఉల్లి.

రి

రి. సం. వి. అ. పుం. గ. ప్రవము, కాచుట. ౨.
క్షయము, క్షీణించుట.

రింఖి. సం. వి. అ. శ్రీ. గ. ప్రాచుట, పోటుట.

౨. కృత్రిమము చేయుట. ౩. అశ్వగతిభేదము.

౪. గుణ్యులై క్క. ౫. దురదగ్గొండి, చూల
గొండి. ౬.

రింఖిణము. సం. వి. అ. న. గ. ప్రాచుట, పడు
ణము. ౨. స్థలము, బాటుట.

రింగణము. సం. వి. = రింఖిణము.

రింగు. వి (౪. రింఖి) ౧ బాణమును సంధించు
వస్తువును ద్వనికనుకరణము

(దీని యామేడిత నూపము రింగురింగు.)

ఉ. బంగారు దుప్పటులు వల్లెవాటుగ నొప్పు వా
సమృద్ధిబాణుడై, రింగున వారిగోల నవరించి
తటాలునఁ ద్రుంచె వా ధను, కృంగుడు
చను ౩ ౩౩.

౨ పై రేగుట చుండుగు ద్వనికనుకరణము.

నీ నింగికి రింగును నిగుడు తేరులకొంగు గాడి
విమానముగ్ గదలఁబాట

చంద్రా. ౩. ౯౦.

౩ బాణములు విసరువస్తువును ద్వనికనుకర
ణము

న. గుంటిప్రొత్తుల దబ్బుదబ్బులు కుపాకీల ఘో
పెళిలు బాణముల చరచరలు లోరీల రింగు
రింగులు ప్రబంధ. ౩౦౮.

౪. పట్టుకొల ద్వనికనుకరణము

నీ. రక్త గాఢములు మింట రింగుననగ.
చాటువు.

రింగులు. వి. బి (౪. రింగు) వస్తువుల గుచ్చెల్లు.

నీ. పులితోలు విడిచింది జిలుంగ దుప్పట్లు
రింగుల వల్లెవాటు మేళాణవవచ్చు

రాహు. ౨. ౧౧౦.

ఉ. రింగుల వల్లెవాటు నవరించి మెయిత్తు మృగ
వాధి నింది సారంగ. ౨. ౨౧౮.

నీ. కలువగొంగు తేలి బలవ గంగను తేలి
వలువ రింగులు మేలి గలుగునాని

ప్రబంధ. ౮౦౨.

నీ గోణముపైని రింగులు వారంగట్టిన పరిశే
దున్నటి కటికలి రహితం ..

చం. రా. ౨. ౬౮.

రింఫోర్, సం. వి. ౪. శ్రీ. సమానము.

రింజే, వి. మల్లబంధ విశేషము, కాలు పట్టుకొను
టకు జొచ్చినచో కాలు తప్పించి చండిట
మొదల బొడిమపైటి పట్టు.

గీ. కళవరాసకు జొచ్చి జొక్కరము మాత్రి,
చడికిమై చీడగొని పట్టుమునుక జొరకె,
తోరమా రేంబునను జొరమూరి బృంభ,
బిమ్మనను రింజవట్టి విన్నాని మొసంగ .

తి. మా. ౩. ౬౯.

(వి. వి. ౪. ౬. విశేష మా.)

రింబ = రిమ్మ, వి. తిమ్మాదము.

నీ. రిమ్మ యనంగను రింబ యనంగ, పైట్టి
యనంగను రిచ్చ యనంగ మమ్మాద మనంగ
మమ్మాదనంజ్జ అం. భా. ౧. ౧౩౬.

రికము = రికము, అను భాషాగ్రామ నందు
వచ్చు ప్రత్యయము.

చ. అరయంగఁ దల్లి రిక్కురెలియంద్రమఁ దక్కు
ను గల్గినట్టి చుట్టరికము వారికే ..
ప్రభా. ౩. ౮౮.

రికిరించు, స. శ్రీ. నిక్కరెట్టు.

నీ. పడివటి తోడలు విసర తారుమే తెవుడ
రికిరించుకొని రికడో రికి చూచి ..

రికె. ౧. ౧౧౩.

రికీము, వి. (హిం. రిఖాల్.) నేవనడు

గీ. గోయి మురతాటి జగమూవరిండ దలచి,
పొలుచు నిదలను బలురీతులును బదిచి,

కొలల తెల్లన మున్నంపుఁ గుండలనగఁ,
కాలఁ గనువట్టెఁ దారకాసముదయంబు.

విప్రు. ౩. ౨౮.

నీ. ఇటు వల్లెతాటి మిక్కుటపు లెక్కలీలు
తెడగొప్పు తిప్పు విడిచినాడ .

ప్రబంధ. ౧౪౯.

రిక్కు, వి. (సం. ఋషి.) నక్షత్రము.

౪. లెక్కకటి నెయికోలులు, మెక్కల పుంగ
పులు గలుగు మొనలని ముయ్యే, జొక్కట
గొలువఁ బొలుచునా, రిక్కుల వాఁకిన
పొడవు దనీముఖం దధిపా.

భా. రా. య. ౩౫౪.

నీ. రిక్కులోయి విశాపుర చానుకుంబుమై
తెరిగిన మల్లె శ్రోద్విరులుగాని

పైను. ౮. ౧౬౧.

౬. రిక్కుచారి, రిక్కుచొర, రిక్కురాయలడు,
రిక్కురేండు.

రిక్కుచారి, వి. (రిక్కు + చారి) ఆకాశము.

అ. ...మెప్పు, వడుగు రిక్కుచారి యన నభంబై
తగు .. అం. భా. ౧. ౬౯.

రిక్కు(ల)చొర, వి. (రిక్కు + చొర) చంద్రుడు.

చ. పంపైలిగదనర్లకలాబాలంబు రాచంపు
మమ్మాలు గ్రాసంబుగా మెక్కినం జిక్కిన
రిక్కుచొర ప్రక్కం దొరలర మధా
ధారలం గేరదంబాద ...

రా. వి. ౩. ౬౫.

నీ. నెలయొడగి బలుకెట్టు నిగనిగల్ గడుమిచ్చ
రిక్కులచొర రంగ ప్రుక్కరేణి ...

రామ. ౩౪౧.

రిక్కు-రాయలడు, వి. (రిక్కు + రాయలడు)
చంద్రుడు.

మీ చెక్క-బొక్క-రాయచు దిక్క-రి-గ్రామశి
యెక్క-రేరెరాయచు రిక్క-రాయడు

మను ౧. ౮౦

ఆ. పెక్క-దివియెన్న జక్క-వ చెలియెన్న,
రిక్క-రాయడున్న జక్క-లున్న, జిన్నినేడి
యాప్టి చేడియ పెడ-రాయ, నవ్వు దంధ
కారమయ్య జగము భర్త ౨. ౧౪.

రిక్క-రించు. స క్రి నిగుడించు, రిక్క-రించు

వ నిక్కినిక్కి పెక్కిరింపుచు తెవులు రిక్క-
రింపుచు బండ్లిగిరింపుచు పిక్కిటిల్లు
మర్కటంబులను ప్రబంధ. ౧౮౬

రిక్క-రేడు. వి. (రిక్క + రేడు) నకులే
కుడు, చంద్రుడు

క కావున నా వన్నప మోడనర సీయెదను
నిలిచి తేజువ మోఱు,గా మేచేయుడు
గొబ్బున, నావుడు రా రిక్క-రేడు నగుచుం
బలికన్ అచ్చ రా కిష్కిం ౫౩.

గీ. చొక్క-మిక్కిలి రక్కసి రిక్క-రేండ్లు,
చక్క-నయ్యకు జిక్కి నళా ౨ ౩౦౪.

రిక్కించు. స. క్రి నిక్క-రేయు.

మీ రిక్కించి నీమల నిక్క-లదరరేయు
ఘుర్గుర ద్వలి ప్రతి ఘోషమునము .

ప్రబంధ. ౨౧౮

కు తన చూపంబుధిమోడం జూచి క్రవణ
దద్దులు రిక్కించి నుంగిన చుదన్నజుతో
నమక్కటకటివీమంబులం బూన్చికో,క
నళోవీధికి రెంచి యంప్రి విరియంగా
రెట్టి రిట్టాది గ్రక్క-న నొక్కండ
యడంగం ద్రొక్క పయిం గుప్పించి
లంఘించుచున్. రామా. ౬. ౯౩.

గీ. మించు రిక్క-రె నుగ నిక్కించె నమట.
అం. భా. ౩. ౧౩౬.

రిక్క-వి. త్రిపుట యందగు ద్వన్నజుగరణము.

మీ రిక్క-రిక్క-ను గోగేద్రున్ని జూచించుచు
ఖరపుటంబుల దలగోడు కొనును .

మరిక్క. ౨. ౪౯.

రి క్క. సం వి. ఆ. స్త్రీ చాంద్రమానమనున
చతుర్థి, నవమి, చతుర్దశి రిక్కులకు రేరు.

రి క్కలే సం వి. ఆ. స్త్రీ ౧ చారిత్రము. ౨.
కూన్యక

చ నునగు నాకు రావితిలకం బతిరి క్క నున్న
శోర్రలో, గవికర మూచి .

అము. ౫. ౧౩౫.

రి క్కపాళి. సం. విణ. (ఇ) రి క్కమాస్తుడు.

రి క్కము. సం. విణ. (అ. ఆ. అ) ౧ కూన్య
మైనది, ఏమియులేనిది ౨. నిమ్మరొయ్యెనైనది,
పనిశివాలనిది.

వి. ఆ. న ౧ కూన్యనైదేశము, అకాశము.
౨ అరణ్యము, అడవి.

రి క్కమాస్తుడు. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) ౧.
కూన్యమాస్తుడైనవాడు (పుత్తులు పెం బహు
మానపు బచార్మలేనికేతులు గలవాడు.)
౨. నిర్గుణుడు, కానములులేని దరిద్రుడైన
వాడు.

రిక్కగ్రాహుడు. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) కామము
తీసికొనెడివాడు

వి. ఆ. పుం. కాయాదుడు, క్షాతి, వారసు.

రిక్కము. సం. వి. ఆ. న. ౧. కాయము, విభా
గార్హమైన పిత్రాదులధనము. ౨. ధనము,
ఆస్తి

రిక్కవారి. సం. వి. న. పుం ౧ కాయాదుడు
క్షాతి, వారసు ౨. మేనమాను, మాకులడు.
౩. కుట్రీశుడు, కుటీరికు.

విశ్లే. సం. వి. వి. (క. వి. క.) గ. చాచును
భుచ్చుకొనివచ్చు, చాచునవచ్చు.

వి. క. పుం. చాచునుచు, చాచి.

విశ్లే. సం. వి. అ. ప్రి. విశ్లే, తల, పేనుగ్రుడ్డు.

విశ్లే. సం. వి. ఇ. పుం. గ. నుంటుల చుటుచు
నుటు. ఆ. వల్లయుపు. కి. సంగీతసాధన విశ్లే
మను. క. భృంగురతి, కివసరచరమలలో నొకవి
మను. (విశ్లేయు)

విశ్లే. వి. విశానాక చెట్టు.

వి. కా. క. ౧౦౨౪. Ep Ind 5

విశ్లేము. సం. వి. అ. న. గ. గతి, గమనము.

వి. (అ. అ. అ.) గతిము, గతిచిహ్నము.

విశ్లే. వి. (సం. విశ్లే.) గ. కల్ల, అబద్ధికి క్తి.

క. నియమర నాడినంతయు, నేయుట కతడీ
పు విశ్లే నెప్పెనువచ్చు

భార. ఉద్దేశ్య. ఆ. ౧౯౩

క. విశ్లేలు రక్షణనాచి, మతగూర్చు
బలుండు మారతియని మువ్వకుండగు
దప్పనీను, నెత్తురము క్రచ్చి త్రావు
నీవుం కాదక

భార. ఉద్దేశ్య. క. ౨౦౪.

ఆ. వ్యక్త.

ఆ. సంవత్సర యానము వాచిన యప్పుడు
ఫల మార గా, విందుచు కెప్పుడుదములు
ప్రభుభంబున గీతలంగి చుం, వింది మనులు
తావిది గభీరత విశ్లేమత క్తి బూనినక,
మింది ముఖాబ్జమంబున మేళిని సప్త
విభండు నేర్పునక. నై. ౩ ౧౮౩.

వి. గ. వ్యక్తము, విశ్లేము.

ఉ. ... నెప్పుడును, విశ్లేలకములు నై
కొను విశ్లేలకముల విశ్లేలకము, నెప్పుడు

చాచునుచు విశ్లేలకము విశ్లే
యారము .. విశ్లే. క. ౧౩౪.

ఆ. వ్యక్తి, చాచు.

గీ. విశ్లే సమాధిగాను విశ్లేలక, మధ్య
మగులక తా ఫలవంతమున

భార. అను. గ. ౧౩౫.

గీ. ఆ విశ్లేలు మాయములని విశ్లేలుంటు,
మనువు మనిపెను నీయంతి మగనితోడ .

మారు. కి. ౨౦౪

ఉ. . దృక్పథకాంతులు మతరమిచ్చు
నంతరాంతరముల సత్తులు వలన తండము
మొల్లులు నుండు మిచ్చు గ్రచ్చి విశ్లే విశ్లే
మూలానగి నిర్మలమీతురు పుష్పలాలిత
అను. ఆ. ౨౦౦.

క. కల్ల.

ఉ. ఇట్లు నిర్మలమిచ్చి నైవర్తం కాచి
విశ్లేలులక చెచ్చుకొని యువతగనవుమన
నాకు రతిరహస్య వార్త నెప్పెకెతి,
ధూర్తవి నీవు నెప్పెకుండు గాకని ? ..
ఇత చూచుమని. నై. ౩. ౨౦౦.

క. ఇతర మును.

గీ. . అను, నెల్ల విశ్లేలకము ఫలవాచు
లకు చెలియు, నాచు విశ్లేలకము
విశ్లేలకము చెంపు, విశ్లేలక చెలియునాచి
మని అను మూలు.

భార. కా. య. ౧౩౫.

క్రి. వి. గ. విశ్లే, వ్యక్తముగా.

క. విశ్లేలక గానంబు, విశ్లేలక నాచు
తోడి యాచుడిని చెం, విశ్లేలక కళలు
ప్రభువాచు, విశ్లేలకము నొండు కలవు
నెప్పుడుమిచ్చు. భార. క్రి. ౩. ౨౦౦.

క. మాయ ప్రకటించుమన తెడ, మాయ
మంత్రములు విశ్లే మంత్రించుమన భూ, నాయక

- నందన గమకగాను, మాయానుదిరాన్ నీ
మహాలసయనన్. మార్చి. 3. ౧౧.
- నీ. ,గరసా కలహ సమ త్రి మాయకుండుట
యాత్ర లేకయ రిక్త చూచుటయును
భా. ౩. ౩౦.
- న. ప్రతిఫలిత తారకంబులు ప్రాశస్త్యంబు
బులి రిక్త చచ్చుచువారను .
మను. ౪. ౨౩.
3. నిమగ్నరణమగా, తూరక.
క. కావున నుపబాడు నేమక, దేవుం డీయంగ
లేడు తెగి యేమియు నా,నా విధభాగ్యము
బుండిన, వానిరి పంజోయి రిక్తపంటక
మగునే కుచేల. ౧. ౧౧
- క. తామును పెట్టనిది రిక్త దనకీలబ్బున్
విక్ర. ౨. ౧౦౨.
- న. రిక్త జులించువారును
పారి. ౪. ౩౩.
- జ. రిక్తకతై, రిక్తగాడు, రిక్తకురిక్త, రిక్త
వడు, రిక్తవాడు, రిక్తపుచ్చ, రిక్తవోవు.
రిక్తకతై, విలు. ($\sqrt{3}$ రిక్త) సంబంధములేని స్త్రీ,
లేరకతై (౩. ర))
- రిక్త(కా)గాడు, విలు. (రిక్త + కాడు) లేర
కాడు, సంబంధములేనివాడు.
- క. తన్నుంక నీవు గలిగితి, బుష్పంబులు దలచ
నింక బగల జొడుకు మీ, కిన్నునడు రిక్త
గాడిటు, గొన్నపురము మున్ను మనద
గవక కావలయున్ . నిర్మ. 3. ౯౩.
- రిక్తకురిక్త. (కీ. వి. ($\sqrt{3}$ రిక్త) ౧ నేవలముగా,
నిమగ్నరణమగా.
- నీ. కడు వికారంబుగా జొరకల్గి నిలుచుడు
మలగి రిక్తకురిక్త తెలగి నపున్ ..
భార. విరా. ౨. ౨౧౦.

- ఉ. నిందన శోర్పి తోమును గణించ రిక్తక
రిక్త కాగడా,నందమిం జంతునన్న విది
నాగ్నియను గాదని యొక చెప్పినన్, మంద
మతిన్ విమరణులగు మలిన నన్ను మొలంగి
కాది విక్ర. 3. ౧౨౦.
- ఆ. మిక్కిలి వ్యగ్రముగా,
నీ. నమః తానె నమఃతానె నమః, రిక్తక
రిక్త జడలు కట్టక పోరకడోదలవారు
కువల. ౨. ౩౯.
- గీ. సింహబలుడు గంధర్వులచేత జొక్కి, సరికి
గానిట్లు భూకంఠంబు జాత్ర పచ్చి, నకట
రిక్తకు రిక్తమచ్చాన్నిమీ,లావు గోల్పోయి
మాతకలంబు పొలిన్ .
భార. విరా. 3. ౩౦.
3. లేగగా, అజాయాసముగా,
ఉ. చేతులు మోడ్చి నిల్చి కనవిక్తము నైక్కిము
చేసి మద్దనం, చాతకకర్మకాలి యగుటా
రయ నిక్కను యయ్యెనేని నేరీరి నికండు
సజ్జారెగి రిక్తకురిక్త గ్రహించ విద్య యీ,
రీతిన మోసపోయెడు భర్తరి నికందని పల్కె
సల్ప-తోక ... భోజరా. ౨. ౧౦౨.
- రిక్తవడు. అ. క్రి (రిక్త + వడు) కూనకను.
అ. దెదరి పాటు నళులు పొదమొదిచ్చావిల్లు,
రిక్తవడిన చివురకు క్షళియెడ, తెలుపు
లేలనోక వలకేనియూరట,నుపవనానంత
రమల జొకటవీట . కళ. ౧. ౧౪౨.
- రిక్తవాడు, విలు. (రిక్త + వాడు) రిక్తడు,
ఏమియు లేనివాడు.
- క దొరకొనను విడచుట కల్పనకడకును
నీకు దోడుపోయిన భరణి,నురక్షితోడు
లభ్యమనకే,కల్పనకడకు విడిచి రిక్తవాడై
చుడదై కేం. కంచ. ౪. ౯౦.

చిత్తపు(పు)చ్చు. ప. (రి. కృష్ణాపుచ్చు.

కు. చతురంగంబులతోకొని పెట్టి వివిధాస్త్ర
బావులం గప్పుగా, నటించుటకు ముంగి
గ్రోలె పునఁబయ్యె రూపదంగింపెనా, నితఁ
డన్నింటిని రిత్తపుచ్చును నుదం శేషార
నిమ్మె నిలు, శీతయం నీరుంగుండుకేను
శేనయం జట్టదంగా శక్యమే

భార. శ్రీ. 3. ౧౬౩

చ. మానవాధ్యమసరికేసి పోయెనె
దర్శమున పెంతును రిత్తపుచ్చునే .

భా. రా. యె ౨౦౨౩.

రిత్త(సో)వోపు. అ. (రి. రిత్త + పోపు) వర్ణ
మగు.

క. .. పులిపిరి నీ, తల సరకార్యభద్రం,
బుల తెనెత్తింపె రిత్తసోపున నీకున్

భాగ విరా ౫. ౨3.

ఉ. . నిఁ, కున్నెజనాకాలము కడు నిన్క
టంబుగడు క్షులంగకే, నె నిన్క నింత
సన్నుదను రిత్తము నొచ్చిన రిత్తసోపునే.

ప్రభా. ౧. ౯౫.

రిధమము. పం. వి. అ. తుం. ౧. వసంతము,
ఆకుని. ౨. కామము, వలపు. (నిర్మయ)

రిపునూరిని. పం. వి. త. శ్రీ. ౭. కాశికలక.
(వాచ.)

రిపువు. పం. వి. ఉ. తుం. ౧. కక్రపు, ఎదిరి
వాఁడు. ౨. (శ్రీ) లగ్నము మొదలు ఆఱు
రాశి, యథార్థము. 3. ౭. కాశిక గంధ
ప్రకరము, తోరము ౩.

రిపు, వి. తెలితి, నూర్చును.

నీ. కమతోర్చులకు లొంగి కలంగిపోయె సవంగ
గప్పు రిపుగు నాఁకుగడకుఁ బోవ.

యయా. 3. ౬3.

(క. ర. పా. కన్యవిష్కర. మ. పి. పా.)

రిపుము. పం. వి. అ. తుం. లగ్నమునకు నూర్చు
రాశి, కర్మయథార్థము.

రిప్రము. పం. వి. అ. ప. ౧. పాపము. ౨.
దుష్టము. (శ్రీ. ని.)

రిమ్మ = రింబ, వి. (రిమ్మ, ఉత్పాదము.

గీ. దండనా రిమ్మతోబాండు దండనెట్టె, నమ్మపీ
దేవు నెమ్మది రిమ్మవోదను.

కళ. ౨. ౪౫3.

నీ. కను మోళోమనగఁ ద్రిక్పయంగ
రిమ్మయనంగను రింబయనంగ, తెల్లయనంగను
రిచ్చియనంగ నుమ్మదనునంగ మమ్మద
సంజ్ఞ ఆం భా. ౧. ౧3౬

జ. రిమ్మగొను, రిమ్మనట్టు.

రిమ్మ(లు)గొను. అ. (రి. (√రిమ్మ) ఉత్పా
దమునొందు.

ప. నెమ్మనులునం గ్రమ్మిన యెమ్మరికంబు
పెంతును రిమ్మగొని సొమ్మనీలి ...

చిత్రభా. ౨. ౯౪౦

చ. విద్యులకా విలోకంబున రిమ్మలుగొని
సొమ్మలువోపుచున్న తేగలు.

భాగ. ౧౦. తూ. ౯౦౪.

రిమ్మనట్టు. అ. (రి. (రిమ్మ + పట్టు) దిమ్మక్కు.

అ. తొమ్మిద్రోక్కె తెను రిమ్మకట్టంగ తెంచి.

భాగ. ౫. ౨ ౧౫౩.

కు. . పొన్నకు పంబు లిట్టుగలం దాఁచిన దిమ్మ
వట్టి వివరంబై వ్రాలె నన్నీటియొక.

తై. భా. ౫. ౩౬.

రిరంస. పం. వి. అ. శ్రీ. ౧ రమింపనిచ్చు, ఆద
వలయొనును నిచ్చు. ౨. రతి యందలి యిచ్చు,

విషయసుఖములు పొంద నిచ్చు.

రిరంసువు. పం. వి. ఉ. (ఉ) రమింప నిచ్చుల

వాఁడు. (క. ర.)

రికతు. సం. వి. ఆ. శ్రీ. రక్షింప నిచ్చు.

రికతువు. సం. విజ. (శ్రీ) రక్షింప నిచ్చ గల
వాడు. (క. ర.)

రిరి. సం. వి. శ్రీ. కాంక్షయు, కంఠు.
(విల్వయు)

రివట. వి. ఉపకాళి, రెవ్వు.

క. ఒక గృహత పెండిపోయిన, యొకచర్మము
గలచికిమరు మడుపుమునరా, నొకభంగి
ప్రితిలిపి యది, యొకయెండిన రివట
మొదల మండలం తెలియిం.

భోజరా. క. 23.

రీ. రెవ్వు రెవ్వు రివట రివ్వ తెలగచివ్వ
బలగుగోల బలగు తెలయన మహాళి తెల
గును .. అం. కౌ. ఆ. 32.

రివరివ. వి. కుచ్చెల్లివ్వని కనుకరణము

రీ. గడుగడు మైకదంబులు గుభాళింప రివరివ
గుచ్చెల రణం మొదల ప్రబంధం ౧౮.
జ: రివరివము

రివరివమును ఆ శ్రీ. (రివరివ + అను) కిదలుట
యందగు భవని కనుకరణము

క. నవనవము నెవ్వెములు, రివరివము మధ్య
ములు ద్విరేపణి, జనజనము నెవ్వె
మది, రవనవము ముందు వారి రంగులు
గవివన చను. 3 ౧౦౮.

రివ్వ¹. వి. పక్షి విశేషము

రీ. మునియ్యెట్టి గాడు కీడు యెల్లండి దాని
తిరుపు మెన్న దాని రివ్వ (పూర్వ ౨. 82.)

రివ్వ². వి. రెవ్వు, ఉపకాళి.

క. తెలగనలుపుక రివ్వల, గలచిన రసమా
మనిగతి . కు. సం. ౮. ౧౫౯.

రీ. రెవ్వు రెవ్వు రివట రివ్వ తెలగ చివ్వ ...
బలగుగోల బలగు తెలయన మహాళి
తెలగును . అం. కౌ. ఆ. 32.

రిశ్యము. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకాళితెడి,
మృగవిశేషము.

రిష్టము. సం. విజ. (అ. అ. అ.) ౧. యాభ్యు
అభ్యుము. (కే. వి.)

౨. దురదృష్టము గలది, అదృష్టములేది.
వి. అ. న. ౧. హని, కీడు. ౨. దురదృష్టము,
దౌర్భాగ్యము. 3. నాశము, నష్టము. ౪.
పాపము. ౫. మంగళము, మంచి యదృ
ష్టము.

పుం ౧. భద్రము, క. 2. ౨. మంగళము చెట్టు.

రిష్టి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. అభ్యు, అమంగళము.
పుం. ౧. భద్రము, క. 2. ౨. రక్షణము,
రక్షణము.

రీ

రీజ్య. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. వింద, దూషణము.
౨. లజ్జ, స్థిగ 3 అలాగను (విల్వయు)

రీత. సం. వి. ఆ. శ్రీ. రీతాకరణము. కి.

రీతాకరణము. సం. వి. ఆ. పుం. రీత, ఒకా
నొక వృక్షము.

రీధ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. అనురాధ, అగౌరవము.

రీధకము. సం. వి. అ. న. తెన్నెముక.
(విల్వయు)

రీణము. సం. విజ. (అ. అ. అ.) ప్రబంధమి,
కాణమి.

రీతి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. ౧. కాణము, ప్రసాద
ము. ౨. గడుము. చలము. 3. కడి.

ప్రవర్తి. ర. తేర, మాన్య, ౫. పద్మ. ౬. బైభరి, స్వభావము. ౭. కైదర్భాద్యి, (నైవర్తి, గాడి, పాంసాలి, తాటిక, యని వాచుగ విధములు) ౮. ఇక్రడి, పీత్రలము. ౯. ఇనుపవిట్టము, లోహశీట్టము. ౧౦. పంక్తి, వణుగు. (శీ. ని.)

రీతిక. సం. వి. అ. శ్రీ. = రీతికము.

రీతికము. సం. వి. అ. న. ౧. లోహశీట్టము, లోహశీట్టము. ౨. పుష్పాంజనుము.

రీతిగౌరవ. సం. వి. అ. శ్రీ. ఒకానొక రాగము.

రీతిగౌరవము నీలాంబునము భవము, దవ దవనం వీరవాటయ నని వర్ణం, కములు ముప్పదిరెండు రాగములు

ప్రబంధ. ౯౭.

రీతిపుష్పము. సం. వి. అ. న. = రీతికము

రు

రు. అప. ౧. వర్తమావాద్యగ్రాహక ప్రభవ మధ్యమ ప్రభవముల బహువచన ప్రకృత్యము.

(ఇ. కారము మూడే నిది రీతిగా మారును.)

ఉదా : వచ్చుచున్నార, రాగలర, వర్తన, రావ, వచ్చిరి.

౨. ప్రాకృతాకృత మధ్యమప్రభవ బహువచన 'దు' వర్ణమునకు ఎదానుబంధము క మగువత్తుడు అక్షరముగా వచ్చు ప్రకృత్య యను.

ఈ విలుకన మూడికి బగలు నీమనరే అత మనలన ... కను. ౧. ౧౩౦.

ఉ. మల్లియలార మీ పాదల మూటున లేడుగ దమ్మ చెప్పరే ..

భాగ. ౧౦. పూ. ౧౦౧౧.

౩. అల్లుడు మున్నగు శబ్దముల ప్రభుతా బహు వచన ప్రకృత్యము.

ఉదా : అల్లుడు, వాల్మీకి.

ర. 'మూడు' శబ్ద ప్రభుతవచన ప్రకృత్య యను.

ఉదా. మూడురు.

రుండే. వి. (క. ఉరంజి) చర్మవాద్య విశేషము, దంగరము.

నీ. దంగరమున రుంజ నా వీరాల మనగను వీరలులు. అం. భా. ౧. ౧౨౮. ౩. రుంజకాండ

రుంజకాండ. వి. (రుంజ + కాండ) రుంజ వాయించుచు కంపించు యాచించు నొక వాద్యము.

నీ. వ్యాపారినీత్రము వారకాంతలపాలు కల్లు నిత్రము రుంజకానిపాలు

కామలిం. ౨౩.

విలు. రుంజ వాద్యము వాయించువాడు.

రుండము. సం. వి. అ. శ్రం. న. కలంధము, మొండెము.

రుండిక. సం. వి. అ. శ్రీ. ౧. రుంజగము, యుద్ధరంగము. ౨. దూతి, తార్కుకై. ౩. ఇంటిగడన ర. మనుష్యులీతిక శ్రీ.

(విల్వము.)

రుండ్రము. సం. విలు. (అ. అ. అ.) నిలిమినది. (శ. ర.)

రుకుండ. సం. విలు. (అ. అ. అ.) కొదార్కము గలవాడు, చాత. (విల్వము.)

రుక్మా-మృత్యుంజయ. వి. ఒక వాద్య శోడిత్రుంజ.

న. ... రుక్మా-మృత్యుంజయ కలదికాట్ట పట్టులు గలచుక వారలు దుస్సీపాలు ముస ..

(ప్రబంధ. ౭౮౮.

రుక్మ. సం. వి. శ్రీ. ౧. బాధ. తేదన.

౨. శోగము, తెగులు. ౩. అడుగొట్టె. ౪. బ్రహ్మము, బ్రహ్మశోగము. (విల్వయ్య)

౫. శ్రీ. ౧. మార్గశీరణము. ౨. కాంతి. ౩. ఇచ్చు. (శ. ర)

రుక్మిణిక్రియ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పోయ్యనమయట, మంచు త్రుచ్చుకొనుట, శోగప్రతిక్రియ.

రుక్మేశ్వరకుండ. సం. వి. ఆ. తుం. స్వర్ణ కావచము, కవచాలి

రుక్మము. సం. వి. ఆ. న. ౧. బంగారము.

౨. ఇమము ౩. వాగశీసరము. శ్రీ. ౪. ఉత్పత్తికలెట్టు.

రుక్మిణి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. విదర్భజోధిపతి యైన భీష్మకమహారాజు కూతురు, శ్రీకృష్ణుని భార్య. ప్రవర్ణమైన కలి.

రుక్మము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ) = రూక్మము

రుక్మద్రుము. సం. వి. న. న. త్రువీచును, మలము. (విల్వయ్య)

రుక్మము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ) ౧. విభూతము చెందినది, భంగమైనది. ౨. కంగినది, పంకర యైనది. ౩. శోగముఁ చెందినది, రూపాయుతము.

రుక్మండు. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ) శోగముఁ చెందినవాడు, బిల్వగా ముక్కువాయడు.

రుచ. సం. వి. ఆ. శ్రీ = రుక్మ. (చీ).

రుచకము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ) ౧. ముత్యము యైనది, ఇంచినది. ౨. అతలి త్రుణ్ణియైనది ౩. శిశ్నమైనది, చుట్టుకు ముకునది.

వి. ఆ. తుం. ౧. మాచీఫలము. ౨. పాత్రరము.

న. ౧. దంతము, పల్లం. ౨. కాను, స్వర్ణముద్ర.

౩. అపార్వద్యుడైన రసము. ౪. త్రుచ్చుకొలు,

తూలనంద. ౫. సోమరూపణము. ౬. గుట్టెలు పెద మిడ మండలి అభరణ విశేషము. ౭. మాంగల్య ద్రవ్యము. ౮. పట్టకా మౌరము.

రుచి. సం. వి. ఇ. ఈ. శ్రీ. ౧. తెలుగు, తళ తళిమను కాంతి ౨. మార్గశీరణము. ౩. కాంతి, అందము. ౪. చెవి, శోచింపకుట ౫. బుధుత్వా, అతలి ౬. ఇచ్చు, అభివృద్ధి. ౭. అత్యున్నతి, వ్యాపారము. ౮. ఒకవారి గోళాదనము. ౯. పిరి, లక్ష్మి (శ్రీ. వి) ౧౦. పిరి, విదము.

(ఈ యర్థమున తెలుగుననే ప్రయోగము కన్పడు చున్నది)

కా. ఆ మండోద్భవమిందనరుచి సమ్యాజితము చుట్ మక్షికా, ప్రాచుర్యాతతమనస్సును నగుచున్ దోతేరగా కృత్రులంబై మిన్న పుత దంగసంగతి మధువ్యాపారముం జేయు దోడ్తొ మర్కారికఁ దప్పిచారకలిత ద్రుష్కంధమిరుచ్చిభుత.

పాండు. ౪. ౨౫౪.

౧౧. కమ్మన.

చ. అప్పుడు ద్రుపరాధి రాజుకుట పొల్పుగ కంజిన కామూలముల్, గడుయచి. నిష్ట భోజనముఖంబును దృష్టియొక గూర్పు చుండగన్. భార. ఆర. ౧. ౪౪.

తుం. ౧. ప్రజాపతులలో నొకడు. ౨. అలింగన భేదము.

రుచి(య)ంచే. సం. ఆ. శ్రీ ౧ ఇష్టమగు

శ్రీ. అపార్వద్యులొక్క, యంత సఫలతఁ జొందెడు సమర్థులందు, తెల్లు దనప రుచించె దా నట్లునీయు . .

భార. శ్రీ. ౫. ౩౩౯.

౪. కాంతిం జూడకు నీరు, గుంతిపుత్రులకు
మేలగుక దానిక యే, నింకయు నాడన నది
నీ, కంకయు రుచియింపకునీ యింటి
యింటిగియున. భార. ఉద్యో. ౩. ౩౮౦.

౫ నీకంటె కాలికుండు, కలండె యివడు
బుడుక జూరియించె కా కృష్ణుడ దిక్కుటి
తివ్రాజ్యమెల్ల దానకొని రిక్తపట్టులు
నిను బూన్చు నకిది పెట్టెడు మునిందలు
గుడిచెనట. గీ. యిటుగాఁ బెద్దవాడ
పైతేమి బ్రతుకు, సిగ్గవిన భోగమెట్లు
రుచింక నీకు, మాటి బంటవుగాక నీవని
ఁకొక, యిట్టి రాజధర్మ ధర్మనీ సేవ
మాది. ఉ. ౨. ౨౫.

౬. ప్రకాశించు.

౭. ఉదయార్చించి మందరదేవమండగు కనకు
విక్రీర్ణ కవీల జటావళిలు ప్రర్థిగ్ర మరీ
మలయ రుచియింప .
మాది. ఉ. ౧. ౩౪.

౮. శ్రీ. ధీమంచు.

౯. ఇత్రేణుడన నా ప్రక్షల, కుర్ర మిమ్మొక
యువకుడును నేనిక, ప్రకుం ప్రేవులు
సాదగు, కుటుంబ తొత్తిల్ల వాచి నేడు
రుచింకున. దశకు. ౧౦. ౬౯.

రుచిగోను. మి. ప. శ్రీ. (రుచి + గోను) అద
రించు.

గీ. పరమమని యతివశతమవ్వరతిహేను, పువ
మహామహాతి శేనీ తను విప్లితిగమన్న
నేల యంతవదింప నొగి నరుదని, కక్కభి
రుచిగోనును రాట్రుయలుండు.

రాధు. ౨. ౩౬.

రుచిర. ౪౦. మి. అ. శ్రీ. ౧. ౬౪౬౪మైన
గోశాచనము. ౨. ౪౦౪౪వము.

రుచిరము. ౪౦. విజ్ఞ. (అ. అ. అ.) ౧. మశో
హరమైనది, మందరమైనది. ౨. మధురమైనది,
తియ్యదైనది.

మి. అ. ప. ౧. కుంకుమపువ్వు. ౨. లవంగము.
౩. మాంజీరము, మొల్లంగి దంప.

రుచిరాంజనము. ౪౦. మి. అ. పుం. శోభాం
జనము. శ్రీ

రుచివ్యము. ౪౦. విజ్ఞ. (అ. అ. అ.) మశోహర
మైనది, ఇంచినది.

రుచ్యము. ౪౦. విజ్ఞ. (అ. అ. అ.) రుచిరము.

మి. అ. పుం ౧. కాలి. ౨. కరకము,
ఇందుకు శ్రీ.

౪. సౌవర్చల లవణము.

రుచ్యుడు. ౪౦. మి. అ. పుం. పతి, భర్త.

రుజ్జ. ౪౦. మి. అ. శ్రీ. ౧. భంగము, ముక్క.
౨. జర, మునలికవము. ౩. మృత్యువు, మర
ణము. ౪. రోగము, తెగులు. (శ్రీ. ని.)

రుజాకరము. ౪౦. మి. అ. ప. కర్మరంగము,
శిరాలము. శ్రీ.

రుటము. విజ్ఞ (౪౦. రూఫ్టు) రూఢము.

౩. అటు ముందట పటుశ్రోత్సృష్టమయి
మిటమయి విగాఢదళింకతి వి, మృటమయి
రుటమయి కడువా, నటమయి బటువయిన
దొక్క పటముం గనియొక. ప్రబంధ. ౨౦౬.
గీ. వట్టివేరన శీవు వట్టివేరలు నేయ వట్టివేర
టము లింపైన తెలి ...

రా. వి. ౩. ౧౦౬.

౨. వృధము, బలాధ్యము.

ఉ. భానుకులమదేవి తెలపట్ట దానమండెంచ
బ్రహ్మక, త్యాజనమొర సారత్తరయోక్త

కనుకను పైడి తోడు పెట్టెది రుతువు
లేటి కలమిన్న పకాణి యవంగ . .

పం. రా. ౫. ౬౩.

ఉ. అంగమనం గురంగ మదమందమంగ
నలంది మాళి సంభంగిదిరుల్లిదల్లన రుమాలు
ధరించి రుతువుటంగిపై రంగు మెలుగు
బంగరు చెలుగుల రంపెము శాల్గ
కొంగులుద్రొంగులువారక గట్టి .

బహు. ర. ౫.

౩. దీక్షము.

గీ. శంకపంగను రుతువనఁ బాణకపంగఁ, వీంధ్ర
మనఁ వీంధ్రయంగను దీక్షపామ, ధేయ
ములు ... అం. భా. ౧. ౮౪.

వి. ౧. రూఫి.

క. అచ్చేడియ కచ్చనలకు, నిచ్చ మహాశాసనా
మంది యిచ్చెలువకునే, మిచ్చిన ములుగులు
గావని, బచ్చె రుతుం బచ్చెపదంగ భావించి
మదిగ్. బహు ౫. ౧౨౪.

౨. దార్శన్యము.

గీ. ఒక్కమొక్కతెలుగా నన్ని యొక్కమొకటి,
నిగుడి కన మీఁదఁ గదియ నన్నిటికి నన్ని
రూపులు ధరించి వాటిమొదట మదంది,
పట్టి యొకత్రాట చేతఁ పట్టి గట్టి ..

మదంతా. ర. ౬౦.

౩. ఒప్పిదము.

గీ. ముడుగుల చామర గ్రీంద నదంగ క్రొంబులు
పుతో నోకెల పట్టి మంచపు రుతులు,
దగ్గల నే ప్రకాండ్రకు నిర్దమగిలెడు తళుకు
బంగరు కాసె దగులు తగులు .

బహు. ౫. ౧౨౯.

రుక్తు సం. వి. వ. శ్రీ. శోకము, శివక.

రుణస్కర. సం. వి. అ. శ్రీ. శాధుగోవు,
మందియావు, 'మలభమంగా' బాలు విరిగిన
నిచ్చేడియావు. (రిల్లయ్య)

రుతము. సం. వి. అ. వ. మృగపక్ష్యుల అలవు,
మారత, ధ్వని.

రుతి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. రుతము, ధ్వని.

రుత్త. వి. నాశము. వాని రూపు రుతాయుష పో.
(౪. ర.)

విల. రిత్త, పట్టిది.

గీ. రుత్త లాటారంబు రిత్త చిహు, సాధు
నారితాల్ల శోభిల్లు
అం. భా. ౩. ౧౫.

రుత్తు. స. శ్రీ. కొట్టు, ప్రహరించు.

(౪. ర. చి. వి.)

రుదనము. సం. వి. అ. వ. ఏడుపు, శోదనము.

రుదితము. సం. వి. అ. వ. ౧. శోదనము, ఏడుపు.
౨. ధ్వని.

గీ. నిగదకందన క్రీడాసమారంభ దంభోలియది
తమఁ ద్రస్తరించి

వి. శకుం. ౩. ౯౩.

రుదురక్క = రుదురాక. వి. రుద్రాక్షము.

గీ. పులికలాసముకపాలబూదిపూత, బహుఁ
బొత్తంబు రుద్రగక్కపరులు కాచిపుట్టు
ములు లాకమును శోగిపట్టియయము, దనర
నియ్యంతిఁ జేరి దీడన లిడుటయు ..

అచ్చ. రా. అర. ౫౩.

ఈ తిరుపతి శాస్త్రులందమంగఁ దీర్చిన బూడిద
బొట్టు మంచి కేరపులచిన మించుపట్టి రుద్ర
రక్కలనేరలుఁ గాచిశోకమున్ ...

మ. ౩. ౯౧.

రుదురాశ్ = రుదురకక్ర. వి. (సం, రుద్రాక్ష) రుద్రాక్షత్ర త్తన. "౬

గీ. .. రుదురాశ్చంద్రసంధి, నూతనంపిక రితి కింది శ్రావణదశాది అను. ౪. ౪౩.

గీ. గర్వి నీ ష్టేంద్రవర్ణవ పైవ గలగల రుదురాశ్ మేరులుకాక లూగ

పాశ్వ. ౪. ౨౧.

చ. . పాశ్, పాశిన్ యిటి రుద్రాక్షగ్రాహ్ రుదురాశ్ వంద సంధిటన్, వదనమునన్ మృదుస్థితమున నిలుయోగింక గాంచి క్షత్ర త్తన .. అను. ౩. ౫.

రుద్దు. స. ౧. (౩. రుద్దు) ౧. మద్దించు, రాయ

కా. (బ్రహ్మలోక భవతి రీల తెలియబా శాచి నేటాచునక, రుద్దు మల్లన కొమ్మ కట్టెగనుకూ నూరానన్నలనున్ . శాం. ౨. ౨౪.

గీ. పడితేదియందీన బరిగ్గ మేనకబొసంగ్గ తెలుసుచేత రుద్దంగవలయు ...

కేం. మా. ౪. ౨౯౮.

౨. తోమ, నిర్మలముచేయు.

గీ. ప్రామె దోలియె తెలయె నోమె రుద్ద, నంగ నిర్మలమునరెంచెనట యెప్పు . . ఆం. భా. ౩. ౧౨౩.

౩. రుద్దుడు.

రుద్దుడు. వి (౪/రుద్దు) తోమకము, తోమలు.

గీ. తోమడు ప్రాముడు తుడుపు రుద్దుడు త్తలుముడన మార్చన సంక్ష పాణుచుండు. ఆం. భా. ౨. ౧౨౦.

రుద్రజట. సం. వి. ఆ. శ్రీ. జటాపల్లి, రుద్ర జటకట్టు.

రుద్రజట. వి. వి. రుద్రజట, మహాశుగల యెకా శాక మొక్క. ౧. (వా.)

రుద్రజము. సం. వి. అ. న. పాదరసము.

రుద్రవట్టి. సం. వి. త. శ్రీ. ౧. మల్లమి. ౨. అరవి, పల్లవనీరము.

రుద్రప్రియ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పాదప్రి, న-రీ తి, కరకట్టు.

రుద్రభూమి. సం. వి. శ్రీ. రుద్రభూమి, శ్రీకావము.

రుద్రవింశతి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. ప్రభవాది పద్ధి సంవత్సరములలో చివరి ఇరువది వత్సరములు. (ప్రవంగ మొదలు త్తయ నూత గలవి.)

శ్రీ. ఆద్యాకు వింశతిర్వాసిన్మి ద్వితియా రైష్ట్ర వీన్మృతా, తృతియా రుద్రదైవత్యా శ్రేష్ఠ మధ్యాధమా భవత్ . (వాచ)

రుద్రవీర. సం. వి. ఆ. శ్రీ. విశాఖేదము, ౭౪ విభవన వీర.

గీ. . మంచి, నీళ్లి గిండియ గానా నిలుపు ట్టము రుద్రవీరశ్రీమైర వట్టివేళ్లినురటి. మూ. ౧౦౩.

రుద్రవీర(నీయ). వి. వి. ౭౪ విభవయన వీర.

గీ. బాశువా చుదువ బ్రాలవర్తి తమృతదీగము శ్రీతంపు బలశి, రుద్ర, గీ. వీర విశావరణ వట్టివేళ్లినురటి .. రవి. ౪. ౪.

న. విశిఖలు, బచ్చికోర్లు, రుద్రవీరీయలు, స్వరమండలములు . ప్రబంధ. ౨౦౫.

రుద్రాక్షరీక్షము. సం. వి. అ. త్తన. శ్రీకావము.

రుద్రాక్షపీఠి

898

రుబ్బుతోలు

రుద్రాక్షపీఠి. ది. వి. యశోగతమగ భావ
మును కప్పివుచ్చి పైకి సాధువుగాఁ గనఁబడు
వంచకుడు, వంచకుడు. (కా.)

రుద్రాక్షము. సం. వి. ఆ. న. గ. రుద్రాక్ష
వృక్షముయొక్క కాాయ. (బహుళలో మహాయో
గింపఁబడును.) ఆ. రుద్రాక్షత్రాస.

గీ. చెవుల రుద్రాక్షపోఁగలలు చవుకళింప,
మనుచ. గ. ౫౯.
ద్వి వలన రుద్రాక్షతావళిములు నక్ష, వలంతు
బులును విడువాలైన జడలు
నమ. ౩. ౨౩౧ పా.

రుద్రాక్షవన్నెలు. ది. వి. వి. వృక్షవిశేషము.
వ. విందువన్నెలును మలుకచాళలవన్నె
లును కురవన్నెలును పుష్పాడివన్నెలును
గంటివన్నెలును రుద్రాక్షవన్నెలును వాగ
బంధంబులను చా. ౩. ౧౮౮
రుద్రాక్షి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. సంపత్తియిది. శ్రీ.
(శ. ర.)

రుద్రాక్షి. సం. వి. ఈ శ్రీ రుద్రునిభార్య,
పార్వతి.

రుద్రారి. సం. వి. ఇ పుం కావదేవుడు,
మన్మథుడు.

రుద్రావాసము. సం. వి. ఆ పుం రుద్రుని నివా
సము. గ. కైలాసపర్వతము. ఆ. వారదాసీ
పురము, కాశీ. ౩. శృణాసము.

రుద్రుడు. సం. వి. ఆ. పుం. గ. శివమూర్తి
శేదము (వీర పదమొకొందురు.)
శ్రీ. అక్షైపా దహియ్యశ్చోర్వి రహాపాక్ష
మృతేశ్వర, బయింతో బహురూపశ్చ
త్యోంబిశో, ప్యుపరాచిత, కైవస్యతశ్చ
మాతా నరదా ఇతిస్మృతాః. (వాచ.)

ఆ. విభుడు, ౩. అగ్ని ర. ఏకాదశ సంఖ్యకు
సంకేతము.

రుధిరము. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. ఎఱ్ఱనిది, ఎఱ్ఱ
రంగుగలది.

వి. ఆ. న. గ. రక్షము, శైత్రురు. ఆ. కుంభము
పువ్వు. ౩. మణిశేదము.

పుం. గ. ఎఱ్ఱరంగు. ఆ. అంగారక గ్రహము.
రుధిరోద్ధారి. సం. వి. భో. పుం. విశాఖాక్ష
సంవత్సరము పేరు దండులి తరువాతిది.

రుద్దము. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. గ. అద్దగింఁ
బడినది, అటంకపలువఁ బడినది. ఆ. పేట్టఁ
బడినది, ముట్టడింపబడినది.

రుప్ప = రుప్పి. న. శ్రీ. తా.లు మొ విగరు.
(శ్రీ., వా.)

రుబ్బాటూర్లు. వి. చెల్లాచెరు.
కా. కాయంబెక్కడనుండనీయి మిథాకందర్బుఁ
బ్రాణేశ్వరున్, కాయంబాలపు ప్రాణముల్
మనసు రుబ్బాటూర్లుగాఁ జేయుటన్, చాయ
స్వచ్ఛుగచా పయోధరములంటం గొఁగిం
జ్జెప్పి యా, చాయంబెక్కిని చెక్కుకొక్కి
రతిరాజ్యశ్రీలఁ నేలింపుదున్.
మొ. పంచ. ౩. ౨౦౪.

రుబ్బు. సం. శ్రీ. (శ. రుబ్బు.) నానిన పుష్ప మొద
లగు వానిని తోటిలో నేటి పాత్రరమతో
మొదపు

(మా. రుబ్బుతోలు)
ః. రుబ్బుగుండు, రుబ్బుతోలు.

రుబ్బుగుండు. వి. (√రుబ్బు) రుబ్బుడు పాత్ర
రము. (వా.) ఇట్లే రుబ్బుపాత్రము. (వా.)

రుబ్బుతోలు. వి. (√రుబ్బు) నానిన పుష్ప
లోనగునది రుబ్బుటకు తాతితోఁ జేసిన సాధ
నము.

గీ. ఇటువల క్రూరు పెరంటిలో పెక్కుచారి,
మనుగలుగు జోష్టు పెనువాని జనుము
దుబ్బితోలు పిడుకలవచ్చుల చాలిగుంక
కుక. ౨. ౪౦౦.

రుమ. సం. వి. ఆ. ప్రి. ౧. ముగ్ధిరభార్య.
౨. ఉప్పుకము, ఉప్పుపండుపాలము.

రుమాలు = రుమాలువు. వి. ఉన్నీప విశ్
వము, ఒకవిధమగు కలగుడ్డ
గీ. కనకంజలవిన్నె కళకు చంద్రిక వన్నె
పూలపైపు రుమాల్ పాలుపు గాగ
ఇందు. ౧. ౩.

చ. పిటిలిన గంధము దళుకు చెంపను క్రైలు
రుమాణబాణు దున్నుటియును నిద్రక్రైలు
ముఖపద్మము కుక. ౧. ౫౧౫.

గీ. చెంద్రిక పూవన్నె జీలుగురుమాలుపై జాతి
మిన్నల కురా చాకళింప
దళ. ౧. ౩౧౦.

౩. రుమాణగుడ్డ.

రుమాలుగుడ్డ వి (రుమాలు + గుడ్డ) చేరు
మాలు, చిన్న రుమాలు

గీ. అలకముల్ మాటి యోదలఁ బాగజాట్టి పై
నడకట్టు, రుమాణగుడ్డ కట్టి
కై. ౨. ౪. ౩

రుమాలువు = రుమాలు. వి. ఉన్నీపభేదము.
ఒకవిధమగు కలగుడ్డ.

గీ. ముందర ముడిగొని ముంగొంగు చెలిపెట్టి
మాటుచెంగుచి రుమాణపుంజు.
రా. వి. ౨. ౪౪.

చ. మినుకు గదాని తాయెకు సమేళిపుఁ
గ్రోవిల్లికి పిండు పండు చాల్చుని వలెనాటు
చల్చువలి పంపు రుమాణపు గట్టి
కువల. ౨. ౫౪.

గీ. మణిరుమాణపు గాదని మత్స్యనేత, చెంప
పిగఁ గెంపు తాయెకు చేరువేర్పు ...
పాంచా. ౧. ౨౦.

రుమాచూరక ప్రి. వి. చిన్నక ప్రి. మురు.

మ. కల నిర్ధారకగట్టిలు పేరణుల పైదట్టున్
రుమాచూరక, క్తులు జోళ్లు బదసించిపట్టి కర
పేతుల్ తక్కుగుల్మంగ ర, కయకన్నేత్రక
రాశివక్రమలనగ్గజ్జీకఁ గంభాశీరా, పలికందో
లి సలాముఁ జేయ యవన ప్రాతంబు భూభ
ర్రకుక. రా. వి. ౨. ౫౨.

రుమ్మిపిరంగి. వి. గుండ్రనియొకరకపు పిరంగి.

గీ. పేత గొవివచ్చు కమ్మి రుమ్మిపిరంగి,
దొర కురంగినిలాసంబు దొరయఁగొల్పు,
గింపమింటికే చెచ్చు నాకాత్తునిగవు, టొగ
వగల గుబ్బలాది యొక్కొక్కనే
కుక. ౨. ౪౧౦

(కమ్మిరుమ్మిపిరంగిదొర = మున్నుకుండు)

గీ యొగిలెవడి మిగుల విరాగినిది, నదియె
లొకంబుగా మన్న నాపడంతి, నేఁప
రాలెడు కమ్మిరుమ్మిపిరంగి, వీర మటు
మాయ మాయంప పేరదయ్యె.

నుదంతా. ౨. ౧౫౩

రురువు. సం. వి. ఉ. పుం. ౧. మృగభేదము,
ఒకజాతి తడి ౨. ఒకానొక రాక్షసుడు.

రువాణము. విలా చక్కనిది, నుందరము.

(వి. కాంతి అని క. ర.)

చ కలకల నవ్వు చక్కనిచెంగులు పెదంద,
యమంబు పింగమం, గలచు రువాణపుంగ
వును గల్గిన యాకురవీరపుంగవుక

విట. ౨. ౨౧.

గీ పిడికిటమ్ములు పిఁపున నిడిన పొదియుఁ,
చెలిరవాణపు పెదయ ము త్రిమిత్తుఁ చేరు.

గతికి రెండువేల వాడుకల దొడ్డును
చచ్చి, ప్రభురాజులు రామి కడకునిచ్చి ..

చంద్రా. ౨. ౪౦.

రువారము. వి. ౧. సమీపము.

ఉ. వచ్చి ప్రభులు వాటిని రువారము గోడ
కనలు తోడ గొప్పిచ్చుట వచ్చు చేయిల
సెచ్చింపుచు భూరభోజిలో, మచ్చరి
కించుచు. వి. ౮. ౮.

౨. మందరము, చక్కనిది.

చ తోడెఱుఱుఱు గ్రాంథిని రిపుడు
సెచ్చి తో విశా, వనిత మఱుంగవట్టిన రువా
రపుఁ తెలిక పాపియ్యుచు

చంద్ర ౪. ౩౨.

సీ. వాని మెఱుంగు రువారపుఁ గొనగోట
తెక్కిరి పొక్క నొచ్చుచు వేడు

మల్లుపు. ౪. ౯౨.

ఉ. వచ్చి వసంతకాలము రువారపుఁదేసె పసిండి
నీరునక, బచ్చెన మఱికిఁటి విను పాటల
దీరుగ వ్రాసియున్న యా, పచ్చనివిలువంచి
నుచుకొనుచు పొంగుల దైర్ఘ్యరమ్యుర,
గ్రుచ్చి చుంగు మవ్వయగు క్రొత్తన
గ్రొచ్చిరి తూఁపు తేయగన

మద. ౨. ౪౫.

౩. ఇంపు.

మ. గదదాలోహములను ముద్రపు క్రియక
గాండవతంపలు బంధురలిలాగతి సెక్కి
రామతండు దోడ్తో ముచ్చయి గొల్లగా,
పొందిక న్ను రుమాలుపొత్త సరిగఱుచ్చుర
చెన్నునక తొక్కించు రుమాలుగ వాద్య
వాదములు విక్రమమునక నిండగన.

ఇందు ౨. ౫౫.

వి. విశాఖరము, విశాఖము.

ద్వి. ఆనక వానిన వారవారము, లాసిలు
లాసిలు లానినాము ...

రథువా. ౩౨. పా. ౧౨. ౪౦.

ఉ. వచ్చిన కాచి కీరము రువారము విశా
ముఖాయుధ్యునక, బచ్చెన పన్న వావృతి
పొలికి తోయిదనము పొచ్చు ...

మ. ౨. ౯౩.

రువ్వ. వి వచ్చిడి. (౪. ౮. ౫౦.)

రువ్వపులుగు. వి. కాటకపిట్ట.

సీ. కాటకపిట్ట రువ్వపులుగు గనక వనన ..

ఆం. భా. ౨. ౯౧.

రువ్వము. వి. (సం. రూపం) కడక, ఆవృతి.

౪. పది రువ్వములు భీకిం, బిలింపై విసగ
వలయు భారతము జగ, ద్విదికగులా వాని
కన్నెటి, కొదవు ఫలము లేర్పించు శోలిక
నీకున మారి ఉ. ౧౦. ౨౦౩.

సీ. తొలక రువ్వము విసగలుగు నొప్పి
యంగలు ఫలముగా ముచ్చిద్ద, రీ లోక
ముఁ గాంచి .. మారి ఉ. ౧౦. ౨౦౪.

రువ్వ. ఆ. క్రి. విసయ, విను.

ద్వి. విడువ రువ్వము విను వాయువున ..

ద్వి. మారిచ్చి. భా. ౨౧౫. ౪౦.

= రువ్వ. స. క్రి. ౧. విసయ.

మ. భరణాంధుర దెగదొండ ద్విమృతియు
భద్రక్రిమిపొచ్చు పా, సరసాలావనవర్తి
శృంఖలితచంద్రాదుతేధము కీ, సరసాలా
వనవర్తిమర మునుచున తెత్రావావాగ్ర
ద్విలా, స రసాలా వనవర్తిమర రువ్వ
పొలిక బంధు రువ్వము ...

చంద్ర. ౪. ౩౨.

౧. విశ్వాధర సంజ్ఞాంబులు దువ్వకు లేదని
మవ్వలకు తెలిసినట్లు ...

భీమ. ౫. ౧౨౦.

౨. చిత్తు, చల్లు.

౩. ఆ, తంకవిధాయి తీవ్రవికారం నడ
చల్లుచు మార్పుగాదు తూ, లంకాద సప్త
పాగరజలంబులు తువ్వరగాగ దువ్వలకు.
వరాహ. ౩. ౩.

౪. గ్రుద్దు, పొడుచు.

౫. .. పొడంబుల జువ్వలకు విడిచి దువ్వలకు
సూచకులం కావచ్చు వీర. ౪. ౧౦౩.

౬. అక్షిపము, విసరుట.

౭. అది జువ్వల లవ్వలని గ్రూవులకు బువ్వలు
గోపి కడుదవులొకమ వువ్వల, మవ్వలలు
కొండలు మెచ్చని చివ్వలు నివ్వటిల్ల జని
యవ్వలనా. కవల. ౪. ౧౪౩.

౮. ఎవ్వరికి వలచెకొ యీ, జువ్వలయిది రవ్వ
మీలు సునిస్త్రులు శ్రవ్వలు ముడిచిన
వువ్వల, దువ్వలకు దనయందె సమధి
రూఢము లగుటనా. పాండు ౩. ౩౩

రువ్వ. ౧. అవ్వ, వల్ల.

౧౧. ఆ తరువాత చా వారరువాయి, యేతరి
యొక రువ్వలకు వోసంత ..

ద్వి. పరమ. ౨. ౧౨౩. పా.

౧౨. వినుచు రెండవరువ్వ విని యతిరాత్ర
యజ్ఞము వ్రువ్వమొంది శోగముల తెలిసి.
వారి. ౬. ౧౦. ౨౦౪.

౧౩. మవర్గ సావ్య ప్రకటనం దెంకయ నింపు
మీలంగ రువ్వల యిద్ది ....

కళా. ౪. ౪౩.

రువ్వ. ౧. వి, వేగమునందగు వ్వని కవరణము.

౧. తురువు తెలతెలపైరా,గా దువ్వల
వివరణ గాదులు వయ్య సారమును
మట్టుకొనె ... తు. పంచ. ౧. ౪౦౩.

౨. విడిచి దువ్వలన గగనవికృతి గుట్టును
చాళిచివన . కవల. ౪. ౧౩౩.

రువ్వ. (కలంకము) వారి చేయుచున్నది, అవిష్ట
మగుచున్నది, అసంకుప్తి గరిగించుచున్నది
(మాట)

రువ్వ. సం. వి. ౪. శ్రీ. అశుభకరమైన
వాక్య, అసంగమైన మాట

రువ్వ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. శోపము, కిమక.

రువ్వ. సం. వి. ఆ. ఆ. శోపగించిన
వాడు.

రువ్వ. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. రువ్వ. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ.

రువ్వ. వి. (సం. బుద్ధి) బుద్ధి.

౧౪. శోపగించు గడులెరికావంబు కొండకు
యనులకు నభయము లొసంగెగాన ...

భీమ. ౨. ౧౩.

రువ్వ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. దుర్భాగ్యము.

రువ్వ. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. (రూ
సాంకమన) మొలిచినది, బయలుదేరినది
ఉదా. మహామహు.

రూ

రూ. సం. వి. శ్రీ. విరాగము.

విలా. కామరూపము కలది (వావాధరమై
మాట)

రూ. సం. వి. (సం. రువ్వ) ౧. విరాగము
వాదము.

నీ. రూకపాత్యుని దీని ముద్రాపాత్యుని నీ. రూకపాత్యుని రూకపాత్యుని ...

విరం. ౨. ౧౨౩.

నీ. రూకపాత్యుని రూకపాత్యుని ముద్రాపాత్యుని రూకపాత్యుని ...

సారంగ. ౨. ౪౩.

ద్వి. మాట ముద్రాపాత్యుని ముద్రాపాత్యుని రూకపాత్యుని ...

ద్వి. పల. ౧. ౨౩౧.

౨. భవము. (౪. ౪)

రూకపాత్యుని. వి. పీఠాని విశేషము.

చ. గురుగణ బాధి చెంచుయ్యం గుచ్చులి చిట్టి
తగిది గుచ్చు ముచ్చులి బులుగుటి బాధి నెలి
చుట్టి పల్లె రూకపాత్యుని పెల్లెలిని
ముద్రాపాత్యుని ముద్రాపాత్యుని ...

హంస. ౪. ౧౩౨.

రూకపాత్యుని. పం. వి. అ. పుం. రూకపాత్యుని ...

రూకపాత్యుని. పం. వి. అ. పుం. గుచ్చులి

రూకపాత్యుని. పం. వి. అ. పుం. ఎండించుట,
కుచ్చుముగా రేయిలు.

రూకపాత్యుని. పం. వి. అ. పుం. తృణవిశేషము,
హరికర్ప. ౪.

రూకపాత్యుని. పం. వి. అ. పుం. కాళాట
పుచ్చుము.

రూకపాత్యుని. పం. వి. అ. పుం. పీఠాని
విశేషము, ముద్రాపాత్యుని. (హంస)

రూకపాత్యుని. పం. వి. అ. పుం. ౧. కలిస
మైది, కలికెనది. ౨. ఒకరనది. (రవి)

౩. ఎండినది, కుచ్చుమైనది.

వి. అ. పుం. ౧. పుచ్చుము. ౨. దంతి, నేపా
ళము. ౪.

రూకపాత్యుని. (పం. రూకపాత్యుని) ౧. ముద్రాపాత్యుని.

౪. నేరంగ నమ్మని ముద్రాపాత్యుని, రూకపాత్యుని ముద్రాపాత్యుని ...

రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని ...

రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని ...

రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని ...

రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని ...

రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని ...

రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని ...

రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని ...

రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని ...

రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని ...

రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని ...

రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని ...

రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని ...

రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని ...

రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని ...

రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని ...

రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని, రూకపాత్యుని ...

3. సంప్రదించుచు, అచారము, వాదన. ౪. వాదనలోనున్న యుగము; ప్రకృతి ప్రత్యయముల యవేక్షణకుండగ బోధపడెడి యుగము, యాగి కను కాని యుగము.

రూపకం. ౧. ౩. మల్లలూర విధముగా బంధించు. (చూ. రూపకం)

౪ రూపకం.

రూపకం. ౫. (√రూపకం) మల్లబంధ విధము.

౬. పెట్టగుడు రూపకం నరికి కరంబును నాదియను ముప్పదిరెండు విన్నాబులు నానెంబు పరీక్షించి

మం. ౧. ౨౦౬

౭. పెట్టగుడు రూపకం నరికి కరంబును . ప్రబంధ. ౩౦౪

౮. రూపకం బరిహాసు లొండెట్టు,

౯. . పెరట్టబునాగఁ జెన్నులరయందు, ముప్పదియరెండు విన్నాబులుగఁ జేర్చి. అం. భా. ౨. ౨౦౯.

రూపక కాలము. ౧౦. ౫. అ. తుం. సంగీతకాల భేదము, నియమిత కాలభేదము.

రూపకము. ౧౦. ౫. అ. తుం. మార్తము, అకారము కలది.

౧. ౫. ౧. అకారము, రూపు. ౨. దృక్పథ కావ్యము (నాటకము మొ.) రూపకములు పది. అకారములు పదునెనిమిది. ౩. అకారములలో నొకటి (అపహరణ మహానముల సభేదముగా వర్ణించుట.) ౪. మూడు గురెండగింబల యొక్క తూనిక (మహానము)

రూపకం. ౧౦. ౫. అ. తుం. మూడుకొండ. ౧.

రూపకం. అ. ౩. (రూపు + అను.)

౧. నిర్వచన, కలుగు.

౨. . నయక భ్రాంతిపరీక్షలు లేని పరీక్షా స్థూర గూడి రూపకము, పాని రూపకము కానరాని తులనపండితుల గాంక్షింపగల. ప్రబోధ. ౪. ౧౨.

౩. విలయకృతముల నేడిమి బోడిమి మాలి పెట్టిడిం, గలిగిన భూతధాత్రి మణి (కమ్యునికేషన్ నిర్మి) . మనుష. ౨. ౧౦.

౪. ప్రసిద్ధి తెచ్చు.

౫. విత్తల భరణరూపమున మేలుతముగల రచ్చరావి ది, వ్యవహారమున గడవలం తల పండుల విట్టించినా, కివలించునది (రచ్చు పెడఁగఁకున్న మణిమాలచేర్చు చేరుపడియెఁ గేతుమాలమన రూపక వర్ణము కాని పేరుగల. వరాహ. ౧౦. ౧౨౦.

౬. సంపన్నుడగు.

౭. ఏమిట రూపకములను, జేమియు రూపు నెడు నాకు నెఱింగింపుము తే, తోనునీత యని . భార. ౧౦. ౫. ౩.

రూపకం. (రూపు + అను.) ౧. సంగమ, నిర్మలము.

౮. తోనున నున్న ప్రతి, తోనున నున్న కరణి రూపకం.

చూ. ౨. ౧౦౬

౯. చచ్చు

౧౦. . . తెల్లంపం తెల్లమనా, బుర మొక్కలు రూపకం . .

భార. ౩. ౨౦౦.

రూపకం. ౧. ౩. (√రూపకం) ౧. రూపు మార్పు, చుట్టు.

చ. ఉడుగని కాన్పతూరతుల నుప్పిలి యప్పిల్ల
పావపప్పుమొత్ బడుత్రును పగ్గరాత్రి శక
ధన్వయు తండ్రి వకారణం బి రూపదమట
యొక శకుంతల మహామణిరత్న మతిప్రయ
త్న మేర్పడఁగొని చచ్చుకొర్రయ మపారత్ర
దుఱుముతోడఁ జెప్పిమక

వి. శ్రు ౩. ౨౨. ౨.

వీ. . . వార్ధిఁ గలంది పాంచజన్యంబుచే
పటేరూప, గీ. దంచెనా జరాసంధుఁ బొడ
వుల మనిచె ఉ. మా. ౨. ౩. ౪.

౨. పశించేయము.

చ. ఎరగలి చిచ్చు గాఢబి యొల్లకు బెల్లంగ
జొక్కపాయగా, పరిశాని రూపదందిన
విధంబున భార. భీష్మ. ౨. ౫.

వీ. శోపంబు మూలగాఁ జూపంబుఁ జేపట్ట
శోపంబుచే వాని రూపదంచె
దశా. ౨. 3౯౫.

రూపధేయము. సం. వి. అ. శ్రుం. రూపము,
అకారము.

క. శ్రీయోగ శ్రీయోగ ప,కాయితోహంచ
భూమణ విశేషు యాహ్నుయమహభూమణ
కృతా,భ్యాంబుష్ట్రుక రూపధేయ దశా
త్రేయా. మంద్ర. ౫. ౧.

రూపనాశనము. సం. వి. అ. శ్రుం. కాశము,
నదగూఢ. (విల్లియ్యు.)

రూపము. సం. వి. అ. మ. ౧. ఆకారము,
రూపు. ౨. క్లృత్తాచివర్ణము. 3. సోగము,
అందము. ౪. పృథ్వాపము, గుణము. ౫. వీతి,
పృథరూపము. *

గీ. . . ఉన్నరూప మేర్పడఁగఁ జెప్పుము ...
దశమ. ౩. ౪౩.

క. మేఘులు కడుమోలయు తొడ వ్రు, భమ
రూపమగోరవాన చాల్లెన చానిన్ ..

భార. ఉత్పా. ౨. ౪౦.

౩. సామ్యము, పోలిక.

(సమాసాంశము. ఉదా. తపోరూపము.)

క. విధక్తి ప్రత్యయముల యొక్కయు క్రియా
ప్రత్యయముల యొక్కయు పోలికచే మార్పు
చెందిన రూపము. ౮. ఒకటి, ఏక సంఖ్య.
౯ నాటకాది రూపకము. ౧౦ పోకము
చేయుట, వర్ణనయుట. ౧౦. ఒక నాణెము,
రూపుము. ౧౧. శబ్దము, పదము. ౧౨
(గణిత) వ్యక్తరాశి. ౧౩. తృగము,
బంతువు. ౧౪. పద్యము, స్తోత్రము. ౧౫.
మేను, అఖ్య. ౧౬ అన్ని గుణము

రూపరి. విణ. (రూపు + అరి) నూనకుంతుడు,
సౌందర్యవతి.

మ. ముగ్ధులం బాసిన పజ్జయకుం ధన బాణ్ణం
దైవ రాజాజ్ఞ విర,మనదౌ రూపరి రచ్చతో
ఖంబుడు . మల్లభూ నీతి. ౪౩.

రూపము. అ. క్రి. (రూపు + అము) ౧. తమ్యము,
మృతికాండు.

క. మోవారె నెల్లఁ దరమిడి, నులకుడఁ బొందు
వీతిశనందమబు రూపము నేయం జేయా
దమ భార ఉత్పా. ౪. ౧౫౦.

ఉ. . . కాలుచేరి బ్రాహ్మిక్కుల సమృద్ధ
ప్రభృతులొక మహారూపముతోడ జేర్చిరే ..
అము. ౨. ౪౮.

వీ. ౭౩ బ్రహ్మాండోదరి యా భంగి రూపముజేసి
రక్షించె శకచక్రాత్రులంబు ...
భార. విరా. ౧. ౪౪.

౨. సశించు, చెడు.

వీ. పాపహాన శ్రీమ శ్రీమల రూపాన వంశ
ములు కలవర్జ్య వంశవంశము ...

మ. శ్రీ. ౧. ౧౦౦.

౪. శోపనదగ్గర ముర్యామి, కాపంబున వివిజ
రూపు సందర్భము, రూపదీప చంద్రము, రా
పురమోక్షముని శోధ సంతయం
తెచ్చి. వి. శ్రీ. ౧. ౧౧౯.

వీ. మనుశీల సంగ్రహమున బుట్టు గామము
రూపము దేహనిరూపణమున

భార. ౯౦. 3 ౪౨౧.

౩. రూపు నెత్తి, విజయ

చ. జనకుడు మెచ్చగా హరిని చాపము
రూపముకేరె దెవులతో దన భుజివర్గ
కుల్పము కలంబున నీర నయోవిభాత నే,
ర్నన వరియింది మైమాంస పురాగమ
రాజకులంబువిప్రభంగమ జగుర్నిమూను
భుజునకన్య మహా న్తము కేరె ధీరతన.

వి. శ్రీ. ౫. 3౨౦.

౪. విరూపమగు.

వీ. కృశోదయ పల్కు దప్పుకుండ దగ్ధచా
దంబ్రచందనిహతి, రెండు దొడలును విజిగి
ధర్మత్రై లెండ, గూలి రూపజీ రారాజా
భూమియి. కల్ప. ౧. ౯.

రూపవంశము. సం. వి. ౧. ౧. ౧. ౧. ౧

అకారము గలది, లే రంగులది. ౨. శరీర
సంబంధమైనది. 3. మూ ర్తివంశమైనది, శరీరము
ధరించినది. ౪. మందగమైనది, అందమైనది.

రూపనీ. వి. (√రూపు) సాందర్భముకుండు,
సాందర్భము.

౪. ... అంగుల గణాంకు రూపనీయమగు,
మకుం గోరుడు నెత్తుడు నేమ మరగణ
మందా .. భార. శ్రీ. ౨. ౧౯౦.

౪. ఈ రూప కలలోపలం గలది మన్ని రూపు
సంజేత వా, క్రిందికి క్రిందికి క్రిందికి
రా నిల్లాలుగా శోయ మ్మగ్నా రా మెలితాం
గిరిం గణుగు ... ఉ. ప. ౫. ౧౦౫.

వీ. శోగళంకా విహీనుడు రూపనీయమ
మార. ౨. ౫3.

౪. రిక్తిగీతుగుణముండును, జన్మలచెలు
లందు కేల్పుచానలముండు, లక్ష్మిదొర
కొలుపువలూ, రొక్కయునందైన నిటి
రూపనీ గలదే. అచ్చ. రా. అర. ౧౯.

వీ. తిథుల యందైన మణి యపత్నికుం దమము,
గ్రామ్యతార్థంబు తెచ్చురేహాటియ్యుకొరె
రూపనీగావచ్చు శోయియి, శోయిగుడు
మాత్రమునైన మందలయె.

మ. 3. 3౪౫.

ద్వి. బాత్తులే యమకొన వినిలేమకాక, రూపింప
వాళంబె రూపనీ గలదె

ద్వి. హరికృ. ఉ. ౧౦౨౨ సం.

రూపానీయ. సం. వి. అ. శ్రీ. వేళ్ళ, లంకె.

రూపాయ. వి. 2౪ పెండికానెము. (హరకా
వర్ణము)

వీ. కాలంబు పేరి చీకటిగొంగున వలంకి
పాంకంక జల్లు రూపాయలనగ
మందా ౨. ౧౫౦.

రూపార్ప (అచ్చ). స. శ్రీ. (√రూపాంబు)
రూపుమాపు.

వీ. గచ్చిలెల్లలి డాకాల (దొడ్డి) విరియ,
గ్రామి రూపార్పమన్న నీ బంటగాను.

రూపాంబు=రూపాంబు. అ. శ్రీ. (√రూపు)
సరియ, చెడు. (మూ. రూపాయ)

రూపాస్తుడు. సం. వి. అ. శ్రీ. మచ్చుకుండు.

రూపించు. ప. 13. (√రూపు) నిర్ణయించు.

క. పెంపెదం వనుకట్టి తక్కువలు రూపించంగ
 నీలా ... కార. ఉద్యో 3. ౧౦3.
 కార. ఉద్యో ౧. ౨౦౬.

౨. విచరించు.

ద్వి. బాతుర యెంత నేర్పరియెనో నలుండు,
 రూపించు లెద్దయు రూపికి నేర్పి, యరుగు
 దీర్చిన మాడ్కి నలవడఁ దీర్చి .
 (గం. రా యు 3౧౬ పా. ౧౪. ౪౦)

క. గోపాలత్వ విరూపుఁడైన కతనం గ్రోవ్వ
 గ్గలంబై ముడి, రూపించు తొరలేమ విన్న
 విట సంధింపిది రాధించితిన్
 హరి. పూ ౩. ౧౯౯.

రూపిక. సం. వి. ౨. ౨. శ్రీ. శ్రీకార్యచక్రము.

రూపు. వి. (సం రూపమ్) ౧ అకారము.

గీ. విషయమున గ్రోడరూపు మన్నన వసుర్చి
 కార. అది ౫. ౨3౨.

క. తన యింట వొందెదకు నెందును బోడక
 నెదిలిరూపుతో వొప్పెడు కేతనము తన
 రాసు,తోటికె అది యాసీనుడయి యాప్త
 జనములు బొగడన్. హరి. ఉ. ౩. ౨౧.

౨ సౌందర్యము, చక్కందనము.

క. నీ రూపు చూచి పలచితి, గానటికాగ్రణివి
 నన్ను గ్రేకోనము పునీ,హరంబునకుం గార
 గు,మెరుపునలేదు . హరి ఉ. 3 ౯౬.

గీ. భంజిభరకన్య నింపించె జనమ రూపుఁ,
 బరులు మెచ్చని వెలుపు నిష్ఫలము
 కాదె . . హరి. ౪. 3.

ప. .. యకల సీమంధిని సీమంతముకామణియగు
 నాడు కిమిల్లిన రూపు నెలప్రాయము
 సాధిప్రాయముగాఁ జూచి తనలోక ...
 అము. ౬. ౧౦౪.

3. నేనాము, కరేనాము.

క. నరతురగిద్విలక నిభో,త్కరములలో నతని
 శరముచాకవి రూపుం, బరికిందియు గానం
 ద, త్వరితత్వమునకు నేనవర్తన యీలా.
 కార. శ్రో. ౪. ౩౦.

గీ. మన్ను గేనుండు నగియు విన్ను నీరు, బ్రాద్దు
 నెలగాచ్చు లెవ్వనిరూపు లయ్యె . .
 నీలా ౧. ౧౨.

చ. దొరకొని పూర్వజన్మమున దుర్జనకేత
 యొనర్చుగాని ముద్దీరమతి రాజ్యభోగము
 లు చేకొనగాఁ దలలేమి నాత్మలో, నూరి
 తలపోసి సౌఖ్యముల నందగఁగె విరువె
 లెక్కురూపులై, సూరి జనించె నానవతి
 మానులు వొలురు శ్రీసమేతులై
 విక్ర ౧. ౩౧.

మీ. భర్తభూమి భరణు పలురూపు లాయెనో
 యన మించు నర్మచార్యములు గలంగ
 ఉ. రా. ౧. ౨33.

౪. విభవ

క. నారాయణాశ్రు మిప్పెయి, వైరిచమా
 సంచయింబు వధియంపకపో, రారాజును
 ప్రాణియుఁ దా, నేరూపున సంచరించి
 లజ్జిగింపు తగన్
 కార. శ్రో. ౫. 3౯౧.

క ఈ రూపుడఁ బాలిచోయిన, వీరమతో
 పృష్టి భోజనంబు లేరేక, ద్వారవతి కలిగి
 నిలిచితి ... ఉ. హరి. ౨. 3౫.

క. మారుండు మర్యాయుడు సంపాదమిది
 యశావిదంశపరత్వమి మంభోరహవదనల
 చేరి, యేరూపున బాతిగడ్డి యేర్పయింప
 నగున్ ... నైమ. ౩. ౨౩.

మ. తనదు సాకార నిరాకారతలు బాటిఁ
జాత్ర రూపున దీవించు వారి . .

ఆము. ౩౩. ౯౮.

౫. క్షితి.

చ. . . దానిది కలరూపెణుంగ నవవీరతి
యొత్కుండయ్యె వాత్సలోక

భార. ఆది. ౪. 30.

క. . కల రూపెణుంగంగ రెప్పు క్రమ్యుత
నానక . భార కర్ణ. ౧. ౧౨.

మ. . మానుసంశయకంబు నీశులు కలిగి
ఉన్న రూపు చెప్పము

కాశీ ౪. ౧౦౦.

౬. నిజము, సత్యము.

క. వారుగలరు వీరుగలరు, పోరినది చెప్పె
దీపు పొంగారుదు మీ, దానిది మిమ్మును శేపుగ,

దా రూపేర్పడంగ జూచె దంగిరముతా.

భార ఉద్యో. ౪. ౨౦౬

౩. కన్నపిల్ల మొదలోఁ గట్టిన బంగారునానెము.

ఉ. . . నేఁ, కేరక పూపుదీనియలచెంతె
నిర్వి లతాంగిరూపు క, న్నారకఁ జూచి
చచ్చితి ననాంబురుహంబక నీకుఁ చెల్లుగన్.

మను. ౨. ౫౫.

జ. మామర, రూపదంగు, రూపదందు, రూపది,
రూపబు, రూపనీ, రూపార్పు, రూపాబు,
రూపించు, రూపుమాపు, రూపువినిపించు,
రూపుమాయ, రూపునడు.

రూపు(లు)మాపు. స. క్రి. (√రూపుమాయ.)

౧. నశించుచేయు.

ఉ. బుద్ధులు సెప్పుపెల్ల కలుపొందిడు మెచ్చెయి
నైన పొట్టనం, సిద్ధియొనర్పు నాకు నెడ
నీనీనఁ జాతము రూపుమాపు .

భార. విరా. ౨. ౭౬.

మ. . . దెందములొక భస్మపటికుండ దీప్తు
నీజాంగదర్శనముఁద్రక్షము రూపుమావఁగలిక
ప్రారంభులై రింకటన్.

రాఘ. ౫. ౨౦.

౨. చుట్టు, మృదివొందించు.

మ. దుప్పుతో న్నగునూచులులై, పాలియు
జేసి వరాహానంధముల రూపుల్కూపి
సింగింతుగుం, త్రుల నెల్లం దెగటార్చి .

కుక. ౧. ౧౭౬.

రూపుమాపించు. స. క్రి. (√రూపుమాయ.)

నాకము చేయించు, చెడఁగొట్టించు.

మ. పాండ్ర భూపాలుండు స్వక్తిక
సర్వతోభద్రసంభావనరకీచుండకాదిహర్ష్య
ప్రసాదసౌధంబులు రూపుమాపించియు .

ఉ. పా. 3. 3౬

రూపుమాయు. అ. క్రి. (రూపు + మాయ)

నశించు, చచ్చు.

ఉ. మ్రొగ్గెడు వాహనంబులును మోములు
వాడఁగ వాహనంబుల, నిగ్గి కలంగ నైనికల
నేలకుఁ గప్పత్రుఁ తొప్పుపొప్పుదక, ప్రగ్గ
నీదంబులుం గలముఁ దన్నుఁ దలంచి
యెదిర్చి యెంటిమై, మ్రొగ్గెడువాడునై
తరుధరామరు నైన్యము రూపుమానుంగన్.
భార. కర్ణ. ౨. 3౫౪.

రూపునడు. అ. క్రి. (రూపు + నడు.) నశించు,

చెడు

అ. అంత నిలక యన్యుచోబలుని గృహీతుఁ,
జేసి క్రతులల నిజ్యంభేణంబు, రూపునడ
హరింతు నేపున నానార, లెల్లఁ జూచి సంత
నీల్ల నమయ . రాఘ. ౪. ౧౯౩.

క. ఏనుట రూపరం బురుహం, జేనుట రూపు
నడు నాకు నెఱింగింతుము కే, జోతునీర

యనిన నతఁ డాఘామితఁగి నిట్టులనియె
ఘోషప్రకారా .. భార. కాం. ౫. 3.

రూప్యము. ౧౦ విణ. అ. అ. అ. ౧. అంద
మొగి, మమోజ్జ మెనది

వి. అ. న. ౧. పెండి. ౨. పెండినానెము. 3.
బంగారము.

రూప్యస్థితుఁడు. ౧౦. వి. అ. పుం. టంక
కాలకు యజమానుడు, కోకాధిపతి.

రూప్యకము. ౧౦ వి. అ. పుం. వానకవృక్షము
విణ మిక్రితము.

రూప్యతము. ౧౦. విణ. అ. అ. ౧. ఘోళి మొ.
వానినే (బూయఁబడినది) కప్పఁబడినది ౨
కలకుగా చెయఁబడినది. 3. చక్కఁబడిత మైనది.

రె

రె. అవ్య. ఆకృష్టార్థమును వాక్యాలంకారము
నగు, నట, వాక్య మొదలగువాని కను
ప్రయుక్తము

రె మైతాళికు నజల్యయందులఁ బ్రేరేప దీనినే
గాఁకలు దీలునటరె కలు ౪. ౧౮.

ఈ స్వరములయొక రె మేలుక్రతి వాగురెమూర్చన
కంపితముల వా, పురె ...

ఈ. రా. ౨. ౧౩౫.

రెంచే. వి. (కాదమునందు) రెండు. (౪. ౮)

రెంజితుంజి. (రె. విణ సంపుష్టయగా,
పురగా

దివి. దేవమౌచ్చిక రైతేయని యనుచు, తీని
మొ మున్న కట్టికవార నడువ, నలరు కంభ
ధ్వను లదరంగ రైత్యులవహుగర్భార్థనల
రెంజితుంజి, యజమాని ముదమ నా వాద్య

గతుల, గుణుల నిద్రలఁగ నూడి వాయింపు
సన్నయెట్టిని యాసన్నకాలిములు, సన్నలో
నుగఁగూడి జనులించురింప

అ. మ. ౪. ౫. ౨. ౪౧. పా. ౧౪. ౧౦.

రెంటు. వి. (√రెండు) ౧. రెండగుడు.

క. తారెట్లుగఁ దమ్ముం, తేరిన ముత్యపు
సరులఁ తేడియచ్చుల్, లో రెంటు బండిపె.
అను. ౫. ౨౩.

ఈ. బంటులనెలు పెంపెనఁగఁ బర్చునికార్యక
మెప్పువైట్టి యా, యెంటురియనయట్టి కివ
యొగ సముద్రము వాడు కోలలన్, రెంటులు
చేసి క్షుమన నిక్కమొగాఁ జరికొంద
మాఁపుట్టింట్టి పెంట గారి చన నీకునితోఁ
బలకున్ సురాధిపా వీర. ౨. ౬౫.

౨. (నీతి) రైస్సీ భావము

గీ. . పద్మణులులగుచు, చేరుకొనఁగాను
దగు సందిపోరుపోక, యెనిది రెంటు
నందన నుగ్రమూర్తి
అం. భా. ౨. ౧౮౯.

విణ రెండగములు గలది. (వాక్యం)

గీ. భోగి వమాన సుబంధములు భరింకు,
భవనభార మా స్రుయన బోయెనునుచు,
రెంటుమాటల బలిఁ బ్రకారించినట్టి, దంధ
వామన మునునొత్త మడుపు.

మొ. ౮. ౧౨౮.

రెంటుద్రాగుడుమొక్కము. వి. (రెంటుద్రా
గుడు + మొక్కము) ద్విధము, గజము.

గీ. గాలితేలే మెకంబులు క్రోలుపులుల, కొదమ
నింగమలే రెంటుద్రాగుడుమొక్కలు, లల
భరద్రావణునిరాజులయమునకు, బలకరం
బున్న తోడుల వడిది బోలిరె,

రామా. ౫. ౫౧.

రెంట్రాగుడు. (✓రెంట్రా) వి. ద్వితీయము, గజము, ఏనుగు.

నీ. రెంట్రాగుడు చట్ట రెంట్రాగులు తల త్రుళ్ళు తండ్రిలో నిలుచు జీవితము .
(ప్రబంధ. ౧౫౩.

రెంట్రాగుడుతిండి. వి. (రెంట్రాగుడు + తిండి) నీనాము.

క. బలమున కంటెను బ్రహ్మ, బల మెక్కుడు గాన బుద్ధిబలమున రేర, చలమున గైదువు తెలిగూ, దలద్రుంతుం తెండి రెంట్రాగుడు తిండిక. శేం. పంచ. ౧. ౩౪౯.

రెంట్రాగు. వి. (రెండు + గేటులు) భేములు.
(వి. వి.)

రెంట్రాము. వి. ౧. రెంట్రాము, బురిమూలిబు.

ఆ. కుమ్మలు మాన్యవాహములు గుర్తెత్తు ముగ్గడితెత్తు రోత్రు రెంట్రాములు దట్టు త్రుప్తు మృగవాగ్ధియో బాంధుడు రోదె.
(క్రీడా. ౪౬.

౨. పార్శ్వమందలి కట్టు బట్టుచదత, రొండి.

నీ. మృతమర్త్య రెంట్రాను నిడ్డెబాలక తెల్లం రంజిల్లు తెనుకొట్టినుంజవాని . .
అము. ౨. ౧౯.

రెంట్రాదు. స. క్రి. (రెంట్రా + అదు) ద్వితీయముగా బలము.

మ. భయముం దత్తరపాటు దైవ్యమును రోచుక సౌమి శ్రీరామ మీదయతుం బాక్రందె గాన రేమిటికీ నిర్మాక్షిణ్య చిత్తంబైతి యథార్థుని రాక్షసుండనియె భక్తిం గొల్పు లేదో నీశక్తియలం దువేయియిటిలో చలు కలం రెంట్రా క్కానితి.

శ్రీరం. మా. ౨. ౧౨౪

రెంట్రాము. వి. గంటెము, బంటెరవస్త్రము.

నీ. త్రులియల బాకలు బాలుపైన కలపాలు పన్నగ విసరము బన్నరము, ఒలుగుల బూడి శ్రోవ్యలతలవాని కలిమి తెగము వీసాశివము, చాళలరెంట్రాను సన్నంతు గంటెము భానుపండులచాలు పండిమూలు.
కరానా. ౯. ౮౮.

నీ. త్రులియల రెంట్రాను తెలివట్టు గంటెము గటిమండలమున గరుమదనర .
దక్కా. ౧. ౨౯.

నీ. త్రులుగూయిని చట్టు పలమై శోరనట్టు పొంబట్టు జలుంగు రెంట్రామోడ
అము. ౧. ౧౨ యయా. ౪. ౩.

రెండ్ర. వి. (రెండు + అర) రెండ్రుర, సార్థ ద్వయము.

ఆ. అద్దమరేయి బోయి శివాయి పల్లము రెండ్రానుడక కాళ. ౪. ౫౫.

నీ. రెండల రేమిటి శొక్కిందధిమాన మిట్టె శ్కిన యన్నెలకెల్ల గూర్చికిన బదు మూడు భోయములు దప్పుక విన్నటి తోడన నిండె . .

భార. విరా. ౪. ౨౩౨.

(చాళీప్రతి. పా. రెండేలులరకు శొక్కిందధి మానము. అని భా. ల. చాళి. పా. రెండవ రేమిటి. ముద్రి. పా.)

రెండ్రాదు. అ. క్రి. (రెండు + అదు) ౧. రెండు మాటలాడు, అసత్వమాడు

క. శేలయ సవకము తేజము, గాలియ కాక సము తెలుగగ గాలితి కాక, శోలిక రెండ్రాడగ నా, కాకం మీ కలమూరారి కాలుక లుకే ? చాళి. ౫. ౧౯౫.

౧. వింపించు (ఎవరుచేస్తూ, ప్రతిభవించు.)

౪. రూఢిగ నిజ్జనదులు రంభాదీన భూపతుల
శిరమలసిముఖమునఁ జెల్పిదాచుచుఁ గన్యకు
విరువడి, యెడన్నంగఁ బొడిచె జయమహీ
వల్లభుఁడై.

(మా. ఆ. సా. ప. ప. ౮) కొనిదెన కాననము.

రెండవనూతకము. వి. (౧/రండు) మృత
కావము మైల.

సీ. ఎట్టి ముట్టంచేది యింటికేరేర రందవ
నూతకముఁ జెల్పి యనలఁ జొనుట .
పాండు ౪. ౧౪౯.

రెండు. స. బొ. ద్వికల్పాధ్యక్షము.

(దీనికి వృత్తియందు మాల్లు పరమగునపుడు ఇరు
ఇరు అనునదియు, అచ్చు పరమగునపుడు తోరు
అనునదియు, వికల్పముగా వాచకములగును
చూ. ఇరు, తోరు సమాసమున వర్ణవికారము
జైకల్పికముగావగు. వి. రెండు, రెండులు.)

ఉ. కొందని కేర్కొనోఁ బండికొండ ధవా
ర్థల కెల్లఁ బండి యూ,కుండుకు దాన
ధారకుఁ బయోనిభులెల్ల వ్యయింపలేదు
యూ, రందవశీర్షలం దలధరించినవాడు .
మై. ౧. ౫౧.

మహాస్థగర. స్వనిలంపాపానదత్వానదతలమిభ
సారతమగ్ధులు నీ రెండును దీనుల్లాంచు
నమ్మడుపులకె .. అము. ౧. ౫౮.

సీ. నాలుగింటను పెండియు నాలుగింట, రెండు
పైదింట నుటియును రెండు మేల్చి, యుజ్జ్వల
రాశాధిండు నట్టి విష్ణుఁ, దిప్తవాయి
ప్రసన్నుఁ దయ్యెదవ నాకు.

భార. కాం. ౪. ౨౨౨.

౪.... పెల్లుబియ్యే నమ్మల వా రెంటిని ద్రెక్కఁగ
నేరె గడుంగతి, న మృదయించె ...

భార. అము. ౫. ౪౯.

౪. రెన్నెల్లలోన నాకుం, తెన్నొండ నభీమాగఁ
జేయుడు భా. రా. నుం. ౨౦౪.

౪. తనలింబుద్రమను తా,దినఁ దలలేకన్న
వాడు చెల్లును రెన్నెల్లను . .
తై. భా. ౮. ౧౦౦.

సీ. ఇంక రెన్నెల్ల నూది నీ వంకఁ జెనువ,
గలుగజిందినఁ బ్రబలాల్లు దలఁచి పోవ ...
అము. 3. 3౯.

వి. భేదము.

ఈ పతియెడ రెండులేక కులభామలు తారతఁ
దెట్టెడైన సమృద్ధిఁ జరియించు టొప్పు .
భా. రా. అయో. ౨౯౩.

రెండాలుచేతులకొండ = కుమాంపాన్ని
ను. రెండాలుచేతులకొండ దుండిన తెల్లు
టిల్లు గనుమా దోపాచరగ్రామణీ .
ఉ. రా 3. ౨౨.

రెంటికే తెడిన లేదలు = ఉభయక్రమ్మడు.

సీ. అనుదినము నిట్లు ప్రాతికూల్పము భోజనం,
జండితమున ముది బ్రహ్మచర్యవియమ, ను
నకు గృహమేలి వ రసమునకుఁ దొలగి,
రెంటినిఁ తెడై లేచి రీతి యయ్యె .
తై. భా. ౪. ౮౩.

జ రెంటు, రెంటుఁద్రాగుడుమెకము, రెంటు
త్రాగుడు, రెంటుత్రాగుడుండి, రెంటు
పేట, రెంటాడు, రెండర, రెండాడు,
రెండవనూతకంబు, రెండుదలఁచు.

రెండుదలఁచే. అ. 3. (రెండు+తలఁచు) కము
ముగాఁ బ్రవృత్తిండు.

నీ. భూమిమాటల మీ నున్న యతఃకుఁడ నరి
దండ్రిలకు రెండువలయు వరఁడు .

రె. భా. ౧. ౮౬

ను. తలయుఁ గోకయుఁ బడఁగాఁ బొంది సంతా
పబునం గాళిశానిలయం బొక్కడ
చొచ్చి చచ్చిన నుకు ద్వీక్షించి శ్రీనివా
భ, కులకు రెండువలయు ద్రోహంబు
యొక్క గొల్లనే యందుఁ దప్పరిమీ
పలపాతగ్గొనియై ప్రాణంబులం బాసి
వరఁ.

రె. భా. ౮. ౧౧౩.

రెంబ=రెమ్మ. వి. తిలకాఖ. (క. ర.)

రెక్క. వి. ౧. పక్షము.

గీ. లలిత పద్మలు జక్కవలగుటేమి, సంది
యించిక దండలవాయ విగడి, రెక్కలై
యంద సొంపున విక్రీతిల్లి, పరిపరయ్యెద
యను వివిధవలను వగుల (యదా. ౪ ౪౩.)

క. గ్రహుడఁ జని ప్రాంబునతో, రెక్కలుగట్టు
కొని దివిజిత్తు మీదలపై

ప్రభా. ౪. ౮౬

ద్వి. రెండు మాఁదము రెత్తి రెక్కలతోడి,
కొండ రిత్తునవచ్చు కొనురు దీపింప ...
రం. రా. బాల ౩౩. పా. దళా. ౧. ౧౪.

౩. పక్షులి, రెక్కయెదలు.

నీ. ... రెక్కవఁ బక్షియగు .

అం. భా. ౩. ౯౯

జ. రెక్కలూత్తు, రెక్కలూత్తు, రెక్కలతేజ,
రెక్కలూత్తు.

రెక్కచోవు. వి. (రెక్కచోవు) అంకి
యొక్కతీయమల జర.

(వి. వి.)

రెక్కలైలుపు. వి. (రెక్కలైలుపు.) ద్వారకు
శివప్రక్కలనుండు రెండువలకలతో శేషబుదిన
తలూత్తు. (వి. వి., క్రా. పా.)

రెక్కలతేజ. వి. (రెక్కల + తేజ.) గరు
త్తుంతుడు.

ద్వి. శ్రీసతిధుండైవ శ్రీసంగళాయి, మెచ్చి
రెక్కలతేజమొంద సొంపూరు, లచ్చితో
గూడ నుల్లము పల్లవింప, వారూధుం
దగును ద్వి. పరమ. ౩ ౪౪౪. పా.

రెక్కపాయ. వి. (రెక్క+పాయ.) రెవటపాయ.
(వి. వి.)

రెక్కాను. అ. శ్రీ. (రెక్క+కాను.) ౧. పద్మిణి.

నీ. దిక్కులములు మోచి రెక్కాందను
కుమో యలదరుల్ వాము గోరాడు
యందు పారంగ. ౧. ౩౩.

ను. ఆలకుండవత్తు దారసీల జురేంద్రై పల్లవ
సొంపుతల్లిం, ముందే రెక్కొని కొమ్మయూర్పు
వరి గాడుంబ్రోది వశ్యానీ బోదలపై
నెక్కి రెంపుటిం ధనముఁ గొంబున్న కృతా
పాగ్ని చంద్రా. ౩. ౬౧.

౩. తేజుకొను. (క. ర.)

(వ్యు.) ౬ రెండు బుచ్చుపడి యింకిన రెక్కాన
తేను.

రెక్కాలుపు. ప. శ్రీ. (రెక్కాను.) పద్మిణి
తేయు.

నీ. అరసి యాపగవారికైవ ప్రోవగఁ జారి
కుమలమైన రెక్కలునఁ జాలి ...

చంద్రా. ౪. ౩౦.

రెక్కాలు. వి. (రెక్కాను.) రెక్కానుట.
(క. ర.)

రెవ్వరింజు. ప. శ్రీ. (రెవ్వరింజు.) రెవ్వరేయు.

గీ. అదనం వడలియిం గొకాని యెవ్వరికొకటి,
 పొందిమి నంది వివ రెవ్వరించి నంది,
 మెకముం బడవేసి విచ్చలు మెచ్చుతేయి,
 నట్టి నాయకురారి కామంగం దుగనె

వాల్మీ. ౨. ౧౨౦.

రెవ్యూ. ౧. (√రెవ్యూ) రెవ్వరించు.
 (వి. ౧)

రెవ్యూలు(లు). ఆ. ౧. (√రెవ్యూ) విచ్చు
 విచ్చు, చెలరేగు. (వి. ౧)

రెవ్యూ. ఆ. ౧. విచ్చుంబించు.

గీ. నచ్చులుచేసి దాచుచో రెచ్చిపాటుం,
 తెలచి యగ్గడంపుం బసిండికిం .

అచ్చు. రా. ఆర. ౪౩.

రగద. మోతు మోతుగత్తువు రెచ్చును, మున్ను
 మున్నురెచ్చు ముచ్చిరి

వాల్మీ. ౩. ౧౧౪.

గీ. త్యాగిమెట్టి సంతానంబులకు రెచ్చి గతిరేమి
 పెట్టిన గడుతుండనము. మ. చ. ౨ ౩౨

ః రెచ్చరించు, రెచ్చించు, రెచ్చియి.

రెచ్చెలు. వి. ౧. పేగదాలూరి (౪. ౪)

రెచ్చి. వి. ౧. పక్షివలము.

గీ. మెదవపు వగ కొట్టుచు రెచ్చె వడఁ
 గొట్టి మదవిధి పోగువ్వ కొక్కయిలుబా.
 మను. ౪. ౫౦.

గీ. మనమున నిండి వానల పదమగన్న, రెచ్చు
 పై గుళ్లుపెట్టిన ద్వితీయంబు, రెచ్చులో
 వినుపడి యంకురింప కుక్రమియ్యేపున చెవు
 లలో రెచ్చుమొలచె. భా. ౪. ౨౦.

రెచ్చెలెట్టు = రెచ్చవేయు. (పక్షి) మలినదర్శ
 నము చేయు.

ఆ. అచట రెచ్చెలెట్టి యొక్కదనుమూగంగఁ,
 వడయ కరిగనంథ పాదిరెచ్చు, కిలసంధిఁ
 పొంద మొలచె నందొక ముగ్ధునాథలయ
 లొనిలీనముండి. కేయూర. ౩. ౪౫.

రెచ్చి. వి. ౧. భుజము.

ద్వి. మఱుంగుం జొచ్చిన మునుమానంబునఁ,
 గుడికిలబడ రెచ్చ గుడియించి తిరిది

ద్వి. హరికృ. ౧. ౯౦౧. పం.

౪ అని రెచ్చెవంబులాడుచు, జడపతి యాదంగ
 మురుది నవతికొడుకుం జెయ్యక రెచ్చెలెట్టి
 పొచ్చుచి, మెకముం బడల్రాసి యెచ్చు వ్రేలుం
 రెలువక వి. భ. ౨. ౧౫.

గీ. అయిదేమంద బుగ్గులు నులిది రిట్టి, తొడలు
 నడిపెట్టి కోవడమడరెచ్చె, రెచ్చెలెట్టి
 బట్టింది శ్రీపుమాపుర, గొట్టురెచ్చుగ పట్ట
 కోలరెగమ. వంస ౩ ౧౪౧.

౨. పక్షిరెచ్చు. (యా. రెచ్చకట్టు)

ః రెచ్చకట్టు.

రెచ్చకట్టు. వి. (√రెచ్చి) రెచ్చల యొక్కరి
 విశేషము, రెచ్చలతోచ్చు

గీ. పెదవనపువులరెచ్చె వ్రేలుబుచ్చు రెచ్చె
 కట్టెమన విచ్చుకోర. ప్రబంధ. ౧౯౧.

రెచ్చి. వి. ౧. ద్వీపము.

చ. పారిదారిఁ బ్రీతి రెచ్చెగ నభూర్వదిలోక
 మాయించు ... భార. విరా. ౧. ౨౦౯.

ఆ. . కాచి, యచ్చురంబు రెచ్చెయి జరిగెను
 మారి. పూ. ౮. ౧౯౨.

గీ. మెదిండు పాలిని మగ్గంపు చక్కవకల మూది
 పూతకు రెచ్చెపుట్టినను ...
 చంద్రా. ౩. ౮౯.

ఉదా : రెచ్చరెచ్చు, మూడురెచ్చు.

ః రెచ్చించు, రెచ్చింపు, రెచ్చిర్రావుడు.

రెట్టిండు. అ. రి. (✓రెడ్డి) ద్వినామన, ఇను
మడించు.

క. విభావనాశనశ్రద్ధాశకంబుఖండశ్రద్ధాశకము
లైన వర్ణప్రణాళికకలయలు వానివాద
కమంగనగ రెట్టిండు వగర.

భార. శ్రీ. అ. ౫౩.

క. శ్రీనాథాంధ్రయందు గింజాశ్రమయం
తెల్లంబు రెట్టిండువగర.

మరి. తూ. ౫. ౧౩౦.

క. విట్టాపులు దణుచున్నవ, గట్టులతోరెట్టి
కలికమ్మల యందున, రెట్టిండు భవక
కాంతులు, పట్టుగ గనులెప్పులలన
భావము తెంచెన్. కావ్యుడి ౧. ౯౧.

న. శ్రీ. ద్వినామన చేయి, ఇనుమడించు.

నీ తరువాత నదిమందల్ దప్పుక రెట్టింది .

అప్పు క. ౧౪౩.

క. ఉత్కృష్టిజంతుం బుట్టిన నమత్తుక
నంపు రెట్టింది అప్పు. క. ౧౩౯ టీ.

రెట్టింపు. విలు. (✓రెట్టిండు) ద్వినామన.

నీ రెండుత్రాగుడు చుట్ట రెట్టింపుతామపు తల
పువ్వు కండ్రిలో నిలుచుకొన్న.

ప్రబంధ. ౧౫౩.

రెట్టిత్రావుడు. వి. (✓రెట్టి) ద్వినామన, ఏమగు

క. ... పదయోగవళాంతలంబుల జంచయ్యం
యాత్రికులంబుల రెట్టిత్రావుడు బొమ్మ మెండు
దర్శితా మెంబుల నిలిచి కలయక
యొప్పురంబుల నువ్వరం తెగి మల
నెలయెట్టి పులికలంబుల నుజ్జాగ
తెంచు గంభీరంద కాంచంబులను.

ప్రబంధ. ౧౫౩.

నీ ... చలని జంతులైన నెగిల్చి మాపు
తోదాంత శాసనా మిటరితోడ, రెట్టి
త్రావుడుగాను చుట్ట దువ్వలకతో ...

నీ. అంతవన ప్రాంత వాచకు ప్రశ్నకునయ్యె.
శ్రీగం. మా. క. ౮౦.

రెట్టు. వి. ముతుకలబ్బ. (క. ర.)

రెడ్డి. వి. రెడ్డి.

క. చాలు విహారింపకుమని, యాలి రెడినాని
మగని నడలింది కంతుంబాలును నీవు
నిశ్చయ, చాలియి పసియింపుమని అంతరి
లాలించెన్. మే. చువ. క. ౪౩౩.

రెడ్డన. వి. (రెడ్డి + అన) రెడ్డన, రెడ్డి

క. ఈ రీతిమంది యొకవా, చా రెడ్డన పసిక
దలుగు లనురించుటై, వారలు గాతలమని
పొరుగునొక పోయి మట్టియొడలు
తెలక. కం. అ. ౩౩౮.

రెడ్డి = రెడ్డి. వి. (ప్రశ్నకునని నిర్ధారక ప్రయో
గము కన్నవరేడు) కాంచలలో నొక తెగ
వాడు, గ్రామాధికారి.

నీ. వొడ్డయ్యకన్ దివళిరెడ్డి విధుల
కా. ౧. అక.

నీ. రెడ్డికొడుకైన యొకయెడ్డివాడిగిడు, పొల
ము దోకరి కామిలోతువంటి, వాడయో
చాలి మగడలు చాలినగని, తెంత
చెడిపోయికో బుద్ధి యెట్టుగూర్చు.

ఉ. మాళ్య. క. ౧౨

మ. మే, తెరువు గుంపటి మంచెయిరి
ప్రభులైకా పి రెడ్డెడిక .
అము. క. ౧౩౪.

నీ. అనిన నలంకిగ నోలొక యెకడు రెడ్డి,
రాజు గనుమని అము. అ. ౮౩.

క. రెడ్డన, రెడ్డిపాలమంబుల, రెడ్డివంబుల, రెడ్డి
చాలి వాడయ్యె.

రెడ్డికము. వి. మార్కమటకాని శేవము.
మడుచుకొన్న యెడమకాలి తొడమొడి
మొకాణమొడుగా మడుచుకొన్న కుడికాలి
పాదము మోచి, ఆ కాలిని వీపున వస్త్రముతో
లిగించి కట్టుకొని మార్పండుట. (" రెడ్డి
గము " అని శ. ర.)

మ. . నలువకు రాజధానియైన మహావం
నిగరంబు దనకు మణికిటంబుగా మొలకయి
నగరాంబునకు రెడ్డికంబునం బోలె
నొద్దనం బనికేల యోజనంబులు పాదపున
ముప్పదికేల యోజనంబులునై చుట్టి వచ్చి
వియ్యవర ప్రవాకింబున చక్రవాకింబున
మూర్ధాధి గ్రహమణులు నంచరించు

వలాహ. ౧౦ ౧౧౪.

రెడ్డిపాలవంకెలు. వి. వి. ($\sqrt{\text{రెడ్డి}}$) ధాన్య
విశేషము.

మీ. సప్తనవక రెడ్డిపాలవంకెలు ముఖభోగము
పచ్చరసారవయలు . మాంస. ర. ౧౨౦.

రెడ్డివంకెలు. వి. వి. ($\sqrt{\text{రెడ్డి}}$) ధాన్య
విశేషము.

మ. . వనత్రుగన్నేర్ల గుత్తిలుగుకొలు రావి
పూరాజనాలు పొన్నుక్రిరాజనాలు నివ్వ
దలు నీరుకాపులు రెడ్డివంకెలు చాటవయలు
లింగమలైలు ముఖభోగము .

ప్రబంధ. ౧౧౨.

రెడ్డివారిసానంబ్రాలు. వి. ($\sqrt{\text{రెడ్డి}}$) ఒకా
నొక యోమధి. శి. (శ. ర., బ్రా., బా.)

రెపరెప. వి. ౧. నివ్వ మండుటయందగు ధ్వని
కనుకరణము. ౨. గాలి వీచుటయందగు ధ్వని
కనుకరణము. (శ. ర.)

రెప్ప = తెప్ప. వి. శీత్రపక్షము. (శ. ర.)

ఈ. అప్పుడు భీష్ముడే మృతయంబున
మమ్మరికమ్మ గూరగా, నెప్పటి చుక
ముల్ విడిచి యెడలెం బక్కిన చూడగ్గ
లాండోరు, నైపులమటనం బోయె
మీ నుతుపాలి వచ్చు రాజలం, విప్ప దళండు
రావలవడే యని కర్ణుల వలంచి రందలుకా.
భార. ద్రో. ౧. ౧౪

ఈ. శోభక తెప్పలెన్నుము నొంపున నంతసె
రెప్ప వ్రాల్చుచున్ వళా. ౨. ౨౩౬.

రెప్పము. వి. పూర్ణము.

కా. ఆలోకించెన్ కాన్దము కపటబిణ్ణంబురే
నీ మొనర, నేలె గూలెగ ఫాలపాలి
కలలో నిండాన ర కంబులన్, గ్రోలం
గేలె లికాచబాలికలు నైకొన్నన్ మణి
త్రేణిలో, గ్రూలంబిన్ పెంకిరేల గలిన్
గప్పంబు రెప్పంబుగాన్.

ఈ. మాది. ర. ౧౪౩.

(శ. ర., పిశక. పా. వాదిలి పాతము. కప్పంబు
లాపుంబుగాన్.)

రెపరెపమును. అ. శ్రీ. (బకరాగ్ని.) మండు,
ఆకలియగు.

వ్యక్త. వాదిలి గడువులో రెపరెప మను
తున్నది.

రెప్పాల. వి. వస్త్రవృక్షవిశేషము.

(పొదిరింకి యొకలు గలది. దీని యొక కాక
ముగ నుండును. ఈ క్రూరి పలకదంతము
వలె భవమై క్షిప్తమై యొందును. వి. వి.)
ద్వి. కోల కంజములు నంజోల కంజములు,
రాల ప్రాణమును రెప్పాల ప్రాణమును.
ద్వి. వయ. ౨. ౫౪. పా.

రెప్ప. వి. రెమ్మ, ఉపకాళి.

ఉవా. రెండు కవీలేప రెప్పలు తెమ్ము.

సీ. రెన్ను రెన్ను రెన్ను రెన్ను రెన్ను ..
అన నుభాళు రెన్ను ..

అం. భా. ౨. 38.

రెన్ను. స. (3). పంచులను, చుంపు.

క. ఉన్నెడు లిబ్బలు గలవని, రెన్నుడు రెన్ను
రాజుని రెన్నులరా, రెన్నుడు పర
భామిని, రెన్నుడు శ్రీపాదలని
రెన్నుడు చాచెన్. బహు. ౧. ౨౦.

సీ. పంచమియడలు పట్టించెనే రాజు పర
వీరభద్రుడే పులి రెన్ను .. బహు. ౧. ౫౫.

రెన్ను = రెంబు. వి. ౧ కొమ్మ, ఉపాళు.

సీ. నుభాళునకుంబు నెరవేరి నింపుకపల్లి
గున్నె చాచులు పోలెఁ గ్రోవిరెన్ను ...
మన. ౧. ౧౫౩.

సీ. కాచిరెన్నులను పులియింప కలెన్నుడు
రెన్ను రెన్ను రెన్ను కొమ్మ
మన. 3. 3౫.

వి. కలనమిద్దలగున్ను గొడ్డంగిరెన్ను ..
మన. ౧. ౫౮౮. అం. భా. ౨. 38.

౨. పూలెను, పున్నెదళిను.

సీ. లేనిను కాన్నులు నూనియ జగిలెన్ను
రెన్ను పూరెన్నుతోడమ్మి కత్తి ..
భుటికా. ౨. ౨౫.

మ. కలను రెన్ను నింజెల యా రెన్ను యా
దానిమ్మ పూరెన్ను యా, రెన్ను గ్రంథులు
నంటి క్రొమ్మలక ..

అచ్చ. రా. కాల. ౧3౯.

రెన్ను. స. (3). వృధిమగాఁ బట్టుకొను, బడిసి
పట్టు.

ఉ. ఉన్నెడు రెన్నులను బయ్యి నీడినక రెన్ను
రెన్నులకెన్ను నెన్నులకు రెన్ను పోలక

మడి యొడ్డినక గ్రంథుల రెన్నులకు
లెన్ను, వి. గ్రంథులకు విడిచిపెట్టెను ....

వి. వి. ౨. 3౦.

ఉ. బల్లిదత్తుల నరామామలు భద్రగణులు
మొదల నామామల, రెన్నులకెన్ను వారి
కొన్నెలకెన్ను మొక్కటి రెన్ను తీసిక,
బల్లిదత్తులతో మును చిత్తుల గ్రోవి
బమ్మి రెన్నులకెన్ను పారంగ. ౧. 8౧.

సీ. రెన్నులను బొంతులు గూర్చి రెన్ను
కడల, వి. గ్రంథులకు గట్టు రెన్ను
మడ, తిరుగఁబడి నుల తగ్గెనొ దీక్షా
గతి, మడి కలక కలక చాచెను నొక
కొకడు. గ్రంథ. ౮౩.

సీ. కడననులు రెన్ను రెన్నులకుఁ బాటి
గూడతో నడిచెఁటె గొట్టి గొట్టి
చాచి. ౨. ౯౩.

సీ. కొడననులకుఁ దోడ కొన్నెలకెన్ను రెన్ను
నడలక పడరెన్నులను మగలు
పానంబు. 3. ౫3.

రెన్ను. వి. ౧. ఎన్నులొనభాగము, కడలకెన్ను.

సీ. ఆనెలకును బొంతులనులనులెన్ను
రెన్ను రెన్నులకుఁ దోడెన్ను
పట్టు. ౯. ౨౨౩.

సీ. కడలకెన్నులకు గనుట్టు రెన్ను నా ...
అం. భా. ౨. ౨38.

౨. పిళ్ళము, పెంతును. (క. ర.)

రెన్ను = రెంబు. వి. రెన్ను.

మ. పూర్ణిమలక విశాఖ గట్టులను
రెన్నులకెన్ను భర్త పూరకట్టు, పేదను రెన్ను
మల్లికార్జునరి చక్కఁగా కేయకయంద
నిల్చి నా, యను మలుకాటికి గలగ
నాంకికెన్నులకి నంకికెన్నులతో.

అను. ౫. ౧౫౦.

1. ఈ రేలోనిది కర్నూలు, రాతిరక్కాంకి
తెలంగాణ యనుచు ఖమ్మం రెయి
నుండితేయ విధాత కరిం గడది సీత్రతా
మను కారీ .. ప్రబంధ. ౧౪౫.

2. అవతి మరభామయను బోలె వద్దను రెయి,
స్వచ్ఛమున వచ్చి కనకాప్రసాదమునను,
గవిత నాకు జొనంగు శ్రీకంఠసాధ్యు
క్రమర విమలించు వాక్యాధీమమును
మొలయ. కుచేల. ౧. ౩.

3. రెయిలను బంగలును సరకత్తల, గ్రయ్యల
బడి పెడలసిండుగానక మేనింగురయ్య
వద్ద. ౨. ౧౪౪.

(ఇటు, రెయి + తీను, అవి పడచేదను)

౪ రెయివెల్లు.

రెయివెల్లు. వి. (రెయి+వెల్లు) చంద్రుడు.

౪ నెల రెయివెల్లు చెంగలునెచ్చెలి
చంద్రుడగునక మహేశ్వరా
అం. భా. ౧. 88.

రెల్లు. వి. ౧. నరి మొ. వారి యెమ్మలో వొక
భాగము ౨ మెరుకు. (క. ర.)

రే

రే1=రేయి (సం. రాత్రి) రాత్రి, నిద్ర

క. పలుకుల బురే నీ రే, కలపెట్టకపోయివా
రుదగ్రత మేను, బలము మొలయ బాంచా
లుర, బోలియింపక కత్తెంబుత్తచ్చ
వరేందా. భార. క్రో. ౫. 38.

క. నా నిది ములకమాచాడు, దేవా నీయన
యేను రెల్లంబుగ రే, యావెరె నెత్తు
నమ్మన, భానించి మియె ...

భార. అర. ౫. 3౫౦.

౪. . బంగదుపుమేతల పోయగండ్ల మెట
రే, ల్పదియెడు రిక్త మొ క్రమము ...

నీలా. ౧. ౨౯.

ఉ. ... పం కింకుర చా, భీలగుజాప్రతాప
మును బెంపును మింగుర బోర వారితో,
రేలు బగ్గు నా కవలి రేలి మొనిం బదిరెండు
మాసముల్. ఉ. రా. 3. 38౫.

౫. రేకంటు, రేనాము, రేదీప, రేదీపకటి,
రేతోతి, రేదార, రేద్రుద్రి, రేద్రుద్రిడు,
రేపులుగు, రేమగడు, రేయెండ, రేయేలిక,
రేరా, రేరాచరేక, రేరాచటాయి, రేరాబా,
రేరాయడు, రేరేడు, రేవగలు, రేవ
లుగు, రేవలుగురేప, రేవలుగుటాయి.

రే2=రే. అవ్య. ౧ ప్రకంపార్థము.

(బోమెండలగు ప్రకంపార్థకళలుల కమప్రయ
క్రమై యుండును. కొన్నిపట్ల పట్టుకాయ
నుండును.)

క. . కిక్కిరింపు, రెంటిం బొడువంగ
వలయురే వరవారే ...

భార. అమ. ౧. ౨౨3.

౨ సంకాపార్థము.

క. సైనికరావి కోకము, కారణముగ నాదు
తనము కాంతారములో, మాదతనభు
పొల్పిడియెడు, కారే ..

దశకు. 3. ౪౦.

ఉ. కొమ్మను నెలకొమ్మ కడింకుడమమానును
మమ్మ రమ్మరే .. ప్రబంధ. 8౦౦.

రేగసు1. అ. క్రి. ౧. ఎగయె.

నీ. మార్గమార్గము మంగళ తిప్పులు రేరె
వడుపున గాలి నాడెను మొలయ ...

అమ. ౩. ౧8.

చ. గుణమున ల ప్రకంబమును గోటియగంబున
గేల దార ధీమణుగ నుచ్చులి రభసం
బున రేగినమాడ్చి దీప్రమ్యగ్గణనికరంబు
లొక్కట నరాతిబలంబుల గప్ప ...

భార. విరా. ౫. 30.

గీ. రాజనంబున మా స్తుత్యరభసచాతి, పాద
పుట్ట నేదవు మోదగ బడి, బూడిదలు
రేగ నొకనాడు చాడిపెట్టి

నరాహ. ౩. ౧౨౯.

ఆ. విజృంభించు, వెలరేగు.

క. గాంధూ, రేయిలు పెన నొక్కపెట్టు
రేగి యతనిపై, గోయని కదిలిన

భార. ధీమ. ౨. ౧౦౦.

గీ. రాత్రి వచ్చెను తేజస్ రాణమో, మన్మ
ధుడు రేగ నొకమాతి నులుంగులెల, భూని
యొన్నది నాబుద్ధి కానిమోదగ, దగిన
పరిజేయు మో వేళ చాళిలేను.

గంధ. ౧౩3.

క. ఏ పెనగ రేగి యట్లు, పొప్పాత్మకమగు
కిరాకలలకు ననుగ్రహింపమున గదిసి
విదిధ భ, నాపరారణ మాచరింప నారం
భించె.

భార. తూ. ౧౦౮.

ఉ. రేగి చోరదంపతులఁ బ్రేమి న కల్పవ
పంక మిందులో, దోచియిగాని పొయదని
తోయనాంధ్రపుఁ దిట్లు చేతనో, నాగఁ
బ్రాంతిసొంది కిలంబులు వేడిమి బట్టి
తేత్రములో, గాఁగ రథాంగములో బెడరగా
నపరాంబుధిఁ జొచ్చె తెచ్చెనె.

భోజరా. ౨. ౯౦.

3. తీయక, పైకివచ్చు.

చ. ... గోవుల పాదపాతిక మహితలం,
బహుముఁ గృంగితుట్టది యప్పురిపుట్టున

మాటఁ రేగి బోరక నట నాటనాతి వేదలై
యను ...

మ. సు. ౩. ౯౧౫.

ర. శోపించు, ఆగ్రహించు.

చ. అని నను వచ్చు నీలద్రుఁ దనయక శనియించిన
రేగి మత్సభలో, చనునె శనింప నక్కట !
విచారవిహీనుడనైతితో తపంబును చొలి
యించి తింతుకయ బుద్ధికమంబు భరింప
లేన ...

మాన్యం. ౫. ౨౯౦.

ఉ. .. వాడు రేగి మతిపెట్టుదుఁ బెట్టు
నవంగ మిట్టగనా, పెట్టుచు .

అయ. ౩. 8౦.

చ. అనిమిషనాగుఁ దిట్టి పనికై నను మంపె ద
దీయకార్య మేయమవుననైన వేసి మృద
యంబున సంకనమందగంజునో, ముని
వసు మోపపుచ్చుటకు ముందటెల్ల నతండు
రేగి నెచ్చుమునున గంజునో చనుట మాతి
వేసి బలవి గంజునో.

చిత్ర. భార. ౨. ౧౧.

౫. అతిశయించు, వృద్ధిపొందు.

ఉ. మక్కువ రేగి పెయ్యుల గుమాదవిఁ
జేంపుట కంకరాయపై, యుక్కటికంబు
పుట్టుటకు నల్లన వచ్చి భవాని . .

మార. ౨. ౮౮.

క. నాగలుఁ దగిలిది తగిలిది, వ్రేగగన లోకలి
యమర్చి వ్రేయచుఁ దోడో, రేగడు
దర్పము బాసటగాఁ గూర్చును బగలబెల్లఁ
గడుఁ జోడ్యుమాగన.

— మో. ఉ. ౩. ౧౩౩.

గీ. మనియ నేపట్టిన మారత్తములు రేగు నీచ
న ర్తమి పొందు విందనొలుపు ...

నీతి. ౫౫.

ఉ. పర్వతః గాలమహా జలవప జ్వలతోః
బవమను రేచి యంశర్వలమను సేతయం...

పూరి. పూ. ౫. ౪౪.

౩. (పుండు మొదలగునది) అపూతాదులచే మద్రీ
నికమగు.

పృథ. గోడ తగిలి కులుపు రేచినది.

జ. రేచు, రేచుకొను, రేపు.

రేగం2 = రేను. వి. బద్రీవృక్షము.

క. సంగరశేఖర సతం దీర్ఘంనీని విహరింప గౌడ
పతిసేవయుఁ ద్యామంగలిని పాతె రేగంలు
దంగేర్లుగఁ ద్రోక్షిక్కిననుఁ దద్దయ్యితికన్.

కళా. ౮. 8౪.

చ . ఘోర్లమంచులులగు పరిగ పత్మి-పలు
మేరు రేగం మేము మొదలగు పొడ
లన్ .. మనుచు ౪. 38.

రేగండు. వి. లింగపాట్ల శి. (క. ర.)

రేచు = రేపు. స. త్రి. ($\sqrt{\text{రేగం1}}$) ౧ ఎగ
యంతేయ, ఎగరగొట్టు

సీ చరిగాలి బొండుమల్లెల పరాగము రేచి
నిలిదనునీయం వెన్నెలరసంబు .

మనుచు. ౩. ౨౯.

సీ కురగాలి దవదగ్ధతరుపర్ణకతి రేచు బావు
రాలని డేగ పడువు చూతె .

అను. ౨. ౪౩

౨. చెదరగొట్టు.

చ. ప్రకటమహిమహాగ్రమణి ప్రాంతమ బాన్సు
లురేచి తేనె గో, పవలకు బోయెచున్ .

పూరి. పూ. ౫. ౨౫3.

ఆ. కానాన్న రేచి తేనియసమకొన్నె,
గ్రోతన్నవాడు తేలగాండె .

కా. రా. య. ౧౦౯.

చ. ... చుంబున బాన్సు రేచి తియ్యని మధు
పానమొల్ల రయంబున కొంచుల పాలు
తేయనే .. భోజరా. ౪. ౨౪౨.

3. పురికొల్పు, ప్రేరేచు.

చ. తనభజనర్వ మెక్కడ మధుకృతికొని
విక్రమప్రభ, రును ననుఁ బాఁకులొక్కడ
విధాత కడుంజెడ రేచెనో ముని .

కళా. ౩. ౨౧.

సీ పాలు బాటిగఁబాడి పరభృతమ్ముల రేచి
కుంతలుమేయించె గొమ్మ మొకతె ..

చంద్రా 3. ౯౩.

చ. ఉపాయపురేలలి మూలూడి నీరుల
మదికైన సూర్య విశోధ మొనర్చుచునుండు
రాజులం, తెలుచు రేచి తెచ్చి తలపెట్టు
విశోదపుఁ దీటబోవగన్

పూరి. పూ. ౫. ౯౨.

౪. కొనింపజేయు.

చ. వినుమరి అంపనం తెరుప నేనులు లెప్ప
ప్రతాపభావణంబున తెదపల్లి కట్టులను
బొంతుల వానిఁ గలంగఁజేసి రేచి, దన
పూఁపుదప్ప .. భార కాం 3. ౨౦.

సీ. వాళంపై నీకేయిటివలనఁ దక్కు, తల
చెప్పడిమూల నిట్లు నన్ను, రేచె చేనియ్య
వరము సుంద్రితఁగొనుము, పుత్రుల జగదేవ
నీయఁ బాలఁతి గమము.

పూరి. పూ. ౯. 88.

౫. అతిశయంపజేయు, ఉత్తరంపజేయు.

సీ. అల యంచుబట్టి తెచ్చుని కొద్ది రేచి నిప్పు
రత్రుజీతల నిటుదిరుగవేర్చు

ఉ. రా. ౩. ౯౪.

చ. ఒకపాలిండి తొయ్యిని నొయ్యనవపుల
వాస రేచి యొ, నిక నది యిచ్చరా తెనుద
వెట్టు

చంద్రా ౧౦. ౨౩

౩. పుట్టించు, కలిపించు.

చ. కుటిలకృతామృతముం గోమలమృతకృతా
లరాగముగ్, జటులమందిరభృతకృతకృత
మంబులు తాగుచుకొనక, జటులారేచ
రాజనరసీరమానేత్రకు పైదు. ౮. ౪౩.

రేచెపెట్టు = రేచెము. ౧. ప్రేమించు.

క. కల్లండు రేచెపెట్టుగ, మర్లయెడలెన
కటవి దుక్కానను లీనిర్లయమె మేలనగ నీ,
కల్లములకు నిండునెట్లు కార్లవచనముల్.

భార. ఉద్యో. ౨. ౨౪౮.

(ఇటు పురికొల్పి అని యర్థము.)

౨. అతిశయింపజేయు.

నీ. పదిప్రక్క ములకైన బ్రక్క కరముం బొంద
తాచు నీలకంఠ రేచెపెట్టు .

కవిక 3 ౨౨3.

రేచెముకొను. స. ౩ (రేచెము + కొను, స్వాగ్ధ
మున) అతిశయింపజేయు

ఉ. కయ్యపుడేర్చురేచెముకొని క్రొవ్వెడు కవ్వె
దిరింది యేమియుగ్, కయ్యక కొంతవేపు
పెనుడాకను కేకులకాటినిల్లువార, దయ్యె
డచటోటు బంటునకు సెంతయుం గొతుక
కారాగారె నీ, న కయ్యమరేంద్రతోడి యని
కాన యెవర్యుడు యు క్రమేన్నంగక.

ప్రభా. ౨. ౫౯.

రేచెము = రెండుము. వి. జంటపోగులమంబు,
జులినేతబట్టు.

చ. ... మంచిముక్కలకే, నలు మెదోగపురే
వెలెముల్ పసిడిలేయల్ పల్లకుల్ లోనగా,
నలుపా చేసె యయాతీం చలపులో
నువ్వుంగడుం గూర్చితోగ్.

యయా. ౫. ౭౫.

రేపు = రేచె. స. ౩. (√రేచె). ౧.
రేగజేయు.

నీ. వృత్తులెచ్చ రేచె పత్తు మౌధుపదమంగ,
సాన మెవదేయ యనంగకర మనంగ .

రా. వి. 3. ౧౨౯.

చ. గురుసతి గూడు రట్టువకుం గొంకని మూడు
వియోగి నీనము, కృరముల కీడుచూచుటకు
దర్పకు రేచెడు పట్టు చేడుకె, పెట్టురలకు
దోడు చిక్రజగతి మిన్నులఁగాతెడు
మాయలూడు పెన్నిదలను పోకుకాణకొని
యేర్పు వెలుంగుల నీడు నీడుతో.

వరాహ. ౪. ౨౪.

౨. పుండు మెదలగు వానిని అమాతాదుల
వలన నుద్దీర్తిమ గానించు.

వ్యస. కుటుంబరేచె

3. వి. ప్రేరణము.

ఉ. నే, దీయెడ చూచుచునని యెంత
యూరక పట్టరేపుచే, నీయన కన్నుగాన కీపు
దీచ్చటచున్నె . సారంగ. ౨. ౨౮.

రేక. వి. (సం. శ్లో.) ౧. నీబ, నీరే.

నీ. తిగరేక తేర్పడ దిద్దినకొని నన్నెలిమిది
బొట్టు రంగులు నెలంగ .. నీలా. ౧. ౨౦.

క. బలబంధుదధిరమి, బొలఁదిన పెన్నిటి
రేకతోనినది యెంతలబహు నిర్లక్కుం
కుమ, లలాటరేఖావిభానీ లలన లననచుక.
కట. 3. 3౫.

నీ. పదిముక్కమొంద నన్నపువ్వునామంబు
మకును మంటిడి కాచిడుదరేక ...

వైజ. ౨. ౫౪.

౨. (కత్తిమెదలగువాని) నాటు, చుడి.
(యా రేక మూడు.)

3. నిరంతరము క్రి, నడుచు నెడమరేక యెంచు
వృక్షలతాదల వరస.

4. పెట్టెలు మట్టిన పెట్టెలించును దండ తొన
రేక యెక్కింక గుడియకుండ ...

మారు. ౨. ౪౫.

5. రేకయనంగను రేకయై రీతిగాంచు ..

అం. భా. ౨. 3౪.

౬. నాట్యగతిచేదము.

౭. అయితోత్ర దృష్టియొను నభి, నయనుదడులు
దనయ్యు మోడి నయనుదన్నతి రే, నయను
బ్రహ్మణము మానవున్, మెయిసిరి యవ
గుళిను ముదవు మెలకువ యమరున్.

ప్రబంధ ౧౦౮.

౮. సొందర్యము.

9. అలతోకమలతోక నగింపందగు రేక గచ్చి
నీచ్చెత్తుటయ్యుగల్గు లలర

చంద్రా. ౨. ౧౧౪

10. త్రైలోక్యమోహ, కలిత కృంగారస
మున గరువుగట్టి, మదన రాశీవగర్భుడి
కుండలి కేసె, గాక లేవన్న గలదె యీ
రేక చలిక. ఘటికా. ౨. ౮౩.

11. అకడకంబియ్యు టొల పాయపరంజి
మెలుగునెట్ల లా, నెట్లనంచుకేరది
సందితమేకచాళుక్య మా, రాకనుధాంకు
రాకచెసరాకని రేక నిరాకరించు మో,
మాకుచుంధియ్యుంధి మరూరె యెయ్యారే
దానికే తలన్. రా. వి. ౪. 3.

12. విలాసము.

13. నాకనరాదు గాక మలివత్సమచో గయి
నీయ తోకలన్, రేకల నన్ను తోలంగలరే
కలకంబులు ... కుక. ౨. ౧౧౩.

14. విధము, రీతి.

15. ... త్తన్న యనుకొని కరణిగామలతోక
గొండ్రోయ్యల లాగున గాచ్చుచో తోత్ర
తొక్కామల రేక ... ప్రబంధ. 3౮౮.

16. ... నల్లగల్వత్రా, సేవల నిగ్గలం తెవయి
రేకను గ్రమ్మను జిమ్మచీకటుల్ ..

ఉ. మరక్క. 3. ౧౦౪.

17. జాబు, రేఖ.

18. వ్యవ. పెండ్లి మట్టమలకు రేక లంపుట
యోచారము.

19. రేకచీరణము, రేకమోము.

రేక2. వి. తాటాకుకొప్పు. (వా.)

రేకంటు. వి. (రే1 + కంటు) మార్యము.

(౪. ౪.)

రేకచీరణము. వి. (రేక1 + చీరణము) రేకలు
తీర్చుచు చిచ్చయితి.

(౪. ౪.)

రేకణము. సం. వి. ౧౧౪. (రేకణన్.) రూ. రేక
బాన్లు, బంగారము.

రేకము. సం. వి. ౧౨. త్తం. ౧. సంజీవాము,
సంకయము. ౨. విరేచనము, కల్పద్రవము
తోగొట్టుట. 3. కప్పు.

రేకమోహము. అ. క్రి. (రేక1 + మోహము) (కత్తి
మెదలగు వాని) నాట్టుతిను, చచ్చుతిను.

15. ఒక్కించుక రేకమోహని నాయురస్థులం
బుద నీకుచకుండుచేఖ లంటించి మోచాటి
మూడు దీర్చి ... విజ. వి. 3. ౧౧౪౮.

16. కొర1 పెండ్లి సేదనట్లనిది సేదకు యుక్త
తంత్రంబులిది యేటిలకునుచు; రేక
మోహక గల్లుట నీకచెల్లె, సమర నిశ్చయక
క్షమజాత సామానం. (విజ. వి. 3. ౪౦.)

దత్తుల చెంతకు, సంతతి లేకుండచేసంగను
నంగన నమ్మకై తెచ్చింక.

రా. వి. ర. ౯.

ఓ. చంద్రు, సంహరించు.

ఓ. తనుఁ దిల్లినప్పుడు, వినిలోనుపడవలెను చుక
రంబు కరిగెను మడచుకొక్క, విభుడ
కల్గిన మొలచినదై లేచని దంతిబడిసి
ప్రాణమలేడ విడుచుకొక్క ...

వార్త. ౧. ౧౦౦.

ఊ. యాదవవార్ధి పెల్లివిరియక మఱియాగడం
పాటి వీరుఁ డి, ప్తేడిని తెచ్చుఁ డిండులకు
మొరలు గావలె నేమి చాలమో, పోరుమె
కట్టితెచ్చుమె ముప్పుప్రభవందనుఁ డెంత
వారి కండ్లదే దురమం దెదిర్చినను లేకు
మడంకుమె మోటులేటికిక.

విజ. వి. 3. ౧౫౫.

శ్రీకృష్ణ = శ్రీకృష్ణ. ఆ. ౩ (శ్రీకృష్ణ + ఎత్తు)
నర్థిలు.

గీ పెంపు పెంచెను దాచురతంపరయ్యె,
బ్రబలె తెగడను గొనసాగె బలిపెఁ బెరిగె,
నవల శ్రీకృష్ణ నవగఁ తేలియ్యె వృద్ధి,
చొందె నమటకు ఆం శ్రీ. ౫.

శ్రీభ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. గీటు, గీత. ౩.
పాటి పొడతలముల యందలి గీత. 3. కొద్ది
భాగము, గీతంకమేర. ౪. వరుస. ౫. లంకా
పురమునుండి యుజ్జయినిమార్గమున మేరవు
మఱకు జొరగిరాస్త్రవేర్తలు గీసిన మొదటి
లేక ముఖ్యమైన లేఖ. ౬. మోసము, వంచన.
7. ఆశోగము, దైశాల్పము. ౮. మార్గము,
ప్రొవ. ౯. రీతి, విధము.

(ఈ యర్థమున తెనుగుననే ప్రయోగము కన్నుడు
చున్నది.)

మ. జనని దుర్గుర గర్వగోళిముననే సర్వ
జ్ఞుడై ప్రజ్ఞచే, ఘనతం జూర్చును దత్తురా
కరుని లేఖన్ భారతైరాగ్యబోధనవిరూఢిన్
కుకయోగిచందమున వందంబందె చా
తెన్నుడే, జననంబందె సతం దదేమొద
లంగా సర్వసహాయందలిక.

విప్ర. ౧. 8౬.

మ. . మమలాం దొక్కడఁ బాటులంబడుట
పాఠ్రులబుంబు గైకొంటుం, గనుఁ
చా శేషులేతే కందుకము లేఖన్ తెచ్చి
చందంబులన్ . కా. పంచ. ౩. ౧౫౬.

ఓ. భరతుని లాగునఁ బరకురామునిభాతి రంతి
దేవునిభంగి రాముగవిను, నంగునిలేఖ య
యాతి భావంబునఁ బునవిధంబున భగీరథుని
మాడ్చి . విక్ర. ౩. ౩౯. పను ౬. ౬.

శ్రీభాగొన్ను. వి. ఆ. శ్రీ. (శ్రీకృష్ణ + శామ.) గీతల
చేత నుండులంబు పెట్టుకొను.

ఊ. ఆ ర్థమవర్ధరాపు కడు నందముగాఁ
గునుమాయుధుండు వా, చిత్తమునందు లేఖ
గొని చిత్రము వ్రాసెనొ .

మ. సం. ౬. ౮౫౫.

శ్రీభాగనిశితము. సం. వి. ఆ. న. శ్రీశ్రీగణితము.

శ్రీభానులు. వి. వి. (హిం. శ్రీభాన = మెట్టు
భూమి.) ఒకడినును మెట్టధాన్యము.

మ. . కటకనరలు రత్ననరలు జీవనరలు
రాయనరలు కుచ్చుదివనరలు గంధనవలలు
మద్దిగండ్రలు లేఖామలు కాంభోదలు మదన
సరలు ... ప్రబంధ. ౧౧౩.

శ్రీగడ = శ్రీవద్ది. వి. శ్రీగడి, బంకమున్ను.

(౪. ర.)

శ్రీగడి = శ్రీవద్ది. వి. ల. బంకమున్ను.

గి. పంకజగౌరవ విగ్రహదళ బలశలేశ్వ, మన్ను
విశ్వక రేగడిమలందు .

మనుచు ర. ౨౦.

జ. రేగడిమాల.

రేగడిమాల. వి. (✓రేగడి.) ఒకానొకప్పుడు,
కచ్చుర శ్రీ. (క. ర)

రేగాము. వి (రే+గాము) రాముడు, విశా
చరుడు.

సీ. సవనాగ్నికృతిలో వివిధరూప రేగాము
కలకు బాంబులుపెండ్లకల బెడంగు

ఆ. రా. ౧. ౨౩.

రేచకము. సం. వి. (ఆ. ఆ. ఆ) ౧. కల్ప
ము పోగొట్టుచు. ౨. వేదిచేయునది, విరే
చనకారయినది.

వి. ఆ. పుం. ౧. తిమిరి విడుచుట, ఒక ముక్క-
రంధ్రము ద్వారా యూపిరి విడుచుట
(పూరకము, కుంభకము, రేచకము.) ౨
విన్నవగొట్టుము, విచిత్రము ౩ సురే
కారము, పెట్టుపు ర. జయపాలవృక్షము.
౪. తిలకము. శ్రీ.

స. ౧. వేదినుడు, విరేచనాచరము. ౨. కంగు
ద్రుము.

రేచకీ. సం. వి. ఈ. శ్రీ. కరకచెట్టు.

సీ. శ్రీతిలక పంకజాను మెత్తి రేచకీ విన్నపంబి
పులుస నూతి పట్టునట్టి .

కా. ౩. ౧౧౦.

రేచన. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. తిమిరి విడుచుట.
౨. వేదినుడు, విరేచనములగుట. ౩. విపర్జిం
చుట, విస్ఫూర్ణము.

రేచనక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. శ్వేతక్రిమ్యుక్తు. శ్రీ.
౨. కాంపిల్లము. శ్రీ. (నాచు)

రేచనకము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. కాంపిల్లము,
లోచని. శ్రీ. ౨. చంద్రిమ్యుక్తు, నేపాళము. శ్రీ.

౩. కాలాంబుము. శ్రీ. (నాచు)

రేచనము. సం. వి. ఆ. న. రేచన.

రేచి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. ౧. కాంపిల్లము,
లోచని. శ్రీ. ౨. అంశోటము, ఉడుగు. శ్రీ.

రేచించు. సం. ఆ. శ్రీ. తిమిరివిడుచు.

క. పురుషమిందధ్వనివలె, సతీమణిఁ బూరించి
భృంగి యాపందముతో, నరుదుగఁజేసిన
నాదము, కరణిని రేచింపవలయుఁ గ్రహముగ
నెత్తుదున్. మే. మా. ౩. ౧౧౯.

స. శ్రీ పూజగోలు.

మ. తెలిలోఁ గన్నడు నానుచుపదితరన్
వేమాలు రేచించి యి, మృత్యు సచ్చిగుళ్లు
రూపక రేచము మదిం బూరించి యామోద
ని, శృంగమై తస్మయమై తగవునను నశ్రాం
తంబు గుంభించెనన్, నలంబొప్పున్ బుధ
నేవర్తమై తనను ప్రాణాయామ యామ
యోగంబునన్. సీతారా. ౩. ౧౨౩.

రేచితము. సం. వి. ఆ. న. చంకరలేక వేగ
ముగాఁ బోయెడి యశ్వధారావిశేషము, గుఱ్ఱపు
కొడు.

రేచీకు. వి. (రే + చీకు) రాత్రి కన్నులు
కన్నదనిది.

సీ. పడఁతి చూచులతోడఁ బాటునచ్చునే
రేచీకులైన నీరయనామలు ..

తపతి. ౨. ౧౨.

రేచీకు. వి. (రేచ + చీకు) శేఖరాంధుడు.

ద్వి. రంధ్రగన్నులాలని రేచీకులేక, నుండు
దర్పణమట్లు అవతేకహీను, కివత్తూనంబులు
చింతింప ..

ప్రథమం. ౨. ర౨. పా. ౪. పం.

రేచీకటి. వి. (రే + చీ + కటి.) రాత్రి కన్నులు కప్పు

దని శ్లేశకోగవిశేషము, విశాఖస్థము.

౪. కమ్మట రండుపట్టులు, కమ్మి యవాక్షిరము లను గూర్చి వడిచి చా, రొమ్ముగఁ ద్రివిధంబులుగానఁ, విమ్మన రేచీకటికల్లఁ బాయువ్వే గలె. చిశి. (చి. ని)

రేజోతి. వి. (రే + జోతి) చంద్రుడు

వీ. పాడిమగజాతము కొడిగ నందినకాతి రేజోతి జాగోడ బాబటాట

సంజితా. ౨. ౨౨

వీ. శిలన రేజోతిరావలవతిన్నియపాంకఁ బర వంతు పూలవచ్చురము చన్ని

ప్రబంధ ౨౪౧.

రేటి. సం. వి. ౪ శ్రీ. ౧. వహ్నిరతితము, అన్ని వలన గలుగు ధ్వని. ౨. సంయతోక్త్యట మగు చాక్క. ౩. తింత్రీకము. ౪. ౪ స్పృహ ౫ కాంతి. ౬. బ్యాలు. (రే ని)

రేణుము. వి. మిక్కిలి చిన్నదూడవేడ.

వ. . మొదవుల జోరి మురుపులుం బెయ్యలు రేణులులుం బాలకుండల మనలు నున్

మరి. పూ. ౫. ౧౪.౨.

ఉ. తోసిదుకొంపలోఁ బనుల త్రొక్కిడి మంచము దూడరేణుమన్, బావిన వంట కంటి ... శ్రీరాధుని రాటుపు.

రేశి. వి. ఉపయోగము. (రేణిశవచ్చు = ఉప యోగపడు, పరిశవచ్చు)

౪. రాన ప్రణీరాక తండుల వంద తా ద్భువిశ్రీరాకావేతాగుగ్గుచాకచినుమద్య తాల్లల కల్యామణి, శ్రీశే తోరణమొప్పుఁ దూణి విజయశ్రీఁ బెట్టియె వరుఁగా, శుభముం జొరఁగా మారు దెఱిగిపోయెం జోయినం గ్రహ్యవన్. కవ. ౫. ౯౩.

రేశి. వి. బాజాక ప్టు.

వీ. మేమనన గుత్తిబట్టి బాయన రేలవన బగ్గ కొమ్మి డులకరేణి ... మాంస. ౪. ౧౧.

రేణుక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. జనుదగ్గియొక్క భార్య, పరకురాముని తల్లి. ౨. ఒక దినుసు మందువచ్చుము, గంధద్రవ్యవిశేషము.

రేణురూపితము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) నుమ్మచే నులినమెదది, దమ్మపడినది.

వి. ఆ. పుం. గార్భము, గాడిద.

రేణువాసము. సం. వి. ఆ. పుం. ద్రవరము, తుమ్మద (విల్లమును)

రేణువు. సం. వి. ఉ. పుం. ౧. దుమ్ము, ఇనుక మొదలగువాని యలుపు. ౨. పుప్పాడి, పుష్ప పరాగము. ౩. శ్రీ గంధద్రవ్య విశేషము, రేణుక. ౪

రేణుసారకము. సం. వి. ఆ. పుం. కర్పూరము.

రేణుసారము. సం. వి. ఆ. పుం. కర్పూరము.

రేరజు. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ఇనుక.

రేరము. సం. వి. ఆ. వ. రేకమ్మ.

రేరస్సు. సం. వి. వ. వ. ౧. ఇంద్రియము, పురుషరస్సు. ౨. జలము, నీరు. (రే. ని) ౩. పాదరసము

రేరిరి = రాతిరి. వి. (సం. రాత్రి) రాత్రి ని.

ఉ. ... దూతి యా, రేరిరి బోయి చీరనగర్వప్రతి రభ్యమునంగొనర్చి సంబాతపతూహణం దగుచు బాయడం దత్నవనంబుఁ జేరగలె.

మే. పంచ. ౩. ౨౪౧.

౪. ప్రాతఃకాలమునం దగరేరిరి యేతెంచి తేడ రేవనక కడున్, ప్రితే కలంక యునంగిరి,

లేర్పాటు

666

లేవకడ

తేతులు చుట్టూకొనియెంటు కిత్తడే యెఱుంగున.

శేష 3, 2012

(అరకరి = అర్ధరాత్రము)

సీ. రెయి లేయి రాతిరి లేరినంగను రబి పొల్లును .. అం. భా. ౧. ౯౪.

లేర్పాటు. సం. వి. అ. న 3000. (విల్పము.)

లేర్పాటు. సం. వి. అ. న. ౧. ఇంద్రియము, కుశ్రము. 2. పాదరసము. 3. అమృతము. ౪. పరివర్తనగలపాడి ౫. మారకము, జాతా కాచము.

లేదార. వి (లే + దార.) నికాపతి, చంద్రుడు.

క. లేదార మొగమున తేనె చిగు, లేదారపల్వల్వ తోడ నిలిగెల్లు అయి, లేదారయిన్ జక్క- పకపక, లేదరినలుమ్మె నలువపడతికే దరమే. అచ్చరా. బాల. ౧3౫.

సీ. తొలిశీలవాల్చి లేదార విడియింప నిర్మించిన మగతాలమీద యనగ

అ. రా. ౪. ౧౩౦.

సీ. నిండులేదారగన తెమ్మము పుటియించి. సమార. 2. ౩.

లేద్రిమ్మరి. వి. (లే + ద్రిమ్మరి) రాత్రిం చురుడు, రాక్షసుడు.

అ. కొమ్మలం దోక లేక బరగూడెను నీవ మృషాఖ్య యింద లేద్రిమ్మరి దొమ్మి కయ్య మున దిట్టరనం బలి తూటేసితో .

దకా. 2. ౪౧3.

(అగ స్తవర్ణము)

సీ. పెదమాను లడరించు గడుగులేద్రిమ్మరితోంది యెవ్వనితో భోజనంబు .

సమార. ౧. ౩౦. నీలా. ౧. ౧౮.

లేద్రిమ్మరి. వి. (లేద్రిమ్మరి + తోడు, పార్శ్వము.) ౧. నికాయుడు, రాక్షసుడు.

(౪. ౪.)

2. నిర్మతి

అ. మూలకేడు పోతుమాకలకేడు లే, ద్రిమ్మరిడు అనగను, నిర్మతికేడు చెల్లు . . అ. సం. దేవ. 2౦.

లేనాడు. వి. లేకదేశము.

క. తెలవాడు లేనివాడును, బుల్లంబలవాఁ డ్వాకవాడు పొత్తివాడును, గలములి వాఁడు లేవాడలయక గనుగొంటి నచటి యబలం గంటిన్. హంస. ౧. ౫3.

లేను = లేగ. 2. వి. (దీని ను) వర్ణమునకు విక త్తమున వికల్పముగాను, బహుత్వమున నిత్య ముగాను విందుతూర్వక గుం వర్ణము అనేక మగును) వృక్షవిశేషము, బదరివృక్షము.

సీ. పొన్నబొట్టుగ పోక పొగడ చాడిన విప్ప గుయిడిండు గుయిడిండు గోను లేను ...

తే. మంచ. ౪. ౫౩౩.

లేవకడ. వి. (లేత్ + కడ.) ప్రాతకాలము, (వృత్తి) వర్ణవారము.

గీ. లేవకడయును బంగలును మాత్ర మరన, వర్ణ ధన్యుకానుంబుల నాచరింపవలయు .

భార. అమ. 2. ౪3.

క. లేవకడ గోవుపందిక, మేల్పుయం దెవ్వఁ డైన తెవ్వడు వియం, బోడి కలంబుల కొనిసం, బాముచెడుఁ బుల్లూకాకఫలము ల్లలుగున్. విష్ణు. ప్రా. ౫౮.

సీ. ... అరెయి గడిది, అ. లేవకడపలేది పొమనాశన, తిక్కయనకు నీలి పార్శ్వండు... ద్వా. 2. ౧3౧.

లేపము. సం. వి. (అ. అ. అ.) ౧. నింక
మైంది, సీపమైంది. ౨. కలిపమైంది, క్రూర
మైంది. ౩. కృపమైంది.

లేపన్ను. సం. వి. (స.) ౧. సీపమైంది. ౨.
దప్పమైంది, చెడ్డది. ౩. కృపమైంది. ౪.
క్రూరమైంది, ఆరణ్యమైంది.

లేపాడి. వి (లేపు + అడి, స్వాగతము) ప్రభా
తము, ప్రాతఃకాలము.

క. లేపాడి లేచి నియమము, దీపింపగ స్నాన
విధము దీర్చి రమేకున్, గోపాలని బాగ
రణము, మావట్టగఁ బూజనయే ముగి
లఱింపన్. లేచ. ౪. ౯.

సీ. జీమూత దంబునఁజేసె మధ్యందివంబుల
లేపాడి చినికె మసారంబు దివదివంబు
కాళ. ౩. ౧౪౯.

లేపు. వి కౌ. అనా. ౧. ఎల్లి, మఱుసటి
దివము, నేటికరవాతిదివము.

మ. వదనం తెల్లమూగ సీదమగుటే దక్కన్
సమైక్యంబేనై, తురసంశోధమెవర్పు లేప
కడకం బూరిత్ర ముత్సాహతన్
పాడి. ఉ. ౧. ౧౩.

అ. తలమే బ్రహ్మబ్రహ్మ సీదమహత్త్వం
వెన్న సేవియ్యదంగల శోభ్యంబులు లేపు
గగ్గనియెదన్ .. మమద ౨. ౧౨.

చ. అని కొనియాడి వికృతమైనకదనంధర
నేడు లేపు సీదవితయు సీపు నిచ్చట
నవకృమ మజ్జనశోకాది పూజనములు
గ్రాసవ్యయే. పాడి. ౩. ౩౯

౨. అదిరభావకాలము, భావకాలము, ముందు.

మ. ఇదిగో లేచ తవదలభావమున వాణిశాన
మెప్పించి మూపదమర గ్రాస మన్న
చాడు విబుధప్రకర్షి సామాన్యఁడే .
దకా. ౪. ౫౩.

కా. సీపుత్రం డితఁడను దుఖపడి పెంతే దేవ
మో జేవుఁడో, సీపుత్రుండిట దేవమృతమని
యంపిఁగాడు జేవుండనన్, సీపుత్రుండిత్రు
దైనగర్భగరిణిం దేవూర్వము బుట్టెడో,
లేపుంబుట్టెడో యింక సేవ్యంబు బుద్ధిభావ
మాద్యంబనన్. దకా. ౪. ౧౦.

౩ పగలు, దివాభాగము

గీ. కలుగు మాఁజిందల్లో నర్థకాల మపమా, రిండు
నిద్రయె యానిద్ర లేపు మాపు, మాని
యించిన జాత్యంబు మేలజాతము
దకా. ౨. ౧౩౦.

ఉ. ఆపుటలేదనెంద్రవ్యవహర కల్పితగోపు
రానిపై, నేపున మాపు లేపుఁ జను నిండుదినేం
ద్రులఁ బర్యఁ దద్యుతుక, బాపుర ఓనికన్
గ్రహణబాధ యపర్యమలండు నేత్రయం,
బ్రాహ్మతమయ్యె సంఘ మది ప్రాంతికహింతుడు
తాంత్రికోత్తముగ్. హంస. ౧. ౧౨౩.

ఉ. తాపృథివిధరంబున నిశ్చంద్రకటాదికవాసధార
లై, దీప్యవతీతరంగతట విమ్ముటకెవల కంద
కింబు లై, తాపసబాలికాశ్రవణద్రవ్యవాం
కురభూషణంబులై, లేపు దమంబునీయో
కబిరీ కబిరీ నిదిసెన సీదమో. .

పాండు. ౨. ౧౩౦.

౪. ప్రాతఃకాలము.

చ. అమల నివాతసౌధమలయందు మనోజ్ఞ
మరాళకూలత, ల్పముల కయింది లేపులు
కుభక్తితి మాగధనాత గీతకాదమలఁ
బ్రహ్మదయం బొరయే ధర్మమయంబై కళోర

భూమిభాగమున కయింది మేల్కాను
పుగానివాదవిగ్గడంబులు

భార. అర. ౫. 3౭౯.

ఉ. .. గోకుల మిల్లిలు వస్తునంద లక్ష్మీపతి
గుమ్మరుగ్గ గడియవీపున శ్రేణున నిచ్చునిచ్చు
లుగ్గ . హరి. పూ. ౫. ౨౦౦.

గీ. అరుణోదయమున కాంచు లన్నియుఁ దీర్చి
వరున శేషటి సంధ్య వార్యలయ్యె ..

విజ్ఞా. అనా. ౩౩.

గీ. ఎల్లి నేయచులు నేడ యింతి మాపొనర్చు
పని శేష నేయట నా నరణులు .

భార. అన. ౫. ౨౩౮.

జ. శరీరక, శరీరక, శరీరక, శరీరక.

శ్రేణులుగూ. వి. (శ్రీ + శ్రులుగూ.) చోరము,
వశ్యుల శ్రులుగూ.

చ. . శకుశకు శకుశకుల గనగూడి యెడు
కొన్ను శ్రేణులుగూ కొలము రెదరెక్క
సమానవీరమైన విశానంబులును .

చంద్రికా. ౪. ౧౦౩

శ్రేణము. సం. విజ (అ. అ. అ.) నీచమెనది,
నిండగెనది.

వి. అ. పుం. 'ర' యనెడి అక్షరము.

శ్రేణువు. సం. విజ. = శ్రేణువు.

శ్రేణుగడు. వి. (శ్రీ + శుగడు.) నిశాపతి,
చంద్రుడు.

చ. చలువమెలంగ శ్రేణుగడు జక్కవనెచ్చరి
శోధుశోధ . చందమామ కడునిగి
తెలంగి తెలింగ నెంతయుగ్.

రామా. ౨. ౯౫.

చ. చలువలొసంగి నేడకు పొసంగ తెలుంగు
వరంగిటి వశ్యులరెలు రాచరేకుగని
నిల్చి వరుల తడియార్చి గోళులం, గలయగ

వత్సవన వరాయణ గాసిగ తెలి
మెలంగు ముక్కయన, గులికలు వాసిగంబు
దగ గుట్టి యమాలుపు గట్టి రంతుగ్.

కువల. ౫. ౯౧.

(రాచరేకుగడు = రాజశ్రేణుడు, అని
భావము.)

శ్రేమిడి. వి. ఒకవారిపక్కము.

ద్వి. ... పవన, పండ్లును తెందరై పండ్లును
తెలగ, కాంబులు శ్రేమిడికాయలు గలివి,
కాయలు

పండిత. పర్య. 3౪౮. పా.

రేయి = శ్రీ. వి. కొ. (వి. శ్రేణు.) రాత్రి, నిశి.

చ. ఎడమ శ్రేయయం బగలు తెచ్చెల
నమ్మలకాల్పు గూడి పూ, నడివత్తుకోద
నిల్వరత్తుటలమనం దమి పొచ్చు

నీలా. ౧. ౧౦౮.

క. శ్రేణులు నుండియుఁ గృష్ణుని, బాఝ
టకుం వలన గోపభూమిలు నిజంబై
యప్పుడు హరివిరామ, వ్యాయతద్రుఘంబు
దమ్ము నటు పొదువుటయుగ్.

హరి. పూ. ౮. ౧౩౪.

ఉ. . చల్లని శ్రేణుటి కట్టు పువ్వుగ్ విందుల
శేల్చి ... ఆము. ౫. ౯౦.

గీ. తెండు నీళ్ల జంబులు శ్రేణ వినిధ, వ్యవస్థ
సంగీతములను .. ప్రాచ్యపు కురు భరత
ముఖ్య ... భార. సీమ. ౨. 3౪3.

జ. శ్రేయింద్రమ్మరి, శ్రేయవరగి, శ్రేయ.

శ్రేయింద్రమ్మరి. వి. (శ్రేయ + ద్రమ్మరి) రాక్ష
కుడు.

క. తెలువల కడుపులలో శ్రేయై యెగడి
ప్రాచ శ్రేయింద్రమ్మరి దొరనై, గొణిల

రేయినడకరి

868

రేయెండ2

మామూలు నిగుడుచు, తెలుగున గాటుపు
టూర్పు తెచ్చుర లడరాన్.

అప్పు. రా. బాల. ౧-౩.

రేయినడకరి. వి. (రేయి + నడకరి) నిశాచరుడు,
నిర్బుధి.

గీ. తూర్పుదొర వేడితేలుపు దుంకరాను, రేయి
నడకరి సుంద్రంపు తేలుడు గూర్పు

భోజనరా ౧. ౨౫

రేయి = తేయు. అ. త్రి. ౧ విజృంభించు, చెల
రేగు.

గీ. గంధవంతాభిము లేసి కతిన దంత, కాం
దమున జూడ్చి యెత్తిన గానబడియె,
సుమదకాశ్రవనుజీమయస్సందనంబు, కపట
జిటికొమ్మ మొన రత్నగర్భ వోలే.

వరాహ. ౫. 3౫.

మ. మేటి రక్కసులూక్కట లేసి క్రొమ్మె
ఱుగు లెగయ గైదుపు లంకించుచు .

భా. రా. యు. 23.

౨. అతిశయించు.

చ. నురవరు లేయు బాంబులు మూడ్చికొన
రమై నభస్థలం, బలిమయిక గడ్చి లేసి దివ
సాంతమున జేసిన లీల ...

భాగ. ౨. 3౩౨.

ద్వి. లేసి చూడగరాని రేపు చక్కటికీ, దానిన
పొదలలో దాగి యెనుండ .

రం. రా. అయో. ౧౩3. పొ. 3. పం.

3. అడరు, పూను.

ద్వి. చప్పుట్లు చూచుచు సద్దన సేయుచును,
తెప్పలు వ్రేయక లేసి చూచుచును ...

ద్వి. తి. పొ. ౧౪. పొ. ౨౦. పం.

గీ. పసివట్టి తోకల విసిర తానును తెవుర
జరించుకొని దిగర లేసి చూచి ..

రసిక. ౧. ౧౧3.

మ. త్రి. ఖండించు.

ఉ. అంకట రామతమ్మండం దిగంతసమీపం
జైన యెట్టి భాస్వంతు తెలుగు గాంచి
తనశత్రుని కామము సొంపు మోల
నత్సంకమునేసి యేసి తదవగ్రశరంబుల
లేసి లేసి యత్రాంతకఃఖోరు జన్మలెల్ల
సత్త్వము వారయుచువృనంబునన్

రాఘవ. ౪. ౧8౧.

రేయెండ1. వి. (రే + ఎండ) వెన్నెల.

క. ఒక్కరేపు నిటవ వక్రురె, యొక్కట లే
యెండలోన నడుగుండమ్మల్, పొక్కంగ
జిలంతరి నిమ్మం, తక్కిలి గొట్టంగ నేమి
సేయుదు దల్లి.

యయా. ౫. ౧38 మాక్క. ౧. ౫౦.

గీ. పండురేయెండ కన్నులపండువగుచు, చిండి
చల్లిన తెలుగున మొందుమోలి, యెండుకడ
నైన సెడలేకయుండి యప్పుడంత గొనక
జగంలెల్ల నిండుటయును

అప్పు. రా. అయో. ౨౦.

రేయెండ2. వి. (రేపు + ఎండ) బాలాశము,
లేతయెండ.

గీ. శేఖలన్నియు విచ్చి రేయెండ జగిసింది కర
మొప్పు తెల్లరాచురల కంటె... ఆ. ఇతని
కన్నులొప్పు .

భా. రా. అర. ౧. ౧3౫.

గీ. క్రొవ్వెంతోవోలె గోనలుంబుల నెఱు
రేయెండ మట్టిన నెఱుయెండ...

మ. భం. మ. ౨౩౦.

సి. కయి పెద్దలలాని రేయేలిక యంతయున
దెదరు చూరంపుండెల్ల బతుక .

సి. శకుం. ౨. ౫౦౬.

రేయేలిక. వి. (రే1 + విలిక.) చంద్రుడు.

ఉ. పుని రేయేలిక బంగమన నొకయేటన
సేవక సేమసేర్తు దున్నెలచుమ్మియూ
కలన పావ్యులెరుచు | త్రులిండుండుదరల్.
చను 3 ౧౦౬.

రేరా. (వి. రే1+రా2) చంద్రుడు.

క. కరాపాడుపునంగిమ్మి, రేతాయను మాతలే
కురేరా మారా ల. వి. ర. ౩౨౨.

రేరాచేరేక. వి. (రే1 + రాచే + రేక.) చంద్ర
రేక.

సి. చినుకు పెల్లరు చుట్టుచే నడపాటింతతో
కావ్యు కేరాచరేకయనంగ
రా వి ర. ౧౧౯

రేరాచేతాయి. (రే1 + రాచే + తాయి.)

వి. చంద్రకాంతయసి.
సి. కరాచేతాల గూర్చిన రచ్చపట్టులో రహిఁ
బాడు, పొలల రవలి యెరసి
యయా. ర. ౩౪.

రేరాచే. వి. (రే1 + రాచా.) చంద్రుడు.

సి. కువలయాధీశ్వరుడు బుధగరుత నెనలగు,
రఘుమహారాజు బుగలికేరాజు కరణి
ఇందు ౧. ౧౫౮.

సి. కేరాజు రాకట కేరాజు మునుమున్ను పన
రించు నవీతనపన మనంగ .
భాను. 3. ౬.

సి. మదనబాణకటాక్షమదనమంచుంబుమా తమ్మి
రేరాజు తాయయెరుట ...
రా. వి. క. ౮౨.

రేరాయుడు. వి. (రే1 + రాయడు.) విశా
పతి, చంద్రుడు.

సి. రేరాయనిజోబ్బు తారామూనుణి కణి
చాయ మనుబట్టుగా భరింప ...

భోజుతా. ౫. ౧౯.

మ. అలివేటి పదిలోపలం బదునొకంజె యుండె
శోలేడొ వేక్కుల రేరాయలపట్టి యంత
టనె నీకు న్నాడు నిక్కంబుగాఁ, తెలు
వుండె కద . ఉ రా. ర. ౨౧౫.

(ఇట శ్రీహేమగృహము)

క. ... రేరాయుడు తొలిసంద్రమునఁ దిర
మ్ముగ పెదలన్ ...

అప్పు. భా. 3 ౪౩. పా.

రేరిభోజుండు. ౪౦. వి. అ. పుం. ౧. శివుడు.
౨ దొంగ. 3. విశాచము రేక రాక్షసుడు

(విలగ్మయ్య)

రేజేడు. వి. (రే1 + జేడు.) విశానాగుడు,
చంద్రుడు.

సి. కలవికాభరముపైఁ గన్నగదలెత్తువు శేకు
తోఁ గూడ రేజేనిఁ బొదివి . .
జైను. ౨. ౨౨.

మ. . దిండె మనశేదమొక రేజేఁ
దున్నాడు. దివిం బట్టు కొంచుమది సోపాన
విశానమార్గంబునఁ జూడ విత్తురు చిత్తురు
బోడి మార్గ్య సాహసంబుల కరదంబి ..
చుప్ప. వి. ౨. ౮౪.

రేలు = జేలు. వి. అరగ్గడము, విశానాగరెట్టు.

మ. ... ప్రాగు వారింది రావుల జెవుల
జెవుల జెవుల రేలుల గోరుల రేలుల
జాలల జొద్దుల మద్దుల విరుగుల విరుగుల
జెమ్ముల జమ్ముల . సి. శకుం. ౨. ౧౪.

రగడ, మాఁదేం పంబితై మనువడు గోఁరల,
రేరరాగడ యిప్పుచెంక క్కడిగో రేల .

ఉ. రా. ౬. ౬౧. ఆం. భా. ౨. ౪. ౨.

రేఁయి (రేయి + రేయి) వి. అర్ధరాత్రము,
పగమురాతిరి. (చి వి.)

రేవే సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. వర్ణనానది. ౨. నీలి
చెట్టు. ౩. కామపత్ని, రతిదేవి. ౪. దుర్గ,
పార్వతి.

రేవంతుఁడు. సం. వి. ఆ. పుం. అశ్వశివముడు.

రేవఁడు, విల అవిశే. (రేపు + అడుచాళి
చాడు అవి శ ర)

ఆ క్షణవివాహాదుగద నీవు మఱి నీకు, నిట్టి
ప్రకములెల్ల బట్టజేల, రెండిటికిని తెడివ
రేవఁడై వృథా, బోడతైతి పెండుఁ గూడ
తైతి. (ప్రబోధ ౩ ౨౪.

ద్వి కుక్క-నూతుర పెడఁగోసి పోగలవు,
రెండుపోనాడిన రేవనీతి, నుండ

ద్వి హరిశ్చ. ఉ. రా. ౩

ఉ. ఇహపరంబులకురక దూరమై వయ, శ్రీ
చుడ రెండిటికి తెడివ రేవఁడ నాడున నీర
తేక్షణ. మునుచ. ౩. ౧౦౫.

రేవగలు. వి. టా. (రే + పగలు.) రాత్రియుఁ
బగలును (వి. రేవగల్లు, రేవగలులు)

ఉ. పీడము మున్ను రేవగటివేళ్ళ మునిసి
యాట . ఆము. ౬. ౬౧.

చ. . రసంతుల బండికండ్ల చుప్పుడు గతి
మ్రోసె రేవగలు భూరిభయంకరగర్జ లక్ష్మ
తేజ్ ... ఆము. ౪. ౮౫.

ఉ. ఆ బులురేవనిక భువనహంకరసీమల రేవ
గల్లుమై, ప్రాప్తెడు నువ్వు .
కావ్యీ. ౨. ౭౩.

రేవగు పి. వి. ఒకానొకరాగము.

గీ. దేవమలహరి సాహరి రేవగు పి .
ప్రబంధ. ౯౭.

రేవటము సం. వి. ఆ. పుం. ౧ అదవింపి.
౨. పెరుంగడ. ౩. కుడిగాలి.

న. ఒకజాతికంఠము. (విల్వము.)

రేవడ = రేగడ. వి. బంకమున్న.

చ. ఇచట నల్లరేవడయ దూరము బోయినఁ
బాడు మృత్తికా, కరములు గానము . .

పరమ ౨. ౧౨.

ఆ కృష్ణభూమి వెలయు రేగడ రేవడ, యవఁగ
విమలకీర్తి సాంబమా పి.

ఆం. భా. ౨. ౩.

రేవడి = రేగడి. వి. బంకమున్న. (క. ర)

రేవరము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. దబ్బుచెట్టు.
౨. అరగ్యవము, తేలిక

రేవతి. సం. వి. ఈ శ్రీ. ౧. ఇరుపదియేడవ
నక్షత్రము. ౨ బలరామనిభార్య ౩. గోవు,
ఆవు. ౪. ఒకానొకదేవత, మాతృకాదేవము,
౫. దుర్గ, పార్వతి. ౬. ఒకానొకనది.

రేవలేరములుడు. సం. వి. ఆ. పుం. బల
రాముఁడు, కామపాటుడు.

రేవలచిన్ని. వి. పీడనీవిశేషము. (క. ర.)

రేపు¹. వి. ౧. నవ్యామలందు మమయ్యలు దిగుట
కమత్తగా సేర్పడిన చారి, జలావతారము.

మ. తలఁ బక్షిచ్చుఁడ ప్రక్కి బాకులులే ¹చా
రంపుఁ గుల్యాంతర, స్థలి నిద్రింపఁగఁ జాచి
యా రెకు బుడచాన్పై తీరయాత్రద్విజా, పరి
పిండికృతకాటులన్నుండచాచాసంబుండేర్పంగ

రేవుల దిగ్గ వెన్నురవాణావారిని గది నవ్వుతో
కాలిగోచోర్చుచుండు. అయి. ౧. ౨౫.

మీ. వన్యాభిధానము తెలసిన యిమ్ముచోరటిని
నీరేవున దాటిపోయి, క్రూరకర్మలు మహా
తొంద యందును శ్రుతిగరి చూచి యొక
విభావరి ప్రాయమున

మరి తి. ౧. ౪౩.

మీ. రేపి చూడగరాని రేవుచక్కటి, దానిన
పొడలలో దాగి యేమంద

రం. రా. అయి. ౧౨౩ పొ. ౩ ౨౦.

౨. సముద్రతీరిమందు సముద్రవ్యాపారము
దేయుట కుపయోగించు పట్టణము.

౩. రేవు లావున మరంగజంబులు మణిశ్రీఖండ
ముత్యాదియొక, రావాణిజ్యము పెంచి యే
లగి నున్నప్పుడు సెవ్వుల రజన, హాడగ్గిం
దీగు మన్నభూప్రజల రాజానుబాధాత్వ
చిహ్న, ప్రావరగాడగడంక జోటుగను లావు
బుద్ధుడలంపం దగ్గర (అయి. ౪. ౨౪౫)

౩. సముద్రమునందు సరకులు ఎగుమతి దిగుమతి
యగుచోటు.

గీ. మనధిసర్వంకమంబయ్యె నలయుపమి, రేవు
లనకాని వ్రాసాని రీతి నధిప, విశ్వరూపమం
దయ్యె శ్రీవిభుడు ను క్ర, రూపములనెవ్వరు
దగ్గ నాయుగవృత్తులకు. ౪౦౩. ౫. ౩౩

౪. చాళివాడ దుడుకుటై బట్టలు తీసికొనిపోవు
తదవ.

౫. తెల యినిమిదియగుపాలును, తెలవాల్సవపాలు
జోలి విడువగనలయున, తొలరేవున నులు
రేవున, తెలున దగ్గ జాతిచీర చెలచిన
చోటుక. విజ్ఞా. ప్రా. ౯౦. ౨౨.

విశేషము. రేవుపెట్టు = మొదలుపెట్టు.
“చాళివాడము జంపడలచి యొక్కొక్క
నినే రేవుపెట్టెనాడు.”

జ : రావణుడు, రేవులవాణు, రేవుగట్టుము, రేవు
పడన, రేవుబోయ.

రేవు² = రేంగు¹. అ. క్రి. విజృంభించు, చెల
రేగు.

అ. . త్రిభువనముల, రేవునమ్మువాడు
నూనె నీల దురుకార్య, భానుగుండు తారకా
నందండు, కు సు. ౧౧. ౨౩౨

రేవులువాణు. (రేవులు + వాణు.) అ. క్రి
తామసిభురేర్చుడు.

౪. నీయచివ యుజువులు మణి, నీనే యింజం
దువు తెలుప నీతోడునుమ, బ్రాచాయుల కల
గడ్డము, రేవులువాంక నడి గొరిగి నడి
పించెక భోజుతా. ౪ ౧౩౯.

౫. వానింబట్టి బంధించి గడ్డంబును మిగుం
బును కలయును రేవులువాంక గొరిగి విరూ
పించేనె . భాగ. ౧౦. పూ ౧౩౨౨.

రేవుగు(లు)ట్టిము. వి. (రేవు + గుట్టుము)
గాడిద

మీ. రేవుగుట్టుము గాలిగాడు. గాడిద
యనగను ఖరయు రాజులునుండు .

తేంక. తిర్య. ౯౪.

తి. మెలలమొత్తు నీరవున నమర్చిని, తేవునదాని
నెక్కి న, యాగ్నిగింబోవువాడు వినులా
పటూకనమాపభూమికి. (కుక. ౩. ౧౦౩.)

రేవుపడవ. వి. (రేవు¹ + పడవ) నవ్యాదుల
యిద్దనండి యద్దటి ముహూర్తలదాటిండు
పడవ. (వా.)

రేవుబోయ. వి. (రేవు¹ + బోయ.) రేవు పడవ
నడుపువాడు.

తి. అయ్యెడ రేవుబోయల ప్రాయము పెయిం
బిలిపించి నేటిం. జయ్యన జోడపెట్టు
మని ... విర్య. ౯. ౮.

రేవెలుంగు. వి. (రే + వెలుంగు) చంద్రుడు.

గీ. రేవెలుంగులకొరకొడు రేవెలుంగు ...

మనుచు గ. ౧౮.

అ. రేవెలుంగుచేత రెమ్మడు జవలల్లి, పల్లవమ్మ
బోలు వెలుచీక, పేచి పేడికంటి రైతె
యేదిక, తోయిపోడి పాటిపోడు తెలిగ.

అచ్చ. భా. ౩. ౪౪.

రేవెలుంగులివ. వి. (రేవెలుంగు + లివ)

సోమలత.

మ. గామలరెంజిగంటిపామల వెల్లరెనల తెలి
గిండు రేవెలుంగులివ యగ్నిప్రేమలమాటి

అచ్చ. భా. ౨. ౨౨. పా.

రేవెలుంగుతాయి. వి. (రే + వెలుంగు + తాయి) చంద్రకాంతమణి.

గీ. మరకతనిధిభూమల మలయు రేవెలుంగు
తాత్పర్యంబు చెప్పెనంగ పొగడఁద్రావి
నీడలందగు జాగృతావలోన, పుష్పక
విమాన మటు సాగిపోక నిలిచె.

ఉ. రా. ౩. ౩౩.

రేవ. సం. వి. అ. శ్రీ అటపు, బొబ్బిలిక,
గుజ్జపునీలిక.

రేవ. గాము. సం. వి. అ. న. అటపు, బొబ్బిలిక,
గుజ్జపునీలిక

రేసు. వి. తగ్గవ, తాను. (చులకన. ఆవి,
౪. ౪)

ద్వి. సవతి రేనువఁబట్టిఁ జరింపఁ దలంచి, సవ
రగా నవృతభావము బొంతిచేసి .

నవ. ౨. ౮౩. పా. ౯. పం. ప్రాంత్యుతి.

౪. నీ సుఖమునకు జరించిన దోషము మోసము
న నేడె తోడన కలిగెం, బోసరము జోటి
క్రావ్యో, రేపొ యిట్లాడ నెవ్వరి నీడెయక,
తేం. మంత. గ. ౩౧౩.

విని. చులకనిది.

(౪. ౮.)

రేసుగుడ్డ. వి. చేతిగుడ్డ.

(౪. ౮.)

రై

రై = రో. సం. వి. = పుం. గ. భవము,
సామ్యు. ౨. బంగారము. ౩. భవని.

రైక = రయిక, రైక. వి. అనిక, కంచుకము.
(౪. ౮.)

౪. పోతమండి పీడఁ బలకల, మూఁకలిడం
తెనుటగ్రమ్మ మోచి చరింపక, రైక వెల్లని
పెట్లగ, రాణిందనిభావన గణఁ బరాం
తనిఁ దంతుక. పార్వ. ౩. ౫౩.

గీ. పేట మురైపుంగుట్టువేంటరైకలపంటి విగి
గుబ్బుచమ్మలు పిక్కటిల్ల .

ఉ. రా. ౩. ౧౩౧.

రైతు = రయితు. వి. (రైతు) నేత్యగాడు,
కర్షకుడు, పంటకాత్రి.

(వ్యవ) ఇప్పుడు రైతుల కితి చాల భాగుపడినది.

రైత్యము. సం. విని. (అ. అ. అ.) ఇతడితోఁ
చేనుఁబడినది.

రైవలకము. సం. వి. అ. పుం. గ. కావరకా
పల్లవిమునకు సహిమమున నున్న యొకాడొక
కొండ. ౨. పోరవలము, తడ. ౧.

రైవలము. సం. వి. అ. పుం. గ. ఒకాడొక
పర్వతము, స్వర్ణాలు వృక్షము, తడవెట్టు.

రై

రొ = రో. అచ్చ. గ. సమర్థియందు శ్రీవాచక
కల్పంబుల కమరయం కం బునది.

ఉ. బాలరొ పుష్పమంజులపై శ్రవరంబులు
ప్రాతే . తళా. గ. ౧౧౧. ౩.

అ. ప్రకంఠాశ్చర్యాధ్యక్షులందు శ్రీవాహకముల
కమప్రయుక్తము.

ఉ. అవ్యురొ ధర్మరాజా గొనియాడఁగఁ జెల్లెద
యెల్లజీవముల్ . పొందా ౫. ౩౬
(కొండ బాధనికకవులు పుంహాసకములకు నను
ప్రయుక్తము గావించిరి.)

ఉ. తప్పక చూచు మగ్గమను బాదులు పల్కి-
నఁ గేరి నవ్వు మా యప్పురొ విద్రవామృగిన
నల్లన బారలుచాచు (చంద్రహాస విలా
సము - భూర్వభాగము)

(అంద్రకవుల చరిత్రము - ద్వితీయభాగము.
333. పా.)

రొండ్డు = రోడ్డు. వి. ప్రలాపము.

నీ రోహతు రొండు . నాగఁ జెల్లగనాఁ,
బ్రలాహాభిధ అం. భా. ౧. ౧౧౬

రొండి. వి. ౧. నడుము యొక్క పార్శ్వ
భాగము, కటిప్రాథము.

నీ. అద్దెలు దిరిగి తలాహతిఁ బడి రొండి
మా నుంబులిడి యంగలార్పు కత్తుల ...

అము ౬. ౧౮.

ద్వి. కరతలములు రొండఁ గదియించు కొనుచు,
దిగిసి పెండోడలు పొందిరి రాయకుండ
మండితా. పర్వత. 3౪3. పా.

నీ. రొండి యనం గటిప్రాథ సంజ్ఞ
అం. భా. ౨. ౧3౬.

అ. నడుము యొక్క పార్శ్వభాగమున నుండు
బట్టమడక.

నీ. .. నీ చిత్తుఁ బలువాన పెంక యింటఁ జేర్చి
తలుపు, చిలుకు ముద్రించి నీగము చేయి
రొండిఁ జెక్కికొను . కుక. 3. 3౪౫.

జ : రొండివేటు.

రొండివేటు. వి. (√రొండి.) మల్లబంధునికము.

చ. రొండివేటును పలుబంధు గజ్జాకును
భారంబు .. పృథివీబంబులు జ్ఞాపియన
ముప్పుదిలెందు విజ్ఞానంబుల నానెంబు
పరీక్షించి .. మం. ౧. ౨౦౬

చ. .. కిల్లియు కుట్టును బరిపోటును రొండి
వేటును పలుబంధు కరాకును . .

మల్లు. పు. 3. ౬౩. ప్రబంధ. ౩౮.

నీ. రూశింపు బరిపోటు రొండివేటు ...
అం. భా. ౨. ౨౦౯.

రొండు. వి. శ్యాసరోగము, రోహ.

నీ. రొండు రోహ మగర్భ రొప్పున శ్యాసనా.
అం. భా. ౨. ౧౨౩.

రొండుడు. వి. రోహతు, ప్రలాపము.

నీ. రోహతు రొండుడు రొడ్డుడు రొండుడు ..
నాగఁ జెల్లగనాఁ బ్రలాహాభిధ
అం. భా. ౧. ౧౧౬

రొంపు. వి. ౧. నీనసరోగము. (క. ర.) ౨. మడి
నము. (చి. ని, క. ర, వా)

రొంపి. వి. బురద, మంకము.

క. తొంపములు గొనియె వనములు, తొంపు
లిగెర పెయిలిగముల రొడలుడిగ నమల్,
పెంపులకుఁ బూనె మలుముల, కంపల సంప
దలు మానె కారదమేక.

భాగ. ౧౦. పూ. ౩౬౪.

నీ. చిడుపాగరములు నిక్క చక్కడఁ జెట్టి
పలుచని రొంపి మై పలచి కొనఁగ ..

భార. విరా. ౨. ౧3౪.

క. ముంపుఁగొని విరల వానల, తొంపములు
గురియె మరలు మునోమధువుల్, కుంపక
తెగయె బరాగపు, రొంపుల భూభాగమతి
నిరూపిత మయ్యెక. భాగ. ౮. ౫౧౦.

చుత్తకోకిల. పాఠసంఘం రొంపులకు అహం
స్థాని బూరలు పట్టుకుంట్ ...

మహాత్మా. ౩. ౧౫.౩.

జ : రొంపిదుక్క, రొంపిమాను, రొంపులెక్క

రొంపిదుక్క. వి (రొంపి + దుక్క.) నిల్లు గట్టి
అడుగుగా దున్నుట దమ్ము. (క. ర.)

(వ్యతి - పెట్టదుక్క)

రొంపిమాను. వి. (రొండి + మాను) రొంపి
దున్నిన పిమ్మట పిట్టపల్లములు సరిచేయుటకు
మీద పూటించెడు మాను, దంపపట్టె (క. ర.)

రొంపులెక్క. ఆ. (రొంపులు + ఎక్క.)
రొంపియగు.

గీ కుటిల చుటల సఖాంకురమ్ముటికె వైరి,
దుర్గర కల్లోలవతి మర్ది రొంపులెక్క.
గంధ. ౨౦.

రొక్కపుటాడయెడు. వి. (రొక్కము +
టాడయెడు.) భవాధిపతి, కుమారుడు.

గీ. తెలివ కడకలో తెలుచియిం జిడు
కడలియొ గడిచి రొక్కపుటాడయని,
కడక జరి అచ్చ. రా. యు ౪౦౩.

రొక్కపుదొర. వి. (రొక్కము + దొర.)
భవాధిపుడు, కుమారుడు.

గీ. .. బిచ్చలు పెచ్చులు లిచ్చు రొక్కపు
దొర వకపాయయై కొల్చు చిలువ
తాల్చు ... అచ్చ. రా. మందర. ౪౧.

రొక్కము. వి. (సం. ఋక్మే. క. రొక్క.)
౧. భవము.

ఆ. తోలుబాల్చు వనరు తొమ్మిది పాఠియల్,
రొక్కమున్ను దనుచు నిక్కంగాలి

నీలా. ౧. ౩౩.

గీ. పూర్వ తెనున్నుదో మీదు పొక్కసముల,
రొక్కములు మీరె యిది తే పెలుంగ
మనకు .. తి. మాకృ. ౧. ౩౩.

ఆ. చేతివెల, అచ్చుడిచ్చెడి మూల్కము.

చ రొక్క మొంగలగువాడై మహాబాదు మాని
యాలికిన్ కు. సం. ౮. ౧౪౩.

(వ్యక్తు) ఈ యుంగరము రొక్కమిచ్చి కొం
టివా, లేక, అరువుగా తెచ్చితివా ?

౩. సమామాము. (క. ర.)

౪. పక్కిదొర కొలత నవల, రొక్కము
నందైన నట్టి రూపాని గలదే .

అచ్చ. రా. ఆర. ౧౯.

౪. వేళ్ళులి.

గీ. ఈ యనక వై దన రొక్క మనంగను
వేళ్ళులితో సంక్త వెలయుచుండు ..

ఆం. భా. ౨. ౩౦౩.

జ. రొక్కపుటాడయెడు, రొక్కపుదొర,
రొక్కరూక, రొక్కరొక్కములు.

రొక్కము. వి. నిర్గుంధము.

తి. ఎక్కడ వెల్లె లోకముల పెచ్చుల గోరని
కోర్కె నేడు మా, తెక్కలిపాటులై
తిరిగిదేహము చేదగ నచ్చినార మే, తెక్కడ
దీన కర్మగతి యొక్కడ వైవక్యతలు
గాక యీ, రొక్కపుదాన మీ వరుస
రోషక చేడుదురే జగంబులన్.

భాగ. ౨. స్కం. ౩౪౯

జ. రొక్కంపే.

రొక్కరూక. వి. (రొక్కము + రూక.)
రొక్కముగా నిచ్చు రూప్యము.

గీ ఒక్కని కొక కొన్ని రొక్కరూక లాసంగి
కానుల లెక్కలో ప్రాణి కొనియి ..

విహం. ౫. ౯౩.

రొక్క(కాక)రొక్కములు. వి. వి. (√రొక్కము) సెక్కుధనములు.

ఉ. ఈయన పంగదంబుగల దీక్షవరాణి యొలి

రొక్కరొక్క దిడి యెట్టి అంకురదళక

వరియించితి దీని నక్కటా

తేం. పంచ. ర. ౫౦౩

పీ. కన్నులల్లార్చి రొక్కరొక్కములు మాళ్ల
వదనగా గడియించువారి జూచి

విక్ర. ర. ౧౩

విని వి. ఫలవిధములు గలవి.

కా. రొక్కరొక్కముల్ దిట్టి కాన్దూల
క్రొడమృగాదులక వలలకుం దోలంగ
దివ్వండు తల్లెల్లోల రవంబు దన్నుత్రుడు
బోధింపంగ నేరెంచినక. కాళి. 3. ౫౮

రొక్కించు. అ. క్రి. (√రొక్కము) నివ్వం
ధిను, కట్టడిచేయు.

ద్వి. తలలక నామోదఁ దదవుండ నివ్వఁ,
దణిమి త్తలెంచ నక్రతీ భవద్గదఁడు,
నక్రగా నీకు విచ్చలును రొక్కించి, బలై
మిచ్చుని నవ్వుఁ బలుకఁ దొండేని .

ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౧౨౨౯. పం.

రొక్క. వి. (హిం. రొక్క) మహమ్మదీయుల
యొక్కానాక క్రతదినము.

మ. అలనా ! మామియలపగంతుని రొక్కల
సౌగంధ్యముల్ని ని,పులత్రం దువ్వెడ
నన్ని పూరణత్ర నేనానిల్లి పై కారవంబుల
యెల్లా పరియించుచుక మధుజలంబుల్
చల్లి రేగాము భామలనే కైత్రత్ర పైదు
దీర్ఘదళవల్లల్ గంపై త్రొక్కింపగక.

చంద్రా. ర. ౨౦౮

రొట్టియ(బ్బ). వి. ఒకానొక భక్త్యము.

(క. ర, చా)

సా. చాని రొట్టి నేరిలోఁబడియె. = రోగ
: నెఱవేయెది.

సా. రొట్టికుక్కవేటుటి = ఒక పదిని ఎక్కడ
నుండి ప్రారంభించినను ప్రారంభించవచ్చును.

రొడ్డు విని. ఎదను. (ది వి.)

రొడ్డు వి. రొండు. (క. ర.)

రొడ్డుడు. వి. రొండుడు. (క. ర.)

రొడ. వి. (సం. రక్షణ.) ౧. ధ్వని.

ఉ. వాతూలహతిక జనించు రొడవోడి
గుహవళి నొప్పు మును ౧. 3.
క. జాబుజాబునొని నెత్తురు వెలి,మణుకును రొడ
నేయ . ఆము. 3. ౨3.

ఆ. కలకలము, ధ్వనివిశేషము.

ఉ. రైవయ్య క్రితేనీ విరళంబగునున్న మన
స్సమాధిలో, కావనమూ రి యాశపనీ
భామల యారొడవించు నక్షిప,వ్యాపకలంత
విచ్చును . కళా. 3. ౨౧.

చ. రేలు తిర్చి . పక్షులు రొడ
నేయనేగనని మాకును రల్పలు నేటి దంప
కురో . ఆము. ౧. 8౪.

క. కడుమేటియైన దొరలే, బడిపది మిసొమ్ము
వెచ్చుపడ నూనిన నీగడ గొంతవివ్వవచ్చున్,
వెడిదత్రు రొడచే ఘటింప నేరదొటియొక.

వరము. ౫. ౫8.

3. చింత.

క. మదిరావృల వలలం బడి, మెదలం
లెక్కండ్రు బవ్వు ములఁపెంది రహ, పదితలం
వచ్చు నింకం, బొడ మారొడమాని నేగఁబర
వరమునకున్. రసక. 3. ౧౫౨

జ : రొడపొవు.

రొడపొవు. అ. క్రి. (రొడ + పొవు) ధ్వనించు.

ఉ. ఆదిధి కేగి యొక్క భయపాటునిరా విడువ
 స్థలంబునం, బోవగ వసుభృష్టుకు భూరి
 భరణునక బోవ నడున సంజీవకళాను
 దేశ చురిగెంబునిగందితెలకొంగునా, నా
 వడిగ్రచ్చు ర క్రమదవన రొదపొకటు కేల
 గూలివన. నేం పంచ. ౧. ౯౫.

రొదాళము మి (సం. దత్తము) ద్వని.

చ. చెలి నడుమారుగేల జిగివెచ్చుత్రుణున నిమ్మ
 పండ్లు చెంగుల మెలమాలిగంటల రొదా
 లము చేరిటి వేదవక్త్రపుం, బలుతల
 గాన్మనేయు తెలగ్రాంతును తుచ్చులచే
 నొయారపుం, గలిమిపొసంగనిచ్చిము గప్ప
 దదిండుక కల్పిచానికె.

చంద్రా. ౨. ౧౨౦.

మ. తెలివొగదియ గాచుపుం గొదమ మ చే
 నెక్కిలేకేటి గంటల సంధిల్ల రొదాళ
 ముల పరవ చంద్రా. 3 ౫౧.

జ : రొదాళించు.

రొదాళించు. అ. ౩. (√రొదాళము) ద్వ
 నిండు. (నేం. పంచ. ౧.) (క. ర.)

రొప్పించు. స. ౩. (√రొప్పు) రొప్పనీయు,
 త్రొలిండు.

ఉ. మూడనిభేద పం ౩ రొప్పించురు
 భూరభంగి .. భా. ౧. 3. స్కం. ౯౦౯.

ఉ. . . మూడనిభేదపం ౩ రొప్పించితి
 ధిక్కురించితి కనించితి ..
 భాగ. 8. స్కం. ౨౦౧.

రొప్పు. అ. ౩. ౧. మాయ.

క. అప్పుడు గగనమున మెగుల, గప్పెనుమీం
 ముది వివర గాచ్చులు రొప్పెం, గప్పలు

బడగండ్లులికెం, గుప్పలుగొప్పబోవన గురి
 యం దొడరనక. నేం పంచ. ౧. ౨౫౨.

ద్వి. అప్పుడు రిప్పురామునకు లక్ష్మణుండు, గని
 వెండి యెలుంగైతి గ్రక్కనక బలికె, గై
 కొందుకెలిసని కలయంగ రొప్పి, చేతాని
 చిలుకరాచేరువబట్టి ...

రం. రా. ఆర కాం. ౧౯౫ పు. ౧౨. పం.

క. పనితా ! కప్పడు పెల్లని, పునునియెన్
 నేలరవము గర్జనవనియెన్, మమమున
 నలంచి రొప్పును, నవనరతము తెమిలి
 కుటుము లాడెడిగంటే.

భాగ. ౧౦. పూ. 8౦౪.

౨. అలచు

తే. ఇంట నెవ్వరయన భిక్షమిడినమట్టి, పెట్టిన
 గరాళిలేటి యెప్పినముతోప, తెలిపడి
 యిండులకును మారెవ్వరనుచు, పెద్దత్రులి
 బోల రొప్పు నా దిసరుకూడి

భక 3 3౪౨.

తే. తెప్పరెలంగ బండులేతెంచుచున్న, యది
 మహత్త్వ తన్నేమి జాతారవములు, గడక
 నెడ్లను దడిమి రొప్పెనునరాని, యిది
 వులిది యెల్లమునకగడు నలుపువు.

భార. అను. ౪. 3౧౦.

పీ. ధనమెక్కుడుగఁ గూర్చి తనలేక, యెప్పెడు
 తెనులుల్లె దట్టల గనిన రొప్పు
 నేలు. 3౨.

3. (పంధి) పుర్వ రెండు.

పీ. పొదలమాటనుండి యదలింతుచు రొప్పి
 కదియంగఁజూచిన, పెదంతొలరన,

దక్ర. ౨. ౧3౫.

పీ. పొరలుగ గెలు నటింతునబురగు రెరల,
 రొప్పునుపుర మెగయును గొప్పరెండు.

మొట్టెదిగియిండు ముసమును మూడుకొనుచు,
నవరసంగుకీరక్షణి యజ్ఞభూమి.

భాగ. 3. స్కం. ౪౧౩.

౪. (తల్లి) గాంధ్రునును.

నీ రొవ్వనుగల్గి రొవ్వను దీరెను పొలితు
కడిది తెల్పులు లవంగ

మారి. ఉ. ౨. ౨౦.

నీ. రొవ్వను నెదిరించు గొప్పపులులగుంపు
నోనిక జయదాళం బొడిచివైచి

ఇందు. ఆ. ౨. ౨౦.

౫. (ఎలంగ) అజును.

నీ. ఉల్లము గలంగ వ యొక్కగ్గల్లకంబు, గుట
గుట యటంచు రొప్పి య క్కటిలుం గడిసి.

మక. ౧. ౫౦౦.

౬. (పాము) బుగ్గొట్టు

౭. మహాసగ్గుడు గ్రగ్గెన సొక్క-బొక్క
నెలువడి, మునెంచెను రొవ్వనున విచ
బొలులతోక. దళమ. ౮ ౨౦

౮. విదను, దీను.

నీ. భూమి మినుగొప్పి నడిమడిగాలి రొప్పి, ప్రజల
కళయెల్లం దప్పి నప్పట్టునందు ..

చెన్న. ౫. ౨౦.

౯. (గి. ౧. కర్పించు, భయపెట్టు, అదరించు.

ఉ చెప్పడు నెప్పకున్న మిముం జిత్రమగా వధి
యింకు నందు కేల, దప్పడు కమ్మ రొప్పిన
భయమునపించక యాకువల్లనాం పొప్పగ
భ గ్గ కట్టును మాంసు. ౫. ౩౨౦.

౧౦. బాధించు.

౭. కప్పిరితో యిచ్చెననవి, చెప్పిరితో కపట
సాక్షి చేసెనమెలక, దప్పిరితో కరణార్థల.

• రొప్పిరితో ద్వితీయం బానుల సోమల సకులక.

భాగ. ౧. ౩౫౫.

నీ. మొదటి స్వర్ణద్రావణమునందు పోనిక నిలం
బడం ద్రోయించె నిదిగొ యముండు
రొవ్వను ఉ. చరిత్ర. ౪. ౧౮౧.

మ. .. నా ప్రావీణ్యముం గోలుపోయి బలి
వృందగు కామబారింది శేష్మగ్న
బండిక, తెలుడిం బావపుంబుష్ట యిప్పు
దకటా! దీర్ఘకృతిక రొప్పిడిక.

భాగ. ౯. స్కం. ౫౭౫.

౩. పెట్టు, త్రోయు.

ఉ. లగమ్మ మానీరు దృశాయమాన
ముగం ద్రిప్పుడు రొవ్వను నప్పయోధిలో,
వైచె అధ్య. బాల. ౧౫ పుట.

౪. త్రోలు, కలుసు

నీ. కంఠండు చెల్లెలు ముండెయి మల్ల
నీల్ల, మారులపగ్గములం చేసిది రొప్పి
దోడంగ భాగ. ౧౦. పూ. ౨౦.

చ. అనిజాండు పేదడు, గృహాలం జంప
నేల యని మానుగ నోవుడం గోగలుంబు
లక, గొనకొని రొవ్వనట్టు లధిపం దెగిచెం
బులు దండమామండ.

భార. అది ౨. ౨౦.

ద్వి. మును పారెలల ధాన్యజాణు పొంగుచుండె,
గోధనములు రొవ్వకొని పోవబోవ,
మండితా తురా. ౧౨౨. పా.

౪. కీలెడిగి వలలు పమ్మడు, చాతెర్పడం
దెరలుచుట్టు చాగుండులక, గీరించి
బోను లొడ్డుడు, కాలాగక రొవ్వన దడవి
గల మృగవికరిక. చిత్రభా. ౩. ౧౨౫.

౫. అప్పుడు మమబోండ్లకరే, చెప్పగ గో
టికే చాలనీల శీత్రధరుడ, రొప్పిగ
బుయె బ్బిలునక, యప్పురేష్మీయను నవడి
కలిమరమునక. భా. ౨. ౨౧.

ఉ. ... వక్రతామరసంధానముగల్గవుగ
సంభమున, రొమ్మును విడగొట్టిన దురొజ్జ
పరస్పర సత్కారముల, విష్ణును .

భాగం. ౧౦. పుం. ౧౩౩౦.

వి. ఆధికము, కృష్ణము, వగర్ము.

గీ. తీర్పు నా కృష్ణమలర, నొప్పవది
దీర్మయే నిష్టార్థమంగ, వధికమనవి
రొమ్మ రొమ్మనదగు ..

వార. ఆం. భా. ౧ ౩౦.

గీ. రొండు రొమ్మ వగర్ము రొమ్మన కృష్ణము

ఆం భా. ౨. ౧౩౩

జ : రొమ్మిండు.

రొమ్ము = రొమ్ము. వి (సం. తిర.)
వత్తును.

గీ మగలాడు వాటి ముగి పరదేశంబు
బడుగక ద్రిమ్యురి శ్రేణును రొమ్మునోయి,
యాచులై వేడి ను సం ౭. ౧౩౩.

ద్వి. నీరొమ్ము కొవియూడనే రుణే చూడ,
నీ రాజ్యగతికాద నే రుణాకేమ
రం రా యు ౨౯౨ పా. ౨౯. పం.

ఉ అన్నరపాణివాంగల కగ్గలయా తెలిసొగ
కన్న లాక్రొమ్మల మెప్పుడో పెడద
రొమ్ము తొకారపు కేటవెమ్మలు .

రా వి. ర. ౨౦.

రొయి = రొయ్యి. వి కట్టెవిప్పమిడి నిగురు.
(శ. ర.)

రొయ్యి. వి మత్స్యవిశేషము.

ఉ వీర్రెడికాను మల్లమ, నల్లయంగుడ
రొయ్యపరకాదగి కేవలబట్టి పెట్టగన్.
ప్రబంధ. ౧౯౫.

తే. ... అల్లెద మృత్తువేయేము గొల్లకొందు,
పరగ రొయ్యదియగు మాలల బట్టు నకేడు.

మాంస. ర. ౧౩౩.

గీ. . అలరు రొయ్య యన ముద్రాంధజ
నామమై . ఆం. భా. ౧. ౧౩౦.

జ : రొయ్యపుర్య.

రొయ్యపుర్య. వి (రొయ్య + పుర్య) ఒక
విధమగు రొయ్య వేయ.

ఆ. రొయ్యపుర్య గ్రూప్తి రొమ్మోననుంధర,
తగ్గి తెగిన పగిది నిట్టులేల, జలలేలంబు
విడిచి చనుచెంచి నాబుద్ధి, పువ్వమేయ
తెట్ట బొందగంటి

తేం పంచ. ర. ౪౩౩.

రొయ్యి = రొయి. వి కట్టెవిప్పమిడి నిగురు.
(శ. ర.)

రొల్లు. ఆ. క్రి. ప్రబంధము. (శ. ర.)

జ : రొల్లుడు.

రొల్లుడు. వి (√రొల్లు) ప్రతాపము, రొండుడు.
నీ రొమ్మేడు రొంపేడు రొమ్మడు రొండుడు
రొల్లుడు రక్త వాగ్గ తెలగనాఁ
త్రొలాపాధిభ. ఆం భా ౧. ౧౧౩.

రొమ్

రొమ్ = రొ. అవ్య సంబోధనమున తలచు శ్రీ
వాచకముల కనుప్రయు కములగు.

ఉ. అమృతోఽ, రమ్యవి బోటికావరి కర
మృనివార్యగతిం దెబ్బగన్ ..

మను. ౩. ౧౩౦.

క. ఉల్లము జల్లన ముఖమున తెల్లగ వాచ్చు
ములు దొరగఁ శ్రేయంబు వహి, వల్లభరో
యనమను మది, పల్లటిలన్ రామరూపిఁ
బడి మూర్ఖిలన్. (భా. రా. కీర్తి. ౫౫.)

ఉ. నీదిగిరవ్వనప్ప అన నీతెలిపెల్లెలులున్న
 కిరిక, నీలుపులం లిలుండులన నీయల
 ప్రాయత్రు కల్పి కింతిరొ, యీలను
 నుంబు కప్పుమె యీతిలివేయె పట్టు
 జీరలె, యీలిరువెన వల్కులను లీతమువ్వు
 మనోజతోగవే ఉ. రా 3. ౧౦౩.

ద్వి. నీగ్గ లజ్జయలేని చెనటిరొ నన్ను,
 బగ్గించుచున్నాడన పగతున్నంగి ..

రం రా. యు ౫౧౫ పా ౩. పం.

రొ2 = రొయి. వి ౧ పదున, కాకట్టు,
 ఆధి.

క. ఇన్నాళ్ల కింత కైట్టయెన్నను రొ దక్క-
 ననుచు నొడలెడునె దా, నన్నాళ్ల దక్క-
 నతనిక, నెన్నడు భోగ్యంబు దక్కజే
 ధర్మములన్ విజ్ఞా. వ్యవ. ౯.౨.

ద్వి. ఇదెవచ్చె బలివలె నీ కనరాత్రి, ముదిర
 రొయిదలుచ్చె ముత్రేంపురుల
 పండితా. పురా ౧.౨.౨.

౨. నేకగీచ్చెడు కుల్కము.

క. రొయిడి యెల్లని భజురడు, రొయిడిన
 వలయు లంకెరొ గొనియలన్, రొయిడ
 దలచిన నినుమడి, పాయక యిచ్చుటయ
 తగినపాడి యరచెగగ్గ.

విజ్ఞా. ప్రా. ౧౦౯.

గ్గో కుల్కం గృహీత్వా పణ్యస్త్రీ నేష్య నీ
 ద్విగణంబహుత్ అనిచ్చు ద క్రమలొమ్మి
 కుల్కపాది మనాళ్లయోత్. (యాక్ష.)

వీ. రొయనలై దన రొక్కమనంగిను నేర్య
 భృతికి సంక్ష నెలయుచుండు ..

ఆం. భా. ౨. 3౦3.

వ : రొయిడు, రొపాటు, రొవెల, రొవెలది

రొ, సం. వి. = రై.

రొ3రెనొపాటు. వి. (రొ3రె + పాటు) రొ3రె
 తిరో దంతువత్తుడు పొడదీపాటు, నువ్వి
 పాటు.

ద్వి. వినికల్ల నేవయ్య విత్తలఁబాది, యనియె
 రొ3రెనొపాటు లట్లు నేవయలు . .

బస. పు. ౩. ౧౦౩.

రొ3రెనొపాటు. వి. (రొ3రె + పాటు) రొ3రె
 లిరో పొడుచుట.

ఆ. నుజునిమత గోరుచుట్టుపై రొ3రెనొపాటు
 దాకెనట్లు పోతలంపు, మొదలతోకబలధి
 మునుకంగ నందపై, నీవు పల్కినట్టి నిష్ఠ
 రొ3రె. మరెచ్చ ౫. ౮౯

రొ3రెనొబండ. వి (రొ3రె + బండ.) ౧. కర
 పది, ఒకపురుగు.

వీ ఎల్లరొ3రెనొబండ కైట్టి నుద్దిడి మున్నగు సరి
 న్నవములం దంతకంటె

ఆము. 3. ౮౦.

౨. పొన్నులేని చిన్నరొ3రె (క. ర. వా)

3. క్రోష్టపుచ్చి, నక్కతోక పొన్న. క్రి.

వీ క్రోష్టపుచ్చియు నేలపొన్న, కా
 నక్కతోకపొన్నన పొర్లగాడినా రొ3రెనొ
 బండనా నూటికెప్పు.

ఆం. భా. ౨. ౫౧.

రొ3రె, వి. డా. (సం. గోకలె.) ౧. ముసలము,
 దంపెడు పొదనము.

వి. రొ3రెకుంబ, రొ3రెగ్గ, రొ3రెండుంబ,
 రొ3రెకండు, రొ3రెకుంబ.

చ. పటికపుతోల మువ్వెదురులైన లాగి
 బోయెచు గొరువొమ్మ రొ3రెనొగొని
 దంచుచున్ ... కు సం. ౩. 3౦౪.

ఉ. శీతల శరీరము లిట్లనీవల నెల్లను ముట్టి
 తోకటన్, మోమును వాగలంబిగిది
 నొందుచు గార్వకము క్రూరామూర్తి, పై
 దొంగింది మాల్పుచును .

మొ. ఉ. ౧. ౧౦౧.

చ. మామను వచ్చుభావ్యముల నప్పటికప్పుడు
 వంచుకొని తోకలిం గయిగొంటివర .

దళ. ౮. ౫౭.

క. వీరికి దెవలిన నెవ్వారెఱుంగరు నీడు
 గట్టు వనితామణి తోడ్కొని తోకండ్లం
 బాడిన, మామను లిట్లడింక చాచుకొన్న
 నడచునీ. ప్రభా. ౫ అం.

ఆ. గానుగలో నువ్వులు మొదలగు వానిని
 నలగఁజేయు సాధనము

చ. పెనుగానుగ తోకట నిత్యఖండముల్,
 చిన్నత్రుతెఱంగువం జదియఁ జేయుడు .

మమ. ౧ ౮౯.

జ. తోకటిపాట, తోకటిపొట్టు, తోకటి
 బంధ.

రోజు. ౧౦. శ్రీ నిట్టూర్పు, ఉచ్చస్థింతు.

చ. ఆనవుడు బుట్టలాపలి మహాభుజగం
 ద్రుండు తోడొట్టు తోక, నె సధియ నున్వి
 ఘండు దనచి త్రమునప్పులుకుల్ గలంది
 నన్ భారం కలర్పి ఆ ౯౪.

ఉ. భంగమునొంది యెద్దమనభామిని దిక్కులు
 మ్రోయ తోడొచ్చున్,

భా. రా. ఆర. ౧. ౫౬.

క. తిక్కునెడి తోకల నెత్తురు, ముక్కున
 పాతమ ప్రదంప

భాగ. ౧౧. పూ. ౧౧౪౫.

గీ. దూరపాత, సంభవంబైన ఘనపరిశ్రాంతి
 చేత, బ్రక్కలెగయంగ తోడొచ్చు నొక్క

మమ, నిలిచి కనుగొంటిని నమాధిపతి
 నతని. కళా. ౪. ౧౫౩.

వి. అధికశ్యావము, రొప్పు, శ్యావము.

గీ. తోడ యన నీదర యనంగ నెనగ శీత,
 వాయు పూసే యూర్పు నా శ్యావమలర,
 శొప్పునది దీర్ఘమై నిట్టూర్పువంగ, నధిక
 మగునది తోడ రొప్పునదగు మాత.

అం. భా. ౧. ౬౦.

నీ. రొండు తోడ వగర్పు రొప్పున శ్యావమా ..

అం. భా. ౨. ౧౨౭.

రోజుడు. వి. రొంజుడు, ప్రలాపము.

నీ. తోడొచ్చు రొంజుడు రొడ్డుడు రొండుడు
 వాగఁజెలగ నాఁ బ్రలాపార్థి

అం. భా. ౧. ౧౧౬.

రోజు. వి. ($\sqrt{\text{తోడు}}$) ౧. ఓకిలింపు, ఏవము,
 జానప

క. లాలామూత్ర పుసేషుర్బలశీలాలాత్మిక
 భావలం, చేలా తోకలెత్తుట్టు నాడుమరు
 యోగోద్రుత్ వృధాలాపముల్

నె. ౩ ౭౯.

క. లక్ష్మణమారం బడగిందివారు తలపోయన్
 వాకు తోకలెత్తు . మమ. ౬౭౯.

క. హేయాపాదక వస్తుని, కాయ (శ్రవణావ
 తోక కథనంబులచే, నాయకమగు తోక
 నుమీ, యేయెదల జానపయనగ నింపుల
 తెలుచున్. కావ్యా. ౧. ౧౩౦.

ఆ. తోకగలిగించువదాగ్ను, బాలని మలము,
 మె.

ద్వి. . చీరపై నిలిచి చేయ గోరము, తేర
 రమ్మనిపిల్చి చేతల బుర్ర, నిచ్చి గోరమ
 యీతోకలగడిగి, తెచ్చి యిప్పునులుయు...

నవ. ౧౮౮౭. పా. పం. ౨౦.

ఉ. ... తూతయివర్షకొంటి కవళూరి
గపాలమహా భుజించి తీ, తోతలు పెక్కు
బండ నిట తోయిదునే యింక భక్తవర్ణలా.
కాళ. 3. ౧౦౦.

3. ఏవగించుట, జాగుప్పవమావళ్యము.
ఉ. తో దిధంబున వలయింతి నాపయిని
బూన్పమి నేరమి యింతతోకయిన్, దివ
వలపెంగరా .. సారంగ. ౨. ౨౩౧.
ర అవకాదము, నింద.

సీ . పదితొయి తోక తొమ్మి, నేగింపు ...
నా నవవార సంక్షయి యలరుచుండు
అం. భా ౧ ౧౧౧.

విలా ఏవగలిగించుకది, జాగుప్పవమాను
రగిద. తోతకాత్తరమునను నేర తొక్కమెత్తి
కదంక బూడితిరి

అచ్చ. రా యు. ౨. ౪
ఉ. ఎందఱు తోకనీక అత్తదేగిరి తేనిన
నిచ్చగించుచున్, దెందము తాయిగాఁగొని
గడించిన కష్టపులంకెమాడు నా, కిందక
తొగివచ్చిరి పహించునె కన్గినమాడు
గ్రమ్మనన్. పెజు. ౨. ౧౦౦.

ద్వి. కంఠంపదక దతికప్ప మెనట్టి, లంజపుట్టువున
నీలాగున నమ్మి, బుట్టింపె నాతొక తుట్టు
వుల బుట్టి, యెట్టే నే గడియింతు నతిహీన
ధనము ... ద్వి. పరమ. ౪. ౨౦౨. పా.
(క. ర.) వి. తిట్లు

రోతగింఝే. అ. (రీ. (√/తొ. త.) తొకపడు.
(క. ర.)

రోతకడు. అ. (రీ. (తొ. త. + పడు.) అనవచ్చ
పడు, ఎగ్గపడు.

సీ. ఎంగిలి తోకనవళ మెసంగవార, విరయ
మాధానరత్నలు నిక్కయింబు .
కేను. 3. ౪౪.

రోతలమారి. విలా. (√/తొ. త.) ఏవవఱు
చేయిస్వభావము కలవాడు, కలది.

సీ .. మానినమరికి విశ్వహి స్యామిద్రోహి
దువ్వు తోకలమారి దోహారి ..
మాన ౫. ౧౧౩.

రో. క. వి. మూల, తోనము (క. ర.)

రో. క. ము. స. వి. అ. న. గ. రంధ్రము,
తిలము. ౨ చదన, ఓడ. 3 చలనము, కదలిక.
పుం. గ. ప్రకాశము, కాంతి. ౨ సామ్యుచ్చి
కొనుట.

రో. క. వి. వికాసము.

సీ ప్రవీణుల కునుచుంపదలక దూరమై తొక
వానిన మహిరహము రీతి .

మార్కు. ౧. ౧౨౨.
(క. ర. పా. రూపుదక్కైన, ముద్రి. పా.)

రో. క. ము. స. వి. అ. న. గ. మందు.
౨ వైద్యకాస్త్రము.

రో. క. భువి. స. వి. తొ. క్రి. తొగ్గనము,
కలిగిము. (విల్లము)

రో. క. ము. స. వి. అ. పుం. గ. వ్యాధి, జీర్ణము.
౨. కృష్ణాదధము. (వాచ.)

రో. క. రాజము. స. వి. అ. పుం. క్షయవ్యాధి

రో. క. శిల. స. వి. అ. క్రి. ఎజ్జపామణము.

రో. క. క్షేపము. స. వి. అ. పుం. జ్వరము.

రో. క. ము. స. వి. అ. న. ఓడ, మూలిక.

రో. క. వళి. స. వి. లా. (క. డి. క.) తొగమును
మామ్యువాడు, జబ్బుకుదుర్చువాడు.

స. వి. క. పుం. గ. వైద్యుడు. ౨ కాకు
తెట్టు. 3. బూడిదగుచ్చుడి. ౪.

లోగి. సం విలు. (క. టి. క.) లోగముగల
వాడు, జీర్ణులొనవచ్చువాడు.

లోగిరారుపు. సం. వి. ఉ. తుం. అశోకపుత్రము.

లోచకము. సం. విలు. (అ. ఆ. అ.) గ. ప్రకా
శింపజేయునది. ఆ. మశోచరమైనది, ఇంపె
నది. 3. అచరి వృద్ధిచేయునది, అచరి తృప్తిం
చును.

అ. న. గ. అచరి. ఆ. అరటిచెట్టు. 3 రాజ
పలాండువు, ఎట్టతల్లి. 3. ర. అవదం
శము, తిరుగఁగాయు. ౫ ఒకానొకచెట్టు,
గ్రంథివర్ణము 3.

లోచకుడు. సం వి అ. తుం. గాఢాచరి, కుండ
నత్తుఁ బనిచేయువాఁడు, నగలపైఁ జేతనపులు
చెట్టువాడు. (విల్వము)

లోచన. సం. వి. ఆ. శ్రీ. గ. సౌందర్యవరి
యగు శ్రీ, అందకలై. ఆ. ఒకకాలి గోశో
శవము 3. కెందమ్మి, ఎట్టతామరపువ్వు

లోచనకము. సం వి అ. తుం. దబ్బుచెట్టు.

లోచనము. సం విలు. (అ. ఆ. అ. అ.) గ. ప్రకాశింపజేయునది. ఆ. ఇంపెనది, మశో
చరమైనది 3 అచరి తృప్తించునది

వి. ఆ. తుం. గ. శ్వేతకోశాంజనుము 3. ఆ.
పలాండు 3. 3. అరగ్గధము 3. ర. చాడివము 3. ౫ కరంజము. 3. ఒ.
అంజోష్ఠము. 3. 8. కూటకాల్మరి. 3.

న గ. కోరికను చెందుట, కోరికలిగినట్లిం
చుట. ఆ. అకాశము, ఖగోళము

లోచనఫల. సం వి. అ. శ్రీ. చిర్ఛిట, దోస. 3.

లోచనఫలము. సం. వి. అ. తుం. వీజతారము,
మాది. 3.

లోచని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. గ. ఎట్టతామరము,
మణిశిల. ఆ. గోశోచనము. 3. అనులి. 3.
ర. శ్వేతత్రిపుక్తు. 3. ౫. గంధద్రవ్యధేవము.

లోచమానము. సం. విలు. (అ. ఆ. అ.) గ. ప్రకాశించునది. ఆ. మశోజ్ఞమైనది, అందమైనది.
వి. ఆ. న. గుట్టపుమెదమూడ నుండెడి హాలు.

లోచ్చి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. కాకధేవము, హిల
మౌచిక. 3

లోచిష్ఠువు. సం విలు. ఈ. గ. ప్రకాశించునది,
కాంతిగలది. ఆ. సౌగంధకా మండునది, అంద
ముగా మండునది, నవయౌవనము 3. అచరి
తృప్తించునది

లోచిస్సు. సం వి న. న. గ. వెలుంగు, ప్రకా
శము, కాంతి

లోజ్జ. వి. (హిం. లోజ్.) అజహారాత్రము,
దినము. (క. ర. వా.)

లోజ్జిక. సం వి ఆ. శ్రీ. రొట్టె, గోధుమడి
విత్తిచేమైన రొట్టె.

లోటు. వి ఈచే (చూ. లోటుబోవు) (క. ర)
జ లోటుబోవు

లోటుబోవు. అ. శ్రీ. (లోటు + బోవు.) ఈచేఁ
బోవు

ద్వి. లోటుబోయిన చేయి రొమ్మకంపరము,
వాటుఁ గాలును తోటిరతనపురము ..
ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. గిరిరాజి.

లోడు. అ. శ్రీ. తగులు, తాఁకు.

ఉ. లాడి మూలగుకాకులఁ బలాయనమొందఁగఁ
జేను వీఁత్రుపై, ప్రాశుష్యమైన వీఁత్ర నది
తావన చేహము చేడికాళ్లకున్, లాడి
వశించుతోడ బలరామము అందిన లోటు

జీగలుగ్, నూడిన బంధము గలిగి జూట్టుచు
నుండొక బక్కగుట్టయున్. మాంస. ౫ ౩౦.

రోదనము. సం. వి. అ. న. ౧. ఏడు
అ. కన్నీరు.

రోదని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. దురాలభి, తీటు
కపింద. శి.

రోదనిక. సం. వి. అ. శ్రీ. రోదని. శి.

రోదసి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. ౧. భూమ్యుకాక
ములు, మున్నుమిన్నులు. అ. స్వర్గము. ౩
భూమి. ర. ఆకాశము.

క. నీరాసంబున విస్తీర్ణమై వైశాల్యమునన్ద్ర లభి
వర్తనను, త్యాగరమునజేసిరిచే, రోదసి సమ్య
ద్దముగ ననుభవించి తగన్.

భార. అశ్వ. ర. ౨౪౦

రోదస్సు. సం. వి. వ. న. ౧. స్వర్గము. అ.
భూమి.

రోడించే. సం. అ. శ్రీ. రోదనముచేయు, ఏడు
(క. ర)

రోదకము. సం. వి. అ. (అ. అ. అ.) అత్రువట్టిది,
అణచునట్టిది.

రోధనము. సం. వి. అ. తుం. అంగారగ్గ్రహము.
న అత్రుట.

వి. (అ. అ. అ.) ప్రతిబంధకముచేయునది

రోధము. సం. వి. అ. తుం. ౧. అత్రుట, అటంక
పలుచుట. అ. ముట్టిడి, అవరణము ౩ గట్టు,
తీరము

రోధస్సు. సం. వి. వ. న. ౧. గట్టు, తీరము
అ కడ్యము, రోద ౩ అంతరిక్షము, అక
నము. ర. అవరణము, ముట్టిడి. ౫. అత్రుట,
అటంకపలుచుట.

రోధించే. సం. స. శ్రీ. అర్జును. (క. ర.)

రోధో(ధ)వక్ర. సం. వి. అ. శ్రీ. (రోదన్ +
వక్ర.) ౧. నది, ఏలు. అ. నేగవతియున నది,
నదిగల యేలు.

రోధోవప్రము. సం. వి. అ. తుం. నదిగల నది.

రోధ్రపుష్పము. సం. వి. అ. తుం. మధూక
వృక్షము, ఇష్ట. శి.

రోధ్రపుష్పిణి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. సూతక
వృక్షము, ఏలుకాణి. శి.

రోధ్రము. సం. వి. అ. తుం. లోద్రమగడిచెట్టు,
లోద్దగ శి తుం., న పాపము. న. నేరము,
అపరాధము

రోవకుండు. సం. వి. అ. తుం. రోహము చేయు
వాడు.

రోహణము. సం. వి. అ. న. ౧. రేనిదానిని
మోపుట, అరొపించుట. అ. మోచుచేయుట,
మొక్కలు పాకుట ౩. త్రట్టించుట. ర. ఒకా
నొక యంబునము.

రోహణేవర్తి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. ఒకానొక
యంబునము, శ్రేతాంబునది.

రోపము. సం. వి. అ. తుం. ౧. అరొపించుట.
అ మోచుచేయుట, మొక్కలు పాకుట. ౩.
బాణము న. ౧. రంధ్రము, గుహలిలము.

రోపితము. సం. వి. అ. (అ. అ. అ.) ౧. పాతఁ
బడినది, నాటబడినది. అ. అరొపితము, అరొ
పణ చేయబడినది.

రోమంధము. సం. వి. అ. తుం. ౧. మెరువ
చేయుట.

రోమకందము. సం. వి. అ. పుం. మిండాలుపు,
చాళుకంద. శ్రీ.

రోమకము. సం. వి. అ. వ. గ. పాంకులవణము.
అ. ఒకజాతి మూడుంటుంటాయి.

రోమకూపము. సం. వి. అ. పుం. మ. రోమ
రంధ్రము, చుక్కమూడి రోమరంధ్రము.

రోమకీ(కే)నరము. సం. వి. అ. వ. మరటి,
మింజామరము.

రోమగుచ్చము. సం. వి. అ. వ. మింజామర,
మరటి.

రోమగూమి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. రోమస్థానము,
చుక్కము

రోమము. సం. వి. క. మ. దేహముమీద
పండైడి పెండ్లక, ముఖము శిరము దక్క
దక్కిన దేహముండుగల పెండ్లక. అ పక్షుల
యీక. అ. పుం. గ. విలము, గుహ. అ.
జలము, నీరు. (విల్లయ్యు.)

రోమరంధ్రము. సం. వి. అ. మ. రోమకూపము

రోమరాజి. సం. వి. ఇ. ఈ శ్రీ. రోమావలి,
మూలగారు.

రోమలత. సం. వి. అ. శ్రీ. రోమావలి,
మూలగారు.

రోమవికారము. సం. వి. అ. పుం. పులకరించుట,
గగుర్నాటు.

రోమవిక్రియ. సం. వి. అ. శ్రీ. పులక
రించుట, గగుర్నాటు.

రోమశము. సం. వి. అ. (అ. అ. అ.) రోమములు
గలది, బొచ్చుగలది. వి. అ. పుం. గ.
గొట్టెపోతు.

అ. మది. 3. మిండాలుపు, చాళుకంద. శ్రీ. ర.
కుంభి, నాచు. శ్రీ.

రోమశి. సం. వి. ఈ శ్రీ. ములుకోసు. శ్రీ.
(క. ర.)

రోమహర్షణము. సం. వి. అ. (అ. అ. అ.)
పులకరింపఁజేయునది, గగుర్నాటు గలిగించునట్టిది,
భయము పుట్టించునది. వి. అ. వ. గగు
ర్నాటు, రోమాంచము. పుం. విభీతకృత్తుము,
తాండ్ర. శ్రీ

రోమహర్షణము. సం. వి. అ. పుం. కానక
నకుఁ జెక్క. పురాణములు వివిషింపినవాఁడు
వ్యాసశిష్యుఁడుసగుమాఁడు, రోమహర్షణుఁడు.

రోమహర్షము. సం. వి. అ. పుం. గగుర్నాటు
గలిపాడుచుట.

రోమాంచము. సం. వి. అ. పుం. ఆనందము,
భయము, ఆకస్మికము మొదలగు వానివలన
పొడలు పులకరించుట, గగుర్నాటు, గగుర్పొడు
చుట.

రోమాంచితము. సం. వి. అ. (అ. అ. అ.) గగు
ర్పొడుచునది, రోమాంచితము.

రోమాలి. సం. వి. ఈ శ్రీ. గ. మూలగారు.
(బొడ్డుపెళ్ళాగము) కడుపుపై పండైడి పెండ్లు
కల వనస, రోమరాజి. అ. తాండ్రము,
యావనము.

రోమాలుపు. సం. వి. ఈ పుం మిండాలుపు,
చాళుకంద శ్రీ.

రోమాలువృక్షము. సం. వి. అ. పుం. కుంభి
వృక్షము, నాచు. శ్రీ.

రోమావలి. సం. వి. ఇ. ఈ శ్రీ. రోమావలి.

రోమోద్గమము. సం. వి. అ. పుం. పులక
రించుట, గగనోద్గుడుట, గగనోద్గుడుట.

రోయు = రో. వి. (సం. రా. ౧) కేశ్యకీచ్చడి
కుల్మము.

క. రోయిడియొల్లిని భుజుండు, రోయి నికువ
వలయు అంతెరొంగొని సురలన్, రోయి
డడలంగిన నినుమడి, పాయక యిచ్చు
టయి తగినపాడి యరయంగన్

విష్ణు. ప్రా. ౧౦౯.

ద్వి పాయకరోయి మామరొరికి నిచ్చి, చేయికి
మాడలు నిచ్చేంద్రయనుడు

పండితా. మహిమా. ౨౮౧ పా

త. రోయిడల బంపవారు . రోయి
పాయల గావంగ రోయివారు
అన్ . కు. సం. ౮. ౧౩౩.

అ. కుడువ, తాళట్టు.

క. రోయిగొని వడ్డి కిచ్చిన, బాయక నెల
నెల పరిభ్రాగము గొనినన్, న్యాయును
మిగులగొను ట, న్యాయును బాడలబదని
చోట వధివవదండీ. విష్ణు. పున ౬౪
౩. చేబడులు.

క. రోయిగొని పెట్టెకాలక, ప్రాయడియై
యనునకడకుం బరజేశము వాచోయి
నకడకు మూడడునెలర్, పోయిన కుడివడ్డి
సహితముగ యెట్టడనగన్

విష్ణు. పున. కాం. ౬౯

ర. తాదమునం దొడ్డకు పంపెపు ధవము.

క. దమయంతి రోయిగా త్యాదము నీరోవాడ
గడగడవ కుర. అర. ౨. ౨౨౧.

క. రోయివెలది.

రోయియే. సం. క్రి. (√రోయు) రోయ
జేయు, వెలించు.

అ. చదుల బదివి వెలివరుల రోయించుట,
నెచ్చునమన వెలిగి నమ్మకునీ, కార్య
యోగమునకుగా కిక్కునెనమ, నమ్మివట్టు
యెనీ ననువిధంబు. (కుర్క. ౩ ౧౨౮.)

రోయిడు. (రోడి + ఇడు) సం. క్రి. తాళట్టు
పెట్టు.

క. మడివాలాడయని వస్త్రము, కడలబడి దిన
నమ్మికోనిన చా రోయిడివన్, బడియి
వెట్టివన గిట్టివ, పడరం బెలగ్రయము కండు
వయవంగ వలయివా. విష్ణు. ప్రా. ౬౧౦.

పీ. అలి రోయిడి తల్లి వాని విడ్డలవమ్మ
దళకు. ౬ ౯౫.

ద్వి. వీరిభద్రమియాత్ర వెలండుల వోన, చోర
మూర్ రోయిడి యంగ మాదిత్తి
పండితా. పురా. ౧౨౨. పా.

రోయివెలది = రోవెలది. వి (రోయి +
వెలది) భోగముది, చేళ్ళ

గీ. భార్యపాలిండు విక్రమంభములు రోయి,
వెలది చనువోయి నిండుకుండలు కలలు,
తరుణిఫలంబు చవుతిచందరుండు చేళ్ళు
నుదురు వానికే బ్రతిపదిండుండు నయ్యె.

పాండు. ౩. ౧౦.

రోయు. అ. క్రి. ౧. అనన్యోపదం, ఏవదం.

క. మానీన చందముల దనుగని, రోనీన దెందం
బుంగల తరుణి నెలుంగడ వి, ప్రియీన భవ
నునిచే ధృతివానిన తెగడొందు నీమా
బలుల దట్టియిదన్. (భార. విరా. ౨. ౩౨.)

పీ. వారు సహించ త్తెప్పేయిదు లేడు
రోనీతి వాచోడి పాత్రొల దమలు
నీయిదు కరెభారంబు విడిచెదన్ ...

భార. అది. ౨. ౧౨౨.

చ. అవిమిషవాచినీతనయం వస్త్రకళాగురవీష
ద తిం గృహమి రణధర్మహీనతమ రోయక
చంపన భంగులం

భార. కల్ప. ౨. 3౦౫.

ఉ. పూత యువయృక్మాంటి కనభూతిగపాల
ముసన్ భుజించి కీర్తనలం పెట్టులంబ
నిటరాయదుడే యింక భక్తచక్రలా.

కాళ. 3. ౧౦౦.

౨ పెనుదీయం, సంజోచించు.

౩. అనవుడు గుండెట్టును గృహమిచందము
మున్ను గడలగు రోయండు పాఠం

భార ఉద్యో. ౪. ౨3౫.

ఉ. సోయం దోచించునీయం మరకుతి యన్య
కకెత్రమామతా, వ్యాసుమనీయ మన్యభ
మదాంధర వాక్రమభూమిం గొట్టురొ,
రోయని మాయండే నైమ. ౮. 8౯

౩. గోవధయనీయం తురకల, దైవంబవు నీవు
మొదలదక్కం పాంధ్యుని వధమనీయ
సోయరా, నీ వర్తమామిచ్చ నీరజతరీ.
మమచ. 3. ౪౨.

౪ శ్రీ. అనహింసముగోను

దండకము, వారిందగంజాచి విశేషు
చందంబుల రోసి యిల్లాసి
నీలా. ౨ ౪౧

క. వోసమనకుం బనిలేదట, వా సొమ్ములు
వీరికిం దినం బని గలచే, సోసితి సంసా
రము దెగ్గ, సోసితి మొదలంబు బంధుగుల
తనలెల్లగా. కావ్య. ౨. ౧౧౨.

క. వనవాతేక్షుల సోసి వసుధేకుం దనన్.
విక్ర. 3. ౨౫

ద్వి కంకునికలం రోసి కన్నులు మూసి, చింత
లాక్కడి చేసి శివుం దలచోసి .

ద్వి. మోక్ష. ఉ. ౬3. ౬౪.

౨. విడుచు.

నీ. మిశ్ర, రోయక యహీరంబునీయ వన్
బంచినఁ జనుచుంచి యేను మీ తనయం
నందు, బలిబుద్ధిదాల్చి

భార. ఆది. ౬. ౨౧౧.

తే. మరల సొమ్ముచ్చుటకు బహు మధనపడిన,
యజ్ఞబాని రోసి పూటకాపైన చూరిన,
బట్టుమోపిరంగం గవ్యపముమీద, గట్టి
నిల్చి మరామరగిలము లపుడు.

దకా. ౨. ౧౯౩.

క ముల్లోకంబుల జనములు, రోల్లన్ రోకండ్లఁ
బాడ రోయక మఱియొన్, నెలివిగిగాఁగ
దిరిగిన, గల్గిట నయగారి మొలఁకుకం గొని
పోయెన్. వరాహ. 3. ౨౨.

నీ. ఆయుధంబులువేసి హంకారములు రోసి
మొట్టచాయను బుట్టి తెట్టచాయ ..

వరాహ. 3. ౪8.

నీ. చిలుకపొప్పులి రోసి సరిగించు సనదు
పొప్పులికుచ్చెల మొంగు వలువగట్టి .

కుళ. ౧. ౨38.

3. నిందించు.

చ మనతర శోకవేగమున గన్నుల నీకుల
నించి యానుయోధను వనినీతియం విదప
ధర్మతమాణాడు సంధిగోరి పల్కిన తగవుం
గడంగి యనిలిం దలకొన్న నిశోద్ధయంబు
వోచిన మదిదిట్టమున్ విమరినీయమ
రోయచు నుండే వయ్యెడన్.

భార. భీష్మ. 3. ౧౫౬.

క. వాసవమతుం చాలింగము, బాసిచవగలేక
గాసిబడియం దమచా, రోసియం బలు
నిట్టూర్పులు, నీసియ వాడెల్ల నువవనీ
చుచుం జనియెన్. కాళి. ౪. ౮౪.

చ. ధరణి నిండునందును బదంబడి రోసి
పుష్పాద్రి రోసి ధీ, నురుదిరుడైన మారుతి

చం. రా. 2. 3౧.

ర. పెదకు.

క. వివి రోయలు తీగ కాల్గిం, దెనిగెం చామమయ
బొంగి ధీపుయ్యు . .

భార. అది. ౫. ౨౨౦

ఉ. కప్పురపురస్థులనంటులనీడనీగు రా,
కన్నెల రోయలు నమ్మలకు గిమ్మలు
మాయము పను. ౧ ౧౧.౨

ఉ. చుక్కలు తోడుతోడఁ చలమోపఁ
దొడంగ మతోభవుండు విశ్లేషిడి చిత్రవాక
ముల యిక్కలు రోయగఁజొచ్చె

భార. వి. ౨ 3౧౯.

చ. ధరణి నిండునందును బదంబడి రోసి
పుష్పాద్రి రోసి ధీ, నురుదిరుడైన మారుతి .

చం. రా. 2. 3౧

౫. చొప్పు, ప్రసేయము.

మ. తొం కంఠోనిధి రోసి నేదముల కయ్యుర
లై న్యమంజూది కేగలు లల్లార్చి ముఖంబు
సాంచి బలవీరకం దోడసారింది

భాగ. ౮. 8౩౦

క. శ్రీనమరావళికుహరస్స, రోయమానదగ్ధలవారి
రోసి చరియన్, సారకు నచ్చట కిర
సమారము లభిలై నుఖముమోలగ నెత్తు
డున్. వార్తి. ౧. 8౨౨

౨. కలఁచు, భూదించు.

క. కనువి విను ధనురధుండు పొందుకుమారుల
తోడ నెవ్వడుం బగగొని వానిఁ గీడ
రోయ . భార. ఉద్యో. ౪. ౨౨8.

వ. రోఁత, రోఁతగించు, రోఁతపడు, రోఁతల
మారి, రోయించు.

రోయెలనాగ. (రో+ఎలనాగ.) వి. కేళ్య

పూర్వ శ్రీ.

క. తగఁగిని మేయిరోయెల, వాఁగను దగులు
కొని వాఁడువాఁటిఁ గోయ్యున్, తీగలు
సాగఁగ నున్నభృగోగంబుల నును కృత్తి
బొందిన విదపన్. పి. కకుం. ౨. ౧౪౪.

రోయద. చం. వి. ఆ శ్రీ అతిశయరోదనము,
పెద్దయెడుపు

రోలంబము. సం. వి. ఆ. పుం శ్రీమరము,
కుమ్మెద

రోలము. సం. వి. ఆ. పుం. పానీయామలకము,
నీటియనీరిక శ్రీ.

రోవాటు. వి. (రో+వాటు) మోగ్యర్పతి,
లంతిచ్చెడి సొమ్ము.

క. మోవెలది నూడఁజెట్టివ, రోవెలఁ జేయించు
కొంటిరో మోవెలతో, రోవాటున నిడిరో
విటన్, తావెట్టి యనిన కేళ్యతల్లి యతని
తొన్. పె. ౪. ౨౧.

రోవి. వి. కృత్తిమీనము.

రోధకము మోపులరోపులు మోమగు లొడ్డన్,
రాపులు నిప్పులు రాణదలెల్లన్
యయ్య. ౨. ౪౮.

రోవెల. వి. (రో+వెల.) కేళ్యశిష్యు ధనము

చ నలుపుల యిక్కలంటియల నమ్మిన రోవెల
కుంటుక్కన, క్షలపనీడు చుకటి పర్వ
నర్వరన్. కవిక. ౪. ౮౨.

ఉ. రోవెలనీగి కేటొకని రోయఁదగన్
కు. సం. ౮. ౧౫౮

చ వెలయాండునెల్లర, కలకానె ముమ్ము
దనుటం బ్రకృతంబుగ నిచ్చుకట్టి రోవెల

కర్ణిలు నిక్కాయరసము కానును శేరి
కిచ్చినన్. (వై. ౨. ౮౧. కు. ౩. 3౪)

రోవెలది. వి. (౨౨ + వెలది) వారాంగన

చ వెలగిడి చల్వదాల్చి పయనంబులంకలు
నిక్రమించు శో, వెలదల శేషగౌరి

కు. ౨. ౧౦.

రోహము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. ఒకగలు,
గీటురాయి. ౨. పాదరసము. ౩. పాదరసేత్ర
ము, చుట్టికే.

రోహుడు. సం. వి. ఆ. పుం. (౨. ౨౪ ఆ) శోప
శిలముకలవాడు, ముక్కోపి, మలభముగా
శోపమువచ్చువాడు.

రోహము. సం. వి. ఆ. పుం. శోపము, శివక.

రోహించు. సం. ఆ. శ్రీ. శోపము, కినియు.

(క. ర.)

రోహగాడు. వి. (శోపము + కాడు) శోప
వంశుడు, శోపముగలవాడు.

ఈ అయన యెంటిగాడు వెలయాంధ్రతగల్గ
లవాడు వాడిమిం, బోయినచోట మాట
బాటపాచ్చెము వైపుని శోహగాడుగా,
యాయెడ నేది పుట్టునో

కు. ౩. ౧౫౦

రోహము. వి. (సం శోపము) శోపము.

ఈ. అంకంకం శోప మినువెరయన్
ధరణీకుడు శేవ తప్పెన్ ..

ఈ. రా. ౩. ౧౪౬.

గీ. చేరబల్లి గట్టి బంక పాదూరినంక, చలయ
పాధింను చిట్ట శోపాలత్తుట్ట ...

కు. ౩. ౧౮.

గీ. గురుడుగాఁడే నీరధరుఁ డధికంఁదెన్నఁ దన
శేరి నీశోధ మనియె నిక్కడు ...

ద. ౯. ౧౫౬

జ. శోహగాడు, శోహించు.

రోహించు. ఆ. శ్రీ (√/శోపము) శోహించు,
కినియు, శోపముడు.

క. అనుమర్రాధికి మది, శోహించి విజేతావర
వరుండు చమ్రాప్రాగ్రసరులకుఁ తెయిచివ,
వాసురగతి శకలంబు లకనిబొదివెన్.

చిక్ర. క. ౧౦౯.

రోహు. వి. పలుగాకి, దుష్టుడు.

గీ. శోహి కనుమాళిమును చూచి శోపవెలుపు
చేడి గేరియ చెరవనెట శోహు, విడియ
దుష్టమును శ్రువు మడియచేట, మెయ్యక
ల్పచ్చు చెరుగు పాపెనలమాని

దాం. ౫. ౧౧౩.

రోహుబడి. వి. శోహగొట్టు.

(వ్యవ) నీవు నీది శోహవిడిగా మన్నావు!

(క. ర.)

రోహంతము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧ వ్యక్తుడు,
చెట్టు ౨. ఒకాశోక వృక్షము.

రోహంతి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. ౧. లక.
౨. ఒకాశోక లక.

రోహము. సం. వి. ఆ. పుం. లంకలోని పుర్య
విశేషము.

స. ౧ ఎక్కుట, పాల్వచేయుట ౨. బయలు
దేటుట, ఉప్పుదించుట. ౩. పురుషుని వీర్య
ము, కుక్రము.

రోహము. సం. వి. ఆ. పుం. (ఆ. ఆ. ఆ.) ౧. వెలయ
వది, వెలుక యెక్కువది ౨. ఎక్కువది, అశో
హించువది.

వి. ఆ. పుం. ౧. ఎక్కుట, అశోహణము.
ఆ. మెలక, అంతురము

రోహి. సం. విజ (క. త. క.) ౧. మెలకు
నది, మెరుగునది. ఆ ధాన్యము.

వి. క. పుం. ౧. శోహితము. ఆ కటము. శి

ఇ. పుం. ౧. కృతము. ఆ. తీజము, విక్ర.

రోహిణిము. సం. వి. ఆ. పుం ౧ కటము శి
ఆ శోహితము. ౩. భూకృతము. శి. పగటి
యొక్క పడునెదుభాగములలో తొమ్మిదవ
భాగము. (రామ.)

రోహిణి. సం. వి. త. శ్రీ. ౧. ఎఱ్ఱని యాపు
ఆ. గోవు, అవు ౩. అశ్వినాది నాల్గవ వత్స
క్రమ ౪ బలరాముని కల్లియ ననుచేపుని
భార్యయు వగు శోహిణి. ౫. తొమ్మిది సంవ
త్సరములున్నట్లుగా కన్యక. ఆ మెలుపు,
విద్యుత్తు. ౬. గళిశోగళేదము, అంగిటిముల్లు,
కటుకుంచి శి. హరితశి శి సోమవల్కము శి
మంజుష్ట శి. కాశ్మీరి శి. మరభివస్య శి. శోహిత
వర్ణమున శ్రీ. (రామ.)

రోహిణీపతి. సం. వి. ఇ. పుం. ౧. చంద్రుడు.
ఆ. కనుచేపుడు.

రోహిణీరమణము. సం. వి. ఆ. పుం. కృష
భము, ఎద్దు. (విల్వము)

రోహిణ్యస్తమి. సం. వి. త. శ్రీ. కృష్ణాస్తమి.

రోహితము. సం. విజ. (ఆ. ఆ. జీ ఆ.) అగ్ని
హోత్రుని వాచనము. ఆ. ఎఱ్ఱనిది, ఎఱ్ఱపు
రంగు గలది. వి. ఆ. పుం ౧. ఎఱ్ఱపు
రంగు. ఆ. శీసని మృగము. ౩. ఎఱ్ఱగుఱము.
౪. ఒకచాతిచేద. ౫. శోహితకృతము

స. ౧ రక్తము. ఆ. కుంకుమపువ్వు. ౩. తిన్నది
యింద్రధనుస్సు.

రోహితాశ్వేదము. సం. వి. ఆ. పుం అగ్ని.
హరిశ్చంద్రుని పుత్రుడు, శోహితాశ్వేదము.
(క. ర.)

రోహిత్రుడు. సం. వి. ఆ. పుం. హరిశ్చంద్రుని
శోభకుమారుడు.

రోహిత్రు. సం. వి. త. పుం. ౧ నూర్పుడు.
ఆ ఒకచాతి చేద.

శ్రీ. ౧. లతాశేదము. ఆ. మృగి, అడులేడి.

రోహిషము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. ఒకచాతి
చేద ఆ ఒకచాతి లేడి, మృగశేదము. ౩.
కృణవిశేషము

రా

రాక్ష్యము. సం. వి. ఆ. న. ౧. రూక్షకృతము,
కాలివృతము. ఆ కుమ్మరకృతము, ఎండు.

రాచ్యము. సం. వి. ఆ. పుం. విల్వచందము,
హరిచందము (విల్వము)

రాచ్యుడు. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకానొక
మనువు, పదుయారవ మనువు.

రాతు = రపుతు. వి. (సం. రామకృష్ణ)
సాది, గుఱుపుస్సారయేమారుడు.

రా. భారాపంచకభావనం తెలగు గంధ
రవంబు క్రొక్కెండు బల్ల, బిరింపున మె
కాకు ఆము. ౪. ౩౧.

ఆ. పలుకులు చేయుచేల నిమరాల కంఠగిని
నంకమండియన, జిలుకపటాణిరాకు క్వర
సేన. . . . . ఆ. రా. ౪. ౨౦౦.

రాద్రము. సం. విజ. (ఆ. ఆ. త. ఆ.) ౧.
తీవ్రమైనది, శోమముగలది. ఆ. భయంకర

మైనది, మొత్తం గలిగించునది. 3. (మంత్రము లేక నూరియు) ద్వందవి సంబోధించునది లేక ముతించునది. - వి. ఆ. త్తం. ౧. తీవ్రత, కోపము. ౨. రాద్రవసము. (వనరసములలో నొకటి) ౩. ౧ కోపము, క్రోధము. ౨. భయంకరత్వము. (కూరత్వము) 3. వేడిమి, ఉష్ణత. ౪. ఎండ, ఆకాశము.

రాత్రి. సం. వి. ఈ శ్రీ ౧. దుర్గ. పార్వతి. ౨. దుక్రణు. 3. ఆ. త్తం. ఆమువది సంవత్సరములలో నొకటి, సిద్ధాద్ధి కలువారిది.

రావ్యము. సం. వి. ఆ. న. వెండి.

రామకము. సం. వి. ఆ. న. అనగామీదము, ఒకదినను ఉత్సవము.

రామము. సం. వి. ఆ. న. అనగాభేదము, కాంభరి అవగాము

రావవము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఈ. ఆ) ౧. దుర్గ. ఉత్సవము. (కృష్ణ మృగవృత్తము)తో కేయక బడినది. ౨. భయంకరమైనది. 3. చంచలమైనది. ౪. మోసముచేయునది, భూర్తమైనది. వి. ఆ. త్తం. ఒకానొక సరళము, సరళ విశేషము. - న. ఒకానొక సామము

రాలు = రవులు. ఆ. త్రి (విష్ణు) మండు.

జ. కాలకొను, కాలకొలుపు, కాలకొలు, కాలచు.

రాలుకొను. ఆ. త్రి. (రాలు+కొను.) (స్వార్థమున) నిగులు (చూ. కాలకొలుపు)

రాలుకొలుపు(ల్లు). స. త్రి. (రాలుకొను) మండునట్లుచేయు, రగులునట్లుచేయు.

చ. చులుకు చులుకునం దనువు సోకెడు పెట్టెల రాలుకొలుపుచున్. జులువగఁ జొచ్చె పెట్టెరలు.

చంద్ర. ౪. ౧౧౦. (త్రా. పా.)

(రాలుకొలుపు, ముద్రి. పా.)

రాలుకొలు = రవులుకొలు. వి. (రవులు కొను) రగులుకొనుట.

రాలుచు = రవులుచు. స. త్రి. (రాలు) రగులుకొనకేయు.

రాహిణము. సం. వి. ఆ. త్తం. ౧. చంద్రవృత్తము. ౨. కాలభేదము, రాహిణము.

రాహిణీయము. సం. వి. ఆ. త్తం. ౧. ఆవు దూడ. ౨. మరకము. 3. బుధగ్రహము. ౪. కనిగ్రహము. ౫. కాలభేదము. - న. ౧ పక్షి మరకము, రాహిణము

రాహిణ్యయుడు. సం. వి. ఆ. త్తం. ౧. బలి రాముడు. ౨. బుధుడు, (గ్రహము.) 3. కని.

రాహిణము. సం. వి. ఆ. త్తం. ౧. మృగ భేదము, కొండగొట్టె. ౨. ఒకజాతివృత్తిము, న. ఒకజాతి కృణము, కామంది.

రాహిషి. సం. వి. ఈ శ్రీ. ౧. రాహిషిజాతి యాడులంక. ౨. అక. 3. ఒకదినను దూర్యా కృణము, దూర్వ. 3.

ద్రి

ఆ. వి. ఒకానొక యక్షరము.

(ఇది దక్షిణదేశ భాషలందు కనపడుచున్నది.)

అంకాట. వి. (అంక + అట) కార్యము చేయుట.

నీ. అమృతములు మేనునుట్టి శోనకునుట
చార్యులు అంకాట సాహసంబు, జనులు
శోభించు సభలెప్పుడును దీనిఁ బలియవడిగి
విధుడు తీర్చువలయు విజ్ఞా. వ్యవ. ౧౩.

అంకాక్షరము. అ. ౧ (అంకు + అక్షర) అంకు
నీయు, జారత్వమునీయు.

గీ. ఇతఁడు కలుఁద్రాగ అంకాక్షరమిదిదీనియె,
నిలిచి మూర్తియై జంబాలలనఁగూడె,
గూఁతు రమియించె దరవాటుగొట్టెఁబ్రజ
లఁ జెందురాజుల పేరయెఁజెలిపె నలయు.
శివరా. ౪. ౫౪

నీ. చలదనగా నొనరుచిత్రో నొక్కండు
దాఁబుల్కనీ వికరవృత్తంబు, వారించు
పెజ్జిగియు పొందఁజూచు మాటాడిరేయియను
అంకాక్షరము విజ్ఞా. ప్రా ౧౧౬

ద్వి. కేమల ప్రేవాద మెన్న ముచ్చిలుచుఁ,
బోయి అంకాక్షరదీ పొందులతోడ .
బస. పు. ౬. ౮౦౦ పం

అంకు. వి. జారత్వము

నీ జనులొక్కతఁజే దొల్లిసను ములు దనులోనఁ
జేసి ప్రాసక్తము మ్రుచ్చిమియు అంకు,
నైఁదక భార కాం. ౨౫౩.

నీ. ఆచార్యుడనక భార్యకుఁ దప్పివచ్చు పొడు
గఱ నీఅంకు పొడువదయ్యె . .

వి. శకుం. ౩. ౧౦౪.

జ : అంకాట, అంకాక్షరము, అంకుఁబోతు, అంకు
టాలు, అంకురదళక, అంకురేణులు, అంకు
మగడు, అంకురాట్టుము, అంకులగొండి,
అంకులూడి, అంకువెలడి, అంకుర.

అంకుఁబోతు. వి. జారిత, జారుడు.

నీ అంకుఁబోతునకు సవ్యక్తివిస్తరేణి కాది
యెమిటికి దుర్వర్తకుడు రావలెం. 33.

అంకుటాలు. వి. (అంకు + అట) వ్యభిచారిణి,
జారిత.

(శ. ర.)

అంకురదళక. వి. (అంకు + రదళక) మిక్కిలి
జారత్వముగల స్త్రీ.

జీ. తోలువు వంగిదంబుగల దీవజరాలని యొలి
రొక్కరొక్కలిదె యెట్టి అంకురదళక
వరియించి దీని పక్కట .

జేం పంచ ౪ ౫౦౩.

అంకురేగులు. వి. (అంకు + రేగులు) నుఖ
రొగము, మేహరొగము.

(శ. ర.)

అంకుమగడు. వి. (అంకు + మగడు) తీవ
పతి, జారుడు

గీ మగనిరాక యెఱింగి మనమ యొయ్యన అంకు,
మగనిఁ జెచ్చి యింటినుఱువనందుఁ, గల్లు
గోలెమునను దియించి యామిఁద, గఱ
దబ్బువెట్టె గదలకుండ (భల్ల ౧) (శ. ర.)

అంకురాట్టుము. వి. (√అంకు.) జారిత,
లంకె.

నీ అంకురాట్టులకును కుంకరందలకును, ..
గీ. లోభితనమున నేర్చెడి బ్రాహ్మణి,
గదన వీరదళకాక సర్వపుల కవుల
మేలు. శ. ౮౦౦.

అంకులగొండి. వి. (అంకుల + గొండి) అంకు
తనవుసర్వభావముగలది

ద్వి. బొంకుల వీధులలు అంకులగొండ్లు, వగ్నే
కైలు వారవరతలు నుజియు . .

పండిత. పురా. ౧౧౬. పా.

అంకులూడి (√అంకు.) వి. జారత్వము, లంకె.

ఆ. దొంగతనము అంకుదారయను జగతిని, అంకు
లూడి కింతకంతపుట్టి, దొంగత్వము నేరలుం
గొప్పగా పట్టి . మేడు. ౧. ౧౫౫.

అంతు వెలది. ఏ. (అంతు + వెలది) బాది.

క. పంకత్రుక్కనిమాళల, అంతు బాదిగ
నెలమిగనిరి అంతు వెలదుక ...

అచ్చ. రా. మం. 3.

అంతు. ఏ. ఏ. ఎద్దు మెదలనని చేయుద్యని.

క. చెలగు చునుసంపాదంబులు అంతులు
గాఁగ వాడు పొలిచిరి వృషభంబుల క్రియ
నొండొలకు మృత్యులయును చాచుచు
నుచా తగధపొజ్జులులై

భార. శ్రో. ర. ౧౩౧.

ఉ. అంతులు గడ్డలై యడర తాపువనంబున
నెందు బుద్ధు వికృంకవిలోకై ద్యుత
కృకానుకీళుక దెసలెల్ల గప్పుగా
కవియవచ్చె యమాద్యవృత్తి రయంబునన్.
హరి పూ. ౮. ౪౪.

ద్వి. అంతుగా వాఁడోరు అంతునేనినను, అంతులు
దక్కనే కంకిరవంబు

* హరికృ. పూ. ౨౬౫. ౬.

వ. మినమిగ మెలయు సవ్యంబు లాస్యంబులం
బుద్ధించి గర్భించి అంతులయేను బంకలును
చిత్రభా. 3. ౧౩౫

౨. ద్యని.

మ. మనలోత్సాహంబునం చేరు పెక్కి
యనంబులు మూర్ఖమూర్తి వికల అంతు
ప్రయోజనము రాదు ౮. ౨౪౨.

3. శీక, అంతు

ఉ. కవికసార మెఱుంగక సారెసారెకు,
స్థంతులయేను దుష్టునిగంబుల నెల్ల
దృశికంబెదకన్. బట్టి. ౧. ౧౩.

బ. అంతు మే.

అంతు. ఏ. (అంతు) బాది, బారత్వము
గంది.

ద్వి. అంతుకర అంతుకర పచ్చిరక్తము ...
పండిత. పూ. ౧౧౬. పా.

అంతు మే. (అంతు + మే.) అ. శీకలు
మే.

అ. మూకు చిప్పవాడ నేకాంగునియడ, అంతు
మే చివ నెదనింకమేను, ననిన గేకనించును
మిసలంజీన, బుట్టితినియ నాకు బాది
గాక చ్చా. 8. ౪౧.

అంతులు (లు). అ. శీ (అంతు) పెద్ద ద్యని
చేయు, (కలకలద్యనిచేయు, అని క ర.)

మం. ద్వి. తోయాన ప్రోవ నీశే యుపాయంబు,
రావలదు నుగడ అంతిలనీకు, అని నోవన్న
చా నకు విచారించి
పల్నాటి వీరవల్లభ. ౧౦. (శ్రా.)

అంతు = రంతు. ఏ. ఏ. కలకలద్యని, కొడ.

ఉ. అంతులుమోనీ మిక్కిలిగ తొంగవంబున
దొమ్మి నేనీ దుర్గాంకపరాక్రమోన్నతులు
దానవరైతులు మేల్పువెల్ల ధవ్యంతురేతి
దగ్ధమయవాల్చినుధారసత్సంగంభమున్, సం
తనకట్టి త్రుచ్చుకొని చయ్యననేగిరి నిర్వి
కంకరన్. భీమ. ౪. ౯౬.

క. పంకత్రుక్కనిమాళల, అంతు బాదిగ
నెలమిగనిరి అంతు వెలదుక

అచ్చ. రా. మం. 3.

మ. విని యాఅంతు దురంతకైలమధుపాదియ్యు
నింభూర్ధక, ద్యనియో కాక మహోదక
ప్రళయనంబ్రానంబు లోకాళి లై, కొని
కానింపెనా నకు. ౨. ౧౪౨.

౨. గోల.

ఉ. అంతోనరిప కీడులను తొయగ నిల్వము
భీకరంబుగా, నెలయే నివ్వరంబు కడ .
విరం. ౪. ౫౪.

దండకము... నికుండేమి కన్య యెరింగిరి
రప్పించెదో కాక కామసలకానకు
నన్ను బొప్పించెదో యంత అంతే నికుం
గొంతే నన్నునకు తల్లి...

భోనినందకము.

3. మాట, పేరు.

అ. అనిమాటకొనకు లేలయి కోడలి, గొడుగు
బోనడ్రోమకొనియె నికని, లేటిమగతనం
విడి కడుగొనలేని, అట్లుకొనె నింక అంత
లేం. అచ్చ. రా. అయో. ౧౬.

చ. తెలసోకమాటాడిసిరిగింతలఅంతల మల్లు
లేని ... పత్తి. పాం. 3. 33.

క. ఉన్నెప్పునము, తెద్ర వ్యని, వ్యని,
చక్కను.

ద్వి. అంతగా వాచోతు అంతే నేనినను,
గంతుల దమ్మలే కంటిపంతు ...

పాశ్చ. పూ. ౨౬౫.

ద్వి. కడలు మల్లెలు కాకగతులకు చాచ, రతి
వాంతుని యాజ్ఞ అంతుగా కాటు ...

ద్వి. పాశ్చ. పూ. ౯౧౯.

ద్వి. పోలుతు తెద్రవాకిపోయినందులకు, నలి
గనో యందు అంతాళించుచును . .

ద్వి. క. పా. ౧. 32. పా. ౧3. పం.

౫. గతవితి, ఉద్దేశము.

ఉ. తెంత దనంత నింత కడులేరికే యెగ
కుంతపంతునక, గంతుడు అంతినర్వక
కాంత యెటుండు పధర్వకుండు లో,
తెంతయేం తంతకొందు ...

కొం. ౨. ౯౦.

విని, తెద్ర వ్యని కలసి.

కు. మరలంకొన్న కావ్యతో బసపుమిన్న
తెచ్చామతో, గదిమన్నా కనుసానితోలు

తిరుగంగా అంతలై మార్పునకు తెర
యంగా గడుకొన్న వాకని ...

తేం. పంచ. క. 33౦.

జ. అంతలు.

అంపుకాదు. వి. (అంతలు + కాదు.) అంప
నుతో పుకలు తెద్రలగుణి కోయవాడు.
(క. ర., అంపకారి. వా.)

అంపటిల్లు(లు). అ. క్రి. ($\sqrt{\text{అంపు}}$) క
పించు, పోరాడు.

చ. కుకకు పుర్యబన్నెక కర్మమబ్బిదో
తప్పింతలే, దిటుల మరాగ్రహంతు తల
తెత్తుక యూరక అంపటిల్లునక, దిటుల
యన్న నన్ను కొని దిట్టియం గొట్టియం
నత్తుత్తు మి, పుట్టిని కాంతి బొందను
యంపాయను వామని దోచ దేమియునక,
కులతేజుమహిమోచరతము. అ. ౧. (చి. ని.)

అంపము. వి. (క. ఇరవయ్య.) కల్లుల కోయ
సాధనము, క్రొవము.

కా. (మారాసిం తెగలేనో నటికేనో
కొవ్యాడి అంపంతులే. పర. 2. ౬౯.

గీ రావలుని వైర్యులకే ద్రుంప అంప మిలయు
ఉ. రా. ౫. 8౫.

జ. అంపకాదు.

అంపిల్లు(లు). అ. క్రి. ($\sqrt{\text{అంపు}}$) ౧. వా
పించు

క అంతకు గడులెల్ల గొంపు యొకం
యందులేక అంపిల్ల నిరుత్ ...

అచ్చ. రా. పం. 3.

౨. అంతయందు.

క. అంకలు వాగ్దానకైవ్యమంతకాళి
కాకామ్యగయోనండు ముఖోపావనం
పర తెలింపు నింప రామకు అనుచుక.

చల్లెలు ౨. ౮౦.

2. విశ్వాంశించు.

చ. ... తొట్టకాని చిట్టానును తొట్టకొని
 చుట చూడొని తప్పకచూచి పరమం,
 తానరగ తొట్టకొని తొట్టకొనియెడ
 తమంతు అంతుం. అచ్చ. రా. యు. 30
 3. తొట్టకొనియెడ తమంతు తానరగ
 తొట్టకొని అంతుం. అచ్చ. రా. యు. 30

యెడ. 3. 100.

(పోతు, ప్రా. వర్ణం. 4. ర.)

4. వర్ణం.

త. తా. వర్ణం ప్రభవరవర్ణం, యెడ
 గాన దీని యెడనును, తానరగ
 అంతుం నీయెడ, తొట్టకొని
 తొట్టకొని నను. తు. 1. 100.

5. అంతు, ప్రా.

6. అంతు అంతుం గూడనును అంతుం...

తం. 4. 3. 100.

అంతు. 1. 1. 100.

చ. తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని
 గాన తొట్టకొని, తొట్టకొని తొట్టకొని
 తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని
 తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని
 తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని
 తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని

రా. 1. 3. 100.

7. తొట్టకొని, గూడనును.

8. తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని
 తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని
 తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని
 తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని
 తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని

తా. 3. 4.

3. అచ్చ. పోతు ... (4. ర., 10.)

1. అంతుం, అంతుం, అంతుం.

అంతుం. 1. 1. (అంతుం + అంతుం) 100
 తొట్టకొని, తొట్టకొని.

2. తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని
 తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని

తొ. 1. 3. 100.

3. తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని
 తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని
 తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని
 తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని

తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని

అంతుం. 1. 1. తొట్టకొని తొట్టకొని
 తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని

4. తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని
 తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని

అంతుం. 1. 1. తొట్టకొని తొట్టకొని

5. తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని
 తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని

6. తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని

7. తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని
 తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని

రా. 1. 1. 100.

అంతుం. 1. తొట్టకొని తొట్టకొని

(ఇది తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని
 తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని)

8. తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని
 తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని
 తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని
 తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని

అంతుం. 1. 1. 100.

9. తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని
 తొట్టకొని తొట్టకొని తొట్టకొని

అట్లుండరట్లు. వి. గ. అక్షర ౩, నిండ.

గీ. గతిమారి వినియారకాచిరిమి యాచి
మార్చి కే నేల అట్టువడితి ...

ఉ. మాది. ౫. ౧౧౩.

గీ. తమ్ములదోమ ప్రియ గ్రమ్మి మాకిన అట్టు
నయకాంబును జొట్టినద్యు కొలెత్ . .

విష్ణు. ౧. 38

ఆ. అరిమాటకొలెత్తే రేలయి కొదలి, కొడుకు
బోడదోమకొనియె నతని, కేటిమగతనం
విగీ కనుగొనలేని, అట్టుకొండ నింక
అంతులేల. అచ్చు. రా. అయో. రామ.

అం. భా. ౧. ౧౧౩.

౨. అక్షరము, గోల.

౩. అట్టువెట్టు.

అట్టువెట్టు. క. ౩. ($\sqrt{\text{అట్టు} + \text{వెట్టు}}$)
పందిరు, మార్పుచు.

గీ. అమ్మియు మామెంకాచోలు వెన్ను
చాత్మగోరి కాచాచానై నచారిమందు,
నట్టి కృష్ణుడు తమ అట్టువెట్టునక, రేల
నమ్మిరి భరదవాచే రేలగును.

భా. గం. క్షుం. ఉ. ౪౩౨.

అప్పు. వి. చిన్నతాయి.

గీ. తూని తమతమ కొనితమ్ములూరుమామల,
కాంతగవర్ణుల వెంకాచి తాయి అప్పు,
చెప్పుచారికి నోరూరం దిందు చక్కను ..

భా. రా. యుక్త. ౨౩౫.

చ. నయకాంబుల బండకొల్పు విన్నెడియెగట్టు
దినుక్కుతాయి అప్పుయు మామెంకాచాని
నయకై నయకై వెన్నుమాకే తేమవెట్టులో,
... నయకై నయకై నయకై నయకై నయకై
నయకైగా ... క. రా. ౨. ౧౩.

(ఇటు చిన్నతమ్ములు భావము.)

అంబు = అంబిక ముత్తెక. వి. కంఠం, మాచా
నయ.

గీ. కొదమగుమ్మలం చాచింతువులయాలె,
విరుండు వెంగాలియెండు విరుండు
బోడ . దకా. రా. ౧౨౪.

అవలంబ. వి. గ. కొదమి కారము, కృష్ణ.

౩. విరివి కరచాలు కేసిన, అవలంబెవలగంక
నయకై అమకై, నయకై వెన్నువెట్టు,
పుట్టెలోడి వెన్నెక నై వెన్నుమాకే నయకై.
అచ్చు. రా. కం. ౫౨.

చ. మలమను రూపము వృగిని మాదిమియుం గల
చాచనందు నీవలనల దుక్కిలేరకునే కాని
తేనెగంక గవర్ణభామయెండు, నయమను
రూపమువృగిని మాదిమియుం గలచాచనందు
కానలం బడరించగా అవలంబ లొవ్విది
వృద్ధి చారి కెంతయుంక.

పాది. ౧. ౪౨౨. కమ. ౩. ౯.

౨. మంతులయెండుగు వృద్ధి కమకరము.

గీ. అవలంబునయకై వెన్నునిచంద్రమల్లెనోవృద్ధింపు
గుండాల చొచ్చుచారు ..

ప్రేమా. ౧. ౧౪౨.

అంబిక = అంబిక ముత్తెక. వి. (క. అంబిక, క. ఇరవిత్తెక.)

కంఠం, మాచాచుము.

చ. అంబికయుం బుట్టువులయెండుం నయం
గయె యున్నెడితే .. ప్రే. ప. ౩. ౧౩౧.

చ. కలయెగంక బంద్రకాలిబెంకలెం నయకై
చాచి చూడు మోరొకరక చాచు
చేర్చిన ... వి. వి. ౨. ౯౨.

గీ. అంబికంబె అంబిక ముత్తెక నయకైచారు ...

అం. భా. ౨. ౧౫౫.

అంబు. వి. నిండ, మాచు.

అవ్వచేయు

కెకె

తాళ

క. ఇద్విధమునఁ బ్రతిదిగమున, నవ్వలఁది
చరింపఁ గొందఁ జెప్పింపవలె, అవ్వలు
నీయునుమోరలు, ప్రోత్సవఁ బాపలు
పందికొందురు కరుగన్. భోజరా. 3. ౯౫.

నీ. ద్విజరాజుఁ గలఁడనితలఁచుచు మిఁటరి
దిశి రత్నశేఖర దెచ్చు అవ్వ ...
రా. వి. 3. 3.

(ఇట నించాపాతుకని భావము.)

ఉ. .. ఇద్విధమెల్ల తెచ్చులఁ జేర్చుదఁజెప్పిన
ద్విభూకలై, నవ్వలఁదెట్టి యందఱు వివం
గఁబ నామునఁ ద్రుళ్లకొండుఁ దానవ్వలఁ
అవ్వలంబుఁబి యంకిరి నీయకమానశ్చేర్తరే.
రణిక. ౪. ౧౧.

జ: అవ్వచేయు, అవ్వలాడి, అవ్వచు.

అవ్వచేయు. గ. ప్రి. (అవ్వ + చేయు) నింద
పాలునీయు.

ఉ. ... ఇంత యెఱుంగలేక తానే నను అవ్వ
చేసినఁ దృణీకృతమింత శరీరమెక్క
కున్నయన నమావదుఁబడినయం దనకాత్రుర
మెత్తిలోనదే. కుక. ౨. ౧33.

అవ్వలాడి. వి. (అవ్వలు + అడి) నిందించు
చునత.

కు...లలితవత్సవ వత్సవంబు అవ్వలాడతఁ .
ఉ. రా. ౪. ౧౭3.

అవ్వచు. గ. ప్రి. (అవ్వ + చు) నిందించు.
(౪. ౮.)

ప్రకా

తా. వి. వృత్తియందు 'తా' క్కమునను మోచి
వర్ణము లోపించుగా మిగిలిన రూపము.

క. ఆ పారాపారము తానూర్చి విభవరుగ
నంత ప్రోవ విడిచినన్ ...

ఉ. హరి. ౨. ౪౪.

నీ. అట్లు తదత్తరఁ గావి పాస్తాంక తెనఁది,
గర్భకుంటువీఁ గడిపిన కలుషణతము, లోని
తాతొట్టినిండి ... యము. ౭. ౮.

నీ. పచ్చతా మానికంబుల పల్లెరములు ...
తైష. ౭. ౧౨౨.

తాళ. వి. (పం. తం. తా) ౧. జారిడి, అంత
టాలు.

నీ. భూమి మీఁదియ భోగంబు భూషణంబు,
తనఁగ నీడని యాతాళ యొసఁగరాఁక...
పారంక. ౨. ౮౪.

విజ. ౧. భూర్వచు, భూర్వరాలు, భూర్వము.

నీ. అనుచు నెలవార యిట్లు నవభు నీడఁ,
జరిది యెట్లు లిడనేర్చు క్షణములోన,
వంటఁగానింతు భుజియించి కలయె నెడకు
నేఁగు నా విని గుఱియెల్ల తాళమునగు.
పాంతు. ౪. ౧౫౪.

నీ. తాళలై మేరమాఁగ నువ్వులఁచాడి
తెలుపుని కన్ను నప్పుల తెఱచి ...

వి. శకుం. 3. ౧౯౦.

చ. కలవరు లేక లేని తులితండును తెచ్చటి
గొల్లై చాళ, హరియూరాళ తాళ
యివట్టి వృకంబులు ప్రాంశాదర్
రొదర్, చిలువచువిక ...

పారంక. 3. ౧౧3.

౨. ఉద్ధరుచు, ఉద్ధరురాలు, ఉద్ధరము.

నీ. పాటిసేయఁగవచ్చు భానధి నభంబు ముట్టి
తెన్ తాళమై మురియజన్తు ...

మర. ౧. ౯౦.

నీ. పదరంబు తాళగ్రహఁ బఱుకాతతి కత్త
ప్రణు ముగ్ధయలై నఁ ప్రభుత్వ కత్త ...

రాజశిం. ౪3.

జ. తాళకము, తాళగ్రహం.

తాళితనము. వి. ($\sqrt{\text{తాళ}} + \text{తనము.}$) ౧.

దొడ్డత్వము, పాగరుఁజోతుతనము.

ఉ. అంతులమిడి మిక్కిలిగ తాళితనంబున
జొమ్మిచేసి దుర్బాంతపరాక్రమిస్తుకులు
చానవైక్యములు తెల్పుచు భవ్యంతరిచేతి
దుగ్ధములవారి మధారపరార్థమంభమున్,
సంతనకట్టి పుచ్చుకొని చయ్యవశీరి విరివి
ళంకతన్. భీమ క. ౯౩౬.

౨. భూర్తత్వము.

క. కతాళితనమునకు పద, క రావిల్పమున
నైకుక రాజమఖండ్ . .

ల. వి. క. ౩౨౨.

తాళితేయగ. వి. ($\sqrt{\text{తాళ.}}$) భద్రముస్త
కము. ౧. (క. ర.)

తాళిట్టు. వి. ($\sqrt{\text{తాయి.}}$) తెలకట్టు, కిరారత్నాది
నిబద్ధభూమి.

కా. అకప్రంభుటనంటి మూడ నడిచాయన్
మిండు పన్నీటి కే, కాశూరిం బిలకించి యాద
రిని తెల్పుంతున తెంకల్ల రా, తాళిట్టుం
బెరిచల్ల విన్నె కని యారాయెంత సొల్లు
ప్రదం, వై కన్నట్టి నీ ధలం బనుచు నైర్వి
శ్వామి యందుండగన్. ఉ. రా క. ౧౩౬౬.

తాగుండియ. వి. (తాయి + గుండియ.) తాతి
కుండిగుండె, కలివన్నదయము.

ఉ. చందక రావ్యయోంబుది ఛంద్రుడు భూ
రములు దేవతంబా, గుండియకాచు నేం
పులకొటల సంఖ్యలభూతధాత్రియ, నం
దెగ నీక కాశిపురి శోకము రావ్యము
నీడుం తెల్పు! తి, ... కాశి. ౫. ౩౦౦.

తాయే. వి. క్రి. కావుతుచేయు.

వి. ఏదిగ నుదభక్తి తెల్లకాళముల, తాదిన
కాచుకు నామిడి అంభుకొంటి ..

రం. రా. అయో ౧౨౩. పా. రా. పం.

(క. ర. పా.)

అ: తాళు, తాళుచదవము

తాళిగొలుపు. వి (తాయి + కొలుపు.) తుత్పత్తి
విశేషము.

నీ కాలత ముకుందయ్య వల్లెగండె నత్తెగ్గ
తేడిన తాళికొలుకు మడిన

తేం పంచ. ౧. ౨౯౪.

తాళిగుండె(దీయ). వి. (తాయి + గుండె.)
కలివన్నదయము (క. ర)

తాళిగొరక. వి (తాయి + గొరక.) తుత్పత్తి
విశేషము.

నీ. మికిల్లు రుణతేలు మీన తొల్లిక తాళిగొరక
మాపురమును గుంటుముట్టు

చాంప. క. ౧౦౩.

తాళినార. వి. (తాయి + నార) కీషకీవిశే
షము (క ర)

నీ. త్రిఫలములు నాగకీయములు బ్రాహ్మ
పండ్లును తాళిపువ్వును మంచితాళినార. .

చికి. ౨. (వి. వి.)

తాళిపాచి. వి. (తాయి + పాచి.) దొడ్డధ
విశేషము (క. ర.)

తాళిపువ్వు. వి. (తాయి + పువ్వు.) అభ్య
పుష్పము, కి కాశిక గంధద్రవ్యము.

అ. నరుని విందుచేత తారి గర్భముగట్టి, తాతి
పువ్వుచేత రసముగట్టి ...

తేజు. ౧౩౯. (క్రా.)

1. ... (ప్రభు, ముల సాగియరములు ప్రాజ్
 పండ్లను జాతియాలియను మందిజాతియాలి.
 చి. 1. (చి. ని.)
 జాతియాలి. వి. (జాయి + ఉలి.) కానియాలి.
 (క. ర.)
 జాతియాలి. వి. (జాయి + కదలి.) కిలయండు
 బుట్టు బదలి.
 ఆ. జెదురులయాలి జాతియాలి కగగసాలి,
 బిల్లి కెక్ కుజాలింజు జాతియాలి.
 యయ 1. 31.
 జాతియాలి. వి. (జాయి + బాలు.) బిజా
 యుధను.
 1. జెదురులం దోలి జరకంపు కెలం ప్రెల్లి,
 సోయదోరయాలి నిట్టులనూడు జాతి,
 బాలు చేలంజు కేసరుబాలని ముల, తో నెన
 యు కేటికంపులితో దొరయను.
 అచ్చ రా యు 210.
 జాతి. వి (√జామే) ఒరయి. (యా జాతి
 దనము.)
 జాతియాలి. వి (జాతి + కనము) (సాన్త
 మన రాయడి, భర్త జియ.
 ఉ. అంకెలు గర్తె యడర జాతియాలియను
 నెందులయ్య నిశ్చంకలిలాక జెదుర్త
 కృతాన కిలో దెనెల్లం గప్పుగా,
 బాంకమతోడ విమృదన పుర్యకలాపాక
 భంగిలంబి . నాటి తూ. 1. 13.
 జాతియాలి = జాతియాలి. వి. (జాయి + పుత్త.)
 అశ్మపునము, జాతియాలి.
 మ. ... జాతియాలి, నిట్టుల నెందులంబులు పుట్టు
 తోడ నురాలింజు బిల్లింజు బిల్లింజు బిల్లింజు

జాతియాలి విడిపప్పు ములంబుల గోరంబు
 బాదిగ. ప్రబంధ. 131.
 జాతియాలి = జాతియాలి. (√జాయి.) వి.
 కైరయను.
 1. జాతియాలి, నశ్మపునము నెల
 యను .. అం. 1. 1. 1.
 జాతియాలి. వి (జాయి + బామ.) జాతి
 బామ, కిలంజునము.
 క జాతియాలి గిలింకలు, నిలోటిని కేలంబుది
 నేటికె చుట్టుం, బెయింబెన నన్ను క,
 సాబానీ బాల బాని సరకంబుదికే.
 ప్రబంధ. 131.
 జాతియాలి = జాతియాలి. వి (జాయి + బోర +
 రక్కసుడు.) అశ్మపునము.
 1. బామ కేమి జాతియాలి, బామ
 కేమింపు విడిపింజు బామిబామి...
 అచ్చ. రా. నుం. 103.
 జాయి. వి. 1. 1. 1. సామెలు, కల్లు.
 క. నాయులు మరయ నినునా, జాతియాలి
 రూపం విసకోచ్చు. .
 భార. భిష్టు. 3 131.
 క త బామ, నురకను నామికి జాయి
 చుట్టులయ్యె. భార. అది. 1. 103.
 ఆ విష్టునగపుతోడ కెన్మెనలయ సాభిప్ర
 మెంకనుం జామింబెనము, బామ నా
 మనము ప్రయ్యైబోమి, జాతియాలి
 యిలో కలం. భార. 1. 1. 1.
 1. జాతియాలి నురాలి యింబెన విజయం
 బామి యింబెనము .. బామి.
 ఉ. 1. 1. 1.

అక్షర

కవిత

అంశ

అ. కన్నుల నీరుండు బాటకంటె బాగా
వహించు గంధముకొన్నదనము నొందు
గను విస్తరతం బలమిండు సర్వలింగు
పురికెందు అప్పుడడియండును మున్నె
నంత నిలిచి పైకొన్నట్లులైన లేదు నగ
గుండును భూతి పొత్తికొట్టెను.

కవిరా. ౫. ౨౬౨.

ఆ. వచ్చి అప్పుడడియ నచ్చెననుచును, న
చ్చుకోరనయన వచ్చుటలేని ...

కవి. ౩. ౧౭౨.

ఇ. ముదీయం, భయపడు.

న. నువ్వంకుం చలంకులంజోపునాడుకాడు
వాడితూపుల కేడిమి కావక మూడు
కన్నులూచు వచ్చిన అప్పుడడు.

వి. కవం. ౩. ౩౧.

ర. ఆవిరుద్ధండును నువ్వో, కనుడు బలంబు
సారణుడు నువ్వొక్కరికే, భవనాం
జాలముల నొందిన వాడెందు అప్పుడడి విచే
స్సీగె దయ్యక. చిత్ర. భా. ౩. ౧౩.

క. అచ్చున నానతోడను, అప్పుడక నువ్వని
కుదిరి లేకొత్తి వడిక, విచ్చెం బంపకమున
కను, చెచ్చెర మణి మువ్వలయ్యున్న న్నేరం
బూనిక. రచిత. ౨. ౧౫.

అప్పుడు = అప్పుడు. వి. ౧. ఏనుటయందగుదనవి కను
కరణము.

క. అప్పుడనుకొన్ను తెచ్చుక, అప్పుడను బడలు
నకు తెగకీ లేకక, గువ్వన బడు
కణి నొడయండు, వచ్చుక బువ్వకొల వారి
కలం తెగకొనె. అచ్చు. రా. ఆర. ౫.

అప్పుడు. స. క్రి. (చెప్పినట్లేదే అలాదికమున)
చెప్ప.

(౪. ర.)

అప్పుడు = అప్పుడు. వి. ౧. ఏనుటయందగుదనవి
కనుకరణము.

వి. వింబ అప్పుడు కను బువ్వకరణంబు
దగ్గరే మువ్వకరణంబున ...

చంద్రా. ౨. ౯౨.

ఇ. వువ్వలయందగుదనవి కనుకరణము.

న. . . రాళ్ల వడికికొట్టి చెక్కొట్టి మువ్వ
అప్పుడప్పుడు అప్పుడు . .

సానుదో. ౨. ౨౨.

౩. ఏనుటయందగుదనవి కనుకరణము.

వి. . . భవనాభి వినును అప్పుడను బూనిన
వాడు, వినును అప్పుడు వినుకరణంబున...

చిత్ర. భా. ౨. ౩౪.

౪. ఏనుటయందగుదనవి కనుకరణము.

వి. విడిచాడు కిల నగ్గరకొట్టి అప్పుడు నొని
నన్ను తోచు మగువలార .

నను. ౪. ౫౯.

అంశ

అం. అను కొన్ని కవితలనువచ్చు బాటకంటె
ప్రక్కయము.

అం. వింబకాంబు, మగలు, మెం.

అం. పు. స. క్రి. వినుటయందు, అప్పుడు.

చ. కవిభరణంబు లొక్కమొదల గ్రమ్మడు
దమ్ముల బువ్వలొనరున, గరణంబు సార
సారయంగులు భరించిన కవ్వకానునీ,
కరణంబు సానుకంటెయందే బలమొనిరి
సానుకంటె బువ్వలొనరులొక్కకే ముదముతో
నభిషేకములేయొక్క వడిక.

భాను. ౨. ౧౪.

(౪. ర. పా. అప్పుడొనరున, చుట్టె. పా.)

అం. పు. స. క్రి. ఏనుటయందగుదనవి
కనుకరణము.

డి ... అంపుర్ణ చది తెలియవలగినా తో
గమనలంతలు చిట్టగమలు తోరగ ...

చా. ౧౦. ౪౪.

ఉ. అంపుర్ణ ప్రాంతలో తెలుగులందరి విక
బలాక్రమించుచో, న వివేకగంలు తప్పవత
రావలు చావలగోరవలె, నిత్యమ
గంది కాల్యాదగగనోక నేదినిరవలె ...

భోజరా. 3. ౨౦౦.

అ. మామలయందగద్దని కనుగలము.

క. తూలురు పోలురు ప్రాణులు, తోలురు
చాలో వనరులు అంపుర్ణ నూరిక ...

భా. రా. అర. ౨. 3౮౩.

స. శ్రీ. విభజించు.

డి .. దివిడిమలుల తప్ప గంబాలవాన
తేలులుగె దవ్వబంతల అంపుర్ణ అంపుర్ణ ..

అను. ౨. ౨౪.

మ: అంపుర్ణబలులంగు.

అంపుర్ణబలులంగు. వి. (అంపుర్ణ + భలులంగు.)
భంజనము, కాటకము.

అర్థ

అంపుర్ణ = అంపుర్ణ. స. శ్రీ. విసర, విసరము.

డి. పునరు నిలకల పాతకలారని నేనా
యభయలు అంపుర్ణుల ...

అను. ౨. ౩౩.

అ

తెక్క. వి. (క. తెక్క) ౧. పక్షియెక్క
పక్షము, గరుడు.

ఉ. తెక్కలు సింది కంఠమున తెలులు వారి
కంఠము ప్రభు పేరుకొను గొంఠయందగున
గె గలంకలగగనోక ...

భార. భీష్మ. ౨. 3౦.

డి. తేటి తెక్కలకప్పు చగదను కొప్పు
చానమొలగ పన్న పొగడుట్టి ...

వి. ౮. ౩.

మ. ... తెక్కలు ముక్కల దుద పప్పు
లిండు సరసి గానించు కార్తాంగమే,
తిలకించు బలియించు గోతి యొకటెంతే
గంతు సంత మును (ఉ. రా. ౪. ౧౫౮.)

అ. పర్వతముయొక్క పక్షము.

ఉ. తెక్కలతోడికొండల తెలియ వన తెద
వడంకికొన్న పి, తెక్కి బలలి పంచెకొ
యీ బలవారము పేర్చి యంతయున ...

మృసి. ౧. 3౨౨

3. రెండుగా విభజించిన తలుపుయొక్క
భాగము. (మా. తెక్కలలుపు)

౪. పొగాకు పెదబలవానిలోని యొక భాగము.
(శ్రా. కా.) ౫. భజము.

మ. ... గెంబుల మంత్రులది తెదమయొక్క
తెక్కయిది పక్షమై యును ...

కా. 3. ౨౪౮.

కాడుకలోని ప్రయోగరీతములు. ౧. తెక్క
రాత్రు = అంతరియమున ఉత్తరియమున
కలసియుండు పక్షము. ౨. కాడు
తెక్కలమొదల తీరించుచున్నాడు. 3.
తెక్కలైన దొక్కాడెను. ౪. అతడు
నిలువగానే తెక్కలు గట్టకొని ప్రాణము.
౫. తెక్కలు ముక్కలుచేసికొని కార్తము
పొధించెను.

మ: తెక్కకట్టు, తెక్కకట్టుచున్నాడు, తెక్క
కట్టు, తెక్కవీరుతు, తెక్కలేక, తెక్క
పొయిలు, తెక్క ప్రాసంగ, తెక్కల
పొకు, తెక్కలకొట్టెడు, తెక్క
పొక్కులకొట్టెడు.

తెక్కకట్టు. వి. (తెక్క + కట్టు.) చక్షువుల
చూపు (ఇది మినకట్టు వంటిది. చూ. తెక్క-
కట్టుచుట్టి.)

తెక్కకట్టులపట్టి. వి. (తెక్కకట్టు + ఎల +
పట్టి.) గరత్తుంకుడుడు.

దీ. తావికాల్చుచున్నదామహులునుండి, తెక్క-
కట్టుచుట్టి బట్టి-కాచడ ..

ప్రబంధ. ౨. అచ్చెతెనుగు పంచుత్తునీసములు.

తెక్క(ల)తల్లు. వి. (తెక్క(లు) + తల్లు.)
తండు చక్షువులుగల తల్లు.

దీ. ఒకట వున్నదన్న యొక్కతల పుతాని
గాచి తెక్కలతల్లు గడియత్తుచ్చి ...

చూ. ౩. ౧౩౩.

తెక్కతీరుపు. వి. (తెక్క + తీరుపు.) మళక
నము.

క. ఇలువెడలి మానవుడు తన, తలచింతావు
నకు నేరదాచకు నేయం, తీరిక తెక్క-
తీరుపు, వలయును కామనికవరల వలకుదిధ
మనక. వి. శకుం. ౧. ౧౩౧.

తెక్కతేజ(జ). (√తెక్క) వి. గరత్తుం
కుడు.

దీ. తెక్కతేజపై నెక్కి మిమ్ములుముట్ట
నుండను వడిదోలి యాచుకారి ...

చిత్రా. ౪. ౧౨౪.

తెక్కపాయలు. వి. వి. (తెక్క + పాయలు.)
ధాన్యనిశేషము. (శ. ౧. త్రా., బా.)

దీ. తెక్కపాయలు కాచి తెక్కలు తుప్ప
మంబులు నీతాళిగవరలు ...

శౌ. ౧. ౪, ౧౨౨.

తెక్కప్రాసంగ. వి. (√తెక్క) సత్తునిశే
షము.

చ. ... తెక్కప్రాసంగ దొందముత్తు-
వడియ .. కా. ౩. ౨౩.

తెక్కలపోతు. వి. (తెక్క.) చక్షునిశేషము.

దీ. కాశీయును గౌరవంకయును తెక్కలపోతు
నేటిదింతయు చాచి తెచ్చుచున్నడు ...

చా. ౧. ౨౩౧.

తెక్కలబొల్లయు. వి. (తెక్కల + బొల్లయు)
తెక్కలగల బొల్లగుట్టయు, గరత్తుంకుడు.

దీ. ... తెక్కలబొల్లనిగెట్టు-తల్లున తన
శయ్యపై బలవించు బంధధరుడు ...

చూ. ౨. ౧౪౨.

తెక్కపామ్రాణిదంట. (తెక్క + పామ్రాణి
+ దంట.) వి. మన్యకుడు.

చ. .. కావర యాజమా, కలకాశంధ్ర
మనీంద్ర నకును బొగరక్కన్ తెక్కపా-
మ్రాణిదంట, పలికన్ చాటుయ నన్ను
ధనము దండకదండ నేరేగెనె.

చంద్రా. ౩. ౯౨.

తెక్కాములు. వి. వి. ధాన్యనిశేషములు.

దీ. రామరాజులు తెక్కాములు ముప్పాడు
తల్లులుచులు చాచుటలు ...

చూ. ౪. ౧౨౨.

తెన్న. వి. కలక, చుక్క, ధను.

చ. అట్లాచియోగి బావనినలొక, నేనీ పొల
లొక తిచ్చుకొనుచి తెన్నుచుదగల తుదవి
తేంద్ర నేలువలించ, మనక విక్కాళుల
దొనరియించ. కా. ౨. ౪౨.

తెచ్చ. వి. చక్షువు, నేత్రము.

ఉ. ఎప్పుడు తెప్పవలం బొలిచి యిండువలం
దగసివు కంటికి, తెప్పవలంబోలె
మాటయి తెలిం బులలారకి యెచ్చావచ్చునిం,
తెప్పయి ... భార. ఉచ్ఛ్వా. ౪. ౧౧౪.

ఉ. తెప్పలబాబ్బ కప్పదమి తెలి మనోహర
మా రి నివ్వేలం, దప్పక చూచిచూచి ...
మమ. ౧. ౬౩.

ఉ. ముప్పిరిగొన్న పావల తెనానెలకింకయం
దప్పదమి కన్, తెప్పల విప్పదకెరతం తెన
రానగ నీడునీడు ... పమ. ౬. ౯౩.

నీ .. పక్కయి తెలయ తెప్పం చుంగ .
అం. భా. ౨. ౧౪౪.

జ : తెప్పపాటు, తెప్పగెల్లు, తెప్పవెట్టు.

తెప్పపాటు. వి. (తెప్ప + పాటు.) నివేదము,
తెప్పమాటపాటు. (క. రృ. ప్రా.)

తెప్పలెత్తు అ. క్రి. (తెప్పలు + ఎత్తు.)
తెప్పలు విప్ప.

ఉ. పాదమ వల్లగా జిలుగులబాట విసంది
పహింది యెప్పుడుం, పాదమ ముగ్ధి తెచ్చె
లల పొగకనుంగన తెప్పలెత్తి .
కవిరా. 3. 3౫౦

తెప్పవెట్టు. అ. క్రి. (తెప్ప + వెట్టు.) కను
మాయ, తెప్పవేయు

నీ. అలిగి విరహుల వలరమ్మ లాదనేనీ, కాక కను
చూచి దన పాదగన్న తెప్ప, వెట్టునందంగ
మోదల విట్టునొంప, మదమడోల్లన తలి
రావమనిబోలె. మ. సం. ౯. 3౨౩.

ఉ. అరమణీలలాను హృదయంబున నాదట
లంకెంకనం, వేరగనింపు సంతమయ
రెంపురహింపగ తెప్పవెట్టగా, వేరపు
రేక వేదకలు విట్టులెత్తినెను భావం

గన్నులక, వారణాశిక్ క్రోత బుడబుడ
నుండున తెలిచెల్లము. (వీయూర. ౬౫౫.)

తెప్పలెమ్మ. వి. ఉపకాళి, ఒక కొమ్మనుండి
భ్రష్టన చిన్నకొమ్మ.

నీ. పూరమ్మ వందుచో నాణుపయ్యలెట నాని
మూలలాగు నువ్వలెదంగు ..

విజ. వి. ౨. ౧౪౧. (వి. వి.)

తెల్లు. వి. కాకము, ఒకకాచిర్య. క్రి.

నీ. తెల్లుతెల్లులు నీలం క్రొల్లి పేదమునందు నయ
పున ప్రావృదాకయము నొసగ
అమ. ౪. ౧౫౩.

నీ. కూడుమేల్లడుతల్లు ముచ్చరాయనిబట్టి
తెల్లుకొప్పిరియెత్తు తెల్లుతల్లె
అచ్చ. రా. యు ౫౯౨.

నీ. . కాకము తెల్లువాగను దనపు .
అం. భా. ౨. 3౫౦.

జ : తెల్లుచూలి, తెల్లుటిల్లు, తెల్లుదీవి.

తెల్లుచూలి. వి. (తెల్లు + చూలి.) శత
శబ్దంబు, మహారాష్ట్రది.

చ. . తిగవేళల్లినుగడు తెల్లుచూలి.
తెలిలంబయిగొన్నుమన్నెడు నువ్వయి.
అం. భా. ౧. ౪౪.

తెల్లుటిల్లు. వి. (తెల్లు + టెల్లు.) కాకగృహము,
తెల్లుదుబ్బులతో నేర్పడిన యిల్లు.

మ. .. రెంజూలుచేరుల తెలుదీవీ తెల్లు
టిల్లు గనునా దోమచరగ్రామనీ
ఉ. రా. 3. ౬౨.

తెల్లుదీవి. వి. (తెల్లు + దీవి.) మకవీరము
శరదీరము.

౧. "తేదీల కడపక" అంటున్నది అద్దంప
వియ్యంగదేవి లాక్కొట్టినదేమని, కడప
అని ... అచ్చ. రా. య. ౪౦౩.

దే

తేదీలు. వి. కుమారదేవయ్య, కుమారయ్య, కుక్క.

౧. అమర క్తి "తేదీలు మారవారసాటోప" మొం
టికాంధ్రవంశ చరిత్రాంధ్రం తెలుగు
(హరిశ్చంద్రవంశము) మా. న. ౨. ౩౦.

౨. వీనిమధ్యలో దగ్గతనవిచ్చి యెఱుంగక "తేదీలు
కుక్క చు, వాడ గళారధామల వదల్చితి
గాత్రన నీవు గుక్కపై, యూదాదేవ్యతో
మొఱుగుచుండు తపస్సులఁబాది .

భా. రా. ౨. ౩౪౨.

౩. కంఠరేంద్రులపై గుమ్మంపు సింగంబు తెల్ల
"తేదీలు" కంఠ రేంద్రులపై ..

రా. వి. ౩. ౪౪.

తేదీలు. వి. (పం రాట్) బ. "తేదీలు, "తేదీలు.

౧. రాజ, ప్రభువు

౨. "తేదీలు బాల్సు కప్పదమి" తేదీ మనోహర
మూర్తి నివేదింపు, దప్పక చూచిచూచి .

మొ. ౧. ౨౫.

౩. అనిలో మూర్తిమ మూర్తి "తేదీల గద
"తేదీలబొమ్మగా" మొట్టొక్క మనోహరం
గలయంగలేనీ . యదయా. ౧. ౪౦.

౪. వీ "తేదీల నీవు కలయెఱుంగ, గాఢపుల తెలు
నర్మకామినికొట్టి, కాశీమలఁ బాదము
కలయెఱుంగ నయియెండు జనుల "తేదీల
యంగళ. రవి. ౩. ౧౧౦.

౫. తుదమి "తేదీలు" నడచిన ప్రాంత నీవ ..

పా. ౧. ౪౪.

తుదమి "తేదీలు" = వ్యక్తియను.

౨. మగదను, భృతదను

౬. "తేదీ" యనుచున్నయన కడ, "తేదీ" దివ్య
కాంత "తేదీ" వదిలి, కావ నతంశము
వదిలి యనుభవగ్రహము లందరుండును
విందు. భార. కాం. ౩. ౩౩౪.

తేదీలు = లేదు. వి. ౧. ముఖలయిక.

౭. "తేదీలు" సింది కంఠమున "తేదీలు" కాశీ.
కరంబుప్రదర్శి "తేదీలు" గ్రాంత శుభ
మను జొరంగలంగలలేనీ ...

భార. భిష్మ. ౨. ౩౦.

౮. ఒంటికాలన నిల్చి యూదా మారకములఁ
బగును "తేదీలు" "తేదీలు" తెలియించుచు ...

మొ. ౧. ౧౦౦.

౯. తుదకుమ, (చంద్రోదయవర్ణనము)

౧౦. కలవ చెందొకల "తేదీలు" మున్నువు తెల్ల
గోరి కానిందిన గుళియనగ ..

భార. ద్రో. ౫. ౨౪౪.

౧౧. మొదల నిద్రపుర కామమూలక నలమ, "తేదీలు
పాశీవ అంధకా "తేదీలు" కలతి, "తేదీలు
వీనియ యిబ్బలుకానలోన, "తేదీలు" నిమ్మ
యదో "తేదీలు" లో "తేదీలు".

అచ్చ. రా. అర. ౧౦౧.

౧౨. లో "తేదీలు" గద. (౪. ర.)

౧౩. అంధకా "తేదీలు" రాగ "తేదీలు".

౧౪. అంధకా "తేదీలు" వచ్చును. (౪. ర.)

౧౫. అంధకా "తేదీలు".

౧౬. "తేదీలు" మదను, "తేదీలు".

తేదీలు మొదల. ప. ౧౧. ("తేదీలు" + మదను)

అంధకా "తేదీలు".

౧౭. గురుకులమునకు గోదావరి కామము
బాల్సుచెంద్ద "తేదీలు" గదల జొక్క అంగ
గోదా "తేదీలు" బాల్సు శుభగదలయి.

తేయ = రేయ. అ. క్రి. ౧. విశ్వాంభోను.

చ. కిమక జగత్కవిశ్వవృత్తసరి తేనీనలో
గృహం దంధనమున గల్లంబో నురగం
శ్వయ తత్వవచానాత వంధనమునగల్లంబో
మమజనాభ తత్వపుట దర్శనావలంబనమున
గల్లంబో గహనమధ్య వివాసము తెలితోటి
కిన్. కావ్యా. ౩. ౫౮.

న. మయూరధ్వజానుల తెదెదు బాంబుల
గంధగతప్రాసులం చేసిన తేనీ బాసన
నుకుండు నవ్విరవర్ష మర్చులులు చూచి
పాట గలకుటుములు నటవిన ..

తె. భా. ౮. ౨౨.

అ. జ్వాలాటి యిగి జానడి నభలోన, తేనీ
ప్రలోన తీర్చుచూచి, తేన్నుచుదలం
భ్రుతమితేంద్ర తేల నులిప, మనన విశ్వ
నాథుం దేవరయంద. (కావ్యా. ౩. ౪౬)

౨. అతిశయించు.

నీ తేనీన కడలితో తేలుదీనియె జడగడ
లియె గదలి లొక్కత్రుటాడయి కడ
లి ... అచ్చ. రా. యె. ౪౦౩.

౪. అప్పుడమితామృ నెత్తుక, తీవ్రమక జలు
నకు నగనీ తేనీన కడలితో, సువ్రమక జు
తలి .. అచ్చ. రా. అర. ౪.

౩. కలిపించు.

నుగంధి. తేలపుల తేల గోల తేయ విండు
లోనఁ బో, తేల కానము ...

యయా. ౪. ౨౧.

తేల = రేల. వి. అగస్త్యవృత్తము. ౧.

నుగంధి. ... తేలపుల తేల గోల తేయ
విండులోనఁ బో, తేల కానము ...

యయా. ౪. ౨౧.

తేవు = రేవు. వి. సర్వాదులయందు మనభ్యులు
విండు కనుతగా తేన్నవీధినబా.

అ. పీడయొక్కై క్క తేనువొర న యొటి, తేవు
బాటి చెంచుతేని నటలు, మిమ్ముటంబు
తేయ తెక్కన నీడొద్ది, ముత్తయ గడల
తోడ నవలంబయ.

అచ్చ. రా. అయా. ౧౦౧.

౪. అయిత యాచుండగ, వారియె పాట
నాటి బాటికరమునక, బాబా తేలమునా
యని, తేవుణగా నతని తలగొలిగి
పోవిడిచెన్. వి. త్రి. ౮. ౬౩.

(తేవుణగా = పాయణగా, అని భావము)

తె

తైక = తియ్యక, అవిక, రైక. వి. కంచకము,
కంచెల.

చ. కలగిన కొవ్వతోఁ జిటులు గంధముతో
విడినదై తైకతో ... కళం. ౪. ౩౪.

నీ బాట పయ్యంబుతోఁ జుట్టితేయ లోఁగ
గతులెమ సువ్వుజ్జ్వలతలతోడ ...

దళా. ౮. ౪౪.

జో

జోష్య. వి. (౪. జోష్యు.) ౧. అనాదరము,
తిరస్కారము.

౪. మందులవైడియప్పుడు, పొందు కడలి నేత
నాడలు భ్రుకునును నయం, బొంబగ
తెన్నెన గంబాను, నందడి జోష్యయె
నూర్చిరాదు పనికిన్. (వి. ని.)

చ. ... రఘువరల సచ్చదితోచ్చయలు బచ్చ
రింత్రితుల దొచ్చయలు జోష్యునీయెను
మెచ్చుచున్ ... రామా. ౫. ౧౪౯.

౨. అవమానము.

1. ... అడిగి దేవుని ముందర ముగించింపు ...
దినము నడిచియు తోడ తోచు ..
నా నవనాద సంక్లమి యలరుచుండు ...

అం. భా. ౧. ౧౧౧.

ఆ. ఇట్లు అగుట యెఱిగియెఱిగి యేరియను
నెఱుంగనేని అలిమి తోచుచుండెడి, చేయ
నది కలంబు నిద్రింపకుండుట, తొలగిడి తోక
దుఖములను గలంబు.

భార. అశ్వ. ౨. ౧౯౧౦

3. మానివ్యము ౪. కంపర్మము.

1. తోచుకొని తోలు తోలుకొచ్చు నేను

1. .. అనుచు జాతీయకరణి బాల్యము
జాతీ. అయి. ౫. 2.

౫. క్రొత్తగొట్టి మొదలగువానిచే నేర్పడిన
యరన. (౪. ౮, ౧౦)

తొడ. వి. ౧. వామము, ఎడమ

తొడ : తొడచేయి (౪. ౮, ౧౦, ౧౧, ౧౨)

తొడ్డు. వి. ౧. అధికము (తొలుపు)

తొడ : తొడ్డుతొలుపు. (౪. ౮, ౧౧, ౧౨)

తొమ్మిది = తొమ్మిది. వి. ౧. వత్తుము, అమ్మ

1. వాని దుశ్చాసముని తొమ్మిది ప్రయోగింపి, నీవు
నెత్తుకొనితొలగి నిన్ను నతడును మాదు
యందెయు తెలుపొచ్చును తొమ్మిదిగాక, 2 వియ
జాతీ 2 నీవును బువనకము.

భార. శబ్ద. ౨. ౧౨౪.

1. తొమ్మిది నడిచేసి దేవుని మొలుగుతొలు,
కడలనింపుచు నది నుకొనుచుండు ..

అచ్చ. రా. కిష్కిం. ౪౨.

అవగ్రహించి. ... నుగల విద్యుగను తొమ్మిది,
గొమ్మి కరగించుచు ... (విలా. 3. 3౯.)

౨. వృద్ధయము ఎడ.

౨. నలచే వ్రజులు తొమ్మిది వినుతగర్వముం
బ్రమోదంబు మోసలలోనపున్వ నోయారముం
తెలగ .. భా. ౪. ౪౮.

(ఇది తెండగ్గతులకును తొడనగునను.)

తొమ్మిది నేయిది నిద్రతోపు = నేనాన
నేయిదెట్టి నిద్రతోపు, చింత తో నుఖముగా
నుండు.

౪. తొమ్మిది నేయిది నిద్రతోపు మని
తాత్పర్యం. భార. అది. ౨. ౨౨.

తొమ్మిదితొమ్మిది = నిద్రించు.

1. జగ్గవన తొమ్మిదితొమ్మిది నిద్రిన జాడ
నప్పు నీవలనాపయోధరములు .

వి. వి. ౨. ౧౦౨.

1. తొలగించుచు చుక్కల తొమ్మిది నేన
తొమ్మిది. వి. ౨. ౧౨౦.

తొమ్మిది నమ్మగొట్టికొను = మిక్కిలి మెల
కువతో నుండు.

౨. నుండెదెంతయును తెలియని తెలియ నీమా
ర్గము నీకంటె మానగవిన్ తొమ్మిది నమ్మ
గొట్టికొని యాపాయంత్రుభాతము నిద్రి,
రయం నొకము మాని తెలివను నీమమ్మిది
యిట్లుయొక్క . చంద్ర. ౧. ౧౪౧.

తొమ్మిది నుండు = మిక్కిలి బాధకలిగించునది.

ద్వి. తొమ్మిది నుండు తోలకొనియెట్లు, చచ్చి
కొత్తలు వారవనిలు మఱియు .

మండితా. భూ. ౧౧౨. పా.

ప్ర

తోలు. వి. ౧. ౧౦. (౧. ౧౦౪. ౪. తొలగి.)

తొలుపులము.

(ఇది కలకలమునకు నిద్రారక ప్రయోగ మొనరించు
వి. తొలగి, తొలగి)

చ. కటికత్తబోల ముద్దుమరలరా తాగి
బోయెను గజకొమ్మల తో, కటగొని
దంతుడు .. కు. సం. ౨. ౩౦౪.

గీ. .. పొటరాచుడు గూర్పుండి బోటి
మోడ, తిండి దుబ్బంగె గమ్మలమందు
కయ్యి ... పి. సం. ౫౦.

గీ. బాంబులి బోటగట్టిన పద్మమంబుల బడ
ద్రోసి పద్మప్రాయమగును ...

కళా. ౮. ౧౯౮.

బోళ్లకొకండ్లంబాడు = సర్వజనవిదితమును.

క. మల్లోకంబుల బామలు, బోళ్లకొకండ్లం
బాడ తోయక నటియెనె, పెల్లివిరాగాగ
దిగిన, గళ్లకు మయగారి పెలకకం గొని
పోయెనె. సరాహ. ౩. ౨౩.

బ: బోలుమాను.

బోలు2. అ. శ్రీ. బాధచే నటించు.

ఉ. తాలను గేలను జెడిసి గంధకరిం పెగటార్చు
నింగముం, బోలుచుం చేర్చి యాద్రుపదభూప
మకున్ సుయింపె నేదనన్, బోలగ
తోజగణం బలుమంబుం బోరలంబడి లాలం
గ్రక్క న, పాల్వలనుగండు పాపిరిధమంబు
దలంచుచు గ్రార్థధర్మంబు.

భార. సా. ౧. ౧౫౩.

క. ... పెద్ద రొదల వంతటగాంబు, దూలచు
పోలుచు ప్రాణచు, బోలుచుబాటి మన
దనుమ బుద్ధులగొనెన్.

భా. రా. ఆర. ౨. 3౮3.

క. కీలకదిన పంక్తిమాల, ప్రాణం దురగములు
గజన వాస్తవేతన, నూలిన పర్వతమాల
గతి, బోలుచు గంధలాసగ పెద్దయలు పడి
వోలుగన్. పద్మ. ఉ. ౩. ౨౩౩.

బ: బోలుగాలి.

బోలుగాలి. (బోలు + గాలి.) వి. బాకూ
లము, పెద్దగాలి

గీ. భవరామరణ కార్యానకదంబంబు దూరింప
నేరెల్లు బోలుగాలి .

పరాహ. ౨. ౧౦౫.

బోలుమాను. వి. (బోలు + మాను)

ఉత్తర, తలుపునది తిరుగులై క్రింద నమర్చిన
కొమ్మదిప్పు, కపాల మూలాలవాలము

(క. ర., బా.)

ల

ల. ఉత్తర. లకాశాక ముద్రనము.

ల. అప. ద్వితీయావసంపదవప్రత్యయము. ఇది
కర్మాధికరణాగ్రములం దువయోగింప బడును.

(కర్మాగ్రము)

గీ. .. ఆతః ద్వితీయము మగిడింది చక్రముల
నొంది, యతనిసారకం పెగటార్చి యార్చి
చేర్చి . భా. పీఠ్య ౧. ౨౫౪.

(కర్మాగ్రము)

చ. . ఒండువిల్లు పీకరకం శీఘ్రలీలగొని
కమ్మల వత్సరం బాంధవ్యాగ్రం, దరిబల
ముక్కుదక్క వడి నాతనిపై నులిగెన్ కొతా
త్రయం. భార. పీఠ్య ౧. ౨౫౫.

గీ. ఆచార్య డెబ్బదియమ్మల వాచార్యత్రు
నేడింట .. అమరనదనూన కలువదంటను
నేని భార. విరా. ౫. ౩౩౩.

(అధికరణాగ్రము)

౩. అదత్తల పెద్దయ్యెగాలం, విడుమల గడి
చిరిచి భార. విరా. ౫. ౧౩3.

౨. తృతీయాది బహువచనప్రత్యయములకు
వచ్చు నాగమును.

౪. తమవిద్యాతమలచే, త నులొక మొదలెట్టి...
మరి. ఉ. ౪. ౨౧౦.

క. తీర్తవకవ్యాజులకు, వృత్తము గలపంగ
వాట నేర్చుకలదు ...

భార. విరా. ౧. ౮౮.

(కొన్నిచోట్ల యొక్క లోపించుగా ననుచ్చయ
మతోఁ గూడి వ్యవర్థము నిచ్చును.)

వ. .. బాంధవప్రధానులయొ దుశ్శాధనాదు
లైన తృప్తులయొ నునుక్షుంబున ..

భార. ఆది. ౮. ౫౧౮.

క. ... నలుగురుశాస్త్రజ్ఞులయొ మోక్షమొనెట్లు
విర్యులజ్ఞానవిధి. భార. ఆది. ౮. ౨౯౩.

ఆ. దివ్యమాల్వములయొ దివ్యానులేపనములయొ
సారథంబు వెలయుచున్నది ...

భార. ఆది. ౩. ౧౩౨.

ల. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. ఇంద్రుడు. (మీ. ని.
దీనికి దామరన వ్యవస్థయొగదులేదు.)

లంక. వి. ౧. దీవి.

ఉ. బలవిడి నాశించి యుధపాళికలంక దలంక
వార్ధిలోఁ గల దొకలంక లంకయనగా
నొక బాసవరాజుదాని ...

య. రా. ౨. ౨౨.

౨. కలవాశీర్తిప్రక్కగది. (క. ర.)

ః లంకనయ.

లంక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. రావణాసురుని
పటరాము. ౨. నేకశ్రీ, లంక, జంతుపూలు. ౩.
కొమ్మ, కాళ. ర. ధాన్యనిశేషము.

లంకణ(స)ము. వి. (సం. లంఘనము.) జ్వరాదు
అనే సంభవించెడి యుగవాసము.

(క. ర., క్రొ., వా.)

లంకలు. సం. వి. ఆ. శ్రీ. వి. ధాన్యనిశేషము,
కలవాశీ నలుగులు.

ఉ. నుగలు గోధుమర పేసలు పజ్జలు
లంకలు కొజ్జిల్లనప్పుడు ..

ప్రభులిం. ౫. ౮౩.

ద్వీ. చురకమర గోధుమర పజ్జలు లంబితిరె
పేసలను యువలను మినుములును ...

ప్రభులిం. ర. ౧౫౧. పా. ౨౪. పం.

లంకనేయు. ఆ. శ్రీ. (లంక + నేయు.) పలుక
నయ, (వి. వి.)

లంకాదామీ. సం. వి. క. పుం. మానునం
కుడు.

లంకాధిపతి. సం. వి. ఇ. పుం. లంకారాజు,
రావణుడు లేక విభీషణుడు.

లంకారి. సం. వి. ఇ. పుం. (లంక + అరి)
శ్రీరాముడు.

లంకించు¹, ఆ శ్రీ. ($\sqrt{\text{లంక}}$) ౧. లంకనయ.

మీ. మంకి నాఁ బరగు ప్రావృణుడు ధనేశ్వమై
న న్నిచు కిక్కిరింపవలయునట్టి, గుల్జాకోయిని
బట్టిగొని క్రీతి లంకించుచుండ లంకయతోన
గండుమోటి .. భార. కాం. ర. ౪౦.

౨. దొరకొనుకోను.

క. ఎత్తిన గద లంకించియు, మా తిందియు
ప్రమది దిరిగి యుడిచియుఁ బయలై, నొత్తియుఁ
వట్టియుఁ బట్టియు, మ క్కగవ్యయముఁ
భోజి నలసి నినువుయక.

ఉ. మారి. ౩. ౨౨.

౩. తగులు, అన కనుగు.

క. లంకించి యుయంధరిపతి, మంకణుమకు తెప్ప,
నువలనుమాను గిరిక, సంకల్పనిర్దిష్టం
నగు, కంకరఁ దళిలార్థి పారిజాతం బను
చుక.

పుం. ౩. ౧౨౨.

క. ధరించు,

ద్వి. ... తెలిగొనా మొగ్గుల తీర లంకించి,
విశ్వానాథుని రాజ సేనాసంఘానికి ..

ద్వి. పరమ, ౨. ౫౫. ౪. పం.

బ: లంకించుకొను.

లంకించు². ప. శ్రీ. ౧. అవమానించు.

పీ. ... గీ. చరణ మ మృణాలిని పై
కాచెదవన్న, వారి కాయను లోపసంకాప
మొనరు.

౪. జూని యనక యిట్లెంతయు, నను లంకించి
తటు గావునం బదము మహిం, దునిపివడం
గాకయని పెం, యన కేరియంచుటయు

వూరి పూ. ౧. ౧౦౦.

౨. దొంగిలిండు, అవమానించు.

ఉ. శౌంధక రేయిమంబులఁ గోతల కీరడు
భ్రష్టపద ల, స్థింపు పెంబునం బరిచ
రింపుచునుండి నులుండియొక్క శేషమనను
బొంది యరకులవద్దఁ దొలగిన సందఁ
కాది లం, కించంగ నేత్ర నీపడిడిన్నియ
సంకయమేల దీవికే. (వై. ౪. ౧౦౯.)

పీ. పొగడల పరివళంబులు కొన్ని లంకించి
మొల్లల పెత్తని కొల్లలాడి .

ఉ. రా. ౪ ౧౬౩.

లంకించుకొను. ప. శ్రీ. (లంకించు + కొను)

ఉపాయముచే పొందెననుచుకొను.

పీ. అరవిశి కెట్లగట్టితి నిరంజనోష్ఠ లంకించు
కొనియె నలంకృతమన, విరహానామలనఁ
బొరలుచు నీరాక కెదురుచూచుచునున్న
యే నటుండ . కళా. 3. ౨౬౦.

లంకినే. వి. వివిధమైన బట్ట. (౪. ౪.)

లంక(కియ.) వి. (సం. లంగి.) ౧. తగులము,
అది కాకావసంబంధము.

౪. క్రాణులు చెడ పెట్టుమల, పీ. నించిరి బువ్వ
లేక చెడి బుడుకలు పొ, రావీర బువ్వం
బువ్వనను, క్రాణులునకు లంకయనెడి వల
నల మృదుడే. వచేల. ౧. ౪౦.

౪. భావంబు అనిత్యమలని, యా తెలుగనె
వివర పెట్ట రితిపద్యరా, కావలము త్తుట్టు
పువ్వం, కాపువ్వంబు లంకయను విరాళము
నలడే. ప్రబోధ. ౫. ౨౪.

౨. కూడిక.

పీ. ప్రధురమై యొకచోటఁ బాటికేరూపుర
కనుకాచుల కమ్మకాని రమణ
నొక్కచో నురభ్రాంతి ముందు గను
రించు మాంసంపుగముల కములు. గీ. గ్రమ్మ
కొని యొక్కచో నురికాననర్పణ
సముద్యుక్తమై లేచి వాసనలను, నుంకె
చోచోత్రలాదంగ లక్ష్మీదేవి, పండు
నేతెంచె గమ్మలమడు పురు.

వై. 3. ౮౦.

3. పెండ్లిని నూచంగట్టిన కట్టు.

పీ. వాలాగ్రముల ముట్టెడి లంకెలంగ కాంచుల
పొతకములఁ దొలికెచ్చి
పి. ౪వం. ౪. ౬౯.

పీ. నుంకె నాఁ బరగ ప్రాచ్యులుండ భవ్యమై
నర్తిండు కిషింపవలయునట్టి, నుల్లాదొయిని
బట్టిగొని ప్రితి లంకించియుండ లంకయతోన
గండుమోతే. కృత. కాం. ౪. ౪౦.

గీ. శ్రేష్ఠ కావోనబట్టి లంకయనఁ బార్తి, దో
అనియఁగొట్టి మెడ కాల్చితెట్టొట్టి మారి
చెడలించు పడుపున మాణిక్యము.

పొండు. ౫. ౨౪౫.

౪. సంగమము,

క

ఆ. ఇంకొకచోడుపోయిన పరకృత యాచరి
యి నీవు నా, లంకాచేయు యాత్మకాల
లక్షణంకుల గాంచెడు .

భాగ. ౯. ౪౩౦.

ఆ. అలవసంధ్యంతు సతులంఘు బతులంఘు,
శేషపుణ్య లంకా శేషనాథు . .

నీమ. ౩. ౧౩౪.

లంకాచేయు = లంకాచేయు తగులుపాటు కలిగించు

క. నీకంట దోడునీకె, నేవచ్చెనక నోడుక
పొమ్ము నీకు నానక, చెవంబు లంకా
చేసెను, స్వామికవంశధరుడు సామీగ
మనకుక . మ. పు. ౩. ౩౩.

జ. లంకీండు, లంకీండుకొడు, లంకాచేయు,
లంకాపాటు, లంకాచేయు, లంకాచేయినీ,
లంకాచేయియు, లంకాచేయు.

లంకాచేయు. వి (లంక + చేయు) చెడి
సంబంధము కల్గెనా

గీ. బలిదంపు లంకాచేయు మెల్లయుగము
సూరి . . . . . లా. ౨. ౩౪.

లంకాచేయు. వి (లంక + చేయు) తగుల
పాటు, తగులము.

నీ. అనపాదముగను నిమకలల లంకాచేయి
ద్వంద్వపంతు వల్ల (సారంగ. ౧౦. ౪).

నీ. అనపాదముల లంకాచేయి యెంద్రి రాణ
మనోమథరణాలార! (రామా. ౫. ౨౮౧)

లంకాచేయు. వి (లంక + చేయు) చతురాల
చేయిచేడి ప్రాసపలక. (క. ర., ప్రా., బా.)

లంకాచేయినీ. వి. ($\sqrt{\text{లంక}}$) వేడుకరాణ,
వేడుకడు.

క. అచింతనలు బాగ్యేభుడు, దోచునలపు
చెల్ల గొల్లయుగ్గులి నెంతో, నువనాచార
మనక చేయుచు, మమిమరగ మమిలంక
మానినీ శేషన్. మాం. ౨. ౧౦౯.

క. అచింతనలుగ నాచరిన, వదలక మనీ తాన
సంగ చాడనగా నెమ్మది నేలులేక తమి ను
మృదవతి మృదులి లంకాచేయినీ యయ్యెన్,
కుక. ౨. ౪౩౨.

లంకాచేయియు = లంకాచేయియు, అ. శ్రీ.
($\sqrt{\text{లంక}}$) అధిశంబంధము కలిగించు,
లంకాచేయు.

క. సంతోషముల బాంబం గలిసి తర్కయోగజ
క్రాంతిలో, లంకాచేయియు ప్రేమబంధముల
లేర గొలిండ్ల విడిచి విశ్వంక శత్రుడు
రిండు శేషకలక నారాగవర .
కవి. రా. ౪. ౧౪౪.

లంకాచేయు. న. శ్రీ. (లంక + చేయు) ౧౦
తగులుపంతు, లంకాచేయు, బంధించు.

ఆ. విష్ణుభక్తులందు విష్ణుభక్తులందుగ, లంకాచేయి
మనకు లంకాచేయి, విశాకరాజ్యపురి విశు
వనినాచుకె, యతఁడు రాచకలనీ యనగ
నొకె. బాగ. ౯. ౮౪.

చ. విమలశివ శేషశేఖరుల నీలిచిత్త జను
చెందు వస్తువు, వని నెదిరించి వట్టెద మఖా
ర్యమూదోదక లంకాచేయిచే .
కె. భా. ౪. ౩౩.

౨. చేయియు.

గీ. పర్యవసానంబి యెవ్వోమ్ము పదిమొదక,
నూటి యొకటియెడల చెది యెదిరినట్టి,
యదియెడ వనరాణం దియగ రాగ్యేభుల,
లంకాచేయి కెడల శంకె.

కవిరా. ౨. ౪౩౪.

అంకోయిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. విక్ర. శ్రీ. హ. (అంకావళి.) (క. ర.)

అంఘి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. కల్లముచెట్టు. యొక భాగము.

అంగ. వి. (సం. అంఘి.) చాటు, అంఘవము.
ఈ గురుకుల గుర్తుచెట్టుగన గోరువులాడుతు
బుట్టచెట్ల జొంగరముల జొక్కలంగ
గొను చంద్రా. ౨. ౧౨౨.
జ : అంగగొను.

అంగకుండ. సం. వి. ఆ. పుం. విటుండ,
చాడుడు.

అంగగొను. పు. శ్రీ. (అంగ + గొను.) అంఘియ,
చాటు. (క. ర.)

అంగము. సం. వి. ఆ. పుం. గ. నంటిరవము,
పంగుర్తియు. ౨. హాడిక, కలయిక, సహ
వాసము లేక సంఘము.

అంగరు. వి. (సం. అంగరు.) పీడ విలుచుట
అడుగుల దిగవేసెడు వాంగలివంటి ఇమపసాధ
నము, నాకాలాంగలము. (వి. వి., క. ర., వా.)

అంగలము. సం. వి. ఆ. న. వాంగలి.

అంగిడి. వి. ఖలివిశేషము, ఒకవిధమగు కల్లము.
ఈ కైరవమరణి భారంగి అంగిడి
కొండలగు ఖలివంబుల విలివంబులైన శేష
బులు కొరగ ... గంగాకేరంబుల కెండు
చాల్చి వారమంబులను ...
ఆ. హరి. ర. ౨౧౩.

అంగకుండ. సం. వి. ఆ. పుం. విటుండ,
చాడుడు.

అంగూలము. సం. వి. ఆ. న. బాంబూలము,
శోడ.

అంగోటి. వి. (హి. అంగోటి.) గోడి, కాడి
నము. (క. ర., క్రా., వా.)

అంఘ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. చాటు, అంగ. (క. ర.)

అంఘవము. సం. వి. ఆ. న. గ. దునుకుట,
దుడుకుట, చాటుకుట. ౨. చాటులతో పెట్టుట,
అడ్డముగాఁ బోవుట, గడువము, చలనము.
౩. ఎక్కుట, పైఁబోవుట, లేచుట. ౪. మట్టు
డించుట, పట్టుకొనుట. (దర్శనంఘవము.) ౫.
అతిక్రమించుట, మాన్దమితిపోవుట, అల్లం
పించుట, మోటుట. ౬. అగౌరవపఱచుట,
తృణీకరించుట, నిందతోఁ జూచుట, తేలికగా
కొంచుట. ౭. అపరాధము, తిరస్కారము, అను
ర్యావ. ౮. కీడు, హాని. ౯. మానకొనుట,
విడుచుట. ౧౦. అశృద్ధాలావిశేషము, అశృంగి
విశేషము.

అంఘనీయము. సం. వి. ఆ. (అ. ఆ. అ.)
౧. చాటుదగినది, చాటువలసినది. ౨. అల్లం
పించుదగినది, అతిక్రమించదగినది. ౩. పట్టు
కొనదగినది లేక కలసికొనదగినది. ౪. అక్రష్ట
చేయదగినది, నిర్లక్ష్యపఱచదగినది, అనుర్యావ
పఱచదగినది. ౫. విడువదగినది, మానకొన
దగినది, అపవచించదగినది.

అంఘించు. సం. అ. శ్రీ. చాటు.

ఈ .. అప్పుచాల్చెదవి ... వింగులుమీఁద
నుండి అంఘించి పెండ్రుక లాడినట్టి తిగిది
మందలాగ్రంథమున జంద్రుండుల కేరంబుల
ఖండించి యార్చిన ...

మాన్దం. ౬. ౧౨౪.

అంఘికము. సం. వి. ఆ. (అ. ఆ. అ.) ౧. చాటు
బడినది. ౨. అడ్డగించబడినది. ౩. అల్లంపించ
బడినది, మోటుబడినది. ౪. అనుర్యావపఱచ
బడినది, అనుమానపఱచబడినది, అగౌరవ

కూతులబడినది. ౫. ప్రబుద్ధ తెలు. చాచి
కట్టుకొనబడినది, చాచింపబడినది.

లంఛ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. ప్రబాచుతి, కాచుక.
ఆ. లంచెను.

లంచేగొండి. వి. (లంచము + గొండి.) లంచము
పుచ్చుకొనుట మరగినవాడు. (క. ర., చా.)

లంచేపంచేములు. వి. (లంచము + పంచము.)
లంచెమును పంచెమును.

జీ. జార కాత్తులై కాక్యరణిఁ బెట్టి కవిశ్వు
కులకు లంచపంచులు తానగి ...

మవల. ర. ౩౧౧.

ద్వి. .. ఆకనిచేత మిగు, లంచపంచులు
తాత్తుగా నుండి, పంచనచేతి విశ్వాసంబునకొని
యడచిన మాయాట లాడింతు ననిన.

ద్వి. పరమ. ౩. రుగ్ధ.

లంచేము. (రం. లంచు) తనమని చక్కెరెట్టులై
యెరిసితి రహస్యముగానిచ్చు భవము

కా. కాంచీకలకాచారవర్ణకులకై నయభూమి
చతుర, లంచం విక్రయ దూతికాకతికి
లిలన్ దెండ్రుకదన్న నిన్, బంచాప్రసముఁ
చారకారక కవయన్ (ప్రాణేందులింగా
ననక. భీమ. ౧. ౩౩.

జీ. లంచముగొని పొమ్మి నందించి యన్యరంబు
నలిపి పాపాత్ముఁ బట్టికట్టి .

కాగ. ౫. ౧౧౫.

ఉ. సిరిల సేమ గంటి నొకసేయక కొలి లంచ
మిచ్చి సంక్రితులైతి .

కార. ఉద్యో. ౩. ౧౫౯.

గీ. ... లంచములుగొని యెడఁ జొరలంగఁ
బలికి ...

దశమ. ౫. ౩౫.

జీ. లంచగొండి, లంచములు, లంచములెట్లుకర.

లంచేములెట్లు. ఆ. శ్రీ. (లంచము + మెట్టు.)
లంచమిచ్చు.

క. సిరివల్లవ మంపం కే, లావలె న్నిట్ల సేతు
లంచములెట్లుక, నీవు పుణంగనే మృగపతి,
కావచమృతంబు బ్రయోజనము నీకేలా.

కేయూర. ౩. ౧౨౪.

లంజ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. ప్రబాచుము,
కెలువ. ఆ. వ్యభిచారికి, కలట. ౩. లచ్చి
ర. నిద్ర.

లంజము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. పాదము

ఆ. కచ్చుపు (చాచ.) ౩. తోక.

లంజక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. లంజ, కేక్య.

క. రాగరసాంబుధి గామరసాగణితామృతము.
తదయ ననమధియంపంగా గర్జిల్లు రవంబుడ,
గాగళియకు పెనగె లంజకాపాటికలక.

కు సం. ౮. ౧౩౧.

లంజె(జయ). వి. (సం. లంజకా. (ప్రా. లంజ. ఆ.)
కెలయాలు, కేక్య.

చ. కలకకయోని యేమిటికలక దలపెట్టినవాన
చచ్చుకున్, తెలియముగాని నీవు పెనుద్రుక్కురి
కుంకలచానకీచా, ఖిధి యిమితార
ములు ప్రాంతి యవిధ్వునఁ జాగి లంజెనై,
యిలవయల బుటుమంచు శనియందె మనం
బున నల్లమెచ్చెగాన. (కళ. ౫. ౫౦.)

మ. ... మేలయ్యె నొడ్డించి లంజయతో
నుండగనచ్చె నెటివాచాన్ .

కు. సం. ౮. ౧౩౯.

క. మునివాణ రేమెను నిరతము, నిమగ్నాడి
రమెంపకెల్లెనై కాకనినన్ ...

వి. పు. ఆ. ౨౨౪.

ఉ. తానొకమానుషుని యన్యులకు మరాణికి
బందిపట్టగా, నేని మానుషుని ప్రదివకుల
నందఱ మాయఁజేసివన్, మానుషకర్తవ్య
యహమా మాధవుఁడూరక లంకకర్మలం,
బూనెనె కాక యాయుధముపోటు నెఱుంగు
ననె మార మంతయున్.

ద. కా. ఆ. 30-31.

ఆ. విటుఁడు, వ్యభిచారి

చ. మానులన్, లలనలఁ జేర్చుఁజూచుచు
మగలంజయులం గది వారిసొంతఁ చో, నల
కడు లొక్క మీఁగఁబునవాడె మనోబాండు
గుఱియారితన్. ద. స. ౮. ౧౪3

జ : లంకాకాండ, లంకె, లంకెనను, లంకె
వేడిన, లంకెజీకము, లంకెనరము.

లంకాకాండ. వి. (లంక + కాండ) ౧.
విటుఁడు,

ఆ. కన్నయల ముగంబు గిన్నియలమగ్గలు, లంకె
కాండ దండమంబఁగొనియె ..

అచ్చ. భా. 3. ౪౫. పా.

ఆ. ఒకాకొక తిట్లు.

ఉ. తామరచూలి లంకయల కలులఁ బంపఁడు
లంకాకాండ గా, శీమవనయ్య వాతవి నలీని
విటానలి సైరింపజే ... (ద్వా. ౪. ౨౪౬)

లంకెర. వి. (లంక + క, స్వాకర్షణము) లంకయ.
నెలయాల.

ద్వి. లంకాకాలులసౌమ్య లంకెర లంది .

భట్టా. (౪. ౪.)

లంకెరనము. వి. (లంక + కనము) అంకు,
లంకెజీకము.

జ. లంకెవపుగాక మఱు కెం, రుకేరంగునిక యింక
రిజిగిన మిరియాలం జొప్పలు సరివచ్చే,
లంకెరనములందు గొను రెలన్ గలవవలీ.

ఉ. పు. ౧. 3౫.

లంకెవేడిన. వి. (౧/లంకె.) మత్స్యవిశేషము,
జిజిఱివేఱ.

(౪. ౪, ౫.)

లంకెజీక(ర్మ)ము. వి. (లంక + జీకము.)
వ్యభిచారము, అంకురము

ద్వి. . కిరమర్చి లంకెజీకంబు నేయంగ, మ
గద మేమంచు నమరక నరంగ
బస. పు. 3. ౧౦౫. పం.

గీ మంకెమాటలఁ గూడునా లంకెజీకము.
ప్రబంధ. కి ౪3.

ద్వి. . ఇద్విజ్ఞాం లంకెర్మమే యిట్లు నీకు,
చున్నీకట్టుదుగాక దొంతరెల్ల . .
బస. పు. ౫. ౪౮. పం.

లంకెనవరము. వి. (లంక + నవరము) గొంకెను
గోరు, సారణి. శ్రీ.

పీ. సారణి గొంకెనుగోరు లంకెనవర మన
మనఁ గోరిందయన జతూక, గీ. నెలయు ...
అం. భా. ఆ. 8౦.

లంకము. స. వి. ఆ. న. మలము, పురము.

లంక = లండు. వి. వత్సకుఁడు, వత్సకు
రాజు.

ఉ. గుండనికిం బనిండి పనిగోరదబంధకు నెండి
తాయుకున్, లంకీక జేకడెంబు బదిలం
బుగ గుత్తెకతాని కంబలు ... నెంబ
త్రాడులు గుంకెనాని కియ్యగన్.

చూడ. ౫. ౧౩౬.

1. పోలూ: దగ్గరపూ:కు మర్యాదంకు పడినటును గరాను పంపి అండి .

మొదట ౫. ౧౧౩.

అండు = అండ్. వి. కుత్తికుడు.

క. పండుగ పట్టులైనను, గొందరియొక కాను నీని మాకు విసిరి! అండును కెరలగఁ ద్రోయెను, అండులును వీనివలపు పనికా దిచ్చున. భల్ల. ౫. (క. ర.)

జ : అండు:పోకు.

అండు:పోవు. వి. (అండు + పోకు) కుత్తి కుడు.

ద్వి. అండు:పోకులఁ దవలగు పెన్ లజ్జ, అండులఁ గొందఁలఁ బాటింది తెచ్చి ద్వి. పోకు. ఉ. ౬౩౯. పం.

ద్వి. అండు:పోవు కానులకుఁగాని ముక్తి, పండిత నెలదిని ఘటమేని రోరి ద్వి. క. పా. ౧. ౩౧. పా. ౧౦. పం.

అండ్రము. పం. వి. అ. పుం. అండు. (అండ్రిన్.) అనెడి ద్రౌచిదముమండి యీ రూపమేర్పడి యందరచ్చును

అండ్. వి. పట్టచాడు, కుండిలుడు.

నీ. దొందన దొండువా దొడ్డువా అందఁకఁ దుండిల నానుమై తోచుచుండు అం. పా. ౨. ౧౨౦.

అండు(ము). వి. (క. ఇలలదై) క్రమము, అపద.

ద్వి. ... క్రింది కృప కాన్యవేదమువచ్చి, యాలలములు మాన్య ... ద్వి. క. పా. ౩. ౧౧౩. పా. ౧౫. పం.

ద్వి. పెక్కుగాఁ జోరదేవీలలలలలల, అక్క చింతోకు అండుపెట్టెట్లు ...

ద్వి. మోక్కు. ఉ. ౯౩౨. పం.

అ. మార్కెట్ ప్లెట్ల కోపించుచున్న పచ్చాక రంబులెల్ల నవీయిలై, తెప్పి అండులులఁ జేర్చి ముత్యముల్, మానవస్థ జనుల మనసులట్లు. వి. పు. ౩. ౨౩౦.

క. అండులు నివారించును, సంపదఁ గృపనీతి అండును సంపాదించున, అంపెడివారి కథిం పను, సాంపారగ నీకెల్ల పోతున్నారా. పా. ౧. ౨౩౦.

జ : అండుపడు.

అండులపడు. అ. క్రి. (అండు + పడు) క్రమ పడు, బాధపడు.

క. మునపొకనీతి సందఁగఁ జా, అని యుక్కో విరువు రొదిలి అండులకుఁ జేరుని పెక్కునె నాయుడ, గని తోటిచ్చి కృపాధికత నమ్ము నుల్. పరమ. ౧. ౩౦౦.

కా. హల్లుగ్ మొది కొమ్మలు దున్నగఁ దడియ క్రాంతి యెంతో మన, కృల్లుంలై కనిపించ అండుపడెన్ సంతానాచార్యులకుం, గల్లుం బొందియ నెల్లుటావడగ నింకం బుత్ర కోరలు కా, సల్లుకదేరి నెత్తుత్రుక దరిం చున్ శక్తిమా యక్కటా.

ద్వి. పరమ. ౫. ౩౩౦. పం.

అండులుడు. పం. వి. (అ. అ. అ.) ౧. అశగల వాడు, అశ్యాశగలవాడు. ౨. కానుకుడఁ దైవాఁడు. ౩. నీతివాన్యమైన యానందము కథ తొనెనవాడు, విమయాన క్తుడు.

వి. అ. పుం. దుర్మార్గుడు, పోలి.

లంపకా. వి. చాపీపుత్రుడు. (శ. ర.)

లంపకము. సం. వి. అ. పుం. ఒకలేశము.

విజ. అనగలది (శ. ర.)

లంపకుడు = లంకుడు. సం

లంపు. వి. పొంగుతేర, తేర

చ గునియును గుడ్డచూచితెలగొమ్మల నిమ్మల
చాలి పోగలేగొనలు తెమల్చి కంజగురు
గుంపులు లంపులుతునీ క్రొవ్వి వీవన శొగ
రక్తి. దగ్గపడు కుత్తుకలం గొడలేవి మారన
వ్వనములు పంచమశ్రుతల బుద్ధిశాసం గెర
లింపెన గోతలలో. శ్రీ. రం. ౨. ౨౫౧
ద్వి. మిసిమిలింపులు తునీ తాఁ గ్రొవ్వి
దునులువాటి గంతులొను తేళ్ల

నవనాథ ౧ 3౪ పొ ౨౮. పం
గీ. లంపు వా పొంగుతేర తెలంగు నధన
అం భా 3, 3౫
రగడ. లంపులు నిరతి తలంపులు పోటిలి.
యయా. ౪ ౨౫

చ. గోపకుమారులు చల్లలు గుడునుకెడఁ
గ్రేపులు మేపులకుం పొచ్చిని గతికి
జొంపంబుల గుంపుల కుటిలి లంపులు
మేయుచు ఘోరంబగు వరణ్యంబునడుమఁ
పొరంబునడుమంబు సునిన వానిం గానక
తెలుచుచున్న గోపడింధ్రులకు

భాగ. ౧౦ పూ. ౪౯౯

జ. లంపులమారి

లంపులమారి. విజ (✓ లంపు) పొంగుతేర
మేయు స్వభావము గలది.

జ. లంపులమారిచాన విజ లాఁచుక మాదిగ
వాడు గోయలే, కొంపకుఁ బొమ్మ ...
హంస. ౫. ౩౩.

లంపునము. సం. వి. అ. న. చాటుట, దుముకుట

లంపుము. సం. వి. అ. పుం. చాటు, దుముకుట,
గంతు.

లంబ. సం. వి. అ. పు. గ. దుర్గ. ౨. అక్షి.

లంబకము. సం. వి. అ. పుం. గ. నిలపుట.

౨. అక్షరేఖ.

లంబకస్థము. సం. వి. అ. పుం. గ. గాడిచె.

౨. తేర 3. ఏనుగు ౪ తైరి యను పక్షి,
దేగవారిలోని పక్షి. ౫. విశాచము, తేగ
లంబకస్థుడు, రాక్షసుడు. శ్రీరాదెడి తెత్తులు
గలది

లంబగుణము. సం. వి. అ. పుం. అక్షరేఖ.

లంబజుగుడు. సం. విజ. (అ. త. అ.) పెద్దపొట్ట
గలవాడు, క్షుణ్ణవాదుడు, లాజనవాడు.

లంబజ్ఞు. సం. వి. అ. పు. చూ లంబగుణము.

లంబనము. సం. వి. అ. పుం. కృపనంబుండున
ద్రవము. న. ౧ క్రేలాడుట, క్రేలుడు, దిగుట.
తుండి ౨ పోలరు 3 (వాధిసంకు) క్రేలా
దెడి యొకవిధమైన కంఠహారము. ౪. పోరా
టపుదిధము, యుద్ధరీతి.

లంబనుడు. సం. వి. అ. పుం. శివుడను

విజ చూ లంబనము

లంబనూనము. సం. వి. అ. న. మెడనుక్రేలాడు
హారము లోనగునది విజ క్రేలాడునది. (శ. ర.)

లంబము. సం. విజ (అ. త. అ.) ౧ క్రేలాడు

చున్నది ౨. ఒకచానియం దంటియున్నది,
అనుబద్ధమైనది 3 పెద్దది, గొప్పది ౪ విశాల
మైనది ౫. పొడవైనది, దీర్ఘమైనది. వి. అ.
పుం. గ. నిలపుట ౨. అక్షరేఖ, అక్షం
శము 3. లంపేము.

లంబరేఖ. చ. వి. త. పు. అక్షరేఖ.

లంబస్థిక్కు. సం. విజ. చ. య. లంబస్థికుడు,
ఒకవిధ పిఠులుబలగలవాడు, తేగ ఎత్తైనవిఠుఁ
డులు గలవాడు.

లంబాడి. వి. (హిం. లంబారీ) ఒకానొక
యాటవికవారి.

లంబి(లీ) = లెంబి. వి. క్షుంబము (శ. ర)

లంబిశా. సం. వి. ఆ. శ్రీ. అంగడు, శా
కొండనాల.

లంబిశము. సం. విజ. (అ. ఆ. అ.) గ. ప్రలాడి
నది. ౨. కొంతకాలమునకు నిలుపుచేయఁ
బడినది, తిగులాడినది. ౩. మునిగినది, క్రిందికిఁ
బోయినది. ౪. అధారము చేసికొనియున్నది,
అంటియున్నది.

లంబు. వి (సం. అంబు) గ. స్థానము
ద్వి .. అతనిపై భోగమొనర్చునందు, దివి
తేలద్రువగరింపెనే నగఁ జాలి, శాస్త్రదంబుల
దంబుకొటల అంబు, కన్తలానులశోభ గజ
మల యేభ ...

ద్వి శి. సా. గ. ౨ పా. ౨౬. పం.

౨ గొప్పతనము

నీ నరంబు .. నీలంబు బిగిగాంచి నీలంబు
నలన నలరాన నాచు మున్నాచుఁ
దనెమి ... శకం ౩ ౪౮

లంబుము. సం. వి. ఆ. శ్రీ ఏడుపేటలుగల
నలమ.

లంబెన. వి నలశేదము

నీ పదకము తాళి నేదకము లంబెన నరపెన
నరపణి గొలునన లంబిశానిశేషము

అం భా. ౨ గక౮

లంబోదరుడు. సం. విజ (అ. ఆ. అ.) పెద్ద
కడుపుగలవాడు, బావకడుపువాడు వి ఆ
పుం గనేమడు వివాహుడు.

లంబోబాష్టము. సం. వి. ఆ. పుం. ఉద్భవము.
౨ ఓం.

లంబోనము. సం. వి. ఆ. న. గ. ప్రాప్తి
పొందుట. ౨. పునః ప్రాప్తి (పొయినచానిది)
మలల సంపాదించుట.

లంబము సం. వి. ఆ. పుం గ. ప్రాప్తి, లభి
సంపాదన. ౨. (ఒకచానితో) కూడుట, కలసి

కొనుట ౩. పొయినచానిని మలల సంపాదించు
చుట, పునఃప్రాప్తి ౪. లాభము, లభాయము.
లంబించు. సం. ప (శి. గ. నిట్లు. ౨. చూపించు
(శ. ర)

లంబిశము. సం. విజ (అ. ఆ. అ.) గ. ఉచ్చ
విందినది, పుట్టినది ౨ పొందఁబడినది,
సంపాదించఁబడినది. ౩. తయఁబడినది. ౪ వృద్ధి
చేయఁబడినది ౫. పనిలోఁబెట్టఁబడినది, ఉప
యోగ పఱుపఁబడినది, వినియోగించఁబడినది.
౬ పెంపఁబడినది, పోషించఁబడినది. ౭. నీలివి
చెప్పఁబడినది, సంబోధనపూర్వకముగాఁ చెప్పఁ
బడినది

లకచము. సం. వి ఆ పుం. ఒకకాళి పననట్లు.
తుండ్రపన. చిరపన. శి. న. ఒకకాళి పనన
పండు.

లకము. సం. వి ఆ. పుం. గ. లలాటము,
కొనులు. ౨. అదవిభావపు నెత్తు.

లక్ష్మి(లీ)ము. వి. (సం. లక్ష్మి) లక్ష్మి.

లీద్రన లంబోదర లలిమికర ...

లలిమికర = లక్ష్మికర.

లకుంపటా. వి (లి ని.) అశ్వలంకారవిశేషము
నీ పనిఁడిపక్కర నిరుదుగంటలు గల్గిలది
లకుంపటా రసిక. గ. ౮౫.

లకుచము. సం. వి ఆ పుం గజవిక్ర, పెద్ద
నిమ్మ శి

లకుటము. సం. వి ఆ పుం లగుడము, దుడుగజ్జు.

లకుముకి. వి క్షిప్తము, పైనుండి నీటిలోనిదిఁ
దునుకునుఁ జేరవలనుట్లు పక్షి.

కు ... రక్షణలక్షావంబుల విలల జూచి తలధి
వ్యాపంగితుంగప్రకాశులతోచాగిగురవలు
నన్ లకుమకుల్ క్రిందై రదిగ్ చేతు...
అము. గ. ౫౭.

కు ... నలోలక్ష్మి నేదకవాడె కండుగంబుల
నైనడిఁ గ్రిందిను పునఃపునరుద్భవన పరా

యజ్ఞంబులై న అక్షయమిట్లంగ నుంగొనఁచు.

పరామ. 3. ౯౮

క. శివలయంబకు దుమిత్రుడు లక్ష్మణుడు గదకృ-
 లన నలినమూల పుష్పాది జానకి యొచ్చట
 సోమం దటలానకముల నీవొందఁ బట్టుకొంద
 నది యనన్. ఉ. రా. ఆ. ౭౫

లక్ష్మీటూ. వి (హిం లభ్య) కామలలోన పెట్టు
 కొనుట కుపయోగించు కాగితపు సంచి.

(శ. ర., పా)

అక్టోబర్(రీ). వి ౧ బాణము, | కూరబాణము.

ప జడవిం.కానిం తెలుసుకొను గల్గు లోకం
 లోకం, కడలకొనంగ నానుయోగ
 గల్గురానుడు నిచ్చి మన్ననం, బడ
 యుడు వాని కప్పుడుగ పేర్కొను
 బాము కాన్క తెచ్చిన,బడిబడి గంధ
 ల్ని మధుపంబులు రాఁ జనుపంకె
 దెమరల్ విను, వి గ గరక.

క తురికిం గందలియల, శోరి సురతాని కాఁకఁ
గూర్పు చిశోరి, శోరి కేరి మత్తమ, యూరి
రవములకు నులికి యుగ్మలి మదిలోన్
చందా. క. ౧౩౮

సీ. .. అమ్మ అకోరి కూపు, కోల యనగన
 కరము కనను అం థా. ౨ ౨౧౨
 సీ. .. కళకులకోరి కోలల పాదల్ చిన్నన
 కకుకు గ్రాంజిలి సింగాణి విండు.

ಇಂಥ ೨. ೫೪

ఉ. "వాచ్చినబొమ్మనిండ్ల గిరియించినమాత్రు
అశోరికాలలక, మచ్చుమడుంగ నేయించు
జనంగ వదుర్గముక్రింది నీవలక, శిష్యునిదిటి
బోయిదొర పంతున దెంతున బాంధ
శోటుల, స్థచ్చులపట్టున దెరువుగొట్టును
రవకరి వాఙ్మమనల్. చంద్రా గ. 33.

౨. పాఠ్యాధినిశ్చయము.

మీ. పౌరావర్తకంగా, బాధ్యతగా యనంగా
బాధ్యతను, బాధ్యతను, బాధ్యతను, బాధ్యతను

గాను దనమందును శేరి పట్టి యెంకర
పట్టి కురిటి లోరి పట్టి యెట్టి హాని బహిరి
దూరబాచునంక అం. భా. శ. ౧౪.
శేరిన లోరి లోన్చి యెదలించు పట్టి
పట్టి యెదలించు బాచునంక గూ. శే.
నాదం శేరిన దని పాదమలంక.

ಪ್ರಾಂ. ೧. ೧೧೩.

లక్ష్మ-వి (సం లా. ౫, ౪. లా. ౪) ౧. జనమ,
 ఒకటికే చెప్పబడినది

చ. .లక్కయి ల్లలిక్కామకిభావారిఁ గ్రాఁగె
గ్రమ్మనన్. భార లది ల. గలఁ.

నీ ...లక్కయం చనగను లాక్ష తెలియు

ಆಂ ಭಾ ೨, ೧೩೧.

౨. లాక్షరసము, లక్షక.

చ ఇలాగల వస్తువంతటా ఇల్లను గట్టిదునుకుట్ట
భావపాటలరుచి యొక్క కేట యొక్క దారిన
వస్తునె లక్ష్మీ-నీల మువ్వలమిన పెంఠముద్ద
యిది యెంచు బాధామయ అంగుళీముఖంబుల
నగునట్లు మించు నభిము ర్తెలుసుక గొను
రారు నింతిన్ ఆము ౫ కెర.

రగడి. తెలచట్టుగెంపయ్యో నీపాదముల
లక్క ఉ. రా ల. లగ.

జ: లక్క-కడ్డి, లక్క-చేయు, లక్క-తెచ్చు, లక్క-పిడత, లక్క-పెట్టు, లక్క-చరణి, లక్క-లియ్యము, లక్క-కు.

பக்க-கட்டி. வி. (பக்க + கட்டி) பக்க-தீர்மானம்
சமீப. (வி. வி.)

లక్కచేయు. స ౩ ($\sqrt{\text{లక్క}}$) ముద్ర చేయు
(-చి ౨)

లక్క-తెవులు. వి.(లక్క + తెవులు) లక్క-నాది
చీడ. (శ ర.)

లక్క-నమ్మ. వి. (సం. లక్షణం) ౧. వ్యాకర
కాదికా. శ్లో.

ఉ. లక్కన మంచి నైత మొదలన్ మొదలున్
మరముల్ కుడించు పో, దక్కరసలు పో

గలయంతయు .. కవివర్ణనార్థము ౧
(శ. ర.) ౨. గుణుడు. (శ. ర., క్రా.)
లక్క-పిడత. వి. (లక్క + పిడత) లక్క-రంగు
తీసిన పిల్లలాడుకొను చిన్న బాచుపాత్రము (బా)
లక్క-పెట్టె. వి (లక్క + పెట్టె) చిత్రపీఠిక
(శ. ర., క్రా.)
లక్క-బరణి. వి (లక్క + బరణి) లక్క-రంగు
తీసిన కట్టబరణి (బా)
లక్క-బియ్యము. వి. (లక్క + బియ్యము)
లక్క-పొడి. (శ. ర., క్రా.)
లక్కా-కుం. వి. (లక్క + కుం) స్త్రీలు చెవులందు
ధరించెడి లక్క-పూసిన తాటాకు
నీ చెవులకు బాలని చిలుకలక్కా-కులు కట్టాని
మత్యాలకన్నులయ్యె రకా ౯ ౪౨౨
ను పరశశంబు విధించు చన్న కిదపక్ బ్రాణేశు
రాక నిర్వరంజరముం గోరును మేనుమానీ
చెవులక లక్కా-కులుం తేరులన్, పొదిన్
గాచాలు నల్లపున లలుకన్ జాపట్టుచుం
డంగ . రక్కా ౪ ౨౯
నీ. లక్కా-కు లిది యేల చొక్క-ంపుటంచు
కన్నులు ధరించు నుటుంచు నలక-గాంచు
కుక ౪ ౫౬
లక్కి-చిక్కి-దండ. వి లాల్పక్షిచాచిశేషము
నీ చిక్కి-చాచిక్కియు తెల్లము గొడుగును చిల్ల
చిద్రుము లక్కి-చిక్కి-దండ
హంస ౩ ౧౪౬
లక్క-మనుడు. వి (లం. లక్క-ణ. క లక్షములు.)
లక్క-బుడు, సామిత్రి
క లక్క-మనుడు నీంగాణియు, నక్క-జపుం
దొనలు పూని యరుచెంది కడుక్ కులుక్కు
లిదియున్న వారని, నుక్కు-న కెదలాన నలరి
నుతీ యిట్లనవక్
అచ్చ. రా. అయో. ౨౧
లక్ష్మకము. సం. వి. అ. పుం. ౧. లక్ష్మక. ౨
తుంగుడ, చినిగనడ

లక్ష్మక. సం. వి. అ. పు. ఉడుము (గోధ యని
చాచ) బల్లి
లక్ష. సం. వి అ పు. అ. పుం నూలుతేలు
లక్షకము. సం. వి అ అ అ) పశోక్షముగాఁ
చెలుపునది, ఆప్రధానముగాఁ చెలుపునది, లక్ష్య
ర్థమును చెలుపునది వి అ. న నూలుతేలు
లక్షణ. సం. వి అ. పు. ౧ ఉద్దేశము, అభి
ప్రాయము ౨ ముఖ్యార్థమునకు బాధకలిగి
నపు డవ్యార్థమును తెలిపెడి శబ్దక క్తి, గౌణ
వృత్తి ౩ అడుదెగ్గరపక్షి
లక్షణజ్ఞుడు. సం. వి అ అ అ) సామిత్రి
కము తెలిసినవాడు, శరీరముదాచి చిన్న
ములు తెలిసినవాడు
లక్షణార్థమైనది. సం. వి అ అ అ) భాగ్య
హీనుడు, దురదృష్టవంతుడు
లక్షణము. సం. వి. అ న ౧ గుణుడు,
చిన్నము, అనవాల ౨ స్వభావము, సైస్థిక
గుణము ౩. విశేషచిహ్నము, ఇతరమైనవాని
కంటె భేదమును జూపుగుణుడు
లక్షణాలక్షణ. సం. వి. అ. పు. జహ్లాక్షణ,
ముఖ్యార్థమును విడిచిపెట్టి ముఖ్యార్థమునకు
సంబంధించిన అవ్యార్థమును తెలిపెడిశబ్దవృత్తి
లక్షణసన్నిపాతము. సం. వి. అ పుం నింద
కాపుట, నిందాశోపణము.
లక్షణాన్నియేడు. సం. వి అ. అ అ అ) శుభ
నూచకముగు చిహ్నములతో లోకాదీనవాడు,
హంకల్యచిహ్నముల గలవాడు.
లక్షణుడు. సం. వి. అ పుం. లక్ష్యణుడు.
లక్ష్యము. సం. వి అ. అ. అ. ౧. గుణుడుగా
నువయోగపడునది. ౨. మంచిచిహ్నములు
గలది.
లక్షము. సం. వి అ. ప. ౧. నూలుతేలు. ౨.
గుర్ర, గుణి, లక్ష్యము, సుపాశిగుణిశిష్టులు
శిష్టుకొనవాండ్రు శిష్టుకొన గుర్ర. ౩. అన

సమయమున నువాసినుల పాడు పాటు (ఇందు
లక్ష్మీకల్యాణము వర్ణింపఁబడును)

కా. . మంగళాయతినముం శేరంగి శతెం
చున్దో, గాగల్పరవమత్తకోకిల జోకన్
మారెన్ దాసి లక్ష్మీకల్యాణముఁ బాడి
రంతఁ బరవంశీయాన బంపొంగుచున్.

తేం. పంచ క 3౨౯.

లక్ష్మీకాంతుడు. సం వి అ. పుం విష్ణువు
లక్ష్మీగృహము. సం వి అ స. శంకమిల్ల,
ఎజ్జతామరపువ్వు.

లక్ష్మీకౌలము. సం వి అ పుం ఒకచాలి
తాటిపెట్టు.

లక్ష్మీనాథుడు. సం వి అ. పుం విష్ణువు

లక్ష్మీసరి. సం వి ఇ పుం గ విష్ణువు ౨
రా ౩ క్రిమకవృక్షము పోతపెట్టు. ౪
లకగవృక్షము

లక్ష్మీపురము. సం వి అ పుం గజ్జము.

లక్ష్మీపుర్రుడు. సం వి అ పుం వస్త్రపుడు,
కుశుడు, లవుడు.

లక్ష్మీపుష్పము. సం. వి. అ = మ సీకన్యము
శంపు

లక్ష్మీపూజ. సం వి అ శ్రీ లక్ష్మణులు
బహుళ (పూర్ణిమాంశపక్షమున) అమావాస్య
నాడు శేయబడెడి లక్ష్మీయోగ-పూజ ఇది
ముఖ్యముగా వర్తకుల, ధనవంతులు (వడ్డీవాగ్ధా
రము చేయువారు)నూ, వాణిజ్యవర్తకులను సంప
త్సారంపెరిమగు కార్తిక శుక్ల ప్రతిపక్షవఁ
దపుక చేసెదన

లక్ష్మీఫలము. సం వి అ. పుం. విష్ణువృక్షము,
మారెడుపెట్టు.

లక్ష్మీమనోహరాలు. సం. వి అ. న., పుం.
బ భావ్యనిశేషము.

నీ. లక్ష్మణోత్తరం లక్ష్మీమనోహరా ల్పారతి
శీనలు కాశాపురుల హంస. ౪. ౧౨౯.

లక్ష్మీరమణుడు. సం వి. అ. పుం. విష్ణువు

లక్ష్మీసంతము. సం. వి. క. పుం. పవనపెట్టు.

లక్ష్మీసంతోడు. సం వి. (క. ఓ క) గ
భాగ్యవంతుడు, ఆద్యవ్వవంతుడు. ౨. సంపద
గలవాడు, ధనవంతుడు, వృద్ధిలోకి వచ్చు
వాడు

లక్ష్మీవసతి. సం. వి ఇ శ్రీ. లక్ష్మీనివాసము,
ఎజ్జతామరపువ్వు, శంకమిల్ల.

లక్ష్మీవారము. సం వి అ. పుం. గురువారము
లక్ష్మీవేద్యము. సం వి అ పుం దేవదారు
పెట్టుబంక.

లక్ష్మీశము. సం వి అ. పుం మామిడిపెట్టు.

లక్ష్మీశుడు. సం వి అ పుం లక్ష్మీసరి,
విష్ణువు

లక్ష్మీసఖుడు. సం. వి. అ. పుం. లక్ష్మీకి
ప్రియుడు, విష్ణువు.

లక్ష్మీసహాయము. సం. వి అ పుం. గ. కర్పూ
రము ౨. ఇంద్రావ్యము, ఉన్నెప్పొగము.

లక్ష్మీసహజుడు. సం. వి. అ. పుం. చంద్రుడు

లక్ష్మీసహోదరము. సం. వి అ. పుం. గ.
కర్పూరము. ౨. ఇంద్రావ్యము, ఉన్నెప్పొగ్గ
ము.

లక్ష్మీసహోదరుడు. సం. వి అ. పుం
చంద్రుడు.

లక్ష్మీస్థుడు. సం. వి క. పుం లక్ష్మీణుడు

లక్ష్మీగ్రామము. సం వి. అ. పుం. గొల్లవర్తిచే
గ్రహింపఁదగినవానిపట్టి లేక గ్రామము (ద్రవి.)

లక్ష్మీభేదము. సం. వి. అ. పుం లక్ష్మణున
కోట్టుట.

లక్ష్మీము. సం. వి. (అ. ర. అ.) గ. చూడఁ
దగినది, కనిపెట్టఁదగినది. ౨. నూచింపఁదగిన
పది. 3. గుర్తపట్టుదగినది, గ్రహింపఁదగినది
౪ గుర్తపెట్టుదగినది, నైవర్ణ్యగూణముతోఁ

తలంచదగినది ౫. నిర్వచించదగినది, విశేష
అక్షయములతోఁజెప్పబడినది ౬. గుణియించుచు
దగినది, అక్షయముంచదగినది. ౭. గాఢపృథ్విచే
జెప్పబడినది. ౮ ఎంచదగినది, అలోచించు
దగినది వి. ఆ పుం. అక్షయమైననుండి
యంత్రము న శరణుము, అవసరము, గుణిగా
వాడఁడైన యొకగుడు

అక్షయవీధి. పం వి ఇ. శ్రీ. దృశ్యమాగ్నము,
ప్రకృతలోకమాగ్నము

అక్షయవేదము. పం వి. ఆ. పుం అక్షయము
వీధి.

అక్షయసప్తాదు. పం విణ (అ.ఆ.అ) విద్రించు
చున్నట్లు నజీంచువాడు, దొంగనిద్రపోవు
వాడు

అక్షయహము. పం వి క్. పుం. బాహు.

అక్షయహుడు. పం విణ క్ అక్షయముగొట్టు
వాడు.

అగడ. వి. చిమిడిక, అధికపశ్యాన్నము.

గీ చిమిడిక యనంగ అగడ నాఁ తెలుసుచుండు,
నధికపశ్యాన్నము

అం ధా ౨ ౨౫౩

అగడము. పం విణ (అ.ఆ.అ) మందరమైనది,
మనోజ్ఞమైనది

అగనము. వి. (పం అగ్నం క అగన) గ మము
చూరము, అగ్నము.

క. తనవారికి విడిది యిదిగో, అగనము కా
కొనియె పెట్టిఅలియునుగీ శీ, నిలగఁ జేయ
కుయు రక్కసి. మనకుం బొనిగొన్నవాడి
మగనిఁ గడంక. అచ్చ. రా. అయో. ౮.

క. తోగముడు గ్రంథి దట్టముగఁ జీకటు
లాదన రిక్కమైత్రము కొడమిక్, అగ
నము కానె నియ్యడ నీలా ౩. ౮౦.

౨. (మేమిది) రాశి.

గీ. . నానాగత అగనమున నన్ని గాములను
మేల మాచుల్లలఁ నవతార జేర్చు
బాదవి. అచ్చ. రా. బా. ౮౪.

అగాము. వి. (హిం. అగామ్. విక్ర. క్రా.)
కల్లము, ఖరీదము.

అగిరము. పం. విణ (అ.ఆ.అ) గ. అంటుకొని
నది, తగులుకొనినది, విడుదలందలగఁ జేయుకొని
నది ౨. పంబద్ధమైనది, అమబంధముగఁబడి,
కలసికొనినది ౩ పొందఁబడినది, పంపొందించు
బడినది

అగుడ(ల)ము. పం వి ఆ. పుం దుడ్డుకట్ట,
కొయ్య, కట్ట.

అగుడు. వి. శ్రీనధేనము, ఒకకాతిదేగ. (అ.
అగుడు.)

గీ మృగయు లంతటఁ దెచ్చిరి అగుడు గిడ్డు.
కాలె జలకల్ప కలుకా వేనదమ తైరి,
మరుజాకారిణ యను దేగకొలము .

వి. శబ్దం. గ ౧౧౦.

గీ అత్తకు విడితేలు యిడు మని యానతిచ్చు,
రాజామంగలికడకుఁ తేరంగవచ్చి, అగుడు
సాశ్వంతు దేగ లోనుగనగల్లు, తేలుత్రుల్లుల
విడిచిన వింటిదేగని యయ్య. ౨ ౩౨౩.

ఉ మాకుఁ బరంగభావ మజానున్న న మిన్న
అభింతె నింక మా, యాకలబల్లి లోకమున
తక్కు శత్రువుఁ దాల్చుమంచు మేమి కిటి
మరుద్రధ్వనులు. మట్టివఁ బాటు శకలులన్
అగు, క్లాపవఁ జిట్టి యాడె నటు లాచ్చగ
వేద్యయలొచ్చు తేర్చడక. కవ ౪ ౩౯.

గీ సాశ్వము వార వేనదమ దేగ అగుడు తైరి
కలవరము జోరణులు, జలకల్ప నిర్మలందడ
మన శ్రీనధేనములు... అం. ధా. ౨. ౯౦.

అగుత్త. వి. (పం. అగుడు) బాటు. (చి. వి.)

అగుత్త. విణ. (పం. అగు.) చులకనది, అభయపు.
(శ ర) వి. గ. చులకన. (శ ర) ౨. రాధ
మము, అగారమము. ౩. చులకనందము.

చ. . . 11 రి లాభ అనుభవం పోలిపోలే
లేదేమి . భాగ. 10 ఉ. 10. 10.

(శ ర. పా. బంధు, అవయవం.)

అక్ష. 10 10. ముట్టించి పోట గానరావటం

శీ రక్షణపరంపరాక్షిత్తున, భరణీ వరుణీత
కాయలై పరిణమించి, పోరలనుండియు
గ్రమ్మట వరుణడించి, అక్షలకుఁ దూఁగిరి
పరామ అక్షలికల రంగా 3 100
ర. 10. 10. అక్షల పరమగోపనీ పోయలను,
దండి వరుణగ్రేదవలన పోయలను

10 శకుం 3 10. 10.

శీ. అక్షనఁ బ్రాకార లంఘనంబు

అం. భా 10 10. 10.

10 ముట్టించి

ప ప్రతాపంబుకాపురికిఁ దా వరుగుట మొద
లుగా శతకంబునికలంబు పగులబొడుమట
కుదయునుంగా నంతయు తెలిసింది శేపు
అక్షకు దయచేయవలయు వనిన హర్షించి
యెక్కువం శేపు నీతయుం దానును బహు
భంగుల దీనింపునునుండి రంత వక్రపడ

శీతా వి 3 23

ఉ. అట్టియెడల సురారి సుధటావరి వాటి
అక్ష నేనినం గట్టుపానీ దీర్ఘదృఢకా
యుఁడు కర్మశివారపాలకుం దొడ్డివకుట
పోలే గడుమగ్రతఁబేర్చిన మూర్ఖభానుఁ
డ, ముట్టునఁ దాఁకి దానవుల పాటుటయున్
గవిసెన్ దాననున్ నిర్వ 3 23

3. పోటగోప, పాలము

చ లక్ష్మికిపోదు అక్షలికి అక్షలశక్తి-నఁ గుంత
పంజులన్, కనువలెగూల్చియున్ గడల
వైచియుఁ గత్తుల ప్రక్కలిందియున్.

రా. వి. 2. 30.

10. అక్షదింపు, అక్షపట్టు.

అక్ష. 10. వి. వి. వి. వి. (ఈయనమున నీగ్రంథ
ముననే ప్రయోగములు గవచ్చునున్నవి)

చ అలకలఁ జెప్పి పూరికినంతన మొను
తెనుర్పుఁ జప్పులై, నల మునుపుత్ర భంగ
ములు వ్రాయుడు గొననియాకు అక్ష
న, మృతకళకు ను. సం. 2. 10. 10.

చ చని నిపుడికాది పట్టినంబులకుం దడవ్వు
త్రాంతం తెలిసిందిన అక్షరివందనం
గని అక్షలెగ్గిరి కు సం. 2. 10. 10

అక్ష(బి)దింపు. 10 (అక్ష+దింపు) పోటగోడ
మొదనుండి శక్తివులపై దొడ్డించెడి వారి
చని లోనగునది

శీ ప్రావ్యాడివనియార్పు గుమిపోరగా నిష్ట
లలితంపు అక్షదింపుల తెడంగు.

రంగా 10. 10. 10.

శీ శీ గండుమిగిలినకేక లా తండను.
అను, అక్షదింపులు దింప వా అక్షలముగఁ,
గోట వలచుచ్చులనుచేడి మాటలందు, బుదా
అందును నిలిచి రచ్చకముగాఁగ.

రంగా 3 23.

శీ పాపాపాచార్యుని భాండాదికాని అక్ష
దింపనఁగఁ తెలంగు

అం. భా 10 10. 10

ఉ ప్రగ్గళతోటపోటలకు తెలియఁ గాఁపుగ
నిల్లు పచ్చల, అక్షలదింపులో యన శలా
టులు దీటగుఁ గొమ్మకొమ్మలక్

ఉ వారి 3. 10.

అక్ష(బుల్.)పట్టు. 10 (అక్ష+పట్టు) 10
ముట్టించి పోటగోపము.

శీ తెంకిపట్టువిడిచి అక్షలశక్తి యాక్రమం
చిన వాటి విక్రమంబు, బహు 10 23.

మ. కరమూకంబులకొరవలకే పాపమంభూకంబు
శీతమూధరమర్గంబు భజింపఁగా నల జగ
త్తుండుప్రకాష్టాక్ష భీమర పోపాపాతికాలిఁ
కాట్టుకొని అక్షలపట్టి దట్టించుకం, చర
వింపాట్టుడు దీచివెఁగఁ బ్రబంధమై మాని
దాక్షిణ్యమున్. కను 10. 10. 10.

౨. అగ్రమిందు, భగవంతుడు.

ద్వి. అగ్రలింగము లాత్ర వడన జైత్రుడు, అగ్ర పట్టులరాను లంగభూవాళు.

రం. రా. యు. ౨౮౧. పా. ౨౧. పం.

చ. అతితది పోటులతోడ లెగయం లెవ మాత్రులు దిగ్గిచిల్చి రా, నేలు నడవక మహా బలము దోడ్చున మట్టుకొనం దపస్వి విశ్వల భృతి పాలకుండలము చయ్యనలగ్గల పట్టిపట్టి యా, తెలఁగెయ్యుకోవడగ్గతటి నిల్పెదఁ దక్కటుచ్యవ్యసీనిభగ్గ

చంద్రికా ౨ ౬౩

చ. క్రవణముగాంకరామణచక్రము అగ్గలుపట్టు తోరపుం, తెల్లడు

తం. పంచ. ౧. ౩౩౧

అగ్రము. వి. (పం. అగ్గలు. అగ్గము. (భ. ర)

అగ్గ. వి. ౧. తేలు, తేమము.

ఆ. . ఎగ్గ లేదు వారిల్లె అగ్గ
కూర అది ౩. ౨౩

గీ. తేమ మగు అగ్గ లేపు తేల తేమ ముదఁ
తం. భా ౧. ౯౮.

౨. క్రాద్ధము.

గీ. ... వర్షించుఁ బుష్పవర్ష వరణమూర్తి, గ్రహ చక్రవాళంబు గారి యెప్పుడు తామఁ గొండ్రు సంతృప్తి అగ్గవఁ విరలు.

భీమ ౪. ౮౩.

గీ. పుష్పవర్ష వర్షి క్రాద్ధేత్వక్తిం యాతి నిశ్చ
క్రమః.

అగ్నకాలము. పం. వి. అ. పుం. శుభసమ యము, ముచుచూర్తము.

అగ్నకుండ. పం. వి. అ. పుం. హవిశుగా నుండెదవాడ, ప్రతిభ్రు, పూటవాళు.

అగ్నగ్రహము. పం. వి. అ. (అ. ఆ. అ.) పట్టన పట్టు విడువనివాడు, గట్టిగఁ జూపుకొనివాడు.

అగ్నదినము. పం. వి. అ. క. శుభదినము, (వివాహ) శుభకార్యములుచేయ శేర్మణులబడిన శుభదినము.

అగ్నభవము. పం. వి. అ. పుం. (శోభిష్వాత్తు మున) విభవాంశభవము.

అగ్నమండలము. పం. వి. అ. క. రాశిచక్రము.

అగ్నము. పం. వి. అ. (అ. ఆ. అ.) ౧. తగులు కొనినది, చిహ్నకొన్నది. ౨. తపక్రమ. ౩. కలిసికొనినది, ముచుకొనినది. ౪. అజ్ఞతము, సిగ్గుపడినది. వి. అ. పుం. ౧. హవిశువాదు, ప్రతిభ్రు ౨. స్త్రాత్రపాత్రుడు. ప. (శోభి) తేమదిరాశుల ఉపయము.

అగ్నముచూర్తము. పం. వి. అ. పుం. ముచు చూర్తము, శుభసమయము.

అగ్నదేవులు. పం. వి. ఆ. స్త్రీ. ముచుచూర్తము, శుభసమయము

అగ్నాహస్థము. పం. వి. ౧. క. అగ్న దినము, శుభదినము. (వివాహ) శుభకార్యములు చేయ శేర్మణులబడిన శుభదినము.

అభూటము. పం. వి. అ. పుం. వాయువు, గాలి.

అభీము. పం. వి. క. పుం. ౧. తేలికయగుట, బరువులేమి. ౨. చిప్పదియగుట, పుచ్చుమగుట, ముఖ్యముగావి, అముఖ్యత ౩. నీచత్వము, నీచ గుణములు గలగుట ౪. అలోచనలేమి, తెలివి లేమి ౫. అన్యసిద్ధులలో జోకటి తన కిష్టమై నపుడు మిగుల చురుకైనగాఁగల యమానుషశక్తి.

అభీష్టము. పం. వి. అ. (అ. ఆ. అ.) ౧. మిక్కిలి తేలికయైనది ౨. మిక్కిలి నీచమైనది అభీయనము. పం. వి. ౧ (ఒకచానికంటె) తేలికయైనది ౨. నీచతరమైనది

అభ్యుదయము. పం. వి. అ. పుం. తోలుపోత. ౩. (భ. ర)

అభ్యుదయము. పం. వి. ఆ. స్త్రీ. కూరతల యాది లవాదోషము.

అభ్యుదయము. పం. వి. ఆ. పుం. తేలిక, అలము.

లఘుక్రములు. సం. విణ. (అ. అ. అ.) పడిగల
కాలకలవాడు, తేగముగా బోధువాడు.

లఘుగోధూమము. సం. వి. అ. అ. అ. చిలి
గోధూమము, గోధూమలలోఁ జిన్నబావి.

లఘుచిత్తుడు. సం. విణ. (అ. అ. అ.) ౧. తేలిక
యైన మనసుగలవాడు, నీచహృదయముగల
వాడు. ౨. అప్రయోజనము. ౩. చంచలం
దైనవాడు, క్షిరబద్ధి లేనివాడు, చంచల
చిత్తుడు.

లఘుచిర్పిడు. సం. వి. అ. అ. కర్కశీశేదము,
ఒక విధమైన దోస. క్ష. (వాచ) ఏటిశుచ్చ,
తెల్లశుచ్చ క్ష.

లఘుచేరేనుడు. సం. విణ. ౧. లఘుచిత్తుడు.

లఘుచేరేనుడు. సం. విణ. (అ. అ. అ.)
లఘుతేరేనుడు.

లఘుజాంగలము. సం. వి. అ. అ. అ. లాకము,
ఒకజాతి పూరేడుపట్టు.

లఘుతే. సం. వి. అ. అ. అ. లాభము.

లఘుద్రాక్ష. సం. వి. అ. అ. అ. కాశీద్రాక్ష,
గింజలేని చిన్నద్రాక్ష.

లఘుద్రావి. సం. విణ. (క. డి. క.) మలభ
ముగాఁ గరలవది

లఘునామము. సం. వి. క. ప. అనుచంద
నము, (లఘుభర్తయుక్తనామముగలది) (అనుచ)

లఘుపత్రిక. సం. వి. అ. అ. అ. లోచన
యనెడి లత.

లఘుపర్తి. సం. వి. అ. అ. అ. మారవేలయనెడి
లతావివము.

లఘుపాశము. సం. విణ. (అ. అ. అ.) మలభ
ముగా బీజమునది.

లఘుపాశ. సం. విణ. (క. డి. క.) మలభముగా
బీజమునది.

లఘుపుష్పము. సం. వి. అ. అ. అ. పూమికదం
ము, నేలకడివి క్ష.

లఘుప్రయత్నము. సం. విణ. (అ. అ. అ.)
మలభమైన యుచ్చారణ గలది. (అక్షరము.)

లఘుప్రయత్నము. సం. విణ. (అ. అ. అ.)
అలములు, సోమరియైనవాడు.

లఘుబదరము. సం. వి. అ. అ. అ. ఒకజాతిరేగు,
చిన్న రేగు. క్ష.

లఘుబదరి. సం. వి. అ. అ. అ. ఒకజాతిరేగు,
చిన్న రేగు. క్ష.

లఘుభవము. సం. వి. అ. అ. అ. నీచజన్మము,
హీనజన్మము, స్వల్పకారణము, అల్పహేతువు.

లఘుమూసము. సం. వి. అ. అ. అ. ఒకజాతి
కాణ. ౨. శీతశుష్కము.

లఘుమూలకము. సం. వి. అ. అ. ముల్లంగి. క్ష.

లఘుమూలము. సం. వి. అ. అ. ప. సమీకరణ
మునఁ దక్కుచుండుము.

లఘురాశి. సం. విణ. (ఇ) తక్కువరాసులు
గలది.

లఘులయము. సం. వి. అ. అ. ప. వీరణజూలము,
అవుదగడ్డి, మువాసనగల జూలముగలది, వట్టి
తేయ. క్ష.

లఘువాసనుడు. సం. విణ. (న) చులకని బట్టు
కట్టుకొనినవాడు, పరిశుద్ధమైనబట్టు కట్టుకొనిన
వాడు.

లఘువిక్రములు. సం. = లఘుక్రములు.

లఘువు. సం. వి. అ. అ. అ. విక్ర. క్ష. న. నల్ల
గయ, కృష్ణగయపు త్రి విణ కిక్కుము. విణ. ౧,
పడిగలది. ౨. చులకనిది. ౩. చేతలిది. ౪,
ఒప్పికమైవది.

లఘువృత్తి. సం. విణ. (ఇ) ౧. తెలుగుదేశగల
వాడు, నీచుడు. ౨. అల్పుడు, తేలికబద్ధి
గలవాడు, తుచ్చుడు. ౩. పాడుచేయఁబడి
నది, అనుకూలముగాఁ జేయఁబడనది.

3. బోధ

ఉ. కవిత్వం గాంచి హంసకులవల్లభుల దా కలి రాకుంటోందియే, అచ్చిని నిచ్చుగింది యను లాపకలాపక కారవల్ల కనక, మెచ్చివృషాలు పాలిని యేకానిపోయెదదేమి పొమ్ము హంస, ఆ ఆంధ్ర

జ అచ్చికోడలు, అచ్చిమగడు.

అచ్చికోడలు. వి. గ. రత్నదేవి, మన్మథుని భార్య.

సీ. అచ్చికోడలి కమ్మలకు చీటువచ్చు నీ, లోతైన లోతైన లోనరంజన లానరం దాల్చి .

ఉ రా క గమల.

ఆ. సరస్వతీదేవి

క. పలుకులెరి అచ్చికోడలు, కలసికలిసికల్లి తూటిగానవులదే, గల బోటి యనగ భాష, బలవాడికి చేరుల నికారభూషణ.

అం భా. గ. క. ఆ.

అచ్చిమగడు. వి. (అచ్చి + మగడు) అచ్చీపతి, దివ్యుడు.

క. బడవారాయ అచ్చిమగనిక యొక్కటి యొక్కడ చెల్లుమనుచు ..

నీలా. గ. ఆంధ్ర.

ద్వి. ఆ అచ్చిమగని కథామృతంభోది, నోల లాడింపక యొకండ్రి యనిన

అ. మ. క గ. గం. పా. గ. ఆంధ్ర.

అచ్చివారము. వి. వి. (అచ్చి + వారము) గురు వారము. (క. ర.)

అచ్చి. వి. (సం. అచ్చి క అచ్చి) సిగ్గు, మందాక్షయ.

గీ. సిగ్గు వా అచ్చి యనగన సిగ్గుచేయన, వాన యనక యచ్చి కవనగాన అచ్చి బోలుచు

అం భా. గ. గ. ఆంధ్ర.

జ అచ్చియ, అచ్చియ.

అచ్చి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. గ. సిగ్గు, తప్పుచేయుట యొకానిచేత గలిగిన మనస్సుతోచము. (మనో భావనిశ్చయము.) ఆ. సిగ్గు, విడియము, శృంగా వాడుకలందుగలగు మనోభావము. (శృంగార

అచ్చి) మనస్సుతోచము. 3. పోతుడుమడుగు చెట్టు, ఆ త్రిప్రతిచెట్టు.

అచ్చి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. అచ్చిప్రతిచెట్టు.

అచ్చి. సం. వి. ఈ శ్రీ. తెల్ల పోతుడుమడుగు చెట్టు, తెల్ల యత్రిప్రతిచెట్టు.

అచ్చి. ఆ. శ్రీ. (అచ్చి + అచ్చి) సిగ్గుచేడు.

ఉ. సజ్జనదర్శనంబును బ్రహ్మదముగల్గె బలిభక వ్యభక్త, అచ్చియే యగ్నిలోక బడచలంబిన చక్కని రాజపుత్రునిక, బుజ్జన కేరవదన గరుణఁ బ్రోవగఁ జేసెనుమంచు (బ్రతుండై, యుజ్జయినివాధిపతి యొయ్యనకచ్చి నవంతి భూమినిక. చ్యా. గా. గ. ఆంధ్ర

అచ్చిశరము. సం. వి. (అ. ఆ. ఆ.) సిగ్గును గలిగించునది, సిగ్గు పుట్టించునది, అమర్యాద గలిగించునది, అవమానకరమైనది.

అచ్చిలుపు. సం. వి. (ఉ) సిగ్గు, సిగ్గులవాడు వి. ఉ. పుం. పోతుడుమడుగుచెట్టు

అచ్చిమంచు. సం. వి. (క. కి. కి.) గ. సిగ్గు, సిగ్గులవాడు. ఆ. కలవరముగలవాడు, సుద్ర మను చెందినవాడు.

అచ్చివమాము. సం. వి. (అ. ఆ. ఆ.) సిగ్గును గలిగించునది, సిగ్గుపుట్టించునది, అమర్యాదక రము, అవమానకరమైనది.

అచ్చిశీలుడు. సం. వి. (అ. ఆ. ఆ.) సిగ్గు, అచ్చిగల స్వభావముగలవాడు.

అచ్చిచే. సం. ఆ. శ్రీ. సిగ్గుచేడు.

గీ. చమ్మగుట్టుల పోరాటుల బక్కలెట్టెలు బోయి మధ్యస్థభావలు పొందలేని, కఠిన అక్షంబె నవలగ మొగాలు నల్లరవాలు గురు విందతూపల పేరు పైచు.

కరాహ. ఆ. గ. ఆంధ్ర.

అచ్చిచేయు. సం. వి. (అ. ఆ. ఆ.) గ. సిగ్గుచేసిన వాడు, శృంగావధులకును మనస్సుతో చము గలవాడు.

అధ్యక్షులు: సుం. ది. ఈ. శ్రీ. పాపయ్యయ్యయ్యయ్యయ్యయ్య

అధ్య. సం. వి. త. శ్రీ. చక్ర.

లటకుండు, పం. వి. ఆ. పుం. పాపగాడు, పోలిరి,
దుర్బాధుడు.

అటార్నీ: వి. ముంగుట లోపగువానియం దగు
ధర్మని శనుకరణము (శ ర.)

అటవీమం, వి. జగదీశ్వరం,

ద్వీ. ఆల్లమ దిని నద్వి యాకానుమాయ, కల్ల
సర్వములు కపటకృత్యములు, అటపటం
ములును బాలామూలములును .

ప్రభు, (లిం.) అ. ఎం. టా. శ. పం.

అటవర్ణము: సం వి ఆ న. పెద్దదాల్చిక, పెద్ద
అనంగపట్న

లటభము. సం. విజ. (అ. ఆ. ఆ) మనోహర
మొవది, అందమొవది, ఇంతిగది.

లక్ష్యము. సం. వి. అ. శ్రం. కవ్య, లోపము

అటవటలు. ఏ బ. ధంబములు, బడాయిలు.

క. నావుడు పరిభ్రాశించెద, నీవుండుబయటేరి
నాదె యిది నేటుక నేఁ, నాదించిరి నేరిఁ
దక, లాదించుక గలిగినది అటుపలులేలా!

पृ. ३. २५

అయ్యలను, గం. వి. అ. శ్రం. గ. మాధవయ్య, తెలివి
తేవిచాయ, అవిశేషి. ౨. డొంగ, డోళుడు
కాయ.

అట్టము. సం. వి. అ. పుం. గ. కాప్పర, కపా
అము. (క. ర.) ౨. భిక్షాపాత్రము.

అట్లు. వి. గ. పడియ, నీళ్లునిలంచు చిన్న పల్లము.
(శ.ర.) ౨. గాడి. (శ.ర.) ౩. పుండు (చి ని.)

అట్టమీదను, పం. వి. అ. పుం. మర్కాగిదను, మర్క
కుదను.

అక్షరము. (సం. అక్షరము.) చిహ్నము.

చ. కరమున ప్రానితప్రయోగం సంకల్పము
నందుఁ బంటిన్, నిరపరాధముగ నొది

కడీయనిబ్బాగుము నిరమింపె . .

అ. 3. ౧౦౯. (శ ర., బ్రా. పా.)

పట్నం. సం. వి. త. శ్రీ. గ. ఒకకాలము. ౨.
 నానాజ్ఞా గీటు, లలాటరేఖ. ౩. కిచ్చుక. ౪.
 సంకీర్తనాధమవిశేషము. ౫. క్రిష్ణ, లు. ౬.
 మంకుమల్లత్త ౭. మలయ, ముద్రికారణి.

అట్లము. సం. వి. ఆ పుం. గ. గుఱ్ఱము. ౨.
సంకీర్తమున నొకానొక రాగము. ౩. ఒకనాటి.

లక్ష్మ్యుడు. సం. వి. అ. పుం. వృత్త్యుడు చేయు
 కీలకాడు.

అదాయం. వి. (హిం. అదాయం) పోరు, యుద్ధము.
కా లామాళానవి నిర్విధికి సమరలీలాకేళి
కీక మఖ్యుగా, నీచంబోధక మాట.
కొల్పను అదాయాకీక చదివే తెలుగురం, తె
దాయక సమరణి. రంగా, వి. అం.

ಅಪರೀ. ವಿ. ಅರ್ಜಿ ಸಂಖ್ಯೆ

సీ. బొబ్బిలలాండ్ లి బడారి బొగ్గి పట్నా! జాదరి
యెల్లెరాసిగా కలకొపూరు .

செடி. ௨. ௨௪.

అదే. వి. నితువుగా చుట్టిన గరిగి తోవగుచాని
చుట్టు. (శ. ర., చా.)

అదేగ. వి. (పం. అట్ట) కెయ్యి మున్నగువానిని
చోనికొనడి నన్ను నిజూరిగల పోతనిశేషము

నీ. పెళ్లులోపాండికానల్ల కొమ్మలనకల గిడ్డి
మొలకలు నేలెత్తినమలు ...

అమృ. ౨. ౯౩.

సీ. శాసనాన్నిగ నుత్త మాని యొల్లాలకు నత్తివ
పగడంబు మంకనలగుమలు .

చం.కా. ౨. ౪౧.

1. సురుభులించినమాత్ర సంచిలో నంటులగట్టిన
యట్టి నేతిలద్దిగ దవర్చు.. శుక. 3. ౪౫౩.

లక్ష్యం = లక్ష్యవస్తు, లక్ష్యము. ని. (పం. అక్షరం.)

చక్క-రసాశయతోఁ జేయు ధన్యునివేషము.
(శ. ర., చి. ని.)

లభ్యమృతము. సం. వి. ౧. (౧.) గ. పొందఁబడిన
వాఁడు, తృప్తిపఁడు, ఉన్నదొందినవాఁడు.

లభ్యనాముడు. సం. వి. ౧. (౧.) పేరు పొందిన
వాఁడు, కీర్తిగలవాఁడు, ప్రఖ్యాతి పొందిన
వాఁడు.

లభ్యనాశనము. సం. వి. ఆ. పుం సంపాదించినది
పోవుట.

లభ్యప్రశమనము. సం. వి. ఆ. న. గ. సంపా
దించినదానిని భద్రపఱుచుట.

లభ్యము. సం. వి. ఆ. ఆ. అ. గ. పొందఁబడి
నది, సంపాదించఁబడినది. ౧. పుష్పకొనఁబడి
నది, స్వీకరింపఁబడినది. ౨. గ్రహింపఁబడినది,
తెలిసికొనఁబడినది. ౩. భాగవతముచేయఁగా
శేర్పడినది (సంఖ్య) వి. ఆ. న. సంపాదిత
పదార్థము, లేక పొందఁబడిన పదార్థము.

లభ్యలక్ష్యము. సం. వి. ఆ. ఆ. అ. పొందఁ
బడిన లక్ష్యము గలవాఁడు. గ. లక్ష్యము
(గుఱి) కొట్టినవాఁడు. ౧. అ. అ. ప్రయోగము
నందు శేర్పగలవాఁడు

లభ్యలక్ష్యము. సం. వి. ఆ. ఆ. అ. లభ్య
లక్ష్యము

లభ్యవర్ణ భాష్య (వాడు). సం. వి. ఆ. (౧) విద్యా
పంతులను గౌరవించెడివాఁడు.

లభ్యవర్ణము. సం. వి. ఆ. ఆ. అ. గ. విద్యాంసుఁ
డైనవాఁడు, నడుపుకొనినవాఁడు. ౧. ప్రఖ్యాతి
పొందినవాఁడు, ప్రసిద్ధుఁడు

లభ్యశబ్దము. సం. వి. ఆ. ఆ. అ. పేరు
పొందినవాఁడు, ప్రఖ్యాతి సంపాదించినవాఁడు.

లభ్యసంఖ్యము. సం. వి. ఆ. ఆ. అ. పొందఁ
బడిన సైకసంఖ్య గలవాఁడు, తెలివి తచ్చిన
వాఁడు.

లభ్యసిద్ధి. సం. వి. ఆ. (౧.) గ. పరిపూర్ణతకు సంపా
దించినవాఁడు. ౧. కామితార్థమును సంపా
దించినవాఁడు, కోరిక తెలుతప్పుకొనినవాఁడు

లభ్యాంతరము. సం. వి. ఆ. ఆ. అ. పున
యము దొరకినవాఁడు, తరుణము కనిపెట్టిన
వాఁడు. ౧. పొందఁబడిన ప్రతీకముగలవాఁడు,
ప్రతీకమును సంపాదించినవాఁడు.

లభ్యావకాశము. సం. వి. ఆ. ఆ. అ. గ. (పొందఁబడిన
యవకాశము గలవాఁడు.) పున
యము లేక తరుణము కనిపెట్టినవాఁడు. ౧
తెలిసి(ది)రామును గలవాఁడు, పొందఁబడిన
విరామును గలవాఁడు

లభ్య. సం. వి. ఆ. అ. గ. పొందుట, ప్రాప్తి,
సంపాదన. ౧. లభ్యము, లభాయము. ౨. భాగ
వతలక్ష్యము, భాగింపఁగా తచ్చిన సంఖ్య.

లభ్యీమనము. సం. వి. ఆ. ఆ. అ. పొందఁ
బడినది, సంపాదించఁబడినది, స్వీకరింపఁబడినది.

లభ్యీదయము. సం. వి. ఆ. ఆ. అ. గ. తృప్తి
నది, ఉద్భవించినది, బయలుదేరినది. ౧.
సంపత్తు పొందినది, అభివృద్ధి పొందినది.

లభ్యీ. వి. (హిం. లభ్యీ) మనమృతీయలలో
జొరకొనవారు. (శ ర, క్రా, వా)

లభ్యనము. సం. వి. ఆ. న. గ. పొందుట, సంపా
దించుట తెలుగిది. ౧. తలంచుట, భావించుట.

లభ్యనము. సం. వి. ఆ. పుం గ. ధనము, విశ్వ
రథము, సంపద పుం., న. అశ్వబంధనము, గుఱు
మును గట్టెడి క్రాఁడు

లభ్యనుడు. సం. వి. ఆ. పుం ప్రాప్తిండువాఁడు
ప్రార్థయిత

లభ్యియిండు. సం. ఆ. క్రి. కలగు, ప్రాప్తిండు,
ను. అయ్యుత్తరము, నామక లభి
యిండు .. తి. రా. ౧. ౧. ౧.

తి. కామితార్థమున నినుకొనినంత నసంత
లోకలోకాదుక చింతికార్థము లభ్యార
లభింపక యెందు లేదీక ..

తి. రా. ౧. ౧. ౧. ౧.
లభ్యము. సం. వి. ఆ. ఆ. అ. గ. సంపాదించ
కొట్టినది, లేక పొందకొట్టినది, పొందఁ

దగినది, అందుకొనకల్గి మైనది, అందుకొనదగినది. ౨. గ్రహింపదగినది, తెలిసికొనదగినది. ౩. అర్థమైనది, తగినది, యుక్తమైనది ౪. స్పష్టమైనది, చేక్కగల దెలియునది. ౫. అమర్చదగినది, పిదపఱుపదగినది

లమకూడు. సం వి ఆ త్రిం. (ప్రయండు, విటుండు, జారుడు.

లయ. వి. హాసము. (చూ. లయకారి) (౪ ర. క్రొ)

జ లయకాడు, లయకారి

లయకాడు. విణ (లయ + కాడు) హాస కాడు (క్రొ)

లయకారి. విణ (లయ + కారి) హాసకాడు
గీ రంకఁ దని పేరునైత మెఱుంగఁజెప్పి, న
వ్యధుగు కిచ్చుండే తేడబంతు నతని, గప్పి
పెట్టెడి నీ లయకారి కింక, ఏది గుఱి
కల్లతో నిజ మెట్లు లోత్ర
మై జ. ౪. ౯. ౨. (క్రొ., ౪ ర సా)

లయకాలము. సం. వి ఆ త్రిం. (ప్రపంచము యొక్క) వాళనకాలము, ప్రళయతేళ.

లయగతము. సం విణ (ఆ ఆ. ఆ.) కరగినది, ద్రవముగా నయినది

లయసము. సం వి ఆ ప. గ అంటుకొనుట, తగిలియుండుట ౨ విరామము, తెఱచి, విక్రాంతి ౩ ఇల్లు, విక్రాంతిస్థానము

లయపుత్రి. సం వి ఈ శ్రీ. నటి, చేష్టకత్త, (వృత్తముచేయు శ్రీ) సర్వశ్రీ

లయము. సం వి ఆ త్రిం. గ. తగులుకొని యుండుట, కలిసియుండుట లేక కూడియుండుట, అంటుకొనియుండుట. ౨. నక్కుట, వాగి కూడుట. ౩. కరగించుట, ద్రవయౌవముగాఁ జేయుట. ౪. అగోచరమగుట, కనుపడకుండుట, నశించుట, స్వరూపములేమి. ౫. మనస్సు వికృతమొందుట, తజ్జేభాగవము, తజ్జే

కాగ్నిత. ౬. సంగీతమున ద్రుతము, మధ్యము విలంబితము అని మూడువిధములుగల కాలము. ౭ సంగీతమున విరామము, నిలుపు. ౮. విరామము, విక్రాంతి, తెఱచి ౯. విక్రాంతి ప్రియి కొనెడి హామివాసము గం. బుద్ధి మాంద్యము, మానసిక మాంద్యము గం. అలింగనము, కంగిలి. ౧౨ అత్త, బ్రహ్మము. ౧౩. సృత్యగీత వాద్యము. అయొక్క యొకతానకా రూపమగు సామ్యము, తౌర్యత్రిక సామ్యము (ఈ యర్థమున లయ యనియెను రూపము.)
నీ. లయదప్పవంటి పెల్లన సాగవురివిచ్చినట్లు బోదలు పేరణములు ద్రొక్క.

చంద్రా ౬. ౧౩౧
న. పిటిపట్టికేయ. (౪. ర.)
వృషభగతిగద లతిక లతికమనియ కర కిగ
లయము లయమున నాడి నిత్యతీ
వసు. ౩. ౧౪౯.

లయార(ల)ంధుండు. సం వి. ఆ. త్రిం. గ నటుండు, తేషకాడు. ౨. వృత్తము చేయు వాడు

లయార్యుండు. సం. వి. ఆ. త్రిం. ప్రళయకాల మందలి నూర్యుండు

లయిండు. సం ఆ శ్రీ గ నశించు.
నీ అఖలభూతములు వాయం దుద్భవించు వక్రించు లయించు వక్రింప జేను, వానితళంబున భార అను గ. ౩౭౮.
౨ సక్రమగు
వ శీత్రందయిన తన్ను నవ్యయంబయిన బ్రహ్మ మందును లయింపవలెనీ
భాగ. గ. ౩౮౫.

నీ. ... కమలవాళు .. ఆ నందు మును లయించి నట్టిగుణంబులు మూలం దొలగి నవ్యయువనం దొలగి, కలిమి వాన నుండె గమలోద్భవము రజ. వ్రమము లగురలయ్యె ధరణికాళ. భార ౪౦. ౬. ౪౪౯.

ద్వి ... మనసు తత్త్వనియన మరల లయించి, చనశీర్ష్య నకఁడై ముఖాని యుక్తముండు
(ప్రథలిం. ౫. ౧౫౮ బా ౫. సం

లయ్య. వి (సం. లంకా) శక్తి. (ఇది లక్షణ గ్రంథములయందు వ్రాయఁబడియున్నది గాని దీనినిఁ బ్రయోగము మృగ్యము (శ ర)

లలంకిక. సం వి ఆ శ్రీ. గ. పొడవైన కంఠ హారము. ౨. బల్లి, ఊసరవల్లి.

లలజిహ్వము. సం విజ. (అ. ఆ. అ.) శ్రేలాకు నాల్గవది వి ఆ పుం గ మక్క. ౨ ఉచ్చము, ఒంటె

లలజ్జిహ్వము. సం విజ (అ. ఆ. అ) గ నాల్గవ శ్రేలాకునది ౨ క్రూరమైనది, భయంకరమైనది వి ఆ. పుం. గ మక్క. ౨ ఒంటె

లలలి. సం శక్తి గ. ఆకుచున్నది, ఆటలాకు చున్నది. ౨. కడులుచున్నది, ప్రకాశించుచున్నది, శక్తిశక్తిమనుచున్నది, ఇటునటుగదులుచున్నది ౩ (నాల్గవ) శ్రేలాకుచున్నది.

లలన. సం వి ఆ శ్రీ. గ. ఆడుది, శ్రీ. ౨ స్త్రీలింగి, కృత్రిమానియగు శ్రీ ౩ నాల్గవ. లలనము. సం. వి. ఆ. న. గ. ఆట, క్రీడ, నెలగాట. ౨. నాల్గవ శ్రేలాడించుట, ౩ సాలకృత్తును ౪ క్రియాశక్తుత్తును.

లలనాస్త్రియము. సం వి ఆ పుం కదంబకృత్తును, కడిమిపెట్టు.

లలనిక. సం వి. ఆ శ్రీ. గ. చిక్కదియగు శ్రీ. ౨. దీనరాలు, దుఖశీలిలో నున్న శ్రీ.

లలనుడు. సం. వి. ఆ. పుం. కాలుడు, పిల్లవాడు.

లలము. సం. విజ (అ. ఆ. అ) గ క్రీడాశీలమైనది, ఆటలాడునది. ౨. (నాల్గవ) శ్రేలాకునదియుండునది. ౩. శోభనది, శోభగలది.

లలాకము. సం. వి. ఆ. పుం. శిశువు, మేధ్రము.

లలాటంతపుడు. సం. విజ. (అ. ఆ. అ.) గ. నుడుదని మాకున్నది, శేక నుదురు కండఁబడియునది. ౨. నిట్టొలి కాళ్ళపెట్టునది, చాల చాడగలిగించునది.

లలాటంతపుడు. సం. వి. ఆ. పుం. నూర్యుడు.

లలాటతటము. సం. వి. ఆ. న. శోనలు, నిటలతటము, లలాటప్రదేశము

లలాటపట్టము. సం. వి. ఆ. పుం. గ. ప్రకృష్టలలాటము, (వాచ) ౨ శోనటి చేదునైన నోటు, చేదునైన లలాటప్రదేశము. ౩. ఒకవిధమైన కిరీటుము, కలనంద్రుకలు ఎత్తికట్టువాడా!

లలాటపట్టిక. సం వి ఆ శ్రీ. లలాటపట్టము.

లలాట(క)ము. సం. వి. ఆ. న. నుదురు, శోనలు. ౨. అందమైన నుదురు, ప్రకృష్ట లలాటము.

లలాటలేఖ. సం వి ఆ శ్రీ. గ. శోనటిపై వ్రాయఁబడిన పంక్తి, శోనటిగీటు. ౨ ముకుతలగల శోనలు ౩ ముఖముపైఁబెట్టికొనడి నుతసంబంధమైన రంగుబొట్టు, తిలకము బొట్టు. లలాటలేఖ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. లలాటలేఖ, శోనటిపై గీటు శేక పంక్తి.

లలాటాశ్శుడు. సం. వి. ఆ. పుం. నిటలశీత్రుడు, శిశ్రుడు.

లలాటిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. గ. నుడుట్టెఁబెట్టికొనడి నగ. ౨ నుడుట్టె మంచిగంధముతోఁ గాని యితరమైన పరిమళముగల మార్గములతోఁ గాని ధరించెడి చిన్నము.

లలాటూలుడు. సం. విజ. (అ. ఆ. అ.) ఎత్తైన శేక అందమైన లలాటము గలవాడు.

లలామకము. సం. వి. ఆ. న. నుడుట్టె నుంచుకొనడి పూదండ

లలామము. వి. ఆ. న. న గ నుడుటి యలంకారము. ౨. నగ, అలంకారము. ౩ (ఉత్తర పదమైనపుడు స్వభావలో శ్రేష్ఠవస్తువు (ఈయనకును నిది చరిత్రానుబంధినిది ఉదా: సాక్షి లలామము, అలలాలామము)

ఉ. ఈ యలలాలామ మన రోయగముదును గాన ... కళాం. ౨. ౯౨.

క. జొరబడిన నుంచుకొనిది బొట్టు. ౫. గుణము, సంజ్ఞ. ౬. టెక్కము, బండ. ౭. ప్రేత, పంక్తి రా తోడ ౯. (గుణము, సింహము) మొదలైనవి, పోలు. ౧౦ భువన, గొప్ప తనము ౧౧. అందము. ౧౨. జొమ్మ అ పుం గుణము (ఆ ని)

లలి. వి గ క్రమ, అనురాగము

క. పలుమణుల దలయంటితగ, న్నలగిడితోయిల్ల జలమునకే బోర్లొడిచి, లలిం జన్మిచ్చుచు నుయ్యల మూలముల వెనుపడడగ నావలెనున్ను. కళా. ౬. ౧౯౩ మ. . తేల్చుటకొరకునో, లలి ధీమత్వర రావళేఖనంకగొల్వక వచ్చి రామ్యమృదికే ధీమ. ౫. ౧౦౮.

౨. వికాసము

గీ. మగన కాటంకయుగ్మంబు మన్మథునకు, అక్షయుగ్మంబు గాఢోలు లలి దలంపడ, గడగి సవ్యపన్మహాధునికేయ, నైన రంధ్రంబు గాన తలంకరంబు

నైష. ౫. ౧౩.

ద్వి. ఇనకంకచంద్రుచే నిండారహేమ, నని కంబు నిటు కాచు ననినచందమున, దళముల విగుణ్ణం దప్పి యందంద, లలిదక్ష్మనును గమలంబులు మొగిడె

రం. రా యు ౨౦౫ పా. ౬. పం.

౩. ఉత్సాహము

ఉ. హరితులెన్నడుం దగని యోయలచేలును తొడుముగ్గమం, గాలిశే నేలపాగి రిలం గల్ల పసింగని శేద మున్ను గాక.

అము క ౧౨౪.

మ. . . ప్రేపల్లెనల్లలలిమై నేలిన దన్నివా నులు మనలోల్లపామృతై యమృతాబులు నంతరక నెదుర్కొనంగ వరయులంబుధత్వ బారేయకక హరి ఉ. ౨. ౭౧.

౪. క్రమము.

గీ. లలి జగరంబుల కలంపులు గంపింప జుక్త కాళంబులు సంతసంప విక్ర. ౨. ౧౦౩.

క లలి నలరం గొమ్మ అనున, ర్విగర్వవికారాజ సంకతి దగి ముక్తాబ్జలమై మునునోలి నుతిక, దలరి పురము తోట తోట తనరు ఘనశ్రీవ. కవి. ౧ ౨౨

క లలిఁ జాలింతకనంబుల, దలరెడు మమ్మద్ద నేలదాలుపునల, తలమొదికముల కటు ల, న్నెల లేర్పడఁ జొమ్మిదియును నిండారు టయొక అచ్చ రా. బాల. ౮౩.

౫. విలాసము

నీ పలుకేడులంబు సూడు బలియించి పాలి యించి లలిఁ గేరు పంటలంకి సరియె.

గీ యిద్వలంబుక కని తనయాడుచేడె, లంద ణును దెందముల నుచ్చియాడుకొనంగ.

నీలా ౧ ౫౨

నీ విలాస మొప్పుచుండు, నన్మయమై యేకదగ్ధంబునందును లలి యన జొకశబ్ద మలరుచుండు ఆం భా ౧౩౯.

౬. వాక్యాలంకారము

నీ పద్యరాగవిధానల ప్రతతి మాణు, లలి నశోకతాప్రవాళములు చార్చి .

హర. ౩ ౬౮

క లలి గంగాసాననంబున, దోలంకలపాక కము చతుర్దశభువనంబులు గూడితేయం బాలపు శోలందియె గంగాశయము గూల రత్న నిధి జాక్నూ ౩. ౭౨

నీ లలిఁ దొక్కులబల్కులు పలుకేర్చినవాడె పరికించి సత్యంబు పలుకేర్చె.

౭ అశ్వశైవ్యేదము

నీ లలి గూర్చి లలి లేర్చి లాగించి ...

పి. శకుం. ౧౧౨.

లలిత. పం వి. ఆ. శ్రీ. ౧. ఆయది, శ్రీ. ౨. కామకరాలు, కామాకురక గల శ్రీ. ౩. కమూరి. ౪. దుర్గాకారభేదము. ౫. ఛందో భేదము ౬ (సంగీ) ౭ కాశిక రాగము.

లలితపదబంధనము. పం. వి. ఆ. న. ౧. సాగ నైన పదములసూర్యులు. ౨. మనోహరమైన పదములగల శాస్త్రము.

లలితపదము. సం విణ (అ. ఆ. అ.) సాగతైవ
పదములు గలది గ సాగముగా రదింపబడినది

అ శృంగారరస సంబంధమైన పదములుగలది

లలితప్రవళము. సం వి ఆ తుం శైవ్యునిగా
గాలివీచుట

లలితము. సం విణ (అ. ఆ. అ.) గ క్రిడాశీలము,
అటలాడునది, సయ్యాటలాడునది అ. మనో
హరమైనది, అందమైనది, సాగతైనది కి శిల్పాస
కరమైనది, సంతోషకరమైనది క మందిరి
గ కారణమైనది, ఈర్ష్యకరమైనది అ మృదు
మైనది, ముగ్ధమారమైనది క సహజమైనది,
కంపముగలది వి ఆ తుం సంశీతమున సర్వ
భేదము క గ అట, సయ్యాట, శీలి అ
శృంగారవిసోదము, గ మనముయొక్క సాగము,
ముగ్ధమారకచేత నగు సంగవిప్రసరూపమైన
శ్రీయొక్క శృంగారచేష్ట కి అందము,
సాగము, మనోహరత కి సాగభావిక కృత్యము
గ మిహిరమటము, అమాయకత్వము.

లలితలలితము. సం. విణ (అ. ఆ. అ.) మిక్కిలి
యందమైనది, అత్యంతసుందరమైనది

లలితలలితము. సం విణ (అ. ఆ. అ.) దుర్బల
మైనదియైనను మనోహరమైనది.

లలితాపంచమి. సం వి ఈ శ్రీ. అక్కిన
శుక్లపంచమి

లలితాభినయము. సం విణ. (అ. ఆ. అ.)
సాగతైవ యభినయము గలది

లలితార్థము. సం. విణ (అ. ఆ. అ.) అందమైన
లేక శృంగారరససంబంధమైన యర్థము గలది.

లలితానందము. సం వి ఈ. శ్రీ భాద్రపద
శుక్లసప్తమి

లలితౌడు. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) కామాతురత
గలవాడు, విషయానుక్రందనవాడు భోగ
మలయంతాన శ్రీ గలవాడు.

లవంగగము. సం వి. ఆ న లవంగము.

లవంగగలిక. సం వి ఆ. శ్రీ లవంగపుముగ్గ.
లవంగము. సం. వి ఆ తుం లవంగలత.
న లవంగములు

లవణ. సం వి ఆ శ్రీ లావణ్యము, అందము,
సౌందర్యము

లవణామృతము. సం వి ఆ వి. ఒకదినము
ఉప్పు

లవణజలము. సం వి ఆ వి. సముద్రపు టుప్పు

లవణజలము. సం వి ఆ తుం సముద్రము.

లవణజలోద్భవము. సం వి ఆ తుం భూదగుల
మై చిప్పు, గుల్లి

లవణము. సం విణ (అ. ఆ. అ.) గ ఉప్పుగా
నున్నది అ మనోహరమైనది, అందమైనది.
వి ఆ తుం గ ఉప్పున, (లవణరసము) అ
ఉప్పునీటిసముద్రము కి ఒకనరకము న. గ.
ఉప్పు, సముద్ర లవణము అ కృత్రిమముగా
తేయబడిన యుప్పు, తేయబడిన యుప్పు.

లవణమేహము. సం వి ఆ తుం మూత్రకోగ
భేదము

లవణసముద్రము. సం వి ఆ తుం ఉప్పునీటి
సముద్రము, సముద్రము

లవణాంతకుడు. సం వి ఆ తుం శక్తిఘ్నుడు.

లవణాంభస్సు. సం. వి న. తుం (ఉప్పునీటి
గలది) సముద్రము, న ఉప్పునీరు

లవణాకరము. సం. వి ఆ. తుం. గ ఉప్పుగని.
అ. ఉప్పునీటిస్థానము, సముద్రము. కి.
సౌందర్యనిధి.

లవణాలయము. సం. వి ఆ. తుం సముద్రము.

లవణి. వి గ. సాళము, త్రాడు
న. లోకమాతచేతి లవణి పెట్టచేతం శిల్ప
చైతరగు పడిడివిప్పుల తోళ్లతోన గుండుల
మైన శరీరములతోడ . .

కరాహ. గ. గ. గ. గ.

అ విగుప్తు.

నీ విశేషమున యొక్కాణంబు లవిడిచే నక్క-
రిందిని చొట్ట ముక్కరింది

మనుచ ౧ ౫౯
లవణము. సం వి క పు ౧ ఉప్పుని, ఉప్పు
తనము అ పౌండర్యము, అంఠము, సాగు

లవణము. సం వి అ పు ౧ మధువును రాక్షసుని
కుమారుడన నొకానొక రాక్షసుడు ఇతడు
శత్రుఘ్నునిచేఁ జంపఁబడినవాఁడు

లవణోత్తమము. సం వి అ పు ౧ తాతి
యుప్పు, గనియుప్పు అ పెట్టుప్పు, సుకే
కారము

లవణోదము. సం వి అ పు ౧ సముద్రము
అ ఉప్పునీటి సముద్రము

లవనము. సం వి అ స ౧ వఁ యులి కొం
కటితోఁ గోయుట అ కొ. పల్, కొడవలి
వంటి కొఁతకత్తి

లవము. సం వి అ పు ౧ కొఁతి కొడవలితోఁ
గోయుట అ (నరి) కొయుట

లవలవో. విణ శ్చేదినిది, బ్రహ్మలయానిది
ద్వి పటుప్రజ నిష్కర పాదపుటనిల, లవలవయై
కుతలంబు గ్రక్కినదల

ద్వి హరిశ్చ పూ ౨౦౬౩
లవలవో. వి కవలయందలి ధ్వనిక నుకరిణము

న లవలవఁ జమ్మఁ దోయ గవలవ దోలు కొరు
మొలుగుఁడీఁగలం, గవలవ నప్రయోజులు
తెలికన్నులమించుట. చాళింపఁగా, నవ
నవ యావనంబు గల చాటి భవత్పురుషయై
తోడ్గకులో, కివళవ యొన్ని భంగులను జీర్త
ములో మొలువంగవచ్చునీ

క్రీడా. ౧ ౨౧౩

లవలి. సం. వి. ఈ శ్రీ ఒకానొక తీర్తి.

లవలేశము. సం వి. అ. పు అత్యంతాల్పం
కము.

ను అవరంసీకృత కాకమవ్యవయంజై మద్యయ
మృతకూఢభ్రుఁడయ్యింపినకూర్తీ త్రిమషము
ధావశ్యములో ముట్టుకొన్న వివరంబులు
మాపఁగా వెలలి లీనానైన చందంబునకా,
లవలేశంబును లేకపోయె మహియెల్ల
వంతుసంచారములో వరాహ ౩ ౩౦

లవాకము. సం వి అ పు ౧. కొడవలి, కొఁత
పనిముట్టు అ కొఁత, కొడవలితోఁ గోయుట,
లవాచోమా. గ్రామసేవకుల జీతిములకై తీసికొనఁ
బడు కొద్దిపన్ను (క రి)

లవాణకము. సం వి అ పు ౧ కొడవలి, కొడ
వలివంటి కొఁతిపనిముట్టు
లవి. సం విణ (ఇ) వాడిగలది వి ఇ పు. లది
క్రిము, కొడవలి (అ. ని)

లవించు. సం స క్రి కొయు

లవిటి(టీ). వి ౧ పక్షిపుచ్చము

నీ లావు లవిటి వా నలరుఁ బక్షిపుచ్చాల్గు
అ థా. అ ౯౯.

న కిలకొట్టును శిక్కిలార్పును లవిటిలఁ
ద్రవ్యము వింధములునీయునుఁ దలలాడిం
పుచుఁ గలుకుట టుక్కనఁ బల్లసోఁక విర
విరం జాట్టుకొని ప్రబంధ ౩ ౨౦.

నీ బూరుగకాయతోలో బోరలు లవిటిల కొన
కత్తెలకట్టు కొంకిగొట్టి ప్రబంధ ౧. ౩౦
అ గుట్టుపుతోఁక

నీ కంద మనంగను స్కంధంబు దగుఁ జోఁక
లవిటి వాఁగను బుచ్చును విలసిల్లు
అం థా. అ ౧౯౩.

లవిటి. విణ లభిరుండు చెవిటివాఁడు.

నీ లవిటి, నీ చెవిటి యవలగను బధిరుండు
చెలగు అం థా. అ ౧౨౦
లవిక్రము. సం వి అ. న. కొఁతపనిముట్టు,
కొడవలి.

లవుడి = లవుణి. వి. అయుధవిశేషము.

క ఆచక్రము హతమైన విలాపక్రమమింద
కుటికీ లపుడు లపుడి కాచాచులవిధము
క్రమసీచండిమరేఖ సంకరించుచు విసరక
తై భా. డ. ౧౩౩.

లపుడి = లపుడి. వి ఆయుధవిశేషము

ద్వి తోమరంబులవేసి ద్రుంచు మాపుకులు,
లపుడి సారించి పల్లమును గుట్టుమును, రపు
కును జదియ బోరక నూడువారు

ద్వి భాగ ౪ ౩౧
లకునపటలము. సం వి ఆ పుం రత్నదోషము

సీ పాలు పైఁబూసిన లీలసంఘెడుచాలు లకున
పటల మది లక్ష్మీతెనుచు రత్నపరీక్ష ౧౫

లకునము. సం వి ఆ పుం న కల్లెల్లి కీ

లవీరము. సం విణ (ఆ ఆ ఆ) ఈస్థిరము
నది, శోరణుడినది

లవ్యుడు. సం. వి ఆ పుం నటుడు, వర్త
కుడు, వృత్తము చేయువాడు

లన. సం వి ఆ శ్రీ ౧ కంకుమపువ్వు, ఆ
పడుపు

లనకము. సం. వి. ఆ పుం ౧. వృత్తము. ఆ
నూలి ౩ కాంగలించుకొనుట న మేడమిండి
గది విణ ౧ లాస్యముచేయునది, అటాడు
నది ఆ ఇటునటు కదలునది

లసిక. సం వి ఆ శ్రీ ఉమ్మి. వోటలో
సంఘెడి యుమ్మినీరు

లసిరము. సం విణ (ఆ ఆ ఆ) ౧ అటలాడి
నది, ప్రీతాశీల మైనది. ఆ కనుపడినది, రూపము
చాల్చినది. ౩. అవతరించినది, దుమికినది, దిగినది

లసీక. సం వి. ఆ శ్రీ. ౧ నాంగ, ఉమ్మినీ ౩,
లా. ఆ. రక్తి, నీము. ౩. చెఱుకనము,
చెఱుకనీరు. ౪ మేడమ్మ.

లసుకు. సం. శ్రీ కళింపనేయు

చ. లసికరితోను లగ్గలిగ్గలశక్తి-నక గుంక
పంక్తులక, కనుమరిగ్గూర్చియున్ గదల

తైచియుఁ గత్తుల క్రొక్కరించియున్, కనుల
వధించియున్ ముసలవర్తములందెడనొది
నాలుకలో, మసలకవేసి నందియును మందుల
తిక్తులు గాల్చితైచియున్. రా వి ౫, ౩౧.

లస్తకము. సం వి ఆ పుం. ధనుర్వృద్ధము,

పిడికట్టు, దిల్లుపట్టుకొనెడినోటు

లస్తకీ. సం వి క పుం దిల్లు, ధనుస్సు

లస్తము. సం విణ (ఆ ఆ ఆ) ౧. కాంగలించ
డినది ఆ ప్రసీణకగలది, శేషుగలది

లస్తరీ. వి కత్తువిశేషము

సీ బందరువీటి లస్తరీలు. హంస ౫ ౩౫౦.

లవారి. సం వి ఇ ఈ శ్రీ అల, తరంగము,
పెద్దయల ఉచా అనందలహరి, కదనాలహరి,
మధాలహరి మొ॥

లా

లా. సం వి ఆ శ్రీ ౧ పుచ్చకొనుట, అచా
నము ఆ ఇచ్చుట, చానము

లాంగడము. విణ వికాళము

క పంజరమున గంజిల్లు శ్రొంజిలకల జిలి
లిలి పలుకులఁ బోలవగు లాంగడపు జంట
ఁబంది ఇందు ౧. ౧౩

లాంగలగ్రహవాడు. సం వి ఆ పుం కర్ణకుడు,
మన్నెడువాడు, సేద్యగాడు

లాంగలదండము. సం వి ఆ పుం నాంగలి
కట్ట ఏడికొల

లాంగలవృక్షాడు. సం. వి ఆ పుం నాంగలి
చిచ్చు మున్నెమునగలవాడు, బలరాముడు.

లాంగలపద్ధతి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. నాంగటి
చాలు.

లాంగలపాలము. సం. వి ఆ పుం. నాంగటి
కట్టు, నాంగటిమంయం దమర్చెడి యిసుక
పాళము.

లాంగలము. సం. వి. ఆ. న. గ. వాగలి. ఆ. వాగలివలె నేర్పడిన దూలము, 3. కాటి పెట్టు. 4. లింగము, మగగుటి ౫. ఒకవారి భుష్టును, (వి. వి) ౬. చంద్రునియొక్క యొక విధమగు రూపము 7 ఇంటిదూలము, గృహ దారు విశేషము. (మే. వి)

లాంగలి. సం. వి. క. పుం. గ. బలరాముడు. ఆ. కొబ్బరిపెట్టు 3. పాము వి. ఈ. శ్రీ. గ. కొబ్బరిపెట్టు. ఆ. తరిగొట్టుపెట్టు 3 నీరుపిప్పలి లాంగలికము. సం. వి. ఆ. ఈ. ఆ. లాంగల సంబంధి, వాగలికి సంబంధించినది వి. ఆ. పుం. ఒకవిధమగు విషము

లాంగలికి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. విషలాంగల, ఒక వాకిపెట్టు

లాంగలిమ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. వాంగలికట్టు, ఏడికొల

లాంగులము. సం. వి. ఆ. న. గ. తోడ. ఆ. లింగము, మగగుటి

లాంగులము. సం. వి. ఆ. న. గ. తోడ. ఆ. లింగము, మగగుటి (మే. వి) 3 భావ్యపుం గొట్టు పుం. ఆశ్వినయశాస్త్రవిశేషము (కుంగ రమువ్రేలిని వంద్రి చిటికెనవ్రేలిని పైకెత్తి కడమ మూడుతేళ్లను దిద్ద్యాకాశముగా వ్రేతాగులవలె పట్టునది) (శ. ర)

లాంగూలి. సం. వి. క. పుం. క్రోతి, వానరము.

లాంగూలిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పుష్పిపల్లి, కోల పొన్న. కి. (రా. వి)

లాంగులము. సం. వి. ఆ. క. గ. గుణుడు, పైపల్లికవిశ్టుడు. ఆ. కంఠము, మచ్చి, ఆర్ర తిట్టించుకొన్నది. 3. చంద్రునికంఠము. 4. పేరు, సంఖ్య ౫. హద్దతాయ, పాలిమేర తాయ.

లాంగులము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) గురుపెట్టె బడినది, భిన్నముగాఁ జెప్పబడినది, గుణవిశ్ష ములతో జెప్పబడినది. ఆ. పేర్కొనబడినది, పేరుపెట్టబడినది, పిలువబడినది 3 అలంకరింపబడినది 4 అనుభవబడినది, సిద్ధపఱుపబడినది

లాంగిని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. కలట, వ్యభిచారిణి యగు శ్రీ

లాంపట్టము. సం. వి. ఆ. న. అంపట్టకము గ. అత్యాపక్తక. ఆ. కామకర్తము

లాం. వి. పక్షియాచ (శ. ర) ౪ లాంకట్టు

లాంకకట్టు. వి. (లాంక + కట్టు) విశివికట్టిన పెడచేతులకట్టు (శ. ర)

లాంగ. వి. గ. గుహా
నీ నిడువరైవ, లాంగూలులు జొప్పి లాంగలుకలండ్లకంఠవంబు కరణి తెలిగి. భా. రా. యు. 3౫౦.

ఆ. రంధ్రము, పోతయ, కన్నము
క. లాంగలు పెక్కులు లోపల, బొగ్గ కను ముట్టినపుడ పట్టుకుడక లో, దాని చని తెలి తెలువడి, పోంగను ముగలగుపట్టి పోక్కుయెదిలిక నేయూర 4 గంగ
నీ లాంగల బుట్టుల లోగిన క్షణ భజంగమ కలములమ్రొంగికోనుచు, తెగదొడి యల ముచు తెగయు బల్కులగులం బొగ నూర్చన్ కలం బొదివికోనుచు అత్ర. ఆ. గంగ
నీ కెడసిన గరితల క్రింద లాంగలం గ్రున్పి యుచు కాంపురముండు నాభురకుల ఆము. ౬. గ. 3.

లాంగజాగరుడు. లాంగ. 3.
లాంగజాగరుడు. వి. (లాంగ + జాగరుడు) విశే కయము. పాము.
నీ. లాంగజాగరుడు జాగ. ప్రాంగ విదెను ప్రాదకొలలు దొ సంగులు దొలచుతుంటి అచ్చ. రా. బాల. ౨.

భాగం. వి. (భాగం + అం) శ్రీశ్రీమహానామ సం. ౧౫, (౧౫)

భాగం. అ. (౧. ౧/భాగం) ౧. అంభరం. అంభరం.

ద్వీ. మేదిని పరియంప మేదిని భూతి, మేదురగతి
మేదిని మిక్తుంబుకొనగ, లాభం మేదురగ
లాగించుగతుల, మేదురులో చెదరగ మేది
యగ్గరి, దిగ్గజంబులు (మొగ్గ
రం రా. అ. ౪౬. ౧౨ పం

నీ. మేదిని తిగెడు మదురు మేదినికొంచు
మేదుర లాగించి (మేదుర) (మదుర ౧౬
౨౦. అంభరం. మేదుర

నీ. అంభరం అంభరం లాగించి మేదురంబు
నీ. అంభరం అంభరం (మేదురంబు
నీ. అంభరం అంభరం (మేదురంబు
నీ. అంభరం అంభరం (మేదురంబు

న. శ్రీ. అంభరం.

౪. ప్రాంతంభరం పంపన, లాగించు మేదుర
గతుల అంభరంభరం (మేదుర) ౧ ౪౪

భాగం. వి. (పం. అంభరం) ౧ అంభరం

నీ. మేదురంభరంభరం (మేదుర) భూతి, భూతి
విడిచిన అంభరం అంభరం విడిచిన, లాగం
మేదురం మేదురం అంభరం, మేదురంభరం
మేదురంభరం మేదురంభరం

భూతి, విరా. ౧ ౨౦.

౨. మేదురంభరం.

అ. మేదురంభరం మేదురంభరం మేదురంభరం
చారి మేదురంభరం మేదురంభరం లాగంబు
మేదురంభరం మేదురంభరం, మేదురంభరం
మేదురంభరం (మేదురంభరం. ౪. ౧౬౨

నీ. లాగం మేదురంభరం మేదురంభరం (మేదురంభరం
మేదురంభరం మేదురంభరం మేదురంభరం .
అ. రా. ౨. ౧౩౯.

౩. మేదురం.

నీ. మేదురంభరంభరం భూతి, మేదురంభరం
మేదురంభరం మేదురంభరం, మేదురంభరం
మేదురంభరం మేదురంభరం, మేదురంభరం

మేదురంభరం, మేదురంభరం మేదురంభరం,
మేదురంభరం మేదురంభరం మేదురంభరం.

వి. వి. ౧. ౧౫.

౪. మేదురంభరంభరం.

న. మేదురంభరంభరం మేదురంభరం
మేదురంభరం మేదురంభరం మేదురంభరం
మేదురంభరం మేదురంభరం మేదురంభరం
మేదురంభరం మేదురంభరం మేదురంభరం

(మేదురంభరం. ౩౨.

న. మేదురంభరంభరం మేదురంభరం
లాగంభరం మేదురంభరంభరం మేదురంభరం
మేదురంభరంభరం మేదురంభరంభరం మేదురంభరం
మేదురంభరంభరం మేదురంభరంభరం మేదురంభరం

న. మేదురంభరంభరం లాగంభరం మేదురంభరం
మేదురంభరంభరం మేదురంభరంభరం మేదురంభరం
మేదురంభరంభరం మేదురంభరంభరం మేదురంభరం

౫. మేదురంభరం, మేదురంభరం మేదురంభరం
మేదురంభరం.

న. మేదురంభరంభరం మేదురంభరంభరం లాగంభరం
మేదురంభరంభరం, మేదురంభరంభరం మేదురంభరం
మేదురంభరంభరం మేదురంభరంభరం మేదురంభరం

మేదురంభరం, లాగంభరం

భాగం. అ. (౧. ౧) భాగం,

నీ. లాగంభరంభరంభరం లాగంభరంభరం మేదురంభరం
మేదురంభరంభరంభరం మేదురంభరంభరం. ౪౪౪. ౩. ౩౩.

అ. మేదురంభరంభరంభరం మేదురంభరంభరం
మేదురంభరంభరంభరం, లాగంభరం మేదురంభరంభరం
మేదురంభరంభరంభరం మేదురంభరంభరం మేదురంభరం
మేదురంభరంభరంభరం మేదురంభరంభరం మేదురంభరం

ద్వీ. మేదురంభరంభరంభరం మేదురంభరంభరంభరం, మేదురంభరం
మేదురంభరంభరంభరం మేదురంభరంభరంభరం, మేదురంభరం
మేదురంభరంభరంభరం మేదురంభరంభరంభరం, మేదురంభరం
మేదురంభరంభరంభరం మేదురంభరంభరంభరం, మేదురంభరం

౨. మేదురంభరం.

నీ. తనవద్దఁ జెఱచిపెట్టి దనుట మ్రొంగఁగ నుర్వి
లాఁచెనోయని తోఁచె లంకమోడ నీ.
నవవతాకాలతా భావనమునర్పె, రాగముని
జాంగి రాగఁలు రథగమనముఁద్రవైచాల
మును రామభక్త నిజుట, భూపభూమంబు
మైట్టు దున్నురేగి. రామా. ౩. ౨౩౨
నీ గల్పిలెబ్బలి దాకాల క్రొవ్వి విరియఁ,
బ్రామి రూపార్పము నీఁటఁగాను,లాంచి
గవిఁకొచ్చి యచ్చర్థములగముల, బడలు
వాపకయున్న నీఁటఁగాను

తేం. పంచ. ౨ ౧౯౪.

(పందివేలు). నీ. లాంచికొట్టిన హాసము గొట్టు
కొట్టువఁ గూడిన కిడిలరాల్చె గొట్టు
లాఁడు. కథ ౪. ౩౩.

౩ సెనగలాడు

నీ కాంత పద మొంది యట యూద గ్రమ్మి
కాంచి, నీమ సెనగి పయోధరకృపినిదర్శ,
సంగతికి లాఁచు న్నపద్మస్త్రీ చిత్రకావ
నోన్నతస్థాన మథుడుగా యొడత్రుఁ దనకు
తగు ౨ చుగి

౪ క్రియపడు

నీ తెలువ కిటు నీవబోయు పందిరియ చేరి,
యవలఁ గ జగాక కచ్చునిఁజై యనఁగుఁ
చెనుట, నఁకొన్నెఁ గిల్లగట్టుమఁ వారి,
కధ్యగులు లాంచి యిటు విడియనుల చేరి
అము ౨. ౫౨

౫ లాఁచుకొను, లాఁచరా, లాఁచు,

లాఁచుకొను. అ. క్రి (లాఁచు + కొను) (స్వార్థ
మన) పొంచు

౪ ముఱియుం బ్రముత్తర యశ్శియలగు నరల
యంచు వ్యవంబుచందంబున జొదిగి లాఁచు
కొనియుండి వేర్పొందుగాని శీఘ్రమైనవారికిం
గలికలవ భయంబులేదు. భాగ. ౧. ౪౪౫

లాఁచ. ౬ (√/లాఁచు) ఉత్తము. (చూ. లాఁచ
వేయు)

లాఁచవేయు. అ. క్రి. (లాఁచ + వేయు) లాఁచు,
ఉత్తము.

౪. కరాంపక లాఁచవేయక. గంగా
తరంగంబుల తెలంగు దాల్చి వాయవంబు
లను ఉ. హరి. ౪. ౨౧౩.

లాఁచి. స. అన్యము, అన్యఁడు, తెలు.

౪. అది లాఁచియిల్లె నినుఁదను, హృదయంబుల
నెవ్వరేని యెఱుంగర

భార. విరా ౨. ౯౯

విలు. అన్యఁడు.

నీ లాఁచి ప్రోవనివాఁడు లాఁచి వోకించునై
యిలగిన్న చొర మాన్య మిచ్చువాఁడె.

రామలిం. ౧౦౧.

వి. అన్యఁడు, ఇతరుఁడు.

ఉ కంఠతలపోతలం లేతలం మమ్ము
నిట్టొయ్యి, లాఁచులఁగాఁ దలంపకు నలం
పకు చాల నలఁగియుండగన్

ఉ. హరి. ౪ ౯౩.

౪. అదితి తెలుఁగి నుండెను లాసరసండు
చారించె వాని నేఁ, గదనములొనఁ క్రుంది
యతి గైకొని దాంచి నాటమండియుం,
ఒదిలముగాఁగ నన్నుడుగఁ ఒంపవి కారణ
మేమి లాఁచినై, యితె చనుకెంది యిత్రు
ననుమి కరమన్యనికొడి నయమి.

సారి. ౨ ౨౨.

౫ లాఁచివాఁడు.

లాఁచివాఁడు. స. (లాఁచి + వాఁడు) అన్యఁడు.

ఉ వైరవివరధరలగు సారలలోచన లన్న
వ్రోవీక, బోయన లాఁచివారు చొరఁ
జోయనవ్రోవధంగము . తగు. ౨. ౫౫.

లాఁచు. విలు, మిక్కిలి, అధికము.

౪. కొడుకులు మాఁకులం గలిగి మాడును
దాఁడియుఁ ద్రవ్వ తందియై, విడినుడి
లాఁకుగాఁగలిగి తెండియుఁ వైడియు విండ్ల
లోతలక, దడఁగుడ, క్రీడా. ౨౫౬.

లోపరాధియ) వి. (లోపు + రాం) అలహాద
మఖమక దృశ్యానికాన శోరతుంజ నమస్తి
యంజెన గంజరాం.

న గుడి లోపరా తూపరానికడ నిలిచి
అను. ౬. ౧౦.

నీ. తూపరానికడ ముక్తి తూపరానికడ ముక్తి
చారయం చనగను దననను జరి, గీ. నిర్ణ
మము తమృఖంబున నీటితోడ, కమృత్వని
ములఁ జొరనీని పలక శీరు, లోపరా
అంతుజనుల పట్టుగను తెలియ.

అం. భా. ౧. ౧౫౪.

లోపు. వి. (√లోపు) లోపుము.

లోక. వి. ౧ అంతురము.

ద్వి అకంబరాని మోహపత్రమృతాభిలాకయో
శోమకలోకయో యనగ,

అ. మ. క. ౪. ౧౩౩ పా ౨౪ పం.

ద్వి. మత్తకలోకాశీ మునకుంపులోక, క్రొత్త
మత్తకలోకాశీ . .

నక. ౨. ౫౩. పా ౨౨. పం.

ద్వి. ఒక్కమొదటిలోక లొత్తికలిద్దిపక్కము
లిడి పొరువడి చెట్టుగట్టి,

ద్వి పరమ. ౪ ౨౩౬. పా ౩. పం

౨. పతుగునం కక్కడక్కడ శోకించెడు
తెరువు.

నీ. శారంపులుగులం గంజెలకన్నెర గోలము
లోకలు నీలికడ, .. మాంస ౨. ౧౨

౩. పక్షియొక (క. రి. క్రొ.)

౪. తెక్క, భజము. (మా. లోకట్టు)

౫. లోకట్టు, లోకలోపు.

లోకట్టు. వి. (లో + కట్టు) తెనుకకు చేతులు
నిలిచిట్టులు.

నీ. తెనుక మోచేతులను గట్టిపెట్టుటొప్పు లోక
కట్టు అనంగఁ గైలాసవాసి

అం. భా. ౩. ౩౨.

లోకలోపు. అ. ౩. (లోకలు + లోపు) దట్ట
ముగాఁ గలసన, దట్టముగా నంతుంతు.

నీ. ఒకైం జరుణము లటు కడ, శోత్రం కవి
మనిశి లోకలోపుం బులకలో, చిత్రబాడు
వింటుఁ దూపుక, జటాయకపటిచి చిత్ర
జట్టుగ నేనక వి. ౩. ౨౬

లోకీ. వి. ఎఱుపురంగుల వత్తువోషము.

(లోక = ఎఱుపురంగు. వి. క్రొ)

రగడి సరిసేయరాని హంసాకరుల లోకీలు,
మాదకంబులు తెప్పముగులు ముగ్ధులు.
హంస. ౫. ౩౫౬.

లోకటికొండ. సం. విణ. (అ. ఈ అ) మద్దుకట్ట
యాయుధముగాఁ గలవాడు.

వి. ౫. పుం శాకలివాడు

లోకీ. సం. వి. అ. క్రొ. ౧ ఒకవిధమైన
యెఱుపురంగు వద్దుపు, లక్ష్మక, అలక్ష్మము.
౨ ఎఱురంగునిచ్చెడు పురుగు, అదుక్రతుకుగు
ఇంద్రగోపము (అ. వి)

లోకీ. సం. వి. ఈ క్రొ. నీత. (విల్వము)

లోకీ. శీతము. సం. విణ. (అ. ఈ అ.) ౧. నైసర్గిక
మైనది, స్వాభావికమైనది ౨ అక్షకార్యముఁ
గలది, (వాచకవ్యంజకభిన్నమగు పదము)
౩. మాటిగా నర్థముచెలపక అలంకారరూప
ముగాఁచెలుపునది. ౪ అమభ్యుము, అప్రధానము.
౫. పారిభాషికము, పరిభాషగా నేర్పఱుపఁబడి
నది. వి. అ. పుం. పారిభాషిక శబ్దము.

లోకీ. శీతము. సం. విణ. (అ. ఈ అ.) అక్షణ
జ్ఞానము, సంజ్ఞలను సామన్తరీచివ్వాములను
ఎఱింగినవాడు.

లోకీ. శబ్దము. సం. విణ. (అ. అ. అ.) ౧. శుభా
శుభమాదేమైన అక్షణములుగలది. ౨. శుభా
శుభములను మాననచేయునది.

లోకీ. శబ్దము. సం. విణ. (అ. అ. అ.) అక్షణ
ములు (శుభాశుభమాదక అక్షణములు) తెలిసిన
వాడు.

లాక్ష్యతరువు. సం. వి. ఉ. తుం. వృక్షవిశేషము.
లక్ష్య మర్చిత్రి సేయుచున్న. రంజనకృష్ణము
నిచ్చుచు చెట్టు. కీ

లాక్ష్యప్రసాదము. సం. వి. అ. తుం. రక్తలో
ప్రవృత్తము. ఎఱ్ఱలాక్ష్యగుచెట్టు కీ.

లాక్ష్యప్రసాదసము. సం. వి. అ. తుం. రక్తలో
వృక్షము. ఎఱ్ఱలాక్ష్యగు చెట్టు

లాక్ష్యరక్తము. సం. వి. అ. తుం. రక్తలో
రంగునకులుచినది.

లాక్ష్యరసము. సం. వి. అ. తుం. రక్తలో
రసము.

లాక్ష్యసము. సం. వి. అ. తుం. రక్తలో
రసము. ఎఱ్ఱలాక్ష్యగు చెట్టు కీ.
రంగునకులుచినది. ర. లక్ష్య. తుం.
రంగునకులుచినది.

లాగనృత్తము. సం. వి. అ. తుం. రక్తలో
నృత్తము. (విల్లము)

లాగము. సం. వి. అ. తుం. రక్తలో
లాగము.

లాగము. సం. వి. అ. తుం. రక్తలో
లాగము. (విల్లము)

లాగము. సం. వి. అ. తుం. రక్తలో
లాగము. (విల్లము)

లాగము. సం. వి. అ. తుం. రక్తలో
లాగము. (విల్లము)

లాగము. సం. వి. అ. తుం. రక్తలో
లాగము. (విల్లము)

లాగము. సం. వి. అ. తుం. రక్తలో
లాగము. (విల్లము)

లాగము. సం. వి. అ. తుం. రక్తలో
లాగము. (విల్లము)

సీ. మణికిరీటుమందను మునుందు సోకనంత
లాగియో లోని మర్చియు చెట్టు.
చాల్మీ. గ. ౧౯.

సీ. ములము.
చ. మరనయనుమర్చమునకు లక్ష్యని చక్కర
బొమ్మలాగిగా, మరనయనుమర్చమునకు.
కా. ౧. ౧౯.

లాగిండ్లు. స. ౧. (√లాగి). గ. లాగిని
పోత, కాంపోత
చందము. సంతకంబ్రుచు ముక్తంకొకడుము
మొలక భుజంబు లాగించుభంగం
చ. ౧. ౧౯.

సీ. అమలము, మొలకలు
క. తానికనాడును చెట్టుకొని మొలకని,
యిందును ముందునును అది లాగించె
సారం. ౩. ౧౩౫

సీ. పీరి. పుష్పముచెట్టు. మున్నుచు నిచ్చు,
దేరి లాగించి పుష్పముచెట్టును నీ చెట్టు
చంటి కనుమాయగలదొ.

సీ. పురు. ౧. ౩౨౯. పా. ౧౧ పం.
౩. మొలకలయే, అక్కడ పంకయే.

చ. తిరగిడి సంగతంబైన తోకానాచల
కృంగిలు చాగు లాగించుచు ...

పా. ౧౦. పూ. ౧౦౨౨.
చ. ప్రచందంబును వాని పుచందంబు లాగించి.
పా. ౧౦. పూ. ౧౩౪౪.

లాగి. స. ౧. (√లాగి). గ. లాగిని

సీ. సాహసపు మల్లం దడరి యుత్సాహాలల,
మతమును లాగు భారతాత్మంభ మనల
చంద్రా. ౧. ౧౦.

క. అమలము, మొలకలు
తే. పా. ౧౦౨౨. పా. ౧౩౪౪.
మొలకలయే, అక్కడ పంకయే.
చ. ౧. ౧౯.

నీ. తనకు లాగునగు క్రమము లాగున వచ్చిపోయిన
- వారిని పాపముగా. ఉ. హరి. 3. ౧౨౦
నీ. పాపములను పొరలను జడరమున, నెలకొని
లాగునకు లాగున యిందుకంత, పాపము
కుండిన రక్తికి పొంతుకొంక, కొరక బం
కులు గలిసి నానక్కరము.

ఉ. హరి. 3. ౧౨౨.

౨. తాగునది.

నీ. పాపములలోని పాపము లాగున తేలి
వచ్చులాగు చేసె యనగా.

రథమున ౪. ౧౨

వి. ౧. పాత్ర, సామ్యము.

ద్వి. సూర్యుడు ధరించు నువరి ధరించి,
నూర్యుడును తనసామ్యముగా బుచ్చి, లక్ష్మీ
శిరంబున లలిత వాల్మీకి లక్ష్మీ, లక్ష్మీకర్మ
మది తన లాగునకు బడసి

పండితా. దీక్షా. ౧౯ పా

౩. భక్తిభక్తిము.

న. అప్పుడును నెన్నప్పుడును ముఖము లమృతి
కలకంబులు. లాగులు చక్కరలును లుక్క
లు... ప్రబంధ. ౧౧౨.

3. విధము.

నీ. అమృతాంధముల పొల్లనను మానవియు
గల్గి నీలాగు కంటిమీ కాలుగతుల.

నైష. ౪. 2౪

ఉ. ఆ గౌరవకంకకంక కనులను నెయ్యలకు
జూట్టి-మది రేలు, లాగున నీకు నీకుకా
కులకర్మము సంధించె... విక్ర. 2. ౪౯
౪... మున్నీలా గర్భకుల జూడనందు నిమిష
జన్మందు జంపించుచును.

భాగ. ౧౦. ౨౩౧.

౪. మర్యాద.

ద్వి. పాపముల నెండియు నది పాపముగా దనుచు,
బలికనబానిస పనిచెనబానిసలన నెండియు
నది లాగు గానెల, పలుమాఱుం బనుచు
వలదు పాపమును.

పండితా. శ్రీరా. ౧౧౩. పా.

౫. విద్యుత్తు. హను. -

ద్వి. పట్టి తెల్లనగు తిత్తి పొడము బండ్రి, తెల్లని
నైర్మలము మిగులరాకులుండు, లాగుగా
నూచి పెట్టి నెడుకుపాడ.

నక. ౨. ౧౩౨. పా. ౧౩. పం.

ద్వి. లాగుగాఁదీర్చిన అక్షరములు, హనుగా జరి
మించు పడదంతులదీగ.

నక. ౨. ౧౩౩. పా. ౧౦. పం.

౬. లాగించు, లాగునొను, లాగులాడు.

లాగున = లావు. వి. బలము, చేత

నీ. లాగు వేగము పుష్కలమునదిధము, గడక
యును నున్ను చుట్టెత్తుకొని తెలుసు,
పుష్కలమునై నీంహవాదారంబు, అదే
గానెల రమ్యుల లాపమును

హరి. ఉ. ౨. ౬౦

లాగునను. ౨. ౩ (లాగు) అపహరించుకొను.

ఉ. పా. ఆ సామ్యులయు నాడు లాగు
కొన్నాడు

లాగునీకండు. పం. విల. (ఆ. త. ఆ) = లాకుల
కుడు

లాగులాడు. ఆ క్రి (లాగులు + అడు) నెనగా.

లాడు.

ఉ. పైఁకుల కాగులాడి కట్టి పుట్టియించిన నే
వికల్పం, వాటిలి... పాంచా. ౫. ౨౦.

లాగునము. పం. వి. ఆ. న. ౧ చుట్టెత్తు తేలిక
తనము. ౨ అల్పక, కొద్దితనము. 3. గాంధీ

రమ్యులను ౪ అగౌరవము. ౫. ముఖమునము.

౬. క్షుణ్ణ. 2 (పంక) ప్రాప్తకర్మము. ౮.

(తర్క) సంగ్రహమునము. కృతి - గౌరవము.

౯. అశోకము.

లాగున. పం. వి. క. పుం. గారడీకాడు, వింద్ర
బాలికుడు. (విద్యుత్తు).

లాది(చీ). వి. ౧. నున్నుమూడకు గాడిద
మూడకు చేడిగి. ౨. చివ్వు బండిమూడక
కచ్చు భారము.

లోకము. సం. వి. ఆ. పుం. అర్చితండును
నాననియును. న. ఉత్తరము, పశ్చిమము.

లోకము. సం. వి. ఆ. పుం. ఆ. శ్రీ. బ. భృష్ట
ధాన్యము, పేలు. (మి. ని.)

గీ తోయకానాద లాటు దోయిలింది, ప్రభువ
ముని శత్రు జాక కొన్ని చెమట నంటు, శ్రేష్ఠ
గనుపల్లెఁ గెండాను వీరినోత్ర, నాచులు
సాటిరావచ్చు నవ్వననగ నునుచ, ౫౯౧.

లోటకము. సం. విణ. (అ. టి. కా. అ.) లాట
చేళ్ళులకు సంబంధించినది.

లోటము. సం. వి. ఆ. పుం. గ. ప్రాత్రగుడ్డ,
చిందగుడ్డ, తేల్లాలకారము మొ॥ ౨ వస్త్రము,
ఓట్ల కి. బాలభాష, చిన్నపిల్లలు మాటలాడెడు
భా॥ క. పికాశోక చేతము

లోటానుప్రాసము. సం. వి. ఆ. పుం. అమి
ప్రాసాలంకారములో జాక భేదము పిక పనిమ.
గాని కొన్ని పదములుగాని తాత్పర్యభేదము
గలిగి యేకారమునక బునదర క్తిని పొందిన
లోటానుప్రాస మగును. ఉదా నీ కనులాకు
నల్లించు కరములు కరములు క్రివాళ వర్ణించు
జహ్య జహ్య.

లోటి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. గ. కవితారణా విశే
షము. ౨ ప్రాశస్త్యకభాష

లోటిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. = లాటి

లోటు. వి. సంపు, మొత్తము.

గీ. దీనితో గాద తల పోనియ్య రమ్మని లాటు.
దోడ్కొనిపోయె భోట వృత్తి (ఇట తన
యనుచరసంఘమునని భావము.

పాండ్రా. ౨. కృ.

లోటుద. సం. వి. ఆ. పుం. గ. లాటచేకపతి.

౨. వివాహముఁడులవీణాఁడు, విదగ్ధపురపుడు

౧. లాటచేక వివాహులు.

లోడుము. వి. సంపు గౌరవలకు కొట్టిడి యినుప
తగటివిళ్ళ. (క. ర.)

లోడా. విణ. నిత్యమైనది.

గీ. రకపు సామ్రాజీ కాల్లాడా చలాదంబు
చిలువంబునపులెడ చిలువదట్టి, గీ. అలరఁ
గలకు నా తెలుకునాయకుం దొకఁడు.

కంధ్రా. ౨. కె.
(ప్రయోగాంతము కప్పవీరము.)

లోడి. వి. గ. బిలి.

గీ. నాకు మొగమోడి యోగ గాదనకు కమమ్మ,
తల యా మెల పూయక చూచి దీని, నత్తు
యుతముగ నీవనినాటను నన, లోడిగాదింతు
నంత దొలంగు చూలు. పాండు. ౫. ౨౬౩.

౨. ప్రణమ, పెద్ద పుండు.

ఉ. లోడికి మూగు కాళుల బలాయన మొం
దగఁ జేయ విలపుడై, ప్రాశును శ్రేణు
నీలనగనితాపివనీనాను శేడి కాళ్ళకున్,
లోడి నళించు తోడ బులతోమును లంఠిన
జోలు టిగలున్, నూదిన బంధము. గలిగి
భూద్యుదునుం దొక బక్కునమ్ముడున్.

పాండు. ౫. కెం.

లోడి(దీనండు. సం. వి. ఆ. పుం. నీవరుణు
బానిసనాడు (విల్లయ్యు.)

లోడు. విణ. పెద్ద?

గీ. బలపుగఁ దిరువట్ట మునకలె క్తగఁ బొంచ
ములు లాకు దింతుల బారల మెడలు .

గీ. బిలి గని పట్టి . . ప్రబంధ. ౧౨౦.

లోడె. వి. లాటచేతము.

గీ. నేనమె నగము దీనిన బూదెంచుతోఁ
నూడిన బంగారు లోడిపింగి, గీ... విడెము
మీఁద, విడియనుగ్గుడార పాత లోడె
తోగి, విలివికొనవచ్చుపాద గనిపించుట
యును. కమల. ౨. ౧౮౮.

లోరుము = లోతాము. వి. సమ్మతి కులు చేత
బట్టెడు వండుము.

కా. ఈ లాతంబున ప్రాణుల ఒట్టును లా నీ
పాదుకల్ మెట్టుగా, నేలోకంబునకై న
నేలగ నుత్తరంబు ... విక్ర. ౨. ౧.

1. బాధి బాధ్యుల లాభమును గమనించుటకు
బాధిగలాసము గరంబున విహించి
చార. ౨. ౨౩

2. లాభాల గూని మూలము లన్నియును
చార. ౫. ౧౦

3. కని విలువలార యిచ్చి గణనధరణిమండ
లంబుల నీలల ముట్టు గాఁగ, నున్నదిగదా
సదాశివయోగిభయంబు, చేతనూదిన పటికంపు
లాభ మనఁగ వరామా ౬౫ ౨౩.

4. యోగిత్రైకాక్షిణ యొప్పు లాభ,
మనఁగ అం. భా. ౨. ౧౩౩

లాభము. సం. విణ. (అ అ అ) పుష్పకానఁ
బడినది, తిరిగినబడినది.

లాభము = లాభము. వి సవ్యాధిమంధరిం
చేడు కట్ట

5. కళహం శేచార కటక ముద్రిత పాణిఁ
గుణుడ లాభామతీః సూన్యపట్టి,
మనఁచ ౧ ౫౯.

లాభి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. తిరిగినట్లు, క్రచ్చ
కొనుట

లాభము. సం. వి. అ. శ్రం. ౧ సంభావించుట,
మాటలాడుట. ౨ వదనట్లు, క్రేలుట

లాభిగ. సం. వి. అ. శ్రీ. ప్రశస్తి క్షరములు గూడ
ముగా లోపలనుండొట్టుగావి, ఉత్తరము శేఖ
మాటలగు నుండునట్లుగావి, అడుగు గూడ
ప్రశ్న.

లాభ(గ)ము. సం. వి. అ. శ్రం. ఒకవారి
పూనెడునట్లు

లాభగాఁడు. విణ. (లాభము + కాఁడు.) లాభము
నొందుకాఁడు.

(దుర్వాసుఁడు) 5. భువనోపవాసాన్నియనఁ
దబోదిత్యశాముఁ గూడఁబెట్టెను లాభగాఁడు.
వరామా. ౨. ౧౨౦

లాభము. వి. (సం. లాభ) లాభము.
(మా. లాభగాఁడు.)
జ. లాభగాఁడు.

లాభుకీ. సం. వి. ఈ. శ్రీ. ఒకవిధమైన విణ
లాభువు. సం. వి. ఈ. (ఈ. శ్రీ. అలాభువు,
ఈ. న. సాఁకాయ, అమగవుకాయ

లాభకరము. సం. విణ. (అ. ఈ. అ) లాభము
గలగఁజేయునది.

లాభకృత్తు. సం. విణ. త్ = లాభకరము,
లాభము కలిగించునది

లాభకము. సం. వి. అ. శ్రం. ౧ లక్ష్మి, ప్రాప్తి,
పొందుట. ౨. అదాయము. 3 అనుభవము,
4. జయము, గెలుపు. ౫. గ్రహించుట, భావము,
తెలివి ౬. (శ్రోతి) లగ్నమునకు పడుకొకదవ
స్థానము

లాభకృతము. సం. వి. అ. న. వీరణమూలము,
వట్టివేళ ? (నీటివట్టివేళ, అవి శ క)

లాయము. వి. (క. లాయ) అశ్వశాల, వాహనము
ఒందుకొంటు

5. మవిధరేణ్యుని సమస్తభంబునకు సవన,
౨౫౫౬ వస్తువై విధుఁడు లాయమున నెగ
జై. భా. ౬. ౧౦౪

6. లాభన వార్యుడుం గలఁడు లాయపులేజి
వశేనఁ దింపకం, బావనబరిపైఁ బాప
వారఁడు వానవ యయ్యుభావనక, కేవడిఁ
గుంధమట్టుమువఁ జీసెన మాత్రిక పారి
రాతి శాం. ౫. ౯౦.

7. లాయంబులోఁ బునర్ గావించ రక్తంబు
చురికితోఁ గడు నెగ్గలాడి రనుచు
మనఁ. ౧. ౪౧.

8. లాయ మంచవన మందురాశ్చ నలయు
అం. భా. ౨. ౧౫౬

లాయు. అ. శ్రీ. ఉద్రేకించు, విచ్చంధించు.
మ. లయనాలోక పతంగ వింబమత్రయశా
లాయుశా యదీయోగ్ర విధ్వియదన్య.

క్రమపర్యవ్యాప్తము కలుచుకొని విష్ణు ప్రతేయ సంక్షయ సంక్రితము. సూరి. ఉ. ౨౩౩.

క. లానియుఁ బొడిచియుఁ దిట్టియు, శ్రేణియు, శొద్ధింపుకొనియు విగరియు మిగులం, దానియు పొక్కుటఁ గయ్యయు, చేసిరి నిజ సాధనములు చిద్రుపణగాఁగన్.

తై. భా. ౩ ౧౬౬.

౫ లాలక, లాలినేయు.

లాల. సం వి అ శ్రీ. వేంగ, నోట నూరడి యుమ్మినద

లాలనము సం ౬౬ (అ. లికా. అ.) లాలించు వాఁడు, బుట్టెగింపవాఁడు.

లాలనము. సం వి. అ. (అ. నీ. అ.) బుట్టెగింపునది, లాలించునది. వి అ పుం విషయగల యొక పాఠి చిట్టెలక

న గ బుట్టెగింపుట, లాలించేట ౨. చేస విచ్చుట, చాల యుద్ధచేయుట (అ వి)

లాలము. వి ఉల్లాస క్రింది జాలరు. (క. ర.)

౫ లాలగరి

లాలన. సం వి అ శ్రీ. గ. అధికేష్వు, తీవ్ర వాంఛ, అత్రమగల కోరిక, కొత్తుకల్గి, అతిశయోచ్చ ౨ ప్రార్థన, వేడికొనుట, యాచన, ౩ విచారము, దుఃఖము. క. దోహదము, గట్టిచేవాంధ ౫. కేళి, క్రీడ, గయాట

లాలనము. సం. వి. అ. (అ. అ. అ.) గ అత్ర మతోఁ గోరునది, తీవ్రవాంఛగలది. ౨ అపత్తి గలది, మిక్కిలి యిష్టముగలది, కదేకధ్యానము గలది వి. అ. పుం. లాలన

లాలనరి. వి. (లాలన + నరి) గుఱుముపమునకు రెండుప్రక్కలను శ్రేతరకు పట్టుతొట్ట.

గీ. పుణులు నిరుపకలక బరలర పట్టుతొట్ట వెలయుచునుండ లాలనరు లనగన్.

అం. భా. ౩. ౩౨.

లాలనీకము. సం. వి. అ. న. వ్యంజనము, తీరుఁ గాయముతో సంజాతము పదార్థము.

లాలాటి. సం. వి. ఈ శ్రీ. నుదురు, లలాటము, పాలము.

లాలాటికము. సం వి. అ. (అ. టి. అ.) గ. నుదుటిమోద నున్నది, నుదుటికి సంబంధించి నది. ౨. అదృష్టమువలన కలుగుచేసినది, అదృష్టాననమైనది. ౩ నిష్ప్రయోజనమైనది, నిష్ప్రయమైనది. క జాగరూకతగలది, శ్రద్ధగలది. వి. అ. పుం అలింగనభేదము, ఒక విధమగు కాగిలింక.

లాలాటికము. సం వి. అ. పుం. గ. యజమానుఁ డెప్పుడేమి యాజ్ఞ చేయునో యది యతని ముఖము చూచుచునుండెడి నేమనఁడు, ౨. సోమరిపోతు, శ్రద్ధలేని మనుష్యుడు, అప్రయోజనము.

లాలాక్షము. సం. వి. అ. పుం. ఒకానొక సరకము, సరకములలో నొక భేదము. (చేతలకు, కేతరలకు, అతిథులకు నొకగంధ ధృతం చినవారిందు తమవొంగయే అవకాశముగా వాదల నొందుదురు)

లాలామేహము. సం. వి. అ. పుం. రోగిగ్రతేషము, మాత్రముతో రసితామిరోగము.

లాలావిషము. సం వి అ. పుం సాలిఁడు మున్నగు కీటకము.

లాలాప్రసము. సం వి. అ. పుం. సారెపురుగు, బాతాకీలము.

లాలాప్రాసము. సం. వి. అ. పుం గ. వేంగ కాణుట. ౨. సారెపురుగు, బాతాకీలము.

లాలి. వి. (క. లాలి). గ. ఉద్వేగం.

గీ. లాలి గట్టిగంధోపలలితాభ, లాలి నును సాంప్రదంధ్రోప లాలి సాధ, లాలితనలి సారవియ్యాలిఁగాడి, పేలివనారిగములు రామలికడుపు. సారంగ. గ. కల

గీ. నీచి తన్నగఁగొట్టు తన్నునులగు మదిగారి రక్కసులైన లాలి యొచ్చి.

చతు. గ. ౩౨.

నీ, ఆయ్యల యనగన నుయ్యల యనగ జొట్టు
యన లాలి యన దోల దననచుండు.

అం. భా. ౨. ౨౦౧.

౨. ఆయ్యలలో విద్యలను నిద్రపుచ్చునపుడు
పాడికుపదము.

నీ, లాలిలాలియటంచు లీలానకులు పాడ .
చారుచంద్రోదయము. త్రా.

లాలి. సం. వి. ౯ పుం దుశ్శబ్దచేయువాడు,
పాడుత్రోతుండు ద్రిష్టవాడు.

విణ (క.సి.క.) లాలనచేయువాడు, బుద్ధగించు
వాడు, బుద్ధగించునది, లాలనచేయునది

లాలించు. సం. సు. త్రి. లాలనముచేయు, బుద్ధగించు
ఆముద్రిక రత్నకటక యముద్రిక వివాద

సుయ్య నయ్యడ జలమే, లమ్మని పరితో
దగమే, లమ్మని సహజానురక్తి లాలించు

క్రియక పను ౨. ౨౦
(ఈ క్రిందిపద్యమునకు దప్పకముగా నిమిషము
చున్నది)

రగడ తరిరావడ దగ మెట్లు దమ్ములకు గీరింది
పలుమాలు మూడి పైదగిని లాలించి.

యయా ౫. ౩౩.
లాలిక. సం. వి. అ. త్రి. పరిచోపపు ప్రతిపద

నము, నేకాకాళపు సమాధానము.

లాలికము. సం. వి. అ. పుం. మహిషము, దున్న
పాకు.

లాలితకము. సం. వి. అ. పుం. ముచ్చలైన
వస్తువు, ప్రియమైన వస్తువు.

లాలితము. సం. విణ. (అ అ అ) గ. లాలన
చేయబడినది, బుద్ధగింపబడినది, ముద్దచేయ

బడినది. ౨. చెడుత్రోతుండు ద్రిష్టబడినది,
చెఱుపబడినది. ౩. ప్రేమింపబడినది. వి. అ. న.

గ సంతోషము. ౨. ప్రేమ.

లాలిత్యము. సం. వి. అ. న. గ మనోజ్ఞత,
మనోహరత. ౨. తేక్కండనము, సాగను

తే. (పక్షముల) మార్గము. (పదలాలిత్యము.)

క. శృంగారాభిషేకము.

లాలిని. సం. వి. ఈ. త్రి. కామానురక్త గల త్రి.
లాలి. విణ. (హిం. లాల్.) ఎఱుపునందు గలది,

రక్తము.

న కొదమకట్టునగుపు లాలికోలనికి ప్రేలు
లాలి మంచెలు గీరించిన గవ్వకండల

గంటల నలంకరించి .. అమ. ౪. ౩౫.
నీ. మధుధూపమైనికమంజరి లాలిమెండా లనక

దలిరావడము నిగిడె. కవి. ౨. ౨.
లాలిక. సం. వి. అ త్రి. ఒక విధమైన కంఠ

హారము
లాలము = లాదము. వి. గుమ్మము మొకటి చాని

గొరిలబట్ కొట్టెడి యినుప తగటునిట్ల.
నీ అడుగంటకు ద్రిశ్శివ యహితప్రకాప

లిమలు నాఁ బడిడి లాళములు మెఱయ
చంద్ర ౨. ౧౨.

లావకము. సం. విణ. (అ. ఈ అ.) గ ఖండించు
నది, ముక్కలుచేయునది. ౨. విభజించునది.

౩ చిల్చినది వి ఆ పుం. పూరణపట్టు
లావణము. వి. (క.లావణ) కొలుపునకు శ్రోత్రగా

చచ్చిన కొలుపుడు కాని పట్టకంబును ప్రాస
కొనుట

నీ. కొలవని ప్రాయుట లావణము... నా
పలులు . అం. భా. ౨. ౨౦౨.

లావణము. సం. విణ. (అ. ఈ అ.) గ. ఉప్పు
నిది. ౨. ఉప్పులేని కండబడినది, ఉప్పులేయ

బడినది వి. అ. న. ఉప్పుతో భావనచేసిన
యావధము.

లావణి. వి. పుల్లరి. పలులు మేసెడు రీటులెల్ల
ముందుగా ఇచ్చెడి వస్తు. (క ర)

లావణి. వి. దండయాత్ర.

నీ లాని పాంథులమీద లావణి చేసిన యెట
విద్వది సంతుటరిగ యనగ. తపతి. ౩. ౩౩.

(లావణిచేసిన = దండయాత్ర చేసిన అని
భావము.)

లావణ్యము. సం. వి. (ఆ తు. ఆ.) ౧. ఉప్పు
తయలదినది, ఉప్పు తనీ పండలదినది... అంద
యైనది, పేక్కనిది. వి అ. న. ౧. ఉప్పు
పాత్ర, ఉప్పుబుట్టు - ఉప్పుతో భావనచేసిన
యావధము.

లావణ్యము. సం. వి. అ. తు. ఉప్పుబాగ్ పాఠ
మున జీవించు వర్తకుడు.

లావణ్యము. సం. వి. అ. న. ౧. ఉప్పున. -
పేక్కడనము, సొందర్మము, ముక్తమలయుండు
వలె నవతవములయించు నీడ ప్రతిఫలించునట్టి
కాంతినిచ్చును.

లావణ్యురేతము. సం. వి. అ. న. పెండ్లి కాకుండు
తెండ్లికాకుండు కర్తమామ లిచ్చిన ద్రవ్యము
విణ (ఆ బి అ) పేక్కడనముచే సంపా
దించుదినది

లావము. సం. వి. (ఆ తు. ఆ.) ౧. ఖండించినది
ముక్కలుచేయునది - అ చీల్చునది, కోయునది,
తి. చీల్చునది, వళించుచేయునది. వి ఆ తుం
౧. ఖండించుట, కోయుట - పూర్వముగిట్టి

లావరి. విణ (లావు + అరి) అలముగలది,
అలము గలవాడు.

క నీ వేల వచ్చితినిటికి, నేనాడువు పాత్రులతో
నే పాత్రకు నీ, లావరి పులు గెక్కడియది,
యావారిజవయన యెవ్వ రేర్పడఁ జెప్పుమా.
చూచి ఉ. క. ౧౪౦

క. నావుడు కల్పాంతఫలశ్రేణివయో జాగ్ర
దుగ్రగతి కదిసి దశశ్రీత్రుఁ డనె కవిమనం
నిన, లావయగు పులంకతీయండు లావణిపడి
యొక. రామా. ౫. ౨౦౩.

మ. పదవోఁ బోరగఁబొంది నానిధునిఁ జంపం
బాడియె నీకు లావని నై నంబాదమానీ కయ్య
కున నిలవఁబాది దోళ్ళుకైయె, బరగం
జంపలరా భా. రా. కిష్కం. ౨౯౩.

లావాణకము. సం. వి. అ. తుం మగధరేఖ
నహివకుండునట్లు యొకమండలము.

లావికము. సం. = లావికము

లావిలము. వి. పక్షి, విశేషము.

నీ. రెక గువ్వ బాకు లావిల మానగిచ్చెరగాఁడు
నమలి పాల కాశి చిలుక.

యయా. - అ. ౨౪.

లావు¹ = లాగు¹. వి ౧. బలము, శక్తి.

క నీవిజయోత్సాహమునకు, లావునకు జనంబు
నకు నరాల్యమునకు సుచ్చాపమునకు పెచ్చి
వరం, చీనచ్చితి భార. అది - ౧౦౫

క లావులు తెరపులఁ బాల్పలఁ, తేలు నప్పరిత
ములగఁ జెల్లవలలు నా, నాదివములఁ
చేర్చునుచు, బాకనియఁ గనలఁ బొగడు
అరవ పెంగెన భార ౧౦ ౧౩౦

క అవిఁజుతోన యాచిని, లావును గొలతము
లేసి బాగుకొని కడుఁ, తేనె వలెర్పగ
తెచ్చి, వేతన లకోరిఁ బూని వ్రేయఁ
దొడఁగినిన్ “వే. రా బాల ౨౦౦

- నామధర్మము.

అ కవశక్తిశ్రేయంబు, లెఱుంగ నీకు జడన
తెంత లావు యె సం. ౩ ౧౦౪.

ఉ మహర్షుల కావముచే స్వకీయమా, లా
వెఱుంగుండు మత్తకరింగున నుండు నితండు
రాఘవా ఉ. రా. ౫. ౩౬.

అ. మత్తపాదదివ్యమహిమచే పెండ్లెనఁ గదిత
చెప్ప లావు గలను నీకు వీర. ౧. ౨౦.

౩. దైర్ఘ్యము.

నీ. లావుచాలించి చెల్లాచెడలైరి సారణులు
గువ్యావలు తురంగములు

వరాహ. ౩. ౫౯.

నీ వెలవలఁబోత మాయలు లావులచలించఁ
గదలె చిమ్మలమై గరుడములు (ఇట
తెక్కలని యర్థంతరము.

దకా. - అ. ౬౦.

క. సాహసము.

1. ... పరమపురుషుని, చాడరంబునఁ జూచి
యన్యుత్పత్తితోఁజేయునందు మీచేసినయట్టి
లావు, సామాన్యము రిపులయను మీచేతికి
చచ్చినయది. వారి. ఉ. ౬. ౧౯౬.

౫. బయలు, గురుత్వము.

౬. దృగ్విషయపతః జూచునప్పుడగని తద్వి
వర్ణి యేతజ్జలాన్యగ్నైర్రోశీక యెక్కి-
తేగిరిమె తానంబాడి రమ్మన్న నీ, లగ్న
త్వర్యమతోడ నెక్కి మనిగగన్ లావూది
నేఁడ్రోక్కి వరాహ ౯ ౧౪౨

౭. ఉపకారము.

౮. సేవకులకు మనుచేసిన, తీరికములు చెలువ
లావుచేసినవారిక, తేవచెసెవాడ విధి నా,
తీరికఁ బ్రతిపాలఁ నగున కయ్యదిగరతూ
భోజరా 3. ౧౩౯

౯. ఈ సకలయూధవాగుఁడ, సేసిన లావునకు
సంతసించితి బారం, తానీ చనుడు మను
నిటుగాఁ, తేసినకావంబు గడవఁ జెల్లున
నాకున్ (భా రా యు ౬౦౧)

10. ౧ అధికము, హెచ్చి.

11. గర్వంబు లాక్షనఁ గల్గఁ బరాజయం బాక
హెచ్చైన సాధ్యము వశించు

రామలిం ౫౦.

12. లావగునట్టి దుర్బల యలంక సహింపఁగలేక
యశ్రుధా, రాతలి గాఁ

పారంగ 3 ౧౧౫.

13. లావుగాఁ గావుగప్పి (మనుచ. ౪. ౬౦౫)
14. క్షుణ్ణము, పెద్ద.

15. ఈశుపరముచేత నెవ్వఁడే నిష్పాట, కూరుఁ
డైన మత్తవఁ జూచి వక్కి, యొడలు గాల్చి
కొన్న చమత్తన మీరింత, లావుమాటలాడ
లజ్జగాఁడ ఉ వారి. ౪ ౧౫౫.

16. బలిష్ఠము, బలముగలది.

17. కైలాస మెత్తిన నీలావుకరములఁ గరములఁ
గల పెంపు గానిగాఁ

భా. రా. భర. ౧, ౨౬౩.

౪. బలకరము.

౫. సంఘ వౌడతెంచె నిడమిడవం శీకటి లావు
యాకుధానుల కనుఁగ్రా.

భా. రా యు. ౫౩౦

౧౬. శక్త్యము, అలవి.

17. చార్లక, లాక రణంబులో కున
కలంపులలాథుల నింక నోర్వఁగాఁ.

భార. సభా ౨ ౨౪౩.

18. తరుణోజ ఇత్యుయితేయఁ, గానున్న విధి
యేల కడవంగనియ్యఁ గర్మవిపాకంబు
గడవంగ లాక భార అది ౬. ౨౪౩

19. విప్రునలకయు విధివృత్తంబు,

20. గ్రహ్యురింప లాక తావున వక్షిణి, జలవిధి
తీరమునఁ ప్రశస్తపంచ, తీర్థములకు తేలి

భార. అది ౨ ౧౬౧.

21. ఆరాజకవయన ధారణీరస, శోక
నిమిషంబునఁ ప్రకృతి నుండఁగ లాక.

భార. అది. ౪. ౨౪౨

22. స్థూలము. (శ. ర., వా.)

23. లావనీ, లావుకొను, లావునీయు, లాక
క్కించు, లాకమ్మ-

లావు. వి. ౧ తెక్కి, పక్షము, తెక్కియూక

24. చిడిముడి పాటుతోఁ తెలుపనిఁగిఁ బూచి
మధుప్రియత్వ మేన్నడుగతి లావులన్న వారి
పైన జివుక్కున నెక్కి యుక్కునన్, నెను
తెనుచంపఁ జూచి రివి వేఁ డిడిగోపు
మాచరించుఁ తెం, పడలితాంగిని పచ్చితురకాఁ
గడ యమ్మదనుడు చూడఁగ్రా.

విజ. వి. 3. ౬౬.

25. కలవిన మేపులు గొని కాళ్లు లావులును నిక్కు
లించి, బులఁగంబు చట్టువలార్చునఁ,
గొలకొలమని మాఁతలిడును గూఁడుల
నీరెణ. ప్రబంధ. ౬౧

26. ఉరలేక జగదులే కొగిఁ బుల్లరామని లావు
లతోఁ చెచ్చు లావుకొలది.

రా. వి. 3. ౪౬.

ఉ. దేవతాదిం తేన నిర్మల్యమే, నిందినఁ
గాలిమాలుగయుఁ జెక్కఁముఁ జెక్కఁర
నద్ది యిల్లి యే, తెంచె నొకండు చాలది
పీటచు లావుల నూడవత్తుమనఁ

చంద్రా ౨ ౧౦౫.

౨ పక్షి, జెక్కఁచెదరు.

౩ జెక్కలు విడిచి లావుల, ముక్కుకొనం
దుర్వి నూడమునఁ గంధరములో, విక్రీలి
దిక్కు నినుగన శుక ౧, ౧౪౫

౩ పక్షిపుచ్చును, కింపును

నీ లావు లదిటి వానలనఁ జక్షిపుచ్చునట్లు
యెగురు నాగనను వివాంకగతి దనరు

అం భా ౨, ౯౯

క కిడుగులు కిడుగులు గదిసిన చందంబున
ముఖసాళిబూని వారలపై భానుభారంబు
జూప నప్పట్టున జాట్టుట్టిలావు నెట్టుంపు
చాలుపు బలంబు స్వస్థిగంబున నొడ్డు
కొని .. ప్రబంధ. ౩౮౮.

లావుక(ము). ది (సం లావుక) ఒకానొక జాతి
పక్షి

నీ కాచాలు పూరేళ్లు కన్నెలేర్చు నెమర్చు
లావుక లోయవాల్లకును మును
రక్షిక ౧ ౬౩

నీ లావుక పసికం లకుముఁ గిజిగాఁడు పూరేడు
జీనుపు కాయలొడి ప్రబంధ ౨౩౪

నీ లావు కడ బాదక మొప్పును
అం భా ౨ ౯౩

నీ జొక్కర పూరేడు గరవంక లావుక
పొన్నంగి కొడం కన్నెలేడి

యాయా. ౨ ౨౪.

లావుకొను. అ. (౩ (లావుక + కొను) అతిశ
యించు.

ఉ రావుపుడు జంభవిశోధి నవప్రశ్నతి
లక్ష్యానతియై కనుంగవద సానువాదై

మనిరాజునన్ను తుల, లావుకొనంగఁ జొచ్చె
మిథిలాపురిఁ గొనెడుంట్ల వర్జిలిక

చంద్రా. ౧, ౨౨

లావునయ్య. అ. (౩. (లావుక + నయ్య) బలము
చూపు

క. మన మెంత లావునీసిన, బనిపీటను నేకు
అందు పగతుండు లోకంబున మాటురాజె
యితరుల ననిఁ జంపినఁగావలత చావని
మింకన్. వారి ఉ. ౬, ౧౩౬

లావక్కించు. స. (౩ (లావుక + ఎక్కించు)
పురికొల్పు, ప్రోత్సాహపెట్టు

కా శాండ్లకవిధం చావ్వియులం జూచి
చేసిచెం శ్రోయుండు శోట మేడల పడిన్
శ్రోయుండుచాయంబు లెం, దేమాతెవ్వర
దుగన్పె విత్తునని లావక్కించె సందర్భయై.
ఉ ౨౪ ౩ ౩౨

లావక్కు. అ. (౩. (లావుక + ఎక్కు) అధిమను,
క అపహృతి వివేచిత్వంబు కలాపంబులు

బ్రహ్మాంధకర్పరంబు నప్పులెం న పప్పులు
చెదరి పేదలు దరికొల్పు నుల్కాపాతం
బులుంబోలె దిక్కులం జారలం గ్రుక్కి
లావక్కి సప్తపాతాళభ్రవనపుక్రవాగంబు
పురపురంబొక్క నెక్కిసంబులు కొలా
నాలం బుచ్చుచిందిన ధీమ. ౪ ౬౦

లావుకము. సం విణ (అ కా కీ అ) లోభ
గుణముకలది, అత్యాళిలది.

లావుకము. సం విణ (అ నీ కా అ) ౧ అడు
నది, మట్టుగింతులు చేయునది ౨. ఇటునటు
గదలునది ౩. అ పుం. సృత్యము,
నాట్యము. ౨ నెమిలి ౩ అలింగనము,
కాగిలింత న. మేడమూది గది. పుం., న.
ఒక విధమైన అయుధము. (విలక్తము.)

లావుక. సం. ది ఈ. శ్రీ వర్తక, వృత్తము
చేయు శ్రీ.

లాస్కరడు. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. నర్మదా, నృత్యము చేయు పురుషుడు. ౨. శివుడు

లాస్కము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. దుముకుట, అడుగు, నృత్యము చేయుట. ౨. తెలంగాలు, సయ్యాట, శృంగారద్రీడ ౩ శ్రీ లభ్యమందు నృత్యము, ౪ పులుసు.

లాస్వపతి. సం. వి. ఈ శ్రీ నాట్యము చేయు శ్రీ నృత్య.

చ. అని శానియాడ లాస్వతు లాడఁ బురంద్రులు పాడ బంధువులే, ముఖాని డాద

చంద్రా ౬ ౧౩౦

లాసిక. సం. వి. అ. పుం. ౧. నృత్య, నృత్యము చేయు శ్రీ, ౨ నృత్య, ౩ కామరతగల శ్రీ, లంకె, ౪ నాటకప్రదర్శనవిశేషము.

లాసికరసము. మి. వి (లాసి + రసము) అట కరైతనము

క. అని శాలిది రేబువ్వనన్నల, యను నామము తోడఁ గన్పకాంతాపురపు, గన మొనరించుచు లాసికరసమున నిపుణుండైన యతని మెచ్చింతున్ భార విరా ౧ ౨౯

లాస్కటిని. సం. వి. ఈ శ్రీ కట్టలకి తెల్లము చేసిడి (అరహ) యను సాధనము.

లాస్య. సం. వి. ఆ. పుం. నృత్య, నలయాలు

లాస్యము. సం. వి. ఆ. ప. ౧ నృత్యము ౨ నృత్యము చేయుట ౩ నీరవాద్యములతోఁ గూడిన నృత్యము ౪. అభినయము చేతను, ముఖ మైతితనము కామనికారములను తెలిపెడు నృత్యము

లాస్యండు. సం. వి. ఆ. పుం. నర్మదా, నటాడు.

లాహిరి(రి). వి. ౧ మైకము, మత్తు.

క. తనగంధామ్రాణముచేతన లాహిరిగోనగ దేవదానవు లర్చిం, జనియించె మదిర దా. ౨, ౨౨

గీ. యొక్క ధర్మరత లమృతంబు, తెలిసి లాహిరిగోన నాదవృత్తి ప్రహ్వమివది.

చం రా ౬ ౧౫

ఉ. విచ్చములెల్లి యాపయన నేలవారయి దూక పాకకల్, హచ్చినవారి మంత్రి లలిత డైవన నట్టిన పల్కి యెద్దులన్, ఎచ్చిగ నేయకే కనిది సొలను విండుకరంచటన్న హ, తెచ్చెదమండ్రు వారలది లేనిది ఓని లేదు లాహిరిన్. సార్వ ౨ ౧౦౦.

గీ. మదమంజు యుల్లసిల్లు, మయి లాహిరి యనఁ గను మౌళిభూత. ఆం భా ౨ ౩౦౩

చ. రాజ్యసౌఖ్యముల్, గడుకొను లాహిరి మనఁగల్గిమిచ్చ మత్తులగార భూపతుల్ రాజ వి. ౩, ౨౬

౨. మైకము గలుగలేదు ద్రవ్యము.

చ. కనుకని రేబువాణువనుకన్ రతిగోరడు పల్లవాని శే, లనుగోని విడిచుం గలవు లాహిరిమేపుల నిద్రపుచ్చి చెందిన చిలు నభ్యుతో నపుడె నిద్రురలాయని వింత తెలిసి పట్టిని గొలముద్దుగుమ్మల వడిక కయినింబి చప్పురింబులన్ కవల ౨ ౧౧౨

గీ. బుగ్గ లాహిరియూటం బొడవు వానవతోడి కంఠకోటను క్షౌంక యంతులింప, గీ. వేగఁ దనయిల్లు తెడలె నాచుద్దవేళ్య. కుక ౩ ౩౦

లాహిరిపట్టు మత్తుము

చ. విషం తెచ్చి నరల క్రూరగన్ము తెచ్చిన లాగున లాహిరివట్టిన భారీ మదంతెచ్చిని మాడ్చి నుండిగొన్న భంగి నోవర్షించు నుమ్మరించుచు మత్తును ముర్రుగీనంకనుం దుర్భవరాహంబై యుమ్మెన్మరంబున కా. ౨. ౧౩౨.

జ. లాహిరి కాండ.

లాహిరికాండ. వి. (లాహిరి + కాండ) మత్తుడు.

చ. తొలఁకెడు కాదిగంధవోడి భూరుపు వాఁగఁకెట్టి మత్తుకూ, మత్తులు లోలులాడి

హిమవారింకలంచి మొలంగుతోండ్లగుట్టుల
పయిచండకానిదిగి పయ్యెదకొంగు పెదబ్బి
యెందుడు, తెలియక తొలుకొండు పలి
కెయ్యెదకొంగుకాదు త్రిపురక

మదల. ౧ ౨౨

నీ ఏలు క్రయ్య లాపర్చి యూరు పయ్యెదకొంగు
మలయు లాపారి కాని మహిమ యెంత (ఇటు
బలరామునిని భావము ఉ. రా ౧ ౬౬)

లి. సం వి. ఇ. పుం ౧ మార్గాయానము ౨
నాళము, ౩ ధ్వంసము ౪ సామ్యము, ౫ కంక
ణము, ౬ డియము.

లింగండు. వి. సం లింగండు కెంగమయ్య
క బాలని బాలకు లిలంచు, లిలంగరయుగ
మసాచి లేచయొక తె యిట్టాలింగని లిని
తేగం, బాలింగ న మొదలగుట్టులు బరు
తెంచక. రాజ లి. ౨ ౧౨౪

లింగకట్టుమాత్ర. వి. వి. (లింగము + కట్టు +
మాత్ర) లింగాకారముగా తేసిన రసవస్తువుల
గుంజ (ళ. ర)

లింగకము. సం వి. అ. పుం. కడిగ్గము, తెలంగ
కెట్టు

లింగకాయ. వి. వి (లింగము + కాయ) లింగ
భావలు లింగమునుంచి కట్టుకొడు తెండి
బంగారములతోతేసిన సజ్జకాయ (ళ. ర, త్రా)

లింగదేహము. సం వి. అ. న. పంచతస్మాత్ర
ములు, పంచజ్ఞానేంద్రియములు, పంచప్రాణ
ములు, మనోబుద్ధిచిత్తాహంకారములు అనుచ త్తవీ
ములు కలిగి లోకాంతరమున సుఖదుఃఖముల
నవధరించు మాత్మకరీరము.

లింగదొండ. వి. వి. (లింగము + దొండ) లింగా
కారముగ నుండు కాయలుగల యొకదినుసు
దొండ శ్రీ (ళ. ర., త్రా, చి. ని.)

లింగధారి. సం. విజ. (క. టి. క.) (శ్రువి)
చిహ్నము ధరించినవాడు.

లింగనము. సం. వి. అ. న. అలింగనము, కాంగ
లింత.

లింగనాళము. సం. వి. అ. పుం. శీత్రశాఖిశ
షము

లింగపరామర్శము. సం. వి. అ. పుం (కర్మ-)
లింగము = (సామ్యభావికధర్మము) యొక్క-
యలోచనము (వహ్ని వ్యావృత్తమైన భూమము
లబది యాపర్వలిమ, అనునది లింగపరామ
ర్శము, వ్యావృత్తము పక్షవంతు లలడని
కనిపట్టుట)

లింగపురాణము. సం వి అ న పడునదిమిది.
పురాణములలో నొకటి

లింగపాట్ల. వి వి (లింగము + పాట్ల) లింగా
కారపు విత్తులల ఒకకాంతిపాట్ల, లింగరీతి శ్రీ
(ళ. ర, చి. ని)

లింగప్రతిష్ఠ. సం వి అ. శ్రీ లింగమును స్థాపిం
చుట

లింగబలికె. వి వి లింగధారియగు కూడుడు.

నీ అలకొమటికాళి కక్క జంగమురాలు,
బాధగారిదిలింగ బలికెకులము చేణు శ. ౬౯

లింగరీతి. సం వి అ శ్రీ లింగపాట్ల శ్రీ (ళ. ర)

లింగము. సం వి అ ని ౧ చిహ్నము, గుణులు,
౨ కపటతేషము ౩ ద్రువపలుచుటకు సాధ
నము. ౪. (కర్మ) అనుమానమునకు సాధన
మయిన హేతువు ౫ (వ్యాకృత పదసాధుతా
ప్రయోజకము. శ్రీత్వపుంస్త్రీలలము అ. పు
చిహ్నము (ఉదా శ్రీలింగము, పుంలింగము)
౬. మగగుటి ౭ దేవతాప్రతిమ, దిగ్విహము
౮ సానపట్టుముమోది శివమూర్తి ౯. లింగ
దేహము. ౧౦ ప్రాతినిధికము. ౧౧ (సాంఖ్య)
ప్రధానము. ౧౨ కర్మయొక్క తాత్పర్యమును
నిర్ణయించుటకు హేతువుగ పదాంతరనన్నిధి
తెండలగునది. ౧౩. మచ్చె, కలంకము.

లింగరాష్ట్రం. మి వి మాజీమూలగిట్ట, కృంగము,
కృంగరాష్ట్రం.

గీ. కృంగరాష్ట్రం కలయు లింగరాజునగ.

అం. ధా. ౨. ౯౩.

లింగవర్ధనము. సం. వి. అ. (అ. నీ. అ.) లింగో
కృపనము గలిగించునది

లింగవర్ధిని. సం. వి. ఈ. శ్రీ అపామర్గము
ఉత్తరము. ౧

లింగవివర్ధయము. సం. వి. అ. పుం. పుంలింగా
మల మామ

లింగవృత్తి. సం. వి. అ. (ఇ) పంచనయేనాడు,
మానగాడు ని ఇ పుం కపటసవ్యాధి,
ఈనాళ్లయే యెరిచేషమును ధరించినవాడు

లింగవృత్తియు. సం. వి. అ. (అ. అ. అ.) ధర్మ
ద్యుతి, పృథ్వీపానీకొనుటకై లింగజటారా
క్షామల ధరించువాడు

లింగవేది. సం. వి. ఈ. శ్రీ లింగాధారస్థానము,
సానకము

లింగకరీరము. సం. వి. అ. న. లింగరేహము

లింగనదర్శనము. సం. వి. అ. (అ. అ. అ.) శివుని
విషయమున మంచి కార్యములు చేయువాడు
ద్వి. గణులింప నింత లింగనదర్శన దయ్యం,
బట్టిన నియమంబుల వాయు కన్న, పెట్టు
వర్ణమేకాని మట్టంబు నేత
అం. పు. ౫. ౩౨౯. సం.

లింగస్థుడు. సం. వి. అ. పుం. మత్తగ్రంథము
లక్ష్మీకుండు విద్యార్థి.

లింగానుకాసనము. సం. వి. అ. న. వ్యాకరణ
మండు లింగము నిరూపించు మాత్రసముదా
యము.

లింగి. సం. వి. అ. (క. నీ. క.) గ. చిహ్నముగలది,
గుణుకుగలది. ౨ కపటరేషమును ధరించినది.
౩. మంచి లక్షణములు కలది. ౪. శివలింగమును
ధరించినది, లింగధారి. వి. పుం. గ. మంచి

లక్షణముగల దేవుడు ౨. మత్తగ్రంథమును
పఠించు విద్యార్థి, మహాత్మి. ౩. (తర్క) లింగ
జ్ఞానముచేత తెలియబడు పాద్యము ౪. (తర్క)
పక్షము, మందిరపాద్యము గలది. ౫. పరిమే
కర్మము. ౬. మాతాకారము ౭. శైవుడు.

లింగిని. సం. వి. ఈ. శ్రీ గ. మహాత్మి. ౨.
వికాశి లింగ.

లింపటము. సం. వి. అ. అ. (అ. అ. అ.) శోగాగ్రంథము,
కామానుడు వి. అ. పుం. విలుడు

లింపము. సం. వి. అ. పుం. గ. రాముడు,
పూయుట ౨ కష్టము.

లింపాకము. సం. వి. అ. పుం. గ. దబ్బుకెట్టు,
మృత్యు. ౨ గాడిద, గర్భము ౩ దబ్బు
పండు, నివృత్తుడు.

లింపి=లికి. సం. వి. ఇ. శ్రీ

లింపము. సం. వి. అ. పుం. లక్షణము, గణ
నివృత్తి ౧

లిక్ష్మి. సం. వి. అ. శ్రీ. లీక్ష, తన, సేనుగ్రంథము

లిక్ష్మి. వి. గడ్డి లోనగువాని గోకుం చివ్వు
కొడవలి, అల్పలవిక్రము

ద్వి చిక్కుముత్ కామల చిక్కుముత్ చలిది,
చిక్కుముత్ లిక్ష్మిలు జిక్కులంబు వాల్చి,
యలమిమిలినయట్టి యానన తెంగటను,

అ. మ. క. గ. ౪౯ పా. ౨౦ సం.

నీ అల్పలవిక్రములని లిక్ష్మి యనంగ

అం. ధా. ౨. ౨౩౧.

లిక్ష. సం. వి. అ. శ్రీ. గ. తన, సేనుగ్రంథము.

౨. నాటను, తేక, యెనిమిది క్రమరేఖలు బరి
మాణము, అయిమాన్యుపరిమాణము.

గో. 'జాలాంతరగ' లేదా 'యాచు' యర్థముగ
రజి, తెల్లకుర్చి కుర్చీ లిక్ష.

'క్రమరేఖల' యర్థము, లిక్షి కాపరిమా
ణము' మనుస్మృతి.

లిక్ష్మీకా. సం. వి. అ. శ్రీ. తన, సేనుగ్రంథము.

లిఖనము. సం. వి. ఆ. న. గ. వ్రాయుట. ౨. చిత్తరపు వ్రాయుట, బొమ్మలుచేయుట ౩. గీయుట, గోయుట. ౪. వ్రాసినపుత్రము, చేరి వ్రాత

లిఖయించు. సం. సం. క్రి. వ్రాయు
గీ అద్దకకొనైన విజవాభిమైన పోదకారమైన
లిఖించి రవంతరమున, విష్ణుదేవుని కాస్త్రంక
విధి యజించి వరాహ. గ.౨. ౪౬.
వి. మామృత్యురంబుల నేను లిఖించి యిడిన
కీ నడి మయకావనపట్టిక పుచ్చుకొని చదువు
కొనునది మార్కం. ౪ ౨౩౩.

లిఖరము. సం విణ (అ. ఆ. ఆ) గ వ్రాయు
ఁడినది ౨ చిత్తరపు వ్రాయఁడినది ౩ గీయఁ
ఁడినది, గోతఁబడినది వి ఆ వి. గ వ్రాతి,
వ్రాసినపురిమ (కాగితము) ౨. కృత్తిగ్రంథము

లిఖలేవ్యము. సం. విణ (అ. ఆ. ఆ) వ్రాయు
చగినది, లేఖ్యము (౪ ర)

లిఖలేడు. సం వి ఆ. పుం ధర్మకాస్త్ర గ్రంథ
కర్త

లిఖ్య = లిఖ. సం. వి. ఆ. క్రి

లిఖ్యము. సం వి ఆ. పుం ఈయ, చేనుగ్రుడ్డు

లిగపు. సం వి ఆ. పుం గ మృగభేదము,
లిగివారి జంక ౨ మూర్ఖుడు, అచితే
క గ స్పాదయము, ఎక ౨ మనస్సు

లిద్ది. వి. గ వంతులుచే మిక్కిలి లోఁతువడిన
ప్రూనిలోటికి కొద్దుకు గూలుము

లిద్ది పెద్దగాఁ దనమేను పెంచిన నిండ, లిద్ది
గొట్టిన యట్టి లిండ్లు .
ద్వి. భాగ. గం. (౪. ర.)

౨. పడినములే తొలిరాక ముక్కు అడఁచు
కొనుట (౪. ర.)

లిపము. సం. వి ఆ. పుం పూతపూయుట.

లిపి. సం వి. ఇ. ఈ. క్రి. గ పూతపూయుట
౨. వ్రాతి, అక్షరనిస్సాసము. ౩. అక్షరములు,
వ్రాతయత్కరములు, వ్ర్థములు. ౪. వ్రాయుట

యనకు ౪౪. ౫. ఉత్తరము, పుత్రము నెంజల
గునది వ్రాయుట. ౬. చిత్తరపు వ్రాయుట,
బొమ్మలుచేయుట.

లిప్తంకరుడు. సం. వి. ఆ. పుం. గ. మమ్మము
పూయువాడు, కాగిపనివాడు. ౨. లేఖ
కుడు, వ్రాయసకాడు. ౩. చిత్తరపుల వ్రాయు
వాడు.

లిప్తకారుడు. సం. వి. ఆ. పుం. లేఖకుడు,
వ్రాతకాడు, వ్రాయసకాడు.

లిప్తకుడు. సం. వి. ఆ. పుం వ్రాయసకాడు,
లేఖ

లిప్తజ్ఞానము. సం వి ఆ. న. పలువిధములగు
లిప్తలను తెలియుటయను ౪౪

లిప్తజ్ఞుడు. సం విణ (అ. ఆ. ఆ) లిప్తి తెలిసిన
వాడు, వ్రాతజ్ఞునివాడు

లిప్తస్వాసము. సం. వి. ఆ. పుం. ఎత్తివ్రాయుట,
మఱియొకప్రతి వ్రాయుట

లిప్తఫలకము. సం. వి. ఆ. న. గ. వ్రాతలుట్లు.
౨ వ్రానకు కాగితము, కాటియాకు నెంకి

లిప్తకాల. సం వి. ఆ. క్రి. వ్రాతలుడి, అక్ష
రములు చేర్చు బడి.

లిప్తనక్ష. సం. వి. ఆ. క్రి. వ్రాతపనిముట్లు, లేఖన
సాధనము.

లిప్తకరుడు. సం వి. ఆ. పుం. = లిప్తకరుడు.

లిప్త. సం. వి. ఆ. క్రి. విగడియలో నలువదియన
భాగము.

లిప్తకము. సం. విణ. (అ. ఇ. కా. ఆ) విషము
పూసినది. వి. ఆ. పుం. విషమపూసిన వాణుము.

లిప్తము. సం విణ. (అ. ఆ. ఆ.) గ. పూయఁ
బడినది, కప్పబడినది. ౨. మలినముగాఁజేయఁ
బడినది, కలంకితము. ౩. పాడుచేయబడినది
౪. విషమతోఁ జూయఁబడినది. (వాణుము) నెం.

౫. తిలయదీపది, భుజయదీపది. ౬. కలసీపది, మారుకొప్పుది.

లిప్య. సం. వి. అ. శ్రీ. గ. పొందనిచ్చు, గంపా దనకుండులి కొరక. ౨. కొరక, ఇచ్చు, మహా రథము.

లిప్యపు. సం. వి. అ. శ్రీ. గ. పొందనిచ్చుయింపు వాడు. ౨. లాభముకొండక గోరువాడు ౩. అత్యాళకలవాడు.

లిలి. సం. వి. ఇ. శ. శ్రీ. లిలి.

లిలింశ్రయడు. సం. వి. అ. శ్రుం. వ్రాడ గాడు, వ్రాయునవాడు, శేఖరుడు, ఒక వానికి ప్రతి వ్రాయువాడు.

లిల్లి. వి. గ. నిధి.

గీ. ధరణీ దొడ్డుది లిల్లులు వాడుకొన్న, వాని త్తనను భవకాంక్ష పోనితట్టు భుజికా. గ. ౧౯.

గీ. తనద లిల్లి యనంగ నిధానపంజ్జ. అం. భా. ౧. ౩౩.

౨. భవము.

గీ. కమ్మలకుండ్ల కొంచుచున్నదిగాని నేతి, కమ్మ దక్కుంబులొక కొంచు లిల్లి పసిది. . . శకం ౪ ౩౧

క. తిల్పులు లిల్లులు గలవని, రెల్పులు రిపు రాజుగాని శేఖరలరా, యల్పులు పర భూమిలై, యల్పులు శ్రీపాదశీని యల్పులు ధాత్రిక. బహు. ౧ ౨౦.

గీ. లిల్లి నిల్పుర త్తమ్ముగ ల్లిగుల్లెతమ్ము కలక గొమ్ముక కాళక గొలింపె. కళా. ౨. ౫౫.

౩. కాళి, కమ్మ.

గీ. గుల్పులా యభయం లిల్లులా యదిమిండు నిల్పులా యని పొంభదీత శెన్న. మంగ. ౩. ౨౧.

లిల్లిగుల్లెత = లక్ష్మీదేవి.

గీ. పెండగంపుతాళి నిడుకొని మమారి లిల్లిగుల్లెత ప్రది యుల్లులై.

ఉ. రా. ౫ ౨౦౨. గీ. నిల్లుచాల్కొరగుండుకల్లుంబు ప్రోయాలు లిల్లిగుల్లెతయల్లు బొమ్మయేను. (లిల్లిగుల్లెతయల్లు = పాలసంద్రము) అచ్చ. రా. యు. ౫౯౨

లిల్లికొర = కులేరుడు.

గీ. నంకి లిల్లికొర లానకిలి శొండింది కొంగ వాణన గట్లగొంగ గలిది అచ్చ. రా. యు. ౪౩౪.

ఇల్ల - లిల్లులకొర, లిల్లులశేతుం క. లిల్లులకొరనెలికానికి, గుల్లులి యెకిమిది యనులగులకునుగనికీక నీలా. ౧. ౧౨.

గీ. తేమునికంటెను తేలెలసామికంటె, తేంట మామల తేలెలకంటె నీళ్ల, తేనికంటెను లిల్లులశేనికంటె, తేటియే రాగవుడు నిన్ను మిఱి పోర అచ్చ. రా. యు. ౧౨౨. లిల్లులచాను = లక్ష్మీదేవి.

గీ. పెండలి వెమ్మడు పంటలమగుడగొడకు, లుడుపుకొల కిరగొంగకంగడమునండు, రాముడై త్తల్లి లిల్లులచాను నీకన్లు పొడవె తేలెలు గోతులై గుమ్ము. అచ్చ. రా. యు. ౧౯.

లిల్లులతేనరాలు = లక్ష్మీ.

గీ. లిల్లులజురలియల్లు నల్లనితేనీ తనరకు నడుగుండదమ్మువాడు. రా. వి. ౧. ౩౧.

౪. లిల్లిపడతి, లిల్లి రాయడు.

లిల్లిపడతి. వి (లిల్లి + పడతి), లక్ష్మీ. (శ. ర.)

లిల్లిరాయడు. వి. (లిల్లి + రాయడు) కుతే రుడు, భవాధిపతి. (శ. ర.)

లిలి. సం. వి. ఇ. శ. శ్రీ. లిలి రొక్క- రూపాంతరము.

లిల్లి. వి. మంగళములమీద ముకుందకొను తలగలను దోరెడు రెమ్మ.

చ. కనుగొని చేగవచ్చి గణకాండము గగ్గొని
పావయలార శేరి బని విని కాంచినచ్చి తల
వాడొక యెంగడి పోయెయెంచక, మున్ను
మొన నొక్క మొన మిడి మూగిన యాగలం
తలి లియ్యం బో, బనుచును దీని గొండు తెల
సామ్యుని యెమ్మచునున్న వాడవన్

చెన్నె ౪ 33౩.

(౪. ర, ప్రా పా లియ్య. ముద్రి పా)

లియ్యము=లియ్యము. విణ (సం. లిస) మిక్కిలి
కలసివడి, లీనము

౪ చేతెంగులయొక్క విరిచి నిఖల శ్రీప్రస
సంయోజనా, భాగ్యపూర్ణిప్రకాశ మొంద
గడు లియ్యంబైన సంగర్గ మిట్లు
తెన్నె ౬ ౩౫.

౫. అటుగనుక నీమ చెప్పిన, యటువలె నియ్య
కొని లియ్యతెలు యుండంగా, నటుమీఁద
చైవగతయని, యటునిటు నడయోడునుండి
రా తెలు లంకక సారంగ ౨ ౪౯

వి. విక్రమ, మిక్కిలి కలియుట.

ఉ. త్రివిలుకానితోడ సరిపోలెడు చక్కని
వాడు భూమిలో, నెవ్వడు చెప్పఁదా
యనుచు నిష్టతయస్థలంకొచ్చి యాత్మలో,
నువ్వుకులారయెం బలకు నొప్పులకున్న
నలుండుగాక యెం, దెవ్వఁ డెవంగ మెచ్చు
దరశేఖణ నెయ్యము లియ్య పెట్టితో
తెన్నె ౧ ౩౫

౭. ఇయ్యకొని యయ్యమామ్యుల, వెయ్యరుడు
గర లాసంగి నెవ విధం డనుపక, వియ్యము
గతి పోకవలె, లియ్యంబున విని వినిర్మలత
కౌదయంబై. రా. వి. ౫. ౪౩.

లిస. వి. ౧. లాభము.

ఉ. ... యాజనా, కలకాండ్రు మునిండ్రి
నందుల లోగకల్ప-కా నెక్క-సామ్రాజీ
దంపులికాటుదుల దన్యకొధనముండన్
దండ నేతరంగక. చంద్రా. 3. ౯౮.

నీ. లివ మాత్రి విగ్రహాలింకలనీవాళ్ళ గనుపట్టు
నెమ్మోను గచ్చి కచ్చి. ఉ. హరిచ్చి. ౪. ౪౯.
నీ. కానిదాఁటెద నందుల బరతెంచి లీనదచ్చి
బడినీ నైకయకాళి కొడిసె నొకకే.

బహు. ౨. ౨౯.

౨. మల్లుబంధ విశేషము

౪. లివ రాకడ ఏకసరు మైసరు ముంప
నిక్క కరలాభునంబు మొదలగు వికమ్మ
లంబు .. మల్లుపు. 3 ౬౯.

౪. లివ రాకడ యొకసర మైసర ముంపనిక్క
కరలాభునంబు మొదలగు వికమ్మ లెసింగి.
ప్రబంధ 3౩.

3. అతిశయము

౪. ... తద్విందలసందడియు, గంజెకొట్ట కలు
చును, గడగడ లివయు లీకు. 3. ౫౩

లివలివ. వి. ౧ కడలకుయందగు ద్వనినకుగర
ణము

నీ లేనుగుంపుల లివలివలాడు లేకామనంబి
వ్రోటికి నెలనడియించు. మవల. ౧. ౨౦

ద్వి గుబ్బులవ్రేకంబుతోడ, లేకామనీవియ
లివలివలాడ ద్వి. పరమ. ౨. ౫౬. పా.

౪. తెండియు జరాపాడురచ్చనంబున కితిలం
బులై మదురుపట్టెడి లివలివం గదలవదన
పం క్షులను కవిక ౫ ౧౧౦.

౨ అడుగిడుటయందగు ద్వనినకుగరణము.

౪ తవిదాడనేచ్చెఁ జెప్తలకు, జప్తులగఁ బలు
కంగనేచ్చెఁ జరజాధరణాధనములు ఘలు
ఘలుఘ్నున, లివలివ నడుగిడంగనేచ్చె లీలా
గతులన్ మద. ౨. ౧౨౪.

లిప్యము. సం. విణ. (అ త అ) క్షీణించినది.
తగ్గినది, వర్ణపలుకుబడినది.

లి

లి. సం. వి. శు. శ్రీ. ౧. అంతియించుట,
విడువించుట. ౨. కానింబుకొనుట.

3. కరగలు

లిక్. సం. వి. త. శ్రీ. తమ పేను. (ప్రా. ని)

లింగ. వి. నడుచు.

సి. ... తెలియ నవచ్చుగాక నడుచుచు లింగ నాచును గాను నా ..

అం. భా. ౨ ౧౩౮.

లిడలిగోలి. వి. కృణవిశేషము.

సి. కనుచు లిడలిగోలి కాకెను.

హంస. ౫. ౪౪

లిథము. సం. వి. (అ. అ. అ.) ౧ ఆస్వాదింపఁ బడినది, నదియొడలుడినది, తివలడినది, భుజింపఁ బడినది. ౨. స్పృశింపబడినది, తాళబడినది

లిసము. సం. వి. (అ. అ. అ.) ౧. అంటుకొని యున్నది, తగిలియున్నది ౨. చాగియుండి నది, పొందియున్నది. ౩ ఆక్రయించియున్నది, ఆధారపడినది, అనుకొనునది. ౪ కరచినది

౫. కలసిపోయినది, వికల్పమొందినది ౬. తనే కాదు క్షయిని ౭. అంతర్భావమైనది, కన్నదనిది, అగోచరమైనది. వి. న. ౧. అంతర్భావము

౨. కరచుట ౩. అంటుకొనియుండుట.

లియము = లియ్యము. వి. కలసినది, సక్తము.

ద్వి. ... సారథానీకంబుతోడ, లియమై పద్మ మేలియి యాభువోరె, దీయమై యైరమృది యనా నాచె, దళకొత్తు పరసి

ద్వి. పరమ. ౧ ౧౧. పా.

లి. సం. వి. అ. శ్రీ. ౧. ప్రేమ, అట ౨. విశో

చము. ౩. శేషభావనలయందుఁ బ్రయోగమునకు

రించునట్టి శ్రీల శృంగార శేషవిశేషము.

౪. సౌభగ్యము, అనారాధనము, కేలకన ౫. కనలుచు నీచ, ఆచారము, సోలిక. ౬. చక్కఁ

కనము, సాగము. ౭. నటన, మాటాడేషము.

౮. విలాసము. ౯. రీతి, విధము.

సి. అనుచు కాగంధనమంది భార్యమలు తెలుపు, లీల విలీనమనలు చాలిన రణంబు, లోలిక రణంబు బలికననము అధిపు, ప్రాంత నిడి పల్కి యవ్వకపాలు రధము.

మహా. ౧౧. ౧౩౮.

౧. అల్లి సాధ్యులగునట్టి నది తల్లివల్లి కరణం పరయోన్మిల్లలు దీనిఁ ద్రుంకు నున్నట్లొక విశోధనతీగయత్న లీలక. రామా. ౫. ౧౯౩.

౯. కలిక కురల్లెటక గొండు వాణిమంతు తీవ్రుంబుగా, ... దళ. ౨. ౬౮.

లిలాంగుండు. సం. వి. (అ. అ. అ.) అందమైన యనయనములు గలవాడౌ, శేక్ష్మనివాడౌ.

లిలాంచితము. సం. వి. (అ. అ. అ.) లీలచే నొప్పునది

లిలాంబుజము. సం. వి. అ. న. విలాసార్థము పట్టుకొనిన పద్మము.

లిలాశలమాను. సం. వి. అ. పుం. ప్రణయకల మాము, కపటయుద్ధము, విలాసముగాఁ దెచ్చి పట్టుకొనిన కలమాము.

లిలాగారము. సం. వి. అ. పుం. న. విలాస గృహము, ప్రేమానుభవము.

లిలాగృహము. సం. వి. అ. న. ప్రేమానుభవము, విలాసభవము.

లిలాచతురుండు. సం. వి. (అ. అ. అ.) అట లలాఁ బ్రవీణుండు.

లిలాకాండవము. సం. వి. అ. న. విలాసార్థ మైన వృత్తము.

లిలానటనము. సం. వి. అ. న. విలాసార్థమైన నాట్యము

లిలామనుష్యుండు. సం. వి. అ. పుం. కృత్రిమ మానవుండు, మనుష్యరూపముని నిల్పిన కొయ్య బొమ్మ మొ.

లిలామూత్రము. సం. వి. అ. న. విలాస మూత్రము, పిల్లలము, కొంతమైనను పూనికలది.

లిలాయితము. సం. వి. అ. న. ప్రేమ, విశోచము.

లిలారవిందము. సం. వి. అ. న. విలాసార్థము పట్టుకొనిన పద్మము.

లిలారతి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. విశోచము, అట, ప్రేమ.

లిలావంతోడు. సం విజ. (కే. పి. కే.) ౧. అట
లాడు న్యభావముగలవాడని, అటవాడు.

౨. నుండరత్నరహితం, అందగాడు.

లిలావజ్ఞము. సం వి అ ఆ న వజ్ఞాయభిమానంబే
పనిమట్టు

లిలావతారము. సం. వి అ ఆ తుం. (విష్ణుదేవుని
యొక్క-) విలాసార్థమైన యతారము, తేడు
కృ భూమిపై వసరించుట

లిలావతి. సం. వి ఈ శ్రీ ౧ శేక్కుడనను
గల శ్రీ. ౨ కామతురత గల శ్రీ, కామకు
రాలు. 3 దుష్కాచే ౪ భాస్కరాచార్య నిర
చితమగు గణితకాశ్రయంభము ౫ మయా
నురుని భార్య ౬ (పండ్) కళాశాస్త్రపుత్రము
(విద్యము)

లిలావాపి. సం వి ఈ శ్రీ విలాసార్థమైన
దిగుడువాని

లిలావేక్యము. సం వి క న విలాసగృహము,
అనందమందిరము.

లిలాశకుము. సం వి అ ఆ తుం విలాసార్థము,
పెంచెడు చిలుక, పెంపుడు చిలుక.

లిలాద్యానము. సం వి అ న. ౧. అనంద
కరమైన యువనము, భవిష్యులు విహారము
చెట్టు వాటి పెంచిన యుద్యానవనము.
౨. నందనవనము, ఇంద్రుని యుద్యానవనము

లు

లు. ప్ర. ప్రభుమాలహాసవన ప్రత్యయము.

ఉదా. గోవులు, భవములు మొ

గీ. సైకవ్రజీడ లాడి రత్నము, రామకృష్ణులు
గోసచారణులఁ గూడి. వి. పు. 3 ౨౦౨

ఉ. ... పరస్పరాత్మలం, దాళిలికంబులైన. .
అయ. ౧. ౧.

లుంగ. వి. ఎక్కువ (నసా)యల భారము.

గీ. అరిగొచ్చు నమకట్ట జన్మిడంబుల బంగ
అంబునానాంగఁ దా నలుకల్గెచి.

క్రీ.పా. ౪3.

గీ. న. శ్రీ భారము చేరు నలుల బంగ యనంగ. .

అం భా. ౨. ౧౫౨.

లుంగము. సం. వి అ ఆ తుం తృణమూడినలము.
(క. ర.)

లుంగి. వి. యోమంతురీయము, శ్రీల కట్టుబట్టు.

గీ బంగి, యన నంగదట్టమం ననఁ బావడ
యనంగ యోమంతురీయమై యొప్పుచుండు.

అం. భా. ౨. ౧౫౨.

(మల్లాయనప్పనములు చేర్చి కట్టిన పావడ, అని
క ర. తురకంకట్టు పెట్టనప్తము, అని వి. ని.)

లుంచనము. సం. వి అ న గ తోలు (పై
తోక్క) ఒలుచుటు ౨. క్రంఘుటు, తెంఘుటు.

లుంచము. సం వి. అ. తుం ౧. తోలు (పై
తోక్క) ఒలుచుటు ౨. క్రంఘుటు, తెంఘుటు.

లుంచుచిము. సం. విజ (అ. ఆ. అ.) ౧. తోలు
(పైతోక్క) ఒలుచుటనది. ౨. క్రంఘుటి

నది, తెంఘుటినది

లుంట. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. దోఁచుకొనుట.
౨. దొడ్లు

లుంటకము. సం. వి. అ ఆ తుం. ఒక విభజన
మారాన మొక్క 3.

లుంటాళము. సం. విజ (అ. ఈ. అ.) దొంగి
లిండునది, దోఁచుకొనునది.

వి. అ. తుం. కాళము, కాళి

లుంటాళుడు. సం. వి. అ. తుం. దొంగి, దొంగడు.

లుంక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ౧. దోఁచుకొనుట;
దొంగిలింఘుటు. ౨. దొడ్లు, శిశిరదొడ్లు.

లుంకతుడు. సం. వి. అ. తుం. దోఁచుకొనుట
వాడు, దొంగ, దోడడు.

లుంకనము. సం. వి. అ. న. దొంగిలింఘుటు,
దోఁచుకొనుట.

లుంకాళము. సం. వి. అ. తుం. కాళము, కాళి.

బంధాశ్రయము. సం. వి. ఆ. పుం. హాసము, దొంగ.

బంధి. సం. వి. ఇ., త. శ్రీ. దోమకొనుట, కొట్టెట్టుట.

బంధిండ్లు. సం. స. శ్రీ. సంధించు, మార్పు
క. కంఠాబానిరేతం, గుంజుండగు పెట్టు
మరుడు మనుమాత్తుంబుల్, బంధించి గుణ
నివాదము, కంఠమృత చాలనేనె కనక
గడురక. భాగ ౯ అంశ

బంధి. సం. వి. త. శ్రీ. తనివ నడవడి, అస్త
ప్రకరణము

బంధిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. గ మమ్మ, పేడ,
మొలి వాని గుండ్రమిడుద్ద అ సరియైన పడక,
యొక్క ప్రకరణము

బంధిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ఒకవిధమైన వాద్యము

బంధిక. సం. వి. ఆ. పయగత్తుటయందలి భృవి
కనుకరణము.

క ఒక మొగముగాక దివిజాలు, తివరగూని
తైదలెల్ల దీక్షానక దమ్మం, తివరగూని
నకనకలై, బంధిక బయకత్తి లోడి
లోగొనబడినది. భాగ ౭ అంశ

అ. పురుగులు దొంగయింతులగు భృవి కను
కరణము.

చ బంధిక ముద్రకంబుల తెల్లలం గృహ
దొంగల ... భల్ల. అ (శ. ర.)

3, కడకలాట.

ద్వి. . మగలోకములు, ముక్కుల తెల్లలు
ముద్రగాఁ దీర్చి హాస్యంపు లేవని
మదకొమ్మలెక్కి, తెలిసి లేగనలెక్కి తెలి
వులఁ ద్రుంచి, కలగన బంధికగా నప్పు
లింది, రమణు నిర్మలఁ గూర్చి రమణుల కిచ్చి,
మఱ. గ. ౧ అ పా. ౪. సం.

బ: బంధికలాట.

బంధికలాటము. అ. శ్రీ. (√ బంధిక) కడకము.
(శ. ర.)

బంధు. వి. అశ్వనిచగతి

శ్రీ. బంగనడల్ల వాల్క బంధులగతి యొప్పుఁ
జనును బంధునగ నీచగతిపేరు

అం భా. అ. ౧౯౮.

ఉ. ఉక్కడమైన మంచి మను మోపుడు వా
మాయరత్న మెక్కినక, గక్కపమిమి లేక
రథగాలును బోదన యడ్డవడెమల్, ఒక్క
మహాళి బంగనడలం గనుపించును బోయి
పోయి. సూర్య. ౧. ౮ అ.

బంగ. వి. వాగు. (చూ ఒకరెడు)

బ: బంగరెడు

బంగరెడు. అ. శ్రీ. (బంగ + రెడు) వాగు తప్పు.
(శ. ర.)

బంధనము. సం. వి. ఆ. న (నీలమై) దొడ్లుట,
(పొడ్లుట.)

బంధనము. సం. వి. ఆ. అ. దొడ్లనది,
నీలమైదొడ్లనది.

బంధి. వి. (హిం. బంధు) కర్మాభరణము.

శ్రీ యోగపూత్రులు చెచ్చి చూచుగానది బండి
చిప్పులుగఁ తేసి నీరువారు. సిం. వార. అం.
(బండిచిప్పులు = కర్మాభరణముగా ఉప
యోగించు చిప్పులు.)

బంధుగు. వి. ఎద్దు మేడను గట్టు ఒకవిధమగు గంట.
(శ. ర.)

బంధుప్రపదము. సం. వి. ఆ. అ. అ. లోపం
చిన పదములు గలది, కొన్ని పదములు లేనిది.

బంధుప్రపదోదకక్రియయము. సం. వి. ఆ. అ. అ.
లోపించిన ప్రాధికరణముగాఁ, ఉత్తరక్రియలు
లేనివాడు.

బంధుప్రతిభాశ్రయము. సం. వి. ఆ. అ. అ. లోపం
చిన ప్రతిభాశ్రయము, ప్రస్తుతముగాఁ; అదిన
మాట తప్పినవాడు.

బంధుప్రతిభాశ్రయము. సం. వి. ఆ. అ. అ. లోపం
చిన ప్రతిభాశ్రయము, ప్రస్తుతముగాఁ; అదిన
మాట తప్పినవాడు.

అం ద్రము. సం విణ (అ. ఆ. అ.) గ. పగులఁ గొట్టుబడినది ౨ అతిక్రమింపఁబడినది, ఉల్లంఘింపఁబడినది ౩. నశింపఁజేయఁబడినది ౪. పోయినది, అగోచరమైనది ౫. దోచుకొనఁబడినది, కొల్లపెట్టఁబడినది ౬ (వ్యాక) లోపింపఁజేయఁబడినది ౭ తీసివేయఁబడినది, అక్రష్టచేయఁబడినది ౮ ఉపయోగములోలేనిది, వాడుకలో లేనిది
వి. అ. న. దోచుకొనఁబడిన సాము

అం ద్రము. సం వి ఆ త్రి ఉపమానోపయోగమునభర్తృవాచకములనునాబుగింటిలోఁ గొన్ని లోపించిన యుపమానంకారము.

వ్యతి శ్లాఘోపమ (మే ఉపమ)

అం ద్రము. వి. దైత్యులు పలికెడు హెచ్చరిక పదము.

అం ద్రము. ౧. వి ఆ పుం గ బి శానోః సత్కృతము ౨ ఇతకళాగము.

అం ద్రము. సం వి ఆ పుం గ బోయవాడు, నేటుకాడు ౨. లోభియైన మనస్సువాడు అత్యాశగలవాడు ౩. కామముడు, చిటుడు

అం ద్రము. సం అ న లోభిత్వము, పీడిని గొట్టుకనము.

అం ద్రము. ౧. విణ (అ. ఆ. అ.) గ. లోభి, అత్యాశగలవాడ ౨. శోభనమైనవాడు, అత్యాశగ్రాసకవాడు. (ధనలబ్ధుడు మాంస లబ్ధుడు గుణలబ్ధుడు. మొదల)

వి. ఆ. పుం గ నేటుకాడు. ౨. చిటుడు, ఇతనుదేశగత మనుష్యుడు.

అం ద్రము. సం విణ. (అ. ఆ. అ.) కలకరపడినది, వోళపడినది.

అం ద్రము. సం. వి. ఆ. పుం బలాయము, మహిషము, ముగ్ధులొడు.

అం ద్రము. సం. వి. ఆ. పుం. మహిషము, ముగ్ధులొడు

అం ద్రము. వి. లోటు, తక్కువ
నీ. తనకు లాగయినతంత్రము నుకొనిపన్ని పాక్షిక చాలించి పాపమేర్పి, లోపములును మాని లలిక గవ్వఁ బడమన్నుఁ బరచాకమని పోవుఁ బలిక యిచ్చి ఉ హరి. ౩. గ. ౨౦. ద్వి. లలియును లలియును లాగును కాగు, పలిత్రను మెలత్రుఁ బ్రభావతి విభావతి పండితా. దీక్ష. ఉం. పా
బ. లలివడు, లల్లిగాడు, లల్లుణుడు.

అం ద్రము. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) గ. కదలి నది ఇటు నటు బరిగినది. (చరించినది.) ౨ కంఠమునొందినది, తరంగములు గలదిగాఁ జేయఁబడినది ౩ కలకరగొట్టఁబడినది, నశింపఁజేయఁబడినది ౪ కదరఁగొట్టఁబడినది, రేపఁబడినది (కాట్టు) ౫ ఒత్తుడు గలిగింపఁబడినది, హని కలిగింపఁబడినది. ౬ నొక్కునది, అదుముచుండునది, ౭ మాన్దాయకముగలది, బడలినది, ౮ సాగైనది, అందమైనది
వి. న. కదలిక, చలనము

అం ద్రము. అ. త్రి. (లలి + పదము) అభనుమగు, హీనుమగు

రగద పాలితి సైచిత్ర మాత నీకయబోలఁబోలలిపడిన కల్లుల పారి. ౪. గ. ౬

అం ద్రము. విణ (√లలి) కీడ్వడినవాడు' అభముడు. (శ. ర)

అం ద్రము. వి. (లలి + ఉణుతు) అల్పలంఘనము, చిన్నదమును

చ. కలకరగొట్టడంబు కదలగొట్టిడి కెత్తురలోల మానగ, దృఢయెగులాయ లల్లుణుడు లాడెడి పీడిడి రక్కలాడు గ్రిక్కిచియుటుగాఁ కెనులనకు నీయుధియెండు కలిపకారమై, మెయలగ విప్రయోగమున నేలమెరిగి రచింప నేర్చినక. కావ్యా. ౩. ౧౯.

అం ద్రము. సం. వి. ఆ. పుం. మదత్రులొడుగు.

౨. తేజావరము.

ద్వి. అల్లూరు విని వచ్చి యోజానా మామ, కల్లు పర్యంబులు కంటకృత్యంబు, అటువంటింబు లును అలామామలములను, కుటిల కృత్తిక ములు కుచిమారములు, కుటుమాలుతన ములు మందు ప్రాశంబు, నటువంటింబులను ముక్తానందములు

ప్రభులిం. ౨. ౫౦ పా. ౮ పం.

తె

తెలంగాణ. వి. గ యోధుడు.

వీ ... గీ . భటుడు పరలన తోదన తెలంగాణ బంటునంగ తం భా ౨. ౧౮౪.

వీ. నీరూర తెలివన శిలశేతలంబు తేల్చెల్ల వడందిన దిట్ట తెలంగాణ అచ్చు, రా. అయో ౯౩.

రగడ అలఘు బలపంపమ్మలన తెలంగాణానకులం వీ శకుం. ౩. ౨౨౫.

క. అడరెడు తెలంగాణ మున్న యెరియము వశి .. దశకు. ౧౨. ౩౮.

౨. (క. తెలంగాణ) పరిచారకుడు

గీ. నాకు ముచ్చటకునరములవాటునండి, తెలంగాణ వినవ తొడ్డ దహంకరించి

ప్రబోధ. ౩. ౨౩

ఉ. తెలంగాణ శిలశేతలంబులకు మగనిం దరి పిల్ల నీలి విజ. వి. ౩. ౩౪.

జ. తెలంగాణుడు.

తెలంగాణుడు. వి. (తెలంగాణాడు.-స్వార్థమున) నేనుడు, పరిచారకుడు.

ద్వి. కల్లివాళుని తెలంగాణ దిశఁ దమంగ. పండితా. పీఠా. ౮౪. పా.

తెంగి. వి. నేనుడు, వాగుడు (పీఠి వైవ గ్రంథములకే ప్రయోగము కన్పడుచున్నది.)

ద్వి. బగవత్తు తెలంగాణ బగవత్తు తెంగి. పండితా. పీఠా. ౪. పా.

ద్వి. జంగమలింగంబు భవతాది యాది, తెంగలి మామనీ తెంగిగాఁ దలఁచు.

పండితా. పురా ౯౫. పా.

విజ. మంద్రుడు, నీరుడు.

ద్వి. పంగతి లింగప్రసాదకములు, తెంగి ముమ్మల యింగిస్త దిండ్రె.

పండితా. మహిమ. ౨౯౮. పా.

ద్వి. లింగపంతులుగాని తెంగుల కళవి, యంగ జాంతరమున కదగరా దనుచు.

బస. పు. ౨. ౩౯౩. పం.

ద్వి. లింగపంతులుగాని తెంగుల కీర్త్యరాంగ నామ్మన కట్టు లభియేరదచ్చు.

బస. పు. ౨. ౩౯౫. పం.

తెంగిలి. విజ. ప్రియమైనవాడు, ఇష్టుడు.

ద్వి. ముఖలిలఁ జనిపట్టి యలియ, దంగలి మారయ్య తెంగిలి బంటు

బస. పు. ౪. ౯౩౨. పం.

తెంటు. వి. పట్టికము, ఒకదినము తెల్లవాలు.

(శ. ర.)

తెంప. వి. గ. తెంప (శ. ర.)

(వ్యవ) కాణులు ప్రేరిత తెంపలు వాయుంకురు.

౨. ప్రక్క. (శ. ర., క్రా)

జ. తెంప కాణు.

తెంపకాయ. వి. (√/తెంప) తెంపకెట్టు.

(శ. ర., వా.)

తెంటి=లంబి. వి. కుటుంబము. (శ. ర.)

తెక్క. వి. (సం శ్రేణి క తెక్క) గ సంఖ్య.

త. తెక్క-తెక్కు-తైన మిక్కిలిని గల్గి, తెన్ని శోట్టపడగ తెక్కురామి, నవరిమిత ధనంబులను

ప్రాలి పడగలు, గట్టు తెక్కిజనుమప్పలమున.

విక్ర. గ. ౩౫.

త. తెక్క-తెక్కు-తైన రొక్కంబులఁ దలుగని కొలుచుగలవ ప్రాచీనామలులకు.

నీరా. గ. ౩౩.

గీ. బీలు కామరథులు (కొట్టులులరచాలు, తరులప్పుగి నేలు తరులీ శీత్రముల వాలు,

తొమ్మిదవతెక్క-ప్రాలు పిట్టియ నేలు,

పలయ నారంగ కవురంపుఁ బలుకారంగ.

కృష్ణ. ౪. ౫౯.

౨. అంక.

1. చురుకు గొనిమిది విద్యుత్ పద్ధతయన,
క్రమముల రెండు వర్ణముల గ్రహించె,
వంత చుట్టినగంధిరవలెనె, యదిగదా
వినులందు చొప్పునవలెక్క.

పై ప. 3. ౧౨౪.

౪. జలరహితంబిది పరమ సవనంబు
నదేమి తెక్కనుక. విజ. వి. ౧ 33

3. గణితము.

1. .. గణితము తెక్క వాగవ దవర్ణ

అం భా ౨. ౧౨౮.

(వర్ణ) తలచు తెక్కలలో గొప్పవాడు.
తెక్కల పొత్తును.

౪ వొప్పు, వంతు.

౪. వినుతక కంఠుని యొగ్గుల, బడి దేవత నిఖల
దేవభావము దనకేర్పడ గేలు నొకని
తెక్కను, గొడుగుల గొడుగులద నొక్క-
మాకుం గనియొక. భాగ. ౧౦. పూ. ౪౪

1. ఇంక మా దేవులనుగాని యెఱింగింప, నన్ని
దినములు దిన యొక్కయొక్కతెక్క, ధరణి
దేవోత్తములకును వానయెనుగు, మట్లు
యెను నా కుదయలు గలుగు.

వి. పు. ౬. 3-౨౦

౫. భవము, సామ్య.

ద్వి. కాటిపాపనితల కరణ నీమీద, లేకున్న
సాక్షియు తెక్కకుం దెల్లంబొందు నిట్లు
నికట్టినమినుకు.

ద్వి. హరిపు. ఉ. ౨౧౨౬ పం.

మ. సదరెకాభానుడు కల్పమంబునకై కల్ప
పూటకుంటింటిక, గుడుంబోడమ తెక్క
యొచ్చి కడు కాంతివై మిట్టమినుక.

ప్రేమా. ౧౫౫.

1. ఒకతె (ప్రేమియు మైత్రయ యొక్క తెక్క,
మరల విజృంభి చాది శేవరును గవరె.

కుక. ౧. ౧౨౦.

౬. పద్మ, అంతయునపట్టిక.

ఉ. ఇట్లునలకొచ్చి తెక్కకును నిచ్చి చక కల్ప
పుచ్చి చాకముల్ తెట్టును. . చక్రితెక్క-
లకు తెట్టును ... అను. ౬. ౧౦.

1. బొలుచువారల నోరు గొట్టి తెక్కలవ్రాసి
వారపుమాఱగ నుజియమలు చేసి.

కుక. 3. 32౫.

1. తెక్కలు విభయంప లేఖాధీశుండు
పాకంబు గానింపఁ బాడండు

దళ. ౨. ౧౨౮.

2. అశ్వము.

1. ఇతరులకుంబుగవంతు లేమి తెక్క.

మనుచ ౪. 3౪.

1. . అశ్రుములకు, 1. బ్రాణములు తెచ్చి
తెట్టుక (ప్రతిపాద, లే దళం నాకు వరం
లేమి తెక్కయనుచు, రావు. ౪. ౨౨౮.

౨ తెక్క-వాడు, తెక్క-మిగులు, తెక్క-
గొను, తెక్క-నీయు, తెక్క-ండు, తెక్క-డు,
తెక్క-కాదు. విజ (తెక్క + కాదు) గణ
కుడు, తెక్కలు వ్రాయువాడు.

1. తెక్క-కాండను తెక్క-వి తెగించు
రెంక వికాసంబు బొయ్యేసి

వా. ౧౧. ౯3.

తెక్క-మిగులు. అ. 3. (తెక్క-కుక +
మిగులు) తెక్క-కు మిక్కిలియగు, అసంఖ్యమగు.
చ ముగురును నాకుం బాడగఁ బ్రమాదము
తప్పదు లేకవాహముక, బొగరున నొక్క-
దెక్కుక వభోగతి శేంగులు యెట్లు తెక్క-
కుక మిగిలినవేన నొక్క- దళమింది
వధించుట యెట్లు తెక్క-కా ౨. ౪3,

తెక్క-గొను. ప 3. (తెక్క- + కొను) అశ్వ
తెట్టు.

౪. చక్రధరు తెక్క-గొనుడు ప, రాకమరిది
యెట్లునన రాణేయభూమిగ్రును మెను
దగఁ గాని ... భార. ఉద్యో. ౧. 3౧౯.

౪. తెక్క-గొనక వరం గొప్పది, మిక్కిలి-
వినింది మాపుకొనింప ధరక, గ్రక్క-దల
మైచి వాయును తెక్క-గొన-గానిపోయి జన
కునిం గని ప్రాంతం. తె. భా. 3. ౧౯౦.

గీ. తా.ః రేడికంతు ములుకులు వణుచునింప,
వక్కడిదికోడుచానని లెక్కగొనక, చాని
తేరుకు మాపుల బోవడంబి యడరుకుయు
చాడు చంగనఁ బుడమి కుఱికి.

అచ్చ రా యు. 366.

లెక్క(లు)పెట్టు. మ. 3. (లెక్క + పెట్టు)

౧. ఎంచు, గడించు.

గీ. మృదునిచేపిట్టు కోపానఁబడి కలంగి, గంగ
దరిమండి నిజశివ్యగణముతోడ, మధుర
సాన్ని మలభర్తృజ్ఞఁ దత్తుడు, పృథివిగల
దీర్ఘముల లెక్కపెట్టెనాచి ధీమ. ౨. 3

(ఇట పరుసగా అని భావము)

గీ. కాలంబుకొంటి లెక్కలుపెట్టినేరక చిత్ర
గుప్తాదులు చిత్తుపడిరి. కా. ౧. ౧38

కా. శ్రీశైలంబున నేతులంపుమనఁ గాంచిం
గుంభకొణంబునక, గాకిన్ మందరఁ గాళ
చాక్రి నిలక లెక్కలెక్కుగానెల వా,వా
లైవ్వలంక పసిందిరివి కాంతా నిష్ఠుఁ
బోలంగ రా, కాకితాంతునిభాష్యలంగవము
లోకభాగ్యకలింబునక. వరాహ ౬. ౧౦

౨. లెక్కనుచేయు.

కా. వావరందలు గూడి యొక్కమొగమై
నావాత్మసంతానములో, శైవన్ వారల
లెక్కఁపెట్టక ప్రభావమ్మార్చి కోర్కెగఁగా,
నేనేగంబున కంభుమై ద్వివ భయావిదూకులై
పాఱ చిత్రభా ౫. ౯౯

లెక్కనేయు. ౫. 3. (లెక్క + చేయు.) ౧
లెక్కపెట్టు. గడించు.

ఉ. ఎందలురా నీయవని నేలినవారిక నేల
నున్నవా, రెండలు లెక్కనేయఁ దరమే
పరమస్థితియైన ... కవిరా. ౧. ౧3౧.

౨. లెక్కపెట్టు.

చ. మఱుడుకు బాటకులసహస్ర ముభాగయఁ
దండు నిక్కడు, నొకొ యిదియంచు
సోపితమయ్యాని నిమం తెలియంగనోరి
యూనక యెటు చేరినంతఁ దలపూణుము

తోడకున్నపు లెక్కనేయక దిగియింగనేని
యకటా యలరాశులకు మన్ని గాంచుకె.

పారంగ. ౨. ౧8౪.

చ. వరుడని లెక్కనేయఁచు మనంబున కాత్రు
నమృతాక్షుడే, యురణముఁ లెక్కనొట్టఁ
గనియున్ మనసాయకుఁ డేమిచెప్ప

రాము. ౪. ౧౯౨

లెక్కించు. మ. 3. ($\sqrt{\text{లెక్క}}$) ౧ ఎంచు
లెక్కపెట్టు.

గీ. మాడి బలక్రిత లాకునొక గడఁగి యా దృశ
రాష్ట్రసమయల నకులక శ్రీ లెక్కించియుఁ
బుంధ్ర నొక్కొక్కభుజున . .

భార ఆది ౫. ౧66.

గీ. క్రిందగలిచిన వ్రాలు లెక్కింపు మనక,
తప్పువాడక తొల్లింటి వారెడక.

ఉ. హరి. 3. ౧౨౪.

౨. ఎంచియు, విమర్శించు.

ద్వి. కావున రాఘవమ్మోపాఠకుఁగి, లేవసా
ద్యంబులు లెక్కింప నెందు.

రం. రా. 3. ౧౧౦. పా. ౨౦. పం.

ద్వి. లెక్కింప నపకీర్తిలేనిదనము, నిక్కం
బుగా నొక్క నిమగంబు చాలు.

ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౨౨8 పం

3. లెక్కపెట్టు.

క. ఎక్కడిమగఁ దెక్కడి నుంబు, లెక్కడి నీ
యర్థమాను లెక్కడి చుట్టూ, లెక్కొంటి
దొడ్డ కొంచెము, లెక్కించకు మరునిహాళలం
బడునేరక హంస ౧. ౧౦౧.

౪. ఆలోచించు.

గీ. పాత్రగా వాడి యాటమి పాత్రవారి, దూడ
లెక్కింది కంచన మెలయువార.

దశశ. ౫. ౬౫.

లెక్కిడు. మ. 3. (లెక్క + ఇడు) లెక్కపెట్టు,
గడించు

క. మనుకొని లెక్కిడని బడుమ ముఖ్యం
బునకె. ద్వి. ౫. ౮3.

లేప్ప=లేప్పము. వి. (క. లేప్ప) లక్ష్యము, గుణి. (వి. వి. క. ర.)

నీ లేప్ప యనంగ గుణి యనంగఁ బరస లక్ష్యభిధానము . అం. భా. ౨ ౨౧౨

లేప్పము=లేప్ప. వి లక్ష్యము, గుణి

క. మీ త్తప్పగంధి తెయ్యత్రుఁ, తాత్తలమన లేప్పమైన కుమారనత్తప్పి తెంపునఁ దనరిన వడు, ధాపతికుతుగఱుడ నెంక్ర దత్తావ్యయుడనక. భోజరా. ౩ ౨౪౦

క. అప్పుడు సరసతి యిప్పుటి, యప్పుడఁకుక యెందుఁ బోయె నాత్తర్థం రీ, నొప్పు కలయె నిజయె యనును, లేప్పంబయ్యెను మందనుకీరముఖులకుక.

శేయార. ౪ ౨౪.

ద్వి అభిముఖుండై హృదయాబ్జిర్ణకను, లేప్ప చూ దన ప్రాణలింగంబు పెట్టి, నుప్పరిం చుడు తడియ్యారలింగంబు

పండితా. దీక్షా. ౫౯. పా.

లేప్పము. వి. (సం. లేప) కున్నము మొదలగు వాని పూత.

నీ అయత్తిక్కనఁ దంత సతిరవ్యమైన యా లేప్పంపుఁ బూఁబోడి యొప్పు చూచి.

కళా. ౮. ౧౬౯

లేప్పు=లే. అన్య. ౧. కర్ణిండుట (ఇది మొదలు లేచు ధాతు ప్రార్థనాద్యర్థకయాపమయ్యుడు (కమముగా అన్యాయముగా మారినది)

మానినీవృత్తము. అంతమడింపకులేయని పల్కిన సంతమడింపకులే యనుచుక, గంతు లడం చెన లేప్పుది పల్కిన గంతు లడంచెన లేప్పునుచుక. కళా. ౩. ౧౯౫.

౨. కానిమ్మ, కాని. (నక్షంకరాంగీకారమును చెంపును.)

మ. ఇది భోజాత్మక కిద్దినం గినుకతో నేనుంచు నుపాంతునో, మది పాత్రాతి కానికే నిపుడు ప్రేమం బందినక దీని పెట్టి

దముంజీవినాడ దోచునా యా లేప్పిండు నేనున్మిఁ తెల్లనుతో యేరికి ఁపఁగా ననుచు లీలక యెట్టి కాంతకుక. పాడి. ౧. ౫౪.

లేయ్యంబు. వి. (సం స్నేహ) తెయ్యము, స్నేహము

నీ పాలు నేయును గూడినభంగితోలే, నొనరి లేయ్యంబుతోఁ గూడియున్న భటుడు

కు. సం. ౧౧ ౬౨౩.

లేప్ప. వి ౧ శేషము, కళలము

మ చెలవంలే విను దీటి నిలరులకుక తేతెల

కుక లేప్పయే చం. రా. ౨ ౨౦.

ద్వి నీ లేప్ప నాలేప్ప వీక్షనలేమి, నాలేమి గాన నానానిధంబులను

రం రా. అయో ౮౯. పా. ౧౬. పం

నీ అమృతకలంలే పాద్వియనామయంలే చేవి భద్రంలే లేప్పలా పూవుఁబోడి. ...

కాశీ. ౨. ౩౧.

నీ శేష మగు లగ్న లేప్ప శేటో నేష మనంగ. అం. భా. ౧. ౯౮.

౨. మేలు.

నీ పడిడిమ్మగిము నిక్కంఁదైనఁ బట్టితెచ్చి, జనకకుకకోర్కి దీచ్చెద నున్నదమున, లేక మాయామ్మగంఁదైన లీలఁ ద్రుంది, హీత మొనర్చెద మునకుక పెట్టు లేప్ప.

భా రా ఆర ౨ ౪౪

నీ ఎఱిగినవి న్నాల్ల నొడవ నేనుయిన లేప్ప. అము క. ౬౮.

౩. మందిపని, యుక్తకార్యము.

క అలోకనాన మన భూ, పాల పరగు దీపమిగి భావము సద్ద, ర్మాలలోకనకలంబున, నాలేప్ప యొనర్చినట్టి యతనికీ నధిపా.

భార. అను. ౪౯ ౧౮.

విజ. ౧. శేషయుక్తము.

నీ. శేదనంబోదిత విద్రవర్ణయము లేప్ప లయ్యెడు నది లేకయున్నకే తెడియెను

తెన్నదన తెదినను రావన కగుఁ బుణ్య
పాపము లగులములు.

భార. కాం. ౧. ౨౭౫.

గీ. ... తెన్నయందుకు గప్పచక ర్తలేనిబ్రతుకు
మనుచ ౩. ౧౨౯.

గీ. ఎంత తెన్నగనున్న నంతవేడుకాని ప్రబల
కర్మ కనూయవడులెదను.

విజ. వి. ౧. ౨౨౨.

౨. యుక్తము, మంచిది.

ఉ. శత్రు వినవచ్చు యీ జగములెల్ల న్నలంప
భరింపజొంపజా, శ్రేష్ఠత లెట్లవర్తిలిన తెన్న
వుగా విది చెల్ల వేరికె.

సారంగ. ౨. ౧౨౦.

చ.. విశేషవృత్తి నామనమున లేదు పాండవ
సమాజము మీరును శొక్కురూప కాశ్రమ
నిది తెన్నమాట దగవుల దలపోయెగ
భార. ఉద్యో. ౧. ౯౩.

౩. రుచ్యము, రుచిగలది

గీ. తెన్నయెఱగా కదలికాక పాకములో మఱి
హరించెనేకదా మనసు నిగను.

రా. వి. ౨. ౧౦౫.

౪. చక్కర గలపుక తింటే, ముక్కినకత్తలైన
తెన్న పాపముగలవో, ముక్కురువానిన
యైనక, ముక్కునతో దిక్కుభావ మహిలో
లేమా లేమ. ౨. ౧౫

౪. శ్రేష్ఠము, ఉత్తమము

చ. ప్రేమమెఱంగు దగం విలివి చెల్లదుమాడది
తెన్నమాడు . భార ఉద్యో. ౩. ౨౨౨.

౫ ఆనుటయు నైశంపాయము, దేవభూ తెన్న
కథ యడిగి కన్నెకమృతంబున నామభావ
మార్కం, గొనియాడి

హ. శి. ఉ. ౫. ౧౦౩

౬. చేకూడలందుఁ బెండ్లగు తెన్న

అము. ౧. ౧౫.

౭. మలభము, ముఖప్రాప్తము.

౮. భూమను యంధముగ విశ్వావాగ్నిం బ్రబలఁ
వేయ జరుము మరణముక, వానాదిదనుషం

బులులేని యవ్యుత మక్షరంబు తెన్న
తోయక భార కాం. ౪. ౩౧౩.

౯. అనుభవము.

గీ. మనువు తెన్నయందుండెఱో మానవశి.
హర. ౪. ౨౮౨.

10. వి చక్కఁగా.

ఉ. కావక రావాదితము వకావలై తెగఁ
జూచునట్లు లానో వివరీతమైన పలుకాడెద
నంటివి ము న్నివాళకాలే వివరీతబుద్ధి
యని తెన్న బయల్పడఁ తెప్పికారకానీ
విధి యాదుమీ యనగ నీవిధి నాడెను
మమ్ము భామినీ సారంగ. ౨. ౧౪౨.

ఉ. అందు నతండు కల్గు దరహానతఁ తెక్కిలి
గొట్టి తెన్న పండించితోయి వానరి
అము. ౩. ౪౦

౪ అనిన నృజీయుం జదివించినట్లున
చదున తెన్న క్షింపక చెప్పినరీతిఁ జదునఁ
దని దకా. ౪. ౧౪౮.

అన్య ప్రశంసార్థకము

చ. లంచమిచ్చి వే, వీరిది తలార్జునేత నని
పించిన దిట్టుల నీకు వాళములో, తెలియక
తెప్పిరావ యిది తెన్ననిజంబు నమ్ము
నాండక. సారంగ. ౩. ౨౦౩.

(ఇటు వ్యతిరేకతలచే నిందార్థకము)

చ. వికవికనన్వి యొక్కటలు వివరములందు
మేలు తెన్న వాని నెల రాగలంధమును
నిల్పె నుది దరకాయనాక్షి ...

హర. ౪. ౨౩౩.

గీ. .౬౩ తెన్న యనగ సాధూ దనరు.
అం. భా. ౩. ౩౩.

జ: తెన్నదనము, తెన్నవాడు.

తెన్నదనము. వి. (తెన్న + తనము) మంచి
తనము, యోగ్యత.

౪. వాలనఖండపు నాకును, నీ తెన్నదనంబు
మేమ నీతినిచిది దుస్థిలనమగుయి నైక,
లిక తెలుపరాగం మాకు తెలియలే నీతిక.
భార. ఉద్యో. ౧. ౩౧౮.

తెన్నవాడు. విజయవాడకు వెళ్ళుచుండగా
క. నిజ తెన్నవానిగాఁగ్గ, వినివాడగాన
బాబునిభవము సర్వంబును నీశిష్యుని జూర
జీవనసౌఖ్యము నొందు ముఖరసరయని
నెమ్మిక్ కరి. ఉ. ౮. ౨౭౦.

ప్ర

శ్రీ. అ. శ్రీ. కలహభాతులవలన న్యుత్థితమున
ప్రాయశ్చముగా వచ్చు అనేకము.
ఉవా లేడు, లేదు, లేదు, లేక, లేవడి
(లేనిదియగు, లేనివాడగు)

శ్రీ. నీవును ముమ్మిపోలే, నిలవరింపంగ
దగియెను నిలవులేవ

భార. శ్రీ. ౫. ౩౨౭.
మ లలవా యెటికి నలలించుం గృహలేడు
కీరములు దుర్వారము తెల్లలోకటి.

భాగ. ౧౦. పూ. ౧౦౨౯.
ఉ. ఎవ్వరే నీవు భీతపరిగైతలు యెంటికి
అరించె దోటలే, కిచ్చనధూమి భూసురుడ
నే ప్రకరాఖ్యుడడఁ ద్రోవ కప్పితిన్,
ప్రకృతి నన్ను గాగ్రమునకున్ అనుబంధి
పురంబులేర నిం, తెప్పిధిగాంతుం తెల్పు
గదలే తెలుతెల్లి శుభంబు నీకగున్
మనసె. ౨. ౩౯.

(ఉండదు, ఉండదు)

క. కలహారెల్లను మడిసిరి, కలిగియు లేదయ్యె
గుంభకర్ణుడు నీనిం, తెలుపుదు నీ

భార. అర. ౩. ౯౩.
చ....నం, గరమున లేదు హంసభిరప్రతిపద
అనంగఁ బొంగుచున్.

ఉ. హరి. క. ౧౩

ఉ. స్వామిహితమునన్ మనదకాక్రమభంజన
కత్తి బంధురమృతముననియగుంపద వసంత
సమాగమ ముద్దునల్లికా, ప్రాణు శుశుర
పొంతుర యశోగరిమంబున భర్తృకీలకన్,
మామిడినుండి పోల మణి మండులులేర
జహంభరాధునిక్. పై. ౧. ౨౪.

క. ప్రేమానుబంధ మిరువుర, ప్రేమాక్రమ కొడుక
లేదుడి యనివట్టా, భూమిమనల లవ్వల
నకు, వామాక్షికి గొంగుముడులు నైచిరి
లేవ్వ-క. (లేవు + చుడి. శా. ఇట చు
లోపము.) ఇందు. ౭. ౨౮.

శ్రీ గుణము విశారదులఁ గోరిగయును లేని నీవలన
అగంబు తెలియించుచు, బ్రహ్మలేదగునంచు
బలుకుట దప్పుగాదు

భాగ. ౧౦. పూ. ౧౦౩౨.
శ్రీ. వింతాభివక్తులు, హింసయు వాత్మ
ప్రళంసయు లేవు భూతంబులయందెల్ల దయ
ఘటిల్లు. భార. కాం. ౫. ౨౨౮.

చ.. ఉన్నట్టియు నున్న వాడుమది మందున
తనను లేదు వాసవా

భార కాం. ౪. ౩౯౪.

క. తన్ను దనకమ్మలను వా, కన్న కొడుకులెల్ల
తలఁకుఁగాని విధేదం, తెన్నుడు వామది
లేమికి తెన్నుడైన బంబాక్షి వినుము పలి
తడవ. భార ఉత్పా. ౩. ౧౯౩.

(మన్యంతిక్రియ కనుప్రయుక్తమయి చాలదు,
ఓపదు, చాలడు, ఓపడు అను నర్థము
నిచ్చును)

క పాపంబుల బుద్ధియును దృష్టాదులకు
దుఖసౌఖ్యసంపాదు అగున్, భూపాల
విశ్వములు నిశ్చేత్ర అగుట వారికి పొందలేవా
ఫలములే భార. అను. ౧. ౧౪౮.

చ. అలయకన్దీబోధములు వాసవంబు ప్రచార
రణంబుగా, గలగు నుపాధిభేదముల గాఢ
మతి స్పృగ మాదులైన విద్యలు పదునాలు
సింటికి నరం దొనరించె అతర్దశత్రుముం,
తెలియగలేదు వారణము నీనికి తెల్పుయిం
అచ్చుచేసివన్. పై. ౧. ౪౫౫.

శ్రీ తెలఁజుచునంభయుగకముందెరువు దియెగా,
అలది యాదింపలేదయ్యె సుఖానందమున్ను
పన్నిటి తెల్లలోగొన్న కళక, ముంపకది రాఘ
వమానఁ లేరించగలెనె. అను. ౫. ౧౫౧.

స. శ్రీ బొందకుండు.

అ. కర్మఫలములేదు కర్మఫలాన్నిక, గారణంబు విధియుఁ గావనంగ, వంతయొఱుకలేన యా కర్మ విధియై, కలిసిపలికిం బ్రయంబు వచ్చి.

భార అర ౧. ౨౩౧.

ఎంతకులేడు = ఎంతకు పనురుండుకాదు

అ. ఎంతకులేడు వారవమునింద్రుడు కారి వినంగ దుష్టికి, కాంత వినంగ నేను వినఁగాఁబలికెన బలికఁగఁగఁగ వా, యంతటివారు లేరని . పాఠ ౧. ౨౦

బొట్టుకులేక = తిండిలేక.

అ. ఎట్టిపురాణములో పదియుఁగిన్నిది తెప్పటి తెట్టు బొట్టుకులేక తిట్టదపు పుణ్యగుణం బులవాళిఁ గాఁగక కాశి ౩ ౧౯౨

తనివారఁడు = దరిద్రుఁడు

అ. కంబుకంఠి నీవు కలవాఁడు ౧౮౪ ఁడు, తని వాఁడు నీవు తనివారఁడు ౨౦౩ ౩ ౪౩

పా. కలవాఁడు గాన తీయునప్పటికి తనివాని ప్రాణము పోయినది

బ. లేవడి.

లే. నిల లేచకట్లుయొక్క బుద్ధశ్రేష్ఠరూపముఁ అదా లేగఁమృ, లేఁబచ్చిక, లేమాని, మొలి (చూ లేక)

శ్రీ నిల. అల్లుముగా.

ద్వి లీలఁ బయ్యెదకొంగు తేజాబుదైది

ద్వి పరమ ౪ ౨౯౪

లే = లేమృ. ౧ నిల్చియునును దెలుపును.

రగడ లేను బాదిపుచ్చుకొంగు లేదులే దురాక గాని, కావచ్చుకదాటిఁ దిరుగఁజాలఁజాల సొలపుమాని.

వరాహ. ౩. ౯౨.

అ. లేంగఁగ నేలకొంగలదులే మగనిం దరితిపు చేసి . నిల. వి. ౩. ౩౪.

౨. పరిహాసమును దెలుపును.

గీ. పలి పెండ్లికఠఁ కెప్పఁ తెలియొగి వివరము కలదులే యని గలిపలికె శత్రు.

నిల. వి. ౩. ౨౯.

౩. అనాదరమును దెలుపును.

మ. శివలింగార్చన మొందుచోయెడుఁ దపస్వి త్వమ్ము తెంత నుపద్రవముం బొందకు లే. . వార. ౩. ౩౫.

దండకము . . తనింప, బోరామఁ గానింపఁగా

రాదులే కాదులే కాదులేలా

భోగినిదండకము.

అ. తనబుద్ధిమాట లేంతలేయని పోయె, నీను

బుద్ధి నిడుఁదాని లతాంగి

వారంగ ౨ ౨౪

లేండము. సు వి అ న. మూత్రము, పురీషము;

మలము

లేక = లేక. వి ౧ పేరుఁడు

గీ లేకయుండిన విసివి యా లేకెల

అచ్చ రా. యు ౨౨౩. (౩. ౧ పా)

గీ లేవకుండిన విసివి యాలెంక బల్లడు

మూర్తి పా

లేగ. వి (లేక + కామపు) శ్రీ శ్రీ గాఁగలిగిన

దూడ, తల్లము, దూడ, భల్లము.

(ఇది కొన్ని పట్ల వృత్తియందు కొనపథ్యైక

ముగా కన్పడుచున్నది. చూ లేగటిపక్ష.)

గీ. తనయ లేగ యనంగఁ దగ్గకంబు.

అం. భా. ౨ ౨౨౨.

౪. ఒకవారము గో పొకటి లేగకుఁ బన్నిచ్చు

చును దానిఁ గనుగొని .

భార అను ౩ ౨౫

ద్వి లేగలఁ బుడుకును లీలఁ గేతయ్య, మూఁగి

యర్చుచు మేఁత ముట్టుకుంటుయు .

బస. పు. ౩. ౨౨౫

చ. ఇది యొకమందిలేగ నినుఁ దెంతయు

కొన్నెడు నందు దాన తన్నదనులు

బోలయెం దిరియెట్టి పెంకి తెలంగ

ప్రూనితో, బదియెంక కొక్కపెట్టుగని

నంతెం గుమారుండు లేగరక్కమం,

గుమలకొనంగ బాలలు కొయిని యార్చ

వధివర్తిలెతో. భాగ. ౧౮. భా. ౪౩౫.

తేగంపు. వి. (తేత+కంపు.) కొంపము పరి
కుళము.

వి. తుమ్మిదల్ పెమ్మి చాకులు వొల్లివొల్లి
కమ్మవి తేగంపు గవియుతో నునును
పండితా. పురా. ౯౦ పా.

తేగటా(టియా)పు. వి (√తేగ) తేతమాడ
గల యాపు, ధేనుపు
గీ. పేరుకొని తేగటాపులఁ బిలిపిరిది, పిచ్చ
లిండును, వ్రేపుల విడుచుచాని.

వి. పు. ౭. 33౭

చ. పనుపడు తేగటాలిరిఁ బాయని యిండుల
దొడ్డి మండలం దనియెన్ తాపెదన్
పెన్న 3 ౭3

తేగటిపడ్డ. వి (తేగ+పడ్డ) క్రొత్తగా యానిన
లపుతెయ్యి
వి. పిడుక, గడ్డును తేగటిపడ్డయై యపుడ,
గడ్డుగ నింపారంగాఁ బాలు గురిత.

పండితా. పురా. ౧3౮ పా.

తేగపును = తేగాను. వి. (తేత+కపును)
గన్నని పడుము.

చ. పెదదిన ముంగురులో కలుచు పెమ్మటఁ
దోగిన తక్కులఁజెక్కులన్, నదలిసకప్పుఁ
గొప్పు పడివాడిన పేనికయింతబాటుప,
యొద్ద యనియాడు తేగపును నిట్టులుఁ
దొడ్డిలు పడ్డయిండుఁ బెట్టినాడెడి
యూర్పులుం గల తలొదరిఁ గల్గిని
రాముఁ డిట్లున్ ఉ రా ౬ ౬౫.

తేగంపు. వి (తేత+కపు) బాలకృణ్ము క్క
(శ. ర.)

తేగారము. వి. (తేత+కారము) కొలదికారము,
అల్పమైనకారము.

గీ. కమ్మవిజెంపు తేగారముగల బాని కంద
చక్కరపానకంబు నిచ్చి వార్చి ౨. ౭౯.

తేగాను = తేగపును. వి (తేత+కాను)
గన్నని పడుము.

క తేగొండీగ నితంబును, వ్రేలగండఁ బ్రత్యక్ష
టయుఁ గని విరిచి లిగింపన్

లము. ౫. ౨౮.

గీ కృకచైత్యబాతి పల్లలు నిటలనురిరిఁ గల
కంఠ తేగొను బలితమయ్య.

ఉ. రా. ౨. ౧3౭.

తేజగు(పు)రు. (తేత+చిగురు) మృదుపల్లవము.

గీ కొమ్మ తేజగురాగుఁ గెల్పొంది చనిగొని
యెమ్మకంబు నీరసమని కలంక.

విక్ర. 3. ౪౮.

తేజోపు. వి (తేత+చూపు) మృదువైన
చూపు.

గీ దమ్మిలేలండఁ తెర తేల దండయిచ్చు, తేను
లడిపెడు తేనాపు తేమతోడ

లము ౧. ౧౨.

తేజెక్కులు. వి (తేత+చెక్కులు) కొమలము
అగ కపోలములు

గీ తొలిచూచి జనరాని తగుతేజెక్కులు
మలతోడ దులదూరగ దంతరుచులు.

దకా. ౨ ౨౨౯.

తేజమరు. వి (తేత+చెమరు) చిలుచెమలు

చ అరికులచేసియొక్క తె రతాంతమనం దన
యంగవల్లికన్, బులకలుచొక్కు తేజమరు
పుట్టుగ నేగి నరేంద్రుఁడొడ నా, పులకలు
చొక్కు తేజమరుఁ బోవుక యట్టులనుండె.

మనుచ. ౫. ౬౬౨.

తేజెలకు. వి (తేత+చెలకు) కొమలమగు
చెలకు, పేరుగల చెలకు

క. చిలకల తేరును గోకిల, బలములు తేజెలకు
నిల్లఁ బ్రసవాన్తములన్, బొలదొరిన
మరుడో యన, విలసిరగి డిత్త రామిధిఁ
జరింపన్.

విక్ర. ౧. ౧౨౧.

తేత. వి. ౧. పగి, కదలుము. (డివి కదలుమైన
అనియే యర్థమన నృత్తియందు కొంపెను,
చిన్న, తిన్న, తేలిక, మలచ, తెత్త, గన్న

మన్నగు నశీశాస్త్రముల వచ్చును. వృత్తియందు
నీది తెలుదటివర్ణముమాత్రము లేనిచును. అత్రు
దుత్తరవదము పరపాదయగునీది నీది నుగా
గమంబును.

ఉ.వా. శేత + కొమ్మ = శేతామ్మ, శేత +
కప్పు = శేతకప్పు తెలి

నీ బలుపాఠపతలమట్టు లలవరించినవారు శేత
చందురలఁ జాలినవారు.

పాండు ౧. ౧౭౫.

(శ్రీశృష్ణుడు) నీ బాంబులయను నేటి సాంబుఁ
గనియె, నమ్మమానందు శేతప్రాయంబు
నందు, విధి వొకనాఁడు సఖులతో విచ్చూరి
సలుప రాశి. ౭. 3

చ. ఒక తెడు జన్మనము తెలికొత్తలఁ బయ్యెద
నీగ్గలకూడి విచ్చుచునుగ శేతలొట దిగ
నాఁడకు మీఱునులేక నత్తులం, జనుమనఁ
ప్రకృల శ్లోఱునీ చప్పుటలై మఱి లాత్ర
నూడఁ దై, బొదలె నవంగఁ బిక్కటిలె
లొత్తక చమ్మలు నాఁడునాటికిన్

అము. ౫. ౨౧.

౨. మునుమానము, కొనులము
నీ శేపురించిన శేత చెక్కుటద్దంబులఁ బాటుంక
యుగళంబు తన్నియూడ వార 3 ౯౨

3. మృదువు, మెత్తనిది
నీ కనకకుంధస్థని కత్తవ్వయము గల్గు
మాత్రము గలిగుండు మనసు శేత.

కళాశాస్త్రము ౧. ౨౦

నీ చిన్నిబుగ్గల శేత చిలుకనవ్వు తెలర్చ నీరి
యాకుఁడు తెలిగిచ్చెఁ నెయిదోయి
వార ౨. ౧౧౫.

౪. అల్పవఁడు, అల్పము

చ. తనకరకొటలై త్రిబహుధర్మనినిర్మలఁ శేర్మిఁ
గాంచినకా, నను గనలేనిశేతలకు నాఁడయ
ళోగ్గులు భాగ్య మీద ప్రాగ్గనకనునం
వొకవర్తి వొకావొకయవ్వున నమ్మలకొచ్చి
దానన సమకూరెఁజామ్మ మజప్రభువందిత
చిర్మ నీదనక. పాండు ౪ ౧౯౧.

ఉ. ప్రాంతల తెను నీకుఁ బలుకాముఁ
బొందకయున్న నాటి నీ, శేతలు గంటి
మందలఁకుఁ జిత్తముల శ్వాసించోచు
నూతలం, బూతలు నీవ యొందు నల
బొతలు శేతలు నుమ్మ తెచ్చెయిన్,
లొఁకులఁగాఁ నలంపకు నలంపకు నాల
నలంగియుండగన్ ఉ. వారి. ౪. ౯3.

వి. ౧. లాభవము, చులుకన

చ ముదితచకుంధస్థుధుని ప్రాలం దనర్చుట
చూచి తెచ్చెలలో, మదనుని చేతనం దరుణి
మానము శేతకు నొచ్చి రిచ్చెలన్.

కావ్యా. 3. ౪౮.

ఉ. పూతపనిండినతల పుత్రుంబచరింపు నలంబు
నీతికొ, శేతగదమ్మ యిత్రులన్ .

మనుచ. 3. 33.

౨. ఆంధోరి కాదండముయొక్కదోషవిశేషము.

న. శేత ముదురు సమ్మము గమకము నీలభక
రక్త నూరిదన్వర్ణంబులు తెందలగాఁగల ముదగ్గ
జంబులులేక ... ప్రబంధ. ౭౦౫.

౩. శేత, శేతంపు, శేతటూపు, శేతటివడ్డ,
శేతగ్రుమ, శేతగవత్తు, శేతగారము, శేతగోను,
శేతగిరురు, శేతాపు, శేతెక్కులు, శేతె
మరు, శేతెఱుకు, శేతనగవు, శేతనవత్తు,
శేతనల, శేతనూట, శేతనలిరు, శేతేడిగ,
శేతనెత్తురు, శేతదొడ, శేతగలలు, శేతబిక్కు,
శేతబట్టి, శేతబురుత్తు, శేతబల్లం, శేతబురులం,
శేతెయ్యి, శేతెయ్యెరు, శేతాఱు, శేతాళు, శేతాళు,
శేతాళో, శేత్రాఱుయము, శేతాఱు, శేతవ్వు
నము, శేతాఱు, శేతగవు, శేతద, శేతవ్వు,
శేతురుత్తు, శేతవ్వుడ, శేతల, శేతాంకుమనై,
శేతురులు, శేతాపు, శేతాది, శేతాండ,
శేతంకి.

శేతనగవు + శేతనవ్వు. వి. (శేత + నగవు)
మందహాసము, చిలువత్తు.

క. అదితలంది లేతనగ వానమనున దగ శంభుఁ
దానమను దిగ్గజ మున్, దన వామపదాంగు
వ్యంబున నదిమె దళాశుభహస్తములుక్రిందు
చదన్

ఉ. రా. 3. ౧౩

లేతనవ్వు = లేతనగవు, లేనగవు. వి
(లేతనవత్స) చిలువవత్స, మందహాసము
ఉ అట్లన మేలమాడు నచలాత్మజమాటకు లేత
నవత్స సగ, ధిల్లి మనుచ ౧ ౨

లేతనెల. వి. (లేతనెల) బాలచంద్రుఁడు
చ అమృతిం, దననెత్తిగన్వనం తెరిది న
వ్యతిగుబ్బలిమిట్టపట్టి లేతనెల ధరించిన
ట్లమరె దద్దయు మోచన కాంతి సంపదన్.
పారి ౧ ౫౫

లేతమాట. వి (లేతనమాట) నికృష్టచనము
ఉ. బొందులు వేణుగాని తలపోయెగఁ
బ్రాణమలేక మండ్రం, గొండలు లేత
మాట లది కూరిమిట్టననంచుఁ బ్రాణ
ముల్, బొందులు వేక మైరనగఁ బోల్చున
శంకరుని వృచాని న, స్ఫుందితభక్తిమై గదిసి
బ్రాహ్మణులంగవుఁ దానతొంగఁడై
భోజరా ౬. ౨౨౦

లేదలిరు. వి (లేతనకలిరు) లేదగురు
మ శీతక్రియల్, బొనరింపన్ సమకట్టు
లేదలిరులన్ బుద్ధుంబులన్ బూరలన్
దశకు 3 ౧౨3

లేదీగ. వి. (లేతనీగ) లేతలత
నీ బాంబాండ్రుకలెత్తి చుట్టున లేదీగ పన్ను
గాధీశ్వరుపది మొలయ. విక్ర ౨ ౧౨3

లేదెమ్మెర. వి (లేతనెమ్మెర) పిల్లవాయువు.
నీ. కలశిన లేదెమ్మెరల యెమ్మె ౧ మ కమ్మ
బంగరుప్రాణోటపట్టన్ ...
ఉ. రా. 3. ౬౬

లేదొడ. వి. (లేతనొడ) నుడువారమైనొడ.
ద్వి. కన్నీ కాఁగియలగుంపకమ్మకొల, గొన్న
నిగ్గులసోనఁ గురియు లేదొడలు.
ద్వి. పరమ ౧ ౧౫. పా

లేబగలు. వి. (లేతన + వగలు) మారోగ్గదయము
మొదలుకొని పదిగడియల ప్రొద్దువెన్నుఁబుట
మందల బాలము.

నీ సుమధలగొని మరుగిష్టాఁ దతఁడు,
చచ్చు లేబగటికి నిజావాసమునకు .

పాండు. ౨. ౧౩.

లేబచ్చిగ. వి (లేతన + పచ్చిగ) లేతనైన నల్ల
గజిక.

కా ప్రాతర్వేళల మంచుచిమ్మగవి జొంపం
వైన లేబచ్చిగల్ ఉ. రా ౫ ౨౨౬.

లేబట్టి. వి (లేతన + పట్టి) పసికాడగు కొడుకు,
అట్టికూతురు

నీ ముక్కంటితలపువ్వు మున్నీటిలేబట్టి కైల
కారాతిదాకన్నువట్టు వైవ ౨. ౨౦౧.

కా ముఖలక్ష్మీశివభక్తమై రంజిల్ల లేబట్టి
కిన్, మాణిక్యాయతనం బొనర్చే గిరి
యాశ్రయశ్రీప్రభావంబునన్ వసు. 3 3౪.

లేబరువు. వి (లేతన + పరువు) నూతనము.

చ అరవిరి తెండితెంబుల నయంబునఁ జేవెయ
పానకంబు లేబరువున గుజ్జామాచి చలి
పదిరులన్ లతకూన లియ్యంగా, నరుదుగఁ
గ్రోలియున్ నెరిసికాన్తగుణశ్శీల గండుఁ
దేటి నిల్పరిమగు బాకై నెగరవల్లన
మంటులుఁ గంటితే తెలి. కుమల. 3. ౧౨౨.

లేబల్కులు. (లుకు). వి (లేతన + పుట) లేత
మాట, మృదువాళ్ళు.

నీ ఘనపురాతనభక్త కథలు విన్నీకుల నలది
లేబల్కులు వివరగఁగోడ
తెన్న. ౨. ౨౪౨.

లేబరులు. వి. (లేతన + పురులు) బాలకు
ద్వి బుద్ధు లెఱుంగ లేబరులు ప్రాణముని,
నీడంబు భక్తుల శివునిగాఁ దలచు.

౬౪. పు. ౧. ౪౨౪. పం.

లేదెయ్య. వి (లేతన + పెయ్య) చిన్నదూడ,
లేదదూడలే.

గీ. కొంద కాలోకు కాలోకు గ్రమ్మలాడ,
నదిమి తేదెయ్యగతి వచ్చి వాకు నిత్యము.
కాకి ౨ ౧౦౪.

తేదైరు. వి. (లేక + దైరు) తరుణమైన పశ్యము,
తేదేను.

గీ. పలుకుల తెలంది తక్కువలెక్కల విచిత్ర,
పత్రముల వ్రాచునెట్లినపాణి ననిల, నురుని
నెత్తును నిమిరిన తోషదీపి వాడు తేదైరు
వాడచేతలె తెలంగి ఈ రా ౫. ౧౨౩

లేబోలు. వి. పల్లవము, దిగుడు,

క. వెంజులగులక దిరతకళిం, గలయును మణి
కనకములకుం గావివృము తేదబోలుతుం
గావ్యము దక్కంగ, వెంజులగులకు వచ్చి
గిరిక మేసన నిల్చిత్. కు సం ౩. ౩౧౦

గీ. పూవునెట్లలను తేదబోలు పీసోపులు తెరపు
పాటింది గావించువారు. దళకు. ౩. ౧౨౪

క. తేదబోలు పోయగంబును, తేదోకల విచ్చు
తమ్మిదిరిచెలవుంబున, లోబడగొని పేసిన
ప్రియ, మూలతోడికిఁ బోలెఁ జరణములు
మృదులములై.

మూరవయుదయనోదయము. క. ౬౫౩

లేబోలు. వి. (లేక + పోలు) తేదదగు చేప
పొట్టు

గీ. మలివాడు వాచువల్లుల గొంతొగల్చి తే
బోల వచ్చి గాలి వే పోక నెఱిగి
తము ౨ ౫౩

లేబోళ. వి. (లేక + పోళ) మందగమనము,
చిలువదళ.

క. పూలబోలులకును విలులకు, తేదోకలఁ
దలరు సొంపుపిడ్డలొలవుఁబురిక తేదోకఁ
బోలబోలుల, పూలబోల కమ్మతాదిఁ
బోడలిక గావచ్చులే. ధీమ. ౧. ౮౫.

లేద్రాయము. వి. (లేక + ద్రాయము) తరుణ
వయస్సు.

క. శిలంబుక గులముక కమంబు దమమం
తెల్లంబు లేద్రాయముక. మనుచ. ౧ ౫౫.

లేద్రాద్దు. వి. (లేక + ద్రాద్దు) అపరాధము.
(క. ర.)

లేక. అప్పు. (ఇది కలుగు భాకుత్వమన వ్యతిరేక
ద్రాద్దుకరూపము.) ౧ తుండక.

క. ఆధారము లేకను పంతానోచ్చేదంబున
లేలేద మధమలోకమున తెరువునవక.

భార. అది. ౨. ౧౪౨.

కా నైలేయంతక యొక్క-వోట నిలువం
చాత్పర్య మిల్లుంగివా, శీతోయంబున లేక
పోయెను సమిష్టిమృతిలాషంబునక.

నైను. ౨. ౩౧.

గీ. దివ్యమణిలేక యప్పురక్షింబు లేక, యమ్మక
కుంభాదులగు పదార్థములులేక, యొక్క
పడియుండె బహుకాల మొప్పుదటిగి,
విగతలక్షిన్విలాసుడై నెల్లువీడెడు.

మార. ౬. ౩౦

౨. చాలక, పీపక.

అ అలిగి యాడుగలది యాడటి తెలుదన,
నిలువలేక యగురు నింగిచాడ.

భార అది. ౬. ౨౯౧.

గీ. పశువుచేతఁ బురస్కృతిఁ బడయలేక,
చాపలంబున వర్తిండు చామరములు.

నైను. ౨. ౧౦

౩ పుట్టి.
(వృద్ధ) వాని శిశులేక యొక పుత్రుఁడు పుట్టి
వాడు

క. తనియెడల, కానియెడల, కాక.

గీ. స్వర్గమర్త్యవహులకు చక్కఁదనము, కుచ్చ
మని కాగకవల్లలతోడి కలహమునకు
గాల్చివచ్చెదవో లేక పొటవల్లెల, బుడమి
వ్రాసెద పదియెల పుట్టుకతోటి.

దకా. ౨. ౪౨౪.

ఈ. కంకుడో కాక యా రజనికాంకుడో
లేక జలంకుండుయింత, దెంతదిలాగుము...

సారంగ. ౨. ౩౩.

గీ దిగ్గజంబులు ముగ్ధ భాక్తిధరేంద్రు, మదంగ
ద్రాక్ష్యుడునో లేక యంబరమున, తగుర
త్తుకునో దళా ౨. ౧౫౯
క. ఈకరణేదలంచును నా, నీనిభావన నెదక
నిలసి లేగడపెక, లేకటుల నిద్రవచ్చుక,
లేకను వయ్యునిద నెదను నిల్పినచాడక,
విజ. వి. ౧ ౧౫౧

లేక. వి. (సం. లేఖ) ౧ బాబు.

క. నీవని నీక్షింపదును, నా పేరను లేక యనిన
నాండని యిది నీ, నాపులుంగవలనఁ దెలిసి
ము, నాపుత మర్పి విడిచియనినీ దానిక.
ప్రభా ౪ కపి (క. ర. పా లేఖ, ముద్రి పా.)
౨. ఎడములేక మిక్కిలి లేకయగు వృక్ష
దుల వదలు. (క. ర.)
జ. లేకరి

లేకరి. విజ. (లేక+అరి) పెళ్ళుడు, వ్రాయు
నాడు. (క. ర.)

లేక. వి. చాలిన భావ్యపురింప.

ఉ. లేనిధిప్రబంబు లదలేకము కాంచనభూధ
రంబు ర, తాకరతర్క రాసు లడుగంట్టు
మరునల్మీ కామధువ్వరా, నో క నా ములో
క్రయోదిత విహతవనస్థువు లిట్టిదట్టి న, నా
కుల కందరాని పురైత్తుల సంపద లేన్ని
మాపునోక కవిక. ౧ ౧౧
విజ. అప్రయోజకుడు. (క. ర.)

జ: లేకప్రభు, లేకవాడు

లేకప్రభు. వి. (లేక+ప్రభు) ఉంధవృత్తి,
లేకింజలేకొని ప్రతిభాడు ప్రభు. (క. ర.)

లేకవాడు. విజ. (లేక) ౧. లేకింజలేకొని
ప్రభువాడు,

ద్వి. చక్ర-నీయని లేకవాడువు నీవు
ద్వి. చాక్ర ఉ. ౧౪౧౨ పం
౨. అప్రయోజకుడు. (క. ర.)

లేఖ. సం. వి. ల. శ్రీ. ౧ లేఖ, చా. (విద్య
త్తు, పేరలేఖ మొక) ౨. గీత, నాగలేఖాంబు;

3. పం. క. గీతలు గీయుట. ౫. చంద్రకళ.
౬. అశ్వతి, రూపము. ౭. గుర్తు, అనబాంబు.
౮. పోలిక, సాదృశ్యము. ౯. మడిచివట్టిన
యంచు, అంచు. ౧౦. లేఖ, శివ్య.

లేఖకదోషము. సం. వి. అ. పుం. వ్రాయునగాని
తప్ప, వ్రాత తప్ప.

లేఖకప్రమాదము. సం. వి. అ. పుం. వ్రాయు
నగాని పొరపాటు, వ్రాతపొరపాటు, వ్రాత
తప్ప.

లేఖకము. సం. వి. అ. వ. గ. వ్రాయుట, ఒక
చానికి ప్రతివ్రాయుట. ౨. బాబు (నిర్లమన్)

లేఖకుడు. సం. వి. అ. పుం. గ. వ్రాతగాడు,
వ్రాయునగాడు, ఒకచానికి ప్రతివ్రాయువాడు.
౨ తల్లి, చిత్తరువు వ్రాయువాడు.

లేఖనము. సం. విజ (అ. ఈ. అ.) ౧. వ్రాయు
నది, చిత్తరువు వ్రాయునది, పొత్తులను వేయు
నది. ౨. గోతునది. గీయనది. మొ. వి. అ. పుం.
కలమునై యుపయోగపడెడి యొక బాతి
రెల్లు. వ. ౧ వ్రాత, చూచివ్రాయుట, ప్రతి
వ్రాయుట ౨ గోతుట, గీయుట. 3. తా. యుట,
తగులుట ౪. సమ్మతుగాఁ జేయుట. ౫. శక్తి
త్వద్యమున జోయుట, గంటలు వేయుట.
౬. వేదము, శ్రుతి 3 గోతుకొనెడి పనిముట్టు.
౭. వృక్షవిశేషము, భుజిప్రకృత్యము. ౯.
(వ్రాయుట మపయోగించెడి) తాళపుత్రము,
తాటియాకు బూర్జపుత్ర పట్టు మొ.

లేఖనికుడు. సం. వి. అ. పుం. ౧ బాబుం
నీనీనినిపోవువాడు. ౨. వ్రాయవేళవ్రాతకు
బదులుగా కొక గుర్తు వేర్పఱచుకొనెడివాడు.
3 వ్రాయునగాడు, లేకరి

లేఖము. సం. వి. అ. పుం. ౧ వ్రాతమాలము,
ఇచ్చిపుచ్చుకోలు పత్రము ౨. పాము.

లేఖన భావము. సం. వి. అ. పుం. వ్రాయు
నాడు, ఇంద్రుడు.

లేఖామరము. సం వి. ఆ. న వ్రాత
లేఖాధికారి. సం వి క తుం. (రాజాజిద్ద)
ఉత్తరప్రభుత్వకాదులు వ్రాయు నధికారి
లేఖార్హము. సం వి. ఆ తుం. శ్రీరాజము కి
ఒకకాతి కాటిచ్చెట్టు
లేఖావరి. సం వి క. తుం కాదులు తీసికొని
పోవువాడు
లేఖావరించుడు. సం. వి. ఆ. తుం. = లేఖావరి
లేఖని. సం వి ఈ శ్రీ ౧ కలము, శేఖా
అ గరికె, దర్శి
లేఖుడు. సం వి ఆ. తుం వేలపు, వేలక.
లేఖ్యురము. సం. విజ (ఆ ఆ ఆ) వ్రాత
యందుంచబడినది, వ్రాతమాలముగ వేయఁ
బడినది
లేఖ్యురము. సం. విజ (ఆ ఆ ఆ) చిత్తరువుగా
వ్రాయఁబడినది, చిత్రీకృతము
లేఖ్యురము. సం. వి. ఆ. తుం. శ్రీ. ౧ బొమ్మలు
వేయు మంతె అ. లేఖని, వ్రాతపుడక,
కలము, శేఖా.
లేఖ్యురము. సం వి. ఆ. న ౧ కాదు. అ. వ్యవ
హారసంబంధమున (ఇచ్చిపుచ్చుకోలు) పత్రము
అ. రాకపత్రము, కాటియాకు తుం. కాటిచ్చెట్టు.
లేఖ్యుము. సం విజ (ఆ ఆ ఆ) ౧ వ్రాయఁ
దగినది, గీయఁదగినది, చిత్తరువు వ్రాయఁదగి
నది అ గీయఁదగినది, గోలఁదగినది 3 వేలపు
లకుఁ బ్రయత్నమున వి ఆ న. ౧ వ్రాతయను
కళ అ. ప్రతివ్రాయుట 3 వ్రాదినది, కాదు,
పత్రము, ఇచ్చిపుచ్చుకోలు పత్రము క వ్రాసిన
పుస్తకము. ౫. కాపము, కలాదులపైఁజెక్కిన
వ్రాత, ౬ చిత్తరువు వ్రాయుట 2 చిత్ర
ప్రతిమ, చిత్తరువు బొమ్మ.
లేఖ్యురము. సం వి. ఆ. న వ్రాది యోలు,
కచ్చెది.

లేఖ్యురము. సం. విజ. (ఆ. ఆ ఆ) వ్రాత
యందుంచబడినది.
లేగాచ్చు. వి (లేక+గాచ్చు) మందమాయకము
ను మలయంత్రం గమ్మలేగాచ్చు తే, రస
వేతెంచు లతాంతరామునకు
అము ౫ ౧౦౧.
లేవే. ఆ క్రి ౧. ఉత్తరమును, నిలవఁబడు
నీ శ్రీకార్యపరమం గాంచిన లేది తెలుపు
నంబలి నిండుండు వల్కులువున గోర
అము. ౧ ౫౯.
గీ వను గనుగొనివచ్చుకొని వివయమునను,
లేది తూర్పుండు ముగిసి నిలింపజురి
దకా అ ౧౦౦
అ మీదికగయు,
ను మహిమిది లోపరజములే బుల్సు
నా లేదె వా, త్వలం వ్రాద్దానమును లొక్క
లొక్కదల గ్రద్దం తె దివి లేదిన
అము క ౮౦.
ను. లకుముకులే క్రంతు పడుక లేచు.
అము. ౧. ౫౩.
గీ. వడి మార్చుకొని లేవకయుండఁ దన నాగ
లేతన మార్చుంబు తెలుపుతెలి
కళా. 3 2౯
కా కాశాసంభృతకాలదండవిరసార్థములిం
గాలికె, సాశాన్యంబు భుజించి కోప
రసమున్నున్న క్రీడిపులే పయో, కాశాసంభృత
కై ద్యుతిప్రభు లేకం కోప కాపాడియె.
వ్యాహారేంద్రము నెక్కి పోరి కడరెక్
కైవస్వకుం దుష్టతె. పారి క. ౩౯.
3 మేలుకోను.
చ నలుగిడి చల్వలచ్చి పయనంపులంబలం
నిద్రఁజెందు కో, తెలయుల లేచ గొంకిపతి
వింతగుచారపు పారివారి గం, పులకొద
కుల్కి లేకఁ జులువవులతోఁ దనుచారి
గుడి యిం, పులకమి దీక్షింక నిదురబోయిరి
మమ్మబొంబంబు కైవడి. మహ. అం. ౧౦౧.

నీ. ప్రత్యూష సహంతురములు పైకొనునేక
వామవస్తు పర్వతమున లేచి
మనుచు. ౧. ౫౪.

౪ పూను ఉద్యమించు
౪. లేలేమృతి వీరుడైనై, మృతమునకు.

భార. ౪౦౪ ౨ ౩౯
ఉ ఇందినలేద్య- వాత్సవ్యదయోగ్యురిఁగజ్జాని
కొరి మండపా, సాందితశ్రీత్రుంజై జలక
మాదఁగ లేమృని పైడిచేరికొంగింనుక
జాణ పారి ౨. ౬.

౫ వ్యాపించు

౪. లాలన వారక్షులగని, వేలి తెలిసి ముచ్చు
నాన్లు యిది కతఁడు చెలం, బోలాని
నిడ నయక మెం, లేలేవన కూలవృథువణి
క్ష్మాంతుమునక అను ౪ ౨౯౩

లేజవ్వనము. వి. (లేత + జవ్వనము) నవయౌవ
నము, లేత యౌవనము

మ దనుజాశీశ తగవ్వణం దను కపోధమృండు
మున్నొప్పు నాయన వేదంబు పతింనునేక
మదయంబై నేను వాపోవఁగా, నను,
ప్రేమంబునఁ బాది వేదవతిను న్నామంబు
గానింది తెందిన లేజవ్వన ముప్పరిల్లుండు
వేలేలుగ మునుల్ రాకాలున్
ఉ రా ౩. ౧౦౯

లేజాణు. అ. ౩. (✓లేత) ఇందుక జాణు.

ద్వి పాలిండు లఱఁగాను పడ నొకమింత, రీలఁ
బయ్యెకొంగు లేజాణుచి.

ద్వి. పరమ. ౪. ౨౯౪. పా

లేట. వి చెట్టుకొమ్మ, కాళు.

నీ. మానికమ్మలమాట మరుని గెల్పులకొట
పండుకొట్టెలలేట పనికిలేట.

అచ్చు. రా. కాల. ౧౩౬. (శ. ర. పా).

లేటమొగము. వి. విముఖతము, పెడమొగము
(చూ. లేటమొగముపడు.)

మ. . తెలుగుపడి కాణుండు లేటమొగంబుతోఁ
నేయునదిలేక విన్ననలు యున్నయెడ ..
భాగ. ౧౦. ఉ. ౪౨౩. (చి. వి. పా. లేట
మొగంబునడి ముద్రి. పా.)

జ లేటమొగముపడు.

లేటమొగముపడు. అ. ౩. (లేటమొగము +
పడు) పెడమొగము పెట్టు.

నీ దేవదత్తాశీలరావంబు పెను గర్లముల
డిటుకొన లేటమొగముపడును.

భార విరా ౪ ౨౪౩.

౪ ఏటున వాటున లేటునఁ, బోటున దశ
ముఖుండు రాద్రముగ నఱుముటయున్,
లేటమొగమునడి యెటులు, కొటసారంబాటి
రమరకొటి మొగవఁగ ౯ నిర్వ. ౪. ౪౮

లేటి = లేడి. వి. కృష్ణపారాధిమ్యగము

గీ ఇట్లు పెన్నాడి యలసి కాదిది మృగంబు,
మాయయో యేమె యైన నేమాయె
నమయఁ, గనలి కనకమయోగ్రాశుగంబు
నఱుపఁ, లేటిరాకొమ్మ నడునగ్ని- వాటు
కొనిన రామా ౫. ౧౬౪.

ఉ ముకుందలేలుకల వాడవుటిలకు లేటి
మొత్తమై అను. ౫. ౬౮.

౨. మృగి, అడులేటి

నీ పాలయింది నీచూచు నలరికి మెడయొత్తి
కొని చూచు రాలేటికొదను లిదియు
కు సం ౬. ౬౮౩

౩ మగజింక

౪. లేటిం వాచుకొనవొ మున్నీట వృదయాద
లేడొ నిను ద్విజరాంబు, వేటికిఁ బులం
గోకా, లేటక పాటుకరాకేడిది శశి
పాంచా. ౩. ౬౮

నీ. ముని పట్టుబుట్టుముల్ చినుగనందు పివంగి
లేటిమెఁ దనగోట విాలు నకుడు

చంద్రా ౩. ౩౧.

జ లేటివల.

లేటివల. వి (లేటి + వల) మృగములను బట్టు
కొనెడు వల.

మ. తెరచిరకట్టు ప్రాణమృతలు తొడ్డివల లేటి
కుటంలేటివల మొదలుకానుండు వలంబు.

రా. ౩. ౪౬.

నీ. లేడివలలను ముత్యముల గుండ్రలేడివలలు, తెలుగ వలలను మదనందవలలు దొడ్డివలలను బండిలేడి వలలను యయా. గ. ౧౧౦.

లేడి=లేటి. వి. (ఘ. లేడులు, లేళ్లు). గ. మృగము.

చ. తులిఁ గనుగొన్న లేడులును బోలె విధూనిఁ

గలంగఁ బాట . . భార. విరా. 3. 38.

చ. తులిఁ బొడగన్న లేళ్లగమిబోలె మయోధను

మగ్నమివర, నలఁగి కలంగి . .

భార. భీష్మ. ౨. ౧౫3.

చ ప్రకటబలాధ్యు లొక్కటఁ దిరంబయి పల్లవరూపక భూమిపాఠకునకు నడ్డమైనఁ దత్తలంబడి హుమ్మని నోరి కండ నాఁచి కొనిన ప్రాచుర్యతెల్పులివిశేషము దోచుగఁ బాల్పపట్టిపాఠకునకు నొందినం చెరలి రందఱు లేకుల నిండువాళ్ళింక.

భార. శ్రీ. ౨. ౨౫

నీ. లేకులఁకాపుల లేడి గలిదిల్చి కొనియెనో

నాఁ గ్రిందఁ గృష్ణానందము తెలయ.

ఉ. రా. 3 ౧౦3

౨. మృగి.

క. మనశిజరాగంబునఁ లేడఁగినయిట్టిని లేడిఁ జూచి కృతహస్తయు తెల్లన యొనముల నాకంఠిని ప్రక్షాళనలేడఁ గడుఁగఁజనహృద యుండై. భార. అది. ౫. ౮౯.

జ: లేడికంటి.

లేడికంటి. వి. (లేడి + కన్ను) లేడికన్నులకంటి

కన్నులు గల శ్రీ, మృగాక్షి (క. ర)

లేతము. పం వి అ తుం., వ కన్నీరు, బాన్నము.

లేదా. అన్య. (లేన + లో) లేనిదొక, లేని పక్షమున

(అంజనేయుడు) ఉ. చూచుటలే దశోకవనిఁ

జొచ్చి యటుం జని చూడఁగాఁగదా, యా చపలాక్షి ముఖమి యచ్చునుండినయేని లేస్స లేదా చతురావనుండు మొదలైన మహర్షి తెలుంగఁ జివ్వలొకైనవఁగాక

యా యెడల బాసరియత్రాత్రా కైతుశి.

రామా. ౨. ౧౨౦.

కా వీరుండై జనియించినప్పుడ రశోద్విగ్న శైర లక్ దోర్పులొ,చారత్యంబునఁ గల్పఁగా వలయు లేదా తొమ్ము గాయములొక, వీరి స్వర్గము గాంచఁగావలయు దశా. క. ౯

లేదుబండి. విజ. లేడిది. (వి. బొంతు అని క ర.)

చ. తెలియఁజూచివట్టునె మదిన్ బుద్ధు లారని తప్ప నీవయిన్, గలదని పల్కుచోడ గంచ యుగంబులు బుద్ధులయ్యెనేని యాయలిగఁ లేదుబండి యన నందఱ డెందము నిశ్చయంబు తెంపొలయగఁ గల్గితోడ నిజ తెలుష్షు దుగాఁ దలపోసిచూచినన్

సారంగ. 3. ౨౧౯. (అనత్యము అని భావము)

నీ. ఎంతమాత్రం ది యొక్క అంబున లేదుబండి

గావించెదఁ (కృష్ణ. మూల నిరం. క 2౧

(లేదుబండిగావించు = పోగొట్టుకొను అని భావము)

ఉ. అప్పుచలిపాలిఁ బోయెదదేమి పొమ్ము నీయచ్చునకుచ్చిపట్టు రమియింపు మొదా నొకమాట పుట్టినన్, నెన్నెలిలేదుబండియను లేర్చున దిద్దుకొనంగఁబాలినన్. శుక. ౨. ౯3 (లేదుబండియను = పోగొట్టుకొను.)

చ. . తురంగంబు నంటుబోలి గంటియిడి తెంటుంబడుటయు గంటింది లేదుబండి యన్నట్లులంతనుండి . . మనుచ. క. ౧౧౫.

చ. జలదమాగంధినిలవనలో నవనంభు నవేమి లెక్కనున్, తెలియ నభాంకురారి తెల వేడియైన కముఁ దాను జాక్కునున్, బొలఁ తుక గల్గిచన్నగఁ తుత్తులైయెండ్లను లేదు బంతనన్, కలిమియుభారదించెదను కల్వల రాయనిఁ దోసిరాజునన్. విజ వి ౧. 38.

(ఇట డొపమర్మవాచకము పోలు అని భావము.)

లేనగవు = లేలేనవ్వు, లేనవ్వు. వి. (లేత + నగవు) చిలువవ్వు, మందహాసము.

నీ. పలకంగలేత్తద పాటలాధరయల మొలక- తేనగవులు ముద్దుగురియ. భీమ. ౧. ౯౪.

ఉ. ... తియ్యబుల నుల్లు లేనగల్గుచున్న
 తాత్పర్యం లంచు ... నీలా, గ. ౨౦.
 తేనెద. వి. (తేత + నద) మందగమునకు.
 చ. కనిపూదయలు దుష్టులను భుజుమనంగ
 బహంగదంబు దిగ్గజ తన లేది తేనెద
 యెయ్యారమతోఁ బరచాటుకేరె గామిని
 నెలికైతర క్షరము మెక్కిన గద్దియఁ బెచ్చి
 యుంచుచు, చివరకు నందమింద నివసించె
 భరణదల దాదరాశ్వుఁడై మనల. ౩. ౫౦.
 తేనెవ్వ = తేనెగవు. వి. (తేత + నవ్వ) మంద
 వనము.
 మ మ మృతము లంద్రోద నాయకులలో నీ
 కెదురే జయింపగదయ్యా యన్న తేనెవ్వ
 దాయ మురలోల్పయ చారి విద్యోలిసి
 నైత్యచ్చేదనోద్యోగియై ఉ రా. గ. ౩౦
 తేని. (కలుగు భాకులను కృతిలేకగ్గ విశేషణ
 రూపము) విల గ ఉంచునది
 చ కలుమున నొవ్వ బుద్ధియును ప్రాధతయుం
 గలవాడు నివార లనక తేయొక్కభంగి .
 భార కాం. ౪. ౩౯౫.
 నీ సకలవైకల్యభుజునూర్తి కెవ్వనిపుట్టు
 కామనిలేని పెట్టుపంట తము. గ. ౧౯.
 ౨ చాలనిది, ఓపనిది.
 గీ. కాన్తతత్వ మెఱుంగక సంకయాత్మక,
 దగుదుఁ బరమార్థ మిట్టిది యనంగ తేనియట్టి
 వాయు భార కాం. ౫. ౪౪౬.
 ౩ ప్రాప్తింపనిది, దొరకనిది
 గీ. దన్నపోటులఁ దిని లేనితలబుట్టెత్తి, నంటి
 పిత్తశేషము భుజించి... తము. ౬. ౬౯.
 ౪. నుభవించనిది, అదగనిది.
 గీ. ఇది లోకమునలేనియది యేమిసేయంగవగు
 నది చింతామలాశ్వుఁడైను.
 భార. తది. ౩ ౨౦౯.

తేనివాడు = దరిద్రుడు.
 క. కలవాడు తేనివాడు నుల్లు దబలుడు
 మాధుబద్ధి ప్రాధం దనంగా.
 భార కాం. ౫. ౨౩౦.
 త. కంబుకంఠి నీవు కలవాడు కలవాడు తేని
 వాడు నీవు తేనివాడు కాశి. ౩. ౪౩.
 ౩. తేనిది
 తేనిది. వి. (తేని+అది) అనర్థము. (ఇది 'కలుగు'
 భాకులను కృతిలేకగ్గ విశేషణ మైనను గ్రమముగా
 నీయగ్గము కలిగి విశేష్యమైనది)
 గీ అనుడు భరణీకుఁ దాతపోధనుఁ జూచి,
 వింటివా యెయి యామన్నెంటి యాడి,
 నట్టిమాటులు తెలియ తేనిన నిందుఁ గలది
 తేనిది గలిగఁదలంపులయు విప్ర. ౫. ౪౯.
 తేనెయ్య. వి. (తేత + నయ్య) అల్పాదింపరు.
 ద్వి కలయు తేనెయ్య చిట్టుములు చిట్టయ్యె...
 ద్వి. పరమ గ. ౩౩. పా.
 తేనెత్తు = తేనెనత్తు.
 ద్వి పడియున్న పరిదయాభావావృతంబు,
 కడకంటఁ గడకూడఁ గొడుగు తేనెత్తి.
 బస. పు గ. ౫౦౯ పం.
 వాడుకలోని ప్రయోగములు పొగ యంటి
 కొప్పునుండి లేచినది.
 తోడఁబ్రొక్కిన తానువలె లేచినాడు.
 ౩ తేత్తు
 తేనెన్నడ. వి (తేత+నన్నడ) మందగమునకు.
 నీ నెలనీటు గుంతు తేనెన్నడలో పరిశిద్ధి
 కడు మందగతి గాంచె గంధకరిశి.
 దకా. ౨. ౩౦౨.
 తేనెల. వి. (తేత+నెల) చాలచంద్రుడు.
 ఉ...మంచుగొండరా, చూచినకూడితేనుకలఁ
 తొక్కెడు తేనెలతొల్లు గొల్లెడక.
 నీలా. గ. గ.

గీ ఈనెలంత లలాటంబు లేవలంక
విజ. వి. గ. గ. ౧౩౦.
లేవకరుడు. సం. వి. అ. పుం. తాపిపనివాడు,
కున్న పుణినివాడు, కున్న ముఘాయువాడు
లేవకరుడు. సం. వి. అ. పుం. గ తాపిపనివాడు,
కున్న పుణినివాడు. అ. పాత్రమలు మొద
లగువాని యచ్చుపోయివాడు.
లేవనము. సం. వి. అ. పుం. ధూపద్రవ్యము, నీమ
సాంధ్రాణి న. గ రాచుట, పూయుట అ,
లేవనపదార్థము, పూయుట కుపయోగించెడి
వస్తువు ౩ కున్న పుగచ్చు, పెల్ల. ౪ మాంసము
లేవభాగి. సం. వి. క్ పుం ప్రవీతామహుని
తండ్రి, తాత, మత్తాత, తండ్రి మొదలుగా
నాలుగై వాఱుకరములవాడు, నిండభాగ్యు-
లేవభుక్తు. సం. వి. క్ పుం లేవభాగి
లేవము. సం. వి. అ. పుం. గ. పూయుట,
రాచుట. అ. గాయము మొలచి వానికీ రాచెడి
తైలము ౩ కున్న ము మొల పూయుట. ౪.
ఓత్పవీతామహాప్రవీతామహులకంటె పూర్వ
లగు మూడుతరములవారికీ నొసంగబడు నిండి
లేవన్నము ౫ మచ్చ, కళంకము ౬
పాపము ౭ అచారము
లేవీ. సం. విజ (కే నీ. కే.) పూయునది, రాచు
నది, కచ్చునది వి పుం తాపిపనివాడు
లేవీండ్లు. సం. ప. త్రి లేవనముచేయు, పూయు.
నీ నల్లనీటి గండము లేవ నగ నూటి
తొందినూడిన లేవనము మాంస ౫ గ. ౧౩౧
లేవు. ప. త్రి (✓ లేవు) లేవనట్లుచేయు, ములు
కొలుపు.
చ. నలుదిడి చల్లబాల్చి పడనంపుటలంతల
నిద్రలేండు లోనలెడుల లేవ గొంకి ...
మదల. అ. ౧౧౦,
లేవు. వి. గ. పొన్నుపై పడచు దుప్పటి.

గీ. . శయ్యాభ్యుచ్చైస్య శిష్ట, ముఖ్య కలిపము
దడిబము పొన్ను పెత్త, యనక వచాచ్చాది
యెసగు లేవనల శర్య.
అం భా. అ. ౧౩౩.
అ పడకమీద పడచెడు పడపు
చ సవీపల పట్టమంచమనక బాయనకాము
తివాకితై దురంగిక మొకమాలు లేవున
నొగిన్ శయనించి మహోభవభక్త
మాంస గ ౬౯
చ . బాధరా జీవగు లేవునక తెండువలంగు
పోవుత, క్రి-కగల బాగువా గొలుకు
గిల్కొను మంచముపై మదనోన్నతిక.
మాంస గ. అగం
౩ ఏమగుమీద పడచెడి చిత్రకంబళము,
బాలు.
నీ మధముకాల్ లేవక గొలుచుండు...
అం. భా. అ. ౧౯౫.
లేవ్యమయి. సం. వి ఈ శ్రీ మట్టితోలేవీ
కున్న ము పూనిన (విడ్డలచామ) బాన్సు.
లేవ్యము. సం. విజ. (అ అ అ) గ గచ్చు
చేయదగినది, పూయదగినది అ పోత
పోయదగినది వి అ న గ పూత
లేవరము. విజ గ వ్యర్థము
గీ లేవరమ కాన విడ్డల. లేని ప్రకుట
ఉ హరి అ ౧౬.
నీ పరగు లీపరము లేవరమ వ్యర్థము
అం భా. ౩. అ౪.
అ కూన్యము
నీ స్రావిలో వర్షంబు పనుమారకుండుట
బంట లేవరమయ్యై బాడితోడ
రా. గ. ౧౩౩.
నీ అల్లులిబాధలే హాహున్యగంబుతో భవన
నంక్షోభంబు పుట్టె మిగుల, నీ బంటులు
కాడితోడ లేవరమయ్యై. తపత్ర. ౫. ౩౬.
౩. దీనము.
గీ లేవర పెట్టలేయనియెడు లేవరపు, బంట
దన ప్రజలో వివేచియొనెడి, నింతకంటె

మిక్కిలి ధరణీశ్వరులకు, శిక్షి యకమాన మది మాన్యు మిత్తుడు నీవు.

చూరి. ఉ. ౨ ౧౬౯

ర. చారిద్ర్యము.

చ. నరభర యొద్దగర్వములు నష్టము లయ్యెను చానలేనీ లే, రుములు సర్వేశములఁ బాటిరె . వి త్తు ౨ ౧౫౩

లేటించుమల్లె. వి. (లేత + పొంచుమల్లె) లేత పొంచుమల్లె. కి.

గీ. మెంచుమీసిన పగటి లీలెండచాకి, యొల్లఁ బోయిన లేటించుమల్లెపాదల, కుదలఁ జప్పుటలై కడుదొడ్డలగుమఁ, బొడమె మొగ్గ లగము లగ్నిబొల్పుటలు. అను. ౨ ౫౬.

లేమి. వి. (సం. రామా) (శ్రీ)

గీ. రీల వాముండట వారేమపొలినఁ జాక్షి కఁ జాల్చిన మాటగానె. భార విరా. ౨ ౮౬

ఉ. లేమ యొగర్త వేదక నశీకనశీకరణలు వాళిగా పైమ. ౩ ౯౮

ఉ. పూతపనిండినంటి నలభుక్ బచరించు కలంబునీతిక, లేతగదమ్మ యితైజగు లేమ సురాంగనలై మిట్టి నీ, లేతకు మెత్తు రమ్మ మనుచ ౩. ౩౩

గీ. నవలా మగున వాళి వాకుక యాడుది లేమ గోల యువిద చామ చామ.

అం. భా. ౨. ౧౦౪.

విజ. లేత (శ. ర.)

లేమరులు. వి. (లేత + మరులు) ప్రథమాను రాగము.

కా. లేమా లేమనలే మరల్చక విరాళిం చూలి సోమావృద్ధా, ద్వామన్ గోమన వాము కొంటినఁటలే తొనై పితౌలాపముల్, ప్రేమం గోమల కోమలాత్మరముగాఁ బ్రెక్కుడి సొక్కించ న, కామిం గామిని కామిని మనసికా నైకొంటి వాకొంటి.

కృ. శబం. ౩. ౯౨.

లేమాపు. వి. (లేత + మాపు) పాయంసంగాధా కాలము.

క. ఈమాడ్కిని ననోవ్యం, లేమాత్రము తెలియకండ నిచ్చావృత్తిం, గామించుచు నొకదినమున, లేమాపునఁ గోడ లింట లేకుండు నాడన్ మాంస. ౫. ౧౩౯.

లేమామి. వి (లేత + మామి) వాలరపాలము. కి. మ. గుల్ల లేమాపులపల్లెల ముక్తివిందు గొల్లంగి యారంబుల ఉ. రా ౬. ౨౪.

లేమి. వి. (కలగు భాతువుయొక్క వ్యతిరేక భావా ద్ధరూపము) ౧ అభావము, లేక పోవుట

ఉ మహా, లింగని వాసమేమియును లేమికిఁ జొక్కి నమత్కివాయ వేయంగలకార్య మెద్దియొకొ యంచు విచారముచేసి యాత్మలో. కా. ౧. ౫౯

చ మనుమములెల్లఁ గామినుల కొప్పుల నుండ నటుండలేమి నీ, గ్గనగంగ వగివల్ల జని యింపెనవల్. కింశుకీ. అను. ౫. ౧౧౩.

చ ముద్ధిరమతి రాజ్యభోగములు చేకొనగాఁ దడలేమి వాత్మలో, హరి కలపొక్కి సొక్కు ముల నందగఁ దక్కురిఁ బెక్కురూపులై, సారిది జనించె వా నృపతిమానుల నెల్లద ప్రసమితులై. విక్ర. ౧. ౩౧.

౨. చారిద్ర్యము, పేదటికము.

వ కొందఱు దుష్టమతులు లేమిగుండు వడిన భర్త నధిక కార్యణులు వచరించి నన్నిదనలైలతండులాడులై నీ మ్మితివలు కురు కా. ౨. ౩౯.

గీ అధికవాక్కుదనంపద వా నసౌజగంధి నడిమికిఁ లేదరిగలు మానె దలంపకట్టిద యెట్టివారలకునైన, లేమిగాఁతురముండులే ధూమిలోన వరాచా ౩. ౮.

జ లేమిడి, లేమివడు.

లేమిడి. వి. (√ లేమి) చారిద్ర్యము, పేదటికము.

ఉ. మార్గనంజుల్, లేమిడిఁబెదియెండి యుమ లేదనరాళ్ళముఁ బల్లె యెచ్చుకున్. ఇందు. ౧. ౧౮౧.

చ. ఋతువులు గల్గు దుష్టరతు బూనినఁ
బ్రాణములు క్షరించు లేమిడి జొదవించు
వేదనలు మూలఁగ రక్తపరిశు. ౩౩ ప
లేమిపదం. ఆ (లేమి + పదం) పేదపదం,
పేదజీకమునొందు
నీ పల్లవులో తుది లేమిపడి యింటిచాయరా
మొగి లంజరెట్లు ముగ్గినట్లు
కవిరా. ౨. ౮౪.

లేయము. సం. వి. ఆ. పుం. సింహరాశి.
లేయెండ. వి. (లేత + ఎండ) లేతయెండ
ప్రాద్దుటియెండ, బాలాకపము
క. లేయెండ వేడియయ్యును, దోయజషండ
మున కింపు తొలగించుకొనున్, నీ యలంక
పరుసనయ్యును, నా యెండదకు వేడ్క
నీయు ననినదాక్షి నైష ౮ కఙ్.
క. పదపదక డంతు దిశలు గ్ర, కృ-దలఁగ
లేయెండచాయఁ గడుముగ్రములై, యెదురం
గొందఱు గలరని, మదినించుక పరకుగనక
కుదమున నడచెన్. నిర్వ. ౬. ౯౩

లేలిహ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. అంగుళీసన్ని లేశవిశే
షము, అభినయభేదము, అభినయవిశేషము,
ఒక విధమగు ముద్ర.

లేలిహము. సం. వి. ఆ. పుం. సర్పము, పాము.

లేలిహనము. సం. వి. ఆ. పుం. సర్పము, పాము
విణ (అ అ అ) మరలమరల బాలుకను
బాంచునది, లేక బాకునది.

లేలిహనుడు. సం. వి. ఆ. పుం. కివుండు.

లేమ. వి. గుల్మపు తలాటము.
నీ లలికంపుఁ బులుడిందిమలచాయతాచెక్క
దపు గోకపని చొక్కటంపు లేత.
చంద్రా. ౨. ౩౯.
నీ జగిదాలకు లేత పాలాపీఠుగపరియును,
బూని పాపానీ యొక కత్తలానిఁ దచ్చె.
చంద్ర. ౨. ౧౩.

లేవంతి. వి. (లేత + తంతి) చివ్వ కత్తి.
నీ నిలుచులేవంతిలో నిజనంగరాగామి పరవృత్త
స్థితి లేటపఱుతు ననియె. కకు. ౪. ౪౧
లేవడి. వి. (లే + డడి) గ అభ్రావము, కార్యము.
నీ నిదురలేవడిఁ గంపుగఱయు కనవతోడఁ
బొడిపొడియైన మైపుఁతతోడ.
రసిక. ౫. ౮౦
నీ. వేలుపుల లేవకులు కడువేగఁ దొలఁగఁ,
బడకుకల నెన్నడుమల లేవకులు దొలఁగ
అచ్చ రా బాల ౩౩

అ చార్తద్రవ్యము
నీ వానక ముందఱ లేరు నెనైన చుట్టాలు
లేవడి యెంతేని తీవ్రంబు. నైష ౧. ౧౦౩.
క పేదలు దానమునీయఁగ, లేదుగదా సొమ్ము
చారు లేవడిచే దిక్కుచివ్వగ్గముఖంబున,
లేచేనియుఁ ద్రోవగలదొ యెఱిగింపు హరి
లేవధ. ౧. ౧౫౧
ఉ. లేవడిమీఁద బానిసలు లేనివేతంబున నుచ
కుండినన్, బోధమి నవ్వునవ్వులకుఁ బోవుట
వేఱుగఁ దోచెనేమో ...
కుక. ౨. ౩౩౫

3. కష్టము
నీ వేలుపుల లేవకులు కడువేగఁ దొలఁగఁ,
బడకుకల నెన్నడుమల లేవకులు దొలఁగ
అచ్చ రా బాల. ౩౩
విణ. అల్పము, కృశము.
రగడ పొగడ ప్రాంతయే పోతే లేవడి, నిగురు
బోడిగా నెంతయు లేవడి.

రాజ. చ. ౨. ౧౪౯.
ద్వి. మెఱుగు లేవడియైన మించు సదలినను,
నెఱిచందవమునకుఁ గొలఁత దోచినను.
బస. పు. ౪. ౮౩౨. పం.
లేశము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. లక్షము, అత్యల్ప
భాగము. ౨. అల్పత్యము, కొంచెపుడనము,
3. అణువు. ౪. రెండు కలల పరిమిగలవాఁడు,

అత్తల్లుకామ. ౫. ఒకవిధమగు పాట.
(విల్వము.) ౬. (అలం) ఒకానొకయలంకారము
ల్లో. లేళ్ళాన్ని దోష గణయొక్క దోషకర్త
కల్పనం (చంద్రాలొకము)

లేళ్ళో క్షము. సం. వి. వి. (అ. తి. అ.) మాదింప
బడినది, పోద చూపబడినది.

లేళ్ళ. సం. వి. తి. త్రి. ప్రకాశము. (మూర్త)
కాంతి. (విల్వము)

లేళ్ళము. సం. వి. అ. త్రి. న ప్రకాశము,
(మూర్త) కాంతి. (విల్వము)

లేవ్వులేదనము. సం. వి. అ. త్రి. మండిగడ్డలు
పగులగొట్టడి పనిముట్టు.

లేవ్వు. సం. వి. తి. త్రి. మండిగడ్డ.

లేనీకుండ. సం. వి. అ. త్రి. ఏనుగునై ప్పానీ
చేయువాడు.

లేను. వి. (సం. లేళ్ళ) గ. చులకన - ౨. ములకము
(౪ ర.)

లేమానము. సం. వి. అ. న. గ. నాలుకతో
నాకుట. ౨. పెదవులతో. రీల్లుట

లేమాము. సం. వి. అ. త్రి. పెదవులతో
రీల్లుట, కొంచెము కొంచెముగా ప్రాగుట
౨. రుచిచూచుట. ౩ నాలుకతో నాకెడు
ముడు, లేవ్యము. ౪ అవారము ౫ మూర్త
చంద్రగ్రహణములు సంభవించు పదిమార్గము
లలో నొకటి (విల్వము)

లేహి. సం. వి. తి. త్రి. చెవులకొనలయందు
బుట్టెడి కొగిరివీచము

లేహినము. సం. వి. అ. త్రి. వెలిగారము

లేవ్యము. సం. వి. వి. (అ. తి. అ.) పెదవులతో
రీల్లుచగినది, నాలుకతో నాకచగినది
వి. అ. న. గ. కా. యనుభవించగల యాచార
వర్ణము. ౨. అవారము. ౩. అమృతము.

లై

లైంగము. సం. వి. అ. న. పడునెనిమిది మహా
పురాణములలో నొకటి.

లైంగిక్షము. సం. వి. వి. (అ. తి. అ.) గ. లింగము
(గుణము = అనుమానకలిస్తూ) పై పాధార
పడునది. ౨ లింగసంబంధమైనది. ౩. అను
మితము, తిరిగింపబడినది.

లైంగికుండ. సం. వి. అ. త్రి. విగ్రహములు
చెక్కు-వాడు.

లైంగుండ. సం. వి. అ. త్రి. శివలింగమునలన
జనించినవాడు.

ద్వి లింగమధ్యములోని లైంగులు పలియె.
బస. త్రి. ౬. ౮. పం.

లో

లోంక = లోక. వి. గుహ, గుహాంతర్యాగము.
తి. ధరణిపాలుర డంకర దురగంబు నవ్వోట,
గట్టి పాలుర గలర బుట్టికొనుచు, లోంక
కొన్న నాకక గొంకక కాలుండు, గడినీ
దివియట్టి తెదకుమాడ్కి. చా. ౮. ర. ర.

లోంగ. వి. వస్త్రాది భారము, మూట.

నీ భయంబు లేక, కాలుగట్టుక చనగా
బిట్టునే తెందు మాళం నొకలోంగ గొనక
మాన ప్రభు. గ. ౯. ౩.

లోంగు = లోంగు. అ. ౩. లోమనగు, పశుపడు
క ముచు, చావునకుడ లోంగి మానసంబున
బొగడెక దళా ౨ ౨౭౭.

ద్వి. తనలత వడకక తెంతన లోంగియున్న,
కలవాణి పలి జామి ౩ ౩౭ బనద్వి
మృ. వి. ౨ ౭౩.

లోండు. వి. జలాలయవిశేషము, ఒకవిధమగు
నీటిపట్టు

క. తిరుకొకము నూలు లోటయు, తెలుపు
మకుపు లొండు మంట తెలుపు పడియె
కొ, తెలుబుగ్గ పాలన దొనకల, పరి గుండము
చావ్వి డిగియబాది దొయపులక.

హంస. క. ౨౧౦.

లోంప. వి. అల్పగృహము, కొంప.

నీ. అల్పగృహము కొంప లాంఛనం దగు. .

అం. భా. ౨. ౧౪.

లాంటి = లాంటి. వి. బురద, పంకము.

నీ ప్రాచీనగుంటలు దక్క-లల్లులు చిక్క-ంగ
విరివ-గొంగరాయిడికి మిడికి, కొరదయ-
గడినె పాపర మల్లు ముచ్చంగి కొంటె
ముక్కును లాంటి గ్రుచ్చుకొనియె
తేం. పంద ౧. ౨౯౪.

లాంపు. వి. ౩౪౯౫. (భ. ర)

లాంగ్గడి. వి. కలగుండు, ఖోభము (భ. ర) (పంకి
ర్ణము, కలిసిపోయినది కా.)

జ. లాంగ్గడిల్లు

లాంగ్గడిల్లు. అ. ౩ (√ లాంగ్గడి) కలగుండునడు,
ఖోభము (భ. ర)

లాంగ్గు = లాంగు, లోంగు. అ. ౩. ౪౪౫౫

అ సకలమైనరాజసంస్థలబలకు లాగ్గి, యాత్మ-
కాశీరజమల కలికి యలికి, యలకజీంచుపట్టి
యైకవ్యర్థములకంటె, నాకుం జాడ లేమి
నయము కృష్ణ. కుతే ౩. ౪౨

చ అదివలెల్లం దత్తుని గుయెట్టా వి యొజ్జకు
లాగ్గి ధీకునై, యొదుగుచు దల్లిలేని ప్రజలలో
యనమందీరి గాని నాగరులో, మది నల
లేక రాజనకు మాటికి వందనములో ఘటిం
పుచుకా, వదనముం జూచి నేరి యదివారి
కునై కకం బల్కి- రందణంక.

ఉ హరిశ్చ ౧. ౩౨.

లామ్మ = లామ్మ. విణ కొలలయైనది, తక్కువ
యైనది.

కా. కి రైదయగునెస్తామంటుంది తేమయొక,
రామన్నార్థికి లామ్మగాక పరియైరాకెల్లె.
కాశి. భూ. ౧. ౩౦.

నీ. తక్కువ కొలంక బొచ్చెము తక్కువందు,
కొవక లామ్మ కొడుక యనక బొవలు
నూర్వము. . అం భా ౩ ౨౪.

చ హరమహావీరంపమగు సర్వభావకరు
దక్షిణాదివా. కరుం దేదింది లామ్మగుట

గావడంక వసాంగమాలి కాపరిచి కాశి
మక విటలపాళిక పైదిడి నూయక బోలుది,
పరచి వనకా బొవలో మెలయు బద్ధవిశిష్ట
తెలవంక కాగునక. చంపూరా. ౩. ౩౨.

లామ్మ = లామ్మ. విణ. తక్కువ.

మ . ఇచ్చెయిలెల్లె- మనలకు కావలికి లామ్మ
ముచ్చ రమ్యాత్మక. చమ. ౨. ౯.
(ముద్రి పా లామ్మే భ. ర. పా)

చ . లామ్మగాని బల్, బొవలును బొద్దసింగిలులు
దూకొని నెచ్చు-వరూని లీరముక, బొవరంగ
తేంపుగొంగి తొలిబొట్టియె యుండ్రబతుండు
అంకిలంక. అచ్చ. రా యు. ౩౦.

క నానయు తెలగును తేచ్చెయు, లోబర
యంక నరసి మెచ్చి లామ్మంతుకయుం,
బూనది నెయ్యంయన న, కామనదిచారంపు
సామెం గగ్గొని పలికెక.

అచ్చ. రా. కాట. ౧౩౨.

లాట = లాట్ట. విణ అణగినది.

ద్వి. కొడుకు నేడకొ చాంక గంటకుగా నంటి,
కడు నుగ్రభుజగంట గఅదివదనము, తెద
యెచ్చు లేచ్చుచు తెదకును పండు, తెదలి
పో-చాచెదో తేపాలనర్చి, లోకంబులో
తేవి లాట తాటకై.

ద్వి హరిశ్చ. ఉ ౧౯౦౩. పం.

(లాటతాటకై = బయటికి మంచిదానినై
అణగనకు కలిగియుండునది, అది భూకము)

లాటకత్తె. వి. లాట్టకమ్మ కట్ట, పక్షి విశేషము.
(భ. ర.)

లాటలాట. వి. ౧. శిష్టిముగా- బోత్తుయం
దగు నమకరణము.

క. ఇటువంటి గమగొని లోనికి, లాటలాట
జని మందలెక్కి లోలక నది కత్తెట
నుంక గూర్చుండిన నక్క-టిలాత్తుడు
కాగిరించుకొని యునియెంక
చంద్ర. వి. ౩. ౩౪

అ. పదములందున ద్వంద్వ కనుకరణము.

క. లొటలొట త్రువ్వలు దొరగగ, లొట
లొటనునొండు నిండ్లలోనికె జవ . .
భట్టా. అ. (క. ర.)

జ లొటలొటాడు.

లొటలొటాడు వి ($\sqrt{\text{లొటలొట}}$) లొట
లొటయన ద్వంద్వవేయవాలను, పదములోను.
క. కుటిలం దేవతార తాదరి, లొటలొటాడు
దాగడియు లోని ఖలుడు దుష్టబుడు
బులలోని కక్కరి, తెలుగునీ బాపనకరాడు
దుష్టత ములూ. (ప్రబంధ. ఆచార)

లొటలొటమును. ఆ క్రి. (లొటలొట + అను)

లొటలొట యని ద్వంద్వంబు (క. ర)

లొటారము. వి సారాధానము, సారములేదు.

చ. పతి యెకావ్య మెందయుపభక్తరకాత్తికిం
తేనెకన్న, నవ్వుతమగ మైర్చు మిచ్చుచు
నయో మగవాడకుంటును గెల్లు ప్రృష్టి
విక లేదు తప్పుజపటికత లోన లొటార
మింత నీ, పతనికి గొంకలేవి భయస్థితి
మాంది రమించుచు ద్రవతిక.

కుక. 3 గమగ.

సా లోన లొటారము, పైన పటారము.

ఉ. . లోన లొటార చూట మది లోకు
తెలుంగున నేయునేటికె. తపతి. అ. అ. 3.

అ. బొక్క, మదిరము.

గీ. లొట్ట లొటారము లొత్తయిం చవంగను
లోట్టయందును మదిరసంజ్ఞ.

అం. భా. గ. గమ.

విని రిత్త, పుట్టి

గీ. . . రిత్త లొటారము రిత్త రీతు, సొట్ట
సా రిత్తాభ్యు లోట్టె. అం. భా. 3. గమ.

లొట్టికట్ట. వి. ఉన్నయ, ఒంటె

గీ. . . ఒంటె యనంగను లొట్టియ యనంగను
లొట్టా నాంగ, లొట్టికట్ట యనంగను లొట్టి
కట్ట యనంగను లొట్టికట్ట యనంగను
నన్నయ. . . అం. భా. అ. అమ.

లొటలొట్ట. వి. కలంగులందునకను పనుకరణము.

క. విరిచిన గుండె లొటలొట్టవడ, గలంగును
బాగుపారి పెడలంగా పెట్టలనుచుక, దలం
చివ్వో తెలుసుకుని, విరిచిన బాట్టయన
మానిమనీ లేట్టె. కాం. అ. అం.

లొట్ట=లొత్త. వి. గ. మగనడి. (క. ర)

అ. రుద్రమలగు పదార్థములను చివరపుడు
నాంక సంసిధం చేర్చి కలిగించెడి ద్వంద్వం.
(క. ర., బా.) 3. పల్లము (క. ర.) క. రంధ్రము,
కన్నము.

గీ. వాడుకలకు దర్శనించిలో వారివార, కడ్డ
పై యున్న కుసుమ యొక వాడుక, మిట్టి
పడి కన్నుపోయిన లొట్టపోయె, నమచు
నగుచును కే సాచి యగునటయును.

దకా. 2. గం.

(లొట్టపోయెను = కన్ను మేర్చుకె నవి భావము.)

విని. గ. అలంకరి

ద్వి. బుట్టుముక్కను లొట్టపోయినకన్ను.

ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. గం. 3. పం.

అ విసారము.

ఉ లొట్ట యిదేటిమాట చాటువు.

జ లొట్టకంటివాడు, లొట్టకన్నులేట్ట, లొట్ట
కాయ, లొట్టలేయె.

లొట్టకంటివాడు. వి. ($\sqrt{\text{లొట్ట}}$) న్నొత్తుడు.

గీ. లొట్టకంటివాడు దుక గ్గిన్న దృష్టాను
మధు. అం. భా. అ. గం.

లొట్టకన్నులు = లొటకట్ట. వి. ($\sqrt{\text{లొట్ట}}$)
పడినకేవలము. (క. ర)

లొట్టకాయ. వి (లొట్ట + కాయ) మగనడి.

(క. ర., బా., కా.)

లొట్టపోవు. ఆ. క్రి. అలం.

(పుక.) వానిక కన్ను లొట్టపోయినది.

లొట్టవేయు. ఆ. క్రి. ($\sqrt{\text{లొట్ట}}$) రుద్రములను
పదార్థములను భుజించువపుడు నాంక సంసిధం
చేర్చి ద్వంద్వమయ (క. ర.)

లొట్టి. వి కల్లుచేతుడు ముంత

కు మొలచుట్టు వృద్ధులు రావ వగు బలొట్టి
కాపయింగిలకత్తలు నూలుక ముసలంబు
వామభుజమందుక దానికీర్త్యంకలక, గలు
లొట్టించడంకట్ట నిచ్చున పిరుందం గొమ్ము
కొల్పందముక, దల కోరాముడిగుడ్డుమున
దనంక బ్రాతఃకాలమం చెప్పుదున్

చెన్న ౫. ౨౫౨

నీ కల్లు లొట్టుకు త్రాగి కై పెక్కి తెలియక
వదనంతకే కాత్తువాడిగాడు నేలు శ 3

జ లొట్టిమచ్చు

లొట్టిపట్టటం. వి. (లొట్టియ + పట్ట) ఒంటె,
ఉన్నము

శ వినుమింక మొదల నాడిక, నెనుపోతును
లొట్టిపట్ట పెక్కిన నన్నంబును లిండియు
మత్తలు గలక దికగవనగం గీడు వసుమతి
వరితికా చా. ౯ 33.

లొట్టిముచ్చే. వి (√లొట్టి) త్రాగుణోకు
(శ ర, త్రా)

లొట్టియ = లొట్టి. వి ఒంటె

ఆ బలిమిగొనన భవము పదివేల. లొట్టియలో,
పెటికి రాగి కైరికిరకుడు, వచ్చి వకులం
దధికవాహినీపదహారి, దల్లిడిల్లందుండ భరణి
తలము భార సభా ౧ ౨౬౨

౪ మజిమటి యాములీనులగు మావుల లొట్టి
యలం గడిందిగా, నులు మొనరింది పొచ్చు
రిక సూల్యానక కేరలు లిండినీయుచుక
అచ్చ రా. యు ౧౩౧.

నీ. , లొట్టియ వాగమ లొట్టి వాగ
కప్పట్టు వచ్చును... అం భా. ౨. ౨౫౫.

జ: లొట్టిపట్ట

లొట్టి = లొట్టియ

జ లొట్టిమంగ

లొట్టిమంగ. వి. (లొట్టి + మంగ) ఒంటె.

నీ. అగ్గించినది దేనిమి యనిన నా లొట్టియ
గొప్ప నామక కతయోజనప్రమాణం
బరకు కోర్కె-వాడిక వావుడు

భార కాం. 3. ౮౩.

శ లొట్టియంగంతపాడవున, దట్టముగా తెలుగు
పెట్టు దగు నూరులకుం, బట్టును దిరుగగం
తేలకు, నట్టిపాలము తేనెగని నగు బండ
గొనన్ విజ్ఞా. ౨ ౫.

నీ అలరును లొట్టియ గన మహామోక్షాధిప .

అం భా. ౨. ౨౫౫.

లొడ్డపెట్టు. స త్రి ద్రవద్రవ్యమున చేత గల
పెట్టు. (శ ర, త్రా.)

లొడ్డలొడ్డ. వి ౧ కాలుబాయందగు భ్వని
కనకరణము. (శ ర, త్రా)

(వ్యవ) కత్తి కాడి పెత్తురు లొడ్డలొడ్డ కాలు
యన్నది.

౨ వదరుడు మున్నగువానియందగు భ్వని
కనకరణము.

(వ్యవ) వాడు లొడ్డలొడ్డ మూటాడు
యన్నాడు.

విజ వదులు, లిగువుకానిది (శ ర, త్రా)

లొడ్డీ. వి లొడితిలి, ప్రాచీనము

నీ వానిదయ్యను నీకె తెయ్యెనీయైన, తలలు
తేరులు గన్ను లజ్జలును గలిగి, యలర
లొడ్డీతెడు మగవాడ వగుచు నేల, యెల్ల
నాగుదువని మిమ్ము తెన్ను గడకె

అచ్చే రా. యు ౧౫౯.

నీ లొడిత యంచవగను లొడితిలి యంచన
బట్టి యంచవగను బాత్త యంచగం ప్రాచీ
వామలై పరగు ... అం భా. ౨. ౧౪౦.

లొడితిలి. వి. లొడిత, పరిమాణవిశేషము.

లొడుగు. వి. అత్త పెడకు కట్టుడు ఖంటా
విశేషము. (శ. ర.) విజ. పీఠము. (త్రా.)

లొడ్డ. వి. లొడ్డ. (శ. ర.)

లోడ్డు. విణ. లోడ్డు. (శ. ర.)

లోత్త = లోట్టు. వి. కుషీరము, రంధ్రము.

సీ. లోట్టు లోటారము లోత్తయంచనగమ
కోర్కెలుమండును కుషీరసంజ్ఞ
అం. భా. ౧. ౧౪౬.

(వల్లము శ. ర.)

లోడ్డు. వి. ప్రోత్త రాశి.

ద్వి. అమృతంత్రి ముద్గ తియ్యంబుల లోడ్డు, విర
హాల బలుమంటు బిలుధుల పంట
పద ౨. ౧౧౩ పా. ౧. పం

సీ. గుబురు గుమరు గుంత్రి గుమి గమి పిండు
మొత్తము తెట్టె మైకము చాచె లోడ్డు,
కుటుము మొల్లము మొల్లమి తుట్టె పర్గ
పనగ పర్గము తగు అం. భా. ౨. ౧౦౦

లోడ్డు. వి. లోయ.

సీ. లోయ యన లోడ్డి యనగఁ బోలొందు
చుండు, నచలమధ్యధరాబ్జ
అం. భా. ౨. ౩౧.

లోడ్డుగూ. వి. (సం. లోడ్డు) గాలము, ఒక
బాతి తెట్టు. (దీనిశేదములు ఎత్తులోడ్డుగు తెల్ల
లోడ్డుగు)

సీ. నోలలు కేలలు క్రోవులు మోవులు
మున్నలు నిమ్మలు లోడ్డుగులును
అచ్చ రా. సం. ౨౫

సీ. కడపకొడి పాలకొడి తెల్లలోడ్డుగు చిలి
కేయ లోడ్డుగు తీడిపాల. హంస ౪. ౧౧

లోడ్డెను. వి. లంఠికానిశేషము, హరివిశేషము
(శ. ర.)

లోల్ల. వి. దున్ని నశిల మిట్టపల్లములు శేకుండగ
గరుడునట్టి బ్బ. (శ. ర., ప్ర.)

జ: లోల్ల కాడు.

లోల్లకాఁ(గా)ము. విణ. (√లోల్ల) దరిద్రుడు.

సీ. చల్లగాఁ జేరికాల్చె దుల్లి లోల్లకాడవై
యెఁగవై నీకాఁపురంబు, బ్రతుకు పని

విచారింప దీపవీరి జొరగఁబడిన వాని

తెక్కడి భారబద్ధి నిరం. ౨. ౧౨౦.

సీ. తండ్రి గడియించినట్టి విత్తంబు బోవ,
లోల్లఁగాడయ్యె వచ్చిప్రవల్లభుండు.

శుక. ౪. ౧౧౧

లోల్లి. విణ. తలము, కునము.

క. లోల్లియగు వగల త్రొక్కున, నిల్లుగలు
గానవచ్చు హృదయములోనకా, మల్లకుడి
యగు మదనుడు, మొలక గూర్చుండె
చాల్చి మినుమిను కనగఁకా.

ఉ. హరి. ౫. ౧౬౬. (శ. ర. వీరేశ. పా.

తల్లియగు వాల్లక పా)

లో

లో = లోపల. ప్ర ప్ర సక్తివిధక్తిప్రత్యయము.

౧ నిర్ధారణార్థము

క. చారిలో విశ్రుతకీర్తికహించె దుర్వ
కుండు గుణవిధియై అమ ౧. ౨౨

చ. దీనిఁ చాల్చి యిష్టదేవులలోఁ గనం
గొను మహారముహమామానుభావముల్.

పారి ౧. ౬౧.

౨. అధికరణార్థము

చ. అడిగినయంతలోన పరపాన్నములకా సమ
కుర్చు పారి. ౧. ౬౧

సీ. ధ్రువ వశిష్టారంభకులఁ దనుచ్చాయయుఁ
గానవిచాఁ జేరిలోనఁ గడచు.

తై. భా. ౮. ౯౮

౩. అపాదావార్థము.

చ. నూతులొ, తెలువడఁ గోనులిం దిగె
విశ్రుతకీర్తి యయూతి

భార. అది. ౩. ౧౪౪.

లో. వి. లోను, లోపల శబ్దములయొక్క బుద్ధ
శేషము. (అంతఃకరణము.)

ఉ.. అత్త లెమ్మవి యూరడిలెఁగునదంత లో,
గుండుకు మాన్ జాంబరతి నోచ మమంచెను
మిత్రవీరించయుకా. పారి. ౧. ౬౯.

చ... ఏకై లో, జోగులును జోక్య-జ్యో-
యనుండు సమం . . . కను. ౪. ౯.
(అంతర్భాగము.)
మ. దలపై లో జేరి చాక యుద్ధి-యె
వ్వారాయణులు . . . అను. 3. ౧౧.
క. కరువునఁ బూరితమై లో, నరసములో
గాలుపట్టు లంగల కోశోద్ధరణ రతి తమ
విమృగఁ, గరగియుఁ బోదనంక లోనఁ
గాలునుండుకా. కు. సం. ౫. ౫౩౮
లోకి = లోమి.
గీ. దీనిఁ దగిలించుకొనలెఁ దియ్యదిలంకు,
దురము లోకి జేడు ముద్దుగ నటించుఁ,
దలఁచునంతటిలో కాణకవములాడి, లోఁ
బలది వాని దోడ్తెచ్చి లోమయన
పొండు. ౪. ౪౮
లోకం. వి. లోపలిప్రదేశము.
క. . . ప్రమాదంబున జేరి యేలుల, లోకంబుం
జనిరి నీవిలోపలఁ గలయకా.
దశకు. ౧౦. ౬౫
లోయమ. విల ౧. అశీనము, ప్రళము
అ. చెట్టుబట్టుననుకఁ జేరొచ్చు యుండు,
రంతఁ చాచుగట్టు నగడుగొడు.
తమ. ౨. 3౬౪.
౨. కళ్ళు. (క. ర.)
లోగడ. వి. (లోను + కడ) ౧. అంతరాళము,
దేశములయు కాలుములయు నడివిభాగము.
క. చెదరిపోయినదలఁ బడి యెడ, నెడ గట్టుల
కుదలఁగోటి యెడి లోగడనుకా, దరువు
వొడిపించి యాకుల, నడిమిల నడియించె
మంత్రి గురుభటుయునుండై. అను. 3. ౧౩.
౨. గరకాలము (క. ర., (కా : బా.)
లోగన్ను. వి. లో. (లోను + కన్ను) అంత
ర్వస్తి, జ్ఞానశక్తి.
చ. . . ముక్కంటి లోగంటం గనుంగొనుచు
నిశ్చలధ్యానయోగానుభావంబున మోక్ష
ర్యంబు భుజించెనో . . . కాకి. ౨. ౪౪.

లోగలి = లోగిలి. వి. లో. (లోను + కలి) ౧. గృహము. (క. ర.) ౨. గృహంతర్భాగము.
చ. పటవిటకాండ్రపాలిటను కాలంబెంతను
జేళ్ళ లిండ్ల లోగటను మిటారి తొత్తుల
తెగకా నడకూటుల నీడుపట్టులకా, బటు
నగు కాదగొండ్రకడఁ బ్రబ్బదకాండ్రకడ
గండుమోటి వి, ముట్టుముగఁజేసి కాను లది
పొకడపట్టుకొనెనా మదంబునకా.
భల్లా. 3. (క. ర.)
లోగిండ్లు. స. కి. ($\sqrt{\text{లోగం}}$) లోగఁజేయు,
లోగఁజేయు
ద్వి. నీకొని వారి వానిఁ దిసిగివిచ్చెని, నీకొని
జాతయంబు బట్టి లోగించి
అ. మ. క 3 ౧౫౧ పా. ౨౬ పం.
లోగియూడు. అ. కి. (లోగి + అడు పొద్దు
మున అడు.) లోగ
చ. మగఁ దపరాద్రియై కుచము నమ్ము-ననంట
గటాక్షమాలికతో, చిగురుగోసంగఁ జూచె
నటు చిట్టునఁ గోపముతోడఁ బ్రోడ
యి, పుగ నగలొందు శేటయన ముచ్చట
నల్పు-యు నంత వింతగా, మగువయుఁ
ప్రితిఁబూనె నమమృత్యుభీతి లోగి
యాచునుకా. గంధ. ౧. ౧౬౦.
లోగిలి = లోగలి. వి. లో. ($\sqrt{\text{లోను}}$)
౧. గృహము, ఇల్లు.
గీ అంత పోక యవియాగోపముఖ్యులోగిలి
లోని నువ్వి యెళ్ళలలి
చారి. పూ. ౬. ౧౩౮.
ఉ. కాగిలి కావచేసి నొడికారితనంబున
నిన్నుఁ జేర్చి రా, రాగిలాగానివాడనయి
రాములలో నగుచాటు జేను నీశేకలుగంగ
సంపదల శేట విభావము పక్కగంధి నీ,
లోగిటఁ జేర్చునే యుభయలోకముఖంబు
నన్నుఁజూపినకా. ఉ. చాకి. ౧. ౬౪.

1. ... వారసుని లోనిది వేరుచేయించి.
దశ. 3. 22.

2. ఇంటిలోపలి భాగము.

3. తనకున్నది లోనిది పరామర్శించి కా
తనకున్నది పరామర్శించి కా. కా. 2. 30.

4. లోనిది రాని రూపము, గొనిపో
రానిరూపము గానిరూపము, మూలము
మూలముగాను, తే. గలకలమునకు వేరు
చేయించుట. త. చరి. 2. 100

5. కాదు, ఇట్లున్నది పరామర్శించి.

6. ... లోనిది తన వాడుకపట్టును తనకు
చేయించు. త. చ. 2. 103

లోనిది... అ. 3. 1. చరిత్ర

7. కా. విరాళి నిట్లునుచుచున్నారని
అందరందరికా, పోలి పట్టుగానిని భావ
తే. తనయొక్క రహస్యమునుచున్నారని
ప్రపంచమునుచున్నారని పరా, లోత
నట్లున్నట్లుగా లోని చేయించు వాడు
అందరందరి. త. చరి. 2. 103

8. ప్రేమి లోనివారును గొని వేరుచేయవలెను
ప్రేమి మాటవారును తెలియ పలుకువారును
తెలియపలకవలెను తెలియపలకవలెను రహస్యము.
అచ్చ. రా. యు. 3. 103

9. ఎవ్వరికి లోని తెలియ వలెను వచ్చునది
గానెడ నిట్లు గానినది.
చరి. 2. 103

10. అదేగ, అదేగారు, వలెను.

11. లోనిది వరమున పొందవలె, వానినకు
నలల తలలకు వదలగలగునట్లు, వాని
గల వలెను ... త. చ. 2. 103

12. తనకు వేరుచేయించి వచ్చునదివలెను,
లోనిది వేరుచేయించి లోనిది వేరుచేయించి,
తనకును ప్రపంచమునకును అనుచున్నది వలెను,
అందరందరిను అనుచున్నది వలెను
కా. 2. 103

13. లోనిది వేరుచేయించి లోనిది వేరుచేయించి,
లోనిది లోనిది ప్రపంచమునకు.

చరి. 2. 103

14. మూలము మూలముగాను, ప్రాచీనమునకు
తలలకు వేరుచేయించి, లోనిది గొని
ప్రపంచమునకు గొని వేరుచేయించి
తలలకు. త. చ. 2. 103

15. అదేగలకలమునకు, వివేకమునకు.

16. వ్యవహారము చరమముగాను వచ్చును,
మరలమునకు వచ్చును వచ్చును, లోనిది
తలలకు వేరుచేయించి లోనిది వచ్చును, వచ్చును
వచ్చును వచ్చును వచ్చును.

చరి. 2. 103

17. త. లోనిది వచ్చును, వచ్చును వచ్చును వచ్చును
వచ్చును త. లోనిది వచ్చును వచ్చును వచ్చును,
లోనిది వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును.

చరి. 2. 103

18. ప్రపంచము, మూలము, ప్రపంచము, ప్రపంచము
వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును,
వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును.

త. చరి. 2. 103

19. లోనిది గొని వచ్చును వచ్చును వచ్చును
వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును,
వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును,
వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును.

చరి. 2. 103

20. వచ్చును ... వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును
వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును,
వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును.

21. వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును
వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును,
వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును,
వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును వచ్చును.

౧. అంతు భయము.

౧. విరహవిభ్రాంతి తొక్కక్కచోకలందు,
గళవళప్రవింకభావం కలక వచ్చు, చెన్నదో
యొక్క చూడచి యెలకలె, వంటి
పురమున కని లోచి రక్తముఖము.

మొ. ౩. ౯౬.

చ. ... చిరునవ్వుల నీలిగయాలిల్లా చాలా,
చూగుచివాళదుర్బదభూపాలి వాలి లోచి
యాత్మలోకా. వసు. ౩. ౧౧౨.

నీ. తెలల బ్రాసివబ్రాత దీనించు పులలకు
మది లోగడ అందయవచ్చుయిట్టి, మూలాడు
పడగల తుదల తాడున మర్పి- చాలి తేలి
చూచును బుచ్చరము చాటు.

శ్రీరం. ౪. ౯౯౨.

౩. పరితనించు, చాడకొందు.

చ. ... సవ్యావసవచ్చు ప్రమణరభసంబునం దోడు
తోడుం దొరంగు మందరగండ్రైతంబులు
చాచిన లోలనబాదును. కరాచా. ౩. ౫౯
క. తేలగుల వన్యభూ, లోలయెత్తు నాన
యెడిగి లోగడ భరణి, పాట విను "వాను
కన్నవతో అల్లు" యెడిగెను నుడువు మది
నిలువయ్యెత్తి. రణిక ౩. ౧౧౩

నీ తనదిక్కులేమిత్త కల్పిల్లును నాత్మలోపల
మిక్కిలిలోచి లోచి. మొ. రా. కుం ౪౧
౨. చొచ్చు.

(నువంబులు) నీ. లోగడలెట్లు లోచినికెలు
భుజంగమతులల మింగుకొనుచు.

భార. లక్ర. ౨. ౧౫౧.

ఉ. . బాండు వచ్చునా, లోచిరంకరమ్మ
వత్త లోచిన ముక్కు-జవాళుం గావక ...
రా. పంచ. ౧. ౩౨౩.

౧. భంగమున చాచి పంచంబు పాల లోచి,
వరసులకుగాక యెలుకలు పడల తెరలు,
శ్రేణులు జవాళయంబుల తెల్లదు మెలగు,
మగవినుకుంబుల తెక్కగొనగ నేల.

రణిక. ౧. ౧౪.

౯. లోపలకు చోవు.

నీ. అజ మొగం దవలొ నరుగును చాగర్చు
పులకు నూరిలోపలి నాచి, లోగడి
చూచి వాలొంది చామయై కొమ్మవదరి
గొంత గూలద్రోచి. భాగ. ౯. ౫౬౨.

నీ. వాణుపయ్యెంటో అంతియగయ లోగ
గనులించు గుచ్చుబక్క-చలతోడ.

దళ. ౨. ౪౪.

జ. లోచించు, లోచియాడు, లోచు.

లోగోను. ప. (౨౯ + ౩౦) ౧ లోప
లిక దీక్షిణము.

నీ. కన తెంతవాని లోగోనులు వాడర్చులు
తెచ్చుగంబులకు నందియము కలె

తమ. ౨. ౩౦.

(చగవలచుకొనుట అని చెప్పవచ్చును.)

ఉ. నేల వత్తికమింది అయితే మహాభవిలోల
మినకల్లాలకరాకమై జగము లోగొన
వచ్చినమాడ్చి ఖడ్గశి, తోలుపుకాళులంగ
వలనాకులముం బుటాని నివ్వనా, నిలము గా
గతుంగడె నీ శిర్చి నివాచరణిక త్రోచి
వన్ భా. రా. యు. ౫౨౯.

ఉ. లోచు లెమ్మి యెమ్మియును లోగొని
యుం దవలేమిలాత్రి నీ, యొక్కవచ్చు
భాగ మిచ్చి దీక్షణలక్ష్యము గాడకుంచు నే,
వోళమలేక లేచుట యొక్కను గా చల
ప్రహ్లాదన్న వా, నీయతోడి పొక్కిలి
లేమి కుట్టిల్లెడు నట్లు గావునక.

కవిక. ౬. ౨౦౧.

౨. వోళమలుచుకొను.

ఉ. నీంగు నపారవత్త్యునిగురజక, ...
తద్దయుక, లోగొని పేర్చితో నఖల
లోళమలుం దగె గాచువచ్చు నే, వాంగు
వనంతు విష్ణుక గమలాధిపు పంజులీలేర్చి
పచ్చులిక. కు. పం. ౧. ౪.

చ. ... అలితాననెండును, పలపలిలోళితాచుక
నిడంకి పట్టిక ముద్రవచ్చు, పులలెర

ప్రజాసమూహ భూమిని భద్రమునంబు లోకగౌరవ. భాగ. ౩. ౫౦౦.

౧. తాపిని కంఠ సౌందర్యమును గడింప, నకురవయిత లోకగౌరవ పుడవలెను. దశా. ౨. ౨౯౦.

౨. మధురధర్మముఁ బూని మాధవ లోకగౌరవ యలఘుద్విజాఢి నాడరించి. ద్వి. ౧. ౪౪.

౩. తత్త్వయునిగా నలఁచు. మ...చాలగాంధీర్యశీలయ సుఖోభయశౌండు వారి సేవకు లోకగౌరవ వర్ధింపరే. పారి. ౪. ౨౯.

ద్వి. ఎఱులక చేసితి సైన్యకర్మలను, నుఱచి లోకగౌరవ నన్ను మన్నింపు మనుచు

ద్వి. హరిశ్చ. పూ. ౧౩౦౦. పం. ఈ లోకము కల్గెడిట్లు నిత లోకగౌరవే రఘు వీర నాటకగా, వీరదలి న్నినుం గొలవ నిప్పుడ కచ్చునటంచుఁ బుష్కలక. రామా. ౩. ౧౧౩.

౪. శ్రమించు, సైరించు.

౫. తానేమి విజ్ఞుఁ గానవా నుకలారికొడుకు తపాకటి లోకగౌరవ చేసి. కాశీ. ౪. ౨౩౩.

ద్వి. లోకం నా కప్పు లోకగౌరవ మనకు, జాలి ప్రోవడిది యానామ్రాజ్యులకీర్తి, తెచ్చుడిఁ గ్రాహి నెడే మహాప్రణామ, నిమ్మల రక్షింపు నిర. హరిశ్చ. ౩. ౨౩౩౩.

౬. మనమంతానం దేవతలు ... అమృతం, పురుషుని నాకృత్యంపును విధించును నీ దగు కప్పు లోకగౌరవ. భార. ఆర. ౩. ౨౯౦.

లోకము. ౪. ౩ (√లోకం) లోకగౌరవము, భగవంతునిగా.

౭. అదిత్యుపసయాచి హతహంబును లోచి హతహంబుగర్వ ముఖాంతరాంతి. కళా. ౧. ౩౩.

౮. కనులకగర్వమును భగవంతుని నా మృగాంతర్యం గ్రహింప గలిగింది లో

విడిచివేత నరవాపులక బాతి తూర్పు తూర్పు నిగిడి లాంచి ముఖాంతర్యం గాఁ తెనులేసిగుంపులక, వినుతపరాక్రమంబులగు నేటవినంగలు రాజా మెచ్చులక.

చిత్రభా. ౩. ౧౪౦

౧. సైన్య దానవదేవసుం దరలు నూయ, తెచ్చియేఁ తాపంగా నేర్చు తెచ్చివానినైన లోకం రక్కడైన నధికర క్షి, జోత్తు రయగంజలంతు తెచ్చిచ్చిచ్చ.

హరి. ౩. ౪. ౨౪.

లోకము = లోకము. వి. (లోకం + మెచ్చు) అలఁచెను.

౨. లోకమున నలఁచెయ్యవగాఁ తెచ్చును చేర్చురెండు కరతలమునకు.

ఆం. ౪౦. మాన ౨౧

లోకము = లోకము. వి. (√లోకం)

౧. మృగకర్మము, కర్మ-భవము.

౩. ... లోకము కడ నిప్పు దూర్వమున తేయని యందల వర్వమునకీ, భార మింత నింక కను గాఢమందును బర్వ-బర్వ-లక. కాశీ. ౩. ౪౪.

౪. అలఁచెను.

౫. అదేదేవలోక కేర బుడమియు వానక మనుకు నే పొడిపొడియించు రాం.

కీర్తాని. ౨. ౧౩౧.

౬. పరిసామ్యు దిని యవర్వమున లోకము యచ్చు కలుషచిత్తుని వన్ని గడుగలేను.

దశా. ౨. ౧౪.

లోకము. ౪. ౩. (లోకం + మెచ్చు) ౧. అంత రంగినిగాఁ తెయ్య.

౧. తానవంబుగ దొరకేయి చానిమంత్రిము నకు నేగఁగ లోకమునకను ...

అను. ౪. ౨౩౦.

౨. భగవంతునిగా.

1. తమకళత్రంబు లోకేతిహామల యెఱిగి,
యమితశీత్రము లోనగ గౌరవించుచుగాను.
దశ. ౨. ౪౧.

2. తృణముగా లోకేయు వెంకటేశ్వరి నీ
నీలామయంగల నిలవెడి. విజ. వి. ౧. ౧౩.

లోకము ప శ్రీ శ్రీ లోకవర్ణనానందో శ్లోగింను
(౪. ౪)

లోకేతిహి విజ. (లోకం + ఇతి) లోకం
తెలిసి. (౪. ౪)

లోకేతి. వి. ౧. అగాధత్యమ, నిష్కృత.
3. శరనిధిలో లోకంబున రసాతలము దోలె
జంవరాచెలలకంఠెలు చలింపె.
జి. రా. ౨. ౪౪.

4. ... కదలిరాయల లోకం గన్తుగర్వి
మనుచ. ౫. ౪౩.

5. తనలోకంబాఁకుత్తమ గానరాగనాధ్యం
గలనీన మొగమూలవాని వదలి.
వరాహ. ౧. 3౨.

(ఇట గాంధీర్యమని చెందవలయు.)

౨. గాంధీర్యము, గుప్త్యం.

చ. ఎదిరి మనంబు లోక తెలుగు నేమిటి కిను
వంతఁ దల్లడించెను... సారంగ. ౨. ౧౦౧.

ద్వి. మఱి యింత బహుమతి మనలోక తరయి,
లోంది నిన్ను రుద్రసామున దమలోన,
జూరయను ... వండితా. దీక్ష. ౨. ౨. పా.

(౧౦౧) మ. . మాదిని యన లోకంబునామక
గరితయన పడిచప్పుడు నేయిక ముగదయన
బయలుపడక ... భాగ. ౯. ౨3౦.

(ఇట నిష్కృత్యమని చెందవలయు)

విజ. ౧. పట్టము, నిష్కృత్యము.

6. నిర్మలము కలఁదనెని తెక్కిన్ లోకంబు
కాశీ. ౩. ౪౧.

చ. ... అతఁడప్పుడు ముందకునుంట్లు వెన్నలోక
తన గొలు యున్న రాగయనఁ దల్లద
మండ వదంతులొనతోక. విక్ర. 3. ౨౧.

౨. గంధీరము, సూర్యము.

మ. ... నిర్మలమృతీ, భజనప్రాసక సాదవంకరుచా
మిథానంబు లోక తంతు నీ, రజనాభం
బ్రాహ్మణింది రప్పుడు గంధీరప్రాథమ్యంబు
లక. కళ. ౫. ౧౨౫.

జ: లోకేతిహి.

లోకేతిహి. వి. (లోకం + పట్టు) లోకేతిహామ, అంతర్భాగము.

జి. చుట్టి విగించి పట్టి పురమాదన యా గర
కొన్ని గంధరాగములను నెల్లు మది
గాక దిగంబుదెచ్చి తేని లోకేతిహామ నున్న
లోకముల భక్త్యమునీయు తెల్లవైతని
తెల్లవైతనమున్న లోకముల భక్త్యమునీయు
నిలువ తెల్లవైత. భీమ. ౪. ౩౪.

లోకేతిహి. ఆ శ్రీ. (లోకం + పడు) ౧. జనమన,
అభవమన.

చ. అదెదిగ వానపుండు గరుడాకృతిఁ గైకొని
మానుతోడ లోక, బుద భుజగంబులం పొంది
పట్టి రయంబున మ్రొంగి యెత్తి చేపట్టు వద
పట్టి కంఠముఁ గృపాబాహులం తెగవైత ..
భార. భీష్మ. 3. ౧౦౫.

3. కిదికి పాడి కాశీకంబు సూర్యులయలు.
వంత లోకబుద కదియె వెంకటాద్రికుమర,
మాది మమ్మనిదిన యిది మానకుంగనరు
సెనకితోన గ్రహణగోచరతఁ జూలగె.
మా. ప. ౨. ౪౩.

౪. మిఠింత వంది కంద భయానుభవం పొంది
నిర్మలత్యవర్ణలై, రాకవం గారణమేమి
శ్రీ, లోకానంద దమనంతరి లోకబుదవంత.
జి. పం. ౪. 3౩౫.

౨. అదెదల, క్రంగం.

3. ప్రక యజుల నిధి క్రింద లోకబుదయెట్టి,
యంబుదవంట్రింజనంబున ముగించి.
భక్త. ౧. ౩౪.

3. సూర్యునింబు, సూర్యునింబు.

౪. భూకాంత నీరమ్మము, గాక వదన నిలు,
దింతుగానింబున వం, కాశీకవం తెలి

లోకప్రసిద్ధము. సం విజ. (అ. ఆ. అ.) అంద
అనునది లోకమునఁ బ్రసిద్ధి కల్గినది
లోకబంధువు. సం వి జ. తుం లోకబంధువును
లోకబంధువుడు. సం. వి ఆ. తుం. గ.
నూర్పుడు. ౨. కిత్తుడు. ౩. విష్ణువు.

లోకబాహుళ్యము. సం విజ (అ. ఆ. అ.) గ
తలితెలుచునవాడు, కాతిమండి బహిష్క
రింపఁబడినవాడు. ౨ లోకముతో యేడించిన
వాడు, లోకవిరుద్ధుడు

లోకభావనము. సం విజ (అ. ఆ. అ.) లోక
జ్ఞుడును దలంచువాడు, లోకజ్ఞుడును
వృద్ధిబొందించువాడు

లోకమర్యాద. సం వి ఆ. శ్రీ. లోకాధారము,
వాడు.

లోకమూల. సం. వి యు శ్రీ లక్ష్మి.

లోకము. సం వి ఆ తుం గ స్వరాధిపత్యము.
(స్వర్గము, సుర్వము, పాతాళము) (శివు
లోకము శేడు భూలోకము, భువనలోకము,
మనోలోకము, మహాలోకము, జనలోకము, తపో
లోకము, సత్యలోకము. అథోలోకము శేడు
అతలము, వితలము, సుతలము, రసాతలము,
తలాతలము, మహాతలము, పాతాళము.) ౨.
భూలోకము. ౩. జనము. ౪. ప్రజ, పాలిత
వర్గము. ౫. సమాజము. ౬. రాష్ట్రము, భూ
భాగము (ఉదా: అంధ్రలోకము.) ౭. లోక
వ్యవహారము. (వృత్తి.) ౮. దిక్వ్యవహారము. ౯
సామాన్యజానపదజీవితము. ౧౦. సప్తసంఖ్య, ఏడు.

లోకములకన్ను. వి. వి (లోకముల + కన్ను)
జగచ్చువు, మార్కండు.

గీ. కవులమంగంగు మోక్షు లోకములకన్ను,
పచ్చునట్లు ప్రజ్ఞతీడు వగదోతీడు.

ఇందు. ౪. కిగ.

లోకయాత్ర. సం. వి. ఆ. శ్రీ. గ. లోకవ్యవ
హారము, ప్రపంచ తీర్థయాత్రము. ౨. మన్వంత

సామాన్యవృత్తి, పడుగున వడచుకొనరి. ౩.
లోకస్థితి, తీరయాత్ర. ౪. తీర్థ, తీరవాధారము,
ప్రభువైద్యు.

లోకరంజనము. సం వి ఆ న ప్రపంచకమును
సంతోషపఱుచుట, సులభాది సంతోష ప్రియము.
లోకరీతియు. సం వి ఆ. తుం సర్వజనవిదిత
మైన వ్యావహారిక పత్రము.

లోకవాదము = లోకప్రవాదము. సం వి.
ఆ తుం కింపదంతి.

లోకవార్త. సం వి ఆ శ్రీ. జనప్రవాదము,
కింపదంతి

లోకద్వీపిష్ట్యము. సం విజ. (అ. ఆ. అ.) లోక
ముచే ద్వీపింపఁబడినవాడు, జనులసమ్మందు
కొనువాడు

లోకమిత్రులి. సం. వి ఇ శ్రీ. గ. ప్రపంచక
మంతటను వ్యాపించిన శ్రీ. ౨. నివాధారమును
వార్త, కల్పవార్త, అపకల్పప్రవాదము.

లోకవృత్తియు. సం. వి. ఆ. న. గ. లోకమునఁ
బడుగున వడచుకొన రీతి, లోకాధారము.
౨. పనితేనిమొటులు, వృద్ధసంభాషణము.

లోకవ్యవహారము. సం. వి. ఆ. తుం. గ.
ప్రపంచవృత్తి, లోకాధారము. ౨. ప్రపంచపు
కార్యవృత్తి. విజ. (అ. ఆ. అ.) కానుకలో
నున్నది. సర్వజనోపయోగమునందున్నది.

లోకమిత్రులి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. గ. జగత్తులి,
కింపదంతి. ౨. ప్రపంచమంతట నిండిన శ్రీ.

లోకసంగ్రహము. సం. వి ఆ. తుం. గ. లోక
ములములము ౨. లోకజ్ఞుడు. ౩. లోకాను
భవము. ౪. ప్రబలపదఅను బ్రహ్మమును
గాంచిమోక్షము.

లోకసంస్కృతి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. విధి, భవిష్యత్త.
(ఆ. వి.)

లోకసౌఖ్యము. సం. వి. క. తుం. గ. బ్రహ్మ.
౨. అగ్ని. ౩. నూర్పుడు.

లోకపాక్షము. సం. విజ. (అ. అ. అ.) లోకము
సాక్షిగా గలది, ఎల్లవారు ననుమతించినది

లోకనిధిము. సం. విజ. (అ. అ. అ.) గ. జనుల
వాడుగలో నున్నది, మామూలుగా నున్నది.
అ. అందఱుచేత పంపింపఁబడినది

లోకహితము. సం. విజ. (అ. అ. అ.) గ.
జనోపకారకమైనది, అందఱుకును హేలు కలి
గించునది. వి. అ. న. సర్వజనక్షేమము

లోకాంతరము. సం. వి. అ. న. అన్యలోకము,
భవిష్యత్కాలము.

లోకాచారము. సం. వి. అ. అ. లోకము
నందలివాడుక, పదుగురు చేయుపది, ప్రపంచ
వ్యవహారము.

లోకాతిగము. సం. విజ. అ. అ. అ. ప్రపంచ
మును మించినది, అసాధారణమైనది

లోకార్థము. సం. వి. క. అ. సమస్తీత్యము.
మూలము.

లోకాధికము. సం. విజ. (అ. అ. అ.) ప్రపంచమునకు
చదువకంటె వధికమైనది, అసాధారణమైనది

లోకానురాగము. సం. వి. అ. అ. గ. మానవ
కోటియందు గల సమానప్రేమ, సర్వజనహితా
భిలాష. అ. సర్వజనముయొక్క ప్రేమ

లోకాపవాదము. సం. వి. అ. అ. లోకనింద,
పదుగురు నిందించుట.

లోకాభిధాని. సం. విజ. క. (బి. క.) గ. లోక
మును మించువాడు. అ. లోకమంతయు
వ్యాపించునది. (తెలుగు తెలుగు)

లోకాభ్యుదయము. సం. వి. అ. అ. ప్రపంచ
క్షేమము.

లోకాయురము. సం. వి. అ. న. అకాలము
వాదము, వాస్తవము, చార్యమునకు.

లోకాయురీనుడు. సం. వి. అ. అ. చార్యు
కుశలము, వాస్తవము, అకాలమునకు.

లోకాయురీనుడు. సం. విజ. (అ. అ. అ.) వాస్తవ
వాదము చేయువాడు, అకాల లేదనువాడు.
వి. అ. అ. వాస్తవము.

లోకలోకము. సం. వి. అ. అ. (అ. అ. అ.) సార్వ
మున సార్వభౌమసంపర్కము గలదియు అ. అ.
సార్వభౌమన సార్వభౌమసంపర్కము లేనిదియు
నగు పర్యవసానము. చక్రవాకపర్యవసానము.

లోకీకము. సం. వి. అ. అ. సాధారణము.

లోకీకము. సం. వి. అ. అ. గ. (అ. అ. అ.)
అ. ప్రపంచాధిపతి, రాజు.

లోకీకీకము. సం. విజ. (అ. అ. అ.) ప్రపంచమును
మించినవాడు, అసాధారణము.
వి. అ. అ. రాజు.

లోకీకీకము. సం. వి. అ. అ. (అ. అ. అ.) స్వస్థానివాస,
స్వస్థకాలము

లోకీకీకము. సం. వి. అ. అ. (అ. అ. అ.) సామెత. అ.
సామాన్యవచనము, పదుగురువాడుమూలము.

లోకీకీకము. సం. విజ. (అ. అ. అ.) గ. లోకమును
వ్యాపించినది. అ. అ. చార్యసార్వభౌమము,
మామూలైనది 3 సరియైనది, యథార్థము,
ఉత్తమలోకమును సంపాదించుట కనుమోల
మైనది 4 స్వగ్రంథంబునైనది 5. స్వాతంత్ర్యమున
కలకాలము నిచ్చునది

లోకీకీకము. సం. వి. అ. అ. మంటిగడ్డ, మంటిచెట్ల.

లోకీకీకము. వి. (లోక + గుప్తు) గుప్తమంత్రము,
రహస్యమైన యాలోచనము.

లోకీకీకము. వి. (లోక + గుప్తు) గుప్తమంత్రము,
రహస్యమైన యాలోచనము.

లోకీకీకము. వి. (లోక + గుప్తు) గుప్తమంత్రము,
రహస్యమైన యాలోచనము.

లోగ్రుక్క

204

లోటుపోతు

కా శే పాఠమిండు భుజించి లోగ్గుచూడులో
విడిచియు భవ్యుడు ముగ్గు శృం ౧౩
లోగ్రుక్క (లోమ + గ్రుక్క) మణితము రతి
మాణితము

నీ మణితవాచకములై ముడు బాధరామల్యు-
లవల గూడేపల్కు లవల నవియె లో-
గ్రుక్క తెలిగ్రుక్క వాగల తెలంగును
అం భా ౨ ౧౨౦

లోచకము ౫౦ వి అ తుం ౧ కనుపాప
నల్లగ్రుడ్డు నడుమనుండు రంధ్రము ౨ దీపపు
మనీ కాటుక ౩ ఒకవిధమైన కర్మాధరణము
౪ నీలవత్తము నల్లబట్ట ౫ వింటివారి మోర్వి
౬ శ్రీతి తలాటాధరణము నుడుకుం బెట్టు
౭ కొడిది వగ ౩ మాంబపుముద్ద మాంసవిండము
౮ మృగంచుకము మునుము ౯ కిత్తిలమైన
చర్మము ౧౦ కవలీపుత్తము అరటిచెట్టు

లోచకరండు ౫౦ వి అ తుం మూర్ఖుడు
లోచనగోచరము ౫౦ వి అ తుం దృష్టి
ఎథము శ్రేతమార్గము
విణ దృష్టివిషయము కొంటికపడువది

లోచనపథము ౫౦ వి అ తుం లోచనమార్గము
లోచనమార్గము ౫౦ వి అ తుం దృష్టి
ఎథము శ్రేతమార్గము

లోచనము ౫౦ విణ (అ థా అ) ౧ ప్రకా
శించ తెలుసువది కవలనువది ౨ దృశ్యమై
నది వి అ న గ చూపు చూచుట ౨
శ్రేతము కన్ను

లోచనహిత. ౫౦ వి అ శ్రీ మత్కాండము
మైలుకుత్తము

లోచకు చకము. ౫౦ వి అ తుం ఒకము
(౪ ర)

లోచము ౫౦ వి అ న కన్నుల చూపుము

లోచూపు. వి (లోమ + చూపు) ౧ క్షణ
దృష్టి
నీ ఏచతుర్ మునుమాది లోచూపుగా మిమ్ము-
గడలఁదోయ తెలుగు గాయకారు

యయా ౨ ౪౩
మ (పాక్షాల్ విచ్చ) లోచూపులక గగన
కావందము నీతకాక విమ రక్షణ్యర్థ
లామిందటల ౬ రా ౩ ౧౩౫
౪ శేచకపురక మంధిక మాచకముల రాజ
యోగి ముగ్ధివమియై లోచూపు చూచ
జ్ఞానక చాచాబ్రహ్మంబు చలంకవర్ణన
శేమా శేమ ౩ ౨౦౦

౨ శ్రేయంటి చూపు
ద్వి కలకంఠకదళంటి కలికిచూపులను తెలుస
లోచూపులు తీతిపులాద
ప్రభ (లిం) ౨ ౧౨ పా ౩ పం

లోచితనము. వి (లోమ + తేతనము) పాష్యుల
పడుచు
న తెల్లలు నీర్లుగాకావి నిబ్బడుగుముండ్ల
డియం గాలతమపుత్రులరంజితడియతుగు
లోచితనము తెలరడి లిమిగం బొడ్డిక
బొట్టడి ప్రబంధ ౧ ౨౦౫

లోట వి ౧ జలాశయ విశేషము
౪ తిరుకొళము నూయి లోటయు తెలుపు
మడుపు లొండొ మంట చెలమ నడియ
కొ తెలు ముగ్గుచాలగ దొనతల పరి గుండము
కాల్చి దీగియలబాది దొరుపులక
చాం ౫ ౪ ౨౧౦

౨ (హిం లోటా) చిన్న పాత్ర (౪ ర)
లోటనము. ౫౦ వి అ న దొడ్లుల పొరలుట
లోటు. విణ (౪ లోట్టు) కమ్మన న్యాయము
వి ౧ న్యాయక ౨ కట్టి (౪ ర)

౫ లోటుపోతు
లోటుపోవు. అ శ్రీ (లోటు + పోవు) లోటు
వచ్చు కమ్మన (౪ ర)

లోకము. సం. వి. అ. తుం. శేలమై జాగ్రత్త, జాగ్రత్త.

లోకమును. సం. వి. అ. వి. జీవనము, సంధింతు.

లోడి = లోడి. వి. (సం. అనడ) మల్లవిద్యా సాధనము.

చ. కలికలంబు కొమ్మలకు గైకొని విజ్ఞులఁ ద్రిప్ప లోడి తెల్లని నియెత్తు సంకడము తెచ్చి నవ్వలయాద్రుఁ బట్టు గోఁమరహిని మత్తబట్టిని బడల్పిరణులుగఁ గొట్టు

రా. వి. అ. అ. ౨౩.

నీ. సంకడాల బాస ముఖాలపురాయింపు లోడి ద్రిప్ప శేల బరుల యుబ్బు.

ప్రబంధ. ౧౨

మ. సమీరమల్లం దనువొంద న్నాదితూ లోడిఁ ద్రిప్ప మొలుగ గోళిబాలుఁ డెందికొను సొంపులగుల్ప నాడంబులక.

కళాం. అ. ౧౧౩.

నీ. మనుమ తెట్టి యనంగ మల్లార్థానంబు . తత్సాధనంబునై తగు గంబము కొనక కట్టిక లోడి సంకడము కాఁ. నీ. సంకడము నీల గోతా మనంగ . తం. భా. అ. ౨౦౩.

లోడి. వి. వత్తువీశేషము.

రగడ. నాంబట్టు లోడిని నానరా దుహాలంబు, కబ్బాయిలదాంబు గల్లు జరగావీలు.

హంస. ౫. ౩౪౬.

లోడి = లోడి. వి. మల్లవిద్యాసాధనము (క. ర)

లోడు. వి. (క. లోడు) ఉపధానము, కలగు విండు. (క. ర.)

లోడారము. సం. వి. అ. తుం. లక్షణశేషము, ఒక దిక్కున ఉప్పు, ఉప్పుకుండి పుట్టితి యొక దిక్కున జ్వరము. (రా. వి.)

లోకము. వి. (లోపల + తక్కువ) శేషము, మిగిలినది. (క. ర.)

లోకము. వి. (లోపల + తక్కువ) లోపలికి, అంత రంగ క మహామహము.

(కావేరిజ్ఞము) క...కావచ్చు వి నెన్ను వింది గోతమి లోకమి యడందరి సారవంబు గార వంబులది యవ్వనమిచ్చి కనంబు నవనా సింది . . . శ్రీసం. ౧. ౧౩౨.

లోకము. సం. వి. అ. తుం. గ. కన్నీరు, కావచ్చు. అ. గుణుడు, తనవారు, చిన్నము.

స. ౧ కొల్లగొట్టిన సొమ్ము, దోచుకొన్న సొమ్ము. అ ఉప్పు

లోకము. సం. వి. అ. స. గ. కొల్లగొట్టిన సొమ్ము, దోచుకొన్నధనము. అ కన్నీరు.

లోదొడ. వి. (లోపల + తొడ) తొడకు లోపలి భాగము.

చ. గిరికొను గాలి నల్వ కారణంబల శేలుపుటిలి లోదొడలో, గిరికొనుదోరఁ గెంతుగమి నిద్దువుఁ గ్రామ్ములనూరి చాలో గనెన్. అచ్చ భా. ౩. ౩౩. తా.

లోధము. సం. = లోధము.

లోధము. సం. వి. అ. తుం ఎత్తువీపు త్తెలుగాని తెల్లని పువ్వులుగాని గల యొకలాటి వృక్షము, లాద్దగచ్చెలు

లోనిచూపు. వి (లోమ + చూపు) అంతర్దృష్టి క. పూవులే మాత్రాకృతియగు, చిన్నుర్తి ముఖమునకు శేషమనంగ, గొల్లగొట్టిన లోనిచూపున, సవ్యావ్యుం దెరిగెను చూచు సమయమునందున్. పాండు క. ౩౬.

లోనిచ్చు. ఆ (లోమ + ఇచ్చు) గట్టుచెప్పు. నీ. రిపులకు లోనిచ్చి వరపాధియయ్యె విడని యమాత్యుల తప్ప లరసి యెడను. నీ. భవన ముదంద కాక కొత్తయ్యఁ దత్తుడు.

కళా. ౮. ౨౦౦.

లోను. వి. కొ. అనా. ౧. లోపల, అంతర్భాగము, మధ్యము.

౯. ... కారక, సాంకేతికాంశరంబును దురభి
జేసినైతే యాలోను నిర్మించునై నతిశయ
చ్యుతాని నొచ్చెన భీముః దత్తుగ్రంథా.

భార. విరా. ౨. 3౨౩.

౧౦. కంచన కుండలులోన జొరించుకయును లేక
యెప్పుచొంద్రమమీదకా, బంచానల
కుప్పలును, బాంచాలిన్లుకుండు తపం
జానరించెకా.

పార. ౩. ౬.

౧౧. ఎంతవిద్య గలిగినీయును మానంబు, లోని
యెంత యొక్కనైనదిను, అధిప యువ
దనంపగు.

భార. అను. ౪. ౧౫౧.

౧౨. అట్టి యాలోను కడంబుం బారఁజొచ్చి
యొక్కడలయెంతవిద్యనగొందిగియుండె
బగుతుండును తెనుకెంటున పాటుకెంచె
కనియె నిద్రామమాను నప్పుమజవాకు.

పారి. ఉ. ౨ ౧3౬.

౧౩. పరగ ముద్దుబంధమృదుభావము గల్గియు
లోను చూపఁగాఁ జారపగు ఎత్తయూ
మును జోరెన గర్భవికాశ్య మిమ్ముపొం,
బరగు ...

క. పం. ౧. 3౩.

౧౪. కాళం బగుటయు వృత్తులకు, కాళము నకు
మాత్ర దీవికడలకు మది నీ, చాలోంపఁగ
కునీన, నేలోనికీ దివ్యదృష్టి నిచ్చెదఁ
బుత్తా.

భార. భీష్మ ౧. ౬.

౧౫. ... లో, నికీ మనీషట్టబంధపరణీక్ ధర
జీనురుఁడేలి తెంగటక. మనుచ ౨. ౨౧.

౧౬. ... తా, న్నెందుమథా చూచి మీలో, నం
తెవ్వఁడు వొడిచియొడిచె నతనినతులక.

భార. అది. ౮. ౧౧౦

లోనందు = లోపలను, కుప్పలు.

౧౭. నుంచరి మాంబుర, లోకం తెవ్వరి కలకు
తెవ్వమా యనవుడు భార. అది. ౮. ౧౧౦

౧౮. అగ్నిలోన బయల కప్పుల కప్పులో, నులును
త్రావఁజేరఁగడిచె తపము.

క. ౧. ౧౬౪.

అగ్నిలోనక = పంచాగ్ని కుప్పలు.

౧౯. వినియె ... అక్కఱి, లోకన నల విత్తుఁ
చాచ్చివలలోన నుభాన్తి, తమం బలియఁగా

అను. ౨. 3౬.

౨౦. కువచ్చు, అంతకరణము.

౨౧. అత్తెలగంతయు నుచ్చి, విత్తులుననెవ్వరి
చాచు నేవో కాచా, యెత్తునై తను
వియం, బుత్తుండు తెలిసి లోనక బూనిన
లచ్చు.

ఉ. పారి. ౧. ౫౯.

౨౨. అని హరిఁ దలంచుచుఁ దన లో, నను జంత
యెనగ్ని బ్రహ్మకాసారంద్రంబున .

దకా. 3. ౧౦౦

3. లోయన.

౩. ఏమిదులకు సామి లో నీకు మదియెంత చాటు
తెచ్చి నను పాటుబంట్లు. చా. వి. ౪. ౧౨౪.

వియ. ౧. అది, తెుదలు.

౩. స్థానములు అంగములు భాత లోను,
గాఁగఁ బ్రకటంబు జొందిన కాళమునను,
వియచు నెవ్వఁడొకండఁబానిశ్చ్యవత్తి, అలికు
కాళ్లిబ్రహ్మ గాఁగ నెంచు నీయతి.

భార. కాం. ౪. ౨౧౯.

౪. కారణమానవత్వమునఁ గంఠులులోనుగ
దున్నైతత్తులక, నేరడచింబులొంటి నిటుఁ
బుచ్చి బనిచినవాని కాదివం, నేరహ
కాళుగా నెవ్వరి

పారి. ఉ. ౧. ౪౦.

౫ ఏనుమ మదియెవ్వలు, లోనుగ కందించి
కొలదిలోపల.

దక. ౧౧. ౫౯.

౬. అవస్థిమ, లొంగినది.

౭. తనమది జొక్కయుమ్మరిక, నక్కను మంచిది
కాచి కాపఁగా, పది తలపొడి చేయు పది
కక్కట యేనును లోనుగానె .

నిర్వ. ౯. ౨౩.

౮. భీముడు భాద్రకాష్ట్రము భీషణలోభము
చిత్త తెచ్చె తెచ్చె మన తెచ్చెనో యతని
యొగ్రహవృత్తి లోనుగానె ..

భార. విరా. ౧. ౧౩౩.

(లోనను = లోబడు)

౪. మిడిబోవలఁ గానుచ్చలఁ బడఁబోయియు
 బోయి లోను పఱచియు లేళ్లక, వడిగల
 బంకల గొల్లక, బొడిచిరి కడుఁ జెంచు లాఱు
 పులఁ జదలదరక. యయా. ౨. ౧౯.
 ౫. కివలంది రిచ్చిపుచ్చుకొనువొంటుల వారలాఁ
 కట లోనుగా కప్పులియ. మనుచ. ౩ ౧౨౯.
 ౧ ఆలోనక = ఆసుమునుందు
 ౫. ఆరదంబునై చ్రాలి యాలోనఁ బరికి
 తన్నెడి వారనిఁ బడఁగేయువారు

భార. విరా. ౩. ౧౬౯.

౪ ...పురుషుఁడొకఁ, యాలోకమృకంఁడై,
 యాలో జనియించి ఫీలినడుయను నెదురక
 చారి పూర్వ. ౧. ౧౦౬.
 ౪. ఆలో నొకవాఁడు మహి, హలుని ప్రియ
 మకుఁడు విలయపాలుండను ను, స్థిలండు
 మృగయాలోతక, వ్యాధమృగా ఫీలయైన
 భవమున కరిగక. విక. ౩. ౩౨.

౨. ఆంకలోవల,
 ౫. .. మగిడి, వచ్చువాలోన నీరూపు వచ్చె
 వాకు. ఆము. ౬. ౧౫.

౪. ఆవారి వత్త కినినొక, లేడో యాలోన
 నుచ్చరించుచు నే నిం, కేడియుఁ జెప్పిన
 నిక్కము, గాడకడ యంచు గోపవామిని
 చొచ్చెక. తుక. ౨ ౫౩౬.

జ: లోయడ, లోయచ్చు, లోయలి, లోయలి
 లోయన, లోయెయ్యి, లోయే, లోయేయి,
 లోయ్యు, లోయను, లోయలను, లోయచ్చు,
 లోయగ్గ, లోనియూపు, లోనిచ్చు,
 లోనుచేయు, లోనుగఁజేయు, లోనువడు,
 లోనువలుడు, లోలోనిచని, లోలోను,
 లోతక, లోనుకును.

లోనుచేయు. స. క్రి. (లోను + చేయు.)
 లోయలును.
 ఉ. ...నిని, నినిపులవ్వకుండు పరియు నే
 కొని యుచ్చుని లోనుచేసినక.
 వాల్మీ. ౩. ౬౯.

లోనుగఁజేయు. స. క్రి. (లోను + కక + చేయు)
 లోయలును, భవముచేయు.

చ. మయలొని వన్ను నిట్లు మరువాటికి లోనుగ,
 నేయఁ బూని చొనియితియొ వట్టి సంది
 యను నీకొనరింపఁగఁజోలు ..

కళ్యా. ౩. ౨౨౬.

లోనువడు. ఆ. క్రి. (లోను + వడు.) భవముగ.
 ౫. కను విచ్చినప్పుడని లోనువడి నంచు భవ
 రంబు కరి గేట మడఁచుకొక్క, నిభంబు
 గల్గిన తెుర విడకడ నేడని దంతి అడిసి
 ప్రాణములేడ విడుచుకొక్క.

వాల్మీ. ౧. ౧౦౦.

లోనుపఱు(అ)యే. స. క్రి. (లోనుపడు)
 లోయడునట్లుచేయు, భవమును.

౪ ననుఁ గుచ్చింత్రంఁ బనులకుఁ, బనువక యెంగి
 నిలి లోనుపఱువక తగు మున్నవతోడ
 పరయు వారల, కమరాగము నెఱసి నడకు
 రప్పత్తుకులంక. భార. విరా. ౧. ౩౨౯.

౫. నీని చంద్రికలు చ్రావిన చళోరికలట
 మ్రొంగుట భారమే యంగలంబు, నీని జన్మ
 ప్పావయైన వాని లోనుపఱుచుట భారమే
 వాడవాని. కరాహ. ౪. ౨౩.

ఆ ఇంద్రియముల నిగ్గహించి వామంబును
 లోభవాహములను లోనుపఱిచి, యువక
 నింది శీత మున్నంబు దలవక, తమనునెఱి
 కేల తప్పుచేను. మనెల. ౩. ౪౪.

లోప. సం వి ఆ. క్రి. అగ్గవ్యుహమనిభూర్వ
 లోపామండ్ర.

లోపగతుఁడు. వి (లోపఁ + పగనుఁడు) అంత
 కృత్రువు.

౪. ఏర్పడ లోపగతురను తె, లార్చుక లోకంబు
 నకుఁ దొలంగక గుట్టె, నెచ్చ మనవన
 ములం, గుర్చుక యోగ్యుండనగు
 యేళంగిక. కివయొగ. ఉ. భా. ౧. ౧౦౮.

లోపనము. సం. వి. అ. ఖ. గ. అతిక్రమించుట
ఉల్లంఘించుట. ౨ లోపింపజేయుట, తొలగిం
గించుట.

లోపము. సం. వి. అ. త్తం. గ. అపహరణము,
కొల్లగొట్టుట. ౨ వాళము, ౩ వేదనము, తెగ
గొట్టుట. ౪ రద్దవణుచుట, తొలగించుట.
౫. అతిక్రమించుట, మీఱుట. ౬ అభావము.
౭. పరిత్యాగము, విడిచిపెట్టుట. ౮. (వ్యాక.)
ప్రపంచమున వర్తించు గాని పడచుగాని కనఁబడ
కుండుట. (అవర్తనలోపం) ౯. కలఁపఁపాటు.

లోపల. వి. కొ. గ. అంతర్భాగము.
గీ. తెలుపలను లోపలను నుండఁ జరియఁజోడి.
కాశీ. గ. ౧౧౩
మ. వియద్దంగాప్రవాహంబు లోపలికిం
బోయిమరిష్టమాణుఁ డనఁచుం బ్రాయోప
నేశంబునన్. భాగ. ౧. ౪౯౬
మ. బలివైతేను భయంధ కారభరితప్రహృంధ
గోహంబు లోపలఁ బై నుండెను కత్పితాప
నుండిప కావల జింజక.
అయ. ౪. ౨౪.

౨. అంతఃపురము, అంతరీధము
గీ. బయలుదేరిన నుకుండం లోపలనుండియుఁ,
గాని యెవ్వలు లేరై కి ఖిదరపతి
దళ. ౨. ౫౧
౩. మనస్సు, అంతఃకరణము
౪. కారితత్వం. దనులోపల, వేరనుగొని ..
అయ. ౩. ౧౫.
ప్ర. అప. గ. నిర్ధారణవృద్ధియందు బహుళవన
ప్రత్యయము
౭. భూమియులైన పురుషులలోపల, తెచ్చు
దయ్యెఁ గృష్ణుడం. భార. సభా. ౨. ౧౧.
చ....కర్మసంబధింపజేసెనెం గలుగు వాయల
లోపల తెచ్చి యిచ్చింబం, గనుటన వర్త ము...
భార. కాం. ౫. ౪౦౬

౨. అధికరణాత్మకము, అంతు.
౪. చని పట్టి పాలపట్టిక, గనుపట్టిక కన
పట్టి కాదిభిజ్ఞ మానసికావృతములు
సేర్పొని లోలోపలన చదువులా
విభరముగన్. కై. భా. ౪. ౬.
లోలోపలన్ = మనస్సునందు.)
అంతలోపలన్ = అనుయాయులలోన.
ఉ. హేయని హాహీనిమహిళ యచ్చుతరోష
కమయితాక్షియై, హేయని నంతలోపల
సహస్ర సహస్ర సహస్ర దీధితి, హ్యయ
సహస్రధారమగు చక్రము ప్రాతఃగరాంబు
బంబునన్. దళ. ౨. ౩౬౮,
బి: లోకదుత్తు, లోమాత్తు, లోజనము,
లోకకృష్ణ, లోకమి, లోనాడ, లోపగ
కుండు, లోపాద, లోపిత్తరి, లోమియ,
లోపాండి

లోపాకము. సం. వి. అ. త్తం. స్వగూఢము,
గుంటకట్ట.
లోపాకములోపాకము. సం.
లోపాకముద్ర. సం. వి. అ. త్తం. అగ్రస్థమని
భార్య, విదర్భరాజా మౌతును.
లోపాయకారి. విజ. రహస్యముగా జోకరి
పక్షమున నున్నది. (౪. ర.)
లోపాకములోపాకము. సం.
లోపాకము. సం. వి. అ. త్తం. గుంటకట్ట,
స్వగూఢము.
లోపి. సం. విజ. (క. పి. క) గ. హరిశ్చంద్రునిది,
౨. లోపముగదిది.
లోపించు. సం. అ. త్తం. గ. ముఱురకవడు.
౪. లోకవ్రేణి బనించుచున్న. తెలుఁదేశ
లోపించు వాడైత నున్నాఁడనుట హరి
శూర్పు యోగములనీన కావ్యమున
దియ్యుటన్. భాగ. ౯. ౫౬౬
౨. కష్టమునకు. (౪. ర.)

లోపు. విణ. స్వీయము, తనది.

క. మరగరుడోరగవిద్యాధురభురభుతతోడ
దనుజేంద్రుని, కరుణ రమింతురు డోమ,
చరులకుఁబరి లోపు గలెన చరురావనుఁడా.
కు. సం. ౪ 32౪.

౬. లోపునీయు.

లోపునీయు. స. క్రి (లోపు + నీయు) లోఁ
ఁజు.

వ ఇట్లు బ్రిటయనుక్ దన నయనవాగురలకు
లోపునీయును కు. సం. ౫ ౫౧౪

లోపాద. వి (లోపల + పాద) పాదలోపలి
భాగము

నీ. దూలోగ్గమద్దావహమంబున బుద్ధి నెమ్మి
లోపాదమండి నిక్కియాలె

పాండు. ౧. ౧3౬

లోపునీయు. సం. వి ఆ పుం. అపకారించిన
సాక్షి, స్త్రీయధమను.

లోపి త్తరి. వి. (లోపల + పిత్తరి) మల్లయుద్ధగతి
శ్రేణు.

కు. .. పదభండనంబును నుత్తరాదును లోపిత్త
రియు తెలిపి త్తరియు సర్పాంతుశంబును
తెలుదలంగాఁగల పదిరెండు గాయమానం
బులును. ప్రబంధ. 3౦

కు. ... పదభండనంబును లోపిత్తరి తెలిపి త్తరి
సర్పాంతుశంబు తెలుదలంగాఁగల పదిరెండు
గాయమానంబుల శ్రేణంబులు విచారింపి
కాంసు. ౧. ౨౦౬.

లోపునము. సం. విణ. (అ. ఈ. అ.) అక్షరంబు
నది, తెహింపఁజేయునది, అక్షరింపఁజేయునది
వి. అ. న. ౧. అక్షరము, మరలుకొలుపుట,
తెహింపఁజేయుట. ౨. బంగారు.

లోపునీయు. సం. విణ. (అ. త. అ.) మరలు
కొలుపునది, అక్షరింపఁజేయునది, అక్షరంబునది.

లోపుము. సం. వి. ఆ పుం. ౧. అత్యాశ =
దురాశ, పుత్రబ్యాధకహరణేభ్య, విశిశాలకము.

౨. అశక్తి (అశక్తినించుకొని) శోధి
గుణము, అవిషవల్లములలో శోధి.

లోభి. సం. విణ. (క. నీ. క.) ౧. లోభము
గలవాఁడు, దురాశగలవాఁడు. ౨. శోధకగల
వాఁడు, అసక్తిగలవాఁడు. 3 మరలుకొలుపు
వాఁడు, తెహింపఁజేయువాఁడు

లోభించు. సం. అ. క్రి. లోభమునొందు, అత్యాశ
నొందు, అశాశ్చిందు, శోధ.

కా. . తెహింపఁజేయై నీవి శీలా లోభింకు
రణింగియుక్ మల్లు. 2. 3౧.

కా. . అరాశమృదు సురస్సృగవతు
ద్విధాన్మ ఫలమృతాపాయసాతాపకృష్ణారా
మృత్తమభ్యక్తి మానసమునకా లోభింప
డింతేనియుక్ కృ. శకుం. 3. 3.

లోభ్యము = లోభనీయుము. సం. విణ.

లోమనర్థము. సం. వి ఆ పుం శరీరము, నందేలు.

లోమనీటుము. సం. వి. ఆ. పుం. శీతము.

లోమకూపము. సం. వి. ఆ. పుం. శోమకూపము,
శోమముల తెలుదలమిండు లిందురూపమయిన
గుంక.

లోమఘ్నము. సం. వి. ఆ న కల తెండ్రుకలను
లోఁగొట్టు శోకాశోక శోగము

లోమపాదుఁడు. సం. వి. ఆ పుం. అఁగఁజేపు
రాశిలో శోకంబు

లోమమునీ. సం. వి ఆ. పుం. శోమములతోఁ
జేయఁబడిన తాంబూ

లోమమార్గారము. సం. వి. ఆ. పుం. పునఁగుపిల్లి.

లోమము. సం. వి. ఆ. పుం. తోఁక. (వి. క. న.)
దేహమండలి తెండ్రుక, శోమము.

లోమరాజి. సం. వి. ఇ. క్రి. మాఁగారు,
లోమాశి.

లోమవాచా. సం. విణ. (క. నీ. క.) ౧. శూదలం
గలది. ౨. తెండ్రుకన పైతము నుజులకలె
చాఁచికది.

లోమక. సం. వి. త. త్రి. గ. అయ్యవక్క.
 ౨. చాలిడికొత్తి. ౩. అన్నభేది. ౪. కాశి
 దొండ కి ౫. బటామాంకి. కి ౬. వసు. కి
 ౭. చూగొండి. కి ౮. మహామేద. కి. ౯.
 పెరుగు తోటుమర. కి. (పి. వి.) గం. పెద్ద
 బతుము కి. గం. ముక్తవల్లభగము. కి.
 లోమకపుష్పకము. సం. వి. అ. త్రిం. తిరిగ్
 పుష్పము, తిరిగెనెట్టు. కి.
 లోమకము. సం. విణ. (అ. త. అ.) గ. తెండు
 కలు గలది, బొచ్చుకలది. ౨. లోమములతోఁ
 జేసినది, లోమమయము ౩ గొట్టులు మున్నగు
 బాని బొచ్చు లెక్కిగల గలది. ౫. పచ్చిక బలి
 నినది వి అ త్రిం. పొట్టెలు.
 లోమకశ్రము. సం. వి. అ. న. గ. బొచ్చు గలిగి
 యుండుట, తెండుకలు గలిగియుండుట. ౨
 కలకుండనము, కర్మకర్తము.
 లోమసారము. సం. వి. అ. త్రిం. పచ్చ. వర
 కము.
 లోమసర్పము. సం. విణ. (అ. త. అ.) గగు
 ర్పాటు గలిగించునది వి అ న గగుర్పాటు
 లోమసర్పి. సం. విణ (క. డి. క.) గగుర్పాటు
 గలవాడు, గగుర్పాటుగలది.
 లోమసృక్తు. సం. వి. త్రిం. తాళము,
 హరిదళము, పుష్పములందలి భాగుచిత్రము.
 లోమాంచము. సం. వి అ త్రిం. గ. రోమాం
 చము, గగుర్పాటు ౨. పచ్చబొచ్చు, పెత్తని
 తెండుకలు ౩. తోడ.
 లోమాపరి = రోమాపరి. సం. మాఁగారు.
 లోమాశము. సం. వి. అ. త్రిం. పృగాలము,
 గుంటవక్క.
 లోమా(క)శిక. సం. వి. త. త్రి. అయ్యగుంట
 వక్క, పృగాలి.
 లోమిమ. వి. (లోమ + మిమ) మృదివ్యాధికి
 న్నము.

పం... లోమిమ తెరిమిమ యిమిమిమ గురి
 తాళంతుమిమ యాదిగాఁగల పదిరెండు
 మిమల వారితేటి.. మాంస, గ. ౨౦౬.
 పం... లోమిమ తెరిమిమ యిమిమిమ గురి
 తాళంతుమిమ లాదిగాఁగల పదిరెండు
 మిమలు . ప్రబంధ. ౩౮.
 లోయ. వి. గ. పొరియ, రెండుకొండల వద్ద
 భాగము.
 నీ బలుదిడి తెను లోయఁ బడిన క్రొత్తలరాల
 చులులలో నిరుగడఁ జూచు మిమలు
 నకు. ౨. ౨౦.
 నీ. పరిశ్రాధారాహతి పొలుపునఁ బైనుండియడుగు
 మారగ తేగునైనతలులఁ, గనుపట్టు
 లోయ గంగావిర్గరము వాఁలఁ బలువనా
 వచ్చెడికలగులందు. మనుచ. ౨. ౧౯.
 నీ. లోయ యన లొడ్డి యనగఁ బొల్పొందు
 చుండు, నచలమధ్యధరాఖ్య .
 రం. భా. ౨. ౩౧.
 ౨. ప్రదేశము.
 నీ. ఒకలోయ భగవాంశకవజాయ నమనాయ
 మిమలయ మరగాంశకకృతగము.
 ప్రబంధ కృ.
 లోల. సం. వి. త. త్రి. గ. అయ్య. ౨. మిమి.
 ౩. నాలుక.
 లోలజుమ్మందు. సం. విణ. (అ. త. అ.) చరిం
 పెడి నాలుక కలవాడు, జీవించుచున్నము గల
 వాడు, తిండికి యట్లుచూచాడు.
 లోలము. సం. విణ. (అ. త. అ.) గ కడలునది,
 చంచలము. ౨. కలఁజొందినది, వ్యయము.
 ౩. అశ్మిరము, వ్యభంధనము. ౪. మిక్కిలి
 యాపక్తిగలది, తృప్తితోఁ గూడినది.
 లోలాంతుపమ. అ. (లోలాంతు + పమ)
 క్రమము. (శ. ర.)
 లోలాంతుము. వి. క్రమము. (మా. లోలాంతు
 మము.)
 అ : లోలాంతుము.

లోలాచ్చులు. సం. వి. అ. పుం. కాశీపుర
మండు గల మార్కటా 2 నిశీషము.

లోలితము. సం. వి. (అ. ర. అ.) చారితము,
చరితవేదములు, కదలములు.

లోలుగు. వి. మునుపదవ్యము. 1.

లోలుపు. సం. వి. (అ. ర. అ.) మిమ్ములమైన కోరిక,
అశ్రయ

లోలుపము. సం. వి. (అ. ర. అ.) అశ్రయము
గలది, ఉత్పాదముల యిచ్చ కలది.

లోలుపుము = లోలుపము. సం.

లోలాంక. వి. మల్లబంధనిశేషము. (క. ర.)

లోలానిచి. వి. (లోలాను + చి) తనయందలి
జ్ఞానాత్మకముయొక్క చి.

క. బాలకుడు బ్రహ్మవిద్యాశీలంబై చిత్తు
భావితచనమతితో, లోలానిచిత్రం
మిక్కిలి, లోలుంబై బాహ్యురుదులు
లోలాననందెక వి. పు. 2, 3-2.

లోలాను. వి. (లోలా + లాను) (లోలానము
యొక్క అప్రేక్షితరూపము) గ అభ్యంతరము.
క. సోమంతునందోలె లోలాన బోధించి .

కాశీ 2. 2-2.

2. మనము

సీ. లోలాచ్చునకు నీకు లోలాననోమిది బోధి
పుట్టునుగదా మాటమాట భిక్షు. 2 ర.

లోల. వి. గ. లోలు లెండుకొండల మధ్య
భాగము.

ద్వి. లోలులు తెదలక లోలినవాని, లోలుక
చొచ్చి లోలోక గ్రుమ్మియును

ద్వి. బోలి. పూ. 2. 1. 1. 1.

క. ప్రాకారములు బాణి ప్రాగములు
చూరలేదు యిట్టి యిట్టి బాణి
చూటి చప్పురము లోలం నేరి రాజయ్యెదెక.

అరణ్య. 3. 2-3.

2. మారు.

సీ. పులులందెకా మేల్మనలలోక లకులంది
పుట్టికాపానమలె కంఠులించి.

క. ర. 2. 2-2.

చ. అగమకామదండిలు చక్కని నీలపు
లల్లచార మేలుంగగు తెలిమిన్న లోక
యను నచ్చులంగరేరంగనక, కగ
గమవట్టుకొక్కవిక నల్లనిమండల మల్ల
లోలంక. చంద్రికా. 2. 2-3.

క. లంగరు మేలికంబులు బాటిలు బాటలు
మధ్యరంగముక, కెంగుల ఉదరత్తులు
కెక్కడపులని మింతు తెల్లయల మంగల
నల్లపులలకలోక పొసంగిన బొప్పు చప్పుర,
మృంగల భావదీక్షనబాపానశిగ్గులం
తరంబునక. వి. 3. 1. 1.

3. రథనీకముమీడిచచ్చు అందు

సీ. పగడాల కంఠాల బోమిండు పుష్కరాగపు
లోక పై మార్క ఘంటికలును.

మ. గ. 1. 1.

క. లోలరి.

లోలంక. వి. (లోలా + లంక) లోలరికి కంగిది.

చ. చెవులనంతులు లోలంక భుజంబులు
కొంకినెలు గాది దుప్పటులు బొచ్చు...

అమ 3. 3-3.

లోలరి. వి. (లోల + రి) లోలరికము, కక్ష్య
(క ర)

లోలాడి. వి. (లోల + లాడి) అంత స్త్రీత్వత,
మమ కాశిపుము

క. లోలాడియు బాణిడియు, చేబాడియు
గరిగి మిగుల నీమారామగ్రామగ్రామ
భవవద, నేకసా కాటకములు ప్రస్తుత
కతనక. ప్రబంధ. 2. 2-3.

లోలి. వి. కంటువద, స్థాని.

సీ. పాఠ మేలరి వచ్చురన్న బోలులంబు
గుత్తుకొన్న గుడుడులు.

అరణ్య. 3. 1. 1.

లోపాదిని గ్రహించుటకు ప్రాంతం...
కాగ. గ. 363.

ద్వి. కూలవచ్చును యోగిలోకం బోలే
యచ్చుని వంతు బోయి తెచ్చెదను.
బస. త్రి. 3 క-32 పం.

లోపాది. నిజ. పూర్వపుది మునుపటిది. (క్రా ని)

లోపు = లోగిని. అ. (క్రి. కనుదివియు
ద్వి. లోకలు తెడవక లోగినివాని, లోనక
చొచ్చి లోలోకం గ్రహియును
ద్వి. హరిశ్చ, పూ. ౯౨౦ పం

లోపై (వయ)నము. నిజ. కదలికది (క ర)

లోవృక్షము. సం వి. అ. త్రిం. మంటిగడ్డ
మట్టికెడ్డ త్రిం. న. గ మచ్చే, ముంక ఆ
గుర్తగా నుపయోగపడెడి యొకానొకపదా
ర్థము, 3 ఇనుపక్రొవ్వు అయినట్టియు

లోవృష్ణము. సం వి అ. త్రిం లోవృక్షేదనము,

లోవృక్షేదనము. సం. వి. అ. త్రిం., న మంటి
గడ్డల వలగఁ గొట్టెడి సాధనవిశేషము,
సాపటము

లోవృష్ణము. సం. వి అ. త్రిం. న మంటిగడ్డ
న అయినట్టియు, ఇనుపక్రొవ్వు.

లోవృష్ణు. సం వి అ. త్రిం లోవృష్ణము మంటిగడ్డ

లోనమురు. వి ఒడ్డునకు చూరముని సముద్ర
యానము చేయుట. (వృత్తి. తెలిసబుడు)
(వి వి క ర.)

లోహండి. వి కంటియుపాక్రమ, స్థాని, లోహి
న అయ్యేవేదోయి లోహండియఁ దండు
లయలుఁ గలవకంబులం దగిన పండుం
బును కలిపి యొక్కదండును తెచ్చు
తోడునకు తెచ్చుచోకంబుల గడవి ...

కాశి. ౫. ౬౨.

లోహలోహండి కావళి కామ్యులక్రేణు గిడ్డి

యొక్కను కేలిద్దిగలుగు. ఆము ౨. ౯౩.

లోహలోహండినక క్రాయాలేకుండంగ వండి
దిండి యుత్తర్యంబుకంబు. కాశి. 3. ౧౨౦.

లోహాంబుకము. సం. వి. అ. త్రిం. వృక్షవిశే
షము, మంగళక్షేప. త్రిం. న. ఇనుపమట్టు, ఇను
ముతోకేసిన మట్టువంటి సన్నని కాడిగల
వస్తువు.

లోహాంబుకము. సం. వి. అ. త్రిం. మాదంబు
కాయ.

లోహాంబుకము. సం వి. అ. త్రిం. కమ్మరి =
ఇనుపపని చేయువాడు.

లోహాంబుకము. సం. వి అ న ఇనుపక్రొవ్వు.

లోహాంబుకము. సం వి అ. త్రిం. కమ్మరి

లోహాంబుకము. సం వి అ. త్రిం. గ ఇనుప

రాపాడి ౨ లోహాంబుకము, ఇనుపక్రొవ్వు

(రా. ని)

లోహాంబుకము. సం. వి అ న గ. కంచు. ౨.

లోహాంబుకము

లోహాంబుకము. సం వి. అ. న. ఇనుపదొక్కము,
కవచము.

లోహాంబుకము. సం. వి. క త్రిం. కవచము, రక్త
శేదము

లోహాంబుకము. వి (లోహ + హంబు) మనస్సు
నందలి పట్టుదల

నీ. లోహాంబుకముని లిలిగిన్నఁ బదకమ్మఁ
లరదాళ మని పోవుఁ బలక యిచ్చి

ఉ. హరి. 3. ౧౨౦.

లోహాంబుకము. సం. వి. క. త్రిం. తెలిగారము.

లోహాంబుకము. సం. వి. అ. త్రిం కంకము,
రాత్రులం.

లోహాంబుకము. సం. వి. అ. త్రి. గ. పక్షద,

కంసాలిచాగలి. ౨. ఇనుపదొక్కము.

లోహాంబుకము. సం. వి. అ. అ. అ. ఇను
ముతో నకుకలుచిది.

లోహాంబుకము. సం. వి. అ. అ. అ. అ.

లోహాంబుకము భస్మముగాఁ చేయునది.

వి. అ. త్రిం. ఒకకలి మారానయొక్క.

లోహము. సం. విణ. (అ త. అ.) ౧. ఎట్టువిడి.
అ రాగిది, రాగితో కేయలుడినది ౩. ఇనుపది,
ఇనుముతో కేయలుడినది వి అ తుం, న
౧. తామ్రము, రాగి అ ఇనుము ౩ తిమ్మ-
ర బంగారము ౫ లోహసామన్యము ౬
నెత్తురు ౭. ఆయుధము ౮ వేలపలకు ఒట్టు
గాలము. తుం ఎట్టుమోత. వ ౧ ముసాం
లము. అ అగురు

లోహరాజకము. సం వి అ ప రజకము, పెండి
లోహలము. సం విణ (అ త అ) ౧ ఇను
ముతో కేయలుడినది, ఆయోమయము అ
లోహము నాకర్షించునది, లోహగ్రాహకము
౩ అస్పృశ్యముగ హుటలాడునది

లోహలింగము. సం వి అ న రక్షమతో

నిండిన కుటుంబు, రక్షలాలితమైన క్రణము
లోహపరము. సం. వి అ న బంగారము

లోహస్లేషణము. సం వి అ తుం తెలిగారము

లోహసంకరము. సం వి అ ప ఇత్తడిమున్నగు
మిశ్రలోహము

లోహశీసారము. సం. వి అ తుం రాజాలు
యుద్ధయాక్రమకలోపనపుడు చేసెడి కత్తు
శీరాజనము

లోహశీషారము = లోహశీసారము. సం
లోహిక. సం వి అ త్రీ అయస్పత్రము,
ఇనుపమూలము

లోహితకము. సం. విణ. (అ తి త అ) ఎట్టు
విడి వి అ తుం ౧. పద్మరాగము, ౧౦ తు
అ అంగారకగ్రహము ౩ ఒకజాతివియ్యము,
న ౧. కంచు అ ఇత్తడి (రా వి) ఇత్తడి
ధస్యము.

లోహితకల్యామము. సం విణ. (అ త అ.)
ఎట్టువిడువబడు గలది.

లోహితశ్రీపుడు. సం. వి. అ. తుం. అగ్ని.

లోహితచందనము. సం. వి. అ. ప. ౧ కంకుమ
పువ్వు అ. రక్షచందనము

లోహితపుష్పకము. సం. వి అ. తుం. చాడిను
వృక్షము, నానిమృతెట్టు ?

లోహితము. సం విణ. (అ తా వీనీ అ.)
౧ ఎట్టువిడి, ఎటుతురంగులది అ రాగిది,
రాగితో కేయలుడినది వి అ. తుం ౧ ఎటుతు
రంగు అ అంగారకగ్రహము ౩ పద్మము,
పాము ౪ మృగధేదము, ఒక జాతి కంక. ౫.
ప్రహృతుక్రయాగిడినది ౬. నుత్సృగధేదము,
ఒకజాతి వేప ౭ ఒకవిధమైన వియ్యము
౮ శివశిష్యులలోఁ బుట్టు శోకధేదము ౯
పద్మరాగము న ౧ రాగి అ నెత్తురు ౩.
కుంకుమపువ్వు, కయ్యము ౫ రక్షచందనము
౬ ఎట్టుగంధము ౬ చూరిచందనము ౭
ఇంద్రధనుస్సుయొక్క యసంత్రాగ్నాభారము
(వియ్యము) ౮ అగరగంధపుతెక్క ౯
మద్దనము, నూరుట

లోహితమృత్తిక. సం వి అ త్రీ ధాతు
విశేషము, గౌరవము, కేసరుమున్న

లోహితాంగము. సం వి అ తుం ౧. కాంక్షి
వృక్షము, ఒకజాతియెట్టు అ అంగారక
గ్రహము

లోహితాక్షము. సం వి అ తుం ౧ ఎటుతు
రంగు అ ఒకజాతి పాము. ౩. శోశిల
న ౧ చంక. అ కుండ్లి. (వియ్యము)

లోహితాక్షుడు. సం. వి అ. తు విష్ణువు.
లోహితాననము. సం వి అ తుం. ముంగి,
ముంగిన (రా వి)

లోహితాయస్సు. సం వి క. ప. తామ్రము, రాగి
లోహితశృంగుడు. సం వి అ. తుం అగ్ని
దేవుడు.

లోహితీమ. సం వి. క. తుం. ఎటుతురంగు, రక్షము.

